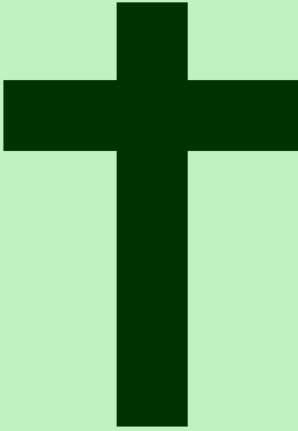

Ụ'dụkọ Múké Múngú
vé rị

Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị
Keliko: Ụ'dụkọ Múké Múngú vé rị New Testament+

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Keliko)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
14717198-957a-524c-b31f-2c3197945b20

Contents

Í'dóngará	1
Wùngará	83
Rùtā	116
Yónā	122
Mātáyo	126
Mārákō	191
Lúkā	234
Yūwánī	299
Ezī	347
Rómā	407
1 Kōrínītō	433
2 Kōrínītō	457
Gālātiyā	473
Ēfēsō	482
Pīlípóyī	491
Kōlōsáyī	498
1 Tēsālōnikē	504
2 Tēsālōnikē	509
1 Tīmōtáyō	512
2 Tīmōtáyō	519
Títō	524
Fīlīmónā	528
Ēbēre	530
Yōkóbū	550
1 Pētēro	557
2 Pētēro	564
1 Yūwánī	569
2 Yūwánī	575
3 Yūwánī	576
Yúdā	578
I'dangará	581

Búkū Í'dóngará vé rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Búkū 'dīri lū ngá rī pi vé í'dóngará ā tā. Lū tā Múngú ní 'bū pi gbizú vū be rī, āzini ĩri ní ngá 'a ni gé rī pi gbizú rī, agaápi rá rī, lū tā ĩri ní 'bá gbizú, ĩri ní 'bá rī 'bázú adrizú ngá rī pi drīgé 'bá āmbúgú rú rī. Búkū 'dīri lū kpá ũnjikānyā vé í'dóngará, ĩzāngā nyangará, āzini drāngará vé í'dóngará ā tā. Lū tī āndiāndí rī pi vé tā, āzini sūrú rī pi vé í'dóngará ā tā, lū kpá tā Múngú ní Ābūrāmā ri ĩpēzú ívé úyú Yāhúdī rī pi be, kōpi ā adrikí rī 'bá ívé ni rī vé tā, 'í i'da rī 'í ngúlúpí kōpi ní, kōpi ē í'dakí rī ívé ũkpō, āzini tā áda rī 'bá ũrụkọ ní.

Cápītā 12-50 ũlū 'bá Ābūrāmā vé 'bētī āsámvú gé rī pi vé tā, mvópi Ísákā vé tā, Ísákā mvópi Yókóbū vé tā, āzini ũlū Yókóbū vé anji mụdrī drī ni ĩrī rī pi vé tā, agaápi rá rī, ũlū tā Yōsépā vé rī. Kōpi ā adrikí dō ngúlúmū mādāngá drāāsiyā, āzini 'bá Múngú túngú túngú rī pi ĩnjī 'bá rī pi ā trakí dō kōpi ā gārā kúrū drāāsiyā, Múngú mba ívé 'bá 'dī'bée ā tā rá. ũlū kpá kīnī, Múngú lē 'bá ívé rī pi ā 'dukí ívé tā ngāá, kōpi ā 'okí tā pīrī, ē ĩnjīkí rī 'í ānī.

Búkū Í'dóngará vé rī, Wūngará vé rī, Lēvītīkā vé rī, Kālāfe vé rī, āzini Dētōrōnómé vé rī, Yāhúdī rī pi zīkí búkū 'dī'bée Búkū Tāimbj vé ni, dōku Búkū Mósē vé Tāimbj vé rī.

'Bū pi vé gbingará vū be rī

1 Í'dóngará gá 'dāá, Múngú gbi 'bū pi vū be. 2 Vū rī adri kú kána, ngá āzi 'a ni gé 'dāáyo, yīj dabaya rī ē drī bī nīj kuú cịcị, Índrī Múngú vé rī ri ecị yīj rī drīgé sī.

3 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ũtúná ā adri anigé." ũtúná ní dīzú āngū ĩngbērēzú. 4 Múngú ndre ũtúná rī índré 'í mị gé 'dāá múké, ĩri ní ũtúná pi āsámvú acozú āngū bīpi nījpi cịcị rī be. 5 Múngú ní ũtúná rī zizú "Ūtú āngbáraká" ĩri ní āngū bīpi nījpi cịcị rī zizú "ĭnjúná." Ūndréná ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú ālu rī.

6 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē āngū mgbọ ā adri ũrụ 'dāá yīj rī pi āsámvú gé, ā aco rī yīj 'bū gé rī pi āsámvú yīj vū drīgé rī be." 7 Múngú ní āngū mgbọ ũrụ rī gbizú, ā aco rī yīj 'bū gé rī pi āsámvú yīj vū drīgé rī be. ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tịnị. 8 Múngú ní āngū mgbọ ũrụ rī zizú "bū." Ūndréná ní ícázú, āngū rī ní ówúzú, 'dīri ũ'dú ĩrī rī.

9 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē yīj 'bū ndúgé rī ā úmú 'i vūrā ālu gé, āngū ā'wí ē índré." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tịnị. 10 Múngú ní āngū ā'wí rī zizú "nyōókú", ĩri ní yīj 'i úmú'bá vūrā ālu gé rī zizú "yīj tafu". Múngú ndre 'í mị gé 'dāá índré múké.

11 Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá rī pi ē ĩfúkí dūy nyōókú drīgé, ngá úri be ni pi, āzini pētī ũ'a be ni pi, ívé ósūkā vú sī āndiāndí." ĩri ní 'i ngazú sū Múngú ní 'yoó rī tịnị. 12 Ngá rī pi ní ĩfúzú 'dūzú nyōókú drīgé, ngá úri

be ni pi, āzini peṭi ũ'a be ni pi ífũkí duṭí ívé ősũkã vú sī āndiāndí. Múngú ndre kôpi 'í mị gé 'dãá índrékí múké. ¹³ Ũndréná ní ícázú, āngũ rī ní ọwúzú, 'dĩri ụ'dụ na rī.

¹⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá dī'béé āngũ ìmgbērē'béé ni pi ē índrékí 'bụ gé 'dãá, ā aco rí ụtúná pi āsámvú ìníná be, kôpi ē 'í dakí rí lókí rī pi ā vúgú, ụ'dụ rī pi ā vúgú, āzini ilí rī pi ā vúgú, ¹⁵ kôpi ā dīkí rí āngũ ìmgbērēé 'bụ gé 'dãási ímú vū drīgé nōó." Īri ní 'i ngazú sụ Múngú ní 'yoó rī tịnị. ¹⁶ Múngú ní ngá ambugu dī'béé āngũ ìmgbērē'béé ni pi gbizú ĩrī. Āmbúgú agaápi rá rī, ā dī rí āngũ ìmgbērēé ụtúná sī, mādāná rī, ā dī rí āngũ ìmgbērēé ìníná sī. Īri ní kpá línýá rī pi gbizú. ¹⁷ Múngú 'bá kôpi 'bụ gé 'dãá, kôpi ā dīkí rí āngũ ìmgbērēé vū drīgé nōgó, ¹⁸ ụtú rī ā dī rí āngũ ìmgbērēé ụtúná sī, mbáá rī ā dī rí āngũ ìmgbērēé ìníná sī, ā aco rí ụtúná pi āsámvú ìníná be. Múngú ndre kôpi 'í mị gé 'dãá índrékí múké. ¹⁹ Ũndréná ní ícázú, āngũ rī ní ọwúzú, 'dĩri ụ'dụ sụ rī.

²⁰ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ngá ídri be ni pi ā adrikí yīí agá 'dãá, āzini lē āríná rī pi ā ungakí āngũ mgbọ 'bụ pi āsámvú vū be rī gé sī." ²¹ Kúru Múngú ní ngá ambugu ambugu yīí tafu agá ídri be rī pi gbizú ngá céré ídri be ẹcị'ba ẹcịẹcị rī pi be, āríná rī pi be ívé ősũkã vú sī āndiāndí. Múngú ndre kôpi 'í mị gé 'dãá índrékí múké. ²² Múngú sē kôpi ní tākiri, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi tìkí, ìmivé kālāfe ā ga tré yīí tafu rī agá 'dãá, āríná rī pi vé kālāfe ā ga tré vū drīgé nōgó." ²³ Ũndréná ní ícázú, āngũ rī ní ọwúzú, 'dĩri ụ'dụ tọwụ rī.

²⁴ Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē ānyāpá rī pi, ngá nyíríná ídri be ẹcị'ba vū drīgé sī rī pi, āzini ā'á rī pi ā adrikí vū drīgé nōgó anigé ívé ősũkã vú sī āndiāndí." Īri ní 'i ngazú sụ Múngú ní 'yoó rī tịnị. ²⁵ Múngú gbi ā'á rī pi ānyāpá rī pi be ívé ősũkã vú sī āndiāndí, āzini gbi ngá ídri be ẹcị'ba nyọọkú drīgé sī rī pi ívé ősũkã vú sī āndiāndí. Múngú ndre kôpi 'í mị gé 'dãá índrékí múké.

²⁶ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Lē 'bá gbikí 'bá sụú 'bá tịnị, kôpi ā adrikí rí āmbúgú ị'bị yīí tafu agá rī pi drīgé, āríná rī pi drīgé, ānyāpá rī pi drīgé, ā'á rī pi drīgé, āzini ngá ídri be ẹcị'ba nyọọkú drīgé sī rī pi drīgé."

²⁷ Kúru Múngú ní 'bá gbizú sụ 'í tịnị,
Múngú gbi ĩri sụ 'í tịnị,
gbi kôpi ágó pi ũkú be.

²⁸ Múngú ní tākiri 'bázú kôpi drīgé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi tìkí, ìmi ízúkí ízúzú, ìmivé kālāfe ā ga tré vū drīgé nōgó, ìmi adrikí āmbúgú nyọọkú rī drīgé. Lē ìmi adrikí āmbúgú ị'bị yīí tafu agá rī pi drīgé, āríná rī pi drīgé, ngá ídri be ẹcị'ba nyọọkú drīgé sī rī pi drīgé."

²⁹ Kúru Múngú ní 'yozú 'bá rī ní kīnī, "Ngá úri be vū drīgé rī pi, peṭi 'a'béé 'a'a úri be agá rī pi ārèvú céré, á sē kôpi mí ní. Kôpi adri ānyāngā mívé nī. ³⁰ Á sē ngá ífũ'ba dụ'ba nyọọkú drīgé rī pi ārèvú céré ā'á rī pi ní, āríná rī pi ní, ngá ídri be ẹcị'ba nyọọkú drīgé sī rī pi ní ānyāngā rú."

³¹ Múngú ndre ngá 'í ní gbií rī pi ārèvú céré índrékí 'í mị gé 'dãá múké múké. Ũndréná ní ícázú, āngũ rī ní ọwúzú, 'dĩri ụ'dụ áziyá rī.

2

1 Kúru 'bũ pi vé gbingará vũ be, ngá céré 'a ní gé rĩ pi be rĩ ní 'i dezú.

2 Kúru kã muḡ caá ú'dú ézĩrĩ gé, ʒsú Múngú de ívé ézĩ rĩ ā ngangará gí, kúru ú'dú ézĩrĩ gé, ʒri ní uvuzú. 3 Múngú ní tãkírĩ 'bãzú ú'dú ézĩrĩ rĩ drĩgé, 'bã ú'dú 'dĩri adrii uletere,* ā 'diātāsīyā ú'dú 'dĩri ʒri ní uvuzú rĩ, ʒsú de ívé ézĩ ngá rĩ pi gbizú rĩ gí.

Múngú gbi Ādāmā pi Ēvā be

4 'Bũ pi vé gbingará vũ be rĩ ʒri 'dĩni.

Úpí† Múngú kã 'bũ pi gbiĩ vũ be gí, 5 ásé, peṭi, dõku ngá āzi ʒfũ duḡ vũ rĩ drĩgé kuyé, ā 'diātāsīyā Úpí Múngú sē drĩ yĩḡó 'dĩi vũ rĩ drĩgé kuyé, 'bá ómvú 'āápi ní 'dāáyo, 6 endriḡó ri 'aá nyõókú rĩ ē drĩ ũndrĩ ní. 7 Úpí Múngú ní ũtrētrē ʒtĩzú, ʒri ní gbizú ufuzú 'bá ágó rú, ʒri ní évĩvĩ ʒdri vé rĩ vuzú ʒmvú ní gé, ágó rĩ gó ʒcá ʒdri rú.

8 Úpí Múngú ní ngá sazú ómvú Ēdénē vé rĩ agá, wõókõ ʒtũ ní ʒfuzú rĩ gé, ʒri ní ágó 'í ní gbiĩ rĩ ʒjzú 'bãzú ómvú rĩ agá. 9 Úpí Múngú sa peṭi ũnyĩ be ũ'a be ʒ ní nyaá ʒnĩ'ba ʒnĩnĩ ní pi ómvú rĩ agá 'dāá ʒvé õsũkã vú sĩ āndiāndĩ. Ómvú rĩ ā agáḡá gá 'dāá, sa peṭi ʒdri sēepi rĩ, āzini peṭi tã múké pi nĩzú tã ũnjĩ be rĩ.

10 Yĩ āzi ʒdĩ ʒfũú ómvú Ēdénē vé rĩ agá 'dāá, ri ómvú rĩ ũsũú ní, yĩ rĩ aco 'i caá sũ. 11 Yĩ ālu rĩ ā rú Pisonā, dĩ elijĩ muzú āngũ Hāvilā vé dābũ be rĩ agāsĩ. 12 Dābũ āngũ 'dāri vé rĩ múké, peṭi sũ be ngũpi ndrĩndrĩ rĩ 'dālē anigē, āzini ʒrā ũnyĩ be ʒ ní zĩĩ õnikĩ rĩ pi 'dālē anigē. 13 Yĩ ʒrĩ rĩ ā rú Gĩyónā, dĩ elijĩ muzú āngũ Kúsĩ vé rĩ agāsĩ. 14 Yĩ na rĩ ā rú Tĩḡĩrĩsĩ, dĩ elijĩ muzú āngũ Āsĩrĩyā vé rĩ agāsĩ, ʒtũ ní ʒfũngará gálēsĩla. Yĩ sũ rĩ ā rú Yũfērētā.

15 Úpí Múngú ní ágó rĩ ʒjzú 'bãzú ómvú Ēdénē vé rĩ agá, ā 'ā ri ómvú rĩ, āzini ā ũtē rĩ ómvú rĩ. 16 Úpí Múngú ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Mi ʒcá peṭi ómvú agá rĩ pi vé ũ'a nya rá, 17 'bo lē mĩ nya peṭi ʒ ní tã múké nĩzú tã ũnjĩ be rĩ ku, 'í nya dõ gí, ádaru mi drā rá.”

18 Úpí Múngú ní 'yozú kĩnĩ, “Ágó rĩ adri dõ ó'dũkũlē, adri múké ku. Ma 'bã ʒri ē ʒzā koópi ní gbi ʒri ní rá.”

19 Kúru Úpí Múngú ní ũtrētrē ʒtĩzú, ʒri ní gbizú ufuzú ānyāpá rú, ā'á rĩ pi rú, āzini ārĩḡá rĩ pi rú. ʒri ní kōpi ʒjzú ágó rĩ vúgá 'dāá, ā ndre rĩ kōpi, ā 'da rĩ kōpi ā rú, ágó rĩ ní kōpi ā rú 'dazú ʒvé õsũkã vú sĩ āndiāndĩ. 20 Kúru ágó rĩ ní ānyāpá rĩ pi vé rú 'dazú, ārĩḡá rĩ pi be, ā'á rĩ pi be céré. 'Bo 'bã Ādāmā ē ʒzā koópi ní 'dāáyo.

21 Kúru Úpí Múngú ní ágó rĩ sēzú ú'dú kozú kpilĩkpilĩ. Ágó rĩ kã riĩ ú'dú rĩ koó, Úpí Múngú ní ʒrivé gārāfā ālu ʒnjézú, ʒri ní vũrā ní õzũzú gõzú ũzi.

22 Kúru Úpí Múngú ní gārāfā ágó rĩ vé 'í ní ʒnjé rĩ gbizú ufuzú ũkú rú, ʒri ní ʒjzú ágó rĩ vúgá 'dāá.

23 Ágó rĩ ní 'yozú kĩnĩ,

“Bá nōri vé fā sũ mávé rĩ tĩnĩ,

* 2:3 2:3 Ú'dú uletere: Ú'dú uletere 'dĩri vé ʒfĩfĩ, Múngú 'bã ú'dú 'dĩri adrii túngú uvuzú ní. † 2:4 2:4 Úpí: Ēbērē tĩ sĩ, Múngú zĩ 'i rú Yāwē, ʒfĩfĩ ní, Múngú adriipi muzú 'dání'dání rĩ 'i. Kēlĩkõ tĩ sĩ, 'bã Yāwē rĩ zĩ Úpí. ʒ ʒsú lā Bũkũ Í'dóngará vé rĩ agá, Wũngará vé rĩ agá, Rũtā vé rĩ agá, āzini Yónā vé rĩ agá.

Írivé zāá sù mávé rī tīnī,
 Í rī ní zī 'ùkú',[‡]

ā'diātāsīyā íbíkí Ìrì ínjé mà rù'bá gá."

24 Tā 'dīrì sī, 'bá ágó rì ívé ètèpì ku, Ìrì ívé èndrèpì ku, kòpì í úmú ùkú ní be, kòpì adri rù'bá àlu.

25 Ágó rī pì ùkú ní be Ìrītrò pílílí rú, 'bo kòpì adrikí kú drīnjá àkó.

3

Ūnjīkānyā ágó rī pì ní 'oó ùkú ní be rī

1 Á'á Úpí Múngú ní gbií rī pì àsámú gé, Ìnī rì ā'á rīpì mī ū'bāpì agaápi rá ní. Ù'dú àlu, Ìrì ní ùkú rī zizú kīnī, "Èndèpì Múngú 'yo nyo kīnī Ìmì nyakí pètì ū'a ómúvú agá 'dī'bée ku 'dīnì rá?"

2 Ùkú rī ní újázú Ìnī rī ní kīnī, "Múngú kīnī, 'bá ícò pètì ómúvú agá 'dī'bée vé ū'a nya rá, 3 'bo Múngú kīnī, 'Pètì ómúvú ágáṅá gá 'dāri vé ū'a, lē Ìmì nyakí rā, dōku Ìmì úlókí ku, Ìmì nyakí dō gí, Ìmì ícò ùdrā rá.' "

4 Ìnī rī ní újázú ùkú rī ní kīnī, "Ìmì ícókí ùdrāá ku. 5 Múngú nī rá 'yozú kīnī, Ìmì nyakí dō pètì rī vé ū'a gí, Ìmì mī rì 'i zī tā nīzú ámázú rá, Ìmì adri sū Múngú tīnī, Ìmì tā múké pì nī tā ūnjí be rá."

6 Ùkú rī ká ndrèé pètì rī vé ū'a índré 'í mī gé 'dāá múké, Ì ícò nya rá, āzini Ì tā múké pì nī ānī tā ūnjí be rá, Ìrì ní pètì rī vé ū'a Ìtízú nyazú, Ìrì ní urukò ní sèzú ágó ní adriipi 'í gārā gá rī ní, ágó ní ní 'é'yízú nyazú. 7 Koro kòpì ē mī ní 'i zīzú, kòpì nīkí áamá Ì nóni pílílí rú. Kúru kòpì ní Ìbìbì ṅòzú údézú Ì rù'bá òzūzú ānī.

8 Ùndrèṅá 'dāri sī, ágó rī pì ùkú rī be yíkí Úpí Múngú vé kùbì, Ìrì rì ècì ómúvú rī agásì, kòpì ápákí Úpí Múngú sī muṅú Ì zūpì pètì rī pì àsámú gé 'dāá. 9 Úpí Múngú ní kòpì zizú kīnī, "Ìmì íngólè?"

10 Ágó rī ní újázú kīnī, "Á yì mī kùbì ómúvú agá 'dāá, sē má ní ūrī, ā'diātāsīyā ma pílílí rú, má ní ma zūzú ānī."

11 Múngú ní Ìrì zizú kīnī, "Á'di lū mí ní kīnī mī pílílí rú ní? Mí nya pètì rī vé ū'a má ní 'yoó mī nya ku rī gí?"

12 Ágó rī ní 'yozú kīnī, "Ùkú mí ní sèé má ní rī, sē má ní pètì rī ā ū'a, á nya gí."

13 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú ùkú rī ní kīnī, "Mí 'o 'dīnì āsī?"

Ùkú rī ní 'yozú kīnī, "Ìnī ū'bā mà mī nī, má ní pètì ū'a rī nyazú ānī."

Múngú lī tā kòpì drīgé

14 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ìnī rī ní kīnī, "Tā mí ní 'oó 'dīrì sī, "Ānyāpá rī pì àsámú gé ā'á rī pì be, á trī mī gí!

Mi ímú mī use bēdrī sī,

mī ímú fūrūndì mvū cīngbá cazú ú'dú céré mí ní adrizú rī gé.

15 Ma sē Ìmìvé àsámú ùkú rī be rī adri ūnjí,
 anjīnjá mívè rī pì Ìrìvé rī be, kòpì àsámú rī adri ūnjí.

Írivé mvá ágó rì ímú mī gbā drīgé,

mī ímú mvá ágó rī ga pá gá."

16 Múngú ní 'yozú ùkú rī ní kīnī,

‡ 2:23 2:23 Ùkú: Ùkú vé ífíí Èbèrè tì sī, ínjékí Ìrì ágó rù'bá gá.

"Sá mí ní mvá tǐzú rǐ gé, ma sē mi ǐzāngā nya ambamba.

Mí kǎdō mvá tǐi, āzó ni ri ásó ambamba.

Mi áwí ẹ̀sì 'bā ku mí ágó ni drǐgé,

'bo ǐri adri āmbúgú mí drǐlé gá nǐ."

¹⁷ Múngú ní 'yozú Ādámā ní kǐnǐ, "Mí ní mívé ùkú ẹ̀ tǐ yǐi, āzini mí ní pẹ̀tǐ ù'a má ní 'yoó, 'Mí nya ku' rǐ nyaá rǐ sǐ,

"Á tri nyǒǒkú rǐ gí, mí tǎ sǐ.

Sá mí ní adrizú ǐdri rú rǐ gé,

mí ọ̀mvú 'ā ùkpō sǐ, úrúndẹ̀ be, mí ǐbí ngá nya ndō.

¹⁸ Ūcékúcé ri ǐfū dụ nyǒǒkú rǐ agá,

mí ngá ǐfū'ba dụ'ba nyǒǒkú drǐgé rǐ pi nya.

¹⁹ Mi ọ̀mvú 'ā ùkpō sǐ, úrúndẹ̀ be,

mí ǐbí ngá nya ndō,

cǐmgbá mí ní fizú gōzú nyǒǒkú agá rǐ gé,

ǐtǐkí nyǒǒkú ǐ ní mí gbizú ānǐ,

mí gō fi nyǒǒkú agá ūzi."

²⁰ Ādámā 'da 'ǐ ùkú ni ā rú Ēvā* 'i, ā'diātāsīyā ǐri adri ẹ̀ndrẹ̀pǐ 'bá ǐdri rú rǐ pi vé ni céré.

²¹ Kúru Úpí Múngú ní lǎ'bu údézú, ǐri ní Ādámā pi ā rú'ba ọ̀zǔzú ānǐ ùkú ni Ēvā be.

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnǐ, "Nóni 'bá 'dǐ'bée ǐcákí sǔ 'bá tǐni, kọ̀pi nǐkí tǎ múké pi tǎ ùnjí be gí. ǐcókí kọ̀pi ā'yǐi pẹ̀tǐ ǐdri sēepi rǐ nyaá ku, ā'diātāsīyā kọ̀pi ā adrikí rí mụzú nyonyo ku." ²³ Kúru Úpí Múngú ní kọ̀pi drozú ọ̀mvú Ēdénē vé rǐ agásǐ, kọ̀pi ā mụkí ọ̀mvú 'āā nyǒǒkú 'ǐ ní ǐtǐi kọ̀pi gbizú rǐ agá. ²⁴ Múngú kǎ kọ̀pi droó fūú ọ̀mvú Ēdénē vé rǐ agásǐ gí, ǐri ní mǎlāyíkǎ rǐ pi† 'bāzú ọ̀mvú rǐ vé wọ̀kọ̀ ǔtǐ ní ǐfūngará gálé rú rǐ gé, āzini ǐri ní ǐlǐ áco sǐ be dǐǐpi lẹ̀wǔ lẹ̀wǔ áci rú ni 'bāzú, ǐri ẹ̀cǐ ọ̀mvú rǐ agásǐ kúrǔ, ā ǔtē rí lẹ̀tǐ mụǔpi pẹ̀tǐ ǐdri sēepi rǐ gé rǐ.

4

Káyīnā pi ẹ̀drǐpǐ Ēbélē be

¹ Ādámā pi ní lazú ùkú ni Ēvā be, Ēvā ní 'a ǐsúzá, ǐri ní Káyīnā* rǐ tǐzú. ǐri ní 'yozú kǐnǐ, "Úpí Múngú ko má ǐzā, á tǐ mvá ágó gí." ² Vúdrǐ ni gé, ǐri ní Ēbélē rǐ tǐzú.

Ēbélē ri 'bá kǎbǐlō úcépi ni, Káyīnā ri 'bá ọ̀mvú 'āápi ni. ³ Ʋ'dú ǎlu, Káyīnā ǐkūnā ǐvé ǎnyāngā, ǐ'dú Ƴrụkọ ni ǐjǐ sēé Úpí Múngú ní. ⁴ Ēbélē ǐjǐ ǐvé rǐ kǎbǐlō mvá kǎyú rǐ vé zǎā úsō be ni sēé Úpí Múngú ní. Úpí Múngú ā'yǐ Ēbélē rǐ rá, ā'yǐ kpá ngá ǐri ní sēé rǐ rá. ⁵ 'Bo Úpí Múngú ā'yǐ Káyīnā rǐ kuyé, ā'yǐ kpá ngá ǐri ní sēé rǐ kuyé. Sē Káyīnā ā 'a ve ambamba, ẹ̀ndrẹ̀tǐ ní adri kú ǐtrǐ.

⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Káyīnā ní kǐnǐ, "Ngá mí 'a ní vezú rǐ ā'di? Mí ẹ̀ndrẹ̀tǐ adri kú ǐtrǐ 'dǐni āsǐ? ⁷ Mí 'o dō tǎ pǐrǐ, ǐcókí té mi ā'yǐi ku? 'Bo

* **3:20** 3:20 Ēvā: Ēvā vé ǐfǐfǐ ǐdri. † **3:24** 3:24 Mǎlāyíkǎ rǐ pi: Mǎlāyíkǎ rǐ pi Ēbéré tǐ sǐ, ǐ kọ̀pi zǐ Kērúbímú. Kọ̀pi 'bù gé 'dǎá ǐdri rú Úpí be trǐ. * **4:1** 4:1 Káyīnā: Káyīnā vé ǐfǐfǐ, má ǐsú mvá gí.

mí 'ā'yī dō tā pīrī 'oó ku, ūnjīkānyā fi mí ẹsị agá gí, lē mi izaá, 'bo lē mí ndē ūnjīkānyā vé ūkpō rá."

⁸ Káyīnā ní 'yozú ẹdrịpị ní kīnī, "Bá mụkí ẹcị be ásé agá." Kọpị ká mụy caá ásé agá 'dálé, Káyīnā ní í'dózú ẹdrịpị Ẹbélẹ ri fuzú, ịri 'dizú drázú rá.

⁹ Kúru Úpí Múngú ní Káyīnā ri zizú kīnī, "Mí ẹdrịpị Ẹbélẹ ri íngāá?"

Káyīnā ní újázú kīnī, "Á nī kuyé. Mí ūsụ ma 'bá riipi má ẹdrịpị ri ütēepi ni?"

¹⁰ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Mí 'o 'díní āsị? 'Í ndre drī ká! Mí ẹdrịpị vé ārī dāapi nyọ́kú agá rī ngo ícá má vúgá nōó gí. ¹¹ Á tri mi gí, á dro mi fúú nyọ́kú mí ẹdrịpị mí ní 'dị rī vé ārī ní dāá 'a ni gé rī agásí āmvé gí. ¹² Mí kādō nyọ́kú rī 'āá, ānyāngā ka mí ní 'a ni gé ku. Í'dózú āndrū mụzú drīdrī, mi adri 'bẹtị ākó, mi ẹcị ngalanji āngū rī pi agásí."

¹³ Káyīnā ní 'yozú Úpí Múngú ní kīnī, "Tā mí ní ma ịrīnāzú 'dīri ambamba, má ícá ānī bā ku. ¹⁴ Nóni 'í dro ma fúú nyọ́kú rī agásí gí, má ícá índré mí ẹndrẹtị gé dīi ku, ma nóni 'bẹtị ākó, ma ẹcị mụzú ngalanji āngū rī pi agásí. 'Bá rī ịsụ dō ma, ịri ma 'dị drā rá."

¹⁵ Úpí Múngú ní 'yozú ịri ní kīnī, "Adri 'díní kuyé, 'bá āzi 'dị dō mi, ma mí ārígó ūfē vú be ẹzịrī." Kúru Úpí Múngú ní bīlẹmị 'bāzú Káyīnā ā rụ 'bá gá, 'bá āzi ịsụ dō ịri, ā 'dị rí ịri ku. ¹⁶ Káyīnā ní kúru ngazú Úpí Múngú ā gārā gá sī, ịri ní mụzú adrizú āngū Nódī* vé rī gé, Ẹdéné vé wọkọ ụtụ ní ífūngará galé rú rī gé.

Úyú Káyīnā vé rī

¹⁷ Káyīnā pi ní lazú ūkú ni be, ūkú rī ní 'a ịsúzú, ịri ní Ẹnókā ri tizú. Káyīnā ní kūrú sizú, ịri ní kūrú rī ā rụ 'dazú 'í mvọpị Ẹnókā ā rụ sī. ¹⁸ Ẹnókā tị Ẹrādī ri, Ẹrādī tị Mēhūjāélẹ ri, Mēhūjāélẹ tị Mētūsāélẹ ri, Mētūsāélẹ ní Lēmékē ri tizú.

¹⁹ Lēmékē je ūkú ịrī, ūkú káyú rī ā rụ Ādá 'i, āzi rī ā rụ Zilā 'i. ²⁰ Ādá ní Jābālā ri tizú. Jābālā ri ẹtẹpị 'bá adri 'bá gākú agá, ri 'bá ānyāpá úcé 'bá rī pi vé ni. ²¹ Jābālā vé ẹdrịpị Jūbālā 'i. Jūbālā ri ẹtẹpị 'bá ri 'bá kù 'dị co 'bá, āzini jēlégú vu 'bá rī pi vé nī. ²² Lēmékē vé ūkú rī āzi Zilā 'i, Zilā ní kpá mvá ágó tizú, mvānā rī ā rụ Tūbālī-Káyīnā 'i, ịri ūndógó ngá ẹzị ngazú rī pi údẹpi ni, āzini riipi aya mālámālā, āzini aya ẹzị ngazú rī dīipi ni. Tūbālī-Káyīnā vé ọmvụpị ā rụ Nāāmā 'i.

²³ Lēmékē ní 'yozú 'í ūkúpị ní kīnī,

"Ādá, ịmi Zilā be, ịmi yíkí drī ma ká,
mā ūkúpị, ịmi yíkí mávé átángá.

Kẹrīmvá āzi ịpènā ma,
á 'dị ịri drāá gí.

²⁴ Dō ūfēkí Káyīnā vé ārígó vú be ẹzịrī,
ma Lēmékē 'i, ị mávé rī ūfē vú be pūkú ẹzịrī drī ni ẹzịrī."

Sétē pi mvọpị Ẹnósā be

²⁵ Ādāmā pi ní gōzú lazú ūkú ni be dīi, ūkú rī ní mvá ágó tizú, ịri ní rụ ni 'dazú Sétē* 'i, ịri ní 'yozú kīnī, "Múngú sē má ní mvá ágóná Ẹbélẹ

† 4:16 4:16 Nódī: Nódī vé íffíí, ẹcingará ngalanji rī. ‡ 4:25 4:25 Sétē: Sétē vé íffíí, Múngú sē nī.

Káyĩnā ní 'dìjì rī ã àrígó gí." ²⁶ Sétē ní kpá mvá ágó tìzú, Ìri ní rú ni 'dazú Ënósā 'i.

Sâ 'dāri gé, 'bá rī pi ní í'dózá Úpí Múngú ã rú zìzú, āzini Ìri Ìnjìzú.

5

Úyú Ādámā vé rī

¹ Úyú Ī ní tā ni sī 'dīri Ādámā vé rī.

Múngú ká 'bá ri gbií, gbi Ìri sùú 'í tìni. ² Gbi kòpi ágó pi ùkú be, sē kòpi ní tākiri, Ìri ní kòpi zìzú "'bá."

³ Ādámā ká adrii caá ílì be mūdūrūlū ālu pūkú na (130), Ìri ní mvá ágó tìzú sù 'í tìni. Ìri ní rú ni 'dazú Sétē 'i. ⁴ Ká Sétē ri tìjì, vùdrì ni gé, Ādámā gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō (800), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. ⁵ Ādámā adri caá ílì be mūdūrūlū úrōmī pūkú na (930), Ìri ní kúru drāzú.

⁶ Sétē ká adrii caá ílì be mūdūrūlū ālu drī ni tōwú (105), Ìri ní Ënósā ri tìzú. ⁷ Ká Ënósā ri tìjì, vùdrì ni gé, Sétē gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō drī ni ézìrì (807), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. ⁸ Sétē adri caá ílì be mūdūrūlū úrōmī mụdrì drī ni Ìrì (912), Ìri ní kúru drāzú.

⁹ Ënósā ká adrii caá ílì be pūkú úrōmī (90), Ìri ní Kēnánā ri tìzú. ¹⁰ Ká Kēnánā ri tìjì, vùdrì ni gé, Ënósā gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō mụdrì drī ni tōwú (815), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. ¹¹ Ënósā adri caá ílì be mūdūrūlū úrōmī drī ni tōwú (905), Ìri ní kúru drāzú.

¹² Kēnánā ká adrii caá ílì be pūkú ézìrì (70), Ìri ní Māhālālélì ri tìzú.

¹³ Ká Māhālālélì ri tìjì, vùdrì ni gé, Kēnánā gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō pūkú sù (840), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá.

¹⁴ Kēnánā ká caá ílì be mūdūrūlū úrōmī mụdrì (910), Ìri ní kúru drāzú.

¹⁵ Māhālālélì ká adrii caá ílì be pūkú ázìyá drī ni tōwú (65), Ìri ní Yāredē ri tìzú. ¹⁶ Ká Yāredē ri tìjì, vùdrì ni gé, Māhālālélì gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō pūkú na (830), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. ¹⁷ Māhālālélì adri caá ílì be mūdūrūlū ārō pūkú úrōmī drī ni tōwú (895), Ìri ní kúru drāzú.

¹⁸ Yāredē ká adrii caá ílì be mūdūrūlū ālu pūkú ázìyá drī ni Ìrì (162), Ìri ní Ënókā ri tìzú. ¹⁹ Ká Ënókā ri tìjì, vùdrì ni gé, Yāredē gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ārō (800), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. ²⁰ Yāredē adri caá ílì be mūdūrūlū úrōmī pūkú ázìyá drī ni Ìrì (962), Ìri ní kúru drāzú.

²¹ Ënókā ká adrii caá ílì be pūkú ázìyá drī ni tōwú (65), Ìri ní Mētūsélā ri tìzú. ²² Ká Mētūsélā ri tìjì, vùdrì ni gé, Ënókā gō adrii caá ílì be mūdūrūlū na (300), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì ùkú pi be ílì 'dī'béé agá rá. Ënókā ri tā 'oó pìrì Múngú ɛndrètì gé, ²³ Ënókā ní tā 'oó pìrì Múngú ɛndrètì gé rī sí, gō índrè ñjì kuyé, ã'diātāsìyā Múngú 'dù Ìri mụzú ídri rú.

²⁵ Mētūsélā ká adrii caá ílì be mūdūrūlū ālu pūkú ārō drī ni ézìrì (187), Ìri ní Lēmékē ri tìzú. ²⁶ Ká Lēmékē ri tìjì, vùdrì ni gé, Mētūsélā gō adrii caá ílì be mūdūrūlū ézìrì pūkú ārō drī ni Ìrì (782), tì anjì āgō ʊrụkọ'béé anjì

ũkú pi be ílí 'dĩ'bée agá rá. ²⁷ Mětūsélā adri caá ílí be mūdūrũlũ úrõmĩ pũkũ ázíyá drĩ ni úrõmĩ (969), Ìri ní kúru drāzú.

²⁸ Lēmékē kā adrii caá ílí be mūdūrũlũ ǎlu pũkũ ǎrõ drĩ ni Ìrĩ (182), Ìri ní mvá ágó tizú. ²⁹ Ìri ní rú ni 'dazú Núwā* 'i, Ìri ní 'yozú kīnī, “Mvā nōri ímũ 'bá ìzā ko ìzāngā 'bá ní rii nyaá ẹ̀zĩ 'bá ní rii ngaá drĩ sī nyõókũ Úpí Múngú ní trii gí nōri agá nĩ.” ³⁰ Lēmékē kā Núwā ri tĩ, vùdrĩ ni gé, Lēmékē gō adri caá ílí be mūdūrũlũ tõwũ pũkũ úrõmĩ drĩ ni tõwũ (595), tĩ anji ǎgõ urukõ'bée anji ũkú pi be ílí 'dĩ'bée agá rá. ³¹ Lēmékē adrii caá ílí be mūdūrũlũ ẹ̀zĩrĩ pũkũ ẹ̀zĩrĩ drĩ ni ẹ̀zĩrĩ (777), Ìri ní kúru drāzú.

³² Núwā kā adrii caá ílí be mūdūrũlũ tõwũ (500), vùdrĩ ni gé, Ìri ní Sémē pi tizú Ámā be, Yǎpētē sī.

6

Yĩ tĩ ǎngũ ìmũlũú

¹ 'Bá rĩ pi ká í'dó ízú vũ drĩgé nōgó, kōpi tĩkĩ anji ũkú rá. ² Anji Múngú vé rĩ pi ká ndree anji ũkú 'bá rĩ pi ní tĩ rĩ pi ùnyĩ be ambamba, kōpi jekĩ urukõ'bée ì ní lée rĩ pi ì ní ũkú rú. ³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Má ícõ 'bá rĩ pi ǎ'yĩ adrii ídri rú muzú nyonyo ku, ǎ'diātāsīyā kōpi 'bá ũdrā'bée ũdrādrā ni pi, kōpi 'yéńá adri ílí mūdūrũlũ ǎlu pũkũ Ìrĩ.”

⁴ Anji Múngú vé rĩ pi ká anji ũkú 'bá rĩ pi vé rĩ jeé, kōpi tĩkĩ anji ũkú rĩ pi be rá. Anji kōpivé 'dĩ'bée zikĩ kōpi Nēfílímũ, sá 'dāri gé, kōpi rikĩ adrii vũ drĩgé nōgó. Vùdrĩ ni gé, kōpi gōkĩ kpá adrii rá. Kōpi ẹ̀'dĩ 'dĩngará gá ũkpõ be, kōpi ǎ rũ kũkũ.

⁵ Úpí Múngú ká ndree ũnjikānyā 'bá rĩ pi vé rĩ ga vũ drĩgé nōgó ambamba, tā kōpi ní rii ũsũú sá 'dāri gé rĩ pi cére ũnjĩ, ⁶ tā 'dĩri sē Úpí Múngú ní ìzāngā ambamba 'í ní 'bá gbiĩ vũ drĩgé nōgó rĩ sī. ⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Vũ drĩgé nōgó, á lē 'bá má ní gbiĩ rĩ pi vé úri 'beé ǎvĩ 'dĩisĩ rá, í'dózú 'bá rĩ pi, ǎ'á rĩ pi, ǎnyāpá rĩ pi, ngá ídri be ẹ̀cĩ 'bá nyõókũ drĩgé sī rĩ pi, ǎrĩńá rĩ pi, ma kōpivé úri 'be ǎvĩ 'dĩisĩ rá, ǎ'diātāsīyā ma ìzāngā sī má ní kōpi gbiĩ rĩ sī.” ⁸ 'Bo Úpí Múngú 'bá ẹ̀sĩ múké Núwā ní.

⁹ Ú'dógú'dógú Núwā vé rĩ, Ìri 'dĩni. Núwā ri 'bá tā 'oópi pĩrĩ ni, 'bá lóki 'dāri gé rĩ pi ǎsámvú gé, ǎsũkĩ tā ũnjĩ rũ 'bá ni gé kuyé, Núwā 'dũ tā Múngú ní 'yoó 'í ní rĩ ngaá rá. ¹⁰ Núwā tĩ anji ǎgõ na, Sémē 'i, Ámā 'i, Yǎpētē sī.

¹¹ Tā 'bá rĩ pi ní 'oó vũ drĩgé nōgó rĩ ũnjikānyākānyā Múngú ẹ̀ndrẹtĩ gé, kōpi rĩ tā 'dũ nga ẹ̀sĩ ũká ũká sī. ¹² Múngú ndre ũnjikānyā 'bá rĩ pi ní 'oó vũ drĩgé nōgó rĩ rá, ǎ'diātāsīyā kōpi ri nóni ũnjikānyā 'o. ¹³ Kúru Múngú ní 'yozú Núwā ní kīnī, “Á lē 'bá rĩ pi ú'dĩ ũdrāá cére 'dĩisĩ rá, ǎ'diātāsīyā ũnjikānyā ga vũ drĩgé nōgó ambamba. Ádarú á lē 'bá rĩ pi ú'dĩ ũdrāá rá, ǎzini á lē vũ rĩ izaá rá.

¹⁴ “Í pa párángĩ, mí údé mí ní kũlúmgbá mōǎngũ ǎnĩ, mí aco 'a ni ǎndiǎndĩ, mí ũmbĩ 'a ni pi úgórõ ni be gámũ sī. ¹⁵ Mí údé kũlúmgbá mōǎngũ rĩ 'dĩni. ǎco ni ǎ adri pá ágélé mūdūrũlũ su pũkũ tõwũ (450), ẹ̀pi ní ǎ adri pá ágélé pũkũ ẹ̀zĩrĩ drĩ ni tõwũ (75), ngangará ni urulē rĩ ǎ adri pá ágélé pũkũ su drĩ ni tõwũ (45). ¹⁶ Mí údé ǎcĩ 'báá drĩgé ní gé, ǎsámvú

* 5:29 Núwā: Núwā vé íffĩ, 'bá rĩpi ìzā kóopi ìzāngā agásĩ ni.

ni adri mgbo, ã 'beki caá drí ã 'a na. Mí údé kẹ̀tẹ̀ kùlúmgbá mọ̀ngú rí vé wọ̀kọ̀ ą̀zi rí gé, mí aco kùlúmgbá mọ̀ngú rí ã 'a caá na, í'dózú vùgá, ą̀gą̀gá, ą̀zi rí ã adri urugégélésíla.

¹⁷ “Ma ímụ yí sẹ̀ tị nyọ̀kú rí ẹ̀ drí ìmùlù céré ngá ídri be rí pi ú'dị ùdrá 'dịsị rá, ngá vù dríge ídri be rí pi céré ímụ ùdrá rá. ¹⁸ 'Bo ma ímụ ùndí ru mí be, mí ímụ fí kùlúmgbá mọ̀ngú rí agá, ùkú mívé rí be, anjì ą̀gọ mívé rí pi be, ùkú ívé rí pi be. ¹⁹ Mí ngá ídri be rí pi jì kùlúmgbá rí agá 'dǎá, ą̀gó ni pi ùkú ni be, kọpi ã adríkí rí ídri rú. ²⁰ Lẹ̀ mí jì ą̀ríná rí pi írì írì ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, ą̀nyápa rí pi be, ą̀'á rí pi be ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, ngá nyíríná ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú dríge sị rí pi be ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, kọpi ã mụkí rí adrii ídri rú. ²¹ 'Í 'du ą̀nyą̀ngá nyaanya ni pi jì 'bǎá kùlúmgbá agá 'dǎlé ìmi ní, ą̀zini ngá ídri be rí pi ní.”

²² Núwǎ 'du tǎ rí pi ą̀rẹ̀vù ngaá céré, sù Múngú ní lùú 'í ní rí tịni.

7

¹ Úpí Múngú ní 'yozú Núwǎ ní kǐnǐ, “'Í fí kùlúmgbá mọ̀ngú rí agá 'dǎá mívé 'bǎ 'bẹ̀tẹ̀ ą̀sámvù gé rí pi be céré, ą̀'diátǎsìyǎ á ndre mí 'bǎ tǎ 'oópi pírì ni 'bǎ nóni adri'ba vù dríge rí pi ą̀sámvù gé. ² 'Í 'du ą̀nyápa, ą̀zini ą̀'á ule ule rí pi* írì írì caá ẹ̀zírì, ą̀gó ni pi ùkú ni be. 'Í 'du ą̀nyápa, ą̀zini ą̀'á ą̀zǎvù rú rí pi† írì írì, ą̀gó ni pi ùkú ni be, ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí. ³ 'Í 'du kpá ą̀ríná rí pi írì írì caá ẹ̀zírì, ą̀gó ni pi ùkú ni be, ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, kọpi ã adríkí rí ídri rú vù dríge nọ̀gọ. ⁴ 'Í'dózú ą̀ndrú sị, kǎdọ mụđi caá ú'dụ ẹ̀zírì ní gé, ma ímụ yíigọ̀ sẹ̀ 'dị nyọ̀kú dríge nọ̀gọ ọ̀túná pùkú sù, íníná pùkú sù, ma ngá má ní gbíi ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú dríge sị rí pi ú'dị ùdrá céré 'dịsị rá.”

⁵ Núwǎ 'du tǎ Úpí Múngú ní ẹ̀zìjì 'í ní 'dì'bée ą̀rẹ̀vù ngaá céré rá.

⁶ Sǎ yí rí ní tǐzú vù dríge rí gé, ísú Núwǎ vé ílì ca mụđürǐlǐ ą̀zìyǎ gí. ⁷ Núwǎ pi ní fízú kùlúmgbá mọ̀ngú rí agá 'dǎlé ùkú ni be, ívé anjì ą̀gọ rí pi be, anjì ą̀gọ rí pi vé ùkú pi be, sù Múngú ní lùú íri ní rí tịni, yíjì tǐjìpi rí ẹ̀ ìmùlù rí i ku. ⁸ Kọpi fíkí ą̀nyápa, ą̀zini ą̀'á ule ule rí pi be, ą̀nyápa, ą̀zini ą̀'á ą̀zǎvù rú írì írì rí pi be, ą̀ríná írì írì rí pi be, ngá ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú dríge sị írì írì rí pi be. ⁹ Kọpi fíkí mụzú Núwǎ vù sị kùlúmgbá mọ̀ngú rí agá 'dǎá, ą̀gó ni pi ùkú ni be, sù Múngú ní ẹ̀zìjì Núwǎ ní rí tịni. ¹⁰ 'Ú'dụ ẹ̀zírì ã vùdrí gé, yíjì ní 'í'dózú tǐzú nyọ̀kú rí ẹ̀ drí ìmùlùzú.

¹¹ Núwǎ vé ílì kǎ caá mụđürǐlǐ ą̀zìyǎ, mbǎá ú'dụ mụdrí drí ni ẹ̀zírì, mbǎá írì ni gé, yíjì nyọ̀kú agá rí 'í'dó ríi íkpú ímùzú ą̀mvé nọ̀ ọ̀kpọ̀ be, ą̀zini yíigọ̀ 'í'dó ríi 'dìjì ọ̀kpọ̀ be. ¹² Yíigọ̀ rí 'dì ọ̀túná pùkú sù, íníná pùkú sù.

¹³ 'Ú'dụ 'dǎri gé, ísú Núwǎ pi ùkú ni be, ívé anjì ą̀gọ Sémě be, Ámǎ be, Yǎpétě be, ívé anjì ą̀gọ rí pi vé ùkú pi be, fíkí kùlúmgbá mọ̀ngú rí agá 'dǎá gí. ¹⁴ Kọpi fíkí ą̀'á rí pi be, ą̀nyápa rí pi be ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, ngá ídri be ẹ̀cì'ba nyọ̀kú dríge sị rí pi be ívé ọ̀sụkǎ vù sị ą̀ndiándí, ą̀ríná rí

* **7:2** 7:2 ǎ'á ule ule ni pi: Múngú lù Núwǎ ní kǐnǐ, Núwǎ ẹ̀ jìjì ngá ídri be ule ule ni pi írì írì caá ẹ̀zírì, ą̀'diátǎsìyǎ ngá 'dì'bée múkẹ̀ í ícọ̀ nya rá, ą̀zini í ícọ̀ zǎ rọ̀bọ̀nọ̀ rú rá. † **7:2** 7:2 ǎ'á ą̀zǎvù rú ni pi: ą̀zini lẹ̀ Núwǎ ẹ̀ jìjì ngá ídri be ą̀zǎvù rú ni pi 'yéná írì írì, ą̀'diátǎsìyǎ ngá ídri be ą̀zǎvù rú rí pi ícókí nyaá ku, ą̀zini ícókí zǎá rọ̀bọ̀nọ̀ rú ku.

pi be ìvé ọ̀sùkǎ vù sī àndiǎndí. ¹⁵ Ngá ídri be rī pi fikí kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá Núwǎ vù sī mužú ìrī ìrī. ¹⁶ Ngá ídri be rī pi fikí kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá, ágó ní pi ùkú ní be, ìvé ọ̀sùkǎ vù sī àndiǎndí, sù Úpí Múngú ní ezìjì Núwǎ ní rī tìjì. Múngú ní kúru kẹ̀tẹ̀ rī ùpìzú.

¹⁷ Yìjọ̀ rī 'dì caá ú'dú pùkú sù, yìjì rī tì nyọ̀ókú rī è drì ìmùlúu cére. Kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī nga kú yìjì rī drìgé. ¹⁸ Yìjì rī tì nyọ̀ókú rī è drì ìmùlúu ambamba, sè kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī nga kú yìjì rī drìgé. ¹⁹ Yìjì rī tì mužú ambamba, ọ̀zù ìrǎ zò'ba ácoco rī pi è drì cére. ²⁰ Yìjì rī tì ìrǎ zò'ba ácoco rī pi è drì ọ̀zùjú cére, kungará ní í'dózu ìrǎ drìgé 'dǎgá, tuzú mužú uru 'dǎá, ìrǎ pá ágélé pùkú ìrǎ. ²¹ Ngá éci'ba nyọ̀ókú drìgé sī rī pi àrèvú cére ùdrǎkí rá. Áriṅá rī pi, ànyǎpá rī pi, à'á rī pi, ngá nyíríṅá ídri be éci'ba nyọ̀ókú drìgé sī rī pi, 'bá rī pi be ùdrǎkí cére. ²² Ngá ídri be nyọ̀ókú drìgé rī pi àrèvú ùdrǎkí cére. ²³ Múngú ní ngá ídri be vù drìgé rī pi ú'dìzú ùdrázú cére 'dìisí rá. Ànyǎpá rī pi, à'á rī pi, ngá nyíríṅá éci'ba vùgá sī rī pi, àriṅá rī pi be, yìjì tìjìpi rī ú'dì kọ̀pì ùdrǎá cére. Núwǎ pi ídríkí ngá fi'ba kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá rī pi be 'yéṅá nī.

²⁴ Ú'dú mụ̀dǔrǔlǔ ǎlu pùkú tọ̀wú ǎ vùdrì gé, yìjì rī ní í'dózu njuzú.

8

Yìjì tìjìpi rī vé njuṅará

¹ Núwǎ pi à'á rī pi be, ànyǎpá rī pi be kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú agá 'dǎá, Múngú rī kọ̀pì ǎ tǎ ígá. Múngú ní ùlì sèzú vùzú vù drìgé nọ̀gó, yìjì rī ní kúru njuzú. ² Múngú uga yìjì ríipi ikpúpi nyọ̀ókú agá vùgá 'dǎási rī, àzini uga yìjìgọ̀ ríipi 'dìjìpi rī, yìjìgọ̀ rī ní àtìzú. ³ Yìjì rī ní njuzú mužú vùgá 'dǎá mǎdǎ, 'dù caá ú'dú mụ̀dǔrǔlǔ ǎlu pùkú tọ̀wú. ⁴ Kúru mbǎá ú'dú mụ̀drì drì ní ezìrì, mbǎá ezìrì rī gé, kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī ní ímúzu pá tuzú ìrǎ Àrǎrátá drìgé. ⁵ Yìjì rī rī njujù mužú mǎdǎ. Mbǎá mụ̀drì vé ú'dú ǎlu rī gé, ìrǎ rī pi è drì ní 'bázú ìndrèzú.

⁶ Ú'dú pùkú sù ǎ vùdrì gé, Núwǎ ní sùbá kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī vé rī zǐzú. ⁷ Ìrǎ ní púpú rī pèzú mužú ǎmvé 'dǎá, púpú rī áwí ríi ungaá urugégé sī, cǐmgbá sǎ yìjì rī ní njuzú rī gé. Újǎ 'i gọ̀o Núwǎ vùgá 'dǎá kuyé. ⁸ Vùdrì ní gé, ìrǎ ní kpá ǎmámù pèzú, ǎ mụ rí ndree dọ̀ yìjì rī nju nyọ̀ókú rī drìgé sī gí. ⁹ ǎmámù rī ndǎ vùrǎ 'dezu ní tí, ǎ'diǎtǎsìyǎ yìjì rī ní njujù dejé kuyé rī sí. Ìrǎ ní 'i újǎzú gọ̀zú Núwǎ vù kùlúmgbá agá 'dǎá ùzi. Núwǎ ní 'i drì suzú, ìrǎ ní ǎmámù rī ruzú 'bázú gọ̀zú kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī agá 'dǎá vùlé.

¹⁰ Ú'dú ezìrì ǎ vùdrì gé, ìrǎ ní kpá gọ̀zú ǎmámù rī pèzú ñjì. ¹¹ ǎmámù rī mvi caá Núwǎ vù 'dǎá ùndrè sī, ce ìbìbì úbùrú òlívè* vé ní mužú 'i tì gé ìndí! Kúru Núwǎ ní nǐzú ǎmázú 'yozú kìnì, yìjì rī nju nyọ̀ókú rī drìgé sī cére gí. ¹² Núwǎ tẹ̀ caá ú'dú ezìrì, ìrǎ ní kpá ǎmámù rī pèzú ñjì, 'bo sǎ 'dìrì gé, ǎmámù rī mvi gọ̀o Núwǎ vùgá 'dǎlé ñjì kuyé.

¹³ Núwǎ vé ìlì kǎ mụjù caá mụ̀dǔrǔlǔ ázìyá drì ní ǎlu, ú'dú ǎlu mbǎá ǎlu vé rī gé, ìsù ǎkùdè yìjì rī nju nyọ̀ókú rī drìgé sī cére gí. Núwǎ ní kùlúmgbá mọ̀ọ̀ngú rī è drì njujèzú, kǎ mụjù ǎngù ndree vùgá 'dǎá, ìsù yìjì

* 8:11 8:11 Òlívè: Pẹ̀jì òlívè vé rī, ìrǎ 'a ù'a be, ì ícọ̀ nya rá, ì ìrívè ù'a zo ùdu rú, 'bá rī pi rī tìjì á'dí ùdu rī sī, àzini kọ̀pì rī tò lǎmbá agá, ǎci 'yüzú ǎnì.

rĩ nju nyõòkú rĩ drĩgè sĩ gí. ¹⁴ Mbãá ú'dú pũkú Ìrĩ drĩ ni èzĩrĩ, mbãá Ìrĩ ni gé, Ìsù nyõòkú rĩ 'wi deę gí.

¹⁵ Kúru Múngú ní 'yozú Núwã ní kĩnĩ, ¹⁶ "Ìmi ìfũkí kùlúmgbã mõõngú rĩ agásĩ àmvé, Ìmi ìfũkí mí ùkú ni be, mí ẹnjipĩ be, kòpivé ùkú pi be. ¹⁷ Ngá ìdri be rĩ pi è ìfũkí ìmúzú mí vúgá sĩ àmvé nõó ìndĩ, ìvé õsũkã vú sĩ àndiándĩ, àrĩnã rĩ pi, ànyãpá rĩ pi be, ã'á rĩ pi be, ngá ìdri be ècì'bá nyõòkú drĩgè sĩ rĩ pi be céré. Lè kòpi ã tìkí ìzú, kòpivé kálãfe ã ga nyõòkú drĩgè nõgò tré."

¹⁸ Kúru Núwã pi ní ìfúzú ùkú ni be, ẹnjipĩ be, ẹnjipĩ vé ùkú pi be, ¹⁹ ànyãpá rĩ pi be, ã'á rĩ pi be, ngá ìdri be ècì'bá nyõòkú drĩgè rĩ pi be céré, àrĩnã rĩ pi be, kòpi ìfũkí kùlúmgbã mõõngú rĩ agásĩ ìvé õsũkã vú sĩ céré.

²⁰ Núwã ní kúru vũrã rõbõñõ zázú ni sızú Úpí Múngú rì Ìnjızú àní, Núwã ì'dú ànyãpá ırukọ ule ule rĩ pi, àrĩnã ırukọ ule ule rĩ pi be, zã Úpí Múngú ní rõbõñõ rú. ²¹ Rõbõñõ Núwã ní zãá rì vé èjì vı caá Úpí Múngú vúgá 'dãá múké, sè ìrì ní àyikõ. Ìrì ní 'yozú kĩnĩ, "Má ìcõ gõõ nyõòkú rĩ trıı dđı ku 'bá rĩ pi vé tã sĩ. 'Bá nyõòkú drĩgè rĩ pi ã 'okı dõ ùnjikãnyã drãããsiyã, á gõ kòpi ú'dı sđ má ní kòpi ú'dı drıdrı rı tıjı ku.

²² "Ìlĩ céré vũ drĩgè nõgò, ngá sangará rì adri anigé, ngá ìkũnãngará rì adri anigé, àngũ vé igbengará rì adri anigé, àngũ vé kongará rì adri anigé, ìlĩ rì adri anigé, èézũ rì kpá adri anigé, ıtıtınã de ku, ìnıjã de ku."

9

Múngú rı ùndı Núwã be

¹ Múngú sè tãkırı Núwã pi ní ẹnjipĩ be kĩnĩ, "Ìmi tìkí anjı, ìmivé kálãfe ã ga tré vũ drĩgè nõgò. ² Ànyãpá rĩ pi, ã'á rĩ pi, àrĩnã rĩ pi, ì'bı rĩ pi, ngá nyırĩnã ìdri be ècì'bá nyõòkú drĩgè sĩ rĩ pi be céré 'o mí sĩ ùrĩ sĩ. Kòpi adri mí pálé gá. ³ Ngá ìdri be 'dĩ'bée àrèvú céré, á sè kòpi mí ní, 'ı nya kòpi nyanya, sđ àndırú má ní ngá ómvú agá rĩ pi sèé mí ní rĩ tıjı.

⁴ "Bo lè mí nya zãá àrĩ be agá rĩ ku, ã'diãtãsiyã àrĩ rì ìdri sè nĩ. ⁵ 'Bá àzi 'dı dõ 'bá drãã, ì kpá ìrì 'dı drã rá. ã'á 'dı dõ 'bá drãã, ì kpá ìrì 'dı drã rá.

⁶ "Bá àzi 'dı dõ 'bá drãã,

ı kpá ìrì 'dı drã rá,

ã'diãtãsiyã Múngú gbi 'bá rì sđ 'ı tıjı.

⁷ Mı mívé anjınã rĩ pi be, lè ìmi tìkí anjı, ìmivé kálãfe ã ga tré vũ drĩgè nõgò, ìmi ìrèkí rì ìmi adrii vũ drĩgè sđ céré."

⁸ Múngú ní 'yozú Núwã pi ní ẹnjipĩ be kĩnĩ, ⁹ "Á lè nóni ùndı rıjı mí be, àzini mívé úyú rĩ pi be, ¹⁰ ànyãpá rĩ pi be, ã'á rĩ pi be, àrĩnã rĩ pi be, ngá ìdri be ìfũ'bá mí be kùlúmgbã mõõngú rĩ agásĩ rĩ pi be céré. ¹¹ Ùndı má ní rıjı mí be rĩ sđ, á gõ yđ sèé tđ ngá céré ìdri be rĩ pi ú'dı ùdrãã dđı ku, á gõ yđ sèé tđ vũ rì izaá dđı ku."

¹² Múngú ní 'yozú kĩnĩ, "Ùndı má ní lèé rıjı mí be, ngá adri'bá ìdri be rĩ pi be, àzini úyú mívé rĩ pi be rĩ, ngá tã ni ì'daapi rĩ, ìrì adri 'dini. ¹³ Á 'bã gèrĩ kuú ìrĩbıtĩ agá 'dĩ, ìrì ùndı má ní rıjı mí be rĩ vé tã ì'da, àzini vũ rĩ vé rĩ ì'da. ¹⁴ Má kãdõ ìrĩbıtĩ ipèé vũ drĩgè nõó, gèrĩ rĩ kãdõ ìndrè ìrĩbıtĩ

agá 'dāá, ¹⁵ ma kúru ūndī má ní rụú mí be, āzini ngá ídri be ẹ́cì' bá nyòókú drìgè sī rī pi be rī vé tã ígá àní. Yìí gō tị́ ngá ídri be rī pi ú'dị ūdrāá dđị ku. ¹⁶ Á ndre dō gẹ́rì írìbítì agá 'dāá, ma ūndī má ní rụú ngá ídri be rī pi be vū drìgè nōgò adriipi muzú nyonyo rī vé tã ígá."

¹⁷ Kúru Múngú ní 'yozú Núwā ní kīnī, "Gẹ́rì 'dìri, ìri ūndī má ní rụú ngá ídri be vū drìgè nōgò rī pi be rī vé tã 'da."

Núwā pi ívé anji āgō rī pi be

¹⁸ Núwā vé anji āgō rī pi Sémē 'i, Ámā 'i, Yāpétē sī, kōpi ífúkí céré ídri rú kúlúmgbá mọ̀ngú rī agá 'dāásí. (Ámā gō mvá ágó tị́, 'da rụ ni Kānānā 'i.) ¹⁹ Anji Núwā vé na 'dì'bée gōkí anji tị́ ízú ayíí vū drìgè sī céré.

²⁰ Yìí tị́pi rī ā vúdří gè, Núwā gō ọ̀mvú 'āá, sa peṭi vinyō vé rī pi ọ̀mvú rī agá. ²¹ Ẹ'dú ọ̀lu, Núwā mvụ vinyō ìmèrèzú àní ambamba, la kú ívé gākū agá 'dāá pílílí rú. ²² Kānānā ẹ̀tẹ̀pì Ámā ndre 'í ẹ̀tẹ̀pì Núwā la kú pílílí rú, ìri ní fúzú àmvé 'dāá, lúzú 'í ẹ̀drìpì ní. ²³ Sémē pi ẹ̀drìpì Yāpétē be, kōpi ní bōngó í'dúzú ingazú ì kídì drìgè uru, kōpi ní fizú muzú gākū agá 'dāá úgóró sī, kōpi ní ì ẹ̀tẹ̀pì ā rú' bá ọ̀zúzú cí, kōpi jakí ì ẹ̀ndrẹ̀tì gārā gá, ā'diātāsīyā ì ndrekí rī ì ẹ̀tẹ̀pì vé rú' bá pílílí rú rī ku.

²⁴ Vinyō rī ká àtíí Núwā mì gé sī, ìri ní tã 'í mvọ̀pì Ámā ní 'oó 'í ní 'dìri nřzú ámázú, ²⁵ ìri ní 'yozú Ámā ní kīnī,

"Á tri Kānānā rí gi!

Ìri adri tųgẹ̀rì ā ẹdřìpì vé ní."

²⁶ Ìri ní kpá gōzú 'yozú kīnī,

"Úpí Múngú ā sē Sémē ní tākírì!

Kānānā ā adri tųgẹ̀rì Sémē vé ní.

²⁷ Múngú ā sē Yāpétē vé āngū adrizú rī ā adri āmbúgú.

Lē Yāpétē pi ā adrikí Sémē be trų vūrā ọ̀lu gé,

lē Kānānā ā adri tųgẹ̀rì Yāpétē vé ní."

²⁸ Yìí tị́pi rī ā vúdří gè, Núwā gō adrií caá ílí mđdřřřřlř na přkř třwř (350). ²⁹ Núwā adri caá ílí be mđdřřřřlř ūrřmř přkř třwř (950), ìri ní kúru drázú.

10

Úyú Núwā ẹnjipìí vé rī

¹ Yìí tị́pi rī ā vúdří gè, Núwā vé anji Sémē pi Ámā be, Yāpétē sī, kōpi gōkí anji tị́ ízú kárakarā.

Úyú Yāpétē vé rī

² Yāpétē vé anji rī pi Gōmērī 'i, Māgógí 'i, Mādáyī 'i, Yāvánā 'i, Tübálā 'i, Mésékā 'i, Tírásā sī.

³ Anji Gōmērī vé rī pi,

Āsīkēnázī pi Rífátā be, Tōgārímā sī.

⁴ Anji Yāvánā vé rī pi,

Ēlísā 'i, Tārāsísā 'i, 'bá Kītímū vé rī pi, āzini 'bá Rōdānīmū vé rī pi.

⁵ ('Bá 'dì'bée vé úyú rì' bá ẹ́cì' bá kúlúmgbá sī rī pi, kōpi ayíkí muzú āngū rī pi agásí céré, ívé sùrú rī pi vú sī, sùrú ọ̀lu ọ̀lu rikí átá ívé tì sī.)

Úyú Ámā vé rī

6 Anji Ámā vé rī pi, Kúsī 'i, Ējēpétō* 'i, Pútū 'i, Kānānā sī.

7 Anji Kúsī vé rī pi,

Sébā 'i, Hāvīlā 'i, Sābútā 'i, Rāāmā 'i, Sābītēkā sī.

Anji Rāāmā vé rī pi,

Sébā pi Dēdānā be.

8 Kúsī vé mvā āzi rī ā rū Nīmīródā 'i. Nīmīródā ri ūkpō be ē'dí 'dīipi ni vū drīgé nōgó. 9 Īri 'bá zāā mbāāpi ni Úpí Múngú ęndreṭi gé, sēzú 'bá rī pi ní rizú 'yozú, "Mí sū Nīmīródā ūkpō be riipi zāā mbāāpi Múngú ęndreṭi gé rī ṭni'" áni. 10 Kūrū drīdrī Nīmīródā ní í'dózú ívé mālūngā ruzú rī, Bābēlónā, Ērékē, Ākādā, āzini Kālānā, kūrū 'dī'bée céré āngū Sínārī† vé rī agā. 11 Nīmīródā gō ngaā āngū 'dāri agāsī muṭú Āsírīyā gā, ĩri ní í'dózú kūrū Nīnēwē vé rī sīzú, Rēhōbótī Īrī vé rī sīzú, Kālāhā vé rī sīzú, 12 āzini ĩri ní kūrū Rēsēnī vé rī sīzú. Kūrū Rēsēnī vé rī, ĩri āsāmvú Nīnēwē pi vé Kālāhā be rī gé, kūrū 'dīri ĩri āmbúgú.

13 Ējēpétō ri é'bīpi

Lūdīmū rī pi vé ni, Ānāmímū rī pi vé ni, Lēhābímū rī pi vé ni, Nāfātūhímū rī pi vé ni, 14 Pātūrūsímū rī pi vé ni, Kāsūlūhímū rī pi vé ni, āzini Kāpētōrímū rī pi vé ni, Fēlēsētē rī pi íbíkí ífūú úyú 'dī'bée agā.

15 Kānānā ri é'bīpi Sīdónā vé ni, Sīdónā ri ĩrivé mvā kāyú.

Kānānā ri kpá é'bīpi Hīṭī rī pi vé ni, 16 Jēbúsī rī pi vé ni, Āmórā rī pi vé ni, Gīrīgásī rī pi vé ni, 17 Hívī rī pi vé ni, Ārīkā rī pi vé ni, Sínā rī pi vé ni, 18 Ārīvādā rī pi vé ni, Zēmārā rī pi vé ni, Hāmátā rī pi vé ni.

Vúdrī ni gé, úyú Kānānā vé rī pi ayíkí muṭú 19 āngū Kānānā gārā gā rī pi agāsī céré, í'dó Sīdónā gā, cazú Gērārī gé, Gázā gā, Sōdómō gā, Gōmórā gā, Ādímā gā, Zēbōyímū gé, āzini Lāsā gā.

20 Anji 'dī'bée Ámā vé rī pi, kōpi sūrū ívé rī pi vú sī, ṭi ívé rī pi vú sī, kōpi ri adri vūrā ívé rī pi gé sī, āzini kōpi ri adri āngū ívé rī pi agāsī.

Úyú Sémē vé rī

21 Sémē mvā kāyú Yāpētē ędrīpi ṭi anji āgō rá, Sémē ri é'bīpi Ēbērē rī pi vé ni.

22 Sémē vé anji āgō rī pi Ēlāmā 'i, Āsúrā 'i, Ārīpākāsādā 'i, Lúdī 'i, Ārāmā sī.

23 Ārāmā vé anji āgō rī pi,

Ūzī 'i, Ūlū 'i, Gētērī 'i, Mēsékā sī.

24 Ārīpākāsādā ri Sélā vé étēpi,

Sélā ri Ēbērē vé étēpi.

25 Ēbērē vé anji āgō rī pi ĩrī, kāyú rī 'dakí rū ni Pēlégē 'i, ‡ ā'diātāsīyā lókí Ēbērē vé rī gé, 'bá rī pi acokí ĩ āndiāndí ívé ṭi vú sī, 'dakí Pēlégē vé ędrīpi ā rū Yōkītānā 'i.

26 Yōkītānā vé anji rī pi,

* **10:6** 10:6 Ējēpétō: Ējēpétō vé rū āzi rī Mīzīrāyímū. † **10:10** 10:10 Sínārī: Sínārī vé rū āzi rī Bābēlónā. ‡ **10:25** 10:25 Pēlégē: Pēlégē vé íffíí acongará.

Ālīmōdōdā 'i, Sēlэфā 'i, Āzārīmāvātā 'i, Jērā 'i, ²⁷ Ādōrāmū 'i, Ūzālā 'i, Dīkīlā 'i, ²⁸ Ōbālā 'i, Ābēmāélē 'i, Sébā 'i, ²⁹ Ōfirī 'i, Hāvīlā 'i, Jōbābū 'i. Anji āgō 'dī'bée céré Yōkītānā vé ni.

³⁰ Vūrā kōpi ní adrizú rī í'dó Mésā gá, cazú Sэфārī gé, āngū ānga rú wōqōqō ūtú ní ífūzú rī gé.

³¹ Anji 'dī'bée Sémē vé rī pi, ī kōpi nī áamá sūrú ívé rī sī, tī ívé rī sī, vūrā ívé rī sī, āzini āngū ívé rī sī.

³² Sūrú 'dī'bée ífū'bá anji Núwā vé rī pi ā rú'bá gá rī pi, yīí tīpi rī ā vūdrī gé, kōpivé sūrú gō ayií mužú āngū rī pi agásī, vū drīgé sī céré.

11

Sīkī lágáraka Bābélā gá

¹ Sā 'dāri gé, 'bá rī pi céré ri átá tī ālu ni sī. ² 'Bá rī pi ní 'dezú mužú wōqōqō ūtú ní ífūzú rī gé, kōpi cakī āngū kpākpā ni ísú āngū Sīnārī vé rī agá, kōpi áwīkī adrii āngū rī agá.

³ Kōpi ní átázú ī āsāmvú gé sī kīnī, "Lē 'bā gbákī bīrīkī, 'bā zākī ācī sī, ā adri rī ūkpó ūkpó." Kōpi riki lágáraka rī sī bīrīkī sī, kōpi sīkī írā sī kuyé. Kōpi sīkī lágáraka rī ūrúté sī. ⁴ Kúru kōpi ní 'yozú kīnī, "Īmi ímúkī 'bā sīkī 'bá ní kūrú lágáraka be āco caá cīngbā 'bū gé 'dāá, 'bā rú ā kú rī ānī kúkū, 'bā írékī rī 'bā mužú vū drīgé sī céré ku."

⁵ 'Bo Úpí Múngú ní ímúzú vūgá nōlé kūrú kōpi ní rīi sī rī ndrezú lágáraka rī be. ⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "'Bā nō'bée sūrú ālu, kōpi ri átá tī ālu ni sī, kōpi í'dóki tā rī ngaá 'dīri tīnī, vúlé 'dīgé kōpi ūtīkī dō tā āzi, kōpi lēkī dō 'dujū ngaá, ícō kōpi ndéé ku. ⁷ Īmi ímúkī, 'bā mužú vūgá 'dālé kōpivé tī usaa, 'bā ālu ālu ā yī rī ógúpī vé tī ku."

⁸ Kúru Úpí Múngú ní kōpi írezú kpélékpélé vū drīgé sī céré. Kūrú rī vé sīngará tu pá rá. ⁹ Tā 'dīri sē ī ní āngū rī ā rú 'dazú Bābélā* ānī, ā'diātāsīyā Úpí Múngú usa tī rī vūrā 'dāri gé, āzini íré 'bá rī pi mužú vū drīgé sī vūrā 'dāri gé.

Úyú Sémē vé rī

¹⁰ Úyú 'dī'bée Sémē vé rī.

Yīí tīpi rī ā vūdrī ká caá ílí ĩrī, ísú ākūdē Sémē vé ílí ca mūdūrūlū ālu (100), ĩri ní kúru Ārīpākāsādā ri tīzú. ¹¹ Sémē ká Ārīpākāsādā ri tīj, gō adrii ílí mūdūrūlū tōwú (500), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹² Ārīpākāsādā ká adrii caá ílí be pūkú na drī ni tōwú (35), ĩri ní Sélā ri tīzú. ¹³ Ārīpākāsādā ká Sélā ri tīj, gō adrii ílí mūdūrūlū sū drī ni na (403), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹⁴ Sélā ká adrii caá ílí be pūkú na (30), ĩri ní Ēbérē ri tīzú. ¹⁵ Sélā ká Ēbérē ri tīj, gō adrii caá ílí mūdūrūlū sū drī ni na (403), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

¹⁶ Ēbérē ká adrii caá ílí be pūkú na drī ni sū (34), ĩri ní Pélégē ri tīzú. ¹⁷ Ēbérē ká Pélégē ri tīj, gō adrii caá ílí mūdūrūlū sū pūkú na (430), tī anji āgō urukō'bée anji ūkú pi be ílí 'dī'bée agá rá.

* 11:9 11:9 Bābélā: Bābélā vé ífífí, tī vé acongará. Bābélā vé rú āzi rī Bābélōnā.

18 Pêlégē kā adrii caá ílí be pūkú na (30), ĩri ní Réwū ri tizú. 19 Pêlégē kā Réwū ri tĩj, gō adrii ílí mūdūrũlũ ĩrĩ drĩ ni úrōmĩ (209), tĩ anji āgō ʊrũkọ'béé anji ũkú pi be ílí 'dĩ'béé agá rá.

20 Réwū kā adrii caá ílí be pūkú na drĩ ni ĩrĩ (32), ĩri ní Sērúgā ri tizú. 21 Réwū kā Sērúgā ri tĩj, gō adrii ílí mūdūrũlũ ĩrĩ drĩ ni ézĩrĩ (207), tĩ anji āgō ʊrũkọ'béé anji ũkú pi be ílí 'dĩ'béé agá rá.

22 Sērúgā kā adrii caá ílí be pūkú na (30), ĩri ní Nāhórā ri tizú. 23 Sērúgā kā Nāhórā ri tĩj, gō adrii caá ílí mūdūrũlũ ĩrĩ (200), tĩ anji āgō ʊrũkọ'béé anji ũkú pi be ílí 'dĩ'béé agá rá.

24 Nāhórā kā adrii caá ílí be pūkú ĩrĩ drĩ ni úrōmĩ (29), ĩri ní Tērā ri tizú.

25 Nāhórā kā Tērā ri tĩj, gō adrii caá ílí mūdūrũlũ ʌlu mūdri drĩ ni úrōmĩ (119), tĩ anji āgō ʊrũkọ'béé anji ũkú pi be ílí 'dĩ'béé agá rá.

26 Tērā kā adrii caá ílí be pūkú ézĩrĩ (70), ĩri ní Ábrāmū pi tizú Nāhórā be, Hārānā sī.

27 Ú'dógú'dógú Tērā vé rĩ 'dini.

Tērā tĩ Ábrāmū pi Nāhórā be, Hārānā sī. Hārānā tĩ Lótō ri. 28 Hārānā drā kũrũ ʊrũ vé rĩ agá, āngũ Kālédéyā vé rĩ agá, vūrā ĩ ní ĩri tizú rĩ gé, ʃsũ ākūdē étépĩ Tērā ri drĩ ídri rú. 29 Ábrāmū pi Nāhórā be ĩrĩtró jekĩ ũkú rá. Ábrāmū vé ũkú ā rũ Sāráyĩ 'i. Nāhórā vé rĩ ā rũ Mílékā 'i. Mílékā pi Ísíká be, kōpi anji Hārānā vé ni. 30 Sāráyĩ adri caá úndó rú ílí be kárakarā, tĩ mvá kuyé.

31 Tērā ní 'í mvópi Ábrāmū pi 'duzú 'í édrĩpi Hārānā vé mvá Lótō be, 'í mvópi Ábrāmū vé ũkú Sāráyĩ sī. Kōpi ngakĩ fũũ kũrũ ʊrũ vé rĩ agásĩ, ʊrũ ri āngũ Kālédéyā vé rĩ agá, kōpi lēkĩ kōdō mujũ Kānānā gá. 'Bo kōpi ká mujũ caá Hārānā gá, kōpi áwíkĩ adrii 'dāgá.

32 Tērā adri caá ílí be mūdūrũlũ ĩrĩ drĩ ni tōwũ (205), ĩri ní kúru drāzũ Hārānā gá 'dāgá.

12

Úpí Múngú zĩ Ábrāmū ri

1 Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kĩnĩ, "'Í ku āngũ ĩmivé rĩ, 'í ku māríté mívé rĩ pi, 'í ku 'bá mí étépĩ vé jó āsámvú gé rĩ pi, 'í mu adrii āngũ má ní ũmvúlēsĩ lēé lūũ mí ní rĩ gé.

2 "Ma ímũ sē mívé sũrũ ri adri āmbúgú.

Ma sē mí ímũ tākĩri ʃsũ rá,

ma ímũ sē mí rũ ri kũkũ,

mĩ tã sĩ, ma ímũ tākĩri sē 'bá ʊrũkọ'béé ní rá.

3 Ma ímũ tākĩri sē 'bá tākĩri sē 'bá mí ní rĩ pi ní,

'bá mí wā'bá rĩ pi, ma ímũ kōpi wā rá,

'bá cére vũ drĩgé nōgó rĩ pi,

ma ímũ kōpi ní tākĩri sē mí tã sĩ."

4 Kúru Ábrāmū ní 'dezú muzú sũ Úpí Múngú ní lūũ ĩri ní rĩ tĩnĩ. Lótō pi 'dekĩ mujũ ĩri be trũ. Ábrāmū ní ngazú fũzú Hārānā agásĩ rĩ gé, ʃsũ ākūdē ĩri ílí be pūkú ézĩrĩ drĩ ni tōwũ. 5 Ábrāmū jĩ ívé ũkú Sāráyĩ rĩ, 'í édrĩpi vé mvá Lótō ri, ā'bú kōpi ní ʃsũ rĩ pi, tũgẽrĩ kōpi ní ʃsũ Hārānā gá 'dālé rĩ pi be muzú ĩndĩ. Kōpi ní ngazú muzú, kōpi ní cazú āngũ Kānānā vé rĩ gé 'dālé.

⁶ Kôpi kâ mujú caá Kánánā gá 'dālé, Ábrāmū ní əcízú āngū rī agāsī, ĩri ní muzú cazú peṭi āmbúgú vūrā Mórē vé rī agá rī gé, kūrū Sēkémé vé rī agá. Lóki 'dāri gé, 'bá Kánánā vé rī pi āngū rī agá anigé. ⁷ Úpí Múngú ní 'i i'dazú Ábrāmū ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma úmvúlésī āngū nōri sē mvá mívé úyú agá ní ní." Kúru Ábrāmū ní vūrā rōbōṅṅō zázú ní sızú Úpí 'i i'daapi 'i ní rī ní.

⁸ Kúru ĩri ní 'dezú muzú vūrā ānga rú rī gé, Bētélē vé wōṅkō üttú ní ĩfüzú rī gé, ĩri ní ívé gākū sızú Bētélē pi vé āsámvú Áyī be rī gé, Bētélē ri üttú ní 'dengará gálé rú, Áyī ri üttú ní ĩfūngará gálé rú. ĩri ní kpá vūrā rōbōṅṅō zázú ní sızú vūrā 'dāri gé, Úpí Múngú ri ĩnǰızú ānī. ⁹ Kúru Ábrāmū ní gōzú 'dezú muzú ándrelé rú Nēgévē gá.

Ábrāmū mu adrii Ējēpétō gá

¹⁰ Lóki 'dāri gé, ẹbírí 'de āngū rī agá ũnjí ũnjí, sē Ábrāmū mu adrii tēē āngū Ējēpétō vé rī agá 'dālé ũkōlō. ¹¹ Ábrāmū ká caá ĩnyinā Ējēpétō gá 'dāá, ĩri ní 'yozú 'i ũkú ni Sāráyī ní kīnī, "Á nī rá mi ũnyī be ambamba. ¹² 'Bá Ējēpétō vé rī pi kádō mi ndreé, kôpi 'yo kīnī, mi ũkú mávé ni. Kôpi ma 'dī rá, kôpi mi ku adri idri rú. ¹³ 'Í 'yo kôpi ní, mi má ómvúpí. Mī tā sī, kôpi 'okí ma ũnjí ku, kôpi ma ku adri idri rú."

¹⁴ Ábrāmū pi ká caá 'i ũkú ni Sāráyī be Ējēpétō gá 'dālé, 'bá Ējēpétō vé rī pi ndrekí Sāráyī ri ũnyī be ambamba. ¹⁵ 'Bāgú Ējēpétō vé rī vé ũgalaku rī pi ká ĩri ndreé, kôpi mujú ũlūú 'bāgú rī ní kīnī, mvá ũkú āzi 'dāá'dā ũnyī be ambamba. Kúru kôpi ní ĩri jízú 'bāgú rī vé kání agá 'dāá. ¹⁶ Sāráyī ā tā sī, 'bāgú rī 'o Ábrāmū ri múké, sē Ábrāmū ní, kābīlō, tī, dōngí āgō, dōngí ũkú, ātí'bá āgō rú ní pi, ātí'bá ũkú rú ní pi be, kāmīlō pi be.

¹⁷ 'Bo Ábrāmū ũkú ni Sāráyī ā tā sī, Úpí Múngú pē drā ũnjí 'bāgú Ējēpétō vé rī drǰgé, ĩrivé 'bá jó āsámvú gé rī pi be. ¹⁸ 'Bāgú Ējēpétō vé rī ní 'bá pēzú muzú Ábrāmū ri bízú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mí 'o ma 'díní āsī? Mí lū má ní 'yozú kīnī, Sāráyī ri ũkú mívé ni kuyé āsī? ¹⁹ Mí kīnī, 'Īri mívé ómvúpí āsī?' Mí 'yo tā rī 'díní, má 'dụ rí ĩri má ní ũkú rú ānī? Mívé ũkú rī 'dī. 'Í 'dụ ĩri, ĩmi 'dekí mujú!" ²⁰ Kúru 'bāgú Ējēpétō vé rī ní 'yozú ívé āngaráwá rī pi ní, lē kôpi ā pēkí Ábrāmū pi ũkú ni Sāráyī be mujú 'dīisí rá. Ángaráwá rī pi ní kôpi pēzú muzú ũkú ni be, ngá ĩrivé rī pi be céré.

13

Ábrāmū pi acokí ĩ Lótō be

¹ Kúru Ábrāmū pi ní ngazú füzú āngū Ējēpétō vé rī agāsí ũkú ni be, ngá ívé rī pi be, kôpi ní muzú Nēgévē gá, Lótō pi mujú ĩri be trúj. ² Ábrāmū ri ā'bú be kárákará, ĩri tī be, kābīlō be, ndrǰí be, aya ógú'bá ógú'ógú ni pi be, dábū be.

³ ĩri ní ngazú Nēgévē gá 'dāásí, ĩri ní əcízú muzú āngū rī pi agāsí, ĩri ní cazú Bētélē gá, vūrā ĩri ní ándúrú ívé gākū sızú Bētélē pi āsámvú Áyī be rī gé. ⁴ Vūrā 'dāri ándúrú Ábrāmū ní vūrā rōbōṅṅō zázú rī sızú rī. Ábrāmū ní Úpí Múngú ri ĩnǰızú vūrā 'dāri gé.

⁵ Lótō muṣṣi Ábrāmū be rī, ĩri kpá kábīlō be, ndrīī be, tī be, 'bá ívé 'bēṭī āsámvú gé rī pi be, tūgērī rī pi be. ⁶ 'Bo vūrā rī ca kōpi ní adrizú trū ku, ā'diātāsīyā kōpi ānyāpá be ambamba, ícó kōpi ní adrizú trū ku. ⁷ 'Bá Ábrāmū vé ānyāpá úcé'bá rī pi ní í'dókí rīí āwāā ĩ āsámvú gé sī Lótō vé 'bá ānyāpá úcé'bá rī pi be. Sā 'dāri gé, 'bá Kānānā vé rī pi Pērízī vé rī pi be rī adri āngū 'dāri agá.

⁸ Kúru Ábrāmū ní 'yozú Lótō ní kīnī, "Lē 'bá ríkí āwāā mí be ku, dōku mívé 'bá ānyāpá úcé'bá rī pi ā ríkí āwāā mávé 'bá ānyāpá úcé'bá rī pi be ku, ā'diātāsīyā 'bá mí be máríté. ⁹ Āngū rī āmbúgú, adri 'dīni kuyé? Lē 'bá acokí 'bá adrii āndiāndi. 'Í mu dō drī ĩjī gélé rú, ma mu drī ēndépi gélé rú, 'í mu dō drī ēndépi gélé rú, ma mu drī ĩjī gélé rú."

¹⁰ Lótō ní 'í drī ingazú āngū rī ndrezú, ndre í'būná Yáridéni vé rī múké, yīī be ambamba, sū ómvú Úpí Múngú vé rī tīni, sū āngū Ējēpētō vé muṣṣi Zōará gálé rú rī tīni. (Tā 'dīri 'o 'i ísú ākūdē Úpí Múngú zā drī Sōdómō pi Gómórā be kuyé.) ¹¹ Kúru Lótō ní ívé rī í'būná Yáridéni vé rī ā vúgú ĩpēzú céré, ĩri ní 'dezú mužú ũtū ní ĩfūngará gálé rú. Lótō pi ní í acozú Ábrāmū be. ¹² Ábrāmū áwí ívé rī adrii āngū Kānānā vé rī agá, Lótō mu adrii í'būná rī gé kūrú rī pi āsámvú gé, sī gākū ívé rī pi ĩnyīnā Sōdómō gārā gá. ¹³ 'Bá Sōdómō vé rī pi rī tā ũnjí 'o, kōpi rī ũnjikānyā 'o Úpí Múngú ēndrēṭi gé ambamba.

Ábrāmū mu adrii Hēbērónā gá

¹⁴ Lótō kā muṣṣi gí, Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í ndre āngū ũrúlé rú, ándrélé rú, ũtū ní ĩfūngará gálé rú, āzini ũtū ní 'dengará gálé rú. ¹⁵ Āngū mí ní ndreé 'dāri ā vúgú ma sē céré mí ní, āzini mvá mívé úyú agá ní ní mužú nyonyo. ¹⁶ Ma ímú sē mívé úyú rī ízú tré, sū cínýáfā vūgá 'dīri tīni, ícókí láá bá ku. ¹⁷ 'Í mu, mí ecí āngū rī agásī, ā'diātāsīyā ma āngū rī sē mí ní."

¹⁸ Kúru Ábrāmū ní ívé gākū 'duzú mužú sīzú ĩnyīnā pēṭi āmbúgú Māmúrē vé rī ā jélé gá, vūrā Hēbērónā vé rī gé, ĩri ní vūrā rōbōṅō zázú ní sīzú Úpí Múngú rī ĩnjīzú āní.

14

Ábrāmū ípá Lótō rī

¹ Sā 'dāri gé, 'bāgú Āmērāpélā Sínārī vé rī, 'bāgú Ārīyókí Ēlēsārā vé rī, 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlámā vé rī, āzini 'bāgú Tídálā Gōyímū vé rī pi ² úmúkí ĩ ē'dí 'dī 'bāgú Bérā Sōdómō vé rī be, 'bāgú Bīrisā Gómórā vé rī be, 'bāgú Sínábā Ādímā vé rī be, 'bāgú Sēmēbērī Zēbōyímū vé rī be, āzini 'bāgú Bělā vé rī be. (Bělā rī ĩ kpá zī Zōará.) ³ 'Bāgú vúlé tōwú 'dī'bée úmúkí ívé āngáráwá rī pi muṣṣi adrii í'būná Sídímū vé rī agá (í'būná 'dīri ĩ nóni zī yīī tafu ē'yí rú ni).* ⁴ 'Bāgú tōwú 'dī'bée adriki Kēdōrōlāómā ā pálé gá ílí muṣṣi drī ní ĩrī. 'Bo ílí muṣṣi drī ní na ní gé, kōpi ní wazú ĩri ní arī'ba rú.

* **14:3** 14:3 Yīī bālālā ē'yí rú rī: Yīī bālālā ē'yí rú rī vé rú āzi, yīī bālālā drāapi gí ní, ā'diātāsīyā ngá idri be ní ícó adrii 'a ní gé ku.

⁵ Ílí mụdrị drị ni sụ ni gé, Kēdōrōlāómā pi 'bāgú na rī pi be, kọpi úmúkí ĩ mụy ẹ'dị 'dịj Rēfāyīmū adri'ba Āsītērótā-Kārīnāyīmū agá rī pi be, Zūzīmū adri'ba kūrū Ámā vé rī agá rī pi be, Ēmīmū adri'ba Sávē Kīrītāyīmū agá rī pi be, ⁶ āzini Hórī adri'ba āngū ánga rú Sēyírī agá rī pi be, kọpi 'dịkí ẹ'dị rī cīngbá cazú āngū Ēlī-Pārānā gá, ịnyinānā āngū á'wí cinyáfā rú rī gé. ⁷ Kúru kọpi ní ĩ újázú gōzú vúlé, kọpi ní cazú Ēnī-Mīsīpātā gá. (Āngū 'dīri ĩ zī Kādésá.) Kọpi rụkí āngū Āmālékē vé rī ā vúgú céré, kọpi ndékí kpá 'ba Āmórā vé adri'ba āngū Hāzāzōnā Tāmārā agá rī pi rá, kọpi rụkí āngū rī ā vúgú céré.

⁸ Kúru 'bāgú Sōdómō vé rī, 'bāgú Gōmórā vé rī, 'bāgú Ādīmā vé rī, 'bāgú Zēbōyīmū vé rī, āzini 'bāgú Belá vé (ĩ ní zīj Zōarā) rī sī, kọpi ní 'dezú mụzú ẹ'dị 'dịngará gá, kọpi mụkí ĩ tịj ĩ' bụnā Sídīmū vé rī agá. ⁹ Kọpi lēkí ẹ'dị 'dịj 'bāgú Kēdōrōlāómā Ēlámā vé rī be, 'bāgú Tīdálā Gōyīmū vé rī be, 'bāgú Āmērāpélā Sínārī vé rī be, 'bāgú Ārīyókí Ēlēsārā vé rī be. 'Bāgú tōwú rī pi 'dịkí ẹ'dị 'bāgú sụ rī pi be. ¹⁰ ĩ' bụnā Sídīmū vé rī gé 'dāá, 'bú ụrūtē gazú rī pi kárakarā. 'Bāgú Sōdómō vé rī pi Gōmórā vé rī be, kọpi ká lēé ápá, kọpivé 'ba ụrụko u'dekí 'bú rī pi agá, ụrụko' bée ápákí mụzú āngū ánga rú rī pi drịgé. ¹¹ 'Bāgú sụ rī pi u'dukí ngá Sōdómō agá rī pi, āzini ngá Gōmórā agá rī pi ārēvú céré, kọpi u'dukí ānyāngá rī pi mụzú ịndī, kọpi ní kúru 'dezú mụzú. ¹² Kọpi ịsúkí Ábrāmū édrịpí vé mvá Lótō rī Sōdómō agá 'dālé, kọpi rụkí ĩri jij mụzú ịndī, āzini kọpi u'dukí ĩrivé ngá mụzú ịndī.

¹³ Ágó āzi ápápi ẹ'dị gé 'dāásí rī ní ímúzú tā rī ụlúzú Ábrāmū Ēbērēgú† rī ní. Ábrāmū rī adrii peṭi āmbúgú Māmūrē Āmórāgú rī vé rī pi ā gārā gá. Māmūrē pi édrịpí Ēsīkólā be, Ānērī sī, kọpi ụndī Ábrāmū vé ni.

¹⁴ Ábrāmū ká yij kīnī rụkí 'í édrịpí vé mvá Lótō rī gí, ĩri ní āgō mụdūrūlū na mụdrị drị ni ārō (318) ĩ ní tịj ĩrivé āngá, ĩ ní ịmbá múké múké ẹ'dị vé tā sī gí rī pi úmúzú céré vūrā ālu gé. Kọpi ní Kēdōrōlāómā vé āngarawá rī pi drozú cīngbá cazú kūrū Dánā vé rī gé. ¹⁵ Ká mụy adrii ịnịnā rī sī, Ábrāmū ní ívé āgō 'dī' bée acozú, kọpi ní í'dózú ẹ'dị 'dịzú arī'ba rī pi be. Kọpi drokí arī'ba rī pi cīngbá cazú Hóbā gá, Dāmāséké vé wọkọkọ ụrúlé rú rī gé. ¹⁶ Ábrāmū ijí ngá ĩ ní alii rī pi ārēvú céré ịgōó vúlé. Íjī édrịpí vé mvá Lótō rī ímúzú ịndī, ijí kpá ngá ĩrivé rī pi, ụkú rī pi be, 'ba ụrụko' bée be ímúzú ịndī.

¹⁷ Ábrāmū pi ká Kēdōrōlāómā pi ndēé ĩrivé 'bāgú rī pi be, ĩri ní ímvízú ịgōzú. Kúru 'bāgú Sōdómō vé rī ní mụzú Ábrāmū vúgá ĩ' bụnā Sāvēyí vé rī agá 'dāá. (ĩ' bụnā 'dīri, ĩri 'bāgú rī vé ni.)

¹⁸ Kúru Mēlēkīzēdēkē 'bāgú Sālēmū vé rī ní pánga ijízú vinyọ be sēzú Ábrāmū ní. Mēlēkīzēdēkē rī átálágú Múngú āmbúgú 'ba drịgé céré rī vé ni. ¹⁹ ĩri ní tākíri sēzú Ábrāmū ní, ĩri ní 'yozú kīnī, "Múngú adriipi āmbúgú 'ba drịgé céré

'bú pi gbiipi vū be rī ā sē mí ní tākíri.

²⁰ Ē íngúkí Múngú adriipi āmbúgú 'ba drịgé céré rī, ĩri ní sēé mí ní arī'ba rī pi ndēé rī sī."

† 14:13 14:13 Ēbērēgú: Ābūrāmā rī Ēbērēgú. ĩrivé mvá vé mvá Yōkóbū rī gōkí zīj Īsērélē, sá āzi sī ĩrivé úyú rī pi ĩ rī zī Ēbērē, sá āzi sī ĩ kpá zī anjī Īsērélē vé rī pi. Sá Yēsū vé rī gé, ĩ rī kọpi zī Yāhūdī.

Ngá Ábrāmū ní ísù rī pi agá, ngá mụdrị agá, í'dụ ọlu ni sēē Mēlēkīzēdékē ní.

²¹ 'Bāgú Sōdómō vé rī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Í sē má ní 'bá mávé ĩ ní urụjụ rī pi ĩgōó vúlé, 'í 'dụ ngá rī pi ārēvú céré mí ní."

²² 'Bo Ábrāmū ní újázú 'bāgú Sōdómō vé rī ní kīnī, "Á sō ūyō Úpí Múngú āmbúgú 'bá drīgē céré 'bụ pi gbípi vū be rī ẹndrẹti gé, ²³ má ícọ ngá mívé rī 'dụjụ ọlunjáni ku, kětī, dōku ngá pá gá ā bāákú, á 'dụ ọlunjáni ku, mí 'yo rí kīnī, 'Á sē Ábrāmū ri adrii ā 'bú be ní 'díní ku.' ²⁴ Má ā'yī ngá āzi ọlunjáni ku. Ngá má ní ā'yī rī, ĩri 'yéná ānyāngā 'bá mávé rī pi ní nyaá rī. 'Bo Ānērī pi Ēsíkólā be, Māmúrē sī, kọpi mụkí má vúgá sī ĩndī, ngá 'bá ní íjị gōó vúlé 'dī'bée, 'í sē kọpívé rī ā vúgú kọpi ní."

15

Múngú rụ ụndī Ábrāmū be

¹ Tā 'dīri ā vùdrị gé, Úpí Múngú ní átázú Ábrāmū ní urobí agá, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Ábrāmū, 'í 'o ụrī sī ku.

Ma mi ụté rá,

ma mí ní ǎndēma sē āmbúgú."

² 'Bo Ábrāmū ní újázú ĩri ní kīnī, "Úpí Múngú Ụkpō 'Dípa, sụ má ní adrii mvá ǎkọ nōri tịjị, ngá mí ní lēé sēé má ní rī ā'di? 'Bá úmvúlésī mávé ā 'bú rụjụpi rī, ĩri adri Ēlizerē Dāmāsékégú rī 'i. ³ 'Í sē má ní anjịná kuyé, mávé átí'bá nōri úmvúlésī mávé ā 'bú rụ nī."

⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Mívé átí'bá 'dīri rụ úmvúlésī mívé ā 'bú nī ku. Mi úmvúlésī ímụ mvá ágó tị rá, ĩri úmvúlésī mívé ā 'bú rụ nī." ⁵ Úpí Múngú ní Ábrāmū ri jìzú füzú ǎmvé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Í ndre ǎngū urụ 'dāá, 'í lā línýā rī pi, mi dō ícọ kọpi lā bā rá. Mívé úyú ri ímụ ízú kárakará sụ 'dīri tịjị."

⁶ Ábrāmū ẹ'yī Úpí Múngú ri rá, Múngú ā'yī ĩri adrii 'bá pịrị 'í ẹndrẹti gé.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, má íjị mi ífúú Ụrụ agá 'dāásī, íngázú ǎngū Kālédéyā vé rī agá, ma ǎngū nōri sē mí ní, ĩri adri mívé ní."

⁸ 'Bo Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú, ma ícọ nị ngóni 'yozú kīnī, ǎngū rī adri mávé ní?"

⁹ Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí íjị má ní tị ụkú, ndrịjị ụkú, āzini kábīlō ágó céré ílī be na na ni pi, ǎmámū āzini ũ'bōlōgú adriipi cōrō ni."

¹⁰ Ábrāmū ní ǎnyāpá rī pi íjìzú Múngú ní, ĩri ní kọpi ā 'a ǎsìzú céré ĩrị ĩrị, ĩri ní kọpi ũ'bázú vūgá 'dīgé ílēbe ílēbe, ǎsī ǎríná rī pi ā 'a kuyé.

¹¹ Lógúnū rī pi ní u'dezú zāá rī pi drīgē, 'bo Ábrāmū ụdrō kọpi rá.

¹² Ụtj rī ká rií 'deé, Ábrāmū ní ụ'dụ kozú kpilíkplí, ǎngū rī bī nịjị kuú cịcị Ábrāmū ā gārā gá sī, sē ĩri ní ụrị ǎmbamba. ¹³ Úpí Múngú ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Lē mí nị múké 'yozú kīnī, úyú mívé rī pi úmvúlésī mụ adri jākā rú ǎngū āzi gé, kọpi adri tųgērī rú, ĩ kọpi ọcụ ca ílī mụdđrđlđ sụ. ¹⁴ 'Bo ma ímụ 'bá ǎngū rī agá kọpi 'bā'bée ẹzị nga 'bá tųgērī rú rī pi ĩrīnā rá. Vùdrị nī gé, kọpi úmvúlésī ífū ǎngū rī agásí ngá be ǎmbamba.

15 'Bo mi úmvúlésī ímú adri ílí be áco, mi ímú drā tā be kírī, ísú ákūdē mi ārākā rú, ī kúru mi sī. 16 Īri adri ca úyú sụ, vùdřī ni gé, úyú mívé rī pi úmvúlésī ĩgō ímú āngū nōri rụ nī, ā'diātāsīyā sā 'dāri gé, ísú 'bá Āmórā vé rī pi vé ũnjikānyā ga ambamba, ma kōpi ĩrīñā úyú mívé rī pi ā tā sī, ma kōpivé āngū sē úyú mívé rī pi ní."

17 Ụtū rī kā 'deé gí, āngū rī kā nīj, ācīgā ní ngazú vūrā ī ní ācī ũdēzú rī gé sī, āzini ācī ní đīzú āngū ĩngbērēzú, ẹlīzú mụzú zāā ī ní ũ'bāá ílēbe ílēbe 'dī'bēe āsámvú gé sī. 18 Ụ'dụ 'dāri gé, Úpí Múngú ní ũndī rụzú Ábrāmū be, ĩri ní 'yozú kīnī, "Á sē āngū nōri úyú mívé rī pi ní, í'dózú yīj Ējēpētō vé rī gé, cazú yīj āmbúgú đīpi đīđi Yūfērētā vé rī gé, 19 āngū Kénī rī pi vé rī, āngū Kénīzī rī pi vé rī, āngū Kādīmōnī rī pi vé rī, 20 āngū Hīřī rī pi vé rī, āngū Pērīzī rī pi vé rī, āngū Rēfāyímū rī pi vé rī, 21 āngū Āmórā rī pi vé rī, āngū Kānānā rī pi vé rī, āngū Gīrīgāsī rī pi vé rī, āngū Jēbúsī rī pi vé rī, á sē kōpi cére úyú mívé rī pi ní."

16

Īsīmāélē vé ẗingará

1 Ábrāmū ũkú ni Sāráyī ẗ ĩri ní anji kuyé. 'Bo Sāráyī ri ātī'bá be Ējēpētōzī, rụ ni Āgārā 'i. 2 Kúru Sāráyī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Úpí Múngú uga má ní mvá ẗingará sī. 'Í mụ laá ātī'bázī mávé rī be, sā āzi sī, ĩri ícō mvá ẗi rá, mvá rī adri mávé ní."

Ábrāmū ā'yī tā Sāráyī ní 'yoó rī rá. 3 Ábrāmū ká adrii Kānānā gá 'dāā caá ílí mụđřī, ũkú ni Sāráyī ní ívé ātī'bá Āgārā ri sēzú ĩri ní ũkú rú. 4 Ábrāmū pi ní lazú Āgārā be, Āgārā ní 'a ísúzú.

Āgārā ká nīj ámá 'i 'a be gí, ĩri ní í'dózú Sāráyī ri idezú. 5 Kúru Sāráyī ní 'yozú Ábrāmū ní kīnī, "Tā má ní rizú izāngā nyazú nōri, tā ni ā adri mí đřīgē. Á sē mávé ātī'bá mí ní ũkú rú, 'bo nóni ká nīj ámá 'i 'a be gí, ĩri nóni ri ma idede. Lē Úpí Múngú ā aco 'bávē tā āsámvú mí be nī, ā'di ri dō ũnjí nī."

6 Ábrāmū ní 'yozú kīnī, "Āgārā ri mívé ātī'bá, 'í 'o tā mí ní lēé 'oó ĩri ní rī." Kúru Sāráyī ní í'dózú Āgārā ri 'ozú ũnjí. Āgārā ní ngazú ápázú mụzú 'dūsī rá.

7 Mālāyikā Úpí Múngú vé rī* ísú Āgārā ri ĩnyīñā kídí adriipi āngū ā'wí cínýfā rú rī agá rī ā gārā gá. Kídí rī lētī mụúpi Súrű gé rī ā jēlé gá.

8 Mālāyikā rī ní 'yozú kīnī, "Āgārā, Sāráyī vé ātī'bá, mí ímú ĩngōósila, mi ri mụ ngōlé?"

Āgārā ní újázú ĩri ní kīnī, "Má íbī ápá ímú mávé āmbúgú Sāráyī vúgálésī."

9 Kúru mālāyikā Úpí Múngú vé rī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í gō mívé āmbúgú rī vúgá 'dālē vúlē, 'í mụ mi 'bāá vūgá ĩri ā pálé gá." 10 Mālāyikā rī ní gōzú 'yozú ĩri ní kīnī, "Ma sē mívé úyú ízú kárakarā, ícókí lāā bā ku."

11 Mālāyikā Úpí Múngú vé rī ní kpá 'yozú ĩri ní kīnī,

"Mí nóni 'a be,

mí ímú mvá ágó ẗi rá,

* 16:7 16:7 Mālāyikā Úpí Múngú vé rī: ĩri Úpí Múngú 'i. 'Í lā Í'dóngará 16:13.

mi rụ ní 'da Ísīmāélē 'i,†

ā'diātāsīyā Úpí Múngú yì mívé ngongará Ízāngā Ízāngā rú rī gí.

¹² Mívé mvá 'dīri, Īri adri sũ dōngí ásé agá ọ́jọ́gọ́ ọ́jọ́gọ́ rī tịnì,

īri 'bá rī pi fufu,

'bá rī pi kpá Īri fufu,

īrivé ẹ̀sì ri adri ũká ũká

ívé māríté rī pi ní.”

¹³ Āgárá kīnī “Á ndre nóni Úpí Múngú riipi mà tā mbaápi rī gí.” Īri ní Múngú átápi 'í ní rī vé rụ 'dazú, “Múngú riipi ma ndreépi rī 'i.” ¹⁴ 'Bá rī pi ní kídí rī ā rụ 'dazú Bērē Lāyī Róyī* ānì, kídí 'dīri anigé Kādésā pi vé āsámvú Bērédì be rī gé.

¹⁵ Kúru Āgárá ní Ábrāmū ní mvá ágó tìzú, Ábrāmū ní mváná rī ā rụ 'dazú Ísīmāélē. ¹⁶ Āgárá ní Ábrāmū ní mvá ágó Ísīmāélē ri tìzú rī gé, ísú àküdē Ábrāmū vé ílì ca pūkú ārō drī ni áziyá.

17

Ündī ī ní rụy ágélé ē tì lizú rī

¹ Ábrāmū vé ílì ká caá pūkú úrōmī drī ni úrōmī, Úpí Múngú ní 'i 'dazú Īri ní, Īri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú Ūkpō 'Dípa 'i. Lē mī 'dụ mávé tā ngaá, mī 'o tā pìrì. ² Ma ündī rụ mí be, mi anjì tì ízú kárakará.”

³ Ábrāmū ní kūmūcì ütìzú, 'i drī sìzú vūgá, Múngú ri ñnjìzú. Múngú ní 'yozú Īri ní kīnī, ⁴ “Ündī má ní lēé rụy mí be rī, Īri 'dīni, ma sē mi adri ẹ̀tẹ̀pì sùrù kárakará pi vé ni. ⁵ Mívé rụ gōkí zìjì Ábrāmū ku, ī gō zì Ābūrāmā,* ā'diātāsīyā á 'bā mi adrii ẹ̀tẹ̀pì sùrù kárakará pi vé ni. ⁶ Ma sē mi anjì tì ízú kárakará, mi adri sùrù be kárakará, 'bāgú rī pi kpá ímú ìfū mī rụ'ba gá.

⁷ “Ma sē ündī má ní rụy mí be rī adri mụzú nyonyo, cazú úyú mī vùdrī gé rī pi vūgá, cīngbá cazú úyú kōpívé rī pi vūgá. Ma adri Múngú mívé ni, āzini Múngú úyú mī vùdrī gé rī pi vé ni. ⁸ Nyọ́ọkú Kānānā vé mí ní nóni adrizú 'a ni gé jākā rú nōri, ma ímú sē céré Īmi ní mívé úyú mī vùdrī gé rī pi be mụzú nyonyo, ma adri Múngú kōpívé ni.”

⁹ Kúru Múngú ní 'yozú Ābūrāmā ní kīnī, “Mi mívé úyú mī vùdrī gé rī pi be, lē Īmi 'dụkí ündī má ní rụy mí be 'dīri vé tā ngaंगा. ¹⁰ Ündī má ní rụy mí be, āzini mívé úyú mī vùdrī gé rī pi be, má ní 'yoó Īmi 'dụkí tā ni ngaंगा rī, Īri 'dīni, āgō Īmi āsámvú gé rī pi ārevú céré, lē ā úlìkí kōpi ā ágélé ē tì rá. ¹¹ Lē ā úlìkí Īmī ágélé ē tì rá, Īri ündī má ní rụy mí be rī vé tā 'i'da. ¹² Anjì āgō úmvúlésì ī ní ímú tìjì úyú vúlé 'dílè rī gé rī pi, mváná rī ca dō ụ'dú be ārō gí, lē ā lịkí ágélé ní ē tì rá. Lē ā úlìkí kpá anjì āgō ī ní tìjì mívé 'bẹ̀tì āsámvú gé rī pi ā ágélé ē tì rá, āzini ā úlìkí āgō ī ní jeé mūfēngā sī jākā rī pi drìgé rī pi ā ágélé ē tì rá. ¹³ Dō tìkí anjì āgō Īmívé 'bẹ̀tì āsámvú gé yā, dōku jekí mūfēngā sī yā, lē ā úlìkí kōpi ā ágélé ē tì rá. Ündī má ní rụy ágélé ē tì lizú 'dīri, Īri lū 'yozú kīnī, ündī 'dīri adri mụzú

† 16:11 16:11 Ísīmāélē: Ísīmāélē vé íffíí, Múngú yì ma gí. ‡ 16:14 16:14 Bērē Lāyī Róyì: Bērē

Lāyī Róyì vé íffíí, kídí Múngú ídri rú riipi ma ndreépi rī vé rí.

* 17:5 17:5 Ābūrāmā: Ābūrāmā vé íffíí, ẹ̀tẹ̀pì sùrù kárakará pi vé ni.

nyonyo. ¹⁴ 'Bá ágó ĩ ní ágélé ni ē tị lị kuyé rī, ĩ ĩri gū āmvé mávé 'bá rī pi āsámvú gé sī, ā'diātāsīyā ñō ũndī má ní rụy rī vé tã gí."

¹⁵ Múngú ní kpá 'yozú Ābūrámā ní kīnī, "Mívé ũkú Sārāyī ri, lē mī zị ĩrivé rụ Sārāyī ku, mī zị ĩrivé rụ Sārā. ¹⁶ Ma ĩri ní tākiri sē, ĩri mí ní mvá ágó tị rá. Ma ĩri ní tākiri sē, ĩri imụ adri ẹndrẹpị sụrụ kárakará rī pi vé ni. 'Bāgú rī pi kpá imụ ĩfū ĩrivé úyú agá."

¹⁷ Ābūrámā ní kūmūcī ũtịzú, 'i drī sịzú vūgá Múngú ri ĩñjịzú. ĩri ní guzú, ũsū 'í ẹsị agá 'dālē kīnī, "'Bá ágó ilí be caapi mūdūrŭlŭ ālu ní nyo ícọ mvá tị rá? Sārā vé ilí ca pūkú ũrómī, ĩri nyo ícọ mvá tị rá?" ¹⁸ Ābūrámā ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Mī sē dō tākiri rī 'yéná Īsimāélē ní, ĩri adri múké."

¹⁹ Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, "Adri 'díní kuyé, mívé ũkú Sārā ri imụ mí ní mvá ágó tị rá, mí rụ ní 'da Īsákā 'i. ũndī má ní rụy rī adri Īsákā be mụzú nyonyo, ĩri ca úyú Īsákā ā vudrī gé rī pi vúgá. ²⁰ Á yị tã mí ní zịj Īsimāélē ā tã sī rī gí, ma ĩri ní tākiri sē rá. Ma sē ĩri anjị tị ízú kárakará. ĩri adri ẹtẹpị anjị mụdrī drī ní ĩrī āngū rụ'ba rī pi vé ni, ma sē ĩri adri sūrú be kárakará. ²¹ ũndī má ní rụy mí be rī, ma kpá rụ Īsákā Sārā ní úmvúlēsī imụ tịj mí ní rī be. ĩri imụ tị sá āndrū nōri tịj rī gé, ilí drū rī agá." ²² Múngú ká átángá rī átá deę Ābūrámā ní gí, ĩri ní Ābūrámā ri kuzú, ĩri ní 'dezú mụzú.

²³ Ū'dú 'dāri gé, Ābūrámā ní ívé mvá ágó Īsimāélē ri 'duzú, āgō ĩ ní tịj ívé 'bẹtị āsámvú gé rī pi be, āzini 'bá 'í ní jeé mūfēngā sī rī pi be, ĩri ní kōpívé ágélé ē tị ũlízú rá, sū Múngú ní 'yoó 'í ní rī tịj. ²⁴ ĩ ní Ābūrámā ā ágélé ē tị lizú rī gé, ĩsú ākūdē ĩrivé ilí ca pūkú ũrómī drī ní ũrómī, ²⁵ mvọpị Īsimāélē vé ilí ca mụdrī drī ni na. ²⁶ Ābūrámā pi mvọpị Īsimāélē be, ũlịkị kōpị ā ágélé ē tị ũ'dú ālu 'dāri gé. ²⁷ Āgō Ābūrámā vé 'bẹtị āsámvú gé rī pi, āgō ĩ ní tịj ĩrivé 'bẹtị āsámvú gé rī pi be, dōku ĩ ní jeé mūfēngā sī jākā rī pi drīgé rī pi be, kōpị ārēvú céré, ũlịkị kōpị ā ágélé ē tị Ābūrámā pi be trų.

18

Ābūrámā ẹ'yị ũmụ na ívé āngá

¹ Úpí Múngú 'i da 'i Ābūrámā ní pẹtị āmbúgú Māmúrē vé rī ā jélé gá, ĩsú ākūdē Ābūrámā úrī kuú ívé gākū rī vé kẹtīlẹ gá ũtụ mgbímgbi gé 'dígé.

² Ābūrámā ká 'i drī ingáā āngū ndrezú, ndre āgō na tukí pá kuú 'í ẹndrẹtị gé. Ká kōpị ndreé, koro ĩri ní njuzú mụzú kōpị vúgá 'dāá, ĩri ní kūmūcī ũtịzú, 'i drī sịzú vūgá kōpị ẹndrẹtị gé.

³ ĩri ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú mávé rī, 'í ndre dō tã má ní 'oó rī sē mí ní āyīkō rá, ma ātí'ba mívé ni, lē mī aga má gārā gá sī ku. ⁴ Lē ĩmi uvukí pẹtị nōri ā ndúgé nōgó, ē ĩjīkí ĩmi ní yīj, ĩmi ũjīkí rí ĩmi pá ānī. ⁵ Má á'dí ĩmi ní ĩnyá, ĩmi nyakí rí, ā sē rí ĩmi ní ũkpō, ĩmi tukí rí ẹcị rī mụzú ānī, ā'diātāsīyā ĩmi ícákí ātí'ba ĩmívé rī vúgá gí."

Kōpị ní 'yozú kīnī, "Múké, 'bá ā'yīkí rá, mī 'o sū mí ní 'yoó rī tịj."

⁶ Ābūrámā ní njuzú fizú gākū agá Sārā vúgá 'dālē. ĩri ní 'yozú Sārā ní kīnī, "Mí 'i'dú jūrú, mí ĩyī fúndru mīnīmīni ni 'a ní gé mbēlē, mí únjọ fúndru rī, 'i 'bá á'dí panga rú."

7 Kúru Ābūrámā ní njuzú mužú tị rĩ pi ǎsámvú gé 'dǎá, ĩri ní tị kǎjǒngá rụ'ba be múké ni ĩpězú, ĩri ní sězú ívé ǎtí'ba rĩ drǐgé, ǎtí'ba rĩ ní lǐzú, ĩri ní 'bǎzú á'dízú mbēlēnǎ. 8 Kǎ ínǎ rĩ á'dí deǎ gé, Ābūrámā ní lé kũupi gí ni í'dǐzú lé ĩ ní zoó ú'dí rú ni be, ǎzini ĩri ní tị zǎá á'dípi gí rĩ í'dǐzú, ĩri ní jǐzú 'bǎzú ũmụ rĩ pi ẹnđreṭi gé. Kọpi kǎ rii ínǎ rĩ nyaá, Ābūrámā áwí pá tuú kuú kọpi ǎ jélé gá peṭi ǎ ndúgé 'dǎá.

9 Ūmụ rĩ pi ní Ābūrámā ri zǐzú kǐnĩ, "Mí ũkú ni Sǎrǎ ri íngǎá?"

Ābūrámā ní újázú kǐnĩ, "Ĩri gǎkũ agá 'dǎá'dǎ."

10 Kúru Úpí ní 'yozú kǐnĩ, "Ílǐ drụ rĩ agá, ma ĩgō mí vúgá nǒlě sǎ má ní ícázú mí vúgá ǎndrũ nǒri tịni rĩ gé, mí ũkú ni Sǎrǎ ri ímụ mvá ágó tị rá."

Sǎrǎ ri átángá rĩ yǐi gǎkũ Ābūrámā úgóró gá rĩ vé kẹṭilẹ gá. 11 Ābūrámā pi Sǎrǎ be ịrịtrọ ǎrǎkǎ rú, kọpívẹ ílǐ ǎmbúgú, Sǎrǎ vé ílǐ mvá tǐzú rĩ aga gí. 12 Sǎrǎ ní guzú, ũsụ 'í ẹsǐ agá 'dǎá kǐnĩ, "Á dē gí, má ágó ni dē kpá gí, ma nyo gō mvá tị ǎyĩkō ịsúzá rá?"

13 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kǐnĩ, "Sǎrǎ guṅu ǎsĩ? Sǎrǎ kǐnĩ, 'í dē gí, 'i nyo ícọ mvá tị rá yǎ, 'yo 'dǐni ǎsĩ? 14 Ngá ǎzi ũkpó ũkpó Úpí Múngú ri nděpí ni nyo ǎnigé? Ma ímụ ĩgō sǎ nǒri tịni rĩ gé, ílǐ drụ rĩ agá, Sǎrǎ ri ímụ mvá ágó tị rá."

15 Sǎrǎ 'o ũrị sǐ, ũlǐ ũnjǒ kǐnĩ, "Á gu kuyé."

Úpí Múngú kǐnĩ, "Ádarú, 'í gu rá."

Ābūrámā mā Múngú ri Sǒdómō vé tǎ sǐ

16 Āgō na rĩ pi kǎ lěé 'deé mužú, kọpi rikí ǎngũ ndreé mužú Sǒdómō gálẹ rú. Ābūrámā mụ kọpi be trụ, jì kọpi kuú lẹti gé. 17 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú kǐnĩ, "Má ícọ tǎ má ní lěé 'oó rĩ úcǐ Ābūrámā ní ku. 18 Ābūrámā vé úyú ri ímụ ízú tré, kọpi adri ũkpō be ǎngũ rĩ agá, súrụ ǎngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi ǎrěvú céré tǎkírǐ ịsụ ĩri ǎ tǎ sǐ. 19 ǎ'diǎtǎsǐyǎ má ĩpě ĩri, ẹ ímbá rí ívé ǎnǐ rĩ pi ívé 'bá 'bẹti ǎsámvú gé rĩ pi be, kọpi ǎ 'dukí rí tǎ Úpí Múngú vé rĩ ngáá, kọpi ǎ 'okí rí tǎ piri, ǎzini kọpi ǎ 'okí rí tǎ múké. Kúru ma sē Ābūrámā vé úyú ri ízú tré, sụ má ní eziṭ rĩ tịni."

20 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kǐnĩ, "Ūnjikǎnyǎ 'bá Sǒdómō vé rĩ pi ní 'oó, ǎzini Gǒmórǎ vé rĩ pi ní 'oó rĩ vé tǎ íkụ ícá má vúgá nǒlẹ gí, kọpi vé ũnjikǎnyǎ 'oó rĩ aga rá. 21 Á lě sịi mụyú vūgá 'dǎá, á lě mụyú ndreé, dō ũnjikǎnyǎ kọpi ní 'oó rĩ, ĩri adri sụ íkụpi ícǎpi má vúgá nǒlẹ rĩ tịni. Dō adri 'dǐni kuyé, á lě nṅi."

22 Kúru ǎgō ịrị rĩ pi ní 'dezú mužú Sǒdómō gá 'dǎá, 'bo Ābūrámā pi ǎwíkí pá tuú kuú Úpí Múngú be. 23 Ābūrámā ní 'i útrúzú Úpí Múngú vúgá 'dǎá, ĩri ní Úpí Múngú ri zǐzú kǐnĩ, "Úpí, mi dō 'bá ũnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi ú'dí, mi nyo 'bá tǎ 'o'ba piri rĩ pi ú'dí ǎndĩ rá? 24 Dō 'bá tǎ 'o'ba piri ni pi pũkụ tǒwụ kũrụ rĩ agá 'dǎlẹ, mi nyo kũrụ rĩ iza céré? Mí ícọ kũrụ rĩ kuú 'bá pũkụ tǒwụ tǎ 'o'ba piri 'dĩ'bée á tǎ sǐ ku? 25 Ádarú lẹ mí ú'dí 'bá tǎ 'o'ba piri rĩ pi 'bá ũnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi be trụ ku. Ngá mí ní lězú 'bá tǎ 'o'ba piri rĩ pi ú'dízú 'bá ũnjikǎnyǎ 'o'ba rĩ pi be trụ rĩ ǎ'di? Lẹ mí 'o 'dǐni ku! Mí ri 'bá vū drǐgé nǒgó rĩ pi vé tǎ lị nĩ, mi ri tǎ lị piri."

26 Úpí Múngú ní 'yozú kǐnĩ, "Má ịsụ dō 'bá tǎ 'o'ba piri rĩ pi pũkụ tǒwụ kũrụ Sǒdómō vé rĩ agá 'dǎlẹ rá, má iza kũrụ rĩ ku kọpi ǎ tǎ sǐ."

²⁷ Ābūrámā ní gōzú átázú dīī kīnī, “Úpí Múngú, mâ adri dō 'bá áda drāápi drādrā ni drāáāsīyā, lē mí ā'yī ma, mâ átá átángá rī mužú. ²⁸ 'Bo dō 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi pūkú sụ drī ni tōwú, cakí pūkú tōwú kuyé, mi nyo kūrú rī iza 'bá tōwú 'dāáyo rī pi ā tā sī rá?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō má ịsụ 'bá rī pi 'dālē pūkú sụ drī ni tōwú, má iza kūrú rī ku.”

²⁹ Ābūrámā ní gōzú átázú dīī kīnī, “Dō mí ịsụ 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi 'yéná pūkú sụ, mi nyo iza rá?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi pūkú sụ, má iza kūrú rī ku.”

³⁰ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, mí 'a ā ve má ní ku fô, lē mí ā'yī ma, mâ átá átángá rī. 'Bo dō mí ịsụ 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi 'dālē 'yéná pūkú na, mí 'o' íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Dō má ịsụ 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi pūkú na, má iza kūrú rī ku.”

³¹ Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, lē mí ā'yī ma, mâ átá átángá rī mužú, mí ịsụ dō 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi 'dālē 'yéná pūkú ịrī, mi 'o' íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Bá pūkú ịrī tā 'o'bá pīrī rī pi ā tā sī, má iza kūrú rī ku.”

³² Ābūrámā ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú, mí 'a ā ve má ní ku, mâ gō átá vú sī ālu. Mí ịsụ dō 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi 'yéná 'dālē mụdrī, mi 'o' íngóni?”

Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Bá mụdrī tā 'o'bá pīrī rī pi ā tā sī, má iza kūrú rī ku.”

³³ Úpí Múngú ká átángá rī átá deę Ābūrámā be gí, ịri ní 'dezú mužú, Ābūrámā ní 'i újázú gōzú 'bētj.

19

Zākí kūrú Sōdómō vé rī, āzini Gōmórā vé rī

¹ Mālāyikā ịrī rī pi* cakí Sōdómō gá 'dālē ùndréná sī, ịsụ ākūdē Lótó úrí kuú kūrú Sōdómō vé rī ā kēētīlē gá. Lótó ká kōpi ndree, ịri ní ngazú ụrụ, ịri ní mužú kōpi vúgá 'dāá. Ịri ní kūmūcī ūtjzú, 'i drī sịzú vúgá kōpi ẹndrētj gé. ² Ịri ní 'yozú kīnī, “Ambugu mávē rī pi, ịmi ịmúkí mávē āngá nōó. Ịmi ūjīkí rí ịmí pá, ịmi lakí rí mávē jó agá, ịmi fūkí rí mužú ụ'bútjñá sī ęcj ịmi ní lēé mužú rī gé 'dāá.”

Kōpi ní újázú kīnī, “Kuyé, 'bá lakí mívé jó agá ku, 'bá mụ kūrú rī agá 'dāá, 'bá la āmvé.”

³ 'Bo Lótó ní kōpi sizú ūkpō sī, kōpi ní mužú Lótó pi be trj, kōpi ní fizú ịrivé jó agá 'dāá. Lótó ní ngá nyanya á'dízú kōpi ní, á'dí pángá rī ākūfj ākó, kōpi ní nyazú. ⁴ Ụmụ rī pi ní drī lazú vúgá kuyé rī gé, āgō kūrú Sōdómō vé rī agá rī pi ārēvú céré ịmúkí jó rī ā gārā ceé kūrj, 'bá 'dī'bée kērjñanji rī pi 'bá ambugu rī pi be. ⁵ Kōpi ní Lótó rí zizú ụ'dúkó be ụrụ 'dāá kīnī, “Āgō ịmụ' 'bá mí vúgá nōgō ịnịñá sī rī pi íngāá? Mí ịjị kōpi ịfūu 'bá vúgá āmvé nōó, 'bá lēkí laá kōpi sī.”

⁶ Lótó ní fizú mužú kōpi vúgá āmvé 'dāá, ịri ní kēētj rī ụpizú cí. ⁷ Ịri ní 'yozú kīnī, “Má édrjpi, á mā ịmi drī ịrī sī, lē ịmi 'okí ūnjikānyā 'dīri tñj

* **19:1** 19:1 Mālāyikā ịrī rī pi: Āgō ịrī Ābūrámā rí ku' 'bá mụ' 'bá Sōdómō gá rī pi mālāyikā.

ku! ⁸ Īmi ndrekí drī ká, ma anji ūkú be ĩrī anigé, kōpi drī kácáŋá rú. Lē má ĩjī kōpi ĩfūū āmvé ĩmi vúgá nōlé, ĩmi ícó tā ĩmi ní lēé 'oó kōpi be rī 'o rá. Lē ĩmi 'okí tā ūnjí āgō 'dī'bée be ku, kōpi ūmụ mávé ní, ma rí kōpi ūtē nī.”

⁹ 'Bo kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Í dē mi 'dīisī rá, mi 'bá ímụpi ímụmụ ní, 'í lē tā 'bá ní lēé 'oó rí lūū 'bá ní nī! 'Bá ícó mi 'o ūnjí kōpivé rī ndē.” Kōpi ní Lótō rí zezú, kōpi ní mužú kēḗtī rī nōzú.

¹⁰ 'Bo āgō ĩrī jó agá rī pi ní ĩfūzú āmvé nōlé, kōpi ní Lótō rí ružú sezú jó agá 'dāá, kēḗtī rī ūpizú cí. ¹¹ Kōpi ní kērīanji, āzini 'bá ambugu adri'ba kēḗtīlē gá rī pi ē mị sazú ōzūzú rá, kōpi ā nīkí rí kēḗtī rī áamá ku.

¹² Āgō ĩrī 'dī'bée ní 'yozú Lótō ní kīnī, “Mi dō anji āgō be, dōku anji ūkú be, dōku āgō mívé anji ūkú je'ba ní pi be kūrú rī agá nōgó anigé, 'í jī kōpi fūū nōosī rá, ¹³ ā'diātāsīyā 'bá kūrú nōri iza 'dīisī rá. Úpí Múngú yī tā ĩ ní rii átá kárakará ūnjíkanyā 'bá Sódómō vé rī pi ní rii 'oó rī ā tā sī rī gí, ĩpē 'bá ímụ kūrú rī izangará gá.”

¹⁴ Kúru Lótō ní mužú āgō lē'ba ívé anji ūkú je'ba rī pi vúgá 'dāá. Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi fūkí kūrú nōri agásī mbēlē, ā'diātāsīyā Úpí Múngú lē kūrú rī izaá 'dīisī rá!” 'Bo āgō lē'ba ĩrivé anji ūkú je'ba rī pi ūsūkí kīnī, tā Lótō ní átá 'dīri tā áví vé ní.

¹⁵ Kā mužú adrii drū ū'būtī kūñkūñī, mālāyīkā rī pi ní 'yozú Lótō ní kīnī, “Í 'dụ mívé ūkú, mívé anji ūkú ĩrī 'dī'bée be mbēlē! Īmi fūkí kūrú nōri agásī āmvé, kádō kūrú nōri izaá, ā 'dīkí rí ĩmi drāá ku.”

¹⁶ 'Bo Lótō muž mbēlēŋá kuyé. Āgō 'dī'bée ní Lótō ē drī ružú, ūkú ní ē drī ružú, āzini ĩrivé anji ūkú ĩrī rī pi ē drī ružú, kōpi ní 'bá 'dī'bée jizú fūzú kūrú rī agásī āmvé, ā'diātāsīyā Úpí Múngú 'bá ẹsī ídrikídri kōpi ní.

¹⁷ Āgō 'dī'bée ká 'bá 'dī'bée jīi fūū āmvé 'dāá, ālu ní ní 'yozú kīnī, “Īmi ápákí mužú nōosī rá, ĩmi adrikí rí ídri rú! Ā ndrekí āngū vúlé ku, ā tuki pá 'būná agá 'dāá ku! Īmi ápákí mužú írā drīgē 'dāá, ĩmi adrikí rí ídri rú.”

¹⁸ Lótō ní kōpi mǎzú drī ĩrī sī kīnī, “Kuyé fō, Úpí mávé rī! ¹⁹ Ma ātí'ba ĩmivé ní, ĩmi 'bākí ẹsī múké ma ídrizú, ĩmi 'bākí ẹsī ídrikídri má ní rá. 'Bo má ícó ápá cáá írā gá 'dāá bā ku, āngū rī 'í iza ísú ākūdē ma drī lẹtí gé, 'bā ūdrā āní rá. ²⁰ 'Í ndre, kūrú āzi mādāŋáŋá ĩnyinǎ 'dā. Īri vūrā mādāŋáŋá ní, mí ā'yī dō ma mužú 'a ní gé 'dālé rá, ma 'bá mávé 'bētī āsámvú gé rī pi be, 'bá ídrí rá.”

²¹ Mālāyīkā rī ní 'yozú Lótō ní kīnī, “Īri múké, tā mí ní zīi 'dīri, má ā'yī rá. Kūrú mí ní rii tā ní 'yoó 'dīri, má iza ku. ²² 'Í nju mužú kūrú rī agá 'dāá mbēlē, má ícó drī tā āzi 'oó ku, 'í ca dō 'dālé gí ká.” (Lótō ní 'yoó kūrú rī mādāŋáŋá rī sī, ĩ ní kūrú rī ā rụ zizú Zōárā āní.)

²³ Lótō ca Zōárā gá 'dālé, ísú ākūdē ūtū rī ĩfū gí. ²⁴ Úpí Múngú ní ācikulúlu ĩpézú 'bū gé 'dāásí lūzú kūrú Sódómō vé rī agá, āzini Gómórā vé rī agá. ²⁵ Īri ní kūrú rī pi zázú, āngū 'būná rú rī, 'bá adri'ba kūrú rī pi agá 'dālé rī pi, ngá dū'ba nyōókú drīgē rī pi be, ngá 'dī'bée ārēvú céré vekí rá. ²⁶ 'Bo Lótō ūkú ní ndre āngū gōzú vúlé, gō 'í újá ufuú troó sū ẹ'yī ní troó rī tīnī.

²⁷ Kā mužú adrii drū ū'būtī, Ābūrāmā ní 'í újázú gōzú vūrā ándúrú 'í ní pá tuzú Úpí Múngú ẹndrẹtī gé rī gé 'dāá. ²⁸ Īri ní āngū ndrezú mužú

Sōdómō gá, Gōmórā gá, āzini āngū í'búná rú rī gé 'dāá. Ndre ācígā ọ̀zụ́ āngū rī ē drị́ cére, ācígā rī nị́ kú cị́cị́.

²⁹ 'Bo Múngú ká kūrụ́ rī pi zāá í'búná rī be gí, ígá tã ándúru Ābūrámā ní zị́ 'dāri, ípá Lótō rī ácị́ kūrụ́ rī zāápi ú'búpi rī agásí rá.

Lótō pi ívé anjị ùkú rī pi be

³⁰ Lótō pi ívé anjị ùkú írị́ rī pi be, kọ́pi fùkí āngū Zōárā vé rī agásí, mụkí adrii írā rī pi āsámvú gé, ā'diātāsīyā 'o ụ́rị́ sị́ adringará Zōárā gá 'dālẹ́ rī sị́. Lótō pi ívé anjị ùkú írị́ 'dī'béé be, kọ́pi fíkí mụ́ ụ́ adrii ụ́jị́ agá. ³¹ Ụ́'dụ́ ālu, mvá ùkú káyú rī ní 'yozú ọ́mvụ́pị́ ní kīnī, "Bá ẹ́tẹ́pị́ rí nóni ārākā rú, vūrā nōri agá, āgō 'bá je'ba ní pi 'dāáyo. ³² Mí ímụ́, 'bá sẹ́kí 'bá ẹ́tẹ́pị́ ní vinyọ́ mvụ́ ịmērẹ́zú ānị́, 'bá lakí rí ịri be, ā tí rí 'bá ní anjị bēsīnī."

³³ Ịnị́nà 'dāri sị́, kọ́pi ní vinyọ́ sẹ́zú mvuzú ị́ ẹ́tẹ́pị́ ní, mvá ùkú káyú rī ní mụzú lazú ẹ́tẹ́pị́ be trụ́. Ẹ́tẹ́pị́ nị́ ámá 'yozú kīnī, mvá ùkú rí la 'í gārā gá yā, dōku nga mụ́ gí yā 'dīnị́ kuyé.

³⁴ Ká mụ́ adrii drụ́ 'dīnị́, mvá ùkú káyú rī ní ùlúzú 'í ọ́mvụ́pị́ ụ́dụ́ rī ní kīnī, "Ịnị́nà ájée rí sị́, 'bá lakí má ẹ́tẹ́pị́ be trụ́. Lẹ́ 'bá sẹ́kí ịri ní vinyọ́ mvụ́ ẹ́jị́ ịnị́nà nōri sị́, 'í la rí ịri be, mí ẹ́tẹ́pị́ ā tí rí mí ní mvá bēsīnī." ³⁵ Kúru ịnị́nà 'dāri sị́, kọ́pi ní ịri ní vinyọ́ sẹ́zú mvuzú. Mvá ụ́dụ́ rí ní mụzú lazú ẹ́tẹ́pị́ be trụ́, Ẹ́tẹ́pị́ nị́ ámá 'yozú kīnī, mvá ùkú rí la 'í gārā gá yā, dōku nga mụ́ gí yā 'dīnị́ kuyé.

³⁶ Lótō ní laá ívé anjị ùkú írị́ 'dī'béé sị́ rí sị́, kọ́pi ísúkí 'a rá. ³⁷ Mvá ùkú káyú rī ní mvá ágóná tị́zú, ịri ní rụ́ ní 'dazú Mōábā[†] 'i. Ịri ẹ́'bị́pị́ 'bá Mōábā gá rí pi vé ní cīmgbá ícázú āndrū́ sị́. ³⁸ Mvá ụ́dụ́ rí ní kpá mvá ágóná tị́zú, ịri ní rụ́ ní 'dazú Bēnámī[‡] 'i. Ịri ẹ́'bị́pị́ 'bá Āmónā vé rí pi vé ní cīmgbá ícázú āndrū́ sị́.

20

Ābūrámā pi Ābūmēlẹ́kē be

¹ Ābūrámā ní ngazú vūrā 'dāri gé sị́, ịri ní 'dezú mụzú adrizú āngū Nēgévẹ́ vé rí gé, kūrụ́ Kādésā vé rí pi āsámvú gé kūrụ́ Súrụ́ vé rí be. Ịri ní gōzú mụzú adrizú Gērārī gé. Ká rii adrii 'dālẹ́, ² ùlū́ 'bá rí pi ní kīnī, 'í ùkú ní Sárā rí 'í ọ́mvụ́pị́. Kúru 'bāgú Ābūmēlẹ́kē Gērārī vé rí ní 'bá pẹ́zú mụzú Sárā rí ị́jị́zú 'í ní ùkú rú.

³ Ká mụ́ adrii ịnị́nà rí sị́, Múngú ní ímụ́zú átázú Ābūmēlẹ́kē ní urobí agá kīnī, "Mí ímụ́ drá rá, ā'diātāsīyā ùkú mí ní 'dujị́ 'dīri, ịri ágó be."

⁴ 'Bo Ābūmēlẹ́kē pi lakí ùkú rí be kuyé. Kúru Ābūmēlẹ́kē ní 'yozú kīnī, "Ụ́pí Múngú, mí nyo 'bá ùnjikānyā ākó rí pi ú'dị́ ụ́drá rá? ⁵ Ābūrámā 'yo nyo má ní kīnī, Sárā rí 'í ọ́mvụ́pị́ 'dīnị́ kuyé? Sárā 'yo kpá Ābūrámā rí 'í ẹ́drị́pị́ 'dīnị́ kuyé? Á lẹ́ kōdō tã ùnjí 'oó ku, mā ụ́sụ́ déna tã má ní 'oó rí pị́rị́."

⁶ Kúru Múngú ní 'yozú ịri ní urobí agá kīnī, "Ē, á nī rá 'í 'o tã ùnjí kuyé, má uga mí, sẹ́ 'í 'o ùnjikānyā má ẹ́ndrẹ́tị́ gé kuyé. Sẹ́ má ní mí ugazú, mí ní lazú ùkú rí be kuyé ānị́. ⁷ Lẹ́ mí újá ágó rí vé ùkú gōó vú ní gé 'dāá

[†] 19:37 19:37 Mōábā: Mōábā vé ífífí, ífụ́ ẹ́tẹ́pị́ ā rụ́'ba gá. [‡] 19:38 19:38 Bēnámī: Bēnámí vé ífífí, mvá ágó má ẹ́'dípá vé ní.

vúlé, à'diātāsīyā ĩri nẹ̀b̄j̄, à zì rí ma mí ní, m̄i drā rí ku. 'Bo mí újá dō ũkú r̄i ḡoó kuyé, mí 'bá mívé r̄i pi be, ĩmi céré ímú ũdrā rá."

⁸ Kā muṣ adrii dr̄ũ ỳ'bùt̄i, Ābūmēlékē ní ívé ũgalaku r̄i pi zìzú ímúzú céré, ĩri ní tā 'i 'oópi 'd̄iri ũlúzú k̄opi ní. Sē ũr̄j̄ f̄u k̄opi àní ambamba. ⁹ Kúru Ābūmēlékē ní Ābūrámā ri zìzú ímúzú, ĩri ní 'yozú k̄inī, "'Í 'o 'bá 'd̄ini àsī? Tā ũnj̄í má ní 'oó mí ní r̄i à'di sēzú mí ní tā ũnj̄í íj̄j̄zú má dr̄j̄gé, àzini mávé 'bá má ní ruṣ r̄i pi dr̄j̄gé? Tā mí ní 'oó má ní 'd̄iri, ĩ ní kōdō íc̄o 'oó ku ní." ¹⁰ Ābūmēlékē ní Ābūrámā ri zìzú k̄inī, "Ngá sēēpi mí ní tā 'd̄iri 'ozú 'd̄ini r̄i à'di?"

¹¹ Ābūrámā ní újázú k̄inī, "Má ũs̄ũ, 'Vūrā nōri gé, 'bá r̄i pi rukí Múngú ri ku, k̄opi ma 'd̄i ũkú mávé r̄i à tā s̄i rá." ¹² Adarú ĩri mávé ómv̄up̄i, 'bá ĩri be ét̄ep̄i àlu, 'bávé éndr̄ep̄i r̄i pi àndiándi. Á je ĩri má ní ũkú rú. ¹³ Múngú k̄a àndúrú 'yoó m̄a ku má ét̄ep̄i vé 'b̄et̄j̄, m̄a 'de muṣú àngū àzi gé, á 'yo Sárā ní, má k̄inī, "'Í lē dō ma rá, vūrā 'bá ní éçizú r̄i pi agásí, 'í lū 'yozú k̄inī, ma mí édr̄ip̄i.' "

¹⁴ Kúru Ābūmēlékē ní Sárā ri újázú ḡozú Ābūrámā ni vúlé. ĩri ní k̄āb̄ilō í'dúzú, t̄i pi be, t̄uḡer̄j̄ àḡo rú ni pi be, t̄uḡer̄j̄ ũkú rú ni pi be sēzú Ābūrámā ní. ¹⁵ Ābūmēlékē ní 'yozú k̄inī, "Nȳòk̄ú mávé r̄i, ĩri mí éndr̄et̄j̄ gé 'dā. 'Í mu adrii vūrā mí ní ĩp̄ēé r̄i gé."

¹⁶ ĩri ní 'yozú Sárā ní k̄inī, "Ma mí édr̄ip̄i ní m̄uf̄ēngā f̄if̄i* sē élif̄ũ àlu (1,000), ē i'da r̄i 'bá r̄i pi éndr̄et̄j̄ gé n̄oḡo l̄úzú k̄inī, á 'o ũnj̄ik̄ānyā mí ní, 'bo mí 'o ũnj̄ik̄ānyā kuyé."

¹⁷ Kúru Ābūrámā ní Múngú r̄i zìzú Ābūmēlékē ní, Múngú ní ĩri ídr̄ízú, Múngú ní kpá ũkú ni ri ídr̄ízú anji ũkú t̄uḡer̄j̄ rú r̄i pi be, k̄opi à ḡókí r̄i anji t̄ij̄ d̄ij̄, ¹⁸ à'diātāsīyā Úpí Múngú óz̄ũ ũkú adrii 'bá Ābūmēlékē vé 'b̄et̄j̄ àsám̄vú gé r̄i pi vé mvá vūrā rá, Ābūrámā vé ũkú Sárā à tā s̄i.

21

Ísákā vé t̄ingará

¹ Úpí Múngú ní dr̄j̄ t̄izú Sárā ru' 'bá gá, s̄ũ ĩri ní àndúrú 'yoó r̄i t̄inj̄. ² Sárā ní 'a ís̄úzú, ĩri ní Ābūrámā ní mvá ágó t̄izú, ís̄ũ àk̄udē Ābūrámā ri àrākā rú. T̄ik̄i mváná r̄i s̄a Múngú ní 'yoó ĩ mváná r̄i t̄i r̄i gé. ³ Ābūrámā ní mváná r̄i à ru' 'dazú Ísákā 'i. ⁴ Ísákā k̄a adrii caá ú'd̄j̄ be àrō, Ābūrámā ní ágélé ni ē t̄i t̄izú, s̄ũ Múngú ní ezīj̄ r̄i t̄inj̄. ⁵ T̄ik̄i Ísákā ri àk̄udē Ābūrámā ri ĩl̄i be m̄ũd̄ur̄ũl̄ũ àlu.

⁶ Sárā ní 'yozú k̄inī, "Múngú sē á gu àȳk̄o be ésj̄ agá, 'bá tā 'd̄iri ȳi' 'bá r̄i pi céré ímú gu, s̄ũ má ní guṣ r̄i t̄inj̄." ⁷ Sárā ní ḡozú 'yozú k̄inī, "À'di ri íc̄o 'yo k̄inī, 'bá mvá t̄i Ābūrámā be rá n̄i? 'Bo á t̄i ĩri ní mvá ágóná, ís̄ũ àk̄udē ĩri àrākā rú."

Drokí Āgárā pi Ís̄imāelē be

⁸ Mváná r̄i k̄a mbaá, k̄a b̄a ndr̄ungará kuú gí, Ābūrámā ní ũm̄ũ 'bázú àmbúgu ú'd̄j̄ Ísákā ní b̄a ndr̄ungará kuzú 'd̄iri ĩnj̄j̄zú àní. ⁹ Sárā k̄a ndr̄ee Āgárā Ēj̄ep̄et̄oz̄j̄ r̄i vé mvá ĩri ní t̄ij̄ Ābūrámā ní r̄i ri gu Ísákā s̄i, ¹⁰ Sárā ní

* 20:16 20:16 M̄uf̄ēngā f̄if̄i: M̄uf̄ēngā f̄if̄i 'd̄iri lókí 'd̄ari gé ènj̄j̄n̄j̄.

'yozú Ābūrámā ní kīnī, "Í dro ūkú tǔgērī rú 'dīri ívé mváná rī be rá, ĩrivé mváná rī ā rụ rī ā'bú mí ní ímụ kuú mávé mvá Ísākā ní rī ē tị ku."

11 Tā 'dīri sē Ābūrámā ní ĩzāngā ambamba, ā'diātāsīyā Īsīmāēlē ri mvá Ābūrámā vé ni. 12 'Bo Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, "Mvá rī vé tā, āzini mívé tǔgērī rī vé tā, ā sē mí ní ĩzāngā 'dīni ku. Lē mí yī tā Sárā ní 'yoó mí ní rī, ā'diātāsīyā úyú mívé rī pi ímụ ĩfụ Ísākā rụ' bá gá. 13 Ma kpá sē mívé tǔgērīzī rī vé mvá ri ímụ tị ízú kárákará, ĩrivé úyú ri ímụ adri súrú āmbúgú, ā'diātāsīyā ĩri mvá mívé ni."

14 Kā muḡ adrii drḡ ũ'bútị, Ābūrámā í'dụ ínyá, āzini tō yī kǔlúkú agá tré, ĩri ní 'dụzú 'bázú Āgárā ā kídí gé. ĩri ní kúru kọpi pēzú muzú mvọpị Īsīmāēlē be. Āgárā ní 'dezu muzú, ĩri ní rizú éçizú āngū ā'wí cínýáfá rú Bērisébā vé rī agási.

15 Yī kǔlúkú agá rī ká deę, ĩri ní mváná rī jizú 'bázú peḡi amuúpi rī vé índrī gé. 16 ĩri ní ngazú mváná rī ā gārā gá sī, muzú úrizú mváná rī be āsámvú sī, ā'diātāsīyā ri ũsḡ kīnī, "Á lē mváná rī vé drāngará ndreé ku." Kā rii úri 'dále, ĩri ní í'dózú ngozú.

17 Múngú ká yī mváná rī ri ngongo, mālāyíkā Múngú vé rī ní Āgárā ri zizú 'bū gé 'dāāsī kīnī, "Āgárā, ngá ũnjī rī ā'di? Lē mí 'o ũrī sī ku. Mváná rī la kú 'dā, Múngú yī ĩrivé ngongará gí. 18 'Í mu mváná rī í'dụ rụđrígé, ma sē mváná rī ímụ tị ízú kárákará, ĩrivé úyú ri ímụ adri súrú āmbúgú."

19 Kúru Múngú ní Āgárā ē mị zizú, ĩri ní kídí ndrezú. ĩri ní kúru muzú yī tōzú kǔlúkú rī agá tré, ĩri ní sēzú mvuzú mváná rī ní.

20 Mváná rī ká rii mbaá, Múngú ri ĩri ũtēē nī. Mváná rī ri adrii āngū ā'wí cínýáfá rú rī agá 'dāá, nī zāá 'bungará ũsḡ sī rī ambamba. 21 Mvá ágó rī ká rii adrii āngū ā'wí cínýáfá rú Pāráná vé rī agá 'dāá, ẹndrẹpị ĩsḡ ĩri ní ũkú íngázú āngū Ējẹpétó vé rī agá.

Ābūrámā pi sōkí ũyō ĩ āsámvú gé sī Ābūmēlékē be

22 Sā 'dāri gé, Ābūmēlékē pi 'dekí muḡ ívé ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólā be Ābūrámā vúgá 'dāá, kọpi ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, "Tā céré mí ní 'oó rī agá, Múngú ri mí ĩzā ko rá. 23 Lē mí sō ũyō Múngú ẹndrẹtị gé nōgó 'yozú kīnī, mí ícọ má mị ũ'bāá ku, dōku mávé anjīnā rī pi ē mị ũ'bāá ku, dōku mávé úyú rī pi ē mị ũ'bāá ku. Á 'bā ẹsī múké mí ní, lē mí 'bā kpá ẹsī múké má ní, āzini mí 'bā ẹsī múké āngū mí ní adrizú jākā rú nōri drígé."

24 Ābūrámā ní 'yozú kīnī, "Á sō ũyō rī Múngú ẹndrẹtị gé gí, sḡ mí ní 'yoó rī tịnī."

25 Kúru Ābūrámā ní unuzú Ābūmēlékē ẹndrẹtị gé Ābūmēlékē vé kídí ātí' bá rī pi ní ẹrī rī vé tā sī. 26 Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Á nī kuyé dō ā'di 'o tā 'dīri nī. 'Í lū má ní tā 'dīri kuyé, á yī tā 'dīri āndrū sī."

27 Kúru Ābūrámā ní kābīlō urụkọ í'dúzú, āzini tị urụkọ í'dúzú sēzú Ābūmēlékē ní. Kúru 'bá ĩrī 'dī' bée ní ũndī ruzú ĩ āsámvú gé sī. 28 Ābūrámā ní kābīlō mba' bá fōlō ũkú rú ni pi ũpēzú ẹzīrī, 'bázú túngú. 29 Ābūmēlékē ní Ābūrámā ri zizú kīnī, "Mí ũpē kābīlō ũkú rú mba' bá fōlō ẹzīrī 'dī' bée 'bāá kuú túngú āsī?"

³⁰ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mí é'yí kābīlō mba'ba fōlō ézīrī 'dī'bée, ā lū rī 'yozú kīnī, á ga kídí rī nī.”

³¹ Kúru ĩ ní vūrā 'dāri ā rú zizú Bērīsébā*, ā'diātāsīyā 'bá ĩrī pi sōkí ũyō vūrā 'dāri gé.

³² Kōpi ní ũndī rī ruzú ĩ ásámvú gé sī Bērīsébā gá 'dālē rī ā vúdřī gé, Ābūmélēkē pi ní ĩ újázú gōzú ívé ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkolá be āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē. ³³ Ābūrámā ní ĩtī sazú Bērīsébā gá 'dālē, ĩri ní Úpí Múngú adriipi mužú 'dání'dání rī ĩnjīzú vūrā 'dāri gé.

³⁴ Ābūrámā adri āngū Fēlēsētē vé rī gé 'dālē lókí be āco.

22

Múngú ũ'bī Ābūrámā ri

¹ Kā mužú adrii sá āzi ā vúdřī gé, Múngú ní Ābūrámā ri ũ'bīzú. ĩri ní Ābūrámā ri zizú kīnī, “Ābūrámā!”

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, “Ma nō!”

² Kúru Múngú ní 'yozú kīnī, “Í 'dụ mívē mváná ālukúta Īsákā mí ní lēē ambamba rī, 'í mụ āngū Mōriyā vé rī gé. Ma mí ní írá āzi lū írá rī pi ásámvú gé 'dāá, 'í zā má ní mváná rī rōbōņō rú írá rī drīgē 'dāá.”

³ Kā mužú adrii drī 'dīni, Ābūrámā ní fūzú ũ'būti, ĩri ní íjā úlízú, ĩri ní íjā rī ũdrōzú ngá ụrụko'bée be dōngí rī ā úgóró gá, kōpi ní 'dezú mužú 'í mvọpí Īsákā be, ívé ātí'ba ụrụko ĩrī rī pi be vūrā Múngú ní lūú ĩri ní rī gé 'dāá. ⁴ Kā adrii ụ'dú na ni gé, Ābūrámā ní 'í drī ingazú āngū ndrezú, ndre āngū rī rará rú. ⁵ ĩri ní 'yozú ívé ātí'ba rī pi ní kīnī, “Ími tēkí 'bá dōngí rī be nōgō, 'bá mụ mváná rī be 'dālē Múngú rī zị. 'Bá kúru ĩgō ĩmi vúgá nōlē ndō.”

⁶ Ābūrámā ní íjā rōbōņō zázú rī 'duzú 'bázú 'í mvọpí Īsákā drīgē, Ābūrámā 'dụ ívé rī āci, āzini ĩlī. 'Bá ĩrī 'dī'bée ká ríí 'deé mužú trụ ālu, ⁷ Īsákā ní 'í étépí Ābūrámā ri zizú kīnī, “Má étépí.”

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, “Ē, má mvá rī.”

Īsákā ní étépí ri zizú kīnī, “Āci rī pi íjā rī be nō, 'bo kābīlō mvá ĩ ní mužú zāá rōbōņō rú rī íngāá?”

⁸ Ābūrámā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mā mvá rī, Múngú ri kābīlō mvá ĩ ní mužú zāá rōbōņō rú rī sē rá.” Ābūrámā pi ní 'dezú mužú mvọpí Īsákā be trụ.

⁹ Kōpi ká mužú caá vūrā Múngú ní ándúrú lūú ĩri ní rī gé 'dāá, Ābūrámā ní vūrā rōbōņō zázú ni sızú, ĩri ní íjā rī pi u'duzú ũ'bázú drī ni gé. ĩri ní ívé mvá Īsákā ri ũdrōzú, ĩri ní 'duzú 'bázú vūrā rōbōņō zázú rī drīgē íjā rī drīgē 'dāá. ¹⁰ ĩri ní ĩlī 'í'dúzá lēzú ívé mváná rī lizú ānī. ¹¹ 'Bo mālāyíkā Úpí Múngú vé rī ní ĩri zizú 'bū gé 'dāási, “Ābūrámā! Ābūrámā!”

Ābūrámā ní ā'yīzú kīnī, “Ma nō.”

¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú kīnī, “Lē mí lị mváná rī ku, ā 'okí tā āzi ũnjí rụ'ba ní gé ku. Á nī rá 'yozú kīnī mí ĩnjī Múngú ri rá, ā'diātāsīyā mí ā'yī mívē mváná ālukúta 'dīri sēē ĩri ní rá.”

* 21:31 21:31 Bērīsébā: Bērīsébā vé ífífi, kídí ĩ ní ũyō sōzú ānī rī.

¹³ Ābūrámā ní 'í drī ingazú āngū ndrezú, ĩri ní kábīlō ágó ndrezú, ú'yú ní ā'yī kú peṭi duṣpí kǔmvū rī āsámú gé. ĩri ní mužú kábīlō rī ružú, ĩri ní zázú rōbōṅō rú 'í mvóṣi ā vūrā gá. ¹⁴ Kúru Ābūrámā ní vūrā rī ā rú zizú, “Úpí Múngú ri sē rá.” Cīngbá ụ'dú āndrū rī gé, 'bá rī pi ri 'yo, “Úpí Múngú vé írá drīgé, Úpí ri sē rá.”

¹⁵ Mālāyikā Úpí Múngú vé rī ní Ābūrámā ri zizú 'bū gé 'dāāsī dīi, ¹⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú kīnī, mí ní mávé tā 'duṣ ngaa rá, āzini mí ní mívé mvá ālukúta rī ā'yī sēé Úpí ní rá rī sī, á sō ūyō 'yozú kīnī, ¹⁷ ádarú ma mí ní tākiri sē rá, ma sē mívé úyú ri úmvúlésí ízú sū línýā 'bū gé rī pi tīnī, āzini cínýáfā yīi tafu gārā gá rī tīnī. Mívé úyú rī pi úmvúlésí kūrú ari'ba rī pi vé rī éri kōpi drīgé sī rá. ¹⁸ 'Bá āngū rī pi agásí rī pi ārēvú céré úmvúlésí tākiri ísú úyú mívé rī pi vúgá, ā'diātāsīyā 'í 'du tā mávé rī ngaa rá.”

¹⁹ Kúru Ābūrámā pi ní í újázú gōzú ívé átí'ba rī pi vúgá 'dālē, kōpi ní 'dezú mužú trū Bērīsébā gá 'dāá. Ābūrámā ní rizú adrizú Bērīsébā gá 'dālē.

Anji Nāhórā vé rī pi

²⁰ Kā muṣ adrii vúdri ni gé, ūlūkí Ābūrámā ní kīnī, Ābūrámā édrīpi Nāhórā vé ūkú Mīlékā tī anji āgō ārō Nāhórā ní. ²¹ Mvā kāyú rī Úzī 'i, 'deépi vú ni gé sī rī Búzī 'i, 'deépi 'dīri vú sī rī Kēmūélē 'i, (Kēmūélē ri Ārámā vé étépi), ²² ĩri ní 'dezú Kēsédē 'i, Ázō 'i, Pīlidasā 'i, Jīdīlāfā 'i, Bētūwélē sī. ²³ Bētūwélē ri Rēbēkā vé étépi. Mīlékā tī anji āgō ārō 'dī'bee Ābūrámā vé édrīpi Nāhórā ní. ²⁴ Nāhórā vé ūkú rī āzi ā rú Rēumā 'i, tī kpá anji āgō rá, anji rī pi, Téba 'i, Gāhāmā 'i, Tāhásā 'i, Mākā sī.

23

Sárā vé drāngará

¹ Sárā adri caá ílī mūdūrūlū ālu pūkú ĩrī drī ní ézīrī (127). ² Sárā drā Kīrīyātā-Ārābā (nóni ĩ ní zīi Hēbērónā) rī gé, āngū Kānānā vé rī agá. Ābūrámā ní fizú Sárā ri ngozú gākū agá 'dāá.

³ Ābūrámā ní ngazú āvū rī ā jēlē gá sī, ĩri ní átázú 'bá Hīfī vé rī pi be, ĩri ní 'yozú kīnī, ⁴ “Ma jākā ĩmi āsámú gé nōgó, ĩmi sēkí má ní vūrā jee, má sī rí má ūkú ní vé āvū vūrā rī agá.”

⁵ 'Bá Hīfī vé rī pi ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ⁶ “Āmbúgú 'bávé rī, mí yi drī 'bá ká. Mi 'bá āmbúgú ĩ ní ĩnjī ĩnjī ni 'bá āsámú gé nōgó. Mí ĩpē vūrā mí ní ndree múké ni, 'í sī āvū rī 'a ni gé. 'Bá āsámú gé nōgó, 'bá āzi ícō ívé vūrā āvū sīzú rī ugaá mí ní ku.”

⁷ Kúru Ābūrámā ní ingázú ōvūzú 'í drī sīzú vūgá 'bá Hīfī vé rī pi endreṭi gé. ⁸ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ĩmi ā'yīkí dō rá, má sī mávé ūkú āngū Hīfī vé rī agá nōgó, ĩmi zīkí má ní Ēfōrónā Zōhárā mvóṣi ri, ⁹ ā sē rí má ní ívé ūjī Mākāpélā gá, ívé nyōṣkú rī vé ūdū gé rī jee. ĩmi zíkí ĩri, ā sē rí jee má ní ājē ĩmi ní lēé rī sī, ā adri rí vūrā mávé ni āvū sīzú ni.”

¹⁰ Ísú ākūdē Ēfōrónā Hīfīgú rī úrí kuú ívé 'bá rī pi āsámú gé 'dāá, ĩri ní újázú Ābūrámā ní, ĩrivé 'bá Hīfī vé ímú'ba kūrú rī vé kání tī gé rī pi ārēvú céré yīkí tā ĩri ní újā rī rá, ¹¹ ĩri ní 'yozú kīnī, “Āmbúgú mávé rī,

adri 'díní kuyé, mí yì drī ma ká, ma vūrā rī sē mí ní ũjǐ 'a ní gé rī be má é'dípáa ɛndrɛtǐ gé sī, mí sǐ rí mí ũkú ní drāápi rī vé ávū ání."

¹² Ābūrámā ní gōzú ɔvǔzú 'í drǐ sǐzú vūgá vūrā rī vé é'dípáa ɛndrɛtǐ gé dǐj. ¹³ Īri ní 'yozú Ēfōrónā ní, vūrā é'dípáa yǐkǐ rá kīnī, "Mí yì drī ma ká, dō ícó rá, mí á'yí má ní. Ma vūrā rī vé ájē mí ní lǐj rī ũfē mí ní rá, má sǐ rí mávé ũkú drāápi rī vūrā rī agá."

¹⁴ Ēfōrónā ní újázú Ābūrámā ní kīnī, ¹⁵ "Āmbúgú mávé rī, mí yì drī ma ká, mǔfēngā 'dirí vé tā adri āmbúgú ku, vūrā rī vé ájē mǔfēngā fǐfǐ mǔdǔrǔlǔ sụ (400). 'Í sǐ mívé ávū rī iyí."

¹⁶ Ābūrámā á'yí tā Ēfōrónā vé rī rá. Īri ní mǔfēngā fǐfǐ rī lázú sēzú Ēfōrónā ní, sǔ Īri ní 'yoó rī tǐnǐ, Hǐfǐ rī pi yǐkǐ rá. Í'dú mǔfēngā fǐfǐ rī, lá caá mǔdǔrǔlǔ sụ.

¹⁷ Ābūrámā ní nyǒǒkǔ Ēfōrónā vé adriipi Mākāpélā gá ɪnyinjá Māmúrē be rī jezú. Je nyǒǒkǔ rǐ ũjǐ 'a ní gé rī be, ázini pɛtǐ 'a ní gé rǐ pi be céré.

¹⁸ Sēkǐ nyǒǒkǔ rǐ jeé Ābūrámā ní, á adri rǐ ɪrívé ní mǔzú nyonyo, sēkǐ Īri ní nyǒǒkǔ rǐ 'bá ambugu Hǐfǐ vé ɪ úmú'bá kǔrǔ rǐ vé kání tǐ gé rǐ pi andregá sǐ. ¹⁹ Vǔdrǐ ní gé, Ābūrámā ní ũkú ní Sárā vé ávū sǐzú ũjǐ Mākāpélā vé rǐ agá, ɪnyinjá Māmúrē be, (Māmúrē rǐ Hēbērónā gé) Īri āngū Kānānā vé rǐ agá. ²⁰ Āngū ándúrú adriipi Hǐfǐ rǐ pi vé ũjǐ be rǐ, sēkǐ Īri Ābūrámā ní rizú ávū sǐzú.

24

Īsákā vé ũkú ā jengará

¹ Ābūrámā adri caá ɪlí be āco, dē ícá ārākā rú, Úpí Múngú sē Īri ní tākírí lɛtǐ be ándíándí. ² Ú'dú álu, Ābūrámā ní 'yozú ívé áti'bá āmbúgú rǐipi ívé ngá 'bɛtǐ ásamvú gé rǐ ũtɛépi rǐ ní kīnī, "'Í sō ũyō má ɛndrɛtǐ gé nōgó. ³ Á lē mí sō ũyō Úpí Múngú 'bǔ pi gbípi vū be rǐ á rǔ sǐ, lǔzú kīnī, mí ícó mvá ũkú Kānānā vé ní ɪpéé jeé má mvǒpǐ Īsákā ní ũkú rú 'bá má ní adrii kǒpi ásamvú gé rǐ pi ásamvú gé nōgó ku. ⁴ 'Í mǔ ũkú rǐ jeé má mvǒpǐ Īsákā ní āngū 'bávé rǐ agá, mávé márité rǐ pi ásamvú gé."

⁵ Áti'bá rǐ ní Īri zǐzú kīnī, "'Bo ũkú rǐ gā dō ɪmúgá má be sǐ āngū nōri gé, má 'o ɪngóni? Má jǐ rǐ mí mvǒpǐ Īsákā rǐ mǔzú āngū mívé mí ní ɪfǔzú rǐ gé 'dāá?"

⁶ Ābūrámā ní újázú Īri ní kīnī, "Lē mí jǐ má mvǒpǐ rǐ 'dálé ku! ⁷ Úpí Múngú adriipi 'bǔ gé, ma zǐpǐ ɪfǔúpi má étɛpǐ vé 'bɛtǐ ásamvú gé sǐ, āngū má é'dípáa vé rǐ agásǐ, átápi má ní, tā rǐ ɛzǐpǐ má ní 'yoópi, 'Ma úmvúlésǐ āngū nōri sē mvá mívé úyú agá ní ní rǐ,' Īri ívé málāyíkā pē 'de mí ɛndrɛtǐ gé sǐ drǐdrǐ, mí mǔ rǐ ũkú ɪsǔ má mvǒpǐ ní 'dálé. ⁸ Mvā ũkú rǐ gā dō ɪmúgá mí be sǐ, mí ɔyú mí ũyō mí ní sōó má ɛndrɛtǐ gé rǐ agásǐ gǐ. Lē mí jǐ má mvǒpǐ rǐ 'dálé ku." ⁹ Kúru áti'bá rǐ ní ũyō sǒzú Ābūrámā ɛndrɛtǐ gé, sǔ Ābūrámā ní 'yoó Īri ní rǐ tǐnǐ.

¹⁰ Kúru áti'bá rǐ ní ívé āmbúgú rǐ vé kámilō rǐ pi í'dúzú mǔdrǐ, ngá múké múké ní pi be, Īri ní 'dezú mǔzú. 'De mǔpǐ āngū ɪ ní zǐj Ārámā Nāhārāyímū* rǐ gé, Īri ní gōzú cazú kǔrǔ Nāhórā vé rǐ gé. ¹¹ Áti'bá rǐ kǎ

* 24:10 24:10 Ārámā Nāhārāyímū: Ārámā Nāhārāyímū rǐ Mēsǒpótámíyā vé āngū agá.

mụụ caá 'dálé, ịri ní kámílò rĩ pi sẹ̀zú ulazú vùgá kídí rĩ ǎ jẹ̀lé gá, kídí rĩ kǫ̀rú rĩ gé ǎm̀vélésí. Sà 'dàri ùndrẹ̀gá, ùkú rĩ pi ní mụ̀zú yíí ìbẹ̀zú ní.

¹² Ịri ní kúru Múngú ri zìzú kìnì, “Á Úpí, Múngú mávé ǎmbúgú ǎbùrámá vé rĩ, lẹ̀ mí sẹ̀ má ní drílẹ̀ múké ǎndrù sị, 'í 'bǎ ẹ̀sị múké mávé ǎmbúgú ǎbùrámá ní. ¹³ 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rĩ ǎ jẹ̀lé gá nò, anjì ùkú kǫ̀rú agá rĩ pi ri ìmụ̀ yíí ìbẹ̀ngára gá, ¹⁴ á zì dō ǎlu ní, á 'yo dō, 'Mí ọ̀'dù mívẹ̀ ùdrí vùgá, 'í sẹ̀ má ní yíí mvụ̀, sẹ̀ dō má ní yíí rĩ mvụ̀ rá, ǎzini ǎ'yí dō yíí sẹ́e mvụ̀ mávé kámílò rĩ pi ní rá, mvá ùkú mí ní ìpẹ́e Ísáká ní rĩ ịri adriípi 'dĩ. Tǎ rĩ nga dō 'i 'dínì, ma nǎ ǎmá 'yozú kìnì 'í 'bǎ ẹ̀sị múké mávé ǎmbúgú rĩ ní gí.”

¹⁵ ǎtí'ba rĩ kǎ drì Múngú ri zìjẹ̀ deę kuyé, koro Rẹ̀bẹ̀kǎ ní ícázú ùdrí yíí ìbẹ̀zú ní be 'í kídí gé. Rẹ̀bẹ̀kǎ ri Bẹ̀tùwélẹ̀ vé mvá ùkú, Bẹ̀tùwélẹ̀ ri Mílẹ̀kǎ vé mvá, Mílẹ̀kǎ ri ǎbùrámá ẹ̀drìpì Nǎhórǎ vé ùkú. ¹⁶ Mvá ùkú rĩ ùnyí be ambamba, ịri drì kácáńá rú, 'bǎ ǎzi la drì ịri be kuyé. Mvá ùkú rĩ ní ùlúzú mụ̀zú kídí rĩ gé 'dǎá, ịri ní yíí ìbẹ̀zú ívé ùdrí rĩ agá tré, ịri ní ìgòzú ìmụ̀zú ǎtí'ba rĩ vùgá nòó.

¹⁷ ǎtí'ba rĩ ní njuzú mụ̀zú mvá ùkú rĩ vù 'dǎá, ịri ní 'yozú kìnì, “Mí ìbẹ̀ má ní yíí mívẹ̀ ùdrí agá 'dìri sẹ́e mvụ̀.”

¹⁸ Mvá ùkú rĩ ní 'yozú kìnì, “Úpí mávé rĩ, mí ẹ̀'yí yíí rĩ mvụ̀.” Koro mvá ùkú rĩ ní ùdrí rĩ ọ̀'dúzú 'í kídí gé sị 'bǎzú vùgá, ịri ní yíí rĩ ìbẹ̀zú sẹ̀zú mvuzú ǎtí'ba rĩ ní.

¹⁹ Mvá ùkú rĩ kǎ yíí rĩ sẹ́e mvụ̀ ǎtí'ba rĩ ní, ịri ní 'yozú kìnì, “Ma kpá mụ̀ yíí ìbẹ̀ sẹ̀ mvụ̀ mívẹ̀ kámílò rĩ pi ní cére.” ²⁰ Kúru ịri ní yíí ùdrí agá rĩ dǎzú 'bù ǎnyǎpá rĩ pi ní rizú yíí mvuzú rĩ agá, ịri ní njuzú mụ̀zú vùlé kídí rĩ gé 'dǎá yíí ǎzi ìbẹ̀zú dǎí, ẹ̀cì yíí rĩ ùbẹ̀, kámílò rĩ pi ǎrẹ̀vù cére mvukí yíí rĩ caá rá. ²¹ ǎtí'ba rĩ újì kuú kírì, tẹ̀ ríi tǎ Rẹ̀bẹ̀kǎ ní ríi 'oó 'dìri ndreé, lẹ̀ nǎí ǎmá dō mvá ùkú Úpí Múngú ní ìpẹ́e rĩ adriípi 'dĩ.

²² Kámílò rĩ pi kǎ yíí rĩ mvụ̀ deę gí, ǎtí'ba rĩ ní mǎpí dábù rú ǎjẹ̀ be ǎmbúgú ní 'í'dúzú suzú mvá ùkú rĩ ǎ ùmvụ̀ gé, ịri ní ìmvẹ̀ dábù rú ǎjẹ̀ be ǎmbúgú ní pi 'í'dúzú ịrǎ, ù'yízú mvá ùkú rĩ dríge. ²³ ǎtí'ba rĩ ní mvá ùkú rĩ zìzú kìnì, “'Í lù má ní, mí ǎ'dì ǎ mvá? Mí ẹ̀tẹ̀pí vé jó agá 'dǎá, vùrǎ 'bǎ ní mụ̀zú lazú ìńńǎ nòri sị mávé ǎgò nò'bée be ní ǎnigé?”

²⁴ Mvá ùkú rĩ ní újázú kìnì, “Ma Bẹ̀tùwélẹ̀ ǎ mvá, Bẹ̀tùwélẹ̀ vé ẹ̀ndrẹ̀pì Mílẹ̀kǎ 'i, ìrivẹ̀ ẹ̀tẹ̀pì Nǎhórǎ 'i.” ²⁵ Ịri ní kpá gòzú 'yozú kìnì, “Vùrǎ ìmi ní lazú mívẹ̀ 'bǎ rĩ pi be ìńńǎ rĩ sị ní ǎnigé, ǎsẹ̀, ǎzini ǎnyǎngǎ ǎ fífí kámílò rĩ pi úcẹ̀zú ní ǎnigé.”

²⁶ Kúru ǎtí'ba rĩ ní kùmùcì ùtǎzú 'í drǎ sǎzú vùgá, ịri ní Úpí Múngú ri ìńńzú, ²⁷ ịri ní 'yozú kìnì, “È ìngúkí Úpí Múngú mávé ǎmbúgú ǎbùrámá vé rĩ ìngúngù, Úpí Múngú 'bǎ lẹ̀ngára, ǎzini 'du tǎ 'í ní lẹ́e 'oó mávé ǎmbúgú ní rĩ ngaá gí, ǎ'diǎtǎsǎyǎ ìjì ma ícá mávé ǎmbúgú rĩ vé mǎrítẹ̀ rĩ pi vé jó ǎsǎmvù gé gí.”

²⁸ Rẹ̀bẹ̀kǎ ní njuzú mụ̀zú tǎ 'dìri ùlüzú 'bǎ ri'ba adri'ba ẹ̀ndrẹ̀pí vé 'bẹ̀tì ǎsǎmvù gé rĩ pi ní. ²⁹ Rẹ̀bẹ̀kǎ vé ẹ̀drìpì ǎ rù Lǎbánǎ 'i, Lǎbánǎ ní njuzú mụ̀zú ǎtí'ba rĩ vùgá kídí gé 'dǎá. ³⁰ Lǎbánǎ kǎ mǎpí ọ̀mvùpì ǎ ùmvụ̀ gé rĩ ndreé, ǎzini ìmvẹ̀ ịri dríge rĩ ndreé, kǎ tǎ ǎtí'ba rĩ ní átá, Rẹ̀bẹ̀kǎ ní ùlüzú 'í ní rĩ yíí, ịri ní 'dezú mụ̀zú ágó rĩ vùgá 'dǎá, ịsù tu pá kuú ívé kámílò rĩ

pi be kídí rī ā gārā gá. ³¹ Lābānā ní 'yozú kīnī, "Mí ímú, Úpí Múngú sē mí ní tākíri gí, ngá mí ní pá tuzú kuú āmvé nōgō rī ā'di? Má údé mí ní vūrā jó agá 'dāá gí, āzini má údé kpá vūrā mívé kámilō rī pi ní gí."

³² Kúru ātí'bá rī ní 'dezú mužú Lābānā vé āngá 'dāá, Lābānā vé ātí'bá rī pi ní oḡu kámilō rī pi ā úgóró gá rī pi oḡuzú. Kōpi ní ásé, āzini ānyāngā ā fífí íjízú sēzú kámilō rī pi ní, āzini kōpi ní yīí íjízú sēzú ātí'bá rī ní, āzini írivé 'bá rī pi ní, kōpi ā újīkí rí í pá ānī. ³³ Kúru í ní ínáyá íjízú 'bázú kōpi endrētj gé, 'bo ātí'bá rī ní 'yozú kīnī, "Má ūlū dō tā má ní ímúzú rī kuyé, má ícō drī ā'yī ínáyá nyaá ku."

Lābānā ní 'yozú kīnī, "Mí ūlū 'bá ní tā rī."

³⁴ Ágō rī ní 'yozú kīnī, "Ma ātí'bá Ābūrāmā vé ní. ³⁵ Úpí Múngú sē tākíri mávé āmbúgú rī ní ambamba, ĩri 'bá ā'bú be ní. Úpí Múngú sē ĩri ní kābilō, ndrīj, tj, kámilō, dōngí, dábū, aya óḡú'bá óḡúḡḡ ní pi, ātí'bá āḡō rú ní pi, ātí'bá ūkú rú ní pi be. ³⁶ Mávé āmbúgú rī vé ūkú Sárā tj ĩri ní mvá ágó, íṣú ākūdē ĩri ārākā rú, āmbúgú mávé rī sē ívé ngá ārēvú céré ívé mvá ágóḡá rī ní. ³⁷ Āmbúgú mávé rī sē ma ūyō sōó 'í endrētj gé kīnī, 'Lē mí je má mvópj ní ūkú āngū Kānánā vé má ní adrizú nōri agá ku. ³⁸ 'Í mu ūkú rī jeé má mvópj ní māríté mávé rī pi āsámvú gé, má étépj vé 'bētj āsámvú gé.'

³⁹ "Má ní mávé āmbúgú rí zízú, má kīnī, 'Mvā ūkú rī gā dō ímúgá má be sī, má 'o rí íngóni?'

⁴⁰ "Ābūrāmā ní újázú má ní kīnī, 'Úpí Múngú má ní ríí írivé tā 'duj ngāá rī, ĩri ívé mālāyīkā ípē ímú mí ízā ko rá, mí mu rí ūkú jeé má mvópj ní mávé māríté rī pi āsámvú gé, má étépj vé 'bētj āsámvú gé. ⁴¹ 'Í mu dō mávé māríté rī pi āsámvú gé 'dālé rá, kōpi gākí dō ūkú sēgá má mvópj ní sī, ma mí oḡu ūyō mí ní sōó má endrētj gé rī agāsí rá.'

⁴² "Āndrū má kā té ícá kídí rī tj gé 'dāá, á zj Múngú rí, má kīnī, 'Á Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūrāmā vé rī, dō ícō rá, lē mí sē mávé eḡj nōri ā adri drīlē múké rú. ⁴³ 'Í ndre, á tu pá kuú kídí rī ā gārā gá nō. Mvā ūkú āzi ímú dō yīí íbēé, ma 'yo ĩri ní, "Mí íbē má ní yīí mívé ūdrí agá 'dīri sēé mvuú," ⁴⁴ mvá ūkú rī 'yo dō má ní, "Mí é'yj yīí rī mvuú, ma kpá yīí ūbē sē mívé kámilō rī pi ní rá," Úpí Múngú, mvá ūkú 'dīri ā adri ūkú mí ní ípēé mávé āmbúgú rī vé mvá ní rī.'

⁴⁵ "Má kā drī Múngú rí zj deḡ eṣisilē sī kuyé, koro Rēbékā ní ícázú ūdrí be 'í kídj gé. ĩri ní úlúzú mužú kídí rī gé 'dāá, ĩri ní yīí íbēzú. Má ní 'yozú ĩri ní, 'Í sē má ní yīí mvuú.'

⁴⁶ "Koro mvá ūkú rī ní ívé ūdrí ó'dúzú 'í kídj gé sī vūgá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Mí é'yj yīí rī mvuú, ma kpá yīí sē mvu mívé kámilō rī pi ní índí.' Má ní kúru yīí rī é'yjzú mvuú, ĩri ní kpá yīí sēzú mvuú kámilō rī pi ní.

⁴⁷ "Má ní mvá ūkú rī zízú, 'Mí ā'di ā mvá?'

"ĩri ní 'yozú kīnī, 'Ma Bētūwélē ā mvá, Bētūwélē rí Nāhórā ā mvá, írivé endrēpj Mīlékā 'i.'

"Má ní kúru māpí í'dúzú suzú ūmvu ní gé, āzini má ní ímvē í'dúzú ĩrj ū'yīzú drj ní gé. ⁴⁸ Kúru má ní kūmūcí ūtjzú má drj sjzú vūgá, Úpí Múngú rí ĩnjjzú. Má ní Úpí Múngú mávé āmbúgú Ābūrāmā vé rí íngúzú, ā'diātāsiyā íjī ma pīrj ícá ūkú íṣú mávé āmbúgú rī vé mvá ní, mvá ūkú

rī Īri mávé āmbúgú Ābūrámā ēdrīpī Nāhórā mvópī vé mvá. ⁴⁹ Mi dō ẹ̀sì múkè 'bá mávé āmbúgú rī ní rá, āzini mi dō tā mí ní lēé 'oó mávé āmbúgú ní rī 'dụ nga rá, 'í lū má ní, dō 'dini kuyé, 'í lū má ní, má ndā rī lẹ̀tì āzi tā má ní lēé rī 'ozú."

⁵⁰ Lābānā pi Bētūwélē be, kōpi ní újázú kīnī, "Tā 'dīri íngá Úpí Múngú vúgá, tā āzi 'bá ní 'yoó túngú ní 'dāáyo. ⁵¹ Rēbékā rī 'dī, 'í jì Īri mužú mívé āmbúgú rī vé mvá ní ùkú rú, sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tīnī."

⁵² Ābūrámā vé ātí'bá rī ká tā kōpi ní 'yoó 'dīri yī, Īri ní kūmūcì ūtīzú, ọ̀vūzú 'í drī sīzú vūgá, Úpí Múngú rī ñjīzú. ⁵³ Īri ní kúru ngá ĩ ní rīi ũ'yī rú'ba gá ĩ ní údé dábū sī, āzini ĩ ní údé aya ọ̀gú'ba ọ̀gú'ogū ní sī rī pi í'dúzú, āzini bōngó ũnyī be ní pi í'dúzú sēzú Rēbékā ní. Īri ní kpá ngá ājē be āmbúgú ní pi í'dúzú sēzú Rēbékā ēdrīpī ní, āzini ẹ̀ndrẹ̀pī ní fēfē rú. ⁵⁴ Kúru ātí'bá rī, āgō adri'ba Īri be trū rī pi be, kōpi ní ínyá nyazú, āzini ngá mvuzú, kōpi áwíkí adrii 'dālè ñjì be rá.

Kā mụ́ ọ̀drí drū ũ'bútì, Ābūrámā vé ātí'bá rī ní 'yozú kīnī, "Īmi ọ̀yukí ma, lē má gō mávé āmbúgú rī vúgá 'dāá."

⁵⁵ 'Bo Rēbékā ēdrīpī pi ẹ̀ndrẹ̀pī be, kōpi ní újázú kīnī, "Lē mvá ùkú rī ā adri caá 'bá be nōgó ụ'dụ be mụdrī, Īri íbì mụ ndō."

⁵⁶ 'Bo ātí'bá rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē Īmi ugakí ma ku. Ẹ̀cì mávé nōri agá, Úpí Múngú sē má ní drīlè múké gí. Īmi ọ̀yukí ma, á lē gōó vúlè mávé āmbúgú rī vúgá 'dāá."

⁵⁷ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Lē 'bá zìkí Rēbékā rī, Īri dō 'yo 'bá ní íngóni." ⁵⁸ Kōpi ní Rēbékā rī zìzú ímúzú, kōpi ní Īri zìzú kīnī, "Mí ā'yī mụ́ ọ̀gó 'dīri be sàṅá nōri sī rá?"

Rēbékā ní 'yozú kīnī, "Ma mụ rá."

⁵⁹ Kúru kōpi ní ĩ ọ̀mvúpì Rēbékā pi ọ̀yuzú ívé ātí'bá ùkú rú ní be, ātí'bá Ābūrámā vé rī be, āgō adri'ba Īri be trū rī pi be. ⁶⁰ Kōpi ní Rēbékā ní tākiri sēzú, kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá ọ̀mvúpì, lē mí tì

ízú kárakará,

lē anjì mívè rī pi ā ndèkì

ívé ari'ba rī pi vé ùkpō rá."

⁶¹ Kúru Rēbékā pi ívé ātí'bá ùkú rú rī pi be, kōpi ní útúzú ívé kámílò rī pi drīgè, kōpi ní 'dezú mužú ātí'bá rī vúgá sī. Ābūrámā vé ātí'bá rī jì Rēbékā rī mužú ìndì.

⁶² Sā 'dāri gé, Ísákā íbì ímú kídì ĩ ní zìjì Bērē Lāyī Róyī gélésìla, ā'diātāsīyā rī adrii Nēgévè gá. ⁶³ Ūndrēṅá āzi sī, Ísákā 'de mụ́ ọ̀sè agá 'dāá Múngú rī zìjì, ká mụ́ 'í drī ingáā āngū ndrēé, ndrē kámílò ọ̀rukọ'bee rī ímú 'í vúgá nōó. ⁶⁴ Rēbékā ní kpá 'í drī ingazú ọ̀rụ, Īri ní Ísákā rī ndrēzú. Īri ní ísízú ívé kámílò drīgè sī vūgá. ⁶⁵ Īri ní ívé ātí'bá rī zìzú kīnī, "Ágó ọ̀sè agá ríípi ímúpì 'bá vúgá nōó 'dāri ā'dì 'i?"

Ātí'bá rī ní újázú kīnī, "Ágó 'dāri, Īri mávé āmbúgú." Rēbékā ní kúru ívé bōngó í'dúzú 'í ẹ̀ndrẹ̀tì ọ̀zūzú ānì.

⁶⁶ Ātí'bá rī ní tā 'í ní 'oó rī ùlúzu Ísákā ní céré. ⁶⁷ Ísákā ní Rēbékā rī jìzú fizú gākū ẹ̀ndrẹ̀pī Sārā ní ándúrú adrizú rī agá 'dāá 'í ní ùkú rú. Ísákā lē Rēbékā rī ambamba. Ísákā ẹ̀ndrẹ̀pī Sārā ā drā dō gí drāáāsīyā, Rēbékā ā tā sī, sē ízāngá Ísákā ē ẹ̀sì agá rī dẹ rá.

25

Ābūrámā vé drāngará

1 Ābūrámā gō ūkú āzi jeé rá, ūkú rī ā rŭ Kētúrā 'i. 2 Ūkú rī tī ĩri ní Zimírání ri, Jōkísánā ri, Mēdánā ri, Mīdīyánā ri, Īsíbákā ri, Súwā sī. 3 Jōkísánā tī Sébā pi Dēdánā be. Úyú Dēdánā vé rī pi Āsūrīmŭ rī pi, Lētūsímŭ rī pi, āzini Lēūmímŭ rī pi. 4 Anji āgō Mīdīyánā vé rī pi ā rŭ, Ēfā 'i, Ēfērē 'i, Ēnókā 'i, Ābídā 'i, Ēlédā sī. Úyú 'dī'bée céré Kētúrā vé rī.

5 Ābūrámā ezi ngá ívé rī pi ārēvú céré Īsákā ní. 6 Ābūrámā ní drī adrizú idri rú rī gé, í'dú ngá sēé fēfē rú ívé anji āgō ūkú vúlé rī pi ní tī rī pi ní, pē ívé anji āgō 'dī'bée Īsákā ā gārā gá sī mŭyú adrii wōqōqō ūtŭ ní ĩfŭzú rī gé.

7 Ābūrámā adri caá ílí be mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ ézŭrŭ drī ni tōwŭ (175).

8 Ābūrámā drā, ĩsŭ ākūdē dē ícá ārākā rú gí, adri caá ílí be āco. Īrivé idri kā fŭú, índri ĩrivé rī mŭ adrii ĩrivé 'bá ūdrā'bá gí rī pi be trŭ. 9 Īrivé anji āgō Īsákā pi Īsīmāélē be, kōpi ní ĩrivé āvŭ jizú sŭzú ūjŭ agá Mākāpēlá gá, ĩnyinjā Māmūrē be, nyōqōkŭ Ēfōrónā Zōhārā mvōpŭ vé rī agá, Zōhārā ri Hīfīgú. 10 Ābūrámā je āndŭrú nyōqōkŭ rī 'bá Hīfī vé rī pi drīgē. Sīkí Ābūrámā pi ūkú ní Sárā be nyōqōkŭ rī agá. 11 Ābūrámā kā drā, Mungú sē mvōpŭ Īsákā ní tākiri rá. Īsákā ri adrii ĩnyinjā Bērē Lāyī Róyī be.

Úyú Īsīmāélē vé rī

12 Īsīmāélē ri mvá Ābūrámā vé ni, Sárā vé ātī'bá Āgārā Ējēpétōzī rī tī ĩri ní.

13 Anji Īsīmāélē ní tī rī pi ā rŭ 'dī, sīkí kōpi ā rŭ tŭngará ívé rī vú sī. Mvā kāyú rī Nēbāyótī 'i, 'de'bá vŭdrŭ ní gé rī pi, Kēdárā 'i, Ādībélā 'i, Mībīsámā 'i, 14 Mīsīmā 'i, Dúmā 'i, Māsā 'i, 15 Hādádí 'i, Témā 'i, Jētúrā 'i, Nāpisā 'i, Kēdēmā sī. 16 Anji Īsīmāélē vé mŭdrŭ drī ni ĩrŭ 'dī'bée, kōpi rŭkí sŭrŭ mŭdrŭ drī ni ĩrŭ rī pi ní. 'Dakí vŭrā kōpi ní adrizú rī pi kōpi ā rŭ sī. 17 Īsīmāélē adri caá ílí be mŭdŭrŭlŭ ālu pŭkŭ na drī ni ézŭrŭ (137), ĩri ní kŭru drāzú, ĩri ní mŭzú adrizú 'bá ívé ūdrā'bá gí rī pi āsámvú gé. 18 Úyú Īsīmāélē vé rī pi írékí ĩ mŭzú āngŭ rī pi agásī āndíāndí, í'dózú Hāvilā gá, cazú Sŭrŭ gé, cazú ĩnyinjā Ējēpétō ā wōqōqō ūtŭ ní ĩfŭzú rī gé, wōqōqō Āsírŭyā vé rī gé. Kōpi rikí adrii ĩ édrípŭj be ĩnyinjā ĩnyinjā.

Yōkōbŭ pi vé tŭngará Īsōwŭ be rī

19 Ú'dógú'dógú Īsákā vé rī ĩri 'dīni, Īsákā ri mvá Ābūrámā vé ni. 20 Īsákā ní Rēbékā ri jezú rī gé, ĩsŭ ākūdē Īsákā ri ílí be pŭkŭ sŭ. Rēbékā ri Bētŭwélē Ārāmāgú rī vé mvá, āngŭ Pādānā Ārāmā vé rī agá, ĩri Lābānā Ārāmāgú rī vé ómvŭpŭ.

21 Rēbékā ní drī mvá tŭj kuyé rī sī, Īsákā zŭ Úpí Mungú ri, Úpí Mungú ā'yī ĩrivé zŭngará rá, ĩrivé ūkú Rēbékā ĩsŭ 'a rá. 22 Anjŭnā rī pi rikí ĩ ūgbŭ Rēbékā agá 'dāá. Rēbékā ní Úpí Mungú ri zizú kŭnī, "Tā nōri 'i 'o má be nōni āsŭ?"

23 Úpí Mungú ní 'yozú ĩri ní kŭnī,
"Anji mí 'a gá rī pi ĩrŭ,
anji ĩrŭ 'dī'bée ímŭ ĩ aco adri sŭrŭ be ĩrŭ,

súrú āzi rī vé ūkpō ri ímú āzi rī vé rī ndē rá,
mvá kāyú rī ímú ẹ̀zị nga mvá ūdú rī ní."

²⁴ Rēbēkā vé sâ tīngará vé rī ká ícó, tị anjị rī pi ẹ̀tị rú. ²⁵ Mvá ífūúpi drịdrị rī ika, rụ'ba ní céré 'bí rú, kúru kọpi ní ịri ā rụ 'dazú Ịsọwụ 'i.*
²⁶ Kúru ẹ̀drịpi ní ífuzú, rụ ẹ̀drịpi Ịsọwụ ā pá ẹ̀dēkēdē cí, kúru ị ní ịri ā rụ 'dazú Yókóbū† 'i. Rēbēkā ní anjị 'dì'bée tịzú rī gé, ịsụ ākūdē Ịsákā ri ịlị be pụkú ázịyá.

Ịsọwụ ụzị ívé kāyú ẹ̀drịpi Yókóbū ní

²⁷ Anjị rī pi ká mbaá ícá āmbúgú gí, Ịsọwụ ícá 'bá riipi zāá mbāapi ní, lē ẹ̀çị ásé vé rī ā tā ambamba. Yókóbū ri ívé rī 'bá adriipi tā be kírị ní, ịri ri adri 'bẹ̀tị, ri ānyāpá úcé. ²⁸ Ịsákā lē Ịsọwụ ri, ā'diātāsīyā ịri ní rií zāá ú'dị ịjị nyaá 'í ní rī ā tā sī, 'bo Rēbēkā lē ívé rī Yókóbū ri.

²⁹ Ụ'dú ālu, Yókóbū ri tībū á'dí, tībū rī ā sụ ika. Ịsọwụ ímú ásé agá 'dāásī, ẹ̀bịrị fụ ịri káyī, āndē ambamba. ³⁰ Ịri ní 'yozú Yókóbū ní kīnī, "Ẹ̀bịrị fụ ma drāá káyī gí! 'Í sē má ní tībū mí ní á'dí sụ be ika 'dīri nyaá!" (Tā 'dīri sī, gọkí Ịsọwụ ā rụ 'daá Ẹ̀dómā.)‡

³¹ Yókóbū ní újázú ịri ní kīnī, "Mí mvá kāyú, mí ụzị mívé kāyú má ní."

³² Ịsọwụ ní 'yozú ịri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, ẹ̀bịrị fụ ma káyī gí, á lē drāá ānị drādrā! Ẹ̀ tịkí dō ma kāyú drāáásīyā, tā múké má ní ịsụ 'a ní gé 'dīgē rī ā'di?"

³³ Yókóbū ní 'yozú ịri ní kīnī, "Drịdrị ní, 'í sō ūyō má ẹ̀ndrẹ̀tị gé." Kúru Ịsọwụ ní ūyō sọzú Yókóbū ẹ̀ndrẹ̀tị gé, ịri ní ívé kāyú ụzịzú Yókóbū ní.

³⁴ Kúru Yókóbū ní pánga í'dúzú tībū 'í ní á'dí rī be, ịri ní sēzú Ịsọwụ ní, Ịsọwụ ní nyazú, ịri ní kpá ngá mvuzú, ịri ní kúru ngazú mvuzú. Ịsọwụ 'dụ ívé kāyú ā tā 'bāá mādānā, ụsụ drị ní gé kuyé.

26

Ịsákā pi Ẹ̀būmēlékē be

¹ Ẹ̀bịrị ní 'dezú āngū rī agá ūnjị ūnjị, sụ ịri ní ọtụ 'deé lókí Ẹ̀būrāmā vé rī gé rī tịjị. Ịsákā ní 'dezú mvuzú Ẹ̀būmēlékē vúgá, Ẹ̀būmēlékē ri 'bāgú Fēlēsétē rī pi vé ní, āngū Gērārī vé rī agá.

² Ụpí Múngú ní 'í 'dazú Ịsákā ẹ̀ndrẹ̀tị gé, ịri ní 'yozú kīnī, "Lē mí mvụ Ẹ̀jẹ̀pétó gá 'dāá ku, mí adri vūrā má ní lēé lūú mí ní rī gé. ³ Mí adri vūrā 'dīri agá ūkōlō. Ma adri mí be trụ, ma mí ní tākiri sē rá. Ma āngū 'dīri sē céré mí ní, āzini úyú mívé rī pi ní, sụ má ní ọtụ ūyō ní sōó mí ẹ̀tẹ̀pị Ẹ̀būrāmā ní rī tịjị. ⁴ Ma sē mívé úyú ri ízú kárakará, kọpi adri sụ linyā 'bụ gé rī pi tịjị. Ma āngū 'dīri sē céré kọpi ní. 'Bá vū drígé rī pi céré tākiri ịsụ úyú mívé rī pi ā tā sī, ⁵ ā'diātāsīyā Ẹ̀būrāmā ịnjị ma ịnjịnjị, 'dụ tā má ní lūú 'í ní rī ngaa rá, 'dụ tā má ní ẹ̀zị rī ngaa rá, āzini 'dụ tām̄bị mávé rī ngaa rá." ⁶ Kúru Ịsákā ní adrizú āngū Gērārī vé rī agá 'dāá.

⁷ Ẹ̀gō āngū 'dāri agá rī pi ká ịri zị ịrivé ūkú ā tā sī, 'yo kọpi ní kīnī, ūkú rī 'í ọmvụpị, gā lūgá sī 'yozú kīnī ūkú rī ívé ní, ā'diātāsīyā 'o ụrị sī.

* **25:25** 25:25 Ịsọwụ: Ịsọwụ vé íffí, rụ'ba ní dụ céré 'bí rú. † **25:26** 25:26 Yókóbū: Yókóbū vé íffí, rụ pá ẹ̀dēkēdē cí, ịri 'bá mí ụ'bāapi ní. ‡ **25:30** 25:30 Ẹ̀dómā: Ẹ̀dómā vé íffí, ịri ngá ika ní.

Ūsū kīnī āgō 'dī'bee 'i 'dī rá Rēbēkā ā tā sī, ā'diātāsīyā Rēbēkā ri ūnyī be ambamba.

⁸ Īsākā kā adrii caá 'dāá sâ be ãco, Ābūmēlékē 'bāgú Fēlēsētē rī pi vé rī ri āngū ndree sūbâ gá sī, ndre Īsākā u'de ūku ni Rēbēkā ri eziī bēdrī sī, ri ti ni ndruu.

⁹ Ābūmēlékē ní Īsākā ri zizú ímúzú, Īri ní 'yozú kīnī, "Mí kīnī, Rēbēkā ri mí ómvúpi ā'diātāsī? Ísúzú ākudē Īri mívé ūku!"

Īsākā ní újázú Īri ní kīnī, "Má ūsū déna 'bá āzi ri ícó ma 'dī Rēbēkā ā tā sī rá."

¹⁰ Ābūmēlékē ní 'yozú kīnī, "Ngá mí ní 'oó 'bá ní 'dīni rī ā'di? 'Bá āzi ri té ícó la mívé ūku sī, Īri té tā ūnjí íjī 'bá drīgē."

¹¹ Kúru Ābūmēlékē ní tājmbī sēzú 'bá rī pi ní cére kīnī, "'Bá āzi 'o dō Īsākā ri ūnjí, dōku uló dō Rēbēkā ā rų'bá, Ī Īri 'dī drā 'dīisī rá."

¹² Ílí 'dāri agá, Īsākā 'ā ómvú, sa ūri 'a ni gé, ānyāngā rī ka ambamba, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē Īri ní tākiri gí. ¹³ Īsākā gō ícá 'bá ā'bú be ni, Īrivé ā'bú ízú ambamba. ¹⁴ Īri kābīlō be, ndrīī be, tī be, ātí'bá be kárakarā. 'Bá Fēlēsētē vé rī pi 'bákí Īri ní ešī ūnjí ānyāpá 'dī'bee ā tā sī. ¹⁵ Kídí ātí'bá Ābūrámā vé rī pi ní gaá sâ 'dāri gé rī pi, 'bá Fēlēsētē vé rī pi gaki nyōókú úmvú dāá kídí rī ótúzu āni 'dīisī rá.

¹⁶ Kúru Ābūmēlékē ní 'yozú Īsākā ní kīnī, "Mívé ūkpó nóni ambamba, 'í nga 'bá gārā gá sī, 'í mụ adrii vūrā āzi gé."

¹⁷ Kúru Īsākā ní ngazú mұzú adrizú í'bujá Gērārī vé rī gé. ¹⁸ Kídí ótú Ī ní gaá lókí Īsākā étēpi Ābūrámā vé rī gé, Fēlēsētē rī pi ní nyōókú gaá ótúzu lókí Ābūrámā ní drázú gí rī ā vųdrī gé 'dā'bee, Īsākā gō nyōókú rī úvá kōpi agāsī āmvé. Īsākā gō rų ālu ālu ótú Ābūrámā ní 'daá kídí rī pi ní 'dā'bee 'daá kídí rī pi ní.

¹⁹ Īsākā vé ātí'bá rī pi gaki kídí í'bujá rī agá 'dāá, kídí rī vé yīī uletere.

²⁰ 'Bá kābīlō úcé'ba Gērārī vé rī pi rikí āgátá gāá Īsākā vé 'bá kābīlō úcé'ba rī pi be, kōpi kīnī, yīī rī ívé ni. Kúru Īsākā ní yīī rī ā rų 'dazú Ēsékē. (Ēsékē vé ífífí āgátá.) ²¹ Īsākā vé ātí'bá rī pi ní kpá kídí āzi gazú, kōpi gōkí kpá āgátá gāá 'bá Gērārī vé rī pi be. Kúru Īsākā ní kídí rī ā rų 'dazú Sítīnā.*

²² Īsākā gō ngaá 'dāásī mұy vūrā āzi gé, kōpi gōkí kpá kídí āzi gaá, 'bá āzi gō āgátá gāá yīī rī ā tā sī kuyé. Īsākā ní kídí rī ā rų 'dazú Rēbótō. (Rēbótō vé ífífí, vūrā adriipi wālā ni.) Īri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú sē 'bá ní vūrā wālā ni gí, 'bá ícó drīlélé múké ísú vūrā nōri agá rá."

²³ Īsākā ní ngazú vūrā 'dāri gé sī, Īri ní 'dezú mұzú Bērīsēbā gá. ²⁴ Kā mұy caá ĩnjā rī sī, Úpí Múngú i'da 'i Īri endreṭi gé, Īri ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú mí étēpi Ābūrámā vé rī 'i. Mí adrii ūrī sī ku, ā'diātāsīyā ma mí be trų. Ma tākiri sē mí ní rá, ma sē mívé úyú ri ízú kárakarā mávé ātí'bá Ābūrámā ā tā sī."

²⁵ Īsākā ní vūrā rōbōñō zázú ni sızú Úpí Múngú ri ĩnjīzú āni. Īri ní ívé gākú sızú 'dāgá, Īrivé ātí'bá rī pi ní kídí āzi gazú vūrā 'dāri gé.

²⁶ Ū'dú ālu, 'bāgú Ābūmēlékē pi Āhúzā riipi Īri ē ízā koopi tā piṛi sī rī be, ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé Píkólá be, ímúkí Gērārī gé 'dāásī Īsākā

* 26:21 26:21 Sítīnā: Sítīnā vé ífífí, ešī ūnjí.

ri ndreé. ²⁷ Ísákā ní kòpì zìzù kīnī, “Ími ímùkí nǒgò ã'dì 'oó? Ándúró ìmi ndrekí ma ùnjí, ìmi drokí ma ìmi gārā gá sī ãmvé.”

²⁸ Kòpì ní újázú ìri ní kīnī, “Bá nǐkí áamá uletere 'yozú kīnī, Úpí Múngú ri mí be trù, kúru 'bá ní átázú 'bá àsámví gé sī, 'bá kīnī, 'bá lèkí ùyò sòó 'bá àsámví gé sī mí be. Kúru lē 'bá rúkí ùndí mí be. ²⁹ Lē mí sò ùyò 'yozú kīnī, mí 'o 'bá ùnjí ku, sù 'bá ní mí 'oó ùnjí kuyé rī tñjì. 'Bá 'okí ándúró mí múké, 'bá pèkí mí mùzú 'bá gārā gá sī ãmvé tã be kírì. Nóni Úpí Múngú sē mí ní tākírì gí.”

³⁰ Ísákā ní ùmù údézú kòpì ní, kòpì nyakí ngá, àzini mvukí ngá rá. ³¹ Kā mùyú adrií drù ù'bùtì, Ísákā pi ní ùyò sòzú Ì àsámví gé sī àgò Gèrārì vé rī pi be. Ísákā ní àgò 'dì'béé oyuzú mùzú tã be kírì.

³² Ù'dù 'dàri gé, Ísákā vé àtì'bá rī pi ní ímùzú kídì Ì ní gaá rī ã tã ùlüzú Ísákā ní kīnī, “Bá gaki yì ìfùú gí.” ³³ Kúru Ísákā ní kídì rī ã rù 'dazú Sībā. (Rù Sībā 'dìri vé ìfífi ùyò.) Cìmgbá ícázú àndrù sī, kùrù rī ã rù Ì zì Bèrìsébā. (Ífífi ni kídì ùyò vé ni.)

³⁴ Ísòwù kã caá ìlì be pùkù sù, ìri ní Yùdítà ri jezú 'í ní ùkú rú, Yùdítà vé ètèpì ã rù Bèrì 'i, Ìri Hířigú. Ìri ní kpá gòzú ùkú àzi jezú, rù ní Bāsémátà 'i, ètèpì ní Èlónì 'i, Ìri Hířigú. ³⁵ 'Bo ùkú Ísòwù vé 'dì'béé sèkí Ísákā pi ní Ìzàngá ambamba ùkú ní Rèbékā be.

27

Ísákā sē Yòkóbù ní tākírì

¹ Ísákā kã dèé ícá àràkà rú gí, mì ní èřì, ndre àngù ku, Ìri ní ívé mvá kàyú Ísòwù ri zìzú ímùzú, Ìri ní 'yozú kīnī, “Má mvá rī.”

Ísòwù ní ã'yìzú kīnī, “Ma nò.”

² Ísákā ní 'yozú kīnī, “Í ndre drī ká, á dē nóni gí, ù'dù má ní drázú rī, á nǐ kuyé. ³ Mí 'dù mívé ùsù, mívé bōló be, 'í mù má ní zãá mbãá 'buú ásé agá 'dãá. ⁴ Mí á'dí zãá èjì èjì Ìjì sèé má ní, á lē nyaá, mà sèé rí mí ní tākírì, Ìsù àkùdè á drā drī kuyé.”

⁵ Ísákā kã rii átá 'í mvòpì Ísòwù be, Rèbékā tē nyo rí tã 'dìri yì. Ísòwù kã ngaá mùyú ásé agá 'dãá zãá rī ã mbàngará gá gí, ⁶ Rèbékā ní 'yozú 'í mvòpì Yòkóbù ní kīnī, “Í ndre drī ká, á yì mí ètèpì ri átá mí édrìpì Ísòwù be kīnī, ⁷ 'Mí á'dí má ní zãá èjì èjì ni, mí Ìjì mà nya, mà sè rí mí ní tākírì Úpí Múngú èndrètì gé, Ìsù àkùdè á drā drī kuyé.” ⁸ Má mvá rī, 'í yì ma, 'í 'dù tã má ní rii lùú mí ní nòri ngaá. ⁹ 'Í mù ndrìjì rī pi àsámví gé 'dãá, mí Ìjì má ní ndrìjì Ìrì mba'bá fòlò ni pi, mà á'dí rí zãá èjì èjì ni sèé mí ètèpì ní, sù mí ètèpì ní lèé rī tñjì, ¹⁰ mì jì rí sèé Ìri ní, ã nya rí, ã sè rí mí ní tākírì, Ìsù àkùdè drā drī kuyé.”

¹¹ Yòkóbù ní 'yozú èndrèpì Rèbékā ní kīnī, “Í nǐ rá má édrìpì Ísòwù ã rù'bá dù cèré kuú 'bí rú, 'bo mà rù'bá 'bí àkó. ¹² Má ètèpì òmvù dō mà rù'bá, ícò nǐ áamá 'yoó kīnī ma ri 'í mì ù'bā 'dini ku? Ícò má ní tākírì sèé ku, Ìri ma trī rá.”

¹³ Èndrèpì ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Má mvá rī, mí ètèpì tri dō mi, tã ni ã sù mà rù'bá gá. 'Í 'dù tã má ní 'yoó mí ní 'dìri ngaá, 'í mù ndrìjì rī pi Ìjì má vù nòó.”

14 Yòkóbù ní kúru mužú ndrīī rī pi ijíjú sēzú ẹ̀ndrẹ̀pì ní, ẹ̀ndrẹ̀pì ní zāá rī á'dízú ẹ̀jì ẹ̀jì sū ẹ̀tẹ̀pì Ísáká ní lēé rī tịnì. 15 Rēbēkā ní ívé mvá kāyú Ísòwū vé bōngó múké múké jó agá 'dāá rī pi í'dúzú úsúzá ívé mvá ūdú Yòkóbù rù'ba gá. 16 Í'dú ndrīī lā'bu úmbé Yòkóbù drígé, āzini umbe ni adriipi 'bí ákó rī gé. 17 Íri ní zāá 'í ní á'dí ẹ̀jì ẹ̀jì rī í'dúzá pánga be, sēzú Yòkóbù drígé.

18 Yòkóbù ní mužú ẹ̀tẹ̀pì vúgá 'dāá, ĩri ní ĩri zizú kīnī, “Má ẹ̀tẹ̀pì.”

Ísáká ní ā'yīzú kīnī, “Mā mvá rī, ma nō.” Ísáká ní ĩri zizú kīnī, “Bá 'dīri ā'di 'i?”

19 Yòkóbù ní 'yozú ẹ̀tẹ̀pì ní kīnī, “Bá rī ma 'i Ísòwū 'i, mívé mvá kāyú rī. Á 'du tā rī ngaá sū mí ní lūú má ní rī tịnì gí. Mí íngá úrí ọ̀rú sī, 'í nya zāá má ní ijì mí ní nōri, 'í sē rí má ní tākíri.”

20 Ísáká ní mvọ̀pì rí zizú kīnī, “Mā mvá rī, mí ísú zāá rī mbēlējá 'dini ngóni?”

Yòkóbù ní újázú kīnī, “Úpí Múngú mívé rī sē má ní drīlé múké nī, má ní zāá rī ísúzá ānī.”

21 Kúru Ísáká ní 'yozú Yòkóbù ní kīnī, “Mā mvá rī, mí ítrú mí ìnyinà má gārā gá nōó, má ọ̀mvú rí mí rù'ba, má nī rí áamá ádarú dō mí Ísòwū 'i, dō mí adri Ísòwū 'i ku.”

22 Yòkóbù ní 'i útrúzá ìnyinà 'í ẹ̀tẹ̀pì Ísáká vúgá 'dāá, Ísáká ní ĩri ā rù'ba ọ̀mvúzá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ú'dúkọ́ mívé rī 'u sū Yòkóbù vé rī tịnì, 'bo mí drī 'bí be sū Ísòwū vé rī tịnì.” 23 Ísáká nī Yòkóbù rí áamá kuyé, ā'diātāsiyā drī ní cére 'bí rú sū Ísòwū vé rī tịnì. ĩri ní kúru tākíri sēzú Yòkóbù ní.

24 ĩri ní zizú kīnī, “Ádarú 'ba rī nyo mí 'i má mvọ̀pì Ísòwū 'i?”

Yòkóbù ní újázú kīnī, “Bá rī ma 'i Ísòwū 'i.”

25 Ísáká ní 'yozú kīnī, “Mí ijì má ní zāá rī sēé nyaá, má sē rí mí ní tākíri.” Yòkóbù ní zāá rī jizú sēzú ẹ̀tẹ̀pì ní, ẹ̀tẹ̀pì ní nyazú, ĩri ní kpá vinyọ́ sēzú ẹ̀tẹ̀pì ní, ẹ̀tẹ̀pì ní mvuzú. 26 Kúru ẹ̀tẹ̀pì Ísáká ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mā mvá rī, mí ítrú mí má gārā gá nōó, mí ímú má tì ndruú.”

27 Yòkóbù ní mužú ẹ̀tẹ̀pì Ísáká vúgá 'dāá, ĩri ní tì ni ndrúzá. Ísáká ká ĩrivé bōngó ē ẹ̀jì ngū, ĩri ní 'yozú kīnī,

“Á, má mvọ̀pì ē ẹ̀jì ngū

sū ọ̀mvú Úpí Múngú ní tākíri 'bāá drī ni gé gí rī tịnì.

28 Múngú ā sē mí ní ẹ̀ndrīlígó 'bū gélésì,
ā 'a mívé ānyāngā drígé vū drígé nōgó,
mívé ānyāngā ā ka rí ānī, āzini mívé vinyọ́ ā 'a rí ānī.

29 Súrú āndiāndi rī pi ā ngakí rí ẹ̀zì mí ní,
kọ̀pì ā ūtīkí kūmūcí mí ẹ̀ndrẹ̀tì gé, kọ̀pì adríkí ātí'ba mívé ni.

Mi adri āmbúgú rú mí ẹ̀drípìjì drígé,
lē kọ̀pì ā ūtīkí kūmūcí mí ẹ̀ndrẹ̀tì gé,
kọ̀pì ā adríkí mí pálé gá.

'Bá rī tri dō mí, ĩ ĩri tri rá,

'Bá rī sē dō mí ní tākíri, ĩ ĩri ní tākíri sē rá.”

30 Ísáká ká tākíri sēé Yòkóbù ní gí, Yòkóbù ká ngaá muẹ ẹ̀tẹ̀pì ā gārā gá sī, koro ẹ̀drípì Ísòwū ní ícázú zāá mbāngará gálésì. 31 Ísòwū ní kpá ìnyá á'dízú zāá sī ẹ̀jì ẹ̀jì, ĩri ní jizú sēzú ẹ̀tẹ̀pì ní, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má ẹ̀tẹ̀pì, mí íngá úrí ọ̀rú sī, 'í nya zāá má ní á'dí ijì mí ní nōri, 'í sē rí má ní tākíri.”

32 Ísákā ní zìzù kīnī, “Bá rī ā'di 'i?” Ísòwũ ní újázù kīnī, “Bá rī ma 'i Ísòwũ 'i, mívé mvá káýù rī.” 33 Ísákā ā rù' bá yā kp̄rìkp̄rì, Ìrì ní zìzù kīnī, “Bá té zāá á'dìpì ìjìpì má ní nōgò rī ā'di 'i? Á nya zāá rī ú'díkìrìnjá nōgò, Ìsù àkùdē mí ícá drī kuyé, á sē tākìrì Ìrì ní gí. Tākìrì má ní sēé gí rī, ícókí újá gòó vùlé ku.”

34 Ísòwũ ká tã étèpì ní 'yoó 'dìrì yì, Ìrì ní rìzù ngozù ú'dùkò be urù 'dāá ìzāngā ìzāngā rú, Ìrì ní 'yozù kīnī, “Má étèpì, lè mī sē má ní tākìrì rī Ìndī!” 35 Ísákā ní 'yozù Ísòwũ ní kīnī, “Mí édrìpì ìmù nōgò, ù'bā mà mì, pa tākìrì má ní lēé sēé mí ní rī gí.” 36 Ísòwũ ní 'yozù kīnī, “Rù í ní 'daá Ìrì ní Yòkóbù* 'dìrì 'dakì Ìrì pìrì, ā'diātāsīyā ù'bā mà mì caá vù be Ìrì. Pa mávé káýù má drìgé sī, nóni pa kpá tākìrì mí ní lēé sēé má ní rī má drìgé sī gí!” Kúru Ísòwũ ní étèpì rì zìzù kīnī, “Tākìrì āzi mí vùgá 'dìí mí ní ícò sēé má ní ni 'dāáyo?” 37 Ísákā ní 'yozù Ísòwũ ní kīnī, “Á 'bā Yòkóbù rì mí drìgé àmbúgù rú gí, á 'yo, má kīnī, Ìrìvé édrìpìjì céré adri ātì'bá Ìrìvé ni. Á sē Ìrì ní ànyāngā fífí, āzini á sē Ìrì ní vínyò gí. Má mvá rī, mà 'o rì mí ní ā'di?” 38 Ísòwũ ní 'yozù étèpì ní kīnī, “Má étèpì, tākìrì rī mí vùgá 'dìlé 'yéjá àlu? Má étèpì, 'í sē má ní tākìrì Ìndī fò!” Kúru Ísòwũ ní 'dòzù ngozù ú'dùkò be urù 'dāá.

39 Ètèpì Ísákā ní 'yozù Ìrì ní kīnī,
 “Bètì mí ní adrizù rī,
 Ìrì vù rará rú nyòòkù múké rī ā rù' bá gá sī,
 èndrìlìgò 'a drì ni gé ku.

40 Mí è'dì 'dì ìlì áco ni sī, mí íbì ngá Ìsù ndò.
 Mí ìmù adri tùgèrì mí édrìpì vé ni.

'Bo mí kādò lēé ìmù mí oyù adringará tùgèrì rú rī agásì,
 mí gò adrii tùgèrì rú Ìrì ā pálé gá ku.”†

Yòkóbù ápá Ísòwũ sī

41 Ísòwũ 'bā èsì ùnjí Yòkóbù ní, étèpì Ísákā ní tākìrì sēé Yòkóbù ní rī sī. Ísòwũ ní 'yozù kīnī, “Ù'dù má étèpì ní drázù rī 'bā ícá Ìnyinjá gí, má ìmù má édrìpì Yòkóbù rì 'dì drá rá.”

42 Ká tã Ísòwũ ní 'yoó 'dìrì ùlù Rēbékā ní, Rēbékā ní 'bá āzi pèzù mụzù tã 'dìrì ùlùzù Yòkóbù ní kīnī, “Mí édrìpì Ísòwũ rì lètì ndā lèzù mí 'dìzù drázù, 'í èsì ā ndrì rí āní. 43 Mà mvá rī, á 'yo mí ní, lè mí ápá mụzù má édrìpì Lābānā vù Hārānā gá. 44 'Í mụ adrii vù ni gé 'dāá ùkòlò, cìmgbá mí édrìpì Ísòwũ vé èsì veepi 'dìrì ndrì dō gí ká. 45 Mí édrìpì vé èsì veepi 'dìrì ndrì dō gí, āzini tã rī āvì dō èsì ni agásì gí, ma 'bá āzi pè mụ mí bī, mí ìmvì rí ìgòó 'bètì. Á lè anjì mávé rì pì ā ùdrákì Ìrìtrò ú'dù àlu agá ku.”

46 Rēbékā ní 'yozù Ísákā ní kīnī, “Ísòwũ vé ùkú jeé Hìtì gé 'dì'bée rì má ní ìzāngā sē ambamba. Yòkóbù je dō kpá mvá ùkú Hìtì vé ni, múké ni, lè mà drá 'dìisì rá.”

* 27:36 27:36 Yòkóbù: Yòkóbù vé íffí, rù pá èdèkèdè, 'dìrì lù kīnī Ìrì édrìpì vé káýù èrì ùkpò sī.

† 27:40 27:40 Oyù adringará tùgèrì rú rī agásì rá: Úyù Ísòwũ vé rì pì ndèkì úyù Yòkóbù vé rì pì è'dì 'dìngará sī rá. 'Í lã 2 'Bāgù 8:20-22.

28

¹ Kúru Ísákā ní Yökóbū ri zízú ímúzá, ĩri ní tākiri sēzú ĩri ní. ĩri ní 'yozú Yökóbū ní kīnī, "Lē mī je mvá ũkú Kānānā vé ni mí ní ũkú rú ku. ² 'Í nga muḡ ũkú jeé Pādānā Ārāmā gá, mí éndrēḡi vé étēḡi Bētūwélē vé 'bētī āsámvú gé. Mí éndrēḡi vé édrīḡi Lābānā vé anjī ũkú āsámvú gé, 'í je ālu ni mí ní ũkú rú. ³ Múngú Ūkpō 'Dīpa ā sē mí ní tākiri, lē mī tī anjī, kōḡi ē ízúkí kárakarā, úyú mívé rī pi ē ízúkí, kōḡi ā adrikī rī étēḡi sūrú kárakarā rī pi vé ni. ⁴ Lē Múngú ā sē mí ní tākiri úyú mívé rī pi be, sū ĩri ní sēé Ābūrāmā ní rī tīnī, āngū 'bá ní adrizú 'a ni gé jākā rú nōri, ā adri rī ĩmívé ni, ā'diātāsīyā Múngú sē āngū nōri Ābūrāmā ní."

⁵ Kúru Ísákā ní Yökóbū ri pēzú muḡú Pādānā Ārāmā gá Lābānā vúgá. Lābānā ri Bētūwélē Ārāmāḡú rī vé mvá, Rēbékā ri Yökóbū pi vé éndrēḡi Íṣōwū be, ĩri Lābānā vé ómvūḡi.

Íṣōwū gō ũkú āzi jeé

⁶ Íṣōwū nī amá 'yozú kīnī, Ísákā sē tākiri Yökóbū ní gí, pē ĩri muḡ ũkú jeé Pādānā Ārāmā gá. Kā tākiri sēé Yökóbū ní gí, eḡi Yökóbū ní kīnī, ā je mvá ũkú Kānānā vé ni ku. ⁷ Yökóbū 'du tā étēḡi pi vé éndrēḡi be rī ngāá rá, mu Pādānā Ārāmā gá 'dāá rá. ⁸ Kúru Íṣōwū kā nīí amá 'yozú kīnī, 'í étēḡi Ísákā lē ā jekī mvá ũkú Kānānā vé ni ku, ⁹ ĩri ní gōzú ũkú āzi jezú. Je Ísimāelē vé mvá ũkú Māhālātā ri 'í ní ũkú rú. Māhālātā ri Nēbāyōtī vé ómvūḡi, Nēbāyōtī ri Ísimāelē ā mvá, Ísimāelē ri Ābūrāmā ā mvá.

Urobí ũbī Yökóbū ri Bētélē gá

¹⁰ Yökóbū ní ngazú Bērīsébā gá 'dāásī, ĩri ní 'dezú muḡú Hārānā gá. ¹¹ Kā muḡ caá vūrā āzi gé, ĩri ní áwízú lazú 'dāgá, ā'diātāsīyā ūtū rī ní 'deé gí rī sī. ĩri ní írā í'dúzá 'bāzú 'í drī ēḡízú ānī, ĩri ní kúru lazú ū'dú kozú. ¹² Urobí ũbī ĩri kīnī, 'í ndre ngá ĩ ní rizú tuḡú ūḡu ni í'dózá vūgá nōgó cīmgbá cazú 'bū gé 'dāá. Múngú vé mālāyíkā rī pi ri íṣī ímúzá ānī vūgá nōó, kōḡi kpá gō tu muḡú ānī 'bū gé 'dāá. ¹³ Úpí Múngú tu pá kuú ngá ĩ ní rīí tuḡú ānī ūḡu rī drīgē ūḡégé 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i, Ābūrāmā pi ní rīí ĩnjī Ísákā be rī. Āngū mí ní lazú 'dīri, ĩri adri mívé ni, úyú mívé rī pi be. ¹⁴ Úyú mívé rī pi ímú ízú kárakarā sū cínyáfā vū drīgē rī tīnī. Kōḡi ĩ íré muḡú wōḡókō ūtū ní 'dezú rī gé, wōḡókō ūtū ní ífūzú rī gé, wōḡókō ūḡúlé rú rī gé, āzini wōḡókō ándrelé rú rī gé. ĩ tākiri sē 'bá vū drīgē nōgó rī pi ní mī tā sī, āzini úyú mívé rī pi ā tā sī. ¹⁵ Ma adri mí be trū, vūrā mí ní éḡízú rī pi agásī, ma mi ūtē rá. Ma mi íjī ígō vúlē āngū nōri agá nōgó. Má ícō mī kuú ku, ma ūyō má ní sōó rī vé tā 'du ngá rá."

¹⁶ Yökóbū kā aruú ū'dú gélé sī, ūsū kīnī, "Ádarú Úpí Múngú ri vūrā nōri agá anigé, 'bo á nī amá kuyé." ¹⁷ Tā 'dīri sē Yökóbū ní ūḡi, ĩri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nōri má ní ūḡi sē! Vūrā nōri ícō adri jó Múngú vé ni, ĩri kēḡēḡi fizú ānī 'bū gé rī."

¹⁸ Kā muḡ adrií drū 'dīnī ū'būtīḡā rī sī, Yökóbū ní írā 'í ní 'í drī ēḡízú 'dīri í'dúzá í'dúzá, ĩri ní ūdu dāzú drī ni gé. ¹⁹ ĩri ní vūrā 'dāri ā rú 'dazú Bētélē. (Íffíí ni, jó Múngú vé ni.) Drīdrī ni, zíkí kūrú 'dāri ā rú Lúḡi.

²⁰ Kúru Yökóbū ní ũyō sōzú Múngú ẹndrẹtị gé kīnī, “Múngú ũtē dō ma ẹcị má ní tuú nōri gé rá, sē dō má ní ǎnyāngā bōngó be rá, ²¹ ǎzini má újá dō ma gōó múké má ẹtẹpị vé ǎngá 'dǎá rá, Úpị Múngú ri adri Múngú mávé ni. ²² Írǎ má ní ị'dịj nōri, ịri adri vūrǎ Múngú ri ịnjǐzú ni. Ngá Múngú ní sēé má ní rī pi ǎrēvú céré, ngá mụdrị agá, ma ǎlu ni ị'dụ sē Múngú ní.”

29

Yökóbū ca Pādānā ǎrāmā gá

¹ Kúru Yökóbū ní ngazú mụzú ẹcị gé, ịri ní cazú 'bá adri' 'bá wọkọ ụttú ní ịfúzú rī gé rī pi vé ǎngū gé. ² Ịri ní kídí ndrezú ǎsé agá 'dǎá, kǎbīlō rī pi úmúki ị laá kuú kídí rī ǎ gārǎ gá vūrǎ sī na, ǎ'diātāsīyǎ kǎbīlō rī pi ri yịi mvu kídí 'dǎri gé. Qzūki kídí rī ẹ tị ịrǎ ǎmbúgú ni sī. ³ Kádō kǎbīlō rī pi úmú céré kídí rī ǎ gārǎ gá 'dǎá, 'bá kǎbīlō úcé' 'bá rī pi ịrǎ rī gū kídí rī tị gé sī ǎmvé, kọpi kǎbīlō rī pi ní yịi sē mvu, kọpi kúru ịrǎ rī gū 'bá gō vúlé kídí rī tị gé 'dǎá.

⁴ Yökóbū ní 'bá kǎbīlō úcé' 'bá rī pi zizú kīnī, “Má ẹdrịpị, ịmi ịbíkí ینگá ngūgá?”

Kọpi ní 'yozú kīnī, “‘Bá ịbíkí ینگá Hārǎnǎ gá.”

⁵ Ịri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “‘Ìmi nīkí Nǎhórǎ mvọpị vé mvá Lǎbǎnǎ ri rá?”

Kọpi ní újázú kīnī, “‘È, 'bá nīkí ịri rá.”

⁶ Kúru Yökóbū ní kọpi zizú kīnī, “‘Lǎbǎnǎ ri múké?”

Kọpi kīnī, “‘È! Ịri múké. ‘Í ndre drī ká ịrivé mvá ùkú Rǎélē ri ịmụ kǎbīlō rī pi be 'dǎ.”

⁷ Yökóbū ní 'yozú kīnī, “‘Ìmi ndrekí drī ká, ụttú rī drī anigé, sǎ nōri adri kǎbīlō rī pi úmúzú vūrǎ ǎlu gé ni kuyé. Ịmi sēkí kǎbīlō rī pi ní yịi mvu, ịmi jíkí kọpi vúlé mụy ịrịbị nyaá.”

⁸ Kọpi ní újázú kīnī, “‘Bá ịcókí drī kǎbīlō rī pi ní yịi sēé mvu ku, úmúki dō kǎbīlō rī pi céré gí, ǎzini gūki dō ịrǎ rī kídí rī tị gé sī ǎmvé gí, 'bá ịbí kǎbīlō rī pi ní yịi sē mvu ndō.”

⁹ Yökóbū kǎ rii átá kọpi be, koro Rǎélē ní ịcázú ẹtẹpị vé kǎbīlō rī pi be, ǎ'diātāsīyǎ Rǎélē ri kǎbīlō rī pi úcé nī. ¹⁰ Yökóbū kǎ 'i ǎdrọpị Lǎbǎnǎ vé mvá ùkú Rǎélē ri ndreé Lǎbǎnǎ vé kǎbīlō rī pi be, ịri ní mụzú ịrǎ rī gūzú kídí rī tị gé sī, Ịri ní yịi sēzú mvuzú kǎbīlō rī pi ní. ¹¹ Kúru Yökóbū ní Rǎélē ri u'dezú ruzú bẹdrị sī, ịri ẹ tị ndruzú, ịri ní ị'dózú ngozú ụ'dụkọ be uru 'dǎá. ¹² Ịri ní lüzú Rǎélē ní kīnī, 'i Rǎélē ẹtẹpị vé ǎdrōmvá, Rēbékǎ ǎ mvá. Rǎélē ní njuzú mụzú tǎ 'diri ùlüzú ẹtẹpị ní.

¹³ Lǎbǎnǎ kǎ ịvé ǎdrōmvá Yökóbū vé tǎ yịi, ịri ní njuzú mụzú vú ni gé 'dǎá. Ịri ní Yökóbū ri u'dezú ruzú bẹdrị sī, tị ni ndruzú, ịri ní Yökóbū ri jizú mụzú ịvé ǎngá. Yökóbū ní tǎ 'i ngaápi rī ùlüzú ịri ní céré. ¹⁴ Kúru Lǎbǎnǎ ní 'yozú ịri ní kīnī, “‘Mí ịbí ịfūu má rụ' 'bá gá, mi ǎrǐ mávé ni.”

Yökóbū je Léyǎ pi Rǎélē be 'i ní ùkú rú

Yökóbū kǎ adri Lǎbǎnǎ vúgá 'dǎlé caá mbǎá ǎlu gí, ¹⁵ Lǎbǎnǎ ní 'yozú ịri ní kīnī, “‘Mí adri dō mávé mǎríté drǎáásīyǎ, mí ịcọ má ní ẹzị ngaá kána ku. ‘Í lū má ní, má ùfē mi ngọpí?”

¹⁶ Lǎbǎnǎ ri anjị ùkú be ịrị, mvá kǎyú rī ǎ rụ Léyǎ 'i, mvá ụdú rī ǎ rụ Rǎélē 'i. ¹⁷ Léyǎ ri ùnyī ǎkó, Rǎélē ri ùnyī be, ẹndrẹtị ni kónjúkónjụ.

18 Yökóbũ lē Rāélē ri ambamba, ĩri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, “Í sē dō mívé mvá ũdú Rāélē ri jeé má ní ũkú rú rá, ma mí ní ězī nga ca ílí ězīrī.”

19 Lābánā ní 'yozú kīnī, “Á sē ĩri jeé 'bá āzi ní ku, ma ĩri sē je mí ní. Lē mí adri má vúgá nōgó, 'í nga ězī má ní.” 20 Kúru Yökóbũ ní ězī ngazú cazú ílí ězīrī, 'í je rí Rāélē ri 'í ní ũkú rú, 'bo ílí 'dī'béé índré mī ní gé 'dālē madānjá, ā'diātāsīyā lē Rāélē ri ambamba.

21 Kúru Yökóbũ ní 'yozú Lābánā ní kīnī, “Á nga ězī rī deęé gí, 'í sē mávé ũkú, 'bá lēkí laá ĩri be.”

22 Kúru Lābánā ní 'bá rī pi zizú ímúzá ũmũ ũkú rī jezú rī ā nyangará gá. 23 Āngũ rī kā niī, Lābánā ní ívé mvá ũkú Léyā ri jizú sēzú Yökóbũ ní, Yökóbũ pi ní lazú ĩri be trų. 24 Lābánā ní ívé átí'bá Jélēfā ri sēzú Léyā ní, ā nga rí ĩri ní ězī átí'bá rú.

25 Kā adrii drų 'díní ũ'bútįjā rī sī, Yökóbũ ndre 'bá rī Léyā 'í! ĩri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, “Í 'o ma 'díní āsī? Á nga mí ní ězī rī Rāélē ā tā sī, adri 'díní kuyé? Mí ũ'bā mā mī 'díní āsī?”

26 Kúru Lābánā ní 'yozú kīnī, “Bávē mērē nōgó rī, ĩ mvá ũkú káyú rī je drįdrį, ĩ íbī mvá ũkú ũdú rī je ndō. 27 ĩmi adrikí drį mvá ũkú káyú rī be caá ũ'dú ězīrī ká, ũ'dú ězīrī ājē vé rī deęé dō gí, 'bā íbī mí ní mvá ũdú rī sē ndō. Mí gō má ní ězī āzi nga ca ílí ězīrī.”

28 Yökóbũ ā'yī rá. Adri caá Léyā be ũ'dú ězīrī. Kúru Lābánā ní ívé mvá ũkú Rāélē ri sēzú ĩri ní ũkú rú. 29 Lābánā sē ívé átí'bází Bílā ri ívé mvá ũkú Rāélē ní átí'bá rú. 30 Yökóbũ pi ní lazú Rāélē be, Yökóbũ lē Rāélē ri Léyā ri ndēé. Yökóbũ gō ězī āzi nga Lābánā ní caá ílí ězīrī.

Anji Yökóbũ pi ní tįj Léyā be rī

31 Úpí Múngú kā ndreé Yökóbũ lē Léyā ri ku, ĩri ní drį tįzú Léyā rų'bá gá, zī Léyā vé létį mvá tįzú rī rá. 'Bo Rāélē adri kú úndó rú. 32 Léyā ní 'a įsúzú, ĩri ní mvá ágó tįzú, ĩri ní mvá rī ā rų 'dazú Rübénā 'i.* ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú ndre mávé İzāngā gí. Nóni má ágó ní ri ma lē rá.”

33 ĩri ní gōzú 'a įsúzú đįj, ĩri ní mvá ágó tįzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Úpí Múngú yį rá, má ágó ní lē ma ku, gō má ní mvá ágó āzi sēé gí.” ĩri ní mvá rī ā rų 'dazú Sīmīyónā 'i.†

34 ĩri ní kpá gōzú 'a āzi įsúzú đįj, ĩri ní mvá ágó tįzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni má ágó ní ri ímų adri má be trų, ā'diātāsīyā á tį nóni ĩri ní anji āgō caá na.” ĩri ní mvá rī ā rų 'dazú Léví 'i.‡

35 ĩri ní kpá gōzú 'a āzi įsúzú đįj, ĩri ní mvá ágó tįzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Nóni ma Úpí Múngú ri íngú rá.” ĩri ní mvá rī ā rų 'dazú Yúdā 'i.§ 'Dīri ā vųdrį gé, gō anji tįj kuyé.

30

1 Rāélē kā ndreé Léyā tį anji Yökóbũ ní gí, ĩri ní í'dózá ā'yā 'bāzú ómvųpį Léyā be, ĩri ní 'yozú Yökóbũ ní kīnī, “Í sē dō má ní anji ku, mā drā 'dīisī rá!”

* 29:32 29:32 Rübénā: Rų Rübénā 'dīri vé ífífí, Múngú ndre mávé İzāngā gí. † 29:33 29:33 Sīmīyónā: Rų Sīmīyónā 'dīri vé ífífí, Úpí ri 'bá yį rá. ‡ 29:34 29:34 Léví: Rų Léví 'dīri vé ífífí, úmúngará. § 29:35 29:35 Yúdā: Rų Yúdā 'dīri vé ífífí, íngúngará.

2 Yökóbū ā 'a ve Rāélē ní ũnjí ũnjí, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma Múngú 'i, má uga mi mvá ẓngará sī nī?”

3 Rāélē ní 'yozú kīnī, “Mávē ātí'bá Bīlā rī 'dī. Īmi lakí ĩri be, ā tị rí má ní anjī, anjī ĩri ní tịj rī, ā adri rí anjī mávé nī.”

4 Kúru Rāélē ní ívé ātí'bá Bīlā rī sēzú Yökóbū ní ũkú rú, Yökóbū pi ní lazú ĩri be. 5 ĩri ní 'a ĩsúzá, ĩri ní mvá ágóná tịzú Yökóbū ní. 6 Rāélē ní 'yozú kīnī, “Múngú nī rá, ma rí tā 'o pịrị, yị mávé ẓngará gí, sē má ní mvá ágóná.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Dánā 'i.*

7 Rāélē vé ātí'bá Bīlā gō 'a ĩsú dīj, ĩri ní Yökóbū ní mvá ágóná ĩrị nī tịzú.

8 Rāélē ní 'yozú kīnī, “Á fụ ũmbā ũkpō sī má ómvúpị be, 'bo má aga gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Nāfātālī 'i.†

9 Léyā kā ndree 'í tị ku, ĩri ní ívé ātí'bá Jēlēfā rí sēzú Yökóbū ní ũkú rú.

10 Léyā vé ātí'bá Jēlēfā ní mvá ágóná tịzú Yökóbū ní. 11 Léyā ní 'yozú kīnī, “Má ĩsú drīlé múké gí!” ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Gádī 'i.‡

12 Léyā vé ātí'bá Jēlēfā ní Yökóbū ní mvá ágóná ĩrị nī tịzú. 13 Léyā ní 'yozú kīnī, “Ma āyīkō sī! Nóni ũkú rī pi 'yo, má ĩsú āyīkō gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Āsērā 'i.§

14 Lókí ĩ ní rizú ānyāngā ĩkūnāzú rī gé, Rūbēnā 'de mụy ómvú gé 'dāá, ĩsú peṭị ĩ ní zịj māndārākā* rī, ĩjị peṭị rī sēé 'í ẹndrẹjị Léyā ní. Rāélē ní 'yozú ómvúpị Léyā ní kīnī, “Í sē mī mvópị vé māndārākā rī ā ụrụkọ má ní.”

15 Léyā ní újázú ĩri ní kīnī, “Mávē ágó mí ní 'dụy 'dīri ca drī mí ní kuyé? Nóni 'í lē kpá má mvópị vé māndārākā 'dụy drī ní gé kpáá?”

Rāélē ní 'yozú kīnī, “Í sē dō má ní māndārākā rī rá, ma sē Yökóbū rí fi mụ la mí be ññjā nōri sī rá.”

16 Ụndréná 'dāri sī, Yökóbū kā ímví ĩgōó ómvú gélésī, Léyā ní fūzú mụzú ĩri vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ándrū 'bā la mí be ññjā nōri sī. Á je mí má mvópị vé māndārākā sī gí.” Kúru Yökóbū pi ní lazú Léyā be ññjā 'dāri sī.

17 Múngú yị Léyā vé ẓngará rá. ĩri ní 'a ĩsúzá, ĩri ní mvá ágó āzi tịzú Yökóbū ní. 18 Léyā ní 'yozú kīnī, “Má ní mávé ātí'bá sēé Yökóbū ní ũkú rú rī sī, Múngú ũfē ma gí.” Kúru ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Īsākārā 'i.†

19 Léyā ní gōzú 'a āzi ĩsúzá dīj, ĩri ní mvá ágó āzi tịzú Yökóbū ní, anjī āgō ĩri ní tịj rī pi cakí áziyá.

20 Léyā ní 'yozú kīnī, “Múngú sē má ní fēfē múké ni. Nóni má ágó ni rí ma ññjā rá, ā'diātāsīyā á tị ĩri ní anjī caá áziyá.” ĩri ní mvá rī ā rụ 'dazú Jēbūlūnā 'i.‡

21 Vụdrị ní gé, Léyā ní gōzú mvá ũkú tịzú, ĩri ní rụ ní 'dazú Dīnā 'i.

22 Kúru Múngú ní Rāélē ā tā ũsūzú, yị Rāélē vé ẓngará rá, ĩri ní drj tịzú Rāélē rụ'bá gá, zj Rāélē vé lētj mvá tịzú rī rá. 23 ĩri ní 'a ĩsúzá, ĩri ní mvá ágóná tịzú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Múngú 'dụ drjñjā má drjégé sī gí.” 24 ĩri ní

* 30:6 30:6 Dánā: Rụ Dánā 'dīri vé íffí, Múngú rí tā lẹ pịrị. † 30:8 30:8 Nāfātālī: Rụ Nāfātālī 'dīri vé íffí, á fụ ũmbā ũkpō sī. ‡ 30:11 30:11 Gádī: Rụ Gádī 'dīri vé íffí, drīlé múké. § 30:13 30:13 Āsērā: Rụ Āsērā 'dīri vé íffí, āyīkō. * 30:14 30:14 Māndārākā: Peṭị ĩ ní zịj māndārākā 'dīri, ĩri kúyịbị, ĩri kpá sē ĩ anjī tị ānị ĩndī. † 30:18 30:18 Īsākārā: Rụ Īsākārā 'dīri vé íffí, ũfēngará. ‡ 30:20 30:20 Jēbūlūnā: Rụ Jēbūlūnā 'dīri vé íffí, ññjngará.

mvá rĩ ã rú 'dazú Yôsépã 'i,§ İri ni 'yozú kīnī, “Lē Úpí Múngú ã sē má ní mvá ágóṅá āzi.”

Yókóbū vé ānyāpá ízú rá

²⁵ Rāelē kā Yôsépã ri tīj, Yókóbū ní 'yozú Lābánā ní kīnī, “Mí oṃu ma, á lē mvii gōó 'bētj 'bávē āngū gé. ²⁶ Í sē mávé ũkú rĩ pi anjīṅá rĩ pi be, ā'diātāsīyā á nga ēzj rĩ mí ní kōpi ā tā sī, mí oṃu ma, mā 'de muj. Í nī rá á nga mí ní ēzj rĩ ambamba.”

²⁷ Lābánā ní 'yozú İri ní kīnī, “Í yj drī ma ká, mí adri nōgó. Á nī á má rá, ma nōni ā'bú be, ā'diātāsīyā Úpí Múngú sē má ní tākiri mí tā sī.” ²⁸ Lābánā ní gōzú 'yozú kīnī, “Í lī nga mí ní lēé má ũfē mí ānī rĩ, ma ũfē mí ní rá.”

²⁹ Yókóbū ní 'yozú İri ní kīnī, “Í nī rá, á nga mí ní ēzj ũkpō sī, má ũtē mívē ānyāpá rĩ pi múké. ³⁰ Má ní drī ándúru ícázú kuyé rĩ gé, mívē ānyāpá ízú kuyé, nōni má ní adrii nōgó rĩ sī, Úpí Múngú sē mí ní tākiri, mívē ānyāpá ízú kárakará. 'Bo mā í'dó rí mávé 'bá rĩ pi ē ízā koó ngá sī ngótj?”

³¹ Lābánā ní Yókóbū ri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé má sē mí ní rĩ ā'di?”

Yókóbū ní újázú İri ní kīnī, “Ā sēki má ní ngá āzi ku. Mí ā'yī dō tā má ní lēé 'yoó rĩ rá, ma ícō mívē ānyāpá úcé rá. ³² Āndrū lē mí oṃu ma muj mívē ānyāpá rĩ pi āsámvú gé 'dāá, mā ũpē rí kābīlō rú'bá be mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū rĩ pi, āzini kābīlō anjī rú'bá be inj inj rĩ pi, ndrīj rú'bá be bō'dūbō'dū, dōku mī'yīmī'yī rĩ pi má ní. Ngá mí ní ma ũfēzú rĩ pi adri'bée 'dī. ³³ Úmvúlēsī mí kādō ānyāpá mí ní ma ũfēzú rĩ pi ndreé, mí nī rí á má 'yozú kīnī, ma tā 'o pīrj. Mávé ānyāpá rĩ pi āsámvú gé 'dāá, mí íşú dō ndrīj rú'bá be mī'yīmī'yī ku ni, dōku bō'dūbō'dū ku ni, dōku mí íşú dō kābīlō anjī rú'bá be inj ku ni, mí nī á má 'yozú kīnī má ũğj mívē ānyāpá.”

³⁴ Lābánā ní 'yozú kīnī, “Má ā'yī rá. Ā adri sū mí ní 'yoó rĩ tīnj.” ³⁵ Ú'dú 'dāri sī, Lābánā ní ndrīj āgō rú'bá be gírígírí, dōku bō'dūbō'dū rĩ pi ũpēzú ndrīj ũkú rú'bá be mī'yīmī'yī, dōku rú'bá be bō'dūbō'dū rĩ pi be, kābīlō anjī rú'bá be inj inj rĩ pi be, sē kōpi ívé anjīṅá rĩ pi rikí úcé nī. ³⁶ Lābánā pí ní 'dezú muzú ívé anjīṅá rĩ pi be rárá rú, kōpi tukí ēçj caá ũ'dú na, Yókóbū áwí rií Lābánā vé ānyāpá rĩ pi ā ũrukō úcé.

³⁷ Yókóbū ní peṅj ī ní zīj pópūlā, ālīmónī, āzini pūlánī rĩ pi vé drīṅj ugazú, İri ní kókó'bō ni pi ũwúzú kōpi ā rú'bá gé sī, İri ní peṅj rĩ pi vé drīṅj 'í ní rú'bá ni ũwú rĩ pi Ígírízú kú gírígírí. ³⁸ İri ní peṅj rĩ pi vé drīṅj 'í ní rú'bá ni pi ũwú rĩ pi úsúzú 'bú ānyāpá rĩ pi ní rizú yīj mvuzú rĩ agá, ā'diātāsīyā ānyāpá rĩ pi rí ímú ī ilūwā vūrā 'dāri gé. ³⁹ Ānyāpá rĩ pi kādō ī ilūwāá peṅj ī ní Ígírī gírígírí rĩ pi endreṅj gé, kōpi anjī tī rú'bá be gírígírí, dōku mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū. ⁴⁰ Yókóbū ũpē ānyāpá anjīṅá 'dī'bée ũ'bāá túngú. Ānyāpá mba'bée gí rĩ pi kādō ī ilūwāá, Yókóbū ri kōpi 'bā āngū ndre muzú Lābánā vé ānyāpá rú'bá be gírígírí, āzini inj inj rĩ pi vúgálé rú. Yókóbū gū ānyāpá rĩ pi ā ũrukō 'bāá túngú 'í ní, úmú kōpi ānyāpá Lābánā vé rĩ pi be trj kuyé.

⁴¹ Kādō ānyāpá rú'bá be mgbūmgbú rĩ pi ilūwāá, Yókóbū ri peṅj 'í ní rú'bá ni ũwú rĩ pi úsú 'bú ānyāpá rĩ pi ní yīj mvuzú rĩ agá ānyāpá rĩ pi

endretj gé, kôpi ē ilūwākí rí ī peṭj rī ā gārā gá. ⁴² 'Bo úsú peṭj rī pi ānyāpá ūkpō ākó rī pi endretj gé ku. Kúru ānyāpá ūkpō ākó rī pi adri Lābánā vé ni, rú'ba be mgbúmgbú rī pi adri Yōkóbū vé ni. ⁴³ Tā 'diri sē Yōkóbū vé ānyāpá ízú kárakarā, gō adrii kābīlō be, āzini ndrīj be kárakarā. Gō kpá adrii ātí'ba ūkú rú ni pi be, ātí'ba āgō rú ni pi be, kāmīlō pi be, dōngí pi be.

31

Yōkóbū nga ápá Lābánā vé āngá sī rá

¹ Yōkóbū yī kinī, Lābánā vé anji rī pi ri 'yo kinī, "Yōkóbū 'du 'ba étépi vé ā'bu ārēvú céré gí. Ísú ā'bu 'diri 'ba étépi vúgá." ² Yōkóbū ndre kpá nóni Lābánā adri 'í be āyīkō sī sū ándúrú rī tñj ku.

³ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Yōkóbū ní kīnī, "Í mvi gōō vúlé mí é'bípi pi vé āngū gé, mívé máríté rī pi āsámvú gé, ma adri mí be trú."

⁴ Kúru Yōkóbū ní ū'dúkō pēzú Rāélē pi ní Léya be, kôpi ē ímúkí 'i ísú vūrā ívé ānyāpá rī pi ní nī ānyázú rī gé. ⁵ Yōkóbū ní 'yozú kôpi ní kinī, "Á ndre ími étépi vé adringará má be rī adri sū drīdrī rī tñj kuyé, 'bo Múngú má étépi vé rī má be trú. ⁶ Ími nīkí rá, á nga ēzī ími étépi ní ūkpō sī. ⁷ 'Bo ími étépi ū'bā mā mī, újā ngá 'í ní lēé ma ūfēzú rī caá vú be mūdri. 'Bo Múngú ūtē ma rá, Múngú sē 'o ma ūnjí kuyé. ⁸ Ími étépi kādō 'yoó, ndrīj mī'yīmī'yī rī pi, 'i ma ūfē ānī, ndrīj rī pi céré anji tñj rú'ba be mī'yīmī'yī. Kādō 'yoó ndrīj gírígírí rī pi, 'i ma ūfē ānī, ndrīj rī pi céré anji tñj rú'ba be gírígírí. ⁹ Múngú 'du ími étépi vé ānyāpá drī ni gé sī rá, sē kôpi má ní.

¹⁰ "Lókí ndrīj rī pi ní rizú ī ilūwázú rī gé, urobí* ūbī ma, á ndre lá'bjō rī pi ríkí ndrīj ūkú rī pi ilūwāá, lá'bjō rī pi ā rú'ba gírígírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū. ¹¹ Mālāyíká Múngú vé rī ní ma zízú urobí agá kinī, 'Yōkóbū! Má ní ā'yízú, 'Ma nō.' ¹² Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kinī, "Í ndre, ndrīj āgō rí'ba ndrīj ūkú rī pi ilūwā'ba rī pi ā rú'ba céré gírígírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū, á 'o tā rī 'dini, mī ízā kozú, ā'diātāsīyā á ndre tā Lābánā ní 'oó mí ní rī pi céré gí. ¹³ Ma Múngú ándúrú 'i 'daápi mí ní Bētélē gá, vūrā mí ní írā ì'dízú rī gé, mí ní ūyō sóó endretj ní gé rī 'i. 'Í nga fūū āngū nōri agásī, 'í mū adrii āngū ī ní mī tñzú rī agá.' "

¹⁴ Rāélē pi Léya be, kôpi ní újázú Yōkóbū ní kinī, "Ngá āzi 'ba étépi ní ímú kuú 'ba ní ālujání dāayo. ¹⁵ 'Ba étépi ndre 'ba kú sū jākā tñj. Sē 'ba jeé kána mūfēngā ākō, 'ba ísúkí ngá āzi ājē 'diri agá kuyé. ¹⁶ Ā'bu' Múngú ní 'duj 'ba étépi drígé sī rī pi ārēvú céré 'bávé ni, 'bávé anjiná rī pi be. 'Í 'o tā Múngú ní lūú mí ní rī."

¹⁷ Kúru Yōkóbū pi ívé ūkú rī pi be, ívé anjiná rī pi be, kôpi ní útúzú kāmīlō rī pi drígé. ¹⁸ Yōkóbū dro ívé ānyāpá rī pi mužú 'í endretj gé sī, jī kpá ā'bu 'í ní ísú Pādānā Ārāmā gá 'dālē rī pi mužú índi. 'De mužú 'í étépi Ísákā vúgá āngū Kānānā vé rī gé.

¹⁹ Sā kôpi ní mužú rī gé, ísú Lābánā rī rará rú, ĩri rī ívé kābīlō rī pi ā 'bí rē. Rāélē ní étépi vé ngá ī ní údé múngú rú jó ūtēepi rī pi ūgūzú.

²⁰ Yōkóbū nje 'i mužú kírí, lū Lābánā Ārāmāgú rī ní 'yozú kinī 'í lē mužumu

* **31:10** 31:10 Urobí: Urobí 'diri lū Yōkóbū ní ānyāpá ĩri ní ícō zīj Lābánā vúgá rī vé tā. † **31:16** 31:16 Ā'bu: Ā'bu 'diri ānyāpá ī ní tñj gírígírí, mī'yīmī'yī, dōku bō'dūbō'dū Yōkóbū ní rī pi.

'díni kuyé. ²¹ Yökóbũ ápá mužú ngá 'í ní ísú rĩ pi be céré, ĩri ní yĩĩ ãmbúgu ðĩpi ðiđi Yũfērētā ri zozú, ĩri ní 'dezú mužú āngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé.

Lābánā dro Yökóbũ ā vúdrĩ mužú

²² Ụ'dú na ā vúdrĩ gé, lùkí Lābánā ní kīnī, Yökóbũ ápá gí. ²³ Lābánā ní ívé māríté rĩ pi trazú, kòpi drokí Yökóbũ ā vúdrĩ caá ụ'dú be ézĩrĩ, kòpi cakí Yökóbũ pi ísú āngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé. ²⁴ Kúru Múngú ní 'í i'dazú Lābánā Ārámāgú rĩ ní urobí agá ĩnĩnā 'dāri sī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Í ndre múké, lē mí 'yo tā āzi ũnjí Yökóbũ ní ku."

²⁵ Lābánā ca mužú ísú Yökóbũ sị ívé gākũ āngũ ánga rú Gílédā vé rĩ gé, Lābánā pi ívé māríté rĩ pi be, kòpi muží kpá adrii āngũ 'dāri gé. ²⁶ Kúru Lābánā ní mužú 'yozú Yökóbũ ní kīnī, "Ngá mí ní 'oó 'dĩni rĩ ā'di? Mí ũ'bā mâ mị 'dĩni ā'diātāsī? 'Í 'dụ mávé anjị ũkú rĩ pi ápázú mužú kírí, sũ 'bá ĩ ní uruq̄ ẹ'dị gé rĩ pi tịnị ā'diātāsī? ²⁷ Mí nje mí ápá kírí mâ mị ũ'bázú 'dĩni āsī? 'Í lū má ní kuyé āsī? Ma té mí pē mužú āyĩkō sī, ĩ té úngó ngo, ĩ té ẹrị co, āzini ĩ té kụ'dị co. ²⁸ 'Í sē á ndru mávé anjị ũkú rĩ pi ẹ tị kuyé āsī, āzini 'í sē á ndru kòpívé anjịnā rĩ pi ẹ tị kuyé āsī? Tā mí ní 'oó 'dĩri tā azakaza vé ni. ²⁹ Ma Lābánā 'i, ma ũkpō be, ma té ícō mí 'o ũnjí rá, 'bo té ĩnĩnā rĩ sī, Múngú mí ẹtẹpi vé rĩ 'yo má ní kīnī, mâ ndre múké, lē mâ 'yo tā āzi ũnjí mí ní ku. ³⁰ Á nị rá, 'í lē mí újā gōō mí ẹtẹpi vúgá, 'bo mí ụgũ mávé ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rú rĩ pi rá ā'diātāsī?"

³¹ Yökóbũ ní újázú kīnī, "Á 'o ụrĩ sī, ā'diātāsīyā má ụsụ mí mívé anjị ũkú rĩ pi upa má drígé sī rá. ³² Mí ísú dō mívé ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rú rĩ 'bá āzi vúgá nōgō rá, ā 'dịkí 'bá 'dĩri drāā rá. 'Í ndā mívé ngá rĩ 'bávé māríté rĩ pi ẹndrẹtị gé nōgō. Mí ísú dō rá, 'í 'dụ mužú." Yökóbũ nĩ 'yozú kīnī, Rāélē ụgũ ẹtẹpi Lābánā vé ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rú rĩ nĩ 'dĩni kuyé.

³³ Kúru Lābánā ní fizú ngá rĩ ndázú Yökóbũ vé gākũ agá, ātí'bá ĩrĩ ũkú rú rĩ pi vé rĩ agá, āzini Léyā vé rĩ agá, 'bo ísú ngá rĩ kuyé. Kā ifūú Léyā vé gākũ agá 'dāāsī, gō fí Rāélē vé gākũ agá. ³⁴ Ísú ākūdē Rāélē 'dụ ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rú rĩ pi zụp̄ lā'bu ĩ ní 'bāá kāmīlō úgóró gá rĩ agá, úrī drĩ ni gé. Lābánā ndā ngá gākũ agá 'dālē rĩ pi ā 'a céré, ísú ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rú 'dĩri kuyé.

³⁵ Rāélē ní 'yozú ẹtẹpi ní kīnī, "Má ẹtẹpi, mí 'a ā ve má ní ku, má ícō ngaa pá tuú mí ẹndrẹtị gé uru sī ku, ā'diātāsīyā á ndre nōō mbāā ụ'dú gí." Lābánā ndā ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ mungú rĩ pi tí, ísú kuyé.

³⁶ Yökóbũ ā 'a ve rá, ĩri ní 'yozú Lābánā ní kīnī, "Ngá má ní 'oó ũnjí rĩ ā'di? Tā ũnjí má ní 'oó mí ní ĩnjúzú má vú sī rĩ ā'di? ³⁷ Nóni 'í ndā ngá mávé rĩ pi ā 'a céré gí, ngá mívé mí ní ísú 'dígé rá rĩ ā'di? Mí í'dú kòpi 'bāá mávé māríté rĩ pi ẹndrẹtị gé, āzini mívé rĩ pi ẹndrẹtị gé, kòpi ā acokí rĩ 'bávé tá āsámvú mí be.

³⁸ "Má adri nóni caá mí be ílī pūkú ĩrĩ. Mívé kābīlō rĩ pi ndrĩ rĩ pi be í'békí anjị kuyé. Á nya mívé kābīlō ágó ālunjani kuyé. ³⁹ Ụbũgō cī dō mívé kābīlō, dōku ndrĩ, á jị āvũ ni sēé mí ní ku, ma ri ārígó ni ũfē ma 'i. Ụgũkí dō mívé kābīlō, dōku ndrĩ ụtụ sī, dōku ĩnị sī, mi ri 'yo mâ ũfē mí ní ārígó ni, ma ri ārígó ni ũfē mí ní ānyāpá mávé rĩ pi sī. ⁴⁰ Á ri mí ní ẹzị ngaa ụtụ koopi gbírílí rĩ agá, āzini āngũ igbeepi igbegbe rĩ agá, ĩnĩnā sī, á ko ụ'dú

ku. ⁴¹ Má adri mívé 'bĕtj̄ āsámvú gé caá ílí pŭkú ĩrj̄. Á nga mí ní ězj̄ caá ílí mŭdrj̄ drj̄ ní sŭ, mí sĕ rí má ní mívé anji ũkú ĩrj̄ 'dĭ'bée, āzini á nga mí ní ězj̄ caá ílí áziyá, mí sĕ rí má ní kábĭlō, ngá mí ní kōdō lĕzú ma ũfĕzú rĭ, mí újā caá vú be mŭdrj̄. ⁴² Múngú má ětĕpĭ Ābŭrámā vé rĭ, āzini Múngú Īsákā ní ruuru rĭ ā adri té dō má be trj̄ ku, ádarú mí té ma pĕ mŭzú drj̄ be ule. 'Bo Múngú ndre ĩzāngā má ní nyaá rĭ rá, Múngú nĭ ězj̄ má ní ngaá ũkpō sĭ rĭ rá, ko má ĩzā rá. Īnĭjā rĭ sĭ, átá mí drĭgĕ ũkpō ũkpō tā ũnjĭ mí ní 'oó rĭ sĭ."

⁴³ Lābánā ní újázú Yōkóbŭ ní kĭnĭ, "Anji ũkú 'dĭ'bée mávé ni, ānji kōpi ní tĭj̄ 'dĭ'bée mávé ni, ānyāpā rĭ pi kpá mávé ni. Ngá mí ní ndreé 'dĭ'bée ārĕvú céré mávé ni. Ma ā'di 'o mávé anji ũkú 'dĭ'bée ní, āzini ma ā'di 'o anji kōpi ní tĭj̄ rĭ pi ní? ⁴⁴ Mí ímŭ, 'bā rŭkĭ ũndĭ 'bā āsámvú gé sĭ mí be, lĕ 'bā drōkĭ írā use use ni pi rizú ũndĭ 'bā ní rŭj̄ mí be 'dĭri vé tā ígázú ānĭ."

⁴⁵ Kúru Yōkóbŭ ní írā āmbúgú ni í'dŭzú ĭ'dĭzú. ⁴⁶ Īri ní 'yozú ívé márítĕ rĭ pi ní kĭnĭ, "Īmi ĩkŭnākĭ írā ĩj̄ drōó vŭrā ālu gé." Kōpi ní kúru írā ĩkŭnāzú ĩj̄zú drōzú vŭrā ālu gé, Lābánā pi Yōkóbŭ be, kōpi áwĭkĭ ínyá nyaá írā ĩ ní drōó rĭ ā gārā gá. ⁴⁷ Lābánā ní vŭrā rĭ ā rŭ 'dazú Jĕgārā Sāhādútā, † Yōkóbŭ 'da ívé rĭ Gālédā.

⁴⁸ Lābánā ní 'yozú Yōkóbŭ ní kĭnĭ, "Írā ĩ ní drōó 'dĭri, ĩri ũndĭ 'bā ní rŭj̄ mí be rĭ vé tā ígázú ānĭ." Tā 'dĭri sĕ ĩ ní āngŭ rĭ ā rŭ 'dazú Gālédā ānĭ.

⁴⁹ Lābánā ní kpá 'yozú kĭnĭ, "Írā ĩ ní drōó 'dĭri lŭ kĭnĭ, 'bā kādō ayĭ, Úpi Múngú ā 'bā mĭ rizú 'bā ndrezú." Kúru ĩ ní vŭrā rĭ ā rŭ 'dazú Mísĭpā.

⁵⁰ Lābánā ní kpá gōzú 'yozú kĭnĭ, "Í 'o dō mávé anji ũkú rĭ pi ũnjĭ, dōku 'í gō dō ũkú ũrŭkŭ'bée jĕé, 'bā āzi dō 'bā āsámvú gé tā rĭ ndreépi ní 'dāyō drāāāsĭyā, Múngú ndre tā 'bávĕ mí be rĭ gĭ."

⁵¹ Lābánā ní kpá gōzú 'yozú Yōkóbŭ ní kĭnĭ, "Í ndre írā ĩ ní drōó 'dĭri, 'í ndre írā ĩ ní ĭ'dĭj̄ 'bā āsámvú gé mí be 'dĭri. ⁵² Írā ĩ ní drōó 'dĭri, āzini írā ĩ ní ĭ'dĭj̄ 'dĭri, kōpi sĕ 'bā ũndĭ 'bā ní rŭj̄ mí be 'dĭri ā tā ígá ānĭ. Má ícō agaá írā ĩ ní drōó 'dĭri drĭgĕ sĭ mŭj̄ mí 'oó ũnjĭ ku, mí ícō kpá agaá írā ĩ ní drōó 'dĭri drĭgĕ sĭ, āzini írā ĩ ní ĭ'dĭj̄ 'dĭri drĭgĕ sĭ ímŭ ma 'oó ũnjĭ ku. ⁵³ Múngú Ābŭrámā vé rĭ, Múngú Nāhórā vé rĭ, Múngú kōpi ětĕpĭ vé rĭ, ā ĩj̄ tā 'bávĕ mí be rĭ nĭ."

Kúru Yōkóbŭ ní ũyō sōzú 'í ětĕpĭ Īsákā vé Múngú ĩnjĭ ĩnjĭ rĭ ā rŭj̄ sĭ. ⁵⁴ Yōkóbŭ ní rōbŭŋŭ zázú āngŭ āngá rú rĭ gé 'dālĕ, zĭ ívé márítĕ rĭ pi ímŭ ínyá nyangárā gá. Kōpi ká ínyá rĭ nyaá gĭ, kōpi áwĭkĭ laá ĩnĭjā 'dāri sĭ 'dālĕ.

⁵⁵ Kā mŭj̄ adrii drj̄ ũ'bŭtĭnjā rĭ sĭ, Lābánā ní ívé anji ũkú rĭ pi ězj̄zú, ĩri ní kpá kōpĭve anĭnjā rĭ pi ězj̄zú, ĩri ní tākĭrĭ sĕzú kōpi ní. Īri ní kúru mvĭzú gōzú 'bĕtj̄.

32

Yōkóbŭ lĕ ívé āsámvú ā adri ĩsŭwŭ be múkĕ

† 31:47 31:47 Jĕgārā Sāhādútā: Rŭ Jĕgārā Sāhādútā āzini rŭ Gālédā 'dĭ'bée vé ífĭfĭ írā ĩ ní drōó tā ígázú ni.

1 Yókóbū ní kpá ngazú ẹ̀ḅí dríḅé, mālāyíkā Múngú vé rī pi ní ímúzá ĩri ísúzá. 2 Yókóbū kā kòpi ndree, ĩri ní 'yozú kīnī, "Vūrā nōri Múngú vé ni." ĩri ní vūrā rī ā rú 'dazú Māhānāyímū.*

3 Yókóbū ní 'bá ụrụkọ pèzú mụzú drīdrī 'í ẹdrīpị Ịṣòwụ vúgá Sēyírī gé, āngū Ẹdómā vé rī gé. 4 ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi lùkí mávè àmbúgú Ịṣòwụ ní 'díní, 'Ma mívé àtí'bá, má adri Lābánā vúgá 'dālè cīmgbá ícázú àndrū sī. 5 Ma tị be, dōngí be, kābīlō be, ndrījī be, àtí'bá āgō rú ni pi be, àtí'bá ùkú rú ni pi be. Àmbúgú mávè rī, á pē 'bá 'dī'bée mụzú mí vúgá, lē mí 'bā ẹsị múkè má ní.' "

6 'Bá Yókóbū ní pēe rī pi ká ĩ újā ĩgōō Yókóbū vúgá nōlè, kòpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Bá cakí mí ẹdrīpị Ịṣòwụ vúgá 'dālè rá, nóni ĩri ri ímú mí vúgá nōlè, kòpi ri ímú āgō mụdūrūlū sụ pi be."

7 Yókóbū kā tā 'dīri yījī, ụrī fụ ĩri ambamba. ĩri ní 'bá ívé rī pi awazú vūrā sī ĩrī, awa kpá kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tị rī pi, kāmīlō rī pi be vūrā sī ĩrī ĩrī. 8 Yókóbū ụsū kīnī, "Ịṣòwụ ímú dō ẹ'dị 'dijī ngúlúmū àlu rī be, ngúlúmū āzi rī ā ápá rā."

9 Kúru Yókóbū ní Múngú ri zizú kīnī, "Á, Múngú má ẹtẹpị Àbūrámā vé rī, Múngú má ẹtẹpị Ísákā vé rī, Úpí Múngú 'yoópi má ní, "Í mvi gōó vúlè ĩmivé āngū gé, mívé māríté rī pi vúgá, ma ímú sē mí adri ngá be ambamba rī." 10 Ma àtí'bá mívé ni, ẹsị múkè mí ní 'bāá má ní, āzini tā mí ní 'oó má ní 'dīri, má ícò ànī bā ku. Má ní Yáridéní rī zongará gá, ngá má dríḅé rī 'yéná túré, 'Bo nóni ma 'bá be ngúlúmū ĩrī. 11 Á Úpí, 'í pa ma má ẹdrīpị Ịṣòwụ dríḅé sī, ma ri 'o ĩri sī ụrī sī, à'diātāsiyā ĩri ri ímú ẹ'dị 'dị má be, mávè ùkú rī pi be, āzini mávè anjīnā rī pi be. 12 'Bo mí kīnī, ádarú mí ímú sē ma adri ngá be ambamba, āzini mí ímú sē mávè úyú ri ízú kárakarā sū cínayāfā vūgá 'dīri tịnī, ícókí lāá bā ku."

13 ĩnīnā 'dāri sī, Yókóbū áwí laá 'dālè, 'í'dú ngá ívé rī pi ā ụrụkọ sēé ẹdrīpị Ịṣòwụ ní fēfē rú. 14 Ngá ĩri ní 'í'dú sēé rī pi, ndrījī ùkú rī pi mụdūrūlū ĩrī (200), ndrījī āgō rī pi pūkú ĩrī (20), kābīlō ùkú rī pi mụdūrūlū ĩrī (200), kābīlō āgō rī pi pūkú ĩrī (20), 15 kāmīlō ùkú rī pi pūkú na (30) ẹnjipị be, tị ùkú rī pi pūkú sụ (40), tị āgō rī pi mụdrị (10), dōngí ùkú rī pi pūkú ĩrī (20), dōngí āgō rī pi mụdrị (10). 16 Yókóbū awa ívé ànyāpá rī pi sēé ívé àtí'bá rī pi dríḅé, kòpi rikí úcé nī. ĩri ní 'yozú àtí'bá rī pi ní kīnī, "Ìmi 'dekí mụqú má ẹndrẹtị gé sī drīdrī, ĩmi awakí ànyāpá rī pi, kòpi ā adrikí àsámvú sī."

17 ĩri ní 'yozú 'bá ànyāpá jì'bá drīdrī rī pi ní kīnī, "Má ẹdrīpị Ịṣòwụ ísú dō ĩmi, zị dō ĩmi, 'Ìmi 'bá à'di vé ni pi,' āzini 'yo dō 'Ìmi ri mụ ngōlè, ànyāpá ĩmi ní ríi jījī mụzú ĩmi ẹndrẹtị gé 'dī'bée à'di vé ni?' 18 ĩmi 'yokí ĩri ní, 'Ànyāpá rī pi mívé àtí'bá Yókóbū vé ni. Ísē ànyāpá nō'bée ímúzá ívé àmbúgú Ịṣòwụ ní fēfē rú, ĩri ri ímú 'bá vūdrī gé vúlè 'dīi'dī.' "

19 ĩri ní kpá 'yozú 'bá ànyāpá jì'bá 'de'bá drīdrī rī pi ā vūdrī gé rī pi ní, āzini 'de'bá 'dī'bée ā vūdrī gé rī pi ní ụrụkọ'bée be kīnī, "Ìmi ísúkí dō Ịṣòwụ ri, ĩmi 'yokí ĩri ní tā àlu àlu má ní té 'yoó ĩmi ní rī. 20 ĩmi lùkí Ịṣòwụ ní 'yozú kīnī, ádarú ĩrivé àtí'bá Yókóbū ri ímú ĩmi vūdrī gé vúlè 'dīi'dī.'" Yókóbū ụsū 'í ẹsị agá 'dāá kīnī, ngá 'í ní sēé 'í ẹdrīpị Ịṣòwụ ní fēfē

* 32:2 32:2 Māhānāyímū: Rụ Māhānāyímū 'dīri vé ífífí, ngúlúmū ĩrī. Yókóbū vé 'bá rī pi sīkí ívé gākū vūrā Yókóbū ní mālāyíkā rī pi ísúzá rī gé.

rú 'dī'bée, ĩri sē ẹ̀sì ní rì adri àní 'í ní múké. 'Í kǎdō caá vù ní gé 'dǎá, sǎ àzi sī, ĩri ícò 'i ẹ̀'yí rá. ²¹ Kúru Yòkóbù pē ngá 'í ní lée sée fēfē rú ẹ̀drìpì ní rì pí mùzú drìdrì, 'Bo ìnìjǎ 'dǎri sī, áwí laá vùrǎ 'dǎri gé.

Yòkóbù pí fúkí ùmbā Múngú be kúpé sī

²² Ìnìjǎ 'dǎri sī, Yòkóbù ní ívé ùkú ĩrì 'dī'bée 'duzú, ívé àtí'bá ùkú rú ĩrì rì pí be, ívé anjì àgò mụdrì drì ní àlu rì pí be, ĩri ní yì ĩàbókí rì zozú kòpì be. ²³ Kòpì kǎ yì rì zoó àlé 'dǎá, vùdrì ní gé, Yòkóbù ní 'i újázú gòzú vùlé. ĩri ní ívé ngá rì pí àrèvù pèzú mùzú cére yì rì gé àlésì. ²⁴ Kúkì ĩri kú vùlé 'dǎlé ọ'dúkùlẹ. Ágò àzi ímù ùmbā fùyì ĩri be kúpé sī, kòpì fúkì ĩ ìnì be rǎ cìngbá cazú ẗ'bùtìjǎ gá. ²⁵ Ágò rì kǎ ndree 'í ndé Yòkóbù ǎ ùkpò kuyé, ĩri ní Yòkóbù ǎ ẗlùgbé sìzú àtrúzú. ²⁶ Ágò rì ní 'yozú kīnì, "'Í ku mà mụ, ǎ'diàtāsìyǎ àngù rì ọwù gí." Yòkóbù ní újázú ĩri ní kīnì, "'Í sē dō má ní tǎkìri kuyé, á ku mi mụyú ku." ²⁷ Ágò rì ní ĩri zìzú kīnì, "Mí rú ǎ'di 'i?" ĩri ní újázú kīnì, "Má rú Yòkóbù 'i." ²⁸ Ágò rì ní 'yozú kīnì, "Zìkì nóni mí rú Yòkóbù 'i ku, ĩ mí rú ẗ Ísèrélè, † ǎ'diàtāsìyǎ 'i fù ùmbā kúpé sī Múngú be, àzini àgò rì pí be, 'í ndé kòpì ǎ ùkpò rá." ²⁹ Yòkóbù ní 'yozú ĩri ní kīnì, "'Í lù mí rú má ní." ĩri ní újázú kīnì, "Ngá mí ní lèzú mà rú nìzú rì ǎ'di?" ĩri ní kúru tǎkìri sèzú Yòkóbù ní.

³⁰ Yòkóbù ní vùrǎ rì ǎ rú 'dazú Pēnìyélè, ‡ ĩri ní 'yozú kīnì, "Á ndre Múngú ǎ rú'bá gí, á drǎ kuyé, ma ídri rú." ³¹ Ọtù rì kǎ ríí ìfúú, Yòkóbù fù Pēnìyélè agásì, rì mụyú ọdù àlu drìgé, ǎ'diàtāsìyǎ ẗlùgbé ní àtrù 'i gí. ³² Tǎ 'dìri sē cìngbá ícázú àndrù sī, 'bá Ísèrélè vé rì pí nyakí ìsùbǎá ẗlùgbé rú'bá gá rì ku, ǎ'diàtāsìyǎ ĩ ní Yòkóbù ǎ ẗlùgbé sìjì àtrúú rì sī.

33

Yòkóbù pí ìsúkì ĩ Ìsòwù be

¹ Yòkóbù kǎ mụyú 'i drì ingáá uru, ndre Ìsòwù rì ímù ívé àgò mùdùrùlù sù rì pí be, ĩri ní anjìjǎ rì pí acozú sèzú Léyǎ vùgá, Rǎélè vùgá, àzini ívé àtí'bá ùkú rú rì pí vùgá. ² Àtí'bá ùkú rú rì pí ívé anjìjǎ rì pí be, kòpì 'dekì drìdrì, Léyǎ pí ívé anjìjǎ rì pí be, 'dekì kòpì vùgá sī, Rǎélè pí Yòsèpǎ be, 'dekì vùlé. ³ Yòkóbù ní agazú mùzú drìdrì, kǎ caá ẹ̀drìpì vùgá 'dǎá, ĩri ní kùmùcì ùtìzú, ọvù 'i drì sìjì nyòọkù gé 'dǎá vù be ẹ̀zìrì.

⁴ Ìsòwù ní nìzuzú mùzú Yòkóbù vùgá 'dǎá, ĩri ní ĩri u'dezú ẹ̀zìzú bẹ̀drì sī, ĩri ní ĩri ǎ umbe ndrǎzú drì sī, ĩri ẹ̀ tì ndruzú. Kòpì ní í'dózá ngozú. ⁵ Ìsòwù kǎ 'i drì ingáá uru, ĩri ní ùkú rì pí ndrezú anjìjǎ rì pí be, ĩri ní Yòkóbù rì zìzú kīnì, "'Bá mí be 'dī'bée ǎ'di pí?"

Yòkóbù ní újázú kīnì, "Anjìjǎ nò'bée Múngú ní sée ívé ẹ̀sì múké rì sī mívé àtí'bá ní rì."

⁶ Kúru àtí'bá ùkú rú rì pí ívé anjìjǎ rì pí be, kòpì ní cazú Ìsòwù vùgá 'dǎá, kòpì ní kùmùcì ùtìzú, ọvùzú ĩ drì sìzú nyòọkù gé 'dǎá. ⁷ Kòpì ǎ vùdrì gé, Léyǎ pí ívé anjìjǎ rì pí be, kòpì ní kùmùcì ùtìzú, ọvùzú ĩ drì sìzú nyòọkù gé 'dǎá. Yòsèpǎ pí ní kpá cazú Rǎélè be, kòpì ní kpá kùmùcì ùtìzú, ọvùzú ĩ drì sìzú nyòọkù gé 'dǎá.

32:21 32:21 Í'dóngará 32:2 † 32:28 32:28 Ísèrélè: Múngú gò Yòkóbù ǎ rú újǎ zìjì Ísèrélè. Rú Ísèrélè 'dìri Èbèrè tì sī, ìrivé ìffíí, 'bá ùmbā fùyì kúpé sī Múngú be ní. ‡ 32:30 32:30 Pēnìyélè: Vùrǎ ĩ ní rú ní 'dǎá Pēnìyélè 'dìri vé ìffíí, Múngú ǎ rú'bá.

⁸ Ịsṳwũ ní Yókóbũ ri zizú kīnī, “Tā mí ní ǎnyāpá má ní ịsụ 'dī'bee ịpēzú ịmúzú rī ǎ'di?”

Yókóbũ ní 'yozú ịri ní kīnī, “ǎmbúgú mávé rī, má ịpē kọpi, mí 'bā rí ẹsị múké má ní.”

⁹ 'Bo Ịsṳwũ ní 'yozú kīnī, “Má ẹdrịpi, ma ngá be ambamba, ngá mívé 'dī'bee, 'í rụ kọpi ǎ adriki mívé ni.”

¹⁰ Yókóbũ ní 'yozú kīnī, “Kuyé! 'Í 'bā dō ẹsị múké má ní rá, mí ẹ'yí fēfē má ní sēé mí ní nō'bée. Mí ní ma ẹ'yí ẹsị be céré rī sī, á ndre mī ẹndrẹti ịndré sū má ní Múngú ẹ ẹndrẹti ndreé rī tịni. ¹¹ Lē mī ẹ'yí ngá má ní ịjị sēé mí ní nōri, ǎ'diātāsīyā Múngú 'bā ẹsị múké má ní, sē má ní ngá má ní lēé rī pi ǎrēvú céré gí.” Yókóbũ si Ịsṳwũ ri ụkpō sī, ụdụ ni, Ịsṳwũ ǎ'yī ngá rī pi rá.

¹² Kuru Ịsṳwũ ní 'yozú kīnī, “'Bá 'dekí mụyí mí be trụ, ma 'de drịdrị.”

¹³ 'Bo Yókóbũ ní 'yozú ịri ní kīnī, “ǎmbúgú mávé rī, 'í ndre, anjina mávé rī pi drị nyírina, mávé ndrị rī pi, tị rī pi be, kọpivé anjina kpa drị nyírina. Drokí dō kọpi mụzú ụkpō sī ụ'dụ ǎlu agá, kọpi ụdrá céré. ¹⁴ ǎmbúgú mávé rī, lē mī 'de mụzú drịdrị, ma ǎtí'bá mívé ni, ma mụ anjina rī pi be, ǎzini ǎnyāpá rī pi be mǎdā mī vúdri gé sī, ma mụ mī ịsụ Sēyiri gé 'dǎlé.”

¹⁵ Ịsṳwũ ní 'yozú kīnī, “Lē má ku mávé ǎgō urụkọ'bee kú mí vúgá nōgō.”

Yókóbũ ní 'yozú kīnī, “Adri 'dini ku, ǎmbúgú mávé rī, lē mī 'bā drị ẹsị múké má ní ká.”

¹⁶ Kuru ụ'dụ 'dāri gé, Ịsṳwũ ní 'í ụjázú gōzú vúlé Sēyiri gé 'dǎlé. ¹⁷ 'Bo Yókóbũ 'de ívé rī mụyí Sükótō gá, ǎngū Pādānā ǎrāmā vé rī gé, ịri ní jó sịzú 'í ní, ǎzini ịri ní ǎpālā 'bezú ívé ǎnyāpá rī pi ní. Sē ị ní vūrā rī ǎ rụ 'dazú Sükótō ǎni.*

¹⁸ Kuru Yókóbũ ní ngazú fūzú ǎngū Pādānā ǎrāmā vé rī agāsī, ịri ní cazú kūrú Sékémē vé rī gé, ǎngū Kānānā vé rī agá, ca 'dǎlé múké. Ịri ní ívé gākū sịzú vūrā 'dāri gé, sị gākū rī kūrú rī gé ǎmvélésila. ¹⁹ Yókóbũ je nyọókú 'í ní gākū rī sịzú rī anji Hāmórā vé rī pi vúgá, Hāmórā ri Sékémē vé ẹtẹpi, ụfē mǎfēngā fifi ẹnjịpi ẹnjịenji ni mǎdǎrǎlǎ ǎlu. ²⁰ Ịri ní vūrā rōbōnō zázú ni sịzú, ịri ní rụ ni 'dazú Ẹlị Ẹlọyị Ịsērélé.†

34

Rukí Dīnā ri lazú ịri sī ụkpō sī

¹ Ụ'dụ ǎlu, Dīnā mvá ụkú Léyā ní tị Yókóbũ ní rī mụ anji ụkú adri'bá ǎngū 'dāri agá rī pi vúgá. ² Sékémē ká mụyí Dīnā rī ndreé, ịri ní Dīnā ri ruzú lazú ịri sī ụkpō sī. Sékémē ri Hāmórā Híví adriipi drịkoma rú vūrā 'dāri gé rī vé mvá. ³ Sékémē 'bā ẹsị kú Yókóbũ vé mvá ụkú Dīnā drịgē, lē mvá ụkú rī ambamba, ri mvá ụkú rī ní tǎ múké ni átá. ⁴ Sékémē ní 'yozú ẹtẹpi Hāmórā ní kīnī, “'Í je mvá ụkú 'dīri má ní ụkú rú.”

⁵ Yókóbũ ká yị kīnī Sékémē rụ ívé mvá ụkú Dīnā ri lazú ụkpō sī, ívé anji ǎgō rī pi drị ri ǎnyāpá rī pi úcé ǎsé agá 'dǎá'dā, Yókóbũ ụjị kiri, 'yo tǎ ǎzi kuyé, cimgbá kọpi ní ịmvízú ịgōzú 'bẹti rī gé.

⁶ Kuru Sékémē ẹtẹpi Hāmórā ní mụzú átázú Yókóbũ be ǎjē mvá ụkú rī vé rī ǎ tǎ sī. ⁷ Anji Yókóbũ vé rī pi kǎ tǎ 'í ngápi 'dīri yị, kọpi ní ịmúzú

* **33:17** 33:17 Sükótō: Sökótō vé ifífi ǎpālā. † **33:20** 33:20 Ẹlị Ẹlọyị Ịsērélé: Ẹlị Ẹlọyị Ịsērélé vé ifífi, Múngú Ịsērélé rī pi vé rī.

ásé agá 'dāásí 'b'ětj. Tā 'dīri sē kōpi ní Īzāngā, kōpi ā 'a ve āní ūnjí ūnjí, ā'diātāsīyā Sēkémē 'o tā drīnjá sēepi ní 'bá Īsērélé vé rī pi āsámvú gé, la mvá ūkú Yōkóbū vé rī sī, 'o tā ĩ ní kōdō ícó 'oó ku ni.

⁸ Hāmórā kā ímú Yōkóbū ri ndree, ĩri ní 'yozú Yōkóbū ní, āzini Yōkóbū ɛnjipj ní kīnī, "Mávé mvá Sēkémē 'bā ɛšj mívé mvá ūkú Dīnā drīgé. Mí sē ĩri jeé Sēkémē ní ūkú rú. ⁹ Lē 'bá jekí 'bá 'bá āsámvú gé sī jeje. Īmi sēkí ĩmivé anji ūkú jeé 'bá ní, 'bá kpá 'bávé anji ūkú sē je ĩmi ní. ¹⁰ Īmi adri 'bá āsámvú gé nōgó, ĩmi ícó adri vūrā ĩmi ní lēé rī gé rá. Īmi adri āngū rī agá, ĩmi ngá ɔzj, ĩmi nyōkú ĩsú je āngū rī agá rá."

¹¹ Kúru Sēkémē ní 'yozú Dīnā ɛtépj ní, āzini Dīnā ɛdrīpj ní kīnī, "Lē ĩmi 'bākí ɛšj múké má ní, ngá ĩmi ní zjǐ má vúgá rī, ma sē ĩmi ní rá. ¹² Īmi lūkí má ní ājē rī ā vúgú, āzini ngá ĩmi ní lēé rī, ma ícó ūfē ĩmi ní rá. Lē ĩmi sēkí mvá ūkú rī má ní ūkú rú."

¹³ Sēkémē ní Dīnā ri rujǐ lazú ūkpō sī rī sī, sē anji āgō Yōkóbū vé rī pi ũ'bākí Sēkémē pi ē mǐ ɛtépj Hāmórā be. ¹⁴ Kōpi 'yokí Sēkémē pi ní ɛtépj be kīnī, "'Bá ícókí 'bávé ɔmvúpj sēé jeé ágó ĩ ní ágélé ni ē tǐ lǐj kuyé rī ní ku, ā'diātāsīyā ĩri adri 'bá ní drīnjá rú. ¹⁵ 'Bá lēkí 'yoó ĩmi ní 'dīni, lē ā ūlkí āgō ĩmivé rī pi á ágélé ē tǐ rá, ĩmi adrikí rǐ sǔ 'bá tǐnj. ¹⁶ Kúru 'bá 'bávé anji ūkú sē je ĩmi ní rá, 'bá kpá ícó anji ūkú ĩmivé rī pi je rá. 'Bá adri ĩmi āsámvú gé, 'bá adri ĩmi be ngá ālu. ¹⁷ 'Bo ĩmi ā'yíkí dō ĩmí ágélé ē tǐ sēé ūlj kuyé, 'bá 'bá ɔmvúpj Dīnā ri 'dú, 'bá 'de mužú rá."

¹⁸ Hāmórā pi mvōpj Sēkémē be, ā'yíkí tā kōpi ní 'yoó 'dīri rá. ¹⁹ Kēřimvā Sēkémē ri, ĩnjǐkí ĩri agaá rá ɛtépj vé 'b'ětj āsámvú gé 'dāá, iza sá kuyé, 'dú tā ĩ ní 'yoó 'dīri ngaá rá, ā'diātāsīyā lē Yōkóbū vé mvá ūkú Dīnā ri ɛšj be céré. ²⁰ Kúru Hāmórā pi mvōpj Sēkémē be, kōpi ní 'dezu mužú ĩvé kǔrú rī vé kēřtǐlē gá 'dāá, kōpi mukí átá ĩ ɔgǔpjǐ kǔrú agá 'dāá rǐ pi ní. ²¹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Āgō nō'bée ūndī 'bávé ni. Lē kōpi ā adrikí āngū 'bávé rī agá nōgó, kōpi ā ɔzǐkí ngá āngū rī agá nōgó. Āngū rī kōpi ní āmbúgú. 'Bá ícó kōpivé anji ūkú je rá, kōpi ícó 'bávé rǐ pi je rá. ²² 'Bo 'bávé āgō rǐ pi ā'yíkí dō ĩ ágélé ē tǐ sēé ūlj rá sǔ kōpivé rǐ tǐnj, kúru 'bá 'dǐ'bée ícó adri 'bá āsámvú gé nōgó rá, 'bá adri kōpi be ngá ālu. ²³ 'Bo 'bá 'okí dō 'dīni, ānyāpá kōpivé rǐ, āzini ngá kōpivé rǐ pi ārēvú céré adri 'bávé ni. Lē 'bá ā'yíkí tā kōpi ní 'yoó rǐ, kōpi ā adrikí rǐ 'bá āsámvú gé nōgó."

²⁴ Āgō mu' 'bá kǔrú rī vé kēřtǐlē gá 'dālē rǐ pi ārēvú céré ā'yíkí tā Hāmórā pi ní 'yoó mvōpj Sēkémē be rǐ rá, āzini āgō kǔrú agá rǐ pi ārēvú céré sēkí ĩ ágélé ē tǐ ūlj rá.

Dīnā ɛdrīpjǐ mukí ɛ' dǐ 'dǐj 'bá Sēkémē vé rǐ pi be

²⁵ Kōpi kā ūlǐngará rǐ vé ázō taá caá ũ'dú na, vúdřǐ ni gé, Yōkóbū vé anji āgō ĩřǐ Simiyónā pi Lévǐj be, Dīnā vé ɛdrīpjǐ, kōpi ní ĩlj áco áco ni pi u'duzú, kōpi ní mužú āgō kǔrú agá rǐ pi ú'dǐzú ūdrázú céré. ²⁶ Kōpi ūsōkí Hāmórā pi mvōpj Sēkémē be ĩlj áco áco 'dǐ'bée sǐ ūdrāá rá. Kōpi ísékí Dīnā ri Sēkémē vé jó agá 'dāásí, kōpi jǐkí ĩri mužú ĩndī. ²⁷ Yōkóbū vé anji āgō urukō'bée ní cazú āvū rǐ pi ā gārā gá 'dāá, kōpi ní ngá kǔrú agá rǐ pi alizú, ā'diātāsīyā rukí kōpivé ɔmvúpj lazú kǔrú 'dāri agá. ²⁸ Kōpi alikí kābīlō rǐ pi, ndrǐj rǐ pi, tǐ rǐ pi, dōngí rǐ pi, ngá kǔrú agá rǐ pi ārēvú céré, āzini kōpi alikí ngá kǔrú rǐ gé āmvélésila ásé agá rǐ pi ārēvú céré. ²⁹ Kōpi

u'dúkí ã' bú kǔrú agá rǐ pi ãrēvú céré, kǒpi urukí ùkú rǐ pi anjíná rǐ pi be jǐj mǔzú ìndí.

³⁰ Kúru Yòkóbù ní 'yozú Símīyónā pi ní Lévī be kīnī, “Nóni Ìmi ìjǐkí tǎ ùnjí má drǐgé gí, Ìmi sēkí 'bá Kánánā vé rǐ pi, àzini 'bá Pērízí vé àngū nǒri agá rǐ pi ndrekí ma ùnjí. 'Bávé káláfe mǎdǎṅǎṅá, kǒpi úmúkí dō ì'è'dí 'dǐj 'bá be, kǒpi 'bá ú'dí ùdrā 'bá mávé 'bētí ãsámuvú gé rǐ pi be céré.”

³¹ Kǒpi ní újázú ìri ní kīnī, “Í lē ã 'du 'bá ómuvúpi ri 'báá sū ùkú adriípi ówú rú ní tǐnì?”

35

Yòkóbù újá 'i gōo Bētélē gá

¹ Kúru Múngú ní 'yozú Yòkóbù ní kīnī, “Í nga, 'í mụ adrií Bētélē gá. 'Í sǐ vūrā rǒbǒṅǒ zǎzú ní Múngú ní vūrā 'dǎri gé. Múngú 'dǐri ándúrú 'í 'í'daápi mí ní sá mí ní ápázú mí édrǐpi Ìşǒwǔ sǐ rǐ gé rǐ 'i.”

² Kúru Yòkóbù ní 'yozú ívé 'bá 'bētí ãsámuvú gé rǐ pi ní, àzini 'bá mụ' bá Ìri be trǔ rǐ pi ní kīnī, “Lē Ìmi ú'békí ngá ì ní údé ríi 'ínjǐj múngú rú 'dǐ'bée ámvé, Ìmi ùjǐkí Ìmi ícá uleteré, Ìmi úsúkí bǒngó ule ní pi áyu. ³ Ìmi ímúkí, 'bá 'dekí mǔzú Bētélē gá, vūrā úmvúlésí má ní mǔzú vūrā rǒbǒṅǒ zǎzú ní sǐzú Múngú ní rǐ gé, Múngú 'dǐri ándúrú mávé zǐngará yǐpi sá má ní ìzāngá nyazú rǐ gé rǐ 'i. Rí adrií má be trǔ vūrā má ní éçízú rǐ pi agásí.”

⁴ Kúru kǒpi ní ngá ì ní údé ríi 'ínjǐj múngú rú rǐ pi 'í'dúzá céré sészú Yòkóbù ní, kǒpi ní kpá kálákala ívé ríi ù'yíi bí gé rǐ pi útrǔzú sészú Ìri ní. Yòkóbù ní 'bú gazú ngá 'dǐ'bée sǐzú àní peṭí àmbúgu Ìnyinjá Sèkémé gá rǐ ã ndúgé.

⁵ Yòkóbù pi ká ríi mụyú ívé 'bá 'bētí ãsámuvú gé rǐ pi be, Múngú sē ùrǐ fí 'bá kǔrú agá rǐ pi éşí agá ambamba, sē kǒpi drokí Yòkóbù pi ã vǔdrǐ kuyé.

⁶ Yòkóbù pi ní cazú ívé 'bá 'bētí ãsámuvú gé rǐ pi be kǔrú Lúzí vé rǐ gé. Kǔrú 'dǐri Ì nóni zǐ Bētélē, Ìri àngū Kánánā vé rǐ agá. ⁷ Ìri ní vūrā rǒbǒṅǒ zǎzú ní sǐzú 'dǎlé, Ìri ní vūrā rǐ ã rú 'dazú Èlī Bētélē* à'diātāsīyā Múngú 'í'da 'í ándúrú Yòkóbù ní 'dǎgá sá Ìri ní ápázú édrǐpi Ìşǒwǔ sǐ rǐ gé.

⁸ Dēbūrā óṭyú ríipi Rēbékā vé anjǐ ùtēepi rǐ drā vūrā 'dǎri gé, sǐkí Ìri peṭí Bētélē gá rǐ ã ndúgé. Kúru ì ní peṭí 'dǎri ã rú 'dazú Àlōnī Bākútí.†

⁹ Yòkóbù ká ímvi Ìgōó Pádānā Áramā gá 'dǎási, Múngú 'í'da 'í Ìri ní dǐj, sē Ìri ní tákíri. ¹⁰ Múngú ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Mí rú Yòkóbù, 'bo nóni gǒkí mǐ rú zǐj Yòkóbù ku, Ì mǐ rú zǐ Ìsērélē.”

¹¹ Múngú ní gǒzú 'yozú Ìri ní kīnī, “Ma Múngú Ūkpō 'Dípa 'í, lē mǐ tǐ ízú tré, anjǐ mívé rǐ pi vé káláfe ã ga tré. Súrú kárákará pi ímú ìfū mǐ rú' bá gá, 'bǎgú rǐ pi kpá ímú ìfū mǐ rú' bá gá. ¹² Àngū má ní sēé Àbūrámā pi ní Ísákā be rǐ, ma ímú sē mí ní. Ma ímú àngū nǒri sē úyú mívé rǐ pi ní.” ¹³ Múngú ní 'dezú mǔzú, Ìri ní Yòkóbù rǐ kuzú kú vūrā 'í ní átázú Ìri be rǐ gé.

¹⁴ Yòkóbù ní írā 'í'dúzá 'í'dǐzú vūrā Múngú ní átázú 'í be rǐ gé, Ìri ní vǐnyō 'í'dúzá dǎzú írā 'í ní 'í'dǐj rǐ drǐgé, Ìri ní kpá ùdu 'í'dúzá dǎzú drǐ ní gé, Múngú rǐ 'ínjǐzú àní. ¹⁵ Yòkóbù ní vūrā Múngú ní átázú 'í be rǐ ã rú 'dazú Bētélē.

* **35:7** 35:7 Èlī Bētélē: Èlī Bētélē vé íffí, Múngú Bētélē vé rǐ. † **35:8** 35:8 Àlōnī Bākútí: Àlōnī Bākútí vé íffí, peṭí Ì ní rizú áá ngozú ndúyú ní gé ní.

Râélê vé Drângará

¹⁶ Kôpi ní ngazú Bêtélê gá 'dâásî, 'dezú mužú Ěfārátā gá. Kôpi ní drī cazú Ěfārátā gá 'dāá kuyé rī gé, Râélê ā 'a ní 'dózú ásózú, ĭrivé tūngará ũkpó ũkpó. ¹⁷ ĭrivé tūngará kā ícá ũkpó ũkpó, ũkú rīupi ũkú anji tí'ba rī pi ē Izā koopi rī ní 'yozú Râélê ní kīnī, "Mí adri ũrī sī ku, mvá āzi mí ní rīi tíi 'dīri, ĭri mvá ágójá." ¹⁸ Râélê vé idri kā í'dó fūú, ĭri ní mvánjá rī ā rú 'dazú Bēnónī 'i. † Ětēpi 'da ívé rī Bēnyēmīnē 'i. §

¹⁹ Râélê ní kúru drázú, sīkí ĭri létī mužūpi kūrū Ěfārátā vé rī gé. (Kūrū Ěfārátā vé rī ĭ kpá zī Bêtélēmē.) ²⁰ Yōkóbū ní irā í'dúzu ĭ'dízu Râélê vé 'būrēdrī gé. Cīngbá ícázú ũ'dú āndrū nōri gé, irā ĭ ní ĭ'dījī 'dāri, ĭri Râélê vé 'būrēdrī 'i'da.

²¹ Ĭsērélē ní 'i útrúzu mužú drīdrī, ĭri ní ívé gākū sīzu Mīgīdálā Ědéré gá, lágáráka ā wōqō āndrélésīla rī gé. ²² Ĭsērélē kā rīi adrii āngū 'dāri ágá, Rūbēnā ní lazú étēpi Yōkóbū vé ũkú Bīlá sī, Yōkóbū yī tā ni rá.

Yōkóbū ri anji āgō be mužrī drī ni ĭrī.

²³ Anji Léyā vé rī pi Rūbēnā 'i, ĭri mvá kāyū Yōkóbū vé rī, ĭri ā vūdrī gé rī pi Sīmīyónā 'i, Léví 'i, Yúdā 'i, Ĭsākārā 'i, Jēbūlūnā sī.

²⁴ Anji Râélê vé rī pi Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

²⁵ Râélê vé ātī'ba Bīlá vé anji āgō rī pi Dánā pi Nāfátālī be.

²⁶ Léyā vé ātī'ba Jēléfā vé anji āgō rī pi Gádī pi Āsērā be.

Anji āgō 'dī'bée ũkú rī pi tīkí Yōkóbū ní Pādānā Ārāmā gá 'dāá.

²⁷ Yōkóbū ní cazú étēpi Ĭsākā vúgá Māmūrē gá 'dálé, ĭnyi Kīrīyátā-Ārābā (nóni ĭ ní zījī Hēbērōnā) rī gé, vūrā ótū Ābūrāmā pi ní adrizú Ĭsākā be rī gé. ²⁸ Ĭsākā adri caá ílī mūdūrūlū ālu pūkú ārō (180). ²⁹ ĭri ní kúru drázú, drā ĭsū ākūdē dē ícá ārākā rú gí, ĭrivé ídri fū mužú adrii ívé 'bá ũdrā'ba gí rī pi āsámvú gé. ĭrivé anji āgō ĭsōwū pi ní ĭri sīzu Yōkóbū be.

36*Úyú Ĭsōwū vé rī*

¹ Úyú Ĭsōwū vé rī pi 'dī. (Ĭsōwū vé rú āzi rī Ědómā 'i.)

² Ĭsōwū je ívé ũkú rī pi íngázú anji ũkú Kānānā vé rī pi āsámvú gé. Ŭkú kāyū rī Adá 'i, ĭri Ělónī Hīfīgú rī vé mvá ũkú, 'deepi vú ni gé sī rī Ōhōlibámā 'i, ĭri Anā vé mvá ũkú, ĭrivé é'bípi Zībēyónā Hívīgú rī 'i.

³ Ŭkú ũdú rī Bāsēmátā 'i, étēpi ni Ĭsimāélē 'i, ĭrivé ómvūpi Nēbāyótī 'i.

⁴ Adá tī Ělīfájā ri Ĭsōwū ní, Bāsēmátā tī Rēulē ri, ⁵ Ōhōlibámā tī Jēusī pi Jālámā be, Kórā sī. Anji āgō 'dī'bée Ĭsōwū vé ni, tīkí kōpi Kānānā gá.

⁶ Ĭsōwū 'du ívé ũkú rī pi, anji āgō rī pi, anji ũkú rī pi, ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi, ívé ānyāpā rī pi, ngá ārēvú céré ĭri ní ĭsū Kānānā gá 'dāá rī pi be, muž adrii édrīpi Yōkóbū gārā gá sī rará rú. ⁷ Kōpivé ā'bu ízú ambamba, sē kōpi ícókí adrii édrīpi be trū ku, ānyāpā rī pi ní adrii tré rī sī, vūrā kōpi ní adrizú rī ca kōpi ní ku. ⁸ (Ĭsōwū vé rú āzi Ědómā 'i.) Ĭsōwū ní kúru 'dezú mužú adrizú āngū ānga rú Sēyírī vé rī gé.

† 35:18 35:18 Bēnónī: Bēnónī vé íffīfī, mvá ágó nōri sē ā nya ízāngā ambamba. § 35:18 35:18 Bēnyēmīnē: Bēnyēmīnē vé íffīfī, mvá ũkpó be ímūpi mā ízā koopi rī.

⁹ Ịsọwũ ri sùrú Ẹdómá vé rĩ pi vé é'bípi, úyú ìrivé rĩ pi rikí adrií àngũ ánga rú Sèyírí vé rĩ gé.

¹⁰ Anji àgò Ịsọwũ vé rĩ pi vé rú,

Ẹlífájá 'i, ìrivé ẹndrẹpi Ẹdá 'i, mvá ágó rĩ àzi Rèùlè 'i, ìrivé ẹndrẹpi Bāsēmátá 'i.

¹¹ Anji àgò Ẹlífájá vé rĩ pi,

Tēmáná 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Gátámá 'i, Kēnázī sī.

¹² Ịsọwũ vé mvá Ẹlífájá ri ùkú àzi be, ùkú rĩ à rú Tímīnā 'i, tị Ẽmāléké ri nī. Anji 'dī'bée vé é'bípi Ịsọwũ 'i, kọpivé ìdrẹpi Ẹdá 'i.

¹³ Anji àgò Rèùlè vé rĩ pi,

Nāhátá 'i, Zérá 'i, Sámá 'i, Mízā sī. Anji 'dī'bée vé é'bípi Ịsọwũ 'i, kọpivé ìdrẹpi Bāsēmátá 'i.

¹⁴ Ịsọwũ vé ùkú Òhōlībámá vé ẹndrẹpi Ánā 'i, Òhōlībámá ri Zībēyónā mvọpi à mvá. Anji Ịsọwũ pi ní tị Òhōlībámá be rĩ, Jēúsī 'i, Jālámá 'i, Kórā sī.

¹⁵ Ịsọwũ vé mvá káyú

Ẹlífájá vé anji àgò rĩ pi gōkí adrií drīkoma rú. Anji rĩ pi vé rú,

Tēmáná 'i, Ómārī 'i, Zéfō 'i, Kēnázī 'i, ¹⁶ Kórā 'i, Gátámá 'i, Ẽmāléké sī. Anji Ẹlífájá vé drīkoma rú 'dī'bée, kọpi ri adri àngũ Ẹdómá vé rĩ agá, kọpivé ìdrẹpi Ẹdá 'i.

¹⁷ Ịsọwũ vé mvá Rèùlè vé anji àgò gōkí ícá drīkoma rú, kọpivé rú,

Nāhátá 'i, Zérá 'i, Sámá 'i, Mízā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée Rèùlè vé ni, kọpi ri adri àngũ Ẹdómá vé rĩ agá, anji 'dī'bée zíkí Ịsọwũ vé ùkú Bāsēmátá ri ìdrẹpi.

¹⁸ Anji Ịsọwũ pi ní tị ùkú ni Òhōlībámá be rĩ pi gōkí ícá drīkoma rú, anji rĩ pi vé rú,

Jēúsī 'i, Jālámá 'i, Kórā sī. Anji drīkoma rú 'dī'bée úyú Ịsọwũ vé ni, kọpivé ẹndrẹpi Òhōlībámá 'i, Òhōlībámá ri mvá Ánā vé ni.

¹⁹ Úyú Ịsọwũ vé 'dī'bée, kọpi drīkoma rú àngũ Ẹdómá vé rĩ agá.

²⁰ Sèyírí Hórīgú rĩ ri ótú adrií àngũ ánga rú Sèyírí* vé rĩ gé. Ìrivé anji rĩ pi à rú,

Lótáná 'i, Sōbálá 'i, Zībēyónā 'i, Ánā 'i, ²¹ Dīsónī 'i, Ézèrè 'i, Dīsánī sī.

Anji Sèyírí vé adri'ba àngũ Ẹdómá vé rĩ agá 'dī'bée, kọpi drīkoma sùrú Hórí vé rĩ pi vé ni.

²² Anji àgò Lótáná vé rĩ pi

Hórí pi Hēmáná be. Lótáná vé ómvúpi Tímīnā 'i.

²³ Anji àgò Sōbálá vé rĩ pi

Ẽlíváná 'i, Mānāhátá 'i, Ẽbálá 'i, Séfō 'i, Ònámá sī.

²⁴ Anji àgò Zībēyónā vé rĩ pi

Áyá pi Ánā be. Ánā ìsú yīi íkpúpi nyòòkú agalésí àngũ à'wí cínýáfá rú rĩ agá kọpi koko rĩ nī. Ìsú yīi rĩ sá ìri ní rizú ẹtẹpi Zībēyónā vé dōngí úcézú rĩ gé.

²⁵ Anji Ánā vé rĩ pi 'dī,

Mvá ágó rú rĩ Dīsónī 'i, ùkú rú rĩ Òhōlībámá 'i.

* **36:20** 36:20 Sèyírí: Sèyírí ri àngũ ánga rú ni, 'dakí ágó àmbúgú Sèyírí à rú sī. Vùdrị ní gé, úyú Ịsọwũ vé rĩ pi gōkí àngũ rĩ a rú 'daá Ẹdómá.

26 Anji āgō Dīsónī vé rī pi
Hēmīdānī 'i, Ēsībānā 'i, Ītārānā 'i, Kērānā sī.

27 Anji āgō Ēzērē vé rī pi
Bīlīhānā pi Zāvānā be, Ākánā sī.

28 Anji āgō Dīsānī vé rī pi
Ūzī pi Ārānā be.

29 Hórī vé anji drīkoma rú rī pi,
Lōtānā 'i, Sōbālā 'i, Zībēyōnā 'i, Ānā 'i, ³⁰Dīsónī 'i, Ēzērē 'i, Dīsānī sī.
Anji Hórī vé adri'ba drīkoma rú rī pi 'dī, kōpi acokī ī sūrū ívé rī pi
vúgá sī, āngū Sēyírī vé rī agá.

'Bāgú Ēdómā vé rī

31 'Bāgú āngū Ēdómā vé rī ru'ba īsúzú 'bāgú āzi ru drī 'bā Īsērélē vé rī
pi kuyé rī pi vé rú 'dī,

³²Bēorā vé mvá Bēlá ru āngū Ēdómā vé rī nī. Kūrū īri ní adrizú 'a ni
gé rī ā rú Dīnīhábā.

33 Bēlá kā drāá, Zērā íngápi Bōzírā gá rī vé mvá Jōbábā gō adrii 'bāgú
rú Bēlá ā vūrā gá.

34 Jōbábā kā drāá, Hūsámā íngápi āngū Tēmānā vé rī agá rī gō adrii
'bāgú rú Jōbábā ā vūrā gá.

35 Hūsámā kā drāá, Bēdádī vé mvá Hādádī ě'dī 'dīipi 'bā Mīdīyānā vé
rī pi be āngū Mōábā vé rī agá, kōpi ndēpi rá rī, gō āngū rī ruḡ nī
Hūsámā ā vūrā gá. Kūrū īri ní adrizú 'a ni gé rī ā rú Āvītī.

36 Hādádī kā drāá, Sāmīlā íngápi āngū Māsērēkā vé rī gé rī, gō āngū rī
ruḡ nī Hādádī ā vūrā gá.

37 Sāmīlā kā drāá, Sāvūlā íngápi kūrū Rēhōbótī vé rī gé yī† gārā gá rī
gō āngū rī ruḡ nī Sāmīlā ā vūrā gá.

38 Sāvūlā kā drāá, Ākībórī vé mvá Bālā Hānānī gō āngū rī ruḡ nī Sāvūlā
ā vūrā gá.

39 Ākībórī vé mvá Bālā Hānānī kā drāá, Hādádī gō úri 'bāgú rú nī. Kūrū
īri ní adrizú rī Pāvū 'i. Ūkú īrivé rī ā rú Mēhētābélē 'i, Mēhētābélē ri
mvá ūkú Mātēredī vé ni, Mātēredī ri mvá ūkú Mēzāhábā vé ni.

40 Úyú Īšōwū vé adri'ba 'bāgú rú rī pi 'dakī kōpi ā rú ívé sūrū ā rú sī,
āzini ívé āngū ā rú sī, kōpivé rú pi 'dī,

Tīmīnā 'i, Ālīvā 'i, Jététī 'i, ⁴¹Ōhōlībámā 'i, Élá 'i, Pīnónī 'i, ⁴²Kēnázī 'i,
Tēmānā 'i, Mībīzā 'i, ⁴³Māgādīyélē 'i, Īrámā sī. 'Bāgú 'dī'bée Ēdómā
vé rī pi, sīkī kōpivé rú āngū kōpi ní adrizú rī pi vúgá sī.

Kōpi cére úyú Īšōwū vé ni, Īšōwū ri ě'bīpi 'bā Ēdómā vé rī pi vé ni.

37

Tā Yōsépā pi āsāmvú gé ědrīpī be rī

1 Yōkóbū ri adrii āngū ětēpi ní adrizú rī agá, āngū Kānānā vé rī agá.

2 Ú'dógú'dógú Yōkóbū vé rī, āzini anjinā īrivé rī pi vé rī, īri 'dīni.

Yōsépā kā adrii íli be mūdri drī ní ězīrī, rī ětēpi vé ānyāpā úcé, kōpi rikí
úcé ědrīpī be. Īrivé ědrīpī 'dī'bée vé ěndrēpi Bīlá pi Jéléfā be. 'Bo Yōsépā
ri tā ūnjī ědrīpī ní rií 'oó rī íjī ūlūú ětēpi ní.

† 36:37 36:37 Yījī: Yījī ri Yūfērētā 'i.

³ Ísērélē* lē Yōsépā ri ivé anji rī pi āsámvú gé sī agaá rá, ā'diātāsīyā tīki Yōsépā ri íšú ākūdē Yōkóbū ri ārākā rú. Ísērélē ícī bōngó akoóko rŭkŭ ājē be āmbúgú ni sēē Yōsépā ní. ⁴ Yōsépā édrípŭjī ká ndree í étépŭ lē Yōsépā ri í agaá rá, kŏpi 'bākí éšŭ ūnjí Yōsépā ní. Kŏpi átákí ĩri ní tā ũ'dŭkŏ múké sī ku.

⁵ Īñŭjā āzi sī, Yōsépā ũbī urobí, ká urobí rī ũlŭú édrípŭjī ní, kŏpi gŏkí éšŭ ūnjí 'bāá ĩri ní agaá rá. ⁶ Yōsépā ní 'yozú kŏpi ní kīnī, "Īmi yŭkí drī urobí ma ũbīpŭ rī vé tā ká. ⁷ Urobí rī kīnī, 'bá mŭkí ĩmi be ómvŭ gé, 'bá rikí ũndú ũlŭlŭ ũdrŏó ĩmi be, mbēlēñā mávé ũndú nga 'i ĩdrēé ũrŭ sī, ũndú ĩmivé rī pi trakí ĩ ũndú mávé rī ā gārā gá sī kŭrŭ, šŭkí drī vŭgá endrēŭ ni gé."

⁸ Yōsépā édrípŭjī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ũšŭ mi āmbúgú 'bá drŭgé nŭ? Ádarú 'í lē nyo adrii 'bá drŭgé āmbúgú rú?" Kŏpi gŏkí ĩri ní éšŭ ūnjí 'bāa agaá rá urobí ĩri ní ũbīí rī sī, āzini tā ĩri ní 'yoó rī sī.

⁹ Yōsépā ní gŏzú urobí āzi ũbízú, ĩri ní 'yozú édrípŭjī ní kīnī, "Īmi yŭkí drī ká, á gŏ urobí āzi ũbīí. Urobí rī kīnī, ũtŭ, mbāá, āzini lŭnyā šŭkí drī vŭgá má endrēŭ gé."

¹⁰ Ká urobí rī ũlŭú 'í étépŭ ní, āzini 'í édrípŭjī ní, étépŭ ní trezú drī ni gé kīnī, "Urobí mí ní ũbīí 'dŭri tā ni ngóni? Mí ũšŭ mí kīnī, 'bá mí endrēpŭ be, mí édrípŭjī be úmvúlēsŭ ímŭ kŭmŭcŭ ũtŭ, drŭ šŭ vŭgá mí endrēŭ gé?"

¹¹ Yōsépā ā tā 'de édrípŭjī éšŭ agá ūnjí, 'bo Yōkóbū ri tā 'dŭri ũšŭjŭ kīnī, urobí 'dŭri vé ífŭfŭ ā'di.

Yōsépā édrípŭjī sēkí Yōsépā ri jee

¹² Ũ'dŭ ālu Yōsépā édrípŭjī 'dekí mŭjŭ ĩ étépŭ vé kábŭlŏ úcé Sēkémē gá.

¹³ Ísērélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mí édrípŭjī ri kábŭlŏ úcé Sēkémē gá 'dāá'dā, á lē mi pēé mŭzú kŏpi vŭgá 'dāá."

Yōsépā ní ũjázú kīnī, "Múké, ma mŭ rá."

¹⁴ Étépŭ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í mŭ mí édrípŭjī ndree, kŏpi dŏ múké kábŭlŏ rī pi be. 'Í mŭ dŏ gí, mí újā mi ĩgŏó ímŭ tā ni ũlŭú má ní." Kúru étépŭ ní Yōsépā rī pēzú mŭzú, Yōsépā ní ngazú í'bŭjŭná Hēbērŏnā vé rī gé 'dāásŭ, ĩri ní 'dezú mŭzú Sēkémē gá 'dāá.

Yōsépā ká caá Sēkémē gá 'dāá, ¹⁵ ágó āzi íšú ĩri ri ecŭ āngŭ rī agásŭ, ágó rī ní ĩri zŭjŭ kīnī, "Ngá mí ní rŭ ndāá rī ā'di?"

¹⁶ Yōsépā ní ũjázú kīnī, "Ma ri má édrípŭjī ndā. Mi ícŏ má ní vŭrā kŏpi ní rizú kábŭlŏ úcézú rī lŭ rá?"

¹⁷ Ágŏ rī ní ũjázú kīnī, "Kŏpi ngakí mŭjŭ nŏósŭ gí. Á yŭ kŏpi kīnī, ĩ lēkí 'deé mŭzú Dŏtánā gá."

Kúru Yōsépā ní 'dezú mŭzú édrípŭjī vŭgá sī, ĩri ní cazú mŭzú kŏpi íšújŭ Dŏtánā gá 'dálé. ¹⁸ Yōsépā édrípŭjī ká ndree Yōsépā ri ímŭ, kŏpi nŭkí ĩri á má bá, íšú ākūdē ícá drī ĩ vŭgá nŏo kuyé, kŏpi í'dókí rŭ lēŭ ndāá ĩri 'dŭjŭ.

¹⁹ Kŏpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ī ndrekí drī ká, urobí 'dŭpa ri ímŭ 'dā! ²⁰ Lē 'bā 'dŭkí ĩri drāá, 'bā 'bekí ĩri 'bŭ yŭjŭ ní nŭjŭ 'a ni gé sŭ gŭ rŭ agá, 'bá mŭ 'yo 'bá étépŭ ní ũbŭgŏ nya ĩri gí. 'Bā ndrekí rŭ ĩrivé urobí 'dŭri dŏ éžŭ nga rá."

* 37:3 37:3 Ísērélē: Rŭjŭ Ísērélē 'dŭri, Múngú ní 'dāá Yōkóbū ní rŭ. 'Í lā Í'dóngará 35:10.

²¹ Rübénā kā tā 'dīri yīi, 'bā ʔsī lēzú Yōsépā ri ípázú ʔdrípīi drígé sī rá, ʔri ní 'yozú kīnī, "Lē 'bā 'dīkī ʔri ku. ²² Lē ʔmi dākī ʔrī ku, ʔmi 'dukī ʔri 'beé 'bú yīi ní njuú 'a ni gé sī gí rī agá 'dāá ʔngū ʔ'wí cínýáfā rú rī agá nōgó, lē ʔmi 'bākī drī rú'ba ní gé ku." Rübénā 'yo tā 'dīri 'dīni, lē ʔdrípī ri ípá kōpi drígé sī, jīi gōó ʔtépī vúgá 'dāá vúlé.

²³ Kúru Yōsépā kā caá ʔdrípīi vúgá 'dālé, kōpi útrūkī ʔrivé bōngó akoóko rŭkŭ ʔjē be ʔmbúgú rī ʔri ní suú rī ʔri ʔ rŭ'ba gá sī rá. ²⁴ Kōpi jīkī ʔri 'beé 'bú agá. 'Bú rī ʔ 'a ule, yīi 'a ni gé 'dāáyo.

²⁵ Kōpi ká úrī vŭgá rīi ʔnyá nyaá, kōpi ká ʔ drī ingáá ʔngū ndree ʔru, kōpi ndrekī ngúlúmŭ sŭrú ʔsīmāélē vé ngá ʔzī'ba rī pi ri ímú ʔ vúgá nōó Gīlédā gálésī. Kōpi údrōkī ngá tŭbī ʔ'dízú ʔjī be ngŭ'ba ndrīndrī ni pi, údu ngŭ'pī ndrīndrī ni, ʔzini mŭrē pi be kámīlō rī pi úgóró gá, kōpi ri ngá 'dī'beé jī mŭ ʔzī ʔjēpétō gá.

²⁶ Yŭdā ní 'yozú ʔdrípīi ní kīnī, "'Bā 'dīkī dō 'bā ʔdrípī ri drāá, 'bā úcīkī dō tā ní úcīcī, ngá múké 'bā ní ʔsú 'a ni gé 'dígé rī ʔ'dī? ²⁷ Múké ni, lē 'bā sēkī ʔri jeé 'bā ʔsīmāélē vé rī pi ní, 'bā úlókī ʔri ʔ rŭ'ba ku, ʔri 'bā ʔdrípī, 'bā ʔrī ʔlu." Yŭdā vé ʔdrípīi ʔ'yīkī tā ʔri ní 'yoó 'dīri rá.

²⁸ Ngúlúmŭ ʔsīmāélē vé adri'ba ʔngū Mīdīyānā vé rī agá ri'ba ngá ʔzī'ba rī pi ká ícá, Yōsépā ʔdrípīi ní Yōsépā ri ísézú 'bú rī agá 'dāásī ʔmvé nōó, kōpi ní ʔri sēzú jezú 'bā ʔsīmāélē vé rī pi ní mŭfēngā fīfī pŭkŭ ʔrī ʔnŭjī'ba ʔnŭjī'ni ní, 'bā Yōsépā ri je'ba rī pi ní Yōsépā ri jízú mŭzú ʔjēpétō gá.

²⁹ Rübénā kā 'i újā gōó 'bú rī gé 'dālé, ʔsŭ Yōsépā ri 'dāáyo. ʔzāngā fi ʔsī ni gé ambamba, ūsī ívé bōngó 'i rŭ'ba gá sī rá. ³⁰ ʔri ní gōzú ʔdrípīi vúgá 'dālé, ʔri ní 'yozú kīnī, "Mvā rī 'dālé 'dāáyo! Mā 'o rī ʔ'dī?"

³¹ Kúru kōpi ní Yōsépā vé bōngó ʔco akoóko ʔjē be ʔmbúgú rī í'dúzú, kōpi ní ndrīi lŭzú, bōngó rī suzú ʔrī rī agá. ³² Kōpi ní bōngó akoóko rŭkŭ ʔrī be rŭ'ba gá 'dīri jízú mŭzú ʔ ʔtépī vúgá 'dāá. Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bā ʔsŭkī bōngó akoóko rŭkŭ ni nō, 'i 'bī drī ndree ká, bōngó nōri adri mī mvōpī vé rī kuyé?"

³³ Yōkóbŭ amá bōngó rī kīnī, "Bōngó akoóko rŭkŭ rī mī mvōpī vé rī! Á, ūbŭgō nya mvā rī gí. Ádarú ūndīkī Yōsépā ri kpélékpélé gí."

³⁴ Kúru Yōkóbŭ ní ívé bōngó ūsízú 'i rŭ'ba gá sī rá, ʔri ní sŭwārī í'dúzú ʔsúzú 'i rŭ'ba gá áyu. Ngo 'i mvōpī ri caá ʔ'dŭ be kárakará. ³⁵ ʔrivé anjī ʔgō rī pi, anjī ūkú rī pi be céré ímŭkī ʔri ʔ ʔsī ūmīi, 'bo gā sī, lē 'bā ʔzi ʔ ūmī 'i ʔsī ku. ʔri ní 'yozú kīnī, "Á lē ʔ sŭkī ma 'bú agá, á lē mŭyú mī mvōpī ri ngoó." ʔri dī átá be, ʔri dī ngo be.

³⁶ ʔsŭ ʔkūdē 'bā Mīdīyānā vé rī pi sēkī Yōsépā ri jeé Pótifā ní ʔjēpétō gá 'dālé gí, Pótifā ri ūgalaku rīipi 'bāgú ʔjēpétō vé rī vé 'bētī ūtēpi rī.

38

Yŭdā pi vé tā Tāmārā be rī

¹ Sā 'dāri gé, Yŭdā ní ngazú fŭzú ʔdrípīi ʔsámŭvú gé sī, mŭ adrii kŭrŭ ʔdŭlámŭ vé rī gé, ágó ʔzi vé ʔngá, ágó rī ʔ rŭ Hírā 'i. ² Yŭdā ní mvā ūkú ʔsŭzú, mvā ūkú rī vé ʔtépī Kānānāgú, rŭ ni Sŭwā 'i. Yŭdā ní mvā ūkú rī jezú 'i ní ūkú rú, kōpi ní lazú mvā ūkú rī be. ³ Mvā ūkú rī ní 'a ʔsŭzú, ʔri ní mvā ágó tŭzú, Yŭdā ní mvā rī ʔ rŭ 'dazú ʔrē 'i. ⁴ ūkú rī ní kpá gōzú 'a

āzi ʔsúzá, ʔri ní mvá ágó tǐzú, ʔri ní rú ni 'dazú Ōnání 'i. ⁵ ʔri ní kpá gōzú mvá rǐ āzi tǐzú ágó, ʔri ní rú ni 'dazú Sélā 'i. Tǐ mvá 'dǐri Kējǐbǔ gé.

⁶ Yúdá ní ũkú jezú ívé mvá kǎyú Éré ní, mvá ũkú rǐ ā rú Tāmárā 'i. ⁷ 'Bo Yúdá vé mvá kǎyú Éré ri ũnjǐkǎnyā 'oó Úpí Múngú ɛndrɛtǐ gé, sɛ Úpí 'dǐ ʔri drǎá rá.

⁸ Kúru Yúdá ní 'yozú Ōnání ní kǐnǐ, “Í fi mí ɛdrǐpǐ vé ɔwǔzǐ sǔ 'bávɛ mɛrɛ ní lɛé rǐ tǐnǐ, ʔmi tǐkǐ rǐ mvá ʔri be mí ɛdrǐpǐ drǎápi rǐ ní.” ⁹ 'Bo Ōnání nǐ rá 'yozú kǐnǐ, mvá 'dǐri úmvúlésǐ adri ívé ní ku, kǎdō laá ɛdrǐpǐ vé ɔwǔzǐ rǐ sǐ, ʔri ívé yǐí ágó vé rǐ sɛ ra vǔgá, 'i tǐ rǐ mvá ɛdrǐpǐ drǎápi gǐ rǐ ní ku. ¹⁰ Tǎ ʔri ní 'oó 'dǐri, Úpí Múngú mǐ gé 'dǎlé ʔri ũnjǐkǎnyā, sɛ Úpí Múngú 'dǐ kpá ʔri drǎá rá.

¹¹ Yúdá ní 'yozú Tāmárā ní kǐnǐ, “Í mu adrii mí ɛtɛpǐ vé ǎngá 'dǎá, 'i tɛ mívé ɔwǔzǐ rǐ ā vǔdrǐ cǐmgbá má mvópi Sélā mba dō ǎmbúgú gǐ kǎ.” Yúdá átá 'dǐni, ǎ'diātǎsiyā ũsǔ déna ívé mvá Sélā ri kpá drǎ sǔ ɛdrǐpǐ ní ũdrǎá rǐ tǐnǐ. Kúru Tāmárā ní mužú adrizú ɛtɛpǐ vé ǎngá 'dǎá.

¹² 'Du lóki vǔyú ǎco, Yúdá vé ũkú Súwǎ mvópi ní drǎzú. ʔzǎngǎ nǔ Yúdá ɛ ɛsǐ rá, kǎ ʔri ná kǎ ɛsǐ ũmǐí gǐ, ʔri ní 'dezú mužú Tímǐnǎ gǎ, ǎgō rǐ'ba ʔrivɛ kǎbǐlō 'bí rɛ'ba rǐ pi vǔgá, kǔpi 'dekǐ mužú ívé ũndǐ Hírǎ adriipi ǎdǔlámú gé rǐ be.

¹³ Kǎ lǔú Tāmárā ní kǐnǐ, ɛnyɛpǐ ri mu Tímǐnǎ gǎ ívé kǎbǐlō 'bí rɛngárǎ gǎ, ¹⁴ nje ívé bǔngó ɔwǔzǐ vé rǐ 'i rú'ba gǎ sǐ rá, 'be bǔngó pɛrɛpɛrɛ ní 'i ɛndrɛtǐ ɔzǔzú ǎnǐ cí,* mu úri kuú létǐ ǎ kɛrétú mužúpi ɛnǎyímú gé rǐ gé, ǎzini Tímǐnǎ gǎ rǐ gé. ǎ'diātǎsiyā ndre Sélā mba ǎmbúgú gǐ, 'bo sɛkǐ 'i ʔri ní ũkú rú kuyé.

¹⁵ Yúdá kǎ ʔri ndreé, ũsǔ déna ʔri ũkú ɔwǔ rú ni, ǎ'diātǎsiyā 'be bǔngó pɛrɛpɛrɛ ní 'i ɛndrɛtǐ ɔzǔzú ǎnǐ cí. ¹⁶ Yúdá nǐ ǎmá 'yozú kǐnǐ, 'bá rǐ 'i mvópi drǎápi gǐ rǐ vé ũkú Tāmárā 'i 'dǐni kuyé. ʔri ní mužú ũkú rǐ vǔgá létǐ mǐlɛ gǎ 'dǎá, ʔri ní 'yozú kǐnǐ, “Mí ʔmú, 'bǎ lakǐ mí be.”

Ūkú rǐ ní Yúdá ri zǐzú kǐnǐ, “'Bǎ lakǐ dō mí be gǐ, mǐ má ní ǎ'di sɛ?”

¹⁷ Yúdá ní 'yozú kǐnǐ, “Ma ndrǐǐ mbaápi fǔlō ni 'í'dú mávé ndrǐǐ rǐ pi ǎsǎmvú gé 'dǎá, ma ʔpɛ mí ní.”

Ūkú rǐ ní ʔri zǐzú kǐnǐ, “Ngǎ mí ní ǐcó sɛé má ní, ǎ lǔ rǐ 'yozú kǐnǐ mǐ ʔbǐ ndrǐǐ mbaápi fǔlō rǐ ʔǐ ndō rǐ ǎ'di?”

¹⁸ Yúdá ní újázú kǐnǐ, “Ngǎ mí ní lɛé má sɛ mí ní rǐ ǎ'di?”

Ūkú rǐ ní 'yozú kǐnǐ, “Lɛ mí sɛ má ní mívé kǎtrǐ 'i ní mǐ rú sǐí rú'ba ní gé 'dǐri, bǎákú 'i ní rizú kǎtrǐ rǐ 'yǐzú rǐ be, ǎzini túré mí drǐgé 'dǐri.” Yúdá ní ngǎ 'dǐ'bée 'í'dúzú sɛzú ũkú rǐ ní. Kǔpi ní lazú ũkú rǐ be, ũkú rǐ ní 'a ʔsúzá.

¹⁹ Ūkú rǐ kǎ mvúí gōó 'bɛtǐ 'dǎlé, ʔri ní ívé bǔngó pɛrɛpɛrɛ 'i ɛndrɛtǐ ɔzǔzú rǐ ɔwǔzú rá, ʔri ní gōzú ívé bǔngó ɔwǔzǐ vé rǐ suzú 'i rú'ba gǎ ũzi.

²⁰ Kúru Yúdá ní ívé ũndǐ Hírǎ adriipi ǎdǔlámú gé rǐ pɛzú ndrǐǐ mbaápi fǔlō rǐ ʔǐzú, ɛ ʔǐ rǐ ívé ngǎ 'i ní kuú ũkú rǐ vǔgá 'dǎlé rǐ ʔgōó vúlɛ, 'bo Hírǎ ʔsú ũkú rǐ kuyé. ²¹ Hírǎ ní 'bǎ adri'ba ɛnǎyímú gé 'dǎlé rǐ pi zǐzú kǐnǐ, “Ūkú ɔwǔ rú riipi úripi létǐ mužúpi ɛnǎyímú gé rǐ mǐlɛ gǎ nǔgó rǐ ʔngǎá?”

'Bǎ rǐ pi ní 'yozú kǐnǐ, “Ūkú ǎzi ɔwǔ rú ni nǔgó 'dǎáyo.”

* **38:14** 38:14 Tāmárā: Tāmárā ɔzǔ 'i ɛndrɛtǐ bǔngó pɛrɛpɛrɛ ní sǐ, 'i ʔndré rǐ sǐ ũkú ɔwǔ rú ní tǐnǐ. Sǎ 'dǎri gé, ũkú ɔwǔ rǐ pi rǐ 'i ɛndrɛtǐ ɔzǔ bǔngó pɛrɛpɛrɛ ní sǐ cí.

22 Hírā ní kúru 'i újázú gōzú Yúdā vúgá 'dālē, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má ĩşú ũkú rī kuyé. 'Bá adri'ba vūrā 'dāri gé rī pi kīnī, ũkú ōwú rú ni 'dālē 'dāayo.”

23 Kúru Yúdā ní 'yozú kīnī, “Lē ũkú rī ā ütē ngá má ní sēē 'í ní 'dā'bēe múké, 'bā rī pi ā gukí rí 'bā ku. Á pē ndrīī mbaapi fōlō rī mužú ĩri ní rá, 'bo mí ĩşú ĩri kuyé.”

24 Mbāā na ā vūdrī gé, ĩ ní lūzú Yúdā ní kīnī, “Mī mvōpī drāapi gí rī vé ũkú Tāmārā rī ōwú rú, 'o tā ũnjí, ĩri nóni 'a be.”

Yúdā ní 'yozú kīnī, “Īmi jīkí ĩri fūū kūrú rī agāsī āmvé, ĩmi zākí ĩri veé ácí sī!”

25 'Bo ká rií Tāmārā rī jīī mužú āmvé 'dāā, ĩri ní tī pēzú mužú ényēpi ní, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma nóni 'a be, ngá nō'bēe vé 'dīpa sē má ní 'a rī nī.” ĩri ní gōzú 'yozú kīnī, “Mí amá drī kátrī ĩ ní rú sī rú'ba ní gé 'dīri, āzini bāákú ĩ ní rizú kátrī rī 'yīzú 'dīri ká, āzini mí amá drī túré 'dīri ká, dō ngá nō'bēe ā'di vé nī.”

26 Yúdā nī ngá rī pi amá, ngá rī pi ívé ni, ĩri ní 'yozú kīnī, “Tāmārā rī tā 'o pīrī ndē ma rá, † ā'diātāsīyā á sē ĩri mávé mvá Sélā ní ũkú rú kuyé.” Yúdā pi gōkí laá Tāmārā be dīī kuyé.

27 Sā ĩrivé tīngará vé rī kā ícá, anjī rī pi ĩri 'a gá 'dāā ētī rú. 28 Kā rií tīī, mvāṅá rī āzi ní 'í drī ísúzu āmvé nōō, ũkú riipi ũkú anjī tī'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní bōngó bāā ika ní 'yīzú mvāṅá rī ē drī umbelé gá. ĩri ní 'yozú kīnī, “Mvá nōri ífū drīdrī.” 29 'Bo mvá rī gō 'í drī seé vúlē, édrīpi ní ífūzú drīdrī. ũkú riipi ũkú anjī tī'ba rī pi ē ĩzā koopi rī ní 'yozú kīnī, “Mí ali mí ífūū ũkpō sī āmvé nōō drīdrī íngóni?” Ī ní mvá rī ā rú 'dazú Pērēzī. ‡

30 Kúru édrīpi ĩ ní bōngó bāā ika 'yīī drī umbelé ní gé rī ní ífūzú, ĩ ní rú ní 'dazú Zérā 'i. §

39

Yōsépā pi vé tā Pótīfā ũkú ni be rī

1 'Bá Īsīmāēlē vé ri'ba ngá ũzī'ba rī pi ní Yōsépā rī jīzú Ējēpētō gá, kōpi sēkí ĩri ũzīī Pótīfā ní, Pótīfā rī Ējēpētōgú, ĩri 'bāgú Ējēpētō vé rī vé ũgalaku, ĩri āmbúgú 'bā ri'ba 'bētī 'bāgú rī vé rī ütē'ba rī pi drīgé.

2 Úpí Múngú rī adrii Yōsépā be trū, sē ĩrivé tā adri mužú céré múké, Yōsépā rī adrii ívé āmbúgú Ējēpētōgú Pótīfā vé āngá. 3 Yōsépā vé āmbúgú Pótīfā kā ndree Úpí Múngú rī Yōsépā be trū, Úpí Múngú sē tā Yōsépā ní rií 'oó rī pi céré rī adrii mužú múké. 4 Pótīfā 'bā ēşī múké Yōsépā ní, 'bā ĩri 'í jēlé gá rií 'í ĩzā koó. 'Bā ĩri adrii āmbúgú ívé 'bā 'bētī āsámvú gé rī pi drīgé, āzini rií ngá ívé rī pi ütēē. 5 Sā Pótīfā ní Yōsépā rī 'bāzú āmbúgú rú ívé 'bā 'bētī āsámvú gé rī pi drīgé, āzini ngá ívé rī pi ütēē rī gé, Úpí Múngú 'bā tākiri 'bā Ējēpētō vé rī pi drīgé Yōsépā ā tā sī. Úpí Múngú 'bā tākiri ngá Pótīfā vé rī pi drīgé céré, 'bā tākiri ĩrivé ngá jó agá rī pi drīgé, ĩrivé ngá ōmvú agá rī pi drīgé, āzini ānyāpā rī pi drīgé. 6 Pótīfā sē ngá ívé rī pi ārēvú céré kuú Yōsépā drīgé, Yōsépā rī ütēē ní. Yōsépā ní adrii anigé

† 38:26 38:26 Tāmārā rī tā 'o pīrī ndē ma rá: Yúdā 'yo tā rī 'dīni, ā'diātāsīyā Tāmārā lē kōdō mvá tījī Ērē drāapi rī ní, 'bo Yúdā gá Sélā rī sēgá ĩri ní ágó rú sī. Tāmārā lē tā mērē vé rī 'dujī ngāā, 'bo Yúdā gá sī. ‡ 38:29 38:29 Pērēzī: Rú Pērēzī rī vé íffíí, mvāṅá rī ali 'í ífūū ũkpō sī. § 38:30 38:30 Zérā: Rú Zérā rī vé íffíí, ika.

rĩ sĩ, Pótifā ē ẹ̀sì tĩ ngá ívé rĩ pi ā tā sĩ kuyé, Ɛri 'yéṅá ri ínyá 'í ní lēé nyaa rĩ ā tā ̀sũ áyu.

Yòsépá mba rú'ba be múké, ̀nyĩ be. ⁷ Kā adrii v̄yũ mādā, ̀mbúgú Yòsépá vé rĩ vé ̀úkú 'bā m̄i Yòsépá dr̄igé, Ɛri ní 'yozú Yòsépá ní k̄nĩ, "Mí ímú, 'bá lakí mí be!"

⁸ 'Bo Yòsépá gā s̄i. Yòsépá ní 'yozú Ɛri ní k̄nĩ, "Í ní ma 'bāā ̀mbúgú rú ngá rĩ pi dr̄igé céré rĩ s̄i, ̀mbúgú mávé rĩ ē ẹ̀sì tĩ ívé ngá 'bēt̄i ̀sám̄vú gé rĩ pi ā tā s̄i kuyé, ā'diātās̄iyā 'bā ma ̀mbúgú rú rii ívé ngá 'bēt̄i ̀sám̄vú gé rĩ pi ̀tēé. ⁹ 'Bá āzi jó n̄ori agá ma ndēépi ̀mbúgú s̄i ní 'dā́yo. ̀Mbúgú mávé rĩ sē ngá ívé rĩ pi ̀rēvú céré kuú má dr̄igé, ma ri ̀tē ní, 'bo sē mí má ní kuyé, ā'diātās̄iyā mí Ɛrivé ̀úkú. Má ícó ̀nj̄ilk̄nyā 'oó s̄i 'd̄iri t̄iṅi Múngú ̀ndr̄et̄i gé ku." ¹⁰ ̀'ḍú ̀lu ̀lu, ̀úkú rĩ ri s̄i Yòsépá vúgá s̄i, 'bo Yòsépá gā lagá Ɛri be s̄i, Yòsépá lē 'i ítrú adrii Ɛri ā gārā gá ̀inyiṅa ku.

¹¹ ̀'ḍú ̀lu, Yòsépá fi m̄uzú jó agá 'dā́á ívé ẹ̀z̄i ngangará gá, ̀t̄i'ba ẹ̀z̄i nga'ba jó agá 'dālē rĩ pi ̀lun̄áni jó agá 'dālē 'dā́yo. ¹² ̀Úkú rĩ ní Yòsépá vé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ ruzú, Ɛri ní 'yozú k̄nĩ, "Mí ímú, 'bá lakí mí be." 'Bo Yòsépá ní 'i pazú dr̄i ni gé s̄i ̀kp̄o s̄i, ku ívé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ kú ̀úkú rĩ dr̄igé 'd̄igé, nga ápá f̄uú jó rĩ agás̄i ̀m̄v̄é.

¹³ ̀Úkú rĩ kā ndr̄eé Yòsépá ku ívé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ kú 'i dr̄igé 'd̄igé, Yòsépá ápá f̄uú jó rĩ agás̄i ̀m̄v̄é gí, ¹⁴ ̀úkú rĩ z̄i ̀t̄i'ba ẹ̀z̄i nga'ba ívé jó agá rĩ pi, Ɛri ní 'yozú k̄p̄i ní k̄nĩ, "Ími ndr̄ek̄i dr̄i ká, má ágó ni ̀ij̄i ̀Eb̄er̄égú n̄ori ímú 'bā u'daá! Ífi jó agá n̄óó, lē laá má s̄i, 'bo á tre gb̄irilí. ¹⁵ Kā ndr̄eé á tre gb̄irilí, ku ívé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ kú má gārā gá n̄ogó, ápá f̄uú jó rĩ agás̄i ̀m̄v̄é."

¹⁶ ̀Úkú rĩ 'bā Yòsépá vé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ kú 'i gārā gá c̄imgbá ágó ní ní ícángará gá 'bēt̄i. ¹⁷ Ɛri ní kúru tā 'd̄iri ̀l̄l̄uzú ágó ní ní k̄nĩ, "Èb̄er̄égú t̄uḡer̄i rú mí ní ̀ij̄i 'd̄iri, lē ma rūj̄i lazú ̀áni ̀kp̄o s̄i. ¹⁸ 'Bo má kā tre gb̄irilí, 'bá rĩ pi z̄ij̄i ímú má ̀iz̄a koó, ku ívé b̄ongó akoó r̄ũk̄ũ rĩ kú má dr̄igé n̄ogó, nga ápá f̄uú jó rĩ agás̄i ̀m̄v̄é."

¹⁹ Yòsépá vé ̀mbúgú Pótifā kā tā ̀úkú ní ní ̀l̄l̄úú 'í ní 'd̄iri ȳi, 'a ni ve Yòsépá ní ̀unj̄i ̀unj̄i. ²⁰ Pótifā j̄i Yòsépá ri mūj̄i 'beé jó ̀ngũ ̀ȳizú rĩ agá, v̄urā 'bāgú rĩ ní rizú 'bá ri'ba tā ̀unj̄i 'o'ba rĩ pi ̀ȳizú rĩ agá.

'Bo Yòsépá kā rii adrii jó ̀ngũ ̀ȳizú rĩ agá 'dā́, ²¹ ̀Úpí Múngú ri adrii Ɛri be tr̄ú, 'bā ẹ̀sì múké Ɛri ní, sē ̀mbúgú riipi 'bá í ní ̀ȳi jó ̀ngũ ̀ȳizú rĩ agá rĩ pi ̀tēépi rĩ lē Yòsépá ri lēl̄ē. ²² Kúru ágó ̀mbúgú riipi 'bá í ní ̀ȳi rĩ pi ̀tēépi rĩ 'bā Yòsépá ri ̀mbúgú rú 'bá í ní ̀ȳi rĩ pi dr̄igé, tā í ní rii ngaá jó ̀ngũ ̀ȳizú rĩ agá 'dā́ rĩ, ku ẹ̀z̄i ní céré kuú Yòsépá dr̄igé. ²³ Ágó ̀mbúgú riipi 'bá í ní ̀ȳi rĩ pi ̀tēépi rĩ ē ẹ̀sì tĩ tā āzi s̄i ̀lun̄áni kuyé, ā'diātās̄iyā ̀Úpí Múngú ri Yòsépá be tr̄ú, sē tā Yòsépá ní rii 'oó rĩ pi céré ri adrii m̄uzú múké.

40

Yòsépá ̀l̄l̄ú 'bá í ní ̀ȳi rĩ pi vé urobí ē ififí

¹ V̄udr̄i ní kā v̄yũ mādā, 'bāgú ̀Ej̄ep̄et̄o vé rĩ vé 'bá riipi Ɛri ní íwá s̄ēpi rĩ pi Ɛrivé 'bá riipi pánga á'd̄ipi rĩ be 'okí tā ̀unj̄i, sē 'bāgú rĩ ā 'a ve ̀áni rá. ² 'Bāgú ̀Ej̄ep̄et̄o vé rĩ ā 'a ve ívé ̀ugalaku riipi íwá s̄ēpi rĩ ní, āzini ̀ugalaku riipi pánga á'd̄ipi rĩ ní ambamba, ³ ú'bé k̄p̄i jó ̀ngũ ̀ȳizú ̀mbúgú ̀ngũ

ūtēepi rī ní rií ūtēé rī agá, vūrā ī ní Yōsépā ri 'yīzú rī agá. ⁴ Āmbúgú riípi āngū ūtēepi rī eḗi kōpi kú Yōsépā dríge, Yōsépā ri kōpi ūtēé nī.

Kōpi ká adrii jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá caá ú'dú be āco, ⁵ 'bāgú Ējēpétō vé rī vé ágó riípi iwá sēepi īri ní rī pi ágó riípi pánga á'dípi īri ní ī ní ū'yīi kuú jó āngū ū'yīzú rī agá rī be, urobí ní kōpi ūbīzú ĩrītrō, 'bo urobí rī pi vé ífífi āndiāndi.

⁶ Ū'būṭiṅá rī sī, Yōsépā ká muḗ kōpi vúgá 'dālē, ndre kōpi adriki kuú ízákizā rú. ⁷ Yōsépā ní kúru 'bāgú rī vé ūgalaku rī pi zizú kīnī, "Āndrū ĩmi adriki kuú ízákizā rú 'dīni āsī?"

⁸ Kōpi ní újázú īri ní kīnī, "Urobí ūbī 'bā ĩrītrō, 'bo 'bā āzi 'bā ní tā ni ē ífífi ūlūupi ní 'dāáyo."

Kúru Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú ri ícó urobí rī vé ífífi ūlū nī. ĩmi ūlúki drī má ní urobí ĩmi ūbīpi rī ká."

⁹ Kúru 'bāgú rī vé 'bā riípi īri ní iwá sēepi rī ní urobí 'i ūbīpi rī ūlūzú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma, á ndre peṭi vīnyō vé ni má eṇdreṭi gé.

¹⁰ Peṭi vīnyō vé rī drīṭi be na. Peṭi rī ká í'dó rúú, koro īri ní í'dózú fū zozú, īri ní 'azú. ¹¹ Á ru 'bāgú rī vé kópō kú má dríge, má ní vīnyō rī vé ū'a u'duzú, má ní zozú 'bāgú Ējēpétō vé rī vé kópō agá, má ní kópō rī sēzú 'bāgú rī dríge."

¹² Yōsépā ní 'yozú īri ní kīnī, "Urobí rī vé ífífi 'dīni, drīṭi na 'dī'bée, īri ú'dú na. ¹³ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétō vé rī ímú mi trū rá, īri mi 'bā gō mívé eḗi gé ūzi, mi ímú īri ní iwá rī sē nī, sū mí ní rií ándúrú sēe īri ní rī tīṅi. ¹⁴ 'Bo mívé tā eḗi dō muḗzú múké, mí ūsū má tā be, 'i 'bā eḗi múké má ní, mí ūlū mávé tā 'bāgú Ējēpétō vé rī ní, ā trū rī ma jó āngū ū'yīzú rī agá nōósi rá. ¹⁵ Ā'diātāsīyā ruḗi ma ūkpō sī íjī 'bā Ēbérē vé rī pi vé āngū agá 'dāási. Ējēpétō agá nōgó, á 'o tā āzi ūnjí ī ní ícózú ma 'yīzú ānī ālunáni kuyé."

¹⁶ Āmbúgú riípi pánga á'dípi rī ká ndreé Yōsépā ūlū urobí rī vé ífífi múké, īri ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí ūbī kpá ma rá. Urobí rī kīnī, á ri ūvú na pánga be agá ni pi 'dú muḗzú drī sī. ¹⁷ 'Bāgú Ējēpétō vé rī vé ngá ī ní á'dí gí rī pi ārēvú céré ūvú urugégélésī rī agá, 'bo āriṅá rī pi rikí ngá rī pi teé ūvú rī agá má dríge 'dīge."

¹⁸ Yōsépā ní 'yozú īri ní kīnī, "Urobí rī vé ífífi 'dīni, ūvú na 'dī'bée, īri ú'dú na. ¹⁹ Ū'dú na ni gé, 'bāgú Ējēpétō vé rī mí drī lī, īri mívé āvū 'yī peṭi síge. Āriṅá rī pi mívé āvū te rá."

²⁰ Ká muḗ caá ú'dú na ni gé, ú'dú 'dāri, ú'dú ī ní 'bāgú rī vé ṭiṅará ā tā ígázú rī. 'Bāgú rī 'bā ūmū, zī ívé ūgalaku rī pi ārēvú céré ímú ūmū rī ā nyangará gá. Zī kpá ívé āmbúgú riípi 'i ní iwá sēepi rī pi, āmbúgú pánga á'dípi rī be ímúzú ūmū rī gé ĩndī. ²¹ 'Bāgú Ējēpétō vé rī ní āmbúgú riípi 'i ní iwá sēepi rī 'bāzú gōzú ívé eḗi gé ūzi, ā sē rī 'i ní iwá rī sū īri ní ándúrú rií sēe rī tīṅi. ²² 'Bo 'yī āmbúgú riípi pánga á'dípi rī peṭi síge, sū nyo Yōsépā ní ĩrívé urobí ūlūú rī tīṅi.

²³ 'Bo 'bāgú rī vé āmbúgú riípi īri ní iwá sēepi rī ūsū Yōsépā ā tā kuyé, āvī ĩrívé tā sī rá.

1 Ílí ìrī ā vùdrī gé, 'bāgú Ējēpétò vé rī ūbī urobí kīnī, 'í tu pá kuú yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī tī gé. 2 Tī ézīrī usese, rú'ba be múlímúlí ni pi ífúkí yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī agá 'dāásī āmvé nōó, kōpi rikí ízíríkō rī pi nyaá. 3 Tī 'dī'bée ā vùdrī gé, tī urukō ézīrī rú'ba be jīrī, úyí'ba kú gorocé ni pi ífúkí kpá yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī agá 'dāásī āmvé nōó, tukí pá kuú tī usese pá tu'ba kuú yīī gārā gá rī pi ā gārā gá. 4 Tī rú'ba be jīrī, úyí'ba kú gorocé 'dī'bée nyakí tī ézīrī usese rú'ba be múlímúlí 'dī'bée rá. Kúru 'bāgú Ējēpétò vé rī ní aruzú.

5 'Bāgú rī gō kpá ú'dú koó dīī, urobí āzi gō kpá ìri ūbīī dīī, urobí rī agá 'dāá, ndre ūndú ayi drī be ézīrī ūndú peṭī ālu sígé, 'a gbálígbálí, mī be múké múké. 6 Vùdrī ni gé, ūndú ífū drī be ézīrī ūndú peṭī ālu 'dīri ā rú'ba gá, kōpi ayíkí céré kuú mūnīmūnī rú, ūlī íbī ívī ūṭú ní ífūngará gálésí, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī únyú ānī rá. 7 Ūndú mūnīmūnī rú 'dī'bée utekí ūndú 'aapi mī be múké múké 'dī'bée rá. 'Bāgú Ējēpétò vé rī ní kpá aruzú, nī áamá rá 'yozú kīnī, ngá rī urobí ūbī 'i nī.

8 Kā muṭú adrii ū'bútīṅá rī sī, 'bāgú rī ē drī ábá céré céré. Īri ní újógú rī pi zìzú, āzini 'bá tā nī'ba ambamba āngū Ējēpétò vé rī agá rī pi zìzú ímúzú 'í vúgá nōlé. Īri ní urobí rī ūlúzú kōpi ní, 'bo 'bá āzi urobí rī vé íffíí ūlúúpi ìri ní ālunāni 'dāáyo.

9 Kúru 'bāgú Ējēpétò vé rī vé āmbúgú riipi ìri ní íwá sēepi rī ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Ú'dú āndrū rī gé, má ígá tā má ní ándúrú āvìzú ānī rī gí. 10 Mí 'a ve ándúrú 'bá ní mívé āmbúgú riipi pánga á'dípi rī be, 'í 'be 'bá jó āngū ū'yìzú āmbúgú āngū ūtēepi rī ní rīi ūtēé rī agá. 11 Īnīṅá āzi sī, urobí ūbī 'bá ìrītrō āmbúgú riipi pánga á'dípi rī be, urobí rī pi vé íffíí āndiāndí. 12 Sā 'dāri gé, Ēberēgú āzi ri adrii 'bá be trū jó āngū ū'yìzú rī agá 'dāá, ìri ātí'ba āmbúgú āngū ūtēepi rī vé ní. 'Bá ūlūkí urobí 'bá ūbīpi rī ìri ní, ūlū 'bá ālu ālu vé urobí ē íffíí rá. 13 Tā rī pi ngakí nyo 'í sūyí Īri ní ūlūú 'bá ní rī tīnī. 'Bākí ma gōó mávé èzī gé ūzi, 'yīkí ágó riipi pánga á'dípi rī peṭī sígé."

14 Kúru 'bāgú rī ní 'bá pēzú muzú Yōsépā ri zìzú, koro ī ní Yōsépā ri íjìzú jó āngū ū'yìzú rī agá 'dāásī āmvé. Yōsépā ní 'í drī'bí fazú, ìri ní ívé bōngó újázú, ìri muzú pá tuzú 'bāgú rī èndreṭī gé.

15 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí ūbī ma, 'bo 'bá āzi urobí rī vé íffíí ūlúúpi má ní ni ālunāni 'dāáyo. Á yī kīnī, urobí ūbī dō 'bá rī, 'bá rī ūlū dō mí ní, mí urobí rī vé íffíí ūlū rá."

16 Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Má ícò urobí rī vé íffíí ūlūú mávé ūkpō sī bā ku, Múngú ri ícò urobí rī vé íffíí ūlū mí ní nī."

17 Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Urobí rī ūbī ma kīnī, á tu pá kuú yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī tī gé. 18 Tī ézīrī usese rú'ba be múlímúlí ni pi ífúkí yīī āmbúgú dīpi dīdī rī agá 'dāásí, kōpi rikí ízíríkō rī pi nyaá. 19 Tī 'dī'bée ā vùdrī gé, tī urukō ézīrī rú'ba be jīrī, úyí'ba kú gorocé ni pi ífúkí kpá yīī rī agá 'dāásí āmvé nōó. Ūkú ni, á ndre drī tī sū 'dī'bée tīnī rú'ba be jīrī, úyí'ba gorocé ni pi āngū Ējēpétò vé rī agá nōgò kuyé. 20 Tī rú'ba be jīrī, úyí'ba gorocé 'dī'bée nyakí tī usese, rú'ba be múlímúlí ífū'ba drīdrī rī pi rá. 21 Kōpi ká tī usese 'dī'bée nyaá gí, 'bá āzi ícòpi nīpi ámápi 'yozú kīnī kōpi nyakí tī usese 'dī'bée gí 'dīni ni 'dāáyo, ā'diātāsīyā kōpi áwíkí adrii kuú gorocé sū ī ní adrii ūkú rī tīnī. Kúru má ní aruzú.

22 “Á gō kpá urobí āzi ūbīí dīí, urobí rī agá 'dāá, á ndre ūndú ayi drī be ézīrī ūndú peṭi ālu sígē, 'a gbálígbálí, mī be múké múké. 23 Vúdrī ni gé, ūndú gō ifúú drī be ézīrī ūndú peṭi ālu 'dīri ā rú'ba gá, kōpi ayikí céré mūnimūnī rú, ūlī íbī ívú ūtū ní ífūngará gálésī, ūlī rī koko, sē ūndú rī vé bī ūnyú ānī rá. 24 Ūndú mūnimūnī rú 'dī'bée utekí ūndú drī be ézīrī 'a'bée mī be gbálígbálí 'dī'bée rá. Má ūlū urobí 'dīri újógú rī pī ní, 'bo 'bá āzi ífíí ní ūlūúpi má ní 'dāayo.”

25 Kúru Yōsépā ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, “Āmbúgú mávé rī, mívé urobí 'dī'bée írītró lū céré tā ālu rī. Múngú i'da tā 'í ní lēé ngaá rī. 26 Tī usese ézīrī rú'ba be múlímúlí 'dī'bée, kōpi ílī ézīrī rī pī vé tā i'da. Ūndú drī be ézīrī 'aápi mī be gbálígbálí 'dī'bée, kōpi kpá ílī ézīrī ālu ālu rī pī vé tā i'da. Ílī ézīrī 'dī'bée agá, ānyāngā ri ímú ka ambamba. Urobí 'dī'bée ālu rī. 27 Tī ézīrī rú'ba be jīrī, úyí'ba gorocé ífū'ba vúlé rú rī pī, kōpi ílī ézīrī rī pī vé tā i'da. Ūndú drī be ézīrī ayiipi mūnimūnī rú, ūlī ívīpi ūtū ní ífūngará gálésī, kōpi koko, ūndú rī vé bī sēepi ūnyúpi rá 'dī'bée, kōpi kpá ílī ézīrī ālu ālu rī pī vé tā i'da. Kōpi ílī ézīrī ēbīrī ní ímúzá 'dezá rī vé tā i'da.

28 “Tā 'dīri ímú 'i nga sū má ní ūlūú mí ní rī tīnī, Múngú i'da mí ní tā 'í ní lēé ímú ngaá rī. 29 Ílī ézīrī, ānyāngā ri ímú ka ambamba āngū Ējēpétó vé rī agásī céré. 30 'Bo vúdrī ni gé, ílī ézīrī, ēbīrī ri ímú 'de ambamba, 'bá rī pī ímú āvī ānyāngā kaápi ambamba āngū Ējēpétó vé rī agá rī ā tā sī rá. Ēbīrī rī ímú 'bá rī pī fū ūnjī ūnjī āngū Ējēpétó vé rī agá. 31 Ēbīrī ri ímú 'de ūnjī ūnjī, ānyāngā ótú kaápi āngū rī agá ambamba 'dāri vé tā rī āvī kōpi drīgé sī rá. 32 Múngú sē urobí rī ūbī mí vú be írī, ā'diātāsīyā Múngú lē tā rī 'dūyí ngaá sū 'dīri tīnī, íri ímú tā rī 'dū nga mbēlēnā.

33 “'Bāgú Ējēpétó vé rī, lē mí ndā 'bá úmī be tā nīipi múké múké ni, mí 'bā íri adrii āmbúgú rú āngū Ējēpétó vé rī ā tā mbaá. 34 'Bāgú Ējēpétó vé rī, lē mí ūpē 'bá ūgalaku rú ni pī āngū Ējēpétó vé rī agásī, kōpi ā rikí ānyāngā kaápi ambamba ílī ézīrī agá 'bá rī pī ní rií ikūnāá rī pī úmú, tōwú ni pī agá, kōpi ā 'dukí ālu. 35 Ílī ānyāngā ní ímúzá kazú múké 'dī'bée agá, āmbúgú mávé rī, lē mí sē tāimbī, lē ūgalaku rī pī ā úmúkí ānyāngā fífi rī, kōpi ā jīkí 'bāá kūrú ívé rī pī agá jó ānyāngā 'bāzá rī pī agá. Lē kōpi ā 'bākí āngaráwá rií ānyāngā rī ūtēé, ānyāngā ā adri rí kūrú rī pī agá anigé. 36 Ānyāngā 'dīri í 'bā ku 'bá āngū rī agá rī pī ní, kōpi ē ímúkí rí nyaá sá ēbīrī ní ímúzá 'dezá ūnjī ūnjī ílī ézīrī āngū Ējēpétó vé rī agá rī gé, ā'diātāsīyā ēbīrī ā fū rí 'bá āngū nōri agá rī pī ku.”

'Bākí Yōsépā ri gávānā rú āngū Ējēpétó vé rī agá

37 'Bāgú Ējēpétó vé rī pī ívé ūgalaku rī pī be, kōpi ā'yíkí tā Yōsépā ní 'yoó 'dīri rá. 38 'Bāgú Ējēpétó vé rī ní 'yozú kīnī, “'Bā nyo ícó 'bá Índrī Uleteré Múngú vé rī ní ású sū ágó nōri tīnī ní ísú rá?”

39 Kúru 'bāgú Ējēpétó vé rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Múngú i'da mí ní urobí rī pī vé ífíí céré gí, 'bá āzi úmī be tā nīipi sū mí tīnī āluṅáni 'dāayo. 40 Ma mí 'bā adri āmbúgú rú mávé ūgalaku rī pī drīgé, 'bá mávé rī pī céré tā mí ní 'yoó rī 'dū nga. Má ní adrii 'bāgú rī sī, ma adri āmbúgú mí drīlégá.”

41 Kúru 'bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Á 'bā mi nóni adrii āmbúgú āngū Ējēpētō vé rī agāsī céré.” 42 'Bāgú rī ní ívé kátrī* ĩ ní 'í rụ sīi rụ'ba ní gé rī ínjézú suzú Yōsépā ā drī mvāṅá gá. Īri ní Yōsépā rī úsúú bōngó ũnyī be ní sī, ĩri ní ngá dábú rú ní 'í'dúúú 'yízú umbe ní gé. 43 'Bāgú rī sē ívé 'bá 'deepi 'í úgóró gá rī vé ārābīyā hūsānī ní rīi seé rī, Yōsépā rī únjú ānī nī. 'Bá Yōsépā endrētj gé rī pi rikí 'ó'ú 'ú'dúkó be uru 'daá kīnī, “Īmi kukí lētj Yōsépā ní!” Tā 'diri lū 'yozú kīnī, 'bāgú rī 'bā Yōsépā rī gávānā rú āngū Ējēpētō vé rī agá gí.

44 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mā adri dō 'bāgú drāāsiyā, 'bá āzi ícó tā āzi 'oó āngū Ējēpētō vé rī agá nōgó mí tị ākó ku.” 45 'Bāgú rī ní Yōsépā ā rụ 'dazú Ēfēnētā Pāneyā. Īri ní Āsēnētā rī sēzú Yōsépā ní ũkú rú. Āsēnētā rī mvā ũkú átálágú Pōtīfērā kūrj Ónō† vé rī agá rī vé ní. Yōsépā ní éćizú āngū Ējēpētō vé rī agāsī céré.

46 Yōsépā ní 'í'dózú ězj ngazú gávānā rú 'bāgú Ējēpētō vé rī ā pálé gá rī gé, ísú ākūdē ĩri ílí be pŭkŭ na. Yōsépā ku 'bāgú rī kú 'dīgé, rī éćj mŭzú āngū Ējēpētō vé rī agāsī āngū rī úndré nī. 47 Ílí ězjřj ĩ ní 'yoó ānyāngā rī ka ānī ambamba 'dī'bee agá, ānyāngā ka āngū rī agá ambamba. 48 Yōsépā ní ānyāngā kaapi ílí ězjřj agá āngū Ējēpētō vé rī agá rī úmúú, ĩri ní 'bāzú jó ānyāngā 'bāzú rī pi agá kŭrj rī pi agāsī. 'Bā ānyāngā ĩ ní 'aá kŭrj ālu ālu ā gārā gá rī kŭrj ĩ ní ānyāngā rī 'āzú 'dāri agá. 49 Yōsépā úmú ānyāngā rī āmbúgú āmbúgú jó ānyāngā 'bāzú rī pi agá 'daá, sŭ cinyáfā troopi kú ngŭ yjřj gārā gá rī tŭnĭ, gō ānyāngā rī ā ũ'bingará, āzini sīngará ní kuú rá, ā'diātāsiyā ānyāngā rī ambamba, ícókí ũ'bjj bā ku.

50 Ēbjřj rī ní drī 'dezú kuyé rī gé, átálágú Pōtīfērā kūrj Ónō vé rī agá rī vé mvā ũkú Āsēnētā tị Yōsépā ní anji āgō řřj. 51 Yōsépā 'da ívé mvā kāyú rī ā rụ Mānāsē 'i,‡ kīnī, “Múngú sē mávé ízāngā ā tā āvī mā éšj agāsī gí, āzini ízāngā mā éšj agá 'bá má étépj vé 'bētj āsámúú gé rī pi ā tā sī rī, āvī mā éšj agāsī gí.” 52 Yōsépā 'da ívé mvā 'deepi kāyú rī vú sī rī ā rụ Ēfērēmā,§ ā'diātāsiyā kīnī, “Āngū má ní ízāngā nyazú nōri agá, Múngú sē ā gō mvā āzi tĭj gí.”

53 Ílí ězjřj ānyāngā ní kazú ambamba āngū Ējēpētō vé rī agá rī ní dezú. 54 Kúru ílí ězjřj ěbjřj vé rī ní 'í'dózú sŭ Yōsépā ní 'yoó rī tŭnĭ. Ēbjřj rī 'de āngū Ējēpētō ā gārā gá sī rī pi agāsī céré, 'bo āngū Ējēpētō vé rī agāsī céré ānyāngā anigé. 55 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé ānyāngā kā deĵ, ěbjřj rī 'í'dó kōpi fuĵ ũnjj ũnjj, kōpi 'í'dókí rīi ngoó 'bāgú rī bjlé gá kīnī, 'í lékí 'bāgú rī ā sē ĩ ní ānyāngā. Kúru 'bāgú rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi mŭkí Yōsépā vúgá, tā ĩri ní lūú ĩmi ní rī, lē ĩmi 'dukí ngaāngā.”

56 Ēbjřj rī kā 'deé āngū rī agāsī céré, Yōsépā ní jó ānyāngā 'bāzú rī ē tị zjřj, ĩri ní ānyāngā fífj rī ũzizú 'bá Ējēpētō vé rī pi ní, ā'diātāsiyā ěbjřj rī 'de ũnjj ũnjj āngū Ējēpētō vé rī agāsī céré. 57 'Bá āngū rī pi agāsī rī pi

* **41:42** 41:42 Kátrī: Kátrī 'bāgú rī ní sēé Yōsépā ní rī vé ífífj ĩri 'díni, 'bāgú rī sē Yōsépā ní ũkpō tājmbj sēzú 'bá rī pi ní rụ ívé rī sī. † **41:45** 41:45 Ónō: Átálágú Ónō vé rī rī ũtj ĩnjj múngú rú, 'da ũtj ĩri ní rīi ĩnjj múngú rú 'diri ā rụ Rē. Rụ Ónō 'diri Ēbérē tị sī. Gjřkřj tị sī ĩ zj Hēliyōpólísi.

‡ **41:51** 41:51 Mānāsē: Rụ Mānāsē 'diri vé ífífj, ízāngā rī ā tā āvī éšj agāsī gí. § **41:52** 41:52 Ēfērēmā: Rụ Ēfērēmā 'diri vé ífífj, Múngú sē ā gō mvā āzi tĭj gí.

ārēvú céré 'dekí muųú ānyāngā fifí jeé Yōsépā vúgá āngū Ējēpētō vé rī agá 'dāá, ā'diātāsīyā ēbīrī rī 'de āngū vū drīgé rī pi agásī céré.

42

Yōsépā édrīpīi muųí ānyāngā jeé Ējēpētō gá

¹ Yōkóbū kā yīi kīnī, ānyāngā Ējēpētō gá 'dālé anigé, ĩri ní 'yozú 'í enjīpīi ní kīnī, “Ngá ĩmi ní pá tuzú kú 'dīgé rizú ĩmi úndrēzú ĩmi āsámuvú gé sī 'dīni rī ā'di? ² Á yī kīnī, ānyāngā Ējēpētō gá 'dālé anigé, ĩmi muųí 'bá ní ānyāngā rī jeé, 'bā adríkí rī ídri rú, 'bā ūdrākí rī ku.”

³ Kúru Yōsépā vé édrīpīi muųrī rī pi ní 'dezú muųú ānyāngā rī jengará gá Ējēpētō gá 'dālé. ⁴ 'Bo Yōkóbū pē Yōsépā édrīpī Bēnyēmīnē rī muųú édrīpīi vúgá sī ĩndī kuyé, ā'diātāsīyā 'o ūrī sī, ūsū déna tā ūnjī rī muų ĩri ĩsú rá. ⁵ Īsērélé vé anjī rī pi muųí 'bá muų'bá ānyāngā jengará gá Ējēpētō gá 'dālé rī pi be trú, ā'diātāsīyā ēbīrī rī 'de kpá āngū Kānānā vé rī agá 'dālé ĩndī.

⁶ Sā 'dāri gé, Yōsépā rī gāvānā āngū Ējēpētō vé rī agá 'dālé nī, rī ānyāngā rī sēé jeé 'bá rī pi ní nī. Yōsépā édrīpīi ká caá 'dālé, kōpi ní kūmūcí ūtīzú, ĩ drī sīzú vúgá Yōsépā endrētī gé. ⁷ Yōsépā kā 'í édrīpīi ndrēé, nī kōpi áamá bá, 'bā 'í kú sū 'í 'bá túngú ní tīnī, átá kōpi ní ōjōgō sī, ĩri ní kōpi zīzú kīnī, “Īmi íbíkí ímú íngōósīla?”

Kōpi ní újázú kīnī, “'Bá íbíkí ímú Kānānā gálésī, 'bá ímúkí ānyāngā jeé.”

⁸ Yōsépā ā nī dō édrīpīi rá drāáasiyā, édrīpīi nīkí ĩri áamá kuyé. ⁹ Yōsépā ní urobí ótú 'í ūbīpi kōpi ā tā sī 'dāri ígázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bá āngū úmí'bá ní pi! Īmi ímúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní ūtēé ku rī íngōrī?”

¹⁰ Kōpi ní újázú kīnī, “Āmbúgú 'bávé rī, adri 'dīni kuyé. 'Bā átī'bá mívé nī, 'bá ímúkí ānyāngā jeé. ¹¹ 'Bá céré anjī 'bá ālu vé nī. 'Bā 'bá tā 'o'bá pīrī ní pi, 'bá adríkí 'bá āngū úmí'bá ní pi ku.”

¹² Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Adri 'dīni kuyé! Īmi ímúkí āngū 'bávé rī úmí, dō vūrā ĩ ní ūtēé ku rī íngōrī?”

¹³ Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Āmbúgú 'bávé rī, 'bā muųrī drī ní ĩrī, 'bá céré édrīpī, 'bā anjī ágó rīipi adriipi āngū Kānānā vé rī agá rī vé nī. 'Bávé édrīpī ūđú rī ĩri vúlé 'bá étēpī vúgá 'dāá'dā. 'Bávé édrīpī ālu rī drā gí.”

¹⁴ Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Sū té má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi 'bá āngū úmí'bá ní pi! ¹⁵ Á lē nīi dō ĩmi rī tā áda 'yo. Á sō ūyō 'bāgú rī ā rú sī, ĩmivé édrīpī ūđú rī ícá dō nōgó kuyé, ĩmi ícókí fūú āngū Ējēpētō vé rī agá nōósī ku. ¹⁶ Lē ĩmi pēkí 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā muų ĩmi édrīpī rī bīi, ĩmi ace'bée rī pi, ma ĩmi 'be jó āngū ū'yīzú rī agá, mā nī rī áamá dō tā ĩmi ní 'yoó rī tā áda. Dō tā ĩmi ní 'yoó rī adri tā áda kuyé, 'bāgú rī ā rú sī, ĩmi 'bá āngū úmí'bá ní pi!” ¹⁷ Yōsépā ní kōpi suzú céré jó āngū ū'yīzú rī agá caá ū'dú be na.

¹⁸ Ká muų adrii ū'dú na ní gé, Yōsépā ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Á ru Múngú rī rá, ĩmi 'okí dō sū má ní 'yoó rī tīnī, ĩmi ídri rá. ¹⁹ Īmi dō 'bá tā 'o'bá pīrī ní pi, lē 'bá ālu ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, ā adri jó āngū ū'yīzú rī agá nōgó, ĩmi ace'bée rī pi, lē ĩmi jīkí ānyāngā rī muųú vúlé 'bá ĩmivé 'bētī āsámuvú gé ēbīrī ní rīi fuų 'dā'bée ní. ²⁰ 'Bo ĩmi muųí ĩmivé édrīpī ūđú rī ĩjī ímú

má vúgá nōlé, ā lū rí 'yozú kīnī, ĩmi ri tā áda 'yo, ā ú'díkí rí ĩmi drāá ku." Yōsépā édrípìjì ā'yíkí tā 'dīri rá.

²¹ Kòpì ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ádarú ĩ ri 'bā ĩrīñā tā 'bá ní 'oó 'bā édrípì Yōsépā ní rī sī. 'Bá ndrekí ĩzāngā ándúró ĩri ní 'i ĩmāmālázú ívé ĩdri ā tā sī rī rá, 'bo 'bá yíkí ĩrívé tā kuyé, sē 'bá ní rizú ĩzāngā nōri nyazú ání."

²² Rūbēnā ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Á 'yo ándúró ĩmi ní kuyé? Má kīnī, ĩmi 'díkí mvá rī ku fò! ĩmi gākí yígá sī. Sē nóni 'bā ri ĩzāngā nya, 'bá ní ĩri 'dìjì drāá rī sī." ²³ Kòpì nīkí áamá 'yozú kīnī, Yōsépā yì tā ĩ ní átá rī gi 'dīni kuyé, ā'diātāsīyā 'bā ázi ri átángá kòpì ní átá rī újá nī.

²⁴ Yōsépā ní ngazú mužú kòpì ā gārā gá sī 'dīisī rá, ĩri ní í'dózú ngozú. ĩri ní 'i újázú gōzú kòpì vúgá 'dāá, ĩri ní gōzú átázú kòpì ní dījì. ĩri ní Sīmīyónā ri ĩpēzú kòpì āsámvú gé 'dīgé, ĩri ní 'yozú ā úmbékí ĩri kòpì endrētì gé 'dīgé.

Yōsépā édrípìjì újákí ĩ gōó Kānānā gá

²⁵ Yōsépā ní tāĩmbì sēzú kīnī, ā tókí ānyāngā fífí kòpívé jūró rī pi agásí, ā 'bākí 'bá ālu ālu vé mūfēngā fífí gōó ĩrívé jūró agá 'dālē ũzi. Á sēkí kòpì ní ngá nyanya, kòpì ā nyakí rí kòpì ní mungará gá lētì gé 'dīgé. Ká kòpì ní ngá nyanya rī sēé gi, ²⁶ kòpì ní ívé ānyāngā fífí rī pi ũdrōzú ívé dōngí rī pi ā úgóró gá, kòpì ní 'dezú mužú.

²⁷ Āngū rī kā nījì, kòpì ní pá tuzú. 'Bá ālu kòpì āsámvú gé 'dīgé, ĩri ní ívé jūró ē tì zjzú, 'i í'djì rí ānyāngā sēé ívé dōngí rī ní, ĩsù ívé mūfēngā fífí rī kú jūró rī agá 'dāá. ²⁸ ĩri ní 'yozú édrípìjì ní kīnī, "ĩmi ndrekí drī ká! Újákí mávé mūfēngā fífí gōó vúlé, mūfēngā fífí rī kú mávé jūró agá nō!"

Kòpì ē ēsì tī rŭcŭ, kòpì ā rŭ'bá yā kpīrīkpīrī, ógúpì ndre ógúpì ri, kòpì ní 'yozú kīnī, "Múngú 'o 'bā 'dīni āsī?"

²⁹ Kòpì ká caá ĩ étépì Yōkóbū vúgá Kānānā gá 'dāá, kòpì ũlŭkí tā 'i ngaápi ĩ rŭ'bá gá rī pi ārēvú céré ĩri ní, kòpì kīnī, ³⁰ "Gávānā āngŭ Ējēpétō vé rī agá rī átá 'bá ní ōjōgō sī, kīnī 'bā ri āngŭ Ējēpétō vé rī úmí. ³¹ 'Bá ní 'yozú ĩri ní, "Bá adrikí 'bā āngŭ úmí'bá ni pi ku, 'bā 'bá tā 'o'bá pīrì ni pi. ³² 'Bá édrípì rī mudrì drī ní ĩrī, 'bá anjì 'bá ālu vé ní āngŭ Kānānā vé rī agá. Mvá ũdú rī 'bá étépì vúgá vúlé 'dāá'dā, 'bávé édrípì ālu rī drā gi.'

³³ "Gávānā Ējēpétō vé rī ní 'yozú 'bá ní kīnī, 'Á lē nījì dō ádarú ĩmi 'bá tā 'o'bá pīrì ni pi. ĩmi kukí ĩmívé édrípì ālu ní kú má be nōgō. ĩmi jkí ānyāngā rī mužú ĩmívé 'bá 'bētì āsámvú gé ēbírì ní ríi fŭy 'dā'bée ní.

³⁴ ĩmi mukí ĩmívé édrípì ũdú rī bīi ĩjì má vúgá nōó, mā nī rí 'yozú kīnī, ĩmi adrikí 'bá āngŭ úmí'bá ni pi ku, ĩmi 'bá tā 'o'bá pīrì ni pi. Ma ĩmi édrípì rī sē gō ĩmi ní rá, ĩmi ícō éçì ānyāngā je āngŭ nōri agá, 'bá ázi uga ĩmi ku.' "

³⁵ Kòpì ká ríi ívé ānyāngā fífí rī ũdāá jūró rī pi agásí āmvé, 'bá ālu ālu ĩsù ívé mūfēngā fífí rī jūró rī agá 'dāá! Kòpì ká mūfēngā fífí rī pi ndreé, āzini kòpívé étépì Yōkóbū ká mūfēngā fífí rī pi ndreé, kòpì ā rŭ'bá yā kpīrīkpīrī. ³⁶ Kòpívé étépì Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "ĩmi 'bekí mávé anjīnā rī pi āvī! Yōsépā ri nóni 'dāáyo, Sīmīyónā ri kpá 'dāáyo, ĩmi lēkí kpá Bēnyēmīnē rī jīi mužú! Tā ĩmi ní 'oó 'dīri ĩzāngā sē má ní!"

³⁷ Kúru Rübénā ní 'yozú étèpì ní kīnī, “Má íjì dō Běnyēmīnẹ̀ rì Ìgṵṵ kuyé, má à'yī rá, mi ícò mávé anjì ìrì 'dì' bée ú' dī rá. 'Í ku Běnyēmīnẹ̀ rì má drìgé, má ícò ìrì íjì Ìgṵṵ rá.”

³⁸ 'Bo Yòkóbù ní 'yozú kīnī, “Mávè mvá mù 'dálè àlunṣàni ku, à'diātāsīyā édrìpì drā gí, kukì ìrì kú 'ò'dùkùlẹ̀. Tā ùnjí ìsù dō ìrì ècì ìmi ní tuú rì gé létì gé 'dìgé, Ìzāngā rì sī, ìmi sē ma drā rá.”

43

Yòsépā édrìpì jìkì Běnyēmīnẹ̀ rì mùzú Èjèpétò gá 'dāá ìndī

¹ Èbìrì rī áwí 'deé kuú ùnjí ùnjí àngū Kānānā vé rī agá. ² Kòpì ká ànyāngā Ì ní jeé Èjèpétò gá rī nyaá deé gí, kòpìvé étèpì Yòkóbù ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìmi gòkí mùyì 'bá ní ànyāngā àzi jeé.”

³ Yúdā ní 'yozú ìrì ní kīnī, “Ágò àmbúgú rī átá 'bá ní ùkpó ùkpó kīnī, 'Ìmi íjìkì dō ìmìvé édrìpì ùdú rī ìmúzá ìndī kuyé, ìmi gòkí ícá má èndrètì gé dīì ku.” ⁴ Mí à'yī dō 'bá jìkì 'bá édrìpì ùdú rī mùzú ìndī rá, 'bá mù ànyāngā rī je íjì mí ní rá. ⁵ Mí kīnī dō 'bá jìkì ìrì ku, 'bá mùkì ku, à'diātāsīyā ágò àmbúgú rī 'yo 'bá ní kīnī, 'Ìmi íjìkì dō ìmìvé édrìpì ùdú rī ìmúzá ìndī kuyé, ìmi gòkí ícá má èndrètì gé dīì ku.”

⁶ Ìsērélè ní 'yozú kīnī, “Ngá ìmi ní Ìzāngā sèzú má ní 'dìni rī à'dì? Ngá ìmi ní lùzú ágò àmbúgú rī ní ìmìvé édrìpì àzi anigé rī à'dì?”

⁷ Kòpì ní újázú ìrì ní kīnī, “Ágò àmbúgú rī uzì 'bá 'bávè 'bá 'bètì àsámvú gé rī pì à tā sī kīnī, 'Ìmi étèpì rì drī ìdri rú? 'Ìmi édrìpì àzi anigé?’ ‘Bá újákí átángá ìrì ní 'bá uzìzú rī pì rá. 'Bá ícò nì ngóni 'yozú kīnī ìrì 'yo, 'Ìmi íjìkì ìmi édrìpì rì ìmúzá ìndī?”

⁸ Kúru Yúdā ní 'yozú 'í étèpì Ìsērélè ní kīnī, “Mí à'yī 'bá 'dekí mùyì Běnyēmīnẹ̀ be trù, 'bá ícò mù ìrì be rá, 'bá anjì mívé rī pì, mí úlúngu be, 'bávè anjìná rī pì be, 'bá adrikí rí ìdri rú, 'bá ùdrākí rí ku. ⁹ Ma ìrì à tā mba rá, ma ìrì íjì Ìgṵṵ mí vúgá nòlè rá, má íjì dō ìrì Ìgṵṵ mí vúgá nòlè kuyé, tā ní à adri má drìgé, má ní drī adrizú ìdri rú rī gé. ¹⁰ 'Bá izakí té dō sá kuyé, 'bá mùkí té 'dálè gí, 'bá èndìkí té 'bá caá vù be ìrì gí.”

¹¹ Kòpìvé étèpì Ìsērélè ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Dō Běnyēmīnẹ̀ rì mù ìmi vúgá sī ìndī, ìmi tókì ngá múké múké àngū nòri agá rī pì ìmìvé jùrú rī pì agásì, ìmi jìkì sèé ágò àmbúgú rī ní fèfè rú. Ìmi tókì ùdu ngùpì ndrìndrì ní, ònyú, ngá tìbì á'dízú èjì be ngù 'bá ndrìndrì ní pì, mìrẹ̀, kùmpurò, àzini àlìmóndā. ¹² Ìmi 'dùkì mùfèngā fífí ìmi ní ìsù ìmìvé jùrú agá rī pì mùzú ìndī, ìmi 'dùkì mùfèngā rī àzi gbā ìmi ní ìsù 'dìri pí mùzú ìndī, ìmi újákí ìmi ní ìsù jùrú rī pì agá rī pì gòzú vúlè, sá àzi ní sī 'bá àzi ku mùfèngā fífí 'dìri tàlāvì sī. ¹³ Ìmi jìkì ìmi édrìpì Běnyēmīnẹ̀ rì mùzú ìndī, koro ìmi 'dekí mùyì ágò àmbúgú rì vúgá 'dálè. ¹⁴ Múngú Ùkpò 'Dìpa à sē ágò rī è èsì à adri ìdrikìdri ìmi ní, à oyu rí Símìyónā pì Běnyēmīnẹ̀ be Ìgṵṵ vúlè. Dō mávé anjìná rī pì àvì de má drìgé sī cèré, kòpì àvìkí ìngá ìyì.”

¹⁵ Yòkóbù vé anjì rī pì ní fèfè Yòkóbù ní lèé à jìkì sèé ágò àmbúgú rì ní rī pì 'dùzú, kòpì 'dùkì mùfèngā fífí ì ní ìsù jùrú agá rī pì, kòpì 'dùkì kpá àzini gbā ì ní ìsù jùrú agá 'dìri pí, kòpì jìkì Běnyēmīnẹ̀ rì mùzú ìndī. Kòpì ní mùzú cazú Èjèpétò gá 'dálè, kòpì ní 'í 'dazú Yòsépā èndrètì gé. ¹⁶ Yòsépā ká Běnyēmīnẹ̀ pì ndrèé 'í édrìpì be, ìrì ní 'yozú ívé 'bá riipì ívé ngá jó agá

rĩ pi ùtēepi rĩ ní kīnī, “Í jì 'bá 'dī'bée mužú mávé jó agá 'dāá, 'í lị ndrīj, mí á'dí, 'bá nyakí rí kōpi be ùtụ mgbímgbí gé 'dígé.”

17 Ágó rĩ ní ndrīj rĩ lizú á'dízú, sụ Yōsépā ní 'yoó 'í ní rĩ tịnị, ìri ní kōpi jizú mužú Yōsépā vé jó agá 'dālé. 18 Ká kōpi jīj mužú Yōsépā vé jó agá 'dāá, kōpi 'okí ùrī sī. Kōpi í'dókí rii ùsụú kīnī, “Íjìkí 'bá nōgó mūfēngā fífí í ní ándúrú ù'bāá gōó 'bávé jürú agá rĩ pi vé tã sī. Ágó āmbúgú rĩ lē 'bá uruú 'bāá adrii tųgērī ívé ní rú, lē dōngí 'bávé rĩ pi u'duú 'bá drígé sī rá.”

19 Kúru kōpi ní 'dezú mužú átázú Yōsépā vé ágó riipi ìrivé ngá jó agá rĩ ùtēepi rĩ ní kēétílé gá 'dāá. 20 Kōpi kīnī, “Āmbúgú 'bávé rĩ, ándúrú 'bá ímúkí drīdrī ní ānyāngā jeé nōgó rá. 21 'Bo vūrā 'bá ní mužú lazú rĩ gé, 'bá ká 'bávé jürú rĩ pi ē tị ọyụú, 'bá ālu ālu gō ívé mūfēngā fífí ānyāngā jezú rĩ ísú vúgú rĩ vú sī. 'Bá íjìkí mūfēngā fífí rĩ pi ìgōó vúlé nō. 22 'Bá nīkí kuyé ā'di ù'bā 'bávé mūfēngā fífí rĩ pi gōó 'bávé jürú rĩ pi agá nī. 'Bá íjìkí kpá mūfēngā āzi ímúzú ìndí ānyāngā āzi jezú ānī.”

23 Ágó riipi ngá jó agá rĩ ùtēepi rĩ ní 'yozú kīnī, “Ìmi 'okí ùrī sī ku, má é'yí ìmivé mūfēngā fífí rĩ pi gí. Múngú ìmi ní rii ìnjī ìmi étēpi pi be rĩ, ù'bā mūfēngā fífí rĩ pi gōó ìmivé jürú rĩ pi agásí nī.” Kúru ìri ní Simīyónā rí ìjizú ìfüzú jó āngú ù'yizú rĩ agá 'dāásí āmvé kōpi vúgá nōó.

24 Ágó riipi ngá jó agá rĩ ùtēepi rĩ ní āgō 'dī'bée jizú mužú Yōsépā vé jó agá 'dāá. Ìri ní kōpi ní yīi sēzú, kōpi ā ùjìkí rí í pá ānī. Ìri ní kpá ānyāngā sēzú kōpivé dōngí rĩ pi ní. 25 Kōpi údéki fēfē í ní lēé sēé Yōsépā ní rĩ kú ìnógósí rizú Yōsépā rí ùtēzú, kādō ícá ùtụ mgbímgbí gé 'dígé, í sēkí rí ìri ní, ā'diātāsīyā kōpi yíkí kīnī, í ímú ínyá nya Yōsépā pi be trú.

26 Yōsépā ká ícá 'bētī nōlé, kōpi ní fēfē í ní íjì rĩ pi í'dúzú sēzú ìri ní. Kōpi ní kūmūcì ùtjizú, í drī sizú vúgá ìri ẹndrētj gé. 27 Yōsépā ká kōpi ezjī, ìri ní zizú kīnī, “Ìmivé étēpi adriipi ārākā rú ìmi ní tã ní lūú má ní rĩ ìri íngóni? Ìri drī ídri rú?”

28 Kōpi ní újázú ìri ní kīnī, “Mívé átí'bá 'bá étēpi rí drī ídri rú, ìri múké.” Kōpi ní kūmūcì ùtjizú vúgá ìri ìnjizú.

29 Yōsépā ká 'í ẹdrīpi Bēnyēmīnē í ní adrii ìri be ẹndrēpi ālu rĩ ndree, ìri ní zizú kīnī, “Ìmivé ẹdrīpi ùdú rú ìmi ní tã ní lūú má ní rĩ ìri adriipi 'dī?” Ìri ní gōzú 'yozú kīnī, “Mā mvá rī, Múngú ā 'bá ẹsī múké mí ní.” 30 Koro Yōsépā ní füzú jó rĩ agásí, ìri ní mužú fizú ívé jó lazú rĩ agá, ìri ní í'dózú ngozú, ā'diātāsīyā lē ẹdrīpi Bēnyēmīnē rí ambamba.

31 Ká 'í mīlētj ùjīí gí, ìri ní ẹsī úmbézú, ìri ní ìfüzú āmvé. Ìri ní 'yozú átí'bá rĩ pi ní kīnī, “Ìmi íjìkí ínyá rĩ awaa.”

32 Sēkí Yōsépā ní ínyá rĩ ó'dúkúle, ìrivé ẹdrīpi ní sēkí túngú, 'bá Ẹjēpétó vé rĩ pi ní sēkí túngú, ā'diātāsīyā 'bá Ẹjēpétó vé rĩ pi nyakí ínyá 'bá Ẹberé vé rĩ pi be trú ku, kōpi gākí 'bá Ẹberé vé rĩ pi sī. 33 'Bākí Yōsépā ẹdrīpi ùrú Yōsépā ẹndrētj gé ílì í ní kōpi tizú rĩ vú sī, í'dózú mvá káyú rĩ vúgá cazú mvá ùdú rĩ vúgá, kōpi ríkí í úndré í ásámvú gé sī, sē kōpi āyākí ānī āyāyā. 34 Awakí ínyá Yōsépā vé mísá drígé rĩ, jìkí sēé kōpi ní, sēkí Bēnyēmīnē vé rĩ caá vú sī tōwú ndē ẹdrīpi vé rĩ rá. Yōsépā ẹdrīpi ríkí ngá nyaá, āzini ngá mvuú Yōsépā pi be trú, 'bá āzi uga kōpi kuyé.

44

Yōsépā vé kópō ógúpi ógúōgū rī

¹ Yōsépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī ütēepi rī ní kīnī, "Mí ütō ànyāngā āgō 'dī'bée vé jūru rī pi agāsī tré tré, kōpi ní ícō 'dujú bā rá ni. Mí ù'bā 'bá ālu ālu vé mūfēngā gōō ìrivé jūru agá 'dāá vúlé. ² 'Í 'bā mávé kópō ógúpi ógúōgū rī mvá ùdú rī vé jūru agá, 'í 'bā kpá ìrivé mūfēngā ànyāngā jezú rī gōō jūru rī agá 'dāá vúlé." Ágó rī 'du tá rī ngáá sū Yōsépā ní 'yoó rī tñi.

³ Āngū rī ká ówú, ĩ ní āgō 'dī'bée pēzú mužú ívé dōngí rī pi be. ⁴ Kōpi ká drī mužú vūú kūrú rī agāsī rará rú kuyé, Yōsépā ní 'yozú ívé ágó riipi ívé ngá jó agá rī pi ütēepi rī ní kīnī, "'Í mu āgō 'dī'bée ā vūdrī gé sī, mí ísú dō kōpi gí, 'í zī kōpi 'dīni, 'Á 'o ìmi ní tā múké, ngá ìmi ní tā ùnjí 'ozú 'dīni rī ā'di? ⁵ Kópō 'dīri mávé āmbúgú rī ní rizú ngá mvuzú ānī rī, ìri kpá ri èndrī ndrī ānī. Tā ìmi ní 'oó 'dīri ùnjí.' "

⁶ Ágó rī ká mužú kōpi ísú, ìri ní 'yozú kōpi ní sū Yōsépā ní 'yoó 'í ní rī tñi. ⁷ Kōpi ní újázú ìri ní kīnī, "Tā mí ní rii átá 'dīni rī ā'di? 'Bā ātī'bá mívé ni, 'bá ícókí tā 'oó 'dīni ku. ⁸ Mūfēngā fífí 'bá ní ísú 'bávé jūru agá rī pi, 'bá ìjīkí Kānáná gá 'dāásī sēé gōō mí ní rá. 'Bá ícō mívé āmbúgú rī vé ngá ógúpi ógúōgū, dōku dabú ũgū ìrivé jó agá 'dāásī ímúzu ìndī íngóni ngóni? ⁹ Dō mí ísú āmbúgú rī vé kópō 'bá ālu vúgá 'bá āsámvú gé nōgó rá, ā 'dīkí 'bá 'dīri drāá rá, 'bá ìmbítá ĩ ní kuú nō'bée gō adri túgērī mívé ni."

¹⁰ Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, "Múké, ā adri sū ìmi ní 'yoó rī tñi. 'Bá ĩ ní kópō rī ísú ìri vúgá rī, ìri adri túgērī rú nī. ìmi ìmbítá ĩ ní kuú 'dī'bée, ĩmi adri tā ākó, ĩ ìmi oyú rá."

¹¹ Koro 'bá ālu ālu ní ívé jūru í'dúzu 'bāzú vúgá, kōpi ní tì ni oyuzú. ¹² Kúru ágó riipi Yōsépā vé ngá jó agá rī pi ütēepi rī ní í'dózu kōpivé jūru ā 'a ndāzú, í'dó ndāá mvá kāyú rī vé rī agá, cīmgbá cazú mvá ùdú rī vé rī agá. Ísú kópō rī Bēnyēmīnē vé jūru agá. ¹³ Bēnyēmīnē édrīpījī ká tā 'dīri ndreé, kōpi ūsíkí ívé bōngó ĩ rú'bá gá sī kpélékpélé. * Kōpi ní ívé ànyāngā rī pi ùdrōzú ívé dōngí rī pi ā úgóró gá, kōpi ní í újázú gōzú vúlé kūrú rī agá 'dālé ūzi.

¹⁴ Yūdā pi édrīpījī be, kōpi ká caá 'dālé, kōpi ísúkí Yōsépā ri drī jó agá, kōpi ú'békí ĩ vúgá sī Yōsépā èndrētī gé. ¹⁵ Yōsépā ní 'yozú kīnī, "Ngá ìmi ní 'oó 'dīni rī ā'di? ìmi nīkí 'yozú kīnī, 'bá má tñi nōri, ma ícō èndrī ndrī tā rī nīzú ámázú ānī rá 'dīni kuyé?"

¹⁶ Yūdā ní újázú kīnī, "Āmbúgú mávé rī, 'bā 'yokí rí mí ní íngóni? Tā lūupi kīnī 'bā tā ākó rī ā'di? Múngú i'da tā 'bá ní 'oó ùnjí rī āmvé gí. Āmbúgú mávé rī, 'bā 'bá édrīpījī ĩ ní kópō rī ísú ìrivé jūru agá rī pi be, 'bá nóni túgērī mívé ni."

¹⁷ 'Bo Yōsépā ní 'yozú kīnī, "Má ícō tā 'oó sū 'dīri tñi ku! 'Yéngá ágó ĩ ní kópō rī ísú vú ni gé rī, ìri adri mávé túgērī rú nī. ìmi ìmbítá ĩ ní kuú 'dī'bée, ìmi tā ākó, ìmi ícō gō ìmi étēpī vúgá 'dāá rá tā be kīri."

Yūdā mā ágó āmbúgú rī Bēnyēmīnē vé tā sī

* **44:13** 44:13 Kōpi ūsíkí ívé bōngó ĩ rú'bá gá sī kpélékpélé: Kōpi ūsíkí ívé bōngó, ā'diātāsīyā ĩ ní kópō rī ísú Bēnyēmīnē vé jūru agá rī sī, sē kōpi ní ízāngā.

18 Kúru Yúdā ní 'dezu mužú Yōsépā vúgá 'dāá, ĩri ní Yōsépā ri mǎzú kīnī, “Āmbúgú mǎvé rī, ma ātí'ba mǐvé ní, mí ā'yī, mǎ 'yo tā má tị gé sī mí ɛndrɛtị gé nōgó. Mǐvé ũkpō ā adri dō sū 'bǎgú rī vé rī tịnị drǎāāsīyā, lē mī 'a ā ve má ní ku. 19 Āmbúgú mǎvé rī, ándúrú 'í zị 'bǎ ātí'ba mǐvé rī pí, mí kīnī, ‘Īmivé ɛtɛpị anigé? Dōku ĩmivé ɛdrípị anigé?’ 20 ‘Bǎ újǎkí mí ní, ‘bǎ kīnī, ‘Bǎvé ɛtɛpị ri anigé, ĩri ārǎkǎ rú, tị mvá ágónǎ āzi ịsụ ǎkūdē ĩri ārǎkǎ rú. Mvǎ ágónǎ rī vé ɛdrípị drǎ gí, kōpivé ɛndrɛpị agá, mvǎ 'yɛnǎ ĩ ní kuú rī ĩri 'i, ɛtɛpị lē ĩri ambamba.’

21 “Í 'yo 'bǎ ní, mí kīnī, ‘Īmi ịjǎkí ĩri má vúgá nōó, mǎ ndre ĩri má mị sī.’

22 ‘Bǎ 'yokí mí ní, ‘bǎ kīnī, ‘Mvǎ ágó rī ícó 'i ɛtɛpị ri kuú ku, ku dō ɛtɛpị ri gí, ɛtɛpị ri drǎ rá.’ 23 ‘Bo 'i 'yo 'bǎ ní, mí kīnī, ‘Īmi ịjǎkí dō ĩmi ɛdrípị ụdụ rī ịmụ má vúgá nōó ku, úmvúlésí ĩmi ndrekí mǎ ɛndrɛtị dđi ku.’ 24 ‘Bǎ kǎ gōó vúlé mǐvé ātí'ba 'bǎ ɛtɛpị vúgá 'dǎlé, ‘bǎ ũlúkí ĩri ní tā mí ní 'yoó rī rá.

25 “‘Bǎ ɛtɛpị gō 'yoó kīnī, ‘Īmi gōkí muụ 'bǎ ní ǎnyāngǎ āzi jeé.’ 26 ‘Bo 'bǎ újǎkí ĩri ní, ‘bǎ kīnī, ‘Mí ā'yī dō 'bǎ ɛdrípị ụdụ rī muụ 'bǎ be ku, 'bǎ ícókí muụ ku. ‘Bǎ ɛdrípị ụdụ rī mu dō 'bǎ be kuyé, ‘bǎ ícókí ágó ǎmbúgú rī ẽ mịlɛtị ndreé ku.’

27 “‘Bǎ ɛtɛpị ní 'yozú 'bǎ ní kīnī, ‘Īmi nǎkí rá 'yozú kīnī, ũkú mǎvé rī tị má ní anjị ǎgō ịrị. 28 Mvǎ ágó rī āzi fū mužú ǎmvé mǎ rụ'ba gǎ sī gí, má kīnī, “Ūndīkí ĩri kpélékpélé gí.” Ídózú ịnógósị 'dǎá, á gō ĩri ndreé kuyé. 29 Īmi ịjǎkí dō mvǎ ịmbítǎ ǎlu 'dīri mužú ịndí, tā ũnjị ịsụ dō ĩri gí, ĩmi sē mǎvé ārǎkǎ nōri fi 'bụ agá ịzāngǎ agá.’

30 “Āmbúgú mǎvé rī, má ícó mvii gōó má ɛtɛpị vúgá 'dǎá mvǎ rī ǎkó ku, ‘bǎ ɛtɛpị ri adri ịdri rú mvǎ rī ní adrii ịdri rú rī sī, 31 ‘bǎ ɛtɛpị ndre dō mvǎ ágó rī 'bǎ ǎsǎmvú gé 'dǎáyo, ‘bǎ ɛtɛpị ri drǎ rá. ‘Bǎ mǐvé ātí'ba nō'bée, 'bǎ sē 'bǎ ɛtɛpị dēepi gí 'dǎri drǎ rá. 32 Āmbúgú mǎvé rī, á 'yo má ɛtɛpị ní, má kīnī, ‘Ma ícó mvǎ ágó rī ā tā mba rá. Má ịjị dō mvǎ ágó rī ịgōó vúlé nōó kuyé, tā ni ā adri má drǐgé mužú nyonyo.’

33 “Āmbúgú mǎvé rī, lē mǎ áwí adrii nōgó tųgɛrị rú mvǎ ágó rī ā vūrǎ gǎ, mí ā'yī mvǎ ágó rī, kōpi ā mvikí gōó 'i ɛdrípị be 'bɛtị 'dǎá. 34 Mvǎ ágó rī mu dō má vúgá sī ịndí kuyé, ma ícó mvi gō má ɛtɛpị vúgá 'dǎlé ịngóni? Á lē ịzāngǎ má ɛtɛpị vé rī ndreé ku.”

45

Yōsépā i'da 'i nǎi ɛdrípị ní

1 Yōsépā kǎ ndreé 'í ícó 'i ɛsị úmbé ívé ātí'ba rī pí ɛndrɛtị gé bǎ ku, ĩri ní 'yozú ívé ātí'ba rī pí ní kīnī, “Lē ĩmi fúkí má gǎrǎ gǎ nōósí céré ǎmvé!” Sǎ Yōsépā ní 'i i'dazú ɛdrípị ní rī gé, 'bǎ āzi túngú ní 'dǎáyo, kōpi 'yɛnǎ ɛdrípị be. 2 ĩri ní ídózú ngozú ụ'dúkó be ụrụ 'dǎá, ‘bǎ Ējɛpétō vé rī pí yịkí rá, ũlúkí tā Yōsépā ní ngozú 'dīri 'bǎ 'bǎgú rī vé jó ǎsǎmvú gé rī pí ní rá.

3 Yōsépā ní 'yozú ɛdrípị ní kīnī, “‘Bǎ rī ma 'i, Yōsépā 'i! Má ɛtɛpị ri drī nyo ịdri rú?” ‘Bo Yōsépā ɛdrípị ícókí ĩri ní tā 'dīri újǎ bǎ ku, ǎ'diātāsīyǎ ụrị fụ kōpi ambamba, kōpi ní Yōsépā ǎ rụ'ba ndreé rī sī.

4 Kúru Yōsépā ní 'yozú ɛdrípị ní kīnī, “Īmi ítrúkí ĩmi ịnyinjǎ má vúgá nōó.” Kōpi kǎ ĩ útrú ĩri vúgá 'dǎá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Ma ĩmivé ɛdrípị

Yôsépá Ìmi ní ọ́tú sěe jeé, ǐ ní ǐjǐ āngū Ējēpétō vé rǐ agá rǐ 'i! ⁵ 'Bo lē Ìmi adríkí ǐzāngā sǐ ku, āzini lē Ìmǐ ẹ́sǐ ā ri veé Ìmi āsámvú gé sǐ tā Ìmi ní ma sěe jeé rǐ ā tā sǐ ku. Múngú ǐpē ma ǐmúzá Ìmi ní nōó drǐdrǐ, má ǐmú rǐ Ìmi ǐdrǐ bēnǐ. ⁶ Ẹ́bǐrǐ 'de āngū rǐ agá ǔnjǐ ǔnjǐ, 'du nóni caá ǐlǐ ǐrǐ, ẹ́bǐrǐ rǐ āzi ri gō 'de ca ǐlǐ tǔwú, 'bá āzi gō ọ́mvú 'áá ku, gōkǐ kpá ānyāngā ǐkūnāá ku. ⁷ 'Bo Múngú ǐpē ma ǐmúzá Ìmi ní drǐdrǐ, má ǐmú rǐ Ìmi tā mbaá ǐmivé 'bá 'bẹ́tǐ āsámvú gé rǐ pi be, Ìmi adríkí rǐ ǐdrǐ ri.

⁸ "Adri 'yozú kǐnǐ, Ìmi ǐpēkǐ ma nōgó nǐ 'dǐni kuyé, Múngú ǐpē ma nǐ. Múngú 'bā ma adrí ǔgalaku 'bāgú rǐ vé ni, āzini 'bā ma adrí āmbúgú rú 'bá āngū Ējēpétō vé rǐ agá rǐ pi drǐgé. ⁹ Ìmi újákǐ Ìmi gōó vúlé má ẹ́tẹ́pǐ vúgá 'dālẹ́ mbělẹ́, Ìmi 'yokǐ ǐri ní, 'Mǐ mvọ́pǐ Yôsépá 'yo 'dǐni kǐnǐ, "Múngú 'bā ma āmbúgú rú āngū Ējēpétō vé rǐ drǐgé. Lē ē ǐmú má vúgá nōó mbělẹ́, ē iza sá ku." ¹⁰ ǐri ǐmú adri āngū Gōsénǐ vé rǐ agá, ǐnyiná má gārā gá. ǐri adri anjiná ǐvé rǐ pi be, anjiná ẹnjipǐ ní tǐ rǐ pi be, ǐvé kábílō rǐ pi be, ndrǐrǐ rǐ pi be, tǐ rǐ pi be, ngá ārěvú ǐvé rǐ pi be céré. ¹¹ Ma ǐri ní ānyāngā sě rá, ā'diātāsíyā ẹ́bǐrǐ rǐ āzi ri gō ǐmú 'de ǐlǐ tǔwú ǔnjǐ ǔnjǐ. ǐmú dō ǐvé 'bá 'bẹ́tǐ āsámvú gé rǐ pi be, āzini ǐvé ānyāpá rǐ pi be ku, kọ́pi ǐmú ǔdrá rá ẹ́bǐrǐ rǐ sǐ."

¹² Yôsépá ní gōzú 'yozú kọ́pi ní kǐnǐ, "ǐmi ndrekí nóni ma Ìmǐ mǐ sǐ gǐ, má ẹ́drǐpǐ Běnyẹ́mǐnẹ́ ndre kpá ma 'ǐ mǐ sǐ gǐ, ádarú 'bá átángá átápǐ rǐ ma 'i, Yôsépá 'i. ¹³ Ìmi múkǐ tā 'bá rǐ pi ní ma ǐnjǐzú āngū Ējēpétō vé rǐ agá nōgó, āzini tā ārěvú céré Ìmi ní ndree rǐ pi ǔlúú má ẹ́tẹ́pǐ ní. Ìmi ǐjǐkǐ má ẹ́tẹ́pǐ ri ǐmú má vúgá nólẹ́ mbělẹ́."

¹⁴ Yôsépá pi ní ǐ u'dezú ẹ́zǐzú bẹ́drǐ sǐ ẹ́drǐpǐ Běnyẹ́mǐnẹ́ be, āyǐkō sǐ, kọ́pi ní ǐ'dózú ngozú. ¹⁵ Yôsépá ní rizú 'ǐ ẹ́drǐpǐ u'dezú ẹ́zǐzú muzú ālu ālu bẹ́drǐ sǐ, āyǐkō sǐ, ǐri ní ǐ'dózú ngozú. Vúdrǐ ni gé, ẹ́drǐpǐ ní ǐ'dózú átázú ǐri be.

'Bāgú rǐ zǐ Yōkóbū ri ǐmúzá Ējēpétō gá

¹⁶ ǐ'dúkó rǐ ká caá 'bāgú rǐ vé kánǐ agá 'dāá kǐnǐ, Yôsépá ẹ́drǐpǐ ǐcákǐ gǐ, 'bāgú rǐ ǐvé ǔgalaku rǐ pi be, adríkǐ céré āyǐkō sǐ. ¹⁷ 'Bāgú rǐ ní 'yozú Yôsépá ní kǐnǐ, "'ǐ lū mí ẹ́drǐpǐ ní, kọ́pi ā ũ'bákǐ ǐvé ānyāngā rǐ pi céré ǐvé dōngǐ rǐ pi ā úgóró gá, kọ́pi ā újákǐ ǐ gōó vúlé Kánáná gá 'dāá ǔzi. ¹⁸ Kọ́pi ā múkǐ ǐ ẹ́tẹ́pǐ ri ǐjǐ ǐmúzá ǐrivé 'bá 'bẹ́tǐ āsámvú gé rǐ pi be nólẹ́, ma kọ́pi ní vūrā múké ni sě āngū Ējēpétō vé rǐ agá nōgó rá, kọ́pi ānyāngā ǐsú nya 'a ni gé, ǐri kọ́pi ní āyǐkō sě.

¹⁹ "'ǐ lū kọ́pi ní, kọ́pi ā jǐkǐ ārābíyā ǐ ní rǐi seese rǐ pi muzú Ējēpétō agá nōósi ǐndǐ, kọ́pi ē ǐjǐkǐ rǐ ǐvé anjiná rǐ pi ǐmúzá ānǐ ǔkú rǐ pi be, āzini kọ́pi ē ǐjǐkǐ rǐ ǐ ẹ́tẹ́pǐ ri ǐmúzá ānǐ. ²⁰ Kọ́pi ā kukǐ ngá ǐvé rǐ pi kú vúlé 'dāá, ā'diātāsíyā kọ́pi ǐmú ngá múké múké ni pi ǐsú āngū Ējēpétō vé rǐ agá nōgó rá."

²¹ ǐsērélẹ́ vé anjǐ āgō rǐ pi ā'yǐkǐ tā 'bāgú rǐ ní 'yoó rǐ 'duy ngaá rá. Yôsépá sě kọ́pi ní ārābíyā ǐ ní rǐi seese rǐ pi, ānyāngā be, kọ́pi ā mvíkǐ rǐ gōó ānǐ 'bẹ́tǐ, sǔ 'bāgú rǐ ní 'yoó rǐ tǐnǐ. ²² Yôsépá awa kọ́pi ní bōngó ú'dí rú ni pi, 'bo sě Běnyẹ́mǐnẹ́ ní mǔfēngá fǐfǐ ẹnjǐpǐ ẹnjǐnǐ ni mǔdǔrǐlǔ na (300), sě kpá ǐri ní bōngó ú'dí rú ni pi tǔwú. ²³ Ngá Yôsépá ní pée muzú 'ǐ ẹ́tẹ́pǐ ní rǐ pi dōngǐ āgō mǔdrǐ, ũ'bákǐ ngá múké múké Ējēpétō vé rǐ pi

kòpì á úgóró gá, dǒngí ùkú rú ni pi mụdrị, ù'bákí ànyāngā fífí, pánga, àzini ngá urukọ nyaanya ni pi, á tu rí ẹcị rí ímúzá àní. ²⁴ Íri ní kòpì pèzú mụzú. Íri ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Lē ìmi àwākí ìmi àsámuvú gé sī lẹtí gé 'dìgé ku!"

²⁵ Kòpì ní ngazú fūzú àngū Ējèpétò vé rí agásí, kòpì ní mvízú gòzú í ẹtẹpì Yòkóbù vúgá àngū Kānānā vé rí gé 'dāá. ²⁶ Kòpì ní ùlúzú Yòkóbù ní kīnī, "Yòsépā rì drī ídri rú! 'Bákí íri gávānā rú àngū Ējèpétò vé rí agá." 'Bo tā 'dīri sē Yòkóbù ní àyāngará, ẹ'yī tā kòpì ní ùlúú 'í ní 'dīri kuyé. ²⁷ Kòpì ká tā Yòsépā ní 'yoó í ní rí ùlúú Yòkóbù ní, Yòkóbù ká àràbìyā í ní ríi seése Yòsépā ní Ìpéé ímú 'í bīí 'dī'bee ndree, Ìrivé yīkí gō ícá múké. ²⁸ Ísèrélè ní kúru 'yozú kīnī, "Íri ícò adri tā ẹgbí! Mávè mvá Yòsépā rì drī ídri rú! Á lē mụy íri ndree ùgbále, ma íbì drā ndò."

46

Yòkóbù nga mụy Ējèpétò gá

¹ Kúru Ísèrélè ní 'dezu mụzú àngū Ējèpétò vé rí gé 'dāá, 'dụ ívé ngá rí pi àrèvú céré mụzú ìndī. Kā mụy caá kūrụ Bērīsébā vé rí gé, íri ní rǒbǒṅṅò zāzú Múngú 'í ẹtẹpì Ísáká vé rí ní.

² Múngú ní átázú Ísèrélè be urobí agá ìnínjā rí sī kīnī, "Yòkóbù, Yòkóbù." Yòkóbù ní újázú kīnī, "Ma nò."

³ Múngú ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú 'i, Múngú mí ẹtẹpì vé rí. 'Í 'o ụrī sī ku, 'í mụ àngū Ējèpétò vé rí gé, ma úmvúlésí sūrú mívé rí sē ízú tré, kòpì ícá sūrú àmbúgú. ⁴ 'Bā mụ mí be trụ Ējèpétò gá 'dālè. Ádarú ma úmvúlésí mí Ìjì Ígò vúlè nólè dīí rá. Mí úmvúlésí drā Yòsépā gārā gá, íri mí mī ọzū nī."

⁵ Kúru Yòkóbù ní fūzú kūrụ Bērīsébā vé rí agásí, Ìrivé anjì àgò rí pi ní ívé ẹtẹpì Yòkóbù rí jízú tuzú ívé anjíná rí pi be, ívé ùkú pi be, àràbìyā í ní seése 'hāgú rí ní Ìpéé rí agá. ⁶ Kòpì jìkí ívé ànyāpá rí pi, àzini á'bú í ní ísú àngū Kānānā vé rí gé 'dālè rí pi mụzú ìndī. Yòkóbù pi ívé anjíná rí pi be céré 'dekí mụy àngū Ējèpétò vé rí gé 'dāá. ⁷ Yòkóbù jì ívé anjì àgò rí pi, ívé anjíná rí pi vé anjì àgò rí pi, àzini jì ívé anjì ùkú rí pi, ívé anjíná rí pi vé anjì ùkú rí pi be mụzú Ējèpétò gá 'dāá ìndī, jì úyú ívé rí pi mụzú céré.

⁸ Anjì Ísèrélè vé mụ'bá Ējèpétò gá rí pi á rú 'dī. Drīdrī ní, Ísèrélè vé rú Yòkóbù.

Mvá káyú Yòkóbù vé rí Rübénā 'i.

⁹ Anjì àgò Rübénā vé rí pi á rú, Ènókā 'i, Pálú 'i, Èzírónā 'i, Kārímī sī.

¹⁰ Anjì àgò Sīmīyónā vé rí pi á rú, Yēmūyélè 'i, Yāmíní 'i, Òhádī 'i, Yākíní 'i, Zòhárā 'i, Sáwūlā sī, Sáwūlā vé ẹndrẹpì Kānānāzì.

¹¹ Anjì àgò Lẹvī vé rí pi á rú, Gērēsónā 'i, Kòhátā 'i, Mērārā sī.

¹² Anjì àgò Yúdā vé rí pi á rú, Èrè 'i, Ònání 'i, Sélá 'i, Pērízí 'i, Zérā sī. ('Bo ọtụ Èrè pi Ònání be ùdrākí àngū Kānānā vé rí agá 'dālè.) Anjì àgò Pèrèzì vé rí pi,

Ēzīrónā pi Āmúlā be.

¹³ Anji āgō Īsākārā vé rī pi ā rú,
Tólā 'i, Púvā 'i, Yāsúbā 'i, Sīmīrónā sī.

¹⁴ Anji āgō Jēbūlúnā vé rī pi ā rú,
Sērédē 'i, Ēlónī 'i, Jāhālélē sī.

¹⁵ Anji āgō 'dī'bée Léyā ní tīj Yōkóbū ní Pādānā Ārāmā gá rī pi, anji āgō 'dī'bée āsámvú gé, tī mvá ūkú rá, mvá ūkú rī ā rú Dīnā 'i. Īrivé anji āgō rī pi, mvá ūkú rī be, kōpivé kālāfe cére pūkú na drī ni na.

¹⁶ Anji āgō Gádī vé rī pi ā rú,

Zēfónā 'i, Hágī 'i, Súnī 'i, Ēzībónī 'i, Ērī 'i, Āródī 'i, Ārelī sī.

¹⁷ Anji āgō Āsērā vé rī pi ā rú,

Īmínā 'i, Īsīvā 'i, Īsīvī 'i, Bērīyā sī.

Kōpivé ómvúpī Sérā 'i.

Anji āgō Bērīyā vé rī pi,

Ēbérē pi Mālēkīlē be.

¹⁸ Anji āgō muḍrī drī ni áziyá 'dī'bée Jēléfā ní tīj Yōkóbū ní rī pi, Jēléfā rī Lābānā ní sēé ívé mvá ūkú Léyā ní ātī'bá rú rī.

¹⁹ Anji āgō Yōkóbū pi ní tīj 'i ūkú ní Rāélē be rī,
Yōsépā pi Bēnyēmīnē be.

²⁰ Anji āgō Yōsépā pi ní tīj Āsēnētā be Ējēpētō gá 'dālē rī, Mānāsē pi Ēfērémā be. Āsēnētā rī átálágú Pōtifērā Ōnō vé rī vé mvá ūkú.

²¹ Anji āgō Bēnyēmīnē vé rī pi ā rú,

Bélā 'i, Békērī 'i, Āsībélē 'i, Gérā 'i, Nāmānā 'i, Éhī 'i, Rósī 'i, Mūpímū 'i, Ūpímū 'i, Ārídī sī.

²² Úyú muḍrī drī ni su 'dī'bée, íbíkí ífūú Yōkóbū pi ā rú'bá gá Rāélē be.

²³ Dánā vé mvá Hūsímū 'i.

²⁴ Anji āgō Nāfātālī vé rī pi ā rú,

Yāzīyélē 'i, Gúnī 'i, Jēzérē 'i, Sīlémū sī.

²⁵ Úyú ézīrī 'dī'bée íbíkí ífūú Yōkóbū pi ā rú'bá gá Bīlā be. Bīlā rī Lābānā ní sēé ívé mvá ūkú Rāélē ní ātī'bá rú rī.

²⁶ Yōkóbū vé úyú mu'bá Īrī be Ējēpētō gá 'dālē rī pi pūkú áziyá drī ni áziyá, lākí Īrivé anji āgō rī pi vé ūkú rī pi kuyé. ²⁷ Anji āgō Ī ní tīj Yōsépā ní Ējēpētō gá 'dālē rī pi Īrī. Yōkóbū vé 'bá 'bētī āsámvú gé mu'bá Ējēpētō gá 'dālē rī pi cére pūkú ézīrī.

²⁸ Yōkóbū ní Yúdā rī pēzú muzú drīdrī Yōsépā vúgá 'dālē, Yōsépā ā lū rī Ī ní lētī muzú Gōsēnī gé rī. Kōpi ká caá Gōsēnī gé 'dāá, ²⁹ Yōsépā ní 'yozú ē íjīkí ívé ārābīyā hūsānī ní rīí seé rī 'i vú nōó, Īrī ní tuzú 'a ní gé, 'dezú muzú étēpī Īsērélē vúgá 'dāá. Yōsépā ká caá étēpī vúgá 'dāá, Īrī ní étēpī rī u'dezú ežizú bēdrī sī, āyīkō sī, Īrī ní í'dózú ngozú sá be āco.

³⁰ Īsērélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Nóni ma ícō drā rá, ā'diātāsīyā á ndre mī má mī sī gí, mī ídri rú."

³¹ Kúru Yōsépā ní 'yozú 'i édrīpījī ní, āzini 'bá étēpī vé jó āsámvú gé rī pi ní kīnī "Á lē muj áta 'bāgú rī be, á lē 'yoó Īrī ní, 'Má édrīpījī, āzini 'bá má étēpī vé jó āsámvú gé ándúrú adri'bá āngū Kānānā vé rī agá rī pi ícákí má vúgá nōó gí. ³² 'Bá 'dī'bée 'bá ānyāpā úcé'bá ni pi, kōpi íjīkí kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, ngá kōpi ní íšú 'dālē rī pi be cére ímúzú Īndī.' ³³ 'Bāgú

rĩ zì dō ìmi muṣú 'í vúgá 'dāá, zì dō ìmi, 'Ímivé ẹ̀zì ǎ'di?' ³⁴ Ìmi újákí Ìri ní 'dínì, "Bá mívé ǎtí'ba, 'bávé ẹ̀zì rizú ǎnyāpá úcézú nì, 'bá 'í'dókí ǎnyāpá úcé ǎnjīnā sī, sū 'bá ẹ̀'bìpì ní ríí úcé rī tīnì.' Ìmi lūkí dō Ìri ní sū 'dìrì tīnì, Ìri ìmi ǎ'yī adri ǎngū Gōsénì vé rī agá nōgó rá, ǎ'diātāsīyā 'bá Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī pi lēkí 'bá ǎnyāpá úcé'ba rī pi ǎ tã ku."

47

Yōsépā jì ívé ẹ̀drípìì uruḳo ívé ẹ̀tẹ̀pì be muṣú 'bāgú rī vúgá

¹ Yōsépā ní ngazú muṣú lūzú 'bāgú Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī ní kīnī, "Má ẹ̀tẹ̀pì pi má ẹ̀drípìì be, ívé kábìlō rī pi be, ndrīì rī pi be, tì rī pi be, ngá ívé rī pi be vé cére, kòpì ímúki ǎngū Kánáná vé rī gé 'dāásì, kòpì nóni Gōsénì gé."

² Yōsépā ní 'í ẹ̀drípìì ùpẹ̀zú tǒwú jìzú 'dazú 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé.

³ 'Bāgú rī ní Yōsépā ẹ̀drípìì zìzú kīnī, "Ẹ̀zì ìmivé ríí ngáá rī ǎ'di?"

Kòpì ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ẹ̀zì 'bávé rī, 'bá rī ǎnyāpá úcé, sū 'bá ẹ̀'bìpìì ní ọ̀tù ríí úcé rī tīnì." ⁴ Kòpì ní kpá gòzú 'yozú Ìri ní kīnī, "Bá ímúki adrií nōgó ùkòlō, ǎ'diātāsīyā ẹ̀bìrì 'de ǎngū Kánáná vé rī agá 'dāá ùnjí ùnjí, Ìrìbì 'bá ní 'bávé ǎnyāpá rī pi úcézú nì 'dāayo. Ícò dō rá, mí ǎ'yī 'bá adrikí ǎngū Gōsénì vé rī agá nōgó."

⁵ 'Bāgú rī ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Mí ẹ̀tẹ̀pì pi mí ẹ̀drípìì be, kòpì ímúki mí vúgá. ⁶ Lē mí ndre vūrā ǎngū Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī agá nōgó, 'í jì mí ẹ̀tẹ̀pì pi, mí ẹ̀drípìì be muṣú adrií vūrā múké rī gé. Lē kòpì adrikí Gōsénì gé. 'Í nī dō 'bá ǎnyāpá úcé'ba múké nì pi kòpì ǎsámvú gé 'dígé rá, 'í 'bá kòpì mávé ǎnyāpá úcé."

⁷ Kúru Yōsépā ní ẹ̀tẹ̀pì Yòkóbù rì jìzú 'bāgú rī vúgá jó agá 'dāá, Ìri ní ẹ̀tẹ̀pì rì 'dazú 'bāgú rī ẹ̀ndrẹ̀tì gé. Vúdrì nì gé, Yòkóbù ní 'bāgú rī ẹ̀zìzú, Ìri ní tákìrì sèzú 'bāgú rī ní. ⁸ 'Bāgú rī ní Yòkóbù rì zìzú kīnī, "Mívé ílì ca ngó'í?"

⁹ Yòkóbù ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma ílì be múdǔrǔlǔ ǎlu pǔkú na (130). Ílì 'dìrì mādānā, 'bo á nya ìzāngā 'a nì gé ambamba, má ẹ̀cì muṣú vūrā rī pi agásì cére. Má ẹ̀tẹ̀pì pi má ẹ̀'bìpìì be ẹ̀cìkí muṣú vūrā rī pi agásì cére. 'Bo kòpì adrikí caá ílì be ǎco, kòpì nyakí ìzāngā sū má ní nyaá rī tīnì kuyé." ¹⁰ Kúru Yòkóbù ní tákìrì sèzú 'bāgú rī ní, Ìri ní 'bāgú rī ẹ̀zìzú. Ìri ní ngazú 'bāgú rī ǎ gārā gá sī, Ìri ní fúzú muṣú ǎmvé.

¹¹ Yōsépā ní ẹ̀tẹ̀pì pi 'bázú adrizú ẹ̀drípìì be ǎngū Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī agá, sē kòpì ní vūrā múké nì, vūrā rī ìnyìjā kǔrú Rāmāsésé* vé rī ǎ gārā gá, sū 'bāgú rī ní 'yoó rī tīnì. ¹² Yōsépā ní ǎnyāngā sèzú 'í ẹ̀tẹ̀pì ní, 'í ẹ̀drípìì ní, ǎzìni 'bá 'í ẹ̀tẹ̀pì vé jó ǎsámvú gé rī pi ní, sē kòpì ní ǎnyāngā rī kòpìvé ǎnjìnā rī pi vé káláfe vú sī.

Ẹ̀bìrì 'de ǎngū Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī agá

¹³ Ẹ̀bìrì 'de ùnjí ùnjí ǎngū Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī agásì cére, ǎzìni ǎngū Kánáná vé rī agásì cére, ǎ'diātāsīyā 'bá rī pi nyakí ǎnyāngā ívé rī pi deḗ cére gí. ¹⁴ Kúru Yōsépā ní ǎnyāngā 'í ní 'bāá jó ǎnyāngā 'bázú rī pi agá rī ẹ̀zìzú 'bá rī pi ní, Ìri ní múfēngā 'bá Ẹ̀jẹ̀pétō vé rī pi ní ǎnyāngā jèzú, ǎzìni 'bá Kánáná vé rī pi ní ǎnyāngā rī jèzú rī jìzú cére 'bázú 'bāgú rī vé jó múfēngā

* 47:11 47:11 Rāmāsésé: Kǔrú Rāmāsésé vé rī ǎngū Gōsénì vé rī agá.

'bāzú rī agá. ¹⁵ 'Bá Ējēpétó vé rī pi, 'bá Kānáná vé rī pi be, kòpivé mūfēngā kā deḡ kòpi drìgé sī gí, kòpi ní mužú céré Yòsépá vùgá, kòpi ní 'yozú kìnī, "Mūfēngā de 'bá drìgé sī gí! Mi 'bá ku ūdrā rá āsī? Mí sē 'bá ní ānyāngā."

¹⁶ Yòsépá ní újázú kòpi ní kìnī, "Ìmi íjìkí ìmivé ānyāpá rī pi sēé má ní, ma ìmi ní ānyāngā rī sē ufu ānyāpá rī pi sī rá, ā'diātāsīyā ìmivé mūfēngā de ḡ ìmi drìgé sī gí." ¹⁷ Kòpi ní kúru ìvé ānyāpá rī pi jìzú mužú Yòsépá vùgá 'dāá. Ìri ní kòpi ní ānyāngā sēzú, kòpi ní ìvé hūsánī rī pi, kábìlò rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi, dōngí rī pi jìzú sēzú ānyāngā rī ufuzú ānī. Ílí 'dāri agá, Yòsépá rī kòpi ní ānyāngā sēé ānyāpá kòpivé rī pi ufuzú ānī.

¹⁸ Ílí 'dāri ká deḡ, ká mužú adrii ílí āzi rī gé, kòpi ní mužú Yòsépá vùgá 'dāá, kòpi ní 'yozú kìnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'bá ícókí úcí mí ní ku, 'bávé mūfēngā de 'bá drìgé sī gí, 'bávé ānyāpá rī pi mívé ni. Āmbúgú 'bávé rī, ngá āzi aceépi 'bá drìgé 'bá ní sēé mí ní ni 'dāāyo, ngá aceépi rī 'yéná 'bá úlúngu, āzini vūrā 'bá ní adrizú rī. ¹⁹ Mi 'bá ku ūdrā rá āsī? Mí sē 'bávé vūrā rī adri ándrú rú āsī? Lē mí je 'bá vūrā 'bávé rī be ānyāngā sī. 'Bá adri túgērī 'bāgú rī vé ni, 'bávé vūrā rī adri ìrivé ni. 'Í sē 'bá ní úri, 'bá adriki rī idri rú, 'bá ūdrākí rí ku, vūrā rī ē ícá rí ándrú rú ku."

²⁰ Kúru Yòsépá ní nyòòkú 'bá Ējēpétó vé rī pi vé rī jézú céré 'bāgú rī ní. 'Bá Ējēpétó vé rī pi ārēvú céré uzìkí nyòòkú ìvé rī rá, ā'diātāsīyā èbírī rī 'de ūnjí ūnjí. Nyòòkú rī gō adrii céré 'bāgú rī vé ni. ²¹ Yòsépá 'bá 'bá Ējēpétó vé rī pi ārēvú céré adrii túgērī 'bāgú rī vé ni. ²² Nyòòkú 'yéná ìri ní jeé kuyé rī atala rī pi vé rī, ā'diātāsīyā 'bāgú rī rí kòpi ní ānyāngā sēé nī, kòpi ní ìvé nyòòkú sēzú jézú kuyé ānī.

²³ Yòsépá ní 'yozú 'bá rī pi ní kìnī, "Nóni á je ìmi gí, āzini á je nyòòkú ìmivé rī sēé 'bāgú rī ní gí, ìmi ní úri 'dī, ìmi sakí nyòòkú rī agá. ²⁴ Sā ì ní ānyāngā ìkūnāzú rī gé, ngá tòwú agá, ālu ni ìmi í'dúkí sēé 'bāgú rī ní. Ìmbjītā nī, ìmi 'bākí ìmi ní úri rú, āzini ānyāngā rú, ìmi nyakí rí ìmivé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi be, āzini ìmivé anjinjá rī pi be."

²⁵ Kòpi ní 'yozú kìnī, "Āmbúgú 'bávé rī, 'í pa 'bá drā agásí gí, lē mí 'bá èsì múké 'bá ní, 'bá ícò adri túgērī 'bāgú rī vé ni rá."

²⁶ Kúru Yòsépá ní tājmbjī sēzú 'bá āngū Ējēpétó vé rī agá rī pi ní kìnī, kòpi ìkūnākí dō ānyāngā rī gí, ngá tòwú agá, ālu ni kòpi ā sēkí 'bāgú rī ní. Tājmbjī 'dīri 'bá Ējēpétó vé rī pi rí 'dú nganga cīmgbá ù'dú ándrú rī gé. 'Yéná nyòòkú atala rī pi vé rī, sēkí 'bāgú rī ní kuyé.

Tā ūdū Yòkóbū ní ezjī rī

²⁷ Kúru 'bá Ísērélé vé rī pi ní adrizú Gòséní gé, āngū Ējēpétó vé rī agá. Kòpi ísúkí ngá 'dálé ambamba, kòpi tìkí ānji ízú tré, kòpivé káláfe gō ícá kárakará.

²⁸ Yòkóbū adri āngū Ējēpétó vé rī agá 'dálé ílí mužrjī drī ní ézjīrī, ìrivé ílí adrizú vū drìgé rī muždūrjūlū ālu pūkú sù drī ní ézjīrī. (147) ²⁹ Ísērélé vé sá drāzú rī ká 'bāá ícá ìnyinjá, ìri ní mvòpì Yòsépá rí zìzú ìmúzu 'í vùgá nòó, ìri ní 'yozú kìnī, "'Í lē dō ma rá, lē mí sō ūyō má èndrètjī gé 'yozú kìnī, mí èsì múké 'bá má ní rá, āzini mí tā má ní 'yoó rī 'dú nga rá. Á sīkí ma āngū Ējēpétó vé rī agá nògó ku. ³⁰ Má kādō drāá, 'í 'dú ma āngū Ējēpétó vé rī agá nòósí, 'í jì mužú sījī ūjī ì ní má é'bípjī sīzú rī agá."

Yòsépá ní 'yozú kìnī, "Ma 'o rá sù mí ní 'yoó rī tñjī."

31 Ísērélē ní gōzú 'yozú Yōsépā ní dījī kīnī, “Í sō ūyō má ɛndrɛtj gé nōgō lūzú kīnī, mi tā 'dīri 'o rá.” Kúru Yōsépā ní ūyō sōzú Ísērélē ɛndrɛtj gé, Yōkóbū ní ɔvūzú 'i drī sīzú ívé gbóló drīgé 'dāá, ĩri ní Múngú ri zizú.

48

Yōkóbū sē tākiri Mānāsē pi ní Ēfērēmā be

1 Vúdrj ní ká vūjū mādā, 'bá āzi ní mužú lūzú Yōsépā ní kīnī, “Mí ɛtɛpī Yōkóbū ri āzō rú.” Yōsépā ní 'dezú mužú ĩri ndrezú, jī ívé anjī āgō ĩrj Mānāsē pi Ēfērēmā be mužú ĩndī. 2 Yōsépā ká caá 'dālé, 'bá āzi ní lūzú Yōkóbū ní kīnī, “Mívé mvá Yōsépā ícá gí.” Yōkóbū ní ūkpō 'bāzú, ĩri ní íngázú úrízú uru sī ívé gbóló drīgé.

3 Yōkóbū ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Múngú Ūkpō 'Dīpa i'da 'i má ní ándúrú Lúzj gé āngū Kānānā vé rī agá 'dālé, sē má ní tākiri, 4 'yo má ní kīnī, 'Ma sē mi ímú anjī tj tré, mívé úyú rī pi ízú kárakará. Ma sē mi ímú adri sūrú be kárakará, ma āngū nōri sē úyú mívé rī pi ní mužú nyonyo.”

5 Yōkóbū ní gōzú 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Mívé anjī āgō ĩrj Ēfērēmā pi Mānāsē be ĩ ní tījī āngū Ējɛpétō vé rī agá nōgō 'dī'bée, kōpi adri anjī mávé ní, sū Rúbénā pi ní adrií Sīmīyónā be anjī mávé ní rī tījī. 6 'Bo anjī ĩ ní ímú tījī mí ní anjī 'dī'bée ā vúdrj gé rī pi, kōpi adri mívé ní, nyōkú kōpi ɛdrjpi Ēfērēmā vé rī, āzini Mānāsē vé rī ā vúgú, ĩri ímú adri kōpivé ní. 7 Ọtj má ní rizú ímvízú Pādānā Ārāmā gálésī rī gé, Rāélē drā létj gé, āngū Kānānā vé rī agá, ísú 'bá cakí drī kūrú Ēfārātā vé rī gé 'dālé kuyé, má ɛsī ísú ízāngā ānī rá. Á sj ĩri létj mužūpi kūrú Ēfārātā vé rī gé rī ā gārā gá.” (Kūrú Ēfārātā 'dīri ĩ kpá zj Bētélémē.)

8 Ísērélē ká anjī āgō Yōsépā vé rī pi ndree, ĩri ní zizú kīnī, “Anjī 'dī'bée ā'di pi?”

9 Yōsépā ní újázú ɛtɛpī ní kīnī, “Anjī 'dī'bée Múngú ní sēé má ní āngū Ējɛpétō vé rī agá nōgō rī pi.”

Yōkóbū ní 'yozú kīnī, “Mí íjī kōpi má vúgá nōó, má sē rī kōpi ní tākiri.”

10 Ísērélē ē mī ɛsī gí, ĩri ní déé gí rī sī, ndre āngū ku. Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi jizú vú ní gé 'dāá, Yōkóbū ní kōpi ē tj ndrúzú, ĩri ní kōpi u'dezú ɛzizú bɛdrj sī.

11 Ísērélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, “Má ūsū má ícá gōó mi ndree dījī ku, 'bo Múngú ā'yī rá sē á ndre kpá mívé anjīnā rī pi gí.”

12 Yōsépā ní ívé anjīnā rī pi u'duzú 'í ɛtɛpī ā ū'dú drīgé sī rá, ĩri ní kūmūcí ūtjzú, 'í drī sīzú vúgá. 13 Yōsépā u'du kōpi ĩrjtró, 'bā Ēfērēmā ri Ísērélē vé drj ĩjī gélésī, 'bā Mānāsē ri ĩrivé drj ɛndɛpī gélésī, útrú kōpi ĩnyīnā Yōkóbū vúgá 'dāá. 14 Ēfērēmā ā adri dō mvá ūdú drāāāsīyā, Ísērélē újā 'í drj ɛndɛpī rī 'bāā Ēfērēmā drīgé, Mānāsē ā adri dō mvá káyú drāāāsīyā, Yōkóbū újā 'í drj ĩjī rī 'bāā Mānāsē drīgé.

15 ĩri ní tākiri sēzú Yōsépā ní, ĩri ní 'yozú kīnī,

“Múngú má ɛ'bīpī

Ābūrāmā, āzini má ɛtɛpī Ísākā pi ní rīí ĩrivé tā 'duj nɡáá rī,

Múngú ma úcépi í'dózú

ānjīnā gá 'dāá cīmɡbā āndrū sī rī,

16 Mālāyikā ma ípápi tā ūnjí lēépi ma ísúpi rí agásí rí,
 ā 'bā tākiri anji āgō 'dī'bée dríge.

Kòpi ā tā sī, mā rú ā adri rí ūgōgō,
 má é'bípí Ābūrāmā ā rú ā adri rí ūgōgō,
 āzini má étépi Ísákā ā rú ā adri rí ūgōgō.

Lē kòpi ā tìkí ízú tré vū dríge nōgō."

17 Yōsépā kā ndree étépi 'bā 'í drí ěndépi rí Ēfērémā dríge, adri āní āyíkō sī kuyé, ĩri ní étépi ē drí ruzú 'duzú Ēfērémā dríge sī rá, ĩri ní 'bázú Mānásē dríge. 18 Yōsépā ní 'yozú Yókóbū ní kīnī, "Adri 'dīni ku, ma étépi, mvá kāyú rí 'dī, 'í 'bā mí drí ěndépi rí drí ni gé."

19 'Bo Yókóbū gā sī, kīnī, "Mā mvá rí, á nī tā má ní 'oó rí rá. Mānásē ri kpá úmvúlésí ímú adri súrú be āmbúgú, í kpá ĩri ĩnjīnjī. Īrivé édrípí ūdú Ēfērémā ri ĩri ndē āmbúgū sī rá. Úyú ĩrivé rí pi ímú adri súrú be kárakará." 20 Kúru Yókóbū ní tākiri sēzú anji āgō 'dī'bée ní 'dú 'dāri gé, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Bá Ísērélē vé rí pi kádō úmvúlésí lēé tākiri sēé, kòpi ĩmí rú zì tākiri rí sēzú āní, kòpi 'yo,

'Múngú ā sē ĩmi ní tākiri sū ĩri ní sēé Ēfērémā pi ní Mānásē be rí tīnjí.'

Ísērélē zì Ēfērémā ā rú drīdrī, 'í 'bā rí Ēfērémā ri āmbúgú Mānásē ri ndēé.

21 Ísērélē ní 'yozú Yōsépā ní kīnī, "Ēsì mādā, ma ímú drādrā, 'bo Múngú ri adri ĩmi be trú, ĩri ĩmi jì gō vúlē āngū ĩmi é'bípíjì vé rí gē Kānánā gá 'dālē rá. 22 Āngū má ní rúyí é'dí sī 'bá Āmórā vé rí pi dríge rí, ma lị sē mí ní āmbúgú, ĩri mí édrípíjì vé rí ndē."

49

Yókóbū vé átángá ā ūdú ĩri ní átá enjípíjì ní rí

1 Kúru Yókóbū ní ívé anji āgō rí pi zízú ímúzú, ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Īmi ímúkí má gārā gá nōó, mā ūlū rí ĩmi ní tā ímúpi 'í ngaápi ĩmí rú 'bá gá drīdrī 'dīlē rí pi.

2 "Má anji rí, ma ĩmivé étépi Yókóbū 'i, ĩmi ímúkí má vúgá nōó tā yìjì má tì gé.

Ma ĩmivé étépi Ísērélē 'i, ĩmi yìkí tā má tì gé.

3 Rübénā, mi mávé mvá kāyú,
 á tì mi ísú ākūdē ma ūkpō be, ā tì mi ísú ākūdē ma kēřínjā rú ūkpō be lūzú kīnī, ma anji tì rá.

Mi 'bá ĩ ní ĩnjījì ĩnjī ni, mi 'bá ūkpō be ni.

4 Mi ímú éći sū ĩgānjā ní ríi éći yìjì dríge sī ngālángālā rí tīnjí, mí gō adrii kāyú ku,

ā'diātāsīyā 'í la mávé ūkú sī mávé gbóló dríge,

'í 'o tā drīnjā sēepi ni mávé gbóló dríge.

5 Sīmīyónā ĩmi Léví* be, ĩmi édrípí,

ĩmi ríkí ĩmivé ngá é'dí vé rí pi áyú tā ūnjí 'ozú āní.

6 Á lē fí tā ĩmi ní ríi ūsūjì 'dīri agá ku,

á lē fí tā ĩmi ní ĩmi úmú ríi átá 'dīri agá ku,

- ā'diātāsīyā ĩmivé ẹ̀sị ũkà ũkà rī sī, ĩmi ú'díkí 'bá rī pi ũdráá rá,
 āzini ĩmi úlíkí tị āgō rī pi vé ịsúbāá pá gá rī pi tā ā pá ākó.
 7 Jíkó ĩmivé rī ā tā sī, á tri ĩmi gí, ā'diātāsīyā ĩmí ẹ̀sị ũkà ũkà,
 'a vengará ĩmivé rī ā tā sī, á tri ĩmi gí, ā'diātāsīyā ĩmi ũmbá rú!
 Ma ĩmụ ĩmi íré mụ adri úyú Yókóbū vé rī pi āsámvú gé,
 āzini ma ĩmụ ĩmi íré mụ adri sùrú Ịsèrélè vé rī pi āsámvú gé.
 8 Yúdā, mí ẹ̀drípị ĩmụ mí ịngú rá,
 mí ĩmụ mívé ari'ba rī pi ā ụlélé rụ ịnjí rá,
 mí ẹ̀drípị ĩmụ kùmūcí ũtị mí ẹ̀ndrẹtị gé.
 9 Á Yúdā mà mvá rī, mí adri sū kẹmīrọ mvá
 ịmvípi zāá nyangará gálésila rī tịni.
 Mí adri sū kẹmīrọ ọvụ́pí laápi vūgá rī tịni.
 Mí adri sū kẹmīrọ ũkú tịni, ā'di ri ícọ mí aru ụ'dụ gélésí nī?
 10 ĩmi 'bá Yúdā vé rī pi, 'bá āzi ícọ túré āmbūgū vé rī 'dụụ ĩmi drịgé sī ku,
 'bá āzi ícọ kpá túré āmbūgū vé rī 'dụụ úyú mívé rī pi drịgé sī ku,
 cīngbá cazú sà 'bá ĩmụpi túré rī rụpípi rī vé rí gé,
 'bá āngū rī pi agásí rī pi cére ịri ịnjị.
 11 Yúdā, mí ĩmụ mívé dōngí 'yí pẹtị vinyọ vé rī ā rụ'ba gá,
 mí ĩmụ mívé dōngí mbaápi ú'dí rú rī 'yí pẹtị vinyọ vé múké rī ā rụ'ba
 gá,
 mí mívé bōngó ũjị vinyọ rī vé sụ sī,
 mí mívé bōngó ũjị vinyọ kaápi ārí rú rī sī.†
 12 Mí mị ri ĩmụ ka ku ikambiri vinyọ rī ā sụ sī,
 Mí sị ri ĩmụ mve ku ịmvesírílí, lé sụ rī sī.
 13 Jẹbúlúnā, mí adri yị́ tafu ā gārā gá,
 āngū mívé rī ĩmụ adri vūrā múké‡ kùlúmgbá ambugu rī pi ní pá tuzú
 nī,
 mívé āngū rī vé lőkókōrí ri ĩmụ 'i útrú ca āngū Sídónā vé rí gé.
 14 Ịsākárā, mí adri sū dōngí ũkpō be
 laápi āndé vuúpi jūré ịrị rī pi§ āsámvú gé rī tịni.
 15 Mí kādō ndreé mí ri uvu vūrā múké ni gé,
 vūrā rī mí ní āyīkō sē,
 mí ẹ̀zị nga ũkpō sī,
 'bá rī pi mí 'bā ẹ̀zị nga tųgẹrị rú.
 16 Dánā, mí ĩmụ adri sùrú Ịsèrélè rī pi vé rī āzi,
 mí ĩmụ 'bá mívé rī pi vé tā lị pịrị.
 17 Dánā, mí adri ọjọgọ ọjọgọ sū ịnị riipi adriipi létị gārā gá rī tịni,
 mí adri sū 'bóro riipi adriipi létị gārā gá,
 riipi hūsání ā pá ugaápi,
 'bá únjú'ba hūsání sī rī pi ā u'dekí rí āní vūgá rī tịni.
 18 Á Úpí Múngú, á 'bā ẹ̀sị mí drịgé, mī pa rí ma!
 19 Gádī, 'bá rī pi ĩmụ ẹ̀'dị 'dị mí be,
 'bo mí ĩmụ ẹ̀'dị 'dị 'bá ĩmụ'ba ẹ̀'dị 'dị'ba mí be rī pi be.

† 49:11 49:11 Mí mívé bōngó ũjị vinyọ kaápi ārí rú rī sī: Yókóbū ri tā Yúdā ní ĩmụzú adrizú ā'bú be rī vé tā 'i da. Vinyọ rí ĩmụ 'a ambamba, ịri ĩmụ ívé bōngó ũjị vinyọ rí vé sụ sī. ‡ 49:13 49:13 Vūrā múké rí ịri ũlị vjipi ũkpō be rī uga. § 49:14 49:14 Jūré ịrị rī pi: Āngū Ịsākárā vé rí ĩmụ adri sùrú Ịsèrélè vé ịrị rī pi vé āngū āsámvú gé.

- 20 Āsērā, mi ímụ ínyá múké ni nya,
mi ímụ ínyá ẹ̀jì be múké 'bāgú ní ríí nyaa rī nya.
- 21 Nāfātālī, mi ímụ adri sụ nyámáta ẹ̀cìpi ásé agásí,
anji tǐpi ùnyí be rī tǐni.
- 22 Yōsépā, mi ímụ anji tǐ ízú sụ peṭi vinyō vé rī ní 'aá rī tǐni,
mi anji tǐ ízú sụ peṭi vinyō vé yǐ́ gārā gá rī ní 'aá rī tǐni,
vinyō drǐtǐ be ĩgārāápi, tuúpi ábi drǐgé rī tǐni.
- 23 Yōsépā, ari'ba rī pi 'díkí ẹ̀'dí mi be ùnjí ùnjí,
kòpi ú'búkí í'yé ívé rī pi mužú mí vúgá 'dāá, kòpi 'okí mi ùnjí.
- 24 'Bo 'í njō mívé ǔsǔ kú ìnógósí,
mí drǐ ùrō kuyé
- Múngú Yōkóbū vé rī vé ùkpō sǐ,
Múngú ríipi āngū úcépi rī vé ùkpō sǐ,
'bá Īsērélē vé rī pi vé Múngú adriipi írā rú rī vé ùkpō sǐ.
- 25 Múngú mí ẹ̀tẹ̀pi vé rī ko mí ìzā nǐ,
Múngú Ùkpō 'Dǐpa sē mí ní yǐ́gó tākíri rú
íngázú 'bǔ gélésí nǐ,
sē mí ní yǐ́ tākíri rú vū drǐgé nógó nǐ,
sē mí ní tākíri anji tǐzú nǐ.
- 26 Mā mvá rī, tākíri má ní sēé mí ní 'dǐri,
ndē tākíri í ní ìsú írā adriipi mužú 'dání'dání rī* agá rī rá,
āzini ánga adriipi mužú 'dání'dání rī agá rī rá.
- Yōsépā, lē tākíri 'dǐri ā adri mí drǐgé,
mí adri āmbúgú mí ẹ̀drǐpǐi āsámvú gé.
- 27 Bēnyēmīnē, mí adri sụ ārākílanǎ ẹ̀sǐ be ùká ùká,
ǔ'bútǐnǎ sǐ ānyāpá rī pi úcǐpi nyaápi,
ùndrénǎ sǐ zāá ni acoópi sēepi 'í ọ̀gǔpǐi ní rī tǐni."
- 28 Anji muždrǐ drǐ ní ìrǐ 'dǐ'bée ímụ adri ẹ̀'bǐpǐi sùrú muždrǐ drǐ ní ìrǐ 'bá
Īsērélē vé rī pi vé ni. Yōkóbū ní rizú kòpi ní tākíri sēzú rī gé, ri átángá rī
átá mužú 'dǐni, sē tākíri 'bá ālu ālu ní tǎ 'bá rī ní 'oó rī vú sǐ.

Yōkóbū vé drāngará

29 Kúru Yōkóbū ní tǎ ẹ̀zǐzú 'í ẹ̀njǐpǐi ní kǐnǐ, "Ẹ̀sǐ mādā, ma drādrā. Á drā
dō gí, ìmi jǐkí mávé ávū mužú sǐjǐ má ẹ̀'bǐpǐi ā gārā gá, ǔjǐ í ní rizú ávū sǐzú
rī agá, ǔjǐ rī Ẹ̀fōrónā Hǐtǐgú rī vé nyọ́ókú agá, ³⁰ ǔjǐ rī Mākāpélā gá, ìnyinǎ
Māmúrē be, āngū Kānánā vé rī agá. Ābūrāmā je vūrā rī rizú ávū sǐzú āní,
je Ẹ̀fōrónā Hǐtǐgú rī drǐgé. ³¹ Sǐkí Ābūrāmā pi ùkú ni Sārā be vūrā 'dǎri
gé, sǐkí kpá Īsākā pi ùkú ni Rēbékā be vūrā 'dǎri gé, á sǐ Láyā ri vūrā 'dǎri
gé. ³² Má ẹ̀'bǐpǐi Ābūrāmā je nyọ́ókú rī ǔjǐ rī be 'bá Hǐtǐ vé rī pi drǐgé."

³³ Yōkóbū kǎ tǎ rī ẹ̀zǐjǐ deḡ ẹ̀njǐpǐi ní gí, ìri ní lazú ívé gbóló drǐgé, ìri ní
kúru drāzú.

50

¹ Yōsépā ní ọ̀vǔzú ẹ̀tẹ̀pi ri u'dezú bēdrǐ sǐ, ìri ní í'dózú ngozú ìzāngā
ìzāngā rú, ìri ní ẹ̀tẹ̀pi ā gbángírí ndrúzú. ² Yōsépā ní 'yozú ívé 'bá rǐ' 'bá

* 49:26 Írā adriipi mužú 'dání'dání rī vé íffíí, ìri ẹ̀'bǐpǐi rǐ' 'bá tākíri sē' 'bá 'bá rǐ pi ní rǐ.

èzì dává vé rī nga'ba rī pi ní, lē kōpi ā njōkī 'í étēpi Īsērélē vé āvū dáwā āvū ní ŋmazú ku rī sī. Kúru 'bá dáwā njō'ba rī pi ní āvū rī ā rú'ba njōzú dáwā rī sī. ³ Dává rī vé njōngará 'du ú'dú pūkú sū, ā'diātāsīyā ārēni dáwā rī vé njōngará ĩri ú'dú 'du 'dīri tīni. 'Bá Ējēpētō vé rī pi ngokī Yōkóbū ri caá ú'dú pūkú èzīrī.

⁴ Ú'dú āvū ngozú rī ká deé, Yōsépā ní 'yozú ūgalaku 'bāgú rī vé rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi 'bākī èsī múké má ní, lē ĩmi 'yokī 'bāgú rī ní 'dīni, ⁵ má étēpi sē ma ūyō sōo 'í èndrētī gé, 'yo má ní kīnī, 'Ma rī drādrā, á drā dō gí, 'í jī ma muṣú sīī 'bú má ní gaá má úlungu ní āngū Kānānā vé rī agá 'dāá.' Lē 'bāgú rī oyū ma, má jī má étēpi ri muṣú sīī. Á sī dō ĩri gí, ma ma újā ĩgō rá."

⁶ 'Bāgú rī ā'yī tā Yōsépā ní zījī rī rá, ĩri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mí étēpi ri muṣú sīī ĩyī, sū ĩri ní mí sēé ūyō sōo 'í èndrētī gé rī tīni."

⁷ Kúru Yōsépā ní 'dezú muṣú étēpi rī sīzú. 'Bāgú rī vé ūgalaku rī pi, 'bá ambugu 'bāgú rī vé kání agá rī pi, āzini 'bá ambugu āngū Ējēpētō vé rī agá rī pi, kōpi 'dekī muṣú Yōsépā vúgá sī ĩndī. ⁸ Yōsépā jī 'bá ívé 'bētī āsámvú gé rī pi, 'í èdrīpījī be, 'bá adri'ba étēpi vé jó āsámvú gé rī pi be muṣú ĩndī. Ku anjīnā rī pi, kābīlō rī pi, ndrījī rī pi, tī rī pi be kú vúlé Gōsénī gé 'dāá. ⁹ Āngaráwá rī pi útúkī ārābīyā hūsání ní rīi sēé rī pi agá, urukō'bee útúkī hūsání drīgé, kōpi 'dekī muṣú Yōsépā vúgá sī ĩndī. 'Bá mu'ba rī pi kárakarā.

¹⁰ Kōpi ká muṣú caá Ātādī gé, vūrā ĩ ní rizú ānyāngā fífí cozú ĩnyīnā yīi Yárídénī ā gārā gá rī gé, kōpi 'í dókī rīi āā ngoo ĩzāngā ĩzāngā rú, kōpi èsī ŋō ambamba, Yōsépā 'bā étēpi vé āā ngoo ú'dú èzīrī. ¹¹ 'Bá Kānānā vé rī pi ká ndree kōpi ri āā ngo vūrā ānyāngā fífí cozú rī gé Ātādī gé 'dāá, kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá Ējēpētō vé rī pi ri āā rī ngo ĩzāngā ĩzāngā rú ní." Sē ĩ ní vūrā Yárídénī ā jēlé gá 'dāri ā rú zīzú Ēbélē Mīzirāyimū ānī.*

¹² Yōkóbū vé anjī āgō rī pi 'dukī tā rī ngāá sū ĩ étēpi ní èzījī ĩ ní rī tīni.

¹³ Kōpi 'dukī ĩrivé āvū jījī muṣú Kānānā gá, kōpi sīkī ĩri ūjī adriipi nyōókú Mākāpélā vé rī agá, ĩnyīnā Māmúrē be, nyōókú rī Ābūrāmā je Ēfōrónā Hītīgú rī drīgé rizú āvū sīzú ānī. ¹⁴ Yōsépā ká étēpi ri sījī gí, ĩri ní 'i újázú gōzú vúlé Ējēpētō gá 'dāá, kōpi újákī ĩ gōo èdrīpījī be, 'bá mu'ba vú ní gé sī étēpi ri sīngará gá rī pi be.

Yōsépā ūmī 'í èdrīpījī ē èsī

¹⁵ Yōkóbū ní drāá gí rī sī, Yōsépā èdrīpījī gōkī adrii ūrī sī, kōpi ní 'yozú kīnī, "Yōsépā 'bā dō tā 'bá ní ótū 'i 'ozú ūnjī 'dāri 'í èsī agá, ūfē dō tā rī ārīgó, 'o dō 'bā ūnjī, 'bā 'okī rī ĩngóni?"

¹⁶ Kúru kōpi ní ú'dúkó pēzú muṣú Yōsépā ní, kōpi kīnī, "Mí étēpi ní drī drázú kuyé rī gé, èzī 'dīni kīnī, ¹⁷ 'Īmi lūkī Yōsépā ní 'dīni, lē mí trū mí èdrīpījī ūnjīkānyā kōpi ní mí 'ozú ūnjī 'dīri agāsī rá.' 'Bá ātī'ba Múngú mí étēpi vé rī vé ní, lē mí trū 'bā ūnjīkānyā 'bá ní 'oó mí ní rī agāsī rá.'" Ú'dúkó rī ká caá Yōsépā vúgá 'dāá, Yōsépā ní 'í dōzú ngozú.

¹⁸ Kúru Yōsépā èdrīpījī ní ĩmúzú kúmúci ūtīzú ĩ drī sīzú vūgá Yōsépā èndrētī gé. Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá túgērī mívé ní."

* 50:11 50:11 Ēbélē Mīzirāyimū: Ēbélē Mīzirāyimū vé ífífi, 'bá Ējēpētō vé rī pi ri āā ngo.

¹⁹ Yösépā ní 'yozú kôpi ní kīnī, "Īmi adrikí ũrī sī ku. Īmi ũsũkī ma Múngú 'i ícópí ĩmi ĩrīṅāāpi? ²⁰ Īmi lēkí kōdō ma 'oó ũnjí, 'bo Múngú újā tā ũnjí ĩmi ní lēé 'oó mā rụ'bá gá rī ícá tā múké rú, tā 'i ngaápi nōri, ā nga rí 'i fūú tị ní gé bēnī, mà pa rí 'bá kárákará pi vé ídri. ²¹ Lē ĩmi 'okí ũrī sī ku, ma ngá ĩmi ní lēé rī pi sē ĩmi ní rá, āzini ma ngá ĩmivé anjīnā rī pi ní lēé rī sē kôpi ní rá." Yösépā ũmī édrípīi ē ẹsị, átá átángá rī ẹsị be mādā, sē kôpi ē ẹsị adri ānī āyīkō sī.

Yösépā vé drāngará

²² Yösépā pi rikí adrií āngū Ējēpétō vé rī agá 'dāá 'í étépí vé 'bá 'bětí āsámví gé rī pi be trú. Yösépā adri caá ílī be mūdūrūlū ālu mụdrị (110).

²³ Yösépā adri ílī be āco, ndre Ēfērēmā vé anjī i ní tị úyú na gá rī pi rá. Ndre kpá anjī Mákīrī vé rī pi rá. Mákīrī ri mvá Mánásē vé ni, Yösépā 'dụ anjī Mákīrī vé rī pi adrií anjī ívé ni rú.

²⁴ Yösépā ní 'yozú édrípīi ní kīnī, "Ma ri drādrā. 'Bo Múngú ri imụ ĩmi tā mba rá, ĩri ĩmi jī fū āngū Ējēpétō vé nōri agásī, ĩri ĩmī drī ko mụzú āngū ĩri ní ẹzịi Ābūrámā ní, Īsákā ní, āzini Yōkóbū ní rī agá 'dālé rá."

²⁵ Kúru Yösépā ní Īsērélē ẹnjípīi sēzú ũyō sōzú 'í ẹndrētí gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Múngú kādō imụ ĩmi ízā koó, ĩmī drī koó mụzú vúlé 'dāá, ĩmi jīkí mávé fā mụzú ĩndī."

²⁶ Yösépā ní kúru drázú Ējēpétō gá 'dālé, ịsụ ākūdē ĩri ílī be mūdūrūlū ālu mụdrị. Kôpi ní ĩrivé āvū njōzú dāwā āvū ní n̄mazú ku rī sī, kôpi ní āvū rī 'bázú sōndúkū agá.

Búkũ Wũngára vé rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngára

Búkũ Wũngára vé rĩ agá, í'dózu cápitã 1-20 gé, ũlũ ú'dógú'dógú Yähúđĩ rĩ pi vé rĩ. Yähúđĩ rĩ pi Múngú ĩpê kôpi adrii 'bá ívé ni. Yähúđĩ rĩ pi vé tã í'dó 'i lóki búkũ í'dóngára vé rĩ ní 'i dezú rĩ gé. Búkũ Wũngára vé rĩ vé í'dóngára gá, Yähúđĩ rĩ pi riki adrii túgērĩ rú Ĕjēpētō agá, 'bo Múngú yĩ kôpivé zĩngára rá. Kúru Múngú ĩpê Mósē ri adrii Yähúđĩ rĩ pi ní drĩkoma rú, jĩ Yähúđĩ rĩ pi fũu Ĕjēpētō agásĩ ãmvé nĩ. 'Bo Yähúđĩ rĩ pi ē ĩsúkí dō drĩwālã gĩ drããsiyã, kôpi kã riĩ muų ãngũ ã'wĩ cĩnyáfã rú rĩ agásĩ ãngũ Múngú ní ezĩĩ kôpi ní Kãnãnã vé rĩ gé 'dãã, kôpi nyaki ĩzãngã lētĩ gé 'dĩgē ambamba. Kôpi gãkĩ tã Múngú vé rĩ 'duğã ngagã sĩ, 'bo kôpi kã muų caã írã Sĩnáyĩ vé rĩ drĩgē 'dãã, Múngú ní tãĩmbĩ sēzú Mósē ní kĩnĩ, lē 'bã rĩ pi ã 'duki tãĩmbĩ rĩ ngaã sũ 'ĩ ēsĩ ní lēē rĩ tĩnĩ. Búkũ 'điri í'dókĩ sĩĩ cápitã 1-20, ĩmbĩtã ni cápitã 21-40.

Í'dózu 21-40 gé, Múngú lũ kĩnĩ kôpi ē ĩnjĩkĩ 'i, kôpi ã údékĩ vũrã, atala rĩ pi ē ĩjĩkĩ rĩ 'i ní ngã sēē ãnĩ, ãzini kôpi ē ĩjĩkĩ rĩ 'i ní rōbōņō zãã.

Īzãngã Īsērélē rĩ pi ní nyaã Ĕjēpētō gá rĩ

¹ Yōkōbũ ĩ ní zĩĩ Īsērélē* rĩ vé anjĩ ãgō muų 'bã ĩri be Ĕjēpētō gá 'dãlē rĩ pi, 'bã ãlu ãlu muų ívé 'bã 'bētĩ ãsãmvú gé rĩ pi be, kôpivé rũ pi 'đĩ: ² Rũbénã 'i, Sĩmĩyōnã 'i, Lévĩ 'i, Yũdã 'i, ³ Īsãkãrã 'i, Ĵēbũlũnã 'i, Bēnyēmĩnē 'i, ⁴ Dãnã 'i, Nãfãtãlĩ 'i, Gãdĩ 'i, Āsērã sĩ. ⁵ Yōkōbũ vé úyú muų 'bã rĩ pi vé kãlãfe céré pũkũ ēzĩrĩ. Kôpi cakĩ Yōsēpã ri ĩsũ ãkũdē ĩri ri adri Ĕjēpētō gá 'dãã'dã.

⁶ Yōsēpã pi ũdrãkĩ ēdrĩpĩĩ be céré, úyú lóki 'dãri gé rĩ pi be céré. ⁷ 'Bo 'bã Īsērélē vé rĩ pi ízúkĩ kãrãkãrã ãngũ 'dãri gé, kôpi ícãkĩ ũkpō be ambamba, kôpi gōkĩ gaã trē ãngũ Ĕjēpētō vé rĩ agã.

⁸ Kúru 'bãgũ ú'dĩ Yōsēpã vé tã nĩĩpi kuyē ni ní gōzũ mãlũngã Ĕjēpētō vé rĩ ruzú nĩ. ⁹ ĩri ní 'yozú ívé 'bã rĩ pi ní kĩnĩ, "Īmi ndrekĩ drĩ kã, 'bã Īsērélē vé rĩ pi ízúkĩ nōni ambamba, kôpi ndēkĩ 'bã ũkpō sĩ rá. ¹⁰ Īmi ímũkĩ, 'bã ndãkĩ lētĩ kôpi ugazú, kôpi ē ízúkĩ rĩ kãrãkãrã ku, ã'diãtãsiyã ē'dĩ 'de dō nĩ, kôpi ímũ ĩ úmũ 'bãvé ari'ba rĩ pi be, kôpi ímũ ē'dĩ 'đĩ 'bã be, kôpi ímũ ápã fũ ãngũ nōri agásĩ rá."

¹¹ Kúru 'bã ambugu Ĕjēpētō vé rĩ pi 'duki 'bã Īsērélē vé rĩ pi 'bãã kuú túgērĩ rú, kôpi ũ'bãkĩ 'bã Ĕjēpētō vé rĩ pi 'bã Īsērélē vé rĩ pi drĩgē 'bã ambugu rú, mĩkĩ kôpi riĩ ēzĩ ũkpō ũkpō ni pi ngaã. Túgērĩ rĩ pi sĩkĩ jó ambugu ambugu ĩrã rú ni pi kũrũ Pítomĩ vé rĩ agã, ãzini Rãmãsēsē vé rĩ agã 'bãgũ Ĕjēpētō vé rĩ ní. ¹² 'Bo ã riki dō 'bã Īsērélē vé rĩ pi ōcũũ muųú 'đini drããsiyã, kôpi riki ízú muųú drĩgélē, kôpi írēkĩ ĩ adrii ãngũ Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ céré. 'Bã Ĕjēpētō vé rĩ pi gōkĩ 'oó kôpi sĩ ũrĩ sĩ. ¹³ Mĩkĩ kôpi

* **1:1** 1:1 Īsērélē: Múngú gō Yōkōbũ ã rũ újã zĩĩ Īsērélē. Rũ Īsērélē 'điri Ĕbērē tĩ sĩ, ĩrivé íffĩ, 'bã ũmbã fuųpi kúpē sĩ Múngú be ni. 'Í lã í'dóngára 32:28.

rií ẹ̀jí ùkpó ùkpó ni pi ngaá. ¹⁴ Míkí kòpì rií ùtrètrè usaá gbáá b̄r̄l̄k̄í rú, āzini rií ẹ̀jí ngaá lẹ̀tí be āndiāndi ómvú r̄i pi agásí, sē 'bá Īsērélē vé r̄i pi adrikí céré kuú āni ĭzāngā ĭzāngā rú.

¹⁵ 'Bāgú Ējèpétō vé r̄i ní Sípúrā pi zìzú Púwā be, ùkú 'dī'bée r̄i ùkú Ēbéré⁺ vé t̄i'bá t̄t̄i r̄i pi ē ĭzā ko t̄ngará r̄i gé n̄i, ĩri ní 'yozú kòpì ní k̄n̄i, ¹⁶ "Īmi dō r̄i ùkú Ēbéré vé r̄i pi ē ĭzā ko anjì t̄ngará gá, sá kòpì ní rizú anjì t̄zú r̄i gé, ĩmi ndrekí dō mváná r̄i ágóná, ĩmi 'd̄íkí ĩri drāá 'd̄iísí rá, dō mváná r̄i ùkúná, ĩmi kukí ā adri idri rú." ¹⁷ 'Bo ùkú r̄i'bá ùkú anjì t̄i'bá r̄i pi ē ĭzā ko'bá t̄ngará s̄i 'dī'bée ní Múngú r̄i ĩnj̄i ĩnj̄i r̄i s̄i, kòpì 'd̄ukí t̄ā 'bāgú Ējèpétō vé r̄i ní 'yoó ĩ ní 'd̄iri ẹ̀jí ngazú kuyé, kòpì ú'd̄íkí anjì āgō r̄i pi ūdrāá kuyé. ¹⁸ Kúru 'bāgú Ējèpétō vé r̄i ní ùkú 'dī'bée zìzú ímvú 'í vúgá n̄ó, ĩri ní 'yozú kòpì ní k̄n̄i, "Īmi 'okí 'd̄ini ās̄i? Īmi kukí anjì āgóná r̄i pi idri rú, ĩmi ú'd̄íkí kòpì kuyé ās̄i?"

¹⁹ Ūkú r̄i'bá ùkú anjì t̄i'bá r̄i pi ē ĭzā ko'bá t̄ngará s̄i 'dī'bée ní újázú 'bāgú r̄i ní k̄n̄i, "Ūkú Ēbéré vé r̄i pi adrikí s̄ũ ùkú Ējèpétō vé r̄i pi t̄n̄i ku. Kòpì ívé anj̄in̄á pi t̄i ĩf̄u mb̄el̄n̄á. 'Bá kādō caá, 'bá ĩs̄ú ākūdē kòpì t̄k̄i gí."

²⁰ Múngú 'bā ẹ̀s̄i múké ùkú r̄i'bá ùkú anjì t̄i'bá r̄i pi ē ĭzā ko'bá t̄ngará s̄i r̄i pi ní, sē Īsērélē r̄i pi gōkí ízú m̄uzú dr̄iḡelē. ²¹ Ūkú r̄i'bá ùkú anjì t̄i'bá r̄i pi ē ĭzā ko'bá r̄i pi ní Múngú r̄i ĩnj̄i ĩnj̄i r̄i s̄i, Múngú sē kòpì t̄k̄i anj̄in̄á rá.

²² 'Bāgú r̄i ní gōzú t̄āimb̄i s̄ezú ívé 'bá r̄i pi ní k̄n̄i, "Īmi ú'békí anjì āgóná Ēbéré ùkú r̄i pi ní t̄j̄i r̄i pi céré ȳi āmbúgú d̄iipi d̄id̄i Náyil̄i agá, 'bo ĩmi kukí anjì ùkúná r̄i pi idri rú."

2

Mósē vé t̄ngará

¹ Lókí 'dāri gé, ágó āzi s̄ur̄ú Lév̄i vé r̄i agá, je ùkú s̄ur̄ú ívé r̄i agá ūgōgō. ² Ūkú r̄i ní 'a ĩs̄uzú, ĩri ní mváná r̄i t̄izú ágóná. Kā ndree mváná r̄i ūnȳi be ambamba, ūz̄i mváná r̄i caá mbāá be na. ³ 'Bo kā áamá tí, 'í ícó mváná r̄i ūz̄i bā ku, ĩri ní w̄ur̄ūḡū í'd̄uzú, ĩri ní r̄i'bá ní ūmb̄izú ngá ūdr̄i rú ní s̄i. ĩri ní mváná r̄i 'bāzú w̄ur̄ūḡū r̄i agá, ĩri ní j̄izú z̄uzú ȳi āmbúgú d̄iipi d̄id̄i Náyil̄i j̄elē gá, lómí agá 'dālē. ⁴ Mváná r̄i vé ómv̄up̄i m̄u 'i z̄i r̄á r̄á rú, tē r̄i ndree, dō t̄ā ngóni r̄i ím̄u 'i nga mváná r̄i r̄i'bá gá ní.

⁵ Kúru 'bāgú Ējèpétō vé r̄i vé mvá ùkú r̄i ní 'dezú m̄uzú 'i j̄ingará gá ȳi āmbúgú d̄iipi d̄id̄i Náyil̄i agá 'dālē, mvá ùkú r̄i ká caá ȳi gé 'dāá, ĩrivé t̄j̄ḡer̄i ùkú rú r̄i pi r̄i ẹ̀c̄i ȳi r̄i ā gārā gá s̄i. 'Bāgú r̄i vé mvá ùkú r̄i ní w̄ur̄ūḡū r̄i ndrezú, ĩri ní ívé t̄j̄ḡer̄i z̄i ālu p̄ezú m̄uzú w̄ur̄ūḡū r̄i í'd̄uzú. ⁶ 'Bāgú r̄i vé mvá ùkú r̄i ní w̄ur̄ūḡū r̄i ē t̄i z̄izú, ĩri ní mvá ágóná r̄i ndrezú w̄ur̄ūḡū r̄i agá 'dāá, ĩri r̄i ngongo. Sē mvá ùkú r̄i ní ĭzāngā, ĩri ní 'yozú k̄n̄i, "Mváná n̄ori Ēbéré r̄i pi vé ni."

⁷ Kúru mváná r̄i vé ómv̄up̄i ní ĩri z̄izú k̄n̄i, "Mí ā'ȳi rá m̄a m̄u mí ní ùkú Ēbéré vé ni b̄i, ā j̄i r̄i mí ní mváná r̄i úc̄e?"

† 1:15 1:15 Ēbéré: Ābūrāmā r̄i Ēbérégú. ĩrivé mvá vé mvá Yókóbū r̄i gōkí z̄i Īsērélē, sá āzi s̄i ĩrivé úȳi r̄i pi ĩ r̄i z̄i Ēbéré, sá āzi s̄i ĩ k̄pá z̄i anjì Īsērélē vé r̄i pi. Sā Ẹ̀s̄u vé r̄i gé, ĩ r̄i kòpì z̄i Yāhūd̄i.

8 'Bägú rī vé mvá ùkú rī ní 'yozú kīnī "Í mu bīi." Kúru mváná rī vé ómvúpī ní mužú mváná rī vé éndrèpī ĩri tīpī rī bīzú ímúzú. 9 Mváná rī vé éndrèpī ká ícá 'bägú rī vé mvá ùkú rī vúgá nòlè, mvá ùkú rī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í jī má ní mváná nōri úcé, mváná rī ku dō bā gí, mí íjī ĩri ígōó má vú nòlè, ma ímú mí ùfè rá." Mváná rī vé éndrèpī ní kúru mváná rī jīzú úcézú. 10 Mváná rī ká mbaá ícá àmbúgú gí, éndrèpī ní ĩri jīzú gōzú 'bägú rī vé mvá ùkú rī vúgá 'dálé. Mvá ùkú rī ní mváná rī 'düzú 'í ní mvá ágóŋá rú. ĩri ní rú ní 'dazú Mósè 'i, kīnī, "Má ísè ĩri yīi agalésī."

Mósè ápá mužī Mīdīyānā gá

11 Mósè ká mbaá ícá àmbúgú gí, ú'dú àlu, 'de mužī ívé 'bá Ēbèrè vé rī pi úndré, ca ísú 'bá rī pi ri ézī ùkpó ùkpó ni pi nga. ĩri ní Ējèpétògú ndrezú, ĩri ri ívé 'bá Ēbèrè vé ni ùgbā. 12 Mósè ní àngū úndrezú 'í gārā gá sī kūrū, ndre 'bá āzi 'í gārā gá 'dāayo, ĩri ní Ējèpétògú rī 'dīzú drāzú, ĩri ní cínýáfā kūrú drī ni gé. 13 Ká mužī caá drū 'dīni, Mósè gō mužī ívé 'bá rī pi ndreé. Ká caá 'dálé, ísú kpá 'bá ĩrī Ēbèrè vé ni pi ri ùmbā fū ĩ drīkā sī. Mósè ní 'yozú ágó tā ā ndú 'í dōpi rī ní kīnī, "Mí ri mí ógūpī ri fū āsī?"

14 Ágó tā rī ā ndú 'í dōpi rī ní 'yozú kīnī, "À'di 'bā mí àmbúgú rú rií 'bávè tā líi nī? 'Í lè ma 'dīi sū mí ní Ējèpétògú rī 'dīi drāā rī tīnī?" Tā 'dīri sè Mósè ní ūrī ambamba. ĩri ní ūšūzú éšīšilè sī kīnī, "Tā má ní 'oó rī 'bá rī pi nīkí gí."

15 'Bägú Ējèpétò vé rī ká tā 'dīri yīi, lè kōdò létī ndāā Mósè ri 'dīzú drāzú rá. 'Bo ísú Mósè nga ápá mužī adrii rará rú Mīdīyānā gá gí, Mósè ká caá Mīdīyānā gá 'dálé, mužī úrī kuú kídí tī gé. 16 Átálágú āzi Mīdīyānā vé ni, rú ní Yètèrō 'i, ĩri anjī ùkú be ézīrī. Anjī ùkú 'dī'bée jīkí ĩrívè ndrīi rī pi kābīlō rī pi be mužī yīi mvuú. 17 'Bá ūrūko ndrīi úcé'bá ni pi ícákí ímú kōpi údró yīi rī tī gé sī 'dīisī rá. 'Bo Mósè ní ngazú ūrū, ĩri ní anjī ùkú 'dī'bée érízú, ĩri ní yīi sèzú mvuzú kōpívè ndrīi rī pi ní.

18 Anjī ùkú rī pi ká mvii caá ĩ étèpī Rēulè vúgá 'dálé, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Īmi ímvíkí àndrū ĩnógósí 'dīni āsī?"

19 Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Bá ísúkí Ējèpétògú āzi kídí rī tī gé 'dálé, pa 'bā 'bá ndrīi úcé'bá rī pi drīgè sī, ĩbè yīi sèè mvuú 'bávè ndrīi rī pi ní, āzini kābīlō rī pi ní."

20 Yètèrō ní kōpi zizú kīnī, "Īri íngāá? Īmi kúkí ĩri 'dálé āsī? Īmi gōkí mužī ĩri bīi, è ímú rī ngá nyaá."

21 Mósè ā'yī adrii Yètèrō vé àngá 'dāā rá, Yètèrō ní ívé mvá ùkú Sīpūrā ri sèzú jezú Mósè ní ùkú rú. 22 Sīpūrā ní Mósè ní mvá ágó tīzú. Mósè ní 'yozú kīnī, "Ma jākā àngū nōri gé, ma ĩri ā rú 'da Gērēsómā 'i." Íffīi ní jākā.

23 Vúdrī ni ká vūú ílī be āco, 'bägú Ējèpétò vé rī ní drāzú. 'Bo rikí nyo 'bá Ísèrèlè vé rī pi ócūú mužú drīgélè. 'Bá Ísèrèlè vé rī pi rikí ngoó Múngú éndrètī gé, Múngú ā ko rī ĩ ízā bēnī. Kōpívè ngongará ca Múngú vúgá 'dálé rá. 24 Múngú yī kōpívè ngongará rá, ĩri ní ívé ùndī 'í ní ruú Ābūrámā be Ísákā be, Yōkóbū be rī ā tā ígázú. 25 Múngú ndre 'bá Ísèrèlè vé rī pi vé ízāngā rií nya rī, tā ni fi éšī ni gé ambamba.

3

Múngú átá Mósē be

¹ Ǫ'dú ālu, Mósē ri ényépi Yétērō* atálágú Mīdīyānā vé rī vé kābilō pi úcé ndrīī rī pi be, jī ānyāpā rī pi āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé, irā Múngú vé rī gé Sínáyī gé 'dāá. ² Mālāyikā Úpí† Múngú vé rī ní 'i 'i'dazú Mósē ní áci dīipi peṭi amuúpi kǔmvŭ ní agá 'dāá. Mósē ndre áci rī ri dīī peṭi amuúpi kǔmvŭ rī agá 'dāá, 'bo peṭi rī ve kuyé. ³ Mósē ní ũšŭzú kīnī, "Tā 'i 'oópi 'dīri ũkŭ ní á ndre kuyé, á lē ma útrú ĩnyīná muṭi ndree má mī sī, ngá séépi peṭi amuúpi kǔmvŭ rī ní vezú ku rī ā'di."

⁴ Úpí Múngú kā ndree Mósē útrú 'i ĩnyīná áci riipi dīipi 'dīri ndree, Múngú ní Mósē ri zizú peṭi áci ní riī dīī 'a ni gé rī agá 'dāá kīnī, "Mósē! Mósē!"

Mósē ní ā'yīzú kīnī, "Ma nō."

⁵ Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí ítrú mi ĩnyīná nōó ku, 'i nje mívé mǒrǒkú mí pá gá sī rá, ā'diātāsīyā vūrā mí ní pá tuzú 'dīri vūrā uletere ní."

⁶ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Ma Múngú mí é'bīpī vé rī, Múngú Ābūrāmā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, Múngú Yōkóbū vé rī." Mósē ní kúru drī 'bāzú 'i mī ōžŭzú ānī cí, ā'diātāsīyā 'o ũrī sī Múngú ē ɛndreṭi ndrengará sī.

⁷ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, "Á ndre ĩzāngā mávé 'bá rī pi ní nyaá Ējēpétó agá rī gí. Á yī kǒpivé ngongará ĩ ní rizú kǒpi ǒcŭzú túgērī rī vé tā gí, ĩzāngā kǒpi ní nyaá rī ā tā fi má éšī agá ambamba. ⁸ Kúru má ísī ímú kǒpi paá 'bá Ējēpétó vé rī pi drīgé sī, kǒpi íjízú ífŭzú āmvé āngū Ējēpétó vé rī agásī, ma kǒpi jī mu āngū múké wālā ní gé, āngū 'dāri agá, lé anigé, āzini ǒnyú anigé, āngū 'dāri 'bá Kānānā vé rī pi vé ní, 'bá Hīṭī vé rī pi vé ní, 'bá Āmórā vé rī pi vé ní, 'bá Pērízī vé rī pi vé ní, 'bá Hívī vé rī pi vé ní, 'bá Jēbúsī vé rī pi vé ní. ⁹ Á yī ngongará 'bá Īsērélē vé rī pi vé rī gí, á ndre ǒcŭngará 'bá Ējēpétó vé rī pi ní kǒpi ǒcŭzú rī gí. ¹⁰ Kúru nóni á lē mi pēé, 'i mu 'bāgú Ējēpétó vé rī vúgá 'dālē, mí íjī mávé 'bá Īsērélē vé rī pi ífŭú Ējēpétó agásī āmvé."

¹¹ 'Bo Mósē ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Ma ā'di 'i ícǒpi muṭipi 'bāgú Ējēpétó vé rī vúgá 'dāá, 'bá Īsērélē vé rī pi íjīpi ífŭúpi Ējēpétó agásī āmvé?"

¹² Múngú ní 'yozú kīnī, "Ma adri mí be trŭ. Ngá ícǒpi 'i'daapi kīnī á pē mi nī rī, mí íjī dō 'bá rī pi ífŭú Ējēpétó agásī rá, ĩmi ímú ma ĩnījī irā nōri drīgé nǒgó."

¹³ Mósē ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Á mu dō 'yoó 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'Múngú ĩmi é'bīpī vé rī ípē ma ímúzú ĩmi vúgá nōó nī,' kǒpi zīkī dō rŭ ní ā'di 'i, má lŭ kǒpi ní ngóni?"

¹⁴ Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "BÁ RĪ MA 'I. 'Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní 'dīni. "BÁ RĪ MA 'I, ípē ma ímúzú ĩmi vúgá nōó nī." "

¹⁵ Múngú gō 'yoó Mósē ní dīī kīnī, "Í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'Úpí, Múngú ĩmi é'bīpī vé rī, Múngú Ābūrāmā vé rī, Múngú Īsákā vé rī, Múngú

* 3:1 3:1 Yétērō: Yétērō vé rŭ āzi Rŭwélē 'i. 'Í lā Wüŋgará 2:18. † 3:2 3:2 Úpí: Ēbērē tī sī. Múngú zī 'i rŭ Yáwé, íffī ní, Múngú adriipi muṭi 'dāni'dāni rī 'i. Kēlīkŭ tī sī, 'bá Yáwé ri zī Úpí. Ī šŭ lá Búkú ĩ'dóngará vé rī agá, Wüŋgará vé rī agá, Rŭtā vé rī agá, āzini Yónā vé rī agá.

Yókóbũ vé rĩ ìpě ma ímúzá ìmi vúgá nŏo nĩ.' Rũ 'dĩri mávé adriípi mužú 'dání'dání rĩ, úyú ìmi vùdrĩ gé rĩ pi céré, kŏpi ā rikí mǎ rú zĩ 'dĩni.

16 "Í muž ambugu Ísērélē vé rĩ pi traá trũ vũrǎ ālu gé, 'í 'yo kŏpi ní, 'Úpí Múngú ìmi é'bípiĩ vé rĩ, Múngú Ābũrámǎ vé rĩ, Múngú Ísákǎ vé rĩ, Múngú Yókóbũ vé rĩ 'i'da 'i má ní, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Á 'bǎ mĩ rizú ìmi ndrezú, á ndre tā ĩ ní 'oó ìmi ní ũnjĩ Ējēpētŏ gǎ 'dílē rĩ rá. 17 Āndúrú má ęzi, má kĩnĩ, ma ìmi ĩjĩ ĩfũ ĩzāngǎ ìmi ní nyaá ũnjĩ ũnjĩ āngũ Ējēpētŏ vé rĩ agǎ 'dǎá rĩ agásĩ āmvé, ma ìmi jĩ muž adri āngũ 'bǎ Kǎnǎnǎ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, 'bǎ Hĩtĩ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, 'bǎ Āmórǎ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, 'bǎ Pērízĩ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, 'bǎ Hívĩ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé, āzini 'bǎ Jēbúsĩ vé rĩ pi ní adrizú rĩ gé. Āngũ 'dǎri agǎ, lé anigé, āzini ŏnyú anigé."

18 "Ambugu Ísērélē vé rĩ pi mi yĩ rá. Kúru ìmi 'dekĩ muž ambugu Ísērélē vé rĩ pi be 'bǎgũ Ējēpētŏ vé rĩ vúgá 'dǎá, ìmi 'yokĩ ĩri ní, 'Úpí Múngú Ēbērē rĩ pi vé rĩ 'i'da 'i 'bǎ ní rá. Mí ọyũ 'bǎ ęčĩ tuú mužú ú'dú na āngũ ā'wĩ cinyáfǎ rú rĩ gé 'dǎá, 'bǎ mužĩ rĩ rŏbŏnjŏ zǎá Úpí Múngú 'bávē rĩ ní.' 19 'Bo á nĩ rá, 'bǎgũ Ējēpētŏ vé rĩ ícŏ ìmi ā'yĩ mužũ ku, 'bǎkĩ dŏ tā ũkpŏ ũkpŏ drĩ ni gé kǎ. 20 Kúru ma mǎ drĩ inga 'bǎ Ējēpētŏ vé rĩ pi gbǎzú ānĩ, ma tā āyǎzú āyǎyǎ ni 'o āndiāndĩ kŏpi āsǎmvú gé. Vùdrĩ ni gé, ĩri ìmi ọyũ mužú rá.

21 "Ma sē 'bǎ Ējēpētŏ vé rĩ pi ē ęsĩ ri adri ìmi ní múké, ìmi kádŏ fũũ mužú, ìmi fũkĩ mužũ drĩ be kŏlŏmgbŏ rú ku. 22 Ūkũ ālu ālu Ísērélē vé rĩ ā muž ngǎ ĩ ní údé aya ọgũ 'bǎ ọgũŏgũ ni pi sĩ, dǎbũ sĩ, āzini bŏngŏ ũnyĩ be ni pi zĩ 'bǎ ívé jŏ ā gǎrǎ gǎ rĩ pi vúgá, āzini ā zĩ 'bǎ ívé 'bētĩ āsǎmvú gé rĩ pi vúgá, ìmi úsúkĩ rĩ ĩmivé anjĩ āgŏ rĩ pi, anjĩ ũkũ rĩ pi be ānĩ. Ìmi kádŏ fũũ āngũ Ējēpētŏ vé rĩ agásĩ, ìmi wũkĩ ngǎ 'dĩ'bée ārēvũ céré mužú ĩndĩ."

4

Múngú sē Mósē ní ũkpŏ tā āyǎzú āyǎyǎ ni 'ozú

1 Kúru Mósē ní újázú Úpí Múngú ní kĩnĩ, "Bo 'bǎ Ísērélē vé rĩ pi ā'yĩkĩ dŏ ma ku, kŏpi yĩkĩ dŏ mávé tā ku, 'yokĩ dŏ kĩnĩ mí ĩndré má ęndrętĩ gé kuyé, mǎ 'o rĩ ngóni?"

2 Úpí Múngú ní ĩri zĩzú kĩnĩ, "Ngǎ mí ní rụjĩ mí drĩgé 'dĩri ā'di?" ĩri ní újázú kĩnĩ, "Ngǎ rĩ túré."

3 Úpí Múngú ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Í 'be ĩri vúgá 'dǎá." Mósē ní túré rĩ 'bezú vúgá 'dǎá, túré rĩ ní ufuzú ĩnĩ rú, Mósē nga ápǎ rá. 4 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kĩnĩ, "Í su mĩ drĩ, 'i rụ ĩnĩ rĩ ā só." Kúru Mósē ní ĩnĩ rĩ vé só rụzú, ĩnĩ rĩ ní gŏzú ufuzú túré rú ũzi. 5 Úpí Múngú ní 'yozú kĩnĩ, "Í 'o tā 'dĩri, 'bǎ Ísērélē vé rĩ pi ē ę'yĩkĩ rĩ 'yozú kĩnĩ, ma Úpí Múngú kŏpi é'bípiĩ vé rĩ, Múngú Ābũrámǎ vé rĩ, Múngú Ísákǎ vé rĩ, Múngú Yókóbũ vé rĩ 'i'da 'i mí ní rá."

6 Kúru Úpí Múngú ní gŏzú 'yozú Mósē ní kĩnĩ, "Í su mĩ drĩ mívé bŏngŏ akoókŏ rĩ agǎ 'dǎá." Mósē ní 'i drĩ suzú ívé bŏngŏ akoókũ rĩ agǎ 'dǎlé, kǎ 'i drĩ ĩnjé āmvé nŏŏ, ũfũ fu drĩ ni mveé kú gbũ.

⁷ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í su mī drī gōō bōngó akoóko rī agá 'dāá dīī.” Mósē ní 'i drī suzú bōngó akoó rükū rī agá 'dāá, ká 'i drī injé āmvé nōō, drī ní gō ícá ule, sū ũkū rī tñi.

⁸ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, “Kōpi ā'yīkí dō mi kuyé, dōku kōpi ũsūkí dō tā mí ní 'oó āyāzú āyāyā drīdrī 'dāri kuyé, kōpi ícá tā āyāzú āyāyā mí ní 'oó vúlé nōri ā'yī rá. ⁹ 'Bo kōpi ā'yīkí dō tā āyāzú āyāyā ĩrī 'dī'bée kuyé, dōku kōpi yīkí dō tā mí ní 'yoó rī kuyé, mí ĩbē yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī vé rī dāá nyōókú drīgē 'dāá. Yīī mí ní ĩbēē yīī Náyīlī vé rī agá dāá nyōókú drīgē 'dīri gō 'i újā āri rú.”

¹⁰ 'Bo Mósē ní gōzú újázú Úpí Múngú ní kīnī, “Á Úpí Múngú, 'ídózá ĩnógósī, á nī átángá átá be múké ku, mā ádra ěnjĕnjĕ, ma ri a'bu a'bu.”

¹¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Á'di ri sē 'bá ri ícá átángá átá nī, dōku átá ku nī? Á'di ri sē bī ni ri tā yī nī, dōku bī ni yī tā ku nī? Á'di ri sē mī ni ri āngū ndre nī, dōku mī ni ndre āngū ku nī? 'Bá rī adri ma Úpí Múngú 'i kuyé? ¹² 'Í mu, ma mí ĩzā ko, mi ícá átángá rī átá rá, ma tā rī ĩmbá mí ní, mi ícá átángá rī átá rá.”

¹³ Mósē ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Á Úpí Múngú, 'i pē 'bá āzi mužú áyu.”

¹⁴ Kúru jíkó ní 'dezú Úpí Múngú agá, ĩri ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Mí ědrīpi Āronā Lévīgú rī 'dāayo? Á nī rá ĩri ícá átá múké rá. ĩri nóni ri ímú mí vúgá nólé. Kādō mi ndreé, ěṣi ni ri adri āyīkō sī. ¹⁵ Mi ícá tā mí ní lēé átá rī ũlū ĩri ní rá, ma ĩmi ĩzā ko ĩrītró átángá rī sī rá, āzini ma ĩmi ĩmbá tā ĩmi ní lēé 'oó rī sī rá. ¹⁶ Āronā ri átángá rī átá 'bá rī pi ní mī vūrā gá nī, sū mí ní kōdō átá nī rī tñi, mi adri ĩri ní sū Múngú tñi, mi átángá ĩri ní lēé átá rī ũlū ĩri ní nī. ¹⁷ 'Í 'dú túré 'dīri mužú mí drīgē sī ĩndī, 'i 'o tā āyāzú āyāyā ni āni.”

Mósē mvi gōō Ējēpētō gá

¹⁸ Kúru Mósē ní 'i újázú gōzú ěnyépi Yétērō vúgá 'dālé, ĩri ní 'yozú Yétērō ní kīnī, “Mí oyū ma, á lē gōō mužú Ējēpētō gá má ě'dípáa pi ndreé, kōpi dō ĩdri rú.”

Yétērō ní 'yozú kīnī, “Í mu, tākiri ā adri mí be.”

¹⁹ Mósē ní drī adrii Mīdīyānā gá 'dālé rī gé, Úpí Múngú ní átázú ĩri ní kīnī, “Í gō vúlé Ējēpētō gá 'dālé ũzi, 'bá lē'bá rī pi ũdrákí gí.”

²⁰ Kúru Mósē ní ívé ũkú 'dúzú anjīnā rī pi be 'bāzú dōngí úgóró gá, kōpi ní mužú Ējēpētō gá 'dālé. 'Dú túré Múngú ní 'yoó á jī rī mužú ĩndī.

²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í gō dō Ējēpētō gá 'dālé gí, mí nī múké 'yozú kīnī, ũkpō má ní sēé mí ní 'dīri, lē mí 'o tā āyāzú āyāyā ni pi 'bāgú rī ě ěndrētī gé. 'Bo ma sē ĩrivé ěṣi ri te te, ícá 'bá rī pi oyūú mužú ku. ²² Kúru 'i 'yo 'bāgú rī ní, 'Tā Úpí ní 'yoó rī ĩri 'dīni, ĩsērélē ri mávé mvá ágó kāyú rī.* ²³ Ándúrú á 'yo mí ní, má kīnī, “Mí oyū mávé mvá ágó, ā mu rí ma ĩnjīi,” 'bo mí gá ĩri oyūgá sī, kúru ma mívé mvá ágó kāyú rī 'dī drā rá.”

²⁴ Vūrā Mósē pi ní lazú rī gé, Úpí Múngú ícá ímú Mósē ri ĩsú, lē kōdō Mósē ri 'dīj drāá 'dīisī rá. ²⁵ Sīpūrā ní ĩlī 'ídúzú ívé mvá ágó rī vé ágélé

* 4:22 4:22 ĩsērélē ri mávé mvá ágó kāyú rī: Múngú kīnī 'bá ĩsērélē vé rī pi ārēvú céré ívé mvá ágó kāyú rī.

ē tị lịzú àní.† Ɔri ní lǎ' bú rĩ Ɔkpázú Mósè pá gá 'dǎá, Ɔri ní 'yozú kīnī, “Ári Ɔfũúpi 'dĩri úmú nóni 'bávè àjè mí be rĩ Ɔcá ngá àlu gí.” 26 Kúru Úpi Múngú gō Mósè ri 'dịi kuyé. Sípúrǎ ní 'yozú kīnī, “Ágélé ē tị má ní lịj 'dĩri pa mi drǎ sịgè sị gí.”

27 Úpi Múngú ní 'yozú Áronǎ ní kīnī, “Í mu àngū à'wí cínýáfǎ rú rĩ gé 'dǎá, Ɔmi mụkí rí Ɔmi Ɔsú Mósè be.” Kúru Áronǎ ní muzú Mósè ri Ɔsúzu Ɔrǎ Múngú vé rĩ drǐgè 'dǎlé, kōpi ní Ɔ u'dezú Ɔzízú bēdrǐ sị. 28 Kúru Mósè ní tǎ Úpi Múngú ní 'i pēzú muzú Ējēpētō gá rĩ ùlǔzú Áronǎ ní céré, àzini ùkpō Múngú ní sēè 'í ní tǎ àyǎzú àyǎyǎ ni 'ozú rĩ ùlǔzú Ɔri ní.

29 Kúru Mósè pi ní 'dezú muzú Áronǎ be Ējēpētō gá 'dǎlé. Kōpi ní ambugu Ɔsērélè vé rĩ pi ùmúzu céré vǔrǎ àlu gé. 30 Áronǎ ní tǎ Úpi Múngú ní 'yoó Mósè ní rĩ ùlǔzú kōpi ní céré. Kúru Mósè ní tǎ àyǎzú àyǎyǎ ni 'ozú 'bá rĩ pi Ɔndrètị gé. 31 'Bá rĩ pi Ɔ'yǐkí tǎ Áronǎ ní átá rĩ rá. Kōpi kǎ nǐj ámá 'yozú kīnī Úpi Múngú Ɔsǔ Ɔvé tǎ gí, àzini ndre Ɔvé Ɔzàngǎ gí, kōpi ní kǔmǔcǐ ùtǐzú, Ɔ drǐ sǐzú vǔgá Úpi Múngú ri Ɔnǐjzú.

5

Mósè pi Áronǎ be mụkí átá 'bǎgú Ējēpētō vé rĩ ní

1 Mósè pi Áronǎ be, kōpi ní 'dezú muzú 'bǎgú Ējēpētō vé rĩ vǔgá 'dǎlé. Kōpi ní 'yozú Ɔri ní kīnī, “Úpi Múngú Ɔsērélè rĩ pi vé rĩ kīnī, 'Lè mí oyụ 'bá mǎvé rĩ pi fũú nōósí rá, kōpi à mụkí rí Ɔmǔ údé ma Ɔnǐjzú àngū à'wí cínýáfǎ rú rĩ gé 'dǎá.’ ”

2 'Bǎgú rĩ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Úpi Múngú Ɔmi ní 'yoó mà 'dụ Ɔrivé tǎ ngáá, mà oyụ 'bá Ɔsērélè vé rĩ pi fũú nōósí rá 'dĩri à'di 'i? Á nǐ Úpi Múngú 'dĩri kuyé, mà oyụ 'bá Ɔsērélè vé rĩ pi fũú nōósí àlujání ku.”

3 Mósè pi Áronǎ be, kōpi ní 'yozú 'bǎgú rĩ ní kīnī, “Múngú Ēbèrè rĩ pi vé rĩ, 'da 'i 'bá Ɔndrètị gé rá. Mí oyụ 'bá fũú nōósí rá, 'bá tukí rí Ɔcǐ Ɔ'dú na àngū à'wí cínýáfǎ rú rĩ agásí, 'bá mụkí rí rōbōṅṅ zǎá Úpi Múngú 'bávè rĩ ní, 'bá mụkí dō ku, Ɔri drǎ ùnjí Ɔpè 'bá drǐgè, dōku Ɔri ari'ba Ɔpè Ɔmú 'bá Ɔ'dǐ ùdrǎ rá.”

4 'Bo 'bǎgú Ējēpētō vé rĩ ní 'yozú kīnī, “Mósè, Ɔmi Áronǎ be, 'bá rĩ pi ri Ɔzǐ ngá píri, ngá Ɔmi ní lēzú kōpi jízú muzú rá rĩ à'di? Ɔmi gōkí vúlé Ɔzǐ gé 'dǎá.” 5 Kúru 'bǎgú rĩ ní 'yozú kīnī, “Ɔmi ndrekí drǐ kǎ, 'bá Ɔsērélè vé rĩ pi Ɔzúkí nóni ambamba, Ɔmi lēkí kōpi à ngakí Ɔzǐ ku!”

6 Ɔ'dú àlu àlu 'dǎri sị, 'bǎgú rĩ ní tǎjmbj sēzú 'bá Ɔzǐ ùlǔ'bá túgèrǐ rĩ pi ní rĩ pi ní, àzini Ɔsērélè Ɔ ní ùpèè ù'bǎá 'bá ambugu rú Ɔsērélè rĩ pi drǐgè rĩ pi ní kīnī, 7 “Nóni à sèkí ásé Ɔ ní rizú bǐrǐkǐ vé ùtrètrè tuzú rĩ 'bá Ɔsērélè vé rĩ pi ní dǐj ku. Kōpi à mụkí Ɔngá ndǎá nǐ. 8 'Bo Ɔmi 'bǎkí kōpi à gbǎkí bǐrǐkǐ rĩ vé kǎlǎfè caá gbǎ ándúrú kōpi ní gbǎá drǐdrǐ rĩ pí, lè kōpi à gbǎkí kǎlǎfè ni mǎdǎjǎ ku. Kōpi kpǔnǔkǔ rú, kōpi ní rizú ùtrézú àní kīnī, 'Mí oyụ 'bá fũú nōósí rá, 'bá lēkí mụj rōbōṅṅ zǎá 'bávè Múngú ní.” 9 Ɔmi 'bǎkí kōpi à ngakí Ɔzǐ ùkpō ùkpō ni pi, kōpi à rikí pá tuú tēè rii tǎ ùnjō vé 'dĩri

† 4:25 4:25 Ágélé ē tị lǐngára: Múngú lǔ Àbǔrámǎ ní kīnī, anjǐ ágō Àbǔrámǎ vé rĩ pi adrikí dō caá Ɔ'dú àrō gí, lè à ùlǐkí kōpi à ágélé ē tị rá, lǔzú kīnī, kōpi anjǐ Múngú vé ni. 'Bá rĩ à'yí dō 'i ágélé ē tị sēè lịj gí, Ɔri tǎjmbj Mósè vé rĩ 'dụ nga. 'Í lǎ 'dóngára 17:9-14; Ɔzǐ 15:1-5.

yij ku.” ¹⁰ Kúru 'bá ẹ̀jí ùlù' 'bá tǔgèrǐ rǐ pi ní rǐ pi, Ìsèrélè 'í ní ùpèé ù'bāá 'bá ambugu rú Ìsèrélè rǐ pi drǐgè rǐ pi be, kòpi ní fūzú mǔzú átángá 'bāgú rǐ ní 'yoó rǐ ùlùzú 'bá Ìsèrélè vé rǐ pi ní kǐnǐ, “'Bāgú rǐ 'yo 'dǐnǐ kǐnǐ, 'Á gō ìmi ní ásé bǐrǐkǐ vé ùtrètrè tuzú ni sèé dǐj ku. ¹¹ Ìmi mǔkǐ ndāá ìmi ngúlúpí sǐ, vǔrā ìmi ní ícózú ìsúzú rá rǐ gé. 'Bo lè ìmi gbākí bǐrǐkǐ rǐ vé káláfe caá gbā ándúrú ìmi ní gbāá drǐdrǐ rǐ pí.’” ¹² Kúru 'bá rǐ pi ní ayízú mǔzú ásé bǐrǐkǐ vé ùtrètrè tuzú rǐ ndā be āngū Èjèpétò vé rǐ agásí. ¹³ 'Bá ẹ̀jí ùlù' 'bá tǔgèrǐ rǐ pi ní rǐ pi ríkí tǔgèrǐ rǐ pi mǔ rǐ rǐ ẹ̀jí rǐ ngáá ùkpò sǐ. Kòpi rǐ 'yo tǔgèrǐ rǐ pi ní, “Lè ẹ̀dú ǎlu ǎlu, ìmi gbākí bǐrǐkǐ rǐ gbā ándúrú ìmi ní rǐ rǐ gbāá 'bá ní rǐ ìmi ní ásé bǐrǐkǐ tuzú rǐ sèé ní rǐ pí.” ¹⁴ 'Bāgú rǐ vé 'bá ẹ̀jí ùlù' 'bá rǐ pi ríkí 'bá Ìsèrélè vé í ní ù'bāá ambugu rú rǐ pi ùgbāá, kòpi ríkí 'yoó kǐnǐ, “Í'dózú ájée ícázú āndrū, ìmívè 'bá rǐ pi gbākí bǐrǐkǐ rǐ gbā ándúrú rǐ pí kuyé ásí?”

¹⁵ Ìsèrélè í ní ùpèé ù'bāá 'bá ambugu rú Ìsèrélè rǐ pi drǐgè rǐ pi ní 'dezú mǔzú 'bāgú rǐ vúgá 'dálé, kòpi ní ìri mǎzú drǐ ǐrǐ sǐ kǐnǐ, “'Bá átí' 'bá mívè ní, mi rǐ 'bá 'o 'dǐnǐ ásí? ¹⁶ 'Bá ẹ̀jí ùlù' 'bá rǐ pi gākí 'bá ní ásé ùtrètrè tuzú rǐ sègá sǐ, kòpi rǐ 'yo 'bá gbākí bǐrǐkǐ, kòpi dǐ rǐ 'bá ùgbá be, tā ùnjí 'dǐri, 'bá mívè rǐ pi rǐ ǐjǐ 'bá drǐgè ní.”

¹⁷ 'Bāgú rǐ ní újázú kòpi ní kǐnǐ, “Ìmi kpūnūkū rú, ìmi gākí ẹ̀jí ngagá sǐ, sè ìmi ní rizú 'yozú kǐnǐ, 'Mí oyú 'bá fūú nōósí, mǔy rǐbǐnǐ zāá Úpí Múngú ní ǎnǐ.’” ¹⁸ Ìmi ngakí mǔy ẹ̀jí rǐ ngangará gá, sèkí ìmi ní ásé bǐrǐkǐ tuzú rǐ ǎluǎnǐ ku. 'Bo lè ìmi gbākí bǐrǐkǐ rǐ gbā ándúrú ìmi ní rǐ rǐ gbāá rǐ pí.”

¹⁹ Ìsèrélè í ní ùpèé ù'bāá 'bá ambugu rú Ìsèrélè rǐ pi drǐgè rǐ pi ká yij kǐnǐ, ẹ̀dú ǎlu agá, lè í gbākí káláfe bǐrǐkǐ vé rǐ mǎdǎyá ku, sè kòpi nǐkí áamá 'yozú kǐnǐ í nóní ìzāngá agá. ²⁰ Kòpi ká 'bāgú rǐ kuú, kòpi ìsúkí Mósè pi rǐ í tē Āronā be létí gé 'dāá'dā. ²¹ Kòpi ní 'yozú Mósè pi ní Āronā be kǐnǐ, “Úpí Múngú ā ndre tā ìmívè 'dǐri, ā lǐ tā ìmi drǐgè, ā'diātāsīyā ìmi sèkí nóní 'bāgú rǐ ívé ùgalaku rǐ pi be, kòpi ngúkí 'bá ùnjí, tā ìmi ní 'oó 'dǐri ìndré sǐ ìmi sèkí ǐlǐ áco 'bá Èjèpétò vé rǐ pi drǐgè 'bá ú'dízú ùdrázú ǎnǐ rǐ tǐnǐ.”

Mósè zì Múngú rǐ

²² Mósè ní kòpi kuzú, ìri ní mǔzú Múngú rǐ zízú kǐnǐ, “Á! Úpí Múngú, mi rǐ ìzāngá sè mívè 'bá rǐ pi ní 'dǐnǐ ásí? Mí ǐpè ma ìmúzú nǐgò ǎlè? ²³ Í'dózú sá má ní mǔzú 'bāgú rǐ vúgá tā mívè rǐ ùlùzú rǐ gé, 'bāgú rǐ sè ìzāngá 'bá mívè rǐ pi ní ùnjí ùnjí, 'bo 'í pa 'bá mívè rǐ pi kuyé.”

6

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kǐnǐ, “Mí ìmú tā má ní lèé 'oó 'bāgú rǐ ní rǐ ndre rá. Mávè ùkpò sǐ, ìri 'bá mávè rǐ pi oyú mǔzú rá, mávè ùkpò sǐ, ìri 'bá rǐ pi dro fū ívé āngū agásí rá.”

² Múngú gō 'yoó Mósè ní kǐnǐ, “Ma Úpí Múngú 'i. ³ Ọtú má i'da ma Ābūrámā ẹ̀ndrètí gé, Ìsáká ẹ̀ndrètí gé, āzini Yókóbú ẹ̀ndrètí gé rá, Ma Múngú Ùkpò 'Dǐpa 'i, 'bo á sè mávè rú Úpí Múngú 'dǐri nǐj kòpi ní kuyé.

⁴ Á rú kpá ùndí kòpi be, ma āngū Kānáná vé kòpi ní ándúrú adrií 'a ní

gé 'dāá jāká rú rī sē kōpi ní. ⁵ Á yī īzāngā 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rizú 'bá Īsērélē vé rī pi ōčūzú tūgērī rú rī gí, sē má ígá ūndī má ní ruḡ kōpi be rī vé tā gí.

⁶ “Kúru 'í 'yo 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, 'Ma Úpí Múngú 'i, ma ĩmi íjī ífū ēzī ūkpó ūkpó 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rīi ĩmi ōčūzú rī agásī rá. Ma ĩmi oḡu adringára tūgērī rú rī agásī rá, ūkpō mávé rī sī, ma ĩmi pa, ma kōpi ĩrīñā ūnjī ūnjī. ⁷ ĩmi adri 'bá mávé ní pi, ma adri Múngú ĩmivé ní. ĩmi kúru ímū nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú ĩmivé rī, ĩmi íjīpi ífūupi ēzī ūkpó ūkpó 'bá Ējēpētō vé rī pi ní rizú ĩmi ōčūzú rī agásī rī 'i. ⁸ Ma ĩmi íjī adri āngū má ní ūyō ní sóo sēē Ābūrámā ní, Īsákā ní, āzini Yōkóbū ní rī agá. Ma āngū rī sē ĩmi ní, ĩri adri ngá ĩmivé ní. Ma Úpí Múngú 'i.’ ”

⁹ Mósē ní tā Múngú ní 'yoó 'dīri ūlūzú 'bá Īsērélē vé rī pi ní, 'bo kōpi gākí Mósē ri yīgá sī, 'ā' diātāsiyā kōpi ē ēšī íšú īzāngā ī ní í ōčūḡ tūgērī rú rī sī.

¹⁰ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ¹¹ “'Í mu 'yoó 'bāgū Ējēpētō vé rī ní 'dīni, lē ā oḡu 'bá Īsērélē vé rī pi fūū ívé āngū agásī āmvé.”

¹² 'Bo Mósē ní újázú Úpí Múngú ní kīnī, “Dō 'bá Īsērélē vé rī pi yīkí ma ku pírí, 'bāgú rī ícō ma yī íngóni, íšúzú ma ri a'bu a'bu?”

¹³ Úpí Múngú ní tāĩmbī sēzú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, “'ĩmi újákí ĩmi gōō 'bāgū Ējēpētō vé rī vúgá 'dāá, ĩmi íjīkí 'bá Īsērélē vé rī pi ífūū Ējēpētō agásī āmvé.”

Ē' bīpī Mósē vé rī pi, āzini Ārónā vé rī pi

¹⁴ Úyú Īsērélē vé rī pi 'dī:

Īsērélē vé mvá kāyú Rübénā vé anji āgō rī pi ā ruḡ 'dī, Ēnókā 'i, Pálū 'i, Ēzrónā 'i, Kārīmī sī. Úyú 'dī' bée Rübénā vé rī.

¹⁵ Anji āgō Sīmīyonā vé rī pi 'dī, Yēmūyélē 'i, Yāmínī 'i, Ōhádī 'i, Yákínī 'i, Zōhárā 'i, Kānānāzī rī vé mvá Sāvūlā sī. Úyú 'dī' bée Sīmīyonā vé rī.

¹⁶ Anji āgō Léví vé ī ní sī rī pi ā ruḡ 'dī: Gērēsónā 'i, Kōhátā 'i, Mērārā sī. Léví adri caá ílí be mūdūrūlū ālu pūkú na drī ni ēzīrī (137).

¹⁷ Anji āgō Gērēsónā vé rī pi, Lībīnī pi Sīméyī be.

¹⁸ Anji āgō Kōhátā vé rī pi ā ruḡ 'dī, Āmūrámū 'i, Īzīhárī 'i, Hēbērónā 'i, Ūzīyélē sī. Kōhátā adri caá ílí be mūdūrūlū ālu pūkú na drī ni na (133).

¹⁹ Anji āgō Mērārā vé rī pi, Māhúlī pi Músī be. Úyú ī ní sī 'dī' bée íbíkí ífūū sūrú Léví vé rī agá.

²⁰ Āmūrámū je 'í étēpī vé ómvúpi Yōkōbédē ri, tī ĩri ní Ārónā pi Mósē be. Āmūrámū adri caá ílí be mūdūrūlū ālu pūkú na drī ni ēzīrī. (137)

²¹ Anji āgō Īzīhárī vé rī pi 'dī, Kórā 'i, Nēfégē 'i, Zíkírī sī.

²² Anji āgō Ūzīyélē vé rī pi 'dī, Mīsāyélē 'i, Ēlēzāfánā 'i, Sítírī sī.

²³ Ārónā je Ēlīsēbā ri, Ēlīsēbā ri Āmīnādábā vé mvá ūkú, ĩri Nāsónā ómvúpi, tī Nādábū ri, Ābúhū ri, Ēlēzárā ri, Ītāmárā sī.

²⁴ Anji āgō Kórā vé rī pi 'dī, Āsírī 'i, Ēlēkánā 'i, Ābīyāsáfā sī. Úyú 'dī' bée Kórā vé rī.

²⁵ Ārónā vé mvá Ēlēzárā je Pūtīyélē vé mvá ūkú, mvá ūkú rī tī ĩri ní Fīñāsā ri.

Úyú 'dī' bée íbíkí ífūū sūrú Léví vé rī agá.

26 Ārónā pi Mósē be, 'bá 'dī'bée Úpí Múngú ní 'yoó kòpi ní, "Ími ijiki sùrú Īsèrelē vé rī pi ifūū āngū Ējēpétō vé rī agásī āmvé ivé sùrú rī pi vúgá sī." 27 'Bá 'dī'bée 'yo'bá 'bāgú Ējēpétō vé rī ā oyu 'bá Īsèrelē vé rī pi ifūū āngū Ējēpétō vé rī agásī āmvé rī.

28 Úpí Múngú átá ándúrú Mósē ní Ējēpétō gá 'dālē, 29 kīnī, "Ma Úpí Múngú 'i. Lē mí ùlū 'bāgú Ējēpétō vé rī ní tā má ní 'yoó mí ní rī pi ārevú céré."

30 'Bo Mósē újā Úpí Múngú ní kīnī, "Mí nī rá ma ri a'bu a'bu, 'bāgú rī ícó ma yī íngóni?"

7

1 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í ndre drī ká, á 'bā mi adrii sū Múngú tñjī 'bāgú rī endretjī gé, mí édrīpī Ārónā ri adri nēbī rú, ri mívé ú'dúkò rī ùlū 'bāgú rī ní nī. 2 Mí ùlū tā má ní 'yoó mí ní rī pi céré mí édrīpī Ārónā ní, Ārónā ā mụ 'yoó 'bāgú rī ní kīnī, lē ā oyu 'bá Īsèrelē vé rī pi fūū ivé āngū agásī āmvé. 3 'Bo ma sē 'bāgú rī vé éşjī ri tete, átā mā 'o dō tā āyāzú āyāyā ni āngū Ējēpétō vé rī agá kárákará drāāsiyā, 4 'bāgú rī ícó ĩmi yījī ku. Kúru mávé ũkpō sī, ma 'bá Ējēpétō vé rī pi ĩrīñā tā ũnjī ũnjī ni pi sī, ma sùrú āndiāndi Īsèrelē vé rī pi ĩjī ifūū āngū Ējēpétō vé rī agásī āmvé. 5 Má kādō mávé ũkpō lūū 'bá Ējēpétō vé rī pi ní, āzini ma kādō 'bá Īsèrelē vé rī pi ĩjī ifūū Ējēpétō agásī āmvé, 'bá Ējēpétō vé rī pi kúru ímụ nī áamá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i."

6 Mósē pi Ārónā be 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ezijī ĩ ní rī tñjī. 7 Lókí kòpi ní átázú 'bāgú rī be rī gé, íşú Mósē ri ílí be pūkú ārō, Ārónā ri ílí be pūkú ārō drī ni na.

Ārónā vé túré újā 'i ufuú ĩnī rú

8 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, 9 "Bāgú rī 'yo dō ĩmi ní, 'Ími 'okí tā āyāzú āyāyā ni, 'í 'yo Ārónā ní, 'Mí í'dú mívé túré, 'í 'be 'bāgú rī endretjī gé vūgá 'dāá, 'ĩri gō 'i újā ufuú ĩnī rú."

10 Kúru Mósē pi ní mụzú Ārónā be 'bāgú rī vúgá 'dāá, kòpi 'okí tā rī sū Úpí Múngú ní ezijī ĩ ní rī tñjī. Ārónā ní ivé túré 'bezu vūgá 'bāgú rī endretjī gé, āzini ĩrivé ũgalaku rī pi endretjī gé, túré rī újā 'i ufuú ĩnī rú. 11 Kúru 'bāgú rī ní ivé 'bá tá nñ' 'bá tá nñ' 'bá ambamba rī pi zizú 'bá újógú rú rī pi be, āzini 'bá újógú vé éşjī nga 'bá āngū Ējēpétō vé rī agá rī pi be, kòpi 'okí kpá tā rī nyo sū 'dīri tñjī. 12 'Bá ālu ālu 'be ivé túré vūgá 'dāá, túré rī pi újákí ĩ ufuú céré ĩnī rú. 'Bo Ārónā vé túré ufuúpi ĩnī rú rī, ute kòpivé túré ufu' 'bá ĩnī rú rī pi rá. 13 'Bāgú rī vé éşjī gō teete sū Úpí Múngú ní 'yoó rī tñjī, gā Mósē pi yigá Ārónā be sī.

Yījī Ējēpétō agá rī újā 'i ufuú āri rú

14 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Bāgú rī vé éşjī tete, gā 'bá Īsèrelē vé rī pi oyu gá mụgá sī. 15 Kúru drī sī ũ'bútī kññkññ, 'í mụ 'bāgú rī tēé yījī āmbúgú dīpī dīdī Náyīlī vé rī gé 'dāá, íşú mụ drī yījī gé 'dālē kuyé. Kādō mụyī yījī gé 'dāá, ĩmi íşúkí rī ĩmi ĩri be, 'í 'dụ mívé túré 'i újāpi ufuúpi ĩnī rú rī mụyī mí drígé sī ĩndī. 16 Kúru 'í 'yo 'bāgú rī ní, 'Úpí Múngú Ēbéré

rĩ pi vé rĩ ìpě ma ímú 'yo mí ní kīnī, "Lě mī ọyọ 'bá mávé rĩ pi mvụ rá, kọpì ǎ mụkí rí ma ìnjĩ ǎngū ǎ'wí cínýáfá rú rĩ gé 'dǎá." 'Bo cĩmgbá ǎndrū sī, mí gā tā 'dĩri yìgá sī. ¹⁷ Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, 'i tā ǎzi 'o lūzú kīnī ádarú 'i Úpí 'i, 'i yī ǎmbúgú dīpì dīdì Náyìlì* vé rĩ gbá túré 'i drìgè 'dĩri sī, yī rĩ gō 'i újá ka ku ǎrì rú. ¹⁸ ǐ'bí yī ǎmbúgú dīpì dīdì Náyìlì agá rĩ pi ímú ùdrá rá, yī rĩ gō ngù ùnjíkǎnyákǎnyá. 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi ícókí mvụú ku.' "

¹⁹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "'Í 'yo ǎrónǎ ní, "'Í 'dụ mívé túré, mí inga suú yī Èjèpétò vé rĩ pi drìgè 'dǎá, yī dì'ba dīdì rĩ pi drìgè 'dǎá, yī ì ní gaága rĩ pi drìgè 'dǎá, átápára rĩ pi drìgè 'dǎá, yī rĩ pi gō ì újá céré ku ǎrì rú. ǎngū Èjèpétò vé rĩ agá 'dǎá, yī ùdrí agá rĩ pi, yī kùlúkú agá rĩ pi céré ì újá adri ku ǎrì rú.' "

²⁰ Kúru Mósè pi ǎrónǎ be 'dukí tā rĩ ngaá sū Úpí Múngú ní ẹzì ì ní rĩ tịnì. ǎrónǎ ní ívé túré 'dúzá, ìri ní yī Náyìlì ẹ mị gbázú 'bágú rĩ ẹndrẹtì gé 'dìgè, ǎzini ìrivé ùgalaku rĩ pi ẹndrẹtì gé 'dìgè, yī rĩ újá 'i céré kuú ǎrì rú. ²¹ ǐ'bí yī Náyìlì agá rĩ pi ùdráki rá, yī ǎmbúgú dīpì dīdì Náyìlì rĩ gō ngù ùnjíkǎnyákǎnyá, 'bá Èjèpétò vé rĩ pi ícókí mvụú ku. Yī ǎngū Èjèpétò vé rĩ agá rĩ gō céré adrii ǎrì rú.

²² 'Bo újógú Èjèpétò agá rĩ pi ù'bíki kpá ìvé ùkpò ùjögú vé rĩ áyú, yī rĩ újá 'i ufuú ǎrì rú. Sè 'bágú rĩ vé ẹsì gō teé mvuzú drìgélé, gá Mósè pi vé tā ǎrónǎ be rĩ yìgá sī, sū Úpí Múngú ní 'yoó rĩ tịnì. ²³ Tǎ 'dĩri fi ẹsì ì ní agá 'dǎá ǎlunǎni kuyé, ìri ní 'i újázú gōzú ívé jò agá 'dǎá. ²⁴ 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi gaki yī Náyìlì ǎ gǎrá céré kuú kidí rú, ì ịsúkí rí yī mvụú ǎni, ǎ'diātāsiyá kọpì ícókí yī Náyìlì rĩ mvụú ku.

²⁵ Úpí Múngú kǎ yī Náyìlì rĩ ẹ mị gbáá, vùdrĩ ni gō adrii caá ú'dú ẹzìrì.

8

Ịwọnyòkí ùdrúkúdrú ìfíú

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "'Í mvụ 'yoó 'bágú rĩ ní, 'Úpí Múngú kīnī, mī ọyọ ívé 'bá rĩ pi fíú nǎósí rá, kọpì ǎ mụkí rí 'i ìnjĩ bēsìnì.

² 'Í gá dō kọpì ọyọgá sī, 'i sè mívé ǎngū rĩ ga céré ku ùdrúkúdrú rú, ³ Yī ǎmbúgú dīpì dīdì Náyìlì ǎ 'a rĩ ga céré ku ùdrúkúdrú rú. Kọpì ìfú yī rĩ agásì, kọpì fi mívé jò agá, kọpì útú mívé gbólọ drìgè sī, kọpì úfí ùgalaku rĩ pi vé jò agá, kọpì úfí mívé ǎti sílè gá sī, dọku kọpì útú úfí mívé sǎngú rĩ pi agá. ⁴ Kọpì útú mī rụ'ba gá sī, mívé 'bá rĩ pi ǎ rụ'ba gá sī, ǎzini mívé ùgalaku rĩ pi ǎ rụ'ba gá sī.' "

⁵ Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "'Í 'yo ǎrónǎ ẹ inga ívé túré úsú yī dì'ba dīdì Èjèpétò vé rĩ pi drìgè sī, yī ì ní gaága rĩ pi drìgè sī, átápára rĩ pi drìgè sī, ùdrúkúdrú rĩ pi ẹ ìfúkí rí ayí ǎngū Èjèpétò vé rĩ agásì céré."

⁶ Kúru ǎrónǎ ní ívé túré ingazú úsú yī Èjèpétò vé rĩ pi drìgè sī, ùdrúkúdrú rĩ pi ìfúkí gaá ǎngū Èjèpétò vé rĩ agásì céré. ⁷ 'Bo újógú rĩ pi 'okí kpá ìvé ùkpò ùjögú vé rĩ sū 'dĩri tịnì, sè ùdrúkúdrú rĩ pi ìfúkí kpá ǎngū Èjèpétò vé rĩ agá rá.

* **7:17** 7:17 Náyìlì: 'Bá Èjèpétò vé rĩ pi vé múngú rí ìnjĩ rĩ pi kárakará, Náyìlì rĩ múngú ǎzi kọpì ní rí ìnjĩ rí.

8 'Bāgú rī ní Mósē pi zizú ímúzá Ārónā be, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi zíkí Úpí Múngú rī, ā dro rí údrúkúdrú rī pi má rú' bá gá sī, āzini mávé 'bá rī pi ā rú' bá gá sī rá. Ma 'bá ĩmivé rī pi oyú mu rōbōŋō zā Úpí Múngú ní rá."

9 Mósē ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Mí ĩpē sá ni, ma ícó Múngú rī zī mí ní, mívé ũgalaku rī pi ní, āzini mívé 'bá rī pi ní rá, údrúkúdrú rī pi ícó āngū rī ku rá, 'yéŋá yīī āmbúgú dīpi dīdī Náyīlī agá rī pi áwí adri nī."

10 'Bāgú rī ní 'yozú kīnī, "Īmi ímúkí zīj má ní drū sī." Mósē ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, "Ma ícó mu zī mí ní rá, sū mí ní 'yoó rī tñj, mī nī rī á má 'yozú kīnī, múngú āzi adriipi sū Úpí Múngú 'bávé rī tñj ni 'dāayo.

11 Údrúkúdrú rī pi ĩmi ku rá, āzini kōpi mívé ũgalaku rī pi ku mívé 'bá rī pi be rá, 'yéŋá yīī āmbúgú dīpi dīdī agá rī pi áwí adri nī."

12 Mósē pi Ārónā be, kōpi ká 'bāgú rī kuú gí, Mósē ní Úpí Múngú rī zizú, ā dro rí údrúkúdrú ĩri ní ĩpéé 'bāgú rī drīgē rī 'dīisī rá. 13 Úpí Múngú yī Mósē vé zīngará rá, údrúkúdrú rī pi ũdrākí jó rī pi agásī, bóró rī pi agásī, āngū rī pi agásī céré. 14 'Bá Ējēpētō vé rī pi ĩkūnākí údrúkúdrú ũdrā' bée rī pi kuú amuku rú, amuku rú, āngū rī ngū kú āní ũnjikānyākānyā. 15 'Bo 'bāgú rī ká ndree údrúkúdrú rī pi ũdrākí céré gí, ẹsī ní gō teete, gā Mósē pi ve tā Ārónā be rī yīgá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó rī tñj.

Īwōnyōkí mōnyúná ĩfūú

16 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í 'yo Ārónā ní, ē inga ívé túré, ā gbā fúrúndī nyōókú agá 'dīri ānī, fúrúndī Ējēpētō agá rī gō 'i újá ufu céré mōnyúná rú." 17 Kúru Mósē pi ní 'ozú Ārónā be sū Úpí Múngú ní 'yoó ĩ ní rī tñj. Ārónā ká fúrúndī rī gbāá, fúrúndī rī gō 'i újá ufuú kuú céré mōnyúná rú, mōnyúná rī pi gūkí 'bá rī pi drīgē, āzini ānyāpá rī pi drīgē. Fúrúndī āngū Ējēpētō vé rī agá rī, gō 'i újá ufuú kuú céré mōnyúná rú. 18 'Bo újógú rī pi ká kōdō ũ' bīj ívé ũkpō ũjōgū vé rī áyú mōnyúná rī pi ē ĩfúkí rí ānī āmvé, kōpi ũ' bīkí tí. Mōnyúná rī pi áwíkí gūú kuú 'bá rī pi drīgē, āzini ānyāpá rī pi drīgē.

19 Újógú rī pi ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, "Tā 'dīri Múngú 'o nī." 'Bo 'bāgú rī vé ẹsī áwí teete, gā tā 'dīri yīgá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó rī tñj.

Īwōnyōkí únýúnýú ĩfūú

20 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Drū ũ' bütí kññkññ, 'i kpu muj 'bāgú rī vúgá 'dāá, kādō lēé muj yīj gé 'dāá, 'i 'yo ĩri ní, 'Úpí Múngú kīnī, mí oyú mávé 'bá rī pi fūú nōósī rá, kōpi ā mukí rí ma ĩñjī bēnī. 21 Mí gā dō kōpi oyugá sī, ma únýúnýú bītríká ĩpē ímú mí drīgē, mívé ũgalaku rī pi drīgē, āzini mívé 'bá rī pi drīgē, kōpi úfí ĩmivé jó agásī céré. 'Bá Ējēpētō vé rī pi vé jó ā 'a rī ga céré ku únýúnýú rú, āngū kōpivé rī ga céré ku únýúnýú rú.

22 " 'Bo ú' dū 'dāri sī, únýúnýú bītríká rī pi cakí mávé 'bá adri' bá āngū Gōsēnī vé rī agá rī pi vúgá 'dāá ku. Ma tā 'dīri 'o 'díní, mī nī rí á má 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma ũkpō be āngū nōri agá. 23 Ma mávé 'bá rī pi ásamvú aco mívé 'bá rī pi be rá. Tā āyázú āyāyā 'dīri, ĩri 'i 'o drū sī.' "

24 Úpí Múngú ní tã rĩ 'ozú sũ 'í ní 'yoó rĩ tĩnì. Ẹnyúnýú bĩtríká pi ní Ì tǒzú 'bāgú rĩ vé jó agá, ũgalaku rĩ pi vé jó agásì, āngũ Ējēpétò vé rĩ ā 'a ga céré kuú Ẹnyúnýú rú, iza āngũ Ējēpétò vé rĩ céré.

25 Kúru 'bāgú rĩ ní Mósè pi zìzú ímúzá Ārónā be 'í vúgá nǒó, Ìri ní 'yozú kǒpi ní kīnī, "Ìmi mùkí rǒbǒṅṅò zāá Múngú Ìmivé rĩ ní, 'bo Ìmi zākí āngũ Ējēpétò vé rĩ agá nǒgò ũgǒgò."

26 'Bo Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, "Tā mí ní 'yoó 'dĩri adri múké ku. Rǒbǒṅṅò* 'bá ní lée zāá Úpí Múngú 'bávè rĩ ní rĩ pi, 'bá Ējēpétò vé rĩ pi 'bá ngũ ānì ùnjí. Dò 'bá zākí rǒbǒṅṅò 'bá Ējēpétò vé rĩ pi ní lée ku ní nǒgò, kǒpi ícókí nyo 'bá úvì ùdrāá írā sī ku? 27 Lè 'bá tukí ẹ̀cì caá ù'dù ná, mùzú āngũ ā'wí cínýáfá rú rĩ gé 'dāá, 'bá zākí rĩ rǒbǒṅṅò Úpí Múngú 'bávè rĩ ní, sũ Ìri ní ẹ̀zìjì 'bá ní rĩ tĩnì."

28 'Bāgú rĩ ní 'yozú kīnī, "Ma Ìmi oyú mùzú rǒbǒṅṅò zā Úpí Múngú Ìmivé rĩ ní āngũ ā'wí cínýáfá rú rĩ gé 'dālè rá, 'bo lè Ìmi mùkí rárá rú ku. Nóni Ìmi zìkí má ní Múngú rì."

29 Mósè ní újázú 'bāgú rĩ ní kīnī, "Má kādò mi kuú, ma koro mù Úpí Múngú rì zì, drù sī, Ẹnyúnýú bĩtríká rĩ pi nga mù rá. Kǒpi Ìmi ku mívè ũgalaku rĩ pi be, mívè 'bá rĩ pi be rá. 'Bo lè mí ù'bā 'bá mì ku, āzini mí uga 'bá ku, ádarú lè mí oyú 'bá mùjì rǒbǒṅṅò zāá Úpí Múngú ní rá."

30 Mósè ní kúru 'bāgú rĩ kuzú 'dāgá, Ìri ní mùzú Úpí Múngú rì zìzú, 31 Úpí Múngú 'o tã rĩ sũ Mósè ní zìjì rĩ tĩnì. Ẹnyúnýú rĩ pi ní ngazú fūzú 'bāgú rĩ vé jó agásì, Ìrìvè ũgalaku rĩ pi vé jó agásì, Ìrìvè 'bá rĩ pi vé jó agásì. Ẹnyúnýú ace 'dālè ālunàni kuyé. 32 'Bo 'bāgú rĩ vé ẹ̀sì gò áwí teéte, gā 'bá rĩ pi oyugá sī.

9

Ẹwǒnyòkí ànyāpá rĩ pi ùdrāá

1 Úpí Múngú ní 'yozú Mósè ní kīnī, "'Í mù 'bāgú Ējēpétò vé rĩ vúgá 'dāá, 'í 'yo Ìri ní, 'Úpí Múngú Ēbèrè rĩ pi vé rĩ kīnī, "Mí oyú mávè 'bá rĩ pi fūú nǒó sī rá, kǒpi ā mùkí ma ìnjìjì." 2 Mí gā dò kǒpi oyugá sī, 3 Úpí Múngú rì drā ùnjí Ìpè mívè ànyāpá rĩ pi ù'dì ùdrā rá. Í'dózú mívè hūsánì, dǒngí, kámìlò, tì, kábìlò, ndrìjì rĩ pi be, Ìri ù'dì ùdrā rá. 4 'Bo Úpí Múngú rì 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé ànyāpá gũ túngú, Ìri 'bá Ējēpétò vé rĩ pi vé rĩ gũ túngú, Ìsèrélè rĩ pi vé ànyāpá ā ùdrákí rì ìndì ku.' "

5 Úpí Múngú útú sà tã 'dĩri 'ozú rĩ gí, Úpí Múngú kīnī, 'i tã 'dĩri 'o drù sī. 6 Kā caá drù 'dìni, Úpí Múngú ní tã rĩ 'ozú sũ 'í ní 'yoó rĩ tĩnì. 'Bá Ējēpétò vé rĩ pi vé ànyāpá ùdrákí céré. 'Bo 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé rĩ ùdrā kuyé. 7 'Bāgú rĩ ní āgò urukò pèzú mùzú 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé ànyāpá rĩ pi ndrèzú, kǒpi cakí Ìsù 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé ànyāpá drā ālunàni kuyé. 'Bo kǒpi ká Ìmù ùlùú 'bāgú rĩ ní, 'bāgú rĩ vé ẹ̀sì áwí nyo teéte, gā 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi oyugá sī.

Ẹwǒnyòkí ùpìpìṅá 'bá rĩ pi ā rù' 'bá ù'bāá

* 8:26 8:26 Rǒbǒṅṅò: 'Bá Ējēpétò vé rĩ pi rì ànyāpá 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ní rìí zāá rǒbǒṅṅò rú rĩ pi ìnjì múngú rú.

8 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, “Īmi úmvúki úfúrágú áci vūrā gá rī drī sī tré tré, Mósē ā yī úfúrágú rī uru 'dāá, 'bāgú rī ā tē rí ndreé. 9 Úfúrágú rī 'i újā ufu fúrúndí rú, ĩri ayi āngū Ējēpétō vé rī agásī céré, ĩri ufu ūpípiṅá rú, ĩri 'bá Ējēpétō vé rī pi ā rú' 'bá ū'bā, ívé ānyāpá rī pi be, ūpípiṅá rī pi ūfi ku ázō rú.”

10 Kúru kōpi ní úfúrágú áci vūrā gá rī úmvúzú, kōpi ní 'dezu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá. Mósē ní úfúrágú rī yīzú uru 'dāá, sē ūpípiṅá ū'bā 'bá Ējēpétō vé rī pi ā rú' 'bá, ānyāpá rī pi be, ūpípiṅá rī pi ūfikí kú ázō rú. 11 Újógú rī pi ícókí pá tuú Mósē ɛndrɛtɪ gé bā ku, ā'diātāsīyā ūpípiṅá rī ní kōpi ā rú' 'bá ū'bāá kuú ázō rú, 'bá Ējēpétō vé rī pi be rī sī. 12 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé ɛšɪ áwí teete, gā Mósē pi vé tā Ārónā be rī yigá sī, sū Úpí Múngú ní ándúru 'yoó Mósē ní rī tɪnɪ.

Ṫwōnyōkí fí 'deé

13 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Drū sī ū'bútɪ kŭnɪkŭnɪ, 'í kpu mužú 'bāgú rī vúgá 'dāá, 'í 'yo ĩri ní, Úpí Múngú 'bá Ēbéré vé rī pi ní ríi ĩnjí rī kīnī, 'Rí oyu mávé 'bá rī pi fūú nōósí rá, kōpi ā muží rí ma ĩnjí. 14 Mí gā dō kōpi oyugá sī, ma wōnyōkí ūnjí ĩpē mí drīgé, mívé ūgalaku rī pi drīgé, āzini 'bá mívé āngū agá rī pi drīgé, mí nŭ rí 'yozú kīnī, 'bá āzi sūŭpi má tɪnɪ vū drīgé nōgó 'dāáyo. 15 Mā ɛšɪ ā lē té dō nī, ma mávé ūkpō lū, ma té drā ĩwōnyō mí ní, āzini mívé 'bá rī pi ní, ĩmi té ūdrā mívé 'bá rī pi be vū drīgé sī céré. 16 'Bo tā má ní mí kuzú adrizú ídri rú rī, mí nŭ rí mávé ūkpō amá ānī, mā rú ā kŭ rí ayi mužú vū drīgé sī céré. 17 'Bo mí drī rí pá tu tɪtɪ 'bá mávé rī pi drīgé, mí gā kōpi oyugá sī. 18 Drū sī sá nōri tɪnɪ rī gé, ma fí ūkŭ ní 'deépi Ējēpétō agá nōgó kuyé ní sē 'de ūnjí ūnjí. 19 'Í sē tāimbí mívé ūgalaku rī pi ní, kōpi ā muží ívé ānyāpá rī pi ĩjɪ 'bá rī pi be ápālā ā ndúgé nōó mbèlè, ā'diātāsīyā ĩjɪkí dō 'bá rī pi ānyāpá rī pi be kuyé, fí rí ímú 'de, ĩri kōpi gbā ūdrā rá! ”

20 'Bāgú rī vé ūgalaku rī pi ā urukō ā'yíkí átángá Úpí Múngú ní 'yoó Mósē tɪ gé rī rá, koro kōpi njukí mužú ívé túgɛrɪ rī pi ĩjɪ ānyāpá rī pi be ápālā ā ndúgé nōó. 21 'Bo 'bá gā' 'bá tā Úpí Múngú ní 'yoó rī yigá sī rī pi, kúkí ívé túgɛrɪ rī pi, ānyāpá rī pi be kú amvé 'dāá.

22 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Mí inga mívé túré suú uru 'dāá, fí ā 'de rí āngū Ējēpétō vé rī agásī céré, fí rī ā gbā rí 'bá Ējēpétō vé rī pi, ívé ānyāpá rī pi be, ngá ɔmvú agá rī pi be céré.” 23 Mósē kā ívé túré rī ingáá suú uru 'dāá, Úpí Múngú ní fí ĩpézú ūvi be, āngū rī ga lókŭ uru 'dāá cimgbá ícázú vūgá nōó. Úpí Múngú ĩpē fí 'deé āngū Ējēpétō vé rī agásī céré. 24 Fí rī 'de, āngū rī ga lókŭlókŭ. Ūlí wɪpi ūkpō be 'dāri, ĩnógósí ní vɪ drī āngū Ējēpétō vé rī agá kuyé. 25 Fí 'deépi 'dāri gbā 'bá Ējēpétō vé rī pi ānyāpá rī pi be ūnjí ūnjí, gbā kōpivé ngá ɔmvú agá rī pi rúwí rúwí, gbā pɛtɪ rī pi ūñdō vūgá. 26 Vūrā fí rī ní 'dezu kuyé rī 'yéngá Gōséní vé rī. Gōséní rí vūrā 'bá Īsērélè vé rī pi ní adrizú rī.

27 'Bāgú rī ní tɪ pézú Mósē pi vú sī Ārónā be. Īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ɛndépi á 'o ūnjí, tā Úpí Múngú vé rī ĩri pɪrɪ, ma 'bá mávé rī pi be, tā 'bá ní 'oó rī adri pɪrɪ kuyé. 28 Īmi zíkí Úpí Múngú rí, fí 'deépi ūvi be 'dīri ā tu pá rá. Ma ĩmi oyu fū mužú rá, ĩmi gōkí adrii nōgó đjɪ ku.” 29 Mósē ní

újázú Ìri ní kīnī, “Má kādō fūú kūrú rī agá nōōsī, ma koro mu Múngú ri mā drī Ìrī sī, ma Ìri zī, ũvi rī pá tu rá, fí rī vé 'dengará, Ìri kpá pá tu rá. Mi kúru nī amá 'yozú kīnī, vū nōri ẹndẹpī Úpí Múngú vé ni. ³⁰ 'Bo á nī rá, mi mívé ũgalaku rī pi be, Ìmi rukí Úpí Múngú ri kuyé.”

³¹ Fí rī gbā ngá Ì ní saasa rī pi rúwí rúwí, Ìsúzú urukọ'bee ũ'a be, urukọ'bee zokí fū gí. ³² 'Bo fí rī gbā undú rī pi kuyé, à'diātāsīyā undú rī pi kakí vúlé rú.

³³ Mósē ní kúru 'bāgú rī kuzú, Ìri ní 'dezú fūzú kūrú rī agásí amvé, Ìri ní Úpí Múngú ri mázú drī Ìrī sī, Ìri ní Múngú ri zizú, ũvi rī vé gangará, āzini fí rī vé 'dengará ní pá tuzú, yǐǐgó rī ní ātizú. ³⁴ 'Bāgú rī ká ndree yǐǐgó rī vé 'dịngará, fí rī vé 'dengará, āzini ũvi rī vé gangará tu pá gí, 'bāgú rī pi ívé ũgalaku rī pi be, kọpi gókí 'deé ríi ũnjikānyā 'oó dīj, kọpi ē ẹsì gō teete. ³⁵ 'Bāgú rī gā 'bá Ìsērélē vé rī pi oyugá sī, sū Úpí Múngú ní ándúrú 'yoó Mósē ní rī tīnī.

10

Ịwõnyõkí úmbí 'deé

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í gō muú 'bāgú rī vú 'dāá, á 'o 'bāgú rī vé ẹsì teete, ívé ũgalaku rī pi be gí, má 'o rí tã ayázú ayāyā nī pi aní kọpi àsámví gé, ² tã má ní 'oó ayázú ayāyā 'bá Ẹjẹpétō vé rī pi àsámví gé kọpi Ìrīñázú 'dīri, Ìmi ũlúkí rí ú'dógú'dógú ni Ìmivé anjíná rī pi ní, āzini kọpívé anjíná rī pi ní, Ìmi nīkí rí 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i.”

³ Kúru Mósē pi ní 'dezú muzú Ārónā be 'bāgú rī vūgá 'dāá, kọpi ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, “Úpí Múngú Ẹbéré rī pi ní ríi Ìnjīj rī kīnī, 'Ngá sēepi mí drī ní adrizú ũkpó ũkpó, mí ní ma Ìnjīzú ku rī ā'di? Mí oyú 'bá mávé rī pi muú, kọpi ā mukí rí ma Ìnjīj bēnī. ⁴ 'Í gā dō kọpi oyugá sī, 'í ndre múké! Drū sī, ma úmbí Ìpé mívé āngū agá. ⁵ Kọpi nyõkúkú rī ē drī Ìmülú céré. Kọpi mívé ngá ē Ìmbítá fí ní izaá kuyé rī nya ngá ómvú agá rī pi be céré.

⁶ Kọpi Ì tō Ìmivé jó agásí, ũgalaku rī pi vé jó agásí, 'bá Ẹjẹpétō vé rī pi vé jó agásí céré, úmbí Ìmúpi 'deépi 'dīri, ũkú ni 'de drī āngū Ẹjẹpétō vé rī agá 'díní kuyé, 'í'dózú lókí Ìmi ẹ'bípjì ní rizú adrizú āngū rī agá rī gé.' ” Kúru Mósē ní 'i újázú, Ìri ní 'dezú muzú 'bāgú rī ẹndrẹtí gé 'dīisí rá.

⁷ 'Bāgú rī vé ũgalaku rī pi ní 'yozú 'bāgú rī ní kīnī, “Mí lē 'bá nyakí Ìzāngá rī ágó 'dīri drígé caá gbū ngõtú? Mí oyú 'bá Ìsērélē vé rī pi muú 'dīisí rá, kọpi ā mukí rí ívé Úpí Múngú ri Ìnjīj. Mí nī kuyé 'yozú kīnī, Ẹjẹpétō ábá gí?”

⁸ Kúru ũgalaku rī pi ní Mósē pi zizú Ārónā be Ìgōzú 'bāgú rī vūgá nōlé, 'bāgú rī ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Múké, Ìmi ícọ mu Ìmivé Úpí Múngú ri Ìnjīj rá. 'Bo 'í lū má ní, ā'di pi mu nī?”

⁹ Mósē ní újázú 'bāgú rī ní kīnī, “'Bá mu 'bávé anjíná rī pi be, 'bá áká rú rī pi be, anjī āgō rī pi be, anjī ũkú rī pi be, kābílō rī pi be, ndrīj rī pi be, tī rī pi be, à'diātāsīyā 'bá mu ũmú údé Úpí Múngú ri Ìnjīzú.”

¹⁰ 'Bāgú rī ní 'yozú kīnī, “Má oyú dō Ìmi muú Ìmivé ũkú rī pi be, anjíná rī pi be gí, Úpí Múngú ā adri Ìmi be! Tã Ìmi ní ríi ũsúj rī adri múké ku.

¹¹ Á lē ku Ìmi ní muzú céré! Á lē 'yéná āgō rī pi ā mukí nī, kọpi ā mukí

ri Úpí Múngú rī ĩnĵĭ sŭ mí ní zĭj rī tĭj. ” Kúru 'bāgú rī ní Mósē pi drozú füzú Ārónā be 'í andregá sī āmvé.

¹² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kĭnĭ, “Mí inga mívé túré suú āngū Ĕjēpétō vé rī drĭgē 'dāá, úmbí ē ĩmülū rī āngū rī, kōpi ā nyakí rī ngá ómvú agá rī pi, āzini ngá ĩmbĭtā fī ní gbāá kuyé rī pi céré 'dĭisī rá.”

¹³ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú āngū Ĕjēpétō vé rī drĭgē 'dāá, Úpí Múngú ní ũlĭ ĩpēzú āngū rī agá ũtŭ ní ĩfüngará gálésĭla, ũlĭ rī vĭ ũtŭ nĵĭ, ĩnĭjā be rá. Kā mụy caá ũ'bŭtĭjā gá, ĩsŭ ũlĭ rī ívĭ úmbí rī pi ĩjĭ gĭ. ¹⁴ Úmbí rī 'de, ĩmülū āngū Ĕjēpétō vé rī ē drĭ céré. Úmbí 'deepi 'dāri, ũkŭ ni 'de drĭ 'dání kuyé, gō kpá 'deé đĭj ku. ¹⁵ Úmbí rī pi ĩmülŭkĭ āngū rī nĭj kuú gĭ. Kōpi nyakí ngá ē ĩmbĭtā fī rī ní gbāá kuyé ómvú agásĭ rī pi, peĭi ũ'a rī pi be céré, ngá ómvú agá rī pi, peĭi rī pi be, kōpi ē bĭ gō adrii 'dāáyo āngū Ĕjēpétō vé rī agá.

¹⁶ Koro 'bāgú rī ní Mósē pi zĭzú ímŭzú Ārónā be. ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, “Á 'o ũnjĭ Úpí Múngú ĩmivé rī endreĭtĭ gé, āzini ĩmi endreĭtĭ gé. ¹⁷ ĩmi trŭkĭ ma mávé ũnjĭkānyā agásĭ đĭj, ĩmi zĭkĭ má ní Úpí Múngú ĩmivé rī, ā 'dŭ rī wōnyōkĭ ũnjĭ nōri mā rŭ'ba gá sī rá.”

¹⁸ Kúru Mósē ní 'bāgú rī kuzú, ĩri ní mŭzú Úpí Múngú ri zĭzú. ¹⁹ Úpí Múngú ní ũlĭ rī újázú, ũlĭ rī gō í'dó vĭj ũkpō be ũtŭ ní 'dengará gálésĭla, gō úmbí rī pi vĭj mŭzú Yĭj Tafu Ika* rī gé 'dāá. Úmbí ace ālujání āngū Ĕjēpétō vé rī agá 'dāá kuyé. ²⁰ 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé éšĭ gō teéte, gā 'bá ĩsērélē vé rī pi oŷugá sĭ.

Īwōnyōkĭ āngū rī bĭ nĭj kuú cĭjĭ

²¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kĭnĭ, “Í su mĭ drĭ 'bŭ gé 'dāá, āngū Ĕjēpétō vé rī ā bĭ rī nĭj kuú cĭjĭ,† 'bá āzi ā ndre rī āngū ānĭ ku.” ²² Kúru Mósē ní 'í drĭ suzú 'bŭ gé 'dāá, āngū rī ní bĭzú nĭzú cĭjĭ, 'dŭ caá ũ'dŭ na, āngū Ĕjēpétō vé rī agá sĭ céré. ²³ 'Bá āzi ndre ógŭpĭ ā rŭ'ba ku, 'bá āzi tu ěĭ ku. 'Bo vŭrā 'bá ĩsērélē vé rī pi ní adrizú rī gé, āngū rī ũtŭjā rú.

²⁴ Kúru 'bāgú rī ní Mósē ri zĭzú ímŭzú 'í vŭgá nōó, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, “ĩmi mŭkĭ Úpí Múngú ri ĩnĵĭ ĩyĭ. ĩmi ícō mŭ ĩmivé ũkŭ rī pi be, anĭjā rī pi be rá, 'bo ĩmi kukĭ ĩmivé kābĭlō rī pi, ndrĭj rī pi, tĭ rī pi be adrii nōgō.”

²⁵ 'Bo Mósē ní 'yozú kĭnĭ, “Mí oŷŭ 'bá ní ānyāpā rī pi, 'bá ĩjĭ rī zāá 'bávé Úpí Múngú ní rōbōjō rú. ²⁶ 'Bá 'bávé ānyāpā rī pi jĭ céré mŭzú ĩndĭ, 'bá ícókĭ āzi ni kuú vŭlé ku. 'Bá ũrŭkō'bee zā 'bávé Úpí Múngú ri ĩnĵĭzú ānĭ, 'bo 'bá nĭkĭ drĭ kuyé, 'bá ānyāpā ngōri zā Múngú ní rōbōjō rú, cĭmgbá 'bá ní cazú 'dālē rī gé.”

²⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bāgú rī vé éšĭ gō teéte, 'bāgú rī gā kōpi oŷugá sĭ. ²⁸ 'Bāgú rī ní 'yozú Mósē ní kĭnĭ, “Í dē mĭ má endreĭtĭ gé 'dĭisī rá! Mĭ nĭ mŭké, lē mĭ gō ĩndre má endreĭtĭ gé đĭj ku! 'Í gō dō ímŭ má vŭgá nōó đĭj, mĭ drā rá!”

²⁹ Mósē ní újázú ĩri ní kĭnĭ, “ĩri mŭké, sŭ mí ní 'yoó rī tĭjĭ, má ícō ĩndre mí endreĭtĭ gé đĭj ku!”

* **10:19** 10:19 Yĭj Tafu Ika: Yĭj Tafu Ika 'dĭri, ĩ kpá zĭ Yĭj Tafu Lómi be ni. † **10:21** 10:21 Āngū Ĕjēpétō vé rī ā nĭ rĭ kú cĭjĭ: Múngú sē ũtŭ rī bĭ nĭj kuú cĭjĭ, ā'diātāsĭyā 'bá Ĕjēpétō vé rī pi ní ũtŭ rī ĩnĵĭ ívé mŭngú āzi rú rī sĭ.

kābīlō rī vé zāá, dōku ndrīī rī vé zāá úzózō, ā nyakí pánga ī ní á'dí ākúfī ākó ni sī, tībī nīī draápi dradra ni sī. ⁹ Ā nyakí zāá rī ūbūrū ku, dōku ā á'díkí á'dí ā'di ku. Ā úzókí céré úzózō, drī ni pi, pá ni pi, fī ni pi, úgú ni pi be céré ā úzókí úzózō. ¹⁰ Ā kukí zāá rī ē ĩmbítā caá drū ū'bútīŋá gá ku. Zāá rī ē ĩmbítā ace dō rá, ā zākí veé 'dīisī rá. ¹¹ ĩmi kādō rīī ínáyá rī nyaá, ĩmi trakí ĩmivé bōngó akoó rŭkū rī pi úsú ĩmivé gō rŭ'bá gá, ĩmi úsúkí mōřōkū ĩmi pá gá, ĩmi í'dúkí ĩmivé túré ruŭ kuú ĩmi drīgé. ĩmi nyakí ínáyá rī mbēlē mbēlē, Ū'dú 'dīri Úpí Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī.

¹² “Īnīŋá ālu ālu 'dāri sī, ma ímú ēlī trāá āngū Ējēpētō vé rī agásī, ma 'bá Ējēpētō vé rī pi vé anjī āgō tīlé kāyū rī pi ú'dī ānyāpá āgō kāyū rī pi be céré, ma múngú Ējēpētō vé rī pi ĩrīŋá rá, ā'diātāsīyā ma Úpí Múngú 'i. ¹³ Ārī ĩmi ní ūbēé kēētī ēřīfe gá sī rī pi, ĩri lū 'yozú kīnī, jó ĩmi ní rizú adrizú rī pi 'dī. Má kādō ārī ĩmi ní ūbēé rī ndreeé, ma ēlī ĩmi drīgé sī. Má kādō 'bá Ējēpētō vé rī pi vé anjī āgō kāyū rī pi ú'dī, má ícō ĩmivé anjī āgō ú'dī ku.

¹⁴ “Ū'dú 'dīri lē ĩmi 'bākí tā ni kú ĩmi drīgé, ílī ālu ālu, lē úyú ĩmivé rī pi ā rikí ūmū 'dīri nyaá Úpí Múngú ri ĩnījízú. ¹⁵ Ū'dú ézīrī, lē ĩmi nyakí pánga ī ní á'dílé ākúfī ākó ni áyu. Ū'dú ézīrī 'dī'bée vé í'dóngará gá, lē ĩmi u'dúkí ākúfī ĩmivé jó agá rī pi céré āmvé, 'bá pánga ākúfī be ni nyaápi ākā ū'dú ézīrī 'dīri agá rī, ī ĩri gū 'bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé. ¹⁶ Ū'dú ālu rī gé, lē ĩmi úmúkí ĩmi trū Múngú ri ĩnījī, āzini ū'dú ézīrī rī gé, lē ĩmi úmúkí ĩmi trū Úpí Múngú ri ĩnījī. Ū'dú ĩrī 'dī'bée agá, lē 'bá āzi ā nga ēzī ku. Ngá ĩmi ní ícō 'oó rá rī, 'yēŋá ĩmi ínáyá á'dí áyu.

¹⁷ “Īmi údékí ūmū, ĩmi á'díkí pánga ākúfī ākó ni ĩmi nyakí, ĩmi ígákí rī ū'dú má ní ĩmi íjízú ífúzú āngū Ējēpētō vé rī agásī 'dāri ānī. Ūmū 'dīri ĩmi nyakí ĩri muzú ílī ālu ālu vú sī céré. ¹⁸ Mbāá ílī rī ní í'dózú rī vé ū'dú kādō caá mūdri drī ni sŭ rī vé ūndrēŋá gá, ĩmi nyakí pánga á'dílé ākúfī ākó ni cīngbá cazú ū'dú pŭkū ĩrī drī ni ālu vé ūndrēŋá gá. ¹⁹ Ū'dú ézīrī 'dīri agá, lē ē ĩsúkí ākúfī jó ĩmivé rī pi agásī ku. 'Bá pánga ākúfī be ni nyaápi ū'dú ézīrī 'dīri agá ākā rī, dō ĩri Īsērélégú yā dōku jākā yā, ī ĩri gū 'bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé sī āmvé. ²⁰ Vūrā céré ĩmi ní adrizú rī pi gé sī, ū'dú ézīrī 'dīri agá, 'bá āzi ā nya ngá ākúfī be ni ku, ā nyakí pánga á'dílé ākúfī ākó ni áyu.”

Mósē ūlū tā Múngú ní ĩmbá 'í ní rī 'bá Īsērélē vé rī pi ní

²¹ Kúru Mósē ní 'bá ambugu Īsērélē vé rī pi zízú ímúzú 'í vúgá nōō, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē 'bētī ālu ālu ē ĩpē ānyāpá ī ní lēé ulī Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī. ²² ĩmi 'bākí kābīlō rī pi vé ārī, dōku ndrīī rī pi vé ārī raá ĩgāŋá agá, ĩmi í'dúkí ĩbībī, ĩmi sukí ārī rī agá 'dāá, ĩmi ūbēkí ārī rī kēētī ē ēřīfe ĩrī 'dī'bée ā rŭ'bá gá sī, āzini urŭ rī ā rŭ'bá gá. 'Bá āzi ē ífū ívé jó agásī āmvé ku cīngbá ū'bútīŋá gá. ²³ Úpí Múngú kādō ēlīī muŭ āngū Ējēpētō vé rī agásī, rīí 'bá Ējēpētō vé rī pi ú'dī, ĩri ārī ĩmi ní ūbēé kēētī ēřīfe urŭ rī ā rŭ'bá gá, āzini ēřīfe ĩrī 'dī'bée ā rŭ'bá gá rī ndre. Mālāyíkā Múngú ní ímú ĩpēé āngū ú'dīpi rī ícō fīí ĩmivé jó agá ĩmivé anjī āgō kāyū rī pi ú'dī ku.

24 “Tā má ní ũlúú ĩmi ní 'dĩri, lē ĩmi 'duki tā ni ngaá mužú nyonyo, í'dózú ĩmi vúgá, cazú ĩmivé úyú rĩ pi vúgá. 25 ĩmi kádō caá āngū Úpí Múngú ní eziĭ, ĩri ní lēé sēé ĩmi ní rĩ gé 'dāá, lē ĩmi rikí ũmũ rĩ vé tā 'oó mužú đĩđĩ đĩ. 26 Anji ĩmivé rĩ pi zĩkí dō ĩmi kĩnĩ, ‘Ŭmũ 'bá ní rĩú 'oó nōri vé ífĩfĩ ā'di?’ 27 ĩmi ũlúki kōpi ní 'dĩni, “Bā ri ũmũ Ŵ'dú Múngú ní Elizú Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé rĩ nya Úpí ri ĩnĭjzú, Úpí Múngú ká rĩú 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi ú'dĩ, eĭ 'bá ĩsērélē vé adri'bá Ĕjēpētō agá rĩ pi vé jó drĩgē sĩ, úló 'bá āzi ā rų'bá āluŋani kuyé.’ ” 'Bá rĩ pi ká tā Mósē ní ũlúú rĩ yĭ, kōpi ní drĩ sĭzú Múngú ri ĩnĭjzú. 28 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi 'duki tā rĩ ngaá sũ Úpí Múngú ní eziĭ Mósē pi ní Áronā be rĩ tĭni.

Anji kāyú rĩ pi vé ũdrāngára

29 Kā adrii ĩnĭŋá ágágá, Úpí Múngú ní 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi vé anji āgō kāyú rĩ pi ú'dízú, í'dó 'bāgú mālūngā ruŷipi rĩ vé mvá ágó kāyú rĩ 'dĭ drāá, ú'dĩ anji āgō kāyú rĩ pi cĭmgbá cazú 'bá ĩ ní 'yĭi kuú 'bų agá rĩ vé mvá ágó kāyú rĩ vúgá, āzini ú'dĩ ānyāpá rĩ pi vé anji tĭlē kāyú rĩ pi ũdrāá céré. 30 ĩnĭŋá 'dāri sĩ, 'bāgú rĩ ívé ũgalaku rĩ pi be, 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi be aruki ú'dú gélēsĩ, kōpi ní í'dózú lŷŷlŷu gazú āngū Ĕjēpētō vé rĩ agá 'dāá, ā'diātāsĭyā 'bĕtĭ āzi āvũ ní drāá 'a ni gé kuyé ni 'dāáyó.

'Bá ĩsērélē vé rĩ pi vé fūngára Ĕjēpētō agásĩ rĩ

31 ĩnĭŋá 'dāri sĩ, 'bāgú rĩ ní Mósē pi zĭzú Áronā be ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kĭnĩ, “Īmi ĩmivé 'bá ĩsērélē vé rĩ pi be, ĩmi ngakí fũú mávé 'bá rĩ pi āsámvú gé sĩ 'dĭisĩ rá, ĩmi mužkí ĩmivé Úpí Múngú ĩmi ní tā ni zĭĭ má tĩ gé rĩ ĩnĭjĩ. 32 ĩmi 'duki ĩmivé kābĭlō, ndrĭĩ, tĩ rĩ pi be céré mužú ĩndĩ. 'Bo ĩmi kukí má ní tākĩri ũgbále.”

33 'Bá Ĕjēpētō vé rĩ pi ní 'yozú 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní kĩnĩ, “Īmi fũkí 'bávē āngū agásĩ mbēlē mbēlē, ĩmi fũkí dō kuyé, 'bá céré ũdrá rá.” 34 Kúru 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní fúndru ĩ ní usaá yĭi sĩ, ĩ ní drĩ ākúfĭ yĭi 'a ni gé kuyé ni í'dúzá ũdāzú lāálā rĩ pi agásĩ, kōpi ní lāálā rĩ pi úmbézá bōngó sĩ, kōpi ní u'duzú 'bāzú ĩ kĭdĭ gé, kōpi ní 'dezú mužú. 35 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi 'duki tā rĩ ngaá sũ Mósē ní ũlúú ĩ ní rĩ tĭni, kōpi zĩkí ngá ĩ ní údé dábũ sĩ ni pi, aya ógų'bá ógųōgų sĩ ni pi, bōngó ũnyĩ be ni pi be 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi vúgá. 36 Úpí Múngú sē 'bá Ĕjēpētō vé rĩ pi 'bákí ešĭ múké 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní, kōpi sēkí ngá 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní zĭĭ rĩ pi rá, sá kōpi ní fūzú Ĕjēpētō agásĩ rĩ gé, kōpi 'duki ā'bú Ĕjēpētō vé rĩ pi mužú ĩndĩ.

37 ĩnĭŋá 'dāri sĩ, 'bá ĩsērélē vé rĩ pi í'dókí eĭtĭ tuú kŷrų Rāmāsésē vé rĩ gé, cĭmgbá cazú kŷrų Sōkótō vé rĩ gé. 'Bá mu'bá rĩ pi élifŷ mŷdŷrŷlŷú áziyá (600,000), 'dĭ'bée céré āgō, 'bo lākí ũkú rĩ pi anĭŋá rĩ pi be kuyé. 38 'Bá ruŷkō kárakará 'dekí mužú 'bá ĩsērélē vé rĩ pi vúgá sĩ ĩndĩ. Tĭ, ndrĭĩ, āzini kābĭlō kárakará 'dekí mužú ĩndĩ. 39 Kōpi ní fúndru ĩ ní usaá yĭi sĩ ākúfĭ ākó ĩ ní ĩjĩ Ĕjēpētō gálēsĩ rĩ 'bāzú á'dízú pánga rú. Á'diātāsĭyā ídrókí kōpi ífũú āngū Ĕjēpētō vé rĩ agá 'dāásĩ, kōpi ĩsŷkí sá ínŷá á'dízú ni kuyé.

40 'Bá ĩsērélē vé rĩ pi adriki Ĕjēpētō agá 'dālē caá ílí mŷdŷrŷlŷú sŷ pŷkŷ na (430). 41 Ílí mŷdŷrŷlŷú sŷ pŷkŷ na (430) 'dĩri vé ũdŷ gé, Úpí Múngú vé 'bá ĩsērélē vé rĩ pi ní fūzú āngū Ĕjēpētō vé rĩ agásĩ úyú ívé rĩ vú sĩ.

42 Injına 'dāri sī, Úpí Múngú 'bā mī kōpi ndrezú, íjī kōpi ífūú āngū Ējēpétó vé rī agásī rá. Ílí ālu ālu, lē 'bá Īsērélē vé rī pi ē ígákí Injına 'dāri vé tā, kōpi ā ríkí Úpí Múngú rī Injījí úyú ívé rī pi be.

Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tị gé sī rī vé tā

43 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Tāimbj Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tị gé sī rī pi 'dī:

"Lē jākāgū ā nya ūmū rī ku. 44 Túgērī mí ní jeé, mí ní ágélé ni ē tị lịjí gí rī, Īri ícō ūmū 'dīri nya rá. 45 Ūmū ímūpi adriipi mívé āngá, āzini 'bá riipi ēzị ngaápi mí ní, mí ní ríi ūfēfē rī, ā nya ūmū rī ku.

46 "'Bá Īsērélē vé rī pi ā nyakí zāá ūmū vé rī jó agá 'dāá ūgōgō. Ā jíkí zāá rī fūú āmvé ku. Ā nōkí zāá rī vé fá āluṅáni ku. 47 Lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārēvú céré ā nyakí ūmū ū'dú 'dāri Injīzú ānī.

48 "Jākāgú riipi adriipi ĩmi āsámvú gé, lēepi ūmū Ū'dú Úpí Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tị gé sī rī nyaápi rī, lē ā ulí anjī āgō adri' 'bá ívé āngá rī pi vé ágélé ē tị rá. Kúru kōpi ícō ūmū rī nya rá, sū 'bá Īsērélē vé ni tịni. 'Bá ágó ĩ ní ágélé ni ē tị lịjí kuyé rī, ā nya ku. 49 Tāimbj ālu ālu ĩ ní rizú ágélé ē tị lizú 'dīri, Īri 'i nga 'bá Īsērélē vé rī pi ní āzini jākā adri' 'bá ĩmi āsámvú gé rī pi be céré."

50 Īsērélē rī pi ārēvú céré 'duki tā Úpí Múngú ní ezị Mósē pi ní Ārónā be rī ngaá rá. 51 Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Úpí Múngú íjī 'bá Īsērélē vé rī pi ífūú āngū Ējēpétó vé rī agásī āmvé úyú ívé rī vú sī.

13

Múngú gū anjī āgō kāyú rī pi 'i ní

1 Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, 2 "'Í gū 'bá Īsērélē vé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi adrii túngú. Ānjī Īsērélē vé ĩ ní tịjí kāyú rī pi, ānyāpá ĩ ní tịjí kāyú rī pi be, kōpi mávé ni."

3 Kúru Mósē ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi ígákí ū'dú ĩmi ní ífūzú Ējēpétó agásī, ĩmi ní Īzāngā nyazú túgērī rú 'dāri, ā'diātāsīyā Úpí Múngú íjī ĩmi ífūú ūkpō ívé rī sī nī. 'Bá āzi ā nya pánga ĩ ní á'dí ākúfī sī ni ku. 4 Lē ĩmi ígákí ū'dú ĩmi ní ífūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāá Ābībū* agá rī vé tā. 5 Úpí Múngú ezị ĩmi é'bípījí ní āngū 'bá Kānānā vé rī pi vé rī, Hīfī rī pi vé rī, Āmórā rī pi vé rī, Hívī rī pi vé rī, āzini Jēbúsī rī pi vé rī, sē ĩmi ní, āngū 'dāri múké, lé be, āzini ōnyú be. ĩmi cakí dō āngū 'dāri agá gí, ílí ālu ālu, mbāá Ābībū vé rī gé, lē ĩmi údékí ūmū, ĩmi nyakí ū'dú ĩmi ní ífūzú āngū Ējēpétó vé rī agásī 'dāri ígázú ānī. 6 Lē ĩmi nyakí pánga ĩ ní á'dí ākúfī ākó ni caá ū'dú ézīrī, ca dō ū'dú ézīrī gí, lē ĩmi údékí ūmū Úpí Múngú rī Injīzú. 7 Ū'dú ézīrī 'dīri agá, lē ĩmi nyakí pánga ĩ ní á'dí ākúfī ākó ni, lē ākúfī ā adri ĩmivé jó agá ku, āngū ĩmi ní adrizú rī agásī céré, ākúfī ā adri ku. 8 Ū'dú ézīrī 'dīri agá, lē 'bētī ālu ālu ā ūlū anjī ívé rī pi ní 'dīni, 'Ma rī tā 'dīri 'o 'dīni, ā'diātāsīyā tā Úpí Múngú ní 'oó má ní, Īri ní ma íjī ífūú Ējēpétó agásī āmvé rī sī.' 9 Ūmū nōri adri sū ngá

* 13:4 13:4 Mbāá Ābībū: Mbāá Ābībū í'dó 'i Gbara vé útútú gé, cazú Īrībīlī vé útútú gé. Mbāá 'dīri ílí rī vé í'dóngará, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rī pi ífūkí āngū Ējēpétó vé rī agásī mbāá 'dīri agá.

ĩ ní 'yíí drígé rĩ tĩnĩ, dõku ngá ĩ ní 'bãa ɛndrɛtĩ gé rĩ tĩnĩ, ĩmi ígákí rĩ tã Múngú ní ɛzĩĩ ĩmi ní rĩ ǎnĩ, ĩmi ũlũkĩ rĩ ĩmivé anjĩná rĩ pi ní. ĩmi ndrɛkĩ drĩ ká, Úpí Múngú ĩjĩ ĩmi ĩfũũ ǎngũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ agásĩ ũkpõ ívé rĩ sĩ nĩ. ¹⁰ Ílĩ ǎlu ǎlu, ĩmi údékĩ ũmũ rĩi nyaá ʋ'dũ 'dĩri gé.

¹¹ “Úpí Múngú ri ímũ ǎngũ 'bá Kǎnǎnǎ vé rĩ pi ní adrízú rĩ sɛ ĩmi ní, sũ ĩri ní ɛzĩĩ ĩmi ní, ǎzini ĩmi ɛ'bpĩjĩ ní rĩ tĩnĩ. ĩmi kádõ caá ǎngũ rĩ agá 'dǎá, ¹² ĩmi gũkĩ anjĩ ǎgõ kǎyũ rĩ pi, ǎnyǎpá ǎgõ kǎyũ rĩ pi be céré sɛé Úpí Múngú ní. ¹³ 'Bá ǎlu ǎlu ǎ újá ívé dõngĩ ǎgõ kǎyũ rĩ ívé kǎbĩlõ mvá ǎgõ rú ní sĩ, dõngĩ rĩ ɛ drĩ jezú ǎnĩ. 'Bo újá dõ dõngĩ rĩ kuyé, ǎ pi umbe ní n̄õó rá. Lɛ 'bá ǎlu ǎlu ǎ je ívé mvá ǎgõ kǎyũ rĩ ɛ drĩ jeje.

¹⁴ “Úmvúlɛsí anjĩ ĩmivé rĩ pi zĩkĩ dõ ĩmi, 'Tã ĩ ní rizú anjĩ ǎgõ kǎyũ rĩ pi ɛ drĩ jezú rĩ vé íffĩ ǎ'di?' ĩmi 'yokĩ kõpi ní kĩnĩ, 'Úpí Múngú ĩjĩ 'bá ĩfũũ ǎngũ Ĕjɛpɛtõ vé 'bá ní adrízú ǎnĩ tũgɛrĩ rú rĩ agásĩ ũkpõ ívé rĩ sĩ. ¹⁵ Ọtũ 'bǎgũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ kǎ gǎá 'bá ọyugá sĩ, Úpí Múngú ú'dĩ 'bá Ĕjɛpɛtõ vé rĩ pi vé anjĩ ǎgõ kǎyũ rĩ pi, ǎnyǎpá ǎgõ kǎyũ rĩ pi be ũdrǎá rá. Sɛ 'bá ní rizú ǎnyǎpá ǎgõ kǎyũ rĩ pi sɛzú zázú Úpí Múngú ní rõbõn̄õ rú 'bávɛ anjĩ ǎgõ kǎyũ rĩ pi ɛ drĩ jezú kǎbĩlõ mvá sĩ ǎnĩ.' ¹⁶ Tã ĩ ní rizú anjĩ ǎgõ kǎyũ rĩ pi ɛ drĩ jezú rĩ adri sũ ngá ĩ ní 'yíí drígé rĩ tĩnĩ, dõku ngá ĩ ní 'yíí ɛndrɛtĩ gé rĩ tĩnĩ, ĩmi ígákí rĩ tã Úpí Múngú ní 'bá ĩjĩzú ĩfũzũ ǎngũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ agásĩ ívé ũkpõ sĩ rĩ ǎnĩ.”

Ísɛrélɛ rĩ pi zokĩ yĩĩ tafu rĩ agásĩ

¹⁷ 'Bǎgũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ kǎ 'bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi ọyũmũ muzú, Múngú ko kõpi ɛ drĩ muzú létĩ muɓpi ǎngũ Fɛlɛsɛtɛ vé rĩ gé sĩ kuyé, létĩ rĩ ɛ ɛlĩ dõ ɛlĩ ɛlĩ drǎáásiyá. Múngú kĩnĩ, “Kõpi fikĩ dõ ɛ'dĩ agá, kõpi ívé ũmĩ újá gõzú ǎnĩ vúlɛ Ĕjɛpɛtõ gá ũzi.” ¹⁸ 'Bo Múngú ko kõpi ɛ drĩ muzú létĩ 'i ǎnapi trǎá ǎngũ ǎ'wĩ cinyáfá rú rĩ gélésĩla, Yĩĩ Tafu Ika rĩ gélé rú. 'Bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi fũkĩ ǎngũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ agásĩ sũ 'bá mu'ba ɛ'dĩ 'dĩ'ba rĩ pi tĩnĩ.

¹⁹ Mósɛ kǎ ĩfũũ Ĕjɛpɛtõ agásĩ, 'dũ fǎ Yõsɛpá vé rĩ muzú ĩndĩ, ǎ'diǎtǎsíyǎ Yõsɛpá ɛzĩ ọtũ 'bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi ní kĩnĩ, “Á nĩ rá Múngú ri úmvúlɛsí ímũ ĩmi ĩzǎ ko rá, kúru ĩmi kádõ fũũ muzú, ĩmi jĩkĩ mávé fǎ muzú ĩndĩ.”

²⁰ 'Bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi kǎ kũrũ Sõkõtõ vé rĩ kuu, kõpi mukĩ mõrõgõ 'beé kũrũ Ẹtámá vé rĩ gé, ĩnyĩnǎ ǎngũ ǎ'wĩ cinyáfá rú rĩ gé. ²¹ Kádõ adrii ʋtũnǎ sĩ, Úpí Múngú ri ĩrĩbĩtĩ sɛ ǎsõ kõpi ɛndrɛtĩ gé rĩ kõpi ɛ drĩ ko muzú. Kádõ kpá adrii ĩnĩnǎ sĩ, ĩri sɛ ǎcĩ ri dĩ kõpi ɛndrɛtĩ gé, kõpi ǎ ndrɛkĩ rĩ ǎngũ ǎnĩ ĩnĩnǎ rĩ sĩ, kõpi ǎ tukĩ rĩ ɛcĩ ʋtũnǎ sĩ, dõku ĩnĩnǎ sĩ. ²² ĩrĩbĩtĩ rĩ rĩ 'bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi ɛ drĩ koó muzú ʋtũnǎ rĩ sĩ, ǎzini ǎcĩ ǎsõõpi rĩ, ri kõpi ɛ drĩ koó muzú ĩnĩnǎ rĩ sĩ.

14

¹ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósɛ ní kĩnĩ, ² “'Í 'yo 'bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi ní, kõpi ǎ újákĩ ĩ gõõ muɓ mõrõgõ rĩ 'beé kũrũ Pĩ Hǎhĩrõtá vé rĩ gé, Mĩgõdólá pi vé ǎsámvú yĩĩ tafu ika rĩ be rĩ gé. Kõpi ǎ 'bekĩ mõrõgõ rĩ yĩĩ tafu ika rĩ ǎ gǎrǎ gá, ĩnyĩnǎ kũrũ Bǎlá Zɛfóná vé rĩ ǎ gǎrǎ gá. ³ 'Bǎgũ Ĕjɛpɛtõ vé rĩ ímũ ũsũ, ĩri 'yo, “Bá Ísɛrélɛ vé rĩ pi ndákĩ létĩ tí, kõpi ri ájá ǎngũ ǎ'wĩ cinyáfá

rú rĩ agá 'dĩ'dĩ.' ⁴ Ma sê 'bāgú rĩ vé ẹsị ri tete, ịri gō ịmi vúdřĩ dro, 'bo ma 'bāgú rĩ ndē ívé ąngáráwá rĩ pi be rá. Tā má ní ímúzá kọpi ndézú rĩ, ịri sē 'bá rĩ pi cére ímú ma íngú ąnĩ rá. 'Bá Ẹjẹpétó vé rĩ pi ímú nĩ 'yozú kìnĩ, ádarú ma Úpí Múngú 'i." Kúru 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ní mórōgó 'bezú vūrā Úpí Múngú ní lūú ị ní rĩ gé.

⁵ 'Bāgú Ẹjẹpétó vé rĩ ká yị kìnĩ 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ápákí mụzú gí, 'bāgú rĩ ívé ụgalaku rĩ pi be, kọpi ní ívé yịkị ụjázú 'yozú kìnĩ, "Ị ndrekí drĩ tā 'bá ní 'oó 'dĩri ká, 'bá kukí 'bá 'dĩ'bée ápá rá ąsĩ? Kọpi gōkí 'bá ní ẹzi ngáá dđi ku!" ⁶ Kúru 'bāgú rĩ útú ívé ąrābīyā ị ní rii useé hūsānĩ* sī rĩ kú ịnogósí, 'dụ ívé ąngáráwá rĩ pi mụzú ịndĩ. ⁷ 'Dụ ąrābīyā múké múké ị ní rii useé hūsānĩ sī rĩ pi mụdđřřlł ązīyá, 'dụ kpá ąrābīyā ị ní rii useé hūsānĩ sī Ẹjẹpétó agá 'dāá rĩ pi, ũ'bā ụgalaku rĩ pi adrii đřřkoma rú ąrābīyā ị ní rii useé hūsānĩ sī rĩ pi đřřgé sī ąlu ąlu cére. ⁸ Úpí Múngú sē 'bāgú Ẹjẹpétó vé rĩ ẹ ẹsị teete, ā dro rĩ 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ 'bá ápá 'bá mụ 'bá ųřĩ ąkó 'dĩ'bée ā vúdřĩ mụzú. ⁹ 'Bá Ẹjẹpétó vé rĩ pi, ąngáráwá 'bāgú rĩ vé rĩ pi, 'bá únjú 'bá hūsānĩ sī rĩ pi, ązini únjú 'bá ąrābīyā ị ní useé hūsānĩ sī rĩ pi be rikí 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ā vúdřĩ droó mụzú, kọpi cakí mụy Ịsẹrélẹ rĩ pi ịsụ vūrā kọpi ní mụzú adrizú rĩ gé yị tafu ika rĩ ā gārā gá ịnyinā Pĩ Hāhīrōtā gá, ịnyinā křřú Bālā Zẹfónā vé rĩ ā gārā gá.

¹⁰ 'Bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ká ndree 'bāgú rĩ ri ímú ívé 'bá Ẹjẹpétó vé rĩ pi be ị vúgálé rú, ųřĩ ịmvú kọpi ambamba, kọpi ní útrézú Úpí Múngú ẹndřeti gé, Múngú ā ko ị ịzā. ¹¹ Kọpi ní 'yozú Mósē ní kìnĩ, "Mí ịjị 'bá ụdrāā ąngū ā'wí cinyáfā rú rĩ gé nōgó ā'di ā tā sī? Ẹjẹpétó agá 'dāá, nyọkú ąvū sızú ní 'dāayo? 'Í 'o mi ngóni ngóni 'bá ịjızú ịfızú Ẹjẹpétó agásí ąmvé? ¹² 'Bá 'yokí mí ní ąndúrú Ẹjẹpétó gá 'dálé rá, 'bá kìnĩ, 'Mí ku 'bá adrikí 'bá Ẹjẹpétó vé rĩ pi ní túgęřĩ rú, rii ẹzi ngáá kọpi ní.' 'Bávé adringárá túgęřĩ rú Ẹjẹpétó gá 'dálé rĩ múké, ndē 'bá ní ímúzá ụdrāzú ąngū ā'wí cinyáfā rú rĩ agá nōgó rĩ."

¹³ Mósē ní ụjázú 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ní kìnĩ, "Ịmi 'okí ųřĩ sī ku! Ịmi ụmbéki ẹsị, ịmi ąndřũ tā Úpí Múngú ní ịmi pazú rĩ ndre rá, 'bá Ẹjẹpétó vé ịmi ní ndree ímú 'bá 'dĩ'bée, ịmi gōkí kọpi ndree dđi ku. ¹⁴ Úpí Múngú rĩ ịmi ní ụmbā rĩ fụ nĩ, lē ịmi adrikí mādā."

¹⁵ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kìnĩ, "Ngá mí ní rizú mi ịmāmālāzú mā ko mí ịzā rĩ ā'di? 'Í lū 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ní, kọpi ā útrúki ị mụzú đřřđř. ¹⁶ Mí inga mívé túre suú yị tafu ika rĩ đřřgé 'dálé, yị rĩ ẹ ẹđĩ rí 'i, 'bá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ẹ ẹlĩkí rĩ mụzú ąngū ā'wí rú rĩ agásí. ¹⁷ Ma sē ąngáráwá Ẹjẹpétó vé rĩ pi ẹ ẹsị ri tete, kọpi Ịsẹrélẹ rĩ pi ā vúdřĩ dro mụzú yị tafu ika rĩ agásí, ma 'bāgú rĩ ndē ívé ąngáráwá rĩ pi be, ąrābīyā ị ní useé hūsānĩ sī rĩ pi be, ị kúru ma ịnjĩ ąnĩ rá. ¹⁸ Mā kādō 'bāgú rĩ ndēé ívé ąngáráwá rĩ pi be gí, 'bá Ẹjẹpétó vé rĩ pi ímú nĩ ąmá 'yozú kìnĩ, ma Úpí Múngú 'i."

¹⁹ Kúru Múngú vé mālāyikā riipi ąngáráwá Ịsẹrélẹ vé rĩ pi ẹ đřř koopi rĩ gō 'i ụjā adrii kọpi ā ụgóró gá. Ịřĩbĩtĩ ąsōopi kọpi ẹndřeti gé rĩ gō 'i ụjā adrii kọpi ā ụgóró gá. ²⁰ Ịřĩbĩtĩ rĩ mụ adrii ąngáráwá Ẹjẹpétó vé rĩ pi

* **14:6** 14:6 Hūsānĩ: Hūsānĩ rĩ ąnyāpā ọngú njuupi ambamba ni, ị ri ąrābīyā ẹ'di 'dizú rĩ use ąnĩ.

āsámvú gé 'bá Īsērélē vé rī pi be. Āngū rī kā nīj cīcī, ĩrībīti rī gō 'i újā dīj 'bá Īsērélē vé rī pi ní áci rú ĩnī be rá. 'Bo ĩrībīti rī sē āngū rī nī kú cīcī āngáráwá Ējēpétō vé rī pi ní, sē āngáráwá Ējēpétō vé rī pi útrúki ĩ caa 'bá Īsērélē vé rī pi ā gārā gá 'dāá kuyé.

²¹ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīj tafu ika rī drīgé 'dāá, ĩnījā 'dāri sī, Úpí Múngú ní ũlī ĩpēzú ũtū ní ĩfūngará gálēsīla ũkpō be, vizú ĩnī be rá, yīj tafu rī ní 'i édízu, sē āngū rī gō adrii ā'wí rú. ²² Kúru 'bá Īsērélē vé rī pi ní elīzú mužú āngū ā'wí rú, yīj 'i édípi ngaápi kú ngénjī rī āsámvú gé sī.

²³ 'Bá Ējēpétō vé rī pi, āngáráwá 'bāgú rī vé rī pi be, kōpi ní 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī drozú mužú, kōpi njukí mužú ívé hūsánī rī pi sī, āzini ārābīyā ĩ ní useé hūsánī sī rī pi sī mužú yīj tafu ika 'i édípi kú ngénjī rī āsámvú gé sī. ²⁴ 'Bo kā mužú adrii ũ'būtī kññkññ, Úpí Múngú ndre āngū ímúzu 'bá Ējēpétō vé rī pi drīgé vūgá nōō ĩrībīti dīpi áci rú rī agásī, sē ũrī ĩmvú kōpi ambamba. ²⁵ Múngú sē 'bá Ējēpétō vé rī pi vé ārābīyā rī pi ā pá ate ũtrētrē agá, ícókí njuú ku. 'Bá Ējēpétō vé rī pi ní 'dezu útrézú kīnī, "Lē 'bá 'deki fūu mužú nōósī rá! Úpí Múngú 'de 'bá Īsērélē vé rī pi vūgálēsī, ĩri ri ũmbā rī fū 'bá be ní."

²⁶ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Mí inga mívé túré suú yīj tafu ika rī drīgé 'dāá, yīj rī ē íci rī 'i 'bá Ējēpétō vé rī pi ĩmūlūú ívé ārābīyā useé hūsánī sī rī pi be, āzini 'bá únjú 'bá hūsánī sī rī pi be." ²⁷ Kúru Mósē ní ívé túré ingazú suzú yīj tafu ika rī drīgé 'dāá, kā mužú adrii ũ'būtījā sī, yīj rī ní 'i ícizú kpūkú. 'Bá Ējēpétō vé rī pi 'bīki kōdō ápá fūu yīj rī agásī, 'bo Úpí Múngú ú'bé kōpi gōō yīj tafu ika rī agá 'dāá ũzi. ²⁸ Yīj rī ĩmūlū ārābīyā ĩ ní useé hūsánī sī rī pi, 'bá únjú 'bá hūsánī sī rī pi be, 'bāgú rī vé āngáráwá 'bá Īsērélē vé rī pi ā vūdrī dro' 'bá rī pi be céré, 'bá āzi pa 'i ālujání kuyé.

²⁹ 'Bo 'bá Īsērélē vé rī pi ní elīzú mužú āngū ā'wí rú rī gé sī, yīj 'i édípi ngaápi kú ngénjī rī āsámvú gé sī. ³⁰ Ũ'dú 'dāri gé, Úpí Múngú pa 'bá Īsērélē vé rī pi 'bá Ējēpétō vé rī pi drīgé sī rá, 'bá Īsērélē vé rī pi ndrekí 'bá Ējēpétō vé rī pi vé āvū ũdrā 'bá kú yīj ā gārā gá sī rī pi rá. ³¹ 'Bá Īsērélē vé rī pi ká Úpí Múngú vé ũkpō 'bá Ējēpétō vé rī pi ndēzú rī ndree, sē kōpi ĩnjīkí Úpí Múngú ri āní rá, kōpi 'bāki éšī Úpí Múngú drīgé, āzini ĩrivé átī 'bá Mósē drīgé.

15

Úngó Mósē ní ngoó rī

¹ Kúru Mósē pi ní úngó 'dīri ngozú 'bá Īsērélē vé rī pi be Úpí Múngú ní, "Ma úngó ngo Úpí Múngú ní, ā'diātāsīyā ĩri ní ari'ba rī pi ā ũkpō ndēé rá rī sī.

Ú'bé 'bá únjú 'bá hūsánī sī rī pi ívé hūsánī rī pi be céré yīj tafu agá.

² Úpí Múngú ri má ní ũkpō sē nī, āzini ĩri sē ma úngó ngo nī, pa ma ari'ba rī pi drīgé sī nī, ĩri mávé Múngú, ma ĩri íngú,

ĩri Múngú má ẹ̀tẹ̀pì vé ni, ma ĩri íngúngũ.

3 Úpí Múngú ri 'bá ẹ̀'dí 'dìpì ndéepi rá ni,

ĩrivé rú Úpí 'i.

4 'Bágú rĩ vé àngáráwá rĩ pi ìvé àrābìyā ĩ ní useése rĩ pi be,
Múngú ú'bé kòpì Yìí Tafu Ika rĩ agá.

'Bágú rĩ vé ùgalaku ẹ̀'dí ã tã nĩ' 'bá múké múké rĩ pi
u'dekí ùdrāá Yìí Tafu Ika rĩ agá.

5 Yìí kùpì kùkù rĩ Ìmùlù kòpì,

kòpì u'dekí áwí yìí ã ndúgé 'dāá, sũ írā ní 'deé áwí yìí ã ndúgé rĩ tìní.

6 Úpí Múngú,

mívé ùkpō aga rá,

mívé ùkpō

ú'dí ari'ba rĩ pi ùdrāá céré.

7 Mívé ùkpō agaápi rá rĩ sī,

'í ndē 'bá mí ọ̀wù' 'bá rĩ pi rá,

jìkó mívé rĩ sī,

'í zā 'bá 'dì'bée veé kuú úfúragú rú, sũ ásé ní veé rĩ tìní.

8 Ẹ̀vìvì mívé rĩ sī,

yìí rĩ aco 'i ngaá kuú ngénjì,

yìí rípi dípì rĩ gō 'i újá troó kuú ngũ,

Mì ní kùpì kùkù rĩ gō dípì ku.

9 Ari'ba rĩ pi ríkí ĩ íngú kìnì,

'Ma kòpì ã vùdrì dro, ma kòpì uru rá,

ma kòpìvé ã'bu u'dù kòpì drìgé sī,

ma kòpì ú'dí ùdrā céré,

ma mávé ìlì áco rĩ ìnjé,

ma kòpì ú'dí ùdrā rá.'

10 'Bo Úpí Múngú, 'í vu mívé ẹ̀vìvì,

sē yìí tafu rĩ Ìmùlù kòpì,

kòpì u'dekí tìí yìí ã ndúgé

sũ írā ní 'deé tìí yìí ã ndúgé rĩ tìní.

11 Úpí Múngú, múngú àzi sũpì mí tìní 'dāáyo,

À'di adri sũ mí tìní,

uleteretere ùkpō be nĩ?

'Bá ĩ ní ruú, àzini ĩ ní íngú sũ mí tìní rĩ ã'di 'i?

À'di ri ícò tã àyāzú àyāyā ni 'o sũ mí tìní nĩ?

12 Mí 'i'da mívé ùkpō,

nyòókù rĩ zī 'i, ute kòpì céré.

13 Lēngára mívé agaápi rá rĩ sī,

mì 'bá mí ní kòpì ípá rĩ pi ē drì ko mụzú rá.

Ùkpō mívé rĩ ícò kòpì ùtē

ca mívé vūrā uletere rĩ gé rá.

14 Súrú rĩ pi kádō tã 'dìri yìí, ĩri sē kòpì ã rù' 'bá ri yāyā.

Ūrì ri 'bá Fēlēsété vé rĩ pi ìmvù ambamba.

15 Ọ̀rì ri ìmù drìkoma Èdómā vé rĩ pi ìmvù ùnjí ùnjí.

Ambugu Mōábā vé rĩ pi ìmù yā ambamba,

'bá Kānānā vé rĩ pi ìmù adri ūrì rú,

¹⁶ ūrì ri ìmù kòpì ìmvù ùnjí ùnjí.

Úpí Múngú, ùkpõ mívé rĩ sĩ,
kõpi áwí pá tu sũ írã ní pá tuú vürãvürã rĩ tĩnĩ.
Cĩngbá 'bá mívé mí ní ípá rĩ pi ní agazú mužú.

¹⁷ Mí kõi jĩ mụ adri
írã mí ní adrizú rĩ drĩgé,

Á Úpí Múngú, vürã 'dãri mí ní rizú adrizú rĩ,
Á Úpí, mí údé vürã rĩ nĩ uletere.

¹⁸ Úpí Múngú, mi ãngũ rụ
mužú nyonyo.”

¹⁹ 'Bá Ísèrelè vé rĩ pi zokí fũú yĩ Múngú ní éđi kuú ngénjĩ rĩ ãsámvú gé sĩ múké. 'Bo 'bãgú Èjèpètò vé rĩ pi ívé ãngaráwá rĩ pi be, kõi ká lèé zoó mužú, Úpí Múngú sè yĩ rĩ ìmũlũ kõi kpũkũ ìvé hũsání rĩ pi be, ìvé ãrãbáyã ì ní rií useése hũsání sĩ rĩ pi be.

Úngó Mĩrĩyámã ní ngoó rĩ

²⁰ Mĩrĩyámã Ārónã ómvũpi ri nẹbĩ. Kúru ĩri ní kõi yĩ 'dũzú rizú cozú, ùkũ rĩ pi ní 'dezú vũdrĩ ní gé sĩ, pí ìvé kõi pi be, kõi ní rizú úngó tuzú mužú. ²¹ Kúru Mĩrĩyámã ní 'dózú úngó rĩ ngozú kõi ní,

“Ìmi ngokí úngó Úpí Múngú ri ãngúzú,
ĩri ní 'dĩ rĩ ndèé gĩ rĩ sĩ!

Ú'bé 'bá ùnjú 'bá hũsání sĩ rĩ pi
ìvé hũsání rĩ pi be céré yĩ tafu rĩ agá.”

Yĩ draápi dradra Mārã gá rĩ

²² Kúru Mósè ní 'bá Ísèrelè vé rĩ pi è drĩ kozú Yĩ Tafu Ika rĩ gé 'dãásĩ mužú ãngũ ã'wí cínýáfã rú ì ní zĩ Súrũ rĩ gé 'dãá. Kõi ècĩkĩ caá 'dũ ná, ãsúkĩ yĩ mvuú kuyé. ²³ Kúru kõi ká caá Mārã gá 'dãá, kõi ãsúkĩ yĩ rá, 'bo yĩ rĩ ní draadra rĩ sĩ, kõi mvukĩ yĩ rĩ kuyé. (Zĩkĩ ãngũ 'dãri ã rú Mārã, yĩ rĩ ní draadra rĩ sĩ.) ²⁴ 'Bá rĩ pi rikĩ unuú Mósè bĩlè gá kĩnĩ, “Mósè, yĩ rĩ dradra, 'bá mvukĩ rĩ ã'di?”

²⁵ Mósè ní Úpí Múngú rĩ zizú èsĩ be céré. Úpí Múngú ní pètĩ èlĩná ní 'dazú ĩri ní. Mósè ní pètĩ èlĩná 'dĩri 'bezú yĩ agá 'dãá, yĩ rĩ gõ ícá múké, ì ícá mvuú rá.

Mārã gá 'dãá, Úpí sè tãĩmbĩ kõi ní, ãzini ù'bĩ kõi. ²⁶ Kĩnĩ, “Ma Úpí Múngú ìmívè rĩ, ìmi yĩkĩ dõ 'dũkõ mávé rĩ rá, ìmi 'okĩ dõ tã pĩrĩ má endrètĩ gé, ãzini ìmi 'dũkĩ dõ tã má ní èzĩ rĩ ngáá rá, má ícá drã ùnjĩ má ní ótũ pèé 'bá Èjèpètò vé rĩ pi drĩgé rĩ pèé ìmi drĩgé ku. Ma Úpí Múngú riipi ìmi idrĩpi rĩ 'i.”

²⁷ 'Bá Ísèrelè vé rĩ pi ní gõzú ì útrúzú cazú Èlímũ gé, vürã 'dãri gé, yĩ rĩ 'bá idĩ 'bá ifũ 'bá nyòkũ agálèsĩ mãdã mãdã ní pi anigé mụdrĩ drĩ ní ĩrĩ, ãzini mbĩrã pètĩ vürã 'dãri gé anigé pũkũ èzĩrĩ. Kõi ní kúru áwízú adrizú vürã yĩ be 'dãri ã gārã gá.

16

Múngú sè mánã ãzini ãlĩ'bo ãngúzú 'bũ gélèsĩlã

¹ 'Bá Ísèrelè vé rĩ pi ní ngazú ãngũ Èlímũ vé rĩ agásĩ, kõi ní mužú ãngũ ã'wí cínýáfã rú Sínĩ vé rĩ gé, ãngũ 'dãri ĩri ãsámvú Èlímũ pi vé írã Sínáyĩ

be rĩ gé. Mbāá ú'dú mụdrị drị ni tōwụ, mbāá ịrị gé, kọpi ní fūzú āngū Ējẹpétō vé rĩ agāsī, kọpi ní cazú Sínáyī gé. ² Āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ gé 'dāá, 'bá Īsērélē vé rĩ pi rikí unuú Mósē pi bílẹ gá Ārónā be. ³ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ní 'yozú Mósē pi ní Ārónā be kīnī, "Úpí Múngú ā ú'dị té dō 'bá ūdrāá Ējẹpétō gá 'dālẹ múkẹ! 'Dālẹ zāá anigé, ānyāngā anigé, 'bá rikí nyaá, 'bo ĩmi ịjịkí 'bá ĩmụ ūdrāá ẹbịrị sị āngū ā'wí cínýáfā rú nōri agá àlẹ?"

⁴ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Ma ĩmi ní ānyāngā sē ینگázú 'bụ gé 'dāásī sụ yīgọ ní 'dị rĩ tịnị. Ú'dú ālu ālu, lē 'bá rĩ pi ā mụkí ānyāngā ịkūnāā ī ní nyaá 'yéńá ú'dú ālu vé ni. Á lē kọpi ụ'bị, mā ndre rí dō kọpi ícọ tā má ní 'yoó 'dīri 'dụ nga rá. ⁵ Kādō adrii ú'dú áziyá sī, lē kọpi ē ịkūnākí ānyāngā ī ní nyaá caá ú'dú ịrị vé ni, sụ ándúrú kọpi ní rii ịkūnāā rĩ tịnị."

⁶ Kúru Mósē pi Ārónā be, kọpi ní 'yozú 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní kīnī, "Ūndréná āndrū nōri sī, ĩmi ícọ nị ámá 'yozú kīnī, Úpí Múngú ịjị ĩmi ịfúú āmvé āngū Ējẹpétō vé rĩ agāsī nī. ⁷ Drụ ụ'bụtịńá rĩ sī, ĩmi Úpí Múngú vé dīngará ūkpō be rĩ ndre rá, ā'diātāsīyā yị ĩmivé unungará ĩmi ní rii unuú 'í rụ' 'bá gá rĩ gí. ĩmi ri unu 'bá rụ' 'bá gá, 'bá 'okí ā'di?" ⁸ Mósē gō kpá 'yoó kọpi ní kīnī, "Ĩmi ndrekí dō sēkí ĩmi ní zāá ūndréná sī, āzini sēkí dō ĩmi ní pánga ụ'bụtị sī, ĩmi ĩmụ nị ámá 'yozú kīnī, Úpí Múngú sē ĩmi ní ngá 'dī'bée nī, ā'diātāsīyā yị ĩmivé unungará ĩmi ní rii unuú 'í rụ' 'bá gá rĩ gí. 'Bá 'okí ā'di ĩmi ní rizú unuzú 'bá rụ' 'bá gá? ĩmi ri unu 'bá rụ' 'bá gá kuyé, ĩmi ri unu Úpí Múngú rụ' 'bá gá."

⁹ Kúru Mósē ní 'yozú Ārónā ní kīnī, "Í lū 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní, lē kọpi ē ĩmụkí Úpí Múngú vúgá nōó, ā'diātāsīyā Úpí Múngú yị kọpivé unungará gí."

¹⁰ Ārónā ká rii átá 'bá Īsērélē vé rĩ pi be, kọpi ndrekí āngū gōó āngū ā'wí cínýáfā rú rĩ gélẹ rú, kọpi ndrekí dīngará Úpí Múngú vé rĩ ịrịbịtị rĩ agá 'dāá.

¹¹ Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, ¹² "Á yị 'bá Īsērélē vé rĩ pi vé unungará gí. 'Í lū kọpi ní, 'Ūndréná ālu ālu, kọpi zāá ịsụ nya rá, ụ'bụtịńá ālu ālu, kọpi pánga ịsụ ambamba. ĩmi kúru nị ámá 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, ma Múngú ĩmivé rĩ.' "

¹³ Ūndréná 'dāri sī, āl'bo ĩmụkí kárakarā, ọzụkí vūrā 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní adrizú rĩ céré. Kā mụy caá drụ ụ'bụtịńá sī, āngū rĩ 'a céré kuú ẹndrịlígọ rú. ¹⁴ Ẹndrịlígọ rĩ ká ụngụ deę, ngá urụkọ nyíríná ni pi ọzụkí āngū ā'wí cínýáfā rú 'dāri ē drị céré, sụ fí yīgọ vé 'deepi nyíríná rĩ tịnị. ¹⁵ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ká ngá 'dī'bée ndreé, kọpi rikí átá ī āsámvú gé sī kīnī, "Ngá 'dī'bée ā'di?" Á'diātāsīyā kọpi nịkí ngá rĩ kuyé.

Mósē ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ngá rĩ pánga, Úpí Múngú sē ĩmi ní ānyāngā rú. ¹⁶ Tā Úpí Múngú ní ẹzị ĩmi ní rĩ 'dī, "Bá ālu ālu ē ịkūnā caá ívé 'bá 'bẹtị āsámvú gé rĩ pi ní céré, 'bá ālu ē ịsụ rĩ ọmērī* ā 'a ālu.' "

¹⁷ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi ịkūnākí ānyāngā rĩ sụ ī ní lūú ī ní rĩ tịnị. 'Bá urụkọ ịkūnākí ānyāngā rĩ āmbúgú, 'bá urụkọ ịkūnākí mādāńá. ¹⁸ Kọpi

* 16:16 16:16 Ọmērī: Ọmērī rí ícọ adri lítá ịrị. 'Í lā Wüŋgará 16:18; 16:32; 16:33; 16:36.

ká ãnyāngā ĩ ní ĩkūnāā rī ũ'bhī ōmērī sī, 'bá ãnyāngā ĩkūnāāpi āmbúgú rī vé ãnyāngā ē ĩmbítá ku 'i kuyé, 'bá ĩkūnāāpi mādānā rī vé ãnyāngā ca ĩri ní rá. 'Bá ālu ālu ĩkūnā ãnyāngā rī caá ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní céré.

19 Kúru Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Bá āzi ā ku ãnyāngā rī laá ĩnī be rā caá ũ'bútīnā gá ku.”

20 'Bo 'bá urukọ yíkí Mósē vé tā kuyé, kōpi kukí ãnyāngā rī ā urukọ laá rā, ãnyāngā rī gō cí ũ'bū rú, gō ngūyū ũnjí. Sē Mósē ē ešī ve kōpi ní ũnjí ũnjí.

21 ũ'bútīnā ālu ālu, 'bá ālu ālu ri ãnyāngā rī ĩkūnā ca ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní céré. ũtū rī kādō koó gbírílí, ãnyāngā rī áká 'dīisí rá. 22 Kādō caá ũ'dú áziyá sī, kōpi ãnyāngā rī ĩkūnā ca kūrā ā 'a sū vú ĩrī, ándúrú rī agá, 'bá drīkoma 'bá rī pi ũtē 'bá rī pi 'de mu tā 'dīri ũlū Mósē ní. 23 Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Úpí Múngú ezi tā rī 'dīni, 'Ŭ'dú drū rī, ĩri ũ'dú uvuzú ní, ĩri Sábátā† uletere Úpí Múngú vé ni. ĩmi á'díkí ãnyāngā rī āmbúgú, dōku ĩmi ũšíkí ũšisí. ĩmi 'bákí urukọ'béé ũ'dú drū vé rī ā tā mbazú āní.”

24 Kōpi ní ãnyāngā rī pi 'bāzú lazú cīmgbá cazú ũ'bútīnā gá, sū Mósē ní eziĭ ĩ ní rī tīnī, 'bo ngū ũnjí kuyé, ci kpá ũ'bū rú kuyé. 25 Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ānyāngā 'dīri, ĩmi nyakí ũ'dú āndrū nōri gé, ā'diātāsiyā ũ'dú āndrū nōri ĩri Sábátā Úpí Múngú vé ni. ĩmi ícókí āndrū ãnyāngā ĩsú vūgá nyōókú drīgé ku. 26 ĩmi ícó ãnyāngā rī ĩkūnā ca ũ'dú be áziyá, 'bo ũ'dú ézīrī ĩ ní zī Sábátā 'dīri gé, ãnyāngā ri adri 'dāyo.”

27 'Bá urukọ'béé mukí kōdō ãnyāngā rī ĩkūnāā ũ'dú ézīrī gé, 'bo kōpi ĩsúkí ãnyāngā kuyé. 28 Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Tā má ní eziĭ ĩmi ní, āzini má ní ĩmbá ĩmi ní rī, ĩmi gā ca gbū ngōtū? 29 Lē ĩmi nīkí muké 'yozú kīnī, ma Úpí Múngú 'i, má ĩpē ĩmi ní ũ'dú Sábátā vé rī, má ní ĩmi ní ũ'dú áziyá ri ĩpēzú, ĩmi ĩkūnākí rī ãnyāngā caapi ũ'dú ĩrī vé ni āní. Ŭ'dú Sábátā vé rī sī, lē 'bá ālu ālu ā adri vūrā ívé 'i ní rizú adri rī gé, ā fū āmvé ku.” 30 Kúru 'bá rī pi ní uvuzú ũ'dú Sábátā vé 'dāri gé.

31 'Bá Īsērélé vé rī pi zíkí ãnyāngā 'dāri ā rú mánā.‡ Ngá rī adri kú imve sū mgbáyá ā fī tīnī, eji ní ĩni sū ãnyāngā ĩ ní usaá ōnyū sī rī tīnī. 32 Mósē ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Tā Úpí Múngú ní eziĭ ĩmi ní rī ĩri 'dīni kīnī, 'Lē ĩmi 'bákí mánā rī ōmērī ālu, anji úmvúlésí ĩ ní ímú tīj vúlé 'dīi rī pi ā nīkí rī ámá 'yozú kīnī ãnyāngā ándúrú má ní sēé ĩmi ní rīi nyaá āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé, lókí má ní ĩmi ĩjízú ĩfúzú Ējēpétō agásí rī adriipi 'dī.”

33 Mósē ní kúru 'yozú Ārónā ní kīnī, “Mí í'dú ũdrí, 'í dā mánā rī ōmērī ā 'a ālu ũdrí rī agá 'dāá, 'í 'bā vūrā muké ĩ ní rizú Úpí Múngú ri ĩnjízú rī gé, anji úmvúlésí ĩ ní ímú tīj vúlé 'dīi rī pi ē ímúkí rī ndree bēnī.”

† 16:23 16:23 Ŭ'dú Sábátā vé rī: Ŭ'dú 'dīri Yāhúđī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zizú rī. Yāhúđī rī pi ri ũ'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbí 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringárá tūgērī rī rī agásí ní. Ŭ'dú Sábátā vé rī Yāhúđī rī pi ri zī ũ'dú ézīrī, 'bo Kēlīkó rī pi ri zī ũ'dú áziyá. 'Í lā Wüŋgará 20:8-11; Dētōrōnómé 5:12-16. ‡ 16:31 16:31 Mánā: Mánā vé ífífi Ēbéré tī sī, “Ngá 'dīri ā'di?”

34 Ārónā 'du tā rī ngaá sū Úpí Múngú ní eziŋ Mósē ní rī tɪnɪ. Ārónā 'du mánā rī 'bā sɔndúkú Úpí Múngú ní ũndí ružú rīŠ agá. 35 'Bá Īsērélē vé rī pi nyakí mánā rī caá ílɪ pūkú sɔ, cɪmgbá kɔpi ní cazú vūrā Ī ní mužú adrizú rī gé. Kɔpi rikí mánā rī nyaá cɪmgbá kɔpi ní cazú āngū Kānānā vé rī gé. 36 (Ēpā ri acokí dō caá muđrɪ, ālu ni ri adri ōmērɪ ālu.)

17

Úpí Múngú sē yiŋ idɪ ifūu irā agāsɪ

1 'Bá Īsērélē vé rī pi ní ngazú fūžú āngū ā'wí cínýáfā rú Síní vé rī agāsɪ, kɔpi ní ngazú vūrā 'dɪri agāsɪ, kɔpi ní mužú cazú vūrā āzi gé, sū Úpí Múngú ní eziŋ rī tɪnɪ. Kɔpi ní mužú adrizú āngū Rēfídímū vé rī agá, 'bo 'dālē yiŋ 'bá rī pi ní mvuŋmvu ni 'dāayo. 2 Kɔpi ní rizú āwāžú Mósē ní kɪnɪ, "Í sē 'bá ní yiŋ mvuŋ."

Mósē ní 'yozú kɔpi ní kɪnɪ, "Ngá ĩmi ní rizú āwāžú má ní 'dɪni rī ā'di? ĩmi ri Úpí Múngú ri ũ'bɪ 'dɪni ā'diātāsɪ?"

3 'Bo yiŋ úvá ní 'bá rī pi ndēē káyɪ káyɪ rī sɪ, kɔpi rikí unuú Mósē ru' 'bá gá. Kɔpi kɪnɪ, "Ngá mí ní 'bá íjžú ifūžú Ējēpētō agāsɪ ímúžú ũdrāžú 'bávē anjɪnā pi be, ānyāpā rī pi be yiŋ úvá sɪ rī ā'di?"

4 Mósē ní kúru ngožú Úpí Múngú ɛndrɛtɪ gé kɪnɪ, "Mā 'o rí 'bá nō'bée ní ā'di? Ɛšɪ mādā, kɔpi lēkí ma úvɪ irā sɪ."

5 Úpí Múngú ní újāžú Mósē ní kɪnɪ, "Í 'de muŋ 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gé sɪ drɪdrɪ. 'Í 'du ambugu uruŋo Īsērélē vé rī pi muŋ mí vú sɪ ĩndí, 'í 'du kpá túré mí ní yiŋ āmbúgú dɪŋpi dɪdɪ Náyɪlɪ ē mɪ gbāžú rī mužú mí drɪgē sɪ ĩndí. 6 Mí kādō caá irā Sínáyɪ vé rī gé 'dāá, ma adri mí be trú. 'Í gbā íjžgō irā rī ā palé gá rɪ, yiŋ rɪ ifū íjžgō rī agāsɪ rá, 'bá Īsērélē vé rī pi ā mvukí rɪ." Mósē ní kúru tā rī 'dužú ngazú sū Múngú ní lūu 'í ní rī tɪnɪ, drɪkoma Īsērélē vé rī pi tēkí nyo rɪi ndree. 7 Mósē ní āngū rī ā ru' 'dazú Māsā, āzini Mērɪbā, ā'diātāsɪyā 'bá Īsērélē vé rī pi rikí unuú, āzini rikí 'yoó kɪnɪ, "Úpí Múngú ri nyo 'bā āsámvu gé nōgō anigé, dōku ĩri 'dāayo?"

'Bá Īsērélē vé rī pi 'dɪkí ɛ'dɪ 'bá Āmālékē vé rī pi be

8 'Bá Āmālékē vé rī pi ímúkí ɛ'dɪ 'dɪ 'bá Īsērélē vé rī pi be āngū Rēfídímū vé rī gé. 9 Mósē ní 'yozú Yósūwā ní kɪnɪ, "Mí ũpē 'bávē āgō uruŋo 'bée muŋ ɛ'dɪ 'dɪ 'bá Āmālékē vé rī pi be. Drɪ sɪ, ma pá tu ánga drɪgē 'dāá, ma túré Múngú vé ũkpō be rī ru má drɪgē."

10 Yósūwā ní āgō rɪ pi ē drɪ kozú mužú ɛ'dɪ rɪ 'dɪžú 'bá Āmālékē vé rī pi be sū Mósē ní eziŋ rī tɪnɪ. Mósē pi Ārónā be, Húrɪ sɪ, tukí muŋ adrií ánga drɪgē 'dāá. 11 Mósē kādō túré rɪ suú uru 'dāá, 'bá Īsērélē vé rī pi ɛ'dɪ rɪ ndē nɪ, kādō túré rɪ ísɪ vūgá nōó, 'bá Āmālékē vé rī pi ɛ'dɪ rɪ ndē nɪ. 12 Mósē ē drɪ ká ũrōó túré rɪ ā ruŋará sɪ gí, Ārónā pi Húrɪ be í'dúkí irā 'bāá, Mósē úrɪ drɪ ní gé. Kɔpi tukí pá Mósē ā gārā gá, kɔpi ɛtɪkí Mósē ē

Š 16:34 16:34 Sɔndúkú ũndí vé rɪ: Ī rɪ mánā rɪ 'bā sɔndúkú ũndí vé rɪ agá, āzini ĩ rɪ Ārónā vé túré ru' 'bá be rūpɪ kú ɪbɪbɪ rú rɪ 'bā sɔndúkú rɪ agá, āzini ĩ rɪ irā ĩ ní tāmɪbɪ muđrɪ Múngú vé rɪ sɪ rɪ 'bá ní gé rɪ 'bá 'a ní gé, Īsērélē rɪ pi vé anɪ pi vé anɪ ē ímúkí rɪ ngá 'dɪ'bée ndree. 'Í lā Wüŋgará 25:10-12; Ēbéré 9:3-5.

drī ílêbe ílêbe ingáa urugégé cĩngbá cazú ũtũ ní 'dengará gá. ¹³ Yósũwā 'dĩ ẽ'dĩ 'bá Āmālékē vé rĩ pi be, ndē kōpi rá.

¹⁴ Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Í sī tā Yósũwā ní ẽ'dĩ ndēzú 'dĩri búkũ agá, 'í lā tā ni Yósũwā ní, ā yī, á lē 'bá Āmālékē vé rĩ pi vé úri 'beé ávīí vũ drĩgé sī rá."

¹⁵ Mósē ní vūrā rōbōñō zāzú ni sızú, ĩri ní rú ni 'dazú, "Úpí Múngú sē á ndē ẽ'dĩ rĩ gí." ¹⁶ ĩri ní 'yozú kīnī, "Úpí Múngú sē má ní ũkpō ẽ'dĩ rĩ 'dizú nī, ā'diātāsīyā má inga má drī uru ũkpō zizú vú ni gé. Úpí Múngú ri ímú ẽ'dĩ 'dĩ mužú úyú Āmālékē vé rĩ pi be."

18

Yétērō mu Mósē ri ndree

¹ Yétērō ri átálágú Mīdīyānā vé ni, ĩri Mósē ényepī, yī tā Múngú ní 'oó Mósē ní, āzini 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní rĩ rá, yī kpá tā Úpí Múngú ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi íjizú ĩfūzú āngũ Ējēpētō vé rĩ agāsī rĩ rá.

² Mósē ká 'í ũkú ni Sīpúrā ri pēe mužú ívé anji āgō ĩrī rĩ pi be ényepī Yétērō vúgá 'dāá, Mósē ényepī ẽ'yī kōpi rá. ³ Mvā kāyú rī ā rú Gērēsómā* 'i, Mósē 'yo mvā kāyú rī vé tā kīnī, tĩkí mvā 'dĩri ísú ākūdē ma jākā rú āngũ āzi gé. ⁴ Mvā āzi rī ā rú Ēlīzērē† 'i, Mósē ní 'yozú kīnī, "Múngú má ẽ'bípīj vé rĩ ko má ĩzā nī, pa ma drā agāsī 'bāgú Ējēpētō vé rĩ drĩgé sī nī."

⁵ Mósē ényepī Yétērō pi, Mósē vé anji āgō rĩ pi be, Mósē ũkú ni sī, kōpi ní 'dezú mužú Mósē ri ndrezú āngũ ā'wí cínýáfā rú rĩ gé, vūrā Mósē ní adrizú ĩnyinjā írā Sínáyī vé rĩ gé 'dāá. ⁶ Yétērō ní ú'dúkō pēzú Mósē ní kīnī, "Ma mí ényepī Yétērō 'i, 'bá lēkí mužú mí ũkú ni be, mívé anji āgō ĩrī rĩ pi be ní vúgá 'dīí."

⁷ Kōpi ká caá 'dālē, Mósē ní fūzú mužú ényepī ri ẽ'yizú, ĩri ní kūmūcí ũtĩzú ényepī ẽndrētī gé, ĩri u'dezú ẽzizú bēdrī sī, kōpi ní fízú gākũ rĩ agá 'dāá. ⁸ Mósē ní tā Úpí Múngú ní 'oó 'bāgú Ējēpētō vé rĩ ní, āzini ĩri ní 'oó 'bá Ējēpētō vé rĩ pi ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā tā sī rĩ ũlüzú ényepī ní, ĩri ní kpá tā ũkpō ũkpō ĩ ísú 'bá ĩ ní ímúngará gá lētī gé 'dĩgé Múngú ní ĩ pazú rĩ ũlüzú ĩri ní.

⁹ Yétērō ká tā múké Úpí Múngú ní 'bá Īsērélē vé rĩ pi pazú 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé sī 'dĩri vé tā yīj, sē ĩri ní āyikō ambamba. ¹⁰ ĩri ní 'yozú kīnī, "Ē íngúkí Úpí Múngú ĩmi paápi 'bá Ējēpētō vé rĩ pi drĩgé sī, āzini 'bāgú Ējēpētō vé rĩ drĩgé sī 'dĩri. ¹¹ Nóni á nī rá Úpí Múngú ri āmbúgú ũkpō be múngú adri 'bá túngú rĩ pi drĩgé sī céré, ā'diātāsīyā pa 'bá Īsērélē vé rĩ pi ari 'ba ẽsī be ũká ũká rĩ pi drĩgé sī." ¹² Mósē ényepī Yétērō ní ānyāpā íjizú ngá urukō 'bée be zāzú Múngú ní rōbōñō rú, Áronā pi ní ímúzú ambugu Īsērélē vé rĩ pi be Yétērō vúgá nōó ínýá rī ā nyangará gá vūrā ĩ ní rizú Múngú ri ĩnjizú rĩ gé.

¹³ Kā mužú adrií drī 'dĩni, Mósē ní úrízú 'bá rĩ pi vé tā lĩngará gá sũ ándúrú rĩ tĩj, 'bá rĩ pi ímúkí pá tuú kuú Mósē ā gārā gá sī kūrũ cĩngbá cazú ũndréná gá. ¹⁴ Mósē ényepī ká tā Mósē ní ríí 'oó 'bá rĩ pi ní 'dĩri

* **18:3** 18:3 Gērēsómā: Rú Gērēsómā 'dĩri 'dakí Ēbērē tī sī, ífífi ní jākā. † **18:4** 18:4 Ēlīzērē: Rú Ēlīzērē 'dĩri vé ífífi, Múngú ko má ĩzā nī.

ndree, İri ní Mósê ri zizú kīnī, “Ngá mí ní rizú tā lizú ọ́'dùkùlegúsī sèzú 'bá rī pi ní í'dózú pá tuzú ǔ'bùtj cīngbá ùndrēṅá gá 'dīni rī ā'di?”

¹⁵ Mósê ní újázú ényépi ní kīnī, “'Bá rī pi ri ímú má vúgá nōó, ā'diātāsīyā kōpi lēkí tā Múngú ní lēē ā 'okí rī nī. ¹⁶ Kōpi dō tā be ī āsámvú gé sī anigé, kōpi íjī má vúgá, ma kúru kōpívé tā āsámvú aco, ma tā Múngú ní lēē ā 'okí rī ùlū kōpi ní, āzini ma tāimbj Múngú vé rī ímbá kōpi ní.”

¹⁷ Mósê ényépi ní újázú Mósê ní kīnī, “Tā mí ní rīi 'oó 'dīri adri múké ku. ¹⁸ Mi, 'bá ímú'bá mí vúgá 'dī'bée be, ĩmi ímú āndē rá. Èzj rī mi ṅōṅō, mí ícò ngaa ọ́'dùkùlegúsī ku. ¹⁹ 'Í yj drī ma ká, á lē mī ĩzā koó tā 'dīri sī, Múngú ā adri mí be. 'Í tu pá 'bá rī pi vé tā tj gé, 'í jī kōpívé tā ùlūú Múngú ní. ²⁰ Mí ímbá kōpi ní tā Múngú ní lēē ā 'okí rī, āzini mí ímbá tāimbj Múngú vé rī, mí í'da kōpi ní létj adrizú ānī múké rī, āzini létj èzj ngazú rī. ²¹ Lē mī ùpē 'bá èzj nga'bée múké Múngú ri ñjñj 'bá ñjñjñj, tā 'o'bá pīrj, èsj 'bā'bée ngá drjgé ku ní pi 'bá 'dī'bée āsámvú gé. Mí ù'bā kōpi drjkomarú ngúlúmū 'bá be élifū ālu rī pi drjgé, ngúlúmū 'bá be mūdūrūlū ālu rī pi drjgé, ngúlúmū 'bá be pūkú tōwú rī pi drjgé, ngúlúmū 'bá be mūdūrj rī pi drjgé, kōpi ā rikí 'bá 'dī'bée vé tā āsámvú acoó. ²² Lē 'bá 'dī'bée ā rikí 'bá rī pi vé tā līj sá be céré, lē kōpi ē íjīkí tā ũkpó ũkpó rī pi mí èndrētj gé, tā adri'bá mūnyámúnnya rī pi, lē kōpi ā líkí tā ni. 'Í 'o dō sū 'dīri tñj, İri sē èzj riipi mí ṅōopi rī İri ícá kōwúkōwú, ā'diātāsīyā ĩmi ri tā rī ālē kōpi be trj. ²³ 'Í 'du dō tā má ní ezjī mí ní 'dīri ngaa rá, āzini Múngú lū dō mí ní kīnī, mí 'o 'dīni, mí èsj ri adri ũkpó ũkpó, sē mí āndē ku, 'bá 'dī'bée kúru céré nga mu 'bētj 'dāá, İşj kōpi épīkí tā rī sī gī.”

²⁴ Mósê yj tā ényépi ní ímbá 'í ní rī rá, 'du tā ényépi ní 'yoó rī pi ārēvú ngaa céré rá. ²⁵ İri ní 'bá èzj nga'bée múké ní pi ùpēzú 'bá İserélē vé rī pi āsámvú gé, ũ'bā kōpi drjkomarú, ngúlúmū 'bá be élifū ālu (1,000) rī pi drjgé, ngúlúmū 'bá be mūdūrūlū ālu (100) rī pi drjgé, ngúlúmū 'bá be pūkú tōwú (50) rī pi drjgé, āzini ngúlúmū 'bá be mūdūrj rī pi drjgé. ²⁶ Kōpi rikí 'bá rī pi vé tā līj sá be céré. Tā ũkpó ũkpó rī pi kōpi rikí íjī Mósê èndrētj gé, tā adri'bá mūnyámúnnya rī pi kōpi rikí līj nī.

²⁷ Mósê ní kúru ényépi Yétērō ri jizú kuzú létj gé, İri ní 'yozú, mí ècj múké. Yétērō ní 'í újázú gōzú vúlē āngū 'í ní adrizú rī gé 'dāá.

19

'Bá İserélē vé rī pi adrikí irā Sīnáyī vé rī gé

¹ 'Bá İserélē vé rī pi ká ífūú āngū Èjēpétō vé rī agásī, kōpi tukí ècj caá mbāá ĩrj, kōpi cakí āngū ā'wí cinyáfā rú rī gé Sīnáyī gé 'dāá ú'dú ālu mbāá na vé rī gé. ² 'Bá İserélē vé rī pi ká fūú āngū Rēfidimū vé rī agásī, kōpi cakí muj adrii āngū ā'wí cinyáfā rú Sīnáyī vé rī gé, kōpi ní áwizú adrizú irā rī ā pálé gá 'dāá.

³ Mósê ní kúru tuzú muzú Múngú vúgá irā drjgé 'dāá, Úpí Múngú ní İri zizú irā drjgé 'dāá, İri ní 'yozú kīnī, “Tā má ní lēē mí 'yo Yókóbū vé úyú İserélē rī pi ní rī İri 'dī, ⁴ 'İmi ndrekí tā má ní 'oó 'bá Èjēpétō vé rī pi ní rī rá, má í'dú İmi íjī má vúgá nōó sū bjbj ní ívé anjñá u'duj rī tñj. ⁵ İmi 'dukí dō tā mávé rī ngaa èsj be céré, āzini İmi 'dukí dō ũndī má ní ruj İmi be 'dīri vé tā ngaa rá, İmi adri 'bá mávé ni 'bá vū drjgé rī pi āsámvú gé sī céré. 'Bá vū drjgé rī pi céré adri mávé ni, ⁶ 'bo İmi ímú adri sūrj uletere,

ri ẽzi nga má ní atala rú.' Ụ'dụkọ má ní lée mí átá 'bá Ịsérélē vé rī pi ní rī ịri adriipi 'dī."

7 Mósē ní kúru ịgòzú ịrā drịgé 'dāásí, ịri ní 'bá ị ní ù'bāá drịkoma rú rī pi zizú ímúzú vūrā ǎlu gé, ịri ní tǎ Ụpí Múngú ní ẹzi ị 'í ní rī ùlúzú kọpi ní cére. 8 'Bá rī pi ngakí cére tǎ 'dīri ẹ'yị kīnī, "Tǎ ǎrèvú cére Ụpí Múngú ní ẹzi ị rī 'bá 'dụ nga rá." Mósē ní kúru tǎ kọpi ní ẹ'yị rī jizú mụzú ùlúzú Ụpí Múngú ní.

9 Ụpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "Ma mụ mí vúgá 'dīi ịrībítì ǎsòópi nịpi cịcì ní agásí, má kǎdò rii átá mí be, 'bá rī pi ǎ yikí rí mávé ụ'dụkọ, kọpi ǎ 'bákí rí ẹsì cére kuú mí drịgé." Mósē ní kúru tǎ 'bá rī pi ní 'yoó rī ùlúzú Ụpí Múngú ní.

10 Ụpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í mụ lūú 'bá rī pi ní, 'dózu ǎndrū cazú drụ sī, lē kọpi ǎ gụkí ị adrii uletere. Kọpi ǎ ụjiki ịvé bǎngó ụjji.

11 Ụ'dụ na ni gé, lē 'bá rī pi ǎ útúkí ị kú ụrē, ǎ'diātāsiyā Ụpí Múngú rí isị ímụ adri ịrā Sínáyí vé rī drịgé, 'bá rī pi cére nga ma ndre rá. 12 'Í sī légéré ịrā rī ǎ gārā gá sī kúrū, 'í lū 'bá rī pi ní, 'Lē ku ịmi ní ọvuzú légéré rī drịgé sī, ímúzú ịnyinǎ ịrā rī ǎ rụ' 'bá gá nǎo, ǎzini lē ịmi úlókí ịrā rī ǎ rụ' 'bá ku. 'Bá rī úló dǎ ịrā rī ǎ rụ' 'bá gí, ị ịri 'dị drā 'dīsí rá. 13 Ị ịri ụvị ịrā sī, dǎku ị ịri gbi 'yé sī, 'dịkí dǎ ịri drāá 'dini, lē 'bá ǎzi ǎ úló ǎvū ní ǎ rụ' 'bá ku. Ngá rí dǎ 'bá, dǎku ǎnyǎpá, ícókí ịri kuú adrii ídri rú ku.' 'Bá rī pi yikí dǎ jēlégú ǎ ụ'dụkọ gí, kọpi ẽ ịbíkí rí tųú ịrā drịgé 'dǎá ndǎ."

14 Mósē kǎ isị ịrā drịgé 'dāásí 'bá rī pi vúgá nǎo, ịri ní 'yozú kọpi ǎ gụkí ị adrii uletere, kọpi ní ịvé bǎngó ụjizú. 15 Ịri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Lē ịmi útúkí ịmi kú ịnógósí rizú ụ'dụ na 'dāri ụtézú, 'bá ǎzi ǎ lǎ ụkú be ku."

16 Kǎ mụy caá ụ'dụ na ni gé, ụ'bútịnǎ rī sī, ụvi ní lizú, ǎngū rī ní gazú lókúlókú, ịrībítì ní ǎsòzú ịnikurukuru ịrā drịgé 'dǎá, gụké ní kúru 'uzú kúbì be uru 'dǎá. 'Bá adri' 'bá vūrā 'dāri gé rī pi ǎ rụ' 'bá ngakí cére yǎáyǎ.

17 Mósē ní kúru 'bá rī pi ẽ drị kozú füzú vūrā kọpi ní adrizú rí agásí Múngú vúgá 'dǎá, 'bá rī pi ǎwíkí pá tuú kuú ịrā rī ǎ pálé gá. 18 ǎcígá ọzụ ịrā Sínáyí vé rī ẽ drị cére, ǎ'diātāsiyā Ụpí Múngú isị ímụ ịrā drịgé nǎo ǎcì dīpi dīdī ní agásí. ǎcígá rī tų urugégé 'dǎá, sǎ ǎcígá tųpi ǎcì ị ní ụdée kuú ǎmbúgu ǎmbúgu rí agásí rí tịni, ịrā rí aya 'i ụkpó be dǎngidǎngí. 19 Jēlégú rí vé ụ'dụkọ rí ọ' ụ mụzú mgbuwa, mgbuwa. Mósē ní átázú, Múngú ní ụjázú ịri ní ụ'dụkọ be sụ ụvi ní līi rí tịni.

20 Ụpí Múngú ní isizú ímúzú ịrā Sínáyí vé rī drịgé 'dǎá, ịri ní Mósē rí zizú mụzú 'í vúgá ịrā drịgé 'dǎá. Mósē ní kúru tųzú mụzú ịrā drịgé 'dǎá.

21 Ụpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, "'Í sị mụy 'bá rī pi vūgá 'dǎá, 'í mụ 'yoó kọpi ní, lē kọpi ǎ ọvukí légéré mí ní sī 'dīri drịgé sī ímụ ma ndreé ku, kọpi ọvukí dǎ légéré rí gí, kọpi ụdrā rá. 22 Atala lē' 'bá ímụ' 'bá Ụpí Múngú vúgá nǎo rí pi, lē kọpi ǎ gụkí ị adrii uletere. Kọpi gụkí dǎ ị adrii uletere ku, Ụpí Múngú rí kọpi ụ'dị ụdrā rá."

23 Mósē ní 'yozú Ụpí Múngú ní kīnī, "'Bá rī pi ícókí ítụ ịrā Sínáyí vé rí drịgé nǎo ku, ǎ'diātāsiyā mí 'yo 'bá ní, mí kīnī, 'bá ịtrúkí 'bá ịrā rí ǎ pálé gá ịnyinǎ nǎo ku, ǎ'diātāsiyā vūrā 'dīri ịri uletere."

24 Úpí Múngú ní újázú Mósē ní kīnī, “Í sị mụvụ vūgá 'dāá, mí íjị Ārónā ri ímụ írā drīgē nōó. 'Bo atala rī pi 'bá rī pi be, lē kōpi ā siki ī ímụ má vúgá nōó ùkpó sī ku, kōpi sīkí dō ī ímụ ùkpó sī, ma kōpi ú'dị ùdrā rá.”

25 Mósē ní kúru ísízú ímúzú 'bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní tā Úpí Múngú ní 'yoó rī ùlüzú kōpi ní.

20

Tāímbị mụdrị Múngú ní ẹzị rī

1 Tā Múngú ní ẹzị 'bá rī pi ní rī ĩri 'díní kīnī,

2 “Ma Úpí Múngú ìmivé rī, má íjị ìmi ífūwé ízāngā ìmi ní nyaá tųgērī rú Ĕjēpétó agá 'dāá rī agāsī nī.

3 “Lē ìmi ñnjikí múnúgú āzi túnúgú ní ku, ìmi ñnjikí 'yéná ma áyu.

4 “Lē ìmi údékí ngá āzi índré múnúgú rú sū ngá 'bū gé ní tịni ku, dōku ngá vū drīgē ní tịni ku, dōku ngá yī agá ní tịni ku. 5 Lē ìmi ọvūkí drī sī vūgá ngá ī ní úde múnúgú rú 'dī'bée ñnjízú ku, ā'diātāsīyā ma Úpí Múngú ìmivé rī, á lē 'bá āzi ē ñnjí múnúgú āzi ku. 'Bá ma gā'bá sī rī pi, ma kōpivé anjīnā ĩrīnā ùnjikānyā kōpivé ẹtẹpi ní 'oó rī sī, ma í'dó ĩrīnā úyú na rī gé cīngbá cazú úyú sụ rī gé. 6 'Bo 'bá rī lē dō ma rá, āzini 'dụ dō tā má ní ẹzị rī ngāá rá, ma ẹsị múké 'bā ĩrivé úyú rī pi drīgē cīngbá cazú úyú élfífú kárákará rī pi drīgē.

7 “Lē ìmi rikí Úpí Múngú ìmivé rī ā rụ zị tā ùnjí 'ozú ku, ìmi zikí dō Múngú ā rụ tā ùnjí 'ozú, Úpí Múngú ri ìmi ĩrīnā rá.

8 “Lē ìmi ígákí ú'dụ Sābātā vé rī, ìmi 'bākí ĩri adrii uletere. 9 Lē ìmi ngakí ìmivé ẹzị ārēvú céré de ẹ ú'dụ áziyá gá, 10 'bo Sābātā ri ú'dụ uvuzú ní, ĩri ú'dụ Úpí Múngú ìmivé rī vé ní. Ú'dụ 'dīri gé, lē ìmi ngakí ẹzị ku, mí ùlúngu, dōku mívé mvá ágó, dōku mívé mvá ùkú, dōku mívé átí'bá ágó rú rī, dōku mívé átí'bá ùkú rú rī, dōku mívé anyāpá rī pi, dōku 'bá jākā rú ímúpí adriipi mívé 'bētí ásámvú gé rī, ā nga ẹzị ú'dụ Sābātā vé rī gé ku. 11 Ā'diātāsīyā Úpí Múngú gbi 'bụ pi vū be, yī tafu rī be, ngá 'a ní agá rī pi be céré 'dụ caá ú'dụ áziyá, 'bo ká mụvụ caá ú'dụ ẹzīrī ní gé, ĩri ní uvuzú. Úpí Múngú ní kúru tākiri 'bāzú ú'dụ Sābātā vé 'dīri drīgē, ā adri uletere.

12 “Lē mí ñnjí mí ẹtẹpi pi mí ẹndrẹpi be ñnjīnī, mí adri rí caá ílī be aco āngū Úpí Múngú mívé rī ní sēé mí ní rī agá.

13 “Lē mí 'dị 'bá ku.

14 “Lē mí 'bā ọwū ku.

15 “Lē mí ụgụ ngá ku.

16 “Lē mí ùlī ùnjō 'bá mí gārā gá rī drīgē ku.

17 “Lē mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé jó drīgē ku. Lē mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé ùkú drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé átí'bá ágó rú rī drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé átí'bá ùkú rú rī drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé tị drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé dōngí drīgē ku, dōku mí 'bā ẹsị 'bá mí gārā gá rī vé ngá drīgē ku.”

18 “Bá rī pi ká ùvi rī vé līngará, āzini jēlégú rī vé 'ungará yī, āzini kōpi ká ùvi rī vé gangará lókúlókú rī ndree ácīgá írā ē drī ọzūpí rī be, sē ụrī ímívú kōpi ambamba, kōpi yākí ānī kpīrīkpīrī, kōpi áwíkí pá tuú rará rú.

¹⁹ Kòpì ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Lē mī átá 'bá ní átángá rī nī, 'bâ ícò yì rá. 'Bo lē mī ku Múngú átá átángá rī 'bá ní nī ku, ìrì sē 'bâ ùdrā rá.”

²⁰ Mósē ní újázú kòpì ní kīnī, “Ìmì 'okí ùrī sī ku, Múngú ímù ìmì ù'bīì, ùrī ã rù rí ìmì, ìmì 'okí rí ùnjìkányā ku.” ²¹ 'Bá rī pì áwíkí pá tuú kuú rárá rú. Mósē fi àngũ ñìpì cìcì Múngú ní adrizú rī agá 'dǎá nī.

Ngá ì ní údé drì sī múngú rú rī vé tǎ, āzini vūrā rōbōṅṅō zǎzú rī vé tǎ

²² Kúru Úpí Múngú ní 'yozú Mósē ní kīnī, “Í lū 'bá Ìsērélē vé rī pì ní 'dínì, 'Ìmì ndrekí ìmì mī sī rá, á rì átá íngázú 'bù gélésíla. ²³ Lē ìmì údékí aya ógù 'bá ógùògù nì pì rí ìnjìì múngú rú ku, dōku lē ìmì údékí dábù rí ìnjìì múngú rú ku.

²⁴ “ 'Lē ìmì usakí nyòòkù, ìmì sìkí má ní vūrā rōbōṅṅō zǎzú nì, ìmì zākí rí má ní kǎbìlō, ndrìì, āzini tì rōbōṅṅō rú ãnì. Ma sị mụzú vūgá 'dǎì, ma mụ ìmì ní tǎkírì sē vūrā ì ní rizú ma ìnjìzú rī gé. ²⁵ Ìmì sìkí dō má ní vūrā rōbōṅṅō zǎzú rī írā sī, lē ìmì sìkí írā ì ní rù 'bá nì upaá kuyé nì sī, ã upakí rù 'bá nì ayaná sī ku, ã 'diātāsīyā ìrì sē vūrā rōbōṅṅō zǎzú rī adri ãnì uletere ku. ²⁶ Lē ìmì tükì mụzú vūrā rōbōṅṅō zǎzú rī gé 'dǎá vūrā pá ù'bázú rī gé sī ku, 'bâ āzi ã ndre rí ìmì rù 'bá ule rī ku.' ”

Búkũ Rútã vé rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Búkũ 'dĩri ùlũ ú'dógú'dógú Rútã vé rĩ, Rútã ri Mōábãzĩ. 'Bá Mōábã vé rĩ pi ẽ'yĩkĩ Múngú Ìsèrélè vé rĩ kuyé. Ìsèrélègú àzi ívé 'bá 'bẹ̀tĩ àsámvú gé rĩ pi be, kòpi íbíkí íngá Bètèlémè gá, kòpi 'dekĩ muḡ adrii Mōábã gá, ã'diãtãsiyã ẽbĩrĩ 'de kòpivé àngũ agá nĩ. Ìsèrélègú rĩ vé ùkú Nōómé ri anji ãgõ be ìrĩ, Ìrivé mvá àzi rĩ je Rútã ri nĩ. 'Bo Ìrivé ágó drã rá, àzini Ìrivé anji ìrĩ 'dĩ'bée ùdrãkĩ rá, 'yénã kukĩ Nōómé ri áyu. Nōómé kã lèé 'i újã gõõ Bètèlémè gá 'dãá, Rútã kìnĩ, 'í lè muḡ vú ni gé sĩ ìndĩ, Rútã ẽ'yĩ Múngú áda rĩ rá. Kòpi ã cakĩ dõ Bètèlémè gá 'dãá lĩkĩcõ rú drãããsiyã, Múngú sè Rútã ní ágó múké, ã'bú be ni, rú ni Bõójã 'i. Bõójã ní Rútã ri jezú 'í ní ùkú rú, Bõójã ri kpá Nōómé ã tã mbaa ìndĩ. Bõójã pi vé úyú Rútã be rĩ agá, ágó àzi anigé, rú ni Dãwúđĩ 'i, ágó rĩ 'bãgú.

Ú'dógú'dógú Rútã vé 'dĩri lũ 'bá ní kìnĩ, 'bá rĩ pi ãrèvú céré ẽ'yĩkĩ dõ Múngú ri rá, Múngú ri kòpi ní tãkiri sè rá.

Èlìmèlèké pi ívé 'bá 'bẹ̀tĩ àsámvú gé rĩ pi be muḡ Mōábã gá

¹ Lókĩ 'bá tã lĩ'bá* rĩ pi ní àngũ ruḡú àngũ Ìsèrélè vé rĩ agá rĩ gé, ẽbĩrĩ 'de àngũ rĩ agá ùnjĩ ùnjĩ. Ágõ àzi kũrũ Bètèlémè vé rĩ agá, àngũ Yúdã vé rĩ agá, 'du ívé ùkú ívé anji ãgõ ìrĩ rĩ pi be, 'de muḡ adrii àngũ Mōábã vé rĩ agá 'dãlé ùkõlõ. ² Ágõ rĩ ã rú Èlìmèlèké 'i, ùkú ni ã rú Nōómé 'i, Ìrivé anji ìrĩ 'dĩ'bée, àzi rĩ ã rú Málõnã 'i, àzi rĩ Kĩlĩyõnã 'i. Kòpivé sũrũ Èfãrãtã, kòpi kũrũ Bètèlémè vé rĩ agá, àngũ Yúdã vé rĩ agá. Kòpi 'dekĩ muḡ adrii àngũ Mōábã vé rĩ agá.

³ Nōómé ágó ni Èlìmèlèké ní drãzú, ku Nōómé pi kú Ìrivé anji ãgõ ìrĩ 'dĩ'bée be. ⁴ Anji ãgõ ìrĩ 'dĩ'bée ní anji ùkú Mōábã vé ni pi jezú ì ní ùkú rú, ùkú àzi rĩ ã rú Úrũpã 'i, àzi rĩ Rútã 'i. Kòpi kã adrii caa 'dãlé lí muḡrĩ, ⁵ Málõnã pi ní ùdrãzú Kĩlĩyõnã be ìrĩtrõ, kukĩ Nōómé ri kú anji ãkõ, ágó ãkõ.

Nōómé lè ívé anji ãgõ rĩ pi vé ùkú ìrĩ 'dĩ'bée pèé gõõ muḡ ìvé àngã

⁶ Nōómé kã yĩ àngũ Mōábã vé rĩ gé 'dãlé kìnĩ, Úpĩ† sè ànyãngã ka 'bá rĩ pi ní àngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãá, Nōómé pi ní ì útúzu ívé anji ìrĩ 'dĩ'bée vé ùkú pi be àngũ Mōábã vé rĩ gé 'dãlé, lèzú ì újãzú gõzú vúlè àngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãlé ùzi. ⁷ Kòpi ní vũrã ì ní rizú adrizú 'dãri kuzú, Nōómé pi ní muḡú ívé anji ùdrã'bã ìrĩ 'dĩ'bée vé ùkú pi be, kòpi 'dukĩ létĩ muḡupi Yúdã gá rĩ, kòpi újãkĩ ì gõzú vúlè àngũ Yúdã vé rĩ gé 'dãlé ùzi.

* **1:1** 1:1 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi: 'Bá tã lĩ'bá rĩ pi Múngú ùpè kòpi nĩ, kòpi ã pakĩ rĩ 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ívé ari'ba rĩ pi drĩgé sĩ. Kòpi rikĩ 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi vé tã lĩj nĩ. Kòpi rikĩ kpá 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi ruḡ lókĩ 'dãri gé nĩ. † **1:6** 1:6 Úpĩ: Èbèrè tĩ sĩ, Múngú zĩ 'i rú Yãwè, ífifí nĩ, Múngú adriipi muḡú 'dãni'dãni rĩ 'i. Kèlĩkõ tĩ sĩ, 'bá Yãwè ri zĩ Úpĩ. Ì ìsũ lã Búkũ 'dóngará vé rĩ agá, Wũngará vé rĩ agá, Rútã vé rĩ agá, àzini Yõnã vé rĩ agá.

⁸ Kúru Nōómé ní 'yozú ívé anji ìrĩ 'dì'bée vé ùkú pí ní kīnī, "Ìmi mvíkí gōó ìmivé àngá ìmi èndrèpìì vùgá. Úpí à 'bã èsì múké ìmi ní, sù ìmi ní èsì múké 'bãá ìmivé àgō ùdrã'bée gí rĩ pí ní, àzini ìmi ní 'bãá má ní rĩ tìnjì. ⁹ Úpí à sè ìmi ní àgō ìmi tã mba'bée múké ni pí." Kúru Ìri ní kòpì u'dezú èzìzú bèdrì sī, Rûtã pí Úrúpã be, kòpì ní í'dózú ngozú. ¹⁰ Kòpì ní 'yozú Nōómé ní kīnī, "'Bá lèkí 'bã újã gōó muṣú mí be trù mívé 'bã rĩ pí vùgá 'dãá."

¹¹ Nōómé ní 'yozú kīnī, "Má anji rĩ, ìmi újákí ìmi gōó ìmivé àngá 'dálé ùzi. Ngá ìmi ní lèzú muṣú má vùgá sī ìndí rĩ à'di? Ma gō anji àgō tì ñjì, kòpì à adrikí rí ìmi ní àgō rú? ¹² Má anji rĩ, ìmi újákí ìmi gōó ìmivé àngá 'dálé ùzi, á dè gí, má ícò gōó ágò jeé ñjì ku. Má 'bã dō èsì ágò jezú, àzini mã adri dō ágò be ññjã àndrũ nòri gé, mã tì dō anji àgō, ¹³ ìmi nyo ícò tē cìngbá cazú lókí kòpì ní mbazú rĩ gé rá? Ìmi nyo ícò adri àgō àkò kòpì ùtèzú rá? Má anji rĩ, ìmi ícókí ùtèé bã ku. Tã ìmivé 'dìri sè má ní ìzàngã, ndè ìzàngã ìmivé rĩ rá, à'diàtāsìyã Úpí sè nóni ma ri ìzàngã nya."

¹⁴ Kòpì gòkí ngoó ñjì ú'dùkò be uru 'dãá. Kúru Úrúpã ní ìdrèpì ri u'dezú èzìzú bèdrì sī, Ìri ní 'dezú muṣú, 'bo Rûtã áwí ívé rĩ adrii kuú ìdrèpì Nōómé be.

Nōómé pí Rûtã be mvíkí gōó àngū Ìsèrèlè vé rĩ gé

¹⁵ Nōómé ní 'yozú Rûtã ní kīnī, "'Í ndre drĩ ká, mí è'yèpì ri 'de muṣú ívé 'bã rĩ pí vùgá, àzini ívé múngú rĩ pí vùgá, ìmi 'dekí muṣú Ìri be trù."

¹⁶ Rûtã ní 'yozú kīnī, "Mí 'yo mã ku mi, dōku mã gō vúlé 'dínì ku. Vürã mí ní muṣú rĩ gé, ma mu ìndí. Vürã mí ní muṣú adrizú rĩ gé, ma kpá mu adri mí be trù. 'Bá mívé rĩ pí, kòpì adri 'bã mávé ni, Múngú mívé rĩ, Ìri adri Múngú mávé ni. ¹⁷ Vürã mí ní drázú rĩ gé, ma kpá drã, Ì ma sī vürã 'dãri gé. Á 'du dō tã rĩ ngaá sù má ní 'yoó rĩ tìnjì kuyé, lè Úpí è Ìrĩñã ma ùnjì ùnjì, drã ri 'bã àsámvú aco mí be nĩ." ¹⁸ Nōómé kã ndree Rûtã lè muṣú 'í vùgá sī ìndí, gō tã àzi 'yoó ñjì kuyé.

¹⁹ Kúru ùkú ìrĩ 'dì'bée ní 'dezú muṣú, kòpì ní cazú Bètèlémè gá 'dálé. Kòpì kã caá Bètèlémè gá 'dãá, 'bã kūrú ágá 'dálé rĩ pí cére àyākí àyāyã kòpivé ícángará sī. Ùkú rĩ pí ní 'yozú kīnī, "'Bá 'dìri nyo Nōómé 'i?"

²⁰ Nōómé ní újázú kòpì ní kīnī, "À zìkí ma Nōómé* 'i ku. Ìmi zìkí ma Máraš, à'diàtāsìyã Múngú Ùkpò 'Dìpa sè á cì drĩ ambamba. ²¹ Otú má ní füzú muṣú rĩ gé, ma ágò be, ma anjĩná be, 'bo Úpí sè má újã ma Ìgōó Ìkìcò rú. Ngá ìmi ní ma zìzú Nōómé rĩ à'di? Úpí sè á nya ìzàngã, àzini Múngú Ùkpò 'Dìpa sè má ìsú drìlè ùnjì."

²² Nōómé ìmvi Ìgōó àngū Mōábã vé rĩ gé 'dãásì, kòpì ìmvíkí Rûtã Mōábãzì rĩ be trù. Kòpì cakí Bètèlémè gá 'dãá lókí Ì ní rizú ùndú lìzú rĩ gé.

2

Rûtã pí ìsúkí Ì Bōójã be

¹ Ágò àzi rú ni Bōójã 'i, ágò rĩ Nōómé ágò ni Èlìmèlèké vé máríté, Ìri à'bú be, Ìri 'bã Ì ní ññjì ññjì ní.

2 Û'dụ ălu, Rútã Mōábăzĩ rĩ ní 'yozú Nōómé ní kīnĩ, "Á lē mụy ụndú u'de'ba vūgá sī rĩ pi u'dụy 'ba ẹsị be múké ícópí má ịzā koópí ni vé ọmvyú agá." Nōómé ní 'yozú ịri ní kīnĩ, "Mā mvá rĩ, 'í 'de mụy ịyí." 3 Kúru Rútã ní 'dezú mụzú, ịri ní fizú ọmvyú agá 'dāá, ịri ní í'dózú ụndú rĩ u'duzú 'ba ụndú ị'ba rĩ pi ă vùdrĩ gé sī. Gō á má ịsụ ăkūdē 'i ri ẹzị rĩ nga Bōójă adriipi sùrú Ẹlímélékē vé rĩ agá rĩ vé ọmvyú agá.

4 Bōójă ní ícázú Bētēlémé gá 'dāásĩ, ịri ní 'ba ụndú ị'ba rĩ pi ẹzizú kīnĩ, "Úpí ă adri ịmi be!" Kọpi ní újázú kīnĩ, "Úpí ă sē mí ní tākiri!"

5 Bōójă ní 'ba ụndú ị'ba rĩ pi vé ămbúgú zizú kīnĩ, "Ūkú adriipi ízónjă rú 'dări ă'di 'i?"

6 'Ba ụndú ị'ba rĩ pi vé ămbúgú rĩ ní 'yozú kīnĩ, "Ūkú rĩ Mōábăzĩ, kọpi ịbiki ịmụ ăngū Mōábă vé rĩ gélésĩ Nōómé be trụ. 7 Ūkú rĩ zị té ma ụ'bụtiŋă rĩ sī kīnĩ, 'í lē ụndú u'de'ba vūgá sī rĩ pi u'dụy 'ba ụndú ị'ba rĩ pi ă vùdrĩ gé sī. Ūkú rĩ í'dó té ẹzị ngăă ụ'bụti, cĩngbă ícázú sâ nōri gé, mụ uvuú ịnă vé mādă ăpălă ă ndúgē."

8 Kúru Bōójă ní 'yozú Rútã ní kīnĩ, "Mā mvá rĩ, 'í yị drĩ ma ká, ă mụkí ụndú u'de'ba vūgá sī rĩ u'dụy ọmvyú ăzi agá ku, lē mí fū ọmvyú nōri agásĩ ku. Ịmi adrikí mávé ătí'ba ũkú rú nō'bée be nōgó. 9 Lē mí ndre ăgō rĩ pi dō rĩ ụndú rĩ ị ọmvyú agá 'dăá wọkọ ngōri gé, 'í 'de ũkú adri'ba ătí'ba rú rĩ pi ă vùdrĩ gé sī. Á 'yo ăgō rĩ pi ní gí, kọpi ă 'okí mi ũnjí ku. Yị ụvá ndē dō mí gí, 'í mụ yị ăgō rĩ pi ní dăá ũdrí agá 'dări ịbēe mvyú."

10 Rútã ní kŭmŭci ũtĩzú vūgá, ịri ní 'í drĩ sịzú nyọkų gé 'dăá, ịri ní Bōójă ri zizú kīnĩ, "Ma jăkăzĩ, ngă mí ní ẹsị múké 'băzú má ní, ăzini mí ní má tá 'düzú 'băzú ămbúgú rĩ ă'di?"

11 Bōójă ní újázú ịri ní kīnĩ, "Mí ăgó ni ní drăzú rĩ ă vùdrĩ gé, tă mí ní 'oó mí ịdrėpi ní rĩ, ũlŭkí má ní céré. Tă mí ní mí ętėpi ri kuzú, mí ęndrėpi ri kuzú, mívé ăngū kuzú ịmŭzú adrizú 'ba mí ní ụkų ni nị kuyé nō'bée be nōri, ũlŭkí má ní gí. 12 Lē Úpí ă sē mí ní ăndēma ămbúgú tă mí ní 'oó rĩ sī, Mŭngú Ịsērélē rĩ pi vé mí ní ịfi ịrivé ụpilė'bi ă ndúgē rĩ ă ũtē mi."

13 Rútã ní 'yozú kīnĩ, "Ămbúgú mávé rĩ, lē mí 'bă ẹsị múké má ní mụzú nyonyo, má ă adri dō ătí'ba mívé ni kuyé drăăsiyă, tă mí ní átá múké má ẹsị ũmizú 'diri, sē má ní ăyikō."

14 Kă caá sâ ịnyă nyazú rĩ gé, Bōójă ní 'yozú ịri ní kīnĩ, "Mí ịmŭ nōgó, 'í 'dụ pănga rĩ dŭu tịbị agá 'dăá." Kúru Rútã ní úrizú 'ba ụndú ị'ba rĩ pi ă gără gá, Bōójă ní ụndú í ní usiŋ rĩ sėzú ịri ní, Rútã ní ụndú rĩ cizú ẹpizú, ịri ní ịmbítă ni kuzú. 15 Rútã kă gōo ngăă ụndú rĩ u'dųngără gá 'dăá, Bōójă ní átázú ịvé ătí'ba ăgō rú rĩ pi ní kīnĩ, "Rútã lē dō ụndú rĩ u'dụy ũlili í ní ũmbé rĩ pi ăsámvú gé sī, ă 'yokí ịri ní tă ũnjí ku. 16 Ịmi unjekí ụndú rĩ pi ũlili rĩ pi agásĩ ú'bé vūgá, ă u'dú rĩ 'í ní, ă 'yokí ịri ní tă ũnjí ku."

17 Rútã ní ụndú rĩ u'duzú cĩngbă ũndrėŋă gá, co ụndú rĩ ũvú sī tré mīlīmīlī, ụ'bī ụndú rĩ caá kilō mụdrĩ drĩ ni ịrĩ. 18 Ịri ní ụndú rĩ 'düzú mŭzú kŭrŭ agá 'dăá, ịri ní í'dazú 'í ịdrėpi ní. Ịri ní ụndú í ní usiŋ, 'í ní cií tí rĩ vé ịmbítă jizú sėzú 'í ịdrėpi ní.

19 Ịdrėpi ní ịri zizú kīnĩ, "Ăndrŭ 'í mụ ụndú rĩ u'dụy ịngŭgă? 'Í nga ẹzị rĩ ịngŭgă? Tākiri ă adri 'ba mí ịză koópí rĩ be." Kúru Rútã ní 'ba 'í ní ẹzị ngazú vú ni gé rĩ lŭzú 'í ịdrėpi ní kīnĩ, "Ăgó má ní ẹzị ngăă ịri vŭgă ăndrŭ rĩ, rŭ ni Bōójă 'i."

²⁰ Nōómé ní 'yozú 'í ùkú ni ní kīnī, “Úpí riipi ẹ̀sì múké 'bāápi 'bá ídri rú rī pi ní, āzini 'bá ũdrā' 'bá gí rī pi ní rī, ā 'bā tākiri ágó 'dāri drìgè. Ágó 'dāri 'bávè māríté pìrì ni, ìri 'bávè nyòòkú je gò vùlé nī.”

²¹ Rútã Mōábāzì rī ní 'yozú kīnī, “Ágó rī 'yo má ní kīnī, mà áwí adrii 'bá ũndú lī' 'bá rī pi be trù cīngbá sà kòpi ní ívé ànyāngā ìkūnāzú dezú cérè rī gé.”

²² Nōómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, “Mà mvá rī, ìri múké, 'í mụ ũndú rī u'dụđú ìrivé àtí' 'bá ùkú rú rī' 'bá ànyāngā ìkūnā' 'bá rī pi ā vùdrī gé sī, ā' diātāsīyā 'bá āzi vé ómvú agá, ā 'okí rí mi ùnjí ku.”

²³ Kúru Rútã ní rizú ũndú rī ā vùdrī u'duzú àtí' 'bá ùkú rú rī' 'bá ẹ̀zì nga' 'bée Bōójā ní rī pi ā vùdrī gé sī, cīngbá kòpi ní ànyāngā rī ìkūnāzú dezú rī gé. Rútã pi rikí adrii ìdrèpì be trù.

3

Nōómé ẹ̀zì tã Rútã ní

¹ Ụ'dụ ǎlu, Rútã ìdrèpì Nōómé ní 'yozú Rútã ní kīnī, “Mà mvá rī, lē mà ndā mí ní 'bèṭì mī rụpì múké ni. ² Bōójā mí ní ũndú rī u'dụđú ìrivé àtí' 'bá ùkú rú ẹ̀zì nga' 'bée rī pi ā vùdrī gé sī rī, ìri 'bávè māríté. Àndrū ìnìṅá sī, Bōójā ri mụ ũndú ndrì vūrā ì ní rizú ũndú cozú rī gé. ³ Mí ũjì mī, 'í trì mī ũdu ngūpì ndrìndrì ní sī, 'í su bōngó múké ni. 'Í 'de mụđ vūrā ì ní ũndú cozú rī gé 'dāá, 'bo mī sē ā nì ámá 'yozú kīnī mī 'dāá' 'dā 'dini ku, 'í tē, ā nya ívé ínyá, āzini ā mụvú ívé ngá deḡ. ⁴ Bōójā la dō vūgá gí, 'í ndre vūrā ìri ní lazú rī, 'í mụ bẹ̀lẹ̀ngíṭì rī ówú pá ní gé sī, 'í la vūgá. Ìri tã 'í ní lēé mī 'du ngáá rī lū mí ní rá.”

⁵ Rútã ní újázú ìri ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó 'dìri, ma 'dụ nga rá.”

Rútã ā'yì tã Nōómé ní ẹ̀zì 'í ní rī ngaá rá

⁶ Rútã ní 'dezú mụzú vūrā ì ní rizú ũndú cozú rī gé 'dāá, sù ìdrèpì ní lūú 'í ní rī tìni.

⁷ Bōójā ká ínyá rī nyaá, āzini ká ívé ngá mụvú deḡ, gò adrii àyìkò sī, ìri ní mụzú lazú vūgá, la ũndú ì ní drōó rī ā gārā gá. Rútã ní 'í njezú mụzú, ìri ní bẹ̀lẹ̀ngíṭì pá ní gé rī ówú, ìri ní lazú pápálésìla. ⁸ Ká caá ìnì ágágá, Bōójā ní aruzú àyāngará be, ká 'í újá, ìsú ùkú la kú 'í pápálé gélésìla.

⁹ Bōójā ní zìzú kīnī, “Mí ā'di 'í?” Ùkú rī ní 'yozú kīnī, “'Bá rī ma 'í mívé àtí' 'bá Rútã 'í. Mí ísè mívé bẹ̀lẹ̀ngíṭì è tì mà drì ọ̀zùzú àní,* ā'diātāsīyā mī mávè māríté, mi 'bávè māríté pìrì ni, mi 'bávè nyòòkú je gò vùlé nī.”

¹⁰ Bōójā ní újázú kīnī, “Mà mvá rī, Úpí ā 'bā tākiri mí drìgè. Ẹ̀sì múké mí ní 'bāá má ní 'dìri, ndè mí ní 'bāá mí ìdrèpì ní rī rá. 'Í 'bā mī anjì āgò adri' 'bá ā'bú be, dōku ā'bú ákò rī pi drìgè kuyé. ¹¹ Mà mvá rī, 'í 'o ũrì sī ku. Ngá mí ní zìjì má tì gé rī, má sē mí ní rá. 'Bá kūrú agá rī pi àrèvú cérè nìkí ámá rá 'yozú kīnī, mī ùkú adriipi tã be múké ni. ¹² Ádarú ma kòdò ícò nyòòkú rī je gò vùlé nī, 'bo māríté āzi pìrì pìrì nyòòkú rī jeepi ni anigé. ¹³ Lē mī adri nògó ìnìṅá nōri sī, àngū rī kádò ówú, māríté rī ā'yì dō nyòòkú rī jeé gōó vùlé rá, ìri múké, ā je gōó ìyí. 'Bo gā dō jegá sī, ádarú Úpí ẹ̀ndrèṭì gé, ma tã rī 'dụ nga rá. 'Í la nògó cīngbá cazú ù'bùṭìṅá gá.”

* **3:9** 3:9 Mí ísè mívé bẹ̀lẹ̀ngíṭì è tì mà drì ọ̀zùzú àní: Mèrè Èberè pi vé rì gé, tã 'dìri vé ìfifí lū kīnī, Mí ẹ̀'yì ma mí ní ùkú rú.

14 Kúru Rútã ní áwízú lazú ágó rĩ ã pápálé gá 'dìgé, cĩngbá ù'bùtĩṅá gá, 'bo íngá ìnógòsì, sá 'dãri 'bá àzi ícò ógúpì ri nĩ ãmá ku. Kúru Bõójã ní 'yozú kĩnĩ, "Lè 'bá àzi ã nĩ ãmá 'yozú kĩnĩ, mi vùrã ùndú cozú rĩ gé nǒgónò 'dini ku."

15 Bõójã ní kpá 'yozú kĩnĩ, "Mí ìjì mívé bǒngó mí ní 'beé mí rù' 'bá gá 'dĩri, mí aja vùgá 'dìgé." Bõójã ní ùndú rĩ yìzú ngá ã 'a áziyá, ù'bì caá kíló pùkú na, ìri ní dázú bǒngó rĩ agá 'dãá, ìri ní 'dùzú 'bázú Rútã drìgè. Kúru Bõójã ní 'i újázú gòzú vùlé kùrú agá 'dãá.

16 Rútã kã caá 'i ìdrèpì Nõómé vùgá 'dãá, ìdrèpì ní 'yozú ìri ní kĩnĩ, "Má mvá rĩ, tã rĩ 'o 'i íngóni?" Kúru Rútã ní tã Bõójã ní 'oó 'i ní rĩ ùlüzú céré 'i ìdrèpì ní. 17 Ìri ní gòzú 'yozú kĩnĩ, "Sè má ní ùndú ngá ã 'a áziyá, ã'diätäsìyã kĩnĩ, má ícò ìgòò má ìdrèpì vùgá nǒlé drì be ule ku."

18 Kúru Nõómé ní 'yozú kĩnĩ, "Má mvá rĩ, lè mí ütè tã ìmùpì 'i ngaápi rĩ èsì be mãdã. Tã 'dĩri sè ágó rĩ ã ùmĩ tu pá àndrũ ku, cĩngbá ìri ní tã 'dĩri útúngará gá."

4

Bõójã je Rútã ri 'i ní ùkú rú

1 Bõójã mụ úrí kuú kùrú rĩ vé kẹ̀tìlè* gá 'dãá. Mǎríté Bõójã ní tã ni 'yoó ìri nyòòkú rĩ je ní rĩ kã ícá, Bõójã ní ìri zìzú kĩnĩ, "Ùndìgò, mí ìmù má vùgá nǒó, mí ìmù úrí vùgá." Kúru mǎríté rĩ ní mụzú úrìzú vùgá. 2 Bõójã ní 'bá ambugu rĩ pi ùpèzú mụdrì, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Lè ìmi úríkí 'dìgé." Kúru kòpi ní úrìzú vùgá.

3 Kúru ìri ní 'yozú mǎríté rĩ ní kĩnĩ, "Nõómé ìmùpì àngũ Mõábã vé rĩ gélèsì rĩ, lè 'bá édrìpì Èlìmèlèkè vé nyòòkú urukò uzìjì rá. 4 Má ùsù, á lè tã ni ìjì ùlũú mí ní, mí je rì nyòòkú rĩ, 'bá úrí' 'bá nǒ' 'bée ã nĩkì rì ìndì, àzini mǎvé 'bá ambugu rĩ pi ã nĩkì rì tã ni ìndì. Mi dõ je rá, 'i je. 'Bo 'i je dõ ku, 'i lù má ní, mã nĩ rì 'yozú kĩnĩ, 'i je ku. ã'diätäsìyã nyòòkú rĩ ícòkí sèè jeé 'bá túngú ni ní ku, mi je nĩ, àzini ma je nĩ." Mǎríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ma je rá."

5 Kúru Bõójã ní 'yozú kĩnĩ, "Ù'dù mí ní nyòòkú rĩ jezú Nõómé vùgá rĩ gé, mí kpá Rútã òwùzìgò ágó ni drãápi gí 'dĩri é'yì mí ní ùkú rú, nyòòkú 'dĩri ã adri rì àvũ rĩ vé ni, àzini ìrivé úyú rĩ pi vé ni."

6 Kúru mǎríté rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Má ícò nyòòkú rĩ jeé ku, ã'diätäsìyã nyòòkú má ní jeé 'dĩri, ì ìmù 'dù má drìgè sĩ rá. Lè mí je nyòòkú rĩ nĩ, á je ku."

7 Otù mērè Ìsèrèlè rĩ pi vé rĩ gé, kòpi kádò ngá ufuú, 'bá àzi ri ívé mǒròkú nje sè 'i ógúpì ní. 'Dĩri lù 'yozú kĩnĩ, tã rĩ útúkí gí.

8 Kúru mǎríté rĩ ní 'yozú Bõójã ní kĩnĩ, "Í je nyòòkú rĩ ìyì." Ìri ní ívé mǒròkú njezú 'i pá gá sĩ.

9 Kúru Bõójã ní 'yozú 'bá ambugu rĩ pi ní, àzini 'bá rĩ pi ní céré kĩnĩ, "Àndrũ sĩ, ìmi ndrekì tã rĩ ìmì mị sĩ gí, á je ngá Èlìmèlèkè vé rĩ, Kìllyónã vé rĩ, àzini Mǎlónã vé rĩ Nõómé vùgá gí. 10 Má é'yì kpá Mǎlónã vé òwùzì Rútã Mõábãzì rĩ má ní ùkú rú gí, àvũ rĩ vé rù ã adri rì ùgògò, àzini mã

* 4:1 4:1 Kùrú rĩ vé kẹ̀tìlè: Kùrú rĩ vé kẹ̀tìlè 'dĩri, ìri vùrã 'bá Ìsèrèlè vé rĩ pi ní rizú tã útúzó ni.

mba rí ngá ìrivé rī ã tã. Ìrivé rù ã àwī rí 'bá ìrivé rī pi ãsámvú gé sī ku, āzini ìrivé kūrú agásī ku, āndrū sī, ìmi ndrekí tã rī ìmī mī sī gí.”

¹¹ Kúru 'bá ambugu rī pi 'bá adri' 'bá kẹ̀tílẹ̀ gá rī pi be, kọpi ní 'yozú kínī, “Bá ndrekí tã 'dīri 'bá mī sī gí. Úpí ã sē ũkú riipi ímúpí mī vúgá 'dīri ní anjíná sū ìri ní sēé Rǎélẹ̀ pi ní Láyā† be rī tñjì, ũkú 'dī'bée tìkí úyú Ìsērélẹ̀ vé rī pi nī. Lē mī adri ā'bú be kūrú Ēfǎrátá vé rī agá 'dīgé, mī rú ã kùkù Bètélémé gá 'dīgé. ¹² Lē Úpí ã sē ìmi ní anjíná ũkú mváná rú 'dīri be, 'bẹ̀tí mívé rī ãsámvú gé, lē ìmi tìkí anjíná sū Pērezī vé rī tñjì, Yúdā pi Tāmārā be, kọpi tìkí Pērezī‡ rī nī.”

¹³ Kúru Bōójá ní Rûtã ri é'yízú 'í ní ũkú rú. Bōójá pi ní adrizú Rûtã be, Úpí sē Rûtã ísú 'a, ìri ní mvá ágóńá tìzú. ¹⁴ Ũkú rī pi ní 'yozú Nōómé ní kínī, “È íngúkí Úpí ri, āndrū sī, Úpí sē mī ní mvá ágóńá ímúpí mívé ngá ē tì ruúpí ni gí, ìrivé rú ã kù āngū Ìsērélẹ̀ vé rī agá mụzú nyonyo. ¹⁵ Ìri sē mi adri āyíkō sī, mī kǎdō ícá ārākā rú, ìri mī tã mba nī. Ā'diātāsīyā mī ũkú ni mi lēépi lélẹ̀ rī, tì ìri nī. Ìrivé tã 'oó múké rī, ndē anjì ézìrī pi vé rī rá.”

¹⁶ Nōómé ní mváná rī 'duzú ruzú 'í drígé, ìri ní mváná rī ã tã mbazú.

¹⁷ Ũkú adri' 'bá 'dǎgá rī pi kínī, “Nōómé ri mvá be.” Kọpi ní mváná rī ã rú 'dazú Ōbédé 'i. Ōbédé ní Yésé rī tìzú, Yésé ní Dāwúđí§ ri tìzú.

E' bípì Dāwúđí vé rī pi

¹⁸ Úyú Pērezī vé rī pi 'dī: Pērezī tì Ēzīrónā ri, ¹⁹ Ēzīrónā tì Rámā ri, Rámā tì Āmīnādábā ri, ²⁰ Āmīnādábā tì Nāsónā ri, Nāsónā tì Sālīmónī ri, ²¹ Sālīmónī tì Bōójá ri, Bōójá tì Ōbédé ri, ²² Ōbédé tì Yésé ri, Yésé ní Dāwúđí ri tìzú.

† 4:11 4:11 Rǎélẹ̀ pi vé tã Láyā be rī: Rǎélẹ̀ pi vé tã Láyā be rī, 'í lā Í'dóngará 29-33. ‡ 4:12 4:12 Pērezī: Pērezī, Yúdā, āzini Tāmārā vé tã, 'í lā Í'dóngará 38:6-30. § 4:17 4:17 Dāwúđí: Múngú ipē Dāwúđí ri adrií 'bāgú Ìsērélẹ̀ rī pi vé ni, ezi kínī, 'bāgú ú'dí ri ímú ífú ìrivé úyú agá, ìri mālūngā rī ru mụzú 'dání'dáni, 'bāgú rī Yésú Kúrísító 'i. 'í lā Sāwumā 132:11-12; Ezj 2:30. Tìkí Dāwúđí ri ísú ákūdé ílī rī ca élifú álu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ísú tìkí drī Yésú Kúrísító ri kuyé. 'í lā 1 Sāmúélẹ̀ 16-30; 2 Sāmúélẹ̀ 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

Búkū Yónā vé rī

Tā búkū rī vé rī ā ũlŭngará

Búkū 'dīri ĩri 'bá ní ú'dógú'dógú nĕbĭ Yónā vé rī ā tā ũlū. Múngú lū Yónā ní kĭnĭ, ā mụ ụ'dúkọ ívé rī ũlūú 'bá adri'bá kŭrŭ Nĭnĕwĕ vé rī agá rī pi ní, 'bá Nĭnĕwĕ vé rī pi Yāhŭdĭ rī pi be, kŏpi ari'ba rú ĩ āsámvú gé sĭ. Yónā lĕ Múngú ā ú'dĭ 'bá Nĭnĕwĕ vé rī pi ũdrāá cérĕ 'dĭísĭ rá. Yónā nga ápá Múngú ęndrĕtĭ gé 'dĭísĭ rá, tų kŭlŭmgba āmbúgú ni agá, lĕ zoó mųzú yĭĭ tafu rī agásĭ. 'Bo 'dukĭ ĩri 'beé yĭĭ agá, Múngú sĕ Yónā adri ĩ' bĭ āmbúgú rī agá 'dāá ĩdri rú. Vŭdrĭ ni gé, Yónā gŏ 'deé mųzú tĭ Múngú vé rī ũlūú kŭrŭ Nĭnĕwĕ vé rī agá 'dāá rá, 'bá Nĭnĕwĕ vé rī pi cérĕ újákĭ ęsĭ ĩvé ũnjĭkányā agásĭ rá. Kúru Múngú ú'dĭ 'bá rī pi kuyé, iza kpá kŭrŭ rī kuyé, sĕ Yónā ā 'a gŏ veé ānĭ ambamba. Búkū rī vé ũdŭ gé, Múngú i'da Yónā ní lŭzú kĭnĭ, 'i lĕngará vé ni, 'i ęsĭ ĩdrĭkĭdri, 'bá rī újá dŏ ęsĭ rá, āzini ĩnjĭ dŏ 'i rá, 'i ĩri pa rá.

Yónā nga ápá Úpĭ ęndrĕtĭ gé sĭ rá

1 Ụ'dú ālu, Úpĭ* Múngú átá Yónā Āmĭtáyĭ mvŏpĭ be kĭnĭ, 2 "Í nga mųđ kŭrŭ āmbúgú Nĭnĕwĕ vé rī gé 'dāá, 'i 'yo 'bá rī pi ní, á ndre tā ũnjĭ kŏpi ní 'oó rĭ gĭ."

3 'Bo Yónā gā tā Úpĭ Múngú ní ęzĭĭ 'i ní rĭ sĭ, nga ápá mųzú Tārāsísā gá. 'De mųzú kĭjĭ Yŏpā vé rĭ gé 'dāá, ĩri ní kŭlŭmgba lĕépi mųđpĭ Tārāsísā gá ni ĩsŭzú, ĩri ní ęĭĭ rĭ vé mŭfĕngā ũfĕzú, ĩri ní fizú úrĭzú kŭlŭmgba rī agá, ĩri ní mųzú Tārāsísā gá 'dāá, nga ápá Úpĭ Múngú ęndrĕtĭ gé 'dĭísĭ rá.

4 Kúru Úpĭ Múngú ní ũlĭ ĩpĕzú vizú ũkpŏ be yĭĭ tafu rī agá 'dāá, ũlĭ rĭ lĕ kŏdŏ kŭlŭmgba rĭ vĭĭ ũņŏŏ kpĕlékpĕlé. 5 'Bá rĭ' bā kŭlŭmgba rĭ újĭ' bā rĭ pi cérĕ 'okĭ ũrĭ sĭ, 'bā ālu ālu 'de rĭi ngoó ívé Múngú ęndrĕtĭ gé. Kŏpi ní ngá ęnjĭ' bā ęnjĭĕnjĭ kŭlŭmgba agá 'dāá rĭ pi u'duzú ú'bézú yĭĭ agá 'dāá, kŭlŭmgba rĭ ē ęnjĭ rĭ ānĭ ku.

'Bo Yónā fi laá ụ'dú ko kpĭlĭkpĭlĭ kŭlŭmgba rĭ vé 'a ĩ ní ęlĭĭ vŭgálĕsĭla rĭ agá 'dāá. 6 'Bá kŭlŭmgba rĭ újĭ' bā rĭ pi vé āmbúgú ní 'dezú mųzú ĩri vŭgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, "Mĭ rĭ ụ'dú ko áyu āsĭ? Mĭ íngá ųrų, 'i zĭ mĭvé Múngú! Sā āzi sĭ ĩri ícŏ 'bā ĩzā ko rá, 'bā ícŏkĭ ũdrāá ku."

7 'Bá kŭlŭmgba rĭ újĭ' bā rĭ pi ní átázú ĩ āsámvú gé sĭ kĭnĭ, "Īmi ímŭkĭ 'bā 'bekĭ jĕké, 'bā nĭkĭ rĭ 'bā tā nŏri ĩjĭpi 'bā drĭgĕ rĭ ámá ānĭ." Kŏpi ní jĕké rĭ 'bezú, jĕké rĭ 'de Yónā ā rŭ sĭ.

8 Kúru kŏpi ní Yónā rĭ zĭzú kĭnĭ, "Í lŭ 'bá ní, 'bá tā ũnjĭ nŏri ĩjĭpi 'bá drĭgĕ rĭ ā'di 'i? 'Í 'o ā'di? Mĭ ĩbĭ ímŭ íngŏsĭla? Āngŭ mĭvé rĭ ā rŭ ā'di? 'Bá mĭvé rĭ ā'di pi?"

* 1:1 1:1 Úpĭ: Ęberĕ tĭ sĭ, Múngú zĭ 'i rŭ Yāwĕ, ífĭfĭ ní, Múngú adriĭpi mųzú 'dānĭ'dānĭ rĭ 'i. Kĕĭkŏ tĭ sĭ, 'bā Yāwĕ rĭ zĭ Úpĭ. Ī ĩsŭ lā Búkū Ī'dŏngará vé rĭ agá, Wŭngará vé rĭ agá, Rŭtā vé rĭ agá, āzini Yónā vé rĭ agá.

⁹ Yónā ní újázú kīnī, “Ma Ēbērēgú,[†] ma ri Úpí Múngú adriípi 'bū gé, nyōókú rī gbiípi yīi tafu rī be rī ìnjī.”

¹⁰ Tā Yónā ní 'yoó 'dīri sē kōpi ní ũrī, kōpi ní ìri zizú kīnī, “‘Í 'o ā'di?” (Kōpi nīkí á má rá 'yozú kīnī, Yónā ápá Úpí Múngú ẹndrẹtị gé sī ápápá, ā'diātāsīyā Yónā lū kōpi ní drīdrī rá.)

¹¹ Ūlī rī kā yīi rī vī, yīi rī úvá ngūyá ngūyá. Kōpi ní 'yozú ìri ní kīnī, “Bā 'okí mi íngóni ūlī vīpi ũkpō be ambamba 'dīri ā tu rí pá ānī?”

¹² Yónā ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi 'dúkí ma 'beé yīi tafu rī agá 'dāá, ūlī vīpi ũkpō be 'dīri, ìri ícó pá tu rá. Á nī rá á 'o ùnjīkānyā rī ma 'i, ūlī rī ní vizú ũkpō be 'dīni ānī.”

¹³ 'Bá kúlúmgbā rī újī' bá rī pi ũ' bīkí kōdō ũkpō sī kúlúmgbā rī sōo gōo vúlé āngū nyōókú rī rú rī gé 'dāá, 'bo kōpi ícókí ku, ā'diātāsīyā ūlī rī gō vī drīdrī 'dāri ndēé rá. ¹⁴ Kúru kōpi ní ngozú Úpí Múngú ẹndrẹtị gé, “Á Úpí Múngú, 'bá ní lēé ágó nōri vé ìdri 'beé āvīi rī sī, mī ku 'bā ūdrāá ku. 'Bá ní lēé ágó tā ākó nōri 'dīi drāá rī sī, lē mī lī tā ānī 'bá drīgé ūnjí ku. Á Úpí Múngú, tā rī nga 'i sū mī ní lēé ā nga 'i rī tūnjí gí.” ¹⁵ Kúru kōpi ní Yónā rī 'düzú 'bezú yīi tafu rī agá 'dāá, koro yīi rīipi úvápi ngūyá ngūyá rī ní pá tuzú. ¹⁶ Tā 'dīri sē 'bá kúlúmgbā rī újī' bá rī pi ruki Úpí Múngú rī ānī rá, kōpi í 'dúkí rōbōñō zāá Úpí Múngú ní, āzini kōpi sōkí ũyō ẹzī ngazú ìri ní.

¹⁷ 'Bo Úpí Múngú sē 'bī' āmbúgú te Yónā ri, Yónā adri caá 'bī' rī agá 'dāá ẗtūṅá na ìnjī' ná na.

2

Yónā zị Úpí Múngú rī 'bī' agá 'dāá

¹ Yónā ri ívé Úpí Múngú rī zị 'bī' agá 'dālé. ² Ìri ní 'yozú kīnī, “Īzāngā má ní 'sú rī agá, Úpí Múngú, á zị mi, 'í yī ma rá.

'Bū āngū sīzú rī agá 'dāá, á zị mi mâ 'izā koó, 'í yī ma rá.

³ 'Í 'be ma tīi yīi tafu rī ā ndúgé 'dāá, á tī yīi tafu kùpi kùkù rī ā ndúgé 'dāá, yīi rī ìmūlū ma rá.

Ūlī mí ní sēé vīi ũkpō be 'dīri, sē yīi rī ìmūlū ma céré.

⁴ Má 'ūsū déna, mí adi ma gí, má ícó gōo mívé jó āmbúgú uletere rī ndree dīi ku.

⁵ Á tī yīi kùpi kùkù rī ā ndúgé 'dāá, yīi rī ìmūlū ma céré, ásé dúpí yīi agá 'dāá rī ìmūlū mâ drī céré.

⁶ Á 'de tīi 'írā ā ndúgé 'dāá, nyōókú rī ọzū mâ drī céré,

[†] 1:9 1:9 Ēbērēgú: Ābūrámā ri Ēbērēgú. Īrívé mvá vé mvá Yōkóbū ri gōkí zị Īsērélé, sá āzi sī irívé úyú rī pi i ri zị Ēbērē, sá āzi sī i kpá zị anjī Īsērélé vé rī pi. Sá Yēsū vé rī gé, i ri kōpi zị Yāhūdī.

'bo mávé Úpí Múngú,
mí ídrí ma 'bú agá 'dāásí rá.

7 Úpí Múngú, má kā áamá mávé ídrí lē fūúfū,
á zì mī,
mávé zìngará ca

mívé jó àmbúgú uletere rī agá 'dāá, 'í yì ma rá.

8 'Bá rī 'bá ngá ī ní údé drī sī rī ìnjī 'bá múngú rú rī pi,
kòpi gākí èsì múké Múngú vé rī sī.

9 'Bo ma mí ní úngó òwò'dífò sèzú ni ngo,
ma mí ní rṓbṓṓ zā.

Ūyō má ní sōó rī, ma tā ni 'dụ nga rá.

Úpí Múngú rī 'bá pa tā ùnjí agásí nī."

10 Úpí Múngú ní 'yozú kīnī, ì'bì rī ē íwé Yónā rī àmvé, ì'bì rī ní Yónā rī íwézú nyòkú à'wí rú rī drīgè 'dāá.

3

Yónā mụ Nīnéwē gá 'dāá rá

1 Kúru Úpí Múngú ní gōzú átázú Yónā ní ðī kīnī, 2 "'Í 'de mụkú kūrú àmbúgú Nīnéwē vé rī agá 'dāá, mí ùlū ù'dúkò má ní ùlūú mí ní rī 'bá rī pì ní."

3 Yónā mụ Nīnéwē gá 'dāá rá, sū Úpí Múngú ní ezìjì Ìrì ní rī tìjì. Nīnéwē rī kūrú àmbúgú, 'bá rī ícò ècì 'a ní gé sī ca ù'dụ ná. 4 Ù'dụ Yónā ní fízú cazú kūrú rī agá 'dāá rī gé, Ìrì ní áyúzá 'bá rī pi ní kīnī, "Èsì ù'dụ pūkú sù, Ì ímú Nīnéwē rī iza 'dīsí rá." 5 'Bá Nīnéwē vé rī pi è'yìkí Múngú rī àní rá. Kúru kòpi ní áyúzá kīnī, lē 'bá rī pi àrèvú cére à 'bìkí Ì 'bì 'bì, à nyakí ngá ku, ì'dózú 'bá ambugu rī pi vúgá, cazú anjì nyíríjá rī pi vúgá, lē kòpi à úsúkí bōngó ìrìkò rú ní áyú.

6 Ù'dúkò 'dīrì ká caá 'bāgú Nīnéwē vé rī vúgá 'dāá, íngá ívé lúpá mālūngā vé rī drīgè sī urụ, unje ívé bōngó àmbūgú vé rī 'ì rụ 'bá gá sī rá, ì'dú bōngó ìrìkò rú ní suú 'ì rụ 'bá gá áyú, Ìrì ní gōzú úrízú vúgá fūrúndí agá.

7 'Bāgú rī ívé ùgalaku rī pi be, kòpi ní áyúzá 'bá Nīnéwē vé rī pi ní kīnī, "Lē 'bá rī pi, dōku tì rī pi, dōku kābīlō rī pi à nyakí ngá ku, dōku à mvúkí yìjì ku. 8 'Bá rī pi ànyāpá rī pi be cére, lē kòpi à sukí bōngó ìrìkò rú ní áyú. Lē 'bá àlū àlū à zì Úpí Múngú rī, à ku ívé tā 'í ní rī 'oó ùnjí rī rá, àzini à ku adringará gbórókò rú rī rá. 9 Sā àzi sī, Múngú rī ívé yìkí újá rá, èsì ní gō veé ku, 'bá ícókí ùdrāá ku."

10 Múngú ká tā kòpi ní 'oó rī ndreé, àzini ká ndreé kòpi kukí tā ùnjí 'ongará gí, gō ívé yìkí újá rá, Ìrìjā kòpi kuyé, sū Ìrì ní 'yoó rī tìjì.

4

Èsì múké Úpí Múngú ní 'bāá rī sī sē Yónā ē èsì ve rá

1 'Bo tā 'dīrì sē Yónā adri àyìkò sī kuyé, èsì ní ve rá.* 2 Kúru Ìrì ní Úpí Múngú rī zìzú kīnī, "Á Úpí, á nī áamá rá 'yozú kīnī, mí ícò 'bá Nīnéwē vé rī pi ù'dì ùdrāá ku, sē má ní mávé àngū kuzú, má ní ápázú mụzú Tārāsísá

* 4:1 4:1 Yónā ē èsì ve rá: Yónā ē èsì ve Úpí Múngú ní, Ìrì ní 'bá Nīnéwē vé rī pi ù'dì drāá kuyé rī sī.

gá ānī. Á nī rá, mī ẹ̀sì múké, āzini mī ẹ̀sì ìdríkídri, mī ẹ̀sì ve tā sī mbèlẹ̀nà ku, mívé lèngará aga rá, mi Múngú riipi 'bá trūúpi ùnjíkányā agásì ni, āzini mi ri mī yìkì újá, mí lè 'bá 'dijí ku. ³ Úpí Múngú, lè mà drā 'dīisí rá, ā'diātāsīyā ìri múké má ní drázú 'dīisí rá, ndè má ní adrizú ídri rú rī."

⁴ 'Bo Úpí Múngú ní újázú ìri ní kīnī, "Ngá mī ẹ̀sì ní vezú rī ā'di?"

⁵ Yónā ní fūzú mužú kūrú rī vé wọ̀kọ̀ ỳtù ní ìfùngará gálé rú rī gé 'dāá. Ìri ní ápālá 'bezú vūrā 'dāri gé, ìri ní úrízú ápālá rī ā ndúgé, tē rií ndree dō tā íngóni ri 'i nga kūrú Nīnéwē vé rī agá nī. ⁶ Kuru Úpí Múngú ní peṭi sēzú 'duzú Yónā ní ìndrī rú, Yónā ā adri rī ānī múké. Peṭi rī ní ìfūú duú rī sī, sē Yónā ní āyikō. ⁷ Kā mužú adrií drū 'dini, ỳ'bùtì kùnìkùnì, Múngú ní ỳ'bù ìpèzú ìmúzú peṭi rī nyazú, peṭi rī gō 'wií rá. ⁸ Ỗtù rī ká ìfūú, Múngú ní ùlì áci áci ní ìpèzú ỳtù ní ìfùngará gálésìla, ỳtù rī zā Yónā ē drī, ùkpō ni de ānī rá, lè kòdò drāá ānī drādrā. Ìri ní 'yozú kīnī, "Má ní adrizú ídri rú, ícò ku, lè mà drā 'dīisí rá."

⁹ 'Bo Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, "Ngá sēepi mī ẹ̀sì ní vezú peṭi rī vé tā sī rī ā'di?" Yónā ní 'yozú kīnī, "Tā mà ẹ̀sì ní vezú rī, ìri tā áda, lè mà drā 'dīisí rá."

¹⁰ 'Bo Úpí Múngú ní 'yozú Yónā ní kīnī, "Í sa peṭi rī nī kuyé, mí údé ndùú ni nī kuyé, á ndre peṭi rī vé tā fi mí ẹ̀sì agá ambamba. Peṭi rī du ìnìjā rī sī, gō drāá ìnìjā rī sī. ¹¹ Kūrú Nīnéwē vé rī agá 'dāá, 'bá rī pi vé káláfe aga élifū mūdūrūlū ālu pūkú ìrī (120,000) rī rá, 'bá rī pi acokí tā múké pi āsámvú tā ùnjí be ku, ānyāpá rī pi 'dálé kárakará. 'Í lè mà 'bā ẹ̀sì múké 'bá 'dā'bée ní ku?"

Ụ'dúkọ múké
Mātáyo
ní sǐ rǐ
Tā búkū rǐ vé rǐ ǎ ũlũngára

Mātáyo ri Yēsū vé 'bá áyúāyū mụdrị drị ni ịrị rǐ pi vé ógúpị. Tā ǎ pá ǎmbúgú ịri ní búkū 'dǐri sǐzú rǐ, lē lūū Yāhúdị rǐ pi ní kǐnī, Yēsū ri 'bá 'bá paápi ni, (iri Māsiyā) Múngú sō ũyō ni nī, ịpē Yēsū ri ímụ kọpi ní. Sē búkū rǐ vé í'dóngará gá, Mātáyo ní rụ Yēsū ẹ'bípịjị vé rǐ sǐzú ǎnị, búkū rǐ agásí cére, í'da kǐnī, tā nẹbị rǐ pi ní ũlūú búkū Múngú vé Ũndị Ụkụ rǐ ruzú rǐ agá rǐ, tā ni nga 'i fūū tị ni gé gí Yēsū ǎ rụ'ba gá.

Mātáyo ũlū kpá 'bá ní tā Yēsū ní ímbá kǐnī, mǎlũngā Múngú vé rǐ ịri adri 'bá tā Múngú ní lēe rǐ 'du'ba nga'ba rǐ pi vé ni ǎngū rǐ pi agásí cére 'dǐri rá. Cápítā 5-7 agá, Yēsū ri mǎlũngā Múngú vé rǐ vé íffí ũlūú. Cápítā 10 agá, ímbá tā mǎlũngā rǐ ní ímúzú 'i írézú mụzú vū drǐgé sǐ rǐ vé tā. Cápítā 13 agá, ímbá mǎlũngā rǐ vé tā nǎpí sǐ. Cápítā 18 agá, ímbá lẹtị 'bá ní adrizú mǎlũngā Múngú vé rǐ agá rǐ. Cápítā 24-25 agá, í'da lẹtị mǎlũngā Múngú vé rǐ ní ímúzú vū drǐgé nógó rǐ.

Búkū 'dǐri ũlū ú'dógú'dógú Yēsū vé adrizú rǐ. Búkū rǐ vé í'dóngará gá, ũlū Yēsū vé ịngará, ịrivé bǎtízímū ǎ rụngará, ǎzini tā ǎdróko ní ịri ụ'bǐzú rǐ. ũlū kpá tị ịri ní sēe rǐ ǎ tā, tā ịri ní ímbá rǐ ǎ tā, ǎzini tā ịri ní 'bá ịdrízú Gǎlíláyā gá rǐ vé tā. Búkū rǐ agá, sǐkí ẹcị Yēsū ní ngazú Gǎlíláyā gá, ịri ní cazú Yērūsǎlémā gá rǐ vé tā, ǎzini sǐkí tā 'i ngaápi rụ'ba ní gé sẹbịtị ụdụ vé rǐ agá vū drǐgé nógó rǐ vé tā. Búkū rǐ vé ụdụ gé, sǐkí Yēsū vé gbǎngará pẹtị alambaku sǐgé rǐ vé tā, ǎzini ịrivé íngángará gōó ịdri rú drǎngará galésí rǐ vé tā.

E'bípịjị Yēsū vé rǐ pi ǎ rụ
(Lúkā 3:23-38)

¹ E'bípịjị Yēsū Kúrísítō vé rǐ pi ǎ rụ 'dǐ, Yēsū Kúrísítō ri úyú Dǎwúdị vé ni, Dǎwúdị ri úyú ǎbūrámā vé ni.

² ǎbūrámā tị Ịsákā ri,

Ịsákā tị Yōkóbū ri,
 Yōkóbū tị Yúdā pi ẹdrípịjị be,

³ Yúdā tị Pērézí pi Zerā be, kọpívé ẹndrẹpị Tāmārā 'i,
 Pērézí tị Ẽzírónā ri,

Ẽzírónā tị Rámā ri,
⁴ Rámā tị ǎmínādábā ri,
 ǎmínādábā tị Nāsónā ri,
 Nāsónā tị Sǎlímóní ri,

⁵ Sǎlímóní tị Bōójā ri,
 Bōójā vé ẹndrẹpị Rábā 'i,
 Bōójā tị Ọbédē ri,
 Ọbédē vé ẹndrẹpị Rútā 'i,
 Ọbédē tị Yēsē ri,

⁶ Yésē tị 'bāgú Dāwúđị ri, Dāwúđị tị Sölömónā ri, Sölömónā vé éndrēpi ịri ótụ ụkú Ụrịyā vé ni,

⁷ Sölömónā tị Rōbámā ri,

Rōbámā tị Ābịjā ri,

Ābịjā tị Ásā ri,

⁸ Ásā tị Yösípátā ri,

Yösípátā tị Yōrámā ri,

Yōrámā tị Ụzịyā ri,

⁹ Ụzịyā tị Yötómā ri,

Yötómā tị Ākázā ri,

Ākázā tị Ịjīkíyā ri,

¹⁰ Ịjīkíyā tị Mánásē ri,

Mánásē tị Āmónā ri,

Āmónā tị Yösíyā ri,

¹¹ Yösíyā tị Yékóniyā pi édrípị be lókí kọpi ní ápazú mụzú Bābēlónā gá rị gé.

¹² Kọpi ní ápazú mụzú Bābēlónā gá 'dālé rī ā vúdrị gé,

Yékóniyā tị Sālītīyélē ri,

Sālītīyélē tị Zērūbābēlā ri,

¹³ Zērūbābēlā tị Ābīyúdā ri,

Ābīyúdā tị Ēlīyākímā ri,

Ēlīyākímā tị Āzórā ri,

¹⁴ Āzórā tị Zādókā ri,

Zādókā tị Ākímū ri,

Ākímū tị Ẹlīyúdā ri,

¹⁵ Ẹlīyúdā tị Ēlězārā ri,

Ēlězārā tị Mátánā ri,

Mátánā tị Yökóbū ri,

¹⁶ Yökóbū tị Yösépā Māriyā ágó ni ri, Māriyā ní Yēsū ĩ ní zị Kúrísítō rị tịzú.

¹⁷ Í'dózú Ābūrámā vúgá cazú Dāwúđị vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ. Í'dózú Dāwúđị vúgá cazú ĩ ní 'bá rī pi uruzú mụzú Bābēlónā gá rī gé, ca úyú mụdrị drị ni sụ. Í'dózú ĩ ní 'bá rī pi uruzú mụzú Bābēlónā gá rī gé cazú Kúrísítō vúgá, ca úyú mụdrị drị ni sụ.

Yēsū Kúrísítō vé tịngára

(Lúkā 2:1-7)

¹⁸ Yēsū Kúrísítō* vé tịngára ịri 'dini, Yösépā ā'yī Māriyā Yēsū éndrēpi ri jeé 'í ní ụkú rú. 'Bo kọpi ní drī ĩ úmúzu trụ kuyé rī gé, ịsụ Māriyā ri 'a be, 'a 'dīri Māriyā ịsụ Índrī Uleteré rī† vé ụkpō sī. ¹⁹ Yösépā ni adrii 'bá tā be piri rī sī, lē tā 'dīri áyú gúnýá agá drīnjá sēzú Māriyā ní ku, ụsụ 'í ẹsị agá 'dālé, 'í lē Māriyā ri gāa, 'bá āzi ā nị ku. ²⁰ Yösépā ká tā 'dīri ụsụ 'dini,

* **1:18** 1:18 Yēsū Kúrísítō: Rụ Yēsū 'dīri vé ififi, Múngú ri 'bá paapi rī. Kúrísítō ri 'bá ĩ ní ụdu daa drị ni gé, lūzu kīnī Múngú ipē ịri adrii 'bāgú rú. Ēbērē tị sī Kúrísítō ri ĩ zị Māsīyā. 'Í lā Yūwání 1:41. † **1:18** 1:18 Índrī Uleteré rī: Índrī Uleteré rī Índrī Múngú vé ni. Búkū Múngú vé rī kīnī, Ẹtēpi ri Múngú 'i, Irivé mvá Yēsū ri Múngú 'i, azini Índrī Uleteré rī Múngú 'i. Ẹtēpi ri, Mvọpi ri, azini Índrī Uleteré rī, kọpi Múngú ọlu. 'Í lā Yūwání 1:1-18; Yūwání 8:41-42; Ẹzị 5:3-4.

Úpí vé mālāyīkā[‡] ní 'i 'i'dazú ĩri ní urobí agá, 'yozú ĩri ní kīnī, “Yōsépā Dāwúđī[§] ā mvá rī, lē mī ru ku, 'í je Māriyā ri mí ní ũkú rú, 'a ĩri ní řšú 'dīri, řšú ĩndrī Uletere rī vé ũkpō sī. ²¹ ĩri ímú mvá rī tī ágó, mi rú ni 'da Yēsú 'i, ā'diātāsīyā ĩri ímú 'bá rī pi pa ĩvé ũnjīkānyā agásī.”

²² Tā 'dīri 'o 'i 'dīni, átángá Úpí ní átá nēbī* tì gē 'dāri ā nga rí 'i fūū tì ni gé bēnī. ²³ Átángá rī kīnī, “Ūkú kácáná rú ni ímú 'a řšú, ĩri mvá ágó tì, kōpi ímú rú ni 'da Ēmánūēlē 'i.” Ífífí ni Múngú ri 'bá be trú.

²⁴ Yōsépā kā aruú ũ'dú gélésī, 'dú tā rī ngaá sū Úpí vé mālāyīkā ní ezií 'í ní rī tīnī, jī Māriyā ri mužú 'bētī 'í ní ũkú rú, ²⁵ 'bo kōpi úmúki ĩ trú kuyé cīngbá Māriyā ní mváná rī tīngará gá. Māriyā kā mváná rī tīi, Yōsépā ní mváná rī ā rú 'dazú Yēsú 'i.

2

'Bá umī be rī pi

¹ Tīkī Yēsú ri Bētēlémē gá, āngū Yūdáyā vé rī agá, řšú ākūdē Ēródē ri 'bāgú* rú nī. Sā 'dāri gé, 'bá umī be ni pi íngákí ũtú ní ífūngará gálésīla, kōpi ícákí Yērúsālémā gá, āngū Yūdáyā vé rī agá. ² Kōpi ní zizú kīnī, “'Bá ĩ ní tījī Yāhúđī rī pi vé 'bāgú rú rī íngāá? 'Bá ndrekí ĩrivé línýā đīpi rī ũtú ní ífūngará gá 'dālé, 'bá ímúki ĩri ĩnjīngará gá.”

³ 'Bāgú Ēródē kā tā 'dīri yījī, sē ĩri ní tā ũšūngará ambamba, sē kpá 'bá Yērúsālémā gá rī pi ní tā ũšūngará ambamba. ⁴ 'Bāgú rī ní atala atala rī pi đrīgē rī pi zizú ímúzu 'bá tāmíbī ímbá'bá rī pi be 'í vúgá nōlē, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “'Í ímú Kúrísitō ri tī íngúgá?” ⁵ Kōpi ní újázú kīnī, “'Í ímú ĩri tī Bētēlémē gá, āngū Yūdáyā vé rī agá, ā'diātāsīyā tā nēbī rī pi ní sīi rī ĩri 'dīni,

⁶ “ 'Mi kūrú Bētēlémē āngū Yūdáyā vé rī agá rī, mi kūrú tā be āmbúgu ni, ā'diātāsīyā ĩ ímú 'bá āngū ruupi ni tī mí agá, ĩri ímú mávé 'bá Īsērélē vé rī pi úcé nī. ' ”

⁷ Kúru Ēródē ní 'bá umī be 'dī'bée zizú gārā gá, lē nījī kōpi vúgá línýā rī ífū dō pīrī ni sá ngōrī gé. ⁸ ĩri ní kúru kōpi pēzú mužú Bētēlémē gá 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, ĩmi múkí mváná rī ndāá múké múké, ĩmi řšúki dō ĩri gí, koro ĩmi íjīkí tā ni lūū má ní, má mụ rí kpá ĩri ĩnjījī bēsīnī.

⁹ Kōpi kā tā 'bāgú rī ní 'yoó 'dīri yījī, kōpi ní 'dezú mužú, línýā kōpi ní ndreé ũtú ní ífūngará gá 'dāri ri đījī mužú kōpi ęndretjī gé si đrīđrī, línýā

‡ **1:20** 1:20 Mālāyīkā: Mālāyīkā rī pi ĩndrī, kōpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālé, kōpi rú'ba ākó. Múngú ri sá āzi sī kōpi ĩpē ímú vū đrīgē nōó ũ'dúkó múké ívé rī ũlū 'bá rī pi ní. § **1:20** 1:20 Dāwúđī: Múngú ĩpē Dāwúđī ri adrii 'bāgú Īsērélē rī pi vé ní, ezi kīnī, 'bāgú ũ'dí ri ímú ífū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngā rī ru mužú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yēsú Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12; Ezi 2:30. Tīkī Dāwúđī ri řšú ākūdē ílī rī ca élfīfū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, řšú tīkī đrī Yēsú Kúrísitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * **1:22** 1:22 Nēbī: Múngú ri ívé tā átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ũ'dúkó rī ũlū 'bá rī pi ní. **1:23** 1:23 Ísáyá 7:14 * **2:1** 2:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú 'dīri vé rú ĩ zjī Ēródē Āmbúgu rī. Sā ĩ ní Yēsú rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgu 'dīri ru āngū rī nī. 'Í lā Mátáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. Ēródē Āmbúgu rī kā đrāá, ĩrivé mvá Ēródē Ānítípā gō mālūngā rī ruji ní sá Yūwání ní bātízímú sēzú Yēsú ní rī gé. 'Í lā Mátáyo 14:1; Mārākó 6:14; Lúkā 3:1; Ezi 4:27. Vúđrī ní gé, 'bāgú āzi rú ni Ēródē Āgírīpā, ĩri Ēródē Āmbúgu rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ezi 12:1-23. **2:6** 2:6 Mikā 5:2

rī mụ pá tuú vūrā mváná rī ní adrizú rī gé. ¹⁰ Kòpì ká línýā rī ndreé, àyìkò fụ kòpì agaá rá. ¹¹ Kòpì ká fíí jó agá 'dálé, kòpì ndrekí mváná rī pi éndrèpì Māriyā be, kòpì ní kùmúci ùtízú vùgá, ìri ìnjízú. Kòpì ní kúru ìvé sòndúkù á'bú vé rī pi ē tí ùzízú, kòpì í'dúkì dábù, ngá ì ní zāá ngùúpi ndrìndrì ní, àzini mịrē sēé mváná rī ní fēfē rú. ¹² Múngú ní átázú kòpì ní urobí agá kīnī, kòpì ā újákì ì gōó vúlé Ēródē vùgá 'dálé ku, kòpì ní gōzú 'dezú mụzú ìvé àngù gé 'dálé lètì ázi túngù ní gé sī.

Ápákí mụy Ỳsũ be Ējèpétò gá

¹³ 'Bá úmī be 'dī'bée ká 'deé mụy gí, Úpí vé mālāyíkā ní ímúzá átázú Ỳsépā ní urobí agá kīnī, "Í nga, 'í 'dụ mváná rī pi éndrèpì be, mí ápá mụzú Ējèpétò gá. Mí adri 'dálé, cìmgbá á lū dō mí ní ù'dụ mí ní ìgōzú rī gí ká, ā'diātāsīyā Ēródē lē lètì ndāá mváná rī 'dízú drázú 'dīisí rá." ¹⁴ Ỳsépā ní èçì í'dózá, ìri ní mváná rī pi jízú éndrèpì be ìnìnjá sī mụzú Ējèpétò gá 'dāá. ¹⁵ Ỳsépā adri 'dálé cìmgbá Ēródē drā ìri ìsụ 'dāá. Kúru tā ótú Úpí ní ezì nẹbì rī tị gé rī nga 'i fūú tị ní gé gí kīnī, "Á zì mávè mvá ìfūú Ējèpétò agásí àmvé."

¹⁶ Ēródē ká nñí amá 'yozú kíní 'bá úmī be rī pi ù'bákí 'i mị gí, èsì ní ve ùnjí ùnjí, ìri ní tǎimbì sèzú àngaráwá rī pi ní, kòpì ā mụkì anjì àgò ìlì be ìrì, dōku ìlì be ca'bá ìrì kuyé Bètèlémē agá rī pi ú'dí, àzini anjì Bètèlémē gārā gá sī rī pi ú'dí ùdrāá cére 'dīisí rá, ā'diātāsīyā 'bá úmī be rī pi ùlúkì ìri ní kīnī, ì ndrekí línýā rī, vùdrì ní 'dụ nóni caá ìlì ìrì. ¹⁷ Tā Múngú ní ezìjì nẹbì Ỳrēmíyā tị gé rī nga 'i fūú tị ní gé gí kīnī,

¹⁸ "Ụ'dúkò áá vé ní íbì íkú Rámā gá 'dāásí,

'bá rī pi ríkì ngoó ìzāngá ìzāngá rú, ríkì lùlùlù gaá ù'dúkò be ụrụ 'dāá, Rāèlè ri ngoó ìvé anjìnjá rī pi sī, lē 'bá ázi á ùmī 'i èsì ku, ā'diātāsīyā ì ní anjìnjá rī pi ú'dí ùdrāá gí rī sī."

Ỳsépā pi Māriyā be újákì ì gōó vúlé Nāzèrétā gá

¹⁹ Ēródē ká drāá, Úpí vé mālāyíkā ní ímúzá átázú Ỳsépā ní urobí agá Ējèpétò gá 'dálé, ²⁰ kīnī, "Í nga, 'í 'dụ mváná rī pi éndrèpì be, 'í 'de mụy àngù Ìsèrélé vé rī gé, ā'diātāsīyā 'bá lē'bá mváná rī 'dì'bá rī pi ùdrákì gí."

²¹ Kúru Ỳsépā ní mváná rī pi 'dụzú éndrèpì be, kòpì ní ì újázú gōzú àngù Ìsèrélé vé rī gé 'dāá. ²² Ỳsépā ká yì kīnī Àrākáláwù rụ àngù Ỳdáyā vé rī ní ètèpì Ēródē ā vūrā gá, gō 'oó ùrì sī mụngará 'dálé rī sī. Kúru ì ní lúzú Ỳsépā ní urobí agá kīnī, ā 'de mụy àngù Gālíláyā vé rī gé. ²³ Kòpì ní 'dezú mụzú adrizú kùrú Nāzèrétā vé rī agá, tā ótú nẹbì rī pi ní átá 'bá 'bá paápi rī ā tā sī rī nga 'i fūú tị ní gé gí kīnī, "Í ímú ìri zì Nāzèrétāgú."

3

Yūwánì Bātízìmũ sèepì rī ímú lètì útú

(Mārākō 1:1-8; Lúkā 3:1-18; Yūwánì 1:19-28)

¹ Ílì 'dā'bée ā vùdrì gé, Yūwánì Bātízìmũ sèepì rī ímú ríí tị sēé àngù ā'wí cínýáfá rú rī agá àngù Ỳdáyā vé rī agá 'dāá. ² Kīnī, "Ímì újákì èsì, ā'diātāsīyā mālūngā 'bù vé rī ícá ìnyìnjá gí." ³ 'Bá nẹbì Ísáyā ní tā ní átá rī, ìri adriipi 'dì.

“Ū'dúkò 'bá āzi vé ni ri ó'ú āngū ā'wí cínýáfá rú rī agá 'dāá kīnī,
 'Īmi údéki létj Ūpí ní,

Īmi útúkí létj Īrivé rī ā adri pīrj.' ”

4 Bōngó Yūwánī ní suú rī údéki kámīlō ā 'bí, gō ĩri ní 'yī 'í úpīlè gá rī
 údéki lā'bu. Īrivé ānyāngā ĩri ní rīi nyaá rī, ūmbī, āzini ōnyú ásé agá
 'dāá rī. ⁵ 'Bá kūrú Yērúsālemā vé rī agá rī pi, āngū Yūdáyā vé rī agá rī pi,
 āngū Yáridénī vé rī agá rī pi be céré 'dekí muḡ Yūwánī vúgá 'dāá, ⁶ kōpi
 ūlúkí ívé ūnjikānyā, Yūwánī ní kōpi ní bātízīmū* sēzú, rī bātízīmū rī sēé
 yīl āmbūgú díjpi díj Yáridénī agá.

7 Yūwánī kā ndreé Fārúšj† rī pi Sādókē‡ rī pi be rī ímú kárakará 'í
 vúgá vūrā 'í ní rizú bātízīmū sēzú rī gé nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī,
 “Īmi adri'bée sū ĩnī tñj 'dī'bée, ā'di ĩngbē ĩmī mī ápázú Múngú vé jīkó
 úmvulésī ímúpi drīdrī 'dīlè rī gé sī nī? ⁸ Lē ĩmi 'okí tā lūúpi 'yozú kīnī,
 ĩmi újákí éšj ūnjikānyā agásí gí ní áyu. ⁹ Lē ĩmi rikí ūšūḡ ĩmī éšj agá 'dālè
 'yozú kīnī, 'Ābūrāmā§ rī ĩmivé étépi 'dīnī' ku. Á 'yo ĩmi ní, Múngú rī ícó
 írā nōri újā ízú úyú Ābūrāmā vé ni pi rú rá.* ¹⁰ Múngú 'í'dú ūbōlú peḡj ā
 úlá ugazú rī 'í drjgé gí, peḡj 'a'bée ū'a be múké ku rī pi ārevú céré ĩ uga
 vūgá, ĩ kōpi 'du ú'bé āci agá.

¹¹ “Ma rī ĩmi ní bātízīmū sē yīl sī lūzú kīnī, ĩmi újákí éšj ūnjikānyā agásí
 gí. 'Bo 'bá āzi rī ímú má vūdrī gé 'dī'dī, Īrivé āmbūgú ndē mávé rī rá,
 má ícó ĩrivé ngá pá gá 'duḡ bā ku. ĩri ímú bātízīmū rī sē Īndrī Uleteré rī
 sī, āzini āci sī. ¹² ĩri kōbj ngá ū'bízú ni be drjgé, ĩri ímú ívé ānyá ū'bī ānī.
 Ānyá rī vé fī,† ĩri dā írā agá, 'bí ní, ĩri zā ve āci sī, āci 'dīri ícó drāá ku.”

Sēkí Yēsū ní bātízīmū

(Mārākō 1:9-11; Lúkā 3:21-22)

¹³ Yēsū ní íngázú ímúzá āngū Gālīláyā vé rī gé 'dāásī, ĩri ní ímúzá
 Yūwánī vúgá Yáridénī gé nōlè, lē Yūwánī ā sē 'í ní bātízīmū. ¹⁴ 'Bo Yūwánī
 lē kōdō gāá ĩri ní bātízīmū sēgá sī. Yūwánī kīnī, “Mí tē ícó má ní bātízīmū
 sē nī, ngá mí ní ímúzá má vúgá 'yozú kīnī má sē mí ní bātízīmū rī ā'di?”

¹⁵ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Lē tā rī ā 'du 'i ngaá sū má ní 'yoó 'dīri tñj,
 ā'diātāsīyā Múngú lē 'bá 'dukí tā rī pi ārevú céré ngaá pīrj sū 'í ní lēé rī
 tñj.” Kúru Yūwánī ní ĩri ní bātízīmū rī sēzú.

¹⁶ Yūwánī kā Yēsū ní bātízīmū rī sēé, Yēsū ní ífūzú yīl rī agásī āmvé.
 Koro sá 'dāri gé, 'bū rī zj 'i kú mgbo, Īndrī Múngú vé rī ní ísízú ímúzá sū

3:3 3:3 Ísáyā 40:3 * 3:6 3:6 Bātízīmū: ĩri 'bá rī pi ní bātízīmū sē lūzú kīnī, kōpi újákí éšj ívé
 ūnjikānyā agásí gí, kōpi é'yīkí Múngú rī gí. † 3:7 3:7 Fārúšj: Fārúšj rī pi ngúlúmū Yāhūdj rī pi
 vé tāmbj Mósé vé rī ru'ba tñj rī pi. Kōpi 'dukí ĩndrī rī pi vé tā, āzini mālāyīkā rī pi vé tā 'bāá tā
 āmbūgú rú, kōpi é'yīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba gí rī pi gō íngá idri rú rá. 'Í lā Ĕzj 23:8. ‡ 3:7
 3:7 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū Yāhūdj rī pi vé tāmbj Mósé vé rī ru'ba tñj rī pi, 'bo kōpi é'yīkí
 ĩndrī rī pi vé tā kuyé, é'yīkí mālāyīkā rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi é'yīkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba
 gí rī pi gō íngá idri rú rá 'dīnī kuyé. 'Í lā Ĕzj 23:8. § 3:9 3:9 Ābūrāmā: Múngú zj Ābūrāmā rī
 kīnī, ā ku ívé 'bá 'bēḡj ásámvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muḡ āngū āzi ū'dí ní gé. Ābūrāmā rī
 é'bōpi Yāhūdj rī pi vé rī, tñj rī ílí élifū álu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísú tñj drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā
 'Ídōngará 12-25. * 3:9 3:9 Úyú Ābūrāmā vé ni pi: Múngú rī 'bá rī ā'yī adri pīrj tā ĩri ní 'oó pīrj
 rī sī, adri 'yozú kīnī ĩri ní adrii úyú Ābūrāmā vé rī sī ku. † 3:12 3:12 Ānyá rī vé fī, āzini 'bí ní:
 Ānyá rī vé fī, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō rī é'yī'ba gí rī pi, 'bí ní, ĩri 'bá Yēsū Kúrisitō rī é'yī'ba kuyé rī pi.

ámámũ tñj, úrízú ìri drìgé. ¹⁷ Kúru ú'dùkò ní ìkúzá 'bù gé 'dääsi 'yozú kñĩ, "Mvá 'dĩri mávé ni, á lē ìri lēlē, ma ìri sī āyĩkō sī."

4

Ádróko ù'bī Yēsũ ri

(Mārākō 1:12-13; Lúkã 4:1-13)

¹ Kúru Índrí Uleterē rī ní Yēsũ ri jízú mužú ásé agá āngũ ā'wí cínýáfā rú rī gé 'dāá, ādróko* ní ìri ù'bīzú. ² Yēsũ a'bi† 'i caá ùtúná pũkú sù ìníná pũkú sù, nya ngá āzi kuyé, èbĩrĩ fù ìri káyĩ. ³ Ádróko ní ìmúzá ìri ù'bīzú, 'yozú ìri ní kñĩ, "Mi dō Mvá Múngú vé ni, 'i 'yo írã anjĩ 'dĩ'bée ní, kòpi ā újákĩ ì ufuú pánga rú."

⁴ Yēsũ ní újázú ìri ní kñĩ, "Síkĩ Búkũ Múngú vé rī agá kñĩ, "Bá ícò adrii ìdri rú 'yéńá pánga sī ó'dùkùlè ku, 'bá rī adri ìdri rú ù'dùkò múké Múngú ní átá ìfúú 'i tì gé sī rī sī.' "

⁵ Kúru Ádróko ní Yēsũ ri jízú mužú kũrú uleterē Yērúsálémā vé rī gé 'dāá, ìri ní Yēsũ ri jízú tuzú Jó Múngú vé rī‡ drìgé uru 'dāá, ⁶ ìri ní 'yozú kñĩ, "Mi dō Mvá Múngú vé ni, 'i wa vùgá 'dāá, ā'diātāsiyā síkĩ Búkũ Múngú vé rī agá kñĩ,

" 'Múngú ri ívé mālāyĩkã rī pi ìpē

ímú mĩ ìzã ko rá,

kòpi mĩ ko ì drìgé uru 'dìgé,

mĩ sī rĩ mĩ pá írã rù' bá gá ku.' "

⁷ Yēsũ ní újázú ìri ní kñĩ, "Síkĩ kpá Búkũ Múngú vé rī agá kñĩ, 'Lē mĩ ù'bī Úpí Múngú mívé rī ku.' "

⁸ Ádróko rī gō kpá ìri jĩ tujú írã āco ni drìgé urugégé 'dāá, ìri ní āngũ 'bágú rī pi ní ruú vù drìgé nōgō rī pi i'dazú Yēsũ ní cére, āzini kòpívé ngá ùnyĩ be vù drìgé nōgō rī pi i'dazú ìri ní. ⁹ ìri ní 'yozú Yēsũ ní kñĩ, "Mí ùtĩ dō kũmũcí má èndrètĩ gé ma ìnjĩzú rá, ma ngá vù drìgé rī pi àrèvú sē cére mĩ ní."

¹⁰ Yēsũ ní 'yozú ìri ní kñĩ, "Sātánã,§ 'i dē mi má gārã gá 'dĩisĩ rá! Á'diātāsiyā síkĩ Búkũ Múngú vé rī agá kñĩ, 'Lē mĩ ìnjĩ 'yéńá Úpí Múngú mívé rī áyu, mĩ nga ìri ní èzĩ.' "

¹¹ Kúru Ádróko rī ní ìri kuzú, mālāyĩkã rī pi ní ìmúzá ìri ē ìzã kozú.

Yēsũ 'dó ú'dúkò múké rī ùlũú

(Mārākō 1:14-15; Lúkã 4:14-15)

¹² Yēsũ kã yĩ kñĩ 'bekĩ Yũwãní ri jó āngũ ù'yízú rī agá gĩ, ìri ní 'i újázú gōzú āngũ Gállíláyá vé rī gé 'dāá ùzi. ¹³ ìri ní füzú Názērètã agásĩ, 'dezú mužú adrizú Kãpãrãñũmã gá, ìnyinã yĩ bálálã rī ā gārã gá, āngũ

* **4:1** 4:1 Ádróko: Ádróko vé rú Sātánã 'i, ìri āmbúgu ìndrí ùnjĩ rī pi drìgé, gã tã Múngú vé ri 'dugá ngagá sī 'bù gé 'dalé. Múngú ìdró ádróko ri ìndrí ùnjĩ rī pi be 'bù gé 'dääsi ní. 'Í lã l'dangará 12:7-9. † **4:2** 4:2 A'bi: Sã āzi sī Yãhũdĩ rī pi rī i a'bi, nyakĩ ìnyá ku, kòpi ri èsĩ 'bã rizú Múngú ri zizú. **4:4** 4:4 Dètòrònómē 8:3 ‡ **4:5** 4:5 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéńá ãlukúta Yērúsálémã gá 'dāá. Atala rī pi 'yéńá ri rōbõñõ zã Jó rī agá 'dāá ní, sù tãimbĩ Mósé vé rī ní 'yoó rĩ tñj. Múngú ri dĩ Vürã Uletererē ri gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. **4:6** 4:6 Sãwũmã 9:11-12

4:7 4:7 Dètòrònómē 6:16 § **4:10** 4:10 Sātánã: Sātánã ri ádróko, ìri āmbúgu ìndrí ùnjĩ rī pi drìgé, gã tã Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ìdró ìri 'bù gé 'dääsi. 'Í lã l'dangará 12:7-9. **4:10** 4:10 Dètòrònómē 6:13

Jëbùlúná pi vé Náfátálí be rĩ gé, ¹⁴ tá nẹbĩ Ísáyá ní ọtụ 'yoó rĩ ã nga rĩ 'i fũú tị ni gé bēnĩ kīnĩ,

¹⁵ "Āngū Jëbùlúná vé rĩ, āngū Náfátálí vé rĩ,
lẹtị muzú ǎnĩ yīi bālālā rĩ gé rĩ, āngū yīi ǎmbúgú dīpī dīdī Yáridénĩ
vé rĩ ã gārā gá rĩ,
'bá adri' bá Yāhūdī rú ku āngū Gālíláyā vé rĩ agá rĩ pi,

¹⁶ āzini 'bá adri' bá ǎnīnǎ agá rĩ pi
ndreki ỳtúnǎ āngū ǎngbērēēpi uletere rĩ gí,
'bá drā ru' bá ruru rĩ pi
ndreki ỳtúnǎ āngū ǎngbērēēpi uletere rĩ gí."

¹⁷ 'Í' dózú sá 'dāri gé muzú drīdrī, Yēsū 'í' dō rii tị sēé muzú kīnĩ, "Lē ǎmĩ ỳjǎkĩ ẹsĩ, ǎ' diātāsīyā mǎlūngǎ 'bū vé rĩ ícá ǎnyinǎ gí."

*'Bá Yēsū ní 'í' dō zīi drīdrī ǎmú 'í' pámvú ũbīi rĩ pi
(Mārākō 1:16-20; Lúkǎ 5:1-11)*

¹⁸ Yēsū kǎ rii ẹcị yīi bālālā Gālíláyā vé rĩ ã gārā gá sī, ndre 'bá ǎrĩ, 'bá 'dī' bée ǎrĩtrō ẹdrīpī. 'Bá rĩ Sīmōnǎ ĩ ní zīi Pētēro pi ẹdrīpī ǎndērēyā be, kōpi ri ǎmbá 'be yīi bālālā rĩ agá, ǎ' diātāsīyā kōpi 'bá ri' bá 'b' 'be' bá ǎmbá sī ni pi. ¹⁹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "ǎmĩ ǎmúkĩ má pámvú ũbīi, ma sē ĩmĩ ǎmú 'bá ísē ǎjĩ má ní sū ǎmĩ ní 'b' 'beé rĩ tīnī." ²⁰ Koro kōpi ní ǎvé ǎmbá rĩ pi kuzú, kōpi ní 'dezú muzú Yēsū vúgá sī.

²¹ Yēsū kǎ 'i' útrú muzú drīdrī, ndre 'bá uruko ǎrĩ, kōpi ǎrĩtrō ẹdrīpī, 'bá rĩ Yōkóbū pi Yūwánĩ be, kōpi anjĩ Zēbēdáyō vé ni. Kōpi úríkĩ kuú kúlúmgbá agá 'dǎá ĩ ẹtẹpi Zēbēdáyō be trú, kōpi ri ǎvé ǎmbá a' dī. Yēsū ní kōpi zizú kīnĩ, "ǎmĩ ǎmúkĩ má vúgá nōó." ²² Koro kōpi ní kúlúmgbá rĩ kuzú, ĩ ẹtẹpi ri kuzú, kōpi ní 'dezú muzú Yēsū vúgá sī.

*Yēsū ǎdrĩ 'bá drā be rĩ pi
(Lúkǎ 6:17-19)*

²³ Yēsū ri ẹcị muzú āngū Gālíláyā vé rĩ agásĩ, ri 'bá rĩ pi ǎmbá kōpivé Jó Múngú ri Zizú rĩ pi* agásĩ, ri 'ú' dúkó múké mǎlūngǎ vé rĩ ũlúú muzú, āzini ri 'bá drā be ǎndiǎndĩ rĩ pi ǎdrĩ muzú 'bá rĩ pi ǎsámuvú gé sī. ²⁴ Yēsū vé tǎ ã kúbĩ kú muzú āngū Sírīyā vé rĩ agásĩ céré. 'Bá rĩ pi ní 'bá drā be ũnjĩ ũnjĩ rĩ pi ǎjizú ǎmúú ǎri vúgá nōlé, 'bá ri' bá drī cì' bá drā ũkpó ũkpó ní sī rĩ pi, 'bá ǎdrĩ ũnjĩ † ní fii kōpi drīgé rĩ pi, 'bá drā ní nyii kuú 'bélé' béle rĩ pi be, Yēsū ǎdrĩ kōpi rá. ²⁵ 'Bá kárakarǎ ǎngǎ' bá āngū Gālíláyā vé rĩ agá rĩ pi, kǎrú Dēkǎpólísĩ vé rĩ agá rĩ pi, Yērúsǎlémǎ agá rĩ pi, āngū Yūdáyā vé rĩ agá rĩ pi, āzini āngū Yáridénĩ vé ǎlésĩ rĩ agá rĩ pi ǎrēvú céré 'dekĩ muzú Yēsū vúgá sī.

5

*Yēsū ǎmbá 'bá rĩ pi ǎrā drīgé
(Lúkǎ 6:20-23)*

4:16 4:16 Ísáyá 9:1-2 * **4:23** 4:23 Jó Múngú ri Zizú rĩ: Yāhūdī rĩ pi vé Jó Múngú ri Zizú rĩ pi kárakarǎ kǎrú rĩ pi agásĩ ǎndiǎndĩ, kōpi ri ĩ úmú Búkú Múngú vé rĩ lǎ, āzini kōpi ri Múngú ri ǎnjĩ Ẹ'dú Sábátá vé rĩ gé. † **4:24** 4:24 ǎdrĩ ũnjĩ: ǎri ǎndúru mǎlǎyíkǎ Múngú vé rĩ pi vé āzi 'bū gé 'dǎá, nō tǎimbĩ Múngú vé rĩ, Sātǎnǎ ri kōpivé ǎmbúgú. Múngú ǎdrĩ kōpi 'bū gé 'dǎásĩ vúgá nōó, kōpi gókĩ ufuú ǎdrĩ ũnjĩ, kōpi ri 'bá rĩ pi ní ǎzǎngǎ sē vū drīgé nōgó. 'Í lǎ l' dangǎrá 12:7-9.

- 1 Yēsū kā 'bá b̄tríká rī pi ndree, ĩri ní 'dezú mužú ĩrá dr̄ígé 'dālē, ĩri ní úrízú vūgá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ūb̄'bá rī pi ní ímúzá ĩri vúgá nōlé. 2 Īri ní í'dózú kōpi ímbázú, ĩri ní 'yozú k̄nī,
- 3 "'Bá ేశ̄j 'bā'bee Múngú dr̄ígé rī pi, Múngú ri kōpi ní tākiri sē rá, ā'diātāsīyā kōpi fi mālūngā 'bū vé rī agá rá.
- 4 'Bá rī'bá ngo'bá ĩzāngā ĩzāngā rú rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā ĩ ímú kōpi ē ేశ̄j ūmī rá.
- 5 'Bá adri'bee tā be mādā rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā kōpi ímú ngá Múngú ní eziĵ rī ĩsú vū dr̄ígé nōgó rá.
- 6 'Bá ẹb̄ir̄i be, āzini úvá 'bā'bá tā p̄ir̄i 'ozú rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā tā p̄ir̄i kōpi ní lēē rī, kōpi ĩsú rá.
- 7 'Bá ేశ̄j be múké rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú ేశ̄j múké 'bā kōpi ní rá.
- 8 'Bá ేశ̄j be ule rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā kōpi ímú Múngú ri ndre rá.
- 9 'Bá tākiri ĩj̄j' 'bá rī pi āsámvú gé rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ímú kōpi zī anji ívé ni.
- 10 'Bá ĩ ní ọc̄ųú ĩzāngā nyaá tā p̄ir̄i ā tā sī rī pi, kōpi tākiri ĩsú rá, ā'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rī adri kōpivé ni.
- 11 "Īmi 'bá ĩ ní rii u'daá, ĩ ní rii ọc̄ųú ĩzāngā nyaá, āzini ĩ ní rii ūnjō ńl̄i ĩmi dr̄ígé má tā sī rī pi, ĩmi tākiri ĩsú rá. 12 Īmi únjíkí, ĩmi adrikí āyīkō sī, ā'diātāsīyā āndēma āmbúgú ĩmi ūfēzú rī, ĩri ĩmi tē 'bū gé 'dāá'dā. Nẹb̄i ọt̄ú ĩmi sī dr̄id̄r̄i rī pi, ọc̄ųkí nyo kōpi ĩzāngā nyaá sū ĩmi ní nyaá 'd̄iri t̄ini.

'Bá Yēsū ā pámvú ūb̄'bá rī pi adrikí sū ẹ'yí t̄ini āzini ūt̄úná t̄ini (Mārākō 9:50; Lúkā 14:34-35)

13 "Īmi adrikí sū ẹ'yí t̄ini vū dr̄ígé nōgó. 'Bo ẹ'yí rī vé s̄i asuúpi asuasú rī ícá dō ālákála gí, ĩ ícó gō ĩri úde, ā asu rī asuasú íngóni? Gō adrii múké ngá á'dízú ānī ku, ĩ 'du dā vūgá, 'bá rī pi utu pá sī."

14 "Īmi adrikí sū ūt̄úná riipi āngū ĩngb̄er̄ēpi vū dr̄ígé nōgó rī t̄ini. Kūrú ĩ ní s̄i āngá dr̄ígé rī, ĩri ĩndré ku āngū ule gá. 15 'Bá āzi ícó lāmbā 'yūú ūdri ūp̄iĵ dr̄i ní gé cí ku, ĩri lāmbā rī 'bā mísá dr̄ígé, ĩri āngū ĩngb̄er̄ē ku uleterē 'bá rī pi ní jó agá 'dāá. 16 Lē kpá ĩmivé āci ā d̄i d̄i 'bá rī pi ẹndr̄et̄i gé, kōpi ā ndrekí rí tā múké ĩmi ní 'oó rī, kōpi ē íngúkí rí ĩmi ẹt̄ep̄i 'bū gé rī ānī.

Tāimb̄i Mósē vé rī

17 "Lē ĩmi rikí ūs̄ųú 'yozú k̄nī má ímú tāimb̄i Mósē vé rī f̄uĵ dr̄āá 'd̄ini ku, dōku má ímú tā nẹb̄i rī pi ní s̄i rī f̄uĵ dr̄āá 'd̄ini ku, má ímú ĩmi ní tā rī vé íf̄fi ūlūú. 18 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'd̄ini, tā ā f̄i tāimb̄i rī vé ĩ ní s̄i rī ícó āv̄i ālun̄áni ku, c̄imgbá cazú 'bū pi ní áf̄izú vū be rī gé, tā ĩ ní s̄i tāimb̄i rī agá rī pi ār̄evú céré ímú ĩ nga rá. 19 'Bá tāimb̄i ĩ ní ndree kúú mādāngā rī n̄óopi, gōopi 'bá rī pi ímbápi tā ālu ālu 'd̄iri 'duúpi ngaápi rī, ĩ ímú ĩri ndre ku mādāngā mālūngā 'bū vé rī gé 'dāá, 'bo 'bá tā ĩ ní eziĵ rī 'duúpi ngaápi rá rī, ĩ ímú ĩri 'du 'bā āmbúgú mālūngā 'bū vé rī gé 'dāá. 20 Lē ĩmi 'duki tāimb̄i Múngú vé rī ngaá p̄ir̄i, ā ndē Fār̄ųs̄i rī pi ní rii 'duú ngaá rī rá, āzini ā ndē 'bá tāimb̄i ímbá'bá rī pi ní rii 'duú ngaá rī rá. Īmi 'okí dō 'd̄ini ku, á sō ūyō, ĩmi ícókí fií mālūngā 'bū vé rī agá 'dāá ku.

Yēsũ ímbá 'a vengará vé tã

²¹ “Ími yíkí rá, 'yokí 'bá ìnógòsì 'dã'bée ní kìnì, 'Lē mí 'dì 'bá ku, 'bá rĩ 'dì dō 'bá, ì Ìrì ìrĩṅá rá.’ ²² ‘Bo á 'yo ìmi ní 'dínì, 'bá rĩ ē ẹsì ve dō ẹdrìpì ní, ì 'bá 'dìrì ìrĩṅá rá. 'Bá rĩ 'da dō ẹdrìpì rì, átá dō átángá ùnjí Ìrì ní, ì 'bá 'dìrì jì 'bá tã lì' 'bá rì pì* ẹndrètì gé. 'Bo 'bá rĩ 'yo dō, 'Mí azakaza rú!’ ì 'bá 'dìrì 'dù 'be ǎcí vezú ǎní ùdũ ǎkó rĩ† agá.

²³ “Kúru mi dō rì fěfě jì sē Múngú ní vūrā rōbōṅṅò zázú rĩ‡ gé 'dǎá, 'í mụ dō ígá mí ẹsì agá 'dǎá, mí 'o mí ẹdrìpì rì ùnjí, ²⁴ 'í ku fěfě mí ní lée jìjì sēé Múngú ní rì kú vūrā rōbōṅṅò zázú rĩ gé 'dǎá, drìdrì ní, ìmi údékí ìmi ǎsámví mí ẹdrìpì be rĩ ùgbále, kúru 'í gō rì mụy fěfě mí ní lée sēé Múngú ní rĩ sēé ndō.

²⁵ “‘Bá ǎzi lē dō mi tōó, lē dō mi jìjì jó ì ní tã lizú rĩ agá, ìmi kádō ríi mụy Ìrì be lètì gé 'dìgé, ìmi údékí ìmivé tã ìmi ǎsámví gé Ìrì be rĩ mbēlējā, 'í 'o dō 'dínì kuyé, 'bá mí tóópì rĩ, Ìrì mí jì pá tu 'bá tã lìpì rì ẹndrètì gé, 'bá tã lìpì rì mí sē ùgalaku drìgè, ùgalaku rì mi jì 'be jó ǎngù ù'yìzú rĩ agá.

²⁶ Ádarú á 'yo ìmi ní 'dínì, 'dùkí dō mi 'beé jó ǎngù ù'yìzú rĩ agá 'dǎá gí, mí ìfù ǎmvé ku, mí ngá ì ní lìjì mí drìgè rĩ ùfě ùgbále ká, mí ìbì ìfù ǎmvé ndō.

Yēsũ ímbá ọwũ vé tã

²⁷ “Ími yíkí rá tǎìmbì rĩ kìnì, 'Lē mí 'bǎ ọwũ ku.’ ²⁸ ‘Bo á 'yo ìmi ní 'dínì, 'bá rĩ ndre dō ùkú mụzú gbíìgbíì, 'bá 'dìrì ẹsì agá 'dǎá 'bǎ ọwũ gí. ²⁹ Mívé mị drì ẹndépì gé rĩ sē dō mi fíi ùnjíkányā 'oó nì, lē mí ìnjé Ìrì 'beé 'dìisì ǎmvé. 'Í nje dō ìgélé ǎzi mí rù' 'bá gá rĩ 'beé vùgá, Ìrì múké, ndē mí ní fizú mí rù' 'bá be ngì ǎcí vezú ǎní ùdũ ǎkó rĩ agá 'dǎá rĩ. ³⁰ Mívé drì ẹndépì sē dō mi fíi ùnjíkányā 'oó nì, lē mí lì Ìrì 'beé 'dìisì rá. 'Í lì dō ìgélé ǎzi mí rù' 'bá gá rĩ 'beé vùgá, Ìrì múké, ùnjì ní mí ní fizú mí rù' 'bá be ngì ǎcí vezú ǎní ùdũ ǎkó rĩ agá 'dǎá rĩ.

Ayìngará ágó pì vé ùkú be rĩ

(Mátáyo 19:9; Mārákò 10:11-12; Lúkà 16:18)

³¹ “Ími yíkí rá tǎìmbì Mósē vé rĩ kìnì, “Bá rĩ dro dō ívé ùkú, lē ǎ sí kòkòbì sēé ùkú rĩ drìgè Ìrì drozú ǎní.’ ³² ‘Bo á lē 'yoó ìmi ní 'dínì, 'bá rĩ dro dō ívé ùkú gí, 'dìrì lù ùkú rĩ ní lètì ọwũ 'bázú ní. Ùkú rĩ adri dō ágó ǎzi be ká, 'bá rĩ ìbì ùkú rĩ dro ndō, 'bá ùkú 'dìrì jeépì rĩ, 'bǎ 'dìrì 'bǎ ọwũ 'bá ǎzi vé ùkú sī.

Yēsũ ímbá ùyō vé tã

³³ “Ími yíkí kpá rá 'yokí 'bá ìnógòsì rĩ pì ní kìnì, 'Mí sō dō ùyō, lē mí ñō ùyō mí ní sōó rĩ ku, ùyō mí ní sōó Úpì ẹndrètì gé rĩ, lē mí 'dù tã ní ngaángá. ³⁴ ‘Bo á 'yo ìmi ní 'dínì, lē ìmi sòkí ùyō ku. Lē ìmi ríkí 'bù ǎ rù

5:21 5:21 Wùngará 20:13; Dětòrònómē 5:17 * **5:22** 5:22 'Bá tã lì' 'bá rì pì: Átálágú ǎmbúgú rĩ, atala atala rì pì drìgè rì pì, drìkoma rì pì, kòpì rì ì úmú tã Yáhùdì rì pì vé rì lì. † **5:22** 5:22 ǎcí vezú ǎní ùdũ ǎkó rĩ: Múngú rì úmvúlésì 'bá 'í ẹ'yì' 'bá ku rì pì 'dù 'ú' bé ǎcí 'dìrì agá. 'Í lǎ 'l'dángará 20:7-15. ‡ **5:23** 5:23 Vūrā rōbōṅṅò zázú rĩ: Vūrā rōbōṅṅò zázú ní anigé jó Múngú vé rĩ ǎ bóro gá 'dǎá, átálágú rĩ rì rōbōṅṅò zǎ ǎní Múngú ní 'bá rì pì trüzú ívé ùnjíkányā agásì. Vūrā ẹjìngürú zázú ní anigé Vūrā Uleterè rì gé jó Múngú vé rĩ agá 'dǎá, átálágú rì rì ẹjìngürú zǎ ǎní Múngú ní ù'bùtìṅá sì, ǎzini ùndrējá sì sǎ Múngú rì zìzú rì gé.

5:27 5:27 Wùngará 20:14; Dětòrònómē 5:18 **5:31** 5:31 Dětòrònómē 24:1

édj̄ ũyō sōzú ānī ku, ā'diātāsīyā 'bū rī lúpá Múngú vé ni, ³⁵ dōku ĩmi rikí vū ā rú édj̄ ũyō sōzú ānī ku, ā'diātāsīyā vū rī Múngú vé ni, ĩri pá 'bā ānī, dōku ĩmi rikí Yēřūsālēmā ā rú édj̄ ũyō sōzú ānī ku, ā'diātāsīyā ĩri kūrú 'Bágú āmbúgú rī vé ni. ³⁶ Lē mī ri mī dr̄j̄ édj̄ ũyō sōzú ānī ku, ā'diātāsīyā mī ícō mī dr̄j̄ 'bí új̄á ícá imve dōku ĩnī ku. ³⁷ Tā mī ní új̄á rī, ĩri dō ē, ā adri ē, dō kuyé, ā adri kuyé. Tā rī dō ũ'dū be túngú, tā 'dīri íbī íngá ādróko vúgálésī.

'Bá rī 'o dō mi ũnjí, ā 'okí ĩri ũnjí ku
(Lúkā 6:29-30)

³⁸ "Īmi yíkí rá ótú 'yokí kīnī, "Bā āzi sō dō mī m̄j̄ ofuú, 'bā āzi ri kpá ĩri ē m̄j̄ sō ofu rá, 'bā āzi kpu dō mī s̄j̄, 'bā āzi ri kpá ĩri ē s̄j̄ kpu rá." ³⁹ 'Bo á 'yo ĩmi ní 'dīnī, 'bá rī 'o dō mi ũnjí, ā 'okí ĩri ũnjí s̄j̄ ĩri ní mī 'oó rī t̄n̄j̄ ku. 'Bá rī sa dō mī gbángírí dr̄j̄ ěndépj̄ gé rī, lē mī új̄á kpá mī gbángírí dr̄j̄ ĩj̄j̄ gé rī ā sa. ⁴⁰ 'Bá āzi lē dō mi j̄j̄ muú 'bá tā l̄j̄ 'bá rī pi ěndr̄t̄j̄ gé, 'í 'd̄u rī mívé bōngó ágá vé rī, lē mī sé kpá ĩri ní mívé bōngó akoó r̄j̄k̄ú rī ĩndī. ⁴¹ 'Bá āzi si dō mī ũkpō sī, kīnī mī j̄i 'i máyīlī ālu, lē mī j̄i ĩri caá máyīlī* ĩr̄j̄. ⁴² 'Bá āzi z̄j̄ dō ngá mī t̄j̄ gé, lē mī sé ĩri ní ngá ĩri ní z̄j̄ rī, 'bá āzi lē dō ngá é'ȳj̄ mī vúgá, lē mī uga ĩri ní ngá rī ku.

Lē mī lē arī'ba mívé rī pi lēlē
(Lúkā 6:27-28, 32-36)

⁴³ "Īmi yíkí ándúrú rá kīnī, "Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī lēlē, āzini lē mī ndre mívé arī'ba rī pi ũnjí." ⁴⁴ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīnī, lē ĩmi lēkí arī'ba ĩmívé rī pi lēlē, 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rī pi, lē ĩmi z̄j̄k̄i k̄ōpi ní Múngú rī. ⁴⁵ Īmi 'okí dō tā rī 'dīnī, ĩri lū 'yozú kīnī ádarú ĩmi anj̄i 'bá Ētép̄j̄ Múngú 'bū gé rī vé ni. Múngú rī ũt̄j̄ sē ka 'bá múké rī pi ní, āzini 'bá ũnjí rī pi ní ĩndī, āzini ĩri ȳj̄j̄gō sē 'd̄j̄ 'bá tā 'o'bá p̄j̄r̄j̄ rī pi ní, āzini 'bá tā 'o'bá ũnjí rī pi ní ĩndī. ⁴⁶ 'Í rī dō 'yéná 'bá mī lē'bá rī pi lēé áyu, mī nyo ícō tā múké ĩs̄j̄ú ānī rá? 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'd̄u' 'bá rī pi* lēkí kpá 'bá ĩ lē'bá rī pi lēlē ĩndī. ⁴⁷ Mī dō 'yéná ri mōdó sē mī édr̄j̄p̄j̄j̄ ní, tā múké mī ní ĩs̄j̄ú 'a ní gé 'd̄j̄gē rī ā'di? Pāgánō rī pi 'okí nyo tā s̄j̄j̄ú 'dīri t̄n̄j̄ ku? ⁴⁸ Sā céré sī, lē ĩmi 'okí tā p̄j̄r̄j̄, s̄j̄ s̄ā céré sī ĩmi Ētép̄j̄ 'bū gé rī ní tā 'oó p̄j̄r̄j̄ rī t̄n̄j̄."

6

Yēsū kīnī ā sēkí ngá 'bá ngá ākō rī pi ní

¹ "Lē ĩmi ndrekí múké, ĩmi dō ri tā múké 'o, tā ĩmi ní 'oó rī, lē ĩmi rikí 'oó 'bá rī pi ěndr̄t̄j̄ gé andrekelemgbe k̄ōpi ā ndrekí rī 'yozú kīnī, ĩmi rī tā múké 'o 'dīnī ku. Īmi 'okí dō 'dīnī, ĩmi ícókí ngá ĩmi Ētép̄j̄ ní úmvúlésī lēé sēé ĩmi ní 'bū gé 'dāá rī ĩs̄j̄ú ku.

² "Mī dō ri ngá sē 'bá ngá ākō rī pi ní, lē mī ri tā ní áyú mužú 'bá rī pi ní s̄j̄ 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be p̄j̄r̄j̄ ri' 'bá ngá ĩ ní sēé 'bá ngá ākō rī pi ní rī ā tā áyú' 'bá Jó Múngú ri Z̄j̄z̄ú rī pi agásī, āzini lét̄j̄ dr̄j̄gē sī, 'bá rī pi ē íngúkí

§ **5:36** Lē mī ri mī dr̄j̄ édj̄ ũyō sōzú ānī ku: 'Bá ũřuk̄o' bée vé mērē ágá, k̄ōpi 'd̄j̄k̄i dr̄j̄ vé tā 'bāá āmbúgú ũyō sōzú ānī. **5:38** 5:38 W̄j̄ngárá 21:24; Lēv̄j̄t̄k̄ā 24:20; Dētōrōnómē 19:21 * **5:41** 5:41 Máyīlī: 'Bá ri ícō ěč̄ tu ca máyīlī na s̄ā ālu ágá. **5:43** 5:43 Lēv̄j̄t̄k̄ā 19:18 † **5:46** 5:46 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'd̄u' 'bá rī pi: 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'd̄u' 'bá rī pi, k̄ōpi Yāhūd̄j̄ ri' 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'd̄u' 'bá 'bágú āmbúgú Rómā vé rī ní rī. K̄ōpi ri mūfēngā rī u'd̄u' āmbúgú 'bágú rī ní 'yoó k̄ōpi ā u'd̄j̄k̄i rī ndē.

rí ĩ ānī rī pi tīnī ku. Ádarú á lē lūū ĩmi ní 'dīni, ngá 'yéṅá kōpi ní ĩsú rī, ĩri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ³ 'Bo mi dō ri ngá sē 'bá ngá ākó rī pi ní, lē 'bá āzi ā nī ngá mí ní sēē rī vé tā ku. ⁴ Lē mī sē ngá rī kīri, 'bá āzi ā nī tā ni ku. Kúru mí Ẹtẹpi riipi tā ĩ ní 'oó kīri rī ndreépi rī, ĩri mi ũfē rá.

Múngú ri zingára

⁵ "Īmi kádō rií Múngú ri zīi, lē ĩmi adriki sū 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be piṛi rī pi tīnī ku, kōpi lēkí rií pá tuú uru sī Múngú ri zīi Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī, āzini lētī drīgē sī, 'bá rī pi ē íngúkí rī ĩ ānī bēnī. Ádarú á lē lūū ĩmi ní 'dīni, Ngá 'yéṅá kōpi ní ĩsú rī, ĩri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ⁶ Mī dō ri Múngú ri zī, lē mī fi jó agá, mī ũpī kẹtī rī cī, 'í zī mī Ẹtẹpi ĩ ní rú 'bá ni ndreé ku rī, kúru mí Ẹtẹpi riipi tā ĩ ní 'oó kīri rī vé tā nīipi céré rī, ĩri mi ũfē rá. ⁷ Īmi kádō rií Múngú ri zīi, lē ĩmi rikí átángá ífífi ākó ni pi ẹndīi zīi múzú dīi dīi sū 'bá Múngú ri nī 'bá kuyé rī pi tīnī ku, kōpi ũsūkí Múngú ri ícó ívé átángá ĩ ní átá kárákará 'dī'bée yī rá. ⁸ Lē ĩmi adriki sū kōpi tīnī ku, ā'diātāsīyā tā ĩmi lēē zīi rī, ĩmi Ẹtẹpi nī ínógósí gí.

⁹ "Īmi lēkí dō Múngú ri zīi, ĩmi zīkí 'dīni,

" "Bávé Ẹtẹpi 'bū gé rī,
rú mívé rī ē ĩnīkí ĩnīnī.

¹⁰ Lē mālūngā mívé rī ē ímú ĩyí,

lē ā ngakí tā mī ẹsī ní lēē rī
vū drīgē nōgó sū 'bū gé 'dīlé rī tīnī.

¹¹ 'Í sē 'bá ní ānyāngā ẹ'dú āndrū rī gé.

¹² 'Í trū 'bā ũnjikānyā 'bá ní 'oó rī agásī rá,
sū 'bá ní 'bá 'bā 'o'bá ũnjī rī pi trūū rī tīnī.

¹³ Lē mī sē tā ũnjī ā ũ'bī 'bá ku, lē mī pa 'bā ādróko drīgē sī rá.*

¹⁴ Ā'diātāsīyā ĩmi trūkí dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjī rī pi rá, ĩmi Ẹtẹpi 'bū gé rī kpá ĩmi trū rá. ¹⁵ 'Bo ĩmi trūkí dō 'bá ĩmi 'o'bá ũnjī rī pi ku, ĩmi Ẹtẹpi 'bū gé rī trū kpá ĩmi ku.

Yēsū ímbá 'bá rī pi ínyá a'bingára vé tā sī

¹⁶ "Īmi dō ri ĩmi a'bi ngá nyanya sī, lē ĩmi rikí adrii ízāngā sī sū 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be piṛi rī pi tīnī ku, kōpi ri adri ku ízāngā ízāngā rú, 'bá rī pi ā ndrekí rī 'yozú kīnī ĩ ri ānyāngā a'bi. Ádarú á lē lūū ĩmi ní 'dīni, ngá 'yéṅá kōpi ní ĩsú rī, ĩri tā 'bá rī pi ní kōpi íngúzú 'dāri. ¹⁷ 'Bo mi dō ri mī a'bi ngá nyangará sī, lē mī inga mī drī'bí ínganga, mī ũjī mī ẹndretī yīi sī, ¹⁸ 'bá rī pi ā nīkí rī 'yozú kīnī mī ri mī a'bi ngá nyangará sī 'dīni ku. 'Bo 'yéṅá mí Ẹtẹpi riipi tā ĩ ní ũzūzū rī vé tā nīipi céré rī, ĩri mi ũfē rá.

Ā'bú 'bū gé 'dāá rī vé tā

(Lūkā 12:33-34)

¹⁹ "Lē ĩmi rikí ā'bú 'bāá kuú ĩmi ní vū drīgē nōgó ku, vū drīgē nōgó, ĩjīrīkó ri ngá mbembe, ngá ri ẏdrīdrī, ẏgú 'bá ri ngá ẏgúgū. ²⁰ Lē ĩmi 'bākí ĩmi ní ngá múké rī pi kú 'bū gé 'dāá, vūrā ĩjīrīkó ní ngá izazú ku, ngá ní

* **6:13** 6:13 Búkū Mátáyo vé ĩ ní sīi Gīrīkī tī sī rī pi urukọ agá, sīkí kpá, "mālūngā rī, ũkpō rī, āzini íngúngará rī ĩri mívé ni, ā adri múzú 'dání'dání rī rá. Āmīnā."

údrizú ku, ũgú'ba ní ngá ũgúzu ku rĩ gé 'dáá. ²¹ Ā'diātāsīyā mi mĩ ẹsị 'bā ku vūrā mí ní mívé ā'bu 'bāzú rĩ drĩgé.

(Lúkā 11:34-36)

²² “Mị ri lāmbā rụ'ba nōri vé ni. Mị mị dō múké, ịri sē tā mị rụ'ba gá rĩ pi cére adri múké. ²³ Mị mị dō ũnjí, ịri sē mị rụ'ba ri cére adri ịnịná agá. Mị újá dō mi ríí tã ịnịná vé ni 'oó, tā mívé rĩ gō adri ịnjikānyākānyā.

(Lúkā 16:13)

²⁴ “Bā ālu ícọ ẹzị ngáá 'bá ịrị pi ní ku. Sā āzi sī, ịri āzi rĩ gā sī, ịri āzi rĩ lēlē, dōku ịri ẹzị nga āzi rĩ ní, ịri āzi rĩ idede. Mị dō ri ẹzị nga Múngú ní, lē mị 'bā ẹsị āmbúgú mǔfēngā drĩgé ku.

Lē ịmi ríkí ịmi ịsụú drāá tā sī ku

(Lúkā 12:22-31)

²⁵ “Kúru á lē 'yoó ịmi ní 'dini, lē ịmi ríkí ịmi ịsụú drāá rụ'ba nōri vé tā sī ku. Ānyāngā vé tā, ngá mvuúmvu rĩ vé tā, āzini bōngó súusu rĩ vé tā, ịmi ríkí ịmi ịsụú drāá ānị ku. Ịmi kádō ịsụú, ídri vé tā ndē nyo ānyāngā 'bá ní ríí nyaá rĩ kuyé? Rụ'ba 'bávé rĩ ndē nyo bōngó 'bá ní ríí suú 'bá rụ'ba gá rĩ kuyé? ²⁶ Ịmi ndrekí drĩ ārińá unga 'bá ụrụ 'dī'bee ká, kọpi 'ākí ọmvú ku, dōku kọpi ịkūnākí ānyāngā ku, dōku kọpi 'bākí ānyāngā ịrā agá ku. Ịmi Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ ri kọpi ní ānyāngā sē nī. Múngú mǐlẹ gá 'dáá, ịmivé tā ndē ārińá rĩ pi vé rĩ rá, ịri ngá ịmi ní lēé rĩ sē ịmi ní rá. ²⁷ Ịmi dō ri ịmi ịsụú drā tā sī sụ 'dīri tịni, ịmi nyo ícọ adri ca lókí be ācọ rá?

²⁸ “Ngá ịmi ní rizú ịmi ịsụzú drāzú bōngó ā tā sī rĩ ā'di? Ịmi ndrekí drĩ peṭi ā fū ásé agá 'dī'bee ká. Kọpi ngakí ẹzị ku, dōku kọpi údéki bōngó ku. ²⁹ 'Bo á lē 'yoó ịmi ní 'dini, 'bāgú Sōlōmónā ri ọtụ bōngó ũnyī be ni suú, bōngó ịri ní suú rĩ vé ũnyī ndē fū rĩ pi vé rĩ kuyé. ³⁰ Múngú ri dō peṭi ā fū zoopi āndrū, drū ịri ụnyú rá rĩ pi ā tā mba rá píri, Múngú ícọ nyo ịmi ní bōngó sēé suú ku? Ẹ'yińgárá ịmivé rĩ mādāńá. ³¹ Kúru lē ịmi ríkí ịmi ịsụú drāá 'yozú kíní, “Bā ā'di nya?” dōku “Bā ā'di mvu?” dōku “Bā ā'di su yā 'dini ku?” ³² Pāgánō rĩ pi ri tā 'dī'bee 'o nī. Ịmi Ẹtẹpi 'bụ gé rĩ nị ngá ịmi ní lēé rĩ pi ārēvú cére gí. ³³ Drĩdrĩ nī, lē ịmi 'bākí ẹsị cére rizú mālūngā Múngú vé rĩ vé ẹzị ngazú, lē ịmi 'okí tā pịri, ngá ịmi ní lēé rĩ pi, Múngú ri ícọ sē ịmi ní rá. ³⁴ Lē ịmi ríkí ịmi ịsụú drāá tā drū vé rĩ sī ku, tā drū vé rĩ, ịri 'i nga drū. Ụ'dụ ālu ālu ri ívé izāngā be.

7

Ā lịkí 'bá āzi vé tā ũnjí ku

(Lúkā 6:37-38, 41-42)

¹ “Ā lịkí 'bá āzi vé tā 'yozú kíní ịri ũnjí ku, Múngú ā lị rĩ mívé tā ũnjí ku. ² Ā'diātāsīyā ịmi lịkí dō 'bá ụrụkọ'bee vé tā 'yozú kíní kọpi ũnjí, Múngú ri kpá ịmivé tā lị ũnjí, sụ ịmi ní kọpivé tā lị 'yoó kíní kọpi ũnjí rĩ tịni. Tā ịmi ní 'oó 'bá ụrụkọ'bee ní rĩ, Múngú ri kpá 'o ịmi ní sụ ịmi ní 'oó kọpi ní rĩ tịni.

³ “Mị ngá mādāńá 'deepi mí ọgúpí mị gé rĩ ndre rá píri, 'bo ngá 'deepi mí mị gé usegúgú 'dīri, 'í ndre ku āsị? ⁴ Mị ícọ 'yo 'í lē ngá mādāńá 'deepi mí ọgúpí mị gé 'dīri ịpēé rá, 'bo mí ícọ ngá usegúgú 'deepi mí mị gé 'dīri ịpēé ku āsị? ⁵ Mị 'bá mị 'bāapi kú tā be pịri 'dīri, lē mị ịpē ngá usegúgú

'deépi mí mị gé 'dĩri ũgbále, mî ndre rí āngũ uletere, mí íbì rí ngá mādānjá 'deépi mí ógúpì mị gé 'dĩri Ìpéé ndō.

⁶ "Ngá múké ĩ ní lée sée Múngú ní rī, ā sēkī 'bá adri'bée sū ũcógú tịjị rī pi ní ku. Māyākā ógú' 'bá ógú'ogū ājē be āmbúgú ĩ ní zịjị pālì rī pi,* ā sēkī 'bá adri'bée sū Ìgá tịjị rī pi ní ku, ĩmī sēkī dō 'bá sū 'dĩ'bée tịjị rī pi ní, kòpì utu ìnị pá sī, kòpì gō ĩmī nya drī ni gé kpāā.

'Í zị, 'í ndā, 'í ga kẹtị rī
(Lúkā 11:9-13)

⁷ "Īmī zịkì, ĩ sē ĩmī ní rá, ĩmī ndākì, ĩmī ìsụ rá, ĩmī gākì kẹtị rī, ĩ zị ĩmī ní rá. ⁸ 'Bá rī zị dō ngá, ĩ sē ĩrī ní rá. 'Bá rī ndā dō ngá, ĩrī ìsụ rá. 'Bá rī ga dō kẹtị rī, ĩ zị ĩrī ní rá.

⁹ "Īmī āsámvú gé 'dīgé, mívé mváná zị dō pánga mí tị gé, mī nyo ícò ĩrī ní ìrā sē áyú rá? ¹⁰ Dōku zị dō 'bì, mī ícò ĩrī ní ìnị sē áyú rá? ¹¹ Īmī 'bá adri'bée ũnjikānyā be 'dĩ'bée, ĩmī dō ícò ngá múké sē ĩmívé anjīnā rī pi ní fēfē rú rá pírì, kúru ĩmī Ètẹpì 'bū gé rī ícò nyo ngá múké sē fēfē rú 'bá ngá zị' 'bá 'í vúgá rī pi ní ku? ¹² Lē ĩmī 'okì 'bá rī pi múké, sū ĩmī ní lée 'bá rī pi ā 'okì ĩmī múké rī tịjị. Tāĩmbì Mósē vé rī, āzini tā nẹbì rī pi ní sī rī vé ífifi adriipi 'dĩ.

Kẹtị mādānjá rī
(Lúkā 13:24)

¹³ "Lē ĩmī fíkì kẹtị mādānjá rī agāsì. Ā'diātāsīyā kẹtị ẹpì rī, āzini lẹtị ẹpì rī, ĩrī 'bá rī jì fì drāngará agá, 'bá kárakarà pi fì mụzú 'a ní gé sī nī. ¹⁴ 'Bo kẹtị mādānjá rī, āzini lẹtị ure rī, 'bá rī mụ ānì ídringará ìsụ, 'bá kínikiniñá ní pi 'yéná fì idri rī ìsụ nī.

Ī pẹtị rī nị áamá ĩrívé ũ'a sī
(Lúkā 6:43-45)

¹⁵ "Lē ĩmī adrikì mị be kọwụ nẹbì ũnjó rú 'dĩ'bée sī. Kòpì rī ĩ 'bā adri sū kābīlō Ìdríkídri rī tịjị, 'bo ẹsị gélésì, kòpì ìndrékì sū ārākīla āngū ũndīpi kpélékpélé rī tịjị. ¹⁶ Mī kòpì nị áamá tā kòpì ní 'oó rī sī, sū mī ní pẹtị rī pi nị áamá ĩvé ũ'a sī rī tịjị. 'Bá rī pi nyo ícò ũ'a vinyọ vé rī, dōku fīgī vé rī ũtị pẹtị ũcékúcé be rī sígé rá? ¹⁷ Pẹtị múké rī, ũ'a ní rī adri múké, 'bo pẹtị ũnjì rī, ũ'a ní rī adri ũnjì. ¹⁸ Pẹtị múké rī ícò 'aá ũ'a be ũnjì ku, āzini pẹtị ũnjì rī ícò 'aá ũ'a be múké ku. ¹⁹ Pẹtị 'aápi múké ku rī, ĩ ĩrī ga í'dé vúgá, ĩ 'dụ 'be ācì agá. ²⁰ Ī pẹtị rī nị áamá ũ'a ĩrívé rī sī, kúru ĩ 'bá ũnjó rú rī pi nị áamá tā kòpì ní 'oó rī sī.

Yēsū gā 'bá ívé tā 'dụ' 'bá nga' 'bá ku rī pi sī
(Lúkā 13:26-27)

²¹ "'Bá rī' 'bá ma zị' 'bá tị sī 'Úpì, Úpì,' 'dĩ'bée āsámvú gé, ụrụkọ'bée ícókì fíi mālūngā 'bū vé rī agá ku, 'yéná 'bá rī' 'bá tā má Ètẹpì 'bū gé rī ní lée ā 'dụkì ngāá rī 'dụ' 'bá nga' 'bá rá rī pi ícò fì 'bū gé 'dāā nī. ²² Ụ'dụ ĩ ní ìmụzú tā ìjuzú 'dāri sī, 'bá kárakarà pi ma zị, 'Úpì, Úpì, 'bá ũlúkì nyo ụ'dụkọ múké rī mī rụ sī kuyé? Āzini 'bá údrókì nyo ìndrì ũnjì rī pi mī rụ sī kuyé? Āzini

* **7:6** 7:6 Māyākā ógú' 'bá ógú'ogū ājē be āmbúgú ĩ ní zịjị pālì rī pi: Pālì ìndrè sū ìrā ógúpì ógú'ogū ũnyì be ājē be āmbúgú rī tịjị. Titíríró rī kòpì údé ní ívé kókò'bō agá.

'bá 'okí nyo tā āyāzū āyāyā ni ũkpō mívé rī sī kuyé?' ²³ Kúru ma ímụ 'yo kòpì ní, 'Á nī ìmi kuyé. Ìmi 'bá tā 'o'bá ũnjí 'dī'bée, ìmi dèkí ìmi 'dīísí rá!'

'Bá ịrị jó sị' bá rị pi

(Lúkà 6:47-49)

²⁴ "Bá tā mávé rī yìpi rá, āzini tā ni 'duṣpì ngaápi rá rī, adri sū 'bá úmī be, jó sīpi ndụṣú ni ā'bāápi ũkpó ũkpó írá sī rī tịni. ²⁵ Yìgò 'dì àmbúgú, yī tị jó rī ìmùlùú, ùlì vj jó rī, 'bo jó rī ári kuyé, ā'diātāsīyā sị jó rī ũkpó ũkpó. ²⁶ 'Bá tā má ní ímbá rī yìpi ku, āzini tā ni 'duṣpì ngaápi ku rī, adri sū 'bá azakaza rú, jó sīpi cínýfā agá rī tịni. ²⁷ Yìgò 'dì àmbúgú, yī tị jó rī ìmùlùú, ùlì vj jó rī, jó rī ári rụyṣú vùgá."

²⁸ Yēsū ká átángá rī átá deḡ gí, 'bá bītríká rī pi āyākí āyāyā tā ìri ní ímbá 'dīri sī, ²⁹ ā'diātāsīyā Yēsū ímbá tā rī ũkpó be, ímbá tā rī sū 'bá Mósé vé tājmbị ímbá' bá rī pi ní ímbá rī tịni kuyé.

8

Yēsū ídrí ágó ũfú ní nyaá rī

(Mārākō 1:40-45; Lúkà 5:12-16)

¹ Yēsū ká ísị írá drìgè 'dāásí vùgá nōó, 'bá bītríká 'dekí mužú vùdrị ni gé sī. ² Ágó āzi ũfú* ní nyaá ní ímụ kùmūcì ũtīj Yēsū èndrẹtị gé, ìri ní 'yozú kīnī, "Úpí, mí ā'yí dō rá, mí ídrí ma."

³ Yēsū ní 'í drị suzú ágó rī ā rụ' bá ulózu, ìri ní 'yozú kīnī, "Má ā'yí rá, lē mí rụ' bá ā adri ule." Koro ũfú rī ní deḡzú ágó rī ā rụ' bá gá sī. ⁴ Kúru Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Lē mí lū tā 'dīri 'bá āzi ní ku. 'Í mụ mí i'daá átálágú rī èndrẹtị gé, 'í 'yo ìri ní mí rụ' bá ícá múké gí. Kúru 'í jì fēfē sēé átálágú† rī ní, sū tājmbị Mósé‡ ní sēé rī tịni, 'bá rī pi ā nīkí rī 'yozú kīnī mí rụ' bá ícá múké gí."

Yēsū ídrí ũgalaku rī vé átí' bá

(Lúkà 7:1-10; Yüwánì 4:43-54)

⁵ Yēsū ká fíí Kāpārānāúmā gá 'dāá, ũgalaku āngáráwá rī pi vé rī§ ní ímúzu Yēsū vùgá nōó, ìri ní Yēsū rī mázú drị ịrị sī. ⁶ Ìri ní 'yozú kīnī, "Úpí, mávé átí' bá lá ku gbóló drìgè, ícò ècị tuú 'bá ku, ìri rī ìzāngā nya ambamba."

⁷ Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Ma mụ ìri ídrí rá."

⁸ Ūgalaku rī ní 'yozú kīnī, "Úpí, má ícò mí ā'yí mụú mávé āngá 'dāá ku. Mí átá átángá rī nōgó, mávé átí' bá rī ícò ídrí rá. ⁹ Ūgalaku ambugu ní pi anigé má drìlè gá, ma àmbúgú āngáráwá rī pi drìgè, kòpì tā yì má

* **8:2** 8:2 Ūfú: Tājmbị Mósé vé rī kīnī, 'bá ũfú ní nyaá rī, ìri āzāvú rú, ā'yíkí ìri adrií 'bá Ísērélè vé rī pi ásámvú gé ku. Drā ũfú vé rī de dō rụ' bá ní gé sī gí, lē ā mụ 'í i'daá átálágú rī èndrẹtị gé, átálágú rī ìri ndre, ìri 'yo drā rī de rụ' bá ní gé sī gí. † **8:4** 8:4 Átálágú: 'Bá Ísērélè vé rī pi ásámvú gé, 'yéná átálágú rī rōbōḡō zā Jó Múngú vé rī agá 'dāá nī. Atala rī pi rī ifū úyú Lévj vé rī agá. ‡ **8:4** 8:4 Mósé: Yōsépā ká drāá gí, 'bāgú Èjépétó vé rī 'bá anjì Ísērélè vé rī pi èjị ngaá tūgèrī rú cáá ílì mūdūrīlū sụ (400). Kúru Múngú ní Mósé rī Ìpèzú ímúzu anjì Ísērélè vé rī pi pazú adringará tūgèrī rú rī agásí. Múngú sē tājmbị rī Mósé ní, ā lū anjì Ísērélè vé rī pi ní, sēzú ì ní tājmbị rī zjzú tājmbị Mósé vé ní ání. Tjki Mósé rī ísụ ákūdè ìlì rī cá élifū álu mūdūrīlū sụ (1,400), ísụ ákūdè tjki drī Yēsū rī kuyé. 'Í lá Wjngará 2-24. § **8:5** 8:5 Ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī: Ìri āngáráwá mūdūrīlū álu rī pi è drị kóopi ní.

tj gé. Ma ícò 'yo àlu ni ní, "Í mu,' ìri ícò mu rá. Ma ícò 'yo àzini ní, 'Mí ímù,' ìri ímù rá, Ma ícò 'yo mávé àtí'ba ní, "Í 'du tā 'dìri ngaá,' ìri tā rī 'du nga rá."

¹⁰ Yēsū kā tā 'dìri yī, sē ìri ní àyāngará, ìri ní 'yozú 'bá 'ì pámvú ùbī'ba rī pi ní kīnī, "Ádarú á lē lūú ìmi ní 'dīni, Ísérélē rī pi àsámvú gé, 'bá àzi má ní ísù è'yīngará be ágó nōri vé rī tīnī 'dāáyo. ¹¹ Á 'yo mí ní 'dīni, 'bá kárakará pi íbī íngá ùtú ní ífūngará gálésī, àzini ùtú ní 'dengará gálésī, kōpi ímù 'ì úmú ùmū nya Àbūrāmā pi be, Ísákā pi be Yōkóbū pi be, mālūngā 'bū vé rī agá. ¹² 'Bo Yāhūdī Múngú rī è'yī'ba kuyé rī pi, 'ì ímù kōpi dro fū mālūngā Múngú vé rī agásí àmvé, kōpi mu adri vūrā bíipi nīpi cīci rī agá, kōpi ímù ngo, àzini síkányá ci áci rī vé fīngará 'ì rụ'ba gá rī sí."

¹³ Kúru Yēsū ní 'yozú ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī ní kīnī, "Í mvi gōó 'bētī, sū mí ní è'yī' 'yozú kīnī, àtí'ba mívé rī ídri rá rī tīnī, àtí'ba rī ídri gí." Àngaráwá rī pi vé àmbúgú rī ca muú ísù ívé àtí'ba rī ídri gí, ídri sá Yēsū ní 'yoó 'dāri gé.

*Yēsū ídri 'bá kárakará
(Márakō 1:29-34; Lúkā 4:38-41)*

¹⁴ Yēsū kā fīí Pétèrò vé jó agá 'dāá, ísù Pétèrò ìdrépī la kú gbóló drīgé, rụ'ba ní ko gbírílí. ¹⁵ Yēsū ní ùkú rī ē drī ruzú, drā rī ní dezú ùkú rī rụ'ba gá sí. Kúru ìri ní íngázú uru, ìri ní ínyá á'dízú sēzú Yēsū ní.

¹⁶ Ùndrēná 'dāri sí, íjǐkí 'bá kárakará índri ùnjí be ni pi ímù Yēsū vúgá nōó, Yēsū kā átá, índri ùnjí rī pi fūkí 'bá 'dī'bée drīgé sí rá. Yēsū ídri 'bá drā be rī pi àrēvú cére. ¹⁷ Tā ótú Múngú ní èzījī, nēbī Ísáyá ní 'yoó rī nga 'ì fūú tī ní gé gí kīnī,

"Sē 'bávé drā de 'bá rụ'ba gá sí gí,
àzini 'du drā de'ba ku rī pi 'bá rụ'ba gá sí gí."

*Yēsū ā pámvú ùbīngará tā ni mbamba
(Lúkā 9:57-62)*

¹⁸ Yēsū kā ndree 'bá kárakará trakí 'ì gārā kúrī, ìri ní 'yozú kīnī, lē 'bá zokí yī bālālā rī muzú alé 'dāá. ¹⁹ Kúru 'bá rīpi tām̄bī Mósē vé rī ímbápi rī ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, ìri ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, má 'de muzú mí vúgá sí índī vūrā mí ní lēzú muzú rī gé 'dāá."

²⁰ Yēsū ní újázú ìri ní kīnī, "Ūfá pi 'bū be rizú lazú àní, àríná unga'ba uru sí rī pi ívé jó be, 'bo ma 'Bá Mvá 'i,* vūrā má ní m̄a drī suzú adrizú ní 'dāáyo."

²¹ 'Bá ìri ā pámvú ùbī'ba rī pi vé àzi ní 'yozú ìri ní kīnī, "Ūpí, m̄a mu drī má étépī rī síjī ūgbále ká."

²² 'Bo Yēsū ní 'yozú ìri ní kīnī, "Mí ímù m̄a pámvú ùbī, 'ì ku 'bá ūdrā'ba gí rī pi ā síkí ívé 'bá ūdrā'ba gí rī pi."†

*Yēsū uga ūlī vīipi ūkpō be rī
(Márakō 4:35-41; Lúkā 8:22-25)*

8:17 8:17 Ísáyá 53:4 * **8:20** 8:20 'Bá Mvá: Yēsū zj 'i 'Bá Mvá lūzú kīnī, 'i Kúrísítō 'i, 'i mālūngā rī rụ muzú nyonyo. 'Í lā Dányélē 7:13-14. † **8:22** 8:22 'Í ku 'bá ūdrā'ba gí rī pi á mukí ívé 'bá ūdrā'ba gí rī pi síngará gá: Yēsū 'yo tā 'dìri 'dīni á'diātāsīyā ìri múké 'bá rī ní Yēsū ā pámvú ùbīzú àndrū ndē ìri ní tēzú cīngbá étépī ní drázú ūgbále.

²³ Kúru Yēsũ pi ní tuzú kúlúmgbá agá ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be. ²⁴ Koro ùlĩ ní íngázú vjzú ùkpõ be, sē yjĩ rĩ úvá ngũyá ngũyá, lē tji kúlúmgbá rĩ agá. 'Bo įsũ ākūdē Yēsũ ri ũ'dũ ko. ²⁵ Įrívē 'bá ři āpámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní řri aruzú ũ'dũ gélésĩ, kōpi ní 'yozú řri ní kīnĩ, "Úpĩ, 'bá ri tĩ yjĩ ā ndúgē, 'í pa 'bá fõ!"

²⁶ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnĩ, "Ngá ĩmi ní adrizú ũřĩ sĩ rĩ ā'di? ĩmivē ē'yĩngárá mādāňá." Kúru řri ní ngazú uru sĩ, řri ní átázú ùkpõ be kīnĩ, ùlĩ vjpi ùkpõ be 'dĩri, āzini yjĩ riipi úvápi ngũyá ngũyá 'dĩri ā tu pá, ùlĩ vjpi rĩ, āzini yjĩ riipi úvápi ngũyá ngũyá rĩ gõ pá tuú rá!

²⁷ Āgõ kúlúmgbá agá rĩ pi āyākĩ tā 'dĩri sĩ āyāyā, kōpi ní zizú kīnĩ, "Ágõ ùlĩ vjpi ùkpõ be 'dĩri ugaapi, āzini yjĩ riipi úvápi ngũyá ngũyá 'dĩri ugaapi pá tuupi 'dĩri 'bá íngóni ní?"

Yēsũ idrĩ 'bá řřĩ indrĩ ũnjĩ be ni pi
(Mārākõ 5:1-20; Lúkã 8:26-39)

²⁸ Yēsũ kã yjĩ bālālã rĩ zoó caá āngũ Gērásã vé rĩ gé 'dãá, āgõ řřĩ indrĩ ũnjĩ be ni pi ri adri 'bũřēdrĩ rĩ pi āsámvú gé 'dãá, kōpi ní ímúzú Yēsũ vúgá nõõ. Kōpi õjõgõ õjõgõ, 'bá āzi ícõ elijĩ lēti 'dãri gé sĩ ku. ²⁹ Āgõ 'dĩ'bée ní trezú ũ'dũkõ be uru 'dãá kīnĩ, "Yēsũ Mvã Múngú vé rĩ, ngá mí ní lēē 'bá vúgá rĩ ā'di? Mĩ ímũ 'bá ní ĩzāngã sēē įsuzú sã ni ícõ drĩ kuyē?"

³⁰ Vũrã 'dãri ř ri ĩgá úcē ānĩ, āsámvú ni vjũ kōpi be kuyē. ³¹ Įndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní Yēsũ ri mázú kīnĩ, "Í lē dõ 'bá droó fũũ āmvé, 'í pē 'bá mụyũ úfĩ ĩgã rĩ pi agá."

³² Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "ĩmi mụkĩ!" Įndrĩ ũnjĩ rĩ pi ní fũzú āgõ 'dĩ'bée rjũ'bá gã sĩ, mụzú úfizú ĩgã rĩ pi agá, ĩgã rĩ pi ní njuzú mụzú õngũ sĩ āngũ úlupi úlũlũ rĩ gé 'dãá, kōpi ní u'dezú ũdrãzú yjĩ bālālã rĩ agá 'dãá.

³³ 'Bã ri' 'bã ĩgã rĩ pi úcē' 'bã rĩ pi ní njuzú mụzú kũřũ agá 'dãá, kōpi ní mụzú tā 'i ngaapi 'dĩri ũlũzú, āzini kōpi ní tā 'i ngaapi āgõ řřĩ indrĩ ũnjĩ be 'dĩ'bée rjũ'bá gã rĩ pi ũlũzú. ³⁴ 'Bã kũřũ agá rĩ pi cērē ngakĩ ĩfũũ ímũ Yēsũ vúgã nõõ. Kōpi kã Yēsũ ri ndreé, kōpi mākĩ Yēsũ ri kīnĩ, Yēsũ ā fũ ívé āngũ agãsi 'dĩĩsi rá.

9

Yēsũ idrĩ ágõ pá be 'bēlé'bēle ni
(Mārākõ 2:1-12; Lúkã 5:17-26)

¹ Yēsũ ní tuzú kúlúmgbá agá, gõ yjĩ bālālã rĩ zoó mụzú álē kũřũ řri ní rizú adrizú rĩ agá 'dãá. ² Āgõ urũkõ'bée ní ágõ pá be 'bēlé'bēle ni í'dúzú põřõsĩ sĩ ĩjizú Yēsũ vúgã nõõ. Yēsũ kã kōpivē ē'yĩngárã nji amã, řri ní 'yozú ágõ pá be 'bēlé'bēle rĩ ní kīnĩ, "Mã mvã rĩ, mí adri ĩzāngã sĩ ku! Trũkĩ mí mívē ũnjĩkãnyã agãsi gĩ."

³ 'Bã Mósē vé tãĩmbĩ ĩmbã' 'bã rĩ pi ā urũkõ ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sĩ kīnĩ, "Ágõ 'dĩri ĩnjĩ Múngú ri ku! Ágõ rĩ řřũ 'i Múngú 'i?"

⁴ Yēsũ nĩ tā kōpi ní riĩ řřũřũ rĩ rá, řri ní 'yozú kīnĩ, "Ngá ĩmi ní rizú tā ũnjĩ řřũřũ ĩmĩ ēřĩ agá 'dĩni rĩ ā'di? ⁵ Mã 'yo rĩ tā rĩ íngóni? Mã 'yo rĩ, 'Trũkĩ mí mívē ũnjĩkãnyã agãsi gĩ 'dĩni,' dõku mã 'yo, "Í nga uru ēçĩ tuú?" ⁶ 'Bo á lē lũũ ĩmi ní 'yozú kīnĩ, mã 'Bã Mvã 'i, mã ùkpõ be ũnjĩkãnyã trũzú vjũ drĩgē nõgõ" řri ní kúru 'yozú ágõ pá be 'bēlé'bēle rĩ ní kīnĩ, "Í nga uru,

'í 'dụ mívé pórõsĩ, 'í mvi 'bệtị." ⁷ Ágó rĩ ní kúru ngazú ụrụ, ịri ní 'dezú mužú 'bệtị. ⁸ 'Bá bĩrịkà rĩ pi kà tã 'dĩri ndree, sè kòpi ní ụrĩ, kòpi ngakí ríi Múngú ùkpò sèepi 'bá rĩ pi ní 'dĩri íngú.

Yēsũ zị Mátáyo ri

(Mārākō 2:13-17; Lúkā 5:27-32)

⁹ Yēsũ kà ríi 'deé mužú lẹtị gé sī, ịri ní Mátáyo ri ndrezú, úrí kuú jó ị ní rizú mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĩ ní rĩ agá. Yēsũ ní 'yozú ịri ní kīnī, "Mí ímụ adrii 'bá m̄ pámvú ùbīpi ní," Mátáyo ní koro ngazú ụrụ, ịri ní 'dezú mužú Yēsũ vúgá sī.

¹⁰ Yēsũ pi kà ríi ínyá ùndrējá vé rĩ nyaá Mátáyo vé āngá 'dāá, 'bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi, 'bá rĩ'bá ùnjīkānyā 'o'bá rĩ pi be, ímúkí úrí ínyá nyaá Yēsũ pi be trụ, āzini ịrívé 'bá ịri ā pámvú ùbī'bá rĩ pi be trụ. ¹¹ Fārūsị rĩ pi kà tã 'dĩri ndree 'dīni, kòpi ní 'bá Yēsũ ā pámvú ùbī'bá rĩ pi zịzú kīnī, "Ìmívé 'bá rīpi āngū ìmbápi rĩ ri ínyá nya 'bá mūfēngā umbe jezú rĩ u'dụ'bá rĩ pi be, āzini 'bá ùnjīkānyā 'o'bá rĩ pi be trụ ā'diātāsī?"

¹² Yēsũ kà ta kòpívé 'dĩri yị, ịri ní 'yozú kīnī, "'Bá drā ākó rĩ ndā 'bá ụjọ sèepi ní ku, 'bá drā be rĩ, ịri 'bá ụjọ sèepi ní ndā nĩ ¹³ 'Bo ìmi mụkí tã ị ní sī 'dĩri ā fífí ụnī, 'Á lē ìmí ẹsị ā adri ịdríkídri, adri 'yozú kīnī á lē ìmi zākí má ní rōbōñọ yā 'dīni kuyé.' Má ímụ 'bá tã 'o'bá pịrị rĩ pi zị kuyé, má ímụ 'bá ùnjīkānyā 'o'bá rĩ pi zị."

'Bá rĩ pi zikí Yēsũ ri ngá nyanya a'bingará ā tã sī

(Mārākō 2:18-22; Lúkā 5:33-39)

¹⁴ Ụ'dụ ālu, 'bá Yūwānī ā pámvú ùbī'bá rĩ pi ní ímúzú Yēsũ ri zịzú kīnī, "'Bá Fārūsị rĩ pi be ri 'bá a'bi ngá nyanya sī rá pírí, mívé 'bá mí pámvú ùbī'bá rĩ pi a'bikí ị ngá nyangará sī ku āsī?"

¹⁵ Yēsũ ní újázú kòpi ní kīnī, "Kẹrẹgú ọmúrúgọ rĩ vé rĩ dō drī ụmụ ímụ'bá ọmúrúgọ rĩ jengará gá rĩ pi āsámvú gé anigé, ụmụ rĩ pi nyo ícọ adri ịzāngā sī rá? Sà āzi ri ímụ 'dī'đi, kádó ímụ ọmúrúgọ rĩ vé kẹrẹgú 'dụp kòpi āsámvú gé sī, kúru kòpi ímụ ị a'bi ngá nyangará sī.

¹⁶ "Bōngó dēepi gí rĩ, ícókí bōngó ú'dí ịsīl vūrā āsīpi gí rĩ ící ānī ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaápi kú ịrịkọ rú gí rĩ, ícíkí dō ùlē ni ọzụ bōngó ú'dí ni sī, ịri gō āsī mužú drīgélé, ùlē ni gō adri āmbúgú. ¹⁷ 'Bá āzi ícọ vinyọ ị ní zoó ú'dí rú rĩ tōó lā'bu* ị ní ící jūrú rú ụkụ ni agá ku. 'Bá rĩ tō dō vinyọ rĩ lā'bu ị ní ící jūrú rú ụkụ ni agá, jūrú rĩ āfi rá, ịri sē vinyọ rĩ dā vūgá. Lē ā tókí vinyọ rĩ jūrú ú'dí ni agá, ịri sē lā'bu rĩ ícọ āfi ku, vinyọ rĩ ícọ dāá vūgá ku."

Yēsũ ri ùkpō be 'bá ịdrízú

(Mārākō 5:21-43; Lúkā 8:40-56)

¹⁸ Yēsũ kà ríi átá, drīkoma āzi ní ímúzú kūmūci ùtīzú Yēsũ ẹndrẹtị gé kīnī, "Mávé mvá ùkúná drā sá 'dĩri sī gí. Mí ímụ drị 'bāá drị ni gé, ẹ ịdrí rí gōó ụzi." ¹⁹ Yēsũ pi ní 'dezú mužú vudrị ni gé sī ívé 'bá 'i pámvú ùbī'bá rĩ pi be.

²⁰ Sà 'dāri gé, ùkú āzi ārị ri ẹcị rụ'bá ni gé sī caá ịlí mụdrị drị ni ịrị, ùkú rĩ ímụ Yēsũ ā úgóró gálésī, ịri ní Yēsũ vé bōngó akoó rụkụ rĩ ẹ tị úlózú.

9:13 9:13 Ọséyá 6:6 * **9:17** 9:17 Lā'bu: Yāhúdị rĩ pi vé mērē gá, kòpi ri lā'bu ící jūrú rú vinyọ tózú. Tā Yēsũ ní ímbá 'dĩri ịri vinyọ ú'dí rĩ vé tã ị'da, āzini jūrú ụkụ rĩ, ịri tām̄bj Mósé vé rĩ ị'da.

21 Úsũ 'í ẹsị agá 'dálé kīnī, "Má úló dō Yẹsũ vé bōngó akoóko rī ē tị, ma ícọ ídrí rá."

22 Yẹsũ ní 'i újázú Ìrì ndrezú, Yẹsũ ní 'yozú kīnī, "Mvá ùkúná 'dìrì, mí adri ìzāngā sī ku, mívé ẹ'yīngará sè mí ídrí gí." Sàná 'dàri gé, àrì rī vé ẹcīngará gō pá tuú rá.

23 Yẹsũ ká fíí drīkoma rī vé jó agá 'dāá, ká yī 'bá bītríká rī pi ri ẹrì co àvù rī ngozú, 24 Ìrì ní 'yozú kīnī, "Ìmi fùkí àmvé, mvá ùkúná rī drā kuyé, Ìrì rì ẹ'yī 'dú ko." 'Bo kòpi ríkí guúgu tá Yẹsũ ní 'yoó 'dìrì sī. 25 Yẹsũ ká 'bá káràkará rī pi pē fūú mụzú àmvé 'dāá gí, Ìrì ní fízú mụzú jó agá 'dāá, Ìrì ní mvá ùkúná rī ē drī ruzú, mvá ùkúná rī ní íngázú ọrụ. 26 Tā 'dìrì ayi mụzú kūrú 'dàri agásí céré.

Yẹsũ ídrí 'bá ìrī mị be ẹsị'bá gí ni pi

27 Yẹsũ ká ngáá mụzú, 'bá ìrī mị be ẹsị'bá gí ni pi 'dekí mụú Yẹsũ vúgá sī, kòpi ní Yẹsũ rì zìzú kīnī, "Dāwúđí ā Mvá rī,† 'í ndre ìzāngā 'bávé rī fò!"

28 Yẹsũ ká fíí mụzú jó agá 'dāá, 'bá mị be ẹsị'bá gí rī pi ní fízú mụzú Yẹsũ vúgá 'dāá, Yẹsũ ní kòpi zìzú kīnī, "Ìmi ẹ'yīkí 'yozú kīnī ma ícọ Ìmì mị zī rá 'díní rá?"

Kòpi ní újázú kīnī, "Úpí, 'bá ẹ'yīkí rá, mi 'bá mị zī rá."

29 Kúru Yẹsũ ní kòpi ē mị úlózú àlu àlu céré, Ìrì ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi ní ẹ'yī gí rī sī, ma Ìmì ídrí rá." 30 Koro kòpi ē mị ní 'i zìzú àngù ndrezú. Yẹsũ ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Lē Ìmì ùlúkí tā 'dìrì 'bá àzi ní ku."

31 Kòpi ní 'dezú mụzú, 'bo kòpi gòkí tā rī ùlúú mụzú kūrú rī agásí céré.

Yẹsũ ídrí ágó átápi ku ni

32 Yẹsũ pi ká ríí 'deé mụzú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi be, 'bá ọrụko ní ágó àzi índrì ùnjí be átápi ku ni íjízú Yẹsũ vúgá nōó. 33 Yẹsũ ní índrì ùnjí rī drozú fúzú ágó rī drīgé sī, ágó àndúrú átápi ku rī ní 'í'dózú átázú. 'Bá bītríká rī pi àyākí tā 'dìrì sī àyāyā, kòpi ní 'yozú kīnī, "Tā àzi nga drī 'i àngù Ìsèrélē vé rī agá sũ 'dìrì tịnị kuyé!"

34 'Bo Fārúšì rī pi ní 'yozú kīnī, "Ágó 'dìrì rì índrì ùnjí rī pi údró ùkpò àmbúgu índrì ùnjí rī pí vé rī sī."

Yẹsũ 'bá ẹsị múké 'bá rī pi ní

35 Yẹsũ ní ẹcízú kūrú rī agásí, àzini gúrú rī pi agásí, rì 'bá rī pi ímbá Jó Múngú rì Zìzú rī pi agásí, rì ẹ'yīkí múké málūngá vé rī ā tā ùlúú, rì 'bá drā be àndiándí rī pi ídrì mụzú. 36 Yẹsũ ká 'bá bītríká rī pi ndreé, sē Ìrì ní ìzāngā, à'diātāsīyā ìzāngā kòpivé rī aga rá, 'bá àzi kòpi ē ìzā kòopi ní 'dāáyo, kòpi índrèkí sũ kābīlō 'bá úcépi ní ní adriú 'dāáyo rī tịnị. 37 Ìrì ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbī'bá rī pi ní kīnī, "Ànyāngā rī ka ambamba, 'bo 'bá ànyāngā rī ìkūnā'bá rī pi gārú."‡ 38 Lē Ìmì zíkí Úpí ómvú 'dìpa rī, ā pē rí 'bá rī pi mụú ívé ómvú agá 'dāá ànyāngā rī ìkūnāá.

† 9:27 9:27 Dāwúđí ā Mvá rī: Múngú ẹjì kīnī, Kúrísitò rì ùmvúlé sí ímú ìfù úyú 'bāgú Dāwúđí vé rī agá. 'Í lā 1 Sāmúélē 16:1-13; Sāwúmā 132:11-12. ‡ 9:37 9:37 'Bá ànyāngā rī ìkūnā'bá rī pi gārú: Tā 'dìrì vé íffí 'díní, 'bá lē'bá Yẹsũ rì ẹ'yī'bá rī pi káràkará, 'bo 'bá ẹ'yīkí múké rī ùlú'bá rī pi gārú.

10

Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū mụdrị drị ní ìrī rī pi
(Mārākō 3:13-19; Lúkā 6:12-16)

¹ Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá mụdrị drị ní ìrī rī pi zìzú, sē kòpì ní ùkpō ìndrì ùnjì rī pi údrózú, āzini 'bá drā be āndiāndì rī pi ídrízú.

² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi* vé rú pi 'dī, 'bá drīdrī rī, Sīmōnā 'i, Ìrivé rú āzi Pétērō 'i, āzi rī Pétērō édrìpì Āndéreyā 'i, Yókóbū Zēbēdáyō mvòpì 'i, Yókóbū édrìpì Yūwánī 'i, ³ Pílípū 'i, Bātīlímáyō 'i, Tómā 'i, Mátáyo 'i, Mátáyo rī 'bá mūfēngā umbe jezú rī 'u' duúpi ni, Yókóbū Ālāfáyō mvòpì 'i, Tādáyō 'i, ⁴ Sīmōnā ẹsì 'bāápi 'bá ívé rī pi ē ịsúkí rí drīwālā rī 'i, āzini Yúdā Īsíkārìyótā gòopì Yēsū ā ūlì 'beépi rī 'i.

Yēsū ímbá ívé 'bá áyúāyū mụdrị drị ní ìrī rī pi
(Mārākō 6:7-13; Lúkā 9:1-6)

⁵ Yēsū ní 'bá mụdrị drị ní ìrī 'dī' bée pēzú mụzú, Ìri ní ẹzìzú kòpì ní kīnī, "Lē ìmi mụkì 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámuvú gé 'dāā ku, dōku lē ìmi fíkì kūrú 'bá Sāmāriyā vé rī pi ní adrizú rī agá 'dāā ku. ⁶ Ìmi mụkì Īsērélē adri' 'bá sù kābīlō āvī' 'bá gí rī pi tịnì rī pi vúgá. ⁷ Ìmi cakì dō gí, ìmi ūlūkì kòpì ní kīnī, 'Mālūngā 'bū vé rī ícá ìnyinā gí.' ⁸ Ìmi ídríkì 'bá drā be rī pi, ìmi ingakì 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi gōó ídrì rú, ìmi ídríkì 'bá ūfú ní nyaā rī pi, ìmi údrókì ìndrì ùnjì rī pi. Á sē ìmi ní ùkpō 'dīri kána, 'bo lē ìmi kokì kpá 'bá rī pi ē ìzā kána. ⁹ Ā 'dúkì jūrū mụzú ìndī ku, dōku ā 'dúkì bōngó āzi āndō rú mụzú ìndī ku, dōku ā 'dúkì ngá pá gá ni pi mụzú ìndī ku, dōku ā 'dúkì túré mụzú ìndī ku, ā' diātāsīyā 'bá ẹzì nga' 'bá rī pi, lē ā sēkì kòpì ní ngá nyanya.

¹¹ "Kūrú ìmi ní caā 'a ní gé rī, āzini gúrú ìmi ní caā 'a ní gé rī, lē ìmi ndākì 'bá múké ní ịsú vūrā 'dāri agá, ìmi adrikì Ìrivé āngá 'dāā, cīmgbá ìmi ní ngazú mụzú rī gé. ¹² Ìmi fíkì dō caā 'bētì 'dāri agá, ìmi sēkì mōdō 'bá 'bētì 'dāri āsámuvú gé rī pi ní. ¹³ 'Bá 'bētì 'dāri āsámuvú gé rī pi ẹ'yíkì dō ìmi rá, ìmi sēkì kòpì ní tākiri, dō 'bá 'bētì 'dāri āsámuvú gé rī pi gākì ìmi ẹ'yígá sī, ā sēkì kòpì ní tākiri ku. ¹⁴ 'Bá rī ẹ'yì dō ìmi kuyé, dōku gā dō ìmivé tā yigá sī, ìmi kádō ìfūū 'bētì 'dāri agásì, dōku kūrú 'dāri agásì, lē ìmi wekì nyòòkú ìmi pá ágélé gá rī kú 'dìgé.† ¹⁵ Adarú á 'yo ìmi ní 'dini, ụ'dú ì ní ìmúzú tā lizú rī gé, kūrú Sòdómō vé rī, āzini Gómórā vé rī,‡ ì tā lị kòpì drìgé mādā, 'bo ì ìmú tā lị kūrú 'dāri drìgé aga rá.

Ìzāngā ri ìmú 'dī' dī
(Mārākō 13:9-13; Lúkā 21:12-17)

¹⁶ "Ma ìmi pē mụzú sù ì ní kābīlō pēē ārākila rī pi āsámuvú gé rī tịnì, kúru lē ìmi adrikì ùmī be sù ìnì vé rī tịnì, āzini ìmi adrikì tā be pìrì sù āmámú tịnì. ¹⁷ 'Bo ìmi ndrekì múké! 'Bá rī pi ìmú ìmi uru jì tō 'bá tā lị' 'bá

* **10:2** 10:2 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kòpì ní ùkpō, rì kòpì pēé mụy 'bá rī pi ímbá, ìndrì ùnjì rī pi údró, āzini tā āyāzú āyāyā ní pi 'oó. † **10:14** 10:14 Lē ìmi wekì nyòòkú ìmi pá ágélé gá rī kú 'dìgé: Yāhūdī rī pi rì nyòòkú we ì pá gá sī 'bá ì ẹ'yì' 'bá kuyé rī pi ní, lūzú kīnì kòpì ā ve 'bá ì ẹ'yì' 'bá kuyé 'dī' bēe ní gí, Ìri kpá lū 'yozú kīnì Múngú rì tā lị 'bá ì ẹ'yì' 'bá kuyé rī pi drìgé.

‡ **10:15** 10:15 Sòdómō āzini Gómórā: Múngú iza kūrú 'dī' bēe ùnjikānyā 'bá kūrú 'dī' bēe agá rī pi ní 'oó rī sī lókì Ābūrāmā vé rī gé. † lā 'lā ì' dóngará 18:20-19:28.

rī pi ɛndrɛtɪ gɛ rá, kɔpi ĩmi ũgbā ĩvé Jó Múngú ri Zizú rī pi agá 'dāá rá. ¹⁸ ĩmi ní rii má pámvú ũbũ rī sī, ĩ ímú ĩmi jì tō gávānā ɛndrɛtɪ gɛ, āzini 'bāgú rī pi ɛndrɛtɪ gɛ, ĩri sē ĩmi ú'dúkó múké rī ũlũ ānī kɔpi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhúdĩ rú ku rī pi ní. ¹⁹ 'Bo kɔpi rukí dō ĩmi gí, lē ĩmi rikí ũsũú 'yozú kínĩ ĩmi átá íngóni yā 'dĩni ku, ā'diātāsīyā tā ĩmi ní lēé átá sá 'dāri gɛ rī, Índrí Uletere rī ũlũ ĩmi ní nĩ. ²⁰ ĩmi átákí tā rī nĩ ku, tā ĩmi ní lēé átá rī, Índrí ĩmi Ẹtẹpi Múngú vé rī átá ĩmi ní nĩ.

²¹ "Ẹdrípi ri ímú ẹdrípi ā ũli 'be, ĩri ẹdrípi ri sē 'dì drā rá. Ẹtẹpi ri ímú ívé anjĩná rī pi ā ũli 'be, ĩri kɔpi sē ú'dì ũdrā rá, anjĩná rī pi ímú ufu ku ari'ba rú, kɔpi 'bá ĩ tì'bá rī pi sē ú'dì ũdrā rá. ²² 'Bá rī pi céré ímú ĩmi gā sī má tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi títí ívé ẹ'yĩngará agá cĩmgbá ũdũ gɛ rī, Múngú ri ímú ĩri pa rá. ²³ 'Bá rī pi 'okí dō ĩmi ũnjí kũrũ āzi agá, ĩmi ápákí mʉzú kũrũ āzi agá. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ma 'Bá Mvá 'i, má ní drī ícázú kuyé rī gɛ, ĩmi ícókí ẹcɪ kũrũ Ísɛrɛlɛ vé rī pi agásí céré ku.

²⁴ "'Bá ĩ ní rii ímbá rī ícó 'bá 'i ímbápi rī ndéé tā sī ku, átí'bá ícó adrii 'bá 'i ní rii ẹzi ngaa vú ni gɛ rī drĩgɛ āmbúgú rú ku. ²⁵ Lē 'bá ĩ ní rii ímbá rī á adrii sũ 'bá riipi 'i ímbápi rī tĩni, lē átí'bá rī ā adrii sũ ívé āmbúgú tĩni. Ma adriipi jó 'dĩpa nōri, 'bá rī pi dō ri ma zĩ Bɛlɛzɛbúlā, S ĩmi 'bá adrii'béé mávé jó āsámvú gɛ nōri'béé, kɔpi ímú rú ũnjí 'da ĩmi rú' 'bá gá rá!

Lē ĩmi adriki ẏrĩ sī ku
(Lúkā 12:2-7)

²⁶ "'Bo lē ĩmi adriki 'bá 'dĩ'béé sī ẏrĩ sī ku. Ngá āzi ícópí 'i zũúpi, 'i 'i'daápi āmvé ku ni 'dāáyo, dōku ngá āzi 'i zũúpi ĩ ní ícó nĩi ku ni 'dāáyo. ²⁷ Tā má ní ũlũú ĩmi ní kírí nōri, lē ĩmi jíkí muų ũlũú 'bá rī pi ní. Átángá má ní átá ĩmi ní ũyōkōyō sī nōri, ĩmi mukí áyú 'bá rī pi ní ú'dúkó be uru 'dāá. ²⁸ Lē ĩmi rukí 'bá ri' 'bá āngū ú'dì' 'bá rī pi ku, kɔpi ícókí índrí rī 'dijí drāá ku. Lē ĩmi rukí 'yéná Múngú índrí rī sēepi fiipi áci agá, āzini rú' 'bá rī sēepi fiipi áci vezú ānī ũdũ ákó rī agá rī áyu. ²⁹ Árińá mādā mādā ĩrĩ ĩ 'yéná ẏzi mũfɛngā ā fi ālu. 'Bo ālu ní ícó drāá ku, ĩmi Ẹtẹpi ā'yĩ dō tā ni nĩ ká, ĩri íbĩ drā ndō. ³⁰ Múngú lā drĩ' 'bí ĩmi drĩgɛ rī pi céré gí. ³¹ Lē ĩmi adriki ẏrĩ sī ku, ĩmivé tā ndé ārińá kárákará rī pi vé rī rá.

'Bá Kúrísítō ri ā'yĩpi dōku gāapi 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gɛ rī
(Lúkā 12:8-9)

³² "'Bá rī ā'yĩ dō ma rá 'bá rī pi ɛndrɛtɪ gɛ, 'yo dō 'i ā'yĩ ma gí, ma kpá ĩri ā'yĩ má Ẹtẹpi 'bũ gɛ 'dálé rī ɛndrɛtɪ gɛ rá. ³³ 'Bá rī gā dō ma sī vũ drĩgɛ nōgó, ma kpá ĩri gā sī má Ẹtẹpi ɛndrɛtɪ gɛ 'bũ gɛ 'dálé.

Yésũ vé tā ijí acongará
(Lúkā 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "ĩmi rikí ũsũú 'yozú kínĩ, má ijí tākírí vũ drĩgɛ nōgó 'dĩni ku. Má ijí tākírí kuyé, mávé ímũngará nōri, 'bá rī pi ē ímũkí rí ĩ ngũú ānī ũnjí má tā sī bēnĩ. ³⁵ Mávé ímũngará nōri ĩri sē, " 'mvá ágó pi ímú ĩ aco ẹtẹpi be, mvá ũkú pi ímú ĩ aco ɛndrɛpi be, ũkú ágó tɪ gɛ rī, kɔpi ímú ĩ aco ɪdrɛpi be.

§ **10:25** 10:25 Bɛlɛzɛbúlā: Bɛlɛzɛbúlā vé rú āzi rī Sātānā 'i, ĩri ádróko, ĩri āmbúgú índrí ũnjí rī pi drĩgɛ.

³⁶ Āri'ba mívé rī pi íbī ífū mívé 'bētī āsámuvú gé 'dīgé.'

³⁷ "'Bá rī lē dō 'í étēpi ri dōku 'í endrēpi ri ma ndēé, 'bá 'dīri ícō adrii 'bá mā pámvú ūbīpi ni ku. ³⁸ 'Bá rī gā dō ívé peṭi alambaku* 'duḡá sī, āzini gā dō mā pámvú ūbīgá sī, 'bá 'dīri ícō adrii 'bá mā pámvú ūbīpi ni ku. ³⁹ 'Bá riipi ívé ídri ā tā mbaápi nyōókú drīgé nōgó rī, ícō ídri 'dáni'dáni rī íṣu ku. 'Bá rī adi dō ívé ídri sēé drāā mā tā sī, ĩri ídri 'dáni'dáni rī íṣu rá.

Ī ícō ā'di ri ūfē?
(Mārākō 9:41)

⁴⁰ "'Bá rī é'yī dō ĩmi, é'yī 'dīri ma, 'bá rī é'yī dō ma, é'yī 'dīri má Ētēpi ma ĩpēēpi rī. ⁴¹ 'Bá rī é'yī dō nēbī riipi tā Múngú vé rī ūlūupi rī ívé āngá, ĩ ímú ĩri ūfē sū ĩ ní nēbī rī ūfēé rī ṭiṇi. Āzini 'bá rī é'yī dō 'bá tā be piṛi Múngú vé ni ívé āngá, ĩri ní tā 'oó piṛi rī sī, ĩ ímú ĩri ūfē sū ĩ ní 'bá tā be piṛi 'dīri ūfēé rī ṭiṇi. ⁴² 'Bá rī sē dō yīi ĩdríkídri ni mvuú 'bá mā pámvú ūbī'ba tā be mādā rī pi vé ālu ni ní rá, ádarú ĩ ímú ĩri ūfē rá."

11

Yūwānī pē ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi muṣú Yēsū vúgá
(Lūkā 7:18-35)

¹ Yēsū kā tā rī eziṛi deḡ ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba muḍrī drī ni ĩrī rī pi ní gí, ĩri ní 'dezu muḡú 'bá rī pi ímbázú, āzini ṭi sēzú muḡú kūrú Gāliláyá vé rī pi agásī.

² Yūwānī Bātízimū sēēpi ĩ ní 'yīi kuú jó āngū ū'yīzú rī agá rī kā tā Kúrísitō ní riú 'oó rī yīi, ĩri ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi pēzú muḡú ³ Yēsū ri zizú kīnī, "'Bá ĩ ní 'yoó kīnī ĩri ímú 'dīi'dī rī, ĩri mī 'i, dōku 'bá ĩ ní 'yoó ĩri ímú rī túngú?"

⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi újákī ĩmi gōó vúlé Yūwānī vúgá 'dāá, ĩmi ūlūkī ĩri ní tā ĩmi ní yīi, āzini ĩmi ní ndreé rī. ⁵ 'Bá mī be ēṣi'ba gí rī pi, kōpi nóni āngū ndre rá. 'Bá pá be ábá'ba gí rī pi, kōpi nóni ēṣi tu rá. 'Bá ūfú ní nyaá rī pi, kōpi ā rú'ba ícá nóni ule gí. 'Bá bī be ēṣi'ba gí rī pi, kōpi nóni tā yī rá. 'Bá ūdrā'ba gí rī pi gōkī íngá ídri rī gí. Āzini ú'dúkó múké rī, ĩ ri ūlū 'bá ngá ākó rī pi ní rá. ⁶ 'Bá ma gā'ba kuyé rī pi, Múngú ri kōpi ní tākiri sē rá."

⁷ Yūwānī vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi kā 'deé muṣú gí, Yēsū ní 'ídózá átázú Yūwānī vé tā sī 'bá bīṭrīká rī pi ní kīnī, "'Bá ĩmi ní muṣú ndreé āngū ā'wí cínýfā rú rī gé 'dāá rī ā'di 'i? Īmi íṣúkī 'bá rī ndreé adri sū ásé mbaápi ācō ūlī ní bīi vūgá rī ṭiṇi? ⁸ Dō adri 'dīni kuyé, ngá ĩmi ní ndreé rī a'di? Īmi íṣúkī ágó āzi su bōngó ūnyī be ni rá? Adri 'dīni kuyé, 'bá adri'béé 'bāgú vé āngá rī pi bōngó ūnyī be ni pi su nī. ⁹ Kúru ngá ĩmi ní muṣú ndreé rī ā'di? Īmi muḡí nēbī ri ndreé? Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá ĩmi ní muṣú ndreé rī ndē nēbī ri rá. ¹⁰ 'Bá 'dīri Yūwānī 'i, ĩ ní tā ni sīi Búkū Múngú vé rī agá rī kīnī:

" 'Ma mávé 'bá áyūāyū ni pē muḡú mí ní drīdrī,
Īri mu mí ní létī údé.'

10:36 10:36 Mikā 7:6 * **10:38** 10:38 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tá 'o'ba ūnī rī pi gbā mūsūmārī sī peṭi alambaku sígé, ĩri sá 'du ācō kōpi íbī drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé. **11:10** 11:10 Mālákī 3:1

11 Ádarú á lē lūū ĩmi ní 'díní, 'bá ĩ ní tĭj vū drĭgē nōgō rĭ pi āsámvū gé, 'bá āzi Yūwánĭ Bātízĭmū sēepi rĭ ndēepi āmbūgū sĭ ni 'dāāyo. 'Bo 'bá ĩ ní ĩrĭvē tā 'duj 'bāā māđānā mālūngā 'bū vé rĭ gé 'dālē rĭ, ndē Yūwánĭ rĭ āmbūgū sĭ rá. 12 'dózu lóki Yūwánĭ Bātízĭmū sēepi rĭ vé rĭ gé 'dāā, cĭngbā āndrū sĭ, 'bá rĭ pi rĭkĭ ě'dĭ 'dĭj mālūngā 'bū vé rĭ ā tā sĭ, 'bá ũnjĭ rĭ pi lēki mālūngā 'bū vé rĭ ěrĭ ĩ ní ũkpō sĭ. 13 Búkū nēbĭ rĭ pi vé rĭ, āzini tāĭmĭ Mósē vé rĭ, ũlū tā ĩmŭpi 'i ngaapi rĭ cĭngbā cazú lóki Yūwánĭ vé rĭ gé. 14 ĩmi ā'yĭkĭ dō tā má ní átá 'dĭri rá, Ēlĭyā* ĩ ní 'yoó kĭnĭ ĩri ĩmŭ 'dĭr'dĭ rĭ, ĩri Yūwánĭ 'i. 15 'Bá bĭ be rĭ, ā yĭ 'i ní tā 'dĭri.

16 "Mā ũ'bĭ rĭ 'bá lóki āndrū nōri vé rĭ pi ngá ĩngóni ni sĭ? Kōpi adriki sŭ anjinā úrĭ'bá jōkōnĭ agá, ri'bá ĩ ōgŭpĭj zĭ'bá rĭ pi tĭj, kōpi ri 'yo,

17 " "Bá rĭkĭ ĩmi ní ěrĭ coó,
'bo ĩmi gākĭ ũngó tugá sĭ,
'bá ngokĭ ĩmi ní ũngó ĩzāngā vé ni,
'bo ĩmi gākĭ āā ngogá sĭ."

18 Yūwánĭ riipi bātízĭmū sēepi rĭ ri 'i a'bií, nya ngá kuyé, āzini mvŭ ngá kuyé, 'bo kōpi kĭnĭ, 'Índri ũnjĭ fi drĭ ni gé gĭ.' 19 'Bo ma 'Bá Mvā 'i, ma ri ngá nya rá, āzini ma ri ngá mvŭ rá, kōpi kĭnĭ, ma ri ngá nya ambamba, āzini ma ri ĩmērē ambamba, ma ũndĭ 'bá mŭfēngā umbe jezú rĭ 'u'du'bá rĭ pi vé ni, āzini ma ũndĭ 'bá ri'bá ũnjĭkānyā 'o'bá rĭ pi vé ni. 'Bá tā 'oópi pĭrĭ rĭ, ĩ nĭ áamá 'yozú kĭnĭ, ádarú ĩri ũmĭ be."

Ī tā ĩ 'bá ęšĭ ũjá' bā kuyé rĭ pi drĭgē (Lúkā 10:13-15)

20 Kúru Yēsŭ ní kŭrŭ 'i ní tā āyāzu āyāyā 'ozú 'a ni agá kárakarā rĭ pi vé tā átāzu ũkpō ũkpō, ā'diātāsĭyā 'bá kŭrŭ rĭ pi agá rĭ pi gākĭ ęšĭ ũjágá sĭ ĩvé ũnjĭkānyā agásĭ. 21 "Īmi 'bá adri'bá kŭrŭ Kōrāzĭnĭ vé rĭ agá 'dĭ'bée, āzini kŭrŭ Bētēsāyídā* vé rĭ agá 'dĭ'bée, ĩmi ĩmŭ ĩzāngā nya rá! Tā āyāzu āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĭ'bée, mā 'o té dō kŭrŭ Táyā vé rĭ agá, āzini kŭrŭ Sídónā vé rĭ agá, 'bá kŭrŭ rĭ pi agá rĭ pi ũjákĭ té ęšĭ ĩnógosĭ Múngú ri ě'yĭzŭ gĭ. Kōpi té bōngó ĩrĭkō rŭ ni pi úsŭ ĩ rŭ'bá gá, kōpi úfúragú ũmvŭ dā ĩ drĭgē. 22 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, ũ'dŭ ĩ ní ĩmŭzú tā ĩzŭ rĭ gé, ĩ ĩmŭ ĩmi ĩrĭnā 'bá kŭrŭ Táyā vé rĭ agá, āzini kŭrŭ Sídónā vé rĭ agá rĭ pi vé rĭ ndē rá. 23 ĩmi 'bá adri'bá Kāpārānāŭmā agá 'dĭ'bée, ĩmi ũsŭkĭ ĩmi nyo ícō fi 'bŭ gé rá? ĩmi ícókĭ fi ku, ĩmi fi mvŭ adri 'bŭ āvŭ rĭ pi vé rĭ agá. Tā āyāzu āyāyā má ní 'oó ĩmi ní 'dĭ'bée, mā 'o té dō kŭrŭ Sōdómō vé rĭ agá, 'bá Sōdómō vé rĭ pi té ęšĭ ũjá rá, kōpĭvé kŭrŭ ri té adri ũgōgō. 24 Á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, ũ'dŭ ĩ ní ĩmŭzú tā ĩzŭ rĭ gé, ĩ ĩmŭ ĩmi ĩrĭnā Sōdómō vé rĭ ndē rá."

Īmi ĩmŭkĭ má vŭgá uvungará gá (Lúkā 10:21-22)

25 Sā 'dāri gé, Yēsŭ ní Múngú ri zĭzŭ kĭnĭ, "Mā Ētēpi, Úpĭ mālūngā 'bŭ vé rĭ ruŭpi vŭ drĭgē rĭ be rĭ, ōwō'dĭfō mí ní tā áda rĭ ũzŭŭ 'bá ũmĭ be rĭ pi ní, āzini 'bá tā nĭ'bá ambamba rĭ pi ní rĭ sĭ, āzini mí ní tā rĭ 'daā 'bá tā

* **11:14** 11:14 Ēlĭyā: Ēlĭyā ri nēbĭ, Múngú 'du ĩri mvŭzú 'bŭ gé ĩdri rŭ, drā kuyé. Tĭkĭ ĩri ākŭdē ĩlĭ rĭ ca mŭđŭrŭlŭ ũrōmĭ (900), ĩsŭ ākŭdē tĭkĭ drĭ Yēsŭ ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgŭ 17-21; 2 'Bāgŭ 1-3. † **11:21** 11:21 Kōrāzĭnĭ āzini Bētēsāyídā: Yāhŭđĭ rĭ pi rĭkĭ adriĭ kŭrŭ 'dĭ'bée agá, 'bo 'bá adri'bá Yāhŭđĭ rŭ ku rĭ pi rĭkĭ adriĭ kŭrŭ Táyā vé rĭ agá, āzini Sídónā vé rĭ agá.

be mādā sū anjīnā nyírīnā tā ākó rī pi tīnī rī pi ní rī sī. ²⁶ Ē, má Ētēpi, 'í lē tā rī ā nga 'i sū 'dīri tīnī, ĩri mí ní āyīkō sē.

²⁷ “Má Ētēpi sē ngá rī pi ārēvú céré kú má drīgé, ma Mvā rú, 'bá āzi nī ma kuyé, 'yénjā má Ētēpi nī ma ní, 'bá āzi nī má Ētēpi rī kuyé, 'yénjā ma Mvā rú, á nī má Ētēpi rī nī, āzini 'bá má ní ūpēē rī pi nīkí ĩri nī.”

²⁸ Kúru Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi āndē'ba oḡu 'dūngará sī gí 'dī'bée, ĩmi ímúki má vúgá nōó, ma sē ĩmi ímú uvu rá.” ²⁹ Īmi 'dúki oḡu má ní 'dudú nōri áyu, ĩmi ūnīkí tā má ní 'oó rī, ā'diātāsīyā ma ẹsī be mādā, āzini tā be mādā, ĩmí ẹsī rī ícó uvungará ịsụ rá. ³⁰ Oḡu mávé nōri vé 'dūngará ẹnjī ku, 'dūngará ni kōwúkōwú.

12

Ụ'dụ Sábátā vé rī vé tā

(Mārākō 2:23-28; Lúkā 6:1-5)

¹ Sā 'dāri gé, Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbī'ba rī pi be rikí ẹlị mụzú ómvú ānyá vé ni agásí ụ'dụ Sábátā vé rī gé,* ẹbírị fụ ĩrívé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi káyī, kọpi ní ānyá rī pi ē drī ucezu anyizú cizú. ² Fārúsi rī pi ká tā 'dīri ndreé, kọpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Mívé 'bá mí pámvú ūbī'ba rī pi ícókí té ānyá rī pi ē drī uceé ụ'dụ Sábátā vé rī gé ku, ā'diātāsīyā tǎimbị Mósē vé rī ā'yī ku ĩ ní ẹzị ngazú ụ'dụ Sábátā vé rī gé.”

³ Yēsū ní újázú kọpi ní kīnī, “Īmi lākí tā Dāwúđị pi ní 'oó ívé 'bá rī pi be sá ẹbírị ní kọpi fuzú rī gé 'dāri kuyé? ⁴ Dāwúđị fi Jó Múngú vé rī agá 'dāá, kọpi nyakí pánga ĩ ní 'bāá kuú Múngú vé jó agá rī ívé 'bá rī pi be, pánga 'dāri 'bākí 'yénjā kuú atala rī pi ní, kọpi ícókí kōdō nyaá ku. ⁵ Īmi lākí tǎimbị Mósē vé rī agá 'yozú kīnī, atala rī pi rī ẹzị nga Jó Múngú vé rī aga ụ'dụ Sábátā vé rī gé ĩndī, kọpi tā ākó 'dīni kuyé? ⁶ Á lē lūú ĩmi ní 'dīni, 'bá Jó Múngú vé rī ndéepi rá rī nōgó anigé.† ⁷ Īmi nīkí té dō tā ĩ ní sī Búkú Múngú vé rī agá ĩ ní 'yoó kīnī, 'Á lē ĩmí ẹsī ā adri ĩdríkídri, adri 'yozú kīnī á lē ĩmi zākí má ní rōbōnō yā 'dīni kuyé,' 'dīri vé íffí rá, ĩmi ícókí té tā lị 'bá tā ākó rī pi drīgé ūnjí ku. ⁸ Ma 'Bá Mvā 'i, ma Úpí ụ'dụ Sábátā vé rī drīgé āmbúgú nī.”

Yēsū ídrí ágó āzi ụ'dụ Sábátā vé rī gé

(Mārākō 3:1-6; Lúkā 6:6-11)

⁹ Kúru Yēsū ní ngazú fuzú vūrā 'dāri agásí, ĩri ní mụzú fizú Jó Múngú rī Zizú rī agá, ¹⁰ ịsụ ágó āzi 'dāá, drī ni ábá kuú 'bélé'béle. Fārúsi rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, “Tǎimbị ā'yī nyo ĩ ícó 'bá ídrí ụ'dụ Sábátā vé rī gé rá?” Kọpi zíkí ĩri 'dīni, ĩ ịsụkí rí tā ūnjí vú ni gé, ĩ tókí rí ĩri āni.

* **12:1** 12:1 Ụ'dụ Sábátā vé rī: Ụ'dụ 'dīri Yāhúđị rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kọpi ní rizú Múngú rī zizú rī. Yāhúđị rī pi rī ụ'dụ 'dīri vé tá ígá kīnī, Múngú gbi 'bụ pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará tǔgērī rú rī agásí nī. Ụ'dụ Sábátā vé rī Yāhúđị rī pi rī zị ụ'dụ ẹzírī, 'bo Kēlīkọ rī pi rī zị ụ'dụ áziyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dētōrōnómé 5:12-16. † **12:6** 12:6 'Bá Jó Múngú vé rī ndéepi rá rī nōgó anigé: 'Bá Yēsū ní 'yoó ndē Jó Múngú vé rī rá, ĩri nōgó anigé rī, 'bá rī Yēsū rī 'i 'yo.

12:7 12:7 Ósēyā 6:6 † **12:8** 12:8 Úpí ụ'dụ Sábátā vé rī: Yāhúđị rī pi rī ụ'dụ Sábátā vé rī ígá kīnī, Múngú gbi ngá 'bụ gé rī pi vū drīgé rī pi be céré 'dụ caá ụ'dụ áziyá, kúru ĩri ní uvuzú ụ'dụ Sábátā vé rī gé. Múngú rī 'yénjā Úpí Sábátā vé ni, kúru Yēsū kīnī 'i Úpí Sábátā vé ni, kīnī 'i Múngú 'i. 'Í lā Wūngará 20:8-11.

11 Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìmi àsámvú gé 'dìgè, 'bá rī vé kábìlò 'de dō 'bù agá ù'dù Sábátá vé rī gé, ícò kábìlò rī ísè 'bù agá 'dàásì àmvé ku?”
 12 'Bo 'bá ndè kábìlò rī tā sī rá! Tǎjmbǎ à'yī rá, ì ícò tā múké 'o ù'dù Sábátá vé rī gé rá.

13 Kúru Yēsũ ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Mí ùjũ mí drī.” Ágó rī ní 'ì drī ùjũzú, drī ní gō ícá múké sũ ìrivé drī àzi rī tǎj. 14 'Bo Fǎrùsǐ rī pi ní fūzú mužú àmvé 'dàá, kòpì ríkí lètì ì ní lèzú Yēsũ rī 'dìzú drázú rī ndàá.

Yēsũ rī àtí'bá, Múngú ìpè ìri nī

15 'Bo Yēsũ nī tā kòpì ní lèé 'oó rī rá, ìri ní fūzú vūrā 'dàri agásì rá. 'Bá kárakará 'dekí muḡ vùdřī nī gé sī, ìdrí 'bá drā be rī pi céré, 16 'bo ímbá kòpì kīnī, lè kòpì à lùkí ívé tá 'bá àzi ní ku. 17 Tǎ ọtú Múngú ní ẹzìj, nẹbì Ìsáyā ní 'yoó rī nga 'ì fūú tǐ ni gé gí kīnī,

18 “Ìri àtí'bá mávé nì, má ìpè ìri nī,
 á lè ìri lèlè, ma ìri sī àyìkò sī,

ma sè Ìndrí Uleterè rī, ìri ní ùkpò sè,
 ìri ímú 'yo 'bá àngũ rī pi agásì rī pi à 'okí tā pìrì.

19 Ícò àwǎá 'bá àzi ní ku, dōku ícò útré 'bá àzi drǐgè ku,
 ícò átá ù'dùkò àsīrā rú ni sī 'bá rī pi àsámvú gé ku.

20 Ícò 'bá ẹsì be ñò'ba gí rī pi 'oó ùnjí ku,
 dōku ìri ẹsì múké 'bá 'bá adri'ba ùkpò àkó rī pi ní,
 'bo ìri ímú 'bá rī pi vé tá lǐ pìrì.

21 Sùrú àngũ rī pi agásì rī pi céré ímú ẹsì 'bá drī ni gé.”

Yēsũ pi Bèlèzèbúlā be

(Mǎrākò 3:20-30; Lúkǎ 11:14-23; 12:10)

22 Kúru 'bá rī pi ní ágó àzi mǐ be ẹsìjpi gí, átápi ku ni ìjǐzú Yēsũ vúgá nǒó, ágó rī ìndrí ùnjí be, Yēsũ ìdrí ágó rī rá, ágó rī è mǐ gō àngũ ndrèé rá, gō kpá átá rá. 23 'Bá rī pi àrèvú céré ngakí àyǎá tá 'dìri sī àyǎyá, kòpì ní 'yozú kíní, “Ágó 'dìri adri nyo Dǎwùdǐ Mvọpǐ 'ì kuyé?”

24 Fǎrùsǐ rī pi kǎ tá 'dìri yǐj, kòpì kíní, “Ágó 'dìri ri ìndrí ùnjí rī pi údró ùkpò Bèlèzèbúlā vé rī sī, Bèlèzèbúlā ri àmbúgú ìndrí ùnjí rī pi vé rī.”

25 Yēsũ nī tá kòpì ní ríi ùsùj rī rá, ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “'Bá mǎlǔngǎ rụ 'bá rī pi ríkí dō ì fụj ì drǐkǎ sī, ìri sè kòpívé mǎlǔngǎ ri ábá rá. 'Bá kǔrú agá rī pi, dōku 'bá 'bẹtǐ àsámvú gé rī pi ríkí dō ì fụj ì drǐkǎ sī, ìri sè kǔrú 'dìri, dōku 'bẹtǐ 'dìri ábá rá. 26 Sǎtáná dro dō 'ì ọgùpǐj ìndrí ùnjí rī pi, kòpì rī ì fụ ì drǐkǎ sī, ìrivé mǎlǔngǎ ri ícò pá tu íngóni? 27 Ma dō ri ìndrí ùnjí rī pi dro ùkpò Bèlèzèbúlā vé rī sī píri, kúru 'bá ìmívé rī pi ri ìndrí ùnjí rī pi dro à'di vé ùkpò sǐ? 'Bá ìmívé rī pi ímú ìmívé tá lǐ, kòpì 'yo tá ìmi ní 'yoó rī adri pìrì ku. 28 'Bo ma dō ri ìndrí ùnjí rī pi dro Múngú vé Ìndrí Uleterè rī vé ùkpò sī, ìri lù 'yozú kíní mǎlǔngǎ Múngú vé rī ícá ìmi àsámvú gé gí.

29 “Dōku 'bá ri ícò fi 'bá ùkpò be ni vé jó agá mu ìrivé ngá ali íngóni íngóni? Drǐdrǐ ni, ìri drǐ 'bá ùkpò be 'dìri rụ úmbé, ìri kúru íbì mu ngá ìrivé jó agá rī pi ali ndò.

30 “'Bá rī adri dō má be trǐ ku, 'bá 'dìri mávé àrì'ba, 'bá rī úmú dō kábìlò rī pi adrií má be trǐ ku, 'bá 'dìri kábìlò rī pi ìrèrè. 31 Á lè 'yoó ìmi ní 'dínì, 'bá rī 'o dō ùnjìkǎnyá, àzini ide dō 'bá àzi, ì ícò ìri trǐ rá, 'bo 'bá rī ide dō

Índrí Uleterē rī vé tā, ícókí ĩri trūú āluṅáni ku. ³² Ma 'Bá Mvá 'i, 'bá rī átá dō mávé tā ũnjí, ĩ ícókí ĩri trū rá, 'bo 'bá rī átá dō Índrí Uleterē rī vé tā ũnjí, ícókí ĩri trūú ku, í'dózú āndrū, dōku lókí ímúpi drīdrī 'díi rī gé.

Ī peṭi rī nī áamá ĩrivé ũ'a sī
(Lúkã 6:43-45)

³³ "Peṭi rī dō múké, ĩrivé ũ'a ri adri múké, peṭi rī dō ũnjí, ĩrivé ũ'a ri adri ũnjí, ā'diātāsīyā ĩ peṭi rī nī áamá ĩrivé ũ'a sī. ³⁴ ĩmi adri'bée sū ĩñ tñi ri'bá ũnjikānyā 'o'bá 'dī'bée, ĩmi ícókí tā múké átá íngóni? Tā ĩmi ní rii átá rī, ĩri íbī íngá ĩmī éšī agá. ³⁵ 'Bá adriipi múké rī, tā ĩri ní rii átá ĩfūú 'í éšī agásī rī pi céré múké, 'bá adriipi ũnjí rī, tā ĩri ní rii átá ĩfūú 'í éšī agásī rī pi céré ũnjí. ³⁶ 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá riipi átángá átápi, tā ni ũsūúpi drīdrī ku rī, 'ú'dú ĩ ní tā lizú rī gé, ĩri ímú tā 'í ní átá rī ũlū 'tī tī sī. ³⁷ Átángá ĩfūúpi mí tī gé sī múké rī, ĩri sē ĩ mi trū āní rá, 'bo átángá ĩfūúpi mí tī gé sī ũnjí rī, ĩri sē ĩ tā lī āní mí drīgé."

Bīlémī Yónā vé rī
(Mārākō 8:11-12; Lúkã 11:29-32)

³⁸ Kúru Fārúšī uruḱo'bée, āzini 'bá tāimbī Mósé vé rī ímbá'bá rī pi ā uruḱo'bée be, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ímbápi, 'bá lēkí mī 'o 'bá ní tā āyāzú āyāyā ni."

³⁹ 'Bo Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Úyú ũnjikānyā be ri'bá ōwū 'bā'bée rī pi kīnī mā 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā ni! 'Bo tā āyāzú āyāyā má ní lēé 'oó kōpi ní rī, ĩri tā nēbī Yónā vé rī. ⁴⁰ Sū Yónā ní laá caá ĩ'bī āmbúgú rī agá ũtúná na ĩñíná na rī tñi, kúru ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú la ca 'bú agá ũtúná na ĩñíná na. ⁴¹ Kúru 'bá Nīnéwē vé rī pi ní éšī újá gí rī sī, kōpi ímú úyú āndrū nōri tō nī, āzini kōpi tā lī úyú āndrū nōri drīgé nī, ā'diātāsīyā kōpi újákí éšī tī Yónā ní sēé rī sī gí, 'bo 'bá Yónā ri ndēpi āmbúgú sī rī, ĩri nōgónō. ⁴² 'Bāgú ũkú rú āngū ándrelé rú rī gé rī úmvúlésī ímú pá tu tā lī úyú āndrū nōri drīgé nī, ā'diātāsīyā íbī ímú āngū rará rú ni gélésī, ĩmú Sōlōmónā vé úmī tā 'ozú rī yīi, 'bo 'bá āzi nōgónō ndē Sōlōmónā rī āmbúgú sī rá.

Índrí ũnjí vé ĩgōngará fízú 'bá rī éšī agá rī
(Lúkã 11:24-26)

⁴³ "Índrí ũnjí ĩfū dō 'bá āzi agásī gí, ĩri 'de mu āngū ā'wí cínýáfā rú rī gé 'dāá, ĩri mu vūrā uvuzú ni ndā, 'bo íšú vūrā uvuzú ni ku. ⁴⁴ ĩri kúru 'yo, 'Á lē ma újá gōó muṱ adrii jó má ní ĩfūzú rī agá.' Ca dō muṱ jó rī ā 'a íšú kálámgbá rú, 'bá āzi 'a ni agá 'dāáyo, wekí 'a ni kú uleterē, ⁴⁵ ĩri mu 'i ōgūpīi índrí ũnjí be aga'bée rá éžīrī ni pi bī, kōpi fi mu adri jó rī agá 'dāá. 'Bá 'díri vé adringará ũnjikānyā ni gō drīdrī 'dāri agá rá. Tā 'díri ímú 'i ngá úyú ũnjikānyā be nō'bée rú'bá gá."

Yēsū éndrēpi pi Yēsū édrīpīi be
(Mārākō 3:31-35; Lúkã 8:19-21)

Š 12:39 12:39 Yónā: Yónā ri nēbī, Múngú pē ĩri muṱ 'ú'dú'kó múké ívé rī ũlūú 'bá Nīnéwē vé adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní. Drīdrī ni Yónā ní drī muṱ Nīnéwē gá kuyé rī gé, ĩ'bī āmbúgú te ĩri, la ĩ'bī rī agá 'dālē 'ú'dú na, Múngú pa ĩri rá. Tīkí ĩri ílī mú'dūrūlū éžīrī pū'kú tōwú (750) gé, íšú ákūdē tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Yónā 1:17; Mātáyo 12:39-40; Mātáyo 16:1-4; Lúkã 11:29-32.

⁴⁶ Yēsū kā rií átá 'bá bītríká rī pi ní, éndrēpi pi édrípīi be tuki pá kuú āmvé 'dāá, kōpi lēki átá ĩri be. ⁴⁷ 'Bá āzi ní lūzú Yēsū ní kīnī, "Mí éndrēpi pi mí édrípīi be tuki pá kuú āmvé 'dāá'dā, kōpi lēki átá mí be."

⁴⁸ Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, "Má éndrēpi ri ā'di 'i? Má édrípīi ā'di pi?"

⁴⁹ Yēsū ní drī suzú mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi vú 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Mávé éndrēpi, āzini mávé édrípīi kōpi adri'bá nō. ⁵⁰ 'Bá rī 'du dō tā má Ĕtēpi 'bū gé rī ní lēé rī nga rá, 'bá 'dīri ĩri adri má édrípī, ĩri adri má ómvúpi, ĩri adri má éndrēpi."

13

Nāpi ágó úri riipi rī vé rī

(Mārākō 4:1-9; Lúkā 8:4-8)

¹ Ū'dú ālu ālu 'dāri sī, Yēsū nga fūú jó rī agāsī, muž adrii yīi bālālā rī ā gārā gá. ² 'Bá bītríká trakī ĩ Yēsū ā gārā gá sī kūrū, Yēsū ní ngazú tuzú kúlumgba agá, ĩri ní úrízú vūgá, 'bá rī pi áwíki pá tuú kuú yīi rī ā gārā gá. ³ Yēsū ūlū 'bá rī pi ní tā kárakarā nāpi sī kīnī, "Ágó āzi ómvú be ni muž úri rií ívé ómvú agá. ⁴ Ágó rī kā úri rī rií, úri rī pi urukō u'dekí létī drīgé, āriṅá rī pi ímúkí úri u'de'bá létī drīgé rī pi teé céré. ⁵ Úri rī pi ā urukō u'dekí nyōókú írá drīgé ni agá. Úri rī pi ífúkí mbēlēná, nyōókú rī ní adrii nyetele rī sī. ⁶ 'Bo ūtū rī kā koó gbírílí, úri ífū'bá rī pi 'wíki ūdrāá céré, ā'diātāsīyā úlá ni pi ní fií vūgá 'dāá kuyé rī sī. ⁷ Úri rī pi ā urukō u'dekí ūcékúcé āsámvú gé, ūcékúcé rī du amuú, ōzū úri ífū'bá du'bá rī pi rá. ⁸ Úri rī pi ā urukō u'dekí nyōókú múké ni agá, kōpi dukí 'aá mī be gbálígbálí. Drī ni ālu rī gé, urukō ni ā fi mūdūrūlū ālu, urukō ni pūkú áziyá, urukō ni pūkú na. ⁹ 'Bá bī be rī, ā yī 'i ní tā 'dīri."

Yēsū ri átangá rī átá nāpi sī āsī

(Mārākō 4:10-12; Lúkā 8:9-10)

¹⁰ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní ímúzú ĩri zizú kīnī, "Mí ri átá 'bá rī pi ní nāpi sī āsī?"

¹¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Sēki ĩmi ní úmī mālūngā 'bū vé ĩ ní ūzūú kuú mūdūmūdū rú rī vé tā nīzú ámázú rī rá, 'bo sēki úmī 'dīri 'bá urukō ní kuyé. ¹² 'Bá tā má ní ímbá rī yīpi rá rī, ĩ ĩri ní tā nīngará sē āmbúgú, 'bo 'bá tā mávé rī yīpi ku rī, ĩ ĩrivé tā nīngará 'du úmī ni gé sī rá. ¹³ Ma kōpi ní tā rī átá nāpi sī ā'diātāsīyā,

" 'Kōpi mī 'bā tā má ní 'oó rī ndrezú rá, 'bo kōpi ndrekí ku, kōpi bī 'bā tā rī yizú rá, 'bo kōpi yīki ku, dōku tā rī fi kōpi drīgé ku.'

¹⁴ Tā 'dīri nga 'i fūú tī ni gé gí, sū nēbī Īsáyā ní átá rī tīnī kīnī,

'Īmi mávé ū'dúkō yī rá, 'bo ĩmi ícókí ífífí ni nīí áamá ku, ĩmi tā má ní 'oó rī ndre rá, 'bo ĩmi ícókí tā ni nīí áamá ku.

¹⁵ 'Bá 'dī'bée ē ēsī tete,

kōpi ē bī yī tá ku,

kōpi bīkí ĩ mī cí,

kōpi ā bīkí té dō ĩ mī cí ku,

kōpi ē mī ri té āngū ndre rá,

kōpi ē bī ri té tā yī rá,

kōpi ē ēsī ri té tā nī áamá rá,

kōpi ā újákí dō ēsī rá, ma té kōpi ídrí rá.'

16 'Bo nóni Múngú sē ĩmi ní tākiri gí, ā'diātāsīyā ĩmī mī ri āngū ndre rá, āzini ĩmī bí ri tā yì rá. 17 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, nēbī kárákará, āzini 'bá tā 'o'bá pīrī kárákará ándúrú rī pi 'bākí úvá lēzú tā ĩmi ní ndree 'dīri ndrezú, 'bo kōpi ndreki kuyé, āzini kōpi lēkí tā ĩmi ní yīi 'dīri yīi, 'bo kōpi yīkí tā rī kuyé.

*Yēsū ũlū nāpí úri vé rī vé ífífi
(Mārākō 4:13-20; Lúkā 8:11-15)*

18 "Kúru ĩmi yīkí ífífi nāpí ágó úri riipi rī vé rī. 19 Úri u'de'bá létí drīgē rī vé ífífi, ĩri 'bá ú'dúkó múké mālūngā vé rī ā tā yì'bá rá, tā ní ní fíi kōpi drīgē kuyé rī pi. Ádróko ímú úri rī pi u'duú kōpi ē ēsī agásī rá. 20 Úri u'de'bá nyōókú írā drīgē rī agá rī pi, ĩri 'bá ú'dúkó múké rī yì'bá rá, āzini ā'yī'bá āyīkō sī rī pi. 21 Kōpi ā ũlá ní fíi vūgá 'dāá kuyé rī sī, kōpi ícókí adrii lókí be āco ku. Tā ũkpó ũkpó kádō kōpi ísú, dōku kádō kōpi ōcūú ú'dúkó múké rī vé tā sī, kōpi gō ē'yīngárá rī adi ī drīgē sī rá. 22 Úri u'de'bá ũcékúcé āsámvú gé rī pi, ĩri 'bá ú'dúkó múké rī yì'bá rá rī pi. 'Bo kōpi ní rií tā rú'bá nōri vé rī ũsūú áyu rī sī, āzini kōpi ní rií ā'bú vé tā 'duú 'bāā āmbúgú rī sī, sē úri múké rī adri kōpi ē ēsī agá ku. 23 'Bo úri u'de'bá nyōókú múké rī agá rī pi, ĩri 'bá ú'dúkó múké rī yì'bá rá, tā ní ní fíi kōpi drīgē múké múké rī pi, 'bá 'dī'bée vé ānyāngā rī ka, drī ni ālu rī gé, fí ni rī adri mūdūrūlū ālu, urukō ni pūkú áziyá, urukō ni pūkú na, ī ní úri rī saá rī vú sī."

Nāpí jōótā duúpi ānyá agá rī vé rī

24 Yēsū gō kōpi ní nāpí āzi ũlūú dīi kīnī, "Mālūngā 'bū vé rī adri sū 'bá úri múké ní riipi ómvú agá rī tīnī. 25 'Bá rī pi ká céré 'deé ú'dú kongará gá, írivé āri'bá ímú jōótā fí rií írivé ānyá agá, gō 'deé mụú 'dīisī rá, jōótā rī vé fí ífū duú ānyá rī agá. 26 'Anyá rī ká ífūú, jōótā rī ní kpá ífūzú.

27 "Ātí'bá rī pi ní ímúzú ómvú 'dīpa rī zízú kīnī, 'Āmbúgú mávé rī, úri mí ní rií mívé ómvú agá rī adri úri múké ní pi kuyé? Jōótā ífūúpi rī íbī íngá ngūgá?"

28 "Íri ní újázú kōpi ní kīnī, 'Āri'bá 'o tā 'dīri ní."

"Ātí'bá rī pi ní ĩri zízú kīnī, 'Mí ā'yī 'yozú kīnī, 'bā mụkí jōótā rī unjeé ānyá rī agásī āmvé 'dīni rá?"

29 "Ómvú 'dīpa rī ní újázú kīnī, 'Adri 'dīni kuyé, ĩmi unjekí dō jōótā rī pi ānyá rī agásī āmvé, ĩmi kpá ānyá rī pi unje índī. 30 ĩmi kukí jōótā rī ā dū mụzú ānyá rī be trū cīngbá cazú sá ī ní ímúzú ānyá rī lízú rī gé. Kádō ímú ānyá rī líj, ma lū 'bá ēzī nga'bá rī pi ní, "Drīdrī ni, ĩmi unjekí jōótā rī ānyá rī agásī, ĩmi úmbékí, ĩmi zākí veé ācí sī. Kúru ĩmi íkūnākí ānyá rī íjī ímú 'bāā mávé írā agá." ' ' "

*Nāpí marígó fí be mādānjá rī vé rī
(Mārākō 4:30-32; Lúkā 13:18-21)*

31 Yēsū átá kpá kōpi ní nāpí āzi kīnī, "Mālūngā 'bū vé rī vé tā adri sū marígó ā fí mādānjá ī ní saá ómvú agá rī tīnī. 32 Marígó rī ā fí ā adri dō kīnīkīniñá drāāsiyā, kádō duú, ĩri dū ómvú agá 'dāá ícá āmbúgú. Āríná rī pi mụ ívé jó sī drītī ni pi gé sī."

Nāpí ākúfi vé rī

³³ Yēsũ ũlũ nāpí āzi dīī kīnī, “Mālũngā 'bũ vé rĩ adri sũ ākũfĩ ũkú rĩ ní í'dũ dāá íwá ĩ ní uruú gí rĩ agá rĩ tĩnĩ, ākũfĩ rĩ sē íwá rĩ dra kōfũtō be.”

*Tā ā pá Yēsũ ní tā rĩ ũlũzú nāpí sĩ rĩ
(Mārākō 4:33-34)*

³⁴ Yēsũ ri tā 'dĩ'béé ũlũu 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní céré nāpí sĩ. Tā āzi ĩri ní átá 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní nāpí sĩ kuyé ní 'dāáyo. ³⁵ Tā Múngú ní átá nēbĩ rĩ pi ní rĩ fũ tĩ ni gé gĩ kīnī:

“Ma ĩmi ní tā rĩ ũlũ nāpí sĩ,

Tā ĩ ní ũzũzũ í'dózú ĩ ní vũ ri gbingará gá 'dāá rĩ, ma íffĩ ní ũlũ ĩmi ní rá.”

Yēsũ ũlũ jōótā ífũupi ānyá agá rĩ vé íffĩ

³⁶ Kúru Yēsũ ní fúzú 'bá bĩtrĩká rĩ pi āsámvú gé sĩ, ĩri ní fizú mužú adrizú jó agá. Īrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi ní ímúzá ĩri vúgá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Mí ũlũ 'bá ní nāpí jōótā duúpi ānyá agá rĩ vé íffĩ.”

³⁷ Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvá 'i, ágó úri múké rĩ riipi rĩ, ĩri ma 'i. ³⁸ Ōmvú rĩ, ĩri 'bá vũ drĩgé rĩ pi, úri múké rĩ, ĩri 'bá fĩ' 'bá mālũngā 'bũ vé rĩ agá rĩ pi. Jōótā duúpi ānyá agá rĩ, ĩri 'bá ādróko vé rĩ pi. ³⁹ Ārĩ' 'bágú jōótā riipi ānyá agá rĩ, ĩri ādróko 'i. Ānyá rĩ vé ĩkũnāngará, ĩri ú'dũ ũdũ vé rĩ, 'bá ānyá ĩkũnā' 'bá rĩ pi, mālāyíkā rĩ pi.

⁴⁰ “Īkũnākĩ jōótā ānyá agá rĩ zāá ācí sĩ, tā 'dĩri ímú 'i nga ú'dũ ũdũ vé rĩ gé. ⁴¹ Ma 'Bá Mvá 'i, ma mávé mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú nga sēépi 'bá rĩ pi ní tā 'ozú pĩrĩ ku, āzini 'bá rĩ pi sēépi fiipi ũnjĩkānyā agá rĩ pi unje mávé mālũngā agásĩ rá. ⁴² Mālāyíkā rĩ pi ímú kōpi 'du ú' 'bé ācí ciipi kú nyālũ rĩ agá, 'dālē kōpi ímú útré ācí rĩ vé fĩngará kōpi ru' 'bá gá rĩ sĩ, āzini kōpi ímú sĩkányá ci rá. ⁴³ 'Bo 'bá tā 'o' 'bá pĩrĩ rĩ pi, kōpi ímú dī ĩ Ētēpĩ vé mālũngā agá 'dāá sũ ũtũ ní dīī rĩ tĩnĩ. 'Bá bĩ be rĩ, ā yĩ 'i ní tā 'dĩri.

Nāpí ngá ājē be āmbúgú rĩ vé rĩ

⁴⁴ “Mālũngā 'bũ vé rĩ adri sũ ngá ājē be āmbúgú ĩ ní zũyũ kuú nyōókũ agá rĩ tĩnĩ. Ágó rĩ ká ngá ājē be āmbúgú 'dĩri ísũ, gō mužú zũyũ dīī. Áyĩkō fiipi éśĩ ní agá rĩ sĩ, sē ngá rĩ jeé, muž nyōókũ 'dāri jeé ānĩ.

⁴⁵ “Mālũngā 'bũ vé rĩ adri sũ 'bá riipi māyākā ógũ' 'bá ógũōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩjĩ pālĩ* rĩ pi ndāá rĩ tĩnĩ. ⁴⁶ Ká mužú māyākā múké ógũpi ógũōgũ ājē be āmbúgú 'dĩri ísũ, ũzĩ ívé ngá ārēvũ céré, gō mužú írā ógũpi ógũōgũ 'dāri jeé ānĩ.

Nāpí ímbá vé rĩ

⁴⁷ “Mālũngā 'bũ vé rĩ adri kpá sũ ímbá ĩ ní 'beé yĩĩ bālālā rĩ agá ĩ' 'bĩ ōsũkā be āndĩandĩ rĩ pi uruzú rĩ tĩnĩ. ⁴⁸ ĩ' 'bĩ rĩ pi ká ĩ tōó gaá ímbá rĩ agá 'dāá tré, āgō ĩ' 'bĩ 'be' 'bá rĩ pi ísékĩ ímbá rĩ yĩĩ rĩ agásĩ āmvé nōó. Kōpi ní kúru úrizú vúgá, kōpi ní ĩ' 'bĩ múké múké rĩ pi ũpēzú ũ' 'bāzú ũvú rĩ pi agá, 'bo kōpi ú' 'békĩ ĩ' 'bĩ ũnjĩ rĩ pi ásé agá. ⁴⁹ Lókĩ ũdũ vé rĩ gé, tā rĩ ímú 'i nga sũ 'dĩri tĩnĩ. Múngú ri ímú mālāyíkā rĩ pi ĩpē ímú 'bá rĩ 'bá ũnjĩkānyā 'o' 'bá rĩ pi āsámvú aco 'bá tā 'o' 'bá pĩrĩ rĩ pi be. ⁵⁰ Kōpi ímú 'bá tā 'o' 'bá ũnjĩ rĩ

13:35 13:35 Sāwũmā 78:2 * **13:45** 13:45 Māyākā ógũ' 'bá ógũōgũ ājē be āmbúgú ĩ ní zĩjĩ pālĩ rĩ pi: Pālĩ índré sũ írā ógũpi ógũōgũ ũnyĩ be ājē be āmbúgú rĩ tĩnĩ. Títĩrĩkō ri kōpi údé ní ívé kókó' 'bō agá.

pi ú'bé áci ciípi kú nyälü rî agá, kôpi ímú ngo äzini şıkányá ci áci rî vé fingará î rü'ba gá rî sî."

⁵¹ Yêsü ní kôpi zizú kînî, "Tâ má ní átá 'dî'bée fi nyo îmi drîgé rá?"

Kôpi ní újázú kînî, "Ê, tâ rî fi 'bá drîgé rá."

⁵² Yêsü ní 'yozú kôpi ní kînî, "'Bá älu älu riipi tâimbî ímbápi rî, ímbáki îri mälüngä 'bü vé rî vé tâ sî gî, 'bá 'dîri adri sî jó 'dîpa ívé ngá ú'dî rî í'dúpi ngá ũku rî be' ívé jó agásî ämvé rî tîñî."

'Bá Názêretâ vé rî pi gâki Yêsü ri si

(Mârákô 6:1-6; Lúkâ 4:16-30)

⁵³ Yêsü kâ nâpi rî ũlü deş, îri ní füzú ängü 'dâri agásî ämvé. ⁵⁴ Gô 'deé muş Názêretâ gá kÿrÿ îri ní mbazú rî gé, îri ní í'dózú 'bá rî pi ímbázú Jó Múngú ri Zizú rî agá 'dää, sê 'bá rî pi ní äyângará, kôpi ní 'yozú kînî, "Ágó 'dîri íşü úmî rizú tâ äyázú äyâyâ 'dîri 'ozú rî íngügá?" ⁵⁵ Kôpi ní kpá gôzú zizú kînî, "Ágó 'dîri adri 'bá riipi parángi faápi rî vé mvá kuyé? Ágó 'dîri vé êndrêpi adri Mâriyâ 'i kuyé? Írivé êdrîpi adri Yökóbü 'i, Yösépâ 'i, Şimônâ 'i, äzini Yüdá 'i kuyé? ⁵⁶ Írivé ömvüpi 'dî'bée rikí nyo adrii 'bá be trü kuyé? Ágó 'dîri íşü tâ 'dî'bée íngázú íngügá?" ⁵⁷ 'Bá rî pi ä 'a vekî ũñjî ũñjî tâ îri ní 'oó 'dî'bée sî.

Yêsü ní 'yozú kôpi ní kînî, "Nêbî rî dô vürâ äzi gé, 'bá rî pi îri ññjî rá, 'bo îri dô 'bá ívé rî pi äsâmvü gé, ññjîki îri ku."

⁵⁸ Yêsü 'o tâ äyázú äyâyâ ní ängü 'dâri agá kárákará kuyé, ä'diätäsîyâ 'bá ängü 'dâri agá rî pi ê'yîngará äkó.

14

Yüwânî Bätizîmü sêpi rî vé drängará

(Mârákô 6:14-29; Lúkâ 9:7-9)

¹ Sâ 'dâri gé, 'bägu Êródê* ängü Gälilâyâ vé rî ruşipi rî kâ Yêsü vé tâ yîjî, ² îri ní 'yozú ívé äti'ba rî pi ní kînî, "'Bá 'dîri Yüwânî Bätizîmü sêpi rî íngá gôo idri rú ní! Sêzú îri ní rizú tâ äyázú äyâyâ 'dî'bée 'ozú 'dîni äni."

³ Ä'diätäsîyâ ötu Êródê ru Yüwânî ri, úmbé îri, jî îri muş 'beé jó ängü ũ'yîzú rî agá, 'í êdrîpi Pilípü* vé ũkü Êródîyâ ä tâ sî. ⁴ Yüwânî 'yo ándúru Êródê ní kînî, "Tâimbî Múngú vé rî ä'yî ku mí ní mívé êdrîpi vé ũkü jezú mí ní ũkü rú." ⁵ Êródê lê Yüwânî ri 'dîjî, 'bo ri 'oó ũrî sî 'bá rî pi sî, ä'diätäsîyâ kôpi ä'yîki rá 'yozú kînî, Yüwânî ri nêbî.

⁶ U'dü í ní Êródê ri tîzú rî kâ ícá, údékî ũmü, ú'dü 'dâri gé, mvá ũkúná Êródîyâ vé rî tu úngó Êródê êndrêti gé, sê Êródê ní äyîkô. ⁷ Êródê sô ũyö kînî, ngá mvá ũkúná rî ní lée rî, 'i sê îri ní rá. ⁸ Êródîyâ ní 'yozú ívé mvá ũkúná rî ní kînî, "'Í 'yo Êródê ní, ä sê mí ní Yüwânî Bätizîmü sêpi rî ê

† 13:52 13:52 Jó 'dîpa ívé ngá ú'dî rî í'dúpi ngá ũku rî be rî: Ngá ú'dî rî, îri mälüngä 'bü vé rî vé tâ, ngá ũku rî, îri tâimbî rî vé tâ. Îri múké î ní tâimbî rî ímbázú, äzini í ní mälüngä 'bü vé rî vé tâ ímbázú. * 14:1 14:1 'Bägu Êródê: Êródê 'dîri Êródê Änitipâ 'i, îri Êródê Ämbúgu rî vé mvá, gô mälüngä rî ruşî ní sâ Yüwânî ní bätizîmü sêzú Yêsü ní rî gé. 'Í lâ Mârákô 6:14; Lúkâ 3:1; Êzj 4:27. Sâ í ní Yêsü ri tîzú rî gé, Êródê Ämbúgu 'dîri ru ängü rî ní. 'Í lâ Mátayo 2:1-8; Lúkâ 1:5. Vüdrî ni gé, 'bägu äzi anigé rü ní Êródê Ägîripâ, îri Êródê Ämbúgu rî vé mvá vé mvá. 'Í lâ Êzj 12:1-13:1. † 14:3 14:3 Pilípü: Pilípü ri 'bägu Êródê Änitipâ êdrîpi, sâ êdrîpi Êródê ní írivé ũkü Êródîyâ ri 'duzú 'í ní ũkü rú rî gé, íşü äküdê Pilípü ri idri rú.

drī sákānī agá.” ⁹ Tā 'dīri sē 'bāgū Ēródē ní ĭzāngā, 'bo ĩri ní ũyō sōō ívé ũmú rī pi ɛndrɛtī gé gí rī sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ngá mvá ũkúnjā rī ní lēē rī, ā sēkī ĩri ní. ¹⁰ ĩri ní āngáráwá rī pi pɛzú mužú Yūwánī ē drī lizú jó ĩ ní āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá. ¹¹ Āngáráwá rī pi ní Yūwánī ē drī í'dúžú íjizú sákānī agá, ímú sēē mvá ũkú rī drīgé, mvá ũkú rī ní jizú sɛžú ɛndrɛpī ní. ¹² Yūwánī vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ímúžú Yūwánī vé āvū 'dužú jizú mužú sīžú. Vúdrī ni gé, kōpi ní mužú tā ni ũlúžú Yésū ní.

*Yésū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwú pi ní
(Mārākō 6:30-44; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)*

¹³ Yésū kā tā Yūwánī vé rī yīī, ĩri ní 'dezú mužú kúlúmgbá sī, muž adrii vūrā āzi gé ɔ'dúkúlegúsī. 'Bá bītríká rī pi ká tā 'dīri yīī, kōpi ngakí fūū kūrú rī pi agásī, kōpi 'dekí mužú Yésū vúgá sī pá sī. ¹⁴ Yésū kā ísī kúlúmgbá rī agásī vúgá nōō, kā 'bá bītríká rī pi ndree, sē ɛsī ni ísú ĭzāngā ambamba, ĩri ní kúru 'dežú rízú 'bá drā be rī pi idrízú.

¹⁵ Kā mužú adrii ũndrɛnjá rī sī, 'bá Yésū ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ímúžú Yésū vúgá nōō. Kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ũtú rī 'de nóni gí, āngū nōri áse agá, lē mī pē 'bá bītríká 'dī'bée mužú ānyāngā jeé kūrú mādā mādā rī pi agásī.”

¹⁶ Yésū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Lē 'bá 'dī'bée ā mužú vūrā āzi gé ku. ĩmi sēkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí.”

¹⁷ Kōpi ní 'yozú Yésū ní kīnī, “Ngá 'bá vúgá nōgó anigé rī 'yéŋá pánga tōwú ĩ'bī be ĩrī.”

¹⁸ Yésū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “ĩmi íjiki má vúgá nōō.” ¹⁹ ĩri ní 'yozú 'bá bītríká rī pi ní, kōpi ā úríkí vúgá áse drīgé 'dīgé. ĩri ní pánga tōwú 'dī'bée í'dúžú ĩ'bī ĩrī rī be, ĩri ní āngū ndrezú 'bū gé 'dāá, ĩri ní ōwō'difō sɛžú, ĩri ní pánga rī āndízú, ĩri ní sɛžú ĩ'bī rī be ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi drīgé, 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní awazú 'bá rī pi ní. ²⁰ 'Bá rī pi ārɛvú céré nyakí ānyāngā rī ɛpīžú āní rá, 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi íkūnākí ānyāngā ĩ ní nyaá rī ē ĩmbītā caá ũvú ā 'a mužrī drī ni ĩrī. ²¹ Āgō ānyāngā nya'bée rī pi vé kālāfe rī ícō ca élifū tōwú (5,000) rá, kālāfe 'dīri agá 'dīgé, lākí ũkú rī pi anjiná rī pi be kuyé.

*Yésū muž yīī drīgé sī pá sī
(Mārākō 6:45-52; Yūwánī 6:15-21)*

²² Tā 'dīri ā vúdrī gé, koro Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, kōpi ā túkí gōō kúlúmgbá agá 'dāá ũzi, kōpi ā zokí yīī bālālā rī mužú álé 'dāá. Vúlé 'dāá, ĩri ní 'bá rī pi ayizú mužú ívé āngá sī. ²³ Kā 'bá rī pi ayií mužú gí, ĩri ní tuzú mužú írā drīgé 'dāá ɔ'dúkúlegúsī, ĩri ní Múngú rī zizú. Ũtú rī ká 'deé, ísú ĩri 'dālé ɔ'dúkúlegúsī. ²⁴ Sā 'dāri gé, kúlúmgbá rī vū rárá rú nyōŋkú rī be. Ũlí ní vizú ũkpō be, sē yīī rī úvá āní ngūyá ngūyá, sē kúlúmgbá rī ícō mužú āní bā ku.

²⁵ Āngū rī ká lēē ɔwú, Yésū ní rízú ímúžú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi vúgá nólé yīī bālālā rī drīgé sī pá sī. ²⁶ 'Bá Yésū ā pámvú ũbī'bá rī pi ká Yésū ri ndree ĩri ri ímú yīī bālālā rī drīgé sī pá sī, ũrī fi kōpi ē ɛsī agá ambamba. Kōpi ní 'yozú kīnī, “Ngá rī índrí.” Ũrī fīpi kōpi ē ɛsī agá rī sī, kōpi ní ngazú útrézú.

²⁷ 'Bo koro Yésũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Lē ìmì ẹ̀sì ǎ wa ku! 'Bá rī ma 'i. Ìmi 'okí ẗrī sī ku."

²⁸ Pétèrò ní újázú Yésũ ní kīnī, "Úpí, ádarú 'bá rī dō mi 'i, lē mī 'yo, mà mụ mí vùgá 'dí ẗrī rī drìgè sī pá sī."

²⁹ Yésũ ní 'yozú Pétèrò ní kīnī, "Mí ìmụ."

Kúru Pétèrò ní ísízú kùlúmgbá rī agásí, ìri ní 'dezú mụzú Yésũ vùgá 'dǎá ẗrī rī drìgè sī pá sī. ³⁰ Pétèrò kǎ nījì áamá 'yozú kīnī, ùlì rī vī ùkpō be, gō rīi 'oó ẗrī sī, í'dó rīi tīi mụzú ẗrī ǎ ndúgè 'dǎá, ìri ní trezú ù'dùkọ be urụ 'dǎá kīnī, "Úpí, 'i pa ma!"

³¹ Koro Yésũ ní 'i drī suzú Pétèrò rī ísézú 'í vùgá nōó, ìri ní 'yozú Pétèrò ní kīnī, "Mívè ẹ̀'ẗngará mǎdǎngá, ngá mí ní 'ozú ẗrī sī mávè tǎ ǎ'yízú ku rī ǎ'di?"

³² Yésũ pi kǎ tųú Pétèrò be kùlúmgbá rī agá 'dǎá, ùlì rī ní pá tuzú. ³³ 'Bá Yésũ ǎ pámvú ùbī'ba rī pi ní 'dezú ìri ñjízú, kòpì kīnī, "Ádarú mi Mvǎ Múngú vé ni."

Yésũ idrì 'bá drǎ be ni pi Gènèsǎrètǎ gá

(Mǎrǎkō 6:53-56)

³⁴ Kòpì kǎ zoó alá 'dǎá, kòpì ní ìfúzú kùlúmgbá rī agásí ǎmvé, kòpì ní 'dezú mụzú kūrú Gènèsǎrètǎ vé rī gé. ³⁵ 'Bá kūrú 'dǎri agá rī pi kǎ nījì áamá 'yozú kīnī, 'bá rī Yésũ 'i, kòpì ní ù'dùkọ pèzú mụzú 'bá adri'ba kūrú 'dǎri ǎ gǎrǎ gá sī rī pi ní. 'Bá rī pi ní ìvè 'bá drǎ be rī pi ñjízú ìmúzá Yésũ vùgá nōó. ³⁶ 'Bá drǎ be rī pi ní Yésũ rī mǎzú kīnī, lē Yésũ ǎ ǎ'yī ì ní, ì ùlókí rí ìrivè bōngó akooko rī ẹ̀ tì. 'Bá cérè ìrivè bōngó uló'ba rī pi vé drǎ dẹ̀ kòpì ǎ rú'ba gá sī rá.

15

Mērè Yāhúdī rī pi vé rī

(Mǎrǎkō 7:1-13)

¹ Vùdrī ní gé, Fǎrúsi urukọ pi 'bá tǎimbjì ìmbá'ba rī pi be ìbíkí ìmụ Yērūsǎlémǎ galésí, kòpì ní Yésũ rī zízú kīnī, ² "Ngá mívè 'bá mí pámvú ùbī'ba rī pi ní mērè 'bá ambugu rī pi vé rī ñozú rá rī ǎ'di? ǎ'diǎtǎsiyǎ kòpì kǎdó rīi ngá nyaá, kòpì ùjìkí ì drī sù 'bávè mērè ní lée rī tñjì ku!"

³ Yésũ ní újázú kòpì ní kīnī, "Ngá ìmi ní tǎimbjì Múngú ní 'yoó rī ñozú ìmívè mērè ǎ tǎ sī rī ǎ'di? ⁴ Múngú ẹ̀zì kīnī, 'Lē mī ñjī mī ẹ̀tẹ̀pì pi mí ẹ̀ndrẹ̀pì be ñjīñjī.' "Bá átángá átápì ẹ̀tẹ̀pì ní, dọku ẹ̀ndrẹ̀pì ní ùnjì rī, ǎ 'dìkí ìri drǎ 'dìisí rá.' ⁵ 'Bo ìmi kīnī 'bá rī 'yo dō ẹ̀tẹ̀pì ní, dọku ẹ̀ndrẹ̀pì ní kīnī, 'Fẹ̀fè má ní kòdó lée sée ìmi ní rī, ǎ sē Múngú ní gí,' ⁶ 'dìri lù 'yozú kīnī, 'bá 'dìri ñjī ẹ̀tẹ̀pì pi ẹ̀ndrẹ̀pì be kuyé. Ìmi gǎkí ù'dùkọ Múngú vé rī sī, ìmívè mērè ǎ tǎ sī. ⁷ Ìmi 'bá ì 'bǎ'bée kú tǎ be pìrì 'dì'bée, tǎ Múngú ní lùú nẹ̀bì Ísáyǎ ní átá ìmi tǎ sī 'dìri ìri tǎ áda kīnī,

⁸ " "Bá 'dì'bée rī ma ìngú tì sī kána,

'bo kòpì 'bǎkí ẹ̀sì má drìgè kuyé.

⁹ Kòpì ma ñjī ku kána,

tǎimbjì kòpì ní rīi ìmbá rī pi, 'bá áda ẗtī nī.' "

*Átángá ũnjí rĩ ĩri ũnjikānyā ijĩ 'bá drĩgē**(Mārākō 7:14-23)*

10 Yēsũ ní 'bá bĩtrĩkǎ rĩ pi zizú ímúzá 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Ĩmi 'bākĩ bĩ tā má ní 'yoó rĩ yizú, tā rĩ ā fi rí ĩmi drĩgē 'dāá múké múké. 11 Ngá nyanya 'bá rĩ ní nyaá rĩ ijĩ ũnjikānyā ku, átángá ũnjí ĩfũúpi 'bá rĩ tĩ gé sĩ rĩ, ĩri ũnjikānyā ijĩ nĩ."

12 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúzá Yēsũ vúgá nōó, kōpi ní Yēsũ rĩ zizú kīnĩ, "Í nĩ kuyé 'yozú kīnĩ, átángá mí ní átá 'dĩri sĩ, Fārũsĩ rĩ pi ā 'a ve rá?"

13 Yēsũ ní újázú kōpi kīnĩ, "Ngá ārēvú céré má Ētēpi 'bũ gé rĩ ní saá nĩ kuyé rĩ pi, ĩ ímú kōpi unje céré vūgá. 14 Lē ĩmi ũsũkĩ Fārũsĩ 'dĩ'bée vé tā ku, kōpi drĩkoma mĩ ākó ni pi. 'Bá rĩ dō mĩ ākó, ícó ógúpĩ ē drĩ ruḡ sēe ku, ĩri sē kōpi ĩrĩtró mu u'de 'bũ agá."

15 Pētēró ní 'yozú Yēsũ ní kīnĩ, "Mí ũlũ 'bá ní nāpí mí ní 'yoó kīnĩ ngá urũkō ĩri 'bá ní ũnjikānyā ijĩ 'dĩri vé íffĩ."

16 Yēsũ ní kōpi zizú kīnĩ, "Ĩmi āsámvú gé 'dĩgē, 'bá āzi nyo tā má ní átá nōri nĩpi kuyé ní anigé? 17 ĩmi nĩkĩ ámá 'yozú kīnĩ, ngá 'bá ní nyaá fĩ 'bá agá rĩ, ĩri fũ 'bá agásĩ āmvé 'dĩni kuyé? 18 'Bo átángá ĩfũúpi 'bá tĩ gé sĩ rĩ, ĩri íbĩ íngá 'bá éšĩ agá, ĩri sē 'bá rĩ tā 'āzāvũ rú' ní 'o. 19 'Á'diātāsīyā yĩkĩ ũnjĩ rĩ, ĩri íbĩ ĩfũ éšĩ agálēsĩ, ĩri sē 'bá rĩ āngũ 'dĩ, ĩri la 'bá āzi vé ũkú sĩ, dōku ũkú rĩ la 'bá āzi vé ágó be, ĩri ōwũ 'bā, ĩri ngá ũgũ, ĩri ũnjō ũlĩ, āzini ĩri āngũ 'yo'yo. 20 Tā ĩ ní ũlāá 'dĩ'bée, ĩri sē 'bá rĩ adri 'āzāvũ rú' Múngú endrētĩ gé. 'Bá rĩ nya dō ngá ĩsũ ũjĩ 'ĩ drĩ kuyé, sē 'bá rĩ 'o tā 'āzāvũ rú' ní ku."

*Ūkú Kānānāzĩ ě'yĩngará be rĩ**(Mārākō 7:24-30)*

21 Yēsũ nga fũú vūrā 'dāri agásĩ, 'de muḡũ āngũ āmbúgú Táyā vé rĩ agá, āzini Sídónā vé rĩ agá. 22 Ūkú āzi Kānānāzĩ, ĩri ní ímúzá Yēsũ ri mázú, rizú ngozú endrētĩ ni gé kīnĩ, "Úpĩ, Dāwũdĩ ā Mvā rĩ, 'í ndre ĩzāngā mávé nōri fō, mávé mvā ũkúná 'dāá'dā índrĩ ũnjĩ fi drĩ ni gé, índrĩ ũnjĩ rĩ ri ĩri ní ĩzāngā sē ambamba."

23 Yēsũ zĩ 'ĩ tĩ átángá 'yozú kuyé. ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩri mázú, kōpi kīnĩ, "Í pē ũkú 'dĩri muḡũ 'dĩsĩ rá, ĩri ri ngo ímúzá 'bá vudrĩ gé sĩ ambamba."

24 Yēsũ ní 'yozú kīnĩ, "Īpēkĩ ma ímú 'bá ĩsērélē vé rĩ pi āsámvú gé, kōpi índrēkĩ sũ kābĩlō āvĩ'bá gĩ rĩ pi tĩnĩ."

25 Ūkú rĩ ní ímúzá kũmũcĩ ũtĩzũ Yēsũ endrētĩ gé, ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Úpĩ, 'í ko mǎ ĩzǎ!"

26 Yēsũ ní újázú ũkú rĩ ní kīnĩ, "Adri múké ku ĩ ní ínyá anjĩná úcézú rĩ pi í'djúzú* sēzú ũcógú rĩ pi ní."

27 Ūkú rĩ ní 'yozú kīnĩ, "Úpĩ, tā mí ní átá rĩ, ĩri tā áda, 'bo ũcógú rĩ pi ícó ínyá u'de'bá ĩ ě'dípáa vé mísá drĩgē sĩ vūgá rĩ nya rá."

* 15:26 15:26 Anjĩná rĩ pi Ūcógú rĩ pi be: Yāhũdĩ rĩ pi rikĩ 'bá adri'bá Yāhũdĩ rú ku rĩ pi ide kīnĩ kōpi adrikĩ sũ ũcógú tĩnĩ. Ú'dógú'dógú 'dĩri agá, Yēsũ átá kīnĩ, 'bá ĩri zĩjĩ anjĩná rĩ pi, ĩri Yāhũdĩ rĩ pi, 'bá ĩri zĩjĩ ũcógú rĩ pi, ĩri 'bá adri'bá Yāhũdĩ rú ku rĩ pi.

²⁸ Yēsū ní újázú kīnī, “Ūkú 'dīri, ẽ'yīngará mívé rī āmbúgú! Tā mí ní zīj má tị gé gí rī, ĩ ícó sē mí ní rá.” Sā 'dāri gé, ũkú rī vé mvá ũkúná rī gō ícá múké.

Yēsū idrí 'bá kárákará

²⁹ Yēsū ní ngazú füzú vūrā 'dāri agāsī, ĩri ní 'dezú mužú yīī bālālā Gālílāyā vé rī gé 'dāá, ĩri ní mužú yīī bālālā rī ā gārā gá sī. ĩri ní tuzú mužú ĩrā drīgē, ĩri ní úrizú vūgá. ³⁰ 'Bá bītríká rī pi ní ímúzá ĩri vúgá nōó, kōpi ĩjīkī 'bá pá be ábá'bá gí rī pi, 'bá mī ākó rī pi, 'bá ōgōrōvū rú rī pi, 'bá átá'bée ku rī pi, 'bá urukō'bée be imú 'bāá Yēsū ẽndreṭi gé, Yēsū idrí kōpi céré rá. ³¹ 'Bá rī pi ká ndree 'bá ándúru átá'bá ku rī pi nóni ri átátá, 'bá pá be ábá'bá gí rī pi ā pá ícá nóni múké gí, 'bá adri'bá ōgōrōvū rú ri pi nóni ri ẽṭi tu rá, 'bá mī be ẽṣi'bá gí rī pi nóni āngū ndre rá. Tā 'dīri sē kōpi ní āyāngará, sē kōpi íngúkí Múngú ĩsērēlé vé rī ānī rá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū sụ pi ní (Mārākō 8:1-10)

³² Yēsū ní ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi zizú ímúzá 'i vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ma ĩzāngá sī 'bá nō'bée sī, kōpi adrikí má be nōgó caá ỳ'dụ be na, ngá āzi kōpi ní nyaanya ní 'dāáyo. Á lē kōpi pēé mužú nōósi ẽbirī sī ku. ĩri sē kōpi ícá ĩdrākā ẽbirī sī létị gé rá.”

³³ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Āngū nōri rará rú áse agá, 'bá nō'bée kárákará, 'bá ĩṣúkí rí ānyāngā caapi kōpi ní rī íngúá?”

³⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, “Pāngá ĩmi vúgá 'dīi ngōpi?”

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Pāngá 'bá vúgá nōó ẽzīrī anigé, āzini 'i'bī 'bá vúgá nōó nyírīnā ni pi anigé, 'bo adri kárákará kuyé.”

³⁵ Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá bītríká rī pi ā úríkí vūgá. ³⁶ Kúru Yēsū ní pángá ẽzīrī 'dī'bée í'dúzá 'i'bī rī pi be, ĩri ní ōwō'difō sēzú, ĩri ní ũndīzú, ĩri ní í'dúzá sēzú 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi drīgē, kōpi ní awazú 'bá rī pi ní. ³⁷ 'Bá rī pi céré nyakí ānyāngā rī ẽpízú ā ní rá. Vúdrī ni gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ĩkūnākí pángá ĩ ní ũndīi ĩ ní nyaá rī ẽ ĩmbīṭá caá ũvú ā 'á ẽzīrī.

³⁸ 'Bá ānyāngā rī nya'bée rī pi vé káláfe ca élifū sụ, lākí ũkú rī pi anjīnā rī pi be kuyé. ³⁹ Yēsū ká 'bá bītríká rī pi ayii mužú 'dīisī gí, ĩri ní tuzú kúlúmgbá agá, ĩri ní mužú vūrā ĩnyīnā kūrú Māgādánā vé rī gé.

16

'Bá rī pi lēkí tā āyāzú āyāyā ni ndree (Mārākō 8:11-13; Lúkā 12:54-56)

¹ Fārūṣī rī pi Sādókē rī pi be imúkí Yēsū ri ũ'bīi, kōpi zīkí ĩri kīnī, ā 'o ĩ ní tá āyāzú āyāyā ni, ā lū rī ĩ ní 'yozú kīnī, ũkpō ĩri ní tá āyāzú āyāyā 'dīri 'ozú rī íbī íngá 'bū gélésila.

² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ri 'yo, 'Ūndrējá rī sī, āngū rī ka dō kú mgbā, āngū rī adri ule, yīīgó 'dị ku.” ³ Ū'bútīnā rī sī, ĩmi ri 'yo, 'Āndrū sī yīīgó rī 'dị rá, ā'diātāsīyā āngū rī ẽ mīléti indré ika, kú ĩrībīṭi rú.' Īmi nīkí āngū rī vé mīléti ā tá ũlūngará rá, 'bo tá 'i ngaapi má rú'bá gá āndrū nōri, ĩmi nīkí ífifi ni áamá kuyé. ⁴ Úyú ũnjīkānyā 'o'bá, ẽ'yī'bá kuyé rī pi, kōpi lēkí ā 'okí ĩ ní tá āyāzú āyāyā ni, 'bo á 'o kōpi ní tá āyāzú āyāyā ni

ku, ma 'yéná tã äyázú äyāyā Yónā* vé rī i'da kōpi ní áyu." Kúru Yēsũ ní 'dezú mužú, ĩri ní kōpi kuzú kú 'dígé.

Ākūfī Fārúsī rī pi vé Sādókē rī pi be rī
(Mārākō 8:14-21)

⁵ Yēsũ pi kã zoó yīi bālālā rī agāsī alé 'dāá, 'bá Yēsũ ā pámvú ūbī'bán rī pi ā tā āvī, jīkī pánga mužú ĩndī kuyé. ⁶ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi adrikī mī be kōwū ākūfī Fārúsī rī pi vé Sādókē rī pi be rī ā tā sī."

⁷ 'Bá Yēsũ ā pámvú ūbī'bán rī pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Yēsũ átá 'bá ní tā rī 'dīnī, ā'diātāsīyā 'bá ní pánga ĩjī ĩndī kuyé rī sī."

⁸ Yēsũ nī tā kōpi ní átá ĩ āsámvú gé sī rī rá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Īmi adri'bée ē'yīngará be mādā 'dī'bée, ngá ĩmi ní rizú átázú 'yozú kīnī pánga 'dāáyo rī ā'di? ⁹ Tã 'dīri fi drī ĩmi drīgé kuyé? Īmi ndrekī pánga tōwú ándúrú 'bá élifū tōwú pi ní nyaá tí 'dāri kuyé? Īmi ĩkūnākī ándúrú ĩmbītā ní caá ūvú ā 'a ngōpī? ¹⁰ Pánga ézīrī 'bá élifū sū pi ní nyaá rī, ĩmi ĩkūnākī ándúrú ĩmbītā ní caá ūvú ā 'a ngōpī? ¹¹ Má átá tā pánga vé ní ku. Tã má ní átá rī vé tā fi ĩmi drīgé ku āsī? 'Bo lē ĩmi adrikī mī be kōwū ākūfī Fārúsī rī pi vé Sādókē rī pi be rī ā tā sī." ¹² Kúru kōpi ní nīzú ámázú 'yozú kīnī, tā Yēsũ ní ūlūú ĩ ní 'bāri adri 'yozú kīnī, ākūfī ĩ ní pánga á'dízú rī kuyé, ĩri tā Fārúsī rī pi ní rīi ímbá ūnjī Sādókē rī pi be rī vé tā ūlū.

Pétērō kīnī Yēsũ ri Kúrísítō 'i
(Mārākō 8:27-30; Lúkā 9:18-21)

¹³ Yēsũ pi kã caá ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi be kūrū Sizerīyā Pīlīpōyī vé rī agá 'dāá, ĩri ní ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi zizú kīnī, "'Bá 'bá rī pi ní 'yoó kīnī ĩri 'Bá Mvā 'i 'dīri ā'di 'i?"

¹⁴ Kōpi ní újázú kīnī, "'Bá uruḱo'bée kīnī, 'bá rī Yūwánī Bātízīmū sēepi rī 'i. Ūruḱo'bée kīnī, 'bá rī Ēlīyā 'i. Ūruḱo'bée kīnī, 'bá rī Yērēmīyā 'i, dōku 'bá rī nēbī rī pi vé āzi."

¹⁵ Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, "'Bo ĩmi 'yo ma ā'di 'i?"

¹⁶ Šīmōnā Pétērō ní újázú kīnī, "Mī Kúrísítō 'i, Múngú adriipi ídri rú rī vé Mvā."

¹⁷ Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, "Šīmōnā Yónā ā mvā rī, tākīri ā adri mī be, tā 'dīri 'bá áda lū mí ní nī kuyé, má Ētēpī 'bū gé rī lū mí ní tā 'dīri nī.

¹⁸ Āndrū á 'yo mí ní 'dīnī, mí rú ri adri Pétērō 'i, ífífi ní irā. Má ĩmú mávé kánīsā† sī irā 'dīri drīgé, drā ícō kánīsā rī ndéé ūkpō sī ku. ¹⁹ Mālūngā 'bū vé rī vé māfūtá, ma sē mí drīgé, tā mí ní úmbé vū drīgé nōgó gí rī, Múngú rī úmbé 'bū gé 'dālē rá. 'Bo tā mí ní oyuḱú vū drīgé nōgó gí rī, Múngú rī kpá oyu 'bū gé 'dālē rá." ²⁰ Yēsũ átá ūkpō ūkpō ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi ní kīnī, 'bá āzi ā lū 'yozú kīnī, 'i Kúrísítō 'i 'dīnī ku.

Yēsũ átá ívé drāngará ā tā
(Mārākō 8:31-9:1; Lúkā 9:22-27)

²¹ Í'dózú lóki 'dāri gé, Yēsũ ri ūlūú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bán rī pi ní kīnī, 'i lē mužú Yērūsālémā gá. 'Dālē 'i mužú ĩzāngā nya lētī be ándiāndí 'bá ambugu rī pi drīgé, atala atala rī pi drīgé rī pi drīgé, āzini 'bá tājmbī ímbá'bán rī pi drīgé, ĩ ĩmú 'i 'dī drā rá. Ū'dú na ní gé, 'i gō íngá ídri rú ūzi.

* **16:4** 16:4 Tã äyázú äyāyā Yónā vé rī: 'bū te nēbī Yónā ri, Yónā adri caá ū'dú na 'bū rī agá 'dāá. 'Í lā Yónā 1:17; Mátayo 12:39-40; Lúkā 11:29-32. † **16:18** 16:18 Kánīsā: Kánīsā ri 'bá Yēsũ Kúrísítō ri ē'yī'bán gí ri pi.

²² Pétēró ní Yēsũ ri sezú gārã gá, ìri ní 'yozú ìri ní kīnī, “Úpí, lē mí átá 'díní ku, tã 'dìrì ícò 'i ngáá mí rù' 'bá gá sùŷ 'dìrì t̄n̄jì ku!”

²³ Yēsũ ní 'i újázú àngũ ndrezú Pétēró vùgá 'dãá, ìri ní 'yozú kīnī, “Mí Sātānā! Mí ri mà létì uga, yìkì mívé rī, ìri 'bá áda vé ni, yìkì 'dìrì íbì íngá Múngú vùgálésì kuyé.”

²⁴ Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' 'bá rī pi ní kīnī, “Bá rī lē dō mà pámvú ùbì, ā adi 'i rù' 'bá, ā 'dù ívé peṭjì alambaku, ā ùbì mà pámvú.

²⁵ 'Bá rī rī dō ívé ídri rù' 'bá nōrì vé rī ā tã ŷsũú áyu, ìri ímú ívé ídri 'be àvī 'dīisī rá, 'bo 'bá rī adi dō 'i drãá mà tã sī, ìri ímú ídri 'dání' 'dání rī ísú rá.

²⁶ 'Bá rī ísú dō ngá múké nyòókú drìgè nògò rī pi àrèvú céré, 'bo 'be dō ívé ídri àvīí rá, ngá múké ìri ní ísú 'a ní gé 'dìgè rī à' 'di? Dòku ngá 'bá rī ní ícò sèé ívé ídri ē drī jezú rī à' 'di? ²⁷ Ma 'Bá Mvá 'i, ma ímú mávé mālāyíkā rī pi be, ma ñì pòwùpòwù sù mà Ètèpì ní ñì pòwùpòwù rī t̄n̄jì, mà ímú 'bá àlu àlu ùfè tã ìri ní 'oó rī sī. ²⁸ Àdarú á lē 'yoó ìmi ní 'díní, 'bá urukò pá tu' 'bá nō' 'bée ícókí drī ùdrãá ku, kòpì 'Bá Mvá vé ímùngárá ívé mālùngā ruzú rī ndre ùgbále.”

17

Yēsũ ā rù' 'bá újá 'i ñì imvesírìlìlì

(Mārākò 9:2-13; Lùkà 9:28-36)

¹ Vùdrī ní kã caá ù' 'dù áziyá, Yēsũ ní Pétēró pi jìzú Yòkóbù be, Yūwánì Yòkóbù èdrìpì be 'i vùgá sī. Kòpì ní tuzú muzú ìrã drìgè uru 'dãá, ì mukì rí adrii túngú ì drīkã sī. ² 'Dálè Yēsũ újá 'i ìndré ù' 'dù be túngú ívé 'bá 'i pámvú ùbì' 'bá rī pi èndrèṭì gé. Èndrèṭì ní ñì ógú imvesírìlìlì sù ŷtù ní ñì ñì rī t̄n̄jì, ìrivé bōngó újá 'i ñì imvesírìlìlì, sù ŷtù ní ñì rī t̄n̄jì. ³ 'Dálè Mósè pi ní ifüzú Èliyā be kòpì èndrèṭì gé, Mósè pi Èliyā be rikì átá Yēsũ be.

⁴ Pétēró ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Úpí, múké ni, lē 'bá adrikì nògò. Mí à'yī dō rá, á lē mōrògò 'beé na, àlu ni mí ní, àlu ni Mósè ní, àlu ni Èliyā ní.”

⁵ Pétēró kã rii átá, koro ìrìbìṭì imvesírìlìlì ìmùlù kòpì, ù' 'dùkò ní íküzú ìrìbìṭì agá 'dãásì kīnī, “Mvá 'dìrì mávé ni mà ní lèlèlè rī, ma ìri sī àyìkò sī. Lè ìmi yìkì t̄jì ní yìpì!”

⁶ 'Bá Yēsũ ā pámvú ùbì' 'bá rī pi kã ù' 'dùkò 'dìrì yìjì, ŷr̄jì sī, kòpì u' 'dekì ì èndrèṭì úsú vùgá. ⁷ 'Bo Yēsũ ní ímúzú kòpì ùlòzú, ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìmi íngákì uru, ìmi 'okì ŷr̄jì sī ku.” ⁸ Kòpì kã ì m̄jì ingáá àngũ ndreé uru 'dãá, 'bá àzi àlujání 'dãáyo, 'bá rī 'yènjá Yēsũ 'i.

⁹ Kòpì kã rii ísì ímúzú ìrã drìgè 'dãásì vùgá nòó, Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Tã ìmi ní ndreé 'dìrì, ā lùkì 'bá àzi ní ku, cìmgbá cazú ì ní 'Bá Mvá rì ingazú drãngárá gálésìlā rì gé.”

¹⁰ 'Bá Yēsũ ā pámvú ùbì' 'bá rī pi ní Yēsũ ri zìzú kīnī, “Bá tãjmbì Mósè vé rī ímbá' 'bá rī pi rì 'yo kīnī, Èliyā ri ímú Kúrisítò sī dr̄jìdr̄jì àsì?”

¹¹ Yēsũ ní újázú kòpì ní kīnī, “Àdarú Èliyā ri ímú dr̄jìdr̄jì, ìri ímú tã rī pi àrèvú útú ku céré ùrè. ¹² 'Bo á lē 'yoó ìmi ní 'díní, Èliyā ímú ìnógòsì gí, 'bo 'bá rī pi àmákì ìri kuyé, 'bá rī pi 'okì ìri ùnjì, sù ì ní lèè rī t̄n̄jì. Ma 'Bá Mvá 'i, ma kpá ímú ìzàngā nya kòpì drìgè sù 'dìrì t̄n̄jì.” ¹³ 'Bá Yēsũ ā pámvú ùbì' 'bá rī pi ñìkì àmá rá 'yozú kīnī, 'bá Yēsũ ní rii tã ni átá 'dìrì Yūwánì Bātízìmù sèepi rī 'i.

*Yēsū idrí mvá ágó indrí ũnjí be ni
(Mārākō 9:14-29; Lúkā 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsū pi ká ĩ újā ĩgōó ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be 'bá bĩtrĩká rĩ pi vúgá nōó, ágó āzi ní ímúzá Yēsū vúgá nōó, ĩri ní kŭmŭcí ũtĩzú Yēsū endretĩ gé. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kīnĩ, "Úpí, 'í ndre mávé mvá ágó rĩ vé ĩzāngā fō, ājĩ'bilíkĩ rĩ ĩri ú'bé, ĩri ní ĩzāngā nya ambamba, ājĩ'bilíkĩ rĩ nĩjĩ ĩri ú'bé áci ágá, dōku yĩĩ ágá. ¹⁶ Má ĩjĩ mvá rĩ mívé 'bá mí pámvú ũbĩ'bá rĩ pi vúgá, 'bo kōpi idríkĩ ĩri kuyé."

¹⁷ Yēsū ní 'yozú kīnĩ, "Īmi 'bá lóki āndrũ nōri vé ẽ'yĩngará ākō 'dĩ'bée, mâ adri rĩ ĩmi be vŭĩ caá lóki be gbā ngōpi? Mâ nya rĩ ĩzāngā ĩmi tā sĩ caá lóki be gbā ngōpi? Īmi ĩjĩkĩ mvá ágó rĩ má vúgá nōó." ¹⁸ Yēsū ní átázú indrí ũnjĩ rĩ ní ń'đúqó ũkpó ũkpó ní sĩ, indrí ũnjĩ rĩ ní fŭzú mvá ágó rĩ rŭ'ba gá sĩ. Sāṅá 'dāri ágá, drā rĩ gō deḡ mvá ágó rĩ ā rŭ'ba gá sĩ rá.

¹⁹ Vŭdrĩ ni gé, 'bá Yēsū ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩ injezú ímúzá Yēsū vúgá nōó kĩri, kōpi ní Yēsū ri zizú kīnĩ, "'Bá ícókĩ ĩmi indrí ũnjĩ rĩ droó fŭú āmvé ku āsĩ?"

²⁰ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnĩ, "E'yĩngará ĩmivé rĩ mādāṅāṅá. Ádarú á lē lŭú ĩmi ní 'dĩni, ĩmi dō ẽ'yĩngará be mādāṅā anigé sŭ marigó ā fĩ ní adrii mādāṅā rĩ tĩni, ĩmi ícó 'yo ĩrā āmbúgú 'dĩri ā nĩ 'i vŭrā nōri gé sĩ muḡ vŭrā āzi gé, ĩrā rĩ 'i nĩ muzú rá. Tā āzi mbaápi mbamba ĩmi ní 'dāáyo."

²¹ Īndrí ũnjĩ 'dĩni 'dĩri, a'bikĩ dō ngá nyanya ānĩ ku, āzini zĩkĩ dō Múngú rĩ ku, ícó fŭú ku.*

*Yēsū átá ívé drāngará ā tā đĩjĩ
(Mārākō 9:30-32; Lúkā 9:43b-45)*

²² Yēsū pi ká ĩ úmú ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be āngŭ Gāliláyā vé rĩ gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Ma 'Bá Mvá 'i, ĩ ímú má ũli 'be, ĩ ma sē ari'ba rĩ pi drĩgé. ²³ Kōpi ímú ma 'dĩ drā rá, ń'đú na ní gé, ma gō íngá idri rŭ ũzi." Tā 'dĩri sē 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩzāngā ambamba.

Mŭfēngā ĩ ní riĩ u'đujú Jó Múngú vé rĩ ágá rĩ

²⁴ Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be, kōpi ká caá Kāpārānāúmā gá 'dāá, 'bá ri'ba Jó Múngú vé rĩ vé mŭfēngā u'đujú'ba rĩ pi ní ímúzá Pétēró ri zizú kīnĩ, "Īmivé ágó riĩpi āngŭ ímbápi rĩ, ĩri nyo ri Jó Múngú vé rĩ vé mŭfēngā sē rá?"

²⁵ Pétēró ní újázú kōpi ní kīnĩ "Īri ícó sē rá."

Pétēró ká fĩ jó ágá 'dāá, ĩri ní drĩ átázú kuyé rĩ gé, Yēsū zĩ ĩri drĩdrĩ kīnĩ, "Sĩmónā, mí ũsŭ ngóni? 'Bāgú vŭ drĩgé nō'bée ri mŭfēngā umbe jezú rĩ u'đujú ā'di pi drĩgé sĩ? Kōpi ri u'đujú ívé anjĩnā rĩ pi drĩgé sĩ, dōku kōpi ri u'đujú 'bá ũrŭkó túngú ní pi drĩgé sĩ?"

²⁶ Pétēró ní újázú kīnĩ "Kōpi ri mŭfēngā rĩ u'đujú 'bá ũrŭkó túngú ní pi drĩgé sĩ."

Yēsū ní 'yozú kīnĩ, "'Bāgú rĩ vé anjĩ āgō rĩ pi ũfēkĩ mŭfēngā rĩ ku." ²⁷ 'Bo Yēsū ní 'yozú Pétēró ní kīnĩ, "Lē 'bá sēkĩ 'bá mŭfēngā u'đujú'ba 'dĩ'bée ē ẽsĩ ā ve 'bá ní ku, 'i mu yĩĩ bālālā rĩ ágá 'dāá, 'i 'be mívé jábádā yĩĩ bālālā rĩ ágá 'dāá, ĩ'bi mí ní í'bé drĩdrĩ rĩ, 'i zĩ tĩ ni, mi mŭfēngā ā fĩ ẽnjĩpi ẽnjĩnĩ

* **17:21** 17:21 Átángá verēsĩ 21 ágá 'dĩri, búkú Mātáyo vé ĩ ní sĩf Gĩrĩkĩ tĩ sĩ drĩdrĩ rĩ ágá 'dāáyo, 'bo gōkĩ sĩ búkú Mātáyo vé vŭlé rĩ ágá rá.

ni* ʔsú tị ni gé 'dǎá. 'Í 'du mǔfēngā ɛ̃n̄j̄ipi ɛ̃n̄j̄ēn̄j̄i 'd̄iri, mí ʔfē Jó Múngú vé rī vé mǔfēngā ǎní, mí ʔfē mávé rī, ǎzini mí ʔfē mívé rī ǎní."

18

ǎ'di ri adri ǎmbúgú mǎlūngā 'bũ vé rī agá 'dǎá nī?

(Mǎrǎkō 9:33-37; Lúkǎ 9:46-48)

¹ Lókí 'd̄ari gé, 'bá ʔēsũ ǎ pámvú ũb'í'ba rī pi ní ímúzá ʔēsũ ri zizú k̄inī, "Mǎlūngā 'bũ vé rī agá 'dǎá, ǎ'di ri mụ adri ǎmbúgú nī?"

² ʔēsũ ní mvǎṅá mǎdǎṅá ni zizú ímúzá pá tuzú ī ǎsámvú gé. ³ ʔri ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "Ádarú á lē 'yoó ʔmi ní 'd̄ini, 'bá rī újǎ dō ɛ̃s̄i adrizú sũ mvǎṅá mǎdǎṅá n̄ori vé rī t̄in̄i ku, ícó fí mǎlūngā 'bũ vé rī agá ku. ⁴ Kúru 'bá rī 'bǎ dō 'i kú tǎ be mǎdǎ sũ mvǎṅá mǎdǎṅá n̄ori t̄in̄i, ʔri mụ adri ǎmbúgú mǎlūngā 'bũ vé rī agá 'dǎá. ⁵ 'Bá rī ɛ̃'ȳi dō mvǎṅá mǎdǎṅá sũ má andregá n̄ori t̄in̄i ni mâ rụ s̄i, 'bá 'd̄iri ɛ̃'ȳi ma.

'Bá ǎzi ǎ sē mvǎṅá fí ũnj̄ikǎnyǎ 'oó ku

(Mǎrǎkō 9:42-48; Lúkǎ 17:1-2)

⁶ "Bo mvǎṅá mǎdǎṅá ma ɛ̃'ȳipi gí n̄ori, 'bá rī sē dō ʔri fí ũnj̄ikǎnyǎ 'oó, múké ni kōdō lē ǎ úmbékí ʔrǎ ǎmbúgú umbe ni gé, ǎ 'bekí ʔri ȳi tafu agá.

⁷ 'Bá vũ dr̄igé rī pi ímú ʔzǎngǎ ʔsú ambamba, ǎ'diǎtǎs̄iyǎ tǎ vũ dr̄igé n̄ogó rī sē 'bá rī pi ri fí ũnj̄ikǎnyǎ 'o n̄i! Tǎ 'd̄i'bée ímú ī nga rá, 'bo 'bá ógúpi ri s̄épi 'deǎpi ũnj̄ikǎnyǎ agá rī, ʔri ímú ʔzǎngǎ ʔsú ambamba. ⁸ Mívé dr̄i ɛ̃nd̄épi sē dō mi fí ũnj̄ikǎnyǎ 'oó n̄i, lē mí l̄i ʔri 'beé 'd̄iis̄i ǎmvé. Mí rụ 'bá ʔgélé ǎzi ǎbá dō n̄i, ʔri múké, ndē mí ní fizú mí rụ 'bá be nḡi ǎci vezú ǎní ʔd̄ũ ǎkó rī agá 'dǎá rī. ⁹ Mívé m̄i dr̄i ɛ̃nd̄épi gé rī sē dō mi fí ũnj̄ikǎnyǎ 'oó n̄i, lē mí nje ʔri 'beé 'd̄iis̄i ǎmvé. ʔgélé ǎzi mí rụ 'bá gá 'd̄igé ǎbá dō n̄i, ʔri múké, ndē mí ní fizú mí rụ 'bá be nḡi ǎci vezú ǎní ʔd̄ũ ǎkó rī agá 'dǎá rī."

¹⁰ ʔēsũ ní 'yozú k̄opi ní k̄inī, "ʔmi ndrekí múké, lē ʔmi ʔsũkí 'yozú k̄inī anj̄inǎ nyír̄inǎ rī pi índrekí ʔmi m̄ilé gá ɛ̃z̄i ǎkó 'd̄ini ku. 'Bo á lē l̄uú ʔmi ní 'd̄ini, k̄opivé mǎl̄aȳikǎ 'bũ gé 'dǎá anigé, k̄opi ri n̄j̄i átá má ɛ̃t̄épi 'bũ gé rī be anj̄inǎ rī pi vé tǎ s̄i. ¹¹ Ma 'Bá Mvǎ 'i, má ímú 'bá ũnj̄ikǎnyǎ 'o'ba rī pi paá ʔvé ũnj̄ikǎnyǎ agás̄i.*

Nǎpi kǎb̄ilō ǎv̄iipi rī vé rī

(Lúkǎ 15:3-7)

¹² "Bá rī dō kǎb̄ilō be m̄d̄d̄r̄ũl̄ũ ǎlu, ǎlu ni ǎv̄i dō gí, ʔri 'o íngóni? Ícó p̄ũkú úr̄om̄i dr̄i ni úr̄om̄i (99) 'd̄i'bée kuú ǎnga dr̄igé 'd̄igé, 'de mụȳ ǎlu ǎv̄iipi gí 'd̄ari ndǎá ku? ¹³ Ádarú á 'yo ʔmi ní 'd̄ini, ʔsú dō ʔvé kǎb̄ilō ǎlu ǎv̄iipi rī gí, ǎȳikō ri ʔri fụ aga rá, ndē ǎȳikō ʔri fūȳipi kǎb̄ilō p̄ũkú úr̄om̄i dr̄i ni úr̄om̄i (99) ǎv̄i'ba kuyé rī pi ǎ tǎ s̄i r̄i rá. ¹⁴ ʔri kpá adri sũ 'd̄iri t̄in̄i, má ɛ̃t̄épi 'bũ gé rī lē anj̄i nyír̄inǎ rī pi ǎ ǎv̄ikí sũ kǎb̄ilō ní ǎv̄i rī t̄in̄i ku.

Mí ɛ̃dr̄ipi, d̄oku mí ɔmv̄upi mí 'oópi ũnj̄i rī

(Lúkǎ 17:3)

† 17:27 17:27 Mǔfēngā ǎ fi ɛ̃n̄j̄ipi ɛ̃n̄j̄ēn̄j̄i rī: 'Bá rī nga dō ɛ̃z̄i caá ú'dú sụ, ī 'bá rī ʔfē mǔfēngā ǎ fi ɛ̃n̄j̄ipi ɛ̃n̄j̄ēn̄j̄i 'd̄iri s̄i. * 18:11 18:11 Átángá v̄er̄ɛ̃s̄i 11 agá 'd̄iri, búkú Mátáyo vé í ní s̄i Ḡir̄ik̄i t̄i s̄i dr̄id̄r̄i rī agá 'dǎáyo, 'bo gókí s̄i búkú Mátáyo vé vulé rī agá rá.

15 “Mí édrīpi, dōku mí ómuvúpi 'o dō mi ūnjí, 'í nga muḡú vú ni gé 'dāá, 'í lū ĩri ní tā ĩri ní 'oó mí ní ūnjí rī. Lē mí lū tā rī gúnýá agá ku. Yì dō mí rá, 'yo dō 'í tì sī kīnī, 'í 'o mi ūnjí, 'bá 'dīri gō 'i újá ícá mí ní édrīpi, dōku mí ómuvúpi. 16 'Bo yì dō mi kuyé, 'í jì 'bá álu, dōku 'bá ĩrī uruḡo'béé muḡú mí vúgá sī ĩndī, ā'diātāsīyā “Tā ārēvú céré lēkí dō útú ícá pīrī, lē 'bá ĩrī, dōku 'bá na tā rī ndre'bá ĩ mī sī rá ni pi ā adrikí ĩndī.” 17 Gā dō 'bá mí ní jījī 'dī'béé ē tì yīgá sī, 'í jì tā ni muḡú ūlūú 'bá kānisá vé rī pi ní. Gā dō 'bá kānisá vé rī pi ē tì yīgá sī, 'í ku ā adri kú pāgánō rú, dōku ā adri kú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'duḡúpi ni tīnī.

18 “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, tā ĩmi ní úmbé vū drīgé nōgó gí rī, Múngú rī kpá úmbé 'bū gé 'dālē rá, tā ĩmi ní oḡuḡú vū drīgé nōgó gí rī, Múngú rī kpá oḡu 'bū gé 'dālē rá.

19 “Á lē 'yoó ĩmi ní dījī, 'bá ĩrī úmúkí dō ĩ tì tā āzi zizú vū drīgé nōgó, má Ētēpi 'bū gé rī kōpivé tā rī ā'yī rá. 20 Kúru 'bá ĩrī, dōku 'bá na, úmúkí dō ĩ má rú sī, ma adri kōpi āsámuvú gé.”

Nāpí 'bá ógúpí ri trūúpi ku rī vé rī

21 Kúru Pētéro ní ímúzu Yésū ri zizú kīnī, “Úpí, má édrīpi 'o dō ma ūnjí, má trū ĩri caá vú be ngōpí? Má trū ĩri caá vú be ézīrī?”

22 Yésū ní újázú Pētéro ní kīnī, ‘Adri 'yéngá vú be ézīrī ku, 'bo ā adri vú be pūkú ézīrī drī ni ézīrī.

23 “Kúru ū'bjíkí mālūngā 'bū vé rī 'bāgú lēepi mūfēngā 'í ní sēé ívé átí'ba rī pi ní mēri rú rī ā tā nīpi rī sī. 24 'Bāgú rī ká 'dó ívé mūfēngā rī úmú gōó, ĩ ní ágó mūfēngā é'yīpi jūru āmbúgú sī élifū muḡrī rī[†] újizú ímúzu pá tuzú 'bāgú rī ɛndrētī gé. 25 'Bo átí'bāgú rī ní mēri rī ūfēé kuyé rī sī, 'bāgú rī kīnī, ā ūzíkí ĩrivé ngá ārēvú céré, ā ūzíkí kpá ĩrivé ūkú anjíná rī pi be ĩndī, ā ūfē rī mēri rī ānī.

26 “Kúru átí'bāgú rī ní kūmūcí ūtīzú 'bāgú rī ɛndrētī gé, ĩri ní 'bāgú rī mázú kīnī, ‘Í ku má ní sá, ma ímú mívé mūfēngā ārēvú ūfē gō céré rá!’ 27 'Bāgú rī ndre ĩrivé ĩzāngā, gō mēri rī vé tā kuú rá, oḡu átí'ba rī muḡú rá.

28 “‘Bo átí'bāgú rī ká 'deé muḡú gí, kōpi muḡí ĩ ísú ógúpí átí'bāgú ívé mūfēngā fífí ɛnjīpi ɛnjīnī rī[‡] é'yīpi mūdūrūlūú álu rī be. ĩri ní átí'bāgú rī ruḡú, ūlélé ni ínjízú. ĩri ní 'yozú kīnī, ‘Mí ūfē mávé mūfēngā ú'díkírīnā nōgó!’

29 “Átí'bāgú rī ní kūmūcí ūtīzú ĩri ɛndrētī gé, ĩri mázú drī ĩrī sī kīnī, ‘Í ku má ní sá, ma ímú mívé mūfēngā ūfē gō vúlé rá.’

30 “‘Bo ágó rī gā ĩrivé tā ā'yīgá sī, gō ĩri 'beé jó ĩ ní rizú āngū ū'yīzú rī agá, ā mu adrii 'dālē cīngbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká. 31 Átí'ba uruḡo ká tā 'i ngaápi 'dīri ndreé, kōpi gókí adrii ĩzāngā sī. Kōpi ní muḡú tā 'i ngaápi 'dīri ūlūzú 'bāgú rī ní.

32 “Kúru 'bāgú rī ní átí'bāgú drīdrī 'dāri zizú ímúzu 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú ĩri ní kīnī, ‘Mí átí'ba ūnjí, á ku ándúru mēri mí ní 'duḡú rī rá, ā'diātāsīyā mí ímú ándúru ngoó má ɛndrētī gé rá. 33 Mí té mí ógúpí

18:16 18:16 Dētōrōnómé 19:15 † **18:24** 18:24 Mūfēngā jūru āmbúgú élifū muḡrī rī agá rī: 'Bá rī nga dō ézī ĩlī muḡrī drī ni tōwū, ĩ 'bá rī ūfē mūfēngā jūru āmbúgú álu ni sī. ‡ **18:28** 18:28 Mūfēngā fífí ɛnjīpi ɛnjīnī rī: 'Bá rī nga dō ézī ū'dú álu, ĩ 'bá rī ūfē mūfēngā fífí ɛnjīpi ɛnjīnī álu ni sī.

ātí'bágú rī vé īzāngā ndre sū má ní mívé īzāngā ndree rī t̄ñj. ³⁴ 'Bágú rī ē ēšj ve ūñj ūñj, j̄j ātí'bágú rī muḡ suu jó ī ní rizú āngū ū'yízú rī agá, ā mu adrii 'dálé cimgbá ūfē dō ívé mūfēngā ūgbále gí ká.

³⁵ "Īmi trūkí dō ĩmi ōgūp̄j̄j̄ Yēsū ri ē'yī' bá gí rī pi ku, má Ētēp̄j̄ 'bū gé rī trū kpá ĩmi ku."

19

Ayīngará ágó pi vé ūkú be rī

(Mārākō 10:1-12)

¹ Yēsū kā tā 'dī'bée átá deḡ, ĩri ní fūzú āngū Gālīlāyā vé rī agásī, ĩri ní muḡ ūngū Yūdáyā vé rī gé yīj̄ āmbúgú d̄j̄p̄j̄ d̄j̄j̄ Yáridēnī vé rī ā wōḡkō gá álēsī. ² 'Bá b̄tr̄iká 'dekí muḡú Yēsū ā vūdr̄j̄ gé sī, Yēsū idri 'bá drā be rī pi rá.

³ Fārús̄j̄ uruḡo' bée ímúkí vú ni gé, kōpi lēkí ĩri ū' b̄j̄j̄. Kōpi ní ĩri zizú kīnī, "Tāimb̄j̄ ā'yī nyo 'yozú kīnī, 'bá ágó ri ícō ívé ūkú dro tā ā pá āzi sī 'dīni rá?"

⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi lākí búkū Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, í'dóngará gá 'dāá, 'Múngú gbi ágó pi ūkú be' 'dīni kuyé? ⁵ Múngú 'yo kīnī, 'Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé ētēp̄j̄ ku, ĩri ívé ēndrēp̄j̄ ku, kōpi ī úmú ūkú ni be, 'bá ĩr̄j̄ 'dī'bée ī úmú adri r̄j̄' bá ālu.' ⁶ 'Bo kōpi acokí ī ku, kōpi adri r̄j̄' bá ālu. Kúru 'bá Múngú ní úmú gí 'dī'bée, lē 'bá āzi ā aco kōpi āsámvú ku."

⁷ Fārús̄j̄ rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mósē sē tāimb̄j̄ kīnī, 'Ágó ri kōkōb̄j̄ sē ūkú ni ní, ĩri drozú ānī rá' āsī?"

⁸ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósē ā'yī ĩmi ní, ĩmi ícō ĩmi ayi ĩmi ūkūp̄j̄ be rá, ā 'diātāsīyā ĩmī ēšj tete. 'Bo í'dóngará gá 'dāá, tā rī adri 'dīni kuyé.

⁹ Á lē lūū ĩmi ní 'dīni, 'bá ívé ūkú droópi rá, gōópi ūkú āzi túngú ni jeépi rī, 'o 'dīri tā ūñj̄ ōwū vé ni, tā ágó ní ícózú ívé ūkú drozú ānī rá rī, ūkú rī fū dō muḡ laá ágó āzi túngú ni be ká."

¹⁰ 'Bá Yēsū ā pámvú ūb̄j̄' bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Tā ágó pi vé ūkú be rī, ĩri dō 'dīri t̄ñj, múké ni, lē 'bá rī ní adrizú ūkú ākó."

¹¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Bá céré ngakí tā ĩmi ní 'yoó 'dīri ā'yī ku, Múngú 'bā dō tā 'dīri 'bá rī ēšj agá nī ká, ícō ūkú jeé ku. ¹² Āgō uruḡo' bée t̄j̄kí kōpi kú 'báñá rú. Uruḡo' bée ícákí 'báñá rú ā 'diātāsīyā í'dújkí kōpi ágélé gí, uruḡo' bée lēkí ĩngá adrii 'dīni ūkú ākó, mālūngā 'bū vé rī ā tā sī. 'Bá rī lē dō tā ī ní 'yoó 'dīri 'd̄j̄j̄ ngáá, ā 'd̄j̄j̄ ngáá iyī."

Yēsū 'bā tākiri anjīná nyírīná rī pi dr̄j̄gé

(Mārākō 10:13-16; Lúkā 18:15-17)

¹³ Kúru 'bá uruḡo ní ívé anjīná nyírīná rī pi íj̄j̄zú Yēsū vúgá nōó, Yēsū ā t̄j̄ rí dr̄j̄ kōpi dr̄j̄gé, āzini ā z̄j̄ rí kōpi ní Múngú ri. 'Bo Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūb̄j̄' bá rī pi kīnī, lē 'bá rī pi ē ĩj̄kí anjīná rī pi Yēsū vú nōó ku.

¹⁴ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ā ugakí anjīná nyírīná rī pi ní lét̄j̄ ku, ĩmi kuki kōpi ē ímúkí má vúgá nōó! Ā 'diātāsīyā mālūngā 'bū vé rī, ĩri adri 'bá adri' bée sū anjīná nyírīná nō' bée t̄ñj rī pi vé ni." ¹⁵ Yēsū ní dr̄j̄ t̄j̄zú anjīná nyírīná rī pi dr̄j̄gé, vūdr̄j̄ ni gé, ĩri ní gōzú 'dezú muḡú 'd̄īsī rá.

Ágó ā'bú be rī vé tā

(Mārākō 10:17-31; Lúkā 18:18-30)

16 Ágó āzi ní ímúzá Yēsū vúgá nōó, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ímbápi, ngá múké má ní ícó 'oó, má ĩşú rí ídri 'dání'dání rī ānī rī ā'di?”

17 Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Ngá mí ní ma zízú tā múké ā tā sī rī ā'di? 'Bá múké rī 'yéná Múngú 'i. 'Í lē dō ídri 'dání'dání rī ĩşú, ngá múké rī, lē mí 'du tāĩmbı rī vé tā ngaá.”

18 Ágó rī ní Yēsū rí zízú kīnī, “Tāĩmbı ngōri?”

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “ 'Lē mí 'dı 'bá ku, lē mí 'bā őwũ ku, lē mí ũğũ 'bá āzi ā ngá ku, lē mí úlĩ ũnjō 'bá āzi drıgē ku, 19 lē mí ĩnjĩ mí étėpi pi mí ěndrėpi be ĩnjĩnjĩ. ' 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī sũ mí ní mí rı' 'bá lēē rī tıjı. '”

20 Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “Á 'du tāĩmbı 'dĩ'bée vé tā ngaá céré rá. Ngá āzi nyo má ní gōó 'oó đĩjı ní anigé?”

21 Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “'Í lē dō mí adri múké ězi Múngú vé rī ā ngangará gá, mí ũzi ngá mívé rī pi ārėvú céré, mí awa mũfėngā ní 'bá ngá ākó rī pi ní, mí ímı má pámvú ũbĩ, mí kúru ā'bú 'bũ gé 'dāá rī ĩşú rá.”

22 Ágó rī ká tā 'dĩri yıjı, ěşı ní ĩşú İzāngā, gō 'deē mũvı 'dĩsĩ rá, ā 'diātāsıyā ĩri ā'bú be ambamba.

23 Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'ı pámvú ũbı' 'bá rı pi ní kīnī, “Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dını, 'bá ā'bú be rī vé fıngará mālŭngā 'bũ vé rı agá rı, tā ní ũkpó ũkpó. 24 Á lē 'yoó ĩmi ní đĩjı kīnī, kámĩlō vé fıngará sındánĩ ā úlē gá sī rı mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rı vé fıngará mālŭngā Múngú vé rı agá rı mba ndēē rá.”

25 'Bá Yēsū ā pámvú ũbı' 'bá rı pi ká tā 'dĩri yıjı, sē kōpi ě drı ábá ānı rá,* kōpi ní zızú kīnī, “'Bá ĩ ní ícó paá rá rı, ĩri adri ā'di 'ı?”

26 Yēsū ní āngũ ndrezú kōpi vúgá 'dālē, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Tā 'dĩri mbamba 'bá áda ní, 'bo tā ārėvú céré Múngú rı ícó 'o rá.”

27 Pėtėrō ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í ndre drı ká! 'Bá kukı 'bávė ngá ārėvú céré, 'bá rı mí pámvú ũbı! Ngá úmvúlėsı 'bá ní ĩşú rı ā'di?”

28 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú á lē lūũ ĩmi ní 'dını, ma 'Bá Mvá 'ı, sâ má ní ímúzá vũ rı ũdėzú ícázú ú'dı, āzını má ní ímúzá úrızú mávé lúpá mālŭngā vé ĩ ní íngúngũ rı drıgē rı kádō ícó, ĩmi rı' 'bá má pámvú ũbı' 'bá 'dĩ'bée, mí kpá ímı úrı lúpá mũdrı drı ní ĩrı rı pi drıgē, ĩmi tā lı sũrú mũdrı drı ní ĩrı İserėlē vé rı pi drıgē nı. 29 'Bá céré ívé jó ku' 'bá, ědrıpijı ku' 'bá, ómvúpıjı ku' 'bá, étėpijı ku' 'bá, ěndrėpijı ku' 'bá, anjıná ku' 'bá, āzını ívé ómvú ku' 'bá má tā sı rı pi, ĩ ímı kōpi ní 'bá kōpi ní kuú, āzını ngá kōpi ní kuú rı pi úfē vú be mũđđřřlũ ālu, āzını kōpi ímı ídri 'dání'dání rı ĩşú rá. 30 'Bá kárakará 'yo' 'bá kīnī, ĩ drıdrı rı pi, kōpi ímı adri ũđđmbıtā. 'Bá kárakará adri' 'bá ũđđmbıtā rı pi, kōpi ímı adri drıdrı.”

20

'Bá ězi nga' 'bá ómvú agá rı pi vé tā

19:19 19:19 Wŭngará 20:12-16; Dėtėrōnómē 5:16-20 19:19 19:19 Lėvıjtıkā 19:18 * 19:25 19:25 Sē kōpi ě drı ábá ānı rá: 'Bá Yēsū ā pámvú ũbı' 'bá rı ě drı ábá tā 'dĩri sı, ā 'diātāsıyā Yāhıđı rı pi ũşŭkı kīnı, 'bá rı dō ā'bú be, ĩri lū 'yozú kīnı, Múngú sē ĩri ní tākıri gı, ĩri ícó fı 'bũ gé 'dālē rá.

1 Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Mālūngā 'bũ vé rī vé tā adri sũ ágó ómvú 'áápi, muṣípí ũ'bútĩ 'bá ẹ̀jí vé ní ndāápi 'í ũfē rí kòpí ũfēfē rī tĩnì. 2 Ágó rī 'á'yī 'bá ẹ̀jí vé rī pí ũfēé mǔfēngā fífí ẹ̀nǰípí ẹ̀nǰìenǰì ǎlu ì ní rizú ǎngũ ũfēzú ǎnì ń'đú ǎlu vé rī sī, Ìrì ní kúru kòpí pèzú mụzú ómvú agá 'dāá.

3 “Kā muṣí adrii sá ũrōmĩ ũ'bútĩnǎ vé rī gé, Ìrì ní 'dezu mụzú jòkòñĩ gé, ká muṣí caá jòkòñĩ gé 'dāá, Ịsụ 'bá ụrụkọ tukí pá kuú jòkòñĩ agá 'dāá, ẹ̀jí kòpí ní ngaánga ni 'dāáyo. 4 Ìrì ní 'yozú kòpí ní kīnī, ‘Ìmi mụkí ẹ̀jí ngaá mávé ómvú agá, ma ícọ Ìmi ũfē múké rá.’ 5 Kúru kòpí ní 'dezu mụzú.

“Gò kpá 'deé mụzú jòkòñĩ gé 'dāá ẹ̀jí, Ụtụ mgbíngbí gé 'dígé, gò kpá 'i ẹ̀ndíj mụṣí ẹ̀jí sá na ũndrénǎ vé rī gé, átá kpá tǎ rī sũ 'í ní átá drǐdrǐ rī tĩnì. 6 Sǎ tǔwú ũndrénǎ vé rī gé, gò kpá muṣí jòkòñĩ gé 'dāá ẹ̀jí. Ịsụ kpá 'bá ụrụkọ tukí pá kú jòkòñĩ agá 'dāá, ẹ̀jí kòpí ní ngaánga ni 'dāáyo. Ìrì ní kòpí zízú kīnī, 'Ngá Ìmi ní pá tuzú kuú jòkòñĩ agá nǔgọ Ụtụ nǰí ẹ̀jí ǎkó rí ǎ'di?”

7 “Kòpí ní Ụjázú Ìrì ní kīnī, “Bá ǎzi zì 'bá ẹ̀jí gé kuyé.’

“Ágó rī ní Ụjázú kòpí ní kīnī, ‘Ìmi mụkí ẹ̀jí ngaá mávé ómvú agá.’

8 “Ụtụ rī ká muṣí 'deé, ómvú 'dìpa ní ágó ì ní 'bǎá drǐkoma rú rī zízú ímúzá 'í vúgá nǔó, Ìrì ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Í zì 'bá ẹ̀jí nga' bǎ rī pí, mí ũfē kòpívé mǔfēngā, mí í'dó 'bá ímú' bǎ vúlé rú rī pí ũfēé drǐdrǐ, mí ũfē 'bá rī pí mụzú cǐmgbá cazú ímú' bǎ drǐdrǐ rī pí vúgá.’

9 “Bá ẹ̀jí nga' bǎ rī pí ká ẹ̀jí rī ngaá caá sǎ tǔwú ũndrénǎ vé rī gé gí, ì ní 'bá ǎlu ǎlu ní mǔfēngā fífí ẹ̀nǰípí ẹ̀nǰìenǰì ǎlu ní sèzú ń'đú ǎlu vé ní. 10 ‘Bá ì ní 'bǎá ẹ̀jí rī ngaá drǐdrǐ rī pí ká ícá, kòpí ụsũkí déna ì mǔfēngā rī sè ì ní aga rá. 'Bo kòpí Ịsũkí céré trǔtrǔ. 11 Kòpí ká mǔfēngā rī Ịsụ, kòpí 'deki ríi unuú ómvú 'dìpa ẹ̀ndrẹti gé. 12 Kòpí ní 'yozú kīnī, “Bá ì ní Ịjì ẹ̀jí ngaá vúlé rú nǔ' bée ngakí ẹ̀jí rī 'yéná sǎ ǎlu, mí ũfē 'bá kòpí be céré trǔtrǔ, Ịsúzú 'bá ngakí ẹ̀jí rī Ụtụ nǰí, Ụtụ rí 'bá zǎá ómvú rí agá 'dāá.

13 “‘Bo ómvú 'dìpa ní Ụjázú ǎlu ní ní kīnī, ‘Má ũndí, á 'o mí ũnǰí kuyé. 'Bá yíkí 'bá mí be, mí ẹ̀'yí rá 'yozú kīnī, ń'đú ǎlu, má ũfē mí mǔfēngā fífí ẹ̀nǰípí ẹ̀nǰìenǰì ǎlu ní sī 'díní kuyé? 14 Mí ẹ̀'yí mívé mǔfēngā, 'í 'de muṣí 'bẹti. Á lē mǔfēngā rī sèé ágó ẹ̀jí ngaápi vúlé rú nǔrì ní gbǎ má ní sèé mí ní rī pí. 15 Mǔfēngā mávé rī sī, ma ícọ tǎ má ní lēé 'oó rī 'o ǎnì rá. Ngá mí ní ẹ̀sì ũnǰí 'bázú tǎ má ní 'oó múké 'bá rī pí ní rī sī rī ǎ'di?”

16 “‘Bá adri' bǎ Ụđũmbítǎ rī pí, kòpí ímú adri drǐdrǐ, 'bá adri' bǎ drǐdrǐ rī pí, kòpí ímú adri Ụđũmbítǎ.”

Yēsũ átá ívé drǎngará ǎ tǎ ẹ̀jí

(Mǎrǎkò 10:32-34; Lúkǎ 18:31-34)

17 Yēsũ ká ríi 'deé muṣí Yērūsǎlémá gá 'dāá, Ìrì ní ívé 'bá 'í pámvú ũbì' bǎ mụdrǐ drǐ Ìrì rī pí zízú gǎrǎ gá, Ìrì ní 'yozú kòpí ní kīnī, 18 “‘Bá kǎdò caá Yērūsǎlémá gá 'dāá, atala atala rī pí drǐgé rī pí 'bá tǎmbí ímbá' bǎ rī pí be, kòpí ímú 'Bá Mvǎ ǎ ũlì 'be rá. Kòpí ímú 'yo, ǎ 'díkí Ìrì drǎá 'dúisí rá. 19 Kòpí ímú Ìrì sè 'bá adri' bǎ Yǎhúdǐ rú ku rī pí drǐgé, 'bá adri' bǎ Yǎhúdǐ rú ku rī pí ímú gú Ìrì sī gụgụ, kòpí Ìrì ụgbǎ, kòpí Ìrì gbǎ pẹti alambaku sígé. 'Bo ń'đú na ní gé, Ìrì gò íngá ídri rú drǎngará gǎlēsí rá!”

'Bá rī lē dō adrii ǎmbúgú, ǎ 'bǎ 'i adrii ǎtǐ' bǎ rú.

(Mǎrǎkò 10:35-45)

20 Kúru Zēbēdáyō ūkú ni ní ímúzá Yēsū vúgá ívé anji āgō ĩrĩ* rĩ pi be, ĩri ní kŭmŭcí ūtĩzú vŭgá, ĩri ní Yēsū ri zizú Yēsū ā 'o 'í ní tā múké.

21 Yēsū ní ĩri zizú kīnī, “Ngá mí ní lēé má 'o mí ní rĩ ā'di?”

Ūkú rĩ ní újázú Yēsū ní kīnī, “Mí kādō mívé mālŭngā ruŷ, lē mí 'bā mávé anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée, ālu rĩ ā úrí mívé drĩ ęndępĩ gé, āzi rĩ ā úrí mívé drĩ ĩjĩ gé.”

22 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi nĩkĩ tā zĩbe kuyé, ĩmi nyo ícó ā'yĩ ĩzāngā nya sŷ má ní nyaá rĩ tĩnĩ rá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “Bā ícó rá.”

23 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi ímŷ ĩzāngā nya sŷ má ní nyaá rĩ tĩnĩ, 'bo má ícó ĩmi ní vŭrā sēé mužú úrízú má drĩ ęndępĩ gé, dōku má drĩ ĩjĩ gé 'dĩni ku, má Ętępĩ údé vŭrā rĩ pi 'bá 'í ní ūpēé kuú ĩnógósĩ gĩ rĩ pi ní, kōpi ā mužĩ rĩ adrii vŭrā rĩ pi agá.”

24 'Bá Yēsū ā pámvú ūbĩ'bá mužrĩ rĩ pi ká tā 'dĩri yĩ, kōpi ē ęsí ve 'bá ĩrĩ adri'bée ędrĩpĩ rú 'dĩ'bée ní ūnjĩ ūnjĩ. 25 'Bo Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbĩ'bá rĩ pi zizú ímúzá 'í vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi nĩkĩ rá, 'bāgú 'bá adri'bá Yāhŭdĩ rú ku rĩ pi vé rĩ pi ri ívé ūkpō 'i'da rizú tā ęnjĩęnjĩ 'bāzú 'bá adri'bá Yāhŭdĩ rú ku rĩ pi drĩgę, kōpivé ūgalaku rĩ pi kpá ri tā ęnjĩ'bá ęnjĩęnjĩ ni pi ū'bā 'bá adri'bá Yāhŭdĩ rú ku rĩ pi drĩgę.

26 Īmi āsámvú gé 'dĩgę, lē tā rĩ ā adri sŷ 'dĩri tĩnĩ ku. Īmi āsámvú gé 'dĩgę, 'bá rĩ lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrii ātĩ'bá ĩmivé ni. 27 'Bá rĩ lē dō adrii āmbúgú 'bá rĩ pi drĩgę sĩ cére, lē ā 'bā 'i adrii túgęrĩ ĩmivé ni. 28 Ma 'Bá Mvá 'i, má ímŷ adrii 'yozú kīnī, 'bá rĩ pi ē ímŷkĩ rĩ má ní ęzĩ ngaá yā 'dĩni ku, má ímŷ ęzĩ ngaá 'bá rĩ pi ē ĩzā kozú, má adi mávé ídri 'bá kárakarā pi ē drĩ jezú ānĩ.”

Yēsū zĩ 'bá ĩrĩ mĩ be ęsí'bá gĩ ni pi ē mĩ āngŭ ndreé

(Mārākō 10:46-52; Lŭkā 18:35-43)

29 Yēsū pi ívé 'bá 'í pámvú ūbĩ'bá rĩ pi be, kōpi ká rií fŭú mužú Yęrĩkō agásĩ, 'bá bĩtrĩká 'dekĩ mužú kōpi ā vŷdrĩ gé sĩ. 30 'Bá ĩrĩ mĩ be ęsí'bá gĩ ni pi úríkĩ kuú létĩ ā gārā gá. Kōpi ká yĩ Yēsū ri aga mužú ĩ gārā gá sĩ, kōpi ní trezú ú'dŷkō be ęrŷ 'dāá kīnī, “Ūpĩ, Dāwŷdĩ ā Mvá rĩ, 'í ndre ĩzāngā 'bávę rĩ fō!”

31 'Bá bĩtrĩká rĩ pi trekĩ kōpi drĩgę kīnī, “Īmi újĩkĩ kĩri.” 'Bo kōpi gōkĩ treé ú'dŷkō be ęrŷ 'dāá kīnī, “Ūpĩ, Dāwŷdĩ ā Mvá rĩ, 'í ndre ĩzāngā 'bávę rĩ fō!”

32 Yēsū ní pá tuzú, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Í lękĩ má 'o ĩmi ní ā'di?”

33 Kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ūpĩ, 'bá lękĩ mí zĩ 'bá mĩ, 'bā ndrekĩ ri āngŭ fō.”

34 Yēsū ē ęsí ĩsŷ ĩzāngā kōpi sĩ, ĩri ní kōpi ē mĩ úlózú. Koro kōpi ē mĩ ní 'i zizú āngŭ ndrezú, kōpi ní 'dezú mužú Yēsū vúgá sĩ.

21

Yēsū vé fĩngará Yęrŷsālémā agá rĩ

(Mārākō 11:1-11; Lŭkā 19:28-38; Yŷwánĩ 12:12-19)

* 20:20 20:20 Anji āgō ĩrĩ: Anji āgō ĩrĩ 'dĩ'bée ā rŷ, Yōkóbŷ pi Yŷwánĩ be.

1 Yēsũ pi ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be, kōpi kâ ríi muḡ Yērūsālēmā gá 'dāá, dr̥dr̥ ni, kōpi cakí kūrú mādāṅá Bētēfágē vé rĩ gé, Írā Ōlívē* vé rĩ dr̥gé, kūrú rĩ ìnyinḡ Yērūsālēmā ã jēlé gá. Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi pēzú ĩr̥, 2 ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi muḡ kūrú mādāṅá ĩmi dr̥lé gá 'dāri agá, ĩmi ca mu ḡṅgí ĩsú 'yĩkí kuú 'dālē mvōpi be tr̥, ĩmi ĩtr̥kí kōpi ĩj̥ má vúgá nōó. 3 'Bá āzi z̥i ḡo ĩmi, ngá ĩmi ní ríi 'oó 'dīni rĩ ā'di, ĩmi 'yokí ĩri ní kīnī, 'Úpí lē kōpi nī, ' 'bá 'dāri ícó ḡṅgí rĩ pi ĩpē ímúzá rá."

4 Tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā nēb̥i ní 'yoó rĩ ā nga rí 'i fūú t̥n̥i gé bēnī, 5 "'Í lū 'bá Sionā† vé rĩ pi ní kīnī,

'Īmi ndrekí dr̥ ká, ĩmivé 'bāgú ri ímú ĩmi vúgá 'dūi'dī, ĩri 'bá tā be mādā ni,

ĩri ri ĩnjú ímúzá ḡṅgí sī. ' "

6 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi 'ḡukí tā rĩ ngaá sũ Yēsũ ní lūú ĩ ní rĩ t̥n̥i. 7 Kōpi ĩj̥kí ḡṅgí rĩ pi mvōpi be ĩr̥tr̥, kōpi ũtr̥kí ívé bōṅgó akoó r̥k̥k̥ rĩ pi ũ'bāá ḡṅgí rĩ pi ā úgóró gá, Yēsũ úri bōṅgó rĩ dr̥gé. 8 'Bá kárakarā ũtr̥kí ívé bōṅgó akoó r̥k̥k̥ rĩ pi ũ'bāá lét̥i dr̥gé, uruk̥' bēe muḡ ĩb̥i vāá ũ'bāá muḡzú lét̥i rĩ dr̥gé sī. 9 'Bá b̥itr̥ká 'de' 'bá Yēsũ ē ḡndret̥i gé dr̥dr̥ rĩ pi, 'de' 'bá ĩri ā v̥dr̥i gé rĩ pi be, kōpi ní rizú ọ'úzá muḡzú kīnī, "Hōsānā Mvā Dāw̥d̥i vé rĩ!"

"Tākiri ā adri 'bá ímupi Úpí ā r̥i sī r̥i dr̥gé!"

"Ē ĩngúkí Múṅgú urugégé 'b̥i gé rĩ!"

10 Yēsũ ka fií caá Yērūsālēmā gá 'dāá, sē 'bá kūrú agá rĩ pi ní céré āyāngará. Kōpi ní zizú kīnī, "'Bá 'dīri ā'di 'i?"

11 'Bá b̥itr̥ká rĩ pi ní újázú kīnī, "Ágó 'dīri Yēsũ 'i, ĩri nēb̥i, íb̥i íngá Nāzēretā galēsī, āṅgú Gālíláyá vé rĩ agá."

Yēsũ fi Jó Múṅgú vé rĩ agá

(Mārākō 11:15-19; Lúkā 19:45-48; Yūwānī 2:13-22)

12 Yēsũ ní fizú Jó Múṅgú vé rĩ ā bóró gá 'dāá, údró 'bá ri' 'bá ngá je' 'bá, āzini 'bá ri' 'bá ngá ũz̥i' 'bá rĩ pi céré. Uze mísá 'bá ri' 'bá mūfēngā ufu' 'bá, āzini āmāmū ũz̥i' 'bá rĩ pi vé rĩ céré u'deé ũl̥i rú vūgá. 13 Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múṅgú 'yo ívé búkū agá kīnī, 'Jó mávé rĩ ĩ z̥i jó rizú ma zizú ni, ' 'bo ĩmi újákí jó rĩ ícá vūrā ũg̥ú' 'bá rĩ pi ní rizú adrizú ni."

14 'Bá m̥i be ēš̥i' 'bá gí rĩ pi, 'bá pá be ábá' 'bá gí rĩ pi be, kōpi ní ímúzá Yēsũ vúgá Jó Múṅgú vé rĩ ā bóró gá nōó, ĩri ní kōpi ídrizú. 15 'Bo atala atala rĩ pi dr̥gé rĩ pi 'bá t̥āmb̥i' 'bá rĩ pi be, kōpi kâ tā āyāzú āyāyā Yēsũ ní 'oó 'dīri ndreé, āzini kōpi kâ y̥i' anjinḡ rĩ pi ri útré Jó Múṅgú vé rĩ ā bóró gá 'dāá, "Hōsānā Mvā Dāw̥d̥i vé rĩ," tā Yēsũ ní 'oó 'dīri sī, sē kōpi ā 'a ve ũnjí ũnjí.

16 Kōpi ní Yēsũ ri zizú kīnī, "'Í y̥i nyo tā anjinḡ rĩ pi ní ríi átá 'dīri rá?" Yēsũ ní újázú kōpi ní kīnī, "Ē, ĩmi lākí Búkū Múṅgú vé rĩ agá 'yozú kīnī, "'Anjinḡ ambugu rĩ pi nyir̥inḡ rĩ pi be ímú úṅgó āy̥ikō vé ni ngo 'dīni' kuyé?"

* 21:1 21:1 Ōlívē: Peṭi olívē vé rĩ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícó nya rá, ĩ Irivé ũ'a zo ũdu rú, Yāh̥d̥i rĩ pi ri t̥b̥i á'di ũdu rĩ sī, āzini kōpi ri tō lāmbā agá, áci 'yūzú ānī. † 21:5 21:5 Sionā: Sionā ri ĩ kpá z̥i Yērūsālēmā. 21:5 21:5 Zākariyá 9:9 ‡ 21:9 21:9 'Bá ímupi Úpí ā r̥i sī r̥i: 'Bá 'dīri Yēsũ 'i. 21:9 21:9 Sāw̥mā 118:26 21:13 21:13 Ísáyá 56:7 21:13 21:13 Yērēmíyā 7:11 21:16 21:16 Sāw̥mā 8:2

17 Kúru Yēsū ní kòpì kuzú, Ìri ní ngazú mužú kūrú Bētēniyā vé rī gé, adri 'dálé ìnì be rā.

*Yēsū tri peṭi ì ní zī fīgī rī
(Mārākō 11:12-14, 20-24)*

18 Kā mužú adrii ũ'bútì, Yēsū ní 'i újázú gōzú kūrú Yērūsālēmā vé rī agá 'dāá, èbìrì fu Ìri káyì. 19 Yēsū ká rií 'deé mužú lèṭi gé sī, Ìri ní peṭi ì ní zī fīgī rī ndrezú, Ìri ní 'i útrúzú Ìnyiṅáná peṭi rī ā gārā gá 'dāá, Ìsú peṭi rī 'a àluṅáni kuyé, 'yéṅá bì ni amu kú nī. Ìri ní 'yozú peṭi rī ní kīnī, "Mí gō 'aa dīì àluṅáni ku!" Koro peṭi rī ní 'wizú.

20 'Bá Yēsū ā pámvú ũbì'bá rī pì ká peṭi rī ndreé, sē kòpì ní āyāngará. Kòpì ní zizú kīnī, "Peṭi nòri 'wi mbèlèṅá ngóni ngóni?"

21 Yēsū ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dini, ìmi dō è'yīngará be, āzini ìmivé yīkì awa dō 'i ìrì kuyé, ìmi ícò tā má ní 'oó peṭi 'dìri á rù'bá gá rī 'o rá, ìmi ícò tā urukò'béé 'o rá. Ìmi dō è'yīngará be, ìmi ícò 'yo írā 'dìri ní, "Í nṣì mi ngaá mužú 'deé yī tafu rī agá 'dāá,' Ìri ícò 'i nga rá. 22 Ìmi dō è'yīngará be, ngá ìmi ní zī Múngú vúgá rī, ìmi ícò Ìsú rá."

*Yāhūdì rī pì zikì ũkpō Yēsū ní èzì ngazú rī vé tā
(Mārākō 11:27-33; Lúkà 20:1-8)*

23 Yēsū ká fíi mužú Jó Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, ká í'dó 'bá rī pì ìmbá, atala atala rī pì dīrìgè rī pì, dīrìkoma rī pì be, kòpì ní ìmúzá Yēsū vúgá nōó, kòpì ní Ìri zizú kīnī, "Mí Ìsú ũkpō mí ní rizú tā 'dì'béé 'ozú rī ā'di vúgá? Á'di sē mí ní ũkpō rizú tā 'dì'béé 'ozú rī nī?"

24 Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Á lē ìmi zī tā àlu sī, ìmi újákì dō má ní gí, ma ícò ìmi ní ũkpō má ní rizú tā 'dì'béé 'ozú rī lū rá. 25 Ŭkpō Yūwánì ní bātízimū sēzú rī ìbì íngá 'bù gélésì, dōku ìbì íngá 'bá áda vúgá?"

Kòpì ní rizú tā 'dìri átázú ì āsámvú gé sī kīnī, "'Bá 'yokì dō, 'Ŭkpō 'dìri íngá 'bù gélésì,' Ìri 'bá zì, 'Ìmi è'yīkì dí Ìri kuyé á sì?' 26 'Bo 'bá 'yokì dō, 'Ŭkpō 'dìri íngá 'bá áda vúgálésì,' 'bá rī pì íngá 'bá dīrìgè ùnjì ùnjì, ā'diātāsīyā 'bá 'dì'béé ũsūkì kīnì, Yūwánì ri nēbì."

27 Kúru kòpì ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá nṣì kuyé."

Kúru Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Má ícò ũkpō má ní tā 'ozú rī lūú ìmi ní ku."

Nāpì anjì āgō ìrì rī pì vé rī

28 Yēsū ní 'yozú kīnī, "Á lē ìmi ní ú'dógú'dógú ānji āgō ìrì pì vé ni ũlūú, ìmi kúru tā ìmi ní ũsūyì rī lū má ní. Ágò āzi anjì āgō be ìrì, ágò ri 'de mužú ívé mvá káyú rī vúgá 'dāá, Ìri ní 'yozú kīnī, 'Má mvá rī, āndrú sī lē mí mužú èzì ngaá òmvú agá.'

29 "Mvá rī ní újázú ètèpì ní kīnī, 'Á mužú ku!' 'Bo gō 'i úmì újá, 'deé mužú rá.

30 "Ètèpì gō 'deé mužú ívé mvá āzi rī vúgá, 'yo kpá Ìri ní tā rī sù Ìri ní 'yoó mvá káyú rī ní rī ùnì. Mvá rī újá ètèpì ní kīnī, 'Bábá, ma mužú rá,' 'bo mužú kuyé."

31 Yēsū ní kòpì zizú kīnī, "Anjì ìrì 'dì'béé āsámvú gé, mvá ètèpì vé tā 'duṣpì ngaápi rá rī, Ìri mvá ngòri?"

Kòpì ní újázú kīnī, "Mvá káyú rī."

Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dínì, 'bá mǔfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi uruḵo, ũkú uruḵo ọwú rú rì'ba ī rú'ba ẗzì'ba rī pi be, kòpì fi mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá ìmi sī drīdrī. ³² Yūwánī ìmú ìmi ní lètí pìrì Múngú vé rī ũlúú, 'bo ìmi ẹ'yīkì ìrì kuyé, 'bá mǔfēngā umbe jezú rī u'du'ba rī pi, āzini ũkú ọwú rú rì'ba ī rú'ba ẗzì'ba rī pi ẹ'yīkì ìrì rá. Ìmi ndrekí drī ká, 'bá mǔfēngā u'du'ba rī pi, āzini ũkú ọwú rú ī rú'ba ẗzì'ba rī pi újákí ẹsì ẹ'dúkó ìrì ní ũlúú rī sī rá, 'bo ìmi újákí ẹsì ìrì ẹ'yīzú kuyé.”

*Nāpí āgō ọmǔvú 'ā'ba rī pi vé rī
(Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19)*

³³ Yēsũ ní 'yozú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, āzini Fārúsī rī pi ní kīnī, “Nāpí āzi 'dī, ìmi yīkì drī ká, ágó āzi 'ā ọmǔvú, sa peṭì vīnyọ vé rī pi^S ọmǔvú rī agá, sị ābì ọmǔvú rī ā gārā gá sī kúrū, ga 'bú rizú ũ'a rī zozú vīnyọ rú. Sị lágáraka uru 'dāá rizú ọmǔvú rī ũtēzú ānī. Kúru ìrì ní 'bá 'bāzú rizú ẹzì ngazú ívé ọmǔvú rī agá, ìrì ní 'dezú mǔzú āngū āzi gé. ³⁴ Lókí ī ní vīnyọ ā ũ'a ìkūnāzú rī ká ícó, ìrì ní ívé ātí'ba rī pi pēzú mǔzú ívé vīnyọ ā vúgú ī ní ìkūnāā rī ìjizú.

³⁵ “Bá ẹzì nga'ba rī pi ní ìrìvé ātí'ba ālu ni ruzú fuzú, kòpì 'dìkì ālu ni drāá rá, kòpì úvìkì āzi rī ìrā sī. ³⁶ Kúru ọmǔvú 'dìpa ní ívé ātí'ba uruḵo'bee pēzú mǔzú kárakarā kòpì vúgá 'dāá, kālāfe ni aga ìrì ní pēe drīdrī 'dā'bee rá. 'Bo 'bá ẹzì nga'ba rī pi 'okí ātí'ba rī pi ũnjí, sù ī ní drīdrī 'dā'bee 'oó ũnjí rī tñjì. ³⁷ Ọdū ni gé, pē ívé mvá mǔzú kòpì vúgá 'dāá, ẗsù 'í ẹsì agá 'dālē kīnī, 'Kòpì ícó mávé mvá ìnjí rá.’

³⁸ “Bo 'bá ẹzì nga'ba rī pi ká ágó rī vé mvá ágó rī ndreé, kòpì ní átázú ī āsámǔvú gé sī kīnī, 'Mvā 'dìrì ìmú úrì ẹtẹpì vé ā'bú tì gé nī. Lē 'bá 'dìkì ìrì rá, 'bá úrìkì rí ā'bú rī tì gé nī.’ ³⁹ Kòpì ní mvá rī ruzú, kòpì sekí ìrì mǔzú ọmǔvú rī agásì āmvé, kòpì 'dìkì ìrì drāá rá.”

⁴⁰ Yēsũ ní kòpì zìzú kīnī, “Kúru ọmǔvú 'dìpa kādō ícá, ìrì tā ngónì ní 'o 'bá ẹzì nga'ba rī pi ní?”

⁴¹ Atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārúsī rī pi be, kòpì ní 'yozú kīnī, “Ágó rī ícó 'bá ẹsì be ũnjí 'dī'bee ú'dì ũdrā céré 'dīisí rá. Kúru ìrì ìmú 'bá uruḵo'bee 'bá ẹzì nga ívé ọmǔvú vīnyọ vé rī agá, ìkūnākí dō vīnyọ rī gí, kòpì ā sēkì rí ívé rí ā vúgú.”

⁴² Yēsũ ní kòpì zìzú kīnī, “Ìmi lākí tā ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī kuyé? Kīnī,

“ Írā ándúrú 'bá jó sị'ba rī pi ní gāá sī rī,
újá nóni 'i ícá ìrā sēepi jó rī ní pá tuzú ānī ũkpó ũkpó nì.

Úpí 'o tā 'dìrì nī,
sē 'bá ní āyāngará.’

⁴³ “Kúru á 'yoó ìmi ní 'dínì, mālūngā Múngú vé rī ī ìmú 'du ìmi drīgē sī rá, ī ìmú sē 'bá ìrìvé tā 'du'ba nga'ba rī pi ní. ⁴⁴ 'Bá āzi í'dé dō ìrā 'dìrì drīgē, ìrì nō rá. Írā rí í'dé dō 'bá rī drīgē, ìrì 'bá rī ìnjí drā vūgá 'dāá.”

^S **21:33** 21:33 Peṭì vīnyọ vé rī: Yāhūdī rī pi 'dukì peṭì vīnyọ vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kòpì rì ũ'a ní zò vīnyọ sù rú. Múngú ipē 'bá Ìsērēlē vé rī pi adríkì 'bá ívé nì, kòpì ā adríkì rì sù peṭì vīnyọ vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rī tñjì. Nāpí peṭì vīnyọ vé 'dìrì, sē 'bá tājmbj ìmbá'ba rī pi atala atala rī pi drīgē rī pi be nīkì ámá rá 'yozú kīnī Yēsũ rì ívé tā átá. 'Í lā Sāwúmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12; Lúkā 20:9-19. **21:42** 21:42 Sāwúmā 118:22-23

⁴⁵ Atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūsī rī pi be, kōpi kâ nāpī Yēsū ní ūlūú 'dīri yīi, kōpi nīkī áamá rá 'yozú kīnī, Yēsū ri átá ívé tā sī. ⁴⁶ Kōpi lēkī kōdō Yēsū ri ruŷ, 'bo kōpi 'okī ūrī sī, ā'diātāsīyā kōpi nīkī áamá rá 'yozú kīnī, 'bá bītrīkā rī pi kīnī, Yēsū ri nēbī.

22

Ūmū ōmūrúgō jezú rī (Lúkā 14:15-24)

¹ Yēsū ní gōzú átázú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, āzini Fārūsī rī pi ní nāpī sī dīi kīnī, ² "Mālūngā 'bū vé rī adri sū 'bāgú ūmū 'bāápi 'i mvópi ní ūkú jezú rī tīnī. ³ 'Bāgú rī pē ívé átí'bá rī pi muŷ 'bá 'i ní zīi ímū ūmū gé nōó rī pi zīi, 'bo 'bá rī pi ímūkī ūmū rī gé nōó kuyé.

⁴ "Kúru ĩri ní ívé átí'bá uruko pēzú muzú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, 'Īmi mukī lūú 'bá ĩ ní zīi gī rī pi ní kīnī, má ūlī tī rŷ 'bá be mūnyāmūnyā ni pi, má ā'di ínyá rī kú ĩnógósī gī, ngá ārēvú céré anigé. Lē 'bá ĩ ní zīi gī rī pi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó!'

⁵ "'Bo 'bá ĩ ní muŷ zīi rī pi gākī ímūgá ūmū rī gé sī, 'bá rī pi uruko mukī ēzī ngāá ívé ōmvū agá, uruko ni pi mukī ívé ngá ūzīngará gá. ⁶ 'Bá rī pi uruko urukī 'bāgú rī vé átí'bá rī pi, ūgbākī kōpi, ú'dīkī kōpi ūdrāá rá. ⁷ 'Bāgú rī ā 'a vé ūnjī ūnjī. ĩri ní ívé āngáráwá rī pi pēzú muzú 'bá ívé átí'bá rī pi ú'dī'bá rī pi ú'dīzú drázú 'dīisī rá, āngáráwá rī pi zākī kōpivé kūrū veé ācī sī.

⁸ "Kúru 'bāgú rī ní 'yozú ívé átí'bá rī pi ní kīnī, 'Ūmū ūkú jezú rī má útú tā ni deŷ gī, 'bo 'bá má ní zīi rī pi ūnjī, ícókī kōpi zīi ímū ūmū rī gé ku. ⁹ Īmi mukī létī kūrū agāsī rī pi gé sī, ĩmi zīkī 'bá ĩmi ní ĩsū rī pi ārēvú céré, kōpi ē ímūkī ūmū ūkú jezú rī gé nōó.' ¹⁰ Kúru átí'bá rī pi ní 'dezú muzú létī kūrū agá rī pi agāsī, kōpi zīkī 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi, 'bá tā 'o'bá ūnjī rī pi be ímū ūmū rī gé nōó, jó ĩ ní ūmū 'bāzú rī agá dāá, ūmū rī pi gākī tré.

¹¹ "'Bāgú rī ká ímū ūmū rī pi ndreé, ĩsū ágó āzi ūmū rī pi āsámvú gé 'dāá su bōngó ūmū vé rī kuyé. ¹² 'Bāgú rī ní ágó rī zīzú kīnī, 'Ūndīgó, 'i su bōngó ūmū vé rī kuyé, mí ímū nōgó ngóni ngóni?' Ágó rī ūjī kīri.

¹³ "'Bāgú rī ní 'yozú ívé átí'bá rī pi ní kīnī, 'Īmi úmbékī ágó rī ē drī pi pá ni be, ĩ 'bekī ĩri āmvé āngū nīpi cīcī rī agá 'dāá, ā mu rī ngoó, āzini sīkányá cīi 'dālé.'

¹⁴ "Ā'diātāsīyā zīkī 'bá rī pi kárákará, 'bo ĩ ní ūpēē rī pi kīnīkīnījā."

Mūfēngā umbe jezú rī vé ūfēngará 'bāgú āmbúgú rī ní rī (Mārākō 12:13-17; Lúkā 20:20-26)

¹⁵ Kúru Fārūsī rī pi ní fūzú muzú āmvé, kōpi lēkī létī ndāá Yēsū rī ū'bīzú, ā 'yo rī tā ūnjī bēnī. ¹⁶ Fārūsī rī pi ní ívé 'bá ĩ pámvú ūbī'bá rī pi pēzú muzú Ēródé vé 'bá ĩri ētī'bá rī pi be Yēsū vúgá 'dāá. 'Bá ĩ ní pēē 'dī'bée ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, 'bá nīkī rá 'yozú kīnī, mi 'bá tā 'oópi pīrī ni, mi rī tā áda Múngú vé rī ímbá. Mi rī 'bá rī pi ó'dú céré trōtrō ĩnjīngará be, ā'diātāsīyā mí ūpē 'bá ku. ¹⁷ 'Í lū 'bá ní, mívé yīkī íngóni? ĩri múké

'bá ní mǔfēngā umbe jezú rī ūfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,* dōku 'bā ūfēkí ku?"

¹⁸ 'Bo Yēsū nī tā ūnjí kōpi ē ẹ́sì agá 'dālē rī rá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi 'bá ĩ 'bā'bée kú tā be pìrì 'dì'bée, ngá ĩmi ní lēzú ma ũ'bìzú rī ā'di?"

¹⁹ Īmi i'dakí má ní mǔfēngā fifi ẹ̀njǐpi ẹ̀njǐnǐ ĩ ní ūfēē 'bāgú rī ní umbe jezú ānī rī." Kōpi ní mǔfēngā fifi ẹ̀njǐpi ẹ̀njǐnǐ rī 'dúzú sēzú Yēsū drìgē, ²⁰ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Īndrìlìkì ĩ ní údé, āzini rú ĩ ní sīi mǔfēngā fifi rī ā rú 'bá gá 'dīri ā'di vé ní?"

²¹ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Īndrìlìkì rī, āzini rú rī, 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ni."

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ngá rī dō 'bāgú Rómā vé rī vé ni, ĩmi sēkí 'bāgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ni, ĩmi sēkí Múngú ní."

²² 'Bá 'dì'bée ká tā 'dīri yìi, sē kōpi ní āyāngará. Kúru kōpi ní ngazú mǔzú, kōpi kukí Yēsū ri kuú ọ́'dúkùlẹ́gúsì.

'Bá ūdrā'bá gí rī pi gō íngá idri rú rá

(Mārākō 12:18-27; Lúkà 20:27-40)

²³ Ọ́'dú 'dāri gé, Sādókē 'yo'bá kīnī 'bá rī drā dō gí, ícò íngá gōó idri rú ku rī pi ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū ri zizú kīnī, ²⁴ "Īmbápi, tǎĩmbì Mósē vé rī kīnī, 'bá ágó drā dō mvá ākó, ẹ̀drìpì rì ícò ọ̀wùzì rì ẹ̀'yì rá, kōpi tìkì dō anjì, anjìná 'dì'bée adri ẹ̀drìpì drāápi gí rī vé ni. ²⁵ Anjì āgō ẹ̀zìrì, kōpi céré ẹ̀drìpì rú, Mvá ágó kǎyú rī ní ūkú jezú, drā úyé, kōpi tìkì mvá ūkú rī be kuyé, ẹ̀drìpì 'deépi vú ní gé sī rī ní ūkú rì ẹ̀'yìzú. ²⁶ Ẹ̀drìpì 'dīri drā kpá rá, kōpi tìkì mvá ūkú rī be kuyé. Ẹ̀drìpì 'deépi 'dīri vúgá sī rī gō kpá ūkú rī ẹ̀'yì, anjì ẹ̀drìpì rú ẹ̀zìrì 'dì'bée céré ríkì ūkú ǎlu 'dīri jeé, kōpi ūdrákì céré, tìkì mvá ūkú 'dīri be kuyé. ²⁷ Ọ̀dù ni gé, ūkú rī ní kpá drázú. ²⁸ Anjì āgō ẹ̀zìrì 'dì'bée céré ríkì ūkú ǎlu 'dīri jeé píri, kǎdō caá ọ̀'dú 'bá ūdrā'bá gí rī pi ní íngázú gōzú idri rú rī gé, ūkú 'dīri pìrì ní úmvúlēsì adri ā'di vé ní?"

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā ĩmi ní zìjì 'dīri adri pìrì ku, tā Búkú Múngú vé rī agá rī fi ĩmi drìgē kuyé, dōku ĩmi nìkì ũkpō Múngú vé rī kuyé. ³⁰ 'Bá ūdrā'bá gí rī pi kǎdō gōó íngá idri rú, āgō rī pi jekí ūkú ku, ūkú rī pi jekí āgō ku. Kōpi mụ adri 'bù gé 'dāá sù mǎlǎyíkā rī pi tìjì.

³¹ 'Bo ĩmi lǎkì tā Múngú ní 'yoó kīnī, 'bá ūdrā'bá gí rī pi gō íngá idri rú rá rī kuyé? ³² Múngú kīnī, 'Ma Múngú Ābūrámā vé rī, Múngú Ísákā vé rī, āzini Múngú Yōkóbù vé rī, 'Múngú adri 'bá ūdrā'bá gí rī pi vé ni ku, ĩri Múngú 'bá adri'bá idri rú rī pi vé ni."†

³³ 'Bá bìtrìkà rī pi ká tā Yēsū ní ĩmbá 'dīri yìi, sē kōpi ní āyāngará.

Tǎĩmbì tā be agaápi rá rī

(Mārākō 12:28-34; Lúkà 10:25-28)

³⁴ Fārúšì rī pi ká yìi kīnī, tā Yēsū ní újá rī sē Sādókē rī pi újìkì kírì, Fārúšì rī pi gōkì ĩ úmú trù vūrā ǎlu gé. ³⁵ Ágó āzi ǎlu kōpi ǎsámuvú gé riipi tǎĩmbì

* **22:17** 22:17 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndí rī pi agá rī pi drìgē, āngū Yūdáyá vé rī drìgē, āngū Gálláyá vé rī drìgē, āzini āngū Yāhúdì rī pi vé rī drìgē. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zì ívé tì sī Kāyísarā. **22:32** 22:32 Wùngará 3:6 † **22:32** 22:32 Ma Múngú Ābūrámā vé rī, Ísákā vé rī, āzini Yōkóbù vé rī: Ābūrámā pi Ísákā be, Yōkóbù s, kōpi ā ūdrákì dō gí drāāsiyā, Múngú mị gé 'dālē kōpi idri rú, ā'diātāsiyā úmvúlēsì kōpi gō íngá idri rú ūzi.

ímbápi rī ní Yēsũ rī ũ'bǐzú, ĩri zizú kīnī, ³⁶ "Ímbápi, tǎimbǐ Mósē vé rī agá, tǎimbǐ agaápi rá rī, ĩri íngōri?"

³⁷ Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, " 'Lē mí lē Úpí Múngú mívé rī ɛsí be céré, índrí mívé rī be céré, yǐkǐ mívé rī be céré.' ³⁸ Tǎimbǐ agaápi rá rī ĩri 'dī, ĩri tǎimbǐ drǐdrǐ rī. ³⁹ Tǎimbǐ ĩrǐ rī kpá tǎ be āmbúgú, 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī sũ mí ní mí rǐ' 'bá lēé rī tǐnǐ.' ⁴⁰ Tǎimbǐ ambugu ĩrǐ 'dǐ'bée, 'bá rī 'dú dō tǎ ní ngaá rá, ĩnǐ tǎimbǐ Mósē vé rī rá, āzini ĩnǐ tǎ nǐbǐ rī pi ní ímbá rī rá."

Kúrísitō ri ā'di ā Mvǎ?

(Mārākō 12:35-37; Lúkā 20:41-44)

⁴¹ Fārúsǐ rī pi kǎ ĩ úmú trǔ ālu, Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, ⁴² "Ími ní ũsǔzú rī gé, Kúrísitō rī ā'di 'i? ĩri ā'di ā mvǎ?"

Kōpi ní újázú kīnī, "ĩri Dǎwǔdǐ ā mvǎ."

⁴³ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Índrí Uleterē rī kīnī Dǎwǔdǐ ā zǐ Kúrísitō ri Úpí āsǐ? Dǎwǔdǐ kīnī,

⁴⁴ " 'Úpí 'yo mávé Úpí ní* kīnī,

"Mí úrí mǎ drǐ ɛndɛpǐ gé,[§]

cǐmgbá má ní mívé ari'ba rī pi 'bázú
mǐ pálé gá rī gé."

⁴⁵ Dǎwǔdǐ zǐ dō ĩri 'Úpí 'i pírí,' ĩri ícǒ adri Dǎwǔdǐ ā mvǎ íngóni?" ⁴⁶ 'Bá āzi ícǒpi tǎ ĩri ní zǐ 'dǐri újǎpi ní 'dǎáyo. Í'dózú lókí 'dǎri gé, 'bá āzi gō ĩri zǐ dǐ kuyé.

23

Yēsũ kīnī lē 'bá rǐ pi ā adrikí mǐ be kowu Fārúsǐ rǐ pi vé tǎ sǐ āzini 'bá tǎimbǐ Mósē vé rī ímbá' 'bá rǐ pi vé tǎ sǐ

(Mārākō 12:38-40; Lúkā 11:37-52; 20:45-47)

¹ Yēsũ ní 'yozú 'bá bǐtrǐkǎ rǐ pi ní, āzini 'bá 'í pámvú ũbǐ' 'bá rǐ pi ní kīnī, ² " 'Bá tǎimbǐ ímbá' 'bá rǐ pi Fārúsǐ rǐ pi be, kōpi ũkpō be tǎimbǐ Mósē vé rī ímbázú. ³ Kúru tǎ kōpi ní lúú ĩmi ní rǐ, ĩmi 'dúkǐ ngaánga. 'Bo lē ĩmi 'okǐ tǎ sũ kōpi ní 'oó rǐ tǐnǐ ku, ā'diātāsīyā tǎ kōpi ní ímbá rǐ, kōpi 'dúkǐ ngaá ku. ⁴ Kōpi ri 'bá rǐ pi mǐ tǎimbǐ ũkpō ũkpō ni pi 'dú nga, sũ ĩ ní ɔgu 'bǎá kōpi drǐgé rǐ tǐnǐ, 'bo kōpi lēkǐ 'bá rǐ pi ē ĩzā koó ɔgu 'dǐri ɔ'dúzá kōpi drǐgé sǐ vǔgá ku.

⁵ "Tǎ ārǐvú céré kōpi ní rií 'oó rǐ, kōpi ri 'o, 'bá rǐ pi ā ndrekí rǐ 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. Kōpi údekí sǒndúkũ* ambugu ambugu ni pi, kōpi sǐkǐ vérɛšǐ Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ pi 'bǎá sǒndúkũ rǐ pi agá, kōpi ũ'yǐkǐ ĩ ɛndrɛtǐ gé sǐ, āzini kōpi ũ'yǐkǐ ĩ drǐgé sǐ, 'bá rǐ pi ā ndrekí rǐ, āzini kōpi úsúkǐ bǒngó, ũ'yǐkǐ bǒngó bǎá† ācoco ni pi bǒngó rǐ pi tǐ gé sǐ, 'bá rǐ pi ā ndrekí ĩ 'yozú kīnī, ĩ 'bá múké. ⁶ Kōpi kádó rií úrí ũmũ nyangará gá, āzini

22:37 22:37 Dětōrōnómē 6:5 **22:39** 22:39 Lǐvǐtǐkǎ 19:18 † **22:44** 22:44 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tǎ 'dǐri vé ífǐfǐ, Úpí Múngú zǐ Yēsũ Kúrísitō ri Úpí. § **22:44** 22:44 Drǐ ɛndɛpǐ gé: 'Bá úrípi drǐ ɛndɛpǐ gé rǐ, ĩri ũkpō be, ĩ ĩri ĩnǐnǐ. **22:44** 22:44 Sǎwǔmǎ 110:1 * **23:5** 23:5 Sǒndúkũ: Yǎhúdǐ rǐ pi rǐ tǎimbǐ rǐ pi ā ɔrǔkɔ sǐ, kōpi 'bǎ sǒndúkũ agá, kōpi ri ũ'yǐ ĩ ɛndrɛtǐ gé, āzini ĩ drǐgé tǎimbǐ Múngú vé rǐ ígázú ānǐ. 'Í lǎ Dětōrōnómē 6:6-8. † **23:5** 23:5 Bǒngó bǎá: Yǎhúdǐ rǐ pi rǐ bǒngó bǎá ũ'yǐ ívé bǒngó tǐ gé sǐ. 'Í lǎ Kǎlǎfe 15:37-41.

Jó Múngú ri Zízú rī pi agá, kôpi lēki úri lúpá ĩ ní āngū ĩñjízú ĩñjīnī rī pi drīgé. ⁷ Kôpi kádō rii adrii jōkōñī agá, 'bá rī pi kádō kôpi eziī, kôpi lēki 'bá rī pi ē ĩñjīki ĩ ĩñjīnī, lē 'bá rī pi ā zīki ĩ 'ímbápi.'

⁸ "Bo lē ĩmi ā'yīkī 'bá āzi ā zī mi ímbápi 'dīni ku, 'bá riipi ĩmi ímbápi rī 'yéná ālu, ĩmi cére édrīpīī, āzini ómvúpīī. ⁹ Vū drīgé nōgō, lē ĩmi zīki 'bá āzi 'yozú kīnī, ĩri ĩmi étēpī 'dīni ku. Á'diātāsīyā ĩmivé Étēpī ĩri 'yéná ālu 'bū gé 'dāá'dā. ¹⁰ Lē ĩmi íngúkī ĩmi 'yozú kīnī ĩmi 'bá āngū ímbá'bá ni pi 'dīni ku, 'bá āngū ímbápi rī 'yéná Kúrísító 'i. ¹¹ 'Bá rī lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bá 'i adrii ātí'bá rú. ¹² 'Bá riipi 'i íngúpi kīnī 'i 'bá āmbúgú rī, ĩrivé āmbúgú rī ísī ícá ku mādāñáñá, 'bá 'i 'bāápi kú tā be mādā rī, ĩ ĩri íngúngū.

¹³ "Īmi 'bá ri' 'bá tāímbí ímbá'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúsī 'dī'bée, ĩmi 'bāki ĩmi kú 'bá tā 'o'bá pīrī ni pi rú, úmvúlesī ĩzāngā rī ímú adri ímivé ni! Īmi ózūkī 'bá rī pi ní lētī fizú āní mālūngā 'bū vé rī gé rī gī, 'bo ĩmi ícókī fī 'dāá ku. ¹⁴ Īmi 'bá ri' 'bá tāímbí ímbá'bá 'dī'bée, ĩmi Fārúsī 'dī'bée, āzini ĩmi 'bá ĩmi 'bā'bée kú 'bá tā 'o'bá pīrī ni pi rú 'dī'bée, ĩzāngā rī adri ímivé ni. Īmi ri ówuzī rī pi ē mī ũ'bā rizú kōpivé ngá jó āsámvú gé rī pi u'duzú kōpi drīgé sī. Īmi ri Múngú ri zī sá be āco, 'bá rī pi ā ndrekī rī ĩmi, 'bo Múngú ri ímú ĩmi ĩrīñā ũnjī ũnjī.‡

¹⁵ "Īmi 'bá ri' 'bá tāímbí ímbá'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúsī 'dī'bée, ĩmi 'bāki ĩmi kú 'bá tā 'o'bá pīrī ni pi rú, úmvúlesī ĩzāngā rī ímú adri ímivé ni! Īmi ri éci vū drīgé sī, āzini ĩmi ri yīī bālālā rī pi zo, ĩmi lēki kōdō 'bá āzi ā újā éšī, 'bá āzi újā té dō éšī rá, ĩmi sē ĩri ímú fī āci vezú āní ũdū ākō rī agá, ĩzāngā ĩri ní nyaa rī ĩri ímú ímivé rī ndē rá.

¹⁶ "Īmi drīkoma adri' 'bá mī ākō 'dī'bée, ĩzāngā rī ímú adri ímivé ni. Īmi kīnī, "Bá rī sō dō ũyō Jó Múngú vé rī ā rú sī, ũyō ĩri ní sōo 'dīri ézī ākó, 'bo 'bá rī sō dō ũyō dábū ĩ ní 'bāá Jó Múngú vé rī agá rī ā rú sī, ā 'dū ũyō rī vé tā ngaá.' ¹⁷ Īmi drīkoma mī ākó adri' 'bá azakaza rú 'dī'bée, ngá 'dīgé tā be ndēepi rá rī ā'di, ĩri dábū rī, dōku ĩri Jó Múngú vé ĩ ní dábū rī 'bāá 'a ni gé kú Múngú ní rī? ¹⁸ Īmi 'yokī kpá kīnī, "Bá rī sō dō ũyō vūrā rōbōñō zázú rī ā rú sī, ũyō ĩri ní sōo 'dīri ézī ākó, 'bo 'bá rī sō dō ũyō fēfē ĩ ní sēé 'bāá vūrā rōbōñō zázú rī drīgé rī ā rú sī, ā 'dū ũyō rī vé tā ngaá.' ¹⁹ Īmi drīkoma adri' 'bá mī ākó 'dī'bée, ngá 'dīgé tā be ndēepi rá rī ā'di? ĩri fēfē ĩ ní sēé rī pi, dōku vūrā rōbōñō zázú ĩ ní fēfē 'bāá drī ni gé Múngú ní rī? ²⁰ 'Bá rī sō dō ũyō vūrā rōbōñō zázú rī ā rú sī, sō ũyō rī vūrā rōbōñō zázú rī ā rú sī, āzini sō ũyō rī ngá ĩ ní ũ'bāá vūrā rōbōñō zázú rī drīgé 'dī'bée ā rú sī cére. ²¹ 'Bá rī sō dō ũyō Jó Múngú vé rī ā rú sī, sō 'dīri ũyō Múngú adriipi Jó rī agá rī ā rú sī. ²² 'Bá rī sō dō ũyō 'bū ā rú sī, sō ũyō 'dīri Múngú vé lúpá ā rú sī, āzini Múngú riipi úripi lúpá rī drīgé rī ā rú sī.

²³ "Īmi 'bá tāímbí ímbá'bá 'dī'bée, āzini ĩmi Fārúsī 'dī'bée, ĩmi 'bāki ĩmi kú 'bá tā 'o'bá pīrī ni pi rú, ĩzāngā rī ímú adri ímivé ni. Ngá ĩmi ní saá ímivé ómvú agá sū nāná tīnī, ĩngīrīñá tīnī 'dī'bée, ngá mūdri agá, ĩmi ri ālu ni sī 'dū sē Múngú ní rá. 'Bo tāímbí rī vé tā āmbúgú ĩ ní 'yoó, ā líkī tā

‡ 23:14 23:14 Átángá vérēsī 14 agá 'dīri, búkū Mátáyo vé ĩ ní sīi Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīi búkū Mátáyo vé vúlē rī agá rá. § 23:23 23:23 Ngá mūdri agá, ĩmi ri ālu ni 'dū sē: Tāímbí Mósé vé rī 'yo kīnī, lē 'bá Isērélē vé rī pi ē 'dúkī ngá mūdri agá, ālu ni sēé Múngú ní. 'Í lā Lēvītīkā 27:30-33; Kālāfe 18:21-24; Dētōrōnómē 12:5-19; 14:22-29.

piṛi, ā adriki éšì be múké, ā 'duki Múngú vé tā ngaá éšì be álu 'dìri, ìmi 'duki ngaá kuyé. Lē ìmi 'duki tā 'dì'bée ngaá, 'bo lē ìmi kuki ngá sēngará Múngú ní rī ā vúgú ku. ²⁴ Ìmi drīkoma adri'bá mī ákó 'dì'bée, ùnyúnyú kádō 'deé ìmivé yīi mvuúmvu rī agá, ìmi ri úrá yīi rī agásì* ámvé, 'bo ìmi tekí kámilō kú ìmi agá.

²⁵ "Ìmi 'bá tǎimbí ímbá'bá 'dì'bée, āzini ìmi Fārúsì 'dì'bée, ìmi 'báki ìmi kú 'bá tā 'o'bá piṛi ní pi rú, ìmi ri ìmivé kópō, āzini sákānī ā rú'bá ámvé rī ūjī áyu, 'bo ìmi ri 'a ní ku āzāvū rú, ìmi adriki sū 'dìri tñi, ìmivé éšì agá 'dāá, ìmi kpá éšì be āmbúgú ngá drīgé, āzini ìmi Ìndrá rú. ²⁶ Ìmi Fārúsì mī ákó 'dì'bée! Drīdrī ní, lē ìmi ūjiki ìmivé kópō, āzini sákānī ā 'a ūjīi, úgóró ní ā adri rí kpá ule.

²⁷ "Ìmi 'bá tǎimbí ímbá'bá 'dì'bée, āzini ìmi Fārúsì 'dì'bée, ìmi 'báki ìmi kú 'bá tā 'o'bá piṛi ní pi rú, ìmi ìndréki sū 'būrēdrī ì ní njóó kuú imvesírílilí ūnyī be ambamba rī tñi, 'bo 'a ní gé 'dálé, 'bá ūdrā'bá gí rī pi ŋmakí, kòpivé fā adri kú āzāvū rú. ²⁸ Ìmi ìndréki 'bá rī'bá tā 'o'bá piṛi ní pi tñi, 'bo tā piṛi ìmī éšì agá 'dāáyo, ìmi ri ūnjikānyā 'o.

²⁹ "Ìmi 'bá tǎimbí ímbá'bá 'dì'bée, āzini ìmi Fārúsì 'dì'bée, ìmi 'báki ìmi kú 'bá tā 'o'bá piṛi ní pi rú, ìmi gbiki nēbì rī pi vé 'būrēdrī, āzini ìmi njóki 'būrēdrī 'bá tā 'o'bá piṛi rī pi vé rī kú ūnyī be ambamba. ³⁰ Ìmi ri 'yo, 'Lóki 'bá é'bípìi vé rī gé, 'bá adriki dō anigé, 'bá ícókí 'bá úmú 'bá étépìi be nēbì rī pi ú'dì ku.' ³¹ Tā ìmi ní átá ìmī tì sī 'dìri, lū 'yozú kíní ìmi 'bá nēbì rī pi ú'dì'bá rī pi vé anji. ³² Ìmi lēki ūnjikānyā 'oó sū ìmi é'bípìi ní 'oó rī tñi, ìmi 'okí!

³³ "Ìmi ìndréki sū ìnī tñi, ìmi anji ìnī vé ní pi! Ìmi nyo ícó ápá tā ì ní líi ìmi drīgé, ìmi jìpi fiipi áci vezú ání ūdū ákó rī agá rī sílè gá sī bā rá? ³⁴ Kúru á lē 'yoó ìmi ní 'díní, ma ìmú ìmi ní nēbì rī pi pē 'bá ùmī be rī pi be, āzini 'bá āngú ímbá'bá rī pi be, ìmi ìmú ūrukò'bée ú'dì rá, ìmi ūrukò'bée gbā peṭi alambaku sígé, ìmi ūrukò'bée ūgbā kēlíná sī ìmivé Jó Múngú rī Zìzú rī pi agásì, ìmi ìmú kòpi údró fū mužú kūrú rī pi agásì ámvé. ³⁵ 'Bá Múngú vé tā be piṛi ì ní ú'dì rī pi vé ári ri ìmú ngo ìmi drīgé, ú'dìngará rī í'dó Èbélē tā be piṛi rī rú'bá gá, cīngbá cazú Zākāriyā Bārākíyā mvòpì rú'bá gá, 'dìki Zākāriyā rī Jó Múngú vé rī pi vé ásamvú vūrā rōbòñò zázú rī be rī gé, kòpivé ári ri ìmú ngo ìmi drīgé. ³⁶ Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'díní, ì ìmú úyú āndrū nō'bée ìrñā tā 'i nga'bée 'dì'bée ā tā sī.

*Yēsū ē éšì ísú izāngā Yērūsālémā ā tā sī
(Lúkā 13:34-35)*

³⁷ "Á, ìmi 'bá Yērūsālémā vé rī pi! Ìmi ú'dìki nēbì ì ní pēé mužú ìmi vúgá 'dìi rī pi ūdrāá rá, āzini ìmi úviki kpá 'bá Múngú ní pēé mužú ìmi vúgá rī pi ūdrāá írá sī. Vú be kárakará, á lē kōdō ìmivé 'bá rī pi íkūnāá ìmú adrii vūrā álu gé, sū á'ú ní ívé anjiná íkūnāá adrii 'ì'pèlè'bì ā ndúgé rī tñi, 'bo ìmi á'yiki álujani kuyé. ³⁸ Ìmi ndrekí drī ká, ìmivé jó 'dìri ìmú adri ku ándrú rú. ³⁹ Á lē 'yoó ìmi ní 'díní, í'dózú āndrú sī, ìmi ícókí ma ndree dīi

* **23:24** 23:24 Ùnyúnyú āzini kámilō pi vé tā: Tā Yēsú ní átá rī vé íffíi, Yāhúdī rī pi ri tǎimbí mādānjá rī pi 'du nga, kòpi 'duki tǎimbí āmbúgú rī ngaá ku. **23:35** 23:35 Í'dóngará 4:8 **23:35** 23:35 2 Kórónikōl 24:20-21

ku, cĩmgbá ĩmi ní ímúzá 'yozú, "Tákiri ā adri 'bá ímúpi Úpí ā rú sī rĩ* be."

24

Í ímú Jó Múngú vé rĩ ũñō rá

(Márákō 13:1-2; Lúkā 21:5-6)

¹ Yēsū kā rii fũu mužú Jó Múngú vé rĩ agásĩ āmvé, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ímúzá ĩri vúgá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Í ndre drĩ Jó Múngú vé rĩ, āzini 'í ndre drĩ jó ĩ ní sũ gārā ni gé sī 'dĩ'bée ká." ² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kĩnĩ, "Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, jó ĩmi ní ndreé 'dĩ'bée, ĩ ímú kōpi ũñō céré vúgá, ícókí irā āzi kuú oğũpĩ drĩgé āluñani ku."

Īzāngā ri ímú 'dĩ' dī

(Márákō 13:3-13; Lúkā 21:7-19)

³ Yēsū kā úrĩ kuú Írā Ōlívē vé rĩ drĩgé 'dāá, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩ njezú mužú ĩri vúgá 'dāá, kōpi ní ĩri zizú kĩnĩ, "Tā 'dĩri ímú 'i nga ngōtũ? Ngá ícōpi mívé ímúngará ā tā 'daápi rĩ ā 'dĩ? Āzini ngá ícōpi ú'dú ũdũ vé rĩ ā tā 'daápi rĩ ā 'dĩ?"

⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kĩnĩ, "Īmi adrikí mĩ be kowu, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmi mĩ ku. ⁵ 'Bá kárakará pi ímú mā rú sī, kōpi 'yo, 'Ma Kúrísító 'i.' Kōpi ímú 'bá kárakará pi ē mĩ ũ'bā rá. ⁶ Īmi ímú ẽ'dĩ ĩ ní rii 'dĩ rĩ vé tā yĩ, āzini ĩmi ímú tā 'bá rĩ pi ní lēzú ẽ'dĩ 'dizú rĩ vé tā yĩ rá, 'bo tā 'dĩri ā sē ĩmi ní ũrĩ ku. Tā 'dĩ'bée ímú ĩ nga rá, 'bo ú'dú ũdũ vé rĩ ícō drĩ ícá mbēlējā ku. ⁷ 'Bá āngũ āzi agá rĩ pi ímú ẽ'dĩ 'dĩ 'bá āngũ āzi agá rĩ pi be, 'bāgú āngũ āzi agá rĩ pi ímú ẽ'dĩ 'dĩ 'bāgú āngũ āzi agá rĩ pi be. Ẹbĩrĩ ri ímú 'de ũgā vūgá sī, āzini nyōókú rĩ ímú 'i aya dīngídīngĩ āngũ rĩ pi agásĩ céré. ⁸ Tā 'dĩ'bée ĩzāngā rĩ vé í'dóngará, sũ ũkú ní í'dó ĩzāngā nyaá mvá tīngará gá rĩ tĩjĩ.

⁹ "Í ímú ĩmi uru sē 'bá āngũ oçũ'bá rĩ pi drĩgé, kōpi ĩmi ú'dĩ, 'bá āngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi céré ímú ĩmi ndre ũñjĩ mā tā sī. ¹⁰ Sā 'dāri gé, 'bá kárakará pi ímú ívé ẽ'yīngará ku rá, kōpi ímú ĩ oğũpĩ ā ũli 'be, āzini kōpi ímú ĩ oğũpĩ ndre ũñjĩ. ¹¹ Nēbĩ kárakará ũñjĩ rú ní pi ímú ĩfũ, kōpi ímú 'bá kárakará pi ē mĩ ũ'bā. ¹² Ũñjĩkānyā ní rii tĩ mužú drĩgélé rĩ sī, ĩri sē 'bá uruķo lēkĩ ĩ oğũpĩ ku. ¹³ 'Bo 'bá pá tuúpi ũkpó ũkpó cĩmgbá cazú ú'dú ũdũ vé rĩ gé rĩ, Múngú ri ímú ĩri pa rá. ¹⁴ Ũ'dúkó múké mālūngá vé rĩ, ĩ ímú ũlũ mužú āngũ rĩ pi agásĩ céré. 'Bá rĩ pi yĩkĩ dō céré gĩ, ú'dú ũdũ vé rĩ kuru ícá.

Ngá Ũñjĩ ri ímú adri Jó Múngú vé rĩ agá

(Márákō 13:14-23; Lúkā 21:20-24)

¹⁵ "Īmi kádō 'Ngá Ũñjĩ āngũ izaápi rá, 'nēbĩ Dānyélē* ní oțú tā ni 'yoó tu pá kuú vūrā uletere rĩ agá rĩ ndre, 'bá tā ni láapi rĩ, ā nĩ tā ni vé íffĩ múké. ¹⁶ Kuru sá 'dāri gé, ĩmi dō ri adri āngũ Yũdáyā vé rĩ agá, lē ĩmi njukĩ tuú mužú irā drĩgé. ¹⁷ 'Bá tu'bá ívé jó drĩgé rĩ pi, lē kōpi ē ísĩkĩ vūgá muų ngá āzi í'dú ívé jó agá 'dāá ku. ¹⁸ 'Bá adri'bá ívé omvú agá rĩ pi, lē

† 23:39 23:39 'Bá ímúpi Úpí ā rú sī rĩ: 'Bá 'dĩri Yēsū 'i. 23:39 23:39 Sāwũmā 118:26 24:15 24:15 Dānyélē 9:27; 11:31; 12:11 * 24:15 24:15 Dānyélē: Dānyélē ri nēbĩ Múngú vé ni, rúkĩ ĩri jĩĩ āngũ Bābēlóná vé rĩ gé, sá 'bāgú Nēbākanézā ní Yēřūsālēmā ri izazú íli mūdũrũlũ tōwũ pũkũ ẽzĩrĩ (570) gé rĩ gé, ířũ tĩkĩ drĩ Yēsú ri kuyé. 'Í lā 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7.

kòpi ã gòkí muṣú ìvé bǒngó akoó rùkù rī í'dù ku. ¹⁹ Sà 'dāri gé, ìzāngā rī adri āmbúgú ũkú 'a be rī pi ní, āzini ũkú rī' bá anji undru' bá undrundru rī pi ní. ²⁰ Lē ìmi zìkí Múngú rī, lóki ìmi ní ápázú rī ã adri lóki kílongóro vé rī' gé ku, dōku ã adri ú'dù Sábátá vé rī gé ku. ²¹ Lóki 'dīri, ìri lóki ũnjí ìzāngā nyazú ni. Í'dózú ì ní 'bù pi gbizú vū be rī gé, cǐmgbá ícázú āndrū sī, tā 'dīri āvū ni nga drī 'i 'dini kuyé. Tā 'dīri gō 'i ngaa 'dīri tǐnì dǐi ku. ²² Múngú ē ítrú té dō ú'dù 'dī' bée ícá ẹlǐná ku, 'bá āzi ícó té adri ídri rú ku, Múngú ítrú ú'dù 'dī' bée ẹlǐná, ã' diātāsīyā ìrivé 'bá ìri ní ùpēé gi rī pi ã tā sī. ²³ Sà 'dāri gé, 'bá āzi 'yo dō mí ní, 'Í ndre drī ká, Kúrísítō rī nō!' dōku 'Íri 'dā! lē mí ẹ'yī ku. ²⁴ 'Bá ũnjó rú 'yo' bá kíní ì Kúrísítō rī pi nẹbī ũnjó rú rī pi be, kòpi ímú tā ambugu ambugu ni pi 'o, āzini tā āyázú āyāyā ni pi 'o 'bá rī pi ē mī ũ'bázú, kòpi kpá ũ'bī 'bá Múngú ní ùpēé ìvé ni rī pi ē mī ũ'bā Ìndī. ²⁵ Ìmi ndrekí drī ká, ã lū ìmi ní tā 'dīri drīdrī ísù ākūdē lóki 'dāri ícá drī kuyé.

²⁶ "'Bá āzi lū dō ìmi ní kīnī, 'Ìmi ndrekí drī ká, Kúrísítō rī āngū ā'wí cínýáfá rú rī agá 'dāá'dā,' ìmi izakí sá muzú ìri ndázú ku, dōku 'yo dō ìmi ní kīnī, 'Kúrísítō rī jó agalésí rī agá 'dāá'dā,' lē ìmi ẹ'yīkí ku. ²⁷ 'Bá Mvá vé ímúngará ìri ímú adri sū ũvi gaapi āngū ìmgbērēepi í'dózú ũtú ní ífúngará gá, cǐmgbá cazú ũtú ní 'dengará gá rī tǐnì, 'bá rī pi ndre āngū rī pi agásí céré. ²⁸ Vūrā āvū rī pi ní ulazú rī, lógúnū rī pi unga mu u'de vūrā 'dāri gé.

'Bá Mvá vé ìgōngará

(Mārākō 13:24-31; Lúkā 21:25-33)

²⁹ "Koro ú'dù ìzāngā nyazú 'dā' bée ã vùdrī gé,
" 'Ūtú rī ē mī rī ímú bī nì ku ìnǐná rú,
mbāá rī gō kaá ku,

Línyā rī pi ímú lū 'bū gé 'dāásí vūgá,
āngū 'bū gé 'dāá rī ímú 'i aya dǐngídǐngí.'

³⁰ "Sá 'dāri gé, ma 'Bá Mvá 'i, tā āyázú āyāyā ni ímú 'i nga 'bū gé 'dāá mávé ímúngará ã tā í'dazú, 'bá vū drǐgé rī pi céré nga rī ngo ìzāngā ìzāngā rú. Ma 'Bá Mvá 'i, kòpi ímú mávé ímúngará ìrǐbǐtǐ agásí ũkpō be rī ndre, āzini mávé dǐngará pōwǐpōwǐ rī ndre ì mī sī. ³¹ Ìri ímú ìvé mālāyíkā rī pi ìpē gūké vu ú'dúkó be uru 'dāá 'bá rī pi zizú, kòpi ímú 'bá ìri ní ùpēé gi rī pi ìkūnā vū drǐgé sī céré.

³² "Lē ìmi nǐkí tā 'i ngaa pi pētǐ ì ní zǐfǐ gǐ rī ã rú' bá gá rī. Pētǐ rī vé drǐtǐ í'dó dō rūú bī be gí, ìmi nǐ áamá 'yozú kíní, āngū rī ícá ẹjẹzǐ rú gí. ³³ Ìri kpá adri sū 'dīri tǐnì, ìmi ndrekí dō tā 'dī' bée rī ì nga, ìmi nǐ áamá 'yozú kíní, ẹsǐ mādā, ma ílókó ímúmū, ma nóni kẹtǐlẹ gá. ³⁴ Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, 'bá úyú nōri vé rī pi ã uruko ũdrákí drī ku, cǐmgbá tā 'dī' bée ní ì ngangará gá. ³⁵ 'Bū pi vū be, kòpi dẹ rá, 'bo ú'dúkó má ní átá rī dẹ ku.

'Bá āzi nǐ ú'dù ni kuyé dōku sá ni kuyé

(Mārākō 13:32-37; Lúkā 17:26-30, 34-36)

³⁶ "'Bá āzi nǐ ú'dù, dōku sá má ní ímúzá rī kuyé, mālāyíkā 'bū gé rī pi nǐkí kuyé, ma Mvá rú, á nǐ kpá kuyé, 'bo má Ẹtẹpi nǐ 'yéná nǐ. ³⁷ Ma 'Bá

† 24:20 24:20 Lóki kílongóro vé rī: Āngū Ìsērélé vé rī gé 'dāá, lóki kílongóro vé rī gé, ẹjẹ tungará ũkpó ũkpó, ã' diātāsīyā yǐgǐ rī 'dì ambamba, sē āngū rī igbe igbe. 24:29 24:29 Ísáyá 13:10; 34:4

Mvá 'i, mávé ìgōngará, ìri ímú adri sū lóki Núwā[‡] vé rī gé rī t̄n̄j. ³⁸ Lóki ȳìḡó rī ní dr̄i 'd̄jzú t̄jzú kuyé rī gé, 'bá rī pi rikí ngá nyaá, k̄opi rikí ngá mv̄uú, k̄opi rikí ùkú jeé, āzini k̄opi rikí ívé anji ùkú rī pi s̄éé jeé āḡó rī pi ní, c̄imgbá cazú lóki Núwā ní fizú ívé k̄úlumgba m̄ōnḡú rī agá rī gé. ³⁹ K̄opi n̄kí 'yozú k̄inī, tā āzi ri ímú 'i nga 'd̄ini kuyé, c̄imgbá cazú lóki ȳìḡó rī ní t̄jzú k̄opi ìm̄l̄úzú ú 'd̄jzú dr̄ázú rī gé. Ma 'Bá Mvá 'i, mávé ìgōngará ri ímú adri sū 'd̄iri t̄n̄j. ⁴⁰ Tā 'd̄iri ímú 'bá ìr̄i pi ís̄ú òmv̄u agá, ì ālu ni 'du, ì ālu ni ku. ⁴¹ Ìri ímú ùkú ìr̄i pi ís̄ú ngá 'ȳingará gá, ì ālu ni 'du, ì ālu ni ku.

⁴² "Kúru lē ìmi adrikí m̄i be k̄ow̄u, ā 'diātās̄iyā ú 'd̄ú Úpí ní ím̄úzú ìḡōzú rī, ìmi n̄kí kuyé. ⁴³ 'Bo lē ìmi n̄kí tā 'd̄iri múké, jó 'd̄ipa rī ā n̄i té d̄o s̄ā ũḡú 'bá ní ím̄úzú 'í v̄úgá ìn̄i s̄i rī rá, ìri té adri m̄i be k̄ow̄u, íc̄ó té ũḡú 'bá rī kuú mv̄uú ngá ũḡúú ívé jó agá 'd̄āá ku. ⁴⁴ Lē ìmi adrikí kpá ũrē, ā 'diātās̄iyā ma 'Bá Mvá 'i, s̄ā má ní ím̄úzú rī, ìmi íc̄ókí tā ni 'bāá ìmi dr̄ìḡé 'yozú k̄inī, ma ri ímú 'd̄i' d̄i 'd̄ini ku.

Ātí'ba ẹ̀s̄i 'bāápi ívé ẹ̀z̄i dr̄ìḡé, āzini ātí'ba ẹ̀s̄i 'bāápi ívé ẹ̀z̄i dr̄ìḡé ku rī (Lúkā 12:35-48)

⁴⁵ "Ātí'ba ẹ̀s̄i 'bāápi ívé āmbúgú rī vé tā 'dūupi ngaápi rá, adriúpi úm̄i be, āmbúgú rī ní 'bāá ātí'ba rī pi dr̄ìḡé āmbúgú rú íc̄opi ānyāngā s̄ēepi ātí'ba ur̄uk̄o' b̄ée ní s̄ā múké gá rī ā 'd̄i 'i? ⁴⁶ 'Bá āmbúgú rī k̄ādō ìḡōó, ís̄ú d̄o ívé ātí'ba rī nga ẹ̀z̄i rī múké, ātí'ba rī t̄ākiri ís̄ú rá. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ìmi ní 'd̄ini, 'bá āmbúgú rī íc̄ó ātí'ba 'd̄iri 'bā ívé ngá jó āsámvú gé rī pi ār̄evú ũt̄é céré n̄i. ⁴⁸ 'Bo ātí'ba rī d̄o 'bá tā 'oópi ũn̄ji ni, 'yo d̄o, 'Mávé āmbúgú rī mv̄u adrií āmvé s̄ā be āco,' ⁴⁹ í 'd̄o d̄o r̄ií 'í ōḡúp̄ií ātí'ba rī pi f̄uú, āzini fi d̄o r̄ií íwá mv̄uú 'bá ri' 'bá íwá mv̄u' 'bá ìm̄ēr̄ezú rī pi be tr̄ú, ⁵⁰ āmbúgú ātí'ba 'd̄iri vé rī ímú íc̄á lóki ātí'ba rī ní n̄i kuyé ni gé. ⁵¹ Ìri ímú ātí'ba 'd̄iri uga kp̄élékp̄élé, ìri 'du 'be 'bá ì 'bā' b̄ée kú tā be p̄ir̄i rī pi āsámvú gé, 'd̄alé k̄opi ā mv̄ukí rí āā ngoó āzini s̄k̄ányá c̄ií.

25

Nāpi anji ùkú mv̄udr̄i kácáná rú rī pi vé rī

¹ "Māl̄ungā 'b̄u vé rī adri sū anji ùkú mv̄udr̄i kácáná rú ívé lāmbā 'du' 'bá mv̄uzú ìndī k̄er̄égú rī ē dr̄i ũt̄ezú rī t̄n̄j. ² Anji ùkú t̄ow̄u rī pi azakaza rú, t̄ow̄u rī pi úm̄i be. ³ Anji ùkú azakaza rú rī pi 'duk̄í ívé lāmbā mv̄uzú ìndī, 'bo k̄opi j̄ikí ũdu āndō rú ni kuyé. ⁴ Anji ùkú t̄ow̄u úm̄i be rī pi t̄ókí ũdu māl̄anḡi agá, k̄opi 'duk̄í mv̄uzú ìndī. ⁵ K̄er̄égú rī 'du s̄ā āco, ímú íc̄á ndō, ís̄ú āk̄udē anji ùkú rī pi k̄ókí ú 'd̄ú gí.

⁶ "Kā mv̄uú adrií ìn̄i ágágá, 'bá āzi ní trezú ú 'd̄ú'k̄o be ur̄u 'd̄āá k̄inī, 'K̄er̄égú rī ri ímú 'dā! Ìmi ìf̄úkí āmvé ìri vú n̄ōó.'

⁷ "Kúru anji ùkú rī pi ní aruzú ú 'd̄ú' ḡelési, k̄opi ní ívé lāmbā rī pi vé b̄āákú ve' 'bá rī pi ē t̄i ũl̄ízú 'd̄iis̄i rá. ⁸ Anji ùkú azakaza rú rī pi ní 'yozú anji ùkú úm̄i be rī pi ní k̄inī, 'Ìmi s̄ékí 'bá ní ũdu, 'bávé lāmbā rī pi vé āc̄i ri ũdr̄adr̄ā.'

[‡] 24:37 24:37 Núwā: Núwā adri s̄ā 'bá rī pi ní ũnjik̄ányā 'ozú ũn̄ji 'd̄ari gé rá, kúru Múngú ní ìri z̄jzú ā udé k̄úlumgba, ȳì rī k̄ādō ímú t̄j̄j, ā pa rí ìrivé 'bá rī pi ìrivé ānyāpá rī pi ā ur̄uk̄o pi be. 'Í lā í 'd̄ongará 5-9.

9 “Anji ũkú úmĩ be rĩ pi ní újázú kôpi ní kĩnĩ, ‘Bá ícókĩ ĩmi ní ũdu sêe ku, ũdu rĩ ícô caá ‘bá ní ĩmi be ku, ĩmi mụkĩ ũdu jeé ‘bá rĩ ‘bá ũdu ụzị ‘bá rĩ pi vúgá.’

10 “Kôpi ká ‘deé mụy ũdu jengára gá ‘dāá, k̄régú rĩ ní ícázú. Anji ũkú ĩ útú ‘bá kú ũrē rĩ pi ní ‘dezu mụzú vūrā ũkú jezú rĩ gé ‘dāá. Ātí ‘bá rĩ pi ní k̄ētĩ rĩ ũp̄zú cí.

11 “Vúle vúle rú anji ũkú azakaza rú rĩ pi ní kpá ícázú, kôpi kĩnĩ, ‘Āmbúgú ‘bávē rĩ, ‘í zị ‘bá ní k̄ētĩ rĩ!’

12 “‘Bo ĩri ní újázú kôpi ní kĩnĩ, ‘Ádarú á lē ‘yoó ĩmi ní ‘dĩni, á n̄ ĩmi kuyé.’

13 “Kúru ĩmi ‘bá m̄ pámvú ũbĩ ‘bá ‘dĩ ‘bée, lē ĩmi útúkĩ ĩmi kú ũrē, á ‘diātāsīyā ĩmi n̄kĩ ụ ‘dụ, dōku s̄á má ní ímúzá ígōzú rĩ kuyé.

*Nāpí ātí ‘bá na rĩ pi vé rĩ
(Lúkā 19:11-27)*

14 “Á lē ‘yoó ĩmi ní d̄ĩ ‘yozá kĩnĩ, mālūngā ‘bū vé rĩ adri s̄ú ágó mụp̄pi āngū vūrā gá rĩ vé rĩ t̄n̄i. Ágó rĩ ká lēe ngāá mụzú, zị ívé ātí ‘bá na rĩ pi, awa kôpi ní mūfēngā, kôpi ā ngakí rí ězị ānĩ. 15 Sē āzi rĩ ní mūfēngā jūrú āmbúgú* t̄w̄w̄, āzi rĩ ní mūfēngā jūrú āmbúgú ĩr̄ĩ, āzi rĩ ní mūfēngā jūrú āmbúgú ālu. ĩri ní kúru ‘dezu mụzú ívé ěc̄ĩ gé ‘dāá. 16 Ágó ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní jūrú āmbúgú t̄w̄w̄ rĩ, ‘dụ mūfēngā rĩ mụzú ězị ngazú ānĩ, gō āzini ĩs̄ú dr̄ĩ ní gé caá jūrú āmbúgú t̄w̄w̄. 17 ‘Bo ágó ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní jūrú āmbúgú ĩr̄ĩ rĩ, ‘dụ mūfēngā rĩ mụzú ězị ngazú ānĩ, gō āzini ĩs̄ú dr̄ĩ ní gé caá jūrú āmbúgú ĩr̄ĩ. 18 ‘Bo ágó ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní jūrú āmbúgú ālu rĩ, j̄i mūfēngā ívé āmbúgú rĩ vé rĩ s̄ĩ ‘bū agá.

19 “V̄udr̄ĩ ni ká v̄ũy caá s̄á āco, ágó āmbúgú rĩ ní ímvízú. ĩri ní ívé ātí ‘bá rĩ pi zizú, lē n̄ĩ á má dō kôpi ngakí ězị mūfēngā rĩ s̄ĩ íngóni. 20 Ágó ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní élifū t̄w̄w̄ rĩ, gō élifū āzi ĩs̄ú caá t̄w̄w̄. ĩri ní ‘yozá ívé āmbúgú rĩ ní kĩnĩ, ‘Í sē āndúrú má ní mūfēngā élifū t̄w̄w̄, nóni á gō āzi ní ĩs̄ú caá dr̄ĩ ní gé élifū t̄w̄w̄.’

21 “Īrívē āmbúgú rĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, ‘Í nga ězị rĩ múkē, mi ātí ‘bá múkē, ‘í ‘bā mívē ẹs̄ĩ céré rizú ězị rĩ ngazú. ‘Í ‘bā ẹs̄ĩ rizú ngá mādāngá ‘dĩri ā tā mbazú, ma nóni mi ‘bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímụ, ‘bá ímúkĩ āyĩkō ‘bāá mí be tr̄y.’

22 “Ágó ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní élifū ĩr̄ĩ rĩ ní ímúzá, ĩri ní ‘yozá ívé āmbúgú rĩ ní kĩnĩ, ‘Mūfēngā mí ní sēe má ní élifū ĩr̄ĩ rĩ, á gō āzini ĩs̄ú caá dr̄ĩ ní gé élifū ĩr̄ĩ.’

23 “Īrívē āmbúgú rĩ ní újázú kĩnĩ, ‘Í nga ězị rĩ múkē, mi ātí ‘bá múkē, ‘í ‘bā mívē ẹs̄ĩ céré rizú ězị rĩ ngazú. ‘Í ‘bā ẹs̄ĩ rizú ngá mādāngá ‘dĩri ā tā mbazú, ma nóni mi ‘bā ngá āmbúgú ni ā tā mba. Mí ímụ, ‘bá ímúkĩ āyĩkō ‘bāá mí be tr̄y.’

24 “Ātí ‘bá ĩ ní mūfēngā sēe ĩri ní jūrú āmbúgú ālu rĩ ní ímúzá, ĩri ní ‘yozá ívé āmbúgú rĩ ní kĩnĩ, ‘Āmbúgú, á n̄ĩ rá m̄i tā ē s̄i mbamba, ānyāngā mí ní r̄ií íkūnāá r̄i, ‘í ‘ā ọmv̄ȳ ní mi ‘i kuyé, ānyāngā mí ní r̄ií íkūnāá r̄i, ‘í r̄i

* 25:15 25:15 Mūfēngā jūrú āmbúgú agá r̄i: ‘Bá r̄i nga dō ězị íl̄i m̄udr̄ĩ dr̄ĩ ní t̄w̄w̄, ĩ ‘bá r̄i ũfē mūfēngā jūrú āmbúgú ālu ní s̄i.

úri ni nī kuyé. ²⁵ Á 'o ũrĩ sī, á jì mívé mūfēngā jǔrú āmbúgú ālu rī sījī 'bụ agá, mívé mūfēngā rī má ní ijī nō.'

²⁶ "Írivé āmbúgú rī ní újázú ĩri ní kīnī, 'Mi ātí'ba ũnjí, mi ũvú rú! 'Í nī rá 'yozú kīnī, ānyāngā má ní ĩkūnāá rī, á sa nī kuyé, āzini ānyāngā má ní ĩkūnāá rī, á ri úri ni nī kuyé. ²⁷ Múké ni, mi té mávé mūfēngā jì 'bā jó ĩ ní rizú mūfēngā 'bázú rī agá, má kādō ĩgōó, ma té ĩsụ ākūdē mávé mūfēngā rī tị gí.'

²⁸ "Kúru āmbúgú rī ní 'yozú kīnī, 'Īmi 'dúkí mūfēngā jǔrú āmbúgú ālu 'dīri drị ní gé sī rá, ĩmi sēkí mūfēngā rī ātí'ba adriipi mūfēngā jǔrú āmbúgú be mụdrị rī nī! ²⁹ 'Bá ívé mūfēngā áyúpi lětị be múké rī, ĩ ímụ ĩri ní āzi ni sē drīdrī 'dāri aga rá, ĩri ímụ adri mūfēngā be ambamba. 'Bo 'bá ívé mūfēngā áyúpi lětị be múké kuyé rī, ĩ ímụ ĩrivé rī 'dụ drị ní gé sī 'dīisī rá. ³⁰ Ātí'ba 'dīri ẹjị ākó, ĩmi 'dúkí ĩri 'beé āmvé ĩnịjā agá 'dāá, ā mụ rí āá ngoó, āzini sīkányá cīí 'dāá.'

Ī ímụ 'bá vū drīgé rī pi vé tā lị rá

³¹ "Ma 'Bá Mvā 'i, má kādō ĩgōó mālāyíkā rī pi be sụ 'bāgú tịni, ma ímụ úri lúpá mālūngā vé 'bū gé ĩ ní íngungū rī drīgé. ³² Ī ímụ 'bá rī pi úmú āngū rī pi agásī cére, ĩ kōpi ijī má ẹndrētị gé, ma ímụ kōpi āsámvú aco sụ ĩ ní kābīlō pi acoo ndrījī be rī tịni. ³³ Ma ímụ kābīlō rī pi 'bā mávé drī ẹndepị gé, ma ndrījī rī pi 'bā mávé drī ijī gé.

³⁴ "Ma 'bāgú rú, ma ímụ 'yo kābīlō mávé drī ẹndepị gé rī pi ní, 'Īmi ímúkí, má Ẹtépị 'bā tākíri ĩmi drīgé gí. Īmi ímúkí fíí mālūngā ĩ ní údé kuú ĩmi ní íngógosị ĩ ní drī 'bū pi gbizú vū be kuyé rī agá. ³⁵ Ā'diātāsīyā ẹbírí kā ma fuụ, ĩmi sēkí má ní ngá nyanya, á nya rá. Yịí úvá kā ma ndéé, ĩmi sēkí má ní yījī, á mvu rá. Ma jākāgú, ĩmi ẹ'yíkí ma fíí ĩmivé 'bětị āsámvú gé rá. ³⁶ Má kā adrii bōngó ākó, ĩmi sēkí má ní bōngó suú rá. Drā kā ma ruụ, ĩmi kókí má ĩzā rá. Kā ma 'beé jó āngū ù'yízú rī agá, ĩmi mụkí ma ndreé rá.'

³⁷ "Kúru 'bá tā 'o'ba piri rī pi ímụ újā má ní, kōpi 'yo, 'Úpí, 'bá nīkí ngõtụ 'yozú kīnī, ẹbírí fụ mí gí, 'bá sēkí mí ní ngá nyanya nyaá ngõtụ, dōku 'bá nīkí ngõtụ 'yozú kīnī yījī úvá ndē mí gí, 'bá sēkí mí ní yījī mvuú ngõtụ? ³⁸ 'Bá nīkí ngõtụ 'yozú kīnī, mi jākāgú, 'bá ẹ'yíkí mi ifí 'bávé 'bětị āsámvú gé ngõtụ, dōku 'bá nīkí ngõtụ 'yozú kīnī, mi bōngó ākó, 'bá sēkí mí ní bōngó suú ngõtụ? ³⁹ 'Bá nīkí ngõtụ 'yozú kīnī, mi drā rú, dōku 'bekí mí jó ĩ ní rizú āngū ù'yízú rī agá, 'bá mụkí mi ndreé ngõtụ?'

⁴⁰ "Ma 'bāgú rú, ma ímụ 'yo kōpi ní, 'Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, tā ĩmi ní 'oó 'bá índré'ba kú ẹjị ākó rī pi ní 'dīri, ĩmi 'okí tā 'dīri má ní.'

⁴¹ "Ma ímụ 'yo 'bá mávé drī ijī gé rī pi ní, 'Īmi ngakí mụyú má gārā gá 'dīisī rá! Múngú tri ĩmi gí, ĩmi fíkí ācī vezú ānī ụdđū ākó, ĩ ní údé ādróko pi ní ívé índrī ũnjí rī pi be rī agá 'dāá. ⁴² Ā'diātāsīyā ẹbírí fụ ándúrú ma rá, ĩmi sēkí má ní ngá nyanya nyaá kuyé. Yịí úvá ndē ándúrú ma rá, ĩmi sēkí má ní yījī mvuú kuyé. ⁴³ Ma ándúrú jākā, ĩmi ẹ'yíkí ma fíí ĩmivé 'bětị āsámvú gé kuyé. Ma ándúrú bōngó ākó, ĩmi gākí má ní bōngó sēgá sī. Ma ándúrú drā rú, āzini 'bekí ma jó ĩ ní rizú āngū ù'yízú rī agá, ĩmi gākí má ĩzā kogá sī.'

44 “Kôpi ímù zì kìnī, ‘Úpí, ‘bá nīkí ngòtù ‘yozú kìnī ándúru ēbírì fù mí gí, dōku yīí úvá ndē mí gí, dōku mí jākāgú, dōku mí bōngó ákó, dōku mí drā rú, dōku ‘bekí mí jó í ní rizú āngū ũ’yízú rī agá, ‘bá kókí mí ízā kuyé ngóni?’

45 “Ma ímù újā kôpi ní, ‘Ádarú á ‘yo ìmi ní ‘díní, tã ìmi ní ‘oó ‘bá índré‘bá kú ējì ákó rī pí ní kuyé rī, ìmi ‘okí kpá má ní kuyé.’

46 “‘Bá tã ‘o‘bá pírì ku rī pí, í ímù kôpi írīnā ũdũ ákó, ‘bo ‘bá tã ‘o‘bá pírì rī pí, kôpi ímù ídri ‘dání‘dání rī ísù rá.”

26

*Atala ambugu rī pi ríkí lètì ndāá Yēsū rí ‘dìzú
(Mārākō 14:1-2; Lúkā 22:1-2; Yūwánī 11:45-53)*

1 Yēsū kā átāngá rī átá dejé gí, ìri ní ‘yozú ívé ‘bá ‘í pámvú ũbī‘bá rī pí ní kìnī, 2 “Ìmi nīkí rá, ‘Ū‘dú Múngú ní Elizú Jó rī pí tí gē sī rī” ace nóni ũ‘dú ìrī, ma ‘Bá Mvā ‘í, í ímù ma ru sē arī‘ba rī pí drīgē ũ‘dú ‘dāri gē, kôpi ímù ma gbā pētì alambaku sígē.”

3 Sā ‘dāri gē, atala atala rī pí drīgē rī pí, drīkoma rī pí be, úmúkí í átálágú āmbúgú[†] í ní zìí Kāyáfā rī vé jó agá. 4 Kôpi ríkí lètì ndāá kírí kírí Yēsū rí ruzú, í ‘díkí rí ìri drāá ‘dīsí rá. 5 Kôpi ní ‘yozú kìnī, “Lē ‘bá rukí ìri ũ‘dú ũmū nyazú rī gē ku, ā‘diātāsīyā ‘bá rī pí ímù íngá mgbārāsī ‘bá drīgē gí.”

*Ūkú āzi ũdā ũdu Yēsū drīgē
(Mārākō 14:3-9; Yūwánī 12:1-8)*

6 Yēsū kā ríí adrií Bētēnīyā gá Sīmōnā ũfú ní ándúru nyaá rī vé āngá ‘dāá, 7 ũkú āzi ní ímúzú ũdu ējì be ngūūpi ndrīndrī ní be mālāngī agá, ũdu rī ājē be āmbúgú, ũkú rī í‘dú ũdu rī ũdāá Yēsū drīgē, ísù ákūdē Yēsū rí ínyá nya.

8 ‘Bá Yēsū ā pámvú ũbī‘bá rī pí ká tã ‘dīri ndree, sē kôpi ē éšì ve rá. Kôpi ní zizú kìnī, “Ngá ũkú rī ní ũdu rī izazú ‘díní rī ā‘dì? 9 Í té ũdu ‘dīri sē je ājē be āmbúgú, í té ícó mūfēngā ní awa ‘bá ngá ákó rī pí ní.”

10 Yēsū kā tã kôpi ní ‘yoó ‘dīri yīí, ìri ní ‘yozú kìnī, “Ngá ìmi ní rizú unuzú ũkú ‘dīri vé tã sī rī ā‘dì? Ngá ìri ní ‘oó má ní ‘dīri, ìri tã múké. 11 Ìmi nījì rí adri ‘bá ngá ákó rī pí be, ‘bo má ícó adrií ìmi be caá sá be āco ku. 12 Ūdu ũkú rī ní dāá má drīgē ‘dīri, ìri rí mā rù‘bá údé, úmvúlésí í ímù ma sī āní ‘bù agá. 13 Ádarú á lē ‘yoó ìmi ní ‘díní, ‘bá rī pí ríkí dō ũ‘dúkó múké rī ũlúú muzú vū drīgē sī, kôpi kpá ímù tã ũkú ‘dīri ní ‘oó má ní rī ũlú rá, ‘bá rī pí ē ígákí rí ìrivé tã āní.”

*Yúdā ‘be Yēsū ā ũli
(Mārākō 14:10-11; Lúkā 22:3-6)*

* 26:2 26:2 Ū‘dú Múngú ní Elizú Jó rī pí tí gē sī rī: Yāhūdī rī pí rí ũ‘dú Múngú ní ótú ēlìzú Ísērēlē rī pí vé jó rī pí tí gē sī Èjēpétó gá ‘dāá rī vé tã ígá. Ótú kôpi é‘bípì ũbēkí kābīlō ā arí ívé kēētì ē ērīfe gá sī, sē Múngú ũ‘dú kôpi kuyé. Múngú ũ‘dú ‘bá Èjēpétó vé kābīlō āri ũbē‘bá ívé kēētì ē ērīfe gá sī kuyé rī pí vé anjì āgō kāyú rī pí ũdrāá ‘bá ālu ālu vé ‘bētì āsāmú gē sī rá. ‘Í lā Wūngará 12:17-28; Mátáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwánī 2:13; Èjé 12:4; 1 Kōrínító 5:7; Èbērē 11:28. † 26:3 26:3 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pí céré, ā‘diātāsīyā ìri ‘yēgá fí Jó Múngú vé rí agá Vūrā Uleteretere rí agá ‘dāá nī, ìri fí vū ālu ílì ālu agá. Ìri āri rōbōṅó vé rí jì ũnjikānyā ũjizú. ‘Í lā Lēvītíkā 16; Èbērē 9.

14 Kúru Yēsũ vé 'bá mụdrị drĩ ni ãrĩ rĩ pi vé ãlu, ã ní zĩ Yũdã Īsĩkãrĩyótã ní 'dezú mụzú atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi vúgá 'dãá, ¹⁵ ĩri ní zizú kĩnĩ, “Á sè dō Yēsũ ri rụy ĩmi ní gĩ, ĩmi má ní ã'di sè?” Kúru kòpi ní mũfèngã fifi ẹnĩĩpi ẹnĩĩnĩ ni pi lãzú pũkũ na, sèzú ĩri ní. ¹⁶ Í'dózú sã 'dãri gé, Yũdã í'dó riĩ lètĩ ndãá, ã rụkĩ rĩ Yēsũ ri ãnĩ.

Yēsũ pi nyakĩ ãnyã ùmũ vé rĩ ívé 'bã 'i pámvú ùbĩ'bã rĩ pi be (Márãkò 14:12-21; Lúkã 22:7-13; Yũwãnĩ 13:21-30)

17 Û'dũ ĩ ní í'dózú Ûmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ[‡] gé, 'bã Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní ìmũzú Yēsũ vúgã nõõ, kòpi ní ĩri zizú kĩnĩ, “Mĩ lè 'bã mụkĩ ãnyã mí ní lèé nyaá Û'dũ Múngú ní Èlìzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé rĩ á'dí ìngũgã?”

18 Yēsũ ní ùjãzú kòpi ní kĩnĩ, “Īmi mụkĩ kũrũ agã 'daá, ĩmi ágó ãzi ãsũ, ĩmi 'yokĩ ĩri ní kĩnĩ, 'Ímbãpi kĩnĩ, mávé sã ícõ gĩ, á lè mụy ùmũ Û'dũ Múngú ní Èlìzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé rĩ nyaá 'bã mã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi be mívé ãngã.’ ” ¹⁹ Kúru 'bã Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní mụzú tã rĩ 'ozú sũ Yēsũ ní lũú ĩ ní rĩ tĩnĩ, kòpi ní mụzú ãnyã Û'dũ Múngú ní Èlìzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ vé rĩ á'dízú 'dãlé.

²⁰ Ûtũ rĩ kã 'deé, Yēsũ pi ní úrízú ívé 'bã 'i pámvú ùbĩ'bã mụdrị drĩ ni ãrĩ rĩ pi be ãnyã nyangárã gã. ²¹ Kòpi kã riĩ ãnyã rĩ nyaá, Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĩnĩ, “Ádarũ á 'yo ĩmi ní 'dĩni, 'bã ãlu ĩmi ãsãmvú gé 'dĩgè, ĩri ìmũ mã ùlĩ 'be nĩ.”

²² Tã 'dĩri sè 'bã Yēsũ ã pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní ìzãngã, 'bã ãlu ãlu í'dó riĩ 'yoó Yēsũ ní, “Úpĩ, 'bã dèna ìmũpi mĩ ùlĩ 'beépi rĩ ĩri ma 'i?”

²³ Yēsũ ní ùjãzú kòpi ní kĩnĩ, “'Bã 'bã ní riĩ ngã nyaá ĩri be sãkãnĩ ãlu agã rĩ ìmũ mã ùlĩ 'be nĩ. ²⁴ Ma 'Bã Mvã 'i, ma ìmũ drã rá, sũ ĩ ní sĩ Bũkũ Múngú vé rĩ agã rĩ tĩnĩ. 'Bo ìzãngã rĩ ùmvúlèsĩ ìmũ adri ágó mã ùlĩ 'beépi rĩ vé ni, ĩ ìmũ ĩri sè 'dĩ drã rá. 'Bã tã 'oópi 'dĩni 'dĩri, tĩkĩ té dō ĩri kuyé múkè.”

²⁵ Yũdã lèépi Yēsũ ã ùlĩ 'beépi rĩ ní ĩri zizú kĩnĩ, “'Ímbãpi, 'bã mí ní tã ni átã 'dĩri, mí ùsũ 'bã rĩ ma 'i?”

Yēsũ ní ùjãzú ĩri ní kĩnĩ “È, 'bã rĩ mi 'i.”

Ínyã Úpi vé uletere rĩ vé nyangárã (Márãkò 14:22-26; Lúkã 22:14-23; 1 Kòrĩnũtõ 11:23-25)

²⁶ Kòpi kã í'dó ãnyã rĩ nyaá, Yēsũ ní pãnga rĩ í'dúzú, ĩri ní õwõ'dĩfõ sèzú, ĩri ní 'a ni ãndízú, ĩri ní sèzú ívé 'bã 'i pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Īmi 'dũkĩ, ĩmi nyakĩ, 'dĩri rụ'bã mávé rĩ.”

²⁷ ĩri ní kópõ rĩ í'dúzú, ĩri ní õwõ'dĩfõ sèzú Múngú ní, ĩri ní sèzú kòpi ní, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, “Īmi ãrèvũ cèré, ĩmi mvũkĩ. ²⁸ 'Dĩri mávé ãrĩ má ní ùndĩ

[‡] 26:17 26:17 Ûmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi ri ùmũ 'dĩri nya ca ù'dũ ézĩrĩ, kòpi ri ù'dũ Múngú ní ĩ pazú adringárã tũgèrĩ rú 'bã Èjèpètõ vé rĩ pi drĩgè sĩ rĩ vé tã ígã ãnĩ. Ûmũ 'dĩri í'dó nya Û'dũ Múngú ní Èlìzú Jó rĩ pi tị gé sĩ rĩ gé. 'Í lã Wũngárã 12:17-20.

řuzú 'bá kárákará pi be rī. § Ārí mávé dāápi vūgá 'dīri ĩri sē Múngú ri 'bá rī pi trū ívé ũnjikānyā agásí rá. ²⁹ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, má ícó gōó vīnyō mvuú đīi ku, cīmgbá cazú ụ'dú má ní mužú vīnyō ụ'dí mvuzú ĩmi be trú má Ẹtẹpi vé mālūngā agá 'dāri gé."

³⁰ Kọpi ká úngó ngoó, vudrī ni gé, kọpi ní 'dezú mužú Írā Ōlívē vé rī drīgé 'dāá.

Yēsū kīnī Pétēró ri ímú 'i gā rá

(Mārākō 14:27-31; Lúkā 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)

³¹ Kúru Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ínīnā nōri sī, ĩmi céré ímú nga ápa rá tā ímúpi 'i ngaápi má rú' 'bá gá rī sī, ĩmi ma ku ọ'dúkúle, ā'diātāsiyā sīki Búkú Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma ímú 'bá kābīlō úcépi rī 'dī drā rá, kābīlō rī pi ímú ayi kpélékpélé.'

³² 'Bo má kādō gōó íngá ídri rú, ma 'de mužú ĩmi ẹnđretī gé sī drīdrī, 'bá mụ 'bá ísú ĩmi be āngū Gālíláyā vé rī gé 'dāá."

³³ Pétēró ní 'yozú kīnī, "'Bá rī pi dō ápa tā ímúpi 'i ngaápi mī rú' 'bá gá rī sī rá drāāsiyā, má ícó mī kuú ālujání ku."

³⁴ Yēsū ní újázú Pétēró ní kīnī, "Ádarú á lē 'yoó mí ní 'dīni, ínīnā āndrū nōri sī, lōgúlōgú ní drī cērē 'bezú kuyé rī gé, mī ímú ma gā ca vú sī na, mī 'yo, 'i nī ma kuyé."

³⁵ Pétēró ní gōzú újázú kīnī, "Má ícó 'yoó kīnī á nī mī kuyé 'dīni ku, 'bá ũdrā mī be trú." 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ā ụřukọ céré átákí nyo sū Pétēró ní átá rī tīnī.

Yēsū zī Múngú ri Gētēsēmánī gé.

(Mārākō 14:32-42; Lúkā 22:39-46)

³⁶ Kúru Yēsū ní 'dezú mužú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi be vūrā ĩ ní zīi Gētēsēmánī rī gé 'dāá, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Īmi úrikí 'dīgé, ma drī mụ Múngú ri zī." ³⁷ Jī Pétēró ri, āzini Zēbēdáyō ẹnjipīi Yōkóbū pi Yūwánī be mužú 'i vūgá sī índi. Ízāngā 'dó fíi ẹsī ní agá ambamba. ³⁸ Īri ní 'yozú kīnī, "Ízāngā nō má ẹsī drādrā ē tī ísú. Īmi adrikí 'dīgé, lē ĩmi adrikí mī be mgbọ."

³⁹ Yēsū ká mụú vūi mādā, ĩri ní kūmūcí ũfízú, 'i drī sīzú vūgá, ĩri ní Múngú ri zizú kīnī, "Má Ẹtẹpi, ícó dō rá, mī ku ma ríi izāngā nyaá nóni ku. 'Bo lē tā rī ā nga 'i sū mī ẹsī ní lēé rī tīnī, ā adri sū má ní lēé rī tīnī ku."

⁴⁰ Yēsū ká 'i újā gōó vúlé ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá na rī pi vūgá 'dāá, ísú kọpi ri ụ'dú ko. Īri ní 'yozú Pétēró ní kīnī, "Īmi ícókí nyo adrii caá sá ālu mī be mgbọ ku? ⁴¹ Lē ĩmi adrikí mī be mgbọ, ĩmi zíkí Múngú ri, tā ũnjī ā ụ'bī rī ĩmi ku. Īmī ẹsī lē kōdō Múngú ri zīi rá, 'bo rú' 'bá gá, ĩmi múnýámúnya."

§ **26:28** 26:28 'Dīri mávé ārí má ní ũndī řuzú 'bá kárákará pi be rī: Ārí 'dīri 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjī, ĩri sē kọpivé ũndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísērélē vé rī pi ríkí tī, āzini ndrījī zāá Múngú ní rōbōñō rú, ā ũjī rī ívé ũnjikānyā, ĩ adrikí rī ule. Rōbōñō ĩ ní zāá 'dīri 'i da Yēsū vé drāngará peṭi alambaku sígē sū Kābīlō Mvā Múngú vé rī tīnī rī. Ārí Yēsū vé dāápi rōbōñō rú 'dīri, ĩri 'bá céré ĩri ẹ'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ũnjikānyā agásí. 'Í lā Wūngará 24:8; Lẹvítíkā 16:11-19; Mārākō 14:24; Ẹbéré 9:15-22. **26:31** 26:31 Zākāriyā 13:7

⁴² Yēsũ ní gōzú mužú Múngú ri zizú dī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má Ètèpì, 'í 'dù dō ìzāngā nōri má rù' 'bá gá sī kuyé, múké ni, lē má nya ìzāngā rī mužú ĩyí, tã mī èşì ní lēé rī ā nga 'i ĩyí.”

⁴³ Yēsũ kã gōó ìmú, ìşú ìvé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rī pi koki ú' 'dú kpílkpíli, ā' diātāsīyā ú' 'dú rī nǝ kòpi ē mī ambamba. ⁴⁴ Vú na ni gé, gō kpá kòpi kuú 'dìgé, 'de mužú Múngú ri zì ĩri ní té zì ĩrīdrī rī tñj.

⁴⁵ ĩri ní 'i újázú ìgōzú ìvé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kòpi ní kīnī, “Īmi drī ri ú' 'dú rī koko, āzini ĩmi ri āndē vu? Īmi ndrekí, sã rī ícá ĩnyinǝ gí, ĩ ìmú 'Bá Mvã ri ru sē 'bá ùnjikānyã 'o' 'bá rī pi drìgé.

⁴⁶ Īmi ìngákí uru, 'bã mụkí! 'Bá lēépi má ùli 'beépi rī ícá ĩnyinǝ gí!”

Yēsũ vé rúngará

(Mārākō 14:43-50; Lúkã 22:47-53; Yūwánī 18:3-12)

⁴⁷ Yēsũ kã ríí átã, 'bá Yēsũ ā pámvú ùbī' 'bá mužrī drī ni ĩrī rī pi vé ālu Yúdã ní ícázú, 'bá bītríkã ìmúkí vú ni gé sī, kòpi céré ìlì ācō ācō ni pi be ĩ drìgé sī, āzini túré pi be ĩ drìgé sī. Atala atala rī pi drìgé rī pi, āzini 'bá drīkoma rú rī pi be ĩpèkí 'bá 'dī' 'bée ìmúzú nī. ⁴⁸ Yúdã lū kòpi ní tã rī drīdrī kīnī, “Má u' 'de dō 'bá rī èzì bēdrī sī, ágó rī adriipi 'dī, ĩmi rúkí ĩri.”

⁴⁹ Kúru Yúdã ní mužú Yēsũ vúgá 'dãã, ĩri ní 'yozú, “Īmbãpi, mōdó mí ní!” ĩri ní kúru Yēsũ ri u' 'dezu èzizú bēdrī sī.

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Ūndīgó, mí ìmú gí, 'í 'o tã mí ní lēé 'oó rī.”

Āgō urukò' 'bée ní kúru ìmúzú Yēsũ ri u' 'dezu ruzú. ⁵¹ Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ùbī' 'bá rī pi vé ālu ni ìvé ìlì ācō rī ĩnjézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé átí' 'bá ē bī gázú mužvǝrú 'dezu vúgá 'dãã.

⁵² Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kīnī, “'Í su mívé ìlì ācō rī gōó ìvé vūrã gá 'dãã ũzi. 'Bá céré āngū ú' 'dì' 'bá drã' 'bée ìlì ācō sī rī pi, ĩ kpá ìmú kòpi ú' 'dì ũdrã ìlì ācō sī. ⁵³ Mí ũşũ má ícó má Ètèpì ri zì, ícó má ní mālāyíkã è' 'dì 'dì' 'bée ngúlúmū mužrī drī ni ĩrī ĩpéé ìmú má ìzã koó ú' 'díkírīñǝ nōgò ku? ⁵⁴ 'Bo á 'o dō tã rī 'dīni, tã Búkũ Múngú vé rī ní átã 'dīri ā nga rī 'i fūu tì ni gé ngóni?”

⁵⁵ Sã 'dãri gé, Yēsũ ní 'yozú 'bá bītríkã rī pi ní kīnī, “Īmi ri ìmú ìlì ācō ācō ni pi be, túré be, ĩmi lēkí ìmú ma ruş, ĩmi ũşũkí ma 'bá ùnjí riipi è' 'dì 'dìpi 'bá āngū ruşipi ni pi be ni? Ū' 'dú céré, á ri 'bá rī pi ìmbã Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dãã, 'bo ĩmi rúkí ma kuyé. ⁵⁶ 'Bo tã 'dīri nga 'i 'dīni, tã nèbī rī pi ní sīi Búkũ Múngú vé rī ágá rī, ā nga rī 'i fūu tì ni gé bēnī.” Kúru 'bá Yēsũ ā pámvú ùbī' 'bá rī pi ní ngazú ápázú 'dīisī rá, kukí Yēsũ ri kú ó' 'dúkúléguşí.

Yēsũ tu pá Yāhūdī tã lī' 'bá rī pi endreṭi gé

(Mārākō 14:53-65; Lúkã 22:54-55, 63-71; Yūwánī 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ 'Bá Yēsũ ri ru' 'bá rī pi ní Yēsũ ri jizú mužú Kãyáfã vé āngá 'dãã, Kãyáfã ri átálágú āmbúgú. 'Bá tãimbī ìmbã' 'bá rī pi, ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi be, kòpi ri ĩ úmú ìrivé āngá 'dãã. ⁵⁸ 'Bo Pétèrò 'de mužú Yēsũ vúgá sī, kòpi rikí mužú āsámvú sī, cĩmgbá ĩri ní cazú átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dãã. ĩri ní fizú bóró ágá 'dãã, ĩri ní úrizú 'bá āngū ũtē' 'bá rī pi be trú, lē tēé ndree dō tã Yēsũ vé rī ā ũdū ĩri adri ngóni.

⁵⁹ Atala atala rī pi drìgé rī pi, 'bá tã lī' 'bá rī pi be, kòpi lēkí tã ùnjò vé ni ndãã ìşú Yēsũ ru' 'bá gá, ĩ 'díkí rí ĩri drãã rá. ⁶⁰ 'Bá kárãkarã ā átákí dō tã

rĩ ùnjò sī Yēsũ rú'ba gá drááãsiyã, kòpi ìsúkí tã àzi ì ní ícózú Yēsũ ri 'dìzú ni kuyé.

Ùdũ ni gé, 'bá ìrĩ pi ìmúkí pá tuú, ⁶¹ kòpi kìnĩ, “Ágó 'dĩri 'yo ándúrú kìnĩ, ‘Ma Jó Múngú vé rĩ ùsị vùgá, ma gō sị ụ'dú na agá.’ ”

⁶² Átálágú àmbúgú rĩ ní íngázú pá tuzú ụrụ sị, ìri ní 'yozú Yēsũ ní kìnĩ, “Tã àgō 'dĩ'béé ní ríi ùmbíi mí dríge kárakará 'dĩ'béé, 'í 'yo átángá mí tị gé sī ku àsī?” ⁶³ 'Bo Yēsũ ụjí 'i kírí.

Átálágú àmbúgú rĩ ní 'yozú ìri ní kìnĩ, “'Í sō ùyō Múngú adriipi ídri rú rĩ ẹndrẹtị gé, 'í lù 'bá ní, mí Kúrísítō Múngú Mvọpí 'i?”

⁶⁴ Yēsũ ní ụjázú ìri ní kìnĩ, “Tã mí ní átá 'dĩri piri. Ádarú á lē 'yoó ìmi ní 'dini, ma 'Bá Mvá 'i, úmvúlēsī ìmi ìmụ ma ndre, ma úrì Múngú Ûkpō 'Dìpa vé drị ẹndẹpị gé, ma ìgō ìmụ 'bụ gé 'dãásī vùgá nōō ìrìbítì agásī.”

⁶⁵ Átálágú àmbúgú rĩ ã 'a ve ùnjí ùnjí, rụ ívé bōngó àsīi, ìri ní 'yozú kìnĩ, “Ágó nōri ide Múngú ri! Ngá 'bá ní 'bá àzi lēzú ē ìmụ ágō 'dĩri vé tã ùlũ rĩ ã'di? Ìmi yìkí tã ágō rĩ ní Múngú ri idezú rĩ gí. ⁶⁶ Ìmi lēkí ã lịkí tã drị ni gé íngóni?”

Kòpi ní ụjázú kìnĩ, “Ágó 'dĩri, lē ã 'dìkí ìri dráá rá.”

⁶⁷ Kòpi ní tūsú úwézú ẹndrẹtị ni gé, kòpi ní 'dezú ìri ùgbázú. Ụrụkọ'béé ní ìri usazú. ⁶⁸ Kòpi ní 'yozú ìri ní kìnĩ, “Kúrísítō, mí amá, ã'di gbā mí ní?”

Pétērō gã Yēsũ ri sī

(Mārākō 14:66-72; Lúkā 22:56-62; Yūwánī 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Sã 'dãri gé, Pétērō úrì kuú àmvé jó rizú tã lizú rĩ ã bóró gá 'dãá, mvá ùkú àzi átí'ba rú ní ní ìmúzú, ìri ní 'yozú Pétērō ní kìnĩ, “Ìmi rikí ándúrú adrii Yēsũ adriipi Gãlíláyãgú rĩ be trú.”

⁷⁰ Pétērō ní gázú 'bá rĩ pi ẹndrẹtị gé 'dìgé kìnĩ, “Á nị kuyé mí dō ri tã ngōri átá!”

⁷¹ Kúru Pétērō ní 'dezú mụzú kání rĩ vé kẹtịlẹ gá 'dãá, mvá ùkú àzi ní ìri ndrezú, mvá ùkú rĩ ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kìnĩ, “Ágó nōri, kòpi rikí ándúrú adrii Yēsũ Názērétãgú rĩ be trú.”

⁷² Pétērō gō kpá gãá dīi, ìri ní ùyō sōzú kìnĩ, “Á nị mà ágō 'dĩri kuyé!”

⁷³ Kã adrii mādã, vùdrị ni gé, 'bá ụrụkọ'béé pá tu'ba 'dãlẹ rĩ pi ní ìmúzú Pétērō vùgá nōō, kòpi ní 'yozú kìnĩ, “'Bá nìkí rá, mí 'bá 'dĩ'béé vé ógụpì. Ụ'dụkọ mí ní rizú átázú rĩ lù 'bá ní kìnĩ, mí Gãlíláyãgú.”

⁷⁴ Pétērō ní 'i trizú ùgōgōlẹ rú kìnĩ, “Múngú ã sē mà ìsụ drìlẹ ùnjí, á nị mà ágō 'dĩri kuyé.”

Koro lōgúlōgú ní cērē 'bezú. ⁷⁵ Pétērō ní tã Yēsũ ní ándúrú 'yoó 'í ní, “Lōgúlōgú ní drī cērē 'bézú kuyé rĩ gé, mí ma gã ca vù na” 'dãri ã tã ígázú. Kúru Pétērō ní füzú mụzú àmvé 'dãá, ìri ní 'dózú ngozú mádrã mádrã rú.

27

Jìkí Yēsũ ri Pílátō ẹndrẹtị gé

(Mārākō 15:1; Lúkā 23:1-2; Yūwánī 18:28-32)

¹ Ʋbùtì kǔnìkǔnì, atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be céré, úmúkì tì trù, kòpì lèkì ā 'dìkì Yèsù ri dráá rá. ² Kòpì ùdròkì Ìri, jìkì Ìri mužú Pílatò ẹndrẹtì gé, * Pílatò ri gávānā.

Yúdā vé drāngárá

(Ẹzì 1:18-19)

³ Yúdā Yèsù ā ùlì 'beepi rĩ kà ndréé lǐkì Yèsù vé tā, lèkì Ìri 'dìjì'dì, tā rĩ sè Ìri ní Ìzāngā āmbúgú, Ìri ní mǔfēngā fífí pǔkǔ ná rĩ újázú gòzú atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi ní 'bá ambugu rĩ pi be. ⁴ Ìri ní 'yozú kǐnì, "Á 'o ùnjìkǎnyā 'bá tā ùnjì 'oópì kuyé ni ā ùlì 'bezú."

Kòpì ní újázú Ìri ní kǐnì, "Tā 'dìri adri tā 'bávè ni ku, tā 'dìri mi pá tu tì nì gé nì."

⁵ Yúdā ní mǔfēngā rĩ 'bezú 'í drìgé sǐ Jó Múngú vé rĩ agá 'dāá, Ìri ní 'dezú mužú 'i 'yìzú bāákú sǐ.

⁶ Atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi ní mǔfēngā fífí rĩ pi u'duzú, kòpì ní 'yozú kǐnì, "Tāìmbì ā'yì ku Ì ní mǔfēngā 'dìri 'bázú jó Ì ní rizú mǔfēngā 'bázú rĩ agá, ā'diātāsìyā mǔfēngā 'dìri dákì ānì ári gí." ⁷ Kòpì ùsùkì kǐnì, mǔfēngā 'dìri sǐ, lè ā jekì vūrā ānì, 'bá ìmù'bá jākā rú rĩ pi kádò ùdráá, ā sǐkì rí kòpìvé āvū ānì. ⁸ Cìmgbá āndrū sǐ, zìkì vūrā rĩ ā rù, Vūrā Ári vé ni. ⁹ Tā ọtù nẹbì Yērēmìyā ní 'yoó rĩ, nga 'i fùú tì ni gé gí kǐnì, "Kòpì 'dúkì mǔfēngā fífí pǔkǔ ná, 'bá Ìsèrélè vé rĩ pi kǐnì 'bá rĩ rù dō Ìri gí, Ì mǔfēngā 'dìri sè Ìri ní. ¹⁰ Mǔfēngā rĩ sǐ, kòpì jekì vūrā 'bá ríipì Ʋrùtẹ ùdrí gbìzú ni vé ni ānì, sǔ Ʋpì ní ẹzìjì má ní rĩ tǐnì."

Pílatò ri Yèsù ri uzìjì

(Mārākò 15:2-5; Lúkā 23:3-5; Yūwánì 18:33-38)

¹¹ Yèsù kà pá tuú gávānā Pílatò ẹndrẹtì gé 'dāá, Pílatò ní Ìri zìzú kǐnì, "Mi nyo 'bāgú Yāhùdì rĩ pi vé rĩ?"

Yèsù ní újázú Ìri ní kǐnì, "Tā rĩ mí ní 'yoó gí 'dì."

¹² Atala atala rĩ pi drìgé rĩ pi, 'bá ambugu rĩ pi be, kòpì kà Ìri tóó, Yèsù zì 'í tì átángá 'yozú kuyé. ¹³ Pílatò ní Ìri zìzú kǐnì, "'Í yì tā 'bá rĩ pi ní rii 'yoó mí rù'bá gá ùnjì 'dìri kuyé?" ¹⁴ 'Bo Yèsù újā Ìri ní átángá àlunāni kuyé, sè gávānā ní àyāngárá.

Lìkì Yèsù vé drāngárá ā tā

(Mārākò 15:6-15; Lúkā 23:13-26; Yūwánì 18:39-19:16)

¹⁵ Mèrè gávānā vé rĩ gé, kádò rii Ʋmù Múngú ní Ẹlìzú Jó tì gé sǐ rĩ nyaá, 'bá bǐtrìkà rĩ pi 'bá Ì ní ù'yì kuu jó āngù ù'yìzú rĩ agá rĩ pi vé àlu Ìpè, Ì Ìri ọyù Ìfù āmvé. ¹⁶ Sā 'dàri gé, ágó āzi rù be kuúpi tā ùnjì sǐ ni 'yìkì Ìri kú jó āngù ù'yìzú rĩ agá 'dāá, ágó rĩ ā rù Bārābā 'i. ¹⁷ 'Bá bǐtrìkà rĩ pi kà Ì úmú Pílatò vé āngá 'dāá, Pílatò ní kòpì zìzú kǐnì, "Ìmi lèkì má ọyù Ìmi ní ā'dì ri sèé? Má ọyù Bārābā ri sèé, dōku má ọyù Yèsù Ì ní zìjì Kúrìsìtò ri sèé?" ¹⁸ Pílatò nǐ rá 'yozú kǐnì, Yāhùdì ambugu rĩ pi Ìjìkì Yèsù ri 'í ẹndrẹtì gé nōó, ā'diātāsìyā kòpì 'bākì ẹsì ùnjì Yèsù drìgé.

* **27:2** 27:2 Jìkì Ìri mužú Pílatò ẹndrẹtì gé: Kòpì jìkì Ìri mužú Pílatò ẹndrẹtì gé, ā'diātāsìyā kòpì ùkpò ákò 'bá 'dìzú, 'yènjā gávānā Rómā vé rĩ ùkpò be 'bá 'dìzú nì. **27:10** 27:10 Zākàriyā 11:12-13; Yērēmìyā 19:1-13; 32:6-9

19 Pilátō kā úrí ívé lúpá tā lizú rī drǐgé, ũkú ní ní ú'dúkò pèzú vú ní gé 'dǎá kīnī, "Ágó tā ũnjí 'oópi kuyé 'dǎri, ā 'okí ĩri ũnjí ku, ĩnǐná āndrū rī sī, urobí ũbī ma ĩrivé tā sī, mā ẹsǐ ịsụ ǎnǐ ịzǎngǎ ambamba."

20 'Bo atala atala rī pi drǐgé rī pi, 'bá ambugu rī pi be, rikí 'bá bǐtríká rī pi ẹ drǐ ụcǐ kīnī, kòpi ā 'yokí, ā ọyúkí Bārābā rī áyu, ā 'díkí Yẹsụ rī drǎá rá.

21 Kúru gávǎnǎ Pilátō ní 'bá bǐtríká rī pi zizú kīnī, "'Bá ịrǐ 'dǐ'bée ǎsámvú gé, ịmi lẹkí mā ọyú ịmi ní ǎ'di ri sée?"

Kòpi ní újázú kīnī, "Mí ọyú Bārābā ri áyu."

22 Pilátō ní kòpi zizú kīnī, "Kúru Yẹsụ ị ní zịj Kúrísítō 'dǐri, mā 'o ĩri ǎ'di rú?"

Kòpi ní cére újázú kīnī, "ǎ gbákí ĩri peṭi alambaku sígé!"

23 Pilátō ní kòpi zizú kīnī, "ǎsǐ? Tǎ ũnjí ĩri ní 'oó rǐ ǎ'di?"

Kòpi gòkí ọ'ú ú'dúkò be uru 'dǎá kīnī, "ǎ gbákí ĩri peṭi alambaku sígé."

24 Pilátō kā ndree tá ǎzi 'í ní ícò 'oó ní 'dǎáyo, 'bá rǐ pi lẹkí ینگá mgbǎrǎsǐ, ĩri ní yǐjǐ í'dúzú 'í drǐ ũjǐzú 'bá bǐtríká rǐ pi ẹndreṭi gé 'dǐgé. ĩri ní 'yozú kīnī, "Ágó nǒri vé ǎrǐ, tā ni adri má drǐgé ku, tā ni ri adri ịmi drǐgé!"

25 'Bá rǐ pi ní cére újázú kīnī, "Īrivé ǎrǐ, tā ni ǎ adri 'bá drǐgé, ǎzini 'bávẹ ǎnǐná rǐ pi drǐgé!"

26 Kúru Pilátō ní Bārābā rǐ ọyuzú. ĩri ní tǎimbǐ sèzú ívé ǎngǎráwá rǐ pi ní, kòpi ā ũgbákí Yẹsụ ri, kòpi ā gbákí ĩri peṭi alambaku sígé.

ǎngǎráwá rǐ pi ịnjákí Yẹsụ ẹ drǐ

(Mǎrǎkō 15:16-20; Yǔwǎnǐ 19:2-3)

27 Kúru gávǎnǎ Pilátō vé ǎngǎráwá rǐ pi ní Yẹsụ rǐ jizú muzú vǔrǎ ívé rǐ gé 'dǎá, kòpi ní ǎngǎráwá rǐ pi úmuzú cére, kòpi trakí ị Yẹsụ ǎ gǎrǎ gá sǐ kúrǐ. 28 Kòpi njejí ĩrivé bǒngó akoóko rǔkǔ rǐ rú'ba ní gé sǐ, kòpi sukí bǒngó ika ǎco ní' rú'ba ní gé, 29 kòpi údékí ũcékúcé suú drǐ ní gé kǔlǎ rú.

Kòpi 'bákí túré ĩrivé drǐ ẹndépi gé, kòpi ũtǐkí kǔmǔcǐ ĩri ẹndreṭi gé, kòpi ní ĩri ẹ drǐ ịnjázú 'yozú kīnī, "'Bǎgú Yǎhǔdǐ rǐ pi vé rǐ, 'bá ịnjǐkí mi rá!"

30 Kòpi úwékí tǔsụ rú'ba ní gé, kòpi í'dúkí túré ĩri drǐgé rǐ, rikí ĩri ẹ drǐ ũgbǎá ǎnǐ.

31 Kòpi kǎ ĩri ẹ drǐ ịnjá, kòpi ní bǒngó akoóko rǔkǔ rǐ njezú rú'ba ní gé sǐ, kòpi gòkí ĩrivé bǒngó suú ĩri rú'ba gá 'dǎá ũzi. Kúru kòpi ní ĩri jizú muzú, ǎ mǔkí rǐ ĩri gbǎá peṭi alambaku sígé.

Gbákí Yẹsụ ri peṭi alambaku sígé

(Mǎrǎkō 15:21-32; Lúkǎ 23:26-43; Yǔwǎnǐ 19:17-27)

32 Kòpi kǎ rǐí 'deé muzú, kòpi cakí ágó ǎzi ịsụ, ágó rǐ ịbí ịmú Kǔrénẹ gélésǐla, ágó rǐ ǎ rú Sǐmónǎ 'i. Kòpi mǐkí ágó rǐ peṭi alambaku Yẹsụ vé rǐ 'dujǐ muzú. 33 Kòpi ní cazú vǔrǎ ị ní zịj Gǒlǒgótá rǐ gé 'dǎá, (Gǒlǒgótá vé ịfǐfǐ, vǔrǎ drǐ kǒlǒmgbọ vé ni). 34 Kòpi ní vǐnyọ usazú ngá drǎapi ũkẹngẹlǐ ní sǐ, sèzú Yẹsụ ní, ǎ mvu, Yẹsụ kǎ ngá rǐ 'bǐj, gǎ mvugá sǐ. 35 Kòpi kǎ ĩri gbǎá peṭi alambaku sígé 'dǎá gǐ, kòpi 'bekí ĩrivé bǒngó jẹkẹ sǐ, awakí ị ní.

36 Kúru kòpi ní urízú vǔgá, kòpi tẹkí rǐi ĩri ndree. 37 Kòpi síkí tā ị ní ĩri tǒzú rǐ gbǎá ĩri drǐlẹ gá uru 'dǎá, kòpi síkí tā rǐ 'dǐni, 'DǐRÍ YẸSỤ, 'BǎGÚ YǎHǔDǐ Rǐ PI VÉ Rǐ. 38 Gbákí ũgú'ba ịrǐ peṭi alambaku sígé Yẹsụ be trǐ,

† 27:28 27:28 Bǒngó ika: 'Bǎgú rǐ pi ri bǒngó ika su.

gbákí àzi rī Ìrivé drī ẹ̀ndẹ̀pì gélésìla, àzi rī Ìrivé drī Ẹ̀jì gélésìla. ³⁹ 'Bá rì' 'bá ẹ̀lì' 'bá ẹ̀lì ẹ̀lì rī pi rikí Ìri u' 'daá, kòpi rikí Ì drī yaá Ìri idezú àní, ⁴⁰ kòpi rikí 'yoó kìnì, "Mì àndúrú 'yoópi, mì Jó Múngú vé rī Ìnjànyà, mì gò sị ụ' 'dù na agá rī, mì dō Mv́ Múngú vé ni, 'í pa mi! Mí isị peṭi alambaku rī sígé sị vùgá nōó."

⁴¹ Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tǎimbí Mósè vé rī ìmbá' 'bá rī pi, àzini 'bá ambugu rī pi, rikí kpá Yèsù è drī ìnjá. ⁴² Kòpi kìnì, "Ídrí 'bá urukọ' 'bée rá píri, 'bo ídrí 'i ngúlúpí ku àsì? Ìri dō 'bágú Ìsèrélè rī pi vé ni, è isị peṭi alambaku rī sígé sị vùgá nōó, kúru 'bá Ìri ẹ̀' 'yì rá. ⁴³ 'Bá ívé ẹ̀sì cére Múngú drīgé. Lè Múngú è ídrí Ìri, dō Múngú lè Ìri rá, à' 'diàtāsìyà 'yo 'dínì kìnì, 'Ma Mv́ Múngú vé ni.' " ⁴⁴ Ụgú' 'bá Ì ní gbáá Ìri be trú rī pi rikí kpá Ìri è drī ìnjá Ìndí.

Yèsù vé drǎngará

(Mǎrǎkō 15:33-41; Lúkǎ 23:44-49; Yūwǎnì 19:28-30)

⁴⁵ Í dózú ụ́tụ mgbímgbi gé 'dìgè, cazú sà na ùndrènjá vé rī gé, àngù rī bī ni ị kúú cịcị. ⁴⁶ Kǎ mụy caá sà na gá, Yèsù ní trezú ụ' 'dúkọ' be uru 'dǎá kìnì, "Èlọyì, Èlọyì, lāmā sǎbākātānì?" Íffí ni kìnì, "Múngú mǎvé rī, Múngú mǎvé rī, ngá mí ní ma adizú rī à' 'di?"

⁴⁷ 'Bá pá tu' 'bá 'dǎlé rī pi kǎ tǎ Ìri ní 'yoó rī yì, kòpi kìnì, "Ìri ri Èlìyá ri zì."

⁴⁸ Koro kòpi àsámvú gé 'dìgè, 'bá àlu ní njuzú lífá 'd' 'dúzú, Ìri ní suzú vinyọ́ údrápí gí ní agá, Ìri ní suzú peṭi sígè, Ìri ní suzú mụzú Yèsù vùgá uru 'dǎá, Yèsù à mvu. ⁴⁹ 'Bá rī pi urukọ' 'bée kìnì, "Í kuki Ìri ọ' 'dúkùlè, Èlìyá ri dō ìmụ Ìri ídrí rá."

⁵⁰ Yèsù gò treé dī ụ' 'dúkọ' be uru 'dǎá, Ìrivé ìndrì ní kúru füzú.

⁵¹ Sǎ 'dǎri gé, bǒngó Ì ní Jó Múngú vé rī à 'a ẹ̀lìzú rī* àsì 'i Ẹ̀rì, 'd' 'dózú uru 'dǎá, cǐmgba vùgá nōó. Nyọkù rī aya 'i dǐngídǐngí, írá rī pi undakí Ì kpélékpélé. ⁵² 'Bú àvù sǐzú rī pi zíkí Ì tị kú mgbọ, 'bá kǎrákǎrá Múngú ri ẹ̀' 'yì' 'bá, ùdrá' 'bá gí rī pi, ingakí kòpi gòó ídrí rú ụzi. ⁵³ Kòpi Ìfúkí 'bú rī pi agásì àmvé. Yèsù kǎ ìngá gòó ídrí rú gí, kòpi 'deki mụzú kùrú uletere Yèrūsàlémá vé rī gé 'dǎá, kòpi 'i' 'dakí Ì 'bá kǎrákǎrá pi ẹ̀ndrẹ̀tị gé rá.

⁵⁴ Ụgalaku rī pi ívé àngáráwá Yèsù ri ùtè' 'bá rī pi be, kòpi kǎ àngù 'i ayaápi dǐngídǐngí 'dǐri ndreé, sè kòpi ní ụ́rì ambamba, kòpi kìnì, "Ádarú ágò nǒri Mv́ Múngú vé ni!"

⁵⁵ Ụkú kǎrákǎrá tukí pá kúú rǎrá rú, kòpi tēkí nyo rií ndreé. Ụkú 'd' 'bée Ìbíkí ìmụ Yèsù be trú àngù Gǎlíláyá vé rī gálésìla, kòpi lēkí Yèsù è Ìzà koó.

⁵⁶ Kòpi àsámvú gé 'dǎá, 'bá rī Mǎrìyá Mǎgǎdèléná 'i, Mǎrìyá Yòkòbù pi vé ẹ̀ndrẹ̀pì Yòsépá be rī 'i, àzini Zèbèdáyò ẹ̀njìpì vé ẹ̀ndrẹ̀pì sị.

Yèsù vé sǐngará

(Mǎrǎkō 15:42-47; Lúkǎ 23:50-56; Yūwǎnì 19:38-42)

⁵⁷ Ụndrènjá 'dǎri sị, Àrímátáyógú àzi à' 'bú be ni, rú ni Yòsépá 'i, Ìri àndúrú 'bá Yèsù à pámvú ùbìpi ni. ⁵⁸ Ìri ní 'dezú mụzú Pílátó vùgá 'dǎá,

27:46 27:46 Sǎwǔmǎ 22:1 † **27:51** 27:51 Bǒngó Ì ní Jó Múngú vé rī à 'a ẹ̀lìzú rī: Bǒngó 'dǐri ẹ̀lìkí Vùrǎ Uletere rī pi àsámvú Vùrǎ Uleteretere rī be rī àní. Átálágú àmbúgú rī 'yéná aga fi bǒngó rī agásì Vùrǎ Uleteretere rī agá 'dǎá nì, à' 'diàtāsìyà Múngú ri adri Vùrǎ Uleteretere dīpì pòwùpòwù rī agá 'dǎá. 'Í lǎ Lèyítǎkǎ 16; Mǎrǎkō 15:38; Lúkǎ 23:45; Èbèrè 6:19-20; Èbèrè 9:1-7.

ĩri ní Yēsũ vé áwũ ã tā zizú Pílátò tị gé, Pílátò ní tǎĩmbị sèzú kīnī, ã oyụkí áwũ rĩ sèé ĩri ní. ⁵⁹ Yōsépá ní áwũ rĩ 'duzú, ĩri ní ìmùlüzú bǒngó múké ule ní sī. ⁶⁰ ĩri ní áwũ rĩ jizú sịzú ívé 'bụ 'í ní gaá lüú írã agá rĩ agá. ĩri ní írã àmbúgú ní güzú 'bázú 'bụ rĩ tị gé, ĩri ní kúru 'dezú muzú. ⁶¹ Māriyā Māgādēlénā pī Māriyā āzi rĩ be úríkí kuú 'būrēdrī rĩ ã gārā gá, kọpi tēkí rií ndreé.

'Bá āngũ ütē'bá rĩ pi rikí 'būrēdrī rĩ ütēé

⁶² Kā muų adrii drű 'dini, ú'dú Sábátā vé rĩ gé, atala atala rĩ pi drǐgé rĩ pi, Fārúsī rĩ pi be, kọpi ní 'dezú muzú Pílátò vúgá 'dǎá. ⁶³ Kọpi ní 'yozú kīnī, "Ámbúgú 'bávé rĩ, 'bá ígákí tā ágó ũnjó rú rĩ ní ándúru 'yoó lókí ĩri ní drǐ adrizú ídri rú rĩ gé 'dǎri gí kīnī, 'U'dú na ã vűdrǐ gé, ma gō íngá ídri rú ũzi." ⁶⁴ Kúru lē mī sē tǎĩmbị, ã ütēkí 'būrēdrī rĩ caá ú'dú na. 'Í 'o dō 'dini ku, ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rĩ pi ímų ĩrivé áwũ ũgű rá, kọpi ímų 'yo 'bá rĩ pi ní, íngá gōó ídri rú gí. ũnjō vúlé 'dĩri, ĩri ímų drǐdrǐ 'dǎriŠ aga rá."

⁶⁵ Pílátò ní 'yozú kīnī, "Īmi pēkí āngáráwá rĩ pi muų 'būrēdrī rĩ ütēé sű ĩmi ní nǐj gí rĩ tǐnī." ⁶⁶ Kúru kọpi ní 'dezú muzú 'būrēdrī rĩ ütēzú, kọpi ní írã rĩ güzú 'bázú 'bụ rĩ tị gé, kọpi ní mbízú ũdrǐ sī, kọpi ní āngáráwá rĩ pi 'bázú rizú 'būrēdrī rĩ ütēzú.

28

Yēsũ vé íngángará gōó ídri rú drǎngará gálésila rĩ

(Mārākō 16:1-8; Lúkā 24:1-12; Yűwǎnī 20:1-10)

¹ U'dú Sábátā vé rĩ ã vűdrǐ gé, kǎ adrii Yīngā sị ũ'bụti kűnǐkűnī, Māriyā Māgādēlénā pī Māriyā āzi rĩ be, 'dekí muų 'būrēdrī rĩ ndreé.

² Koro āngũ rĩ ní 'i ayazú dǐngídǐngí, ã'diātāsiyā mǎlǎyíkā Ūpí vé rĩ ímų 'bű gé 'dǎásī, 'de muų 'būrēdrī gé 'dǎá, gű írã rĩ 'bụ rĩ tị gé sī, úri drǐ ní gé. ³ Mǎlǎyíkā rĩ vé ędręti ógű sű āngũ ní gaá ógű lókűlókű rĩ tǐnī, ĩrivé bǒngó imvesirililí sű ũtű ní ógű rĩ tǐnī. ⁴ 'Bá 'būrēdrī ütē'bá rĩ pi kǎ ĩri ndreé, ũrǐ ímvű kọpi ambamba, kọpi ã rű'bá yā kpírǐkpírǐ, kọpi u'dekí vűgá sű 'bá ũdrǎ'bá gí ní pi tǐnī.

⁵ Mǎlǎyíkā rĩ ní 'yozú ũkú 'dī'bée ní kīnī, "Īmi 'okí ũrǐ sī ku, á nǐ rá ĩmi rĩ Yēsũ ĩ ní gbǎá pęti alambaku sǐgé rĩ ndǎ. ⁶ Yēsũ rĩ nǒgó 'dǎáyo, Múngú inga ĩri drǎngará gálésí gōó ídri rú gí, sű ándúru ĩri ní 'yoó rĩ tǐnī. Īmi ímųkí vűrǎ ĩ ní ĩri 'bázú lazú rĩ ndreé. ⁷ Īmi mukí mbēlē lüú ĩrivé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rĩ pi ní kīnī, 'Íngá drǎngará gálésila gōó ídri rú gí, ĩri rĩ muų āngũ Gǎlǐláyā vé rĩ gé ĩmi ędręti gé drǐdrǐ 'dǐi'dǐ, ĩmi ca muų ĩri ísű ndre 'dǎá.' Tǎ má ní ímų lüú ĩmi ní rĩ adriipi 'dī."

⁸ Ūkú rĩ pi ní ngazú muzú rű'bá sī 'būrēdrī gé 'dǐisi rá. Ūrǐ ímvű kọpi rá, 'bo āyíkō fű kọpi ambamba, kọpi ní njuzú muzú tǎ rĩ ũlüzú Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rĩ pi ní. ⁹ Koro Yēsũ pi ní drǐ ísűzú kọpi be, ĩri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Módó ĩmi ní." Kọpi ní ímųzú ĩri vúgá nōó, kọpi ní kűműcí ũtűzú ĩri ędręti gé, kọpi ní ĩri ĩnjízú. ¹⁰ Kúru Yēsũ ní 'yozú kọpi ní kīnī,

Š **27:64** 27:64 ũnjō drǐdrǐ 'dǎri: Drǐkoma Yǎhűdǐ rĩ pi vé rĩ ũsűkí kīnī, ũnjō drǐdrǐ rĩ, Yēsũ kīnī 'i Kúrísitō 'i.

“Īmi 'okí ūrī sī ku. Īmi mụkí lūú má édrípī^{*} ní, kòpì ã mụkí ãngū Gālíláyā vé rī gé, kòpì mụ ma ịsụ ndre 'dálé.”

Tā 'bá 'būrēdrī ūtē' bá rī pi ní ūlūú rī

¹¹ Ūkú rī pi ká ríí 'deé mụzú kūrú agá 'dāá, 'bá 'būrēdrī ūtē' bá rī pi ã urukọ ní 'dezú mụzú tā 'i ngaápi rī ūlūzú atala atala rī pi drīgé rī pi ní céré. ¹² Atala atala rī pi drīgé rī pi ká ĩ úmú 'bá ambugu rī pi be, kòpì ịsụkí kíní, lē ĩ sēkí mūfēngā ãmbúgú ãngáráwá rī pi vé rī ní. ¹³ Kòpì ní 'yozú ãngáráwá rī pi ní kíní, “Īmi 'yokí, ‘Īrívé 'bá ĩri ã pámvú ūbī' bá rī pi ímúkí ịnịná sī, kòpì ụgụkí ĩrívé ãvū mụzú gí, ịsụ ãkūdē 'bá ụ'dụ gé.’ ¹⁴ Gávānā kādō tā 'dīri yíí, 'bá mụ ẹsị ní 'yo, tā āzi ícọ ĩmi ịsụ ku.” ¹⁵ Kúru ãngáráwá rī pi ní mūfēngā rī 'dụzú, kòpì 'dụkí tā rī ngaá sụ ĩ ní lūú ĩ ní rī tịnị. Tā 'dīri ayi Yāhūdī rī pi ãsámvú gé sī céré, ú'dógú'dógú 'dīri ĩ drī ri ūlūlū Yāhūdī rī pi ãsámvú gé cīmgbá ãndrū sī.

Yēsū ẹzi tā ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá mụdrī drī ní ãlu rī pi ní

(Mārākō 16:14-18; Lúkā 24:36-49; Yūwánī 20:19-23; Ẹzī 1:6-8)

¹⁶ Kúru 'bá ĩri ã pámvú ūbī' bá mụdrī drī ní ãlu rī pi ní 'dezú mụzú ãngū Gālíláyā vé rī gé ĩrā Yēsū ní ãndúrú 'yoó kòpì ã mụkí drī ní gé 'dāri gé 'dāá. ¹⁷ Kòpì ká ĩri ndreé, kòpì ní ĩri ịnịzú, 'bo tā 'dīri fi urukọ' bée drīgé ãlunáni kuyé. ¹⁸ Kúru Yēsū ní ímúzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kòpì ní kíní, “Ūkpō 'bụ gé 'dálé rī, āzini vū drīgé nōgó rī, sēkí céré kú má drīgé. ¹⁹ Kúru ĩmi mụkí ūlūú ãngū rī pi agásí céré, 'bá rī pi ē ímúkí má pámvú ūbīí, ĩmi sēkí kòpì ní bātízimū Ẹtẹpí ã rụ sī, Mvópì ã rụ sī, āzini Índrī Uleteré rī ã rụ sī. ²⁰ Īmi ímbákí tā má ní ẹzịí ĩmi ní 'dīri kòpì ní, kòpì ã 'dụkí tā ní ngaánga. Ádarú ụ'dụ céré ma adri ĩmi be trú, cīmgbá cazú ụ'dụ ụdụ vé rī gé.”

* **28:10** 28:10 Má édrípíj: Má édrípíj vé íffíí, 'bá Yēsū ã pámvú ūbī' bá rī pi. **28:19** 28:19 Ẹzī 8:16; 19:5; Rómā 6:3; 1 Kōrínítō 1:13; 10:2; Gālātíyā 3:27

Ū'dúkó múké Mārākō ní sīi rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Búkū 'dīri Yūwánī Mārākō* sī nī. Yēsū kā adrii Yērūsālēmā gá 'dāá, ísú ākūdē Mārākō ri drī kērimvā rú. Mārākō újá 'i ícá 'bá Yēsū ā pámvú ũbūpi ní. Vúdrī ni gé, kōpi gōkí rií ēzī ngaá Páulū be trú. Vúdrī ni gé, kōpi gōkí rií ēzī ngaá Pétēro be. Yēsū vé tā ĩri ní sīi 'dīri agá, ũlū tā Yāhūdī rī pi ní rií átá rī, āzini ũlū mērē Yāhūdī rī pi vé rī, kúru índre sū sī búkū 'dīri 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ē ízā kozú.

Búkū 'dīri agá, Mārākō ũlū tā Yēsū ní 'oó rī pi, ndē tā Yēsū ní átá tī sī rī pi rá. Búkū 'dīri agá, 'bá ísúkí láá, Yēsū 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárakarā, ídri 'bá kárakarā, údro índri ũnjí rī pi ũfúú 'bá rī pi drīgé sī, āzini trū 'bá rī pi ívé ũnjikānyā agásí rá. Tā ĩri ní 'oó 'dī' bée agá, lū 'yozú kinī, Yēsū ri ũkpō be, íbī íngá Múngú vúgá, sē 'i 'dīj drāá 'bá rī pi trúzú ívé ũnjikānyā agásí.

Mārākō ũlū tā Yēsū vé rī, āzini ũlū tā Yūwánī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rī. Ũlū tā rī pi mužú uletere cimgbá cazú ũdū gé, ísú ākūdē gbákí drī Yēsū ri pētī alambaku sígé kuyé, búkū rī vé ũdū gé, ũlū tā Yēsū ní íngázú gōzú ídri rú drāngará gálésila rī, āzini ũlū ĩrivé ngangará mužú 'bū gé rī vé tā.

*Yūwánī sē tī Múngú vé rī
(Mátayo 3:1-12; Lúkã 3:1-18; Yūwánī 1:19-28)*

1 Ū'dúkó múké Yēsū Kúrisitō Múngú Mvopí vé tā sīi rī 'i 'dó 'i 'dini.†

2 Nēbj: Ísáyã sī ívé búkū agá 'dini,

"Ma mávé 'bá áyúāyū ni pē mužú mí ní drīdrī,
ĩri mu mí ní lētī údé."

3 "Ū'dúkó 'bá āzi vé ní ri ọ'ú āngū ā'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá kinī,
'Īmi údékí lētī Úpi ní,
ĩmi útúkí lētī ĩrivé rī ā adri piri. "

4 Yūwánī ní kúru ĩfúzú āngū ā'wí cínyáfā rú rī agá 'dāá, ĩri ní rizú tī sēzú 'bá rī pi ní kinī, "Īmi újákí ēšī, Īmi kukí ũnjikānyā ānī, Múngú ā trū rī ĩmi ĩmivé ũnjikānyā agásí rá. ĩri ní 'dezú rizú 'bá rī pi ní bātízimū sēzú."

5 'Bá rī pi ní ímúzú āngū Yūdáyā vé rī agásí, āzini kúrj Yērūsālēmā vé rī agásí céré Yūwánī vúgá nōó. Kōpi ní ívé ũnjikānyā ũlúzá, Yūwánī ní kōpi ní bātízimū sēzú yīi āmbúgú dīpi dīdī Yáridēnī agá 'dāá. 6 Bōngó Yūwánī

* : Yūwánī Mārākō: Yūwánī Mārākō pi mukí Páulū be, Bārúnábá sī Sáyipūrāsī gé, 'bo Mārākō ku ēzī rī ā ngangará Pāmifliyá gá. Vúdrī ni gé, Páulū ā'yī Mārākō ri jī mužú ĩ vúgá sī ĩndī kuyé. 'Bo Páulū kā adrii jó āngū ũ'yízú rī agá 'dāá, ĩri ní Tīmótéyō ri zjzú, ē ĩjī Mārākō ri ímú 'í vúgá, 'í ízā koó. 'Í lã Ēzj 12:25; Ēzj 15:37-39; 2 Tīmótéyō 4:11. † 1:1 1:1 Yēsū Kúrisitō: Rj Yēsū 'dīri vé ífífí, Múngú ri 'bá paápi rī. Kúrisitō ri 'bá ĩ ní ũdu dāá drī ni gé, lūzú kinī Múngú ĩpē ĩri adrii 'bāgú ru. Ēbērē tī sī Kúrisitō ri ĩ zj Māsīyā. 'Í lã Yūwánī 1:41. ‡ 1:2 1:2 Nēbj: Múngú ri ívé tā átá nēbj rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ũ'dúkó rī ũlū 'bá rī pi ní. 1:2 1:2 Málákí 3:1 1:3 1:3 Ísáyã 40:3 § 1:4 1:4 Bātízimū: ĩ ri 'bá rī pi ní bātízimū sē lūzú kinī, kōpi újákí ēšī ívé ũnjikānyā agásí gí, kōpi ē'yīkí Múngú ri gí.

ní suu rī, údéki kámīlō ã 'bí. 'Yī gō lã' bú rú ni 'í úpīlĕ gá, ĩrivé ãnyāngā ri nyyá rī, úmbí, āzini ōnyú áse ágá rī. ⁷ Yūwánī ní áyúzá 'bá rī pi ní kīnī, "Bá āzi ri ímú má vúdřĭ gé 'dī'dī, ĩri ũkpō be ambamba, ndĕ ma ũkpō sī rá, má ícō ōvūú ĩrivé ngá pá gá ã báá oyyú bá ku. ⁸ Á sĕ ĩmi ní bātízimū yĭ sī, 'bo ĩri ímú ĩmi ní bātízimū sĕ ũkpō ĩndrī Uleterē rī* vé rī sī."

Yūwánī sĕ Yĕsū ní bātízimū
(Mātáyo 3:13-17; Lúkã 3:21-22)

⁹ Lóki 'dāri gé, Yĕsū ímú Názĕrĕtā gálĕsīla, Názĕrĕtā ri āngū Gālīláyā vé rī ágá. Yūwánī ní bātízimū sĕzú ĩri ní yĭ Yáridĕnī ágá 'dāá. ¹⁰ Yĕsū kã rií ĩfūú yĭ rī ágásī, ndre 'bū zī 'i kú mgbo. ĩndrī Uleterē rī ní ísĭzú ímúzá sŭ āmámú tĭnĭ, úrízú dřĭgé ni gé. ¹¹ Kúru ú'dúkō ní íkúzá 'bū gé 'dāásī kīnī, "Mi Mvā mávé ni, á lĕ mi ambamba, ma āyĭkō sī mí sī."

Sātánā ũ'bĭ Yĕsū ri
(Mātáyo 4:1-11; Lúkã 4:1-13)

¹² ĩndrī Uleterē rī ní Yĕsū ĕ tĭ pĕzú mužú mbĕlĕñá āngū ā'wí cínyáfā rú rī ágá 'dāá. ¹³ Yĕsū muž adrii āngū ā'wí cínyáfā rú rī ágá 'dāá ú'dú pŭkŭ sŭ, Sātánā† ri ĩri ũ'bĭ áse ágá 'dāá. Fi muž adrii á'á áse ágá rī pi āsámú gé, 'bo málāyĭkã rī pi‡ rikĭ ĩri ũtĕĕ ní.

Yĕsū vé ězĭ í'dóngárá
(Mātáyo 4:12-17; Lúkã 4:14-15)

¹⁴ Kã Yūwánī ri 'beé jó āngū ũ'yízú rī ágá 'dāá gí, Yĕsū ní 'dezú mužú āngū Gālīláyā vé rī gé, ĩri ní ú'dúkō múké Múngú vé rī ũlŭzú mužú. ¹⁵ ĩri ní 'yozú kīnī, "Málŭngā Múngú vé rī ícá ĩnyinjá gí, ĩmi újákĭ ěsĭ, ĩmi ĕ'yĭkĭ ú'dúkō múké má ní ũlŭú nōri."

'Bá Yĕsū ní í'dó zĭ dřĭdřĭ ímú 'i pámvú ũbĭ rī pi
(Mātáyo 4:18-22; Lúkã 5:1-11)

¹⁶ Yĕsū kã rií ěcĭ yĭ bālālā Gālīláyā gārā gá sĭ, ĩri ní 'bá ĩrĭ ĭ'bĭ 'be' bá ni pi ndrezú, 'bá rī Sĭmónā pi ědřĭpĭ Āndĕrĕyā be, kōpi ri ĭ'bĭ 'be ímbá sĭ. ¹⁷ Yĕsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ĩmi ímúkĭ má pámvú ũbĭ, ma sĕ ĩmi ímú 'bá ísĕ ĭjĭ má ní sŭ ĩmi ní ĭ'bĭ 'beé rī tĭnĭ." ¹⁸ Koro kōpi ní ĩvé ímbá kuzú, kōpi ní 'dezú mužú Yĕsū vúgá sĭ. ¹⁹ Yĕsū kã 'i útrú mužú dřĭdřĭ, ĩri ní Zĕbĕdáyō ĕnjĭpĭ Yōkóbŭ pi ndrezú ědřĭpĭ Yūwánī be, kōpi ri ĩvé ímbá a'di kŭlŭmgba ágá 'dāá ĭ'bĭ 'bezú ānĭ. ²⁰ Yĕsū ní koro kōpi zĭzú, kōpi ní ĩ ětĕpĭ Zĕbĕdáyō ri kuzú ĩvé 'bá ězĭ vé rī pi be kŭlŭmgba rī ágá 'dāá, kōpi ní mužú Yĕsū vúgá sĭ.

Yĕsū dro ĩndrī ũnjĭ ágō āzi dřĭgé sĭ
(Lúkã 4:31-37)

* **1:8** 1:8 ĩndrī Uleterē rī: ĩndrī Uleterē rī ĩndrī Múngú vé ni. Bŭkŭ Múngú vé rī kīnī, ětĕpĭ ri Múngú 'i, ĩrivé mvā Yĕsŭ ri Múngú 'i, āzini ĩndrī Uleterē rī Múngú 'i. ětĕpĭ ri, Mvōpĭ ri, āzini ĩndrī Uleterē rī, kōpi Múngú ālu. 'Í lã Yūwánī 1:1-18; Yūwánī 8:41-42; ězĭ 5:3-4. † **1:13** 1:13 Sātánā: Sātánā ri ādróko, ĩri āmbúgú ĩndrī ũnjĭ rī pi dřĭgé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sĭ, Múngú ídró rī 'bŭ gé 'dāásĭ. 'Í lã ĩ'dangárá 12:7-9. ‡ **1:13** 1:13 Málāyĭkã rī pi: Málāyĭkã rī pi ĩndrī, kōpi ri adri Múngú be 'bŭ gé 'dālĕ, kōpi rŭ'á ākó. Múngú ri sã āzi sĭ kōpi ĩpĕ ímú vŭ dřĭgé nōó ú'dúkō múké ívé rī ũlŭ 'bá rī pi ní.

21 Yēsū pi ní 'dezu mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi be Kāpārānāúmā gá. 'Bo ū'dú Sābātā vé rīš kã ícá, Yēsū ní mužú Jó Múngú ri Zízú rī* agá 'dāá, ĩri ní 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú. 22 'Bá rī pi āyākī tā ĩri ní ímbá rī sī rá, ā'diātāsiyā tā ĩri ní ímbá rī ūkpō be ambamba, ndē 'bá tājmbj Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pi vé rī rá. 23 Ágó āzi índrī ūnjí ní fíi drj ni gé ni ri adrií ívé Jó Múngú ri Zízú rī agá 'dāá, ágó rī ní trezú ū'dúkō be uru 'dāá kīnī, 24 "Yēsū Nāzērétágú rī, ngá mí ní rizú 'bá drj izazú rī ā'di? Mí ímú 'bá ú'dj ūdrāá? Á nī mi rá, mi 'Bá Uleterē Múngú vé ni."

25 Yēsū ní trezú índrī ūnjí rī drjgē kīnī, "Mí újī kīri, 'í fū ágó rī drjgē sī rá." 26 Índrī ūnjí rī ní ágó rī ayazú ūkpō sī, ĩri ní ngazú fūzú ágó rī drjgē sī ūtréngará be ū'dúkō be uru 'dāá.

27 'Bá rī pi kã tā 'dīri ndreé, sē kōpi ní cérē āyāngará. Kōpi rikí átá ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ímbāngará ú'dí ĩ ní ímbá ūkpō be índrī ūnjí rī pi ní tā ni 'duj ēzj ngazú rá 'dīri, ímbāngará íngóni ní?" 28 Tā Yēsū ní 'oó 'dīri íré 'í mužú mbēlējā āngú Gālílāyā vé rī agásī cérē.

Yēsū ídrī 'bá kárakarā (Mātáyo 8:14-17; Lúkā 4:38-41)

29 Yēsū pi Yōkōbū be Yūwánī sī, ngakí fūu Jó Múngú ri Zízú rī agásī, kōpi 'dekí muj Sīmōnā pi vé āngá Āndērēyā be. 30 Kōpi kã muj caá 'dālē, lūkí Yēsū ní kīnī, Sīmōnā ĩdrēpī ri āzō rú, rŭ' 'bá ni ko gbírílí, la kú gbóló drjgē. 31 Yēsū ní mužú ūkú rī vūgá 'dāá, drj ní ružú, ĩri íngazú ūrūgégé. Drā rī ní dezu ūkú rī rŭ' 'bá gá sī, ĩri ní ínyá á'dízú sēzú kōpi ní.

32 Ūndrēnā Sābātā vé rī kã dej, ūtj rī kã 'deé gí, 'bá rī pi ūlīkí ívé 'bá drā be rī pi, 'bá índrī ūnjí ní fíi kōpi drjgē rī pi be ímú Yēsū vūgá nōó. 33 'Bá kūrŭ Kāpārānāúmā agá rī pi ūmúkí ĩ cérē ímú adrií kuú jó rī vé kējtílē gá. 34 Kúru Yēsū ídrī 'bá drā be rī pi kárakarā, drā 'bá 'dī'bée rŭ' 'bá gá rī pi drā āndiāndí ni pi, āzini Yēsū ūdró índrī ūnjí† kárakarā ūfūú 'bá rī pi drjgē sī. 'Bo índrī ūnjí rī pi ní Yēsū ri nīj rá rī sī, Yēsū ā'yī kōpi átāngá átá kuyé.

Yēsū sē tj mužú āngú Gālílāyā vé rī agásī

35 Kã muj caá drj ū'bútj kŭnjkŭnj, Yēsū ní íngazú uru, ĩri ní mužú adrizú ō'dúkŭlégúsī, 'dālē rī Múngú ri zj. 36 Vŭdrj ni gé, Sīmōnā pi 'í ōgŭpīj be, kōpi ní 'dezu mužú Yēsū ri ndázú. 37 Kōpi kã ĩri įsŭ, kōpi kīnī, "Bá rī pi ri mi ndā."

38 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Lē 'bá mují vŭrā āzi túngú ni gé, má ūlŭ rí kpá tj Múngú vé rī mužú kūrŭ ūrŭkō'bée agásī índi, ā'diātāsiyā 'dīri ēzj Múngú ní ma ĩpēzŭ rī." 39 Yēsū ní kúru ēcízú Múngú vé tj ūlŭzú Jó

§ 1:21 1:21 Ū'dú Sābātā vé rī: Ū'dú 'dīri Yāhŭdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zjzú rī. Yāhŭdī rī pi ri ū'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bŭ pi vŭ be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará túgērŭ rī rī agásī nī. Ū'dú Sābātā vé rī Yāhŭdī rī pi ri zj ū'dú ēzj rī, 'bo Kēlīkō rī pi ri zj ū'dú áziyá. † 1:21 1:21 Wŭngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16. * 1:21 1:21 Jó Múngú ri Zízú rī: Yāhŭdī rī pi vé Jó Múngú ri Zízú rī pi kárakarā kūrŭ rī pi agásī āndiāndí, kōpi ri ĩ ūmú Bŭkŭ Múngú vé rī lā, āzini kōpi ri Múngú ri ĩnjī Ū'dú Sābātā vé rī gé. † 1:34 1:34 Índrī ūnjí rī pi: Índrī ūnjí rī pi āndŭrú málāyikā Múngú vé ní 'bŭ gé 'dāá, kōpi nōkí tājmbj Múngú vé rī. Sātānā ri kōpivē āmbúgú. Múngú ídró kōpi 'bŭ gé 'dāásī vūgá nōó, kōpi gōkí ufuú índrī ūnjí, kōpi ri 'bá rī pi ní ĩzāngā sē vŭ drjgē nōgō. † 1:21 1:21 D'angará 12:7-9.

Múngú ri Zízú rī pi agásī, āngū Gālíláyā vé rī agásī céré, ri índrí ũnjí rī ri údró ũfūú 'bá rī pi drǐgé sī.

*Yēsū idrí ágó ũfú ní nyaá ni
(Mātáyo 8:1-4; Lúkā 5:12-16)*

⁴⁰ Ágó ázi ũfú[‡] ní nyaá ní imú kūmūci ũtǐjī Yēsū ɛndrɛtǐ gé, ĩri ní Yēsū ri mázú drǐ ĩrǐ sī kīnī, “Mí ā'yī dō rá, mí sē mā rǐ'ba ē ícá ule fō.”

⁴¹ Tā 'dīri sē Yēsū ē ɛsǐ ĩsǐ ĩzāngā ambamba, ĩri ní drǐ suzú ágó rī úlózú, ĩri ní 'yozú kīnī, “Á lē rá, mí rǐ'ba ē ícá ule.” ⁴² Koro ũfú rī ní dezú ágó rī ā rǐ'ba gá sī, rǐ'ba ní ní ícázú ule.

⁴³ Yēsū ní ágó rī pēzú mužú, ɛzízú ĩri ní trǐtrǐ, ⁴⁴ ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Lē mí lū tā 'dīri 'bá ázi ní ku. 'Í mụ mi i'dāá 'bá átálágú[§] rú ní ɛndrɛtǐ gé, 'í jǐ ngá ázi mužú rǐbǐbǐ rú mí drǐgé sī ĩndī, sǐ tǎĩmbǐ Mósē* vé rī ní 'yoó rī tǐnǐ, 'bá céré ā nǐkǐ rǐ 'yozú kīnī, mí rǐ'ba ícá ule gí.” ⁴⁵ 'Bo ágó rī kǎ 'deé mužú, i'dó rǐi tā rī ũlūú mužú 'bá rī pi ní. Ānǐ sē Yēsū gǒ fǐi mụú ɛcǐ kǐrǐ rǐ agá 'dāá 'bá rǐ pi ǎsámví gé sī andrekelemgbe kuyé. Yēsū ā ugo dō 'i fingará kǐrǐ rǐ agá 'dāá rǐ sǐ ugo drǎáasiyā, 'bá rǐ pi rǐkǐ nyo ɛcǐ ĩri vúgá nóó íngázú vūrā rǐ pi gé sǐ céré.

2

*Yēsū idrí ágó pá be 'bélé'béle ni
(Mātáyo 9:1-8; Lúkā 5:17-26)*

¹ Ũ'dú mādā ā vú drǐgé, Yēsū ní kpá gǒzú fizú Kǎpārānāumǎ gá 'dāá dǐjī. 'Bá rǐ pi yǐkǐ kīnī, Yēsū ícá ĩgǒó 'bɛtǐ gí. ² 'Bá rǐ pi ní ĩ úmúzu kárakará, sē vūrā rǐ ca ku. 'Bá rǐ pi gákǐ jó rǐ agá 'dāá tré, cǐmgbá cazú kɛɛtǐlɛ gá āmvé 'dāá, Yēsū ri ũ'dúkǒ múké rǐ ũlūú kǒpi ní. ³ Āgǒ uruko'béé sǐ i'dúkǐ ágó ázi ǒgǒrǒvǐ rú ní ĩjǐ Yēsū vú nóó. ⁴ 'Bá rǐ pi ní adríi bǐtrǐkǎ rǐ sǐ, kǒpi ndákǐ ũ'dú tǐ, kǒpi ní tuzú jó drǐgé 'dāá,* kǒpi ní jó rǐ ē drǐ ĩnǎnyázú, kǒpi ní ágó pá be 'bélé'béle rǐ ísúzu ímúzu ĩrívé pǒrǒšǐ ĩri ní laá drǐ ni gé rǐ be vúgá Yēsū ɛndrɛtǐ gé nóó. ⁵ Yēsū kǎ nǐjǐ amá 'yoó kīnī, āgǒ 'dǐ'béé ɛ'yǐkǐ 'i gí, ĩri ní 'yozú ágó ǒgǒrǒvǐ rú rǐ ní kīnī, “Mvǎ ágó 'dīri, á trǐ mí mívé ũnjǐkǎnyā agásǐ gí.”

⁶ 'Bá rǐ'ba tǎĩmbǐ Mósē vé rǐ ímbǎ'ba rǐ pi úrǐkǐ kuú 'dāá, kǒpi rǐkǐ ũsǐŭjǐ ɛsǐsǐlɛ sǐ kīnī, ⁷ “Ngá ágó 'dīri ní rizú átázú 'dǐnǐ rǐ ā'dǐ? Ágó 'dīri ĩnjǐ Múngú ri ku! 'Bá ázi ālunǎni āngū trǐúpi ũnjǐkǎnyā agásǐ ní 'dāáyo, 'yénǎ Múngú 'i ǒ'dúkǐlɛgǐsǐ.”

[‡] **1:40** 1:40 ũfú: Tǎĩmbǐ Mósē vé rǐ kīnī, 'bá ũfú ní nyaá rǐ, ĩri ázāvú rú, ā'yǐkǐ ĩri adríi 'bá ĩsɛrɛlɛ vé rǐ pi ǎsámví gé ku. Drǎ ũfú vé rǐ de dō rǐ'ba ní gé sǐ gí, lē ā mụ 'i i'dāá átálágú rǐ ɛndrɛtǐ gé, átálágú rǐ ĩri ndre, ĩri 'yo drǎ rǐ de rǐ'ba ní gé sǐ gí. 'Í lǎ Lɛvǐtǐkǎ 14:1-32. [§] **1:44** 1:44 Átálágú: 'Bá ĩsɛrɛlɛ vé rǐ pi ǎsámví gé, 'yénǎ átálágú rǐ rǐbǐbǐ zǎ Jó Múngú vé rǐ agá 'dāá ní. Atala rǐ pi ri ĩfú úyú Lɛvǐtǐ vé rǐ agá. * **1:44** 1:44 Mósē: Yǒsɛpǎ kǎ drǎá gí, 'bǎgú ɛjɛpétó vé rǐ 'bǎ anjǐ ĩsɛrɛlɛ vé rǐ pi ɛjǐ ngáa tǐgɛrǐ rú caá ĩlǐ mǐdǐrǐlǐ sǐ (400). Kúru Múngú ní Mósē rǐ ĩpɛzú ímúzu anjǐ ĩsɛrɛlɛ vé rǐ pi pazú adringará tǐgɛrǐ rú rǐ agásǐ. Múngú sē tǎĩmbǐ rǐ Mósē ní, ā lū anjǐ ĩsɛrɛlɛ vé rǐ pi ní, sɛzú ĩ ní tǎĩmbǐ rǐ zízú tǎĩmbǐ Mósē vé ní ānǐ. Tǐkǐ Mósē rǐ ĩsǐ ákūdɛ ĩlǐ rǐ ca ɛlǐfú ālu mǐdǐrǐlǐ sǐ (1,400), ĩsǐ ákūdɛ tǐkǐ drǐ Yēsū rǐ kuyé. 'Í lǎ Wǔngárǎ 2-24. * **2:4** 2:4 Tuzú jó drǐgé 'dāá: Yǎhǐdǐ rǐ pi jó sǐ drǐ be kpǎkpǎ, 'bá rǐ ícǒ tǐ mụ úrǐ drǐ ní gé rá.

⁸ Koro Yēsū nī tā kōpi ní rií ũsūŭ ĩ ẹsī agá 'dálē rī áamá bá. Kúru ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú tā ũsūzú 'dini rī ā'di? ⁹ Mā 'yo rí tā rī íngóni? Mā 'yo rí ágó pá be 'bélé'béle nōri ní, "Trúkí mi mívé ũnjikānyā agásī gí 'dini,' dōku mā 'yo, "Í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsī, 'í 'de mujụ' 'dini? ¹⁰ 'Bo á lē lūu ĩmi ní 'yozú kīnī, ma 'Bá Mvá 'i,† ma ũkpō be ũnjikānyā trūzú vū drīgé nōgó" Yēsū ní 'yozú ágó pá be 'bélé'béle rī ní kīnī, ¹¹ "Á 'yo mí ní, 'í nga ụrụ, 'í 'dụ mívé pórōsī, 'í mvi 'bēti." ¹² Ágó rī ní ngazú ụrụ, ĩri ní ívé pórōsī 'dụzú, ĩri ní 'dezú mujuzú, 'bá rī pi rikí ĩri ndree mujuzú. Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará, āzini sē kōpi rikí Múngú ri íngú kīnī, "Bá ndrekí tā āzi ũkụ ní 'dīri tịnị kuyé."

Yēsū zì Léví ri
(Mátáyo 9:9-13; Lúkā 5:27-32)

¹³ Yēsū gō 'i endií mujụ yīī bālālā Gālilāyā tị gé 'dāá dīī. 'Bá rī pi ní ĩ úmúzu kárakarā Yēsū ā gārā gá, ĩri ní 'í'dózu kōpi ímbázú. ¹⁴ Yēsū ká rií ẹcị yīī bālālā rī ā gārā gá sī, ĩri ní Léví Āláfáyō mvọpị riipi mūfēngā umbe jezú rī u'dụpị rī ndrezú, ákūdē úri kuú ívé jó rizú mūfēngā umbe jezú rī u'dụzú rī agá 'dāá. Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ímụ má pámvú ũbīi." Koro Léví ní ngazú 'dezú mujuzú ĩri vúgá sī.

¹⁵ Léví zì Yēsū pi ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi be mujụ ínyá nyaá ívé āngá. 'Bá kárakarā mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá rī pi,‡ 'bá rī' 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi be, kōpi ínyá rī ā nyangará gá 'dāá ĩndī. ¹⁶ 'Bá tǎimbị ímbá' 'bá adri' 'bá Fārúsī§ rī pi ká ndree Yēsū pi ri ínyá nya 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi be, āzini 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá rī pi be trụ, kōpi ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi zizú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú ínyá nyazú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá rī pi be, āzini 'bá rī' 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi be trụ rī ā'di?"

¹⁷ Yēsū ká tā 'dīri yīī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Bá drā ákó rī ndā 'bá ũjó sēepi ní ku, 'bá drā be rī, ĩri 'bá ũjó sēepi ní ndā nī. Má ímụ 'bá tā be pịrị rī pi zị kuyé, má ímụ 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá rī pi zị ẹsị újá."

'Bá rī pi zikí Yēsū ri ānyāngā a'bingará vé tā sī
(Mátáyo 9:14-17; Lúkā 5:33-39)

¹⁸ 'Bá Yūwánī ā pámvú ũbī' 'bá rī pi Fārúsī rī pi be, kōpi ri ĩ a'bi* ānyāngā ā nyangará sī a'bia'bi. 'Bá ụrụkọ ímụkí Yēsū ri zị kīnī, "Bá Yūwánī ā pámvú ũbī' 'bá rī pi Fārúsī rī pi be, kōpi ri ĩ a'bi ānyāngā nyangará sī a'bia'bi, 'bo mívé 'bá mí pámvú ũbī' 'bá rī pi a'bikí ĩ ku āsī?"

¹⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Bá rī pi mukí dō ũkú jengará gá, ọmụrúgọ rī vé kẹrégú dō ājẹ rí gé 'dálē anigé, ĩrivé ũndī mu' 'bá vú ní gé sī rī pi ícókí ĩ a'bií ngá nyangará sī ku." ²⁰ 'Bo sá āzi ri ímụ 'dīí'dī, kádó ímụ ọmụrúgọ

† **2:10** 2:10 'Bá Mvá: Yēsū zì 'i 'Bá Mvá lūzú kīnī, 'i Kúrísító 'i, 'i mālūngā rī rụ mujuzú nyonyo. 'Í lā Dānyéle 7:13-14. ‡ **2:15** 2:15 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá rī pi: 'Bá mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá rī pi, kōpi Yāhūdī rī' 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'dụ' 'bá 'bāgú āmbúgú Rómá vé rī ní rī. Kōpi ri mūfēngā rī u'dụ āmbúgú 'bāgú rī ní 'yoó kōpi ā u'dukí rī ndē. § **2:16** 2:16 Fārúsī: Fārúsī rī pi ngúlumú Yāhūdī rī pi vé tǎimbị Mósé vé rī rụ' 'bá tịt rī pi. Kōpi 'dukí ĩndrī rī pi vé tā, āzini mālāyikā rī pi vé tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi ẹ'yīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ũdrá' 'bá gí rī pi gō íngá ĩdri rú rá. 'Í lā Ẹzị 23:8. * **2:18** 2:18 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi ri ĩ a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi ri ẹsị 'bá rizú Múngú ri zizú.

rī vé kĕrégú 'duj kōpi āsámvú gé sī, kúru ú'dú 'dāri gé, kōpi ímú ī a'bi ngá nyangará sī.

²¹ "Bá āzi ícō bōngó ú'dí īsī bōngó dēepi kú írĭkó rú ni vé ũlĕ ícī ōzūū āni ku, ā'diātāsīyā bōngó 'i nyaápi kú írĭkó rú gí rī, ícīkí dō ũlĕ ni ōzūū bōngó ú'dí† sī, īri gō āsī mužú drĭgélĕ. ²² 'Bá āzi ícō vĭnyō ī ní zoó ú'dí rú rī tōó lā'bú ī ní ícī jūru rú ũku ni agá ku. 'Bá rī tō dō vĭnyō rī lā'bú ī ní ícī jūru rú ũku ni agá, vĭnyō rī íngá kōfútō be, īri sĕ jūru rī āfi rá, vĭnyō rī dā vŭgá. Lĕ ā tōkí vĭnyō rī jūru ú'dí‡ ni agá."

Fārūsĭ rī pi zíkí Yĕsū ri Sābātā vé tā sī
(Mātáyo 12:1-8; Lúkā 6:1-5)

²³ Ú'dú ālu Yĕsū pi rikí elĭj mužú ívé 'bá 'ī pámvú ũbī'ba rī pi be ómvú ānyá vé ni agásĭ ú'dú Sābātā vé rī gé. Īrivé 'bá īri ā pámvú ũbī'ba rī pi ā urukō'béé ní rizú ānyá rī pi ē drĭ ucezú anyizú cizú. ²⁴ Fārūsĭ rī pi ní Yĕsū rī zizú kīnī, "Bávĕ tāĭmbĭ kīnī, ā ngakí ězĭ ú'dú Sābātā vé rī gé ku píri, ngá 'bá mí pámvú ũbī'ba rī pi ní tāĭmbĭ rī nōzú, ānyá ē drĭ ucezú ú'dú Sābātā vé rī gé rī ā'di?"

²⁵ Yĕsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi lākí tā 'bāgú Dāwúđĭš ní 'oó ívé 'bá rī pi be lókí ěbĭrĭ ní kōpi fuzú rī gé rī kuyé? ²⁶ Lókí átalágú āmbúgú* Ābĭyātārĭ vé rĭgĕ, Dāwúđĭ nga fĭi Jó Múngú vé rī† agá 'dāá, 'du pánga ī ní 'bāá Múngú ěndrĕtĭ gé, ī ní nyaá bādāru ku, 'yĕná atala rī pi ní rií nyaá nĭ rī nyaá, sĕ kpá urukō ni nyaá ívé 'bá 'ī pámvú ũbī'ba rī pi ní."

²⁷ Yĕsū ní 'yozú Fārūsĭ rī pi ní kīnī, "Múngú údé ú'dú Sābātā vé rī 'bá rī pi ā uvukí rí ānĭ, 'bā ú'dú Sābātā vé rī tā ěnĭĵĕnjĭ rú 'bá rī pi drĭgĕ kuyé.

²⁸ Ma 'Bá Mvá 'i, ma Úpĭ ú'dú Sābātā vé rī‡ drĭgĕ āmbúgú ní."

3

Yĕsū ídrĭ ágó drĭ be 'bĕlĕ'béle ni ú'dú Sābātā vé rī gé
(Mātáyo 12:9-14; Lúkā 6:6-11)

¹ Ú'dú āzi gé, Yĕsū gō mužú fĭi Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá đĭj, ĭsú ágó āzi drā ní drĭ ní nyūi kuú 'bĕlĕ'béle ni adri kú 'bá rī pi āsámvú gé 'dāá. ² Fārūsĭ rī pi ā urukō rikí lĕtĭ ndāá, ī tōkí rí Yĕsū ri ānĭ bĕnĭ, kōpi tĕkĭ nyo rií Yĕsū ri ndreé, dō tānā īri ágó 'điri ídrĭ ú'dú Sābātā vé rī gé rá. ³ Yĕsū

† 2:21 2:21 Bōngó ú'dí: Ūjĭkí dō bōngó ũku ī ní bōngó ú'dí ícī rŭ'ba ní gé 'điri gĭ, bōngó ú'dí ī ní ícī rŭ'ba ní gé 'điri gō ícā māđānā, īri āsī bōngó ũku rī ā rŭ'ba gá sí rá. ‡ 2:22 2:22 Jūru

ú'dí: Yĕsū vé ímbángará 'điri adri sŭ vĭnyō ī ní dāá jūru ú'dí agá rī tĭj. § 2:25 2:25 Dāwúđĭ: Múngú ĩpĕ Dāwúđĭ ri adrii 'bāgú Īsĕrĕlĕ rī pi vé ni, ězĭ kīnĭ, 'bāgú ú'dí ri ímú ĩfŭ ĩrivé úyú agá, īri mālŭngā rī ru mužú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yĕsū Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwŭmā 132:11-12; ězĭ 2:30. Tĭkĭ Dāwúđĭ rī ĭsú ākūdĕ ílĭ rī ca ělĭfŭ ālu (1,000) gĭ, ílĭ 'dāri gé, ĭsú tĭkĭ drĭ Yĕsū Kúrisitō ri kuyé. 'Í lā 1 Sāmŭélĕ 16-30; 2 Sāmŭélĕ 1-24; 1 'Bāgú 1-2. * 2:26 2:26 Átalágú āmbúgú rī: Átalágú āmbúgú rī ndĕ atala rī pi cĕré, ā'diātāsīyā īri 'yĕná fĭi Jó Múngú vé rī agá Vŭrā Uleteretere rī agá 'dāá nĭ, īri fĭi vŭ ālu ílĭ ālu agá. Īri āri rōbōŋĕ vé rī jĭ ũnjĭkānyā ũjĭzú. 'Í lā Lĕvĭtĭkā 16; ěbĕré 9. † 2:26

2:26 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yĕná ālukúta Yĕrŭsālĕmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yĕná rī rōbōŋĕ zā Jó rī agá 'dāá nĭ, sŭ tāĭmbĭ Mósĕ vé rī ní 'yoó rī tĭj. Múngú ri đĭ Vŭrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. ‡ 2:28 2:28 Úpĭ ú'dú Sābātā vé rī: Yāhŭđĭ rī pi rī ú'dú Sābātā vé rī ígá kīnĭ, Múngú gbĭ ngá ěrĕ rī pi vŭ drĭgĕ rī pi be cĕré 'du caá ú'dú āzĭyá, kúru īri ní uvuzú ú'dú Sābātā vé rī gé. Múngú rī 'yĕná Úpĭ Sābātā vé ni, kúru Yĕsū kīnĭ, 'i Úpĭ Sābātā vé ni, kīnĭ 'i Múngú 'i. 'Í lā Wŭngará 20:8-11.

ní 'yozú ágó drā ní drī ni nyii kuú 'bēlé'béle rī ní kīnī, "Mí íngá ʔru, mí ímú pá tuú 'bá rī pi ʔndreṭi gé nōgó."

⁴ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ímivé tājmbi ní lēē ā 'okí ʔ'dú Sābātā vé rī gé ku rī ā'di? Īri tā múké 'ongárá, dōku tā ūnjí 'ongárá? Īri 'bá drā be 'dini 'dīri kuzú drāzú, dōku ē ídríkí Īri?" Kōpi zīkí ĩ tī átángá 'yozú kuyé.

⁵ Yēsū kā āngū ndree kōpi vúgá 'dāá, ʔsī ni ve kōpi ní ambamba. Tā ní fii kōpi ē ʔsī agá ku rī sī, sē Yēsū ní ĩzāngā ambamba. Īri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mí ūjū mí drī." Ágó rī ní 'i drī ūjūzú. Ágó rī ē drī ní ícázú múké.

⁶ Koro Fārúṣī rī pi ní fízú mužú 'bá Ērōdē ri ʔṭi 'bá rī pi be Yēsū ā tā lizú, lēzú Īri 'dizú drāzú 'dūisī rá.

'Bá bītríká 'dekí mužú Yēsū ā vūdrī gé sī

⁷ Yēsū pi ní 'dezu mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī 'bá rī pi be yīi bālālā Gāliláyā vé rī gé 'dāá, 'bá kárakarā íbíkí íngá āngū Gāliláyā vé rī gé, āzini āngū Yūdáyā vé rī gé, kōpi 'dekí mužú Yēsū ā vūdrī gé sī. ⁸ Kōpi kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yīi, 'bá kárakarā ímúkí Yēsū vúgá nōó, kōpi íbíkí íngá Yūdáyā gá, Yērúsālemā gá, āngū Īdūmíyā vé rī gé, gūrú Yáridéní vé rī gé, kūrú Táyā vé rī gé, āzini kūrú Sídónā vé rī gé. ⁹ Yēsū kā mužú ndree 'bá rī pi gaki ambamba, Īri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī 'bá rī pi ní kīnī, kōpi ē 'i dūkí kúlumgba mādāná ni 'bāá tēētē, 'bá bītríká rī pi ē ímúkí rí ĩ ímūlúu ku.

¹⁰ Yēsū ídrí 'bá kárakarā, ānī sē 'bá drā be rī pi rikí ĩ ĩmīi ímúzú Yēsū vúgá nōó ūkpō sī, ĩ úlókí rí Īri ā rú 'bá bēnī. ¹¹ 'Bá índrī ūnjí ní fii kōpi drīgé rī pi kádō Yēsū ri ndree, índrī ūnjí rī pi kōpi 'du a 'be vūgá Yēsū ʔndreṭi gé 'dīgé, kōpi útré ʔ'dúko be ʔru 'dāá, "Mí Mvā Múngú vé ni." ¹² 'Bo Yēsū átá índrī ūnjí rī pi ní ūkpō sī kīnī, kōpi ā lūkí 'i tā 'bá āzi ní ku.

Yēsū ūpē 'bá áyúāyū ni pi mužrī drī ni ĩrī

(Mātáyo 10:1-4; Lúkā 6:12-16)

¹³ Vūdrī ni gé, Yēsū tu mužú írā drīgé 'dāá, Īri ní 'bá 'i ʔsī ní lēē rī pi zizú mužú 'i vú sī, kōpi ní mužú Yēsū vú sī. ¹⁴ Īri ní 'bá ūpēzú mužrī drī ni ĩrī, kōpi ā adrikí rí ívé 'bá áyúāyū* ni pi rú, Īri ní kōpi pēzú mužú, kōpi ā ūlūkí rí tī Múngú vé rī mužú. ¹⁵ Yēsū sē kōpi ní ūkpō, kōpi ā údrókí rí índrī ūnjí rī pi fūú 'bá rī pi drīgé sī ānī. ¹⁶ 'Bá Īri ní ūpēē mužrī drī ni ĩrī rī pi vé rú pi 'dī, Sīmónā 'i, Yēsū gō Īri ní rú āzi 'daá Pétērō 'i, ¹⁷ Yōkóbū Zēbēdáyō mvōpi pi ʔdrīpi Yūwánī be, Yēsū gō kōpi ní rú āzi 'daá Bōnāgēsī 'i, rú 'dīri vé ífifí, anji ūvi vé ni pi. ¹⁸ 'Bá rī āzi Āndērēyā 'i, Pīlípū 'i, Bātīlímáyō 'i, Mātáyo 'i, Tórnā 'i, Yōkóbū Āláfáyō mvōpi 'i, Tādáyō 'i, Sīmónā úvá 'bāapi 'bá ívé rī pi ē ísúkí rí drīwālā rī 'i, ¹⁹ āzini Yūdā Īsikārīyótā gōōpi Yēsū ā ūli 'beēpi rī 'i.

Yēsū pi vé tā Bēlēzēbulā be rī

(Mātáyo 12:22-32; Lúkā 11:14-23; 12:10)

²⁰ Kúru Yēsū kā 'i ūjá gōō 'bēṭi 'dāá, Īri ní fízú jó agá, 'bá bītríká bīkí mužú vú ni gé sī, sē Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ūbī 'bá rī pi be ísúkí sá ānyāngā nyazú ni kuyé. ²¹ Yēsū ʔ'dípáa kā tā Yēsū ní 'oó 'dīri yīi, kōpi ūsūkí kīnī, Yēsū ē drī ábá gí, ĩ lēkí Īri jīi mužú 'bēṭi.

* **3:14** 3:14 'Bá áyúāyū rī pi: 'Bá áyúāyū rī pi, Yēsū sē kōpi ní ūkpō, rí kōpi pēē mužú 'bá rī pi ímbá, índrī ūnjí rī pi údró, āzini tā áyāzú áyāyā ni pi 'oó.

22 'Bá ri 'bá tāimbī Mósē vé rī ímbá 'bá, ímụ 'bá Yēřúsālēmā gálésila rī pi kīnī, "Ágó 'dīri Bēlēzēbúlā† fi drī ni gé gí, ĩri ri índrī ũnjī rī pi údró ũkpō ádróko vé rī sī."

23 Yēsū ní kōpi zizú, ĩri ní átázú kōpi ní nāpí sī kīnī, "Sātānā ri ícọ 'í ọgúpí Sātānā ri dro fū íngóni ngóni?" 24 'Bá āngū ālu agá ni pi acokí dō ĩ ríí ẹ'dí 'dịí ĩ ọgúpí be, mālūngā kōpi ní ruų 'dīri ícọ pá tuú ku. 25 'Bá jó ālu tu gé rī pi acokí dō ĩ gí, 'bẹtí 'dīri ícọ pá tuú ku. 26 Sātānā vé mālūngā aco dō 'í āsámuvú ĩrī ríí ẹ'dí 'dịí, mālūngā 'dīri ícọ pá tuú ku, ĩrivé ũdụ deępi 'dī. 27 'Bá adriipi ọjógó ọjógó rī, 'bá āzi ícọ ĩrivé ngá alíi ku, úmbékí dō ĩri vūgá ká, ĩ íbí ĩrivé ngá alí ndō. 28 Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, 'bá rī 'o dō ũnjīkānyā, āzini ide dō āngū, ĩ ícọ ĩri trū rá. 29 'Bo 'bá rī ide dō Índrī Uleterē rī, ícókí ĩri trūú ālujāni ku, ũnjīkānyā ĩrivé rī áwí adri mụzú 'dāni'dāni."

30 Yēsū 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'bá rī pi rikí átá kīnī, "Yēsū ri índrī ũnjí be."

Yēsū ẹndrẹpi pi ẹdrípí be

(Mátáyo 12:46-50; Lúkā 8:19-21)

31 Yēsū ẹndrẹpi ní ícázú Yēsū ẹdrípí be, kōpi áwíkí pá tuú kuú āmvé 'dāá. Kōpi ní 'bá āzi pēzú mụzú Yēsū ri zizú. 32 'Bá kárakarā úríkí kuú Yēsū ā gārā gá sī kūrū. Kōpi ní lüzú Yēsū ní kīnī, "Mí ẹndrẹpi pi mí ẹdrípí be tuki pá kuú āmvé 'dāá'dā, kōpi lēkí mi ndreé."

33 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá ĩmi ní 'yoó ĩri má ẹndrẹpi, āzini má ẹdrípí 'dī'bée ā'di pi?"

34 ĩri ní 'bá úrí'bá 'í gārā gá sī 'dī'bée úndrészú kūrū, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Mávé ẹndrẹpi āzini mávé ẹdrípí, kōpi 'bá úrí'bá má gārā gá sī nō'bée. 35 'Bá Múngú vé tā 'duųpi ngaápi rī, ĩri má ẹdrípí, ĩri má ọmvúpí, āzini ĩri má ẹndrẹpi."

4

Nāpí ágó úri ríipi rī vé rī

(Mátáyo 13:1-9; Lúkā 8:4-8)

1 Yēsū gō 'í dọ 'bá rī pi ímbá yíi bālālā Gālíláyā tī gé 'dāá dīi. 'Bá kárakarā úmúkí ĩ Yēsū ā gārā gá, sē Yēsū tu muų úrí kúlúmgbā agá yíi agá 'dāá. 'Bá rī pi tuki pá kuú yíi rī tī gé. 2 Yēsū ímbá 'bá rī pi ní tā kárakarā nāpí sī. Tā ĩri ní ímbá rī pi 'dīni kīnī, 3 "Īmi yíkí drī ká! Ágó āzi muų úri ríí ívé ọmvú agá. 4 Kā ríí úri rī ríí, úri rī pi ā ụrukọ u'dekí lẹtí drígé, āríná rī pi tekí kōpi rá. 5 Úri rī pi ā ụrukọ u'dekí nyọókú írá drígé ní agá, úri rī pi ifúkí mbēlējá, ā'diātāsīyā nyọókú rī ní adrii nyetele rī sī. 6 'Bo ụtú rī ká koó gbírílí, úri ífū'bá rī pi 'wikí ũdrāá céré, ā'diātāsīyā ulá ni pi ní fíi vūgá 'dāá kuyé rī sī. 7 Úri rī pi ā ụrukọ u'dekí ũcékúcé āsámuvú gé, ũcékúcé rī dọ amuú, ọzū úri ífū'bá dọ'bá rī pi rá, sē úri ífū'bá rī pi 'akí kuyé. 8 Úri rī pi ā ụrukọ u'dekí nyọókú múké múké ní agá, dūkí 'aá mị be gbálígbálí. Ụrukọ ni pi 'akí caá mị be pūkú na, ụrukọ ni pi pūkú áziyá, ụrukọ ni pi mūdūrūlū ālu."

9 Yēsū ní kúru 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "'Bá bẹ be rī, ā yí 'í ní tā 'dīri."

† 3:22 3:22 Bēlēzēbúlā: Bēlēzēbúlā vé rụ āzi rī Sātānā 'í, ĩri ádróko, ĩri āmbúgú índrī ũnjí rī pi drígé.

*Tā ā pá Yēsũ ní tã rĩ ũlũzũ nãpĩ sĩ rĩ
(Mātáyo 13:10-17; Lúkã 8:9-10)*

10 Kã Yēsũ ri kuú ọ'dụkùlegúsĩ, Ìrivé 'bá áyúáyũ mụdrĩ drĩ ni Ìrĩ rĩ pi, 'bá ụrụkọ Ì tra'ba Ìri ā gārā gá rĩ pi be, kọpi ní Yēsũ rĩ zizú kīnī, "Nāpĩ mí ní ũlũú 'dĩri vé ífífí à'di?" 11 Ìri ní újázú kọpi ní kīnī, "Má i'da Ìmi ní mālũng Múngú vé Ì ní tã ní ũzũzũ rĩ ãmvé gĩ. 'Bo ma 'bá ụrụkọ ní tã rĩ átã nãpĩ sĩ, 12 tã Ì ní sī Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ ā nga rĩ 'i fũú tị ni gé bēsīnī kīnī,

" 'Kọpi tã má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo kọpi nĩkĩ ífífí ni ku, kọpi tã má ní 'yoó rĩ yị rá, 'bo fi kọpi drĩgé ku.

Kọpi ā nĩkĩ té dō tã rĩ vé ífífí rá,

kọpi té ẹsị újá, Múngú ri té kọpi trũ rá.' "

*Yēsũ ũlũ nãpĩ rĩ vé ífífí
(Mātáyo 13:18-23; Lúkã 8:11-15)*

13 Yēsũ ní kúru kọpi zizú kīnī, "Nāpĩ má ní ũlũú 'dĩri, Ìmi nĩkĩ nyo ífífí ni kuyé? Má átã dō Ìmi ní nãpĩ rĩ āzi, Ìri ícọ fi Ìmi drĩgé íngóni? 14 'Bá úri riipi rĩ, Ìri 'bá Múngú vé tị ũlũúpi rĩ. 15 Úri u'de'ba létì drĩgé rĩ pi vé ífífí, Ìri 'bá Múngú vé tị yì'ba rá rĩ pi, vùdrĩ ni gé, koro Sātánà ri ímụ Múngú vé tị kọpi ní yị 'dĩri iza kọpi ē ẹsị agásĩ rá. 16 Úri u'de'ba nyọkú írà drĩgé rĩ agá rĩ vé ífífí, Ìri 'bá Múngú vé tị yì'ba āyĩkọ sĩ rĩ pi. 17 'Bo kọpi kádō tị Múngú vé rĩ yị, tị Múngú vé rĩ ní vūrā ìsụ úrízú kọpi ē ẹsị agá 'dálé kuyé rĩ sī, tã āzi ùkpó ùkpó kádō kọpi ayaá, tị Múngú vé rĩ gō āvī kọpi ē ẹsị agásĩ rá. 18 Úri u'de'ba ùcékúcé āsámví gé sĩ rĩ pi, Ìri 'bá Múngú vé tị yì'ba, ẹ'yì'ba rá rĩ pi. 19 'Bo kọpi ní ríí tã rù'ba nōri vé rĩ ùsũú áyu rĩ sī, āzini kọpi ní ríí ā'bú vé tã 'duy 'bāá āmbúgú rĩ sī, āzini kọpi ní ríí ẹsị 'bāá ngá ụrụkọ'bee drĩgé rĩ sī, sē kọpi 'bākĩ ẹsị tị Múngú vé rĩ yizú ku, Ìri sē kọpi adri sụ peṭi 'aápi ku rĩ tịni. 20 Úri u'de'ba nyọkú múké agá rĩ pi, kọpi 'bá Múngú vé tã yì'ba rá, 'bā'bee Ì ẹsị agá tịtị rĩ pi. Kọpivé tã 'oó múké rĩ índre sũ ānyá 'aápi mị be gbálígbálí rĩ tịni, drĩ ni ālu rĩ gé, 'a caá pũkú na, pũkú áziyá, dōku mụdũrũlũ ālu."

*Nãpĩ lãmbã vé rĩ
(Lúkã 8:16-18)*

21 Yēsũ ní gōzú kọpi ní nãpĩ āzi ũlũzú kīnī, "'Bá āzi ri nyo ícọ lãmbã 'yũ su gbọlọ ā ndúgé, dōku ùdrĩ í'dụ lãmbã ñpĩ ǎngũ Ìmgbērēepi rĩ ē drĩ ako ānĩ cí rá? Ícọ 'oó 'dĩni ku, Ìri lãmbã rĩ 'yũ 'bã misá drĩgé, vūrā Ìri ní ícózú ǎngũ Ìmgbērēzú jó agásĩ cére rĩ gé. 22 Ụ'dụ āzi ri ímụ 'dĩ'đĩ, tã 'bá rĩ pi ní ũzũzũ rĩ, Ì ímụ 'i'da āmvé, tã Ì ní ũzũzũ rĩ pi ārēvú cére, Ì ímụ 'i'da āmvé. 23 'Bá rĩ dō bị be, ā yị 'í ní tã 'dĩri."

24 Yēsũ gō kpá 'yoó kọpi ní kīnī, "Ìmi 'bākĩ bị rizú tã má ní ũlũú Ìmi ní 'dĩ'bee yizú múké múké. Múngú ri Ìmi ní úmĩ sē Ìmi ní ẹbịrị 'bāá lēzú Ìrivé tã nĩzú rĩ sī. Ádarú Múngú ri Ìmi ní tã nĩngará sē ambamba. 25 'Bá ẹsị 'bāápi tã má ní ímbá rĩ drĩgé rĩ, ma Ìri ní tã nĩngará sē āmbúgú, 'bo 'bá mávé tã yìpi ku rĩ, ma Ìrivé tã nĩngará 'du úmĩ ni gé sĩ rá."

Nãpĩ úri duúpi rĩ vé rĩ

²⁶ Yēsũ ní 'yozú kīnī, “Mālūngā Múngú vé rī adri sũ ágó úri riipi ívé ómvú agá rī tīnī. ²⁷ Kādō adrii ínī sī, dōku ũtú sī, ágó rī dō ú'dú ko yā, dō ko ú'dú ku yā, úri rī ífũ, ĩri dũ mužú dudu, ágó rī nī kuyé dō úri ífũupi rī ri dũ ngóni ngóni. ²⁸ Nyōókú rī sē úri rī ífũ dũ múké, drīdrī ni, bī ni ri í'dó ífũ, ānyā rī ē drī ri kúru í'dó ayi, ũdũ ni gé, ĩri kúru 'a mī be gbálígbálí. ²⁹ Ānyāngā rī ka dō gí, ómvú 'dīpa ri méngēlēsī í'dú ānyāngā rī lizú ānī, ā'diātāsīyā sā ānyāngā ĩkūnāzú rī ícá gí.”

Nāpi marígó fī be mādāñá rī vé rī

(Mātáyo 13:31-32; Lúkā 13:18-19)

³⁰ Yēsũ ní gōzú 'yozú dīi kīnī, “Mālūngā Múngú vé rī adri sũ ā'di tīnī? Dōku Mā áyú ri nāpi ngóni ni mālūngā Múngú vé rī ā tā ũlúú ānī? ³¹ Mālūngā Múngú vé rī índre sũ marígó fī be mādāñá rī tīnī. ³² Kādō ĩri saá, ĩri ífũ dũ mba āmbúgú, ĩri peṭi ómvú agá rī pi ndē céré, drīti ni pi ĩgarā ācoco, āriñá rī pi ímú jó sī sī ni gé.”

Yēsũ ri 'bá rī pi ímbá nāpi sī

(Mātáyo 13:34-35)

³³ Yēsũ ímbá 'bá rī pi nāpi āndiāndi ni pi sī, āzini létī āndiāndi ni pi sī, kōpi ā amákí ri tā rī ānī. ³⁴ Yēsũ kādō rii tī Múngú vé rī ũlúú 'bá rī pi ní, ĩri ũlú mužú nāpi sī. 'Bo ĩri dō ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be ó'dúkúlēgúsī, ĩri tā rī vé ífífí ũlú kōpi ní céré.

Yēsũ uga ũlí vīipi ũkpō be rī

(Mātáyo 8:23-27; Lúkā 8:22-25)

³⁵ Ú'dú ālu ālu 'dāri sī ũndrésī, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá áyúāyū rī pi ní kīnī, “Lē 'bā zokí muṣú yīi bālālā rī agásí álé 'dāá.” ³⁶ Kōpi ní 'bá bītríká rī pi kuzú, Yēsũ vé 'bá áyúāyū rī pi ní tuzú kúlúmgbá Yēsũ ní tuzú rī agá, kōpi ní 'dezú zozú mužú yīi rī agásí. Kúlúmgbá ā urukō anigé 'dekí muṣú kōpi ā vudrī gé sī. ³⁷ Kúru ũlí vīipi ũkpō be ni ní íngázú vīzú yīi bālālā rī drīgé sī. Yīi rī ní 'bāzú úvázú kúlúmgbá rī úvīzú ngēlé ngēlé. Yīi ní í'dózú tīzú kúlúmgbá rī agá 'dāá, sē kúlúmgbá rī lē tīi ānī yīi ā ndúgé. ³⁸ ĩsúzú Yēsũ la ú'dú koó kúlúmgbá rī agá vulé 'dāá, eṭi 'í drī mākádā sī. Yēsũ vé 'bá áyúāyū rī pi ní Yēsũ ri zizú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, “Ímbápi, 'bá ri tī yīi ā ndúgé, ní ásí 'bá sī ku āsī?”

³⁹ Yēsũ ní aruzú ú'dú gélésī, ĩri ní trezú ũlí vīipi ũkpō be rī drīgé kīnī, “Í tu pá, 'dīri ícá gí.” Koro ũlí vīipi ũkpō be rī ní pá tuzú, āngū rī ní újízú kīri.

⁴⁰ Yēsũ ní ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní adrizú ũrī sī rī ā'di? ĩmi e'yīngará ākó?”

⁴¹ 'Bá Yēsũ ā pámvú ũbī'bá rī pi, ũrī fī kōpi ē eṣí agá ambamba, kōpi ní 'dezú ĩ uzizú ĩ āsámú gé sī kīnī, “'Bá 'dīri 'bá íngóni ni, átángá átápi ũlí vīipi ũkpō be rī ní tī ni yīi índī 'dīri?”

5

Yēsũ dro índri ũnjí fūú ágó ābābā rú ni drīgé sī

(Mātáyo 8:28-34; Lúkā 8:26-39)

¹ Yēsũ pi ní kúru zozú mužú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be yīi bālālā rī agásí, kōpi ní cazú āngū Gērāsā vé rī gé. ² Yēsũ kā ífũú kúlúmgbá rī

agāsī, koro ágó índrí ūnjí ní fíí drī ni gé ni ní ífūzú vūrā ī ní rizú āvū sīzú rī gé 'dāāsī, ímúzú Yēsū vúgá nōó. ³ Ágó rī ri adri 'būrēdrī rī pi āsámvú gé 'dāá, 'bá āzi ícō īri úmbé ímvē sī bā ku. ⁴ Ándúrú ī njīī ri ágó rī ē drī pi úmbé pá ni pi be ímvē sī, 'bo īri ímvē ī ní 'i drī pi úmbézú 'i pá be 'dī'bée ūñǒ kpélékpélé 'dīīsī rá, 'bá āzi ícōpi ágó 'dīri ā ūkpō ndēēpi ni 'dāáyo. ⁵ Ūtúná sī āzini íñíná sī, ágó rī ri éçí 'būrēdrī rī pi āsámvú gé sī, āngū ānga ru rī pi āsámvú gé sī, pí útréngará be, īri ri írā anjiná í'dú 'i rú'bá ūsī āni.

⁶ Ágó rī kā Yēsū ri ndree rará rú 'dāá, īri ní njuzú kūmūci ūtīzú Yēsū ɛndrētī gé. ⁷ Īri ní trezú ū'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Yēsū, Mvā Múngú Ūkpō 'Dīpa vé rī, ngá mí ní lēé má vúgá rī ā'di? 'Í sō ūyō Múngú ɛndrētī gé 'yozú kīnī, mí ícō ma 'oó ūnjí ku!" ⁸ Ágó rī átá 'dīni, ā'diātāsīyā Yēsū ní 'yoó índrí ūnjí rī pi ní, kōpi ā fūkí ágó rī drīgé sī rá rī sī.

⁹ Yēsū ní kúru ágó rī zīzú kīnī, "Mí rú ā'di 'i?"

Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mā rú Bītríká 'i, ā'diātāsīyā 'bā kárakarā."
¹⁰ Kúru índrí ūnjí rī pi ní Yēsū ri mázú kīnī, Yēsū ā dro ī fūū āngū rī agāsī āmvé ku.

¹¹ Ánga 'dāri ā pālégá 'dāá, ī ri ígá úcé, ígá rī pi kárakarā. ¹² Índrí ūnjí rī pi ní rizú Yēsū ri mázú kīnī, "'Í pē 'bā mụy adrii ígá 'dā'bée āsámvú gé fō, mí ā'yī 'bá ní, 'bā mụkí úfí ígá rī pi agá." ¹³ Yēsū ní ā'yīzú kōpi ní. Índrí ūnjí rī pi ní ūkpúzú ágó rī drīgé sī, mụzú úfíú ígá rī pi agá. Ígá rī pi élifú ĩrī. Ígá rī pi ní njuzú mụzú óngú sī āngū úlúpi úlúlú rī gé 'dāá, kōpi ní ul'dezú yīī bālālā rī agá 'dāá.

¹⁴ 'Bá ri'bá ígá úcé' 'bá rī pi ká tā 'dīri ndree, kōpi ngakí únjú mụzú tā 'dīri ūlūū 'bá kūrū agá 'dālē rī pi ní, āzini 'bá adri' 'bá gūrū kūrū rī ā gārā gá sī rī agá rī pi ní. 'Bá rī pi ní mụzú tā 'i 'oópi 'dīri ndrezú. ¹⁵ Kōpi ká caá Yēsū vúgá 'dālē, kōpi ísúkí ágó índrí ūnjí ní fíí drī ni gé kárakarā rī ícá múké gí, úrī kuú Yēsū ɛndrētī gé, su bōngó 'i rú'bá gá, úmī ni ícá múké gí. Tā 'dīri sē kōpi ní ūrī. ¹⁶ 'Bá tā 'i ngaápi ágó rī ā rú'bá gá rī ndre' 'bá, āzini ígá rī pi ā rú'bá gá rī ndre' 'bá ī mī sī rī pi ní mụzú tā rī ūlūzú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Kúru 'bá āngū 'dāri agá rī pi ní 'yozú kīnī, Yēsū ā nga mụy ívé āngū agāsī 'dīīsī rá.

¹⁸ Yēsū kā riī tuý kúlúmgbā rī agá 'dāá, ágó Yēsū ní índrí ūnjí droó fūū drī ni gé sī rī ní Yēsū ri mázú drī ĩrī sī kīnī, 'i lē mụy Yēsū vúgá sī índī.

¹⁹ 'Bo Yēsū ā'yī īri mụy 'i vúgá sī kuyé, pē īri ē tī kīnī, "'Í mvi 'bētī, 'i mụ tā āyāzú āyāyā Úpí ní 'oó mī rú'bá gá, āzini éší ídrikídri īri ní 'bāá mí ní 'dīri vé tā ūlūū mívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní." ²⁰ Ágó rī ní kúru 'dezú éçīzú tā Yēsū ní 'oó 'i ní rī ūlūzú mụzú kūrū mụdrī í ní zīī Dēkápólīsī vé rī agāsī. Tā ágó rī ní ūlūū rī sē 'bá rī pi ní āyāngará.

*Yēsū idrí mvá ūkú Yáyīrō vé rī, āzini ūkú drā be rī
 (Mátáyo 9:18-26; Lúkā 8:40-56)*

²¹ Yēsū kā 'i újā gōó zoó mụzú álé 'dāá kúlúmgbā sī, 'bá bītríká ímúkí ī úmú adrii Yēsū ā gārā gá sī kūrū yīī tī gé 'dāá. ²² Ágó āzi rú ni Yáyīrō 'i, īri drīkoma Jó Múngú ri Zīzú rī vé ni, īri ní ímúzú kūmūci ūtīzú Yēsū ɛndrētī gé, ²³ ĩri ní Yēsū ri mázú drī ĩrī sī kīnī, "Mávē mvá ūkúná rī 'dālē

drā be ūnjikānyākānyā, lē drāadrā, 'i mu drī tīj drī ni gé, ē idrí rí bēnī fō." 24 Kúru Yēsū pi ní 'dezu mužú ĩri be ĩrivé āngá 'dāá.

'Bá bītríká 'dekí mužú ĩri vúgá sī ĩndī, kōpi rikí ĩri ūmī mužú ūmīmī, ā'diātāsīyā 'bá rī pi ní adrii tré rī sī. 25 U'dú 'dāri sī, ūkú āzi 'bá bītríká rī pi āsámvú gé 'dāá, mbāá ú'dú rí éçí rú'ba ni gé sī, gā degá sī, 'du caá ilí mužrī drī ni ĩrī. 26 Ūkú rī éçí 'bá kárakarā ūjō sē'ba ni pi vúgá sī ilí be aco, iza ívé mūfēngā ambamba ūjō ārēgá sī drā 'dīri vé tā sī, 'bo 'bá āzi ícōpi ĩri ní ūjō sēepi ĩrivé drā 'dīri ní dezu ní 'dāayo. 27 Ūkú rī ká Yēsū vé tā yīj, ĩri ní 'i útrúzú ĩnyīnā Yēsū ā úgóró gá 'bá bītríká rī pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní Yēsū vé bōngó akoóko rī úlózú. 28 Ūkú rī ūsū kīnī, "Má uló dō Yēsū vé bōngó, ma ídrí rá." 29 Ūkú rī ká Yēsū vé bōngó ē tī uló, mbēlēnā āri éçipi rú'ba ni gé sī rī ní pá tuzú, koro ūkú rī gō áamá 'i rú'ba ícá muké gí.

30 Sānā 'dāri gé, Yēsū nī áamá rá 'yozú kīnī, ívé ūkpō fū 'i rú'ba gá sī gí. Yēsū ní 'i újázú āngū ndrezú 'bá bītríká rī pi vúgá 'dāá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Ā'di uló mávé bōngó nī?"

31 Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí nī rá 'bá rī pi kárakarā rí ĩ mī ímúzú mī rú'ba gá nōó, ngá mí ní 'bá zizú 'yozú kīnī, ā'di uló mívé bōngó nī rī ā'di?"

32 'Bo Yēsū rí 'bá ívé bōngó ulópi rī úndré 'bá rī pi āsámvú gé sī. 33 Ūkú rī ká tā 'i ngaāpi 'i rú'ba gá 'dīri nīj áamá, ūrī sī, rú'ba ni 'i dó rii yāyā. ĩri ní ímúzú kūmūci ūtīzú Yēsū ēndreṭi gé, ĩri ní tā 'i ní bōngó rī úlózú rī ūlūzú Yēsū ní céré. 34 Yēsū ní kúru 'yozú ūkú rī ní kīnī, "Mvá ūkú 'dīri, ē'yīngará mívé rī sē mí idrí gí. 'I mu ĩyī, tākiri Múngú vé rī ā adri mí be, mí rú'ba ā adri ule."

35 Yēsū ká rii áta ūkú rī be, koro āgō uruko'bee ní ícázú, kōpi íbiki ímú Yáyīrō vé āngá 'dāási, kōpi ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Mívé mvá ūkúná rī drā gí, lē mí rí sá izaá átázú 'bá riipi āngū ímbāpi rī be ku."

36 Yēsū ká tā 'dīri yīj, ĩri ní 'yozú Yáyīrō ní kīnī, "Lē mí ēsī ā ūtī ku, mí ē'yī mávé tā."

37 Yēsū lē 'bá āzi ā mu 'i vúgá sī ku, ā'yī 'yēnā Pétērō pi, Yōkóbū be, Yūwānī Yōkóbū édrīpi sī. 38 Kōpi ká mužú caá Yáyīrō vé āngá 'dāá, Yēsū ndre 'bá rī pi rí lūlū gá. 39 Yēsū ní fizú jó agá 'dāá, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú lūlū gazú 'dīni rī ā'di? Mvá ūkúná rī drā kuyé, ĩri ú'dú ko." 40 'Bo 'bá rī pi rikí gujū ĩri sī guju.

Yēsū ní 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā fūki céré āmvé, ā'yī 'yēnā āvū rī vé étēpi pi ēndrēpi be, āzini ívé 'bá áyúāyū na 'dī'bee be, kōpi fiki mužú jó āvū rī 'bázú rī agá 'dāá nī. 41 ĩri ní mvá ūkúná rī ē drī ružú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Tālītā kumī!" Ífifi ní kīnī, "Mvá ūkúná mādānā 'dīri, á 'yo mí ní, 'i nga uru." 42 Mvá ūkúná rī ní koro íngázú uru, ĩri ní 'dezu éçizú uru sī. Mvá ūkúná rī ilí be mužrī drī ní ĩrī. Tā 'dīri sē 'bá rī pi ní āyāngará. 43 'Bo Yēsū ní átázú kōpi ní ūkpō ūkpō kīnī, lē kōpi ā ūlūki tā 'dīri 'bá āzi ní ku. ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā sēki mvá ūkúná rī ní ngá nyaá.

6

*'Bá Nāzērētā vé rī pi gāki Yēsū rí sī
(Mátayo 13:53-58; Lúkā 4:16-30)*

¹ Yēsū ní ngazú 'dāásī, ĩri ní 'dezú mužú Nāzērētā gá, kūrú ĩri ní mbazú rĩ gé. Kōpi muží ívé 'bá 'í pámvú ũbĩ' 'bá rĩ pi be trú. ² Ụ'dú Sābātā vé rĩ ká ícá, Yēsū 'í'dó rií 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú rĩ Zìzú rĩ agá 'dāá. 'Bá kárakará ĩrivé tā yì' 'bá rĩ pi āyāki tā ĩri ní átá 'dĩri sī āyāyā.

Kōpi rikí ĩ uzij ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ágō 'dĩri ĩsú tā n̄ngárá, āzini ũkpō tā āyāzú āyāyā 'ozú 'dĩri íngūgá? ³ Ágō 'dĩri adri nyo Māriyā mvōpì ándúrú riipi párángi faapi 'dígé rĩ 'i kuyé? Yōkóbū pi Yósē be, Yúdā be, Sīmōnā sī, adriki ĩri édrípì kuyé? ĩrivé ómvúpìj rì' 'bá adri' 'bée 'bá be kūrú 'bávé rĩ agá nō' 'bée kuyé?" Tā ándúrú Yēsū ní 'oó 'dĩ' 'bée sī, 'bá rĩ pi gāki ĩri sī.

⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Í nēbĩ rĩ pi ĩn̄jĩ vūrā urukō agásí ĩn̄jĩn̄jĩ, 'bo kūrú ĩrivé rĩ agá, ĩn̄jĩki ĩri ku, 'bá ĩrivé 'bētĩ āsámvú gé rĩ pi, ĩrivé māríté rĩ pi be, kōpi ĩn̄jĩki ĩri ku." ⁵ Yēsū gō tā āyāzú āyāyā ni 'oó āngū 'dāri gé d̄jĩ kuyé, tā ĩri ní 'oó rá rĩ, Yēsū t̄i dr̄j 'bá drā be ni pi dr̄jégé, kōpi idríki rá, 'bá ĩri ní dr̄j t̄j kōpi dr̄jégé rĩ pi vé kālāfe mādānā. ⁶ Tā 'dĩri sé Yēsū ní āyāngárá, 'bá rĩ pi ní gāá 'i ẹ'yīgá sī rĩ sī.

*Yēsū pē ívé 'bá áyúāyū mužr̄j dr̄j ni ĩr̄j rĩ pi muž ẹzì ngaa
(Mātáyo 10:5-15; Lúkā 9:1-6)*

Yēsū ní kúru 'dezú rizú 'bá rĩ pi ímbázú mužú gúrú ālu ālu agásí. ⁷ Yēsū ní ívé 'bá áyúāyū mužr̄j dr̄j ni ĩr̄j rĩ pi zizú ímúzú vūrā ālu gé, pē kōpi mužú ĩr̄j ĩr̄j, sē kōpi ní ũkpō índr̄i ũn̄jĩ rĩ pi údrózú.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Lē ĩmi 'dúkí ngá āzi mužú ĩmi dr̄jégé sī índĩ ku, 'yéná ĩmi 'dúkí túré ẹc̄i tuzú ni áyu. ĩmi kádō rií mužú, lē ĩmi 'dúkí kūmvú mužú índĩ ku, ĩmi 'dúkí ānyāngā dōku mufēngā mužú índĩ ku. ⁹ ĩmi úsúkí ngá pá gá ni pi mužú, 'bo ā 'dúkí bōngó āzi āndō rú mužú índĩ ku. ¹⁰ Kūrú ālu ālu ĩmi ní cazú rĩ agá, 'bētĩ ĩ ní ĩmi ẹ'yízú dr̄jdr̄j rĩ, ĩmi áwíkí adrii 'dāgá, cīmgbá ĩmi ní fúzú kūrú rĩ agásí rĩ gé. ¹¹ Vūrā ālu ālu ĩmi ní fizú cazú rĩ agá, 'bá rĩ pi gāki dō ĩmi ẹ'yīgá sī, āzini gāki dō ụ'dúkó múké ĩmi ní ũlūú rĩ yīgá sī, ĩmi kádō ngaa mužú, ĩmi weki nyōfókó ĩmi pá ágélé gá rĩ kú 'dígé. ĩri lū 'yozú kīnī, ĩmi gāki 'bá gúrú 'dāri agá rĩ pi sī."

¹² Yēsū vé 'bá áyúāyū rĩ pi ní kúru 'dezú mužú ụ'dúkó múké rĩ ũlūngárá gá kīnī, lē 'bá rĩ pi ā újákí ẹs̄j, kōpi ā kuki ũn̄jĩkānyā ānī. ¹³ Kōpi údrókí índr̄i ũn̄jĩ kárakarā ũfūú 'bá rĩ pi dr̄jégé sī, ũbēki ũdu 'bá drā be rĩ pi r̄j' 'bá gá sī, kōpivé drā de ānī rá.

*Yūwānī vé 'dīngárá ā tā
(Mātáyo 14:1-12; Lúkā 9:7-9)*

¹⁴ 'Bāgú Ērōdē* yì 'bá rĩ pi ārēvú céré rikí átá Yēsū vé tā sī. 'Bá rĩ pi urukō rikí átá kīnī, "Yūwānī Bātízimū sēepi rĩ íngakí ĩri gōó idri rú drāngárá gálésí gí, ĩri ní rizú tā āyāzú āyāyā 'dĩ' 'bée 'ozú ũkpō be 'dĩni ānī."

¹⁵ 'Bá urukō' 'bée rikí 'yoó kīnī, "'Bá rĩ Ēlīyā† 'i."

* **6:14** 6:14 'Bāgú Ērōdē: Ērōdē 'dĩri Ērōdē Ānitipā 'i, ĩri Ērōdē Āmbúgú rĩ vé mvá, gō mālūngā rĩ r̄j ụ ní sá Yūwānī ní bātízimū sēzú Yēsū ní rĩ gé. 'Í lā Mātáyo 14:1; Lúkā 3:1; Ežj 4:27. Sā ĩ ní Yēsū rĩ t̄jzú rĩ gé, Ērōdē Āmbúgú 'dĩri r̄j āngū rĩ nī. 'Í lā Mātáyo 2:1-8; Lúkā 1:5. V̄jdr̄j ni gé, 'bāgú āzi anigé r̄j ni Ērōdē Āḡr̄ipā, ĩri Ērōdē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lā Ežj 12:1-13:1. † **6:15** 6:15 Ēlīyā: Ēlīyā rĩ nēbĩ, Múngú 'd̄u ĩri mužú 'b̄j gé idri rú, drā kuyé. T̄jki ĩri ākūdē ilí rĩ ca m̄d̄jūr̄l̄j ūrōmí (900), ĩs̄j ākūdē t̄jki dr̄j Yēsū rĩ kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. Múngú ẹzì kīnī, 'í lē Ēlīyā rĩ ipēe ígōó vū dr̄jégé nōó ũzi. 'Í lā Mālākí 4:5.

Ūrukō'bee kīnī, “Bá rī índre sū nēbī ǫtū ūku rī pi vé āzi tīnī.”

¹⁶ Ēródē kā tā 'dīri yīī, Īri ní 'yozú kīnī, “Índrészú 'bá 'dīri Yūwánī má ní ǫtū drī ni līī 'dāri íngá gōó ídri rú drāngará gálēsī nī!”

¹⁷ Ǫtū Ēródē sē tāimbī kīnī, ā rukī Yūwánī ri, ā 'bekī Īri jó āngū ū'yīzú rī agá. Ēródē 'o tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā 'í ní édrīpī Pilípū[‡] vé ūkū Ēródīyā ri jéé 'í ní ūkú rú rī sī. ¹⁸ Ā'diātāsīyā Yūwánī ri 'yoó Ēródē ní kīnī, “Tāimbī ā'yī kuyé 'yozú kīnī, mí ní mí édrīpī vé ūkú jezú.” ¹⁹ Ānī sē Ēródīyā 'bā éšj ūnjī Yūwánī ní, lē Īri 'dīj drāá 'dīisī rá. 'Bo Ēródē ní ā'yī kuyé rī sī, Yūwánī vé 'dīngará ā tā mba Ēródīyā ní mbamba. ²⁰ Ēródē ru Yūwánī ri ruru, nī amá rá 'yozú kīnī, Yūwánī ri 'bá tā be pīrī ní, āzini 'bá uletere ní, sē Ēródē ri Yūwánī ā tā mbaá múké. Ēródē kā tā Yūwánī ní atá rī yīī, sē drī ni ábá ānī cére cére, 'bo 'bā úvá rizú Yūwánī vé tā yīzú.

²¹ Kúru Ēródē ní ūmū údézú ívé ū'dú ī ní 'i tīzú rī ĩnjīzú ānī. Īri ní ūgalaku ambugu rī pi zīzú ūgalaku ambugu āngaráwá rī pi vé rī pi[§] be, āzini drīkoma āngū Gālīlāyā vé rī agá rī pi be ímúzu ūmū rī gé. Ūmū 'dīri zī nóni lētī Ēródīyā ní Yūwánī ri 'dīzú drāzú ānī. ²² Ēródīyā vé mvá ūkúná rī ní ífīzú úngó tuzú 'bá rī pi éndrētī gé 'dīgé, sē āyīkō fū Ēródē pi ívé ūmū rī pi be ambamba.

Ēródē ní 'yozú mvá ūkúná rī ní kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma sē mí ní rá.”

²³ Ēródē ní ūyō sōzú kīnī, “Ngá mí ní lēé rī, ma ícō sē mí ní rá, mālūngā má ní ruḡ nōri, ma ígélé ní āmbúgú rī sē mí ní rá.”

²⁴ Mvā ūkúná rī ní fūzú mužú éndrēpī ri zīzú kīnī, “Mā zī ngá íngóni ní?”

Éndrēpī ní újázú Īri ní kīnī, “'Í 'yo ā līkī mí ní Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ē drī sēé.”

²⁵ Mvā ūkúná rī ní gōzú 'i újázú mužú rú' 'bá sī Ēródē vúgá 'dāá, 'yozú Īri ní kīnī, “Ngá má ní lēé mí sē má ní ú'díkírīnjá nōgó rī, ā līkī Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ē drī 'bāá ígā agá.”

²⁶ Tā 'dīri sē 'bāgú rī ní ĩzāngā ambamba, 'bo lē ūyō 'í ní sōó ūmū rī pi éndrētī gé 'dīri nōó ku. ²⁷ Koro Īri ní āngaráwá ālu pēzú mužú jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, 'yozú Īri ní kīnī, ā lī Yūwánī ē drī íjī 'í vú nōó. Āngaráwá rī ní kúru mužú jó āngū ū'yīzú rī agá 'dāá, Īri ní Yūwánī ē drī līzú. ²⁸ Īri ní Yūwánī ē drī 'bāzú ígā agá, íjīzú sēzú mvá ūkúná rī ní. Mvā ūkúná rī ní kúru Yūwánī ē drī jīzú mužú sēzú éndrēpī drīgé. ²⁹ Yūwánī vé 'bá Īri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ká tā 'dīri yīī, kōpi ní mužú Yūwánī vé āvū 'dūzú jīzú mužú sīzú vūrā ĩ ní rizú āvū sīzú rī agá 'dāá.

Yēsū sē ānyāngā nyaá 'bá élifū tōwū pi ní

(Mátayo 14:13-21; Lúkā 9:10-17; Yūwánī 6:1-14)

³⁰ Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ká ímví ígōó vúlé nōó, kōpi 'dekī rīí ēzī ĩ ní ngaá, āzini tā ĩ ní ímbá rī vé tā ūlūū Yēsū ní. ³¹ 'Bá bītrīkā ri' 'bá éci' 'bá rī pi, ūrukō'bee dī ífī be, ūrukō'bee dī fū be mužú, sē Yēsū pi ívé 'bá áyúāyū rī pi be íšúkī sā ānyāngā nyazú ni kuyé. Yēsū ní 'yozú ívé 'bá áyúāyū rī pi ní kīnī, “Īmi ngakí, 'bā mužī uvuú vūrā kírī ní gé.”

[‡] 6:17 6:17 Pilípū: Pilípū ri 'bāgū Ēródē Ānitipā édrīpi, sá édrīpī Ēródē ní Īrivé ūkū Ēródīyā ri 'dūzú rī gé, íšū ākūdē Pilípū ri ídri rú. [§] 6:21 6:21 Ūgalaku āmbúgú āngaráwá rī pi vé rī: Īri āngaráwá élifū ālu rī pi ē drī kōopi ní.

³² Kúru Yēsū pi ní tuzú ívé 'bá áyúāyū rī pi be kúlúmgbā agá, kōpi ní mužú adrizú vūrā kírī 'bá ākō ní gé. ³³ 'Bo 'bá rī pi kâ ndree Yēsū pi 'dekí mužú gí, 'bá rī pi ngakí njuú mužú ɔngú sī, íngázú kūrú āndiāndí ní pi agásī, kōpi njukí caá vūrā Yēsū pi ní lēzú mužú uvuzú rī gé 'dāá drīdrī. ³⁴ Yēsū ísī kúlúmgbā rī agásī, kâ 'bá bītríká rī pi ndree, kōpivé tā fi ɛsī ní gé ízāngā rú, ā'diātāsīyā kōpi índrēkí sū kábīlō 'bá úcépi ní ní adrii 'dāáyo rī tīni. Yēsū ní kúru í'dózu kōpi ímbázú, ímbá kōpi ní tā kárakarā.

³⁵ Ūtū rī kâ 'deé, Yēsū vé 'bá ɪri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní ímúzu 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá ímúkí kuú rará rú āngū 'bá ākō ní gé, ūtū rī 'de nóni gí. ³⁶ Lē mí pē 'bá rī pi mužú, kōpi ā mukí rí í ní ānyāngā ndāá gúrú ɪnyinā rī pi agásī."

³⁷ 'Bo Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi sēkí kōpi ní ngá nyanya, kōpi ā nyakí."

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ɪsúkí rí mūfēngā fifi ɛnjīipi ɛnjīenjī* mūdūrūlū ɪrī ānyāngā jezú 'bá bītríká nō'bée ní ngūgá?"

³⁸ Yēsū ní kōpi zízú kīnī, "Pánga ɪmi vúgá 'dīlé ngōpi? Īmi mukí ndree."

Kōpi kâ ɪsú nīi, kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Ngá 'bá ní ɪsú anigé rī, ɪri 'yéjá pánga tōwú, ɪ'bī be ɪrī."

³⁹ Yēsū ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, ɪmi lūkí 'bá rī pi ā úríkí vūgá ngúlúmū rú ngúlúmū rú áse drīgé. ⁴⁰ Kōpi ní kúru 'bá rī pi trazú úrizú ngúlúmū rú ngúlúmū rú. Ngúlúmū ɹuruko agá, 'bá rī pi úríkí mūdūrūlū ɪlu ɪlu, ɹuruko ní agá, 'bá rī pi úríkí pūkú tōwú tōwú. ⁴¹ Yēsū ní pánga tōwú 'dī'bée í'duzú ɪ'bī ɪrī rī be, ɪri ní íngazú suzú ɹurū, ɪri ní āngū ndrezú 'bū gé 'dāá, ɪri ní ɔwō'difō sēzú Múngú ní, ɪri ní pánga rī ūndīzú sēzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi drīgé, ɪri ní kpá ɪ'bī ɪrī 'dī'bée í'duzú sēzú kōpi drīgé, kōpi ní kúru awazú mužú 'bá rī pi ní. ⁴² 'Bá ɪlu ɪlu ɪsú ānyāngā nyaá ɛpízú āní rá. ⁴³ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ɪkūnākí pánga, āzini ɪ'bī í ní awaa nyaá 'bá rī pi ní rī ɛ ɪmbītá caá ūvū ā 'a mūdūrū drī ní ɪrī. ⁴⁴ Ágō* ānyāngā rī nya'bá rī pi vé kálāfe ca élifū tōwú.

Yēsū mu yīi drīgé sī pá sī

(Mátáyo 14:22-33; Yūwánī 6:15-21)

⁴⁵ Koro Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi sēzú tuzú kúlúmgbā agá, kōpi ā 'dekí mužú Bētēsāyidā gá 'dālé drīdrī, ɪsúzu ɪri rī 'bá bītríká rī pi ayi vulé nōó. ⁴⁶ Yēsū kâ 'bá rī pi ayi gí, ɪri ní mužú ɪrā drīgé Múngú rī zingará gá.

⁴⁷ Kâ mužú caá ɪnīnā sī, ɪsú kúlúmgbā rī fi caá Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi be yīi bālālā rī agá bīlībīlī 'dāá gí, kukí Yēsū rí kú ɔ'dúkúlēgúsī āmvé nōó.

⁴⁸ Yēsū ndre ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi rī ɪzāngā ɪsú ambamba kúlúmgbā rī ā sōngará gá, ā'diātāsīyā ūlī rī rī kúlúmgbā rī vīi ayaá ūkpō sī. Ángū rī ní drī ɔwúzu kuyé rī gé, Yēsū ní rizú ímúzu kōpi vúgá nōó yīi rī drīgé sī pá sī, lē kōdō agaá kōpi ā gārā gá sī, ⁴⁹ 'bo kōpi kâ ndree Yēsū rī ímú yīi rī drīgé sī pá sī, kōpi ngakí rii útré ūrī sī, kōpi ūsúkí kīnī tānā ngá rī índrī.

⁵⁰ Kōpi kâ ndree Yēsū rí ímú yīi rī drīgé sī pá sī, kōpi adríkí céré ūrī sī.

* **6:37** 6:37 Mūfēngā fifi ɛnjīipi ɛnjīenjī rī: 'Bá rī nga dō ɛzī 'ú'dú ɪlu, ɪ 'bá rī ūfē mūfēngā fifi ɛnjīipi ɛnjīenjī ɪlu ní sī. † **6:44** 6:44 Ágō: Lākí ūkú rī pi anjīnā rī pi be kuyé.

Koro Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'okí ūrī sī ku, 'bá rī ma 'i, ĩmi úmbéki ẹ̀sì.” ⁵¹ Yēsū ní kúru tuzú kúlúmgbá rī agá 'dǎá, ūlī rī ní pá tuzú. Sē Yēsú vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní āyāngará. ⁵² Kōpi nīkí ānyāngá Yēsú ní sēé vaápi 'dīri vé íffí kuyé, ọ̀zūkí kōpivé úmī rá, sē kōpi nīkí tā 'dīri áamá kuyé.

*Yēsū idrí 'bá drā be ni pi Gēnēsārētā gá
(Mātáyo 14:34-36)*

⁵³ Yēsū pi ká yīl bālālā rī zoó, kōpi ní muzú ísízú Gēnēsārētā gá, kōpi ū'yīkí ūmgbū aya rú ní pi bāákú sī, ú'bé yīl agá 'dǎá, kúlúmgbá rī ní pá tuzú 'dǎgá. ⁵⁴ Kōpi ká ísì kúlúmgbá rī agásì, 'bá rī pi nīkí Yēsú ri áamá bá. ⁵⁵ 'Bá āngū 'dāri agá rī pi ní ínjúzú céré ímúzá Yēsú vúgá nōó, kōpi ní ívé 'bá drā be rī pi u'duzú íjízú ĩri vúgá nōó pórōšì sī vūrā kōpi ní yīl ĩri ní adrizú rī gé. ⁵⁶ Yēsú ri ẹ̀cì muzú gúrú rī pi agásì, kūrú rī pi agásì, āzini 'bētī rī pi agásì. Vūrā ĩri ní ẹ̀cízú 'dī'bée agásì, 'bá rī pi ríkí ívé 'bá drā be rī pi íjì ímúzá vūrā jōkōnì vé rī gé. 'Bá rī pi ríkí Yēsú ri mǎá kīnī, 'bá drā be rī pi ā ūlókí ĩrivé bōngó ẹ̀ tì. 'Bá céré Yēsú vé bōngó akoóko rī ẹ̀ tì ūló' 'bá rá rī pi, kōpivé drā ẹ̀ kōpi ā rú' 'bá gá sí rá.

7

*Mērē Yāhūdī rī pi vé rī
(Mātáyo 15:1-9)*

¹ Fārúšì rī pi ā uruḳo āzini 'bá Mósē vé tǎimbì ímbá' 'bá íngá' 'bá Yērūsālémá gálésì rī pi ā uruḳo' 'bée be, ímúkí ĩ traá Yēsú ā gārā gá sí kūrū. ² Kōpi ndrekí Yēsú vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi í' dókí ríí ínǎ nyaá, ūjīkí ĩ drì kuyé. ³ Fārúšì rī pi Yāhūdī uruḳo' 'bée be, kōpi kádó í' dó ínǎ nyaá, kōpi céré ĩ drì ūjì 'dé' dé sù ívé mērē ĩ ẹ̀' bípìjì vé rī ní lēé rī tñì, kōpi íbì ínǎ rī nya ndó. ⁴ Kōpi jekí dō ngá āzi jōkōnì gé, ūjīkí dō kuyé, 'bá āzi ícò drì nyaá ku. Mērē 'dīri kōpivé ni, kōpi áwíkí tā ni 'bǎá kuú ūkpó ūkpó, kōpi ri ívé ngá ānyāngá nyazú sù kópó, sákānī, āzini bīnīgá tñì rī pi ā 'a ūjì céré ūjījì.

⁵ Fārúšì rī pi 'bá tǎimbì ímbá' 'bá rī pi be, kōpi ní Yēsú ri zízú kīnī, “Mívé 'bá mí pámvú ūbī' 'bá rī pi 'dúkí tā 'bá ẹ̀' bípìjì ní ímbá rī ngáá ku āsì? Kōpi kádó ríí ngá nyaá, kōpi ūjīkí ĩ drì ku āsì?”

⁶ Yēsú ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bá ĩ 'bǎ' 'bée kú tā be pìrì 'dī' 'bée! Tǎ nẹ̀bì Ísáyā ní 'yoó ĩmi tā sī rī, ĩri pìrì. Sī 'díní kīnī,
“ ‘Bá 'dī' 'bée ri ma íngú tì sī kána,
'bo kōpi 'bǎkí ẹ̀sì má drìgé kuyé.

⁷ Kōpi ma ĩnǎ ku kána,
tǎimbì kōpi ní ríí ímbá rī pi, 'bá áda ūtì nǎ.’

⁸ Īmi gākí tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī. Īmi 'dúkí ĩmivé tā mērē vé rī 'bǎá tā ámbúgú rú.”

⁹ Yēsú ní kúru 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi kīnī, ĩmi úmī be tǎimbì Múngú vé rī gǎzú, ĩmi áwíkí rí tā ĩmivé mērē vé rī 'dujì ngáá áyú! ¹⁰ Mósē sē tǎimbì 'díní kīnī, 'Lé mí ĩnǎ mí ẹ̀tẹ̀pì pi mí ẹ̀ndrẹ̀pì be ĩnǎnǎjì,’ āzini “Bá ẹ̀tẹ̀pì ri triípi, dōku ẹ̀ndrẹ̀pì ri triípi rī, ā 'díkí ĩri drǎá 'dīsí rá.” ¹¹ 'Bo ĩmi rī 'bá

rī pi ímbá, kōpi ícō 'yo ī étépījī ní, āzini ī ɛndrɛpījī ní, 'Má ícō ími īzā koó ku, ā'diātāsīyā á sō ūyō gí, fɛfɛ kōdō má ní lɛé sɛé ími ní rī, ma sɛ Múngú ní.'* ¹² Ími ā'yíkí ku 'bá 'dī'bée ní ī étépījī ē īzā kozú, āzini ī ɛndrɛpījī ē īzā kozú. ¹³ Ími gākí tā Múngú ní ɛzījī ími ní rī sī, ími 'dukí rí tā mɛrɛ vé rī pi ngaá áyu. Tā ími ní rīi ngaá kárákará 'dī'bée īri tā ūnjí."

*Ngá sɛɛpi 'bá rī ní adrizú āzāvū rú rī
(Mātáyo 15:10-20)*

¹⁴ Yɛsū ní 'bá bītríká rī pi zízú ímúzú 'í vúgá nōó dījī, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími yíkí ma, ími 'dukí tā má ní lūū ími ní 'dīri 'bāā ími drīgɛ. ¹⁵ Ngá 'bá rī ní nyaá fīí 'í agá rī sɛ adri ānī āzāvū rú ku, tā āmbúgú rī, átángá īri ní átá ífūū 'í tī gɛ sī rī sɛ īri adri āzāvū rú nī. ¹⁶ 'Bá rī dō bī be, ā yī 'í ní tā 'dīri.'†

¹⁷ Yɛsū ká 'bá bītríká rī pi kuú, īri ní fízú jó agá. Írivé 'bá īri ā pámvú ūbī'bá rī pi zíkí īri kīnī, ā ūlū ī ní nāpī rī vé íffí. ¹⁸ Íri ní kōpi zízú kīnī, "Tā má ní rīí átá 'dīri fi drī ími drīgɛ kuyé? Adarú ími nīkí 'yozú kīnī, ngá ími ní nyaá rī sɛ ími adrii āzāvū rú ku 'dīni kuyé? ¹⁹ Ngá ími ní nyaá rī ícō fīí ímī ɛsī agá ku, īri fi ími 'a agá, īri kúru fū ími agásī āmvé." Tā Yɛsū ní 'yoó 'dīri vé íffí, ānyāngā rī pi ārɛvú céré āzāvū ākó, ī ícō nya rá.‡

²⁰ Yɛsū ní 'yozú kīnī, "Tā ífūūpī mí ɛsī agásī rī, īri sɛ mi adri āzāvū rú nī. ²¹ Tā ífūū'bá 'bá rī vé ɛsī agá rī pi 'dī, yíkí ūnjí, ɔwū 'bāngará, ūgū, 'bá 'dīngará, ²² ágó ūkú be rī ní lazú ūkú āzi sī, dōku ūkú ágó be rī ní lazú ágó āzi be, ɛsī āmbúgú, yíkí tā ūnjí 'ozú ní, mī ū'bāngará, ɛbīrī ūkú vé ní, dōku ɛbīrī ágó vé ní, ɛsī 'bāngará 'bá āzi vé ngá drīgɛ, ā'yóngará, āfū, āzini tā 'ongará azakaza rú rī. ²³ Tā ūnjí ī ní ūlāā 'dī'bée céré, īri íbī ífūū 'bá rī vé ɛsī agá, tā 'dī'bée sɛ 'bá rī adri ānī āzāvū rú."

*Ūkú ɛ'yīngará be rī
(Mātáyo 15:21-28)*

²⁴ Yɛsū nga fūū Gállílayā agásī, 'de mụy āngū Táyā vé rī gɛ, 'dālɛ mụ rīi adrii 'bá āzi vé jó agá. Yɛsū lɛ 'bá āzi ā nī 'yozú kīnī, 'í 'dāā'dā 'dīni ku, 'bo 'bá rī pi nīkí rá 'yozú kīnī, Yɛsū rī 'dāā'dā. ²⁵ Ūkú āzi írivé mvá ūkúná índrī ūnjí ní fīí drī ní gɛ ní ká mụy vūrā Yɛsū ní adrizú rī nījī ámá, īri ní mụzú kūmūcī ūtījzú Yɛsū ɛndrɛtī gɛ. ²⁶ Ūkú 'dīri adri Yāhūdīzī ku, tīkí īri Sírīyā gá, vūrā ī ní zījī Fōnísīyā rī agá. Ūkú rī mā Yɛsū rī kīnī, Yɛsū ā dro índrī ūnjí rī fūū ívé mvá ūkúná rī drīgɛ sī rá.

²⁷ Yɛsū ní 'yozú ūkú rī ní kīnī, "Drīdrī ní, lɛ ā sɛkí ānyāngā nyaá anjīnā rī pi ní, adri múkɛ kuyé ī ní ānyāngā anjīnā úcɛzú rī ú'bɛzú ūcógú ní."§

²⁸ Ūkú rī ní újázú kīnī, "Ūpī, ūcógú ula'bá mísá ā ndúgɛ rī pi nyakí ínyá u'dɛ'bá anjīnā rī pi drīgɛ sī vúgá rī índī."

²⁹ Yɛsū ní 'yozú ūkú rī ní kīnī, "Tā mí ní újá múkɛ 'dīri sī, á dro índrī ūnjí rī fūū mívé mvá ūkúná rī drīgɛ sī āmvé gí, 'í mụ 'bɛtī."

* 7:11 7:11 Fɛfɛ kōdō má ní lɛé sɛé ími ní rī, ma sɛ Múngú ní: Fɛfɛ ī ní sɛé Múngú ní rī, ī īri zī Kōrōbānī. † 7:16 7:16 Átángá vérɛsī 16 agá 'dīri, búkū Mārākō vé ī ní sīí Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo. 'bo gōkí sīí búkū Mārākō vé vúlɛ rī agá rá. ‡ 7:19 7:19 Ányāngā āzāvū rú rī: Tāmbī Mósɛ vé rī ā'yī 'yozú kīnī, ā nyakí ānyāpá urukō ī ní 'yoó kīnī, kōpi āzāvū rú 'dī'bée ku. 'í lá Lɛvītīkā 11:1-32. § 7:27 7:27 Ányāngā sɛngará ūcógú ní rī: Yāhūdī rī pi zíkí 'bá adri'bée Yāhūdī rú ku 'dī'bée ūcógú.

30 Ūkú rī 'de muṣú 'bĕtĭ 'dāá, ca muṣú řsú ívé mvá ūkúná rī la kú gbóló drĭgé, índrĭ ūnjĭ rī fū drĭ ni gé sĭ gĭ.

Yĕsŭ ídrĭ ágó bĭ be ěšĭpi gĭ átápi ku ni

31 Yĕsŭ ní fŭzú āngŭ Táyā vé rī agásĭ, řri ní 'dezu muṣú Sídónā gá, řri ní ūlúzu muṣú yĭ bālālā Gālĭláyā vé rī gé, řri ní cazú āngŭ Dĕkápólĭsĭ vé rī gé. 32 'Dālĕ 'bá uruko'bĕe ní ágó bĭ be ěšĭpi gĭ átápi ku ni řjĭzú Yĕsŭ vúgá. Kŕpi mākĭ Yĕsŭ ri kĭnĭ, ā 'bā 'ĭ drĭ ágó rĭ drĭgé, ágó rĭ ě bĭ ā žĭ rĭ, ā átá rĭ bĕnĭ.

33 Yĕsŭ ní ágó rĭ jĭzú 'bá bĭtrĭká rĭ pi āsámvú gé sĭ gārā gá, řri ní 'ĭ drĭ suzú ágó rĭ ě bĭ ūlózú ānĭ, āzini we tŭsŭ 'ĭ drĭgé ágó rĭ ā ádra ūlózú ānĭ.

34 Yĕsŭ ní āngŭ ndrezú muṣú 'bŭ gé 'dāá, řri ní á'ázú fŭ, řri ní 'yozú kĭnĭ, "Ěfátá!" Ífĭfĭ ni kĭnĭ, "Mĭ bĭ ā žĭ 'ĭ." 35 Koro ágó rĭ ě bĭ ní 'ĭ žĭzú, ádra ni ní 'ĭ oṣuzú, řri ní 'ĭdózú átázú ũ'dŭkŕ be uletere.

36 Yĕsŭ ní 'yozú 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní kĭnĭ, ā lŭkĭ tā má ní ágó 'dĭri ídrĭzú rĭ 'bá āzi ní ku. "Bo Yĕsŭ kā 'yoó kŕpi ā lŭkĭ tā 'dĭri 'bá āzi ní ku, kŕpi rikĭ nyo tā rĭ ūlŭu muṣú 'bá rĭ pi ní ūlŭlŭ. 37 Tā 'dĭri sĕ 'bá rĭ pi ní āyāngárá. Kŕpi gŕkĭ rĭí átá kĭnĭ, "Tā ágó 'dĭri ní 'oó 'dĭri, řri múké. Ídrĭ 'bá bĭ be ěšĭpi gĭ, átápi ku rĭ, řri tā yĭ rá, řri átá rá."

8

*Yĕsŭ sĕ ānyāngā nyaá 'bá ělĭfŭ sŭ pi ní
(Mátáyo 15:32-39)*

1 Sā 'dāri gé, 'bá bĭtrĭká trakĭ ĭ Yĕsŭ ā gārā gá. Ānyāngā kŕpi ní nyaánya ni 'dāáyo. Kúru Yĕsŭ ní ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ'bá rĭ pi žĭzú, řri ní 'yozú kŕpi ní kĭnĭ, 2 "Ma ĭzāngā sĭ 'bá nŕ'bĕe sĭ, 'bá nŕ'bĕe adrikĭ caá má be ũ'dŭ ná, kŕpi nyakĭ ngá āzi kuyĕ. 3 'Bá nŕ'bĕe uruko řngákĭ rárá rú, á pĕ dŕ kŕpi muṣú ěbĭrĭ sĭ, kŕpi mu řdrākā létĭ gé."

4 Yĕsŭ vé 'bá řri ā pámvú ūbĭ'bá rĭ pi ní 'yozú řri ní kĭnĭ, "Bo āngŭ vŭŭpi rárá rú 'bá ākŕ nŕri gé, 'bá ānyāngā řsú ngŭgá caápi 'bá nŕ'bĕe ní cérĕ?"

5 Yĕsŭ ní kŕpi žĭzú kĭnĭ, "Pānga řmi vúgá 'dĭĭ ngŕpĭ?"

Kŕpi ní ũjázú kĭnĭ, "Pānga 'bá vúgá nŕŕ ěžĭřĭ."

6 Yĕsŭ ní 'yozú 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní kĭnĭ, kŕpi ā ũrĭkĭ vúgá. Řri ní pánga ěžĭřĭ 'dĭ'bĕe ĭ'dŭzú 'ĭ drĭgé, řri ní ŕwŕ'dĭfŕ sĕzú Mungú ní, řri ní 'a ni pi ũndĭzú, 'dŭzú sĕzú ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ'bá rĭ pi drĭgé, kŕpi ā řjkĭ muṣú ũ'bāá 'bá rĭ pi ěndrĕřĭ gé sĭ, kŕpi 'dŭkĭ ngaá sŭ Yĕsŭ ní 'yoó rĭ řnjĭ. 7 ř'bĭ mādāņāná kŕpi vúgá anigĕ, 'bo ř'bĭ rĭ pi nyĭrĭnyĭrĭ. Yĕsŭ ní ř'bĭ rĭ ĭ'dŭzú, řri ní kpá ŕwŕ'dĭfŕ sĕzú, řri ní 'yozú ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ'bá rĭ pi ní kĭnĭ, kŕpi ā řjkĭ awaá 'bá rĭ pi ní. 8 'Bá rĭ pi nyakĭ řnyá rĭ ěpĭzú rá. Vŭdrĭ ni gé, 'bá Yĕsŭ ā pámvú ūbĭ'bá rĭ pi řkŭnākĭ ānyāngā ř ní nyaá rĭ ě řmbĭtā caá ũvŭ ā 'a ěžĭřĭ. 9 ũ'dŭ 'dāri gé, āgŕ* rĭ pi řcŕ ca ělĭfŭ sŭ rá. Kŕpi ká ānyāngā rĭ nyaá đĕĕ, Yĕsŭ ní kŕpi pĕzú muṣú 'bĕtĭ. 10 Koro vŭdrĭ ni gé, Yĕsŭ pi ní ngazú tŭzú ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ'bá rĭ pi be kŭlŭmgbá agá, kŕpi ní 'dezu muṣú āngŭ Dālāmānŭtā vé rĭ gé.

*Fārŭřĭ rĭ pi lĕkĭ Yĕsŭ ā 'o ĭ ní tā āyāzú āyāyā ni
(Mátáyo 16:1-4)*

* 8:9 8:9 Āgŕ: Lākĭ ũkŭ rĭ pi anjĭná rĭ pi be kuyĕ.

11 Fārūsī rī pi kâ yīj kīnī Yēsū ícá gí, kōpi ícákí ímú í 'dó rii ágátá gāá ĩri be, ĩri ũ'bjú. Kōpi lēkí Yēsū ā 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā íngápi 'bū gélésī ni. 12 Yēsū kâ muḡú tā 'điri yīj, ĩri ní á'ázú fū, ĩri ní 'yozú 'bá 'đi'bee ní kīnī, "Úyú lókí āndrū nōri gé rī pi lēkí má 'o ĩ ní tā āyāzú āyāyā ni āsī? Ádarú ā lē lūú ĩmi ní, á 'o tā āyāzú āyāyā ni ĩmi ní ku." 13 Kúru ĩri ní 'bá 'đi'bee kuzú, ĩri ní tuzú kúlúmgbá agá, yīj bālālā rī zozú muḡú álé 'dāá.

*Ākúfi Fārūsī rī pi vé Ēródē be rī vé tā
(Mātáyo 16:5-12)*

14 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi ā tā āvī, kōpi íjki pánga ímúzá ĩndī kuyé, ngá kōpi vúgá anigé rī 'yéná pánga ālu kúlúmgbá rī agá 'dāá. 15 Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí mī be kowu ākúfi' Fārūsī rī pi vé rī ā tā sī, āzini Ēródē vé rī ā tā sī."

16 Kōpi rikí tā 'điri átá ĩ āsámvú gé sī ĩ ōgūpi be kīnī, "Yēsū átá tā rī 'đini, 'bá ní pánga íj ĩndī kuyé rī sī."

17 Yēsū nī tā kōpi ní rii átá rī rá, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú átázú ĩmi āsámvú gé sī 'yozú kīnī pánga 'dāáyo rī ā'di?" Tā 'điri fi drī ĩmi drīgé kuyé? Īmi úmī ākó tā 'điri nīzú amázú? 18 Īmi kōdō mī be píri, ĩmī mī ndre āngū ku? Īmi kōdō bī be píri, ĩmī bī yī tā ku? Īmi ícókí tā má ní ānyāngā sēzú 'bá bītríká rī pi ní 'dāri ígá ku? 19 Má kâ pánga tōwú rī ũndī sēé nyaá 'bá élifū tōwú rī pi ní, ĩmi ĩkūnāki pánga ĩ ní nyaá tí rī ē ĩmbītā caá ũvú ā 'a ngōpi?

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ĩkūnāki caá ũvú ā 'a muḡrī drī ni ĩrī."

20 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Pánga má ní ũndī sēé nyaá 'bá élifū sū pi ní rī, ĩmi ĩkūnāki pánga ĩ ní nyaá tí rī ē ĩmbītā caá ũvú ā 'a ngōpi?"

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá ĩkūnāki caá ũvú ā 'a ézīrī."

21 Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Tā 'điri fi drī ĩmi drīgé kuyé?"

Yēsū zī ágó mī be ēšīpi gí ni ē mī

22 Yēsū pi kâ caá Bētēsāyidā gá 'dālé, 'bá urukō íjki ágó āzi mī be ēšīpi gí ni ímú Yēsū vúgá nōō. Kōpi mākí Yēsū rī, ā uló rí ágó rī ā rú'bá, ágó rī ē mī á zī rī 'i bēnī. 23 Yēsū ní ágó rī ē drī ruzú, ĩri sēzú fūzú muḡú gūrū rī agāsī āmvé. Yēsū ní kúru tūsú wezú ágó rī mī gé, ĩri ní 'i drī tīzú ágó rī drīgé, ĩri ní ágó rī zizú kīnī, "Mī nóni ícó āngū ndre rá?"

24 Ágó rī ní āngū ndrezú uru, ĩri ní 'yozú kīnī, "Á ndre 'bá, kōpi rī éci má gārā gá sī sū peḡi ní rii éci má gārā gá sī kūrū rī tīnī."

25 Yēsū gō 'i drī 'bāá ágó rī ē mī gé đī, ágó rī ē mī ní kúru 'i zīzú gōzú āngū ndrezú uletere. 26 Yēsū ní ágó rī pēzú muḡú 'bēti, 'yozú ĩri ní kīnī, "Lē mī újā mī gōō vúlé gūrū agá 'dāá ku."

Pētērō 'yo kīnī, Yēsū rī Kúrísitō

(Mātáyo 16:13-20; Lúkā 9:18-21)

27 Yēsū pi ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be, kōpi ní 'dezú muḡú éczú gūrū Sizeriyā Pīlīpōyī vé rī pi agāsī. Kōpi kâ rii muḡú létí gé 'đigé, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "'Bá rī pi ũsūkí kīnī, ma ā'di 'i?"

28 Kōpi ní újázú Yēsū ní, "Urukō'bee kīnī, mī Yūwánī rīpi bātízīmū sēepi rī 'i. Urukō'bee kīnī, mī Ēliyā 'i. Urukō'bee kīnī, mī nēbī rī pi vé ōgūpi."

† 8:15 8:15 Ākúfi: Ākúfi vé íffí ĩri ĩmbángará ũnjí Fārūsī rī pi vé rī, āzini Ēródē vé rī. 'Í lā Mātáyo 16:12; Lúkā 12:1.

²⁹ Yēsū ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi zizú kīnī, "Ími 'dī'bée, ĩmi ũsũkí kīnī, ma ā'di 'i?"

Pétērō ní újázú kīnī, "Mi Kúrísítō 'i."

³⁰ Yēsū átá kōpi ní ũkpó ũkpó kīnī, kōpi ā lúkí 'i 'bá āzi ní ku.

Yēsū átá ívé drāngará ā tā
(Mātáyo 16:21-28; Lúkā 9:22-27)

³¹ Yēsū ní átázú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú ĩzāngā nya létí be āndíāndí, 'bá ambugu rī pi, atala atala rī pi drīgē rī pi be, āzini 'bá tǎimbí ímbá' 'bá rī pi be, kōpi ímú ma gā sī, kōpi ímú ma 'dī drā rá. 'Bo ú'dú na ā vúdří gé, ma ímú íngá gō ídri rú." ³² Yēsū ũlú kōpi ní tā rī ē mī uletere, Pétērō ní Yēsū rī sezú gārā gá, ĩri ē drī āvázú.

³³ 'Bo Yēsū kā 'i újā ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi vúgá 'dāá, ĩri ní trezú Pétērō drīgē kīnī, "Mi Sātānā! 'Í de mī 'dīsī rá, mívé tā rīi ũsũy rī adri tā Múngú vé ni kuyé, ĩri tā 'bá nyōōkú nōri vé rī pi vé ni."

³⁴ Kúru ĩri ní 'bá bĳříkā 'dī'bée zizú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi be ímúzú 'í vúgá nōlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Bá rī lē dō mā pámvú ūbī, ā adi 'í rú' 'bá, ā 'dú ívé peĳi alambaku, † ā ūbī mā pámvú. ³⁵ 'Bá rīpi suŭpi 'í rú' 'bá gá 'í drā rí ku rī, ĩsú ídri 'dání'dání rī ku. 'Bá 'í sēepi drāápi mā tā sī, āzini ú'dúkó múké rī ā tā sī rī, ĩri ídri 'dání'dání rī ĩsú rá. ³⁶ 'Bá rī 'bā dō ēsĳi céré ngá nyōōkú nōri vé rī drīgē, api dō ídri 'dání'dání rī sī, ngá múké ĩri ní ĩsú 'dīgē rī ā'di? ³⁷ Ngá āzi mí ní ícō sēē Múngú ní mī drī jezú ídri 'dání'dání rī ĩsúzú ní nyo anigé? ³⁸ 'Bá rī ē drī rī dō nja má sī, āzini ú'dúkó múké má ní ũlúú rī sī 'bá ōwú rú rī pi ęndřęĳi gé, āzini 'bá rī' 'bá ũnjĳkānyā 'o'bá lókí nōri gé rī pi ęndřęĳi gé, ma 'Bá Mvā 'i, ú'dú má ní ímúzú ĩgōzú má ęĳęĳi vé đingará be, āzini mǎlāyĳkā uletere rī pi be rī gé, ma adri ĩri sī drĳnjā sī."

9

¹ Yēsū ní gōzú 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími 'bá pá tu' 'bá 'dī'bée, ádarú á lē lúú ĩmi ní 'dīni, 'bá uruĳō ĩmi āsámvú gé 'dīgē, ícókí drī drāá ku, kōpi mǎlūngā Múngú vé ímúpi ũkpō be rī ndre drīdrī ũgbále."

Yēsū ā rú' 'bá újā 'i đĳi imvesřilĳi
(Mātáyo 17:1-13; Lúkā 9:28-36)

² Ú'dú áziyā ā vúdří gé, Yēsū ní Pétērō pi jizú Yōkōbū be Yūwání sī mužú 'í vú sī, kōpi ní tužú mužú írā drīgē uru 'dāá, ĩ muĳí rī adrii túngú ĩ drĳkā sī. Kōpi kā tuĳi caá írā drīgē 'dāá, Yēsū ā rú' 'bá újā 'i índre ũ'dū be túngú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ęndřęĳi gé 'dīgē. ³ ĩrivé bōngó újā 'i ógú imvesřilĳi, bōngó rī vé mvengará aga ngá céré ĩ ní údé nyōōkú drīgē nōgō rī pi rá. ⁴ Ēlĳyā pi ní ĩfuzú Mósē be ímúzú ĩ 'dazú Yēsū pi ęndřęĳi gé, kōpi ní rizú átázú Yēsū be.

⁵ Pétērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, ĩri múké 'bá ní adrizú nōgō, lē 'bā 'bekí mōrōgō na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósē ní, ālu ni Ēlĳyā ní." ⁶ 'Bo ũřĳi fū Pétērō pi 'í ógŭpĳi be ambamba, sē Pétērō nĳi tā 'í ní átá rī ā pámvú ámá kuyé.

† 8:34 8:34 Ā 'dú ívé peĳi alambaku rī: Tā Yēsū ní 'yoó 'dĳri vé ífĳfi 'dīni, lē mī útú mī ĩzāngā nyaá.

⁷ Ɔrībīti nī isīzú ímúzá kōpi ɔzūzú, ú'dúkó ní íkúzá Ɔrībīti rī agá 'dāāsī kīnī, "Mvá 'dīri mávé ní má ní lēlé rī. Lē ĩmi yīkí tị ní yiyi!"

⁸ Koro Pétērō pi ká ĩ gārā úndré kúrū, Mósē pi Ēlīyā be kōpi āsámuvú gé 'dāáyo, 'bá ĩ ní kuu kōpi āsámuvú gé rī Yēsū 'i.

⁹ Yēsū pi ká rīi isī ímú ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be írā drǐgé 'dāāsī vūgá nōó, Yēsū ní átázú kōpi ní kīnī, "Tā ĩmi ní ndree ĩmi mị sī 'dī'bée, ā lūkí 'bá āzi ní ku. ĩmi úcíkí tā 'dīri kú ĩmi ẹsị agá, cǐngbá cazú lókí 'Bá Mvá ní ímúzá drāzú gōzú íngázú ídri rú rī gé." ¹⁰ Kúru kōpi úcíkí tā rī kú ĩ ẹsị agá, 'bo kōpi ríkí átá ĩ āsámuvú gé sī kīnī, "Tā Yēsū ní 'yoó 'i drā, 'i gō íngá ídri rú 'dīri vé íffí 'ā'di?"

¹¹ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní Yēsū ri zízú kīnī, "Bá tāĩmbí ímbá'bá rī pi 'yokí kīnī, Ēlīyā ri ímú drǐdrǐ ní āsī?"

¹² Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú Ēlīyā ri ímú drǐdrǐ, ĩri ímú tā rī pi ārēvú útú céré ícá pīrị. Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, 'Bá Mvá ri ímú ĩzāngā nya, 'bá rī pi ĩri gā sī āsī? ¹³ 'Bo á lē lūú ĩmi ní, Ēlīyā* ícá ínogósí gí, 'bá rī pi 'okí ĩri ũnjí sū ĩ ní ĩrivé tā sī Búkū Múngú vé rī agá rī tịnị."

*Yēsū ídri mvá ágó índrí ũnjí be ní
(Mátáyo 17:14-20; Lúkā 9:37-43a)*

¹⁴ Yēsū pi ká isī ímúzá írā drǐgé 'dāāsī ívé 'bá 'i pámvú ũbī'bá rī pi be vūgá nōó, kōpi ndrekí 'bá bǐtríká trakí ĩ Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá, ĩri ní kuu vúlé 'dāá rī pi ā gārā gá sī kúrū. 'Bá Mósē vé tāĩmbí ímbá'bá rī pi ri āgátá gā kōpi be. ¹⁵ 'Bá rī pi ká Yēsū ri ndree, sē kōpi ní āyāngará, kōpi ní njuzú mužú Yēsū ri ezizú.

¹⁶ Yēsū ní kōpi zízú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú āgátá gázú rī ā'di?"

¹⁷ Ágó āzi ālu 'bá bǐtríká rī pi āsámuvú gé 'dāá, ĩri ní újázú kīnī, "Ímbápi, má íjǐ mávé mvá ágóná nōri ímú mí vūgá, mí ídri rí ĩri, ā'diātāsīyā índrí ũnjí rī sē tị ní ɔzū, átá ku. ¹⁸ Índrí ũnjí rī kādō fíi drǐ ní gé, índrí ũnjí rī ĩri 'du 'be vūgá, ĩri 'i sị nya, ú'búrúsá ri kpu tị ní gé sī, rú'bá ní ri mba ku potokonyo. Má ẹ'yí mívé 'bá mí pámvú ũbī'bá rī pi índrí ũnjí rī droó mvá ágóná rī drǐgé sī, 'bo kōpi ũ'bǐkí droó tí."

¹⁹ Yēsū ní 'yozú 'bá bǐtríká rī pi ní kīnī, "Ími ẹ'yīngará ákó 'dī'bée, má adri rí caá ĩmi be lókí be gbā ngōpí? Má ẹsị ā nya rí ĩzāngā caá lókí be gbā ngōpí ĩmi tā sị? ĩmi íjǐkí mvá ágóná rī ímú má vūgá nōó."

²⁰ Kúru kōpi ní mvá ágóná rī íjízú Yēsū vú nōó. Índrí ũnjí rī ká Yēsū ri ndree, ĩri ní mvá ágóná rī 'dúzú a'bezú vūgá 'dāá ũkpō sī, ĩri ní rizú 'i úlízú nyòókú gé sī pí ú'búrúsá be tị gé.

²¹ Yēsū ní mvá ágóná rī vé ẹtẹpí zízú kīnī, "Índrí ũnjí rī ri mvá ágóná rī ú'bé sǐú 'dīri tịnị vūú caá lókí be gbā ngōpí?"

Mvá ágóná rī vé ẹtẹpí ní újázú Yēsū ní kīnī, "Índrí ũnjí rī í'dó mvá ágóná rī ú'bé 'díní í'dózú ānjīñā gá 'dāá. ²² Índrí ũnjí rī ri mvá ágóná rī ú'bé njǐí ácí agá, āzini yǐí agá, ā drā rí kōdó rá. 'Bo mí dō ícá mvá ágóná rī ídri rá, lē mí ndre 'bávé ĩzāngā nōri."

^{9:7} 9:7 Mátáyo 17:5; Lúkā 9:35; 2 Pétērō 1:17 * ^{9:13} 9:13 Ēlīyā: Ēlīyā Yēsū ní 'yoó 'dīri, 'bá rī Yūwání bātízímú sēepi rī 'i. 'Í lā Mátáyo 11:13-14; Mārākō 1:1-9; 6:14-29.

²³ Yēsū ní újázú ágó rī ní kīnī, “Tā mí ní 'yoó kīnī, ma dō ícó mvá ágóná rī ídri rá 'dīri vé íffíí á'di? 'Bá rī ě'yī dō ma rá, tā āzi ícópí ma ndēepi ní 'dāáyo.”

²⁴ Koro mvá ágóná rī vé ětēpi ní trezú uru 'dāá kīnī, “Yēsū, má ě'yī mí gí, 'bo 'í ko má ízā, á lē mí ě'yī dīí agaá rá!”

²⁵ Yēsū ká ndreé 'bá bīrīká rī pi rī ímú tā rī ā ndrengará gá, Yēsū ní trezú índri ūnjí rī drīgē kīnī, “Mí índri ūnjí 'dīri, 'í fū mvá ágóná 'dīri drīgē sī āmvé, mí gō fīí drī ní gé dīí ku.”

²⁶ Kúru índri ūnjí rī ní trezú ú'dúkó be uru 'dāá, mvá ágóná rī ayazú, fūzú ĩri ā drīgē sī āmvé. 'Bá bīrīká rī pi ká ndreé mvá ágóná rī la kú kpílíkípílí 'bá drāápi gí ní tñj. 'Bá rī pi kīnī, “Mvá ágóná rī drā gí.” ²⁷ 'Bo Yēsū ní mvá ágóná rī ě drī ruzú, ĩri ingazú pá tuzú uru sī.

²⁸ Vúdrī ní gé, Yēsū ká mvúí gōó 'bētí gí, Yēsū pi ní fizú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be jó agá, Yēsú vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní Yēsú rī zizú ākūdē 'bá āzi kōpi ā gārā gá 'dāáyo, kōpi kīnī, “Ngá 'bá ní ícózú índri ūnjí drozú ku rī á'di?”

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Índri ūnjí rī vé drongará, lē 'bá rī ā zī† Múngú rī.”

Yēsū átá ívé drāngará ā tā dīí

(Mātáyo 17:22-23; Lúkā 9:43b-45)

³⁰ Yēsū nga fūú mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be vūrā kōpi ní adrizú 'dāri agásí, kōpi muží trāá āngú Gālíláyā vé rī agásí. Yēsú lē 'bá āzi ā nī vūrā ĩ ní mužú adrizú 'dāri ku, ³¹ á'diātāsīyā Yēsú rī ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ímbá kīnī, “Í ímú 'Bá Mvá ā ūli 'be, ĩ ĩri ru sē 'bá ěsī be ūnjí rī pi drīgē, ĩ ĩri 'dī drā rá. Ú'dú na ā vúdrī gé, ĩri ímú íngá gō ídri rú.” ³² Tā Yēsú ní átá 'dīri fī 'bá Yēsú ā pámvú ūbī'bá 'dī'bée drīgē 'dálé kuyé. Ūrī sī, sē kōpi gōkí tā Yēsú ní átá 'dīri vé íffíí zīí kuyé.

Á'di ri adri āmbúgú nī?

(Mātáyo 18:1-5; Lúkā 9:46-48)

³³ Yēsú pi ní 'dezu mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be, kōpi ní cazú Kāpārānāúmā gá, kōpi ní kúru fizú mužú adrizú jó agá. Kōpi ní rizú adrizú jó agá 'dāá rī gé, Yēsú ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní té rizú āgátá gázú ímúzú létí gé sī rī á'di?” ³⁴ 'Bo kōpi újíkí kírí, á'diātāsīyā kōpi ní rizú ímúngará gá létí gé sī rī gé, kōpi ríkí āgátá gāā ĩ āsámvú gé sī kīnī, á'di ri adri āmbúgú rú nī.

³⁵ Kúru Yēsú ní úrizú vūgá, ĩri ní ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá mužrī drī ní ĩrī 'dī'bée zizú ímúzú úrizú 'í gārā gá sī kúrū, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bá rī lē dō adrii 'bá rī pi drīgē āmbúgú rú, lē ā adri 'bá ūdūmbītā rú ní, ā adri ātī'bá rú ríi 'bá rī pi ní ězī ngāá.”

³⁶ Yēsú ní mváná mādāṅā ní íjízú pá tuzú 'bá 'í pámvú ūbī'bá 'dī'bée ęndretí gé, ĩri ní 'í drī 'bázú mváná rī ā kídí gé. ĩri ní 'yozú 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, ³⁷ “'Bá mváná mādāṅā nōri ě'yīpi má rú sī rī, ě'yī 'dīri ma, 'bá ma ě'yīpi rī, ě'yī 'dīri má ětēpi ma ĩpēepi rī.”

'Bá 'bá tā ndreepi ūnjí ku rī, ĩri 'bá 'bávé ní
(Lúkā 9:49-50)

† 9:29 9:29 Zj: Búkú ĩ ní sīí drīdrī Ġrīkī tī sī rī agá, sīkí Múngú vé zīngará ā tā, āzini ínyá a'bingará vé tā.

³⁸ Yūwānī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'bá ndrekí ágó āzi ri índrí ūnjí údró mī rú sī, 'bá ugakí ĩri sī, ā'điātāsīyā ágó rī adri 'bá ógúpī kuyé."

³⁹ Yēsū ní újázú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ími ugakí ágó rī ku, 'bá riipi tā āyázú āyāyā ní 'oópi rī, ícó gōó 'i újá mā tā átá ūnjí ku. ⁴⁰ 'Bá 'bā tā ndréepi ūnjí ku rī, ĩri 'bá 'bávé ní. ⁴¹ 'Bá ĩmi ní yīi sēepi mvuúpi mā rú sī, ĩmi ní ma ē'yīi Kúrísítō rú rá rī sī rī, ĩri āndēma ĩsú rá."

Ā sēkí 'bá āzi fí ūnjīkānyā agá ku
(Mātáyo 18:6-9; Lúkā 17:1-2)

⁴² "Bá āzi úbé dō anjiná nyíríná ma ē'yī' 'bá gí nō'bée 'deé fíi tā ūnjí agá, ā 'yīkí írá usegúgú ni umbe ni gé, ā 'beki ĩri yīi agá. ⁴³ Mí drī úló dō ūnjīkānyā, lē mī ga ĩri 'dīisí rá, ĩri múké mī ní fizú 'bū gé 'dálé drī be ālu, ndē mī ní fizú ācí vezú āní ūđū ākó rī agá drī be ĩrī rī. ⁴⁴ Vūrā 'dāri agá, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini ācí vūrā 'dāri agá rī drā kpá ku. ⁴⁵ Mí pá jī dō mī fíi ūnjīkānyā 'oó, lē mī ga ĩri 'dīisí rá, ĩri múké mī ní fizú 'bū gé 'dálé pá be ālu, ndē mī ní fizú ācí vezú āní ūđū ākó rī agá 'dāá pá be ĩrī rī. ⁴⁶ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini ācí vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku. ⁴⁷ Mí mī ndre dō ngá āzi mī sēepi fiipi ūnjīkānyā agá ni, lē mī ínjé ĩri 'dīisí rá, ĩri múké mī ní fizú mālūngā Múngú vé rī agá 'dāá mī be ālu, ndē mī ní fizú ācí vezú āní ūđū ākó rī agá 'dāá mī be ĩrī rī. ⁴⁸ Vūrā 'dāri gé, ū'bū rī pi ūdrāki ku, āzini ācí vūrā 'dāri gé rī drā kpá ku.

⁴⁹ "Bá rī pi ārevú céré ĩ ímú kōpi ū'bī ācí sī.

⁵⁰ "Ē'yī ri ngá múké, 'bo ē'yī rī vé sī asuúpi asuasú rī ícá dō ālákála gí, ē'yī rī gō adri múké ngóni? Lē ĩmi adrikí ĩmi āsámvú gé sī múké, sū ē'yī sī be múké rī tñi, āzini lē ĩmi adrikí ĩmi āsámvú gé sī tā be kírí."

10

Ayingará ágó pi vé ūkú be rī
(Mātáyo 19:1-12; Lúkā 16:18)

¹ Yēsū nga fūú mužú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi be Kāpārānāumā agásī, mužú āngū Yūdáyā vé rī gé. ĩri ní yīi āmbúgú dīpi dīđi Yáridénī vé rī zozú mužú álé 'dāá. 'Bá bītríká rī pi gōkí ímú vú ni gé nōó dīi, ĩri ní kōpi ímbázú, sū ĩri ní ríi kōpi ímbá nñī rī tñi.

² Fārúsī urukō' bée ímúkí Yēsū rī zīi ĩri ū'bīzú āní kīnī, "Tāímbí Mósé vé rī ā'yī nyo ágó ní ívé ūkú ayizú rá?"

³ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tāímbí Mósé vé rī átá tā 'điri drīgé íngóni?"

⁴ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mósé ā'yī rá kīnī, 'Ágó ri kōkōbī sī sē ūkú ní ní, ĩri ayizú āní rá.' "

⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Mósé sī tāímbí 'điri ĩmi ní, ā'điātāsīyā ĩmivé ēšī ní teete rī sī. ⁶ Múngú ní í'dózú 'bū pi gbizú vū be rī gé, 'Múngú gbi ágó pi ūkú be' ⁷ 'Tā 'điri sī, 'bá ágó ri ívé ētēpi ku, ĩri ívé ēndrēpi ku,

‡ 9:43 9:43 Ācí vezú āní ūđū ākó rī: Múngú ri úmvúlésí 'bá 'í ē'yī' 'bá ku rī pi 'dú ū'bé ācí 'điri agá. 'Í lā 'l'dangará 20:7-15. § 9:44 9:44 Átángá vērēšī 44 agá 'điri, búkū Mārākō vé ĩ ní sīi Ġrīkī tī sī drīđrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mārākō vé vúlé rī agá rá. * 9:46 9:46 Átángá vērēšī 46 agá 'điri, búkū Mārākō vé ĩ ní sīi Ġrīkī tī sī drīđrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīi búkū Mārākō vé vúlé rī agá rá. 9:48 9:48 Ísáyá 66:24 10:4 10:4 Dētōrōnómē 24:1 10:6 10:6 Í'dóngará 1:27

kōpi ī úmú ūkú ni be. ⁸ 'Bá ĭrĭ 'dĭ'bée ī úmú adri rŭ' 'bá ālu.' ⁹ Ājē Múngú ní úmú gĭ rĭ, lē 'bá āzi ā ayi ājē rĭ ku."

¹⁰ Yēsŭ pi ká ĭmvĭ ĭgōō ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ' 'bá rĭ pi be 'bĕtĭ nōō, kōpi gōkĭ Yēsŭ ri zĭj āgō pi vé ayingará ūkú be rĭ vé tā sĭ đĭj. ¹¹ Yēsŭ ní újázú kōpi ní kĭnĭ, "Ágō ívé ūkú ayiipi, gōōpi ūkú āzi jeēpi rĭ, fi 'dĭri tā ōwŭ vé ni 'oó. ¹² Ūkú ívé ágō gāāpi sĭ, gōōpi ágō āzi jeēpi rĭ, fi 'dĭri tā ōwŭ vé ni 'oó."

Yēsŭ 'bā tākĭri anjĭná nyírĭná rĭ pi drĭgé
(Mātáyo 19:13-15; Lúkā 18:15-17)

¹³ 'Bá urŭkō' 'bée ĭjĭkĭ ívé anjĭná nyírĭná rĭ pi Yēsŭ vŭgá, ā tĭ rĭ drĭ kōpi drĭgé, ā sē rĭ kōpi ní tākĭri. 'Bo 'bá Yēsŭ ā pámvú ūbĭ' 'bá rĭ pi ní trezú 'bá ívé anjĭná ĭjĭ' 'bá Yēsŭ vŭgá 'dĭ'bée drĭgé. ¹⁴ Yēsŭ ká tā kōpi ní 'oó 'dĭri ndreé, Yēsŭ ē ĕšĭ ve kōpi ní rá, ĭri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "ĭmi kukĭ anjĭná nyírĭná rĭ pi ē ĭmŭkĭ má vŭgá nōō! ĭmi ugakĭ kōpi ku. 'Bá adri' 'bá sŭ anjĭná nyírĭná 'dĭ'bée tĭjĭ rĭ pi, kōpi mālŭngā Múngú vé rĭ ĭsŭ nĭ." ¹⁵ Ádarú á lē 'yoó ĭmi ní 'dĭni, 'bá rĭ ā'yĭ dō mālŭngā Múngú vé rĭ sŭ anjĭná nyírĭná rĭ pi ní ā'yĭ rĭ tĭjĭ ku, ícō fĭi mālŭngā Múngú vé rĭ ágá ku. ¹⁶ Kúru Yēsŭ ní anjĭná rĭ pi í'dŭzú 'ĭ drĭgé, ĭri ní drĭ tĭzú mŭzú kōpi drĭgé sĭ ālu ālu, āzini ĭri ní tākĭri sēzú kōpi ní.

Ágō ā' 'bú be rĭ zĭ fingará 'bŭ gé rĭ vé tā
(Mātáyo 19:16-30; Lúkā 18:18-30)

¹⁷ Yēsŭ ká ívé ĕĭ 'dó, ágō āzi ní njuzú mŭzú Yēsŭ vŭgá 'dāá, ká caá Yēsŭ vŭgá 'dāá, ĭri ní kŭmŭcí ūtĭzú Yēsŭ ĕndrĕtĭ gé, ĭri ní Yēsŭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "ĭmbápi, mi 'bá mŭké, má 'o ā'di má ĭsŭ rĭ ídri 'dáni' 'dáni rĭ ānĭ?"

¹⁸ Yēsŭ ní ágō rĭ zĭzú kĭnĭ, "Ngá mí ní ma zĭzú 'bá mŭké ā'di?*" 'Bá āzi mŭké ni 'dāáyo, 'yéjā Múngú ri mŭké nĭ. ¹⁹ Mĭ nĭ tāĭmbĭ rĭ rá kĭnĭ, 'Lē mí 'dĭ 'bá ku, lē mí 'bā ōwŭ ku, lē mí ũgŭ 'bá āzi ā ngá ku, lē mí ũlĭ ũnjō 'bá āzi drĭgé ku, lē mí ũ'bā 'bá āzi ē mĭ ĭrivé ngá 'dŭzú ku, lē mí ĭnjĭ mí ĕtĕpi pi mí ĕndrĕpi be ĭnjĭnjĭ.' "

²⁰ Ágō rĭ ní újázú Yēsŭ ní kĭnĭ, "ĭmbápi, á 'dŭ tāĭmbĭ 'dĭ'bée vé tā ngáa céré rá, í'dózú má ní adrizú mvāná rŭ rĭ gé 'dāá."

²¹ Yēsŭ ní āngŭ ndrezú ágō rĭ vŭgá 'dāá, lē ágō rĭ lĕlĕ, ĭri ní 'yozú ágō rĭ ní kĭnĭ, "Tā mí ní 'oó kuyé rĭ 'yéjā ālu, 'ĭ mŭ, mí ũzĭ ngá mívé rĭ pi ārĕvŭ céré, mí awa mŭfĕngā ni 'bá ngá ākō rĭ pi ní, úmvúlĕsĭ mi mŭ ā' 'bú ĭsŭ 'bŭ gé 'dālĕ ambamba, mí ĭmŭ má pámvú ūbĭ."

²² Ágō rĭ ká tā Yēsŭ ní 'yoó 'dĭri yĭjĭ, mĭlĕtĭ ni ĭsĭ kuú ānĭ kĭnjĭ, ĭri ní 'dezú mŭzú, ĕšĭ ni ĭsŭ ĭzāngā, ā'diātāsĭyā ágō rĭ ā' 'bú be ambamba.

²³ Yēsŭ ní āngŭ ũndrezú 'ĭ gārā gá sĭ kŭrŭ, ĭri ní 'yozú ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbĭ' 'bá rĭ pi ní kĭnĭ, "'Bá ā' 'bú be rĭ vé fingará mālŭngā Múngú vé rĭ ágá 'dālĕ rĭ, tā ni mbamba!"

²⁴ Tā Yēsŭ ní 'yoó 'dĭri sē 'bá ĭri ā pámvú ūbĭ' 'bá rĭ pi ní āyāngará.† 'Bo Yēsŭ gō tā rĭ ĕndĭjĭ 'yoó kōpi ní đĭjĭ kĭnĭ, "Mā anjĭ rĭ, 'Bá ā' 'bú be rĭ vé

10:8 10:8 Í'dóngará 2:24 * **10:18** 10:18 Mĭ ma zĭ 'bá mŭké āsĭ: Tā Yēsŭ ní 'yoó 'dĭri vé ĭfĭfĭ 'dĭni, Yēsŭ lē ágō ri ā ũsŭ 'yozú kĭnĭ, 'ĭ Múngú 'ĭ. **10:19** 10:19 Wŭngará 20:12; Dĕtōrōnómĕ 5:16-20 † **10:24** 10:24 Āyāngará: 'Bá Yēsŭ ā pámvú ūbĭ' 'bá rĭ pi ũsŭkĭ kĭnĭ, Múngú sē ā' 'bú rĭ 'bá rĭ pi ní nĭ, 'bā tākĭri drĭ ní gé gĭ.

fiŋgárá mālūngā Múngú vé rī agá 'dālē rī, tā ni ūkpó ūkpó! ²⁵ Kámīlō vé fiŋgárá sīndānī ā ūlē gá sī rī mbamba, 'bo 'bá ā'bú be rī vé fiŋgárá mālūngā Múngú vé rī agá rī mba ndēē rá."

²⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi āyāki tā 'dīri sī ambamba, kōpi rikí átá ī āsámvú gé sī kīnī, "'Bá ī ní ícō paá ūnjikānyā agásī 'bá āsámvú gé nōgō rī, īri adri ā'di 'i?"

²⁷ Yēsū ndre āngū kōpi vūgá 'dāá gōgō, īri ní 'yozú kīnī, "'Bá áda ícō tā 'dīri 'dūy ngaá ku, 'bo Múngú ri 'dū nga rá, ā'diātāsīyā Múngú ri ícō tā rī pi ārēvú 'dū nga céré."

²⁸ Pētērō ní 'yozú īri ní kīnī, "'Í ndre drī ká, 'bá kuki 'bávē ngá ārēvú céré, 'bā ri mī pámvú ūbī!"

²⁹ Yēsū ní újázú kīnī, "Ádarú á 'yo īmi ní 'dīni, 'bá ívé 'bētī kuúpi, ívé édrīpi kuúpi, ívé ómvúpi kuúpi, ívé étépi kuúpi, ívé éndrépi kuúpi, ívé anjīná kuúpi, ívé ómvú kuúpi mā tā sī, āzini ú'dúkó múké mávé rī ā tā sī rī, ³⁰ īri jó ísú, édrīpi ísú, ómvúpi ísú, éndrépi ísú, anjīná ísú, ā'bú ísú ca mūdūrūlū kárakará vū drīgē nōgō. Ā nya dō īzāngā drāāāsīyā, ú'dú ūdū vé ímúpi 'dāri gé, īri ímú ídri 'dāni'dāni rī ísú rá. ³¹ 'Bá kárakará 'yo'ba kīnī, ī drīdrī rī pi, kōpi ímú adri ūdūmbītā. 'Bá adri'ba ūdūmbītā rī pi, kōpi ímú adri drīdrī."

Yēsū átá ívé drāngará ā tā dīi
(Mátayo 20:17-19; Lúkā 18:31-34)

³² Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá 'ī pámvú ūbī'ba rī pi be Yērūsālēmā gálé rú, Yēsū kō kōpi ē drī mužú nī. 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ē drī ábákí céré céré, āzini 'bá muž'ba vú ní gé sī rī pi, ūrī ímvú kōpi rá. Yēsū ní 'bá 'ī pámvú ūbī'ba mužrī drī ni īrī 'dī'bée jizú gārā gá, īri ní tā lēpi ímúpi 'ī ngaápi 'ī rú'ba gá rī ūlūzú kōpi ní. ³³ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá kādō mužú caá Yērūsālēmā gá 'dāá, ma 'Bá Mvā 'ī, ī ímú mā ūli 'be rá, ī ma jī pá tu atala atala rī pi drīgē rī pi endretī gé, āzini 'bá tājmbī Mósē vé rī ímbá'ba rī pi endretī gé. Kōpi ímú mávé tā lī, ma 'dizú ānī rá, kōpi ma jī pá tu 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi endretī gé. ³⁴ Kōpi ímú mā drī ínjá, kōpi tīsú úwé mā rú'ba gá, kōpi ma ūgbā, kōpi ma 'dī drā rá, 'bo ú'dú na ā vūdrī gé, ma gō íngá ídri rú."

Yōkóbū pi Yūwánī be zīkī tā āzi Yēsū tī gé
(Mátayo 20:20-28)

³⁵ Kúru Zēbēdayō ɛnjīpī Yōkóbū pi Yūwánī be, kōpi ní ímúzú Yēsū vúgá nōō, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, tā āzi anigé 'bá lēkī zīj mī tī gé, mī 'o 'bá ní."

³⁶ Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Ngá īmi ní lēē mā 'o īmi ní rī ā'di?"

³⁷ Kōpi ní újázú kīnī, "Mī kādō úrī mívē lúpá mālūngā vé 'bá rī pi ní mī íngúzú íngúngū rī drīgē, lē mī ā'yī 'bá ālu ā úrī mī drī éndépi gé, āzi rī ā úrī mī drī ījī gé."

³⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími nīkī ngá zī be ku. Ími nyo ícō ná kópō agá draápi dradra má ní ímú mvūy 'dīri mvū rá? Dōku bātízīmū ī ní sēē má ní īzāngā nyazú 'dīri, īmi nyo ícō ā'yī ā sēkī īmi ní, sū ī ní sēē má ní rī tījī rá?"

³⁹ Kōpi ní 'yozú kīnī, "'Bá ícō rá." Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími ícō ngá kópō agá draápi dradra má ní mvūy rī mvū rá, āzini bātízīmū ī ní sēē

má ní ĭzāngā nyazú 'dīri, ĩmi ícō ā'yī, ĩ sē ĩmi ní rá, ⁴⁰ 'bo úringará má drĭ ëndépi gé, āzini má drĭ ĭjĭ gé rĭ, má ícō tā ni ā'yī ĩmi ní nĭ ku. Vūrā 'dī'bée Múngú údé ĩngá 'bá 'í ní ũpéé gĭ rĭ pi ní."

⁴¹ 'Bá Yēsŭ ā pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi ā urukō mŭdrĭ rĭ pi kâ tā Yōkóbŭ pi ní 'yoó Yŭwánĭ be 'dīri yĭĭ, kōpi ē ěsĭ ve 'bá ĭrĭ 'dī'bée ní rá. ⁴² Kúru Yēsŭ ní kōpi zĭzú ĩmúzú vŭrā ālu gé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "'Bá adri' 'bá Yāhŭdĭ rú ku ĭ ní 'bāā 'bá rĭ pi drĭgé 'bāgu rú 'dī'bée, kōpi ri ũkpō áyú ĩvé 'bá rĭ pi drĭgé, ĩvé ũgalaku ambugu rĭ pi ri ũkpō áyú 'bá ĩ ní rŭjŭ rĭ pi drĭgé.

⁴³ ĩmi āsámvú gé 'dĭgé, lē tā rĭ ā adri sŭ 'dīri tĭnĭ ku. ĩmi āsámvú gé 'dĭgé, 'bá rĭ lē dō adrii 'bá āmbúgú rú, lē ā 'bā 'i adrii ātĭ' 'bá ĩmivé ni, ⁴⁴ āzini 'bá rĭ lē dō 'i adri āmbúgú 'bá rĭ pi drĭgé céré, lē ā 'bā 'i adrii tŭgĕrĭ rú riĭ ězĭ ngaá 'bá rĭ pi ní céré. ⁴⁵ Ma 'Bá Mvā 'i, má ĩmŭ 'yozú kĭnĭ, 'bá rĭ pi ā ngakĭ má ní ězĭ 'dĭni kuyé, má ĩmŭ ězĭ ngaá 'bá rĭ pi ní, āzini má ĩmŭ ma sēé 'dĭjĭ drāá 'bá kárakarā pi ē drĭ jezú."

Yēsŭ zĭ Bārĭtĭmáyo mĭ be ěšĭpi gĭ rĭ ē mĭ
(*Mātáyo 20:29-34; Lúkā 18:35-43*)

⁴⁶ Kúru Yēsŭ pi ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi be, kōpi ní cazú kŭrŭ Yērĭkō vé rĭ gé. Kōpi kâ lēé fŭu mŭzú kŭrŭ rĭ agásĭ, 'bá bĭtrĭkā rĭ pi 'dekĭ mŭjŭ kōpi ā vŭdrĭ gé sĭ. Ágō āzi mĭ be ěšĭpi gĭ ni rŭ ni Bārĭtĭmáyo 'i, ĩri Tĭmáyo ā mvā, ĩri ri úrĭ lĕtĭ ā jĕlé gá, ri ngá má 'bá rĭ pi vŭgá. ⁴⁷ Bārĭtĭmáyo kâ yĭĭ kĭnĭ, 'bá rĭ Yēsŭ Nāzērétágú rĭ ri ěĭ mŭzú nĭ, ĩri ní trezú ũ'dŭkō be urŭ 'dāá kĭnĭ, "Yēsŭ Dāwŭdĭ ā Mvā rĭ, 'i ndre ĭzāngā mávé nōri fō!"

⁴⁸ 'Bá urukō'bée trekĭ ágó rĭ drĭgé kĭnĭ, ā újĭ kĭri. 'Bo ágó rĭ gō treé mŭzú drĭgĕlé kĭnĭ, "Dāwŭdĭ ā Mvā rĭ, 'i ndre ĭzāngā mávé nōri fō!"

⁴⁹ Yēsŭ ní pá tuzú, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, "ĩmi zĭkĭ ĩri." Kōpi ní ágó mĭ be ěšĭpi gĭ rĭ zĭzú kĭnĭ, "Mĭ adri ũrĭ sĭ ku, 'i nga urŭ, Yēsŭ ri mi zĭ." ⁵⁰ Bārĭtĭmáyo ní ívé bōngó akoó rŭkŭ rĭ njezú 'bezú vŭgá, ĩri ní wazú urŭ, ĩri ní mŭzú Yēsŭ vŭgá 'dāá.

⁵¹ Yēsŭ ní ĩri zĭzú kĭnĭ, "Ngá mí ní lēé má 'o mí ní rĭ ā'di?"

Ágó mĭ be ěšĭpi gĭ 'dīri ni újázú Yēsŭ ní kĭnĭ, "ĭmbápi, á lē āngŭ ndreé."

⁵² Yēsŭ ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "'I 'de mŭjŭ ĩyĭ, mí ní ma ě'yĭĭ gĭ rĭ sĭ, mí ĩdrĭ gĭ." Koro ágó rĭ ē mĭ ní 'i zĭzú āngŭ ndrezú, ĩri ní 'dezú mŭzú Yēsŭ pi ā vŭdrĭ gé sĭ.

11

Yēsŭ vé fĭngará Yērŭsālémā gá rĭ
(*Mātáyo 21:1-11; Lúkā 19:28-40; Yŭwánĭ 12:12-19*)

¹ Yēsŭ pi ní cazú ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ' 'bá rĭ pi be Bētĕfágĕ gá, āzini Bētĕniyā gá, kŭrŭ 'dī'bée ĩnyĭnā Írā Ōlívĕ* vé rĭ jĕlé gá. Kōpi kâ mŭjŭ caá ĩnyĭnā kŭrŭ Yērŭsālémā vé rĭ gé 'dāá, Yēsŭ ní ívé 'bá 'i pámvú ũbĭ' 'bá ĭrĭ ni pi pĕzú mŭzú drĭdrĭ. ² Yēsŭ ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "ĩmi mŭkĭ gŭrŭ ĩmi ëndrĕtĭ gé 'dāri gé, ĩmi kádō fĭí caá gŭrŭ rĭ agá 'dāá, ĩmi dōngĭ mbaápi ú'dĭ rú 'bá āzi ní drĭ únjŭzú ānĭ kuyé ni ĩsŭ 'yĭkĭ kŭ 'dāá'dā, ĩmi oŭŭkĭ

* **11:1** 11:1 Ōlívĕ: Peŭjŭ ōlívĕ vé rĭ ĩri 'a ũ'a be, ĩ ícō nya rá, ĩ ĩrĭvé ũ'a zo ũdu rú, Yāhŭdĭ rĭ pi ri tĭbĭ á'dĭ ũdu rĭ sĭ, āzini kōpi ri tō lāmbā agá, ācĭ 'yŭzú ānĭ.

dōngí rī ĩjī má vú nōó. ³ 'Bá āzi zī dō ĩmi, 'Ngá ĩmi ní rīí 'oó 'díní rī ā'di?' ĩmi újákí ĩri ní 'díní, 'Úpí lē dōngí rī nī, ĩ dōngí rī újā gō ĩmi ní vúlé rá.' "

⁴ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá ĩrī 'dī' bée ní 'dezú mužú, kōpi ní cazú dōngí mbaápi ú'dí rú ní ĩsúzá 'yíkí ĩri ĩnyiná kẹtīlē āngú ndreépi mužú létí ĩ ní fizú mužú kūrú rī gé 'dálé rī gé, kōpi ní dōngí rī oyuzú. ⁵ 'Bá urukō pá tu' bá 'dálé rī pi ní kōpi zizú kīnī, "ĩmi ri dōngí rī oyū ālē?" ⁶ Kōpi ní tā rī újázú 'bá pá tu' bá rī pi ní sū Yēsū ní 'yoó ĩ ní rī tīnī, 'bá pá tu' bá rī pi ní ā'yizú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi ā ĩkí dōngí rī mužú ĩyí. ⁷ Kōpi ní dōngí rī jizú mužú Yēsū vúgá 'dálé, kōpi ní ĩvé bōngó akoó rŭkŭ rī pi 'bezú dōngí rī ā úgóró gá, Yēsū ní tuzú úrizú drī ni gé. ⁸ 'Bá kárakarā ajakí ĩvé bōngó akoó rŭkŭ rī pi mužú létí rī drīgé sī, urukō' bée vākí ĩbībī ómvú agá rī pi ū'bāá mužú létí rī drīgé sī. ⁹ 'Bá 'de' bá Yēsū endretī gé drīdrī rī pi, 'de' bá ĩri ā vŭdrī gé rī pi be, rikí gbililí gaá mužú kīnī, "Hōsánā!"

"Tākírí ā adri 'bá ĩmúpi Úpí ā rú sī rī' ní!"

¹⁰ "Múngú ā 'bā tākírí mālŭngā úyú Dāwŭdī vé rī ní ĩmú ruŭ rī drīgé!" "Hōsánā Múngú urugégé 'bŭ gé rī!"

¹¹ Kúru Yēsū ní cazú kūrú Yērūsālēmā vé rī gé 'dāá, ĩri ní fizú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, ĩri ní 'dezú rizú ngá rī pi undrézú ánázú kūrú. 'Bo ūtŭ rī ní 'deé gí rī sī, Yēsū pi ní 'dezú mužú ívé 'bá áyúāyū mŭdrī drī ní ĩrī rī pi be gurú Bētēnīyā vé rī gé.

Yēsū tri peŭi ĩ ní zīi fīgī rī
(Mātáyo 21:18-19)

¹² Kā mužú adrii drŭ 'díní, Yēsū pi ní fŭzú ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbī' bá rī pi be gurú Bētēnīyā vé rī agásí āmvé, ēbīrī fŭ Yēsū ri káyí. ¹³ ĩri ní peŭi ĩ ní zīi fīgī rī ndrezú rará rú, bī ni amu kú kŭmvŭ, ĩri ní 'dezú mužú peŭi rī ā gārā gá ĩnyināná 'dāá, lē ndree dō peŭi rī 'a rá. Kā mužú caá peŭi rī ā gārā gá 'dāá, ĩsŭ peŭi rī 'a kuyé, 'yēná bī ni amu kú nī, ā'diātāsīyā lókí 'dāri adri peŭi ní 'azú ni kuyé. ¹⁴ Yēsū ní 'yozú peŭi rī ní kīnī, "Lē 'bá āzi ā gō mívé ū'a nyaá dīi ālunāni ku." 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' bá rī pi yīkí tā ĩri ní 'yoó 'dīri rá.

Yēsū údró 'bá mŭfēngā ufu' bá rī pi Jó Múngú vé rī agásí
(Mātáyo 21:12-17; Lúkā 19:45-48; Yŭwānī 2:13-22)

¹⁵ Yēsū pi ká caá ívé 'bá 'ĭ pámvú ūbī' bá rī pi be Yērūsālēmā gá 'dāá, ĩri ní fizú mužú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ĩri ní 'dózá 'bá ri' bá ngá je' bá, āzini ri' bá ngá ūzī' bá rī pi údrózú. ĩri ní 'bá ri' bá mŭfēngā ufu' bá rī pi vé mísá uezuzú u' dezú ūlī rú, āzini 'bá āmámŭ ūzī' bá rī pi vé kītrī uezuzú u' dezú ūlī rú. ¹⁶ Yēsū ā' yī 'bá āzi ní ngá jizú ūzizú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá ku. ¹⁷ Yēsū ní kōpi ĩmbázú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Síkí nyo Búkŭ Múngú vé rī agá 'yozú kīnī, " 'Jó mávé rī ĩ zī

jó 'bá āngŭ rī pi agásí rī pi ní ma zizú ni' 'díní kuyé?

'Bo ĩmi újákí jó rī ícá 'vŭrā ūgŭ' bá rī pi ní rizú adrizú ni.' "

¹⁸ Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tāĭmbī Mósē vé rī ĩmbá' bá rī pi be, kōpi ká tā Yēsū ní 'oó 'dīri yīi, kōpi í' dókí létí ndāá lēzú Yēsū ri 'dizú drázú rá.

'Bo kōpi 'okí ĩri sī ũrī sī, ã'diātāsīyā 'bá kárákará āyākí tā ĩri ní ímbá rī sī rá.

¹⁹ Kā muḡ adrii ũndréǵá rī sī, Yēsū pi ní fūzú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be kūrú rī agásī ámvé.

*Peṭi ĩ ní zī fīǵi rī vé 'wingára
(Mátáyo 21:20-22)*

²⁰ Kā muḡ adrii drū 'dini, kōpi ká rií eḷiḡ muzú peṭi ĩ ní zī fīǵi rī ã gārā gá sī, Yēsū vé 'bá ĩri ã pámvú ũbī'bá rī pi ní peṭi Yēsū ní trii 'dāri ndrezú, peṭi rī í'dó 'wii ulá ni gélesila. ²¹ Pétéro ní tā ándúru Yēsū ní peṭi rī trizú 'dāri á tā íǵázú. Pétéro ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, 'í ndre drī ká! Peṭi mí ní trii 'dāri 'wi gí."

²² Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní kīnī, "Lē ĩmi ẹ'yīkí Múngú ri. ²³ Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá rī ẹ'yī dō Múngú ri rá, yīkí ni awa dō 'í ĩrī kuyé, ĩri ícó 'yo írá 'dīri ní ã nī 'i 'deé yīl bālālā rī agá 'dāá, írá rī ícó 'i nī 'de yīl bālālā rī agá 'dāá rá. ²⁴ 'Í 'bá dō ẹsī rizú ngá zizú Múngú vúgá, ngá mí ní zī rī, Múngú ri sē mí ní rá. ²⁵ 'Bo mi dō ri Múngú ri zī, 'í 'bá dō 'bá ázi ã tā kú mí ẹsī agá, lē mí trū ĩri rá, mí Ẹtépí 'bū gé rī ã trū rī mí mívé ũnjikānyā agásī bēni. ²⁶ 'Bo 'í trū dō mí óǵúpí ri ívé ũnjikānyā agásī ku."*

*Yāhūdī rī pi zīkí ũkpō Yēsū ní ẹzī ngazú rī ã tā
(Mátáyo 21:23-27; Lúkā 20:1-8)*

²⁷ Yēsū pi ní gōzú cazú ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi be Yērúsālemā gá 'dāá dī. Yēsū ká rií ẹcī Jó Múngú vé rī ã bóró agásī, atala atala rī pi drīǵé rī pi, 'bá tǎimbī Mósé vé rī ímbá'bá rī pi be, 'bá ambugu uruḡo'bee be, kōpi ní ímúzú Yēsū vúgá nōó. ²⁸ Kōpi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Ūkpō mí ní 'bá ngá ẳzī'bá 'dī'bée údrózú Jó Múngú vé rī ã bóró agásī 'dīri, mí ísú íngūgá? Á'di sē mí ní ũkpō 'dīri ní?"

²⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma drī ĩmi zī, ĩmi újákí dō tā má ní ĩmi zizú 'dīri rá, ma kúru ũkpō má ní tā 'ozú rī vé tā ũlū ĩmi ní rá." ³⁰ Kúru ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Á'di sē Yūwānī ní ũkpō bātízimū sēzú 'dīri ní? Yūwānī vé bātízimū sēé 'dīri íbī íngá 'bū gélesila yā, dōku íbī íngá 'bá áda vúgálésí? ĩmi újákí má ní!"

³¹ Kōpi ní rizú átázú í ásámvú gé sī kīnī, "'Bá 'yokí dō, 'Ūkpō Yūwānī ní bātízimū sēzú 'dīri íbī íngá 'bū gélesila,' ĩri gō 'bá zī, 'ĩmi ẹ'yīkí Yūwānī ri kuyé ási?" ³² 'Bo 'bá rī pi ní 'yoó Yūwānī ri nẹbī rī sī, 'bá ícókí 'yoó, bātízimū Yūwānī ní sēé 'dīri, 'bá áda sē ĩri ní ũkpō ni ní 'dini ku."

³³ Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "'Bá nīkí kuyé."

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Má ícó ũkpō má ní tā 'ozú rī vé tā ũlū ĩmi ní ku."

12

*Nāpi āǵō ómvú 'ā'bá rī pi vé rī
(Mátáyo 21:33-46; Lúkā 20:9-19)*

* 11:26 11:26 Átángá véřēsī 26 agá 'dīri, búkū Mārākō vé í ní sī Gīrīkí tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkū Mārākō vé vúlé rī agá rá.

1 Kúru Yēsū ní átázú atala atala rī pi drīgé rī pi ní, 'bá tǎimbj Mósē vé rī ímbá' 'bá rī pi ní, āzini 'bá ambugu uruḵo' 'bée ní nāpí sī kīnī, "Ágó āzi sa peṭi vinyō vé rī pi,* sī ābi ómvú rī ā gārā sī kūrū, ga 'bú kuṭi vūgá 'dāá, rizú vinyō rī zozú ānī, āzini sī lágáraka āco uruḡégé 'dāá, rizú āngū úndrézú. Kúru ĩri ní ívé vinyō ómvú agá rī kuzú 'bá uruḵo' 'bée ómvú 'ā' 'bá ní pi ní ũkōlō, kōpi ũfēkī ĩri ní mūfēngā, ĩri ní 'dezú mužú āngū āzi gé. 2 Lókí ĩ ní rizú ũ'a rī ũtízú peṭi vinyō vé rī pi sígé sī rī ká ícō, ĩri ní ívé ātí' 'bá pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōlō 'dā' 'bée vúgá 'dāá, ātí' 'bá rī mu ĩrivé ũ'a rī ā vúgú ĩjī. 3 'Bo 'bá ĩ ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōlō 'dā' 'bée ní ĩri ružú, kōpi ní ĩri ũgbāzú, ĩri pēzú mužú drī be ule.

4 "Īri ní ātí' 'bá āzi pēzú mužú kōpi vúgá 'dālē dījī, 'bo kōpi ā gbākí ĩri ē drī, kōpi u'dakí ĩri ũnjí ũnjí. 5 Īri ní gōzú ātí' 'bá āzi pēzú, kōpi 'dīkí ātí' 'bá 'dīri drāá rá. Ri nyo ātí' 'bá rī pi ũpēé mužú dījī dījī, kōpi ũgbākí uruḵo' 'bée, ú'dīkí uruḵo' 'bée ũdrāá rá.

6 "'Bá rī ē ĩmbītā ace ālu, 'bá aceépi rī, ĩri ómvú 'dīpa rī vé mvá ĩri ní lēé ambamba rī. Īri ní mvá rī pēzú mužú 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōlō rī pi vúgá 'dāá kīnī, 'Kōpi ícō mávé mvá ĩnjī rá.'

7 "'Bo 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní ũkōlō rī pi ní rizú átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Bá ímúpi ĩrivé ngá ē tī ruṭi rī, ĩri ímú 'dā, lē 'bá 'dīkí ĩri drāá 'dīsí rá, 'bá 'dūkí rí ómvú rī 'bá ní.' 8 Kōpi ní ĩri ružú, ĩri 'dīzú drāzú rá, kōpi ní ĩrivé āvū 'duzú ómvú rī agásī, jīzú 'bezú āmvé."

9 Yēsū ní kōpi zīzú kīnī, "Īmi kádō ũsūjū, ómvú 'dīpa ri gō tā íngóni ni 'o? Á lē lūū ĩmi ní 'yozú kīnī, ĩri ímú 'bá ĩri ní ómvú rī kuú kōpi ní 'dā' 'bée ú'dí ũdrā rá, ĩri gō ómvú rī sē 'bá uruḵo' 'bée ní. 10 Īmi lākí tā ĩ ní sí Búkū Múngú vé rī agá rī kuyé? Búkū rī kīnī,

" 'Īrā ándúrú 'bá jó sī' 'bá rī pi ní gāá sī rī,
 újā nóni 'i ícá írā sēépi jó rī ní pá tuzú ānī ũkpó ũkpó ni.

11 Úpí 'o tā 'dīri ní,
 sē 'bá ní āyāngará.' "

12 'Bá Yēsū ní átá kōpi be 'dī' 'bée nīkí amá rá, nāpí Yēsū ní ũlūū 'dīri, Yēsū rī tā rī pi nāpí rú ĩ rú' 'bá gá. Kōpi lēkí kōdō ĩri ruṭi, 'bo kōpi rúkí 'bá bītrīká rī pi, kōpi kukí ĩri ānī, kōpi gōkí mužú 'dīsí rá.

Mūfēngā umbe jezú rī vé ũfēngará 'bāgú āmbúgú rī ní rī
(Mátayo 22:15-22; Lúkā 20:20-26)

13 Drīkoma 'dī' 'bée ní Fārūsī rī pi ā uruḵo pēzú 'bá Ēródē ri eṭi' 'bá rī pi be mužú Yēsū ri uzizú, ā 'yo rí tā, ĩ tōkí rí ĩri ānī bēnī. 14 Kōpi ní cazú ĩri vúgá 'dāá, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Īmbápi, 'bá nīkí rá mi 'bá tā 'oópi pīrī ní, 'bá āzi ícō mívé yīkī tā 'ozú rī újā ku, mi 'bá rī pi vé tā 'dū nga céré trōtrō, átā dō 'bá rī ā'di 'i, mi rī tā áda Múngú vé rī ímbá. Īri nyo múké

* 12:1 12:1 Peṭi vinyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dūkí peṭi vinyō vé rī ā tā 'bāá tā āmbúgú rú, kōpi rī ũ'a ní zo vinyō sū rú. Múngú ĩpē 'bá Īsērélē vé rī pi adrii 'bá ívé ní, kōpi ā adriki rí sū peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aápi ũ'a be rī tñi. Nāpí peṭi vinyō vé 'dīri, sē 'bá tǎimbj ímbá' 'bá rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīkí amá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tā átá. 'Í lā Sāwūmā 80:8-16; Ísáyá 5:1-7; Mátayo 21:33-46; Lúkā 20:9-19. 12:11 12:11 Sāwūmā 118:22-23

ī ní mūfēngā umbe jezú rī ūfēzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní,† dōku ā ūfēkí ku? ¹⁵ 'Bā ūfēkí īyí, dōku 'bā ūfēkí ku?"

'Bo Yēsū nī tā kōpi ē ēšī agá rī rá. Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Īmi ri tā ndā mā rų'ba gá 'dīni āsī? Īmi ijīkí má ní mūfēngā fīfī ɛnɔjɔpi ɛnɔjɛnɔjī ālu, má ndre drī ká." ¹⁶ Kōpi ní mūfēngā ā fīfī ijīzú ālu Yēsū vú nōó, Yēsū ní kōpi zizú kīnī, "Īndrīlīkí ī ní udé mūfēngā rų'ba gá nōri, āzini rų ī ní sīi rų'ba ní gé nōri ā'di vé ní?"

Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, "Īndrīlīkí rī, āzini rų rī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní."

¹⁷ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ngá rī dō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vé ní, ĩmi sēkí 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní, ngá rī dō Múngú vé ní, ĩmi sēkí Múngú ní."

Tā Yēsū ní újā kōpi ní 'dīri, sē kōpi ní āyāngará.

Īngāngará drāngará gálēsīla rī vé tā

(Mātáyo 22:23-33; Lúkā 20:27-40)

¹⁸ Kúru 'bā ī ní zīj Sādókē,‡ 'yo'ba kīnī, 'bā rī drā dō gí ícō gōó íngá ídri rú ku 'dī'bée ní ímúzú Yēsū vúgá nōó, kōpi ní Yēsū ri zizú ¹⁹ kīnī, "Īmbápi, Mósē sī 'bā ní kīnī, "Bā rī vé édrīpī drā dō, ku dō ɔwúzī kú mvá ākó, 'bā drāápi rī vé édrīpī rī gō ɔwúzī rī é'yí 'í ní ūkú rú, kōpi anjī tī ɔwúzī rī be, anjī kōpi ní tīj rī pi adri édrīpī drāápi 'dāri vé ní.' ²⁰ Ándúrú anjī āgō ézīrī, kōpi édrīpī rú, mvá kāyú rī je ūkú, ĩri ní drāzú, kōpi tīkí mvá ūkú rī be kuyé. ²¹ Édrīpī āzi rī ní gōzú ūkú rī é'yízú, ĩri ní kpá drāzú mvá ākó, édrīpī āzi rī ní kpá ūkú rī é'yízú, drā kpá 'dīni, kōpi tīkí mvá ūkú rī be kuyé. ²² Anjī ézīrī 'dī'bée ūdrākí céré, tīkí anjī ūkú rī be kuyé. Ūdū ní gé, ūkú rī ní kpá drāzú. ²³ Kúru 'í lū 'bā ní, āgō ūdrā'ba ézīrī 'dī'bée céré rikí ūkú ālu 'dīri jeé, kādō muų caá ú'dú 'bā rī pi ní íngázú gōzú ídri rú rī gé, ūkú 'dīri adri ā'di vé ní?"

²⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā ĩmi ní átá 'dīri adri pīrī ku! Īmi nīkí tā ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī kuyé! Īmi nīkí ūkpō Múngú vé rī kuyé!

²⁵ 'Bā ūdrā'ba gí rī pi kádō íngá gōó ídri rú, ágó gō ūkú jeé ku, ūkú gō ágó jeé ku. Kōpi adri sū mālāyíkā 'bū gé 'dālē rī pi tīnī. ²⁶ 'Bā ūdrā'ba gí rī pi vé íngāngará gōó ídri rú rī vé tā, ĩmi lākí búkū Mósē ní sīi rī agá rá. Īmi nīkí tā ācī ní dīzú rūdú agá rī rá, Múngú 'yo Mósē ní kīnī, 'Ma Múngú Ābūrāmā[§] vé rī, Múngú Ísákā* vé rī, āzini Múngú Yōkóbū[†] vé rī, ²⁷ Múngú adri 'yozú kīnī, ĩri Múngú 'bā ūdrā'ba gí rī pi vé ní kuyé, ĩri

† **12:14** 12:14 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndīāndī rī pi agá rī pi drīgē, āngū Yūdáyā vé rī drīgē, āngū Gállīyā vé rī drīgē, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgē. 'Bā Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tī sī Kāyísārā. ‡ **12:18** 12:18 Sādókē: Sādókē rī pi ngūlūmū Yāhūdī rī pi vé tājmbī Mósē vé rī rų'ba tīj rī pi, 'bo kōpi é'yīkí índrī rī pi vé tā kuyé, é'yīkí mālāyíkā rī pi vé tā kuyé, āzini kōpi é'yīkí kpá 'yozú kīnī, 'bā ūdrā'ba gí rī pi gō íngá ídri rú rá 'dīni kuyé. 'Í lā Ēzī 23:8. **12:19** 12:19 Dētōrōnōmē 25:5 § **12:26** 12:26 Ābūrāmā: Múngú zī Ābūrāmā rī kīnī, ā ku ívé 'bā 'bētī āsāmvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muų āngū āzi ú'di ní gé. Ābūrāmā rī é'pīpī Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī élfīfū ālu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísū tīkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lā Í'dóngará 12-25. * **12:26** 12:26 Ísákā: Ísákā rī mvá Múngú ní eziĵī Ābūrāmā ní rī. 'Í lā Í'dóngará 17-35. † **12:26** 12:26 Yōkóbū: Yōkóbū rī Ābūrāmā mvōpī Ísákā vé mvá, ĩri anjī be muųdrī drī ní ĩrī, Múngú újā rų ní zīj Ísērélē, úyú ĩrívē rī zīkí anjī Ísērélē vé ní. Sā Yēsū vé rī gé, zīkí kōpi Yāhūdī. 'Í lā Í'dóngará 25-50. **12:26** 12:26 Wūngará 3:6

Múngú 'bá ídri rú rī pi vé ni. Īmi Sādókē 'dī'bée, tā ĩmi ní 'yoó kīnī, 'bá ūdrā'bée gí rī pi íngákí gōó ídri rú ku 'dīri ũnjō."

Tāimbj tā be agaápi rá rī
(Mátáyo 22:34-40; Lúkā 10:25-28)

²⁸ 'Bá tāimbj ímbá'bá rī pi vé ālu ní ícázú, ísú Yēsũ pi ri āgátá gā Sádókē rī pi be. Kā ímú ísú Yēsũ újā tā rī piri, ĩri ní Yēsũ ri zizú kīnī, "Tāimbj 'dī'bée agásī céré, ngōri ndē nī?"

²⁹ Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, "Tāimbj agaápi rá rī, ĩri 'dī, 'Īmi anji Īsērélē vé 'dī'bée, ĩmi yíkí drī ká! Úpí 'bávé rī, ĩri 'yéǵá Úpí Múngú 'i. ³⁰ Lē mí lē Úpí Múngú mívé rī éšj be céré, índrí mívé rī be céré, yīkī mívé rī be céré, ũkpó mívé rī be céré.' ³¹ Tāimbj ĩrī rī 'dīni, 'Lē mí lē 'bá mí gārā gá rī sū mí ní mí rú'bá lēé rī tñj. Tāimbj āzi tāimbj ĩrī 'dī'bée ndēpi rá ni 'dāáyo."

³² Ágó riipi tāimbj ímbápi rī ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, tā mí ní 'yoó kīnī, Múngú ri 'yéǵá ālu, Múngú āzi túngú ni 'dāáyo 'dīri, ĩri tā áda. ³³ Ádarú lē mí lē ĩri éšj be céré, yīkī mívé rī be céré, ũkpó mívé rī be céré, āzini 'í lē dō 'bá mí gārā gá rī sū mí ní mí rú'bá lēé rī tñj, ndē ngá mí ní sēé rī pi rá, āzini ndē rōbōñjō mí ní zāá rī rá."

³⁴ Yēsũ kā ndree ágó rī újā tā rī piri, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Mí ítrú nóni mí ícá ĩnyīǵá mālūngā Múngú vé rī ā jēlé gá gí." Vúdrī ni gé, 'bá āzi gō Yēsũ ri zizú tā āzi sī dīj kuyé.

Kúrisitō ri ā'di ā Mvā?
(Mátáyo 22:41-46; Lúkā 20:41-44)

³⁵ Yēsũ kā rií 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ĩri ní 'bá rī pi zizú kīnī, "'Bá tāimbj ímbá'bá rī pi ri 'yo kīnī, Kúrisitō ri ímú ĩfū úyú Dāwúđj vé rī agá, tā kōpi ní 'yoó 'dīri, kōpi ũsũkí íffí ni a'di? ³⁶ Índri Uleterē rī ású Dāwúđj ri, sē átá 'dīni kīnī,

"Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní[‡] kīnī,
"Mí úrí má drj ěndépi^S gé,
cĩngbá má ní mívé ari'ba rī pi 'bázú
mí palé gá rī gé." '

³⁷ Dāwúđj zj dō Kúrisitō ri ívé Úpí píri, Kúrisitō ri ícá adri Dāwúđj ā mvá íngóni ngóni?"

'Bá kárakarā 'bāki úvá rizú tā ĩri ní ímbá 'dīri yizú āyīkō sī.

Yēsũ kīnī lē 'bá rī pi ā adrikí mj be kowu 'bá tāimbj Mósē vé rī ímbá'bá rī pi vé tā sī

(Mátáyo 23:1-36; Lúkā 20:45-47)

³⁸ Yēsũ kā rií 'bá rī pi ímbá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi adrikí mj be kowu 'bá ri'ba tāimbj Mósē vé rī ímbá'bá 'dī'bée ā tā sī. Kōpi lēkí ĩ úsú bōngó ācoco ni pi sī, rií ěcǵ jōkōñj agásī, 'bá rī pi kádō ĩ ězj, kōpi ē ĩnjīkí rí ĩ ĩnjīnjī. ³⁹ Āzini kōpi lēkí ā 'bāki ĩ úrí vūrā 'bá ambugu rī pi vé rizú úrizú Jó Múngú ri Zizú rī pi agá 'dāá rī gé, āzini vūrā 'bá ĩnjizú ĩnjīnjī rizú ũmũ

12:30 12:30 Dětōrōnómē 6:4-5 **12:31** 12:31 Lěvjtíkā 19:18 ‡ **12:36** 12:36 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé íffí, Dāwúđj zj Yēsũ Kúrisitō ri ívé Úpí. **S** **12:36** 12:36 Drj ěndépi gé: 'Bá úrípi drj ěndépi gé rī, ĩri ũkpó be, ĩ ĩri ĩnjīnjī. **12:36** 12:36 Sāwúmā 110:1

nyazú rī gé. ⁴⁰ Kōpi ri ɔwuzi rī pi ē mī ũ'bā rizú kōpivé ngá jó āsámvú gé rī pi u'duzú kōpi drígé sī. Kōpi ri Múngú ri zī sá be āco, 'bá rī pi ā ndrekí rī ī. 'Bá tā 'o'bá 'dīni 'dī'bée, Múngú ri ímú kōpi írīnā ũnjí ũnjí."

Ngá ɔwúzigó rī ní sēé rī vé tā
(Lúkã 21:1-4)

⁴¹ Yēsū ní 'dezú mužú úrizú sōndúkū ī ní 'bāa kuú Jó Múngú vé rī agá, ī ní rizú mūfēngā 'bezú 'a ní gé rī ā gārā gá. Tē rī 'bá kárakarā mūfēngā jī'bá 'be'bá rī pi ndreé. Ndre 'bá ā'bú be rī pi 'beki mūfēngā ívé rī āmbúgú. ⁴² Kúru ɔwúzigó āzi íjī ívé rī mūfēngā fífí nyíríná ēnjīpi ku ní 'beé írī.

⁴³ Yēsū ní ívé 'bá 'ī pámvú ũbī'bá rī pi zizú ímúzú 'í vúgá nōó, īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú á 'yo īmi ní 'dīni, ũkú ɔwúzigó ngá ākó 'dīri vé mūfēngā 'beé rī, ndē 'bá 'be'bá āmbúgú rī pi vé rī rá. ⁴⁴ Ngá 'bá ā'bú be rī pi ní sēé rī, kōpi 'dúkú ívé ā'bú kárakarā rī pi agá, 'bo ũkú ngá ākó 'dīri sē ívé ngá 'í ní kōdō 'ī izā kozú rī ārēvú céré."

13

Ī ímú Jó Múngú vé rī ũñō árí vūgá
(Mātáyo 24:1-2; Lúkã 21:5-6)

¹ Yēsū kã rīi fūu mužú Jó Múngú vé rī agásī, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé ālu ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Īmbápi, 'í ndre drī ĩrā ũnyī be 'dī'bée ká, āzini 'í ndre drī jó ī ní sīj jó Múngú ri ĩnjīzú rī ā gārā gá sī ũnyī be 'dī'bée ká!"

² Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Jó mí ní ndreé ambugu ambugu 'dī'bée, ĩ ímú kōpi ũñō céré u'de vūgá, ĩrā ī ní jó rī pi ũ'bázú āní 'dī'bée, ĩ ímú kōpi ũñō ũ'bé céré vūgá."

Īzāngā ímúpi drīdrī 'dīlé rī
(Mātáyo 24:3-14; Lúkã 21:7-19)

³ Vúdri ní gé, Yēsū mužú úrí kuú ĩrā Ōlívē vé rī drígé, ĩ'búná aco kōpi āsámvú Jó Múngú vé rī be ní. Pétēró pi Yókóbū be, Yūwánī sī, āzini Āndērēyā sī, kōpi ní ī njezú mužú Yēsū vūgá 'daá. ⁴ Kōpi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Tā 'dī'bée ímú ī nga ngōtú? Ngá ímúpi lūúpi kīnī, tā 'dī'bée ímú ī nga rá rī ā'di?"

⁵ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Īmi ndrekí múké, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mī ku, ⁶ ā'diātāsiyā 'bá kárakarā pi ímú ũñō ũlī má rú sī, kōpi 'yo, ī Kúrísítō 'ī. Kōpi 'bá kárakarā pi ē mī ũ'bā rá. ⁷ Īmi kádō tā ē'dí vé ní yīj, āzini ĩmi kádō tā ē'dí vé ī ní rī átá rī ā tā yīj, lē ĩmi adrikí ũrī sī ku. Tā 'dīni 'dī'bée ímú ī nga rá, 'bo adri 'yozú kīnī, ũdū nyōókú nōri vé rī, ĩri 'i depi 'dī 'dīni kuyé. ⁸ 'Bá āngū āzi agá rī pi ímú ē'dí 'dī ī āsámvú gé sī 'bá āngū āzi agá rī pi be. 'Bá mālūngā rú'bá rī pi ímú ē'dí 'dī ī ɔgūpīj mālūngā rú'bá rī pi be, dīngídīngí ri ímú āngū aya vūrā kárakarā ní pi agásī, ēbīrī ri ímú 'de ũnjí ũnjí. 'Bo tā 'dī'bée drī ĩzāngā rī vé 'dóngará.

⁹ "Īmi adrikí mī be kowū! Ī ímú ĩmi uru jī mužú tō 'bá tā lī'bá rī pi endretī gé, ĩ ĩmi ũgbā Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī kēlīnā sī. Ī ímú ĩmi jī mužú pá tu ũgalaku ambugu rī pi endretī gé, āzini 'bāgú rī pi endretī gé mā tā sī, ĩri adri drīlé múké ĩmi ní mávé tā ũlūzú kōpi ní. ¹⁰ Ū'dú ũdū vé rī ní drī ícázú kuyé rī gé, lē ā ũlúkí ũ'dúkó múké rī mužú āngū rī pi agásī céré.

¹¹ Urukī dō ĩmi, āzini tōkī dō ĩmi 'bá tā lī' bá rī pi endreṭi gé, lē ĩmi rikí ĩmi ũsũũ drāá átángá ĩmi ní lēé muṣú átá rī vé tā sī ku. Sā ní kādō ícá, átángá ĩmi ní muṣú átá rī, Múngú ri ũlũ ĩmi ní nī. ĩmi átákí átángá rī ní ku, Índri Uleterē rī átá nī.

¹² "Ēdrīpi ri ímú ēdrīpi ā ũli 'be, ĩri ēdrīpi ri sē 'dī drā rá. Ēṭépi ri ímú ívé anjíná rī pi ā ũli 'be, ĩri kōpi sē ú'dī ũdrā rá, anjíná rī pi ímú ufu ku ari'ba rú, kōpi 'bá ĩ tī' bá rī pi sē ú'dī ũdrā rá. ¹³ 'Bá rī pi ímú ĩmi ngũ ũnjī má tā sī, 'bo 'bá pá tuúpi títí ívé ě'yīngará ágá cīmgbá cazú ũdũ gé rī, Múngú ri ímú ĩri pa rá.

Tā ũnjí ímúpi 'i ngaápi rī

(Mātáyo 24:15-21; Lúkā 21:20-24)

¹⁴ "ĩmi kádō 'Ngá ũnjí āngũ izaápi' ní ndreé tu pá kuú vūrā ĩri ní kōdō pá tuzú ku rī gé, 'bá tā ní lāápi rī ā nī tā ní vé ífífi múké. Sā 'dāri gé, 'bá adri'ba āngũ Yũdáyā vé rī ágá rī pi, lē kōpi ā ápákí muṣú írā drīgē. ¹⁵ Tā 'dīri ísú dō 'bá rī jó drīgē, ē ísī fíi jó ágá 'dāá, muṣú ngá āzi í'dú ku. ¹⁶ Tā 'dīri ísú dō 'bá rī ómvú ágá, lē 'bá rī ā gō vúlé muṣú ívé bōngó akoó rũkũ rī í'dú ku. ¹⁷ Lókí 'dāri gé, tā rī ímú adri ũkpó ũkpó ũkú 'a be rī pi ní, āzini ũkú anjī be drī ũdeṅá rú bā ndrú' bá ndrúndru rī pi ní! ¹⁸ Lē ĩmi zíkí Múngú ri, tā 'dī' bée ā ngá rī 'i lókí kílongóro vé rī* gé ku, ¹⁹ ā 'diātāsīyā sá 'dāri gé, ĩzāngā 'bá rī pi ní ímú nyaá rī, Múngú ní í'dózú vū rī gbingará gá 'dāá, kōpi nyakí drī ávũ ní kuyé. 'Bo ĩzāngā sũ 'dīri tĩnī ní, ícō gōó 'i ngaá dīi ku. ²⁰ Úpi ē ítrú dō ú'dú ĩzāngā nyazú rī ícá ělĩná ku, 'bá āzi ícō adrií idri rú ku. 'Bo ĩrivé 'bá ĩri ní ĩngá ũpēé rī pi ā tā sī, ĩri ú'dú rī ítrú ícá ělĩná. ²¹ Lókí 'dāri gé, 'bá rī 'yo dō, "Í ndre, Kúrísítō ri nō!" dōku 'Īri 'dā!' lē mí ě'yī ĩrivé tá ĩri ní 'yoó 'dīri ku. ²² 'Bá ũnjó rú 'yo' bá kíni ĩ Kúrísítō 'i rī pi nēbī ũnjó rú rī pi be, kōpi ímú ífũ ri tā āyāzú āyāyā ní pi 'o 'bá Múngú ní ũpēé rī pi ē mī ũ'bāzú áni, 'bo kōpi ícókí ũ'bāá bā ku. ²³ 'Bo ĩmi adriki mī be kōwũ! Má ũlũ ĩmi ní tā ímú' bá 'i nga' bá rī pi ārēvú céré drīdrī gí.

Yēsũ vé ĩgōngará

(Mātáyo 24:29-31; Lúkā 21:25-28)

²⁴ "Lókí 'dāri gé, ĩzāngā 'bá rī pi ní nyaá rī ā vūdrī gé, " 'Ũtú rī ē mī ri ímú bī nī ku ĩnĩná rú, mbāá rī gō kaá ku.

²⁵ Línýā rī pi ímú lũ 'bũ gé 'dāásī vūgá, ĩ ímú ngá 'bũ gé 'dālē rī pi aya rá.'

²⁶ "Sā 'dāri gé, ma 'Bá Mvā 'i, 'bá rī pi ímú mávé ímúngará ĩrĩbítí agásí ũkpó be āmbúgú rī ndre, āzini mávé dīngará pōwũpōwũ rī ndre ĩ mī sī.

²⁷ Ma ímú mávé mālāyíkā rī pi ĩpē ímú 'bá ĩ ní ũpēé gí rī pi tra vū drīgē sī céré, cīmgbá cazú 'bũ gé 'dāá.

Nāpi peṭi ĩ ní zīi fīgī rī vé rī

(Mātáyo 24:32-35; Lúkā 21:29-33)

²⁸ "Lē ĩmi nĩkí tā 'dīri ámá peṭi rú' bá gá, peṭi ĩ ní zīi fīgī rī ē bī í'dó dō rũũ gí, mí ícō nī ámá 'yozú kíni, ěéžũ ícá ĩnyĩná gí. ²⁹ Kúru ĩmi ndrekí dō

13:14 13:14 Dānyelē 9:27; 11:31; 12:11 * **13:18** 13:18 Lókí kílongóro vé rī: Āngũ Ísērélē vé rī gé 'dāá, lókí kílongóro vé rī gé, ěṭi tungará ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā yīgō rī 'dī ambamba, sē āngũ rī igbe. **13:25** 13:25 Ísáyā 13:10; 34:4

tā má ní ūlūú 'dī'bée ri ī 'o, ĩmi ícō nĭ ámá 'yozú kĭnĭ, lóki má ní ĩgōzú rĭ ícá ĩnyĭjāná gí. ³⁰ Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĭni, 'bá uruḵo lóki nōri vé rĭ pi ūdráki drĭ ku, tā 'dī'bée ārēvú céré ímŭ ĩ nga drĭdrĭ ũgbále ká. ³¹ 'Bŭ pi vŭ be, kōpi ímŭ dę rá, 'bo átángá má ní átá rĭ tā áda, ĩri adri mŭzú 'dáni'dáni.

'Bá āzi nĭ ũ'dŭ, dōku sâ má ní ĩmvízú rĭ kuyé
(Mātáyo 24:36-44)

³² "'Bo 'bá āzi nĭ ũ'dŭ, dōku sâ tā 'dī'bée ní 'i ngazú rĭ kuyé, mālāyĭkā 'bŭ gé rĭ pi nĭki kpá kuyé, Ma Mvá rú, á nĭ kpá kuyé, 'yéŋá má Ẹtēpi Múngú nĭ ĩngá nĭ. ³³ Lē ĩmi adriki mĭ be kowu, ĩmi adriki ũrē, ā'diātāsĭyā ĩmi nĭki sâ tā rĭ ní ímŭzú 'i ngazú rĭ kuyé. ³⁴ Tā má ní átá 'dĭri, ĩri adri sŭ ágó āzi ní ívé 'bētĭ kuú, ĩri ní 'deé muŭ Ẹĉĭ gé rárá rú, ĩri ní Ẹzĭ awaa ívé átĭ'bá rĭ pi ní, ĩri ní 'yoó ívé átĭ'bá kĕtĭlĕ ũtēepi rĭ ní, ā adri mĭ be mgbo rĭ tĭnĭ.

³⁵ "Kúru lē ĩmi adriki mĭ be mgbo, ā'diātāsĭyā lóki jó 'dĭpa ní ícázú rĭ, dō ĩri ícá ũndrĕjā sĭ yā, dō ĩnĭjā útú gé yā, dō ũ'bŭtĭ sĭ yā, ĩmi nĭki kuyé. ³⁶ 'Bo jó 'dĭpa ícá dō mbĕlĕjā, Ẹ ícá rĭ ĩmi ĩsŭ ũ'dŭ kongará gá ku. ³⁷ Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dĭri, á 'yo 'bá céré ní, lē ĩmi adriki mĭ be mgbo, ĩmi ũtĕki ĩrivé ĩgōngará!"

14

'Beki Yēsŭ ā ũli lēzú ĩri 'dizú
(Mātáyo 26:1-5; Lŭkā 22:1-2; Yŭwánĭ 11:45-53)

¹ ũ'dŭ Múngú ní Ẹlĭzú Jó rĭ pi tĭ gé sĭ rĭ, * āzini Ũmŭ ĩ ní Pángá ni 'Bāá Ũdrá ku rĭ nyazú rĭ† vé ũ'dŭ kā aceé ĩrĭ, atala atala rĭ pi drĭgé rĭ pi, 'bá tāmĭbĭ ĩmbá'bá rĭ pi be, rikĭ Yēsŭ ā tā ndrĭi lēzú ĩri ružú, ĩ 'dĭki rĭ ĩri drāá 'dĭisĭ rá. ² Kōpi rikĭ 'yoó kĭnĭ, "Lē 'bá ruĭki Yēsŭ ri ũ'dŭ ũmŭ nyazú rĭ gé ku, ā'diātāsĭyā 'bá rĭ pi ímŭ ĩngá 'bá drĭgé gí."

Ũkú āzi dā ũdu Yēsŭ drĭgé
(Mātáyo 26:6-13; Yŭwánĭ 12:1-8)

³ Yēsŭ kā riĭ adrii Bētēniyā gá 'dāá, ri adrii Šĭmōnā oŭtŭ ũfú ní nyaá rĭ vé āngá. Yēsŭ kā úri ĩnyá nyangará gá, ũkú āzi ní ímŭzú ũdu ngŭŭpi ndrĭndrĭ ní be drĭgé mālāngĭ agá, ũdu rĭ ājĕ be āmbúgu. Ũkú rĭ ní mālāngĭ Ẹ tĭ zĭžú, ĩri ní ũdu rĭ dāžú Yēsŭ drĭgé.

⁴ Tā 'dĭri sĕ 'bá uruḵo ũmŭ rĭ gé 'dālĕ rĭ pi Ẹ Ẹšĭ ve rá, kōpi ní rizú unuzú ĩ āsámvú gé sĭ kĭnĭ, "Ngá ũkú rĭ ní rizú ũdu rĭ izazú 'dĭni rĭ ā'di?" ⁵ Kōpi ĩngákĭ ũkú rĭ drĭgé mgbárāsĭ. Kōpi kĭnĭ, "Ũkú rĭ té ũdu rĭ ũzĭ mŭfĕngā fĭfĭ Ẹnĭjĭpi Ẹnĭjĕnĭ mŭdŭrŭlŭ na, ĩri té mŭfĕngā ni awa 'bá ngá ākō rĭ pi ní."

* **14:1** 14:1 ũ'dŭ Múngú ní Ẹlĭzú Jó rĭ pi tĭ gé sĭ rĭ: Yāhŭdĭ rĭ pi rĭ ũ'dŭ Múngú ní oŭtŭ Ẹlĭzú ĩsĕrĕlĕ rĭ pi vé jó rĭ pi tĭ gé sĭ Ẹjĕpĕtō gá 'dāá rĭ vé tā ígá. Oŭtŭ kōpi Ẹ'bĭpĭjĭ ũbĕki kābĭlō ā ári ívé kĕtĕtĭ Ẹ Ẹrĭfe gá sĭ, sĕ Múngú ũ'dĭ kōpi kuyé. Múngú ũ'dĭ 'bá Ẹjĕpĕtō vé kābĭlō ári ũbĕ'bá ívé kĕtĕtĭ Ẹ Ẹrĭfe gá sĭ kuyé rĭ pi vé anĭ ágō káyú rĭ pi ũdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētĭ āsámvú gé sĭ rá. † **14:17-28**; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lŭkā 2:41; Yŭwánĭ 2:13; Ẹzĭ 12:4; 1 Kōrĭnĭtō 5:7; Ẹbĕrĕ 11:28. † **14:1** 14:1 Ũmŭ ĩ ní Pángá ni 'Bāá Ũdrá ku rĭ nyazú rĭ: Yāhŭdĭ rĭ pi rĭ ũmŭ 'dĭri nya ka ũ'dŭ Ẹzĭrĭ, kōpi rĭ ũ'dŭ Múngú ní ĩ pazú adringará tŭgĕrĭ rú 'bá Ẹjĕpĕtō vé rĭ pi drĭgé sĭ rĭ vé tā ígá āni. Ũmŭ 'dĭri ĩ 'dó nya ũ'dŭ Múngú ní Ẹlĭzú Jó rĭ pi tĭ gé sĭ rĭ gé. † **14** Wŭngará 12:17-20.

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Lē ĩmi kuki ũkú rī, ngá ĩmi ní rizú ũkú rī ē drī izazú ‘dini rī ā’di? Tā ũkú rī ní ‘oó má ní ‘dīri, ĩri tā múké, ⁷ ā’diātāsīyā ú’dú céré ĩmi ri adri ‘bá ngá ákó rī pi be trų, ĩmi lēki dō kōpi ē ĩzā koó, ĩmi ícó ko rá. ‘Bo má ícó áwí adrii ĩmi be nōgō rō ku. ⁸ Ūkú ‘dīri ‘o ngá ‘í ní lēé ‘oó má ní rī gí. Má ní drī adrizú ĩdri rú rī gé, ũkú rī dā ũdu má rų‘bá trizú ānī, má kādō ĩmų drāá, ĩsų trį má rų‘bá ũdu rī sī ĩnógósį gí. ⁹ Ádarú á lē ‘yoó ĩmi ní ‘dini, ‘bá rī pi kádō rii ú‘dúkó múké rī ũlúu mužú vŭ drįgē sī, kōpi tā ũkú rī ní ‘oó rī ígá, kōpi ũlú mužú ‘bá rī pi ní.”

Yúdā ‘be Yēsū ā ũli

(Mātáyo 26:14-16; Lúkā 22:3-6)

¹⁰ Kúru Yúdā ĩsīkārīyótā Yēsū vé ‘bá áyúāyŭ mužrį drī ni ĩrį rī pi vé āzi ní ‘dezú mužú atala atala rī pi drįgē rī pi vúgá ‘dāá, ‘í ‘be rī Yēsū ā ũli, kōpi ā rųkí rī ĩri. ¹¹ Atala atala rī pi drįgē ‘dī‘bée ká tā ‘dīri yįi, kōpi adrikí ānī āyīkō sī, kōpi ‘yokí ĩ tį sī kīnī, ĩ Yúdā ní mŭfēngā sē rá. Kúru Yúdā ní lęti ndázú Yēsū ā ũli ‘bezú ānī.

Īnyá ũdŭ Yēsū ní nyaá rī

(Mātáyo 26:17-25; Lúkā 22:7-14, 21-23; Yŭwánĭ 13:21-30)

¹² Ū‘dú ĩ ní í‘dózú Ūmŭ ĩ ní Pángā ní ‘Bāá Údrá ku rī nyazú rī gé, Yāhŭdĭ rī pi céré ālu ālu kābĭlō mvá: ĩ‘dú ĩ rōbōņō rú Ū‘dú Múngú ní Ēlizú Jó rī pi tį gé sī rī gé, Yēsū vé ‘bá ĩri ā pámvú ũbĭ‘bá rī pi ní ĩri zizú kīnī, “Mí lē ‘bá mužkí ĩnyá mí ní lēé nyaá Ū‘dú Múngú ní Ēlizú Jó rī pi tį gé sī rī vé rī á‘dí ĩngŭgá?”

¹³ Kúru Yēsū ní ívé ‘bá ‘í pámvú ũbĭ‘bá ĩrį ni pi pēzú, ĩri ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Īmi mužkí kŭrų Yērŭsálēmā vé rī agá ‘dāá, ĩmi ca muž ágō āzi ĩsų ‘dālē, ĩri ri ũdrĭ ‘dų mužú yįi be agá. Īmi ‘dekí mužų vŭ ní gé sī. ¹⁴ Jó ‘dĭpa rī kádō fĭi jó agá ‘dāá, ĩmi lŭkĭ ĩri ní kīnī, ‘Īmbápi kīnī, “‘Bā ũmŭ Ū‘dú Múngú ní Ēlizú Jó rī pi tį gé sī rī nya mávé ‘bá má pámvú ũbĭ‘bá rī pi be ĩngŭgá?”’ ¹⁵ Jó ‘dĭpa ri ĩmi ĩ tų mužú jó ‘a be āmbŭgú ũrŭgégé, ĩ ní ngá ũmŭ vé rī útú ũ‘bāá kuú ‘a ní gé ĩnógósį gí rī agá ‘dāá, ĩri ĩmi ní jó rī ‘í‘da. Kúru ĩmi á‘dĭkĭ ĩnyá rī, ĩmi ũ‘bākĭ jó rī agá ‘dāá.”

¹⁶ Kúru ‘bá Yēsū ā pámvú ũbĭ‘bá ĩrį ‘dĭ‘bée ní ngazú ‘dezú mužú kŭrų rī agá ‘dāá, kōpi cakĭ tā rī ĩsų, sŭ nyo Yēsū ní ‘yoó rĭ tĭņi. Kōpi ní ĩnyá ĩ ní lēé mužų nyaá ũmŭ Ū‘dú Múngú ní Ēlizú Jó rī pi tį gé sī rī vé rī á‘dízú, kōpi ní ũ‘bázú jó rī agá ‘dāá.

¹⁷ Kā mužų adrii ũndré sī, Yēsū pi ní ícázú ívé ‘bá áyúāyŭ mužrį drī ni ĩrį rī pi be. ¹⁸ Yēsū pi ká úri ĩnyá rī nyangárá gá ívé ‘bá áyúāyŭ rī pi be, ĩri ní ‘yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú ĩmi āsámvú gé ‘dĭgē, ‘bá ‘bá ní rii ngá nyaá ĩri be trų rī ĩmų má ũli ‘be nĭ.”

¹⁹ Tā Yēsū ní ‘yoó ‘dĭri sē ‘bá Yēsū ā pámvú ũbĭ‘bá ‘dĭ‘bée ní ĩzāngā ambamba, ‘bá ālu ālu ‘de rĭ Yēsū rĭ zĭi, “‘Bá rĭ adri nyo ma ‘i ku?”

²⁰ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi ‘bá mužrį drĭ ni ĩrĭ ‘dĭ‘bée, ĩmi āsámvú gé ‘dĭgē, ‘bá ĩnyá dŭŭpi má be trų sákānĭ nōri agá rĭ, ‘bá rĭ adriipi ‘dĭ.”

‡ **14:12** 14:12 Kābĭlō mvá: Múngú sē tājmbĭ Mósē ní kīnī, ‘bá rĭ pi ā zākĭ kābĭlō Múngú ní rōbōņō rú, ā trŭkĭ rĭ kōpi ívé ũnjĭkānyā agásĭ rá. Sē ĩ ní Yēsū rĭ zĭzŭ Kābĭlō Mvā Múngú vé ní ānĭ, ā’diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ĩmų drāá ‘bávē ũnjĭkānyā ũjĭi. ‘Í lā Wŭngárá 12:17-28; Lúkā 22:7; Yŭwánĭ 1:29-35; 1 Kōrĭnĭtō 5:7; 1 Pētērō 1:19.

21 Ma 'Bá Mvá 'i, ī ímú ma 'dị drā rá, sụ ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī tị. 'Bo īzāngā rī ímú adri 'bá má ũli 'beepi rī vé ni! Ọtụ ā tịkí dō ágó 'dịri kuyé, īri té adri múké.

*Ínyá Úpí vé uletere rī vé nyangára
(Mátáyo 26:26-30; Lúkǎ 22:14-23; 1 Kōrínítō 11:23-25)*

22 Yésū pi ká úrí ívé 'bá 'i pámvú ũb'í'ba rī pi be ngá nyangára gá, īri ní pánga í'dụzú, īri ní ọwō'difō sězú Múngú ní, īri ní 'a ní ǎndízú, īri ní sězú ívé 'bá 'i pámvú ũb'í'ba rī pi ní, īri ní 'yozú kīnī, "Ími é'yíkí nyaá, 'dịri rụ'ba mávé rī."

23 Īri ní kpá kópō vinyō be agá rī í'dụzú, īri ní ọwō'difō sězú Múngú ní, īri ní sězú kọpi ní, kọpi ní cére é'yízú mvuzú.

24 Kúru īri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "'Dịri mávé ǎri dǎapi, má ní ũndī ruzú 'bá kárakará pi ā tā sī rī. § 25 Ádarú ā lē 'yoó ími ní 'díní, í'dózú ǎndrū mvuzú drīdrī, á gō vinyō mvuzú dđi ku, ma mv vinyō ú'dí mvuzú mǎlūngá Múngú vé rī gé."

26 Kúru kọpi ní úngó ngozú, kọpi ní 'dezú mvuzú ánga ī ní zịj Írǎ Ōlívé vé rī drīgé 'dǎá.

*Yésū kīnī, Pétērō ri ímú 'i gā rá
(Mátáyo 26:31-35; Lúkǎ 22:31-34; Yūwánī 13:36-38)*

27 Kọpi ní rii mvungára gá lėti gé 'dīgé, Yésū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũb'í'ba rī pi ní kīnī, "Ími cére ímú ápá má rụ'ba gá sī rá, ǎ'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

" 'Ma ímú 'bá kǎbīlō úcépi rī 'dị drā rá,
kǎbīlō rī pi ímú ayi kpélékpélé."

28 'Bo má kǎdō íngá gōó ídri rú, ma 'de mvuzú ímí drīlélé gá sī drīdrī ǎngū Gǎlíláyá vé rī gé 'dǎlé, 'bá mv 'bá ísú ími be 'dǎlé."

29 Pétērō ní 'yozú īri ní kīnī, "'Bá rī pi dō cére ápá mī rụ'ba gá sī rá drǎáāsīyā, má ícó ápá ku."

30 Yésū ní újázú īri ní kīnī, "Pétērō, íniñá ǎndrū nōri sī, mi ímú ma gá ca vú na, vúdri ni gé, lōgúlōgú ri ímú cére 'be vú ịrī."

31 Pétērō gō rii tā rī sii dđi dđi kīnī, "Má ícó ǎlunǎni 'yoó á gá mi sī 'díní ku, 'bá ũdrá mí be trú." 'Bá Yésū ā pámvú ũb'í'ba rī pi cére ngakí 'yoó, sụ Pétērō ní 'yoó 'dịri tị.

*Yésū zị Múngú ri Gētēsēmání gé 'dǎlé
(Mátáyo 26:36-46; Lúkǎ 22:39-46)*

32 Yésū pi ní 'dezú mvuzú ívé 'bá 'i pámvú ũb'í'ba rī pi be ǎngū ī ní zịj Gētēsēmání rī gé 'dǎlé, īri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ími úríkí 'dīgé, ma drī mv Múngú ri zị." 33 Yésū jị Pétērō pi Yókóbū be, Yūwání sī mvuzú 'i vúgá sī índí. Ízāngā nō ẹsị ni ambamba. 34 Īri ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Ízāngā

§ 14:24 14:24 'Dịri mávé ǎri má ní ũndī ruzú 'bá kárakará pi be rī: ǎri 'dịri 'bá rī pi vé ũnjikányá ũjī, īri sē kọpívé ũndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Ísērélé vé rī pi rikí tị, ǎzini ndrīj zǎá Múngú ní rōbōñō rú, ā ũjī rí ívé ũnjikányá. Í adrikí rí ule. Rōbōñō í ní zǎá 'dịri 'i da Yésú vé drǎngára pẹti alambaku sīgé sụ Kǎbīlō Mvá Múngú vé rī tị rī. ǎri Yésú vé dǎapi rōbōñō rú 'dịri, īri 'bá cére īri é'yí'ba gí rī pi trū ívé ũnjikányá agásí. 'Í lǎ Wụngára 24:8; Lẹvítiká 16:11-19; Mátáyo 26:28; Ẹberé 9:15-22. 14:27 14:27 Zákāriyá 13:7

fi má ɛ́sɪ́ agá nōlé, lē ma 'dɪ́j drāá. Īmi adrikí 'dīgégé, 'bo Īmi adrikí mɪ be mgbo, ā kókí ɹ'dú ku."

³⁵ Yēsū gō 'i útrú drɪ́drɪ́ mādā, Īri ní kūmūcí ũtɪ́zú, Īri ní Múngú ri zɪ́zú kɪ́nɪ, "Ícō dō rá, lē tā ũkpō ũkpō 'díní 'dírí ā nga 'i mǎ rɹ́'bá gá ku." ³⁶ Īri ní 'yozú kɪ́nɪ, "Ábā,* má ɛ́tɛ́pɪ, tā āzi mi ndéepi ní 'dāáyo. Ícō dō rá, 'i 'du kópō izāngá vé 'dírí mǎ rɹ́'bá gá sǐ rá. 'Í 'o tā mǐ ɛ́sɪ́ ní lēé rǐ, adri 'yozú kɪ́nɪ tā mǎ ɛ́sɪ́ ní lēé rǐ ku."

³⁷ Yēsū ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'i pámvú ũbǐ'bá rǐ pi vúgá 'dāá, ɪ́sɹú kōpi ri ɹ'dú ko. Īri ní 'yozú Šimōnā Pétērō ní kɪ́nɪ, "Īmi ri ɹ'dú ko? Īmi ícókí nyo adrii mɪ be mgbo sǎ be ālu ku? ³⁸ Lē Īmi adrikí mɪ be mgbo, Īmi zɪ́kí Múngú ri, tā ũkpō ũkpō ní ē ímú rǐ Īmi ũ'bǐj ku. ɛ́sɪ́ Īmivé rǐ lē kōdō tā 'oó pɪ́rɪ, 'bo Īmǐ rɹ́'bá ní adrii ũkpō ākó rǐ sǐ, Īmi ícókí tā pɪ́rɪ 'oó ku."

³⁹ Yēsū gō kpá 'deé muɹú Múngú ri zɪ́j dɪ́j, sǔ 'i ní té zɪ́j drɪ́drɪ́ rǐ tɪ́nɪ. ⁴⁰ Yēsū kǎ 'i újá gōó vúlé ívé 'bá 'i pámvú ũbǐ'bá rǐ pi vúgá 'dāá dɪ́j, ɪ́sɹú kōpi ri ɹ'dú ko, ā 'diātāsɪyǎ ɹ'dú rǐ drǐ kōpi mɪ gé 'dāá ũgōgō, sē kōpi ndákí átángá Ī ní lēé átá rǐ tǐ.

⁴¹ Yēsū kǎ 'i újá caá kōpi vúgá 'dāá vú na ni gé, Īri ní 'yozú kɪ́nɪ, "Īmi drǐ ri ɹ'dú rǐ koko, āzini Īmi drǐ ri uvuvu? Īmi kókí ɹ'dú rǐ ɛ́sɪ́rɹ́! Sǎ Ī ní 'Bá Mvǎ ri ruɹú sēzú 'bá ũnjǐ rǐ pi drígé rǐ ícō gí. ⁴² Īmi íngákí ɹru! 'Bá 'dekí muɹú! 'Bá mǎ ũli 'beepi rǐ ícá gí."

Yēsū vé rungárá

(Mātáyo 26:47-56; Lúkā 22:47-53; Yūwánɪ 18:3-12)

⁴³ Yēsū kǎ drǐ átángá rǐ átá deɛ́ 'i tɪ́ gé sǐ kuyé, koro Yúdā Yēsū ā ũli 'beepi rǐ ní ícázú, Yúdā ri 'bá Yēsū ā pámvú ũbǐ'bá muɹdrǐ drǐ ní ɪ́rɪ rǐ pi vé āzi. 'Bá kárákará ímúkí Yúdā pi be trú, kōpi í'dúkí ɪ́lɪ ācō ācō ni pi, āzini túré pi be ímúzú Ī drígé sǐ índí. Atala atala rǐ pi drígé rǐ pi, 'bá tāǐmbí Mósé vé rǐ ímbá'bá rǐ pi, āzini 'bá ambugu rǐ pi be, ɪ́pékí kōpi ímúzú nǐ.

⁴⁴ Yúdā lū āngáráwá rǐ pi ní drɪ́drɪ́ kɪ́nɪ, "Ágō má ní muɹú u'deé ɛ́zɪ́j bēdrǐ sǐ rǐ, 'bá rǐ Īri adriipi 'dǐ. Īmi ruɹkí Īri, Īmi jɪ́kí Īri muɹú, Īmi ũtēkí Īri muɹú ũtētē." ⁴⁵ Kōpi kǎ caá, koro Yúdā ní 'dezú muɹú Yēsū vúgá 'dāá, Īri ní 'yozú Yēsū ní kɪ́nɪ, "Ímbápi!" Īri ní kúru Yēsū ri u'dezú ɛ́zɪ́zú bēdrǐ sǐ. ⁴⁶ Kúru āgō ímú'bá Yúdā pi be 'dǐ'bée ní Yēsū ri ruɹú. ⁴⁷ Ágō pá tu'bá Yēsū ā gārā gá 'dǐ'bée vé ālu† ní ívé ɪ́lɪ ācō rǐ ínjézú kērēwú rǐ agásǐ, Īri ní átálágú āmbúgú rǐ vé átǐ'bá ē bǐ gázú mvóɹú 'dezú vúgá 'dāá.

⁴⁸ Yēsū ní 'yozú 'bá 'i rɹ́'bá rǐ pi ní kɪ́nɪ, "Ngá Īmi ní ímúzú ɪ́lɪ ācō ācō ni pi be, āzini túré pi be drígé, ma ruɹú sǔ 'bá tā ũnjǐ 'oópi rǐ tɪ́nɪ rǐ ā'dǐ? ⁴⁹ ɹ'dú céré 'bá rikí adrii Īmi be trú, á ri Īmi ímbá Jó Múngú vé rǐ ā bóro gá 'dāá, Īmi ruɹkí ma kuyé. 'Bo tā 'i ngaápi mǎ rɹ́'bá gá āndrú nōri, ā sē rǐ tā Ī ní sǐí kú Búkū Múngú vé rǐ agá rǐ, ā nga rǐ 'i fūú tɪ́nɪ gé bēnǐ." ⁵⁰ Kúru Yēsū vé 'bá Īri ā pámvú ũbǐ'bá rǐ pi ngakí ápá céré, kukí Yēsū ri kú ɹ'dúkúlegúsi.

⁵¹ Kērǐmvǎ āzi ri 'deé muɹú Yēsū ā vúdrǐ gé sǐ, ndrǎ bōngó 'i rɹ́'bá gá. 'Bá rǐ pi kǎ lēé Īri ruɹú, ⁵² kērǐmvǎ rǐ ánjó 'i kōpi drígé sǐ, ku ívé bōngó kuú kōpi drígé, ápá muɹú rɹ́'bá be ule.

* **14:36** 14:36 Ábā: Ábā vé íffíí, Ārámáyíkí tɪ́ sǐ, ɛ́tɛ́pɪ. † **14:47** 14:47 Ágō 'dǐ'bée vé ālu: 'Bá 'dírí Pétērō 'i. 'Í lǎ Yūwánɪ 18:10-11.

Yēsũ tu pá Yāhūdī ambugu tā lī'ba rī pi ɛndrɛtī gɛ
(Mātayo 26:57-68; Lúkã 22:54-55, 63-71; Yūwānī 18:13-14, 19-24)

⁵³ 'Bá Yēsũ ri rụ'ba rī pi ní Yēsũ ri jizú muzú átálágú āmbúgú rī vé āngá. Atala atala rī pi drīgɛ rī pi, 'bá drīkoma rú rī pi, 'bá tǎjmbī Mósɛ vé rī ímbá'ba rī pi be, úmúkí ĩ céré vūrā ālu gé. ⁵⁴ Pétɛró ri 'deé muzú Yēsũ ĩ áwdrī gé sī, se 'i gōo vúlé rú āsámvu sī. Kã caá átálágú āmbúgú rī vé bóró gá 'dǎá, mụ úrí 'bá āngū ütɛ'ba rī pi be trű, rií áci yuú.

⁵⁵ Atala atala rī pi drīgɛ rī pi, 'bá tā lī'ba rī pi[†] be céré, rikí lɛtī ndǎá lɛzú tā ũnjī ĩsúzú Yēsũ ā rụ'ba gá, ĩ 'díkí rī ĩri drǎá ānī, 'bo kōpi ĩsúkí tā ũnjī rụ'ba ní gé kuyé. ⁵⁶ 'Bá kárakará 'dekí rií ũnjō úlī Yēsũ drīgɛ, 'bo átángá kōpivé rī, úmú 'i trű kuyé.

⁵⁷ Kúru 'bá urukọ'béé ní ngazú pá tuzú uru sī, ũnjō úlízú Yēsũ drīgɛ, kōpi kīnī, ⁵⁸ "'Bá yīkí rá, Yēsũ rī 'yoó kīnī, 'Ma Jó Múngú vé 'bá áda ní sī rī ũñō kpélékpélé, ma gō āzi ní sī ỳ'dụ na agá, 'bá áda sī ní ku.' " ⁵⁹ 'Bo átángá kōpi ní átá rī úmú 'i trű kuyé.

⁶⁰ Átálágú āmbúgú rī ní íngázú pá tuzú uru sī 'bá tā lī'ba 'dī'béé āsámvu gé, ĩri ní Yēsũ rī zizú kīnī, "Tǎ āgō 'dī'béé ní rií ũmbīí mí drīgɛ kárakará 'dī'béé, 'i 'yo átángá mí tị gé sī ku āsī?" ⁶¹ 'Bo Yēsũ újí kīri, zī 'i tị átángá 'yozú āluñani kuyé.

Átálágú āmbúgú rī ní gōzú ĩri zizú dī kīnī, "Mi Kúrísitō, Múngú ĩ ní íngúngū rī vé Mvǎ?"

⁶² Yēsũ ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá rī ma 'i, ma 'Bá Mvǎ 'i, úmvúlɛsī ĩmi ímụ ma ndrɛ, ma úrí Múngú Ūkpō 'Dīpa vé drī ɛndɛpị gé, ma ĩgō ímụ 'bū gé 'dǎāsī vūgá nōo ĩrībītī agásī."

⁶³ Átálágú āmbúgú rī ní ívé bōngó āsízú,[§] ĩri ní 'yozú kīnī, "Ngá 'bá ní ādú'ba urukọ lɛzú dī rī ā'di? ⁶⁴ ĩmi yīkí ĩmī bí sī rá, ĩnjī Múngú ri ku. ĩmi ũsúkí tā 'dīri drīgɛ góni?"

Kōpi ngakí ā'yīí céré kīnī, ā 'díkí ĩri drǎá rá. ⁶⁵ 'Bá rī pi ā urukọ'béé í'dókí rií tūsú úwé Yēsũ ā rụ'ba gá, kōpi úmbékí mị ní bōngó sī cí, kōpi í'dókí rií ĩri udīj, kōpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í lū 'bá ní, 'bá mi udī'ba rī pi ā'di pi?" 'Bá āngū ütɛ'ba rī pi ní Yēsũ rī jizú muzú 'dīisí rá, kōpi ní rizú ĩri ũgbázú muzú.

Pétɛró gǎ Yēsũ ri sī
(Mātayo 26:69-75; Lúkã 22:56-62; Yūwānī 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pétɛró kã rií adrií jó tā lizú rī vé bóró gá 'dǎá, átálágú āmbúgú rī vé átí'ba ũkúnǎ rú rī ní ímúzú. ⁶⁷ ĩri ní Pétɛró ri ndrɛzú, ĩri ri áci yu. Átí'ba ũkúnǎ rú rī ndrɛ Pétɛró ri gōgō.

Īri ní 'yozú kīnī, "'Bá rī āzi mí 'i, ĩmi rikí ándúru adrií Yēsũ Nǎzɛrɛtǎgú rī be trű."

⁶⁸ Pétɛró gǎ, kīnī, "'Bá rī adri ma 'i ku! Tǎ mí ní átá 'dīri fi má drīgɛ āluñani kuyé." Pétɛró ní 'dezú muzú kání rī vé kɛtīlɛ gá 'dǎá, lōgúlōgú ní céré 'bezú.

[†] 14:55 14:55 'Bá tā lī'ba rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgɛ rī pi, drīkoma rī pi, kōpi rī ĩ úmú tā Yāhūdī rī pi vé rī lī. [§] 14:63 14:63 Bōngó āsízú: Átálágú āmbúgú rī āsī ívé bōngó lizú kīnī, ɛjī ní ve tā Yēsũ ní 'yoó 'i úrí Múngú vé drī ɛndɛpị gé rī vé tā sī.

69 Ātí'ba ūkúná rú rī kā ndree Pétērō tu pá kuú 'dāá, ĩri ní 'yozú 'ba pá tu'ba 'í gārā gá rī pi ní kīnī, “Ágó 'dīri, ĩri 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi vé āzi!” 70 Pétērō gā kīnī, “Bá rī adri ma 'i ku!”

Vúdrī ni kā vūjū mādā, 'ba pá tu'ba Pétērō gārā gá rī pi ní 'yozú Pétērō ní kīnī, “Ádarú mi 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi vé āzi! Mi Gālīlāyāgú!”

71 Pétērō ní 'i trizú, ĩri ní ūyō sōzú kīnī, “Múngú ɛndrɛtj gé, á nī mā ágó ĩmi ní rīi tā ni 'yoó 'dīri kuyé.”

72 Koro lōgúlōgú ní gōzú cērē vú ĩrī ni 'bezú. Pétērō ní tā Yēsū ní ándúrú 'yoó 'i ní kīnī, “Mi ĩmú ma gā ca vú na, vúdrī ni gé, lōgúlōgú ri ĩmú cērē 'be ca vú ĩrī” 'dāri ígázú. Pétērō í'dó rīi ngoóngo.

15

Yēsū tu pá Pilátō ɛndrɛtj gé

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Lúkā 23:1-5; Yūwānī 18:28-38)

1 Kā mujū adrii ũ'būtiŋá rī sī, atala atala rī pi drjégé rī pi, 'ba drīkoma rú rī pi be, 'bá tāimbj Mósē vé rī ĩmbá'ba rī pi be, 'bá tā lī'ba rī pi be cērē úríkí átá trj, kōpi ní Yēsū ri ūmbézú, ĩri jizú mužú pá tuzú Pilátō ɛndrɛtj gé.

2 Pilátō ní Yēsū ri zizú kīnī, “Mi 'bāgú Yāhúdī rī pi vé rī?”

Yēsū ní újázú Pilátō ní kīnī, “Í 'yo tā 'dīri mi 'i.”

3 Atala atala rī pi drjégé rī pi tōkí Yēsū ri, kōpi úlíkí ūnjō drj ni gé kárakarā. 4 Pilátō ní gōzú ĩri zizú dīj kīnī, “Í 'yo tā mí tj gé sī ku āsī? 'Í yj drī tā ĩ ní ūmbīi mí drjégé kárakarā 'dī'bée ká!” 5 Yēsū új tjtj, 'yo tā āzi kuyé, ĩri ní 'i tj zj tā 'yozú kuyé rī sī, sē Pilátō ní āyāngárá.

Pilátō lī Yēsū vé drāngárá ā tā

(Mātáyo 27:15-26; Lúkā 23:13-25; Yūwānī 18:39-19:16)

6 Ílī ālu ālu, ũ'dú ĩ ní rizú ũmū Ũ'dú Múngú ní Elizú Jó rī pi tj gé sī rī ā nyangárá gá, 'bá ĩ ní ũ'yī rī pi āsámvú gé, Pilátō ri 'bá ālu 'bá rī pi ní lée ē ĩtrūkí rī ĩtrū. 7 Ágó āzi rj ni Bārābā 'i, ágó 'dīri 'yíkí kōpi 'bá wa'ba ari'ba rú tā Rómā vé rī gā'ba sī rī pi be, ágó 'dīri 'dī 'bá drāá rá. 8 'Bá kárakarā pi ní ĩmúzú Pilátō vúgá nōó, kōpi ní ĩri zizú kīnī, lē Pilátō ē ĩtrū ĩ ní 'bá ālu, 'bá ĩ ní ũ'yī 'dī'bée āsámvú gé, sū ĩri ní ándúrú rīi 'oó rī tj.

9 Pilátō ní 'bá kárakarā 'dī'bée zizú kīnī, “Īmi lēkí mā ĩtrū ĩmi ní 'bāgú Yāhúdī rī pi vé rī?” 10 Pilátō nī ámá múké 'yozú kīnī, atala atala rī pi drjégé rī pi ĩpēkí Yēsū ri ĩmú 'i vúgá nōlé nī, ā'diātāsīyā Yēsū vé tā 'de kōpi ē ɛsj agá ūnjí. 11 'Bo atala atala rī pi drjégé rī pi ríkí 'bá kárakarā 'dī'bée ĩcīcīkī, kōpi ā 'yokí rí, ē ĩtrūkí ĩ ní Bārābā ri áyu Yēsū ā vūrā gá.

12 Pilátō ní kōpi zizú kīnī, “'Bo á trū dō Bārābā ri gí, ágó ĩmi ní zj 'bāgú Yāhúdī rī pi vé 'dīri, mā 'o ĩri íngóni?”

13 'Bá rī pi ní ọ'úzú ũ'dúkó be ɛrj 'dāá kīnī, “Ā gbákí ĩri pɛtj alambaku sígé.”

14 Pilátō ní kōpi zizú kīnī, “Tā ūnjí Yēsū ní 'oó rī ā'di?” 'Bo kōpi gōkí ọ'ú mužú drjégé kīnī, “Ā gbákí ĩri pɛtj alambaku sígé!”

15 Pilátō ní lée 'bá bītríká 'dī'bée ē ɛsj ā ve 'i ní ku rī sī, ĩri ní Bārābā ri trúzú, ĩri ní tāimbj sēzú ívé āngáráwá rī pi ní, kōpi ā ũgbákí Yēsū ri kēlīŋá sī, kōpi ā jíkí ĩri gbāá pɛtj alambaku sígé.

Āngáráwá rī pi injákí Yēsū ē drī
(Mātáyo 27:27-30; Yūwánī 19:2-3)

16 Āngáráwá rī pi ní Yēsū ri jízú mužú vūrā 'bāgú Pīlātō ní adrizú rī gé 'dāá, kōpi ní í ōgūpījī zízú ímúzú céré vūrā ālu gé. 17 Kōpi 'yīkí bōngó ika akoóko rūkū* ní Yēsū ā rú' bá gá, kōpi údékí ūcékúcé suú drī ní gé kūlá rú. 18 Kōpi í' dókí rií guú Yēsū sī, kōpi 'yokí ú' dūkó be uru 'dāá kīnī, "Ī ndrekí drī 'bāgú Yāhūđī rī pi vé rī ká!" 19 Kōpi ní drī ní āgbāzú peṭi sī, kōpi ní kpá tūsú úwézú rú' bá ni gé, kōpi ūtīkí kūmūci vūgá Yēsū ri ĩnjízú, 'bo adri ĩnjīngárá áda ni kuyé. 20 Āngáráwá rī pi ká guú Yēsū sī gí, kōpi ní bōngó ika akoóko rūkū rī njezú rú' bá ni gé sī, kōpi ní gōzú ĩrivé bōngó í' dūzú suzú rú' bá ni gé ūzi, kōpi ní ĩri jízú mužú vūrā ĩ ní lēzú ĩri gbāzú peṭi alambaku sígē rī gé 'dāá.

21 Ágó āzi rú ní Sīmōnā 'i, ĩri Kūrénēgú, íbí ímú ómvú gélésī, kōpi mīkí ĩri peṭi alambaku ĩ ní mužú Yēsū ri gbāzú rī 'dujú mužú. Sīmōnā ri Ālēkīzándá pi vé éṭepi Rūfāsī be.

Yēsū vé gbāngárá peṭi alambaku sígē rī
(Mātáyo 27:31-44; Lúkā 23:27-43; Yūwánī 19:17-27)

22 Āngáráwá rī pi ní Yēsū ri jízú mužú vūrā ĩ ní zījī Gōlōgótā rī gé 'dāá (íffí ní, vūrā drī kōlōmgbó vé ní). 23 Kōpi sēkí ĩri ní vīnyō, usakí pí ūjō be sēé mvuú ĩri ní, rú' bá ní ásópi rī ā ndrī rí ānī, 'bo gā mvugá sī. 24 Kōpi ní Yēsū ri gbāzú peṭi alambaku sígē. Kōpi 'bekí ĩrivé bōngó jēké sī, 'bá ngōri dō ngōri 'du.

25 Kōpi gbākí Yēsū ri peṭi alambaku sígē 'dāá sá ūrōmī ū' bütīṇá vé rī gé. 26 Sikí tā drīlē ní gé 'dīni, "BĀGÚ YĀHŪĐĪ RĪ PI VÉ RĪ." 27 Āngáráwá rī pi gbākí kpá ūgú' bá ĩrī peṭi alambaku sígē, āzi rī Yēsū vé drī ēndēpī gélésīla, āzi rī ĩrivé drī ĩjī gélésīla. 28 Tā ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá, ĩ ní 'yoó, "Lākí ĩri 'bá ūnjīkānyā 'o' bá rī pi be trū 'dīri, nga 'i fūú tī ní gé gí." 29 'Bá rī' bá eḷi' bá eḷi eḷi rī pi ríkí ĩri u'daá, kōpi ríkí drī yaá ĩri idezú ānī, kōpi ríkí 'yoó kīnī, "Mí ándúrú 'yoópi, mí Jó Múngú vé rī ĩṇānyā, mí gō sī ú' dū ná agá rī, mí adriipi 'dī? 30 'Í pa mi peṭi alambaku rī sígē sī, mí ísī vūgá nōó!"

31 Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá tāimbī Mósē vé rī ímbá' bá rī pi be, kōpi gukí kpá Yēsū sī, kōpi kīnī, "Ídrí 'bá urukó rá pírí, 'bo ídrí 'í ngúlúpi ku āsī? 32 Kīnī dō 'i Kúrísítō 'i, 'i 'bāgú Īsērélē rī pi vé rī, lē ē ísī peṭi alambaku rī sígē sī vūgá nōó! 'Bá ndrekí dō gí, 'bá íbī ē' yī ndō." Ūgú' bá ĩrī ĩ ní gbāá Yēsū be trū 'dī' bée idekí kpá Yēsū ri rá.

Yēsū vé drāngárá
(Mātáyo 27:45-56; Lúkā 23:44-49; Yūwánī 19:28-30)

33 Kā mužú adrii ūtú mgbímgbí gé 'dīgē, āngū rī bí nījī kuú cīcī vū drīgē sī céré, āngū rī nī caá sá na ūndrēṇá vé rī gé. 34 Kā mužú adrii sá na ūndrēṇá vé rī gé, Yēsū ní trezú ú' dūkó be uru 'dāá kīnī, "Ēlōyī, Ēlōyī,

* 15:17 15:17 Bōngó ika akoóko rūkū ní: 'Bāgú rī pi ri bōngó ika akoóko rūkū ní su, ā lū rí 'yozú kīnī, 'i 'bāgú. 15:21 15:21 Rómā 16:13 † 15:28 15:28 Átángá vé'rēš 28 agá 'dīri, búkū Mārākó vé í ní sī Gírīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sī búkū Mārākó vé vūlé rī agá rá. 15:28 15:28 Īsáyá 53:12

lāmā sābākātānī?" Ífífí ní kīnī, "Múngú mávé rī, Múngú mávé rī, ngá mí ní ma adizú rī ā'di?"

³⁵ 'Bá uringo pá tu' 'bá 'dālē rī pi yīkī tā Yēsū ní átá 'dīri, kōpi nīkī ífífí ní kuyé, kōpi ní 'yozú kīnī, ĩri ri Ēlīyā ri zī.

³⁶ Ágō āzi ní njuzú mužú lífā suzú vīnyō údrāpi gí ni agá, ĩri ní suzú peṭi sígē, suzú mužú uringo Yēsū tī gé peṭi alambaku sígē 'dāá, ā mvu rí, ĩri ní 'yozú kīnī, "'Bá tēkī drī ndreé ká, dō Ēlīyā ri imū ĩri pa peṭi alambaku rī sígē sī rá."

³⁷ Yēsū ní trezú ú'dúkō be uringo 'dāá, ĩrivé ídri ní kúru fūzú.

³⁸ Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a ęlīzú rī[‡] ní 'i āsīzú ĩrī, í'dózú uringo 'dāá, cīngbá vūgá nōó. ³⁹ Ūgalaku āngáráwá rī pi véš pá tuúpi Yēsū ęndreṭi gé rī ká ndreé Yēsū drā gí, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ádarú ágó 'dīri Mvā Múngú vé nī."

⁴⁰ Ūkú uringo' 'bée tukí pá kuú rará rú, kōpi tēkī nyo rí tā 'dīri ndreé. Kōpi āsāmvú gé 'dāá, 'bá rī Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā āzi rī be, Sālómē sī. Māriyā āzi 'dīri Yōkóbū mvā ūdū rī vé ęndreṭi, ędrīpi ri Yósē 'i. ⁴¹ Āngū Gālīlāyā vé rī gé 'dālē, ūkú 'dī' 'bée rikí Yēsū ā pámvú ūbīí, kōpi rikí kpá ĩri ē ĩzā koó ęzī sī nī. Ūkú uringo kárakarā mukí kōpi be trū Yērúsālémā gá 'dālē.

Yēsū vé sīngará

(Mātáyo 27:57-61; Lúkā 23:50-56; Yūwánī 19:38-42)

⁴² Kā mužú adrii ú'dú tōwú sī, ūtú rī ká rīí 'deé, ú'dú 'dāri ní adrii Yāhūdī rī pi vé ní rizú ĩ útúzá cazú ú'dú Sābātā vé rī gé rī^{*} sī, ⁴³ ágó āzi rú ní Yósépā 'i, ĩri Ārimātáyōgū, ĩri 'bá ĩ ní ĩnjī ĩnjī ní Yāhūdī rī pi vé 'bá tā lī' 'bá rī pi āsāmvú gé, ri mālūngā Múngú vé ūmvúlēsī imūpi rī ūtēé. Nga mužú ūrī ākó Yēsū vé āvū ā tā zīi Pilátō tī gé. ⁴⁴ Pilátō kā yīi kīnī Yēsū drā gí, sē ĩri ní āyāngará. ĩri ní ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī zīzú imūzú, lē nīi dō ádarú Yēsū drā gí. ⁴⁵ Ūgalaku rī ká lūú ĩri ní, Yēsū drā gí, ĩri ní kúru āvū Yēsū vé rī oyuzú sēzú Yósépā drīgé. ⁴⁶ Yósépā ní kúru bōngó jezú, ĩri ní āvū rī í'dúzú peṭi alambaku sígē 'dāásī vūgá nōó, ĩri ní imūluzú bōngó rī sī, jīzú mužú sīzú 'bū ĩ ní gaá lūú ĩnógōsī irā rú' 'bá gá rī agá. ĩri ní kúru irā āmbúgú ní ĩgūzú, 'bū rī ē tī ōzūzú ānī cí. ⁴⁷ Māriyā Māgādēlénā pi, Māriyā Yósē ęndreṭi be, kōpi ndreki vūrā ĩ ní āvū rī sīzú rī rá.

16

Yēsū vé íngángará drāngará gálēsīla rī

(Mātáyo 28:1-8; Lúkā 24:1-12; Yūwánī 20:1-10)

¹ Ú'dú Sābātā vé rī ká deṭi gí, Māriyā Māgādēlénā pi Māriyā Yōkóbū ęndreṭi be, Sālómē sī, kōpi jekí ūdu ngūŭpi ndrīndrī ni, kōpi lēkí mužú Yēsū vé āvū trīi ānī. ² Kā mužú adrii Yīngā sī ū' 'būtī, ūtú ní rīi ĩfūngará gá

15:34 15:34 Sāwūmā 22:1 † **15:38** 15:38 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ā 'a ęlīzú rī: Bōngó 'dīri ęlīkī Vūrā Uleterē rī pi āsāmvú Vūrā Uleteretere rī be rī ānī. Átálágú āmbúgú rī 'yéná aga fi bōngó rī agásī Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá nī, ā'diātāsīyā Múngú ri adri Vūrā Uleteretere đīpi pōwūpōwū rī agá 'dāá. † Í lá Lēvīṭīkā 16; Mātáyo 27:51; Lúkā 23:45; Ēberē 6:19-20; Ēberē 9:1-7. § **15:39** 15:39 Ūgalaku āngáráwá rī pi vé rī: ĩri āngáráwá mūdūrūlū ālu rī pi ē drī koopi ni. * **15:42** 15:42 Útúzá cazú ú'dú Sābātā vé rī gé rī: Ú'dú Sābātā vé rī rī í'dó ú'dú tōwú gé ūtú ní 'dengará.

'dīgé, kōpi ní 'dezú mužú 'būrēdrī gé 'dāá. ³ Kōpi ní ríi mungará gá lėti gé 'dīgé, kōpi ríkí ĩ uzijī ĩ ásámvú gé sī kīnī, ā'di ā gū rí 'bá ní írā rī 'bū rī tī gé sī āmvé nī?

⁴ 'Bo kōpi kâ caá, kōpi ndrekí gūkí írā āmbúgú 'dīri 'bū rī tī gé sī gārā gá gí! ⁵ Kōpi ní fizú mužú 'bū rī agá 'dāá, kōpi ndrekí kēřimvá* āzi úri kuú drī ēndēpī gélésī, su bōngó imvesírílíli akoóko rŭkŭ nī. Sē kōpi ní ũrī.

⁶ Kēřimvá rī ní 'yozú kīnī, "Lē ĩmi adrikí ũrī sī ku! Á nī rá ĩmi ri Yēsŭ Nāzēretāgú ĩ ní gbāá peřī alambaku sigé rī ndā. Múngú inga ĩri gōó idri rú gí! ĩri nōgó 'dāáyo. ĩmi ndrekí vŭrā ĩ ní ĩrivé āvŭ 'bāzú rī 'dī. ⁷ Lē ĩmi mukí lŭú 'bá ĩri ā pámvú ũbī' 'bá rī pi ní, agaápi rá rī, lē ĩmi lŭkí Pētērō ní kīnī, Yēsŭ ri 'de mužú ĩmi ēndreřī gé sī āngŭ Gālíláyā vé rī gé 'dāá'dā, sŭ ĩri ní lŭú ĩmi ní rī tŭnī, ĩmi ca mu ĩri řsŭ 'dālē."

⁸ Ŭkú rī pi kâ ĩfŭú 'bū rī agá 'dāási, kōpi ē drī ábá céré céré, kōpi ā rŭ' 'bá yā kpīrīkpīrī, ũrī ĩmvú kōpi, kōpi ngakí njuú mužú ōngŭ sī, kōpi lŭkí tā 'i ngaápi 'dīri 'bá āzi ní kuyé.

Yēsŭ ĩ'da 'i Māriyā Māgādēlēnā ēndreřī gé

(Mātáyo 28:9-10; Yŭwānī 20:11-18)

⁹ 'Ŭ'bŭtī Yīngā sī, Yēsŭ kâ ingá drāngará gálésī, ĩri ní 'i 'dazú Māriyā Māgādēlēnā āndúru ĩri ní ĩndrí ũnjí ēřŭrī droó fŭú drī ni gé sī rī ēndreřī gé. ¹⁰ Māriyā Māgādēlēnā ní mužú tā 'dīri ũlŭzú 'bá Yēsŭ ā pámvú ũbī' 'bá, rī' 'bá ĩzāngā 'bā' 'bá, āā ngo' 'bá rī pi ní. ¹¹ Kōpi kâ yijī kīnī, Yēsŭ ri idri rú, Māriyā ndre ĩri rá, kōpi ē'yŭkí ĩrivé tā 'dīri kuyé.

Yēsŭ ĩ'da 'i ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá řŭrī ni pi ēndreřī gé

(Lŭkā 24:13-35)

¹² Vŭdrī ni gé, Yēsŭ ní 'i 'dazú ĩndrészú ũ'dŭ be túngú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá řŭrī ni pi ēndreřī gé, řsŭ kōpi ri fŭ mužú kŭřú Yērŭsālēmā vé rī agásī āmvé. ¹³ 'Bá Yēsŭ ā pámvú ũbī' 'bá rī pi kâ nŭjī amá 'bá rī Yēsŭ 'i, kōpi ní njuzú gōzú vŭlé, mužú ũlŭzú ĩ ōgŭpŭjī ní, 'bo ōgŭpŭjī ē'yŭkí tā kōpi ní ũlŭú 'dīri kuyé.

Yēsŭ eři ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi ní eři ũ'dŭkŭ múké rī ũlŭzú rī vé tā

(Mātáyo 28:16-20; Lŭkā 24:36-49; Yŭwānī 20:19-23; Eřī 1:6-8)

¹⁴ Vŭdrī ni gé, Yēsŭ ní gōzú 'i 'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá mŭdrī drī ni ālu, rī' 'bá ngá nya' 'bá rī pi ēndreřī gé. Átá kōpi drīgē ũkpŭ ũkpŭ, ā'diātāsīyā 'bá ívé íngángará ndre' 'bá rá rī pi kâ ívé íngángará ā tā ũlŭú kōpi ní, kōpi ē eřī mbamba, kōpi gākí tā rī ē'yŭgá sī.

¹⁵ Yēsŭ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbī' 'bá rī pi ní kīnī, "ĩmi mukí ũ'dŭkŭ múké Múngú vé rī ũlŭú mužú 'bá rī pi ní vŭ drīgē sī céré. ¹⁶ 'Bá ũ'dŭkŭ múké 'dīri ē'yŭpī rá, āzini bātízimŭ řsŭpī rá rī, ĩri idri 'dání'dání rī řsŭ rá. 'Bo 'bá ũ'dŭkŭ múké rī ē'yŭpī kuyé rī, ĩ tā li drī ni gé ũnjí. ¹⁷ 'Bá ma ē'yŭ' 'bá rá rī pi, kōpi ícŭ tā āyāzú āyāyā ni pi 'o rá. Mávé rŭ sī, kōpi ĩndrí ũnjí údro fŭ 'bá rī pi drīgē sī rá, kōpi ícŭ átá tī āndíāndí ĩ ní nŭjī kuyé ni pi sī rá. ¹⁸ Kōpi ícŭ ĩnī rŭ drī sī rá, kōpi mvukí dŭ kícú, kícú rī ícŭ kōpi 'oó ũnjí ku. Kōpi ícŭ drī tī 'bá drā be rī pi drīgē, drā rī de kōpi rŭ' 'bá gá sī rá."

* **16:5** 16:5 Kēřimvá: Kēřimvá 'dīri mālŭyīkā Múngú ní ĩpēé rī. 'Í lá Mātáyo 28:2. † **16:9** 16:9-20 Átángá véřēřī 9-20 agá 'dī' 'bée, búkŭ Mārākŭ vé ĩ ní sīř Gŭřŭkŭ tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gŭkí sīř búkŭ Mārākŭ vé vŭlé rī agá rá.

*Yēsũ nga mụú 'bũ gé**(Lúkā 24:50-53; Ẹzị 1:9-11)*

¹⁹ Úpí Yēsũ kã átángá rĩ átá deḡ ívé 'bá 'ĩ pámvú ũbĩ'bá rĩ pi be gí, Múngú ní ìrì 'duzú mụzú 'bũ gé 'dāá, mụ úrì Múngú vé drị ẹnḡpị gé. ²⁰ 'Bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní mụzú ụ'dụkọ múké Múngú vé rĩ ùlũzú mụzú 'bá rĩ pi ní céré, Úpí vé ùkpõ nga ẹzị kọpi rụ'ba gá rá, tã ãyãzú ãyãyã kọpi ní 'oó rĩ lū 'yozú kínĩ, ụ'dụkọ múké kọpi ní ùlũ rĩ, ìrì tã áda.

Ū'dúkó múké Lúkã ní sīi rī Tã búkũ rī vé rī ã ũlũngará

Búkũ 'dĩri Lúkã sī nī, sī kpá búkũ Ęzị vé rī nī. Lúkã adri Yāhūdīgú ku, 'bo ímbákí ĩri tā nñj ambamba. Lúkã rī Ğĩrĩkĩgú, újã ẹsị Yēsũ rī ẹ'yịzú rá. Lúkã pi rikí ẹzị ngaa Páulũ be trú, kòpi rikí ũ'dúkó múké Yēsũ vé rī ũlũú 'bá rī pi ní. Búkũ ĩri ní sīi 'dĩri agá, ũlũ Yēsũ vé adringará ã tā, āzini ẹzị Yēsũ ní ngaa rī ã tā, tā ni ã fi rī 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi drĩgé múké.

Búkũ 'dĩri agá, Lúkã sī tā kárakarã, ícókí ĩsụ búkũ urukọ ũ'dúkó múké vé rī pi agá ku. Lúkã sī Yūwánĩ bātízĩmũ sēpi rī vé tĩngará ã tā, sī Yēsũ vé tĩngará ã tā, āzini sī sã Yēsũ ní drĩ adrizú mvánã rú rī vé tā, āzini sī tị Yūwánĩ bātízĩmũ sēpi rī ní sēe rī vé tā. I'da lēngará Múngú ní 'bá rī pi lēzú céré rī vé tā. Yēsũ ũlũ tā rī pi nāpi sī, ũlũ Sāmāriyāgú ẹsị be múké rī vé tā (cápítã 10 gé), āzini ũlũ mvã ĩpēřĩpi muzú rárã rú rī vé tā (cápítã 15 gé), āzini ũlũ Yēsũ pi vé adringará 'bá mũfēngã ũ'du' 'bá rī pi be trú rī vé tā (cápítã 19 gé), āzini ẹzị kīnī, 'bá tā ũnjí 'oópi rī ẹ'yị dō 'i rá, ĩri idrí 'dani'dani rī ĩsụ rá, (cápítã 23 gé).

Lúkã ẹdị Īndrí Múngú vé rī vé tā vú sī kárakarã, ẹdị kpá Yēsũ vé ẹzị ã tā ĩndĩ, i'da kpá lẹtị Yēsũ ní rizú Múngú rī zizú rī vé tā ĩndĩ. Búkũ rī vé ũdũ gé, ũlũ tā Yēsũ ní 'i i'dazú ívé 'bá 'i pámvú ũb' 'bá rī pi ẹndrẹtị gé lókí ĩri ní íngazú gōzú idri rú drāngará gálēsī rī vé tā. Tã 'dĩ' bée lū kīnī, ádarú Yēsũ gō íngã adrii idri rú dīj rá.

Tã ẹ drị i'dóngará

¹ Āmbúgú Tōfīlī, 'bá kárakarã 'bĩkí tā Múngú ní ngaa 'bá āsámvú gé nōgó rī sīi rá. ² Kòpi síkí tā 'bá rī pi ní ũlũú 'bá ní rī, 'bá tā rī ũlũ' 'bá rī pi ndrekí tā ĩ 'o' 'bá rī pi ĩ mị sī i'dóngará gá 'dãá. ³ Āmbúgú Tōfīlī, á 'bã ẹsị tā rī pi ũñzú múké múké ĩri ní 'i i'dóngará gá 'dãá, má ũsụ á lē tā 'i ngaaپی rī sīi sēe mí ní. ⁴ Ā'diātāsīyã mī nị rī 'yozú kīnī tā ĩ ní ímbá mí ní rī, ĩri tā áda.

Mālāyikã lū Yūwánĩ Bātízĩmũ sēpi rī vé tĩngará ã tā

⁵ Lókí Ēródē ní adrizú 'bāgũ* rú āngũ Yūdáyã vé rī agá rī gé, átálágú† āzi rụ ni Zākārīyã 'i. Ágó rī íbĩ ĩfũú úyú atala rī pi vé rī agá, úyú Ābījã vé rī agá. Ūkú ni Ēlīsābētã íbĩ ĩfũú úyú Ārónã vé rī agá. ⁶ Kòpi ĩrĩtrọ tā 'o pĩrị Múngú ẹndrẹtị gé, kòpi rī tãĩmbị Úpí vé rī 'du nga rá, āzini kòpi rī tā ĩ ní ẹzị rī 'du nga rá. ⁷ Kòpi tĩkí anjĩ kuyé, ā'diātāsīyã Ēlīsābētã ní adrii úndó rú rī sī, kòpi ĩrĩtrọ dēkí kuú ārākã rú.

* 1:5 1:5 'Bāgũ Ēródē: 'Bāgũ 'dĩri vé rụ ĩ zị Ēródē Āmbúgú rī. Sã ĩ ní Yēsũ rī tizú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dĩri rụ āngũ rī nī. † 1:5 1:5 Átálágú: 'Bá Īsērélē vé rī pi āsámvú gé, 'yēnã átálágú rī rōbōņọ zã Jọ Múngú vé rī agá 'dãá nī. Atala rī pi rī ĩfũú úyú Lẹvị vé rī agá.

8 Û'dú àlu, Zākãriyã ri êzì ngaa Jó Múngú vé rĩ* agá 'dãá, à'diãtãsiyã ù'dú 'dãri gé, ngúlúmú Ábìjã vé rĩ pi riki êzì rĩ ngaa nĩ. 9 Ìpèkì Zākãriyã ri mujù èjìngürú zãá Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá, sũ mèrè atala rĩ pi vé rĩ ní lèé rĩ tĩjì. 10 Lóki èjìngürú zãzú rĩ kã ícò, 'bã ì úmú'bã rĩ pi riki Múngú ri zìjì àmvé.

11 Kúru Úpí vé málâyíkã§ ní ìndrèzú Zākãriyã èndrètjì gé, málâyíkã rĩ tu pá vürã èjìngürú zãzú rĩ gé drì èndèpì gélèsìla. 12 Zākãriyã kã málâyíkã rĩ ndreé, èsì ní tĩ rùcũ, ùrĩ ìmvú ìri ùnjí ùnjí. 13 'Bo málâyíkã rĩ ní 'yozú ìri ní kìnĩ, "Zākãriyã, mì 'o ùrĩ sĩ ku! Múngú yì mívé zìngará gí. Mì ùkú ní Èlìsãbètã ri ìmú mí ní mvã ágó tì rá, 'ì 'da mvãnjã rĩ ã rù Yüwãní 'i. 14 Áyìkò ri ìmú mì fù ambamba, mì ùnjí àní rá. 'Bã kárãkarã pi ìmú ùnjí ì ní ìri tìjì rĩ sĩ. 15 Ìri ìmú adri àmbúgú Úpí èndrètjì gé. Mvù vjnyõ ku, àzini mvù íwã ku, ìri èpì Ìndrì Uleterè rĩ* sĩ 'dózu èndrèpì agá 'dãá. 16 Ìri ìmú 'bã Ìsèrèlè vé rĩ pi ìjì kárãkarã Ìgõ ìvé Úpí Múngú vúgã. 17 Ìri 'de muzú Úpí ní drìdrì, Ìndrì Uleterè rĩ ìri ású, àzini ìri ùkpò ìsú sũ Èlìyã† vé rĩ tĩjì. Ìri ìmú anjì ètèpìjì vé èsì újã, kòpì ìvé anjì lè àní lèlè, àzini ìri ìmú 'bã drì be ùkpò ùkpò rĩ pi újã tà nĩ sũ 'bã Múngú vé adri'bã pìrì rĩ pi ní tà nĩjì rĩ tĩjì, ìri ìmú 'bã rĩ pi údé ku ùrè Úpí ri ùtèngará gã."

18 Zākãriyã ní málâyíkã rĩ zìzú kìnĩ, "Ma ícò nĩ àmã ìngóni 'yozú kìnĩ tà 'dìri 'ì nga rá? Á dè kú àràkã rú gí, mã ùkú ní dè kpã àràkã rú gí."

19 Málâyíkã rĩ ní újãzú ìri ní kìnĩ, "Ma Gãbürelè 'i. Ma àtì'bã Múngú vé ni, Múngú Ìpè ma ìmú mí ní ù'dùkò múkè 'dìri ùlùú. 20 'Í ndre drì kã, 'ìdózu àndrù sĩ, mì tì ri õzù, mì átã ku, cìmgbã ì ní mvãnjã rĩ tìzù rì gé, à'diãtãsiyã mì è'yì tà mã ní 'yoó ìri ìmú 'ì nga sã pìrì ní gé rĩ kuyé."

21 'Bã rĩ pi kã rii Zākãriyã ri tée, kòpì riki ùsùú kìnĩ, Zākãriyã áwí Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá sã be àco 'dini àsì. 22 Zākãriyã kã ìfùú àmvé nõó, ícò átã kòpì be ku. Kòpì ní nìzú àmázú 'yozú kìnĩ tà àzi 'ìda 'ì ìri ní ìndrìlìkì agá Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá gí, gò rii kòpì ní tà rĩ ùlùú drì sĩ.

23 Zākãriyã kã ìvé èzì deç, ìri ní mvizú muzú 'bètjì. 24 Tã 'dìri ã vùdrìjì gé, koro ùkú ní Èlìsãbètã ní 'ã ìsúzú, Èlìsãbètã adri mbãã tòwú kú 'bètjì. 25 Ìri ní 'yozú kìnĩ, "Tã Úpí ní 'oó mã rù'bã gã nõri, 'dù drìnjã mã drìgè sĩ gí, sè 'bã rĩ pi ìnjákì mã drì ku."

Málâyíkã lù Yèsù vé tìngará ã tà

26 Èlìsãbètã vé 'a rĩ kã mbaá caá mbãã áziyã, Múngú ní málâyíkã Gãbürelè ri Ìpèzú ìmúzú kùrú Nãzèrètã vé rĩ gé, àngú Gállìlàyã vé rĩ agá, 27 Ìpè ìri ìmú Màriyã adriipì kácãnjã rú Yösèpã ní lèé jeé 'ì ní ùkú rú rĩ

‡ 1:8 1:8 Jó Múngú vé rĩ: Jó Múngú vé rĩ 'yènjã àlukúta Yèrùsálèmã gã 'dãá. Atala rĩ pi 'yènjã ri ròbòhõ zã Jó rĩ agá 'dãá nĩ, sũ tãimbjì Mósè vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩjì. Múngú ri dī Vürã Uleteretere rĩ gé, Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá. § 1:11 1:11 Málâyíkã: Málâyíkã rĩ pi ìndrì, kòpì ri adri Múngú be 'bù gé 'dálè, kòpì rù'bã àkò. Múngú ri sã àzi sĩ kòpì Ìpè ìmú vù drìgè nõó ù'dùkò múkè ìvé rĩ ùlù 'bã rĩ pi ní.

* 1:15 1:15 Ìndrì Uleterè rĩ: Ìndrì Uleterè rĩ Ìndrì Múngú vé ni. Bùkú Múngú vé rĩ kìnĩ, Ètèpì ri Múngú 'ì, Ìrivé mvã Yèsù ì Múngú 'ì, àzini Ìndrì Uleterè rĩ Múngú 'ì. Ètèpì ri, Mvòpì ri, àzini Ìndrì Uleterè rĩ, kòpì Múngú àlu. † Ìlã Yüwãní 1:1-18; Yüwãní 8:41-42; Èzjì 5:3-4. † 1:17 1:17 Èlìyã: Èlìyã ri nèbì, Múngú 'dù ìri muzú 'bù gé ìdri rú, drã kuyé. Tjìkì ìri àküdè ìlì rĩ ca mūdūrùlù ùròmì (900), ìsù àküdè tjìkì drì Yèsù ri kuyé. † Ìlã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3.

vúgá, Yösépã ìfũ úyú Dãwúđĩ[‡] vé rĩ agá. ²⁸ Mälâyíkã rĩ ní fizú Ìri vúgá 'dãá, 'yozú Ìri ní kīnī, “Mōdó mí ní, sēkí mí ní tākiri gí, Úpí ri mí be trű.”

²⁹ Māriyã ē drĩ ábá céré céré tã mälâyíkã rĩ ní 'yoó rĩ sī, ri ũsũú 'í ẹsĩ agá 'dãá, mōdó 'dĩri vé ífífí ã'di. ³⁰ Mälâyíkã rĩ ní 'yozú Māriyã ní kīnī, “Mī 'o ũrĩ sī ku. Múngú 'bã tākiri mí drĩgé gí. ³¹ Mí ímú 'a ịsụ, mi mvá ágóná tị, 'í 'da rụ ni Yēsũs 'i. ³² Ìri ímú adri ãmbúgú, ĩ ímú Ìri zị Mvã Múngú ãmbúgú 'bã drĩgé céré rĩ vé ni. Úpí Múngú ri ímú sē Ìri ẹ'bípí Dãwúđĩ vé mälũngã rụ nĩ. ³³ Ìri ímú adri 'bãgú rú súrú Yökóbũ* vé rĩ pi drĩgé. Ìri ímú mälũngã rụ mužú ũđũ ãkó.”

³⁴ Māriyã ní mälâyíkã rĩ zizú kīnī, “Ma drĩ ágó ãkó píri, tã 'dĩri ímú 'i nga mã rụ' bá gá íngóni ngóni?”

³⁵ Mälâyíkã rĩ ní 'yozú Māriyã ní kīnī, “Índri Uletere rĩ ímú mi ású, ãzini ũkpõ Múngú vé rĩ ímú mi ású rá. Mvã mí ní ímú tị rĩ, Ìri adri uletere, ĩ Ìri zị Mvã Múngú vé ni. ³⁶ Mívé maríté Òlīsābētã ri nóni 'a be, Ìri ímú mvã ágó tị rá, ịsụzú dē kú ãrākũ rú, 'a ni mba nóni caá mbãã áziyã, 'bã rĩ pi ríkí 'yoó kīnī Ìri úndó rú. ³⁷ Tã ãzi Múngú ri ndēepi ni ãlujání 'dãayo.”

³⁸ Māriyã ní 'yozú kīnī, “Ma ãtí' bá Úpí vé ni. Tã rĩ ã nga 'i mã rụ' bá gá sũ mí ní 'yoó rĩ tịñj.” Kúru mälâyíkã rĩ ní Ìri kuzú, Ìri ní 'dezú mužú.

Māriyã mu Òlīsābētã vúgá

³⁹ Sã 'dãri gé, Māriyã ní 'dezú mužú rụ' bá sī kūrú ãnga rú Yũdáyã vé rĩ gé 'dãá, ⁴⁰ Ìri ní mužú kūrú Zākāriyã ní adrizú rĩ gé, Ìri ní fizú Zākāriyã vé jó agá 'dãá, Ìri ní Òlīsābētã ri eziyú. ⁴¹ Òlīsābētã kã Māriyã vé eziyárá 'dĩri yi, mvãná rĩ ní 'i ulózu Òlīsābētã agá 'dãá. Índri Uletere rĩ ní Òlīsābētã ri ásúzu. ⁴² Ìri ní 'í dózu átázú ú' dũkõ be uru 'dãá kīnī, “Úkú rĩ pi ásámvú gé, 'bãkí tākiri mí drĩgé gí, mvã mí ní ímú tị rĩ, 'bãkí tākiri drĩ ni gé gí! ⁴³ 'Bo ngá sēepi Múngú ní ma ĩnjĩzú, Ìri ní Úpí ẹndrẹpí ri ĩpẹzú ímúzu ma ndrezú rĩ ã'di? ⁴⁴ Má kã mōdó mí ní sēé rĩ yi, koro mvã má agá rĩ adri ãyĩkõ sī, uló 'i má 'a gá 'dãá. ⁴⁵ Múngú 'bã tākiri mí drĩgé gí, ã'diātāsīyã mí ã'yi tã Úpí ní 'yoó Ìri 'i nga mĩ rụ' bá gá rĩ rá.”

Māriyã ngo úngó Múngú ri íngúzu

⁴⁶ Māriyã ní 'yozú kīnī, “Má íngú Múngú ri ẹsĩ be céré. ⁴⁷ Mã ē ẹsĩ ịsụ ãyĩkõ Múngú ma Paapi rĩ sī. ⁴⁸ ã'diātāsīyã ma ãtí' bá ĩ ní ndree kuu ẹzĩ ãkó ni, Múngú ũsũ mã tã gí. Í'dózu ãndrũ mužú drĩdrĩ, anji ĩ ní ímú tị vúlé 'dĩ rĩ pi ímú 'yo kīnī, Múngú 'bã tākiri má drĩgé gí, ⁴⁹ ã'diātāsīyã Múngú Ũkpõ 'Dĩpa 'o tã ãmbúgú mã rụ' bá gá gí, ĩrivé rụ uletere. ⁵⁰ Ẹsĩ ni ri adri Ìdríkídri 'bã 'i ru' bá ruru rĩ pi ní mužú 'dání'dání.

[‡] **1:27** 1:27 Dãwúđĩ: Múngú ĩpē Dãwúđĩ ri adrií 'bãgú Ìsērélē rĩ pi vé ni, ẹzi kīnī, 'bãgú ú'dí ri ímú ìfũ Ìrivé úyú agá, Ìri mälũngã rĩ rụ mužú 'dání'dání, 'bãgú rĩ Yēsũ Kúrísitõ 'i. 'Í lã Sãwũmã 132:11-12; Ẹzị 2:30. Tĩkí Dãwúđĩ ri ịsụ ãkũdē ìlĩ rĩ ca élifũ ãlu (1,000) gí, ìlĩ 'dãri gé, ịsụ tĩkí drĩ Yēsũ Kúrísitõ ri kuyé. 'Í lã 1 Sãmũélē 16-30; 2 Sãmũélē 1-24; 1 'Bãgú 1-2. **§ 1:31** 1:31 Yēsũ: Rụ Yēsũ 'dĩri vé ífífí, Múngú ri 'bã paapi rĩ. *** 1:33** 1:33 Yökóbũ: Yökóbũ ri ãbũrãmã mvõpĩ Ísákã vé mvã, Ìri anji be muđrĩ drĩ ni Ìrĩ, Múngú újã rụ ni zị Ìsērélē, úyú Ìrivé rĩ zĩkí anji Ìsērélē vé ni. Sã Yēsũ vé rĩ gé, zĩkí kõpi Yãhũđĩ. 'Í lã 'í dõngárã 25-50.

51 Inga 'i drī ūkpō be rī tā 'ozú ānī,
iré 'bá āfú rú rī pi kpélékpélé.

52 Ísī 'bá āngū rụ 'bá rī pi ìvè lúpá drīgè sī vūgá,
gō 'bá tā be mādā rī pi ingáa uru.

53 Sē ngá múké nyaá 'bá ẹ̀bírī ní fụy rī pi ní, 'bo pẹ 'bá ā 'bú be rī pi mụzú
drī be ule.

54 Ko ívè átí 'bá Ísèrèlè vé rī pi ē Ìzā rá.

Ávī ùyō 'í ní sōō lèzú ẹ̀sī Ìdríkídrí 'bāzú kọpi ní 'dāri ā tā sī kuyé.

55 Sō ùyō 'bá ẹ̀'bípi Ábūrāmā† ní Ìrivé úyú pi be kīnī, 'i adri kọpi ní ẹ̀sī be
múkè mụzú nyonyo."

56 Māriyā áwí adrií Èlīsābētā vé āngá 'dāā mbāā na, Ìri ní kúru mvizú
mụzú 'bẹ̀tí.

Yūwānī Bātízīmū sēpi rī vé ẗngará

57 Sā Èlīsābētā ní mvāṅá rī tīzú rī ká ícō, tī mvāṅá rī ágóṅá. 58 'Bá Ìrivé
jó gārā gá rī pi māríté rī pi be ká yīi kīnī, Úpí 'bá ẹ̀sī múké Ìri ní, tī mvāṅá
rī gí, kọpi adrikí ānī āyīkō sī.

59 Mvāṅá rī ká adrii caá ụ 'dú ārō, Zākāriyā ẹ̀ 'dípaa pi Ìrivé ùndī rī pi
be, úmúkí Ì mvāṅá rī vé ágélé ē ẗ līngaráḡ gá, kọpi lēkí kōdō mvāṅá rī vé
ẹ̀tẹpi vé rú Zākāriyā 'dīri 'daa mvāṅá rī ā rụ 'bá gá. 60 'Bo ẹ̀ndrẹpi gā sī,
kīnī, "Á 'dakí mvá rī ā rú Yūwānī."

61 'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Mívè māríté rī pi āsámvú gé, 'bá āzi rụ be 'dīni
'dāayo."

62 Kúru kọpi rikí átá Zākāriyā ní drī sī, kọpi lēkí nīi vú ni gé, lē ā 'dakí
mvá rī ā rú 'di 'i. 63 Zākāriyā ní ngá kpọlọ 'bu ni zizú, 'i sī rí mvāṅá rī
ā rú ānī, Ìri ní mvāṅá rī ā rú sīzú kīnī, "Rú ni Yūwānī 'i." 'Bá rī pi céré
āyākí tā 'dīri sī āyāyā. 64 Koro Zākāriyā ē ẗ ní 'i zizú, ádra ni ní 'i ọyuzú,
Ìri ní í 'dózú átāngá átázú, Múngú rī íngúzú. 65 'Bá adri 'bá Ìri ā gārā gá rī
pi ārèvú céré āyākí tā 'dīri sī āyāyā. 'Bá adri 'bá āngū Yūdáyá vé āngá rú
rī gé rī pi ārèvú céré rikí átá tā 'dī 'bée sī. 66 'Bá tā 'dīri yí 'bá rī pi ārèvú
céré ngakí āyāā tā 'dīri sī āyāyā, kọpi ní zizú kīnī, "Mvāṅá 'dīri úmvúlésí
ímú adri 'bá íngóni ní?" Á 'diātāsīyā kọpi ndrekí, Úpí rī Ìri be trú.

Zākāriyā ngo úngó Múngú rī íngúzú

67 Índrī Uleterè rī ní mvāṅá rī vé ẹ̀tẹpi Zākāriyā rī ásúzú, Zākāriyā ní
kúru ụ 'dúkọ íngápi Múngú vúgálésí rī ùlüzú kīnī,

68 "È íngúkí Úpí Múngú Ísèrèlè vé rī íngúngū,
ā 'diātāsīyā ímú ívè 'bá rī pi paá gí.

69 Ípẹ 'bá ní 'bá ūkpō be ni ímú 'bā paá,
ípẹ íngázú ívè átí 'bágú Dāwúđí vé úyú agá.

70 Úpí ẹ̀zi tā 'dīri kú ívè nẹ̀bī§ uleterè rī pi ní ọ̀tú íngóḡsí,

† 1:55 1:55 Ábūrāmā: Múngú zī Ábūrāmā rī kīnī, ā ku ívè 'bá 'bẹ̀tí āsámvú gé rī pi, ā ku ívè āngū,
ā 'de mụyí āngū āzi ú 'dí ni gé. Ábūrāmā rī ẹ̀ 'bípi Yāhúđí rī pi vé rī, ẗkí Ìri ílì élifū álu mūdūrūlū
ārō (1,800) gé, ísú ẗkí drī Yēsú rī kuyé. Í lā í 'dóngará 12-25. ‡ 1:59 1:59 Ágélé ē ẗ līngará:
Múngú lū Ábūrāmā ní kīnī, anjī āgō Ábūrāmā vé rī pi adrikí dō caá ụ 'dú ārō gí, lē ā ùlḡkí kọpi ā
ágélé ē ẗ rá, lüzú kīnī, kọpi anjī Múngú vé ni. 'Bá rī ā 'yí dō 'i ágélé ē ẗ sēé lḡ gí, Ìri tājmbí Mósē
vé rī 'dụ nga. Í lā í 'dóngará 17:9-14; Ẹ̀zi 15:1-5. § 1:70 1:70 Nẹ̀bī: Múngú rī ívè tā átá nẹ̀bī rī pi
ní, kọpi kúru Ìrivé ụ 'dúkọ rī ùlū 'bá rī pi ní.

- 71 kīnī, ī imū 'bã pa 'bávẽ ari'ba rī pi drīgẽ sī,
 āzini 'bã 'bã ndre'bã ũnjī rī pi drīgẽ sī rá.
- 72 Múngú kīnī 'ī ẽşī ri adri İdríkídri 'bávẽ ẽtẽpījī ní,
 āzini 'i ívẽ ũndī 'i ní ruşī uletere rī vé tã ígã rá.
- 73 Sõ ũyõ rī 'bã ẽ'bīpī Ābūrãmã ní
- 74 kīnī, 'i 'bã pa 'bávẽ ari'ba rī pi drīgẽ sī rá,
 'bã ngakī rī 'i ní ẽşī ũrī ākõ,
- 75 ũ'dũ cérẽ 'bã adrikī rī uletere, āzini 'bã 'okī rī tã pīrī 'i ẽndrẽtī gẽ.
- 76 Mã mvã rī, ī imū mi zī nẽbī Múngú ũkpõ be 'bã rī pi drīgẽ cérẽ rī vé ni,
 ā'diãtãşiyã mi imū mu drīdrī Ūpī ní lẽtī údẽ.
- 77 Mi imū lū ĩrivẽ 'bã rī pi ní, ī ícõ kõpi pa rá,
 Múngú trũ dõ kõpi ívẽ ũnjĩkãnyã agãsī gĩ.
- 78 Múngú ní adriĩ ẽşī be múkẽ rī sī,
 ĩri imū 'bã ní ũtũnjã ĩpẽ 'bũ gẽ 'dããşĩ dī 'bã drīgẽ,
- 79 ĩri imū dī 'bã adri'bee ĩnĩnjã agã rī pi drīgẽ,
 āzini 'bã rī 'bã drãngãrã ũtẽ'bã rī pi drīgẽ,
 ĩri 'bã ní lẽtī pīrī tãkīri ĩşũzũ ni i'da."

⁸⁰ Yũwãní kã mbaã, İndrī Múngú vé rī sẽ ĩri ní ũkpõ. Yũwãní adri ãngũ
 ã'wĩ cinyãfã rú rī agã 'dãã cĩngbã cazú ũ'dũ 'i ní ĩri pẽzũ muşũ 'bã ĩşẽrelẽ
 vé rī pi ãsãmvũ gẽ rī gẽ.

2

Yẽşũ vé tĩngãrã (Mãtãyo 1:18-25)

¹ Lõkĩ 'dãri gẽ, 'bãgũ ãmbũgũ Rõmã vé* Āgõşitõ sẽ tãĩmbĩ kīnī, lẽ 'bã
 Rõmã vé rī pi cérẽ, ã sīkĩ kõpi ã rũ búkũ agã. ² ('Dĩri rũ 'i ní 'dõ sī drīdrī
 'bã rī pi lazũ, ĩşũ ãkũdẽ Kũrĩnĩyã rĩ gãvãnã ãngũ Sırĩyã vé rī agã rī.) ³ 'Bã
 ãlu ãlu nga muşũ 'i rũ sī ĩvẽ kũrũ agã.

⁴ Kũru Yõsẽpã pi ní ngazũ ãngũ Gãlĩlãyã vé rī agã, kũrũ Nãzẽretã vé
 rī agãsĩ, kõpi ní 'dezũ muşũ ãngũ Yũdãyã vé rī gẽ, kũrũ Bõtẽlẽmẽ vé rī
 agã, ã'diãtãşiyã Yõsẽpã ĩfũ úyũ Dãwũdĩ vé rī agã. ⁵ Jĩ Mãriyã ĩri ní lẽẽ jẽẽ
 'i ní ũkũ rú rī muşũ 'i vũgã sī ĩndĩ, ĩşũ Mãriyã ã 'a mba dẽjẽ gĩ, ĩri ĩlõkõ
 tĩtĩ. ⁶ Kõpi kã rĩĩ adriĩ 'dãlẽ, sã Mãriyã vé mvã rī tĩzũ rī ní ícãzũ. ⁷ Mãriyã
 ní ívẽ mvã kãyũ rī tĩzũ ágõnjã. ĩri ní ĩmũlũzũ bõngõ sī, ĩri ní 'bãzũ lazũ
 sõndũkũ ãnyãpã rī pi ní rizũ ngã nyazũ rī agã. 'Bã mvãnjã rī laã sõndũkũ
 rī agã, ã'diãtãşiyã jõ ũmũ rī pi ní lazũ rī agã 'dãã, kõpi ĩşũkĩ vũrã lazũ ni
 kuyẽ.

'Bã kãbĩlõ úcẽ'bã rī pi mãlãyĩkã rī pi be

⁸ ĩnĩnjã 'dãri sī, 'bã urũkõ kãbĩlõ úcẽ'bã ni pi rikĩ ívẽ kãbĩlõ ũtẽẽ áse agã
 'dãã. ⁹ Mãlãyĩkã ãlu Ūpĩ vé rī ní ĩndrẽzũ kõpi ẽndrẽtī gẽ, dĩngãrã Ūpĩ vé
 rī ní ãngũ ĩngbẽrẽzũ kõpi ã gãrã gã sī, sẽ ũrĩ fũ kõpi ambamba. ¹⁰ Kũru
 mãlãyĩkã rī ní 'yozũ kõpi ní kīnī, "İmi adrikĩ ũrĩ sī ku. Mã ĩjĩ ĩmi ní ũ'dũkõ
 múkẽ, 'bã rī pi cérẽ imũ adri ĩnĩ ãyĩkõ sī ãmbũgũ. ¹¹ ĩnĩnjã ãndrũ nõri sī,

* 2:1 2:1 'Bãgũ ãmbũgũ Rõmã vé rī: ĩri 'bãgũ ãmbũgũ 'bãgũ ãngũ ãndĩãndĩ rī pi agã rī pi drīgẽ,
 ãngũ Yũdãyã vé rī drīgẽ, ãngũ Gãlĩlãyã vé rī drīgẽ, āzini ãngũ Yãhũdĩ rī pi vé rī drīgẽ. 'Bã Rõmã
 vé rī pi ívẽ 'bãgũ ãmbũgũ rī zĩ ívẽ tĩ sĩ Kãyĩsãrã.

tíkí ìmi ní 'bá ìmi Paápi ní gí kùrù Dãwúdí vé rí agá Bètèlémê agá, Ìri Úpí Kúrísító† 'i. 12 Ngá ìmi ní ícózú Ìri nîzú ámázú rí Ìri 'dini, ìmi mụ ùdéná rí Ìsú Ìmùlúkí bõngó sî, 'bákí Ìri laá sòndùkù ànyápá rí pi ní ngá nyazú rí agá."

13 Koro málâyíkã uruko kárakarã íngákí 'bù gé 'dãásí, kòpi úmúkí Ì málâyíkã índrèpi 'dìri be trù, kòpi ríkí Múngú rí íngú, ríkí 'yoó kìní,

14 "È íngúkí Múngú 'bù gé 'dãá rí íngúngú,

tákiri ã adri vú dríge nõgó 'bá Múngú ní àyíkò sê 'bá rí pi àsámvú gé."

15 Málâyíkã rí pi ká Ì újã gõo mụ 'bù gé 'dãá, 'bá kábílò úcé 'bá rí pi ní átázú Ì àsámvú gé sî kìní, "Lê 'bá 'dekí mụ Bètèlémê gé 'dãá tâ 'i ngaápi Úpí ní lüü 'bá ní rí ndrèé 'bá mị sî."

16 Kòpi alíkí Ì mụzú rù 'bá sî, kòpi cakí Märiyã pi Ìsú Yösépã be ùdéná rí sî, 'bákí ùdéná rí laá sòndùkù ànyápá rí pi ní ngá nyazú rí agá. 17 'Bá kábílò úcé 'bá 'dì'bee ká mụ caá mváná rí ndrèé, kòpi ùlúkí tâ málâyíkã rí ní lüü Ì ní mváná rí ã tâ sî rí 'bá rí pi ní céré. 18 'Bá rí pi ká tâ 'bá kábílò úcé 'bá rí pi ní lüü 'dìri yí, sê kòpi ní àyàngará. 19 'Bo Märiyã 'bá tâ 'dì'bee céré kuú 'í éşí agá, rí tâ ni ùşşú éşşíşlê sî. 20 'Bá kábílò úcé 'bá rí pi ká mvií gõo, kòpi ríkí ñngará Múngú vé rí íngú, ã'diätäsîyã tâ kòpi ní ndrèé, àzini kòpi ní yí rí nga 'i sù málâyíkã rí ní lüü Ì ní rí tñi.

Jíkí Yésù rí 'i'daá Jó Múngú vé rí agá

21 Mváná rí ká adrií caá ú'dù ãrò, Ì ní ágélé ní è tì lizú, Ì ní rú ni 'dazú Yésù 'i, rù 'dìri málâyíkã lü ní drídrí, Ìsú àküdê éndrèpi rí drí 'a àkò.

22 Märiyã pi Yösépã be, kòpivé ú'dù lã'bî vé ífüzú yí agásí rí ká deé, kòpi ní mváná rí jizú mụzú 'i'dazú Úpí éndrèti gé Yërúsälémã gé 'dãá, sù táimbí Mósê‡ vé rí ní lèé rí tñi. 23 Táimbí Úpí vé rí 'yo kìní, "Anji ägò Ì ní tñi káyú rí pi ãrèvú céré, Ì kòpi sê Úpí Múngú ní." 24 Kuru kòpi ní ròbõñõ§ sèzú zázú sù táimbí Úpí vé rí ní 'yoó, "À sèkí àmámù Ìrì, dòku ù'bòlògú Ìrì rí tñi."

Símìyónã ùlù ú'dúkò íngápi Múngú vùgálésí rí

25 Lókí 'däri gé, ágó äzi rí adri Yërúsälémã gé 'dãá, rù ni Símìyónã 'i, Ìri tâ 'o pìrì, Ìri rí Múngú rí zì ú'dù céré, épi Índrí Uleterè Múngú vé rí sî, rí 'bá Ìsèrélè vé rí pi vé pangará ütèé. 26 Índrí Uleterè rí lü Ìri ní kìní, ícò drí drãá ku, Ìri Kúrísító Úpí Múngú ní úmvúlésí Ìpéé rí ndre ùgbále, Ìri íbì drã ndò. 27 Ú'dù 'däri gé, Índrí Uleterè rí ko Símìyónã è drí mụzú Jó Múngú vé rí ã bóro gé 'dãá. Märiyã pi Yösépã be, kòpi ká mváná Yésù rí jìjì Úpí vùgá 'dãá sù táimbí Mósê vé rí ní lèé rí tñi, 28 Símìyónã ní mváná rí 'í'dúzú ruzú 'í drígé, Ìri ní Múngú rí íngúzú, Ìri ní 'yozú kìní,

29 "Úpí, ma átí 'bá mívé ni, mí sê mã drã tâ be kírì.

† 2:11 2:11 Kúrísító: Kúrísító rí 'bá Ì ní ùdu dãá drí ní gé, lüzú kìní Múngú Ìpé Ìri adrií 'bágú rú. Èbéré tì sî Kúrísító rí Ì zì Mäsîyã. 'Í lã Yüwání 1:41. ‡ 2:22 2:22 Mósê: Yösépã ká drãá gí, 'bágú Èjèpétò vé rí 'bá anji Ìsèrélè vé rí pi ézì ngaá túgèrì rú caá Ìlì mūdūrūlū sù (400). Kuru Múngú ní Mósè rí Ìpèzú Ìmúzú anji Ìsèrélè vé rí pi pazú adringará túgèrì rú rí agásí. Múngú sê táimbí rí Mósè ní, ã lü anji Ìsèrélè vé rí pi ní, sèzú Ì ní táimbí rí zizú táimbí Mósè vé ní ãní. Tíkí Mósè rí Ìsú àküdê Ìlì rí ca éllífú àlu mūdūrūlū sù (1,400), Ìsú àküdê tíkí drí Yésù rí kuyé. 'Í lã Wüngará 2-24.

§ 2:23 2:23 Wüngará 13:2, 12 § 2:24 2:24 Ròbõñõ: Ròbõñõ 'dìri lü kìní Märiyã pi Yösépã be ngá àkò. 'Í lã Lèvítíkã 12:8. 2:24 2:24 Lèvítíkã 12:8

Í 'o tā mí ní ẹ̀zìí rī gí.

³⁰ Á ndre 'bá àngù paápi,

³¹ mí ní ìpěé 'bá cére pi ní rī gí.

³² Ìri ùtúná, Ìri Múngú ri i'da 'bá adri'bá Yāhúđí rú ku rī pi ní,

Ìri sē 'bá rī pi 'bá Ìsērélē vé rī pi íngúngù!"

³³ Tā Símíyónā ní 'yoó 'dìri sē Yōsépā pi Māriyā be àyākí àní àyāyā.

³⁴ Kúru Símíyónā ní kòpi ní tākíri sèzú, Ìri ní 'yozú Māriyā ní kīnì, "Mívé mváná 'dìri, 'bá urukò Ìsērélē vé rī pi ímù Ìri gā sī, Ì ímù kòpi Ìrīnā àní rá, urukò'béé ímù Ìrivé tā à'yī rá, kòpi ímù ídríngará ísù àní rá. Kādò ímù 'i i'daá, 'bá rī pi Ìri gā sī. ³⁵ Mvā 'dìri ímù tā 'bá rī pi ní ríi ùsùú Ì ẹ̀sì agá 'dálé rī pi i'da cére àmvé. Māriyā, mí ẹ̀sì ri ímù Ìzàngá ísù sù sòkí Ìlì àco sī tñjì."

³⁶ Ùkú àzi nẹ̀bì, rú ní Ànā 'i, Ìri Pānùélē ā mvá, Ìri Àsērāzì, Ìri àràkà rú. Kòpi ní Ì jezú rī gé, kòpi adrikí ágó ni be caá ílì ẹ̀zìrì, ágó rī ní drázú.

³⁷ Ànā adri ọ̀wújì rú, Ìrivé ílì ca pùkù àrò drì ni sù, ku Jó Múngú vé rī kuyé, ri Múngú ri Ìnjìjì ùtúná pi Ìníná be, ri 'i a'biì* ngá nyangará sī, àzini ri Múngú ri zìjì. ³⁸ Ànā ní koro ícázú, ísù àkùdè Símíyónā ri átá Māriyā pi ní Yōsépā be. Ànā ní Múngú ní ọ̀wò'difò sèzú, Ìri ní mváná rī vé tā átázú 'bá cére rì'bá Yẹ̀rùsālémā vé pangará ùtè'bá rī pi ní.

³⁹ Yōsépā pi Māriyā be, kòpi ká lā'bì tǎimbì Úpí vé rī ní lēé rī 'oó deẹ́ cére gí, kòpi ní mvizú gòzú Ìvé kùrú Nāzèrétā vé rī gé àngù Gālíláyá vé rī agá 'dálé ùzi. ⁴⁰ Mváná rī mba ícá ùkpò be, tā nìngará be, Múngú 'bā ẹ̀sì mùké Ìri ní.

Yèsù ri Jó Múngú vé rī agá

⁴¹ Ílì àlu àlu, Yèsù ẹ̀tẹ̀pi pi ẹ̀ndrẹ̀pi be, kòpi ri ẹ̀cì Yẹ̀rùsālémā gá ùmù Ù'dù Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī ā nyangará gá.† ⁴² Yèsù ká adrií ílì be mụdrì drì ní ñrì, kòpi 'deki mụú ẹ̀tẹ̀pi be ẹ̀ndrẹ̀pi sī ùmù rī gé, sù Ìvé mēre ní lēé rī tñjì. ⁴³ Ùmù rī ká deẹ́, Yèsù ẹ̀tẹ̀pi pi ẹ̀ndrẹ̀pi be, kòpi ká rí mvii mụzú 'bẹ̀tì Nāzèrétā gá 'dāá, Yèsù áwí kuu vúlé Yẹ̀rùsālémā gá 'dāá, ẹ̀tẹ̀pi pi ẹ̀ndrẹ̀pi be nìkí áamá kuyé. ⁴⁴ Kòpi ùsùkí déna Ìri 'bá Ì ní ríi ẹ̀cì tuú kòpi be trù rī pi àsámvú gé, kòpi ẹ̀cìkí ùtù nìjì. Kòpi ní kúru í'dózu Yèsù ri ndázú Ìvé máríté rī pi àsámvú gé sī. ⁴⁵ Kòpi ká Ìri ísù kuyé, kòpi ní gòzú mụzú Ìri ndázú vúlé Yẹ̀rùsālémā gá 'dálé. ⁴⁶ Ù'dù na ā vùdrì gé, kòpi cakí mụú Yèsù ri ísù Jó Múngú vé rī ā bóro gá, úri kuu 'bá àngù ímbá'bá rī pi àsámvú gé, Ìri ri kòpívé tā yì, àzini Ìri ri kòpi uzì tā sī. ⁴⁷ 'Bá rī pi ká tā nìngará Ìri ní átázú, àzini tā újázú rī yìjì, kòpi àyākí àní àyāyā. ⁴⁸ Yèsù ẹ̀tẹ̀pi pi ẹ̀ndrẹ̀pi be, kòpi ká Ìri ndree, sē kòpi ní àyàngará. Èndrẹ̀pi ní 'yozú Ìri ní kīnì, "Mā mvá rī, 'bá mí ẹ̀tẹ̀pi be, 'bá rikí mí ndāá Ìzàngá Ìzàngá rú. 'Í 'o 'bá 'dìni àsì?"

* **2:37** 2:37 A'bi: Sà àzi sī Yāhúđí rī pi ri Ì a'bi, nyakí ínyá ku, kòpi ri ẹ̀sì 'bā rizú Múngú ri zìzú.

† **2:41** 2:41 Ù'dù Múngú ní Èlìzú Jó rī pi tì gé sī rī: Yāhúđí rī pi ri ù'dù Múngú ní ọ̀tù ẹ̀lìzú Ìsērélē rī pi vé jó rī pi tì gé sī Èjẹ̀pétò gá 'dāá rí vé tā ígá. Ọ̀tù kòpi ẹ̀'bíjìjì ùbèkí kábilò ā àrì Ìvé kẹ̀tì ẹ̀ ẹ̀rife gá sī, sē Múngú ù'dì kòpi kuyé. Múngú ù'dì 'bá Èjẹ̀pétò vé kábilò àrì ùbè'bá Ìvé kẹ̀tì ẹ̀ ẹ̀rife gá sī kuyé rī pi vé anjì àgò káyú rī pi ùdráá 'bá àlu àlu vé 'bẹ̀tì àsámvú gé sī rá. 'Í lā Wùngará 12:17-28; Mátáyó 26:2; Mārákò 14:1; Lúka 2:41; Yüwání 2:13; Ẹ̀jì 12:4; 1 Kòrínító 5:7; Èbèré 11:28.

49 Yēsũ ní kòpì zìzú kìnĩ, “Ngá ìmi ní rizú ma ndázú rĩ à'di? Ìmi nĩkí kuyé 'yozú kìnĩ, lè mà adri má Ètèpì vé jó agá?” 50 'Bo tà ìri ní átá kòpì ní 'dìri fi kòpì drìgé kuyé.

51 Kúru ìri ní 'dezú mužú kòpì be trù Názèrètã gá 'dálé, 'du kòpìvé tà ngaá rá. 'Bo èndrèpì 'bã tà ì nga'bée 'dì'bée céré kuú 'í èsì agá. 52 Yēsũ mba tà n̄ngárã be, àzini mba rù'bã be múké múké. Múngú lè ìri rá, 'bã rĩ pi lèkí kpã ìri rá.

3

*Yūwānī Bātīzīmū sēepi rī vé tì sēngárá
(Mātáyo 3:1-12; Mārākō 1:1-8; Yūwānī 1:19-28)*

1 'Bāgú āmbúgú Rómā vé Tībérīyā rụ mālūngā rĩ caá ílì mụdrì drì ni tōwụ, ịsúzú Pónítīyō Pílátō ri gávānā āngū Yūdáyā vé rĩ agá, Ērōdē* rụ āngū Gālíláyā vé rĩ nĩ. Ērōdē èdrìpì Pílípù rụ āngū Ìtúrīyā vé rĩ pi Tūrākōnītì vé rĩ be, Lísáníyāsì rụ ívé rĩ āngū Ābílēnē vé rĩ. 2 Lókì 'dāri gé, Ānásì pi Kāyāfā be, kòpì atala ambugu, ú'dúkọ Múngú vé rĩ ní ícázú Zākāriyā mvòpì Yūwānī vúgá āngū ā'wí cínýáfá rú rĩ agá 'dāá. 3 Yūwānī ní mužú yī Yáridénì vé rĩ è mīlè gá sī, ri tì sēe mužú 'bã rĩ pi ní kìnĩ, 'bã rĩ pi ā újákí èsì, kòpì ā rụkí bātīzīmū, Múngú ā trū rí kòpì ívé ùnjìkányā agásì rá. 4 Tã 'dìri nẹbì Ísáyā sī ótú ịnógòsì ívé búkū agá kìnĩ,

“Ū'dúkọ 'bã āzi vé ni ri ó'ú āngū ā'wí cínýáfá rú rĩ agá 'dāá, kìnĩ, 'Ìmi údékí lètì Ūpì ní,

ìmi útúkí lètì Ìrivé rĩ ā adri pìrì.

5 Ìmi ótúkí āngū í'búná rú rĩ pi rá,

ìmi udíkí írã rĩ pi, àzini ìmi gákí āngū ánga rú rĩ pi, ā adri kpākpā,

ìmi útúkí lètì gōrōṅō rú rĩ pi è ícá pìrì,

ìmi ótúkí lètì 'bù rú rĩ pi ícá kpākpā.

6 'Bã rĩ pi ímú ùkpō Múngú ní āngū pazú rĩ ndre ì mị sī.' ”

7 'Bã b̄trìkã ímúkí, kòpì lèkí Yūwānī ā sē ì ní bātīzīmū,† Yūwānī ní 'yozú kòpì ní kìnĩ, “Ìmi adri'bée sū ññ t̄ññ 'dì'bée, ā'di ìmgbē ìmi mị ápázú Múngú vé jìkó úmvúlēsì ímúpì drìdrì 'dìlè rĩ gé sī nĩ? 8 Lè ìmi 'okí tã lūúpi 'yozú kìnĩ, ádarú ìmi újákí èsì ìmivé ùnjìkányā agásì gí ni áyu, lè ìmi rikí 'yoó, Ābūrámá ri ìmi é'bìpì 'dìni ku. Á 'yo ìmi ní 'dìni, Múngú ri ícò írã anjíná 'dì'bée újá ufu anjíná Ābūrámá vé n̄ rú rá. 9 Múngú í'dú ùbólú pètì ā ulá ugazú rĩ 'í drìgé gí, pètì 'a'bée ù'a be múké ku rĩ pi ārēvú céré ì uga vūgá, ì kòpì 'du ú'bé ācì agá.”

10 'Bã b̄trìkã rĩ pi ní Yūwānī ri zìzú kìnĩ, “Kúru lè 'bã 'okí ā'di?”

11 Yūwānī ní újázú kòpì ní kìnĩ, “'Bã rĩ dō bōngó be Ìrì, ā sē àlu ni 'bã bōngó àkó rĩ ní, 'bã rĩ dō ānyāngā be, ā sē ānyāngā 'bã ānyāngā àkó rĩ ní.”

* 3:1 3:1 'Bāgú Ērōdē: Ērōdē 'dìri Ērōdē Ānītīpā 'i, ìri Ērōdē Āmbúgú rĩ vé mvá. 'Í lã Mātáyo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkã 3:1; Èzì 4:27. Sã ì ní Yēsũ ri t̄zú rĩ gé, Ērōdē Āmbúgú 'dìri rụ āngū rĩ nĩ. 'Í lã Mātáyo 2:1-8; Lúkã 1:5. Vùdrì ni gé, 'bāgú āzi anigé rụ ni Ērōdē Āḡrìpā, Ìri Ērōdē Āmbúgú rĩ vé mvá vé mvá. 'Í lã Èzì 12:1-13:1. 3:6 3:6 Ísáyā 40:3-5 † 3:7 3:7 Bātīzīmū: 'Í ri 'bã rĩ pi ní bātīzīmū sē lūzú kìnĩ, kòpì újákí èsì ívé ùnjìkányā agásì gí, kòpì é'yíkí Múngú ri gí. ‡ 3:8 3:8 Anjì Ābūrámá vé ni: 'Bã ụrụkọ'bée ụsúkí kìnĩ ì dō anjì Ābūrámá vé ni, Múngú ri ícò ì pa rá.

12 'Bá mûfêngã umbe jezú rî u'du'ba rî pi^š ímúkí kpá Yûwánî vúgá, Yûwánî ã sê î ní bătízîmû. Kôpi ní Ìri zîzú kîní, "Ímbápi, kúru lē 'bã 'okí ã'di?"

13 Yûwánî ní 'yozú kôpi ní kîní, "Lē Ìmi u'dukí mûfêngã rî 'bã rî pi vúgá sî sù tãimbî ní lēe rî tînjî, ã u'dukí ãndô be ku."

14 Àngaráwá uringó ímúkí kpá Yûwánî ri zîjî kîní, "Kúru lē 'bã 'okí ã'di?" Ìri ní újázú kôpi ní kîní, "È éříkí 'bã ázi ã ngá ùkpô sî ku, ázini ã tókí 'bã ázi ùnjô sî ku, lē Ìmi adrikí ãyîkô sî ngá î ní Ìmi úfèzú rî sî."

15 'Bã rî pi rikí céré éřî 'bãá Kúrisitô ri ùtèzú, kôpi rikí úřsùú î éřî agá 'dálé kîní, déna Yûwánî ri Kúrisitô 'i.

16 Yûwánî ní 'yozú kôpi ní kîní, "Ma ri Ìmi ní bătízîmû rî sê yîjî sî. 'Bo 'bã ázi ri ímú vúlé 'dîi'dî, Ìrivé ãmbügû ndê mávé rî rá. Má ícô Ìrivé ngá pá gá rî vé bãá oyuyú bã ku. Ìri ímú Ìmi ní bătízîmû sê ùkpô Índrí Uletere rî vé rî sî, ázini áci sî. 17 Ìri kôbî be drîgé ãnyá ú'bizú ãní, Ìri ãnyá rî ú'bî, Ìri ãnyá rî vé fi* dâ Ìrá agá, Ìri 'bí ni zã ve áci draápi ku ni sî." 18 Yûwánî ùlû Múngú vé ú'dúkô múké rî 'bã rî pi ní létî be ándiándî.

19 'Bo Yûwánî ní Èrôdê é drî injázú Ìri ní édrîpi Pîlípû vé ùkú Èrôdiyã ri 'duj' í ní ùkú rú rî sî, ázini Ìri ní tã ùnjî 'oó tré rî sî. 20 Èrôdê gô ùnjîkãnyã ázi 'oó agá rá, 'du Yûwánî ri 'beé jó ãngû ù'yîzú rî agá.

*Yûwánî sê Yèsû ní bătízîmû
(Mátáyo 3:13-17; Mārākô 1:9-11)*

21 Sã Yûwánî ní rizú 'bã rî pi ní bătízîmû sèzú rî gé, sê kpá Yèsû ní bătízîmû Ìndî. Yûwánî kã rîí Múngú ri zîjî, 'bû ní 'i zîzú, 22 Índrí Uletere rî ní ířîzú ímúzú sù ãmámû tînjî, úřîzú Yèsû drîgé. Kúru ú'dúkô ní íkúzú 'bû gé 'dããsî kîní, "Mi Mvã mávé ni, á lē mi ambamba, ma ãyîkô sî mí sî."

*E'bípijî Yèsû vé rî pi
(Mátáyo 1:1-17)*

23 Yèsû kã ívé èzî 'i dó, ířû Ìrivé Ìlí ri Ìlókô ca pûkú na. 'Bã rî pi céré úřsúkí kîní, Ìri Yôsépã ã mvá,

Yôsépã ri Héli ã mvá, 24 Héli ri Mátátã ã mvá,

Mátátã ri Léví ã mvá, Léví ri Mélékî ã mvá,

Mélékî ri Yánáyî ã mvá, Yánáyî ri Yôsépã ã mvá,

25 Yôsépã ri Mátátíyã ã mvá, Mátátíyã ri Ámôsã ã mvá,

Ámôsã ri Náhúmû ã mvá, Náhúmû ri Èselî ã mvá,

Èselî ri Nágáyî ã mvá, 26 Nágáyî ri Mátã ã mvá,

Mátã ri Mátátíyã ã mvá, Mátátíyã ri Sëmëyínî ã mvá,

Sëmëyínî ri Yôsékê ã mvá, Yôsékê ri Yódã ã mvá,

27 Yódã ri Yónánã ã mvá, Yónánã ri Rêsã ã mvá,

Rêsã ri Zërübâbélã ã mvá, Zërübâbélã ri Sãlîtíyélê ã mvá,

Sãlîtíyélê ri Nérî ã mvá, 28 Nérî ri Mélékî ã mvá,

Mélékî ri Ádî ã mvá, Ádî ri Kôsámã ã mvá,

Kôsámã ri Èlëmädámã ã mvá, Èlëmädámã ri Èrê ã mvá,

29 Èrê ri Yósüwã ã mvá, Yósüwã ri Èlîzèrê ã mvá,

Š 3:12 3:12 'Bã mûfêngã u'du'ba rî pi: 'Bã mûfêngã u'du'ba 'dî'bée, kôpi Yãhúđî rî 'bã mûfêngã u'du'ba 'bãgú ãmbügú Rómã vé rî ní rî. Kôpi ri mûfêngã rî u'du' ãmbügú 'bãgú ri ní 'yoó kôpi ã u'dukí ri ndê. * 3:17 3:17 ãnyá rî vé fi, ázini 'bí ni: ãnyá rî vé fi, Ìri 'bã Yèsû Kúrisitô ri é'yî' bá gí rî pi, 'bí ni, Ìri 'bã Yèsû Kúrisitô ri é'yî' bá kuyé rî pi.

Ēlízérē ri Yōrímā ā mvá, Yōrímā ri Mātátā ā mvá,
 Mātátā ri Léví ā mvá, ³⁰ Léví ri Simīyónā ā mvá,
 Simīyónā ri Yúdá ā mvá, Yúdá ri Yōsépā ā mvá,
 Yōsépā ri Yōnámū ā mvá, Yōnámū ri Ēlīyākímā ā mvá,
³¹ Ēlīyākímā ri Mēláyā ā mvá, Mēláyā ri Ménā ā mvá,
 Ménā ri Mātátā ā mvá, Mātátā ri Nātánā ā mvá,
 Nātánā ri Dāwúđī ā mvá, ³² Dāwúđī ri Yēsē ā mvá,
 Yēsē ri Ōbédē ā mvá, Ōbédē ri Bōójā ā mvá,
 Bōójā ri Sālīmónī ā mvá, Sālīmónī ri Nāsónā ā mvá,
³³ Nāsónā ri Āmīnādábā ā mvá, Āmīnādábā ri Ādīmīnī ā mvá,
 Ādīmīnī ri Ārínī ā mvá, Ārínī ri Ēzírónā ā mvá,
 Ēzírónā ri Pērézī ā mvá, Pērézī ri Yúdá ā mvá,
³⁴ Yúdá ri Yōkóbū ā mvá, Yōkóbū ri Īsákā† ā mvá,
 Īsákā ri Ābūrámā ā mvá, Ābūrámā ri Térā ā mvá,
 Térā ri Nāhórā ā mvá, ³⁵ Nāhórā ri Sērúgā ā mvá,
 Sērúgā ri Réwū ā mvá, Réwū ri Pēlégē ā mvá,
 Pēlégē ri Ēbérē ā mvá, Ēbérē ri Sélā ā mvá,
³⁶ Sélā ri Kāyīnānā ā mvá, Kāyīnānā ri Ārīpākāsádā ā mvá,
 Ārīpākāsádā ri Sémē ā mvá, Sémē ri Núwā ā mvá,
 Núwā ri Lēmékē ā mvá, ³⁷ Lēmékē ri Mētūsélā ā mvá,
 Mētūsélā ri Ēnókā ā mvá, Ēnókā ri Yārédē ā mvá,
 Yārédē ri Māhālálélī ā mvá, Māhālálélī ri Kēnánā ā mvá,
³⁸ Kēnánā ri Ēnósā ā mvá, Ēnósā ri Sētē ā mvá,
 Sētē ri Ādāmā‡ ā mvá, Ādāmā ri, Múngú gbi ĩri nī.

4

Ādróko ũ'bí Yēsū ri (Mātáyo 4:1-11; Mārákō 1:12-13)

¹ Yēsū kā ifūu yī Yáridénī agāsī, Īndrī Uletere rī ní ĩri ásúzu, Īndrī Uletere rī ko ĩri ē drī mužú āngū ā'wí cínyáfā rú rī gé 'dāá, ² 'Dālē ādróko* ũ'bí Yēsū ri ũ'dú pūkú sū. ũ'dú 'dī'bée agá, nya ngá āzi kuyé, ěbīrī fū ĩri rá.

³ Ādróko rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Mi dō Mvā Múngú vé ni, mí újā írá mvá 'điri ufuú pánga rú.”

⁴ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Sīkí búkú Múngú vé rī agá kīnī, “Bá ícó adrií idri rú 'yéná ānyāngā sī ku.”

⁵ Ādróko rī ní ĩri jízú tuzú ánga drīgé urugégé 'dāá, ĩri ní āngū vū drīgé rī pi 'dazú ĩri ní céré. ⁶ ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Ma sē mi āngū vū drīgé nō'bée ru céré nī, ngá ũnyī be rī pi ārēvú céré, ma sē mí ní, ā'diātasiyā sēkí kōpi kú má drīgé, ma ícó sē 'bá má ní lēé rī ní rá. ⁷ Mí ũtī dō kūmūci ma ĩnjīzú rá, ma ngá rī pi ārēvú sē céré mí ní.”

† **3:34** 3:34 Īsákā: Īsákā ri mvá Múngú ní eziĵi Ābūrámā ní rī. † **3:38** 3:38 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní 'dó gbií drīdrī rī. ĩri étēpi 'bá vū drīgé rī pi vé ni céré. ĩrivé úkú Ēvā ri ěndrēpi 'bá vū drīgé rī pi vé ni céré. † **4:2** 4:2 Ādróko: Ādróko vé rú Sātánā 'i, ĩri āmbúgu ĩndrī ũnji rī pi drīgé, gā tā Múngú vé ri 'duḡa ngagá sī 'bū gé 'dālē. Múngú idró ādróko ri ĩndrī ũnji rī pi be 'bū gé 'dāāsī nī. † **4:4** 4:4 Dētōrōnómē 8:3

8 Yēsũ ní újázú ìri ní kīnī, “Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mī ñṅṅì ‘yéná Úpí Múngú mívé rī áyu, mī nga ìri ní èzì.’ ”

9 Ādróko rī ní Yēsũ rī jìzú mụzú Yērúsālémā gá ‘dāá, ìri ní Yēsũ rī jìzú tuzú Jó Múngú vé rī dríge ụrụ ‘dāá, ìri ní ‘yozú kīnī, “Mí dō Mvá Múngú vé ní, ‘í wa vūgá ‘dāá. 10 Ā‘diātāsīyā síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “ ‘Múngú rī ívé mālāyīkã rī pi ìpē

ímụ mī izā ko rá,

11 kòpi mī ko ì dríge ụrụ ‘dīge,
mī sī rí mī pá irā rụ‘bá gá ku.’ ”

12 Yēsũ ní újázú ādróko rī ní kīnī, “Síkí búkū Múngú vé rī agá kīnī, ‘Lē mī ù‘bì Úpí Múngú mívé rī ku.’ ”

13 Ādróko kã Yēsũ rī ù‘bì lètì be àndiándí tí, ìri ní Yēsũ rī kuzú kuú ‘dāá, ‘í íbì rí ìgō ndō.

*Yēsũ í‘dó èzì ngá Gālíláyā gá
(Mátáyo 4:12-17; Mārākō 1:14-15)*

14 Yēsũ ní ‘í újázú gōzú āngū Gālíláyā vé rī gé ‘dālē, Índrì Uleterē rī vé ùkpō ású ìri rá. Írivé tā ayi mụzú āngū rī agásì céré. 15 Yēsũ rī ‘bá rī pi ímbá Jó Múngú rī Zìzú rī pi† agásì, ‘bá rī pi àrèvú céré íngúkí ìri rá.

*‘Bá Nāzērētā vé rī pi gākí Yēsũ rī sī
(Mátáyo 13:53-58; Mārākō 6:1-6)*

16 Yēsũ ní ‘í újázú gōzú vúlē Nāzērētā gá, vūrā ìri ní mbazú rī gé ‘dāá, ù‘dụ Sábátā vé rī gé,‡ ìri ní ‘dezu mụzú Jó Múngú rī Zìzú rī agá ‘dāá, sụ ìri ní ríí ‘oó ñṅṅì rī tịṅ. Ìri ní ngazú ụrụ sī Búkū Múngú vé rī lāzú. 17 Ì ní búkū nēbì Ísáyā vé rī í‘dụzú sēzú drì ní gé. Ìri ní búkū rī zìzú, ìsụ vūrā ì ní sī kīnī,

18 “Índrì Uleterē Úpí vé rī ású ma gí,
ā‘diātāsīyā ìpē ma ímụ
ù‘dụkọ múké rī ùlūú ‘bá ngá ākó rī pi ní.

Ìpē ma ímụ ‘bá ì ní ù‘yíí jó agá rī pi vé oyungará ā tā ùlūú,
āzini ‘bá mī be èsì‘bá gí rī pi vé āngū ndrengará ā tā ùlūú,
‘bá ì ní kòpi ē drì ọrụ rī pi ē ìsụkí rí drìwālā.

19 Lókí Úpí ní lēzú èsì múké ‘bāzú ‘bá rī pi ní rī ícọ gí, ìpē ma ímụ tā ní ùlūú.”

20 Yēsũ ní búkū rī ùpìzú, ìri ní sēzú ‘bá riipi búkū rī ā tā mbaapi rī dríge, ìri ní úrízú vūgá. ‘Bá Jó Múngú rī Zìzú rī agá rī pi àrèvú céré ‘bákí mī rizú ìri ndrezú. 21 Kúru ìri ní ‘yozú ‘bá rī pi ní kīnī, “Búkū Múngú vé má ní lāá, ìmī ní yìí àndrū ‘dìri, tā ni nga ‘í fūú tị ní gé gí.”

4:8 4:8 Dětōrōnómē 6:13 4:11 4:11 Sāwūmā 91:11-12 4:12 4:12 Dětōrōnómē 6:16 † 4:15 4:15 Jó Múngú rī Zìzú rī: Yāhūdì rī pi vé Jó Múngú rī Zìzú rī pi kárakarā kūrì rī pi agásì àndiándí, kòpi rī ì úmú Búkū Múngú vé rī lā, āzini kòpi rī Múngú rī ñṅṅì Ú‘dụ Sábátā vé rī gé. ‡ 4:16 4:16 Ú‘dụ Sábátā vé rī: Ú‘dụ ‘dìri Yāhūdì rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kòpi ní rizú Múngú rī zìzú rī. Yāhūdì rī pi rī ù‘dụ ‘dìri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi ‘bù pi vū be ní, āzini Múngú pa ì adringará tųgērì rú rī agásì ní. Ú‘dụ Sábátā vé rī Yāhūdì rī pi rī zì ù‘dụ èzìrì, ‘bo Kēlìkọ rī pi rī zì ù‘dụ ázìyá. ‘Í lā Wūngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16. 4:19 4:19 Ísáyā 61:1-2

22 'Bá rĩ pi ãrëvú céré ngakí átá kīnī, Īri múké, kōpi ãyākī tā Īri ní átá múké 'dĩri sī rá, kōpi ní rizú ĩ uzizú ĩ ãsámuvú gé sī kīnī, "Mvã 'dĩri adri nyo Yōsëpã mvõpì 'i kuyé?"

23 Yësũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Ádarú ĩmi ĩmũ átá má ní nãpī sī 'dĩni, 'Mi riipi ãngũ ídrĩpi rĩ, mí idrĩ mí úlungu! Tã 'bã ní yĩjĩ mí ní 'oó Kãpãrãnãũmã gã 'dãlë rĩ, lë mí 'o kpã mívé kũrũ agã nõgõ." "

24 Yësũ ní gōzú 'yozú kīnī, "Ádarú á lë 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bã rĩ dõ nëbĩ, ĩnjĩkĩ ĩri ĩrivé kũrũ agã ku. 25 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ótũ lókĩ Ēliyã rú rĩ pi kárakarã ãngũ Īsërélë vé rĩ agã, ĩlí na ělĩ sĩ, yĩjĩgõ 'dĩ kuyé, ěbĩrĩ 'de ùnjĩ ùnjĩ ãngũ rĩ agãsí céré. 26 'Bo Múngú pë nëbĩ Ēliyã ri mvũ õwuzĩgõ adriipi kũrũ Zãrëfãtã vé rĩ agã rĩ vugã, ãngũ Sídõnã vé rĩ agã. 27 Ótũ lókĩ nëbĩ Ēlísã* vé rĩ gé, 'bã ũfũ† ní nyaã rĩ pi kárakarã ãngũ Īsërélë vé rĩ agã 'dãã, 'bo 'bã ãzi ũfũ ní dëj rũ' 'bã ni gé sī ni 'dããyo, 'yëná ũfũ rĩ dë Nãmãnã‡ Sírĩyãgũ rĩ rũ' 'bã gã sī."

28 'Bã adri' 'bã Jó Múngú ri Zizú rĩ agã rĩ pi kã tā 'dĩri yĩjĩ, kōpi ë ësi ve ùnjĩ ùnjĩ. 29 Kōpi ní ungazú urũ, kōpi ní ĩri zezú mvũ kũrũ rĩ agãsí ãmvé. Kōpi jĩkĩ ĩri mvũ ánga ĩ ní kũrũ rĩ sizú rĩ drĩgë 'dãã, kōpi lëkĩ kōdõ ĩri zee 'deë wĩlĩwĩlĩ agã 'dãã. 30 'Bo Yësũ ní 'dezú mvũ 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ãsámuvú gé sī 'dĩisĩ rá, ĩri ní kōpi kuzú.

Yësũ dro índrĩ ùnjĩ fũũ ágó ãzi drĩgë sĩ

(Mãrãkõ 1:21-28)

31 Kũru Yësũ ní 'dezú mvũ kũrũ Kãpãrãnãũmã vé rĩ gé, ãngũ Gãlĩlayã vé rĩ agã, ri 'bã rĩ pi ĩmbã ũ'dũ Sãbãtã vé rĩ gé. 32 'Bã rĩ pi ãyākĩ tā Īri ní ĩmbã rĩ sĩ rá, ã'diãtãsiyã tā ĩri ní átã rĩ ũkpõ be.

33 ũ'dũ ãlu, Yësũ kã adrii Jó Múngú ri Zizú rĩ agã 'dãã, ágó ãzi índrĩ ùnjĩ§ ní fũ drĩ ni gé ni kpã 'dãã'dã, ágó rĩ ní trezú ũ'dũkõ be urũ 'dãã kīnī,

34 "Á! Yësũ Nãzërëtãgũ rĩ, ngã mí ní lëë 'bã vugã rĩ ã'di? Mĩ ĩmũ 'dĩri 'bã 'dijĩ? Á nĩ mi rá! Mĩ 'Bã Uleterë Múngú vé ni."

35 Yësũ ní trezú índrĩ ùnjĩ rĩ drĩgë kīnī, "Mĩ újĩ kĩri. 'Í fũ ágó 'dĩri drĩgë sĩ! "Índrĩ ùnjĩ rĩ ní ágó rĩ 'dũzú a'bezú vũgã 'bã rĩ pi andregã 'dĩgë, ĩri ní ngazú kpuzú mvũ, 'o ágó rĩ ùnjĩ kuyé.

36 'Bã rĩ pi céré ãyākĩ tā 'dĩri sĩ ãyãyã, kōpi rikĩ ĩ uzĩ ĩ ãsámuvú gé sī kīnī, "Tã ágó 'dĩri ní átã 'dĩri ĩngóni? Īri ri átã ũkpõ be, ĩri ri 'yo índrĩ ùnjĩ rĩ pi ní, kōpi ã fũkĩ ãmvé 'bã rĩ pi drĩgë sĩ, kōpi nga fũ rá." 37 Yësũ vé tā ayi mvũ ãngũ 'dãri agãsí céré.

Yësũ idrĩ 'bã kárakarã

(Mãtãyo 8:14-17; Mãrãkõ 1:29-34)

§ 4:26 4:26 Őwuzĩgõ: Őwuzĩgõ 'dĩri adri 'bã Īsërélë vé ni kuyé. 'Í lã 1 'Bãgũ 17:1-24. * 4:27

4:27 Ēlísã: Ēlísã gõ adrii nëbĩ Múngú vé ni Ēliyã ã vũdrĩ gé. 'Í lã 1 'Bãgũ 19; 2 'Bãgũ 2-13. † 4:27

4:27 ũfũ: Tãjĩmbĩ Mõsë vé rĩ kīnī, 'bã ũfũ ní nyaã rĩ ĩri ãzãvũ rũ, ã'yĩkĩ ĩri adrii 'bã Īsërélë vé rĩ pi ãsámuvú gé ku. Lë dõ drã rĩ ã dë 'i rũ' 'bã gã sĩ rá, ĩri mvũ 'i 'da átãlágũ rĩ ëndrëti gé, átãlágũ rĩ ĩri ndre, ĩri 'yo drã rĩ dë rũ' 'bã ni gé sĩ gĩ. 'Í lã Lëvĩtĩkã 14:1-32. ‡ 4:27 4:27 Nãmãnã: Nãmãnã adri

'bã Īsërélë vé ni kuyé. 'Í lã 2 'Bãgũ 5:1-27. § 4:33 4:33 Índrĩ ùnjĩ: Īri ándũrũ mãlãyĩkã Múngú

vé rĩ pi vé ãzi 'bũ gé 'dãã, nõ tãjĩmbĩ Múngú vé rĩ, Sãtãnã ri kōpivé ãmbũgũ. Múngú idró kōpi 'bũ gé 'dããsí vũgã nõó, kōpi gõkĩ ufuũ índrĩ ùnjĩ, kōpi ri 'bã rĩ pi ní ĩzãngã së vũ drĩgë nõgõ. 'Í lã Ī'dangãrã 12:7-9.

³⁸ Yēsũ ní fūzú Jó Múngú ri Zìzú rī agásī, ĩri ní 'dezú mužú Sĭmónã vé àngá. Ca mužú ĩsú Sĭmónã ĩdrèpĭ ri drã rú, rú'bán ko gbírílílí. 'Bá àlu àlu ní Yēsũ ri mǎzú kĭnĭ, "Mí idrĭ 'bá ní ùkú nōri fò!" ³⁹ Yēsũ ní 'i útrúzú ĩnyĭnǎǎ ùkú rī vé gbóló gārã gá 'dǎá. ĩri ní 'yozú kĭnĭ, drã rī ā nga ùkú rī drĭgè sĭ. Drã rī ní dezú ùkú rī rú'bán gá sĭ, koro ĩri ní ĩngázú uru, ĩri ní ĩnyá á'dízú sèzú kòpi ní.

⁴⁰ Útú rī kǎ 'deé, 'bá rī pi ní ìvé 'bá drã be àndiándi rī pi ĩjízú Yēsũ vúgá nòó, ĩri ní drĭ 'bázú 'bá drã be 'dĭ'bée drĭgè sĭ àlu àlu céré, ĩri ní kòpi idrízú. ⁴¹ ĩndrĭ ùnjĭ rī pi ní ùkpúzú 'bá kárakarã rī pi drĭgè sĭ, rikí útré ú'dúkó be uru 'dǎá kĭnĭ, "Mí Mvã Múngú vé ni!" 'Bo Yēsũ ní trezú kòpi drĭgè kĭnĭ, lè kòpi ā ùjĭkĭ kĭri, ā'diātāsĭyã kòpi nĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, ĩri Kúrísító 'i.

⁴² Àngú rī kǎ ówú, Yēsũ ní fūzú mužú vūrã 'bá àkó ni gé. 'Bá rī pi ní 'dezú rizú ĩri ndázú. Kòpi kǎ ĩri ĩsú, kòpi lèkĭ kòdò ĩri ugaá ā mu ílélé ku. ⁴³ 'Bo Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kĭnĭ, "Lè mà ùlú kpá ú'dúkó múké mǎlũngã Múngú vé rī ā tã mužú kŭrŭ urukò'bée agásĭ ĩndĭ, ā'diātāsĭyã ĩpèkĭ ma èzĭ 'dirĭ ngaá." ⁴⁴ Kúru Yēsũ ní ècízú ú'dúkó múké Múngú vé rī ùlúzú mužú Jó Múngú ri Zìzú rī pi agásĭ, àngú Yŭdáyã vé rī agásĭ céré.

5

*'Bá Yēsũ ní 'dó zĭi drĭdrĭ ìmú 'i pámvú ùbĭ rī pi
(Mǎtáyo 4:18-22; Mǎrãkò 1:16-20)*

¹ Ú'dú àlu, Yēsũ kǎ rií tĭ Múngú vé rī ùlúú yĭi bǎlǎlã Gènèsãrètã* vé rī tĭ gé 'dǎá, 'bá bĭtrĭkã trakĭ ĩri ā gārã kŭrŭ, rikí tĭ Múngú vé rī yĭi. ² Yēsũ ní kŭlũmgbã ĩrĭ ndrezú yĭi bǎlǎlã rī tĭ gé 'dǎá, 'bá ĩ'bĭ 'be'bã rī pi kukĭ kŭlũmgbã rī pi kú nĭ, kòpi ri ìvé ìmbá ùjĭ. ³ Yēsũ ní tuzú fizú kŭlũmgbã Sĭmónã vé rī agá. ĩri ní 'yozú Sĭmónã ní ā ze kŭlũmgbã rī fizú yĭi agalé rú mǎdã. ĩri ní kúru úrizú kŭlũmgbã rī agá 'dǎá, ĩri ní 'bá bĭtrĭkã rī pi ìmbázú.

⁴ Yēsũ kǎ átángá rī átá deę, ĩri ní 'yozú Sĭmónã ní kĭnĭ, "Mí útrú kŭlũmgbã rī mužú yĭi kuŭpĭ kŭkŭ rī agá 'dǎá, 'i 'be ìmbá rī 'deé èlĭ agá 'dǎá, mi ĩ'bĭ uru kárakarã."

⁵ Sĭmónã ní újázú kĭnĭ, "Àmbúgú mávé rī, 'bá ũ'bĭkĭ kòdò ĩ'bĭ rī 'beé ĩni be rã, 'bo 'bá rŭkĭ ĩ'bĭ àlunǎni kuyé. 'Bo 'i 'yo dò 'dĭni, ma ícò ũ'bĭ dĭi rá."

⁶ Kòpi kǎ ìvé ìmbá rī pi 'beé yĭi agá 'dǎá, kòpi urukĭ ĩ'bĭ kárakarã, sè ìmbá rī pi lèkĭ uceé àni ucece. ⁷ Kòpi ní ĩ ògŭpĭi kŭlũmgbã be rī pi ógúzú ìmúzú ĩ ìzã kozú. Ógŭpĭi kǎ ícá, kòpi u'dukĭ ĩ'bĭ rī pi ũ'bǎã kŭlũmgbã ĩrĭ ní pi agá tré tré, kŭlũmgbã rī pi í'dókĭ rií tĭi yĭi ā ndúgé.

⁸ Sĭmónã Pétérò kǎ tã 'dirĭ ndreé 'dĭni, ĩri ní kŭmŭcĭ úřĭzú Yēsũ èndrètĭ gé, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, "Úpĭ, 'i mu mà jèlè gá 'dĭisĭ rá, mávé ùnjĭkǎnyã ambamba." ⁹ Sĭmónã Pétérò pi 'bá adri'bée ĩri be trŭ rī pi be céré àyákĭ tã kòpi ní ĩ'bĭ uruzú 'dirĭ sĭ àyãyã. ¹⁰ ĩri ògŭpĭi Zèbédáyò ènjĭpĭi Yòkòbŭ pi Yŭwánĭ be, àyákĭ kpá tã 'dirĭ sĭ àyãyã.

Yēsũ ní 'yozú Sĭmónã ní kĭnĭ, "Mí adri ũřĭ sĭ ku. Í'dózú àndrŭ mužú drĭdrĭ, ĩmi ìmú 'bá ísè ĩjĭ má ní, sŭ ĩmi ní ĩ'bĭ 'beé rī tĭni." ¹¹ Kúru kòpi ní

* 5:1 5:1 Yĭi bǎlǎlã Gènèsãrètã: Yĭi bǎlǎlã Gènèsãrètã ri ĩ kpá zĭ Gállíláyã.

îvé kúlúmgbã rĩ pi jìzú mužú yīī tị gé 'dãá, kôpi kuki îvé ngã rĩ pi ãrêvú céré kú 'dìgè, kôpi 'dekí mužú Yēsũ vú sī.

*Yēsũ idrí 'bã ùfú ní nyaá ni
(Mátáyo 8:1-4; Mārãkô 1:40-45)*

12 Yēsũ kã rĩ adrii kũrũ ãzi agã 'dãá, ágó ãzi ùfú ní nyaá ni kã Yēsũ ri ndreé, ìri ní kùmúci ùtĩzú, 'i drĩ s̄izú vùgã Yēsũ ẽndrètị gé, ìri ní Yēsũ ri mǎzú drĩ ìrĩ sī kĩnĩ, “Úpí, ícò dõ rá, mì sè ùfú nõri ã dẹ mã rụ'bán gá sī, mã rụ'bán ẽ ícã rí ule.”

13 Yēsũ ní 'i drĩ suzú ágó rĩ ùlózú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, “Á lè mi idrí rá. Ùfú 'dĩri ã dẹ mì rụ'bán gá sī rá!” Koro ùfú rĩ ní dezú ágó rĩ ã rụ'bán gá sī.

14 Yēsũ ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, “Lè mì lù tã 'dĩri 'bán ãzi ní ku, 'i mã mi 'i'daá átálágú rĩ ẽndrètị gé, 'i sè ngã ì ní zãá rõbõjõ rú ni pi sũ tãĩmbĩ Mósè vé rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, 'bán rĩ pi ã nĩkí rí 'yozú kĩnĩ, ùfú rĩ dẹ mì rụ'bán gá sī gí.”

15 Kúru Yēsũ vé tã ní ayizú mužú ãngũ rĩ pi agásĩ, 'bán bĩtríkã ímúkĩ tã ìri ní ríi ímbã rĩ yīī, ãzini ẽ idrí rĩ ì ívé drã agásĩ. 16 'Bo Yēsũ ri 'i ẽndĩi mužú vùrã 'bán ãkò ni gé Múngú ri zīī.

*Yēsũ idrí 'bã pá be 'bèlè'bèle ni
(Mátáyo 9:1-8; Mārãkô 2:1-12)*

17 Ù'dú ãlu, Yēsũ kã rĩ 'bán rĩ pi ímbã, Fãrũsĩ† rĩ pi, 'bán tãĩmbĩ ímbã'bán rĩ pi be, ímúkĩ gúrú ãndiãndĩ ãngũ Gãlĩláyã vé rĩ agã rĩ pi agásĩ, ãzini gúrú ãndiãndĩ ãngũ Yũdáyã vé rĩ agã rĩ pi agásĩ, urũkò'bée íngákĩ kũrú Yērũsãlè mã vé rĩ agã, kôpi rikĩ tã Yēsũ ní ímbã rĩ yīī. Úpí sè Yēsũ ní ùkpò 'bán drã be rĩ pi idrízú. 18 Ægõ urũkò'bée 'i'dúkĩ ágó pá be 'bèlè'bèle ni ímúzú pórõsĩ sī. Kôpi ù'bĩkĩ kòdò ùkpò sī, lèkĩ ágó rĩ jīī mužú 'bãá Yēsũ ẽndrètị gé jó agã 'dãá. 19 'Bã rĩ pi ní adrii bĩtríkã rĩ sī, kôpi ndãkĩ ù'dũ tí, kôpi ní tuzú jó rĩ drĩgè 'dãá, kôpi ní jó rĩ ẽ drĩ ñanyãzú, kôpi ní ágó rĩ ísúzú ímúzú ìrivé pórõsĩ rĩ be vùgã Yēsũ ẽndrètị gé 'bán bĩtríkã rĩ pi ãsãmvú gé nõõ.

20 Yēsũ kã 'bán 'dĩ'bée vé ẽ'yĩngãrá ndreé, ìri ní 'yozú ágó pá be 'bèlè'bèle rĩ ní kĩnĩ, “Má ùndĩgò, á trũ mì mívé ùnjĩkãnyã agásĩ gí.”

21 Fãrũsĩ rĩ pi 'bán tãĩmbĩ ímbã'bán rĩ pi be, rikĩ ùsũú ì ẽsĩ agã 'dãlè kĩnĩ, “Bã 'dĩri ã'di 'i Múngú ri ñnjĩpi ku 'dĩri? Æ'di ri ícò 'bán trũ ùnjĩkãnyã agásĩ nĩ? Adri 'yèngã Múngú ri 'bán trũ ùnjĩkãnyã agásĩ nĩ kuyè?”

22 Yēsũ nĩ tã kôpi ní ríi ùsũú rĩ rá, ìri ní kôpi zizú kĩnĩ, “Ngã ìmi ní rizú tã ùsũzú ìmĩ ẽsĩ agã 'dĩni rĩ ã'di? 23 Tã adriipi mũnyãmũnya rĩ íngõri? Mã 'yo rí, 'Trũkĩ mì mívé ùnjĩkãnyã agásĩ gí 'dĩni? Dõku mã 'yo, “Í nga urũ ẽjĩ tuú?” 24 'Bo á lè lùú ìmi ní 'yozú kĩnĩ, mã 'Bã Mvã 'i,‡ mã ùkpò be ùnjĩkãnyã trũzú vũ drĩgè nõgõ.” Ìri ní 'yozú ágó pá be 'bèlè'bèle rĩ ní kĩnĩ, “Í nga urũ, 'i 'du mívé pórõsĩ, 'i mvi 'bètĩ.”

25 Koro ágó rĩ ní íngázú kôpi ẽndrètị gé 'dìgè, ìri ní ívé pórõsĩ 'duzú, ìri ní 'dezú mužú, ri Múngú ri íngú mužú. 26 'Bã rĩ pi ãrêvú céré ãyãkĩ tã

† 5:17 5:17 Fãrũsĩ: Fãrũsĩ rĩ pi ngúlumã Yãhũdĩ rĩ pi vé tãĩmbĩ Mósè vé rĩ rụ'bán tĩtĩ rĩ pi. Kôpi 'dukĩ ìndrĩ rĩ pi vé tã, ãzini mãlãyĩkã rĩ pi vé tã 'bãá tã ãmbúgú rú, kôpi ẽ'yĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, 'bán ùdrã'bán gí rĩ pi gõ íngã idri rú rá. 'Í lã Ẹzĩ 23:8. ‡ 5:24 5:24 'Bã Mvã: Yēsũ zĩ 'i 'Bã Mvã lüzú kĩnĩ, 'i Kúrĩsítò 'i, 'i mãlũngã rĩ rụ mužú nyonyo. 'Í lã Dãnyèlè 7:13-14.

'diri sī āyāyā, kōpi ingúkí Múngú ri rá. Ūrī imvú kōpi rá, kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá ndrekí tā āyāzú āyāyā ni āndrū gī."

Yēsū zī Léví ri

²⁷ Tã 'diri ā vudrī gé, Yēsū ní füzú kūrú rī agāsī, İri ní ágó āzi mūfēngā umbe jezú rī u'duúpi ni ndrezú, rú ni Léví^S 'i, úri kuú ívé jó rizú mūfēngā umbe jezú rī u'duzú 'bágú āmbúgú Rómā vé rī ní rī agá. Yēsū ní 'yozú İri ní kīnī, "Mí imú mã pámvú ūbī." ²⁸ Léví ní ngá rī pi ārēvú kuzú céré, İri ní Yēsū ā pámvú ūbīzú mužú.

²⁹ Kúru Léví ní ūmū údézú āmbúgú ívé āngá 'dāá, İri ní Yēsū ri zizú ūmū rī gé, zī 'bá kárakarā mūfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi 'bá urukō' bée be ūmū rī gé 'dāá İndī. ³⁰ 'Bo Fārúšī rī pi 'bá tājmbj ímbá' 'bá rī pi be, rikí unuú 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ngá İmi ní rizú ngá nyazú, āzini ngá mvuzú 'bá mūfēngā umbe jezú rī u'du' 'bá rī pi be, āzini 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi be trū rī ā'di?"

³¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Bá drā ākó rī ndā 'bá ūjó sēepi ni ku, 'bá drā be rī, İri 'bá ūjó sēepi rī ndā nī. ³² Má imú 'bá tā 'o' 'bá pīrī rī pi zīj ēsī újá kuyé, 'bo mã imú 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi zīj, kōpi ā újákí ēsī."

Ānyāngā a'bingará

(Mátáyo 9:14-17; Mārákō 2:18-22)

³³ Kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Yūwání vé 'bá İri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ri ĩ a'bi ngá nyangará sī rá, kōpi ri Múngú ri zī rá, āzini 'bá Fārúšī rī pi vé tā 'du' 'bá nga' 'bá rī pi kpá ri 'o' 'dīni rá pīrī, 'bo mívé 'bá mī pámvú ūbī' 'bá rī pi ri ngá nya rá, āzini ngá mvu rá āsī?"

³⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Kērégú ōmūrúgō rī vé rī dō drī ūmú imú' 'bá ōmūrúgō rī jengará gá rī pi āsámvú gé anigé, İmi ícō 'yo kērégú rī vé ūmú rī pi ā a'bikí ĩ ngá nyangará sī 'dīni rá? ³⁵ 'Bo sá āzi ri imú 'dīi' dī, kádō imú ōmūrúgō rī vé kērégú 'duj kōpi āsámvú gé sī, kúru ū'dú 'dāri gé, kōpi imú ĩ a'bi ngá nyangará sī."

³⁶ Kúru Yēsū ní nāpī āzi ūlüzú kōpi ní kīnī, "Bá āzi ícō bōngó ú'dí ni İsíi bōngó dēepi gí ni vé ūlē ícī ōzūū āni ku. 'O dō 'dīni, İri sē bōngó ú'dí rī āsī rá, bōngó ú'dí rī pi ūmúkí ĩ bōngó ūku rī be ku. ³⁷ 'Bá āzi ícō vīnyō ĩ ní zoó ú'dí rú ni tōó lā' 'bú ĩ ní ícī jūrú rú ūku ni agá ku. 'Bá rī tō dō vīnyō rī lā' 'bú ĩ ní ícī jūrú rú ūku ni agá, jūrú rī āfi rá, İri sē vīnyō rī dā vūgá, jūrú rī gō ábá rá. ³⁸ Lē vīnyō ú'dí rī, ā dākí jūrú ú'dí agá. ³⁹ 'Bá rī mvu dō vīnyō draápi dradra rī gí, ícō vīnyō ú'dí* rú draápi ku rī mvuú ku, İri 'yo, 'Vīnyō draápi dradra rī múké nī.' "

6

Fārúšī rī pi zīkí Yēsū ri ū'dú Sābátā vé rī ā tā sī

(Mátáyo 12:1-8; Mārákō 2:23-28)

¹ Ū'dú ālu Sābátā sī, Yēsū pi rikí elīj mužú ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi be ōmvú ānyá vé ni agāsī, İrivé 'bá İri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ā urukō ní ānyá rī pi ē drī ucezu anyízú cizú. ² Fārúšī rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Bávé

^S 5:27 5:27 Léví: Léví vé rú āzi rī Mátáyo 'i. Mátáyo gō adrii 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ni. * 5:39 5:39 Vīnyō ú'dí: Ū'dúkō múké Yēsū ní ímbá rī adri sū vīnyō ú'dí rī tñj, tājmbj Mósé vé rī adri sū vīnyō ūku rī tñj.

tãĩmbĩ kĩnĩ, ã ngakĩ ězĩ ù'dũ Sábátã vé rĩ gé ku píri, ngá ĩmi ní tãĩmbĩ rĩ ñòzú, ãnyá ě drĩ ucezú anyizú cizú ù'dũ Sábátã vé rĩ gé rĩ ã'di?"

³ Yēsũ ní újázú kòpi ní kĩnĩ, "Ĩmi lãkĩ tã 'bãgú Dãwũdĩ ní 'oó ívé 'bã rĩ pi be sã ěbĩrĩ ní kòpi fuzú rĩ gé rĩ kuyé? ⁴ 'Bãgú Dãwũdĩ nga fi JÓ Múngú vé rĩ agá 'dãá, í'dũ pánga ĩ ní údé 'bãã kuú Múngú ěndręti gé tã be uletere 'yęná atala rĩ pi ní riĩ nyaá nĩ rĩ nyaá, sę uruķo ni nyaá ívé 'bã rĩ pi ní." ⁵ Yēsũ ní kúru 'yozú kòpi ní kĩnĩ, "Ma 'Bã Mvã 'i, ma Úpĩ ù'dũ Sábátã vé rĩ* drĩgę ãmbúgú nĩ."

Yēsũ idrĩ ágó ãzi drĩ be 'bėlé'bele ni ù'dũ Sábátã vé rĩ gé
(*Mátáyo 12:9-14; Mārãkõ 3:1-6*)

⁶ Ú'dũ Sábátã vé rĩ ãzi gé, Yēsũ ní muzú fizú JÓ Múngú ri Zizú rĩ agá 'dãá, ĩri ní rizú 'bã rĩ pi ímbázú, ĩsũ ágó ãzi drĩ ěndępi be 'bėlé'bele ni jÓ rĩ agá 'dãá'dã. ⁷ Fãrúsi rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ímbá'bã rĩ pi be, rikĩ létĩ ndãá, ĩ tókĩ rĩ Yēsũ ri ãnĩ bęnĩ, kòpi tękĩ nyo riĩ Yēsũ ri ndree, dõ tãná ĩri ágó 'dĩri idrĩ ù'dũ Sábátã vé rĩ gé rá. ⁸ 'Bo Yēsũ nĩ tã kòpi ní riĩ ũsũũ rĩ rá, ĩri ní 'yozú ágó drĩ be 'bėlé'bele rĩ ní kĩnĩ, "Í nga uru, mí ímũ pá tuú 'bã rĩ pi ěndręti gé 'digę." Ágó rĩ ní íngázú ímũzú.

⁹ Yēsũ ní kúru 'yozú Fãrúsi rĩ pi ní 'bã tãĩmbĩ ímbá'bã rĩ be kĩnĩ, "Á lę drĩ ĩmi zĩ, ngá ĩ ní lęę ã 'okĩ ù'dũ Sábátã vé rĩ gé rĩ ã'di? Á 'okĩ tã múkę yã, dõku ã 'okĩ tã ũnjĩ? Ē idrikĩ 'bã rĩ pi yã, dõku ã ú'dĩkĩ 'bã rĩ pi?"

¹⁰ Yēsũ ní 'bã rĩ pi úndrészú 'í gãrã gá si kúrũ, ĩri ní 'yozú ágó rĩ ní kĩnĩ, "Mĩ ũjũ mĩ drĩ." Ágó rĩ ní 'í drĩ ũjũzú. Ágó rĩ ě drĩ gõ ícã múkę. ¹¹ 'Bo 'bã tãĩmbĩ ímbá'bã rĩ pi Fãrúsi rĩ pi be, kòpi ã 'a ve Yēsũ ní ũnjĩ ũnjĩ. Kòpi 'bãkĩ riĩ Yēsũ ã tã lí, lęzú ĩri 'dizú drãzú 'dĩsi rá.

Yēsũ ũpę 'bã áyũáyũ ni pi muđrĩ drĩ ni ĩrĩ
(*Mátáyo 10:1-4; Mārãkõ 3:13-19*)

¹² Ú'dũ ãzi si, Yēsũ nga tuũ muũ írã drĩgę Múngú ri zĩ, zĩ Múngú ri 'dãlę ĩnĩ be rá. ¹³ Āngũ rĩ kã ówũ, ĩri ní ívé 'bã 'í pámvú ũbĩ'bã rĩ pi zizú ímũzú 'í vúgã nólę, ũpę 'bã muđrĩ drĩ ni ĩrĩ adriĩ ívé 'bã áyũáyũ ni pi† rú. ¹⁴ 'Bã ĩri ní ũpęę rĩ pi ã rú 'dĩ, Sĩmõná (ĩri ní zĩ Pétęrõ rĩ 'i), ědrĩpi Āndęreyã 'i, Yũwãní 'i, Yũwãní ědrĩpi Yõkõbũ 'i, Pĩlĩpũ 'i, Bãtilĩmãyõ 'i,† ¹⁵ Mátáyo 'i, Tõmã 'i, Yõkõbũ Ālãfãyõ mvõpi 'i, Sĩmõná úvã 'bããpi 'bã ívé rĩ pi ě ĩsũkĩ rĩ drĩwãlã rĩ 'i, ¹⁶ Yũdã§ Yõkõbũ mvõpi 'i, ãzini Yũdã Īsikãrĩyõtã gõõpi Yēsũ ã ũli 'beępi rĩ 'i.

Yēsũ ímbã 'bã rĩ pi, ãzini idrĩ 'bã drã be rĩ pi
(*Mátáyo 4:23-25*)

¹⁷ Yēsũ pi ívé 'bã 'í pámvú ũbĩ'bã rĩ pi be, kòpi kã ísũ ímũzú írã drĩgę 'dãási, kòpi ímũkĩ áwĩ adriĩ kuú ãngũ kpãkpã ni gé. Īrivé 'bã ĩri ã pámvú

6:4 6:4 1 Sãmũelę 21:1-6 * **6:5** 6:5 Úpĩ ù'dũ Sábátã vé rĩ: Yãhũdĩ rĩ pi ri ù'dũ Sábátã vé rĩ ígã kĩnĩ, Múngú gbi ngá 'bũ gé rĩ pi vũ drĩgę rĩ pi be cęré 'du caá ù'dũ áziyã, kúru ĩri ní uvuzú ù'dũ Sábátã vé rĩ gé. Múngú ri 'yęná Úpĩ Sábátã vé ni, kúru Yēsũ kĩnĩ, 'i Úpĩ Sábátã vé ni, kĩnĩ 'i Múngú 'i. † Í lã Wũngárã 20:8-11. † **6:13** 6:13 'Bã áyũáyũ rĩ pi: 'Bã áyũáyũ rĩ pi, Yēsũ sę kòpi ní ũkpõ, ri kòpi pęę muũ 'bã rĩ pi ímbã, índrĩ ũnjĩ rĩ pi údrõ, ãzini tã áyãzú áyãyã ni pi 'oó. ‡ **6:14** 6:14 Bãtilĩmãyõ: Bãtilĩmãyõ ri ĩ kpã zĩ Nãtãnyãlę 'i. † Í lã Yũwãní 1:45. § **6:16** 6:16 Yũdã: Yũdã ri ĩ kpã zĩ Tãdãyõ 'i. † Í lã Mátáyo 10:3; Mārãkõ 3:18.

ũbĩ'ba rĩ pi ã uruḵo kárakarã tukĩ pá kuú 'dãã. Āzini 'bã ãĩṛĩkã íngã'ba ãngũ Yũdáyã vé rĩ gé, kũrũ Yẽrúsãlemã vé rĩ gé, kũrũ Táyã vé rĩ gé, āzini kũrũ Sídônã vé rĩ gé rĩ pi be úmúkĩ ĩ céré kuú 'dãã. ¹⁸ Kõpi ímúkĩ tã Yẽsũ tĩ gé rĩ yĩ, kõpi lĩkĩ Yẽsũ ě idrĩ ĩ. 'Bã rĩ'ba ĩzãngã nya'ba ĩndrĩ ùnjĩ rĩ pi drĩgé rĩ pi, Yẽsũ idrĩ kõpi rá. ¹⁹ 'Bã ãlu ãlu lĩ Yẽsũ ã rũ'ba úló, ã'diãtãsiyã ùkpõ 'bã idrĩzũ rĩ íbĩ ifũũ rũ'ba ni gélesĩ, idrĩ 'bã rĩ pi ãrẽvũ céré.

Tãkĩrĩ āzini ĩzãngã

(Mātáyo 5:1-12)

- ²⁰ Yẽsũ ní 'ĩ újázũ ívé 'bã 'ĩ pámvũ ùbĩ'ba rĩ pi ndrezũ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Ĩmi 'bã ngã ãkó rĩ pi, ĩmi ímũ tãkĩrĩ ĩşũ rá, ã'diãtãsiyã mãlungã Múngũ vé rĩ ímũ adri ĩmivé ni.
- ²¹ ĩmi 'bã ěbĩrĩ ní rĩi fũyũ rĩ pi, ĩmi ímũ tãkĩrĩ ĩşũ rá, ã'diãtãsiyã ĩmi ímũ ngã ĩşũ ěpĩzũ ãnĩ rá.
- Ĩmi 'bã rĩ'ba ãã ngo'bée rĩ pi, ĩmi ímũ tãkĩrĩ ĩşũ rá, ã'diãtãsiyã ĩmi ímũ õgũngará gũ rá.
- ²² 'Bã rĩ pi ndrekĩ dõ ĩmi ùnjĩ, kõpi gãkĩ dõ ĩmi sĩ, kõpi dõ rĩ ĩmi u'da, kõpi dõ rĩ ĩmi rũ 'yo ùnjĩ 'Bã Mvã vé tã sĩ, ĩmi ímũ tãkĩrĩ ĩşũ rá.
- ²³ "Õtũ kõpivé ětẽpĩĩ 'okĩ nyo nẽbĩ rĩ pi 'dĩni. Kũru tã 'dĩ'bée kãdõ ímũ ĩ 'oó, lĩ ĩmi adrikĩ ãyĩkõ sĩ, ã'diãtãsiyã Múngũ rĩ ímũ ĩmi ùfẽ 'bũ gé 'dãlé rá.
- ²⁴ "'Bo ĩzãngã rĩ úmvúlesĩ ímũ adri ĩmivé ni, ĩmi adri'ba ã'bũ be ambamba 'dĩ'bée, ã'diãtãsiyã ĩmi ĩşũkĩ ãyĩkõ nyõõkũ drĩgé nõgõ gĩ.
- ²⁵ ĩzãngã rĩ úmvúlesĩ ímũ adri ĩmivé ni, ĩmi 'bã adri'bée ãnyãngã be kárakarã 'dĩ'bée, ã'diãtãsiyã ĩmi úmvúlesĩ ímũ adri ěbĩrĩ sĩ.
- Ĩzãngã rĩ úmvúlesĩ ímũ adri ĩmivé ni, ĩmi rĩ'ba õgũngará gũ'ba 'dĩ'bée, ã'diãtãsiyã ĩmi úmvúlesĩ ímũ ĩzãngã ĩşũ, āzini ĩmi ãã ngo.
- ²⁶ ĩzãngã rĩ úmvúlesĩ ímũ adri ĩmivé ni, ĩmi 'bã ĩ ní rĩi íngũngũ 'dĩ'bée, ã'diãtãsiyã ĩmi ě'bĩpĩĩ rikĩ nyo õtũ nẽbĩ ùnjõ rũ rĩ pi íngũ 'dĩri tĩnĩ."

Lẽ ĩmi lĩkĩ ĩmivé ari'ba rĩ pi lĩlẽ

(Mātáyo 5:38-48; 7:12a)

- ²⁷ "'Bo ĩmi rĩ'ba ma yĩ'ba 'dĩ'bée, á lĩ 'yoó ĩmi ní 'dĩni, lĩ ĩmi lĩkĩ ĩmivé ari'ba rĩ pi lĩlẽ, lĩ ĩmi 'okĩ tã múké 'bã ĩmi ndre'ba ùnjĩ rĩ pi ní. ²⁸ ĩmi zĩkĩ Múngũ rĩ, ã sẽ rĩ tãkĩrĩ 'bã ĩmi wã'ba rĩ pi ní, āzini 'bã ĩmi 'o'ba ùnjĩ rĩ pi ní. ²⁹ 'Bã āzi sa dõ mĩ gbãngĩrĩ, mí újã ĩri ní āzi rĩ, ã sa. 'Bã āzi 'dũ dõ mivé bõngõ akoóko rĩ, 'ĩ sẽ ĩri ní mivé bõngõ ágã vé rĩ ĩndĩ. ³⁰ 'Bã āzi zĩ dõ ngã mí vúgã, 'ĩ sẽ ĩri ní ngã ĩri ní zĩjĩ rĩ. 'Bã āzi 'dũ dõ ngã mivé ni, lĩ mĩ zĩ gõõ vúlẽ ku. ³¹ Lẽ ĩmi 'okĩ tã múké 'bã uruḵo'bée ní, sũ ĩmi ní lĩlẽ kõpi ã 'okĩ ĩmi ní rĩ tĩnĩ.
- ³² "Ĩmi lĩkĩ dõ 'yẽgã 'bã ĩmi lĩ'ba rĩ pi áyu, Múngũ rĩ nyo ícõ ĩmi ní tãkĩrĩ sẽ rá? ĩşũzũ 'bã ùnjĩkãnyã 'o'ba rĩ pi lĩkĩ kpã 'bã ĩ lĩ'ba rĩ pi ĩndĩ.
- ³³ ĩmi 'okĩ dõ tã múké rĩ 'yẽgã 'bã ĩmi 'o'ba múké rĩ pi ní, ĩmi tãkĩrĩ ĩşũ íngõnĩ? ĩşũzũ 'bã ùnjĩkãnyã 'o'ba rĩ pi rĩ ĩşũ múké 'bã 'bã ĩ 'o'ba múké rĩ pi ní. ³⁴ ĩmi dõ 'yẽgã rĩ ngã sẽ mẽrĩ rũ 'bã ícõ'ba mẽrĩ rĩ ùfẽ'ba rá rĩ pi ní, ngã múké ĩmi ní ĩşũ 'a ni gé 'dĩgẽ rĩ ã'dĩ? 'Bã ùnjĩkãnyã 'o'ba rĩ pi kpã

ri ngá sê 'bá ùnjikãnyã 'o'bá rĩ pi ní męřĩ rú İndĩ, ã'diãtãsiyã kôpi ũsũki kĩnĩ, ngá ĩ ní sêe rĩ, ĩ ícô ũfê gô ĩ ní vúlê rá.

³⁵ "Bo lē ĩmi lēki ĩmivé ari'ba rĩ pi lēlē, lē ĩmi 'okĩ kôpi múké. Lē ĩmi sēki męřĩ kôpi ní, lē ĩmi 'bákĩ ęřĩ 'yozú kĩnĩ, kôpi ã újákĩ ngá ĩmi ní sêe męřĩ rú rĩ gôo vúlê 'dĩni ku. Kúru ĩmi ímú ãndēma ĩşú ãmbúgú. 'Bũ gé 'dãlé, ĩmi ímú adri anji Múngú Ũkpô 'Dĩpa vé ni, ã'diãtãsiyã ĩrivé ęřĩ múké 'bá ôwô'difô sê'bá ku rĩ pi ní, ãzini 'bá ùnjikãnyã 'o'bá rĩ pi ní. ³⁶ Lē ĩmi ęřĩ ã adri İdrĩkĩdri 'bá uruķo'bée ní, sũ ĩmi ęřepĩ 'bũ gé rĩ ē ęřĩ ní adrii İdrĩkĩdri ĩmi ní rĩ tĩni.

*Ā 'yokĩ 'bá āzi vé tã ùnjĩ ku
(Mātáyo 7:1-5)*

³⁷ "Lē ĩmi likĩ tã 'bá āzi drĩgé ku, ã likĩ rĩ kpá tã ĩmi drĩgé ku. Lē ĩmi 'yokĩ 'bá āzi ní ĩri 'bá ùnjĩ 'dĩni ku, ã 'yokĩ rĩ kpá ĩmi 'bá ùnjĩ ku. Lē ĩmi trũki 'bá uruķo'bée ĩvé ùnjikãnyã agásĩ rá, Múngú ã trũ rĩ ĩmi ĩmivé ùnjikãnyã agásĩ bēsĩnĩ. ³⁸ ĩmi sēki dō ngá 'bá āzi ní, ĩ kpá újã sē ĩmi ní ãmbúgú. ĩ ngá rĩ ũ'bĩ ĩmi ní ãmbúgú, ĩ ùmĩmĩ, ĩ ya, drĩ ĩ ni rĩ ayi vũgá sĩ, ĩ kúru dã ĩmivé ngá agá. Ngá ĩmi ní ngá ũ'bĩzú rĩ, ĩ kpá gō ngá ũ'bĩ sē ĩmi ní ãnĩ."

³⁹ Yēsũ gō 'bá rĩ pi ní nãpi āzi ũlũú kĩnĩ, "Bá mĩ be ęřĩpi gĩ rĩ nyo ícô ógúpĩ mĩ be ęřĩpi gĩ rĩ se mužú 'í vũgá sĩ rá? Kôpi ícókĩ nyo u'deē ĩrĩtrô 'bũ agá ku? ⁴⁰ 'Bá ĩ ní rĩi ĩmbá rĩ ícô 'bá ĩ ĩmbápi rĩ ndēe ku, 'bo ĩmbákĩ dō 'bá rĩ gĩ, ĩri ímú adri sũ 'bá 'ĩ ĩmbápi rĩ tĩni."

⁴¹ "Mi ngá mãdãñã 'deēpi mí ógúpĩ mĩ gé rĩ ndre rá pĩri, 'bo ngá 'deēpi mí mĩ gé usegúgú 'dĩri, 'ĩ ndre ku āsĩ? ⁴² Mi ícô 'yo mívê ũndĩ ní, 'ĩ sē mã ĩpē ngá 'deēpi mí mĩ gé 'dĩri ãmvé, 'bo ngá 'deēpi mí mĩ gé usegúgú 'dĩri, 'ĩ ndre ku āsĩ? Mi 'bá rĩpi mí 'bãápi kú tã bē pĩri 'dĩri, lē mí ĩpē ngá 'deēpi mí mĩ gé usegúgú 'dĩri ũgbále, mí ĩbĩ rĩ ngá 'deēpi mí ógúpĩ mĩ gé rĩ ĩpēe ndō.

*Peřĩ múké rĩ ĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ
(Mātáyo 7:17-20; 12:34b-35)*

⁴³ "Peřĩ múké rĩ, ícô 'aã ũ'a be ùnjĩ ku, peřĩ ùnjĩ rĩ, ícô 'aã ũ'a be múké ku. ⁴⁴ ĩ peřĩ rĩ nĩ ámã ĩrivé ũ'a sĩ. 'Bá āzi ícô peřĩ ĩ ní zĩĩ fiğĩ 'dĩri vé ũ'a ĩtĩĩ peřĩ ũcékúcé be ní sĩgé ku, dōku 'bá āzi ícô vĩnyô vé ũ'a ĩtĩĩ peřĩ túngú ní sĩgé ku. ⁴⁵ 'Bá múké rĩ, ĩri tã múké 'o, ã'diãtãsiyã ĩrivé ęřĩ múké. 'Bá ùnjĩ rĩ, ĩri tã ùnjĩ 'o, ã'diãtãsiyã ĩrivé ęřĩ ùnjĩ. Átángã ĩri ní átã rĩ, ĩri ĩbĩ íngã ĩri ęřĩ agá."

*Nãpi 'bã ĩřĩ jó sĩ' 'bã rĩ pi vé rĩ
(Mātáyo 7:24-27)*

⁴⁶ Kúru Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Īmi ri ma zĩ 'Úpĩ, Úpĩ', tã mã ní lũú ĩmi ní rĩ, ĩmi 'duķĩ ngãã ku āsĩ? ⁴⁷ 'Bá mávé tã yĩpi rá, tã ni 'duũpi ngãápi rá rĩ, ⁴⁸ ĩri adri sũ 'bã jó sĩpi ĩrã drĩgé, 'bũ ni gaápi kuũpi vũgá 'dãã rĩ tĩni. Yĩĩ kã tĩĩ jó rĩ ĩmũlũú lēe jó rĩ ayaá í'dé vũgá, jó rĩ ári kuyé, ã'diãtãsiyã siki jó rĩ ũkpô ũkpô. ⁴⁹ 'Bo 'bã mávé tã yĩpi rá, tã ni 'duũpi ngãápi ku rĩ, ĩndre sũ 'bã jó sĩpi nyôokú agá, ndũũ ni ã'bãápi ũkpô ũkpô kuyé rĩ tĩni. Yĩĩ kã tĩĩ jó rĩ ĩmũlũú, ze jó rĩ ũņôo í'dé vũgá."

7

*Yēsũ idri ũgalaku rĩ vé átĩ'bá
(Mátáyo 8:5-13; Yũwání 4:43-54)*

¹ Yēsũ kã tã 'dĩ'béé átá deę 'bá rĩ pi ní gĩ, ĩri ní 'dezú mužú Kãpãrãnãũmã gá. ² Kũrũ rĩ agá 'dãá, ũgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ* vé átĩ'bá ĩri ní lée ambamba rĩ, drã ru ĩri ũnjĩ ũnjĩ, lē drãádrã. ³ ũgalaku rĩ kã Yēsũ vé tã yĩĩ, ĩri ní 'bá ambugu Yãhũđĩ rĩ pi vé rĩ pi ã urũko pēzú mužú Yēsũ ri zĩzũ, ē ĩmũ ri ívé átĩ'bágú rĩ ídri. ⁴ Kõpi kã caá Yēsũ vúgá 'dãá, kõpi ní Yēsũ ri mãzũ kĩnĩ, "Ãngáráwá ãmbúgú rĩ, ĩri 'bá múké, lē mĩ ĩmũ ĩrivé átĩ'bá drã ní ruų rĩ ídri, ⁵ ã'diãtãsiyã ãngáráwá rĩ lē 'bávé 'bá rĩ pi ambamba, si 'bá ní Jó Múngú ri Zĩzũ ni." ⁶ Kúru Yēsũ ní 'dezú mužú kõpi be trũ.

Kõpi kã caá ĩnyĩnã 'dãá, ãngáráwá rĩ pi vé ãmbúgú rĩ ní ívé ũndĩ urũko'béé pēzú mužú Yēsũ vúgá 'dãá, kõpi ní ãngáráwá rĩ vé átángá ũlũzũ Yēsũ ní kĩnĩ, "Úpĩ, mĩ iza mĩ sã ĩmũzũ mávé ãngá nõo ku, ã'diãtãsiyã 'í ndē ma ãmbũgũ sĩ rá, mĩ ícõ ĩmũ mávé ãngá nõo ku. ⁷ Á mu mĩ vúgá 'dĩlē kuyé, ã'diãtãsiyã 'í ndē ma ãmbũgũ sĩ rá. Lē mĩ átá átángá rĩ, mávé átĩ'bá rĩ ícõ ídri rá. ⁸ ãngáráwá urũko'béé anigé má drĩlē gá, kõpi má ní tãĩmbĩ sē nĩ, ãngáráwá urũko'béé anigé mã pálé gá, ma kõpi ní tãĩmbĩ sē nĩ. Ma ícõ 'yo ãlu ni ní, "Í mu,' ĩri mu rá. Ma ícõ 'yo ãzi ni ní, "Mĩ ĩmũ,' ĩri ĩmũ rá. Ma ícõ 'yo mávé átĩ'bá rĩ ní, "Í 'o 'dĩni,' ĩri tã rĩ 'o rá."

⁹ Yēsũ kã tã ĩ ní ũlũũ 'í ní 'dĩri yĩĩ, sē ĩri ní ãyãngára, ĩri ní 'i újázũ 'bá bĩtrĩká mu' 'bá 'i vũdrĩ gé sĩ rĩ pi vúgálé, ĩri ní 'yozú kõpi ni kĩnĩ, "Īsērélé agá nõgõ, mã ĩşũ drĩ 'bá ãzi ģ'yiŋgára be ũkpõ ũkpõ sũ ágõ 'dĩri vé rĩ tĩnĩ kuyé!" ¹⁰ Āgõ ĩ ní pēé 'dã'béé kã ĩ újã gõõ 'bēṭĩ 'dãá, kõpi cakĩ ĩşũ ãngáráwá rĩ vé átĩ'bá rĩ ídri gĩ.

Yēsũ idri õwũzĩgõ ãzi vé mvá ágõ drãapi gĩ ní

¹¹ Tã 'dĩri ã vũdrĩ gé, koro Yēsũ ní 'dezú mužú kũrũ Nãĩnĩ vé rĩ gé, 'bá ĩri ã pámvũ ũbĩ' 'bá rĩ pi 'bá bĩtrĩká rĩ pi be 'dekĩ mužú ĩri ã vũdrĩ gé sĩ ĩndĩ. ¹² Kõpi kã caá ĩnyĩnã kũrũ rĩ vé kēṭĩlē gá 'dãá, kõpi ndrekĩ 'bá rĩ pi ri õwũzĩgõ rĩ vé mvá ãlukúta drãapi gĩ rĩ vé ãvũ 'du mužú. 'Bá bĩtrĩká 'dekĩ mužú ũkũ rĩ vúgá sĩ ĩndĩ. ¹³ Úpĩ Yēsũ kã õwũzĩgõ rĩ ndreé, ĩzãngã fi eşĩ ni agá, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Í ngo ku."

¹⁴ Yēsũ ní 'áya ãvũ rĩ 'dũzũ rĩ úlózũ, 'bá ãvũ 'du' 'bá rĩ pi ní pá tuzú. Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Kēřĩmvá 'dĩri, 'í nga urũ." ¹⁵ ãvũ rĩ ní ĩngázũ úrízũ urũ sĩ, ĩri ní 'í' dózũ átázũ, Yēsũ ní ĩri sēzũ gõzũ ģndrēpi vúgá 'dãá.

¹⁶ 'Bá rĩ pi ãrēvũ céré rukĩ tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri rá, sē kõpi ĩngúkĩ Múngú ri rá. Kõpi kĩnĩ, "Nēbĩ ãmbúgũ ĩfũ 'bá ãsãmvũ gé gĩ. Múngú ĩmũ ívé 'bá rĩ pi ē ĩzã kongará gá." ¹⁷ Tã Yēsũ ní 'oó 'dĩri ayi mužú ãngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ, ãzini ãngũ jēlé gá sĩ rĩ pi agásĩ céré.

*Yēsũ pi vé tã Yũwání Bãtizĩmũ sēepi rĩ be rĩ
(Mátáyo 11:1-19)*

¹⁸ Yũwání Bãtizĩmũ sēepi rĩ vé 'bá ĩri ã pámvũ ũbĩ' 'bá rĩ pi ní tã Yēsũ ní 'oó rĩ pi ũlũzũ Yũwání ní céré. Kúru Yũwání ní ívé 'bá 'i pámvũ ũbĩ' 'bá rĩ

* 7:2 7:2 ũgalaku ãngáráwá rĩ pi vé rĩ: ĩri ãngáráwá mũđũrĩlũ ãlu rĩ pi ē drĩ kóopi ni.

pi zizú ìrĩ, ¹⁹ Ìri ní kòpì pèzú mužú Úpí ri zizú kīnī, “Mi 'bá ĩ ní 'yoó kīnī, ìri ìmú 'dī'đī rī 'i, dōku 'bá 'bá ní rií ùtée rī ìri túngú?”

²⁰ Yūwánī vé 'bá ìri ā pámvú ùbī' 'bá ìrĩ 'dī' 'bée kã caá Yēsũ vúgá 'dāá, kòpì ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ìpè 'bá ìmú mì zī, 'Mi 'bá ĩ ní 'yoó kīnī, ìri ìmú 'dī'đī rī 'i, dōku 'bá 'bá ní rií ùtée rī ìri túngú?”

²¹ Sã 'dãri gé, Yēsũ ìdrí 'bá drã be ãndíãndí ni pi, 'bá ìndrí ùnjí be ni pi kárakarã, zī 'bá kárakarã mī be èšī' 'bá gí ni pi ē mī ãngũ ndree rá. ²² Kúru Yēsũ ní újázú 'bá Yūwánī vé áyúáyū rī pi ní kīnī, “Ìmi mvikí gōó Yūwánī vúgá 'dāá, ìmi ùlúkí ìri ní tã ìmi ní ndree ìmí mī sī, ãzini ìmi ní yī ìmí bī sī rī. 'Bá mī ãkó rī pi nóni ãngũ ndre rá, 'bá bãtrã rú rī pi ngakí èçí tuú rá, 'bá ùfú ní nyaá rī pi ā rú' 'bá ícákí céré ule rá, 'bá bī be èšī' 'bá gí rī pi ē bī zī 'i tã yī rá, 'bá ùdrã' 'bá gí rī pi íngákí gōó ìdrí rú rá, ãzini ĩ nóni rī ú' ò' ò' ò' múké Múngú vé rī ùlú 'bá ngá ãkó rī pi ní. ²³ Ìmi lúkí Yūwánī ní 'yozú kīnī, tã má ní 'oó, ãzini tã má ní 'yoó rī, 'bá rī gã dō ma kuyé, Múngú ri ìri ní tãkiri sē rá.”

²⁴ Yūwánī vé 'bá áyúáyū rī pi kã 'deé mužú gí, Yēsũ ní í' dózú Yūwánī vé tã átázú 'bá bītríkã rī pi ní kīnī, “Ngá ìmi ní mužú ndree ãngũ ā'wí cínýáfã rú rī agá 'dãá rī ā'đi? Ìmi mužú 'bá ùkpó ãkó sũ ìzíríkó ùlú ní rií úvú rī tñj ní ndree? ²⁵ Dō 'díní kuyé, ngá ìmi ní mužú ndree rī ā'đi? Ìmi mužú ágó bōngó suupí ùnyí be ni ndree? 'Bá bōngó ãjè be ni pi su' 'bá rī pi, kòpì ā' 'bú be ambamba, kòpì ri adri vūrã 'bãgú ni rizú adrizú rī gé. ²⁶ 'Bo ngá ìmi ní mužú ndree ãngũ ā'wí cínýáfã rú rī agá 'dãá rī ā'đi? Ìmi mužú nẹbī ndree? È, á lē 'yoó ìmi ní 'díní, 'bá ìmi ní mužú ndree 'dãri ndē nẹbī rī pi rá. ²⁷ 'Bá 'dĩri Yūwánī 'i, sīkí ìrivé tã Búkú Múngú vé rī agá kīnī:

“ ‘Ma mávé 'bá áyúáyū ni pē mužú mí ní drī'đrī,
ìri mužú mí ní lẹtj údé.’

²⁸ Á lē lūú ìmi ní kīnī, 'bá ùkú ní tñj rī pi ãsãmvú gé, 'bá ãzi Yūwánī ri ndēepi ãmbügū sī ni ãlunãni 'dãáyo. 'Bo 'bá mãlũngã Múngú vé rī agá 'dãá ùdũmbítã rú rī, ndē Yūwánī ri ãmbügū sī rá.”

²⁹ 'Bá rī pi ãrèvú céré, 'bá mũfèngã umbe jezú rī u'đu' 'bá rī pi be, kòpì kã tã Yēsũ ní átã 'dĩri yī, kòpì è'yíkí rá 'yozú kīnī, tã Múngú vé 'oó rī, ìri pĩrj, ã'diãtãsiyã Yūwánī sē ĩ ní bātízīmū nī. ³⁰ 'Bo Fãrúšj rī pi, 'bá ĩ ní ìmbã tãĩmbj Mósè vé rī nī' 'bá múké múké rī pi be, gãkí tã Múngú ní lēé kòpì ā 'okí rī sī, ã'diãtãsiyã kòpì lèkí Yūwánī ã sē ĩ ní bātízīmū ku.

³¹ Yēsũ ní gōzú 'yozú kīnī, “Mã ũ' 'bī rí úyú lókí nōri vé rī pi ngá íngóni ni sī? Kòpì adrikí sũ ngá íngóni ni tñj? ³² Kòpì adrikí sũ anjĩná ĩ úmú' 'bá áví áví' 'bée jòkòñj agá rī pi tñj, kòpì ri 'yo,

“ ‘Bá cokí ìmi ní kũ' 'dí,
'bo ìmi tukí úngó kuyé,
'Bá ngokí úngó ãvũ vé ní,
'bo ìmi ngokí ãá kuyé.’

³³ ã'diãtãsiyã Yūwánī Bātízīmū sēepi rī ìmú, nya pánga kuyé, ãzini mvu vñyò kuyé, 'bo ìmi kīnī, 'Índrí ùnjí fi drī ni gé gí.' ³⁴ Ma 'Bá Mvã 'i, má ìmú, á nya ngá rá, ãzini á mvu ngá rá, ìmi kīnī, 'Ma ri ngá nya ambamba, ãzini ma ri ìmèrè ambamba, ma ùndī 'bá mũfèngã umbe jezú rī u'đu' 'bá

rĩ pi vé ni, āzini 'bá ũnjĩkãnyã 'o'bá rĩ pi vé ni.' ³⁵ Tã 'bá úmĩ be rĩ ní ngaa rĩ ĩri lũ 'yozú kĩnĩ tã ĩri ní 'o'o rĩ pĩrĩ."

Ũkú ũnjĩkãnyã be rĩ dā ũdu Yēsũ ā pá gá

³⁶ Fārúšĩgú āzi zĩ Yēsũ rĩ muųĩ ínã nyaá ívé āngá, kúru Yēsũ ní 'dezu muųú ágó rĩ vé āngá 'dãá, kōpi ní úrizú vũgá ínã rĩ ā nyangará gá. ³⁷ Ũkú āzi ũnjĩkãnyã be ni kũrú 'dãri ágá, ũkú rĩ kã yĩĩ kĩnĩ, Yēsũ rĩ ínã nya Fārúšĩgú rĩ vé āngá 'dãá'dã, ĩri ní ũdu ājē be āmbúgú ni ĩjĩzú mālāngĩ ágá, ³⁸ ĩri ní ímúzu pá tuzú Yēsũ ā úgoró gá, ĩri ní kũmũci ũtĩzú Yēsũ ā pá gálēsĩ, ĩri ní rizú ngozú, ĩrivé mĩĩndrē rĩ u'deē Yēsũ ā pá gá. Kúru ĩri ní mĩĩndrē rĩ ĩnĩzú 'ĩ drĩ'bí sĩ, ĩri ní Yēsũ ā pá undruzú, ĩri ní ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ ni dāzu Yēsũ ā pá gá.

³⁹ Fārúšĩgú Yēsũ rĩ zĩĩpi rĩ kã tã 'dĩri ndree, rĩ ũšũũ 'ĩ ešĩ ágá 'dálē kĩnĩ, "Ágó 'dĩri dō nēbĩ, ícō té nĩĩ ámá 'yozú kĩnĩ, ũkú riipi drĩ 'bãápi 'ĩ rų' 'bá gá 'dĩri, ĩri 'bá ũnjĩkãnyã be ni ku?"

⁴⁰ Yēsũ ní 'yozú Fārúšĩgú rĩ ní kĩnĩ, "Sĩmōnã, á lē mí ní tã āzi lũũ 'dĩ."

Sĩmōnã ní e'yĩzú kĩnĩ, "Ímbápi, mi ícō tã rĩ lũ má ní rá."

⁴¹ Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Ágó āzi sē mũfēngã 'bá ĩrĩ pi ní mērĩ rú. Sē ágó āzi rĩ ní mũfēngã fĩfĩ eñjĩĩpi eñjĩēnjĩ mũdũrũlũ tōwũ, sē āzi rĩ ní mũfēngã fĩfĩ eñjĩĩpi eñjĩēnjĩ' pũkũ tōwũ. ⁴² Ágō ĩrĩ 'dĩ'bée ndākĩ ũ'dũ tí mērĩ 'dĩ'bée ũfēzú. Mērĩ 'dĩpa kã ndree 'dĩni, gō mũfēngã rĩ vé tã oyũũ 'ĩ ešĩ ágásĩ rá. 'Bá ĩrĩ 'dĩ'bée pi āsámuvú gé, 'bá mērĩ 'dĩpa rĩ lēēpi agaápi rá rĩ ĩngōrĩ?"

⁴³ Sĩmōnã ní újázú kĩnĩ, "Má ígá 'bá mērĩ 'duųĩpi āmbúgú rĩ 'i."

Yēsũ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Tã mí ní újã 'dĩri pĩrĩ."

⁴⁴ Kúru Yēsũ ní 'i újázú ũkú rĩ ndrezú, ĩri ní 'yozú Sĩmōnã ní kĩnĩ, "Í ndre drĩ ũkú 'dĩri kã, má ní ícázú mívé āngá nōgō rĩ gé, 'ĩ sē má ní yĩĩ pá ũjĩzú ni kuyé, 'bo ũkú nōri ũjĩ mã pá mĩĩndrē 'ĩ mĩ gé rĩ sĩ, ĩnĩ mã pá 'ĩ drĩ'bí sĩ. ⁴⁵ Mĩ u'de ma eziĩ bēdrĩ sĩ kuyé, 'bo sã má ní ífĩzú nōgō rĩ gé, ũkú rĩ rĩ mã pá ndrũu, ku ndrũngará ni kuyé. ⁴⁶ 'Í dā ũdu má drĩgé kuyé, 'bo ũkú rĩ ũdã ũdu ngũũpi ndrĩndrĩ rĩ má pá gá nĩ. ⁴⁷ Kúru á lē 'yoó mí ní 'dĩni, ũnjĩkãnyã ũkú rĩ ní 'o'o kárákará 'dĩ'bée, á trũ ĩri gĩ, ā'diātāsĩyã lē ma ambamba. 'Bo 'bá ĩ ní ĩrivé ũnjĩkãnyã trũú céré kuyé rĩ, ĩrivé lēngará mādãñã."

⁴⁸ Kúru Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kĩnĩ, "Á trũ mi mívé ũnjĩkãnyã agásĩ gĩ."

⁴⁹ Ūmu rĩ pi ní rizú átázú ĩ āsámuvú gé sĩ kĩnĩ, "Bá 'dĩri ũšũ 'ĩ ā'di 'ĩ ícōpi ũnjĩkãnyã trũúpi rá ni?"

⁵⁰ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kĩnĩ, "Mívé e'yĩngará ídrĩ mi gĩ, 'ĩ muų, tãkĩri ā adri mí be."

8

Ũkú mu' 'bá Yēsũ be trũ rĩ pi

¹ Tã 'dĩri ā vũdrĩ gé, Yēsũ rĩ eci muųú kũrú rĩ pi agásĩ, gũrú rĩ pi agásĩ, rĩ ũ'dũkō múké mālũngã Mũngú vé rĩ ā tã ũlũũ 'bá rĩ pi ní. ĩrivé 'bá áyũāyũ muųrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi rikĩ eci ĩri be trũ. ² Ũkú urũkō ĩri ní índrĩ ũnjĩ údró

† 7:41 7:41 Mũfēngã fĩfĩ eñjĩĩpi eñjĩēnjĩ rĩ: 'Bá rĩ nga dō eziĩ ũ'dũ álu, 'ĩ 'bá rĩ ũfē mũfēngã fĩfĩ eñjĩĩpi eñjĩēnjĩ álu ni sĩ.

kõpi drĩgẽ sĩ, ãzini ùkú uruḵo ïri ní idrí drã ãndiãndĩ agãsĩ rĩ pi, kõi riki kpã ẽcĩ ïri be trũ, ùkú azi rĩ ã rũ Mãriyã Mãgãdëlãnã 'i, ùkú 'dĩri ọtũ Yẽsũ ní idrí ùnjĩ ẽzĩrĩ rĩ pi droo fũũ drĩ ní gẽ sĩ rĩ 'i, ³ azi rĩ vé rũ Jũwãnã 'i, ïri Kúzã vé ùkú, Kúzã ri 'bã riipi Êrødẽ vé ngã 'bẽtĩ agã rĩ pi vé tã mbaãpi rĩ, azi rĩ ã rũ Sũzãnã 'i, ùkú uruḵo kãrãkãrã ni pi be. Ùkú 'dĩ'bée ri ngã ïvé rĩ pi sẽ Yẽsũ pi ẽ ïzã kozú ïvé 'bã 'ĩ pámvũ ùbĩ'bã rĩ pi be.

Nãpi ágó uri riipi rĩ vé rĩ
(Mátáyo 13:1-9; Mãrãkõ 4:1-9)

⁴ Ọ'dũ ãlu, 'bã bĩtrĩkã ìmũkĩ ì umú Yẽsũ ã gãrã gã, kõi ìbiki ìmũ kũrũ ãndiãndĩ ni pi gélẽsĩ, Yẽsũ ní kõi ní nãpi 'dĩri ùlũzú kĩnĩ, ⁵ "Ágó azi ọmvũ be ni mụ uri rií ïvé ọmvũ agã, ágó rĩ kã uri rĩ rií, uri rĩ pi ã uruḵo u'dekĩ lẹtĩ drĩgẽ, 'bã rĩ pi riki utuú pá sĩ, ãriḡã rĩ pi tekĩ kõi rá. ⁶ Uri rĩ pi ã uruḵo u'dekĩ nyõõkũ ïrã drĩgẽ ni agã, kõi kã ìfũũ, kõi 'wikĩ rá, ã'diãtãsiyã yĩ nyõõkũ rĩ agã 'dããyo. ⁷ Uri rĩ pi ã uruḵo u'dekĩ ùcékúcé ãsãmvũ gé, ùcékúcé rĩ dũ kõi be trũ, ọzũ uri ìfũ'bã dũ'bã rĩ pi rá. ⁸ Uri rĩ pi ã uruḵo u'dekĩ nyõõkũ múké ni agã, kõi ìfũkĩ dũdũ rá, ãlu rĩ 'a caã müdũrũlũ ãlu."

Yẽsũ kã nãpi rĩ ùlũũ deę, ïri ní 'yozú kĩnĩ, "'Bã bĩ be rĩ, ã yĩ 'ĩ ní tã 'dĩri."

Nãpi rĩ vé ififi
(Mátáyo 13:10-17; Mãrãkõ 4:10-12)

⁹ Yẽsũ vé 'bã ïri ã pámvũ ùbĩ'bã rĩ pi ní ïri zizũ kĩnĩ, nãpi 'dĩri vé ififi ìngóni. ¹⁰ ïri ní 'yozú kĩnĩ, "Sẽkĩ ìmi ní umĩ mãlũngã Múngú vé ì ní ùzũũ kuú müdũmũdũ rú rĩ vé tã ñizũ ãmázú rĩ rá, 'bo ma tã rĩ átã 'bã uruḵo'bée ni nãpi sĩ, lũzũ kĩnĩ, " 'Kõi ãngũ ndre rá, 'bo kõi ãmãkĩ ngã rĩ ndreé ku, kõi tã rĩ yĩ rá, 'bo tã rĩ fi kõi drĩgẽ ku.'

Yẽsũ ùlũ nãpi ágó uri riipi rĩ vé rĩ
(Mátáyo 13:18-23; Mãrãkõ 4:13-20)

¹¹ "Nãpi rĩ vé ififi 'dĩni, uri rĩ tĩ Múngú vé rĩ. ¹² Uri u'de'bã lẹtĩ drĩgẽ rĩ pi, ïri 'bã Múngú vé tĩ yĩ'bã rá rĩ pi, 'bo ãdrõko ri ìmũ tĩ Múngú vé rĩ 'dũ kõi ẽ ẹsĩ agãsĩ rá, kõi ẽ ẹ'yĩkĩ rĩ ku, ãzini kõi ẽ ìsũkĩ rĩ ìdrĩngãrá ku. ¹³ Uri u'de'bã nyõõkũ ïrã drĩgẽ rĩ agã rĩ pi, ïri 'bã tĩ Múngú vé rĩ yĩ'bã, ẹ'yĩ'bã ãyĩkõ sĩ rĩ pi, 'bo kõi ã ulã fi vũgã 'dãã kuyé, kõi ẹ'yĩ lókiḡã be mãdã, 'bo tã ùkpõ ùkpõ kãdõ kõi ìsũ, kõi ẹ'yĩngãrá rĩ ku rá. ¹⁴ Uri u'de'bã ùcékúcé ãsãmvũ gé rĩ pi, ïri 'bã tĩ Múngú vé rĩ yĩ'bã rá rĩ pi, 'bo ïzãngã nyõõkũ nõri vé rĩ, ã'bũ nyõõkũ nõri vé rĩ, ãzini ãyĩkõ nyõõkũ nõri vé rĩ sẽ kõi adri ù'a ãkõ. ¹⁵ 'Bo uri u'de'bã nyõõkũ múké rĩ agã rĩ pi, ïri 'bã adri'bã tã be múké, ãzini ẹsĩ be múké rĩ pi, kõi tĩ Múngú vé rĩ yĩ rá, kõi tã ni 'tũ nga rá, kõi 'a ù'a be múké.

Nãpi lãmbã vé rĩ
(Mãrãkõ 4:21-25)

¹⁶ "'Bã azi ìcõ lãmbã 'yũũ, drĩ ni ùpĩ ùdrĩ sĩ cĩ ku, dõku ìcõ lãmbã rĩ suũ gbõlõ ã ndũgẽ ku. ïri lãmbã rĩ 'bã mãsã drĩgẽ, 'bã ìfĩ'bã jó agã rĩ pi ã ndrekĩ rĩ ãngũ ãnĩ bẽnĩ. ¹⁷ Ngã ãrẽvũ céré ì ní zũũ kuú müdũmũdũ rú rĩ ì ìmũ 'i'dã ãngũ ule gã, ngã azi 'i zũũpi ì ní ìcõ ñĩ ku ni 'dããyo. ¹⁸ Ìmi

ndrekí múké, lē ĩmi 'bãkí bĭ tã rĭ yĭzú. 'Bá ngá* be rĭ, ĩ ĩri ní ãzi ní sē ãmbúgú, 'bá ngá ãkó rĭ, ã ũsũ dō 'yozú kĭnĭ, 'i ngá be drããsĭyã, ĩ ngá ĩrivé 'dĭri 'du rá."

*Yēsũ ëndrēpĭ pi ëndrĭpĭi be
(Mātáyo 12:46-50; Mārãkō 3:31-35)*

¹⁹ Vudrĭ ní gé, Yēsũ ëndrēpĭ pi ímúkĭ ëndrĭpĭi be Yēsũ ri ndreé, 'bo kōpi ndãkĭ ũ'dũ tí fizú cazú ĩri vúgã 'dãã, ã'diãtãsĭyã 'bã rĭ pi gaki ambamba. ²⁰ 'Bã ãzi ní lüzú Yēsũ ní kĭnĭ, "Mí ëndrēpĭ pi mí ëndrĭpĭi be tukĭ pá kuú ãmvé 'dãã'dã, kōpi lēkĭ mí ndreé."

²¹ Yēsũ ní 'yozú kĭnĭ, "'Bã Múngú vé tĭ yĭ'bã rá, tã ní 'du'bã nga'bã rá rĭ pi, kōpi mávé ëndrēpĭ, ãzini mávé ëndrĭpĭi."

*Yēsũ uga ũlĭ vĭipi ũkpō be rĭ
(Mātáyo 8:23-27; Mārãkō 4:35-41)*

²² U'dú ãlu, Yēsũ ní 'yozú ívé 'bã 'i pámvú ũbĭ'bã rĭ pi ní kĭnĭ, "'Bã zokĭ mụy yĭi bālãlã rĭ agãsí álé 'dãã." Kúru kōpi ní tuzú kúlúmgbã agã, kōpi ní 'dezú mụzú. ²³ Kōpi kã rĭi zoó mụzú, Yēsũ ní u'dú kozú. Kúru ũlĭ vĭipi ũkpō be ní ní íngázú vĭzú yĭi bālãlã rĭ drĭgé sĭ, yĭi ní írízú tĭzú kúlúmgbã rĭ agã 'dãã, sē kúlúmgbã rĭ lē tĭi ãní yĭi ã ndúgé.

²⁴ Yēsũ vé 'bã ĩri ã pámvú ũbĭ'bã rĭ pi ní ĩri aruzú 'yozú ĩri ní kĭnĭ, "Úpĭ, Úpĭ, 'bã rĭ tĭ yĭi ã ndúgé!"

Yēsũ ní ngazú uru sĭ, ĩri ní trezú ũlĭ rĭ drĭgé, ãzini yĭi úvãpi ngũyã ngũyã rĭ drĭgé, ũlĭ vĭipi ũkpō be rĭ ní pá tuzú. ²⁵ Yēsũ ní ívé 'bã 'i pámvú ũbĭ'bã rĭ pi zĭzú kĭnĭ, "Īmi ẽ'yĭngará ãkó ãsĭ?"

U'rĭ fũ kōpi, tã 'dĭri sē kōpi ní ãyãngará, ógũpĭ ní ógũpĭ ri zĭzú, "'Bã 'dĭri ã'di 'i átãngã átãpi ũlĭ ní tĭ ní yĭi, ãzini yĭi úvãpi ngũyã ngũyã rĭ ní tĭ ní yĭi ãndĭ 'dĭri?"

*Yēsũ ídrĭ ágó ãzi índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní fĭi drĭ ní gé ní
(Mātáyo 8:28-34; Mārãkō 5:1-20)*

²⁶ Yēsũ pi ívé 'bã 'i pámvú ũbĭ'bã rĭ pi be, kōpi ní yĭi bālãlã Gãlĭláyã ri zozú álé 'dãã, kōpi ní cazú ãngũ Gērãsã vé rĭ gé. ²⁷ Yēsũ kã ísĭ kúlúmgbã rĭ agãsí, ágó ãzi índrĭ ũnjĭ ní fĭi drĭ ní gé ní ní ímúzá Yēsũ vúgã nõó. Ágó rĭ adri lókĭ be aco, su bõngó 'i rũ'bã gã ku, adri 'bĕtĭ ku, ĩri ri adri 'bũrĕdrĭ rĭ pi ãsãmvú gé. ²⁸ Ágó rĭ kã Yēsũ ri ndreé, ĩri ní trezú u'dúkó be uru 'dãã, ĩri ní kũmũcĭ ũtĭzú Yēsũ ëndrĕtĭ gé, ĩri ní 'yozú u'dúkó be uru 'dãã kĭnĭ, "Yēsũ, Mvã Múngú Ūkpō 'Dĭpã vé rĭ, 'i lē má vúgã ã'di? Á mã mí drĭ ĩrĭ sĭ, ã 'okĭ mã ũnjĭ ku fô!" ²⁹ Drĭdrĭ ní, Yēsũ 'yo índrĭ ũnjĭ rĭ ní rá kĭnĭ, índrĭ ũnjĭ rĭ ã fũ ágó rĭ drĭgé sĭ rá. (Ágó 'dĭri índrĭ ũnjĭ rĭ fĭi rũ'bã ní gé ótũ íngõsĭ, kãdõ drĭ ní pi úmbé pá ní pi be ímvé sĭ, kãdõ rĭi ĩri ütĕé, ĩri ímvé rĭ uce 'dĭisĭ rá, índrĭ ũnjĭ rĭ ĩri jĭ mụ ásé agã ãngũ 'bã ãkó ní agã.)

³⁰ Yēsũ ní ágó rĭ zĭzú kĭnĭ, "Mí rũ ã'di 'i?"

Ágó rĭ ní újázú Yēsũ ní kĭnĭ, "Mã rũ Bĭtrĭkã 'i." Ágó rĭ 'yo 'dĭni, ã'diãtãsĭyã índrĭ ũnjĭ fĭi bã rũ'bã ní gé rĭ pi kãrákarã.

³¹ Índrĭ ũnjĭ rĭ pi ní rizú Yēsũ ri mãzú kĭnĭ, Yēsũ ã pĕ ĩ mụy 'bũ kũpĭi ũdũ ãkó rĭ agã 'dãã ku.

* **8:18** 8:18 Ngã: Ngã Yēsũ ní tã ní átã 'dĭri, ĩri ũmĭ tã Múngú vé rĭ nĭzú rĭ.

³² Ìgá káràkará 'bá rĩ pi ri kòpi úcé ánga rĩ drĩgé 'dǎá. Índrí ùnjí rĩ pi ní Yèsũ ri mǎzú kǐnĩ, Yèsũ ǎ pē ĩ muɸú úfí Ìgá rĩ pi agá, Yèsũ ní kòpi pēzú muɸú. ³³ Índrí ùnjí rĩ pi ní úkpúzú ágó rĩ drĩgé sĩ, muɸú úfízú Ìgá rĩ pi agá, Ìgá rĩ pi ní njuzú muɸú ọngú sĩ ǎngú úlúpi úlúlú rĩ gé 'dǎá, kòpi ní u'dezú yǐ bǎlǎlǎ rĩ agá 'dǎá.

³⁴ 'Bá rĩ 'bá Ìgá rĩ úcé 'bá rĩ pi kǎ tǎ 'i 'oópi 'dĩri ndree, kòpi ní njuzú muɸú tǎ 'dĩri ùlúzú 'bá kũrú agá rĩ pi ní, ǎzini 'bá kũrú rĩ ǎ gǎrǎ gá sĩ rĩ pi ní. ³⁵ 'Bá rĩ pi ní ngazú muɸú tǎ 'i 'oópi rĩ ndrezú. Kòpi kǎ caá Yèsũ vúgá 'dǎlé, kòpi ʃsúkí ágó ǎndúru índrí ùnjí rĩ pi ní fiú drĩ ní gé sĩ gí rĩ, úrí kuú Yèsũ ẹnḍreṭi gé, úsú 'i bǔngó sĩ, úmĩ ní ícá múké gí, sē kòpi ní ʃrĩ. ³⁶ 'Bá tǎ rĩ ndre 'bá rĩ pi ní muɸú tǎ ĩ ní ágó índrí ùnjí be rĩ ídrízú 'dĩri ùlúzú 'bá ʃrúkò 'bée ní. ³⁷ Kúru 'bá céré ǎngú Gérésǎ vé rĩ agá rĩ pi ní Yèsũ ri mǎzú kǐnĩ, Yèsũ ǎ nga muɸú 'dĩisĩ rá, ǎ'diátǎsiyǎ ʃrĩ fi kòpi ẹṣí agá ambamba. Kúru Yèsũ ní tuzú fízú kúlúmgbá agá, ʃri ní 'dezú muɸú.

³⁸ Ágó Yèsũ ní índrí ùnjí droó fiú drĩ ní gé sĩ rĩ ní Yèsũ ri mǎzú drĩ ʃrĩ sĩ kǐnĩ, ĩ muɸí Yèsũ be trú, 'bo Yèsũ ní ʃri pēzú muɸú, ʃri ní 'yozú kǐnĩ, ³⁹ "Í mvi gǔó 'bēṭi, 'i mu tǎ ǎyǎzú ǎyǎyǎ Múngú ní 'oó mí ní 'dĩri ùlúú mívé 'bá 'bēṭi ǎsámví gé rĩ pi ní." Ágó rĩ ní 'dezú muɸú kũrú rĩ agá 'dǎá, ʃri ní tǎ Yèsũ ní 'oó 'i ní 'dĩri ùlúzú muɸú 'bá rĩ pi ní céré.

*Yèsũ idrí mvá ùkú Yáyĩrò vé rĩ, ǎzini ùkú drǎ be rĩ
(Mǎtáyo 9:18-26; Mǎrǎkò 5:21-43)*

⁴⁰ Kúru Yèsũ kǎ 'i újǎ zoó gǔó ǎlé 'dǎá, 'bá bĩṭrǐkǎ ri 'bá ʃri ùtē 'bá rĩ pi ní ʃri ẹ'yízú. ⁴¹ Ágó ǎzi rú ní Yáyĩrò 'i, ʃri Jó Múngú ri Zízú rĩ vé drĩkoma, ágó rĩ ní ímúzú kúmúci ùṭízú Yèsũ ẹnḍreṭi gé, ʃri ní Yèsũ ri mǎzú drĩ ʃrĩ sĩ kǐnĩ, ĩ muɸí Yèsũ be trú ívé ǎngá 'dǎá, ⁴² ǎ'diátǎsiyǎ ívé mvá ùkú ǎlukutaṇǎ ílí be muḍrĩ drĩ ní ʃrĩ rĩ, drǎ rú ʃri ùnjí ùnjí, lē drǎadrǎ.

Yèsũ kǎ ríi 'deé muɸú Yáyĩrò vé ǎngá 'dǎlé, 'bá bĩṭrǐkǎ rĩ pi ríkí ĩ mĩ muɸú Yèsũ rú 'bá gá 'dǎá. ⁴³ Ùkú ǎzi kòpi ǎsámví gé 'dǎlé, ǎri ri ẹci rú 'bá ni gé sĩ ílí muḍrĩ drĩ ní ʃrĩ, 'bo 'bá ǎzi ʃri ídrípi ní 'dǎáyo. ⁴⁴ Ùkú rĩ ní 'i útrúzú ʃnyinǎ Yèsũ ǎ úgóró gá, ʃri ní Yèsũ vé bǔngó akoóko rĩ ē ṭi úlózú, koro ǎri ẹci pi rĩ ní pá tuzú.

⁴⁵ Yèsũ ní zízú kǐnĩ, "Bá ma úlópi rĩ ǎ'di 'i?"

'Bá bĩṭrǐkǎ rĩ pi ní 'yozú kǐnĩ, ĩ nḱí kuyé. Pétēró ní 'yozú Yèsũ ní kǐnĩ, "Úpí, 'bá rĩ pi káràkará ri ĩ ĩmĩ ímúzú mí rú 'bá gá nǔó."

⁴⁶ 'Bo Yèsũ ní 'yozú kǐnĩ, "Bá ǎzi úló ma gí, ǎ'diátǎsiyǎ ǎ nĩ rá úkpò ǎngú ídrízú rĩ fiú má rú 'bá gá sĩ gí."

⁴⁷ Ùkú rĩ kǎ ndree Yèsũ nĩ tǎ 'dĩri ǎmá gí, rú 'bá ni ní 'd'ozú yǎzú, ʃri ní kúmúci ùṭízú Yèsũ ẹnḍreṭi gé, ʃri ní tǎ 'i ní Yèsũ vé bǔngó úlózú, ǎzini 'i ní koro ídrízú rĩ vé tǎ ùlúzú 'bá rĩ pi ní. ⁴⁸ Kúru Yèsũ ní 'yozú ùkú rĩ ní kǐnĩ, "Mǎ mvá rĩ, ẹ'yǐngǎrǎ mívé rĩ ídri mí gí. 'Í mu, tǎkĩri ǎ adri mí be."

⁴⁹ Yèsũ kǎ ríi ǎtǎngá rĩ ǎtǎ, 'bá ǎzi ní ímúzú Yáyĩrò drĩkoma Jó Múngú ri Zízú rĩ vé rĩ vé ǎngá 'dǎásĩ, ʃri ní 'yozú Yáyĩrò ní kǐnĩ, "Mívé mvá ùkú rĩ drǎ gí, mí ri ímbápi ē drĩ izaá ku."

⁵⁰ Yèsũ kǎ tǎ 'dĩri yǐ, ʃri ní 'yozú Yáyĩrò ní kǐnĩ, "Lē mí adri ʃrĩ sĩ ku, mí ẹ'yĩ ma, mvá ùkú rĩ ícò ídrí rá."

⁵¹ Yēsũ kã muɣú caá Yáyĩrõ vé ãngá 'dãlê, ã'yĩ 'bã äzi fií 'í vúgã sĩ jó agã 'dãlê kuyê, kôpi fikí 'yengã Pétêró be, Yüwãní be, Yökóbũ sĩ, äzini mvã ùkú rĩ vé êtêpi be êndrêpi sĩ. ⁵² 'Bã rĩ pi cérê rikí ngoó İzãngã İzãngã rú mvã ùkú rĩ vé drãngará sĩ. Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "İmi ngokí ku, mvã ùkú rĩ drã kuyê, İri ri ỳ'dũ ko."

⁵³ 'Bo 'bã rĩ pi rikí guɣu İrivê tã 'dĩri sĩ, ã'diãtãsiyã kôpi nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ mvã ùkú rĩ drã gĩ. ⁵⁴ 'Bo Yēsũ ní mvã ùkú rĩ ê drĩ ruɣú, İri ní 'yozú kĩnĩ, "Mã mvã rĩ, ní ingã uru." ⁵⁵ Mvã ùkú rĩ vé İndri ní İmvizú İgõzũ, koro İri ní ngazú uru. Kúru Yēsũ ní 'yozú mvã ùkú rĩ vé êtêpi pi ní êndrêpi be kĩnĩ, "İmi sêkĩ İri ní ngã nyaá." ⁵⁶ Mvã ùkú rĩ vé êtêpi pi êndrêpi be äyãkĩ tã 'dĩri sĩ äyãyã, 'bo Yēsũ ní tãĩmbĩ sêzú kôpi ní kĩnĩ, lê kôpi ã ùlũkĩ tã 'í ngãapi 'dĩri 'bã äzi ní ku.

9

Yēsũ pẽ İvê 'bã äyũäyũ muɣrĩ drĩ ni İrĩ rĩ pi muɣ ỳ'dũkõ múkê rĩ ùlũú (Mátayo 10:5-15; Mārãkõ 6:7-13)

¹ Kúru Yēsũ ní İvê 'bã äyũäyũ muɣrĩ drĩ ni İrĩ rĩ pi zizú İmúzú 'í vúgã nõõ, İri ní ùkpõ sêzú kôpi ní, kôpi ã údrokĩ rĩ İndri ùnjĩ rĩ pi ãnĩ, äzini kôpi ê İdriki rĩ 'bã drã be ändiãndĩ rĩ pi ãnĩ. ² İri ní kôpi pëzú muɣú mãlũngã Mungú vé rĩ ã tã ùlũzú 'bã rĩ pi ní, äzini kôpi ê İdriki 'bã drã be rĩ pi. ³ Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Ä 'dukĩ túré, kũmvũ, änyãngã, mũfengã muɣú İndĩ ku, äzini ã 'dukĩ bõngõ äzi ändõ rú muɣú İndĩ ku. ⁴ 'Bêtĩ İmi ní cazú 'a ni gé rĩ, lê İmi áwikĩ adrii 'bêtĩ 'dãri agã cĩmgbã ỳ'dũ İmi ní füzú kũrũ 'dãri agãsi rĩ gé. ⁵ 'Bã rĩ pi gãkĩ dõ İmi ê'yĩgã sĩ, İmi kãdõ fũú kôpivê kũrũ agãsi, İmi wekĩ nyõõkũ İmi pá ágélê gã rĩ kú 'dĩgê, İri lũ 'yozú kĩnĩ, İmi kukĩ kôpi ní tã ùnjĩ gĩ." ⁶ Kúru kôpi ní 'dezu rizú êczú gũrũ rĩ pi agãsi, kôpi rikí ỳ'dũkõ múkê Mungú vé rĩ ùlũú muɣú, äzini 'bã drã be rĩ pi İdri muɣú ängũ rĩ pi agãsi.

'Bãgũ Êródê ê drĩ ábã rá (Mátayo 14:1-12; Mārãkõ 6:14-29)

⁷ Êródê kã tã äyãzú äyãyã Yēsũ ní rií 'oó rĩ yĩ, drĩ ni ábã ãnĩ cérê cérê, ã'diãtãsiyã 'bã uruõkõ'bée kĩnĩ, Yüwãní bãtizĩmũ sêepi rĩ ingã gõó İdri rú nĩ. ⁸ Uruõkõ'bée kĩnĩ, 'bã rĩ Êliyã İmũ nĩ, uruõkõ'bée kĩnĩ, 'bã rĩ nêbĩ õtũ İnogõsĩ rĩ pi vé älu ingã gõó İdri rú nĩ. ⁹ 'Bo Êródê ní 'yozú kĩnĩ, "Ä lĩ Yüwãní ê drĩ gĩ pĩri, 'bã má ní tã ni yĩ 'dĩri ã'di 'i?" Êródê ỳ'bĩ ùkpõ sĩ, lê Yēsũ rĩ ndree.

Yēsũ sê änyãngã nyaá 'bã êlifũ tõwũ pi ní (Mátayo 14:13-21; Mārãkõ 6:30-44; Yüwãní 6:1-14)

¹⁰ Yēsũ vé 'bã äyũäyũ rĩ pi kã İmvĩ İgõõ, kôpi ùlũkĩ tã İ ní 'oó rĩ pi ãrêvú cérê Yēsũ ní. Kúru Yēsũ pi ní ngazú füzú 'bã rĩ pi äsãmvú gé sĩ, kôpi ní 'dezu muɣú kũrũ Bêtêsãyidã vé rĩ gé. ¹¹ 'Bo 'bã bĩtrĩkã rĩ pi kã vürã Yēsũ ní muɣú rĩ nĩĩ ámã, kôpi 'dekĩ muɣú vú ni gé sĩ. İri ní kôpi ê'yĩzú, İri ní mãlũngã Mungú vé rĩ ã tã ùlũzú kôpi ní, İri ní 'bã drã be rĩ pi İdrizú.

¹² Ūtũ rĩ kã 'bãã rií 'deé, Yēsũ vé 'bã äyũäyũ muɣrĩ drĩ ni İrĩ rĩ pi ni İmúzú Yēsũ vúgã, kôpi ní 'yozú İri ní kĩnĩ, "İ pẽ 'bã bĩtrĩkã 'dĩ'bée muɣú gũrũ İnyĩnã rĩ pi agãsi, äzini ängũ rĩ agãsi, kôpi ã mukĩ İ ní änyãngã ndãã,

ãzini vûrã lazú ni ndãá, ã' diãtãsiyã ngá nyanya nõgó 'dãáyo, ãzini vûrã lazú ni nõgó 'dãáyo."

¹³ Yësũ ní 'yozú kînĩ, "Ìmi sêkí kôpi ní ngá nyanya, kôpi ã nyakí."

'Bá áyúâyũ rĩ pi ní újázú kînĩ, "Ngá 'bá vúgá nõgó rĩ 'yená pánga tówũ, ì'bj be ìrĩ. 'Bá lèkí dõ 'bá bĩtríkã nõ'béé ã nyakí ngá, lè 'bã mụkí kôpi ní ãnyãngã jeé." ¹⁴ Ægõ rĩ pi ícõ ca élifũ tówũ rá.

Yësũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bánĩ pi ní kînĩ, "Ìmi 'bãkí 'bá rĩ pi úrĩ ngúlúmũ rú, pũkú tówũ pũkú tówũ." ¹⁵ Kôpi ní 'ozú sũ Yësũ ní 'yoó rĩ tĩnĩ, kôpi ní 'bá rĩ pi 'bázú úrízú céré vúgá. ¹⁶ Yësũ ní pánga tówũ rĩ pi í'dúzú ì'bj ìrĩ rĩ be, ìri ní ãngũ ndrezú uru, ìri ní õwõ'difõ sêzú, ìri ní kôpi ùndízú, ìri ní sêzú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bánĩ pi ní, kôpi ã awakí 'bá rĩ pi ní. ¹⁷ 'Bá rĩ pi ãrêvú céré nyakí, kôpi épíkí ãnĩ rá, 'bá Yësũ ã pámvú ùbĩ'bánĩ pi pi ìkũnãkí ngá ì ní nyaá tí rĩ ã ìmbítã caá úvũ ã 'a mụdrĩ drĩ ni ìrĩ.

Pétêró kînĩ Yësũ ri Kúrísitõ 'i
(Mátáyo 16:13-19; Mārākō 8:27-29)

¹⁸ Ụ'dú ãlu, Yësũ ri Múngú ri zĩj ọ'dúkúlegúsĩ, ìrivé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bánĩ pi ríkí adrii ìri be trũ, ìri ní kôpi zizú kînĩ, "'Bá rĩ pi ri 'yo, ma ã'di 'i?"

¹⁹ Kôpi ní újázú kînĩ, "'Bá urukọ kînĩ, mi Yúwãní Bãtízĩmũ sêpi rĩ 'i. Urukọ'béé kînĩ, mi Èliyã 'i. Urukọ'béé kînĩ, mi nẹbĩ ọtũ ìnógósũ ùdrã'bánĩ rĩ pi vé ãlu íngá gõõ ìdri rú nĩ."

²⁰ Kúru ìri ní kôpi zizú kînĩ, "'Bo ìmi ní ùsüzú rĩ gé, ma ã'di 'i?"

Pétêró ní újázú kînĩ, "Mĩ Kúrísitõ 'i, Múngú ní ìpéé rĩ."

²¹ Yësũ átã kôpi ní ùkpó ùkpó kînĩ, kôpi ã lúkí tã 'dĩri 'bá ãzi ní ku.

Yësũ átã ívé drãngará ã tã
(Mátáyo 16:20-28; Mārākō 8:30-9:1)

²² Yësũ ní 'yozú kînĩ, "Ma 'Bá Mvã 'i, ma ímú ìzãngã nya lètĩ be ãndiãndĩ, 'bã ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, ãzini 'bã tãmbĩ ìmbã'bánĩ pi pi be céré ímú ma gã sĩ, kôpi ma 'dĩ drã rá, 'bo ụ'dú na ni gé, ì ma inga gõ ìdri rú ùzi."

²³ Kúru Yësũ ní 'yozú 'bã bĩtríkã rĩ pi ní kînĩ, "'Bá rĩ lè dõ mã pámvú ùbĩ, ã adi 'i rũ'bánĩ, ụ'dú céré ã 'dũ ívé pètĩ alambaku,* ã ùbĩ mã pámvú. ²⁴ 'Bã lèpi ívé ìdri rũ'bánĩ nõri vé rĩ ã tã mbaápi áyu rĩ, ìri api ìdri 'dãni'dãni rĩ sĩ rá. 'Bo 'bã ívé ìdri rũ'bánĩ nõri vé rĩ adiipi, drãápi mã tã sĩ rĩ, ìri ìdri 'dãni'dãni rĩ ìsú rá. ²⁵ 'Bã rĩ ìsú dõ ngá nyõókũ drĩgé nõgó rĩ pi ãrêvú céré, api dõ ìdri 'dãni'dãni rĩ sĩ rá, tã múké ìri ní ìsú 'a ni gé 'dĩgè rĩ ã'di? ²⁶ 'Bã rĩ ã drĩ ri dõ nja mã sĩ, ãzini átãngã mã ní rii átã rĩ sĩ, Ma 'Bã Mvã 'i, mã kãdõ ímú ñngará be pówũpówũ, ãzini mã Ètèpi vé ñngará pówũpówũ rĩ be, ãzini mãlãyíkã uletere rĩ pi vé ñngará be, mã kpã adri ìri sĩ drĩnjã sĩ. ²⁷ Ádarú ã lè 'yoó ìmi ní 'dĩni, 'bã pá tu'bánĩ nõ'béé ãsãmú gé, 'bã urukọ'béé ícókí drĩ ùdrãã ku, kôpi mãlũngã Múngú vé rĩ ndre ùgbãle."

Yësũ ã rũ'bánĩ újã 'i dđĩ imvesĩrĩlĩ
(Mátáyo 17:1-8; Mārākō 9:2-8)

* **9:23** 9:23 Pètĩ alambaku: 'Bã Rómã vé rĩ pi ri 'bã tã 'o'bã ùnjĩ rĩ pi gbã mūsũmãrĩ sĩ pètĩ alambaku sigé, ìri sã 'dũ ãco kôpi ìbĩ drã ndõ, kôpi ìzãngã nya ambamba drãngará rĩ gé.

28 Tā Yēsū ní átá 'dīri ā vūdrī kã caá ú'dú ārō, ĩri ní tuzú mužú ĩrā drīgē Múngú ri zizú, jī Pétērō pi Yūwānī be Yōkóbū sī mužú 'í vúgá sī ĩndī. 29 Yēsū kã rií Múngú ri zī, endrēti ni újã 'i, dī ógú ũ'dū be túngú, ĩrivé bōngó gō 'i újã imvesírĩlĩlĩ, dī ógú pōwūpōwū. 30 Mósē pi Ēliyā be rikí átá ĩri be, 31 kōpi ā rú'ba dī ógú pōwūpōwū. Kōpi rikí drāngará Yēsū ní ũmvulēsī ĩmúzu drāzu Yērūsālēmā gá rī vé tā átá, tā Múngú ní ũtījī gī rī, ā ngra rī 'i fūū tī ni gé bēni.

32 Pétērō pi 'i ógūpīi be, ú'dú 'be kōpi ē tī, kōpi kã aruú ú'dú gélēsī, kōpi ndrekí Yēsū vé dīngará pōwūpōwū rī, āzini ndrekí 'bã ĩrī tuki pá kuu ĩri be trū. 33 Mósē pi Ēliyā be, kōpi kã lēé mužú, Pétērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Īmbápi, ĩri múké 'bã ní adrizú nōgō. Lē 'bã 'beki mōrōgō na, ālu ni mí ní, ālu ni Mósē ní, ālu ni Ēliyā ní.” 'Bo Pétērō nī tā 'í ní átá rī vé ífífí kuyé. 34 Pétērō kã rií tā rī átá, ĩrībīti ní ĩmúzu kōpi ózúzu, ũrī fū Yēsū vé 'bã áyúāyū rī pi rá, ĩrībīti rī ní kōpi ózú rī sī.

35 Ú'dúkó ní átázu ĩrībīti rī agá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Mvã 'dīri mávé ní, má ĩpē ĩri nī, lē ĩmi yīkí tī ni yiyi!” 36 Ú'dúkó átápi rī kã újī, kōpi ndrekí Yēsū ri ó'dúkūlē. Kōpi újīkí kuu tā 'dīri be ĩ ési agá, kōpi lūkí tā ĩ ní ndreé 'dīri 'bã āzi ní ālujāni kuyé.

*Yēsū idri mvã ágó ĩndrī ũnjī be ni
(Mātáyo 17:14-18; Mārákō 9:14-27)*

37 Kã adrii drū ũ'būti, kōpi kã ísī ĩrā rī drīgē 'dāāsī vūgá nōó, 'bã bītrīkã ĩmúki Yēsū vúgá nōó. 38 Ágō āzi 'bã bītrīkã rī pi āsámvú gé 'dāá, ĩri ní Yēsū ri zizú ú'dúkó be uru 'dāá kīnī, “Īmbápi, á mã mi drī ĩrī sī, 'í ndre mávé mvã, 'í kó ĩri ē ĩzã, ā'diātāsīyã mávé mvã 'yéñã ālukúta 'dī. 39 ĩndrī ũnjī rī kãdō mvãñã rī 'duy a'beé, ĩri útré, ú'búrūsã rī kpu tī ni gé sī. ĩndrī ũnjī rī ĩri nyi ũnjī ũnjī, ku ĩri mbēlē ku. 40 Á mã mívé 'bã mī pámvú ũbī'ba rī pi ĩmú ĩndrī ũnjī rī droó fūū mvã rī drīgē sī rá, 'bo kōpi ícókí droó bã ku.”

41 Yēsū ní 'yozú kīnī, “Īmi 'bã tā 'o'ba pīrī ku, ē'yīngará ākó 'dī'bée, mã adri rī ĩmi be vūū lókí be gbã ngōpí? Mã ési ē ĩsū rī ĩzāngã ĩmivé tā sī vūū lókí be gbã ngōpí?” Kúru Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, “Mí ĩjī mívé mvã rī ĩmú má vúgá nōó.”

42 Mvã rī kã rií ĩmú Yēsū vúgá nōó, ĩndrī ũnjī rī 'du ĩri a'beé, rī ĩri nyii vūgá 'dīgē, 'bo Yēsū ní trezú ĩndrī ũnjī rī drīgē, ĩri ní mvã rī ĩdrízú, ĩri ní sēzú gōzú étēpi vúgá 'dāá. 43 'Bã rī pi ārēvú céré āyākí āyāyā ũkpō Múngú vé 'dīri sī.

*Yēsū gō ívé drāngará ā tā átá dīi
(Mātáyo 17:22-23; Mārákō 9:30-32)*

'Bã rī pi kã āyāá tā Yēsū ní 'oó 'dīri sī, Yēsū ní 'yozú ívé 'bã 'i pámvú ũbī'ba rī pi ní kīnī, 44 “Īmi 'bãkí bī átángá mã ní lēé 'yoó rī yizú, Mã 'Bã Mvã 'i, ĩ ĩmú mã ũli 'be, ĩ ĩmú mã sē mávé arī'ba rī pi drīgē.” 45 'Bo 'bã Yēsū ā pámvú ũbī'ba rī pi nīkí tā ĩri ní 'yoó 'dīri vé ífífí kuyé. Múngú úci kōpi ní tā rī vé ífífí úci, kōpi ā nīkí rī tā Yēsū ní 'yoó rī ku, kōpi 'okí ũrī sī, zīkí tā rī vé ífífí kuyé.

Ā'di ri adri āmbúgú nī?

(Mātáyo 18:1-5; Mārākō 9:33-37)

⁴⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní i'dózu āgátá gāzú ī āsámvú gé sī kīnī, ī āsámvú gé 'dīgé, ā'di ri adri āmbúgú nī. ⁴⁷ 'Bo Yēsū nī tā kōpi ní rī ūsūū ī éšī agá 'dālē rī rá, īri ní mváná mādāná ní íjízú pá tuzú 'í jēlé gá. ⁴⁸ Kúru īri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Bá mváná mādāná nōri é'yīpi má rú sī rī, é'yī 'dīri ma. 'Bá ma é'yīpi rī, é'yī 'dīri 'bá ma īpēēpi rī. Īmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá ī ní ndreé kuú ēžī ākō rī, īri adri āmbúgú nī."

'Bá āzi údró índrí ūnjí rī pi Yēsū ā rú sī

(Mārākō 9:38-40)

⁴⁹ Yūwánī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Īmbápi, 'bá ndrekí 'bá āzi ri índrí ūnjí rī pi údró ūfū 'bá rī pi drīgé sī mī rú sī, 'bo 'bá ugakí īri sī, ā'diātāsīyā adri 'bávē ógúpī ku."

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Īmi ugakí īri ku, ā'diātāsīyā 'bá īmi 'oópi ūnjí ku rī, īri īmi ógúpī."

'Bá Sāmāriyā vé rī pi gākí Yēsū ri é'yīgá sī

⁵¹ Sā ī ní lēzú Yēsū ri 'duzú mužú 'bū gé rī kā ícá Īnyíná gí, Yēsū 'bā éšī lēzú mužú Yērúsálémā gá. ⁵² Īri ní 'bá áyúāyū ni pi pēzú mužú drīdrī, kōpi ā mūkí gūrú Sāmāriyā vé rī agá 'í ní vūrā údé. ⁵³ 'Bo 'bá 'dālē rī pi é'yíkí īri kuyé, ā'diātāsīyā īri ri mu Yērúsálémā gá. ⁵⁴ Yēsū vé 'bá īri ā pámvú ūbī' 'bá Yókóbū pi Yūwánī be, kōpi ká tā 'i ngaápi 'dīri yīj, kōpi ní Yēsū ri zízú kīnī, "Úpí, mí ā'yī rá, 'bá zīkí ācí 'bū gé 'dāāsī ímú 'bá 'dī'bée ú'dī ūdrāá?"

⁵⁵ 'Bo Yēsū ní 'i újázú, īri ní trezú kōpi drīgé. ⁵⁶ Kúru kōpi ní 'dezú mužú gūrú āzi gé.

Yēsū ā pámvú ā ūbīngárá tā ni mbamba

(Mātáyo 8:19-22)

⁵⁷ Yēsū pi ká rīi mužú lētī agāsī, ágó āzi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Á lē mī pámvú ūbīí cīngbá cazú vūrā mí ní mužú rī gé."

⁵⁸ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Mgbūwá rī pi vūrā lazú ni be, āriṅá rī pi jó lazú ni be, 'bo ma 'Bá Mvā 'i, vūrā má ní má drī suzú adrizú ní 'dāáyo."

⁵⁹ Yēsū ní gōzú 'yozú ágó āzi ní kīnī, "Mí ímú mâ pámvú ūbīí."

'Bo ágó rī ní újázú kīnī, "Úpí, 'í sē mâ mu drī má étēpi ri sīj ūgbále† ká."

⁶⁰ Yēsū ní újázú ágó rī ní kīnī, "'Í ku 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi* ā mūkí ívé 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi sīngárá gá, 'bo 'í mu mālūngā Múngú vé rī vé tā ūlúú."

⁶¹ 'Bá āzi ni kpá 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, ma mī pámvú ūbī rá, 'bo 'í ku má gō drī mužú tā ežjī mávé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi ní ūgbále ká."

⁶² Yēsū ní újázú īri ní kīnī, "'Bá i'dópi ómvú 'aápi, āngū ndreēpi vúlé rī, ícá mālūngā Múngú vé rī gé ku."

10

Yēsū pē 'bá pūkú éžjīrī drī ni ĩrī mužú tī Múngú vé rī ūlúú

† 9:59 9:59 Má étēpi ri sīj ūgbále: Sā āzi sī, ágó rī vé étēpi drā drī kuyé, ágó rī lē étēpi ri ūtēé cīngbá īri ní drāngárá gá. † 9:60 9:60 'Bá ūdrā' 'bá gí rī pi: 'Bá ūdrā' 'bá gí rī pi kōpi 'bá Múngú ri nī' 'bá kuyé rī pi.

1 Tã 'diri ã vùdrĩ gé, Úpí ní 'bá urukọ ùpèzú pùkú ézĩrĩ drĩ ni ìrĩ, pè kòpi muzú ìrĩ ìrĩ, pè kòpi muzú drĩdrĩ kùrú 'í ní lée muù rĩ pi agá, àzini gùrú 'í ní lée muù rĩ pi agá. 2 Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Ànyāngā rĩ ka kú ambamba, 'bo 'bá ànyāngā rĩ ìkùnā 'bá rĩ pi vé kālāfe mādāṅá. Ìmi mākí ànyāngā rĩ vé é'dípa Úpí ri, ã pè ri 'bá èzĩ nga' 'bá ni pi muù ànyāngā rĩ ìkùnāá ívé ómvú agá 'dāá. 3 Ìmi 'dekí muù! Lè ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, ma ri ìmi pè muzú sù ì ní kãbilò pèé fíí àrākíla rĩ pi àsámvú gé rĩ tĩnì. 4 Lè ìmi 'duki jùrú mífēngā vé ni muzú ìndì ku, àzini ìmi 'duki kùmvú, dòku ngá pá gá muzú ìndì ku, lè ìmi ezìkí 'bá àzi létì gé 'dìgè ku.

5 “Ìmi cakí dō jó àzi tì gé, drĩdrĩ ni, ìmi 'yokí, “Tākiri ã adri jó nōri àsámvú gé.” 6 'Bá adri'bée jó 'dāri àsámvú gé rĩ pi dō tā be kírì, tākiri ìmivé 'diri adri 'bá jó 'dāri àsámvú gé rĩ pi drìgè rá, kòpi adrikí dō tā be kírì ku, tākiri ìmivé 'diri 'i újā gō ìmi ní vùlé. 7 Ìmi áwíkí adri jó 'dāri tì gé, lè ìmi nyakí ngá, àzini ìmi mvúkí ngá ì ní sèé ìmi ní rĩ, à'diātāsīyā 'bá èzĩ ngaápi rĩ, lè ã ùfèkí ìri ùfèfè. Lè ìmi rikí ècì ngalanji jó rĩ pi tì gé sī ku.

8 “Ìmi fikí dō caá kùrú àzi agá, 'bá rĩ pi é'yíkí dō ìmi rá, ìmi nyakí ngá ì ní 'bāá ìmi èndrètì gé rĩ nyanya. 9 Ìmi ídrikí 'bá drā be rĩ pi, ìmi 'yokí kòpi ní, 'Mālūngā Múngú vé rĩ ícá ìnyīnā ìmi gārā gá gí.* 10 Dō ìmi fikí kùrú àzi agá, 'bá rĩ pi é'yíkí dō ìmi kuyé, ìmi fùkí muzú létì drìgè 'dāá, ìmi 'yokí 'bá rĩ pi ní, 11 Nyòòkú 'bá ní utuú 'bá pá gá ìmivé kùrú agá nōri, 'bá we ku ìmi ní tā ùnjì rú nōgò, ádarú lè ìmi nĩkí múké 'yozú kìnĩ, mālūngā Múngú vé rĩ ícá ìnyīnā gí.” 12 Ádarú á 'yo ìmi ní 'dínì, ù'dù ì ní tā lizú rĩ gé, ì ìmú 'bá kùrú 'dāri agá rĩ pi ìrīnā 'bá kùrú Sòdómò vé rĩ agá rĩ pi vé rĩ ndè rá.”

Ìzāngā rĩ úmvúlèsì adri 'bá Kōrāzīnì vé rĩ pi vé ni 'bá Bētēsāyídā vé rĩ pi be

(Mātáyo 11:20-24)

13 Yèsù ní gōzú 'yozú kìnĩ, “Ìzāngā rĩ úmvúlèsì adri ìmivé ni, ìmi 'bá Kōrāzīnì vé rĩ pi! Ìzāngā rĩ úmvúlèsì adri ìmivé ni, ìmi 'bá Bētēsāyídā vé rĩ pi! Tã àyāzú àyāyā ì ní 'oó ìmi àsámvú gé rĩ pi ã 'okí té dō Táyā agá, àzini Sídónā agá, 'bá àngú 'dì'bée agá rĩ pi újākí té èsì ìnógósì gí, kòpi té bōngó ìrìkò rú ni pi úsú, àzini kòpi té úfúrágú úmvú dā ì drìgè. 14 'Bo ù'dù tá lizú rĩ gé, ì ìmú ìmi ìrīnā 'bá Táyā vé rĩ pi ndè, àzini 'bá Sídónā vé rĩ pi ndè rá. 15 Ìmi 'bá adri'bée Kāpārānāumā agá 'dì'bée, ìmi ùsùkí ì nyo ícò ìmi ìnjì 'bù gé 'dālè rá? Ícókí ìmi ìnjì ku, ìmi ìmú fi muzú 'bù àvù rĩ pi vé rĩ agá vùgá 'dāá.

16 “Ìmi mávè 'bá mà pámvú ùbì 'bá rĩ pi, 'bá ìmi yìpi rá rĩ, yì 'diri ma. 'Bá ìmi gāápi sī rĩ, gā 'diri ma. Àzini 'bá ma gāápi sī rĩ, gā 'diri Múngú ma ìpèépi rĩ.”

'Bá Yèsù ní pèé pùkú ézĩrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi vé ìmvíngárá

17 'Bá Yèsù ní pèé pùkú ézĩrĩ drĩ ni ìrĩ rĩ pi ìmvíkí àyìkò be ambamba, kòpi kìnĩ, “Úpí, 'bá kādò mívé rú zìjì, ìndrì ùnjì rĩ pi 'bá tì yì rá.”

* 10:9 10:9 Mālūngā Múngú vé rĩ ícá ìnyīnā ìmi gārā gá gí: Tã ì ní 'yoó Mālūngā Múngú vé rĩ ícá ìnyīnā ìmi gārā gá gí 'diri vé ífífí, 'bá rĩ pi drìlè múké ìsù Yèsù ri è'yìzú, kòpi adri anji Múngú vé ni.

18 Yēsũ ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Á ndre Sātánã† íbì í'dé 'bũ gé 'dãásì vũgá nõõ sũ ãngũ ní gaá ãci be ndērē rī tịnị. 19 Á sē ìmi ní ùkpõ ìnị rī pi utuzú pá sī, ãzini ngá ìrị be ãngũ zã'bee zãzã rī pi utuzú, ìmi ndēkí rí ãrì'bagú Sātánã vé ùkpõ ãnì, ngá ãzi ícò ìmi 'oó ádrá ãlunãni ku. 20 'Bo ãyĩkõ ã fụ ìmi ìndrì ùnjí rī pi ní ìmì tị yị rá rī sī ku, ãyĩkõ ã fụ ìmi ì ní ìmì rụ sī 'bũ gé 'dãlé gí rī sī.”

*Áyĩkõ fụ Yēsũ rì ambamba
(Mátáyo 11:25-27; 13:16-17)*

21 Sã 'dãri gé, Ìndrì Uleterē rī sē ãyĩkõ fụ Yēsũ rì ambamba, Ìri ní 'yozú kīnī, “Má Ètèpì, mi adriipi Úpí ngá 'bũ gé rī pi drīgè, ãzini ngá vũ drīgè rī pi drīgè céré rī, á sē mí ní òwõ'difò, ã'diãtãsiyã mí ùzũ tã 'dì'bee 'bã tã n̄ngará be rī pi ní rá, ãzini mí ùzũ 'bã ngá lã'bee ambamba rī pi ní rá, mí ì'dã tã rī anjãrá rī pi ní. È, má Ètèpì, 'í 'o tã rī 'dini, ã'diãtãsiyã tã mí ní 'oó 'dìri sē mí ní ãyĩkõ.

22 “Má Ètèpì sē ngá rī pi ãrèvũ céré kú má drīgè. Ma Mvã rú, 'bã ãzi n̄ ma kuyé, 'yèná má Ètèpì n̄ ma n̄, 'bã ãzi n̄ kpá má Ètèpì rì kuyé, ma Mvã rú, 'yèná á n̄ ìri n̄, ãzini 'bã má ní lèé má Ètèpì vé tã ùlũ kòpì ní rī pi n̄kí ìri n̄.”

23 Kúru Yēsũ ní 'i ùjázú ívé 'bã 'í pámvũ ùbì'ba rī pi vúgá 'dãá, ìsù ãkũdè kòpì ì drĩkã sī, Ìri ní 'yozú kòpì ní kīnī, “Ìmi ní tã rī ndreé rá rī sī, ìmi ìsùkí tãkiri gí. 24 Á lè 'yoó ìmi ní 'dini, n̄b̄ kárakarã, ãzini 'bãgú kárakarã lèkí kòdò tã ìmi ní ndreé rī pi ndreé, 'bo kòpì ndrekí kuyé, ãzini kòpì lèkí kòdò tã ìmi ní yị rī pi yị, 'bo kòpì yìkí kuyé.”

Nãpí Sãmãrtyãgú múké rī vé rī

25 Ù'dù ãlu, ágó tãĩmbì Mósè vé rī n̄p̄pi múké múké rī ní ngazú uru sī, Ìri ní Yēsũ rì ù'b̄zũ, Ìri ní zizú kīnī, “Ìmbãpi, mã 'o ã'di, má ìsù rí ìdri 'dãni'dãni rī ãnì?”

26 Yēsũ ní ùjázú Ìri ní kīnī, “Sìkí búkũ tãĩmbì vé rī agá ìngóni? 'Í lã búkũ rī, mí ìsù tã ni ìngóni?”

27 Ágò rī ní ùjázú kīnī, “ 'Lè mí lè Úpí Múngú mívé rī èsì be céré, ìndrì mívé rī be céré, ùkpõ mívé rī be céré, yìkì mívé rī be céré,' ãzini 'Lè mí lè 'bã mí gãrã gá rī, sũ mí ní mí rụ'ba lèé rī tịnị.' ”

28 Yēsũ ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Átángá mí ní újã 'dìri p̄rì, 'í 'dù tã 'dìri ngáá, mì ìdri 'dãni'dãni rī ìsù rá.”

29 'Bo ágó rī lè 'i 'bãá adrii 'bã p̄rì ni rú, Ìri ní Yēsũ rì zizú kīnī, “'Bã adriipi mã gãrã gá rī ã'di 'i?”

30 Yēsũ ní ùjázú Ìri ní kīnī, “Ágò ãzi íbì ìngá Yèrúsãlémã gá, Ìri rì ùlú mužú Yèrĩkõ gá, ágó rī mu 'deé ùgú'ba rī pi drīgè. Ùgú'ba rī pi alikí ìrivé bõngó, kòpì ùgbãkí Ìri, kòpì ní 'dezú mužú, kúkí Ìri kú k'ðikí'di vũgá 'dìgè.

31 “Kúru átalágú ãzi ìmù lètì ãlu ãlu 'dìri gé sī, kã ágó rī ndreé, kù agáá ágó rī ã jèlè gá sī. 32 Vùdrì ní gé, Lèvĩgú‡ èzì ngãápi Jó Múngú vé rī agá rī ní kpá ícázú vùrã 'dãri gé, kã ágó rī ndreé, kù kpá agáá ágó rī ã jèlè gá sī.

† 10:18 10:18 Sātánã: Sātánã rì ãdròko, Ìri ãmbúgú ìndrì ùnjí rī pi drīgè, gã tã Múngú vé rì 'dugá ngagá sī, Múngú ìdrò Ìri 'bũ gé 'dãási. 'Í lã 'dangará 12:7-9. 10:27 10:27 Dètòrònómè 6:5

10:27 10:27 Lèvĩtĩkã 19:18 ‡ 10:32 10:32 Lèvĩgú: Atala Ìsèrèlè rī pi vé rì ãrèvũ céré, ìbikí ìfũú úyú Lèvì vé rì agá.

33 “Kúru Sãmãriyãgú äzi ní kpá ícázú vūrã 'dãri gé, kã ágó rĩ ndreé, éşj ní ñşú İzãngã ágó rĩ vé tã sĩ. 34 İri ní 'dezú muşú ágó rĩ vúgá 'dãã, İri ní ũdu í'dúşú vinyõ be äzó rĩ ě mi ũjĩşú ãní, İri ní ágó rĩ vé äzó ũdrözú böngó sĩ. İri ní ágó rĩ 'duşú 'bãşú ívé döngí drĩgé, jĩ İri muşú 'bãã jó ũmú vé rĩ agá, ũtē ágó rĩ múké. 35 Kã caá drũ ũ'bútĩ, İri ní müfēngã fĩfĩ ěñjĩpi ěñjĩñjĩ ní pi í'dúşú İřĩ, İri ní sēşú 'bã riipi jó ũmú vé rĩ ũtēepi rĩ ní. İri ní 'yozú kĩñĩ, 'Lē mi ũtē ágó rĩ múké, müfēngã mi ní ágó rĩ ũtēşú rĩ aga dõ rá, má kãdõ İgõõ, ma ímú ũfē mí ní rá.' ”

36 Kúru Yēsũ ní ágó tãĩmbĩ Mósē vé rĩ ñjĩpi rá rĩ zizú kĩñĩ, “‘Bã na 'dĩ'bee äsãmvú gé, 'bã adriipi ágó ũgũ'bã rĩ pi ní aliĩ rĩ ã gãrã gã rĩ ã'di 'i?’”

37 Ágó rĩ ní újázú kĩñĩ, “‘Bã İrivé İzãngã ndreepi rĩ.”

Yēsũ ní 'yozú İri ní kĩñĩ, “‘Í mu tã rĩ 'oó şũ 'dĩri tĩñĩ.”

Yēsũ mu Mãrãtã pi vúgã Mãriyã be

38 Yēsũ pi kã riĩ muşú ívé 'bã 'ĩ pámvú ũbĩ'bã rĩ pi be Yērũsãlēmã gã 'dãã, kõpi kuķĩ fiĩ gũrũ äzi agá, kõpi kã caá 'dãlé, kõpi ĩşũkĩ ũkũ äzi ruşú ní Mãrãtã 'ĩ, ũkũ rĩ ní kõpi ě'yĩşú ívé ãngã. 39 Mãrãtã vé õmvũpi Mãriyã ní ímúşú úrişú Úpi Yēsũ ěndreşĩ gé, ri tã Yēsũ ní riĩ átã rĩ yjĩ. 40 'Bo Mãrãtã ě drĩ ábã ěşĩ 'ĩ ní ngãã ambamba rĩ sĩ rá. İri ní ímúşú Yēsũ vúgã nõõ, İri ní 'yozú kĩñĩ, “‘Úpi, má õmvũpi ku ma riĩ ěşĩ rĩ ngãã õ'dũkũlę, mí ũşũ tã 'dĩri múké? 'Í 'yo İri ní ě ímú mã İzã koõ!”

41 Úpi ní 'yozú kĩñĩ, “‘Mãrãtã, Mãrãtã, mi drĩ ábã ěşĩ mí ní ngãã ambamba rĩ sĩ gĩ, 42 'bo tã agaãpi rá ĩ ní lēé rĩ 'yēñã ãlu. Mãriyã İpē tã adriipi múké ni, ícókĩ tã 'dĩri 'duşú drĩ ni gé si ku.”

11

Yēsũ ímbã ívé 'bã 'ĩ pámvú ũbĩ'bã rĩ pi Múngú ri zĩngárã sĩ (Mãtãyo 6:9-13; 7:7-11)

1 U'dũ ãlu, Yēsũ mu Múngú ri zĩjĩ vūrã äzi gé, kã Múngú ri zĩjĩ deş, İrivé 'bã İri ã pámvú ũbĩ'bã rĩ pi vé äzi ní İri zizú kĩñĩ, “‘Úpi, lē mi ímbã 'bã Múngú ri zĩngárã sĩ, şũ Yũwãní ní riĩ ívé 'bã 'ĩ pámvú ũbĩ'bã rĩ pi ímbã rĩ tĩñĩ.”

2 Yēsũ ní 'yozú kõpi ní kĩñĩ, “‘İmi lēkĩ dõ Múngú ri zĩjĩ, İmi zĩkĩ 'dĩni. “ ‘Bãvé Ğtēpi 'bũ gé rĩ, ruşú mívé rĩ ě ĩñjĩkĩ ĩñjĩñjĩ.

Lē mãlũngã mívé rĩ ě ímú İyĩ.*

3 'Í sē 'bã ní ãnyãngã ú'dũ ãlu ãlu vú sĩ céré.

4 'Í trũ 'bã 'bãvé ũñjĩkãnyã agãşĩ rá,

şũ 'bã ní 'bã 'bã 'o'bã ũñjĩ rĩ pi trũú ívé ũñjĩkãnyã agãşĩ rĩ tĩñĩ.

Lē mi sē tã ũñjĩ ã ũ'bĩ 'bã ku.' ”

5 Kúru İri ní zĩngárã rĩ vé tã ímbãşú kõpi ní nãpi sĩ kĩñĩ, “‘İmi äsãmvú gé 'dĩgé, 'bã äzi mu dõ ívé ũndĩ vúgã ĩñjĩã ágágã, 'yo dõ İri ní kĩñĩ, 'Ūndĩgõ, 'ĩ sē mã ní pángã na, 6 ã'diãtãşiyã mãvé ũndĩgõ ímú kuú mã vúgã 'dãã'dã, ngã äzi mã ní sēé nyaã İri ní 'dããyo.' 7 Ūndĩgõ jó agá 'dãã rĩ gõ újã 'yo, 'Mĩ ri mã drĩ izaã ku. Má ũpi mãvé kēşĩ gĩ, 'bã ulakĩ mãvé anjĩñã rĩ pi

* 11:2 11:2 Lē mãlũngã mívé rĩ ě ímú İyĩ: Lē mi ímú mãlũngã rĩ ruşú adrişũ 'bãgũ ruşú 'bã drĩgé.

be vūgá gí. Má ícò ngáá ʋrʋ muʋí mí ní ngá āzi sēé ku.’⁸ Á ‘yo ìmi ní, ùndìgò jó agá rī ícò dō íngá ʋrʋ muʋí ùndìgò āmvé rī ní pánga rī sēé ku drāāsiyā, ùndìgò āmvé rī ní adrii ìrivé ùndī rī sī, ‘bo ùndìgò āmvé rī ní rīi pánga rī zījì ñjì ñjì rī sī, ùndìgò jó agá rī ícò íngá, ìri ngá ùndìgò āmvé rī ní lēé rī sē ìri ní rá.

⁹ “Kúru á ‘yo ìmi ní ‘díní, ìmi zíkí, ì sē ìmi ní rá, ìmi ndākí, ìmi ìsù rá, ìmi gákí kēétì rī, ì zī ìmi ní rá. ¹⁰ Á ‘diātāsīyā ‘bá ngá zījpi rī, ì sē ìri ní rá, ‘bá ngá ndāápi rī, ìri ìsù rá, ‘bá kēétì gaápi rī, ì kēétì rī zī ìri ní rá.

¹¹ “Ìmi anji étépji, mívé mvá zì dō ì‘bù mí tì gé, mí ícò ìri ní ññì sē áyu rá? ¹² Dòku mváná rī zì dō á‘ù gbé mí tì gé, mí ícò ìri ní ngá ìri be āngū zāápi zāzā ní sē áyu rá? ¹³ Ìmi ‘bá ùnjikānyā be ‘dī‘bée, ìmi ñíkí ngá múké sē be fēfē rú ìmivé anjiná rī pi ní rá. ‘Bo ìmivé Ètépì ‘bù gé rī, ìri ìmi ní ngá sē aga rá, ìri Índrì Uleterè rī sē ‘bá zījpi rī ní rá!”

Yēsù pi vé tã Bēlēzēbulā be rī

(Mātáyo 12:22-30; Mārākō 3:20-27)

¹⁴ ʋ‘dù ālu, Yēsù dro índrì ùnjì fūú ágó átápi ku ni drīgè sī. Índrì ùnjì rī kã fūú gí, ágó átápi ku rī ní í‘dózú átángá átázú, sē ‘bá bītríká rī pi ní āyāngará. ¹⁵ ‘Bo ‘bá ʋrʋkò‘bée kòpi āsámvú gé ‘dāá, kòpi ní ‘yozú kīnī, “Yēsù rī índrì ùnjì rī pi údró Bēlēzēbulā† vé ùkpò sī, Bēlēzēbulā rī āmbúgú índrì ùnjì rī pi vé ní.” ¹⁶ ‘Bá ʋrʋkò‘bée ʋ‘bīkí Yēsù rī, kòpi kīnī, lē Yēsù ā ‘o tã āyāzú āyāyā íngápi ‘bù gélésīla ní.

¹⁷ Yēsù ñì tã kòpi ní rīi ʋsùú rī rá, ìri ní ‘yozú kòpi ní kīnī, “Mālūngā ì ní rʋy rī agá, ‘bá rī pi acokí dō ì rīi è‘dì ‘dijì ì ʋgùpji be, mālūngā ‘dīri ícò pá tuú ku. ‘Bá jó āsámvú gé rī pi rikí dō ì fūy ì ʋgùpji be, ‘bētì ‘dīri gō ábá rá.

¹⁸ Sātānā fū dō ùmbā ʋgùpji be, ìrivé mālūngā ‘dīri ícò pá tu íngóni? Á ‘yo tã ‘dīri ‘díní, á‘diātāsīyā ìmi kīnī, ma rī índrì ùnjì rī pi údró Bēlēzēbulā vé ùkpò sī. ¹⁹ Ma dō rī índrì ùnjì rī pi údró Bēlēzēbulā vé ùkpò sī, ìmivé ‘bá ìmi pámvú ùbī‘bá rī pi rī índrì ùnjì rī pi údró á‘dì vé ùkpò sī? Kòpi ímú tã ì ìmi drīgè tã ìmi ní ‘yoó rī sī. ²⁰ ‘Bo ma dō rī índrì ùnjì rī pi údró Múngú vé ùkpò sī, ìri lū ‘yozú kīnī, mālūngā Múngú vé rī ícá ìmi āsámvú gé gí.

²¹ “‘Bá ùkpò be adriipi ngá è‘dì vé ní be rī, ìri ícò ívé ‘bētì ùtè rá, ìrivé ngá ‘bētì āsámvú gé rī pi adri múké. ²² ‘Bo ‘bá āzi ùkpò be ní ìmú dō è‘dì ‘dijì ìri be, ndē dō ìrivé ùkpò gí, ìri jó ‘dīpa vé ngá è‘dì ‘dizú, ìri ní èsì ‘bāa drī ní gé ‘ì ùtēzú rī pi upa drī ní gé sī rá, ìri awa ‘bá ʋrʋkò‘bée ní.

²³ “‘Bá adriipi má be trù ku rī, ‘bá ‘dīri mávé ārì‘bá, ‘bá ānyāngā ìkūnāápi má be trù ku rī, ìri ānyāngā ìrérè.

Índrì ùnjì rī vé ìgōngará ‘bá rī è èsì agá rī

(Mātáyo 12:43-45)

²⁴ “Índrì ùnjì rī fū dō ‘bá rī rʋy‘bá gá sī āmvé gí, ìri èçì ngalanji āngū á‘wí rú rī pi agásì, rī vūrā uvuzú ní ndā, ìsù dō vūrā kuyé, ìri ‘yo, ‘Ma gō jó má ní kuú rī agá ‘dālè ùzi.’ ²⁵ Índrì ùnjì rī kádò ícá, ìsù dō wekí jó rī ā ‘a uleterè, údékí kuú múké múké, ²⁶ ìri mu ìndrì ùnjì ʋrʋkò èzìrì ùnjikānyā be ívé rī ndēepi rá ní pi ìjì, kòpi cérè fì adri ‘bá rī agá. ‘Bá rī vé adringará rī gō adri ùnjì drīdrì ‘dāri ndē.”

† 11:15 11:15 Bēlēzēbulā: Bēlēzēbulā vé rú āzi rī Sātānā ‘ì, ìri ādróko, ìri āmbúgú índrì ùnjì rī pi drīgè.

²⁷ Yēsũ kã rii tã 'dĩri átã, ũkú ãzi 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ãsámuvú gé 'dãã, ĩri ní átázú ú'dúkó be uru 'dãã kĩnĩ, "Tãkĩri ã adri ũkú mi tĩpi rĩ drĩgé, ãzini mí ní bã sēepi ndrũpi rĩ drĩgé."

²⁸ Yēsũ ní újázú kĩnĩ, "Tãkĩri ã adri 'bã ú'dúkó múké Múngú vé rĩ yì' bá rá, ãzini 'du' bá nga' bá rá rĩ pi drĩgé."

*'Bã rĩ pi lēkĩ ã 'okĩ ĩ ní tã ãyãzú ãyãyã ni
(Mātáyo 12:38-42; Mārãkō 8:12)*

²⁹ 'Bã bĩtrĩkã rĩ pi kã ĩ umú Yēsũ ã gārã gá, Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Ĩmi úyú ãndrũ nõ'bée, ĩmi 'bã ũnjĩ. ĩmi lēkĩ tã ãyãzú ãyãyã ni ndree ĩmi mĩ sĩ, 'bo ícókĩ ĩmi ní tã ãyãzú ãyãyã ni 'oó ku, 'yēŋã ĩri adri tã ãyãzú ãyãyã Yónã vé rĩ.† ³⁰ Tã 'i ngaápi Yónã rụ' bá gá rĩ 'da 'bã Nĩnēwē vé rĩ pi ní kĩnĩ, Múngú ĩpē ĩri nĩ. Ma 'Bã Mvã 'i, tã 'i ngaápi mã rụ' bá gá rĩ 'da 'bã úyú ãndrũ nõ'bée vé rĩ pi ní kĩnĩ, Múngú ĩpē ma nĩ. ³¹ Ú'dú tã lĩzú rĩ gé, 'bãgú ũkú rú ãngũ ándrelé rú rĩ gé rĩ umvúlesĩ imú pá tu tã lĩ úyú ãndrũ nõ'bée drĩgé nĩ, ã'diãtãsiyã 'bãgú rĩ íbĩ imú ãngũ rárã rú ni gelésĩ, imú Sõlõmõnã vé umĩ tã 'ozú rĩ yĩ, 'bo 'bã ãzi nõgõnõ ndē Sõlõmõnã ri ãmbũgũ sĩ rá. ³² Ú'dú tã lĩzú rĩ gé, 'bã Nĩnēwē vé rĩ pi imú pá tu kõpi úyú ãndrũ nõ'bée tõ nĩ, kõpi 'yo úyú ãndrũ nõ'bée 'okĩ tã ũnjĩ, ã'diãtãsiyã Yónã kã tĩ Múngú vé rĩ sēe, kõpi újãkĩ ẽsĩ ívẽ ũnjĩkãnyã agãsĩ rá. 'Bã ãzi nõgõnõ ndē Yónã ri ãmbũgũ sĩ rá,§ 'bo ĩmi úyú ãndrũ nõ'bée, ĩmi gãkĩ ẽsĩ újãgã sĩ.

*Yēsũ imbã 'bã rĩ pi lám bã đĩpi rĩ vé tã sĩ
(Mātáyo 5:15; 6:22-23)*

³³ "'Bã ãzi ícõ lám bã 'yũ jĩ zũyũ vũrã ĩndrēpi ku ni gé ku, dõku ícõ ũdrĩ ũpĩ drĩ ni gé cí ku. ĩri lám bã rĩ 'bã mĩsã drĩgé, 'bã ífĩ' bá jó agã rĩ pi ã ndrekĩ rĩ ãcĩ đĩpi rĩ. ³⁴ Mĩ mĩvẽ rĩ, ĩri lám bã mĩ rụ' bá vé ni. Mĩ mĩvẽ rĩ dõ múké, rụ' bá mĩvẽ rĩ ĩndrē ku ũtũŋã agã uletere. Mĩvẽ mĩ dõ ũnjĩ, rụ' bá mĩvẽ rĩ adri ku ĩnĩŋã agã. ³⁵ Lẽ mĩ nĩ múké 'yozú kĩnĩ, mĩvẽ rụ' bá adriipi ũtũŋã agã rĩ, lē ã gõ 'i újã adrii ĩnĩŋã agã ku. ³⁶ Mĩvẽ rụ' bá dõ ũtũŋã agã, ĩgélẽ ãzi mĩ rụ' bá gã adriipi ĩnĩŋã agã ni 'dãáyo, mĩ rụ' bá ri adri cérẽ ũtũŋã agã, sũ lám bã vé ãcĩ ní đĩ ãngũ imgbērēe mí ní uletere rĩ tĩnĩ."

*Yēsũ tre Fãrũsĩ rĩ pi drĩgé, ãzini 'bã tãimbĩ imbã' bá rĩ pi drĩgé
(Mātáyo 23:1-36; Mārãkō 12:38-40; Lúkã 20:45-47)*

³⁷ Yēsũ kã átángã rĩ átã deę, Fãrũsĩgũ ãzi ní Yēsũ ri zizũ muzú ãnyã nyaã ívẽ ãngã, kũru Yēsũ ní fizũ jó gã 'dãlẽ, ĩri ní úrizũ vũgã ãnyã rĩ nyangárã gã. ³⁸ Fãrũsĩgũ rĩ kã ndree Yēsũ í'dó ãnyã rĩ nyaã, ũjĩ 'i drĩ sũ ívẽ mērẽ ni lēe rĩ tĩnĩ kuyẽ, sē ĩri ní ãyãngárã.

³⁹ Kũru Úpĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Ĩmi Fãrũsĩ 'dĩ'bée, ĩmi ri kópõ, ãzini kũrã rĩ pi vé rụ' bá ãmvélesĩla rĩ ũjĩ áyu, 'bo ĩmi ẽsĩ agã 'dãlẽ, ĩmi ẽsĩ be ãmbũgũ ngã drĩgé, ãzini ĩmi ẽsĩ ũnjĩ. ⁴⁰ ĩmi azakĩ azaza! Múngú rụ' bá ãmvélesĩla rĩ gbiipi rĩ, gbi kpã rụ' bá agálẽsĩla rĩ nĩ kuyẽ? ⁴¹ Lẽ ĩmi sēkĩ ngã ĩmĩvẽ rĩ pi 'bã adri' bá ngã ãkõ rĩ pi ní, ĩmi 'okĩ dõ 'dĩni, ĩri Múngú ní ãyĩkõ sē.

† 11:29 11:29 Tã ãyãzú ãyãyã Yónã vé rĩ: †'bĩ te nēbĩ Yónã ri, Yónã adri caã ú'dú na 'ĩ' bĩ rĩ agã 'dãã. 'ĩ lã Yónã 1:17; Mātáyo 12:39-40; Mātáyo 16:1-4; Lúkã 11:29-32. 11:31 11:31 1 'Bãgú 10:1-13

§ 11:32 11:32 'Bã ãzi nõgõnõ ndē Yónã ri ãmbũgũ sĩ rá: 'Bã Yēsũ ní 'yoõ ndē Sõlõmõnã pi Yónã be rá rĩ, Yēsũ ri 'i 'yo.

42 “Ími Fãrúsŷi 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ngã mãdãnjã ómvú agá sũ nãná tĩnjĩ, ìngírĩnjã tĩnjĩ rĩ pi, mụdrĩ agá, ìmi ri ãlu ni í'dú sê* Múngú ní rá, 'bo ìmi kókĩ 'bã 'bã urukọ'bée ní 'oó ùnjĩ rĩ pi ē ìzã kuyé. Lē ìmi 'okĩ 'bã rĩ pi múké, àzini ìmi lēkĩ Múngú ri, àzini ìmivé ngã mụdrĩ agá, ìmi sēkĩ ãlu ni Múngú ní.

43 “Ími Fãrúsŷi 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ìmi lēkĩ vūrã úrizú ĩ ní ìnjĩ ĩnjĩ Jó Múngú ri Zizú rĩ agá rĩ pi áyu, àzini ìmi lēkĩ 'bã rĩ pi ã rikĩ ìmi ní mōdó sēē jōkōnjĩ agá 'dãã ìnjĩngará be.

44 “Ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ìmi adrikĩ sũ 'būrēdrĩ ĩ ní ícò ãmá ku rĩ tĩnjĩ, 'bã rĩ pi ri eçĩ drĩ ni gé sĩ, kọpi ãmákĩ ku.”

45 ‘Bã àzi tãĩmbĩ Mósē vé rĩ nĩjpi múké múké rĩ ní 'yozú kĩnĩ, “Ìmbãpi, tã mí ní 'yoó 'dĩri, mi ri 'bã u'da.”

46 Yēsũ ní újázú kĩnĩ, “Ìmi 'bã ĩ ní ìmbã tãĩmbĩ Mósē vé rĩ nĩ'bã múké múké 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ìmi ri oğũ 'bã 'bã rĩ pi drĩgé, kọpi ícókĩ 'dujũ bã ku, ìmi lēkĩ ìmivé drĩ 'bãã kọpi ē ìzã kozú ku. 47 Ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ìmi ri 'būrēdrĩ nēbĩ rĩ pi vé rĩ gbĩ, ìsúzú ìmi é'bĩpĩjĩ ú'dĩkĩ ótũ kọpi ùdrãã nĩ. 48 Tã ìmi ní 'oó 'dĩri, ĩri lū 'yozú kĩnĩ, ìmi ã'yĩkĩ tã ìmi é'bĩpĩjĩ ní nēbĩ rĩ pi ú'dĩzú 'dãri gĩ, ìmi ní rizú kọpivé 'būrēdrĩ rĩ pi gbizú ãnĩ 'dĩ. 49 Tã 'dĩri sĩ, Múngú tã nĩngará be rĩ kĩnĩ, ‘Ma nēbĩ rĩ pi pē mụ 'bã áyũyũ rĩ pi be kọpi urukọ'bée ú'dĩ ùdrã, àzini kọpi urukọ'bée ócũ ùnjĩ ùnjĩ.’ 50 Ìmi úyú ãndrũ nō'bée, nēbĩ ĩ ní ú'dĩ ùdrãã Múngú ní vũ rĩ gbingará gá 'dãã rĩ pi vé ãri ri ngo ìmi drĩgé. 51 Í'dózú ĩ ní Èbélē ri 'dĩngará gá, ícázú sã ĩ ní Zákãriyã ri 'dĩzú vūrã rōbõjõ zãzú rĩ* pi ãsãmvú Jó Múngú vé rĩ be rĩ gé, ìmi úyú ãndrũ nō'bée, ãri 'bã 'dĩ'bée vé rĩ ngo ìmi drĩgé.

52 “Ìmi 'bã ĩ ní ìmbã tãĩmbĩ Mósē vé rĩ nĩ'bã múké múké 'dĩ'bée, ìzàngã rĩ úmvúlésĩ adri ìmivé ni, ã'diãtãsiyã ìmi 'dukĩ mãfütã tã nĩngará vé rĩ zũyũ gĩ. Ìmi fikĩ kuyé, ìmi ugakĩ 'bã lē'bã fi'bã rĩ pi ní lētĩ gĩ.”

53 Yēsũ kã átángã rĩ átã dejé, Fãrúsŷi rĩ pi 'bã tãĩmbĩ ìmbã'bã rĩ pi be, kọpi ē ešĩ ve Yēsũ ní ùnjĩ ùnjĩ, kọpi í'dókĩ riĩ ĩri uzijĩ, 54 ĩ ìsúkĩ rĩ átángã ùnjĩ yijĩ tĩ ni gé, ĩ tókĩ rĩ ĩri ãnĩ bēnĩ.

12

Ìmi adrikĩ mĩ be kọwũ 'bã ĩ 'bã'bée kú tã be pĩrĩ rĩ pi ã tã sĩ

1 ‘Bã bĩtrĩkã trakĩ ĩ Yēsũ ã gãrã gá, élifũ ni ambamba, kọpi rikĩ ĩ ùmĩ mụzú ùmĩmĩ. Yēsũ ní í'dózú átázú ívé 'bã 'ĩ pámvú ùbĩ'bã rĩ pi ní kĩnĩ, “Lē ìmi adrikĩ mĩ be kọwũ tã Fãrúsŷi rĩ pi ní riĩ ìmbã rĩ sĩ, ã'diãtãsiyã tã kọpi ní ìmbã rĩ, kọpi 'dukĩ ngãã ku. 2 Tã ĩ ní ùzũjũzũ rĩ, ĩri ìmú 'i i'da ãmvé, tã ĩ ní 'oó kĩri kĩri rĩ, ĩ ìmú ìrivé tã nĩ rá. 3 Tã ìmi ní átã ìnjĩnjã agá rĩ, ùtũnjã sĩ ĩ ìmú yĩ rá, tã ìmi ní átã ùyōkōyō sĩ jó agá 'dãã rĩ, ĩ ìmú tã ní áyú jó drĩgé.”

* 11:42 11:42 Ngã mụdrĩ agá, ìmi ri ãlu ni í'dú sē: Tãĩmbĩ Mósē vé rĩ 'yo kĩnĩ, lē 'bã Ìsērélē vé rĩ pi ē í'dúkĩ ngã mụdrĩ agá, ãlu ni sēē Múngú ní. † 11:51 11:51 Úrã rōbõjõ zãzú rĩ: Vūrã rōbõjõ zãzú ni anigé Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãã, átálágú rĩ ri rōbõjõ zã ãnĩ Múngú ní 'bã rĩ pi trüzú ívé ùnjĩkãnyã agásĩ. Vūrã eñjĩngũrũ zãzú ni anigé Vūrã Uleterē rĩ gé Jó Múngú vé rĩ agá 'dãã, átálágú rĩ ri eñjĩngũrũ zã ãnĩ Múngú ní ù'bũtĩnjã sĩ, àzini ùndrējã sĩ sã Múngú ri zizú rĩ gé.

*Lê ìmi adrikí ùrĩ sī ku
(Mátáyo 10:28-31)*

⁴ Yésũ ní 'yozú kīnī, “Ūndī mávè rī pi, á 'yo ìmi ní 'dīni, lê ìmi adrikí ùrĩ sī ku, 'bá lê' 'bá ìmi 'dì' 'bá rī pi sī, kòpì 'yèná rù' 'bá rī 'dì, kòpì ícókí ìmivé ìndrì 'dìjì dráá ku. ⁵ 'Bo ma 'bá ìmi ní ícò ruú rī lū ìmi ní rá, lê ìmi rukí Múngú ùkpò be 'bá 'dìjì 'beépi áci vezú áni ùdũ ákò rī* agá rī áyu. ⁶ Áriná nyíríná tówu uzìkí nyo múfèngá fifi ìrĩ ku? 'Bo Múngú ávì áriná álu ní vé tâ sī ku. ⁷ Múngú là drì' 'bí ìmi drìgè rī pi cèré gí. Lê ìmi adrikí ùrĩ sī ku, ìmivé tâ ndè áriná káràkará rī pi vé rī rá.

*Ūlúkí tâ Kúrísitò vé rī
(Mátáyo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ “Á 'yo ìmi ní 'dīni, 'bá rī è'yī dō ma 'bá rī pi endrètì gé, 'yo dō 'í à'yī ma rá, ma 'Bá Mv' 'i, ma kpá ìri à'yī málāyíkā Múngú vé rī pi endrètì gé rá. ⁹ 'Bá rī gā dō ma vū drìgè nōgò sī, ma kpá ìri gā sī málāyíkā Múngú vé rī pi endrètì gé. ¹⁰ Ma 'Bá Mv' 'i, 'bá rī átá dō tâ ùnjì m̄ rù' 'bá gá, Múngú rì ícò ìri trū rá, 'bo 'bá rī ide dō Índrì Uleterè rī, Múngú trū ìri áluṅani ku. ¹¹ “‘Bá àzi jì dō ìmi muṅ Jò Múngú rì Zìzù rī agá, tō dō ìmi 'bá àngũ rù' 'bá rī pi endrètì gé, àzini 'bá ùkpò be rī pi endrètì gé, lê ìmì èsì á adri ìzàngá sī 'yozú kīnī, ìmi mu ìmivé tâ gā ngóni yā 'dīni ku, dōku ìmi átá ngóni yā 'dīni ku, ¹² sà 'dàri gé, tâ ìmi ní átá rī, Índrì Uleterè rī ùlū ìmi ní ni.”

Nāpí ágó azakaza rú ã'bú be rī vé rī

¹³ Ágó àzi 'bá bītríkà rī pi àsámuvú gé 'dāá, ìri ní 'yozú Yésũ ní kīnī, “Ímbápi, 'í 'yo má èdrìpì ní, à awa à'bú 'bá ètèpì dráápi gí rī ní kuú rī 'bá ní 'í be.” ¹⁴ Yésũ ní újázú kīnī, “Ágó 'dīri, à'dì ìpè ma 'bá tâ līpì ni rú nī, dōku à'dì ìpè ma ìmivé tâ àsámuvú acoó nī?” ¹⁵ Kúru Yésũ ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, “Ìmi ndrekí múké, lê 'bá àzi à adri èsì be àmbúgu ngá drìgè ku, 'bá rī dō à'bú be tré, à'bú ìrivé 'dīri ícò ìrivé ìdri sèè adrií múké nī ku.”

¹⁶ Yésũ ní nāpí 'dīri ùlúzú kòpì ní kīnī, “Ágó àzi à'bú be ni ànyāngá ka ìrivé ómvú agá ambamba. ¹⁷ Ágó rī rì rì ùsũú kīnī, ‘Vūrú má ní mávè ànyāngá 'bázú ní 'dāáyo, m̄ 'o rí à'dì?’ ¹⁸ Kúru ìri ní 'yozú kīnī, ‘Á lê 'oó 'dīni, á lê ìrá mávè rī pi uzeé vūgá, á lê ambugu ambugu ni pi údé, ma mávè ànyāngá 'bá 'a ni gé, àzini ma mávè ngá rī pi ù'bá céré 'a ni gé. ¹⁹ Kúru ma gō átá má èsì agá nólé, “Ma nóni ànyāngá be ambamba, ìri adri ca ìlì káràkará. Á gō èzì ngáá dījì ku, ma ngá nya, ma ngá mvu, ma adri àyíkò sī.”

²⁰ “‘Bo Múngú ní 'yozú ìri ní kīnī, ‘Mí azaza! Ìnìná àndrũ nōri sī, ma mívè ìdri 'dù rá. Kúru à'dì rì ìmù mívè ngá 'dī' 'bée 'dù nī?’

²¹ “‘Bá ngá 'bāápi kú 'í ní, ngá sèépi Múngú ní ku rī, ìri adri sũ 'bá 'dīri tìjì.”

*Lê ìmi rikí ìmi ùsũú dráá tâ sī ku
(Mátáyo 6:25-34)*

²² Kúru Yésũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì' 'bá rī pi ní kīnī, “Á 'yo ìmi ní, lê ìmi rikí ìmi ùsũú dráá ìdri rī vé tâ sī 'yozú kīnī, ìmi à'dì nya yā, dōku

* 12:5 12:5 Áci vezú áni ùdũ ákò rī: Múngú rì ùmvúlésì 'bá 'í è'yī' 'bá ku rī pi 'dù 'ú' 'bé áci 'dīri agá. 'Í là 'l'dangará 20:7-15.

ĩmi ã'di su yã 'dĩni ku. ²³ Ídri ndě ngá nyanya ri rá, rų'ba ndě bōngó ri rá. ²⁴ Īmi ndrekí drī āriṅá rī pi ká, kōpi 'ákí ómvú ku, kōpi ikūnákí ānyāngā ku, kōpi jó ānyāngā 'bázú ni ākó, dōku írã ākó. 'Bo Múngú ri kōpi úcé nĩ. Īmi ndekí āriṅá rī pi rá. ²⁵ Ēṣi ĩmivé riipi ũtĩpi 'dĩri sī, ĩmi nyo ícó sã āzi ĩsú adrizú ānĩ ídri rú rá? ²⁶ Īmi ícókí dō sã āzi ĩsú mādāṅá adrizú ídri rú ku píri, ngá ĩmi ní rizú ĩmi ũṣṣú drázú tã sī rī ã'di?

²⁷ "Īmi ndrekí drī peṭi ã fū ũnyĩ be 'dĩ'bée ká, kōpi ngakí ězi ku, āzini kōpi nĩkí bōngó ícĩ be ĩ ní ku. 'Bo á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, Sōlōmōnã ri ã'bú be, su bōngó ũnyĩ be ṣũ fū ũnyĩ be 'dĩ'bée tĩṅi kuyé. ²⁸ Múngú ri dō sē fū ásé agá rī pi zo ũnyĩ be, ĩri zo āndrũ, drũ sī, ĩ zã ve áci sī rá píri, ĩmi 'bá ě'yīngárã be mādāṅá 'dĩ'bée, ádarú Múngú ícó nyo ĩmi ní bōngó sēé suú ku? ²⁹ Lě ĩmi ěṣi ã ri ũtĩi ngá nyaanya ã tã sī ku, dōku ngá mvuṃmvu ã tã sī ku, ĩmi ěṣi ã ri ũtĩi tã ní sī ku. ³⁰ 'Bá Múngú ri nĩ'ba ku rī pi ě ṣṣi ri ũtĩ tã 'dĩ'bée sī nĩ, ĩmi Ēṭepi nĩ ngá ĩmi ní lěé rī rá. ³¹ 'Bo lě ĩmi 'bãkĩ ěṣi mālūngã Múngú vé rī ndázú, ĩri ĩmú ngá ĩmi ní lěé rī pi sē ĩmi ní rá.

*Ā'bú 'bũ gé 'dãã rī vé tã
(Mátayo 6:19-21)*

³² "Īmi ngúlúmũ mādã mã pámvú ũbĩ'ba 'dĩ'bée, ĩmi adrikĩ ũrĩ sī ku, ã'diãtãsiyã ĩmi Ēṭepi ri āyĩkō sī, lě ĩmi fikĩ mālūngã ívé rī agá. ³³ Īmi ũzĩkĩ ngá ĩmivé rī pi, ĩmi awakĩ mũfēngã ni 'bã ngá ākó rī pi ní. Lě ĩmi ĩsúkĩ ĩmi ní jũrũ mũfēngã 'bázú āsiipi ku ni, ã'bú 'bũ gé 'dãlě ri ábã ku, ũgũ'ba ícó ũgũũ ku, āzini ĩjĩrĩkó ícó mbeé ku. ³⁴ Vũrã ĩmi ní ĩmivé ã'bú 'bázú rī, ĩmi ěṣi ri adri drĩ ni gé."

*Lě 'bã rī ã adri ũrē ã ũtē Yēsũ vé ĩgōngárã
(Mátayo 24:45-51)*

³⁵ "Lě ĩmi úsúkĩ ĩmi kú ũrē, ĩmi ũ'yũkĩ ĩmivé lãmbã ã ri dĩdĩ, ³⁶ lě ĩmi adrikĩ ṣũ 'bã ri'ba ívé 'bã ãmbúgu riipi ĩmvĩpi ũmũ ũkú jezú rī gelésĩ rī ũtē'ba rī pi tĩṅi, ã'diãtãsiyã 'bã ãmbúgu rī kãdō ĩmú kēṭi rī gaã, ĩmi zĩkĩ rĩ kēṭi rī ĩri ní. ³⁷ 'Bã ãmbúgu rī kãdō ícã, ĩsú dō ívé átĩ'ba rī pi ũtēkĩ 'i kú ũrē, ĩri adri āyĩkō sī. Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ĩri átĩ'ba rī pi sē úri vũgã, ĩri kōpi ní ngá sē nya. ³⁸ 'Bã ãmbúgu rī dō ícã ĩniṅã ágágã yã, dōku āngũ ní ówungárã gá yã, ícã dō ĩsú átĩ'ba rī pi ri 'i ũtē, átĩ'ba rī pi adri āyĩkō sī. ³⁹ 'Bo lě ĩmi nĩkĩ 'yozú kĩnĩ, jó 'dĩpa ã nĩ dō sã ũgũ'ba rī ní ĩmúzú rī rá, ícó té ívé jó kuú nōó ũgũ'ba rī ní, ĩri ní fizú ānĩ jó agá 'dãã ku. ⁴⁰ Lě ĩmi adrikĩ ũrē, ã'diãtãsiyã ma 'Bã Mvã 'i, sã mã ní ĩmúzú ĩgōzú rī ĩmi ícókĩ nĩ ku."

⁴¹ Pētērō ní zizú kĩnĩ, "Úpĩ, mi ri napĩ 'dĩri 'yo 'bã ní, dōku mi ri 'yo 'bã rī pi ní céré?"

⁴² Úpĩ ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "'Bã ěṣi 'bãapi céré rizú ězi ngazú rī ã'di 'i, āzini átĩ'ba úmĩ be tã 'oópi pĩri ãmbúgu rī ní 'bãã 'bã ãmbúgu rú ívé átĩ'ba rī pi drĩgē ã ri ĩnyã sēé kōpi ní sã múké ní gé rī ã'di 'i? ⁴³ 'Bã ãmbúgu rī ícã dō ĩsú ězi átĩ'ba rī ní ngáã rī múké, ĩri átĩ'ba rī ũfē rá. ⁴⁴ Ádarú á lě 'yoó ĩmi ní 'dĩni, ĩri átĩ'ba rī 'bã adri 'bã ãmbúgu rú ívé ngá rī pi ã tã mba. ⁴⁵ 'Bo átĩ'ba rī ũṣũ dō 'i ěṣi agá 'dãlě kĩnĩ, 'Mávě ãmbúgu ícó ícã mbēlēṅã ku, 'í'dó dō riĩ átĩ'ba āgō rī pi fũũ ũkú rú rī pi be, āzini 'í'dó dō riĩ ngá nyaã, āzini ngá mvuṃ ĩmērēzú. ⁴⁶ Īrivé 'bã ãmbúgu rī nga ícã ũ'dũ, dōku

sã ìri ní nǎí kuyé ní gé, ìri àtí'bán rĩ uga kpélékpélé, ìri 'du 'be 'bá é'yí'bán kuyé rĩ pi àsámwú gé vūrã kòpi ní adrizú rĩ gé.

⁴⁷ “Àtí'bán àzi ívé àmbúgú rĩ vé tã ìri ní lée ã 'okí rĩ nǎipi rá rĩ, útú dō 'i ùrē kuyé, dōku 'du dō tã ívé àmbúgú ní ezií rĩ ngáa kuyé, ì ìri gbã ùnjí ùnjí. ⁴⁸ 'Bo àtí'bán àzi ívé àmbúgú rĩ vé tã nǎipi kuyé, tã 'oópi ùnjí rĩ, ì ìri ìrĩnã mādã. 'Bá ì ní ngá sēē ìri ní àmbúgú rĩ, ì ngá lē ìri vúgá àmbúgú, 'bá ngá é'yípi àmbúgú rĩ, ì ngá zì ìri vúgá àmbúgú.

Yēsũ vé tã ìjì acongará (Mátáyo 10:34-36)

⁴⁹ “Má ìjì tã àcí àcí ní vū drǐgé nōgó, má ùsũ tã àcí àcí rĩ 'ídó té dō 'i gí, ìri adri múké! ⁵⁰ Ì mú má ní bātízimū ìzāngá vé ní sē, ma tã ẹ̀nǎjẹ̀nǎjẹ̀ 'du cǐmgbá tã rĩ ní 'i dezu. ⁵¹ Ìmi ùsũkí má ìjì 'bá rĩ pi ní tákiri nyòòkú drǐgé nōgó? Adri 'dini kuyé, má ìjì acongará. ⁵² Í' dózú àndrū muzu drǐdrǐ, 'bá tǒwú 'bětí àsámwú gé rĩ pi ìmú ì aco rá, na rĩ pi ìrĩ rĩ pi gã sī, ìrĩ rĩ pi na rĩ pi gã sī. ⁵³ Kòpi ìmú ì aco rá, mvá étèpi rĩ ìmú ívé mvá gã sī, mvá rĩ ìmú étèpi rĩ gã sī, mvá ẹ̀ndrèpi rĩ ìmú ívé mvá ùkú gã sī, mvá ùkú rĩ ìmú ẹ̀ndrèpi rĩ gã sī, ìdrèpi rĩ ìmú 'i mvòpi vé ùkú gã sī, mvòpi vé ùkú rĩ ìmú 'i ìdrèpi rĩ gã sī.”

Lókí vé àmángará (Mátáyo 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Yēsũ ní 'yozú 'bá bǐrǐkã rĩ pi ní kǐnĩ, “Ìmi ndrekí dō ìrǐbǐtì rĩ ìngá ìmúzá ùtú ní 'dengará gálésī, ìmi 'yo, 'Yǐgò rĩ 'dì rá, 'ádarú ìri 'dì rá. ⁵⁵ Ìmi ndrekí dō ùlĩ rĩ rĩ ìvì ìmúzá àndrélésīla, ìmi 'yo, 'Ūtú rĩ ìmú ko gbírǐlĩ, 'ádarú ìri ko gbírǐlĩ rá. ⁵⁶ Ìmi 'bá ì 'bã'bée kú tã be pǐrì 'dĩ'bée, ìmi kádò àngū vū drǐgé nōgó rĩ ndreé, àzini 'bũ gé 'dálé rĩ ndreé, ìmi nǐkí àngū rĩ ē mǐlè áamá be rá, ìmi ùlū rá pírí, ìmi nǐkí tã rǐipi 'i 'oópi lókí àndrū nōri gé rĩ ùlū be ku ìngóni ìngóni?

⁵⁷ “Ngá ìmi ní tã pǐrì rĩ nǐzú ámázú ku rĩ à'di? ⁵⁸ 'Bá rĩ tō dō mi, ìmi dō rĩ mu ìri be létì gé sī trú, ìmi údékí ìmivé tã ìmi àsámwú gé sī ìri be rĩ dejetì létì gé 'dìgé, ìmi údékí dō ku, ìri mi jì mu tō 'bá tã lǐpi rĩ ẹ̀ndrètì gé, 'bá tã lǐpi rĩ, ìri mi jì sē àngáráwá drǐgé, àngáráwá rĩ mi jì 'be jó àngū ù'yǐzú rĩ agá. ⁵⁹ Á 'yo mí ní 'dini, kúkí mi ìfũ àmvé ku, mi mǐfēngã ì ní lǐjì mí drǐgé rĩ ùfē de ùgbále, mi ìbí ìfũ ndō.”

13

Lē ìmi újákí ẹ̀sì ìmivé ùnjikānyā agāsī rá

¹ Sã 'dãri gé, 'bá urukò'bée ùlúkí Yēsũ ní kǐnĩ, Pilátò ú'dì 'bá Gáliláyã vé rĩ pi ùdrãá, ìsú kòpi rĩ rǒbǒnǒ zã Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá. ² Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kǐnĩ, “Ìmi ùsũkí 'bá Gáliláyã vé ì ní ú'dì 'dã'bée vé ùnjikānyā ndē ògǔpǐ Gáliláyã rĩ pi vé rĩ rá, kòpi ní ìzāngá nyazú àní? ³ Á 'yo ìmi ní, adri 'dini kuyé. 'Bo ìmi újákí dō ẹ̀sì ku, ìmi kpá ùmvúlésì céré ùdrã rá. ⁴ Ìmi ùsũkí 'bá mǔdrǐ drǐ ní àrò lágáráka Sílómú vé rĩ ní árí kòpi drǐgé, ùdrã'bán 'dã'bée, kòpivé ùnjikānyā ndē 'bá adri'bán Yērúsálémã agá rĩ pi vé rĩ rá? ⁵ 'Bo á lē 'yoó ìmi ní 'dini, adri 'dini kuyé! Ìmi újákí dō ẹ̀sì ku, ùmvúlésì ìmi kpá céré ùdrã sù kòpivé rĩ tǐnì.”

Nāpí peṭi ī ní zī fīgī 'aápi kuyé rī vé rī

⁶ Kúru Yēsū ní nāpí 'dīri ūlūzú 'bá rī pi ní kīnī, "Ágó āzi sa peṭi ī ní zī fīgī rī ívé ómvú agá, ĩri ní 'dezu muzu ū'a ni úndrézú sī ni gé 'dāá, ĩsú peṭi rī 'a kuyé. ⁷ Kúru ĩri ní 'yozú ágó ómvú rī 'āapi rī ní kīnī, 'Ílí na, á ri éci peṭi rī vé ū'a úndré, má ĩsú ū'a sī ni gé kuyé. 'Í ga peṭi rī vūgá! ĩri ri nyóokú rī éri kána.'

⁸ "Ágó ómvú 'āapi rī ní újázú kīnī, 'Āmbúgú mávé rī, 'í ku drī ā adri ílí ālu ká, mà 'ā drī gārā ni, mà dā ndrī zē ndūy ni gé. ⁹ 'A dō ílí drū rī gé rá, múké! 'A dō kuyé, 'í ga rí kúru ĩri vūgá.' "

Yēsū ídri ūkú ótrúpi ótrúotrū ni ú'dú Sábātā vé rī gé

¹⁰ Yēsū ní rizú 'bá rī pi ímbázú Jó āzi Múngú ri Zízú ni agá ú'dú Sábātā vé rī gé, ¹¹ ūkú āzi 'dālé índrí ūnjí 'o ĩri ótrú, adri caá ílí mūdri drī ni ārō, sē ūkú rī ícō 'i ūjūú ngaá uru sī ku. ¹² Yēsū ká ūkú rī ndreé, ĩri ní ūkú rī zízú ímúzú 'í vūgá nōó. ĩri ní 'yozú ūkú rī ní kīnī, "Ūkú 'dīri, mí ídri gí." ¹³ Yēsū ní 'í drī 'bázú ūkú rī ā rú' 'bá gá, koro ūkú rī ní ngazú 'i ūjuzú piri, ĩri ní Múngú ri íngúzú.

¹⁴ Drīkoma Jó Múngú ri Zízú rī vé rī ā 'a ve Yēsū ní ūkú rī ídri ú'dú Sábātā vé rī gé rī ā tā sī rá. ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ū'dú ézi ngazú rī pi áziyá, lē ĩmi ímúkí, ē ídriki ĩmi ú'dú áziyá 'dī'bée agá, adri ú'dú Sábātā vé rī gé ku."

¹⁵ Úpí ní újázú ĩri ní kīnī, "Īmi 'bá ī 'bā'bée kú tā be piri 'dī'bée! ĩmi āsámú gé 'dīgé, 'bá āzi ícō nyo ívé tī, dōku dōngí trūú jīi muý yīi mvúú ú'dú Sábātā vé rī gé ku? ¹⁶ Ūkú 'dīri íbī ífúú úyú Ābūrámā vé rī agá, Sātánā 'yī ĩri kú vūgá ízāngā nyaá ílí mūdri drī ni ārō, ídriki dō ĩri ú'dú Sábātā vé rī gé ūnjí?"

¹⁷ Yēsū ká tā rī 'yoó 'dīni, sē ĩrivé ari'ba rī pi ní drīnjá. 'Bo 'bá rī pi ārēvú céré āyikō sī tā āyázú āyāyā Yēsū ní 'oó 'dīri sī.

Nāpí marígó fī be mādāṅá rī vé rī

(Mátáyo 13:31-33; Mārákó 4:30-32)

¹⁸ Yēsū ní kúru 'bá rī pi zízú kīnī, "Mālūngā Múngú vé rī adri sū ā'di tīni? Mà ū'bī rī rī ngá ngóni ni sī? ¹⁹ Mālūngā Múngú vé rī adri sū marígó fī be mādāṅá rī tīni, kádō ĩri saá, ĩri du mba āmbúgú āmbúgú, āriṅá rī pi gū ku sī ni gé."

Nāpí ākúfī vé rī

²⁰ Yēsū ní kpá gōzú 'yozú kīnī, "Mà ū'bī rī mālūngā Múngú vé rī ngá ngóni ni sī? ²¹ Mālūngā Múngú vé rī adri sū ākúfī ūkú rī ní 'í'dú dāá usaá fúndru be, ēpīipi āmbúgú rī tīni."

Kēṭi mādāṅá rī

(Mátáyo 7:13-14, 21-23)

²² Kúru Yēsū ní 'dezu rizú éczú kūrú rī pi agásí, āzini gúrú rī pi agásí, ri 'bá rī pi ímbá, ĩsú ĩri ri mu Yērúsalémá gá. ²³ 'Bá āzi ní ĩri zízú kīnī, "Úpí, 'bá mādāṅá pi nyo 'yéṅá ímú pangará ĩsú nī?"

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, ²⁴ "Lē ĩmi ū'bīkí fíi ūkpō sī kēṭi mādāṅá rī gé sī, ā'diātāsiyā á 'yo ĩmi ní 'dīni, 'bá kárakarā pi ū'bī fī kēṭi mādāṅá rī

gé sī, 'bo kôpi ícókí fíí ku. ²⁵ Jó 'dîpa ící dō kĕĕtĭ rĭ gĭ, ĩmi áwí pá tu ku ámvé, ĩmi kĕĕtĭ rĭ ga, āzini ĩmi 'yo, 'Ámbúgú 'bávĕ rĭ, 'í zĭ 'bá ní kĕĕtĭ rĭ.'

“Bo ĩri 'yo, 'Á nĭ ĩmi kuyé, ĩmi íbíkí ímú íngōósĭla?”

²⁶ “Īmi kúru 'yo, 'Ándúrú 'bá rikí ngá nyaá, āzini ngá mvụú mí be trú, āzini mí rĭ 'bá ímbá 'bávĕ lĕtĭ rĭ pi drĭgĕ sĭ.’

²⁷ “Bo ĩri 'yo kôpi ní, 'Á nĭ ĩmi kuyé, ĩmi íbíkí ímú íngōósĭla? Īmi 'bá ũnjĭkányā 'o'bá 'dĭ'bée, ĩmi dĕkĭ ĩmi má endrĕtĭ gé 'dĭísĭ rá!’

²⁸ “Īmi kádō Ābūrámā pi ndree Īsákā be, Yōkóbū be, nĕbĭ rĭ pi be céré mālūngā Múngú vé rĭ agá 'dālĕ, ĩsú ídrókí ĩmi kú ámvélĕsĭla, ĩmi fĭ rĭ ngongo, āzini ĩmi síkányá ci. ²⁹ 'Bá rĭ pi úmvúlĕsĭ ímú ũtĭ ní ífungará gálĕsĭla, urukọ ní pi ímú ũtĭ ní 'dengará gálĕsĭla, urukọ ní pi ímú ũrŭlĕsĭla, āzini ándrĕlĕsĭla, kôpi ímú ũrĭ ũmŭ nya mālūngā Múngú vé rĭ agá 'dāá. ³⁰ Ádarú 'bá ũdŭmbĭtā* rĭ pi, kôpi ímú adri drĭdrĭ, 'bá drĭdrĭ† rĭ pi, kôpi ímú adri ũdŭmbĭtā.”

Yĕsŭ ě ěsŭ ĩsú ĩzāngā 'bá Yĕrŭsālĕmā vé rĭ pi ā tã sĭ

³¹ Sā 'dāri gé, Fārŭsĭ urukọ'bée ní ímúzá Yĕsŭ vŭgá, kôpi ní 'yozú ĩri ní kĭnĭ, “Í ku āngŭ nōri, 'í 'de mvụú 'dĭísĭ rá, ā'diātāsĭyā Ērōdĕ lĕ mi 'dĭjĭ drāá rá.”

³² Yĕsŭ ní újázú kôpi ní kĭnĭ, “Īmi mvĭkĭ lŭū Ērōdĕ adriipi ũlŭkú rŭ 'dāri ní kĭnĭ, 'Ma rĭ nŭlĕ índrĭ ũnjĭ rĭ pi údró, āzini ma rĭ 'bá rĭ pi ídrĭ í'dózú ándrŭ sĭ, cazú drŭ, cazú ũ'dŭ na ní gé, cĭmgbá má ní mávé ězĭ dezŭ.’

³³ Í'dózú ándrŭ sĭ, cazú drŭ, cazú ũ'dŭ na ní gé, má kádō rĭi mvụú, ma nyo rĭ mávé ězĭ nga mvuzú, ā'diātāsĭyā lĕ nĕbĭ ā drā ámvé ku, ā drā Yĕrŭsālĕmā gá.

Yĕsŭ lĕ 'bá Yĕrŭsālĕmā gá rĭ pi lĕlĕ
(Mátayo 23:37-39)

³⁴ “Á Yĕrŭsālĕmā, Yĕrŭsālĕmā, mívé 'bá rĭ pi ú'dĭkĭ nĕbĭ rĭ pi, āzini kôpi úvĭkĭ Múngú vé 'bá áyúáyŭ ĩ ní pĕĕ mvụú mí vŭgá 'dĭlĕ rĭ pi ũdrāá írá sĭ. Á lĕ kōdō mívé anjĭná rĭ pi íkŭnāá sŭ ā'ŭ ěndrĕpĭ ní ívé anjĭná íkŭnāá 'í ũpĭlĕ'bĭ á ndŭgĕ rĭ tĭnĭ, 'bo mívé 'bá rĭ pi gáki sĭ. ³⁵ Īmi ndrekĭ drĭ ká, jó ĩmivé rĭ pi kukĭ kú ándrŭ rŭ. Kúru á 'yo ĩmi ní 'dĭni, ĩmi ícókí gōo ma ndree dĭjĭ ku, cĭmgbá cazú sã ĩmi ní ímúzá 'yozú, “Tākĭrĭ ā adri 'bá ímŭpi Úpĭ ā rŭ sĭ rĭ†drĭgĕ rĭ gé.’ ”

14

Yĕsŭ ídrĭ ágó drā be ní ũ'dŭ Sábátā vé rĭ gé

¹ ũ'dŭ Sábátā vé rĭ gé, Yĕsŭ ká mvụú ínŭyá nyaá Fārŭsĭgŭ ĩ ní ĩnjĭjĭ ĩnjĭ rĭ vé āngá 'dāá, 'bá rĭ pi rikĭ nyo tĕĕ ĩri ndree, ² ā'diātāsĭyā ágó āzi 'dālĕ rŭ'bá ní ũpĭ céré kuú ũpĭpĭ. ³ Yĕsŭ ní Fārŭsĭ rĭ pi zĭzŭ 'bá ĩ ní ímbá táĭmbĭ Mósĕ vé rĭ nĭ'bá múké múké rĭ pi be kĭnĭ, “Táĭmbĭ ā'yĭ nyo ĩ ícó 'bá ídrĭ ũ'dŭ Sábátā vé rĭ gé rá, dōku ídrĭkĭ ku?” ⁴ 'Bo kôpi újĭkĭ kĭrĭ. Yĕsŭ ní drĭ 'bázú ágó rĭ ā rŭ'bá gá, ĩri ní ágó rĭ ídrĭzú, ĩri ní ágó rĭ pĕzú mvuzú.

* **13:30** 13:30 'Bá ũdŭmbĭtā rĭ pi: 'Bá ĩ ní ndree kuú ězĭ ákó rĭ pi. † **13:30** 13:30 'Bá drĭdrĭ rĭ pi: 'Bá ĩ ní íngŭngŭ rĭ pi. ‡ **13:35** 13:35 'Bá ímŭpi Úpĭ ā rŭ sĭ rĭ: 'Bá 'dĭri Yĕsŭ 'i. **13:35** 13:35 Sāwŭmā 118:26

⁵ Yēsũ ní kôpi zizú kīnī, “Īmi āsámuvú gé 'dīgégé, 'bá rī vé mvánǎ, dōku tī 'de dō 'bú kuŋpi kuŋu ni agá ú'dú Sābátá vé rī gé, ícò ísè āmvé ku?”
⁶ Kôpi újíkí kírí, 'yokí átángá kuyé.

Mi dō ũmú, lē mī 'o tā pīrī

⁷ Yēsũ kã ndree 'bá Fārúsīgú rī ní zīj ímú ũmú gé rī pi ri mu úrí vūrã ĩ ní ĩnjī ĩnjī rī gé, ĩri ní kôpi ní nāpí 'dīri ũlüzú kīnī, ⁸ “‘Bá āzi zī dō mi ũmú ũkú jezú ní gé, lē mī 'bã ěšī muzú úrízú vūrã ĩ ní ĩnjī ĩnjī rī gé ku, ā'diātāsīyã zíkí dēna 'bá āzi āmbúgú ĩnjī ĩnjī mi ndēpí āmbúgū sī ní rá.
⁹ Kúru 'bá mi zīpi rī ímú 'yo mí ní, “Í ku vūrã 'dīri ágó 'dīri ní.’ Īri gō mi jī 'bá úrí vulé 'dālē, mi drīnjá ĩsú ambamba. ¹⁰ 'Bo 'bá āzi zī dō mi ímú ũmú gé, 'í mu úrí vulé 'dāá, 'bá mi zīpi rī kãdō mi ndree, ĩri ímú 'yo mí ní, 'Mávè ũndī, 'í mu úrí vūrã múkè 'dāri drīgégé.’ Kúru 'bá rī pi céré mi ĩnjīnjī ũmú rī pi ɛndrɛtj gé 'dīgégé. ¹¹ 'Bá riipi 'i íngúpi íngúngū rī, ĩ ímú ĩri ndre ku mādāǎ, 'bá 'i 'bāapi kú mādāǎ rī, ĩ ímú ĩri ĩnjīnjī.”

¹² Yēsũ ní 'yozú 'bá 'i zīpi ímúpi rī ní kīnī, “Mí dō ri 'bá āzi zī ímú ínáy ɛtɛtɛnǎ vé rī nya, dōku ũndrɛnǎ vé rī nya, mí zī mívé ũndī rī pi, mí ɛdrípíj, mívé māríté rī pi, 'bá mívé jó gārã gá rī pi áyu ku, ā'diātāsīyã 'i zī dō kôpi, kôpi kpá gō mí zī, 'dīri lū 'yozú kīnī, kôpi ri mívé ngá ārigó ũfē. ¹³ Mí dō 'bá zī ngá nya, múkè ní lē mí zī 'bá ngá ákó rī pi, 'bá ɔgɔrɔvũ rú rī pi, 'bá bātrá rú rī pi, āzini 'bá mī be ɛšī 'bá gí rī pi, ¹⁴ mí tākírí ĩsú rá. Kôpi ā ũfēkí dō mívé ngá ārigó ku drāāsiyã, Múngú ri ímú mi ũfē sá 'bá tā 'o'bá pīrī rī pi ní íngázú drāngará gálésila rī gé.”

*Nāpí ũmú āmbúgú rī vé rī
 (Mátáyo 22:1-10)*

¹⁵ 'Bá úrí 'bá Yēsũ be trj ínáy nyangará gá 'dī'bée vé āzi kã tā Yēsũ ní 'yoó 'dīri yīj, ĩri ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, “Tākírí ā adri 'bá ũmú nyaápi mālūngá Múngú vé rī agá rī drīgégé.”

¹⁶ Yēsũ ní újázú nāpí sī kīnī, “Ú'dú ālu, ágó āzi údé ũmú āmbúgú ní, zī 'bá tré ũmú rī ā nyangará gá. ¹⁷ Kã ínáy rī á'dí dɛjé gí, ĩri ní ívé ātí 'bá pɛzú muzú 'bá 'i ní zīj rī pi zizú kīnī, 'Īmi ímúkí, á'díkí ínáy rī gí.’

¹⁸ “‘Bo 'bá rī pi céré í'dókí rií 'yoó kīnī, ĩ múkí ku. 'Bá rī āzi ní 'yozú kīnī, 'Á je ɔmvú, á lē muj ɔmvú rī ndree. Mí ɔyú ma, á mu ku.’

¹⁹ “‘Ázi rī ní 'yozú kīnī, 'Á je tī ɔmvú 'ā'bá ni pi mudrj, á lē kôpi jīj muj ɔmvú rī 'āngará gá, dō kôpi ɔmvú rī 'ā múkè rá. Mí ɔyú ma, á mu ku.’

²⁰ “‘Ázi rī ní 'yozú kīnī, 'Á je drī mávè ũkú ú'dí rú, má ícò muj ku.’

²¹ “‘Átí 'bá rī ní 'i újázú ígōzú, ĩri ní tā 'bá rī pi ní 'yoó 'i ní 'dī'bée ũlüzú ívé 'bá āmbúgú rī ní. Ágó āmbúgú rī ē ěšī ve ambamba, ĩri ní tāimbj sɛzú ívé ātí 'bá rī ní kīnī, “Í 'de muj mbɛlɛ létj āmbúgú rī drīgégé 'dāá, āzini létj ure ure kūrú agá rī pi drīgégé 'dāá, mí íjī 'bá ngá ákó rī pi, 'bá ɔgɔrɔvũ rú rī pi, 'bá mī be ɛšī 'bá gí rī pi, 'bá bātrá rú rī pi.’

²² “‘Átí 'bá rī kã ímvi ígōó, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Āmbúgú mávè rī, á 'o tā mí ní lūú má ní rī gí, 'bo vūrã úrízú rī pi drī anigé.’ ²³ Kúru 'Bá āmbúgú rī ní 'yozú ívé ātí 'bá rī ní kīnī, “Í mu létj gúrú agá rī pi drīgégé 'dāá, āzini létj ure ure rī pi drīgégé 'dāá, 'i 'yo 'bá rī pi ē ímúkí, 'bá rī pi ā gákí rí tré mávè jó agá nōó. ²⁴ Á 'yo mí ní, 'bá má ní zīj drjdrj rī pi ícókí ínáy ĩ ní á'dí rī nyaá ku.’ ”

Yēsũ ã pámvú ùbĩngará
(Mátáyo 10:37-38)

²⁵ 'Bá bĩtríkã ríkí muƳ Yēsũ vúgã sĩ, Yēsũ ní 'i újázú kòpi vúgã 'dãã, İri ní 'yozú kĩnĩ, ²⁶ "'Bá rĩ lē dō mã pámvú ùbĩ, ã lē ma 'i étēpi rĩ ndēē, 'i éndrēpi rĩ ndēē, 'i ùkú ni rĩ ndēē, ívé anjĩã rĩ pi ndēē, 'i édrĩpiĩ ndēē, 'i òmvũpĩĩ ndēē, ãzini ívé idri ndēē. 'Bá rĩ lē dō mã sũ 'dĩri tĩnĩ ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ùbĩpi ni ku. ²⁷ 'Bá rĩ 'dũ dō ívé pētĩ alambaku ku, ãzini ùbĩ dō mã pámvú ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ùbĩpi ni ku.

²⁸ "İmi ãsãmvú gé 'dĩgē, 'bã ãzi lē dō lágárãkã sĩ, ícò nyo úri vúgã tã ni ùtĩĩ ùgbãle, nĩzú ãmázú dō mũfēngã lágárãkã rĩ sızú rĩ ícò ēzĩ rĩ dē rá yã 'dĩni ku? ²⁹ 'Bá rĩ ã'bã dō lágárãkã rĩ ã ndũ, 'bo dē dō ēzĩ ni kuyé, 'bã rĩ pi céré ímũ gũ İri sĩ guƳ. ³⁰ Kòpi 'yo, 'Ágò 'dĩri 'i'dó kòdò lágárãkã rĩ sĩ gĩ, 'bo dē ēzĩ ni kuyé.'

³¹ "Dòku 'bãgú ãzi lē dō muƳ ē'dĩ 'dĩ 'bãgú ãzi be. Drĩdrĩ ni, ícò nyo úri vúgã tã ni ùsũũ 'yozú kĩnĩ 'i ãngárãwã be élifũ muƳrĩ, 'i ícò ívé ari'ba ãngárãwã be élifũ pũkũ ĩrĩ (20,000) lē'bã ímũ'bã ē'dĩ 'dĩ'bée 'i be 'dĩ'bée ndē rá 'dĩni ku? ³² Ūsũ dō 'i ícò ari'ba rĩ pi ndēē ku, ari'ba rĩ pi vũkĩ dō drĩ vũvũ, İri 'bã pē muƳzú kòpi vúgã 'dãã, kòpi ã mukĩ rĩ 'bãgú rĩ zĩ, ngã İri ní lēē rĩ ã'di, İ adriki rĩ kĩri İ ãsãmvú gé sĩ. ³³ Sũ mã ní té 'yoó drĩdrĩ rĩ tĩnĩ, 'bã rĩ ku dō ngã ívé rĩ pi ãrēvũ céré ku, ícò adrii 'bã mã pámvú ùbĩpi ni ku.

È'yĩ vé tã ãzini ùtũnjã vé tã
(Mátáyo 5:13; Mărákò 9:50)

³⁴ "È'yĩ rĩ ngã múké, 'bo è'yĩ rĩ vé sĩ asuúpi asuasũ rĩ ícã dō ãlákãlã gĩ, è'yĩ rĩ gò adri múké ngóni? ³⁵ È'yĩ 'dĩri ícò ēzĩ ngãã nyòòkũ gé ku, dòku kĩ'dĩrò gã ku, İ dã ásé agã. 'Bã bĩ be rĩ, ã yĩ 'i ní tã 'dĩri."

15

Nãpi kãbilò ãvĩpi rĩ vé rĩ
(Mátáyo 18:12-14)

¹ Ū'dú ãlu, 'bã mũfēngã umbe jezú rĩ u'dũ'bã rĩ pi, 'bã ùnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi be ùmúkĩ İ Yēsũ ã gãrã gã, kòpi ríkĩ tã Yēsũ ní riĩ ímbã rĩ yĩ. ² 'Bo Fãrũsĩ rĩ pi, 'bã tãimbĩ ímbã'bã rĩ pi be ríkĩ unuú kĩnĩ, "Ágò 'dĩri rĩ ùndĩ rũ 'bã ùnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi be, İri rĩ ngã nya kòpi be trũ."

³ Kúru Yēsũ ní 'i'dózú kòpi ní nãpi 'dĩri ùlüzú kĩnĩ, ⁴ "Dò 'bã ãzi İmi ãsãmvú gé 'dĩgē kãbilò be mũdũrũlũ ãlu (100), ãlu ni ãvĩ dō, İri ã'di 'o? Ícò pũkũ úròmĩ drĩ ni úròmĩ (99) rĩ pi kuú ásé agã 'dãã, ícò muƳ ãlu ãvĩpi gĩ rĩ ndãã ku? ⁵ İsũ dō kãbilò rĩ gĩ, İri adri ãyĩkò sĩ, İri 'dũ 'bã 'i umbe gã, ⁶ İri 'de muƳzú 'bētĩ. İri kúru ívé ùndĩ rĩ pi zĩ 'bã 'i gãrã gã rĩ pi be vũrã ãlu gé, İri 'yo kòpi ní, 'Má İsũ mávé kãbilò ãvĩpi rĩ gĩ, İmi ímũkĩ, 'bã 'bãkĩ ãyĩkò İmi be trũ." ⁷ Á 'yo İmi ní, İri nyo adri sũ 'dĩri tĩnĩ, 'bũ gé 'dãle, ãyĩkò rĩ ímũ gã ambamba, 'bã ãlu ùnjĩkãnyã be ni ní èsĩ újã Múngú rĩ è'yĩ gĩ rĩ sĩ, ndē ãyĩkò ándúrú Múngú ní 'bãã 'bã pũkũ úròmĩ drĩ ni úròmĩ (99) adri'bã pĩrĩ, ùnjĩkãnyã ãkò rĩ pi ã tã sĩ rĩ."

Nãpi mũfēngã ãvĩpi rĩ vé rĩ

⁸ "Dòku ùkú ãzi dō mũfēngã fĩfĩ be muƳrĩ, ãlu ni 'de dō ãvĩ, ícò ãci 'yũũ jò rĩ ã 'a wezú mũfēngã fĩfĩ rĩ ndázú èsĩ be céré cĩmgbã İri ní mũfēngã rĩ

ĩşúzó ku? ⁹ Īşú dô ívé mũfēngā fifi rĩ gĩ, ĩri ívé ũndĩ rĩ pi zĩ 'bá ívé jó gārã gá rĩ pi be vūrã álu gé, ĩri 'yo kōpi ní, 'Má ĩşú mávé mũfēngā fifi ávípi rĩ gĩ, ĩmi ímũkĩ, 'bá 'bãkĩ áyĩkō ĩmi be trũ.' ¹⁰ Á 'yo ĩmi ní, ĩri nyo adri sũ 'dĩri tĩnĩ, 'bá álu ũnjikānyā be ni újã dô ęşĩ gĩ, mālāyĩkã Múngú vé rĩ pi adri áyĩkō sĩ."

Nāpĩ mvá ágó ĩpęřĩpi rĩ vé rĩ

¹¹ Yęşũ ní kpá nāpĩ ázi ũlũzũ kōpi ní kĩnĩ, "Ágó ázi anjĩ ágō be ĩrĩ. ¹² Mvá ũđũ rĩ ní 'yozú ętępi ní kĩnĩ, 'Má ętępi, 'í sę má ní mávé ngá ā vúgú ĩnógóşĩ nónĩ.' ętępi ní kũru ngá rĩ awazú kōpi ní ęđrĩpi kãyú rĩ be.

¹³ "Kā mųų adrii mādā, mvá ũđũ rĩ ĩkũnā ívé ngá ārėvũ cérė, ũzĩ 'dĩisĩ rá. ĩri ní ngazú ĩpęřĩzũ mųzũ āngũ rárá rú ni gé, iza ívé mũfēngā cérė áyĩkō nyōŋkũ nōri vé rĩ ā tā sĩ. ¹⁴ Kā ívé mũfēngā izaá deę cérė gĩ, ębĩrĩ ní 'dezu ũnjĩ ũnjĩ āngũ 'dāri agāsĩ cérė, ębĩrĩ ní í'dózũ ĩri fuzũ. ¹⁵ ĩri ní 'dezu mųzũ ęzĩ ndázũ ágó ázi āngũ 'dāri agá ni vúgá, ágó rĩ ní ĩri pęzũ mųzũ ívé ĩgá úcé. ¹⁶ Mvá ũđũ rĩ lē kōdō tĩbũ ā kókó'bō ĩ ní rizũ ĩgá úcézũ rĩ nyaá, 'bo 'bá ázi sę ĩri ní kuyé.

¹⁷ "Mvá ágó rĩ vé yĩkĩ kā ícá múké, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Bá ęzĩ nga'bá má ętępi vúgá rĩ pi ānyāngā be ambamba, kōpi ri nya, nōgó ma ri drā ębĩrĩ sĩ! ¹⁸ Á lē ngaa mvii gōó má ętępi vúgá 'dāá ũzi, ma 'yo ĩri ní, "Má ętępi, á 'o ũnjĩ Múngú 'bũ gé rĩ ęndreŋĩ gé, āzini mí ęndreŋĩ gé. ¹⁹ Ícó ku ĩ ní ma zĩzũ mĩ mvá, lē mĩ 'bā ma adrii mívé 'bá ęzĩ ngaápi ni rú." ' ²⁰ Mvá ũđũ rĩ ní ngazú mvizũ gōzũ ętępi vúgá 'dāá.

"Bo kā drĩ adrii rárá rú, ętępi ndre ĩri, ęşĩ ni ĩşú ĩzāngā ĩrivė tā sĩ, ĩri ní njuzũ mųzũ mvōpi vúgá 'dāá, ĩri ní mvōpi ri u'dezu bęđrĩ sĩ, ĩri ní gbāngĩrĩ ni ndrũzũ.

²¹ "Mvōpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, 'Má ętępi, á 'o ũnjĩ Múngú 'bũ gé rĩ ęndreŋĩ gé, āzini mí ęndreŋĩ gé, ícó ku ĩ ní ma zĩzũ mĩ mvá.'

²² "Bo ętępi ní 'yozú ívé átĩ'bá rĩ pi ní kĩnĩ, 'Īmi ímũkĩ mbēlē! Īmi ĩjĩkĩ bōngó akoóko rũkũ múké múké ni suú rų'bá ni gé. Īmi sukĩ kátĩmũ drĩmvāńá ni gé, ĩmi sukĩ ngá pá gá pá ni gé. ²³ Īmi ĩjĩkĩ tĩ kājóná rų'bá be mũnyāmũnyā ni, ĩmi ĩkĩ. Lē 'bá údékĩ ũmų, 'bá nyaki rĩ áyĩkō 'bázũ ānĩ. ²⁴ Ā'diātāsiyā mávé mvá ágó nōri ĩndre sũ 'bá kōdō drāápi gĩ ni tĩnĩ, 'bo ākūdē ĩri ídri rú, ĩpęřĩ kōdō ábá gĩ, 'bo nónĩ ícá ĩgōó gĩ.' Kũru kōpi ní í'dózũ áyĩkō 'bázũ.

²⁵ "Īşúzó ākūdē mvá ágó kãyú rĩ drĩ ęzĩ gé ómvų agá 'dāá'dā. Mvá ágó rĩ kā ícá ĩnyĩńá 'bęŋĩ rĩ be, yĩ ęřĩ ā ũ'dúkó, āzini 'bá rĩ pi ri úngó tu. ²⁶ ĩri ní átĩ'bá álu zĩzũ ímųzũ 'í vúgá nōó, ĩri ní átĩ'bá rĩ zĩzũ kĩnĩ, 'Ngá rĩ 'bęŋĩ 'dĩlė ā'di?' ²⁷ Átĩ'bá rĩ ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, 'Mí ęđrĩpi ícá gĩ. Mí ętępi ĩ tĩ kājóná rų'bá be mũnyāmũnyā rĩ gĩ, ā'diātāsiyā mvá rĩ ímvĩ ĩgōó 'bęŋĩ nōó rų'bá be múké.'

²⁸ "Mvá kãyú rĩ ā 'a ve tā 'dĩri sĩ ũnjĩ ũnjĩ, gā figá jó agá 'dālė sĩ. ętępi ní fuzũ mųzũ ĩri mázũ kĩnĩ, ę ĩfi ímųzũ jó gá nōó. ²⁹ Mvá kãyú rĩ ní 'yozú ętępi ní kĩnĩ, "Í ndre drĩ ká, ĩlĩ kárakarā 'dĩ'bée agá, á ri ęzĩ ngaa mí ní ũkpō sĩ, má oųų mĩ tĩ kuyé. 'Bo 'í sę tró má ní ndrĩĩ mvāńá má ní ũmų 'bázũ ānĩ mávé ũndĩ rĩ pi be áluńáni kuyé. ³⁰ 'Bo mívé mvá ágó mívé ā'bũ

izaápi ùkú òwù rú rī pi ārēgāsī rī kā ícá 'bētī nōó, mí ísé tī kājóná rù' 'bá be mūnyāmūnyā rī lījī ìrī ní.'

³¹ "Ètèpī ní 'yozú kīnī, 'Mā mvá rī, 'bá ri nījī adri mí be trú, ngá mávé rī pi ārēvú céré mívé ní. ³² 'Bo nóni lē 'bá údékí ùmū, āzini 'bá 'bákí āyīkō, ā'diātāsīyā mí èdrīpī ìndrē ándúrú sū 'bá kōdō drāápi gí ní tīnī, ìrī nóni ìdri rú, òtū āvī gí, 'bá ìsúkí nóni ìrī gí.' "

16

Nāpī 'bá ngá ā tā mbaápi múké ku rī vé rī

¹ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Ágó āzi ā'bú be ní 'bā 'bá rīí ívé ā'bú ā tā mbaá, 'bá āzi ní ùlúzá ìrī ní kīnī, 'bá rīipi ìrivé ā'bú ā tā mbaápi rī iza ìrivé ā'bú gí. ² Kúru ā'bú 'dīpa ní ìrī zìzú ímúzá, ìrī ní 'yozú ìrī ní kīnī, 'Tā má ní yījī ì ní 'yoó mí rù' 'bá gá 'dīri, ìrī nyo tā áda? Mí ùlú èzī mí ní ngáá rī vé tā, ā'diātāsīyā mí ícò gōó mávé ā'bú ā tā mbaá dījī ku.'

³ "Bá rīipi ā'bú ā tā mbaápi rī ní 'yozú 'í èsī agá 'dāá kīnī, 'Mā 'o rí ma íngóni? Mávé āmbúgú lē ma droó èzī gé sī āmvé. Ma ùkpò ākó ómvú 'āzú, mā drī rī kpá njanja ngá zìngará sī. ⁴ Á nī tā má ní lēé 'oó rī rá, ā'diātāsīyā njekí dō ma èzī gé sī āmvé gí, 'bá rī pi è é'yīkí rí ma ìvé 'bētī āsámvú gé.'

⁵ "Kúru ìrī ní 'bá ā'bú 'dīpa vé ngá é'yī' 'bá mējī rú rī pi zìzú ímúzá ālu ālu, ìrī ní 'bá ngá rī é'yīpi drīdrī rī zìzú kīnī, 'Mí é'yī mávé āmbúgú rī vé ngá mējī rú ngòpí?'

⁶ "Ìrī ní újázú kīnī, 'Má é'yī ùdu jòlònjī mūdūrūlū ārò.'

"Bá rīipi ā'bú rī ā tā mbaápi rī ní 'yozú ìrī ní kīnī, 'Mí í'dú mívé kòkòbī mējī vé rī, mí úrī vūgá mbēlē, 'í sī mūdūrūlū sù.'

⁷ "Ìrī ní kpá ágó āzi rī zìzú kīnī, 'Mí é'yī ngòpí?'

"Ágó rī ní újázú kīnī, 'Má é'yī ānyá ùvú ā 'a èlífū ālu.'

"Bá rīipi ā'bú rī ā tā mbaápi rī ní 'yozú ìrī ní kīnī, 'Mí í'dú mívé kòkòbī mējī vé rī, 'í sī mūdūrūlū ārò.'

⁸ "Á'bú 'dīpa íngú 'bá ngá ā tā mbaápi múké ku rī rá, ā'diātāsīyā 'dú tā rī ngáá tā nīngará be. 'Bá nyòókú nōri vé rī pi* rī tā 'dú ngá ì ògùpījī be tā nīngará be, ndē 'bá adri'bée ùtúná agá rī pi vé rī rá. ⁹ Á 'yo ìmi ní 'dīni, lē ìmi sēkí ìmivé ā'bú nyòókú drīgé nōgò rī pi 'bá rī pi ní, ìmi ìsúkí rí ùndī ānī bēnī, ā'bú rī de dō gí, 'í ìmú ìmi é'yī vūrā adrizú 'dāni' dāni rī gé rá.

¹⁰ "Bá tā mādā mādā rī pi 'dùpī ngáápi pīrī rī, ìrī ícò tā ambugu ambugu rī pi 'dú nga pīrī rá, 'bá tā mādā mādā rī pi 'dùpī ngáápi pīrī ku rī, ícò tā ambugu ambugu rī pi 'dùpī ngáá pīrī ku. ¹¹ Ìmi mbakí dō ā'bú nyòókú drīgé nōgò rī pi ā tā pīrī ku, ā'di rí ícò ìmi ní ā'bú tā be pīrī 'bù gé 'dāá rī sē nī? ¹² Ìmi mbakí dō ngá 'bá āzi vé rī ā tā pīrī ku, ā'di rí ícò ìmi ní ngá sē ā adri rí ìmivé ní rú nī?

¹³ "Átí' 'bá ícò èzī ngáá 'bá ambugu ìrī pi ní ku. Ìrī āzi rī gā sī, ìrī āzi rī lēlē, dōku ìrī èsī 'bā āzi rī drīgé, ìrī āzi rī idede. Ìmi 'bákí dō èsī céré mūfēngā drīgé, ìmi ícókí èsī 'bāá Múngú drīgé ku."

* **16:8** 16:8 'Bá nyòókú nōri vé rī pi: Kòpi 'bá Múngú vé tā 'dú' 'bá nga' 'bá ku rī pi. 'Bá ùtúná vé rī pi, kòpi 'bá Múngú vé tā 'dú' 'bá nga' 'bá rī pi.

*Átángá Yésũ ní átá rĩ**(Mātáyo 11:12-13; 5:31-32; Mārākō 10:11-12)*

14 Fārũşĩ rĩ pi lēki müfēngā ambamba. Kōpi kã tā Yésũ ní 'yoó 'dĩri yĩ, kōpi guki iri sĩ guḡu. 15 Yésũ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, "Ɛmi ri Ɛmi 'bã adri 'bã piṛĩ ni pi rú 'bã rĩ pi endreṭi gé, 'bo Múngú nĩ tā Ɛmĩ eşi agá 'dãle rĩ rá. Ngã 'bã rĩ pi ní lēe nyōḡkũ drĩgé nōḡo ambamba rĩ, Múngú mi gé 'dãle ũnjĩ.

Yésũ ḡo tā rĩ āzi imbá

16 "Tãimbĩ Mósē vé rĩ, āzini tā nēbĩ rĩ pi ní sĩi rĩ ũlũki cĩmgbá cazú lóki Yũwãni Bãtizĩmũ sēepi rĩ vé rĩ gé. 'Í'dózú lóki 'dãri gé, rikĩ ũ'dũkō múké mālũngã Múngú vé rĩ vé tā ũlũu mužú 'bã rĩ pi ní, 'bã kárakarã pi ri ũ'bĩ ũkpō sĩ fizũ mālũngã rĩ gé 'dãã. 17 'Bũ† pi vũ be, kōpi de rá, 'bo tãimbĩ Múngú vé ĩ ní sĩi rĩ vé tãfi ălu ni ăvi ku.

18 "Bã ívé ũkũ droopi, ḡōopi ũkũ āzi jeepi rĩ, 'bã 'dĩri ḡwũ, 'bã ũkũ ĩ ni droo gi rĩ jeepi rĩ, 'bã 'dĩri ḡwũ.

Áḡo ā'bũ be rĩ pi vé tā Lázãro be rĩ

19 "Áḡo āzi ā'bũ be tré, ĩri 'i úsũ bōngó ndrōlũndrōlũ rú ũnyĩ be, ājē be ni pi sĩ, ũ'dũ céré, ĩri ri ngá múké ni pi nya. 20 Áḡo āzi riipi ngá mǎapi ni, rú ni Lázãro 'i, rú'bã ni adri kũ céré āzõ rú, ĩjĩki ĩri 'bãã kuú áḡo ā'bũ be rĩ vé kēṭĩlẽ gá. 21 ĩri ri inyã u'de'bã áḡo ā'bũ be rĩ vé misã ā ndũgé rĩ pi u'dũ nya. Ũcõḡu rĩ pi ri imũ ĩrivé āzõ ē mi umbe.

22 "Áḡo ngá mǎapi rĩ ní drãzú, mǎlãyĩkã Múngú vé rĩ pi 'dũki ĩri jĩi muḡ 'bãã adrii Ābũrãmã be trũ. Áḡo ā'bũ be rĩ ní kpã drãzú, 'bã rĩ pi ní ĩri sĩzũ. 23 Áḡo ā'bũ be rĩ vé ĩndrĩ mu ĩzãngã nyaã āci agá. Áḡo rĩ kã 'i mi ingãã, ĩri ní Ābũrãmã ri ndrezũ rãrá rú, Lázãro adri kũ ĩri ā jēlẽ gá. 24 ĩri ní Ābũrãmã ri zizũ kīnĩ, 'Má étēpi Ābũrãmã, 'i 'bã eşi múké má ní fõ, mi ĩpē Lázãro ri imũ má vũgã nōó, ā su 'i drĩ mvãḡã yĩi agá, ā tĩ yĩi rĩ mã ádra gá, mã ádra ā ndrĩ rĩ ăni, ă'diãtãsiyã ma ri ĩzãngã nya ăci nōri agá.'

25 "Bo Ābũrãmã ní újãzũ ĩri ní kīnĩ, 'Mã mvã rĩ, lē mi nĩ 'yozú kīnĩ ḡtũ mi ní rizũ adrizũ rĩ gé, 'i ri ngá múké ni pi ĩşũ, 'bo Lázãro ri ngá ũnjĩ ni pi ĩşũ. 'Bo nōḡo, ĩri ăyĩkõ gá, ma ri ĩri eşi ũmĩ, 'bo mi ri ĩzãngã nya. 26 Tã rĩ āzi 'dĩ, wĩlĩwĩlĩ aco 'bã ăsãmvũ ĩmi be gi, 'bã āzi ĩcõ ngãã nōõsĩ agãã muḡ ĩmi vũgã 'dĩlẽ ku, dõku 'bã āzi ĩcõ ingã 'dĩsĩ ĩzõ imũzũ 'bã vũgã nōlẽ ku.'

27 "Áḡo ā'bũ be rĩ ní 'yozũ kīnĩ, 'Má étēpi Ābũrãmã, á mã mi drĩ ĩrĩ sĩ, 'i pē Lázãro ri muḡ má étēpi vé ăngã 'dãlẽ, 28 ă'diãtãsiyã ma édrĩpi be tōwũ, ā mu lũũ kōpi ní, kōpi ē imũki ri kpã vũrã ĩzãngã nyazũ nōri gé ku.'

29 "Ābũrãmã ní újãzũ kīnĩ, 'Mĩ édrĩpi ĩlãkĩ tã Mósē pi ní sĩi nēbĩ rĩ pi be rĩ, lē kōpi ā 'dũki tã ni ngãanga.'

30 "Áḡo ā'bũ be rĩ ní újãzũ kīnĩ, 'Adri 'dĩni kuyé mã étēpi Ābũrãmã! Pēki dõ 'bã āzi drãapi gi ni muḡ kōpi vũgã 'dãã, kōpi eşi újã rá.'

31 "Bo Ābũrãmã ní 'yozũ ĩri ní kīnĩ, "Bã 'dã'bēe gãkĩ dõ Mósē pi ē tĩ yĩgã nēbĩ rĩ pi be sĩ, kōpi ĩcõki 'bã ingãpi drãngãrá gãlēsĩ rĩ ē tĩ yĩi ku.' "

† 16:17 16:17 'Bũ: 'Bũ 'dĩri adri vũrã Múngú ní adrizũ rĩ ku, ĩri vũrã ũtũ pi ní adrizũ mbãã be, āzini lĩnyã be rĩ.

17

*Yēsũ ímbá 'bá rĩ pi, kòpi à 'okí rí tã pìrì
(Mátáyo 18:6-7, 21-22; Mārákō 9:42)*

¹ Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rĩ pi ní kīnī, "Tã sēepi 'bá rĩ pi ímú u'de ùnjĩkãnyã agá rĩ pi ímú 'dīf' dī, 'bo Ìzàngá rĩ úmvúlésí ímú adri 'bá sēepi 'bá rĩ 'deepi ùnjĩkãnyã agá rĩ vé ni. ² 'Yíkí dō írã usegúgú umbe ní gé, 'beki dō Ìri yīf tafu agá, Ìri adri múké, à sē rí anjĩnã nyírĩnã rĩ pi 'deé ùnjĩkãnyã agá ku. ³ Kúru lē Ìmi ndrekí múké, à sēkí 'bá àzi 'deé ùnjĩkãnyã agá ku.

"Mí èdrìpì 'o dō ùnjĩkãnyã, lē mí lū Ìri ní 'yozú kīnī, 'o ùnjĩkãnyã. Mí èdrìpì újã dō èsì rá, 'í trū Ìri Ìrivé ùnjĩkãnyã agásí rá. ⁴ 'O dō mí ùnjí vú be èzìrì 'ú'dú àlu rĩ agá, ècì dō mí vúgá nólé vú be èzìrì, zì dō trūngará, lē mí trū Ìri rá."

⁵ Kúru 'bá áyúáyū rĩ pi ní 'yozú Úpí ní kīnī, "'Í sē 'bávé è'yĩngará à adri ùkpó ùkpó!"

⁶ Yēsũ ní újázú kòpi ní kīnī, "Ìmivé è'yĩngará dō mādānānã anigé, sũ marígó à fí mādānānã rĩ tĩnì, Ìmi ícò 'yo pètì àmbúgú 'dìri ní, "'Í nje mí, 'í mụ mí saá yīf tafu rĩ agá 'dāá, ' Ìri ícò 'í 'o sũ 'dìri tĩnì rá.

⁷ "Mívé àtí' 'bá adri dō òmvú gé, dōku adri dō kábílō úcéngará gá, kādō ímví ìgōdò 'bètì nōdò, mí nyo ícò 'yo Ìri ní, "Mí ímú úri vùgá ínyá nyaá 'dìni rá"? ⁸ Mí ícò 'yoó 'dìni ku. Mí 'yo, mí údé má ní ngá nyanya, mí ìjì má vùgá nōdò, má nya rí. Mí kúru ínyá rĩ nya, àzini mí ngá mvùúmuvú rĩ mvù. ⁹ Mí ícò òwō'dífò sēé àtí' 'bá rĩ ní ku, à'diātāsīyã Ìri rì èzì mí ní lūú rĩ ngá. ¹⁰ Ìri kpá adri 'dìni, Ìmi 'dúkì dō tã Ì ní lūú Ìmi ní rĩ ngáá rá, Ìmi 'yo, "Bá àtí' 'bá, 'bá rĩ pi ícókí 'bá íngú ku, 'bá rì èzì Ì ní sēé 'bá drìgè rì nga.' "

Yēsũ ídrí 'bá mụdrì ùfú ní nyaá ni pi

¹¹ Yēsũ kã ríí 'deé mụy Yērúsalemã gá 'dāá, mụ létì Sāmāriyã pi àsámuvú Gālíláyã be rĩ gé sī. ¹² Yēsũ kã ríí mụy gúrú àzi agásí, àgō mụdrì ùfú ní nyaá ni pi tukí pá rárá rú, ¹³ kòpi ríkì Yēsũ rì zìjì 'ú'dúkò be uru 'dāá kīnī, "Àmbúgú, Yēsũ, 'í 'bã èsì múké 'bá ní fō."

¹⁴ Yēsũ ní àngū ndrezú kòpi vùgá 'dālè, Ìri ní 'yozú kīnī, "Ìmi mụkí Ìmi 'í'daá atala rĩ pi èndrètì gé." Kòpi kã mụy, ùfú rĩ ní dezú kòpi à rù' 'bá gá sī.

¹⁵ Kòpivé àlu kã ndree ùfú rĩ de 'í rù' 'bá gá sī gí, Ìri ní 'í újázú ìgōzú Yēsũ vùgá nōdò, Ìri ní Múngú rì íngúzú 'ú'dúkò bē uru 'dāá kīnī, "Ùfú rĩ de má rù' 'bá gá sī gí." ¹⁶ Ágò rĩ ùtì kũmũcì 'í drì sījì vùgá Yēsũ èndrètì gé, sē Yēsũ ní òwō'dífò tã Yēsũ ní 'oó 'í ní 'dìri sī, ágò rĩ Sāmāriyāgú.

¹⁷ Yēsũ ní zìzú kīnī, "'Bá má ní ídrì rĩ pi adrikí mụdrì kuyé? Úròmī rĩ pi íngáá? ¹⁸ 'Bá àzi ìgō Múngú ní òwō'dífò sēé kuyé, 'yénã jākāgú rĩ ímú òwō'dífò sēé nī àsì?" ¹⁹ Yēsũ ní 'yozú ágò rĩ ní kīnī, "'Í nga mụy, mívé è'yĩngará sē mí ícá múké gí."

*Mālūngā Múngú vé rĩ vé ímúngará
(Mátáyo 24:23-28, 37-41)*

²⁰ 'Ú'dú àlu, Fārūsī rĩ pi ní Yēsũ rì zìzú kīnī, "Mālūngā Múngú vé rĩ ímú ícá ngótú?" Yēsũ ní újázú kīnī, "Mālūngā Múngú vé rĩ ícókí rù' 'bá ni ndree

ku. ²¹ 'Bá rĩ pi ícókí 'yoó kīnī, 'Mālūngā Múngú vé rĩ ĩri nō, 'dōku 'ĩri 'dã, 'dĩni ku, ã'diãtãsiyã mālūngā Múngú vé rĩ ĩmi ãsámuvú gé nōgónō.*

²² Kúru Yēsũ ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, "Lókí āzi ri ímú 'dĩ'dĩ, ĩmi ímú ẹsĩ 'bã lèzú ụ'dụ 'Bá Mvã ní ímúzú rĩ ndrezú. 'Bo ĩmi ícókí ndree ku. ²³ 'Bá rĩ pi ímú 'yo, "Bá Mvã ri 'dã!" dōku 'ĩri nō!' 'Bo lè ĩmi ẹ'yĩkí kòpívè tã ku, ²⁴ Ma 'Bá Mvã 'i, ụ'dụ má ní ímúzú ĩgōzú rĩ, ĩri adri sũ ũvi ní gaá lókú ãngũ ĩngbērèè 'dózú wọkọkọ āzi gé cazú wọkọkọ āzi gé rĩ tĩnị. ²⁵ 'Bo drĩdrĩ nì, ma ímú ĩzāngā nya ambamba, 'bá úyú āndrũ nōri vé rĩ pi ímú ma gã sī.

²⁶ "Ma 'Bá Mvã 'i, ụ'dụ má ní ímúzú ĩgōzú rĩ, ĩri adri sũ lókí Núwã† vé rĩ gé rĩ tĩnị. ²⁷ Lókí Núwã vé rĩ gé, 'bá rĩ pi ríkí ngá nyaá, ríkí ngá mvụụ, ríkí ũkú jeé, āzini ríkí ũkú rĩ pi sèé jeé āgō rĩ pi ní, cĩngbã cazú ụ'dụ Núwã ní fizú kúlūmgbã mọngú rĩ agá rĩ gé. Kúru yĩj ní tĩzú, ụ'dị kòpì ũdrãá céré.

²⁸ "Ụ'dụ má ní ímúzú ĩgōzú rĩ, ĩri kpá adri sũ lókí Lótō vé rĩ gé rĩ tĩnị, 'bá rĩ pi ríkí ngá nyaá, ríkí ngá mvụụ, ríkí ngá jeé, ríkí ngá ụzịj, ríkí ngá saá, āzini ríkí jọ sji. ²⁹ 'Bo ụ'dụ Lótō ní füzú Södómō agāsĩ rĩ gé, ācikulúlú íngá 'bũ gé 'dãāsĩ, lũ kòpì drĩgè sũ yĩjgò tĩnị, ụ'dị kòpì ũdrãá céré.

³⁰ "Ma 'Bá Mvã 'i, ụ'dụ má ní ímúzú ma 'dazú rĩ, ĩri adri sũ 'dĩri tĩnị. ³¹ Ụ'dụ 'dãri gé, 'bá tũpì ívé jọ drĩgè rĩ, ícò isĩ ímú ívé ngá jọ agá rĩ pi 'dụú ku. 'Bá ọmvú agá rĩ, ícò gōo mvụú ngá āzi 'dụú ívé jọ agá 'dãá ku. ³² ĩmi ụsũkí drĩ tã 'i ngaápi Lótō ũkú nì ã rụ'bá gá rĩ ká! ³³ 'Bá rĩ ri dō ívé ídrí ã tã mbaá áyu, ísũ ídríngará‡ ku, 'bá ívé ídri adípi sèepi draápi rá rĩ, ĩri ídríngará ísũ rá. ³⁴ Á 'yo ĩmi ní 'dĩni, ĩnịnjá 'dãri sĩ, 'bá ĩrĩ pi ímú la gbóló drĩgè, ĩ ǎlu rĩ 'dụ, ĩ ǎlu rĩ ku. ³⁵ Ūkú ĩrĩ pi ímú ngá 'yì trũ írá drĩgè, ĩ ǎlu rĩ 'dụ, ĩ ǎlu rĩ ku. ³⁶ Āgō ĩrĩ pi ímú ọmvú 'a, ĩ ǎlu rĩ 'dụ, ĩ ǎlu rĩ ku."§

³⁷ Yēsũ vé 'bá ĩri ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní ĩri zizú kīnī, "Úpí, tã 'dĩri ímú 'i nga íngũgá?"

Ĩri ní ụjázú kòpì ní kīnī, "Lógúnũ rĩ pi úmúkí dō ĩ vūrã 'dãri gé, ĩri lũ 'yozú kīnī ãvũ 'dãgá 'dã, ĩri kpá adri sũ 'dĩri tĩnị, ĩmi ndrekí dō tã 'dĩ'bée ri ĩ nga, ĩri lũ 'yozú kīnī ụ'dụ ụdụ vé rĩ ícá ĩnyinjá gí."

18

Ọwúzígó rĩ pi vé tã ágó tã lĩpi rĩ be rĩ

¹ Kúru Yēsũ ní nāpì āzi ũlúzú ívé 'bá 'i pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ní kīnī, lè kòpì ã zíkí Múngú ri, kòpì ã kukí zĩngará rĩ ku. ² ĩri ní 'yozú kīnī, "Ágò āzi tã lĩpi ni kũyũ āzi gé, ru Múngú ri ku, ọsũ kpá 'bã āzi vé tã sĩ ku. ³ Ūkú āzi ọwúzígó rú nì kpá kũrũ rĩ agá 'dãá, ọwúzígó rĩ ri ẹcì ágó tã lĩpi rĩ ịvũrọkọ kīnī, 'Lè mĩ aco 'bávè tã ãrĩ'bagú rĩ be rĩ pĩrì.'

⁴ "Bá tã lĩpi rĩ gã sĩ vù be kárakará. Ụdụ ni gé, gō ụsũũ 'i ẹsĩ agá 'dālè kīnī, 'Á ru dō Múngú ri ku, āzini á mba dō 'bá rĩ pi vé tã ku drããsiyã,

* **17:21** 17:21 Mālūngā Múngú vé rĩ ĩmi ãsámuvú gé nōgónō: Yēsũ ri átá kīnī 'i Mvã Múngú vé ni, 'i kòpì ãsámuvú gé. † **17:26** 17:26 Núwã: Núwã adri sã 'bá rĩ pi ní ũnjĩkányã 'ozú ũnjĩ 'dãri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú á údé kúlūmgbã, yĩj rĩ kãdō ímú tĩ, ã pa ri ĩrivé 'bá rĩ pi ĩrivé ãnyápá rĩ pi á ụrụkọ pi be. † **17:32** 17:32 Ídóngará 5-9. ‡ **17:33** 17:33 Ídríngará: Ídríngará ĩ ní tã ni 'yoó 'dĩri, ĩri ídri 'dãni'dãni rĩ. § **17:36** 17:36 Átángá verēsĩ 36 agá 'dĩri, búkũ Lúkã vé ĩ ní sĩ ĩrĩkĩ tị sĩ drĩdrĩ rĩ agá 'dãáyo, 'bo gòkí sĩ búkũ Lúkã vé vúlè rĩ agá rá.

⁵ ma õwũzígó 'dĩri vé tã aco pĩrĩ rá, ã'diãtãsiyã ïri ri éçĩ mã drĩ iza. Má aco dõ ïrivé tã ku, ïri nyo gõ ri éçĩ mã drĩ iza.' "

⁶ Úpĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ími yĩkĩ drĩ ágó tã lĩpi pĩrĩ ku 'dĩri vé tã ïri ní 'yoó 'dĩri kã. ⁷ Múngú ícõ nyo 'bã 'í ní ùpěé ri'bã ngo'bée 'í ẽndrẽtĩ gé ùtũnjã pi ñĩnjã be rĩ pi vé tã lĩ pĩrĩ ku? Ícõ nyo kõpi ẽ Ìzã koó mbělẽnjã ku? ⁸ Á 'yo ïmi ní 'dĩni, Múngú ri ímũ kõpivé tã lĩ pĩrĩ, ïri lĩ mbělẽnjã. 'Bo ma 'Bã Mvã 'i, má kãdõ ímũ, ma nyo ícõ 'bã ẽ'yĩngará be ni ísũ vũ drĩgẽ nõgõ rá?"

Nãpi Fãrũsĩgũ rĩ vé rĩ, ãzini 'bã mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'duũpi rĩ vé rĩ

⁹ Yẽsũ ní nãpi 'bã ũsũ'bã kĩnĩ, Ì tã be pĩrĩ, 'bã rĩ pi ã urũkõ ndre'bã kũ ẽzĩ ãkõ rĩ pi vé tã ùlũzũ kĩnĩ: ¹⁰ "Bã ïrĩ fikĩ Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã Múngú ri zĩngará gã, ágó ãzi rĩ Fãrũsĩgũ, ãzi rĩ 'bã mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'duũpi ni. ¹¹ Fãrũsĩgũ rĩ ní ngazũ pá tuzũ urũ sĩ, ri Múngú ri zĩ, ri 'i íngũ kĩnĩ, 'Múngú, á sã mí ní õwõ'dĩfõ, má adri sũ 'bã ngã ali'bã rĩ pi tĩnjĩ ku, 'bã ùnjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi tĩnjĩ ku, 'bã õwũ rú rĩ pi tĩnjĩ ku, dõku 'bã mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'duũpi 'dĩri tĩnjĩ ku. ¹² Ma ri ma a'bi ngã nyangará sĩ ù'dũ ïrĩ Sẽbĩtĩ ãlu agã, ngã mũdrĩ agã, ma ri ãlu ni í'dũ sã mí ní.'

¹³ "Bo ágó mũfẽngã umbe jezũ rĩ u'duũpi rĩ tu pá kuũ rará rú, sã ïri ní rizũ Múngú ri zizũ rĩ gé, 'bã 'i mũ ãngũ ndrezũ 'bũ gelé kuyé, ri 'i bẽdrĩ dũ Ìzãngã Ìzãngã rú kĩnĩ, 'Múngú, mũ ẽsĩ ã adri Ìdrĩkidri má ní, ma 'bã ùnjĩkãnyã be ni! "

¹⁴ Yẽsũ ní kũru 'yozũ kĩnĩ, "Á 'yo ïmi ní 'dĩni, ãgõ ïrĩ 'dĩ'bée kã mviĩ gõõ 'bẽtĩ 'dãã, Múngú ã'yĩ ágó mũfẽngã u'duũpi rĩ adrii 'bã pĩrĩ, adri 'yozũ kĩnĩ Fãrũsĩgũ rĩ kuyé. 'Bã riipi 'i íngũpi íngũngũ rĩ, Ì ímũ ïri ndre ku mãdãnjã, 'bã 'i 'bããpi kũ mãdãnjã rĩ, Ì ímũ ïri íngũngũ."

Yẽsũ 'bã tãkĩri anjĩnã nyĩrtĩjã rĩ pi drĩgẽ

(Mãtãyo 19:13-15; Mãrãkõ 10:13-16)

¹⁵ 'Bã rĩ pi rikĩ ìvẽ anjĩnã Ìjĩ ímũ Yẽsũ vũgã, ã tĩ ri drĩ kõpi drĩgẽ. 'Bo 'bã Yẽsũ ã pámvũ ùbĩ'bã rĩ pi kã tã 'dĩri ndreé, kõpi ní útrézũ 'bã 'dĩ'bée drĩgẽ. ¹⁶ 'Bo Yẽsũ ní anjĩnã rĩ pi zizũ ímũzũ 'i vũgã nõõ, ïri ní 'yozũ kĩnĩ, "Ími ugakĩ anjĩnã rĩ pi ku, ïmi kukĩ kõpi ẽ ímũkĩ má vũgã nõõ, ã'diãtãsiyã mãlũngã Múngú vé rĩ, ïri 'bã adri'bée sũ anjĩnã nõ'bée tĩnjĩ rĩ pi vé ni. ¹⁷ Ádarũ á 'yo ïmi ní 'dĩni, 'bã rĩ ã'yĩ dõ mãlũngã Múngú vé rĩ sũ mvãnjã mãdãnjã tĩnjĩ ku, ícõ fiĩ mãlũngã Múngú vé rĩ agã ku."

Ágõ ã'bũ be rĩ vé tã

(Mãtãyo 19:16-30; Mãrãkõ 10:17-31)

¹⁸ Yãhũdĩ rĩ pi vé drĩkoma ãzi ní Yẽsũ ri zizũ kĩnĩ, "Mĩ ímbãpi adriipi múké rĩ, mã 'o ã'di mã ísũ rĩ ídri 'dãni'dãni rĩ ãni?"

¹⁹ Yẽsũ ní 'yozũ ïri ní kĩnĩ, "Ngã mí ní ma zizũ 'bã múké rĩ ã'di? 'Bã ãzi múké ní 'dããyo, 'yẽnjã Múngú ri múké ni. ²⁰ Mĩ nĩ tãĩmbĩ rĩ rá, tãĩmbĩ rĩ kĩnĩ, 'Lẽ mí 'bã õwũ ku, lẽ mí 'dĩ 'bã ku, lẽ mí ũgũ 'bã ãzi ã ngã ku, lẽ mí úlĩ ùnjõ 'bã ãzi drĩgẽ ku, lẽ mí ñnjĩ mí ẽtẽpi pi mí ẽndrẽpi be ñnjĩnjĩ.' "

²¹ Ágõ rĩ ní 'yozũ Yẽsũ ní kĩnĩ, "Ídózũ má ní adrizũ mvãnjã rú rĩ gé 'dãã, cĩngbã ãndrũ sĩ, á 'dũ tãĩmbĩ 'dĩ'bée vé tã ngaã céré rá."

²² Yẽsũ kã tã 'dĩri yĩ, ïri ní 'yozũ ágõ rĩ ní kĩnĩ, "Ngã ãzi ãlu anigé 'i 'o drĩ kuyé. Lẽ mí Ƴzi mívé ngã rĩ pi ãrẽvũ céré, 'i sã mũfẽngã ni 'bã ngã

ãkò rĩ pi ní, mi ímú adri ã' bú be ambamba 'bũ gé 'dãá. Kúru mí ímú má pámvú ùbĩ."

²³ Ágò rĩ kã tâ 'dĩri yĩ, ẹsì ní ìşù ìzãngã, ã'diãtãşĩyã ìri ã' bú be ambamba.

²⁴ Yẹşù ní ìri ndrezú, ìri ní 'yozú kĩnĩ, "Bá ã' bú be rĩ vé fingará málũngã Múngú vé rĩ agá 'dãá, tâ ni ùkpò ùkpò. ²⁵ Ádarú, kámĩlò vé fingará sĩndãní ã ùlê gá sĩ rĩ mbamba, 'bo 'bã ã' bú be rĩ vé fingará málũngã Múngú vé rĩ agá rĩ mba ndéé rá."

²⁶ 'Bá tâ 'dĩri yì' bá rĩ pi ní zìzú kìnĩ, "Dò 'dĩni, ã'di ri ícò ídrĩngará ìşù nĩ?"

²⁷ Yẹşù ní újázú kìnĩ, "Ngá 'bã rĩ pi ní ícò 'oó bã ku rĩ, Múngú ri 'o rá."

²⁸ Pètèrò ní 'yozú kìnĩ, "Bá kukí 'bávè ngá rĩ pi ãrèvú cérè, 'bã ri mí pámvú ùbĩ."

²⁹ Yẹşù ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ádarú á 'yo ìmi ní 'dĩni, 'bã ívé 'bètì kuúpi, dòku ívé ùkú kuúpi, dòku ívé ẹdrípì kuúpi, dòku ívé ẹtèpì pi kuúpi ẹndrèpì be, àzini ívé anjĩná kuúpi málũngã Múngú vé rĩ ã tâ sĩ rĩ, ³⁰ Múngú ri ìri ní ngá sè ambamba vũ drĩgè nògò, úmvúlèsì 'bũ gé 'dãlé, ìri ídrì 'dãni'dãni rĩ ìşù rá."

Yẹşù átá ívé drãngará ã tâ dđĩ

(Mátáyo 20:17-19; Mãrákò 10:32-34)

³¹ Yẹşù ní ívé 'bã áyúáyú mụdrì drì ní ìrĩ rĩ pi zìzú gãrã gá, ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Bã ri mụ Yẹrùsãlémã gá, ma 'Bã Mvã 'i, tâ nẹbì rĩ pi ní sĩ má tâ sĩ rĩ, ìri ímú 'i nga fũ tì ni gé rá. ³² Í ímú ma rụ sè 'bã adri' bá Yãhùdđĩ rú ku rĩ pi drĩgè. Kòpi gụ má sĩ, kòpi ma u'da, kòpi tũşù úwé má rù' bá gá. ³³ Kòpi ma ùgbã, kòpi ma 'dì drã rá, 'bo ù' dũ na ni gé, ma gò íngá ídrì rú ùzi."

³⁴ 'Bo tâ 'dĩri fi 'bã Yẹşù ã pámvú ùbì' bá rĩ pi drĩgè ãlunãni kuyé, tâ rĩ vé ífífí zù 'i kòpi ní rá, kòpi nřkì tâ ìri ní átá 'dĩri vé ífífí kuyé.

Yẹşù zĩ 'bã mị be ẹşĩpi gĩ ni ẹ mị ãngũ ndreé

(Mátáyo 20:29-34; Mãrákò 10:46-52)

³⁵ Yẹşù pi kã ícã ìnyinãná kũrú Yẹrĩkò vé rĩ gé, ágò àzi mị be ẹşĩpi gĩ ni úrì kuú lẹtì jèlè gá, ìri ri ngá mã. ³⁶ Ágò rĩ kã 'bã bĩtrĩká rĩ pi vé ù' dũkò yĩ, kòpi ri aga mụzú, ìri ní zìzú kìnĩ, ngá riipi 'oópi 'dĩni rĩ ã'di. ³⁷ 'Bã rĩ pi ní lüzú ìri ní kìnĩ, "Yẹşù Nãzèrètã vé rĩ ri aga mụzú nĩ."

³⁸ Ágò rĩ ní zìzú ù' dũkò be uru 'dãá kìnĩ, "Yẹşù, Dãwùdđĩ ã Mvã rĩ, * 'i ndre ìzãngã mávè nòri fò!"

³⁹ 'Bã 'de' bá drĩdrĩ rĩ pi ní trezú ágò rĩ drĩgè kìnĩ, ã újì kírì, 'bo ágò rĩ gò tree mụzú drĩgèlè kìnĩ, "Dãwùdđĩ ã Mvã rĩ, 'i ndre ìzãngã mávè nòri fò!"

⁴⁰ Yẹşù kã tâ 'dĩri yĩ, ìri ní pá tuzú. Ìri ní 'yozú, ẹ ìjĩkì ágò rĩ 'i vùgã nòó. Ágò rĩ kã ícã ìnyinã, Yẹşù ní ìri zìzú kìnĩ, ⁴¹ "Í lè mã 'o mí ní ã'di?"

Ágò rĩ ní újázú kìnĩ, "Úpì, á lè ãngũ ndreé."

⁴² Yẹşù ní 'yozú ìri ní kìnĩ, "Mívè ẹ'yĩngará ídrì mi gĩ. Mì mị ã ndre ãngũ." ⁴³ Koro ágò rĩ ẹ mị ní 'i zìzú ãngũ ndrezú, ìri ní 'dezú mụzú Yẹşù vùgã sĩ, ri Múngú ri íngú mụzú. 'Bã rĩ pi kã tâ 'dĩri ndreé, kòpi íngúkì kpá Múngú ri rá.

* **18:38** 18:38 Dãwùdđĩ ã Mvã rĩ: Múngú ẹjì kìnĩ, Kúrísitò ri úmvúlèsì ímú ífù úyú 'bãgú Dãwùdđĩ vé rĩ agá. 'Í lã 1 Sãmùlélè 16:1-13; Sãwùmã 132:11-12.

19

Zákáyo müfēngā umbe jezú rī u'duúpi rī vé tã

¹ Yēsũ ní fizú mužú kūrú Yērīkō vé rī agá 'dãá, ẹlì mužú kūrú rī agásì.
² Ágó àzi 'dälé, rú ní Zákáyo 'i, ìri 'bá àmbúgú müfēngā umbe jezú rī u'duúpi ní, ìri à'bú be ambamba. ³ Zákáyo rī úvá be lészú Yēsũ rī ndrezú, 'bo ìri ní adrií ẹlīnã rī sī, ícò Yēsũ rī ndree 'bá bītríkã rī pi àsámví gé sī ku. ⁴ Kúru Zákáyo ní njuzú mužú drīdrī, ìri ní tuzú peṭi àmbúgú ì ní zì sīkámórē rī sígè, 'ì ndre rí Yēsũ rī bēnì, à'diātāsīyā Yēsũ rī ímú lèṭi 'dãri gé sī.

⁵ Yēsũ kã caá peṭi rī ã jëlè gá 'dãá, ìri ní àngũ ndrezú uru 'dãá, Ìri ní 'yozú kīnī, “Zákáyo, mí ísì vùgá nòo mbèlè. Àndrũ sī á lè muṣú adrií mívé àngá.” ⁶ Zákáyo ní koro ísìzú vùgá nòo, ìri ní Yēsũ rī ẹ'yìzú àyikò sī, ìri jìzú mužú ívé àngá 'dãá.

⁷ 'Bá rī pi kã tã 'dìri ndree, kòpi ríkì unuú kīnī, “Ágó 'dìri mu adrií ǔmú rú 'bá ùnjìkányã 'oópi 'dìri vé àngá.”

⁸ 'Bo Zákáyo ní ngazú uru sī, ìri ní 'yozú Úpí ní kīnī, “Úpí, 'í ndre drī ká! Ma mávé à'bú aco ìrī, ma àlu ní sè 'bá ngá àkò rī pi ní. Á 'du dō 'bá àzi vé ngá ùnjò sī, ma àrígó ní újã sè ìri ní vú be su.”

⁹ Yēsũ ní 'yozú Zákáyo ní kīnī, “'U'dú àndrũ nòri gé, 'bá 'bèṭi nòri àsámví gé rī pi ísùkì pangará gí, à'diātāsīyā ágó nòri mvá Àbūrámá vé ní.* ¹⁰ Má 'Bá Mvã 'i, má ímú 'bá àvī'bá gí rī pi ndãá, àzini kòpi paá ívé ùnjìkányã agásì.”

Nāpí àtí'bá muṣṣrī rī pi vé rī (Mátáyo 25:14-30)

¹¹ 'Bá rī pi kã ríi tã Yēsũ ní átá 'dìri yìì, Yēsũ ní átázú kòpi ní nāpí sī, à'diātāsīyā ca ìnyinã Yērúsálémã gá gí, àzini 'bá rī pi ǔsùkì, mālūngã Múngú vé rī ímú 'i 'da mbèlènjã. ¹² Ìri ní 'yozú kīnī, “Ágó àzi àmbúgú 'de mužú àngũ rárá rú ní gé, à 'bákí rí 'i 'bágú rú, 'í újã rí kúru 'i ìgòó. ¹³ Ágó rī ní drī ngazú mužú kuyé rī gé, zì ívé àtí'bá muṣṣrī rī pi ímú 'i vùgá nòo, awa kòpi ní müfēngã jürú mädãnjã ní sī* àlu àlu, ìri ní 'yozú kīnī, 'Ìmi ngakí ẹzì àní cìmgbá cazú ǔ'dú má ní ìgòzú rī gé, à tì rí tìtì.’

¹⁴ “'Bo 'bá ìrivé àngũ agá rī pi lèkì ìri ã tã ku, kòpi pèkì 'bá urukò muṣṣrī ìri á vùdrì gé sī, kòpi à muṣkì 'yoó, “Bá lèkì ágó 'dìri ã adri 'bávè 'bágú rú ku.’

¹⁵ “'Bo 'bákí ágó rī 'bágú rú rá, ìri ní ímvízú ìgòzú ívé àngá nòo. Ìri ní ívé àtí'bá 'í ní müfēngã awazú kòpi ní rī pi zìzú ímúzá 'í vùgá nòo, lè nùjì dō müfēngã rī tì caá ngòpì.

¹⁶ “Àtí'bá drīdrī rī ní ímúzá, ìri ní 'yozú kīnī, ‘Àmbúgú mávé rī, müfēngã jürú mädãnjã àlu mí ní sèé má ní rī, á nga ẹzì àní, tì caá muṣṣrī.’

¹⁷ “'Bágú rī ní 'yozú ìri ní kīnī, “'Í 'o múké, mí àtí'bá múké! À'diātāsīyā müfēngã mädãnjã 'dìri sī, 'í 'bá ẹsì ẹzì ngazú àní rá, ma nóni mí 'bã adri gávãnã kūrú muṣṣrī rī pi vé ní.’

* **19:9** 19:9 Mvã Àbūrámá vé ní: Yēsũ kīnī Zákáyo rī nóni 'bá Múngú vé ní. † **19:13** 19:13 Awa kòpi ní müfēngã jürú mädãnjã ní sī: 'Bá rī nga dō ẹzì caá mbãá na, 'í 'bá rí ùfè müfēngã jürú mädãnjã àlu ní sī.

18 “Áti’bá ázi rĩ ní ímúzá, ĩri ní ‘yozú kīnī, ‘Āmbúgú mávé rĩ, mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ǎlu mí ní sēé má ní rĩ, á nga ẹ̀jì ǎnī, tì caá tǔwú.’

19 “‘Bǎgú rĩ ní újázú ĩri ní kīnī, ‘Í ‘o múké! Ma nóni mí ‘bá adri gávānā kǔrú tǔwú rĩ pi vé ni.’

20 “Kúru áti’bá ázi rĩ ní ímúzá, ĩri ní ‘yozú kīnī, ‘Āmbúgú mávé rĩ, mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ǎlu mí ní sēé má ní rĩ, ĩri nǒ, á zǔ ĩri múké bǒngó agá. 21 Á ‘o mí sī ǔrī sī, ǎ’diátāsīyā mívé tǎ ē sī mbamba, mi ri ngá mí ní ẹ̀jì ni ngáa kuyé rĩ pi u’dú ‘bá rĩ pi dríge sī, ǎzini mi ri ǎnyāngā mí ní saá nĩ kuyé rĩ pi íkūnā.’

22 “‘Bǎgú rĩ ní ‘yozú ĩri ní kīnī, ‘Mi áti’bá ǔnjí, ma tǎ lị mí dríge tǎ ífúúpi mí tì gé ‘dĩri sī! ‘Í nǚ rá, má tǎ ē sī mbamba, ma ri ngá má ní ẹ̀jì ni ngáa kuyé rĩ pi u’dú ‘bá rĩ pi dríge sī, ǎzini ma ri ǎnyāngā má ní saá nĩ kuyé rĩ pi íkūnā. 23 ‘Í ‘bá té mávé mǔfēngā rĩ jó mǔfēngā ‘bázú rĩ agá kuyé ǎsì? Má kǎdō ǐgǒó, má té ǐsù tì gí.’

24 “‘Bǎgú rĩ ní ‘yozú áti’bá Ƴrúko pá tu’bá ǐnyinjá ‘dǎlé rĩ pi ní kīnī, ‘Īmi ‘dúkí mǔfēngā jǔrú mǎdāṅá ǎlu rĩ drì ní gé sī rá, ĩmi sēkí áti’bá mǔfēngā ẹ̀’yipi jǔrú mǎdāṅá mǔdrí rĩ ní.’

25 “Áti’bá rĩ pi ní ‘yozú kīnī, ‘Āmbúgú ‘bávé rĩ, ĩrivé mǔfēngā fífí jǔrú mǎdāṅá mǔdrí.’

26 “‘Bǎgú rĩ ní ‘yozú kīnī, ‘Á ‘yo ĩmi ní ‘dini, ‘bá adriipi ngá be rĩ, ĩ ĩri ní ngá ázi sē ǎmbúgú, ‘bo ‘bá ngá ǎkó rĩ, ngá ĩrivé rĩ, ĩ ‘dú drì ní gé sī rá. 27 ‘Bo mávé ari’ba ‘yo’bá kīnī má adri ívé ‘bǎgú rú ku ‘dĩ’bée, ĩmi ǐjǐkí kǒpi, ĩmi ú’dǐkí kǒpi má andregá ‘dìge.’ ”

Yēsù vé fíngará Yērusǎlémá agá rĩ

(Mátayo 21:1-11; Mǎrǎkō 11:1-11; Yūwánī 12:12-19)

28 Yēsù kǎ tǎ rĩ átá deḡ, ĩri ní ‘dezú mǔzú Yērusǎlémá gálé rú. 29 Yēsù pi kǎ caá ǐnyinjá kǔrú Bētēfágē vé rĩ gé, ǎzini kǔrú Bētēnīyá vé rĩ gé, ǎnga ĩ ní zǐj ĩrá Ōlívē* vé rĩ gé ‘dǎá, ĩri ní ívé ‘bá ‘í pámvú ǔbī’bá ĩrī ni pi pēzú, ĩri ní ‘yozú kǒpi ní kīnī, 30 ‘Īmi mǔkí gúrú ĩmi ẹ̀ndrẹtì gé ‘dǎri gé, ĩmi kǎdō fí caá gúrú rĩ agá ‘dǎá, ĩmi dǒngí mbaápi ú’dí rú ní ǐsù, ‘yǐkí kú ‘dǎá, ‘bá ázi tǔ drī úrī drì ní gé kuyé, ĩmi ǐtrúki ĩri ǐjǐ má vúgá nǒó. 31 ‘Bá ázi zì dō ĩmi, ‘Īmi ri dǒngí rĩ trū ǎlé?’ Īmi ‘yokí ĩri ní, ‘Úpí lē dǒngí rĩ nĩ.’ ”

32 ‘Bá Yēsù ní pēé mǔyú ‘dĩ’bée mǔkí dǒngí rĩ ǐsù, sǔ ĩri ní lúú ĩ ní rĩ tǐnj.

33 Kǒpi kǎ ríi dǒngí rĩ trūú, dǒngí ‘dǐpa ní kǒpi zǐzú kīnī, “Īmi ri dǒngí rĩ trū ǎlé?”

34 Kǒpi ní újázú kīnī, “Úpí lē dǒngí rĩ nĩ.”

35 Kǒpi ní dǒngí rĩ ǐjǐzú Yēsù vúgá nǒlé, kǒpi ní ívé bǒngó akoó rǔkǔ rĩ pi ‘bezu dǒngí rĩ ǎ úgóró gá, Yēsù ní tǔzú ǔrízú drì ní gé. 36 Yēsù kǎ ríi mǔyú, ‘bá rĩ pi ríkí ívé bǒngó akoó rǔkǔ rĩ pi ajaá mǔzú létì rĩ dríge sī.

37 Yēsù kǎ mǔyú caá vǔrǎ létì rĩ ní úlúzá mǔzú ĩrá Ōlívē vé rĩ gé rĩ gé ‘dǎá, ‘bá bǐtríká ĩri ǎ pámvú ǔbī’bá rĩ pi í’dókí ríi Múngú ri íngú ǎyǐkō sǐ ǔ’dúko be Ƴrú ‘dǎá tǎ ǎyázú ǎyāyá kǒpi ní ndree rĩ sǐ.

38 “Tǎkírí ǎ adri ‘bǎgú ímúpi Úpí ǎ rú sǐ rĩ dríge!”

* 19:29 19:29 Ōlívē: Peṭi ǒlívē vé rĩ ĩri ‘a ũ’a be, í cǐo nya rá, ĩ ĩrivé ũ’a zo ũdu rú, Yǎhǔdǐ rĩ pi ri tǐjǐ á’dí ũdu rĩ sǐ, ǎzini kǒpi ri tǒ lǎmbá agá, ǎcǐ ‘yǔzú ǎnī. § 19:38 19:38 ‘Bǎgú ímúpi Úpí ǎ rú sǐ rĩ: ‘Bǎgú ‘dĩri Yēsù ‘i. 19:38 19:38 Sǎwúmá 118:26

“Tãkírì á adri 'bũ gé 'dãá, ẽ íngúkí Múngú 'bũ gé 'dãá rĩ íngúngũ!”

³⁹ Fãrúsĩ á urũkò 'bá bĩtrĩká rĩ pi ášámuvú gé 'dãá, kòpi ní 'yozú Yèsũ ní kìnĩ, “Ímbápi, 'í 'yo mívé 'bá mí pámvú ùbĩ' 'bá 'dĩ' 'bée á újíkí kírì!”

⁴⁰ Yèsũ ní újázú kòpi ní kìnĩ, “Á 'yo ìmi ní 'dínì, kòpi újíkí dõ kírì, írã 'dĩ' 'bée ícò ma íngú ù' 'dúkò be urũ 'dãá rá.”

Yèsũ ngo kũrũ Yẽrúsãlémã vé rĩ ã tâ sĩ

⁴¹ Yèsũ kã mujú caá ìnyinjã kũrũ Yẽrúsãlémã vé rĩ gé 'dãá, kã kũrũ rĩ ndreé, í' 'dó ngoó kũrũ rĩ ã tâ sĩ ngongo. ⁴² Ìri ní 'yozú kìnĩ, “Mívé 'bá rĩ pi nĩkí ngá tãkírì íjipi ì ní ù' 'dú ãndrũ nõri gé rĩ kuyé, á lè kòdõ kòpi á nĩkí, 'bo ùzũkí kòpi ní tâ ni ùzũzũ. ⁴³ Ù' 'dú ázi ri ímú 'dĩ' 'dĩ, ìmivé ari' 'ba rĩ pi ímú ábi sị ìmi gārã gá sĩ kũrũ, kòpi ìmi ce ku ágágá, kòpi létì rĩ pi òzũ céré. ⁴⁴ Kòpi ìmi 'dú a' 'be vùgá ìmivé anjĩã rĩ pi be. Kòpi ícókí írã mvãñã ázi kuú ógúpì drĩgé ku, á' 'diãtãsiyã ìmi nĩkí sã Múngú ní ímúzú ìmi vùgá nõo rĩ kuyé.”

Yèsũ údró 'bá rĩ pi Jó Múngú vé rĩ agásì

(Mátayo 21:12-17; Mārākō 11:15-19; Yūwánì 2:13-22)

⁴⁵ Kúru Yèsũ ní fizú Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãá, ìri ní í' 'dózú 'bá ngá uzì' 'bá rĩ pi údrózú ìvé vũrã ngá uzizú rĩ pi gé sĩ. ⁴⁶ Ìri ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, “Síkí Búkũ Múngú vé rĩ agá kìnĩ, 'Jó mávé rĩ, ìri jó rizú ma zizú ni, ' 'bo ìmi újákí jó rĩ ícá 'vũrã ùgũ' 'bá rĩ pi ní rizú adrizú ni. ' ”

⁴⁷ Ù' 'dú céré, Yèsũ ri 'bá rĩ pi ímbá Jó Múngú vé rĩ agá 'dãá. 'Bo atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, ázini drĩkoma 'bá rĩ pi ášámuvú gé 'dálé rĩ pi be, kòpi ríkí létì ndãá lèzú Yèsũ ri 'dizú drãzú 'dĩisĩ rá. ⁴⁸ 'Bo kòpi íšúkí létì ìri 'dizú drãzú kuyé, á' 'diãtãsiyã 'bá rĩ pi 'bãkí úvá rizú tâ ìri ní átã rĩ yizú.

20

Yãhũdĩ rĩ pi zìkí ùkpõ Yèsũ ní ẽzì ngazú rĩ vé tâ

(Mátayo 21:23-27; Mārākō 11:27-33)

¹ Ù' 'dú àlu, Yèsũ kã rií 'bá rĩ pi ímbá, ázini rií ù' 'dúkò múké rĩ ùlũú kòpi ní Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, 'bá tãimbĩ Mósẽ vé rĩ ímbá' 'bá rĩ pi be, ázini Yãhũdĩ ambugu rĩ pi be, ímúkí ìri vùgá.

² Kòpi ní 'yozú kìnĩ, “Í lũ 'bá ní, mi ri tâ 'dĩ' 'bée nga ùkpõ á' 'di vé ni sĩ? Á' 'di sè mí ní ùkpõ 'dĩri nĩ?”

³ Ìri ní újázú kìnĩ, “Á lè drĩ kpá ìmi zìj, ìmi lùkí má ní, ⁴ ùkpõ Yūwánì ní bātízimũ sèzú 'dĩri íngá 'bũ gélèsìla, dõku 'bá áda sè ìri ní ùkpõ 'dĩri nĩ?”

⁵ Kòpi ní átázú ì ášámuvú gé sĩ kìnĩ, “Bá 'yokí dõ tâ ni íbì íngá 'bũ gélèsì, ìri 'bá zì, 'bá ẽ' 'yíkí ìri kuyé ãsì. ⁶ 'Bá 'yokí dõ tâ ni íbì íngá 'bá áda vùgá, 'bá rĩ pi 'bá úvì írã sĩ rá, á' 'diãtãsiyã kòpi á' 'yíkí rá 'yozú kìnĩ, Yūwánì ri nèbì.”

⁷ Kúru kòpi ní újázú kìnĩ, “Bá nĩkí kuyé á' 'di sè dõ ìri ní ùkpõ bātízimũ sèzú 'dĩri nĩ.”

⁸ Yèsũ ní 'yozú kìnĩ, “Á lè ùkpõ má ní ẽzì ngazú ãnì rĩ vé tâ ùlũú ìmi ní ku.”

*Nāpí āgō ómvú 'ā'bá rī pi vé rī
(Mātáyo 21:33-46; Mārākō 12:1-12)*

⁹ Yēsū ní gōzú 'bá rī pi ní nāpí 'dīri ūlūzú kīnī, “Ágō āzi 'ā ómvú, sa peṭi vīnyō vé ni pi* 'a ni gé, ĩri ní ómvú rī ežizú 'bá uruḵo ómvú 'ā'bá ni pi ní, ĩri ní ngazú mužú adrizú āngū āzi gé ílí be kárakarã. ¹⁰ Lóki ānyāngã ĩkūnāzú rī kã ícõ, ĩri ní āti' 'bá pēzú mužú 'bá ómvú 'ā'bá rī pi vúgã 'dãã, kōpi ā sēki rí peṭi vīnyō vé rī vé ū'a uruḵo 'í ní. 'Bo 'bá ómvú 'ā'bá rī pi fukí ĩri, pēki ĩri mužú drī be ule. ¹¹ ĩri ní āti' 'bá āzi pēzú, 'bo kōpi ūgbákí ĩri, kōpi 'okí ĩri ūnjí, pēki ĩri mužú drī be ule. ¹² ĩri ní kpã āti' 'bá āzi pēzú, kōpi fukí ĩri ūnjí ūnjí āzõ be, kōpi drokí ĩri fūu ómvú rī agásí āmvé.

¹³ “Ómvú 'dīpa ní 'yozú kīnī, ‘Má 'o rí ā'di? Dõ 'dīni, ma mávé mvá má ní lēlé rī pē mužú áyu, sã āzi sī kōpi ĩri ĩnjí rá.’

¹⁴ “‘Bo 'bá ómvú 'ā'bá rī pi kã mvá rī ndreé, kōpi rikí átã ĩ āsãmvú gé sī kīnī, “Bá ímúpi ĩrivé ngã ē tī ruḵpi rī 'dī. Lē 'bã 'dikí ĩri drãã 'dīisí rá, ngã ómvú agã rī ā adri rí 'bávé ni.’ ¹⁵ Kōpi ní ĩri drozú ómvú rī agásí, kōpi ní ĩri 'dīzú drãzú.”

Yēsū ní 'bá rī pi zizú kīnī, “Īmi ní ūsūzú rī gé, ómvú 'dīpa ri 'bá ómvú 'ā'bá 'dī'bée 'o ngóni? ¹⁶ Á 'yo ĩmi ní, ómvú 'dīpa ri ímú 'bá ómvú 'ā'bá 'dī'bée ú'dí ūdrã rá, ĩri ómvú rī sē 'bá uruḵo'bée ní.”

'Bá rī pi kã tā 'dīri yī, kōpi ní 'yozú kīnī, “Lē tā 'dīri ā nga 'i 'dīni ku.”

¹⁷ Yēsū ní āngū ndrezú kōpi vúgã 'dãã, ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Tã ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agã kīnī,

“ ‘Írã ándúrú 'bá jó sī' 'bá rī pi ní gãã sī rī,

újã nóni 'i ícã írã sēepi jó rī ní pá tuzú āni ūkpõ ūkpõ ni, 'dīri vé íffíí ā'di?

¹⁸ 'Bá í'dépi írã 'dãri drīgé rī, ĩri ūñõ kũ'yúkũ'yú, 'bo írã rī í'dé dõ 'bá rī drīgé, ĩri 'bá rī ĩnjí ku kpásákpásã.”

¹⁹ Atala atala rī pi drīgé rī pi, 'bá tãĩmbj Mósé vé rī ímbá' 'bá rī pi be, kōpi kã tā 'dīri yī, kōpi lēki kōdõ Yēsū ri ruḵú sã 'dãri gé, ā'diãtãsiyã kōpi nĩkí rá 'yozú kīnī, Yēsū ri nāpí 'dīri átã ívé tá sī. 'Bo kōpi 'okí 'bá rī pi sī ūrī sī.

*Mũfēngã umbe jezú rī vé ūfēngárã 'bãgú āmbúgú Rómã vé rī ní rī
(Mātáyo 22:15-22; Mārākō 12:13-17)*

²⁰ Kōpi tēki rī Yēsū ri ndreé, kōpi ní 'bã āngū úmí' 'bã ni pi pēzú mužú Yēsū ri úmízú, 'bã āngū úmí' 'bã rī pi 'bákí ĩ kú 'bã tá be pīrī ni pi rú. Kōpi lēki kōdõ átángã ūnjí ĩşu yī Yēsū tī gé, ĩ ruḵí rí ĩri āni, ĩ jĩkí rí ĩri mužú sēé gávãnã ūkpõ be tá lĩpi rī drīgé. ²¹ 'Bã āngū úmí' 'bã rī pi ní 'yozú kīnī, “Ímbãpi, 'bã nĩkí rá, átángã mí ní rīí átã rī, āzini tã mí ní rīí ímbã rī, ĩri pīrī, mí újã mívé yĩkí ku, mi ri 'bã rī pi vé tá 'dũ nga trõtrõ, mi ri tã áda íngãpi Múngú vúgã rī ímbã. ²² 'Í lū 'bã ní, ĩri nyo múkē 'bã ní mũfēngã umbe jezú rī ūfēzú 'bãgú āmbúgú Rómã vé rī ní, dõku 'bã ūfēkí ku?”

²³ Yēsū nĩ rá 'yozú kīnī, kōpi lēki tá ūnjí ĩşu yī 'í tã gé, kúru ĩri ní 'yozú kīnī, ²⁴ “Īmi i'dakí má ní mũfēngã fífí ĩnjĩpi ĩnjĩjĩ ĩlu ni.” ĩri ní kōpi

* **20:9** 20:9 Peṭi vīnyõ vé rī: Yãhũdĩ rī pi 'duki peṭi vīnyõ vé rī ā tã 'bãã tá āmbúgú rú, kōpi rī ū'a ni zo vīnyõ sũ rī. Múngú ĩpē 'bã ĩsērélé vé rī pi adrii 'bã ívé ni, kōpi ā adriki rī sũ peṭi vīnyõ vé Múngú ni saã 'aapi ū'a be rī tĩjĩ. Nãpí peṭi vīnyõ vé 'dĩri, sē 'bã tãĩmbj ímbã' 'bã rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nĩkí ámã rá 'yozú kīnī Yēsū ri ívé tá átã. 'Í lã Sãwũmã 80:8-16; ĩsãyã 5:1-7; Yērēmíyã 2:21; Mātáyo 21:33-46; Mārākõ 12:1-12. **20:17** 20:17 Sãwũmã 118:22

zìzú kìnī, “Ìndrìlìkì mǔfèngā rụ'ba gá 'dìri, àzini rụ rụ'ba ni gé 'dìri à'di vé ni?”

²⁵ Kòpì ní újázú kìnī, “Bāgú àmbúgú Rómā vé rī vé ni.”

Kúru Ìri ní 'yozú kòpì ní kìnī, “Ngá 'bāgú àmbúgú Rómā vé rī, Ìmi sèkì Ìri ní, ngá Múngú vé rī, Ìmi sèkì Múngú ní.”

²⁶ Kòpì ìṣùkì átángá ùnjí tì ni gé 'bá rì pi àsámvú gé 'dálè àlunàni kuyé. Kòpì àyākì tā Ìri ní újá 'dìri sī rá, sè kòpì újìkì kírì.

Íngángará gōo idri rú drāngará gálésìla rī vé tā
(Mátáyo 22:23-33; Mārákō 12:18-27)

²⁷ Yāhúđì ambugu zìlè Sādókē[†] 'yo'ba kìnī, 'bá rī drā dō gí, gō íngá idri rú ku rī pi ní ímúzá Yésù vúgá nōó. ²⁸ Kòpì ní Yésù rì zìzú kìnī, “Ímbápi, Mósè sī 'bá ní kìnī, “Bá rī vé èdrìpì drā dō, ku dō òwúzá kú mvá àkó, 'bá drāápi rī vé èdrìpì rī gō òwúzá rī é'yí, kòpì anjì tì òwúzá rī be, anjì kòpì ní tìjì rī pi gō adri èdrìpì drāápi 'dāri vé ni.’ ²⁹ Ọtú anjì àgō èzìrì èdrìpì rì. Mvā kàyú rī je ùkú, drā kú mvā àkó. ³⁰ Èdrìpì 'deèpi vú ní gé sī rī ní òwúzá rī é'yìzú, Ìri ní kpá drāzú mvā àkó. ³¹ Èdrìpì 'deèpi 'dìri à vùdrìjì gé sī rī ní kpá òwúzá rī é'yìzú, Ìri ní kpá drāzú mvā àkó. Anjì èzìrì 'dì'beè cére é'yìkì òwúzá rī rá, kòpì ùdrākì cére mvā àkó. ³² Ụdù ni gé, ùkú rī ní kpá drāzú. ³³ Kúru 'í lū 'bá ní, lókì Múngú kādō ímú 'bá ùdrā'ba gí rī pi íngá gōo idri rú, ùkú 'dìri ímú adri à'di vé ni?”

³⁴ Yésù ní újázú kìnī, “Àjè ágó pi ní Ì jezú ùkú be rī, Ìri 'yéjá 'i nga vù drìgé nōgō. ³⁵ 'Bo 'bá úmvúlèsì Múngú ní à'yí adri pìrì íngá'ba gō'ba idri rú drāngará gálésìla rī pi, àgō rī pi jekì ùkú ku, ùkú rī pi jekì àgō ku, ³⁶ kòpì ícókì gōo ùdrāá đjì ku, à'diātāsìyā kòpì adri sù málāyíkà rī pi tìjì. Kòpì anjì Múngú vé ni, íngakì kòpì drāngará gálésìla idri ú'dí rī ìṣù gí.

³⁷ “Ú'dógú'dógú àcí ní đjìzú pètì amúpi kǔmvù rī agá rī vé rī 'yo 'dínì, Mósè sī tā rī lūzú kìnī, 'bá ùdrā'beè gí rī pi íngá gō idri rú ùzi, kìnī Úpí rì 'Múngú Àbūrāmā vé ni, Múngú Ísákā vé ni, àzini Múngú Yókóbù vé ni.’ ³⁸ Múngú adri 'bá ùdrā'ba gí rī pi vé ni ku. Múngú rì 'bá idri rú rī pi vé ni, à'diātāsìyā Múngú ndre 'bá rī pi 'í mị gé 'dāá idri rú.”

³⁹ 'Bá tǎìmbjì ímbá'ba rī pi à urukò ní 'yozú kìnī, “Ímbápi, tā mí ní újá 'dìri Ìri múkè!” ⁴⁰ Tā 'dìri à vùdrìjì gé, 'bá àzi gō Yésù rì zìjì àlunàni kuyé.

Kúrisitō rì à'di à mvá?
(Mátáyo 22:41-46; Mārákō 12:35-37)

⁴¹ Yésù ní kúru 'yozú kòpì ní kìnī, “Tā sèèpi 'bá rī pi ní 'yozú kìnī, Kúrisitō rì Dāwúđì à Mvā rī à'di? ⁴² Dāwúđì sī uletere búkù Sāwúmā vé rì agá kìnī,

“ ‘Úpí Múngú 'yo mávè Úpí ní[‡] kìnī,

“Mí úrí mǎ drìjì èndèpì[§]gè,

⁴³ cìmgbá má ní mívè arì'ba rī pi 'bāzú mǐ palé gá rī gé.” ’

[†] 20:27 20:27 Sādókē: Sādókē rī pi ngúlúmū Yāhúđì rī pi vé tǎìmbjì Mósè vé rì rụ'ba tìjì rī pi, 'bo kòpì é'yìkì índrì rī pi vé tā kuyé, é'yìkì málāyíkà rī pi vé tā kuyé, àzini kòpì é'yìkì kpá 'yozú kìnī, 'bá ùdrā'ba gí rī pi gō íngá idri rú rá 'dínì kuyé. 'Í lā Èzì 23:8. 20:28 20:28 Dètòrònómè 25:5

20:37 20:37 Wùngará 3:6 † 20:42 20:42 Úpí 'yo mávè Úpí ní: Tā 'dìri vé íffìí, Úpí Múngú zì Yésù Kúrisitō rì Úpí. § 20:42 20:42 Drìjì èndèpìjì gé: 'Bá úrípi drìjì èndèpìjì gé rì, Ìri ùkpò be, Ì rì Ìnjìjì. 20:43 20:43 Sāwúmā 110:1

44 Dō Dāwúđđ zị Kúrísítō ri ívé Úpí pírí, Kúrísítō ri ícọ adri Dāwúđđ ā mvá íngóni?"*

*'Bá tǎimbj Mósē vé rī ímbá'ba rī pi vé tǎ
(Mātáyo 23:1-36; Mārākō 12:38-40; Lúkà 11:37-54)*

45 'Bá rī pi ká rií tǎ Yēsū ní átá rī yj, Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi ní kīnī, 46 "Lē ĩmi adrikí mị be kọwụ 'bá tǎimbj Mósē vé rī ímbá'ba 'dī'bée vé tǎ sī. Kọpi lēkí ĩ úsú bōngó ācọ ācọ ni pi sī, kọpi dō jōkōnī agá, kọpi lēkí 'bá rī pi ē ezíkí ĩ ñjngará sī, kọpi lēkí úrī vūrā ĩ ní ñjñj ñjñj Jó Múngú ri Zizú rī pi agá rī pi drīgē, āzini vūrā ĩ ní ñjñj ñjñj ūmū nyazú rī gé. 47 'Bo kọpi ri ọwụzị rī pi ē mị ũ'bá rizú kọpivé ngá jó āsámvú gé rī pi u'duzú kọpi drīgē sī. Kọpi ri Múngú ri zị sá be ācọ, 'bá rī pi ā ndrekí rī ĩ. 'Bá tǎ 'o'bá 'dini 'dī'bée, Múngú ri ímụ kọpi ĩrñā ũnjí ũnjí."

21

*Ọwúzígó āzi sē mǔfēngā fifi ịrj
(Mārākō 12:41-44)*

1 Yēsū ká rií adrií Jó Múngú vé rī agá 'dāá, ndre 'bá ā'bú be rī pi ri mǔfēngā 'be sōndúkū ĩ ní 'bāá kuú Jó Múngú vé rī agá mǔfēngā 'bezú rī agá. 2 Ndre kpá ũkú āzi ngá ākó, ọwúzígó rú ni, 'be mǔfēngā fifi nyírñá ịrj. 3 Ịri ní 'yozú kīnī, "Adarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, ọwúzígó 'diri 'be mǔfēngā rī 'bá rī pi vé rī agaá rá. 4 Mǔfēngā 'bá 'dī'bée ní sēé rī, kọpi íbíkí í'dú ā'bú ívé rī agá, 'bo ũkú ngá ākó 'diri sē ívé ngá 'í ní kōdō 'í izā kozú rī ārēvú céré."

*Yēsū ũlū tǎ ímụpi 'i ngaápi ụ'dụ ụdụ vé rī gé rī
(Mātáyo 24:1-2; Mārākō 13:1-2)*

5 Yēsū vé 'bá ịri ā pámvú ūbī'ba rī pi ā urụkọ rikí átá írā ũnyī be ĩ ní Jó Múngú vé rī sịzú rī ā tǎ sī, āzini ngá 'bá rī pi ní sēé Múngú ní rī pi ā tǎ sī. 'Bo Yēsū ní 'yozú kīnī, 6 "Sá āzi ri ímụ 'dī'dī, ngá ĩmi ní ndreé 'dī'bée, ĩ ímụ ũñō céré vūgá, ícókí írā ālu ni kuú adrií ọgụpị drīgē ku."

*Ízāngā úmvúlēsī ímụpi drjdrj 'dīlē rī
(Mātáyo 24:3-14; Mārākō 13:3-13)*

7 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi ní Yēsū ri zizú kīnī, "Ímbápi, tǎ 'dī'bée ímụ ĩ nga ngọtú? Ngá lúupi 'yozú kīnī, tǎ rī ílókō ímụ 'i ngangá rī ā'di?"

8 Yēsū ní újázú kọpi ní kīnī, "'Bá āzi ā ũ'bá ĩmi mị ku. 'Bá kárakará pi ímụ mǎ rụ sī, kọpi 'yo ĩ Kúrísítō 'i, āzini kọpi 'yo, 'Sá rī ícọ gí.' 'Bo lē ĩmi ē'yjki kọpivé tǎ 'diri ku. 9 ĩmi kádō tǎ ē'dj vé tǎ yj, āzini tǎ 'bá rī pi ní rizú íngázú mgbárāsī ĩ ọgụpị drīgē rī vé tǎ yj, lē ĩmi 'okí ụrj sị ku. Tǎ 'dī'bée ímụ ĩ nga drjdrj, 'bo ụ'dụ ụdụ vé rī ícọ drī ícá mbēlējá ku."

10 Yēsū ní kúru 'yozú kọpi ní kīnī, "'Bá āngū āzi agá rī pi ímụ ē'dj 'dī 'bá āngū āzi agá rī pi be, 'bāgú rī pi ímụ ē'dj 'dī ĩ ọgụpị 'bāgú rī pi be.

11 Āngū rī ímụ 'i aya dīngídíngí, ēbịrj ri ímụ 'de ũnjí ũnjí, drā ũnjí ũnjí ni

* **20:44** 20:44 Kúrísítō ri ícọ adri Dāwúđđ ā mvá íngóni?: Tjki Yēsū ri 'bá áda rú, ịrivé ē'bipi Dāwúđđ 'i, 'bo ĩ ní drī ịri tǔzú kuyé rj gé, kọpi rikí adrií Múngú be trj 'bū gé 'dāá, ịri Mvā Múngú vé ni. Gbi ngá rī pi ārēvú céré nī, kúru ịri Úpí Dāwúđđ vé ni. 'Í lā 1 Sāmūelē 16:1-13; Sāwumā 132:11-12; Yūwání 1:1-18.

pi ímú 'de āngū āndífándí ni pi agásí, Tã āyāzú āyāyã 'bã rĩ pi ní ũrĩ sēepi ni pi ímú 'i nga 'bũ gé 'dãã.

¹² "Bo drĩdrĩ ni, tã 'dĩri ní drĩ 'i ngazú kuyé rĩ gé, ĩ ímú ĩmi uru, ĩ ĩmi ɔcũ ũnjĩ ũnjĩ. ĩ ímú ĩmi jĩ tō Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agá, āzini ĩ ĩmi jĩ jó āngū ũ'yizú rĩ pi agá, ĩ ĩmi tō 'bāgú rĩ pi ɛndreṭĩ gé, āzini gávānã rĩ pi ɛndreṭĩ gé, ĩmi ní m̄ pámvú ũbũ rĩ sī. ¹³ 'Dĩri ímú adri ĩmi ní drĩlé múké ĩmi ní mávé tã ũlúzú kōpi ní. ¹⁴ 'Bo ĩmi dō ri ĩmi tĩ gã, lē ĩmi rikí ĩmi ũsũú drãã tã ĩmi ní lēé átã rĩ sī ku. ¹⁵ 'Ā'diātāsiyã ma ĩmi ní átángã pĩrĩ rĩ sē nĩ, āzini ma ĩmi ní úmĩ rĩ sē nĩ, ĩmivé ari'ba rĩ pi ícókí ĩmi ideé ku, dōku kōpi ícókí 'yoó tã ĩmi ní 'yoó rĩ ũnjō 'dĩni ku. ¹⁶ Sã āzi sī, ĩmi ɛtépĩĩ, ĩmi ɛndrēpĩĩ, ĩmi ɛ'dípáa, ĩmi ɛdrĩpĩĩ, āzini ĩmivé ũndĩ rĩ pi, kōpi ímú ĩmi ũli 'be, kōpi ĩmi uruḵo u'dĩ ũdrã rá. ¹⁷ 'Bã rĩ pi ārēvú céré ímú ĩmi gã sī m̄ã tã sī. ¹⁸ 'Bo drĩ'bí ĩmi drĩgē rĩ ālu ni ícó āvĩ ku. ¹⁹ ĩmi tukĩ dō pá tĩtĩ ĩmivé ɛ'yĩngárã agã, ĩmi ídri 'dãni'dãni rĩ ĩsũ rá.

Ī ímú Yērúsālémã ri iza rá

(Mátayo 24:15-21; Mārãkō 13:14-19)

²⁰ "Īmi ndrekĩ dō āngárãwã rĩ pi cekĩ Yērúsālémã ri kũrũ, ĩmi nĩ 'yozú kĩnĩ, sã ĩ ní Yērúsālémã ri izazú rĩ ícã gĩ. ²¹ Kũru lē 'bã adri'bã āngū Yũdáyã vé rĩ agã rĩ pi ā ápákĩ mužú irã gã 'dãã, 'bã adri'bã kũrũ agã rĩ pi ā fũkĩ kũrũ rĩ agásĩ āmvé, 'bã adri'bã kũrũ rĩ agã ku rĩ pi ā gōkĩ fĩ kũrũ rĩ agã 'dãã ku. ²² 'Ā'diātāsiyã sã 'dĩri ĩ ní āngū ĩrĩngãzú rĩ, tã ĩ ní sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã rĩ, ā nga rĩ 'i fũu tĩ ni gé bēnĩ. ²³ Ū'dũ 'dãri gé, ũkú 'a be rĩ pi ímú ĩzāngã ĩsũ ũnjĩ ũnjĩ, āzini ũkú rĩ'bã bã sē'bã ndrũ'bã anjĩnã ní rĩ pi kpã ímú ĩzāngã ĩsũ ũnjĩ ũnjĩ. ĩzāngã ri ímú adri ũnjĩ ũnjĩ āngū 'dãri agã, Múngú ā 'a ri ve 'bã 'dĩ'bée ní ũnjĩ ũnjĩ. ²⁴ Ari'ba rĩ pi ímú 'bã rĩ pi u'dĩ ĩlĩ āco sī. Kōpi 'bã rĩ pi uruḵo uru jĩ āngū jãkã rĩ pi vé rĩ gé. 'Bã adri'bã Yãhũdĩ rú ku rĩ pi ímú Yērúsālémã ri ru, kōpi adri Yērúsālémã agã 'dãã, cĩmgbã sã kōpivé rĩ ní dežú rĩ gé."

'Bã Mvã vé ĩgōngárã

(Mátayo 24:29-31; Mārãkō 13:24-27)

²⁵ Yēsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Tã āyāzú āyāyã ni ímú ĩndré ũtũ rĩ mĩ gé, mbãã rĩ mĩ gé, āzini lĩnyã rĩ pi mĩ gé. 'Bã vũ drĩgē nōgō rĩ pi ímú adri ānĩ ũrĩ sī, kōpi ɛ drĩ ri ímú ábã yĩ tafu rĩ vé ũngárã sī, āzini ĩrivé úvángárã ngũyã ngũyã rĩ sī. ²⁶ Ūrĩ ri 'bã rĩ pi fu ambamba, tã ímũpi 'i ngaápi vũ drĩgē rĩ sī. Ngã 'bũ gé rĩ pi ārēvú céré, ĩ ímú kōpi aya u'de vũgã. ²⁷ Sã 'dãri gé, ma 'Bã Mvã 'i, kōpi ímú mávé ímũngárã ĩrĩbĩtĩ agásĩ ũkpō be rĩ ndre, āzini mávé dĩngárã pōwũpōwũ rĩ ndre ĩ mĩ sī. ²⁸ ĩmi ndrekĩ dō tã 'dĩ'bée í'dókĩ ĩ ngaã gĩ, ĩmi tukĩ pá uru sī, ĩmi ingakĩ ĩmĩ drĩ uru, ā'diātāsiyã sã ĩ ní ĩmi pazú rĩ ícã ĩnyĩnã gĩ."

Nãpi peṭĩ ĩ ní zĩĩ fĩgĩ rĩ vé rĩ

(Mátayo 24:32-35; Mārãkō 13:28-31)

²⁹ Yēsũ ní kōpi ní nãpi 'dĩri ũlúzú, "Īmi ndrekĩ drĩ peṭĩ ĩ ní zĩĩ fĩgĩ 'dĩri kã, āzini ĩmi ndrekĩ drĩ peṭĩ rĩ pi kã. ³⁰ Kōpi kãdō í'dó rūũ, ĩmi nĩ 'yozú kĩnĩ, ɛɛzũ ícã ĩnyĩnã gĩ. ³¹ ĩri kpã adri sũ 'dĩri tĩnĩ, ĩmi ndrekĩ dō tã má ní lũũ ĩmi ní 'dĩ'bée ri 'i nga, ĩmi nĩ 'yozú kĩnĩ, mālũngã Múngú vé rĩ ícã ĩnyĩnã gĩ. ³² Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bã uruḵo'bée ĩmi āsãmvú gé

'dĩgé ícókí drī ūdrāá ku, cĩmgbá tã 'dĩ'bée ní ĩ ngazú rĩ gé. ³³ 'Bũ pi vũ be, ĩri ímú de rá, 'bo ʋ'dúkó mávé rĩ de ku.

³⁴ "Ƴmi ndrekí múké, ĩmi rikí ɛ̀şĩ 'bãã ngá nyanya drĩgɛ ku, āzini ĩmi rikí íwã mvũđĩ ĩmērɛzũ āni ku, āzini ĩmi rikí ĩmi ũsũđĩ drãã tã nyòókũ nōri vé rĩ sĩ ku, ĩmi rikí dō tã 'dĩ'bée 'oó, ʋ'dú ʋđđĩ vé rĩ ímú ícã mbēlɛnjã, ĩmi ícókí n̄ĩ ku. ³⁵ Tã 'dĩri ímú 'i nga 'bã adri' bã vũ drĩgɛ nōgō rĩ pi ní céré. ³⁶ Lē ĩmi adriki mĩ be kowũ, ĩmi zĩkĩ Múngú ri, tã ímú' bã ĩ nga' bã 'dĩ'bée ɛ̀ ʃsũ rĩ ĩmi ku, ma 'Bã Mvã 'i, ĩmi tukĩ rĩ pá má ɛ̀ndrɛtĩ gé ũrĩ ākó."

³⁷ ʋ'dú ālu ālu, Yɛsũ ri ɛ̀cĩ 'bã rĩ pi ímbã Jó Múngú vé rĩ ā bóro gá 'dãã, ũndrɛnjã ālu ālu, ĩri mu ánga ĩ ní zĩ ĩrã Ōlívɛ vé rĩ drĩgɛ 'dãã, ĩri la 'dālɛ.

³⁸ Kãdō adrii ʋ' bũtĩ kũn̄ĩkũn̄ĩ, 'bã rĩ pi rĩ ímú tã Yɛsũ ní ímbã rĩ yĩ Jó Múngú vé rĩ ā bóro gá 'dãã.

22

Yũdã 'be Yɛsũ ā ũli

(Mátáyo 26:1-5, 14, 16; Mārãkō 14:1-2, 10-11; Yũwãní 11:45-53)

¹ ʋmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ* vé ʋ'dú Múngú ní ɛ̀lĩzũ Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ nyazú rĩ kã ícã ĩnyinjã gĩ, ² atala atala rĩ pi drĩgɛ rĩ pi, 'bã tãĩmbĩ ímbã' bã rĩ pi be, rikĩ lɛtĩ ndãã lɛzũ Yɛsũ ri ružũ kĩri, ĩri 'dĩzũ drãzũ rá, ā'diãtãsiyã kōpi 'okĩ ũrĩ sĩ 'bã rĩ pi sĩ. ³ Kũru Sãtãnã ní fizũ Yũdã ĩ ní zĩ ĩsĩkãriyõtã ɛ̀ ɛ̀şĩ agã. Yũdã ri Yɛsũ vé 'bã áyũáyũ muđrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé āzi. ⁴ Yũdã ní ngazú mužũ atala atala rĩ pi drĩgɛ rĩ pi vũgã, āzini ũgalaku Jó Múngú vé rĩ ũtɛ' bã rĩ pi vũgã 'dãã, ĩri ní rizũ lɛtĩ 'i ní lɛzũ Yɛsũ ā ũli 'bézũ rĩ átãzũ kōpi ní. ⁵ Atala atala rĩ pi drĩgɛ rĩ pi ũgalaku rĩ pi be adriki áyĩkō sĩ, kōpi kĩnĩ, ĩ mũfɛngã sɛ Yũdã ní rá. ⁶ Yũdã ā'yĩ rá, ĩri ní ídóžũ lɛtĩ ndãzũ, 'i sɛ rĩ Yɛsũ ri kōpi drĩgɛ, ākũdɛ 'bã bĩtrĩkã rĩ pi 'dããyo.

Ƴnyã ũđũ Yɛsũ ní nyaã ívé 'bã muđrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi be rĩ

(Mátáyo 26:17-25; Mārãkō 14:12-21; Yũwãní 13:21-30)

⁷ ʋmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku, ĩ ní rizũ kãbĩlō mvã† ũlĩzũ ʋ'dú Múngú ní ɛ̀lĩzũ Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ* vé rĩ nyazú rĩ kã ícã, ⁸ Yɛsũ ní Pétɛró pi pɛžũ mužũ Yũwãní be drĩdrĩ, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, "Ƴmi muķĩ 'bã ní ānyãngã ʋ'dú Múngú ní ɛ̀lĩzũ Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ vé rĩ á'dĩ, 'bã muķĩ rĩ nyaã."

⁹ Kōpi ní ĩri zĩzũ kĩnĩ, "Í lɛ 'bã muķĩ á'dĩ íngũgã?"

¹⁰ ĩri ní ũjãzũ kōpi ní kĩnĩ, "Ƴmi kãdō caã kũrũ rĩ agã 'dālɛ, ĩmi ágó āzi ʃsũ ĩri yĩ 'dũ mužũ ũdrĩ sĩ. Ƴmi 'dekĩ muḡ ĩri ā vũdrĩ gé sĩ, cĩmgbã jó ĩri ní mužũ fizũ rĩ agã 'dãã. ¹¹ Ƴmi 'yokĩ jó 'dĩpa ní, 'Ímbãpi zĩ kĩnĩ, 'Bã mu ʋmũ

* **22:1** 22:1 ʋmũ ĩ ní Pãnga ni 'Bãã Údrã ku rĩ nyazú rĩ: Yãhũđĩ rĩ pi rĩ ʋmũ 'dĩri nya ca ʋ'dú ɛ̀zĩrĩ, kōpi ri ʋ'dú Múngú ní ĩ pazũ adringárã túgɛrĩ rũ 'bã ɛ̀jɛpétō vé rĩ pi drĩgɛ sĩ rĩ vé tã ígã āni. ʋmũ 'dĩri ĩ í'dó nya ʋ'dú Múngú ní ɛ̀lĩzũ Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ gé. † **22:7** 22:7 Kãbĩlō mvã: Múngú sɛ tãĩmbĩ Mósɛ ní kĩnĩ, 'bã rĩ pi ā zãkĩ kãbĩlō Múngú ní rōbõhõ rũ, ā trũkĩ rĩ kōpi ívé ũnjĩkãnyã agãsi rá. Sɛ ĩ ní Yɛsũ ri zĩzũ Kãbĩlō Mvã Múngú vé ni āni, ā'diãtãsiyã Múngú ĩpɛ ĩri ímú drãã 'bávɛ ũnjĩkãnyã ũjĩ. † **22:7** 22:7 Múngú rĩ: ĩ lã Wũngárã 12:17-28; Mārãkō 14:12; Yũwãní 1:29-35; 1 Kōrĩnĩtō 5:7; 1 Pétɛró 1:19. ‡ **22:7** 22:7 ʋ'dú Múngú ní ɛ̀lĩzũ Jó rĩ pi tĩ gé sĩ rĩ: Yãhũđĩ rĩ pi rĩ ʋ'dú Múngú ní ʋtũ ɛ̀lĩzũ ĩsɛrɛlɛ rĩ pi vé jó rĩ pi tĩ gé sĩ ɛ̀jɛpétō gã 'dãã rĩ vé tã ígã. ʋtũ kōpi ɛ̀' bĩpĩ ũbɛkĩ kãbĩlō ā āri ívé kɛtĩ ɛ̀ ɛ̀rĩfɛ gã sĩ, sɛ Múngú ũ'dĩ kōpi kuyɛ. Múngú ũ'dĩ 'bã ɛ̀jɛpétō vé kãbĩlō āri ũbɛ' bã ívé kɛtĩ ɛ̀ ɛ̀rĩfɛ gã sĩ kuyɛ rĩ pi vé anjĩ āgō kãyũ rĩ pi ũdrãã 'bã ālu ālu vé 'bɛtĩ ásamvũ gé sĩ rá. † ĩ lã Wũngárã 12:17-28.

Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rí pí tị gé sī rī nya mávé 'bá mà pámvú ùbì'bá rí pí be íngùgá?' ¹² Ịrì ìmì ní jọ ǎ 'a ǎmbúgú ụrụlèsìlà rí lù, údékí 'a ní kú múké múké. Ìmì á'díkí 'bá ní ìnyá rí 'dálé."

¹³ Kòpì ní 'dezú mụzú kūrú rí gé 'dálé, kòpì ịsúkí ngá rí pí ǎrèvú cére sù Yèsù ní 'yoó rí tịnị. Kòpì ní ìnyá ụmụ Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rí pí tị gé sī rí vé rí á'dízú 'dálé.

Ínyá Ụpí vé ulete rí vé nyangára

(Mátáyo 26:26-30; Mǎrǎkō 14:22-26; 1 Kōrínítō 11:23-25)

¹⁴ Sà ụmụ rí nyazú rí kǎ ícò, Yèsù pí ní úrízú ívé 'bá áyúáyū rí pí be mísá ìnyá nyazú rí ǎ jèlé gá. ¹⁵ Ịrì ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ma úvá be, á lè Ụ'dụ Múngú ní Ẹlìzú Jọ rí pí tị gé sī rí vé ụmụ nyaá ìmì be trụ, ịsúzú á nya drí ịzàngá rí kuyé. ¹⁶ Á lè 'yoó ìmì ní, á gō ụmụ nōrì ǎzi nyaá ìmì pí be ẹjị ku, cǐmgbá Múngú ní 'bá rí pí ọyuzú fízú ívé mǎlǔngá agá rí gé."

¹⁷ Ịrì ní kópō rí í'dúzá, ịrì ní ǔwō'difō sèzú Múngú ní, ịrì ní 'yozú kīnī, "Ìmì é'yíkí, ìmì ǎlèkí mvụụ ìmì ǎsámvú gé sī. ¹⁸ Á lè 'yoó ìmì ní 'dínì, í'dózú ǎndrú mụzú drídrí, á gō vinyō mvụụ ẹjị ku, cǐmgbá mǎlǔngá Múngú vé rí ní ímúzá rí gé."

¹⁹ Ịrì ní kpá pánga í'dúzá, ịrì ní ǔwō'difō sèzú Múngú ní, ịrì ní pánga rí ǎndízú, ịrì ní sèzú kòpì ní, ịrì ní 'yozú kīnī, "Dírì mávé rụ'bá má ní sèé ìmì tǎ sī rí, ìmì 'okí 'dínì mà tǎ ígázú ǎnì."

²⁰ Kòpì kǎ ìnyá rí nyaá deę gí, ịrì ní kpá kópō rí í'dúzá, ịrì ní 'yozú kīnī, "Kópō 'dírì, ịrì mávé ǎrì dǎápi ìmì tǎ sī, Múngú ní ùndí ú'dí ruzú rí. ²¹ Ágò ímúpi má ùlì 'beépi rí, 'bá rí nga nya ịrì be mísá dríge trụ. ²² Ma 'Bá Mvǎ 'i, ma ímú drǎ sù í ní tǎ ní ụfịj gí rí tịnị, 'bo ịzàngá rí ímú adri 'bá mà ùlì 'beépi rí vé ni." ²³ Yèsù vé 'bá áyúáyū rí pí ní í'dózú ị uzizú ị ǎsámvú gé sī kīnī, 'bá ị ǎsámvú gé lèépi tǎ 'dírì 'oópi rí ǎ'di 'i.

²⁴ Yèsù vé 'bá áyúáyū rí pí ní í'dózú ágátá gázú ị ǎsámvú gé sī kòpì kīnī, "Mǎlǔngá úmvúlèsí ímúpi rí gé, ǎ'di rí adri 'bá ǎmbúgú rú ní?" ²⁵ Yèsù ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Bǎgú súrú rí pí agásí rí pí ùkpō be tǎimbị sèzú ívé 'bá rí pí ní, dríkoma ùkpō be rí pí rí 'yo ị ùndí 'bá rí pí vé ní. ²⁶ 'Bo lè ìmì adríkí sù 'bá 'dǐ'beé tịnị ku, 'bá lèépi adrípi ǎmbúgú rú rí, lè ǎ adri sù mvǎnǎ mǎdǎnǎ rí tịnị, lè 'bá ǎngū rụpí rí ǎ adri sù ǎtí'bá tịnị. ²⁷ 'Bá úrípì mísá gǎrǎ gá ìnyá nyaápi rí pí 'bá ìnyá rí sèépi ịrì ní rí be, 'bá ngōrì ǎmbúgú ní? Adri 'bá úrípì mísá gǎrǎ gá ìnyá nyaápi rí 'i kuyé? 'Bo mà ìmì ǎsámvú gé nōgò, mà adri sù 'bá riipi ngá sèépi rí tịnị. ²⁸ Sà tǎ ùkpó ùkpó ní mà ụ'bǐzú rí gé, 'bá pá tu'bá títí mà be trụ rí ìmì 'i. ²⁹ Mà ìmì ní ùkpō sè ǎngū ruzú sù 'bǎgú rí pí ní ruzú rí tịnị, sù mà Ẹtẹpí ní mà 'bǎǎ 'bǎgú rú ǎngū ruzú rí tịnị. ³⁰ Kúru 'bá ímú ngá nya ìmì be, ǎzìnì ngá mvụ ìmì be trụ mávé mǎlǔngá má ní ímú ruzú rí gé 'dǎá, 'bá ǎlù ǎlù rí ímú úrì lúpá dríge, tǎ lị súrú Ịsèrèlè vé mụdrí drí ní ịrì rí pí dríge."

Yèsù átá tǎ Pétèrò ní ímúzá 'i gǎzú rí

(Mátáyo 26:31-35; Mǎrǎkō 14:27-31; Yúwǎnì 13:36-38)

³¹ Yèsù ní 'yozú kīnī, "Sǐmōnǎ, Sǐmōnǎ, 'í ndre drí kǎ! Sǎtǎnǎ zị kīnī, 'í lè ìmì yaá sù ị ní ǎnyá yaá rí tịnị. ³² 'Bo Sǐmōnǎ, á zị mí ní Múngú rí, ǎ sè rí mívé ẹ'yǐngǎrǎ ǎ adri rí ùkpó ùkpó. Mí újǎ dō mívé ẹsị ịgòzú má vúgá gí, 'í kò mí ọgụpị ẹ ịzǎ, kòpì ǎ adríkí rí ùkpó ùkpó ívé ẹ'yǐngǎrǎ agá."

³³ 'Bo Pétēró ní újázú kīnī, “Úpí, má ā'yī rá, 'bã mụ mí be trụ jọ ãngũ ù'yízú rī agá 'dǎá, 'bã ùdrã mí be trụ.”

³⁴ Yēsũ ní újázú kīnī, “Pétēró, á 'yo mí ní 'dīni, mi ímụ ma gā ca vú be na, mi 'yo, 'í nị ma kuyé, lōgúlōgú ri kúru cĕré 'be.”

³⁵ Kúru Yēsũ ní kōpi zizú kīnī, “Má ní ándúrú ĩmi pĕzú mụzú ù'dụkó múké rī ùlūngará gá mǔfĕngā ākó, kǔmvú ākó, dōku ngá pá gá ākó rī gé, ĩmi unukí ngá ākó sī rá?”

Kōpi ní újázú kīnī, “'Bá unukí ngá ākó sī kuyé.”

³⁶ Yēsũ ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'Bo nóni ĩmi mǔfĕngā jì jǔrú be rá. ĩmi dō ìlì āco ākó, ĩmi ụzịkí ĩmivé bōngó akoó rǔkǔ rī pi, ĩmi jekí ìlì āco ānī.

³⁷ Á 'yo ĩmi ní 'dīni, síkí Búkũ Múngú vé rī agá kīnī, “Dụkí ĩrivé tā 'bǎá sǔ 'bá tā ùnjí 'oópi rī tịnị.' Tā 'dĩri ímụ 'i nga mã rụ' 'bá gá rá. Ádarú tā ĩ ní sǐ Búkũ Múngú vé rī agá mã tā sī rī, ĩri nóni ri 'i nga fũ tị ni gé.”

³⁸ Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rī pi ní 'yozú kīnī, “Úpí, 'í ndre drī ká, 'bã ìlì āco be ìrī kú nō.”

Yēsũ ní újázú kīnī, “Átángá rī ē ẹṣì 'dĕgĕ.”

*Yēsũ zì Múngú ri ívé drǎngará ā tā sī
(Mǎtáyo 26:36-46; Mǎrǎkō 14:32-42)*

³⁹ Yēsũ ní 'dezu mụzú Írǎ Òlívĕ vé rī drĭgĕ 'dǎá, sǔ ándúrú rī tịnị, ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ùbī' 'bá rī pi 'dekí mụyú vú ní gé sī ĩndī. ⁴⁰ Kōpi ká mụyú caá írǎ drĭgĕ 'dǎlé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “'ĩmi zĭkí Múngú ri ùkpō sī, ĩmi 'dekí rī tā ùnjí agá ku.” ⁴¹ Yēsũ ní kōpi kuzú, ĩri ní 'i útrúzú vǔyú mǎdǎ, ĩri ní kǔmǔcì ùtǔzú Múngú ri zizú kīnī, ⁴² “Má Ẹtĕpì, mí ā'yī dō rá, 'í 'dụ kópō ìzāngá vé 'dĩri mã rụ' 'bá gá sī rá. 'Bo ā adri mã ní lĕé rī tịnị ku, ā adri mí ní lĕé 'oó rī tịnị.” ⁴³ Mǎlāyíkǎ ālu íngá 'bǔ gé 'dǎásī, ímụ 'i 'i' daá ẹndrĕtì ní gé, ĩri ní ùkpō sĕé. ⁴⁴ Yēsũ ē ẹṣì íṣú ìzāngá ambamba, ĩri ní Múngú ri zizú ẹṣì be cĕré, ĩrivé ùrǔndĕ ra nyòkú gé 'dǎá, sǔ ārī ní raá rī tịnị.

⁴⁵ Yēsũ ká Múngú ri zì deṣé gí, ĩri ní íngázú ụrụ, ĩri ní 'i újázú gōzú ívé 'bá 'í pámvú ùbī' 'bá rī pi vúgá 'dǎlé, íṣú kōpi ri ù'dụ ko, kōpi ǎndĕkí káyī, kōpi adrikí kuú ìzāngá sī. ⁴⁶ ĩri ní kōpi zizú kīnī, “Ngá ĩmi ní rizú ù'dụ kozú 'dīni rī ā'di? ĩmi ngakí ụrụ, ĩmi zĭkí Múngú ri, tā ùnjí ā ù'bī rī ĩmi ku.”

Yēsũ vé rungára

(Mǎtáyo 26:47-56; Mǎrǎkō 14:43-50; Yǔwǎnī 18:3-11)

⁴⁷ Yēsũ ká rií átá ívé 'bá áyúāyũ rī pi be, 'bá bĭtrĭkǎ pi ní ícázú, Yēsũ vé 'bá áyúāyũ mụdrĭ drĭ ní ìrī rī pi vé āzi, Yúdǎ íkó kōpi ē drĭ ímụzú nī. ĩri ní mụzú Yēsũ ri u'dĕzú ẹzizú bĕdrĭ sī. ⁴⁸ Yēsũ ní ĩri zizú kīnī, “Yúdǎ, ma 'Bá Mvá 'i, 'í lĕ ma ẹzì bĕdrĭ sī lǔzú kīnī, 'í lĕ mã ùlì 'beé?”

⁴⁹ Yēsũ vé 'bá áyúāyũ rī pi ká tā riípi 'i ngaápi 'dĩri ndreé, kōpi ní Yēsũ ri zizú kīnī, “Úpí, 'bá fukí ùmbā kōpi be ìlì āco rī sī ìyí?” ⁵⁰ Kōpivé 'bá ālu ní átálágú ǎmbúgú rī vé átí' 'bá ē bĭ drĭ ẹndĕpì gé rī gazú ìlì āco rī sī mvórú 'dezu vúgá 'dǎá.

⁵¹ Yēsũ ní 'yozú kīnī, “'Dīni kuyé!” ĩri ní ágó rī ē bĭ ùlózú, ágó rī ē bĭ ní ícázú múké.

⁵² Kúru Yēsũ ní 'yozú atala atala rī pi drĭgĕ rī pi ní, ùgalaku Jọ Múngú vé rī ùtĕ' 'bá rī pi ní, āzini 'bá ambugu ímụ' 'bá 'i rụ' 'bá rī pi ní kīnī, “'ĩmi ri ímụ

ĩlĩ ãco ãco ni pi be, túré be ĩmi drĩgé sĩ, ĩmi ũsũkĩ ma 'bá riipi 'bá wa' 'bá ãri' 'bá rú rĩ pi ě drĩ koopi ni? ⁵³ Ũ'dũ céré á ri adrii ĩmi be trũ Jó Múngú vé rĩ ã bóro gá 'dãá, ĩmi rukĩ ma kuyé. 'Bo sã nõri ĩmivé ni, ãdroko ní ívé ězĩ ngazú ãni rĩ."

Pétêro gã Yêsũ ri sĩ

(*Mátayo 26:57-58, 67-75; Mārākō 14:53-54, 66-72; Yũwãní 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Kõpi ní Yêsũ ri ruzú jĩzú mũzú átalágú ãmbúgú^S rĩ vé kání agá 'dãlé. Pétêro se 'i gõzú vúlé rú. ⁵⁵ 'Bá ãngũ ütē' 'bá rĩ pi ũdēkĩ ãci bóro rĩ agá 'dãá, kõi uríkĩ ãci rĩ ã gārã gá, Pétêro ní fizú urízú kõi ãsãmvú gé. ⁵⁶ Tũgērĩñá ãzi ũkú rú ní Pétêro ri ndrezú urĩ kuú ãci rĩ tĩ gé 'dãá. ĩri ní Pétêro ri ndrezú gõgõ, ĩri ní 'yozú 'bá rĩ pi ní kĩnĩ, "Ágó nõri, kõi rikĩ ándurú adrii Yêsũ be trũ."

⁵⁷ 'Bo Pétêro gã tã ĩri ní 'yoó 'dĩri rá kĩnĩ, "Ũkú 'dĩri, á nĩ ágó 'dĩri kuyé."

⁵⁸ Vũdrĩ ni kã vũũ mãdã, ágó ãzi ní kpá Pétêro ri ndrezú, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mi ágó ĩ ní ruũ 'dĩri vé ógúpĩ."

Pétêro ní újázú kĩnĩ, "Ágó 'dĩri, má adri ĩri ógúpĩ ku!"

⁵⁹ Kã mũũ adri sã ãlu ã vũdrĩ gé, ágó ãzi ní kpá rizú sizú kĩnĩ, "Ádarú ágó 'dĩri, kõi rikĩ adrii ĩri be trũ, ã' diãtãsiyã ĩri Gãlĩlãygú."

⁶⁰ Pétêro ní újázú kĩnĩ, "Ágó 'dĩri, á nĩ tã mí ní riĩ átã 'dĩri kuyé." Pétêro kã riĩ tã 'dĩri 'yoó, koro lõgũlõgú ní cērē 'bezú. ⁶¹ Úpĩ Yêsũ ní 'i újázú Pétêro ri ndrezú. Kúru Pétêro ní tã Úpĩ ní 'yoó 'ĩ ní, "Mi ímũ ma ga ca vú be na, lõgũlõgú ri kúru cērē 'be" 'dãri vé tã ígázú. ⁶² Pétêro ní ngazú fũzú ãmvé, ĩri ní í'dózú ãã ngozú mádrã mádrã rú.

Ángáráwá Yêsũ ri ütē' 'bá rĩ pi rikĩ Yêsũ ě drĩ ĩnjá

⁶³ Ángáráwá Yêsũ ri ütē' 'bá rĩ pi ní í'dózú Yêsũ ě drĩ ĩnjázú, ãzini ĩri ũgbázú. ⁶⁴ Kõi umbékĩ ĩri ě mũ cí, kõi ní ĩri zizú kĩnĩ, "Í lũ 'bá ní, ã'di gbã mi nĩ?" ⁶⁵ Kõi rikĩ átángã ũnjĩ ũnjĩ ni pi átã, ĩri u'dazú.

Jikĩ Yêsũ ri drĩkoma Yãhũdĩ rĩ pi vé tã lĩ' 'bá rĩ pi ẽndrĩtĩ gé

(*Mátayo 26:59-66; Mārākō 14:55-64; Yũwãní 18:19-24*)

⁶⁶ Kã mũũ adrii ũ' bũtĩñá rĩ sĩ, 'bá ambugu rĩ pi, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi, ãzini 'bá tãĩmbĩ ĩmbá' 'bá rĩ pi be, kõi ní í' umúzu vũrã ãlu gé Yêsũ vé tã lĩzú, ĩ ní Yêsũ ri ĩjĩzú ímúzu kõi ẽndrĩtĩ gé. ⁶⁷ Kõi ní 'yozú kĩnĩ, "Mi dõ Kúrĩsĩtõ 'i, 'i lũ 'bá ní."

Yêsũ ní újázú kĩnĩ, "Mã lũ dõ ĩmi ní, ĩmi ícókĩ ě'yĩĩ ku. ⁶⁸ Mã zĩ dõ ĩmi tã sĩ, ĩmi ícókĩ újã má ní ku. ⁶⁹ 'Bo í'dózú ãndrũ mũzú drĩdrĩ, ma 'Bá Mvã 'i, ma mũ urĩ Múngú Ũkpõ 'Dĩpa vé drĩ ẽndépĩ gé."

⁷⁰ Kõi ní céré ĩri zizú kĩnĩ, "Mi Mvã Múngú vé ni?"

Ĩri ní újázú kĩnĩ, "Tã ĩmi ní 'yoó rĩ pĩrĩ."

⁷¹ Kúru kõi ní 'yozú kĩnĩ, "'Bã yĩkĩ tã rĩ tĩ ni gé gĩ. Nga 'bã ní lēzú 'bã ãzi ě ímũ tã rĩ átã nĩ rĩ ã'di?"

^S 22:54 22:54 Átalágú ãmbúgú rĩ: Átalágú ãmbúgú rĩ ndē atala rĩ pi céré, ã'diãtãsiyã ĩri 'yegã fi Jó Múngú vé rĩ agá Vũrã Uleteretere rĩ agá 'dãá nĩ, ĩri fi vú ãlu ílĩ ãlu agá. ĩri ãri rõbõñõ vé rĩ jĩ ũnjĩkãnyã ũjĩzú. 'Í lã Lẽvĩtĩkã 16; Eberẽ 9.

23

*Jíkí Yēsū ri Pīlātō ɛndrɛtj gé**(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Yūwánī 18:28-38)*

1 Drīkoma Yāhūdī rī pi vé tā lī'ba rī pi ārēvú céré, kōpi ní Yēsū ri jizú mužú Pīlātō ɛndrɛtj gé 'dāá.* 2 Kōpi ní í'dózu ĩri tōzú, kōpi kīnī, "Bá nīkí rá ágó nōri ri 'bávé 'bá rī pi ē drī ũcī kīnī, kōpi ā ũfēkī mūfēngā umbe jezú rī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní ku, ĩri ri 'yo, 'i Kúrísitō, āzini 'i 'bāgú."

3 Kúru Pīlātō ní Yēsū ri zizú kīnī, "Ádarú mi 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī?" Yēsū ní ũjázú kīnī, "Ē, ĩri adri sū mí ní 'yoó rī tīnī."

4 Kúru Pīlātō ní 'yozú atala atala rī pi drīgē rī pi ní, āzini 'bá bītrīká rī pi ní kīnī, "Má ĩsú tā ũnjí ĩ ní tā lizú ānī ágó nōri drīgē ní kuyé."

5 'Bá rī pi rikí síi kīnī, "Ágó 'dīri ũcī 'bá rī pi ē drī ívé tā ĩmbálé ũnjí rī sī 'bávé āngū Yūdáyā vé rī agāsī céré. Í'dó ívé tā 'dīri ĩmbá āngū Gālíláyā vé rī agá, ícá kpá ívé drī ũcīngará rī be Yērúsālémā gá nōgó."

6 Pīlātō kā tā 'dīri yīī, ĩri ní zizú kīnī, ágó 'dīri nyo Gālíláyāgú? 7 Pīlātō kā nīī áamá 'yozú kīnī, Yēsū ri adrii Gālíláyā gá āngū Ēródē ní ruḡ rī agá, Pīlātō ní Yēsū ri pēzú mužú Ēródē vúgá 'dāá, sá 'dāri gé, Ēródē ri adrii Yērúsālémā gá 'dāá.

Yēsū tu pá Ēródē ɛndrɛtj gé

8 Ēródē kā Yēsū ri ndreé, adri āyīkō sī, ā'diātāsīyā 'du sá āco, lē kōdō Yēsū ri ndreé. Ēródē yī tā Yēsū ní 'oó rī pi kárákará, 'bā ɛṣī, lē kōdō Yēsū ā 'o tā āyázú āyāyā ní 'í mī gé sī. 9 Ēródē uzi Yēsū ri tā sī kárákará, 'bo Yēsū újā ĩri ní tā āzi kuyé. 10 Atala atala rī pi drīgē rī pi, 'bá tāĩmbī ĩmbá'ba rī pi be, tukí pá kuú 'dālē, kōpi rikí ĩri tōó tā ũnjí ũnjí ní pi sī. 11 Kúru Ēródē pi ívé āngáráwá rī pi be, kōpi ní Yēsū ē drī ĩnjázú, āzini ĩri u'dazú. Kōpi sukí bōngó akoóko rúkū múké ní† ruḡ'ba ní gé. Kúru kōpi ní gōzú ĩri pēzú mužú Pīlātō vúgá 'dāá ũzi. 12 Ándurú Pīlātō pi Ēródē be, kōpi arí'ba rú ĩ āsámvú gé sī. Ū'dú 'dāri gé, kōpi gōkí ícá ũndí rú ĩ āsámvú gé sī.

*Pīlātō ā'yī Yēsū ri sēē 'dīj drāá rá**(Mātáyo 27:15-26; Mārākō 15:6-15; Yūwánī 18:39-19:16)*

13 Pīlātō ní atala atala rī pi drīgē rī pi zizú 'bá ambugu rī pi be, 'bá rī pi be céré ĩmúzú vūrā ālu gé, 14 ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ĩjīkí ágó nōri tōó, ĩmi kīnī, ĩri ri 'bá rī pi ē drī ũcī, 'bá rī pi ā wakí rí ari'ba rú. Má uzī ĩrivé tā ĩmi ɛndrɛtj gé 'dīgē, má ĩsú tā āzi ũnjí ĩmi ní ĩri tōzú ní ruḡ'ba ní gé kuyé. 15 Ēródē ĩsú kpá tā ũnjí ruḡ'ba ní gé kuyé, ĩri ní ágó rī ĩpēzú ĩgōzú 'bá vúgá nō, sū ĩmi ní ndreé rī tīnī, tā āzi ĩ ní ágó 'dīri 'dizú drāzú ní ālunjáni 'dāáyo. 16 Ma ĩri gbá, ma kúru ĩri oḡu." 17 Ū'dú ũmū nyazú rī gé, lē Pīlātō ā oḡu 'bá ĩ ní ũ'yīī rī pi vé ālu jō āngū ũ'yīzú rī agāsī āmvé.‡

18 "Bá bītrīká rī pi ní céré ó'úzu kīnī, "Ā 'dīkí ágó 'dīri drāá 'dīísí rá. Mí oḡu 'bá ní Bārābā ri áyu." 19 'Bekí Bārābā ri jó āngū ũ'yīzú rī agá tā ĩri ní

* 23:1 23:1 Pīlātō ɛndrɛtj gé 'dāá: Kōpi jīkí Yēsū ri mužú gávānā Pīlātō Rómā vé rī ɛndrɛtj gé, ā'diātāsīyā Pīlātō rī ícō Yēsū vé tā lī ā 'dīkí ĩri drāá rá ní. 23:8 23:8 Lúkã 9:9 † 23:11 23:11 Bōngó āco akoóko múké ní: Bōngó āco akoóko múké rī, 'bāgú rī pi ri su ní. ‡ 23:17 23:17 Átángá vérɛṣī 17 agá 'dīri, búkú Lúkã vé ĩ ní síi Ġrīkī tī sí drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí síi búkú Lúkã vé vúlē rī agá rá.

'bã rĩ pi ã drĩ úcí wazú ãrí' bá rú Yẽrúsãlãmã agã 'dãã rĩ vé tã sĩ, ãzini ãri ní 'bã 'dij drãã rĩ vé tã sĩ.

²⁰ Pílátõ ní átázú kôpi ní ðij, ã' diãtãsiyã læ kôdõ Yẽsũ ri oyuyú rá. ²¹ 'Bo kôpi riki ó'ú muzú drĩgélé, "Á gbãkí ãri pẽti alambaku sígã, ã gbãkí ãri pẽti alambaku sígã."

²² Vú na ni gé, Pílátõ ní 'yozú kôpi ní kĩnĩ, "Tã ùnjĩ ágó nõri ní 'oó rĩ ã'di? Má ãsú tã ã pá ã ní ícózú ãri 'dizú drãzú ni kuyé. Ma ãri sã gbã, ma kúru ãri oyuyú rá."

²³ 'Bo 'bã rĩ pi gôkí ó'ú ú'dúkõ be uru 'dãã kĩnĩ, "Ã gbãkí Yẽsũ ri pẽti alambaku sígã." Kúru 'bã rĩ pi vé ó'úngará sã Pílátõ ã'yĩ kôpivã tã rá.

²⁴ Kúru Pílátõ ní Yẽsũ ri sãzú 'dizú sũ kôpi ní læã rĩ tĩnĩ. ²⁵ Pílátõ ní Bãrãbã ã ní 'yĩ kuú tã ãri ní wazú ãrí' bá rú, ãzini ãri ní 'bã 'dij rĩ ã tã sĩ rĩ oyuzú, sũ kôpi ní zij rĩ tĩnĩ. Kúru ãri ní Yẽsũ ri sãzú ãngaráwã rĩ pi drĩgã, kôpi ã 'okí rĩ tã 'bã bĩtrĩká rĩ pi ní læã rĩ.

Yẽsũ vé gbãngará pẽti alambaku sígã rĩ

(Mátayo 27:31-44; Mãrãkõ 15:21-32; Yũwãní 19:17-27)

²⁶ Kôpi kã riĩ Yẽsũ ri jĩĩ muzú, kôpi ní Sĩmõnã Kùrãnãgú rĩ ruzú, ãsú ãri ri ímú gũrú ãzi gélãsi, kôpi ní pẽti alambaku rĩ 'bãzú umbe ni gé, ã 'du muzú Yẽsũ ã vudrĩ gé sĩ. ²⁷ 'Bã bĩtrĩká 'dekí muzú Yẽsũ ã vudrĩ gé sĩ, ùkú rĩ pi riki ngoó muzú ãzãngã ãzãngã rú, ãrivã tã sĩ. ²⁸ Yẽsũ ní 'i újãzú, ãri ní 'yozú ùkú rĩ pi ní kĩnĩ, "Ãmi ùkú Yẽrúsãlãmã vé 'dĩ'bãã, ãmi riki ngoó mãvã tã sĩ ku, ãmi ngokí ãmi áyu, ãzini ãmi ngokí ãmivã anjĩnã rĩ pi. ²⁹ Sã ãzi ãzãngã vé ni ri ímú 'dĩ'dĩ, ãmi ímú 'yo, 'Tãkĩri rĩ adri ùkú ùndó rú anjĩ tĩ' bá kuyé rĩ pi vé ni, ãzini ùkú anjĩ undru' bá bã sĩ kuyé rĩ pi vé ni.'

³⁰ Kúru

" 'kôpi ímú 'yo ãrã rĩ pi ní, "Ãmi í' dẽkí 'bã drĩgã!"

ãzini kôpi 'yo ánga rĩ pi ní, "Ãmi í' dẽkí 'bã drĩgã!" "

³¹ ã' diãtãsiyã 'bã rĩ pi dõ ri tã ùnjĩ 'o 'dĩni, ãsúzú pẽti rĩ drĩ úbũrú, S pẽti rĩ 'wi dõ gĩ, tã ngóni ri ímú 'i nga nĩ?"

³² ãgõ urukõ' bãã ãrĩ úgũ' bá rú ni pi, ã ri kôpi jĩ mụ ú'dĩ Yẽsũ be trũ.

³³ Kôpi kã mụy caã ãngũ ã ní zij Drĩ Kólõmgbõ rĩ gé 'dãlã, kôpi ní Yẽsũ ri gbãzú pẽti alambaku sígã. Kôpi ní kpã úgũ' bá ãrĩ 'dã' bãã vé ãzi gbãzú Yẽsũ ã drĩ ãndãpĩ gélãsĩla, ãzi rĩ gbãzú ãri ã drĩ jĩĩ gélãsĩla. ³⁴ Yẽsũ ní 'yozú kĩnĩ, "Má Ètãpĩ, 'i trũ kôpi rá, ã' diãtãsiyã kôpi nĩkí tã ã ní 'oó rĩ kuyé." ãngaráwã rĩ pi í' dũkí Yẽsũ vé bõngó 'bãã jãã sĩ, kôpi awakí ã ãsãmvú gé sĩ.

³⁵ 'Bã bĩtrĩká tukí pá, riki tã 'dĩri ndrãã. Yãhũdĩ ambugu rĩ pi riki Yẽsũ ri gũy kĩnĩ, "Ídrĩ ãni 'bã urukõ rá píri, ãri dõ Kúrĩsitõ Múngú ní ãpãã rĩ 'i, ãdrĩ 'i ngúlúpĩ ku ãsĩ?"

³⁶ ãngaráwã rĩ pi gũkí ãri sĩ, kôpi ãjĩkí vinyõ údrãpi gĩ ni sãã ãri ní. ³⁷ Kôpi ní 'yozú kĩnĩ, "Mĩ dõ 'bãgú Yãhũdĩ rĩ pi vé rĩ, 'i pa mĩ ngúlúpĩ."

³⁸ Sĩkí pẽti alambaku ã ní Yẽsũ ri gbãzú rĩ drĩlã gã 'dĩni, "DĨRI 'BÃGÚ YÃHŪDĪ RĪ PI VÉ RĪ."

23:30 23:30 Ósãyã 10:8 **S** **23:31** 23:31 Pẽti ú' bũrũ rĩ: Pẽti ú' bũrũ rĩ vé ãffĩ, 'bã ãnjĩkãnyã ãkõ ni. Pẽti ã'wĩ rĩ vé ãffĩ, 'bã ãnjĩkãnyã 'oõpi ní. 'Bã rĩ pi 'okí dõ tã ãnjĩ Yẽsũ ãnjĩkãnyã ãkõ rĩ ní, kôpi tã ãnjĩ 'o 'bã Yẽrúsãlãmã gã ãnjĩkãnyã 'o' bá ambamba rĩ pi ní agã rá.

³⁹ Ʋgũ'bã ãlu ĩ ní gbãã Yēsũ be trũ rĩ ide Yēsũ ri kĩnĩ, “Mi dõ Kúrísítõ 'i, 'í pa mi, 'í pa 'bã ĩndĩ!”

⁴⁰ Ʋgũ'bã ãzi rĩ ní trezũ ógũpĩ drĩgẽ kĩnĩ, “'Í ru Múngũ ri ku, ãsũzũ mi ãlókõ drãdrã, sũ ĩrivẽ rĩ tĩnĩ? ⁴¹ Tã ĩ ní 'bã ĩrĩñãzũ rĩ, ĩri pĩrĩ, ã'diãtãsiyã ĩ ri 'bã ĩrĩñã ãnjĩkãnyã 'bã ní 'oó rĩ sĩ. 'Bo ágó 'dĩri 'o tã ãnjĩ ãluñãni kuyé.”

⁴² Kũru ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, “Yēsũ, 'í ca dõ mívẽ mãlũngã rujĩ gĩ, mi Ƴsũ mã tã be.”

⁴³ Yēsũ ní Ƴjãzũ ĩri ní kĩnĩ, “Ádarũ á 'yo mí ní 'dĩni, ãndrũ sĩ, 'bã mu adri mí be trũ 'bũ gẽ 'dãlẽ.”

Yēsũ vè drãngárã

(Mãtãyo 27:45-56; Mãrãkõ 15:33-41; Yũwãnĩ 19:28-30)

⁴⁴ Kã mujũ adrii Ƴtũ mgbĩmgbĩ gẽ 'dĩgẽ, ãngũ rĩ bĩ nĩjĩ kuú cĩcĩ ãngũ 'dãri agã, ãngũ rĩ nĩ caã sã na ãndrẽnjã vè rĩ gẽ. ⁴⁵ Sã 'dãri gẽ, Ƴtũ rĩ gõ kaã kuyé. Bõngó ĩ ní Jó Múngũ vè rĩ ã 'a ẽlĩzũ rĩ* ãsĩ 'í 'a ĩrĩ. ⁴⁶ Yēsũ ní Ʋtẽpĩ ri zĩzũ Ƴ'dũkõ be urũ 'dãã kĩnĩ, “Mã Ʋtẽpĩ, á ku mãvẽ ĩndrĩ kuú mi drĩ ágélẽ gã.” Kã mujũ 'yoó 'dĩni, ĩrivẽ ĩdri ní fũzũ.

⁴⁷ Ʋgalaku ãngárãwã rĩ pi vè rĩ kã tã 'i ngããpi 'dĩri ndrẽé, ĩngũ Múngũ rĩ rá, ĩri ní 'yozũ kĩnĩ, “Ádarũ ágó nõri tã be pĩrĩ.” ⁴⁸ 'Bã bĩtrĩkã ĩmũ'bã Yēsũ vè gbãngárã pẽtĩ alambaku sĩgẽ rĩ ndrẽ'bã rĩ pi kã mujũ tã 'i ngããpi 'dĩri ndrẽé, ĩzãngã nõ kõpi ẽ ẽsjĩ ambamba, kõpi ní 'dezũ mvizũ 'bẽtĩ. ⁴⁹ 'Bo 'bã Yēsũ ri nĩ'bã rá rĩ pi, Ƴkũ ĩngã'bã Gãlĩlãyã gã ĩmũ'bã vũdrĩ ni gẽ sĩ rĩ pi be, tukĩ pá kuú rãrã rũ, tẽkĩ rĩ tã 'dĩri ndrẽé.

Yēsũ vè sĩngárã

(Mãtãyo 27:57-61; Mãrãkõ 15:42-47; Yũwãnĩ 19:38-42)

⁵⁰ Ágó ãzi rũ ni Yõsẽpã 'i, ágó rĩ 'bã ri'bã Yãhũdĩ rĩ pi vè tã lĩ'bã rĩ pi vè ãzi, ĩri 'bã múkẽ, tã be pĩrĩ. ⁵¹ Ágó rĩ ã'yĩ tã 'ĩ õgũpĩ ri'bã Yãhũdĩ rĩ pi vè tã lĩ'bã rĩ pi ní riĩ Ƴsũũ, ãzini kõpi ní riĩ 'oó Yēsũ ã tã sĩ rĩ kuyé. Ágó rĩ ĩbĩ ĩmũ kũrũ Ārĩmãtãyõ vè rĩ gélẽsĩla, kũrũ 'dĩri ãngũ Yũdãyã vè rĩ agã, ágó rĩ ri mãlũngã Múngũ vè rĩ vè ĩcãngárã Ƴtẽé. ⁵² Yõsẽpã ní mujũ Pĩlãtõ vũgã 'dãã, ĩri ní Yēsũ vè ãvũ ã tã zĩzũ Pĩlãtõ tĩ gẽ. ⁵³ Kũru Yõsẽpã ní ãvũ rĩ 'ĩ'dũzũ vũgã nõó, ĩri ní ĩmũlũzũ bõngó múkẽ ní sĩ, ĩri ní jĩzũ 'bãzũ 'bũ agã 'dãã, 'bũ rĩ gãkĩ lũũ ĩrã rũ'bã gã, ãvũ 'bãzũ ãnĩ, 'bo 'bã ãzi 'bã drĩ ãvũ 'a ni gẽ 'dãlẽ kuyé. ⁵⁴ Ʋ'dũ 'dãri 'bã rĩ pi ní rizũ ẽjĩ ngazũ ĩ Ƴtũzũ cazũ Ƴ'dũ Sãbãtã vè rĩ gẽ rĩ. Ʋtũ rĩ kãdõ 'deé, Ƴ'dũ Sãbãtã vè rĩ kũru 'ĩ'dõ.

⁵⁵ Ƴkũ ãndũrũ ĩngã'bã ãngũ Gãlĩlãyã vè rĩ gẽ, Yēsũ ã vũdrĩ Ƴbĩ'bã rĩ pi 'dekĩ mujũ Yõsẽpã ã vũdrĩ gẽ sĩ, kõpi cakĩ 'bũ rĩ gẽ 'dãlẽ, kõpi ndrẽkĩ ãvũ rĩ vè 'bãngárã 'bũ agã 'dãlẽ rĩ ĩ mi sĩ rá. ⁵⁶ Kũru kõpi ní mvizũ gõzũ 'bẽtĩ, kõpi ní Ƴdu ngũpĩ ndrĩdrĩ ni á'dĩzũ. 'Bo kõpi ní uvuzũ Ƴ'dũ Sãbãtã vè rĩ gẽ, sũ tãĩmbĩ Mõsẽ vè rĩ ní lẽẽ rĩ tĩnĩ.

* **23:45** 23:45 Bõngó ĩ ní Jó Múngũ vè rĩ ã 'a ẽlĩzũ rĩ: Bõngó 'dĩri ẽlĩkĩ Vũrã Uleterẽ rĩ pi ãsãmvũ Vũrã Uleteretere rĩ be rĩ ãnĩ. Átãlãgũ ãmbũgũ rĩ 'yẽnjã aga fi bõngó rĩ agãsĩ Vũrã Uleteretere rĩ agã 'dãã nĩ, ã'diãtãsiyã Múngũ ri adri Vũrã Uleteretere dĩpĩ põwũpõwũ rĩ agã 'dãã. 'Í lã Lẽvĩtĩkã 16; Mãtãyo 27:51; Mãrãkõ 15:38; Lúkã 23:45; Ʋbẽrẽ 6:19-20; Ʋbẽrẽ 9:1-7.

24

Yēsũ vé íngángará drāngará gálésila rĩ

(Mátáyo 28:1-10; Mārákõ 16:1-8; Yũwánĩ 20:1-10)

¹ Yĩngã sĩ ũ'butĩ kũñĩkũñĩ, ũkú 'dĩ'bée ní ũdu ĩ ní á'dí ngũũpi ndrĩndrĩ rĩ 'duzú, kòpi ní 'dezu mužú 'bũrẽdrĩ gé 'dãã. ² Kòpi cakĩ ĩsú gũkĩ írã rĩ 'bũ rĩ tĩ gé sĩ jëlè gá gĩ.* ³ Kòpi kã fiĩ 'bũ rĩ agã 'dãlè, kòpi ĩsúkĩ Úpĩ Yēsũ vé àvũ kuyè. ⁴ Kòpi è drĩ ábã tã 'dĩri sĩ cérè cérè, koro àgõ ĩrĩ pi ní ìndrèzú pá tuzú kòpi à gārã gá, kòpivè bõngó ñĩ imvesĩrĩlĩlĩ. ⁵ Ũrĩ ĩmvũ ũkú 'dĩ'bée agã rá, kòpi ní òvũzú ĩ drĩ úsúzú vúgá, àgõ 'dĩ'bée ní 'yozú kĩnĩ, “Ngã ĩmi ní rizú 'bã ìdri rĩ rĩ ndázú 'bã ũdrã'bã gĩ rĩ pi àsámvú gé sĩ rĩ ã'di? ⁶ Yēsũ ri nõgõ 'dãáyo, íngá drāngará gálésila gĩ! ĩmi ũsũkĩ tã ĩri ní lĩũ ĩmi ní ĩsúzú àkũdè ĩmi drĩ àngũ Gállĩláyã vé rĩ gé 'dãri, kĩnĩ, ⁷ 'Ma 'Bã Mvã 'i, ĩ ĩmũ ma sè 'bã ũñjĩkãnyã 'o'bã rĩ pi drĩgè, kòpi ma gbã peṭĩ alambaku sĩgè, ũ'dũ na ni gé, ma gõ íngá ìdri rú ũzi.” ⁸ Kúru kòpi ní tã ĩri ní òtũ 'yoó 'dãri ígázú.

⁹ Kòpi kã ĩfũũ 'bũ rĩ agãsĩ, kòpi ní mužú tã 'dĩri ũlũzú Yēsũ vé 'bã áyũáyũ mudrĩ drĩ ni àlu rĩ pi ní, àzini 'bã urũko Yēsũ à pámvũ ũbĩ'bã rĩ pi ní. ¹⁰ Ũkú tã rĩ ũlũ'bã Yēsũ vé 'bã áyũáyũ rĩ pi ní rĩ, kòpivè rũ Mārĩyã Mágãdèlènã 'i, Jũwánã 'i, Mārĩyã Yòkòbũ èndrèpĩ 'i, ũkú urũko'bée be. ¹¹ 'Bo kòpi è'yĩkĩ ũkú 'dĩ'bée vé tã kuyè, à'diãtãsiyã tã ũkú 'dĩ'bée ní ũlũũ 'dĩri ìndrè kòpi vúgá 'dãlè tã íffĩ àkò ni. ¹² Pètèrõ ní njuzú mužú 'bũrẽdrĩ gé 'dãlè, ĩri ní òvũzú 'bũ rĩ ã 'a ndrezú, ndre 'yèjã bõngó ĩ ní àvũ rĩ ĩmũlũzú ànĩ rĩ áyu, ĩri ní mvizú gõzú 'bèṭĩ, drĩ ni ábã cérè cérè tã 'i 'oópi 'dĩri sĩ.

Yēsũ ĩ'da 'i ívé 'bã 'i pámvũ ũbĩ'bã ĩrĩ ni pi èndrèṭĩ gé

(Mārákõ 16:12-13)

¹³ Ũ'dũ àlu àlu 'dãri sĩ, Yēsũ vé 'bã ĩri ã pámvũ ũbĩ'bã ĩrĩ ni pi rikĩ muṭ gĩrũ ĩ ní zĩjĩ Èmáwũ rĩ gé 'dãlè, gĩrũ rĩ íngázú Yèrũsálèmã gá 'dãgá, vũ caá máyĩlĩ† èzĩrĩ. ¹⁴ Kòpi kã riĩ muṭ, kòpi rikĩ átã ĩ àsámvũ gé sĩ tã ĩ nga'bã rĩ pi sĩ. ¹⁵ Kòpi kã riĩ átã ĩ àsámvũ gé sĩ tã ĩ nga'bã 'dĩ'bée sĩ, koro Yēsũ ní ĩmũzú fizú kòpi àsámvũ gé, kòpi ní rizú mužú trũ. ¹⁶ 'Bo Múngú sè kòpi nĩkĩ ĩri àmã kuyè.

¹⁷ Yēsũ ní kòpi zizú kĩnĩ, “ĩmi kã riĩ ĩmũ lèṭĩ gé 'dĩgè, ngã ĩmi ní rizú átázú ànĩ rĩ ã'di?”

Koro kòpi ní pá tuzú, kòpi èndrèṭĩ adri kú ĩzāngã sĩ. ¹⁸ 'Bã ĩrĩ 'dĩ'bée àsámvũ gé, Kèlèyópã ní Yēsũ ri zizú kĩnĩ, “Mĩ ĩmũ drĩ ũmũ rú Yèrũsálèmã gá nõgõ, 'i nĩ tã ĩ nga'bã ũ'dũ 'dĩ'bée agã rĩ pi kuyè?”

¹⁹ Yēsũ ní kòpi zizú kĩnĩ, “Ngã rĩ ã'di ã tã?”

Kòpi ní újázú kĩnĩ, “Ngã rĩ tã 'i ngaápi Yēsũ Nãzèrètãgũ rĩ ã rũ'bã gá rĩ. ĩri nẽbĩ, ĩri àngũ ĩmbã ũkpõ be, àzini ĩri tã 'o ũkpõ be Múngú èndrèṭĩ gé, àzini 'bã rĩ pi èndrèṭĩ gé. ²⁰ 'Bo atala atala rĩ pi drĩgè rĩ pi, 'bávè 'bã ambugu rĩ pi be, kòpi rũkĩ ĩri jĩjĩ mužú gávãnã èndrèṭĩ gé, ã lĩ ĩrivè tã, ã 'dĩkĩ rĩ ĩri drãã rá, kúru ĩ ní ĩri gbázú peṭĩ alambaku sĩgè. ²¹ 'Bo 'bã 'bãkĩ kòdõ àndúrũ èsĩ cérè drĩ ni gé, 'bã ũsũkĩ ĩri ĩmũ 'bã ĩsèrèlè vé rĩ pi pa

* 24:2 24:2 Gũkĩ írã rĩ 'bũ rĩ tĩ gé sĩ jëlè gá gĩ: Yòsèpã gũ àndúrũ írã 'bãã 'bũ rĩ tĩ gé cí. 'Í lã Mārákõ 15:46. † 24:13 24:13 Máyĩlĩ: 'Bã ri ícõ èṭĩ tu ca máyĩlĩ na sã àlu agã.

nĩ. Tã 'dĩri 'o 'i 'dụ nóni caá 'ú'dụ na. ²² Tã rĩ āzi 'dĩ, 'bávè ùkú uruḵo 'bée ùlúkí 'bá ní tã āzi, 'bá āyākí tã rĩ sī rá. Kòpi kpukí té muú 'bùrèdrĩ gé 'dāá 'bùtĩ kùñkùnĩ, ²³ 'bo kòpi 'súkí āvù Yèsù vé rĩ kuyé. Kòpi ìmúkí ùlúú 'bá ní kìnĩ, ì ndrekí ìndrìlìkí mālāyíkā rĩ pi vé ni, mālāyíkā rĩ pi kìnĩ, Yèsù ri ìdri rú. ²⁴ Kúru 'bá ògùpìj uruḵo 'dekí muú 'bùrèdrĩ gé 'dālè, kòpi cakí tã rĩ 'sù sù ùkú rĩ pi ní ùlúú ì ní rĩ tìj, 'bo kòpi 'súkí Yèsù ri ndreé ìdri rú kuyé."

²⁵ Kúru Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ìmi azakaza rú, ngá ìmi ní tã nèbĩ rĩ pi ní sī rĩ è'yìzú mbèlèṅa ku rĩ ā'di? ²⁶ Ìmi nĩkí 'yozú kìnĩ, drĩdrĩ ni, Kúrísitò ri ìzāngā nya, ì íbì ìri ìngú ndò 'dìni kuyé?" ²⁷ Yèsù ní 'dòzú tã ì ní sī Búkú Múngú vé rĩ agá 'ì tã sī rĩ ùlúú kòpi ní, 'dó tã Mósè ní sī rĩ pi ùlúú, cìmgbá cazú tã nèbĩ rĩ pi ní sī rĩ gé.

²⁸ 'Bá 'dĩ'bée kã 'bāá caá ìnyinā gúrú ì ní lèzú muzú rĩ gé, Yèsù 'o 'i sù 'bá lèepi agaapi muúpi drĩdrĩ ni tìj. ²⁹ 'Bo kòpi ní Yèsù ri mázú drì 'rĩ sī kìnĩ, "Mí adri 'bá be nògò, 'tùt rĩ 'de gí." Kúru ìri ní 'dezú muzú 'bá 'dĩ'bée vé āngá 'dāá.

³⁰ Kòpi kã úrì ìnyá nyangará gá, Yèsù ní pánga 'd'úzá, ìri ní òwò'difò sèzú Múngú ní, ìri ní pánga rĩ āndìzú, ìri ní sèzú kòpi ní. ³¹ Koro kòpi ā ùmĩ ní 'i zìzú, kòpi ní Yèsù ri amázú. Yèsù ní āvìzú kòpi āsámvú gé sī 'dìsì rá. ³² Kòpi ní ì uzìzú ì āsámvú gé sī kìnĩ, "Yèsù kã rií átá 'bá be lètí gé 'dìgé, kã rií tã Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ ùlúú 'bá ní, tã 'dĩri ùlò nyo 'bá èsì kuyé?"

³³ Kòpi ní ì újázú gòzú muzú Yèrúsälémā gá 'dālè, kòpi 'súkí Yèsù vé 'bá áyúáyú muḵrì drì ní ālu rĩ pi 'bá adri'bá kòpi be trù rĩ pi be ùmúkí ì kú vùrā ālu gé. ³⁴ 'Bá ì ùmú'bá rĩ pi ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Tã rĩ tã áda! Úpí ìngá gòò ìdri rú drāngará gálésìla gí. 'I'da 'i Sìmōnā Pétèrò èndrètí gé rá."

³⁵ Kúru 'bá 'rĩ ìmú'bá Èmáwù gélésìla rĩ pi ní tã 'i ngaapi lètí gé 'dālè rĩ ùlúú 'bá ì ùmú'bá rĩ pi ní, āzini kòpi ní tã Yèsù ní pánga āndìzú, kòpi ní ìri nìzú amázú rĩ ùlúú.

Yèsù 'i'da 'i ìvé 'bá 'i pámvú ùbì'bá rĩ pi èndrètí gé

(Mātáyó 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Yūwānī 20:19-23; Èzì 1:6-8)

³⁶ Yèsù vé 'bá ìri ā pámvú ùbì'bá 'rĩ rĩ pi kã rií átá tã 'i ngaapi 'dĩri sī, Yèsù ní 'i 'dazú kòpi āsámvú gé, ìri ní kòpi ní mōdó sèzú kìnĩ, "Tākiri ā adri ìmi be."

³⁷ 'Rĩ ìmvù kòpi, kòpi è èsì wa rá, kòpi rikí 'sùsù kìnĩ, ngá ì ní ndreé rĩ ìndri. ³⁸ Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ngá ìmi ní adrizú 'rĩ sī rĩ ā'di? Mávè ìngángará gòzú ìdri rú rĩ vé tã fi ìmi drìgè ku āsì? ³⁹ Ìmi ndrekí mǎ drì ágélè, āzini mǎ pá úgóró. 'Bá rĩ ma 'i! Ìmi ùlókí mǎ rù'bá, āzini ìmi ndrekí mǎ, ìndri ri rù'bá ākó, āzini fǎ ākó, 'bo ìmi ní ndreé rá rĩ tìj, mǎ rù'bá be."

⁴⁰ Yèsù kã tã rĩ átá kòpi ní 'dìni, ìri ní 'ì drì ágélè 'd'azú, āzini 'ì pá úgóró 'd'azú kòpi ní. ⁴¹ Kòpi ā'yìkí tã 'dĩri ālunāni kuyé, ā'diātāsìyā āyìkò fù kòpi, āzini kòpi āyākí tã 'dĩri sī rá. Kúru Yèsù ní kòpi zìzú kìnĩ, "Ngá nyanya ìmi vúgá 'dìlè anigé?" ⁴² Kòpi ní 'bì ì ní á'dí gí ni 'd'úzá sèzú ìri ní. ⁴³ Ìri ní 'bì rĩ è'yìzú nyazú kòpi èndrètí gé 'dìgé.

⁴⁴ Yèsù ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "Ándúrú má ní adrizú ìmi be trù rĩ gé, má ùlú ìmi ní tã rĩ rá. Má kìnĩ, tã ì ní ándúrú sī mǎ tã sī búkú Mósè ní sī rĩ

pi agá, búkū nēbī rī pi ní sī rī pi agá, āzini búkū Sāwúmā vé rī agá rī, ĩri 'i nga fū tị ni gé rá.”

⁴⁵ Kúru ĩri ní kōpi ā úmī zīzú, kōpi ā nīkí rí tā Búkū Múngú vé rī agá rī āní. ⁴⁶ ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, Kúrísítō ri úmvúlésī ímú ĩzāngā nya, ĩri drā, ụ'dụ na ni gé, ĩri ímú íngá gō ídri rú ũzi, ⁴⁷ tā 'i ngaápi rụ'ba ni gé 'dīri sī, ĩ ímú ụ'dúkó ẹsị újázú rī ũlū, āzini tā āngū trúzú ũnjīkānyā agásī rī ũlū āngū rī pi agásī céré, ĩ í'dó ũlū Yẹrúsálémā gá. ⁴⁸ ĩmi ndrekí tā 'dī'béé ĩmí mị sī rá, lē ĩmi ũlūkí 'bá ụrụkọ'béé ní. ⁴⁹ Ma ímú ngá má Ẹtẹpị ní ẹzị rī ̣ ipē ĩmi ní rá, 'bo ĩmi adrikí kūrú rī agá 'dīgé cīmgbá ĩ ní ímúzú ũkpō íngápi 'bū gélésī rī sẹzú ĩmi ní rī gé.”

Yēsū vé ngangárá mụzú 'bū gé rī

(Mārākō 16:19-20; Ẹzị 1:9-11)

⁵⁰ Yēsū ká ívé 'bá 'í pámvú ũbī'ba rī pi ē drī koó mụzú Bētēniyā gá 'dālé, ĩri ní 'í drī íngazú ụrụ, ĩri ní tākíri 'bāzú kōpi drīgé. ⁵¹ Kā ríi tākíri rī 'bāá kōpi drīgé, kúru ĩ ní ĩri 'dụzú mụzú 'bū gé 'dāá, ĩri ní kōpi kuzú. ⁵² Kúru kōpi ní Yēsū rī ĩnjízú. Kōpi ní ĩ újázú mvizú gōzú Yẹrúsálémā gá 'dālé āyīkō be āmbúgú. ⁵³ Ụ'dụ ālu ālu, kōpi rikí ẹcị Jó Múngú vé rī agá 'dāá, ríi Múngú ri íngú.

̣ **24:49** 24:49 Ngá Múngú ní ẹzị rī: Ngá Múngú ní ẹzị lēé ĩpēé rī, ĩri ĩndrī Uleterē rī. ĩri ímú ũkpō sē 'bá rī pi ní nī. 'Í lā Ẹzị 2:1-4.

Ŭ'dúkó múké Yüwání ní sǐ rǐ Tā búkū rǐ vé rǐ ā ũlǔngará

Yüwání rǐ Yēsǔ vé 'bá áyúāyǔ rǐ pi vé ógǔpǐ. Sǐ búkū 'dǐrǐ Yāhǔdǐ rǐ pi ē ízā kozú, āzini 'bá Yēsǔ rǐ ē'yǐ' 'bá gǐ rǐ pi ē ízā kozú. Ŭlū tā kárákará Yēsǔ ní 'oó āyāzú āyāyā rǐ pi rá, āzini ũlū tā Yēsǔ ní ímbá rǐ pi rá, 'bo sǐ tā Yēsǔ vé rǐ pi ā uruqó 'bée kuyé. Yüwání lū kǐnǐ, Yēsǔ adri 'yéná 'bá áda kuyé, ĩri kpá Múngú 'i.

Búkū rǐ vé í'dóngará i'da kǐnǐ, Yēsǔ rǐ ũ'dúkó Múngú vé ni 'bá rǐ pi ní, ĩrivé drāngará, ĩri rǒbǒŋó 'bá rǐ pi vé ũnjǐkānyā ũjǐpǐ ni. Yēsǔ rǐ Māsíyā nēbǐ rǐ pi ní tā ni ũlūú búkū Múngú vé Ŭndǐ Ŭkǔ rǐ ružú rǐ agá 'yoó kǐnǐ, ĩri ímú rá rǐ 'i. Cápǐtā 13-17 agá, Yüwání ũlū tā Yēsǔ ní ívé 'bá 'í pámvú ũbǐ' 'bá rǐ pi lēzú rǐ, āzini ũlū tā ĩri ní kǒpi ē ēšǐ ũmǐzú ũndrēná 'dǎri sǐ ĩsǔ ākūdē ruqǐ drǐ ĩri kuyé rǐ. Búkū rǐ vé ũdǔ gé, ũlū tā ĩ ní lǐjǐ Yēsǔ drǐgē rǐ vé tā, ĩrivé gbāngará pētǐ alambaku sígē rǐ vé tā, ĩrivé íngángará gōó ídri rú drāngará gálésǐ rǐ vé tā, āzini ĩri ní 'i i'dazú ívé 'bá 'í pámvú ũbǐ' 'bá rǐ pi ēndrētǐ gé vú be kárákará rǐ vé tā.

Ŭ'dúkó ídri sēepi rǐ

¹ Í'dóngará gá 'dǎá ĩ ní drǐ 'bǔ pi gbizú vū be kuyé rǐ gé, ĩsǔ Ŭ'dúkó rǐ ínogósǐ anigé. Ŭ'dúkó rǐ ri adrií Múngú be trǔ, Ŭ'dúkó rǐ Múngú 'i.

² Í'dóngará gá 'dǎá, Ŭ'dúkó rǐ ri adrií Múngú be trǔ.

³ Ngá ārēvú céré údékǐ ũkpó ĩrivé rǐ sǐ, ngá āzi ĩ ní údé ĩri ākó ni 'dǎáyo.

⁴ Ngá ĩ ní údé rǐ pi ārēvú céré ĩsǔkǐ ívé ídri íngázú ĩri vúgá, ídri ĩrivé 'dǐri, ĩri ka 'bá ālu ālu drǐgē ũtǔná rú. ⁵ Ŭtǔná rǐ ímgbērē āngǔ nǐpǐ cǐcǐ rǐ kú uleterē, āngǔ nǐpǐ cǐcǐ 'dǐri ícó ũtǔná āngǔ ímgbērēēpi uleterē 'dǐri ugaá ku.

⁶ Múngú ĩpē ágó āzi, rǔ ni Yüwání* 'i. ⁷ Yüwání ímú ũtǔná rǐ vé tā ũlūú, 'bá ālu ālu ē ē'yǐkǐ rǐ ĩri. ⁸ Yüwání adri ũtǔná āngǔ ímgbērēēpi uleterē rǐ 'i kuyé, Yüwání ímú ívé rǐ 'yéná ũtǔná āngǔ ímgbērēēpi uleterē rǐ vé tā ũlūú. ⁹ Ŭtǔná áda āngǔ ímgbērēēpi uleterē 'bá rǐ pi drǐgē céré rǐ ri ímú 'bá rǐ pi vúgá vū drǐgē nōó.

¹⁰ Ŭ'dúkó rǐ ri adrií 'bá rǐ pi āsámvú gé vū drǐgē nōgó, údékǐ ngá rǐ pi ārēvú céré vū drǐgē nōgó ũkpó ĩrivé rǐ sǐ, 'bo 'bá vū drǐgē rǐ pi nǐkǐ ĩri áma kuyé. ¹¹ Ŭ'dúkó rǐ ímú nyōqókǔ drǐgē nōgó, 'bo ē'dǐpáa Yāhǔdǐ rǐ pi ē'yǐkǐ ĩri kuyé. ¹² 'Bo 'bá ĩri ē'yǐ' 'bá rá rǐ pi, sē kǒpi ní drǐlé múké adrizú anjǐ Múngú vé ni pi rú. ¹³ Kǒpívé ícángará anjǐ Múngú vé ni pi rú 'dǐri, adri 'yozú kǐnǐ, yǐkǐ 'bá áda vé ni sǐ kuyé, ĩri yǐkǐ Múngú vé ni sǐ.

¹⁴ Ŭ'dúkó rǐ újǎ 'i ícá 'bá áda rú, ri adrií 'bá āsámvú gé nōgó, 'bá ndrekǐ íngúngará ĩ ní ĩri íngúzú rǐ rá, 'bá ndrekǐ Ètēpǐ vé Mvǎ ālukútanǎ rǐ vé íngúngará ĩ ní ĩri íngúzú rǐ rá. Èšǐ múké, āzini tā áda ĩrivé rǐ, íbǐ íngá Ètēpǐ vúgálésǐla, ícá kuú 'bá āsámvú gé vúgá nōgónó.

* 1:6 Yüwání: Yüwání 'dǐri bǎtízímǔ sēepi rǐ.

15 Yūwánī átá Īrivé tã ù'đúkò be uru 'dãã kīnī, "'Bá má ní tã ní ùlūú kīnī, ĩri ímú 'dīi'dī rī, ĩri adriípi 'dī! Īrivé āmbūgū ndē mávé rī rá, ā'diātāsīyā ĩ ní drī ma tizú kuyé rī gé, ĩri ótú anigé." 16 Īrivé éşī ní adrii múké rī sī, sē 'bá řşúkí tákiri mužú đīđ đī. 17 Múngú ezi tãmbj rī Mósē† ní, 'bo sē éşī múké rī, āzini tã áda rī Yēsū Kúrisítò ní nī.† 18 'Bá āzi ndre Múngú ri ālujání kuyé. Ádarú ĩrivé Mvā ālukútaŋá adriípi Múngú 'i, adriípi ĩnyinǵá 'Í Ētépī ā gārā gá rī, i'da 'bá ní ōşūkā Múngú vé rī nī.

*Yūwánī Bātízīmū sēpi rī átá Yēsū vé tã
(Mátayo 3:1-12; Mārákò 1:1-8; Lúkà 3:15-17)*

19 Ambugu Yāhúđī rī pi vé adri'ba kūrú Yērūsālēmā vé rī agá rī pi pēki atala rī pi, † Lévy* rī'ba ézi nga'ba Jó Múngú vé rī agá rī pi be mužú Yūwánī rī zī kīnī, "Mí ā'di 'i?" 20 Yūwánī 'yo kōpi ní uletere kīnī, "Má adri Kúrisítò 'i ku."

21 Kōpi ní ĩri zizú, "Mí dí ā'di 'i? Mí Ēlīyā† 'i?"

Kīnī, "Kuyé, má adri Ēlīyā 'i ku."

Kōpi ní gōzú ĩri zizú, "Mí nēbī rī† 'i?"

Kīnī, "Kuyé."

22 Kōpi ní 'yozú kīnī, "Mí ā'di 'i? 'Í lū 'bá ní, 'bá jǵkí rí tã mí ní újā rī mužú ùlūú 'bá 'bā ĩpē'ba rī pi ní. 'Í lū 'bá ní, mí ngúlúpi, mí ā'di 'i?"

23 Yūwánī ní tã rī újázú sū ótú nēbī† İşáyā ní 'yoó rī tñj kīnī, "Ma ù'đúkò riípi ó'úpi āngú ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dãã 'yoópi, 'İmi údéki létí Úpi ní, 'İmi útúki létí ĩrivé rī ā adri piri rī 'i! "

24 Fārúşī* ĩ ní pēé rī pi ní 25 Yūwánī ri zizú kīnī, "Mí adri dō Kúrisítò 'i kuyé, dōku Ēlīyā 'i kuyé, dōku nēbī kuyé píri, mí řşú ũkpò rizú bātízīmū† sēzú 'điri ā'di vugá?"

26 Yūwánī ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma ri yī áyú bātízīmū sēzú āní 'bá rī pi ní, 'bo 'bá āzi ĩmi āsámvú gé 'đigé 'đi, ĩmi nǵkí drī ĩri kuyé. 27 ĩri ímú tã rī ùlū má vūđrī gé, 'bo ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī rá. Má ícò ĩrivé ngá pá gá rī vé bāá oyuyú bā ku."

† 1:17 1:17 Mósē: Yōsēpā kā drāá gí, 'bāgú Ējēpétò vé rī 'bā anji İşerélē vé rī pi ézi ngaá túgērī rú caá ĩli mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē rī ĩpēzú ímúzu anji İşerélē vé rī pi pazú adringará túgērī rú rī agásí. Múngú sē tãmbj rī Mósē ní, ā lū anji İşerélē vé rī pi ní, sēzú ĩ ní tãmbj rī zizú tãmbj Mósē vé ní āni. Tǵkí Mósē rī řşú ākūdē ĩli rī ca élıfū ālu mūdūrūlū sū (1,400), řşú ākūdē tǵkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Wūngárā 2-24. † 1:17 1:17 Yēsū Kúrisítò: Rū Yēsū 'điri vé ífífi, Múngú rī 'bā paápi rī. Kúrisítò rī 'bá ĩ ní údu dāá đrī ni gé rī, lūzú kīnī Múngú ĩpē ĩri adrii 'bāgu rú.

Ēbērē tǵ sī Kúrisítò rī ĩ zj Māsīyā. 'Í lā Yūwánī 1:41. § 1:19 1:19 Atala rī pi: 'Bá İşerélē vé rī pi āsámvú gé, 'yénǵ átalágú rī rōbññ zā Jó Múngú vé rī agá 'dãã nī. Atala rī pi rī ĩfū úyú Lévy vé rī agá. * 1:19 1:19 Lévy: Atala İşerélē rī pi vé rī ārēvú céré ĩbíkí ĩfūú úyú Lévy vé rī agá.

† 1:21 1:21 Ēlīyā: Ēlīyā rī nēbī, Múngú 'dū ĩri mužú 'bū gé ĩdri rú, drā kuyé. Tǵkí ĩri ākūdē ĩli rī ca mūdūrūlū úrōmī (900), řşú ākūdē tǵkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 1 'Bāgú 17-21; 2 'Bāgú 1-3. † 1:21 1:21 Nēbī rī: Kōpi rikí átá nēbī Mósē ní 'yoó ĩri ímú rá rī vé tã sī. Nēbī Mósē ní 'yoó 'điri Yēsū 'i. 'Í lā Dētōrōnómē 18:15-18; Yūwánī 6:14; Ēzj 3:22-23; Ēzj 7:37. § 1:23 1:23 Nēbī: Múngú ri ívé tã

átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ù'đúkò rī ùlū 'bá rī pi ní. 1:23 1:23 İşáyā 40:3 * 1:24 1:24 Fārúşī: Fārúşī rī pi ngúlúmú Yāhúđī rī pi vé tãmbj Mósē vé rī ruy'ba tǵt rī pi. Kōpi 'đukí ĩndrī rī pi vé tã, āzini mālāyíkā rī pi vé tã 'bāá tã āmbúgú rú, kōpi é'yǵkí rá 'yozú kīnī, 'bá ūdrā'ba gí rī pi gō íngá ĩdri rú rá. 'Í lā Ēzj 23:8. † 1:25 1:25 Bātízīmū: ĩ rī 'bá rī pi ní bātízīmū sē lūzú kīnī, kōpi újákí éşī ívé ũnjikānyā agásí gí, kōpi é'yǵkí Múngú ri gí.

28 Tã 'dĩri Yüwání pi rikí átá Bētēniyã gá, yĩĩ ãmbúgú ðĩpi ðĩđi Yáridéni vé wõkõkõ ỳtụ ní ifũngará gálésila rĩ gé, ỳsụ ãkũdē Yüwání ri bătízimũ sē.

Yēsũ ri Kābīlō Mvã Múngú vé ni

29 Kã muỳ adrií drũ 'dĩni, Yüwání ndre Yēsũ ri ímụ 'í vúgálé rú, ìri ní 'yozú kīnī, "Ī ndrekí drĩ ká, Kābīlō Mvã[‡] Múngú vé ímụpi 'bá nyõkõkõ drĩgē rĩ pi vé ùnjikānyã ùjĩpi rĩ, ìri 'dã! 30 Īri 'bá má ní átá tã ni sī, má ní 'yoó, "Bá āzi ri ímụ mã vùdrĩ gé vúlé 'dĩi'dĩ rĩ 'i, 'bo ìrivé ãmbúgũ ndē mávé rĩ rá, ã'diātāsīyã ìri ỳtụ anigé ỳsụ tĩkĩ drĩ ma kuyé." 31 Āndúru á nĩ ìri kuyé. 'Bo tã má ní bătízimũ sészú yĩĩ sī rĩ, Īsērélē rĩ pi ã nĩkĩ rí ìri ãní bēsīnī."

32 Yüwání ní 'yozú kīnī, "Á ndre Īndrí Uleterē rĩ ímụ 'bũ gé 'dãāsī sũ ãmámũ tĩnĩ, úri ìri drĩgē. 33 Á nĩ kōdō ámá 'yoó 'bá rĩ ìri 'i 'dĩni kuyé, 'bo Múngú ma ìpēepi ímụpi bătízimũ sēepi yĩĩ sī rĩ 'yo má ní kīnī, 'Mĩ ímụ ndre Īndrí Uleterē rĩ^S ímụ úri 'bá āzi drĩgē, ìri 'bá ímụpi bătízimũ sēepi Īndrí Uleterē rĩ sī rĩ 'i." 34 Á ndre ìri mã mĩ sī, á 'yo ìmi ní, 'bá rĩ Múngú Mvõpĩ 'i."

Yēsũ vé 'bá ìri ã pámvú ùbĩ'bá drĩdrĩ rĩ pi

35 Kã muỳ adrií drũ 'dĩni, Yüwání pi tukí pá kuú ívé 'bá ìrĩ 'i pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be. 36 Yüwání kã ndreé Yēsũ ri aga muzú nĩ, ìri ní 'yozú kīnī, "Ī ndrekí Kābīlō Mvã Múngú vé rĩ, ìri 'dã!"

37 Yüwání vé 'bá ìrĩ ìri ã pámvú ùbĩ'bá rĩ pi kã tã 'dĩri yĩĩ, kõpi 'dekĩ muỳ Yēsũ ã vùdrĩ gé sī. 38 Yēsũ kã 'i újã kõpi ndreé, ỳsụ kõpi ri ímụ 'i vùdrĩ gé sī, ìri ní kõpi zizú kīnī, "Īmi lēkĩ ã'di?"

Kõpi ní újázú ìri ní kīnī, "Rábĩ, mi ri adri ngũgã?" (Rábĩ ri Ēbērē tĩ sī, ifĩfi ní Īmbápi.)

39 Īri ní újázú kõpi ní kīnī, "Īmi ímúkĩ vũrã má ní adrizú rĩ ndreé ìmi mĩ sī." Kõpi ní kũru 'dezú muzú vũrã rĩ ndrezú ĩ mĩ sī, kõpi áwikĩ adrií ỳ'dũ 'dãri ðeđ nĩjĩ Yēsũ be trũ ãlu vũrã ìri ní adrizú rĩ gé 'dãã, ãkũdē ỳtụ rĩ dĩ 'i caá sã sũ ùndrēḡã vé rĩ gé gĩ.

40 'Bá ìrĩ 'dĩ'bée ãsámvú gé, āzi rĩ Sĩmõnã Pétērõ édrĩpi Āndērēyã 'i, kõpi yĩkĩ tã Yüwání ní 'yoó rĩ nĩ, āzini kõpi 'dekĩ muỳ Yēsũ ã vùdrĩ gé sī nĩ. 41 Āndērēyã kã 'i édrĩpi Sĩmõnã ri ỳsụ, ìri ní 'yozú 'i édrĩpi ní kīnī, "'Bá ỳsúkĩ Māsīyã ri gĩ." (Māsīyã vé ifĩfi Kúrísítõ.) 42 Īri ní kũru Sĩmõnã ri jizú muzú Yēsũ vúgã 'dãã.

Yēsũ ní ãngũ ndrezú ìri vú 'dãã kīnī, "Mĩ rú Sĩmõnã 'i, mi Yüwání ã mvã, 'bo ĩ nóni mi rú zĩ Kéfã." (Rú Kéfã 'dĩri Ārãmáyĩkĩ tĩ sī, Gĩrĩkĩ tĩ sī Pétērõ 'i.)*

Yēsũ zĩ Pīlĩpũ pi Nātānyēlē be

[‡] 1:29 1:29 Kābīlō Mvã: Múngú sē tãimbĩ Mósē ní kīnī, 'bá rĩ pi ã zākĩ kābīlō Múngú ní rõbõḡõ rú, ã trũkĩ rĩ kõpi ívé ùnjikānyã agásĩ rá. Sē ĩ ní Yēsũ ri zizú Kābīlō Mvã Múngú vé ni ãní, ã'diātāsīyã Múngú Ĭpē ìri ímụ drãã 'bávē ùnjikānyã ùjĩ. 'Í lã Wũngará 12:17-28; Mārākõ 14:12; Lũkã 22:7; 1 Kõrĩntõ 5:7; 1 Pétērõ 1:19. ^S 1:33 Īndrí Uleterē rĩ: Īndrí Uleterē rĩ Īndrí Múngú vé ni. Bũkũ Múngú vé rĩ kīnī, Ẹtēpi ri Múngú 'i, ìrivé mvã Yēsũ ri Múngú 'i, āzini Īndrí Uleterē rĩ Múngú 'i. Ẹtēpi ri, Mvõpĩ ri, āzini Īndrí Uleterē rĩ, kõpi Múngú ãlu. 'Í lã Yüwání 1:1-18; Yüwání 8:41-42; Ẹzĩ 5:3-4. * 1:42 1:42 Rú Pétērõ, āzini Kéfã 'dĩri vé ifĩfi ìrã.

⁴³ Kā muḡ adrii drḡ 'dīni, Yēsū ūṣū 'í drḡgē 'dāá, nga 'deé muḡú āngū Gālīlāyā vé rī gé. 'Dālē ca muḡ Pīlípū ri ṣṣū, ĩri ní 'yozú Pīlípū ní kīnī, "Mí ímú mā pámvú ūbīi."

⁴⁴ Pīlípū íbī íngá kūrḡ Bētēsāyídā gá, kūrḡ Āndērēyā pi ní adrizú Pétērō be rī agá. ⁴⁵ Pīlípū mu Nātānāyélē ri ṣṣū, ĩri ní 'yozú Nātānāyélē ní kīnī, "Bá ṣṣúki ágó Mósē ní tā ni sīi búkū tāimbī vé rī agá, āzini nēbī rī pi† ní kpá tā ni sīi rī gí. Ágó rī Yēsū Nāzērētāgú Yōsēpā mvōpi 'i."

⁴⁶ Nātānāyélē ní Pīlípū ri zizú kīnī, "Tā múké ri nyo ícō adri kūrḡ Nāzērētā vé rī agá rá?"

Pīlípū ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí ímú ndreé mī mī sī."

⁴⁷ Yēsū kā ndreé Nātānāyélē ri ímú 'í vúgá nōó, Yēsū ní 'yozú kīnī, "Īsērélēgú áda adriipi tā be piṣi rī, ĩri mī 'i, mī ūnjō ākó!"

⁴⁸ Nātānāyélē ní Yēsū ri zizú kīnī, "Í nī ma ngóni ngóni?"

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Á ndre ándúrú mī peṣi fiḡi vé rī ā ndúgé gé, ṣṣúú ákūdē Pīlípū zī drī mī kuyé."

⁴⁹ Nātānāyélē ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Ímbápi, mī Mvā Múngú vé ni! Mī 'Bāgú Īsērélē rī pi vé rī!"

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ē'yī ma, tā má ní 'yoó mī ní á ndre mī peṣi fiḡi vé rī ā ndúgé gé 'dāá rī sī? Mí ímú tā ambugu ambugu 'dīri ndēpi rá ní pi ndre rá!" ⁵¹ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ma ĩmi ní tā áda lū, ĩmi ímú ndre 'bū zī 'i kú mḡbo, mālāyīkā Múngú vé rī pi* ṣṣi ímúú 'bū gé 'dāásī mā rú'ba gá sī, kōpi gō tu muḡú 'bū gé 'dāá mā rú'ba gá sī, ma 'Bá Mvā 'i."§

2

Yēsū újā yīi ufuú vinyō rú

¹ Kā muḡ caá ū'dú na ni gé, 'bāki ūmū ōmúrúgō muḡú ni Kánā gá, āngū Gālīlāyā vé rī agá. Ūmū rī gé 'dālē, Yēsū éndrēpi ri anigé. ² Zīki Yēsū pi muḡú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'ba rī pi be ūmū rī gé 'dālē ĩndī. ³ Vinyō rī kā deḡ gí, Yēsū éndrēpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Vinyō rī de ḡi."

⁴ Yēsū ní újázú éndrēpi ní kīnī, "Mí ícō má ní tā 'dīri lūlūlū ku, lóki mávē tā 'duzú ngazú rī ícō drī kuyé."

⁵ Yēsū éndrēpi ní 'yozú áti'ba rī pi ní kīnī, "Yēsū lū dō ĩmi ní tā, ĩmi 'duki ngaंगा."

⁶ Ū'bāki ūdrī áziyá kuú kōpi ā gārā gá, ūdrī 'dī'bée, Yāhūdī rī pi ri áyú ĩ pá ūjizú āni, āzini ĩ drī ūjizú āni, sū ívé mērē ní lēe rī tīni. Ūdrī ālu rī, ĩ ícō yīi dā ca 'a ni gé jōlōnī ā 'a pūkū ĩrī, dōku pūkú na rá.

⁷ Yēsū ní 'yozú áti'ba rī pi ní kīnī, "Īmi ukoki yīi ūdāā ūdrī rī pi agāsī tré tré." Kúru kōpi ní yīi rī ukozú ūdāzú ūdrī rī pi agāsī tré tré.

⁸ Yēsū ní 'yozú áti'ba rī pi ní kīnī, "Īmi ĩbēki yīi ūdrī agá rī jīi muḡú sēe mvūú 'bá āmbúgú riipi ūmū rī vé tā ndreēpi rī ní."

† 1:45 1:45 Nēbī: Múngú ri ívé tā átā nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivē ū'dúkō rī ūlū 'bá rī pi ní.

‡ 1:51 1:51 Mālāyīkā rī pi: Mālāyīkā rī pi ĩndrī, kōpi ri adri Múngú be 'bū gé 'dālē, kōpi rú'ba ākō. Múngú ri sá āzi sī kōpi ĩpē ímú vū drḡgē nōó ū'dúkō múké ívé rī ūlū 'bá rī pi ní. § 1:51 1:51 'Bá Mvā: Yēsū zī 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrísítō 'i, 'i mālūngā rī ru muḡú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14. 1:51 1:51 Í'dóngará 32:22-32

Kòpi 'duki tā rī ngáa sū Yēsū ní 'yoó ī ní rī tīnī. ⁹ Āmbúgú rīpi ūmū rī vé tā ndreépi 'dāri ní yīī ī ní újā ufuú vīnyō rú 'dīri ējī 'bīzú. Āmbúgú rī nī áamá 'yozú kīnī, vīnyō rī ībēkī íngázú ngūgá yā 'dīni kuyé, 'bo ātī' bá rī pi nīkī íngá áamá nī. Āmbúgú rī ní ōmūrúgō rī vé kērégú rī zizú gārā gá, ¹⁰ īri ní 'yozú kērégú rī ní kīnī, "Vīnyō draápi dradra rī, ī té kōdō sē mvu ūmū rī pi ní drīdrī, kòpi mvukī dō gī, ī té íbī draápi mādā rī awa ndō. 'Bo īmi 'bākī vīnyō múké rī tēé kuú 'dālē, īmi ímúkī sēé mvuú 'bá rī pi ní vúlē vúlē rú, ísú ākūdē ūmū rī pi mvukī ī épī gī, īmi awakī vīnyō draápi mādā rī drīdrī, īmi gōkī múké rī awaá vúlē rú!"

¹¹ Tā āyāzú āyāyā Yēsū ní í'dó 'oó drīdrī rī, īri adriipi 'dī, Yēsū 'o tā rī Kānā gá, āngū Gālíláyā vé rī agá. Tā 'dīri ī ní īri íngúzú ānī rī, sē īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī' bá rī pi ē'yīkī īri ānī rá.

¹² Ūmū ōmūrúgō muzú 'dāri ā vūdrī gé, Yēsū pi éndrēpi be, édrīpījī be, īrivé 'bá 'ī pámvú ūbī' bá rī pi be, 'dekī mvuú adrii kūrú Kāpārānāumā gá ū'dū be mādā.

Yēsū údró 'bá rī pi Jó Múngú vé rī agásī

(Mātáyo 21:12-13; Mārākō 11:15-17; Lúkā 19:45-46)

¹³ Kā mvuú caá īnyīnāná Ū'dū Múngú ní Ēlīzú Yāhūdī rī pi vé jó tī gé sī rī gé,* Yēsū ní 'dezú mvuzú Yērūsálēmā gá 'dāá. ¹⁴ Yēsū kā mvuú caá Jó Múngú vé rī[†] ā bóró gá 'dāá, ísú 'bá rī pi rī tī ūzī, kābīlō pi be, āmámū pi be, 'bá ūrukō úríkī kuú ívé mísá gārā gá sī, kòpi rī mūfēngā ufu. ¹⁵ Yēsū ní zāá ā lā' bú í'dúzú údézú kēlīnā rú, údró 'bá adri' bá Jó Múngú vé rī ā bóró gá rī pi, ívé tī pi be, kābīlō pi be, íré 'bá rī' bá mūfēngā ufu' bá rī pi vé mūfēngā kpélékpélé, uze kòpivé mísá u'deé ūlī rú. ¹⁶ Yēsū ní 'yozú 'bá āmámū ūzī' bá rī pi ní kīnī, "Īmi 'duki ímivé āmámū 'dī' bée 'dīisī āmvé! Īmi kuki ímivé tā rīzú má Ētēpi vé Jó újázú vūrā ngá ūzīzú ní rú 'dīri ānī!"

¹⁷ Yēsū kā 'bá rī pi údró fūú āmvé gī, kúru īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī' bá rī pi ní tā ī ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, "Jó Múngú vé rī ā tā adri kú má éšj agá āmbúgú rī ígázú."

¹⁸ Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní Yēsū rī zizú kīnī, "Tā āyāzú āyāyā mí ní ícō 'oó lūūpi kīnī mi ūkpō be ícózú tā 'dīri 'ozú rī ā'di?"

¹⁹ Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Īmi īnānyākī Jó Múngú vé 'dīri, ma ícō īri sī gō dījī ū'dū na agá."

²⁰ 'Bá drīkoma rī 'dā' bée ní újázú īri ní kīnī, "Jó Múngú vé 'dīri vé sīngará 'dū ílī pūkú sū drī ni áziyá, mí kīnī mí ícō jó rī sī 'yéná ū'dū na agá?" ²¹ Jó Múngú vé Yēsū ní tā ni 'yoó rī, Yēsū rī ívé rú' bá ā tā 'yo. ²² Yēsū kā gōō íngá ídri rú, īrivé 'bá īri ā pámvú ūbī' bá rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ígázú. Kúru kòpi ní tā ī ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī ē'yīzú, āzini kòpi ní tā Yēsū ní 'yoó 'dāri ē'yīzú.

* **2:13** 2:13 Ū'dū Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ū'dū Múngú ní ótū ēlīzú Īsērēlē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpētō gá 'dāá rī vé tā ígá. Ótū kòpi ē' bīpījī ūbēkī kābīlō ā āri ívé kēētī ē ērīfe gá sī, sē Múngú ū'dī kòpi kuyé. Múngú ū'dī 'bá Ējēpētō vé kābīlō āri ūbē' bá ívé kēētī ē ērīfe gá sī kuyé rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi ūdrāá 'bá ālu ālu vé 'bētj āsamvú gé sī rá. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mātáyo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwání 2:13; Ējī 12:4; 1 Kōrínítō 5:7; Ēbérē 11:28.

† **2:14** 2:14 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná ālukúta Yērūsálēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná rī rōbōñō zā Jó rī agá 'dāá nī, sū tājmbj Mósé vé rī ní 'yoó rī tīnī. Múngú rī dī Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. **2:17** 2:17 Sāwúmā 69:9

²³ Yēsū kā ríí adrií ūmū Ụ'dụ Múngú ní Ẹlízú Jọ rī pi tị gé sī rī vé rī gé Yērūsálémá gá 'dǎá, 'bá kárákará ndrekí tǎ áyázú áyáyá Yēsū ní 'oó rī pi, kọpì ẹ'yǐkí Ịrì ǎnì rá. ²⁴ Yēsū 'bá ẹsì 'bá 'dǐ'bée drǐgẹ kuyé, ǎ'diǎtǎsìyǎ nǐ tǎ kọpì ní ríí ūsūy rī céré gí. ²⁵ Lẹ 'bá ǎzi ǎ lū 'í ní tǎ 'bá ǎzi ní ríí ūsūy 'í ẹsì agá 'dǎlẹ rī ku, ǎ'diǎtǎsìyǎ nǐ tǎ 'bá rī pi ẹ ẹsì agá 'dǎlẹ rī pi céré gí.

3

Yēsū ímbá Nìkòdémǎ rì

¹ Ágọ ǎzi rụ ní Nìkòdémǎ 'i, Ịrì Fǎrúṣì rī pi vé ǎzi, ágọ rī drǐkoma 'bá rì'bá tǎ Yǎhúḍì rī pi vé rī lị'bá rī pi vé ní. ² Ágọ rī 'de muṣú Yēsū vúgá 'dǎá ǐnṣá sī, Ịrì ní 'yozú kǐnī, "Ímbápi, 'bá nṣkí rá 'yozú kǐnī, Múngú ǐpẹ mí mǐmú 'bá ímbá. Múngú ǐpẹ dō 'bá rī nǐ kuyé, ícọ tǎ áyázú áyáyá mí ní 'oó 'dǐrì 'oó ku."

³ Yēsū ní újázú Nìkòdémǎ ní kǐnī, "Ádarú á 'yo mí ní, tǐkí dō 'bá rī dḗi kuyé, ícọ mǎlúngá Múngú vé rī ndree ǎlunǎni ku."

⁴ Nìkòdémǎ ní Ịrì zìyú kǐnī, "'Bá rī ícá dō ǎkǎ rú gí, ǐ ícọ Ịrì tị dḗi ǐngóni ǐngóni? Ịrì ūkpọ ūkpọ 'bá rī ní gōzú fízú ẹndrẹpì agá, ǐ ní gōzú Ịrì tìzú dḗi!"

⁵ Yēsū ní 'yozú kǐnī, "Ádarú á 'yo mí ní, sẹkí dō 'bá rī ní bǎtizimū yǐi sī Ịrì tìzú ícázú ú'dí rú kuyé, ǎzini Ịndrì Múngú vé rī újá dō Ịrì ícá ú'dí rú kuyé, ícọ fíi mǎlúngá Múngú vé rī agá ku. ⁶ 'Bá áda rì 'bá tị sù 'í tǐnṣì 'bá áda rú, 'bo Ịndrì Múngú vé rī, Ịrì ǐndrì 'bá rī vé rī újá ícá mvá Múngú vé ní. ⁷ Lẹ mí áyá tǎ má ní 'yoó mí ní, ǎ tǐkí ǐmi céré dḗi 'dǐrì sī ku. ⁸ Ūlì rì vị muzú vūrǎ 'í ní lẹé rī gé. Mí ǐrivé ú'dùkọ vǐpì rī yì rá, 'bo mí ícọ nṣì ǎmá ku, ǐbì dō ǐngá ngūgá, Ịrì dō rì vị muzú ngōlẹ. 'Bá Ịndrì Múngú vé rī ní fíi 'a ní gé gí rī, Ịrì adri sù 'dǐrì tǐnṣì."

⁹ Nìkòdémǎ ní zìyú kǐnī, "Tǎ mí ní átá 'dǐrì vé ǐfífi ǎ'di?"

¹⁰ Yēsū ní újázú kǐnī, "Mí 'bá ǎmbúgu ríipi Ịsẹrẹlẹ rī pi ǐmbápi ní, 'bo mí nṣì drǐ tǎ 'dǐ'bée ǎlunǎni kuyé? ¹¹ Ádarú á 'yo mí ní, 'bá rì tǎ 'bá ní nṣì rá rī ūlū ǐmi ní, ǎzini 'bá rì tǎ 'bá ní ndree 'bá mị sī rī ūlū ǐmi ní, 'bo ǐmi lẹkí tǎ 'bá ní ūlū ǐmi ní 'dǐrì ẹ'yǐi ku. ¹² Má ūlū ǐmi ní tǎ ǐ nga'bá nyọọkú drǐgẹ nōgọ rī pi, ǐmi ẹ'yǐkí kuyé pírì, 'bo má ūlū dō ǐmi ní tǎ ǐ nga'bá 'bù gé 'dǎá rī pi, ǐmi ícọ ẹ'yǐ ǐngóni? ¹³ 'Bá ǎzi mu drǐ ǎlunǎni 'bù gé 'dǎá kuyé, 'yẹná ma 'Bá Mvǎ 'i ǐmúpì 'bù gé 'dǎásì rī. ¹⁴ Ma 'bá Mvǎ 'i, ǐ ǐmú ma 'bá pẹtì sǐgẹ, ǐ inga uru, sù Mósẹ ní aya údé ǐnṣì rú,* Ịrì ní 'bǎá pẹtì sǐgẹ, ǐngáá ǐdrẹé uru ǎngū ǎ'wí cínýáfá rú rī agá 'dǎá rī tǐnṣì. ¹⁵ 'Bá ǎlu ǎlu ma ẹ'yǐpi rá rī, Ịrì ǐdrì 'dǎnì'dǎnì rī ǐsù rá.

¹⁶ "Múngú lẹ 'bá nyọọkú drǐgẹ rī pi agaá rá, ǐsẹ ívé Mvǎ ǎlukútanǎ rī ǐmú nyọọkú drǐgẹ nōgọ, 'bá Ịrì ẹ'yǐpi rá rī ǎ drǎ rì ku, ẹ ǐsù rì ǐdrì 'dǎnì'dǎnì rī ǎnì bẹnì. ¹⁷ Múngú ǐpẹ 'i Mvọpì rì ǐmú tǎ lị 'bá nyọọkú drǐgẹ nōgọ rī pi drǐgẹ kuyé, ǐpẹ Ịrì ǐmú 'bá rī pi paá. ¹⁸ 'Bá Mvǎ 'dǐrì ẹ'yǐpi rá rī, lịkí tǎ drǐ ní gé ku, 'bo 'bá Ịrì ẹ'yǐpi kuyé rī, lịkí tǎ drǐ ní gé ǐnọgọsì gí, ǎ'diǎtǎsìyǎ Ịrì ní Múngú vé Mvǎ 'yẹná ǎlukúta 'dǐrì ẹ'yǐi kuyé rī sī.

* **3:14** 3:14 Aya údé ǐnṣì rú rī: Múngú yo Mósẹ ní kǐnī, mí údé aya ufuú ǐnṣì rú, 'í 'bá pẹtì sǐgẹ, mí inga pẹtì rī ǐdrẹé uru, ǐnṣì ga dō 'bá ǎzi, ǎ ndre rì aya mí ní údé ǐnṣì rú 'dǐrì, ẹ ǐdrì rì ǎnì. Kǎlǎfe 21:4-9.

19 “Ūtúná ímú kaá āngū ìmgbērēé 'bá rī pi ní gí, 'bo 'bá rī pi ríkí ùnjíkányā 'oó, sē līkí tā kōpi drīgē, ā'diātāsīyā 'bá rī pi lēkí tā ñníná vé rī ūtúná vé rī ndēé. 20 Kōpi gākí ūtúná rī sī, ā'diātāsīyā kōpi lēkí rī ùnjíkányā 'oó ñníná agá. Kōpi rúkí ūtúná rī ruru, ímúkí ūtúná vúgá nōó ku, ā'diātāsīyā ìvé ùnjíkányā ē 'i'da rí 'i'āmvé ku. 21 'Bo 'bá rīpi tā áda 'oópi rī, ìri ímú ūtúná vúgá nōó āyīkō sī, 'bá rī pi ā ndrekí rī tā ìri ní 'oó rī, 'yozú kīnī, ìri tā rī 'o' ùkpō Múngú vé rī sī.”

Yüwání Bātízīmū sēepi rī ūlū Yēsū vé tā

22 Tā 'dīri ā vúdří gé, Yēsū pi ní ngazú 'dezu múzú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi be āngū Yūdáyá vé rī agá, mujú adrií kōpi be sá be mādā, rī bātízīmū sēé 'bá rī pi ní. 23 Yüwání rī kpá bātízīmū sēé Āyīnóní gé, Āyīnóní rī ñnyíná kūrú 'i ní zīj Sálímū ā gārā gá, ā'diātāsīyā yīj vūrā 'dāri agá rī tī kú ēlī rú. 'Bá rī pi ríkí ímú Yüwání vúgá, ā sē rī 'i ní bātízīmū. 24 Tā 'dīri nga 'i ísú ākūdē 'yīkí drī Yüwání rī jó āngū ū'yīzú rī agá kuyé. 25 Lókí 'dāri gé, Yāhūdīgú āzi 'i'dó āgátá gāá Yüwání vé 'bá ìri ā pámvú ūbī'bá rī pi be lā'bī rīzú rú' 'bá ūjīzú yīj sī ícázú Múngú ęndreŋí gé ule rī ā tā sī. 26 Kōpi ní kúru 'dezu múzú Yüwání vú 'dāá, kōpi ní 'yozú ìri ní kīnī, “Īmbápi, ágó ándúrú adriipi ní be Yáridenī gé, mí ní tā ní átá 'dāri, ìri nóni rī bātízīmū sē, 'bá rī pi céré rī mu ìri vúgá!”

27 Yüwání ní újázú ìri ní kīnī, “Múngú adriipi 'bū gé rī, ìri rī 'bá ālu ālu ní ęzī awa nī. 28 Īmi nīkí rá, á lū Īmi ní uletere 'yozú kīnī, ‘Má adri Kúrísitō 'i kuyé, ĩpēkí ma ímú drīdrī lētī údé ìri ní.’ 29 'Bá ọmúrúgó rī jeepi rī, ìri ọmúrúgó rī vé ágó. Ágó ọmúrúgó rī jeepi rī vé ūndī pá tuúpi ágó rī vé tā yīpi rī, ìri adri āyīkō sī ìri ní ágó ọmúrúgó rī jeepi rī vé ú'dúkó yīj rī sī. Kúru āyīkō fū nóni ma ambamba tā ìri ní 'oó rī sī. 30 Lē Yēsū ā adri āmbúgú má sī nī, ma adri ìri ā pálé gá.

31 “Yēsū ímú 'bū gélésila, ìri āmbúgú 'bá rī pi drīgē céré nī. 'Bá 'bávé rī 'bá nyōókú nōri vé nī, mávé tá má ní átá rī, ìri tá nyōókú nōri vé nī. Yēsū ímú 'bū gélésila, ìri āmbúgú 'bá rī pi drīgē céré nī. 32 ìri rī tā 'i ní ndreé 'i mī sī, āzini 'i ní yīj 'i bī sī 'bū gé 'dāá rī ūlū, 'bo 'bá rī pi ę'yīkí tā ìri ní ūlū rī kuyé. 33 'Bá ìrivé tā ę'yīpi rá rī, nī áamá rá 'yozú kīnī, Múngú rī tá áda átá. 34 'Bá Múngú ní ĩpēé rī, ìri ú'dúkó Múngú vé rī átá múzú be áyu, Múngú rī ìri ní Īndrī Uletere rī sē vúgú ākó. 35 Múngú Yēsū Ętēpī lē 'i Mvōpī rī lēlē, sē ívé tá ārēvú céré kuú drī ni gé. 36 'Bá Múngú Mvōpī rī ę'yīpi rá rī, ìri idri 'dáni'dáni rī ísú rá, 'bo 'bá Múngú Mvōpī rī ę'yīpi ku rī, ícó idri 'dáni'dáni rī ísú ku, 'bo jīkó rī 'de Múngú agá, ìri tā lī drī ní gé rá.”

4

Yēsū átá ūkú Sāmāryāzī rī be

1 Fārúsī rī pi yīkí kīnī, sēkí 'bá kárakarā pi ní bātízīmū Yēsū ā rú sī, sē 'bá kárakarā ę'yīkí ìri, ímúkí adrií 'bá ìri ā pámvú ūbī'bá ni pi rú, ndē Yüwání vé rī pi rá, 2 Yēsū rī 'i ngúlúpi sī sē bātízīmū rī nī kuyé, ìrivé 'bá ìri ā pámvú ūbī'bá rī pi ríkí bātízīmū rī sēé nī. 3 Úpí Yēsū ká tā 'bá rī pi

ní rií átá kīnī 'bá kárákará pi ẽ'yĩkí 'i gí 'dĩri yĩ, nga fūú āngū Yūdáyā vé rĩ agásĩ,* 'de gōo mụú vúlé āngū Gāliláyā vé rĩ gé 'dǎá ũzi.

⁴ Yēsũ lē ẽlĩ mụzú āngū Sāmāriyā vé rĩ agásĩ mụú Gāliláyā gá. ⁵ Īri ní kúru fizú cazú kũrũ Sāmāriyā vé ĩ ní zĩ Sāyikā rĩ agá, ĩnyĩnǎnǎ nyōōkũ Yōkóbũ† ní ọtũ sēe mvọpĩ Yōsépā‡ ní rĩ gé. ⁶ Yōkóbũ vé kídĩ, ĩri vūrā 'dāri gé. Yēsũ āndē ẽcĩ rĩ sĩ káyĩ, ca mụú úrĩ vūgá kídĩ rĩ tĩ gé ọtũ mgbímgbĩ gé 'dĩgē.

⁷ Ūkú Sāmāriyāzĩ 'de mụú yĩ ĩbēe kídĩ rĩ gé 'dǎá. Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnī, "Mí ícọ má ní yĩ sē mvú rá?" ⁸ Įsũ ākūdē Yēsũ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĩ'bá rĩ pi 'dekĩ mụú ānyāngā jengará gá kũrũ Sāyikā vé rĩ gé 'dǎá gí.

⁹ Ūkú Sāmāriyāzĩ rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Mí Yāhūdĩgú, ma Sāmāriyāzĩ, mí 'yo mǎ sē mí ní yĩ mvụú ngóni ngóni?" Yāhūdĩ rĩ pi úmúkĩ ĩ Sāmāriyā rĩ pi be ku.

¹⁰ Yēsũ ní újázú ũkú rĩ ní kīnī, "Mí nĩ dō fēfē Múngú ní lēe sēe mí ní rĩ rá, āzini mí nĩ dō 'bá yĩ zĩpi mí tĩ gé rĩ rá, mí té kōdó ícọ ĩri zĩ, ĩri té mí ní yĩ ĩdri sēpi mụzú 'dání'dání rĩ sē rá."

¹¹ Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Āmbúgú mávé rĩ, kídĩ rĩ kụkụ, ngá mí ní yĩ rĩ ísészú ní 'dǎáyo píri, mí yĩ ĩdri 'dání'dání sēpi 'dĩri įsũ ngūgá? ¹² 'Í ndē 'bá ẹtẹpĩ Yōkóbũ 'bá ní kídĩ gaapi, 'ídopi yĩ rĩ mvụúpi nĩ rĩ rá? Īrivé anjĩ rĩ pi, ĩrivé ndrĩ rĩ pi be céré ri yĩ 'dĩri mvụ."

¹³ Yēsũ ní újázú ũkú rĩ ní kīnī, "'Bá céré yĩ 'dĩri mvụ' 'bá rĩ pi, yĩ úvá ri gō kọpi ndē rá, ¹⁴ 'bo 'bá má ní kọpi ní yĩ sēe mvụú rĩ pi, yĩ úvá gō kọpi ndēe dī ǎlunǎni ku. Yĩ 'dĩri kọpi ní ĩdri 'dání'dání rĩ sē."

¹⁵ Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Āmbúgú mávé rĩ, 'í sē má ní yĩ mí ní 'yoó 'dĩri mvụú, yĩ úvá ā ndē rĩ ma dī ku bēsĩnĩ, mǎ gō rĩ ímú yĩ ĩbēe kídĩ nōri gé dī ku."

¹⁶ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnī, "'Í mụ mí ágó ni ri zĩ, ĩmi ĩgōkĩ ímú ĩri be má vúgá nǎo."

¹⁷ Ūkú rĩ ní 'yozú Yēsũ ní kīnī, "Ma ágó ākó."

Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnī, "Tǎ mí ní 'yoó mí ágó ākó 'dĩri, ĩri tǎ áda.

¹⁸ Mí kīnī dō mí ágó ākó, ĩri tǎ áda, 'bo 'í ru ǎndúrú āgō caá tǔwụ, ágó mí ní nóni rụú 'dĩri adri ágó mívé ẹgbĩ rĩ 'i kuyé."

¹⁹ Ūkú rĩ ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú mávé rĩ, á nĩ ámá rá 'yozú kīnī, mí tǎkūdē nēbĩ. ²⁰ 'Bá ẹtẹpĩ ríkĩ Múngú rĩ ĩnĩ ĩrǎ nōri drĩgē. 'Bo ĩmi Yāhūdĩ 'dĩ'bée, ĩmi kīnī, vūrā 'bá ní Múngú rĩ zĩzũ rĩ, ĩri Yērūsǎlēmǎ gá."

²¹ Yēsũ ní 'yozú ũkú rĩ ní kīnī, "Lē mí ẽ'yĩ tǎ má ní 'yoó mí ní 'dĩri, lókĩ āzi ri ímú 'dĩ'dĩ, 'bá rĩ pi ícókĩ má ẹtẹpĩ rĩ ĩnĩ ĩrǎ nōri drĩgē ku, dōku Yērūsǎlēmǎ gá ku. ²² ĩmi 'bá Sāmāriyā vé 'dĩ'bée, ĩmi nĩkĩ Múngú ĩmi ní rií ĩnĩ rĩ kuyé, 'bá Yāhūdĩ rú, 'bá nĩkĩ Múngú 'bá ní rií ĩnĩ rĩ rá, ā'diātāsīyā 'í'da 'i 'bá ní rá. Pangará ũnjikānyā agásĩ rĩ íbĩ 'i 'ídó 'bávé sūrú Yāhūdĩ

* **4:3** 4:3 Yēsũ fū āngū Yūdáyā vé rĩ agásĩ: Yēsũ fū āngū Yūdáyā vé rĩ agásĩ, ā'diātāsīyā Fārūsĩ rĩ pi 'báki ā'yā ẹzĩ ĩri ní nǎá rĩ ā tǎ sī. † **4:5** 4:5 Yōkóbũ: Yōkóbũ rĩ Ābūrāmǎ mvọpĩ Ísáká vé mvá, ĩri anjĩ be mụdrĩ drĩ ní ĩrĩ, Múngú újá rụ ní zĩ ĩsērélē, úyú ĩrivé rĩ zĩkĩ anjĩ ĩsērélē vé ní. Sǎ Yēsũ vé rĩ gé, zĩkĩ kọpi Yāhūdĩ. 'Í lǎ 'í'dóngárǎ 25-50. ‡ **4:5** 4:5 Yōsépā: Yōsépā rĩ Yōkóbũ vé mvá ĩri ní lēlē rĩ, ẹdrĩpĩ sēkĩ ĩri jeé tũgērĩ rú āngū Ẹjẹpétó vé rĩ gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rĩ pi ẹzǎ mụú adrii āngū Ẹjẹpétó vé rĩ agá nĩ. Sǎ 'dāri gé, ẹbĩrĩ 'de caá ílĩ ẹzĩrĩ. 'Í lǎ 'í'dóngárǎ 30-50.

vé rī agá. ²³ 'Bo lóki āzi ri imú 'dīí'dī, lóki rī ícá nóni gí, 'bá má Ẹtẹpi ri ɪnɪjī 'bá tā áda sī rī pi, kọpi ɪri ɪnɪjī ɪ ẹsị agá, āzini tā áda sī, ā'diātāsīyā má Ẹtẹpi lè 'bá 'i ɪnɪjī 'bá ẹsị agá, āzini tā áda sī rī pi. ²⁴ Múngú ri ɪndrī, lè 'bá ɪri ɪnɪjī 'bá rī pi, ẹ ɪnɪjīkí ɪri ẹsị be céré, āzini ẹ ɪnɪjīkí tā áda sī."

²⁵ Ūkú rī ní 'yozú Yésú ní kīnī, "Á nī rá Māsīyā ri imú 'dīí'dī, ɪri Kúrísítò 'i, kādō imú, ɪri 'bá ní tá ərəvú ūlú céré."

²⁶ Yésú ní újázú ūkú rī ní kīnī, "Ma riipi átápi mí be nōri, ma 'bá mí ní 'yoó, ɪri imú 'dīí'dī rī 'i."

²⁷ Yésú vé 'bá ɪri ā pámvú ūbī 'bá rī pi ká ɪ újá ɪgǒó, ɪsú Yésú ri átá ūkú rī be, tá 'dīri tí kọpi ẹ ẹsị agá ndrī. 'Bo 'bá āzi ūsú 'yozú kīnī, Yésú lè ūkú rī vúgá ā'di yā 'dīni kuyé, dǒku ɪri ri átá ūkú rī be tá ngóni sī yā rī 'bá āzi ūsú tró zīi kuyé.

²⁸ Ūkú rī ku ívé ūdrī kuú yīi tị gé 'dīgé, nga 'deé mužú vúlé kūrú Sāyíkā vé rī agá 'dāá, mu 'yoó 'bá rī pi ní, ²⁹ kīnī, "Ìmi imúkí 'bá āzi ndree nōnō, ūlú mávé tá ərəvú má ní 'oó rī pi bá bá, 'bá 'dīri adri tãnā Kúrísítò 'i kuyé?" ³⁰ 'Bá rī pi ngakí fūu kúrú rī agásí, 'dekí mužú Yésú vúgá 'dāá.

³¹ ɪsúzu Yésú vé 'bá ɪri ā pámvú ūbī 'bá rī pi ri ɪri mā kīnī, "Ímbápi, mí adri 'dīni ku, mí nya ngá."

³² 'Bo Yésú ní újázú kọpi ní kīnī, "Ngá nyanya má vúgá nǒo anigé, ɪmi nīkí tá drī ní gé kuyé."

³³ Yésú vé 'bá ɪri ā pámvú ūbī 'bá rī pi ní átázú ɪ āsámvú gé sī kīnī, "Índré sū 'bá āzi ɪjī Yésú ní ǎnyāngā sée nyaá gí tɪnī."

³⁴ Yésú ní 'yozú kọpi ní kīnī, "ǎnyāngā mávé rī, ɪri rizú 'bá ma ɪpéepi rī vé tá 'duzú ngazú, āzini ẹjī ɪri ní sée rī dezú. ³⁵ ɪmi kīnī, mbāá sụ ā vúdri gé, ɪmi ɪbí ǎnyāngā rī ɪkūnā ɪrá agá ndǒ 'dīni kuyé? Á 'yo ɪmi ní, ɪmi újákí drī ɪmi āngū ndree ọmvú agá 'dāá ká! ǎnyāngā rī ka gí, lè nóni ɪkūnāngārā ni. ³⁶ 'Bá ǎnyāngā ɪkūnā 'bá ɪrá agá rī pi, ɪ kọpi ɪfẹ múké múké, ǎnyāngā kọpi ní ɪkūnāá rī, ɪri 'bá ɪdri 'dāni 'dāni rī ɪsú 'bá rī pi. 'Bá ngá 'áápi rī pi ǎnyāngā rī ɪkūnāápi rī be, kọpi imú ǎyikǒ ɪsú aga rá! ³⁷ ɪmi nīkí rá tá ɪ ní 'yoó 'dīri tá áda, "Bá ǎlu 'ǎ ǎnyāngā rī nī, 'bá ɪkūnāápi rī túngú." ³⁸ Á pē ɪmi mužú ẹjī ɪmi ní ngaá kuyé ni vé ǎnyāngā ɪkūnāá. 'Bá urukọ ngakí ẹjī ūkpó ūkpó rī nī, ɪmi imúkí ɪmivé rī ǎndēma ni ɪsú áyu."

'Bá Sāmāriyā vé rī pi ẹ'yīkí Yésú ri rá

³⁹ 'Bá kárakarā kūrú Sāmāriyā vé rī agá rī pi ẹ'yīkí Yésú ri tá ūkú rī ní 'yoó, Yésú ūlú tá 'i ní 'oó rī pi bá bá rī sī. ⁴⁰ Kúru 'bá Sāmāriyā gá rī pi ní imúzú Yésú vúgá nǒo, kọpi ní ɪri mǎzú kīnī, "Mí imú adrií 'bá be nǒgó." ɪri ní adrizú kọpi be ɪ'dú ɪrī. ⁴¹ Tá Yésú ní átá kọpi ní rī sē 'bá kárakarā ẹ'yīkí ɪri rá.

⁴² 'Bá rī pi ní 'yozú ūkú rī ní kīnī, "'Bá ẹ'yīkí Yésú ri 'yéná tá mí ní ūlúú 'bá ní rī sī kuyé, 'bá yīkí nóni tá ɪri ní átá rī 'bá bī sī gí, ádarú 'bá nīkí nóni gí 'yozú kīnī, ágó nōri, ɪri 'bá 'bá Paápi ūnjikānyā agásí ni."

Yésú ɪdri ūgalaku āzi vé mvá (Mátáyo 8:5-13; Lúkà 7:1-10)

⁴³ ɪ'dú ɪrī ā vúdri gé, Yésú nga 'deé mužú āngū Gālíláyā vé rī gé. ⁴⁴ Yésú 'yo ándúru kīnī, "'Bá rī dǒ nẹbī, 'bá ɪrivé āngū agá 'dīgé rī pi ɪnɪjīkí ɪri ku."

⁴⁵ Yésú ká caá āngū Gālíláyā vé rī gé 'dāá, 'bá Gālíláyā gá rī pi ẹ'yīkí ɪri

rá. Kōpi ndrekí tā āyāzū āyāyā ándúrú ĩri ní 'oó Yērúsalémā gá 'dāá Ūmū Ū'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tị gé sī rī gé rī rá, ā'diātāsīyā kōpi 'dālē anigé.

⁴⁶ Yēsū ní kúru 'dezú mužú Kánā gá āngū Gālílāyā vé rī agá, āngū ĩri ní yīi újázú ícázú vīnyō rú rī gé. Ūgalaku āzi riipi ēzī ngaápi 'bāgú rī ní kūrū Kāpārānāumā vé rī agá 'dālē ni, drā rụ ĩrivé mvá nī. ⁴⁷ Ágó rī ká yīi kīnī, Yēsū ímū āngū Yūdáyā vé rī gélēsī, ícá kuú āngū Gālílāyā vé rī agá 'dāá'dā, ágó rī ní 'dezú mužú Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní Yēsū ri zizú ímúzú Kāpārānāumā gá nōlē, ē ímū rī ívé mvá drā ni rụy kōdō lēepi drāapi drādrā rī ídri.

⁴⁸ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Īmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá āzi ndre dō tā āyāzú āyāyā ni 'í mị sī ūgbále kuyé, ícá ẹ'yīi ku."

⁴⁹ Ágó rī ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Āmbúgú mávé rī, mí ímū 'bá 'dekí mužú mí be trú, mávé mváná rī ā ūkpō de jí, lē drāadrā!"

⁵⁰ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "'Í mu ĩyí, mívé mváná rī ícá drāa ku!"

Ágó rī ẹ'yī tā Yēsū ní 'yoó rī rá, ĩri ní 'dezú mužú. ⁵¹ Ágó rī ní rizú mvízú mužú 'bētī rī gé, ĩri ní mužú drī ĩsúzú ívé ātī'bá rī pi be. Ātī'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mívé mváná rī ídri rú." ⁵² Ágó rī ní ātī'bá rī pi zizú kīnī, "Mvá rī vé rụ'bá ícá gōó múké sá ngōri gé?"

Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Mváná rī vé rụ'bá ícá gōó múké ájée sá ālu ūtúná vé rī gé, drā rī gō ĩri kuú rá."

⁵³ Mváná rī vé ẹtépī nī ámá rá 'yozú kīnī, sá 'dāri, ĩri sá Yēsū ní 'yoó 'í ní, mváná rī ícá drāa ku rī. Ágó rī 'bá ívé 'bētī āsámvú gé rī pi be céré ẹ'yīkí Yēsū ri rá.

⁵⁴ 'Dīri nóni vú ĩrī Yēsū ní tā āyāzú āyāyā ni 'ozú rī, ĩsú ākūdē Yēsū íbī íngá āngū Yūdáyā vé rī agá, ĩri rī muž āngū Gālílāyā vé rī gé.

5

Yēsū ídri ágó drā be ni

¹ Tā 'dīri ā vúdřī gé, Yēsū nga mužú Yērúsalémā gá ūmū Yāhūdī rī pi vé rī ā nyangára gá ĩndī. ² Yērúsalémā gá 'dāá, gaki kídí ĩnyīnā kẹtīlélē ĩ ní zīi Kābīlō vé rī gé, vūrā ĩ ní gaá rī, Ēbérē tị sī ĩ zị Bētēsídā. 'Bekí ápālā tōwū ĩndrī rú gārā ní gé sī kūrū. ³ Vūrā 'dāri gé, 'bá kárakará bātrá rú rī pi, 'bá mí be ẹšī'bá gí rī pi be, 'bá drā ní nyíi kuú 'bēlē'bēle rī pi be, kōpi rī ula ĩndrī 'dāri ā ndúgé. ⁴ Sā ụrụkọ'bée gé, mālāyíkā rī kādō ímū yīi rī usáá, 'bá fiipi yīi rī agá 'dāá drīdrī rī, ĩrivé drā ri de rụ'bá ni gé sī rá.* ⁵ Ágó āzi anigé drā rụ ĩri caá ílī be pūkú na drī ni ārō. ⁶ Yēsū ká ágó rī ndree la kú yīi rī ā gārā gá 'dāá, Yēsū ká ĩsú nīi kīnī ágó rī adri caá ívé drā 'dīri be lókí be āco, Yēsū ní ágó rī zizú kīnī, "'Í lē ē ídriki mi?"

⁷ Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, "Āmbúgú mávé rī, kádō ríi yīi rī usáá, 'bá āzi mā ĩzā koopi, ma suupi yīi rī agá 'dāá ni 'dāáyo. Má kádō lēé fií yīi rī agá 'dāá, 'bá āzi ri fi yīi rī agá 'dāá má sī drīdrī."

⁸ Kúru Yēsū ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "'Í nga ụrụ! 'Í 'du mívé pórōšī, 'í nga ẹcị tuú." ⁹ Mbēlēnā ágó rī ní ícázú múké. 'Dụ ívé pórōšī, nga ẹcị tuú.

* 5:4 5:4 Átángá vérēšī 4 agá 'dīri, búkū Yūwānī vé ĩ ní sīi Gīrīkī tị sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōki sīi búkū Yūwānī vé vúlē rī agá rá.

Ū'dú ĩri ní ícázú múké 'dāri, ĩri ū'dú Sābātā vé rī.[†] 10 Kúru Yāhúđī rī pi ní 'yozú ágó drā ní deę rụ' bá ni gé sī gí rī ní kīnī, "Ū'dú nōri, ĩri ū'dú Sābātā vé rī, tǎmbj á'yī kuyé mí ní mívé pórōšī 'duzú ū'dú nōri gé."

11 "Bo ágó rī ní újázú kīnī, "Ágó ma sēpi ícápi múké nōri 'yo má ní kīnī, mâ 'du mávé pórōšī, mâ nga ęcī tuú."

12 Yāhúđī rī pi ní ágó Yēsū ní ídri 'điri zizú kīnī, "Bá 'yoopi mí ní, mí 'du mívé pórōšī, mí nga ęcī tuú rī ā'di 'i?"

13 Ágó ĩ ní ídri 'điri nī 'bá 'i ídripi rī kuyé. Vūrā 'dāri gé, 'bá rī pi kárakarā. Yēsū ní 'i njezú fūzú kōpi āsámvú gé sī āmvé.

14 Vúđrī ni gé, Yēsū gō caá ágó rī ĩsú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í ndre drī ká, nóni mí ícá múké gí, lē mí ku tā ūnjí 'ongará ānī. 'Í ku dō ku, tā ūnjí ri mí ĩsú drīđrī rī aga rá." 15 Ágó rī ní 'dezu mužú lūzú Yāhúđī rī pi ní kīnī, "Bá ma ídripi rī Yēsū 'i."

Ídri íbī íngá Múngú Mvōpī vúgá

16 Kúru drīkoma Yāhúđī rī pi vé rī í'dókí rii Yēsū ri 'oó ūnjí, ā'diātāsīyā Yēsū ní ęzī ngaá ū'dú Sābātā vé rī gé rī sī. 17 Yēsū ní 'yozú drīkoma Yāhúđī vé rī pi ní kīnī, "Má Ętēpi ri ęzī nga, ma kpá ri ęzī nga." 18 Tā 'điri sī, drīkoma Yāhúđī rī pi vé rī lēkí lētī ndāá ūkpō sī Yēsū ri 'dizú drázú 'dūisī rá, kōpi lēkí ĩri 'điđ drāá adri 'yēṅá ęzī ĩri ní ngaá ū'dú Sābātā vé rī gé rī ā tā sī kuyé, lēkí ĩri 'điđ drāá ĩri ní 'yoó Múngú ri 'í Ętēpi rī sī, āzini ĩri ní 'i 'bāá adri Múngú be trōtrō rī sī.

19 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma ĩmi ní tā áda 'yo, ma Mvā rú, á nga tā āzi má drī sī ku, ma tā má Ętēpi ní ngaá rī ndre 'du nga áyu, ā'diātāsīyā ęzī má Ętēpi ní ngaá rī, ma Mvā rú, ma kpá nga rá. 20 Ma Mvā rú, má Ętēpi lē ma lēlē, i'da ívé tā ārēvú cére má ní rá. Múngú ri ímú má ní tā ambugu ndē' bá rá, ĩri ní i'daá má ní drīđrī 'dā' bée i'da rá. Tā 'điri ĩmi ní āyāngará sē. 21 ĩri adri sū má Ętēpi ní 'bá ūdrā' bá gí rī pi ídri gōó ídri rú ūzi rī tñj, ma Mvā rú, ma ícō ídri 'dāni'dāni rī sē 'bá má ní lēé rī pi ní rá. 22 Má Ętēpi lī tā 'bá rī pi drīgé ku, ma Mvā rú, ku ęzī tā lizú 'bá rī pi drīgé rī cére kuu má drīgé, 23 'bá rī pi ārēvú cére ē ĩnjīkí rí ma sū ĩ ní má Ętēpi ri ĩnjī rī tñj, 'bá ma ĩnjīpi ku rī, ĩnjī má Ętēpi ma ĩpēepi rī ku.

24 "Ma ĩmi ní tā áda 'yo, 'bá má tị yī' bá rá, āzini Múngú ma ĩpēepi rī ę'yī' bá rá rī pi, kōpi ídri 'dāni'dāni rī ĩsú rá. Līkí tā kōpi drīgé ku, kōpi wakí drā sígé sī fūú ídri ĩsú gí. 25 Ma ĩmi ní tā áda 'yo, lókí āzi ri ímú 'dī'đī, ícá nóni gí, ma Múngú Mvōpī 'i, 'bá ūdrā' bá gí rī pi ímú má ū'dúkō yī rá, 'bá mávé ū'dúkō yī' bá rá rī pi ímú ĩ újā ícá gō ídri rú. 26 Ídri rī í'dó má Ętēpi vúgá, ma Múngú Mvōpī 'i, má Ętēpi sē kpá má ní ūkpō ídri vé rī nī. 27 Múngú sē kpá má ní ūkpō tā lizú rī ĩndī, ā'diātāsīyā ma 'Bá Mvā 'i.

28 "Lē ĩmi āyākí tā 'điri sī ku, lókí āzi ri ímú 'dī'đī, āvū ĩ ní sīj 'bú agá rī pi ímú má ū'dúkō yī, 29 kōpi nga ífū āmvé. 'Bá adri' bá tā be múké rī pi, kōpi nga ífū ídri rú, 'bá ūnjīkānyā 'o' bá rī pi, kōpi kádō ífūú, ĩ tā lī kōpi drīgé. 30 Má ícō tā āzi ngaá ūkpō mávé rī sī ó'dúkūlēgúsí ku. Ma tā rī lī

[†] 5:9 5:9 Ū'dú Sābātā vé rī: Ū'dú 'điri Yāhúđī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zizú rī. Yāhúđī rī pi ri ū'dú 'điri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ĩ adringará túgērī rú rī agásí nī. Ū'dú Sābātā vé rī Yāhúđī rī pi ri zj ū'dú ęzīrī, 'bo Kēlīkō rī pi ri zj ū'dú áziyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dētōrōnómē 5:12-16.

piri sũ má Ẹtẹpi ní ezií má ní rĩ tĩni. Tã má ní 'oó 'dĩri adri 'yozú kíní má ngúlúpi ẽ ísú rí àyĩkò àní yã 'dĩni ku, ìri àyĩkò sè má Ẹtẹpi ní.

'Bá rĩ pi ùlúki Yèsũ vé tã

³¹ “Má ùlú dō mávé tã ùgögölé rú nĩ, 'bá rĩ pi ícókí tã má ní ùlúú rĩ 'dujú 'bãã tã áda rú ku. ³² 'Bá àzi anigé riipi mávé tã ùlúúpi ní, á nĩ rá ìri riipi tã áda ùlúúpi má rú sĩ ní.

³³ “Ìmi pèkí àndúrú 'bá urukọ mujú má tã uzijí Yūwání tị gé, ìmi kã 'bá 'dĩ'bee pèé, Yūwání ùlú ìmi ní tã áda mávé rĩ nĩ. ³⁴ Á lè ẹsì 'bãã tã 'bá áda ní átá má tã sĩ rĩ dríge ku, 'bo má ẹdì tã Yūwání ní ùlúú 'dĩri, ìmi ísúkí rí pangára bèsinĩ. ³⁵ Yūwání sũ lãmbã riipi d̄ipi àngũ ìmgbèrèepi ule rĩ tĩni, ìmi ísúkí àyĩkò lókíná be mädã lãmbã riipi d̄ipi àngũ ìmgbèrèepi 'dĩri sĩ.

³⁶ “Tã mávé rĩ ndè tã Yūwání ní ùlúú má tã sĩ rĩ rá. Á lè ìmi ní tã àzi ùlúú lúzú kíní má Ẹtẹpi ìpè ma nĩ. Tã àmbúgú má Ẹtẹpi ní lúú kíní má 'o rĩ, ma rí 'o mujú rá. ³⁷ Má Ẹtẹpi ma ìpèepi rĩ, ìri rí átá mávé tã sĩ nĩ, ìmi yíkí ìri à ù'djúkọ kuyé, àzini ìmi ndrekí kpá ìri kuyé. ³⁸ Ìmi 'dujú ìrivé átángá 'bãã ìmi ẹsì agá àlunáni kuyé, à'diätäsiyã ìmi ẹ'yíkí 'bá ìri ní ìpèé rĩ vé tã kuyé. ³⁹ Ìmi rí ù'djúkọ Múngú vé ì ní sĩ kuú Búkú Múngú vé rĩ agá 'dĩ'bee lã, ìmi ỳsúkí ìmi ìdri 'dání'dání rĩ ísú àní. Ù'djúkọ ì ní sĩ kuú Búkú Múngú vé rĩ agá 'dĩ'bee rí átá mávé tã sĩ. ⁴⁰ 'Bo ìmi gãkí ímúgá má vú nõó ìdri 'dání'dání rĩ ísúgá sĩ.

⁴¹ “Má à'yí 'yozú kíní 'bá rĩ pi ẽ íngúkí ma 'dĩni ku. ⁴² 'Bo á nĩ ìmi rá. Á nĩ rá ìmi ẹsì agá 'dãlé, ìmi lèkí Múngú rí kuyé. ⁴³ Má ímú má Ẹtẹpi à rú sĩ, 'bo ìmi à'yíkí ma kuyé, 'bo 'bá àzi túngú ní ímú dō ívé tã be ìmi vú, ìmi ìrivé tã à'yí rá. ⁴⁴ Ìmi lèkí íngúngará 'bá àzi ní rizú ìmi íngúzú rĩ àyu, 'bo ìmi gãkí tã Múngú adripi 'yèná àlu rĩ ní lèé ìmi íngúzú rĩ 'ogá sĩ. Ìmi ícò ma ẹ'yí íngóni íngóni?

⁴⁵ “'Bo lè ìmi ỳsúkí 'yozú kíní, ma ìmi tō má Ẹtẹpi endretị gé rá 'dĩni ku. Mósè ìmi ní ẹsì 'bãã drĩ ní gé 'dĩri, ìri ímú ìmi tō nĩ. ⁴⁶ Ìmi ẹ'yíkí dō té Mósè vé tã rá, ìmi té ícò ma ẹ'yí rá, à'diätäsiyã tã Mósè ní sĩ 'dĩri, ìri tã mávé rĩ. ⁴⁷ 'Bo ìmi ẹ'yíkí tã Mósè ní sĩ rĩ pi kuyé píri, ìmi ícò tã má ní 'yoó rĩ ẹ'yí íngóni íngóni?”

6

*Yèsũ sè ànyāngā nyaá āgō élifū tōwú pi ní
(Mátayo 14:13-21; Mārākō 6:30-44; Lúkã 9:10-17)*

¹ Tã 'dĩri à vùdrị gé, Yèsũ ní ngazú zozú mujú yijí bālälã Gälliláyã vé rí agásí alá 'dãá, yijí 'dĩri à rú ì kpá zì Tĩbérĩyã. ² 'Bá bĩtríkã 'deki mujú ìri à vùdrị gé sĩ vürã ìri ní mujú 'dãri gé, à'diätäsiyã kòpi ndrekí tã àyázú àyàyã ìri ní 'oó 'bá drã be rĩ pi ìdrizú 'dĩri. ³ Kúru Yèsũ pi ní tuzú mujú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be ìrá dríge 'dãá, kòpi ní úrizú vùgá. ⁴ Ísúzú ùmú Ù'djú Múngú ní Ẹlízú Yãhùdĩ rĩ pi vé Jó tị gé sĩ rĩ vé rĩ nyazú rĩ ícá ìnyinjá gí.

⁵ Yèsũ kã rií 'í gārã ùndré, ndre 'bá kárakarã pi rí ímú 'í vùgá nõó, ìri ní Pílípũ rí zizú kíní, “'Bã ànyāngā ísú je ngūgá caapi 'bá nõ'bée ní céré?”
⁶ Yèsũ zì Pílípũ rí 'dĩni lèzú n̄zú amázú dō Pílípũ n̄ ùkpò 'í ní ẹzì ngazú rĩ rá, 'bo n̄ tã 'í ní lèé 'oó rĩ ìnógosì gí.

⁷ Pílípú ní újázú Yésù ní kīnī, “Bá lēkí dō 'bá 'dī'béé ālu ālu céré ē ĩşúkí ānyāngā mādāṅá nyaá, mūfēngā fífí ɛ̃njǐpi ɛ̃njǐɛ̃njǐ* 'bá ní lēzú ānyāngā jezú rī, ĩri ca mūdūrūlū ĩrī, 'bo mūfēngā 'dīri adri ambamba!”

⁸ Āndērēyā Şimōnā Pétērō ɛ̃drǐpi riipi Yésù ā pámvú ūbǐpi rī ní 'yozú kīnī, ⁹ “Mvā ágóná āzi 'bá āsámvú gé nōgónō, ĩri pánga be tōwú, ĩ'bí be ĩrī, 'bo awakí dō 'bá kárakarā nō'béé ní, ĩri nyo ca kōpi ní rá?”

¹⁰ Yésù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rī pi ní kīnī, “Īmi lūkí 'bá rī pi ní, kōpi ā úríkí vūgá.” Āngū 'dāri dū kú céré ásé rú, kúru 'bá rī pi ní úrízú céré vūgá, āgō† rī pi ícō ca élifū tōwú (5,000) rá. ¹¹ Yésù ní pánga rī pi í'dúzú, ĩri ní Múngú ní ōwō'difō sēzú, ĩri ní kúru sēzú ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rī pi drǐgé, kōpi ní 'dezú awazú 'bá úrí' 'bá kú rō'bō 'dī'béé ní, sū kōpi ní lēé rī tǐnǐ. Īri ní kpá ĩ'bí rī í'dúzú, ōwō'difō sēzú Múngú ní, ĩri ní kpá sēzú ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rī pi drǐgé, kōpi ní awazú ícózú 'bá rī pi ní céré, sū kōpi ní lēé rī tǐnǐ.

¹² 'Bá rī pi ká ānyāngā rī ĩşú nyaá caá ĩ vú sǐ céré gí, Yésù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rī pi ní kīnī, “Īmi úmúkí ānyāngā ē ĩmbǐtā ĩ ní nyaá tí rī 'bāá céré vūrā ālu gé, ē izakí ku.” ¹³ Kōpi ká ānyāngā rī ē ĩmbǐtā úmú, kōpi úmúkí caá ūvā ā 'a mūdǐrǐ drǐ ní ĩrī.

¹⁴ 'Bá rī pi ká tā Yésù ní 'oó āyázú āyāyā 'dīri ndreé, kōpi í'dókí rií átá kīnī, “Ádarú ágó nōri nēbǐ ĩ ní 'yoó kīnī, ĩri ímú 'bá nyōókú nōri drǐgé rī pi āsámvú gé rī 'i.” ¹⁵ Yésù ká ndreé 'bá rī pi lēkí 'i mǐi 'bāá adrii 'bāgú ívé ní rú ūkpō sǐ, ĩri ní fúzú mužú adrizú írá drǐgé 'dālē ɔ'dúkúlēgúsí.

Yésù mu yǐi drǐgé sǐ pá sǐ

(Mátayo 14:22-27; Mārákō 6:45-52)

¹⁶ Ká mužú adrii ūndrēṅá 'dāri sǐ, 'bá Yésù ā pámvú ūbǐ' 'bá rī pi ní 'dezú mužú yǐi bālālā rī gé 'dāá, ¹⁷ kōpi ní tuzú kúlúmgbá agá, kōpi ní í'dózú zozú mužú álé kǐrú Kāpārānāumā gá 'dāá. Āngū rī nǐ, ĩşú Yésù ca drǐ kōpi vūgá 'dāá kuyé. ¹⁸ Ūlí ūkpō be ní ní vizú, sē yǐi rī úvá ānǐ ngūyá ngūyá. ¹⁹ 'Bá Yésù ā pámvú ūbǐ' 'bá rī pi ká kúlúmgbá rī sōó mužú caá máyǐlǐ‡ na dōku sū, kōpi ní Yésù ri ndrezú, ĩri ri ímú yǐi rǐ drǐgé sǐ pá sǐ, ícá ĩnyǐnǎ kúlúmgbá rī ā gārā gá, sē ūrǐ ĩmvú kōpi ānǐ ambamba. ²⁰ Yésù ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi 'okí ūrǐ sǐ ku, 'bá rǐ ma 'i.” ²¹ Kōpi ütēkí ĩri kú ūrē lēzú ĩri ɛ'yǐzú fizú ĩ vūgá kúlúmgbá agá 'dāá. Mbēlēṅá kōpi ní cazú vūrā ĩ ní lēzú mužú rǐ gé.

'Bá rǐ pi rikí Yésù ri ndāá

²² Ká adrii drǐ 'dǐni, 'bá bǐtrǐká adri' 'bá yǐi bālālā rī vé wōókō álé sǐ rǐ gé rǐ pi nǐkí amá rá, ándúrú kúlúmgbá pá tuúpi kú 'dālē rǐ 'yéjǎ ālu. Kōpi nǐkí amá rá 'yozú kīnī, Yésù fi kúlúmgbá ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi ní mužú rǐ agá 'dāá kuyé, kōpi kukí ĩri kú vúlé. ²³ Kúru kúlúmgbá ɔrúko íngákí Tǐbérǐyā gálésí, ímúkí pá tuú vūrā Úpí Yésù ní ōwō'difō sēzú Múngú ní ānyāngā ā tā sǐ, gōzú sēzú nyazú āgō élifū tōwú pi ní 'dāri gé. ²⁴ 'Bá bǐtrǐká 'dī'béé ká nǐi amá Yésù pi ívé 'bá 'í pámvú ūbǐ' 'bá rǐ pi be 'dāáyo,

* **6:7** 6:7 Mūfēngā fífí ɛ̃njǐpi ɛ̃njǐɛ̃njǐ rī: 'Bá rǐ nga dō ɛ̃zǐ ɔ'dú ɔ'álu, ĩ 'bá rǐ ūfē mūfēngā fífí ɛ̃njǐpi ɛ̃njǐɛ̃njǐ ālu ní sǐ. † **6:10** 6:10 Āgō: Lākí ūkú rǐ pi anjinǎ rǐ pi be kuyé. ‡ **6:19** 6:19 Máyǐlǐ: 'Bá rǐ ícō ɛ̃cǐ tu ca máyǐlǐ na sá ālu agá.

kòpì ní tuzú kúlúmgbá 'dì'bée agá, zozú mužú yǐi bālālā 'dìri agásì kūrú Kāpārānāumā vé rī gé, Yēsū ri ndāá.

Yēsū ri 'bá idri sēepi ni

²⁵ 'Bá bītríká 'dì'bée ká caá Yēsū ri řsú yǐi bālālā rī gé alé 'dālé, kòpì ní 'yozú kīnī, "Ímbápi, mí ícá nōlè íngóni íngóni?"

²⁶ Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Ádarú ìmi ri ma ndā, ā'diātāsīyā má ní ìmi ní ànyāngā sēe nyaá rī sī, adri 'yozú kīnī tā āyázú āyāyā ìmi ní ndreé 'dì'bée sī kuyé. ²⁷ Lē ìmi rikí ేశì 'bāá 'yégá rizú ànyāngā nyòòkú drīgē nōgò ábá'bée ábábā rī pi vé ేశì ngazú áyu ku, lē ìmi 'bāki ేశì rizú ànyāngā ídri 'dání'dání rī sēepi rī vé ేశì ngazú. Ma 'Bá Mvā 'i, ma ímú ànyāngā rī sēe ìmi ní nī, ā'diātāsīyā má Ệtèpì Múngú sē má ní ùkpò tā 'dìri 'ozú nī."

²⁸ Kòpì ní řri zizú kīnī, "'Bá 'okí ā'di tā Múngú ní lēe 'bá 'okí rī 'duzú ngazú?"

²⁹ Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Tā Múngú ní lēe ìmi 'okí rī, lē ìmi ẹ'yǐkí 'bá 'í ní ìpēe 'dìri."

³⁰ Kòpì ní újázú kīnī, "Lē mí 'o tā āyázú āyāyā ni ùgbále, 'bá íbì mí ẹ'yǐ ndò. Ngá mí ní ícò 'oó 'dīgē rá rī ā'di? ³¹ 'Bá ẹ'bīpì nyakí ànyāngā ì ní zīi mánāš rī āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá, sū ì ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī tñjì, 'Múngú sē kòpì ní ànyāngā nyaanya ni íngázú 'bū gélésìla.' "

³² Yēsū ní 'yozú kòpì ní kīnī, "Ànyāngā ì ní sēe ìmi ní 'dìri, adri 'yozú kīnī Mósé sē nī kuyé, ànyāngā 'dìri íngá 'bū gélésìla, má Ệtèpì sē ìmi ní nī. Má Ệtèpì rī ànyāngā áda rī sē ìmi ní nī. ³³ Ànyāngā Múngú ní ìsēe ìmi ní íngápi 'bū gélésìla rī, řri ma 'i, ma ànyāngā ídri sēepi 'bá rī pi ní nyòòkú drīgē nōgò rī."

³⁴ 'Bá rī pi ní 'yozú kīnī, "Úpì, 'í sē 'bá ní ànyāngā 'dìri mužú dīi dīi."

³⁵ Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Ma ànyāngā riipi ídri sēepi rī. 'Bá ímúpi má vùgá ma ẹ'yǐpi rá rī, ẹbīrì gò řri fuú dīi ku, āzini yǐi úvá gò řri ndēe dīi ku. ³⁶ 'Bo ìmi ndrekí dō ma rá drāāāsīyā, ìmi ẹ'yǐkí ma kuyé. ³⁷ 'Bá má Ệtèpì ní ẹzīi má ní gí rī pi ímú má vùgá. 'Bá ímú' 'bá má vùgá rī pi, á gā kòpì àluṅáni ku. ³⁸ Má ímú 'bū gé 'dāásì vùgá nōgò tā Múngú ní ma ìpèzú rī 'dujé ngaá, adri 'yozú kīnī tā má ní lēe ngaá má drī sī ni kuyé. ³⁹ Tā íngápi Múngú ma ìpèepi rī ē ేశì agá rī, řri 'dì, 'bá céré řri ní sēe má ní rī pi, á 'be àlu ni àvīi ku. Ma kòpì inga gò ídri rú ù'dú ùdú vé rī gé. ⁴⁰ Tā má Ệtèpì ní lēe rī, řri 'dì, ma Mvā rú, 'bá ma ndre' 'bá rá, āzini ma ẹ'yǐ' 'bá rá rī pi, kòpì ídri 'dání'dání rī řsú rá, ma ímú kòpì inga gò ídri rú ù'dú má ní ìgòzú gé."

⁴¹ Tā Yēsū ní 'yoó 'i ànyāngā íbipi 'bū gélésìla rī sī, sē Yāhúdì bītríká rī pi rikí unuú àní ununu. ⁴² Kòpì rikí ì uzǐi ì ásámvú gé sī kīnī, "Mvā 'dìri adri nyo Yēsū Yōsépā mvòpì 'i kuyé? 'Bá nǐkí Ệtèpì pi ẹndrèpì be rá, řri ícò 'yo kīnī 'í íngá 'bū gélésìla íngóni íngóni?"

⁴³ 'Bo Yēsū ní újázú kòpì ní kīnī, "Lē ìmi rikí unuú ìmi ásámvú gé sī ku. ⁴⁴ Má Ệtèpì ìpē dō 'bá rī nī kuyé, ícò ícá má vùgá ku, ma ímú řri inga gò ídri rú ù'dú má ní ìgòzú rī gé. ⁴⁵ Sū nēbī rī pi ní sīi rī tñjì, 'Múngú rī ímú kòpì ímbá céré nī.' 'Bá àlu àlu má Ệtèpì vé tā yì' 'bá rá, āzini řrivé tā ùñ' 'bá

Š 6:31 6:31 Mánā: Mánā ri ànyāngā Múngú ní ìsēe 'bá Ísērélé vé rī pi ní rī. Ísē sà kòpì ní adrizú āngū ā'wí cínýáfā rú rī agá 'dāá ìlì pùkú sù rī gé. 'Í lā Wūngárá 16:1-36. 6:31 6:31 Wūngárá 16:4; Nēmáyá 9:15; Sāwúmā 78:24-25 6:45 6:45 Ísáyá 54:13

rĩ pi ímú má vúgá nĩ. ⁴⁶ 'Bá āzi ndre má Ètèpì ri kuyé, 'yéńá ma ímúpi Múńgú vúgálésĩ rĩ, á ndre má Ètèpì ri nĩ. ⁴⁷ Ádarú á 'yo ími ní, 'bá mávé tá è'yìpi rá rĩ, Ìri ídri 'dání'dání rĩ ísú nĩ. ⁴⁸ Ma ānyāngā riipi ídri sèépi rĩ. ⁴⁹ Ími è'bìpìi ríkí òtú mánā nyaá ásé agá 'dāá, 'bo kòpi ùdrákí rá. ⁵⁰ 'Bo ānyāngā íngápi 'bù gélésĩ rĩ, Ìri 'díní, 'bá rĩ nya dō ānyāngā 'dìri, ícò drāá ku. ⁵¹ Ma ānyāngā íngápi 'bù gélésĩ rĩ 'i, 'bá rĩ nya dō ānyāngā 'dìri, Ìri adri lèmbèrè rú. Ānyāngā 'dìri, Ìri mávé rù'bá má ní ímú adii sèé drāá 'bá nyòòkù drìgè nògò rĩ pi vé ídri ā tā sī rĩ 'i."

⁵² Yāhùdì rĩ pi ní í'dózú ágátá gāzú ĩ āsámuvú gé sī kīnĩ, "Ágò 'dìri ícò 'ĩ rù'bá sè nya 'bá ní íngóni íngóni?"

⁵³ Yèsù ní 'yozú kòpi ní kīnĩ, "Ádarú á 'yo ími ní, ma 'Bá Mvá 'i, ími nyakí dō mávé rù'bá kuyé, āzini ími mvukí dō mávé āri kuyé, ími ícókí adrii ídri rú ku. ⁵⁴ 'Bá mávé rù'bá nyaápi, āzini mávé āri mvuúpi rĩ, Ìri ídri 'dání'dání rĩ ísú nĩ, ma ímú Ìri sè íngá gò ídri rú ù'dù ùdù vé rĩ gé. ⁵⁵ Mávé rù'bá, Ìri ínyá áda ni, āzini mávé āri, Ìri ngá mvuúmvu áda ni. ⁵⁶ 'Bá mávé rù'bá nya'bá rĩ pi, āzini mávé āri mvu'bá rĩ pi, kòpi adri 'bá mávé ni, ma kpá adri 'bá kòpívé ni. ⁵⁷ Má Ètèpì adriipi lèmbèrè rú rĩ ìpè ma nĩ, ma ri adri ídri rú Ìrivé ùkpò sī, 'bá rĩ nya dō mávé rù'bá, Ìri adri ídri rú ùkpò mávé rĩ sī. ⁵⁸ Ānyāngā íngápi 'bù gélésila 'dìri adri sù mánā ími è'bìpìi ní nyaá, vùdrì ní gé, kòpi ní ùdrāzú rá 'dāri tìni ku. 'Bá ānyāngā 'dìri nyaápi rĩ, Ìri adri muzu lèmbèrè rú." ⁵⁹ Yèsù 'yo tá 'dìri ísú àkùdè Ìri ri āngù ímbá Jó Múńgú ri Zìzú rĩ agá Kāpārānāumā gá.*

Ídri 'dání'dání rĩ vé tā

⁶⁰ 'Bá Yèsù ā pámvú ùbì'bá rĩ pi ká tā Yèsù ní 'yoó 'dìri yìi, kòpi ní 'yozú kīnĩ, "Tā Yèsù ní 'yoó 'dìri mbamba, 'bá āzi ícò tā 'dìri ā'yìi ku."

⁶¹ Yèsù nì áamá bá 'yozú kīnĩ, 'bá 'ĩ pámvú ùbì'bá rĩ pi ri unu tā 'i ní 'yoó 'dìri sī. Yèsù ní kòpi zìzú kīnĩ, "Tā má ní 'yoó 'dìri, Ìri ímì drì iza iza tìni āsì? ⁶² 'Bo ími ndrekí dō 'Bá Mvá ri mvi gò 'bù gé vùrā 'i ní íngázú rĩ gé 'dālè, ími 'okí rí ími íngóni? ⁶³ Índrì Uleterè rĩ ídri sè nĩ, ùkpò rù'bá nòri vé rĩ 'o ngá āzi ku. Átángá má ní átá ími ní 'dìri, Índrì Uleterè rĩ lù má ní ní, mávé átángá rĩ ídri sè. ⁶⁴ 'Bo 'bá urukò ími āsámuvú gé 'dìgè gākí mávé tá è'yìgá sī." Yèsù 'yo tá 'dìri 'díní, ā'diātāsīyā 'í'dóngárá gá 'dāá, Yèsù nì 'bá 'i è'yì'bá kuyé rĩ pi rá, āzini nì 'bá ímúpi 'i ùli 'beépi rĩ rá. ⁶⁵ Kúru Yèsù ní 'yozú kīnĩ, "Bá urukò ní gāá mávé tá è'yìgá sī rĩ sī, má ní 'yozú ími ní, má Ètèpì ā'yì dō 'bá rĩ nĩ kuyé, ícò ímú má vúgá ku áni."

⁶⁶ Tā Yèsù ní 'yoó 'dìri sī, 'bá kárákará Ìri ā pámvú ùbì'bá rĩ pi gòkí ĩ njeé fúu Ìri ā rù'bá gá sī àmvé.

⁶⁷ Yèsù ní 'bá 'i pámvú ùbì'bá mụdrì drì ní ìrì 'dì'bée zìzú kīnĩ, "Ími lèkí kpá fúu muzu ìndì?"

⁶⁸ Sìmónā Pètèró ní újázú Yèsù ní kīnĩ, "Úpi, 'bá mụkí rí ā'di vúgá? Mívé átángá, Ìri ídri 'dání'dání rĩ sè nĩ. ⁶⁹ 'Bá è'yìkí mí gí, 'bá nìkí rá 'yozú kīnĩ, mí 'Bá Uleterè Múńgú vé nĩ."

* **6:59** 6:59 Jó Múńgú ri Zìzú rĩ: Yāhùdì rĩ pi vé Jó Múńgú ri Zìzú rĩ pi kárákará kùrì rĩ pi agásì ándiándi, kòpi ri ĩ úmú Búkú Múńgú vé rĩ lā, āzini kòpi ri Múńgú ri Ìnjì Ù'dù Sábátá vé rĩ gé.

⁷⁰ Yēsū ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbī' 'bá rī pi ní kīnī, "Má ūpē ĩmi mụdrī drī ni ĩrī, 'bo 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dígé ĩri ādróko†." ⁷¹ 'Bá Yēsū ní 'yoó 'dīri, ĩri Yúdā Šimónā Īsikārīyótā mvópi 'i. Yúdā ā adri dō 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi 'bá mụdrī drī ni ĩrī rī pi vé āzi drāāsiyā, ĩri ĩmụ Yēsū ā ūli 'be nī.

7

Yēsū pi édrīpī be

¹ Tā 'dīri ā vūdrī gé, Yēsū ri adrii āngū Gāliláyā vé rī gé, ri éci mụzú kūrú Gāliláyā vé rī pi agásī. Gā mụgá āngū Yūdáyā vé rī gé 'dālē sī, ā'diātāsīyā Yāhūdī rī pi lēkī ĩri 'dīi drāā 'dīisī rá. ² 'Bo Yāhūdī rī pi vé 'd' 'd' rízú Ūmụ Nyazú Gākū rī pi agá rī* kā ícá ĩnyinjá gí, ³ Yēsū édrīpī ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í ku vūrā nōri rá, 'í mụ adrii āngū Yūdáyā vé rī agá, 'bá mí pámvú ūbī' 'bá rī pi ā ndrekí rí tā mí ní mụ 'oó ĩ ní āyāzú āyāyā 'dīri. ⁴ 'Bá lēepi adriipi 'bá rī pi endreṭi gé rī, ĩri ívé tā 'o andrekelemgbe, ūzú ívé tā pi ku. Mí dō ri tā āyāzú āyāyā ní 'o, lē 'bá vū drīgé rī pi céré ā nīkī tā mí ní ríi 'oó rī."

⁵ Átā édrīpī ē'yīkī ĩri kuyé.

⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Sā mávé mụzú 'dālē rī ícá drī kuyé, sá ĩmivé mụzú rī, ĩri ĩmi drīgé. ⁷ 'Bá vū drīgé rī pi ícókí ĩmi ngūú ūnjí ku, kōpi ma ngū ūnjí, ā'diātāsīyā ma ri 'yo, tā kōpi ní ríi 'oó rī ūnjí. ⁸ ĩmi 'dekí mụ 'mụ rī nyangará gá 'dālē ĩyí, á mụ drī ūmụ rī gé 'dālē ku, ā'diātāsīyā mávé sá mụzú ūmụ rī gé 'dālē rī ícá drī kuyé." ⁹ Yēsū kā átā 'dīni, áwí adrii āngū Gāliláyā vé rī gé 'dālē.

¹⁰ 'Bo Yēsū édrīpī ká 'deé mụ ūmụ rī gé 'dālē gí, Yēsū ní kpá gōzú 'dezú mụzú, 'bo mụ andrekelemgbe kuyé, mụ ívé rī ūgúzā rú. ¹¹ Ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi rikí Yēsū ri úndré 'bá rī pi āsámvú gé sī ūmụ rī gé 'dālē, kōpi rikí uzīi kīnī, "Ágó rī íngāá?"

¹² 'Bá rī pi rikí átā ĩ āsámvú gé sī ūyōkōyō sī ĩri ā tā sī, urukō ni pi kīnī, "Īri 'bá múké."

Ūrukō ni pi kīnī, "Īri 'bá riipi 'bá rī pi ē mī ū'bāapi ni." ¹³ 'Bo 'bá āzi ĩri ā tā átapi gúnýá agá ni 'dāayo, ā'diātāsīyā kōpi rikí ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ruú.

Yēsū ímbá 'bá rī pi Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá

¹⁴ Kúru ūmụ rī vé nyangará kā 'duú caá 'd' 'd' sụ, Yēsū ní fizú mụzú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ĩri ní 'dezú rízú 'bá rī pi ímbázú. ¹⁵ Ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ká ĩrivé ímbángará 'dīri yīi, kōpi āyākí āní āyāyā, kōpi kīnī, "Ágó 'dīri nī tā kárakarā 'dīni íngūgá, ĩsúzú ímbákí ĩri kuyé?"

¹⁶ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ma ri tā mávé ni ímbá kuyé, ma ri tā 'bá ma ípēepi rī vé rī ímbá. ¹⁷ 'Bá lēepi tā Múngú ní lēē ā 'okí rī 'duúpi ngaápi rī, ĩri ícá tā má ní 'oó rī nī áamá rá, dō ma ri tā íngápi Múngú vúgá rī ímbá, dōku ma ri tā mávé ni ímbá. ¹⁸ 'Bá riipi ívé tā átapi ūgōgōlē rú rī, ĩri rī 'i íngú, 'bo 'bá riipi ézī ngaápi 'bá 'i ípēepi rī íngúzú rī, ĩri 'bá tā

† 6:70 6:70 Īri ādróko: 'Bá ālu Yēsū ní 'yoó ĩri ādróko 'dīri vé ífífi, ĩri 'bá ādróko ní ríi drī ni koó tā 'ongará gá ni. * 7:2 7:2 Ūmụ ĩ ní Nyaá Gākū rī pi agá rī: Ílí ālu ālu agá, 'd' 'd' ézīrī, Yāhūdī rī pi rikí adrii gākū rī pi agá Yērūsālemā gá, āngū Yūdáyā vé rī agá. Ílí pūkū sụ ótú kōpi é' 'bīpīi rikí adrii gākū rī pi agá āngū 'ā'wí cínýáfá rú rī agá 'dāá, kōpi rikí ílí pūkū sụ ĩ ní adrizú gākū rī pi agá 'dāri ígá. 'Í lā Lēvītkā 23:39-43.

áda 'oópi ni, ĩri 'bá ũnjō ākō ni. ¹⁹ Mósē sē ĩmi ní tǎĩmbı̄ rĩ rá, adri 'dĩni kuyé? 'Bo ĩmi āsámuvú gé 'dĩgé, 'bá āzi tró tǎĩmbı̄ Mósē vé rĩ 'dūupi ngaapi ni 'dǎáyo. Ngá ĩmi ní lězú ma 'dǐzú drǎzú rĩ 'ā'di?"

²⁰ 'Bá bĩtríká rĩ pi ní újázú ĩri ní kĩnĩ, "Índrí ũnjí† fi mí drĩgé gí, 'bá lěepi mi 'dĩpi rĩ 'ā'di?"

²¹ Yēsũ ní újázú kōpi ní kĩnĩ, "Má idrí ándúrú 'bá drǎ be ni ú'dú Sábátǎ vé rĩ gé, sē céré ĩmi ní āyāngará. ²² 'Bo ĩmi rukı̄ tǎĩmbı̄ Mósē vé ĩ ní rizú ágélé ē tı̄ úljızú rĩ,‡ ĩmi ri anji āgō rĩ pi ā ágélé ē tı̄ úljı̄ ú'dú Sábátǎ vé rĩ gé. 'Bo mērē ágélé ē tı̄ úljızú 'dĩri í'dó 'i Mósē vúgá kuyé, í'dó 'i Ābūrámǎ vúgá. ²³ Dō ĩ mvá ágónǎ ā ágélé ē tı̄ lı̄ ú'dú Sábátǎ vé rĩ gé rá, ā ñókı̄ rı̄ tǎĩmbı̄ Mósē vé rĩ ku píri, tǎ sēepi ĩmı̄ ęsı̄ ní vezú má ní 'bá idrizú ú'dú Sábátǎ vé rĩ gé rı̄ sı̄ rı̄ 'ā'di? ²⁴ Lē ĩmi rikı̄ 'bá rı̄ pi vé rı̄ 'bá āmvé rı̄ ndreé, kōpivé tǎ lızú ānı̄ ku, lē ĩmi likı̄ 'bá rı̄ pi vé tǎ pı̄ri."

Yēsũ ri Kúrısıtō 'i?

²⁵ 'Bá urukō'béé adri' 'bá Yērúsālémǎ gá 'dǎá rı̄ pi rikı̄ átá kınĩ, "Ágó 'dĩri adri nyo 'bá ambugu Yāhúđı̄ rı̄ pi vé rı̄ pi ní lěé dı̄jı̄ drǎ rá rı̄ 'i kuyé? ²⁶ ĩmi ndrekı̄ drı̄ ká, ĩri rı̄ átá gúnýǎ āsámuvú gé, 'bá āzi átápi ĩri ā tǎ sı̄ ũnjı̄ ní tró 'dǎáyo. 'Bávé 'bá ambugu Yāhúđı̄ vé rı̄ pi ní nı̄kı̄ nyo ámá rá 'yozú kınĩ, ádarú ĩri Kúrısıtō 'i 'dĩni rá? ²⁷ 'Bá nı̄kı̄ vūrǎ ágó 'dĩri ní íbızú ímúzú rı̄ rá, Kúrısıtō kǎdō ícǎ, 'bá āzi nı̄ vūrǎ ĩri ní íbızú ímúzú rı̄ ku."

²⁸ Yēsũ kǎ riı̄ 'bá rı̄ pi ímbǎ Jó Múngú vé rı̄ ā bóró gá 'dǎá, ri átá ú'dúkó be uru 'dǎá kınĩ, "Ē, ĩmi nı̄kı̄ ma rá, ĩmi nı̄kı̄ vūrǎ má ní ímúzú rı̄ rá. Má ímú nōgó mávé ũkpō sı̄ kuyé, 'bá ma ípēepi rı̄ vé tǎ, ĩri tǎ áda, 'bo ĩmi nı̄kı̄ ĩri kuyé. ²⁹ 'Bo á nı̄ ĩri rá, ā'diātǎsiyǎ má íbı̄ ímú ĩri vúgálesı̄la, ípē ma ímúzú nı̄."

³⁰ 'Bá ambugu Yāhúđı̄ rı̄ pi vé rı̄ lēkı̄ kōdō ĩri ruı̄, 'bo kōpi rukı̄ ĩri kuyé, ā'diātǎsiyǎ lókı̄ ĩrivé rı̄ ní drı̄ ícǎ kuyé rı̄ sı̄. ³¹ 'Bá bĩtríká rı̄ pi āsámuvú gé, 'bá kárakarǎ ę'yı̄kı̄ Yēsũ ri rá. Kōpi ní 'yozú kınĩ, "Kúrısıtō kǎdō ícǎ, ĩri nyo ímú tǎ āyázú āyǎyǎ ni 'o ágó nōri vé rı̄ ndē rá?"

Atala atala rı̄ pi drĩgé rı̄ pi lēkı̄ ā rukı̄ Yēsũ ri

³² Fārúšı̄ rı̄ pi kǎ yı̄ 'bá bĩtríká rı̄ pi ri Yēsũ ā tǎ ndrı̄, kōpi úmúkı̄ ĩ atala atala rı̄ pi drĩgé rı̄ pi be, kōpi ní āngaráwǎ ri' 'bá Jó Múngú vé rı̄ ütē' 'bá rı̄ pi pēzú mužú Yēsũ ri ruızú.

³³ Yēsũ ní 'yozú kınĩ, "Ma adri ĩmi be nōgó lókı̄ be mǎdǎ, kúru ma gō ma újǎ mu 'bá ma ípēepi rı̄ vúgá 'dǎá úzi. ³⁴ 'Bo ĩmi ma ndǎ rá, ĩmi ícókı̄ ma íşú ku. Vūrǎ má ní mužú adrizú rı̄, ĩmi ícókı̄ caǎ 'a ni gé ku."

³⁵ Yāhúđı̄ ambugu rı̄ pi rikı̄ átá ĩ āsámuvú gé sı̄ kınĩ, "Ágó rı̄ ní 'yozú kınĩ 'bá ícókı̄ 'i íşú ku rı̄, ágó rı̄ lē muı̄ ngōlé? Ágó rı̄ lē muı̄ 'bávé 'bá ĩ íré' 'bá adri' 'bá Ğı̄rıkı̄ rı̄ pi āsámuvú gé rı̄ pi vúgá, lē Ğı̄rıkı̄ rı̄ pi ímbǎ ĩndı̄? ³⁶ Tǎ ĩri ní 'yoó kınĩ, 'ĩmi ímú ma ndǎ, 'bo ĩmi ícókı̄ ma íşú ku, vūrǎ má ní mužú adrizú rı̄, ĩmi ícókı̄ caǎ 'a ni gé 'dǎlé ku' 'dĩri vé ífı̄fı̄ 'ā'di?"

† 7:20 7:20 Índrí ũnjı̄: ĩri ándúrú mǎlǎyıkǎ Múngú vé rı̄ pi vé āzi 'bı̄ gé 'dǎá, ñō tǎĩmbı̄ Múngú vé rı̄, Sǎtǎnǎ ri kōpivé āmbúgú. Múngú idró kōpi 'bı̄ gé 'dǎásı̄ vúgá nōó, kōpi gōkı̄ ufuú índrı̄ ũnjı̄, kōpi ri 'bá rı̄ pi ní izāngǎ sē vū drĩgé nōgó. † ĩ lǎ I'dangará 12:7-9. ‡ 7:22 7:22 Tǎ ĩ ní ágélé ē tı̄ úljızú rı̄: Múngú lū Ābūrámǎ ní kınĩ, anji āgō Ābūrámǎ vé rı̄ pi adrikı̄ dō caǎ ú'dú ārō gı̄, lē ā úljı̄ kōpi ā ágélé ē tı̄ rá, lüzú kınĩ, kōpi anji Múngú vé ni. † ĩ lǎ I'dóngará 17:9-14.

Yēsū ẹ̀jì yī́ ɪdri sēepi rī vé tǎ

³⁷ Ʋ'dú ǔmǔ rī nyazú rī vé ǔdǔ^S gé, Ʋ'dú 'dāri Ʋ'dú āmbúgú, Yēsū nga átá Ʋ'dú^k be Ƴrú 'dǎá kīnī, "Bá rī dō yī́ úvá be, ē imú má vúgá nōó, ā mvú yī́ rī. ³⁸ 'Bá rī ẹ̀'yī́ dō ma rá, yī́ ɪdri sēepi 'dīri imú ɪdǐ ɪfū ɪri ē ẹ̀sǐ agásǐ, sǔ Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tǎnǐ." ³⁹ Tǎ ɪri ní 'yoó yī́ ɪdri sēepi 'dīri, ɪri ri ɪndrí Uletere ɪ ní imú sēé 'bá ǎlu ǎlu ɪri ẹ̀'yī́ 'bá gí rī pi ní rī 'da. Lókí 'dāri gé, ɪsúzá sēkí drī ɪndrí Uletere rī 'bá rī pi ní kuyé, ā'diātāsīyā Yēsū fi drī ǔnyī ɪ ní imúzú ɪri ɪngúzú 'dāri agá kuyé.

⁴⁰ 'Bá bītríká 'dī'bée kǎ tǎ Yēsū ní 'yoó 'dīri yī́, 'bá rī pi ā Ƴrú^k kīnī, "Ádarú ágó adriipi nēbǐ rú rī,* ɪri 'dī."

⁴¹ 'Bá rī pi ā Ƴrú^k kīnī, "Ágó rī Kúrísitō 'i."

Ƴrú^k ni pi kīnī, "Bá rī adri Kúrísitō 'i ku, Kúrísitō ri imú āngū Gālíláyā vé rī gélésǐ ɪngóni ɪngóni? ⁴² Búkū Múngú vé rī lū uletere kīnī, ɪ imú Kúrísitō ri tǐ ɪfū úyú Dǎwú^d vé rī agá, kǔrú Bētēlémé ɪ ní Dǎwú^d ri tǐzú rī agá." † ⁴³ 'Bá rī pi acokí ɪ ásámvú ɪrǐ Yēsū vé tǎ sǐ. ⁴⁴ 'Bá Ƴrú^k lēkí ɪri rúy, 'bo 'bá āzi uló rú' 'bá ni kuyé.

Drǐkoma Yāhú^d rī pi vé rī gǎkí Yēsū ri ẹ̀'yǐgá sǐ

⁴⁵ 'Bá Jó Múngú vé rī ǔtē' 'bá rī pi kǎ ɪ újǎ gōó atala atala rī pi drǐgé rī pi vúgá āzini Fārú^s rī pi vúgá 'dǎá, atala atala rī pi drǐgé rī pi Fārú^s rī pi be zǐkí kōpi kīnī, "Ɛmí ɪjǐkí Yēsū ri imúzú ɪndí kuyé āsǐ?"

⁴⁶ Kōpi ní újázú kīnī, "Bá yǐkí āvū ni 'bá āzi átápi ágó 'dīri tǎnǐ ni kuyé."

⁴⁷ Fārú^s rī pi kīnī, "Ū' 'bá kpá ɪmí mǐ gí tǎnǐ āsǐ? ⁴⁸ 'Bá drǐkoma rú Fārú^s rī pi be, 'bá āzi nyo 'bá ásámvú gé ɪrivé tǎ ẹ̀'yǐ^p ni anigé? ⁴⁹ 'Bá bītríká Yēsū ā pámvú ǔbǐ' 'bá 'dī'bée nǐkí tǎmbǐ Mósé vé rī kuyé, kōpi tǎ ǔnjǐ ɪsú Múngú drǐgé rá."

⁵⁰ Nǐkōdémā Fārú^s rī pi vé āzi ándúrú mǔyǐ Yēsū vúgá 'dǎlé rī ní 'yozá kīnī, ⁵¹ "Tǎmbǐ 'bávé rī à'yī nyo ɪ ní tǎ lízú 'bá āzi drǐgé ɪsúzá yǐkí ɪrivé tǐ kuyé, āzini nǐkí ɪrivé tǎ 'oó rī kuyé 'díní rá?"

⁵² Kōpi ní újázú kīnī, "Mí kpá Gālíláyāgú yǎ? 'Í lǎ drī Búkū Múngú vé rī kǎ, mǐ ɪsú sǐkí 'a ni gé 'dǎlé kīnī, nēbǐ ɪcó ɪfūú āngū Gālíláyā vé rī agá ku."

⁵³ Kúru 'bá ǎlu ǎlu ní 'dezú mǔzú ɪvé āngá.^S

S 7:37 Ʋ'dú ẹ̀jǐrǐ ǔmǔ nyazú rī gé, atala rī pi yī́ ɪbē, kōpi jǐ Jó Múngú vé rī agá 'dǎá, Múngú ri ɪngúzú, Múngú ní yī́ sēé ɪ ẹ̀'bǐpǐ ɪ ní rǐ sǐ. 'Bá rī pi kpá imú Múngú ri ɪngú tǎkǐri ɪri ní imú sēé ɪ ní rǐ sǐ Ʋ'dú ǔdǔ vé rī pi gé. Ʋ'dú ǔmǔ nyazú rī vé ǔdǔ gé, atala rī pi jǐkí yī́ Jó Múngú vé rī agá 'dǎá ku. 'Bo 'bá rī pi ri Múngú ri ɪngú āngū Múngú ní sēé ɪ ní adrizú 'a ni gé rǐ sǐ. Āngū 'dīri agá, yī́ rī pi ambamba, āzini Múngú sē ngá kōpi ní lēé rī pi ārevú céré rá. Ʋ'dú ǔdǔ vé 'dāri rǐ gé, Yēsū kīnī, "Bá rī ẹ̀'yī́ dō ma rá, yī́ ɪdri sēepi 'dīri imú ɪdǐ ɪfū ɪri ē ẹ̀sǐ agásǐ." * **7:40** 7:40 Nēbǐ rǐ: Kōpi rikí átá nēbǐ Mósé ní 'yoó ɪri imú rá rǐ vé tǎ sǐ. Nēbǐ Mósé ní 'yoó 'dīri Yēsū 'i. 'Í lǎ Dētōrōnómé 18:15-18; Yūwání 6:14; Ẹ̀jǐ 3:22-23; Ẹ̀jǐ 7:37. † **7:42** 7:42 Dǎwú^d: Múngú ɪpē Dǎwú^d ri adrii 'bǎgú ɪsērélē rǐ pi vé ní, ẹ̀jǐ kīnī, 'bǎgú Ʋ'dǐ ri imú ɪfū ɪrivé úyú agá, ɪri mǎlǔngá rǐ rú mǔzú 'dání'dání, 'bǎgú rǐ Yēsū Kúrísitō 'i. 'Í lǎ Sǎwúmā 132:11-12; Ẹ̀jǐ 2:30. Tǐkí Dǎwú^d rǐ ɪsú ākúde ɪl rǐ ca ɛlǐfú ǎlu (1,000) gí, ɪl 'dāri gé, ɪsú tǐkí drī Yēsū Kúrísitō ri kuyé. 'Í lǎ 2 Sǎmúelē 5:2; Míká 5:2; Mátáyo 2:1; Lúkǎ 2:1-6. ‡ **7:42** 7:42 Tǐkí Yēsū rǐ Bētēlémé gá, úyú Dǎwú^d vé rī agá. 'Í lǎ Lúkǎ 2:4-7; Mátáyo 2:1-6. **S 7:53** 7:53 Átángá véréšǐ 7:53-8:11 agá 'dī'bée, búkú Yūwání vé ɪ ní sǐi Gǐrǐkǐ tǐ sǐ drǐdrǐ rǐ agá 'dǎáyo, 'bo gōkí sǐi búkú Yūwání vé vúlē rǐ agá rá.

8

Yēsū trū ūkú ōwú rú rī

¹ 'Bo Yēsū ní ívé rī 'dezu mužú Írā Ōlívē vé rī gé 'dāá. ² Kā mužú adrii drū 'dini, ū'bútī kŭñkŭñī, Yēsū gō mužú dīī Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá. 'Bá bītríká rī pi traki ī īri ā gārā gá sī kŭrŭ, kúru īri ní úrízú vŭgá 'dezu rizú 'bá rī pi ímbázú. ³ 'Bá rī 'bá táimbī ímbá 'bá rī pi Fārúšī rī pi be, kōpi ní ūkú ī ní rŭyú ágó be ni íjízú, kōpi 'bākí īri pá tuú 'bá bītríká 'dī'bée endreṭī gé, ⁴ kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "'Bá āngŭ ímbápi rī, ūkú nōri rŭkí īri ágó be. ⁵ Táimbī Mósē vé rī 'yo 'bá ní kīnī, ūkú tā 'oópi 'dini 'dīri ā úvīkí īri írā sī drāá 'dīisī rá. Nóni mi 'yo íngóni?" ⁶ Kōpi zíkí tā rī 'dini, lēzú lēṭī ndāzú Yēsū ā 'yo rí tā, ī újákí rí tā ānī Yēsū drīgé bēnī.

'Bo Yēsū ní ōvŭzú vŭgá, í'dózú tā sīzú nyōókú gé 'dīgé únyófi sī. ⁷ Kōpi ká rīi Yēsū ri uzīī mužú drīgélé, Yēsū ní kúru ngazú ũrŭ sī, 'yozú kōpi ní kīnī, "Ími āsámvú gé 'dīgé, 'bá rī dō ūñjīkānyā ākó, á í'dó ūkú rī viī." ⁸ Yēsū ní kpá gōzú ōvŭzú tā rī sīzú nyōókú gé 'dāá dīī.

⁹ 'Bá ūkú rī tō 'bá 'dī'bée ká tā Yēsū ní 'yoó 'dīri yīī, kōpi 'deki rīi ī unjee mužú ālu ālu, ārākā rī pi í'dókí ī unjee mužú drīdrī, kukí Yēsū pi pá tuú kuú ūkú rī be 'dālé. ¹⁰ Yēsū ní ngazú ũrŭ sī, īri ní ūkú rī zízú kīnī, "'Bá mi tō 'bá rī pi íngāá? 'Bá mi tō 'bá 'yo 'bá kīnī, mí 'o ūñjīkānyā rī pi vé ālu kukí 'dīgé rá?"

¹¹ Ūkú rī ní újázú kīnī, "Āmbúgú mávé rī, 'bá ma tō 'bá rī pi, ālu ni aceépi ni 'dāáyo."

Yēsū ní 'yozú kīnī, "Á lī tā mí drīgé ku, 'í 'de mužú, ā gōkí ūñjīkānyā 'oó dīī ku."

Yēsū ri dī ūtúná rú vŭ drīgé nōgó

¹² Yēsū gō átá 'bá rī pi ní dīī kīnī, "Ma ri āngŭ ímgbērē ūtúná rú 'bá vŭ drīgé nōgó rī pi drīgé nī. 'Bá má pámvú ūbīipi rī, ícó écī íñjīná agásí ku, ūtúná āngŭ ímgbērēépi rī īri ē drī ko mužú tā ídri ísúzú rī gé nī."

¹³ Fārúšī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mi ri mívé tá átá ūgōgólé rú, tá mí ní átá 'dī'bée céré ūnjō."

¹⁴ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Má ri dō mávé tá átá ūgōgólé rú drāáasīyā, ma rī tá áda 'dīri átá, ā'diātāsīyā á nī vŭrā má ní ímŭzú rī rá, āzini á nī vŭrā má ní mužú rī rá. 'Bo ími nīkí vŭrā má ní íbízú ímŭzú, dōku má ní rizú mužú rī kuyé. ¹⁵ Ími ri tā rī lī rŭ 'bá rŭ 'bá, á lī tā 'bá āzi drīgé ku. ¹⁶ 'Bo té dō ma tā lī rá, tá má ní līī rī, īri adri pīrī, ā'diātāsīyā má adri ó'dúkkŭle ku tā rī ā līngárá gá, 'bá má Ētēpi ma ípēépi rī be. ¹⁷ Sīkí ímivé búkŭ táimbī vé rī agá kīnī, 'bá īrī tā rī ndre 'bá ī mī sī rī pi ēṭīkí dō tā rī rá, tá kōpi ní ēṭīī 'dīri, īri tá áda. ¹⁸ Ma ri mávé tá ūlŭ ūgōgólé rú, má Ētēpi ma ípēépi rī, īri mávé tá īri ní ndreé 'í mī sī rī ēṭī nī."

¹⁹ Kōpi ní Yēsū ri zízú kīnī, "Mí ētēpi ri íngólé?"

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ími nīkí ma kuyé, āzini ími nīkí kpá má Ētēpi ri kuyé. Ími nīkí té dō ma rá, ími té ícó má Ētēpi ri nī rá." ²⁰ Yēsū ri tá 'dīri átá ísúzú īri ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá sōndŭkkŭ ī ní rizú ngá úmŭzú 'bázú rī ā gārā gá. 'Bo 'bá āzi rŭ tró īri kuyé, ā'diātāsīyā írivé sá ī ní īri 'dízú rī ní drī ícó kuyé rī sī.

21 Yēsū ní gōzú átázú kōpi ní dījī kīnī, “Ma ri mu mu, 'bo ĩmi ĩmú ma ndā rá, ĩmi dō ri ũnjīkānyā 'o mužú drīgélé, ĩmi ĩmú ũdrā ku ũnjīkānyā agá. Vūrā má ní mužú rī, ĩmi ícókí mužú ānī ku.”

22 Yāhūdī rī pi vé drīkoma rī pi ní 'yozú kīnī, “Yēsū ní 'yozú 'bá ícókí caá vūrā 'í ní mužú rī gé 'dālē ku rī, Yēsū lē déna 'i 'dījī drāá rá?”

23 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Īmi 'bá nyōókú drīgē nōgō ni, má íbí ĩmú 'bū gélésīla, ĩmi 'bá nyōókú nōri vé ni, 'bo má adri 'bá nyōókú nōri vé ni ku. 24 Á lū ĩmi ní rá, ĩmi ē'yīkí dō 'yozú kīnī 'bá má ní 'yoó rī, ĩri ma 'i kuyé, ĩmi ĩmú ũdrā ku ũnjīkānyā agá.”

25 Kōpi ní ĩri zizú kīnī, “Mí ā'di 'i?”

Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Má ní té 'yoó ĩmi ní drīdrī rī tīnī, 'bá rī ma 'i. 26 Á nī ĩmivé ũnjīkānyā ā tā rá, ma té ícó tā lī ĩmi drīgē rá, 'bo 'bá ma ĩpēpi rī vé tā pīrī. Ma ri tā má ní yījī vú ni gé rī ũlū 'bá vū drīgē rī pi ní.”

27 'Bo kōpi ámakí kuyé 'yozú kīnī, Yēsū ri tā 'í Ētēpī vé rī átá. 28 Kúru Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ma 'Bá Mvá 'i, ĩmi ingakí dō ma peṭi alambaku sígē gí ká, ĩmi kúru nī áma 'yozú kīnī, 'bá rī ma má ní 'yoó ma 'i rī 'i. Á 'o tā mávé ũkpō sí ǒ'dúkúle ku, ma ri 'yéná tā má Ētēpī ní eziī má ní rī ũlū. 29 'Bá ma ĩpēpi rī, ĩri má be trū álu, ku ma ǒ'dúkúle kuyé, ā'diātāsīyā ú'dú céré tā má ní 'oó rī ĩri ní āyīkō sē.” 30 Yēsū ká tā rī átá 'dīni, 'bá kárakarā ē'yīkí ĩri rá.

Anji Ābūrámā vé rī pi

31 Yēsū ní 'yozú Yāhūdī 'i ē'yī' 'bá gí rī pi ní kīnī, “Tā má ní ĩmbá rī, ĩmi 'dukí dō ngáá rá, ĩmi ádarú 'bá má pámvú ũbī' 'bá ni pi. 32 ĩmi ícó tā áda rī nī rá, tā áda rī, ĩri ícó ĩmi oyú adringará túgērī rú rī agásí rá.”

33 Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, “Bā nō'bée úyú Ābūrámā* vé ni, 'bá adrikí túgērī 'bá āzi vé ni kuyé pírī, ngá mí ní 'yozú kīnī, 'i 'bá oyú adringará túgērī rú rī agásí rī ā'di?”

34 Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Ádarú á 'yo ĩmi ní, 'bá ũnjīkānyā 'o' 'bá rī pi, kōpi túgērī ũnjīkānyā vé ni. 35 'Bá túgērī rú rī adri 'bētī āsámvú gé 'dīgē mužú nyonyo ku, 'bo mvá 'i ní tījī 'bētī 'dīri agá rī, ĩri adri 'bētī 'dīri agá mužú nyonyo nī. 36 Ma Mvá rú, má oyú dō ĩmi ífūū ũnjīkānyā agásí gí, ũnjīkānyā gō vūrā ísú ēzī ngazú ĩmi be ku. 37 Á nī rá ĩmi úyú Ābūrámā vé ni, 'bá urukō ĩmi āsámvú gé 'dīgē lēkí ma 'dījī, ā'diātāsīyā tā má ní átá rī ní fīi ĩmi éśí agá 'dāá kuyé rī sī. 38 Ma ri tá má ní ndreé má Ētēpī vúgá 'dālē rī ũlū ĩmi ní, 'bo ĩmi ri tá tá ĩmi étēpī ní ũlūū ĩmi ní rī 'dụ nga.”

39 Kōpi ní újázú Yēsū ní kīnī, “Bávé ē'bīpī Ābūrámā 'i.”

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi dō anji Ābūrámā vé ni, ĩmi té ēzī Ābūrámā ní ngáá rī 'dụ nga rá. 40 Má ũlū ĩmi ní tá áda má ní yījī Múngú vúgá rī, 'bo ĩmi ri létī ndā ũkpō sí lēzú ma 'dīzú. Ābūrámā 'o tá āzi 'dīri tīnī kuyé. 41 ĩmi ri tá ĩmi étēpī ĩmi tīpī rī ní ũlūū rī 'dụ nga.”

Kōpi ní újázú kīnī, “Bávé étēpī adri túngú kuyé, 'bávé Ētēpī, ĩri Múngú 'i.”

* 8:33 8:33 Ābūrámā: Múngú zj Ābūrámā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bētī āsámvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de mužú āngū āzi ú'dí ní gé. Ābūrámā ri ē'bīpī Yāhūdī rī pi vé rī, tīkí ĩri ílī élfūū álu mūdūrūlū ārō (1,800) gé, ísú tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā 'í'dóngará 12-25.

Anji ādróko vé rī pi

⁴² Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Múngú ā adri té dō ĩmi Ẽtēpi, ĩmi té ma lēlē, ā'diātāsīyā má íbí ímú ĩri vúgálēsīla, má ímú nōgó má drī sī kuyé, má Ẽtēpi ĩpē ma ímúzú ní. ⁴³ Tā má ní 'yoó ĩmi ní rī lē fī ĩmi drīgē ku āsī? Tā rī fī ĩmi drīgē ku, ā'diātāsīyā ĩmi lēkí tā má ní 'yoó rī 'duḡi ngaá ku! ⁴⁴ Ādróko* rī ĩmivé Ẽtēpi, ĩmi rī tā ĩri ní lēē rī pi 'du nga áyu. Í'dóngará gá 'dāá, ĩri 'bá āngū ú'dīpi ní, gā tā áda rī sī, tā áda vú ní gé 'dāáyo, kādō rīí átá, ĩri rī átāngá ũnjō vé ní pi átá, ĩri ũnjó'bá, ĩri Ẽtēpi ũnjō vé ní. ⁴⁵ Má kādō rīí tā áda rī átá ĩmi ní, ĩmi lēkí mávé tā Ẽ'yīi ku āsī? ⁴⁶ ĩmi āsámvú gé 'dīgē 'bá 'yoópi kīnī, á 'o ũnjīkānyā rá rī ā'di 'i? Ma dō rī ĩmi ní tā áda rī átá, ngá ĩmi ní mávé tā Ẽ'yīzú ku rī ā'di? ⁴⁷ 'Bá adriipi Múngú agá rī, ĩri ícō Múngú vé tā yī rá, ĩmi ní tā Múngú vé rī yīi ku rī sī, lū uletere 'yozú kīnī, ĩmi adriki anji Múngú vé ni ku.”

Yēsū pi vé tā Ābūrámā be rī

⁴⁸ Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Tā 'bá ní 'yoó mi Sāmāriyāgú, índri ũnjí ású mi gí 'dīri, ĩri pīri!”

⁴⁹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Índri ũnjí ású ma kuyé, má ĩnī má Ẽtēpi rī ĩnīnī, 'bo ĩmi ĩnīkí ma kuyé. ⁵⁰ Ā lē ma íngú ũgōgōlé rú ku, Múngú rī ma íngú nī, ĩri 'bá tā líipi ní. ⁵¹ Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dīri tā áda, 'bá mávé tā 'duḡi ngaápi rá rī, ícō drāá ālujání ku.”

⁵² Kúru Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “'Bá nīkí rá índri ũnjí ású mi gí! Ābūrámā drā rá, nēbī rī pi ũdrákí kpá rá, 'bo mí kīnī, 'bá rī yī dō mívé ú'dúké rá, ícō drāá ālujání ku. ⁵³ 'Í ndē nyo 'bá Ẽ'bīpi Ābūrámā rī rá? Ābūrámā drā rá, nēbī rī pi ũdrákí kpá rá. Mí ũsū mí kīnī, mi 'dīgē ā'di 'i?”

⁵⁴ Yēsū ní újázú Yāhūdī rī pi ní kīnī, “Má íngú dō ma ũgōgōlé rú, ĩri Ẽzī ākó. 'Bá rīipi ma íngúpi rī, ĩri má Ẽtēpi ĩmi ní kpá 'yoó, ĩri Múngú ĩmivé ní rī 'i. ⁵⁵ ĩmi nīkí ĩri kuyé, 'bo á nī ĩri rá. Á 'yo té dō á nī ĩri kuyé, 'dīri té lū 'yozú kīnī, ma ũnjó rú, sū ĩmi tīnī. 'Bo á nī ĩri rá, ma rī tā ĩri ní lūú má ní rī 'du nga. ⁵⁶ ĩmi Ẽ'bīpi Ābūrámā rī āyīkō sī kīnī, 'i lē mávé ímúngará vūgá nōó rī ndreé 'i mī sī, ndre rá, āyīkō fū ĩri ānī rá.”

⁵⁷ Yāhūdī rī pi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Mívé ílī ca pūkú tōwú kuyé píri, ngá mí ní 'yozú 'i ndre Ābūrámā rī rá rī ā'di?”

⁵⁸ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, “Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dīri tā áda, ĩ ní drī Ābūrámā rī tīzú kuyé rī gé, ísú ākūdē ma anigé.” ⁵⁹ Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, kōpi ní írā anjiná u'duzú ĩ drīgē sī, lēzú Yēsū rī úvīzú drāzú 'dīisī rá, 'bo Yēsū zū 'i rá, nje 'i fūú Jó Múngú vé rī ā bóró gá sī āmvé.

9*Yēsū zī ágó mī be Ẽsīipi gí ni Ẽ mī*

1 Yēsū kā rīí 'deé mužú, ĩri ní ágó āzi ĩ ní tīi mī be Ẽsīipi gí ni ndrezú.

2 'Bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ní ĩri zīzú kīnī, “Ímbápi, ágó 'dīri tīkí mī

† 8:44 8:44 Ādróko: Ādróko vé rú Sātānā 'i, ĩri āmbúgú índri ũnjí rī pi drīgē, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī 'bū gé 'dālē. Múngú ídró ādróko rī índri ũnjí rī pi be 'bū gé 'dāásī ní. 'Í lā l'dangará 12:7-9.

ākó ūnjikānyā ā'di vé rī sī? Mī ni ేశ̄sī ūnjikānyā ĩri ní 'oó rī sī yā, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó éndrēpi be rī sī?"

³ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Adri 'yozú kīnī tīkī ĩri ĩfūu mī ākó ūnjikānyā ĩri ní 'oó rī sī kuyé, dōku ūnjikānyā étēpi pi ní 'oó éndrēpi be rī sī kuyé. Tīkī ĩri ĩfūu mī ākó 'dīni, ā ndrekī rī ūkpō Múngú vé āngū idrízú rī rú' bá ní gé bēnī. ⁴ Lē 'bā ngakī ేశ̄zī 'bā ma ĩpēepi rī vé rī, ĩsúzu āngū rī ní drī adrizú ǫtūnjá rú nō. ĩnīnjá rī ĩmú 'dī' dī, 'bā āzi ícō tā āzi 'oó ānī ku. ⁵ Lóki má ní drī adrizú vū drīgé nōgō rī gé, á rī āngū ĩmgbērēē ǫtūnjá rú vū drīgé nōgō."

⁶ Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīni, ĩri ní tūsú wezú nyōōkú gé 'dāā, ĩri ní ūtrētrē usazú tūsú rī sī, bēzú ágó rī mī gé 'dāā. ⁷ ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "Í mū mī mī ūjī kídí ĩ ní zījī Sīlómū rī gé 'dāā." Rú Sīlómū 'dīri vé ífīfī ĩri "Pēngará." Kúru ágó rī ní mūzú 'i mī ūjīzú kídí rī gé 'dāā, ágó rī kā rīi ĩgō ĩmúzu ívé āngā nōlé, mī ni rī āngū ndre rá.

⁸ 'Bā 'bētī be ĩnyinjá ĩri ā gārā gá rī pi, āzini 'bā ándúru ĩri ndre' bá lóki ĩri ní adrizú mī ākó rizú ngá mázú rī gé rī pi ní zīzú kīnī, "Ágó 'dīri adri nyo ándúru mī ākó rīpi ngá māápi 'bá rī pi vúgá rī 'i kuyé?" ⁹ 'Bá urukō' bēe kīnī, "'Bá rī ĩri 'i."

'Bá urukō' bēe kīnī, "'Bá rī adri ĩri 'i kuyé, 'bo ágó rī ĩndre sū ágó mī ākó 'dāri tīnī."

'Bo ágó rī kīnī, "'Bá rī ma 'i ándúru rīpi ngá māápi rī."

¹⁰ 'Bá rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

¹¹ Ágó rī ní újázú kōpi ní kīnī, "Ágó 'bá rī pi ní zījī Yēsū 'dīri usa ūtrētrē, ĩri ní bēzú má mī gé, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, má mū má mī ūjī kídí ĩ ní zījī Sīlómū rī gé 'dāā. Má ní kúru 'dezú mūzú má mī ūjīzú kídí rī gé 'dāā, sēzú nóni má mī ní āngū ndrezú nō."

¹² Kōpi ní ágó mī ākó rī zīzú kīnī, "Ágó rī ĩngāā?"

Ágó rī ní újázú kīnī, "Á nī má kuyé."

Fārúšī rī pi lēkī nīi ágó mī be ేశ̄šīpi gī rī ē mī zī 'i ngóni ngóni

¹³ Kúru kōpi ní ágó ándúru mī ākó rī jīzú mūzú Fārúšī rī pi vúgá 'dālē. ¹⁴ Ú' dū Yēsū ní ūtrētrē usazú, ágó rī ē mī zīzú āngū ndrezú 'dāri, ĩri ú' dū Sābātā vé rī. ¹⁵ Fārúšī rī pi ní ágó rī zīzú kīnī, "Mī mī zī 'i āngū ndreé ngóni ngóni?"

Ágó rī ní újázú kīnī, "Ágó rī bē ūtrētrē má mī gé, má ní mūzú má mī ūjīzú, má mī ní 'i zīzú āngū ndrezú nō."

¹⁶ Fārúšī rī pi acokī ĩ āsámvú ĩrī, urukō' bēe kīnī, "Ágó tā 'oópi 'dīri íbī ĩmú Múngú vúgálēsī kuyé, ā 'diātāsīyā ĩri rī ేశ̄zī nga ú' dū Sābātā vé rī gé."*

Urukō' bēe kīnī, "'Bá ūnjikānyā be rī, ĩri ícō tā āyázú āyāyā ní 'o 'dīri tīnī ĩngóni?" Kúru Fārúšī rī pi acokī ĩ āsámvú ĩrī Yēsū vé tā sī.

¹⁷ Kōpi gōkī ĩ újā ágó ándúru mī ākó rī zījī kīnī, "Mī kīnī, ágó rī zī mī mī nī píri, mī átā ĩrivé tā sī ĩngóni?"

Ágó ándúru adriipi mī ākó rī ní újázú kīnī, "Ágó rī, ĩri nēbī."

¹⁸ Yāhúđī rī pi vé drīkoma ē' yīkī ālujāni 'yozú kīnī, ágó rī ándúru mī ākó, nóni āngū ndreepi 'dī 'dīni kuyé. Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú ĩmúzu éndrēpi be ĩ vúgá nōlé. ¹⁹ Kōpi ní ágó rī vé étēpi pi zīzú éndrēpi be kīnī,

* 9:16 9:16 ĩri rī ేశ̄zī nga ú' dū Sābātā vé rī gé: Múngú 'yo kōpi ní kīnī, kōpi ā ngakī ేశ̄zī ú' dū Sābātā vé rī gé ku. 'Í lā Wūngará 20:8-11.

“Mvá nōri nyo ìmivé ni? Ìmi tìkí nyo Ìri kú mị ãkó nóni? Dō mvá rī Ì ní ándúrú tịj mị ãkó rī, mị ní nóni ri ãngū ndre ndre ngóni ngóni?”

20 Ágó rī vé étépì pi éndrèpì be, kòpì ní újázú kīnī, “Mvá rī 'bávè ni, 'bá tìkí Ìri kú mị ãkó 'dini. 21 'Bo mị ní zī dō 'i ãngū ndreé ngóni yā, 'bá nīkí kuyé, 'ā'di zī dō Ìri è mị ãngū ndrezú nī yā, 'bá nīkí kuyé. 'Bo Ìri 'bá mbaápi ãmbúgú gí ni, Ìri ícò ívé tã átá 'i tị sī nī, lē Ìmi uzíkí tã rī tị ni gé.” 22 Étépì pi éndrèpì be 'yokí tã rī 'dini, 'ā'diātāsīyā kòpì rikí drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi ruú, 'ā 'okí rī Ì ùnjí ku, 'ā'diātāsīyā drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi drōkí tị kīnī, 'bá 'yoópi Yēsū ri Kúrísítō rī, Ì Ìri dro fū Jó Múngú ri Zìzú rī agásí ãmvé. 23 Tã 'dīri sē étépì pi éndrèpì be kòpì ní tã rī 'yozú ãnī kīnī, “Ágó rī 'bá mbaápi ãmbúgú gí ni, Ìri ícò ívé tã átá 'i tị sī nī.”

24 Kòpì ní ágó ándúrú adriipi mị ãkó rī zìzú Ìgòzú Ì vúgá nōó dīj, kòpì ní Ìri zìzú kīnī, “Mí átá tã áda rī áyu Múngú èndrètì gé, 'bá nīkí rá ágó 'dīri 'bá ùnjīkányā be ni.”

25 Ágó ándúrú mị ãkó rī ní újázú kīnī, “Ìri dō ùnjīkányā be yā, dō Ìri ùnjīkányā ãkó yā, á nī mǎ kuyé. Ngá má ní nīj rá rī, ándúrú ma mị ãkó, á ndre ãngū ku, 'bo nóni ma ãngū ndre rá.”

26 Kòpì ní ágó ándúrú mị ãkó rī zìzú kīnī, “Ágó rī 'o 'ā'di mī mị ní 'i zìzú ãngū ndrezú ãnī?”

27 Ágó rī ní újázú kīnī, “Á lū té Ìmi ní tã rī rá, Ìmi lēkí tã má ní 'yoó rī yij ku, ngá Ìmi ní lēzú tã rī yìzú dīj rī 'ā'di? Ìmi lēkí kpá ufuú adrii 'bá Ìri 'ā pámvú ùbī 'bá rī pi rú?”

28 Kúru kòpì ní ágó ándúrú mị ãkó rī è drī Ìnjázú kīnī, “'Bá beni riipi Ìri 'ā pámvú ùbīpi rī mi 'i, 'bo 'bá 'bávè rī Mósè 'ā pámvú ùbī. 29 'Bá nīkí rá Múngú átá Mósè be rá, 'bo ágó Ì ní zīj Yēsū 'dīri íbì dō Ìmụ ngòósila yā, 'bá nīkí kuyé.”

30 Ágó ándúrú mị ãkó rī ní újázú kīnī, “Ágó 'dīri zī mǎ mị nī, 'bo Ìmi kīnī ágó 'dīri íbì dō Ìmụ ngòósila yā, Ìmi nīkí kuyé, tã 'dīri Ìngóni Ìngóni! 31 'Bá nīkí rá Múngú yì 'bá ùnjīkányā be rī pi vé tã ku, Ìri 'bá 'i Ìnjī 'bá, 'āzini ívé tã 'dụ 'bá nga 'bá rī pi vé tã yì áyú. 32 'Ídózú Ì ní vū rī gbingará gá 'dǎá, 'bá 'āzi yì drī 'yozú kīnī, 'bá 'āzi zī 'bá Ì ní tịj mị ãkó ni è mị 'ālujání kuyé. 33 Ágó 'dīri è Ìmụ dō Múngú vúgálésī kuyé, ícò té tã 'dīri 'oó ku.”

34 Kòpì ní újázú Ìri ní kīnī, “Mí 'bá Ì ní tịj ùnjīkányā be 'dīri, mī 'bá ímbá ngóni ngóni?” Kòpì ní Ìri drozú fúzú Jó Múngú ri Zìzú rī agásí ãmvé.

Fārúsī rī pi Ìndrékí sū 'bá mị be ẹsī 'bá gí rī pi tịj

35 Yēsū kǎ yij kīnī, drokí ágó ándúrú mị ãkó rī fūú Jó Múngú ri Zìzú rī agásí ãmvé gí, Ìri ní ágó rī ndázú Ìsúzú, Ìri ní ágó rī zìzú kīnī, “Mí ẹ'yī nyo 'Bá Mvá ri rá?”

36 Ágó rī ní újázú Yēsū ní kīnī, “'Ámbúgú mávé rī, 'bá mí ní 'yoó 'Bá Mvá rī 'ā'di 'i? 'Í lū má ní, mǎ ẹ'yī rī Ìri.”

37 Yēsū ní 'yozú Ìri ní kīnī, “Ágó rī, Ìri mí ní ndreé, riipi átápi mí be nō.”

38 Ágó rī ní 'yozú kīnī, “Mávè Úpí, má ẹ'yī gí.” Kúru ágó rī ní 'dezú Ìri Ìnjízú.

³⁹ Yēsū ní 'yozú kīnī, “Má ímụ vū drīgē nōgō 'bá rī pi vé tā līj,† 'bá adri' 'bá mị ákó rī pi ā ndrekí rí āngū, āzini 'bá mị be āngū ndre' 'bá ndre ndre rī pi ā adrikí rí mị ákó.”

⁴⁰ Fārúsī pá tu' 'bá 'dálé rī pi ā ụrụkọ ní Yēsū ri zizú kīnī, “Mí ũsụ, mí kīnī, 'bá kpá mị ákó?”

⁴¹ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Ádarú té dō ìmi mị ákó, ícókí té tā līj ìmi drīgē ùnjikānyā ìmi ní 'oó rī sī ku, 'bo ìmi kīnī, ìmi ri āngū ndre ndre, sē ìmi áwíkí adrií kuú ìmivé ùnjikānyā be ùgōgō.”

10

Nāpi 'bá kābīlō úcépi rī vé rī

¹ Yēsū ní átázú kīnī, “Ádarú á 'yo ìmi ní, 'bá ítúpi ífípi kōró agá nōó ábi drīgē sī, ífípi kēḗtīlé gā sī kuyé rī, ìri ụgú' 'bá, āzini ìri 'bá ngá aliípi ní. ² 'Bá ífípi kōró rī vé kēḗtī gé sī rī, ìri 'bá riipi kābīlō úcépi rī 'i. ³ 'Bá kābīlō útēpi rī ìri kēḗtī rī zī 'bá kābīlō úcépi rī ní ífízú ānī kōró agá nōó. 'Bá kābīlō úcépi rī ívé kābīlō rī pi zī rụ sī, kābīlō rī pi ìrivé ú'dúkó nī á má rá, ìri kōpi ē drī ko fū mužú ámvé nī. ⁴ Kādō ívé kābīlō rī pi traá céré, ìri 'de drīdrī, kābīlō rī pi mu ìri ā vúdriḗ gé sī, ā'diātāsīyā kōpi nīkí ìrivé ú'dúkó á má gí. ⁵ Kōpi mukí 'bá kōpi ní nīi kuyé rī ā vúdriḗ gé sī ku, kōpi ápá ìri sī ápápá, ā'diātāsīyā kōpi nīkí ìri ā ú'dúkó á má kuyé.” ⁶ 'Bo nāpi Yēsū ní átá kōpi ní 'dīri, tā ni fi álujāni kōpi drīgē kuyé.

⁷ Yēsū gō tā 'dīri átá dīi kīnī, “Ádarú á 'yo ìmi ní, ma kēḗtī kābīlō rī pi ní ífízú kōró agá nōó rī 'i. ⁸ 'Bá céré ímụ' 'bá má sī drīdrī rī pi ụgú' 'bá, āzini kōpi 'bá ri' 'bá āngū ali' 'bá ni pi, 'bo kābīlō rī pi yíkí kōpi ē tī kuyé. ⁹ Ma kēḗtī, 'bá céré ífí' 'bá kēḗtī rī gé sī rī pi, kōpi ídringará ísụ rá. 'Bá ímụ' 'bá traá má vúgálésī rī pi āzini fū' 'bá ámvé rī pi, kōpi ānyāngā ísụ rá. ¹⁰ Ụgú' 'bá vé ẹzī, ìri rizú ngá ụgúzú, āngū ú'dízú, āzini ngá izazú. Mávé ímūngará nōri, má ímụ ìmi ní ídri 'dāni' 'dāni deḗpi ku rī sēé.

¹¹ “Ma 'bá kābīlō úcépi múké ni, 'bá kābīlō úcépi múké rī, ìri 'i adi sē drā ívé kābīlō rī pi ā tā sī. ¹² 'Bá í ní íjī kābīlō úcé, í ní rii úfēé mūfēngā sī rī, kābīlō rī pi ní adrií ìrivé ni kuyé rī sī, kādō ndree ẹbēngí rī ímụ nī, ìri kābīlō rī pi ku, ìri nga ápá rá. Ẹbēngí rī kābīlō rī pi u' de rụ, ìri kābīlō rī pi íré kpélékpélé. ¹³ 'Bá í ní íjī 'báá rii ẹzī ngá mūfēngā sī rī, ìri nga ápá rá, ā'diātāsīyā ìri 'i rī ẹzī rī nga mūfēngā sī, ụsụ álujāni kābīlō rī pi drīgē ku.

¹⁴ “Ma 'bá kābīlō úcépi múké ni, á nī mávé kābīlō rī pi rá, kōpi nīkí kpá ma rá, ¹⁵ sū má Ẹtēpi ní ma nīi rá rī tñi, á nī kpá má Ẹtēpi ri rá. Á lē ma adii drāá kābīlō rī pi ā tā sī. ¹⁶ Ma kābīlō ụrụkọ' bée be anigé, ífíkí drī kōró agá nōó kuyé. Á lē kōpi íjī ífí kōró agá nōó, kōpi ē ímúkí rí adrií trú vūrā ālu gé, kōpi má ú'dúkó yi, ma ímụ kōpi útē nī. ¹⁷ Má Ẹtēpi lē ma lēlē, ā'diātāsīyā má ní ma adii sēé drāá, gōó íngá ídri rú dīi rī sī. ¹⁸ 'Bá āzi ícó ma 'dīi ku, á ku dō ma 'dīi ìri ní nī ká. Ma mávé 'dīngará ā tā ā'yī ma 'i, ma kpá mávé íngángará gōó ídri rú rī ā tā ā'yī ma 'i. Má Ẹtēpi ẹzī má ní tā rī nī, kīnī má 'o sụ 'dīri tñi.”

† 9:39 9:39 Tā lị: Yēsū ká ríí 'bá rī pi ímbá vū drīgē nōgō, 'bá ụrụkọ' bée gākí ìri sī, sēzú úmvúlésí í ímụ tá lị kōpi drīgē.

19 Yēsū kā tā rī 'yoó 'díní, Yāhūdī rī pi gōkí kpá ĩ acoó dīī rií āgátá gāá ĩ āsámvú gé sī. 20 Ndée ni pi kīnī, “Ngá rī índrí ũnjí fi drī ni gé nī, ĩri ābābā rú, ngá ĩmi ní rizú 'bá 'díní 'dīri vé tā yizú rī 'ā'di?”

21 ‘Bo urukọ'bee kīnī, “Bá índrí ũnjí ní fíi drī ni gé rī ícó átá 'dīri tīni ku. Índrí ũnjí ícó 'bá mī be ēšīpi gí ni ē mī zīī ku.”

Yāhūdī rī pi ē'yīkí Yēsū vé tā kuyé

22 Ụ'dú ĩ ní rizú Ụmụ āmbúgú Jó Múngú vé rī* fizú Yērúsālēmā gá 'dālē rī ā tā ígázú rī ní ícózú, ịsúzú lókí 'dāri, ĩri lókí kilóngóro vé rī.† 23 Yēsū ri adrií Jó Múngú vé rī ā bóro gá 'dāá, ri ẹcị Jó'bilé gá sī, jó'bilé 'dīri zīkí ĩri Sölómóná vé jó'bilé. 24 Yāhūdī rī pi trakí ĩ ĩri ā gārā gá sī kūrū, kọpi ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ngá má ní lēzú lēzú kīnī, mi Kúrísitō 'i ku rī 'ā'di? Mi dō Kúrísitō 'i, lē mí úci mi 'bá ní ku.”

25 Yēsū ní újázú kọpi ní kīnī, “Á lū tā rī ĩmi ní rá, 'bo ĩmi gākí ē'yīgá sī. Tā āyázú āyāyā má ní 'oó má Ẹtẹpi vé ũkpō sī 'dī'bee, kọpi lū 'yozú kīnī, 'bá rī ma 'i, Kúrísitō 'i. 26 'Bo ĩmi gākí mávé tā ē'yīgá sī, ā'diātāsīyā ĩmi adríkí kābīlō mávé ni kuyé. 27 Mávé kābīlō rī pi nīkí má ụ'dúkọ rá, á nī kọpi rá, kọpi ri má vùdrī ũbī. 28 Ma kọpi ní idri 'dání'dání dẹpi ku rī sē, kọpi ícókí drāá ālunáni ku, 'bá āzi ícó kọpi ẹrī má drígé sī bā ku. 29 Má Ẹtẹpi kọpi sẹpi má drígé rī vé ũkpō aga ngá rī pi ārēvú céré, 'bá āzi ícó kọpi ẹrī má Ẹtẹpi drígé sī bā ku. 30 'Bá má Ẹtẹpi be ngá ālu.”

31 Yāhūdī rī pi gōkí kpá irā í'dú lēzú Yēsū ri úvīzú ānī. 32 Yēsū ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Ūkpō má Ẹtẹpi ní sēé má ní rī sī, á 'o tā múké āyázú āyāyā ni pi kárakarā, ĩmi ndrekí ĩmi mī sī rá, 'bo tā má ní 'oó āyázú āyāyā 'dī'bee āsámvú gé, tā ĩmi ní ndree ũnjí lēzú ma úvīzú drázú irā sī rī 'ā'di?”

33 Yāhūdī rī pi ní újázú ĩri ní kīnī, “Bá úvīkí mi drāá irā sī tā múké āyázú āyāyā mí ní 'oó rī sī ku, 'bá mi úvī mí ní Múngú ri ịnjī kuyé rī sī, ā'diātāsīyā mí kīnī, mi Múngú 'i, ịsúzú mí 'bá áda.”

34 Yēsū ní újázú kọpi ní kīnī, “Tāimbí imivé ĩ ní sī rī agá, 'Á 'yo ĩmi ní ĩmi múngú āzi' 'díní kuyé? 35 ĩmi nīkí rá tā Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī, ĩri tā áda, 'bá āzi ícó újā ku, 'bá Múngú vé ụ'dúkọ ní ícá kọpi vúgá rī pi, Múngú 'yo dō kọpi ní kīnī, kọpi 'múngú' āzi píri, 36 'bo ma má Ẹtẹpi ní gūyú kú túngú uletere ívé ni, ĩri ní ipée imú vū drígé nōó rī, tā má ní 'yoó kīnī, ma Múngú vé Mvā 'dīri sī, ngá ĩmi ní 'yozú kīnī, má ịnjī Múngú ri ku rī 'ā'di? 37 Ma té dō ri ẹzị má Ẹtẹpi vé rī nga kuyé, ĩmi ícókí té mávé tā ē'yījī ku ndō. 38 'Bo ma ri ẹzị má Ẹtẹpi vé rī 'du nga, ĩmi kīnī dō ĩmi ē'yīkí mávé tā ku, ĩmi ē'yīkí bēnī tā āyázú āyāyā má ní 'oó rī pi áyu, ĩmi ícó nī á má ānī 'yozú kīnī 'bá má Ẹtẹpi be ālu rī.” 39 Kọpi lēkí kōdō ĩri ruj dīī, ĩri ní 'i njezú fūzú kọpi āsámvú gé sī rá.

40 Kúru Yēsū ní 'i újázú gōzú vúlé, ĩri ní yīī āmbúgú dīpi dīdī Yáridéní ri zozú, ĩri ní áwízú adrízú ịnyíná vūrā Yüwání ní ọtụ rizú 'bá rī pi ní bātízímū sēzú rī gé. 41 'Bá bītríká 'dekí mujū ĩri vúgá, kọpi kīnī, “Yüwání

* **10:22** 10:22 Ụmụ āmbúgú Jó Múngú vé rī fizú rī: Yāhūdī rī pi ri ụ'dú 'dīri ígá 'bāgú Gírīkí rī pi vé rī ní ívé Jó Múngú vé rī izaá āzāvú rú rī sī. Yūdā Mákābē dro 'bāgú rī Jó Múngú vé rī agásī āmvé, gō Jó Múngú vé rī údé ícá uletere. Tā 'dīri nga 'i fíi mūdūrūlū ālu pūkú ẹzírī (170) gé, ịsú tīkí drí Yēsū ri kuyé. † **10:22** 10:22 Lókí kilóngóro vé rī: Āngú Ịsērélé vé rī gé 'dāá, lókí kilóngóro vé rī gé, ẹcị tungará ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā yīgọ rī 'dī āmbaga, sē āngú rī igbe igbe. **10:34** 10:34 Sāwūmā 82:6

'o dō tā āyāzū āyāyā ni kuyé drāāāsīyā, tā Yūwānī ní átá ágó 'dīri vé tā sī rī céré tā áda." 42 'Bá tré ẹ̀'yiḱí Yēsū ri rá vūrā 'dāri gé.

11

Lázāró vé drāngará

1 Ágó āzi rụ ni Lázāró 'i, ágó rī drā rụ ịri nī. Ágó rī ri adri Bētēniyā gá, kòpi ri adri óm vúpịi be trụ, ịrivé óm vúpịi 'dī'béé vé rụ Māriyā pi Mārátā be. 2 Māriyā 'dīri ūdu ngūpị ndrīndrī rī dāapi Úpí Yēsū pá gá, ịnịpi 'i drī'bí sī rī 'i. Lázāró drā ní rụpị 'dīri, ịri Māriyā vé ẹdrịpị. 3 Lázāró vé óm vúpịi ịrī 'dī'béé ní tị pēzụ muzú Yēsū vú sī kīnī, "Úpí, 'bá mívé mí ní lēlé rī, drā rụ ịri ūnjí ūnjí."

4 Yēsū ká tā 'dīri yiḱ kīnī, "Drā Lázāró ri rụpị 'dīri, Lázāró ícọ drāā ānī ku. Ngá 'dīri 'o 'i, ẹ́ ịngúkí rí Múngú ri ānī, āzini ẹ́ ịngúkú rí Múngú Mvọpị ri ānī bēnī." 5 Yēsū lē Mārátā pi Māriyā be Lázāró sī lēlé. 6 Yēsū ká Lázāró vé drā ịri rụpị rī ā tā yiḱ, áwí adrii vūrā 'i ní rizú adrizú 'dāri gé caá ụ'dụ be ịrī.

7 Kúru ịri ní 'yozú ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, "Lē 'bá újákí 'bá gōó mụpị āngū Yūdáyā vé rī agá 'dālé ūzi."

8 'Bá ịri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú ịri ní kīnī, "Ímbápi, ụ́térēsīnā nōgó 'bá Yūdáyā gá rī pi lēkí kōdó mí ụvị ịrā sī, mí kpá 'yo kīnī, mí lē mí újá gōó Yūdáyā gá 'dāā ẹ́j?"

9 Yēsū ní újázú kòpi ní kīnī, "Ụ́túná ri sá be mụdrị drī ni ịrī, adri 'dini kuyé? 'Bá ẹ́c'í'bá ụ́túná sī rī pi, kòpi ri ẹ́c'í múké, ā'diātāsīyā ụ́túná riipi āngū ịmgbērēepi kú ule vū drīgé nōgó ni anigé, kòpi ri āngū ndre ānī. 10 'Bá riipi ẹ́c'ipi ịnịnā sī rī, kúmū ri ịri ā pá ūsị muzú trịkọ, ā'diātāsīyā ngá āngū ịmgbērēepi ule ni 'dāáyo."

11 Yēsū ká tā rī 'yoó 'dini, vúdri ní gé, gō 'yoó kīnī, "'Bávé ūndīgọ Lázāró ri ụ'dụ ko, 'bo á lē mụpị ịri rụpị ingáá ụrụ."

12 Ịrivé 'bá ịri ā pámvú ūbī'bá rī pi ní 'yozú ịri ní kīnī, "Úpí, ágó rī dō ri ụ'dụ ko, ịri ícọ ícá múké rá."

13 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ụ́sụkí déna Yēsū kīnī Lázāró ri ụ'dụ ko, 'bo ịsúzú Yēsū ri Lázāró vé drāngará ā tā 'yo.

14 Kúru Yēsū ní tā rī ẹ́ mị lüzú kòpi ní ule kīnī, "Lázāró drā gí. 15 Ma āyikó sī má ní adrii ịri ā jēlé gá 'dālé 'dāáyo rī sī, ā'diātāsīyā tā 'i 'oópi 'dīri sī, ịri sē ịmi ịmụ ma ẹ́'yī ānī rá. 'Bo 'bá 'dekí mụpị ịri vúgá 'dālé."

16 Tómmā ī ní zị Dīdīmā* rī ní 'yozú 'i ọgụpịi ri'ba Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ní kīnī, "'Bá mụkí ūdrāā Yēsū pi be trụ ́lu."

Yēsū ūmī Māriyā pi ẹ́sị Mārátā be

17 Yēsū ká caá Bētēniyā gá 'dāā, lūkí ịri ní kīnī, Lázāró la caá 'bụ agá 'dāā ụ'dụ sụ gí. 18 Ngazú Yērúsālēmā gá 'dāgá, Bētēniyā vū caá máyilī ịrī kuyé. 19 Yāhūdī kárakarā ịmụkí Mārátā pi ẹ́ ẹ́sị ūmī Māriyā be kòpivé ẹdrịpị Lázāró ní drāā rī sī. 20 Mārátā ká yiḱ kīnī, Yēsū ri ịmụ nī, 'de fūu muzú Yēsū vúgá āmvé 'dāā mụpị drī ịsụ ịri be, 'bo Māriyā áwí ívé rī kú 'bētí 'dāā.

* 11:16 11:16 Dīdīmā: Rụ Dīdīmā 'dīri vé ịffí ẹ́tí.

²¹ Mārātā ní 'yozú Yēsū ní kīnī, “Úpí, mī adri té dō nōgō anigé, má édrípí ícō té kōdō drāá ku. ²² 'Bo á nī rá nóni, ngá mí ní zīj rī, Múngú rí sē mí ní rá.”

²³ Yēsū ní 'yozú Mārātā ní kīnī, “Mí édrípí Lázārō rí íngá gō ídri rú ūzi rá.”

²⁴ Mārātā ní újázú Yēsū ní kīnī, “Á nī rá ĩri úmvúlésī íngá gō ídri rú ú'dú ūdú 'bá céré ní íngázú gōzú ídri rú rī gé.”

²⁵ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, “Ma 'bá ūdrā'bá gí rī pí sē íngá gō ídri rú ūzi! 'Bá ma ẽ'yī'bá gí rī pí à ūdrákí dō gí drāáasiyā, kōpí mụ adri ídri rú.

²⁶ 'Bá ma ẽ'yī'bá gí rī pí ídri 'dání'dání rī ĩsú rá, kōpí ícókí drāá ālunáni ku. Tā 'dīri fi nyo mí drǐgé rá?”

²⁷ Mārātā ní újázú Yēsū ní kīnī, “Úpí, má ẽ'yī rá 'yozú kīnī, mī Kúrísítō Múngú Mvōpí lēepi ímụpí 'bá nyōkú nōri vé rī pí āsámvú gé rī 'i.”

²⁸ Tā Mārātā ní 'yoó Yēsū ní 'dīri ā vúdǐrǐ gé, nga mụ mụ ómvpúpí Mārīyā rí zīj mụ á tá ĩri be gārā gá kīnī, “Ímbápi rí nōgónō, lē mī ndreé.” ²⁹ Mārīyā kā tā 'dīri yīj, koro ĩri ní ngazú mụzú Yēsū vúgá 'dāá. ³⁰ Tā 'dīri ĩsú Yēsū ca drǐ gúrú 'dāri agá 'dāá kuyé, 'bo áwí drǐ kú vūrā kōpí ní ĩ ĩsúzú Mārātā be rī gé. ³¹ Yāhúdǐ adri'bée jó agá 'dāá Mārīyā ẽ ẽsǐ ūm' 'bá rī pí ká ndreé Mārīyā nga fūú mụ ǎmvé 'dāá rú'bá sī, kōpí ūsǐkí déna Mārīyā lē mụ Lázārō ā 'būrǐdrǐ gé āá ngoó, kōpí ní 'dezú mụzú vú ní gé sī.

³² Mārīyā kā mụ caá vūrā Yēsū ní adrizú rī gé 'dāá, kā Yēsū rí ndreé, nju mụ í 'dé Yēsú á pále gá kīnī, “Úpí, mī adri té dō nōgō anigé, má édrípí Lázārō ícō té drāá ku!”

³³ Yēsú kā mụ ndreé Mārīyā rí ngongo, āzini Yāhúdǐ ímụ'bá ĩri be trǐ 'dǐ'bée kpá rí ngongo, tā rī fi ẽsǐ ní gé, sē ĩri ní ĩzāngā āmbúgú. ³⁴ Yēsú ní kōpí zizú kīnī, “Ími sǐkí Lázārō rí íngúgá?”

Kōpí ní újázú kīnī, “Úpí, mí ímụ ndreé, sǐkí ĩri kú nō.”

³⁵ Yēsú ní í'dózú ngozú.

³⁶ Yāhúdǐ rī pí ní 'yozú kīnī, “Ī ndrekí drǐ ká, Yēsú lē Lázārō rí ambamba.”

³⁷ Yāhúdǐ ā ụrụkọ'bée ní 'yozú kīnī, “Ágō 'dīri zǐ ándúrú 'bá mị be ẽsǐpí gí ní ẽ mị rá pírí, 'bo ku Lázārō rí drāá rá āsǐ?”

Yēsú inga Lázārō rí gōó ídri rú drāngará gálésí

³⁸ Yēsú ẽ ẽsǐ gō ĩzāngā ĩsú agaá rá, ĩri ní 'dezú mụzú 'būrǐdrǐ gé 'dāá. 'Bú 'dāri, ĩri ūjǐ, gūkí írá āmbúgú 'bāá ūjǐ rī ẽ tǐ ọzǔzú ānǐ. ³⁹ Yēsú ní 'yozú kīnī, “Ími gūkí írá rī 'bú rī tǐ gé sǐ rá.”

Ávū rī vé ómvpúpí Mārātā ní 'yozú kīnī, “Úpí, ávū rī la nóni caá 'bú gé 'dālé ú'dú sụ gí, ĩri nóni rí ẽjǐ 'be'be.”

⁴⁰ Yēsú ní 'yozú Mārātā ní kīnī, “Á lū ándúrú mí ní 'yozú kīnī, mí ẽ'yī dō mávé tā rá, mí ímụ Múngú vé íngúngará ndre rá 'dǐni kuyé?”

⁴¹ Kuru kōpí ní írá rī gūzú 'bú rī tǐ gé sǐ. Yēsú ní āngū ndrezú ụrụ 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, “Má Ẹtẹpí, ọwō'difō mí ní ma yīj rī sǐ. ⁴² Á nī rá ú'dú céré mí rí ma yǐ rá, 'bo á 'yo tá 'dīri 'bá pá tu'bá nō'bée ā tá sǐ, kōpí ẽ ẽ'yīkí rí 'yozú kīnī, mí ĩpē ma nǐ.”

⁴³ Yēsú kā tā 'dīri 'yoó 'dǐni, ĩri ní Lázārō rí zizú ú'dúkọ be ụrụ 'dāá kīnī, “Lázārō, mí ífū ǎmvé.” ⁴⁴ Ávū rī ní íngázú ífúzú 'bú rī agá 'dāási ǎmvé nōó, ĩsú ūdrōkí drǐ ní pí, pá ní pí, mǐlẹtǐ ní be bōngó sǐ.

Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Īmi oyūki bōngó rī rụ' bá ni gé sī, Īmi kuki ā 'de muḡ.”

Ndāki lẹti Yēsū ri 'dizú drāzú
(*Mātayo 26:1-5; Mārākō 14:1-2; Lūkā 22:1-2*)

⁴⁵ Yāhūdī imụ' bá Māriyā vúgá ĩri ē ẹsị ūmī' bá 'dī' bée ká tā Yēsū ní 'oó 'dīri ndreé, kōpi ẹ'yīkī ĩri rá. ⁴⁶ 'Bo 'bá ụrụkọ' bée muḡi tā Yēsū ní 'oó rī ūlū Fārūsī rī pi ní. ⁴⁷ Kúru atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūsī rī pi be, kōpi ní 'bá tā lị' bá rī pi† zizú imúzú átángá átázú ĩ āsámvú gé sī.

Kōpi riki átá kīnī, “Ágó nōri ri tā āyāzú āyāyā ni 'o muḡú dīi dīi, 'bá 'okí rí ā'di? ⁴⁸ 'Bá kuki dō ágó 'dīri rii tā 'oó muḡú 'dīri tīni, 'bá rī pi céré imụ ĩri ẹ'yī áyu, ĩri sē āngáráwá Rómā vé rī pi imụ 'bávé Jó Múngú vé rī ẹrī, kōpi 'bá 'bávé āngū agá rī pi ú'dj ūdrā céré rá.”

⁴⁹ 'Bá 'dī' bée vé ālu rụ ni Kāyáfā 'i, ĩri átálágú āmbúgú† ilí 'dāri gé. ĩri ní 'yozú kīnī, “Īmi nīkī tā kuyé! ⁵⁰ Īmi nīkī ámá rá 'yozú kīnī, 'bá ālu drā dō 'bá rī pi vé tā tị gé nī, ĩri múké, 'bá āngū rī pi agásī rī pi ícókí ūdrā ānī ku.”

⁵¹ Tā Kāyáfā ní 'yoó 'dīri, ígá 'í drīgē kuyé. 'Bo ilí 'dāri gé, ĩri ní adrii átálágú āmbúgú rī sī, ndrī kīnī, Yēsū ri ūmvúlésī imụ drā Yāhūdī rī pi vé tā tị gé, ⁵² drā 'yéná Yāhūdī rī pi ní ọ'dúkúle ku, ĩri imụ drā anjī Múngú vé ĩ íré' bá nyọkú drīgē nōgó rī pi ní céré, kōpi ijizú imúzú adrizú ngá ālu rú. ⁵³ Í'dózu ụ'dú 'dāri gé, kōpi riki lẹti ndāā lēzú Yēsū ri 'dizú drāzú.

⁵⁴ Kúru Yēsū gō rii ẹcī Yāhūdī rī pi āsámvú gé sī andrekelemgbe kuyé, fū Yērūsālémā agásī, 'de muḡ adrii ívé 'bá 'i pámvú ūbī' bá rī pi be ĩnyinā āngū ā'wí cinyáfā rú rī gé, ĩnyí gúrú ĩ ní zīj Ēfērémā rī gé 'dāā.

⁵⁵ Yāhūdī rī pi vé Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rī pi tị gé sī rī ká ícá ĩnyinā gí, 'bá kárákará fūkī āngū ĩ ní adrizú rī agásī, kōpi 'dekí muḡ lá' bī mēre ĩ ní adrizú ānī ule rī 'oó Yērūsālémā gá 'dāā, ịsuzú Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rī pi tị gé sī rī ícá drī kuyé. ⁵⁶ Kōpi ká ĩ umú Jó Múngú vé rī ā bóro gá 'dāā, kōpi ní rizú Yēsū ri úndrēzú 'bá rī pi āsámvú gé sī, kōpi 'dekí rii ĩ uzij ĩ āsámvú gé sī kīnī, “Ágó rī nyo imụ ụmụ rī gé nōó rá?” ⁵⁷ 'Bo atala atala rī pi drīgē rī pi, Fārūsī rī pi be, sēkí táimbj kīnī, “'Bá rī ịsú dō Yēsū ri ndreé rá, ē ijị tā ni lūú 'bá ní, ā rụkí rí ĩri bēsīnī.”

12

Ūkū āzi ūdā ūdu Yēsū ā pá gá
(*Mātayo 26:6-13; Mārākō 14:3-9*)

¹ Yēsū 'de muḡ Bētēniyā gá vūrā ĩri ní Lázāro rī idrízú gōzú idri rú rī gé 'dāā, ịsú Ụ'dú Múngú ní Ẹlízú Jó rī pi tị gé sī rī vé ụ'dú ẹsị áziyá. ² ĩ Yēsū pi ní inyā úndréná vé rī á'dízú, Mārātā ijị inyá rī sēé kōpi ní nī, Lázāro rī kōpi āsámvú gé inyá tị gé 'dālé indī. ³ Kúru Māriyā ní ūdu ẹjị be ngū'upi ndrīndrī ājē be āmbúgú ni í'duzú mālāngī ālu, ūdāzú Yēsū ā pá gá sī, ĩri ní ịnzú 'í drī' bī sī, ūdu 'dīri sē jó rī ā 'a ngū kú ānī ndrīndrī.

† **11:47** 11:47 'Bá tā lị' bá rī pi: Átálágú āmbúgú rī, atala atala rī pi drīgē rī pi, drīkoma rī pi, kōpi rī ĩ umú tā Yāhūdī rī pi vé rī lị. ‡ **11:49** 11:49 Átálágú āmbúgú rī: Átálágú āmbúgú rī ndē atala rī pi céré, ā'diātāsīyā ĩri 'yéná jí Jó Múngú vé rī agá Vūrā Uleteretere rī agá 'dāā nī, ĩri fi wí ālu ilí ālu agá. ĩri ārī rōbōņọ vé rī jị ūnjikānyā ūjizú. 'Í lā Lẹvītikā 16; Ẹbērē 9.

⁴ 'Bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi vé āzi rú ni Yúdā Īsīkārīyótā 'i, Yúdā 'dīri, ĩri 'bá imúpi Yēsū ā ūli 'beepi rī 'i, ĩri ní 'yozú Yēsū ní kīnī, ⁵ "Sēkí té ūdu ējī be ngūúpi ndrīndrī 'dīri jeé mūfēngā fifi ēnjīpi ēnjīēnjī mūdūrūlū na, awakí 'bá ngá ākó rī pi ní kuyé āsī? Ūdu ĩ ní sēé jeé 'dīri, ĩrivé mūfēngā rī ícó 'bá ēzī vé ni ūfē íli ālu rá." ⁶ Yúdā 'yo tā 'dīri 'dīni adri 'yozú kīnī, 'bā ēsī 'bá ngá ākó rī pi drīgé yā 'dīni kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ūgū'ba, ĩri ní rií jūrú mūfēngā vé rī ūlīi nī rī sī, kīnī 'i 'dū rí mūfēngā rī ā urūko 'i ní 'i izā kozú ānī.

⁷ Yēsū ní újázú Yúdā ní kīnī, "Í ku ūkú rī ā 'o tā 'i ní lēé 'oó rī, ūdu ĩri ní ūdāá má pá gá 'dīri, ĩri ri mávé ú'dú drāngará vé rī ā tā útú. ⁸ ĩmi ícó adri 'bá ngá ākó rī pi be rá, * 'bo má ícó adrii caá ĩmi āsámvú gé lóki be āco ku."

⁹ Yāhūdī bītrīká 'dī'bée ká yīi kīnī, Yēsū ícá gí, 'bá kárakarā 'dekí muų vūrā 'dāri gé, ā'diātāsīyā kōpi lēkí muų Yēsū ri ndreé, āzini Lázāró āndúrú drāapi gí, Yēsū ní ídri ífūú 'bú gélésīla 'dāri ndreé. ¹⁰ Atala atala rī pi drīgé rī pi rikí létī ndāá lēzú Lázāró ri 'dizú drāzú ĩndī. ¹¹ Lázāró vé ídrīngará ā tā sī, sē Yāhūdī kárakarā 'dekí muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi ē'yīki ĩri rá.

Yēsū vé fīngará Yērúsālēmā gá rī

(Mátayo 21:1-11; Mārākō 11:1-11; Lúkā 19:28-40)

¹² Kā muų adrii drī 'dīni, 'bá bītrīká mu'ba Ūmū Yāhūdī rī pi vé Múngú ní Ēlīzú Jó tí gē sī rī ā nyangará gá rī pi ká yīi kīnī, Yēsū lē ífi Yērúsālēmā gá, ¹³ kōpi ūjōkí mbirā bí kú ĩ drīgé sī, kōpi muų Yēsū vúgá 'dāá, kōpi rikí ó'ú wīinyá kīnī, "Hōsānā!"

"Tākírī ā adri, 'bá imúpi Úpi ā rú sī rī† ní!"

"Mi 'bāgú Īsērélē rī pi vé rī, tākírī Úpi Múngú vé rī ā adri mí be!"

¹⁴ Yēsū ĩsū dōngí mbaápi ú'dí rú 'bá āzi ní drī tuų úri drī ni gé kuyé ni, tu úri drī ni gé, sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīni,

¹⁵ "Īmi 'bá Siónā‡ vé rī pi, ĩmi 'okí ūrī sī ku,

Īmi ndrekí drī ká, ĩmivé 'bāgú ri ímú ĩmi vúgá 'dīi'dī,

ĩri ri ĩnjú ímúzú dōngí

mbaápi ú'dí rú ni sī."

¹⁶ Drīdrī ni, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'ba rī pi ámákí tā riipi 'i ngaápi 'dīri kuyé. Múngú ká Yēsū ri íngú, kōpi ní kúru nījú ámázú ĩrivé tā ótú ĩ ní sīi kuú Búkū Múngú vé rī agá rī 'i ngaápi 'dī.

¹⁷ Sā Yēsū ní Lázāró ri zizú 'bú agá 'dāásī rī gé, Lázāró ní íngázú ídri rú, 'bá bītrīká tā rī ndre'ba rī pi 'dekí rií tā rī ūlūú muų 'bá rī pi ní. ¹⁸ Tā sēēpi 'bá bītrīká rī pi ní muų Yēsū vúgá 'dāá rī, kōpi yīkí tā Yēsū ní 'oó āyāzú āyāyā 'dīri. ¹⁹ Fārūsī rī pi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ī ndrekí drī ká, tā Yēsū ní lēé 'oó rī, 'bá ícókí ugaá bā ku. Ī ndrekí 'bá vū drīgé rī pi ārēvú céré 'dekí muų ĩri vú sī."

Yēsū átá ívé drāngará ā tā

* **12:8** 12:8 ĩmi ícó adri 'bá ngá ākó rī pi be rá: Tā 'dīri vé ífifi lū 'yozú kīnī, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'ba rī pi úmvúlesi ícó 'bá ngá ākó rī pi ē izā ko rá. † **12:13** 12:13 'Bá imúpi Úpi ā rú sī rī: 'Bá 'dīri Yēsū 'i. **12:13** 12:13 Sāwumā 118:25-26 ‡ **12:15** 12:15 Siónā: Siónā ri ĩ kpá zī Yērúsālēmā. **12:15** 12:15 Zākārīyā 9:9

20 'Bá ĩ úmú' 'bá Yēřúsālémā gá Múngú ri ĩnĭngará gá ũmŭ Yāhūdĭ rĭ pi vé Múngú ní Ēlĭzú Jó tĭ gé sĭ rĭ ā nyangará gá rĭ gé 'dāá, Ġĭřĭkĭ rĭ pi ā ũřukŭ kpá kŕpi āsámvú gé 'dāá anigé. 21 Ġĭřĭkĭ rĭ pi ní 'dezú mužú Pĭlĭpŭ ĩmŭpi kŭřú Bētēsāyĭdā gélésĭla rĭ vúgá 'dāá, Bētēsāyĭdā ri āngŭ Gālĭláyā vé rĭ agá. Kŕpi ní ĩri mázú kĭnĭ, "Āmbúgú 'bávé rĭ, 'bá lēkĭ Yēsŭ ri ndreé." 22 Kŕpi ká tā rĭ 'yoó 'dĭni, Pĭlĭpŭ ní 'dezú mužú tā rĭ ũlŭzú Āndērēyā ní. Āndērēyā pi Pĭlĭpŭ be, kŕpi ní ĩ ũjázú mužú tā rĭ ũlŭzú Yēsŭ ní.

23 Yēsŭ ní átángá rĭ ũjázú kĭnĭ, "Ma 'Bá Mvá 'i, sá ĩ ní ma ĩngúzu rĭ ícŭ gĭ. 24 Āda ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĭni, mávé drāngará ri adri sŭ mgbáyā ā fĭ ālu ĩ ní saá nyŕŕŕkŭ agá, kŕkŕ'bŕŕ ni ri ũma, ĩri gŕŕ ĩfŭ đŭ 'a mĭ be gbalĭgbalĭ rĭ tĭnĭ, ĩri sē 'bá kárakará pi ĩdri 'dáni'dáni rĭ řsŭ ānĭ. 25 'Bá rĭ 'đŭ đŕ ĩdri rŭ' 'bá nŕri vé rĭ ā tā 'bāā tā āmbúgú rŭ, ũ ícŭ ũmvŭlēsĭ ĩdri 'dáni'dáni rĭ řsŭ ku, 'bo 'đŭ đŕ ĩdri rŭ' 'bá nŕri vé rĭ ā tā 'bāā āmbúgú kuyé, ĩri ĩdri 'dáni'dáni rĭ řsŭ rá. 26 'Bá lēepi ēřĭ ngaapi má ní rĭ, lē ā ũbĭ má pámvú. Vŭrā má ní mužú adrizú rĭ, mávé ātĭ' 'bá rĭ mŭ adri 'a ni gé. 'Bá ēřĭ ngaapi má ní rĭ, má Ētēpi ri ĩri ĩngúngŭ.

27 "Nóni má ēřĭ řsŭ ĩzāngā ambamba, má 'yo ri ĩngóni? Má 'yo rĭ, 'Má Ētēpi, má ĩmŭ má páá tā ĩmŭpi 'i ngaapi má rŭ' 'bá gá đřđřĭ 'dĭi rĭ agāsĭ rá' 'dĭni? Kuyé, má ícŭ 'yoó 'dĭni ku, ā'dĭātāsĭyā tā má ní ĩmŭzú rĭ, má ĩmŭ ĩzāngā nyaá. 28 Má Ētēpi, mĭ sē ē ĩngúkĭ mĭ ĩngúngŭ!"

Ŭ'đŭkŕŕ ní ĩkŭzú 'bŭ gé 'dāāsĭ kĭnĭ, "Īngúkĭ ma gĭ, ma gŕŕ sē 'i ma ĩngú mužú đĭđĭ." 29 'Bá bĭřřĭká pá tu' 'bá rĭ pi ká ũ'đŭkŕŕ 'đĭri yĭĭ, ũřukŕŕ'bēe kĭnĭ, "Ngá rĭ āngŭ ri lĭ nĭ."

Ŭřukŕŕ'bēe kĭnĭ, "Ngá rĭ mālāyĭkā átá ĩri be nĭ!"

30 'Bo Yēsŭ ní 'yozú kŕpi ní kĭnĭ, "Ŭ'đŭkŕŕ ĩ ní átá 'đĭri, átákĭ má tā sĭ kuyé, átákĭ ĩmi tā sĭ. 31 Sā tā lĭzú 'bá rĭ pi đřĭgé rĭ ícŭ gĭ, ĩ ĩmŭ Sātánā ri dro mužú 'dĭīsĭ rá. 32 Kádŕŕ ĩmŭ ma ĩnga ũřŭ 'dāá, ma ĩmŭ 'bá rĭ pi sē adri céré 'bá mávé ni." 33 Yēsŭ 'yo átángá rĭ 'dĭni lŭzú kĭnĭ, ĩvé drāngará, ĩ ĩmŭ 'i ĩnga ũřŭ pētĭ alambaku řĭgé.

34 'Bá bĭřřĭká rĭ pi ní 'yozú kĭnĭ, "Bŭkŭ Múngú vé rĭ lŭ 'bá ní kĭnĭ, Kŭrĭsĭtŕŕ ri adri lēmgbērē rŭ pĭrĭ, ngá mĭ ní 'yozú kĭnĭ, 'Ī ĩmŭ 'Bá Mvá ri 'đĭ đřā rá rĭ ā'di? 'Bá mĭ ní 'yoó 'Bá Mvá 'đĭri ā'di 'i'?"

35 Yēsŭ ní 'yozú 'bá bĭřřĭká rĭ pi ní kĭnĭ, "Ma ri đĭ ĩmi āsámvú gé nŕŕŕŕ ũtŭnā rŭ lŕkĭ be mādā. ĩmi ēřĭkĭ ũtŭnā sĭ, ĩri ní đřĭ řĭzú đřĭzú āngŭ ĩmgbērēzú rĭ gé nŕŕ, ĩnĭnā ē řsŭ rĭ ĩmi ku. 'Bá ēřĭ tuŭpi ĩnĭ sĭ rĭ, lētĭ ĩri ní lēzú mužú rĭ āvĭ ĩri ní rá. 36 ĩmi ē'yĭkĭ ũtŭnā rĭ áyu, ĩri ní đřĭ adrizú ũgŕŕŕŕ nŕŕ. ĩmi adri ānĭ anĭ ũtŭnā vé ni." Yēsŭ ká átángá rĭ átá đēę 'dĭni, nga 'i nĭjē kŕpi āsámvú gé sĭ, mŭ 'i zŭřŭ kŕpi sĭ zŭřŭ.

Yāhūdĭ rĭ pi ē'yĭkĭ Yēsŭ ri kuyé

37 Yēsŭ ā 'o đŕŕ tā āyāzú āyāyā 'dĭ'bēe Yāhūdĭ rĭ pi ēndřētĭ gé rá đřāāāsĭyā, kŕpi ē'yĭkĭ ĩri kuyé. 38 Tā 'đĭri 'o nyo 'i sŭ nēbĭ Īsáyā ní ŕtŭ 'yoó rĭ tĭnĭ kĭnĭ, "Ŭpĭ, ā'di ē'yĭ ũ'đŭkŕŕ múkē 'bá ní ũlŭŭ rĭ rá nĭ?"

Ŭpĭ, mĭ ĩ'da mĭvé ũkpŕŕ 'bá pázú rĭ ā'di ní?"

Š 12:25 12:25 'Bá rĭ 'đŭ đŕ ĩdri rŭ' 'bá nŕri vé rĭ ā tā 'bāā tā āmbúgú rŭ, ícŭ ũmvŭlēsĭ ĩdri 'dáni'dáni rĭ řsŭ ku: Tā 'đĭri vé ĩfĭfĭ, 'bá rĭ gá đŕŕ Yēsŭ ā pámvú ũbĭgā sĭ, 'ĭ řsŭ rĭ ngá múkē vŕŕ đřĭgé nŕŕŕŕ ānĭ, ícŭ ĩdri 'dáni'dáni rĭ řsŭ ku. 12:38 12:38 Īsáyā 53:1

39 'Bá 'dī'bee ē'yīkí tā 'dīri kuyé, sū Īsáyā ní 'yoó rī tīnī kīnī,

40 "Múngú ǒzū kōpi ē mī gí,

sē kōpi ē ēsī tete,

sē kōpi ē mī ndre āngū ku,

sē kōpi ē ēsī nī tā áamá ku,

kōpi ā újákí té dō ēsī rá, ma té kōpi ídrí rá."

41 Īsáyā 'yo tā 'dīri 'dīni, ā'diātāsīyā ndre tā ī ní Yēsū ri íngúzú rī rá, ĩri ní átázú Yēsū vé tā sī ānī.

42 Sē 'bá kárakarā ē'yīkí Yēsū ri rá, Yāhūdī rī pi vé drīkoma ē'yīkí kpá Yēsū ri rá, 'bo kōpi riki ívé ē'yīngará ā tā úzūzūzū, ā'diātāsīyā kōpi riki 'oó ūrī sī Fārūsī rī pi sī, kōpi ā drokí rí ī fūú Jó Múngú ri Zízú rī agāsī āmvé ku. 43 Kōpi lēkí 'bá rī pi ē íngúkí ī áyu, kōpi 'dukí tā Múngú vé rī 'bāā tā āmbúgú rú kuyé.

44 Yēsū ní átázú ú'dúkó be uru 'dāā kīnī, "'Bá rī ē'yī dō ma rá, ē'yī 'yéǵá ma ó'dúkúlegúsī kuyé, ē'yī kpá Múngú ma ĩpēepi rī rá. 45 'Bá rī ndre dō ma gí, ndre má Ētēpi ma ĩpēepi rī gí. 46 Má ímú 'bá rī pi āsámvú gé nōgó ūtūǵá rú, ānī 'bá ma ē'yī 'bá gí rī pi ā áwíkí rí adrii ĩnīǵá agá ku.

47 "'Bá mávé ú'dúkó yīpi rá, tā ni 'duǵipi ngaápi ku rī, á lē ĩrivé tā ni ku, ā'diātāsīyā má ímú tā lī 'bá vū drīǵé rī pi drīǵé kuyé, má ímú kōpi paá.

48 'Bá ma gāápi sī, āzini mávé ú'dúkó má ní átá nōri, ĩri úmvólésī ímú ĩrivé tā lī nī. 49 Átángá má ní átá nōri, má ígá má drīǵé kuyé, má Ētēpi ma ĩpēepi rī lū má ní nī kīnī, má ímú tā 'dīri átá. 50 Á nī rá tā má Ētēpi ní eǵi 'dīri, ĩri sē 'bá rī pi ídri 'dání'dání rī ísú ānī rá. Tā má ní átá rī, ĩri tā má Ētēpi ní lūú má ní, má átá rī."

13

Yēsū ūjī ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ā pá

1 Ú'dú Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tī gé sī rī vé ūmū nyangará ní drī ícázú kuyé rī gé, Yēsū nī rá 'yozú kīnī, ívé sá 'í ní vū nōri kuzú, 'í ní mužú 'í Ētēpi vúgá rī ícá gí. I'da ívé lēngará ívé 'bá vū drīǵé rī pi ní, lē kōpi agaá rá cīmgá cazú ūdū gé.

2 Yēsū pi ní úrizú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi be ínyá ūndréǵá vé rī ā nyangará gá, ísúzá ádróko fi kú Yúdā Īsikāryótā Sīmōnā mvópi ē ēsī agá ínogósí gí, lē létī ndāā Yēsū ā ūli 'bezú ānī. 3 Yēsū nī rá 'yozú kīnī, 'í Ētēpi sē 'í ní ūkpó tā ārēvú 'ozú rī céré gí, 'í íbī ímú Múngú vúgálésīla, 'í kpá ri 'í újá gō mū Múngú vúgá 'dālē ūzi. 4 Kúru Yēsū ní ngazú uru sī ínyá tī gé 'dīǵé, ĩri ní ívé bōngó á'bé'bē rī njezú 'í rú'bá gá sī rá, ĩri ní gōzú bōngó rú'bá ínīzú ni 'í dúzú ndrāzú 'í úpilé gá áyu. 5 ĩri ní yī 'í dúzú dāzú bésēnī āngú ūjīzú ní agá, ĩri ní 'í dōzú ívé 'bá 'í pámvú ūbī'bá rī pi ā pá ūjīzú, ĩri ní ívé bōngó rú'bá ínīzú 'í ní ndrāā 'í úpilé gá 'dīri oǵuzú kōpi ā pá ínīzú ānī.

6 Kā ícá Sīmōnā Pētēro vúgá, Pētēro ní 'yozú kīnī, "Úpi, 'í lē nyo má pá ūjī?"

7 Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í nī drī tā má ní 'oó nōri kuyé, 'bo ú'dú āzi sī, mī ímú nī rá."

⁸ Pētērō ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ícō mā pá ūjī āluṅáni ku."

Yēsū ní újázú Pētērō ní kīnī, "Má ūjī dō mī pá kuyé, mí adri 'bá mā pámvú ūbīpi ní ku."

⁹ Šimónā Pētērō ní újázú ĩri ní kīnī, "Úpí, mi 'yéná mā pá ūjī áyu āsī? Mí ūjī mā drī pi mā drī be ĩndī!"

¹⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Bá 'i ūjīpi gí rī, ĩri 'yéná 'i pá ūjī áyu, ā'diātāsīyā ĩri á rŭ' 'bá ule, ĩndj ákō. ĩmi céré ule tā ūnjí ákō, 'yéná 'bá ālu ĩmi āsámvú gé 'dígé, ĩri tā ūnjí be nī." ¹¹ Yēsū nŭ 'bá ímŭpi 'i ūli 'beépi rī ĩnogósí gí, sē ĩri ní 'yozú ĩmi adrikí céré ule kuyé ānī.

¹² Yēsū ká ívé 'bá 'i pámvú ūbī' 'bá rī pi ā pá ūjī deĵ gí, ĩri ní ívé bōngó á' 'bé' 'bē rī í' dŭzú gōzú akozú 'i rŭ' 'bá gá ūzi, ĩri ní 'i újázú mužú úrízú 'i vŭrā gá ínyá tĵ gé 'dālē, ĩri ní kōpi zĵzú kīnī, "Īmi nĵkí nyo tā má ní 'oó ĩmi ní 'dĵri rá? ¹³ ĩmi ri ma zĵ 'Īmbápi' āzini 'Úpí,' tā ĩmi ní 'yoó 'dĵri pĵrĵ, ā'diātāsīyā 'bá rī, ĩri ma 'i. ¹⁴ Ma ĩmivé Úpí, āzini Īmbápi, má ūjī ĩmī pá gí, nóni ĩmi í' dókí ĩmī pá ūjī, ógŭpĵ ā ūjī ógŭpĵ vé rī. ¹⁵ Má 'i' da ĩmi ní tā rī gí, lē ĩmi 'okí mužú sŭ má ní 'oó nōri tĵnĵ. ¹⁶ Ma ri ĩmi ní tā áda lŭ, átĵ' 'bá ícō adrii āmbúgú ívé āmbúgú drĵgé ku, 'bá ĩ ní rií áyúāyŭ rī, ícō adrii 'bá 'i áyŭpi rī drĵgé āmbúgú rú ku. ¹⁷ Nóni ĩmi nĵkí tā 'dĵ' 'bée gí, ĩmi 'dŭkí dō ngāá rá, ĩmi tākĵri ĵsŭ rá.

Yēsū ri átá kīnī, 'bá āzi ri ímŭ 'i ūli 'be rá

¹⁸ "Tā má ní 'yoó nōri, á 'yo ĩmi tā sī céré kuyé, á nŭ 'bá má ní ūpēé rī pi gí. 'Bo tā 'dĵri ā sē rí tā ĩ ní sŷ Búkŭ Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'i fŭú tĵ ní gé bēnī. Tā ĩ ní sŷ rī 'dĵni, "Bá 'bá ní rií drĵ úsú ĩri be ngā nyazú trŭ rī, ĩri ímŭ mā ūli 'be nī."

¹⁹ "Á lŭ ĩmi ní tā 'dĵri drĵdrĵ, ā'diātāsīyā tā má ní lŭú ĩmi ní 'dĵri kādō ímŭ 'i ngaá, ĩmi ē' 'yĵkí rī 'yozú kīnī, 'bá rī ma Kúrisitō 'i. ²⁰ 'Bá rī ā' 'yĵ dō 'bá má ní pēé rī rá, ā' 'yĵ 'dĵri ma, 'bá rī ā' 'yĵ dō ma rá, ā' 'yĵ má Ētēpĵ ma ĩpēepi rī rá."

Yēsū ūlŭ tā ímŭpi 'i ngaápi 'i rŭ' 'bá gá rī

(Mātáyo 26:20-25; Mārákō 14:17-21; Lúkā 22:21-23)

²¹ Tā Yēsū ní 'yoó 'dĵri ā vŭdrĵ gé, Yēsū ē ēšĵ gō ĩzāngā ĵsŭ agaá rá, ĩri ní gōzú tā rī lŭzú kōpi ní uletere kīnī, "Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dĵni, ĩmi āsámvú gé 'dígé, 'bá ālu ri ímŭ mā ūli 'be nī."

²² 'Bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi, ógŭpĵ ndre ógŭpĵ ē mĵ, sē kōpi ē drĵ ábá céré céré, rikí ūsŷŭ déna 'bá ĩri ní 'yoó 'dĵri adri ā'di 'i. ²³ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi āsámvú gé, ālu ní Yēsū ní léélē rī úrí kuú ĩri ā gārā gá.

²⁴ Šimónā Pētērō ní drĵ suzú ágó úrípi Yēsū ā gārā gá 'dĵri vŭgá 'dāá, ĩri ní 'yozú ágó rī ní kīnī, "'Í zĵ Yēsū ri, 'bá léepi tā ūnjí 'dĵri 'oópi rī, ĩri adri ā'di 'i?"

²⁵ Ágó rī ní 'i ētĵzú Yēsū rŭ' 'bá gá 'dāá, ĩri ní Yēsū ri zĵzú kīnī, "Úpí, 'bá mí ní 'yoó 'dĵri ā'di 'i?"

²⁶ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "'Bá má ní ímŭ pánga í' dŭ dŭú tĵbĵ agá, sēé ĩri ní rī, 'bá rī adriipi 'dĵi." Kúru ĩri ní pánga rī í' dŭzú dŭzú tĵbĵ agá 'dāá,

iri ní sēzú Yúdā Īsīkārīyótā Sīmonā mvòpì ní. ²⁷ Yúdā ká pánga rī é'yí, koro Sātánā* ní fizú ẹsì ní agá.

Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í 'o tā mí ní lēē 'oó rī mbēlē mbēlē!" ²⁸ Tā Yēsū ní 'yoó 'dīri fi 'bá úrí'bá ínáyà tì gé 'dī'bée drìgè àlunáni kuyé. ²⁹ Yúdā ní adrii 'bá riipi mūfēngā 'bāapi ní rī sī, 'bá Yēsū ā pámvú ùbī'bá rī pi ā urukò ʉsūkí déna Yēsū lū Yúdā ní ā mù ànyāngā ʉmūrī rī vé rī jeé, dōku ā mù ngá sēé 'bá ngá àkó rī pi ní. ³⁰ Yúdā ká pánga rī é'yí, koro nga 'deé fūu mùú àmvé. ʃsù àngū rī nì gí.

Tāimbì ú'dí rī

³¹ Yúdā ká fūu jó rī agāsí gí, Yēsū ní 'yozú kīnī, "Ma 'Bá Mvā 'i, sà ĩ ní ma íngúzú rī ícò gí, ĩ Múngú rī íngú mà rù'bá gá, tā ímùpi 'i ngaápi mà rù'bá gá rī sī. ³² Íngúkí dō Múngú rī tā má ní 'oó rī sī, ma Mvā rú, Múngú rī ímù ma íngú rá, ĩri ímù ma íngú mbēlēñá.

³³ "Má anjì rī, má adri caá ĩmi àsámvú gé nōgó lókí be āco ku, ĩmi úmvúlésí ímù ma ndā sù má ní ándúrú lūú Yāhúđí rī pi ní rī tìni. Àndrū sī, á lē lūú ĩmi ní 'dīni, vūrā má ní mùzú rī, ĩmi ícókí caá 'a ní gé ku.

³⁴ "Nóni á lē tāimbì ú'dí ní ezií ĩmi ní, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē. Sù má ní ĩmi lēē rī tìni, kúru lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē. ³⁵ ĩmi lēkí dō ĩmi lēlē, 'bá rī pi céré nì á má 'yozú kīnī, ĩmi 'bá mà pámvú ùbī'bá ní pi."

Yēsū 'yo Pētēro ní kīnī, Pētēro rī ímù 'i gā rá

(Mátayo 26:31-35; Mārakō 14:27-31; Lúkā 22:31-34)

³⁶ Sīmonā Pētēro ní Yēsū rī zizú kīnī, "Úpí, 'í lē mùú íngólé?"

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Vūrā má ní lēzú mùzú 'a ní gé rī, mí ícò mùú má be trù àndrū ku, mi íbì mù má vúgá sī ndō."

³⁷ Pētēro ní Yēsū rī zizú kīnī, "Úpí, mí kīnī, má ícò mùú mí be trù ku àsí? Á lē ma adii drāá mí tā sī."

³⁸ Yēsū ní újázú Pētēro ní kīnī, "Mí nyo ícò mi adi drā mà tā sī rá? Ádarú á 'yo mí ní 'dīni, mí ímù 'yo mí tì sī ca vú be na, 'í nī ma kuyé, vùđrī ní gé, lōgúlōgú rī kúru céré 'be."

14

Yēsū ùmī ívé 'bá 'i pámvú ùbī'bá rī pi vé ẹsì

¹ "Lē ĩmi ẹsì ā adri ĩzāngā sī ku, ĩmi ẹ'yīkí Múngú rī, lē ĩmi ẹ'yīkí kpá ma ĩndī. ² Má Ẹtẹpi vúgá 'bù gé 'dāá, jó rī pi kárakarà anigé, ā adri té dō 'dīni kuyé, má ícò té 'yoó kīnī, ma mù ĩmi ní vūrā údé 'dālē 'dīni ku. ³ Á mù dō vūrā rī údé ĩmi ní gí, ma ĩgō ímù ĩmi bī jì mù adri má be trù vūrā má ní adrizú rī gé 'dāá. ⁴ ĩmi nīkí lẹtì má ní lēzú mùzú àní vūrā rī gé 'dālē rī gí."

Yēsū rī lẹtì mùzú àní Ẹtẹpi vúgá 'dālē rī

⁵ Tó má ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Úpí, 'bá nīkí kuyé mi dō rī mù íngólé, 'bá ícò lẹtì mí ní mùzú rī nī íngóni íngóni?"

⁶ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Ma lẹtì rī 'i, tā áda rī 'i, àzini ídri rī 'i. 'Bá rī ẹ'yí dō ma kuyé, ícò agaá caá má Ẹtẹpi vúgá 'dālē ku. ⁷ Ádarú ĩmi nīkí té

* **13:27** 13:27 Sātánā: Sātánā rī ádróko, ĩri àmbúgú índri ùnjí rī pi drìgè, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídró ĩri 'bù gé 'dāásí. 'Í lā 'dangará 12:7-9.

dō ma rá, ĩmi té ícǒ má Ẹtẹ̀pì ri nǐ rá. Í'dózá ãndrũ sǐ, mụzú dr̄dr̄, ĩmi n̄kí má Ẹtẹ̀pì ri gí, ĩmi ndreki ĩri gí.”

8 Pilípũ ní 'yozú Yẹ̀sũ ní kīnī, “Úpí, mí i'da 'bá ní mí Ẹtẹ̀pì ri, 'bà ẹ̀píkí rí tā ni sǐ múké múké.”

9 Yẹ̀sũ ní újázú Pilípũ ní kīnī, “Pilípũ, á ri adrii ĩmi be tr̄ú nōgó lókí be áco, 'í n̄ dr̄ ma kuyé? 'Bá r̄ ndre dō ma gí, ndre má Ẹtẹ̀pì ri gí, ngá mí ní 'yozú kīnī, mà i'da má Ẹtẹ̀pì ri ĩmi ní r̄ à'di? 10 ĩmi ẹ̀'yǐkí 'yozú kīnī, 'bà má Ẹtẹ̀pì be ngá ǎlu 'dini kuyé? Tā má ní átá ĩmi ní 'dĩ'bée, má ígá ĩri má dr̄gé kuyé, má Ẹtẹ̀pì 'bá ní adrii ĩri be ngá ǎlu r̄, s̄ má ní ùkpò rizú ívé ẹ̀zǐ ngazú nǐ. 11 L̄ ĩmi ẹ̀'yǐkí tā má ní 'yoó 'bà má Ẹtẹ̀pì be ngá ǎlu 'dĩri, dōku ĩmi ẹ̀'yǐkí ma, tā ǎyázú ǎyǎyá má ní 'oó 'dĩ'bée sǐ. 12 Adarú á 'yo ĩmi ní 'dini, 'bá ma ẹ̀'yǐpí rá r̄, ĩri ẹ̀zǐ ǎlu ǎlu má ní ngaá nōri 'dụ nga rá. ĩri ícǒ ẹ̀zǐ r̄ nga má ní ngaá nōri nd̄é rá, ǎ'diātāsīyā ma ri mụ má Ẹtẹ̀pì vúgá. 13 ĩmi zíkí dō tā ǎzi má r̄ sǐ, ma ícǒ 'o ĩmi ní rá, ǎ'diātāsīyā ma Mvá rú, ẹ̀zǐ má ní 'oó 'dĩri sǐ, ĩ má Ẹtẹ̀pì ri íngú ǎnī. 14 ĩmi zíkí dō tā ǎzi má r̄ sǐ, ma ícǒ 'o ĩmi ní rá.”

Yẹ̀sũ ẹ̀zǐ Índrǐ Uletere r̄ vé tā

15 Yẹ̀sũ ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá r̄ pi ní kīnī, “Ĩmi l̄kí dō ma rá, tā má ní lūú ĩmi ní 'dĩri, ĩmi 'dụkí ngaánga. 16 Ma má Ẹtẹ̀pì ri zǐ, ĩri ĩmi ní Índrǐ Uletere r̄ ìp̄é ìmụ ĩmi ìzā ko, ĩri ìmụ adri ĩmi be mụzú 'dani'dani. 17 Índrǐ Uletere r̄, ĩri ĩmi ní tā áda r̄ i'da nǐ. 'Bá nyòókú nōri vé Yẹ̀sũ ri ẹ̀'yǐ'bá ku r̄ pi ícókí Índrǐ Uletere r̄ ìsụ ku, ǎ'diātāsīyā kòpì ícókí ĩri ndreé ku, dōku n̄kí ĩri áma ku. 'Bo 'yéǎá ĩmi n̄kí ĩri nǐ, ĩri adri ĩmi be tr̄ú, ĩri fi adri ĩmi agá.

18 “Á mụ dō gí, má ícǒ ĩmi kuú ìmváanji rú ku, ma ìgò ĩmi vúgá nōl̄é rá. 19 Ẹ̀sǐ mādā, 'bá ma ẹ̀'yǐ'bá kuyé r̄ pi ícókí ma ndreé ñj̄i ku, 'bo ĩmi ma ndre n̄, ǎ'diātāsīyā ma adri ídri rú, ĩmi kpá adri ídri rú. 20 Ú'dú má ní ìmụzú íngázú gōzú ídri rú r̄ gé, ĩmi ìmụ n̄ 'yozú kīnī, 'bà má Ẹtẹ̀pì be ngá ǎlu. ĩmi ìmụ adri má be tr̄ú ǎlu, s̄ má ní adrii ĩmi be tr̄ú r̄ t̄n̄j̄. 21 'Bá r̄ ẹ̀'yǐ dō mávé tā 'dụú ngaá rá, 'bá 'dĩri l̄e ma l̄l̄l̄. 'Bá ma l̄épi l̄l̄l̄ r̄, má Ẹtẹ̀pì ri kpá ĩri l̄l̄l̄, ma kpá ĩri l̄l̄l̄, ma ìmụ ma i'da ĩri ní rá.”

22 Yúdā ní 'yozú kīnī, “Úpí, mi 'yéǎá mi i'da 'bá ní, mí i'da mi 'bá vū dr̄gé nōgó r̄ pi ní ku ǎsǐ?” Yúdā 'dĩri adri Yúdā Ìsikāriyótā 'i ku, ĩri 'bá Yẹ̀sũ ǎ pámvú ùbĩ'bá r̄ pi vé ǎzi.

23 Yẹ̀sũ ní újázú ĩri ní kīnī, “'Bá r̄ l̄e dō ma l̄l̄l̄, ĩri tā má ní ímbá 'dĩri 'dụ nga rá. Má Ẹtẹ̀pì ri ĩri l̄l̄l̄, 'bà ùmvúl̄ésǐ mụ ĩri vúgá, 'bá fi adri ĩri agá. 24 'Bá ma l̄épi ku r̄, l̄e tā má ní ímbá r̄ 'dụú ngaá ku, 'bo ǎ n̄ áma múké 'yozú kīnī, má ígá tā 'dĩri má dr̄gé kuyé, má Ẹtẹ̀pì ma ìp̄épi r̄ lū má ní nǐ.

25 “Ma ri tā 'dĩ'bée átá ĩmi ní má ní dr̄ adrizú ĩmi be r̄ gé nō. 26 'Bo Índrǐ Uletere má Ẹtẹ̀pì ní ìmụ ìp̄éé mà r̄ sǐ ĩmi ìzā koó r̄, ĩri ìmụ ĩmi ní tā r̄ pi ǎr̄évú ímbá cére nǐ, ĩri s̄ ĩmi ìmụ tá má ní átá ĩmi ní r̄ ígá ǎnī. 27 Ma ìmụ ĩmi ní t̄kírí ku, t̄kírí má ní l̄éé kuú ĩmi ní 'dĩri, íngá má vúgá, á s̄ ĩri ĩmi ní s̄ 'bá ẹ̀'yǐ'bá kuyé r̄ pi ní r̄i s̄é r̄ t̄n̄j̄ ku. L̄e ĩmi ẹ̀sǐ ǎ adri ìzāngá sǐ ku, dōku ĩmi 'ókí ùr̄ sǐ ku.

28 “Īmi yīkí ándúrú rá, má kīnī, ‘Ma ri mụ mụ, ‘bo ma ĩgō ĩmi vúgá nǒo rá.’ Īmi lēkí té dō ma rá, ĩmi té adri āyīkō sī, tā má ní ‘yoó ma ri mụ má Ẽtẹ̀pị vúgá rī sī, ā‘diātāsīyā ĩri má sī āmbúgú nī. 29 Á lū ĩmi ní tā ‘dīri drīdrī ĩsụ nga drī ‘i kuyé, ā‘diātāsīyā kādō ĩmụ ‘i ngaá, ĩmi ẹ̀‘yīkí rí bēsīnī. 30 Á lē átá ĩmi be vūú áco ku, ā‘diātāsīyā ádróko vū nōri ruṣpí rī ri ĩmụ ‘dī‘dī, ‘bo ícọ ma ndēe ũkpó sī ku. 31 ‘Bo lē ‘bá vū drīgẹ̀ nǒgọ̀ rī pi ā nīkí múké ‘yozú kīnī, á lē má Ẽtẹ̀pị ri lēlē, sēzú má ní rizú tā má Ẽtẹ̀pị ní ẹ̀zịi rī ‘duzú ngazú ānī.

“Īmi íngákí, ‘bá mụkí.”

15

Yēsū ri peṭi áda vinyō vé rī

1 “Ma peṭi áda vinyō vé rī,* má Ẽtẹ̀pị ri ómvú vinyō vé rī vé ẹ̀‘dīpa. 2 Má Ẽtẹ̀pị rī peṭi vinyō vé rī ẹ̀ drīṭi ‘a‘bá ku rī pi uga vūgá. ‘Bo peṭi rī vé drīṭi ‘a‘bá ĩndi rī pi, ĩri rú‘bá kọpi rú‘bá gá rī pi úpí vūgá, kọpi gō ‘a ambamba. 3 Īmi ícákí nóni múké tá má ní lūú ĩmi ní ‘dī‘bée sī gí. Ẹ̀‘duṣkọ̀ má ní lūú ĩmi ní ‘dīri, ũjī ĩmi ícá kuú ule gí. 4 Īmi áwíkí adrii má agá, ma kpá adri ĩmi agá. Peṭi vinyō vé rī ẹ̀ drīṭi gákí dō ẹ̀rīngá ni ā rú‘bá gá sī gí, ícọ ‘aá ku. Lē peṭi vinyō vé rī ẹ̀ drīṭi ā adri ẹ̀rīngá rī ā rú‘bá gá. Īmi áwíkí dō adrii má agá kuyé, ĩmi ícókí tá múké ‘oó ku.

5 “Ma peṭi vinyō vé rī, ĩmi adriki sū peṭi vinyō vé rī ẹ̀ drīṭi tịnị. Īmi áwíkí dō adrii má agá, ĩmi ícọ tá múké ni pi ‘o rá, ĩmi adriki dō má rú‘bá gá sī rárá rú, ĩmi ícókí tá múké ‘oó ku. 6 ‘Bá rī áwí dō adrii má rú‘bá gá kuyé, ĩ ĩri gū ámvé, sū ĩ ní peṭi vinyō vé rī ẹ̀ drīṭi ‘wi‘bá gí rī pi ugaá vūgá rī tịnị, ĩ kọpi zā ve áci sī. 7 Īmi áwíkí dō adrii má agá, átángá má ní átá rī, ĩri áwí adri ĩmī ẹ̀sị agá. Īmi zíkí dō ngá ĩmī ẹ̀sị ní lēe rī, ĩ ícọ sē ĩmi ní rá. 8 Lē ĩmi ‘okí tá múké, ‘bá rī pi ā ndrekí rí ‘yozú kīnī, ĩmi ‘bá má pámvú ũbī‘bá ni pi, tá ĩmi ní ‘oó rī sī, ĩ má Ẽtẹ̀pị ri íngú ānī íngúngú.

9 “Á lē ĩmi lēlē, sū má Ẽtẹ̀pị ní ma lēe rī tịnị. Lē ĩmi áwíkí adrii lēngará mávé rī agá. 10 Īmi ‘duki dō táimbj mávé ‘dīri ngaá rá, ĩmi áwí adri lēngará mávé ‘dīri agá, sū má ní má Ẽtẹ̀pị vé táimbj ‘dujé ngaá rá, má ní áwí adrii ĩrivé lēngará agá rī tịnị. 11 Á ‘yo ĩmi ní tá ‘dīri, ā sē rī ĩmi ní āyīkō āmbúgú, sū má ní kpá adrii āyīkō sī rī tịnị. 12 Á ‘yo ĩmi ní ‘dīni, lē ĩmi lēkí ĩmi lēlē, sū má ní ĩmi lēe rī tịnị. 13 Tá āmbúgú lūupi kīnī ‘bá rī lēngará be rī, ĩri ‘bá rī ní ívé ĩdri adizú sēzú drázú ívé ũndī rī pi ā tá sī. 14 Īmi ‘duki dō tá má ní lūú ĩmi ní ‘dī‘bée ngaá rá, ĩmi gó ícá ũndī mávé ni. 15 Má ícọ nóni ĩmi zjī átí‘bá ku, ā‘diātāsīyā átí‘bá ícọ ẹ̀zị ívé ‘bá āmbúgú ní ngaá rī njī ku. Īmi nóni mávé ũndī, ā‘diātāsīyā tá má Ẽtẹ̀pị ní lūú má ní rī, má ũlū ĩmi ní cére gí. 16 Īmi ĩpēkí ma nī kuyé, má ĩpē ĩmi nī. Má ĩpē ĩmi, ĩmivé tá ĩmi ní ‘oó rī ā pámvú á ‘a rí ũ‘a rú mụzú nyonyo. Īmi zíkí dō ngá má

* 15:1 15:1 Peṭi vinyō vé rī: Yāhūdī rī pi ‘duki peṭi vinyō vé rī ā tá ‘báa tá āmbúgú rú, kọpi rī ũ‘a ni zo vinyō sụ rú. Múngú ĩpē ‘bá ĩsērélé vé rī pi adrii ‘bá ívé ni, kọpi ā adriki rí sū peṭi vinyō vé Múngú ní saá ‘aápi ũ‘a be rī tịnị. Nāpí peṭi vinyō vé ‘dīri, sē ‘bá táimbj ímbá‘bá rī pi atala atala rī pi drīgẹ̀ rī pi be nīkí á má rá ‘yozú kīnī Yēsū ri ívé tá átá. ‘Í lā Sāwúmā 80:8-16; Ísáyā 5:1-7; Yērēmíyā 2:21; Mátáyo 21:33-46; Mārākó 12:1-12; Lúkā 20:9-19.

Ētépì tì gé mà rù sī, Īri sē Īmi ní rá. ¹⁷ Tǎĩmbì má ní sēē Īmi ní rī 'dĩni, lē Īmi lēkí Īmi lēlē.

'Bá nyōókú nōri vé rī pi ímú ĩmi ngũ ũnjí

¹⁸ "Dō 'bá nyōókú nōri vé rī pi ngũkí ĩmi ũnjí, lē ĩmi nĩkí 'yozú kìnĩ, kōpi í'dókí drĩdrĩ ní ma ngũú. ¹⁹ Īmi té dō ri tā nyōókú nōri vé rī pi 'dụ nga, 'bá vū drĩgé rī pi té ĩmi lēlē. 'Bo ĩmi adrikí 'bá nyōókú nōri vé ní ku. Má ĩpē ĩmi ífúú 'bá nyōókú nōri vé rī pi ǎsámvú gé sī nĩ, 'bá nyōókú nōri vé rī pi ní ĩmi ngũzú ũnjí ǎnĩ. ²⁰ Lē ĩmi ígákí tā ǎndúru má ní lūú ĩmi ní: 'Átí'bá ícò adrii ǎmbúgú ívé ǎmbúgú drĩgé ku 'dǎri.' Dō 'bá rī pi ȳcũkí ǎndúru má rá, ĩmi ȳsũkí kōpi ícókí kpá ĩmi ȳcũú ku? Kōpi 'dũkí té dō tā má ní ímbá rī ngaá rá, kōpi té kpá tā ĩmi ní ímbá rī 'dụ nga rá. ²¹ Kōpi ĩmi ȳcũ 'dĩni má tā sī, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kōpi nĩkí 'bá ma ĩpēpi rī kuyé. ²² Má ímú té dō kōpi ní tā 'dĩri átá ku, kōpi ícókí té ǎmá 'yozú kìnĩ, tā ĩ ní 'oó 'dĩri ũnjikǎnyǎ 'dĩni ku. 'Bo nóni kōpi ícókí ívé ũnjikǎnyǎ ǎ tá gǎá bǎ ku. ²³ 'Bá rī ngũ dō ma ũnjí, ngũ kpá má Ētépì ri ũnjí. ²⁴ Má 'o dō tá ǎyǎzú ǎyǎyǎ 'bá ǎzi ní ǎvũ ní 'oó kuyé ní kōpi ǎsámvú gé ku, kōpi ícókí té nĩ ǎmá 'yozú kìnĩ, tā ĩ ní 'oó 'dĩri ũnjikǎnyǎ 'dĩni ku. 'Bo nóni kōpi ndrekí tá má ní 'oó 'dĩ'bée, sē kōpi ngũkí 'bá má Ētépì be ǎnĩ ũnjí. ²⁵ Tǎ ĩ ní sīi Búkũ Múngú vé rī agá 'yoópi kìnĩ, 'Kōpi ngũkí ma ũnjí tá ǎ ndú ǎkó' 'dĩri, 'i ngaápi fúúpi tì ní gé 'dĩ.

²⁶ "Ma ímú ĩmi ní Índrì Uleteré tá be ǎda ĩmi ízǎ koópi rī ĩpē, Īri ímú má Ētépì vúgǎlési, Īri ímú tá mávé rī átá nĩ. ²⁷ Īmi kpá úmvúlési ímú mávé tá ũlú 'bá rī pi ní nĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ĩmi rikí adrii má be trù í'dóngará gǎ 'dǎá."

16

¹ "Má ũlú ĩmi ní tá 'dĩri 'dĩni, ĩmi ǎwíkí rí adrii ĩmivé ȳ'yĩngará agá ũgōgō. ² Kōpi ímú ĩmi údró ũfũ Jó Múngú ri Zizú rī agásĩ ǎmvé. Lókí ǎzi ri ímú 'dĩi'dĩ, kōpi ímú ĩmi ú'dí, kōpi 'yo, ĩ 'dĩri ri ȳzi nga Múngú ní. ³ Kōpi ímú tá 'dĩ'bée 'o ĩmi rú'bá gǎ rá, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kōpi nĩkí má Ētépì ri kuyé, kōpi nĩkí kpá ma kuyé. ⁴ 'Bo á lū ĩmi ní tá 'dĩri, ǎ'diǎtǎsĩyǎ lókí tá 'dĩ'bée ní ímúzú ĩ ngazú rī kǎdō ícá, ĩmi ímú tá má ní lūú ĩmi ní 'dĩri ígá rá. Á lū ĩmi ní tá 'dĩ'bée drĩdrĩ kuyé, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ma drĩ ri adri ĩmi be adriadri lókí be ǎco.

Índrì Uleteré rī vé ȳzi

⁵ "Bo nóni á nga gí, ma ri ma újǎ gō mụzú má Ētépì ma ĩpēpi rī vúgǎ 'dǎá, 'bo ĩmi ǎsámvú gé 'dĩgé, 'bá ǎzi ma zĩpi 'yoópi kìnĩ, ma ri mụ ngōlé yǎ 'dĩni 'dǎáyo. ⁶ Má ní 'yoó ma ri mụ má Ētépì vúgǎ rī sī, sē ĩmi ní ízǎngǎ ĩmi ȳsĩ agá. ⁷ 'Bo ǎdarú á lē lūú ĩmi ní 'dĩni, tá má ní lēzú mụzú nōósi rá rī, ma mụ ĩmi ní tá múké 'o. Má ní drĩ adringará gǎ ĩmi be ũgōgō rī gé, Índrì Uleteré rī ícò ímú ĩmi ízǎ koó ku. 'Bo á mụ dō gí, ma íbì Índrì Uleteré rī ĩpē ímú ĩmi ǎsú ndō. ⁸ Índrì Uleteré rī kǎdō ímú, Īri ímú 'bá vū drĩgé rī pi vé ũnjikǎnyǎ ǎ tá átá kōpi ní pĩrĩ nĩ, Īri tá pĩrĩ rī vé tá átá kōpi ní pĩrĩ nĩ, ǎzini Īri tá lĩngará rī vé tá átá pĩrĩ nĩ. ⁹ Īri ũnjikǎnyǎ rī vé tá átá kōpi ní pĩrĩ, ǎ'diǎtǎsĩyǎ kōpi ȳ'yĩkí ma kuyé. ¹⁰ Īri tá pĩrĩ rī vé tá átá pĩrĩ kōpi ní, ǎ'diǎtǎsĩyǎ ma ri mụ má Ētépì vúgǎ, ĩmi gōkí ma ndree dđi

ku. ¹¹ Īri tā līngará rī vé tā átá pīrī kōpi ní, ā'diātāsīyā ādróko rīpi 'bá rī pi ē drī órūpi vū drīgé nōgó rī, līkí tā drī ni gé inógósí gí."

¹² "Ma drī tā be āmbúgú má ní lēé átá ĩmi ní, 'bo nóni tā má ní lēé átá ĩmi ní nōri, tā ni ícó fíí ĩmi drīgé ku. ¹³ Īndrī Uletere tā áda átápi rī kādō ícá, ĩri ímú ĩmī drī ko tā áda rī nīzú nī. Īndrī Uletere rī ígá tā rī 'í drīgé ku, ĩri tā rī yī má tī gé, ĩri íbī ūlū ĩmi ní ndō. Īri ímú tā ímú 'bá ĩ nga 'bá drīdrī 'dílē rī pi ūlū ĩmi ní nī. ¹⁴ Īndrī Uletere rī sē ĩ ímú ma íngúngū, ĩri tā ífūupi má tī gé rī jī ūlū ĩmi ní nī. ¹⁵ Ngá má Ētēpi vé rī pi ārēvú céré mávé ni. Sē má ní 'yozú, Īndrī Uletere rī ā jī tā ífūupi má tī gé rī muḡ ūlū ĩmi ní ānī.

¹⁶ "Ēsī mādā, ĩmi gōkí ma ndreé dīj ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá."

Īzāngā rī gō 'i újá ícá āyīkō

¹⁷ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī 'bá rī pi urukó ríkí ĩ uzijī ā āsámvú gé sī kīnī, "Tā ĩri ní 'yoó, 'Ēsī mādā, ĩmi gōkí ma ndreé dīj ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá, 'āzini ĩri ní 'yoó, 'Ma ri mu má Ētēpi vúgá, 'dīri vé ífífí ā'di?" ¹⁸ Kōpi gōkí 'yoó dīj kīnī, "Tā ĩri ní 'yoó kīnī, 'Ēsī mādā, 'dīri vé ífífí ā'di? 'Bá nīkí tā ĩri ní átá 'dīri vé ífífí kuyé."

¹⁹ Yēsū nī áamá rá 'yozú kīnī, kōpi lēkí 'i zījī tā 'dīri sī, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ri ĩmi uzijī ĩmi āsámvú gé sī tā má ní 'yoó ĩmi ní, 'Ēsī mādā, ĩmi gōkí ma ndreé dīj ku, ĩri gō adri mādā, vūdrī ni gé, ĩmi gō ma ndre rá 'dīri sī? ²⁰ Ádarú á 'yo ĩmi ní 'dīni, ĩmi ímú āá ngo, āzini lūlūlú ga rá, 'bo 'bá nyōkú nōri vé rī pi adri āyīkō sī. ĩmi ímú ízāngā nya rá, ízāngā ĩmi ní nyaá rī ā vūdrī gé, ĩmi gō āyīkō ísú rá. ²¹ Ūkú lēepi tīpi tītī rī, ĩri ízāngā nya ambamba sá mváná rī tīzú rī gé, 'bo tī dō mváná rī gí, ízāngā ĩri ní nyaá rī vé tā ri gō āvī Ēsī ni agásī rá, ā'diātāsīyā ĩri adri āyīkō sī, 'í ní mváná rī tīí ífūu vū drīgé nōgó gí rī sī. ²² ĩmi nóni ízāngā sī, 'bo ma gō ímú ĩmi ndre dīj rá, ĩmi gō ímú adri āyīkō sī, 'bá āzi ícó ĩmivé āyīkō izaá ĩmī Ēsī agásī ku. ²³ Ū'dú 'dāri gé, ĩmi ícókí gōó ngá āzi zījī má tī gé ku. Ádarú á lē 'yoó ĩmi ní, ĩmi zīkí dō ngá āzi má rú sī, má Ētēpi ri ícó sē ĩmi ní rá. ²⁴ Í'dózú 'dā cīngbá āndrū sī, ĩmi zīkí ngá āzi má rú sī ālunjáni kuyé. ĩmi zīkí, ĩmi ícó ísú rá, ĩmivé āyīkō ri ímú aga rá.

²⁵ "Á ri ĩmi ní tā 'dīri átá nāpí rú, lókí āzi ri ímú 'dīí'dī, á gō átá ĩmi ní nāpí sī ku, ma ímú má Ētēpi vé tā lū ĩmi ní uletere. ²⁶ Ū'dú 'dāri gé, ĩmi ímú tā rī zī má Ētēpi tī gé má rú sī. Tā má ní 'yoó 'dīri, adri 'yozú kīnī, ma mu tā ri zī má Ētēpi tī gé 'dāá nī 'dīni ku. ²⁷ Lē ĩmi nīkí múké 'yozú kīnī, má Ētēpi lē ĩmi lēlē, ā'diātāsīyā ĩmi lēkí kpá ma lēlē, ĩmi ē'yīkí rá 'yozú kīnī, má íbī ímú Múngú vúgálésīla. ²⁸ Má íbī ímú má Ētēpi vúgálésīla, má ífí ícá 'bá nyōkú nōri vé rī pi āsámvú gé. Nóni ma 'bá nyōkú nōri vé rī pi ku, ma ri ma újā gō má Ētēpi vúgá."

²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī 'bá rī pi ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Nóni mí átá 'bá ní tā rī nāpí sī kuyé, 'í lū 'bá ní tā rī uletere gí. ³⁰ Nóni 'bá nīkí áamá rá 'yozú kīnī, 'í nī tā ārēvú céré, lē 'bá āzi ē iza sá mi zījū dīj ku. Tā 'dīri sē 'bá ē'yīkí 'yozú kīnī, mí íbī ímú Múngú vúgálésīla."

³¹ Yēsū ní újázú kōpi ní kīnī, "Ádarú ĩmi ē'yīkí nóni ma gí? ³² 'Bo lókí āzi ri ímú 'dīí'dī, ícá nóni gí, ĩmi ímú ĩmi íré rá, 'bá ālu ālu ri nga mu ívé

āngá. Īmi ímú ma ku ó'dúkúlēgúsī. 'Bo má adri ó'dúkúlē ku, má Ẽtẹ̀pì ri adri má be trù ǎlu.

³³ “Á lū ĩmi ní tǎ 'dīri, ĩmi ní adrii má agá rī sī, ĩmi ǐsúkí rí tǎkírí āní. Vū drīgẹ̀ nōgó, ĩmi ímú ǐzāngā nya ambamba. 'Bo lē ĩmí ẹ̀sì ā adri ǔkpó ǔkpó, ǎ'diātāsīyā á ndē vū ũnjikānyā be nōri vé ǔkpó gí.”

17

Yēsū zì Múngú ri

¹ Yēsū kǎ átángá rī átá deę ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní gí, ĩri ní 'í mǐ 'bázú āngú ndrezú mužú 'bù gé 'dǎǎ, ĩri ní 'yozú kǐnī, “Má Ẽtẹ̀pì, ma Mvǎ mívé ni, sǎ mí ní ma ǐngúzú rī ǐcọ́ gí, sǎ má ní kpá mi ǐngúzú rī ǐcọ́ gí. ² Má Ẽtẹ̀pì, mí sē má ní ǔkpó adrizú 'bá rī pi drīgẹ̀ cére rī nī, má sē rí ǐdri 'dání'dání rī 'bá mí ní ezi kuu má ní rī pi ní āní. ³ Lẹ̀tì ĩ ní ǐdri 'dání'dání rī ǐsúzú rī, lē 'bá rī pi ǎ nīkí mi 'yozú kǐnī, mi Múngú adriipi áda rī, āzini lē kọpi ǎ nīkí kpá ma Yēsū Kúrísítō mí ní ǐpéé ímú vū drīgẹ̀ nōó rī. ⁴ Má Ẽtẹ̀pì, ezi mí ní sēé má ní, má ímú ngaá vū drīgẹ̀ nōgó rī, á de nóni gí, sē 'bá rī pi ǐngúkí mi āní rá. ⁵ Má Ẽtẹ̀pì, nóni mí sē ē ǐngúkí ma ǐngungū, sù ĩ ní 'bá ǐngú mí be ĩ ní drī vū rī gbízú kuyé 'dāri gé rī tǐnì.

Yēsū zì Múngú ri ívé 'bá 'í pámvú ũbī'bá rī pi ní

⁶ “Má Ẽtẹ̀pì, mí sē má ní 'bá má pámvú ũbī'bá ni pi rá, 'bá mí e'yí'ba kuyé rī pi ǎsámvú gé, má 'í da mívé tǎ kọpi ni rá, kọpi ótú 'bá mívé ni pi, nóni mí ezi kọpi má ní gí, kọpi 'dukú ǔ'dúkó mívé rī ǎ tǎ 'báá āmbúgú. ⁷ Kọpi nīkí rá 'yozú kǐnī, ngá mí ní sēé má ní rī pi ārēvú cére ǐbí ǐngá mí vúgá. ⁸ Tǎ mí ní ũlúú má ní rī, má ũlú 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi ní rá, kọpi e'yí'kí rá. Kọpi nīkí rá 'yozú kǐnī, má ǐbí ímú mí vúgálesila, āzini kọpi e'yí'kí rá 'yozú kǐnī, mí ǐpē ma nī. ⁹ Múngú, ma ri mi zì 'bá ma e'yí'ba gí rī pi ní, á zì 'bá ma e'yí'ba kuyé rī pi ní ku. Ma ri mi zì 'bá mí ní sēé má ní rī pi ní, ǎ'diātāsīyā kọpi 'bá mívé ni. ¹⁰ 'Bá mí ní sēé má ní 'dī'bée, kọpi 'bávé ni mí be, kọpi sē ĩ ma ǐnjīnjī. ¹¹ Má Ẽtẹ̀pì adriipi Uleteré rī, á gó adrii nyọ́kú drīgẹ̀ nōgó ku, ma mu mí vúgá, 'bo 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi drī áwí adri má vūdrī gé nyọ́kú drīgẹ̀ nōgó. Mí ütē kọpi ǔkpó mí ní ándúru sēé má ní 'dāri sī, kọpi ǎ adriki rí ngá ǎlu, sù 'bá ní adrii mí be ngá ǎlu rī tǐnì. ¹² Má ní adringára gá kọpi be rī gé, á ru kọpi múké ǔkpó mí ní sēé má ní 'dāri sī, á mba kọpi ǎ tǎ múké, á ku 'bá āzi fiú tǎ ũnjí gé kuyé, 'yēnǎ ágó ũmvúlésí ímúpi fiúpi ǐzāngá deępi ku rí agá rī 'í, tǎ ĩ ní síí Búkú Múngú vé rí agá rī, ǎ nga rí 'í fiú tǐ ni gé bēnī.

¹³ “Á nga nóni gí, ma ri mu mí vúgá, tǎ má ní tǎ 'dīri átázú ǐsúzú ma drī nyọ́kú drīgẹ̀ nōgó rī, ǎ'diātāsīyā 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi ǎ adriki rí āyíkō sī, sù má ní adrii rī tǐnì. ¹⁴ Má ũlú tǎ mí ní ũlúú má ní rī 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi ní rá, 'bo 'bá nyọ́kú drīgẹ̀ nōgó rī pi lēkí kọpi ǎ tǎ ku, ǎ'diātāsīyā 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi adriki 'bá nyọ́kú nōri vé ni pi ku, sù má ní adrii 'bá nyọ́kú nōri vé ni ku rī tǐnì. ¹⁵ Má Ẽtẹ̀pì, á zì mi 'yozú kǐnī, mí 'du 'bá má pámvú ũbī'bá rī pi vū drīgẹ̀ sī rá 'dini ku, lē mi ütē kọpi, ādróko ǎ 'o rí kọpi ũnjí ku. ¹⁶ 'Bá má pámvú ũbī'bá rī pi adriki 'bá nyọ́kú nōri vé ni ku, sù má ní adrii 'bá nyọ́kú nōri vé ni ku rī tǐnì. ¹⁷ Mí e'yí kọpi adrii 'bá mívé ni pi, mí ǐmbá kọpi ní tǎ áda mívé rī, tǎ mí ní ǐmbá 'dīri ǎ sē rí kọpi ǎ adriki rí uleteré. ¹⁸ Á pē kọpi mužú 'bá nyọ́kú

nõri vé rĩ pi ãsámvú gé 'dǎá, sũ mí ní ma ìpěé ìmúzá 'bá nyõõkú nõri vé rĩ pi ãsámvú gé rĩ tĩñi. ¹⁹ Má adi má ngúlúpi kòpi ã tǎ sĩ, kòpi ã adrikí rí ádarú uletere 'bá mívé ni pi.

²⁰ "Á zĩ mi 'yéǵá 'bá má pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ó'dúkúle ku, ma mi zĩ 'bá úmvúlésĩ ìmú'bá ma ẹ'yĩ'bá rá rĩ pi ní ìndĩ, kòpi ní ú'dúkó múké 'bá má pámvú ùbĩ'bá rĩ pi ní ùlùú rĩ yĩ rá rĩ sĩ. ²¹ Ma ri mi zĩ kòpi ní, kòpi ã adrikí rí ngá ãlu, sũ 'bá ní adrii mí be ngá ãlu rĩ tĩñi. Má Ẹtẹpi, 'bá mí be ngá ãlu, kòpi ã adrikí ngá ãlu 'bá agá, 'bá nyõõkú nõri vé rĩ pi ẹ ẹ'yĩkí rí 'yozú kìnĩ, mí ìpě ma nĩ. ²² Má íngú 'bá má pámvú ùbĩ'bá rĩ pi íngúngũ, sũ mí ní ma íngú rĩ tĩñi, ãnĩ kòpi ã adrikí rí ngá ãlu, sũ 'bá ní adrii mí be ngá ãlu rĩ tĩñi. ²³ 'Bá 'bá má pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be ngá ãlu, 'bá kpá mí be ngá ãlu, ãnĩ 'bá nyõõkú nõri vé rĩ pi ã nĩkí rí 'yozú kìnĩ, mí ìpě ma ìmúzá nĩ, ãzini 'í lě kòpi sũ mí ní ma lěé rĩ tĩñi.

²⁴ "Má Ẹtẹpi, á lě 'bá mí ní sěé má ní rĩ pi ã mukí adrii má be trú vūrǎ má ní mužú adriú rĩ gé, kòpi ã ndrekí rí mávé ñngará pówúpówú mí ní sěé má ní rĩ, ã'diātāsiyā ĩ ní drĩ 'bũ pi gbizú vũ be kuyé rĩ gé, 'í lě ma lělé.

²⁵ "Má Ẹtẹpi, mi adriipi tǎ be pĩrĩ rĩ, 'bá nyõõkú nõri vé rĩ pi nĩkí mi kuyé, 'bo á nĩ mi rá, 'bá má pámvú ùbĩ'bá rĩ pi nĩkí á má rá 'yozú kìnĩ, mí ìpě ma nĩ. ²⁶ Á sě kòpi nĩkí mi gĩ, ma sě kòpi mi nĩ mužú nyonyo, ãnĩ lěngará mí ní ma lězú ãlu ãlu 'dĩri ã aga rí caá kòpi rú'bá gá, ma má ngúlúpi sĩ, ma adri kòpi be trú."

18

Àngaráwá rĩ pi rukí Yēsũ rí

(Mātáyó 26:47-56; Mārākō 14:43-50; Lúkǎ 22:47-53)

¹ Yēsũ kǎ Múngú rí zĩ deé, ĩri ní ngazú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be, kòpi ní ẹlízú mužú ì'bùñǎ Kĩdĩrónĩ vé rĩ agásĩ álé 'dǎá, kòpi ní cazú ómvú ĩ ní peṭi òlívě* vé rĩ pi sazú rĩ gé. Kòpi ní fizú mužú ómvú rĩ agá 'dǎá.

² Yúdǎ Yēsũ ã ùli 'beépi rĩ nĩ vūrǎ 'dǎri rá, ã'diātāsiyā Yēsũ pi ándúrú rí ĩ úmú ívé 'bá 'í pámvú ùbĩ'bá rĩ pi be nĩlĩ vūrǎ 'dǎri gé. ³ Kúru Yúdǎ ní àngaráwá Rómǎ vé rĩ pi ẹ drĩ kozú mužú 'bá rí'bá Jó Múngú vé rĩ ùtè'bá rĩ pi be ómvú rĩ agá 'dǎá, atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi Fārúsĩ rĩ pi be, ìpěkí àngaráwá rĩ pi ìmúzá Yēsũ rí rungará gá nĩ. Àngaráwá rĩ pi ù'yũkí áci, u'dúkí lámǎ, ãzini ngá ẹ'di vé ni pi ĩ drĩgé sĩ mužú ìndĩ.

⁴ Yēsũ nĩ tǎ ìmú'bá ĩ nga'bá 'í rú'bá gá rĩ pi àrěvú céré rá. Yēsũ ní ìfúzá ìmúzá kòpi ẹndrẹṭi gé nõó, ĩri ní kòpi zizú kìnĩ, "'Bá ĩmi ní ríi ndǎá rĩ ã'di 'i?"

⁵ Àngaráwá ĩ ní ìpěé rĩ pi ní újázú Yēsũ ní kìnĩ, "'Bá rí Yēsũ Nǎzērétǎgú rĩ ndǎ."

Yēsũ ní 'yozú kòpi ní kìnĩ, "'Bá ĩmi ní ríi ndǎá rĩ ma 'i." Yúdǎ Yēsũ ã ùli 'beépi rĩ, tu pá kòpi ãsámvú gé 'dǎá ìndĩ. ⁶ Yēsũ kǎ 'yoó kòpi ní, "'Bá rí ma 'i," kòpi sĩkí úgóró sĩ úgóró sĩ u'deé vūgá.

⁷ Yēsũ ní gōzú kòpi zizú ñjĩ kìnĩ, "'Bá ĩmi ní ríi ndǎá rĩ ã'di 'i?"

Kòpi ní 'yozú kìnĩ, "'Bá rí Yēsũ Nǎzērétǎgú rĩ ndǎ."

* **18:1** 18:1 Òlívě: Peṭi òlívě vé rĩ, ĩri 'a ù'a be, ĩ ícò nya rá, ĩ ìrivé ù'a zo ùdu rú, Yáhúđĩ rĩ pi rí tĩbĩ á'di ùdu rĩ sĩ, ãzini kòpi rí tǎ lámǎ agá, áci 'yüzú ãnĩ.

⁸ Yēsū ní 'yozú kōpi ní kīnī, “Á lū ĩmi ní rá, 'bá rī ma 'i. ĩmi dō ri ma ndā, lē ĩmi kuki 'bá adri'bée má be nō'bée ā dēkí ĩ 'dīisí rá.” ⁹ Tā Yēsū ní 'yoó, lē 'bá adri'bá 'í be 'dī'bée ā dēkí ĩ 'dīisí rá 'dīri, ā sē rī tā ĩri ní ándúru 'yoó kīnī, “Á ku 'bá mí ní sēē má ní rī pi ní fí tā ũnjí gé ku” 'dāri ā nga rí 'i fūu tī ni gé bēsīnī.

¹⁰ Sīmōnā Pétērō adriipi ĩlī āco be drīgē rī ní ívé ĩlī ĩnjézú, ĩri ní átálágú āmbúgú rī vé tūgērī ē bī drī ëndēpī gé rī gazú mvōrú 'dezú vūgá 'dāa. Tūgērī rī ā rú Málūkō 'i.

¹¹ Yēsū ní 'yozú Pétērō ní kīnī, “Í su mívé ĩlī āco 'dīri gōō ívé kērēwū agá 'dāa ũzi! Mí ũsū, mí kīnī, ĩzāngā má Ẽtēpī ní tā ni útú kuú má ní ĩnogósí gí 'dīri, ícō ma ĩsú ku?”

*Jíkí Yēsū ri mužú Ānásī ëndrētī gé
(Mātayo 26:57-58; Mārākō 14:53-54; Lúkā 22:54)*

¹² Kúru āngáráwá Rómā vé rī pi ívé ũgalaku āmbúgú† rī be, Yāhūdī rī pi vé 'bá āngū ũtē'bá rī pi be, kōpi ní Yēsū rī mužú úmbézú. ¹³ Drīdrī ni, kōpi jíkí ĩri mužú Ānásī ëndrētī gé. Ānásī rī Kāyáfā vé ényēpī. Ílí 'dāri gé, Kāyáfā rī átálágú āmbúgú rú nī, Ānásī ā vūrā gá. ¹⁴ Kāyáfā 'yo ándúru Yāhūdī rī pi vé 'bá drīkoma rú rī pi ní kīnī, “Bá tré pi ní ũdrázú, múké ni, lē 'bá ālu ā drā kōpi ā vūrā gá nī.”

*Pétērō 'dó Yēsū ri gāa
(Mātayo 26:69-70; Mārākō 14:66-68; Lúkā 22:55-57)*

¹⁵ Sīmōnā Pétērō pi ní 'dezú mužú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi be Yēsū ā vūdrī gé sī. Átálágú āmbúgú rī nī 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri rá, 'bá Yēsū ā pámvú ũbīipi 'dīri 'de mužú Yēsū ā vūdrī gé sī átálágú āmbúgú rī vé jó ā bóró gá 'dāa. ¹⁶ 'Bo Pétērō áwí ívé rī téē kuú āmvé kání rī vé kēētīlē gá 'dāa. 'Bá Yēsū ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi átálágú āmbúgú rī ní nī rá rī ní 'i újázú gōzú kēētīlē gá 'dāa, ĩri ní átázú mvá ũkú riipi kēētīlē rī ũtēpi rī be, mvá ũkú rī ní Pétērō rī ĩjízú ĩfízu jó agá nōó.

¹⁷ Mvā ũkú kēētīlē rī ũtēpi rī ní Pétērō rī zízú kīnī, “Mí adri nyo 'bá ágó 'dāri ā pámvú ũbī'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?”

Pétērō ní újázú ĩri ní kīnī, “Bá rī adri ma 'i kuyé.”

¹⁸ Āngū rī ní igbeégbe rī sī, ātí'bá Ẽzī nga'bá rī pi, ũgalaku rī pi be ũdēkí ācí, kōpi tukí pá kuú ācí rī ā gārā gá sī kūrū, rií ācí rī yuú, Pétērō tu pá kōpi āsámvú gé 'dāa ĩndī ācí rī yungará gá.

*Átálágú āmbúgú rī uzi Yēsū ri tā sī
(Mātayo 26:59-66; Mārākō 14:55-64; Lúkā 22:66-71)*

¹⁹ Átálágú āmbúgú Ānásī ní Yēsū rī zízú ĩrivé 'bá ĩri ā pámvú ũbī'bá rī pi ā tā sī, āzini tā ĩri ní rií ĩmbá rī ā tā sī.

²⁰ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, “Má átá tā rī 'bá rī pi ní andrekelemgbe, á ri tā rī ĩmbá 'bá rī pi ní Jó Múngú rī Zízú rī pi agásī, āzini Jó Múngú vé rī agá, vūrā Yāhūdī rī pi ní rizú ĩ úmúzú rī pi gé sī, má úcí tā āzi ālujání kuyé. ²¹ Ngá mí ní ma zízú rī ā'di? 'Í zī 'bá mávé tā yī'bá gí rī pi áyu, 'í zī kōpi tā má ní lūu kōpi ní rī sī, kōpi nīkí tā má ní 'yoó rī rá.”

† 18:12 18:12 ũgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: ĩri āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī kōopi ni.

²² Yēsū kā tā rī 'yoó 'dīri tīnī, 'bá āngū ūtē' 'bá rī pi vé ālu ní Yēsū ri sazú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ngá mí ní tā újázú átálágú āmbúgú rī ní 'dīni rī ā'di?"

²³ Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Á 'yo dō tā āzi ūnjī rá, 'í lū tā ūnjī má ní 'yoó rī. Tā má ní 'yoó rī dō pīrī, ngá mí ní ma sazú rī ā'di?" ²⁴ Ānāsī ní Yēsū ri pēzú mužú átálágú āmbúgú Kāyáfā vúgá 'dāá, ĩşú ūmbékí drī ní kú cí.

Pétērō ɛndī 'yoó kīnī, 'í nī Yēsū ri kuyé

(Mātáyo 26:71-75; Mārākō 14:69-72; Lúkā 22:58-62)

²⁵ Şīmōnā Pétērō kā rīi pá tuú áci yungárá gá 'dāá, 'bá 'dī' bée ā uruķo ní gōzú ĩri zizú dīi kīnī, "Mí adri nyo ágó rī vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi 'i kuyé?"

Pétērō gā kīnī, "'Bá rī adri ma 'i kuyé."

²⁶ Átálágú āmbúgú rī vé tūgērī 'dāá anigé. Tūgērī 'dīri, ĩri ágó Pétērō ní bī ní līj mvorú 'dāri vé máríté. ĩri ní Pétērō rī zizú kīnī, "Mí adri nyo ágó má ní ndree Yēsū be trū ómvú agá 'dāri 'i kuyé?"

²⁷ Pétērō gā tā 'dīri kpémgbélé kīnī, "'Bá rī adri ma 'i kuyé." Koro lōgúlōgú ní céré 'bezú.

Pīlátō lī Yēsū vé tā

(Mātáyo 27:1-2, 11-14; Mārākō 15:1-5; Lúkā 23:1-5)

²⁸ Ū' bütī kūnikūnī, Yāhūdī rī pi ní Yēsū rī ĩjzú Kāyáfā vé āngá 'dāási, kōpi ní ĩri jizú mužú ūgalaku Rómā vé ĩ ní zīj Pīlátō rī vé vūrā adrizú rī gé 'dālé. Kōpi fiki caá vūrā rī gé 'dālé kuyé, ā'diātāsīyā kōpi lēkī ĩ a'biī, ĩ adrikí rī ule, ĩ nyakí rī ānyāngā ĩ ní á'dí Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī bēnī. ²⁹ Pīlátō ní füzú mužú Yāhūdī rī pi vúgá āmvé 'dālé, ĩri ní kōpi zizú kīnī, "Tā ā pá ĩmi ní ágó nōri tōzú rī ā'di?"

³⁰ Kōpi ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Ágó 'dīri ā 'o té dō tā ūnjī kuyé, 'bá ícókí té ĩri ĩjī mí ɛndreṭī gé ku."

³¹ Pīlátō ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi jīkí ĩri mužú 'dālé, ĩmi līkí ĩrivé tā sū ĩmivé tāmbī ní lēé rī tīnī."

Kōpi ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Tāmbī 'bávé Yāhūdī vé rī ā'yī 'bá ní 'bá āzi sēzú 'dizú drāzú ku." ³² Tā 'dīri nga 'i 'dīni, tā Yēsū ní ótū 'yoó, 'i ímú drā sū 'dīri tīnī 'dāri, ā nga rī 'i fūú tī ní gé bēnī.

³³ Pīlátō ní fizú gōzú jó agá 'dāá, ĩri ní Yēsū ri zizú ímúzá 'i vúgá nōó, ĩri ní ĩri zizú kīnī, "Mí 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī?"

³⁴ Yēsū ní újázú Pīlátō ní kīnī, "Zīngárá mí ní ma zizú 'dīri, mí ígá ĩri mí drīgé yā, dōku 'bá uruķo rikí átá ānī mâ rú sī nī?"

³⁵ Pīlátō ní újázú Yēsū ní kīnī, "Mí ūsū ma Yāhūdīgú? Mívé 'bá rī pi, atala atala rī pi drīgé rī pi be, ĩjīkí mi sēé má drīgé nī. Tā ūnjī mí ní 'oó rī ā'di?"

³⁶ Yēsū ní 'yozú kīnī, "Mālūngā mávé rī adri nyōókú nōri vé ni kuyé. Mālūngā mávé rī ā adri té dō nyōókú nōri vé ni, mávé 'bá mâ pámvú ūbī' 'bá rī pi té ɛ'dī 'dī ma ɛrīzú ípázú Yāhūdī rī pi vé ambugu rī pi drīgé sī rá. 'Bo mālūngā mávé rī adri nyōókú nōri vé ni kuyé."

³⁷ Pīlátō ní Yēsū ri zizú kīnī, "Mí 'bāgú?"

Yēsū ní újázú ĩri ní kīnī, "Tā mí ní 'yoó kīnī, ma 'bāgú 'dīri, ĩri tā áda, tīkí ma nyōókú nōri drīgé tā ā pá ālu sī, má ímú tā áda rī ūlūú. 'Bá tā áda 'oópi rī, ĩri mávé tā yī rá."

³⁸ Pīlátō ní Yēsū ri zizú kīnī, "'Bá rī ícó tā áda rī nī áamá íngóni?"

Pilātō li Yēsū vé drāngará ā tā
(*Mātāyo 27:15-31; Mārākō 15:6-20; Lúkā 23:13-25*)

Pilātō ní gōzú fūzú āmvé 'dāā, ĩri ní 'yozú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Má ĩsú tā āzi ũnjí ágó nōri rụ'ba gá kuyé.

³⁹ "Bo ĩmi Yāhūdī rú, ĩmivé mērē gá, Ụ'dụ Múngú ní Elijú Jó rī pi tị gé sī rī gé, ĩmi lēkī ā trūkī ĩmi ní 'bá ĩ ní 'yī kuú jó āngū ũ'yízú rī agá ní ālu sée. ĩmi lēkī má ĩtrū ĩmi ní 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī sée?"

⁴⁰ Kōpi ní ọ'úzá ụ'dúkọ be ụrụ 'dāā kīnī, "Kuyé, adri ĩri 'i ku! 'Í sē 'bá ní Bārābā ri áyu." Bārābā ri 'bá ũnjí, ĩri 'bá waapi ārī'ba rú ni.

19

Pilātō li Yēsū vé tā kīnī, ā 'dīkī ĩri drāā rá

¹ Pilātō ní Yēsū ri sēzú āngaráwá rī pi dríge, kōpi 'dekí rī ĩri ũgbāā kēlīnā sī. ² Āngaráwá rī pi trakī ũcékúcé suú Yēsū dríge kŭlā rú, kōpi í'dúkí bōngó ika akooko rŭkŭ 'bāgú rī pi ní rīi ángírí suú rī suú ĩri ā rŭ'ba gá. ³ Kōpi rikí ĩ trú mŭzú Yēsū vŭgá 'dāā dīī dīī, kōpi rikí 'yoó kīnī, "Bá íngúkí mi rá, mi 'bāgú Yāhūdī rī pi vé rī!" Kōpi ní ĩri usazú.

⁴ Pilātō ní gōzú fūzú mŭzú āmvé 'dāā dīī, ĩri ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "ĩmi ndrekí drī ká, ma mŭ Yēsū ri íjī ĩmi vŭgá āmvé nōó, 'bo lē ĩmi nīkí áamá múké 'yozú kīnī, má ĩsú tā āzi ĩri ā rŭ'ba gá lŭupi kīnī ĩri 'bá ũnjí ni kuyé." ⁵ Yēsū ní kúru ífūzú āmvé nōó, sukí ũcékúcé ĩ ní traá kŭlā rú rī drī ní gé, sukí bōngó akooko rŭkŭ ndrŏlŭndrŏlŭ rú ní ĩri ā rŭ'ba gá, Pilātō ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ī ndrekí drī ká! Ágó rī nō!"

⁶ Atala atala rī pi dríge rī pi, 'bá ri'ba Jó Múngú vé rī ũtē'ba rī pi be, kōpi ká mŭy Yēsū ri ndreé, kōpi ní ọ'úzá ụ'dúkọ be ụrụ 'dāā kīnī, "ĩmi gbākí ĩri peṭi alambaku síge! ĩmi gbākí ĩri peṭi alambaku síge!"

Pilātō ní 'yozú kīnī, "ĩmi jíkí ĩmīngá ĩri mŭy gbāā íyí, má ĩsú má ĩrivé ũnjīkányā lēzú ĩri 'ozú ũnjí ni kuyé."

⁷ Yāhūdī adri'ba drīkoma rú rī pi ní újázú Pilātō ní kīnī, "Tājmbj 'bávé rī ā'yī rá kīnī, ā 'dīkī ĩri drāā rá, ā'diātāsīyā kīnī, 'i Mvā Múngú vé ni."

⁸ Pilātō kā tā 'dīri yīī, ũrī gō ĩri fuṭ ambamba. ⁹ Pilātō ní gōzú fizú ívé vŭrā adrizú rī gé 'dāā, jī Yēsū ri mŭzú ĩndī. ĩri ní Yēsū ri zízú kīnī, "Mí íbī íngá ngŭgá?" "Bo Yēsū újī títī. ¹⁰ Pilātō ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Í lē átá má ní ku āsī? 'Í nī áamá 'yozú kīnī, ma ũkpō be mí kuzú, dōku sēzú mí gbázú peṭi alambaku síge 'dīni kuyé?"

¹¹ Yēsū ní újázú Pilātō ní kīnī, "Múngú ā útú té dō tā ni ĩnógosj kuyé, ũkpō mívé mí ní 'bāā tā 'ozú má rŭ'ba gá 'dīri ícó té ēzī ngáá má be ku. 'Bo 'bá ma ruṭpi íjipi mí endreṭi gé nōri 'o ũnjīkányā agaapi rá ni."

¹² Pilātō kā tā 'dīri yīī, lē lēṭi ndāā Yēsū ri oyuzú 'dīisí rá. 'Bo drīkoma Yāhūdī rī pi vé rī pi ní 'yozú Pilātō ní kīnī, "Mí oyṭ dō ágó 'dīri gí, mí ícó adrii ũndī 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī* vé ni ku. 'Bá 'yoópi 'í lē adrii 'bāgú rú 'dīri, ĩri ārī'ba 'bāgú āmbúgú 'dīri vé ni."

* 19:12 19:12 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: ĩri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndiāndī rī pi agá rī pi dríge, āngū Yŭdáyá vé rī dríge, āngū Gállláyá vé rī dríge, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī dríge. 'Bá Rómā vé rī pi ívé 'bāgú āmbúgú rī zī ívé tị sī Kāyísará.

13 Yāhūdī rī pi kâ tā 'dīri 'yoó 'dīni, Pīlátō ní Yēsū ri ijízú ímúzá kōpi vúgá āmvé nōó dījī. Pīlátō ní gōzú mužú úrízú ívé lúpá āmbūgū vé rī drīgē, vūrā ī ní údé kuú kpākpā írā sī rī drīgē. Vūrā 'dāri zīkī Ēbērē tī sī Gābātā. 14 U'dū 'bá rī pi ní rizú ī útúzá U'dū Múngú ní Ēlízú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī gé, ūtú rī kâ í'dó caá sâ mužrī drī ní ĩrī gé 'dīgē, Pīlátō ní 'yozú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Īmivé 'bāgú rī, ĩri 'dī."

15 'Bá rī pi ní ọ'úzá ọ'dúkọ be ọrų 'dāá kīnī, "Ā 'dīkī ĩri drāá 'dīisī rá, ā deki ĩri ẹzī 'dīisī rá!"

Pīlátō ní kōpi zīzú kīnī, "Īmi lēkī nyo má gbā ĩmivé 'bāgú rī peṭi alambaku sígē?"

Atala atala rī pi drīgē rī pi ní újázú Pīlátō ní kīnī, "'Bá 'bāgú ākó, 'bāgú 'bávé rī 'yéjā 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī 'i!"

16 Pīlátō ní kúru Yēsū ri sēzú kōpi drīgē, kōpi ā muží gbāá peṭi alambaku sígē.

Yēsū vé gbāngará peṭi alambaku sígē rī
(Mátayo 27:32-44; Mārākō 15:21-32; Lúkā 23:26-43)

Āngáráwá rī pi ní kúru Yēsū ri jízú mužú. 17 Yēsū 'du peṭi alambaku† ī ní mužú 'i gbāzú sí ni gé rī 'i ngúlúpi sī nī mužú vūrā ī ní zījī "Drī Kólōmgbó rī" gé 'dāá. Vūrā 'dāri Ēbērē tī sī zīkī ĩri Gōlōgótā. 18 Āngáráwá rī pi muží Yēsū ri gbāá vūrā 'dāri gé, gbāki kpá 'bá ọrųkọ ĩrī Yēsū be trų vūrā ālu ālu 'dāri gé, āzi rī ĩrivé drī ẹndẹpi gélésī, āzi rī drī ĩjī gélésī, gbāki Yēsū ri ágágá.

19 Pīlátō ní tājmbī sēzú, ī ní tā Yēsū ri tōzú rī sīzú 'bāzú peṭi alambaku ī ní Yēsū ri gbāzú sí ni gé rī drīlé gá 'dīni, "YĒSŪ NĀZĒRĒTĀGŪ RĪ, 'BĀGŪ YĀHŪDĪ RĪ PĪ VĒ RĪ." 20 Yāhūdī kárákará rikí tā ī ní sīi Yēsū vé peṭi alambaku ī ní rī gbāzú rī drīlé gá 'dīri lāá, ā'diātāsīyā vūrā ī ní Yēsū ri gbāzú rī, ĩri ĩnyinǎǎ kūrú ā gārā gá. Sīkī tā ri Ēbērē tī sī, Lātīnī tī sī, āzini Ġrīkī tī sī. 21 Atala atala rī pi drīgē rī pi ní 'yozú Pīlátō ní kīnī, "Mí sī tā rī 'yozú kīnī, "Bāgú Yāhūdī rī pi vé ní' 'dīni ku, lē mī sī 'Ágó 'dīri 'yo 'ī tī sī kīnī, 'i 'Bāgú Yāhūdī rī pi vé rī.' "

22 Pīlátō ní újázú kōpi ní kīnī, "Tā ī ní sīi gí rī, újákí ku."

23 Āngáráwá rī pi kâ Yēsū ri gbāá peṭi alambaku sígē 'dāá gí, kōpi í'dúkí ĩrivé bōngó acoó caá vūrā sī sų, kōpi awakí ī āsámvú gé sī, ógúpí 'du ālu, ógúpí 'du ālu. Kōpi 'dúkí kpá ĩrivé bōngó ĩri ní rīi suú rŭkŭ rī† ĩndī, údéki bōngó 'dīri āco rŭkŭ caá vŭgá 'dāá, adri kú múlú rú, ícíkí ícíkí kuyé.

24 Āngáráwá rī pi ní átázú ī āsámvú gé sī kīnī, "Lē 'bā ūsíkí bōngó āco rŭkŭ 'dīri ku, 'bā 'bekí jéké sī, ā'di ri dō ícó 'du ní."

Tā 'dīri nga 'i sŭ ī ní sīi Búkú Múngú vé rī agá rī tīnī,

"Kōpi 'bekí mávé bōngó jéké sī,

kōpi awakí ī āsámvú gé sī."

Āngáráwá rī pi 'okí sŭ ī ní lēé rī tīnī.

19:14 19:14 Wŭngará 12:17 † 19:17 19:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi rī 'bá tá 'o'bá ūnjī rī pi gbā mŭsŭmári sī peṭi alambaku sígē, ĩri sá 'du āco kōpi ĩbī drā ndó, kōpi ĩzāngā nya ambamba drāngará rī gé. ‡ 19:23 19:23 Bōngó ĩri ní rīi suú rŭkŭ rī: Bōngó 'dāri ĩndré sŭ jŭlŭbīyā tīnī.

19:24 19:24 Sāwŭmā 22:18

²⁵ Yēsū ɛndrɛpi pi Yēsū ɛndrɛpi vé ɔmvɔpi be, Māriyā Kīlɔpāsī ūkū ni be, āzini Māriyā Māgādēlənā be, kɔpi muki pá tuú peṭi alambaku ī ní Yēsū ri gbāzú kú sī ni gé rī ā gārā gá. ²⁶ Yēsū kā ɛndrɛpi ri ndreé tu pá kuú ívé 'bá 'í pámvú ūbīpi 'í ní lēlē rī gārā gá, īri ní 'yozú ɛndrɛpi ní kīnī, “Bá nóni adriipi mī mvá rú rī, īri 'dī.” ²⁷ Yēsū ní kpá 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ūbīpi rī ní kīnī, “Bá adriipi mī ɛndrɛpi rú rī, īri 'dī.” Ágó Yēsū ā pámvú ūbīpi 'dīri ní Māriyā ri jizú mužú ívé āngá.

Yēsū vé drāngará

(Mātáyo 27:45-56; Mārākō 15:33-41; Lúkã 23:44-49)

²⁸ Yēsū kā nīj á má 'yozú kīnī, 'í de ívé ɛzi gí, tā ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī ā nga rī 'í fūú tī ni gé ānī, īri ní 'yozú kīnī, “Yīi úvá ndē ma gí.” ²⁹ Bākī vīnyɔ ūndrākúndra kú īgāṅā āzi agá, kɔpi í dūki lífā suú peṭi sīgé, suú vīnyɔ rī agá 'dāá, kɔpi sukí Yēsū tī gé. ³⁰ Yēsū kā vīnyɔ ūndrākúndra rī mvuú, īri ní 'yozú kīnī, “Tā rī deṭi 'dī.” Drī ni ní kúru úlúzu kúlū, īri ní ívé índri kuzú Múngú drīgé.

³¹ Ú'dú 'dāri 'bá rī pi ní rizú ī útúzu rī, kādō muú caá drū 'dīni, īri adri ú'dú Sābātā vé rizú ūmū nyazú rī. Yāhūdī rī pi lēki 'bá ī ní gbāá peṭi alambaku sīgé 'dī'bée ā adriki caá cīmgbá ú'dú Sābātā vé rī gé ku, kɔpi zīki Pīlātō tī gé kīnī āngáráwá rī pi ā ūgbākí 'bá 'dī'bée ā kórókó ūñɔó 'dīisī rá, kɔpi ā ūdrákí rī mbēlɛṅā, ā ūtrúkí rī kɔpivé ávú vūgá. ³² Āngáráwá rī pi ní 'dózu ágó āzi ī ní gbāá Yēsū be trū rī ā kórókó ūgbāzú ūñɔzú, vūdrī ni gé, kɔpi ní kpá āzi rī vé rī ūgbāzú ūñɔzú. ³³ 'Bo kɔpi ká caá Yēsū vūgá, kɔpi īsúkí Yēsū drā gí, kɔpi ūgbākí īri ā kórókó fā ūñɔó kuyé. ³⁴ Āngáráwá ālu ni ní Yēsū ā gārāfā sɔzú ɔjū sī, āri, āzini yīi ní īfúzu razú 'dīzu rú' 'bá ni gé sī vūgá nɔó. ³⁵ Ágó tā rī ndreépi 'í mī sī rī, ūlū tā rī nī, tā īri ní ūlūú rī, īri tā áda. Nī á má 'yozú kīnī, tā 'í ní ūlūú 'dīri adri ūñjɔ kuyé. Ūlū tā 'dīri kīnī, īmi ɛ'yīki rī 'yozú kīnī, īri tā áda. ³⁶ Tā 'dī'bée ngakí ī 'dīni, tā ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Ícókí īrivé fā ūgbāá ṅɔó āluṅāni ku” 'dāri, ā nga rī 'í fūú tī ni gé bēnī. ³⁷ Tā rī āzi ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī 'yo kīnī, “Kɔpi mī 'bá 'bá ī ní gārāfā ni sɔó ɔjū sī rī ndrezú.”

Yēsū vé sīngará

(Mātáyo 27:57-61; Mārākō 15:42-47; Lúkã 23:50-56)

³⁸ Yōsépā Ārīmātáyɔgú rī, īri 'bá Yēsū ā pámvú ūbīpi ni, 'bo ri tā 'í ní Yēsū ri ɛ'yīzu rī úcīci, ā'diātāsīyā īri ri 'o Yāhūdī rī pi sī ūrī sī. Mu Yēsū vé ávū ā tā zīj Pīlātō tī gé, Pīlātō ā'yī īri ní rá. īri ní ávū rī 'duzú mužú sīzú nī. ³⁹ Nīkōdémā ɔtū ímúpi Yēsū vūgá īnī sī rī 'de mužú Yōsépā vūgá sī īndī, jī ūdu ī ní usaá ɛjīngūrū sī ni mužú 'í drīgé sī īndī, ūdu rī vé ɛñjīngará īri ícɔ ca kílɔ pūkú na drī ni tɔwú 'dīni rá. ⁴⁰ Āgɔ īrī 'dī'bée í'dúki ɛjīngūrú rī ūdāá Yēsū vé ávū rú' 'bá gá sī, kɔpi í'dúki bɔngó ávū rī ā rú' 'bá īmūlūzú ānī, sū Yāhūdī rī pi vé mērē rizú ávū sīzú rī tīnī. ⁴¹ Vūrā ī ní Yēsū ri gbāzú peṭi alambaku sīgé rī, īri īnyīṅá ɔmvú ā gārā gá, gākí 'bū lūú ūjī agá ávū sīzú ní kú ɔmvú rī agá 'dāá, ūjī 'dāri sīkí drī 'bá āzi 'a ni gé 'dālé kuyé. ⁴² Ú'dú 'dāri ní adrii ú'dú Yāhūdī rī pi vé ni rizú ī útúzu fūzú ānī ú'dú

Sábátā vé rī gé rī sī, āzini ūjī āvū sīzú rī ní adrii ĩnyinjā rī sī, kōpi áwíki Yēsū ri sījī ūjī rī agā 'dāgá.

20

*Yēsū vé íngángará gōzú idri rú rī vé tā
(Mātáyo 28:1-10; Mārākō 16:1-8; Lúkā 24:1-12)*

¹ Kā muų adrii Yingā sī ū'būtī kūnikūnī, Māriyā Māgādēlēnā ní 'dezu muųú 'būrēdrī gé 'dāá, ca muųú ísú gūki írā ī ní 'bū rī ē tī ōzūzú rī āmvé gí. ² Īri ní í'dózu njuzú muųú Sīmōnā Pētēro vúgá, āzini Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbīipi ĩri ní lēlēlē rī vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Kōpi 'duki Úpi Yēsū vé āvū 'bū rī agāsī gí, 'bá nīki kuyé dō kōpi jīki ĩri 'bāā ngūgá!"

³ Pētēro pi ní 'dezu muųú Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbīipi ĩri ní lēlēlē rī be 'būrēdrī gé 'dāá. ⁴ 'Bá ĩrī 'dī'bee ríki njuú muųú ōngú sī, 'bo 'bá Yēsū ā pámvú ūbīipi āzi 'dīri ndē Pētēro ri ōngú sī rá, nju caá 'būrēdrī gé 'dāá drīdrī. ⁵ Ōvū 'bū rī ā 'a ōlūú, ísú 'yēnā bōngó ī ní āvū rī ā rú' 'bá ĩmūlūzú rī ndree áyu, 'bo fi 'bū agá 'dāá kuyé. ⁶ Sīmōnā Pētēro ī ní kuú vúlē rī ká caá, fi 'bū agá 'dāá nī, ndre bōngó ī ní āvū rī ā rú' 'bá ĩmūlūzú rī, kuki kú 'bū agá 'dāá áyú. ⁷ Bōngó ī ní Yēsū ē mīlētj ūmbézú rī tra 'i kú túngú, bōngó ī ní āvū rī ā rú' 'bá ĩmūlūzú rī gū kpá 'i kú túngú. ⁸ Kúru 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi vé āzi caapi 'būrēdrī gé 'dāá drīdrī rī ní kpá fizú 'bū agá 'dāá, ká bōngó rī ndree, ĩri ní kúru ē'yīzú 'yozú kīnī, Yēsū íngá gōo idri rú gí. ⁹ Tā ōtj Búkū Múngú vé rī ní 'yoó, Yēsū ri ímú íngá gōo idri rú rá 'dīri fi kōpi drīgé 'dāá kuyé.

*Yēsū 'i da 'i Māriyā Māgādēlēnā endretj gé
(Mārākō 16:9-11)*

¹⁰ Kúru Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ní 'dezu mvizú gōzú 'bētj, ¹¹ 'bo Māriyā áwí ívé rī rii ngoo vūrā āvū sīzú rī gé 'dāá. Īri ní ōvūzú 'bū rī ā 'a ōlūzú, ¹² ĩri ní mālāyikā ĩrī ni pi ndrezú 'bū agá 'dāá, kōpi úsúki ī kú bōngó imve imve ni pi sī, kōpi úríki kuú 'bū ī ní Yēsū ri sīzú rī agá 'dāá, āzi rī drīgélē sī, āzi rī pápálēsī.

¹³ Mālāyikā rī pi ní Māriyā ri zizú kīnī, "Ūkú 'dīri, mi ri ngo āsī?"

Māriyā ní 'yozú kōpi ní kīnī, "'Duki Úpi mávé rī muųú gí, á nī kuyé, dō jīki ĩri muųú 'bāā ngūgá." ¹⁴ Māriyā ní kúru 'i újázú āngū údrézú 'i gārā gá sī, ndre Yēsū tu pá kuú 'dāá, 'bo nī áamá 'yozú kīnī, 'bá rī Yēsū 'i 'dīni kuyé.

¹⁵ Yēsū ní ĩri zizú kīnī, "Ūkú 'dīri, mi ri ngo āsī? 'Bá mí ní rii ndāá rī ā'di 'i?"

Māriyā ūsū 'bá rī ōmvú 'dīpa 'i. Īri ní 'yozú kīnī, "Āmbúgú mávé rī, 'i 'dū dō āvū rī muųú nōōsī mi 'i, 'i lū má ní vūrā mí ní ĩri jizú muųú 'bāzú rī, mā mu rí āvū rī ísú ndree bēsīnī."

¹⁶ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Māriyā!"

Māriyā ní 'i újázú āngū ndrezú Yēsū vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú Ēberē tī sī kīnī, "Rābónī," ififfi ni "Ímbápi."

¹⁷ Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Lē mī úló mā rú' 'bá ku, má újā drī ma gōo má Ētēpi vú 'dāá kuyé, 'i mu lūú má édrīpījī ní, 'i 'yo, 'Ma ri ma újā gō má Ētēpi Múngú vúgá, ĩri kpá ĩmi Ētēpi, ĩri kpá ĩmivé Múngú." "

18 Māriyā Māgādēlénā ní 'dezú mužú 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi vugá 'dālé, ūlū kōpi ní kīnī, "Á ndre Úpí ri gí." Māriyā ní tā Úpí ní 'yoó 'í ní rī ūlūzú kōpi ní.

Yēsū 'i da 'i ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ɛndrɛtj gé
(Mātayo 28:16-20; Mārākō 16:14-18; Lúkā 24:36-49)

19 Kā mužú adrii Yīngā sī ūndrésī, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi úmúkí ĩ vūrā ālu gé, kōpi fíkí úrī jó agá, kōpi ūpīkí kɛtj rī pi cí, ā'diātāsīyā kōpi ri 'o ūrī sī 'bá ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi sī. Yēsū ímú pá tuú kōpi āsámvú gé, 'yo kōpi ní kīnī, "Tākiri ā adri ĩmi be!" 20 Kā tā rī átá kōpi ní 'dini, ĩri ní āzō bilé 'í drjgé, āzini 'í gārāfā gá rī sēzú ndreuzú kōpi ní. 'Bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi adriki āyīkō sī kōpi ní Úpí ri ndreé rī sī.

21 Yēsū gō 'yoó kōpi ní dīj kīnī, "Tākiri ā adri ĩmi be. Á lē ĩmi pēé mužú sū má ɛtɛpī ní ma ĩpēé rī tīnī." 22 Yēsū ní ɛvīvī vuzú kōpi drjgé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Índri Uleterē rī ā adri ĩmi be. 23 ĩmi trūkí dō 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi ívé ūnjikānyā agásí rá, Múngú ri kōpi trū ívé ūnjikānyā agásí rá, ĩmi trūkí dō kōpi ívé ūnjikānyā agásí kuyé, Múngú trū kōpi ku."

Yēsū 'i da 'i Tótmā ɛndrɛtj gé

24 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi vé ālu rú ni Tótmā Dīdīmā 'i, Yēsū kā ícá kōpi āsámvú gé, Tótmā ri ɔgūpīj āsámvú gé 'dāyo. 25 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ā ūrūko ní lūzú ĩri ní kīnī, "Bá ndrekí Úpí ri rá!"

'Bo ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á ndre dō mūsūmārī vé bīlémī ĩ ní Yēsū ɛ drj gbázú rī mā mī sī kuyé, āzini má úló dō mēmérīkó rī mā drj sī kuyé, āzini á 'bā dō mā drj bīlémī gārāfā ni gé rī úlózú kuyé, má ícá tā 'dīri ɛ'yī ku."

26 Ú'dú ɛzīrī ā vúdri gé, Yēsū vé 'bá ĩri ā pámvú ūbī'bá rī pi úmúkí ĩ gōó mužú adrii trū jó agá, Tótmā ri kōpi āsámvú gé 'dālé ĩndī. Kōpi ūpīkí kɛtj rī pi cí, 'bo Yēsū ímú fī adrii kōpi āsámvú gé 'dālé, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Tākiri ā adri ĩmi be." 27 Yēsū ní kúru 'yozú Tótmā ní kīnī, "Í 'bā mí drj mváǵá 'dīgé, 'í ndre mā drj ágélé, mí ísú mí drj, mí úló mā gārāfā ání. Lē mívé yīkī ā awa 'i ĩrī ku, lē mí ɛ'yī ma."

28 Tótmā ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí Úpí mávé ní, mí kpá Múngú mávé ní!"

29 Yēsū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ɛ'yī ma mí ní má rú'bá ndreé gí rī sī? 'Bá ma ɛ'yī'bá, má rú'bá ndre'bá kuyé rī pi vé āyīkō ri ímú aga rá."

30 Yēsū nga tā āyāzú āyāyā ní pi kárakarā, ĩrivé 'bá ĩri pámvú ūbī'bá rī pi ndrekí rá. Tā āyāzú āyāyā ĩri ní 'oó rī pi ūrūko'béé síkí búkū nōri agá kuyé. 31 'Bo síkí tā 'dī'béé, ĩmi ɛ'yīkí rī 'yozú kīnī, Yēsū ri Kúrísító, ĩri Mvā Múngú vé ní, ĩmi ɛ'yīkí dō ĩri gí, ĩmi ídri 'dání'dání rī ísú rá.

21

Yēsū gō 'i 'i daá dīj

1 Yēsū gō ĩndré ívé 'bá 'i pámvú ūbī'bá rī pi ɛndrɛtj gé dīj yīj bālālā Tībériyā ā gārā gá 'dāá. Tā rī nga 'i 'dini. 2 Šimónā Pétērō pi, Tótmā Dīdīmā be, Nātānāyélé íngápi Kánā gálésí āngū Gálliláyā vé rī agá rī be, Zēbédáyō ɛnjīpīj ĩrī rī pi be, āzini 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi ā ūrūko ĩrī ni pi be, úmúkí ĩ vūrā ālu gé. 3 Šimónā Pétērō ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Á lē mužú 'i bī'beé."

Kòpì ní 'yozú ìrì ní kìnì, “Bá lèkí muṣú ìndī.” Kòpì ní 'dezú fizú kùlúmgbà agá, muṣú ì'bì 'bengará gá, 'bo ìnṣà 'dàrì sī, kòpì 'bekí ì'bì àlunṣàni kuyé.

⁴ Kā muṣú adrií ù'bútì kùñkùñì, Yèsù mu pá tuú kuú yī tì gé 'dāá, ìrive 'bá ìrì ā pámvú ùbì'bá rī pi nṣìkí áamá 'yozú kìnì, 'bá rī Yèsù 'i 'dìni kuyé.

⁵ Yèsù ní kòpì zìzú kìnì, “Mávè ùndì rī pi, ìmì í'békí tró ì'bì kuyé?”

Kòpì ní ùjázú ìrì ní kìnì, “Bá í'békí àlunṣàni kuyé.”

⁶ Yèsù ní 'yozú kìnì, “Ìmì 'bekí ìmívè ìmbá rī pi kùlúmgbà rī vé wòókò drì èndèpì gélé rú rī gé, ìmì ícò ì'bì 'be rá.” Kòpì ká ìmbá rī 'beé, sù Yèsù ní 'yoó rī tìni, kòpìvé ìmbá rī ènṣì līlì, kòpì ícókí ísè bā ku, ā'diātāsīyā ì'bì rī pi tókí ì ìmbá rī agá 'dāá káràkará.

⁷ 'Bá Yèsù ā pámvú ùbì'bá rī pi vé àlu Yèsù ní lèé agaá rá rī ní 'yozú Pétèrò ní kìnì, “Bá rī Úpí 'i.” Sìmónā Pétèrò ká yī 'yozú kìnì, “Bá rī Úpí 'i,” ìrì ní ívé bōngó 'í ní trūú 'bāá kuú vūgá rī í'dúzú akozú 'í rù'bá gá, ìrì ní wazú 'dezú yī agá 'dāá. ⁸ 'Bá Yèsù ā pámvú ùbì'bá rī pi sòkí ívé kùlúmgbà rī muṣú pá tuú yī tì gé 'dāá, í'dozú kùlúmgbà rī ā rù'bá gá 'dìgè, cazú yī tì gé 'dāá, ì ovu ca pá ā 'a mūdūrūlū àlu. Kòpì ní ívé ìmbá rī ísésú ì'bì be agá tré. ⁹ 'Bá Yèsù ā pámvú ùbì'bá rī pi ká ísì kùlúmgbà rī agásì, kòpì ísùkí ùdèkí áci kuú 'dāá, 'bákí ì'bì úzó ànì, àzini 'bákí pánga gārā ní gé.

¹⁰ Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rī pi ní kìnì, “Ìmì íjìkí ì'bì ìmì ní 'beé sàṅá 'dìrì sī rī pi ā urukò ímúzú nòó.”

¹¹ Sìmónā Pétèrò ní tuzú fizú kùlúmgbà agá, ìrì ní ìmbá rī ísésú ímúzú yī tì gélé rú, ì'bì ā'yì 'a ní gé mūdūrūlū àlu pùkú tówú drì na, ì'bì káràkará 'dì'bée sī, ìmbá rī uce kuyé. ¹² Yèsù ní 'yozú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rī pi ní kìnì, “Ìmì ímúkí, 'bá nyakí ínyá.” 'Bo ùrì sī, 'bá àzi zìpì 'yoópi kìnì, 'bá rī ā'di 'i yā 'dìni 'dāáyo, ā'diātāsīyā kòpì nṣìkí áamá rá 'yozú kìnì, 'bá rī Úpí Yèsù 'i. ¹³ Yèsù ní kùru ímúzú, ìrì ní pánga rī í'dúzú sésú kòpì ní. Vùdrì ní gé, ìrì ní kpá ì'bì rī í'dúzú sésú kòpì ní. ¹⁴ 'Dìrì nóni vú na ní Yèsù ní 'i í'dazú ívé 'bá 'í pámvú ùbì'bá rī pi èndrètì gé, ìrì ní íngázú gōo ídri rú rī ā vùdrì gé rī.

Yèsù pi vé tã Pétèrò be rī

¹⁵ 'Bá Yèsù ā pámvú ùbì'bá rī pi ká ínyá rī nyaá deḡ, Yèsù ní 'yozú Sìmónā Pétèrò ní kìnì, “Sìmónā Yūwánì ā mvá rī, 'í lè nyo ma mí òḡpìjì 'dì'bée agaá rá?”

Pétèrò ní ùjázú ìrì ní kìnì, “Úpí, mí nṣì rá 'yozú kìnì, á lè mí agaá rá.”

Yèsù ní 'yozú ìrì ní kìnì, “Mí úcé mávè kábìlò anjì rī pi múké.”

¹⁶ Yèsù gō tã rī èndìjì 'yoó dḡ kìnì, “Sìmónā Yūwánì ā mvá rī, èndèpì 'í lè nyo ma rá?”

Sìmónā ní ùjázú ìrì ní kìnì, “Úpí, mí nṣì rá 'yozú kìnì, á lè mí rá.”

Yèsù ní 'yozú ìrì ní kìnì, “Mí ùtè mávè kábìlò rī pi múké.”

¹⁷ Vú na ní gé, Yèsù gō 'yoó Sìmónā ní kìnì, “Sìmónā Yūwánì ā mvá rī, 'í lè nyo ma rá?”

Pétèrò gō adrií ìzāngā sī, ā'diātāsīyā Yèsù ní 'i zìjì caá vú na kìnì, “'Í lè ma rá yā” rī sī. Ìrì ní kùru 'yozú Yèsù ní kìnì, “Úpí, mí nṣì rá, á lè mí ambamba!”

Yèsù ní 'yozú ìrì ní kìnì, “Mí úcé mávè kábìlò rī pi múké. ¹⁸ Áda ádarú á 'yo mí ní 'dìni, mí ní drì ọtù adrizú kèrìṅá rú rī gé, mí rì bōngó mívé rī

úsú mī rụ' bá gá mī drị sī nī, mī mụ vūrā mī ní lēé mụy rī gé. 'Bo 'í dē dō gí, mī mī drị ādrō vūrā ālu gé, 'bá āzi rī ímụ mī rụ, ìri mī drị úmbé, ìri ímụ mī jì mụzú vūrā mī ní lēé ku nì gé." ¹⁹ Yēsū 'yo tā rī 'dini lūzú kīnī, létì Pétērō ní ímúzú drāzú rī, ìri sē ì ímụ Múngú rī íngú ānī rá. Yēsū ní 'yozú Pétērō ní kīnī, "Mí ùbī má pámvú!"

'Bá Yēsū vé lēlē rī

²⁰ Pétērō újá 'i āngū úndré 'i gārā gá sī kūrụ, ìri ní Yēsū vé 'bá ìri ā pámvú ùbī' bá rī pi vé ālu Yēsū ní lēlē rī ndrezú, ìri rī ímụ ì vùdrị gé sī, 'bá 'dīri úrīpi Yēsū ā gārā gá ìnyinā ìnyá tị gé 'yoópi, "Úpí, 'bá lēépi mī ùli 'beépi rī ā'di 'i rī 'i?" ²¹ Pétērō ká ágó rī ndreé, ìri ní Yēsū rī zizú kīnī, "Úpí, mī ūsụ tā ágó 'dīri drīgé íngóni?"

²² Yēsū ní újázú Pétērō ní kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri ídri rú cīmgbá má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé. Á 'yo mī ní 'dini, lē mī ùbī má pámvú."

²³ Tā 'dīri ayi mụzú 'bá Yēsū rī ẹ'yī' bá gí rī pi vúgá sī kīnī, ágó Yēsū ā pámvú ùbīpi 'dīri ícọ drāá ku. 'Bo tā Yēsū ní 'yoó rī adri 'yozú kīnī, ágó rī drā ku yā 'dini ku, Yēsū kīnī, "Á lē dō ágó 'dīri ā adri ídri rú cīmgbá ú'dụ má ní ícázú rī gé, adri mī tā kuyé?"

²⁴ Ágó 'dīri 'bá Yēsū ā pámvú ùbīpi rī 'i, ndre tā 'dī'bée 'i mị sī, sī kpá tā rī nī, 'bá nīkí rá tā Yēsū vé ìri ní ndreé 'i mị sī 'dī'bée, ìri tā áda.

²⁵ Yēsū 'o tā kárakará. Á sīkí té dō tā rī pi céré rá, vūrā ì ní búkú rī pi 'bázú rī ícọ té caá ku.

Ezj 'bá áyúäyũ rĩ pi vé rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ũlũngará

Búkũ Ezj 'bá áyúäyũ rĩ pi vé rĩ, Lúkã sĩ nĩ, sĩ kpá búkũ Lúkã vé rĩ nĩ. Búkũ 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tã 'dĩri įsũ ãkũdē Yēsũ nga mužú 'bũ gé gĩ. Drĩdrĩ nĩ, 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ũlũkĩ ũ'dũkọ múké rĩ Yāhũdĩ rĩ pi ní kọpivé āngũ agá. Vũdrĩ nĩ gé, kọpi ũlũkĩ 'bá urukọ'bee ní āngũ urukọ'bee agásĩ rá. Lúkã ũlũ tã Įndrĩ Uletererĩ ní 'bá Yēsũ ã pámvú ũbĩ'bá rĩ pi ásúú drĩdrĩ rĩ vé tã, āzini ũlũ tã Įndrĩ Uletererĩ ní kọpi ē drĩ kozú, ĩri ní kọpi ní ũkpō sēzú ivé 'bá drĩkoma rú rĩ pi be rĩ vé tã.

Cápĩtã 1-12 agá, tã Lúkã ní ũlũũ 'dĩgē agaapi rá rĩ, ũlũ tã Pētērō ní 'oó rĩ, āzini ũlũ tã 'i ngaapi 'bá Yēsũ rĩ ē'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi āsámvú gé Yērūsālēmā gá 'dálē rĩ. Tã ĩ nga'bee 'dĩ'bee agásĩ, Įndrĩ Uletererĩ ko kọpi ē ĩzā rá, kọpi ã nĩkĩ rĩ amá 'yozú kĩnĩ, Múngú lē, kọpi ã ũlũkĩ ũ'dũkọ múké Yēsũ vé rĩ 'bá rĩ pi ní āngũ rĩ pi agásĩ céré, adri 'yēnā Yāhũdĩ rĩ pi ní ku. Cápĩtã 13-28 agá, Lúkã ũlũ lētĩ Įndrĩ Uletererĩ ní Páulũ ē ĩzā kozú, ĩri ní ũ'dũkọ múké rĩ ũlũzú mužú vūrā kárakarā agásĩ rĩ vé tã, 'dó Ezjyā gá, Yūrōpũ gé, cĩngbá cazú kũrũ Rómā vé rĩ gé. Ũ'dógú'dógú 'dĩri agá, Lúkã ũlũ tĩ Páulũ ní sēē rĩ vé tã, āzini tĩ 'bá áyúäyũ rĩ pi ní sēē rĩ vé tã. Tã 'dĩ'bee 'bá ĩzā ko nĩzú amázú kĩnĩ, kọpi ũlũkĩ ũ'dũkọ múké Yēsũ vé rĩ 'bá āndiāndĩ pi ní, tã 'i nga'bá rĩ pi agásĩ āndiāndĩ.

Ezikĩ Įndrĩ Uletererĩ vé tã

¹ Tōfĩlĩ má ní lēlēlē rĩ, búkũ má ní sĩ drĩdrĩ rĩ agá, á sĩ tã Yēsũ ní 'dó 'oó rĩ pi, āzini ĩri ní ĩmbá rĩ pi ārēvú céré, ² cĩngbá cazú ũ'dũ ĩri ní ivé 'bá áyúäyũ rĩ pi* ĩmbázú Įndrĩ Uletererĩ vé ũkpō sĩ rĩ gé, āzini ĩ ní ĩri 'duzú mužú 'bũ gé rĩ gé. ³ Įzāngā Yēsũ ní nyaá rĩ ã vũdrĩ gé, Yēsũ gō 'i i'daá ivé 'bá áyúäyũ rĩ pi endrētĩ gé lētĩ be āndiāndĩ, lüzú kĩnĩ 'i idri rú. I'da 'i kọpi endrētĩ gé caá ũ'dũ pũkũ sũ, rĩ kọpi ní mālũngā Múngú vé rĩ ã tã ũlũũ.

⁴ Ũ'dũ ālu, kã riĩ ĩnyá nyaá ivé 'bá áyúäyũ rĩ pi be, ĩri ní 'yozú kọpi ní kĩnĩ, "Lē ĩmi fũkĩ Yērūsālēmā agásĩ āmvé ku, ĩmi tēkĩ fēfē má Ĕtēpi ní ezjĩ, ĩri ní lēē sēē ĩmi ní, má ní tã ní 'yoó ĩmi ní rĩ. ⁵ Yūwánĩ sē bātízimũ‡ rĩ yjĩ sĩ, 'bo ũ'dũ mādā ã vũdrĩ gé, ĩ ĩmũ ĩmi ní bātízimũ rĩ sē Įndrĩ Uletererĩ sĩ."

Yēsũ vé 'dungará mužú 'bũ gé rĩ

⁶ Yēsũ vé 'bá áyúäyũ rĩ pi kã riĩ adriĩ Yēsũ pi be trũ, kọpi ní Yēsũ rĩ zizú kĩnĩ, "Ũpĩ, sã nōri gé, mi nyo ícó mālũngā rĩ sē gō 'bá Įsērēlē vé rĩ pi drĩgē rá?"

* **1:2** 1:2 'Bá áyúäyũ rĩ pi: 'Bá áyúäyũ rĩ pi, Yēsũ sē kọpi ní ũkpō, rĩ kọpi pēē mujũ 'bá rĩ pi ĩmbá, ĩndrĩ ũnjĩ rĩ pi údrō, āzini tã āyázú āyāyā ní pi 'oó. † **1:2** 1:2 Įndrĩ Uletererĩ: Įndrĩ Uletererĩ Įndrĩ Múngú vé nĩ. Búkũ Múngú vé rĩ kĩnĩ, Ĕtēpi rĩ Múngú 'i, ĩrivé mvá Yēsũ rĩ Múngú 'i, āzini Įndrĩ Uletererĩ Múngú 'i. Ĕtēpi rĩ, Mvópĩ rĩ, āzini Įndrĩ Uletererĩ, kọpi Múngú ālu. ‡ I' lā Yūwánĩ 1:1-18; Yūwánĩ 8:41-42; Ezj 5:3-4. † **1:5** 1:5 Bātízimũ: ĩ rĩ 'bá rĩ pi ní bātízimũ sē lüzú kĩnĩ, kọpi ũjákĩ ēšĩ ivé ũnjĩkānyā agásĩ gĩ, kọpi ē'yĩkĩ Múngú rĩ gĩ.

7 Yēsũ ní 'yozú kôpi ní kīnī, “Adri tã ĩmivé ni, ĩmi ní lēzú sã ni nĩzú, dõku mbãã ú'dú ni nĩzú ku, má Ètépí ùtĩ ìngá tã ni ívé ùkpõ sī gí. 8 'Bo Índrí Uleteré rĩ kãdõ ìmú ĩmi ású, ĩri ĩmi ní ùkpõ sē, ĩmi ndrekí mávé tã ĩmĩ mĩ sī gí, ĩmi í'dókí tã ni ùlũũ kũrú Yērúsãlémã vé rĩ agá, àngũ Yũdáyã vé rĩ agásĩ céré, àzini àngũ Sãmãrĩyã vé rĩ agá, cazú vũ drĩgé sī céré.”

9 Yēsũ kã tã rĩ átã 'dĩni, ĩ ní ĩri 'duzú mužú 'bũ gé 'dãã, kôpi rikí ĩri ndreé mužú, ĩrĩbĩtĩ rĩ ní ĩri õzũzũ, kôpi gõkĩ ĩri ndreé kuyé. 10 'Bã rĩ pi kã riĩ mĩ 'bãã ĩri ndrezú mužú 'bũ gé 'dãã, koro àgõ ĩrĩ pi ní ìmũzú pá tuzú kôpi àsãmvú gé, kôpi úsũkĩ bõngó imve ĩ rụ'bán gá. 11 Kôpi ní 'yozú kīnī, “ĩmi àgõ Gãlĩláyã vé 'dĩ'bée, ngá ĩmi ní rizú pá tuzú nõgõ àngũ ndrezú mužú 'bũ gé 'dãã rĩ ã'di? Yēsũ Gãlĩláyãgú ĩ ní 'dujú ĩmi àsãmvú gé sī mužú 'bũ gé 'dĩri, ĩri nyo gõ ìmvĩ sũ ĩmi ní ĩri ndreé mužú 'bũ gé 'dĩri tĩnĩ.”

Īpèkĩ Mãtĩyã rĩ 'bãã Yũdã ã vũrã gá

12 Kúru Yēsũ vé 'bã áyũyũ rĩ pi ní ìsĩzú Írã Òlívé vé rĩ drĩgé 'dãásĩ, kôpi ní mvizú gõzú Yērúsãlémã gá 'dãlé. Kũrú Yērúsãlémã vé rĩ pi vé àsãmvú vũ caã írã rĩ be máyĩlĩ^S àlu kuyé. 13 Kôpi kã caã, kôpi ní tuzú mužú jó ã 'a urũlēsĩ kôpi ní rizú adrizú rĩ agá 'dãã. 'Bã rĩ Pétērõ 'i, Yũwãní 'i, Yõkõbũ 'i, Àndéréyã 'i, Pĩlĩpũ 'i, Tõmã 'i, Bãtĩlĩmãyõ 'i, Mãtãyõ 'i, Yõkõbũ Àlãfãyõ mvõpĩ 'i, Sĩmõnã úvã 'bããpi 'bã ívé rĩ pi ĩ è ìsũkĩ rĩ drĩwãlã rĩ 'i, Yũdã Yõkõbũ mvõpĩ sĩ.

14 Ú'dú céré kôpi rĩ ĩ úmú trũ Mũngú rĩ zĩ Mãrĩyã Yēsũ èndrèpĩ pi be, ùkú urũkõ'bée be, àzini ĩrívé èdrĩpĩjĩ be.

15 Ú'dú 'dã'bée gé, 'bã Yēsũ rĩ è'yĩ'bán gí rĩ pi úmúkĩ ĩ caã mũdũrũlũ àlu pũkũ ĩrĩ vũrã àlu gé. Kúru Pétērõ ní ngazú urũ sĩ, ĩri ní átázú kôpi ní kīnī, 16 “Mã èdrĩpĩjĩ má õmvũpĩjĩ, tã Índrí Uleteré rĩ ní átã kuú Dãwũdĩ* tĩ gé Yũdã vé tã sĩ, ĩ ní sĩĩ Búkũ Mũngú vé rĩ agá rĩ, ã nga rĩ 'i fũũ tĩ ni gé bēnĩ. Yũdã ko 'bã Yēsũ rĩ rụ'bán rĩ pi ĩ drĩ mužú nĩ. 17 Yũdã rĩ õtũ 'bávé õgũpĩ, Īpèkĩ ĩri èzĩ ngãã 'bã be trũ.”

18 (Yũdã je õmvũ mũfēngã ĩ ní ùfēé ĩri ní ùnjĩkãnyã 'ozú 'dãri sĩ, í'dé 'ĩ drĩ sũ vũgá, 'a ni ãfĩ rá, fĩ ni ùkpú céré àmvé. 19 'Bã adri'bán Yērúsãlémã gá rĩ pi céré yĩkĩ tã 'dĩri rá. Kúru kôpi ní vũrã 'dãri ã rụ zizú ívé tĩ sĩ Àkēlédãmã, nyõõkũ ãri vé ni.)

20 Kúru Pétērõ ní 'yozú kīnī, “Sĩkĩ búkũ Sãwũmã vé rĩ agá kīnī, “ Īrívé 'bètĩ ĩ ícã ándrũ rú.

'Bã àzi ã adri 'bètĩ rĩ agá 'dãã ku.'

Àzini,

'Lē ã 'bãkĩ 'bã àzi ĩri ã vũrã gá èzĩ ĩrívé rĩ ngãã.'

21 Kúru lē 'bã Īpèkĩ 'bã àzi 'bãã ĩri ã vũrã gá, ã nga rĩ èzĩ ĩri ní riĩ ngãã rĩ. Lē 'bã ĩ ní ĩpēé 'dĩri ã adri 'bã ándúrú adriĩpi 'bã be trũ lókĩ 'bã ní rizú èzĩ ngazú Úpĩ Yēsũ be rĩ gé ni, 22 ã adri 'bã í'dózú Yũwãní ní bãtĩzĩmũ sēzú Yēsũ ní rĩ gé, cĩmgbã ĩ ní ĩri 'duzú mužú 'bũ gé rĩ gé ni. 'Bã ĩ ní ĩpēé 'dĩri,

^S 1:12 1:12 Mãyĩlĩ: 'Bã rĩ ícõ èçĩ tu ca máyĩlĩ na sã àlu agá. * 1:16 1:16 Dãwũdĩ: Mũngú ĩpē Dãwũdĩ rĩ adriĩ 'bãgũ Īsērélē rĩ pi vé ni, èzĩ kīnī, 'bãgũ ú'dĩ rĩ ìmú ĩfũ ĩrívé úyũ agá, ĩri málũngã rĩ rũ mužú 'dãni'dãni, 'bãgũ rĩ Yēsũ Kúrĩsítõ 'i. 'Í lã Sãwũmã 132:11-12; Èzĩ 2:30. Tĩkĩ Dãwũdĩ rĩ ìsũ àkũdē ìlĩ rĩ ca èlĩfũ àlu (1,000) gí, ìlĩ 'dãri gé, ìsũ tĩkĩ drĩ Yēsũ Kúrĩsítõ rĩ kuyé. 'Í lã 1 Sãmũlélē 16-30; 2 Sãmũlélē 1-24; 1 'Bãgũ 1-2. 1:20 1:20 Sãwũmã 69:25 1:20 1:20 Sãwũmã 109:8

Īri 'i úmú 'bá be trų, Īri adri 'bá Yēsŭ vé íngángará drāngará gálésī rī vé tā ūlŭpi ni."

²³ Kúru kŕpi ní 'bá ĩrĭ ĩpēzú, 'bá rī Yōsépā ĩ ní zĭj Bārīsábā 'i (ĭrivé rŭ āzi Yŭsĭtŕ 'i), 'bá rī āzi Mātiyā 'i. ²⁴ Kúru kŕpi ní Múngú ri zĭzú kĭnĭ, "Ūpĭ, 'í nĭ 'bá ālu ālu vé éšĭ rá. Mĭ 'i'da 'bá ní, 'bá ĩrĭ 'dĭ'bée āsámvú gé, 'bá mĭ ní ĩpēe rĭ, Īri adri ā'di 'i, ²⁵ éžĭ ngaápi 'bá áyúāyŭ ní rú Yŭdā ā vŭrā gá rĭ, ā'diātāsĭyā Yŭdā ku 'bá, mŭ vŭrā ĩ ní tā lĭzú rĭ gé gĭ." ²⁶ Kúru kŕpi ní jĕké 'bezú, jĕké rĭ 'de Mātiyā ā rŭ sĭ, kúru ĩ ní Mātiyā ri ĩpēzú fizú 'bá áyúāyŭ mŭdrĭ drĭ ni ālu rĭ pi āsámvú gé.

2

Índri Uletere rĭ vé ícángará

¹ Ū'dŭ Pēnĭtikŕsĭtā* vé rĭ ká ícá, Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi úmŭkĭ ĩ céré vŭrā ālu gé. ² Koro kŭbĭ ní íkŭzú 'bŭ gé 'dāāsĭ, sŭ ūlĭ vĭipi ũkpŕ be rĭ tĭjĭ, ĩmŭlŭ jŕ kŕpi ní úrízú rĭ ā 'a céré. ³ Kŕpi ní ngá āzi ndrezú sŭ ācĭ sĭ tĭjĭ, ayĭ úrĭ 'bá ālu ālu drĭgé. ⁴ Índri Uletere rĭ ású kŕpi ārēvú céré, Índri Uletere rĭ sē kŕpi ní ũkpŕ átázú tĭ āndĭāndĭ sĭ.

⁵ Yāhŭdĭ ũrŭkŕ Múngú ri ĩnĭjĭ 'bá ĩnĭjĭ ĩmŭ 'bá āngŭ rĭ pi agásĭ sĭ céré rĭ pi ri adri Yērŭsālémā gá 'dāā. ⁶ Kŕpi ká kŭbĭ 'ŭŭpi rĭ yĭjĭ, 'bá bĭtrĭká pi ní ĩmŭzú ĩ úmŭzú vŭrā ālu gé, kŕpi āyākĭ tā 'dĭri sĭ rá, ā'diātāsĭyā 'bá ālu ālu yĭ Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi ri átá ĩvé tĭ sĭ.

⁷ Kŕpi āyākĭ tā 'dĭri sĭ rá, kŕpi ní zĭzú kĭnĭ "Bá átá'bée 'dĭ'bée kŕpi adriki nyo 'bá Gālĭláyā vé ni pi kuyé? ⁸ 'Bá yĭkĭ kŕpi ri átá 'bávé tĭ sĭ āsĭ? ⁹ 'Bá āsámvú gé, 'bá ũrŭkŕ ĩbĭkĭ ĩmŭ Páritĭyā gélésĭ, Médĭyā gélésĭ, Ēlámŭ gélésĭ, ũrŭkŕ ĩmŭkĭ Mēsŕpŕtāmĭyā gélésĭ, Yŭdáyā gélésĭ, Kāpādŕkiyā gélésĭ, Pŕnĭtŕ gélésĭ, Éžĭyā gélésĭ, ¹⁰ Pŭrŭžĭyā gélésĭ, Pāmĭflĭyā gélésĭ, Ējĕpétŕ gélésĭ, ũrŭkŕ'bée ĩmŭkĭ Lĭbĭyā vé wŕŕŕkŕ ĩnyĭnā Kŭrénē be rĭ gélésĭ, ũrŭkŕ'bée ĩmŭkĭ Rómā gélésĭ, ¹¹ ('bá 'dĭ'bée Yāhŭdĭ āzini 'bá ĩ ũjā'bá Yāhŭdĭ rŭ rĭ pi,) ũrŭkŕ'bée ĩmŭkĭ Kŭrétē gélésĭ, āzini āngŭ Árābĭ vé rĭ gélésĭ, 'bá yĭkĭ kŕpi ri tā āyāzú āyāyā Múngú ní 'oŕ 'dĭri vé tā ūlŭ 'bávé tĭ sĭ." ¹² Kŕpi āyākĭ tā 'dĭri sĭ rá, kŕpi ē drĭ ábā ānĭ céré céré, kŕpi rikĭ ĩ uzĭjĭ ĩ āsámvú gé sĭ kĭnĭ, "Tā 'dĭri vé ĩffĭi ā'di?"

¹³ 'Bá ũrŭkŕ'bée rikĭ gŭž kŕpi sĭ gŭgŭ, kŕpi kĭnĭ, "'Bá 'dĭ'bée mvŭkĭ íwā ĩmērēzú gĭ."

Pétērŕ sē Múngú vé tĭ 'bá bĭtrĭká rĭ pi ni

¹⁴ Pétērŕ pi ní ngazú 'bá áyúāyŭ mŭdrĭ drĭ ni ālu rĭ pi be ũrŭ sĭ, Pétērŕ ní átázú 'bá bĭtrĭká rĭ pi ní ũ'dŭkŕ be ũrŭ 'dāā kĭnĭ, "Īmĭ Yāhŭdĭ 'dĭ'bée, ĩmĭ ārēvú céré adri'bá Yērŭsālémā agá 'dĭ'bée, ĩmĭ 'bākĭ bĭ tā má ní lēe 'yoŕ ĩmĭ ní rĭ yĭzú. ¹⁵ Īmĭ ũrŭkŕ'bée kĭnĭ, 'bá 'dĭ'bée mvŭkĭ íwā ĩmērēzú

* **2:1** 2:1 Ū'dŭ Pēnĭtikŕsĭtā vé rĭ: Ū'dŭ Múngú ní Ēlĭzŭ Jŕ rĭ pi tĭ gé sĭ rĭ ká mŭjŭ caā ũ'dŭ pŭkŭ tŕwŭjĭ, wŭdrĭ ni gé, Ū'dŭ Pēnĭtikŕsĭtā vé rĭ ni ícázú. Ū'dŭ 'dāri gé, Yāhŭdĭ rĭ pi ri ānyāngā ĩ ni ĩkŭnāā ĩvé ŕmŭvŭ agá rĭ pi ĩjĭ Yērŭsālémā gá sē Múngú ní, āzini kŕpi ri ũ'dŭ Múngú ní tāmĭjĭ sēzŭ Mŕsē ní ĩrā Sĭnáyĭ vé rĭ drĭgé 'dāri vé tā ígá. Kŭrĭsĭtĭyānĭ rĭ pi ri ũ'dŭ ĩ ní Índri Uletere rĭ ĩpēzú 'bá Yēsŭ ri ē'yĭ'bá gĭ rĭ pi ásúzú Ū'dŭ Pēnĭtikŕsĭtā vé rĭ gé 'dāri vé tā ígá. 'Í lā Kālāfe 28:26-31.

gí, 'bo adri 'dini kuyé, nóni İri sâ úrōmī, āngū rī drī ũ'bütiŋá. ¹⁶ Tã İmi ni ndree 'dīri, neḅī† Yōlēlé átá ótú tā ni rá kīnī,

¹⁷ " 'Múngú kīnī, ú'dú ũ'dú vé rī gé,

ma imú mávé İndrí Uletere rī pē 'bá rī pi ású céré.

İmivé anji āgō rī pi anji ũkú rī pi be, kōpi úmvúlēsī imú tā ĩ nga'ba drīdrī 'dīlé rī pi ũlū.

İmivé kēriŋanji rī pi úmvúlēsī imú İndrīlikī tā ĩ nga'ba drīdrī 'dīlé rī pi vé rī ndre rá.

İmivé 'bá ārākā rú rī pi imú urobī ũbī.

¹⁸ Ũ'dú 'dāri sī, má imú mávé İndrí Uletere rī sē mávé āti'ba āgō rú rī pi ású ũkú rú rī pi be, kōpi imú tā 'i ngaápi drīdrī 'dīlé rī ũlū.

¹⁹ Ma sē tā āyāzú āyāyā ni pi imú ĩ nga 'bū gé 'dālé, āzini tā ũ'dú be túngú ni pi imú ĩ 'da vū drīgé nōgō,

ārī rī imú dā rá, ācī rī imú dī rá, ācīgā rī imú āngū ōzū rá.

²⁰ Ũtú rī gō 'i újā bī nī ku İniŋá rú,

mbāā rī ē mī rī gō 'i újā ka ku ārī rú

tā 'dī'bée céré imú ĩ nga drīdrī, ú'dú āmbúgú Úpí ní İgōzú dīngará be rī İbī İcá ndō.

²¹ 'Bá céré Úpí ā rú zī'ba rī pi,

İ imú kōpi pa rá.'

²² "İmi 'bá İsērēlé vé 'dī'bée, İmi yīkī tā má ní lēé 'yoó İmi ní 'dīri, tā āyāzú āyāyā, tā ambugu ambugu, āzini tā bīlēmī rú Yēsū Nāzērētāgú rī ní 'oó 'dī'bée lū kīnī Múngú İpē İri nī. Yēsū 'o tā 'dī'bée İmi āsámvú gé, sū İmi ní nī rá rī tiŋi. ²³ Múngú ũti tā Yēsū vé rī sēé İmi drīgé nī, nī tā İmi ní lēé 'oó İri ní rī rá. İmi ní İri jīzú sēzú 'bá ũniŋkānyā 'o'ba rī pi drīgé, kōpi ní İri gbāzú peŋi alambaku siŋé, ā drā rī 'dīisī rá 'dī. ²⁴ 'Bo Múngú İnga İri gōō İdri rú drāngará gálēsī, oyu İri drā silé gá sī rá, ā'diātāsīyā ā áwí rī kú āwū rú ku. ²⁵ Dāwúđī sī tā Yēsū ní átá rī 'dīni,

" 'Ũ'dú céré ma ri Úpí Múngú ri ndre ma gārā gá.

Ā'diātāsīyā İri mávé drī ěndépī gé,

tā āzi İcá ma ayaá ku.

²⁶ Tã 'dīri sē mā ěsī adri āyīkō sī, āzini ma ri İri İngú āyīkō sī,

ma ri ěsī 'bā rú'ba mávé rī ā tā ũsūzú,

²⁷ ā'diātāsīyā Múngú, mí İcá ma sēé fī 'bū āvū rī pi vé rī agá ku,

ma mívé 'Bá Uletere ni, mí İcá mávé rú'ba sēé ŋmaá ku.

²⁸ Mí 'da má ní lēti İdri vé rī gī,

mí imú sē ma adri āyīkō sī, mí ní adrií má be trū rī sī.'

²⁹ "Má ědrīpī má ōmvūpī, á lē lūū İmi ní uletere 'yozú kīnī, 'bá ě'ḅipi Dāwúđī drā, sīkī İri 'bū agá rá, İrivé 'būrēdrī nōgō anigé cimgbá ú'dú āndrū rī gé. ³⁰ 'Bo İri neḅī, nī rá 'yozú kīnī Múngú ězi 'i ní, sō ũyō kīnī, 'i imú mvá ālu İfūūpi İvé úyú agá ni 'bā úrí İvé lúpá drīgé. ³¹ Dāwúđī nī rá 'yozú kīnī, tā 'dīri imú 'i nga rá, átá Kúrīsītō vé İngāngará drāngará gálēsī rī vé tā kīnī, Múngú İcá İri kuú 'bū āvū rī pi vé rī agá 'dāā ku, āzini İcá İrivé rú'ba kuú ŋmaá ku.

† 2:16 2:16 Neḅī: Múngú rī İvé tā átá neḅī rī pi ní, kōpi kuru İrivé ú'dúkō rī ũlū 'bá rī pi ní. 2:21 2:21 Yōlēlé 2:28-32 2:28 2:28 Sāwūmā 16:8-11 2:31 2:31 Sāwūmā 16:10

³² “Múngú inga Yésũ ri gōo ídri rú drāngará gálésīla rá, 'bá ndrekí tā rī 'bá mī sī. ³³ Múngú íngú Yésũ ri, 'bā ĩri úri ívé drj ëndépi gé, Yésũ ĩsú Índrí Uletere rī Ẹtépí vúgá, nóni Yésũ sē 'bá ní Índrí Uletere rī gí, sũ ĩmi ní ndree, āzini ĩmi ní yī rī tñj. ³⁴ Dāwũdī nga mụđ 'bũ gé 'dálé kuyé, 'bo kīnī,

“ ‘Úpí Múngú 'yo mávé Úpí ní kīnī,

“Mí úri má drj ëndépi s̄gé,

³⁵ cīmbá má ní mívé arī 'ba rī pi 'bázú mī pálé gá rī gé.”

³⁶ “Kúru lē 'bá Īsērélē vé rī pi ārēvú céré ā n̄kí tā 'dīri, Yésũ ĩmi ní gbāā peṭi alambaku sígé 'dīri, Múngú 'bā ĩri adrii Úpí, āzini Kúrísitō.”*

³⁷ ‘Bá rī pi ká tā 'dīri yī, tā 'dīri n̄o k̄opi éṣi ambamba, k̄opi ní 'yozú Pétērō ní, āzini Yésũ vé 'bá áyúáyũ rī pi ā Ẹrũk̄o 'bée ní kīnī, “‘Bá ẹdrípí, 'bá 'okí ā'di?”

³⁸ Pétērō ní újázú kīnī, “‘Īmi ārēvú céré, lē ĩmi újákí éṣi, ĩmi r̄ukí bātízimũ rú Yésũ Kúrísitō vé rī sī, ā tr̄ukí rí ĩmi ĩmivé ùnjikānyā agásí rá. Kúru ĩ fēfē Índrí Uletere rī vé rī sē ĩmi ású rá. ³⁹ Índrí Uletere 'dīri ẹzíkí ĩmi ní, ĩmivé anjīnā rī pi ní, āzini 'bá adrii 'bá rará rú, Úpí Múngú ní ĩmú zī rī pi ní.”

⁴⁰ Pétērō ùlũ k̄opi ní tā kárakará, rí k̄opi mǎá drj ĩrī sī kīnī, “Lē ĩmi zíkí Múngú rī, ā pa rí ĩmi tā ĩ ní ĩmúzá 'bá ùnjikānyā be úyú n̄ori vé rī pi ĩrīnázú rī agásí rá.” ⁴¹ ‘Bá Pétērō vé ú'dú k̄o múké rī ẹ'yī 'bá rá rī pi, s̄kí k̄opi ní bātízimũ rá. Ú'dú 'dāri gé, 'bá fi 'bá 'bá Yésũ ri ẹ'yī 'bá gí rī pi āsámví gé rī pi ícá ca élifũ na (3,000) rá.

'Bá Yésũ ri ẹ'yī 'bá gí rī pi úmúki ĩ adrii trj

⁴² ‘Bá Yésũ ri ẹ'yī 'bá gí rī pi, ú'dú céré k̄opi rikí ĩ úmú trj, k̄opi rikí éṣi 'bāá céré t̄i Yésũ vé 'bá áyúáyũ rī pi ní r̄ií ùlũ rī yizú, k̄opi rikí pánga rī ùndīi n̄yaa trj, āzini k̄opi rikí Múngú rí zī. ⁴³ Yésũ vé 'bá áyúáyũ rī pi 'okí tā áyázú áyāyā ní pi tā ambugu ambugu ní pi be kárakará, sē 'bá rī pi ní āyāngará. ⁴⁴ ‘Bá Yésũ ri ẹ'yī 'bá gí rī pi ārēvú céré rikí ĩ úmú adrii vūrā ālu gé, k̄opi rikí ívé ngá ālēé ĩ āsámví gé sī trj. ⁴⁵ ‘Bá ālu r̄i ívé ngá sē je 'dīsi rá, ĩri m̄fēngā ní í'dú sē 'bá ngá ākó rī pi ní. ⁴⁶ Ú'dú céré k̄opi rikí ĩ úmú Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá. K̄opi rikí ẹc̄i ívé jó rī pi t̄i gé sī, rikí pánga ùndī n̄ya trj éṣi be ālu, āyīkō sī. ⁴⁷ K̄opi rikí Múngú rí íngú, 'bá rī pi ārēvú céré k̄opi sī āyīkō sī. Ú'dú ālu ālu, Úpí rí 'bá ĩ ní paa gí rī pi sē fi 'bá ẹ'yī 'bá gí rī pi āsámví gé.

3

Pétērō ídri ágó ọḡor̄ovũ rú ni

‡ **2:34** 2:34 Úpí 'yo mávé Úpí ní: Tā 'dīri vé ífifi, Úpí Múngú zj Yésũ Kúrísitō rí Úpí. § **2:34** 2:34 Drj ëndépi gé: 'Bá úr̄ipi drj ëndépi gé rī, ĩri ùkp̄o be, ĩ ĩri ĩn̄jn̄j. ¶ **2:35** 2:35 Sāwũmā 110:1

* **2:36** 2:36 Yésũ Kúrísitō: Rj Yésũ 'dīri vé ífifi, Múngú rí 'bá paapi rī. Kúrísitō rí 'bá ĩ ní ùdu dāá drj ní gé, l̄uzú kīnī Múngú ip̄e ĩri adrii 'bāgú rú. Èbērē t̄i sī Kúrísitō rí ĩ zj Māsīyā. † Í lā Yūwānī 1:41. ‡ **2:42** 2:42 K̄opi rikí pánga rī ùndīi: Tā 'dīri vé ífifi, k̄opi rikí ín̄yā n̄yaa trj, āzini k̄opi rikí v̄nȳo m̄vũ trj. † **2:46** 2:46 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yēnā ālukúta Yērūsālēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yēnā rí r̄b̄b̄ōj̄ zā Jó rí agá 'dāá ní, s̄ũ t̄āimbj Mósé vé rí ní 'yo rī tñj. Múngú rí d̄i Vūrā Uleteretere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá.

1 ʾDjū ʾālu, Pétērō pi Yūwānī be rikí muḡ Jō Múngú vé rī agá 'dāá sá Múngú ri zizú rī gé, sá na ūndréná vé rī gé. 2 Kōpi cakí ágó ʾndrēpi ní tji kuú ōgōrōvū rú ní ʾšš. Ágó 'dīri ʾdʾdú céré 'bá rī pi ri ʾri 'du jī 'bá Jō Múngú vé rī ā kēḡtīlē ī ní zīj Ūnyī be ambamba rī gé 'dāá. ʾri ri ngá mā 'bá fi 'bá Jō Múngú vé rī ā bóró gá 'dālē rī pi vúgá. 3 Ágó rī kā Pétērō pi ndreé Yūwānī be, kōpi lēkí fī muḡú Jō Múngú vé rī agá 'dālē, ʾri ní mūfēngā zizú kōpi vúgá.

4 Pétērō pi Yūwānī be, kōpi ní āngū ndrezú ʾri vúgá 'dāá, kúru Pétērō ní 'yozú kīnī, "Í ndre āngū 'bá vúgá nō!" 5 Kúru ágó rī ní āngū ndrezú kōpi vúgá 'dāá, ūšš déna kōpi lēkí 'í ní ngá sēé. 6 Kúru Pétērō ní 'yozú kīnī, "Mūfēngā fīfī má ní sēé mí ní ni 'dāáyo, 'bo ngá má ní ícō sēé mí ní ni anigé. Rú Yēsū Kúrísitō Nāzērētā vé rī sī, mí íngá ʾēčī tuú."

7 Pétērō ní ʾri ē drī ʾndēpi ruḡú, ʾri ingazú uru, koro ágó rī ā pá, āzini ʾrivé mūrūkū'yā ní ícázú ūkpō ūkpō. 8 Ágó rī ní wazú uru, ʾri ní 'dózu ʾēčī tuú. ʾri ní 'dezú muḡú kōpi be trū Jō Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, ri ʾēčī tuú muḡú, ri waá muḡú, āzini ri Múngú ri íngú muḡú.

9 'Bá rī pi ārēvū céré ndrekí ʾri ri ʾēčī tu, āzini ʾri ri Múngú ri íngú. 10 Kōpi kā nīj ámá 'yozú kīnī ágó rī 'bá ándurú rīpi mūfēngā māapi Jō Múngú vé rī vé kēḡtīlē ī ní zīj Ūnyī be ambamba rī gé 'dālē rī 'i, kōpi āyākí tā 'i ngaapi 'dīri sī rá.

Pétērō sē tī Jō Múngú vé rī agá

11 Ágó rī kā áwí ʾnǰú kuú Pétērō pi ā vudrī gé Yūwānī be tjtī, 'bá rī pi ārēvū céré āyākí tā 'dīri sī rá, kōpi únjúkí muḡú ʾngú sī vūrā ī ní zīj Sōlōmónā vé Jō'bílē rī gé 'dāá. 12 Pétērō kā kōpi ndreé, ʾri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "ʾmi āgō ʾššerēlē vé 'dī'bēe, ngá ʾmi ní āyázú tā 'dīri sī rī ā'di? Ngá ʾmi ní rizú 'bá ndrezú 'dīni rī ā'di? ʾmi ūššíkí kīnī, 'bá idríkí ágó nōri 'bávē ūkpō sī? Dōku 'bá ní adrii 'bá Múngú vé ni rī sī? 13 Múngú ʾBūrāmā* vé rī, ʾsákā* vé rī, āzini Yōkóbū* vé rī, Múngú 'bá ʾbīpīj vé rī íngú ívé ātī'bá Yēsū ri rá. ʾmi sēkí Yēsū ri 'dīj drāá nī. Pilātō lē kōdō ʾri oḡuḡ rá, ʾmi gākí sī. 14 ʾmi gākí Yēsū 'Bá Uleterē, āzini 'Bá Pīrī rī sī, ʾmi lēkí ā oḡukí 'bá āngū 'dīpī rī sēé ʾmi ní áyu. 15 ʾmi 'dīkí 'bá idri sēepi rī drāá rá, 'bo Múngú inga ʾri gōo idri rú drāngará gálēsila rá. 'Bá ndrekí tā 'dīri 'bá mī sī. 16 Ágó ʾmi ní ndreé, āzini ʾmi ní nīj rá 'dīri, ʾri ní Yēsū ri ʾyīj gí rī sī, sē ʾri ní ícázú ūkpō ūkpō 'dī. ʾri ní Yēsū ri ʾyīj gí rī sī, sē ʾri ní idrizú, ʾmi ní ʾri ndrezú ʾmi mī sī 'dī.

17 "Má ʾdrīpīj má ʾmvpīj, á nī rá 'yozú kīnī ʾmi ʾmivē drīkoma rī pi be, ʾmi 'okí tā rī ʾnǰākō sī. 18 'Bo tā Múngú ní ʾtǰú átá nēbī rī pi tī gé 'yoó kīnī, Kúrísitō ri ʾmívulēsī ʾmú ʾzāngā nya rá rī, nga 'i fūu tī ni gé gí. 19 Kúru lē ʾmi újākí ʾšš ʾmivē ūnjīkānyā agásī rá, ʾmi ʾmúkí Múngú vúgá, ā ūjīkí rī ʾmivē ūnjīkānyā rá, Úpí ā trū rī ʾmi ʾmivē ūnjīkānyā agásī rá. 20 Sā āzi ri

* 3:13 3:13 ʾBūrāmā: Múngú zī ʾBūrāmā ri kīnī, ā ku ívé 'bá 'bēḡtī ʾsāmvú gé rī pi, ā ku ívé āngū, ā 'de muḡ āngū āzi ú'dí ni gé. ʾBūrāmā ri ʾbīpī Yāhūdīj rī pi vé rī, tjkí ʾri líl élífū ʾālu mūdūrīlū ʾrō (1,800) gé, ʾšš tjkí drī Yēsū ri kuyē. † ʾlā ʾdóngará 12-25. † 3:13 3:13 ʾsákā: ʾsákā ri mvá Múngú ní ʾēzīj ʾBūrāmā ní rī. † ʾlā ʾdóngará 17-35. † 3:13 3:13 Yōkóbū: Yōkóbū ri ʾBūrāmā mvōpī ʾsákā vé mvá, ʾri anji be mūdḡrīj rī ni ʾrī, Múngú újā rú ní zīj ʾššerēlē, úyú ʾrivé rī zīkí anji ʾššerēlē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zīkí kōpi Yāhūdīj. † ʾlā ʾdóngará 25-50.

ímú 'dīí'dī, Úpí ri ímú ìmi ní ùkpō sē, Ìri ímú Kúrísítō 'í ní Ìpēé rī pē mužú ìmi vúgá 'dīí, 'bá rī Yēsū 'i. ²¹ Ìri áwí adri 'bū gé 'dāá cīmgbá sá Múngú ní ímúzú ngá rī pi údézú céré 'ú'dí rī gé, sū Múngú ní ótú ẹ̀zìí nẹ̀bì uletere rī pi tí gé rī tìnjì. ²² Mósē[§] 'yo ótú kīnī, 'Úpí Múngú ìmivé rī úmvúlésì ímú ìmi ní nẹ̀bì Ìpē ìmivé 'bá rī pi ásamvú gé sū má tìnjì, ìmi 'bākí bī tā àrèvú céré Ìri ní átá rī pi yìzú. ²³ 'Bá Ìrivé tā yìpì ku rī, Ì ímú Ìri gū Ìrivé 'bá rī pi ásamvú gé sī àmvé, Ì Ìri 'dì drā 'dīisì rá.'

²⁴ "Ádarú ótú nẹ̀bì rī pi átákí 'díní, 'ídózú Sámùlèlè vúgá, nẹ̀bì ímú' 'bá Ìri à vùdrì gé rī pi be céré, 'yokí tá nóni riipi 'i ngaápi 'dìri rá. ²⁵ Tā nẹ̀bì rī pi ní ótú átá rī, tā ni ri ímú 'i nga ìmí rù' 'bá gá, àzini ùndì Múngú ní ruṣì ìmi é' 'bìpìjì be rī, Ìri ímú adri ìmivé ni. 'Á'diātāsīyā Múngú 'yo 'Ábūrámā ní kīnī, "Bá àngū rī pi agásì rī pi àrèvú céré úmvúlésì tākiri ísú úyú mívé rī pi vúgá,' ²⁶ Drìdrì ni Múngú Ìpē ívé mvá Yēsū ri ímú ìmi vúgá, à sē rī ìmi ní tākiri, 'bá àlu àlu à újá rí ẹ̀sì ívé ùnjikányà agásì rá."

4

Pétèró pi Yūwánì be tukí pá Yāhúđì tā lị' 'bá rī pi ẹ̀ndrẹ̀tì gé

¹ Pétèró pi Yūwánì be, kòpi ká rií átá 'bá rī pi ní, atala rī pi* à uruḵo, kápíténì Jò Múngú vé rī ùtèépi rī be, àzini Sādókè† rī pi à uruḵo' 'bée be, kòpi ní ímúzú Pétèró pi vúgá nōó. ² Kòpi à 'a ve ùnjí ùnjí, 'á'diātāsīyā Pétèró pi ní rií 'bá rī pi ímbá Yūwánì be kīnī, Yēsū vé ùkpō sī 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi ícò íngá rá rí sī. ³ Kòpi ní Pétèró pi ruṣú Yūwánì be, ùtú rī ní 'deé gí rí sī, kòpi sukí 'bá 'dì' 'bée jò àngū ù'yìzú rī agá, cīmgbá cazú ù' 'bùtìnjá gá. ⁴ 'Bo 'bá kárákará yìkí tì Pétèró ní sée rī, kòpi é' 'yìkí Yēsū ri rá, àgō‡ rī pi ícò ca élifú tòwú (5,000) rá.

⁵ Ká muṣú adrií drū' 'díní, 'bá àngū ru' 'bá rī pi 'bá ambugu rī pi be, 'bá tājmbì Mósé vé rī ímbá' 'bá rī pi be, kòpi ní Ì úmúzú Yẹ̀rùsàlémā gá 'dāá. ⁶ 'Ánásì átálágú àmbúgú atala rī pi drìgè rì§ 'dálé anigé, àzini Kāyáfā, Yūwánì, 'Álèkizándā, àgō uruḵo' 'bée be, kòpi kpá anigé. 'Bá 'dì' 'bée māríté átálágú àmbúgú rī vé ni. ⁷ Ká Pétèró pi íjì ícá Yūwánì be kòpi ẹ̀ndrẹ̀tì gé, kòpi ní Pétèró pi zìzú Yūwánì be kīnī, "Ìmi 'okí tā àyāzú àyāyā 'dìri 'á'dì vé ùkpō sī? Dòku 'á'dì vé rù sī?"

⁸ Kúru Índrì Uletere rī ní Pétèró ri ásúzá, Ìri ní 'yozú kòpi ní kīnī, "Ìmi 'bá àngū ru' 'bá rī pi, àzini ambugu 'bávè àngū agá rī pi! ⁹ Ìmi ri 'bá zì ẹ̀sì

§ **3:22** 3:22 Mósé: Yōsépá ká drāá gí, 'bāgú Èjèpétó vé rī 'bá anjì Ìsèrèlè vé rī pi ẹ̀zì ngaá tùgèrì rú caá Ìlì mùđrùrùlì sù (400). Kúru Múngú ní Mósé rì Ìpèzú ímúzú anjì Ìsèrèlè vé rī pi pazú adringará tùgèrì rú rí agásì. Múngú sē tājmbì rī Mósé ní, à lù anjì Ìsèrèlè vé rī pi ní, sèzú Ì ní tājmbì rì zìzú tājmbì Mósé vé ni ànì. Tìkí Mósé rì ísú àkùdè Ìlì rì ca élifú àlu mùđrùrùlì sù (1,400), ísú àkùdè tìkí drì Yēsū ri kuyé. † Ì lā Wùngará 2-24. ‡ **3:23** 3:23 Dètòrònómè 18:15-19 **3:25** 3:25 Ì'dóngará 22:18; 26:4

* **4:1** 4:1 Átálágú: 'Bá Ìsèrèlè vé rī pi ásamvú gé, 'yénjá átálágú rì rōbòḵò zā Jò Múngú vé rī agá 'dāá nì. Atala rī pi ri Ìfù úyú Lèvjé vé rī agá. † **4:1** 4:1 Sádókè: Sádókè rī pi ngúlúmú Yāhúđì rī pi vé tājmbì Mósé vé rī ru' 'bá títì rī pi, 'bo kòpi é' 'yìkí Ìndrì rī pi vé tā kuyé, é' 'yìkí málāyíká rī pi vé tā kuyé, àzini kòpi é' 'yìkí kpá 'yozú kīnī, 'bá ùdrā' 'bá gí rī pi gō íngá Ìdri rú rá 'dínì kuyé. † Ì lā Ezj 23:8. ‡ **4:4** 4:4 Àgō: Lākí ùkú rī pi anjìnjá rī pi be kuyé. § **4:6** 4:6 Átálágú àmbúgú rì: Átálágú àmbúgú rì ndè atala rī pi céré, 'á'diātāsīyā Ìri 'yénjá fì Jò Múngú vé rī agá Vùrà Uleteretere rī agá 'dāá nì, Ìri fì vù àlu Ìlì àlu agá. Ìri àrì rōbòḵò vé rì jì ùnjikányà ùjìzú. † Ì lā Lèvjé tìkà 16; Èbèrè 9. **4:7** 4:7 Ezj 3:5-8

múké 'bá ní ágó ògòròvũ rú rĩ ídrízú rĩ sī! Ími lēkí nǐ 'yozú kíní 'bá ídríkí ágó 'dĩri ngóni ngóni yā 'díní? ¹⁰ Á lē lūú ími ní, āzini 'bá Ísērélé vé rĩ pí ní céré kíní, ágó ídrípi pá tuúpi ími èndrẹti gé 'dĩri, ídrí Yēsũ Kúrísitō Nāzērētāgú ími ní gbāá pẹti alambaku sigé, Múngú ní ingaá gōo ídrí rú drāngará gálésí rĩ vé rú ùkpō be rĩ sī. ¹¹ Yēsũ ri,

“ írā ími 'bá jó sị 'bá rĩ pí ní gāá sī rĩ,

újá nóni 'i ícá írā sēepi jó rĩ ní pá tuzú āni ùkpó ùkpó ni.’

¹² 'Bá āzi ícópí āngũ paápi ní 'dāáyo, ā'diātāsīyā rú āzi vū drǐgé nōgó ĩ ní 'daá 'bá āzi rú 'bá gá āngũ paápi ní 'dāáyo.”

¹³ 'Bá ĩ úmú 'bá vūrā tā lǐzú rĩ gé rĩ pí ká tā Pétērō pi ní átá Yūwānī be ũrĩ ākó 'dĩri yǐ, kōpi ká nǐj áamá 'yozú kíní ímbákí kōpi kuyé, āzini kōpi nǐkí tā kuyé, sē kōpi ní āyāngará. Kōpi gōkí nǐj áamá 'yozú kíní 'bá 'dĩ'bée rikí adrií Yēsũ pi be trú. ¹⁴ 'Bo kōpi ká ndree ágó ĩ ní ídrí rĩ tu pá kuú Pétērō pí āsámvú gé Yūwānī be, kōpi gōkí átángá 'yoó'yo ní ndāá tí. ¹⁵ Kúru kōpi ní 'yozú Pétērō pi ní Yūwānī be kíní, lē kōpi ā mukí 'bá tā lǐ 'bá rĩ pí* èndrẹti gé 'dĩsĩ rá, kōpi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kíní, ¹⁶ “'Bá 'okí āgō 'dĩ'bée íngóni? 'Bá adri'bée Yērúsālēmā agá rĩ pí ārèvú céré nǐkí tā āyázú āyāyā kōpi ní 'oó 'dĩri rá, 'bá ícókí tā 'dĩri gāá bā ku. ¹⁷ 'Bo 'bá lēkí dō 'bá 'dĩ'bée ugaá kōpi ā ùlúkí tā 'dĩri mužú 'bá rĩ pí ní ku, lē 'bá útrékí kōpi drǐgé, kōpi ā gōkí rí Yēsũ vé tā ùlūú mužú 'bá rĩ pí ní ku.” ¹⁸ Kúru kōpi ní Yēsũ vé 'bá áyúāyú ĩrĩ 'dĩ'bée zǐzú ĩgōzú ĩ vúgá nōlé, útrézú kōpi drǐgé kíní, kōpi ā gōkí Yēsũ vé tā átá ñj ku, āzini kōpi ā gōkí ímbá ñj ku.

¹⁹ 'Bo Pétērō pi ní újázú Yūwānī be kíní, “Ími 'bǐkí drĩ tā 'dĩri áamá ími ngúlúpí sī ká. Tā íngōri píri Múngú èndrẹti gé nǐ, 'bá 'dukí ímivé tā ngáá áyu yā, dōku 'bá 'dukí tā Múngú vé rĩ ngáá áyu? ²⁰ 'Bo 'bá tǐnǐ, tā 'bá ní ndree 'bá mǐ sī, āzini 'bá ní yǐ 'bá bǐ sī rĩ pí, 'bá ícókí tā ní ā ùlūngará kuú ku.”

²¹ 'Bá tā lǐ 'bá rĩ pí ní útrézú Pétērō pi drǐgé Yūwānī be ñj. Kōpi ndákí lẹti ĩ ní 'bá 'dĩ'bée írñāzú ní tí. Kúru kōpi ní 'bá 'dĩ'bée pèzú mužú 'dĩsĩ rá. 'Bá rĩ pí ārèvú céré rikí Múngú ri íngú tā ĩ nga 'bá 'dĩ'bée sī, ²² ā'diātāsīyā ágó ĩ ní ídrí tā be āyázú āyāyā 'dĩri adri ògòròvũ rú aga ílǐ pǔkú sụ rĩ rá.

'Bá Yēsũ ri ẹ'yǐ 'bá gí rĩ pí zíkí Múngú ri

²³ Ká mužú Pétērō pi oyujú Yūwānī be jó ĩ ní āngũ ũ'yǐzú rĩ agá 'dāásí gí, kōpi ní 'dezú mužú tā atala atala rĩ pí drǐgé rĩ pí ní 'yoó ĩ ní 'bá ambugu rĩ pí be rĩ ùlúzú 'bá urukọ Yēsũ ri ẹ'yǐ 'bá gí rĩ pí ní. ²⁴ 'Bá Yēsũ ri ẹ'yǐ 'bá gí rĩ pí ká tā Pétērō pi ní ùlūú 'dĩri yǐ, kōpi úmúkí ĩ trú Múngú ri zǐj, kōpi kíní, “Úpí Ùkpō 'Dǐpa, 'í gbi 'bũ pí vū be, yǐj bālālā rĩ be, ngá ārèvú 'a ní gé rĩ pí be céré nǐ. ²⁵ Ọtú mí átá ùkpō Ídrí Uletere rĩ vé rĩ sī mívé átí 'bá 'bávé ẹ'bǐpǐ Dāwúđǐ tǐ gé, mí kíní,

“ Ngá sēepi 'bá āngũ rĩ pí agá rĩ pí ā 'a ní vezú rĩ ā'di?

Ngá sēepi 'bá rĩ pí ní rizú tā azakaza vé ní pí ā tā ùtǐzú rĩ ā'di?

²⁶ 'Bāgú vū drǐgé rĩ pí útúkí ĩ kú ũrē lèzú ẹ'dǐ 'dǐzú,

āzini 'bá āngũ rú 'bá rĩ pí úmúkí ĩ trú,

lēkí ẹ'dǐ 'dǐj Úpí Múngú be,

āzini lēki ẽ'dj 'dij Māsíyā be.'

²⁷ "Ádarú 'bāgú Ēródē* pi Pónítīyō Pilátō be úmúki í 'bá adri' 'bá Yāhúdī rú ku rī pi be, āzini 'bá Īsērélē vé adri'bée Yērūsālēmā agá nõgō rī pi be, kōpi gāki mívé ātí' 'bá uletere Yēsū mí ní ĩpēē Māsíyā rú rī sī. ²⁸ Kōpi 'okí tā rī sūj mí ní ũfī mívé ũkpō sī, mí ẽsj ní lēē ā 'okí rī tñi. ²⁹ Úpi, 'i yī tā kōpi ní rizú útrézú 'bá drīgé 'dīri, 'i sē mívé ātí' 'bá rī pi ā ũlúki tī mívé rī ũrī ākó. ³⁰ 'Í sē 'bá ní ũkpō mívé ātí' 'bá uletere Yēsū ā rú sī, 'bá ídríkí rí 'bá rī pi ānī, āzini 'bā 'okí rí tā āyāzú āyāyā ní pi tā ambugu ambugu ní pi be ānī."

³¹ Kōpi ká Múngú ri zīj deę, vūdrī ni gé, vūrā kōpi ní í úmúzu rī ní 'i ayazú dīngídīngí. Kúru Índrī Uletere rī ní kōpi ásúzu céré, kōpi ní í' dózú tī Múngú vé rī ũlúzu ũrī ākó.

'Bá Yēsū ri ẽ'yī' 'bá gí rī pi rikí ívé ngá ālēē ĩ āsámvú gé sī trū

³² 'Bá Yēsū ri ẽ'yī' 'bá gí rī pi rikí adrií céré ẽsj be ālu, āzini úmī be ālu. 'Bá āzi 'yoopi kīnī ngá ívé rī pi ívé ní ọ'dúkúlegūsí 'dīni 'dāayo, kōpi rikí ívé ngá rī pi ālēē ĩ āsámvú gé sī céré trū. ³³ Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi rikí tā Úpi Yēsū vé íngázú gōō ídri rú rī vé tā ũlūū 'bá rī pi ní ũkpō be. Múngú 'bā tākiri āmbúgú kōpi drīgé céré. ³⁴ Kōpi āsámvú gé, ngá 'bá āzi ndēēpi ní 'dāayo, ā'diātāsīyā 'bá nyōókú be, dōku jó be rī pi rikí ívé ngá uzīj, kōpi rikí mūfēngā ní ĩjī, ³⁵ sēē Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi drīgé, kōpi rikí awaá 'bá ngá lē' 'bá rī pi ní.

³⁶ Yōsēpā Lévígú* ímúpi Sáyípūrāsī gélésí Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní zīj Bārúnábā rī (rú Bārúnábā 'dīri vé ífífí 'bá riipi ẽsj ímbápi ní), ³⁷ sē ívé nyōókú jeé, ĩjī mūfēngā ní sēē Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi drīgé.

5

Ānāniyā pi vé tā ũkú ní Sāfirā be rī

¹ Ágō āzi rú ní Ānāniyā 'i, kōpi ũkú ní Sāfirā be sēki kpá ívé nyōókú urukō jeé rá. ² Ānāniyā 'du mūfēngā rī ā urukō zūzū, kōpi ũsūki tā ní ũkú ní Sāfirā be trū, ĩri ní mūfēngā rī vé ĩmbītā jīzú sēzú Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, mūfēngā 'bá ní nyōókú uzīzú rī, ĩri céré 'dī.

³ Kúru Pétērō ní 'yozú kīnī, "Ānāniyā, ngá sēēpi Sātānā* ní fizú mí ẽsj agá, mí ní ũnjō ũlúzu Índrī Uletere rī ẽndrēti gé, mí ní mūfēngā nyōókú uzīzú rī ā urukō zūzú rá rī ā'di? ⁴ Nyōókú mí ní uzīj rī, ĩri mívé ní, mūfēngā mí ní nyōókú rī uzīzú rī, ĩri mívé ní, adri 'dīni kuyé? Ngá mí ní rizú tā rī 'ozú 'dīni rī ā'di? Mí ũ'bā 'bā mī kuyé, mí ũ'bā Múngú ẽ mī."

⁵ Ānāniyā ká tā Pétērō ní 'yoó 'dīri yīj, ĩri ní í'dézu vūgá, ĩri ní drāzú. 'Bá céré tā 'i ngaápi 'dīri yī' 'bá rī pi, ũrī fū kōpi ambamba. ⁶ Kúru kērijanji

4:26 4:26 Sāwumā 2:1-2 † **4:27** 4:27 'Bāgú Ēródē: Ēródē 'dīri Ēródē Ānītípā 'i, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá. 'Í lā Mátayo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkā 3:1. Sā ĩ ní Yēsū rī tīzú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri rú āngú rī nī. 'Í lā Mátayo 2:1-8; Lúkā 1:5. Vūdrī ni gé, 'bāgú āzi anigé rú ní Ēródē Āgírīpā, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ezj 12:1-13:1. ‡ **4:36** 4:36 Lévígú: Atala Īsērélē rī pi vé rī ārēvú céré, íbikí ífūú úyú Léví vé rī agá. * **5:3** 5:3 Sātānā: Sātānā rī ādróko, ĩri āmbúgú índrī ũnjī rī pi drīgé, gā tā Múngú vé rī 'dugá ngagá sī, Múngú ídró ĩri 'bū gé 'dāāsī. 'Í lā 'dangará 12:7-9.

uruko'béé ní ímúzá ävũ rĩ ñimúlúzá böngó sī, kōpi ní 'duzú mužú ämvé 'dāá, kōpi ní ävũ rĩ sīzú.

⁷ Vudrĩ ni kã vũjũ caá sã na, ũkú ni Sãfirã ní ífízú jó agá nõó, 'bo nĩ amá kuyé 'yozú kīnĩ ágó ni drã gí. ⁸ Pétëró ní ĩri zizú kīnĩ, "Í lũ má ní, mũfëngã ĩmi ní nyõkũ rĩ sëzú jezú mí ágó ni Ānāniyã be rĩ, ĩri nyo adriipi 'dĩ?"

Ūkú rĩ ní 'yozú kīnĩ, "Ē, mũfëngã rĩ adriipi 'dĩ."

⁹ Pétëró ní 'yozú ĩri ní kīnĩ, "Ngá ĩmi ní tĩ ícízú Índrí Úpí vé rĩ ũ'bīzú rĩ ã'dĩ? 'Í ndre drĩ kã, 'bã mí ágó ni ri sī' bã rĩ pi ícákí pá tuú kuu kĕtĩlĕ gá 'dĩ, kōpi kpá mí 'du muž ämvé 'dāá."

¹⁰ Sã 'dãri gé, ũkú rĩ ní í'dézu Pétëró pá gá 'dígé, ĩri ní drãzú. Kĕřianji rĩ pi kã ífí jó agá nõó, kōpi ĩşúkĩ ũkú rĩ drã gí, kōpi ní ĩrivé ävũ 'duzú mužú ämvé 'dāá, kōpi ní ävũ rĩ sīzú ágó ni ã jĕlĕ gá 'dāá. ¹¹ 'Bã kãnisã vé rĩ pi kã tã 'điri yĩ, ũřĩ fũ kōpi ambamba.

Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi idrĩkĩ 'bã drã be ni pi kárakarã

¹² Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi 'okĩ tã äyãzú äyãyã ni pi, äzini tã ambugu ambugu ni pi kárakarã 'bã rĩ pi äsãmvú gé. Ū'dũ céré 'bã Yēsũ ri ĕ'yĩ' bã gí rĩ pi äřevũ céré rikĩ ĩ úmú trũ Jó'bilĕ Sölömónã vé rĩ' gé 'dāá. ¹³ 'Bã rĩ pi ĕ ĩngúkĩ dõ Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi ĩngúngũ drããsiyã, 'bã uruko Yēsũ ri ĕ'yĩ' bã kuyé rĩ pi fikĩ 'bã Yēsũ ri ĕ'yĩ' bã gí rĩ pi äsãmvú gé kuyé. ¹⁴ 'Bo ägõ kárakarã, äzini ũkú kárakarã ĕ'yĩkĩ Úpí ri rá, kōpi úmúkĩ ĩ fiy 'bã Yēsũ ri ĕ'yĩ' bã gí rĩ pi äsãmvú gé rá. ¹⁵ Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi ní tã äyãzú äyãyã ni 'oó rĩ sī, sĕ 'bã rĩ pi ũlĩkĩ ĩvé 'bã drã be rĩ pi 'ãya sī äzini pórõsĩ sī, ĩjĩ ímũ ũ'bãã lĕtĩ mĩlĕ gá sī, Pétëró kãdõ agaã mužú, ĩrivé ĩndrikĩndrĩ vé ũkpõ ĕ ĩmvú rĩ 'bã drã be rĩ pi, kōpivé drã ã dĕ rĩ kōpi rũ' bã gá sī rá. ¹⁶ 'Bã bĩtrĩkã ĩbikĩ ímũ kũřũ Yĕřúsälēmã gãrã gá rĩ pi agãsi, kōpi ĩjĩkĩ ĩvé 'bã drã be rĩ pi, äzini ĩndrĩ ũnjĩ be rĩ pi, idrĩkĩ kōpi céré rá.

Oçũkĩ Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi

¹⁷ Átálágú ämbúgú rĩ, ívé ũgalaku adri' bã Sãdókĕ rĩ pi be, Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi vé tã 'de kōpi ĕ ĕşĩ agá ũnjĩ. ¹⁸ Kōpi ní Yēsũ vé 'bã áyúäyũ 'dĩ' bĕe ružú ũ'bézu jó ĩ ní rizú ängũ ũ'yĩzú rĩ agá. ¹⁹ 'Bo ĩnĩnã 'dãri sī, mälãyikã[‡] Úpí vé rĩ ní kĕtĩjĩ jó ĩ ní rizú ängũ ũ'yĩzú rĩ pi ũzĩzú, ĩri ní Yēsũ vé 'bã áyúäyũ 'dĩ' bĕe ĩjĩzú ĩfízú ämvé. Mälãyikã rĩ ní 'yozú kōpi ní kīnĩ, ²⁰ "Īmi mužĩ Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dāá, ĩmi ũlũkĩ ĩdrĩ ú'dĩ ĩ ní Yēsũ ri ĕ'yĩzú rĩ vé tã 'bã rĩ pi ní céré." ²¹ Kōpi yĩkĩ tã mälãyikã rĩ ní 'yoó rĩ rá. Ängũ rĩ kã õwũ, kōpi ní mužú 'bã rĩ pi ĩmbázú Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá 'dāá.

Átálágú ämbúgú rĩ kã ícã ívé ũgalaku rĩ pi be, kōpi ní ĩvé 'bã tã lĩ' bã rĩ pi zizú 'bã ambugu Īsĕrĕlé vé rĩ pi be ímúzá vũrã älu gé, kōpi ní 'bã rĩ pi pĕzũ mužú jó ängũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dāá, kōpi ã mužĩ rĩ Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi ĩjĩ ímũ ämvé nõó. ²² 'Bo ũgalaku rĩ pi 'bã Múngú vé jó ũtĕ' bã rĩ pi be kã mužĩ caá jó ängũ ũ'yĩzú rĩ agá 'dāá, kōpi ĩşúkĩ Yēsũ vé 'bã áyúäyũ rĩ pi kuyé. Kōpi ngakĩ ĩ újã ímũ tã 'điri ũlũ átálágú ämbúgú Yãhũđĩ rĩ pi vé rĩ ní kīnĩ, ²³ "Bã cakĩ ĩşũ jó ängũ ũ'yĩzú rĩ ícĩkĩ tĩ ni cí. 'Bã rĩ' bã ängũ ũtĕ' bã

† 5:12 5:12 Jó'bilĕ Sölömónã vé rĩ: Jó'bilĕ Sölömónã vé rĩ, ĩri Jó Múngú vé rĩ ã bóró gá. ‡ 5:19 5:19 Mälãyikã: Mälãyikã rĩ pi ĩndrĩ, kōpi ri adri Múngú be 'bũ gé 'dãlĕ, kōpi rũ' bã äkõ. Múngú ri sã äzi sĩ kōpi ĩpĕ ĩmũ vũ drĩgĕ nõó ũ'dũkõ múkĕ ívé rĩ ũlũ 'bã rĩ pi ní.

rī pi tukī pá kuú kĕĕtīlĕ gá, 'bo 'bá kã kĕĕtī jô āngū ũ'yīzú rī vé rī zīj, 'bá ĩsúkī 'bá 'dã'bée jó agá 'dãá kuyé." ²⁴ Ūgalaku āmbúgú riipi Jó Múngú vé rī ũtĕépi rī, āzini atala atala rī pi drĭgĕ rī pi kã tā 'dĭri yĭj, kōpi ē drĭ ábá cérĕ cérĕ, kōpi rikí ũšŭŭ kĭnĭ, tā 'dĭri vé ũdŭ ri ĩmŭ adri ngóni.

²⁵ Kúru ágó āzi ní ícázú ĩmŭzú ũlŭzú kōpi ní kĭnĭ, "Āgō ájĕĕ ĩmi ní uruŭ ú'bĕ jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dã'bée, kōpi nóni ri 'bá rī pi ĩmbá Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dãá' dã." ²⁶ Ūgalaku āmbúgú Múngú vé jó ũtĕépi rī ní ngazú mužú ĩvé 'bá rī' bá Jó Múngú vé rī ũtĕ' bā rī pi be Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi uruŭzú ĩjĭzú. 'Bo kōpi uruŭkí 'bá 'dĭ'bée ũkpō sĭ kuyé, ā'diātāsĭyā kōpi 'okĭ ũrĭ sĭ 'bá rī pi ā ũvĭkĭ ĩ ĩrá sĭ ku.

²⁷ Kōpi kã Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ 'dĭ'bée ĩjĭ pá tuú 'bá tā lĭ' bā rī pi ĩndrĕtĭ gé, átálágú āmbúgú rī ní 'yozú kōpi ní ²⁸ kĭnĭ, "'Bá 'yokĭ nyo ándŭrú ĩmi ní, ĩmi ĩmbákĭ 'bá rī pi Yĕšŭ ā rŭ sĭ ku 'dĭni kuyé? ĩmi ndrĕkĭ drĭ ká, ĩmi ĩmbákĭ nóni 'bá rī pi Yĕrŭšālĕmā agásĭ cérĕ Yĕšŭ vé tā sĭ. ĩmi nóni ri ĩrivĕ drāngará ā tā ngo 'bá drĭgĕ."

²⁹ 'Bo Pĕtĕrō pi Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi be, kōpi ní újázú kĭnĭ, "'Bá tā Múngú ní 'yoó 'bá ní rī 'dŭ nga áyu. 'Bá 'dŭkĭ tā 'bá áda ní lŭú 'bá ní rī ngaá áyu ku. ³⁰ Múngú 'bá ĕ' bĭpĭjĭ vé rī inga Yĕšŭ ĩmi ní ipaá pĕtĭ alambaku sígĕ 'dĭri gōó ídri rú rá. ³¹ Múngú sĕ ĩri ní āmbŭgŭ, 'bā ĩri úri ívé drĭ ĩndĕpĭ gé Úpĭ rú, āzini 'Bá 'bá Paápi ní rú. Múngú 'o tā 'dĭri 'dĭni, ā'diātāsĭyā lĕ 'bá ĩsĕrĕlĕ vé rī pi ā újákĭ ĕšĭ, 'ĭ trŭ rĭ kōpi ívé ũnjĭkányā agásĭ bĕnĭ. ³² 'Bá ndrĕkĭ tā 'dĭ'bée 'bá mĭ sĭ rá, § āzini ĩndrĭ Uleterĕ Múngú ní ĩpĕĕ 'bá ívé tā 'dŭ' bā nga' bā rī pi ní rī ndrĕ kpá tā 'dĭri 'ĭ mĭ sĭ rá."

³³ 'Bá ambugu rī pi kã tā 'dĭri yĭj 'dĭni, kōpi ā 'a ve ũnjĭ ũnjĭ, kōpi lĕkĭ Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ 'dĭ'bée ú'dĭ drāá 'dĭisĭ rá. ³⁴ 'Bo Fārŭšĭgŭ* āzi rŭ ní Gĕmālĭyĕlĕ 'ĭ, ĩri 'bá tãĭmbĭ ĩmbápi ní, 'bá rī pi cérĕ ĩnjĭkĭ ĩri ĩnjĭnjĭ, ĩri ní pá tuzú 'bá tā lĭ' bā rī pi ĩndrĕtĭ gé, ĩri ní 'yozú kĭnĭ, ā jĭkĭ āgō 'dĭ'bée fŭú āmvĕ sãnjá be mādã. ³⁵ ĩri ní 'yozú kōpi ní kĭnĭ, "ĩmi 'bá ĩsĕrĕlĕ vé 'dĭ'bée, lĕ ĩmi ũšŭkĭ tā ĩmi ní lĕĕ 'oó āgō 'dĭ'bée rŭ' bā gá rī pi múké múké. ³⁶ Őtŭ Tĕwŭdã ĩfŭ 'yo kĭnĭ, 'ĭ 'bá āmbúgú, 'bá mŭdŭrŭlŭ sŭ úmúkĭ ĩ ĩri vŭgá. 'Bo 'dĭkĭ ĩri drāá rá, ĩrĕkĭ ĩrivĕ 'bá ĩ úmú' bā ĩri be rī pi kpĕlĕkpĕlĕ, ĩrivĕ tā gō ícá ngá kána. ³⁷ ĩri ā vŭdrĭ gé, Yŭdã Gãlĭláyãgŭ rī ní kpá ĩfŭzú lókĭ āzi 'bá lãzú ní gé, 'bá kárákará mŭkĭ vŭ ní gé sĭ, 'bo 'dĭkĭ ĩri drāá rá, ĩrĕkĭ ĩrivĕ 'bá ĩri āpãmvŭ ũbĭ' bā rī pi kpĕlĕkpĕlĕ.

³⁸ "Á 'yo ĩmi ní, ĩmi kŭkĭ 'bá 'dĭ'bée. Dō tā 'bá 'dĭ'bée ní riĭ 'oó 'dĭri íngá yĭkĭ 'bá áda vé ní vŭgá, tā 'dĭri gō ícá ngá kána. ³⁹ 'Bo dō tā 'dĭri íngá Múngú vŭgálĕsĭla, ĩmi ícókĭ āgō 'dĭ'bée ugaá bã ku. ĩmi ndrĕkĭ dō múké ku, tā ĩmi ní riĭ 'oó 'dĭri, ĩmi ri ũmbã fŭ Múngú be."

⁴⁰ 'Bá ambugu tā āsãmvŭ ámá' bā rī pi ā'yĭkĭ ĩrivĕ tā rá. Kōpi ní Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi zizú ĩmŭzú, kōpi sĕkĭ 'bá áyúāyŭ 'dĭ'bée gbãā ũnjĭ ũnjĭ, 'bá ambugu 'dĭ'bée átákĭ kōpi ní ũkpō ũkpō kĭnĭ, lĕ kōpi ā gōkĭ Yĕšŭ ā rŭ zĭj dĭj ku, ĩ ní kōpi oyuzú mužú.

§ 5:32 5:32 'Bá ndrĕkĭ tā 'dĭ'bée 'bá mĭŭ sĭ: Yĕšŭ vé 'bá áyúāyŭ rī pi ndrĕkĭ Yĕšŭ vé drāngará, āzini ĩrivĕ íngángará gōó ídri rú drāngará gálĕsĭ rĭ, āzini ĩrivĕ ngangará mužú 'bŭ gé rĭ rá. * 5:34 5:34 Fārŭšĭ: Fārŭšĭ rĭ pi ngŭlŭmŭ Yãhŭdĭ rĭ pi vé tãĭmbĭ Mósĕ vé rĭ rŭ' bā tĭtĭ rĭ pi. Kōpi 'dŭkĭ ĩndrĭ rĭ pi vé tā, āzini mālãyĭkã rĭ pi vé tā 'bãā tā āmbúgú rú, kōpi ĕ'yĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, 'bá ũdrã' bā gĭ rĭ pi gō íngá ídri rú rá. 'ĭ lã Ezĭ 23:8.

41 Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní fūzú vūrā 'bá rī pi ní tā līzú rī agāsī āmvé, kōpi rikí únjī mužú, ā'diātāsīyā Múngú 'dū kōpivé tā 'bāā āmbúgú, ā'yī kōpi sēé izāngā nyaá Yēsū vé tā sī. 42 U'dú céré kōpi rikí 'bá rī pi ímbá Jó Múngú vé rī ā bóro gá, āzini 'bá rī pi vé 'bētī āsámvú gé sī, kōpi rikí ú'dúkó múké rī ūlūu mužú āndēngará ākó kīnī, "Māsīyā ĩmi ní rīi ndāā rī, ĩri Yēsū Kúrīsītō 'i."

6

Ūpēkī āgō ēzīrī 'bá kānīsā vé rī pi ē izā koó

1 Lóki 'dāri gé, 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi vé kālāfe ri vaá mužú drīgélé. 'Bá átá'bée Gīrīkī tī sī rī pi rikí unuu 'bá átá'bée Ēberē tī sī rī pi vé tā sī kīnī, ú'dú ālu ālu kádō rīi ānyāngā awaá, sēkī ānyāngā rī oẁuzī átá'bée Gīrīkī tī sī rī pi ní ku. 2 Kúru Yēsū vé 'bá áyúāyū mužrī drī ní ĩrī rī pi ní 'bá Yēsū ā pámvú ūbī'bá rī pi úmúzu vūrā ālu gé, kōpi ní 'yozú kīnī, "Adri múké ku 'bá ní Múngú vé ú'dúkó múké rī vé ūlūngará kuzú, 'bá ní rizú ānyāngā awazú áyu. 3 Má édrīpījí má ómvúpījí, lē ĩmi ūpēkī 'bá ēzīrī ĩmi āsámvú gé 'dīgē ĩ ní ĩnjīí ĩnjī, épī'bá Múngú vé ĩndrī Uleterē rī sī gí, adri'bá úmī be ni pi, 'bá kōpi 'bá ri ēzī 'dīri nga, 4 'bá 'bākī rí ēsī rizú Múngú ri zīzú, āzini tī Múngú vé rī ūlūzú."

5 Tā Yēsū vé 'bá áyúāyū 'dī'bée ní 'yoó 'dīri sē 'bá ĩ úmú'bá rī pi ní céré āyīkō. Kōpi ní Sētēfānō ē'yīngará be āmbúgú, épīpi ĩndrī Uleterē rī sī rī ĩpēzú, āzini kōpi ĩpēkī Pīlīpū ri, Pōrōkōrō ri, Nīkōnórā ri, Tīmōñī ri, Pūrūménā ri, āzini Nīkólā ĩngápi Ānītīyókā gá, 'i újāpi Yāhūdī rú rī. 6 Kōpi ní 'bá ĩ ní ūpēé 'dī'bée jīzú ĩ'dazú Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi endreṭī gé. Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní Múngú ri zīzú kōpi ní, kōpi ní drī tīzú 'bá ĩ ní ūpēé 'dī'bée drīgē.

7 Kúru tī Múngú vé rī ní ayizú mužú āngū rī pi agāsī. 'Bá Yēsū ri ē'yī'bá gí Yērūsālémā gá 'dālē rī pi vé kālāfe gō vaá mužú drīgélé, atala kárákará gōkī rīi ēsī 'bāā Úpī Yēsū drīgē.

Sētēfānō vé rųngará

8 Sētēfānō épīpi éšī múké Múngú vé rī sī, adriipi ūkpō Múngú vé rī be rī, 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi kárákará 'bá rī pi āsámvú gé. 9 U'dú ālu, Yāhūdī adri'bá Jó Múngú ri Zīzú* ĩ ní zī, Túgērī Drīwālā ĩsū'bá gí rī pi vé rī agá rī pi ĩ'dókī āgátá gāá Sētēfānō be, kōpi ĩbīkī ímú Kūrēnē gélésī, uruḱo ni pi ímúkī Ālēkīzāndārīyā gélésī, uruḱo ni pi ímúkī āngū Kīlīkiyā vé rī gélésī, uruḱo'bée ímúkī āngū Ēzīyā vé rī gélésī. 10 'Bá 'dī'bée āsámvú gé 'dīgē, 'bá āzi úmī be sū Sētēfānō vé rī tīnī 'dāāyo, ā'diātāsīyā ĩndrī Uleterē rī sē ĩri ní úmī tā nīzú ambamba.

11 Kúru kōpi ní rizú 'bá uruḱo'bée ĩcīcīkīzú kīri kīri kīnī, "Īmi 'yokī, "Bá yīkī Sētēfānō ri tāĭmbī Mósē vé rī ideé, āzini ri Múngú ri ideé.' "

12 Kōpivé átángá 'dīri sē 'bá bītrīká rī pi, 'bá ambugu rī pi, āzini 'bá tāĭmbī ímbá'bá rī pi ā 'a vekī rá. Kōpi ní Sētēfānō ri ruzú jīzú mužú 'bá tā lī'bá rī pi endreṭī gé. 13 'Bá uruḱo rikí ūnjō ūlī Sētēfānō drīgē kīnī, "Ágō

* 6:9 6:9 Jó Múngú ri Zīzú rī: Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zīzú rī pi kárákará kūrī rī pi agāsī āndīfāndī, kōpi ri ĩ úmú Búkú Múngú vé rī lā, āzini kōpi ri Múngú ri ĩnjī U'dú Sábátá vé rī gé.

'dīri ri atá mužú ũnjí Jó Múngú vé uletere rī ā tā sī, āzini tāĩmbí Mósē vé rī ā tā sī. ¹⁴ 'Bá yíkí ágó 'dīri kīnī, 'Yēsũ Nāzērētāgú rī ímú Jó Múngú vé 'dīri ñò iza 'dīisí rá, āzini ĩri ímú mērē Mósē vé ĩ ní sēē 'bá ní 'dīri újá 'dīisí rá.' "

¹⁵ 'Bá úrí' 'bá tā lì' 'bá rī pi ārēvú céré 'bāki mī rizú Sētēfánō ri ndrezú, kōpi ndrekí ĩrivé ɛndrɛtī ĩndré sũ mālāyíkā vé rī tĩjī.

7

Sētēfánō átá ívé tā 'bá tā lì' 'bá rī pi ɛndrɛtī gé

¹ Átálágú āmbúgú rī ní Sētēfánō ri zizú kīnī, "Tā ĩ ní mi tōzú 'dī' 'bée, ĩri nyo tā áda?"

² Sētēfánō ní újázú kōpi ní kīnī, "Má ɛdrípījī, āzini má ɛtépījī, ĩmi yíkí drī ma ká. 'Bávé Múngú ɛngará be pōwũpōwũ rī 'da 'i ándúru 'bá ɛ' bípījī Ābūrámā ní rá, ĩsú ĩri ri adri Mēsōpótāmīyā gá 'dālé, gō 'deé mužú Hāránā gá 'dālé ndō. ³ Múngú 'yo ĩri ní kīnī, "Í ku āngũ ĩmivé rī, 'í ku māríté mívé rī pi, 'í mu adrii āngũ má ní úmvúlésí lēē lūú mí ní rī gé.'

⁴ "Kúru Ābūrámā ní āngũ 'bá Kālédéyā vé rī pi ní adrizú rī kuzú, ĩri ní mužú adrizú Hāránā gá. ɛtépījī ká drāá gí, Múngú ní ĩri ĩjízú adrizú āngũ ĩmi ní adrizú nōri agá. ⁵ Múngú sē āngũ rī vé wōókō kínikiniyā ni Ābūrámā ní kuyé. Lókí 'dāri gé, Ābūrámā ā adri dō mvá ákō drāāsiyā, Múngú sō ũyō kīnī, āngũ 'dīri ímú adri Ābūrámā vé ni, āzini ĩrivé úyú rī pi vé ni. ⁶ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Úyú mívé rī pi úmvúlésí mu adri jākā rú āngũ āzi gé, kōpi adri tũgɛrī rú, ĩ kōpi ɔçú ca ílí mũdũrũlũ sũ.' ⁷ Múngú ní kpá gōzú 'yozú kīnī, "Bo ma ímú 'bá āngũ rī agá kōpi 'bā' bée ɛzī nga' 'bá tũgɛrī rú rī pi ĩrĩnā rá. Vúdrĩjī ni gé, kōpi úmvúlésí ĩfũ āngũ 'dāri agásí, kōpi ímú ma ĩnjī vūrā nōri gé.' ⁸ Múngú ní 'yozú Ābūrámā ní kīnī, 'Anji āgō 'bɛtī ǎlu ǎlu ǎsámvú gé rī pi, ā úlíki kōpi ā ágélé ɛ tī rá, ā lū rī 'yozú kīnī ũndī má ní rujū mí be rī, 'í 'dú tā ni ngāá rá.' Kā ĩsákā ri tĩjī, vúdrĩjī ni ká adrii caá ú' 'dú ārō, Ābūrámā ní ágélé ní ɛ tī lizú. * Vúdrĩjī ni gé, ĩsákā ní Yōkóbũ ri tizú, Yōkóbũ tī anji mũdrĩjī drī ni ĩrĩjī, ĩrivé anji rī pi izúkí caá sũrú mũdrĩjī drī ni ĩrĩjī, sũrú kōpívé rī pi zíkí ĩsérélé.

⁹ "Yōsépā ā tā 'de ívé ɛdrípījī anji Yōkóbũ† vé rī pi ɛ ɛsí agá ũnjí, kōpi sėkí ĩri jeé jĩjĩ ɛjɛpétō gá tũgɛrī rú, 'bo Múngú ũtē ĩri rá. ¹⁰ Múngú pa Yōsépā ri tā ũkpó ũkpó ĩri ĩsú' 'bá rī pi agásí rá. Sē ĩri ní úmĩ, ǎnĩ sē 'bāgú rī 'dú ĩrivé tā 'bāá múké, 'bāgú rī 'bā Yōsépā ri adrii ũgalaku āmbúgú āngũ ɛjɛpétō vé rī agá, āzini 'bā ĩri āmbúgú rii ívé ngá kaní agá rī pi ā tā mbaá.

¹¹ "Kúru ɛbĩrĩjī ní 'dezu āngũ ɛjɛpétō vé rī agá, āzini Kánánā vé rī agá ũnjí ũnjí, sē 'bá rī pi nyakí ĩzāngā ambamba, 'bá ɛ' bípījī ndākí ngá nyanya tí. ¹² Yōkóbũ ká yĩjĩ kīnī ǎnyāngā ɛjɛpétō gá 'dālé anigé, ĩri ní 'bá ɛ' bípījī pėzú mužú ǎnyāngā jezú 'dālé, 'dīri vú ǎlu ĩri ní kōpi pėzú rī. ¹³ Kōpi ká gōó mužú ǎnyāngā rī āzi jeé ɛjɛpétō gá 'dālé vú ĩrĩjī ní gé, Yōsépā ní 'i' i' dazú

7:3 7:3 Í'dóngará 12:1 **7:7** 7:7 Í'dóngará 15:13-14 * **7:8** 7:8 Ágélé ní ɛ tī lizú: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anji āgō Ābūrámā vé rī pi adriki dō caá ú' 'dú ārō gí, lē ā úlíki kōpi ā ágélé ɛ tī rá, lūzú kīnī, kōpi anji Múngú vé ni. † **Í** lā Í'dóngará 17:9-14. † **7:9** 7:9 Yōsépā: Yōsépā ri Yōkóbũ vé mvá ĩri ní lēélé rī, ɛdrípījī sėkí ĩri jeé tũgɛrī rú āngũ ɛjɛpétō vé rī gé. Múngú sē ĩri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ɛ ĩzā mužú adrii āngũ ɛjɛpétō vé rī agá ní. Sā 'dāri gé, ɛbĩrĩjī 'de caá ílí ɛzĩrĩjī. † lā Í'dóngará 30-50.

kôpi ní, 'bāgú rī ní kúru nījzú ámázú 'yozú kīnī, 'bá rī Yōsépā édrīpī pi. ¹⁴ Tā 'dīri ā vūdrī gé, Yōsépā ní tī pēzú 'í étēpī Yōkóbū ní, āzini ívé máríté rī pi ní, kôpi ē ímúkí Ējēpētō gá nōó, kôpivé kālāfe ca céré pūkú ézīrī drī ni tōwú. ¹⁵ Kúru Yōkóbū ní 'dezú mužú Ējēpētō gá 'dāá, drā 'dālē, 'bávē é' bīpīi ūdrákí kpá 'dālē. ¹⁶ Jjíkí kôpivé ávū mužú sīi Sēkémē gá, 'bū Ābūrámā ní jeé Āmórā enjīpīi drígé rī agá.

¹⁷ "Sā Múngú ní lēzú ūyō 'í ní sōó Ābūrámā ní rī vé tā 'duzú ngazú rī ká 'bāá ícá Īnyíná gí, 'bá 'bávē āngū Ējēpētō vé rī agá rī pi vé kālāfe gō ízú karákará. ¹⁸ Kúru 'bāgú āzi Yōsépā vé tā nīipi kuyé ni ní gōzú adrizú 'bāgú rī 'bá Ējēpētō vé rī pi drígé. ¹⁹ 'Bāgú 'dīri rī 'bá é' bīpīi ē mī ū'bāá, āzini rī kôpi 'oó ūnjí, sē kôpi ní tāmíbí kīnī, kôpi ā ú'békí ívé anjī i ní tīi ūdéná rú rī pi ásé agá, kôpi ā ūdrákí rī 'dīisī rá.

²⁰ "Tīkí Mósē rī lókí 'dāri gé, Īri ūnyī be ambamba. Ētēpī pi éndrēpī be mbakí Īri ā tā caá mbāá na ívé jó agá 'dāá. ²¹ Kôpi ká Mósē rī jīi 'bāá ásé agá 'dāá, 'bāgú rī vé mvá ūkúná rī ní Īri 'duzú mužú úcézú mvá ívé ni rú. ²² Īmbákí Mósē rī Ējēpētō gá 'dālē, nī tā múké múké, Īri átángá átá ūkpō be, āzini Īri tā 'o ūkpō be.

²³ "Mósē vé ílí ká caá pūkú sū, Īri ní ngazú mužú 'í é' dīpáa Īsērélē rī pi ndrezú. ²⁴ Mósē ca mužú ísú Ējēpētōgú āzi rī ívé 'bá āzi 'o ūnjí, Īri ní ágó rī ípázú, Īri ní Ējēpētōgú rī 'dīzú drāzú 'dīisī rá. ²⁵ Mósē ūsū déna ívé 'bá rī pi ícá nī áamá 'yozú kīnī Múngú ĩpē 'i ímú kôpi paá nī 'dīni rá, 'bo kôpi nīkí áamá kuyé.

²⁶ "Kā mužú adrii drū 'dīni, Mósē ca mužú ísú Īsērélē ĩrī ni pi rī ĩ fū. Ū'bī kōdō kôpi ē éšī 'yoó kīnī, 'Āgō 'dī'bée, ĩmi édrīpī, ngá ĩmi ní ĩmi 'ozú ūnjí 'dīni rī ā'di?'

²⁷ "'Bo ágó ūmbā í'dópi rī ní Mósē rī zezú, Īri ní 'yozú kīnī, 'Ā'di 'bā mi 'bá āmbúgú rú rīi tā līi 'bá drígé nī? ²⁸ 'Í lē ma 'dīi sū mí ní ájéé Ējēpētōgú rī 'dīi drāá rī tīnī?' ²⁹ Mósē ká tā 'dīri yīi, koro nga ápá mužú adrii āngū Mīdīyānā vé rī gé jākāgú rú. 'Dālē tī anjī āgō ĩrī.

³⁰ "Mósē ká adrii Mīdīyānā gá 'dālē caá ílí pūkú sū, mālāyīkā ní 'i i'dazú Mósē ní áci dīipi peṭi amuupi kūmvú ni agá, āngū ā'wí cinyáfā rú rī agá 'dāá, peṭi áci ní dīzú 'dīri Īnyíná írā Sínáyī vé rī ā gārā gá. ³¹ Mósē ká ndree áci dīipi rī zā peṭi rī veé kuyé, sē Īri ní āyāngará. Mósē útrú 'i Īnyíná mužú áci riipi dīipi rī ndree. Īri ní Úpi vé ú'dúkó yīzú kīnī, ³² 'Ma Múngú mí é' bīpīi vé rī, Múngú Ābūrámā vé rī, Ísākā vé rī, āzini Yōkóbū vé rī.' Mósē á rú' bá yā kpīrīkpīrī, ūrī fū Īri ambamba, gō mī 'bāá áci rī ndrezú kuyé.

³³ "Úpí Múngú ní 'yozú Īri ní kīnī, 'Í nje mívé ngá pá gá[‡] mí pá gá sī rá, ā'diātāsīyā vūrā mí ní pá tuzú 'dīri, Īri vūrā uletere ni. ³⁴ Á ndre ĩzāngā 'bá mávé rī pi ní nyaá Ējēpētō gá 'dālē rī gí. Á yī kôpivé ngongará gí, má ímú kôpi pangará gá. Á lē nóni mi pēé gōó vúlé Ējēpētō gá 'dāá.'

³⁵ "Mósē 'dīri ándúrú 'bá Īrivé rī pi ní Īri gāá sī, kôpi ní 'yoó, 'Ā'di 'bā mi āmbúgú rú rīi tā līi 'bá drígé nī rī 'i?' Múngú pē Īri mužú adrii kôpi drígé

ãmbúgú rú, āzini ívé 'bá rĩ pi paá, Múngú pē mālāyíkā muḡú átá Mósē be peṭi amuúpi kũmvũ rĩ agá 'daá. ³⁶ Mósē 'o tā āyāzú āyāyā ni pi kárakarā Ējēpétō agá 'daá. Ílí pũkú sũ 'dĩri agá, Mósē íjĩ 'bá rĩ pi ifũú āngũ ā'wí cinyáfā rú rĩ agásĩ, ko kōpi ē drĩ zozú muḡú Yjĩ Tafu Ika rĩ agásĩ.

³⁷ "Mósē 'yo 'bá Īsērélē vé rĩ pi ní kĩnĩ, 'Múngú ri úmvúlēsĩ ímũ ĩmi ní nēbĩ ípē ĩmivé 'bá rĩ pi āsámvú gé sũ má tĩnĩ.' ³⁸ Mósē ri adrii 'bá ẹ'bípĩĩ āsámvú gé āngũ ā'wí cinyáfā rú rĩ agá 'daá, mālāyíkā rĩ átá ĩri ní Īrā Sínáyĩ drĩgē 'daá. Úlũkĩ ĩri ní ú'dúkō ídri vé rĩ 'dālē, ā ulũ ri 'bá ní.

³⁹ "Bo 'bá ẹ'bípĩĩ gākĩ Mósē ē tĩ yĩgá sĩ. Kōpi gākĩ ĩri sĩ, kōpi lēkĩ kōdō ĩ újā gōō Ējēpétō gá 'dāá vúlē. ⁴⁰ Kōpi ní 'yozú Ārónā ní kĩnĩ, 'Mí údé 'bá ní ngá múngú rú, ā ko rĩ 'bá drĩ muḡú, Mósē íkō 'bá drĩ ifũzú Ējēpétō agásĩ nĩ, 'bo 'bá nĩkĩ kuyé dō ā'di 'o ĩri nĩ.' ⁴¹ Kōpi ní ngá údézú múngú rú sũ tĩ mvánā tĩnĩ, kōpi íjĩkĩ ngá ĩ ní riĩ zāā rōbōṅṅō rú rĩ sēē ĩri ní, kōpi ní ũmũ 'bázú ãmbúgú ngá ĩ ní údé múngú rú 'dĩri ĩnjĩzú. ⁴² Múngú gā kōpi sĩ, adi kōpi riĩ línýā 'bũ gé rĩ pi ĩnjĩĩ, mbāā rĩ ĩnjĩĩ, āzini ũtũ rĩ ĩnjĩĩ ívé múngú rú. Tā 'dĩri nga 'i fũú tĩ ni gé gĩ sũ nēbĩ rĩ pi ní sũ bũkũ agá rĩ tĩnĩ kĩnĩ, " 'Īmi úyú Īsērélē vé 'dĩ'bée,

Ílí pũkú sũ ĩmi ní adrizú āngũ ā'wí cinyáfā rú rĩ agá 'dālē rĩ gé,
ĩmi zākĩ nyo má ní rōbōṅṅō rá?

⁴³ Īmi ri ngá ĩmi ní údé múngú rú ĩ ní zĩĩ Mōlēkĩ ri 'du muḡú ĩndĩ, āzini gākũ rĩ 'du muḡú ĩndĩ,
āzini ĩmi ri ngá ĩmi ní údé múngú rú sũ línýā tĩnĩ ĩ ní zĩĩ Rēfánā rĩ 'du muḡú ĩndĩ,
āzini ĩmi ri ngá ĩmi ní údé Múngú rú rĩ pi ĩnjĩ.

Kúru ma ĩmi pē mu adri rámbá rú Bābēlōnā^S vé wōḡōkō 'daásĩla rĩ gé.'

⁴⁴ "Bá ẹ'bípĩĩ rikĩ gākũ ĩ ní tājmbĩ Múngú vé rĩ 'bázú 'a ni gé rĩ* 'duḡú muḡú āngũ ā'wí cinyáfā rú rĩ agá 'daá. Kōpi sĩkĩ gākũ rĩ sũ Múngú ní tā ni eziĩ Mósē ní rĩ tĩnĩ. ⁴⁵ Lókĩ Yósūwā† ní ẹ'dĩ 'dĩzú 'bá adrii 'bá āngũ Kānánā vé rĩ agá rĩ pi be rĩ gé, Múngú dro 'bá 'dĩ'bée āngũ Kānánā vé rĩ agásĩ rá. 'Bá Īsērélē vé rĩ pi 'duḡú gākũ Múngú vé rĩ jĩĩ muḡú ĩndĩ, sē kōpi ndēkĩ 'bá āngũ 'dāri agá rĩ pi ānĩ rá, kōpi ẹrĩkĩ āngũ 'dāri 'duḡú ĩ ní. Gākũ Múngú vé rĩ ri adrii āngũ Īsērélē vé rĩ agá 'daá, cĩngbá cazú lókĩ 'bāgú Dāwúđĩ vé rĩ gé. ⁴⁶ Múngú ri āyĩkō sĩ Dāwúđĩ sĩ, ĩri ní Múngú ri zizú kĩnĩ, 'i lē Jó sĩjĩ Múngú Yōkóbũ vé rĩ ní. ⁴⁷ 'Bo Sōlōmónā sĩ Jó Múngú vé rĩ ní.

⁴⁸ "Múngú ãmbúgú 'bá drĩgē cére rĩ adri jó 'bá áda ní sĩjĩ rĩ agá ku, sũ nēbĩ rĩ ní 'yoó rĩ tĩnĩ. Múngú kĩnĩ,

⁴⁹ " "Bũ ri vūrā má ní úrizú ni,

7:37 7:37 Dětōrōnómē 18:15 **7:40** 7:40 Wũngará 32:1-8 **S 7:43** 7:43 Bābēlōnā: Lókĩ Núwā vé rĩ ā vudĩrĩ gé, 'bá rĩ pi sĩkĩ lágárakā Bābēl gá, vudĩrĩ ni gé, 'bá rĩ pi gōkĩ vūrā rĩ zĩjĩ Bābēlōnā. Ílí kárakarā ā vudĩrĩ gé, 'bāgú Nēbākānēzā jĩ 'bá Īsērélē vé rĩ pi ā ʊrũkō muḡú āngũ Bābēlōnā vé rĩ gé, iza Yērúsālēmā ri ilĩ mũdũrũlũ tōwũ pũkú ẹzĩrĩ (570) gé, íṣũ ākūdē tĩkĩ drĩ Yēsũ ri kuyé. 'Í lā Ídóngará 11; 2 'Bāgú 24-25; Dānyélē 1:1-7. **7:43** 7:43 Āmósá 5:25 * **7:44** 7:44 Gākũ ĩ ní tājmbĩ Múngú vé rĩ 'bázú 'a ni gé rĩ: Múngú eziĩ Mósē ní kĩnĩ, Mósē ā sĩjĩ Gākũ āngũ ā'wí cinyáfā rú rĩ agá 'daá, ā 'bākĩ ri tājmbĩ Múngú vé rĩ 'a ni gé 'daá, 'bá rĩ pi ā rikĩ u'duḡú muḡú vūrā rĩ pi gé sĩ. Sōlōmónā sĩ Jó Múngú vé rĩ Yērúsālēmā gá 'daá, ícókĩ u'duḡú ku. Atala rĩ pi ri rōbōṅṅō zā Múngú ní vūrā ĩrĩ 'dĩ'bée agásĩ. 'Í lā Ēbērē 8:5. † **7:45** 7:45 Yósūwā: Mósē ká drāā gĩ, Múngú ípē Yósūwā ri 'bá rĩ pi ē drĩ kōó muḡú āngũ Kānánā vé rĩ gé. 'Í lā Wũngará 17-24; Yósūwā 1-24.

vũ ri vũrã má ní pá 'bãzú ni.

Úpí ní zizú kīnī,

Jó ĩmi ní lēé sīj má ní rī ősũkã ni ã adri rí ngóni?

Vũrã má ní adrizú rī ngügá?

⁵⁰ Má údé nyo ngá rī pi ãrěvú céré ma 'i kuyé?'

⁵¹ "Īmi 'bã drī be ũkpó ũkpó 'dī'bee, ĩmi gãkí ẹ̀sì újágá Múngú ri ẹ̀'yĩgá sī, ĩmi ọ̀zũkí ĩmī bí cí, ĩmi yìkí rí ĩrivé tã ku! ĩmi adrikí sũ ĩmi ẹ̀'bípìjì tñi, ĩmi gãkí Īndrí Uleteré rī vé tã sī! ⁵² Nẹ̀bì ązi ĩmi ẹ̀'bípìjì ní ọ̀cũjù kuyé ni nyo anigé? ĩmi ẹ̀'bípìjì ú'díkí nẹ̀bì 'Bá tã be pìrj rī* vé ímũngará ã tã ũlũ'ba rī pi ũdrãá rá. Nóni ĩmi 'beki ĩri ã ũli, ĩmi 'díkí ĩri gí. ⁵³ Mālāyikā rī pìS ĩmũkí ĩmi ní tãimbj Múngú vé rī sēé, 'bo ĩmi 'dũkí tã ni ngaá kuyé."

Úviki Sētēfánō ri drãá irã sī

⁵⁴ 'Bá tã lị'ba rī pi kã átángá Sētēfánō ní átá 'dĩri yij, kōpi ã 'a ve ũnjí ũnjí. ⁵⁵ 'Bo Sētēfánō ẹ̀pìpi Īndrí Uleteré rī sī ambamba rī ndre ąngũ mužú 'bũ gé 'dãá, ĩri ní Múngú vé dįngará pōwũpōwũ rī ndrezu, ązini ndre Yẹ̀sũ tu pá kuú Múngú vé drj ẹ̀ndẹ̀pì gé. ⁵⁶ Sētēfánō ní 'yozú kīnī, "Īmi ndrekí drī ká, á ndre 'bũ zj 'i ku mgbo, 'Bá Mvã* tu pá kuú Múngú vé drj ẹ̀ndẹ̀pì gé."

⁵⁷ 'Bá tã lị'ba 'dī'bee† kã tã 'dĩri yij 'dĩni, kōpi ọ̀zũkí ĩ bí cí, kōpi í'dókí útré ú'dũkọ be uru 'dãá, kōpi ní njuzú Sētēfánō ri ruzú, ⁵⁸ kōpi sekí ĩri křjũ rī ągásĩ ąmvé, kōpi í'dókí ĩri úvį irã sī, 'bã ĩri tō'ba rī pi unjekí ĩvé bōngó 'bãá křjĩmvã rj be ĩ ní zjĩ Sãũlã‡ gãrã gá.

⁵⁹ 'Bá rī pi kã í'dó rii Sētēfánō ri úvį irã sī, Sētēfánō ní Múngú ri zizú kīnī, "Úpí Yẹ̀sũ, 'í 'dũ mávé ĩndrí." ⁶⁰ Kúru ĩri ní kũmũcí ũtjzjú vũgá, ĩri ní trezú ú'dũkọ be uru 'dãá kīnī, "Úpí, lē mĩ lị tã 'bã 'dī'bee drjgé ũnjĩkãnyã kōpi ní 'oó rī sĩ ku." Sētēfánō kã tã 'dĩri 'yoó 'dĩni, koro ĩrivé idri ní füzú.

8

¹ Sãũlã ã'yĩ Sētēfánō ri sēé úvį drãá nĩ.

Ọcũkí 'bã kãnisã vé rj pi, írekí kōpi kpélékpélé

Lókí 'dãri gé, ọ̀cũkí 'bã kãnisã vé Yẹ̀rũsãlémã gá 'dãlé rj pi ũnjí ũnjí, sē kōpi írekí í mužú adrii ąngũ Yũdáyã vé rj ągásĩ, ązini ąngũ Sãmãriyã vé rj ągásĩ. 'Yẹ̀nã Yẹ̀sũ vé 'bã ąyũąyũ rj pi ąwíkí adrii Yẹ̀rũsãlémã gá 'dãá nĩ.

² 'Bá Múngú ri ĩnjĩ'ba ĩnjĩnjĩ rj pi sĳkí Sētēfánō vé ąvũ nĩ. Kōpi ngokí ĩri ĩzãngã be ambamba. ³ 'Bo Sãũlã ní í'dózu 'bã kãnisã vé rj pi ọ̀cũzú ũnjí ũnjí. Ri ẹ̀cį mužú jó rj pi tį gé sī 'bã kãnisã vé rj pi urujú mužú. Uru ągõ rj pi ũkú rj pi be jįj mužú ú'bé jó ąngũ ũ'yizú rj ągá.

Pilípũ ũlũ ú'dũkọ múké rj Sãmãriyã gá

7:50 7:50 Īsáyã 66:2 † **7:52** 7:52 'Bá tã be pìrj rī: 'Bá tã be pìrj rī Yẹ̀sũ 'i. **S** **7:53** 7:53 Mālāyikā rī pi: Mālāyikā rī pi ĩndrí, kōpi ri adri Múngú be 'bũ gé 'dãlé, kōpi rj'ba ąkó. Múngú ri sã ązi sī kōpi ĩpě ĩmų vũ drjgé nōó ú'dũkọ múké ívé rī ũlũ 'bã rī pi ní. * **7:56** 7:56 'Bá Mvã: Yẹ̀sũ zj 'i 'Bá Mvã lüzú kīnī, 'i Kúrísítõ 'i, 'i mālũngã rj rj mužú nyonyo. 'Í lã Dãnyélé 7:13-14. † **7:57** 7:57 'Bá tã lị'ba 'dī'bee: 'Bá tã lị'ba 'dī'bee ọ̀zũkí ĩ bí cí, kōpi ũsũkí kīnī Sētēfánō 'da Múngú ri. ‡ **7:58** 7:58 Sãũlã: Sãũlã gõ ícã 'bã Yẹ̀sũ ã pámvũ ũbĩpi ni, gókí rj ní zjĩ Pãlũl 'i. 'Í lã Ẽzj 13:9.

4 Úpí vé 'bá ĩ ní íré kpélékpélé 'dĩ'bée rikí ù'dúkó múké Múngú vé rĩ ùlúú mužú āngū kōpi ní mužú rĩ pi agásí céré. 5 Pilípū* ní 'dezú mužú kūrú Sāmāriyā vé rĩ gé 'dāá, ĩri ní tā Kúrísitō vé rĩ ùlúú 'bá rĩ pi ní. 6 'Bá bītríká rĩ pi ká tā Pilípū ní átá rĩ yī, āzini tā ĩri ní 'oó āyāzú āyāyā 'dĩ'bée ndree, kōpi 'bákí úvá rizú tā rĩ yizú. 7 'Bá kárakarā índrī ũnjí be rĩ pi, índrī ũnjí rĩ pi ũfúkí kōpi drīgé sī útréngará be, 'bá kárakarā pá be 'bélé'béle rĩ pi ōgōrōvū rú rĩ pi be, idríkí kōpi rá. 8 Tā 'i ngaápi 'dĩri, sē āyīkō fū 'bá rĩ pi kūrú agá 'dāá ambamba.

Sĩmónā adriipi újógú rú rĩ

9 Ágó āzi rú ni Sĩmónā 'i, ri adrii kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá, nga ežj ũjōgū vé ni caá lóki be āco, sē 'bá adri'ba kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá rĩ pi ní āyāngará. Rĩ 'i íngú kīnī 'i ũkpō be. 10 'Bá kūrú Sāmāriyā vé rĩ agá rĩ pi ārevú céré, í'dózú 'bá ngá ākó rĩ pi vúgá cazú 'bá ngá be rĩ pi vúgá, kōpi rikí 'yoó kīnī, "Ágó 'dĩri ũkpō be āmbúgú, ũkpō 'dĩri Múngú vé ni." 11 Sĩmónā nga ežj ũjōgū vé rĩ caá lóki be āco, sē 'bá rĩ pi ní āyāngará, sē 'bá rĩ pi céré ri mužú vú ní gé 'dāá. 12 'Bo Pilípū ká 'bá mužú Sĩmónā vúgá rĩ pi ní ù'dúkó múké mālūngā Múngú vé rĩ ā tā ùlúú, āzini Yēsū Kúrísitō vé rĩ ā tā ùlúú, kōpi ē'yīkí rá. Sē āgō rĩ pi ũkú rĩ pi be, sēkí kōpi ní bātízimū rá. 13 Sĩmónā ē'yī kpá rá, sēkí ĩri ní bātízimū rá. Vūrā Pilípū ní rizú ečizú rĩ agásí céré, Sĩmónā ri ečj vú ní gé sī índī, tā Pilípū ní 'oó 'dĩ'bée sē ĩri ní āyāngará.

14 Yēsú vé 'bá áyúāyū Yērúsālēmā gá 'dálé rĩ pi ká yī kīnī, 'bá Sāmāriyā gá rĩ pi ē'yīkí ù'dúkó Múngú vé rĩ gí, kōpi pēkí Pétēró pi Yūwánī be mužú Sāmāriyā gá 'dálé. 15 Yēsú vé 'bá áyúāyū ĩrĩ 'dĩ'bée ká caá, kōpi ní Múngú ri zizú 'bá drī Yēsú ri ē'yī'ba ú'dí rú rĩ pi ní, Índrī Uleteré rĩ ā ású ri kōpi bēsīnī, 16 ā'diātāsīyā Índrī Uleteré rĩ ícá drī ímú kōpi ású kuyé, sēkí kōpi ní bātízimū rĩ 'yéná Úpí Yēsú ā rú sī. 17 Pétēró pi Yūwánī be tīkí drī mužú 'bá Yēsú ri ē'yī'ba gí rĩ pi drīgé sī ālu ālu céré, Índrī Uleteré rĩ ní 'bá 'dĩ'bée ászúú.

18 Sĩmónā ká ndree 'bá áyúāyū Pétēró pi Yūwánī be, tīkí drī 'bá rĩ pi drīgé, Índrī Uleteré rĩ ású kōpi gí, Sĩmónā í'dú mūfēngā, lē ũkpō Múngú vé 'dĩri jeé ānī. 19 ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi sēkí má ní ũkpō 'dĩri índī, á tī dō drī 'bá rĩ pi drīgé, Índrī Uleteré rĩ ā ású ri kpá kōpi bēnī."

20 'Bo Pétēró ní újázú ĩri ní kīnī, "'Í drā mívé mūfēngā rĩ be 'dīisí rá, ā'diātāsīyā 'i lē ũkpō Múngú vé rĩ jeé mūfēngā sī. 21 Mí ícá ežj Múngú vé nōri ālée ngaá 'bá be trū ku, ā'diātāsīyā mí adri 'bá pīrj ku Múngú endreṭj gé. 22 Lē mī újá ešj ũnjīkānyā agásí rá, 'i zj Úpí ri, ĩri ícá mi trū yīkí ũnjí mí ní ũššū 'dĩri agásí rá. 23 Á nī rá, mī ešj ũká ũká, mi túgērj ũnjīkānyā vé ni."

24 Sĩmónā ní 'yozú kīnī, "Īmi zīkí má ní Úpí ri, tā ĩmi ní átá 'dĩri ā rú ri ma ũnjí ku!"

25 Pétēró pi Yūwánī be ká ù'dúkó Úpí vé rĩ ùlúú, kōpi ní ĩ újázú gōzú Yērúsālēmā gá 'dálé ũzi, kōpi ká ríi mužú létj gé 'dīgé, kōpi ũlúkí ù'dúkó múké rĩ mužú gūrú kárakarā Sāmāriyā vé rĩ pi agásí.

* 8:5 8:5 Pilípū: Pilípū 'dĩri adri Yēsú vé 'bá áyúāyū ni kuyé. ĩri 'bá ežj ĩ ní ũpēé ngá awaá ōwúzj rĩ pi ní rĩ vé āzi. 'Í lā Ežj 6:1-6.

Pilípū pi vé tā Ētýópýāgū rī be rī

26 Úpí vé mālāyikā ní 'yozú Pilípū ní kīnī, "Í nga, 'i 'du létj mųúpi ándrelé rú, íngápi Yērúsálémā gá, ęlįpi āngū ā'wi cínyáfā rú rī agāsī, mųúpi Gázā gá rī." 27 Pilípū ní koro ngazú mųú. Īri ní ũgalaku āmbúgú Ētýópýā vé ni įsúzu. Ágó rī 'báná† rú, ĩrivé ęžj rií ngaá rī, ĩri ri ũkú drįkoma rú Ētýópýāžj ĩ ní zįj Kāndásī rī vé ngá rī pi ũtē nī. Ágó 'điri íbí íngá Múngú ri zįngará gá Yērúsálémā gá 'dāá, 28 ĩri ri mvií mųú 'bęťj, úri ívé ārābýā ĩ ní rií seése rī agá, ri búkū nębį Īsáyā ní sī rī lāá.

29 Īndrī Uleterē rī ní 'yozú Pilípū ní kīnī, "Í mų adrií ĩnyįnā ārābýā 'dāri ā gārā gá." 30 Pilípū ní njuzú cazú ārābýā rī ā gārā gá 'dāá, yį ũgalaku rī ri búkū nębį Īsáyā ní sī rī lā. Pilípū ní ágó rī zįzú kīnī, "Í nį tā mí ní rií lāá 'điri vé íffí rā?"

31 Ágó rī ní újázú Pilípū ní kīnī, "Bá āzi ũlū dō má ní íffí ni kuyé, ma ícō nī íngóni?" Ágó rī ní kúru Pilípū ri ā'yįzú tųzú 'í vúgá ārābýā agá 'dāá.

32 Tā ũgalaku rī ní rií lāá Búkū Múngú vé rī agá rī ĩri 'đini, "Jįkí ĩri mųų sų kābĭlō ĩ ní lęē lįlį rī tįni, újį kú kırı sų kābĭlō mvá ĩ ní rií 'bí ni rēē rī tįni, zį 'í tį átāngá átázú kuyé.

33 Idekį ĩri, 'bá āzi ĩrivé tā lįįpi pįřj ni 'dāāyo. Īri ícō anji tį ngóni, 'đikí dō ĩri drāá vų drįgē nōgō gí?"

34 Ūgalaku rī ní Pilípū ri zįzú kīnī, "Í lū má ní, tā nębį ní átá 'điri, átá tā 'í rų'báná gá ni yā, dōku átá tā 'bá āzi rų'báná gá ni?" 35 Pilípū 'í'dó vūrā ágó rī ní lāá Búkū Múngú vé rī agá 'dāá rī vé tā ũlūú ágó rī ní, ũlū ĩri ní ũ'dųkō múké Yęsų vé rī.

36 Kōpi ká rií mųų létj gé 'đigē, kōpi cakí mųų yįį įsų, ũgalaku rī ní 'yozú Pilípū ní kīnī, "Í ndre drĭ ká! Yįį nō! 'Í sē má ní bātízįmū ku ā'diātāsī?"

37 Pilípū ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Mí ę'yį dō ęšj be céré, ma ícō mí ní bātízįmū sē rá."

Ūgalaku rī ní újázú ĩri ní kīnī, "Má ę'yį rá 'yozú kīnī, Yęsų Kúrísitō ri Mvā Múngú vé ni." † 38 Ūgalaku rī ní 'yozú ívé 'bá ārābýā ĩ ní rií seése rī jįįpi rī ní, ā uga ārābýā rī ā tu pá. Kōpi ní įsúzu Pilípū be řřřtrō, kōpi ní fizú mųú yįį agá 'dāá, Pilípū ní kúru ĩri ní bātízįmū sęzú.

39 Kōpi ká ĩfúú yįį rī agāsī āmvé nōó, koro Īndrī Úpí vé rī ní Pilípū ri jįzú 'điisī rá, ũgalaku rī gō ĩri ndreē đįj kuyé, ũgalaku rī ní kúru 'dezu mųúú āyĭkō be āmbúgú.

40 Vųđrĭ ní gé, Pilípū nį ámá nóni 'í ca kųřú ĩ ní zįj Āzótōsī agá gí. Pilípū ri ęčj mųúú kųřú rī pi agāsī, ĩri ní cazú kųřú Sízérýā vé rī gé, ri ũ'dųkō múké Yęsų vé rī ũlūú mųúú 'bá rī pi ní kųřú 'đi'bée agāsī céré.

† 8:27 8:27 'Báná: 'Báná vé íffí, 'bá ĩ ní ĩrivé rų'báná ágó vé rī ā fi unjeé gí ni. Kōpi ri ęžj nga 'bāgú rī vé 'bęťj āsámvú gé, ũkú 'bāgú rī vé rī pi āsámvú gé. 8:33 8:33 Īsáyā 53:7-8 † 8:37 8:37 Átāngá véręšj 37 agá 'điri, búkú ęžj vé ĩ ní sī Ġřřkĭ tį sĭ drĭdrĭ rī agá 'dāāyo, 'bo gōkí sī búkú ęžj vé vúlē rī agá rá.

9

Sáulā újá ésj

(Ezj 22:6-16; 26:12-18)

1 Sáulā í'dó rií 'bá Úpí Yésū ā pámvú ūbī'bán rī pi ē mī imgbēē lēzú kōpi ú'dízú. Īri ní 'dezú mužú átálágú āmbúgú rī vúgá. ² Sáulā zī kōkōbī átálágú āmbúgú rī vúgá kīnī, ā sī kōkōbī sēē 'bá Jó Múngú ri Zízú Dāmāsékē gá 'dālē rī pi ní, 'í įsú dō āgō dōku ūkú Yésū ā pámvú ūbī'bán rī pi 'dālē, 'í įjī rī kōpi imú ū'yī Yērūsálēmā gá nōlē.

³ Sáulā kā caá įnyinā Dāmāsékē gá 'dāá, ācí ní dīzú 'bū gé 'dāási, imgbērē āngū gārā ni gé sī kūrū. ⁴ Īri ní ngazú í'dézú vūgá. Īri ní ú'dúkó yizú, ú'dúkó rī kīnī, "Sáulā, Sáulā. Ngá mī ní rizú ma ōčūzú 'dīni rī ā'di?"

⁵ Sáulā ní zizú kīnī, "Úpí, mī ā'di 'i?"

Ú'dúkó rī ní újázú kīnī, "Ma Yésū mī ní rií ōčūzú rī 'i. ⁶ 'Í nga mužú kūrú agá 'dāá, 'í ca dō 'dāá gí, ī tā ī ní lēē mī 'o rī ūlū mī ní rá."

⁷ Āgō ri'bán muž'bán Sáulā be trū rī pi tukí pá 'dālē, kōpi zīkí ī tī tā 'yozú kuyé, ā'diātāsiyā kōpi yīkí 'yénā ú'dúkó riipi átāpi rī āyu, kōpi ndrekí 'bán átāpi rī ā rú'bán kuyé. ⁸ Sáulā ní ngazú urū, kā lēē 'í mī zī āngū ndrezú, mī ni ndre āngū ku. Āgō muž'bán Īri be rī pi ní drī ni ružú, Īri sezú mužú Dāmāsékē gá 'dālē. ⁹ Sáulā adri caá ú'dú na, mī ni ndre āngū ku, nya ngá kuyé, dōku mvu ngá āzi kuyé.

¹⁰ Dāmāsékē gá 'dāá, ágó āzi Yésū ā pámvú ūbīpi ni, rú ni Ānāniyā 'i. Úpí Yésū ní 'i 'dazú Īri ní įndrīlīkí agá, Īri ní Ānāniyā ri zizú kīnī, "Ānāniyā!"

Ānāniyā ní ā'yizú kīnī, "Úpí, ma nō."

¹¹ Úpí Yésū ní 'yozú Īri ní kīnī, "'Í nga mužú ágó rú be ī ní zī Yūdā rī vé āngá 'dāá, 'i 'dū lētī rú be ī ní zī Piri rī mužú. Mī kādō caá 'dālē, mī ágó āzi įsú rú ni Sáulā 'i, ágó rī ibí imú Tārāsisā galēsī, Īri ri Múngú ri zī.

¹² Ágó rī ndre tā mívē rī įndrīlīkí agá, ndre ágó āzi rú be Ānāniyā ri imú 'í vúgá nōō, tī drī 'í drīgē, 'í mī ā zī rī 'i āngū ndreē."

¹³ Ānāniyā ní újázú kīnī, "Úpí! 'Bá kárakarā ūlūkí má ní tā ágó 'dīri ní 'oó rī pi rá. Ágó 'dīri 'o mívē 'bán mī ē'yī'bán gí rī pi ūnjī Yērūsálēmā gá 'dālē. ¹⁴ Atala atala rī pi drīgē rī pi sēkí Īri ní ūkpō imúžú 'bán cérē mī įnjī'bán rī pi uruzú."

¹⁵ 'Bo Úpí Yésū ní 'yozú Ānāniyā ní kīnī, "'Í muž! Ágó 'dāri, má įpē Īri, ā muž rī mávé tā ūlūū 'bán adri'bán Yāhūdī rú ku rī pi ní, 'bāgū rī pi ní, āzini 'bán Īsērēlē vé rī pi ní.* ¹⁶ Ma imú lū Īri ní 'yozú kīnī, Īri imú izāngā nya mā tā sī ambamba."

¹⁷ Ānāniyā ní kuru mužú jó Sáulā ní adrizú rī įsúžú, Īri ní fizú mužú jó agá 'dālē. Īri ní drī tīzú Sáulā drīgē, Īri ní 'yozú kīnī, "Sáulā, Úpí Yésū 'i 'daápi mī endreṭī gé lētī gé 'dālē lóki mī ní rizú imúžú rī gē rī, įpē ma imú ní vúgá nōlē, mī mī ā ndre ri āngū, āzini Įndri Uletere rī ā ású rī mī bēnī." ¹⁸ Koro ngá āzi sū 'ī'bī ā kókó'bō tīnī ni pi ní įfūzú u'dezú Sáulā mī gé sī. Īri ē mī ní kuru 'i zizú. Īri ní ngazú urū, Ānāniyā ní Īri ní bātízimū

sězú. ¹⁹ Kā muų adrii vüdrři ni gé, ĩ ní ĩri ní ĩnyá sězú nyazú, rü'ba ní gō adrii ũkpō be.

Sáulā sē tĭ Dāmāsékē gá

Sáulā pi adriki Yěsŭ vé 'bá ĩri ā pámvú ũbĭ'ba rĭ pi be Dāmāsékē gá 'dālē ú'dú be kárakará. ²⁰ Koro Sáulā í'dó riĭ tĭ sēe muųú Jó Múngú ri Zĭzŭ rĭ pi agásĭ kĭnĭ, Yěsŭ ri Mvā Múngú vé ni. ²¹ 'Bá céré ri'ba tĭ ĩri ní sēe rĭ yĭ'ba rĭ pi āyākĭ tā 'dĭri sĭ āyāyā. Kōpi kĭnĭ, "Ágō 'dĭri adri nyo ándúrú riĭpi 'bá Yěsŭ ā pámvú ũbĭ'ba rĭ pi ōcŭŭpi Yěrŭsālémā gá 'dālē rĭ 'i kuyé? 'Bá nĭkĭ ámá rá, ágō 'dĭri ĩmŭ nōgō 'bá rĭ pi uruų, 'ĭ ĭjĭ rĭ kōpi muų atala atala rĭ pi drĭgē rĭ pi endrētĭ gé Yěrŭsālémā gá 'dālē bēnĭ."

²² Tĭ Sáulā ní sēe rĭ ũkpō ni ambamba, sē Yāhŭđĭ Dāmāsékē gá 'dālē rĭ pi ní āyāngará, tā ĩri ní ĩmbá 'yoó kĭnĭ Yěsŭ ri Kúrĭsĭtō 'i rĭ sĭ. ²³ Kā muų adrii ú'dú kárakará ā vüdrřĭ gé, Yāhŭđĭ rĭ pi rikĭ létĭ ndāá lězú ĩri 'dĭzŭ drāzŭ 'dĭisĭ rá. ²⁴ 'Bo ũlŭkĭ Sáulā ní tā ĩ ní rizú létĭ ndāzŭ ĩri 'dĭzŭ 'dĭri rá. Kōpi rikĭ ĩri tēe kŭrŭ rĭ vé kĕtĕlĕ gá 'dāá, ũtŭnā pi ĩnĭnā be, ĩ 'dĭkĭ rĭ ĩri drāá 'dĭisĭ rá. ²⁵ Kúru 'bá Sáulā ā pámvú ũbĭ'ba rĭ pi ā uruko ní Sáulā ri suzú árāká ámbúgŭ ni agá, kōpi ní ĩri ísúzŭ kánĭ rĭ drĭgē sĭ vŭgá nōó.

Sáulā ri Yěrŭsālémā gá

²⁶ Sáulā ká muų caá Yěrŭsālémā gá 'dāá, lē kōdō fĭ 'bá Yěsŭ ā pámvú ũbĭ'ba rĭ pi ásámvú gé, 'bo kōpi 'okĭ céré ĩri sĭ ũrĭ sĭ. Kōpi ũsŭkĭ kĭnĭ Sáulā ri ĩ mĭ ũ'ba ā 'yokĭ rĭ kĭnĭ, 'ĭ újā ęsĭ Yěsŭ ri ę'yĭzŭ gĭ. ²⁷ Kúru Bārŭnábā ní Sáulā ri ĭjĭzŭ muųú Yěsŭ vé 'bá áyúáyŭ rĭ pi vŭgá 'dāá, ĩri ní tā Sáulā ní Úpĭ ri ndrezú létĭ gé 'dāá, āzini tā Úpĭ ní átá Sáulā ní rĭ ũlŭzŭ kōpi ní. Bārŭnábā kĭnĭ, Sáulā ká adrii Dāmāsékē gá 'dāá, sē tĭ Yěsŭ ā rŭ sĭ ũrĭ ákō. ²⁸ Sáulā ri ęĭ muųú Yěsŭ vé 'bá áyúáyŭ rĭ pi be trŭ Yěrŭsālémā agásĭ, 'bá āzi gā ĩri kuyé, ri tĭ sēe muųú ũrĭ ákō Úpĭ Yěsŭ ā rŭ sĭ. ²⁹ Sáulā pi rikĭ ágatá gāá Yāhŭđĭ uruko átá 'bá Ğĭrĭkĭ tĭ sĭ rĭ pi be, 'bo kōpi lĕkĭ létĭ ndāá ĩri 'dĭzŭ. ³⁰ 'Bá Yěsŭ ri ę'yĭ'ba gĭ rĭ pi ká tā 'dĭri yĭjĭ, kōpi ĭkĭ ĩri muųú kŭrŭ Sizéryā vé rĭ gé, pĕkĭ ĩri muųú Tārāsísā gá kŭrŭ ĩ ní ĩri tĭzŭ rĭ gé.

³¹ Kúru 'bá kánĭsā vé adri'bée āngŭ Yŭđáyā vé rĭ agá, āngŭ Gālĭláyā vé rĭ agá, āzini āngŭ Sāmāriyā vé rĭ agá rĭ pi gōkĭ adrii tā be kĭri. Kōpi mbakĭ ícá ũkpō ũkpō ívé ę'yĭngará agá. 'Bá rĭ pi vé káláfe gō vaá muųú drĭgélē ũkpō ĩndrĭ Uleterē rĭ vé rĭ sĭ.

Pétērō ídrĭ Āyĭnéyā pi Dōrŭkā be

³² Pétērō ká riĭ ęĭ muųú āngŭ rĭ pi agásĭ, ĩri ní muųú 'bá Yěsŭ ri ę'yĭ'ba gĭ rĭ pi ndrezú kŭrŭ Lidā vé rĭ gé 'dāá. ³³ ĩsŭ ágō āzi 'dāá rŭ ni Āyĭnéyā 'i. Ágō 'dĭri drā nyĭ pá ni pi kŭ 'bĕlĕ'béle, la gbóló drĭgē caá ílĭ ārō. ³⁴ Pétērō ní 'yozŭ Āyĭnéyā ní kĭnĭ, "Yěsŭ Kúrĭsĭtō ídrĭ mĭ gĭ. 'Í nga urŭ, 'ĭ tra mĭvé pōrōšĭ." Koro Āyĭnéyā ní ngazú urŭ sĭ. ³⁵ 'Bá kárakará adri'ba Lidā gá rĭ pi Sārōnĭ gé rĭ pi be, kōpi ká ndreé Āyĭnéyā ri ęĭ tu rá, kōpi újākĭ ęsĭ Úpĭ Yěsŭ ri ę'yĭzŭ rá.

³⁶ Ūkŭ āzi Yópā gá 'dāá rŭ ni Tābĭtā 'i, ĩri 'bá Yěsŭ ri ę'yĭpi gĭ ni. (Rŭ Tābĭtā 'dĭri Ğĭrĭkĭ tĭ sĭ ĩ zĭ Dōrŭkā. Rŭ Dōrŭkā 'dĭri vé ífĭfĭ nyámáta.) ĩri ri tā múké 'o 'bá rĭ pi ē ĭzā kozú. ³⁷ Lókĭ 'dāri gé, drā rŭ ũkŭ rĭ, ĩri ní

drázú, ĩ ní ĩrivé ávũ ùjĩzú jizú mužú 'bāzú jó ĩ ní sĭj̄ āco ʊrʊgégé 'dāá ni agá. ³⁸ Lídā ri ĩnyĩnǎǎ Yópā be, 'bá Yēsũ ā pámvú ũbĩ' bá rĩ pi ká yĭj̄ kĭnĩ Pétēró ri Lídā gá 'dāá'dā, kōpi pēkĩ āgō ĩrĩ mužú ĩri mǎá kĭnĩ, "Pétēró, mí ĩmũ mbēlē!"

³⁹ Pétēró ní 'dezu mužú kōpi be trũ. Pétēró kǎ caá, kōpi jĭkĩ ĩri mužú jó ĩ ní sĭj̄ āco ʊrʊgégé 'dāá rĩ agá, ũkú oʊwuzĩ kárakará ĩmũkĩ āá ngoó Pétēró ā gārā gá. Kōpi rikĩ āá rĩ ngoó, rʊkĩ bōngó Dōrũkǎ ní ĩcĩ awaá ĩ ní rĩ pi ĩ drĭgé. ⁴⁰ 'Bo Pétēró ní 'yozú kōpi ā fũkĩ jó rĩ agásĩ céré āmvé. ĩri ní kũmũcĩ ũtĩzú vũgá Múngú ri zizú. Pétēró ní 'i újázú āngũ ndrezú ávũ rĩ vũgálé rú, ĩri ní 'yozú kĭnĩ, "Tābitā, mí ĩngá ʊrʊ." Tābitā ní 'i mĭ zizú. Kǎ Pétēró ri ndree, ĩri ní ĩngázú úrizú ʊrʊ sĭ. ⁴¹ Pétēró ní 'i drĭ suzú ĩri ruzú ĩngazú ʊrʊ. ĩri ní oʊwuzĩ rĩ pi zizú ĩmũzú 'bá Yēsũ ri ě'yĭ' bá gĩ rĩ pi be, ĩri ní 'idazú kōpi ní kĭnĩ, Tābitā ri ĩdri rú.

⁴² Tā Tābitā vé 'i ngaápi 'dĩri ayi mužú kũrũ Yópā vé rĩ agásĩ céré. Tā 'dĩri sē 'bá kárakará újákĩ ěšĩ Úpĩ Yēsũ ri ě'yĭzú rá. ⁴³ Pétēró adri Yópā gá 'dāá lókĩ be āco. Kōpi rikĩ adrii Šĭmónǎ lǎ' bú nyĩpi rĩ be trũ.

10

Pétēró pi vé tǎ Kōrōnōlĭyō be rĩ

¹ Ágó āzi rũ ní Kōrōnōlĭyō 'i, ágó rĩ ri adrii kũrũ Sĭzērĭyā vé rĩ agá. ĩri ũgalaku āngáráwá* ĩ ní zĭj̄ ngúlúmũ Ĩtálĭyā rĩ pi vé ni. ² Ágó rĩ ívé 'bá 'bĕtĭ āsámvú gé rĩ pi be,† kōpi 'bǎkĩ ívé ěšĩ céré Múngú drĭgé, ĩnjĭkĩ Múngú ri ambamba, ágó rĩ ri ngá sēé 'bá ngá ākō rĩ pi ní ěšĩ be céré, ri Múngú ri zĭj̄ ũ'dú be céré. ³ Ũ'dú ālu, ũtũ rĩ kǎ mužú caá sǎ na ũndrēnǎ vé rĩ gé, Kōrōnōlĭyō ní ĩndrĭlĭkĩ ndrezú. Ndre mǎlǎyĭkǎ ri ĩmũ Múngú vũgálésĩ, mǎlǎyĭkǎ rĩ zĭ Kōrōnōlĭyō ri rũ sĭ kĭnĩ, "Kōrōnōlĭyō!"

⁴ Kōrōnōlĭyō 'bǎ mĭ rizú mǎlǎyĭkǎ rĩ ndrezú, ũrĭ fũ ĩri ambamba. ĩri ní mǎlǎyĭkǎ rĩ zizú kĭnĩ, "Ámbúgú mávé rĩ, 'i lē má ní tǎ ngóni ni lúú?"

Mǎlǎyĭkǎ rĩ ní újázú ĩri ní kĭnĩ, "Múngú ri āyĭkō sĭ mí ní 'i zĭj̄ rĩ sĭ, āzini fĕfĕ mí ní sēé 'bá ngá ākō rĩ pi ní ěšĩ be céré rĩ sĭ. ⁵ Lē mĭ pē āgō ʊrʊkō ú'díkĩrĭnǎ nōgō mužú Yópā gá 'dāá, kōpi ā mužĩ ágó rũ be ĩ ní zĭj̄ Šĭmónǎ Pétēró ri ĩj̄j̄. ⁶ Ágó rĩ ĩmũ ũmũ rú, ĩri ri adri Šĭmónǎ riipi lǎ' bú nyĩpi rĩ vé āngá. Šĭmónǎ vé jó ĩnyĩnǎǎ yĭj̄ tafu rĩ ā gārā gá."

⁷ Mǎlǎyĭkǎ átapi ĩri be rĩ kǎ 'deé mužĩ gĩ, koro Kōrōnōlĭyō ní ívé átĩ' bá ĩrĩ ni pi zizú ívé āngáráwá āzi ālu Múngú ri ĩnjĭpi ĩnjĭnĭj̄ ni be. ⁸ ĩri ní tǎ 'i nga' bá rĩ pi ũlúzu kōpi ní, ĩri ní kúru kōpi pēzú mužú Yópā gá 'dāá.

⁹ Kǎ mužú caá drũ 'dĩni, ũtũ mgbĩmgbĩ gé 'dĭgé, átĩ' bá Kōrōnōlĭyō ní pēé mužú 'dĩ' bée kǎ caá ĩnyĩnǎǎ kũrũ Yópā vé rĩ gé 'dāá, Pétēró nga tuĩ mužú Múngú ri zĭj̄ jó ĩ ní sĭj̄ drĭ be kpǎkpǎ rĩ agá ʊrʊ 'dāá. ¹⁰ Ĕbĩrĩ fũ ĩri káyĩ, lē kōdō ngá nyaá, kǎ drĩ riĩ ínǎyá rĩ á'dĩ, ĩri ní 'dezu ũ'dú gé, ĩri ní ĩndrĭlĭkĩ ndrezú. ¹¹ Kǎ riĩ ũ'dú rĩ koó, ndre 'bũ zĭ 'i kú mgbō, ngá āzi ěpĭgũgũ sũ bōngó lǎrá rú ní tĭnĭ, ũpílé be su, rikĩ ĩri ísú ĩmũzú vũgá nōó. ¹² Ngá sũũpi bōngó tĭnĭ rĩ agá 'dāá, ndre ānyǎpá ōšũkǎ be āndĩandĩ pá be su rĩ pi, ā'á ěcĩ' bá bēdrĩ sĭ rĩ pi be, ārĭnǎ rĩ pi be. ¹³ Kúru Pétēró ní ũ'dúkō

* **10:1** 10:1 ũgalaku āngáráwá rĩ pi vé rĩ: ĩri āngáráwá mũdũrũlũ ālu rĩ pi ě drĭ kōopi ni. † **10:2** 10:2 Ágó rĩ ívé 'bá 'bĕtĭ āsámvú gé rĩ pi be: Kōrōnōlĭyō pi 'bá ívé 'bĕtĭ āsámvú gé rĩ pi be, kōpi adriki Yāhũdĭ ku. 'i lǎ Ezj 11:1-3.

yizú, ú'dúkó rī kīnī, “Pétēró, 'í nga ụrụ, mí ụrụ ̄nyāpá 'dī'bée ú'dí, 'í nya kọpi nyanya.”

¹⁴ Pétēró ní 'yozú kīnī, “Úpí, má ícọ tǎ 'dīri 'oó ku. Á nya drī ̄nyāpá ̄zāvū rú 'dī'bée ̄lunāni kuyé.”

¹⁵ Pétēró ní gōzú ú'dúkó rī yizú dīí, ú'dúkó rī kīnī, “Ngá Múngú ní úde uletere 'dī'bée, lē mí 'yo kọpi ̄zāvū rú 'dīni ku.”

¹⁶ Tǎ 'dīri nga 'i caá vù sǐ na, vùdrī ni gé, koro ī ní bōngó lārā rú 'dīri sezú gōzú 'bū gé 'dǎá.

¹⁷ Pétēró ẽ drī ábá céré céré, ri ̄sūú, ̄ndrīlīkí 'dīri vé íffí ̄di? Kúru ̄gō Kōrōnōlīyō ní pēe rī pi ní cazú Sīmōnā vé jō ̄súú. Kọpi áwíkí pá tuú kání rī vé k̄ētīlē gá. ¹⁸ Kọpi zíkí nīzú ̄mázú dō Sīmōnā Pétēró ri adri 'dǎgá.

¹⁹ Pétēró kǎ rīí ̄ndrīlīkí 'í ní ndree 'dīri vé tǎ ̄sūú, ̄ndrī Uletere rī ní 'yozú ̄ri ní kīnī, “Sīmōnā, ̄gō ụrụkọ'bée na, kọpi ri mi ndǎ. ²⁰ 'Í nga ụrụ, 'í sǐ mụzú vūgá 'dǎá. 'Í 'de mụzú kọpi be trụ, lē mí ̄sū ku, má ̄pē kọpi ímúú nī.”

²¹ Pétēró ní kúru sızú mụzú vūgá 'dǎá, ̄ri ní 'yozú kọpi ní kīnī, “Bá ̄mi ní rīí ndǎá rī, ̄ri ma 'i. Tǎ ̄mi ní ma ndázú rī ̄di?”

²² Kọpi ní újázú ̄ri ní kīnī, “Kōrōnōlīyō ī ní 'bǎá ̄ngáráwá Rómǎ vé rī pi drīgē drīkoma rú rī ̄pē 'bǎ ímúú nī. ̄ri 'bǎ tǎ 'oópi pīrī ni, ̄nījī Múngú ri ̄nīnījī, Yǎhúdī rī pi céré ̄nījīkí ̄ri ̄nīnījī. Mǎlǎyíkǎ uletere Múngú vé rī 'yo ̄ri ní kīnī, mí mụ ívé ̄ngá 'dǎá, mí mụ 'í ní ú'dúkó múké Múngú vé rī ̄lūú, 'í yī rī.” ²³ Pétēró ní kúru 'yozú ̄gō 'dī'bée ní kīnī, kọpi ̄ lakí lala.

Pétēró pi 'deki muú Kōrōnōlīyō vūgá

Kǎ muú adrií drū 'dīni, Pétēró pi ní 'dezú mụzú 'bǎ 'dī'bée be trụ, ̄zini 'bǎ ụrụkọ Yēsū ri ̄'yī' bǎ gí Yópǎ gá 'dǎlē rī pi be. ²⁴ Kǎ muú adrií drū 'dīni, kọpi ní cazú kūrú Sizeriyá vé rī gé, vūrǎ Kōrōnōlīyō ní rizú kọpi ̄tēzú rī gé 'dǎá, Kōrōnōlīyō zī ívé mǎrité rī pi ívé ̄ndī rī pi be céré ímú Pétēró ri ̄tēé. ²⁵ Pétēró kǎ fíí caá Kōrōnōlīyō vé ̄ngá 'bētī 'dǎá, Kōrōnōlīyō ní kūmūcí ̄tīzú Pétēró ri ̄nījīzú. ²⁶ 'Bo Pétēró ní ̄ri ruzú ingazú 'yozú ̄ri ní kīnī, “'Í nga ụrụ. Ma nōri 'bǎ áda sū mí tīnī.”

²⁷ Pétēró ní rizú átázú ̄ri be, kọpi ní 'dezú fizú mụzú jō agá 'dǎá, vūrǎ 'bǎ kárakarǎ rī pi ní ̄ umúú rī gé. ²⁸ Pétēró ní 'yozú kọpi ní kīnī, “'Imi nīkí rá 'yozú kīnī, 'bávé tǎimbí Yǎhúdī vé rī ̄yī ku Yǎhúdīgú ní 'i umúú adrizú 'bǎ adri' bǎ Yǎhúdī rú ku rī pi be trụ, dōku tǎimbí ̄yī ku ̄ri ní mụzú kọpi vūgá. 'Bo Múngú lū má ní kīnī, lē má 'yo 'yozú kīnī 'bǎ rī pi ụrụkọ adrikí pīrī ku 'dīni ku, dōku 'bǎ rī pi ụrụkọ ̄zāvū rú 'dīni ku. ²⁹ Mí kǎ 'bǎ rī pi pēe muú má vūgá sī, sē má ní ímúú mbēlēnǎ ̄nī. Nóni ̄mi lūkí má ní, ̄mi zíkí ma ímú ̄di 'oó?”

³⁰ Kōrōnōlīyō ní újázú ̄ri ní kīnī, “'Ú'dú sụ, á ri Múngú ri zīí mávé jō agá 'dǎá sǎ nōri tīnī rī gé, sǎ na ̄ndrēnǎ vé rī gé. Koro ágó ̄zi bōngó be imvesírílí ní ní ífūzú ímúú pá tuzú má ̄ndrētī gé. ³¹ ̄ri ní 'yozú má ní kīnī, 'Kōrōnōlīyō, Múngú yī mívé zīngárá mí ní rizú 'i zizú rī gí, ̄zini fēfē mí ní rīí sēé 'bǎ ngá ̄kó rī pi ní rī vé tǎ ca 'í vūgá 'dǎá gí. ³² Lē mí pē ̄gō ụrụkọ muú Yópǎ gá ágó ī ní zīí Sīmōnā Pétēró rī bīí. ̄ri ri adri ágó ̄zi ī ní

† 10:14 10:14 ̄nyāngá ̄zāvū rú rī: Tǎimbí Mósē vé rī ̄yī 'yozú kīnī, ̄ nyakí ̄nyāpá ụrụkọ ī ní 'yoó kīnī, kọpi ̄zāvū rú 'dī'bée ku. 'Í lǎ Lēvītíkǎ 11:1-32.

ziġ Sġmōnā riġpi lā' bú nyiġpi rġ vé āngá. Sġmōnā vé jó ĩnyinānā yġġ tafu rġ ā gārā gá.' ³³ Má ní 'bá pēzú mužú mbēlēnā mí vúgá sġ mí bġzú ġġzú ānġ, mí ícá múké. 'Bá Múngú ęndreġġ gé nō, 'bā ri ũ'dúķó múké Úpġ ní lūu mí ní rġ tē yġ mí tġ gé."

³⁴ Kúru Pētēro ní 'dózu átázú kġnġ, "Ádarú á nġ áamá rá 'yozú kġnġ, Múngú ęndreġġ gé, 'bā rġ pi cére trōtrō. ³⁵ Múngú ā'yġ 'bá 'i ru' bā rġ pi, āzini 'bā tā 'o' bā pġrġ rġ pi āngŭ rġ pi agásġ cére. ³⁶ Ĩmi yġķġ ũ'dúķó múké Múngú vé ġ ní ũlūu 'bā Ĩsērēlē vé rġ pi ní rġ gġ kġnġ, Múngú ri Ĩmi ní tākġri sē Yēsŭ Kúrġsġtō ā rŭ sġ, Ĩri Úpġ 'bā rġ pi vé ní cére. ³⁷ Ĩmi nġķġ tā 'i 'oópi āngŭ Yŭđáyā vé rġ agá rġ pi rá, tā rġ 'í'dó 'i ngaá Gālġláyā gá, lóķġ Yŭwánġ ní tā bātġzġmŭ vé rġ ũlŭzŭ rġ ā vŭđrġ gé. ³⁸ Ĩmi nġķġ rá 'yozú kġnġ, Múngú sē Ĩndrġ Uleterē rġ ású Yēsŭ Nāzērētāgŭ rġ, āzini sē Ĩri ní ũķpō, ęćġ āngŭ rġ pi agásġ tā múké 'oó 'bā rġ pi ní, āzini Ĩdrġ 'bā āđróko^S ní ęrġ 'bā ĩvé ní rŭ rġ pi rá, ā'diātāsiyā Múngú ri Ĩri be trŭġ.

³⁹ "'Bā Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ nō'bée, 'bā ndreķġ tā Yēsŭ ní 'oó kárákarā āngŭ Yāhŭđġ rġ pi vé rġ agá, āzini kŭrŭ Yęřŭsālēmā vé rġ agá rġ rá. Kōpi 'đġķġ Yēsŭ ri đrāā pęġġ alambaku sġgé, ⁴⁰ 'bo ũ'dú na ni gé, Múngú inga Ĩri gōō Ĩdrġ rŭ đrāngárā gálēsġ rá, āzini Múngú 'i'da kpá Ĩri sēē ndreē 'bā rġ pi ní rá. ⁴¹ 'Bā rġ pi cére ngakġ Ĩri ndreē kuyē, 'yęnā 'bā ndreķġ Ĩri nġ, 'bā rikġ ngá nyaá, āzini ngá mvŭŭ Ĩri be trŭġ lóķġ Ĩri ní ingázú đrāngárā gálēsġla gġ rġ ā vŭđrġ gé. Múngú Ĩpē 'bā nġ, 'bā ũlŭķġ rġ Ĩrivē tā 'bá ũřŭķó ní. ⁴² Múngú sē 'bá ní tāmġġ kġnġ, lē 'bā ũlŭķġ 'bā rġ pi ní 'yozú kġnġ, Múngú Ĩpē Yēsŭ ri Ĩmŭ 'bā Ĩdrġ rŭ rġ pi vé tā ġġ 'bā ũđrā' bā gġ rġ pi be. ⁴³ Nęġġ rġ pi cére átākġ kġnġ, 'bā Yēsŭ ri ę'yġ' bā gġ rġ pi, Ĩ Ĩmŭ kōpi trŭ Ĩvé ũnġķġnyā agásġ rá Ĩrivē rŭ sġ."

⁴⁴ Pētēro kā riġ átá, Ĩndrġ Uleterē rġ ní Ĩmŭzŭ 'bā ri' bā ũ'dúķó rġ yġ' bā rġ pi ásúzú cére. ⁴⁵ Yāhŭđġ Yēsŭ ri ę'yġ' bā gġ Ĩ ní kōpi ā ágélē ē tġ ũġġ gġ, Ĩmŭ' bā Pētēro be trŭġ rġ pi āyākġ tā Ĩndrġ Uleterē ri ní 'bā adri' bā Yāhŭđġ rŭ ku rġ pi ású Ĩndġ rġ sġ rá. ⁴⁶ Kōpi yġķġ 'bā adri' bā Yāhŭđġ rŭ ku 'đġ' bée ri átá tġ āndġāndġ ni pi sġ, āzini kōpi ri Múngú ri ingŭ.

Pētēro ní kúru 'yozú kġnġ, ⁴⁷ "'Bā adri' bā Yāhŭđġ rŭ ku 'đġ' bée, Ĩndrġ Uleterē rġ ású kōpi gġ, sŭ Ĩri ní 'bā ású rġ tġnġ, á nġ rá bātġzġmŭ Ĩ ní lēē sēē kōpi ní rġ, 'bā āzi ícá ugaá ku!" ⁴⁸ Kúru Pētēro ní tāmġġ sēzú kġnġ, ā sēķġ kōpi ní bātġzġmŭ Yēsŭ Kúrġsġtō vé rŭ sġ. Vŭđrġ ni gé, kōpi ní Pētēro ri māzú, lē ā adri Ĩ be cazú ũ'dú āzi gé.

11

Pētēro ũlŭ ĩvé ęġġ ā tā

¹ Yēsŭ vé 'bá áyúāyŭ rġ pi 'bá Yēsŭ ri ę'yġ' bā gġ Yŭđáyā gá rġ pi be yġķġ kġnġ, 'bā adri' bā Yāhŭđġ rŭ ku rġ pi ę'yġķġ ũ'dúķó Múngú vé rġ gġ. ² Kúru Pētēro kā caá Yęřŭsālēmā gá 'dālē, Yāhŭđġ ę'yġ' bā gġ Ĩ ní kōpi ágélē ē tġ ũġġ gġ rġ pi 'í'dóķġ Pētēro ri ideē. ³ Kōpi kġnġ, "Ngá mí ní mužú nga nyazú 'bā Ĩ ní kōpi ā ágélē ē tġ ũġġ kuyē rġ pi be trŭġ rġ ā'dġ?"

S 10:38 10:38 Ąđróko: Ąđróko vé rŭ Sātānā 'i, Ĩri āmbŭgŭ Ĩndrġ ũnġġ rġ pi đrġgé, gā tā Múngú vé ri 'đugá ngagá sġ 'bŭ gé 'dālē. Múngú Ĩdrō āđróko ri Ĩndrġ ũnġġ rġ pi be 'bŭ gé 'dāāsġ nġ. 'Í lā Ĩ'dangárā 12:7-9.

4 Pétērō ní í'dózá tã 'i ngaápi rĩ ũlūzú kōpi ní céré, ku ālu ni kuyé, ⁵ kīnī, "Ū'dú ālu, má kā rii Múngú ri zii kūrú Yópā vé rĩ gé 'dāá, á 'de rií ū'dú koó, koro má ní ñdrĩlĩkĩ ndrezú. Ñdrĩlĩkĩ rĩ agá 'dāá, á ndre ngá āzi āmbúgú ri ísĩ ímúzá 'bũ gé 'dāásĩ vūgá nōó, sũ bōngó lārā rú ũpilé be sũ rĩ tĩnĩ, ímú pĩrĩ má vūgá. ⁶ Má kā bōngó rĩ ā 'a ndreé, á ndre ānyāpā pá be sũ vũ drĩgē nōgō rĩ pi, nyālāgā ásé agá rĩ pi, ngá ẹcĩ'ba bēdrĩ sĩ rĩ pi, āzini ārĩngá rĩ pi. ⁷ Má ní kuru ū'dúkō yizú, ū'dúkō rĩ 'yo má ní kīnī, 'Pétērō, 'í nga uration, mí ú'dĩ ānyāpā 'dĩ'bée, 'í nya kōpi nyanya.'

⁸ "Má ní újázú ñri ní, má kīnī, 'Ádarú Úpí, á nya drĩ ngá āzāvū rú ĩ ní nyaá ku 'dĩ'bée kuyé.'

⁹ "Ū'dúkō rĩ ní gōzú átázú má ní 'bũ gé 'dāásĩ dīĩ kīnī, 'Lē mĩ zĩ ngá āzi 'yozú kīnī āzāvū rú 'dĩni ku. Múngú údé kōpi uletere.' ¹⁰ Tã 'dĩri nga 'i caá vú be na. Vūdrĩ ní gé, ĩ ní bōngó lārā rú 'dĩri sezú mužú 'bũ gé 'dāá.

¹¹ "Koro 'bá na ĩ ní ĩpēé íngázú kūrú Sízērĩyā vé rĩ gélésĩ rĩ pi ní ícázú pá tuzú jó má ní adrizú rĩ tĩ gé. ¹² Índrĩ Uletere rĩ ní lūzú má ní kīnī, má 'de mužú kōpi be trũ. Lē má ũsũ 'yozú kīnī, 'bá 'dĩ'bée adrikĩ Yāhūdĩ ku 'dĩni ku. 'Bá áziyá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gĩ 'dĩ'bée mužĩ má be trũ ālu, 'bá ní fizú Kōrōnōlĩyō vé jó agá 'dāá. ¹³ Kōrōnōlĩyō ní tá mālāyikā ní ñndrezú 'í ẹndrẹtĩ gé ívé jó agá rĩ ũlūzú 'bá ní kīnī, mālāyikā rĩ 'yo 'í ní kīnī, "Í pē 'bá uration mužú Yópā gá Sĩmōnā Pétērō vūgá 'dāá. ¹⁴ Pétērō ē ímú rĩ ū'dúkō múké rĩ ũlūú mí ní, āzini 'bá mívé jó āsámvú gé rĩ pi ní, ĩmi ísũkĩ rĩ pangará.'

¹⁵ "Má kā í'dó ū'dúkō múké rĩ ũlūú, koro Índrĩ Uletere rĩ ní ísízú kōpi ásúzá, sũ ándúrú ñri ní 'bá ású rĩ tĩnĩ. ¹⁶ Kuru má ní tã Úpí ní 'yoó kīnī 'Yūwānĩ sē Bātízĩmũ rĩ yĩĩ sĩ, 'bo ĩ ímú ĩmi ní bātízĩmũ rĩ sē Índrĩ Uletere rĩ sĩ 'dāri ígázú. ¹⁷ Múngú sē dō Índrĩ Uletere rĩ 'bá adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ní rá sũ ñri ní sēé 'bá ní lókĩ 'bá ní Úpí Yēsũ Kúrísítō ri ẹ'yĩĩ rĩ gé rĩ tĩnĩ pĩrĩ, ma ā'di 'i ícópĩ āgátá gāápi tã Múngú vé rĩ sĩ?"

¹⁸ Kōpi ká tã Pétērō ní átá 'dĩri yĩĩ, kōpi gōkĩ āgátá gāá kuyé, kōpi í'dókĩ Múngú ri íngú. Kōpi ní 'yozú kīnī, "Bá ndrekĩ nóni Múngú sē drĩlé múké 'bá adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ní ẹsĩ újázú ívé ũnjikānyā agásĩ gĩ, kōpi ē ísũkĩ rĩ ídri 'dāni'dāni rĩ ānĩ."

'Bá kānisā vé Ānītĩyókā gá rĩ pi

¹⁹ Ká Sētēfānō rĩ 'dīĩ drāá gĩ, 'bá Úpí ri ẹ'yĩ'ba gĩ rĩ pi írėkĩ ĩ mužú caá āngũ Fōnĩsĩyā vé rĩ agá, āngũ Sáyĩpūrāsĩ vé rĩ agá, āzini kūrú Ānītĩyókā vé rĩ agá, ā'diātāsĩyā ĩ ní kōpi ọcũũ rĩ sĩ. Kōpi rikĩ ū'dúkō múké Múngú vé rĩ ũlūú mužú, kōpi ũlũkĩ 'yēnā 'bá Yāhūdĩ vé rĩ pi ní. ²⁰ 'Bo 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ'ba gĩ rĩ pi ā uration íbikĩ íngá Sáyĩpūrāsĩ gé, āzini Kūrėnē gá, agakĩ caá Ānītĩyókā gá, Kōpi rikĩ ū'dúkō múké Úpí Yēsũ vé rĩ ā tã ũlūú mužú 'bá adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi ní. ²¹ Ūkpō Múngú ní sēé kōpi ní rĩ sĩ, 'bá kárakará adri'ba Yāhūdĩ rú ku rĩ pi újákĩ ẹsĩ Úpí Yēsũ ri ẹ'yĩzú rá.

²² 'Bá kānisā vé Yērūsālēmā gá rĩ pi ká tã 'i ngaápi 'dĩri yĩĩ, kōpi pėkĩ Bārúnábā ri mužú Ānītĩyókā gá. ²³ Bārúnábā ká caá ẹsĩ múké Múngú ní 'bāá 'bá rĩ pi ní rĩ ndreé 'i mĩ sĩ, āyĩkō fũ ñri ambamba, ānĩ ímbá kōpi kīnī, kōpi ā 'bákĩ tã Úpí Yēsũ vé rĩ kú ĩ ẹsĩ agá tĩtĩ. ²⁴ Bārúnábā ri 'bá múké, ẹpi

Índrí Uletere rī sī, āzini ĩri 'bá ě'yǐpi gí ni, āní sē 'bá kárakará ě'yǐki Úpi rī rá.

²⁵ Bārúnábā ní ngazú mužú Tārāsīsā gá, muž Sáulā ri ndāá. ²⁶ Bārúnábā kā Sāulā ri ĩšú, ĩri ní Sāulā ri ĩjzú Ānītīyókā gá. Kōpi áwíki ríi adrii 'bá kánīsā vé rī pi be íli ālu. Bārúnábā pi Sāulā be ímbákí 'bá kárakará. Ídóki 'bá Yēsū ā pámvú ũbi' 'bá rī pi zīj Kūrīsītīyáni* Ānītīyókā gá 'dāá.

²⁷ Lóki 'dāri gé, nēbī ʊrʊkʊ' bée íbíkí íngá Yērúsālēmā gá, ícákí Ānītīyókā gá. ²⁸ Nēbī rī pi vé āzi rú ni Āgábū 'i. Índrí Uletere rī vé ũkpō sī, ĩri ní ngazú ʊrʊ sī, ĩri ní 'yozú kīnī, ěbīrī ri ímú 'de ũnjí ũnjí āngú Rómā vé rī agāsī céré. (Tā 'dīri nga 'i lóki Kālāwūdíyō 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ní mālūngā ružú rī gé.) ²⁹ 'Bá Yēsū ā pámvú ũbi' 'bá Ānītīyókā gá rī pi ũšúki ĩ ěšj agá 'dāá kīnī, 'bá ālu ālu ē í'dú ngá sēē 'bá Yēsū ri ě'yǐ' 'bá gí Yūdáyā gá rī pi ní, kōpi ē izā kozú, ĩri ní ĩšú rī vú sī. ³⁰ Kōpi í'dúki fēfē ĩ ní soó rī sēē Bārúnábā pi drīgē Sāulā be, kōpi jíkí mužú sēē 'bá drīkoma rú Yērúsālēmā gá 'dālē rī pi drīgē.

12

'Bāgú Ēródē ōcū 'bá kánīsā vé rī pi

¹ Lóki 'dāri gé, 'bāgú Ēródē* ʊrʊ 'bá kánīsā vé rī pi ā ʊrʊkʊ sēē ríi ōcū. ² 'Bāgú rī pē āngáráwá mužú Yókóbū Yūwání ědrīpī ē drī līj íl āco sī. ³ Ēródē kā ndree tā 'i ní 'oó 'dīri sē Yāhūdī ambugu rī pi ní āyíkō, gō kpá āngáráwá rī pi pēē mužú Pétērō ri ru. Tā 'dīri nga 'i lóki Ūmū ĩ ní Pánga ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī' gé. ⁴ Kā Pétērō ri ru, ĩri ní Pétērō ri 'bezú jó āngū ũ'yīzú rī agá, 'bā āngáráwá ngúlúmū sʊ ríi Pétērō rī ũtēē, ngúlúmū ālu rī āngáráwá be sʊ. Ēródē lē kōdō ē ĩjíkí Pétērō ri ĩfúu āmvē, 'i lī rī ĩrivé tā 'bá rī pi ěndrētj gé Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī* ā vūdrī gé. ⁵ 'Bo Pétērō kā ríi adrii jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, 'bá kánīsā vé rī pi ríkí Múngú ri zīj ĩri ní ěšj be céré.

Mālāyikā ʊyú Pétērō ri ĩfúu jó āngū ũ'yīzú rī agāsī

⁶ Ēródē kā lēē ē ĩjíkí Pétērō ri 'bá tā lī' 'bá rī pi ěndrētj gé, ĩnīnā 'dāri sī, ĩšú Pétērō ri ũ'dú kō, ũmbéki drī ni pi ĩrītrō ĩmvē sī āngáráwá ĩrī ni pi āsámvú gé, 'báki kōpi ríi ĩri ũtēē jó agá 'dāá. 'Báki kpá āngáráwá ʊrʊkʊ ĩrī kĕĕtj jó rī vé rī ũtēē āmvélésila. ⁷ Koro mālāyikā Úpi vé rī ní ĩndrészú,

* **11:26** 11:26 Kūrīsītīyáni: 'Bá 'dī' bée ě'yǐki rá 'yozú kīnī, Yēsū ri Kūrīsītō, pa ĩ nī. Zíkí kōpi Kūrīsītīyáni, ā'diātāsīyā kōpi ri Yēsū Kūrīsītō ā pámvú ũbi. * **12:1** 12:1 'Bāgú Ēródē: 'Bāgú ĩ ní zīj Ēródē Āgīrīpā rī, ĩri Ēródē Āmbúgú rī vé mvá vé mvá. 'Í lā Ezj 12:1-13:1. Sā ĩ ní Yēsū rī tízú rī gé, Ēródē Āmbúgú 'dīri ru āngū rī nī. 'Í lā Mátayo 2:1-8; Lúkā 1:5. Ēródē Āmbúgú rī kā drāá, ĩrivé mvá Ēródē Ānītīpā gō mālūngā rī ru, nī sá Yūwání ní bātízīmū sēzú Yēsū ní rī gé. 'Í lā Mátayo 14:1; Mārākō 6:14; Lúkā 3:1; Ezj 4:27. † **12:3** 12:3 Ūmū ĩ ní Pánga ni 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī: Yāhūdī rī pi rī ūmū 'dīri nya ca ũ'dú ězīrī, kōpi rī ũ'dú Múngú ní ĩ pazú adringará túĕĕrī rú 'bá Ējēpétō vé rī pi drīgē sī rī vé tá ígá āní. Ūmū 'dīri ĩ í'dó nya Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī gé. 'Í lā Wūngará 12:17-20; Mátayo 26:2; Mārākō 14:1; Lúkā 2:41; Yūwání 2:13; Ezj 12:4; 1 Kōrínitō 5:7; Ēbērē 11:28. ‡ **12:4** 12:4 Ū'dú Múngú ní Ēlīzú Jó rī pi tī gé sī rī: Yāhūdī rī pi rī ũ'dú Múngú ní ōtj ělīzú Īsērélē rī pi vé jó rī pi tī gé sī Ējēpétō gá 'dāá rī vé tá ígá. Ōtj kōpi ě'bīpīj ũbēki kábīlō ā āri ĩvé kĕĕtj ē ěrīfe gá sī, sē Múngú ũ'dj kōpi kuyē. Múngú ũ'dj 'bá Ējēpétō vé kábīlō āri ũbē' 'bá ĩvé kĕĕtj ē ěrīfe gá sī kuyē rī pi vé anjī āgō kāyú rī pi ũdrāá 'bá ālu ālu vé 'bĕtj āsámvú gé sī rá. 'Í lā Wūngará 12:17-28.

āzini ācí ní dīzú āngū ĩngbērēzú jó ĩ ní āngū ũ'yīzú rī agá 'dāá, mālāyīkā rī ní Pétērō ā rụ'ba sazú, Pétērō ri aruzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Í nga urụ mbēlē!" Ímvē ĩ ní Pétērō ē drị úmbézá rī ní 'i oyuzú drị ni gé sī 'dezú vugá.

⁸ Mālāyīkā rī ní kúru 'yozú Pétērō ní kīnī, "Í su mívé bōngó, 'i su mívé ngá pá gá, āzini 'i su mívé bōngó akoó rụkụ rī mí rụ'ba gá, mí ũbī má pámvú ímúzú!" Pétērō 'du tā rī ngaá sụ mālāyīkā rī ní lúú 'i ní rī tñj. ⁹ Pétērō ní fūzú jó āngū ũ'yīzú rī agásí, ĩri ní 'dezú mužú mālāyīkā rī ā vúdřj gé sī. 'Bo sá 'dāri gé, Pétērō ũsụ 'yozú kīnī, tā mālāyīkā rī ní 'oó 'dīri ĩri tā áda 'dīni kuyé, ũsụ ngá rī urobí. ¹⁰ Pétērō pi mālāyīkā rī be agakí āngaráwá ĩ ní 'bāá drīdrī rī ā gārā gá sī, kōpi gōkí kpá agaá āngaráwá āzi rī ā gārā gá sī, kōpi ní cazú kēḗṭi āmbúgú aya rú ĩ ní fūzú mužú kūrú agá rī gé. Kēḗṭi rī ní 'i zīzú ọ'dụkùlęgúsí, kōpi ní fūzú āmvé 'dāá. Kōpi muží lęṭi āmbúgú rī drīgé sī, cīngbá cazú lęṭi rī vé ũḍḍ gé. Koro mālāyīkā rī ní ĩri kuzú.

¹¹ Pétērō ímụ tā 'i 'oópi 'dīri nñj ámá vúlé vúlé rú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ádarú tā 'dīri tā égbj! Úpi ĩpē ívé mālāyīkā ímụ ma paá 'bāgú Ēródē drīgé sī, āzini tā ambugu Yāhúḍj vé rī pi ní ũṭj lēé ngaá má rụ'ba gá rī agásí gí."

¹² Pétērō ká tā 'dīri nñj ámá, ĩri ní 'dezú mužú Māriyā vé āngá, Māriyā ri Yūwánī ĩ ní zīj Mārākō rī vé éndrępi, ĩsú 'bá kānīsā vé rī pi úmúkí ĩ kárakará, kōpi ri Mungú ri zj. ¹³ Pétērō ní kēḗṭi kání rī vé rī gazú, mvá ũkúná āzi áṭ'ba rú rú ní Ródá 'i, ĩri ní mužú kēḗṭi gé 'dāá, lē nñj ámá 'bá kēḗṭi rī gaapi rī ā'di 'i. ¹⁴ Mvā ũkúná rī ká Pétērō ā ụ'dụkó nñj ámá, āyíkó fu ĩri ambamba, gō njuú vúlé, zj kēḗṭi rī kuyé, ĩri ní lūzú 'bá rī pi ní kīnī, "Pétērō ícá kuú kēḗṭilé gá 'dāá'dā!"

¹⁵ Kōpi ní újázú ĩri ní kīnī, "Mí drī ábá gí." Mvā ũkú rī ká rií sií tā rī 'yoó ḍjī ḍjī. Kōpi gōkí 'yoó mvá ũkú rī ní kīnī, "Īri ícá adri mālāyīkā Pétērō ri ũtēpi rī 'i."

¹⁶ Pétērō ri nyo kēḗṭi rī gaága, kōpi ní kēḗṭi rī zīzú, kōpi ká Pétērō ri ndreé, sē kōpi ní āyāngará. ¹⁷ Pétērō ní drị 'bezú kōpi ní kīnī, kōpi ā újíkí kírí. ĩri ní tā Úpi ní 'i ĩjízú ĩfúzú jó āngū ũ'yīzú rī agásí āmvé rī ũlūzú kōpi ní. ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, lē kōpi ā ũlúkí tā 'dīri Yókóbūš ní, āzini 'bá Yēsú rī ẹ'yj' 'bá gí rī pi ní, kúru ĩri ní 'dezú mužú vūrā āzi gé.

¹⁸ Kā mužú adrii ũ'bútñjā rī sī, āngaráwá Pétērō ri ũtē'ba rī pi ē drī ábá céré céré, sē kōpi ní ũrj ambamba. Kōpi nñkí kuyé tā íngóni ní 'o Pétērō be nī. ¹⁹ Ēródē ní āngaráwá rī pi pēzú mužú Pétērō ri ndāá, 'bo kōpi ĩsúkí ĩri kuyé. Āngaráwá rī pi ká Pétērō ri ndāá tí gí, Ēródē ní āngaráwá rī pi uzizú. Kā tā piri ĩsú kuyé, lị tā kōpi drīgé kīnī, ā ú'djíkí kōpi ũdrāá 'dīsí rá.

Vúdřj ni gé, Ēródē nga fūú Yūdáyā agásí, muž adrii kūrú Sizeriýā vé rī agá lókiná be mādā.

Ēródē vé drāngará

Š 12:17 12:17 Yókóbú: Yókóbú cápítā 'dīri agá rī ĩri Yēsú vé édripi, ĩri 'bá Yēsú rī ẹ'yj' 'bá gí Yērúsālémá gá rī pi vé drjkomá. 'Í lā Ēzj 15:12-21; 21:18-19; Gālātjyā 1:19. Lókí 'dīri gé, ĩsú ākūdē 'djíkí Yókóbú Yēsú vé áyúāyū rī drāá gí. 'Í lā Ēzj 12:2.

20 'Bāgú Ēródē āwā 'bá Táyā vé rī pi ní, āzini 'bá Sīdónā vé rī pi ní ūnjí ūnjí. Kōpi ní ī ūmúzú trú, ī lēkí átá 'bāgú rī be. 'Bá 'dī'bée mukí ūndī ruḡ Bálásītā riipi ēzi ngaápi 'bāgú rī ní rī be. Kōpi 'yokí Bálásītā ní kīnī, ī lēkí tākiri, ā'diātāsīyā kōpi ri ānyāngā īsú 'bāgú rī vé āngū agá. 21 Ī ní ỳ'dú āzi ipēzú 'bá 'dī'bée ā mukí rí átá ānī Ēródē be. Ỳ'dú rī kā ícá, Ēródē ní 'i úsúzú ívé bōngó āmbūgū vé rī sī, ĩri ní úrízú ívé lúpá drīgé. Īri ní átázú 'bá rī pi ní sá be āco. 22 'Bá rī pi ní útrézú ỳ'dúkó be uru 'dāá kīnī, "Ỳ'dúkó mí ní átázú 'dīri Múngú vé ni, adri 'bá áda vé ni kuyé."

23 Koro mālāyikā Úpí vé rī ní Ēródē ri gbāzú í'dézú vūgá, ỳ'bū ní ĩri nyazú drāzú, ā'diātāsīyā Ēródē íngú Múngú ri kuyé.

24 Ỳ'dúkó múké Múngú vé rī ayi muzú āngū rī pi agásī, sē 'bá kárakarā pi ē'yīkí rá.

25 Bārúnábā pi Sáulā be, kōpi ká ívé ēzi ī ní muzú Yēřúsālēmā gá 'dāá rī deę gí, kōpi ní gōzú muzú Ānītīyókā gá, kōpi jīkí Yūwánī ī ní zīj Mārākó rī muzú ī vúgá sī índī.

13

Pēkí Sáulā pi Bārúnábā be muḡ ỳ'dúkó múké rī ūlūú

1 'Bá kānisā vé Ānītīyókā agá rī pi āsámvú gé, nēbī rī pi anigé, āzini 'bá āngū ímbá'bá rī pi anigé. 'Bá rī Bārúnábā 'i, Sīmīyónā ī ní zīj Náyījā 'i, Lūkiyā ímúpi Kūrēnē gelésí rī 'i, Mānāyēnī (Ēródē ní úcé rī 'i), Sáulā sī. 2 Kōpi ká rií Úpí rī ĩnjī, āzini rií ī a'bi' ānyāngā nyangará sī, Índrí Uletere rī ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmi ĩpēkí má ní Sáulā pi Bārúnábā be, ā'diātāsīyā á lē kōpi pēe muzú ēzi má ní kōpi zizú rī ngangará gá." 3 'Bá kānisā vé rī pi ká rií Múngú ri zīj, āzini kōpi ká rií ī a'bi' ngá nyangará sī, kōpi ní drī tīzú Sáulā pi drīgé Bārúnábā be, kōpi ní kúru 'bá 'dī'bée pēzú muzú.

Sáulā pi Bārúnábā be cakí Sáyípūrāsī gé

4 Índrí Uletere rī ní Sáulā pi pēzú muzú Bārúnábā be ỳ'dúkó múké rī ūlūzú, kōpi ní cazú kūrū Sélúsīyā vé rī gé. Kōpi ní tuzú kúlumgba agá, kōpi ní muzú cazú āngū 'i liipi kú ngu yīj agá ī ní zīj Sáyípūrāsī rī gé.

5 Kōpi ká muḡ caá kūrū Sālāmísí vé rī gé 'dálé, kōpi ní í'dózu tī Múngú vé rī ūlūzú Yāhūdī rī pi ní kōpivé Jó Múngú ri Zizú rī pi agásī, kōpi jīkí Yūwánī Mārākó[†] ri muzú ī vúgá sī índī, ī ĩzā koó ēzi sī.

6 Bārúnábā pi Sáulā be, kōpi mukí āngū 'i liipi kú ngu yīj agá rī agásī, kōpi ní cazú kūrū Páfōsī vé rī gé. 'Dálé kōpi īsúkí Yāhūdīgú āzi újógú rú ní, ĩri kpá nēbī ūnjó rú ní, rú ní Bārā Yēsū 'i. 7 Újógú 'dāri ri ēzi nga ágó āmbúgú Sērēgíyā Páulāsī Rómāgú 'bálé āngū 'dāri ā tā mbaápi rī ní. 'Bá rī pi cére ĩnjīkí ágó āmbúgú 'dāri ĩnjīnjī, ā'diātāsīyā nī tā ambamba. Īri ní Bārúnábā pi zizú Sáulā be, lē kōpi ē ímúkí 'i vúgá nōlé, 'i lē ỳ'dúkó Múngú vé kōpi ní rií ūlūú 'bá rī pi ní 'dīri yīj índī. 8 Újógú Bārā Yēsū vé rú āzi Ēlímásī, ĩrivé rú 'dīri zīkí Gīřīkī tī sī, lē Sáulā pi vé tā Bārúnábā be ku. Lē ágó āmbúgú rī ē ē'yī tā Úpí vé Sáulā pi ní rií ūlūú Bārúnábā be 'dīri ku.

* 13:2 13:2 A'bi: Sā āzi sī Yāhūdī rī pi ri ī a'bi, nyakí ínyá ku, kōpi ri ēsī 'bā rizú Múngú ri zizú.

† 13:5 13:5 Yūwánī Mārākó: Yūwánī Mārākó sī búkú Mārākó vé rī nī. 'Í lā Ēzi 12:12.

⁹ Kúru Sáulā ī ní kpá zīj Páulū 'dīri épi Índrí Uleterē rī sī, ri újógú rī ē mī ndreé. Īri ní 'yozú Ēlīmāsī ní kīnī, ¹⁰ "Mi mvá ādróko vé ni, mi āri'ba tā pīrī rī pi vé ni. Mí ūnjó rú, mi ri 'bá rī pi ē mī ū'bā. Létī múké Úpí vé mí ní ugaá 'bá rī pi ní 'dīri, mī ku rí ā vúgú ni ngòtù? ¹¹ Úpí ri mi ĩrīnā rá, mī mī ri ímú ēšī ú'dú be mādā, ndre āngū ku."

Koro ágó rī ē mī ní ēšízú, 'de rií āngū ómvú mužú drī sī, ri 'bá āzi ndāá, ā se rí 'i drī mužú. ¹² Ágó āmbúgú rī ká tā 'i ngaápi 'dīri ndreé, ĩri ní kúru Úpí ri ē'yízú, ā'diātāsīyā āyā tā Úpí vé ī ní ímbá 'dīri sī.

Páulū pi Bārúnábā be sēkī tī kūrū Ānītīyókā vé rī agá āngū Písídīyā vé rī agá

¹³ Páulū pi 'i ógūpīj be, ngakí kūrú Páfōsī vé rī agásī, kōpi mukí kúlúmgbā sī, cakí kūrú Pērigā vé rī agá, āngū Pāmífīlīyā vé rī agá. Yūwánī Mārakó nī kōpi kuzú 'dāgá, ĩri ní 'i újázú gōzú vúlé Yērūsálémā gá. ¹⁴ Páulū pi ní ngazú Pērigā gá 'dāásī, kōpi ní 'dezu mužú kūrú Ānītīyókā vé rī gé āngū Písídīyā vé rī agá. Kā mužú adrií ú'dú Sábātā vé rī gé, kōpi fíkí mužú úrí Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zízú rī agá 'dāá. ¹⁵ Kā tāimbī Mósē vé rī lāá, āzini tā nēbī rī pi ní sīī rī lāá, 'bá adri'ba drīkoma rú Jó Múngú ri Zízú rī agá rī pi ní ú'dúkó pēzú mužú Páulū pi ní Bārúnábā be kīnī, "Īmi 'bá édrípīj, tā āzi dō anigé ĩmi ní lēzú 'bá nō'bée ímbázú ānī, ĩmi átákí."

¹⁶ Páulū ní ngazú uru sī, ĩri ní drī 'bezu 'bá rī pi ugazú ānī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īmi 'bá Īsērélē vé 'dī'bée, āzini ĩmi 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnjī'ba ĩnjīnjī 'dī'bée, ī yíkí drī ma ká. ¹⁷ Múngú Īsērélē vé rī ĩpē 'bá é'bīpīj nī, sē kōpi ní drīlē múké lóki kōpi ní adrizú Ējēpétó gá 'dāá rī gé, ĩjī kōpi ĩfūú Ējēpétó agá 'dāásī ūkpó ívé rī sī. ¹⁸ Múngú mba kōpi ā tā āngū ā'wí cínýáfá rú rī agá 'dāá caá ílí pūkú sū. ¹⁹ Múngú ú'dí súrú ézīrī āngū Kánánā vé rī agá rī pi rá, 'du āngū rī sēé ívé 'bá rī pi ní. ²⁰ Tā 'dīri nga 'i caá ílí mūdūrūlū sū pūkú tōwú.

"Vúdrī ni gé, Múngú sē kōpi ní 'bá tā lī'ba ni pi rií tā līj, cīmgbá cazú lóki nēbī Sāmúélē vé rī gé. ²¹ Kúru 'bá rī pi kīnī, ī lēkí 'bāgú. Múngú ní Sáulā Kīšī mvópi ri ĩpēzú 'bāzú kōpi ní 'bāgú rú, sū kōpi ní lēé rī tīnī. Kīšī ĩfū úyú Bēnyēmīnē vé rī agá. Sáulā adri 'bāgú rú caá ílí pūkú sū. ²² 'Bo Múngú nje Sáulā ri rá, gō Dāwūdī ri 'bāā 'bāgú rú Sáulā ā vūrā gá. Múngú átá ĩrivé tā sī 'dīni kīnī, 'Dāwūdī Yēsē mvópi vé tā sē má ní āyīkō ambamba, ĩri ícō tā má ní lēé rī pi ārēvú 'du nga céré rá.'

²³ "Múngú ezi kīnī, 'bá āzi ri ímú ĩfū úyú Dāwūdī vé rī agá, ĩri ímú 'bá Īsērélē vé rī pi pa nī, 'bá rī Yēsū 'i. ²⁴ Yēsū ní drī ímúzú kuyé rī gé, Yūwánī ri tī sēé 'bá Īsērélē vé rī pi ní kīnī, kōpi ā újákí ēšī, āzini kōpi ā rúkí bātīzīmū. ²⁵ Yūwánī ká rií ívé ēzī deę, zī 'bá rī pi kīnī, 'Īmi ūsūkī, ma ā'di 'i? Īmi ūsūkī ma 'bá Múngú ní ūyō ni sóó rī 'i? 'Bá rī adri ma 'i kuyé. 'Bá Múngú ní ūyō ni sóó rī, ĩri ímú vúlé 'dīi'dī. Má ícō ĩri ē ĩzā koó ĩrivé ngá pá gá njezú ku, ā'diātāsīyā ĩrivé āmbūgū ndē mávé rī rá.'

† 13:14 13:14 Ú'dú Sábātā vé rī: Ú'dú 'dīri Yāhūdī rī pi ní rizú uvuzú rī, āzini kōpi ní rizú Múngú ri zízú rī. Yāhūdī rī pi ri ú'dú 'dīri vé tā ígá kīnī, Múngú gbi 'bū pi vū be nī, āzini Múngú pa ī adringará tūgērī rú rī agásī nī. Ú'dú Sábātā vé rī Yāhūdī rī pi ri zī ú'dú ézīrī, 'bo Kēlīkó rī pi ri zī ú'dú áziyá. 'Í lā Wūngará 20:8-11; Dětōrōnómē 5:12-16.

26 “Īmi úyú Ābūrámā vé 'dī'bée, āzini ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku Múngú ri ĩnĵi'bá ĩnĵinĵi 'dī'bée, ĩmi ímúkí ú'dúkó múké pangará vé nōri yĭĭ, ā'diātāsīyā ĩpēkí ú'dúkó rī 'bá rī pi ní céré. 27 'Bá adri'bá Yērūsālémā gá rī pi ĩvé ambugu rī pi be céré nĭkí áamá 'yozú kĭnĭ, 'bá 'bá paápi rī Yēsū 'i 'dĭni kuyé. Kōpi nĭkí tā nēbĭ rī pi vé ĩ ní rīi laá ú'dú Sābátā vé rī gé rī vé ífĭfĭ kuyé. Kōpi rikí átá Yēsū rú' 'bá gá ũnĵí, sū nēbĭ rī pi ní átá rī tĭnĭ. 28 Kōpi ĩsúkí tā ā pá ĩ ní lēzú Yēsū ri 'dĭzú ní kuyé, kōpi ní Pĭlātō ri zĭzú kĭnĭ, ā 'dĭkí ĩri drāá rá.

29 “Kōpi ká tā nēbĭ rī pi ní sĭi ĩrivé tā sĭi rī 'dujú ngaá céré gí, ĩ ní ĩrivé ávũ í'dúzú pētĭ alambaku sĭgé 'dāási, jĭzú sĭzú 'bú agá. 30 'Bo Múngú inga ĩri gōó ĩdri rú drāngará gálésĭla rá. 31 Yēsū i'da 'i vú be kárakará 'bá ímú' 'bá ĩri be trū ingázú āngū Gālĭláyā vé rī gé cazú Yērūsālémā gá rī pi ní. 'Bá 'dī'bée ndrekí Yēsū ri rá, kōpi rikí ĩrivé tā ũlũ 'bá rī pi ní.

32 “‘Bá nóni ri ú'dúkó múké Múngú ní eziĭ 'bá é' 'bĭpĭjĭ ní rī ũlũ. 33 Múngú 'o nóni tā 'í ní eziĭ 'bá é' 'bĭpĭjĭ ní 'dāri 'bá ní gí, inga Yēsū ri gōó ĩdri rú drāngará gálésĭla rá. Sū ĩ ní sĭi búkū Sāwúmā vé rī agá cápĭtā ĩrĭ gé rī tĭnĭ,

“ ‘Mĭ Mvā mávé ni,
āndrũ sĭ ma mí Ĕtēpĭ.’

34 Tā Múngú ní Yēsū rī ingazú gōzú ĩdri rú drāngará gálésĭla 'dĭri kĭnĭ, ĩrivé rú' 'bá ā ũma ri ku, Múngú 'yo ótú tā ni ĩnógósĭ kĭnĭ,
'Ma ímú mí ní tākĭri uletere má ní tā ni eziĭ Dāwúđĭ ní rī sē rá.'

35 Dāwúđĭ sĭ tá Yēsū ní lēē átá rī búkū Sāwúmā vé rī agá kĭnĭ,
'Ma mívé 'Bá Uletere ni, mí ícó mávé rú' 'bá sēē ũmaá ku.'

36 “Dāwúđĭ ní adrizú ĩdri rú rī gé, 'du tá Múngú ní eziĭ ĩ ní rī ngaá rá. Kā drāá, śĭkí ĩri vūrā ĩ ní é' 'bĭpĭjĭ sĭzú rī gé, ĩrivé ávũ ũma rá. 37 'Bo Múngú inga Yēsū ri drāngará gálésĭla rá, ĩrivé ávũ ũma kuyé.

38 “Má édrĭpĭjĭ má ómvúpĭjĭ, ĩmi yĭkí drĭ ká! Ú'dúkó ĩ ní lūú ĩmi ní 'dĭri lū 'yozú kĭnĭ, Yēsū ri ĩmi trū ĩmivé ũnĵĭkānyā agásĭ rá. 39 'Bá céré ĩri é'yĭ' 'bá gí rī pi, Múngú ri kōpi 'bā adri 'bá pĭrĭ ní pi, Mósē vé tāĭmbĭ ícó kōpivé ũnĵĭkānyā ũjĭi ku. 40 ĩmi ndrekí múké tā nēbĭ rī pi ní átá rī ā nga 'i ĩmi rú' 'bá gá ku. Kōpi kĭnĭ,

41 “ ‘Īmi ndrekí drĭ ká, ĩmi 'bá ri' 'bá Múngú ri ide' 'bá rī pi,
lē ĩmi āyākí āyāyā, āzini lē ĩmi ũdrákí rá.

Ú'dú ĩmi ní adrizú ĩdri rú rī gé, ma tā āzi 'o ĩmi ní rá,

'bá āzi ā ũlũ dō ĩmi ní tā ni rá drāáāsīyā, ĩmi ícókí é'yĭi ku.' ”

42 Páulũ pi Bārŭnábā be ká ngaá fuú Jó Múngú ri Zĭzú rī agásĭ, 'bá rī pi mākí kōpi kĭnĭ, kōpi ē ĩgókí ímú ĩ ní tā rī ũlũú đĭjĭ Sābátā ímúpi drĭ 'dĭri gé. 43 'Bá ĩ úmú' 'bá Múngú ri ĩnĵi' 'bá rī pi ká ayĭí, Yāhūdĭ kárakará, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku Múngú ri ĩnĵi' 'bá rī pi 'dekí muú Páulũ pi vú sĭ Bārŭnábā be, Páulũ pi Bārŭnábā be mākí kōpi kĭnĭ, lē éšĭ múké Múngú vé rī ā adri kōpi be muzú nyonyo.

44 Kā muú caá ú'dú Sābátā vé rī āzi gé, 'bá kŭrú agá rī pi céré ímúkí ú'dúkó Úpĭ vé rī yĭngará gá. 45 'Bo Yāhūdĭ rī pi ká 'bá bĭtrĭká 'dī'bée ndreé, tā ni 'de kōpi ē éšĭ agá ũnĵí, kōpi u'dakí Páulũ ri, kōpi é'yĭkí tā ĩri ní átá rī kuyé.

⁴⁶ Kúru Páülü pi Bārúnábā be, kōpi ní átázú 'bá 'dī'bée ní ūrī ākó kīnī, "Īmi Yāhūdī rú, 'bá ūlūki ū'dúkó múké Múngú vé rī ĩmi ní drīdrī. 'Bo ĩmi gāki ū'dúkó rī sī! 'Dīri lū uletere 'yozú kīnī, ĩmi ícókí idri 'dání'dání rī řsú ku. Nóni 'bá lēki mužú ū'dúkó rī ūlūú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní.

⁴⁷ Tā Úpí ní eziĵi 'bá ní rī, řri 'dīni kīnī,

" 'Á 'bā ĩmi adrii ūtúná rú

'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé,

lē ĩmi ūlūki tā ĩ ní 'bá pazú rī

mužú āngū rī pi agāsī céré.' "

⁴⁸ 'Bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ká tā 'dīri yiĵi, sē kōpi ní āyīkō ambamba. Kōpi sēki ōwō'difō ū'dúkó Úpí vé 'dīri sī. 'Bá ĩ ní ūpēé idri 'dání'dání rī řsú 'bá rī pi ř'yīki Úpí ri rá.

⁴⁹ Ū'dúkó Úpí vé rī ayi mužú āngū 'dāri agāsī céré. ⁵⁰ 'Bo Yāhūdī drīkoma rú rī pi mužki ūkú ambugu Múngú ri řnjī 'bá řnjīnjī kūrū agá 'dāá rī pi ē drī ūci āgō drīkoma rú kūrū agá 'dālē rī pi be, kōpi íngákí Páülü pi drīgé Bārúnábā be, řčŭki kōpi ūnjī ūnjī. Kōpi droki Páülü pi Bārúnábā be fūú řvé āngū agāsī āmvé. ⁵¹ Kúru Páülü pi Bārúnábā be, kōpi ní nyřōkū ĩ pá ágélē gá rī wezú kú 'dāgá, lūzú kīnī, ĩ gāki kōpi sī. Kōpi ní 'dezú mužú kūrū Īkóniyōmū vé rī gé. ⁵² Āyīkō řu 'bá Yēsū ā pámvú ūbī 'bá adri'bá Ānřtyōká gá 'dālē rī pi ambamba, āzini Īndri Uletere rī ású kōpi rá.

14

Páülü pi Bārúnábā be sēki ři Īkóniyōmū gé

¹ Páülü pi Bārúnábā be, kōpi ká caá Īkóniyōmū gé 'dālē, kōpi fikí Yāhūdī rī pi vé Jō Múngú ri Zizú rī agá 'dāá, řsū kōpi ní řií 'oó drīdrī rī řnjī. Kōpi sēki ři Múngú vé rī, ūló 'bá rī pi ē řsĵi rá, sē Gřřřkř rī pi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi be kárákará ūjákí řsĵi Múngú rī ř'yizú rá. ² 'Bo Yāhūdī ř'yī 'bá kuyē rī pi ūciķi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ē drī, sē kōpi íngákí Páülü pi drīgé Bārúnábā be řnjī. ³ Páülü pi Bārúnábā be áwíki řií ři Úpí vé rī sēé lóki be āco řřři ākó. Úpí sē kōpi ní ūkpō tā āyāzú āyāyā ni pi 'ozú rá. Úpí i'da 'bá rī pi ní kīnī, řsĵi múké Úpí vé Páülü pi ní tā ni ūlūú Bārúnábā be řřři ākó 'dīri, řri tā áda. ⁴ 'Bá kūrū agá rī pi acokí ĩ āsámvú řřři, ūřkō ni pi ā'yīki Yāhūdī rī pi vé tā, ūřkō ni pi ā'yīki 'bá áyúāyū rī pi vé tā.

⁵ 'Bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi Yāhūdī rī pi be, ūmúki ĩ řvé ambugu rī pi be, kōpi lēki Páülü pi 'oó Bārúnábā be řnjī, āzini kōpi lēki Páülü pi ūvi řrá sī. ⁶ 'Bo 'bá áyúāyū řřři 'dī'bée ká tā rī yiĵi, kōpi ngakí ápá mužú āngū Līkóniyā vé rī gé, mužki adrii kūrū Lēsītūrā vé rī agá, āzini Dērebē vé rī agá, āzini āngū 'dāri ā gārā gá rī pi agá. ⁷ Kōpi rikí ū'dúkó múké rī ūlūú 'dālē.

Páülü pi Bārúnábā be cakí Lēsītūrā gá, āzini Dērebē gá

⁸ Páülü pi ká caá Lēsītūrā gá 'dāá, kōpi řsŭki ágó āzi řiki řri kú řgōřřvŭ rú, řu řčř ku. ⁹ Páülü ká řií ři Múngú vé rī ūlūú, ágó rī 'bá bĵi řizú tā Páülü ní ūlūú rī yizú. Páülü ndre āngū mužú ágó rī vúgá 'dāá, Páülü řnjī rá 'yozú kīnī ágó rī ř'yī Yēsū rī ři, Páülü kīnī, Múngú ri ícō řri idri rá. ¹⁰ Páülü ní

ágó rī zīzú ú' dūkọ be uru 'dāá kīnī, "Í nga uru!" Koro ágó rī ní wazú uru 'dāá, یری ní í'dózú ęçī tuzú.

11 'Bá rī pi ká tā Páülü ní 'oó 'dīri ndreé, kọpi í'dókí átá ívé tị Lìkóniyā vé rī sī kīnī, "Āgō nō'bée adrikí sū múnjú rī pi tịnị, kọpi újákí nóni ī ícá 'bá áda rú." 12 Kọpi 'dakí Bārúnábā ā rú Zéwū 'i,* 'dakí Páülü vé rī Hērémē 'i, ā'diātāsīyā Páülü ri átángá rī átá nī. 13 Jó 'bá rī pi ní rizú múnjú Zéwū vé rī ịnjzú rī, یری ịnyịná kẹtílẹ ī ní fízú mužú kūrú rī gé rī ā gārā gá, Átálágú rīpi ęzị ngaápi jó rī agá rī ázini 'bá bītríká rī pi ịjíkí tị āgō, ázini peṭi ā fū ímú 'báá kūrú rī vé kẹtílẹ gá, ā'diātāsīyā átálágú rī 'bá bītríká rī pi be, kọpi lẹkí rọbọṅọ zāá Bārúnábā pi ní Páülü be.

14 Bārúnábā pi Páülü be, kọpi Yésú vé 'bá áyúáyú ni pi, kọpi ká tā 'dīri yị, kọpi gākí tā 'bá 'dī'bée ní 'oó rī sī, sē kọpi úsíkí ívé bōngó ī rú' 'bá gá sī, kọpi njukí mužú 'bá bītríká rī pi ásámvú gé 'dāá, kọpi trekí ú' dūkọ be uru 'dāá kīnī, 15 "Ānjīrī, ngá ịmi ní ríi 'oó 'díní rī ā'di? 'Bā nō'bée 'bá áda sū ịmi tịnị. 'Bá ímúkí nōri Múnjú ịdri rú 'bū pi gbii pi vū be, yị tafu rī be, ngá 'a ní gé rī pi be cére rī vé ú' dūkọ múké rī ụlú, ịmi kukí ịmivé múnjú ī ní údé drị sī 'dī'bée áni, ịmi ẹ'yíkí Múnjú adripi ịdri rú rī áyú. 16 Ọtú ịnogósí 'dālẹ, Múnjú ku 'bá āngū rī pi agásí rī pi ārėvú cére ríkí tā 'oó sū ī ní lẹe rī tịnị. 17 'Bo tā múké Múnjú ní 'oó 'dī'bée sī lū 'yozú kīnī, Múnjú rī ọtú anigé. Múnjú ri ịmi ní yịgọ sē 'dị 'bū gélėsīla, یری sē ịmivé ānyāngā rī dū áni. Ịri ịmi ní ịnyá sē, sē ịmi adri áni āyíkó sī" 18 Páülü pi ā átákí dō 'bá 'dī'bée ní 'díní drāáāsīyā, tā 'dīri fi kọpi drīgé ălunāni kuyé. Kọpi lẹkí drī nyo rọbọṅọ rī zāá Páülü pi ní zāzā.

19 Yāhúđī urukọ ịngákí Ānītīyókā gálėsīla, ázini Ịkóniyōmū gálėsīla, kọpi ịcīcīkíkí 'bá bītríká rī pi, kọpi ịngákí Páülü drīgé ụnjí ụnjí, kọpi úvíkí Páülü ri írā sī. Kọpi sekí یری mužú kūrú rī agásí āmvé 'dāá. Kọpi úsúkí kīnī, Páülü drā gí. 20 'Bo 'bá Yésú ā pámvú ụbī' 'bá rī pi ká ī úmú Páülü ā gārā gá sī kūrú, Páülü ní ịngázú uru, یری ní 'i újázú gōzú vúlẹ kūrú rī agá 'dāá. Kā mužú adrii drū 'díní, Páülü pi ní ngazú mužú Bārúnábā be kūrú Dērėbė vé rī gé.

Páülü pi Bārúnábā be újákí ī gōó kūrú kọpi ní ú' dūkọ múké rī ụlúzú rī pi agá

21 Páülü pi Bārúnábā be, kọpi ní ú' dūkọ múké Múnjú vé rī ụlúzú Dērėbė gá 'dālẹ, 'bá kárakarā újákí ęsị Yésú rī ẹ'yjzú rá. Kúru kọpi ní gōzú ngazú 'dāásí, kọpi ní í újázú gōzú Lėsītūrā gá, kọpi ní agazú mužú Ịkóniyōmū gé, casú Ānītīyókā gá, āngū Pīsīdīyā vé rī agá. 22 Kọpi 'dekí mužú 'bá Yésú ā pámvú ụbī' 'bá rī pi ẹ ęsị ímbá, kọpi ā adrikí rí ụkpó ụkpó ívé ẹ'yjngará agá, kọpi kīnī, "Bā ịzāngā nya ambamba, 'bā íbī fi mālūngā Múnjú vé rī agá ndō." 23 Páülü pi Bārúnábā be, kọpi ụpėkí 'bá ụ'báá drīkoma rú kánísá rī pi agásí cére. Kọpi ríkí Múnjú ri zị, ázini ríkí ānyāngā a'bií, kọpi i'dakí 'bá 'dī'bée Úpí kọpi ní ęsị 'báá drī ní gé rī ęndreṭi gé, ā ụte rí kọpi. 24 Páülü pi Bārúnábā be ngákí fūú Pīsīdīyā agásí, kọpi 'dekí mužú Pāmífilīyā gá. 25 Kọpi muží tị sée kūrú Pėrīgā vé rī agá, kúru kọpi ní agazú mužú kūrú Átālīyā vé rī gé.

* 14:12 14:12 Zéwū pi Hērémē be: Gīrīkí rī pi rí múnjú kárakarā ni pi ẹ'yj. Zéwū rí 'bāgú múnjú rī pi vé nì, Hērémē rí 'bāgú rī vé 'bá áyúáyú rī.

Páulũ pi Bārúnábã be újákí ĩ gōō Ānītīyókã gá āngũ Sírīyã vé rĩ agá

²⁶ Kõpi ní ngazú Ātálīyã gá 'dãgá, tuzú külúmgha agá, mužú kũrũ Ānītīyókã vé rĩ gé, āngũ Sírīyã vé rĩ agá, vũrã kõi ní ĩvé ěĉí í'dózu rĩ gé. 'Bá ě'yĩ' bá gí 'dálé rĩ pi pėkĩ kõi mužú ěsĩ múké Múngú vé rĩ sĩ ězĩ rĩ ngaá, kõi đekĩ ězĩ rĩ rá. ²⁷ Kõi kã caá Ānītīyókã gá 'dálé, kõi zĩkĩ 'bá kãnisã vé rĩ pi ĩmũ céré vũrã ălu gé. Kõi ũlũkĩ tã Múngú ní ĩ ĩzã kozú, āzini tã ĩri ní sėé 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní ěsĩ újázú Yėsũ ri ě'yĩzú rĩ. ²⁸ Kõi áwĩkĩ adrii 'dálé lóki be āco 'bá Yėsũ ā pámvũ ũbĩ' bá rĩ pi be trũ.

15

'Bá ambugu tã 'yo' bá Yėrũsălémã gá rĩ pi

¹ Páulũ pi Bārúnábã be kã riĩ adrii kũrũ Ānītīyókã vé rĩ agá āngũ Sírīyã vé rĩ gé 'dãá, āgō uruķo' bée ĩmũkĩ āngũ Yũđáyã vé rĩ gélesĩla, kõi rikĩ 'bá rĩ pi ĩmbá kinĩ, "Lĩkĩ dō ĩmĩ ágélé ě tĩ sũ Mósė ní ĩmbá ĩvé tãĩmbĩ agá rĩ tĩnĩ kuyé, ĩmĩ ícókĩ pangará ĩsũ ku." ² Tã 'điri sė Páulũ pi Bārúnábã be fikĩ āgátã gãá āgō 'đĩ' bée be sã be āco tã kõi ní ĩmbá 'điri sĩ. Kuru ĩ ní Páulũ pi ĩpėzũ Bārúnábã be, 'bá uruķo Yėsũ ri ě'yĩ' bá gĩ rĩ pi be, kõi ā mukĩ rĩ Yėrũsălémã gá 'dãá, kõi ā átákĩ rĩ tã 'điri' bá ĩ ní riĩ áyũáyũ rĩ pi be, āzini 'bá kãnisã vé đrĩkoma rú rĩ pi be. ³ 'Bá kãnisã vé rĩ pi ní Páulũ pi pėzũ mužú Bārúnábã be Yėrũsălémã gá 'dálé, kõi ní mungará gá lėtĩ gé 'đĩgė, kõi mukĩ pá tuũ āngũ Fõnisīyã vé rĩ agá, āzini āngũ Sãmãriyã vé rĩ agá, kõi mukĩ 'bá kãnisã vé rĩ pi ndree. Kõi ní tã 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní ěsĩ újázú Yėsũ ri ě'yĩzú rĩ ũlũzũ. Tã 'điri sė 'bá Yėsũ ri ě'yĩ' bá gĩ rĩ pi ní āyĩkō ambamba.

⁴ Páulũ pi Bārúnábã be kã caá Yėrũsălémã gá 'dálé, 'bá kãnisã vé rĩ pi, Yėsũ vé 'bá áyũáyũ rĩ pi be, āzini 'bá ambugu rĩ pi be céré ngakĩ kõi ě'yĩ, kõi ní tã Múngú ní ĩ ĩzã kozú rĩ pi ũlũzũ kõi ní céré. ⁵ 'Bo Fãrũsĩ uruķo ěsĩ újã' bá Yėsũ ri ě'yĩ' bá gĩ rĩ pi ní ngazú urũ, kõi ní 'yozú kinĩ, "Lė 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku Yėsũ ri ě'yĩ' bá gĩ rĩ pi, ā ũlũkĩ kõi ā ágélé ě tĩ rá, āzini lė kõi ā 'đũkĩ tãĩmbĩ Mósė vé rĩ ngaá."

⁶ Yėsũ vé 'bá áyũáyũ rĩ pi ní ĩ úmũzũ 'bá kãnisã vé đrĩkoma rú rĩ pi be trũ, kõi ní rizũ 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi vé tã átázũ. ⁷ 'Bá 'đĩ' bée átákĩ tã rĩ caá sã be āco. Vũđrĩ ní gé, Pėtėrō ní ngazú urũ, ĩri ní 'yozú kõi ní kinĩ, "Mã ěđrĩpĩ, ĩmĩ nĩkĩ rá 'yozú kinĩ, Múngú ĩpė ma ĩmĩ āsãmvũ gé, mã ũlũ rĩ ũ'đũkō múké rĩ 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní, kõi ā yĩkĩ rĩ ũ'đũkō múké rĩ, kõi ě ě'yĩkĩ rĩ bėnĩ. ⁸ Múngú nĩ 'bá ălu ălu vé ěsĩ rá, 'điri lũ 'yozú kinĩ, ā'yĩ 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi rá, sė kõi ní ĩndrĩ Uleterė rĩ, sũ ĩri ní sėé 'bá ní rĩ tĩnĩ. ⁹ Múngú rĩ 'bá rĩ pi ó'đũ céré trõtrõ, sũ ĩri ní 'bã ó'đũ rĩ tĩnĩ. Kõi ní Múngú rĩ ě'yĩ' gĩ rĩ sĩ, sė ũjĩ kõi vé ěsĩ ícã kuũ uleterė. ¹⁰ Ngã ĩmĩ ní rizũ Múngú rĩ ũ'bjĩzũ, tã ěnĩĵėnĩ 'bãzũ 'bá adri' bá Yãhũđĩ rú ku Yėsũ ā pámvũ ũbĩ' bá rĩ pi đrĩgė 'đini rĩ ā'đi? Tã ěnĩĵėnĩ 'điri ndė 'bã ũkpo rá, đõku ndė kpã 'bã ě'bjĩ ģ ũkpo rá. ¹¹ 'Bã ě'yĩkĩ rá 'yozú kinĩ, 'bávė Úpĩ Yėsũ vé ěsĩ ní adrii múké rĩ sĩ, 'bã pangará ĩsũ rá, sũ 'bã adri' bá Yãhũđĩ rú ku rĩ pi ní pangará ĩsũ rĩ tĩnĩ."

¹² Bārúnábã pi Páulũ be, kõi kã riĩ ũkpo Múngú ní sėé ĩ ní tã áyãzũ áyãyã ní pi 'ozũ, āzini tã ũ'dũ be túngũ ní pi 'ozũ 'bã adri' bá Yãhũđĩ rú

ku rī pi āsámvú gé 'dīri ūlūu, 'bá rī pi céré újíkí kírí, tēkí ríi yīi. ¹³ Páulū pi ká tā rī átá deǵé gí, Yōkóbū ní 'yozú kīnī, "Má édrípīj, ĩmi yíkí drī ma ká! ¹⁴ Šimōnā Pétēro ūlū 'bá ní tā Múngú ní 'dózu éšj 'bázú 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi drīǵé, ĩri ní 'bá uruǵo 'duzú adrizú 'bá ívé ni pi rú rī vé tā rá. ¹⁵ Tā 'dīri ru 'i tā ótu nēbī rī pi ní sīi rī be trú, kīnī,

¹⁶ "Tā 'dīri ā vūdrī gé, ma Úpí 'i, ma úmvúlésī ĩǵō ímú Dāwúdī vé jó árípi gí 'dīri sǵ gō rá.

Ma gō sǵ vūrā ĩ ní kuú ándrú rú rī gé,
ma gō ĩri inga ūzi,

¹⁷ 'bá āngū uruǵo'bée agá rī pi ā 'bákí rí éšj ma ndāzú,
āzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku, éšj 'bā'bée má drīǵé rī pi ā 'bákí rí éšj
ma ndāzú,

ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dīri nī,
má ūpē 'bá 'dī'bée nī,'

¹⁸ Má ezi tā 'dīri ótu ĩnógóšj.

¹⁹ "Má édrípīj má ómvúpīj, lē 'bá 'bákí tā ēnjǵēnjī 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku lē'bá Múngú ri ē'yī'bá rī pi drīǵé ku. ²⁰ Lē 'bá síkí kōkōbī sēé kōpi ní, lūzú kīnī, lē kōpi ā nyakí ānyāngā ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ní rī ku, lē kōpi ā 'bákí ōwū ku, kōpi ā nyakí ānyāpā ĩ ní umbe ni pií drāá drī sī rī ku, āzini kōpi ā nyakí zāá ā ári ku. ²¹ Á'diātāsīyā táimbj Mósé vé 'dīri ūlūkí mužú kūrú Yāhūdī rī pi ní adrizú rī pi agásī, Sábátā ālu ālu, rikí táimbj rī lāá Yāhūdī rī pi vé Jó Múngú ri Zizú rī pi agá."

Síkí kōkōbī sēé 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku Úpí ri ē'yī'bá gí rī pi ni

²² Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi be, āzini 'bá céré Yēsū ri ē'yī'bá gí Yērúsālémā gá rī pi be, ūpēkí 'bá uruǵo'bée ĩ āsámvú gé 'dīǵé, pēkí kōpi mužú Ānītīyókā gá, kōpi mužú Páulū pi be, āzini Bārúnábā sī. 'Bá ĩ ní ūpēé rī pi Yūdā ĩ ní zij Bārísábā pi* Sílā be, 'bá ĩrī 'dī'bée, kōpi drīkoma kánísā vé ni. ²³ Kōpi síkí kōkōbī sēé 'bá 'dī'bée drīǵé kīnī,

'Bá Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi 'bá ambugu rī pi be, 'bá ĩmivé édrípīj, ĩmi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku Yēsū ri ē'yī'bá gí kūrú Ānītīyókā vé rī agá, āngū Sírīyā vé rī agá, āzini āngū Kílīkiyā vé rī agá 'dī'bée. 'Bá sēkí ĩmi ní mōdó.

²⁴ 'Bá yíkí kīnī, 'bá uruǵo'bée ngakí nōōsī mužú ĩmi ní tā adriipi pīj ri ku ní ímbá, tā kōpi ní ímbá rī sē ĩmi ní āyikō kuyé, 'bo 'bá pēkí kōpi nī kuyé. ²⁵ Kúru 'bá ní 'bá úmúzu, 'bá ā'yīkí 'bá āsámvú gé sī trú, lē 'bá ūpēkí 'bá uruǵo 'bá āsámvú gé nōgó, 'bá pēkí rí kōpi 'bá ógúpi Bārúnábā be, āzini Páulū sī, kōpi ā mužú rí ĩmi vúgá 'dīlé. ²⁶ 'Bá ĩ ní ūpēé 'dī'bée adikí ĩ sēé ĩzāngā nyaá 'bávé Úpí Yēsū Kúrisitō vé tā sī. ²⁷ Kúru 'bá ri Yūdā pi pē mužú Sílā be ĩmi vúgá 'dīlé, kōpi ā mužú rí tā 'bá ní sīi 'dīri ūlūu ĩmi ní tǵ sī.

²⁸ Īndrī Uleterē rī 'da 'bá ní kīnī, lē 'bá 'bákí tā ēnjǵēnjī ĩmi drīǵé ku. Lē ĩmi 'okí 'dīni, ²⁹ lē ĩmi nyakí ānyāngā ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ní rī ku, ĩmi nyakí zāá ā ári ku, ĩmi nyakí ānyāpā ĩ ní umbe ni pií drāá drī sī rī ku. Lē ĩmi 'bákí ōwū mužú bādāru ku. ĩmi 'dukí dō tā 'dī'bée ngaá rá, ĩmi ícō adri múké.

15:17 15:17 Āmósá 9:11-12 * **15:22** 15:22 Yūdā ĩ ní zij Bārísábā rī: Yūdā Bārísábā ri ícō adri Yōsépā Bārísábā vé édrípī.

Múngú ã adri ìmi be.

³⁰ Pēkí ãgō 'dī'bée muḡ ŀnītīyókā gá. Kúru kōpi ní 'bá kánísá vé rī pi zizú ímúzu vūrā ālu gé, kōpi ní kōkōbī ī ní sī sēē ī drígé 'dīri sēzu 'bá 'dā'bée ní. ³¹ 'Bá rī pi ká kōkōbī rī lāá, kōpi adrikí āyīkō sī, tā ī ní sī kōkōbī rī agá rī ímbá kōpi ē ēsī rá. ³² Yúdā pi Sílā be, kōpi nēbī, kōpi átákí átángá rī sá be āco 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ē ēsī ímbázú, kōpi ã adrikí rí ũkpō ũkpō ívé ē'yīngará agá.

³³ Yúdā pi Sílā be, adrikí caá 'dālē lóki be mādā, 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi sēkí kōpi ní tākíri, kōpi ní kúru Yúdā pi pēzú muḡú Sílā be kánísá Yērūsálémā vé rī gé vúlē 'bá ándúru ī pē' 'bá rī pi vúgá 'dāá. ³⁴ 'Bo Sílā áwí ívé rī adrii ŀnītīyókā gá 'dālē.† ³⁵ 'Bo Páulū pi Bārúnábā be áwíkí adrii ŀnītīyókā gá 'dālē, kōpi 'bá ũrukō kárakarā ni pi be, ímbákí 'bá rī pi, āzini ũlúki ũ'dúkō Úpí vé rī 'bá rī pi ní 'dālē.

Páulū pi Bārúnábā be acokí ī Yūwánī Mārākō vé tā sī

³⁶ Kā muḡ adrii mbāá mādā ã vúdrī gé, Páulū ní 'yozú Bārúnábā ní kīnī, "Lē 'bá gōkí muḡ vúlē kūrú 'bá ní ũ'dúkō múké rī ũlúzu rī pi agá 'dāá, 'bá muḡ rí 'bá Úpí ri ē'yī' 'bá gí rī pi ndree, 'bá muḡ rí nījī dō kōpi ri adri 'dāá íngóni." ³⁷ Bārúnábā lē Yūwánī ī ní zījī Mārākō ri jījī muḡú índī. ³⁸ 'Bo Páulū ā'yī Bārúnábā vé tā 'dīri ālunāni kuyé, ā'diātāsīyā Mārākō ku ī kú Pāmīfīlyā gá 'dāá, nga ēzī ī be kuyé.

³⁹ Páulū pi ní ágátá gāzú ī āsámvú gé sī Bārúnábā be, kōpi ní kúru ī acozú. Bārúnábā jī Mārākō ri muḡú 'í vúgá sī índī, kōpi ní tuzú kúlumgba agá, 'dezu muḡú Sáyípūrāsī gé. ⁴⁰ Páulū jī ívé rī Sílā ri muḡú, 'bá ē'yī' 'bá gí rī pi kīnī, ēsī múké Úpí vé rī ã adri kōpi be. ⁴¹ Kúru kōpi ní 'dezu muḡú āngū Sírīyā vé rī gé, āzini āngū Kīlīkiyā vé rī gé, kōpi ríkí 'bá kánísá vé rī pi ē ēsī ũmīí.

16

Tīmōtéyō ko Páulū pi ē ízā Sílā be ēzī sī

¹ Páulū pi Sílā be ngakí muḡ kūrú Dērebē vé rī gé, kōpi agakí caá kūrú Lēsītūrā vé rī gé. Kōpi cakí muḡ 'bá Yēsū ã pámvú ũbīipi ní ísú, rú ní Tīmōtéyō 'i, írivé éndrēpi Yāhúdīzī, íri 'bá Yēsū ri ē'yī'pí gí ni, 'bo étēpi ri Gīrīkīgú. ² 'Bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí Lēsītūrā gá 'dālē rī pi Íkónīyōmú gé rī pi be, ríkí céré átá kīnī, Tīmōtéyō ri 'bá múké. ³ Páulū lē íri jījī muḡú 'í vúgá sī índī, kúru Páulū ní ágélē ni ē tī lizú,* ā'diātāsīyā Yāhúdī adri' 'bá vūrā 'dāri agá rī pi nīkí rá 'yozú kīnī, Tīmōtéyō étēpi ri Gīrīkīgú. ⁴ Kōpi ká rií écjī muḡú kūrú rī pi agāsī ālu ālu, kōpi ríkí kōkōbī† Yēsū vé 'bá áyúāyū rī pi ní sīí 'bá ambugu Yērūsálémā vé rī pi be rī lāá 'bá rī pi ní, lē kōpi ã 'dukí tā ní ngaanga. ⁵ 'Bá kánísá vé rī pi vé ē'yīngará gō ícá ũkpō ũkpō. ũ'dú ālu ālu, 'bá ē'yī' 'bá gí rī pi vé kálāfe gō rií vaá muḡú drīgélē.

† 15:34 15:34 Átángá vérēsī 34 agá 'dīri, búkū Ezj vé ī ní sī Gīrīkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkí sīí búkū Ezj vé vúlē rī agá rá. * 16:3 16:3 Ágélē ē tī līngará: Páulū lī Tīmōtéyō ã ágélē ē tī, ā'diātāsīyā Tīmōtéyō vé éndrēpi Yāhúdī, 'bo írivé étēpi Gīrīkī. Gīrīkī rī pi líkí ívé anjī āgō rī pi vé ágélē ē tī ku. 'Bá rī vé éndrēpi dō Yāhúdī, Yāhúdī rī pi íri ā'yī adri Yāhúdī rú. Sēzú Páulū ní Tīmōtéyō ã ágélē ē tī lizú ānī, Yāhúdī rī pi ã ā'yīkí rí íri adrii 'bá ī vé ni. † 16:4 16:4 Kōkōbī: 'í lā kōkōbī 'dīri búkū Ezj vé rī agá, Ezj 15:23-29.

Páulū ndre ɪndrĩlĩkĩ Mākēdōnĩyāgú vé ni urobĩ agá

⁶ Páulū pi ní ɛlĩzú mužú 'í ɔgũpĩjĩ Sílā pi be āngũ Pũrũgĩyā vé rĩ agásĩ, āzini āngũ Gālātĩyā vé rĩ agásĩ. Sā 'dāri gé, Ɔndrĩ Uleterere rĩ ā'yĩ ku kōpi ní mužú tĩ sēzú āngũ Ɔzĩyā vé rĩ gé 'dālé. ⁷ Kōpi ká mužú caá Ɔnyĩnájā āngũ Mēzĩyā vé rĩ gé, kōpi lēkĩ kōdō mužú Bitũnĩyā gá, 'bo Ɔndrĩ Uleterere Yēsũ vé rĩ ā'yĩ kōpi ní mužú kuyé. ⁸ Kúru kōpi ní ɛlĩzú mužú āngũ Mēzĩyā vé rĩ agásĩ, kōpi ní cazú kũrũ Tũrówā vé rĩ gé.

⁹ Ɔnĩnā 'dāri sĩ, tā āzi i'da 'i Páulū ní ɪndrĩlĩkĩ agá. Páulū ndre ágó āzi Mākēdōnĩyāgú tu pá, Ɔri ri 'i mā drĩ Ɔrĩ sĩ, ágó rĩ ní 'yozú Páulū ní kĩnĩ, "Lē mi ɪmũ Mākēdōnĩyā gá nōo 'bā iza koó." ¹⁰ Páulū ká tā 'i i'daapi ɪndrĩlĩkĩ agá rĩ ndreeé, koro 'bā ní 'bā útúzú 'dezú mužú Mākēdōnĩyā gá. 'Bā nĩkĩ ámá rá 'yozú kĩnĩ, Múngú zĩ 'bā mužú ú'dũkó múké rĩ ũlũú kōpi ní 'dālé.

Lúđĩyā újā ɛsí

¹¹ 'Bā ní ngazú Tũrówā gá 'dāgá, 'bā fikĩ kũlũmgbā agá, 'bā ní mužú pĩri Sāmōtērēsĩ gé 'dālé, ká mužú caá drũ 'dĩni, 'bā ní cazú Nēyāpólĩsĩ gé. ¹² 'Bā ní ngazú vũrā 'dāri gé sĩ, 'bā ní cazú Pĩlĩpópĩ gé. Kũrũ 'dāri 'bā Rómā vé rĩ pi ruĩkĩ nĩ, kũrũ rĩ ndē kũrũ Mākēdōnĩyā agá 'dālé rĩ pi rá. 'Bā adriki 'dālé ú'dũ be kárakarā.

¹³ Ú'dũ Sábātā vé rĩ gé, 'bā ní fũzú mužú kũrũ rĩ vé kēɛtĩ gé sĩ āmvé 'dāá, 'bā ní 'dezú mužú yĩjĩ tĩ gé 'dālé, 'bā mužĩ rĩ vũrā Múngú ri zĩzú ni ɪšú bēnĩ. 'Bā ní úrízú vũgá, 'bā ní átázú ũkú i ɪmũ'bá kú 'dālé rĩ pi be. ¹⁴ ũkú āzi kōpi āsámuvú gé 'dāá, rĩ ni Lúđĩyā 'i, ɪbí ɪmũ kũrũ Tāyĩtĩrā vé rĩ gélēsĩla, Ɔri 'bā riipi bōngó ndrōlũndrōlũ ni uzĩjĩpi ni, āzini 'bā riipi Múngú ri ɪnĩjĩpi ni. Múngú vé tā fi ɛsí ni gé, sē ɛ'yĩ tā Páulū ní átá rĩ rá. ¹⁵ Sēkĩ Ɔri ní bātĩzimũ Ɔrivé 'bā 'bētĩ āsámuvú gé rĩ pi be, Ɔri ní 'bā zĩzú, 'bā mužĩ ívé āngá. Ɔri ní 'yozú kĩnĩ, "Ɔmi ā'yĩkĩ dō 'yozú kĩnĩ má ɛ'yĩ Úpĩ ri gĩ, 'bā mužĩ Ɔmi be adrii mávé āngá." Sĩ 'bā vũgá sĩ, 'bā mužĩ Ɔrivé āngá 'dālé rá.

'Yĩkĩ Páulū pi Sílā be jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá

¹⁶ Ú'dũ ālu 'bá[‡] ká riĩ mužú vũrā Múngú ri zĩzú rĩ gé 'dāá, 'bā ɪšúkĩ mvá ũkú tũgēřĩ rú ɪndrĩ ũnjĩ ní fi drĩ ni gé ni, Ɔri ri tā ɪmũ'bá ɪ nga'bá drĩdrĩ 'dĩlē rĩ pi ũlũ. Mvā ũkú rĩ ri mũfēngā ɪšú sē ívé ambugu rĩ pi ní ambamba tā Ɔri ní riĩ ũlũú rĩ sĩ. ¹⁷ Mvā ũkú 'dĩri 'de mužú 'bā vũdrĩ gé sĩ Páulū pi be, ri útré mužú, "Ágō 'dĩ'bée átĩ'bá Múngú āmbúgú 'bá drĩgé céré rĩ vé ni, kōpi ɪmũkĩ Ɔmi ní lētĩ pangará vé rĩ ũlũú."

¹⁸ Mvā ũkú rĩ 'o tā 'dĩri 'dĩni ú'dũ be kárakarā. Tā 'dĩri sē Páulū ní ɪzāngā, Ɔri ní 'i újázú 'yozú ɪndrĩ ũnjĩ rĩ ní kĩnĩ, "Yēsũ Kúrĩsítō ā rũ sĩ, ɪndrĩ ũnjĩ 'dĩri, 'i fũ mvā ũkú 'dĩri drĩgé sĩ āmvé." Koro ɪndrĩ ũnjĩ rĩ ní fũzú mvā ũkú rĩ drĩgé sĩ.

¹⁹ Mvā ũkú tũgēřĩ rú rĩ vé ambugu rĩ pi ká nĩjĩ ámá 'yozú kĩnĩ, lētĩ āzi ɪ ní gōzú mũfēngā ɪšúzú ni 'dāáyo, kōpi ní Páulū pi ružú Sílā be, sezú mužú vũrā ɪ ní tā lĩzú rĩ gé, kōpi ā tukĩ rĩ pá 'bā tā lĩ'bá rĩ pi ɛndrētĩ gé. ²⁰ Kōpi ká Páulū pi sēé pá tuú 'bā tā lĩ'bá rĩ pi ɛndrētĩ gé, kōpi ní 'yozú kĩnĩ, "Ágō 'dĩ'bée Yāhũđĩ, kōpi ri 'bā 'bávé kũrũ agá rĩ pi ɛ drĩ iza. ²¹ Kōpi ri mērē

[‡] 16:16 16:16 Tāffĩ 'bā 'dĩri, Lúkā pi Páulū pi be trũ.

'bá ní lée ku ni vé tā ímbá 'bá ní, 'bâ 'bá Rómā vé rī pi, 'bâ ā'yīkí rí tā ni, dōku 'bâ 'dúkí rí tā ni ngáá."

²² 'Bá b̄tiriká rī pi ní ĩ úmúzu Páulū pi fuzú Sílā be, 'bá tā lī'bá rī pi ní t̄áimb̄i s̄ezú, ā ūsíkí k̄opivé b̄ongó rá, ā ūgbákí k̄opi. ²³ K̄opi ká Páulū pi ūgbāā ūnjí ūnjí, ĩ ní k̄opi j̄izú 'bezú jó āngū ū'yīzú rī agá, ĩ ní lūzú 'bá āngū ūtēepi rī ní, lē ā ūtē k̄opi múké múké, k̄opi ā ápákí rí ku. ²⁴ Ágó āngū ūtēepi rī 'd̄u tā rī ngáá s̄i ĩ ní lūú 'í ní rī t̄in̄i, j̄i k̄opi suú jó āngū ū'yīzú rī agá ágágá 'dāá, umbé k̄opi ā pá ākpāá p̄et̄i r̄u'bá gá.

²⁵ Kā muḡ adrií ĩn̄i ágágá, Páulū pi Sílā be rikí Múngú ri z̄ij̄, āzini k̄opi rikí ūngó ngoó Múngú ní, 'bá ūr̄uk̄o ĩ ní ū'yīí rī pi rikí tā k̄opivé rī ȳij̄. ²⁶ Koro d̄ingid̄ingí ní āngū ayazú ūkp̄o be, jó āngū ū'yīzú rī aya 'i d̄ingid̄ingí, jó āngū ū'yīzú rī vé k̄ēt̄i ūz̄ik̄i ĩ cére kú mḡbo, ĩmvē ĩ ní 'bá rī pi ū'yīzú rī pi ucekí ĩ cére! ²⁷ Ágó riipi jó āngū ū'yīzú rī ūtēepi rī ká muḡ aruú ú'dú gelésí, ĩs̄u k̄ēt̄i jó āngū ū'yīzú rī vé rī pi ūz̄ik̄i ĩ cére kú mḡbo, ĩri ní ívé ĩl̄i áco rī í'd̄uzú l̄ezú 'i 'd̄izú dr̄azú 'd̄iis̄í rá, ā'diātāsīyā ūs̄u déna 'bá ĩ ní ū'yīí rī pi ápákí cére gí. ²⁸ Páulū ní trezú kíñí, "Lē mí 'd̄i mi dr̄āá ku! 'Bá cére anigé."

²⁹ Ágó riipi jó āngū ū'yīzú rī ūtēepi rī ní áci z̄izú, ĩri ni njuzú fizú jó agá 'dāá, muḡú í'dézu Páulū pi ̄ndr̄et̄i gé Sílā be, r̄u'bá ni yā kp̄irik̄pirí. ³⁰ Ágó rī ní Páulū pi ĩj̄izú ífuzú āmvé, ĩri ní k̄opi z̄izú kíñí, "Īmi mávé ambugu rī pi, má 'o ā'di, má ĩs̄u rí pangará ān̄i?"

³¹ K̄opi ní új̄azú ĩri ní kíñí, "Mí ̄ȳi Úpí Yēsū ri, mi pangará ĩs̄u rá, āzini mívé 'bá 'b̄ēt̄i āsám̄vú gé rī pi pangará ĩs̄u rá." ³² Kuru k̄opi ní ú'dúkó Úpí vé rī ūlūzú ágó rī ní, āzini 'bá cére ĩrivé 'b̄ēt̄i āsám̄vú gé rī pi ní. ³³ ĩn̄iñá 'd̄ari gé, ágó jó āngū ū'yīzú rī ūtēepi rī ní k̄opi j̄izú muḡú vūrā āzi gé, ĩri ní k̄opivé ázo ē m̄i ūj̄izú. Koro ĩ ní ágó rī ní b̄atizim̄ú s̄ezú ĩrivé 'bá 'b̄ēt̄i āsám̄vú gé rī pi be cére. ³⁴ Ágó rī ní Páulū pi j̄izú muḡú Sílā be ívé āngá 'dāá, ĩri ní ānyāngā s̄ezú nyazú k̄opi ní. Ágó rī ívé 'bá 'b̄ēt̄i āsám̄vú gé rī pi be cére adrikí āȳik̄o s̄i, ā'diātāsīyā ĩ ní Múngú ri ̄ȳij̄ gí rī s̄i.

³⁵ Kā muḡ adrií dr̄ū 'd̄ini ū'b̄ut̄in̄á rī s̄i, 'bá tā lī'bá rī pi ní ūgalaku rī pi p̄ezú muḡú ágó jó āngū ū'yīzú rī ūtēepi rī vúgá 'dāá, k̄opi ní t̄áimb̄i s̄ezú kíñí, ágó rī ā oȳu Páulū pi Sílā be muḡú 'd̄iis̄í rá. ³⁶ Ágó jó āngū ū'yīzú rī ūtēepi rī ní 'yozú Páulū pi ní kíñí, "'Bá tā lī'bá rī pi s̄ekí t̄áimb̄i kíñí, lē ā oȳukí ĩmi Sílā be muḡú 'd̄iis̄í rá. Īmi íc̄o mu rá. Īmi muḡú tā be kíri."

³⁷ 'Bo Páulū ní 'yozú ūgalaku rī pi ní kíñí, "'Bá adrikí d̄o 'bá Rómā vé ni S̄ dr̄āāsiyā, k̄opi ūgbákí 'bá gúnýá agá, k̄opi 'bekí 'bá jó āngū ū'yīzú rī agá, ĩs̄u líkí dr̄i 'bávé tā kuyé.* Nóni k̄opi l̄ekí 'bá p̄éé muḡú āmvé kíri, 'bá āzi ā n̄i nyo tā ni ku? Adri 'd̄ini ku! Lē k̄opi ē ĩm̄úkí 'bá oȳuḡ f̄uú n̄ósi ní."

³⁸ Ūgalaku rī pi ní tā 'd̄iri j̄izú ūlūzú 'bá tā lī'bá rī pi ní. 'Bá tā lī'bá rī pi ká ȳij̄ kíñí, Páulū pi Sílā be 'bá Rómā vé ni pi, s̄é k̄opi ní ūr̄ī. ³⁹ K̄opi ní ĩm̄uzú tr̄ungará z̄izú Páulū pi ̄ndr̄et̄i gé. Kuru k̄opi ní Páulū pi j̄izú fuzú jó āngū ū'yīzú rī agásí āmvé, k̄opi m̄azú kíñí, lē k̄opi ā f̄úkí k̄ur̄ú rī agásí

Š 16:37 16:37 'Bá Rómā vé rī pi: Lókí Yēsū vé rī gé, 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī r̄u 'bá rī pi āngū āndiāndi gé s̄i. 'Bá 'd̄i'b̄ée āsám̄vú gé, 'bá Rómā vé rī pi m̄ādā, 'bāgū āmbúgú rī k̄opi ūtē múké, ā'diātāsīyā k̄opi 'bá ívé ni. * 16:37 16:37 T̄áimb̄i Rómā vé rī ā'yī ku ĩ ní 'bá Rómā vé rī gbāzú ĩs̄uzú líkí dr̄i ĩrivé tā kuyé.

kôpi ní kīnī, lē kôpi ā újákí ĩ muḡ lūú Sílā pi ní Tīmōtēyō be, kôpi ē ímúkí 'í vúgá sī mbēlē.

Páulū sē tị Múngú vé rī Ātēnēsī gé

¹⁶ Páulū ká rīi Sílā pi útēē Tīmōtēyō be Ātēnēsī gé 'dālē, ẹsị ní ịsụ ịzāngā, ịri ní ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ndree kūrú agá 'dāá kárakarā rī sī. ¹⁷ Ịri ní fizú Jó Múngú ri Zizú rī agá 'dāá, rizú átázú Yāhúđī rī pi ní, āzini 'bá adri'bá Yāhúđī rú ku Múngú ri ịnjị'bá rī pi ní. Ụ'dụ ọlu ọlu ri kpá átá 'bá jòkọnị agá 'dālē rī pi ní.

¹⁸ Ngúlumū tā nị'bá ambamba ĩ ní zị Ẹpikúrīyā, āzini ĩ ní zị Sítóyíkí ri'bá āngū ímbá'bá rī pi í'dókí rīi āgátá gāá Páulū be.

Ụrụkọ'bee rikí 'yoó kīnī, "Tā ágó 'dīri ní rīi átá ífifi ākó 'dīri ā'di?"

Ụrụkọ'bee kīnī, "Índrészú ịri ri tā Múngú túngú 'bá ụrụkọ'bee vé ni ā tā átá." Kôpi átákí 'dīni, ā'diātāsīyā Páulū ri ụ'dúkọ múké Yēsū vé rī ụlūú, āzini ri Yēsū vé ịngángará gōó ịdri rú rī vé tā ụlūú.

¹⁹ Kúru kôpi ní Páulū ri jizú muḡú pá tuzú 'bá ĩ úmú'bá tā lị'bá ĩ ní zị Ẫrēpágō rī pi ẹnḡetị gé, kôpi ní 'yozú ịri ní kīnī, "Lē mí ụlū 'bá ní tá ụ'dí mí ní rīi ímbá 'dīri, ịri tā ngóni ní? ²⁰ Tā mí ní rīi átá 'dīri, ọ'ụ 'bá bị gé nōó ụ'dū be túngú, 'bá úvá be lēzú tā 'dīri nịzú."

²¹ ('Bá Ātēnēsī vé rī pi jākā ímụ'bá adri'bá 'dālē rī pi be, kôpi rikí átá tā ĩ ní ímbá ụ'dí 'dīri vé tā sī, kôpi rikí bị 'bāá tā rī yizú ānī.)

²² Kúru Páulū ní ngazú pá tuzú 'bá ĩ úmú'bá ĩ ní zị Ẫrēpágō rī pi ẹnḡetị gé, ịri ní 'yozú kīnī, "Ìmi 'bá Ātēnēsī vé 'dī'bee, á ndre ìmi 'bākí ẹsị céré rizú múngú rī pi ịnjizú. ²³ Ẫ'diātāsīyā má ká rīi ẹcị kūrú ímivé rī agásī, á ndre ngá ìmi ní rīi ịnjị múngú rú rī pi kárakarā, á ndre vūrā rōbōjō zázú rī vé ọlu, sīkí rụ'bá ní gé, MÚNGÚ ĩ NÍ NỊI KUYÉ NI NÍ. Múngú ìmi ní rīi ịnjị, ìmi ní nịi kuyé 'dīri, á lē ìmi ní tā ni ụlūú. ²⁴ Múngú vū gbiipi, āzini ngá vū drīgē rī pi gbiipi céré rī, ịri Ụpí 'bū pi ruḡpi vū be rī. Múngú adri jò bá áda ní sịi rī agá ku. ²⁵ 'Bá āzi ícópí ịri ē ịzā koópi tā āzi sī 'dāáyo, tā āzi ịri ní lēē 'bá āzi vúgá ní 'dāáyo. Ịri ri 'bá ní ịdri sē nī, ẹvīvị sē nī, āzini ịri ri 'bá ní ngá rī pi ārēvú sē céré nī. ²⁶ 'Bá Múngú ní gbií vū drīgē nōgó rī pi, kôpivé ụri íbí ifūú 'bá ọlu rụ'bá gá, kôpivé úyú ā ayi rī vū drīgē sī céré. Ụtị sá kôpi ní adrizú rī, āzini vūrā kôpi ní adrizú rī kú ịnógósị gí.

²⁷ "Múngú 'o tā 'dīri 'dīni, 'bá rī pi ā ndākí rí 'i, 'bá rī pi ā rikí rī āngū rī ọmvụ muḡú drị sī, kôpi ē ịsúkí rí 'i ānī. 'Bo Múngú vū 'bá ọlu ọlu rụ'bá gá sī rárá rú kuyé. ²⁸ "Bá ní adrii ịri agá rī sī, ịri ri 'bá ní ụkpō sē adrizú ịdri rú, ẹcị tuzú, āzini 'bá ní adrizú anigé ānī.' Ụngó ìmi ní sīi rī pi ụrụkọ agá, lū 'bá ní kīnī, "Bā anjị ịrivé ni."

²⁹ "Sū 'bá ní adrii anjị Múngú vé ni rī tịni, lē 'bá rikí ụsụú 'yozú kīnī, Múngú ri ngá ĩ ní údé dábū sī, aya ọgụ'bá ọgụọgụ ni pi sī, dōku írā sī ní 'dīni ku, Múngú adri ngá ĩ ní údé drị sī ni ku. ³⁰ Ọtụ 'bá ní drī tā nịzú kuyé rī gé, Múngú ụsū 'bá drīgē ụnjí kuyé. 'Bo nóni Múngú lē 'bá rī pi ārēvú céré āngū rī pi agásī ā újákí ẹsị. ³¹ Múngú útú ụ'dụ 'í ní lēzú 'bá rī pi vé tā lizú piri vū drīgē nōgó rī gí, ịri Yēsū rī ịpē ímụ 'bá rī pi vé tā lị nī. Múngú 'i'da 'bá ní tā 'dīri lūzú kīnī, ịri tā áda, ịri ní Yēsū ri ingáá gōó ịdri rú drāngará gálésila rá rī sī."

³² 'Bá rī pi kâ tâ Páulū ní 'yoó, Yēsū drā, íngá gōó ídri rú drāngárá gálésíla rá 'dīri yīj, 'bá uruḳo'béé rikí guḡú āní guḡú, 'bo uruḳo'béé kīnī, "Lē mī ūlū tâ 'dīri dīj, 'bá lēkī yīj." ³³ Páulū ní ngazú fūzú 'bá ī ní zīj Ārēpágō rī pi āsámuvú gé sī. ³⁴ 'Bá rī pi ā uruḳo újákí ēšj Úpí ri ē'yīzú rá, kōpi újákí ī ícá 'bá Páulū ā pámvú ūbī' 'bá ni pi. Kōpi āsámuvú gé 'dāá, 'bá rī ālu ni Dīyōnísīyō 'i, Dīyōnísīyō ri 'bá ī úmú' 'bá ī ní zīj Ārēpágō rī pi vé óḡupj, 'bá rī āzi ūkú ī ní zīj Dāmārī 'i, 'bá uruḳo'béé be.

18

Páulū sē tī Múngú vé rī Kōrínitō gá

¹ Kúru Páulū ní ngazú fūzú kūrj Ātēnēsī vé rī agásī, ĩri ní 'dezú mužú Kōrínitō gá. ² Páulū ca mužú Yāhūdīgú āzi ĩšú 'dālé, rú ni Ákúwílā 'i, tīkí ĩri āngū Pónitō vé rī agá, kōpi ímúki drī ūkú ni Pīrīsílā be ú'dí rú Ítálīyā gélésíla, ā'diātāsīyā 'bāgú Kālāwūdīyō sē tāimbj 'bá Yāhūdī vé rī pi ní kīnī, lē kōpi ārēvú céré ā fūkí Rómā agásī rá. Páulū muž kōpi ndreé, ³ ĩšú kōpivé ēzj rizú māsámā údézú ni, sū Páulū ní rīi māsámā údé rī tīnj. Kúru Páulū rī adrii kōpi be trj, kōpi úmúki ī rīi ēzj rī ngáá trj. ⁴ Sábátā ālu ālu, Páulū ri 'bá rī pi ímbá Jó Múngú ri Zīzú rī agá 'dāá, ri Yāhūdī rī pi úbé Ġīrīkī rī pi be, kōpi ē ē'yīkí rī Yēsū ri.

⁵ Sílā pi kâ ímú Tīmōtēyō be āngū Mākēdōniyā vé rī gé 'dāásī, kōpi kâ ícá Kōrínitō gá nōlé, Páulū 'bā ēšj rizú tī Múngú vé rī sēzú sâ céré, ri ūlūú Yāhūdī rī pi ní kīnī, Yēsū ri Kúrisitō. ⁶ 'Bo Yāhūdī rī pi oḡuḳí tī Páulū ní sēé 'dīri rá, kōpi u'dakí Páulū ri rá. Páulū ní fūrjndj ívé bōngó ru' 'bá gá rī yazú, lūzú kīnī, 'í gā kōpi sī. ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Īmivé āri ā ngo ĩmi drīgé! Ícókí mā rú zīj āní ku! Í'dózu āndrū sī mužú drīdrj, ma 'de muž adri 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámuvú gé."

⁷ Páulū ní fūzú Jó Múngú ri zīzú rī agásī, ĩri ní mužú fizú Tītōšj Yūsītō* rīipi Múngú ri ĩnjīpi rī vé jó agá. ⁸ Kúrisipō ī ní 'bāá drīkoma rú Jó Múngú ri Zīzú rī ūtēepi rī pi ívé 'bá 'bējtī āsámuvú gé rī pi be, ē'yīkí Úpí ri rá. 'Bá kárakarā Kōrínitō gá 'dālé rī pi yīkí tī Páulū ní sēé rī, kōpi ē'yīkí Úpí ri rá, sēkí kōpi ní bātízīmū rá.

⁹ ĩnjā āzi sī, Úpí Yēsū ní átázú Páulū ní urobí agá kīnī, "Mī 'o ūrī sī ku, 'í sē tī Múngú vé rī mužú, lē mī újī kīri ku. ¹⁰ Ma mi ūtē rá, 'bá āzi ícó mi 'oó ūnjí ālujāni ku, ā'diātāsīyā 'bá mávé ni pi kárakarā anigé kūrj nōri agá." ¹¹ Páulū adri caá Kōrínitō agá 'dāá ílí ālu ēlj sī, ri ú'dūkó Múngú vé rī ímbá 'bá rī pi ní.

¹² Lókí Gálīyō ní adrizú gávānā rú āngū Ākáyā† vé rī agá rī gé, Yāhūdī rī pi ā uruḳo úmúki ī Páulū ri ruḡ, kōpi jīkí ĩri pá tuú gávānā endreḡtj gé, ā lj rī ĩrivé tā. ¹³ Kōpi ní 'yozú kīnī, "Ágō nōri ri 'bá rī pi ē drī úcī, kōpi ē ĩnjīkí rī Múngú ri sū 'bávé tāimbj ní lēé rī tīnj ku."

¹⁴ Páulū kâ lēé kōdō átá, Gálīyō ní 'yozú Yāhūdī rī pi ní kīnī, "Īmi Yāhūdī 'dī'béé, tā ĩmi ní Páulū ri tōzú rī, ídī té dō ālí, āzini 'o dō tā ūnjí, ma té ícó ĩmivé tā yj rá. ¹⁵ 'Bo tā rī ní adrii átángá Páulū ní átá rī vé tā, rú vé tā, āzini ĩmivé tāimbj vé tā rī sī, lē ĩmi útúkí ĩmi āsámuvú gé sī útútū, átángá

* **18:7** 18:7 Tītō: Tītō adri Yāhūdī ku. † **18:12** 18:12 Ākáyā: Kūrj Kōrínitō vé rī āngū Ākáyā vé rī agá.

'dī'bée sī, á lī tā ānī Páulū drīgē ku." ¹⁶ Kúru ĩri ní kōpi drozú fūzú jó tā līzú rī agāsī āmvé. ¹⁷ Kōpi ní Sōsītēnī adriipi drīkoma rú Jó Múngú rī Zīzú rī agá rī ružú, kōpi ní rizú ĩri fūzú jó tā līzú rī ęndreṭi gé 'dīgé. 'Bo tā ni fi Gálīyō agá 'dāá ālunjáni kuyé.

Páulū újā 'i gōō Ānītīyókā gá āngū Sírīyā vé rī agá

¹⁸ Vúdrī ni gé, Páulū gō adrii Kōrínitō gá 'dālē ú'dú kárakará. ĩri ní kúru 'bá Yēsū rī ę'yī' bá gí rī pi kuzú, ĩri ní tuzú kúlúmgbā agá, ĩri ní 'dezu mužú āngū Sírīyā vé rī gé, Pírīsílā pi Ákúwílā be, kōpi 'dekí mužú Páulū pi be trú. Kōpi ní drī mužú kuyé rī gé, Páulū sē 'i drī'bí rēé rá, sē rēé Kēnikūriyā gá 'dāá, ā'diātāsīyā ĩri ní ũyō sóó Múngú ęndreṭi gé gí rī sī. ¹⁹ Kōpi ká mužú caá Ēfēsō gá 'dāá, Páulū ní Pírīsílā pi kuzú Ákúwílā be, ĩri ní 'dezu fizú Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá ó'dúkūlēgūsī, kōpi ní 'dózu átázú Yāhúđī rī pi be. ²⁰ Yāhúđī rī pi máki kōdō ĩri kīnī, ā adri caá i be lóki be āco, 'bo Páulū ā'yī kuyé. ²¹ Páulū ká lēé 'deé mužú, ĩri ní 'yozú kōpi ní kīnī, "Múngú lē dō rá, ma ĩgō ĩmi vúgá nōó rá." Kúru ĩri ní tuzú kúlúmgbā agá Ēfēsō gá 'dāgá, ĩri ní 'dezu mužú. ²² Páulū ká mužú caá kūrú Sizerīyā vé rī gé, ĩri ní ísīzú vūgá, ĩri ní 'dezu mužú 'bá Yēsū rī ę'yī' bá gí Yērūsālēmā gá 'dālē rī pi ęzīzú. Kúru ĩri ní agazú mužú kūrú Ānītīyókā[‡] vé rī gé 'dāá.

²³ Páulū adri Ānītīyókā gá 'dāá ú'dú kárakará. Vúdrī ni gé, ĩri ní 'dezu mužú āngū Gálātīyā vé rī gé, āzini Pūrūgīyā vé rī gé, rī ęci 'bá Yēsū rī ę'yī' bá gí rī pi úndré āngū 'dī'bée agāsī, rī 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' bá rī pi ē ęsī ímbá, kōpi ā adriki rī ũkpó ũkpó ívé ę'yīngará agá.

²⁴ Yāhúđīgú āzi rú ni Āpólō 'i, tīkí ĩri Ālēkīzāndāriyā gá, ĩri ní ícázú Ēfēsō gá. Ímbákí ĩri Búkū Múngú vé rī sī, nī tā ni ambamba. ²⁵ Ímbákí ĩri ní tā Úpí Yēsū vé rī rá, ānī sē rī tā Yēsū vé rī ímbá 'bá rī pi ní úvá sī, ímbá tā rī múké múké. 'Bo bātīzīmū 'yēṅá ĩri ní nījī rá rī, ĩri bātīzīmū Yūwānī ní sēé rī. ²⁶ Āpólō ní 'dózu tī Múngú vé rī sēzú ũrī ákó Jó Múngú rī Zīzú rī agá 'dāá. Pírīsílā pi Ákúwílā be ká tī ĩri ní sēé 'điri yījī, kōpi ní ĩri zīzú mužú ívé āngá, kōpi ní tā Múngú vé rī vé íffíí ũlūzú ĩri ní múké múké.

²⁷ Āpólō ká lēé 'deé mužú āngū Ākáyā vé rī gé 'dāá, 'bá Yēsū rī ę'yī' bá gí Ēfēsō gá rī pi ímbákí ĩri ē ęsī, kōpi sīkí kōkōbī sēé 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' bá Ākáyā gá 'dālē rī pi ní kīnī, lē kōpi ē ę'yīkí Āpólō rī múké. Āpólō vé cangará 'dālē rī ko 'bá Yēsū rī ę'yī' bá ęsī múké Múngú vé rī sī rī pi ē ízā ambamba. ²⁸ Āpólō 'dó rīi āgátá gāá Yāhúđī rī pi be ũkpó sī gúnýá agá, rī tā Búkū Múngú vé rī agá rī ũlūú kōpi ní, lūzú 'yozú kīnī, Yēsū rī Kúrísitō.

19

Ęzī Páulū ní ngaá Ēfēsō gá rī

¹ Āpólō ká rīi adrii Kōrínitō gá 'dālē, Páulū ní ęlīzú mužú āngū rī agāsī, ĩri ní cazú Ēfēsō gá. Ca mužú 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' bá ni pi ísú 'dālē. ² Páulū ní kōpi zīzú kīnī, "Sā ĩmi ní Yēsū rī ę'yīzú rī gé, Índrī Uleterē rī ású nyo ĩmi rá?"

[‡] 18:22 18:22 Kūrú Ānītīyókā: Kūrú Ānītīyókā 'điri āngū Sírīyā vé rī agá.

Kôpi ní 'yozú kînî, “Índrí Uletere rî ású 'bâ kuyé, 'bá yîkî 'yozú kînî Índrí Uletere anigé 'dîni kuyé?”

³ Kúru Páulū ní kôpi zîzú kînî, “Bâtízîmū ì ní sêé ìmi ní rî, Ìri bātízîmū ngôri?”

Kôpi ní újázú kînî, “Bâtízîmū ì ní sêé 'bá ní rî, Yūwánî ní tã ni ímbá rî.”

⁴ Páulū ní 'yozú kînî, “Bâtízîmū Yūwánî ní sêé rî, Ìri ẹ̀ṣì újázú àní ùnjikányà agásì. Yūwánî 'yo 'bá rî pi ní kînî, lè kôpi è ẹ̀'yîkî 'bá úmvúlésì ímúpi 'í vùdrî gé rî, 'bá úmvúlésì ímúpi rî Yèsū 'i.”

⁵ 'Bá rî pi kâ tã Páulū ní 'yoó 'dîri yî, vùdrî ní gé, ì ní kôpi ní bātízîmū sèzú Úpí Yèsū ā rú sî. ⁶ Páulū kâ drî tîj kôpi drîgé, Índrí Uletere rî ní kôpi ásúzá, kôpi ní rizú átázú tî àndîfándî ní pi sî, àzini kôpi ní rizú tã Múngú ní ùlūú kôpi ní rî ùlūzú 'bá rî pi ní. ⁷ 'Bá Índrí Uletere rî ní ású rî pi vé káláfe ri ícò ca mudrî drî ní ìrî rá.

⁸ Páulū fi Jó Múngú ri Zízú rî agá 'dálé, ri tî Múngú vé rî sêé ùrî ákò caá mbáá na, ri kôpi úbé, ùlú kôpi ní málūngā Múngú vé rî ā tã, kôpi è ẹ̀'yîkî rî tã 'í ní ùlūú rî bēnî. ⁹ 'Bo Yāhūdî rî pi urukò è drî ícá ùkpò ùkpò, kôpi gākî tã Páulū ní ímbá rî sî, kôpi átákî ùnjî Yèsū vé tã sî gúnýá agá. Páulū ní kôpi kuzú. Ìri ní ngazú mužú jó Tērānā vé ì ní rizú āngū ímbázú rî agá 'dāá, jî 'bá Yèsū ā pámvú ùbî' 'bá rî pi mužú 'í vúgá sî ìndî. Ú'dú ālu ālu, ri 'bá rî pi ímbá jó Tērānā vé rî agá 'dāá. ¹⁰ Páulū ímbá 'bá rî pi caá 'dálé ìlî ìrî, Yāhūdî rî pi, àzini Gîrîkî adri' 'bá āngū Ẹ̀ziyā vé rî agá rî pi yîkî ú'dúkò múké Úpí Yèsū vé ì ní ùlūú 'dîri rá.

¹¹ Múngú sē Páulū ní ùkpò àmbúgú tã āyázú āyāyā ní pi 'ozú. ¹² 'Bá rî pi rikí Páulū vé lāmbá, àzini bōngó Ìri ní suú 'í bēdrî gé rî pi jîjî mužú 'bāá 'bá drā be rî pi ā rú' 'bá ùlózú àní, kôpivé drā de àní rá, àzini índrí ùnjî rî pi fúkî kôpi drîgé sî rá.

¹³ Yāhūdî urukò rikí ẹ̀cî kūrú rî pi agásì, kôpi lēkî índrí ùnjî rî pi* údró fūú 'bá rî pi drîgé sî. Kôpi ù'bîkî ríú índrí ùnjî rî pi údró Yèsū ā rú sî. Kôpi rikí 'yoó kînî, “Yèsū Páulū ní ríí átá Ìrivé tã sî 'dîri ā rú sî, ìmi índrí ùnjî rî pi, ìmi fúkî 'bá rî pi drîgé sî rá.” ¹⁴ Anjî āgò ẹ̀zîrî Sèkévā vé rî pi rikí tã 'dîri 'oó nî. Sèkévā ri Yāhūdî rî pi vé átálágú atala rî pi drîgé rî. ¹⁵ Ú'dú ālu, kôpi kâ lēé índrí ùnjî droó ágó āzi drîgé sî, índrí ùnjî rî ní 'yozú kôpi ní kînî, “Á nî Yèsū ri rá, á nî kpá Páulū ri rá, 'bo ìmi ā'di pi?” ¹⁶ Ágó índrí ùnjî be rî ní wazú kôpi ruzú ọ̀jògò sî, ndē kôpivé ùkpò rá. Fù kôpi ùnjî ùnjî, kôpi ápákî úfúú jó rî agásì āmvé 'dāá rú' 'bá be ule, àrí ri raá kôpi ā rú' 'bá gá sî.

¹⁷ Yāhūdî, àzini 'bá adri' 'bá Yāhūdî rú ku adri' 'bá Ẹ̀fēsò gá rî pi kâ tã 'dîri yî, ùrî fù kôpi ambamba, sē kôpi ìnjîkî Úpí Yèsū vé rú àní ambamba. ¹⁸ 'Bá kárákará Yèsū ri ẹ̀'yî' 'bá gí rî pi ùlúkî ìvé tã ùnjî ì ní 'oó rî pi rá gúnýá agá. ¹⁹ 'Bá kárákará ándúrú adri' 'bá újógú rú rî pi úmúkî ìvé búkú ùjògú vé rî pi, kôpi ìjîkî zāá gúnýá agá 'bá rî pi ẹ̀ndrẹ̀tî gé 'dîgé. Kôpi kâ mūfēngā ì ní búkú rî pi jezú rî lāá, àjē ni mūfēngā fífí ẹ̀njîpi ẹ̀njînjî élifú pūkú tòwú (50,000). ²⁰ Kúru ú'dúkò Úpí vé ì ní ùlūú rî, ayi mužú āngū rî pi agásì cére, ùkpò be ambamba.

* **19:13** 19:13 Índrí ùnjî rî pi: Índrí ùnjî rî pi ándúrú málāyíkā Múngú vé ní 'bù gé 'dāá, kôpi nòkî tājmbj Múngú vé rî, Sātānā ri kôpivé àmbúgú. Múngú ídrò kôpi 'bù gé 'dāásì vúgá nòó, kôpi gòkî ufuú índrí ùnjî, kôpi ri 'bá rî pi ní ìzāngā sē vù drîgé nògò. 'Í lā 'dangará 12:7-9.

21 Tã 'i ngaápi 'dĩri ã vùdrĩ gé, Páulũ úšũ kĩnĩ 'i lè 'deé muų Yērūsālēmã gá, 'i eļi muųú trãã ãngũ Mãkëdõniyã vé rĩ agásĩ, ãzini ãngũ Ākáyã vé rĩ agásĩ. Īri ní 'yozú kĩnĩ, "Á ca dõ 'dãlé gĩ, á lè kpá 'deé muų 'bã Rómã vé rĩ pi ndreé." 22 Īri ní ívé 'bã ĩrĩ ri' 'bã 'i izã ko' 'bã rĩ pi pëzú muųú Mãkëdõniyã gá 'dãlé, 'bã rĩ Tĩmõtëyõ pi Ērësõtõ be, áwĩ ívé rĩ adrii ãngũ Ēzĩyã vé rĩ gé 'dãlé lókĩ be mãdã.

'Bã rĩ pi ĩgãnyãkĩ ùnjĩ ùnjĩ Ēfësõ agá 'dãã

23 Lókĩ 'dãri gé, 'bã rĩ pi ĩgãnyãkĩ ùnjĩ ùnjĩ Úpĩ vé tã ĩ ní ùlũũ rĩ sĩ. 24 Ágõ ãzi ùndógõ riipi aya dĕipi ni, ruĕ ni Dëmëtĩriyõ 'i, ĩri ri aya ógũ' 'bã ógũógũ ni pi dĕi múngũ ùkũ rũ ĩ ní zĩĕ Ātémĩ rĩ vé jó sĕzũ ãnĩ, 'bã ĕzĩ nga' 'bã ĩri be trũ rĩ pi rĩ müfëngã ĩšũ ambamba. 25 Dëmëtĩriyõ ní ívé 'bã ĕzĩ vé rĩ pi zĩzũ ímũzũ 'i vúgã nõõ, zĩ kpá 'bã ri' 'bã ĕzĩ ãlu ãlu 'dĩri nga' 'bã rĩ pi ímũzũ ĩndĩ, ĩri ní 'yozú kõpi ní kĩnĩ, "Ágõ 'dĩ' bée, ĩmi nĩkĩ rá müfëngã 'bã ní ĩšũ ãmbúgũ nõri, 'bã ĩšũkĩ ĕzĩ 'bã ní rĩi ngaã nõri sĩ. 26 Sũ ĩmi ní ndreé, ãzini ĩmi ní yĩĩ rá rĩ tĩnĩ, ágõ Páulũ 'dĩri 'i' dõ 'bã rĩ pi ĕ drĩ ũcĩ kĩnĩ, múngũ ĩ ní údé drĩ sĩ 'dĩri, adri múngũ áda kuyé, ũcĩ 'bã kárãkarã pi ĕ drĩ 'i' dõzũ Ēfësõ gá, cĩmgbã cazũ ãngũ Ēzĩyã vé rĩ agásĩ céré. 27 'Bã rĩ pi céré ímũ átã ĕzĩ 'bãvé nõri ã tã sĩ ùnjĩ. Kõpi gõkĩ jó múngũ ùkũ rũ Ātémĩ 'dĩri vé rĩ ĩnjĩĩ ku, múngũ 'dĩri 'i' dõkĩ ĩri ĩnjĩĩ ãngũ Ēzĩyã vé rĩ agásĩ céré, cazũ vũ drĩgë sĩ céré. 'Bãvé múngũ adriipi ãmbúgũ 'dĩri, tã ni ri ímũ ãvĩ 'bã rĩ pi agásĩ rá."

28 'Bã ĕzĩ nga' bée rĩ pi kã tã 'dĩri yĩĩ, kõpi ã 'a ve rá, kõpi 'i' dõkĩ rĩi útré ũ' dũkõ be urũ 'dãã kĩnĩ, "Ātémĩ ri ãmbúgũ 'bã Ēfësõ vé rĩ pi vé ni!" 29 Kã muų adrii mãdã, 'bã kũrũ agá rĩ pi céré ngakĩ rĩi útré. 'Bã rĩ pi ní Gãyõ pi ruzũ Ārĩsĩtãrũkõ be, njuzũ muųú kõpi be vũrã 'bã rĩ pi ní rizũ ĩ úmũzũ ávĩ ndrezũ rĩ gé 'dãã. 'Bã ĩrĩ 'dĩ' bée ímũkĩ Páulũ pi be trũ Mãkëdõniyã gá 'dããsĩ. 30 Páulũ lè kõdõ muų 'i' 'dãã 'bã bĩtrĩkã rĩ pi ëndrëti gé 'dãã, 'bo 'bã Yësũ ã pámvũ ùb' 'bã rĩ pi ugakĩ ĩri sĩ. 31 Ūgalaku urũkõ ãngũ 'dãri agá adri' 'bã Páulũ vé ùndĩ rĩ pi, kõpi ní ũ' dũkõ pëzũ muųú Páulũ ní, kõpi mãkĩ ĩri kĩnĩ, ã mu vũrã ávĩ ùndrëzũ rĩ gé 'dãã ku.

32 'Bã ĩ úmũ' 'bã rĩ pi ní 'i' dõzũ útrézũ ũ' dũkõ be urũ 'dãã, kõpi rikĩ útré lëti be ãndĩãndĩ. 'Bã rĩ pi ĕ drĩ ábã céré céré, kõpi nĩkĩ kuyé 'yozú kĩnĩ, ĩ úmũkĩ ĩ vũrã 'dãri gé ã' dĩ 'oó. 33 Yãhũdĕĩ rĩ pi ní Ālëkĩzãndã ri zezũ muųú pá tuzũ ĩ ëndrëti gé 'dãã, kõpi ní 'yozú ĩri ní kĩnĩ, "Mĩ ùlũ 'bã ní mívé tã." Ālëkĩzãndã ní drĩ 'bãzũ 'bã rĩ pi ã ũjĩkĩ kĩri, 'i' ùlũ rĩ tã 'i' ngaápi rĩ. 34 'Bo 'bã rĩ pi kã nĩĩ ámã 'yozú kĩnĩ, Ālëkĩzãndã ri Yãhũdĕĩgũ, kõpi ní 'i' dõzũ útrézũ ũ' dũkõ be urũ 'dãã kĩnĩ, "Ātémĩ ri ãmbúgũ 'bã Ēfësõ vé rĩ pi vé ni!"

35 Ūgalaku riipi tã kũrũ rĩ vé rĩ sĩipi rĩ ní 'bã rĩ pi ugazũ ũjĩzũ kĩri, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Īmi 'bã Ēfësõ vé 'dĩ' bée, 'bã ãngũ nõri agá rĩ pi ãrëvũ céré nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, 'bã ri jó múngũ Ātémĩ vé rĩ ütë nĩ. Kõpi nĩkĩ rá 'yozú kĩnĩ, ĩrã 'i' dëpi 'bũ gëlësĩla rĩ, 'i' dé vũrã nõri gé, 'bã rĩ pi ní rĩi ĩnjĩĩ múngũ Ātémĩ rũ 'dĩ. 36 Tã 'dĩri ĩri tã áda, 'bã ãzi ícõ gãã ku, lè ĩmi adrikĩ kĩri, ã 'dekĩ tã gã mbëlënjã ku. 37 Ágõ ĩmi ní ĩjĩ nõ' bée ũgũkĩ ngã 'bãvé jó múngũ vé rĩ agá rĩ kuyé, kõpi u' dakĩ kpá 'bãvé múngũ Ātémĩ ri kuyé. 38 Dëmëtĩriyõ pi ívé 'bã ĕzĩ vé rĩ pi be, dõ kõpi tã be anigé 'bã 'dĩ' bée be, jó tã lĩzũ rĩ anigé,

'bá tā lị' 'bá rī pi kpá anigé, kòpì tā rī lị nī. ³⁹ 'Bo dō tā āzi ìmì èsị agá túngú nì anigé ìmì lēkí átá, 'bá rì' 'bá tā ũsụ' 'bá kūrụ agá rī pi ícò tā 'dìrì útú nī. ⁴⁰ Tā 'bá ní ìgānyāzú ú' 'dụ àndrū rī agá nōrì, ìrì sē ì tā lị ànì 'bá drịgé. 'Bá ícókí 'bá úná tā 'dìrì agásì bā ku, à'diātāsīyā tā 'bá ní ìgānyāzú 'dìrì vé ífífí 'dāáyo." ⁴¹ Ūgalaku rī kā tā 'dìrì 'yoó 'dìni, ìrì ní kúru 'yozú kīnī, 'bá rī pi ā ayíkí 'dūsí rá.

20

Páulū ẹlì mužú àngū Mākēdōniyā vé rī agásì, āzini Gīrīkī vé rī agásì

¹ Ìgānyāngará 'bá rī pi ní rizú útrézú 'dìrì kā újì, Páulū ní 'bá Yēsū ā pámvú ũbī' 'bá rī pi zìzú ìmúzú 'í vúgá nōó, ìrì ní kòpì èsị ìmbázú. Ìrì ní 'yozú kīnī, mōdó ìmì ní, ìrì ní kúru 'dezú mužú àngū Mākēdōniyā vé rī gé. ² Páulū rì ẹcì mužú kūrụ rī pi agásì, rì 'bá Yēsū rì ẹ'yì' 'bá gí rī pi ē èsị ìmbá mužú, kúru ìrì ní cazú àngū Gīrīkī* vé rī gé, ³ adri caá 'dāá mbāá na. Páulū útú 'i lēzú mužú Sírīyā gá kúlúmgbá sī, 'bo Yāhūdī rī pi ní ìrì ā tā líí rī sī, ũsụ, gō 'i újá, 'dụ lẹtì ẹlìpi mužú àngū Mākēdōniyā vé rī agásì rī.

⁴ 'Bá mụ' 'bá Páulū be trú rī pi, Sōpátā Páyírāsì mvòpì íngápi Bērýā gá rī 'i, Ārīsītārúkò 'i, Sēkúndā 'i, 'bá 'dì' 'bée íngákí Tēsālōnikē gá, Gáyō 'i, Tīmōtýō 'i, 'bá 'dì' 'bée íngákí Dērēbē gá, Tūkíkò 'i, Tōrōfīmū 'i, 'bá 'dì' 'bée íbíkí íngá àngū Ẹzīyā vé rī agá. ⁵ 'Bá 'dì' 'bée 'dekí mužú drīdrī, kòpì mụkí 'bá tēē Tūrówā gá. ⁶ Ú' 'dụ ì ní Ūmū Pánga nì 'Bāá Údrá ku rī nyazú rī ā vúdřī gé, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá Pīlípoyī gé 'dāgá, 'bá ní 'dezú mužú. 'Bá tukí ẹcì caá ú' 'dụ tōwú, 'bá cakí mụkí kòpì ísụ Tūrówā gá, 'bá adrikí caá 'dāá ú' 'dụ ẹzīrī.

Ingakí Ēwūtíkò rì gōó idri rú drāngará gálésì kūrú Tūrówā vé rī agá

⁷ Kā mụkí adrií ú' 'dụ Sábátá vé rī gé ùndrēsì, 'bá ní 'bá úmúzú cére vūrā àlu gé pánga Úpí vé rī nyangará gá. Páulū ní 'dózu tì sēzú 'bá rī pi ní, drū 'dìni, ìrì ní lēē mụmụ rī sī, sē tì rī caá cīngbá ìnīnā ágágá. ⁸ Ū'yūkí lāmbā kárakarā jó 'bá ní tuzú úrízú urugégé rī agá 'dāá. ⁹ Páulū ká ríi tì rī sēē mužú sà be āco, kērīmvá Ēwūtíkò úrì ívé rī kú sūbā gá, 'de ú' 'dụ gé kpílíkípílí, ìrì ní 'dézú jó ā 'a na urugégé rī gé 'dāásì vūgá nōó. 'Bá rī pi ká ìrì ingáá, ísụ àkūdē drā gí. ¹⁰ Páulū ní ísízú ìmúzú uru 'dāásì vūgá nōó, ìrì ní ọvūzú, u' 'dezú àvū rī ruzú, ìrì ní 'yozú kīnī, "Ìmì újíkí kírì, 'bá āzi ā ngo ku, Ēwūtíkò rì idri rú." ¹¹ Kúru Páulū pi ní gōzú tuzú jó agá urugégé 'dāá, ìrì ní pánga 'd' 'dúzú ùndízú, kòpì ní nyazú trú. Páulū átá cīngbá cazú ú' 'bútīnā gá, ìrì ní kúru 'dezú mužú. ¹² 'Bá Yēsū rī ẹ'yì' 'bá gí rī pi ní ní kērīmvá rī jìzú mužú 'bētì 'dāá idri rú, àyíkò fụ kòpì ambamba.

Páulū átá ívé tā ũdū drīkoma Ēfēsō vé rī pi ní

¹³ Páulū ũsụ, lē mụkí pá sī kūrú Āsō vé rī gé 'dāá. Kúru 'bá ní 'dezú mužú drīdrī kúlúmgbá sī Āsō gá 'dāá, vūrā 'bá ní mužú 'bá ísúzú Páulū pi be rī gé. ¹⁴ Páulū caá 'bá ísụ Āsō gá 'dāá, ìrì ní tuzú kúlúmgbá agá, 'bá ní 'dezú mužú Mítíléné gá 'dāá trú. ¹⁵ Kā mụkí adrií drū 'dìni, 'bá ní 'dezú

* **20:2** 20:2 Àngū Gīrīkī vé rī: Ìndrészú Páulū 'de mụkí kūrú Kōrínitò vé rī agá, àngū Ākáyá vé rī agá. Ākáyá rì àngū Gīrīkī vé rī agá.

muzú külúmgbá rī sī, 'bá ẹlǐkí muzú āngū 'i lǐjpi kú nḡy yī́ agá Kiyósí vé rī ā gārā gá sī. Kā muḡi adrií drǔ 'dini, 'bá ní cazú Sámósí gé. Ụ'dụ 'dīri ā vúdri gé drǔ 'dini, 'bá ní cazú Milétó gá.

16 Páulū ụsụ ándúrú kīnī, 'i lē agaá kūrụ Ēfēsō vé rī ā gārā gá sī, ā'diātāsīyā 'i lē sā izaá āngū Ẹzīyā vé rī agá 'dāá ku. 'I lē muḡi mbēlē mbēlē, 'i ca rí Yērúsálēmā gá, ícó dō rá, ụ'dụ Pēnītíkósītā vé rī ē ịsụ rí 'i 'dālé. 17 'Bá kā caá Milétó gá 'dāá, Páulū ní ụ'dụkọ pēzú muzú drǐkoma kānísá vé rī pi ní Ēfēsō gá 'dāá, lē kọpi ē ímúkí 'i vúgá nōó.

18 Kọpi ká ícá, Páulū ní 'yozú kọpi ní kīnī, "Lókí má ní ícázú āngū Ẹzīyā vé rī agá, 'bá ní adrizú ìmi be rī gé, ìmi nǐkí mávé adringará rá. 19 Yāhūdī rī pi ā ụrụkọ 'okí ma ụnǐj, sē má ní ịzāngā ambamba, 'bo á 'bā ma kú mādā, á rí ẹzị ngaá Ụpí ní. 20 Ìmi nǐkí rá, má ní tị Múngú vé rī ụlúngará gá, má ụzụ ìmi ní tā āzi ́lunǎni kuyé, á rí tā rī ímbá gúnýá agá, āzini ìmivé 'bētị ́ásámvú gé sī. 21 Á 'yo Yāhūdī rī pi ní, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní tā ụkpó ụkpó, lē kọpi ā ụjákí ́esị ́unǐkǎnyā agásí rá, kọpi ē ẹ'yǐkí Múngú rí, āzini kọpi ē ẹ'yǐkí Ụpí Yēsū Kúrísítō rí.

22 "Sū Índrī Uleteré rī ní lūú má ní rī tǐnǐ, á lē nóni muḡi Yērúsálēmā gá, 'bo á nǐ kuyé dō tā ngóni rí mu 'i nga má be 'dālé nī. 23 Kūrụ ́alu ́alu má ní cazú rī agá, Índrī Uleteré rī rí ụlūú má ní kīnī, ị ma 'dụ 'be ịzāngā nya jó āngū ụ'yǐzú rī agá. 24 'Bo tā ngóni rí dō 'i nga má be nī, má ụsụ ku, á lē ẹzị Ụpí Yēsū ní sēé má ní rī ngaá caá ụdụ gé. Ẹzị ịri ní sēé má ní nōri, ma rí ụ'dụkọ múké Múngú vé ́esị múké vé rī ā tā ụlū muzú.

25 "Á rí ẹcị mǎlúngā Múngú vé rī ā tā ụlūú ìmi ní, 'bo á nǐ rá ìmi ́ásámvú gé 'dǐgé, 'bá āzi gō ma ndree dǐj ku. 26 ́Andrǔ sī á lē 'yoó ìmi ní 'dini, 'bá rī sē dō 'i fíi drǎngará 'dání'dání rī agá, adri má tā kuyé. 27 ́A'diātāsīyā má ụlū ìmi ní tā Múngú ní lēé rī pi ́arévú céré rá.

28 "Lē ìmi ụtēkí ìmi ụtētē, āzini ìmi ụtēkí kǎbīlō Índrī Uleteré rī ní sēé kuú ìmi drǐgé rī pi ụtētē. Lē ìmi ụcékí kǎbīlō Múngú vé adri' 'bá kānísá agá, ịri ní jeé ívé ́arí sī rī pi. 29 Á nǐ rá ụmvúlésí á mu dō gí, 'bá ụrụkọ ímú ífí ìmi ́ásámvú gé sụ ́arǎkíla tǐnǐ, kọpi ímú kǎbīlō rī pi 'o ụnǐj. 30 Ìmi ́ásámvú gé 'dǐgé, 'bá ụrụkọ ímú tā ụnǐj vé ní ụlū, kọpi lēkí 'bá rī pi ā ́ayǐkí tá ị ní rí ụlūú rī áyu. 31 Lē ìmi ndrekí múké! Ìmi ígákí tā má ní adrizú ìmi ́ásámvú gé nōgó cazú ́ilí na 'dāri, á 'bá ́esị rizú ìmi ímbázú ́itúnǎ pi ́inǐná be mǐndrẹ be mǐ gé, ìmi adrikí rí ụkpó ụkpó ìmivé ẹ'yǐngará agá.

32 "Á ku nóni ìmi Múngú drǐgé, ́irivé ́esị múké rī ā adri ìmi be, ā sē ìmi ā adrikí ụkpó ụkpó, ā sē ìmi ní ngá múké, ìmi ́alékí rí anǐ ịri ní ụpēé gí rí pi be trụ.

33 "Á 'bá ́esị 'bá āzi vé mǔfēngā drǐgé kuyé, dōku 'bá āzi vé bōngó drǐgé kuyé. 34 Ìmi nǐkí rá, á rí ẹzị ngaá drǐ mávé nōri sī, má ịzā kozú, āzini 'bá má ní rizú ẹzị ngazú kọpi be trụ rī pi ē ịzā kozú. 35 Ẹzị céré má ní ngaá rī pi agásí, má 'i'da ìmi ní lētị ẹzị ngazú, ìmi kokí rí 'bá ụkpō ́akó rī pi ē ịzā ́aní. Ìmi ígákí Ụpí Yēsū vé tá ịri ní 'yoó 'dāri kīnī, "Bá riipi ngá sēepi rī, ịri tǎkírí ịsụ 'bá ngá ẹ'yǐpi rí ndē rá." "

36 Páulū ká átángá 'dīri átá, kọpi ní kǔmúci ụtǐzú 'bá 'dī'bée be trụ, ịri ní Múngú rí zizú. 37 'Bá rī pi ká rií Páulū rí u'deé ẹzị bēdrǐ sī, kọpi ngakí céré rií ngoóngó. 38 Kọpi céré adrikí kú ịzāngā sī, ā'diātāsīyā Páulū ní

'yoó kīnī kōpi ícókí 'i ndree dīj ku rī sī. Kōpi ní kúru Páulū ri jízú mužú kúlúmgbá gá 'dāá.

21

Páulū 'de mužú Yērúsálémā gá

¹ 'Bá ká 'bá kánisā vé dr̄koma rú Ēfēsō vé rī pi kuú, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá, 'bá ní mužú p̄r̄i cazú Kósī gé. Kā mužú adrii dr̄ 'dīni, 'bá ní cazú Rōdēsī gé, kúru 'bá ní gōzú 'dezú mužú Pātārā gá. ² 'Bá ní kpá gōzú tuzú kúlúmgbá agá, 'bá ní mužú āngū Fōnisīyā vé rī gé. ³ 'Bá ní āngū 'i l̄ipi kú ngu yīi agá ī ní zīj Sáyipūrāsī rī ndrezú, 'bá agakí ĩrivé wōqōkō andréle rú rī gélésīla, 'bá ní mužú Sírīyā gá. 'Bá muží sīj Táyā gá, vūrā ī ní rizú ngá kúlúmgbá agá rī pi u'duzú āmvé rī gé. ⁴ 'Bá ĩsūkí 'bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi 'dāgá, 'bá adrikí kōpi be caá ú'dú ézīrī. Īndrī Uleterē rī ású kōpi, kōpi 'yokí Páulū ní kīnī, lē Páulū ā muž Yērúsálémā gá 'dālē ku. ⁵ 'Bávē sá adrizú 'dāgá rī ká deę, 'bá ní 'dezú mužú. 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá rī pi ārēvú céré, ivé ūkú rī pi be, ivé anjīnā rī pi be, kōpi jīkí 'bá fūzú kūrū rī agásí cīmgbá cazú yīi t̄i gé 'dāá, 'bá ní kúru kūmūcí ūt̄izú Múngú ri zízú. ⁶ 'Bá ní kúru kōpi eżizú, 'bá ní tuzú kúlúmgbá agá, kōpi ní ī ūjázú gōzú 'bēt̄i.

⁷ 'Bá ní ngazú Táyā gá 'dāgá, 'bá ní 'dezú mužú, 'bá muží sīj Pētōlēmísī gé, 'bá ní 'bá ōgūp̄i Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi eżizú, 'bá adrikí kōpi be 'dāgá 'yéjā ú'dú ālu. ⁸ Kā mužú adrii dr̄ 'dīni, 'bá ní 'dezú mužú kūrū Sízérīyā vé rī gé, 'bá muží adrii Pīlípū vé āngá. Pīlípū ri 'bá ú'dúkó múké Múngú vé rī ūlūpí ni, ĩri 'bá ī ní ūpēé ézīrī ri' 'bá ānyāngā awa' 'bá Yērúsálémā gá 'dālē rī pi vé ōgūp̄i. ⁹ Pīlípū ri anjī ūkú be sū, kōpi céré āgō ākó, kōpi ri tā Múngú ní ūlū kōpi ní rī ūlū 'bá rī pi ní.

¹⁰ 'Bá adrikí kūrū Sízérīyā vé rī agá 'dāá ú'dú be kárakarā, nēbī āzi rú ni Āgábū 'i, ibí ímú āngū Yūdáyā vé rī gélésī. ¹¹ Āgó rī ká ímú 'bā ndrengará gá, í'dú Páulū vé gō rīi 'yīi ūp̄ilē gá rī, ūmbé 'i pá ānī, āzini 'i dr̄ ānī, ĩri ní 'yozú kīnī, "Īndrī Uleterē rī lū má ní kīnī, 'Ambugu Yāhūdī rī pi vé Yērúsálémā gá rī pi ímú gō nōri vé é'dīpa rú, kōpi ĩri ūmbé, kōpi ĩri sē 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi dr̄igé." "

¹² 'Bá ká tā 'dīri yīi, 'bá 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi, 'bá adri' 'bá āngū 'dāri agá rī pi be, 'bá mākí Páulū ri, 'bá kīnī, ā muž Yērúsálémā gá 'dāá ku.

¹³ Kúru Páulū ní ūjázú kīnī, "Ngá ĩmi ní rizú ngozú rī ā'di? Āzini ngá ĩmi ní rizú ĩzāngā sēzú m̄ā ešj agá 'dīni rī ā'di? Á lē 'bá āzi ā uga ma ku. Má ā'yī ūmbéngará rī rá, āzini má ā'yī mužú dr̄āá Yērúsálémā gá Úpí Yēsū vé rú ā tā sī rá." ¹⁴ 'Bá ká ndree 'bá ícókí Páulū ri ugaá 'bā ku, 'bá ní kúru ĩri oęuzú. 'Bá ní 'yozú, "Úpí ā 'o tā rī sū 'i ešj ní lēé rī t̄inī."

¹⁵ Tā 'dīri ā vudr̄i gé, 'bá ní 'bávē ngá pi ūdr̄ozú, 'bá ní 'dezú mužú Yērúsálémā gá. ¹⁶ 'Bá Yēsū ā pámvú ūbī' 'bá adri' 'bá kūrū Sízérīyā vé rī agá rī pi ā ūrukō jīkí 'bá mužú Mēnēsónā vé āngá. Mēnēsónā ibí ímú Sáyipūrāsī gélésī, ĩri ĩnógosj 'bá Yēsū ri ē'yīpi gí ni.

Páulū ca Yērúsálémā gá

17 'Bá kã caá Yērūsālēmā gá 'dāá, 'bá édrīpī, āzini 'bá ómuvūpī ē'yīkī 'bá drī īrī sī. 18 Kã muḡú caá drū 'dīni, 'bá ní ngazú muḡú Páulū pi be Yōkōbū ri ndrezú, 'bá cakī řšú 'bá ambugu rī pi céré 'dálé anigé. 19 Páulū ní kōpi eḡizú, řri ní tã Múngú ní 'oó 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé, ú'dúkó múké 'í ní ūlū rī ā tã sī rī ūlūzú kōpi ní céré.

20 'Bá rī pi kã tã 'dīri yī, kōpi íngúkí Múngú ri rá. Kúru kōpi ní 'yozú Páulū ní kīnī, " 'Bá édrīpi, 'í ndre drī ká, Yāhūdī élifū kárakará ē'yīkī Yēsū ri rá, kōpi céré 'bákí éřšú rizú táimbj Mósé vé rī 'duzú ngazú. 21 Yāhūdī Yēsū ri ē'yī' 'bá gí Yērūsālēmā gá nōgó rī pi yīkī kīnī, mi ri Yāhūdī adri' 'bá 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi āsámvú gé rī pi ímbá kīnī, kōpi ā 'dukī táimbj Mósé vé rī ngaá ku, kōpi ā sēkī ívé anjiná rī pi ā ágélé ē tī ūlī ku, dōku kōpi ā 'dukī mērē Yāhūdī rī pi vé rī ngaá ku. 22 'Bo nóni kōpi yīkī kīnī, mí ícá nōgó gí, 'bá 'okí rí íngóni? 23 Lē mī 'du tã 'bá ní lūú mí ní rī ngaánga. Āgō urukō' bée sū 'bá āsámvú gé nōgó sōkí ándúrú ūyō* Múngú eḡreḡi gé. 24 Īmi ngakī muḡú āgō 'dī' bée be trū, Īmi 'okí lā' bī rú' 'bá ūjīzú adrizú uletere rī kōpi be trū. Mí ūfē mūfēngā ī ní kōpi ē drī' bī fazú rī ūfēfē, 'bá ālu ālu ā nī rí 'yozú kīnī, tã ī ní 'yoó mī tã sī 'dīri adri tã áda ku, mi 'bá rīipi Mósé vé táimbj 'duḡipi ngaápi ni.

25 " 'Bá sīkī kōkōbj sēé 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ní. 'Bá kīnī, lē kōpi ā nyakī ínyá ī ní sēé ngá ī ní údé múngú rú rī pi ní rī ku, kōpi ā nyakī ānyāpá ī ní ári ni līj dāá vūgá kuyé rī ku, kōpi ā nyakī ānyāpá ī ní umbe ni píi drāá drī sī rī ku, kōpi ā 'bákí ōwū ku."

26 Kúru kã muḡú adrii drū 'dīni, Páulū pi ní ngazú muḡú āgō sū 'dī' bée be trū, kōpi ní lā' bī rú' 'bá ūjīzú ule rī 'ozú. Kúru Páulū ní 'dezu muḡú Jó Múngú vé rī agá 'dāá, řri ní ú'dú rú' 'bá ūjīzú rī vé deḡgárá ā tã lūzú kōpi ní, ā zākí rí 'bá ālu ālu ní rōbōḡō.

Páulū vé rúngará

27 Ú'dú éḡrī rú' 'bá ūjīzú rī kã lēé deḡde, Yāhūdī urukō íngá' 'bá āngū Ēzīyā vé rī gé rī pi ndrekī Páulū ri Jó Múngú vé rī agá 'dāá. Kōpi íngakī Páulū drīge, kōpi rukī řri, 28 kōpi ní 'dózú útrézú ú'dúkó be urū 'dāá kīnī, "Īmi 'bá Īsērélé vé 'dī' bée, Īmi kokī 'bā ízā! Ágó 'dīri ímbá 'bá rī pi āngū rī pi agāsī céré kīnī, 'bávé 'bá rī pi ūnjí, āzini 'bávé táimbj rī ūnjí, āzini 'bávé Jó Múngú vé uletere nōri ūnjí. Íjī 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ímú Jó Múngú vé rī ā bóró gá nōó ímú vūrā uletere ri ízaá ícá āzāvū rú." 29 Á'diātāsīyā kōpi ndrekī ándúrú Tōrōfímū Ēfēsōgú rī rikí adrii Páulū be trū kūrú agá 'dāá, kōpi ūřšūkí déna Páulū íjī Tōrōfímū rī ímú Jó Múngú vé rī agá nī.

30 'Bá kūrú agá rī pi ārēvú céré íngakī Páulū drīge ūnjí ūnjí, 'bá rī pi ínjúkí vūrā ándiándí ni pi agāsī, kōpi rukī Páulū ri, ízékí řri ífūú Jó Múngú vé rī agāsī āmvé. Koro kōpi ní kēḡētí kání rī vé rī pi ūpīzú. 31 'Bá rī pi kã lēé kōdō Páulū ri 'dīj drāá, koro ú'dúkó ní cazú ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé' íngápi Rómā gá rī vúgá 'dāá kīnī, 'bá Yērūsālēmā vé rī pi ígānyākí kuú ūnjí ūnjí. 32 Koro řri ní ívé ūgalaku rī pi zīzú āngáráwá rī pi be, kōpi ní njuzú muḡú 'bá bītrīká rī pi āsámvú gé 'dāá. 'Bá ígānyá' 'bá rī pi

* 21:23 21:23 Sōkí ándúrú ūyō: 'Í lā tã Yāhūdī rī pi ní ūyō sōzú rī búkū Kālāfé vé rī agá. Kālāfé 6:1-27. † 21:31 21:31 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rī pi vé rī: řri āngáráwá élifū ālu rī pi ē drī kōpi ni.

kâ ũgalaku âmbugú rĩ ndree ívé āngáráwá rĩ pi be, kôpi kuki Páũlũ vé fungará ānĩ.

³³ Ũgalaku âmbugú rĩ ní Páũlũ ri ružú, ĩri ní tãĩmbj sēzú kĩnĩ, ā úmbéki Páũlũ ri ímvē ĩrĩ sĩ. ĩri ní 'bá rĩ pi zizú kĩnĩ, "Ágó nōri ā'di 'i? Ágó rĩ 'o ā'di ā tā?" ³⁴ 'Bá rĩ pi uruko ngaki riĩ útré ú'dúkọ be uru 'dāá létj be āndiāndĩ. 'Bá rĩ pi ní riĩ útré ú'dúkọ be uru 'dāá rĩ sĩ, sē ũgalaku âmbugú rĩ ĩsú tā pirj Páũlũ vé tā sĩ kuyé. ĩri ní tãĩmbj sēzú kĩnĩ, ā ĩkĩ Páũlũ ri vūrā āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dāá. ³⁵ Páũlũ ká muų caá vūrā ĩ ní rizú tužú mužú urugégé 'dāá rĩ gé, 'bá bĩtrĩká rĩ pi ĩgānyākĩ ũnjĩ ũnjĩ, āngáráwá rĩ pi ní Páũlũ ri 'dužú mužú kĩdĩ sĩ, 'bá bĩtrĩká rĩ pi ā 'okĩ rĩ ĩri ũnjĩ ku. ³⁶ 'Bá bĩtrĩká 'dekĩ mužú Páũlũ ā vudrj gé sĩ, kôpi rikĩ útré ú'dúkọ be uru 'dāá kĩnĩ, "Ā 'dĩkĩ ĩri drāá rá, ā 'dĩkĩ ĩri drāá rá!"

Páũlũ átá ívé tā 'bá bĩtrĩká rĩ pi endretj gé

³⁷ Āngáráwá rĩ pi ká lēé Páũlũ ri ĩjĩ fĩ vūrā āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dāá, Páũlũ ní ũgalaku âmbugú rĩ zizú kĩnĩ, "Mĩ nyo ícọ ma ā'yĩ átángá átá rá?"

Āmbúgú rĩ ní 'yozú Páũlũ ní kĩnĩ, "Mĩ ícọ átángá rĩ átá Ğĩrĩkĩ tĩ sĩ rá? ³⁸ Mĩ adri nyo Ējēpētōgú ándúru waapi ásé agá ārĩ'bágú rú 'bá āngũ ú'dj' 'bá nĩ pi be élifũ sų (4,000) rĩ 'i kuyé?"

³⁹ Páũlũ ní újázú kĩnĩ, "Ma Yāhūdīgú, tĩkĩ ma kūrj Tārāsísā vé rĩ agá, āngũ Kĩlĩkiyā vé rĩ agá, kūrj 'dĩri ā rj kũkũ. Mĩ ā'yĩ ma, mā átá 'bá rĩ pi nĩ."

⁴⁰ Ũgalaku âmbugú rĩ ní 'yozú Páũlũ ní kĩnĩ, "Mĩ átá." Kúru Páũlũ ní pá tužú vūrā ĩ ní rizú tužú mužú urugégé rĩ gé 'dāá, ĩri ní drj 'bázú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ā ũjĩkĩ kĩri. 'Bá rĩ pi ká újĩ kĩri gĩ, ĩri ní kúru átázú kôpi ní Ārāmáyĩkĩ tĩ sĩ.

22

¹ Páũlũ ní 'yozú 'bá bĩtrĩká rĩ pi ní kĩnĩ, "Mā édrĩpĩjĩ má étēpĩjĩ, ĩmi yĩkĩ drĩ ma ká, mā ũlũ mávé tā ĩmi ní." ² Kôpi ká yjĩ Páũlũ átá ĩ ní tā rĩ Ārāmáyĩkĩ tĩ sĩ, kôpi újĩkĩ céré kĩri. Kúru Páũlũ ní 'yozú kĩnĩ,

³ "Ma Yāhūdīgú, tĩkĩ ma kūrj Tārāsísā vé rĩ agá, āngũ Kĩlĩkiyā vé rĩ agá, á mba Yērūsālēmā agá nōgó. Gāmālīyēlé ĩmbá ma, á nĩ tãĩmbj 'bá é'bĩpĩjĩ vé rĩ múké múké, āzini á 'bā éšj céré rizú Múngú ri ĩnjĩzú, sų ĩmi ní riĩ ĩnjĩ āndrũ nōri tĩnĩ. ⁴ Má ọcũ 'bá Yēsũ ā pámvú ũb' 'bá rĩ pi ũnjĩ ũnjĩ, ú'dĩkĩ uruko' bée ũdrāá rá. Má uru ũkú rĩ pi āgō rĩ pi be ĩjĩ ímú ú'bé jó āngũ ũ'yĩzú rĩ agá. ⁵ Átálágú âmbugú atala rĩ pi drjgē rĩ, āzini 'bá rĩ 'bá tā lĩ 'bá rĩ pi be, kôpi ícọ tā má ní riĩ njeé nōri étj rá. Ā'diātāsīyā á mu kōkōbĩ é'yj kôpi vúgá jjĩ mužú drĩkoma adri 'bá Dāmāsékē agá rĩ pi ní, mā mu rĩ 'bá Yēsũ ri é'yj' 'bá gĩ rĩ pi uruų ĩjĩ ímú ọcũj Yērūsālēmā gá.

⁶ "Mā ní riĩ mungará gá létj gé 'dīgē, má ká caá ĩnyĩnā Dāmāsékē gá 'dāá, ācĩ ní dīzú 'bũ gé 'dāāsĩ má gārā ĩngbērēzú kūrj. ⁷ Má ní ngazú í'dézú vūgá, má ní ú'dúkọ yizú, ú'dúkọ rĩ ní 'yozú má ní kĩnĩ, 'Sáũlā! Sáũlā! Ngá mí ní rizú ma ọcũzú 'dĩni rĩ ā'di?' ⁸ Má ní zizú, 'Úpĩ, mĩ ā'di 'i?' ĩri ní újázú kĩnĩ, "Bá mí ní riĩ ọcũj rĩ, ĩri ma 'i Yēsũ Nāzērētágú rĩ."

9 'Bá má ní ríí muṣú kôpi be trɔ̀ rĩ pi ndrekí ãci ðĩpi rĩ rá, 'bo kôpi yĩkí ỳ'dúkó riipi átápi má be rĩ kuyé.

10 "Má ní kúru zizú, 'Úpí, má 'o ã'di?' Úpí ní 'yozú kīnī, 'Í nga uryu, 'í mu Dāmāsékē gá. 'Í ca dō 'dálé gí, tā ī ní lée mí 'o rī, ī ũlū mí ní rá.' 11 Áci ðĩpi āngū ĩngbērēēpi má gārā gá sī 'ðiri, sē má mī ẹ̀sī rá, 'bá mu' 'bá má be trɔ̀ rĩ pi sekí ma muṣú Dāmāsékē gá 'dāá nī.

12 "Ágó āzi rú ni Ānāniyā 'i, ĩri ri adri Dāmāsékē gá 'dāá. ĩri 'bá Múngú ri ĩnjĩpi ĩnjĩnĩ ni, 'du tāĩmbĩ Mósē vé rĩ ngaá ĩndī, Yāhūdĩ adri' 'bá 'dálé rĩ pi ārevú céré ĩnjĩkí ĩri ĩnjĩnĩ. 13 Ágó rĩ ní ímúzu pá tuzú má gārā gá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'Má ẹ̀drĩpĩ Sāulā, mí mī ẹ̀ zĩ 'i!' Sā 'ðari gé, koro má mī ní 'i zizú āngū ndrezú.

14 "Ĩri ní 'yozú má ní kīnī, 'Múngú 'bá ẹ̀'bípi vé rĩ ĩpē mi, mí nĩ rĩ tā 'i ẹ̀sĩ ní lée rĩ, mí ndre rĩ Yésũ 'Bá tā be Pĩrĩ rĩ, āzini mí yĩ rĩ ĩrivé átángá ĩri ní átá rĩ. 15 Mí mu rĩ tā mí ní ndreé mí mī sī, āzini mí ní yĩ mí bí sī rĩ ũlūú 'bá rĩ pi ní céré. 16 Ngá nóni mí ní ríí tēé rĩ ã'di? 'Í nga uryu, ā sēkí mí ní bātízimū, mí ũjĩ mívé ũnjĩkányā rá, 'i zĩ Múngú ri.'

17 "Má ká ma újá gōo Yērūsālēmā gá 'dāá, á fi Jó Múngú vé rĩ agá Múngú ri zĩ, á ndre ĩndrĩlĩkĩ, 18 á ndre Úpí ri ĩndrĩlĩkĩ rĩ agá 'dāá, ĩri ní 'yozú má ní kīnī, 'Í ku Yērūsālēmā ri mbēlē, ā'diātāsīyā mávé tā mí ní ũlūú rĩ, 'bá nōgō rĩ pi ã'yĩkí ku.'

19 "Má ní újázú ĩri ní, 'Úpí Yésũ, 'bá 'dĩ'bée nĩkĩ rá 'yozú kīnī, á ri ẹ̀cĩ Jó Múngú ri Zizú rĩ pi agásĩ, á ri 'bá Yésũ ri ẹ̀'yĩ' 'bá gí rĩ pi uruú ũ'yĩ jó āngū ũ'yízú rĩ agá, á ri kôpi ũgbāá ũnjĩ ũnjĩ. 20 Lókí ī ní Sētēfānō mívé tā ũlūúpi rĩ 'dizú drázú rĩ gé, á tu pá 'dálé, má ã'yĩ tā ni ma 'i, á ri 'bá Sētēfānō ri 'dĩ' 'bá rĩ pi vé bōngó ũtēé ma 'i.'

21 "Úpí ní kúru 'yozú má ní kīnī, "Í mu, á lē mi pēé muṣú rará rú 'bá adri' 'bá Yāhūdĩ rú ku rĩ pi āsámvú gé.' "

22 'Bá bĩtrĩká rĩ pi 'bákĩ bĩ rizú tā Páulū ní ríí átá 'ðiri yizú cĩngbá cazú Páulū ní ívé átángá 'ðiri átázú dezu rĩ gé. Kúru kôpi ní 'dózu útrézú ỳ'dúkó be uryu 'dāá, "Á 'dĩkĩ ĩri drāá 'dĩsĩ rá, 'bá 'dĩni 'ðiri ícókĩ ĩri kuú adri' 'dri rú ku!" 23 'Bá bĩtrĩká 'dĩ'bée rikĩ útré, kôpi unjekĩ ívé bōngó akoó rũkũ rĩ pi ũsĩ 'dĩsĩ rá, āzini kôpi rikĩ fúrũndĩ umvú yĩ uryu 'dāá.

Páulū pi āngáráwá āmbúgú Rómā vé rĩ be

24 Ūgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní tāĩmbĩ sēzú, ā jĩkĩ Páulū ri muṣú vūrā āngáráwá rĩ pi ní adrizú rĩ gé 'dāá. Kīnī ā gbákĩ Páulū ri, ā gōkĩ ĩri zĩ, ā lū rĩ tā 'bá rĩ pi ní rizú útrézú ívé tā sī rĩ. 25 Āngáráwá rĩ pi ká Páulū ri úmbé, lée ĩri gbāá, Páulū ní ũgalaku rĩ zizú kīnī, "Tāĩmbĩ ã'yĩ nyo kīnī ī Rómāgú gbā ịṣú ākūdē nĩkĩ ĩrivé ũnjĩkányā kuyé 'dĩni rá?"

26 Ūgalaku rĩ ká tā 'ðiri yĩ 'dĩni, ĩri ní 'dezu muṣú ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, "Ágó 'ðiri Rómāgú pírĩ, 'i lē ā 'okĩ ĩri íngóni?"

27 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'dezu muṣú Páulū vúgá 'dāá, ĩri ní Páulū ri zizú kīnī, "Í lū má ní, mí Rómāgú?"

Páulū ní újázú kīnī, "Ē, ma Rómāgú."

28 Ūgalaku āmbúgú rĩ ní 'yozú kīnī, "Má ũfē mũfēngā āmbúgú, má ní ma újázú ícázú Rómāgú rú ānĩ."

Páulū ní újázú kīnī, "Tĩkĩ ma Rómāgú rú."

²⁹ Āngáráwá lē'ba Páülü ri uzı'ba rı pi kâ yîj kînî, Páülü ri Rómâgú, kôpi unjekı ĩ mұzú 'dĩsı rá. Ūgalaku āmbúgú rı kâ nıj ámá 'yozú kînî, 'ı 'yı Páülü ri ímvē sı gı, sē ũřı gō fıı ęsı ni gé ambamba.

Jıkı Páülü ri Yāhüďı tã lı'ba rı pi ęndreřı gé

³⁰ Kã muę adrıı drü 'dını, ũgalaku āmbúgú āngáráwá rı pi vé rı lē tã Yāhüďı rı pi ní Páülü ri tōzú rı nıj, ĩri ní Páülü ri oęyuzú, ĩri ní tãımbı sēzú atala atala rı pi drıęé rı pi ní 'ba tã lı'ba rı pi be, kôpi ā úmúkı ĩ céré vürã ālu gé. ĩri ní kúru Páülü ri íjızú pá tuzú kôpi ęndreřı gé.

23

¹ Páülü ní āngü ndrezú 'ba tã lı'ba rı pi vúgá 'dãá, ĩri ní 'yozú kînî, "Má ędrıřıjı, á nga ęřı Múngú ní ęřı be múké cımgbá ícázú ũ'dü āndrũ rı gé."

² Koro átálágú āmbúgú Ānānıyã ní 'yozú 'ba pá tu'ba Páülü ā gārã gá rı pi ní kînî, kôpi ā sakı Páülü ē řı. ³ Páülü ní 'yozú ĩri ní kînî, "Mı ĩndré sũ ābi ĩ ní nřóó búya imve sı rı řıjı!"* Múngú ri mi sa rá. Mı úrı mávé tã lıj sũ tãımbı rı ní lēé rı řıjı, 'bo mi mı ngúlúpi sı, 'ı nřó tãımbı rı gı, mı ní 'yozú ā sakı ma ānı!"

⁴ 'Ba pá tu'ba Páülü ā gārã gá rı pi ní 'yozú kînî, "Mı lē 'dıri átálágú āmbúgú Múngú vé rı 'daá?"

⁵ Páülü ní újázú kînî, "Má ędrıřıjı, á nı kuyé 'yozú kînî ágó 'dıri átálágú āmbúgú, ā'dıatāsıyã sıkı Búkũ Múngú vé rı agá kînî, 'Lē mı átá átángá ũnjı ĩmıvé drıřkoma ĩmi ruępi rı ní ku.'" "

⁶ Páülü nı ámá rá 'yozú kînî, 'ba tã lı'ba rı pi ā uruķo Sädókē, uruķo'bee Färüşı, ĩri ní átázú ũ'dıřkó be uru 'dãá kînî, "Má ędrıřıjı, ma Färüşıgú, má ętéřı ri Färüşıgú. ĩmi ri tã lı má drıęé má ní ęřı 'bãá íngángárã ĩdri rú drãngárã gálēsı rı drıęé rı sı."

⁷ Páülü kã tã rı 'yoó 'dını, tã 'dıri íjı āgátã Färüşı rı pi āsımvú gé Sädókē rı pi be. ⁸ Sädókē rı pi kînî, 'ba rı drã dō gı, gō íngá ĩdri rú ku, kôpi kînî, mālāyıkã 'dãáyo, ĩndrı kpá 'dãáyo, 'bo Färüşı rı pi ę'yıkı ĩvé rı kînî, ngá 'dı'bee céré anıęé. ⁹ 'Ba rı pi ní 'ı'dózú útrézú ũ'dıřkó be uru 'dãá, Färüşı tãımbı ímbá'ba rı pi ā uruķo ungakı uru, kôpi 'ı'dókı rıi āgátã gãá ũkpō sı kînî, "'Bã řşıkı tã ũnjı ágó 'dıri rı'ba gá kuyé. Sã āzi sı, ĩndrı, doku mālāyıkã átã ĩri be nı." ¹⁰ Āgátã rı gō ícã ũnjı, sē ũgalaku āmbúgú āngáráwá rı pi vé rı ní ũřı, ũsũ kôpi Páülü ri ũndı kpélékpélé. ĩri ní tãımbı sēzú āngáráwá rı pi ní, kôpi ā muķı Páülü ri ípã 'ba 'dı'bee drıęé sı, kôpi ā jıkı ĩri gōó vülé vürã āngáráwá rı pi ní adrıızú rı gé 'dãá.

¹¹ İnjã 'dãri sı, Úpı Yēsü ní 'ı'ı'dazú Páülü ní, ĩri ní 'yozú kînî, "Páülü, lē mı 'o ũřı sı ku. Mı ũlü mávé tã Yęřısälēmã gá nōgó gı, lē mı mu kpã ũlũ Rómã gá 'dãlé."

Yāhüďı rı pi líkı Páülü vé tã lēzú ĩri 'dızú

¹² Kã muę adrıı drü 'dını, ũ'bütıřã rı sı, Yāhüďı rı pi úmúkı ĩ céré vürã ālu gé, kôpi sōkı ũyō kînî, ĩ nyakı ngá ku, āzını ĩ mvuķı ngá ku, ũđü ni, ĩ 'dıķı dō Páülü ri drãá ũgbále gı kã. ¹³ 'Bã ĩ úmú'ba Páülü ā tã lı'ba rı pi

* **23:3** 23:3 Ābi ĩ ní nřóó búya imve sı rı: ĩri 'ba 'ı 'bãapi 'ba řıřı rú, 'bo řıřı ũnjıkãnyã 'oopi ni. **23:5** 23:5 Wüņgárã 22:28

vé käláfe aga pŭkú sŭ rĩ rá. ¹⁴ Kôpi ní ngazú mužú atala atala rĩ pi drĩgé rĩ pi vúgá 'dǎá, āzini 'bá ambugu rĩ pi vúgá 'dǎá, kôpi ní 'yozú kīnī, "'Bá sōkī ũyō, 'bá kīnī, 'bá ícókī ngá nyaá ku, ũdũ ni, 'bá 'dīkī dō Páulū rĩ drǎá ũgbále gí ká. ¹⁵ Kúru ĩmi 'bá tā lī' 'bá rĩ pi, lē ĩmi zīkī ũgalaku āmbúgú rĩ, ē ĩjī Páulū rĩ ĩmi ęndreŭi gé. Lē ĩmi 'bákī ĩmi sŭ ĩmi lēkī ĩrivé tā uzijī nŭjī múké múké rĩ tŭnī. 'Bá lēkī ĩri 'dijī, ĩsŭ ícá drī vŭrǎ tā lizú rĩ gé nōgó kuyé."

¹⁶ 'Bo Páulū ómvŭpī vé mvá ágó rú rĩ kǎ tā ĩ ní Páulū ā tā lizú 'dīri yijī, ĩri ní njuzú mužú vŭrǎ āngáráwá rĩ pi ní adrízú rĩ gé 'dǎá, ĩri ní tā rĩ ũlŭzú Páulū ní.

¹⁷ Kúru Páulū ní ũgalaku ālu āngáráwá rĩ pi vé rĩ zizú ímŭzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kīnī, "'Í jī mvá ágó 'dīri mužú ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dǎá, mvá ágó rĩ tā be, lē lŭu ĩri ní." ¹⁸ Kúru ĩri ní mvá ágó rĩ jizú ũgalaku āmbúgú rĩ vúgá 'dǎá.

Ūgalaku rĩ ní 'yozú kīnī, "Páulū ĩ ní 'yīi rĩ zī ma mužú 'í vúgá 'dǎá, kīnī, má ĩjī mvá ágó rĩ mí vúgá nōó, ā'diātāsīyā ĩri tā be, lē lŭu mí ní."

¹⁹ Ūgalaku āmbúgú rĩ ní mvá ágó rĩ ē drī ružú, ĩri sezú gārā gá, ĩri ní mvá ágó rĩ zizú kīnī, "Tā mí ní lēé lŭu má ní rĩ íngóni?"

²⁰ Páulū ómvŭpī vé mvá rĩ ní 'yozú ĩri ní kīnī, "Ambugu Yāhŭdī vé rĩ pi lēkī ímŭ mí zijī drŭi sī, mí jī rí Páulū rĩ pá tuú 'bá tā lī' 'bá rĩ pi ęndreŭi gé, kôpi lēkī ĩ 'bǎá sŭ kôpi lēkī ĩrivé tā uzijī nŭjī múké múké rĩ tŭnī. ²¹ 'Bo lē mí ā'yī kôpivé tā 'dīri ku, ā'diātāsīyā 'bá rĩ pi cekī ĩri kú lēŭi gé 'dǎá'dǎ, kôpivé käláfe agá pŭkú sŭ rĩ rá. Kôpi sōkī ũyō kīnī, ĩ nyakī ngá ku, āzini ĩ mvŭkī ngá ku, ũdũ ni, ĩ 'dīkī dō ĩri drǎá ũgbále gí ká. Kôpi útŭkī ĩ kú ũrē, kôpi rĩ tē yī, dō mí tā rĩ ũjā íngóni."

²² Ūgalaku āmbúgú rĩ ní mvá ágó rĩ pēzú mužú, ĩri ní 'yozú mvá ágó rĩ ní kīnī, "Á lŭkī 'bá āzi ní 'yozú kīnī, mí ũlŭ má ní tā rĩ gí 'dīni ku."

Pēkī Páulū ri mužú Sizerīyā gá

²³ Kúru ũgalaku āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní ívé ũgalaku ĩrī ni pi zizú ímŭzú 'í vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kôpi ní kīnī, "Lē ĩmi ũpēkī āngáráwá mŭdŭrŭlŭ ĩrī, ĩmi ũpēkī kpá āngáráwá nju' 'bá hŭsánī sī ni pi pŭkú ézīrī, āzini ĩmi ũpēkī āngáráwá ōjŭ be muž' bée pá sī ni pi mŭdŭrŭlŭ ĩrī, kôpi ā adrikī kuú ũrē, kǎdō caá sá ũrōmī ĩnījā vé ni gé, lē kôpi ā 'dekī mužú Sizerīyā gá. ²⁴ ĩmi sēkī Páulū ní hŭsánī, ĩmi jīkī ĩri mužú gávānā Félēkīsī vúgá 'dǎá, ĩmi ũtēkī ĩri mužú múké." ²⁵ Āmbúgú āngáráwá rĩ pi vé rĩ ní kŭkŭbī sīzú 'dīni kīnī,

²⁶ Ma Kālāwŭdíyō Lísīyā 'i, Gávānā Félēkīsī ĩ ní ĩnŭjī ĩnŭjī rĩ, á sē mí ní mōdó.

²⁷ Yāhŭdī rĩ pi ruŭkī ágó 'dīri, kôpi lēkī kōdō ĩri 'dijī'dijī, má ní ícázú mávé āngáráwá rĩ pi be, má kǎ nŭjī ámá ĩri Rómāgú, má ní ĩri ęrīzú kôpi drĩgé sī. ²⁸ Á lē nŭjī kôpi tōkī dō ĩri āsī, kúru má ní ĩri jizú kôpivé 'bá tā lī' 'bá rĩ pi ęndreŭi gé. ²⁹ Má ĩsŭ nŭjī kīnī, tōkī ĩri tājmbī ívé rĩ ā tā sī, 'bo tā āzi ĩ ní ícózú ĩri 'yīzú, dōku ĩri 'dijú ni 'dǎáyo. ³⁰ Kǎ ũlŭu má ní kīnī, Yāhŭdī rĩ pi líkī ĩri ā tā, kôpi lēkī ĩri 'dijī, koro má ní ĩri pēzú mužú mí vúgá 'dī. Á 'yo 'bá ĩri tō' 'bá rĩ pi ní, má kīnī, lē kôpi ā ũlŭkī tā kôpi ní ĩri tōzú rĩ mí ęndreŭi gé.

³¹ Kúru āngáráwá rī pi ní tā rī 'duzú ngazú sū ī ní ežjī ī ní rī tīnj, kōpi ní Páulū ri jizú mužú ĩnĭjā rī sī cīmgbá cazú Ānītīpātīrīsī gé. ³² Kā mužú adrii drū 'dīni, āngáráwá éci'ba pá sī rī pi ní ī újázú ĩgōzú vúlé vūrā āngáráwá rī pi ní adrizú rī gé nōó, kōpi kuki āngáráwá nju'ba hūsáni sī rī pi jiki Páulū ri mužú nī. ³³ Kōpi ká mužú caá Sizeriāyá gá 'dálé, kōpi ní kōkōbī rī sēzú gávānā ní, kōpi ní Páulū ri sēzú drī ni gé. ³⁴ Gávānā ní kōkōbī rī lāzú, ĩri ní Páulū ri zizú kīnī, "Mí íbī íngá āngū ngōri gé?" Kā mužú nījī amá 'yozú kīnī Páulū íbī íngá Kīlíkiyá gá, ³⁵ ĩri ní 'yozú kīnī, "Ma ímú mívé tā yī, ísú ākūdē 'bá mi tō'ba rī pi ícákí nōgó gí." Kúru ĩri ní tāimbī sēzú kīnī, ā jiki Páulū ri jó āmbūgū vé Ēródē* ní ótú sīj rī agá, ā ütēkī ĩri ütētē.

24

Tōki Páulū ri Félēkīsī endreṭi gé

¹ Kā mužú adrii ú'dú tōwū ā vúdri gé, átálágú āmbúgú Ānāniyā pi ambugu Yāhūdī rī pi vé rī pi ā urukō'bee be, Tērītulā tāimbī nījī pi ambamba rī be, kōpi ní ngazú mužú Sizeriāyá gá 'dāá, kōpi ní tā ī ní Páulū ri tōzú rī ūlūzú gávānā Félēkīsī ní. ² Ī ní Páulū ri zizú fizú jó agá 'dāá, Tērītulā ní tā ī ní Páulū ri tōzú rī njezú Félēkīsī endreṭi gé, ĩri ní 'yozú kīnī, "Félēkīsī ī ní ĩnĭjī ĩnjī rī, 'í sē 'bávé āngū adri kīri lóki be āco, mí ní adrii ūmī be rī sī, mí újā nóni 'bávé āngū ícá múké gí. ³ Āmbúgú 'bávé rī, 'bā āyīkō sī āmbúgú tā mí ní 'oó 'dīri sī. ⁴ Á lē sēé mí ri āndēé kárakarā 'dīni ku, á mā mí, lē mí 'bā ešī múké 'bávé tā yizú sānā be mādā.

⁵ "Bá ísúkí nījī amá 'yozú kīnī, ágó 'dīri 'bá tā ūnjī 'oópi nī, ĩri ri 'bá rī pi ícīcīkī, sē Yāhūdī rī pi ri tā ūnjī 'o mužú vū drīgē sī céré. ĩri drīkoma 'bá ri'ba Yēsū Nāzērētāgú rī ā pámvú ūbī'ba rī pi vé ni. ⁶ ĩri ri Jó Múngú vé rī iza, 'bá ní ĩri ruzú ānī. ('Bá lēkī ĩrivé tā lījī sū tāimbī 'bávé rī ní lēé rī tīnj. ⁷ 'Bo āngáráwá rī pi vé āmbúgú Lísīyā ímú ūkpō be ĩri paá 'bá drīgē sī nī. ⁸ Sē tāimbī 'bá ĩri tō'ba rī pi ní kīnī, kōpi é ímúkí tā rī ūlūú mí endreṭi gé nōgó.)* Lē mí uzī ĩri, mí ícá nī amá 'yozú kīnī tā 'bá ní ĩri tōzú rī, ĩri tā áda."

⁹ Yāhūdī rī pi ngakí céré ā'yī kīnī, tā Tērītulā ní 'yoó 'dīri, ĩri tā áda.

Páulū nje ívé tá Félēkīsī endreṭi gé

¹⁰ Kúru gávānā ní drī suzú Páulū vúgá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, ā átá átángá rī. Kúru Páulū ní 'yozú kīnī, "Á nī rá ílī kárakarā, mí 'bá riipi tā līpi ní āngū nōri agá, ma āyīkō sī mávé tā njezú mí endreṭi gé.

¹¹ "Mí ícá nī amá rá 'yozú kīnī, mávé cangará Yērūsālémā gá 'dálé rī vúdri ní vū drī caá ú'dú muždrī drī ní ĩrī kuyé, á mužú 'dálé Múngú ri zīj. ¹² 'Bá ma tō'ba rī pi ísúkí ma āgátá gāngará gá 'bá āzi be Jó Múngú vé rī agá 'dāá kuyé, á 'yo tā ūnjī 'bá rī pi ní ĩgānyāzú ānī Jó Múngú ri zizú rī agá 'dāá kuyé, dōku kūrú agá 'dāá kuyé. ¹³ Ngá āzi lūupi 'yozú kīnī tā kōpi ní ma tōzú 'dīri, ĩri tá áda 'dīni 'dāáyo.

¹⁴ "Má ā'yī rá 'yozú kīnī, ma ri létī Úpí Yēsū vé rī ā pámvú ūbī, 'bo kōpi kīnī létī má ní ūbī 'dīri adri létī áda rī kuyé. 'Bo ma ri Múngú 'bá é'bípijī

† 23:35 23:35 Ēródē: Ēródē 'dīri 'bāgú sá ī ní Yēsū ri tizú rī gé rī. 'Í lā Mātāyo 2:1-18. * 24:8 24:8 Átángá véřēšī 6-8 agá 'dī'bee, búkū Ežj vé ī ní sīj Ğīrĭkī tī sī drīdrī rī agá 'dāáyo, 'bo gōkī sīj búkū Ežj vé vúlé rī agá rá.

vé rī ĩnjī, ma kpá ri tāĩmbĩ Mósē vé rī 'du nga, āzini tā nēbī rī pi ní sī rī 'du nga. ¹⁵ Á 'bā ẹ̀sị́ Múngú drǐgé, sū 'bá 'dī'bee ní 'bāá rī tĩni, Múngú ri úmvúlésī 'bá tā 'o'bá pĩrĩ rī pi inga drāngará gálésī rá, āzini ĩri kpá 'bá tā 'o'bá pĩrĩ ku rī pi inga rá. ¹⁶ Á'điātāsīyā ú'dú céré ma ri ẹ̀sị́ 'bā tā pĩrĩ 'ozú Múngú ẹ̀ndrẹ̀tĩ gé, āzini 'bá rī pi ẹ̀ndrẹ̀tĩ gé.

¹⁷ “Má adri āmvé 'dāá ílí be kárákará, má ní kúru ímvízú ĩgōzú mávé 'bá rī pi vúgá Yērúsálémā gá nōó, má ĩjĩ mǔfēngā ímúzu ĩndī mávé 'bá ngá ākó rī pi ē ịzā kozú, āzini má ímú Múngú ní rōbōṅṅō zāá. ¹⁸ 'Bá ma tō'bá rī pi ká ma ịsú Jó Múngú vé rī ā bóró 'dāá, ịsú ākūdē á ẹ ẹ lā 'bī mērē vé adrizú ānī ule rī vé tā gí. 'Bá bĩtríká rī pi má gārā gá 'dāayo, 'bá rī pi ĩgānyákĩ kuyé.

¹⁹ “Bo sà 'dāri gé, Yāhúđĩ ụrụko anigé āngū Eziyā vé rī agá 'dāá, lē kōpi ē ímúki ma tōó nī, lē kōpi ē ímúki pá tuú mí ẹ̀ndrẹ̀tĩ gé nōgó, kōpi ē ímúki rī tā ũnjĩ í ní ma tōzú rī 'yoó nī. ²⁰ Lē mí zị 'bá nō'bee, kōpi ā lūki rī mí ní tā Yāhúđĩ rī vé 'bá tā lị'bá rī pi ní ịsú má rú'bá gá ũnjĩ rī. ²¹ Sā āzi sī, kōpi ícọ ma tō mí ẹ̀ndrẹ̀tĩ gé, tā má ní átá ú'dúko be ụrụ 'dāá, má ní 'yoó, “Bá ũdrā'bá gí rī pi íngá gō ịdri rú rá rī sī.”

²² Félēkīsī ní Yēsū vé tā nījĩ múké múké rī sī, ĩri ní 'yozú kīnī, “Āngáráwá rī pi vé ũgalaku āmbúgú Lisīyā ícá dō gí ká, ma íbĩ mívé tā lị ndō.” Kúru ĩri ní átángá rī ā 'yongárá ugazú. ²³ ĩri ní tāĩmbĩ sēzú ũgalaku āngáráwá rī pi vé rī ní kīnī, ā ũtēkĩ Páulū ri múké, 'bo ā oyuki ĩri ẹ̀cị́ āmvé ĩndī, ĩrívē ũndī rī pi ē ẹ̀cị́kí rí ĩri ndree, ā kókí rí ĩri ē ịzā bēsīnī.

'Yíkí Páulū rí jọ ĩ ní rizú āngū ũ'yízú rī agá

²⁴ Ú'dú mādā ā vúdrĩ gé, Félēkīsī pi ní ímúzu ũkú ní Dūrūsílā Yāhúđĩzị rī be. ĩri ní Páulū ri zizú ímúzu, kōpi ní bī 'bāzú rizú tā Páulū ní rii átá tā Kúrísitō Yēsū rī ẹ̀yǐzú rī vé rī yizú. ²⁵ Páulū ká rii átá kōpi be tā 'ongárá pĩrĩ rī vé tā sī, tā 'bá rī ní 'i ũtēzú rī vé tā sī, āzini ú'dú í ní ímú tā lizú rī vé tā sī, sē Félēkīsī ní ũrĩ. ĩri ní 'yozú kīnī, “Tā 'dĩri ca gí! 'Í mụ 'dīísí rá, má ịsú dō tā 'dĩri tā áda, ma íbĩ mí zị ndō.” ²⁶ 'Bo ẹ̀sị́ ní gé 'dāá, ũsū Páulū ā je 'i drĩ mǔfēngā sī, ri Páulū ri zịjĩ ímú 'í vúgá nōó đjĩ đjĩ, ri átá ĩri be.

²⁷ Ílí ĩrĩ ā vúdrĩ gé, gōkí Pōrōsīyāsī Fēsītō ri 'bāá gávānā rú Félēkīsī ā vūrā gá, 'bo Félēkīsī oyu Páulū ri jọ āngū ũ'yízú rī agāsī kuyé, ā'điātāsīyā lē Yāhúđĩ rī pi ē ẹ̀sị́ ā adri rí 'í ní múké.

25

Páulū tu pá Fēsītō ẹ̀ndrẹ̀tĩ gé

¹ Ká Fēsītō ri 'bāá gávānā rú gí, ú'dú na ā vúdrĩ gé, ĩri ní ngazú kūrụ Sizeriyā vé rī agāsī, ĩri ní 'dezú mụzú Yērúsálémā gá. ² Fēsītō ká mụy caá 'dālé, atala atala rī pi drǐgé rī pi, ambugu Yāhúđĩ rī pi vé rī ā ụrụko'bee be, kōpi ní tā ĩ ní Páulū ri tōzú rī ũluzú ĩri ní. ³ Kōpi ní Fēsītō ri mązú, ā ā'yī ívé tā, lē ē ĩjĩkí Páulū ri ímúzu Yērúsálémā gá nōó, ā'điātāsīyā kōpi lēkí ĩ útú Páulū ri 'đjĩ drāá lẹ̀tĩ gé 'dīgé. ⁴ Fēsītō ní újázú kōpi ní kīnī, “'Yíkí Páulū ri kú jọ āngū ũ'yízú rī agá kūrụ Sizeriyā vé rī agá 'dāá'dā, ẹ̀sị́ mādā, á lē 'deé mụzú 'dāá. ⁵ Lē ambugu ímívé rī pi ụrụko, 'bá mụkí kōpi be trú, Páulū 'o dō tā āzi ũnjĩ ní rá, kōpi ā mụkí rí ĩri tōó 'dālé.”

⁶ Fēsītō adri Yērúsálémā gá 'dāá ú'dú ārō, dōku ú'dú mụdrĩ, ĩri ní kúru 'dezú mụzú Sizeriyā gá 'dāá, ká mụy adrii drũ 'dĩnī, ĩri ní kúru úrizú jọ tā

lìzú rī agá 'dāá, ĩri ní 'yozú kīnī, ē ĩjłkí Páulū ri ímų pá tuú 'í ęndreṭj gé. ⁷ Páulū ká ífí jó agá nōó, Yāhūdī ímų'bá Yęrusālémā gálėsī rī pi tukí pá ĩri ā gārā gá, kōpi tōkí ĩri tā ũnjí ũnjí ní pi sī. Tā kōpi ní ĩri tōzú 'dī'bée ícó lūū 'yozú kīnī, tā 'dī'bée tā áda ku.

⁸ Páulū gā tā ĩ ní 'i tōzú rī, kīnī, “Á 'o tā ũnjí Yāhūdī rī pi vé tājmbj ŋōzú kuyé, dōku má átá Jó Mungú vé rī ā tā ũnjí kuyé, dōku má átá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ā tā ũnjí kuyé.”

⁹ Fésitō lē ambugu Yāhūdī vé rī pi ē ęsí ā adri 'i ní múké. Kúru ĩri ní Páulū ri zizú kīnī, “Mí ā'yī muų Yęrusālémā gá 'dālė rá, mī muų rí pá tuú má ęndreṭj gé, má lị rí rí mívė tā 'dālė?”

¹⁰ Páulū ní újázú kīnī, “Á tu nóni pá jó ĩ ní rizú tā lịzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ā rų sī rī agá, lē ā lịkí mávé tā nōgó. 'Í nị múké múké 'yozú kīnī, á 'o tā āzi ũnjí Yāhūdī rī pi ní kuyé. ¹¹ Á 'o té dō tā ũnjí ĩ ní ícózú ma 'dizú ní rá, má ícó té 'dįngárá rī vé tā gāá ku. 'Bo dō tā Yāhūdī ímų'bá 'dī'bée ní ma tōzú rī adri tā áda kuyé, 'bá āzi ícó ma sēe kōpi drįgė ku. Á lē mávé tā jįj 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ęndreṭj gé, ā lị rí rí mávé tā nī.”

¹² Fésitō ká tā rī átá ívé 'bá tā lị'bán rī pi be, ĩri ní 'yozú Páulū ní kīnī, “Mí lē 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī ā lị mívė tā nī. Mí ícó muų 'bāgú Rómā vé rī vúgá 'dāá rá.”

'Bāgú Āgīrīpā muų Fésitō vúgá

¹³ Kā muų adrii ũ'dų mādā ā vųdrį gé, 'bāgú Āgīrīpā pi ómvųpi Bērīnikē be, kōpi ní 'dezú muųzú Fésitō ri ndrezú Sizėriyā gá 'dāá. ¹⁴ Kōpi ní adrii 'dālė ũ'dų be kárákará rī sī, Fésitō ní tā ĩ ní Páulū ri tōzú rī ũlūzú 'bāgú rī ní. ĩri ní 'yozú kīnī,

“Félėkīsī ku ágó āzi ĩ ní 'yī rī kú jó āngū ũ'yīzú rī agá nō. ¹⁵ Má ká muų Yęrusālémā gá 'dāá, atala atala rī pi drįgė rī pi, 'bá ambugu Yāhūdī vé rī pi be, kōpi ũlúkí tā ĩ ní Páulū ri tōzú rī, kōpi kīnī, má lị tā drį ní gé. ¹⁶ Má ní 'yozú kōpi ní, má kīnī, “Tājmbj Rómā vé rī ā'yī ĩ ní tā lịzú 'bá āzi drįgė řşų nje drį ívé tá kuyé 'dīni ku.' Drįdrį ni, 'bá rī pá tu 'bá 'i tō'bán rī be 'bá tā lị'bán rī pi ęndreṭj gé, řri ívé tá nje ũgbále, ĩ ĩbı řrivė tá lị ndō.

¹⁷ “Kōpi ká ícá má vúgá nōó, má iza sâ kuyé, ká muų adrii drų 'dīni, má ní átázú má kīnī, ā ĩjłkí Páulū ri má vúgá vūrā ĩ ní rizú tā lịzú rī gé nōó. ¹⁸ 'Bá řri tō'bán rī pi ká tā rī njeé, tá kōpi ní řri tōzú rī adri sų má ní řşų rī tņj kuyé. ¹⁹ Tā má ní řşų rī, kōpi rikí āgátá gāá ĩ āsámvú gé sī ívé mērē Yāhūdī vé rī ā tā sī, āzini kōpi rikí āgátá gāá ágó rų be Yęşų, drāapi gı, Páulū ní 'yoó řri idri rú rí vé tá sī.

²⁰ “Á ndā létı tí tá 'dīri uzızú nızú ānı, kúru má ní Páulū ri zizú, dō lē rá, ā mukı řrivė tá lị Yęrusālémā gá. ²¹ 'Bo Páulū ní zizú kīnī, ā 'yıkı 'i kú jó āngū ũ'yīzú rī agá nōgó, cįmgbá 'bāgú rī ā lị rí ívé tá nī. Kúru má ní átázú má kīnī, ā 'yıkı řri kú nōgó, cįmgbá cazú ũ'dų má ní ímųzú řri pėzú muųzú 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī vúgá rī gé.”

²² Kúru Āgīrīpā ní 'yozú Fésitō ní kīnī, “Á lē ágó 'dīri vé tá yįj má bı sī.” Fésitō ní újázú Āgīrīpā ní kīnī, “Mí ícó řrivė tá yj drų sī rá.”

Páulū tu pá Āgīrīpā ęndreṭj gé

²³ Kā muų adrii drų 'dīni, Āgīrīpā pi ní ímųzú Bērīnikē be, kōpi ní ífızú jó tá lịzú rī agá nōó, 'bá rī pi ngakı cérė kōpi řņjį ambamba, kōpi ímųkí

ũgalaku āngáráwá rī pi vé rī pi be, 'bá ambugu ambugu kūrū agá rī pi be trū. Fésītō ní átázú kīnī, ē ijīkī Páülū ri ífí jó agá nōó. ²⁴ Fésītō ní 'yozú kīnī, "'Bāgú Āgīrīpā, ĩmi 'bá ímú' 'bá rī pi be céré, ĩmi ndrekí drī ágó 'dīri ká! Yāhūdī adri' 'bá Yērúsālēmā gá, āzini Sīzérīyā gá rī pi be céré, ímúki kuú má vúgá nō, kōpi lēki ā 'dīki Páülū ri drāā 'dīisī rá. ²⁵ 'Bo má ísú tā ũnjí í ní ícózú ĩri 'dizú drázú rá ní kuyé. 'Bo ĩri ní lēé 'bāgú Rómā vé rī ā lí ívé tā ní rī sī, má ũsū, á lē ĩri pēé muzú Rómā gá. ²⁶ 'Bo má ísú tā ā pá má ní kōkōbī sīzú sēzú 'bāgú rī ní kuyé. Nóni má íjī ĩri ímú pá tuú ĩmi ɛndrɛtj gé, agaápi rá rī, 'bāgú Āgīrīpā, má íjī ĩri mí ɛndrɛtj gé, mí uzī rí ĩri, má ísú rí tá má ní lēé sī rī ānī. ²⁷ 'Á' diātāsīyā á pē dō 'bá í ní 'yī rī 'bāgú rī vúgá 'dāá ísúzú sīkī ĩrivé tá kuyé, tá 'dīri adri múké ku."

26

Páülū átá ívé tā 'bāgú Āgīrīpā ɛndrɛtj gé

¹ Āgīrīpā ní 'yozú Páülū ní kīnī, "Má ā'yī rá, mí átá mívé tā." Kúru Páülū ní drj suzú uru, ĩri ní í'dózú átázú kīnī,

² "'Bāgú Āgīrīpā, ma āyikō sī mí ní ma ā'yī ũ'dú āndrū rī gé tā Yāhūdī rī pi ní ma tōzú rī átázú mí ɛndrɛtj gé rī sī. ³ Á nī rá mí nī 'bávé mērē Yāhūdī vé rī rá, āzini mí nī tā 'bá ní ɛ'yī sēepi 'bá ní 'bá acozú Yāhūdī rú rī rá. Kúru á mā mí drj ĩrj sī, lē mí 'bā bī mávé tā yizú ɛsī mādā sī.

⁴ "Yāhūdī rī pi ārēvú céré nīkī ma rá í'dózú ānjīnā gá 'dāá. Kōpi nīkī tá má ní rīí 'oó 'bávé āngū agá, āzini Yērúsālēmā agá rī rá. ⁵ Kōpi nīkī mávé tá caá lókī be aco, kōpi ícó mávé tá ũlū rá, dō kōpi ā'yīkī rá. Kōpi ícó lū mí ní kīnī, ma Fārúsīgú, ma ri mērē 'bávé rī ā tā 'dū nga rá. ⁶ Āndrū sī á tu pá nō, lēki mávé tá líj, ā'diātāsīyā má ní ɛsī 'bāā tā Múngú ní ɛzīj 'bá ɛ'bīpī ní rī 'dūy ngaa rī sī.

⁷ "Súrú mūdri drj ní ĩrj ĩsērélé vé rī pi 'bāki ɛsī rizú tá ĩri ní ɛzīj rī ũtézú, ānī sē kōpi ri Múngú ri ĩnjī ũtúná pi ĩníná be. Á 'bāgú, ɛsī má ní 'bāā rī sī, Yāhūdī rī pi ní ma tōzú ānī. ⁸ Ngá ĩmi ní ũsūy kīnī, Múngú ícó 'bá ũdrā' 'bá gí rī pi ídri gōó ídri rú ku rī ā'di?

⁹ "Āndúrú má ũsū, á lē tā rī pi 'oó, ā ɔwukī rí Yēsū Nāzērétāgú rī ā rú ānī. ¹⁰ Tā 'dīri á 'o Yērúsālēmā gá 'dāá rá. Atala atala rī pi drīgé rī pi sēki má ní ũkpō, má uru 'bá Yēsū ri ɛ'yī' 'bá gí rī pi íjī ímú ũ'bé jó āngū ũ'yízú rī agá, kádō lēé kōpi ũ'dj, ma kpá ri tā ní ā'yī, ā ũ'dīkī kōpi ũdrāā rá. ¹¹ Á ri ɛcī jó Múngú ri zizú rī pi agásī, á ri 'bá Yēsū ri ɛ'yī' 'bá gí rī pi ɔcūy, kōpi ē ideki rī Yēsū ri ānī. Á ri kpá ɛcī kūrū uruko āmvé rī pi agásī, má ɔcū kōpi ũnjī ũnjī.

¹² "Ū'dú ālu, atala atala rī pi drīgé rī pi sēki má ní ũkpō rá muzú ānī Dāmāséké gá. ¹³ Á 'bāgú, ma kā rīí muŷ létj gé sī, ũtū mgbímgbi gé 'dīgé, á ndre ācī dī íngázú 'bū gélésīla, ĩmgbērē mā gārā, āzini 'bá má ní ɛcī kōpi be rī pi ā gārā kūrū, ĩrivé dīngará āngū ĩmgbērēepi rī ndē ũtū vé dīngará rá. ¹⁴ 'Bá ní céré ũ'dezú vūgá, má ní ũ'dúkó yizú íngázú 'bū gélésī, ĩri ní 'yozú má ní Ārāmáyīkī tj sī kīnī, 'Sáulā, Sáulā! Ngá mí ní rizú ma ɔcūzú 'dīni rī ā'di? Ūmbā mí ní rīí fuŷ má be 'dīri, ĩri tá azakaza vé ni.'

¹⁵ "Má ní zizú, má kīnī, 'Ūpí, mí ā'di 'i?'

“Úpí ní újázú kīnī, “Bá mí ní rií ọ̀cǔyí rī, ịri ma 'i Yēsū 'i. ¹⁶ Mí íngá pá tuú ụrụ sī. Má i'da ma mí ẹn̄dretị gé, á lē mi ịpēe adrií átí'ba mávé ni, mi mu rí mávé tã mí ní ndree mi mị sī rī ùlúú, ázini tã má ní úmvúlēsí ímụ ùlúú mí ní rī ùlúú 'bá rī pi ní. ¹⁷ Ma ímụ mi pa 'bá ímivé rī pi drígé sī rá, ázini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi drígé sī rá. Ma mi pē mu 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi vúgá 'dāá, ¹⁸ mi mu rí kōpi ē mị zīí, kōpi ē ífúkí rí tã ịnị́nà vé rī agásí rá, kōpi ā adrikí rí ụtúná agá, kōpi ē ífúkí rí ụkpō Sātánā vé rī agásí ămvé, kōpi ā adrikí rí 'bá Múngú vé ni, Múngú ā trū rí kōpi ívé ùnjikányā agásí rá. Kōpi ẹ'yíki dō ma gí, kōpi í újá adri uletere 'bá Múngú vé ni.’

¹⁹ “Bāgú Āgīrīpā, ịndrīlīkí íngápi 'bụ gélēsila 'dīri, á 'du tã ni ngaá rá. ²⁰ Má í'dó tị Múngú vé rī ùlúú 'bá Dāmāséké vé rī pi ní, 'bá Yērūsalemá vé rī pi ní, ázini má ùlú ąngwú Yūdáyā vé rī agásí céré, á gō kpá caá 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ăsámvu gé, á 'yo, má kīnī, lē kōpi á kuki ùnjikányā ąnī, kōpi ē ẹ'yíki Múngú ri áyu, tã kōpi ní 'oó rī, ā lū rí 'yozú kīnī kōpi újaki ẹsị gí.

²¹ “U'dúkọ múké má ní ùlúú 'dīri sī, Yāhūdī rī pi rúkí ma Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá, kōpi lēkí kōdō ma 'dīí. ²² 'Bo Múngú ko má ízā cīngbá ícázú ú'dú ąndrū rī gé, á tu pá nōgó, á lē tã rī ùlúú 'bá rī pi ní céré, í'dózú 'bá í ní ndree kuú ẹzị ákó rī pi ní, ázini 'bá í ní ịnjīí ịnjī rī pi ní. Má ímbá tã ázi túngú ni kuyé, má ímbá tã nẹbị rī pi ní ùlúú rī, ázini tã Mósē ní 'yoó ịri ímụ 'i nga drīdrī 'dílē rī. ²³ Má kīnī, Kúrísítō ri úmvúlēsí ímụ ízangā nya rá, í ímụ ịri inga drāngará gálēsí drīdrī, ịri ímụ dī ụtúná rú ívé 'bá rī pi ăsámvu gé, ázini 'bá adri'ba Yāhūdī rú ku rī pi ăsámvu gé.”

²⁴ Páulū ká rií átá, Fésítō ní trezú ú'dúkọ be ụrụ 'dāá kīnī, “Páulū! Mí drī ábá gí, mívé lāngará ambamba rī sē mī drī ábá nī.”

²⁵ Páulū ní újázú kīnī, “Ámbúgú Fésítō, má drī ábá kuyé. Tã má ní átá 'dīri, ịri tã áda, ịri ífífí be. ²⁶ Bāgú Āgīrīpā nī tã má ní átá 'dī'bée céré rá, sē má ní rizú átázú ịrī ákó 'dī. Tã 'dī'bée ní rizú í ngazú rí gé, nī rá, ā'diātāsīyā tã 'dī'bée nga 'i ụgúzā rú kuyé. ²⁷ Bāgú Āgīrīpā, mí ẹ'yí nyo nẹbị rī pi vé tã rá? Á nī rá mí ẹ'yí rá.”

²⁸ Āgīrīpā ní Páulū ri zizú kīnī, “Mí ụsụ, mi ícọ ma úbé ícá Kūrísītīyání rú sá mādānā nōri agá rá?”

²⁹ Páulū ní újázú kīnī, “Mi dō mi újá sānā nōri agá rá yā, dō mi íbí mi újá ndō yā, ma Múngú ri zị mí ní, ázini 'bá mávé tã yí'ba ąndrū nō'bée ní, ịmi ícákí rí sụ má tñj, adri 'yozú kīnī sụ í ní ma 'yí nōri tñj ku.”

³⁰ Bāgú Āgīrīpā, gávānā Fésítō, Bērīnikē, 'bá jó agá rī pi be céré, kōpi ní ngazú ụrụ. ³¹ Kōpi ká rií fūú mužú ămvé 'dāá, kōpi rikí átá í ăsámvu gé sī kīnī, “Ágọ 'dīri 'o tã ázi í ní ícózú ịri 'dizú drázú ni kuyé, 'o kpá tã ázi í ní ícózú ịri 'yizú ni kuyé.”

³² Āgīrīpā ní 'yozú Fésítō ní kīnī, “Ágọ 'dīri ā 'yo dō 'bāgú ąmbúgú Rómā vé rī ā lē ívé tã nī 'díní ku, í té ịri trū rá.”

27

Páulū 'de mužú Rómā gá kúlúmgbá sī

¹ Āgīrīpā ká 'yoó 'bá 'dekí mužú kúlúmgbá sī Ítálīyā gá, í ní Páulū pi eziú 'bá ụrụkọ í ní ù'yí rī pi be kú ụgalaku Júlīyāsí drígé. Júlīyāsí ri

ũgalaku āngáráwá ī ní zīj ngúlúmū 'bāgū āmbúgú Rómā vé rī pi vé ni.
 2 'Bá ní tuzú kúlúmgbā íbipi íngápi Ādrāmātiyō gá rī agá, kúlúmgbā rī
 lē əcí mužú vūrā ĩri ní pá tuzú rī pi gé sī, āngū Ẽzīyā vé rī agá. 'Bá tukī
 Mākēdōniyāgú be trú, ágó rī ā rú Ārisītārúkō 'i, íbī íngá Tēsālōnikē gá.

3 Kā mužú adrii drū 'dini, 'bá ní cazú kūrū Sidónā vé rī gé, Júlīyāsī 'bā
 əcš múké Páulū ní, ā'yī Páulū ri mužú ívé ũndī rī pi vú, kōpi ā sēki rī ĩri
 ní ngá ĩri ní lēe rī. 4 'Dāgá 'bá gōkí fii kúlúmgbā agá đī, ũlí ní ívīzú 'bá
 vúgá nōlē ũkpō be, 'bá ní kúru 'dezú mužú, 'bá agakí āngū 'i līpi kú ngu
 Sáyipūrāsī vé rī ā gārā gá sī, ũlí vīpi ũkpō be 'diri ā 'o rī 'bā ũnji ku.
 5 'Bá muží yīi tafu rī agásī, 'bá agakí āngū Kīlíkiyā vé rī ā gārā gá sī, āzini
 'bá agakí āngū Pāmifilīyā vé rī ā gārā gá sī, 'bá ní kúru cazú kūrū Mírā
 vé rī gé, āngū Lísīyā vé rī agá. 6 Ūgalaku rī ĩsú kúlúmgbā āzi íbī íngá
 Ālēkizāndāriyā gá, lē mužú Ítālīyā gá, ĩri ní 'yozú kīnī, 'bā tukī kúlúmgbā
 rī agá.

7 'Bá rikí mužú kúlúmgbā rī sī mādā, 'du ũ'dú kárákará, 'bá nyakí ĩzāngā
 ambamba. 'Bá kā rīi 'bāā caá ĩnyīnā Kīnidō gé, ũlí rī vé vīngará sē 'bá
 útrúki 'bá mužú drīdrī kuyé. Kúru 'bá ní 'bā újázú mužú wōókō ándrélé
 rú rī gé, cazú āngū 'i līpi kú ngu yīi agá Kūrētē vé rī gé. 'Bá agakí kūrū
 Sālīmōnē vé rī ā gārā gá sī. 8 'Bá agakí mužú Kūrētē ā gārā gá sī, 'bá nyakí
 ĩzāngā ambamba, 'bá ní kúru cazú vūrā kúlúmgbā rī pi ní pá tuzú rī gé,
 ĩnyīnāgá kūrū Lásīyā vé rī gé.

9 'Bá izakí sá ambamba, ā'diātāsīyā sá kílongóro vé rī gé, ũlí rī vī ũkpō
 be ambamba, kúlúmgbā rī ícō mužú āni bā ku, ā'diātāsīyā Ū'dú ī ní rizú
 Ānyāngā A'bizú* rī aga gí. Páulū ní 'yozú ũgalaku kúlúmgbā agá rī pi ní
 kīnī,

10 "Āgō 'dī'bée, á nī rá 'bá útrúki dō 'bá mužú kúlúmgbā rī sī drīdrī,
 'bávé kúlúmgbā, 'bávé oḡu kúlúmgbā agá rī pi, 'bā ngúlú be céré, 'bā
 drīlē ũnji ĩsú rá." 11 'Bo ũgalaku rī ā'yī tā Páulū ní 'yoó rī kuyé, ā'yī tā
 kúlúmgbā əcđipa ní 'yoó rī, āzini ágó kúlúmgbā újipi rī ní 'yoó rī áyu.

12 Vūrā 'diri kúlúmgbā rī pi ní rizú pá tuzú rī, ĩri vūrā ũnji, ā'diātāsīyā
 lóki kílongóro vé rī ũnji', 'bá ícókí adrii 'dāgá bā ku, 'bá kárákará pi
 ũsūki kīnī, lē 'bā 'deki mužú kúlúmgbā rī sī Fōyīnikē gé, ā'diātāsīyā ĩri
 vūrā múké kúlúmgbā rī pi ní mužú pá tuzú ní, lóki kílongóro vé rī gé 'bá
 muží rī adrii 'dāgá. Vūrā kúlúmgbā rī pi ní pá tuzú 'diri Kūrētē gá, ĩri
 vūrā ũtū ní 'dengará galé rú rī gé, vūrā 'dāri gé, 'bá rī pi ícō āngū ndre
 ándrélé rú, āzini ũrúlé rú.

Ūlí vīpi ũkpō be yīi tafu rī agá rī

13 Ūlí rī kā í'dó vī ũkpō be mādā ándrélésīla, 'bá kúlúmgbā újī'bá rī
 pi ũsūki kīnī, ī ícō mu rá. Kōpi ni ũmgbū rī ísézú yīi agá 'dāási, kōpi ní
 mužú āngū 'i līpi kú ngu yīi agá Kūrētē vé rī ā gārā gá sī. 14 Kā mužú adrii
 mādā, ũlí ní ívīzú ímūzú 'bá vúgá nōlē ũkpō be, ũlí rī íbī ívī āngū 'i līpi

* 27:9 27:9 Ū'dú ī ní rizú Ānyāngā A'bizú rī: Ū'dú 'diri íli ālu agá, átálágú āmbúgú rī fi Jó Múngú
 ívé rī agá 'dāá vū be ālu, ĩri mu āri uya Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá, 'bá ĩsērélé vé rī pi trūzú āni
 ívé ũnjikānyā agásī, 'bá ĩsērélé vé rī pi rī ānyāngā a'bi ũ'dú 'diri gé. 'Í lā Lēvīttīkā 16; Ēberē 9-10.
 † 27:12 27:12 Lóki kílongóro vé rī: Āngū ĩsērélé vé rī gé 'dāá, lóki kílongóro vé rī gé, əcđ tungará
 ũkpō ũkpō, ā'diātāsīyā yīḡgō rī 'dī ambamba, sē āngū rī igbe igbe. Sā 'dāri gé, ũlí rī vī ũkpō be, sē
 kúlúmgbā ícō pá tuú 'dāgá ku.

kú ngu yǐi agá rǐ gé 'dāásǐ, āsámvú āngū úrúlé rǐ pi vé útú ní ífúzá rǐ be rǐ gélésǐla. ¹⁵ Ūlí rǐ vǐ ũkpō be, sē 'bá ícókí kúlúmgbá rǐ jǐi bá ku. 'Bá kúkí ũlí rǐ ri kúlúmgbá rǐ vǐi mǔzú nǐ.

¹⁶ 'Bá agakí āngū 'i líjǐi kú ngu yǐi agá ĩ ní zǐi Kāwúdá rǐ ā gārā gá sǐ, vūrā 'dāri gé, ũlí ícó vǐi ũkpō sǐ ku. 'Bá ũ'bǐkí kúlúmgbá ídri pazú rǐ ísé, 'bá ísúkí ízāngā ānǐ ambamba. ¹⁷ 'Bo 'bá ísékí kúlúmgbá ídri pazú rǐ kúlúmgbá āmbúgú rǐ agá nōó rá. 'Bá kúlúmgbá újǐ' 'bá rǐ pi ũ'yǐkí bāákú kúlúmgbá rǐ ā rǐ' 'bá gá sǐ kúrǐ, kúlúmgbá rǐ úmbézú, ā adri rǐ ānǐ ũkpō ũkpō. Kōpi 'okí ũrǐ sǐ, ũlí rǐ ní lēé kōpi vǐi mǔzú āngū cínýáfā rú ĩ ní zǐi Sārātísǐ rǐ gé rǐ sǐ, kōpi u'dúkí ngá ĩ ní úmbé kúlúmgbá rǐ' 'bá gá bāákú sǐ rǐ pi ú' 'bé yǐi agá, kúlúmgbá rǐ ā mǔ rǐ ānǐ mādā. Ūlí rǐ ri kúlúmgbá rǐ vǐi mǔzú nǐ.

¹⁸ Ūlí rǐ vǐi ũkpō be, kā mǔjǐ adri drǐ 'dǐni, kōpi u'dúkí ngá kúlúmgbá agá rǐ pi ú' 'bé yǐi agá. ¹⁹ Kā mǔjǐ caá ú'dú na ní gé, kōpi u'dúkí ngá ēzǐ ngazú kúlúmgbá agá rǐ pi ú' 'bé céré yǐi agá. ²⁰ Ūlí vǐi pi ũkpō be 'dǐri vǐ caá ú'dú be kárákará, ōzǐ útú rǐ ē mǐ, āzini ōzǐ lúnýá rǐ pi, sē kōpi índrékí ku, 'bá ũsúkí 'bá ícókí ídri ku.

²¹ 'Bá adrikí ú'dú be kárákará, 'bá nyakí ngá kuyé. Páulū ní ngazú pá tuzú urǐ sǐ, ĩri ní 'yozú kǐnǐ, "Ágō 'dǐ' 'bée, ĩmi yǐkí té dō tā má ní 'yoó rǐ rá, 'bá ícókí té ífúú Kūrétē agá 'dāásǐ ku, ngá 'dǐ' 'bée ícókí té ábá ku. ²² 'Bo á lē nóni 'yoó ĩmi ní kǐnǐ, lē ĩmi ēsǐ ā adri ũkpō ũkpō, ā'diātāsǐyā ĩmi āsámvú gé 'dǐgé, 'bá āzi ícó drāá ālunǎni ku, kúlúmgbá rǐ 'yéná ábá nǐ.

²³ "Ma 'bá Múngú vé ni, ma rǐ Múngú rǐ ĩnjǐ. ĩnjǎ ájée rǐ sǐ, ĩpē ívé mǎlǎyíká ímǔ pá tuú má gārā gá, ²⁴ ĩri ní 'yozú má ní kǐnǐ, 'Páulū, mǐ 'o ũrǐ sǐ ku, mǐ mǔ pá tu 'bágú āmbúgú Rómā vé rǐ ēndrētǐ gé rá. Mǐ tā sǐ, Múngú vé ēsǐ múké rǐ sǐ, ĩri 'bá kúlúmgbá agá rǐ pi ídri céré rá.' ²⁵ Ágō 'dǐ' 'bée, ĩmi 'okí ũrǐ sǐ ku, má ē'yǐ tā Múngú ní 'yoó rǐ rá, tā rǐ ímǔ 'i nga sǐ ĩri ní 'yoó má ní 'dǐri tǐnjǐ. ²⁶ Ūlí rǐ ímǔ kúlúmgbá rǐ vǐ mǔ pá tu āngū 'i líjǐi kú ngu yǐi agá 'dāri gé."

²⁷ Ūlí vǐi yǐi tafu rǐ drǐgé sǐ útúnǎ pi ĩnjǎ be, caá ú'dú mǔdrǐ drǐ ní sǔ, kā mǔjǐ caá ĩnjǐ ágágá, 'bá kúlúmgbá rǐ újǐ' 'bá rǐ pi ní nǐzú ámázú 'yozú kǐnǐ, ĩ 'bákí caá yǐi tafu Ádǐrǐyā vé rǐ tǐ gé āngū nyōókú rú rǐ gé gǐ. ²⁸ Kōpi ní aya āzi í'dúzá 'yǐzú bāá sǐ, 'bezú yǐi agá 'dāá, yǐi rǐ vé kungará ámázú ānǐ, Kōpi ísúkí nǐjǐ, yǐi rǐ vé kungará ca pá ágélé mǔdǔrǐlǐ álu pǔkú ĩrǐ (120). Kōpi ká ĩ útrú mǔzú drǐdrǐ, kōpi ísúkí nǐjǐ, yǐi rǐ vé kungará ca pá ágélé pǔkú úrōmǐ (90). ²⁹ 'Bá kúlúmgbá újǐ' 'bá rǐ pi 'okí ũrǐ sǐ, kōpi ũsúkí kǐnǐ, 'bá mǔ 'bá ēsǐ írá rǐ' 'bá gá, kōpi u'dúkí ũmgbǐ ĩ ní ũ'yǐi sǔ kúlúmgbá rǐ' 'bá gá rǐ pi ú' 'bé yǐi agá, kōpi zǐkí Múngú rǐ kǐnǐ, lē āngū rǐ ówǔ ĩ ní mbēlē mbēlē. ³⁰ 'Bá kúlúmgbá rǐ újǐ' 'bá rǐ pi lēkí kōdō ngāá ápá kúlúmgbá rǐ agásǐ rá, kōpi ú'dúkí kúlúmgbá ídri pazú rǐ suú yǐi agá 'dāá, 'bá rǐ pi ā ũsúkí rǐ kǐnǐ ĩ rǐ ũmgbǐ ú' 'bé yǐi agá 'dāá, kúlúmgbá rǐ ēndrētǐ gé. ³¹ Páulū ní 'yozú ũgalaku rǐ ní, āzini āngáráwá rǐ pi ní kǐnǐ, "'Bá kúlúmgbá rǐ újǐ' 'bá rǐ pi dō kúlúmgbá rǐ agá nōó 'dāáyo, ĩmi ícókí ídri ku.'" ³² Kúru āngáráwá rǐ pi ní bāákú kúlúmgbá ídri pazú rǐ ũ'yǐzú rǐ pi úlǐzú, kōpi ní kúlúmgbá rǐ kuzú 'dezú yǐi agá 'dāá.

³³ Āngū rī kā 'bāa rii ówú, Páulū ní kòpi mǎzú, lē kòpi ā nyakí ínáyá. Īri ní 'yozú kīnī, "Ū'dú mūdri drī ni sù 'dī'bée agá, ĩmi rikí adrii ĩzāngā sī, ĩmi nyakí ngá kuyé. ³⁴ Á mā ĩmi, lē ĩmi nyakí ngá, ĩmi adrikí rí ĩdri rú. ĩmi 'okí dō 'dīni, 'bá āzi ícò ádrá ĩmi āsámvú gé 'dīgé ku." ³⁵ Páulū kā tā rī átá 'dīni, ĩri ní pánga í'dúzú, ĩri ní ówō'dífô sēzú Múngú ní 'bá rī pi endrēti gé 'dīgé. Īri ní pánga rī āndīzú, ĩri ní í'dózú nyazú. ³⁶ Tā 'dīri ímbá kòpi ē ēsī, kòpi gōkí ngá nyaá rá. ³⁷ Bávé káláfe mūdūrūlū ĩrī pūkú ézīrī drī ni áziyá (276) kúlúmgbá agá 'dāá. ³⁸ 'Bá rī pi ká ngá rī nyaá épízú gí, kòpi u'dúkí ānyāngā rī ē ĩmbītā ú'bé yīi agá, kúlúmgbá rī ē ēnjī rí ku.

Ūlī ūkpō be ni vī kúlúmgbá rī ūñō kpélékpélé

³⁹ Āngū rī kā ówú, kòpi nīkí āngū nyōókú rú rī amá kuyé, 'bo kòpi ní āngū cínayá rú ni ndrezú yīi gārā gá 'dāá, kòpi ní ūsúzú, ĩ lēkí kúlúmgbá rī jīi mǔzú āngū cínayá rú rī gé 'dāá. ⁴⁰ Kúru kòpi ní bāákú ĩ ní ūmgbū rī pi ūmbézu rī pi ūlízú, ūmgbū rī pi ní u'dezú yīi ā ndúgé 'dāá, kòpi ní kpá ngá kúlúmgbá rī újízú rí oyuzú. Kòpi ní bōngó kúlúmgbá rī endrēti gé ūlī ní rii vīi anigé kúlúmgbá rī vīipi mǔzú rī sezú uru, ūlī ní kúlúmgbá rī vīzú mǔzú yīi tī gé 'dāá. ⁴¹ 'Bo kúlúmgbá rī mǔ 'i ēšīi āngū cínayá rú rī gé 'dāá, áwí atee āngū nyōókú rú rī gé. Kúlúmgbá rī vé ūmvu tī atee mgbé, ícò mǔyú bā ku. Ūlī ūkpō be ni ní íngázú, ĩri ní yīi rī vīzú úvázú ngūyá ngūyá, ūlī rī vé ūkpō ūñō kúlúmgbá rī vé só kpélékpélé.

⁴² Āngaráwá rī pi lēkí 'bá ĩ ní ū'yīi rī pi ú'dí 'dīisi rá, ā'diātāsīyā kòpi ā gbākí rī yīi rī ápá mǔzú ku. ⁴³ 'Bo ūgalaku āngaráwá rī pi vé rī lē ā 'dīkí Páulū rí ku, ā'yī tā āngaráwá rī pi ní lēé 'oó 'dīri kuyé. Īri ní átázú kīnī, 'bá nī'bá yīi gbā'bée ĩndī rī pi ā úwákí kúlúmgbá rī agásí drīdrī, kòpi ā mǔkí āngū nyōókú rú rī gé. ⁴⁴ Īri ní 'yozú uruqo'bée ní kīnī, kòpi ā útúkí úrí kúlúmgbá rī vé ĩrīkó ūñōopi gí 'dīri drīgé. Kúru 'bá rī pi ārēvú céré cakí āngū nyōókú rú rī gé 'dālē múké.

28

Páulū ca Mālātā gá

¹ 'Bá cakí yīi tī gé 'dālē múké, 'bá mǔkí nīi amá ākūdē 'bá cakí āngū 'i līipi kú ngu yīi agá ĩ ní zīi Mālātā rī gé gí. ² 'Bá adri'bá āngū 'i līipi kú ngu rī agá 'dālē rī pi é'yīkí 'bá ēsī be múké. Kòpi ūdēkí ācī, é'yīkí 'bá úri ācī rī tī gé, ā'diātāsīyā sá 'dāri gé, yīigó rī 'dī nī, āngū rī igbegbe.

³ Páulū ní ĩjā u'duzú, ĩri ní ū'bāzú ācī mī gé 'dāá, ācī rī vé kongará sī, ĩnī ní íkpúzú Páulū ē drī cízú. ⁴ 'Bá rī pi ká ndree ĩnī rī cī Páulū ē drī, ónjú kuú drī ní gé títí, kòpi ní átázú ĩ āsámvú gé sī kīnī, "Ágó 'dīri 'bá āngū ú'dīpi ní, 'de yīi agá 'dāá rá, 'bo drā kuyé, 'bávé múngú rī pi vé āzi ālu, lī tā drī ní gé gí, lē ā 'dīkí ĩri drāá 'dīisi rá."

⁵ 'Bo Páulū ní ĩnī rī yazú 'í drīgé sī 'dezú ācī mī gé 'dāá, ĩnī rī 'o ĩri ūnjí kuyé. ⁶ 'Bá rī pi ūsūkí déna Páulū ē drī rī pī rá, dōku ĩri koro nga í'dé, ĩri drā rá, kòpi tēkí ndree sá be āco, kòpi ká ndree ĩnī rī 'o ĩri ūnjí kuyé, kòpi gōkí ūsūqú kīnī, ágó 'dīri múngú.

⁷ Gávānā āngū 'i līipi kú ngu yīi agá 'dāri vé rú Pūbēlīyō 'i, ĩri nyōókú be āngū 'dāri gé. Ē'yī 'bá ívé āngá, adri 'bá be múké cazú ú'dú na. ⁸ Sā 'dāri gé, Pūbēlīyō étēpi rī drā rú, rú'bá ní koko, ĩri rī sūsū. Páulū ní fizú

muzú ĩri ndrezú, ĩri ní Múngú ri zizú, ĩri ní 'i drĭ 'bázú drĭ ni gé, drā rĭ ní kúru dežú rŭ'ba ni gé sĭ rá. ⁹ Tā 'i ngaápi 'dĭri ā vŭdrĭ gé, 'bá céré drā be adri'ba āngŭ 'i lĭpi kú ngu yĭ agá 'dālĕ rĭ pi ímŭkĭ Páŭlŭ vŭgá, drā rĭ de kŕpi rŭ'ba gá sĭ rá. ¹⁰ Tā 'dĭri sĕ 'bá rĭ pi céré ĩnjĭkĭ 'bā ĩnjĭnjĭ, lóki 'bá ní lĕzú muzú rĭ kā ícŏ, 'bá rĭ pi sĕkĭ 'bá ní ngá 'bá ní lĕĕ rĭ pi ārĕvú céré rá.

Páŭlŭ ca Rómā gá

¹¹ Mbāá na ā vŭdrĭ gé, sā kilóngoro vé rĭ kā deĕ, 'bá ní tuzú kŭlŭmgbā pá tuŭpi kú Mālātā gá rĭ agá, 'bá ní 'dežú muzú. Kŭlŭmgbā rĭ íbĭ ímŭ Ālĕkĭzāndāriyā gálĕsĭ, údéki ngá múngú rŭ ĩrĭ kú ĕndrĕtĭ ni gé, ālu rĭ ā rŭ Kāsĭtorĕ, āzi rĭ Pólĕkĭsĭ. ¹² 'Bá mŭkĭ pá tuŭ kŭrŭ Sĭrākúsā vé rĭ gé, 'bá adrikĭ caā 'dāgá ũ'dŭ na. ¹³ 'Dāgá 'bá ní tuzú kŭlŭmgbā agá, 'bá ní 'dežú muzú, 'bá ní muzú cazú Rĕgĭyŭmŭ gé. Kā muŭ adrii drŭ 'dĭni, ũlĭ ní í'dóžú vĭžú ímŭzú āndrĕlésĭla, kā kpá muŭ adrii drŭ 'dĭni, 'bá ní cazú Pŭtĕyŏlĭ gé. ¹⁴ 'Dāgá 'bá ĩsŭkĭ 'bá Yĕsŭ ri ĕ'yĭ'ba gĭ ni pi, kŕpi ĕ'yĭkĭ 'bā ĩvé āngá, kĭnĭ 'bā adrikĭ ĩ be caā Sĕbĭtĭ ālu. Vŭdrĭ ni gé, 'bá ní kúru muzú Rómā gá.

¹⁵ 'Bá Yĕsŭ ri ĕ'yĭ'ba gĭ Rómā gá 'dālĕ rĭ pi ká yĭ kĭnĭ 'bā ri ímŭ 'dĭi'dĭ, kŕpi ímŭkĭ 'bā drĭ ũtĕĕ ĵŏkŕŏŃ Āpĭyŏ vé rĭ gé, ũrŭkŏ'bĕĕ ũtĕkĭ 'bā vŭrā āzi gé, vŭrā 'dāri gé, jó na anigĕ ũmŭ vé ni. Páŭlŭ kā āgŕŏ rĭ bā ĩ ũtĕ'ba rĭ pi ndrĕĕ, sĕ Páŭlŭ ĕ ĕšĭ mba ānĭ rá, sĕ Múngú ní ōwŏ'dĭfŏ. ¹⁶ 'Bá ká muŭ caā Rómā gá 'dālĕ, ā'yĭkĭ Páŭlŭ ri laā ívé jó agá ō'dŭkŭlĕgŭsĭ, 'bāki āngáráwá ĩri ũtĕĕ.

Páŭlŭ sĕ tĭ Múngú vé rĭ Rómā gá

¹⁷ Kā muŭ caā ũ'dŭ na ā vŭdrĭ gé, Páŭlŭ ní drĭkoma Yāhŭdĭ rĭ pi vé rĭ zĭžú ímŭzú vŭrā ālu gé. Kŕpi ká ĩ úmŭ, Páŭlŭ ní 'yozú kŕpi ní kĭnĭ, "Mā ĕdrĭpĭjĭ, mā 'o dŏ tā āzi ũnjĭ mávé 'bā rĭ pi ní kuyĕ drāāsiyā, dŏku mā 'yo dŏ 'bávĕ mĕrĕ 'bā ĕ'bĭpĭjĭ vé rĭ ā tā ũnjĭ kuyĕ drāāsiyā, rŭkĭ ma Yĕrŭsālĕmā gá 'dāā, sĕkĭ ma āngáráwá Rómā vé rĭ pi drĭgĕ. ¹⁸ Kŕpi uzĭkĭ ma, kŕpi lĕkĭ kŏdŏ ma oyuŭ rá, ā'diātāsiyā á 'o tā āzi ũnjĭ ĩ ní ícŏzú ma 'dĭžú drāžú ni kuyĕ. ¹⁹ 'Bo Yāhŭdĭ rĭ pi ká gāā sĭ, má ní 'yozú, á lĕ 'bāgú āmbúgú Rómā vé rĭ ā lĭ mávé tā nĭ. 'Bo á lĕ tā ũnjĭ 'yoŏ 'bá mávé rĭ pi ní ku. ²⁰ Tā 'dĭri sĕ má ní ĩmi zĭžú ímŭzú, átázú ĩmi be ānĭ. 'Yĭkĭ ma Māsiyā ĩsĕrĕlĕ rĭ pi ní ĕšĭ 'bāā drĭ ni gé rĭ vé tā sĭ."

²¹ Yāhŭdĭ rĭ pi ní úžázú kĭnĭ, "'Bá ĩsŭkĭ kŕkŕbĭ ĩngázú Yŭdáyā gálĕsĭ kuyĕ mĭ tā sĭ, dŏku 'bá ímŭ'ba 'dāāsĭ nŏgŏ rĭ pi āsámvú gé, 'bá āzi ũlŭ 'yozú kĭnĭ mí 'o tā ũnjĭ rá 'dĭni āluŭāni kuyĕ. ²² 'Bo 'bá lĕkĭ yĭ mí tĭ gé, mĭ dŏ 'yo ngŏni, ā'diātāsiyā 'bā rĭ pi ārĕvú céré ri átá ũnjĭ ngŭlŭmŭ Yĕsŭ ā pámvú ũbĭ'ba rĭ pi vé tā sĭ."

²³ Kŕpi gŏkĭ ũ'dŭ āzi ĩpĕĕ ímŭzú Páŭlŭ ri ndrezú. ũ'dŭ 'dāri gé, 'bá rĭ pi úmŭkĭ ĩ kárakarā vŭrā ĩri ní adrizú rĭ gé. Páŭlŭ ri kŕpi ní mālŭngā Múngú vé rĭ ā tā ũlŭú í'dóžú ũ'bŭtĭ cĭmgbā cazú ũndrĕŭā gá, ri Yĕsŭ vé tā ĩ ní sĭi tājmbĭ Mŏsĕ vé rĭ agá rĭ ímbá, āzini nĕbĭ rĭ pi ní sĭi rĭ ímbá, kŕpi ĕ ĕ'yĭkĭ rĭ Yĕsŭ ri ānĭ. ²⁴ 'Bá rĭ pi ā ũrŭkŏ ĕ'yĭkĭ tā ĩri ní 'yoŏ 'dĭri rá, 'bo ũrŭkŏ'bĕĕ ĕ'yĭkĭ kuyĕ. ²⁵ Kŕpi ní rizú āgátá gāžú ĩ āsámvú gé sĭ. Kŕpi ní í'dóžú ayĭžú muzú, Páŭlŭ ní tā ũdŭ átázú kŕpi ní kĭnĭ, "Tā ĩndrĭ Uleterĕ rĭ ní átá ĩmi ĕ'bĭpĭjĭ ní rĭ tā āda, átá tā 'dĭri nĕbĭ ĩsáyā tĭ gé, kĭnĭ,

26 “ ‘Í mụ 'bá 'dĩ'bée vúgá 'dǎá, 'í 'yo kọpi ní,
 “Ìmi mávé ú'dùkọ yị rá, 'bo ìmi ícókí íffífi ní nǐí á má ku,
 ìmi tǎ má ní 'oó rĩ ndre rá, 'bo ìmi ícókí tǎ ní nǐí á má ku.”

27 Ǻ'diātāsiyā 'bá 'dĩ'bée ē ẹsị tete,
 kọpi ē b́i yị tǎ ku,
 kọpi b́kí í mị cí,
 kọpi Ǻ b́kí té dō í mị cí ku,
 kọpi ē mị ri té Ǻngũ ndre rá,
 kọpi ē b́i ri té tǎ yị rá,
 kọpi ē ẹsị ri té tǎ nǐ á má rá,

kọpi Ǻ újǎkí dō ẹsị rá, ma té kọpi ídrí rá.'

²⁸ “Kúru á lē ìmi nǐkí 'yozú kíní, Múngú lē 'bá adri'bá Yǎhúdĩ rú ku rĩ
 pi ē ịsụkí pangará. Kọpi tǎ rĩ Ǻ'yí rá.” ²⁹ Kǎ mụyú átá 'dĩri tịnị, Yǎhúdĩ rĩ
 pi ní ngazú mụzú, kọpi rikí Ǻgátá gǎá í Ǻsámví gé sǐ.*

³⁰ Pǎulũ áwí adriú 'dǎlé ílǐ ịrǐ, ri adriú ívé jó ịri ní riú ũfēé mǔfēngǎ sǐ rĩ
 agá, ẹ'yí 'bá céré ri'bá ímụ'bá 'i ndre'bá rĩ pi rá. ³¹ Pǎulũ ri tị sēé ụrǐ ǎkó,
 ri mǎlũngǎ Múngú vé rĩ Ǻ tǎ ũlũú, Ǻzini ri 'bá rĩ pi ímbá Úpí Yēsũ Kúrísítō
 vé tǎ sǐ. 'Bá Ǻzi uga ịri ǎlunǎni kuyé.

28:27 28:27 Ịsáyǎ 6:9-10 * **28:29** 28:29 Ǻtángá véřẹsị 29 agá 'dĩri, búkũ Ẹzj vé í ní sǐ Gịrǐkǐ tị
 sí drǐdrǐ rĩ agá 'dǎáyo, 'bo gókí sǐ búkũ Ẹzj vé vùlé rĩ agá rá.

Kõkõbị Páũlũ ní sũ sěé 'bá
Rómã
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Páũlũ sĩ kőkõbị 'dĩri sěé 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí kũrũ Rómã vé rĩ agá rĩ pi ní, lě ù'dùkọ múké 'í ní sěé vũrã ụrụkọ' bée agásí rĩ vé tã ùlũ kọpi ní. Páũlũ ùlũ ù'dùkọ múké Yēsũ ní 'daa rĩ vé lẹtị kĩnĩ, Múngú sě 'bá rĩ pi ícá pịrị 'í ẹndrẹtị gé ǎngũ rĩ pi agásí céré, kọpi ní ẹsị 'bǎa tã Múngú ní 'oó ĩ ní rĩ drịgẹ rĩ sĩ. Páũlũ 'í da Yǎhũdị Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní kĩnĩ, ù'dùkọ 'dĩri kpá Búkũ Múngú vé Ùndị Ụkụ rĩ ruzú rĩ agá anigé. 'í da kpá 'bá adri' 'bá Yǎhũdị rú ku rĩ pi ní kĩnĩ, kọpi gō adri 'bá Múngú vé ni, kọpi ní ù'dùkọ múké rĩ ẹ'yĩ rĩ sĩ. Ùlũ kĩnĩ, Múngú sě 'bá ícá pịrị 'í ẹndrẹtị gé, 'bá ní 'í ẹ'yĩ gí rĩ sĩ, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá ní tǎĩmbị rĩ 'dujị ngaa rĩ sĩ kuyé. Índrị Uleterere rĩ dō ri 'bá drị ko 'bávẹ adringará agá nĩ, 'bá ícọ adri sũ Múngú ní lěé rĩ tịjị rá.

Búkũ rĩ vé ù'dù gé, cápítã 12-15 agá, Páũlũ ímbá lẹtị 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní adrizú rĩ. Ùlũ kĩnĩ, lě 'bá lěkí 'bá ọgũpị lělẹ, 'bá lěkí 'bá rĩ' bée agátá gǎ' bée 'bá be rĩ pi lělẹ, ǎzini 'bá lěkí 'bá rĩ' 'bá 'bá ọcũ' 'bá rĩ pi lělẹ. ǎzini ùlũ 'bá ambugu 'bá rụ' 'bá rĩ pi vé ñjĩngará ã tã. Ụdũ ni gé, cápítã 16 agá, Páũlũ sě mōdó ívé ùndị Rómã gá rĩ pi ní, rĩ kọpi zịjị rụ sĩ.

¹ Ma Páũlũ 'í, ǎtí' 'bágú ríipi ẹzị ngáapi Kúrísítō Yēsũ ní rĩ, Múngú ìpē ma 'bá áyúáyũ ni rú, pē ma mujị Múngú vé ù'dùkọ múké rĩ ùlũ. ² Múngú ẹzị ù'dùkọ múké rĩ vé tã kú ñógósị nẹbị rĩ pi tị gé, siki tã ni kú Búkũ Uleterere Múngú vé rĩ agá. ³ ù'dùkọ múké ĩ ní sũ 'dĩri, siki tã Múngú Mvọpị vé rĩ. Tịkí ìri 'bá áda rú úyú 'bágú Dǎwũdị* vé rĩ agá. ⁴ Yēsũ Kúrísítō Úpí 'bávẹ rĩ, ìmũkí ìri ñjị ǎmá Mvǎ Múngú vé ni, lókí Múngú ní ìri ingaa gōó ìdri rú ùkpō Índrị Uleterere rĩ vé rĩ sĩ rĩ gé. ⁵ Yēsũ 'bá ẹsị múké 'bá ní, ùpē 'bá 'bá ĩ ní ríí áyúáyũ ni pi rú, 'bá mụkí tị sěé 'bá adri' 'bá Yǎhũdị rú ku rĩ pi ní, kọpi ǎ újákí rí ẹsị Múngú ri ẹ'yĩzú, kọpi ǎ 'dùkí rí tã ìri ní ẹzịjị rĩ ngaa, ǎzini kọpi ẹ ñngúkí rí Yēsũ ri. ⁶ Ɔmí 'bá adri' 'bá Rómã gá 'dĩ' bée, Múngú zịjị ìmũ adrii' 'bá Yēsũ Kúrísítō vé ni.

⁷ Ɔmí 'bá Rómã vé Múngú ní lělẹ, ìri ní zịjị 'bá ívé ni rĩ pi, á sĩ kőkõbị 'dĩri sěé ìmi ní nĩ.

Ɔsị múké, ǎzini tǎkiri 'bá Ɔtẹpị Múngú vé rĩ, ǎzini Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ã adri ìmi be.

Páũlũ lě 'deé mujị Rómã gá.

⁸ Drịdrị ni, á lě ọwō' dífō sěé Múngú ní rụ Yēsũ Kúrísítō vé rĩ sĩ ìmi tã sĩ, ǎ' diǎtǎsiyǎ ẹsị ìmi ní 'bǎa Múngú drịgẹ 'dĩri vé tã ayi muzú vũ drịgẹ sĩ céré. ⁹ Múngú má ní ríí ẹzị ngaa ìri ní ẹsị be céré, má ní ríí ù'dùkọ múké

* **1:3** 1:3 Dǎwũdị: Múngú ìpē Dǎwũdị rĩ adrii' 'bágú Ìsērélē rĩ pi vé ni, ẹzị kĩnĩ, 'bágú ú'dí rĩ ìmũ ìfũ ìrívẹ úyú agá, ìri mǎlũngá rĩ rụ muzú 'dání' dání, 'bágú rĩ Yēsũ Kúrísítō 'í. 'í lǎ Sǎwũmǎ 132:11-12; Ɔzị 2:30. Tịkí Dǎwũdị rĩ ìsụ ǎküdē ìlĩ rĩ ca ẹlĩfũ ǎlu (1,000) gí, ìlĩ 'dǎri gé, ìsụ tịkí drị Yēsũ Kúrísítō rĩ kuyé. 'í lǎ 1 Sǎmũlē 16-30; 2 Sǎmũlē 1-24; 1 'Bágú 1-2.

Mvɔpɔ vé rí ùlúú rí, nǐ tǎ má ní ríí zǐí ìmi ní nǐí 'dìri cére rá. ¹⁰ Ụ'dụ cére, má kǎdō ríí Múngú rí zǐí, ma rí zǐ tǐ ní gé, ǎ'yí dō rá, ǎ zǐ má ní lẹtì mụzú ìmi ndrezú Rómá gá 'dilé.

¹¹ Á lẹ mụy ìmi ndree, mà zǐ rí Múngú rí, ǎ sẹ rí ìmi ní fẹfẹ Ìndrí Uletere rí vé rí, ìmi adríkí rí ùkpó ùkpó ìmivé ẹ'yǐngára agá. ¹² 'Bá kǎdō 'bá umú ìmi be trú, mávé ẹ'yǐngára rí ìmi ẹsǐ ímbá, ìmivé ẹ'yǐngára rí kpá mà ẹsǐ ímbá. ¹³ Má ẹdrípǐ má ómvúpǐ má ní léele rí pi, má útú mà kódō lẹzú mụzú ìmi ndrezú vú be tré, tǎ urukò'bée ugakí mà lẹtì cí cimgbá ícázú àndrú sǐ. Á lẹ mụy ẹzǐ ngaa ìmi ǎsámvú gé, sụ má ní ẹzǐ ngaa vūrā urukò'bée agá 'bá adri'bá Yǎhúdǐ rú ku rí pi ǎsámvú gé rí tǐnǐ, ìmi ẹ'yǐkí rí Yésú Kúrísító rí.

¹⁴ Á 'bá ụ'dúkọ múké Múngú vé rí ǎ tǎ ǎmbúgú má ẹsǐ agá, á lẹ mụy ùlúú Gíríkǐ rí pi ní, ǎzini 'bá adri'bée Gíríkǐ rú ku rí pi ní, 'bá umí be rí pi ní, ǎzini 'bá azakaza rú rí pi ní. ¹⁵ Tǎ ní sǐ, má ní lẹzú mụzú ụ'dúkọ múké rí ùlúú ìmi ní Rómá gá 'dilé ǎnǐ.

¹⁶ Mà drǐ ícọ njaá ụ'dúkọ múké rí vé ùlúngára ǎ tǎ sǐ ku, ǎ'diātāsīyā ìri ùkpó Múngú vé ní, ìri 'bá Yésú rí ẹ'yǐ'bá gí rí pi pa ívé ùnjíkányā agásí rá. Drǐdrǐ ní, ì Yǎhúdǐ rí pi pa, ì kúru 'bá adri'bá Yǎhúdǐ rú ku rí pi pa ndō. ¹⁷ Ụ'dúkọ múké rí, ìri lẹtì 'bá rí ní adrizú pǐrǐ Múngú ẹndrẹtǐ gé rí 'da nǐ. Múngú rí sẹ 'bá rí ícá pǐrǐ 'í ẹndrẹtǐ gé ẹ'yǐngára sǐ, ǎzini 'bá rí adri mụzú pǐrǐ Múngú ẹndrẹtǐ gé ẹ'yǐngára vé tǎ sǐ, sụ Búkú Múngú vé rí ní 'yoó rí tǐnǐ, "'Bá tǎ be pǐrǐ Múngú ẹndrẹtǐ gé rí, ìrivé ẹ'yǐngára rí sẹ ìri tǎ 'o pǐrǐ."

Ụnjíkányā rí sẹ Múngú ǎ 'a rí vé ùnjí ùnjí

¹⁸ Múngú ǎ 'a ve 'bụ gé 'dǎá ùnjí ùnjí 'bá rí'bée ùnjíkányā 'o'bá, tǎ áda rí gǎ'bá sǐ rí pi ní. ¹⁹ 'Bá ùnjíkányā 'o'bá 'dǐnǐ 'dǐ'bée, kọpi nǐkí tǎ áda Múngú vé rí rá, ǎ'diātāsīyā Múngú 'da tǎ rí kọpi ní rá. ²⁰ ǎ'diātāsīyā ì ní 'bụ pi gbízú vú be rí gé, 'bá rí pi ndrekí Múngú ǎ rú'bá kuyé, ngá kọpi ní ndree rí vú Múngú ní gbíi rí, ǎzini 'bụ ìri ní gbíi rí. Kọpi ndrekí ìrivé ùkpó adriípi mụzú 'dǎnǐ'dǎnǐ rí, ǎzini kọpi nǐkí ìrivé ọsụkǎ ámá ngá ìri ní gbíi rí pi ǎ rú'bá gá. Kọpi ícókí 'yoó kǐnǐ, ì nǐkí Múngú rí kuyé 'dǐnǐ ku.

²¹ Kọpi ǎ nǐkí dō Múngú rí rá drǎáásīyā, kọpi íngúkí Múngú rí ǎlunǎni ku, kọpi sẹkí kpá ìri ní ọwō'dífó ku, kọpi rí tǎ azakaza vé ni pi ụsụ, ǎ'diātāsīyā kọpívé yǐkǐ tǎ pǐrǐ 'ozú rí ǎbá gí. ²² Kọpi ǎ 'yokí dō kǐnǐ, ì 'bá tǎ nǐ'bá ní pi drǎáásīyā, kọpi 'bá azakaza rú ni pi. ²³ Kọpi gǎkí Múngú adriípi mụzú nyonyo Ụkpō 'Dǐpa rí ìnjǐgá sǐ, kọpi rí ngá ì ní úde drǐ sǐ sụ 'bá áda tǐnǐ, ǎrínǎ tǐnǐ, ǎnyāpá tǐnǐ, ìnǐ tǐnǐ rí pi ìnjǐí áyú.

²⁴ Kúru Múngú adi kọpi 'í drǐgé sǐ ríí tǎ ùnjí ùnjí ì ẹsǐ ní lée rí pi 'duy ngaa mụzú. Tǎ kọpi ní ríí 'oó rí, ìri drǐnjá sẹ, kọpi rí ì rú'bá áyú rizú ọwú 'bázú mụzú ì ọgǔpǐí sǐ. ²⁵ Kọpi gǎkí tǎ áda Múngú vé rí ẹ'yǐgá sǐ, kọpi ǎ'yǐkí tǎ ùnjō vé rí áyú. Kọpi gókí ríí ngá Múngú ní úde rí pi ìnjǐí áyú, kọpi gǎkí Múngú 'bụ pi gbíipí vú be ì ní ríí íngú mụzú 'dǎnǐ'dǎnǐ rí ìnjǐgá sǐ. ǎmǐnǎ.

²⁶ Tǎ kọpi ní ríí 'oó 'dǐri sǐ, Múngú adi kọpi 'í drǐgé sǐ ríí ì rú'bá áyú tǎ ùnjí 'ozú mụzú, ùkú rí pi kukí lẹtì rizú adrizú ǎgō be rí ǎnǐ, kọpi gókí ríí laá ì sǐ ùkú rú. ²⁷ ǎgō rí pi kpá 'dǐnǐ, kọpi kukí lẹtì rizú adrizú ùkú be rí

ānī, kōpi gōkí kpá ríí laá ĩ sī āgō rú. Kōpi ríkí tā drīnjá sēēpi ni 'oó mužú ĩ āsámvú gé sī ĩ drīkǎ sī, ūnjīkānyā kōpi ní 'oó 'dīri sī, ĩrīnjākí kōpi ānī rá.

²⁸ Kōpi ní gāá Múngú vé tā ẹ'yǐgá sī rī sī, Múngú adi kōpi 'í drīgé sī, sē kōpi ríkí tā ūnjí ĩvé ūmī ábápi gi rī ní lūú kōpi ā 'okí rī 'oó mužú, kōpi ríkí tā ĩ ní ícó 'oó ku ni pi 'oó mužú. ²⁹ Tā ūnjí ga kōpi ē ẹsǐ agá tré tré, kōpi ri tā āzāvū rú ni pi 'o, kōpivé ẹsǐ āmbúgú ngá drīgé, kōpi ri 'bá rī pi ngú ūnjí, kōpi ri ẹsǐ 'bá 'bá āzi vé ngá drīgé, kōpi ri āngū ú'dǐ'dǐ, kōpi ūmbá rú, kōpi ri 'bá rī pi ē mǐ ū'bā, kōpi ri tā ūsǐ 'bá ụrụkọ drīgé ūnjí, kōpi ri āngū 'yo'yo. ³⁰ Kōpi ri átángá ūnjí 'yo 'bá rī pi rú'bá gá, kōpi ari'ba Múngú vé ni, kōpi ri 'bá rī pi u'da'da, kōpi ri ĩ ingú kíní, ĩ ndēkí 'bá rī pi cére nī, kōpi āfú rú, kōpi ri tā ūnjí 'o mužú, kōpi ĩnjīkí 'bá ĩ tǐ'bá rī pi ku. ³¹ Kōpi ūsǐkí tā pǐrǐ ku, ẹ'yǐngará kōpi ē ẹsǐ agá 'dāáyo, kōpi lēkí āngū ku, kōpi 'bákí ẹsǐ múké 'bá āzi drīgé ku. ³² Kōpi nǐkí tā pǐrǐ Múngú ní 'yoó rī rá kíní, 'bá rī 'o dō tā ūnjí, ĩri drá rá, 'bo 'bá rī pi rí tā rī 'o mužú ākǎ, kōpi ri 'bá rī pi ímbá, 'bá rī pi ā 'okí tā ūnjí 'dǐ'bée mužú.

2

Múngú ri tā lǐ pǐrǐ

¹ ĩmi rí 'bá ụrụkọ'bée tō, ĩmi kíní, tā kōpi ní 'oó rī adri múké ku, 'bo tā ĩmi ní 'oó 'dīri, ĩmi ícókí ĩmi úná tǐ ni gé sī bā ku. ĩmi lǐkí dō tā 'bá rī pi drīgé kíní, kōpi ri tā ūnjí 'o, ĩmi ri tā lǐ ĩmi drīgé ūgōgólé rú, ā'diātāsīyā ĩmi kpá ri tā ālu ālu kōpi ní 'oó 'dīri 'o ĩndí. ² 'Bá nǐkí rá, Múngú lǐ dō tā 'bá rī drīgé ūnjīkānyā ĩri ní 'oó rī sī, tā ĩri ní lǐ rī, ĩri pǐrǐ. ³ ĩmi 'bá áda 'dǐ'bée, ĩmi lǐkí dō tā 'bá ĩmi ní tōó 'dǐ'bée drīgé, ịsúzó ĩmi ri tā ālu ālu kōpi ní 'oó 'dīri 'o, ĩmi ūsǐkí ĩmi ícó ĩmi úná tā Múngú ní ímú lǐ ĩmi drīgé rī sígé sī rá? ⁴ ĩmi nǐkí áamá 'yozú kíní, Múngú ri ẹsǐ be múké, ĩri tā 'du mužú ẹsǐ be mādā, ícó tā lǐ ĩmi drīgé mbēlēnǎ ku 'díní kuyé? ĩmi ndrekí tā 'dǐ'bée kú ẹzǐ ákó? ĩmi nǐkí áamá 'yozú kíní, Múngú ku ĩmi ní lókí, ĩmi újǎkí rí ẹsǐ ĩmivé ūnjīkānyā agásí 'díní kuyé?

⁵ 'Bo tā fi ĩmí ẹsǐ agá ku, ĩmi gākí Múngú ri ẹ'yǐgá sī. Ụ'dú Múngú ní ímúzó tā lǐzó pǐrǐ rī kǎdō ícá, Múngú ā 'a ri ímú vé ĩmi ní rá. ⁶ Múngú ri ímú tá lǐ 'bá ālu ālu drīgé ịrívé tā ĩri ní 'oó rí vú sī. ⁷ 'Bá tā 'o'bá mužú múké āndēngará ákó rǐ pi, kōpi 'bákí ẹsǐ rizú ĩnjīngará, ingúngará, adringará mužú nyonyo rī ndāzó ịsúzó. Múngú ri ímú kōpi ní ịdri 'dání'dání rī sē rá. ⁸ 'Bo 'bá ri'bá ĩ tā ūsǐ'bá áyu, ūnjīkānyā ku'bá ku, tā áda rī gǎ'bá sī rī pi, Múngú ri ímú kōpi ĩrīnjā rá. ⁹ 'Bá riipi ūnjīkānyā 'oópi rī, ĩ ímú ĩri ĩrīnjā ūnjí ūnjí. Drǐdrǐ ní, ĩ 'í'dó Yāhúđǐ rǐ pi ĩrīnjā, ĩ kúru íbǐ 'bá adri'bá Yāhúđǐ rú ku rǐ pi ĩrīnjā ndó. ¹⁰ 'Bo 'bá cére tá 'o'bá pǐrǐ rǐ pi, Múngú rǐ sē ĩ ímú kōpi ingúngū, ĩ kōpi ĩnjīnjǐ, āzini kōpi tākiri ịsú rá. Drǐdrǐ ní, ĩ 'í'dó Yāhúđǐ rǐ pi vúgá, ĩri ca 'bá adri'bá Yāhúđǐ rú ku rǐ pi vúgá. ¹¹ Á'diātāsīyā Múngú ẹndrẹtǐ gé, 'bá rǐ pi cére trótró.

¹² 'Bá adri'bá Yāhúđǐ rú ku rǐ pi ā nǐkí dō tǎimbǐ Múngú ní ẹzǐ 'dǐ'bée kuyé drāáásīyā, kōpi 'okí dō ūnjīkānyā, Múngú ri kōpi ĩrīnjā ūnjīkānyā kōpi ní 'oó rǐ sī. Yāhúđǐ tǎimbǐ Múngú vé rǐ nǐ'bá rá rǐ pi 'okí dō ūnjīkānyā, Múngú ri kōpi ĩrīnjā kōpi ní tǎimbǐ rǐ nǎó rǐ sī. ¹³ 'Bá Múngú vé tǎimbǐ yǐ'bá kú bǐ sī, tā ni 'du'bá ngá'bá ku rǐ pi, kōpi adrikí 'bá pǐrǐ ku Múngú ẹndrẹtǐ

gé. 'Bo 'bá Múngú vé tǎimbǐ 'dụ' 'bá nga' 'bá rá rǐ pi, kòpì 'bá pìrì Múngú ẹndrẹtì gé. ¹⁴ 'Bá adri' 'bá Yǎhúdǐ rú ku rǐ pi ẹ ịsụkí dō tǎimbǐ Múngú vé rǐ yǐ kuyé drǎáāsīyā, kòpì ní rǐi tā 'oó pìrì rǐ sǐ, 'dǐrì lū 'yozú kǐnǐ, tǎimbǐ rǐ kòpì ẹ ẹsị agá 'dǎá anigé. ¹⁵ 'Dǐrì lū 'yozú kǐnǐ, tǎimbǐ Múngú vé rǐ kòpì ẹ ẹsị agá 'dǎá anigé. Tǎ kòpì ní rǐi ụsụú rǐ, ịrì lū kòpì ní, tā ị ní rǐi 'oó rǐ ụnjǐ, dōku tā ị ní rǐi 'oó rǐ pìrì. ¹⁶ Ụ'dụ ị ní ịmúzú tā lǐzú 'dǎrì kǎdō ịcá, Múngú rǐ ịmụ Kúrísítō Yésù rǐ ịpè tā lǐ 'bá drǐgè tā ụnjǐ 'bá ní rǐi ụzụú kuú 'bá ẹsị agá 'dǐ' 'bée ā tā sǐ, 'dǐrì ụ'dụkọ múké má ní ụlúú rǐ.

Yǎhúdǐ rǐ pi vé tā āzini tǎimbǐ Mósè vé rǐ

¹⁷ Ịmì rǐ 'yo ịmì Yǎhúdǐ, ịmì rǐ tǎimbǐ rǐ vé tā 'dụ nga, āzini ịmì rǐ ịmì ịngú 'yozú kǐnǐ, ịmì nǐkí Múngú rǐ rá, ¹⁸ ịmì nǐkí tā Múngú ní lée ịmì 'okí rǐ rá, ịmì nǐkí tā múké rǐ pi tā ụnjǐ rǐ be rá, ā'diātāsīyā ịmbákí ịmì ní tǎimbǐ rǐ gí, ¹⁹ ịmì ụsụkí ịmì rǐ 'bá mị ákó rǐ pi ẹ drǐ ko mụzú, ịmì rǐ ka ụtúná rú 'bá rǐ' 'bá ụnjǐkányā 'o' 'bá ịnǐnǎ agá rǐ pi ní, ²⁰ ịmì ụsụkí, ịmì kǐnǐ, ịmì rǐ 'bá azakaza rú ní pi ịmbá, āzini ịmì rǐ anjǐnǎ rǐ pi ịmbá tā Múngú vé rǐ sǐ, ā'diātāsīyā ịmì kǐnǐ, ịmì nǐkí tǎimbǐ rǐ gí, ịrì ịmì ní tā nǐngará sè, āzini ịrì sè ịmì tā áda rǐ nǐ rá.

²¹ 'Bo ịmì ịnǐ rǐ 'bá ụrụkọ' 'bée ịmbá rá pírì, tā ịmì ní ịmbá rǐ, ịmì 'dụkí ngáa ku āsǐ? Ịmì rǐ 'bá ụrụkọ' 'bée ịmbá kǐnǐ, ā ụgǔkí ngá ku, 'bo ịmì rǐ ngá ụgǔ ālè? ²² Ịmì rǐ lū 'bá rǐ pi ní ọwǔ 'bāngará rǐ ụnjǐ pírì, ịmì dí rǐ ọwǔ 'bā ịndǐ āsǐ? Ịmì kǐnǐ, ngá ị ní ụdé drǐ sǐ múngú rú 'dǐ' 'bée ụnjǐ pírì, ngá ịmì ní rizú 'bá Múngú rǐ nǐ' 'bá kuyé rǐ pi vé ngá jó kòpì ní rizú ịvé múngú rǐ pi ịnjǐzú rǐ agá rǐ pi ụgǔzú rǐ ā'di? ²³ Ịmì rǐ ịmì ịngú tǎimbǐ rǐ sǐ pírì, ngá ịmì ní tǎimbǐ rǐ nǒzú rá rǐ ā'di? Ngá ịmì ní Múngú rǐ ịnjǐzú ku rǐ ā'di? ²⁴ Sụ ị ní sǐi Búkú Múngú vé rǐ agá rǐ tǐnǐ, "Ịmì sèkí 'bá adri' 'bá Yǎhúdǐ rú ku rǐ pi ịdekí Múngú rǐ ịmì tā sǐ."

²⁵ Yǎhúdǐ tǎimbǐ rǐ vé tā 'dụ' 'bá nga' 'bá rǐ pi vúgá 'dǎá, ágélé ẹ tǐ lǐngará* rǐ múké. 'Bo 'bá rǐ nǒ dō tǎimbǐ rǐ gí, ịndrè sụ 'bá ị ní ágélé nǐ ẹ tǐ lǐ kuyé rǐ tǐnǐ. ²⁶ 'Bá rǐ adri dō Yǎhúdǐgú ku, lǐkí dō ịrívé ágélé ẹ tǐ kuyé drǎáāsīyā, 'dụ dō tǎimbǐ Múngú vé rǐ ngáa rá, ịrì adri mvá Múngú vé ni. ²⁷ 'Bá adri' 'bá Yǎhúdǐ rú ku, ị ní kòpì ágélé ẹ tǐ ụlǐ kuyé 'dǐ' 'bée, kòpì 'dụkí dō tǎimbǐ Múngú vé rǐ ngáa rá, ịmì adri' 'bá Yǎhúdǐ 'dǐ' 'bée, kòpì tā lǐ ịmì drǐgè rá, ā'diātāsīyā ịmì nǐkí tǎimbǐ rǐ rá, āzini ụlǐkí kpá ịmì ágélé ẹ tǐ rá, 'bo ịmì nǒkí tǎimbǐ rǐ rá.

²⁸ Tǐkí dō mǐ Yǎhúdǐgú, lǐkí dō mǐ ágélé ẹ tǐ gí, 'bo 'í 'dụ dō tǎimbǐ rǐ ngáa kuyé, mǐ adri Yǎhúdǐgú áda ku. ²⁹ 'Bá rǐ ní adrizú Yǎhúdǐgú áda rú, lè Ịndrì Uleterè rǐ ā sè ā újá ẹsị. Ágélé ẹ tǐ lǐngará, ịrì tā rụ' 'bá vé ni, lǐngará áda rǐ, ịrì ẹsị ụjángará, adri tǎimbǐ ị ní sǐi drǐ sǐ rǐ kuyé. Ịngúngará múké rǐ, lè Múngú ẹ ịngú 'bá nǐ, adri 'yozú kǐnǐ, 'bá áda rǐ 'bá ịngú ní kuyé.

3

Múngú rǐ ịcọ tā 'í ní ẹzǐ rǐ 'dụ nga rá

2:24 2:24 Ịsáyá 52:5; Ẹzèkélè 36:22 * **2:25** 2:25 Ágélé ẹ tǐ lǐngará: Múngú lū ǎbūrámá ní kǐnǐ, anjǐ ágò ǎbūrámá vé rǐ pi adrikí dō caá ụ'dụ ǎrò gí, lè ā ụlǐkí kòpì ā ágélé ẹ tǐ rá, lúzú kǐnǐ, kòpì anjǐ Múngú vé ni. 'Bá rǐ ā'yí dō 'í ágélé ẹ tǐ sèè lǐjǐ gí, ịrì tǎimbǐ Mósè vé rǐ 'dụ nga. 'Í lǎ 'f' dóngará 17:9-14; Ẹzǐ 15:1-5.

¹ Mi dō Yāhūdīgú, ngá múké mí ní íşú adringará Yāhūdīgú rú rī agá 'dīgē rī ā'di? Līkī dō mí ágélé ē tī rá, ngá múké mí ní íşú 'a ní gé 'dīgē rī ā'di?

² Mi dō Yāhūdīgú, tā múké kárakará anigé mí ní ícō íşú rá ní pi. Drīdrī ni, ú'dúkō múké Múngú vé rī sēkī Yāhūdī rī pi ní.

³ Ádarú Yāhūdī urukō'bee ē'yīkī ú'dúkō múké Múngú vé rī kuyé, kōpi ní tā Múngú ní eziī rī ē'yīī kuyé rī sī. 'Dīri nyo lū kīnī, Múngú ícō tā 'í ní eziī rī 'dujū ngaá ku 'dīni rá? ⁴ Kuyé! 'Bá rī pi dō céré ūnjō rú drāāsiyā, tā Múngú ní 'yoó rī, īri tā áda, sū ī ní sīī Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī, "Múngú, tā mí ní átá rī, īri adri pīrī,

tā mí ní līj rī, īri adri pīrī."

⁵ Ūnjīkānyā 'bá ní riī 'oó rī, īri dō i'da 'bá rī pi ní 'yozú kīnī, Múngú rī tā be pīrī pīrī, ngá 'bá ní 'yozú kīnī, Múngú īrīñā dō 'bā, īri ūnjī rī ā'di? (Ma rī átá yīkī 'bá áda vé ní sī.) ⁶ 'Bo adri 'dīni ku! Múngú lī dō tā pīrī ku, īri ícō tā lī 'bá adri'bá vū drīgé nōgó rī pi drīgé íngóni? ⁷ 'Bá āzi rī ícō 'yo, "Ūnjō má ní ūlī rī, īri dō lū kīnī, tā Múngú ní átá rī, īri tā áda, ī dō Múngú rī íngú ānī rá pīrī, ngá ī ní 'yozú kīnī, ma 'bá ūnjī rī ā'di?" ⁸ 'Bá urukō'bee rikī 'yoó kīnī, 'bá kīnī, "Lē 'bā 'okī ūnjīkānyā, 'bá íşúkī rī tā múké." 'Bá 'bā ide'bá 'dīni 'dī'bee, īri múké Múngú ní tā līzú kōpi drīgé.

'Bá āzi tā be pīrī ni 'dāayo

⁹ Kúru 'bā 'yokī rī ngóni? 'Bā 'yokī rī kīnī, 'bā Yāhūdī rú 'bā múké, 'bā ndēkī 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi rá 'dīni? Adri 'dīni kuyé, 'bá 'yokī drīdrī rá, 'bá kīnī, Yāhūdī rī pi 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi be, 'okī céré ūnjīkānyā rá. ¹⁰ Sū ī ní sīī Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī kīnī, "Bá tā be pīrī Múngú ęndreṭī gé ní 'dāayo.

¹¹ 'Bá tā Múngú vé rī ní fī drī ni gé ní 'dāayo,

'bá úvá 'bāápi Múngú rī ndāápi ní 'dāayo.

¹² 'Bá rī pi céré gākī Múngú rī sī, kōpi ícákī kuú Múngú ęndreṭī gé ęzī ākō, 'bá tā 'oópi pīrī ni 'dāayo, āluñāni 'dāayo."

¹³ "Átángá riipi ífūupi kōpi tī gé sī rī ūnjīkānyākānyā, adri sū āvū nmaápi ngūupi ūnjī 'bū agalésīla rī tīnī, kōpívé ádra rī céré átángá ūnjō vé ní átá."

"Átángá riipi ífūupi kōpi tī gé sī rī, sū kícú ĩnī vé rī tīnī."

¹⁴ "Átángá kōpi tī gé rī céré ūkengēlī, kōpi rī āngū wāwā."

¹⁵ "Kōpi nju mbēlēñá mu 'bá rī pi vé āri dā.

¹⁶ Vūrā kōpi ní rizú ęcízú rī agásī céré, kōpi rī ngá rī pi iza mužú, 'bá rī pi rī ngo mužú ānī ngongo.

¹⁷ Adringará tā be kīri rī, kōpi nīkī kuyé."

¹⁸ "Kōpi rukī Múngú rī ku."

¹⁹ 'Bá nīkī rá 'yozú kīnī, tāimbī ī ní sīī 'dīri, sīkī 'bá ī 'bā'bee tāimbī rī ā pále gá rī pi ní. 'Bá āzi ícō āgátá gāā tāimbī rī vé tā sī ku, 'bá vū drīgé rī pi céré ímú pá tu Múngú ęndreṭī gé, ī tā lī kōpi drīgé ūnjīkānyā kōpi ní 'oó rī sī. ²⁰ Múngú ícō 'bá rī ā'yīī adrii pīrī 'í ęndreṭī gé 'yéñá tāimbī

ĩri ní 'duj̄ ngaá rĩ sĩ ku, ā'diātāsīyā 'bá rĩ ícò tǎĩmbĩ rĩ 'duj̄ ngaá céré ku, tǎĩmbĩ rĩ, ĩri ũnjĩkányā 'bá rĩ ní 'oó rĩ i'da nĩ.

E'yĩngará ri sē 'bá adri anji Múngú vé ni

²¹ Nóni Múngú i'da 'bá ní lẹtĩ āzi 'bá ní adrizú ānĩ pĩrĩ 'ĩ ẹndrẹtĩ gé ni gĩ, ícókí 'bá 'bǎá adrii 'bá pĩrĩ 'bá ní tǎĩmbĩ Mósè vé rĩ 'duj̄ ngaá rĩ sĩ ku. Lẹtĩ ú'dí pĩrĩ ĩ ní i'daá 'dĩri, sĩkĩ tǎĩmbĩ Mósè vé rĩ agá rá, āzini nẹbĩ rĩ pi ũlúkĩ kpá rá. ²² 'Bá céré Yẹsũ Kúrísítò ri ẹ'yĩ 'bá gĩ, ẹsĩ 'bǎ'bée ĩri drĩgẹ rĩ pi, Múngú ri kọpi ā'yĩ adri 'bá pĩrĩ 'ĩ ẹndrẹtĩ gé. Lẹtĩ āzi túngú 'bá rĩ ní adrizú pĩrĩ Múngú ẹndrẹtĩ gé nĩ 'dǎáyo. ²³ 'Bá céré 'okí ũnjĩkányā rá, 'bá āzi ícọpi tǎ céré Múngú ní lée 'bá rĩ pi ā 'okí rĩ pi 'oópi ní 'dǎáyo. ²⁴ Múngú vé ẹsĩ múké rĩ sĩ, ā'yĩ 'bá pírĩni adrii 'bá pĩrĩ ni pi, ĩpẹ Kúrísítò Yẹsũ ri ímú 'bá drĩ jeé 'bávẹ ũnjĩkányā agásĩ. ²⁵ Múngú ĩpẹ Yẹsũ ri ímú drǎá rọbọṅṅò rú, ĩrivẹ āri dǎ 'bá trúzú ānĩ 'bávẹ ũnjĩkányā agásĩ. 'Dĩri i'da kɪnĩ, Múngú 'o tǎ pĩrĩ, 'bá ẹsĩ mǎdǎ ĩrĩnǎ 'bá ũnjĩkányā 'o'bá ọtú ĩnógósĩ rĩ pi kuyé. ²⁶ Múngú 'o tǎ 'dĩri 'dĩni, 'ĩ i'da rí ívé tǎ pĩrĩ rĩ lókĩ āndrũ nōri gé, ĩri 'bá Yẹsũ rĩ ẹ'yĩ 'bá gĩ rĩ pi ā'yĩ adri pĩrĩ.

²⁷ 'Bá nyo ícò 'bá ĩngú 'yozú kɪnĩ, Múngú rĩ 'bá 'bǎ adri pĩrĩ 'bá ní tǎĩmbĩ rĩ 'duj̄ ngaá rĩ sĩ 'dĩni rá? Adri 'dĩni kuyé. Trúkí 'bá tǎ múké 'bá ní 'oó rĩ sĩ kuyé, trúkí 'bá tǎ 'bá ní Yẹsũ ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ²⁸ 'Bá adri pĩrĩ Múngú ẹndrẹtĩ gé, 'bá ní Yẹsũ ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ, adri 'yozú kɪnĩ, 'bá ní tǎĩmbĩ rĩ 'duj̄ ngaá rĩ sĩ kuyé. ²⁹ Múngú ri nyo 'yẹṅǎ Yǎhúdĩ rĩ pi vé ni ọ'dúkúlé? Adri 'bá adri 'bá Yǎhúdĩ rú ku rĩ pi vé ni ĩndĩ kuyé? Múngú ri 'bá adri 'bá Yǎhúdĩ rú ku rĩ pi vé ni ĩndĩ. ³⁰ Múngú ri 'yẹṅǎ ǎlu, ĩri 'bá ĩ ní kọpi ā ágélẹ ē tĩ ńlĩ gĩ rĩ pi ā'yĩ adri 'bá pĩrĩ ívé ẹ'yĩngará ā tǎ sĩ, ĩri kpá 'bá ĩ ní kọpi ā ágélẹ ē tĩ ńlĩ kuyé rĩ pi ā'yĩ ívé ẹ'yĩngará ā tǎ sĩ. ³¹ 'Bá ní Yẹsũ ri ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ, 'bá nyo ícò tǎĩmbĩ rĩ 'du 'be vùgá rá? Adri 'dĩni kuyé, 'bá rúkĩ tǎĩmbĩ rĩ vé tǎ tĩtĩ.

4

E'yĩngará sĩ Ābūrámā ri 'bá pĩrĩ

¹ Ngá sēepi Múngú ní 'bá ẹ'bípĩ Ābūrámā* ri 'duzú 'bǎzú 'bá pĩrĩ rú rĩ ā'di? ² Múngú 'bá tẹ dō Ābūrámā ri adrii pĩrĩ ẹzĩ múké ĩri ní ngaá rĩ sĩ, Ābūrámā ri tẹ 'i ĩngú rá, 'bo Ābūrámā ĩngú 'i Múngú ẹndrẹtĩ gé kuyé, ā'diātāsīyā Múngú 'bǎ 'bá rĩ adrii pĩrĩ ẹzĩ ĩri ní ngaá rĩ ā tǎ sĩ ku. ³ Búkũ Múngú vé rĩ lū 'bá ní tǎ ngóni? Kɪnĩ, "Ābūrámā ẹ'yĩ Múngú ri rá, Múngú ā'yĩ ĩri adrii 'bá pĩrĩ 'ĩ ẹndrẹtĩ gé."

⁴ 'Bá rĩ nga dō ẹzĩ 'bá āzi vùgá, mǔfēngā ĩ ní ĩri ũfẹzú rĩ adri 'yozú kɪnĩ, sẹkĩ ĩri ní fẹfẹ rĩ kuyé, ĩ ĩri ũfẹ ẹzĩ ĩri ní ngaá rĩ sĩ. ⁵ Múngú ri 'bá rĩ ā'yĩ adri 'bá pĩrĩ adri 'yozú kɪnĩ, ẹzĩ ĩri ní ngaá rĩ sĩ kuyé, Múngú ri 'bá ũnjĩkányā 'oópi rĩ ā'yĩ adri pĩrĩ, ĩri ní 'i ẹ'yĩ gĩ rĩ sĩ. ⁶ Búkũ Múngú vé rĩ agá, 'bǎgú Dǎwúdĩ átá kpá 'dĩni kɪnĩ, Múngú ri 'bá rĩ pi ā'yĩ adri pĩrĩ 'ĩ ẹndrẹtĩ gé, adri 'yozú kɪnĩ, ẹzĩ kọpi ní ngaá rĩ sĩ kuyé.

⁷ " 'Bá ĩ ní kọpívẹ ũnjĩkányā trũu gĩ rĩ pi,

* 4:1 4:1 Ābūrámā: Múngú zĩ Ābūrámā rĩ kɪnĩ, ā ku ívé 'bá 'bẹtĩ ǎsǎmvú gé rĩ pi, ā ku ívé ǎngũ, ā 'de muj̄ ǎngũ āzi ú'dí ní gé. Ābūrámā rĩ ẹ'bípĩ Yǎhúdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ílĩ ẹlífũ ǎlu mǔdǔrũlũ ǎrò (1,800) gé, ịsũ tĩkĩ drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lǎ ĩ'dóngará 12-25. 4:3 4:3 ĩ'dóngará 15:6

ãzini 'bã ĩ ní kôpivé ùnjĩkãnyã ùjĩĩ gĩ rĩ pi,
kôpi tãkĩri ãsũ rá.

8 'Bã Úpĩ ní ĩrĩñãã ĩrivé ùnjĩkãnyã ã tã sĩ kuyé rĩ, ĩri tãkĩri ãsũ rá,
Úpĩ gô ĩrivé ùnjĩkãnyã ã tã ígã ðĩĩ ku."

9 Tãkĩri Múngú ní sée 'bã rĩ pi ní 'ðĩri, sėkĩ nyo 'yėnã Yãhũðĩ ĩ ní kôpi
ã ágélé ě tĩ ùlĩ gĩ rĩ pi ní, ðoku sėkĩ kpá 'bã adri' 'bã Yãhũðĩ rú ku ĩ ágélé
ě tĩ ùlĩ' 'bã kuyé rĩ pi ní ĩndĩ? 'Bã rikĩ 'yoó, Múngú ã'yĩ Ābũrãmã ri adrii
'bã pĩrĩ, Ābũrãmã ní ĩri ě'yĩĩ gĩ rĩ sĩ. 10 Múngú ã'yĩ Ābũrãmã ri adrii 'bã
pĩrĩ lókĩ ngõri gé? Ā'yĩ ĩri ãsũ lĩkĩ ágélé ni ě tĩ gĩ yã, ðoku ãsũ lĩkĩ drĩ ágélé
ni ě tĩ kuyé? Múngú ã'yĩ Ābũrãmã ri adrii 'bã pĩrĩ ãsũ lĩkĩ drĩ ágélé ni ě
tĩ kuyé. 11 Ābũrãmã ã'yĩ 'ĩ ágélé ě tĩ sée lĩĩ, ã adri ri bilēmĩ rú lüzú kinĩ,
Múngú ã'yĩ 'ĩ ĩnógõsĩ, 'ĩ ní Múngú ri ě'yĩĩ gĩ rĩ sĩ, Múngú ã'yĩ ĩri 'bã pĩrĩ
'ĩ ěndrėtĩ gé, ãsũ drĩ lĩkĩ ágélé ni ě tĩ kuyé. 'Bã céré Múngú ri ě'yĩ' 'bã gĩ,
sē' 'bã ĩ ágélé ě tĩ ùlĩ' 'bã kuyé rĩ pi, kôpi céré anji Ābũrãmã vé ni. ĩ kôpi lã
céré 'bã pĩrĩ, kôpivé ě'yĩngárã ã tã sĩ. 12 Ābũrãmã ri kpá étėpĩ 'bã ĩ ní kôpi
ã ágélé ě tĩ ùlĩ gĩ rĩ pi vé ni, kôpi ùbĩkĩ ðõ Ābũrãmã ã pámvú Múngú ri
ě'yĩzú sũ Ābũrãmã ní Múngú ri ě'yĩĩ ãsũzú lĩkĩ drĩ ágélé ni ě tĩ kuyé rĩ tĩnĩ
rá.

13 Múngú ězi kĩnĩ, 'ĩ ĩmũ ãngũ rĩ sē Ābũrãmã pi ní úyũ ĩrivé rĩ pi be. Tã
ĩri ní ěziĩ 'ðĩri adri 'yozú kinĩ, Ābũrãmã ní tãĩmbĩ rĩ 'duũ ngãã rĩ sĩ kuyé,
ĩri ní Múngú ri ě'yĩĩ gĩ rĩ sĩ, Múngú 'bã ĩri adrii pĩrĩ 'ĩ ěndrėtĩ gé. 14 Múngú
ězi té ðõ ãngũ rĩ 'yėnã 'bã tãĩmbĩ rĩ 'du' 'bã ngã' 'bã rĩ pi ní, ě'yĩngárã ri té
adri ězi ãkó, tã Múngú ní ěziĩ rĩ, ĩffĩĩ ni ri adri 'dããyo. 15 'Bã rĩ ñõ ðõ
tãĩmbĩ rĩ gĩ, Múngú ri ĩri ĩrĩñã ãnĩ rá. Tãĩmbĩ ã adri té ðõ 'dããyo, tã ãzi
lũupi kinĩ, 'bã rĩ ñõ tãĩmbĩ gĩ 'ðĩni 'dããyo.

16 Múngú ri tã ězi 'bã 'ĩ ě'yĩ' 'bã gĩ rĩ pi ní ívé ěsĩ múké rĩ sĩ. ězi tã ri
úyũ Ābũrãmã vé rĩ pi ní céré, ězi 'yėnã 'bã tãĩmbĩ rĩ ru' 'bã rĩ pi ní kuyé,
ězi kpá 'bã ě'yĩngárã be Ābũrãmã vé rĩ tĩnĩ rĩ pi ní ĩndĩ. Ābũrãmã ri étėpĩ
'bã ě'yĩ' 'bã gĩ rĩ pi vé ni céré. 17 Sĩkĩ Búkũ Múngú vé rĩ agã kinĩ, "Á 'bã mi
adrii étėpĩ sũrũ kárakarã pi vé ni." Ābũrãmã ri 'bã étėpĩ Múngú ěndrėtĩ
gé 'dãã, ě'yĩ Múngú ãvũ sėepĩ ĩdrĩpi gõõ ĩdrĩ rú, ãzini ngã rĩ pi gbiĩpi
ĩfũupi ngã adriĩpi 'dããyo ni agãsĩ rĩ rá.

18 Ābũrãmã ã ãsũ ðõ 'ĩ ícõ mvã tĩĩ ku drããsĩyã, 'bã ěsĩ tã Múngú ní
'yoó, "Mívé úyũ ri ĩmũ ízũ kárakarã," 'ðĩri ě'yĩzú rá. 19 Ābũrãmã ã ðē
ðõ, ĩrivé ĩlĩ lē ðõ kōðõ caã mũðũrũlũ ãlu, ùkũ ni Sárã ã adri ðõ úndõ rú
drããsĩyã, Ābũrãmã vé ě'yĩngárã ĩsĩ ĩgõõ vúlé kuyé. 20 Ābũrãmã 'bã 'ĩ ěsĩ
céré kuũ tã Múngú ní ěziĩ 'ĩ ní 'ðĩri drĩgé. Ádarũ Ābũrãmã tu pá tĩtĩ ívé
ě'yĩngárã agã, ĩrivé ě'yĩngárã 'ðĩri sē ĩngúkĩ Múngú ri ãnĩ rá. 21 Ābũrãmã
ñĩ ámã uletere 'yozú kinĩ, Múngú ri ùkpõ be, ĩri tã 'ĩ ní ěziĩ rĩ 'du' 'ngã rá.
22 Ābũrãmã ní Múngú ri ě'yĩĩ gĩ rĩ sĩ, Múngú ã'yĩ ĩri adrii 'bã pĩrĩ 'ĩ ěndrėtĩ
gé.

23 Múngú 'bã Ābũrãmã ri adrii 'bã pĩrĩ 'ĩ ěndrėtĩ gé, ĩri ní Múngú ri
ě'yĩĩ gĩ rĩ sĩ, tã Múngú ní 'yoó 'ðĩri adri 'yėnã Ābũrãmã ní kuyé, 24 Múngú
'yo kpá tã 'ðĩri 'bã ní ĩndĩ, 'bã ní Múngú Úpĩ Yėsũ ri ĩngãpi gõõpi ĩdrĩ rú

drāngará gálésī rī ě'yīl gí rī sī, 'bávė ě'yīngará' dīri sē Múngú ní kpá 'bá ā'yī adrii pīrī 'í ęndręti gé āní. ²⁵ Múngú sē Yēsū ri drāá 'bávė ũnjikānyā ā tā sī, inga ĩri gōó ídri rú, 'í ā'yī rī 'bá adrii pīrī 'í ęndręti gé.

5

E'yīngará ri āyīkō sē

¹ 'Bá ní Múngú ri ě'yīl gí rī sī, Múngú sē 'bá ícá pīrī 'í ęndręti gé, 'bá nóni adri tā be kīri Múngú ęndręti gé, tā múké Úpí Yēsū Kúrísítō ní 'oó 'bá ní rī sī. ² Yēsū ĩjī 'bá i'daá Múngú ęndręti gé, ā'yī 'bá ícá pīrī ęsí múké ívé rī sī, āzini 'bá ní 'í ě'yīl gí rī sī. 'Bá nīkí áamá uletere 'yozú kīnī, 'bá āyīkō sī, 'bá ri ęsí 'bá lēzú Múngú vé đīngará pōwūpōwū 'dāri ĩsúzú. ³ 'Bá kpá ĩzāngā ĩsú rá, 'bo ĩzāngā rī agá, 'bá adri āyīkō sī, ā'diātāsīyā 'bá ęsí úmbé ĩzāngā rī ā nyangará gá. ⁴ Ęsí úmbéngará ĩzāngā nyazú rī, ĩri sē 'bá adri ũkpó ũkpó, Múngú ri 'bá ā'yī rá, adringará ũkpó ũkpó 'dīni' dīri, ĩri sē 'bá ęsí 'bá tā ĩ ní ímú 'bá pazú rī drīgė. ⁵ Ęsí 'bá ní 'bāā tā drīdrī 'dīlė rī drīgė 'dīri, 'bá úvá ícó fūú āní ku, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ĩndrī Uletere rī ímú ívé lēngará sēē 'bá agá agá nī.

⁶ Kúrísítō ímú drāá 'bá paá sá pīrī rī gé, sá 'dāri gé, 'bá ũnjikānyā agá, 'bá ícókí 'bá paá ũnjikānyā rī agásī bā ku. ⁷ ĩri ũkpó ũkpó 'bá āzi ní 'í adizú drázú 'bá tā be pīrī Múngú ęndręti gé rī ā tā sī. Sā āzi ni sī, 'bá āzi ri ícó 'í adi sē drā 'bá tā be múké rī ā tā sī rá. ⁸ 'Bá adrikí dō ũnjikānyā agá drāāāsīyā, Múngú i'da ívé lēngará 'bá ní āmbúgú, ĩpē Kúrísítō ri ímú drāá 'bá tā sī.

⁹ Múngú ā'yī 'bá adrii pīrī 'í ęndręti gé Yēsū vé āri dāapi rī sī, tā agaapi rá rī, ĩri tā úmvúlésī Yēsū ní 'bá pazú jīkó Múngú ní tā līzú 'bá drīgė rī agásī rī. ¹⁰ 'Bá adrikí dō ándúrú ari'ba Múngú vé ni drāāāsīyā, Múngú údé 'bá āsámvú 'í be rī ícá múké Mvópi vé drāngará sī gí. Tā agaapi rá rī, Múngú ri ímú 'bá pa 'í Mvópi ní ídri gí rī sī. ¹¹ 'Bo tā rī adri 'yęnā 'dī kuyé, 'bá nóni āyīkō sī, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē Úpí Yēsū Kúrísítō ri ímú 'bá āsámvú údé Múngú be.

Ādámā pi vé tā Kúrísítō be rī

¹² Ādámā kā ũnjikānyā 'oó gí, sē ũnjikānyā ĩmülū 'bá vū drīgė rī pi cére, 'bá rī pi ní rī rī ũnjikānyā 'oó rī sī, sē nóni 'bá rī pi cére ri ũdrādrā. ¹³ Drīdrī ni, ĩ ní drī tājmbī Mósė vé rī sēzú kuyé rī gé, ĩsúzú 'bá rī pi ní ũnjikānyā 'o vū drīgė nōgō. Tājmbī ā adri té dō 'dāayo, tā āzi lūúpi kīnī, 'bá rī nō tājmbī gí 'dīni' dāayo. ¹⁴ Í'dózú lókí Ādámā* vé rī gé 'dāá, cīmgba ícázú lókí Mósė† vé rī gé, 'bá rī pi cére ríkí ũdrādrā. Ātā 'bá ũnjikānyā 'o' 'bá sū Ādámā ní 'oó Múngú vé tājmbī nōzú rī tīnī kuyé rī pi ũdrākí rá. Ādámā ri 'bá ālu, ĩjī ũnjikānyā 'bá drīgė cére, Kúrísítō ri kpá 'bá ālu, ímú 'bá paá ũnjikānyā agásī cére.

* 5:14 5:14 Ādámā: Ādámā ri 'bá Múngú ní 'dó gbii drīdrī rī. ĩri ętėpi 'bá vū drīgė rī pi vé ni cére. ĩrívė ũkú Ēvā ri ęndrėpi 'bá vū drīgė rī pi vé ni cére. † Í lā Í'dóngará 1-5. † 5:14 5:14 Mósė: Yōsėpā kā drāá gí, 'bāgú Ējėpétō vé rī 'bá anjī ĩsėrélė vé rī pi ęzī ngāá tūgėrī rú caá ílī mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósė ri ĩpėzú ímúzú anjī ĩsėrélė vé rī pi pazú adringará tūgėrī rú rī agásī. Múngú sē tājmbī rī Mósė ní, ā lū anjī ĩsėrélė vé rī pi ní, sēzú ĩ ní tājmbī rī zizú tājmbī Mósė vé ní āní. Tīkí Mósė ri ĩsú ākūdė ílī rī ca mūdūrūlū sū (1,400), ĩsú ākūdė tīkí drī Yēsū ri kuyé. † Í lā Wūngará 2-24.

15 'Bo fêfê Múngú ní sêé 'bá rĩ pi ní ẹ̀ṣì múké sī 'dĩri, ǎsámvú ni aco 'i ùnjìkǎnyā Ādámā ní 'oó rĩ be rá. Ùnjìkǎnyā 'bá ǎlu ní 'oó 'dĩri sī, ìjì drā 'bá káràkará pi drìgè. 'Bo tã agaápi rá rĩ, Ìri fêfê Múngú ní sêé, Ìri ní 'bá ǎlu Yèsù Kúrísító rĩ ìsèzú ẹ̀ṣì múké sī 'bá rĩ pi trüzú ìvè ùnjìkǎnyā agásì rĩ.

16 Ùnjìkǎnyā Ādámā ní 'oó 'dãri sê ìrĩṅákì 'bá rĩ pi ǎní céré. Fêfê Múngú ní sêé 'bá rĩ pi ní rĩ, ǎsámvú ni aco 'i ùnjìkǎnyā Ādámā ní 'oó rĩ be rá. 'Bá rikí dō ùnjìkǎnyā 'oó muzú ðjì ðjì drááasiyá, 'bá Yèsù rĩ ẹ̀'yì 'bá gí rĩ pi, fêfê Múngú ní sêé 'bá ní rĩ, Ìri sê 'bá adri pìrì Ìri ẹ̀ndrètì gé. 17 Ùnjìkǎnyā 'bá ǎlu ní 'oó 'dĩri sê drǎngará ọ̀rú 'bá rĩ pi ẹ̀ drì céré. 'Bo tã agaápi rá rĩ, 'bá Múngú ní ẹ̀ṣì múké 'báá kòpi ní, Ìri ní kòpi sêé adrii pìrì 'i ẹ̀ndrètì gé rĩ pi, kòpi ìmú mǎlùngá rú 'bá ǎlu 'dĩri vé tã sī, sá kòpi ní muzú adrizú 'bù gé 'dǎá rĩ gé, 'bá 'dĩri Yèsù Kúrísító 'i.

18 Ùnjìkǎnyā ǎlu Ādámā ní 'oó rĩ sī, ì té kòdò 'bá rĩ pi ìrĩṅá céré, 'bo Kúrísító 'o tã ǎlu pìrì, sê Múngú ri ícò 'bá rĩ pi ǎrèvú ǎ'yì céré adri pìrì 'i ẹ̀ndrètì gé, kòpi ícò ìdri 'dání'dání rĩ ìṣù rá. 19 Ādámā ri 'bá ǎlu, Ìri ní tã Múngú vé rĩ 'dujú ngaá kuyé rĩ sī, sê 'bá káràkará fìkì ùnjìkǎnyā 'oó. 'Bo Yèsù ri 'bá ǎlu, 'du tã Múngú vé rĩ pi ǎrèvú ngaá céré, sê Múngú ri ìmú 'bá káràkará ǎ'yì adri pìrì 'i ẹ̀ndrètì gé.

20 Múngú sê táimbì rĩ pi 'bá rĩ pi ní céré, 'bá rĩ pi ǎ ámákì rì ùnjìkǎnyā ì ní 'oó rĩ ǎní. 'Bo 'bá rĩ pi ní riì ùnjìkǎnyā 'oó muzú ðjì ðjì rĩ sī, Múngú vé ẹ̀ṣì múké Ìri ní 'báá 'bá ní 'dĩri gò tì muzú drìgèlè. 21 Ùnjìkǎnyā ọ̀rú 'bá drì, ìjì drǎngará 'bá drìgè, 'bo nóni Múngú vé ẹ̀ṣì múké tã be agaápi rá 'dĩri pa 'bá rĩ pi ní, Ìri sê 'bá ícá 'bá pìrì Múngú ẹ̀ndrètì gé. 'Bá ẹ̀'yìkì dō Úpì Yèsù Kúrísító ri gí, Ìri 'bá ní ìdri 'dání'dání rĩ sê rá.

6

Kúrísító ndè ùkpò ùnjìkǎnyā vé rĩ gí

1 'Bá 'yokí rí ngóni? 'Bá rikí nyo ùnjìkǎnyā 'oó muzú Múngú ǎ 'bá rì ìvè ẹ̀ṣì múké 'bá trüzú 'bávè ùnjìkǎnyā agásì 'dìni? 2 Adri 'dìni kuyé! 'Bá ìndrèkì sù 'bá ùdrá 'bá gí ni pi tìṅì, ùnjìkǎnyā gò tã ǎzi 'oó 'bá rù 'bá gá ku, 'bá ícò ri áwì ùnjìkǎnyā 'o muzú 'dìni ǎlè? 3 Ìmi nìkì kuyé 'yozú kìnì, ká 'bá ní bātízímù sêé, 'bá drákì Kúrísító Yèsù be trù gí 'dìni kuyé? 4 Bātízímù ì ní sêé 'bá ní rĩ sī, 'bá ùdrákì, sìkì 'bá sù ì ní Kúrísító ri sù rĩ tìṅì, Kúrísító ìngá gò ìdri rú rá, 'bá kpá gò ìngá ìdri rú sù Kúrísító ní ìngá ìdri rú Ẹ̀tèpì vé ùkpò sì rĩ tìṅì.

5 'Bá drákì dō sù Kúrísító ní dráá rĩ tìṅì, ì kpá ìmú 'bá ìngá gò ìdri rú, sù ì ní Ìri ìngáá gò ìdri rú rĩ tìṅì. 6 'Bá nìkì rá 'yozú kìnì, 'bávè rù 'bá ùnjìkǎnyā vé nòri gbákì pètì alambaku sígè Kúrísító be trù gí, ùnjìkǎnyā ẹ̀ ìṣù rì ùkpò ẹ̀zì ngazú 'bá rù 'bá gá ku, 'bá gòkì adrii tùgèrì ùnjìkǎnyā vé ní ku. 7 Drǎngará Kúrísító vé rĩ ní 'bá ùmú ícá 'i be ngá ǎlu rĩ sī, sê nóni ùnjìkǎnyā ícò ẹ̀zì ngaá 'bá rù 'bá gá ku.

8 'Bá ní dráá Kúrísító be trù rĩ sī, 'bá ẹ̀'yìkì rá 'yozú kìnì, 'bá kpá ícò ìdri ú 'dì ìṣù Kúrísító be trù rá. 9 'Bá nìkì rá Kúrísító ìngá gò ìdri rú drǎngará gálésìlã rá, ícò gò ìngá ðjì ku, drá ícò ìrivè ùkpò ndèé ku. 10 Kúrísító ká dráá, drá vù ǎlu ùnjìkǎnyā vé ùkpò ndèzú, Ìri nóni ìdri rú ri ẹ̀zì Múngú vé rĩ nga.

11 Lē ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ, ĩmi drākĭ gĭ, ũnjĭkānyā ícó ěžĭ ngāá ĩmĭ rŭ'ba gá ku, 'bo Kúrĭsĭtō Yēsŭ sē ĩmi ní ĩdri rĭ gĭ, ĩmi 'bá Múngú vé ni. 12 Lē ĩmi kukĭ ũnjĭkānyā ā őrŭ ĩmĭ rŭ'ba drāāpi drādrā 'ďiri ku, tā ũnjĭ rŭ'ba nōri ní lēé rĭ pi, lē ĩmi kukĭ ānĭ. 13 Lē ĩmi rikĭ ĩmĭ rŭ'ba áyú rizú ũnjĭkānyā 'ozú ku. Ngá múké rĭ, lē ĩmi sēkĭ ĩmĭ rŭ'ba Múngú ní, sŭ ĩ ní 'bá ũdrā'ba gĭ rĭ pi ingāá gōó ĩdri rú rĭ tĭnjĭ. Kúru lē ĩmi áyúkĭ ĩmĭ rŭ'ba tā pĭrĭ 'ozú, ĩmi adrikĭ pĭrĭ Múngú ěndrĕtĭ gé. 14 Lē ĩmi kukĭ ũnjĭkānyā ā ri ĩmĭ drĭ őrŭ ku, ā'diātāsĭyā ĩmi adrikĭ tāĭmbĭ rĭ ā pálé gá kuyé, 'bo ěšĭ múké Múngú vé rĭ sē ĩmi ní drĭwālā gĭ.

Tŭgĕrĭ tā 'o'ba pĭrĭ rĭ pi

15 Tā pĭrĭ ĩ ní lēé ā 'okĭ rĭ ĩngōri? Ęšĭ múké Múngú vé rĭ sĭ, Múngú oyu 'bá tāĭmbĭ rĭ agāsĭ gĭ, 'ďiri lŭ nyo 'yozú kĭnĭ, 'bá rikĭ ũnjĭkānyā 'oó mužú 'ďini? Adri 'ďini kuyé! 16 ĩmi nĭkĭ 'yozú kĭnĭ, ĩmi dō tŭgĕrĭ 'bá āzi vé ni, ĩmi ĩrivé tā 'dŭ nga, ĩmi dō tŭgĕrĭ ũnjĭkānyā vé ni, ĩri ĩmi jĭ fi drā agá, 'bo ĩmi dō tŭgĕrĭ Múngú vé ni, ĩri sē ĩmi tā pĭrĭ ni 'dŭ nga 'ďini kuyé? 17 ũnjĭkānyā ándŭrú ĩmi ní 'oó rĭ sĭ, sē ĩmi adrikĭ kuú ānĭ tŭgĕrĭ ũnjĭkānyā vé ni. 'Bo á sē Múngú ní ōwō'dĭfō ámbúgú, ĩmi ní tā ĩ ní ĩmbá ĩmi ní rĭ ě'yĭ ěšĭ be céro rĭ sĭ. 18 Nóni oyuĭkĭ ĩmi ũnjĭkānyā ĩmi ní 'oó rĭ agāsĭ gĭ, āzini ĩmi újákĭ nóni ĩmi ícá tŭgĕrĭ ěšĭ 'bā'bée tā pĭrĭ 'ozú ni pi gĭ.

19 Má ũ'bĭ ĩmivé tā, tā tŭgĕrĭ rĭ pi vé rĭ sĭ, ĩmi nĭkĭ rĭ ũkpō ũnjĭkānyā vé rĭ ānĭ. Drĭdrĭ ní, ĩmi adrikĭ tŭgĕrĭ tĭnjĭ ũnjĭkānyā ĩmi ní rĭ 'oó mužú đĭj đĭj 'ďiri sĭ. Kúru nóni lē ĩmi kukĭ ũnjĭkānyā ānĭ, ĩmi 'okĭ tā pĭrĭ, ĩmi adrikĭ rĭ ule Múngú ěndrĕtĭ gé. 20 Ándŭrú ĩmi ní adrizú tŭgĕrĭ rŭ ũnjĭkānyā agá rĭ sĭ, ĩmi ásĭkĭ tā pĭrĭ 'ongará sĭ kuyé. 21 Tā múké ĩmi ní ĩšŭ ũnjĭkānyā ĩmi ní 'oó drĭnjā sēepĭ 'ďiri agá rĭ ā'di? Tā ũnjĭ ĩmi ní 'oó 'dĭ'bée, kōpi drā ĩjĭ ĩmi drĭgĕ. 22 'Bo nóni oyuĭkĭ ĩmi ũnjĭkānyā ĩmi ní 'oó rĭ agāsĭ gĭ, ĩmi nóni átĭ'ba Múngú vé ni. Nóni ĩmi ícákĭ ule Múngú ěndrĕtĭ gé gĭ, ĩmi ĩdri 'dáni'dáni rĭ ĩšŭ rá. 23 'Bá ũnjĭkānyā 'oopi rĭ, ĩ ĩri ũfĕ drā sĭ, 'bá rĭ ě'yĭ dō 'bávé Úpi Yēsŭ Kúrĭsĭtō ri gĭ, Múngú ri ĩmŭ ĩri ní ĩdri 'dáni'dáni rĭ sē pĭrĭni.

7

Ŭ'bĭkĭ ājĕ ũkú jezú rĭ vé tā

1 Má ědrĭpĭjĭ má ōmvŭpĭjĭ má ní lēléle rĭ pi, ĩmi nĭkĭ tāĭmbĭ Mósē vé rĭ rá, 'bá ĩdri rŭ rĭ, ĩri adri tāĭmbĭ rĭ ā pálé gá, tāĭmbĭ rĭ drĭ ni őrŭ sá ĩri ní adrizú ĩdri rŭ rĭ gé. 2 Lē má ũ'bĭ ĩmi ní tā ājĕ vé rĭ ũlŭú, ágó je dō ũkú, ĩri dō drĭ ĩdri rŭ, tāĭmbĭ rĭ kĭnĭ, ũkú rĭ ĩrivé ni, 'bo ágó rĭ drā dō gĭ, tāĭmbĭ rĭ ā'yĭ rá, ágó āzi ri ícó ōwŭzĭ rĭ ě'yĭ 'í ní ũkú rŭ rá. 3 Ŭkú 'ďiri je dō ágó āzi, ĩšŭzú ĩrivé ágó rĭ drĭ ĩdri rŭ, ũkú 'ďiri 'bā ōwŭ gĭ. 'Bo ágó ni drā dō gĭ, tāĭmbĭ rĭ ā'yĭ rá, ĩri ícó ágó āzi je rá, ícókĭ ĩri zĭj ōwŭ'ba ku.

4 Má ědrĭpĭjĭ má ōmvŭpĭjĭ má ní lēléle rĭ pi, tā rĭ, ĩri 'ďini, ĩmi ě'yĭkĭ nóni Kúrĭsĭtō ri gĭ, ĩmi ĩndrékĭ sŭ 'bá ũdrā'ba gĭ rĭ pi tĭnjĭ, nóni tāĭmbĭ rĭ vé ũkpō nga ěžĭ ĩmĭ rŭ'ba gá ku. Kúrĭsĭtō ĩ ní ingāá gōó ĩdri rŭ drāngará gálésĭ rĭ sē nóni ĩmi ícákĭ 'bá ívé ni pi gĭ, ĩri sē ĩmi tā múké ni pi 'o Múngú ā rŭ sĭ. 5 Lókĭ ũnjĭkānyā ní 'bá ásúžú gĭ rĭ gé, tāĭmbĭ rĭ sē 'bá rikĭ ěšĭ 'bāá rizú ũnjĭkānyā 'ozú. ũnjĭkānyā 'bá ní 'oó rĭ ĩjĭ drāngará 'bá drĭgĕ. 6 'Bo 'bá ĩndrékĭ sŭ 'bá ũdrā'bée gĭ ni pi tĭnjĭ, nóni tāĭmbĭ rĭ gō ěžĭ ngāá 'bá rŭ'ba

gá ku. 'Bã nóni Múngú ní ẹ̀zì nga lẹ̀tì ú'dí Índrí Uletere rĩ ní lūú 'bá ní rĩ sī, adri lẹ̀tì ǔkụ tǎĩmbị ỉ ní sī rĩ vé rĩ sī ku.

Tǎĩmbị Múngú vé rĩ, ỉri 'bávẹ ùnjikǎnyā i'da ǎmvẹ

⁷ Mǎ 'yo rí íngóni, mǎ 'yo rí tǎĩmbị rĩ ùnjikǎnyā ỉjì? Adri 'dínì kuyé! Tǎĩmbị té dō 'dǎáyo, má ícọ té mávé ùnjikǎnyā nǎĩ ǎmá ku. Má ícọ té nǎĩ ǎmá 'yozú kínì, ẹ̀sì 'bǎngará 'bá ǎzi vé ngá drǐgẹ rĩ ùnjí 'dínì ku. 'Bo tǎĩmbị rĩ kínì, "Lẹ mí 'bá ẹ̀sì 'bá mí gǎrǎ gá rĩ vé ngá drǐgẹ ku." ⁸ Ùnjikǎnyā ǐsù lẹ̀tì tǎĩmbị rĩ ǎyúzú, mǎ 'bá rí ẹ̀sì 'bá ǎzi vé ngá drǐgẹ dǐjì dǐjì. 'Bo tǎĩmbị té dō 'dǎáyo, ùnjikǎnyā rí té adri ùkpō ǎkó. ⁹ Má ní drǐ tǎĩmbị rĩ nǐzú kuyé rĩ gé, á rí adrii bǎdǎrú, 'bo vǐdrǐ ní gé, má kǎ nǐ ǎmá 'yozú kínì, tǎĩmbị ǎnigé, sẹ á nǐ ǎmá 'yozú kínì, ùkpō ùnjikǎnyā vé rĩ ǎsú ma gí, sẹ á fí lẹ̀tì drǎngará vé ní agá. ¹⁰ Má ǐsù nǎĩ ǎmá 'yozú kínì, tǎĩmbị ǎlu ǎlu kōdō ídri sẹ̀epi rĩ, sẹ Múngú lị mávé tǎ ùnjí, ỉjì drǎngará má drǐgẹ.

¹¹ Ùnjikǎnyā ǐsù lẹ̀tì tǎĩmbị rĩ ǎyúzú, mǎ mị ù'bǎzú ǎnì, ỉjì drǎngará má drǐgẹ. ¹² 'Bo tǎĩmbị Múngú vé rĩ uletere, ỉri pǐrì, ỉri múké. ¹³ Tǎĩmbị adriipi múké 'dĩri, ỉri nyo ícọ drǎngará ỉjì má drǐgẹ rá? Ícọ ỉjì ǎluǎnì ku! Múngú ǎyú tǎĩmbị adriipi múké 'dĩri, lūzú má ní kínì, ùnjikǎnyā rĩ ùnjí.

Ẹ'dì 'dìngará ùnjikǎnyā be rĩ

¹⁴ Tǎĩmbị rĩ Múngú sẹ nì, 'bo ma 'bá ǎda, má ícá kuú tǔgẹrǐ rú ùnjikǎnyā drǐgẹ. ¹⁵ Á nǐ tǎ má ní ríi 'oó rĩ kuyé. Tǎ pǐrì má ní kōdō lẹ́ẹ 'oó rĩ, á 'o ku, 'bo tǎ má ní kōdō gǎá sī rĩ, ma rí 'o rá. ¹⁶ Mǎ 'o dō tǎ pǐrì ku drǎǎsìyǎ, á nǐ rá tǎ má ní ríi 'oó rĩ ùnjí, má ǎ'yì rá tǎĩmbị rĩ múké. ¹⁷ Adri 'yozú kínì, ma rí tǎ ùnjí 'dĩri 'o ǎkǎ yǎ 'dínì kuyé, ùnjikǎnyā fíipi kú má ẹ̀sì agá nōrì sẹ ma rí tǎ ùnjí 'dĩri 'o nì. ¹⁸ Á nǐ rá tǎ ǎzi múké má ẹ̀sì agá ǎluǎnì 'dǎáyo, á lẹ dō kōdō tǎ múké 'oó, ǎnì sẹ má ícọ 'oó bǎ ku. ¹⁹ Á lẹ kōdō tǎ múké 'oó, 'bo má ícọ 'oó ku. Á lẹ kōdō tǎ ùnjí 'oó ku, 'bo ma rí tǎ ùnjí rĩ 'o rá. ²⁰ Ma rí tǎ má ní kōdō ícọ 'oó ku ní 'o muzú, 'dĩri lū 'yozú kínì, á 'o tǎ rĩ ǎkǎ kuyé, ùnjikǎnyā fíipi má ẹ̀sì agá rĩ sẹ ma rí tǎ rĩ 'o nì.

²¹ Tǎĩmbị rĩ i'da má ní uletere, má kǎdō lẹ́ẹ kōdō tǎ múké 'oó, ma gō rí ùnjikǎnyā 'o muzú ǎyú. ²² Á lẹ tǎĩmbị Múngú vé rĩ ẹ̀sì be cérẹ. ²³ 'Bo tǎĩmbị ǎzi ǎnigé, ỉri rí ẹ̀zì nga mǎ rú' 'bá gá, ỉri rí ẹ̀'dì 'dì tǎĩmbị Múngú vé rĩ be má ẹ̀sì agá. Tǎĩmbị 'dĩri rú má ícá kuú tǔgẹrǐ ùnjikǎnyā vé ní, ỉri sẹ ma rí ùnjikǎnyā 'o nì. ²⁴ Á, ỉzǎngá mávé nōrì! 'Á'di rí ícọ ma pa ùnjikǎnyā ma jǐpi fíipi drǎ agá nōrì drǐgẹ sī nǐ? ²⁵ Á sẹ ǔwō'difō Múngú ní, Úpí Yẹ̀sù Kúrísítō ní 'bá paá 'bávẹ ùnjikǎnyā agásì rí sī.

Mávẹ úmí gé nólẹ, ma tǔgẹrǐ ríipi tǎĩmbị Múngú vé rĩ 'duǔpi ngaápi ní, 'bo ùnjikǎnyā má ní ríi 'oó rĩ sī, má ícá nóni kú tǔgẹrǐ ùnjikǎnyā vé ní.

8

Índrí Uletere rĩ 'bá ní ídri sẹ nì

¹ Nóni 'bá Kúrísítō Yẹ̀sù rí ẹ̀'yì' 'bá gí rí pi, ícókí tǎ lǐjì kōpi drǐgẹ ku, ² ǎ'diǎtǎsìyǎ Índrí Uletere ùkpō be ídri íngápi Kúrísítō Yẹ̀sù vúgá rĩ sẹ̀epi ǐmì ní rĩ, oyù ǐmì ǐfúú ùkpō ùnjikǎnyā ríipi ǐmì jǐpi fíipi drǎ agá rĩ sígẹ sǐ gí. ³ Tǎĩmbị Mósẹ vé rĩ ícọ 'bá ní ídri sẹ́e ku, ǎ'diǎtǎsìyǎ ùnjikǎnyā ríipi 'bá

drī ǫrųpi 'dīri sē 'bá ícákí kuú ũkpō ākó. 'Bo Múngú ĩpē ívé Mvá, ímúki ĩri tĭj 'bá áda rú, sŭ 'bá vŭ drĭgē nōgó ũnjĭkānyā be rĭ tĭj, adi 'i sēē drāā 'bávē ũnjĭkānyā tĭ gē. Múngú sē Kúrísítō ri drāā tā lĭzú ũnjĭkānyā drĭgē. ⁴ Múngú 'o tā 'dĭri 'dĭni, 'bā 'okí rĭ tā pĭrĭ sŭ tǎimbĭ Mósē vé rĭ ní lēē rĭ tĭj, 'bā 'bāki rĭ ęšĭ tā ũnjĭ rŭ' 'bā nōri ní lēē rĭ pi drĭgē ku, 'bā 'duki rĭ tā Índrĭ Uleterē rĭ ní lēē rĭ pi ngaá áyu.

⁵ 'Bá ęšĭ 'bā'bée ũnjĭkānyā rŭ' 'bā nōri vé rĭ drĭgē rĭ pi, kōpi ri ęšĭ 'bā cérē tā rŭ' 'bā nōri vé rĭ drĭgē. 'Bo 'bá ęšĭ 'bā'bée Índrĭ Uleterē rĭ drĭgē rĭ pi, kōpi ri ęšĭ 'bā cérē tā Índrĭ Uleterē rĭ ní lēē ā 'okí rĭ drĭgē. ⁶ 'Bá ęšĭ 'bāapi kú cérē ũnjĭkānyā drĭgē rĭ, ĩrivē ũdŭ drāngárá. 'Bo 'bá ęšĭ 'bāapi tā Índrĭ Uleterē rĭ ní lēē ā 'okí rĭ drĭgē rĭ, ĩri idri 'dáni'dáni rĭ ĩşŭ rá, āzini ĩri tákiri ĩşŭ rá. ⁷ 'Bá ęšĭ 'bāapi kú ũnjĭkānyā drĭgē rĭ, ĩri ārĭ' 'bá Múngú vé ni. 'Bá sŭ 'dĭri tĭj 'dĭri, gā tǎimbĭ Múngú vé rĭ sĭ, ícō tǎimbĭ rĭ ngaá ku. ⁸ 'Bá ęšĭ 'bā'bée ũnjĭkānyā rŭ' 'bā nōri vé rĭ drĭgē rĭ pi, sē Múngú ní āyĭkō ku.

⁹ Nóni ũnjĭkānyā ícō ĩmĭ drĭ ǫrų ku. 'Bo Índrĭ Múngú vé rĭ dō ĩmĭ ęšĭ agá anigé, ĩri ĩmĭ drĭ ko nĭ. Índrĭ Kúrísítō vé rĭ dō 'bá rĭ ē ęšĭ agá 'dāayo, 'bá 'dĭri adri Kúrísítō vé ni ku. ¹⁰ Kúrísítō ri dō ĩmĭ ęšĭ agá anigé, ĩmivē rŭ' 'bá ri dō ícō drā rá ĩmi ní ũnjĭkānyā 'oó rĭ sĭ drāāsiyā, ĩmivē índrĭ ri áwĭ adri idri rŭ, ā'diātāsĭyā Yęşŭ sē ĩmi ícákí pĭrĭ Múngú ęndreĭtĭ gē gĭ. ¹¹ Múngú Yęşŭ ri ingaapi gōō idri rŭ drāngárá gálėsĭ rĭ, ĩrivē Índrĭ dō ĩmĭ ęšĭ agá anigé, ĩri ívé Índrĭ Uleterē ĩmĭ ęšĭ agá rĭ áyu ĩmivē rŭ' 'bá drāapi gĭ rĭ újā ícā gō idri rŭ.

¹² Má ędrĭpĭjĭ má ǫmvŭpĭjĭ má ní lēēlē rĭ pi, lē 'bā 'okí tā múké, lē 'bā rikĭ ũnjĭkānyā rŭ' 'bā nōri ní lēē rĭ 'oó ku. ¹³ ĩmi áwĭkĭ dō riĭ ũnjĭkānyā rŭ' 'bā nōri ní lēē rĭ 'oó, ĩmivē ũdŭ ri adri drāngárá. 'Bo Índrĭ Uleterē rĭ dō ĩmĭ ęšĭ agá anigé, ĩri ĩmi ĩzā ko ĩmi ugazú, ĩmi gōkĭ rĭ ũnjĭkānyā 'oó đĭjĭ ku, Índrĭ Uleterē rĭ kŭru ĩmi ní idri 'dáni'dáni rĭ sē. ¹⁴ 'Bá Índrĭ Uleterē Múngú vé rĭ ní riĭ kōpi ē drĭ koó rĭ pi, kōpi anji Múngú vé ni. ¹⁵ Índrĭ Múngú vé rĭ sē ĩmi adrikĭ tŭgęrĭ ũrĭ rŭ ni pi kuyé, ĩmi ĩşŭkĭ Índrĭ Múngú vé rĭ gĭ, ĩmi nōni anji Múngú vé ni. Índrĭ Múngú vé rĭ sē 'bā ri Múngú ri zĭ "Ábā, 'Bá ętępĭ." ¹⁶ Índrĭ Múngú vé rĭ, ĩri sē 'bā nĭ amá uleterē 'yozú kĭnĭ, 'bā anji Múngú vé ni. ¹⁷ Nóni 'bá ní adriĭ anji Múngú vé ni rĭ sĭ, 'bā drĭlé múké ĩri ní sēē Kúrísítō ní rĭ ĩşŭ rá, 'Bá nyakĭ dō ĩzāngā sŭ Kúrísítō ní nyaá rĭ tĭj, Múngú ri kpá ĩmŭ 'bā ĩngŭ sŭ ĩri ní Kúrísítō ri ĩngŭ rĭ tĭj.

'Bá Múngú vé rĭ pi úmvŭlésĭ tā múké ĩşŭ rá

¹⁸ Á nĭ amá múké, ĩzāngā 'bá ní nyaá āndrŭ nōri, ĩri anigé, 'bo ĩngŭngárá úmvŭlésĭ Múngú ní ĩmŭzú 'bā ĩngŭzú rĭ, tā ni aga rá. ¹⁹ Ngá āręvŭ cérē Múngú ní gbĭi vŭ drĭgē nōgó rĭ pi, kōpi ri ęšĭ 'bā rizú ũ'dŭ Múngú ní úmvŭlésĭ 'bā adri'bée anji ívé ni pi rŭ rĭ i'dazú rĭ ũtęzŭ. ²⁰ Ngá Múngú ní gbĭi rĭ pi ē drĭ abákĭ cérē, adri 'yozú kĭnĭ, kōpi lękĭ nĭ yā 'dĭni ku, Múngú lē tā rĭ ā 'o 'i 'dĭni nĭ. Ngá ĩ ní údē rĭ pi ĩmŭ ęšĭ 'bā 'yozú kĭnĭ, ²¹ ĩ ĩmŭ ĩ pa drā sĭlé gá sĭ rá, āzini ĩ ícókĭ űmaá ku, ĩ ĩmŭ drĭwālā ĩşŭ fizú anji Múngú vé đĭngárá pŭwŭpŭwŭ rĭ ĩşŭ' 'bá rĭ pi āsámvŭ gē rá.

²² Ngá āręvŭ cérē vŭ drĭgē nōgó rĭ pi, kōpi ri drĭ cĭ ambamba cĭmgbá lókĭ āndrŭ rĭ gē, sŭ ũkŭ riĭpi mvá tĭipi rĭ ní riĭ drĭ cĭjĭ rĭ tĭj. ²³ Adri 'yęŋá

ngá 'dĩ'bée ri drĩ cị nĩ kuyé, 'bã Yẹsũ ri ẹ'yĩ' 'bã gí nō'bée, 'bã kpá ri drĩ cị ìndĩ, tã 'bã ní rií ù'dụ Múngú ní ìmúzú 'bã ã'yízú adrizú anjì ívé ní rú rĩ ùtèzú rĩ sị, Ìndrí Uleterè rĩ sẹ 'bã nĩkí tã 'bã ní rií ùtèé rĩ gí, àzini sẹ 'bã nĩkí tã Múngú ní ìmúzú 'bã rụ' 'bã ùjázú ícázú ù'dí, 'bã rụ' 'bã ní gòzú drázú dījì ku rĩ gí. ²⁴ Tã 'bã ní ẹsị 'bázú drĩ ní gé rĩ, ìri 'bã pa nĩ. Nóni 'bã ri ẹsị 'bã drĩwālã ì ní ìmú sée 'bã ní rĩ ùtèzú, 'bo 'bã ìşúkí drĩ kuyé. 'Bã àzi ícò ẹsị 'bãã ngá 'í ní ìşú gí rĩ ã tã ùsũzú ku. ²⁵ 'Bo 'bã dō ri ẹsị 'bã ngá 'bã ní drĩ ìşú kuyé rĩ drĩgè, lè 'bã 'bãkí ẹsị mādã rizú ùtèzú.

²⁶ 'Bã ní adrií tã be múké kuyé rĩ sị, Ìndrí Uleterè rĩ 'bã ìzã ko nĩ. Ìdiātāsīyã 'bã nĩkí ngá 'bã ní lèé ẹ'yì Múngú vúgá rĩ zìbe ku, Ìndrí Uleterè rĩ 'bã ní Múngú ri zì ìzàngã be àmbúgú 'í ẹsị agá, 'bã àzi ícò tã ni átá bã ku. ²⁷ Múngú riipi 'bã ẹsị ndreepi rĩ nĩ ùmĩ Ìndrí Uleterè rĩ vé rĩ rá, ã'diātāsīyã Ìndrí Uleterè rĩ ri Múngú ri zì 'bã ẹ'yì' 'bã gí rĩ pi ní, sù Múngú ní lèé rĩ tĩjì.

Tã àzi 'bã gũpì àmvé Múngú vé lèngárá agásì ni 'dãáyo

²⁸ 'Bã nĩkí kpá rá 'yozú kìnì, tã ri' 'bã 'bã ìşú'bée rĩ pi agásì, Múngú ri tã múké 'o 'bã 'i lè' 'bã lèlè rĩ pi ní nĩ, tã ni ìbì íngá ẹsị ni agá, ùpè íngá 'bã 'dĩ'bée nĩ. ²⁹ Múngú nĩ 'bã 'dĩ'bée ìnógòsì, ùpè kòpi ìmú adrii sù 'i Mvòpì tĩjì, Yẹsũ ri kòpi ní Mvã kãyú Múngú vé anjì káràkárá rĩ pi àsámvú gé. ³⁰ Múngú ã'yì 'bã 'í ní ùpèé 'dĩ'bée nĩ, zì kpá 'bã 'dĩ'bée nĩ, kòpi è ìmúki rì adrii 'bã ívé ni, 'bã kòpi adrii 'bã pìrì 'í ẹndrètì gé, zì kòpi, è ìmúki rì kòpi íngú sù ì ní 'i íngú rĩ tĩjì.

³¹ Tã 'dĩ'bée ã tã sị, 'bã átákì rì íngóni? Múngú ri dō 'bã be trù, 'bã àzi ri nyo ícò 'bã 'o ùnjí rá? ³² Múngú uga ívé Mvã 'bã tã sị kuyé, ìpè ìri 'bã ní rá. Múngú 'o dō tã 'bã ní 'dìri tĩjì, ícò nyo 'bã ní ngá àrèvú sée cére pírini ku? ³³ Múngú 'yo dō kìnì 'bã ívé 'í ní ùpèé 'dĩ'bée anjì ívé ni, àzini 'bã kòpi adri 'bã pìrì 'í ẹndrètì gé gí pírì, ã'di ri ícò tã ìjì kòpi drĩgè, kòpi tòzú 'yozú kìnì kòpi ùnjì nĩ? ³⁴ Ìdi rì ícò 'yo kòpi ùnjì nĩ? Kúrísitò Yẹsũ drã kòpi ã tã sị, íngákì ìri gōō ìdri rú, nóni úrì Múngú vé drì ẹndèpì gé, ìri ri Múngú ri zì kòpi ní.

³⁵ Ngá àzi nyo ícòpi 'bã àsámvú acoòpi Kúrísitò be lèngárá Kúrísitò ní 'bã lèzú 'dìri agásì ni anigé? Tã ùkpò ùkpò, ìzàngã, òcũngárá, ẹbìrì, bõngó àkò, tã ùnjì drã ìjìpi ni, tã ì ní ùlãá 'dĩ'bée, kòpi nyo ícò 'bã àsámvú aco Kúrísitò be rá? ³⁶ Síkì Búkũ Múngú vé rì agá kìnì,

"Mì tã sị, ù'dụ àlu àlu, 'bã rì pi lèkì rií 'bã ù'dí,

'bã ìndrèkì sù kãbìlò ì ní rií ùlìlì rì pi tĩjì."

³⁷ Tã àzi 'bã gũpì àmvé ni 'dãáyo. Tã ùnjì 'dĩ'bée kádò 'bã ìşú, 'bã ícò pá tu tĩtì ùkpò Kúrísitò 'bã lèepi lèlè rĩ vé rĩ sị. ³⁸ Mã ẹpì tã 'dìri sị múké múké 'yozú kìnì, dràngárá, dōku ìdri, dōku mālãyíkã, dōku ìndrí ùnjì rì pi, * dōku tã nóni rì' 'bã 'i ngá'bée rì pi, dōku tã ùmvúlèsì ìmú' 'bã ì ngá' 'bã drĩdrĩ 'dìlè rì pi, dōku ùkpò urukò' 'bée, ngá 'dĩ'bée ícókì 'bã àsámvú acoó Múngú 'bã lèepi lèlè rĩ be ku. ³⁹ Ùkpò íngá' 'bã 'bũ gélèsì rì pi, dōku ùkpò vù drĩgè nógó àngù wìlìwìlì rú rĩ agá rì pi, ngá Múngú ní gbii rì pi, ícókì

8:36 8:36 Sãwùmã 44:22 * **8:38** 8:38 Ìndrí ùnjì rì pi: Ìndrí ùnjì rì pi àndúrú mālãyíkã Múngú vé ni 'bũ gé 'dãá, kòpi òkì tãmbì Múngú vé rì, Sātãná rì kòpivé àmbúgú. Múngú ìdrò kòpi 'bũ gé 'dãásì vùgá nōó, kòpi gòkì ufuú ìndrí ùnjì, kòpi ri 'bã rì pi ní ìzàngã sè vù drĩgè nógó. 'Í lã Ìdangárá 12:7-9.

'bā āsámvú acoó lēngará Múngú ní 'daa 'bá ní Kúrísitō Yēsū 'bávē Úpí ā rú' 'bá gá 'dīri agásī ku.

9

Múngú ipē Īsērélē rī pi nī

¹ Kúrísitō nī rá, tā má ní átá rī, ĩri tā áda, adri ũnjō ku, yīkī mávē rī, āzini Īndrī Uleterē rī lū kpá má ní kīnī, tā má ní átá rī tā áda. ² Īzāngā fi má ẹsī agá, sē má ẹsī nō ambamba ³ má ẹ' dípáa Yāhúdī rī pi ā tā sī. Á lē Múngú ā tri ma, ā aco 'bā āsámvú Kúrísitō be, má ẹ' dípáa Yāhúdī rī pi ē ịsúkí rí pangará bēsīnī. ⁴ Kōpi 'bá Īsērélē vé ni, Múngú ũpē kōpi adrii anji ívé ní. Múngú i'da ívé dīngará pōwūpōwū rī kōpi ní, Múngú rụ ũndī kōpi be, ẹzi ívé tǎmbí kōpi ní. Kōpi ā ríkí 'i ịnjī Jō Múngú vé rī agá, āzini kōpi ē ịsúkí rí tā 'í ní ẹzī rī bēnī. ⁵ Ābūrámā pi, Īsákā be, Yōkóbū sī, kōpi Yāhúdī rī pi vé ẹ' bīpī drīdrī rī pi, tīkí Yēsū Kúrísitō rī 'bá áda rú, íbí ĩfūú úyú Īsērélē vé rī agá, Yēsū Kúrísitō rī Múngú 'i, ĩri ngá ārēvú drīgé sī céré āmbúgú, ē ینگúkí ĩri mụzú 'dání'dání! Āmīnā.

⁶ Ícókí 'yoó tā Múngú ní ẹzī Yāhúdī rī pi ní rī, 'du tā ni ngáa ku yā 'dīni ku. Adri 'yozú kīnī, 'bá Īsērélē vé rī pi céré nīkí Múngú rī rá yā 'dīni kuyé. ⁷ Úyú Ābūrámā vé rī pi* adrikí céré anji Ābūrámā vé ni kuyé. Múngú 'yo ívé búkū agá kīnī, "Úyú mívē rī pi ímụ ĩfū Īsákā† rú' 'bá gá." ⁸ Tā 'dīri lū 'yozú kīnī, anji Ābūrámā ní tị rú' 'bá rú' 'bá rī pi adrikí anji Múngú vé ni ku, anji Múngú ní tā ni ẹzī rī, kōpi adri anji Múngú ní 'du' 'bāa anji Ābūrámā vé ni rú ni pi. ⁹ Tā Múngú ní ẹzī rī 'dīni kīnī, "Ma ímụ ĩgō sá nōri tịnī rī gé, ílī drū rī agá, Sárā rī ímụ mvá ágó tị rá."

¹⁰ Īsákā rī 'bávē ẹ' bīpī, je Rēbēkā rī 'í ní úkú rú, Rēbēkā tị ĩri ní anji āgō ẹtí rú, ¹¹ 'bá nīkí rī 'yozú kīnī, létị Múngú ní 'bá ĩpēzú rī pīrī. Sā Rēbēkā ní drī kōpi tịzú kuyé, dōku kōpi ní drī tā múké 'ozú kuyé, dōku tā ũnjí 'ozú kuyé rī gé, ¹² Múngú 'yo Rēbēkā ní kīnī, "Mvā kāyú rī ímụ ẹzī nga mvá ụdú rī ní." Múngú 'yo tā rī 'dīni lūzú kīnī, ipē 'bá rī ẹzī ĩri ní ngáa múké rī ā tā sī ku. ¹³ Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Á lē Yōkóbū† rī áyú, á gā ịsōwū rī sī."

¹⁴ 'Bā 'yokí rí ngóni? 'Bā 'yokí rí kīnī, tā Múngú ní 'oó 'dīri adri pīrī ku? Adri 'dīni kuyé! ¹⁵ Múngú 'yo Mósē ní kīnī, "Mā ẹsī rī adri ịdríkídri 'bá má ní ĩpēé rī ní, ma ícọ 'bá má ní lēé rī ē ịzā ko rá."

¹⁶ Tā 'dī' bée nga 'i tā 'bá áda ní lēé rī sī ku, dōku ũkpō 'bá áda vé ni sī ku, ĩri 'i nga ẹsī ịdríkídri Múngú vé rī sī. ¹⁷ Síkí Búkū Múngú vé rī agá, Múngú 'yo 'bāgú Ējēpētō vé rī ní kīnī, "Ma sē mi ícá 'bāgú rú, ma mávē ũkpō i'da mí ní, kúru 'bá vū drīgé rī pi céré ímụ nī áamá 'yozú kīnī, ma

* 9:7 9:7 Úyú Ābūrámā vé rī pi: Múngú ipē úyú Ābūrámā vé rī pi céré adrii anji ívé ní kuyé. ĩpē 'yéná úyú Sárā pi ní tị Ābūrámā be rī pi áyú, ipē Īsīmāélē Ágárā ní tị Ābūrámā be rī kuyé. † 9:7 9:7 Īsákā: Īsákā rī mvá Múngú ní ẹzī Ābūrámā ní rī. 'í lā ĩ'dóngará 17-35. 9:7 9:7 ĩ'dóngará 21:12 9:9 9:9 ĩ'dóngará 18:10, 14 9:12 9:12 ĩ'dóngará 25:23 ‡ 9:13 9:13 Yōkóbū: Yōkóbū rī Ābūrámā mvōpī Īsákā vé mvá, ĩri anji be mụdrī drī ní ĩrī, Múngú újā rụ ní zị Īsērélē, úyú ịrívē rī zíkí anji Īsērélē vé ni. Sā Yēsū vé rī gé, zíkí kōpi Yāhúdī. 'í lā ĩ'dóngará 25-50. 9:13 9:13 Málákí 1:2-3 9:15 9:15 Wūngárā 33:19

Múngú 'i." ¹⁸ Múngú vé ẹ̀sì ri adri ìdríkídrì 'bá ìri ní ìpèé lèé ẹ̀sì ìdríkídrì 'báá ìri ní rī ní. Múngú ụ̀sù dō 'í lè 'bá rī ē drī ē ícá ụ̀kpó ụ̀kpó, ìri ícọ 'o rá.

¹⁹ 'Bá àzi ri ícọ 'yo, "Múngú lè dō 'bá 'okí tã rī sù 'í ní lèé rī tịni pírí, ngá ìri ní 'yoó 'bá ùnjí rī à'dì? À'dì ri ícọ tã Múngú ní ụ̀tịjí gí rī n̄o n̄i?" ²⁰ 'Bo mi à'dì 'i átángá 'yoópi Múngú ní 'dínì? Ngá ì ní údé rī, ìri nyo ícọ 'yo 'bá 'i údépi rī ní, "Mí údé ma 'dínì àsì 'dínì rá?" ²¹ 'Bá riipi ùdrí gbíipi rī, ụ̀rùtẹ̀ ọ̀lu ọ̀lu 'dìri sī, ìri ícọ ùdrí rī àzi gbi, ìri ìgírí múké múké, ìri àzi rī gbi ìgírí ku.

²² Múngú lè ívé jíkó i'daá, àzini ívé ụ̀kpó i'daá 'bá ì ní lèé ú'dí rī pi ní tã lizú àní kọpi drīgé, 'bo ìri tã ní 'du muzú ẹ̀sì be mādā. ²³ Múngú ri kpá ívé dīngará p̄w̄p̄w̄w̄ rī i'da 'bá 'i ní ụ̀pèé lèé ẹ̀sì múké 'báá kọpi ní rī pi ní rá, ²⁴ 'bá ìri ní ụ̀pèé rī 'bá 'i, Yāhūdī rī pi, àzini 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi. ²⁵ Búkū nẹ̀bī Ōsẹ̀yā ní sīi rī agá, Múngú 'yo 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní kīnī,

"Ìmi adri'bée 'bá mávè ni kuyé 'dī'bée, nóni ma ìmi zì 'bá mávè ni.

Ìmi 'bá má ní ándúru lèé ku 'dī'bée, ma ímụ ìmi lèlè."

²⁶ Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'dínì kīnī,
"Vūrā ọ̀lu ọ̀lu ándúru má ní 'yoó ìmi ní kīnī,

'Ìmi adrikí 'bá mávè ni ku 'dīri,'

nóni ma 'yo,

'Ìmi ímụ adri anji mávè ni, ma Múngú adriipi ìdri rú rī 'i.' "

²⁷ Nẹ̀bī Ísáyā átá 'bá Ísèrèlè vé rī pi ā tã sī 'dínì,

"Bá Ísèrèlè vé rī pi ā adrikí dō kárakará cínýáfā yīi agá rī tịni drāāāsīyā, 'yégá ì ímụ kọpi ē ìmbj̄tā ì ní kuú kínikiniṅá 'dī'bée pa áyu.

²⁸ Úpí ri ímụ 'bá vū drīgé rī pi ìrīṅā rá,
ìri kọpi ìrīṅā mbèlèṅā."

²⁹ Tã rī ímụ 'i nga sū Ísáyā ní 'yoó drīdrī rī tịni,

"Úpí Múngú ā ku té dō 'bá rī pi vé úyú ē ìmbj̄tā ku,

'bá té ùdrā cére sū 'bá kūrú Sōdómōs vé rī agá rī pi ní ùdrāá 'bá kūrú Gōmórā vé rī agá rī pi be rī tịni."

Ísèrèlè rī pi ẹ̀'yíkí Múngú ri kuyé

³⁰ 'Bá 'yokí rí ngóni? 'Bá ándúru adri'bá Yāhūdī rú ku, tã 'o'bá p̄r̄i ku 'dī'bée, kọpi újákí nóni ì ícá 'bá p̄r̄i Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, kọpi ní ìri ẹ̀'yījí gí rī sī. ³¹ 'Bo 'bá Ísèrèlè vé 'yo'bá kīnī, ì lèkí ícá p̄r̄i Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé t̄áimbj̄ rī vé tã sī 'dī'bée, t̄áimbj̄ rī sē kọpi ícákí 'bá p̄r̄i kuyé. ³² Kọpi ísúkí tã p̄r̄i kuyé àsì? Kọpi ísúkí kuyé, kọpi ní adrii ẹ̀'yīngará àkó rī sī, kọpi 'bákí ẹ̀sì rizú t̄áimbj̄ rī 'duzú ngazú áyu. Kọpi adrikí sù 'bá rī'bá ì ụ̀sì 'bá írā 'i alaápi kú létì agá rī ā rụ 'bá gá rī tịni. ³³ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

"Á 'bá írā* kú Sīonā† gá 'dāá'dā, 'bá rī pi ri ì ụ̀sì rụ 'bá ni gé,

9:17 9:17 Wūngará 9:16 9:20 9:20 Ísáyā 29:16; 45:9 9:25 9:25 Ōsẹ̀yā 2:23 9:26 9:26 Ōsẹ̀yā 1:10 9:28 9:28 Ísáyā 10:22-23 § 9:29 9:29 Sōdómō àzini Gōmórā: Múngú iza kūrú 'dī'bée ùnjikányā 'bá kūrú 'dī'bée agá rī pi ní 'oó rī sī lókí Àbūrāmā vé rī gé. 'Í lā f̄dóngará 18:20-33; 19:1-28. 9:29 9:29 Ísáyā 1:9 * 9:33 9:33 Írā: Írā 'dīri Yẹ̀sù 'i. † 9:33 9:33 Sīonā: Sīonā rī ì kpá zì Yẹ̀r̄úsālēmā.

írā rī sē kōpi ri u'de vūgá,
 'bá ĩri ẹ'yīpi rá rī, ícó drīnjá ịsụ ku."

10

¹ Má ẹdrípìí má ómvpùpìí má ní lèlèlè rī pi, tã mã ẹsị agá nōlè má ní lèzú Múngú ri zizú 'bá Ịsèrèlè vé rī pi ní rī, Múngú ả pa rí kōpi bènī. ² Á nị rá, kōpi 'bākí úvá Múngú ri ịnjízú, 'bo tã Múngú ní lèé kōpi ả 'okí rī fi kōpi drịgè kuyé. ³ Kōpi ní lètì Múngú ní 'bá rī ả'yízú adrízú pìrì 'í ẹndrètì gé rī nị kuyé rī sī, kōpi gākí lètì Múngú ní 'bá rī ả'yízú adrízú pìrì 'í ẹndrètì gé 'dìrì 'dụgá ngagá sī, kōpi gōkí lètì ịvè ni túngú ni 'dụụ ngaa áyú. ⁴ Kúrísítò 'dụ támbì rī ngaa fūú tì ni gé gí, ảnì 'bá cèré ĩri ẹ'yì 'bá gí rī pi, Múngú ri kōpi ả'yì adri 'bá pìrì 'í ẹndrètì gé.

'Bá Kúrísítò ri ẹ'yì 'bá gí rī pi, Múngú ri kōpi pa rá

⁵ Mósè kīnī, 'bá rī 'dụ dō támbì rī ngaa rá, ĩri adri Múngú ẹndrètì gé pìrì. Sī kīnī, "'Bá tã 'oópi 'dini rī, lè ả 'dụ tã rī ngaa sū támbì rī ní lèé rī tịnì." ⁶ 'Bo 'bá adriipi pìrì Múngú ẹndrètì gé ẹ'yìngára be rī, ĩri 'yo, "'Lè mi rī 'yoó mí ẹsị agá 'dálè, 'Á'di ri nga mụ 'bù gé 'dálè Kúrísítò ri ịjì vūgá nōo nī?' 'dini ku, ⁷ dōku, mī ri 'yoó 'Á'di ri ícò fi mụ 'bù ịndrì 'bá ùdrà 'bá gí rī pi ní adrízú rī agá 'dǎá Kúrísítò ri inga gō ịdri rú drǎngára gálésì nī?' 'dini ku." ⁸ Búkù Múngú vé rī 'yo kīnī, "'Ụ'dụkọ rī ịnyịnjá mí be, ĩri ịfū mí tị gé, ảzini mí ẹsị agalésì." Ụ'dụkọ 'bá ní ùlúú 'dìrì, 'bá ri tã ẹ'yìngára vé rī ùlú. ⁹ Mí 'yo dō mí tị sī, "'Yésù ri Úpí," ảzini mí ả'yì dō mí ẹsị agá 'dálè 'yozú kīnī, Múngú inga ĩri gōo drǎngára gálésìla ịdri rú rá, Múngú ri mi pa rá. ¹⁰ Mí ẹ'yì dō Kúrísítò ri mí ẹsị agá 'dálè gí, mi adri 'bá pìrì Múngú ẹndrètì gé, ảzini mí 'yo dō mí tị sī kīnī, mi 'bá Kúrísítò vé ni, Múngú ri mi pa rá. ¹¹ Búkù Múngú vé rī kīnī, "'Bá ĩri ẹ'yīpi rá rī, ícò drīnjá ịsụ ku." ¹² Mí dō Yǎhùdịgú yǎ, mí adri dō Yǎhùdịgú ku yǎ, adri tã rú ku, ả'diǎtǎsìyǎ Yésù ri Úpí 'bá rī pi vé ni cèré, 'bá 'yoópi kīnī ả ko 'í ìzǎ rī, ĩri 'bá 'dìrì ẹ ìzǎ ko aga rá. ¹³ Síkì Búkù Múngú vé rī agá kīnī, "'Bá cèré Úpí ả rụ zì 'bá rá rī pi, Úpí ri kōpi pa rá."

¹⁴ Kōpi ẹ'yìkí dō Úpí ri kuyé, kōpi ícò ĩri ả rụ zì ngóni? Kōpi yìkí dō ụ'dụkọ múké Ịrivè rī kuyé, kōpi ícò ĩri ẹ'yì ngóni? 'Bá ảzi ùlú dō kōpi ní ụ'dụkọ múké 'dìrì kuyé, kōpi ícò yì ngóni? ¹⁵ Pèkí dō 'bá ảzi mụụ ụ'dụkọ múké rī ùlúú kuyé, kōpi ícò ụ'dụkọ múké rī ùlú ịngóni? Síkì Búkù Múngú vé rī agá kīnī, "Ngá múké rī, lè 'bá ndrekì 'bá ụ'dụkọ múké rī ịjì 'bá ùlú 'bá rī pi 'bá mì sī."

¹⁶ 'Bo Ịsèrèlè rī pi ả urụkọ ẹ'yìkí ụ'dụkọ múké rī kuyé. Nẹbì Ịsǎyǎ 'yo 'dini kīnī, "'Úpí, ả'di ẹ'yì ụ'dụkọ múké 'bá ní ùlúú rī rá nī?" ¹⁷ 'Bá rī yì dō ụ'dụkọ múké rī gí, ĩri kúru ẹ'yì. Ụ'dụkọ múké rī, ĩri tã Kúrísítò vé rī. ¹⁸ 'Bo á lè zìjì, ẹndèpì Ịsèrèlè rī pi yìkí nyo ụ'dụkọ múké rī kuyé? Kōpi yìkí rá. Síkì Búkù Múngú vé rī agá kīnī, "Ụ'dụkọ Múngú vé rī ayi mụzú vū drịgè sī cèré,

átángá ĩ ní átá rĩ, ayi kpá mužú vũ drĩgè sĩ cééré.”

19 Èndèpì tā rĩ fi nyo 'bá Īsèrélè vé rĩ pi drĩgè rá? È, fi rá. Mósè sĩ tā Múngú ní átá Īsèrélè rĩ pi vé tā sĩ rĩ 'dini kīnī,

“Ma sè ĩmi ìmú à'yā 'bā tākiri má ní sèé 'bá àngũ uruḱo agá rĩ pi ní rĩ sī.

Má kādō tākiri sèé 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku tā ní fí kòpi drĩgè kuyé rĩ pi ní, ĩmī èsì rí ìmú ve kòpi ní ùnjí ùnjí.”

20 Īsáyā gō átá ùrĩ àkó kīnī, Múngú kīnī,

“Bá ma ndā'bée kuyé rĩ pi, ìsúkí ma rá.

'Bá mávé tā zì' 'bá kuyé rĩ pi, má i'da ma kòpi èndrètì gé rá.”

21 'Bo Īsáyā kīnī, “Múngú átá 'bá Īsèrélè vé rĩ pi à tā sĩ kīnī,

“Dù ú'dù àco, á rí kòpi mǎá kòpi è ìmúkí rí má vúgá,

'bo kòpi è drĩ ùkpó ùkpó, kòpi gākí ma è'yīgá sī.' ”

11

Múngú 'bā èsì múké 'bá Īsèrélè vé rĩ pi ní

1 Kúru á lè zì 'dini, Múngú gā nyo ívé 'bá rĩ pi gí? Múngú gā kuyé! Lè ĩmi nīkí múké 'yozú kīnī, ma Īsèrélègú, ma úyú Àbūrámā vé ni, má ìbì ìfūú sùrú Bènyèmīnè vé rĩ agá. 2 Múngú gā ívé 'bá 'í ní ùpèé 'dóngará gá 'dāá rĩ pi kuyé. ĩmi nīkí rá Búkū Múngú vé rĩ kīnī, nèbī Ēlīyā* unu Múngú èndrètì gé Īsèrélè rĩ pi vé tā sĩ kīnī, 3 “Úpí, kòpi ú'díkí mívé nèbī rĩ pi, àzini kòpi ùḱòkí mívé vūrā ròbòḱò zázú rĩ pi rá, 'bá 'yéná ĩ ní kuú rĩ ma 'i. Kòpi nóni rí lètì ndā lèzú ma 'dìzú.”

4 Múngú újā Ēlīyā ní ngóni? Újā Ēlīyā ní kīnī, “Ma 'bá be èlīfū èzìrĩ (7,000), kòpi ùtìkí kùmúci Bálā† rí ìnjìzú kuyé.” 5 Īri nyo adri lóki àndrū nōri vé rĩ tīnī, Múngú vé èsì múké rĩ sī, ùpè 'bá mādāḱḱá Īsèrélè rĩ pi àsámví gé adrii 'bá ívé ni. 6 Múngú rí 'bá rĩ pi ùpè ívé èsì múké rĩ sī, à ùpè té dō 'bá rĩ pi èzì kòpi ní ngaa rĩ sī, ìrivé èsì múké rĩ té adri èzì àkó.

7 'Dìri lū 'yozú kīnī, Īsèrélè rĩ pi ndèé ni pi ìsúkí Múngú vé èsì múké kòpi ní ríi ndāá rĩ kuyé, 'bo mādāḱḱá Múngú ní ùpèé rĩ pi ìsúkí èsì múké Múngú vé rĩ nī. 'Bo ndèé ni pi è drĩ ùkpó ùkpó. 8 Búkū Múngú vé rĩ kīnī, “Múngú sè kòpi à ùmī ja 'i rá,

kòpi à ámakí rí tā rĩ ku,

òzū kòpi è mī,

kòpi à ndrekí rí tā ívé rĩ ku,

àzini òzū kòpi è bī,

kòpi à yìkí rí tā ku

ìcázú cīmgbá ú'dú àndrū nōri gé.”

9 'Bágú Dāwúđí ní 'yozú kīnī,

“Kòpi kádō ríi ĩ ùmú ùmū nyaá, lè ã uruḱí kòpi,

è ìrīḱākí kòpi, à uzekí kòpi u'deé vūgá.

10 Lè kòpi è mī è èsì, kòpi à ndrekí rí àngũ ku,

10:18 10:18 Sāwūmā 19:4 **10:19** 10:19 Dètòrònómè 32:21 **10:20** 10:20 Īsáyā 65:1 **10:21**

10:21 Īsáyā 65:2 * **11:2** 11:2 Ēlīyā: Ēlīyā rí nèbī, Múngú 'dù ĩri mužú 'bú gé ìdri rú, drā kuyé. Tìkí ĩri àkūdè ìlī rí ca mūdūrūlū ùrómī (900), ìsú àkūdè tìkí drī Yèsū rí kuyé. † ĩ lā 1 'Bágú 17-21; 2 'Bágú 1-3. **11:3** 11:3 1 'Bágú 19:10, 14 † **11:4** 11:4 Bálā: Bálā rí ngá ĩ ní udé múngú rú ni. † ĩ lā 'Bá Tā Lì' 'bá rĩ pi 6:25-32. **11:4** 11:4 1 'Bágú 19:18 **11:8** 11:8 Dètòrònómè 29:4; Īsáyā 29:10

lě kōpi ā ūgóró ā ọtrų áwí kú nyonyo.”

Ī 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku rĭ pi pa rá

11 Á lě gōó zĭj đĭj, Yāhūdĭ rĭ pi u'dekĭ dō vŭgá gĭ, kōpi gōkĭ nyo íngá urų ku? Adri 'dĭnĭ ku. Kōpi ní lĕtĭ Múngú vé ĩ ní adrizú pĭrĭ rĭ gāá sĭ rĭ sĭ, ĩrĭ sĕ Īsĕrĕlĕ rĭ pi adri 'ā'yā sĭ 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ní pangará ĩsŭ Yĕsŭ vŭgá rĭ sĭ. 12 Yāhūdĭ rĭ pi ní Múngú rĭ gāá sĭ rĭ sĭ, sĕ 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku rĭ pi ĩsŭkĭ drĭlĕ múké Múngú vé rĭ rá. Yāhūdĭ rĭ pi kádō ĩmŭ Múngú rĭ ẹ'yĭj, kúru ĩrĭ sĕ Múngú rĭ ĩmŭ drĭlĕ múké sĕ 'bá rĭ pi ní aga rá. 13 ĩmĭ 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku 'dĭ'bĕe, agaápi rá rĭ, ma rĭ tā 'dĭrĭ átá ĩmĭ ní. Múngú ĩpĕ ma 'bá áyúáyŭ ní rú ĩmĭ ní, ma rĭ ẹzĭ nga ũkpō sĭ Múngú ní, 14 ā'diātāsĭyā á lě mávé 'bá Īsĕrĕlĕ vé rĭ pi ā 'bākĭ ā'yā ĩmĭ sĭ, kōpi ā urųkō ẹ ĩsŭkĭ rĭ pangará ánĭ. 15 Yāhūdĭ rĭ pi ní Múngú rĭ gāá sĭ rĭ sĭ, sĕ 'bá vŭ drĭgĕ rĭ pi újákĭ ẹsĭ gĭ. Kōpi kádō ĩmŭ Múngú rĭ ẹ'yĭj, kōpi gō íngá adri ĩdri rú drāngará gálĕsĭ. 16 Ābŭrámā pi ní adrii ẹ'bpĭjĭ urųkō 'bĕe be ule rĭ sĭ, kōpivĕ úyú rĭ pi kpá adri ule, ānyāngā urųkō ĩ ní ĩjĭ sĕé Múngú ní rĭ dō ule, ānyāngā ọmvŭ agá rĭ pi cére ule, pĕtĭ rĭ vé úlá dō ule, ĩrivĕ drĭtĭ pi kpá adri ule.

17 Pĕtĭ rĭ vé drĭtĭ pi ũñōkĭ dō gĭ drāáāsĭyā, ĩmĭ 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku 'dĭ'bĕe, ĩmĭ pĕtĭ rĭ vé drĭtĭ ĩ ní ugaá pĕtĭ ọlĭvĕ āzi rŭ' 'bá gá ni, ĩ jĭ ũdrō pĕtĭ múké ni ā rŭ' 'bá gá. Pĕtĭ úlá be múké ọlĭvĕ* vé rĭ, ĩrĭ ĩdri sĕ ĩmĭ ní, ĩmĭ adri' 'bĕe drĭtĭ rú 'dĭ'bĕe. 18 Lĕ ĩmĭ rĭkĭ ĩmĭ íngú 'yozú kĭnĭ, ĩmĭ ndĕkĭ drĭtĭ ĩ ní ũñōó 'dĭ'bĕe rá 'dĭnĭ ku. ĩmĭ íngúkĭ dō ĩmĭ rá, ĩmĭ ũsŭkĭ tā 'dĭrĭ, ĩmĭ kókĭ pĕtĭ úlá rĭ ẹ Īzā ní ku, pĕtĭ úlá rĭ ĩmĭ Īzā ko nĭ. 19 ĩmĭ ícō ũsŭ 'yozú kĭnĭ, “Pĕtĭ rĭ ẹ drĭtĭ ĩ ní gaá ú'bĕ vŭgá gĭ 'dĭ'bĕe, ĩrĭ lĕtĭ zĭ 'bá ní fĭzŭ adrizú kōpi ā vŭrā gá.” 20 Tā 'dĭrĭ tā áda. “Bo ũñōkĭ kōpi gĭ, ā'diātāsĭyā kōpi ẹ'yĭkĭ Yĕsŭ rĭ kuyĕ, ĩmĭ tukĭ pá tĭtĭ, ĩmĭ ní Yĕsŭ rĭ ẹ'yĭj gĭ rĭ sĭ. Lĕ ĩmĭ íngúkĭ ĩmĭ ku, 'bo lĕ ĩmĭ adrikĭ ũrĭ sĭ. 21 Múngú ga dō pĕtĭ ẹ drĭtĭ drĭdrĭ 'dā'bĕe vŭgá rá pĭrĭ, ícō nyo ĩmĭ gaá vŭgá ku?

22 Lĕ ĩmĭ nĭkĭ ámá múké 'yozú kĭnĭ, Múngú rĭ ẹsĭ be ĩdrĭkĭdri ĩmĭ ní, 'bo ĩrĭ tā lĭ Yāhūdĭ ĩrĭ ẹ'yĭ' 'bá kuyĕ rĭ pi drĭgĕ. 'Bo lĕ ĩmĭ ā'yĭkĭ ĩrivĕ ẹsĭ ĩdrĭkĭdri rĭ vé tā mŭzú nyonyo, ĩmĭ ā'yĭkĭ dō ku, ĩ kpá ĩmĭ uga vŭgá rá. 23 Yāhūdĭ rĭ pi újákĭ dō ẹsĭ Múngú rĭ ẹ'yĭzŭ rá, Múngú rĭ kōpi 'ā'yĭ rá, ĩrĭ kōpi 'bā gō vŭlĕ, sŭ ĩrĭ ní pĕtĭ rĭ ẹ drĭtĭ 'bāá gōo pĕtĭ rĭ ā rŭ' 'bá gá ũzi rĭ tĭnĭ. ĩrĭ ũkpō be tā 'dĭrĭ 'duzŭ ngazú. 24 ĩmĭ adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku 'dĭ'bĕe, ĩmĭ ĩndrĕkĭ sŭ pĕtĭ ọlĭvĕ vé rĭ ẹ drĭtĭ ĩ ní ugaá mŭj 'bāá pĕtĭ āzi tŭngú ni ā rŭ' 'bá gá rĭ tĭnĭ. 'Bo Yāhūdĭ lĕ' 'bá ĩ újā' 'bá Múngú rĭ ẹ'yĭ' 'bá rĭ pi, adrikĭ sŭ pĕtĭ ẹ drĭtĭ drĭdrĭ 'dā' 'bĕe tĭnĭ, Múngú rĭ ũkpō be pĕtĭ ẹ drĭtĭ drĭdrĭ 'dāri újázú 'bāzú pĕtĭ rĭ ā rŭ' 'bá gá 'dāá ũzi.

'Bá Īsĕrĕlĕ vé rĭ pi gō Múngú rĭ ẹ'yĭ đĭj

25 Má ẹdrĭpĭjĭ má ọmvŭpĭjĭ, á lĕ ĩmĭ nĭkĭ tā ĩ ní ũzŭŭ kú mŭdŭmŭdŭ rú 'dĭ'bĕe, lĕ ĩmĭ íngúkĭ ĩmĭ ku, 'bá Īsĕrĕlĕ vé rĭ pi urųkō gākĭ Múngú rĭ ẹ'yĭgá sĭ, 'bo kōpi ũtĕ 'dĭnĭ cĭngbá ĩmĭ adri' 'bá Yāhūdĭ rú ku Múngú ní

11:10 11:10 Sāwŭmā 69:22-23 † 11:17 11:17 Ọlĭvĕ: Pĕtĭ ọlĭvĕ vé rĭ ĩrĭ 'a ũ'a be, ĩ ícō nya rá, ĩ ĩrivĕ ũ'a zo ũdu rú, Yāhūdĭ rĭ pi rĭ tĭbĭ á'dĭ ũdu rĭ sĭ, āzĭni kōpi rĭ tō lāmbā agá, ācĭ 'yŭzŭ ánĭ.

ũpěé 'dĩ'bee ní ímúzá Kúrísítò ri ẹ'yìzú rĩ gé. ²⁶ Kúru ĩ ímú 'bá Īsērélē vé rĩ pi pa céré, sũ ĩ ní sĩ Búkú Múngú vé rĩ agá rĩ tĩnì,
 "Bá ímúpi kòpi paápi rĩ, ĩri íbì ímú írã SÌónã vé rĩ gélésì,
 ĩri ímú úyú ìfù'ba Yòkòbũ agá rĩ pi vé ùnjikānyā ùjì kòpi ā rù'ba gá sĩ céré.

²⁷ Ùndĩ má ní ímú ruṣ kòpi be rĩ,
 ma kòpi trũ ívé ùnjikānyā agásì céré."

²⁸ 'Bá Īsērélē vé rĩ pi nděé ni pi ícákí ari'ba Múngú vé ni, ĩmi 'bá adri'ba Yāhúđĩ rú ku rĩ pi ē ẹ'yìkí rí ú'dùkò múké rĩ àní. 'Bo Múngú lē 'bá Īsērélē vé rĩ pi lēlē, ā'diātāsīyā ĩri ní kòpivé ẹ'bìpì Ābūrāmā ri ĩpěé Ísákā be āzini Yòkòbũ be rĩ ā tā sī. ²⁹ ĩmi ndrekí drĩ ká, Múngú sē dō 'bá rĩ ní fěfě gí, āzini zì dō ĩri gí, ícò ívé yìkì újā ku. ³⁰ ĩmi 'bá adri'ba Yāhúđĩ rú ku 'dĩ'bee, ándúrú ĩmi gākí Múngú ri sī, 'bo Múngú gō ívé ẹsì múké rĩ 'bāā ĩmi ní, ā'diātāsīyā 'bá Īsērélē vé rĩ pi nóni gākí Múngú ri sī. ³¹ Yāhúđĩ kárakarā rĩ pi ē drĩ ícákí nóni ùkpó ùkpó, 'bo Múngú ri ímú ívé ẹsì múké rĩ 'bā kòpi ní, ā'diātāsīyā ĩmi ĩsúkí rí ẹsì múké Múngú vé rĩ àní. ³² Múngú adi 'bá rĩ pi 'í dríge sī, ku kòpi ríí ùnjikānyā 'oó sũ kòpi ní lēé rĩ tĩnì, 'í 'bā rí ívé ẹsì múké rĩ kòpi ní céré bēsīnī.

Ōwō'difō sēngará Múngú ní

³³ Úmí Múngú vé rĩ, āzini tā n̄ngará Múngú vé rĩ aga rá,
 'bá āzi ícò ĩrivé tā ùlũú bā ku,
 dōku 'bá āzì ícò tā ĩri ní 'oó rĩ ùlũú bā ku.

³⁴ "Á'di n̄ ùmí Upí Múngú vé rĩ rá n̄?
 Dōku ā'di ùlũú ĩri ní tā rá n̄?"

³⁵ "'Bá ngá sēépi Múngú ní,
 Múngú ní gōó ngá újā sēé ĩri ní rá rĩ ā'di 'i?"

³⁶ Múngú gbi ngá rĩ pi ārěvú céré n̄,
 kòpi ri adri ĩrivé ùkpō sī,
 gbi kòpi ē íngúkí rí 'i àní.

È íngúkí Múngú ri m̄zú nyonyo! Āmīnā.

12

Lē 'bā adrikí uletere Múngú ẹndrẹtì gé

¹ Má ẹdrípìjì ma ómvúpìjì, Múngú 'i'da ẹsì ìdríkídri ívé rĩ ĩmi ní gí. Tā ni sī, á mā ĩmi drì ĩrì sī, lē ĩmi sèkí ĩmí rù'ba Múngú ní r̄òb̄òṅ̄ò rú, ā adri uletere, ā sē rí Múngú ní āyìkō. 'Dĩri létì áda Múngú ri ñjìzú rĩ. ² Lē ĩmi ríkí ĩmi újā tā 'oó sũ 'bá nyòkú nōri vé rĩ pi ní ríí tā 'oó rĩ tĩnì ku, lē Múngú ā újā ĩmivé yìkì ícá 'ú'dí. Kúru ĩmi ícò tā Múngú ní lēé ĩmi 'okí rĩ n̄ á má rá, āzini ĩmi ícò tā múké, āzini tā āyìkō sēépi Múngú ní, ĩri ní lēé rĩ n̄ á má rá.

³ Ẹsì múké Múngú ní 'bāā má ní 'dĩri sī, á lē 'yoó ĩmi ní céré, lē ĩmi ùsúkí 'yozú kìnì, ĩmi nděkí tā sī céré n̄ 'dini ku. Lē ĩmi á mákí ĩmivé adringará, ẹ'yìngará Múngú ní sēé ĩmí ẹsì agá rĩ sī. ⁴ 'Bá rù'ba ìgélé be àndiándì, ìgélé àlu àlu ri ívé ẹzì be túngú túngú. ⁵ 'Bá adrikí dō kárakarā drāáāsīyā, 'bá úmúkí 'bā ícá rù'ba àlu Kúrísítò ā rù'ba gá, 'bá àlu àlu ri pá tu ógúpì sī. ⁶ Múngú 'bā ẹsì múké 'bá ní, sē 'bá ní fěfě tā 'ozú rĩ pi céré àndiándì. Fěfě

'bá rī vé rī, ĩri dō rizú tā Múngú ní i'daá rī ũlŭzú 'bá rī pi ní, lē ā ũlŭ ũ'dúkó Múngú vé rī 'bá rī pi ní, ĩrivé ẹ'yíngará ā adri āmbúgú. ⁷ Múngú sē dō mí ri ẹ̀jí ngaá 'bá uration ní, lē mí nga ẹ̀jí rī mužú múké, Múngú sē dō mí ri 'bá rī pi ímbá, lē mí ímbá 'bá rī pi mužú múké. ⁸ Múngú sē dō mí ní ẹ̀jí rizú 'bá rī pi ē ẹ̀sí ũmĩzú, lē mí ũmĩ nyo 'bá rī pi ẹ̀sí mužú. Múngú sē dō mí ri ngá sée 'bá rī pi ní, lē mí sē ngá rī ẹ̀sí be céré. Múngú sē dō mí adri drĩkoma rú, lē mí rú 'bá rī pi mužú múké. Múngú sē dō mí ní ẹ̀sí ĩdrĩkídri adrizú 'bá rī pi be, lē mí sē kọpi ní ngá rī āyĩkō sī.

Lēngará

⁹ Lēngará ĩmivé rī ā adri lēngará áda ni. Lē ĩmi gākí tā ũnjí rī pi céré sī, lē ĩmi 'okí tā múké ni pi mužú áyu. ¹⁰ Lē ĩmi lēkí ĩmi ọ̀gúpíjì lēlē, āzini lē 'bá ālu ālu ē ĩnjì 'í ọ̀gúpíjì ri agaá rá. ¹¹ Lē ĩmi 'bākí ũvú tā Múngú vé rī sī ku, 'bo lē ĩmi ngakí ẹ̀jí Úpí ní ẹ̀sí be céré. ¹² ĩmi kádō ríi tā drĩdrĩ 'dílé rī ā tā ũsŭŭ, lē ĩmi adrikí āyĩkō sī. ĩmi dō ri ĩzāngā nya, lē ĩmi adrikí ẹ̀sí be mādā, lē ĩmi 'bākí ẹ̀sí rizú Múngú ri zizú. ¹³ Lē ĩmi ālēkí ngá 'bá Múngú vé ngá ākó rī pi be trú. 'Bá ĩmi ní nǎ kuyé ni pi ífíkí dō ícá ĩmivé 'bětí āsámvú gé, ĩmi ẹ̀'yíkí kọpi drĩ ĩrĩ sī.

¹⁴ 'Bá ĩmi 'o'bá ũnjí rī pi, ĩmi sēkí kọpi ní tākíri, ā trikí kọpi ku. ¹⁵ 'Bá rī pi dō ri āyĩkō 'bā, ĩmi 'bākí āyĩkō rī kọpi be trú, 'bá rī pi dō ri āvũ ngo, ĩmi ngokí āvũ rī kọpi be trú. ¹⁶ Lē ĩmi adrikí tā be kírí ĩmi āsámvú gé sī. Lē ĩmi rikí ĩmi íngú ku, 'bo lē ĩmi rúkí ũndí 'bá ĩ ní ndreé kú mílẹ́ gá ẹ̀jí ākó rī pi be, lē ĩmi ũsŭkí 'yozú kínĩ ĩmi ndēkí 'bá uration rá 'díní ku.

¹⁷ 'Bá āzi 'o dō ĩmi ũnjí, lē ĩmi 'okí ĩri ũnjí sŭ ĩri ní ĩmi 'oó ũnjí rī tñjì ku. Lē ĩmi 'okí tā ĩndrépi 'bá rī pi mílẹ́ gá múké ni áyu. ¹⁸ Lē ĩmi 'bākí úvá adrizú 'bá rī pi be céré tā be kírí. ¹⁹ Mávé ũndí rī pi, 'bá rī 'o dō ĩmi ũnjí, lē ĩmi újákí ĩri ní tā ũnjí ku, ĩmi kukí tā rī Múngú drĩgé, Múngú ā ũfē nĩ, ā'diātāsīyā sīkí Búkū Múngú vé rī agá, Úpí Múngú kīnĩ, "Ma ímŭ tā 'dĩri ũfē nĩ." ²⁰ 'Bo lē ĩmi 'okí tā rī sŭ Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tñjì, "Árĩ'bá mívé rī ẹ̀bírì fŭ dō ĩri nĩ, lē mí sē ĩri ní ngá nyaá, yǎjì úvá ndē dō ĩri nĩ, 'í sē ĩri ní yǎjì mvuŭjì.

'Í 'o dō ĩri múké, ĩri ívé ũnjíkányā nǎ amá rá, ĩri drĩnjá ísŭ."

²¹ Lē ĩmi kukí ũnjíkányā ā ndē ĩmivé ũkpō ku, 'bo lē ĩmi 'okí tā múké, ĩmi ndēkí rī ũnjíkányā vé ũkpō ání.

13

Lē ā 'dukí tā 'bá ambugu āngŭ rŭ'bá rī pi vé rī ngaánga

¹ Lē 'bá céré ā 'dukí 'bá ambugu āngŭ rŭ'bá rī pi vé tā ngaánga, ũkpō ẹ̀jí ngazú rī Múngú ri sē 'bá ambugu rī pi ní nĩ, āzini 'bá céré ĩ ní ũ'bāá 'bá ambugu rú rī pi Múngú 'bā kọpi nĩ. ² 'Bá rī ọwŭ dō 'bá ambugu rī pi vé tā gí, ọwŭ 'dĩri tā Múngú ní ẹ̀jíjì rī, 'bá tā 'o'bá 'díní 'dĩ'bée, ĩ tā lị kọpi drĩgé. ³ 'Bá tā 'o'bá pìrì rī pi, kọpi ícókí adriú ũrĩ sī 'bá ambugu rī pi sī ku, 'bo 'bá tā 'o'bá pìrì ku rī pi, kọpi adri ũrĩ sī. 'Í lē dō adriú 'bá ambugu rī pi sī ũrĩ sī ku, lē mí 'o tā pìrì, ĩri sē kọpi mí íngúngŭ. ⁴ 'Bá ambugu rī pi átí'bá Múngú vé ní, kọpi 'bá rī pi ē ĩzā ko tā múké sī. 'Bo 'bá ríipi tā ũnjí

'oópi rī, ĩri adri 'bá ambugu rī pi sī ũřĩ sī, ā'diātāsīyā kōpi ũkpō be 'bá tā ũnjĩ 'o'bá rī pi ĩrĩñázú Múngú vé jĩkó i'dazú ānĩ.

⁵ Lē ĩmĩ 'duki 'bá ambugu āngū ru' 'bá rī pi vé tā ngaánga, adri 'yozú kĩnĩ, ĩmĩ 'yēnā kōpivé tā 'du nga ĩ ní lēé ĩmĩ ĩrĩñāá rī sī yā 'dĩni ku, ĩri tā pĩřĩ ĩmĩ ni kōpivé tā 'duđĩ ngaá rī sī.

⁶ Tā ā pá ĩ ní rizú mŭfēngā ũfēzú rī 'dĩ, 'bá ambugu 'dĩ'bée ātĩ'bá Múngú vé ni, kōpivé ějĩ ngaá rī rizú 'bá rī pi ā tā mbazú céré. ⁷ Lē ĩmĩ ũfēkĩ ngá 'bá ambugu rī pi ní lēé ĩmĩ vúgá rī ũfēfē. Dō ngá rī mŭfēngā umbe jezú rī ā ũfēngará, ĩmĩ ũfēkĩ kōpi ní. Lē ĩmĩ rukĩ kōpi ruru, ĩmĩ ĩnjĩkĩ kpá kōpi ĩnjĩnjĩ.

Lē ĩmĩ lēkĩ ĩmĩ ōgŭpĩ lēlē

⁸ Lē mĩ adri mēřĩ 'bá āzi vé ni be ku, ngá múké ĩ ní lēé rī, lē ĩmĩ lēkĩ ĩmĩ lēlē. 'Bá 'ĩ ōgŭpĩ ri lēepi lēlē rī, 'du tāĩmbĩ rī vé tā ngaá gĩ. ⁹ Tāĩmbĩ rī 'yo 'dĩni, "Lē mĩ 'bā ōwŭ ku, lē mĩ 'dĩ 'bá ku, lē mĩ ũgŭ 'bá āzi ā ngá ku, lē mĩ 'bā ěsĩ 'bá mĩ gārā gá rī vé ngá drĩgē ku." Tāĩmbĩ ĩ ní ũlāá 'dĩ'bée, úmúkĩ kōpi céré ícá ngá ālu kĩnĩ, "Lē mĩ lē 'bá mĩ gārā gá rī sŭ mĩ ní mĩ ru' 'bá lēé rī tĩnjĩ." ¹⁰ Lēngará rī sē 'ĩ 'o mĩ ōgŭpĩ ri ũnjĩ ku. 'Bá rī dō lēngará be ěsĩ agá, 'bá rī 'du 'dĩri tāĩmbĩ rī vé tā ngaá gĩ.

¹¹ Lókĩ ĩmĩ ní tā pĩřĩ 'ozú rī, ĩri adriipi nō. Lē ĩmĩ arukĩ ũ'dú gélésĩ, ā'diātāsīyā 'bá nĩkĩ rá lókĩ ĩ ní lēzú 'bá pazú ũnjĩkányā agásĩ rī, ĩri ĩnyĩnāgá, ĩrivé tā ndē lókĩ ándúrú 'bá ní Kúrísítō ri ě'yĩzú drĩdrĩ 'dāri rá. ¹² ěsĩ mādā, tā ĩnjĩná vé rī pi dēdē, āngū rī ílókō ícá ũtũnā rú. Lē 'bá kukĩ tā ĩnjĩná vé rī ā 'ongará ānĩ, lē 'bá úsúkĩ ngá ě'dĩ vé rī pi, 'bá adrikĩ rĩ ũtũnā agá. ¹³ Lē 'bá adrikĩ múké, sŭ 'bá ri' 'bá ěcĩ' 'bá ũtũnā agá rī pi tĩnjĩ. Lē 'bá 'okĩ tā ĩnjĩná vé rī pi ku, lē 'bá rikĩ íwá mvuũ ĩmēřezú ku, lē 'bá rikĩ 'bá úmú vŭrā ālu gé rĩĩ tā ũnjĩ 'oó ku, lē 'bá 'bākĩ ōwŭ ku, lē 'bá 'okĩ tā drĩnjā sēepi ni ku, lē 'bá adrikĩ ũmbá rú 'bá āsámvú gé sĩ ku, lē 'bá adrikĩ ā'yā sĩ ku. ¹⁴ Lē ĩmĩ ě'yĩkĩ Úpĩ Yēsŭ Kúrísítō ri áyu, lē ĩmĩ kukĩ tā ũnjĩ ru' 'bá nōri ní lēé rī pi rá.

14

Ā 'yokĩ 'bá āzi ā tā ũnjĩ ku

¹ Lē ĩmĩ ě'yĩkĩ 'bá adriipi ě'yĩngará be mŭnyámúnya rī ífĩ ĩmĩ āsámvú gé, lē ĩmĩ 'bākĩ āgátā tā 'bá ũřukō ní ndree múké āzini 'bá ũřukō ní ndree ũnjĩ rī ā tā sĩ ku. ² 'Bá āzi ri ũřŭ, 'ĩ ícá ngá rī pi āřevú nya céré rá, 'bo 'bá adriipi ě'yĩngará be mŭnyámúnya rī, ĩri ũřŭ, 'ĩ lē 'yēnā tĩbĩ nĩĩ nyaá áyu. ³ 'Bá 'yoópi 'ĩ lē ngá āřevú nyaá céré rī, lē ē ide 'bá riipi tĩbĩ nĩĩ nyaápi áyu rī ku, lē kpá 'bá tĩbĩ nĩĩ nyaápi áyu rī, ē ide 'bá ngá āřevú nyaápi céré rī ku, ā'diātāsīyā Múngú ā'yĩ 'bá rī pi āřevú céré. ⁴ Mĩ ā'di 'ĩ ícōpi 'bá āzi vé ātĩ'bá ā tā 'yoópi ũnjĩ? Dō 'o tā múké yā, dō 'o tā ũnjĩ yā, Úpĩ ri ĩngá ĩrivé tā lĩ nĩ. Úpĩ ri ímú ĩri ē ĩzā ko, sē ĩri tā nĩngará ĩpē tā pĩřĩ 'ozú ānĩ.

⁵ Ũ'dú ĩ ní Múngú ri ĩnjĩzú rī ā tā sī, 'bá ālu ri ũřŭ 'yozú kĩnĩ, ĩpēkĩ ũ'dú āzi ālu ĩrivé tā ndē agaá rá, 'bo 'bá āzi ri ũřŭ, ũ'dú rī pi céré ĩ ícá Múngú ri ĩnjĩ ānĩ rá. Lē 'bá ālu ālu ā ũřŭ tā ĩřĩ 'dĩ'bée āsámvú, ngōri múké nĩ, ā 'du rĩ ngaá. ⁶ 'Bá ũ'dú āzi ālu ni 'duđĩpi 'báāpi tā āmbúgú rú rī, ĩri tā

'dīri 'o 'dīni Úpí Múngú ri ĩnĵzú. 'Bá riipi ngá ārēvú nyaápi céré rī, ĩri 'dīri ri Múngú ri ĩnĵ, ā 'diātāsīyā ĩri ri Úpí ní ōwō'difō sē. 'Bá riipi tĵĵ nĵi nyaápi áyu, zāā nyaápi ku rī, ĩri ri Úpí ri ĩnĵ, ā 'diātāsīyā ĩri kpá ri Múngú ní ōwō'difō sē. ⁷ 'Bávé adringará ídri rú rī, ũkpō ni adri 'bá drígé kuyé, āzini 'bávé drāngará, ũkpō ni adri 'bá drígé kuyé. ⁸ 'Bā dō ri adri ídri rú, 'bā Úpí Múngú ri ĩnĵ, 'bā ũdrákí dō gí, 'bā adri 'bá Úpí vé ni. Dō 'bā ri adri ídri rú yā, dōku 'bā ũdrādrā yā, 'bā 'bá Úpí vé ni.

⁹ Tā 'dīri sī, Kúrísitō drā 'bā tā sī, gō íngá ídri rú, 'í ímú rí adrii Úpí rú 'bá ídri rú rī pi vé ni, āzini 'bā ũdrā 'bá gí rī pi vé ni. ¹⁰ Lē mí átá mí ógúpi Yēsū ri ē'yĵipi gí rī vé tā ũnĵi ku, lē mí ide mí ógúpi Yēsū ri ē'yĵipi gí rī ku, 'bá rī pi céré ímú pá tu Múngú ęndręti gé, Múngú ri kōpivé tā lĵi nĵi. ¹¹ Sĵíkí Búkū Múngú vé rī agá,

“Úpí Múngú kĵinĵ, 'Ma Múngú 'i,

'bā rī pi céré ímú kŭmŭcí ũtĵi má ęndręti gé,

kōpi ímú 'yo ĩ tĵi sī, ma Úpí Múngú 'i.' ”

¹² 'Bā ālu ālu ri ímú ívé tā ũlŭ 'í tĵi sī Múngú ęndręti gé.

¹³ Kúru lē 'bā kuki tā ĵingará 'bā ógŭpĵi drígé rī ānĵi, lē mí ózŭ lęti 'bā lē 'bā ímú 'bā Kúrísitō ri ē'yĵi 'bá gí rī pi ní ku, kōpi ā 'beki rí ívé ē'yĵingará ĩ drígé sī vŭgá ku. ¹⁴ Á nĵi rá Úpí Yēsū Kúrísitō ā rŭ sī, ngá nyanya āzi ũnĵi ni 'dāāyo, 'bā rī ũsŭ dō kĵinĵ ngá nyanya 'dīri ũnĵi, ĩri vŭgá ngá nyanya 'dīri ũnĵi. ¹⁵ Ngá nyanya mí ní rií nyaá rī, ĩri dō ri mí ógúpi Yēsū ri ē'yĵipi gí rī ní izāngā sē, lē mí nya ĩri ā gārā gá ku, 'í nya dō ĩri ā gārā gá, 'í lē ĩri kuyé. Ngá mí ní nyaá rī ā sē izāngā 'bā Kúrísitō ní drāā ĩrivé tā sī 'dīri ní ku. ¹⁶ Kúru ngá mí ní ũsŭ kĵinĵ, ĩri múké 'dīri, lē mí sē ā átákí drĵi ní gé ũnĵi ku. ¹⁷ Á 'diātāsīyā fĵingará mālŭngā Múngú vé rī agá rī adri 'yozŭ kĵinĵ, ĩri ngá nyanya ā tā, dōku ngá ĩ ní rií mvŭŭmvŭ rī pi ā tā 'dīni ku, ĩri tā ĩ ní 'oó pĵiri, tā be kĵiri, āyĵkō sī rī. Tā 'dĵi' bée Índri Uletere rī ri sē nĵi. ¹⁸ 'Bá rī 'o dō tā 'dīri tĵinĵ Kúrísitō ā rŭ sī, ĩri Múngú ní āyĵkō sē, 'bá rī pi nga ętĵi kĵinĵ, tā ĩri ní 'oó 'dīri múké.

¹⁹ Lē 'bá Yēsū ri ē'yĵi 'bá gí rī pi, tākĵiri ā adri kōpi āsámvŭ gé, kōpi ā útúkĵi rí ĩ ícá ũkpō ũkpō ívé ē'yĵingará agá. ²⁰ Ē izákĵi Múngú vé ęzĵi ngá nyanya ā tā sī ku. Ngá nyanya rī pi ārēvú céré ĩ ícá nya rá, lē mí sē 'bá āzi ā 'de fĵi ũnĵikānyā agá ngá nyanya mí ní nyaá rī sī ku. ²¹ Ngá mí ní ĵpée nyaá rī dō zāā*, dōku íwá mvŭngará, dōku tā āzi 'bá Yēsū ri ē'yĵipi gí rī sēepi 'deepi ũnĵikānyā agá ni, lē mí ku ngá 'dĵi' bée ārēvú céré ānĵi.

²² Ānyāngā vé tā, āzini ũ'dŭ ũrŭkō 'bāzŭ āmbŭgŭ rī vé tā ā adri 'yęnĵá ĩmi āsámvŭ gé Múngú be. 'Bá rī nĵi dō ámá rá, tā ĩ ní 'oó rī pĵiri, ęsĵi ni ā ũtĵi tā 'í ní 'oó rī sī ku. ²³ 'Bá rī ā yĵĵĵ awa dō 'í ĩrĵi ngá ĩ ní nyaányā rī ā tā sī, 'bo nya dō ngá rī ākā, 'bá 'dīri ĵĵĵi tā drĵi ni gé gí, ā 'diātāsīyā 'o tā 'dīri ē'yĵingará ākó. Tā 'bá rī ní 'oó rī, ē'yĵi dō 'í ęsĵi agá 'dāā ĩri tā pĵiri kuyé, 'o 'dīri ũnĵikānyā.

^{14:11} 14:11 Ísáyā 45:23 * ^{14:21} 14:21 Zāā: Lókĵi Páulŭ vé rĵi gé, zāā ũrŭkō ĩ ní jęé jŭkŭnĵi agá rĵi, āzini zāā ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé mŭngú rŭ rĵi pi ní rĵi, Kŭrĵisĵĵyānĵi ũrŭkō ũsŭkĵi kĵinĵ ĩ nyakĵi dō zāā 'dīri gí, ĩri ĵŭ kĵinĵ ĩ ri ngá ĩ ní údé mŭngú rŭ rĵi pi ĩnĵi. Ānĵi sē kōpi nyakĵi zāā ku. 'Í lā 1 Kŭrĵinĵō 8:1-13.

15

'Bâ riki 'yéǵá 'bâ tâ ũsũũ áyu ku

¹ 'Bâ adri' 'bâ ẽ'yĩngará be ũkpó ũkpó nō'bée, lē 'bâ kokí 'bâ ẽ'yĩngará be mũnyámúnya rĩ pi ẽ ĩzã koko, 'bâ riki 'yéǵá 'bâ tâ ũsũũ áyu ku. ² Lē 'bâ 'okí tâ múké 'bâ ǵǵũpĩ ní, ǎ sē rĩ kǵpĩ ní ǎyĩkō, kǵpĩ ǎ adriki rĩ ũkpó ũkpó ĩvé ẽ'yĩngará agá. ³ Kúrísitō 'o 'yéǵá tâ rĩ 'í ní ǎyĩkō sēzũ ǵ'dũkũlęǵũsĩ kuyé. Sĩkí Kúrísitō vé tâ Búkũ Múngú vé rĩ agá kǵnĩ, "Á Múngú, 'bâ mi u'da' 'bâ rĩ pi, u'dakí kpá ma rá." ⁴ Tã 'dĩ'bée siki Búkũ Múngú vé rĩ agá ĩnǵǵǵĩ 'bâ ĩmbázú, 'bâ úmbéki dō ẽsĩ ĩzǎngǎ nyazú rá, Búkũ Múngú vé rĩ 'bâ ẽsĩ ũmĩ, ĩri sē 'bâ ẽsĩ 'bâ tâ Múngú ní ẽzĩ 'bâ ní drĩdrĩ 'dĩlę rĩ ũtęzũ.

⁵ Múngú sēepi ĩmi ní riĩ ẽsĩ úmbé ĩzǎngǎ nyangará gá, ǎzini riĩpi ĩmĩ ẽsĩ ũmĩpi rĩ, ǎ sē ĩmi úmúki ĩmi adrii ngá ǎlu, ĩmi kádō riĩ Kúrísitō Yęsũ ǎ pámvũ ũbĩ. ⁶ Kúru lē ĩmi úmúki ĩmi cérę trũ, ĩmi ĩngúkí 'bávę Úpi Yęsũ Kúrísitō vé Ɛtępi Múngú rĩ.

⁷ ĩmi adriki ĩmi ǎsámvũ gé sĩ ẽsĩ be ǎlu, sũ Kúrísitō ní adrii ĩmi be ẽsĩ be ǎlu rĩ tĩni, ẽ ĩngúkí rĩ Múngú rĩ ǎnĩ. ⁸ Á lē lũú ĩmi ní kǵnĩ, Kúrísitō ĩmũ Yǎhũdĩ rĩ pi ǎsámvũ gé ǎtĩ' 'bâ rú, ĩmũ tâ Múngú ní ẽzĩ Yǎhũdĩ rĩ pi vé ẽ' 'bĩpĩ* ní rĩ i'da' kǵnĩ, ĩri tâ ǎda. ⁹ ǎnĩ 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi ẽ ĩngúkí rĩ Múngú rĩ ẽsĩ ĩdrĩkĩdrĩ ĩrivę rĩ ǎ tâ sĩ. Siki Búkũ Múngú vé rĩ agá kǵnĩ,

"Ma ĩmũ mi ĩngú 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku 'dĩ'bée ǎsámvũ gé,
ma ĩmũ úngó ngo mĩ rú ĩngúzú."

¹⁰ Gǵkĩ kpá sĩ Búkũ Múngú vé rĩ agá dđĩ kǵnĩ,

"Ĩmi 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku 'dĩ'bée,
ĩmi 'bǎkĩ ǎyĩkō mųzú 'bâ Múngú vé rĩ pi be trũ."

¹¹ Gǵkĩ kpá sĩ dđĩ kǵnĩ,

"Ĩmi 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku 'dĩ'bée,
lę ĩmi ĩngúkí Úpi Múngú rĩ ĩngúngũ,
'bâ cérę vũ drĩgę rĩ pi,
lę ĩmi ĩngúkí Múngú rĩ ĩngúngũ."

¹² Nębĩ ĩsáyǎ 'yo kǵnĩ,

"Mvá ǎzi rĩ úmvúlęsĩ ĩmũ ĩfũ úyú 'bǎgú Dǎwũdĩ Yęsę mvǵpi vé rĩ agá,
ĩri ĩmũ adri 'bǎgú rú ǎngũ rĩ pi drĩgę cérę,
'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi ĩmũ ẽsĩ 'bâ ĩri drĩgę."

¹³ Múngú ĩmi ní riĩ ẽsĩ 'bǎá drĩ ní gé 'dĩri, ǎ sē ǎyĩkō ǎ fi ĩmĩ ẽsĩ agá, ǎzini ǎ sē tǎkĩri ĩmi ní, ĩmi ní ĩri ẽ'yĩ gĩ rĩ sĩ, ũkpō ĩndri Uleterę rĩ vé rĩ ǎ ga ĩmĩ ẽsĩ agá trętrę, ĩmi 'bǎkĩ rĩ ẽsĩ tâ drĩdrĩ 'dĩlę rĩ ũtęzũ.

Pǎulũ nga ẽzĩ 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi ǎsámvũ gé

¹⁴ Má ędrĩpĩ má ǵmvũpĩ, ǎ nĩ rá 'yozú kǵnĩ, nóni ĩmi nĩkĩ tâ Múngú vé rĩ pi cérę múké gĩ, kúru ĩmi ícǵ ĩmi ǵǵũpĩ ĩmbá rá. ¹⁵ Kǵkǵbĩ má ní sĩ ĩmi ní 'dĩri, ǎ sĩ ĩmi ní tâ rĩ ũrĩ ǎkǵ, ĩmi ĩgákĩ rĩ tâ rĩ pi ǎnĩ bęnĩ, ǎ sĩ tâ 'dĩri 'dĩni, ǎ'diǎtǎsiyǎ Múngú sē má ní ẽsĩ múké, ¹⁶ má nga rĩ ẽzĩ Kúrísitō Yęsũ ní ǎtĩ' 'bâ rú, má nga rĩ ẽzĩ ǎtǎlǎgú rú 'bâ adri' 'bâ Yǎhũdĩ rú ku rĩ pi

15:3 15:3 Sǎwũmǎ 69:9 * **15:8** 15:8 Yǎhũdĩ rĩ pi vé ẽ' 'bĩpĩ: Kǵpĩ ǎbũrámǎ 'i, ĩsákǎ 'i, ǎzini Yǵkǵbũ sĩ. **15:9** 15:9 2 Sǎmũlęlę 22:50; Sǎwũmǎ 18:49 **15:10** 15:10 Dętǵrǵnǵmę 32:43 **15:11** 15:11 Sǎwũmǎ 117:1 **15:12** 15:12 ĩsáyǎ 11:10

āsámvú gé. Ẹ̀Ẹ́í má ní ngaá átálágú rú rī, rizú ụ'dúkwó múké rī ūlūzú 'bá adri' 'bá Yāhúđí rú ku rī pi ní, Índrí Uletere rī ã sē rí kòpì adrii rōbōṅṅò rú, ã sē rí Múngú ní āyīkō.

¹⁷ Ma āyīkō sī āmbúgú ẹ̀Ẹ́í má ní ngaá Múngú ní Kúrísítō Yēsū ā rú sī rī sī. ¹⁸ Má ícò ma íngú tā má ní 'oó rī sī ku, ma 'yéná tā Kúrísítō ní 'daá má ní, ma íjǐpi 'bá adri' 'bá Yāhúđí rú ku rī pi āsámvú gé rī ūlū áyu. Kòpì 'dúkí tā Múngú vé má ní ūlū rī ngaá rá. ¹⁹ Má ūlū tā 'dīri, āzini á 'o tā āyāzú āyāyā 'dī'bée ūkpō Índrí Uletere rī vé rī sī, sē má ūlū ụ'dúkwó múké Kúrísítō vé rī í'dózu kúrú Yērusálémā vé rī gé cazú āngū Íliríkómū vé rī gé. ²⁰ Ẹ̀Ẹ́í mávé rī, ma rí ụ'dúkwó múké Kúrísítō vé rī ūlū mužú vūrā 'bá rī pi ní Kúrísítō vé tā yizú kuyé rī pi agásí, á lē mužú vūrā 'bá āzi ní Kúrísítō vé tā ūlūzú gí rī agá ku. ²¹ Síkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī,

“Bá ī ní ìrivé tā ūlū kòpì ní kuyé rī pi, kòpì ímú tā rī ndre rá,

āzini 'bá ìrivé tā yì' 'bá kuyé rī pi, kòpì ímú ìrivé tā nī amá rá.”

²² Tā má ní mužú ìmi ndrezú kuyé rī, á rí ụ'dúkwó múké Kúrísítō vé rī ūlū mužú āngū rī pi agásí.

Páulū lē mužú 'bá Rómā vé rī pi vúgá

²³ 'Bo nóni á de ẹ̀Ẹ́í má ní ngaá āngū nō'bée agá rī pi céré gí. Ílī kárakarā agá, á rí ụsǔǔ, á lē mužú ìmi ndreé. ²⁴ Má útú tā ni 'díní, má kādō 'deé mužú āngū Sīpéní vé rī gé 'daá, á lē pá tuú ìmi ndreé ụ'dú be mādā, ìmi kúru má ní ngá so, á ko rí má ìzā, má 'de rí mužú mávé ẹ̀ẹ́ rī gé 'daá. ²⁵ 'Bo nóni á lē 'deé mužú Yērusálémā gá 'bá Múngú vé rī pi ē ìzā koó. ²⁶ 'Bá Múngú rí nī' 'bá gí āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āzini āngū Ākáyá vé rī agá rī pi sokí ngá ẹ̀sì be céré sēe mužú 'bá Yēsū rí ẹ̀'yì' 'bá gí Yērusálémā gá 'daá ngá ākó rī pi ē ìzā kozú. ²⁷ Ádarú ngá kòpì ní soó rī, tā ni íbì íngá kòpì ē ẹ̀sì agá, kòpì sokí ngá rí sēe Yāhúđí Yēsū rí ẹ̀'yì' 'bá gí ngá ākó rī pi ní. Ā'diātāsīyā Yāhúđí rī pi ūlūkí ụ'dúkwó múké Kúrísítō vé rī 'bá adri' 'bá Yāhúđí rú ku rī pi ní, 'bá adri' 'bá Yāhúđí rú ku rī pi sokí ìvé rī ngá sēe Yāhúđí Yēsū rí ẹ̀'yì' 'bá gí rī pi ní. ²⁸ Má kādō ngá ī ní soó sēe má dríge rī jǐi mužú sēe 'bá ngá ākó rī pi ní, ma gō 'de mužú ìmi ndre, ma kúru gō aga mužú Sīpéní gé 'daá. ²⁹ Á nī rá 'yozú kīnī, má kādō caá ìmi āsámvú gé 'dílē, Kúrísítō rí ívé tākíri rī sē má ní, tākíri Kúrísítō ní sēe má ní 'dīri, ìmi ísù ìndí.

³⁰ Má édrípìjì má ómvúpìjì, á lē 'yoó ìmi ní Úpí Yēsū Kúrísítō ā rú sī, āzini lēngará Índrí Uletere rī vé rī sī, á lē ìmi zíkí má ní Múngú rí ẹ̀Ẹ́í ūkpó ūkpó má ní ríi ngaá rī ã tā sī. ³¹ Ìmi zíkí má ní Múngú rí, 'bá Yēsū rí gā' 'bá sī āngū Yúdáyá vé rī agá rī pi ã 'okí rí ma ūnjí ku, ngá ī ní soó sēe má dríge rī, má kādō jǐi sēe 'bá ẹ̀'yì' 'bá gí Yērusálémā gá rī pi ní, kòpì ē ẹ̀'yìkí rí ngá rī bēnī. ³² Múngú ā'yì dō rá, ma mužú ìmi vúgá 'dílē āyīkō be, 'bá mužú rí 'bá ẹ̀sì ūmīi ìmi be trú. ³³ Múngú rípi tākíri sēepi rī ã adri ìmi be céré. Āmīnā.

16

Páulū sē mōdó 'bá Yēsū rí ẹ̀'yì' 'bá gí rī pi ní

1 Á lē ĩmi ní Fäyũbe vé ẽzĩ ngaá múké rĩ ā tā ũlũú, ĩri ātĩ'ba, ĩri ri ẽzĩ nga kãnisã* kũrũ Kēnikũriyã vé rĩ agá. 2 ĩmi ẽ'yĩkĩ ĩri Úpĩ ā rũ sĩ, sũ ĩmi ní 'bã Mũngũ vé rĩ pi ẽ'yĩ rĩ tĩnĩ, ngá āzi ndē dō ĩri nĩ, ĩmi sēkĩ ĩri ní ngá ĩri ní lēē rĩ, ā'diātãsiyã ko 'bã kárákará pi ē ĩzã rá, āzini ko kpá mã ĩzã rá.

3 Á lē ĩmi jikĩ mōdó sēē Ákúwĩlã pi ní ũkú ni Pĩrĩsilã be, 'bã 'dĩ'bēē má ógũpĩ, 'bã rikĩ ẽzĩ Kúrĩsitō Yēsũ vé rĩ ngaá kōpi be trũ álu. 4 Kōpi adikĩ ĩvé idri ĩzãngã nyaá mã tā sĩ. Á sē ōwō'difō kōpi ní, āzini 'bã adri'bã Yãhũdĩ rũ ku Yēsũ ri ẽ'yĩ'bã gĩ āngũ āndiāndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi sēkĩ kpá kōpi ní ōwō'difō. 5 ĩmi sēkĩ kpá mōdó 'bã Yēsũ ri ẽ'yĩ'bã gĩ, ri'bã ĩ úmú'bã kōpivē 'bětĩ āsãmvú gé rĩ pi ní.

ĩmi sēkĩ mōdó mávé ũndĩgō Ĕpēnētō ní, ĩri 'bã drĩdrĩ ĩ'dópi ẽsĩ újãpi Kúrĩsitō ri ẽ'yĩpi āngũ āmbúgu Ĕzĩyã vé rĩ agá rĩ.

6 ĩmi sēkĩ mōdó Mārĩyã ní, nga ándúru ĩmi ní ẽzĩ ũkpō sĩ.

7 ĩmi sēkĩ mōdó Ādrōnikã pi ní Yũnĩyã be, 'bã 'dĩ'bēē mávé mārítē, ũ'yĩkĩ ándúru 'bã kōpi be trũ jó ĩ ní rizú āngũ ũ'yĩzú rĩ agá. Yēsũ vé 'bã áyúáyũ rĩ pi āsãmvú gé, 'bã 'dĩ'bēē ā rũ kũ ambamba, kōpi ẽ'yĩkĩ Kúrĩsitō ri má sĩ drĩdrĩ.

8 ĩmi sēkĩ mōdó Āpĩliyātã mã ní lēlēl rĩ ní, ā'diātãsiyã ẽ'yĩ Úpĩ ri rá.

9 ĩmi sēkĩ mōdó Ūrãbánã ní, ĩri 'bã ógũpĩ, ĩri ri ẽzĩ nga Kúrĩsitō ní, āzini ĩmi sēkĩ mōdó mávé ũndĩ Sītãkisã ní.

10 ĩmi sēkĩ mōdó Āpélē ní, ũ'bĩkĩ ĩri ĩrivē ẽ'yĩngárã ā tā sĩ. ĩmi sēkĩ mōdó 'bã adri'bã Ārĩsitōbúlã vé 'bětĩ āsãmvú gé rĩ pi ní.

11 ĩmi sēkĩ mōdó Ĕrōdĩyónĩ ní, ĩri mārítē mávé ni.

ĩmi sēkĩ mōdó 'bã Úpĩ Yēsũ ri ẽ'yĩ'bã gĩ, adri'bã Nãrikĩsō vé 'bětĩ āsãmvú gé rĩ pi ní.

12 ĩmi sēkĩ mōdó Tũrũpãiyĩnã pi ní Tũrũpãsã be, ũkú 'dĩ'bēē ngakĩ ẽzĩ Úpĩ ní ũkpō sĩ.

ĩmi sēkĩ mōdó mávé ũndĩ Pērēsĩsĩ mã ní lēlēl rĩ ní, ũkú 'dĩri nga ẽzĩ Úpĩ vé rĩ ũkpō sĩ.

13 ĩmi sēkĩ mōdó Rũfãsĩ Úpĩ ní ĩpēē adriĩ 'bã ĩvé ni rĩ ní, ĩmi sēkĩ kpá mōdó ĩrivē ẽndrēpĩ adriĩpi mã ní sũ ẽndrēpĩ tĩnĩ rĩ ní.

14 ĩmi sēkĩ mōdó Āsēnikũritō ní, Pĩligōnã ní, Hērēmē ní, Pãtōrōbã ní, Hērēmásĩ ní, āzini 'bã ẽdrĩpĩ 'bã ómvũpĩ Yēsũ ri ẽ'yĩ'bã gĩ adri'bã kōpi be trũ rĩ pi ní.

15 ĩmi sēkĩ mōdó Pĩlōlógō ní, Jũliiyã ní, Nērĩyãsã pi ní ómvũpĩ be, Ōlĩmbásĩ ní, āzini 'bã cérē Yēsũ ri ẽ'yĩ'bã gĩ, adri'bã kōpi be trũ rĩ pi ní.

16 ĩmi u'dekĩ ĩmi ẽziĩ bēdrĩ sĩ.

'Bã Yēsũ Kúrĩsitō ri ẽ'yĩ'bã gĩ kãnisã āndiāndĩ rĩ pi agásĩ rĩ pi cérē sēkĩ ĩmi ní mōdó.

Pãulũ vé tĩ ā ũdũ

17 Mã ẽdrĩpĩ mã ómvũpĩ, á lē lũú ĩmi ní 'dĩni, lē ĩmi adriki mĩ be kowũ 'bã lē'bã āngũ ago'bã 'dĩ'bēē sĩ, āzini 'bã lē'bã 'bã ẽ'yĩ'bã gĩ rĩ pi ē drĩ ja'bã ĩvé ẽ'yĩngárã agásĩ gārã gá 'dĩ'bēē sĩ, kōpi ri tā ĩ ní ĩmbã ĩmi ní 'dĩ'bēē újã ũlũ lētĩ be tũngũ. Lē ĩmi úmúkĩ ĩmi adriĩ kōpi be trũ ku. 18 'Bã 'dĩni 'dĩ'bēē,

* 16:1 16:1 Kãnisã: Kãnisã ri 'bã Yēsũ Kúrĩsitō ri ẽ'yĩ'bã gĩ rĩ pi. 16:13 16:13 Mārãkō 15:21

kòpì ngakí ẹ̀zì Ọ́pí Kúrísítò vé rí ku, kòpì rí 'yéná tá ǐ ẹ̀sì ní lěé rí 'dù nga áyú. Kòpì rí átángá múké múké ní pì átá, àzini kòpì rí 'bá tá nǐ 'bá múké kuyé rí pì ẹ̀ mì ù 'bā. ¹⁹ 'Bá céré yìkí rá 'yozú kìnǐ, ìmi 'dùkí tá Ọ́pí vé rí ngaá múké rá. Tá ìmi ní 'oó rí sè má ní àyìkò ambamba. Á lě ìmi adrikí tá nǐngára be, ìmi 'okí tá pìrì, lě ìmi fikí tá ùnjí 'oó ku. ²⁰ Ẹ̀sì mādā, Múngú ríipì tákírì séepe rí, ìri ìmù Sātánā rí tu ìnyí pá sǐ, ìri ìmù adri ìmi pálé gá. Ẹ̀sì múké Ọ́pí Yésù Kúrísítò vé rí ã adri ìmi be.

²¹ Má ógúpì Tímótéyò 'bá ní ríí ẹ̀zì ngaá ìri be trù rí, sè ìmi ní mōdó, àzini mávé máríté Lùkiyā pì Yāsónā be, Sòsìpátā sǐ, sèkí kpá ìmi ní mōdó.

²² Ma Tẹ̀rẹ̀tíyò 'i, á ko Páulù ẹ̀ ǐzā, á sǐ kòkòbì ìrivé nǒri nǐ, á sè ìmi ní mōdó Ọ́pí Yésù Kúrísítò ã rù sǐ.

²³ Gáyò ma ẹ̀'yìpì ívé 'bẹ̀tì àsámvú gé, àzini 'bá Yésù rí ẹ̀'yì 'bá gí rí pì ẹ̀'yìpì ívé 'bẹ̀tì àsámvú gé rí, sè ìmi ní mōdó. Èrésítò ríipì mǔfèngá kùrù agá rí ùtèepi rí, sè ìmi ní mōdó, àzini 'bá ẹ̀drìpì Kùráyítò sè ìmi ní mōdó.

²⁴ Ẹ̀sì múké Ọ́pí Yésù Kúrísítò vé rí ã adri ìmi be céré.†

²⁵ Lě 'bā ìngúkí Múngú rí! Ọ́ 'dùkó múké Yésù Kúrísítò vé má ní tá ni ùlùú 'bá rí pì ní rí, ã sè ìmi tukí pá ùkpó ùkpó ìmivé ẹ̀'yìngára agá. Ọ́ 'dùkó múké Kúrísítò vé ọ̀tù ǐ ní ùzùzù rí, ì 'dakí nóni ìri àmvé gí, ²⁶ nẹ̀bì rí pì ùlùkí tá 'dìri nǐ, Múngú adriipì mụzú 'dání 'dání rí ẹ̀zì tá rí nǐ, 'bá àngù rí pì agásì rí pì àrèvú céré ẹ̀ ẹ̀'yìkí rí ìri, àzini kòpì ã 'dùkí rí ìrivé tá ngaá.

²⁷ Múngú rí 'yéná àlu, nǐ tá ambamba, ẹ̀ ìngúkí ìri mụzú 'dání 'dání rù Yésù Kúrísítò vé rí sǐ. Àmìnā.

† **16:24** 16:24 Átángá véřẹ̀šì 24 agá 'dìri, búkù Rómā vé ǐ ní sǐ Gírìkì tì sǐ dǐrdǐ rí agá 'dāáyo, 'bo gòkí sǐ búkù Rómā vé vùlé rí agá rá.

Kōkōbị ãlu ni Páũlũ ní sīi sěé 'bá Kōrínítō vé rĩ pi ní rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Páũlũ sī kōkōbị 'dĩri sěé 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí Kōrínítō gá rĩ pi ní, Kōrínítō ri kũrũ ãmbúgú ãngũ Gírĩkĩ vé rĩ agá. Páũlũ ùlũ ụ'dúkọ Múngú vé rĩ Kōrínítō agá 'dãlẹ aga ílĩ ãlu rá (Ẹzị 18), 'bá káràkará ẹ'yĩkí Yēsũ ri rá. 'Bo Páũlũ kã fũú kũrũ Kōrínítō vé rĩ agásĩ, tã ùnjĩ ùnjĩ ní pi gòkĩ ífí 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ãsámvú gé, sě Páũlũ ní kōkōbị 'dĩri sězú sězú kọpi ní ãnĩ, tã ùnjĩ 'dĩ' bée ã de rĩ kọpi ãsámvú gé sĩ rá.

Kōkōbị 'dĩri agá, Páũlũ ùlũ kĩnĩ, 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi rikí dō ì acoó rií ãgátá gãá ì ãsámvú gé sĩ, ìri ùnjĩ (cápítã 1-4). Páũlũ 'yo kọpi ã urukọ ní tã ùkpó ùkpó kĩnĩ, lẹ kọpi ã rikí ọwũ 'bãã sũ 'bá Múngú ri nĩ' 'bá kuyé rĩ pi tĩnị ku (cápítã 5-6). Ímbá kọpi ní lẹtị 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ní adrizú ìvé ùkú pi be rĩ, ùkú rĩ pi ní adrizú ìvé ãgō pi be rĩ, ãzini tã kọpivé 'bẹtị ãsámvú gé rĩ (cápítã 7). Ímbá kpá kọpi kĩnĩ, kọpi dō 'bá rĩ' 'bá múngú ì ní údé drị sĩ rĩ ñnjĩ' 'bá rĩ pi ãsámvú gé, lẹ tã kọpi ní 'oó rĩ ã ì'da lüzú kínĩ, ádarú kọpi 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí ni pi, ãzini kọpi kádō rií ì úmú, lẹ ã ì'da lüzú kínĩ, ádarú kọpi ri Múngú ri ñnjĩ. Páũlũ ímbá tã Índrĩ Uleteré rĩ ní kọpi ní ùkpō sězú rĩ, agaápi rá rĩ, tã lèngará vé rĩ (cápítã 13), ã ko ri kọpi ã ìzã, kọpi ã ñnjĩkí rĩ Múngú ri ãnĩ ñnjĩnĩ, ãzini kọpi ã adrikí rĩ ãnĩ 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí ni pi rú. Lũ kọpi ní kĩnĩ, Kúrísítō ní íngá gōó ìdri rú drãngará gálésĩla gí rĩ sĩ, kọpi nĩkí rá 'yozú kínĩ, Múngú ri kpá ùmvúlésĩ sě 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi íngá gō ìdri rú rá.

Páũlũ sě mōdó

¹ Ma Páũlũ 'ì, Múngú Ìpē ma adrií 'bá Kúrísítō Yēsũ vé áyúáyũ ní rú, 'bá sĩkí kōkōbị 'dĩri sěé 'bá ógúpị Sōsítēnĩ Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ be.

² 'Bá sĩkí sěé ìmi 'bá Múngú vé kãnisã Kōrínítō agá rĩ pi ní, Múngú ùpē ìmi adrií 'bá ìvé ni uleteré ni pi Kúrísítō Yēsũ ã tã sĩ, sũ ìri ní 'bá Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ùpēé vürã gá sĩ céré rĩ tĩnị, Yēsũ Kúrísítō ri kọpivé Úpí, ãzini 'bávé Úpí.

³ Ẹsị múké, ãzini tãkĩri 'bá Ẹtẹpi Múngú vé rĩ, ãzini Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ã adri ìmi be.

Páũlũ sě ọwō'difō Múngú ní

⁴ Ụ'dụ céré ma ri ọwō'difō sě Múngú ní ìmi tã sĩ, ã'diãtãsiyã ìri ní ìmi ní ẹsị múké sěé, ìmi ní Kúrísítō Yēsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ sĩ. ⁵ Ìmi ní adrií Yēsũ Kúrísítō agá rĩ sĩ, Múngú sě ìmi ní tã rĩ pi ãrèvú céré gí, sě ìmi ní tã ñngará, sě ìmi ri átá múké. ⁶ 'Dĩri lũ 'yozú kínĩ, tã Yēsũ Kúrísítō vé 'bá ní ùlũú ìmi ní rĩ tã áda. ⁷ Ìmi ní rizú 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ri ùtèngará gá, Múngú sě ìmi ní fěfě Índrĩ Uleteré rĩ vé rĩ gí, ìmi ìsúkí rí ùkpō ẹzị ìvé rĩ pi ngazú ãnĩ. ⁸ Ìri sě ìmi adri ùkpō ùkpō cĩmgbá cazú ụ'dụ ụ'dụ vé rĩ gé, ã ìsúkí rí ìmi ùnjĩkányã ákó ụ'dụ 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ní ìgōzú rĩ gé.

9 Múngú zī ĩmi, ĩmi úmúkí rí ĩmi adrií ívé Mvá Yēsū Kúrísítō 'bávé Úpí be trú, ĩri ẹ̀sì 'bā tā 'í ní lēé 'oó rī 'dụ nga rá.

Kānísā agá lē ã adrikí trú

10 Má ẹ̀drípíjì má óm vúpíjì, á mǎ ĩmi 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ã rú sī, lē ĩmi yìkí ĩmi yìyì, ĩmi acokí ĩmi ku, ĩmi úmúkí ĩmi adrií ngá ǎlu, yìkí be ǎlu, lē ĩmivé tā ọ̀sũngárá á adrií ngá ǎlu. 11 Má ẹ̀drípíjì má óm vúpíjì, má ịsụ ụ'dụkọ́ 'bá adri'béé Kílóé vé ǎngá rī pi vúgá kíní, ĩmi rí ǎwǎ ĩmi ǎsámvú gé sī ǎwǎwǎ. 12 ĩmi ǎsámvú gé 'dígé, 'bá urukọ́ rí 'yo, "Ma 'bá Páulū vé ni," urukọ́'béé rí 'yo, "Ma 'bá ǎpóló vé ni," urukọ́'béé rí 'yo, "Ma 'bá Kéfá* vé ni," urukọ́'béé rí 'yo, "Ma 'bá Kúrísítō vé ni."

13 Kúrísítō aco nyo 'i rá? Ma Páulū rú, gbákí nyo ma peṭi alambaku sígé ĩmi tā sī rá? Sẹ́kí nyo ĩmi ní bātízímū má rú sī rá? 14 Ma ọ̀wò'dífó sī ǎmbúgú, ǎ'diátǎsìyǎ á sẹ́ má bātízímū ĩmi ní kuyé, á sẹ́ 'yẹ́ǎ bātízímū rī Kúrísípó pi ní Gáyó be, 15 'bá ǎzi ícọ́ 'yoó kíní sẹ́kí ĩmi ní bātízímū má rú sī 'díní ku. 16 (Ádarú, á sẹ́ kpá bātízímū 'bá Sètẹ́fǎnásí vé ǎngá rī pi ní rá, 'dírí ǎ vudrì gé, á nǎ kuyé dọ́ á sẹ́ bātízímū 'bá ǎzi ní rá.) 17 Kúrísítō ịpẹ́ ma ímụ́ bātízímū sẹ́ kuyé, ịpẹ́ ma ímụ́ ụ'dụkọ́ múké Múngú vé rī ụlúú, 'bo ụ'dụkọ́ múké má ní ụlúú rī, má ụlú té dọ́ tā nǎngárá mávé rī sī ĩmi úbẹ́zú, ĩmi ní Yēsū rí ẹ̀'yìzú ǎní, ĩri té lū kíní drǎngárá Kúrísítō vé peṭi alambaku† sígé rī ẹ̀zì ǎkọ́, ícọ́ ǎngú paá ku.

Ụkpọ́ Múngú vé rī ǎzini úmí ịrívé rī

18 Kúrísítō vé drǎngárá peṭi alambaku sígé rī vé tā ĩ ní átá rī ındré 'bá úmvúlésí fi'bá drǎngárá 'dání'dání rī agá rī pi vúgá 'dǎá tā azakaza vé ni, 'bo 'bá ĩ ní paá gí nǎ'béé, drǎngárá Kúrísítō vé rī 'i da ụkpọ́ Múngú vé ǎngú pazú rī. 19 Síkí Búkú Múngú vé rī agá kíní,

“Bá 'yo' 'bá kíní ĩ úmí be 'dì'béé, ma úmvúlésí sẹ́ kọpívé tā nǎngárá rí ǎvǎ kọpi drìgẹ́ sī rá,

ǎzini ma sẹ́ kọpívé úmí rí ǎbá rá.”

20 'Bá 'yoópi kíní 'i úmí be rī ینگآá? 'Bá 'yoópi kíní 'i nǎ tá ambamba rī ینگآá? 'Bá vū drìgẹ́ nǎgọ́ 'yoópi kíní 'i nǎ átángá átá be ambamba rī ینگآá? Múngú sẹ́ nyo 'bá úmí be vū drìgẹ́ nǎgọ́ rī pi vé úmí ícá azakaza rú gí kuyé? 21 Múngú rí úmí be, lē 'bá vū drìgẹ́ nǎgọ́ rī pi ǎ nǎkí 'i ǎmá úmí ívé rī sī ku. 'Bá tì 'bá ní sẹ́e azakaza rú rí ẹ̀'yì' 'bá rá rī pi, Múngú pa kọpi rá. 22 Yǎhúdì rī pi lẹ́kí tá ǎyázú ǎyáyǎ ni ndreé, Gírìkì rī pi lẹ́kí ívé rī tá nǎngárá ịsụ. 23 'Bo 'bá rí Kúrísítō vé gbǎngárá peṭi alambaku sígé rī vé tá ụlú, tá ni sẹ́ Yǎhúdì rī pi ẹ̀ ẹ̀sì ve ǎní rá, ǎzini 'bá adri' 'bá Yǎhúdì rú ku rī pi kíní tá 'dírí azakaza vé ni. 24 'Bo Yǎhúdì, ǎzini Gírìkì Múngú ní zìjì rī pi nǎkí rá 'yozú kíní, drǎngárá Kúrísítō vé rī 'i da ụkpọ́ Múngú vé rī, ǎzini 'i da úmí Múngú vé rī. 25 Múngú vé tá ẹ́ ındré dọ́ kú 'bá rī pi mìlẹ́ gá azakaza rú drǎǎsìyǎ, ịrívé tá nǎngárá ndẹ́ 'bá rī pi vé rī rá. Tá Múngú ní 'oó rí ẹ́ ındré dọ́ 'bá rī pi mìlẹ́ gá ụkpọ́ ǎkọ́ drǎǎsìyǎ, ịrívé ụkpọ́ ndẹ́ 'bá rī pi vé rī rá.

* **1:12** 1:12 Kéfá: 'Bá Kéfá 'dírí Sǎmónǎ Pétéró 'i. Ịrívé rú Ẹ́bẹ́rẹ́ tì sǎ Kéfá, Gírìkì tì sǎ Pétéró. † **1:17** 1:17 Peṭi alambaku: 'Bá Rómá vé rí pi rí 'bá tá 'o' 'bá ụnǎjì rí pi gbǎ mǎsǎmǎrì sǎ peṭi alambaku sígé, ịrì sǎ 'dụ ǎcọ́ kọpi íbì drǎ ndọ́, kọpi ịzǎngá nya ambamba drǎngárá rí gé. **1:19** 1:19 Ịsáyá 29:14

26 Má édrípījī má ómvúpījī, lē ĩmi ũsũkī ĩmivé adringará ótjī Múngú ní ĩmi zizú rī gé 'dāri. 'Bá nyōókú nōri vé rī pi ũsũkī kīnī ĩmi āsámvú gé 'dīgé, 'bá tā nī 'bá rī pi adrikí tré ku, 'bá ũkpō be rī pi adrikí tré ku, āzini 'bá ĩ ní ĩnījī ĩnī rī pi adrikí tré ku. 27 'Bo Múngú ũpē 'bá adri' 'bá azakaza rú nyōókú drīgé nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá 'yo' 'bá kīnī ĩ úmī be rī pi ní. Múngú ũpē 'bá ũkpō ākó nyōókú drīgé nōgó rī pi, ā sē rī drīnjá 'bá ũkpō be nyōókú drīgé nōgó rī pi ní. 28 Múngú ũpē 'bá ĩ ní ndree kuú ēzī ākó nyōókú drīgé nōgó rī pi, āzini ĩ ní rīí ideéde rī pi, tā 'bá vū drīgé rī pi ní 'dujū 'bāā tā āmbúgú rú 'dīri ē ícá rī ēzī ākó, 29 ā sē rī 'bá āzi ē íngú rī 'i Múngú ɛndrɛtjī gé ku. 30 Múngú sē ĩmi adrii Kúrísítō Yēsū agá nī, ā'diātāsīyā ĩpē Kúrísítō rī ímú 'bá paá, āzini ímú 'bá ní úmī tā nīngará vé ní sēé, ā'yī 'bá adrii pīrī Múngú ɛndrɛtjī gé, sē nóni 'bá ícákí uletere gí. 31 Sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnjī kīnī, "'Bá rī lē dō 'i íngú, lē ē íngú 'i tā Úpī ní 'oó 'i ní rī sī."

2

1 Má édrípījī má ómvúpījī, má ní ándúrú mužú ú'djúkó Múngú vé rī ũlūzú ĩmi ní rī gé, má átá tā ũkpó ũkpó fīpī ĩmi drīgé ku ní mávé tā nīngará sī kuyé. 2 Ā'diātāsīyā á 'bá ma kú sū 'bá tā nījī kuyé ní tīnjī, á rī 'yéná Yēsū Kúrísítō vé tā ũlūú, āzini tā ĩ ní ĩri gbāzú pɛtjī alambaku sígē rī vé tā ũlūú. 3 Má kā caá ĩmi vúgá 'dīlé, má ícá kuú ũkpō ākó, ũrī fū ma, má rú' 'bá rī yāáyā. 4 Tā má ní átá, āzini tī má ní ũlūú ĩmi ní rī, adri 'yozú kīnī á nī tā ambamba, āzini ma rī ĩmi úbé yā 'dīni ku, 'bo á rī tā rī ũlūú ũkpō Índrī Uletere rī vé rī sī, 5 ĩmi 'bākí rī éšjī tā nīngará 'bá áda vé rī drīgé ku, ĩmi 'bākí rī éšjī ũkpō Múngú vé rī drīgé.

Tā nīngará Múngú vé rī

6 'Bá rī átángá tā nīngará vé rī átá 'bá ē'yīngará be ũkpó ũkpó rī pi āsámvú gé, 'bo tā nīngará 'dīri adri 'bá nyōókú drīgé nōgó rī pi vé ní kuyé, dōku adri tā nīngará 'bá āngū rú' 'bá nyōókú drīgé nōgó ímú' 'bá ũdrā' 'bée ũdrādrā rī pi vé ní kuyé. 7 'Bá rī Múngú vé tā nīngará ĩri ní zjūú kuú mūdūmūdū rú, 'bá āzi ní nījī kuyé 'dāri vé tā ũlū. Múngú ũsū tā nīngará 'dīri vé tā kú ínogósí ísú gbī drī vū rī kuyé, tā nīngará 'dīri sē 'bá ímú dīngará ísú rá. 8 'Bá āngū rú' 'bá vū drīgé nōgó rī pi nīkí tā nīngará 'dīri á má kuyé, kōpī ā nīkí té dō rá, kōpī ícókí té Úpī ĩ ní rīí íngúngū 'dīri gbāá pɛtjī alambaku sígē ku. 9 'Bo sū ĩ ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tīnjī, "Tā Múngú ní útú 'bá 'i lē' 'bá rī pi ní rī,

'bá āzi ndre kuyé,

'bá āzi yjī kuyé,

tā ní fī 'bá āzi drīgé kuyé."

10 'Bo Múngú i'da 'bá ní tā 'dīri ũkpō Índrī Uletere rī vé rī sī. Índrī Uletere rī, ĩri tā rī pi ārēvú i'da cére āmvé, ĩri Múngú vé tā ũzjūzjū rī i'da āmvé. 11 'Bá āzi ícó tā 'bá āzi ní rīí ũsūjū 'i éšjī agá 'dálé rī nījī ku, 'yéná 'dīpa nī íngá nī. ĩri kpá adri sū 'dīri tīnjī, 'bá āzi ícó tā Múngú vé rīí ũsūjū rī nījī ku, 'yéná Índrī Múngú vé rī tā Múngú ní rīí ũsūjū rī nījī á má nī. 12 Tā 'bá ní rīí ũsūjū rī adri sū 'bá nyōókú drīgé nōgó rī pi ní rīí ũsūjū rī tīnjī ku,

Índrí 'bá ní rizú tā ũsũzú rĩ íbí íngá Múngú vúgálésĩ, ĩri sē 'bá ícò ngá Múngú ní sēé 'bá ní pírini rĩ pi nĩ áamá āní rá. ¹³ Tā 'bá ní rii átá rĩ, 'bá úmĩ be ní ímbá 'bá ní nĩ kuyé, Índrí Múngú vé rĩ ímbá 'bá ní nĩ. Índrí ālu ālu 'dĩri sē 'bá ri ú'dúkò tā áda vé rĩ ũlũ 'bá rĩ pi ní. ¹⁴ 'Bá Índrí Múngú vé rĩ ní fii éšĩ ni agá kuyé rĩ, ā'yĩ tā Índrí rĩ ní ímbá rĩ ku, ā'diātāsīyā ĩri índré ĩri ní tā azakaza vé ni, tā rĩ fi drĩ ni gé 'dāá ku, ā'diātāsīyā Índrí Uleteré rĩ tā 'dĩ'bée vé íffii i'da nĩ. ¹⁵ 'Bá Índrí rĩ ní fii éšĩ ni agá gĩ rĩ, ĩri ícò tā Múngú vé rĩ nĩ áamá rá, 'bo 'bá āzi ícò tā ĩri ní nĩ áamá 'dĩri nĩ áamá ku.

¹⁶ "Ā'di nĩ úmĩ Úpí Múngú vé rĩ rá nĩ

'yozú kīnĩ 'i ícò ĩri ímbá rá?"

'Bo 'bávé úmĩ sũ Kúrísitō vé rĩ tĩnĩ.

3

Lē ā ngakĩ ězĩ Múngú vé rĩ trũ

¹ Má ědrípĩĩ má ómvpĩĩ, ĩmi ri tā 'o sũ 'bá nyōókũ nōri vé rĩ pi ní rii 'oó rĩ tĩnĩ, sē má ní rizú átázú ĩmi ní sũ 'bá Índrí ní fii kōpi éšĩ agá kuyé ni pi tĩnĩ ānĩ. ĩmivé adringará Kúrísitō agá rĩ gé, ĩmi índrékĩ sũ ũdéná tĩnĩ. ² Má úcé ĩmi lé sĩ, adri 'yozú kīnĩ ínயá sĩ kuyé, ā'diātāsīyā ĩmi ícókĩ drĩ ínயá nyaá ku. Ádarú ĩmi ícókĩ drĩ kuyé. ³ ĩmi drĩ ri tā nyōókũ nōri vé rĩ 'dũ nga. Ā'diātāsīyā ĩmi āsámuvú gé sĩ, ógúpĩ ā tā ri 'de ógúpĩ ē éšĩ agá ũnjĩ, āzini ĩmi ri āwāwā. 'Dĩri lũ 'yozú kīnĩ Índrí rĩ ású drĩ ĩmi kuyé, ĩmi ri tā 'o sũ 'bá nyōókũ nōri vé rĩ pi ní rii 'oó rĩ tĩnĩ.

⁴ ĩmi āsámuvú gé, 'bá urukọ ri 'yo, "Ma 'bá Páulũ vé ni," urukọ ni pi ri 'yo, "Ma 'bá Ápólō vé ni." ĩmi nyo ri tā 'o sũ 'bá nyōókũ nōri vé rĩ pi ní rii 'oó rĩ tĩnĩ kuyé? ⁵ Ápólō ri 'bá íngóni ni? Páulũ ri 'bá íngóni ni? 'Bá 'dĩ'bée ātĩ 'bá Múngú vé ni, Múngú sē 'bá koki ĩmi izā Úpĩ ri ě'yĩzú nĩ. Úpĩ sē 'bá ālu ālu ní ězĩ nĩ. ⁶ Á sa úri rĩ nĩ, Ápólō ri úri rĩ ũsũú yĩ sĩ nĩ, 'bo Múngú sē úri rĩ dũy nĩ. ⁷ 'Bá úri rĩ saápi rĩ pi, 'bá úri rĩ ũsũúpi yĩ sĩ rĩ be, tā kōpi ní 'oó rĩ adri tā āmbúgú rú kuyé, 'bo Múngú sē úri 'dĩ'bée dũy nĩ. ⁸ 'Bá úri saápi rĩ pi, 'bá úri rĩ ũsũúpi yĩ sĩ rĩ be, ězĩ kōpi ní ngaa rĩ ālu rĩ. ĩ ímũ 'bá ālu ālu ũfē ězĩ ĩri ní ngaa rĩ sĩ. ⁹ 'Bá ri ězĩ nga Múngú ní, ĩmi ómvpũ Múngú vé ni, āzini ĩmi jó Múngú ní rii sĩĩ rĩ.

¹⁰ Múngú 'bā éšĩ múké má ní, sē má ní úmĩ jó rĩ ā ndũũ ā'bázú ānĩ múké múké, nóni 'bá āzi ri jó rĩ sĩ má ní ndũũ ni ā'bāá 'dĩri drĩgé. 'Bo 'bá jó rĩ sĩĩpi rĩ ā ndre múké, ā sĩ jó rĩ múké múké. ¹¹ 'Bá āzi ícò gōó jó āzi ā ndũũ ā'bāá dĩĩ ku, ā'diātāsīyā jó ā ndũũ ĩ ní ā'bāá gĩ rĩ, ĩri Yēsũ Kúrísitō 'i. ¹² 'Bá āzi sĩ dō jó ĩ ní ndũũ ni ā'bāá 'dĩri drĩgé dábũ sĩ, aya ógũ 'bá ógũógũ ni pi sĩ, irā ājē be āmbúgú ni pi sĩ, peṭĩ sĩ, ásé sĩ, ¹³ kādō muũ caá ú'dũ tā lĩzú rĩ gé, ĩ 'bá ālu ālu vé ězĩ i'da rá, ā'diātāsīyā ú'dũ 'dāri gé, ācĩ ri ímũ tā rĩ i'da nĩ, ĩ ímũ 'bá ālu ālu vé ězĩ ĩri ní ngaa rĩ ũ'bĩ ācĩ sĩ, dō ĩrivé ězĩ ngaa rĩ íngóni. ¹⁴ 'Bá jó sĩĩpi rĩ vé jó ve dō kuyé, ĩ ímũ ĩri ũfē rá. ¹⁵ 'Bo 'bá jó sĩĩpi rĩ vé jó ve dō rá, ĩsũ ngá āzi ku. ĩ 'bá jó sĩĩpi rĩ pa rá, 'bo ĩri adri sũ 'bá ápápi ācĩ agásĩ rĩ tĩnĩ.

16 Īmi n̄kī 'yozú kīnī Īmi jó Múngú vé ni, Īndrí Múngú vé rī ri adri Īmi agá 'dīni kuyé? 17 'Bá rī ũñō dō jó Múngú vé rī arí vūgá, Múngú ri ímú Īri Īrīñā ũñjī ũñjī, ā'diātāsīyā jó Múngú vé rī, Īri uletere, Īmi jó Múngú vé ni.

18 Lē 'bá āzi ā ũ'bā 'i m̄ ũgōgōlē rú ku. 'Bá rī kīnī dō 'i n̄jī tā vū dr̄jgē nōgō rī ambamba, lē ā 'bā 'i adrii azakaza rú, ā újā rī 'i adrii 'bá tā n̄jīpi ni. 19 Ā'diātāsīyā tā n̄ngará nyōŋkú nōri vé rī, Īri tā azakaza vé ni Múngú endrēṭjī gé. Sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, "'Bá 'yo'bá kīnī Ī n̄kī tā ambamba rī pi, Múngú ri kōpi mbā urū ivé tā n̄ngará ambamba 'dīri ā tā sī." 20 Búkū Múngú vé rī 'yo kpá 'dīni kīnī, "Úpí n̄jī rá 'yozú kīnī kōpivé tā n̄ngará 'dīri ězī ākó." 21 Kúru lē 'bá āzi ē íngú 'i tā 'bá āzi ní rīi 'oó rī sī ku! Ngá rī pi ārēvú céré ĩmivé ni. 22 Í'dózú Páulū 'i, Āpóló 'i, Kéfā ĩ ní zīj Pētērō 'i, vū nōri, ídri rī, drā rī, lókí āndrū rī, āzini lókí drūzī rī, nga 'dī'bée ārēvú céré ĩmivé ni, 23 Īmi 'bá Kúrísitō vé ni, Kúrísitō ri Múngú vé ni.

4

Kúrísitō vé 'bá áyúāyū rī pi āt' 'bá

1 Kúru lē 'bá rī pi ā n̄kī 'yozú kīnī 'bá āt' 'bá Kúrísitō vé ni, sēkī 'bá ní ězī, 'bá ri tā Múngú vé 'i zūpī kú mūdūmūdū rú rī ũlū. 2 'Bá ĩ ní ězī sēé drī ni gé rī, lē ā adri 'bá ězī ĩ ní sēé drī ni gé rī ngaápi pīrī ni. 3 Īmi átákí dō mávé tā ũñjī, dōku 'bá tā līpī rī átá dō mávé tā ũñjī, má ũsū má drī ni gé ku. Má ícō mávé tā lī ũgōgōlē rú ku. 4 Má ũsū tā má ní 'oó rī pīrī, 'bo ícō lūū 'yozú kīnī mā tā ākó 'dīni ku. Úpí ri mávé tā lī nī. 5 Lē 'bá āzi ā lī ógúpī vé tā ku, cīmgbá Úpí ní ícázú rī gé. Īri ímú tā ĩ zū' 'bá ĩnīñā agá rī pi i'da, āzini tā 'bá rī pi ē ěsī agá rī pi i'da céré āmvé. Sā 'dāri gé, Múngú ri ímú 'bá ālu ālu íngú rá.

6 Má ědrīpījī má ómvúpījī, má í'dú 'bá 'bāā Āpóló be ũ'bītā rú, Īmi n̄kī rī tā ĩ ní 'yoó, "Īmi 'dūkí tā ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī ngaá áyū" 'dīri vé ífífi 'bá vūgá. Īri sē Īmi ícókí 'bá āzi íngú 'bá āsámvú gé nōgō 'yozú kīnī Īrivé āmbūgū ndē ógúpī vé rī rā 'dīni ku. 7 Ngá sēépi mí ícō adri 'bá rī pi āsámvú gé sī túngú rī ā'di? Ngá mí ní ĩsú 'dī'bée agá, ngá Múngú ní sēé mí ní kuyé rī ā'di? Ngá mí ní ĩsú rī, Múngú sē dō nī pírí, ngá mí ní adrizú āfú sī 'yozú kīnī mí 'o tā rī mí 'i rī ā'di?

8 Īmi ũsūkī kīnī Īmi n̄kī tā ĩndrí vé Īmi ní lēé rī pi ārēvú céré gí! Īmi ũsūkī kīnī Īmi ĩsūkī úmī Īndrí Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī ārēvú céré gí! Īmi ũsūkī kīnī Īmi nóni 'bāgú! 'Bo 'bá adrikí 'bāgú ku! Ádarú á lē Īmi ā adrikí 'bāgú, 'bá rúkí rī mālūngā rī Īmi be trū. 9 Ā'diātāsīyā ĩndré má vūgá nōlē, 'bá 'bá áyúāyū nō'bée, Múngú 'bá 'bá adrii ũdūmbītā rú, 'bá adrikí sū 'bá ĩ ní ũ'yū, ĩ ní lēé jījī ú'dī'dī rī pi tñjī. Mālāyíkā rī pi 'bá vū dr̄jgē rī pi be céré ri m̄jī 'bā 'bā ndrezú. 10 'Bá ní rīi ězī ngaá Kúrísitō ní rī sī, 'bá rī pi ũsūkī kīnī 'bá azakaza rú, 'bo Īmi ũsūkī kīnī Īmi n̄kī tā Kúrísitō vé rī ní! 'Bá rī pi kīnī 'bá ũkpō ākó, 'bo Īmi kīnī Īmi ũkpō be! 'Bá rī pi ri Īmi ĩn̄jījī ĩn̄jī, 'bo 'bá rī pi ĩn̄jīkī 'bá ku! 11 Cīmgbá āndrū sī, 'bá ri adri ěbīrī sī, yījī úvā ri 'bā ndē, bōngó dē 'bá rú' 'bá gá sī céré, 'bá rī pi ri 'bá 'o ũñjī, 'bá vūrā adrizú ní ākó. 12 'Bá ri ězī nga ũkpō sī 'bá drī sī. 'Bá

rī pi kádō rií 'bâ trií, 'bâ ri kōpi ní tākiri sē. Kádō rií 'bâ ōcūŭ, 'bâ ri tā ni ta mužú ešī mādā sī. ¹³ 'Bá rī pi kádō rií 'bâ rú izaá, 'bâ ri tā rī újá kōpi ní ešī múké sī. Cīngbá āndrū sī, 'bá vū drīgé rī pi mī gé 'dálé, 'bá índréki sū kúrūnyá ĩ ní rií dáá kī'dīrō drīgé rī tīnī.

¹⁴ Á sī tā 'dīri ĩmī drī ĩnjázú kuyé, á sī tā 'dīri ĩmī ĩmbázú ānī sū anjī má ní lēélē rī pi tīnī, ĩmī 'okí rī tā pīrī. ¹⁵ 'Bá ĩmī ĩmbá'bá Kúrísitō Yēsū vé tá sī rī pi ā adríkí dō élífū mužrī (10,000) drāāāsīyā, ĩmivé étépi 'yéná ma 'i, ā'diātāsīyā má í'dó ĩmī ĩmbá Kúrísitō vé tá sī nī, ĩmī ní ĩrī è'yīzú ānī. ¹⁶ Kúru á lē 'yoó ĩmī ní 'dīni, lē ĩmī 'okí tā sū má ní 'oó rī tīnī. ¹⁷ Tā 'dīri sī, á lē Tīmōtéyō ri pēe mužú ĩmī vúgá 'dīlé, Tīmōtéyō adri sū má mvá tīnī, á lē ĩri lēlé, 'bá ívé ešī cére kuú Úpí drīgé. ĩri muž mávē adringará Kúrísitō Yēsú agá rī vé tá ũlū ĩmī ní, āzini ĩri tá má ní ĩmbá kānisā rī pi agásī rī vé tá ũlū ĩmī ní nī.

¹⁸ ĩmī uruḱo'bee ũsūkí kinī á muž ĩmī ndree ku, sē kōpi ē drī gō ícá ũkpó ũkpó. ¹⁹ Úpí ā'yī dō rá, ma ca ĩmī vúgá 'dīlé mbēlēná, ma kúru muž 'bá drī be ũkpó ũkpó rī pi vé tá rií átá rī yī, dō kōpi ri átá ngóni, āzini kōpi dō ri èzī rī nga ā'di vé ũkpó sī. ²⁰ Mālūngā Múngú vé rī átákí tā ni 'yéná tī sī ku, lē ũkpó Múngú vé rī. ²¹ Má kádō caá ĩmī vúgá 'dīlé, ĩmī lēkí má 'o ĩmī íngóni? ĩmī lēkí má átá ĩmī ní átángá ũkpó ũkpó ni pi, dōku má lē ĩmī lēlé, āzini má átá ĩmī ní átángá rī ešī mādā sī?

5

Lē 'bá kānisā vé rī pi ā 'bāki ōwū ku

¹ Á yī kinī ĩmī ri ōwū 'bā ĩmī āsámvú gé sī, tá ĩmī ní rií 'oó 'dīri aga pāgānō rī pi ní rií 'oó rī rá. Ágó āzi la étépi vé ũkú sī. ² ĩmī ri ĩmī íngú ānī íngúngū. 'Bá tā 'oópi 'dīni 'dīri, ĩmī té adri ānī ĩzāngā sī, ĩmī té ĩri dro fū ĩmī āsámvú gé sī rá. ³ Má adri dō ĩmī be trū kuyé drāāāsīyā, índrí agá, 'bá ĩmī be trū. Má adri dō ĩmī āsámvú gé 'dīlé 'dáayo drāāāsīyā, á lī tá ágó 'dīri drīgé gí. ⁴ ĩmī kádō ĩmī úmú vūrā ālu gé 'bávē Úpí Yēsū ā rú sī, índrí agá, 'bá ĩmī be trū, ũkpó 'bávē Úpí Yēsū vé rī ĩmī āsámvú gé anigé. ⁵ ĩmī sēkí ágó 'dīri Sātānā drīgé, ĩrivé rú' 'bá rizú ũnjikānyā 'ozú 'dīri ímú ĩzāngā nya ambamba, 'bo ĩ ímú ĩrivé índrí pa ũ'dú Úpí Yēsū ní ĩgōzú rī gé.

⁶ ĩmivé íngúngará 'dīri adri múké ku. ĩmī nīkí kuyé 'yozú kinī ākúfī mādāná ri sē íwá ri dra íngá ānī kōfútō be 'dīni kuyé? ⁷ Lē ĩmī drokí 'bá ũnjikānyā 'oópi rī ĩmī āsámvú gé sī rá, ĩmī adríkí rī ule, sū ĩmī ní adrii ule Múngú agá rī tīnī. Kúrísitō ri Kābilō Mvā* ũ'dú Múngú ní Èlīzú Jó rī pi tī gé sī rī vé rī, drā 'bá ní rōbōḱō rú. ⁸ 'Bá kádō ũmū rī nyaá, lē 'bá adríkí ũnjikānyā be sū pánga ĩ ní á'dí ākúfī sī rī tīnī ku, 'bo lē 'bá 'okí tá áda, 'bá adríkí ule sū pánga ĩ ní á'dí ākúfī ākó rī tīnī.

⁹ Á sī sēé ĩmī ní kōkōbī mávē rī agá 'dīni, lē ĩmī úmúkí ĩmī adrii 'bá ōwū rú rī pi be trū ku. ¹⁰ Tā 'dīri adri 'yozú kinī ma ri átá 'bá nyōḱkú nōri

* 5:7 5:7 Kābilō Mvā: Múngú sē tājmbī Mósé ní kinī, 'bá rī pi ā zākí kābilō Múngú ní rōbōḱō rú, ā trūkí rī kōpi ívé ũnjikānyā agásī rá. Sē ĩ ní Yēsū ri zizú Kābilō Mvā Múngú vé ni ānī, ā'diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ímú drāá 'bávē ũnjikānyā ũjī. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mārākó 14:12; Lúkā 22:7; Yūwānī 1:29-35; 1 Pētērō 1:19.

vé adri'ba' ǫwũ rú, dōku ɛsɪ be āmbúgú ngá drǫgɛ, dōku 'bá āngũ ali'ba', dōku 'bá ri'ba' ngá ĩ ní údé drɪ sɪ múnɡú rɪ pi ɪnjɪ'ba' rɪ pi ā tā sɪ ku. Té dō ma rɪ átá kōpi ā tā sɪ, ĩmi té adringárá vũ drǫgɛ nōgɔ rɪ ku rá, ĩmi adriki té 'bá 'dini' 'dĩ'béé be trɪ ku. ¹¹ 'Bo tā má ní sɪ sɛé ĩmi ní rɪ agá, má kɪnɪ, 'bá 'yoopi kɪnɪ 'í ɛ'yɪ Kúrísítō rɪ gɪ, 'bo ɪsɪ ĩri rɪ ǫwũ 'bá, dōku ĩri ɛsɪ be āmbúgú ngá drǫgɛ, dōku ĩri 'bá riipi ngá ĩ ní údé múnɡú rú rɪ ɪnjɪpi ni, dōku 'bá āngũ u'daápi u'da' da ni, dōku 'bá riipi ĩmɛrɛépi íwá sɪ ni, dōku 'bá riipi āngũ aliipi ni, lɛ ĩmi úmúki ĩmi adrii ĩri be trɪ ku. 'Bá 'dini' 'dĩri lɛ ĩmi nyaki ngá ĩri be trɪ ku.

¹² Má ícɔ 'bá ɛ'yɪ'ba' kuyé rɪ pi vé tā lɪ nɪ ku, 'bo 'bá ícɔ 'bá Yɛsũ rɪ ɛ'yɪ'ba' gɪ ri'ba' ũnjikānyā 'o'ba' rɪ pi vé tā lɪ rá. ¹³ Múnɡú rɪ 'bá ɛ'yɪ'ba' kuyé rɪ pi vé tā lɪ nɪ. 'Bá riipi ũnjikānyā 'oopi rɪ, lɛ ĩmi droki ĩri ĩmi āsámvú gé sɪ rá.

6

Á jiki 'bá Múnɡú rɪ nɪipi gɪ rɪ tōó 'bá tā lɪpi rɪ ɛndrɛtɪ gé ku

¹ Mí dō tā be mí ɔgúpɪ Yɛsũ rɪ ɛ'yɪpi gɪ rɪ be, mí té kōdō ĩri jɪ tō 'bá Múnɡú rɪ nɪ'ba' gɪ rɪ pi ɛndrɛtɪ gé. Ngá mí ní ĩri jizú tōzú 'bá Múnɡú rɪ nɪ'ba' kuyé rɪ pi ɛndrɛtɪ gé rɪ ā'di? ² ĩmi nɪki 'yozú kɪnɪ 'bá Múnɡú vé rɪ pi ímú tā lɪ 'bá nyōókú nōri vé rɪ pi drǫgɛ nɪ 'dini' kuyé? ĩmi dō tā lɪ 'bá nyōókú nōri vé rɪ pi drǫgɛ rá píri, tā mādā mādā ĩmi āsámvú gé sɪ 'dĩ'béé, ĩmi ícókɪ nyo údé ĩmi āsámvú gé sɪ ku? ³ ĩmi nɪki kuyé 'yozú kɪnɪ 'bá úmvúlésɪ ímú tā lɪ mālāyíkā rɪ pi drǫgɛ nɪ? Tā rɪ dō 'dĩri tɪnɪ, ádarú 'bá ícɔ tā 'bá ní izaá 'bá āsámvú gé sɪ vũ drǫgɛ nōgɔ rɪ pi lɪ rá. ⁴ ĩmi dō tā be ĩmi āsámvú gé sɪ, ngá ĩmi ní rizú tā rɪ jizú lizú 'bá Múnɡú rɪ nɪ'ba' kuyé kánísā ní kōpi ɪnjɪ ku rɪ pi vúgá rɪ ā'di? ⁵ Á 'yo tā 'dĩri ĩmi drɪ ɪnjázú áni. Ádarú 'bá nyo kánísā agá 'dǫgɛ úmɪ be ícɔ'ba' ĩmivé tā lɪ'ba' nɪ pi 'dāayo? ⁶ Ngá ĩmi ní rizú ĩmi ɔgúpɪ jizú tōzú 'bá Múnɡú rɪ nɪ'ba' kuyé rɪ pi ɛndrɛtɪ gé rɪ ā'di?

⁷ ĩmi rɪ ĩmi ɔgúpɪ jɪ tō 'bá Múnɡú rɪ nɪ'ba' kuyé rɪ pi ɛndrɛtɪ gé, 'dĩri lũ 'yozú kɪnɪ tā ndɛ ĩmi gɪ. 'Bá rɪ 'o dō ĩmi ũnjɪ, lɛ mí jɪ ĩri tōó ku, mí ku tā rɪ ā adri 'dini'. ⁸ ĩmi rɪ tā ũnjɪ 'o ĩmi ɛdrɪpɪ ní, āzini ĩmi ɔmvúpɪ ní, ĩmi rɪ kōpivé ngá u'du mɪ mbamba sɪ.

⁹ ĩmi nɪki 'yozú kɪnɪ 'bá ũnjikānyā 'o'ba' rɪ pi fikɪ mālūngā Múnɡú vé rɪ agá ku 'dini' kuyé? Lɛ ĩmi ũ'bāki ĩmɪ mɪ ku. 'Bá ri'ba' ǫwũ 'bá'béé rɪ pi, dōku 'bá ri'ba' ngá ĩ ní údé drɪ sɪ múnɡú rú rɪ ɪnjɪ'ba' rɪ pi, dōku 'bá ri'ba' la'ba' ɔgúpɪ vé ũkú sɪ rɪ pi, āgō ri'ba' la'ba' ɪ ɔgúpɪ āgō rú rɪ pi sɪ rɪ pi, ¹⁰ ũgú'ba' rɪ pi, 'bá ɛsɪ be āmbúgú ngá drǫgɛ rɪ pi, 'bá ĩmɛrɛ'ba' íwá sɪ rɪ pi, 'bá āngũ u'da'ba' u'da' da rɪ pi, 'bá ɔgúpɪ vé ngá u'du'ba' mɪ mbamba sɪ rɪ pi, kōpi ícókɪ fɪ mālūngā Múnɡú vé rɪ agá ku. ¹¹ Ándúrú ĩmi urukɔ'béé rikɪ tā 'oó sũ 'dĩri tɪnɪ. 'Bo nóni ũjɪkɪ ũnjikānyā ĩmivé rɪ, ĩmi ícákɪ uletere gɪ, ĩmi ícákɪ píri Múnɡú ɛndrɛtɪ gé rú Úpɪ Yɛsũ Kúrísítō vé rɪ sɪ, āzini Índri Múnɡú vé rɪ vé ũkpō sɪ.

Lɛ ā 'bāki ǫwũ ku

¹² ĩmi urukɔ'béé rɪ 'yo, "Ngá 'bá ní lɛé rɪ pi ārɛvú céré 'bá ícɔ 'o rá," 'bo á 'yo ĩmi ní 'dini, ngá rɪ pi ārɛvú céré ícɔ ɪzā koó ku, 'bo á lɛ adrii túgɛrɪ

ngá rī pi vé ni ku. ¹³ Īmi ri 'yo, "'A lē ínáyá, ínáyá lē fíí 'a agá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dini, Múngú ri ngá 'dī'bée iza ĩrītró. Lē 'bá áyúki 'bá rụ'ba ọwụ 'bázú ānī ku, rụ'ba 'bávé rī, lē 'bá ngakí ẹzị ānī Úpí ní, Úpí ri rụ'ba 'bávé rī ütē nī. ¹⁴ Múngú ri ĩmụ 'bá inga gō idri rú drāngará gálésī ũkpō ívé rī sī, sụ ĩri ní Úpí Yésū ri ingaa gōo idri rú rī tịnị. ¹⁵ Īmi n̄kí 'yozú kīnī rụ'ba ĩmivé rī, ĩri Kúrísitō vé ni 'dini kuyé? 'Bá áyúki dō rụ'ba Kúrísitō vé nōri rizú ọwụ 'bázú ānī, ĩri nyo múké? Adri 'dini kuyé! ¹⁶ Īmi n̄kí 'yozú kīnī 'bá rī la dō ũkú ọwụ rú ní sī, kōpi úmúki ĩ ícá rụ'ba ālu gí 'dini kuyé? Ā'diātāsīyā Búkū Múngú vé rī kīnī, "'Bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adri rụ'ba ālu." ¹⁷ 'Bo 'bá 'i úmúpi ícápi Úpí be ngá ālu rī, Índrí Kúrísitō vé rī adri ĩri be trụ.

¹⁸ Lē ā 'bákí ọwụ ku. Ũnjikānyā ụrụkọ 'bá rī ní 'oó kárakarā rī pi, iza ĩrivé rụ'ba ku, 'bo 'bá rī 'bā dō ọwụ, ĩri ũnjikānyā ĩjị rụ'ba ní gé. ¹⁹ Īmi n̄kí 'yozú kīnī, ĩmi āsámuvú gé 'dīgé, 'bá ālu ālu vé rụ'ba ĩri Jó Múngú vé ni, Índrí Uleteré rī ri adri 'a ní gé 'dini kuyé? Īmi n̄kí ámá 'yozú kīnī Múngú sēé ĩmi ní Índrí Uleteré rī nī 'dini kuyé? Īmi ri adri ĩmivé ũkpō sī kuyé. ²⁰ Múngú je ĩmi ājē be āmbúgú, kúru lē ĩmi áyúki ĩmī rụ'ba Múngú ri ĩnjịzú.

7

Ũkú jengárá

¹ Kúru tā ĩmi ní sīí kōkōbị agá ma zizú ānī 'dīri, ma újá ĩmi ní 'dini, múké ni, lē ágó ā je ũkú ku. ² 'Bo 'bá rī pi ní adrii ọwụ be ambamba rī sī, lē ágó ā adri ũkú ívé ni be, ũkú ā adri ágó ívé ni be. ³ Ágó rī pi ũkú rī be, lē kōpi ā úmúki ĩ adrii trụ, ọgúpị ā uga 'i ọgúpị ní ku. ⁴ Rú'ba ũkú rī vé rī adri 'yéná ĩrivé ni ọ'dúkkùlégúsī kuyé, ĩri kpá ágó rī vé ni. Rú'ba ágó rī vé rī adri 'yéná ĩrivé ni ọ'dúkkùlégúsī kuyé, ĩri kpá ũkú rī vé ni. ⁵ 'Bá āzi ā uga 'i rụ'ba ọgúpị ní ku. Īmi lēkí dō Múngú ri zịj, lē ĩmi ẹ'yíkí trụ 'yozú kīnī ĩmi kukí sá mādā Múngú ri zizú. Īmi zíkí dō Múngú ri gí, ĩmi gōkí kúru ĩmi úmú, ā'diātāsīyā ĩmi ní ícá ĩmi a'bií bā ku rī sī, Sātānā ā ụ'bị rí ĩmi ku. ⁶ Tā má ní 'yoó 'dīri ĩri yīkí mávé rī, 'bo á 'bā ĩri tājmbị rú kuyé. ⁷ 'Bá rī pi céré ā adrikí té dō sụ má tịnị ũkú ākó, ĩri té adri múké. 'Bo Múngú sē 'bá ālu ālu ní fēfē tā 'ozú rī nī, sē 'bá āzi ní fēfē adrizú ũkú ākó, dōku ágó ākó, āzini sē 'bá āzi ní fēfē ẹzị ngazú Múngú ní, ĩri adri ũkú be, dōku ágó be.

⁸ Á lē 'yoó 'bá ũkú ākó, dōku ágó ākó, āzini 'bá ọwụzị rú rī pi ní 'dini, lē kōpi ā adrikí sụ má ní adrii rī tịnị, ũkú ākó, dōku ágó ākó. ⁹ 'Bo kōpi ícókí dō ĩ a'bií bā ku, lē kōpi ā jekí ũkú, dōku ā jekí ágó, ā'diātāsīyā mí ní rizú drázú ũkú úvá sī, dōku ágó úvá sī, múké ni, lē mí je ũkú, dōku mí je ágó.

¹⁰ Á lē 'yoó ũkú ágó be rī ní 'dini, lē ũkú ágó be rī ā ku ágó ívé rī ku. 'Bo tā 'dīri á 'yo ní kuyé, Úpí 'yo ní. ¹¹ Ũkú ágó be rī ku dō ágó ívé rī gí, lē ā áwí adrii ágó ākó, dōku ā újá 'i gōo ágó ívé rī vúgá 'dāā ũzi. Lē ágó ā dro ũkú ívé rī ku.

12 Á lē 'yoó ĩmi ʊrʊqo'béé ní 'díní, 'bá rī je dō ũkú Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé ni, ũkú rī ā'yī dō adrii ĩri be rá, lē 'bá rī ā dro ũkú rī ku. Á 'yo tā 'dĩri nĩ, adri 'yozú kinĩ Úpí 'yo nĩ kuyé. 13 Ũkú rī je dō ágó Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé ni, ágó rī ā'yī dō adrii ĩri be rá, lē ũkú rī ā ku ágó rī ku. 14 Ágó Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé rī, Múngú ri ícó ĩri ndre 'bá ívé ni rú ĩrivé ũkú Yésũ ri ẽ'yĩpi gí rī ā tā sī, ũkú Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé rī, Múngú ri ícó ĩri ndre 'bá ívé ni rú ĩrivé ágó Yésũ ri ẽ'yĩpi gí rī ā tā sī. Á adri dō 'díní ku, anjĩná kòpivé rī ícókí té adrii uletere Múngú ẽndrẽtĩ gé ku, 'bo nóni Múngú ri kòpi ndre anji ívé ni pi rú.

15 Ágó rī dō 'bá Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé ni, lē dō ũkú rī droó, lē ũkú rī ā 'de muɸ íyí, dōku ũkú rī dō 'bá Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi kuyé nĩ, lē dō ágó rī kuú, ágó rī ā ku ā 'de muɸ íyí. Ágó Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi gí, dōku ũkú Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩpi gí rī, kòpi ícókí adrii 'bá 'díní 'dĩri be ku, Múngú lē ā adrikí ásamvú gé sī tā be kírí. 16 Mi ũkú rī, mi ícó nĩ amá íngóni 'yozú kinĩ mi ícó sē ágó mívé rī Yésũ ri ẽ'yī rá? Dōku mi ágó rī, mi ícó nĩ amá íngóni 'yozú kinĩ mi ícó sē ũkú mívé rī Yésũ ri ẽ'yī rá?

17 Lē 'bá ālu ālu ā adri sũ Úpí Yésũ ní ĩri ĩpéé gí rī tĩnĩ, āzini lē ā adri sũ Múngú ní ĩri zĩj ímú adrii 'bá ívé ni rú rī tĩnĩ. Tāĩmbĩ 'dĩri má ní lēé 'bá kánisá vé rī pi ārèvú céré ā 'dúkí ngáá rī. 18 'Bá rī ẽ'yī dō Yésũ rī gí, lĩkí dō ĩri ā ágélé ē tĩ* ísũ ákūdē ẽ'yī drĩ Yésũ ri kuyé, lē ā áwí adrii 'bá ĩ ní ágélé ni ē tĩ lĩj gí rī rú. 'Bá ĩ ní ágélé ni ē tĩ lĩj kuyé rī ẽ'yī dō Yésũ ri gí, lē ā sē 'ĩ ágélé ē tĩ lĩj ku. 19 Lĩkí dō 'bá rī ā ágélé ē tĩ gí yā, dō lĩkí kuyé yā, adri tā rú ku. Tā āmbúgú rī, lē 'bá rī ā 'dú tāĩmbĩ Múngú vé rī ngáá. 20 'Bá Múngú ri ẽ'yĩpi gí rī, lē ā áwí adrii sũ Múngú ní ĩri ĩpéé gí rī tĩnĩ. 21 Mi dō túgẽrĩ, lē mí adri ízāngā sī ku, mí ísũ dō drĩwālā gí, lē mí ā'yī drĩwālā rī vé tā. 22 Mi dō túgẽrĩ, Úpí zĩ dō mi adrii 'bá ívé ni, oyɸ mi mívé ũnjĩkanyā agásí gí. Mi adriipi túgẽrĩ ku rī, Úpí zĩ dō mi adrii 'bá ívé ni, mí adri túgẽrĩ Kúrísitō vé ni. 23 Múngú je ĩmi ājē be āmbúgú. Lē ĩmi adrikí túgẽrĩ nyòókú nòri vé ni ku. 24 Má édrĩpĩj má ómvúpĩj, ĩmi nóni anji Múngú vé ni, sũ má ní átá drĩdrĩ rī tĩnĩ, lē ĩmi áwíkí adrii sũ ĩmi ní ándúrú adrii sá ĩmi ní Yésũ Kúrísitō ri ẽ'yĩzú rī gé rī tĩnĩ.

25 Anji ũkú adri'béé kácáná rú rī pi, Úpí lū má ní kòpivé tā kuyé. 'Bo Úpí vé ẽsĩ múké rī sī, sē má ní tā nĩngará, ma ícó átá ĩmi ní, ĩmi ícó mávé tā yĩ rá. 26 Ízāngā ní nóni adrii ambamba rī sī, lē ĩmi áwíkí adrii sũ ĩmi ní ándúrú adrii rī tĩnĩ. 27 'Í je dō ũkú gí, lē ĩmi ā ayíkí ũkú rī be ku. 'Í je dō ũkú kuyé, lē mí je ũkú ku. 28 'Bo 'bá rī je dō ũkú, adri ũnjĩkanyā ku, mvá ũkú kácáná rú rī je dō ágó, adri ũnjĩkanyā ku. 'Bo 'bá ĩ je 'bá gí rī pi, kòpi tā ũkpó ũkpó ni pi ísũ rá ívé adringará agá. Á lē ĩmi ísũkí ízāngā ku.

29 Má édrĩpĩj má ómvúpĩj, Úpí ri ĩgò ú'díkĩrĩná nògó. Á lē 'yoó ĩmi ní 'díní, ājē vé tá adri tá āmbúgú ku. 30 'Bá rī 'bá áá ngó 'bá rī pi, ā adrikí sũ 'bá áá ngó 'bá kuyé rī pi tĩnĩ, 'bá áyĩkò 'bá'béé rī pi, ā adrikí sũ 'bá áyĩkò 'bá'béé kuyé rī pi tĩnĩ, 'bá ngá je 'bá rī pi, ā adrikí sũ 'bá ngá ákò rī pi tĩnĩ. 31 Ngá múké mí ní ísũ vũ drĩgé nògó rī ā adri dō gbā ngòpi, dōku mí lē dō

* 7:18 7:18 Ágélé ē tĩ lĩngará: Múngú lū Ābūrámá ní kinĩ, anji ágò Ābūrámá vé rī pi adrikí dō caá ʊ'dú ārò gí, lē ā ũlĩkí kòpi ā ágélé ē tĩ rá, lúzú kinĩ, kòpi anji Múngú vé ni. 'Bá rī ā'yī dō 'ĩ ágélé ē tĩ sēé lĩj gí, ĩri tāĩmbĩ Mósé vé rī 'dú nga. 'Í lā 'Ídóngará 17:9-14; Ẽzĩ 15:1-5.

kōpi ambamba, tā āzi múké mí ní ʔsú 'a ní gé 'dǐgē ni 'dǎáyo. 'Bá nǐkí rá 'yozú kǐnī, tā ārēvú céré nyōókú nōri vé rī pi ímú dẹ rá.

³² Á lē ʔmi ríkí ʔmi ʔsúú drǎá tā sī kárakarǎ 'dǐni ku. 'Bá ʔkú jeépi kuyé rī, ʔri ʔsǐ 'bǎ ʔzǐ ngazú ʔpí ní, ā sē rī ʔri ní ʔyǐkō. ³³ 'Bo 'bá ʔkú jeépi gí rī, ʔri ʔsǐ 'bǎ tā nyōókú nōri vé rī ʔsúú, 'í 'o tā ʔyǐkō sēépi ní ívé ʔkú ní. ³⁴ ʔrívé yǐkǐ rī 'i aco ʔrǐ. ʔkú ágó jeépi kuyé rī, dōku mvá ʔkú adriípi kácǎǎ rú rī, ʔri ívé ʔsǐ 'bǎ céré rizú ʔzǐ ʔpí vé rī ngazú. ʔri 'i ʔtē adri uletere, rī ʔzǐ nga ʔpí ní. 'Bo ʔkú ágó jeépi gí rī, ʔri ʔsǐ 'bǎ tā nyōókú nōri vé rī ʔsúú, ʔzini ʔri 'yénǎ rī ʔsǐ 'bǎ ʔzǐ ngazú ágó ní ní ʔyǐkō sēzú. ³⁵ Ma rī tā 'dǐri lū ʔmi ní, ʔmi adrikí rī ʔní múké, má uga ʔmi ní ʔkú jengará ku. Á lē ʔmi ʔzǎ koó, ʔmi ngakí rí ʔzǐ Múngú vé rī ʔní múké, ʔmívé yǐkǐ ā aco rí 'i ʔrǐ ku.

³⁶ 'Bá rī vé ʔsǐ lē dō kǐnī 'í lē ʔkú kácǎǎ rú ni jeé, ʔkú rī adri dō íli be āco jekí kuyé, 'bǎ dō ʔsǐ ʔkú rī jezú, ā je ʔri ʔyǐ, adri ʔnjǐkǎnyǎ ku. ³⁷ 'Bo 'bá rī ʔsǐ dō ívé yǐkǐ gé 'dǎlé kǐnī, 'í je mvá ʔkú rī ku, ʔri dō ícǎ ʔbǐrǐ rǐ 'bǎ vé rī a'bi rá, ā je mvá ʔkú rī ku, tā ʔri ní 'oó 'dǐri múké. ³⁸ 'Bá ʔkú kácǎǎ rú rī jeépi rī, 'o 'dǐri múké, 'bo 'bá ʔkú kácǎǎ rú rī jeépi kuyé rī, 'o 'dǐri múké agaá rá.

³⁹ ʔkú ágó be rī, ágó rī dō drǐ ídri rú, lē ā adri ágó rī be, ā ku ágó rī ku. Ágó rī drǎ dō gí, ʔri ícǎ ágó āzi je rá. 'Bo ágó ʔri ní lēé jeé rī, ā adri 'bǎ ʔpí rī ʔ'yǐpi gí ní. ⁴⁰ 'Bo yǐkǐ mávé rī agá, gō dō ágó āzi jeé dǐjǐ kuyé, ʔri múké aga rá. Má ʔsǐ tā má ní 'yoó 'dǐri, ʔndrǐ Múngú vé rī lū má ní nī.

8

ʔnyá ʔ ní sēé ngá ʔ ní ʔdé múngú rú rī pi ní rī

¹ 'Bá nǐkí ʔnyá ʔ ní rǐí sēé nyaá ngá ʔ ní ʔdé drǐ sī múngú rú rī pi ní rī vé tā rá. 'Bá nǐkí rá 'bǎ tā nǐngará be, tā nǐngará rī sē 'bǎ rī 'bǎ ʔngúngū, 'bo lēngará rī sē 'bǎ 'bǎ ʔgǐpǐjǐ ʔ ʔzǎ ko rá. ² 'Bá 'yoópi kǐnī 'í nǐ tá ambamba rǐ, nǐ drǐ tá rī caá sǐ ʔri ní lēé rī ʔjǐ kuyé. ³ 'Bo 'bǎ Múngú rī lēépi rá rǐ, Múngú nǐ ʔri rá.

⁴ ʔnyá ʔ ní sēé ngá ʔ ní ʔdé drǐ sī múngú rú rī pi ní rī vé tā, 'bá nǐkí rá 'yozú kǐnī, ngá ʔ ní ʔdé múngú rú rī pi céré ʔzǐ ʔkō vū drǐgē nōgō, 'bo Múngú rī 'yénǎ ʔlu. ⁵ Ngá kárakarǎ 'bǐ gé 'dǎlé rǐ pi, ʔzini vū drǐgē nōgō rǐ pi ʔ kōpi zǐ múngú, ʔzini ʔpí, 'bǎ ʔrǐkō rī múngú kárakarǎ rǐ pi ʔnjǐ, ʔzini ʔpí kárakarǎ rǐ pi ʔnjǐ. ⁶ 'Bá nǐkí rá Múngú rī 'yénǎ ʔlu, ʔri ʔtépǐ, gbi ngá rǐ pi ārēvú céré nǐ, 'bǎ rī adri ídri rú ʔzǐ nga ʔri ní. 'Bávé ʔpí ʔri 'yénǎ ʔsǐ Kúrísitō 'i. Gbi ngá rǐ pi ārēvú céré nǐ, sē 'bǎ ní ídri rǐ ní.

⁷ 'Bo 'bǎ ʔsǐ rǐ ʔ'yǐ 'bǎ gí rǐ pi ā ʔrǐkō nǐkí ngá ʔ ní ʔdé drǐ sī múngú rú ʔzǐ ʔkō rǐ pi vé tā kuyé. 'Bá rǐ pi ā ʔrǐkō ʔsǐkǐ kǐnī, ngá ʔ ní ʔdé drǐ sī múngú rú rǐ pi ʔkpō be, kōpi rǐ 'o ʔrǐ sǐ, kōpi ʔsǐkǐ ʔ nyakí dō ʔnyá ʔ ní sēé ngá ʔ ní ʔdé drǐ sī múngú rú rǐ pi ní rǐ gí, 'dǐri lū kǐnī ʔ 'okí ʔnjǐkǎnyǎ gí. ⁸ Adarú Múngú ā'yǐ 'bǎ ʔnyāngā ā tā sǐ ku, 'bǎ nyakí dō ngá kuyé drǎáásiyǎ, ícǎ adrií ʔnjǐ ku, 'Bá nyakí dō rá, ícǎ lūú 'yozú kǐnī 'bǎ múké 'dǐni ku.

⁹ ʔmi ndrekí múké, yǐkǐ ʔmívé ngá a'bizú ku 'dǐri sǐ. Lē ʔmi sēkí 'bǎ yǐkǐ be ʔrǐ rú rǐ pi fǐí ʔnjǐkǎnyǎ agá ku. ¹⁰ 'Bá yǐkǐ be ʔrǐ rú rǐ pi ndrekí dō mí rǐ ʔnyá ʔ ní sēé ngá ʔ ní ʔdé múngú rú rǐ pi ní rǐ nya úrǐ jǎ agá 'dǎá, ícǎ

nyo fií muḡú ínyá ĩ ní sēé ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní 'dĩri nyaá ĩndĩ ku? ¹¹ Tā n̄ngará mívé 'dĩri, ĩri sē mi 'bá ẹ'yĩngará be mādā Kúrísitō ní drāá ĩri ā tā sī rĩ iza rá. ¹² Ĩmi sēkí dō 'bá yĩkĩ be ẏrĩ rú rĩ fií ũnjĩkányā agá, 'dĩri lū kínĩ ĩmi 'okí Kúrísitō rĩ ũnjĩ. ¹³ 'Bo zāá má ní nyaá rĩ sē dō má ẹdrĩpĩ dōku má ọmvúpĩ rĩ fií ũnjĩkányā agá, má ícọ gḡó zāá nyaá ẹjĩ ̄lunjáni ku, má sē rĩ ĩri 'deé ũnjĩkányā agá ku.

9

Ẹjĩ ĩ ní ̄yĩ Páulū ̄ nga rĩ

¹ Má ̄sú drĩwālā gí. Ma 'bá áyúáyū ni. Á ndre 'bávé Úpí Yēsū rĩ má mĩ sī rá. Ẹjĩ má ní ngaa rĩ sē ĩmi ẹ'yĩkĩ Úpí rĩ gí. ² 'Bá ẏrukọ 'bée ẏsũkĩ kínĩ má adri 'bá áyúáyū ni ku, adarú ĩmi mĩ gé 'dálé ma 'bá áyúáyū ni! Á 'diātāsīyā ĩmi ní tā má ní átá rĩ yĩ rá, āzini ĩmi ní Yēsū rĩ ẹ'yĩ rá rĩ sī, 'dĩri lū kínĩ ma 'bá áyúáyū Úpí vé ni.

³ 'Bá rĩ pi kádō rĩ ẹjĩ ĩ ní ̄yĩ má nga rĩ vé tā uzijĩ, á rĩ újá kọpi ní 'dĩni. ⁴ 'Bá Bārúnábā be, 'bá ícókí nyo ̄nyāngā nyaá, āzini ngá mvuḡú ĩndĩ ku? ⁵ 'Bá nyo ícọ ũkú Yēsū rĩ ẹ'yĩ 'bá gí rĩ pi je 'bá ní ũkú rú jĩ muzú 'bá vú sī ĩndĩ sū 'bá áyúáyū ẏrukọ 'bée ní jeé, Úpí ẹdrĩpĩ ní jeé, āzini Pétērō ní jeé rĩ tĩnĩ rá? ⁶ 'Bá 'yéná Bārúnábā be, ẹjĩ 'bá ĩzā kozú rĩ 'bá rikí nyo ngaa 'bá drĩ sī?

⁷ 'Bá āzi rĩ nyo ícọ ẹjĩ nga āngaráwá rú, ĩri 'i ũfē ũgōgōlé rú rá? 'Bá rĩ sa dō peṭi vinyo vé rĩ pi, ícọ nyo ũ'a ní ĩtĩi nyaá ku? 'Bá rĩ dō rĩ kābílō úcẹ, ícọ nyo lé ní zoó mvuḡú ku? ⁸ Má átá tā 'dĩri yĩkĩ 'bá áda vé ni sī kuyé. Tājmbĩ Múngú vé rĩ átá nyo tā rĩ sū 'dĩri tĩnĩ. ⁹ Á 'diātāsīyā siki tājmbĩ Mósē* vé rĩ agá kínĩ, "Tĩ mēṅn̄gọ riipi ̄nyāngā ̄ fi coopi rĩ,† lē mĩ úmbé tĩ ni cí ku," ĩmi kádō ẏsũú Múngú rĩ 'yéná tĩ rĩ pi ā tā mba áyú? ¹⁰ Adarú Múngú átá nyo tā 'dĩri 'bá tā sī kuyé? Átá tā 'dĩri 'bá tā sī rá, ̄ 'diātāsīyā 'bá ọmvú 'áapi rĩ, ĩri ẹsĩ 'bá ọmvú rĩ 'ázú, āzini 'bá ̄nyá triipi rĩ, ĩri ẹsĩ 'bá ̄nyá rĩ ā fi údézú, kọpi rĩ ẹjĩ rĩ ̄lē ĩ ̄sámuvú gé sī, ĩ ĩkúnákí rĩ ̄nyá rĩ bēnĩ.

¹¹ 'Bá rikí dō ẏ'dúkọ múké Múngú vé rĩ ũlūú ĩmi ̄sámuvú gé sū ĩ ní úri riĩ rĩ tĩnĩ, 'bá ícókí nyo ngá múké ̄sú ẹ'yĩ ĩmi vúgá ku? ¹² ĩmi dō rĩ ngá sē 'bá ẏrukọ 'bée ní rá, kọpi ní tĩ Múngú vé rĩ sēé ĩmi ní rĩ sī, 'bá kokí ĩmi ĩzā, ndē 'bá ẏrukọ vé rĩ rá, ĩmi ẏsũkĩ ĩri ũnjĩ ĩmi ní ngá sēzú 'bá ní? 'Bo 'bá 'bákí ẹsĩ ngá ĩmivé rĩ drĩgé kuyé, 'bá úmbékí ẹsĩ rá, ̄ 'diātāsīyā 'bá lēkí ẏ'dúkọ múké Kúrísitō vé rĩ ̄ lẹtĩ ugaá ku.

¹³ ĩmi n̄kĩ 'yozú kínĩ 'bá ẹjĩ nga 'bá Jó Múngú vé rĩ agá rĩ pi ĩvé ̄nyāngā ̄sú Jó Múngú vé rĩ agá 'dĩgé ũgōgō 'dĩni kuyé? ĩmi n̄kĩ ámá 'yozú kínĩ 'bá rĩ 'bá rōbḡḡō zā 'bée vūrā rōbḡḡō zázú rĩ gé rĩ pi ĩvé ngá ̄sú íngázú rōbḡḡō

* **9:9** 9:9 Mósē: Yōsépá ká drāá gí, 'bāgú Ẹjēpétō vé rĩ 'bá anjĩ ĩsērélé vé rĩ pi ẹjĩ ngaa túgērĩ rú caá ĩlĩ mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē rĩ ĩpēzú ĩmúzá anjĩ ĩsērélé vé rĩ pi pazú adringará túgērĩ rú rĩ agásĩ. Múngú sē tājmbĩ rĩ Mósē ní, á lū anjĩ ĩsērélé vé rĩ pi ní, sēzú ĩ ní tājmbĩ rĩ jízú tājmbĩ Mósē vé ni ̄nĩ. Tĩkĩ Mósē rĩ ̄sú ̄kūdē ĩlĩ rĩ ca ̄lífū ̄lū mūdūrūlū sū (1,400), ̄sú ̄kūdē tĩkĩ drĩ Yēsú rĩ kuyé. † ĩlā Wūngará 2-24. † **9:9** 9:9 Mēṅn̄gọ riipi ̄nyāngā ̄ fi coopi rĩ: Yāhūdĩ rĩ pi rĩ ĩvé tĩ mēṅn̄gọ rĩ pi áyú rĩ peṭi use ̄nyāngā ĩ ní lēé coó rĩ drĩgé sī, tĩ mēṅn̄gọ rĩ pi kúru ̄nyāngā rĩ ā fi co lū sĩ ní gé sī. **9:9** 9:9 Dētōrōnómē 25:4

ĩ ní ríí zǎá rĩ gé 'díní kuyé? ¹⁴ Úpí ezi kpá 'díní kīnī, 'bá rí' 'bá ụ'dụkọ múké rĩ ùlù' 'bá rĩ pi, kọpi ìvé ngá rụ' 'bá nōri ã tā mbazú rĩ pi ịsụ ụ'dụkọ múké ĩ ní ríí ùlùú rĩ sī.

¹⁵ 'Bo ụ'dụkọ múké má ní ùlùú ìmi ní rĩ sī, á zị ngá rụ' 'bá nōri ã mbazú ni ìmi vúgá kuyé. Á sī kọkọ' 'bị' 'dĩri sēé ìmi ní 'yozú kīnī ìmi sēkí má ní ngá 'díní ku. Má drá té dō 'dīisí rá múké, 'bá āzi ã újá rí lẹtí má ní tā rĩ ùlùú múfēngá ákó rĩ tǔngú ku. ¹⁶ Má ícọ ma íngú ụ'dụkọ múké má ní ùlùú rĩ vé tā sī ku, ã'diātāsīyā Múngú ịpē ma ụ'dụkọ múké rĩ ùlùú nī, má ùlù dō ku, lē má ịsụ drīlē ùnjí! ¹⁷ Má ùlù dō ụ'dụkọ múké rĩ píríkíní drāāāsīyā, ma āndēma ni ịsụ rá. Múngú ịpē ma ụ'dụkọ múké rĩ ùlūngará gá nī, má ịpē ma nī kuyé. ¹⁸ Dō tā rĩ sū 'dĩri tịni, mávé āndēma ri adri 'à'di? Īri drīlē múké má ní ụ'dụkọ múké rĩ ùlùú píríkíní, á lē 'yoó kīnī ã ùfēkí ma ùfēfē ụ'dụkọ múké má ní ùlùú rĩ sī 'díní ku.

¹⁹ Má adri dō átí' 'bá ku drāāāsīyā, má újá ma adrii átí' 'bá rú 'bá rĩ pi ní céré, kọpi ã újákí rí ẹsị Kúrísitō rĩ ẹ'yǐzú ānī bēnī. ²⁰ Ma dō Yāhúdī rĩ pi āsámvú gé, ma ma újá tā Múngú ní lūú Yāhúdī rĩ pi ã 'okí rĩ 'dụ nga, kọpi ẹ'yǐkí rí Yēsū Kúrísitō ri ānī. Má ícọ dō tǎimbị Mósē vé rĩ 'dụú ngáá céré ku drāāāsīyā, má ẹ'yǐ tǎimbị rĩ 'dụú ngáá rá, 'bá tǎimbị rĩ 'dụ' 'bá ngá' 'bá rĩ pi ē ẹ'yǐkí rí Kúrísitō ri ānī. ²¹ Ma dō 'bá adri' 'bá Yāhúdī rú ku rĩ pi āsámvú gé, ma ma újá adri sū kọpi tịni, á 'dụ tǎimbị Yāhúdī rĩ pi vé rĩ ngáá ku, 'bá tǎimbị rĩ 'dụ' 'bá ngá' 'bá ku 'dī' 'bée ã újákí rí ĩ Kúrísitō rĩ ẹ'yǐ. 'Bo má 'dụ dō tǎimbị 'dī' 'bée ngáá ku drāāāsīyā, ma rí Kúrísitō vé tǎimbị 'dụ nga. ²² Ma dō 'bá ẹ'yǐngára be mūnyámūnya rĩ pi āsámvú gé, ma kpá ma újá adri sū kọpi tịni, kọpi ã újákí rí ẹsị Kúrísitō rĩ ẹ'yǐzú ānī. Má kǎdō adrii 'bá āndiāndí rĩ pi āsámvú gé, ma ri tā rĩ 'o lẹtí be āndiāndí, ã sē rí 'bá kárákará ē ẹ'yǐkí rí Yēsū ri ānī. ²³ Á 'o tā 'dī' 'bée 'díní ụ'dụkọ múké rĩ ã tā sī, má ịsụ rí kpá tǎkiri ĩndí.

²⁴ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī 'bá kárákará pi ícọ ọngú nju, 'bo 'yéńá 'bá ālu ri nju aga, ĩri āndēma ni ịsụ nī 'díní kuyé? 'Bo lē ĩmi njukí ọngú rĩ, ĩmi ịsụkí rí āndēma rĩ ānī. ²⁵ 'Bá ọngú nju' 'bá rĩ pi, kọpi ri ĩ ímbá ọngú rĩ ã njungára sī. Kọpi ọngú rĩ nju, ĩ kọpi ní kǔlǎ adriipi caapi ílǐ be āco ku nī sē, 'bo ọngú 'bá ní njuú rĩ, ĩri sē 'bá kǔlǎ adriipi muzú nyonyo ni ịsụ. ²⁶ Kúru á nju ọngú rĩ muzú yǐkí ákó ku. Ma dō ùmbá fụ, á dī 'bá rĩ koro ku. ²⁷ Ma ri ma ímbá, má ùtē rí má rụ' 'bá ānī. Má kǎdō ụ'dụkọ múké rĩ ùlùú 'bá rĩ pi ní, á lē tā ùnjí 'oó ku, Múngú ã gá rí ma ānī ku.

10

Lē ē ịnjíkí ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ku

¹ Má édrípíí má ómvúpíí, lē ĩmi āvíkí tā 'i ngáapi 'bá ẹ' 'bípíí rụ' 'bá gá āngū ā'wí cínýáfá rú rĩ agá 'dāri sī ku, Múngú ịpē ịrībítí ímú kọpi ē drī ọzǔú, kọpi ní kúru zozú yǐí tafu rĩ agásí. ² Sēkí kọpi ní bātízímū ịrībítí rĩ agá 'dāá, āzini yǐí tafu rĩ agá 'dāá, kọpi gōkí ícá 'bá Mósē ã pámvú ùbī' 'bá ní pi. ³ Kọpi ārēvú céré nyakí ínyá ālu ālu íngápi Múngú ídri sēépi rĩ vúgá rĩ, ⁴ āzini kọpi mvúkí yǐí Múngú ní sēé ídipi ífūupi írā agásí rĩ, írā 'dāri 'de muzú kọpi be trú, írā 'dāri Kúrísitō 'i. ⁵ 'Bo 'bá 'dā' 'bée ndēé ni pi Múngú

adri kōpi sī āyīkō sī kuyé. Kōpivé āvū u'deki kuú āngū ā'wí cínyáfā rú rī agāsī céré.

⁶ Tā 'i ngaápi kōpi rú'ba gá 'dāri, ĩri āngū ĩmbá, ā sē rí 'bá fikí rí tā kōpi ní 'oó ũnjí 'dāri 'oó ĩndí ku. ⁷ Lē ĩmi rikí ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ĩnjĩ ku, sū ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī tĩnĩ, "'Bá 'dā'bée úrikí vūgá, kōpi rikí ngá nyaá, āzini kōpi rikí ngá mvuú, kōpi gōki ngaá uru rii úngó págánō vé rī tuú." ⁸ Lē 'bá rikí ōwū 'bāá sū 'bá 'dā'bée uruko ní 'bāá rī tĩnĩ ku, sē ū'dú ālu agá, 'bá rī pi ūdrāki caá élifū pūkú ĩrĩ drĩ na (23,000). ⁹ Lē 'bá ũ'bĩkí Úpí rí sū kōpi ā uruko ní ũ'bĩĩ, ĩnĩ rī pi ní kōpi ugaá ūdrāá rī tĩnĩ ku. ¹⁰ Lē ĩmi rikí unuú sū kōpi ā uruko ní unuú, sēzú mālāyikā āngū ú'dipi rī ní kōpi ú'di ūdrāá rī tĩnĩ ku.

¹¹ Tā 'dĩri nga 'i kōpi ā rú'ba gá 'bá ní ũ'bĩtā rú. Siki tā 'dĩri Búkū Múngú vé rī agá, 'bá adri'ba ca'ba cĩmgbá ū'dú ūdũ vé rī gé rī pi ĩmbázú ānĩ. ¹² Tā āzi ũ'bĩ dō mi, mí ũsũ dō kĩnĩ mí ícọ pá tu ũkpó ũkpó rá, lē mí ndre múké, mí fi rí ũnjĩkānyā agá ku. ¹³ Ū'bĩngará ĩ ní ĩmi ũ'bĩzú 'dĩri adri nyo sū ĩ ní 'bá uruko ũ'bĩĩ rī tĩnĩ, 'bo Múngú rí ẹsĩ 'bá céré ku tā 'í ní lée 'oó rī drĩgẹ, ícọ ādróko rí sée ĩmi ũ'bĩĩ ĩmivé ũkpó ndézú ku. 'Bo ũ'bĩkí dō ĩmi, ĩri ĩmi ní lẹtĩ lū, ĩmi tukí rí pá ānĩ tĩtĩ.

Ínyá ĩ ní sée ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ní rĩ, āzini ínyá Úpí vé rĩ

¹⁴ ĩmi mávé ũndĩ má ní léele rī pi, lē ĩmi ĩnjĩkí ngá ĩ ní údé rii ĩnjĩ múngú rú rī pi ku. ¹⁵ ĩmi 'bá tā nĩ'ba gí ní pi, lē ĩmi ámakí tā má ní rii átá ĩmi ní 'dĩri múké múké. ¹⁶ 'Bá kádō rii Múngú rí zĩĩ ā 'bā tākiri kópō rī drĩgẹ, āzini 'bá kádō rii vinyọ rī mvuú, 'dĩri adri 'yozú kĩnĩ 'bā nyo rí āri Kúrísitō vé rī mvu kuyé? Āzini 'bá kádō rii pánga rí ũndĩ ālée 'bá āsámvú gé sī, 'dĩri adri 'yozú kĩnĩ 'bā nyo rí rú'ba Kúrísitō vé rí nya kuyé? ¹⁷ 'Bá kádō rii pánga ālu 'dĩri ālée 'bá āsámvú gé sī, ĩri lū kĩnĩ, 'bá adri'ba kárakarā nō'bée, 'bá rú'ba ālu.

¹⁸ ĩmi ũsũkí drĩ 'bá ĩsērélé vé rī pi vé tā ká, kōpi kádō rii ĩ úmú vūrā rōbōñọ zázú rí gé ngá ĩ ní zāá rōbōñọ rú rī ā nyangará gá, kōpi rí Múngú rí ĩnjĩ. ¹⁹ Mā 'yo rí kĩnĩ rōbōñọ ĩ ní rii zāá ngá ĩ ní údé drĩ sī múngú rú 'dĩri ní rí, ĩri nyo ẹzĩ be? Dōku ngá ĩ ní údé drĩ sī múngú rú 'dĩri, ĩri nyo ẹzĩ be? ²⁰ Adri 'dĩni kuyé, tā má ní 'yoó rí, ĩri 'dĩni, rōbōñọ págánō rī pi vé rí, kōpi rí sē ĩndrĩ ũnjĩ rī pi* ní, adri Múngú ní kuyé. Á lē ĩmi úmúkí ĩmi tā 'oó ĩndrĩ ũnjĩ rī pi be ku. ²¹ ĩmi ícókí rii ngá mvuú kópō Úpí vé rí agá, ĩsú ākūdē ĩmi kpá rí ngá mvu kópō ĩndrĩ ũnjĩ rī pi vé rí agá ĩndĩ 'dĩni ku, ĩmi ícókí úri ngá nyaá misá Úpí vé rí drĩgẹ, ĩsú ākūdē ĩmi kpá rí ngá nya ĩndrĩ ũnjĩ rī pi vé misá drĩgẹ ĩndĩ 'dĩni ku. ²² 'Bá 'okí dō sū 'dĩri tĩnĩ, tā 'dĩri sē nyo jikó 'de Úpí agá ku? ĩmi kádō ũsũú, 'bá ndėkí nyo Úpí rí ũkpó sī rá?

'Bá Yēsũ rí ẹ'yĩ'ba gí rí pi drĩwālā ĩsú rá

²³ ĩmi uruko 'yokí kĩnĩ "'Bá ícọ tā ārėvú 'bá ní lée rí pi 'du nga rá." 'Bo á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, tā rī pi ārėvú céré ngakí adrii múké ku, dōku ícókí ĩmi

10:7 10:7 Wűngará 32:6 **10:9** 10:9 Kālāfe 21:4-9 **10:10** 10:10 Kālāfe 16:41-49 * **10:20** 10:20 ĩndrĩ ũnjĩ rī pi: ĩndrĩ ũnjĩ rī pi ándurú mālāyikā Múngú vé ní 'bũ gé 'dāá, kōpi nōkí táĩmbĩ Múngú vé rí, Sātánā rí kōpivé āmbúgú. Múngú ídró kōpi 'bũ gé 'dāásí vūgá nōó, kōpi gōkí ufúú ĩndrĩ ũnjĩ, kōpi rí 'bá rī pi ní ízāngā sē vū drĩgẹ nōgó. 'Í lā l'dangará 12:7-9.

īzā koó ku. ²⁴ Lē 'bâ rikí 'yéǵá 'bâ tâ ũsũŭ áyu ku, lē 'bâ ũsũki 'bá uruḵo á tâ ĩndī.

²⁵ Zāá ĩmi ní jeé jōkōñĭ gé rĩ,† lē ĩmi nyakí ĩri nya nya. Lē ĩmi zĭkĭ 'yozú kĭnĭ zāá nōri ĩbĭkĭ ĩjĭ ngōósĭla yā 'dĭni ku. ²⁶ Búkũ Múngú vé rĩ 'yo kĭnĭ, "Vũ nōri, ĩri Úpĭ Múngú vé ni, āzini ngá 'a ni gé rĩ pi céré Úpĭ vé ni."

²⁷ 'Bá Múngú ri nĭĭpi kuyé rĩ zĭ dō ĩmi muŭ ĩnyá nyaá, ĩmi lēkĭ dō muŭ rá, ĩmi muĭkĭ ĩyĭ. ĩmi nyakí ngá ĩ ní sēé ĩmi ní rĩ. Lē ĩmi zĭkĭ 'yozú kĭnĭ ĩnyá nōri ĩbĭkĭ ĩjĭ ngōósĭla yā 'dĭni ku. ²⁸ 'Bo 'bá āzi 'yo dō ĩmi ní kĭnĭ zāá 'dĭri zākĭ ĩri rōbōñō rú ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ pi ní, lē ĩmi nyakĭ ku, ā'diātāsĭyā 'bá 'dĭri ní lūú ĩmi ní gĭ rĩ sĭ, ā sē rĭ 'bá 'dĭri ní ĩzāngā ku. ²⁹ Tā má ní 'yoó 'dĭri adri 'yozú kĭnĭ á 'yo 'yéǵá ĩmi tâ sĭ kuyé, á 'yo 'bá tâ rĩ 'yoópi ĩmi ní 'dĭri vé tâ sĭ ĩndī. ĩmi uruḵo 'yokĭ kĭnĭ, "Ma ícō ngá rĩ pi ārēvú nya céré rá, 'bá āzi ũsũ dō kĭnĭ mā nya ngá āzi ku, ngá 'bá 'dĭri ní ũsũŭ 'yozú kĭnĭ mā nya ngá 'dĭri ku rĩ ā'di? ³⁰ Ngá má ní lēé nyaá rĩ, mā dō ri Múngú ní ōwō'difō sē ānĭ rá, ā'di ri ícō 'yo kĭnĭ tâ má ní 'oó 'dĭri ũnjĭ nĩ?" ³¹ ĩmi dō ri ngá nya, ĩmi dō ri ngá mvu, āzini ĩmi dō ri ězĭ nga, tâ ĩmi ní 'oó rĩ, ā sē ē ĩngúkĭ rĭ Múngú rĭ ānĭ. ³² Lē ĩmi ugakĭ 'bá uruḵo ní létĭ ku, Yāhúđĭ rĩ pi ní létĭ ku, Gĭrĭkĭ rĩ pi ní létĭ ku, dōku ā ugakĭ 'bá kānĭsā Múngú vé rĩ agá rĩ pi ní létĭ ku. ³³ Ma ri sē 'bá kárakará pi ri āyĭkō ĩsũ. Tā má ní 'oó rĩ adri 'yozú kĭnĭ ĩri 'yéǵá āyĭkō sē má ní ó'dúkũlę kuyé, ĩri āyĭkō sē 'bá rĩ pi ní céré, kōpi ē ĩsũkĭ rĭ pangará ānĭ.

11

¹ Lē ĩmi 'duĭkĭ tâ rĩ ngaá, sũ má ní tâ Kúrĭsĭtō vé rĩ 'duŭ ngaá rĩ tĭñĭ.

Létĭ Múngú ri ĩnjĭzũ rĩ

² Ma ri ĩmi ĩngú, ā'diātāsĭyā ũ'dũ céré ĩmi ní rĭi mā tâ ũsũŭ, āzini ĩmi ní rĭi tâ má ní ĩmbá ĩmi ní rĩ 'duŭ ngaá rá rĩ sĭ. ³ Á lē ĩmi nĭkĭ á má 'yozú kĭnĭ, āgō rĩ pi āmbúgú ũkú rĩ pi drĭgē, Kúrĭsĭtō ri āmbúgú āgō rĩ pi drĭgē, Múngú ri āmbúgú Kúrĭsĭtō drĭgē. ⁴ Ágō riipi Múngú ri zĭĭpi, dōku riipi tâ Múngú ní i'daá rĩ ũlũupi 'i drĭ ōzũŭpi bōngó sĭ cí rĩ, ĩri 'i ní drĭnjá sē. ⁵ ũkú riipi Múngú ri zĭĭpi, dōku riipi tâ Múngú ní i'daá rĩ ũlũupi 'i drĭ ōzũŭpi bōngó sĭ kuyé rĩ, ĩri 'i ní drĭnjá sē, ĩri ĩndré sũ fakĭ drĭ'bí ní gĭ tĭñĭ. ⁶ ũkú 'i drĭ ōzũŭpi bōngó sĭ cí kuyé rĩ, lē ā fa 'i drĭ'bí rá. Drĭ'bí fangará rĩ dō ĩri ní drĭnjá sē, lē ā ōzũ 'i drĭ bōngó sĭ cí. ⁷ Lē ágó ā ōzũ 'i drĭ bōngó sĭ cí ku, ā'diātāsĭyā Múngú gbi ĩri sũŭ 'i tĭñĭ, ē ĩngúkĭ rĭ Múngú rĭ ānĭ. 'Bo ũkú ri sē ĩ 'bá ágó ri ĩngú ānĭ ĩngúngũ. ⁸ Ágō ri gbĭkĭ ĩri ĩngázú ũkú ā rŭ'bá gá kuyé, 'bo gbĭkĭ ũkú ri ĩngázú ágó rŭ'bá gá. ⁹ Í'dóngará gá 'dāá, gbĭkĭ ágó ri ũkú ē ĩzā koó kuyé, 'bo gbĭkĭ ũkú ri ágó ē ĩzā koó. ¹⁰ Lē ũkú ā ōzũ 'i drĭ bōngó sĭ cí, ĩri lū kĭnĭ 'du ágó ni vé tǎimbĭ ngaá rá, mǎlāyĭkā rĩ pi adri ānĭ āyĭkō sĭ.

¹¹ 'Bá Úpĭ ri ě'yĭ'bá gĭ rĩ pi āsámvú gé, lē ágó pi ũkú be, kōpi ē ěĭkĭ ĩ ílębe ílębe. ¹² Adarú ũkú ĩ ní gbĭi drĭdrĭ rĩ, gbĭkĭ ĩri ĩfũú ágó rŭ'bá gá, ũkú rĩ pi tĭkĭ āgō rĩ pi nĩ. 'Bo Múngú gbi ngá rĩ pi ārēvú céré nĩ.

† **10:25** 10:25 Zāá ĩmi ní jeé jōkōñĭ gé rĩ: 'Bá rĩ pi ri zāá ĩ ní rĭi sēé rōbōñō rú ngá ĩ ní rĭi údé múngú rú rĩ pi ní rĩ ũzĭ jōkōñĭ 'dāri agá. **10:26** 10:26 Sāwũmā 24:1

13 Lē ĩmi ámákí tã 'dĩri, ũkú ri dō Múngú ri zì, ọ̀zụ dō 'ì drị bōngó sị kuyé, ĩri nyo múké? 14 Ádarú ágó ku dō 'ì drị'bí dụụ áco, sē nyo ĩri ní drịnjá ku? 15 Ũkú vé drị'bí dụ dō áco, ĩri sē ĩri adri ání ũnyị be, ĩrivé drị'bí áco 'dĩri sēkí ĩri ní drị ọ̀zụzụ ání. 16 Tã 'dĩri ĩri lẹ̀tị ĩ ní rizú tã 'ozú ání kánísá Múngú vé rī agá rī, lē 'bá ázi á 'bã ágátá tã má ní 'yoó 'dĩri sị ku.

Tã ĩ ní ũfị 'bá rī pi úmúkí dō ĩ vinyọ mvungará gá rī

17 Tã má ní lēé ezị ĩmi ní 'dĩri adri 'yozú kīnī ma ri ĩmi íngú 'dĩni kuyé, á'diātāsīyā ĩmi kádō rīi ĩmi úmú, ĩmi ri tã ũnjí 'o, ĩmi lēkí tã múké 'oó ku. 18 ĩmi 'bá kánísá vé 'dī'bée, á yị kīnī, ĩmi kádō rīi ĩmi úmú, ĩmi ri ĩmi acoco. Á nī ámá rá, tã ụrụko má ní yị 'dī'bée ĩri tã áda. 19 Á nī rá 'yozú kīnī, acongará anigé ĩmi ásámvú gé, Múngú ri ícọ tá pịrị rī lū ĩmi ní nī.

20 ĩmi kádō rīi ĩmi úmú vūrā ālu gé ínáy nyangará gá, āzini vinyọ mvungará gá, ĩmi 'dúkí tã ní ngaa pịrị ku. 'Dĩri lū 'yozú kīnī ĩmi ri ínáy Úpí vé rī nya 'dĩni ku. 21 Sã ínáy nyazú rī gé, 'bá ālu ālu ri 'í'dó ívé ngá nya ọ́'dúkúlẹ, tē ọ́gúpí ri ku. 'Bá ụrụko ri adri ẹbírị sị, 'bá ụrụko ri ìmērē ìmērē. 22 ĩmi jó ákó ĩmi ní rizú ngá nyazú, āzini ngá mvuzú? ĩmi ri kánísá Múngú vé rī ide, āzini ĩmi ri drịnjá sē 'bá ngá ákó rī pi ní kuyé? Mā 'yo rī ĩmi ní tã íngóni? ĩmi lēkí mā íngú ĩmi? Má ícọ ĩmi íngú tã 'dĩri sị ku.

Ínyá Úpí vé uletere rī vé nyangará

(Mātáyo 26:26-29; Mārákō 14:22-25; Lúkā 22:14-20)

23 Tã má ní ímbá ĩmi ní 'dĩri má íbị ísụ Úpí Yésụ vúgá. Iníná ĩ ní ĩri ā ũlì 'bezú 'dāri gé, 'í'dụ pánga, 24 ĩri ní ọwō'difō sèzú Múngú ní, ĩri ní pánga rī āndizú. ĩri ní 'yozú kīnī, "'Dĩri mávé rụ' 'bá ĩ ní sēé ĩmi ní rī. ĩmi 'okí 'dĩni, ĩmi ígákí rī má tã ání." 25 Ínyá rī ā vùdrị gé, ĩri ní kópō rī 'í'dúzú, ĩri ní 'yozú kīnī, "Kópō 'dĩri ĩri ũndí 'ú'dí ĩ ní rụy mávé ári sị rī, ĩmi mvukí ĩri, ĩmi ígákí rī má tã ání." 26 Sã cére sị, ĩmi kádō rīi pánga rī nyaá, āzini ĩmi kádō rīi vinyọ kópō agá rī mvụy, ĩmi ri Úpí vé drāngará ā tã ũlū 'bá rī pi ní cīmgbá cazú lókí ĩri ní ịgōzú rī gé.

27 'Bo 'bá rīipi pánga rī nyaápi, āzini kópō Úpí vé rī mvụpí lẹ̀tị be pịrị ku rī, 'o 'dĩri tã ũnjí Úpí vé rụ' 'bá ā tã sī, āzini ĩrivé ári ā tã sī. 28 Tã 'dĩri sī, lē mí ámá mí ũgbále, mí íbị rī vinyọ rī mvụy ndō. 29 'Bá pánga rī nyaápi, āzini vinyọ rī mvụpí ũnjikānyā drīgé, nīipi ámápi 'yozú kīnī 'i rụ' 'bá Kúrísítō vé ní kuyé rī, ĩ tã lị drị ní gé rá. 30 Tã 'dĩri sī, ĩmi ásámvú gé, sē drā fi 'bá kárakará pi ā rụ' 'bá gá, kọpi ícákí ũkpō ákó, ụrụko'bée ũdrákí rá. 31 'Bo 'bá ámákí dō 'bávé tã ũgbále gí, ícókí tã lị 'bá drīgé ku. 32 Úpí ĩrīnā dō 'bā, ĩri 'dĩri 'bā útú adri pịrị, sē ā líkí rī tã 'bá drīgé sū ĩ ní lị 'bá vū drīgé rī pi drīgé rī tịni ku.

33 Má ẹdrípíi má ọmvúpíi, ĩmi kádō ĩmi úmú ínáy Úpí vé rī ā nyangará gá, āzini vinyọ rī ā mvungará gá, lē ĩmi tēkí ĩmi ọgúpíi ẹ ícákí cére ũgbále. 34 Ẹbírị fụ dō mí káyí, lē kōdō mí nya ínáy mívé āngá 'dāá ũgbále, ĩmi kádō ĩmi úmú, ā líkí rī tã ĩmi drīgé ku.

Má kádō caá ĩmi vúgá 'dílé, ma kúru mụ ĩmi ní tã ụrụko'bée ũlū ndō.

12

Ūkpō Índrí Uletere rī ní sēé 'bá rī pi ní rī

1 Má ɛdrípījī má ɔmvúpījī, á lē fēfē Índrí Uleterē rī ní sēē 'bá rī pi ní rī vé tã ímbá ĩmi ní, ĩmi nīkī rí tã ni múké. 2 ĩmi nīkī rá 'yozú kinī, ĩmi ní drī ɔtū adrizú págánō rú rī gé, ũ'bákī ĩmī mī, sē ĩmi kúkī lētī ũnjī gé, ĩmi rikī ngá ĩ ní údé múngú rú átá'bá ku rī pi ĩnjījī. 3 Á lē lūū ĩmi ní 'dīni, Índrí Múngú vé rī dō ri ĩmī drī ko nī, ĩmi 'yo Yēsū ri Úpí, ĩmi ícókí Yēsū ri u'daá ku.

4 Fēfē Índrí Uleterē rī ní sēē 'bá rī pi ní rī céré āndiāndí, 'bo Índrí ālu ālu 'dīri ri ũkpō rī sē nī. 5 Ẹzī 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndí, 'bo 'bá ri ẹzī rī nga Úpí ālu 'dīri ní. 6 Ẹzī 'bá ní rīi ngaá rī pi céré āndiāndí, 'bo Múngú ālu 'dīri, ĩri úmī sē 'bá céré pi ní ẹzī ngazú nī.

7 Sēkí Índrí Uleterē rī 'bá ní, 'bá kokí rí 'bá ĩzā ānī 'bá āsámvú gé sī. 8 Índrí Uleterē rī sē 'bá ɔrụkọ ní úmī átángá átázú 'bá āzi ní, sē kpá 'bá ɔrụkọ ní tã nīngará tã 'i zūpī zūzú ni átázú, Índrí Uleterē ālu ālu 'dīri ri 'bá rī pi ní úmī sē nī, āzini tã nīngará sē nī. 9 Índrí Uleterē ālu ālu 'dīri, ĩri sē 'bá rī adri ẹ'yīngará be 'í ẹsī agá, ĩri ũkpō sē 'bá ɔrụkọ'bée ní 'bá drā be rī pi ídrízú, 10 ĩri ũkpō sē 'bá ɔrụkọ ní tã āyāzú āyāyā ni 'ozú, 'bá ɔrụkọ ní, ĩri ũkpō sē tã Múngú ní i'daá rī pi ũlūzú, 'bá ɔrụkọ ní, ĩri ũkpō sē índrī rī pi ámázú, 'bá ɔrụkọ ní, ĩri ũkpō sē kọpi átá tī āndiāndí sī, 'bá ɔrụkọ ní, ĩri ũkpō sē kọpi tī āndiāndí rī vé íffíí újā ānī. 11 Índrí Uleterē rī ũkpō sē 'bá ālu ālu ní tã 'dī'bée 'ozú nī, ĩri sē sū 'í ní lēé rī tñjī.

Rụ'bá ri ịgélé be āndiāndí

12 Rụ'bá ri ālu, ĩri ịgélé be kárakará. Ịgélé rī pi ā adrikí dō āndiāndí drāāasīyā, kọpi ri ẹzī nga rụ'bá ālu gé. Rụ'bá Kúrísítō vé rī ịgélé be kárakará, kọpi ri ẹzī nga ĩri ā rụ'bá gá. 13 'Bá Yāhūdī rī pi, 'bá adri'bá Yāhūdī rú ku rī pi, tųgērī rī pi, 'bá adri'bá tųgērī rú ku rī pi be céré, sēkí 'bá ní bātízímū adrizú Kúrísítō rụ'bá gá Índrí Uleterē rī vé ũkpō sī, 'bá céré ri Índrí Uleterē 'dīri ālē.

14 'Bávé rụ'bá adri ịgélé be ālu kuyé, kọpi ịgélé be kárakará. 15 Pá 'yo dō, "Má adri drī 'i ku, má adri ịgélé rụ'bá vé ni ku," ẹndepī pá adri nyo ịgélé rụ'bá vé ni ku? 16 Bī 'yo dō, "Má adri mī 'i ku, má adri ịgélé rụ'bá vé ni ku," ẹndepī bī adri nyo ịgélé rụ'bá vé ni ku? 17 Rụ'bá ā adri dō 'yéná mī 'i, 'bá rī ícọ tã yī íngóni? Dōku rụ'bá ā adri dō 'yéná bī 'i, 'bá rī ícọ ngá ngū íngóni? 18 'Bo Múngú 'bá ịgélé āndiāndí 'bá rụ'bá gá, sū ĩri ní lēé rī tñjī. 19 Ịgélé rī té dō 'yéná ālu, rụ'bá ri té adri 'dāáyo. 20 Ịgélé rī pi kárakará, 'bo kọpi úmúkí ĩ ícá rụ'bá ālu.

21 Mī ícọ 'yoó drī ní, "Ma ícọ ẹzī nga mī ākó rá" 'dīni ku! Āzini drī ícọ 'yoó pá ní, "Ma ícọ ẹzī nga mī ākó rá" 'dīni ku! 22 Ịgélé rụ'bá vé índrē'bá kú ũkpō ákó 'dī'bée, kọpi céré ẹzī be. 23 Ịgélé rụ'bá vé ĩ ní ndrēé kuú ẹzī ákó 'dī'bée, ĩ sū kọpi rụ'bá gá sūsū. Ịgélé rụ'bá vé ĩ ní ndrēé bādāru ku 'dī'bée, 'bá kọpi ọzū cí, 24 'bo ịgélé ɔrụkọ'bée ícókí kọpi ọzū cí ku. 'Bo Múngú údé rụ'bá rī ālu, ā sē rī ē ĩnjīkí rí Ịgélé ɔrụkọ ĩ ní ndrēé kuú ẹzī ákó rī pi ānī. 25 Múngú 'o tã 'dīri 'dīni, Ịgélé rī pi ā acókí rī ĩ ku, ọgúpí ē ẹtī rí ọgúpí ri. 26 Ịgélé ālu 'bá rụ'bá gá rī dō ĩzāngā nya, ịgélé rī pi céré ĩzāngā nya ĩndī, íngúkí dō ịgélé ālu rī íngúngū, ịgélé rī pi céré nga adri ānī āyíkō sī.

²⁷ Īmi úmúkí Īmi ícá ālu rú' bá Kúrísitō vé ni, 'bá ālu ālu ri ĩgélé ĩfúúpi Kúrísitō rú' bá gá ni. ²⁸ Kānísá agá, drīdrī ni, Múngú ũpē 'bá áyúāyū rī pi, ĩrī ni, ũpē nēbī* rī pi, na ni, ũpē 'bá āngū ímbá' bá rī pi, āzini ũpē kpá 'bá tā āyāzú āyāyā ni 'o' bá rī pi, 'bá āngū ídrí' bá rī pi, 'bá íc'ó' bá ĩ ōgúpī ē ĩzā ko' bá rī pi, 'bá drīkoma rú rī pi, āzini 'bá átá' bá tī āndíāndí sī rī pi. ²⁹ 'Bá ícókí céré adrii 'bá áyúāyū ni pi rú ku. 'Bá ícókí céré adrii nēbī rú ku. 'Bá ícókí céré adrii 'bá āngū ímbá' bá ni pi ku. 'Bá ícókí céré tā āyāzú āyāyā ni 'o'ó ku. ³⁰ 'Bá ícókí céré 'bá drá be rī pi ídrí ku. 'Bá ícókí céré átá tī āndíāndí sī ku. 'Bá ícókí céré tī rī pi vé íffí újá ku. ³¹ Á lē ĩmi 'bākí éší fēfē tā be āmbúgú rī ĩsúzá ězī ngazú 'bá rī pi ē ĩzā kozú.

Nóni á lē ĩmi ní lētí múké ni lúú.

13

Lēngará

¹ Ma dō ri átá tī 'bá rī pi ní átázú rī sī, āzini mālāyíkā rī pi ní átázú rī sī, 'bo ma dō lēngará ākó, átángá má ní rí átá 'dīri íffí ākó, ĩri 'u sū ĩ ní rí ngíríngírí coó rī tīni. ² Fēfē ĩ ní sēé má ní rī, ĩri dō rizú tā Múngú ní 'daá rī ũlūzú, āzini á nī dō tā Múngú vé ũzūzūzū rī pi céré rá, ma dō tā nīngará be āmbúgú, āzini ma dō ě'yīngará be ícózú írā rī pi gūzú mužú vūrā āzi gé rá, 'bo ma dō lēngará ākó, ma ězī ākó. ³ Á sē dō mávé ngá ārēvú céré 'bá ngá ākó rī pi ní, āzini á sē dō mávé rú' bá zāá rōbōŋō rú, 'bo ma dō lēngará ākó, má íc'ó ngá āzi ĩsú ku.

⁴ Lēngará rī ĩ tā ni 'dú éší mādā sī, lēngará ri sē ĩ adri āní éší be múké. Lēngará sē 'í 'bā éší 'bá āzi vé ngá drīgé ku, lēngará sē 'bá rī íngú 'i ku, dōku lēngará sē 'bá āzi íc'ó 'yoó kīnī 'í ndē 'bá rī pi céré ní 'dīni ku.

⁵ Lēngará ri sē 'bá rī adri gbórókó rú ku, lēngará ri sē 'bá rī ũsū 'yéjá 'í tā ō'dúkūlégúsí ku, lēngará ri sē 'bá rī vé éší ve tā sī mbēlēná ku, ĩri sē 'bá rī 'bā 'bá āzi vé tā 'í éší agá ũnjí ku. ⁶ Lēngará ri sē 'bá rī adri ízāngā sī tā ũnjí sī, 'bo ĩri sē 'bá rī adri āyīkō sī tā ĩ ní 'o'ó áda rī sī. ⁷ Lēngará ri sē 'bá rī íc'ó 'í ōgúpī ē ĩzā ko rá lókí be céré, ĩri sē 'bá rī ōgúpī vé tā ā'yī éší be céré, ĩri sē 'bá rī éší 'bā tā drīdrī rī ũtēzú, ĩri sē 'bá rī éší úmbé tā rī ā 'ongará gá.

⁸ Lēngará dē ku. 'Bo tā Múngú ní 'daá rī pi vé ũlūngará, kōpi ímú dē rá, átángá tī āndíāndí sī rī ícókí ímú átá ku, āzini tā nīngará ri ímú dē rá.

⁹ 'Bá nīkí tā rī pi ārēvú céré kuyé, āzini tā Múngú ní 'daá rī pi, 'bá ũlúkí céré kuyé. ¹⁰ Ū'dú ũdú vé rī kādō ícá, ngá rī pi céré ímú adri múké, 'bo ngá adri' bēé ũnjí rī pi ímú dē 'dīisí rá.

¹¹ Má ní āndúrú adrii mváná rú rī gé, á ri átá sū mváná mādānjá ni tīni, á ri tā ũsūŵ sū mváná tīni, āzini mávé yīkí tā ámázú rī sū mváná vé rī tīni. 'Bo má kā mbaá ícá āmbúgú, á ku tā ānjīnā vé rī pi céré rá. ¹² Sā nōri gé, 'bá ri Múngú vé ĩndrīlīkí ndre mūdūrā agá, ĩndré uletere ku, úmvúlésí 'bá ímú ĩri ndre 'bá mī sī. 'Bá nīkí ngá rī pi ārēvú céré kuyé, 'bo úmvúlésí 'bá ímú nī rá, sū Múngú ní 'bá nījí rá rī tīni.

¹³ Ngá na 'dī' bēé adri mužú nyonyo, ě'yīngará, éší 'bāngará tā drīdrī rī drīgé, āzini lēngará. 'Bo ngá na 'dī' bēé āsámvú gé, agaápi rá rī, ĩri lēngará.

* 12:28 12:28 Nēbī: Múngú ri ívé tā átá nēbī rī pi ní, kōpi kúru ĩrivé ū'dúkó rī ũlū 'bá rī pi ní.

14

Átángá ĩ ní átá tị ĩ ní nị kuyé rĩ sī rĩ, āzini tā Múngú ní i'daá rĩ vé ũlūngára

¹ Lē ĩmi 'bākí lēngará vé tā āmbúgú, lē ĩmi 'bākí úvá rizú fēfē Índrí Uleteré rĩ vé rĩ ndāzú, agaápi rá rĩ, lē ĩmi 'bākí úvá tā Múngú ní i'daá ĩmi ní rĩ ũlūzú. ² 'Bá riipi átápi tị ĩ ní nị kuyé rĩ sī rĩ, átángá ĩri ní átá rĩ, Múngú ri nị rá, 'bo 'bá rĩ pi ícókí tā ĩri ní átá rĩ nị ku, tā ĩri ní ũlūú 'dĩri, Índrí Uleteré rĩ ũlū tā ĩ ũzụ' 'bá ũzụzụ rĩ pi ĩri ní nĩ. ³ 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rĩ ũlūupi rĩ, ĩri sē 'bá rĩ pi adri ũkpó ũkpó Úpi agá, ĩri kọpi ē ẹsị ímbá, ĩri kọpi ícícíkí, āzini ĩri kọpi ē ẹsị ũmĩ. ⁴ 'Bá riipi átápi tị 'bá rĩ pi ní nị kuyé rĩ sī rĩ, átángá ĩri ní átá rĩ, ĩri 'yéná ri ĩri ē ízā ko, 'bo 'bá riipi tā Múngú ní i'daá rĩ ũlūupi rĩ, ĩri 'bá kānisā vé rĩ pi ē ízā ko. ⁵ Má 'ā'yī rá 'yozú kinĩ, ĩmi ícókí átá tị ĩ ní nị kuyé ni sī rá, 'bo agaápi rá rĩ, á lē ĩmi ũlūkí tā Múngú ní i'daá ĩmi ní rĩ. 'Bá riipi tā Múngú ní i'daá rĩ ũlūupi rĩ, ndē 'bá riipi átápi tị ĩ ní nị kuyé rĩ sī rĩ rá. Ngá múké rĩ, lē 'bá āzi ā újā tā rĩ vé ífífí, ā ko ri 'bá kānisā vé rĩ pi ē ízā.

⁶ Má ẹdrípịi má ọmvpụpịi, á mụ dō átá ĩmi ní tị ĩmi ní nị kuyé ni sī, ĩri nyo ícókí ĩmi ízā ko rá? Má ũlū dō ĩmi ní tā Múngú ní i'daá má ní urobí agá rĩ, dōku tā nịngára Múngú ní sēé má ní rĩ, dōku má ũlū dō tā Múngú ní i'daá má ní rĩ, dōku má ímbá dō tā Múngú vé rĩ, tā 'dī'bée ícókí nyo ĩmi ízā koó ku? ⁷ Ngá úngó ngozú sụ jẹlẹgú tịni, dōku kụ'dị tịni, kọpivé ụ'dụkọ dō ālu, 'bá rĩ ícókí úngó rĩ vé ụ'dụkọ nị á má ngóni? ⁸ Vukí dō jẹlẹgú rĩ vé ụ'dụkọ 'ụụ múké kuyé, ángaráwá rĩ pi ícókí nị á má ngóni 'yozú kinĩ jíkí ĩ mụjé ẹ'dị gé? ⁹ Tị vé átángá ĩri kpá adri sụ 'dĩri tịni, ĩmi átákí dō tị 'bá rĩ pi ní nị kuyé ni sī, 'ā'di ri ícókí tā ĩmi ní átá rĩ vé ífífí nị á má rá nĩ? ĩmi 'dĩri ri átá ku ũlĩ agá 'dịgé. ¹⁰ Tị rĩ pi kárakará vū drịgé nōgó, kọpi céré ífífí be. ¹¹ 'Bo á nị dō tị 'bá āzi ní átá rĩ vé ífífí ku, 'bá átángá rĩ átápi rĩ, ĩri jākágú, ĩri mị gé 'dálé, ma kpá jākágú. ¹² ĩmi lẹkí dō fēfē Índrí Uleteré rĩ ní rií sēé ẹzị ngazú rĩ pi, lē ĩmi ipẹkí fēfē 'bá kānisā vé rĩ pi ní ícókú mbazú ni.

¹³ 'Bá rĩ dō ri átá tị ĩ ní nị kuyé ni sī, lē ā zị Múngú ri, ā újā rĩ tā 'í ní átá rĩ vé ífífí ānī 'bá rĩ pi ní. ¹⁴ 'Á' diātāsīyā ma dō ri Múngú ri zị tị má ní nị kuyé ni sī, índrí má agá rĩ ri tā rĩ zị nĩ, 'bo á nị tā má ní zị rĩ vé ífífí kuyé. ¹⁵ Kúru má 'o ri 'ā'di? Índrí má agá rĩ sī, ma ícókí Múngú ri zị rá, ma kpá ícókí Múngú ri zị ũmĩ sī rá. Índrí má agá rĩ sī, ma úngó ngo rá, ma kpá úngó ngo ũmĩ sī rá. ¹⁶ Mí dō ri 'yéná Múngú ri íngú índrí mī agá rĩ sī tị ĩ ní nị kuyé ni sī, 'bá tị rĩ nị' 'bá kuyé rĩ pi ícókí "Āmīnā" rĩ 'ā'yī íngóni, ísúzú kọpi nịkí tị mí ní rizú átázú rĩ kuyé. ¹⁷ Mí kōdō ri ọwō'difō sē Múngú ní múké, 'bo ko 'bá ụrụkọ'bée ē ízā ku.

¹⁸ Á sē ọwō'difō Múngú ní má ní tị ĩ ní nị kuyé rĩ pi átá ĩmi ndēé rĩ sī. ¹⁹ 'Bo ma dō kānisā agá, lē kōdō má átá átángá ā fífí tọwụ 'bá rĩ pi ní ícókí nị rá ní pi kọpi ímbazú ānī, ndē má ní átángá ā fífí átázú cazú ẹlífū mụdrị (10,000) tị 'bá āzi ní nị kuyé ni sī rĩ.

²⁰ Má ẹdrípịi má ọmvpụpịi, lē ĩmivé yịkí tā ụsüzú rĩ ā adri sụ anjíná rĩ pi vé rĩ tịni ku, lē ĩmivé yịkí tā ụsüzú rĩ ā adri sụ 'bá ambugu rĩ pi vé rĩ tịni. Lē ĩmi adrikí sụ anjíná nyíríná ũnjikānyā ákó rĩ pi tịni. ²¹ Síkí Búkú Múngú vé rĩ agá,

“Úpí kīnī,

‘Ma átángá rī átá jākā ī ní kōpivé tị nị kuyé rī pi tị gé, kōpi átángá rī átá ‘bá mávé rī pi ní tị ī ní nị kuyé ni sī, ‘bo ‘bá mávé rī pi ícókí tã ma ní átá rī yị ku.’ ”

²² ‘Bá rī átá dō tị ī ní nị kuyé ni sī, īri ũkpō Múngú vé rī i‘da ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá kuyé rī pi ní, i‘da ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá gí rī pi ní ku. Tã Múngú ní átá nẹbị tị gé rī, īri átá ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá gí rī pi ní, átá ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá kuyé rī pi ní ku. ²³ ‘Bá kãnisã vé rī pi úmúkí dō ī céré vũrà ̃lu gé, ‘bá ̃lu ̃lu í‘dó dō rīí átá tị ‘bá ̃zi ní nị kuyé ni sī, ‘bá tị rī nị‘bá ku rī pi, ̃zini ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá kuyé ni pi ífíkí dō kōpi ̃sámvú gé, kōpi ícókí ‘yoó ĩmí drĩ ábá gí ‘dĩni ku? ²⁴ ‘Bo ĩmi dō céré rī tã Múngú ní i‘daá rī ũlũ, ‘bá Yēsũ ri ẽ‘yĩ‘bá kuyé rī pi, ‘bá tã Múngú vé rī nị‘bá kuyé rī pi be, ífíkí dō ĩmi ̃sámvú gé, tã ĩmi ní átá ‘dĩri īri fi kōpi ẽ ẽsí agá, kōpi nị amá ‘yozú kīnī ī ‘okí ũnjĩkãnyã gí, úmvúlėsĩ ī ĩmú tã lị ī drĩgé rá. ²⁵ Kōpi gō tã ũnjĩ ī zũ‘bá kú ī ẽsí agá rī pi ũlũ ̃mvé. Kōpi kũmũcĩ ũtĩ vũgá, kōpi Múngú ri ĩnjĩ, kōpi ‘yo, “Ádarú Múngú ri ĩmi ̃sámvú gé anigé!”

Ẹzị Múngú ri zizú rī vé ũfingára

²⁶ Má ẽdrípị má ̃mvúpị, ĩmi kádō ĩmi úmú Múngú ri zingára gá, lē ‘bá ̃zi ā ũlũ ũngó, ‘bá ̃zi ẽ ĩmbá ‘bá rī pi, ‘bá ̃zi ā ũlũ tã Múngú ní i‘daá urobĩ agá rī, ‘bá ̃zi ā átá tị ī ní nị kuyé ni sī, ‘bá ̃zi ā ũlũ tị ī ní nị kuyé rī vé ífifi. Lē tã ‘dĩ‘bée céré ā ‘dụ ‘i ngaanga, ̃sē rī ‘bá rī pi ā adrikĩ rī ũkpó ũkpó kãnisã agá. ²⁷ ‘Bá lē‘bá átá‘bá tị ‘bá ̃zi ní nị kuyé ni sī rī pi, lē kōpi ā adrikĩ ‘bá ĩrĩ dōku ‘bá na, kōpi ā adrikĩ tré ku, lē kōpi ā átákí ̃lu ̃lu, ‘bá ̃zi ā tē rī tã kōpi ní átá rī újã. ²⁸ ‘Bá ̃zi dō tị rī újapi ni ‘dãáyo, lē mĩ újĩ kíri kãnisã agá ‘dãá, mĩ átá mĩngá tã rī mĩ ngúlúpi ní ̃zini Múngú ní.

²⁹ Lē nẹbị ĩrĩ dōku na ā rikĩ tị rī ũlũ ní, ‘bá ̃rukō ā tēkĩ rī tã kōpi ní ũlũ rī vé ̃sámvú amá. ³⁰ ‘Bo Múngú i‘da dō ívé ú‘dúkó ‘bá ̃zi úrípi vũgá rī ní, ‘bá átápi drĩdrĩ rī ā újĩ kíri. ³¹ ĩmi céré nga ú‘dúkó ĩmúpĩ Múngú vugálėsĩ rī ũlũ, ‘bo ĩmi ũlũkĩ mụzú ̃lu ̃lu, ā sē rī ‘bá rī pi ā nịkĩ rī tã rī, kōpi ā adrikĩ rī ũkpó ũkpó ívé ẽ‘yĩngára agá. ³² Nẹbị ri‘bá ú‘dúkó Múngú vé rī ũlũ‘bá rī pi, lē kōpi ā rōkĩ átángá rī rōrō. ³³ Múngú ri ívé tã ũtĩtĩ, ĩri Múngú tãkĩri vé ni.

‘Bá Múngú vé rī pi úmúkí dō ī kãnisã agá, ³⁴ lē ũkú rī pi ā újĩkĩ kíri kãnisã agá ‘dãá. Lē kōpi ā átákí átángá ku, ‘bo lē kōpi ā ‘dúkĩ tã rī ngáá sũ táimbị Mósé vé rī ní ‘yoó rī tịni. ³⁵ ũkú rī pi lēkĩ dō tã ̃zi nị, lē kōpi ā zĩkĩ tã rī ívé ̃gō rī pi tị gé ‘bẹtị ‘dãá, ā‘diãtãsiyã ĩri drĩnjã rú ũkú ní átázú kãnisã agá.

³⁶ ĩmi í‘dókí ú‘dúkó Múngú vé rī nị kuyé, ̃zini ú‘dúkó rī ca ‘yénã ĩmi vugá ú‘dúkũlę kuyé. ³⁷ ‘Bá rī ũsũ dō kīnī ‘i nẹbị, dōku kīnī dō ĩndrĩ Uletere rī ̃sú ‘i gĩ, lē ā ̃yĩ ‘yozú kīnī tã má ní sĩĩ ĩmi ní ‘dĩri, Úpí ẽzị má ní tã ni nĩ. ³⁸ ‘Bá rī ̃yĩ dō tã ‘dĩri ku, ícókí ĩri ̃yĩ ku.

³⁹ Má ẽdrípị má ̃mvúpị, lē ĩmi ‘bãkĩ úvã ú‘dúkó Múngú vé rī ũlũzú, ̃zini lē ĩmi ugakĩ ‘bá átá‘bá tị ī ní nị kuyé rī sĩ rī pi ku. ⁴⁰ ‘Bo lē ĩmi ‘okĩ tã rī pi ̃rèvú céré mụzú múké, ̃zini lē ĩmi ũtĩkĩ tã rī pi ũtĩtĩ.

15

Kúrísitō vé ingángará drāngará gálésila rī

¹ Má édrípījī má ómvúpījī, á lē ĩmi ígákí ù'dùkò ótú má ní ùlūú ĩmi ní, ĩmi ní ẹ'yījī, ĩmi ní pá tuzú títí ĩmivé ẹ'yīngará agá 'dāri. ² ĩmi 'duki dō ù'dùkò múké má ní ùlūú ĩmi ní 'dīri 'bāá ĩmi ẹsì agá rá, ĩmi pangará ìsù rá, ĩmi 'duki dō 'bāá ĩmi ẹsì agá kuyé, ẹ'yīngará ĩmivé rī adri ẹzì ákó.

³ Ù'dùkò múké tā be agaápi rá ĩ ní ùlūú má ní rī, má ùlūú ĩmi ní rá. Ù'dùkò múké tā be agaápi rá rī kīnī, Kúrísitō drā 'bávé ùnjīkányā ā tā sī, sū Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tīnī, ⁴ sīkí ĩri 'bù agá, ù'dù ná ní gé, ingá gōó idri rú drāngará gálésila rá, sū ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī tīnī.

⁵ Índré Pétēro ẹndrẹtí gé, āzini índré ĩrivé 'bá mụdrī drī ní ĩrī rī pi ẹndrẹtí gé. ⁶ 'Dīri ā vùdrī gé, gō índré 'bá ĩri ā pámvú ùbī' 'bá rī pi ẹndrẹtí gé, 'bá rī pi vé káláfe aga mūdūrūlū tōwú rī rá. 'Bá 'dī' bée āsámvú gé, 'bá kárakarā ní pi drī idri rú, 'bo urukò' bée ùdrākí gí. ⁷ ĩri ní kpá gōzú índrézú Yókóbū ẹndrẹtí gé.* Kúru ĩri ní gōzú índrézú 'bá áyúāyū rī pi ẹndrẹtí gé céré.

⁸ Ù'dù ní gé, ĩri ní kpá gōzú índrézú má ẹndrẹtí gé,† má adri sū mváná ĩ ní tījī, mbāá ní ícòpi kuyé rī tīnī.

⁹ Mávé tā índré kuú mādānānā 'bá áyúāyū rī pi āsámvú gé, ícókí ma zījī 'bá áyúāyū ní ku, ā'diātāsīyā á sē ìzāngā 'bá Múngú vé rī pi ní ambamba.

¹⁰ 'Bo Múngú vé ẹsì múké rī sī, sē má ní ícázú 'bá áyúāyū ní rú nóni ānī, ĩrivé ẹsì múké ĩri ní 'bāá má ní rī drā kána kuyé. Á nga ẹzì ùkpō sī, aga 'bá áyúāyū urukò' bée vé rī rá, 'bo á nga ẹzì rī mā ngúlúpí sī ní kuyé, ẹsì múké Múngú vé rī sē ma ẹzì rī ngaá nī. ¹¹ Má ùlū dō ù'dùkò Múngú vé rī nī, dōku kòpi ùlúkí dō nī, 'bá céré ri ù'dùkò Múngú vé álu álu 'dīri ùlū, ĩmi ní ẹ'yījī gí 'dī.

'Bá ùdrā' bá gí rī pi vé ingángará gōó idri rú drāngará gálésila rī

¹² 'Bá ùlúkí dō kīnī Kúrísitō ingá gōó idri rú drāngará gálésila rá píri, ĩmi urukò ri 'yo 'bá ùdrā' bá gí rī pi ícókí ingá gōó idri rú ku āsī? ¹³ 'Bá āzi ícò dō ingá drāngará gálésī ku, ícókí té Kúrísitō ri ingáá gōó idri rú drāngará gálésila kuyé, tī 'bá ní ùlūú 'dīri ẹzì ákó, āzini ĩmivé ẹ'yīngará 'dīri ẹzì ákó. ¹⁵ 'Bá ùdrā' bá gí rī pi ingakí dō kòpi gōó idri rú drāngará gálésī ku, tā 'bá ní 'yoó Múngú inga Kúrísitō ri gōó idri rú drāngará gálésila gí 'dīri, ĩri té adri ùnjō. Múngú ē inga té dō ĩri kuyé, ingakí té 'bá ùdrā' bá gí rī pi ku. ¹⁶ 'Bá ùdrā' bá gí rī pi ingakí dō kòpi gōó idri rú ku, ĩri lū kīnī ingakí Kúrísitō ri gōó idri rú kuyé. ¹⁷ Ingakí dō Kúrísitō ri gōó idri rú drāngará gálésī kuyé, ĩmivé ẹ'yīngará 'dīri ẹzì ákó, ĩmi drī ĩmivé ùnjīkányā agá ùgōgō. ¹⁸ ĩri té lū kīnī 'bá ùdrā' bá Kúrísitō agá rī pi mụ ácí gé. ¹⁹ 'Bá 'bākí dō ẹsì Kúrísitō drīgē 'yēnā 'bá ní āyīkō ìsúzú ānī vū drīgē nōgō, ìzāngā 'bávé rī aga rá, ĩri 'bá vū drīgē nōgō rī pi vé rī ndē.

²⁰ 'Bo ádarú Múngú inga Kúrísitō ri gōó idri rú drāngará gálésila rá, adri sū úri ìfūúpi drīdrī rī tīnī, 'dīri lū 'bá ní uletere 'yozú kīnī, ĩri ìmú 'bá ùdrā' bá gí rī pi inga gōó idri rú rá. ²¹ 'Bá álu ìjī drā vū drīgē nōgō nī,

* 15:7 15:7 Yókóbū: Yókóbū cápítá 'dīri agá rī ĩri Yēsù vé édrípī, ĩri 'bá Yēsù ri ẹ'yī' bá gí Yērūsálémá gá rī pi vé drīkoma. † 15:8 15:8 ĩri ní kpá gōzú índrézú má ẹndrẹtí gé: Yēsù 'i da 'i Páulū ẹndrẹtí gé ìsù ákūdē ĩri ri 'bá Yēsù ā pámvú ùbī' 'bá rī pi ócū. † lā Ẹzì 9:1-6.

'bá ālu zī 'bá ní lētī úmvúlēsī 'bá ingazú gōzú ídri rú drāngará gálēsī rī nī. ²² Ādámā† ijī drā 'bá drīgē, 'bâ céré ūdrādrā, kúru Kúrísitō ā tā sī, ī ímú 'bâ inga gō ídri rú drāngará gálēsīlā rá. ²³ 'Bo 'bâ ri íngángará rī vé sâ tē, Kúrísitō íngá gōo ídri rú drāngará gálēsī drīdrī gī, úmvúlēsī kādō ĩgōō, ī ímú ĩrivé 'bá rī pi inga gō ídri rú. ²⁴ Kúru Kúrísitō kādō ímú ūkpō índri ūnjī rī pi vé rī ndēé céré, vūdrī ni gé, ú'dú ūdū vé rī kúru ícá, ĩri kúru mālūngā rī ezi gō Ētēpi Múngú drīgē. ²⁵ Kúrísitō ri mālūngā rī ru cīngbá cazú ĩri ní pá 'bāzú ívé arī'ba rī pi drīgē céré. ²⁶ Ārī'ba ūdū ī ní ímú 'dijī drāá rī, ĩri drā 'i. ²⁷ Ā'diātāsīyā sīki búkū Múngú vé rī agá kīnī, "Múngú sē ĩri ní ūkpō adrizú āmbúgú ngá rī pi drīgē céré." Tā 'dīri lū uletere 'yozú kīnī, Múngú adri Kúrísitō ā pálé gá ku, ā'diātāsīyā Múngú 'bâ ngá rī pi ārēvú céré Kúrísitō ā pálé gá nī. ²⁸ Ngá rī pi ārēvú céré 'bāki dō Mvā Múngú vé rī ā pálé gá gī, Mvā rī gō 'i 'bâ Múngú ngá rī pi ārēvú 'bāapi céré 'ī ā pálé gá rī ā pálé gá. Kúru ūkpō Múngú vé rī gō adri ngá rī pi drīgē vūrā gá sī céré.

²⁹ Ingakí dō 'bá ūdrā'bée gī rī pi gōo ídri rú drāngará gálēsī ku pírī, ngá ī ní rizú bātízīmū sēzú 'bá rī pi ní 'bá ūdrā'bée gī rī pi pazú rī ā'di? 'Bá ūdrā'bá gī rī pi íngakí dō gōo ídri rú drāngará gálēsī ku pírī, ngá ī ní rizú bātízīmū sēzú 'bá rī pi ní kōpi ā tā sī rī ā'di? ³⁰ Ngá 'bá ní rizú 'bâ sēzú ĩzāngā nyazú sâ céré sī rī ā'di? ³¹ Má édrīpījī má ómvúpījī, ádarú ú'dú céré ma ri ĩzāngā nya drādrā ē tī ĩsú. Má ā'yī drāngará rá, ā'diātāsīyā ma āyīkō sī tā Kúrísitō Yēsū 'bávé Úpí ní 'oó ĩmi ní rī sī. ³² Á 'dī dō ē'dī 'bá Ēfēsō gá sū'ba ngá ātra tījī 'dī'bée be yīkī 'bá áda vé ni sī, tā múké má ní ĩsú 'a ní gé 'dīgē rī ā'di? Dō íngakí 'bá ūdrā'bée gī rī pi gōo ídri rú drāngará gálēsī ku,

"Lē 'bâ nyakí ínyá, āzini 'bâ mvukí ngá,
ā'diātāsīyā drī sī 'bâ ūdrādrā."

³³ Lē 'bá āzi ā ū'bā ĩmī mī ku. "Ūndī rungará 'bá ūnjī be rī, ĩri adringará múké rī izaza." ³⁴ Lē ĩmī újākí ĩmivé yīkī tā múké 'ozú, ĩmi kuki ūnjīkanyā 'ongará ānī, ā'diātāsīyā ĩmi āsámvú gé, 'bá urukō nīkī Múngú ri kuyé. Á 'yo tā 'dīri 'dīni, ā sē rī ĩmi ní drīnjá.

'Bá íngápi gōo ídri rú rī vé rú'ba

³⁵ 'Bá āzi ri ícō zī kīnī, "Ī ímú 'bá ūdrā'bá gī rī pi íngá gō ídri rú íngóni? Kōpi ā rú'ba ri ímú adri íngóni?" ³⁶ 'Bá tā zījījī 'dīni rī azakaza rú! Úri 'bá rī ní saá nyōōkú agá rī, ĩri nma ūgbále, ĩri íbī ífū ndō. ³⁷ Mī dō ngá sa, 'í sa ngá dūpījī ĩnógósī gī ní ku, mī úri ní sa. Sâ āzi ní sī, mī úri ūndú vé ni sa, dōku mī ngá āzi vé ni sa. ³⁸ 'Bo Múngú ri úri rī pi sē dū índré rú'ba be sū 'ī ésjī ní lēé rī tījī, ĩri sē úri ālu ālu ri índré rú'ba be ívé ōsūkā vū sī. ³⁹ Ngá ídri be rī pi vé rú'ba índrékí céré trū ku, 'bá áda vé rú'ba túngú, ānyāpá rī pi vé rú'ba túngú, ārīnjá rī pi vé rú'ba túngú, ĩ'bī rī pi vé rú'ba túngú.

⁴⁰ Ngá 'bū gé 'dālē rī pi rú'ba be, āzini ngá vū drīgē nōgō rī pi rú'ba be, 'bo rú'ba 'bū gé 'dālē rī pi vé dīngará túngú, rú'ba vū drīgē nōgō rī pi vé

† 15:22 15:22 Ādámā: Ādámā ri 'bá Múngú ní 'f'ó gbii drīdrī rī. ĩri étēpi 'bá vū drīgē rī pi vé ni céré. ĩrivé ūkū Ēvā ri éndrēpi 'bá vū drīgē rī pi vé ní céré. 'í lā 'f'dóngará 1-5. 15:27 15:27 Sāwūmā 8:6 15:32 15:32 Īsáyā 22:13

ḍiṅgárá túngú. ⁴¹ Ʋtú vé ḍiṅgárá túngú, mbãá vé ḍiṅgárá túngú, línýá vé ḍiṅgárá túngú, línýá rĩ pi vé ḍiṅgárá céré ándiándi.

⁴² Íngángará drāngará gálésila rĩ, ĩri kpá adri sũ 'ḍiri tĩni. Rụ'ba ĩ ní sũ 'bũ agá rĩ, ĩri nmanma, kádō ingaá gōo idri rú, gō dráá ku, ázini gō nmaá ku. ⁴³ ĩ rụ'ba dráapi gĩ rĩ sũ 'bũ agá, ĩnjĩkĩ ĩri ku, kádō ĩri ingaá gōo idri rú, ĩ gō ĩri ĩnjĩnjĩ, ĩ rĩ sũ ku ũkpō ákó, kádō ĩri ingaá gōo idri rú, ĩri gō adri ũkpō be. ⁴⁴ ĩ rụ'ba vũ drĩgé nōgō rĩ sũ, ĩ ĩri inga gō rụ'ba 'bũ gé 'dálé rĩ rú. Rụ'ba vũ drĩgé nōgō rĩ, ĩri gō 'i újá rụ'ba 'bũ gé 'dálé rĩ rú.

⁴⁵ Siki Búkũ Múngú vé rĩ agá kinĩ, "Bá Múngú ní 'dó gbii drĩdrĩ rĩ Ádámá 'i, Ádámá gō ícá idri rú," 'bo Ádámá adriipi vúlé rú rĩ, ĩri Kúrísitō 'i, Índri ĩrivé rĩ ri idri sē nĩ. ⁴⁶ Rụ'ba 'bũ gé 'dálé rĩ ímú drĩdrĩ kuyé, rụ'ba vũ drĩgé nōgō rĩ gbiki drĩdrĩ, vúdri ni gé, rụ'ba 'bũ gé 'dálé rĩ ní ímúzú.

⁴⁷ Ágó ĩ ní gbii drĩdrĩ rĩ Ádámá 'i, ĩtĩkĩ ĩri nyōókú gé, ágó vúlé rĩ Kúrísitō 'i, ĩbí ímú 'bũ gélésila. ⁴⁸ 'Bá vũ drĩgé nōgō rĩ pi árevú céré, kōpi ā rụ'ba sũ Ádámá vé rĩ tĩni, 'ba 'bũ gé 'dálé rĩ pi vé rụ'ba ri ímú adri sũ Kúrísitō vé rĩ tĩni. ⁴⁹ 'Bá adriki sũ Ádámá ĩ ní gbii nyōókú sĩ rĩ tĩni, 'bo 'bá ímú adri sũ Kúrísitō ímúpi 'bũ gélésila rĩ tĩni.

⁵⁰ Má édrĩpiĩ má ómvúpiĩ, á lē 'yoó ĩmi ní 'dĩni, 'bávé rụ'ba ĩri ári be, ĩri ngá nmaápi nmanma nĩ, ícó fĩ málũngá Múngú vé adriipi nyonyo rĩ agá ku. ⁵¹ ĩmi yĩkĩ drĩ ma ká, á lē tā ĩ ní ũzũzũ rĩ pi ũlũ ũmi ní. 'Bá ícókĩ ũdráá céré ku,* 'bo ĩ ímú 'bá rụ'ba újá rá. ⁵² Tā 'ḍiri ímú 'i nga mbēlējá, sũ mĩ ní gaá rĩ tĩni, úmvúlésĩ kádō ímú jēlégú vuú 'dú 'dũ vé rĩ gé, 'bá ũdrā'béé gĩ rĩ pi ímú íngá gō idri rú, 'bá kōpi be céré, 'bá rụ'ba ri gō 'i újá túngú, 'bá gōkĩ rĩ dráá ḍĩ ku. ⁵³ 'Bávé rụ'ba dráapi nmaápi nmanma rĩ pi gō ĩ újá rá, kōpi gōkĩ dráá ku, dōku kōpi gōkĩ nmaá ku. ⁵⁴ 'Bávé rụ'ba dráapi drādrā nō'béé újákĩ dō ĩ ícá rụ'ba dráapi ku ni gĩ, tā ĩ ní sũ Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kúru 'i nga fũ tĩ ni gé. "Ndēkĩ drā vé ũkpō gĩ."

⁵⁵ "Drā, mívé ũkpō 'bá ndēzú rĩ íngāá?

Drā, mívé ũkpō rizú 'bá 'dĩzú rĩ íngāá?"

⁵⁶ Ũnjĩkányá ri ũkpō be, ĩri sē drā ri 'bá 'dĩ áni, táĩmbĩ ri sē ũnjĩkányá ri ũkpō ísú nĩ. ⁵⁷ 'Bá sēkĩ ówō'dĩfō Múngú ní, ĩri ní Úpĩ Yēsũ Kúrísitō ri ĩpēé ímú 'bá ní ũkpō sēé, 'bá ní ũnjĩkányá vé ũkpō ndēé rĩ sũ.

⁵⁸ Má édrĩpiĩ má ómvúpiĩ, lē ĩmi tukĩ pá tĩtĩ. Lē tā ázi á jĩ ĩmi fũú ámvé ku. Ʋ'dú céré lē ĩmi ngakĩ ězi Úpĩ ní ẹsĩ be céré. Lē ĩmi nĩkĩ 'yozú kinĩ ězi ĩmi ní ngá Úpĩ ní rĩ drā kána ku.

16

Mũfēngā songará 'bá Múngú vé ngá ákó rĩ pi ní rĩ

¹ ĩmi kádō mũfēngā soó Múngú vé 'bá ngá ákó rĩ pi ní, á lē ĩmi 'okĩ tā rĩ sũ má ní ẹzĩ 'bá kánisá Gálátĩyá vé rĩ agá rĩ pi ní rĩ tĩni. ² Yĩngá álu álu, 'bá álu álu ē 'dú mũfēngā 'i ní ísú rĩ ā urukọ, ā 'bá kú jēlé gá, ā mba tā ni cĩmgbá sá má ní cazú rĩ gé, má kádō caá, 'bá ázi ā gō rĩ ngá soó ku.

15:45 15:45 Í'dóngará 2:7 **§ 15:50** 15:50 Átángá véřēsĩ 'ḍiri agá rĩ lũ 'bá ní kinĩ, lē 'bá ísúkĩ rụ'ba 'bũ gé 'dálé rĩ, 'bá fíkĩ rĩ muđĩ adrii málũngá Múngú vé rĩ agá. * **15:51** 15:51 'Bá ícókĩ ũdráá céré ku: Yēsũ kádō úmvúlésĩ ímvi Igōó vũ drĩgé nōó, 'bá drĩ adri'ba idri rú rĩ pi ícókĩ ũdráá céré ku. **15:54** 15:54 Ísáyá 25:8 **15:55** 15:55 Ósáyá 13:14

3 Kúru lē ĩmi ũpēkí 'bá ĩmi ní ndree múké ni pi, á ca dō ĩmi vúgá 'dílé gí, ma kúru kōpi pē mužú Yērūsálémā gá 'dāá, kōpi ā jíkí rí mŭfēngā ĩmi ní sēé rí mužú, ma kōkōbī sī sē kōpi dríge lüzú kíní ĩmi ā'yíkí kōpi mŭfēngā rí jǐ mužú nī. 4 ĩmi ũsŭkí dō kíní mā muž ĩndī, 'bá ícó muž kōpi be trŭ rá.

Páulŭ ũtŭ ívé ěĉí ā tã

5 Á muž dō ěĉí āngŭ Mākēdōniyā vé rí agásí gí, ma ĩgō ímŭ ĩmi ndre rá, ā'diātāsīyā má útú, á lē muž ěĉí āngŭ Mākēdōniyā vé rí agásí. 6 Ma adri ĩmi be sâ be mādā, dōku ma adri ĩmi be lóki kílongóro vé rí* gé, ĩmi kokí rí má ĩzā ěĉí má ní lēé mužú rí gé. 7 Á lē ku má ní mužú ĩmi ndrezú sâgá be mādā koro agazú agaga. Á 'bâ ěsĭ, úmvúlēsĭ ma ĩgō ímŭ ĩmi vúgá 'dílé rá, ma ímŭ adri sâ be āco, Úpí lē dō rá. 8 Á lē adriĭ Ēfēsō gá nōgō cĭngbá cazú Ũ'dŭ Pēnitíkósitā vé rí gé,† 9 ā'diātāsīyā ĩri drĭlé múké má ní ěĉĭ ngazú nōgō, 'bo 'bá kárakarā lēkí ěĉĭ má ní ngaá rí ku.

10 Tímōtēyō ca dō ĩmi vúgá 'dílé gí, lē ĩmi ē ě'yíkí ĩri múké. ĩri rí ěĉĭ Úpí vé rí nga sŭ má ní ngaá rí tĭnj. 11 Lē 'bá āzi ā gā ĩri ku. Lē ĩmi ĩpēkí ĩri ĩgđō má vúgá nōlé tákiri sĭ. Á lē ē ímŭ má vúgá nōlé 'bá Yēsŭ rí ě'yĭ' 'bá gí rí pi ā ũrukō' 'bée be.

12 Má ũ'bĭ ũkpō sĭ, á 'yo 'bá ědrĭpĭ Āpólō ní, lē kōpi ā mužĭ ĩmi ndree 'bá Yēsŭ rí ě'yĭ' 'bá gí rí pi ā ũrukō' 'bée be. Ēsĭ ní ā'yĭ drĭ muž sâ nōri sĭ kuyé, 'bo ĩri úmvúlēsĭ muž ĩmi ndre rá.

Páulŭ vé átángá ā ũdŭ

13 Lē ĩmi adrikí mĭ be kowŭ, ĩmi tuki pá tĭtĭ ĩmivé ě'yĭngará agá, ĩmi adrikí ũrĭ ākó, ĩmi adrikí ũkpó ũkpó. 14 Tã ārēvú céré, lē ĩmi 'okí lēngará sĭ.

15 ĩmi nĭkí rá Sētēfānásĭ pi ívé 'bá 'bētĭ āsámvú gé rí pi be, kōpi í'dókí ěsĭ újā drĭdrĭ āngŭ Ākáyá vé rí agá 'dālé nĭ, kōpi ngakí ěĉĭ 'bá Múngú vé rí pi ní ěsĭ be céré. Má ědrĭpĭ má ómvŭpĭ, á lē lŭú ĩmi ní 'dĭní, 16 lē ĩmi ĩnjĭkí 'bá drĭkoma rú sŭ Sētēfānásĭ pi tĭnj rí pi ĩnjĭnjĭ, āzini lē ĩmi ĩnjĭkí 'bá ũrukō ěĉĭ nga' 'bée ũkpō sĭ ĩmi be trŭ rí pi ĩnjĭnjĭ. 17 Ma āyĭkō sĭ Sētēfānásĭ vé ícángará sĭ, Pōrŭtŭnátō vé ícángará sĭ, āzini Ākáyĭkō vé ícángará sĭ, ā'diātāsīyā kōpi kokí mā ĩzā sŭ ĩmi ní koó rí tĭnj. 18 Kōpi sēkí mā ěsĭ ĩsŭ āyĭkō rá, sŭ kōpi ní sēé ĩmĭ ěsĭ ní āyĭkō ĩsŭ rí tĭnj. 'Bá 'dĭní 'dĭ' 'bée, lē ĩmi ĩnjĭkí kōpi ĩnjĭnjĭ.

19 'Bá kánísá vé āngŭ Ēzīyā vé rí agá rí pi sēkí ĩmi ní mōdó. Ákúwĭlā pi Pĭrĭsĭlā be, 'bá ĩ úmŭ' 'bá Múngú rí zĭ' 'bá kōpivé 'bētĭ āsámvú gé rí pi be, sēkí ĩmi ní mōdó Úpí Yēsŭ ā rŭ sĭ. 20 Má ědrĭpĭ má ómvŭpĭ adri' 'bée nōgō rí pi, sēkí céré ĩmi ní mōdó. Lē 'bá ālu ālu ā u'de ógŭpĭ rí ěĉĭ bēdrĭ sĭ.

21 Ma Páulŭ 'i, á sĭ mōdó 'dĭri sēé ĩmi ní mā drĭ sĭ.

22 'Bá rĭ lē dō Úpí rí ku, ĩ ĩri tri rá. Úpí, mí ímŭ mbĕlĕ!

* **16:6** 16:6 Lóki kílongóro vé rí: Āngŭ ĩsērélé vé rí gé 'dāá, lóki kílongóro vé rí gé, ěĉĭ tungará ũkpō ũkpó, ā'diātāsīyā yĭgŭ rí 'dĭ ambamba, sē āngŭ rí igbe igbe. † **16:8** 16:8 Ũ'dŭ Pēnitíkósitā vé rí: Ũ'dŭ Múngú ní Elizú Jó rí pi tĭ gé sĭ rí kã muž caá Ũ'dŭ pŭkŭ tŭwŭ, vŭdrĭ ní gé, Ũ'dŭ Pēnitíkósitā vé rí ní ícázú. Ũ'dŭ 'dāri gé, Yāhŭdĭ rí pi rí ānyāngā ĩ ní íkŭnāá ívé ómvŭ agá rí pi ĩjĭ Yērūsálémā gá sē Múngú ní, āzini kōpi rí Ũ'dŭ Múngú ní tãmbj sēzú Mósé ní ĩrá Sínáyĭ vé rí drĭge 'dāri vé tá ígá. Kŭrĭsĭtĭyānĭ rí pi rí Ũ'dŭ ĩ ní ĩndrĭ Uleterē rí ĩpēzú 'bá Yēsŭ rí ě'yĭ' 'bá gí rí pi ásúzú Ũ'dŭ Pēnitíkósitā vé rí gé 'dāri vé tá ígá. † ĩ lā Kālāfe 28:26-31; Ēĉĭ 2:1-4.

²³ Ẹsì múké Úpí Yẹsũ vé rĩ ã adri ìmi be.

²⁴ Ìmi Kúrísítō Yẹsũ ri ẹ'yì' bá gí 'dĩ'bée, á lě ìmi cére lělě.

Kōkōbī ĩrī ni Páulū ní sī sēé 'bá Kōrinitō vé rī pi ní rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Páulū sī kōkōbī 'dīri kūrū Ēfēsō vé rī agá, lóki ĩri ní rizú mužú Kōrinitō gá rī gé. Sī kōkōbī rī sēé mužú drīdrī 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí Kōrinitō gá rī pi ní. Kōrinitō ri kūrū āmbúgū āngū Gíríkī vé rī agá. Páulū i'dó kánisā 'dálé, mu kōpi ndree, āzini sī kōkōbī sēé kōpi ẹ ẹsị ímbázú āni, 'bo tā ũnjí rī pi áwíkí kuú kōpi āsámvú gé ũgógō. Kúru sī kōkōbī rī sēé kīnī, ā útúkí tā rī céré ícá múké ākūdē 'í ca drī 'dāá kuyé.

Índré sū 'bá urukọ tókí Páulū ri kīnī Páulū áyú mūfēngā kánisā vé rī létí múké ni sī kuyé, kōpi kīnī Páulū adri 'bá áyúáyū tā 'oopi pīrī ni kuyé. Kōkōbī 'dīri agá, íngú 'i tā kárakarā sī ẹzị ĩ ní ụ'dúkọ múké Yēsū vé Múngú ní 'i zị ímú ũlúú rī vé tā sī. Páulū ímbá 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní létí múké kōpi ní ícózú 'bá Múngú vé rī pi ẹ ízā kozú rī, āzini ímbá kpá kōpi ní létí ĩ ní ẹzị kánisā vé rī ngazú vūrā urukọ 'bée agásí rī (cápītā 9-10).

¹ Ma Páulū 'i, Múngú ní ĩpéé adrii Kúrísítō Yēsū vé 'bá áyúáyū ni rú rī, 'bá sīkí kōkōbī 'dīri Tímótéyō Yēsū ri ẹ'yīpi gí rī be.

'Bá sīkí sēé 'bá Múngú vé adri' 'bá kánisā kūrū Kōrinitō vé rī agá rī pi ní, āzini 'bá Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní céré.

² Ẹsị múké, āzini tākiri 'bá Ẹtẹpi Múngú vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri ĩmi be.

Múngú ri 'bá rī pi ẹ ẹsị ũmī nī

³ Lē 'bá íngúkí Múngú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō Ẹtẹpi ri, ĩri ri 'bávé ízāngā 'bā nī, āzini ĩri ri 'bá ẹsị ũmī ní. ⁴ Tā ũkpó ũkpó kādō rií 'bá ísú, Múngú ri 'bá ẹsị ũmī nī. ĩri sē tā ũkpó ũkpó ísú dō 'bá rī pi, 'bá ũmíkí ri kōpi ẹ ẹsị, sū Múngú ní 'bá ẹsị ũmī rī tịnị. ⁵ 'Bá nyakí dō ízāngā Kúrísítō ā rụ sī, ízāngā 'bá ní nyaá rī agá, Kúrísítō ri 'bá ẹsị ũmī aga rá. ⁶ Ízāngā 'bá ní rii nyaá ẹzị Múngú vé rī agá nōri, ĩri sē 'bá ícọ ĩmí ẹsị ũmī, ĩmi pangará ísú ānī rá. Ízāngā 'bá ní rii nyaá rī pi sī, Múngú ũmí dō 'bá ẹsị rá, ĩri kpá ĩmí ẹsị ũmí rá, sū ĩri ní 'bá ẹsị ũmī rī tịnị. ĩmi ímú ẹsị úmbé ízāngā rī ā nyangará gá, sū 'bá ní nyaá rī tịnị. ⁷ 'Bá 'bākí ẹsị céré ĩmi dríge, ā'diātāsīyā ízāngā ĩmi ní nyaá rī sū nyo 'bá ní nyaá rī tịnị, 'bá nķí ámá rá, Múngú ri ícọ ĩmí ẹsị ũmí rá, sū ĩri ní 'bá ẹsị ũmī rī tịnị.

⁸ ĩmi 'bá ọgúpíi Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí 'dī' 'bée, 'bá lēkí ĩmi nķí tā ũkpó ũkpó 'bá ní ízāngā nyazú āngū āmbúgú Ẹzīyā vé rī agá rī. Ízāngā 'bá ní nyaá 'dāri ndē 'bá ũkpō rá, 'bá nyakí ízāngā ũnjí ũnjí, 'bá ũsūkí déna 'bá ũdrā rá. ⁹ Ádarú 'bá ũsūkí déna 'bávé sá drāngará vé rī ícọ gí. 'Bo 'bá 'okí tā rī 'bávé ũkpó sī 'yozú kíní, 'bá ícókí gí 'díní kuyé, 'bá 'bākí ẹsị Múngú ávū ídrípi índí rī dríge. ¹⁰ Múngú pa 'bá drā sílé gá sī rá, ĩri ícọ 'bá pa mužú dīj dīj. Lē 'bá 'bākí ẹsị drī ni gé, ā pa rí 'bá mužú dīj dīj. ¹¹ 'Bá 'bākí ẹsị ĩmi dríge, ĩmi zíkí 'bá ní Múngú ri. 'Bá tré pi zíkí dō 'bá ní Múngú ri nī, 'bá tré pi kpá ímú ọwō'difō sē Múngú ní, ĩri ní zingará rī yīj rá rī sī.

12 'Bā ri 'bā ingú tā 'bá ní 'oó p̄r̄i r̄i s̄i, āzini tā áda 'bá ní 'oó 'bá r̄i pi ɛndr̄ɛt̄i gé r̄i s̄i, agaápi rá r̄i, tā p̄r̄i 'bá ní 'oó ĩmi āsámuvú gé r̄i s̄i. 'Bá rikí 'bá ɛf̄i Múngú r̄i 'bá gá, ĩrivé ɛs̄i múké r̄i s̄i, adri 'yozú k̄in̄i, 'bávé tā n̄ngárá nyōókú nōri vé r̄i s̄i kuyé. 13 Tā 'bá ní s̄i s̄éé ĩmi ní r̄i, 'bá s̄ikí átángá r̄i ē m̄i uletere, lāngárá ni mba ku, ĩri fi ĩmi dr̄igé mbēlēná. Má ūs̄ū ĩmi ícó tā 'bávé r̄i n̄i múké, 14 'bo tā r̄i ā fi dō ĩmi dr̄igé āndr̄u múké kuyé drāās̄iyā, ĩmi ím̄u tā r̄i n̄i múké ú'dú Úp̄i Yēs̄ū Kúrísítō ní ĩgōzú r̄i gé, ĩmi céré ím̄u 'bā ingú, 'bā kpá ím̄u ĩmi ingú ú'dú 'dāri gé.

Páulū ūlū tā 'i ní lēzú mužú Kōrinitō gá r̄i

15 Má ní ma útúzú lēzú mužú ĩmi ndrezú dr̄idr̄i r̄i gé, á n̄i uletere 'yozú k̄in̄i, ĩmi 'bākí ɛs̄i céré kuú 'bá dr̄igé, ĩmi té kōdō dr̄ilē múké ĩs̄u rá. Má gō té dō mužú ĩmi ndreé rá, ĩmi té gō dr̄ilē múké āzi ĩs̄u d̄i. 16 Má útú mávé tā 'd̄ini, má kādō lēé mužú āngū āmbúgú Mākēdōniyā vé r̄i gé 'dāá, ma pá tu ĩmi ndre ūgbále, má kādō gōó ímv̄i Mākēdōniyā gá 'dāās̄i, ma kpá gō áwí ĩmi ndre d̄i. ĩmi kuru ma pē, má 'de r̄i mužú āngū Yūdáyā vé r̄i gé 'dāá. 17 ĩmi ícó ūs̄ū 'yozú k̄in̄i, má újā mávé tā má ní útú r̄i rá ās̄i. ĩmi ūs̄ukí má útú mávé tā múké múké kuyé? ĩmi ūs̄ukí má adri s̄ū 'bá ɔr̄uk̄o 'bée tā útú 'bá 'yo 'bée ma mužú rá, dōku á mužú ku r̄i pi t̄in̄i?

18 Ádarú Múngú ri ɛs̄i 'bā céré ku tā 'i ní lēé 'oó r̄i dr̄igé, 'bávé ú'dúkó múké 'bá ní ūlū r̄i újā 'i ku, ūnjō 'a ni gé 'dāáyo. 19 Á'diātās̄iyā Yēs̄ū Kúrísítō Múngú Mv̄op̄i 'bá ní ĩrivé tā ūlū ĩmi ní S̄ilā be, T̄imōt̄éyō s̄i r̄i, ĩri ri n̄j̄i tā áda Múngú vé r̄i 'o. ĩrivé tā 'bá ní ūlū r̄i, ĩri tā áda, ūnjō 'a ni gé 'dāáyo. 20 Tā céré Múngú ní ɛz̄ij̄i 'bá ní r̄i pi, nga 'i f̄t̄u t̄i ni gé rá Kúrísítō ā r̄u s̄i. 'Bā ri tā áda Kúrísítō vé r̄i átá, ē ingúki r̄i Múngú ri ān̄i. 21 Nóni Múngú s̄e 'bá ní ūkpō ĩmi be, s̄e 'bá ní pá tuzú t̄it̄i 'bávé ɛ'ȳingárá agá Kúrísítō ā r̄u s̄i ān̄i. Múngú ūpē 'bā ĩmi be 22 ím̄u adrii 'bá 'i ɛ'ȳi 'bá áda áda ni pi r̄u. Múngú ĩpē ívé ĩndr̄i Uletere r̄i ím̄u adrii 'bā ɛs̄i agá, lūzú 'bá ní k̄in̄i, ádarú 'i tā múké 'i ní ɛz̄ij̄i r̄i s̄e 'bá ní rá.

23 Ádarú á 'yo ĩmi ní 'd̄ini, tā má ní 'oó r̄i pi Múngú n̄i rá. Tā ā pá má ní mužú Kōrinitō gá 'd̄ilē kuyé r̄i, má mužú ri átángá ūkpō ūkpō ĩzāngā s̄éepi ni átá ĩmi dr̄igé ku. 24 Tā 'bá ní lūu ĩmi ní k̄in̄i ĩmi ɛ'ȳikí Yēs̄ū ri 'd̄iri, adri 'yozú k̄in̄i 'bā ri 'bā ingú, 'bā ndēki céré ní 'd̄ini kuyé, 'bā ri ɛz̄ij̄i nga ĩmi be, ā s̄e r̄i ĩmi ní āȳikō, ā'diātās̄iyā ĩmi tukí pá t̄it̄i ĩmivé ɛ'ȳingárá agá.

2

1 Má ūs̄ū má ɛs̄i agá nōó, á gō ma ɛnd̄ij̄i mužú ĩmi ndreé d̄i ku, ā s̄e r̄i ĩmi ní ĩzāngā ku. 2 'Bo á s̄e dō ĩmi ní ĩzāngā, ā'di ri má ní āȳikō s̄e n̄i? 'Bá má ní āȳikō s̄e 'bá r̄i pi, ĩri adri 'yēná ĩmi má ní ĩzāngā s̄éé ĩmi ní r̄i pi. 3 Tā má ní kōkōb̄i ūd̄umb̄it̄ā 'd̄iri s̄izú s̄ezú ĩmi ní r̄i, ĩri 'd̄ini. Má kādō lēé mužú ĩmi ndreé, tā ĩmi ní r̄i 'oó r̄i ā s̄e r̄i ĩzāngā má ɛs̄i agá ku, lē tā ĩmi ní 'oó r̄i ā s̄e má ní āȳikō, ā s̄e kpá ĩmi ní āȳikō ĩnd̄i. Á n̄i rá ĩmi ícó tā p̄r̄i 'o rá, ĩri má ní āȳikō s̄e, ĩri kpá ĩmi ní āȳikō s̄e. 4 Sā má ní kōkōb̄i r̄i s̄izú r̄i gé, ĩzāngā n̄o má ɛs̄i, m̄iĵ̄ndr̄e alá má m̄i rá. Adri 'yozú k̄in̄i, ĩmi ní ĩzāngā s̄ezú ku, ā lū r̄i k̄in̄i, lēngárá má ní ĩmi lēzú r̄i, tā ni āmbúgú má ɛs̄i agá.

'Bā ūnj̄ikānyā 'oopi r̄i ā tr̄uk̄i ĩri ĩrivé ūnj̄ikānyā agás̄i r̄a

⁵ 'Bá rī sē dō 'bá āzi ní ĩzāngā, sē ĩzāngā 'dīri má ní kuyé, sē ĩzāngā 'dīri ĩmi ní céré, á lē átángá rī átá ĩmi drīgē ũkpō sī ku. ⁶ 'Bá ũnjikānyā 'oópi 'dīri, ĩmi átákí ĩrivé ũnjikānyā ā tā drī ní gé, tā ĩ ní ĩri ĩrīñázú 'dīri ca gí. ⁷ Nóni ĩri sá ĩmi ní ĩri trúzú ĩrivé ũnjikānyā agásí, āzini ĩmi ní ĩri ē ẹsì ũmízú, ā'diātāsīyā ĩzāngā ā gō rī ẹsì ní nǝō dǝjī ku. ⁸ Adarú á lē 'yoó ĩmi ní, lē ĩmi i'dakí ĩmivé lēngará 'bá ũnjikānyā 'oópi rī ní. ⁹ Á sī kòkòbì 'dīri sée ĩmi ní, á lē nǝjì dō ĩmi ícò tā má ní ẹzìjì ĩmi ní 'dì'bée 'dụ nga rá. ¹⁰ 'Bá rī 'o dō tā ũnjì, ĩmi trúkì dō ĩri tā ũnjì ĩri ní 'oó rī agásì gí, ma kpá ĩri trū rá. Ma ĩri trū ĩmi tā sī Kúrísítō ẹndrẹtị gé, ¹¹ ā'diātāsīyā Sātánā ē ịsụ rí lẹtị ịmúzú 'bá drị ịzazú ku. 'Bá nǝkí tā Sātánā ní ríi 'bá drị ịzazú rī á má múké múké gí.

'Bá ẹzị ụndị ụ'dí rí vé rí nga' bá rí pi

¹² Má ká mụy caá kǝrụ Tūrówā vé rí gé 'dǝá, Ụpí zị má ní lẹtị ụ'dúkọ múké Kúrísítō vé rí ũlúzú 'bá rí pi ní. ¹³ 'Bo má ní 'bá ógúpì Tịtọ Yẹsụ rí ẹ'yìpì gí rí ịsụ 'dǝlé kuyé rí sī, má ụmí tu pá kuyé. Kúru má ní 'bá Yẹsụ rí ẹ'yì' bá gí rí pi kuzú, má ní 'dezú mụzú Tịtọ rí ndázú ǎngū ǎmbúgú Mǎkędōnīyā vé rí gé 'dǝá.

¹⁴ Ōwō'difō Múngú ní, ĩri ní 'bá drị kozú ẹ'dị ndézú Kúrísítō ā rụ sī rí sī, āzini ĩri ní sée 'bá ní ụ'dúkọ múké Kúrísítō vé rí ũlúzú mụzú 'bá rí pi ní ǎngū rí pi agásì rí sī. Kúru ụ'dúkọ múké 'bá ní ũlúú 'dīri ayi mụzú ǎngū rí pi agásì sụ ũdu ẹjì be ngǝpì ndrīndrī rí tịnị. ¹⁵ 'Bá ká ụ'dúkọ múké Kúrísítō vé rí ũlúú 'bá rí pi ní, ụ'dúkọ rí íní kòpi ní sụ ũdu ẹjì be ngǝpì ndrīndrī rí tịnị. 'Bá ụ'dúkọ rí ẹ'yì' bá rá rí pi, Yẹsụ Kúrísítō pa kòpi ívé ũnjikānyā agásì rá. 'Bo 'bá ụ'dúkọ rí gǎ' bá ẹ'yìgá sī rí pi, Múngú rí kòpi ĩrīñā rá. ¹⁶ 'Bá gǎ' bá ụ'dúkọ múké rí ẹ'yìgá sī rí pi, kòpi fi ĩzāngá depì ku rí agá, 'bá ụ'dúkọ múké rí ẹ'yì' bá rá rí pi, kòpi idri 'dání'dání rí ịsụ rá. Á'di rí ũkpō be tā 'dīri 'dụ nga nǝ? 'Bá ícókí tā 'dīri 'dụy ngáá bá ku. ¹⁷ 'Bá kárákará pi rí tị Múngú vé rí ũlú rizú ā'bú ịsúzú ǎní. 'Bo 'bá 'bá tịnị nǝ'bée, 'bá Múngú vé 'bá áyúáyū ni pi, 'bá rí tā áda Múngú vé rí ũlú, 'bá rí ụ'dúkọ múké rí ũlú Kúrísítō vé ũkpō sī, Múngú rí ụ'dúkọ múké 'bá ní ríi ũlúú rí tē ndre nǝ.

3

Ụndị ĩ ní rụy ụ'dí rí vé tā

¹ 'Bá ịngúkí 'bá 'yozú kíní 'bá ndékí 'bá rí pi céré nǝ yā 'dini kuyé. ĩmi lẹkí 'bá āzi ā sī kòkòbì 'bávé tā múké rí lúzú sụ 'bá ụrụkọ'bée ní lée rí tịnị? Dòku ĩmi lẹkí kòkòbì sī 'bávé tā múké rí lúzú 'bá ụrụkọ'bée ní? ² ĩmi 'dì'bée, ĩmi kòkòbì 'bávé rí. Ẹzị múké 'bá ní ngáá rí, ĩ ndre ĩmi rụ' bá gá 'dìgé. 'Bá rí pi céré ícò kòkòbì rí lā rá. ³ ĩmi kòkòbì Kúrísítō ní sī rí, kòkòbì Kúrísítō vé 'dīri lū ẹzì 'bá ní ngáá múké rí vé tā. 'Bo ĩmi adrikí kòkòbì ĩ ní sī gǎlāmū sī ni kuyé, dòku tǎimbì Mósé vé ĩ ní sī írǎ kpọlọ' bụ rụ' bá gá rí kuyé. Múngú adripi idri rú rí vé Índrì sī ĩmivé tā kú 'bá ẹsì agá nǝ.

⁴ 'Bá nǝkí á má múké, 'bá ní Kúrísítō rí ẹ'yì gí rí sī, 'bá ícò fi mụ adri Múngú be trụ rá. ⁵ 'Bá ícókí 'yoó, tā 'bá ní 'oó rí, 'bá 'okí ũkpō 'bávé rí sī 'dini kuyé. ũkpō 'bá ní ẹzì ngazú 'dīri, íbì ịngá Múngú vúgá. ⁶ Múngú sē 'bá ní ũkpō rizú ụndị ụ'dí rí vé ẹzì ngazú. 'Bo tǎimbì ụ'dí 'dīri síkí tā ni

kōkōbī agá kuyé, Índrí Uleteré rī ūlū tā ni 'bá ẹsị agá nī. Tājimbị ūkụ ī nī sīi 'dīri, īri drā ịjị, 'bo Índrí uleteré rī ịdri sē nī.

⁷ Ǻ sīkí dō tājimbị Mósē vé rī irā kpọlọ'bu rī Ǻ rụ'ba gá múké múké drāáasiyā, īri drā ịjị 'bá drịgẹ. Múngú kǎ tājimbị rī sēé Mósē* nī, dīngará Múngú vé rī sē Mósē ẹnretị dī ọgụ pọwụpọwụ. Dīngará pọwụpọwụ 'dāri ā ri dō áfiāfi drāáasiyā, 'bá Ísèrélè vé rī pi ícókí mị 'bǎá ndrezú sǎ be aco ku. ⁸ Tājimbị rī vé sēngará sē Mósē ẹ ẹnretị dī ọgụ pọwụpọwụ, 'bo Índrí Uleteré rī vé ọgúngará ndē ọgúngará tājimbị rī vé rī rá. ⁹ Tājimbị Mósē vé 'bá jįpi fiipi drā agá 'dīri, ī dō ri íngú sụ 'dīri tịni píri, ūndī ú'dí 'bá ní adrizú ǎnī Múngú ẹnretị gé pịri 'dīri, ícókí nyo īri íngú agáá rá ku? ¹⁰ Tājimbị Mósē vé rī ícókí íngú sụ ī nī ūndī ú'dí rī íngú rī tịni ku. ¹¹ Tājimbị Mósē vé ī nī ọtụ rii íngúngū rī nóni ri deḍe, 'bo ūndī ú'dí rī ī íngú mụzú nyonyo.

¹² 'Bá ní ẹsị 'bǎá ūndī ú'dí rī drịgẹ rī sī, sē 'bá sēkí tị Múngú vé rī ịrị ǎkó. ¹³ 'Bá adrikí sụ Mósē bōngó í'dupị 'i ẹnretị ọzụzú cí, 'i ndre rí Múngú vé dīngará pọwụpọwụ 'dāri ku rī tịni kuyé. Tā Mósē ní 'i ẹnretị ọzụzú bōngó sī cí 'dīri, lē Ísèrélè rī pi ā ndrekí Múngú vé dīngará pọwụpọwụ 'dīri vé áfingará ku. ¹⁴ Ísèrélè rī pi ẹ ẹsị tete, kádō rii ūndī ūkụ Mósē vé rī lǎá kọpi ní, ngá ǎzi ní kọpi ā úmī ọzụzú cí rī sī, sē kọpi nịkí tā áda rī ámá kuyé. Kọpi ẹ'yịkí dō Kúrísítō ri gí, Kúrísítō ri ímụ ngá kọpi ā úmī ọzụzụpi 'dīri zī rá. ¹⁵ Cimgbá ǎndrū sī, kádō rii tājimbị Mósē vé rī lǎá kọpi ní, ngá ǎzi ri kọpi ā úmī ọzụ cí, sē tā rī fi kọpi drịgẹ 'dǎá ku. ¹⁶ 'Bo 'bá rī ụjǎ dō ẹsị Úpí Yésụ ri ẹ'yịzú gí, ngá úmī ni ọzụzụpi 'dīri, īri de ụmī ni gé sī rá. ¹⁷ Úpí ri Índrí, Índrí Úpí vé rī ású dō 'bá rī gí, īri sē 'bá rī drīwǎlǎ ịsụ tā múké 'ozú. ¹⁸ 'Bo Úpí Yésụ ọwụ bōngó 'bá ẹnretị ọzụzụpi rī 'bá ẹnretị gé sī gí, sē nóni 'bá ícó Índrí Úpí vé dīpi pọwụpọwụ rī ndre rá, sụ 'bá ní 'bá ndreé múndūrǎ agá rī tịni. Nóni Índrí Úpí vé rī ụjǎ 'bá adrií Yésụ tịni, ịrivé dīngará ā dī rí pọwụpọwụ 'bá agá mụzú 'dáni'dáni.

4

Ídri adripi rụ'ba ụdrí tịni rī agá rī

¹ Múngú vé ẹsị múké rī sī, sē ẹzị ǎmbúgu nōri 'bá drịgẹ nī, 'bá ícókí ẹzi rī adii 'bá drịgẹ sī ku. ² 'Bá 'okí tā ī nī rii 'oó kírí kírí riipi drįnjǎ sēépi ni pi ku. 'Bá ū'bǎkí 'bá ǎzi ẹ mị ku, 'bá ụjǎkí ú'dúkọ Múngú vé rī ūlū ū'dū be túngú ku. Múngú nị rá 'bá ri tā áda ūlū, 'bá tā be pịri rī pi nịkí ámá rá 'bá ri tā áda ūlū. ³ Ú'dúkọ múké 'bá ní ūlū 'dīri fi dō 'bá rī drịgẹ kuyé, 'dīri lū kínī, 'bá 'dīri mụ fi ịzǎngǎ deépi ku rī ā nyangará gá. ⁴ Sǎtǎnǎ 'i 'bǎápi kú Múngú ǎzi rú vū drịgẹ nōgó rī, ọzụ 'bá Yésụ ri ẹ'yị'ba kuyé rī pi ā úmī gí, sē ú'dúkọ múké Kúrísítō vé riipi dīpi 'dīri fi kọpi drịgẹ ku. Sē kọpi nịkí ámá 'yozú kínī, Kúrísítō sụ Múngú tịni 'dīni ku. ⁵ Tā 'bá ní rii ūlū 'dīri, adri tā 'bávé ni kuyé, 'bá ri Yésụ Kúrísítō vé tā ūlū 'yozú kínī, īri Úpí. 'Bá

* **3:7** 3:7 Mósē: Yōsépǎ kǎ drāá gí, 'bǎgu Ẹjèpétō vé rī 'bá ǎnji Ísèrélè vé rī pi ẹzị ngǎá túgẹrī rú caá ílī mǔdūrūlū sụ (400). Kúru Múngú ní Mósē rī ịpézú ímúzú ǎnji Ísèrélè vé rī pi pazú adringará túgẹrī rú rī agásí. Múngú sē tājimbị rī Mósē ní, ā lū ǎnji Ísèrélè vé rī pi ní, sèzú ī ní tājimbị rī zizú tājimbị Mósē vé ni ǎni. Tịkí Mósē rī ịsụ ǎkūdè ílī rī ca ẹlífú ǎlu mǔdūrūlū sụ (1,400), ịsụ ǎkūdè tịkí drī Yésụ rī kuyé. 'Í lǎ Wǔngará 2-24.

ātī'ba ĩmivé ni Yēsũ ā rụ sī. ⁶ Múngú ọtụ 'yoopi kīnī, “Lē ụtúná ã ã ãngũ bīipi nīpi cịcị rī agá” rī, sē ụtúná ívé rī ri ã ã 'bá ẹsị agá. Ụtúná 'dīri lū 'bá ní Múngú vé ãngárá ọwụpọwụ 'bá ní ndree Kúrísítō endrẹti gé rī.

⁷ Ngá múké ùnyí be ambamba 'dīri, ĩri adri 'bávẹ rụ' 'bá ùdrí tịnị ọfụ ọfụ rī agá, 'dīri lū kīnī ngá múké ùnyí be ambamba 'dīri vé ùkpó íbị íngá Múngú vùgá, adri 'yozú kīnī, íbị íngá 'bá vùgá kuyé. ⁸ 'Bá nyakí ìzàngá lẹti be ãndiándí, 'bo ìzàngá rī agásí 'bá agakí rá. Ìzàngá 'bá ní nyaá 'dīri ē iza dō 'bá drī izaza drááasiyá, 'bá kúkí ẹzị rī kuyé. ⁹ 'Bá rī pi ọcụkí 'bá ambamba, 'bo Múngú ku 'bá kuyé. Kọpi ùgbákí 'bá u'deé vùgá, 'bo 'bá ùdrákí kuyé. ¹⁰ 'Bá rī Ìzàngá nya sù Yēsũ ní nyaá ívé dràngárá gá 'dāri tịnị, ã ndrekí rī ídri Yēsũ vé rī ãnī 'bá rụ' 'bá gá bēnī. ¹¹ 'Bá ní ríí ẹzị Yēsũ vé rī ngaá rī sī, sē 'bá rī ìzàngá nya ùnjí ùnjí drádrá ē tị ịsụ, ídri Yēsũ vé rī ē 'da rí 'i 'bá rụ' 'bá ímụpi drápi drádrá rī gé. ¹² Kúru 'bá rī ìzàngá nya ùnjí ùnjí ụ'dúkọ múké 'bá ní ríí ùlúu rī ã tá sī, ĩmí ịsúkí rī ídri 'dání'dání rī ãnī.

¹³ Síkí Búkũ Múngú vé rī agá kīnī, “Má ẹ'yí Múngú rī gí, má átá tá rī ma 'i.” Ẹ'yíngárá ọlú ọlú 'dīri ní adrií 'bá ẹsị agá anigé rī sī, sē 'bá átákí kpá tá 'dīri nī, ¹⁴ ã'diátasiyá 'bá nīkí rá, Ụpí Yēsũ ká dráá, Múngú inga ĩri gōo ídri rú ùzi. 'Bá káđō ùdráá, Múngú rī kpá úmvúlésí 'bá inga gōo ídri rú ùzi, sù ĩri ní Yēsũ rī ingáá gōo ídri rú rī tịnị. Múngú rī úmvúlésí 'bá 'dụ ĩmí be, jì mụ adri 'i be trú, vūrā ívé adriú rī gé. ¹⁵ Ìzàngá 'bá ní nyaá kárakará 'dī'bée, 'bá ríkí nyaá ĩmí tá sī, ã sē rī 'bá kárakará ã nīkí rí ẹsị múké Múngú vé rī ãnī, kọpi ã sēkí rī ọwō'difō Múngú ní, ázini kọpi ē ingúkú rí Múngú rī ãnī.

Ẹsị 'bāngará Múngú drịgé rī

¹⁶ Rụ'ba 'bávẹ nōri, ĩri dō rụ'ba ímụpi nmaapi nmanma ni drááasiyá, lē 'bá adriki ụrị sī ku, ụ'dụ céré Múngú rī sē 'bávẹ índrī rī adri mụzú ùkpó ùkpó. ¹⁷ Ìzàngá 'bá ní ríí nyaá nōri, ĩri mādā, ụ'dụ ní anigé, ĩri 'bá ní lẹti zī fizú mụzú ãngárá deępi ku adriipi mụzú 'dání'dání rī ịsụzú. ãngárá 'dīri ndē ìzàngá 'bá ní nyaá rī rá. ¹⁸ Lē 'bá ríkí 'bá ụsụyú dráá ìzàngá 'bá ní ríí nyaá lókí nōri agá rī sī ku, múké ni, lē 'bá 'bákí ẹsị tá 'bá ní drī ndree kuyé 'dā'bée ụsụzú, ã'diátasiyá ìzàngá 'bá ní ríí nyaá rī ụ'dụ be. 'Bo tá múké 'bá ní ndree 'bá mị sī kuyé, 'bá ní mụy ịsụ drịdrị 'dālẹ rī, ĩri ụ'dụ ákó.

5

Rụ'ba 'bá ní mụzú adriú 'bụ gé 'dāá rī

¹ 'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, rụ'ba 'bá ní rizú adriú ãnī vū drịgé nōgó rī, adri sù mōrōgó 'bá ní rizú adriú 'a ni gé rī tịnị. Ídri 'bávẹ rī fū dō rụ'ba rī agásí gí, Múngú rī 'bá ọlú ọlú ní jọ sị mụzú adriú 'a ni gé. Jọ ĩ ní sị 'dīri, 'bá áda sị nī kuyé. Jọ 'dīri, ĩri rụ'ba ú'dí 'bá ní mụzú adriú ãnī 'bụ gé 'dāá nyonyo rī. ² 'Bá ãndēkí nóni rụ'ba nōri vé tá sī gí, 'bá lēkí mụy adrií jọ Múngú ní sị 'bá ní 'bụ gé 'dāá rī agá, 'bá ịsúkí rī rụ'ba ú'dí bēnī. ³ 'Bụ gé 'dālẹ, 'bá adri rụ'ba be, 'bá ícókí adrií índrī rú rụ'ba ákó ku. ⁴ 'Bá ãndēkí nóni rụ'ba mōrōgó rú nōri vé tá sī gí, 'bá rī tá ẹnịnị 'dụ, ã'diátasiyá 'bá lēkí adrií rụ'ba mōrōgó tịnị nō'bée agá ku, 'bá lēkí adrií rụ'ba drápi

drādrā nō'bée be ku, 'bá lēkí muḡu adrii jó 'bũ gé 'dāá rī agá, ā újákí rí 'bá ní rú' 'bá ú'dí drāapi ku 'dāri sēé áyu. ⁵ Múngú útú 'bá ní tā rú' 'bá ú'dí rī vé rī nī. Īpē ívé Īndrī Uletere rī ímú adrii 'bá ẹ̀sì agá, lūzú 'bá ní kīnī, ádarú 'í tā múké 'í ní ẹ̀zìjì 'dī' bée sē 'bá ní rá.

⁶ Sā céré sī, 'bá n̄kí áamá uletere 'yozú kīnī, 'bá ní drī adrizú 'bávé rú' 'bá nō'bée agá rī gé, 'bá āsámuvú vū Úpí be rará rú. ⁷ 'Bā rī tā rī 'du nga 'bávé ẹ̀'yīngará sī, adri tā 'bá ní ndree rī pi sī ku. ⁸ 'Bá n̄kí áamá uletere 'yozú kīnī, 'bá lēkí 'bávé ídri ā fū 'bávé rú' 'bá adri' 'bá mōrōgò t̄n̄jì nō'bée agásí rá, 'bá lēkí muḡu adrii Úpí Yésù be tr̄jì jó ĩri ní s̄jì 'bá ní 'bũ gé 'dāá rī agá. ⁹ 'Bá dō ri adri nōgò, dōku 'bũ gé 'dálé, 'bá ẹ̀sì 'bā tā 'ozú āyīkō sēzú Úpí Yésù ní. ¹⁰ Tā 'bá ní rii 'oó vū dr̄jìgè nōgò rī, dō múké yā, dō ūnjí yā, 'bá ālu ālu ri ímú pá tu Kúrísitō ẹ̀ndrẹ̀tì gé, ĩri 'bávé tā l̄jì nī.

Lẹ̀tì 'bá rī pi āsámuvú ícízú Múngú be rī

¹¹ 'Bá ní rii Úpí ri ĩn̄j̄j̄ rī sī, sē 'bā ri 'bá rī pi úbé, k̄p̄i ā újákí rí ẹ̀sì Múngú ri ẹ̀'yīzú ānī. Múngú n̄j̄ rá 'yozú kīnī, 'bā ri tā 'o p̄ir̄j̄. Mā ūs̄j̄ ĩmi n̄kí kpá rá 'yozú kīnī, 'bā ri tā 'o p̄ir̄j̄. ¹² 'Bá lēkí 'yoó ĩmi ní kīnī 'bá múké yā 'dīni ku. 'Bá ur̄uk̄o anigé 'okí tā p̄ir̄j̄ ku, k̄p̄i ri 'yo, ívé tā rii 'oó rī múké, k̄p̄i ri ĩ íngú ānī. ĩmi kádō rii adrii 'bá 'dīni 'dī' bée āsámuvú gé, 'bá lēkí ĩmi 'yokí k̄p̄i ní, 'bávé tā 'ongará múké. ¹³ 'Bá dr̄j̄ ábá dō gí, ábá tā Múngú vé rī sī, 'bávé yīk̄j̄ dō p̄ir̄j̄, 'bávé yīk̄j̄ p̄ir̄j̄ 'dīri ĩmi tā sī. ¹⁴ Kúrísitō vé lēngará ĩri ní 'bá lēzú 'dīri, ĩri 'bá ní úvá sē tā ārēvú 'duzú ngazú ānī céré. 'Bá n̄kí áamá rá 'yozú kīnī, ádarú Kúrísitō ri ālu, drā 'bá céré pi vé ūnj̄k̄ānyā ā tā sī, 'dīri lū 'yozú kīnī 'bá ūdrākí céré gí. ¹⁵ Kúrísitō drā 'bá céré pi ā tā sī. 'Bá Kúrísitō ri ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi, k̄p̄i ídri ú'dí rī ɹs̄ú rá, 'bá ĩri ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi gōkí adrii s̄j̄ ọ̀t̄j̄ ọ̀k̄j̄ rī t̄n̄j̄ ku. K̄p̄i tukí pá ĩ s̄j̄ ọ̀'d̄j̄k̄l̄eḡús̄i ku, k̄p̄i gō Kúrísitō drāapi k̄p̄i ā tā sī, gōp̄i íngápi ídri ru rī vé tā 'o.

¹⁶ Kúru í'dózá āndrū muzú dr̄j̄dr̄j̄, lē 'bá rikí 'bá rī pi vé tā l̄j̄j̄ yīk̄j̄ 'bá áda vé ní sī ku. Ọ̀t̄j̄ 'bá rikí Kúrísitō vé tā l̄j̄j̄ s̄j̄ 'dīri t̄n̄j̄, 'bo nóni 'bá l̄k̄j̄ ĩrivé tā s̄j̄ 'dīri t̄n̄j̄ ku. ¹⁷ Kúru 'bá rī ẹ̀'yī' dō Kúrísitō ri gí, Múngú új̄á nóni ĩri ícá 'bá ú'dí rú ni gí, ĩrivé tā rii 'oó ọ̀k̄j̄ rī d̄j̄ 'í gí, ĩri nóni ri tā ú'dí ní 'o. ¹⁸ Múngú 'o tā 'dī' bée céré nī, ĩpē Kúrísitō ri ímú 'bá āsámuvú údé 'í be nī. Múngú sē nóni 'bá ní ẹ̀z̄j̄ rizú 'bá rī pi āsámuvú ícízú 'í be. ¹⁹ Tā 'bá ní 'yoó rī, ĩri 'dīni, Múngú ĩpē Kúrísitō ri ímú 'bá rī pi āsámuvú údé 'í be, tr̄j̄ k̄p̄i ívé ūnj̄k̄ānyā agásí gí. Múngú sē nóni 'bá ní ẹ̀z̄j̄ rizú 'bá rī pi āsámuvú ícízú 'í be. ²⁰ 'Bā 'bá rī' 'bá Kúrísitō vé ú'd̄j̄k̄ó múké rī ūlū' 'bá ĩri ā vūrā gá ni pi, Múngú ri 'bá áyú ri ú'd̄j̄k̄ó rī ūlū ĩmi ní. 'Bá mākí ĩmi dr̄j̄ ĩr̄j̄ sī Kúrísitō ā rú sī, lē ĩmi íc̄k̄i ĩmivé āsámuvú Múngú be rī. ²¹ Kúrísitō 'o ūnj̄k̄ānyā kuyé! 'Bo Múngú 'du ĩrivé tā 'bāá s̄j̄ 'bá ūnj̄k̄ānyā 'oópi ni t̄n̄j̄ 'bá tā sī, 'bá adrikí rí ānī p̄ir̄j̄ Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé.

6

¹ 'Bā rī' 'bá ẹ̀z̄j̄ nga' 'bá Múngú ní ĩmi be nō'bée, 'bá mākí ĩmi dr̄j̄ ĩr̄j̄ sī, ẹ̀sì múké Múngú vé ĩ ní tā ni ūlūú 'dīri, lē ĩmi gākí ku. ² S̄ík̄i Búkū Múngú vé rī agá, Múngú k̄n̄j̄,
 "Sā má ní lēzú mí ízā kozú rī gé,
 á yì mi rá,
 ú'd̄j̄ pangará vé rī gé,

á ko mí ĭzā rá.”
 Ĭmi ndrekí drī ká! Sā rī ícá nóni gí, sá nōri ĭ ní ĩmi pazú ĩmivé ũnjĭkānyā agásī rī.

Páulū nya ĭzāngā

³ Ĕzĭ 'bá ní ngaá rī agá, 'bá lēkí ē ĭsúkí ũnjĭkānyā 'a ní gé ku, ā uga rī létĭ 'bá lē' 'bá Kúrísítō rī ĕ'yĭ' 'bá rī pi ní ku. ⁴ 'Bā áti' 'bá Múngú vé ní, ĕzĭ 'bá ní rīi ngaá Múngú ní rī, ĩri lū 'yozú kĭnĭ, ádarú 'bā ri tā Múngú vé rī 'dụ nga. ĭzāngā 'bá ní nyaá kárakará rī pi agásī, tā ũkpó ũkpó 'bá ní ĭsú rī pi agásī, 'bá ríkí ĕsĭ úmbé ĭzāngā rī ā nyangará gá. ⁵ Ūgbākí 'bá ũnjĭ ũnjĭ, ú'békí 'bá jó rizú āngú ũ'yĭzú rī agá, 'bá nyakí ĭzāngā 'bá bĭtrĭká rī pi drĭgé ambamba, 'bá ngakí ĕzĭ ũkpó sĭ, 'bá āndĕkí ambamba, 'bá ríkí adrií ĕbĭrĭ sĭ, 'bá kokí ú' 'dụ kuyé. ⁶ ĭzāngā 'bá ní ĭsú kárakará 'dĭ' 'bée agásī, 'bá adriki ĕsĭ be ule, 'bá nĭkí tā ambamba, 'bá 'bākí ĕsĭ mādā, 'bá adriki ĕsĭ be múké. ĩndrĭ Uleterē rī, ĩri 'bá be trú, lēngará 'bá ĕsĭ agá rī, ĩri lēngará áda. ⁷ Tĭ 'bá ní sĕē rī, ĩri tā áda. Múngú sĕ 'bá ní ũkpó ĕzĭ rī ngazú. 'Bá rúkĭ tā pĭrĭ rī drĭ ĩrĭ sĭ, ĕ'dĭ 'dĭzú ānĭ. ⁸ 'Bá rī pi dō ri 'bá ĭnjĭ rá yā, dō kōpi 'bá idede yā, kōpi dō ri 'bá ĭngú rá yā, dō kōpi ri 'bá tritri yā, 'bá ri ĕzĭ nga Múngú ní. 'Bo 'bá urukọ' 'bée ri 'yo kĭnĭ, 'bá ngakí ĕzĭ Múngú vé rī ku. ⁹ 'Bá urukọ' 'bée nĭkí 'bá kuyé, 'bo ĩmi nĭkí 'bá rá. 'Bá ĭsúkí ĭzāngā ũnjĭ ũnjĭ, 'bo 'bá drĭ ĩdri rú. Ọcŭkí 'bá ũnjĭ ũnjĭ, 'bo ú'dĭkí 'bá kuyé. ¹⁰ ĭzāngā 'bá ní nyaá kárakará rī agásī, āyĭkō 'bávé rī de 'bá ĕsĭ agásī kuyé. 'Bá adriki dō ngá ákó drāáasiyā, tĭ 'bá ní sĕē rī sĕ tā múké Múngú vé rī ga 'bá rī pi ē ĕsĭ agá trétre. 'Bá ngá ákó, 'bo tā múké Múngú vé rī pi ārĕvú céré 'bávé ni.

¹¹ Má ĕdrĭpĭjí má ọmvúpĭjí adri' 'bá kŭrŭ Kōrínitō vé rī agá 'dĭlĕ rī pi, 'bá lēkí lūú ĩmi ní uleterē 'yozú kĭnĭ, 'bá lēkí ĩmi ambamba. ¹² Lēngará 'bá ní ĩmi lēzú rī, 'bá kukí kuyé, 'bo ĩmivé lēngará ĩmi ní 'bá lēzú rī, ĩsĭ nóni kú mādā gí. ¹³ Átángá má ní rīi átá ĩmi ní nōri, ma ri átá sŭ má ní átá anjĭ mávé rī pi ní rī tĭnjĭ. Lē ĩmi 'bākí ĕsĭ 'bá lēzú ũgŭsĭlĕ be céré.

Lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bá ũnjĭkānyā 'o' 'bá rī pi be ku

¹⁴ Lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bá ũnjĭkānyā 'o' 'bá rī pi be ku. 'Bá tā 'o' 'bá pĭrĭ rī pi vé tā úmú 'i' 'bá ũnjĭkānyā 'o' 'bá rī pi vé rī be trú ku. Tā ũtŭnjá vé rī pi úmúkí ĩ tā ĭnjĭná vé rī be ku. ¹⁵ Kúrísítō pi nyo tā ālĕ 'dụ nga Bĕlĭyálá* be trú rá? 'Bá Yĕsŭ ri ĕ'yĭpĭi gí rī vé tā ri nyo 'i' rŭ 'bá Yĕsŭ ri ĕ'yĭpĭi kuyé rī vé rī be trú rá? ¹⁶ Ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi vé tā úmú 'i' Jó Múngú vé rī be ku. 'Bá ní adrií jó Múngú ĩdri rú rī vé ní rī sĭ, Múngú ní 'yozú kĭnĭ, "Ma adri 'bá 'dĭ' 'bée ásamvú gé,

ma ĕcĭ kōpi be trú.

Ma adri Múngú kōpivé ni,
 kōpi adri 'bá mávé ni."

¹⁷ Úpí Múngú ní gōzú 'yozú kĭnĭ,

"Tā kōpivé ũnjĭ 'dĭ' 'bée ĩmi kukí ānĭ,
 ngá āzāvŭ rú rī pi ā úlókí ku.

Ma kúru ĩmi ĕ'yĭ ĩmú adri má be trú."

6:2 6:2 ĩsáyá 49:8 * **6:15** 6:15 Bĕlĭyálá: Rŭ Bĕlĭyálá 'dĭri, ĩri rŭ ázi Sátáná vé rī, ĩri āmbúgú ĩndrĭ ũnjĭ rī pi drĭgé. **6:16** 6:16 Lĕvĭtĭká 26:11-12; Yĕrĕmíyá 32:38; Ĕzĕkĕlĕ 37:27 **6:17** 6:17 ĩsáyá 52:11; Ĕzĕkĕlĕ 20:34, 41

18 Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ní 'yozú kíni,
 "Ma adri Ètèpí ìmivé ni,
 Ìmi adri anji āgō mávé ni, āzini ānji ūkú mávé ni."

7

1 Ìmi mávé ūndī má ní lēlē rī pi, Múngú ẹ̀zi 'bá ní tā 'dī'bée nī. Lē 'bá ūjīkí ngá āzāvú rú rī pi 'bá rù' 'bá gá sī, āzini 'bá ẹ̀sì agásī rá. Lē 'bá ìnjīkí Múngú rí, 'bá adríkí uletere Múngú tīnì.

Páúlū ē ẹ̀sì ìsù àyīkō

2 Lē Ìmi 'bākí ẹ̀sì 'bá lèzú. 'Bá 'okí 'bá āzi ūnjí kuyé, 'bá sèkí 'bá āzi fíi tā ūnjí agá kuyé, 'bá 'dúkí 'bá āzi ā ngá mī mbamba sī kuyé. ³ Á 'yo tā 'dīri 'díní adri 'yozú kíni, Ìmi tōzú, ā 'okí rí Ìmi ūnjí yā 'díní kuyé. Sù má ní 'yoó drīdrī rī tīnì, 'bá lēkí Ìmi lēlē. 'Bá dō rí adri ídri rú, 'bá adri mụzú Ìmi be trú, dō drā ícá nī, 'bá ūdrā Ìmi be trú. ⁴ Á 'bá ẹ̀sì cére kú Ìmi drīgé. Sē má íngú ma ambamba Ìmi tā sī. Ìzāngā rí' 'bá ma ìsù' 'bá kárakará rī pi, sē má ní ẹ̀sì mbangará, āzini sē má ní àyīkō.

⁵ 'Bá ká caá āngú Mākēdōnīyā vé rī gé 'dālē, 'bá ìsúkí sá uvuzú ni kuyé. Tā ūnjí ūnjí ni pi ìsúkí 'bá lètí be āndíāndí. 'Bá rī pi ríkí útré 'bá drīgé, sē ūrī fí 'bá ẹ̀sì agá ambamba. ⁶ 'Bo Múngú riipi 'bá Ìzāngā nya' 'bá rī pi ē ẹ̀sì ūmīipi rī, ipē Tītō rí ímú, Tītō vé ícángará ūmī 'bá ẹ̀sì rá. ⁷ 'Bá àyīkō sī Tītō vé ícángará sī. Tā 'bá ní àyīkō sēepi rī, Tītō ní tā Ìmi ní 'í ẹ̀sì ūmīzú rī íjì ūlūú 'bá ní rī sī. Ūlū 'bá ní tā Ìmi ní rizú má Ìzāngā 'bāzú rī, āzini ẹ̀sì Ìmi ní 'bāá rizú má tā ūsūzú rī. Tā 'dīri sē má ní àyīkō ambamba.

⁸ Kōkōbì má ní sī sē Ìmi ní 'dīri ā sē dō Ìmi ní Ìzāngā ambamba drāāsiyā, má vú nōlé, adri ūnjí kuyé. Drīdrī ni, má ẹ̀sì nō rá, ā' diātāsīyā á nī rá kōkōbì má ní sī sē Ìmi ní rī sē Ìmi ní Ìzāngā ambamba Ìmí ẹ̀sì agá lókiṅá be mādā, 'bo nóni má ẹ̀sì adri Ìzāngā sī ku. ⁹ Nóni má ūnjí ẹ̀sì agá, adri 'yozú kíni, Ìmí ẹ̀sì ní nōó rī sī kuyé, ā' diātāsīyā ẹ̀sì Ìmivé nōópi rī ā vúdri gé, Ìmi újákí ẹ̀sì rá. Ìzāngā Ìmi ní nyaá 'dīri, Múngú ā'yī tā ni nī, adri Ìmi ní ūnjí kuyé. ¹⁰ Múngú sē dō 'bá rí Ìzāngā nyaá, Ìzāngā 'bá rí ní nyaá 'dīri, Ìri sē 'bá rí ẹ̀sì újá, Ìri ídri 'dáni' dáni rí ìsù rá, ícò ẹ̀sì 'bāá rizú Ìzāngā 'í ní nyaá rī ā tā ūsūzú ku. 'Bo 'bá riipi Ìzāngā nyōókú nōri vé rí nyaápi, ẹ̀sì újápi ku rī, Ìri drāngará íjì drī ni gé.

¹¹ Ìmi ndrekí drī ká, Ìzāngā Múngú ní sēé Ìmi ní 'dīri, sē Ìmi rí tā 'o 'díní: Ìmi úvá be tā múké 'dúzú ngazú àyīkō sēzú Múngú ní. Ìmi lēkí lūú 'yozú kíni, Ìmi tā ūnjí ákó. Ìmí 'a ve kōkōbì rī ā tā sī rá, sē Ìmi ní ūrī, sē Ìmi 'bākí ẹ̀sì lèzú ma ndrezú, Ìmi 'bākí úvá tā pīrì 'ozú, Ìmi lēkí 'bá ūnjīkānyā 'oópi rī Ìrīnāá. Tā Ìmi ní 'oó rī 'i' da uletere lūzú kíni, Ìmi rí tā pīrì 'o. ¹² Tā má ní kōkōbì 'dīri sīzú rī adri 'yozú kíni, 'bá āzi 'o tā ūnjí, dōku 'okí tā ūnjí 'bá āzi rù' 'bá gá yā 'díní kuyé. Á sī kōkōbì 'dīri sēé Ìmi ní, Múngú ē 'i' da rí Ìmi ní kíni, Ìmi lēkí 'bá ambamba. ¹³ Tā 'dīri ímbá 'bá ẹ̀sì ambamba.

Àyīkō gō kpá fíi 'bá ẹ̀sì agá āmbúgú Tītō ní adrii àyīkō sī rí sī, ā' diātāsīyā tā pīrì Ìmi ní 'oó rí ímbá Tītō ē ẹ̀sì rá. ¹⁴ Drīdrī ni, má íngú Ìmivé tā Tītō ní rá, tā ándúrú má ní ūlūú Tītō ní rī, Ìmi 'dúkí ngaá múké, Ìmi sēkí má ní Ìzāngá kuyé. 'Bá ríkí ándúrú Ìmi ní tā áda rí ūlūú, íngúngará má ní

īmivé tā ingúzú ĩri ní rī tā áda. ¹⁵ Tītō lē ĩmi agaá rá, agaápi rá rī, rī tā ĩmi ní 'i tī yizú yiyi 'dāri ā tā ígá, āzini tā ĩmi ní 'i é'yizú ĩnjīngará be rī ā tā ígá. ¹⁶ Ma nóni āyīkō sī āmbúgú, ā'diātāsiyā tā céré sī, á 'bā ẹ̀sī céré kú ĩmi drīgé.

8

Ngá sēngará ẹ̀sī be céré rī

¹ Má ẹ̀drípīi má ómvúpīi, 'bá lēkí ĩmi nīkí ẹ̀sī múké Múngú ní sēé 'bá Yēsū rī ẹ̀'yī' 'bá gí, adri' 'bá kánisā āngū Mākēdōniyā vé rī agá rī pi ní rī. ² Kōpi ā rikí dō ĩzāngā nyaá, āzini kōpi ā adrikí dō ngá ākó drāāsiyā, kōpi rikí ngá sēé ẹ̀sī be céré 'bá Yēsū rī ẹ̀'yī' 'bá gí rī pi ē ĩzā kozú. ³ Á lē lūú ĩmi ní kīnī, kōpi sēkí ngá kōpi ní ícò sēé rī pi rá, kōpi sēkí āndō be. Ngá kōpi ní sēé 'dī' 'bée, tā ni ĩbí íngá kōpi ē ẹ̀sī agá. ⁴ Kōpi mākí 'bā úvá be céré kīnī, ĩ lēkí mūfēngā soó sēé 'bá Yēsū rī ẹ̀'yī' 'bá gí, adri' 'bá ngá ākó kūrū Yērūsālēmā vé rī agá rī pi ní ĩndī. ⁵ Mūfēngā kōpi ní sēé rī, kōpi sēkí ẹ̀sī be céré, aga 'bá ní lēé rī rá. Drīdrī ni, kōpi sēkí ívé rú' 'bá tā 'ozú Úpí ní, āzini tā 'ozú 'bá ní, sū Múngú ní lēé rī tīnī.

⁶ Tītō í'dó ándúrú mūfēngā rī ā songará ā tā ũlūú ĩmi ní drīdrī nī, kúru 'bá mākí ĩri, ā újā 'i gōó mujū ẹ̀zī ĩmi ní mūfēngā sozú ẹ̀sī múké sī rī deę.

⁷ Tā ĩmi ní 'oó rī ndē 'bá uruko' 'bée vé rī rá. ĩmivé ẹ̀'yīngará āmbúgú, tā ĩmi ní rīi átá rī pi múké, ĩmi úmī be, ĩmi úvá be tā Múngú vé rī 'ozú, ĩmi lēkí 'bā ambamba. Nóni mūfēngā ĩmi ní lēé sēé rī, lē ĩmi sēkí ẹ̀sī múké sī, ā ndē 'bá uruko vé rī rá.

⁸ Tā má ní 'yoó ĩmi ní 'dīri, adri 'yozú kīnī ma ri mī ĩmi ní ũkpō sī yā 'dīni ku. Á lē nīi ádarú dō lēngará ĩmi ẹ̀sī agá rī, sū 'bá uruko mūfēngā so' 'bá úvá sī rī pi vé rī tīnī. ⁹ ĩmi nīkí rá 'bávé Úpí Yēsū Kúrisitō vé ẹ̀sī múké, ā adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, ĩmi tā sī, gō adrii ngá ākó,* ā sē rī ĩmi adrikí rī ngá be ambamba.

¹⁰ Tā má ní lēé lūú ĩmi ímbázú rī, ĩri 'dī, lē ĩmi 'dúkí tā rī ngaá, sū ĩmi ní ngaá ílí ájée rī agá rī tīnī. Ílí ájée rī sī, ĩmi kīnī, ĩmi lēkí í'dó ngá rī sēé drīdrī nī, ádarú ĩmi í'dókí sēé drīdrī rá. ¹¹ 'Bo nóni lē ĩmi útúkí ĩmi ngá sēé, sū ĩmi ní í'dó sēé drīdrī rī tīnī, lē ĩmi sēkí sū ĩmi ẹ̀sī ní ũsūú lēé sēé rī tīnī. ¹² Fēfē ĩmi ní lēé sēé rī, tā ni ĩbí dō íngá ĩmi ẹ̀sī agá, ĩri múké. Ngá ĩndrépi ĩmi drīgé rī, lē ĩmi ũsūkí sēé sū ĩmi ẹ̀sī ní lēé sēé rī tīnī, dō ĩmi drīgé 'dāáyo ká.

¹³ Tā má ní 'yoó 'dīri vé ífífi, adri 'yozú kīnī, ĩmi sēkí 'bá uruko ní ngá, ĩmi ā adrikí ngá ākó yā 'dīni ku, lē ĩmi adrikí ngá be, sū 'bá uruko' 'bée vé rī tīnī. ¹⁴ Nóni ĩmi ngá be tré, ĩmi ícò 'bá ngá ākó rī pi ē ĩzā ko āni rá. Vúlé 'dīi, ngá de dō ĩmi drīgé sī gí, kōpi gō ĩmi ĩzā ko nī. ĩmi 'okí dō sū 'dīri tīnī, ĩmi ímú ngá ālē ĩmi āsámvú gé sī trú, ¹⁵ sū Búkū Múngú vé rī ní 'yoó rī tīnī, "'Bá ānyāngā rī ĩkūnāapi āmbúgú rī, ĩmbítá ni ku 'i kuyé, 'bá ānyāngā rī ĩkūnāapi mādānjá rī, ĩrivé ānyāngá ca ĩri ní rá."

Pēkí Tītō rī mujū Kōrínitō gá.

* **8:9** 8:9 Á adri dō ngá be ambamba drāāsiyā, ĩmi tā sī, gō adrii ngá ākó: Yēsū rī ngá be ambamba 'bū gé 'dāá, ku ívé adringará múké 'bū gé 'dāá rī, ímú adrii vū drīgé nōgō 'bá áda rú, nya ĩzāngā ĩmi tā sī, ĩmi ísūkí rī tā múké agaápi rá ni bēni. **8:15** 8:15 Wūngará 16:18

16 Á sē Múngú ní òwò'difò, Ìri ní Títò ní úvá sēé ẹ̀sì 'bāzú Ìmi drìgè, sù má ní ẹ̀sì 'bāá Ìmi drìgè rì tìjì rì sí. 17 'Bá kǎ 'yoó Títò ǎ mù Ìmi ndrèé, ǎ'yì kìnì, 'i mù rá. Ìrivé mungárá Ìmi vùgá 'dìlé rì, 'bā tā ni kú 'í ẹ̀sì agá ìnógòsì. 18 'Bá lèkì 'bá ǎzi Yésù rì ẹ̀'yìjìpì gí ni pèé mùzú Títò be Ìmi vùgá 'dìlé. 'Bá 'dìri 'bá kǎnìsǎ vé rì pì ǎrèvù céré ìngúkì Ìri kìnì, Ìri 'bá riipi ú'dùkò múké rì ùlùúpi ni. 19 'Bá kǎnìsǎ vé rì pì Ìpèkì Ìri nì, ǎ mù rì 'bá be trù, 'bá jìkì rì mùfèngá Ì ní sèé rì pì mùzú Yèrùsàlémá gá 'dálé. Ngá Ì ní soó 'dìri, Ì Úpí ǎ rù ìngú ǎnì, Ìri lù 'yozú kìnì, 'bá 'bǎkì ẹ̀sì rizú 'bá ngá ǎkó rì pì ẹ̀ ìzǎ kozú. 20 Tǎ kòpì ní mùzú trù rì, 'bá ǎzi ẹ̀ ìmù rì ùnjò ùlì mùfèngá Ìmi ní soó tǎ ni ìngápi Ìmì ẹ̀sì agá 'dìri vé tǎ sí ku. 21 'Bo 'bá lèkì tǎ pìrì 'oó Úpí Múngú ẹ̀ndrètì gé, 'bá céré ǎ nìkì rì 'yozú kìnì, 'bá rì tǎ pìrì 'o.

22 'Bá lèkì kpá 'bá ǎzi pèé Títò pì rù' 'bá gá 'bá Ì ní Ìpèé drìdrì 'dàri be, kòpì ǎ mùkì rì Ì be trù. 'Bá 'dìri, 'bá ǎ'yìkì Ìrivé tǎ rá. Adarú 'bá 'dìri, 'bá nìkì Ìrivé tǎ ǎmá vù be kǎrǎkǎrǎ lùzú kìnì, Ìri 'bá lèepi ìzǎ kòpì ni. Nóni ngá Ìri ní lèé sèé ìzǎ kozú rì aga ǎndúrú Ìri ní sèé drìdrì rì rá, ǎ'diǎtǎsìyǎ 'bá ìvé ẹ̀sì céré kuú Ìmi drìgè. 23 Títò rì má ógùpì, 'bá rì ẹ̀jì nga Ìri be trù Ìmi ìzǎ kozú. 'Bá ẹ̀drìpìjì 'dì'bée, 'bá kǎnìsǎ vé rì pì pèkì kòpì mùzú nì, kòpì rì Kúrísitò rì ìngú. 24 Kúru lè Ìmi 'dákì Ìmivé lèngárá kòpì ní, 'bá kǎnìsǎ vé rì pì ǎ nìkì rì ǎmá 'yozú kìnì, tǎ 'bá ní rizú Ìmi ìngúzú rì, Ìri tǎ ǎda.

9

Sokì mùfèngá jìjì Yèrùsàlémá gá

1 Ícò ku má ní kòkòbì sìzú sèzú Ìmi ní mùfèngá Ìmi ní lèé soó jìjì mùzú Yèrùsàlémá gá 'bá Múngú vé rì pì ẹ̀ ìzǎ kozú rì ǎ tǎ sí, 2 ǎ'diǎtǎsìyǎ á nì rá Ìmi úvá be lèzú ngá sèzú ìzǎ kozú. Ìmi 'bá adri' 'bá ǎngù ǎkáyǎ vé rì agá rì pì, má ìngú Ìmi ǎnì rá, á lù tǎ Ìmi ní Ìmi útúzu caá ìlì ǎlù lèzú ngá sèzú 'bá Mǎkèdòniyǎ gá rì pì ní rá. Úvá Ìmi ní 'bǎá ngá sèzú 'dìri, sè kòpì ní úvá ngá sèzú. 3 Tǎ má ní lèzú Títò rì pèzú mùzú 'bá ìrì be Ìmi vù 'dìlé rì, á lè Ìmi sokì mùfèngá rì kú ìnógòsì rì kòpì tée, sù má ní ẹ̀zìjì Ìmi ní rì tìjì. 'Dìri lù 'yozú kìnì, tǎ 'bá ní Ìmi ìngúzú rì adri ùnjò ku.

4 'Bá Yésù rì ẹ̀'yì' 'bá gí ǎngù Mǎkèdòniyǎ vé rì agá rì pì ẹ̀ ìmùkì té dō má vù sí Ìndì, kòpì ìsùkì té dō Ìmi sokì mùfèngá rì ìnógòsì gí kuyé, ìsùzú á lù Ìmi ní gí, ma té drìnjá ìsù rá, 'bo Ìmi tē drìnjá ìsù ambamba. 5 Kúru má ùsù, á lè Títò rì pèé 'bá urukò'bée be mùjì Ìmi vùgá 'dìlé, kòpì ǎ mùkì rì ìsù mùfèngá Ìmi ní ǎ'yì sèé rì, Ìmi sokì kú ìnógòsì gí. Mùfèngá Ìmi ní lèé sèé rì, lè tǎ ni ẹ̀ ìngá Ìmì ẹ̀sì agá, adri 'yozú kìnì, Ì tǎ ni lù Ìmi ní ùkpò sí 'dìni ku.

Úri Ì ní rì ǎmbúgú rì

6 Ìmi ndrekì tǎ 'dìri múké, "'Bá ómvù 'ǎápi kìnìkìnìjǎ rì, Ìri ǎnyǎngá ni ìsù kìnìkìnìjǎ, 'bá ómvù 'ǎápi ǎmbúgú rì, Ìri ǎnyǎngá ni ìsù ǎmbúgú." 7 'Bá lèepi ngá sèepi rì, tǎ ni ẹ̀ ìbì ìngá ẹ̀sì ni gé, mi dō rì ngá sè, lè mì sè ẹ̀sì be céré, adri 'yozú kìnì Ì mí mí ní ùkpò sí 'dìni ku. Múngú lè 'bá ngá sèepi ẹ̀sì be céré rì lèlè. 8 Múngú rì ẹ̀sì be múké, ngá Ìmi lèé rì pì ǎrèvù céré, Ìri sè Ìmi ní rá, Ìmi adri ngá be ambamba, Ìmi ícò sè 'bá urukò'bée ẹ̀ ìzǎ kozú rá, 9 sù Búkù Múngú vé rì ní 'yoó rì tìjì.

“Múngú ri ngá sê 'bá ngá ákó rĩ pi ní, sũ ẹ̀sì ní ní lée rĩ t̄n̄j̄,
ĩri t̄a 'o muzú p̄r̄i ẗd̄ũ ákó.”

10 Múngú ri 'bá ọ̀mvú 'á' 'bá rĩ pi ní úri awa n̄i, ĩri 'bá rĩ pi ní ǎnyāngá awa n̄i. ĩri ĩmi ní úri saasa ni sée n̄i, ĩri sē ĩmivé ngá ri va va, ĩmi ngá sē ambamba 'bá ngá ákó rĩ pi ní. 11 Ádarú Múngú ri ĩmi ní ǎ' 'bú sē lét̄i be ǎndiǎndi, ĩmi sēkí rí ngá 'bá rĩ pi ní ẹ̀sì be céré. ĩmi sēkí dō ĩmivé ngá 'bá ngá ákó rĩ pi ní, ĩri sē k̄p̄i ọ̀w̄o' d̄if̄o sē Múngú ní.

12 Ngá ĩmi ní sée 'bá Múngú vé adri 'bá ngá ákó rĩ pi ní 'd̄i' 'bée, ĩmi sēkí ẹ̀sì be céré agaá rá, ĩri sē 'bá kárákará pi im̄ú Múngú ní ọ̀w̄o' d̄if̄o sē. 13 'Bá rĩ pi im̄ú Múngú ri íngú ngá ĩmi ní sée 'd̄i' 'bée s̄i. Ngá ĩmi ní sée k̄p̄i ní 'd̄i' 'bée, ĩri lū k̄n̄i, ĩmi ẹ̀'ȳk̄i ú' d̄uk̄ó múké Kúrísitō vé rĩ ǎ t̄a 'duȳ ngaá rá. 14 K̄p̄i Múngú ri z̄i ĩmi ní ẹ̀sì be céré, Múngú ní ĩmi ní ẹ̀sì múké sée i iza kozú rĩ s̄i. 15 Ọ̀w̄o' d̄if̄o Múngú ní, ĩri ní ívé Mv̄a sée f̄ef̄e rú t̄a be ǎmbúgú ǎmbúgú rĩ s̄i. T̄a 'bá ní rii átá ĩrivé t̄a s̄i 'd̄iri, t̄a ni aga rá.

10

Páulū átá ívé ẹ̀z̄i ǎ t̄a

1 Ma Páulū 'i, á m̄a ĩmi Kúrísitō ẹ̀sì be múké ǎzini t̄a be m̄ad̄a rĩ ǎ rú s̄i. ĩmi ẗs̄ũk̄i k̄n̄i, má ní adringará gá ĩmi ǎsámvú gé, ma ri 'o ẗr̄i s̄i, má k̄ad̄o f̄iú ĩm̄i rú' 'bá gá s̄i rárá rú, ma íb̄i adri ẗr̄i ákó nd̄o. 2 'Bá ur̄uk̄o' 'bée 'yokí ẗnj̄o s̄i k̄n̄i, 'bá ri t̄a 'o sũ 'bá Múngú ri n̄i' 'bá kuyé rĩ pi t̄n̄j̄, sē má átá k̄p̄i dr̄igé ẗkp̄o s̄i. 'Bo má k̄ad̄o caá ĩmi vúgá 'd̄ilé, lē ĩmi 'okí t̄a múké, má átá ri ĩmi dr̄igé ẗkp̄o s̄i sũ má ní átá 'bá t̄a ẗnj̄i 'o' 'bá rĩ pi dr̄igé rĩ t̄n̄j̄ ku. 3 'Bá rikí dō adri nȳọ̀kú dr̄igé n̄oḡo dr̄áásiȳa, 'bá 'd̄ik̄i ẹ̀' d̄i sũ 'bá nȳọ̀kú dr̄igé rĩ pi ní rii 'd̄i' rĩ t̄n̄j̄ ku. 4 Ngá ẹ̀' d̄i vé 'bá ní rizú ẹ̀' d̄i 'd̄izú ari' 'ba Múngú vé rĩ pi nd̄ezú ǎní n̄o' 'bée, adri ngá 'bá nȳọ̀kú n̄ori dr̄igé rĩ pi ní rizú ẹ̀' d̄i 'd̄izú rĩ pi kuyé, 'bá ri ẗkp̄o Múngú vé rĩ áyú rizú ẹ̀' d̄i 'd̄izú ari' 'ba Múngú vé rĩ pi ǎ ẗkp̄o nd̄ezú ǎní. 5 'Bá lēk̄i ǎf̄u, ǎzini ǎgátá rii pi lét̄i Múngú ri n̄z̄u rĩ ugaápi rĩ izaá 'd̄i' s̄i rá, 'bá lēk̄i 'bá ȳk̄i be 'd̄ini 'd̄i' 'bée ǎ új̄ákí ívé ȳk̄i, k̄p̄i ǎ 'duk̄i rí t̄a Kúrísitō vé rĩ ngaá. 6 Lē ĩmi 'duk̄i t̄a Kúrísitō vé rĩ ngaá ẹ̀sì be céré, ǎ' d̄iat̄asiȳa 'bá Kúrísitō vé t̄a 'du' 'bá nga' 'bá ku rĩ pi, 'bá k̄p̄i ĩr̄iṅá rá.

7 ĩmi ri 'bá rĩ ndre rú' 'bá gá k̄n̄i, ĩri 'bá Kúrísitō vé ni. ĩmi 'yokí dō k̄n̄i, ĩmi ádarú 'bá Kúrísitō vé ni, lē ĩmi n̄ik̄i 'yozú k̄n̄i, 'bá ádarú 'bá Kúrísitō vé ni, sũ ĩmi t̄n̄j̄. 8 Ma dō ri ma íngú ẗkp̄o Úpí Yésú ní sée má ní rĩ s̄i ambamba dr̄áásiȳa, ẗkp̄o 'd̄iri, ĩri sē ĩmi pá tu ĩmivé ẹ̀'ȳngará aga ẗkp̄o ẗkp̄o, ĩmivé ẹ̀'ȳngará gō ís̄i vúlé ku. ǎní sē má adri dr̄iṅj̄á s̄i ku. 9 K̄k̄k̄b̄i má ní s̄i sée ĩmi ní rĩ pi, á lē ǎ sē ĩmi ní ẗr̄i ku. 10 ĩmi ǎsámvú gé, 'bá ur̄uk̄o ri 'yo, "K̄k̄k̄b̄i Páulū ní s̄i rĩ pi aga, s̄i t̄a 'a ni gé 'd̄áá ẗkp̄o ẗkp̄o, ẗkp̄o ni ambamba. 'Bo rú' 'bá gálés̄i, Páulū ri ẗkp̄o ákó, ĩrivé t̄a átá rĩ pi ẹ̀z̄i ákó." 11 'Bá 'd̄ini 'd̄i' 'bée ǎ n̄ik̄i áamá múké 'yozú k̄n̄i, á ca dō ĩmi vúgá 'd̄ilé gí, ma t̄a rĩ 'o sũ má ní s̄i sée ĩmi ní k̄k̄k̄b̄i aga ǎngú v̄ur̄a gálés̄i rĩ t̄n̄j̄.

12 'Bá ur̄uk̄o' 'bée ri i íngú 'd̄igé k̄n̄i, i nd̄ek̄i t̄a s̄i céré n̄i, 'bo 'bá ícókí 'bá íngú sũ k̄p̄i ní rii i íngú rĩ t̄n̄j̄ ku. 13 'Bo 'bá íngúkí 'bá ẗkp̄o i ní sée 'bá ní kuyé rĩ s̄i ku, 'bá lēk̄i 'bá íngú ẹ̀z̄i Múngú ní sée 'bá ní, 'bá ní rii ngaá

rī sī. Ẽzī 'bá ní ngaa rī, 'bâ âlê ìmi be trù àlu. ¹⁴ 'Bá lèkí 'bâ íngú mụzú bādārú ku, ã'diātāsīyā 'bá íjǐkí ándúrú ú'dú'kọ múké Kúrísítò vé rī ùlúú ìmi ní rá. ¹⁵ Lē 'bá íngúkí 'bá tã 'bá urukọ'béé ní 'oó rī sī ku. 'Bá 'bákí 'bá ẹsị agá 'dálé 'yozú kíní, ìmi dō ùkpó ùkpó ìmivé ẹ'yīngará agá, ìri sē ẹzị 'bávè ìmi àsámvú gé rī, ìri mba mụzú drīdrī. ¹⁶ Kúru 'bá ícọ ú'dú'kọ múké rī jì mụ ùlú àngū ìmi gārā gá sī rárá rú, 'bá àzi ní drī muụ ẹzị ngaa 'a ni gé kuyé rī agá. ¹⁷ Búkú Múngú vé rī kíní, "Bá rī lē dō 'i íngú, lē è íngú 'i tã Úpí ní 'oó 'í ní rī sī." ¹⁸ 'Bá 'yoópi kíní 'i 'bá múké rī, ìrivé tã 'yoó 'dìri ẹzị àkó. Ngá múké rī, lē Úpí Yésù Kúrísítò ã 'yo ìrivé tã kíní, ìri 'bá múké nī.

11

Páulū pi 'bá áyúáyū ùnjó rú rī pi be

¹ Ma dō rī átángá azakaza vé ní átá, lē ìmi 'bákí b́ rizú tã má ní ríí átá rī yízú ẹsị be mādā. Lē ìmi 'bákí b́ tã rī yízú. ² Á 'bā ìmivé tã má ẹsị agá àmbúgú, sū Múngú ní ìmivé tã 'bāà àmbúgú 'í ẹsị agá rī tịnị. Á lē ìmi à'yī sēé jeé Kúrísítò ní, sū ì ní mva ùkúná kácáná rú ní à'yī sēé jeé ágó àlu ní rī tịnị. ³ 'Bo ma ẓrī sī, ã'diātāsīyā 'bá urukọ'béé ìmụ ìmi mī ù'bā, sē ìmivé yǐkí rī 'i újá ícá ùnjí, sū ìnī ní Évā* è mị ù'bāá rī tịnị, sē ìmi Kúrísítò rī gá sī. ⁴ 'Bá ùlúkí ìmi ní tã Yésù vé rī gí, Índrí Uleteré rī ású ìmi rá, ìmi ẹ'yǐkí ú'dú'kọ 'bá ní ùlúú rī múké. 'Bo 'bá àzi ìmụ tã Yésù vé rī újá ùlúú ìmi ní ù'dū be túngú, ìmi à'yǐkí nóni índrí túngú ní vé tã, ìmi gākí ú'dú'kọ múké 'bá ní ándúrú ùlúú ìmi ní drīdrī 'dāri sī. ⁵ 'Bá áyúáyū ùnjó rú 'yo' 'bá kíní, ì ndèkí 'bá rī pi tã sī cére nī 'dī'bée, ẹzị má ní ngaa rī ndē kòpivé rī rá. ⁶ Átángá má ní ríí átá rī índré sū 'bá ì ní ímbá kuyé ní tịnị, 'bo á nī tã ambamba. 'Bá ùlúkí ìmi ní tã rī pi àrèvú cére uleteré.

⁷ Á 'o ùnjí má ní ma 'bázú kú mādā ìmi ìnjízú rizú ú'dú'kọ múké Múngú vé rī ùlúú ìmi ní kána? ⁸ Má ní rizú ẹzị ngazú ìmi àsámvú gé rī gé, má u'dụ mǔfèngā 'bá kánísá urukọ'béé agá rī pi vúgá ẹzị rī ngazú àní. ⁹ Lókí má ní adrizú ìmi be trù rī gé, má adri dō ngá àkó drāáāsīyā, á zì ngá ìmi tị gé àlunáni kuyé, ã'diātāsīyā 'bá Yésù rī ẹ'yī' 'bá gí ìmụ' 'bá àngū Mākédōnīyā vé rī gélésila rī pi sēkí má ní ngá ma ndē' 'bá rī pi nī, á gō ngá àzi zìjì ìmi tị gé dījì ku. ¹⁰ Áda ádarú Kúrísítò vé tã áda rī ní adrii má ẹsị agá anigé rī sī, 'bá àzi àngū Àkáyā vé rī* agá 'dìgè ícọpi 'yoópi kíní, mà íngú ma tã 'dìri sī ku 'díní 'dāáyo. ¹¹ Adri 'yozú kíní, á lē ìmi ku 'díní kuyé, Múngú nī rá, á lē ìmi lēlè. ¹² Á lē tã rī 'oó mụzú sū má ní ríí 'oó nǐjì rī tịnị, à uga rí 'bá rí' 'bá íngú' 'bá 'yo' 'bá kíní ì rī ẹzị nga sū 'bá tịnị 'dī'bée vé ẹzị à ngangá rá. ¹³ 'Bá áyúáyū ùnjó rú 'dī'bée, kòpi 'bá ùnjó rú ní pi, kòpi rī ẹzị nga ùnjó sī, kòpi 'dúkí ì 'bāá kuú Kúrísítò vé 'bá áyúáyū ní pi rú. ¹⁴ 'Bo mà ẹsị tī tã 'dìri sī àlunáni kuyé! Á'diātāsīyā Sātánā 'dụ 'i 'bāá sū mālāyíkā ùtúná vé rī tịnị. ¹⁵ Sātánā vé àtí' 'bá rī pi ã 'dúkí dō ì 'bāá 'bá tã 'o' 'bá pìrì ní pi tịnị drāáāsīyā, tã 'dìri sē mà ẹsị tī àní àlunáni ku. Uđụ ní gé, ì ìmụ kòpi ìrīnā tã ùnjí kòpi ní 'oó rī sī rá.

10:17 10:17 Yērēmīyā 9:24 * **11:3** 11:3 Évā: Évā rī ùkú Múngú ní 'í' dọ gbii drīdrī rī. Ìri ẹndrèpi 'bá vù drīgè rī pi vé ní cére. Ìnī ù'bā Évā è mị, nya peṭi á ù'a Múngú ní 'yoó à nyakí ku rī. 'Í là 'í' dóngará 3:1-19. † **11:10** 11:10 Àngū Àkáyā vé rī: Kūrū Kōrínitò vé rī ìri àngū Àkáyā vé rī agá.

Pāūlū ینگú 'i ızāngā 'i ní nyaá rī sī

¹⁶ Á lē ɛndijī 'yoó ımı ní dījī, 'bá āzi ā ūsū 'yozú kınī, ma azakaza rú 'dını ku. ımi ūsūkí dō kınī, ma azakaza rú, ā adri sū ımı ní 'yoó ma azakaza rú rī tıjı, mâ ینگú rı ma ینگúgū. ¹⁷ Ádarú tã má ní átá 'dırı adri 'yozú kınī, tã Úpı ní lēé mâ átá ri kuyé, ینگúgará má ní ma ینگúzú 'dırı, ırı lū kınī, ma ri átá sū 'bá azakaza rú ni tıjı. ¹⁸ 'Bá ırıko 'bée dō ri i ینگú tã i ní ngaá rı sı, ma kpá ma ینگú sū kōpi tıjı. ¹⁹ ımi ūsūkí kınī, ımi nıjı tã rá, 'bo ımı ri 'bá azakaza rú ni pi vé tã yı. ²⁰ ımi ri sē 'bá rı pi ri ımi 'bã á má sū tıgē rı tıjı, kōpi ri ımivé ngá ali ımi drıgē sı, kōpi ri ımivé ngá ali ımi drıgē sı mı mbamba sı, kōpi ri i ینگú, 'bo kōpi ri ımi ide. ²¹ Má á'yı rá, tã i ní 'oó 'dı' bée tıjı 'dırı, ırı drınjá sē! Tã 'dını 'dı' bée ndē 'bã ūkpō rá.

Ma nóni ri átá sū 'bá azakaza rú ni tıjı, kōpi dō ri i ینگú, ma kpá ma ینگú rá. ²² Kōpi kınī dō ıvé sūrú Ĕbérē, ma kpá Ĕbérégú, kōpi kınī dō ıvé sūrú İserélē, ma kpá İserélégú, kōpi kınī dō i úyú Ābūrámã* vé ni, ma kpá úyú Ābūrámã vé ni. ²³ Kōpi kınī 'dırı i nyo ri ęzı nga Kúrısıtō ní? Á nı rá, ma ri átá sū 'bá drı be ábápi gı ni tıjı. Á nga ęzı Kúrısıtō ní ūkpō sı kōpivé rı ndēé rá, rikı ma ū'yıjı jó i ní rizú āngū ū'yızú rı agá vú be kárakará, rikı ma ūgbãá ūnjı ūnjı vú be kárakará, á nya ızāngā drādrā ē tı ısu vú be kárakará. ²⁴ Yāhūdı rı pi ūgbākı ma zãá lã'bu i ní udé āngū ūgbāzú ni sı caá vú be tōwı, vú ālu ālu kōpi rikı ma ūgbãá caá pūku ni drı ni úrōmı. ²⁵ Ūgalaku Rómã vé rı pi ūgbākı ma kēlıná sı caá vú na, mávé ari'ba rı pi úvıki ma ıra sı, kúlumgba āndıāndı na má ní rizú ęcızı rı pi rikı i ūsıjı ıra rı 'bá gá, ānı sē kōpi rikı ūtıi yıjı ā ndúgē, sē má adri yıjı tafu rı agá 'dãá ını be rá, ūtı njı. ²⁶ Ɛcı má ní tuú muı rará rú vú be kárakará 'dı' bée agá, má ę'dıpáa Yāhūdı rı pi, 'bá adri'ba Yāhūdı rú ku rı pi be, kōpi sēki má ní ızāngā ambamba, má ısu ızāngā 'bá ri'ba āngū ali'ba rı pi drıgē, āzini á nya ızāngā yıjı āmbúgu dıjı dıjı rı agá 'dālē. Kūrı rı pi agásı, āngū á'wı cınyáfá rú rı pi agásı, yıjı bālálá rı pi agásı, 'bá 'yo'ba kını, i nıki Úpı Yēsü rı gı 'dı' bée drıgē, á nya ızāngā ambamba. ²⁷ Má ū'bı ęzı ngaá tã ūkpō ūkpō ni pi agásı, ınıná kárakará á ko ū'dú kuyé. Má adri ębırı sı, yıjı úvá ndē ma, ngá má ní nyaánya ni 'dãáyo. İgbē fu ma ambamba, bōngó má ní suú sēepı má rı 'bá ní kozú ni 'dãáyo. ²⁸ İzāngā má ní rıi nyaá kárakará 'dı' bée agá, ū'dú ālu ālu, 'bá Yēsü ri ę'yı'ba gı vūrā āndıāndı agásı rı pi vé tã ri fıı má ęsı agá, sē á ri kōpi ā tã ūsū. ²⁹ 'Bá rı dō ūkpō āko, ma ırıvé tã 'du 'bã má ęsı agá tã āmbúgu rú. 'Bá āzi úbé dō 'bá ırıko 'deé ūnjıkanya agá, ırı sē má ęsı ri veve.

³⁰ Ma dō ma ینگú, ma rı ma ینگú má ní adrii ūkpō āko rı sı. ³¹ Múngú 'bávé Úpı Yēsü Kúrısıtō vé Ɛtēpı nı tã má ní rıi átá 'dı' bée rá, adri ūnjō ku, ē ینگúki Múngú rı muızú nyonyo. ³² Lóki má ní adrizú kūrı Dāmāsékē vé rı agá 'dālē rı gē, gávānā adripi 'bāgu Ārétá ā pále gá rı 'bã āngáráwá rı pi rıi kēętı kánı vé rı pi ūtēé, kōpi ā rıki rı ma. ³³ 'Bo 'bá ırıko kókı má ızā, 'duki ma suú wūrügü agá, kōpi sukı ma kūrı rı vé kánı rı vé úlé gá sı muızú vūgá 'dãá, má ápá má náké.

* 11:22 11:22 Ābūrámã: Múngú zı Ābūrámã ri kını, ā ku ivé 'bá 'bējı āsámvú gé ri pi, ā ku ivé āngū, ā 'de muı āngū āzi ú'dı ni gé. Ābūrámã ri ę'bıpi Yāhūdı rı pi vé rı, tıki ırı fıı ılıfı ūlu müdürülü ārō (1,800) gé, ısu tıki drı Yēsü ri kuyé. 'ı lã fı'dóngará 12-25.

12

Yēsū i'da tā Páulū ní ɪndrīlīkī agá

¹ Ma ma ɪngú mužú ɪngúngū, á nī rá ɪngúngará má ní ma ɪngúzú 'dīri, ngá āzi má ní ɪcó ɪsú 'a ní gé 'dāáyo, 'bo ma ma ɪngú mužú ɪndrīlīkī, āzini tā Úpí Yēsū ní i'daá má ní rī sī mužú drīgélé. ² Ma Páulū 'i, má ɛ'yī Kúrísitō ri gí, ɪndrīlīkī agá, 'duki ma jīi mužú adrii vūrā Múngú vé 'bū gé 'dālé rī agá, vūdrī ní 'du nóni caá ɪlī muždrī drī ni sū. ɪ ní ma 'duzú mužú rī gé, 'duki dō ma mužú mâ rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki mâ ɪndrī mužú yā, á nī kuyé, Múngú nī ɪngá nī.

³ 'Duki dō ma mužú mâ rú'ba be 'bōrō yā, dō 'duki mávé ɪndrī mužú áyu yā, Múngú nī ɪngá nī. ⁴ 'Duki ma mužú vūrā Múngú ní adrizú rī gé, á ca mužú tā ūnyī be ambamba ɪ ní ɪcó tā ní ūlūú bā ku ni yī. ⁵ Ma ri ma ɪngú tā 'dāri sī, adri 'yozú kīnī, ma ri mâ ngúlúpi ɪngú yā 'dīni ku, tā má ní ɪcó ma ɪngúzú rī, ɪri 'yéjā tā má ní adrii ūkpō ākó rī sī. ⁶ Mā ɪngú dō ma ɪngúngū drāāsiyā, má ɪcó adrii azakaza rú ku. Ma tā áda rī átá mužú áyu. 'Bo á lē rīi átá mužú bādārú ku, 'bā āzi á ūsū rī 'yozú kīnī, tā má ní 'oó, āzini má ní átá rī, á ndē tā sī nī 'dīni ku.

⁷ Ma nóni ri mâ ɛsī 'bā rizú tā āyāzú āyāyā má ní ndreé 'dāri ā tā ūsúzú. ɪpēki Sātánā vé ɪndrī ūnjī áyúáyū ni ɪmú má ní ɪzāngā sēé ūnjī ūnjī, mâ ɪngú rī ma āni ku. ⁸ Á mā Úpí Yēsū ri caá vú be na, ā 'du ɪzāngā má ní rīi nyaá rī mâ rú'ba gá sī rá. ⁹ 'Bo ɪri ní újázú má ní kīnī, "Ngá 'yéjā mí ní lēé rī, ɪri ɛsī múké mávé rī. Mī dō ūkpō ākó, mávé ūkpō ri ɛzī nga mī rú'ba gá rá." Kúru má ní adrii ūkpō ākó rī sī, ma āni āyīkō sī, ma ma ɪngúngū, Kúrísitō ā sē rī má ní ūkpō bēnī. ¹⁰ Mā adri dō ūkpō ākó, ā rikí dō ma u'daá, mâ nya dō ɪzāngā, ā ɔcūkí dō ma ūnjī ūnjī, āzini má ri dō tā ɛnjīɛnjī 'duj drāāsiyā, á nī rá, ɪri múké Kúrísitō vé tā sī. Ma dō ūkpō ākó, Kúrísitō ri má ní ūkpō sē rá.

Páulū 'bā ɛsī 'bā Yēsū ri ɛ'yī'ba gí Kōrinitō agá rī pi drīgē

¹¹ Mā ɪndré sū 'bā azakaza rú ni tīnī, ɪmi sēki ma ɪndré azakaza rú nī. ɪmi té kōdō ɪcó ɛzī má ní ngaá múké rī vé tā átá nī. 'Bā áyúáyū ūnjó rú 'yo'ba kīnī, ɪ ndēkí 'bā rī pi tā sī céré nī 'dī'bée, ɛzī má ní ngaá rī ndē kōpivé rī rá. ¹² Mā ní rizú ɛzī ngazú ɪmi āsámvú gé rī gé, á 'bā ɛsī mādā ɛzī ngazú ūkpō sī, á 'o tā āyāzú āyāyā ni pi, āzini tā ambugu ambugu ɪndrē'ba ɪndrēndrē ni pi. Tā má ní 'oó ū'dū be túngú túngú 'dī'bée, ɪri mávé ɛzī má ní ngaá adrizú Yēsū vé 'bā áyúáyū ni rú rī vé tā lū nī. ¹³ Ngá má ní 'oó 'bā kānisā vé rī pi ā ūrūko ní rá, má ní 'oó ɪmi ní kuyé rī ā'di? Ngá má ní 'oó kuyé rī, 'yéjā á zī mūfēngā ɪmi vúgá kuyé. ɪmi trūki ma tā ūnjī má ní mūfēngā zizú ɪmi vúgá kuyé 'dīri ā tā sī rá.

¹⁴ Nóni mávé mungará má ní lēzú mužú ɪmi ndrezú nōri, ɪri vú na ni, 'bo á lē ɔgū 'bāá ɪmi drīgē ku, ā'diātāsīyā á lē ngá ɪmi vúgá kuyé, á lē ɪmi 'duki tā Kúrísitō vé rī ngaá mužú áyu. ɪmi ndrekí drī ká, anjinā nyírínā rī pi ɪcókí 'bā ɪ tī'ba rī pi ā tā mbaa nī ku, 'bā anjinā rī pi tī'ba rī pi anjinā rī pi ā tā mba nī. ¹⁵ Mā adri āyīkō sī má ní lēé ma adri ɪmi tā sī rī sī. Á lē ɪmi agaá rá, 'bo ɪmi lēkí ma ku āsī? ¹⁶ ɪmi ā'yīkí rá 'yozú kīnī á 'bā ɔgū ɪmi drīgē kuyé, 'bo 'bā ūrūko'bée ūsūki kīnī, ma ri ma nje mužú ngá upa ɪmi drīgē sī mī mbamba sī. ¹⁷ 'Bā má ní pēé mužú ɪmi vúgá 'dī'bée 'duki nyo ngá ɪmi drīgē sī mī mbamba sī rá? ¹⁸ Á pē Tītō pi 'bā Yēsū ri ɛ'yīpi gí ni

be muꝝ ĩmi ndree, 'bo Tĩtō 'du ngá āzi ĩmi drĩgé sĩ mĩ mbamba sĩ kuyé. 'Bá 'duki tā rĩ ngaá sũ Tĩtō ní 'duꝝ ngaá rĩ tĩnĩ.

19 ĩmi ri ũsũ, tā 'bá ní rií átá 'dĩri, 'bá nyo ri 'bá ẹrĩ? 'Bá ri tā 'dĩri ũlũ ĩmi ní Múngú ẹndreṭi gé, sũ átí'bá Kúrísitō vé ni pi tĩnĩ. ĩmi ũndĩ mávé rĩ pi, tā ǎrevú céré 'bá ní rií 'oó rĩ, 'bá lėki ĩmi útú, ĩmi adriki rĩ ũkpó ũkpó ĩmivé ẹ'yĩngará agá. 20 Ma ri 'o ũrĩ sĩ, sã āzi ni sĩ, má kǎdō muꝝ ĩmi ndree, tā ĩmi ní rií 'oó rĩ sē má ní ǎyĩkō ku, tā má ní rií 'oó rĩ sē kpá ĩmi ní ǎyĩkō ku. Tā má ní ũrĩ sēpi ĩmi tā sĩ rĩ, ǎgátá ĩmivé rĩ, ǎ'yā, 'a vengará, acongará, ũnjō ũlĩngará 'bá āzi drĩgé, ǎ'yóngará, 'bá u'dangará, ǎfũ, ǎzini ingángará tā sĩ mgbārāsĩ rĩ. 21 Ma adri ũrĩ sĩ, má kǎdō gōo muꝝ ĩmi ndree dī, á mu dō ĩsũ 'bá uruḱo ĩmi ǎsámvú gé, kōpi drĩ ri ũnjĩkányā 'o muꝝ, rĩ ọwũ 'bá muꝝ bǎdǎrũ, 'okí tā piṛi ku, kōpi ri ẹbĩrĩ rú'bá nōri vé rĩ vé tā 'du nga áyu, ma adri drĩnjá sĩ Múngú ẹndreṭi gé, kōpi ní ẹsĩ újǎ kuyé rĩ sĩ.

13

Tā ũdũmbĩtā Pǎulũ ní átá ũkpó ũkpó rĩ

1 Mávé muṅgára ĩmi vúgá ĩmi ndrezú nōri, ĩri vú na ni. Sĩki Búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ, "Tōkĩ dō 'bá, lėki dō ĩrivé tā lĩ, lē 'bá ĩrĩ, dōku 'bá na tā rĩ ndre'bá ĩ mĩ sĩ rá ni pi ǎ adriki ĩndĩ." 2 Ándúru má ní muꝝ ĩmi ndrezú vú ĩrĩ rĩ gé, má átá ĩmi ní ũkpó ũkpó, má kĩnĩ, 'bá ũnjĩkányā kuúpi ku rĩ, ma ĩri ĩrĩnǎ rá. Nóni má ní drĩ adrizú ĩmi gǎrǎ gá sĩ rǎrá rú rĩ gé, á lē tā 'dĩri ẹndĩ lũ ĩmi ní dī. Má kǎdō ma újǎ gōo ĩmi vúgá 'dĩlé, 'bá ándúru ũnjĩkányā 'o'bá rĩ pi 'bá uruḱo ũnjĩkányā 'o'bá vúlé rú rĩ pi be, ma kōpi ĩrĩnǎ rá. 3 ĩmi lėki nĩ 'yozú kĩnĩ, Kúrísitō ri sē ma ri tā rĩ átá nĩ. Kúrísitō adri ũkpó ǎkó kuyé, ĩri ũkpó be 'bá ũnjĩkányā 'o'bá ĩmi ǎsámvú gé rĩ pi ĩrĩnǎzũ. 4 ĩ ní ĩri gbǎzũ peṭi alambaku sígē rĩ gé, ĩri ũkpó ǎkó, ĩri nóni ri adri ũkpó Múngú vé rĩ sĩ. 'Bá ándúru ũkpó ǎkó, sũ Kúrísitō ní ándúru adrii ũkpó ǎkó rĩ tĩnĩ, 'bo ĩmi ĩmũ ndre 'bá ĩmũ adri ũkpó Múngú vé rĩ sĩ, sũ Kúrísitō ní adrii rĩ tĩnĩ.

5 Lē 'bá ǎlu ǎlu ǎ ũ'bĩ 'i amá ẹ'yĩ dō Yēsũ ri rá. ĩmi nĩkĩ amá 'yozú kĩnĩ, Kúrísitō Yēsũ ri adri ĩmi agá 'dĩni kuyé? ĩmi ẹ'yĩkĩ dō ĩri kuyé, ĩmi í'dé ũ'bĩngará 'dĩri sĩ rá. 6 Má ũsũ ĩmi ícó nĩ amá rá 'yozú kĩnĩ, 'bá agaki ũ'bĩngará rĩ gĩ. 7 'Bá 'okí dō tā rĩ fũu piṛi kuyé drǎáasiyā, 'bá ri Múngú ri zĩ, ĩmi 'okí ri ũnjĩkányā ku. 'Bá zĩkĩ Múngú ri, adri 'yozú kĩnĩ, 'bá ĩndrėkĩ rĩ ǎnĩ múké yā 'dĩni ku, ĩmi 'okí rĩ tā piṛi.

8 Lē 'bá ọwũkĩ tā áda rĩ ku, 'bá 'duki tā áda rĩ ngaanga. 9 'Bá adriki dō ũkpó ǎkó drǎáasiyā, 'bá ǎyĩkō sĩ ĩmi ní adrii ũkpó ũkpó Kúrísitō agá rĩ sĩ, ǎzini ĩmi ní ĩrivé tā 'duꝝ ngaá rĩ sĩ. 'Bá Múngú ri zĩ ĩmi ní, ĩmi 'okí rĩ tā 'dĩri muꝝ drĩgélé. 10 Má ní drĩ cazú ĩmi vú 'dĩlé kuyé rĩ gé, á lē tā 'dĩ'bée sĩ sēé ĩmi ní drĩdrĩ, má kǎdō caá ĩmi vú 'dĩlé, má átá rĩ ĩmi drĩgé ũkpó sĩ ku. Úpĩ sē má ní ũkpó 'dĩri ĩmi ĩzǎ kozú, adri 'yozú kĩnĩ, ĩmi 'ozú ũnjĩ ku.

Pǎulũ vé módō ǎ ũdũ sēé rĩ

11 Má ẹdrĩpĩ má ọmvúpĩ Kúrísitō ri ẹ'yĩ'bá gĩ rĩ pi, lē ĩmi újǎkĩ ĩmivé adringará ẹ ícǎ múké, lē ĩmi yĩkĩ tā má ní sĩ kōkōbĩ 'dĩri agá rĩ yiyi. Lē

ĩmi adrikí múké yĩkĩ be ãlu, tãkíri ã adri ĩmi be. Múngú 'bâ lěépi lělē, riípi tãkíri sěépi 'bâ ẹsị agá rĩ ã adri ĩmi be.

¹² Lě ĩmi u'dekí ĩmi ẹzị bēdrị sị. ¹³ 'Bá Múngú vé rĩ pi céré sěkí ĩmi ní mōdó.

¹⁴ Ẹsị múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ, lēngará Múngú vé rĩ, āzini ũkpō Índrí Uleteré 'bâ úmúpi trụ rĩ vé rĩ ã adri ĩmi be céré.

**Kõkõbị Páulũ ní sũ sěe 'bá
Gālātíyā
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará**

Gālātíyā ri ágágá āngũ nóni ĩ ní zịĩ Tákí rĩ agá. Páulũ pi Bārúnábā be, kọpi sěki ụ'dúkọ múké Yēsũ vé rĩ kũrụ Gālātíyā vé rĩ pi agásí, sě 'bá kárákará újákí ẹsị Yēsũ ri ẹ'yìzú rá (Ẹzị 13-14). Páulũ kīnī, 'bá ícókí Múngú ní āyíkò sěe ẹzị 'bá ní ngaa rĩ sī ku. 'Bá 'yéná adri pịrị Múngú ẹndrẹti gé ẹ'yīngará sī, sụ Yāhúdị rĩ pi vé ẹ'bịpị Ābūrāmā tịnị. Cápītā 5-6 lū 'bá ní kīnī, 'bá Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí rĩ pi, lē Īndrị Uletere rĩ ã ùlũ 'bá ní tã pịrị 'bá ní adrizú Kūrīsītíyānī rú rĩ nī, ã sē rí 'bá 'dúkí rí tãmbị Múngú vé rĩ ngaa, āzini 'bá lēkí rí 'bá urụko lēlē.

Páulũ sē mōdó Kūrīsītíyānī Gālātíyā gá rĩ pi ní

¹ Ma Páulũ ĩ ní zịĩ ímụ ẹzị ngaa Yēsũ Kúrísítò vé 'bá áyúāyū ni rú rĩ 'i. Mávẹ zingará nōri íbị íngá 'bá áda vúgá kuyé, íbị íngá Yēsũ Kúrísítò vúgá, āzini Ẹtẹpị Múngú ĩri ingaápi gōopi ídri rú drāngará gálésí rĩ vúgá.

² 'Bá má ọgụpị Yēsũ Kúrísítò ri ẹ'yī' 'bá gí, adri' 'bá má be trụ nō' bée be, 'bá sěkí ĩmi ní mōdó.

Īmi 'bá Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí kánisā āndiāndi āngũ Gālātíyā vé rĩ agá rĩ pi, á sī kọkõbị 'dĩri sěe ĩmi ní nī.

³ Tākiri, āzini ẹsị múké 'bá Ẹtẹpị Múngú vé rĩ, āzini Úpí Yēsũ Kúrísítò vé rĩ ã adri ĩmi be. ⁴ Úpí Yēsũ Kúrísítò sē 'i drāá rōbōjò rú 'bávẹ ùnjikānyā ã tã sī, 'bá pazú tã ùnjị nyōkọ nōri vé rĩ agásí, sụ 'bá Ẹtẹpị Múngú ní tã ní ụtị rĩ tịnị. ⁵ Ẹ íngúkí Múngú ri mužú nyonyo. Āmīnā.

Ụ'dúkọ múké áda rĩ, ĩri 'yéná ālu

⁶ Mā ẹsị ịsụ ĩzāngā, ĩmi ní koro Múngú ĩmi zịpị ẹsị múké Kúrísítò vé rĩ sī rĩ kuú rá, ĩmi ní gōó ĩmi újá ụ'dúkọ túngú ní vé tã 'dujé ngaa áyú rĩ sī.

⁷ 'Bá urụko ímụkí ĩmi drị izaá, kọpi újákí ụ'dúkọ múké 'dĩri ùlũú gōrōjò rú, 'bo ụ'dúkọ 'dĩri adri ụ'dúkọ múké Kúrísítò vé ni ku. ⁸ Ụ'dúkọ múké 'bá ní ándúru ùlũú ĩmi ní gí 'dāri, 'bá āzi ímụ dō újá ùlũú túngú, dō ĩri mālāyíkā íngapị 'bụ gélésí ni yā, dō 'bá āzi yā, dō ma 'i yā, Múngú ã lị ĩrivé tã ùnjị. ⁹ Ándúru á 'yo ĩmi ní rá, á lē gōó ẹndịj 'yoó ĩmi ní dīj, 'bá āzi ímụ dō ụ'dúkọ múké ĩmi ní ándúru ẹ'yīj gí 'dāri újá ùlũú túngú, Múngú ã lị ĩrivé tã ùnjị.

¹⁰ Īmi kádō ụsụj, tã má ní rii átá 'dī' bée, ma ri átá āyíkò sězú 'bá áda ní? Tã má ní rii átá 'dī' bée adri 'yozú kīnī, āyíkò sězú 'bá áda ní kuyé, ĩri āyíkò sězú Múngú ní. Mā ri té dō tã 'dĩri átá āyíkò sězú 'bá áda ní, má ícò té adrii átí' 'bá Kúrísítò vé ni ku.

Múngú zị Páulũ ri ní

¹¹ Mā ẹdrịpị má ọmvpịj, á lē ĩmi nīkí múké 'yozú kīnī, ụ'dúkọ múké má ní ùlũú ĩmi ní 'dĩri íbị íngá 'bá áda vúgá kuyé. ¹² Ụ'dúkọ 'dĩri 'bá āzi ímbá ma ānī nī kuyé, dōku 'bá áda ùlũ má ní nī kuyé. Yēsũ Kúrísítò 'i' da 'i má ní ĩndrịlịkí agá, ùlũ má ní tã rĩ nī.

¹³ Īmi nĭkĭ rá, á ri mĕrĕ Yāhūdĭ rĭ pi vé rĭ 'duĭ ngaá. Á ri 'bá Múngú vé rĭ pi ȳcūĭ ũnjĭ ũnjĭ, á lĕ kōdō kánĭsā rĭ izaá. ¹⁴ Mĕrĕ Yāhūdĭ rĭ pi vé má ní ũnjĭ rĭ, bĕré mávé rĭ gé, 'bá ázi Yāhūdĭ rĭ pi āsámvú gé 'dĭgé ma ndĕĕpi ní 'dāáyo, mĕrĕ má é' bĭpĭĭ pi ní ĩmbá 'bá ní rĭ, á 'du tā ní 'bāá ũkpó ũkpó. ¹⁵ 'Bo Múngú 'bā ĕşĭ múké má ní, ĩpĕ ma ĩşĭ tĭkĭ drĭ ma kuyé. Múngú ũşĭ, ¹⁶ 'i 'da 'i Mvōpĭ Yĕşĭ ri má ní, má mu rĭ ũ'dŭkó múké Yĕşĭ vé tā sĭ rĭ ũlŭú 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rŭ ku rĭ pi ní. Tā 'dĭri má ĩşĭ ĩngázú 'bá áda vúgá kuyé. ¹⁷ Á mu Yĕşĭ vé 'bá áyúāyŭ adri' 'bá má sĭ drĭdrĭ Yĕrŭsālĕmā gá 'dālĕ rĭ pi zĭĭ tā sĭ āluŋáni kuyé, á 'de muĭ āngŭ Árábĭ rĭ pi vé rĭ gé. Vŭdrĭ ni gé, má ní gōzú ma újázú muzú vŭlé kŭrŭ Dāmāsĕkĕ vé ándŭrú má ní adrizú rĭ gé.

¹⁸ Īlí na ā vŭdrĭ gé, má ní 'dezú muzú Pĕtĕró ri ndrezú Yĕrŭsālĕmā gá 'dālĕ, 'bá adrikĭ ĩri be caá ũ'dŭ múdrĭ drĭ ni tōwŭ. ¹⁹ 'Bo má ĩşĭ Yĕşĭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi ā ũrŭko kuyé, 'bá má ní ĩşĭ ndree rĭ 'yĕŋá Úpĭ Yĕşĭ ĕdrĭpĭ Yōkōbŭ* 'i. ²⁰ Á 'yo ĩmi ní Múngú ĕndreĭ gé, tā má ní sĭ sĕĕ ĩmi ní 'dĭri adri ũnjō kuyé. ²¹ Vŭdrĭ ni gé, má ní gōzú 'dezú muzú āngŭ Sírĭyā vé rĭ gé, āzini āngŭ Kĭlíkiyā vé rĭ gé. ²² 'Bo 'bá Kúrĭsitō ri ĕ'yĭ' 'bá āngŭ Yŭdáyā vé rĭ agá 'dālĕ rĭ pi nĭkĭ ma kuyé. ²³ Kōpi yĭkĭ 'yĕŋá tā má ní rĭí 'oó rĭ ā kŭbĭ, 'bá rĭ pi rĭkĭ 'yoó kĭnĭ "Ágó ándŭrú riipi 'bá ȳcŭpĭ ũnjĭ ũnjĭ rĭ, ĩri nóni ri ũ'dŭkó múké ĩri ní kōdō lĕĕ izaá rĭ ũlŭú 'bá rĭ pi ní." ²⁴ Kōpi ĩngúkĭ Múngú ri ānĭ rá má tā sĭ.

2

Yĕşĭ vé 'bá áyúāyŭ rĭ pi ā'yĭkĭ tā Páulŭ ní ĩmbá rĭ rá

¹ Kúru ĩlí muĭdrĭ drĭ ni sŭ ā vŭdrĭ gé, á gō muĭ Yĕrŭsālĕmā gá 'dāá dĭĭ, 'bá muĭkĭ Bārŭnábā be, á jĭ Tĭtō ri muzú ĩndĭ. ² Á 'de muĭ 'dāá, ā'diātāsĭyā Múngú 'i 'da má ní ní kĭnĭ, má mu. Á ca muĭ drĭkoma Yāhūdĭ rĭ pi vé Yĕşĭ ri ĕ'yĭ' 'bá gĭ rĭ pi ĩşĭ Yĕrŭsālĕmā gá 'dāá, má ní ũ'dŭkó múké má ní rĭí ũlŭú 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rŭ ku rĭ pi ní rĭ ũlŭzú kōpi ní. Á 'du tā 'dĭri ngaá 'dĭni lŭzú kĭnĭ, ũ'dŭkó má ní ũlŭú 'dĭri 'bá ázi ā ȳwŭ rĭ ku, ĕzĭ má ní ngaá 'bá adri' 'bá Yāhūdĭ rŭ ku rĭ pi āsámvú gé rĭ ā drā rĭ kána ku. ³ Tĭtō 'bá ní muĭ ĩri be rĭ adri Yāhūdĭgŭ kuyé, ĩri Ĝĭrĭkĭgŭ, lĭkĭ ágélĕ ni ĕ tĭ kuyé, 'bo drĭkoma rĭ pi mĭkĭ ĩri sĕĕ ágélĕ ni ĕ tĭ lĭĭ ũkpō sĭ kuyé.* ⁴ Á mu Yĕrŭsālĕmā gá 'dāá, ā'diātāsĭyā Yāhūdĭ ũrŭko ũşĭ' 'bá kĭnĭ, ĩ ĕ'yĭkĭ Kúrĭsitō Yĕşĭ ri gĭ rĭ pi ĩfĭkĭ 'bá āsámvú gé, drĭwālā Yĕşĭ Kúrĭsitō ní sĕĕ 'bá ní rĭ izaá 'dĭĭsĭ rá, kōpi lĕkĭ 'bá 'bāá adrii tŭĝĕrĭ rŭ rĭi tāĭmbĭ Yāhūdĭ rĭ pi vé rĭ 'duĭ ngaá. ⁵ 'Bo 'bá ā'yĭkĭ kōpĭvé tā 'dĭri āluŋáni kuyé, 'bá lĕkĭ ũ'dŭkó múké áda 'dĭri ā áwĭ adrii ĩmĭ ĕşĭ agá.

⁶ 'Bá ní 'bá úmúŋgárá gá Yĕrŭsālĕmā gá 'dāá, 'bá drĭkoma rŭ rĭ pi 'bākĭ tró tā ázi tā má ní ũlŭú 'dĭ' bĕĕ drĭgé kuyé. Múngú mĭlé gá, 'bá rĭ pi cére trōtrō, kúru á 'du drĭkoma rĭ pi vé tā 'bāá tā āmbúgú rŭ kuyé. ⁷ Kōpi ā'yĭkĭ

* **1:19** 1:19 Yōkōbŭ: Yōkōbŭ cápĭtā 'dĭri agá rĭ ĩri Yĕşĭ vé ĕdrĭpĭ, ĩri 'bá Yĕşĭ ri ĕ'yĭ' 'bá gĭ Yĕrŭsālĕmā gá rĭ pi vé drĭkoma. 'Í lā ĕzĭ 15:12-21; 21:18-19. * **2:3** 2:3 Ágélĕ ĕ tĭ lĭŋgárá: Múngú lŭ Ābŭrámā ní kĭnĭ, anĭi āgō Ābŭrámā vé rĭ pi adrikĭ dō caá ũ'dŭ ārō gĭ, lĕ ā ũlĭkĭ kōpi ā ágélĕ ĕ tĭ rá, lŭzú kĭnĭ, kōpi anĭi Múngú vé ni. 'Bá rĭ ā'yĭ dō 'í ágélĕ ĕ tĭ sĕĕ lĭĭ gĭ, ĩri tāĭmbĭ Mōsĕ vé rĭ 'du nga. 'Í lā ĩ'dóngárá 17:9-14; ĕzĭ 15:1-5.

rá kînī, Múngú pē ma muḡú ú'dúkó múké rī ūlūú 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi ní, sū ĩri ní Pétēro ri pēē muḡú ú'dúkó múké ālu ālu 'điri ūlūú Yāhúđđi rī pi ní rī tñi. ⁸ Múngú Pétēro ri pēēpi muḡupi ú'dúkó múké rī ūlūupi Yāhúđđi rī pi ní 'điri, ĩri nóni ri ma áyú ú'dúkó múké rī ūlū 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi ní. ⁹ Yókóbū pi Pétēro be, Yūwānī sī, kōpi ágófe kánisā vé rī, kōpi yíkí éší múké Múngú ní sēē má ní rī vé tā rá, kōpi ézíkí 'bá Bārúnábá be drī ĩrī sī. Lūzú kînī, kōpi ā'yíkí tá Yēsū Kúrísitō vé 'bá ní ímbá rī rá, āzini kōpi éříkí rá kînī, 'bá ūlūkí ú'dúkó múké rī muzú 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi ní, ĩ ĩvé rī ūlū muzú Yāhúđđi rī pi ní. ¹⁰ Tā kōpi ní zīj rī, kōpi kînī, ícō dō rá, lē 'bá kókí Kúrísitīyānī adri'bá Yērūsálēmā gá, ngá ākō rī pi ē ĩzā, tá 'điri má éší agá nōlē anigé má ní lēē 'oó rī.

Pāulū átá tā Pétēro drīgé ūkpó ūkpó

¹¹ Pétēro kā ícá Ānītīyókā gá nōlē, á 'yo tā rī drī ní gé, ā'diātāsīyā tā ĩri ní 'oó rī ūnjí. ¹² 'Bá ímú' 'bá Yókóbū vé āngalésí rī pi ní drī ícázú kuyé rī gé, Pétēro ri ínyá nyaá' 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi be trū. 'Bo 'bá 'dī'bée kā ícá, gō 'i njeé fūú 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi āsámvú gé sī rá, ā'diātāsīyā 'o ūří sī Yāhúđđi 'yo' 'bá kînī, Kúrísitīyānī adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi ā ūlūkí kōpi ā ágélé ē tī rá rī sī. ¹³ Yāhúđđi urukō adri'bá Kúrísitīyānī rú rī pi í'dókí tá rī 'oó sū Pétēro ní 'oó rī tñi, kōpi gōkí ínyá nyangará 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi be rī kuú rá. Tā kōpi ní 'oó 'điri sē Bārúnábá 'de kpá rīí tá rī 'oó sū kōpi ní 'oó rī tñi.

¹⁴ Má kā muḡú ndreé kōpi 'dukí ú'dúkó múké áda rī vé tā ngaá pīř kuyé, má ní 'yozú Pétēro ní kōpi endreří gé 'dīgé, "Mi Yāhúđđigú, 'bo mi rī tā rī 'du nga sū 'bá adriipi Yāhúđđi rú ku rī tñi. Ngá mí ní rizú Kúrísitīyānī adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi mīzú mērē Yāhúđđi rī pi vé rī 'duzú ngazú rī ā'di?

¹⁵ "'Bá nō'bée, Yāhúđđi rī pi tīkí 'bá nī, 'bá adrikí sū 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku ūnjikānyā 'o' 'bá rī pi tñi ku. ¹⁶ 'Bá nīkí áamá rá 'yozú kînī, 'bá āzi ícō adrii pīř Múngú endreří gé ĩri ní tājmbí rī 'duḡú ngaá rī sī ku, 'bá rī ícō adri pīř Múngú endreří gé, ĩri ní Yēsū Kúrísitō 'bá paapi rī é'yīī rī sī. Tā ní sī, 'bá ní kpá éší 'bāzú Kúrísitō Yēsū drīgé ānī, 'bá adrikí rī ānī pīř Múngú endreří gé, adri 'yozú kînī 'bá ní tājmbí rī 'duḡú ngaá rī sī kuyé. Ā'diātāsīyā 'bá rī ícō adrii pīř ĩri ní tājmbí rī 'duḡú ngaá rī sī ku.

¹⁷ "'Bá 'bākí dō éší Kúrísitō ri é'yīzú, ĩri sē 'bá adri pīř Múngú endreří gé, 'bo 'bá drī ri ūnjikānyā 'o, 'điri nyo lū 'yozú kînī, Kúrísitō sē 'bá fíí ūnjikānyā 'oó nī? Adri 'dini ku! ¹⁸ 'Bo á gō dō fíí tājmbí Yāhúđđi rī pi vé rī 'duḡú ngaá ĩndī, tājmbí rī lū 'yozú kînī, á 'o ūnjikānyā gí, ā'diātāsīyā á 'du tājmbí rī ngaá cére kuyé. ¹⁹ Ōtú á ri adrii tājmbí rī ā pálé gá, 'bo ká ma oyyú tājmbí rī agāsí, á gō tá Múngú vé rī 'duḡú ngaá rá. ²⁰ Yēsū Kúrísitō kā drāá peří alambaku sígé 'dāá, 'du mávé rú' 'bá ūnjikānyā 'ozú nōri gbāá peří alambaku sígé 'dāá ĩndī. Má adri nóni sū má ní adrii ūkú rī tñi ku. Nóni Kúrísitō ri adri má agá. Má ní rizú adrizú vū drīgé nōgō rī gé, ma ri éší 'bá Múngú Mvōpi ma lēēpi lēlē rī drīgé, āzini drāāpi mávé tá ūnjí sī rī drīgé. ²¹ Má ícō éší múké Múngú ní 'bá pazú ūnjikānyā agāsí 'điri

† 2:12 2:12 Ínyá nyangará: Tājmbí Mósé vé rī ā'yí Yāhúđđi rī pi ā nyakí ānyāpá urukō'bee ku. Tā 'điri sē Yāhúđđi rī pi ní ínyá nyazú 'bá adri'bá Yāhúđđi rú ku rī pi be ku ānī. Í lā Dētōrōnómé 14:1-21, Ezj 10:9-15.

gāā ku, té dō adringará pīrī Múngú ɛndrɛtī gé rī ī řśú tǎimbī Mósē vé rī ā 'dunğará ā tā sī, drāngará Yésū Kúrisítō vé rī té adri ɛžī ākó.”

3

Tǎimbī ícō sēé 'bá rī ícá pīrī nī ku

¹ Īmi 'bá Gālātīyā vé 'dī'bée, ĩmi azakaza rú! 'Bá ĩmi drī izaápi 'dīni rī ā'di 'i? Má ũlū ĩmi ní Yésū Kúrisítō vé gbāngará peṭī alambaku řśgé rī vé íffī uletere rá. ² Á lē ĩmi lūkī má ní, ĩmi řśúkī Múngú vé Índrī Uletere rī ĩmi ní tǎimbī Yāhūdī rī pi vé rī 'duḡ ngaá rī sī yā, dōku ĩmi ní tā Yésū Kúrisítō vé ī ní ũlū rī yī, ĩmi ní řri ɛ'yī rī sī? ³ Ngá sēepi ĩmi ní adrizú azakaza rú 'dīni rī ā'di? Īmi 'bá Yésū rī ɛ'yī 'bá gī 'dī'bée, ĩmi ká tā rī í'dó, Índrī Uletere rī rī ĩmī drī koó nī múkényā rú. Ngá ĩmi ní gōō ĩmi 'bázú adrizú pīrī ũkpō ĩmivé rī sī rī ā'di? ⁴ Īmi nyakī řzāngā Yésū ā rú sī ambamba, řzāngā ĩmi ní nyaá 'dīri ā drā rī kuú kána? ⁵ Múngú sē ĩmi ní Índrī Uletere rī nī, āzini 'o tā āyāzú āyāyā ĩmi āsámvú gé nī. 'O tā 'dīri 'dīni, ĩmi ní tǎimbī Yāhūdī rī pi vé rī 'duḡ ngaá rī sī yā, dōku ĩmi ní tā Yésū Kúrisítō vé ī ní ũlū rī yī, ĩmi ní řri ɛ'yī rī sī?

⁶ Búkū Múngú vé rī átá Ābūrámā* vé tā 'dīni, “Ābūrámā ɛ'yī Múngú rī rá, sē Múngú ā'yī řri adrii 'bá pīrī 'í ɛndrɛtī gé.” ⁷ Lē ĩmi nīkī amá múké 'yozú kīnī, 'bá ɛřī 'bāápi Múngú drīgé, sū Ābūrámā ní 'bāá rī řñī rī, ī řri zī mvá Ābūrámā vé nī. ⁸ Sīkī tā 'dīri kú řnógōřī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, 'bá adri 'bá Yāhūdī rú ku ɛřī 'bā'bée Múngú drīgé rī pi, Múngú rī kōpi 'bā adri pīrī, kōpi ní ɛ'yī gī rī sī. Múngú átá ũ'dúkō múké 'dīri Ābūrámā ní kīnī, “Bá āngū rī pi agásī rī pi ārēvú céré ũmvúlēsī tākīri řśú řngázú mí vúgá.” ⁹ 'Dīri lū 'yozú kīnī, 'bá ɛřī 'bāápi Múngú drīgé rī, řri tākīri řśú, sū Ābūrámā ní řśú rī řñī, ā'diātāsīyā Ābūrámā 'bā ɛřī Múngú drīgé.

¹⁰ 'Bo 'bá 'yo'bá kīnī Múngú rī ī 'bā adri 'bá pīrī ī ní řri Yāhūdī rī pi vé tǎimbī 'duḡ ngaá rī sī rī pi, ī ĩmú kōpi tri rá, ā'diātāsīyā sīkī búkū Múngú vé tǎimbī vé rī agá kīnī, “Bá céré tǎimbī rī 'du'bá nga'bá pīrī ku rī pi, ī ĩmú kōpi tri rá.” ¹¹ Ādarú 'bá rī ícō adrii pīrī Múngú ɛndrɛtī gé tǎimbī rī vé tā sī ku, ā'diātāsīyā sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Bá tā be pīrī Múngú ɛndrɛtī gé rī, řrivé ɛ'yīngará rī sē řri tā 'o pīrī.” ¹² Létī ɛ'yīngará vé rī, řri túngú. Létī tǎimbī vé rī, řri kpá túngú, ā'diātāsīyā búkū tǎimbī vé rī kīnī, “Bá tǎimbī rī 'duḡpi ngaápi rá rī, řri tǎimbī rī ru řtī.” ¹³ Ká Yésū Kúrisítō rī gbāá peṭī alambaku† řśgé gī, pa 'bá tā tǎimbī rī ní 'yoó kīnī ī 'bá tri rá rī agásī gé, 'du tā ī ní 'bá trizú rī 'bāā 'i rú' 'bá gá gī, ā'diātāsīyā sīkī Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Bá ī ní 'yīi drāá peṭī řśgé rī, trikī řri gī.” ¹⁴ Yésū pa 'bā, 'bá řśúkī rī tākīri Múngú ní řtū sēé Ābūrámā ní 'dāri, 'bá adri 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ɛ řśúkī rī kpá řndī, kúru 'bá Yésū rī ɛ'yī 'bá gī rī pi, 'bá řśúkī rī Índrī Uletere ī ní ɛžī 'dāri bēnī.

Tǎimbī Mósē vé rī āzini tā Múngú ní ɛžī rī

* **3:6** 3:6 Ābūrámā: řri kūkūrī Yāhūdī rī pi vé nī. 'í lā ř'dóngará 12-25. **3:6** 3:6 ř'dóngará 15:6
3:8 3:8 ř'dóngará 12:3; 18:18; 22:18 **3:10** 3:10 Dětōrōnómé 27:26 **3:11** 3:11 Ābākúkā 2:4
3:12 3:12 Lėvīřtīkā 18:5 † **3:13** 3:13 Peṭī alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rī 'bá tā 'o'bá ũñjī rī pi gbā mūsúmārī sī peṭī alambaku řśgé, řri sá 'du ācō kōpi íbī drā ndō, kōpi řzāngā nya ambamba drāngará rī gé. **3:13** 3:13 Dětōrōnómé 21:23

¹⁵ Má édrípji má ómvúpji, á lē tā má ní átá 'dīri ũ'bjī īmi ní tā 'bá rī pi ní rií 'oó rī sī, 'bá ĩrī pi ruķi dō ũndī, 'bá āzi ícō ũndī rī nōō ku, dōku ícō āzi ní 'bāá drī ní gé ku, ĩri áwí adri sū kōpi ní ruḡú gí rī tñi. ¹⁶ Múngú ezi tā rī Ābūrámā ní, āzini mvá ĩrivé úyú agá rī ní. Búkū Múngú vé rī agá, Múngú ezi tā rī "bá kárakará pi ní" kuyé, ezi "mvá ĩrivé úyú agá rī ní" ífífi ní 'bá ālu, 'bá rī Kúrísitō 'i. ¹⁷ Tā má ní átá rī, ĩri 'dīni, táimbj rī ímúki sēé íli mūdūrūlū sū pūķú na (430) ā vūdrī gé, ĩsúú ákūdē Múngú ru ũndī Ābūrámā be drīdrī gí. Táimbj ī ní sēé vúlé ru rī nō ũndī Múngú ní ruḡú Ābūrámā be rī ku, táimbj rī újā tā Múngú ní eziĵi Ābūrámā ní rī ku. ¹⁸ Té dō 'bá tākíri ídri 'dáni'dáni vé rī ĩsú 'bá ní rií táimbj rī 'duḡú ngaá rī sī, Múngú ezi té Ābūrámā ní ídri 'dáni'dáni rī vé tā ku. 'Bo Múngú ezi tā rī Ābūrámā ní ívé ešj múké rī sī.

¹⁹ Údéki táimbj rī 'ā'di ā tā sī? Údéki táimbj rī ē 'da rí tā ũnji 'bá rī pi ní rií 'oó rī. Táimbj Múngú ní údé 'dīri adri ca lóki Yēsū Kúrísitō ní ícázú rī gé, ĩri mvá Múngú ní tā ni eziĵi Ābūrámā ní rī. Múngú áyú mālāyikā rī pi táimbj rī jji sēé Mósē drīgē, Mósē ní kúru táimbj rī sēzú 'bá rī pi ní. ²⁰ 'Bá 'bá ĩrī pi āsámvú ícipi rī, 'du 'bá ālu vé tā ngaá o'dúķūle ku, ĩri kōpivé tā 'du nga ĩrītrō. 'Bo Múngú ri 'yéná ālu.

²¹ Táimbj Múngú ní údé rī pi tā ĩri ní eziĵi rī be, kōpi nyo ī āsámvú gé sī ari'ba rú? Kōpi adriki ari'ba rú ku. Dō táimbj ī ní údé rī, 'bá rī pi ē ĩsúki rí ídri 'dáni'dáni rī āní, 'bá rī pi té kōdō ícō adri piri Múngú endretj gé kōpi ní táimbj rī 'duḡú ngaá rī sī. ²² 'Bo Búkū Múngú vé rī lū 'bá ní uletere kīnī, 'bá vū drīgē rī pi ārēvú céré ũnjikānyā ású kōpi gí, kúru lē kōpi ē e'yīki Yēsū Kúrísitō ri, Múngú ā sē rí ídri 'dáni'dáni 'í ní tā ni eziĵi rī kōpi ní.

²³ 'Bá ní drī Yēsū ri e'yīzú kuyé rī gé, táimbj rī 'yī 'bá pá tītj, cīmgbá lóki Múngú ní tā 'bá ní Yēsū Kúrísitō ri e'yīzú rī i'dazú rī gé. ²⁴ Táimbj rī ri 'bá ímbá nī, ĩri ri 'bá drī ko muzú Yēsū Kúrísitō vúgá nī, āní 'bá adriki rí 'bá piri, 'bá ní Yēsū ri e'yī gí rī sī. ²⁵ Nóni 'bá e'yīki Yēsū Kúrísitō ri gí, táimbj Mósē vé rī ícō 'bá drī koó ní ku.

'Bá Yēsū Kúrísitō ri e'yī' 'bá gí rī pi nóni anji Múngú vé ni

²⁶ Īmi 'bá Kúrísitō Yēsū ri e'yī' 'bá gí 'dī'bée, Īmi nóni anji Múngú vé ni. ²⁷ Īmi ruķi dō bātízimū gí, Īmi ĩkpāki nóni Īmi tītj Yēsū Kúrísitō ā rú' 'bá gá gí. ²⁸ 'Bá rī dō Yāhūdīgú yā, dō Gīrīkīgú yā, dō túgērī yā, dō adri túgērī ku yā, dō 'bá ágó yā, dō 'bá ũkú yā, Īmi céré 'bá ālu Kúrísitō Yēsū rú' 'bá gá. ²⁹ Īmi ní nóni adrii 'bá Kúrísitō vé ni rī sī, Īmi nóni anji Ābūrámā vé ni, Īmi tā Múngú ní eziĵi Ābūrámā ní rī ĩsú rá.

4

¹ Á lē tā rī 'yoó 'dīni, mváná rī vé étēpi drā dō ĩsú mváná rī drī mādānā, mváná 'dīri gō étēpi vé ngá rī pi ē tī ru céré nī. Ngá étēpi vé rī pi ā adriki dō ĩrivé ni drāāsiyā, vúlé nólē, mváná 'dīri adri sū túgērī tñi. ² Ā'diātāsiyā mváná rī, ĩri adri 'bá ĩri úcēpi rī drīgē, cīmgbá lóki tā ótū étēpi ní eziĵi, ĩri ímú ngá rī pi ē tī ru nī rī gé. ³ Tā 'dīri sū nyo riipi 'i ngaápi 'bá rú' 'bá gá rī tñi. Yēsū ní drī ícázú kuyé rī gé, 'bá Yāhūdī rú, 'bá adriki sū mváná

mbaápi 'bá āzi drígé rī tīni, 'bá adrikí tāĩmbī rī drígé sū tūgērī tīni, 'bá rikí yīkī 'bá áda vé ni ūbīi mužú áyu. ⁴ Sā Múngú ní útú rī kā ícó, ĩpē ívé Mvā Yēsū ri, 'bá ūkú tī ĩri nī. Tīkī ĩri Yāhūdīgú rú tāĩmbī Mósē vé rī ā palé gá. ⁵ Īmú nóni 'bá paá adringará tāĩmbī rī drígé tūgērī rú rī agásī gí, 'bá anji rú, 'bá ĩsúkí rí ngá Múngú ní lēé sēé 'bá ní rī pi ārēvú céré. ⁶ Nóni ĩmi ní adrii anji Múngú vé ni rī sī, Múngú ĩpē 'i Mvópī vé Īndrī ĩmú fīi adrii ĩmī ēsī agá, Īndrī rī lū 'bá ní kīnī, "Múngú, mi 'bá Ētēpi." ⁷ Ānī ĩmi adrikí nóni tūgērī ku, ĩmi anji Múngú vé ni. ĩmi ní adrii anji Múngú vé ni rī sī, Múngú ri ngá ārēvú 'i ní ēzīi ĩmi ní rī sē rá.

Lē ĩmi kukí ĩmi kú tāĩmbī Mósē vé rī drígé tūgērī rú ku

⁸ ĩmi adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dī'bée, ĩmi ní ándúru Múngú ri nīi kuyé rī gé, ĩmi adrikí kuú tūgērī rú úrī ĩ ní ĩnīi mungú rú rī pi drígé. ⁹ 'Bo nóni ĩmi nīkí Múngú ri gí, dōku ma 'yo, Múngú nī ĩmi gí. Ngá ĩmi ní lēzú ĩmi újázú gōzú tūgērī rú tā 'dī'bée 'duzú ngazú, āzini úrī nyōókú nōri vé rī pi vé tā 'duzú ngazú rī ā'di? ¹⁰ ĩmi ri Yāhūdī rī pi vé ú'dú urukó'bée ĩnī, mbāá urukó'bée ĩnī, lókí urukó'bée ĩnī, āzini ilí urukó'bée ĩnī. ¹¹ Mā ēsī ĩsú ĩzāngā tā ĩmi ní rīi 'oó 'dī'bée sī, ĩndrēzú má iza mā sá ēzī ngazú ĩmi ní.

¹² Mā édrīpi má ómvúpi, á mā ĩmi drī ĩrī sī, lē ĩmi ĩnjékí ĩmi ĩfūú tāĩmbī Mósē vé rī agásī āmvé, adrii sū má tīni, ā'diātāsīyā má ĩnjé ma ĩfūú tāĩmbī rī agásī, ĩmú adrii sū ĩmi ní ándúru adrii, ĩmi ní tāĩmbī rī nīi kuyé rī gé rī tīni. Otú ĩmi 'okí ma ūnī kuyé. ¹³ Mā ní ú'dúkó múké Kúrísítō vé rī jizú ūlúzú ĩmi ní drīdrī rī gé, ádarú ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, ma drā be. ¹⁴ Mā ūsū má kīnī tānā má ní adrii drā rú rī sī, ĩri ĩmi ní ĩzāngā sē ĩmī ēsī agá, 'bo ĩmi gākí ma kuyé, ĩmi é'yīkí ma sū mālāyīkā Múngú vé ni tīni, āzini Kúrísítō Yēsū tīni. ¹⁵ Ándúru āyīkō ga ĩmī ēsī agá tré tré, 'bo nóni ĩmivé āyīkō gō adrii 'dāáyo āsī? Á nī rá ándúru ĩmi lēkí ma agaá rá, té ē ícō dō rá, ĩmi té ĩmī mī unje sēé má ní, mā ndre rī āngū ānī. ¹⁶ Mā ní tā áda rī ūlúú ĩmi ní rī sī, ĩmi ní nóni ma 'duzú 'bāzú ārī' 'bá ĩmivé ni rú ānī?

¹⁷ 'Bā āngū ĩmbá' 'bá lētī ūnī sī, lē' 'bá ĩmi ūbīkí Yāhūdī rī pi vé tāĩmbī áyu 'dī'bée, kōpi úvá be lēzú ĩmi úbēzú, 'bo tā kōpi ní lēé ĩmi 'okí 'dīri adrii múké ku. Kōpi lēkí ĩmi gūŭ 'bā rú' 'bá gá sī āmvé, kōpi lēkí ndēé ni ĩmi rikí ívé tā yīi áyu. ¹⁸ Múké ni, lē ĩmi 'bākí úvá rizú tā múké 'ozú sá be céré, adrii 'yozú kīnī, ĩmi mā rú' 'bá ndre ūgbále ká 'dīni ku. ¹⁹ Mā anji rī, ma ri ĩzāngā nya ĩmi tā sī, sū ūkú mvá tīpi rī vé 'a ní ásó, ĩri ní ĩzāngā nyaá ānī rī tīni, ma ĩzāngā rī nya cīmgbá ĩmi ní tā Kúrísítō vé rī 'duzú ngazú ēsī be ālu rī gé. ²⁰ Lē té kōdō āndrū mā adrii ĩmi āsámvú gé 'dīi ĩndī, mā ūjā rī mávé ú'dúkó má ní átázú rī, tā ĩmi ní 'oó rī fi má drígé kuyé, á nī kuyé mā 'o rī ĩmi ĩngóni?

Nāpī Āgārā pi vé Sārā be rī

²¹ ĩ ndrekí drī ká, ĩmi urukó áwíkí ēsī 'bāá kuú tāĩmbī Mósē vé rī drígé, ĩmi nīkí nyo tā tāĩmbī rī ní 'yoó rī rá? ²² Búkū tāĩmbī vé rī agá sīkí kīnī, Ābūrāmā ri anji āgō be ĩrī, mvā āzi rī vé éndrēpi tūgērī Āgārā 'i, āzi rī vé éndrēpi jó 'dīpa Sārā 'i, adrii tūgērī ku. ²³ Mvā ālu rī, ūkú tūgērī rú rī tī

yĩkĩ 'bá áda vé ni sī. Mvā āzi rī, ũkú jó 'dĩpa rī tị nĩ, ã'diātāsīyā Múngú ẹzi tā ni nĩ.

²⁴ Tā ũkú ĩrĩ 'dĩ'bée vé rī lū ũndĩ Múngú ní ruų ĩrĩ rī pi vé tā. Ũndĩ ālu rī, Múngú ní tā ni lūú Mósē ní ĩrā Sínáyĩ vé rī drígé 'dāā rī, ũndĩ rī sē tĩkĩ anjiná rī pi túgērĩ rú, sū ũkú túgērĩ rú Āgārā ní mvā tị túgērĩ rú rī tịni.

²⁵ Ũkú túgērĩ rú Āgārā vé tā lū ĩrā Sínáyĩ adriipi āngū Ārābĩ rī pi vé rī agá 'dāri vé tā. ĩrā Sínáyĩ índre sū Yērúsalémā āndrū Yāhúdĩ rī pi ní rii adrii 'a ni gé túgērĩ rú taimbĩ rī drígé rī tịni. ²⁶ 'Bo ũkú āzi rī jó 'dĩpa Sārā 'i, ĩrivé tā lū Yērúsalémā ú'dĩ 'bũ gé 'dāā rī vé tā, adri túgērĩ ku. ĩri ẹndrẹpi 'bá céré Yēsũ rī ẹ'yĩ' 'bá gĩ rī pi vé ni. ²⁷ Búkũ Múngú vé rī 'yo kĩnĩ, "Mi ũkú adriipi úndó rú mvā tịpi kuyé 'dĩri,

mí adri āyĩkō sī,

mi ũkú mvā tịngará āzō 'bĩpi kuyé 'dĩri,

'í tre ú'dúkó be uru 'dāā āyĩkō sī,

ã'diātāsīyā ũkú ĩ ní adii adi rī, ĩri anji be ndē ũkú ágó be rī rá."

²⁸ ĩmi má ẹdrĩpiĩ má ọmvúpĩĩ, ĩmi újákĩ nóni ĩmi ícá ú'dĩ rú gĩ tā Múngú ní ẹziĩ Ābūrāmā ní rī sī, sū Sārā vé mvā Īsákā* Múngú ní tā ni ẹziĩ rī tịni.

²⁹ 'Bo 'bá lē' 'bá ĩmi 'dúkĩ taimbĩ rī ngaá áyu rī pi, kọpi ri nóni ĩmi ọcũ, sū Īsīmāélē ĩ ní tị yĩkĩ 'bá áda vé ni sī rī ní rii Īsákā ĩ ní tị ụkpō ĩndrĩ Uleterē rī vé rī sī rī ọcũ rī tịni. ³⁰ 'Bo Búkũ Múngú vé rī kĩnĩ, "'Í dro ũkú túgērĩ rú 'dĩri ívé mvāná rī be rá, ĩrivé mvāná rī ā ru rī ā'bú mí ní ímú kuú ũkú jó 'dĩpa rī vé mvāná ní rī ku."

³¹ Má ẹdrĩpiĩ má ọmvúpĩĩ, 'bá adrikĩ anji ũkú túgērĩ rú rī vé ni ku, 'bā anji ũkú jó 'dĩpa rī vé ni.

5

Kúrísitō sē 'bá ní drĩwālā

¹ Kúrísitō ọyú 'bā, sē 'bá ní drĩwālā gĩ. Nóni lē ĩmi tukĩ pá títĩ, lē ĩmi újákĩ ĩmi gōó adrii túgērĩ rú taimbĩ rī drígé dđĩ ku.

² ĩmi yĩkĩ drĩ ma ká, ma Páulũ 'i, á lē lūú ĩmi ní 'dĩni, ĩmi sēkĩ dō ĩmĩ ágélé ē tị úlĩ, Múngú ã ā'yĩ rī ĩmi ānĩ, Kúrísitō vé drāngará 'dĩri ĩmi ní ẹziĩ ākó. ³ Á lē ẹndĩĩ 'yoó ĩmi ní dđĩ, 'bá 'i ágélé ē tị sēepi lĩpi gĩ rī, lē ã 'dú taimbĩ Yāhúdĩ rī pi vé rī ārēvú ngaá céré. ⁴ ĩmi 'bá rī' 'bá taimbĩ Yāhúdĩ rī pi vé rī ụ' 'bĩ' 'bá nga' 'bá Múngú ã 'bā rī ĩmi adrii ānĩ 'bá pĩrĩ rú 'dĩ'bée, gũkĩ ĩmi Kúrísitō ã ru' 'bá gá sī āmvé gĩ, nóni ĩmi apikĩ ẹsĩ múké Múngú vé rī sī gĩ. ⁵ ĩndrĩ Uleterē rī ású 'bā gĩ, 'bá ẹ'yĩkĩ rá, 'bā rī ẹsĩ 'bā rizú tā Múngú ní ẹziĩ 'yoó kĩnĩ, 'i ímú 'bā 'bā adri pĩrĩ 'dāri ütēzú. ⁶ 'Bá Kúrísitō Yēsũ rī ẹ'yĩpi gĩ rī, lĩkĩ dō ágélé ní ē tị gĩ yā, dō lĩkĩ yā, kọpi céré trōtrō. Tā āmbúgu agaápi rá rī, ĩri ẹ'yĩngará ĩmi ní Yēsũ rī ẹ'yĩzú rī, ĩri sē ĩmi ĩmi lēlē.

⁷ ĩmi ándúrú rī Yēsũ ã pámvú ũbĩ múkényā rú, 'bá ĩmĩ drĩ izaápi sēzú ĩmi ní ĩrivé tā áda rī ũbĩzú ku rī ā'di 'i? ⁸ 'Bá ĩmĩ drĩ izaápi 'dĩri íbĩ ímú Múngú ĩmi zĩpi rī vúgálēsĩ kuyé. ⁹ ĩmbángará ũnjō vé 'dĩri adri sū ākúfĩ mādāná ĩ ní dāā íwá agá, íwá rī íngá ānĩ kọfútō be rī tịni. ¹⁰ Á nĩ amá rá 'yozú kĩnĩ, Úpi Yēsũ Kúrísitō rī sē tā má ní átá nōri ĩmi ícá ẹ'yĩ rá, 'bá

ĩmi drĩ iza'ba 'dĩ'bée, Múngú ri ímú tã lĩ kòpi drĩgè cére. ¹¹ Má édrĩpĩĩ má ómvúpĩĩ, ma dō ri ĩmi ní ágélé ě tĩ lĩngará vé tã átá, Múngú ā ā'yĩ rĩ ĩmi ānĩ pĩrĩ, ngá 'bá ĩmi drĩ iza'ba rĩ pi ní ma óçúzú 'dĩni rĩ ā'di? Má ĩmbá té dō 'bá rĩ pi kĩnĩ, ā ũlĩkĩ kòpi ágélé ě tĩ rá, ú'dúkọ múké má ní ũlũú Yésũ vé drāngará peṭĩ alambaku sígè rĩ sē kòpi ě éšĩ ve té ku. ¹² Á lē 'bá ri'ba ĩmi drĩ iza'ba 'yo'ba kĩnĩ, ā ũlĩkĩ ĩmi ágélé ě tĩ rá 'dĩ'bée, lē ā udĩkĩ kòpi ā ágélé, kòpi ě ícákĩ rĩ 'bānjá ku.

¹³ Má édrĩpĩĩ má ómvúpĩĩ, zĩkĩ ĩmi ĩfũú tãĩmbĩ Mósé vé rĩ agásĩ ímú drĩwālā ĩsú gĩ. Lē ĩmi í'dúkĩ drĩwālā ĩmi ní ĩsú 'dĩri rizú tã rų'ba nōri ní lēé rĩ 'duzú ngazú ānĩ áyu ku. Múké ni, lē ĩmi ngakĩ ězĩ ĩmi āsámvú gé sĩ lēngará sĩ. ¹⁴ Tãĩmbĩ Mósé vé rĩ pi ārēvú cére ĩ ní úmú ícá ālu 'dĩ. Tãĩmbĩ ālu rĩ kĩnĩ, “Lē mi lē 'bá mĩ gārā gá rĩ, sũ mí ní mĩ rų'ba lēé rĩ tĩnj” ¹⁵ ĩmi rikĩ dō ĩmi úcí sĩ sĩ, sũ ũcógú pi ní rĩĩ ĩ úcí rĩ tĩnj, ĩmi ndrekĩ múké, ĩmi ímú ĩmi írē ĩmi āsámvú gé sĩ rá.

Tã Ĩndrĩ Uleterē rĩ vé rĩ, āzini tã rų'ba vé rĩ

¹⁶ Á lē lũú ĩmi ní kĩnĩ, lē Ĩndrĩ Uleterē rĩ ā ko ĩmi drĩ nĩ, ĩri sē ĩmi ícókĩ tã rų'ba nōri ní lēé rĩ 'dujĩ ngaa ku. ¹⁷ Á 'yo 'dĩni, ā'diātāsĩyā tã rų'ba vé rĩ pi úmúkĩ ĩ tã Ĩndrĩ Uleterē rĩ vé rĩ be ku. Tã Ĩndrĩ Uleterē rĩ vé rĩ pi úmúkĩ ĩ tã rų'ba vé rĩ be ku. Ógúpĩ lē ógúpĩ vé tã ku, ĩri sē tã múké mí ní kōdō ũsũú lēé ngaa rĩ pi mí ícá ngaa ku. ¹⁸ 'Bo mi dō ri ězĩ nga Ĩndrĩ Uleterē rĩ vé ũkpō sĩ, mí adri tãĩmbĩ Mósé vé rĩ ā palé gá ku.

¹⁹ Tã rų'ba nōri vé rĩ pi ĩndrekĩ bá kòpi 'dĩ: Ówũ 'bāngará, mĩ 'bāngará 'bá āzi vé ũkú sĩ, dōku 'bá āzi vé ágó sĩ, tã 'oó drĩnjá sēepĩ ni, ²⁰ múngú ĩ ní údé drĩ sĩ rĩ pi ĩnjāngará, ěndrĩ ndrĩngará, éšĩ 'bāngará 'bá āzi drĩgè ũnjĩ, āwāngará, ā'yā, jĩkó, ĩndrā, acongárá, ²¹ ũlē, mērā, úmúngará vūrā ālu gé rizú tã ũnjĩ 'ozú rĩ, āzini tã ũrųkọ ũnjĩ 'bá rĩ pi ní rĩĩ 'oó sũ 'dĩ'bée tĩnj rĩ pi. Á 'yo ĩmi ní tã 'dĩri sũ āndúrú má ní 'yoó ĩmi ní drĩdrĩ rĩ tĩnj, 'bá tã 'o'ba 'dĩni 'dĩ'bée, kòpi ícókĩ ídri 'dāni'dāni rĩ ĩsú mālũngā Múngú vé rĩ agá 'dāá ku.

²² 'Bo ũ'a Ĩndrĩ Uleterē rĩ vé rĩ, ĩri lēngará, āyĩkō, tākĩri, tã tangará mādā sĩ, éšĩ ídrĩkĩdri, adringárá múké, tã 'ongárá mužú pĩrĩ, ²³ tã 'ongárá éšĩ be mādā, āzini ũtēngará. Tãĩmbĩ 'yoópi tã 'dĩ'bée ũnjĩ ni 'dāáyo. ²⁴ 'Bá Kúrĩsitō Yésũ ri ě'yĩ'ba gĩ rĩ pi gbākĩ ívé ěbĩrĩ rų'ba nōri vé rĩ peṭĩ alambaku ĩ ní Yésũ ri gbázú rĩ sígè gĩ. ²⁵ Nónĩ Ĩndrĩ Uleterē rĩ ní 'bá ní ídri ú'dĩ sēé gĩ rĩ sĩ, lē 'bá 'dukĩ tã Ĩndrĩ Uleterē rĩ ní ũlũú 'bá ní rĩ ā vųdrĩ ũbĩĩ mužú áyu. ²⁶ Lē 'bá íngúkĩ 'bá 'yozú kĩnĩ, 'bá ndēkĩ 'bá ũrųkọ'bée rá 'dĩni ku, āzini ě ilekĩ 'bá āzi tã ũnjĩ sĩ ku, lē 'bá 'bākĩ éšĩ ũnjĩ 'bá āzi vé ngá sĩ ku.

6

Ĩmi kokĩ ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sĩ

¹ Má édrĩpĩĩ má ómvúpĩĩ, 'bá āzi 'de dō tã ũnjĩ agá, ĩmi 'bá Ĩndrĩ Uleterē rĩ ní ású gĩ 'dĩ'bée, lē ĩmi kokĩ 'bá 'dĩri ě ĩzā létĩ múké ni sĩ, ĩri útúú ícázú pĩrĩ. 'Bo mĩ ndre múké, mĩ 'de rĩ ũnjĩkányā agá ku bēnĩ. ² Tã ěnjĩěnjĩ í'dé dō ĩmi drĩgè, lē ĩmi kokĩ ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sĩ koko. ĩmi kokĩ dō ĩmi ĩzā ĩmi āsámvú gé sĩ rá, tã ĩmi ní 'oó 'dĩri, ĩri tãĩmbĩ Kúrĩsitō ní lēé ā 'dukĩ

ngaá rĩ. ³ 'Bá rĩ dō ri 'i íngú kīnī, 'i ícō gí, ísúzó ícō kuyé, 'bá 'dĩri ri 'i mĩ ũ'bā ũgōgōlé rú. ⁴ Lē 'bá ālu ālu ā áamá tā 'i ní rií 'oó rĩ ā pámvú ámámā, ē íngú rĩ 'i tā múké 'i ní 'oó rĩ sī, ā ũ'bī ívé tā 'i ní 'oó rĩ 'bá āzi vé 'oó rĩ sī ku. ⁵ Lē 'bá ālu ālu ā adri ũkpó ũkpó ězī ívé rĩ ngangará gá.

⁶ Īmi ĩ ní rií ímbá tā Múngú vé rĩ sī 'dī'bée, lē ĩmi sēkī ĩmivé ngá 'bá ĩmi ímbápi rĩ ní ĩndī.

⁷ Īmi sēkī 'bá āzi ā ũ'bā ĩmī mĩ ku, 'bá āzi ícō tā Múngú ní lĩj 'bá rĩ pi drĩgē rĩ ideé ku, ā'diātāsīyā 'bá rĩ úri 'i ní rií ífūúpi kaápi rĩ ĩkūnā. ⁸ 'Bá úri ũnjīkānyā 'ozú rĩ riípi, 'i rų'bá ē ísú rĩ āyīkō ānī rĩ, ĩri úri ĩzāngā nyazú mužú 'dání'dání rĩ ĩkūnā, 'bo 'bá úri múké Índrī Uleterē rĩ ní āyīkō sēēpi rĩ riípi rĩ, ĩri úri ídri 'dání'dání rĩ vé rĩ ĩkūnā. ⁹ Lē 'bá āndēkī tā múké 'ongará sī ku, ānī 'bá ímų úri kaápi múké rĩ ĩkūnā sá múké rĩ gé, 'bá kukí dō ězī rĩ ā ngangará kuyé. ¹⁰ 'Bá ní drĩlé múké ísú gí rĩ tĩnī, lē 'bá 'okí tā múké 'bá rĩ pi ní cére, agaápi rá rĩ, lē 'bá 'okí tā múké 'bá Yēsū ri ě'yī'bá gí rĩ pi ní.

Tā Páulū ní ezīj ũdũmbītā rĩ

¹¹ Īmi ndrekí tāfī má ní sīi mĩ be 'wārā mā drī sī kōkōbī 'dĩri agá 'dī'bée.

¹² 'Bá 'yo'bá kīnī ā ũlīkī ĩmī ágélé ē tĩ rá 'dī'bée, kōpi ũsũkī kīnī, ĩ ndēkī ĩmi tā sī cére nī. Kōpi lēkī ĩ ísúkī ĩzāngā ĩ ní rií tā Kúrísitō vé drāzú peṭī alambaku sígē rĩ ā tā ũlúzú rĩ sī ku. ¹³ Ũlīkī ĩni kōpi ā ágélé ē tĩ rá, 'bo kōpi 'duki tāĩmbī Mósē vé rĩ ngaá cére kuyé, kōpi ri 'yo, ā ũlīkī ĩmī ágélé ē tĩ rá, ũlīkī dō gí, ĩri sē kōpi ĩ íngú ānī íngúngū. ¹⁴ Má ícō ma íngú tā āzi sī āluṅāni ku, ma 'yēṅá ma íngú 'bávē Úpi Yēsū Kúrísitō vé drāngará peṭī alambaku sígē rĩ sī. Yēsū vé drāngará peṭī alambaku sígē rĩ vé tā sī, tā nyōókú nōri vé rĩ pi índrekí má ní ězī ākó, āzini tā mávé rĩ índrē kpá 'bá nyōókú nōri vé rĩ pi ní ězī ākó. ¹⁵ Līkī dō 'bá rĩ ā ágélé ē tĩ gí, dō līkī ágélé nī ē tĩ kuyé drāāāsīyā, adri tā āmbúgú rú ku, tā agaápi rá rĩ, ĩri mí ní mí ěsī újázú ú'dí adrizú 'bá Yēsū vé ni. ¹⁶ Īmi tā ĩ ní ezīj 'dĩri 'dų'bá nga'bá rá rĩ pi, ĩmi adri 'bá pĩrī Múngú vé ni pi, Múngú ri ěsī ídríkídri 'bá ĩmi ní, āzini ĩri ĩmi ní tākīri sē.

¹⁷ Lē 'bá āzi ā sē má ní ĩzāngā 'dīni ku, ũgbākī ma, āzini úvīkī ma írā sī, āzó bílé ni mā rų'bá gá anigé, má ní Yēsū ri ě'yīj gí rĩ sī.

¹⁸ Má ědrípīj má ómvúpīj, ěsī múké 'bávē Úpi Yēsū Kúrísitō vé rĩ ā adri ĩmi be. Āmīnā.

Kōkōbī Páulū ní sīi sēé 'bá
Ēfēsō
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ã ũlŭngará

Ēfēsō ri kūrū āmbúgū āngū ī ní zīi Tákī rī ā jēlé gá ũtū ní 'dengará gálé rú. Páulū adri caā āngū rī agá 'dālē ílí na, rī tī Múngú vé rī sēé 'bá rī pi ní (Ēzī 19). 'Bá kárakarā āngū rī agá rī pi, 'bá kūrū rī ã gārā rī pi be, ē'yīkī Yēsū ri rá. Vūdrī ni gé, Páulū kā rií adrii jó āngū ũ'yīzū rī agá Rómā gá 'dāá, sī kōkōbī 'diri sēé 'bá kánisā vé Ēfēsō gá rī pi ní, lūzú kōpi ní kīnī, ēšī kōpi ní 'bāá Kúrísitō drīgē 'diri, Múngú ũtī tā ni nī kīnī, Úpí Kúrísitō ri adri āmbúgú ngá vū drīgē nōgō rī pi drīgē, āzini ngá 'bū gé 'dāá rī pi drīgē.

Cápītā 1-3 agá, Páulū ũlū 'bá Múngú ní ũpēé gí rī pi vé tā, āzini ũlū tā Múngú ní kōpi pazú ívé ũnjikānyā agāsī, Īri ní kōpi úmúzá ícázú Kúrísitō be ngá ālu ĩrivé drāngará sī rī vé tā, āzini ũlū ĩrivé íngángará ídri rú drāngará gálésī rī vé tā. Cápītā 4-6 agá, lū 'bá rī pi ní lētī kōpi ní ī úmúzá ícázú ngá ālu Kúrísitō rú' 'bá gá rī.

¹ Ma Páulū 'i, Múngú ĩpē ma adrii Kúrísitō Yēsū vé 'bá áyúāyū ni rú.

Á sī kōkōbī 'diri sēé 'bá adri' 'bá Ēfēsō gá ēšī 'bā' bée Kúrísitō Yēsū vé ēzī nga' 'bá rī pi ní.

² Ēšī múké, āzini tākiri íngápi 'bá Ētēpi Múngú vúgá, āzini Úpí Yēsū Kúrísitō vúgá rī ã adri ĩmi be.

Múngú sē 'bá ní tākiri Kúrísitō ā rú sī

³ Lē 'bá íngúkí 'bávē Úpí Yēsū Kúrísitō Ētēpi Múngú ri, Īri ní 'bá ní tākiri sēé adrizú Kúrísitō agá rī sī, Kúrísitō ĩjī 'bá ní tākiri rī 'bū gélésīla. ⁴ Drīdrī ni, Múngú ní drī 'bū pi gbizú vū be kuyé rī gé, ĩpē 'bá adrii uletere 'bá ívé ni pi rú ũnjikānyā ākó, Yēsū Kúrísitō ā rú sī. Múngú vé lēngará sī, ⁵ 'dū 'bā 'bāá anji ívé ni pi rú Yēsū Kúrísitō ā rú sī, tā ni ĩbī íngá ĩri ē ēšī agá. ⁶ Lē 'bā íngúkí Múngú ri ēšī múké ĩri ní 'bāá 'bá ní āmbúgú tā ĩrivé Mvā ĩri ní lēlé rī ní 'oó 'bá ní rī sī.

⁷ Kúrísitō vé āri dā 'bā tā sī, 'bá drī jezú, trūkí 'bā ānī 'bávē ũnjikānyā agāsī gí, Múngú vé ēšī múké rī ã tā sī. ⁸ Múngú ē ēšī ní adrii 'bá ní múké rī sī, sē 'bá ní úmī, āzini tā nīngará. ⁹ Múngú vé tā ándúrú ĩri ní úcí kuú 'í ēšī agá rī, i'da nōni 'bá ní āmvé. Tā ni ĩbī íngá ēšī ni agá, i'da tā rī Kúrísitō ā rú' 'bá gá. ¹⁰ Tā Múngú ní ũtī rī, ĩri 'dīni, sā ni kādō ícō, ĩri ímú ngá 'bū gé rī pi ĩkūnā ngá vū drīgē rī pi be céré vūrā ālu gé, Kúrísitō ri ímú adri kōpi drīgē nī.

¹¹ Múngú ũpē 'bá adrii anji ívé ni pi rú Kúrísitō agá. Ūpē 'bá ōtū ĩnógōsī í'dóngará gá 'dāá, tā rī pi ī nga, sū Múngú ní ũtī rī tīnī. ¹² Múngú 'o tā 'diri 'dīni, 'bā ēšī 'bā' bée Kúrísitō drīgē drīdrī rī pi, 'bā íngúkí rī Múngú ri ānī. ¹³ Īmi ní Kúrísitō vé ũ'dúkō múké áda rī yīi rá rī sī, ũ'dúkō múké ĩmi ní ē'yīi gí 'diri pa ĩmi nī. Īmi ní Kúrísitō ri ē'yīi gí rī sī, sē ĩmi ní Īndrī Uletere ĩri ní tā ni ēzī rī, lūzú kīnī ĩmi 'bá Kúrísitō vé ni. ¹⁴ Tā Múngú ní

Índrí Uleterē rī sēzú 'bá ní rī, lū 'bá ní uleterē 'yozú kīnī, ngá Múngú ní ɛzīj ívé 'bá rī pi ní, 'bá ní rīi ūtēē rī, ĩri ímú sē 'bá ní rá. Kúru Múngú rī ímú 'bá ní drīwālā sē, 'bá kúru ĩri ĩnjī, āzini 'bá ĩri íngú.

Páulū zī Múngú rī

15 Á yī tā ĩmi ní Úpí Yēsū rī ɛ'yīzú rī rá, āzini ā yī tā ĩmi ní 'bá Múngú vé rī pi lēzú céré rī rá. 16 Ú'dú céré má kādō rīi Múngú rī zīj, ma rī ĩmivé tā lū Múngú ní, ma rī ōwō'dīfō sē ĩri ní ĩmi tā sī. 17 Ma rī Múngú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísītō vé Ẹtépī ĩ ní ĩnjīj ĩnjī rī zī ĩmi ní, ā sē rī ĩmi ní Índrí tā nīzú ní, ē 'da rī ĩmi ní tā Múngú vé rī, ĩmi nīkí rī Múngú rī ānī múké múké. 18 Ma rī Múngú rī zī ĩmi ní, ā zī rī ĩmivé úmī, ĩmi 'bākí rī ɛsī tā áda ĩri ní ĩmi zīzú rī nīzú ānī, āzini ĩmi nīkí rī dīngará úmvúlēsī ĩmi ní dīzú 'bá Múngú vé rī pi be trū ālu 'dāri ānī. 19 'Bá lēkí ĩmi nīkí Múngú vé ūkpō āmbúgú ĩri ní sēē 'bá ĩri ɛ'yī' 'bá gí nō'bée ní rī. Ūkpō 'dīri ĩri ní áyú 20 Kúrísītō rī ingazú gōzú ídri rú drāngará gálēsila rī, sē ĩri úrī ívé drī ɛndépī* gé 'bū gé 'dāá. 21 Kúru Kúrísītō rī āmbúgú mālāyíkā rī pi drīgē, índrí ūnjī rī pi drīgē, 'bá tāĩmbī sē' 'bá rī pi drīgē, 'bá ūkpō be rī pi drīgē, āzini 'bá āngū rụ' 'bá rī pi drīgē, adri 'yēnā béré āndrū nō'bée drīgē kuyé, ĩri adri āmbúgú cazú lókí ímúpi drīdrī 'dī rī gé. 22 Múngú 'bā ngá rī pi ārēvú céré ĩri ā pálé gá, Múngú ĩpē ĩri adrii āmbúgú ngá rī pi drīgē céré 'bá kānīsā† vé rī pi ní. 23 'Bá Kānīsā vé rī pi rụ' 'bá Kúrísītō vé ní. Kúrísītō rī ɛzī nga kānīsā ívé rī agá nī. ĩri ívé ūkpō sē 'bá kānīsā vé rī pi ní nī.

2

Kúrísītō rī sē 'bá idri ĩsú rá

1 ĩmi ní ándúrú Múngú vé tā gāá sī, āzini ĩmi ní rīi ūnjīkānyā 'oó rī sī, índrí agá, ĩmi āsámvú rará rú Múngú be, ĩmi índrēkí sū 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi tīnī. 2 Lókí 'dāri gé, ĩmi rikí tā ūnjī nyōókú nōri vé rī 'dujū ngaá, ĩmi rikí Sātānā adriipi āmbúgú índrí ūnjī rī pi drīgē rī vé tā 'dujū ngaá. Sātānā ālu ālu 'dīri rī 'bá Múngú rī gā' 'bá sī rī pi ē mī ū'bā 'de tā ūnjī agá nī. 3 Ūtū 'bá rikí céré tā 'oó sū 'bá ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi tīnī, 'bá rikí tā rụ' 'bá nōri ní lēē rī pi 'dujū ngaá, āzini tā 'bá ɛsī ní lēē rī 'dujū ngaá. Tā rụ' 'bá nōri vé rī sī, Múngú ā 'a ve 'bá ní ūnjī ūnjī, sū ĩri ā 'a ní veē 'bá urukō ūnjīkānyā 'o' 'bá rī pi ní rī tīnī. 4 'Bo Múngú ní 'bā lēē agaá rá rī sī, 'bā ívé ɛsī ídrikidri agaápi rá rī 'bá ní rá. 5 'Bá ní ūnjīkānyā 'oó rī sī, 'bá adriki dō sū 'bá ūdrā' 'bá gí rī pi tīnī drāāsiyā, Kúrísītō sī, índrí agá, 'bá gōkí ícá ídri rú. ĩmi ndrēkí drī ká, ĩrivé ɛsī múké rī sī, pa ĩmi gé. 6 Múngú inga 'bā gōó ídri rú Kúrísītō be trū, sē 'bá ní vūrā mužú úrízú Kúrísītō Yēsū be trū ívé mālūngā 'bū gé rī agá. 7 Múngú 'o tā 'dīri 'dīni lūzú kīnī, ĩrivé ɛsī múké agaápi rá rī sī, ĩri ímú 'bá ní tā múké sē, 'bá ní Kúrísītō Yēsū rī ɛ'yīj gí rī sī. 8 Múngú pa ĩmi ɛsī múké ívé rī sī, ĩmi ní Yēsū rī ɛ'yīj gí rī sī. Tā ní íbī íngá ĩmi vúgá kuyé, Múngú sē ĩmi ní fēfē rú ɛsī múké ívé rī sī. 9 Múngú pa ĩmi ɛzī ĩmi ní ngaá rī sī kuyé, 'bá āzi ē íngú rī 'i pangará 'dīri sī ku. 10 'Bávé adringará Kúrísītō Yēsū agá nōri, Múngú sē 'bā ícá nōni nī,

* 1:20 1:20 Drī ɛndépī rī: Drī ɛndépī vé ífífí, ĩri vūrā Múngú vé ĩ ní ĩnjīj ĩnjī rī, āzini vūrā ūkpō sēzú rī. † 1:22 1:22 Kānīsā: Kānīsā rī 'bá Yēsū Kúrísītō rī ɛ'yī' 'bá gí rī pi.

Múngú sē 'bá ní ídrí ú'dí tã múké 'ozú, útú tã múké 'dĩri vé tã kú ñnógòsì, 'bá rikí ngaa mužú.

'Bá ngá àlu Kúrísitō agá

11 Īmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi, lē ĩmi ígákí tã Yāhūdī ī íngú' 'bá ìvé ágélé ē tì ùlǐngárá* ā tã sī, 'yo' 'bá kīnī ĩmi pāgánō, ùlǐkí ĩmí ágélé ē tì kuyé 'dāri. 12 Lē ĩmi ñkí áamá múké 'yozú kīnī, lókí drīdrī 'dāri gé, ĩmi rikí adrií Kúrísitō rú' 'bá gá sī rárá rú, gǔkí ĩmi Múngú vé 'bá Īsērélé vé rī pi āsámúvé gé sī āmvé, ĩmi ñkí ùndī Múngú ní rúú 'bá Īsērélé vé rī pi be rī kuyé. ĩmi ní rizú adrizú vū drīgé nōgó rī gé, Múngú adri ĩmivé ní kuyé, āzini ĩmi 'bákí ẹsì drī ní gé kuyé. 13 Ándúrú ĩmi āsámúvé Múngú be rárá rú, 'bo nóni Kúrísitō vé drāngárá úmú ĩmi ícá ngá àlu Kúrísitō Yésù be gí, ĩmi ní ìri ẹ'yǐ gí rī sī, ĩmi nóni Múngú be ñyinaǵá.

14 Kúrísitō ñjì tākiri 'bá āsámúvé gé 'bá adri' 'bá Yāhūdī ku rī pi be, ícì 'bá āsámúvé ícá ngá àlu, sē ngūngárá ùnjí 'bá ní 'bá acozú rī gō deǵé rá. 15 Kúrísitō vé drāngárá ímú tǎimǐ Yāhūdī rī pi vé ī ní 'bá adri' 'bée Yāhūdī rú ku rī pi gǔzú āmvé 'dĩri fuǵ drāá rá. Tã ā pá ìri ní ímúzá rī, ímú kōpi úmú ícá ngá àlu, ñjì tākiri ícá kōpi āsámúvé gé. 16 Kúrísitō vé drāngárá pẹtì alambaku† sǐgé rī, úmú Yāhūdī rī pi 'bá Yāhūdī ku rī pi be ícá ngá àlu, sē kōpivé āsámúvé Múngú be rī gō ícá múké, sē tã kōpi ní í ngúzá ùnjí rī gō deǵé rá. 17 Kúrísitō ímú ú' dǔkó múké tākiri vé rī ùlúú ĩmi 'bá adri' 'bée Yāhūdī rú ku Múngú rí ñjì' 'bá kuyé rī pi ní, āzini 'bá Yāhūdī rú Múngú rí ñjì' 'bá rá rī pi ní. 18 Nóni 'bá Yāhūdī rī pi, āzini 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ícá ca 'bá Ẹtẹpi Múngú vúgá 'dǎá ùkpō Índrì Uletere àlu àlu 'dĩri vé rī sī, āzini tã Kúrísitō ní 'oó 'bá ní rī sī.

19 Nóni ícókí ĩmi zǐjǎkà ku, āzini ícókí 'yoó kīnī, ĩmi adrikí āngū 'dípáa kuyé 'dĩni ku, 'bo ĩmi nóni āngū 'dípáa 'bá Múngú vé rī pi be trú, āzini ĩmi nóni anjì Múngú vé ní ìrivé 'bẹtì āsámúvé gé. 20 Īmi adrikí sù jó í ní sǐjì rī tǐnjì, nẹbì rī pi, Yésù vé 'bá áyúáyù rī pi be, kōpi írá anjì ī ní ùtǐjì 'ídózá jó sǐzú ānì rī tǐnjì, Kúrísitō Yésù rí ìvé rí írá sẹepi jó rī ní pá tuzú ānì ùkpó ùkpó rī. 21 'Bá Yésù rí ẹ'yǐ' 'bá gí rī pi úmúkí ī ícá ngá àlu Yésù be, kōpi gōkí ícá Jó uletere Úpí vé ní. 22 Īmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku 'dĩ' 'bée, Kúrísitō úmú ĩmi ícá Yāhūdī rī pi be ngá àlu, ĩmi adrikí rí vūrā Índrì Múngú vé rī ní adrizú ní.

3

Páulū ùlū ú' dǔkó múké Múngú vé rī

1 Ma Páulū 'i, 'bekí ma jó rizú āngū ù'yízú rī agá, má ní ú' dǔkó múké Kúrísitō Yésù vé rī ùlúú ĩmi 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ní rī ā tã sī.

2 Ádarú ĩmi yǐkí rá, ẹsì múké Múngú vé rī sī, sē má ní ẹzì rizú ú' dǔkó múké rī ùlúzá ĩmi ní ānì. 3 Múngú 'i' da tã 'í ní ùtǐjì kúú mūdūmūdū rú rī má ní, sù má ní sǐí kōkōbì drīdrī rī agá ẹlǐnǵá rī tǐnjì. 4 Īmi kádō kōkōbì rī

* 2:11 2:11 Ágélé ē tì ùlǐngárá: Múngú lū Ābūrámā ní kīnī, anjì āgō Ābūrámā vé rī pi adrikí dō caá ú' dǔ árō gí, lē ā ùlǐkí kōpi ā ágélé ē tì rá, ā lū rí 'yozú kīnī, kōpi anjì Múngú vé ní. 'Bá rī 'á'yí dō 'í ágélé ē tì sée lǐj gí, ìri tǎimǐ Mósē vé rī 'dụ nga. 'Í lā 'ídóngárá 17:9-14; Ezj 15:1-5. † 2:16 2:16 Pẹtì alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi rí 'bá tá 'o' 'bá ùnjí rī pi gbá mūsūmárí sī pẹtì alambaku sǐgé, ìri sá 'dụ áco kōpi íbì drā ndō, kōpi ízāngá nya ambamba drāngárá rī gé.

lāā, ĩmi nĭ ámá uletere 'yozú kĭnĭ, á nĭ tã Kúrĭsĭtō vé Múngú ní ũtĭĭ kuú mūdūmūdū rú rĭ rá. ⁵ Múngú i'da tã 'í ní ũzŭŭ kuú mūdūmūdū rú 'dĭri 'bá ọtŭ drĭdrĭ 'dã'bée ní kuyé, 'bo nóni i'da tã rĭ 'bá Yēsŭ Kúrĭsĭtō vé áyúáyŭ uletere rĭ pi ní, āzini nĕbĭ rĭ pi ní Īndrĭ Uletere rĭ vé ũkpō sĭ. ⁶ Tã ĩ ní ũzŭŭ kuú mūdūmūdū rú rĭ, ĩri 'dĭni, 'bá adri'bá Yāhŭdĭ rú ku rĭ pi ẹ'yĭkĭ ụ'dŭkọ múké rĭ rá, kúru kọpi ímŭ ĩ úmú ícá ngá ālu Yēsŭ be. Tã 'dĭri sĭ, kọpi Yāhŭdĭ rĭ pi be, kọpi céré tã múké Múngú ní lĕé sĕé ívé 'bá rĭ pi ní rĭ ịsŭ rá. Kọpi drĭlĕ múké Múngú ní ẹzĭ Kúrĭsĭtō Yēsŭ ā rŭ sĭ 'dĭri ịsŭ Yāhŭdĭ rĭ pi be trŭ ālu.

⁷ Ẹsĭ múké Múngú vé rĭ sĭ, sĕ má ní fĕfĕ rizú ụ'dŭkọ múké rĭ ũlŭzú, āzini sĕ má ní ũkpō ẹzĭ rĭ ngazú nĭ. ⁸ 'Bá Múngú vé rĭ pi ásámŭ gé, má adri dō kọpívé ũdŭ* draāasiyā, Múngú vé ẹsĭ múké rĭ sĭ, ĩpĕ ma ụ'dŭkọ múké Kúrĭsĭtō vé tã be agaápi rá rĭ ũlŭ 'bá adri'bá Yāhŭdĭ rú ku rĭ pi ní. ⁹ Múngú ngá rĭ pi ārĕvŭ gbĭpi céré rĭ ĩpĕ ma nĭ, má ũlŭ rĭ tã 'í ní ọtŭ ũtĭĭ mūdūmūdū rú rĭ. ¹⁰ Múngú lĕ ívé úmĭ tã 'ozú rĭ lŭu mālāyĭkā 'bŭ gé 'dāā rĭ pi ní, āzini ĩndrĭ ũnjĭ rĭ pi ní. Kọpi ímŭ tã 'dĭri ndre lókĭ Yāhŭdĭ rĭ pi ní ĩ úmúzá 'bá Yāhŭdĭ ku rĭ pi be trŭ ívé kánísā agá rĭ gé. ¹¹ Múngú ũtĭ tã 'dĭri ọtŭ ịnógósĭ, tã 'dĭri nga 'i fŭu tĭ ni gé gĭ, Kúrĭsĭtō Yēsŭ 'bávĕ Úpĭ 'du tã ni ngáá nĭ. ¹² 'Bá ní adriŭ Yēsŭ Kúrĭsĭtō agá, āzini 'bá ní ĩri ẹ'yĭĭ gĭ rĭ sĭ, ĩri 'bá ní drĭwālā sĕ, 'bá fi mŭzú Múngú ẹndrĕtĭ gé 'dālĕ ũrĭ ákō. ¹³ Á má ĩmi drĭ ĩrĭ sĭ, ĩzāngā má ní nyaá ĩmi tã sĭ rĭ sĭ, lĕ ĩmi ẹsĭ ā adri ĩzāngā sĭ ku, ĩzāngā má ní nyaá 'dĭri sĕ Múngú ri ĩmi ینگۇ ան.

Pāŭlŭ zĭ Múngú ri 'bá Ēfēsō vé rĭ pi ní

¹⁴ Má kādō riŭ tã Múngú ní 'oó 'dĭ'bée ũsŭŭ, ma ri kŭmŭcí ũtĭ, ma ri 'bá Ẹtĕpĭ ri zĭ. ¹⁵ Ma ri Múngú ri zĭ, Múngú ri Ẹtĕpĭ 'bá céré pi vé ni, 'bá 'bŭ gé rĭ pi vé ni, āzini 'bá vŭ drĭgé rĭ pi vé ni. ¹⁶ Ma ri Múngú 'bá Ẹtĕpĭ dĭĭpi pōwŭpōwŭ rĭ zĭ, ĩrivé Īndrĭ ā sĕ rĭ ĩmi ní ũkpō ĩmivé ẹsĭ agá, ¹⁷ անĭ Kúrĭsĭtō ẹ ịsŭ rĭ vŭrā fizú adrižŭ ĩmi ẹsĭ agá, ĩmi ní ĩri ẹ'yĭĭ gĭ rĭ sĭ. Ma ri Múngú ri zĭ ĩmi ní, ĩmi lĕkĭ ri Kúrĭsĭtō ri ẹsĭ be céré, ā sĕ rĭ ĩmi tukĭ rĭ pá ũkpō ũkpō. ¹⁸ Lĕ ĩmi ịsŭkĭ úmĭ tã nĭzú ámázú, sŭ 'bá Múngú vé rĭ pi ní ịsŭ rĭ tĭnjĭ, ĩmi nĭkĭ rĭ lĕngárā Kúrĭsĭtō ní ĩmi lĕzú ambamba 'dĭri ámá ան. ¹⁹ Á lĕ ĩmi nĭkĭ tã Kúrĭsĭtō ní ĩmi lĕzú ambamba 'dĭri, lĕngárā 'dĭri ícókĭ ũ'bĭĭ bá ku. ĩmi nĭkĭ dō lĕngárā 'dĭri rá, ĩmi adri tã be pĭrĭ, sŭ Múngú vé rĭ tĭnjĭ.

²⁰ Lĕ ẹ ینگۇkĭ Múngú ũkpō be riipi ẹzĭ ngaápi 'bá rŭ'bá gá rĭ, ĩri ícó tã ārĕvŭ 'o aga, tã 'bá ní zĭĭ, āzini 'bá ní riŭ ũsŭŭ rĭ pi drĭgé sĭ céré. ²¹ Lĕ 'bá kánísā vé rĭ pi ẹ ینگۇkĭ Múngú ri, ẹ ینگۇkĭ Kúrĭsĭtō Yēsŭ ri, āzini úyú drĭdrĭ 'dĭlĕ rĭ pi ẹ ینگۇkĭ Múngú ri mŭzú 'dáni'dáni! Āmĭnā.

4

Adringárā trŭ Kúrĭsĭtō agá rĭ

¹ 'Yĭkĭ ma jó āngŭ ũ'yŭzú rĭ agá, má ní ẹzĭ Úpĭ vé rĭ ngáá rĭ sĭ, á má ĩmi drĭ ĩrĭ sĭ, lĕ ĩmi 'okĭ tã múké ni pi mŭzú áyu, ā'diātāsĭyā Múngú zĭ ĩmi adriŭ 'bá ívé ni pi rú. ² Lĕ ĩmi ینگۇkĭ ĩmi ku, ĩmi adriki tã be mādā. ĩmi

* **3:8** 3:8 Má adri dō kọpívé ũdŭ: Pāŭlŭ átá tã 'dĭri 'dĭni, ā'diātāsĭyā ọcŭ 'bá Yēsŭ ā pámvŭ ũb't'bá rĭ pi. 'Í lā búkŭ Ẹzĭ vé rĭ. Ẹzĭ 8:1-3.

'duki tā rī mužú ేశi be mādā, ĩmi 'duki tā rī ngaá ĩmi āsámuvú gé sī lēngará sī. ³ Lē Índri Uleterē rī ā úmú ĩmi adrii ngá ālu, ĩmi adriki tā be kírī ĩmi āsámuvú gé sī. ⁴ ĩmi úmúki ĩmi céré ícá rú'ba ālu gí, Índri ĩmi ní řsú rī, řri ālu ālu 'dřri, Múngú zī ĩmi céré, ĩmi 'bāki rí ేశi tā dřřřř 'dilé rī ũtézú. ⁵ Úpi rí 'yēná ālu, ẹ'yīngará rí ālu, bātízimū rí ālu, ⁶ Múngú rí 'yēná ālu, řri Ẽtēpi 'bá rī pi vé ní céré, řri āmbúgú 'bá dřřgé céré, řri rí 'bá áyú céré rí ẹzi nga, řri rí adri 'bá agāsī céré.

⁷ 'Bo Kúrísitō sē 'bá ālu ālu ní fēfē ívé ేశi múké vé rī ẹzi ngazú āní 'í ní.

⁸ Tā ĩ ní sī Búkū Múngú vé rī agá rī kīnī,

“Kā tuų mužú urugégé 'dāá,

ji ívé ari'ba rī pi mužú ĩndī,

í'dú ngá kárakarā awaá ívé 'bá rī pi ní.”

⁹ Tā ĩ ní 'yoó kīnī, tu mužú urugégé 'dřri vé íffí ā'di? řri lū 'yozú kīnī, dřřřř ni, Kúrísitō ímú adrii vū dřřgé nōgō, vúdřř ni gé, řri ní kúru tuų mužú 'bū gé 'dāá. ¹⁰ 'Bá ímúpi vū dřřgé nōgō rī, řri 'bá ālu ālu ngaapi mužúpi urugégé 'bū gé 'dāá rī 'i, řri ímú adri āmbúgú ngá rī pi dřřgé céré.

¹¹ Kúrísitō ũpē 'bá rī pi ā uruķo adrii 'bá áyúāyū ni pi, uruķo'bee nébī, uruķo'bee 'bá Kúrísitō vé tā ũlū'ba 'bá Kúrísitō rí ẹ'yī'ba kuyé rī pi ní ni pi, uruķo'bee vé ẹzi adrizú atala* rú, uruķo'bee 'bá āngū ímbá'ba ni pi.

¹² 'Bá 'dř'bee vé ẹzi, kōpi rí 'bá Múngú vé rī pi ímbá, kōpi ā ngakí rí ẹzi Kúrísitō ní, kōpi ā adriki rí ũkpó ũkpó ívé ẹ'yīngará agá, kōpi ā úmúki rí ř adrii rú'ba ālu Kúrísitō vé ní, ¹³ cīmgba 'bá ní 'bá úmúzu ícázu ngá ālu, 'bá ní Múngú Mvōpi rí ẹ'yīzu, āzini 'bá ní řrivé úmī 'duzú tā ngazú, 'bá adriki rí ũkpó ũkpó 'bávé ẹ'yīngará agá, tā céré sī, 'bá adriki rí sū Kúrísitō tīni.

¹⁴ Lē 'bá rikí tā 'oó sū anjiná nyíríná rī pi tīni ku. Lē 'bá āngū ímbá'ba ũnjō sī rī pi vé ímbángará ā rí ĩmī úmī újā sū ũlí ní řri kúlumgba úvi yī dřřgé sī ngálá ngálá rī tīni ku. ¹⁵ Ngá múké rī, lē 'bá lēki 'bá lēlē, 'bá átákí tā áda 'bá āsámuvú gé sī áyu, 'bávé ẹ'yīngará ā mba rí ícá ũkpó ũkpó Kúrísitō adriipi kánisā dřřgé rī agá. ¹⁶ Kúrísitō úmú 'bá céré 'i rú'ba gá, sū řgélé āndiāndi rī pi ní ř adrii rú'ba ālu gé rī tīni. řgélé āndiāndi 'dř'bee ngakí dō céré ẹzi mužú múké, kōpi ř lēlē, řri sē rú'ba rī mba ícá ũkpó ũkpó.

Esī újángará

¹⁷ Úpi ā rú sī, á lē 'yo ĩmi ní 'dini, lē ĩmi rikí adrii sū pāganō tā nř'ba ku rī pi tīni ku. ¹⁸ Őzūki kōpivé úmī tā nřzú rī gí, kōpi gūki ř rará rú řdri Múngú ní sēē rī agāsī, ā'diātāsīyā kōpi gākí Múngú vé tā sī, kōpi ē dřř ũkpó ũkpó. ¹⁹ Tā rī dō múké yā, dō ũnji yā, kōpi řsūki ku. Kōpi lēki tā dřřnjā sēēpi ni 'oó mužú áyu, āzini kōpi rí tā āzāvū rú ni pi ẹnđi 'o mužú dđi dđi.

²⁰ 'Bo tā Kúrísitō vé ř ní ímbá ĩmi ní ř adri 'dini kuyé. ²¹ Ádarú ĩmi yīki Yēsú vé tā rá, āzini ímbákí ĩmi ní tā áda Yēsú vé rī rá. ²² Ímbákí ĩmi kīnī, lē ĩmi kukí lētī ũķu āndúru ĩmi úbēpi řřpi ũnjīkānyā 'ozú 'dāri āní, lē ĩmi kukí tā āndúru ĩmī mī ũ'bāapi, ĩmi iza'bee izaza rī pi āní. ²³ Ímbákí ĩmi kīnī, lē ĩmivé yīki tā 'ozú rī ā újā 'i ícá ú'dí. ²⁴ Lē ĩmi újákí ĩmivé adringará

4:8 4:8 Sāwumā 68:18 * **4:11** 4:11 Atala rī pi: Atala 'dř'bee zākí řōbōņō ku. Kōpi rí 'bá kánisā vé rī pi ímbá.

íca ú'dí sŭ Múngú ní ĩmi gbiú sŭ 'í tŭnĭ rĭ tŭnĭ, ádarú ĩmi adri tā be piŕĭ, āzini uletere.

²⁵ Kúru lē 'bá ālu ālu ā ku ũnjō ānĭ, lē ā átá tā áda rĭ áyu 'í ōgŭpĭi Yēsŭ ri ē'yĭ' bá gĭ rĭ pi ní, ā'diātāsĭyā 'bá úmúki 'bá céré adrii rŭ' bá ālu Kúrisitō vé ni gĭ. ²⁶ "Īmĭ 'a ve dō gĭ, ā sē ĩmi fiú ũnjĭkānyā 'oó ku." Īmĭ 'a ve dō gĭ, lē ĩmi kuki 'a vengárá 'dĭri ā ca ũtŭ ní 'dengárá gá ku. ²⁷ 'A vengárá ri sē ādróko† ri vŭrā ĩsŭ úrízú ĩmĭ éšĭ agá. ²⁸ 'Bá āzi dō ĩmi āsámvú gé 'dĭgé ũgŭ rú, lē ā ku ũgŭ ā vúgú ānĭ. Lē ā nga ězĭ 'í drĭ sĭ, ē ĩsŭ rĭ ngá, ā ko rĭ 'bá ngá ākó rĭ pi ē ĭzā ānĭ.

²⁹ Lē átángá ũnjĭ ē ĭfŭ ĩmi tĭ gé sĭ ku, 'bo lē ĩmi átákĭ tā múké 'bá rĭ pi ē ĭzā koopi ní áyu, ā ko rĭ 'bá tā rĭ yĭ' bá rĭ pi ē ĭzā. ³⁰ Lē ĩmi sĕkĭ Múngú vé Īndrĭ Uletere rĭ ní ĭzāngā ku, Múngú sē ĩmi ní Īndrĭ Uletere rĭ, ā nĭkĭ rĭ ĩmi ámá ānĭ kĭnĭ, ĩmi 'bá ívé ni, cazú ú'dú 'í ní úmvúlēsĭ ĩmi oyuzú ũnjĭkānyā agásĭ rĭ gé. ³¹ Ĕsĭ ũká ũká rĭ, ú'dŭkŭ āsĭrā rŭ rĭ, ĭjĭkó rĭ, āwāngárá āsámvú gé sĭ rĭ, u'dangárá rĭ, āzini tā ārĕvŭ céré riú 'olé ũnjĭ ũnjĭ rĭ pi, lē ĩmi kuki ānĭ. ³² Lē ĩmi adrikĭ múké ĩmi āsámvú gé sĭ, ĩmi lĕkĭ ĩmi lĕlē, ĩmi trŭkĭ ĩmi ōgŭpĭi ĩmi 'o'bá ũnjĭ rĭ pi, sŭ Múngú ní ĩmi trŭú Kúrisitō vé tā sĭ rĭ tŭnĭ.

5

Lē ĩmi adrikĭ sŭ Múngú ní lēē rĭ tŭnĭ

¹ Lē ĩmi 'okĭ tā piŕĭ sŭ Múngú ní 'oó rĭ tŭnĭ, ā'diātāsĭyā ĩmi anĭi Múngú vé ĩri ní lĕlē ni pi. ² Lē ĩmi lĕkĭ ĩmi lĕlē, sŭ Kúrisitō ní 'bá lēē rĭ tŭnĭ, adi 'i sĕē drāá rŏbŏŭŭ rŭ 'bá tā sĭ, sē Múngú adri ānĭ āyĭkō sĭ.

³ Īmi anĭi Múngú vé ni, lē ĩmi 'bākĭ ōwŭ āluānĭ ku, ĩmi 'okĭ tā āzāvŭ rŭ ni ku, ĩmi 'bākĭ éšĭ āmbúgŭ ngá drĭgé ku, ā'diātāsĭyā anĭi Múngú vé uletere rĭ pi 'okĭ tā ũnjĭ 'dĭ'bée ku. ⁴ Lē ĩmi rikĭ átángá ũnjĭ ũnjĭ ni pi átá ĩmi āsámvú gé sĭ ku, dŏku ĩmi rikĭ tā azakaza vé ni pi átá ku, dŏku ĩmi rikĭ átángá riú átá áví agá ũnjĭkānyā ĭjĭpi ni pi átá ku. Tā 'dĭ'bée adri múké ku. Ngá múké rĭ, lē ĩmi rikĭ ōwŏ'dĭfŏ sĕē Múngú ní. ⁵ Īmi nĭkĭ rá, 'bá riipi ōwŭ 'bāāpi mŭyĭpi bādārú, āzini riipi tā ũnjĭ 'oópi, éšĭ 'bāāpi āmbúgú ngá drĭgé rĭ, 'bá 'dĭri ri ngá ĭ ní údé múngú rŭ ni ĭnjĭ, ícŏ fiú mālŭngā Kúrisitō pi vé Múngú be rĭ agá ku. 'Bá éšĭ 'bāāpi ngá drĭgé āmbúgú rĭ, ĩri ri ngá vŭ drĭgé nŏgŏ rĭ ĭnjĭ múngú rŭ.

⁶ Lē 'bá āzi ā ri átángá azakaza vé ni átá ĩmĭ mĭ ũ'bāzú ku, ā'diātāsĭyā tā 'dĭni 'dĭ'bée sē Múngú ri 'bá tā 'o'bá drĭ ũkpŏ sĭ 'dĭ'bée ĩrĭnjā rá. ⁷ Lē ĩmi fikĭ tā 'bá 'dĭ'bée ní riú 'oó rĭ 'oó ĩndĭ ku.

⁸ Āndúrú ĩmi rikĭ adrii ĭnjĭná agá, 'bo nŏni ĩmi ũtŭnjá agá, ā'diātāsĭyā ĩmi úmúki ĩmi íca Úpĭ Yēsŭ Kúrisitō be trŭ ngá ālu gĭ. Kúru lē ĩmi adrikĭ sŭ 'bá adri' bá ũtŭnjá agá rĭ pi tŭnĭ. ⁹ 'Bá adri'bée ũtŭnjá agá rĭ pi, kŏpi ri tā múké 'o, tā piŕĭ 'o, āzini tā áda 'o.

¹⁰ Lē ĩmi nĭkĭ tā Úpĭ ní āyĭkŏ sĕēpi rĭ. ¹¹ Lē ĩmi fikĭ tā ězĭ ākŏ ĭ ní riú 'oó ĭnjĭná agá rĭ pi 'oó ku, lē ĩmi i'dakĭ tā 'dĭ'bée āmvé kĭnĭ, tā 'dĭ'bée ũnjĭ. ¹² Tā ũnjĭ 'bá Múngú ri nĭ' bá kuyé rĭ pi ní riú 'oó kĭri kĭri 'dĭ'bée, ā rikĭ tā ni 'bāā tĭ gé ku, ĩri drĭnjá sē. ¹³ 'Bo ũtŭnjá agá, tā ũnjĭ rĭ pi céré ĩndré ku

4:26 4:26 Sāwŭmā 4:4 † 4:27 4:27 Ādróko: Ādróko vé rŭ Sātānā 'i, ĩri āmbúgŭ ĩndrĭ ũnjĭ rĭ pi drĭgé, gā tā Múngú vé ri 'dŭgá ngagá sĭ 'bŭ gé 'dālē. Múngú idró ādróko ri ĩndrĭ ũnjĭ rĭ pi be 'bŭ gé 'dāásĭ nĭ. 'Í lā l'dangárá 12:7-9.

uletere, ¹⁴ ā 'diātāsīyā ūtúná ri sē ī ngá rī pi ārēvú ndre céré uletere. Ī nī 'yozú ānī kīnī,

“Mī riipi ú'dú koopi rī, lē mī íngá uru,
mī 'bá drāápi gí rī, lē mī ídri gōō ídri rú ūzi,
Kúrisítō ri ímú dī mi drīgē ūtúná rú.”

¹⁵ Īmi kādō rií adrií, lē Īmi adrikí mī be koḡu, lē Īmi ā adrikí sū 'bá tā nī'ba ku rī pi tīnī ku, lē Īmi adrikí úmī be. ¹⁶ Īmi ísúkí dō drīlē múké tā 'ozú ní gí, lē Īmi 'okí tā múké ní pi mʉzú áyu, ā 'diātāsīyā lóki nōri, Īri lóki ūnjī. ¹⁷ Lē Īmi adrikí azakaza rú ku, lē Īmi nīkí tā Úpí ní lēē Īmi 'okí rī. ¹⁸ Ā mʉvúkí íwá ĩmērēzú bādārú ku, ē iza rí ĩmivē adringárá ku, ngá múké rī, lē Índrī Uletere rī ā ású Īmi nī. ¹⁹ Īmi kádō Īmi úmú vūrā ālu gé, lē Īmi ngokí úngó Sāwúmā vé rī pi, Īmi ngokí úngó Múngú ā rú sī. Lē Īmi ngokí úngó Úpí Múngú ri ĩnjīzú ešī be céré. ²⁰ Ú'dú céré, lē Īmi sēkí ōwō'dīfō 'bá Ētēpī Múngú ní tā céré Īri ní 'oó Īmi ní rī sī, 'bávē Úpí Yēsū Kúrisítō ā rú sī.

Ūkú rī pi ívé āgō rī pi be

²¹ Lē Īmi adrikí yingárá sī Īmi āsámvú gé sī, ā 'diātāsīyā Īmi 'dīri ri Kúrisítō ri ĩnjī. ²² Lē ūkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yīyī, sū kōpi ní Úpí ē tī yīyī rī tīnī. ²³ Ā 'diātāsīyā ágó ri āmbúgú ūkú drīlē gá nī, sū Kúrisítō ní adrií āmbúgú kánisā drīlē gá rī tīnī, Kúrisítō ri 'bá rī pi pa ívé ūnjīkányā agásī nī. ²⁴ Kúru lē ūkú rī pi ā yīkí ívé āgō rī pi ē tī yīyī tā céré sī, sū kánisā ní Kúrisítō ē tī yīyī rī tīnī.

²⁵ Lē āgō rī pi ā lēkí ívé ūkú rī pi lēlē, sū Kúrisítō ní 'bá kánisā vé rī pi lēē, Īri ní 'i adii sēē drāá kōpi ā tā sī rī tīnī, ²⁶ 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, ā ūjī rī 'bá kánisā vé rī pi adrií ūnjīkányā ākó, ú'dúkó múké rī ā ūjī rī 'bá kánisā vé rī pi ícá uletere. ²⁷ Kúrisítō vé drāngárá sī, 'dú 'bá kánisā vé rī pi 'bāā 'bá ívé ni, adi 'i sēē drāā, 'bá kánisā vé rī pi ā adrikí rī uletere, tā ākó, āzāvū ākó, ūnjīkányā ākó, tā āzi ākó. ²⁸ Kúru lē āgō rī pi ā lēkí ívé ūkú rī pi lēlē, sū kōpi ní ĩ rú'ba lēē rī tīnī. 'Bá rī lē dō ívé ūkú lēlē, 'bá 'dīri lē 'i rú'ba lēlē. ²⁹ 'Bá āzi ālujāni 'i rú'ba gāapi sī ni 'dāayo, Īri sū 'i rú'ba gá sʉsʉ, Īri ĩ rú'ba ūtētē, sū Kúrisítō ní 'bá kánisā vé rī pi ūtēē rī tīnī. ³⁰ 'Bá 'bá Kúrisítō vé ni, 'bá ĩrivē rú'ba ĩgélé.

³¹ Sīkí Búkū Múngú vé rī agá kīnī, “Tā 'dīri sī, 'bá ágó ri ívé étēpī ku, Īri ívé éndrēpī ku, kōpi ĩ úmú ūkú ni be, 'bá ĩrī 'dī'bée ĩ úmú adri rú'ba ālu.”

³² Átángá 'dīri mbamba, ícó fīí 'bá āzi drīgē múké ku, 'bo á lē tā 'dīri vé ífíí ūlūū uletere, átángá 'dīri lū kpá tā Kúrisítō pi vé 'bá kánisā vé rī pi be rī. ³³ Kúru lē 'bá ālu ālu ā lē ívé ūkú sū 'i ní 'i rú'ba lēē rī tīnī, āzini lē ūkú rī ē ĩnjī ívé ágó ĩnjīnjī.

6

Anjīná rī pi vé tā 'bá ĩ tī'ba rī pi be rī

¹ Anjīná rī pi, lē Īmi 'dúkí tā Īmi étēpī vé rī, āzini Īmi éndrēpī vé rī ngaánga, ā 'diātāsīyā Īmi 'okí dō 'dīni, Īri múké. ² “Lē mī ĩnjī mī étēpī pi mī éndrēpī be ĩnjīnjī,” Tāmbī ālu rī 'dīni, Múngú kīnī, 'bá rī 'dú dō tā rī

ngaa sū 'dīri tñj, ĩri tā múké ĩsú rá. ³ “Mí ĩnjĩ dō mí étépĩ pi mí éndrėpi be ĩnjĩnjĩ, mĩ drĩlé ri adri múké, mi adri ílí be áco vū drĩgé nōgō.”

⁴ ĩmi anji étėpij, lē ĩmi átákĩ átángá anjinjá rĩ pi ní ỳ'dúkwó ũkpó ũkpó ní sĩ ku, ĩmi ímbákĩ kōpi létj múké sĩ, ĩmi ũlũkĩ tā Úpĩ vé rĩ kōpi ní.

Túgěrĩ rĩ pi 'bá ambugu ĩ drĩlé gá rĩ pi be

⁵ ĩmi túgěrĩ rĩ pi, lē ĩmi yĩkĩ 'bá ambugu ĩmi ní rĩi ézĩ ngaa kōpi ní vū drĩgé nōgō rĩ pi é tj yiyi, āzini lē ĩmi rukĩ kōpi ruru. Lē ĩmi ngakĩ kōpi ní ézĩ rĩ ésj be céré, sū ĩmi ní ngaa Kúrísítō ní rĩ tñj. ⁶ ĩmi ngakĩ ézĩ rĩ ũkpō sĩ, ā adri 'yozú kĩnĩ, 'bá ĩmi ní rĩi ézĩ ngaa kōpi ní rĩ pi ní rĩi mĩ 'bāā ĩmivé ézĩ ndrezú gōgō rĩ sĩ ku, ĩmi ngakĩ ézĩ rĩ, sū túgěrĩ Kúrísítō vé ni pi tñj, lē ĩmi ngakĩ ézĩ rĩ, sū Múngú ní lēé rĩ tñj. ⁷ ĩmi ngakĩ ézĩ rĩ ésj be céré, sū ĩmi ní rĩi ngaa Úpĩ ní rĩ tñj, adri 'yozú kĩnĩ, sū ĩmi ní rĩi ngaa 'bá áda ní rĩ tñj ku, ⁸ ā 'diātāsīyā ĩmi nĩkĩ rá, 'bá rĩ dō túgěrĩ yā, adri dō túgěrĩ ku yā, ézĩ múké ĩri ní ngaa rĩ sĩ, Úpĩ ri ĩri ũfē rá.

⁹ ĩmi 'bá ambugu túgěrĩ rĩ pi ní rĩi ézĩ ngaa ĩmi pálé gá rĩ pi, lē ĩmi rukĩ ĩmivé túgěrĩ rĩ pi múké létj ālu ālu 'dĩri sĩ, ā 'okĩ kōpi ũnjĩ ku. Lē ĩmi ĩngbėkĩ kōpi é mĩ ku, lē ĩmi nĩkĩ ámá múké 'yozú kĩnĩ, ĩmi céré ri ézĩ nga Múngú 'bávé āmbúgú 'bũ gé 'dāā rĩ ní, ĩri ęndrėtj gé, 'bá rĩ pi céré trōtrō.

Ngá Múngú vé ę'dj 'dizú ādróko be rĩ.

¹⁰ Átángá rĩ ā ũđđ kĩnĩ, lē ĩmi adrikĩ ũkpō ũkpō Úpĩ vé ũkpō agaapi rá rĩ sĩ. ¹¹ Lē ĩmi úsúkĩ ĩmi ngá Múngú vé ę'dj 'dizú rĩ pi sĩ, ĩmi ndėkĩ rĩ ādróko rĩpi mĩ ũ'bāapi rĩ ānĩ. ¹² ę'dj 'bá ní rĩi 'dĩj rĩ, 'bá 'dĩkĩ 'bá áda pi be ku, 'bā rĩ ę'dj rĩ 'dĩ índrĩ ũnjĩ ũkpō be āngũ rų'bá rĩ pi be, índrĩ ũkpō be adri'bá ĩnjĩná agá rĩ pi be, āzini índrĩ ũnjĩ ũkpō be urų 'dāā rĩ pi be. ¹³ Kúru lē ĩmi úsúkĩ ngá Múngú vé ę'dj 'dizú rĩ pi ĩmĩ rų'bá gá, ỳ'dj ādróko ní ĩmúzú ę'dj 'dizú ĩmi be rĩ gé, ĩmi tukĩ rĩ pá ũkpō ũkpō, ę'dj rĩ kādō deę, ĩmi áwĩkĩ rĩ pá tuú kuu ũkpō ũkpō. ¹⁴ Lē ĩmi tukĩ pá ũkpō ũkpō, ĩmi ũ'yĩkĩ gō tā áda vé rĩ ĩmi ỳpĩlé gá tĩtj, ĩmi útúkĩ rĩ ĩmi kú ũrē ę'dj 'dizú ādróko be, āzini ĩmi ũ'yĩkĩ aya kpōlō'bu tā pĩrj vé rĩ ĩmi będrj gé, ĩmi ũtėkĩ rĩ ĩmĩ rų'bá ānĩ. ¹⁵ ĩmi adrikĩ ũrē mųų ỳ'djkwó múké tākĩri vé rĩ ũlũú, sū ĩmi ní ngá pá gá úsú mųzú ānĩ ę'dj 'dizú rĩ tñj. ¹⁶ ĩmi ę'yĩkĩ Múngú rĩ, ā adri rĩ ĩmi ní sū kúkúrúkú tñj, ā úgbú rĩ 'y'ę ādróko vé ācĩ ācĩ rĩ ĩmĩ rų'bá gá sĩ rá. ¹⁷ Lē ĩmi rukĩ pangará rĩ vé tā tĩtj, sū ĩmi ní sāpú aya rú rĩ úsú ĩmi drĩgé rĩ tñj, āzini lē ĩmi rukĩ ĩlĩ áco Índrĩ Uleterere vé rĩ ĩmi drĩgé, ĩlĩ áco 'dĩri, ĩri ỳ'djkwó Múngú vé rĩ.

¹⁸ Lē ĩmi zĩkĩ Múngú rĩ sā be céré ũkpō Índrĩ Uleterere rĩ vé rĩ sĩ, lē ĩmi adrikĩ mĩ be kowų, āzini lē ĩmi zĩkĩ 'bá Múngú vé rĩ pi ní céré létj be āndiāndĩ mųzú ỳđđ ākō. ¹⁹ ĩmi zĩkĩ kpá má ní Múngú rĩ ĩndĩ, Múngú ā sē rĩ átángá pĩrj má tj gé, má ũlũ rĩ ỳ'djkwó múké Múngú vé rĩ 'bá rĩ pi ní ỳrj ākō, kōpi ā nĩkĩ rĩ ĩrivé tā múké. ²⁰ Ā 'bekĩ dō ma jó āngũ ũ'yizú rĩ agá má ní ỳ'djkwó múké rĩ ũlũú rĩ ā tā sĩ drāāsiyā, lē ĩmi zĩkĩ má ní Múngú rĩ, má ũlũ rĩ ỳ'djkwó múké rĩ mųzú drjdrj ũrj ākō, sū má ní lēé rĩ tñj.

Pāũlũ vé mōdó sēlé ỳđđ gé rĩ

²¹ Má édrīpī Tūkíkō má ní lēélē, ězī ngaápi ేశí ālu sī Úpí ní rī, ĩri mávé tā ũlū ĩmi ní nī, ĩmi nĭkí rí mávé adringárá, āzini ězī má ní rīi ngaá rī.

²² Tā ā pá má ní lēzú ĩri pēzú mužú ĩmi vúgá 'dīlé rī, ĩri 'dī, ĩmi nĭkí rí tā 'bá drĭgē bēnī, ā mụ rí ĩmī ేశí ímbá, ĩmi adrikí rí ũkpó ũkpó.

²³ Má édrīpīi má ómvúpīi, 'bá Ẹtēpī Múngú, āzini Úpí Yēsũ Kúrísítō ā sē ĩmi ní tākiri, lēngárá, āzini ẹ'yĭngárá. ²⁴ Ẹsī múké Múngú vé rī ā adri 'bá céré 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ri lē'bá mužú ũdũ ákó rī pi ẹ ేశí agá.

**Kòkòbì Páúlū ní sī sēé 'bá
Pīlípóyī
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará**

Kūrū Pīlípóyī vé rī āngū Mākēdōniyā vé rī agá, Mākēdōniyā ri āngū Gīrīkī vé rī agá, wòókò úrúlé rú rī gé. Páulū sē tī Múngú vé rī kūrū Pīlípóyī vé rī agá (Ẹzī 16). Í'dó kánisā 'dálé. Ílī kárakarā ā vùdrī gé, gōkí Páulū ri 'beé jó āngū ũ'yízú rī agá. 'Bá kánisā Pīlípóyī vé rī agá rī pi sēkí Páulū ní mūfēngā. Páulū sī kòkòbì 'dīri sēé ōwō'difō sēzú kòpi ní.

Kòkòbì rī agá, 'yo Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, 'i ru drāngará ku. Gō kòpi ē éšī ímbá kīnī, 'bá rī pi dō rī kòpi ọcū ũnjí ũnjí, lē kòpi ā tukí pá tíjí ívé ē'yīngará agá. 'Yo kòpi ní kīnī, lē kòpi ē íngúkí í ku, kòpi ā adríkí éší be mādā, sū Kúrísítō vé rī tīnī. Lū kòpi ní kīnī, kòpívé adringará Kúrísítō agá 'dīri, Múngú sē kòpi ní nī. Kuru gō 'yoó kòpi ní kīnī, 'bá ũnjó rú rī pi rī āngū ímbá 'yo kīnī, mērē Yāhúđī rī pi ní rīí 'dujú ngáá rī, Múngú lū kòpi ní nī. 'Bo lē kòpi ā 'dukí 'bá ũnjó rú 'dī'bée vé tā ngáá ku.

¹ Ma Páulū 'i, 'bá ìrītró Tīmōtéyō be ātí'bá Kúrísítō Yēsū vé ní, á sī kòkòbì 'dīri sēé 'bá Yēsū rī ē'yī'bá gí, adrí'bá kūrū Pīlípóyī vé rī agá rī pi ní, drīkoma rī pi ní, āzini dīkòñī rī pi ní. ² Éší múké āzini tākiri 'bá Ẹtépí Múngú vé rī, āzini 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adrí ìmi be.

Páulū zī Múngú rī 'bá Pīlípóyī vé rī pi ní

³ Sā céré má kādō rīí ìmi tā ũsūyí, má rī Múngú ní ōwō'difō sē. ⁴ Ú'dú céré má kādō rīí Múngú rī zīí ìmi ní, ma rī zī āyíkō be má éší agá, ⁵ ā'diātāsīyā má ní rizú ú'dúkò múké Kúrísítō vé rī ũlūngará gá, ìmi ríkí ma ẹtīkí nī, í'dózá ú'dú ìmi ní éší újázú rī gé 'dāá, cīngbá āndrū sī. ⁶ Á nī amá múké 'yozá kīnī, Múngú í'dó rīí tā múké 'oó ìmi éší agá gí, ìri tā múké 'dīri 'o múzú ìmi éší agá dīí dīí, cīngbá ú'dú Kúrísítō Yēsū ní ígōzú rī gé.

⁷ Á lē ìmi ambamba, ìri pīrī má ní rizú ìmi tā ũsūzú 'dīni ānī. 'Yíkí ma jó í ní rizú āngū ũ'yízú rī agá, má ní ú'dúkò múké Kúrísítō vé rī ũlūú 'yoó kīnī, ìri tā áda rī ā tā sī, 'bá ālēkí éší múké Múngú vé rī ìmi be trú. ⁸ Múngú nī rá 'yozá kīnī, ádarú á lē ìmi ambamba, sū Kúrísítō Yēsū ní ìmi lēé rī tīnī.

⁹ Ma rī Múngú rī zī ìmi ní, lē Múngú ā sē ìmi lēkí ìmi lēlé ìmi āsámví gé sī, ā sē ìmi ní tā nīngará, ìmi amákí rí tā múké pí āsámví tā ũnjí be rī ānī, ¹⁰ ā sē rí ìmi ípēkí rí tā pīrī rī áyu, ìmi adríkí rí ule, ũnjíkányā ákó, cīngbá ú'dú Yēsū Kúrísítō ní ígōzú rī gé. ¹¹ Yēsū Kúrísítō ā sē ìmi adríkí 'bá tā 'o'bá pīrī ní pi, ē íngúkí rí Múngú rī, āzini ē ñnjíkí rí ìri ānī bēnī.

Páulū vé 'yīngará

¹² Má édrípíí má ómvúpíí má ní lēléé rī pi, á lē lūú ìmi ní kīnī, ā 'yíkí dō ma jó í ní rizú āngū ũ'yízú rī agá drāāsiyā, ẹzī í ní rizú ú'dúkò múké Kúrísítō vé rī ũlūzú rī tu pá ālūñání kuyé, 'bá kárakarā ísúkí ú'dúkò múké Kúrísítō vé 'dīri yīí rá. ¹³ Sē 'bá Rómā gá rī pi, āzini āngaráwá rī'bá 'bāgú vé āngū ütē'bá rī pi nīkí amá rá 'yozá kīnī, 'yíkí ma jó í ní rizú āngū ũ'yízú

rĩ agá, má ní ríi ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ùlúú rĩ sī. ¹⁴ Ǻ 'yíkí dọ ma kú jó ĩ ní rizú àngù ù'yìzú rĩ agá drááàsīyā, 'bá Úpí Yésù rí ẹ'yì' 'bá gí rĩ pi rikí ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ùlúú mužú urre akó.

¹⁵ 'Bá uruko' 'bée rikí ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ùlúú, à'diātāsīyā kọpi lẹkí 'bá ĩ pámvú ubi' 'bá rĩ pi à ndé mávè rĩ rá, 'bo 'bá uruko' 'bée rikí ùlúú mužú ẹsì múké sī. ¹⁶ 'Bá Kúrísítò vé tǎ ùlú' 'bá ẹsì múké sī rĩ pi lẹkí ma lẹlẹ, kọpi nńkí rá 'yozú kíní, 'yíkí ma jó ĩ ní rizú àngù ù'yìzú rĩ agá, má ní ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ùlúú rĩ sī. ¹⁷ 'Bá ẹsì 'bá' 'bée má drǐgẹ ùnjí rĩ pi rikí Kúrísítò vé tǎ ùlúú, à 'dukí rí ìvè tǎ 'bǎá àmbúgú mávè rĩ ndé. Kọpi rikí tǎ rĩ 'oó 'díní, má nya rí izàngá jó ĩ ní rizú àngù ù'yìzú rĩ agá àní. ¹⁸ 'Bá 'dĩ' 'bée dọ rí Kúrísítò vé tǎ ùlú ẹsì múké sī yǎ, dọku ẹsì ùnjí sī yǎ, kọpi à ùlúkí mužú ìyí. Ma adri àyíkò sī, à'diātāsīyā kọpi rí ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ùlú mužú. ¹⁹ Ìmi ní má ní Múngú rí zìj rĩ sī, àzini Ìndrí Yésù Kúrísítò vé rĩ ní má Ìzǎ koó rĩ sī, Ìri sẹ Múngú rí ìmú ma oyú tǎ ùkpó ùkpó ma ìşúpí rí agásí rá.

²⁰ Ǻ 'bá má ẹsì agá nólẹ, á lẹ tǎ má ní drǐnjǎ sẹepi ní 'oó ku, dọ ngá rĩ drǎngará yǎ, dọ ìdrǐngará yǎ, á lẹ adrii urre sī ku. Ma nóni átá urre akó, ẹ ìnjǐkí rí Kúrísítò rí àní tǎ má ní 'oó rĩ sī. ²¹ Mávè adringará ìdri rú nòri, ma rí Kúrísítò rí ìnjǐ, á drǎ dọ gí, ma tǎ múké ìşú rá. ²² Ma dọ rí adri mužú ìdri rú, Ìri sẹ ma ẹzì Kúrísítò vé rĩ nga mužú àní múké. Á nǐ ngá má ní lẹé ìpée rĩ kuyé. ²³ Tǎ ìrǐ 'dĩ' 'bée agá, á nǐ kuyé, ma dọ tǎ ngòri ìpẹ. Á lẹ má drǎ rá, má mụ rí adrii Kúrísítò be. ²⁴ 'Bo Ìri múké má ní adrizú ìdri rú, má ko rí ìmi Ìzǎ. ²⁵ Á nǐ á má múké 'yozú kíní, ma ícọ adri mužú ìdri rú rá, má ko rí ìmi Ìzǎ, Ìmi tukí rí pá tíjì ìmivé ẹ'yǐngará agá, Ìmi adrikí rí àyíkò sī. ²⁶ Kúru má kǎdò gòo ma ẹndijì mužú ìmi ndreé, Ìmi adri àyíkò sī àmbúgú tǎ Kúrísítò Yésù ní 'oó má ní rĩ sī.

²⁷ Tǎ àmbúgú agaapi rá rĩ, lẹ ìmivé adringará à adri múké, ẹ ìnjǐkí rí ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ àní. Á mụ dọ ìmi ndreé rá, dọku á mụ dọ drǐ ìmi ndreé kuyé, má yì 'yozú kíní, ìmi rí tǎ 'du nga trú yǐkí àlu sī, 'bá rĩ pi ìjǐzú ú'dùkọ múké Kúrísítò vé rĩ ẹ'yìzú. ²⁸ Ari' 'bá rĩ pi ìmgbẹkí dọ ìmi mǐ, lẹ ìmi 'okí urre sī ku. 'Dĩri lú kọpi ní kíní, Múngú rí ùmvúlẹsì ìmú sẹ kọpi izàngá nya mužú urre akó, 'bo Múngú rí ìmi pa izàngá 'dĩri agásí rá. ²⁹ Múngú sẹ ìmi ní drǐlẹ múké 'dĩri Kúrísítò rí ẹ'yìzú 'yẹná áyu kuyé, drǐlẹ múké ĩ ní sẹé ìmi ní 'dĩri agá, ìmi kpá izàngá nya Ìndrí Kúrísítò à tǎ sī. ³⁰ Ìmi ndrekí àndúru izàngá má ní nyaá Ìrivé tǎ sī rĩ rá, ìmi yíkí rá, ma rí izàngá rĩ nya mužú drǐdrǐ, ìmi kpá nóni rí izàngá má ní nyaá rĩ nya.

2

Lẹ ìmi adrikí sù Kúrísítò tǐnì

¹ Kúrísítò rí ìmi ẹsì ìmbá nǐ, lèngará Ìrivé rĩ, Ìri ìmi ẹsì ìmbá nǐ, Ìndrí Múngú vé rĩ, Ìri ìmi ùmú nǐ, Ìri sẹ ìmi ẹsì 'bá rizú ìmi ọgǔpǐjì ẹ Ìzǎ kozú. ² Nóni lẹ ìmi 'okí tǎ má ní àyíkò sẹepi ní, ìmi yíkí ìmi yiyì ìmi àsámvú gé sī, ìmi lẹkí ìmi lẹlẹ. Yǐkí ìmivé tǎ 'ozú rĩ à adri ngá àlu. ³ Lẹ ìmi 'dukí ìmivé tǎ 'bǎá àmbúgú ìmi ọgǔpǐjì vé rĩ ndéku, lẹ ìmi ìngúkí ìmi ku, lẹ ìmi 'dukí ìmi ọgǔpǐjì vé tǎ 'bǎá àmbúgú, á ndé ìmivé rĩ rá, lẹ ìmi 'bákí ìmi adrii mǎdǎ. ⁴ Lẹ 'bá àlu àlu à rí 'i tǎ urre áyu ku, lẹ à urre 'bá uruko' 'bée à tǎ Ìndrí.

- 5 Lē yīkī ĩmivé tā 'ozú rī, ā adri sū Kúrísítō Yēsū vé rī tīnī.
 6 Yēsū ā ngúlúpi ā adri dō Múngú 'i drāáāsīyā,
 'du ívé tā 'bāá Múngú be trōtrō kuyé,
 7 'bo 'du ívé íngúngará ā tā 'bāá mādānjá,
 'du 'i 'bāá kuú ātí'ba rú,
 tīkī ĩri ĩfūú 'bá áda rú.
 8 Kā ĩri tī ĩfūú 'bá áda rú,
 'bā 'i kú tā be mādānjá, 'du tā Múngú vé rī ngaá rá,
 adi 'i sēé drāá peṭi alambaku* sígé.
 9 Múngú sē ĩri ícá āmbúgu 'bū gé 'dāá tā 'dīri sī,
 sē ĩri ā rú kú ndē 'bá rī pi vé rī céré.
 10 Yēsū ā rú sī, 'bá 'bū gé rī pi, vū drīgé rī pi, āzini 'bá ĩ ní sī nyōṓkú agá
 rī pi ārēvú céré
 ímú kūmúci ũtī vūgá.
 11 'Bá rī pi ārēvú céré ímú 'yo, Yēsū Kúrísítō ri Úpi,
 ĩri sē ĩ ímú Ẹtépí Múngú ri íngúngú.

Adringará ũtīnjá agá rī

12 ĩmi mávé ũndī má ní lēlē rī pi, lókí má ní adrizú ĩmi be trú rī gé, ĩmi 'duki tā má ní ezi ĩmi ní rī ngaá rá, nóni ma dō 'dāayo ĩmi āsámvú gé, lē ĩmi 'duki tā rī ngaá ándúru ĩmi ní ngaá drīdrī 'dāri ndēé. Lē ĩmi ngakí ezi Múngú vé rī ũkpō sī, ĩmi adrikí ũrī sī Múngú sī, lē ĩmi eṣí ā yāyā ĩrivé tā sī, Múngú ā pa rí ĩmi āní bēnī. 13 Múngú ri ezi nga ĩmi eṣí agá, ĩri ri ĩmi ní úvá sē ezi ívé rī 'duzú ngazú nī.

14 Lē tā ārēvú céré ĩmi 'okí mužú unungará ākó, dōku āgátá ākó,
 15 ā'diātāsīyā 'bá āzi ā owo rí ĩmi ku. ĩmi kádō rií adrií 'bá vū drīgé rī pi āsámvú gé, lē ĩmi adrikí anji Múngú vé ni pi rú, ũnjīkānyā ākó. Lē ĩmi adrikí uletere 'bá ũnjí rī pi endreṭi gé, sū línýā ní dī rī tīnī. 16 Lē ĩmi ũlúkí ú'dúkó múké idri 'dání'dání rī ísúzu rī kōpi ní, ú'dú Kúrísítō ní ígōzú 'dāri kádō ícá, má íngú rí ma 'yozú kīnī, ezi úvá ní ngaá rī drā kána kuyé. 17 Ẹ'yīngará ĩmivé rī sē ĩmi ní ĩmivé ídri adizú sēzú rōbōṓ rú ezi ngazú Múngú ní āní. Á drā dō ĩmivé tā sī rōbōṓ rú gí, ma adri āní āyīkō sī. 18 ĩmi kpá adri āyīkō sī má sī.

Tīmōtēyō pi Ẹpāfūrōdītā be

19 Úpi Yēsū Kúrísítō ā'yī dō rá, má ũsū, á lē Tīmōtēyō ri pēé mužú ĩmi vúgá 'dīlé, kádō ĩmvi ígōó má vúgá nōlé, ē ímú rí tā ĩmi ní rií 'oó rī ũlúú má ní, má eṣí ē ísú rí āyīkō āní. 20 'Bá āzi má ní ísú úvá be sūpi Tīmōtēyō tīnī ĩmivé tā ũsūpi ní 'dāayo. 21 Á'diātāsīyā 'bá ālu ālu lē úvá 'bāá rizú tā 'í ní lēé rī 'ozú, 'bā úvá tā Yēsū Kúrísítō vé rī 'ozú ku. 22 'Bo ĩmi nīkí ámá rá 'yozú kīnī, Tīmōtēyō ícò gí ívé Ẹ'yīngará agá, ā'diātāsīyā 'bá ríkí ú'dúkó múké rī ũlúú ĩri be trú, sū mvá pi ní ezi ngaá étépí be trú rī tīnī. 23 Má ũsū, á lē ĩri pēé mužú mbēlējá ĩmi vúgá 'dīlé, á nī dō tā ímúpi 'i ngaápi má rú'ba gá rī ũgbále gí ká. 24 Á nī rá, Úpi ri ā'yī má ní rá, ma mužú ĩmi ndre mbēlējá nōgò rá.

* 2:8 Peṭi alambaku: 'Bá Rómá vé rī pi rí 'bá tā 'o'ba ũnjí rī pi gbā mūsúmá rí sī peṭi alambaku sígé, ĩri sá 'du áco kōpi íbí drā ndō, kōpi ízāngā nya ambamba drāngará rī gé.

25 Má ũsũ, á lē Ēpāfūrōdītā ĩmi ní ĩpēē ĩmụ má ĩzā koó rī pēē gōō ĩmi vúgá 'dīlē ũzi. ĩri má ógúpì, āngáráwá Úpí Yēsũ Kúrísítō vé ni, 'bá rikí ězi ngáá ĩri be trų, ĩmi ĩpēkí ĩri ĩmụ má tā mbaá. 26 Ēpāfūrōdītā 'bā 'í ేశí céré lēzú mụzú ĩmi ndrezú, 'bo adri yĭkĭ sĭ, ĩri ní yĭ 'yozú kĭnĭ, ĩmi yĭkĭ kĭnĭ, drā ru 'i nĭ rĭ sĭ. 27 Ádarú drā ru ĩri ũnjĭ ũnjĭ, ĩri kōdō drādrā, 'Bo Múngú ndre ĩrivé ĩzāngā, Múngú ĩdrí ĩri rá. Múngú ndre ĩrivé ĩzāngā ó'dúkŭlę kuyé, ndre kpá ĩzāngā má ేశí agá rĭ rá, má ేశí ā gō rĭ ĩzāngā āzi† nyaá ku.

28 Á 'bā má yĭkĭ céré Ēpāfūrōdītā rĭ pēzú gōzú ĩmi vúgá 'dīlę, ĩmi kádō ĩri ndreé, āyĭkō rĭ ĩmi fų ambamba, ĩzāngā má ేశí agá rĭ gō de rá. 29 Lē ĩmi ę'yĭkĭ ĩri āyĭkō sĭ Úpí ā rų sĭ, ĩmi ĩnjĭkĭ ĩri ĩnjĭnjĭ. ĩri múké ĩmi ní 'bá ేశí ngá 'bá Kúrísítō ní sų Ēpāfūrōdītā ní ngáá rĭ tĭnjĭ rĭ pi ĩnjĭzú ĩnjĭnjĭ. 30 ĩmi ĩnjĭkĭ Ēpāfūrōdītā rĭ, á'diātāsĭyā drā kōdō ేశí Kúrísítō vé rĭ ā tā sĭ gĭ, adi 'i rĭi ేశí ĩmi ní kōdō lēē ĩmụ ngáá má tā mbazú rĭ ngáá má be trų. Āngŭ rĭ ní adrii rárá rú rĭ sĭ, ĩmi ícókĭ ĩmụ ేశí rĭ ngáá ku.

3

'Bá Múngú ní ícó ā'yĭ rá rĭ

1 Má ędrĭpĭjĭ má ómvŭpĭjĭ má ní lēlē rĭ pi, Úpí agá, lē ĩmi adrikĭ āyĭkō sĭ! Má ícó āndēē tā rĭ ā ũlŭngárá ĩmi ní đĭ đĭ rĭ sĭ ku, ma rĭ tā rĭ ęndĭ ũlŭ 'đĭni, ā ko rĭ ĩmi ĩzā múké.

2 ĩmi zĭkĭ ĩmĭ mĭ 'bá tá 'o'ba sų ũcógú tĭnjĭ 'dĭ'bée sĭ! Kōpi 'bá rĭ 'bá ũnjĭkānyā 'o'ba ní pi, kōpi rĭ sĭ 'bá Yēsũ rĭ ę'yĭ 'bá gĭ rĭ pi vú sĭ kĭnĭ, lē kōpi ā ũlĭkĭ ĩ ágélę ē tĭ rá.* 3 'Bo 'bá rĭ 'bá Múngú rĭ ĩnjĭ 'bá ũkpō ĩndrĭ Uletere rĭ vé rĭ sĭ nō'bée, 'bá rĭ Kúrísítō Yēsũ rĭ íngú, ేశí agá, lĭkĭ 'bá gĭ, † rų 'bá vé lĭngárá, 'bá ícókĭ ేశí 'bāá drĭgę ní gę ku. 4 Ma té kōdō ícó ma íngú tā má ní 'oó rĭ pi sĭ rá. 'Bá rĭ ũsũ dō kĭnĭ, 'i 'i íngú tā 'i ní ngáá rĭ sĭ rá, ma kpá ma íngú aga rá. 5 Kā ma tĭi, má adri caá ú'dų ārō, ĩ ní má ágélę ē tĭ lĭzú. Ma ĩsērélęgŭ, sŭrŭ Bęnyęmĭnę vé rĭ agá. Ma Ēbéręgŭ, Ēbéręgŭ tĭ ma nĭ. Má ní adrii Fārŭsĭ‡ rĭ sĭ, ma rĭ tǎimbĭ Mósę vé rĭ 'dų nga. 6 Má ní ేశí 'bāá Múngú drĭgę rĭ ā tā sĭ, á rĭ 'bá Yēsũ rĭ ę'yĭ 'bá gĭ rĭ pi óçųđ ũnjĭ ũnjĭ, á 'bá ేశí rizú tǎimbĭ Mósę vé rĭ 'dųzŭ ngazú pĭrĭ, ũnjĭkānyā ākō.

7 Má ũsũ tā ándŭrú má ní rĭi 'oó rĭ pi múké, 'bo nóni má ní Kúrísítō rĭ ę'yĭ gĭ rĭ sĭ, á ndre tā ándŭrú má ní 'oó rĭ pi kŭ ేశí ākō. 8 Má kádō tā ándŭrú má ní 'oó rĭ pi āsámvŭ ámá, tā má ní Kúrísítō Yēsũ rĭ ę'yĭzú Úpí mávé ní rú rĭ be, tā má ní Yēsũ rĭ ę'yĭzú rĭ ndē tā āręvŭ cérę rá. Ádarú tā ándŭrú má ní 'oó rĭ pi cérę ేశí ākō, nóni ĩndrę má ní āzāvŭ rú, á ku kōpi āręvŭ cérę gĭ, má 'bá rĭ ేశí Kúrísítō drĭgę, 9 má adri rĭ 'bá ĩrivé ni. Má ícó

† 2:27 2:27 ĩzāngā āzi: ĩzāngā āzi 'đĭri, té dō Ēpāfūrōdītā drā rá, Páulŭ ē ేశí rĭ té ĩzāngā nya rá. Páulŭ rĭ drĭ rĭ ĩzāngā nya jó ĩ ní rizú āngŭ ũ'yĭzú rĭ agá. 'Í lá Pīlípóyǐ 1:13. * 3:2 3:2 Ágélę ē tĭ lĭngárá: Múngú lŭ Ābŭrámá ní kĭnĭ, anjĭ āgō Ābŭrámá vé rĭ pi adrikĭ dō caá ú'dų ārō gĭ, lē ā ũlĭkĭ kōpi ā ágélę ē tĭ rá, lŭzú kĭnĭ, kōpi anjĭ Múngú vé ni. 'Bá rĭ ā'yĭ dō 'i ágélę ē tĭ sēē lĭjĭ gĭ, ĩri tǎimbĭ Mósę vé rĭ 'dų nga. 'Í lá 'đóngárá 17:9-14; ęzĭ 15:1-5. † 3:3 3:3 ేశí agá lĭkĭ 'bá gĭ: 'Bá rĭ ũjā dō ేశí, ę'yĭ dō Yēsũ rĭ gĭ, ేశí újángárá 'đĭri, ĩri sē 'bá rĭ adri 'bá Múngú vé ni, sų ágélę lĭngárá ní sēē 'bá ĩsērélę vé rĭ pi ní adrii 'bá Múngú vé ni rĭ tĭnjĭ. Páulŭ zĭ ేశí újángárá 'đĭri lĭngárá ేశí agá ní. ‡ 3:5 3:5 Fārŭsĭ: Fārŭsĭ rĭ pi ngŭlŭmŭ Yāhŭđĭ rĭ pi vé tǎimbĭ Mósę vé rĭ rų 'bá tĭtĭ rĭ pi. Kōpi 'đukĭ ĩndrĭ rĭ pi vé tá, āzĭni máłāyĭkĭ rĭ pi vé tá 'bāá tā āmbúgŭ rú, kōpi ę'yĭkĭ rá 'yozú kĭnĭ, 'bá ũdrā 'bá gĭ rĭ pi gō íngá ĩdrĭ rú rá. 'Í lá ęzĭ 23:8.

íca piri Múngú ɛndrɛti gé, má ní rii tãimbɪ Mósɛ vé rĩ 'dujú ngaa rĩ sĩ ku, ma íca piri Múngú ɛndrɛti gé, má ní Yɛsũ Kúrísitò ri ɛ'yĩjí gí rĩ sĩ. Múngú ri 'bã á'yĩ adri piri 'í ɛndrɛti gé, 'bã ní Yɛsũ ri ɛ'yĩjí gí rĩ sĩ. ¹⁰ Á lɛ Kúrísitò ri nĩ, àzini ùkpò ìri ní íngázú gòzú ìdri rú drãngará gálésila rĩ nĩ, á lɛ ìzãngã nyaá sũ ìri ní nyaá rĩ tĩnĩ, àzini á lɛ drãá sũ ìri ní drãá rĩ tĩnĩ, ¹¹ má kãdò drãá, Múngú ɛ inga rí ma gòò ìdri rú.

Á lɛ ù'bĩ ùkpò sĩ ɔngú rĩ njuú caá ùdũ gé

¹² Tã má ní 'yoó 'dĩri, adri 'yozú kɪnĩ, má ìsú tã 'dĩ'bée gí yã 'dĩni kuyé, dõku á'yĩkĩ ma 'bã tã 'oópi piri ní gí yã 'dĩni kuyé. 'Bo á lɛ ɔngú rĩ njuú ùkpò sĩ, mã adri rí sũ Kúrísitò Yɛsũ tĩnĩ, sũ ìri ní lɛɛ rĩ tĩnĩ. ¹³ Má ɛdrípĩ mã ɔmvúpĩ, mã ícò 'yoó kɪnĩ, á nga tã rĩ fũú tĩ ní gé gí yã 'dĩni ku. 'Bo mã ávĩ tã ándúrú mã ní 'oó aga'bée gí 'dã'bée sĩ gí, ma ri ù'bĩ ùkpò sĩ, tã rĩ nga muzú drĩdrĩ. ¹⁴ Á lɛ ù'bĩ ùkpò sĩ Kúrísitò á vùdrĩ ùbĩ cĩngbã cazú ùdũ gé, mã ìsú rí àndɛma Múngú ní ma zizú fizú 'bũ gé rĩ, mã ní Kúrísitò Yɛsũ ri ɛ'yĩjí gí rĩ sĩ.

¹⁵ 'Bã Yɛsũ ri ɛ'yĩ' bá gí, pá tu' bá tĩtĩ nò'bée, lɛ 'bã á'yĩkĩ tã 'dĩ'bée. Ìmivé yĩkĩ kú dõ túngú tã urukò'bée sĩ, Múngú ri ìmi ní tã rĩ ɛ mĩ lũ uletere. ¹⁶ Lɛ 'bã nĩkĩ amá múké 'yozú kɪnĩ, tã 'bã ní 'dó ngaa múké gí 'dĩ'bée, 'bã 'dúkĩ ngaa muzú áyu.

¹⁷ Má ɛdrípĩ mã ɔmvúpĩ mã ní lɛɛlɛ rĩ pi, lɛ ìmi ùbĩkĩ tã mã ní 'oó rĩ ã pámvú muzú, ìmi ùnĩkĩ tã múké 'bã ní ìmbã 'bã urukò ní rii 'dujú ngaa rĩ pi, ìmi 'dúkĩ rí ngaa sũ kòpi ní ngaa rĩ tĩnĩ. ¹⁸ Má ùlũ ándúrú tã 'dĩri ìmi ní rá, mã kɪnĩ, 'bã kárakarã pi ìmú adri ari'ba Kúrísitò ì ní gbãã pɛtĩ alambaku sígɛ rĩ vé ni, 'bo á lɛ gòò ɛndĩjí lùú ìmi ní ñĩ, tã 'dĩri sɛ ìzãngã ñò mã ɛsí, mĩndrɛ alá mã mĩ céré céré. ¹⁹ 'Bã 'dĩni 'dĩ'bée, kòpivé ùdũ, ì kòpi 'dũ ú'bé vùrã ì ní ìzãngã nyazú ùdũ ákò rĩ agá. Tã kòpi ní 'bãã àmbúgú ìvé mungú rú rĩ, ìri tã rù'bã nòri vé rĩ, kòpi ri ì íngú tã drĩnjá sɛ' bã ni pi sĩ, kòpi 'bãkĩ ɛsí céré tã nyòòkú nòri vé rĩ drĩgɛ. ²⁰ 'Bo àngũ Úpi Kúrísitò ní adrizú 'bũ gé 'dãã rĩ, ìri àngũ 'bávɛ ni. 'Bã ri ɛsí 'bã rizú 'bávɛ Úpi Yɛsũ Kúrísitò 'bã Paapi rĩ vé ìgõngará ùtɛzú. ²¹ Ìri ùkpò be ngá àrɛvú drĩgɛ céré, ìri ùmvúlɛsĩ 'bávɛ rù'bã ñma'bée ñmanjma nò'bée újã ɔgú sũ ìvé rĩ tĩnĩ.

4

¹ Má ɛdrípĩ mã ɔmvúpĩ mã ní lɛɛlɛ rĩ pi, ma úvá be lɛzú muzú ìmi ndrezú. Ìmi sɛkĩ áyĩkò ga mã ɛsí agá ambamba, àndɛma mávé mã ní ìsú rĩ, ìri ìmi 'i. Kúru lɛ ìmi áwĩkĩ tã 'oó piri Úpi ɛndrɛti gé.

Páulũ ìmbã 'bã Úpi Yɛsũ ri ɛ'yĩ' bá gí rĩ pi

² ɛwòdiyã, ìmi Sũtúkɛ be, ìmi 'bã Úpi ri ɛ'yĩ' bá gí ni pi, á mã ìmi drĩ ìrĩ sĩ, lɛ ìmi kukĩ ágátã ànĩ. ³ Má ɔgúpĩ, * 'bã ri ɛzĩ nga mí be trũ, á mã mi, lɛ mĩ ko ùkú mã ìzã kò'ba ù'dúkò múké rĩ ã ùlũngará sĩ 'dĩ'bée ɛ ìzã koko, kòpi rikĩ mã ìzã kò Kɛlɛmɛnĩ be, àzini 'bã 'bã ní rii ɛzĩ ngaa kòpi be trũ rĩ pi be, 'bã 'dĩ'bée àrɛvú céré, sĩkĩ kòpivé rù búkú ìdri vé rĩ agá rá.

* 4:3 4:3 Má ɔgúpĩ: 'dĩri vé rù sã àzi sĩ, ìri ícò adri Súzũgò.

⁴ Īmi 'bá Úpí ri ẹ'yī' 'bá gí 'dī'bée, lē Īmi adrikí āyīkō sī. Á lē kpá ẹnđíj 'yoó ĩmi ní đíj, lē ĩmi adrikí āyīkō sī. ⁵ Lē tā ĩmi ní 'oó mụzú ẹsị mādā sī rī ē índrē 'bá rī pi ẹnđrẹtị gé 'dālē múké. Ụ'dụ Úpí ní ịgōzú rī ícá ịnyịnaná gí.

⁶ Tā ũkpó ũkpó ịsụ dō ĩmi, lē ĩmi rikí ĩmi ũsụụ drāā ku. Lē ĩmi zíkí Múngú rí, ĩmi 'bākí ịmivé tā céré ẹnđrẹtị nì gé, ĩmi sēkí ịrì ní ọwō'đifō, ĩmi mākí ngá ĩmi ní lēé rī vú nì gé 'dālē. ⁷ Kúru ĩmi ní Kúrísítō Yẹsụ rí ẹ'yī gí rī sī, ĩmi ícọ tākírí Múngú vé rī ịsụ rá, tākírí 'dírí tā be ảmbúgú, 'bá áda ícọ tā nì nịjị á má bā ku. Tākírí 'dírí, ịrì ĩmi ịzā ko, sē ĩmi adri ụrịrị ákó, ịzāngā fi ảnị ĩmí ẹsị agá ku.

⁸ Má ẹdrípịj má ọm vúpịj má ní lēlē rī pi, kọkọbị nōrì vé ụdụ gé, á lē ĩmi ní tā ảzi lūú, lē ĩmi 'bākí ịmivé yīkí tā áda nì drịgé, tā ị ní ịnjịj ịnjị nì drịgé, tā pịrị nì drịgé, tā uletere ũnjikānyā ákó nì drịgé, tā 'bá rī pi ní lēlē nì pi drịgé, tā 'bá rī pi ní rii ẹsị 'bāá céré kú drị nì gé rī pi drịgé. Lē ĩmi 'bākí ẹsị tá adri'bée múké múké nì pi drịgé, ảzini tā ị ní ịngúngū nì pi drịgé. ⁹ Tā ĩmi ní yịj má vúgá, ĩmi ní ụnịj má vúgá, ĩmi ní ịsụ má vúgá, ĩmi ní ndrēé má ní 'oó rī, lē ĩmi 'dụkí tá 'dī'bée ngaंगा. Kúru Múngú rii pi tākírí sēépi rī ā adri ĩmi be.

Páulū sē ọwō'đifō ngá ị ní sēé rī sī

¹⁰ Ma āyīkō sī ảmbúgú ĩmi ní gōó má tá ụsụụ ngá sī đíj rī sī, sē má ịngú Úpí rí ảnị rá. Á nị rá drịdrị nì, ĩmi 'bākí ẹsị ịmivé rī céré kuú má drịgé, 'bo ĩmi ịsúkí drī drīlē múké ĩmi ní ícózú má ịzā kozú ngá sī nì kuyé. ¹¹ Tā má ní átá 'dírí adri 'yozú kíní, á lē ngá ĩmi vúgá yā 'díní kuyé. Tā má ní nịj ả má rī, ngá má ní adri ịrì be rī, dō ịrì mādānyā yā, dō ảmbúgú yā, ca má ní gí. ¹² Ịzāngā ngá ákó vé rī, á nị rá, adringará ngá be rī, á nị rá. Tā rī dō 'i nga má rụ' 'bá gá ịngóni, á nị rá. Adringará ẹpị sī rī, á nị rá. Adringará ẹbírị sī rī, á nị rá. Adringará ngá be tré dōku ngá ákó rī, á nị rá. ¹³ Ma ícọ tá rī pi ảrēvú 'o céré ũkpó Kúrísítō ní sēé má ní rī sī.

¹⁴ 'Bo ĩmi 'okí múké ĩmi ní má ịzā koó tá ũkpó ũkpó agá rī sī. ¹⁵ ĩmi 'bá Pīlipóyī vé 'dī'bée, ĩmi nịkí rá, má ní ịngázú ảngū Mākēdōnīyā vé rī gélēsī, ịmúzú ĩmi ní ụ' dụkọ múké rī í' dózú ũlúzú rī gé, ĩmi sokí ngá má ịzā kozú nì, kánisā† ảzi túngú nì 'o sụ 'dírí tịj kuyé. ¹⁶ Má ní drī adrizú kūrú Tēsālōniké vé rī agá 'dāá rī gé, ĩmi sokí má ní ngá sēé vú be kárakará. ¹⁷ Á 'yo tá 'dírí 'díní adri 'yozú kíní, á lē ĩmi sokí má ní ngá sēé fēfē rú yā 'díní kuyé, tá má ní lēé rī, á lē Múngú ā sē ĩmi ní drīlē múké, ĩmi ní má ịzā koó rī sī.

¹⁸ Nóni ngá má ní lēé rī pi ảrēvú céré má ịsụ gí, ngá má ní ịsụ rī pi aga ngá má ní lēé rī pi rá. Ngá ĩmi ní ịpēé má ní Ẹpáfūrōditā drịgé 'dī'bée ca má ní gí. Ngá ĩmi ní sēé 'dī'bée, ẹjị nì ngū ndrịndrị sụ rōbōjō ị ní zāá Múngú ní rī tịj, Múngú ả'yī tá nì ẹsị be céré, sē ịrì ní āyīkō ảmbúgú. ¹⁹ Ma Múngú rí zị ĩmi ní, ā sē rī ĩmi ní ngá ĩmi ní lēé rī pi. Ngá Múngú ní ịmụ sēé ĩmi ní rī, ịrì drīlē múké ịngápí Kúrísítō Yẹsụ vúgálésí rī. ²⁰ Ẹ ịngúkí Múngú 'bá Ẹtẹpi rí mụzú nyonyo. Ầmĩnā.

Páulū sē mōdó 'bá Pīlipóyī vé rī pi ní.

† 4:15 4:15 Kánisā: Kánisā rí 'bá Yẹsụ Kúrísítō rí ẹ'yī' 'bá gí rī pi.

²¹ Īmi sēkí mōdó 'bá Kúrísítō Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi ní. 'Bá Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí adri' 'bá má be trú nō'bée, sēkí kpá ĩmi ní mōdó. ²² 'Bá céré Yēsũ ri ẹ'yī' 'bá gí rī pi sēkí ĩmi ní mōdó, agaápi rá rī, 'bá ri' 'bá ẹzị nga' 'bá 'bāgú āmbúgú Rómā vé rī[‡] vúgá rī pi sēkí céré ĩmi ní mōdó. ²³ Ẹsị múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rī ā adri ĩmi be. Āmīnā.

[‡] 4:22 4:22 'Bāgú āmbúgú Rómā vé rī: 'Bá Rómā vé rī pi ivé 'bāgú āmbúgú rī zj ivé tị sī Kāyísarā. Īri 'bāgú āmbúgú 'bāgú āngū āndíāndí rī pi agá rī pi drīgé, āngū Yūdáyā vé rī drīgé, āngū Gālíláyā vé rī drīgé, āzini āngū Yāhūdī rī pi vé rī drīgé.

**Kõkõbĩ Páulũ ní s̄ĩ s̄éé 'bá
Kõlõsáyĩ
vé rĩ pi ní rĩ
Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará**

Kõlõsáyĩ ri kũrũ wõkõkõ ùtũ ní 'dezũ rĩ gé, ãngũ Èzĩyã vé rĩ agá, zĩkĩ nóni ãngũ 'dĩri Tákĩ. Páulũ ĩ ní áyũáyũ rĩ ca ãngũ 'dãri agá kuyé. Páulũ ĩsũ yĩĩ kĩnĩ, 'bá ãngũ ímbá' 'bá ùnjõ s̄ĩ ni pi anigé, kõpi ri 'bá kãnĩsã vé rĩ pi ímbá tã ùnjõ vé ni s̄ĩ. Tã 'dĩri fi Páulũ ã éšĩ agá ambamba. 'Bá ri' 'bá ãngũ ímbá' 'bá rĩ pi ímbákĩ 'bá Yēsũ ri è'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi kĩnĩ, lē kõpi ã ùlĩkĩ ĩ ágélé ē tĩ rá, ãzini lē kõpi ē ĩnjĩkĩ mālāyĩkã rĩ pi áyu, ã sē rĩ Múngú ní ãyĩkõ. Kúru Páulũ ní kõkõbĩ 'dĩri s̄ĩzũ s̄ēzũ kõpi ní kĩnĩ, Kúrísitõ vé drãngará pa kõpi nĩ, Kúrísitõ ri nóni 'bũ gé, ĩri mālāyĩkã rĩ pi drĩgé, ĩndrĩ rĩ pi drĩgé gé, ãzini vũ drĩgé céré. Kúru lē kõpi ã ã'yĩkĩ tã mērē ãzi vé ni ku, dõku ímbángará ùnjõ vé ni ku, lē kõpi ē ĩnjĩkĩ 'yēṅá Kúrísitõ ri áyu. Lũ kpá kõpi ní kĩnĩ, lē kõpivé adringará ē ĩndrē kõpi rũ' 'bá gá, ã lũ rĩ kĩnĩ, kõpi 'bá Múngú ní ùpēé gĩ ni pi.

Páulũ s̄ĩ kõkõbĩ s̄éé 'bá Kõlõsáyĩ vé rĩ pi ní

¹ Ma Páulũ 'ĩ, Kúrísitõ Yēsũ vé 'bá áyũáyũ Múngú ní ĩpēé rĩ, á s̄ĩ kõkõbĩ 'dĩri s̄éé ĩmi ní nĩ, 'bá s̄ĩkĩ kõkõbĩ rĩ 'bá édrĩpĩ Tĩmõtēyõ Yēsũ ri è'yĩĩpi gĩ rĩ be trũ. ² 'Bá s̄ĩkĩ kõkõbĩ rĩ s̄éé 'bá édrĩpĩ, ãzini 'bá ómvũpĩĩ Kúrísitõ ri è'yĩ' 'bá gĩ, ri' 'bá adri' 'bá kũrũ ãmbúgũ Kõlõsáyĩ vé rĩ agá rĩ pi ní. Èšĩ múké, ãzini tãkĩri 'bá Ètēpi Múngú vé rĩ ã adri ĩmi be.

Páulũ zĩ Múngú ri, ãzini sē òwõ'dĩfõ

³ Lókĩ céré s̄ĩ, 'bá kãdõ riĩ Múngú ri zĩĩ ĩmi ní, 'bã ri 'bávé Úpĩ Yēsũ Kúrísitõ vé Ètēpi Múngú ní òwõ'dĩfõ sē, ⁴ ã'diãtãsiyã 'bá yĩkĩ kĩnĩ, ĩmi 'bãkĩ éšĩ céré kuũ Kúrísitõ Yēsũ drĩgé, ãzini ĩmi lēkĩ 'bá Múngú vé rĩ pi céré lēlē. ⁵ ĩmi ri tã 'dĩri 'o 'dĩni, ĩmi lēkĩ úmvũlēsĩ ãndēma ĩ ní 'bãã kuũ ĩmi tēé 'bũ gé 'dãã rĩ ĩsũ, ã'diãtãsiyã ĩmi è'yĩkĩ ù'dũkõ múké Kúrísitõ vé ãda rĩ gĩ.

⁶ Ù'dũkõ múké Kúrísitõ vé 'dĩri ayi mužũ vũ drĩgé s̄ĩ céré, sē 'bá rĩ pi újãkĩ éšĩ rá, sũ ĩri ní ícã ĩmi ãsãmvũ gé drĩdrĩ, ù'dũ ĩmi ní tã ãda Múngú vé éšĩ múké vé rĩ yizũ, ĩmi ní éšĩ újãzũ ãnĩ rá rĩ gé rĩ tĩnĩ. ⁷ Èpãfũrã 'bá édrĩpĩ 'bá ní lēélē, 'bá ní riĩ èzĩ ngãã ĩri be trũ rĩ, jĩ ù'dũkõ múké 'dĩri mužũ ùlũũ ĩmi ní nĩ. ĩri ãtĩ' 'bá, 'bã éšĩ céré rizũ èzĩ Kúrísitõ vé rĩ ngazũ ĩmi ãsãmvũ gé 'bã vũrã gá. ⁸ Èpãfũrã ùlũ 'bá ní lēngará ĩndrĩ Uleterē rĩ ní suũ ĩmi éšĩ agá rĩ rá.

⁹ Ù'dũ 'bá ní ĩmivē tã yizũ rĩ gé, 'bá rikĩ nyo Múngú ri zĩĩ ĩmi ní, ĩndrĩ Uleterē Múngú vé rĩ, ã sē rĩ ĩmi ní tã ñngará. ¹⁰ 'Bã ri Múngú ri zĩĩ ĩmi ní, ĩmi 'okĩ rĩ tã pĩrĩ Úpĩ èndrētĩ gé, ã sē rĩ ĩri ní ãyĩkõ, ĩmi kokĩ rĩ 'bá rĩ pi ē ĩzã tã céré agãsi, ĩmi ñkĩ rĩ tã Múngú vé rĩ múké múké. ¹¹ 'Bã ri Múngú ri zĩĩ ĩmi ní, ã sē ĩmi ní ívé ùkpõ agaãpi rá rĩ, ĩmi úmbékĩ rĩ éšĩ ĩzãngã rĩ ã nyangará gá, ĩmi nyákĩ rĩ ĩzãngã rĩ mužũ éšĩ be mädã. ĩmi 'okĩ dõ sũ 'dĩri

t̄ɲi, ìmi àyĩkò ìsù rá. ¹² Ìmi sēkí Múngú ní òwò'difò, ìri ní sēé ìmi ní fíí ívé málúngá adrizú àní ỳt̄ɲá agá r̄i àlèé 'bá ívé r̄i pi be tr̄ú r̄i s̄i. ¹³ Múngú pa 'bà tā ùnjí Sātánā vé r̄i agásí, sē 'bá fíí málúngá 'í Mvòp̄i 'í ní lèlèlè r̄i vé r̄i agá gí. ¹⁴ Múngú sē 'í Mvòp̄i vé àrí dàá 'bà dr̄i jezú, àzini 'bà tr̄úzú 'bávè ùnjikányā agásí.

Kúrísitò ri àmbúgú tā dr̄ìgè s̄i céré

¹⁵ Kúrísitò adri s̄u Múngú ì ní ndreé ku r̄i t̄ɲi. Ìri àmbúgú ngá céré ì ní gbii r̄i pi dr̄ìgè. ¹⁶ Kúrísitò gbi ngá r̄i pi àrèvú céré n̄i, gbi ngá 'bù gé r̄i pi, ngá vù dr̄ìgè r̄i pi, ngá ì ní r̄u' 'bá ní ndreé ku r̄i pi, ngá ì ní r̄u' 'bá ní ndreé ìndī r̄i pi, 'bá málúngá r̄u' 'bá r̄i pi, àzini 'bá ùkpò be àngù r̄u' 'bá r̄i pi, gbi ngá r̄i pi àrèvú céré n̄i, gbi ngá r̄i pi àrèvú céré èz̄i ngáá 'í ní. ¹⁷ Ì ní dr̄i ngá r̄i pi gbizú kuyé r̄i gé, Yèsù r̄i ìnógòs̄i anigé, ìri r̄i sē ngá r̄i pi àrèvú céré r̄i èz̄i nga muzú tr̄ú. ¹⁸ Kúrísitò ri àmbúgú kánisā* dr̄ìgè céré. Kúrísitò ri 'bá Múngú ní ì'dó ingáá dr̄ìdr̄ì 'bá ùdrā 'bá gí r̄i pi àsámvú gé s̄i r̄i 'i, à adri r̄i àmbúgú ngá r̄i pi dr̄ìgè céré. ¹⁹ Múngú ri àyĩkò s̄i, Kúrísitò ní adrii 'í t̄ɲi tā gá s̄i céré r̄i s̄i. ²⁰ Múngú ri àyĩkò s̄i Yèsù r̄i sèzú tākiri ìj̄j̄zú 'bá r̄i pi àsámvú údézú Múngú be àrí Yèsù vé dàapi pet̄i alambaku† s̄ìgè r̄i s̄i, è íc̄i r̄i ngá 'bù gé r̄i pi, àzini ngá vù dr̄ìgè r̄i pi àsámvú Múngú be tr̄ú.

²¹ Àndúru ìmi gākí Múngú r̄i s̄i, ìmi ari'ba Múngú vé ni, ìmi ní r̄i ùnjikányā 'oó r̄i s̄i. ²² 'Bo Múngú údé nóni ìmivé àsámvú 'í be r̄i ícá múké gí, ìri ní Yèsù r̄i sēé drāá ìmivé ùnjikányā à tā s̄i r̄i s̄i. Ìmi ícákí nóni uletere, ùnjikányā àkò Múngú èndr̄et̄i gé gí, 'bá àzi ícò nóni ìmi t̄òò ku. ²³ 'Bo lè ìmi tuki pá t̄t̄i ìmivé è'ȳngará agá. Ès̄i ìmi ní 'bāá ù'dúkò múké r̄i ìsúzú ȳzú dr̄ìdr̄ì 'dāri, lè ìmi kuki ku. Ù'dúkò múké 'd̄iri ùlúkí 'bá vù dr̄ìgè r̄i pi ní céré, ma Páulū 'i, àt̄i' 'bá Múngú ní ìpèé r̄i ù'dúkò múké r̄i ùlúú 'bá r̄i pi ní r̄i 'i.

Páulū nga èz̄i 'bá Yèsù r̄i è'ȳi' 'bá gí r̄i pi ní

²⁴ Ma àyĩkò s̄i má ní mà r̄u' 'bá sēé r̄i ìzāngā nyaá ìmi tā s̄i r̄i s̄i, ma ri ìzāngā Kúrísitò ní nyaá r̄i nya, ma ri nya ìrivé r̄u' 'bá à tā s̄i, r̄u' 'bá 'd̄iri 'bá kánisā vé r̄i pi. ²⁵ Múngú 'bā ma àt̄i' 'bá riipi èz̄i ngáapi kánisā agá ni, èz̄i mávè r̄i rizú t̄i Múngú vé r̄i sèzú ìmi ní. ²⁶ Ù'dúkò múké 'd̄iri úc̄kí kuú mùdūmūdū rú ìl be tré 'bá ùku dr̄ìdr̄ì 'dā' 'bée ní, 'bo nóni ì'dakí ìri kú àmvé 'bá Múngú vé r̄i pi ní. ²⁷ Múngú 'o tā 'd̄iri 'd̄ini, à'diātās̄iyā ìmi 'bá adri' 'bá Yāhūd̄i rú ku r̄i pi, ìmi n̄ikí r̄i tā múké àndúru ì ní ùz̄ū 'd̄ari amá àní. Tā ì ní ùz̄ū r̄i, ìri Kúrísitò vé adringará ìmi ès̄i agá r̄i, ìri sē ìmi ès̄i 'bā ñngará Múngú vé r̄i dr̄ìgè.

²⁸ 'Bā r̄i ù'dúkò Kúrísitò vé r̄i ùlū muzú 'bá r̄i pi ní céré. Tā ñngará 'bávè r̄i s̄i, 'bā r̄i 'bá r̄i pi ìmbá muzú céré, à sē r̄i 'bá Kúrísitò r̄i è'ȳi' 'bá gí r̄i pi à adriki r̄i ùkpò ùkpò ívé è'ȳngará agá. ²⁹ Tā 'd̄iri s̄i, ma r̄i èz̄i nga ùkpò s̄i, ùkpò Kúrísitò ní sēé má ní r̄i s̄i.

* **1:18** 1:18 Kánisā: Kánisā r̄i 'bá Yèsù Kúrísitò r̄i è'ȳi' 'bá gí r̄i pi. † **1:20** 1:20 Pet̄i alambaku: 'Bá Rómá vé r̄i pi r̄i 'bá tā 'o'bá ùnjí r̄i pi gbā mūsūmār̄i s̄i pet̄i alambaku s̄ìgè, ìri s̄a 'd̄u àco k̄opi íbì dr̄ā ndò, k̄opi ìzāngā nya ambamba dr̄āngará r̄i gé.

2

1 Á lē ìmi nḱí ẹ̀jì má ní ngaa ìmi ní ùkpō sī rī, āzini ẹ̀jì má ní ngaa 'bá kūrú Lāwōdíkíyā vé rī agá rī pi ní rī, āzini má ní ngaa 'bá vūrā urukọ agá mà rú' 'bá ndre' 'bá drīdrī kuyé rī pi ní rī. 2 Tā ā pá mávé àmbúgú rī, ma rī 'bá rī pi ē ẹ̀sì ímbá, āzini kọpi úmú, kọpi ā lēkí rí ī lēlē, kọpi ā nḱí rī tā Múngú vé ándúrú ī ní ùzūjū kuú mūdūmūdū rú rī, tā rī Kúrísítō 'i. 3 Kúrísítō rī sē 'bá rī adri úmī be tā Múngú ní ùzūjū kuú mūdūmūdū rú rī nīzú. 4 Ma rī tā rī 'yo ìmi ní 'dīni, ā'diātāsīyā 'bá āzi ā átá rí ìmi ní átángá ádra múké sī ìmī mī ũ'bāzú ku. 5 Ma dō ìmi gārā gá sī rárá rú drāāāsīyā, á 'bā ẹ̀sì kuú ìmi drīgé. Ma āyīkō sī ìmi ní rīi tā rī 'dujū ngaa muzú múké rī sī, āzini ìmi ní Kúrísítō rī ẹ̀'yījī, ìmi ní pá tuú tītī ìmivé ẹ̀'yīngará agá rī sī.

Kúrísítō rī idri sē nī

6 Ìmi ní Úpí Kúrísítō Yēsū rī ẹ̀'yījī gí rī sī, lē ìmi ríkí Īrívē tā 'dujū ngaa áyu. 7 Ìmi Kúrísítō rī ẹ̀'yī' 'bá gí 'dī'bée, ìmivé ẹ̀'yīngará agá, lē ìmī ulá ā fifi, sū ī ní ìmi ímbá drīdrī rī tīnī. Lē ìmi sēkí ōwō'dífō muzú dījī dījī.

8 Lē ìmi sēkí 'bá āzi ā rī átángá ẹ̀jì ákó ni ímbá rizú ìmī mī ũ'bāzú ku, ímbángará 'dīni 'dīri, íbī íngá yīkí 'bá áda vé ni vúgá, āzini índrī ũnjí rī pi vúgá, íbī íngá Kúrísítō vúgá kuyé.

9 Kúrísítō ní adrizú vū drīgé nōgó 'bá áda rú rī, Īri ā ngúlúpí Múngú 'i. 10 Ìmi ní ìmi úmú Kúrísítō be gí rī sī, ìmi nóni 'bá Kúrísítō vé ni gí. Kúrísítō rī Úpí 'bá āngū ru' 'bá rī pi drīgé, āzini índrī āngū ru' 'bá rī pi drīgé. 11 Sā ìmi ní Kúrísítō rī ẹ̀'yīzú rī gé, līkí ìmi gí,* sū ī ní ágélé ē tī lījī rī tīnī, 'dukí ìmivé ũnjīkányā ìmī rú' 'bá gá sī gí, adri 'yozú kinī, līkí rú' 'bá ìmivé rī kuyé, Kúrísítō lī ìmivé ũnjīkányā àmvé gí. 12 Lókí ī ní ìmi ní bātízímū† sēzú rī gé, sīkí ìmivé ũnjīkányā Kúrísítō be trū gí. Ìmi ní ẹ̀'yījī kinī Múngú inga Kúrísítō rī gōō ídri rú gí rī sī, nóni inga ìmi gōō ídri ú'dí ñsú gí.

13 Ũnjīkányā ìmi ní 'oó rī sī, ìmi índrékí sū 'bá ũdrā' 'bá gí ni pi tīnī, 'bo nóni Múngú sē ìmi ní ídri ú'dí, ìmi ní Kúrísítō rī ẹ̀'yījī gí rī sī. Múngú trū 'bá 'bávé ũnjīkányā agásí céré gí. 14 Tā ī ní kōdō sī lēzú 'bá Īrīnjāzú rī, Múngú lī àmvé gí, 'du ũnjīkányā rī gbāā peṭi alambaku sígé gí.‡ 15 Múngú ndē índrī ũnjí rī' 'bá drī ọrú' 'bá rī pi vé ùkpō, Īri ní Yēsū rī sēé drāā peṭi alambaku sígé rī sī. Múngú sē kọpi ní drīnjā 'bá tré āsámvú gé, ndē kọpivé ùkpō Yēsū ní drāā peṭi alambaku sígé rī sī.

16 Lē 'bá āzi ā 'yo, ngá ìmi ní rīi nyaá, dōku rīi mvuṭ rī ā tā ũnjí ku, dōku lē 'bá āzi ā 'yo ìmi ní, ìmi ríkí ụ'dú ụmṭ nyazú rī ĩnjījī ílī be céré§ 'dīni ku, dōku ìmi ríkí ụmṭ mbāá sī ní ígázú rī 'bāā nyaá ku, dōku ụ'dú Sābātā vé

* **2:11** 2:11 Līkí ìmi gí: Múngú lū Ābūrāmā ní kinī, anjī āgō Ābūrāmā vé rī pi adríkí dō caá ụ'dú ārō gí, lē ā ụlīkí kọpi ā ágélé ē tī rá, lūzú kinī kọpi anjī Múngú vé ni. † **1** lā Í'dóngará 17:9-14.

† **2:12** 2:12 Bātízímū: Lókí Yūwání ní bātízímū sēzú rī gé, Īri 'bá rī su yījī agá 'dāā, Īri gō 'bá rī ru inga àmvé nōó. Sungará yījī agá rī, sū ī ní 'bá rī sījī 'bú agá rī tīnī, íngángará àmvé nōó rī, sū ī ní 'bá rī ingaā gōō ídri rú drāngará gálésīla rī tīnī. ‡ **2:14** 2:14 'Du ũnjīkányā rī gbāā peṭi alambaku sígé gí: Tā 'dīri vé ífífi, ká Yēsú rī gbāā peṭi alambaku sígé, nya Izāngā 'bávé ũnjīkányā ā tā sī, tā ī ní kōdō lēzú 'bá Īrīnjāzú 'bávé ũnjīkányā ā tā sī rī dẹ gí. § **2:16** 2:16 Ụ'dú ụmṭ nyazú rī ĩnjījī ílī be céré: Yāhūdījī rī pi rī tā Múngú ní 'oó ī ní rī ā tā ígá, kọpi rī ụmṭ nya ụ'dú ụmṭ urukọ'bée gé, sū ụ'dú Múngú ní Ẹlīzú Jó rī pi tī gé sī, āzini Ụ'dú Pēnītíkōsītā vé rī gé rī tīnī.

rĩ ā tā 'dujú 'bāā tā āmbúgú rú ku.* 17 Tā ī ní ūlāā 'dĩ'bée índrikíndrĩ tā ímúpi 'i ngaápi drĩdrĩ 'dĩlé rĩ vé rĩ, tā rĩ vé áda, ĩri Kúrísítō 'i. 18 Lē ĩmi sēkĩ ĩmi mĩ ū'bāā 'bā ĩ 'bā'bée kú tā be mādā ri'bā mālāyíkā ĩnjĩ'bā 'dĩ'bée ní ku, kōpi ri ĩ ĩngú ĩ ní riĩ ĩndrĩlĩkĩ ndree rĩ sī. 'Bo tā kōpi ní 'oó 'dĩ'bée céré tā azakava vé ni, ā'diātāsīyā kōpivé tā riĩ ūšūũ rĩ 'yéṅá kōpi ri ĩ tā ūšū áyu. 19 'Bā 'dĩni 'dĩ'bée adrikĩ Kúrísítō adriipi drĩlé rú rĩ vé ni ku, Kúrísítō rĩ ūkpō sē 'bā ĩ ikūnā'bā 'i rú'bā gá ri pi ní ni, ĩri kōpi úmú trjú vūrā ālu gé, Múngú ri kōpi ní ūkpō sē, kōpi ā mbakĩ rĩ ícá ūkpō ūkpō ĩvé ẽ'yĩngará agá.

20 ĩmivé ūnjikānyā ĩmi ní 'oó drĩdrĩ 'dā'bée, Kúrísítō drā 'du múzú ĩndĩ gĩ píri, ngá ĩmi ní áwizú ేశĩ 'bāzú tāĩmbĩ 'bā áda ní ũtĩĩ 'yoó kĩnĩ, 21 "Ā 'duki ngaá ku, ā nyakĩ ngá urukō'bée ku, dōku ā úlókĩ ku" 'dĩ'bée 'duzú ngazú rĩ ā'di? 22 Tāĩmbĩ 'dĩ'bée nyōókú nōri vé ni, kōpi ũdũ be. ĩmi 'duki dō tā 'dĩ'bée ేశĩ ngazú, ĩmi 'dĩri ri tāĩmbĩ 'bā áda ní ũtĩĩ, ĩri ní ímbá rĩ ā vudrĩ ūbĩ múzú. 23 'Bā rĩ pi ūšúkĩ kĩnĩ, 'bā tāĩmbĩ rĩ ũtĩĩ'bā 'dĩ'bée, kōpi úmĩ be, tāĩmbĩ rĩ sē 'bā rĩ Múngú ri ĩnjĩ ānĩ, āzini ĩri sē 'bā rĩ 'i a'bi ānĩ tā rú'bā nōri vé rĩ sī a'bia'bi. 'Bo tāĩmbĩ ĩ ní ũtĩĩ 'dĩ'bée ícá tā ūnjĩ rú'bā nōri ní lēé rĩ pi ē šĩ ífũ bā ku.

3

Ídri ú'di Kúrísítō agá rĩ

1 Nóni ingakĩ ĩmi ídri ú'di ísú Kúrísítō be trjú gĩ, lē ĩmi 'bākĩ ేశĩ vūrā Kúrísítō ní múzú úrízú Múngú vé drĩ ëndépi gé 'bũ gé 'dāá rĩ ā tā ūšūzú.

2 Lē ĩmi 'bākĩ ేశĩ rizú ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi ā tā ūšūzú, ā 'bākĩ ేశĩ rizú ngá nyōókú drĩgé nōgó rĩ pi ā tā ūšūzú ku. 3 Ā'diātāsīyā ĩmi ūdrākĩ gĩ, nóni zŭkĩ ĩmivé ídri Kúrísítō rú'bā gá Múngú agá. 4 Kúrísítō ĩmi ní ídri sēépi rĩ kādō ímú 'i i'daá, ĩ kpá ímú ĩmi i'da, ĩmi ímú ĩrivé dŭngará pōwŭpōwŭ 'dāri ālē ĩri be trjú.

5 Lē ĩmi rikĩ ĩmi rú'bā áyú tā ūnjĩ 'ozú ku. Lē ā 'bākĩ ōwŭ ku, ā rikĩ tā āzāvŭ rú ni pi 'oó ku, ā adrikĩ ūlē ākó, ā adrikĩ yĩkĩ ūnjĩ ākó, ā 'bākĩ ేశĩ āmbúgú ngá drĩgé ku, 'bā ేశĩ be āmbúgú ngá drĩgé rĩ pi ri ేశĩ 'bā tā 'dĩ'bée ĩnjĩzú múngú rú. 6 'Bā ri'bā tā 'o'bā 'dĩni 'dĩ'bée, kōpivé tā 'dĩ'bée sē Múngú ā 'a ri ve ānĩ ambamba. 7 Ándúrú ĩmi ní adrizú 'bā 'dĩni 'dĩ'bée āsámví gé rĩ gé, ĩmi rikĩ tā 'oó sŭ kōpi ní 'oó rĩ tĩnjĩ. 8 'Bo nóni lē ĩmi kukĩ tā ūnjĩ 'dĩ'bée rá, jĩkó, ేశĩ ūká, 'bā ndrengará ūnjĩ, 'bā āzi ā rú izangará, āzini átangá ūnjĩ, lē ĩmi kukĩ tā 'dĩ'bée rá. 9 Lē ĩmi rikĩ ūnjō ūlĩ ĩmi ōgŭpĩ drĩgé ku, ā'diātāsīyā ĩmi kukĩ ūnjikānyā ándúrú ĩmi ní 'oó rĩ gĩ.

10 ĩmi újákĩ nóni ĩmi ícá ú'di rú gĩ, Múngú ri sē ĩmivé újángará ícázú ú'di rú 'dĩri, ĩri adri múzú nyonyo, ĩmi Múngú ĩmi gbiĩpi sŭ 'i tĩnjĩ rĩ nĩ ānĩ múké. 11 Ídri ú'di ĩmi ní ísú 'dĩri agá, 'bā rĩ dō Yāhŭdĩ yā, dō adri Yāhŭdĩ ku yā, dō ágélé ni ē tĩ líkĩ gĩ yā, dō líkĩ kuyé yā, dō 'bā rĩ nĩ Gĩrĩkĩ tĩ ku yā, dō 'bā ేశĩ be draápi dradra ni yā, dō túgērĩ yā, dō adri túgērĩ ku yā, Kúrísítō ri tā drĩgé sī céré, ĩri ri adri 'bā agá.

* 2:16 2:16 Ūmŭ mbāá vé rĩ, dōku ũ'dú Sábátā vé rĩ: Yāhŭdĩ rĩ pi ri Múngú ri ĩnjĩ mbāá sŭ ígápi ú'di rú rĩ gé, kōpi ri ānyāpā ūlĩ kárákará zā rōbōṅō rú. Sēbĩjĩ ālu ālu, kōpi ri ú'dú Sábátā vé Múngú ní uvuzú 'dāri ígá. 'Í lā 1 Kōrónikōl 23:30-31; 2 Kōrónikōl 2:4; 2 Kōrónikōl 8:12-13; 2 Kōrónikōl 31:3; Nēmáyā 10:33; Ōséyā 2:11.

¹² Múngú lē ìmi rá, ùpě ìmi adrií 'bá ívé ni uletere. Kúru lē ìmi kokí 'bá rí pi ē ìzā, ìmi adriki éşí be múké, ìmivé éşí ā adri tā sī mādā, lē ìmi 'okí tā múké 'bá rí pi ní, lē ìmi 'duki tā rí ngaá mužú éşí be mādā. ¹³ Ìmi dō tā be ìmi āsámú gé sī ìmi ôgùpìjì be, lē ìmi úríki kòpi be trù, ìmi trúkí ìmi ìmi āsámú gé sī rá, sù Kúrísitō ní ìmi trúú rí tìjì. ¹⁴ Tā agaapi rá rí, lē ìmi lēki ìmi lēlē, ā'diātāsīyā lēngará ri sē ìmi ìmi úmú adri trù, ìmi tā 'du nga éşí be ālu.

¹⁵ Lē tākiri Kúrísitō vé rí ā fi ìmí éşí agá, ā'diātāsīyā ìmi ní adrií rù 'bá ālu rí sī, zìkí ìmi ìmú adrií tā be kírí ìmi āsámú gé sī. Lē ìmi sēki òwō'difō Múngú ní. ¹⁶ Lē ú'dúkò múké Kúrísitō vé rí ā fi adrií ìmí éşí agá, ā sē ìmi ní úmí, ìmi ìmbákí rí ìmi ìmi āsámú gé sī ìmi ôgùpìjì be. Ìmi ngokí úngó Sāwùmā vé rí, āzini ìmi ngokí úngó Múngú ri íngúzú ānì, ìmi sēki Múngú ní òwō'difō ìmí éşí agá 'dāá. ¹⁷ Tā ìmi ní rií 'oó, āzini ìmi ní rií átá rí, lē ìmi 'okí Úpí Yēsù ā rù sī, lē ìmi sēki òwō'difō 'bá Ètèpì Múngú ní Yēsù ā rù sī.

'Bá Yēsù ri è'yì' 'bá gí rí pi vé adringará ívé 'bētì āsámú gé rí

¹⁸ Ìmi ùkú rí pi, lē ìmi yìkí ìmivé āgō rí pi ē tì yìyì, ā lù rí 'yozú kìnì, ìmi è'yìkí Úpí Yēsù ri gí.

¹⁹ Ìmi āgō rí pi, lē ìmi lēki ùkú ìmivé rí pi lēlē, ā átákí kòpi ní ôjògō sī ku.

²⁰ Ìmi anjíná rí pi, lē ìmi yìkí 'bá ìmi tì 'bá rí pi ē tì yìyì tā céré sī, ìri sē Úpí ri adri ānì āyìkō sī.

²¹ Ìmi anjì ètèpìjì, Lē ìmi átákí átángá anjíná rí pi ní ú'dúkò ùkpó ùkpó ní sī ku, ā sē rí kòpi ní ìzāngā ku.

²² Ìmi tùgèrì rí pi, lē ìmi yìkí 'bá ìmi ní rií èzì ngaá kòpi vúgá rí pi ē tì yìyì, ā adri 'yozú kìnì, kòpi ní rií mì 'bāá ìmivé èzì ndrezú gōgō rí sī ku, ìmi ngakí èzì rí éşí ālu sī, ē ìnjìkí rí Úpí ri ānì. ²³ Lē ìmi ngakí èzì rí éşí be céré, sù ìmi ní rií èzì ngaá Úpí Yēsù ní rí tìjì, adri 'yozú kìnì, ìmi ní rií ngaá 'bá áda ní rí tìjì ku. ²⁴ Lē ìmi nìkí áamá múké 'yozú kìnì, èzì ìmi ní ngaá rí agá, Kúrísitō ri ìmi ùfē rá, ā'diātāsīyā èzì ìmi ní rií ngaá rí, ìmi ri nga ìmivé Úpí Kúrísitō ní. ²⁵ 'Bá tā ùnjì 'oópi rí, Múngú ri ìri ìrìnjā ìrivé ùnjìkányā ìri ní 'oó rí sī. Múngú ri 'bá rí pi vé tā lì céré pìrì.

4

¹ Ìmi 'bá ambugu tùgèrì rí pi vé rí, lē ìmi sùkí tùgèrì ìmivé rí pi ā rù 'bá gá sùşù, ìmi rùkí kòpi múké, ā'diātāsīyā ìmi nìkí rá 'yozú kìnì, 'Bá Āmbúgú ìmí drìlé gá anigé 'bù gé 'dāá.

Lē 'bá rí pi ā zìkí Múngú ri

² Lē ìmi 'bákí éşí rizú Múngú ri zìzú, ìmi adriki mì be mgbo, ìmi sēki ìri ní òwō'difō. ³ Ìmi zìkí 'bá ní Múngú ri, Múngú ā sē rí 'bá ní drìlé múké, 'bá ùlùkí rí ú'dúkò múké Kúrísitō vé rí mužú, āzini 'bá ùlùkí rí tā Kúrísitō vé ì ní ándúrú ùzùjú kuú mùdùmùdú rú rí mužú 'bá rí pi ní. 'Yìkí ma kú jó ì ní rizú āngù ù'yìzú rí agá nōgò ú'dúkò múké má ní ùlùú rí ā tā sī. ⁴ Ìmi zìkí Múngú ri, ā sē rí má ùlù rí ú'dúkò múké rí mužú ānì múké. ⁵ Ìmi dō rí adri 'bá Múngú ri nì 'bá kuyé rí pì āsámú gé, tā ìmi ní rií 'oó rí, lē ìmi

'okí mužú tá n̄ngará be. Lē ĩmi ũ'bĩkí lētī ndāá 'bá 'dī'bée ē ĩzā kozú. ⁶ Lē átángá ĩmi ní ríí átá kōpi āsámvú gé rī, ĩmi átákí ేశí múké sī, ā sē rí kōpi ní úvá, ā'diātāsiyā 'bá āzi zī dō ĩmi tā sī, ĩmi újákí rī ĩri ní átángá rī múké.

Páulū vé āngū ímbángará ā ũdū āzini mōdó sēngará

⁷ Tūkíkō rí mávé tá ũlū ĩmi ní nī. ĩri édrīpi má ní lēlē rī, 'bā ేశí rizú ేశí rī ngazú átí'bá rú má be trū Úpí agá. ⁸ Tā ā pá má ní lēzú ĩri pēzú mužú ĩmi vúgá 'dīlé rī, ā mụ rí mávé tá ũlūú ĩmi ní, āzini ē ímbá rí ĩmí ేశí. ⁹ Tūkíkō pi mụ Ōnésīmū 'bávé édrīpi ేశí 'bāapi ేశí ngaapi ేశí be céré rī be, Ōnésīmū rí 'bá ĩmivé ni, kōpi tā 'i ngaapi 'bá rú'bá gá nōlē rī pi ũlū ĩmi ní nī.

¹⁰ Ārisitārúkō ĩ ní 'yīí kuú má be trū rī, sē ĩmi ní mōdó, āzini Mārākō Bārūnábā vé máríté sē kpá ĩmi ní mōdó. Ándúru ũlūki Mārākō vé tá ĩmi ní rá. Kādō caá ĩmi vúgá 'dīlé, ĩmi ేశ'iyíki ĩri drī ĩrī sī. ¹¹ Yēsū ĩ ní zīí Yúsītō rī, sē kpá ĩmi ní mōdó. Yāhūdī Yēsū rí ేశ'yī'bá gí, 'bá ní ríí ేశí ngaá kōpi be trū mālūngā Múngú vé rī ā tā sī rī pi, kōpi 'yéná 'dī, kōpi kokí má ĩzā ambamba. ¹² Ēpāfūrā ĩmi ógúpí adriipi átí'bá Kúrísitō Yēsū vé rī, sē ĩmi ní mōdó. ĩri rí Múngú rí zī ĩmi ní ũkpō sī, ĩmi nīkí rí tá Múngú ní lēé ĩmi 'okí rī, ĩmi 'dúkí rí ngaánga, ĩmi tukí rí pá títí ĩmivé ేశ'yīngará agá. ¹³ Á ndre Ēpāfūrā 'bā ేశí céré rizú ేశí ngazú ĩmi ní, āzini 'bá Yēsū rí ేశ'yī'bá gí kūrú Lāwōdīkiyā vé rī agá rī pi ní, āzini kūrú Hīrāpólīsī vé rī agá rī pi ní. ¹⁴ Lūkā 'bávé ũndī riipi dáwā sēepi 'bá ní lēlē rī, sē ĩmi ní mōdó, āzini Dema sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁵ ĩmi sēkí mōdó 'bá édrīpi, āzini 'bá ómvúpí Yēsū rí ేశ'yī'bá gí Lāwōdīkiyā gá rī pi ní, āzini ĩmi sēkí mōdó 'bá ómvúpí Núfā ní, āzini 'bá kánisā vé ĩ úmú'bá ĩrivé 'bētí āsámvú gé rī pi ní.

¹⁶ Lākí dō kōkōbī 'dīri ĩmi ní gí, ĩmi pēkí mụ 'bá kánisā Lāwōdīkiyā vé rī agá rī pi ní, kōpi ā lākí. Kōkōbī má ní sīí sēé 'bá Lāwōdīkiyā vé rī pi ní rī, lē ĩmi zīkí, kōpi ē ĩsēkí, ĩmi lākí kpá ĩndī.

¹⁷ ĩmi lūkí Ārīkípō ní, lē ā nī múké 'yozú kīnī, ేశí Úpí Yēsū ní sēé drī ní gé rī, ā 'dụ ngaánga.

¹⁸ Ma Páulū 'i, mōdó ũdūmbītā rú 'dīri, ā sī kōkōbī ní má drī sī nī. ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, ma kú jó ĩ ní rizú āngū ũ'yīzú rī agá nōónō, ĩmi zīkí má ní Múngú rí. ేశí múké Múngú vé rī ā adri ĩmi be.

Kōkōbī ālu ni Páulū ní sīi sēé 'bá
Tēsālōnikē
vé rī pi ní rī
Tā búkū rī vé rī ā ūlūngará

Páulū í'dó kánisā āngū Tēsālōnikē vé rī agá (Ēzī 17). Tēsālōnikē ri kūrū āmbúgú āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āngū ī ní zīj Ġirīkī rī vé wōqōkō úrúlé rú rī gé. Páulū nga mbēlēnā mụụ 'dāāsī rá, ā'diātāsīyā Yāhūdī uruko ní lēé ĩri ruų rī sī. Vūdřī ni gé, Timōtéyō riipi ĩri ē ĩzā koopi rī ní lūzú ĩri ní kīnī, kōpi ā rikī dō Kūrīsītīyānī rī pi ōcūų drāāsiyā, kōpi 'bāki ēsī kuú Múngú drīgé. Páulū sī kōkōbī 'dīri kōpi ē ēsī ĩmbázú, āzini tā kōpi ní zīj rī ūjázú.

Kōkōbī 'dīri agá, Páulū sē Múngú ní ōwō'difō Kūrīsītīyānī Tēsālōnikē agá rī pi vé ě'yīngará ā tā sī, āzini kōpivé lēngará ā tā sī. Ūlū kpá kōpi ní ívé adringará Kūrīsītīyānī rú kōpi āsámuvú gé rī vé tā. Ūlū kpá kōpi ní tā úmvúlēsī ímųpi 'i ngaápi Kūrīsītīyānī rī pi ā rų'bá gá kōpivé drāngará ā vūdřī gé rī vé tā, āzini ūlū tā úmvúlēsī ímųpi 'i ngaápi sá Yēsū ní ímųzú ímvízú rī gé rī vé tā. ĩmbá kōpi ní lētī adrizú ānī múké cīmgbá cazú ū'dų Yēsū ní ímvízú rī gé rī vé tā.

Páulū sē mōdó 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

¹ Ma Páulū 'i, 'bá Sílā vé Timōtéyō sī, 'bá sīkī kōkōbī 'dīri sēé ĩmi ní, ĩmi 'bá kánisā vé adri' 'bá kūrū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ētēpi ri ě'yī' 'bá gí, āzini Úpi Yēsū Kúrīsītō rī ě'yī' 'bá gí rī pi. Ēsī múké Múngú vé rī, āzini tākiri ĩrivé rī ā adri ĩmi be.

Ē'yīngará 'bá Tēsālōnikē gá rī pi vé rī

² Ū'dų ālu ālu, 'bá rī ōwō'difō sē Múngú ní ĩmi tā sī céré, 'bá kādō ri Múngú ri zīj, 'bá rī zī ĩmi ní ĩndī. ³ 'Bá kādō ri 'bá Ētēpi Múngú ri zīj ĩmi tā sī, 'bá rī zī ězī ĩmi ní ngaá ēsī be céré ě'yīngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ězī ĩmi ní ngaá lēngará be rī ā tā sī, āzini 'bá rī zī ĩmi ní ēsī 'bāā 'bávé Úpi Yēsū Kúrīsītō drīgé rī ā tā sī.

⁴ Má ědripiĵi má ōmvųpiĵi, 'bá nĵkī rá 'yozú kīnī Múngú lē ĩmi rá, ūpē ĩmi adrii 'bá ívé ni pi. ⁵ Ā'diātāsīyā 'bá ní ū'dúkó múké rī jīzú ūlūzú ĩmi ní rī gé, 'bá ūlūkī 'yēnā átángá 'bá tĵ gé rī ō'dúkūlē kuyé, ū'dúkó múké 'bá ní jĵi ūlūú rī ūkpō be, ĩndrī Uleterē rī i'da ĩmi ní 'yozú kīnī, tā 'bá ní ūlūú ĩmi ní rī, ĩri tā áda. ĩmi nĵkī 'bávé adringará ĩmi āsámuvú gé ĩmi ĩzā kozú rī rá. ⁶ ĩmi nyakī dō ĩzāngā ū'dúkó múké rī ā tā sī āmbamba drāāsiyā, ĩndrī Uleterē rī vé ūkpō sī, ĩmi ě'yīkī ū'dúkó rī āyīkō be āmbamba. 'Dīri ĩmi ūbīkī tā 'bá ní 'oó rī ā pámvú, āzini Úpi Yēsū ní 'oó rī ā pámvú.

⁷ Tā 'dīri sī, ĩmi ufukī adrii ū'bĵtā rú 'bá Yēsū ri ě'yī' 'bá gí āngū Mākēdōniyā vé rī agá, āzini āngū Ākáyā vé rī agá rī pi ní. ⁸ ĩmivé tā sī, sē ū'dúkó múké Úpi Yēsū vé tā sī rī kų mųzú āngū Mākēdōniyā vé rī agásī, Ākáyā vé rī agásī, āngū rī pi agásī céré. Ē'yīngará ĩmi ní Múngú ri ě'yīzú rī vé tā kų mųzú āngū rī pi agásī céré gí, 'bá lēkī tā ni átá ĩmi ní

dījī ku. ⁹ Ā'diātāsīyā kōpi ūlūki tā īmi ní 'bā ē'yízú ešī be céré rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūki tā īmi ní gāzú ngá ī ní údé múngú rú rī pi ĩnjgá sī rī vé tā rá, āzini kōpi ūlūki tā īmi ní ešī újázú Múngú áda idri rú īmi ní ēzī ngaa ĩri ní rī vé tā rá, ¹⁰ āzini kōpi ūlūki tā īmi ní ešī 'bāzú Múngú vé Mvā ĩri ní ingaa gōo idri rú drāngará gálésila rī vé ĩgōngará 'bū gélesī rī vé tā rá. Mvā 'diri Yēsū 'i, ĩri úmvúlēsī ĩmú 'bā pa Múngú vé jīkó tā lizú rī agāsī nī.

2

Ēzī Páulū ní ngaa Tēsālōnikē agá rī

¹ Má édrīpījī má ómvúpījī, īmi nīkí rá 'yozú kīnī, ečī 'bá ní tuú mužú īmi vúgá 'dīlé rī drā kána kuyé. ² Īmi nīkí ĩzāngā 'bá ní nyaá kárakarā ī nī 'bā u'dazú kūrū Pīlīpópýjī vé rī agá 'dāá, ĩsúzú 'bá cakí drī īmi vúgá 'dīlé kuyé rī rá. 'Bo Múngú 'bávé rī sē 'bá ní ūkpō ívé ú'dújkó múké rī ūlūzú īmi ní ūrī ākó, 'bá 'bā tā lē'bá ku rī pi, ā cekí dō 'bā gārā kūrū drāāāsīyā, ³ 'bá ní rizú ú'dújkó múké rī ūlūzú īmi ní rī gé, 'bá ūlīkí ūnjō kuyé, 'bá ūlūki ú'dújkó múké rī ešī múké sī, 'bá ū'bākí ĩmī mī kuyé. ⁴ Ú'dújkó múké 'bá ní ūlūú rī, Múngú ā'yī 'bá ní tā ni nī. Ú'dújkó múké 'bá ní ūlūú rī, adri 'yozú kīnī, āyīkō sēzú 'bá áda ní kuyé, ĩri āyīkō sēzú Múngú ní. Múngú nī tā 'bá ešī agá rī nī. ⁵ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá átákí īmi ní tā múké īmi ĩngúzú ĩmī mī ū'bāzú ānī kuyé, dōku lēzú ngá āzi ĩsúzú īmi vúgá ānī kuyé, tā 'bá ní 'oó rī, Múngú nī rá. ⁶ Adri 'yozú kīnī, 'bá rikí lētī ndāá, īmi ĩngúkí rī 'bā ānī dōku 'bá ūrukō ē ĩngúkí rī 'bā ānī yā 'dīni kuyé.

'Bā Kúrísitō vé 'bá áyūāyū nō'bée, 'bá té kōdō ícō ngá zī īmi tī gé rá, ⁷ 'bo 'bá adrikí īmi āsámví gé ešī be mādā, sū anjī éndrēpījī ní rīi ívé anjīná ā tā mbaá rī tīnjī. ⁸ 'Bá lēkí īmi ambamba, 'bá ní īmi ní ú'dújkó múké Múngú vé rī ūlūzú ānī, āzini 'bá ní úvá 'bāzú tā rī ūlūzú īmi ní ānī. ⁹ Má édrīpījī má ómvúpījī, īmi nīkí ēzī 'bá ní ngaa ūkpō sī īmi āsámví gé rī rá. 'Bá ní rizú ú'dújkó múké Múngú vé rī ūlūzú īmi ní rī gé, 'bá rikí ēzī ngaa ūtūnjá pi ĩnjgá be ngá ndāzú 'bā ĩzā kozú, 'bā 'bākí rī oḡu 'bā āzi drīgē ku.

¹⁰ Tā 'bá ní 'oó rī, īmi ndrekí ĩmī mī sī rá, Múngú ndre kpá rá, īmi 'bá Yēsū rī ē'yī' 'bá gí 'dī'bée, 'bá ní rizú adrizú īmi āsámví gé rī gé, 'bá rikí adrií tā be pīrī, 'bā āzi édí 'bā rú tā ūnjī sī kuyé. ¹¹ Īmi nīkí rá 'bá ní rizú adrizú īmi be rī gé, 'bá rukí īmi múké sū anjī étēpījī ní ívé anjī ruú múké rī tīnjī, ¹² 'bā ĩmbákí ĩmī ešī, āzini 'bā ūmīkí ĩmī ešī, īmi adrikí rī múké Múngú éndrētījī gé, ā'diātāsīyā Múngú zī īmi ífī ívé mālūngā ūnyī be ambamba rī agá gí.

¹³ 'Bā rī Múngú ní ówō'difō sē sá céré sī, ā'diātāsīyā 'bá kā ú'dújkó múké Múngú vé rī ūlūú īmi ní, īmi ē'yīkí rá, īmi ē'yīkí rá 'yozú kīnī, ú'dújkó rī Múngú vé nī, adri 'bá áda vé nī kuyé. Īmi 'bá Múngú rī ē'yī' 'bá gí 'dī'bée, ú'dújkó rī īmi agá anigé, ĩri rī ēzī nganga. ¹⁴ Má édrīpījī má ómvúpījī, īmi 'dukí tā rī ngaa sū 'bá Múngú vé kánísá Yūdáyā gá rī pi ní 'duú ngaa rī tīnjī rá. Īmi nyakí ĩzāngā 'bā ĩmivé āngū agá rī pi drīgē, sū 'bá Kúrísitō Yēsū rī ē'yī' 'bá gí Yūdáyā gá rī pi ní nyaá Yāhūdījī rī pi drīgē rī tīnjī.

¹⁵ Yāhūdījī rī pi 'dīkí Úpí Yēsū rī, kōpi ú'dīkí kpá nēbī rī pi, āzini kōpi údrókí 'bā āngū rī agāsī rá. Tā kōpi ní 'oó rī sē Múngú ní āyīkō kuyé, āzini kōpi ē ešī ūká ūká 'bá rī pi ní céré. ¹⁶ Īmi ndrekí drī ká, kōpi lēkí 'bá ūlūki ú'dújkó múké rī 'bá adri' 'bá Yāhūdījī rú ku rī pi ní ku, ā'diātāsīyā kōpi

lēki 'bá adri' 'bá Yāhūdī rú ku rī pi ē įsúki pangará ku. Tā Yāhūdī rī pi ní 'oó 'dīni 'dīri, sē kōpivē ūnjkānyā tī mužú drīgélē, āni jīkō ri 'de Múngu agá, ĩri ímų kōpi ĩrīnā rá.

Páulū ri úvá be lē mužų 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ndree

¹⁷ Má édrīpi má ómvųpi, 'bá ní 'bá acozú ĩmi be, 'bá ní ĩmi kuzú lóki be mādā rī gé, 'bávė éśi cérė adri kú ĩmi drīgė, 'bá rikí ũ' bīi ũkpō sī lėzú gōzú mužú ĩmi ndrezú, ĩmi úvá ní 'bá ndėė ambamba rī sī. ¹⁸ 'Bá lėki kōdō mužų ĩmi vúgá 'dīlė éśi ālu sī. Sų mā úlungu Páulū tīni, má ũ' bīi ũkpō sī, á lē kōdō gōo mužų ĩmi ndree đīi, 'bo Sātánā ala 'i 'bá endrėti gé cí. ¹⁹ Agaapi rá rī, Yēsų kādō ĩmvi ĩgōo, 'bá 'bá ní ímų éśi 'bāā kōpi drīgė, 'bá ní ímų adrii āni āyīkō sī, āzini 'bá ĩ ní ímų 'bá ní kúlā sėzú āni rī, ĩri adri ā'di pi? Adri ĩmi 'i ku? ²⁰ Ádarú ĩmi sē 'bá ímų đī pōwųpōwų, āzini 'bá ímų adri āyīkō sī.

3

Pėki Tīmōtėyō ri mužų Tēsālōnikē gá

¹ 'Bá kā ũ'dū ndāā tí mužú, 'bá ũsúki múké ni, lē 'bá áwíki adrii kūrų Ātėnėsi vé rī agá nōgó. ² 'Bá pėki 'bá édrīpi Tīmōtėyō riipi ězi Múngu vé rī ngaapi 'bá be trų rī mužų ĩmi vú 'dīi áyu, ā muž rī ũ'dúkō múké Kúrísitō vé rī ũlūú ĩmi ní, ē ĩmbá rī ĩmī éśi, ĩmi adriki rī ũkpō ũkpō ĩmivė ě'yīngará agá, ³ ĩmi āsámví gé 'đigė, 'bá āzi vé ě'yīngará ā adri rī ĩdrikidri oĉųngará 'dī'bée sī ku. ĩmi nīki rá 'yozú kīnī, 'bá ícókí ápá oĉųngará 'dī'bée agási bā ku. ⁴ 'Bá ní rizú adrizú ĩmi be rī gé, 'bá lūki ĩmi ní rá, 'bá kīnī, ĩ ímų 'bá oĉų rá. Sų ĩmi ní nīi rá rī tīni, oĉųki 'bá rá. ⁵ Má kā ũ'dū ndāā tí mužú ĩmi vúgá 'dīlė, má ní Tīmōtėyō ri pėzú mužú āni, ā muž rī ĩmi ndree, dō ĩmi áwíki adrii ũkpō ũkpō ĩmivė ě'yīngará agá ũgōgō. Má éśi rī ũtītī, má ũsų ādróko ímų ĩmi ũ' bīi gí, ězi 'bá ní ngaā kárakarā 'dīri ĩri déna ímų drā kána.

⁶ 'Bo nóni Tīmōtėyō ĩmvi ĩmi vúgá 'dīisi, ícá 'bá vúgá nōo gí, ĩjī 'bá ní ũ'dúkō múké ni ũlūú, ũlū ě'yīngará ĩmivė rī ā tā, āzini lėngará ĩmivė rī ā tā. Ūlū 'bá ní kīnī, tā 'bá ní 'oó ĩmi āsámví gé āyīkō sī 'dāri, āvi ĩmi agási ālunāni kuyė, sē ĩmi rī 'bá úvá úyi, ĩmi lėki ímų 'bá ndree, sų 'bá ní ĩmi úvá úyi, lėe mužų ĩmi ndree rī tīni.

⁷ Má édrīpi má ómvųpi, ā rikí dō 'bá oĉųi nóni drāāsiyā, tā Tīmōtėyō ní ímų ũlūú 'bá ní kīnī, ĩmi tukí pá tīti ĩmivė ě'yīngará agá rī sī, sē 'bá éśi úri gí. ⁸ ĩmi ní pá tuú tīti Úpi agá rī sī, sē 'bá ní āyīkō. ⁹ Āyīkō ĩmi ní sėe 'bá ní nōri sī, 'bá sėki rī Múngu ní ōwō'dīfō ní gbā ngōpi? ¹⁰ 'Bá ri Múngu ri zi ĩmi ní ũtīnā pi ĩnīnā be, ā zī rī 'bá ní létī mužú ĩmi ndrezú đīi, 'bá mužki rī ĩmi ĩzā koó, ĩmi ĩmbá tā ũrukō ĩmi ní nīi kuyė rī pi sī, ĩmi adriki rī ũkpō ũkpō ĩmivė ě'yīngará agá.

¹¹ Lē Múngu 'bá Ētėpi pi 'bávė Úpi Yēsų Kúrísitō be, kōpi ā zīki 'bá ní létī mužú ĩmi vúgá 'dīlė. ¹² Lē Úpi Yēsų ā sē lėngará ĩmivė rī ā muž drīdrī, ĩmi lėki ĩmi lėlė ĩmi āsámví gé sī, āzini ĩmi lėki kpá 'bá rī pi lėlė, sų 'bá ní ĩmi lėlė rī tīni. ¹³ Lē Úpi Yēsų ē ĩmbá ĩmī éśi, ĩmi adriki rī ūnjkānyā ākō, ĩmi adriki rī ule 'bá Ētėpi Múngu endrėti gé, ũ'dú 'bávė Úpi Yēsų ní ĩgōzú ĩmųzú ívė 'bá uletere rī pi be rī gé.

4

Adringárá múké āyīkō sēepi Múngú ní rī

¹ Má édrípījī má ómvúpījī, 'bá lūkí ĩmi ní rá, lē ĩmi 'okí tā pīrī Múngú ní āyīkō sēepi ní, sū 'bá ní ímbá ĩmi ní rī tīnī. 'Bá nīkí rá ĩmi rī tā rī 'o pīrī, 'bá mākí ĩmi éšī be céré, lē ĩmi 'okí tā pīrī rī mužú dījī dījī. ² Ā'diātāsīyā ĩmi nīkí tā 'bá ní ímbá ĩmi ní ũkpō Úpí Yēsū vé rī sī rī gí.

³ Múngú lē ĩmi adríkí uletere 'í ɛndrɛtj gé, lē ĩmi 'bákí ɔwū mužú bādārú ku. ⁴ Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē,* ā adrí rí ũnjīkānyā ākó, ē ĩnjīkí rí ĩrī ĩnjīnjī, ⁵ ā rí ɔwū 'bāá sū pāgánō Múngú rí nī' 'bá kuyé rī pī tīnī ku. ⁶ 'Bá āzi ā 'o ũnjīkānyā lészú lazú édrípījī vé ũkú sī ku. Tā ũnjī ĩrī ní 'oó 'í édrípījī ní 'dīrī sī, Úpí Yēsū rí ĩrī ĩrīnā rá, sū 'bá ní ũlūú ĩmi ní rī tīnī. ⁷ Múngú zī 'bá ímú ũnjīkānyā 'oó kuyé, zī 'bá ímú adríjī uletere. ⁸ 'Bá tā ĩ ní ímbá 'dīrī gāápī sī rī, gā 'dīrī 'bá áda kuyé, gā Múngú Índrí Uletere rī sēepi rī.

⁹ Múngú ímbá ĩmi ní tā ĩmi ní ĩmi lészú ĩmi édrípījī be rī ĩnógóšj gí, 'bá ícókí tā ní sījī sēé ĩmi ní ku. ¹⁰ Ádarú lēngárá ĩmi ní ĩmi ɔgūpījī Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí adrí' 'bá āngū Mākēdōnīyā vé rī agá rī pī lészú rī aga rá. Má édrípījī má ómvúpījī, lē ĩmi lēkí ĩmi mužú lēlē.

¹¹ Lē ĩmi adríkí tā be kírī 'bá rī pī āsámvú gé, ĩmi ríkí fíí 'bá ɔrúko vé tā agá ku. 'Bá ālu ālu ā 'bā éšī rizú ívé ɛzī ngazú 'í drī sī, sū 'bá ní lūú ĩmi ní rī tīnī, ¹² 'bá Kúrísitō rí ɛ'yī' 'bá kuyé rī pī ē ĩnjīkí rí ĩmi ĩnjīnjī, āzini ĩmi zíkí rí ngá 'bá āzi tī gé ku.

Yēsū vé ĩgōngárá

¹³ Má édrípījī má ómvúpījī, 'bá lēkí ĩmi ní 'bá ũdrā' 'bá, Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī vé tā ũlūú, lē ĩmi ríkí kōpī ngoó sū 'bá éšī 'bā' 'bée tā drīdrī 'dilé rī drīgé kuyé rī pī tīnī ku. ¹⁴ 'Bá ɛ'yīkí rá 'yozú kīnī, Yēsū drā rá, 'bo íngá gōó ídri rú drāngárá gálésīla rá, 'bá ɛ'yīkí kpá rá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā' 'bá, Yēsū rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī, Múngú rí ímú kōpī íngá gōó ídri rú Yēsū be trū. ¹⁵ 'Bá lēkí tā Úpí Yēsū ní 'yoó rī lūú ĩmi ní kīnī, 'bā drī adrí' 'bée ídri rú cīmgbá lókí 'í ní ímúzú ímvízú rī gé nō' 'bée, 'bá ícókí ngaá mužú 'bá ũdrā' 'bá gí rī pī sī drīdrī ku, 'bá ũdrā' 'bá gí rī pī nga drīdrī nī. ¹⁶ Úpí Yēsū rí ímú ísī 'bū gé 'dāásī vūgá nōó, ĩrī tājīmī sē 'bá rī pī ní ũ' 'dúkó be ɔrú 'dāá, mālāyīkā adríjī mālāyīkā rī pī drīgé céré rī nga átá ũ' 'dúkó be ɔrú 'dāá, ĩrī dībe tā áyú be, Múngú vé gūké āngū zízú rī dībe ɔ' 'ú be. 'Bá ũdrā' 'bá Yēsū Kúrísitō rí ɛ'yī' 'bá gí rī pī, kōpī 'í' 'dó íngá ífū ívé 'bū agá 'dāásī drīdrī nī. ¹⁷ Tā 'dīrī ā vūdrījī gé, 'bā drī adrí' 'bá ídri rú ĩ ní kuú vūgá nō' 'bée, 'bā kúru nga mužú 'bā úmú kōpī be trū ĩrībījī agá 'dāá, 'bā 'bā úmú Úpí Yēsū be trū ũlī agá 'dāá. 'Bā áwí adrí Úpí Yēsū pī be trū mužú nyonyo. ¹⁸ Kúru lē ĩmi 'dúkí tā 'dī' 'bée rizú ĩmi éšī ímbázú ĩmi āsámvú gé sī.

5

Ími adríkí ũrē, ĩmi ütēkí Yēsū vé ĩgōngárá

¹ Má édrípījī má ómvúpījī, 'bá ícókí sá, dōku ũ' 'dú Úpí Yēsū ní ímvízú rī vé tā sījī sēé ĩmi ní ku, ² ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, Úpí rí ímú ícá*

* 4:4 4:4 Lē 'bá ālu ālu ā ütē 'í rú' 'bá ütētē: Tā 'dīrī vé íffíí, lē 'bá rí ā adrí 'yénjā ũkú ívé rī be.

* 5:2 5:2 Úpí rí ímú ícá: Gīrīkī tī sī, ũ' 'dú Úpí ní ímúzú ĩgōzú rī.

dū, sū ũgū' bá ní ímú ngá ũgū' ínjá sī rī tñj. ³ 'Bá rī pi kádō 'bāá ríí átá, "Nóni tākíri anigé, āngū rī nóni múké," tā ũnjí ri koro í'dé kōpi drǐgé, sū ũkú mvá tǐpi rī ā 'a ní í'dó ásó mbēlēñá rī tñj, kōpi ícókí ápá āluñáni ku.

⁴ Má édrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, ími adríkí ínjá agá kuyé, ími nǐkí tā rī gí, ānǐ ími ícókí āyāá Úpí vé ícángará dū sū ũgū' bá tñj 'dǐri ā tā sī ku. ⁵ Ími céré anjǐ ũtúná vé nǐ, āzini ũtú āmgbaráká vé nǐ. 'Bá adríkí anjǐ ínjá vé nǐ kuyé, āzini āngū bǐpi nǐpǐ cǐcǐ rī vé nǐ kuyé. ⁶ Lē 'bá ríkí ũ'dú koó bādārú sū 'bá uruko ní ríí ũ'dú koó rī tñj ku, lē 'bá adríkí mǐ be mgbo, āzini lē 'bá ũtēkí 'bá ũtētē. ⁷ 'Bá rǐ' bá ũ'dú ko' bá rī pi, kōpi rǐ ũ'dú ko ínjǐ sī. 'Bá rǐ' bá íwá mvu' bá ímērēzú rī pi, kōpi rǐ íwá rī mvu ímērēzú ínjǐ sī. ⁸ 'Bá anjǐ ũtúná vé nǐ, lē 'bá 'bākí ẹ'yǐngará rǐ, āzini lēngará rǐ kùkùrú'kú rú, 'bá ũtēzú ānǐ, āzini 'bá 'bākí pangará rǐ vé tā 'bá ẹsǐ agá, sū sǎpú aya rú í ní suu drǐgé rī tñj.

⁹ Múngú ũpē 'bá 'yozú kíní 'bá ímúkí rǐ ízāngá ísú 'í drǐgé yā 'díní kuyé, ũpē 'bá 'bávé Úpí Yēsū Kúrísító ē ímú rǐ 'bá paá ũnjǐkǎnyā agásí. ¹⁰ Yēsú drǎ 'bá ũrú tǐ sī. Kādō ímvi, íri dō 'bá ísú ídri rú yā, dō íri ísú 'bá ũdrákí gí yā, 'bá ímú adri íri be trǔ mǔzú 'dání'dání. ¹¹ Ími ímbákí ímǐ ẹsǐ, āzini ími ímbákí ími adrií ũkpó ũkpó, sū ími ní ríí 'oó rī tñj.

Tā Páulū ní ímbá rǐ vé ũdū

¹² Má édrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, 'bá mǎkí ími, lē ími ínjǐkǐ ímivé drǐkoma rǐ' bá ẹzǐ nga' bá Úpí Yēsū ní rǐ pi ínjǐ ínjǐ. Kōpi rǐ ẹzǐ nga ũkpó sǐ ími āsámvú gé, āzini kōpi rǐ ími ímbá, ími 'okí rǐ tā ũnjǐ ku. ¹³ Lē ími ínjǐkǐ 'bá drǐkoma rú rǐ pi ínjǐnjǐ ẹzǐ kōpi ní ríí ngaá rǐ sǐ, ími lēkí kōpi lēlē. Lē ími adríkí tā be kǐri ími āsámvú gé sǐ. ¹⁴ Má édrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, 'bá mǎkí ími ẹsǐ ālu sǐ, ími lǔkí 'bá ũvú rú ẹzǐ nga' bá ku rǐ pi ní, lē kōpi ā ngakí ẹzǐ, ími ímbákí 'bá ũrǐ rú rǐ pi vé ẹsǐ, kōpi ē ẹsǐ ā adri rǐ ũkpó ũkpó, ími kokí 'bá ẹ'yǐngará be mǎdāñá rǐ pi ē ízā, ími adríkí tā be mǎdā 'bá rǐ pi be céré. ¹⁵ 'Bá āzi 'o dō tā ũnjǐ ógúpí ní, 'bá í ní 'oó ũnjǐ 'dǐri, ā újǎ ógúpí rǐ 'oó ũnjǐ ku. ũ'dú céré lē ími ũ'bǐkí tā múké 'oó ími āsámvú gé sǐ, āzini ími 'okí tā múké 'bá uruko' bée ní.

¹⁶ Sǎ céré sǐ, lē ími adríkí āyǐkō sǐ. ¹⁷ Ími ríkí Múngú rǐ zǐjǐ, lē ími āndēkí íri zǐngará sǐ ku. ¹⁸ Lē ími sēkí Múngú ní ōwō'dǐfō tā ārēvú sǐ céré. Ími ní Kúrísító Yēsū rǐ ẹ'yǐjǐ gí rǐ sǐ, Múngú lē ími 'okí sū 'dǐri tñj.

¹⁹ Ẹzǐ Índrí Uletererǐ ní lēé ngaá rǐ, 'bá āzi ā uga ku. ²⁰ 'Bá Índrí Uletererǐ ní ású gí rǐ sē dō tǐ, ā oṣwǐkǐ tǐ íri ní sēé rǐ ku. ²¹ Ími ámákí tā céré íri ní átá rǐ pi múké múké ũgbále, ími 'dúkí múké rǐ ẹzǐ ngazú ānǐ. ²² Lē ími fíkí ũnjǐkǎnyā agá ku.

Páulū sē 'bá rǐ pi ní tākíri

²³ Múngú rǐpǐ tākíri sēepi rǐ, ā ũjǐ ímivé ẹsǐ, āzini ā ũjǐ ímǐ rú' bá, ími adríkí rǐ uletererǐ ũnjǐkǎnyā ākó, cazú ũ'dú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísító ní ímvízú rǐ gé. ²⁴ Múngú zǐ ími adrií 'bá ívé ní, íri tā 'í ní 'yoó rǐ 'dú nga rá sū 'í ní 'yoó rǐ tñj.

²⁵ Má édrǐpǐjǐ má ómvúpǐjǐ, ími zǐkí 'bá ní Múngú rǐ. ²⁶ Ími sēkí mōdó 'bá édrǐpǐjǐ ní, āzini 'bá ómvúpǐjǐ ní, ími u'dekí kōpi ẹzǐjǐ bēdrǐ sǐ. ²⁷ Á mǎ ími Úpí Yēsū ā rú sǐ, lē ími lǎkí kōkōbǐ 'dǐri 'bá Yēsū rǐ ẹ'yǐ' bá gí rǐ pi ní céré.

²⁸ Ẹsǐ múké 'bávé Úpí Yēsū Kúrísító vé rǐ ā adri ími be.

Kōkōbī ĩrī ni Páulū ní sī sēé 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Páulū sī kōkōbī 'dīri sēé Kūrīsītīyānī Tēsālōnikē vé rī pi ní, ĩsú ākūdē sī kōkōbī drīdrī 1 Tēsālōnikē rī gí. Sī kōkōbī 'dīri sá mādāṅá agá, 'du caá mbáá kárakará kuyé. Sī kōpi ní kīnī, ā rikí dō Kūrīsītīyānī rī pi ōcūjū drāāsiyā, lē kōpi ā tuki pá títí ívé è'yīngará agá. 'Bá urukō'bée rikí ũlūú kōpi ní kīnī, Kúrísítō ímvi ĩgōó gí, dōku ĩri ímvi ĩgō ú'díkírīṅá nōgó, lē kōpi ā ngakí èzī ku. 'Bo Páulū 'yo kōpi ní kīnī, kōpi ā yíkí 'bá 'dīni 'dī'bée vé tā ku. 'Yo kōpi ní kīnī, lē Kūrīsītīyānī rī pi ā adrikí ũvú rú ku, ā'diātāsiyā Kúrísítō ní drī ícázú kuyé rī gé, tā ũnjí ri ímú ga ambamba vū drīgé nōgó, drīkoma adriipi ũnjí rī, ĩri 'bá Múngú vé rī pi ē drī ũcī, kōpi Múngú ri gā ānī sī.

Páulū sē mōdó 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

1 Ma Páulū 'i, 'bá Sílā be Tīmōtéyō sī, 'bá sīkí kōkōbī 'dīri sēé 'bá adri'bá kānisā kūrū Tēsālōnikē vé rī agá, Múngú 'bá Ètēpi ri è'yī'bá gí, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō ri è'yī'bá gí rī pi ní.

2 Èşī múké, āzini tākíri 'bá Ètēpi Múngú vé rī, āzini Úpí Yēsū Kúrísítō vé rī ā adri ĩmi be.

Páulū zī Múngú ri 'bá Tēsālōnikē vé rī pi ní

3 Má édrīpījī má ómviipījī, ú'dú céré 'bá ri ōwō'difō sē Múngú ní ĩmi tā sī, ā'diātāsiyā ĩmivé è'yīngará, āzini ĩmivé lēngará ĩmi āsámví gé sī rī ní rií mujū drīdrī rī sī. ⁴'Bá kānisā vé rī pi āsámví gé, 'bá ri ĩmi rú íngú, ā'diātāsiyā ú'dú ĩ ní ĩmi ōcūjū, āzini ĩmi ní ízāngā nyazú kárakará rī gé, ĩmi úmbékí èşī ízāngā rī ā nyangará gá rá.

⁵Èşī ĩmi ní úmbé ízāngā nyazú 'dīri lū 'yozú kīnī, Múngú ri tā lī pīrī, ĩri ĩmi ā'yī fi ívé mālūngā agá 'dāá rá. ⁶Múngú ri tā lī pīrī, ĩri ímú 'bá ĩmi 'o'bá ũnjí rī pi ĩrīṅá rá, ⁷ĩmi 'bá ízāngā nya'bá rī pi, Múngú ri sē ĩmi rú'bá ri ímú ndrī rá, ĩri kpá sē 'bá rú'bá ri ímú ndrī rá. Tā 'dīri ímú 'i nga lókí Úpí Yēsū ní úmvúlēsī ímújú 'bū gélésī, 'i 'idazú ācī be ívé mālāyíkā ũkpō be rī pi be rī gé. ⁸Múngú ri ímú 'bá 'i nī'bá kuyé rī pi ĩrīṅá rá, āzini ĩri ímú 'bá 'bávé Úpí Yēsū vé ú'dúkó múké rī gā'bá sī rī pi ĩrīṅá rá. ⁹Ī ímú 'bá 'dī'bée ĩrīṅá mujú ũdú ākó. Ī kōpi dro Úpí Yēsū ā gārā gá sī rárá rú, kōpi ícókí adrii írivé dīngará pōwūpōwū ũkpō be 'dīri ā gārā gá ku. ¹⁰Ú'dú Úpí Yēsū ní ímvízú rī gé, ĩrivé 'bá uletere rī pi ímú ĩri íngú rá, āzini 'bá Yēsū ri è'yī'bá gí rī pi céré ímú āyāyā. ĩmi kpá Yēsū ri íngú rá, ā'diātāsiyā ĩmi ní tā 'bá ní ũlūú ĩmi ní rī è'yījī gí rī sī.

¹¹Īmi ní è'yījī gí rī sī, 'bá ri Múngú ri zī ĩmi ní ú'dú céré, ā ko rī ĩmi ízā, ĩmi adrikí rī sū ĩri ní lēé rī tīnī. Āzini 'bá ri Múngú ri zī, ā sē rī ĩmi ní ũkpō, ā ko rī ĩmi ízā tā múké ĩmi ní lēé rī pi 'ozú, ĩmi ngakí rī èzī ĩmi ní í'dó ngaa ĩmivé è'yīngará agá rī mujú drīdrī. ¹²'Bá ri Múngú ri zī 'dīni,

Īmi 'bá Yēsũ ri ẽ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ẽ íngúkí rí 'bávé Úpí Yēsũ ri íngúngũ, Yēsũ ẽ íngú rí kpá ĩmi íngúngũ. Tā 'dĩri 'i nga ẹsị múké Múngú vé rĩ ā tā sī, āzini ẹsị múké Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ ā tā sī.

2

Yēsũ vé ĩgōngará

¹ Má ẹdrípíjì má óm̀vúpíjì, 'bá lèkí ĩmi n̄kí tā 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō ní ùmvúlésí ìmvízú rĩ, āzini ĩmi n̄kí tā ĩri ní ùmvúlésí ìm̀vúú 'bá ùm̀vúú tr̄ú rĩ. ² Tā 'bá rĩ pi ní 'yoó kíní, ỳ'dụ Úpí ní ìmvízú rĩ ícá gí 'dĩri, lē ĩmi ẹsị ā adri ānī ĩzāngā sī ku, āzini lē ĩmi ẹsị ā yā ānī ku. Kòpì ícò 'yo kíní, Índrì Uleterè rĩ lū tā 'dĩri ĩ ní n̄, dōku 'bá āzi lū ĩ ní n̄, dōku ĩ lākí kòkòbì 'bá ní sēé rĩ agá. ³ Lē ĩmi sèkí 'bá āzi ā ù'bā ĩmi m̄jì tā 'dĩ'bée sī ku, ā'diātāsīyā ỳ'dụ Úpí ní ìmvízú rĩ ícò dr̄í ícá ku. Ỳ'dụ 'dāri tē cĩmgbá ca ỳ'dụ Sātānā ní ágó āzi ùnjí ni ĩpèzú ìm̀vúú 'bá rĩ pi ẽ m̄jì ù'bāzú 'dezu ùnjìkānyā agá rĩ gé. Ágó ùnjí 'dĩri kādō ìm̀vúú 'i 'i'daá, 'bá kárakarà pi ìm̀vúú Múngú ri gā sī. Ỳ'dụ ỳd̄đú vé rĩ gé, ĩ kúru ìm̀vúú ĩri ĩrĩnā ĩzāngā nya m̄vúú ỳd̄đú ākó. ⁴ Ágó riípi m̄jì ù'bāápi 'dĩri, ĩri ìm̀vúú 'i íngú, ĩri ngá céré 'bá rĩ pi ní zìjì Múngú kòpì ní rií ĩnjìjì rĩ pi ọwọwọw, ĩri m̄jì úrì Jò Múngú vé rĩ agá, ĩri 'yo 'i Múngú 'i.

⁵ Īmi ícókí nyo tā má ní ùlūú ĩmi ní lókí 'bá ní adrizú ĩmi be tr̄ú rĩ gé 'dāri ígá ku? Ándúrú má ùlūú ĩmi ní tā ìm̀vúú 'i ngaápi dr̄đr̄đ 'dĩr̄ rĩ vé tā rá. ⁶ Īmi n̄kí ngá riípi ágó ùnjí rĩ ugaápi rĩ rá, 'bo ágó ùnjí rĩ ìm̀vúú 'i 'i'da lókí Múngú ní ā'yí gí rĩ gé. ⁷ Ẹkpò ágó ùnjí 'dĩri vé ĩ ní ndrēé ku rĩ anigé, ĩri ri ẹzì nga vū dr̄jégé n̄gò, ĩri ẹzì nga ca cĩmgbá ỳ'dụ ĩ ní ágó ùnjí 'dĩri drozú létì rĩ gé sī āmvé rĩ gé. ⁸ Kúru ágó ùnjí rĩ ìm̀vúú ĩf̄w̄ 'i 'i'da, 'bo Úpí Yēsũ ri ìm̀vúú ĩri 'dì dr̄ā ẹv̄v̄v̄ ĩf̄w̄úpi 'i t̄jì gélésí sī rĩ sī. Úpí ri ìm̀vúú Ẹkpò be, ĩri d̄jì p̄w̄p̄w̄p̄w̄, ĩri ìm̀vúú ágó rĩ vé Ẹkpò ndē rá.

⁹ Ágó adriípi tā be ùnjí 'dĩri, ĩri ìm̀vúú Sātānā vé ẹzì 'dụ nga, ĩri Sātānā vé Ẹkpò áyú rizú tā āyāzú āyāyā ni pi ngazú. ¹⁰ ĩri ìm̀vúú tā ùnjí ùnjò vé ni pi ùlūú 'bá Múngú rĩ ẽ'yĩ' 'bá kuyé rĩ pi ẽ m̄jì ù'bāzú, ā'diātāsīyā kòpì gākí tā áda ìm̀vúú kòpì paápi ùnjìkānyā agásí rĩ ā'yígá sī. ¹¹ Kòpì ní gāá tā áda rĩ ẹ'yígá sī rĩ sī, Múngú adi kòpì, sē kòpì ríkí ùnjò ā tā yìjì. ¹² Ī ìm̀vúú tā l̄jì kòpì dr̄jégé rá, ā'diātāsīyā kòpì ní tā áda rĩ ẹ'yĩjì kuyé rĩ sī, āzini kòpì ní lēé rií ùnjìkānyā 'oó áyú rĩ sī.

Īmi tukí pá t̄t̄jì ìmivé ẹ'yīngará agá

¹³ Má ẹdrípíjì má óm̀vúpíjì Úpí ní lēélē rĩ pi, lē sá céré sī 'bá ríkí ọwò'dĩf̄ò sēé Múngú ní ĩmi tā sī, ā'diātāsīyā Múngú ỳp̄é ĩmi n̄ ĩ'dóngará gá 'daá, pa ĩmi n̄ ĩmivé ùnjìkānyā agásí, ā'diātāsīyā Índrì Uleterè rĩ újā ĩmi ícá píjì gí, āzini ĩmi ẹ'yĩkí tā áda rĩ gí. ¹⁴ Múngú zì ĩmi ìm̀vúú 'i vúgá ỳ'dùkò múké 'bá ní ùlūú rĩ sī, ĩmi ālèkí rí d̄jngará p̄w̄p̄w̄p̄w̄ 'bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō vé rĩ. ¹⁵ Má ẹdrípíjì má óm̀vúpíjì, ĩmi tukí pá Ẹkpò Ẹkpò, ĩmi r̄k̄k̄k̄ tā 'bá ní ìmbá ĩmi ní t̄jì sī, dōku 'bá ní s̄s̄ ĩmi ní kòkòbì agá rĩ pi.

¹⁶ Bávé Úpí Yēsũ Kúrísítō, āzini 'bá Ẹtèpì Múngú 'bá lēépi agaápi rá, ẹsị be múké, 'bá ẹsị ùm̄ĩpi m̄vúú 'dání'dání, ẹsị 'bāápi 'bá dr̄jégé tā múké dr̄đr̄đ 'd̄l̄l̄é rĩ ā tā sī rĩ, ¹⁷ lē kòpì ā ùm̄íkí ĩmi ẹsị, āzini kòpì ā sèkí ĩmi ní Ẹkpò tā múké 'ozú, āzini átángá múké átázú.

3

Īmi zīkī 'bá ní Múngú rī

¹ Tā rī vé ūđđū 'dī, má édrīpījī má ómvúpījī, lē ĩmi zīkī 'bá ní Múngú rī, ū'dúkó múké Úpí Yēsū vé 'bá ní ūlūū rī ē íré rí mužú mbēlēñá āngū rī pi agásī céré, 'bá rī pi ā 'đukí rí ĩrī 'bāá tā āmbúgú rú, sū ándúúrú ĩmi ní tā ni 'đujū 'bāá āmbúgú rī tīñī. ² Īmi zīkī 'bá ní Múngú rī, 'bá pakí rí 'bá 'bá tā be ūñjī áwí'bá kú ūñjīkānyā agá rī pi drīgé sī, ā'diātāsīyā 'bá rī pi ā ūrūko ē'yīkí Yēsū rī kuyé. ³ 'Bo Úpí rī tā 'í ní 'yoó rī 'đu nga rá, ĩrī ĩmi ní ūkpó sē rá, āzini ĩrī ĩmi ūtē ādróko drīgé sī rá. ⁴ 'Bá 'bākí éšī Úpí drīgé 'yozú kīnī, ĩmi rī tā 'bá ní ímbá rī 'đu nga rá, āzini ĩmi ícó tā 'bá ní ímbá rī 'đu nga mužú drīđrī rá. ⁵ Lē Úpí ē 'da lēngará Múngú vé rī ĩmī éšī agá, āzini ē 'i da tē Kúrísitō ní éšī ūmbézu izāngá nyazú rī ĩmī éšī agá.

Ā adríkī ūvú rú ku

⁶ Má édrīpījī má ómvúpījī, 'bá 'yo ĩmi ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rú sī 'dīni, lē ĩmi úmúkí ĩmi 'bá adrí'bá ūvú rú éžī nga'bá ku rī pi be ku, 'bá 'dīni 'dī'bée 'đukí tā 'bá ní ímbá rī éžī ngazú kuyé. ⁷ Ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī, lē ĩmi 'đukí tā rī ngaá sū 'bá ní ngaá rī tīñī. Sā 'bá ní adrízú ĩmi be rī gé, 'bá adríkī ūvú rú kuyé. ⁸ 'Bá ríkí éžī ngaá ūkpó sī ūtūñá pi ĩñīñá be, āní sē 'bá 'bākí tā ēñjīñjī ĩmi drīgé kuyé. 'Bá 'đukí kpá 'bá āzi ā ngá nyaá pírīni kuyé. ⁹ 'Bá té kōdó ícó ānyāngá zī ĩmi tī gé ūrī ākó, 'bo tā 'bá ní zízú kuyé rī, 'bá lēkí ĩmi ímbá, ĩmi ngakí rí éžī rī sū 'bá ní ngaá rī tīñī. ¹⁰ 'Bá ní rizú adrízú ĩmi be rī gé, 'bá 'yokí ĩmi ní 'dīni, 'bá kīnī, "'Bá éžī ngaápi ku rī, ā sēkí ĩrī ní ngá nyaá ku."

¹¹ 'Bo 'bá yīkí kīnī, 'bá ūrūko ĩmi āsámvú gé 'dīlé ūvú rú, kōpi gākí éžī ngagá sī, kōpi rī fi 'bá āzi vé tā agá. ¹² 'Bá lēkí 'yoó 'bá 'dīni 'dī'bée ní Úpí Yēsū Kúrísitō ā rú sī, lē kōpi ā kukí tā 'dīrī ā vúgú āní. Kōpi ā újákí ívé yīkí éžī ngazú ĩ drī sī, kōpi ā nyakí rí ngá ívé ūrūñde sī. ¹³ Má édrīpījī má ómvúpījī, á lē 'yoó ĩmi ní 'dīni, lē ĩmi āndēkí tā múké 'ongará sī ku.

¹⁴ 'Bo 'bá rī gā dō tā 'bá ní ímbá kōkōbī 'dīrī agá rī 'đugá ngagá sī, ĩmi ndrekí 'bá 'dīrī vé tā múké, 'bá 'dīni 'dīrī, lē ĩmi úmúkí ĩmi ĩrī be ku, ē ĩsú rí drīñjá. ¹⁵ 'Bo lē ĩmi 'đukí ĩrī 'bāá ārī'bágú rú ku, lē ĩmi 'yokí ĩrī ní tā rī sū ĩmi ní 'yoó ĩmi édrīpījī ĩmi ní lēléle rī ní rī tīñī.

Páulū vé tā ūđđū 'yoó rī

¹⁶ Úpí tākírī sēepi rī ā sē ĩmi ní tākírī mužú sá be céré. Úpí ā adrí ĩmi be.

¹⁷ Ma Páulū 'i, á sī mōdó kōkōbī agá 'dīrī mā drī sī, ā'diātāsīyā mávé kōkōbī má ní sū rī pi agásī céré, á rī sū 'dīni, ĩmi nīkí rí á má 'yozú kīnī, ēndēpī kōkōbī rī á sī ma 'i.

¹⁸ Éšī múké 'bavé Úpí Yēsū Kúrísitō vé rī ā adrí ĩmi be céré.

Kõkõbị ãlu ni Páulũ ní sĩa sěe Timôtéyō ní rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Timôtéyō ri kẹrĩmva, ilí kárakará kọpi rikí ẹcị Páulũ be, ri Páulũ ẹ ìzā koó ụ'dụkọ múké Kúrísító vé rĩ ã ùlũngará sĩa. Vùdrị ni gé, Páulũ pẹ Timôtéyō ri muụ adrii 'bá kánisá vé rĩ pi ní drịkoma rú kũrụ Ẹfésó vé rĩ agá.

Páulũ sẹ kọkõbị 'diri Timôtéyō ní ìri ìmbázú àní lẹtị 'bá kánisá vé rĩ pi ní rizú Múngú ri Ìnjízú rĩ sĩa, àzini 'bá àngù ìmbá' 'bá ùnjò sĩa rĩ pi vé tã sĩa. Kọkõbị rĩ ìmbá lẹtị ì ní rizú 'bá ùpẹzú 'báá drịkoma rú rĩ vé tã, àzini ìmbá lẹtị drịkoma kánisá vé rĩ pi ní ẹzị ngazú ngúlumũ àndiándi rĩ pi àsámvú gé, kẹrĩanji rĩ pi àsámvú gé, 'bá àràkã rú rĩ pi àsámvú gé, àzini ọwụzị rĩ pi àsámvú gé rĩ vé tã.

¹ Ma Páulũ Kúrísító Yẹsũ vé 'bá áyúáyú rĩ 'i, Múngú 'bá Paápi rĩ, àzini Kúrísító Yẹsũ 'bá ní ẹsị 'báá drị ni gé rĩ, kọpi Ìpẹki ma adrii 'bá áyúáyú ni rú nĩ. ² Timôtéyō má mvá rĩ, mi Kúrísító Yẹsũ ri ẹ'yĩpi gí rĩ, á sĩa kọkõbị 'diri sěe mí ní nĩ. Ẹsị múké, ẹsị Ìdríkídri, àzini tákiri 'bá Ẹtẹpi Múngú vé rĩ, àzini 'bávẹ Úpi Kúrísító Yẹsũ vé rĩ ã adri ìmi be.

Páulũ ìmbá Timôtéyō ri 'bá rĩ' 'bá tãimbị ìmbá' 'bá ùnjò sĩa rĩ pi vé tã sĩa

³ Má ní ngazú muzú Mākēdōniyā gá rĩ gé, má ẹzị mí ní, má kīnī, mí adri Ẹfésó gá 'dāgá, mí uga rí 'bá rĩ' 'bá tã ùnjò vé ni ìmbá' 'bá rĩ pi, kọpi á kuki rí ìmbángará ùnjò vé 'dĩ' 'bée àní. ⁴ Mí ku kọpi ã rikí sá izaá rizú ú'dógú'dógú ẹzị àkò ní pi átá rizú àgátá ìjízú ì àsámvú gé sĩa ku, àzini kọpi ã rikí ìvé ẹ' 'bípị ã rú ùlũú muzú ku, tã 'dĩ' 'bée ri àgátá ìjị àsámvú gé sĩa. Àgátá 'diri sẹ 'bá rĩ pi ẹ'yĩki Múngú ri àní ku.

⁵ Tã má ní mi ìmbázú rĩ ìri 'dini, lẹ 'bá Yẹsũ ri ẹ'yĩ' 'bá gí rĩ pi ã lẹki ì lẹlẹ. Lēngará 'diri ìngá ẹsị adripi uletere, yĩkị adripi múké, àzini ẹ'yĩngará adripi áda rú rĩ agá. ⁶ 'Bo 'bá rĩ' 'bá àngù ìmbá' 'bá rĩ pi ã urụkọ kuki tã 'dĩ' 'bée gí, kọpi nóni ri átángá ẹzị àkò ní pi átá áyú. ⁷ Kọpi lẹki 'bá rĩ pi ã nĩkí 'yozú kīnī, ì ri tãimbị Mósé vé rĩ ìmbá, 'bo kọpi nĩkí tã ì ní rí átá rĩ kuyẹ, kọpi ìcókí tã ì ní átá rĩ vé ìfifi ùlũú ku.

⁸ 'Bá nĩkí rá tãimbị rĩ múké, 'bá rĩ 'dụ dō tã ni ngáa pịrị. ⁹ 'Bá nĩkí kpá rá, sėki tãimbị rĩ 'bá tã 'o' 'bá pịrị rĩ pi ã tã sĩa kuyẹ, sėki tãimbị rĩ 'bá tãimbị rĩ ñ' 'bá, 'bá wa' 'bá ari' 'ba rú, 'bá Múngú ri ñ' 'bá ku, àzini 'bá ùnjĩkányā 'o' 'bá rĩ pi ã tã sĩa, àzini sėki 'bá ì ẹtẹpị ù' 'dĩ' 'bá, dōku ì ẹndrẹpị ù' 'dĩ' 'bá, àzini 'bá 'bá rĩ pi ù' 'dĩ' 'bá rĩ pi ã tã sĩa. ¹⁰ Sėki tãimbị rĩ 'bá ọwụ rú rĩ pi ã tã sĩa, àzini àgò rĩ 'bá la' 'bá àgò sĩa rĩ pi ã tã sĩa, dōku ùkú rĩ 'bá la' 'bá ùkú sĩa rĩ pi ã tã sĩa, dōku sėki 'bá rĩ' 'bá 'bá urụ' 'bá uzị' 'bá tũgẹrị rú rĩ pi ã tã sĩa, 'bá ùnjò rú rĩ pi ã tã sĩa, àzini 'bá ùnjò ùlị' 'bá mākātā vūrā gá rĩ pi ã tã sĩa, àzini 'bá rĩ' 'bá tã ùnjị urụkọ 'o' 'bá ìmbángará múké rĩ vé tã ùjá' 'bá tũngú rĩ pi ã tã sĩa. ¹¹ Ìmbángará múké 'diri, ìri ụ'dụkọ múké má ní ùlũú rĩ, Múngú ì ni ìngungũ rĩ sẹ tã ni má drịgẹ nĩ.

Páulū sē ōwō'difō Múngú ní

¹² Á sē ōwō'difō 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítō ní, sē má ní ũkpō ẹ̀zị ívé rī ngazú nī, ndre á 'bā ẹ̀sị ívé ẹ̀zị ngazú, ịri ní ma ịpēzú ívé ẹ̀zị ngazú ǎnī. ¹³ ǎndúru á ri dō Kúrísítō ri ideé, á ri dō ịrívé 'bá ọ̀cũú ũnjí ũnjí, ǎzini má ẹ̀sị ǎ adri dō ũká ũká drááasíyā, Múngú 'bā ẹ̀sị ịdríkídri má ní rá, ǎ'diátāsíyā á ri tǎ rī 'oó ẹ̀nǎkō sī, ǎzini má ní Yēsū ri ẹ̀'yí kuyé rī sī. ¹⁴ 'Bávé Úpí Kúrísítō Yēsū 'bā ẹ̀sị múké má ní ǎmbúgú, sē má ẹ̀'yí ịri rá, ǎzini sē má ní lēngará.

¹⁵ Kúrísítō Yēsū ímú vū dríge nōgō 'bá ũnjíkǎnyā be rī pi paá ívé ũnjíkǎnyā agásí. Tǎ í ní 'yoó 'dírí tǎ áda, lē 'bá céré ẹ̀ ẹ̀'yíkí tǎ 'dírí. Mávé ũnjíkǎnyā aga 'bá uruko'béé vé rī rá. ¹⁶ Ma ũnjíkǎnyā be agaápi rá nōri, Múngú 'bā ẹ̀sị ịdríkídri má ní, Kúrísítō Yēsū ǎ 'bá rí ma adrii ǎ'bítá rú ívé ẹ̀sị mǎdǎ rī ǎ tǎ 'daá 'bá ímú' 'bá 'i ẹ̀'yí' 'bá rī pi ní, ǎzini 'bá ímú' 'bá ịdri 'dání'dání rī ịsú' 'bá rī pi ní. ¹⁷ 'Bágú adriipi mužú 'dání'dání, dráápi ku, ị ní rú' 'bá ni ndréé ku, adriipi 'yéná Múngú 'i rī, lē ẹ̀ ịnjíkí ịri ịnjínjị, ǎzini ẹ̀ ịngúkí ịri mužú 'dání'dání. ǎmīnǎ.

¹⁸ 1Timôtéyô má mvá rī, tǎ má ní ẹ̀zị mí ní 'dírí, ịri tǎ nébị rī pi ní ǎndúru 'yoó mí tǎ sī rī, 'í 'du dō tǎ 'dírí ngaa rá, ịri sē mí ẹ̀'dí 'dị múké Úpí á rú sī, sū ǎngaráwá ní ẹ̀'dí 'dị rī tịni. ¹⁹ Lē mí tu pá títí mívé ẹ̀'yíngará agá, mí 'o tǎ adriipi piri ní áyu. 'Bá uruko gǎkí tǎ 'dírí sī, sē kọpi kúkí ívé ẹ̀'yíngará ị dríge sī gí. ²⁰ 'Bá 'dírí'béé ǎsámvú gé, 'bá rī ǎmīnáyí pi ǎlěkizándá be, á sē kọpi kú Sátáná dríge, kọpi ǎ nǎkí rí tǎ, kọpi ẹ̀ idekí rí Múngú ri ku.

2

Páulū ímbá lẹ̀tị ị ní Múngú ri zizú rī

¹ Tǎ drídrị má ní lēé ẹ̀zị ími ní rī 'dírí, lē ími zíkí Múngú ri 'bá rī pi ní céré. Ími mǎkí Múngú ri, ími zíkí ịri, ǎ ko rí kọpi ẹ̀ ízǎ, ími sėkí ōwō'difō Múngú ní. ² Ími zíkí Múngú ri 'bágú rī pi ní, ǎzini 'bá dríkoma rú rī pi ní, 'bá adriki rí 'bá ǎsámvú gé sī tǎ be kírí, ẹ̀sị be mǎdǎ 'bá Múngú vé ni pi rú, 'bá 'okí rí tǎ piri, 'bá ịnjíkí rí Múngú ri ịnjínjị. ³ 'Bá zíkí dō Múngú ri 'díní, ịri múké, ịri Múngú 'bá Paápi rī ní ǎyíkō sē. ⁴ Múngú lē ǎ pakí 'bá rī pi céré, ǎzini lē kọpi ǎ nǎkí tǎ áda rī. ⁵ Múngú ri 'yéná ǎlu, 'bá 'bá ǎsámvú ícípí Múngú be rī Kúrísítō Yēsū 'i. ⁶ Yēsū sē 'i 'dị dráá 'bá rí pi ẹ̀ drị jezú ǎnī, Múngú ũlú tǎ 'dírí sǎ múké ní gé. ⁷ Múngú ịpē ma 'bá áyúáyú ní rú ríi ǎ'dúkọ múké rī ũlúú 'bá rī pi ní. Ma ri tǎ áda rī ũlú, má ǎlǎ ũnjō ku, ma ri tǎ áda ẹ̀'yíngará vé rī ũlú 'bá adri' 'bá Yǎhúdị rú ku rī pi ní.

⁸ Vūrǎ céré 'bá rī pi ní rizú ị úmúzú Múngú ri zizú rī gé, á lē 'bá adri' 'bá uletere rī pi kǎdō ríi Múngú ri zịi, kọpi ẹ̀ ịngakí ị drị suú uru, ọgúpí ẹ̀ ẹ̀sị ǎ ve ọgúpí ní ku, kọpi ǎ gǎkí ǎgátá ị ǎsámvú gé sī ku.

⁹ Á lē kpá ũkú rī pi ǎ úsúkí ị bōngó ịndrėpi múké ni sī, bōngó drínjǎ sēepi ku ni sī, ǎzini bōngó rú' 'bá ọ̀zũpí céré ni sī. Lē ũkú rī pi ǎ sėkí ị drị' 'bí tíi ku, dōku kọpi ǎ 'yíkí ngá ị ní údé dábū sī ni pi ị rú' 'bá gá ku, dōku kọpi ǎ 'yíkí mǎyākǎ ọgú' 'bá ọgúogú ǎjē be ǎmbúgú ị ní zịi pǎlǎ rī pi* ku, dōku kọpi ǎ sukí bōngó ị ní jē ǎjē be ǎmbúgú ni ku. ¹⁰ ũkú 'yo' 'bá kíní ị

* **2:9** 2:9 Mǎyākǎ ọgú' 'bá ọgúogú ǎjē be ǎmbúgú ị ní zịi pǎlǎ rī pi: Pǎlǎ ịndrė sū ịrǎ ọgúpí ọgúogú ǎnyí be ǎjē be ǎmbúgú rī tịni. Títíríkó ri kọpi údé ní ívé kókó' 'bó agá.

ɪnjĩkĩ Múngú ri rá rĩ pi, lē kōpi ā 'okĩ tā ɪndrēpi múké ni 'bá rĩ pi ɛndrēti gé.

11 Ɛ dō ri 'bá rĩ pi ɪmbá, lē ũkú rĩ pi ā újĩkĩ kírĩ, kōpi ē ɪnjĩkĩ 'bá āngū ɪmbá' 'bá rĩ pi ɪnjĩnjĩ. 12 Má ā'yĩ ku ũkú rĩ pi ní āgō rĩ pi ɪmbázú, dōku ũkú rĩ pi ní átázú ũkpō sĩ āgō rĩ pi drĩgé, lē kōpi ā újĩkĩ kírĩ, ā 'bákĩ bĩ tā rĩ yjízú. 13 Ā'diātāsīyā Múngú gbi Ādāmā* ri drĩdrĩ, vúdřĩ ni gé, Ɛri ní Ēvā‡ ri gbizú. 14 'Bá Sātānā ní mĩ ni ũ'bāā rĩ adri Ādāmā 'i kuyé, 'bá rĩ Ēvā 'i, Ɛ ní mĩ ni ũ'bāā rĩ sĩ, sē 'de ũnjĩkānyā agá. 15 Ũkú rĩ pi dō ɛ'yĩngará be, lēngará be, tā be uletere, āzini kōpi dō ri tā 'o múké, Ɛ kōpi pa kōpi ní anji tĩ rĩ sĩ. §

3

'Bá drĩkoma rú kānisā vé rĩ pi

1 Ádarú 'bá rĩ 'bā dō ɛšĩ lēzú adrizú drĩkoma rú kānisā agá, 'bá 'dĩri lē ɛžĩ múké ni ngaá. 2 'Bá lēēpi adriipi drĩkoma* rú rĩ, lē ā 'o tā pĩrĩ, ā je 'yēnā ũkú ālu, 'a ni ā ve tā sĩ mbēlēnā ku, lē ā ütē 'i ütētē, ā adri 'bá Ɛ ní ɪnjĩ ɪnjĩ ni, lē ē ɛ'yĩ ũmú rĩ pi ɪvé āngá ɛšĩ be céré, ā adri 'bá āngū ɪmbápi ni, 3 lē ā mvú íwá ɪmērēzú ku, ā adri gbórokó rú ku, ā adri ɛšĩ be mādā, ā adri ũmbá rú ku, āzini ā 'bā ɛšĩ āmbúgú mũfēngā drĩgé ku. 4 Lē ā mba ɪvé 'bá 'bētĩ āsámví gé rĩ pi ā tā múké, lē anjinā Ɛrivé rĩ pi ē ɪnjĩkĩ Ɛri ɪnjĩnjĩ, āzini ā 'dukĩ Ɛrivé tā ngaá. 5 'Bá rĩ ɪcō dō 'bá ɪvé 'bētĩ āsámví gé rĩ pi ā tā mbaā ku, Ɛri ɪcō 'bá kānisā vé rĩ pi ā tā mba ngónĩ?

6 'Bá Ɛ ní 'bāā drĩkoma rú rĩ, lē ā adri 'bá Yēsũ ri ɛ'yĩpi ú'dĩ rú ni ku, ā'diātāsīyā Ɛri 'i ɪngúngū, Ɛ ɪmú Ɛrivé tā lĩ sũ Ɛ ní ādróko† vé tā lĩ rĩ tĩnĩ. 7 Lē 'bá Múngú ri nĩ' 'bá ku rĩ pi ē ɪnjĩkĩ Ɛri ɪnjĩnjĩ Ɛrivé tā 'oó múké rĩ sĩ, 'bá rĩ pi ē ɛdĩkĩ rĩ rú ni tā ũnjĩ sĩ ku, ā ā'yĩ ri bāákú ādróko ní pĩ rĩ gé ku.

8 Dĩkōnĩ rĩ pi, lē ē ɪnjĩkĩ kōpi ɪnjĩnjĩ, lē tā kōpi ní átá rĩ ā adri tā pĩrĩ, kōpi ā rikĩ íwá mvú ɪmērēzú ku, lē kōpi ā 'bákĩ ɛšĩ āmbúgú mũfēngā drĩgé ku. 9 Lē kōpi ā 'dukĩ tā ɛ'yĩngará vé rĩ 'bāā Ɛ ɛšĩ agá tĩtĩ, lē kōpivé yĩkĩ ā adri pĩrĩ. 10 Drĩdrĩ ni, lē ā ũ'bĩkĩ kōpi ũgbále, ɪsũkĩ dō tā āzi kōpi rú' 'bá gá ũnjĩ kuyé, kúru ā 'bákĩ kōpi ɛžĩ ngaá dĩkōnĩ rú.

11 Lē ē ɪnjĩkĩ kōpivé ũkú ɪnjĩnjĩ, lē ũkú kōpivé rĩ ā 'yokĩ 'bá ku, kōpi ā mvúkĩ íwá ku, kōpi ā 'bákĩ ɛšĩ tā 'ozú pĩrĩ.

12 'Bá dĩkōnĩ rú rĩ, lē ā je ũkú ālu, ā mba ɪvé anjinā rĩ pi ā tā múké, āzini ā mba ɪvé 'bá 'bētĩ āsámví gé rĩ pi ā tā múké. 13 Dĩkōnĩ ɛžĩ nga' 'bá múké rĩ rĩ pi, 'bá rĩ pi kōpi ɪnjĩ rá, kōpi ní Kúrísitō Yēsũ ri ɛ'yĩ gĩ rĩ sĩ.

14 Má ũsũ, á lē kōdō mvú ni ndree ú'díkĩrĩnā nōgō, 'bo á sĩ kōkōbĩ 'dĩri sēé mí ní mi ɪmbázú ānĩ, 15 ā'diātāsīyā á ca dō mbēlēnā kuyé, lē mí nĩ

† 2:13 2:13 Ādāmā: Ādāmā ri 'bá Múngú ní 'dō gbii drĩdrĩ rĩ. Ɛri ɛtēpi 'bá vū drĩgé rĩ pi vé ni céré. Ɛrivé ũkú Ēvā ri ɛndrēpi 'bá vū drĩgé rĩ pi vé ni céré. † lā 'dóngará 1-5. ‡ 2:13 2:13 Ēvā: Ēvā ri ũkú Múngú ní 'dō gbii drĩdrĩ rĩ. Ɛri ɛndrēpi 'bá vū drĩgé rĩ pi vé ni céré. † lā 'dóngará 1-5.

§ 2:15 2:15 Ɛ kōpi pa kōpi ní anji tĩ rĩ sĩ: Ɛfĩfi ni na, ālu ri, Múngú ri ũkú rĩ pi ē Ɛzā cō anji tĩngará sĩ, Ɛrĩ rĩ, Múngú ri ũkú rĩ pi pa Yēsũ vé tĩngará sĩ, na rĩ, Múngú ri ũkú adri' 'bá múké ɛndrēpi rú rĩ pi pa. * 3:2 3:2 Drĩkoma: 'Bá Ɛ ní zĩ drĩkoma 'dĩri, Ɛri bĩšóp. † 3:6 3:6 Ādróko: Ādróko vé rĩ Sātānā 'i, Ɛri āmbúgú ɪndrĩ ũnjĩ rĩ pi drĩgé, gā tā Múngú vé rĩ 'duğá ngagá sĩ 'bũ gé 'dālē. Múngú ɪdró ādróko ri ɪndrĩ ũnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dāāsĩ nĩ. † lā 'dangará 12:7-9.

múké 'yozú kînî, lē anji Múngú vé rî pi ā adrikî tã be pîrî. Kânîsã Múngú idri rú rî vé rî tu pá ùkpó ùkpó, ìri tã áda rî ùlù 'bá rî pi ní.

16 Ádarú tã àmbúgú àmbúgú Múngú ní ùzùjù kuú mùdùmùdù rú rî, ìri 'dîni,

Kúrísítô ri tîkî ìri ìfùú 'bá áda rú,

Índrí Uleterè rî i'da kînî, ìri 'bá pîrî.

Mâlâyîkã rî pi ndrekî ìri rá,

'bá rî pi ùlùkî ìrivé tã mužú àngû rî pi agásî céré,

'bá rî pi è'yîkî ìrivé tã vù drîgé sî céré,

Múngú 'du ìri mužú 'bù gé gí.

4

Páulú ímbá Tímótéyô ri 'bá àngû ímbá'bá ùnjô sî rî pi vé tã sî

1 Índrí Uleterè rî lù uleterè kînî, úmvúlésî 'bá urukò ímù ìvé è'yîngará ku rá, kôpi índrí ùnjî* mì ù'bã'bée rî pi vé tã 'du nga áyu, àzini kôpi tã índrí ùnjî rî pi ní ímbá rî 'du nga áyu. 2 Tã 'bá 'dî'bée ní ímbá rî pi, kôpi rî tã ùnjô vé ní ímbá, kôpivé yîkî ábá gí. 3 Kôpi rî 'bá rî pi uga kînî, kôpi ā jekî ùkú ku, àzini kôpi ā nyakî ànyāngā urukò'bée ku. 'Bo Múngú gbi ànyāngā 'dî'bée ní, 'bá Múngú ri è'yî'bá gí, àzini ìrivé tã áda rî nî'bá rá rî pi, ā nyakî ànyāngā 'dî'bée, ā sékî òwò'difò ìri ní. 4 Ā'diātāsīyā ngá Múngú ní gbi rî pi ārèvù céré múké, lē 'bá āzi ā gã ku, lē 'bá rî ē'è'yî ànyāngā rî nyaá, ā sē òwò'difò. 5 Ā'diātāsīyā ù'dúkò Múngú ní átá rî, àzini zingará ì ní zîjî rî sē ànyāngā rî ícá uleterè gí.

Ātî'bá múké Kúrísítô Yésù vé rî

6 Mí ímbá dō tã 'dî'bée 'bá Yésù ā pámvú ùbî'bá rî pi ní rá, mì ímù adri átî'bá múké Kúrísítô Yésù vé ní, mì adri ùkpó ùkpó mívé è'yîngará agá, tã áda mí ní è'yîjî, mí ní ríí 'dujù ngaá 'dîri, ìri sē mí 'bá rî pi ímbá mužú àní múké. 7 Lē mì fi átángá èzî ákò 'bá rî pi ní ríí átá rî átá ìndî ku, àzini lē mì fi ú'dógú'dógú ùnjî ùkú ákã rî pi ní ríí átá rî átá ìndî ku, lē mì ímbá mì adrií 'bá Múngú vé ní. 8 Mí ímbá dō mì rù'bá adrizú ùkpó ùkpó, ìri múké, 'bo agaápi rá rî, lē mì ímbá mì tã múké ní 'oó, ā sē rî Múngú ní àyîkò, ìri í'dó mì ìzã kò mí ní adringará gá vù drîgé nògò, àzini mì kpá úmvúlésî ìdri 'dání'dání rî ìşù rá, Múngú ní ezîjî rî tîjî.

9 Tã 'dîri tã áda, lē 'bá rî pi céré ā 'yîkî tã 'dîri. 10 Tã 'dîri sē 'bá ù'bîkî èzî ngaá ùkpò sî, sē 'bá 'bãkî èşî Múngú adriípi ídri rú 'bá rî pi Paápi rî drîgé, agaápi rá rî, ìri 'bá 'i è'yî'bá gí rî pi pa.

11 Mí ímbá tã 'dî'bée 'bá rî pi ní, 'í sē tãímbî, lē kôpi ā 'dukî tã rî ngaánga.

12 Lē mì sē 'bá āzi ā oşu mì ku, ā'diātāsīyā mì drî kèrîmvá. Lē mì átá tã áda 'bá rî pi ní, mívé adringará ā adri múké, mì lē 'bá rî pi lèlè, lē mì è'yî Yésù rî èşî be céré, lē mì adri ule, 'bá è'yî'bá gí rî pi ā 'dukî rî tã rî ngaá sù mí ní ngaá rî tîjî. 13 Lē mì lã búkû Múngú vé rî 'bá rî pi ní, mì sē tî Múngú vé rî, àzini mì ímbá 'bá rî pi cîmgbá má ní cangará gá.

14 Fèfè Índrí Uleterè rî ní sē mí ní èzî Múngú vé rî ngazú, nèbî rî pi ní tã ní 'yoó sã drîkoma rî pi ní drî tîzú mí drîgé rî gé 'dãri, lē mì gã ku. 15 Lē

* 4:1 4:1 Índrí ùnjî rî pi: Índrí ùnjî rî pi ándúrú màlâyîkã Múngú vé ní 'bù gé 'dãá, kôpi nòkî tãímbî Múngú vé rî, Sātãná rî kôpivé àmbúgú. Múngú ídrò kôpi 'bù gé 'dãási vùgá nòó, kôpi gòkî ufuú índrí ùnjî, kôpi rî 'bá rî pi ní ìzãngá sē vù drîgé nògò. Í lã 'dangará 12:7-9.

mî 'bâ êşî tâ 'dîri ũnîzú, mî sê mî rú' 'bá céré tâ 'dîri 'duzú ngazú, 'bá rî pi ã ndrekí rî 'yozú kínî ězî mívé rî ri mụ múké. ¹⁶ Tã mí ní rií ngaá rî agá, āzini tâ mí ní rií ímbá rî agá, lē mî ütē mî ütētē. 'Í 'du dô tâ rî ngaá sụ 'dîri tîni, mi pangará įsụ rá, āzini 'bá mi yî' 'bá rî pi kpá pangará įsụ rá.

5

Páulū ímbá Tímôtéyô ri létî 'bá rî pi ã tâ mbazú rî ã tâ sî

¹ Lē mî ĩrîñā 'bá āmbúgú mî agaápi ĩlî sî rá rî ũ' 'dujúkọ ũkpó ũkpó ní sî ku, lē mî átá átángá rî ĩri ní ĩñjîngará be, sụ mí ní rií átá mí étépî ní rî tîni. Lē mî átá kĕrîanji rî pi ní átángá rî sụ mí ní rií átá mí édrîpîi ní rî tîni. ² Lē mî átá ũkú ambugu rî pi ní átángá rî ĩñjîngará be, sụ mí ní rií átá mí éndrêpîi ní rî tîni, lē mî átá anji ũkú rî pi ní átángá rî êşî ule sî, sụ mí ní rií átá mí ómvúpîi ní rî tîni.

³ Lē mî mba ọwuzî ĩ ní kuú lîkîcọ rú rî pi ã tâ múké. ⁴ 'Bo ọwuzî rî dô anji be, dôku ĩrivé anjîñá rî pi vé anji dô anigé, lē anjîñá rî pi ã ũnîkí tâ Múngú vé rî 'dujú ngaá, kọpi ã mbakí ĩ étépîi, āzini ĩ éndrêpîi ã tâ múké, āzini kọpi ã mbakí ĩ é' 'bîpîi, āzini ĩ ĩdrêpîi ã tâ múké, kọpi 'okí dô 'dîni, ĩri sê Múngú ri adri ānî āyîkô sî.

⁵ 'Bo ọwuzî adriipi lîkîcọ rú, 'bá ākó rî, ĩri êşî 'bá céré Múngú drîgé. ĩri Múngú ri zî ũtîñá pi ĩñjîñá be, Múngú ã ko rî 'í ĩzā bēnī. ⁶ 'Bo ọwuzî riipi āyîkô nyôókú nōri vé rî ã tâ ũsŭŭpi áyu rî, ã adri dô ídri rú drāāsiyā, agalésí ĩrivé ĩndrî drā gí. ⁷ Mí ímbá tâ 'dîri 'bá kānisā vé rî pi ní, 'bá āzi ã 'yo rí, kọpi 'okí tâ ũñjî 'dîni ku. ⁸ 'Bá rî sê dô ngá ívé māríté rî pi ní ku, agaápi rá rî, sê dô ngá ívé 'bá 'bĕtî āsāmvú gé rî pi ní ku, 'bá 'dîri gā ě'yîngará vé tâ sî, tâ ũñjî ĩri ní 'oó rî ndē 'bá ě'yîpi kuyé rî vé rî rá.

⁹ Ọwuzî rî vé ĩlî ca dô pŭkú áziyá kuyé, ã sîkí ĩrivé rú búkú ĩ ní rizú ọwuzî rî pi ã rú sîzú rî agá ku, ọwuzî ĩ ní sîi rî, lē ã adri ũkú ándúrú ívé ágó ĩñjîpi ĩñjîni ní, ¹⁰ ã adri ũkú 'bá rî pi ní nŭjî rá 'yozú kínî, ĩri tâ 'o múké ní, ũkú ívé anjîñá úcépi mbaápi múké ní, ũkú ũmú é'yîpi ní, ũkú riipi ězî ngaápi 'bá ě'yî' 'bá gí rî pi ní êşî be mādā ní, ũkú riipi 'bá tâ ní įsụ rî pi ĩ ĩzā koópi ní, ũkú riipi ívé êşî 'bāápi céré tâ múké 'ozú ní.

¹¹ Ọwuzî drî adri' 'bá ízóná rú rî pi, ã sîkí kọpi ã rú búkú ọwuzî rî pi ã rú sîzú rî agá ku, ã' diātāsīyā ěbîrî rú' 'bá nōri vé rî drî kọpi rú' 'bá gá ũgōgō, ĩri sê kọpi ězî Kúrísítō vé rî ã ngangará ku rá, kọpi êşî 'bá āgō jezú. ¹² Kọpi 'okí dô sụ 'dîri tîni, ĩ kópivé tâ lî ũñjî, ã' diātāsīyā kọpi nōkí ũyō* ĩ ní sōó drîdrî 'dāri gí. ¹³ Sîkí dô kọpi ã rú gí, ĩri sê kọpi adri ũvú rú, ri ěcî ngalanji jó rî pi tî gé sî, ri āngŭ 'yo be muzú, āzini kọpi fi 'bá rî pi vé tâ agá, kọpi tâ ĩ ní kōdō ícọ átá ku ni pi átá muzú. ¹⁴ Á lē 'yoó ọwuzî ízóná rú rî pi ní, lē kọpi ã jekí āgō, kọpi ã tîkí rí anji, kọpi ã mbakí rí ívé 'bĕtî ã tâ, āri' 'bágú rî ã ọwŭ rí āngŭ ku. ¹⁵ Ọwuzî rî pi ã ũrŭkọ kŭkí gārā gá gí, kọpi nóni ri Sātānā vé tâ 'du nga áyu.

¹⁶ Ūkú Yēsŭ ri ě'yîpi gí rî vé 'bĕtî āsāmvú gé 'dāá, 'bá ọwuzî rú ni pi dô anigé, lē ũkú rî ã sê ọwuzî rî pi ní ngá kọpi ĩ ĩzā kozú, ã ku ọgŭ rizú kọpi ĩ ĩzā kozú rí kú kānisā drîgé ku, kānisā ã ko rí ọwuzî lîkîcọ rú, 'bá ākó rî pi ĩ ĩzā.

* 5:12 5:12 Ūyō: Ūyō 'dîri, kọpi kínî ĩ gōkí ágó jeé ku, ĩ ězî nga Kúrísítō ní.

17 Lë â ûfêkí drĭkoma kânísã vé rĭ pi múké múké, agaápi rá rĭ, lë â ûfêkí 'bá ri' 'bá Múngú vé tĭ sê' 'bá rĭ pi, âzini 'bá ri' 'bá ângû ímbá' 'bá rĭ pi. 18 Á'diâtásiyã Búkũ Múngú vé rĭ kĭnĭ, "Tĭ mĕĕnĭgô riipi ânyângã â fĭ coópi rĭ, lë mĭ úmbé tĭ ni cí ku," âzini "'Bá ĕzĭ ngaápi rĭ, lë â ûfêkí ĩri ûfêfê."

19 'Bá âzi tō dō 'bá drĭkoma rú kânísã vé ni, lë mĭ yĭ 'bá ĩri tōópi rĭ vé tã ku, 'bá ĩrĭ dōku 'bá na ĕtĭkí dō ĩrivé tã nĭ kã. 20 'Bá ûnjĭkãnyã 'o' 'bá rĭ pi, lë â 'yokí kôpivé tã kôpi útúzu ânĭ 'bá kânísã vé rĭ pi ĕndrĕtĭ gé, â sê rĭ 'bá uruĕo ní ũrĭ, kôpi â 'okí rĭ ûnjĭkãnyã ku.

21 Múngú ĕndrĕtĭ gé, âzini Kúrísítō Yĕsũ ĕndrĕtĭ gé, âzini mālâyĭkã ĩ ní ũpĕé rĭ pi ĕndrĕtĭ gé, á lë mĭ ímbá, lë mĭ 'du tã rĭ ngaá sũ 'dĭri tĭni, lë mĭ rĭ 'bá uruĕo' 'bée lĕé 'bá uruĕo' 'bée ndĕé ku, lë mĭ lë 'bá rĭ pi céré.

22 Mĭ ndre dō 'bá âzi kânísã agá 'dĭgé, 'í lë dō â adri drĭkoma rú, â tĭkí drĭ drĭ ni gé mbĕlĕnã ku, mĭ fi rĭ 'bá 'dĭri vé ûnjĭkãnyã agá ku, lë mĭ adri uletere Múngú ĕndrĕtĭ gé.

23 Mĭ ri 'yĕnã yĭi mvu áyu ku, lë mĭ mvu vĭnyô kĭnĭkĭniŋã ĩndĭ, á'diâtásiyã mĭ 'a ní rĭi ásósô rĭ sĭ, âzini mĭ ní nĭjĭ rĭi adrii ázô rú rĭ sĭ.

24 'Bá uruĕo vé ûnjĭkãnyã i'da 'i kú âmvé, ĩri sê ĩ tã lĭ ânĭ kôpi drĭgé rá. 'Bo 'bá uruĕo vé ûnjĭkãnyã nĭkí amá ku, ĩ ímũ nĭ amá vúlé vúlé rú. 25 ĩri kpá adri sũ 'dĭri tĭni, tã múké 'bá uruĕo ní 'oó rĭ, ĩri ĩndré uletere, âzini tã múké 'bá uruĕo ní 'oó rĭ, ícókí nĭjĭ amá ku, ĩ ímũ nĭ amá vúlé vúlé rú.

6

1 Túgĕrĭ Yĕsũ ri ĕ'yĭ' 'bá gĭ ri' 'bá ĕzĭ nga' 'bá ĩvé ambugu rĭ pi ní rĭ pi, lë kôpi ĕ ĩnjĭkí ĩvé ambugu rĭ pi ĩnjĭnĭjĭ, â oʋukí rĭ rú Múngú vé rĭ ânĭ ku, âzini á oʋukí tã 'bá ní rĭi ímbá rĭ ku. 2 Lë 'bá ambugu Yĕsũ ri ĕ'yĭ' 'bá gĭ túgĕrĭ rĭ pi ní rĭi ĕzĭ ngaá kôpi ní rĭ pi á oʋukí túgĕrĭ rĭ pi ku, á'diâtásiyã kôpi ĕ'yĭkí Yĕsũ ri gĭ. Lë túgĕrĭ rĭ pi á ngakí ĕzĭ rĭ ũkpô sĭ, á'diâtásiyã 'bá kôpi ní rĭi ĕzĭ ngaá kôpi ní 'dĭ' 'bée, kôpi ĕ'yĭkí Yĕsũ ri gĭ, kôpi lĕkí túgĕrĭ rĭ pi lĕlé. Lë mĭ ímbá kôpi, âzini mĭ ícĭcĭkí kôpi á 'dukí tã mĭ ní ímbá 'dĭri ngaá.

'Bá ângũ ímbá' 'bá ûnjô sĭ rĭ pi vé tã, âzini á' 'bú vé tã

3 'Bá âzi ímbá dō tã âzi túngú 'i ruŭpi 'bávĕ Úpi Yĕsũ Kúrísítō vé rĭ be ku ni, âzini ímbá dō tã 'i ruŭpi Múngú vé rĭ be ku ni, 4 'bá 'dĭri ĕ drĭ ũkpó ũkpó, nĭ tã âzi kuyé. ĩrivé yĭkĭ tã 'ozú rĭ céré ágátá vé ni, ĩri ágátá gã tã ĩ ní sĭi búkũ Múngú vé rĭ agá rĭ sĭ, ĩri adri á'yã rú, ũmbá rú, ĩri ângũ u'da'da, ĩrivé yĭkĭ rĭi ũsũŭ 'bá âzi drĭgé rĭ, ĩri sê ĕsĭ ni rĭ útĭtĭ, 5 ĩri tã ûnjĭ ĩjĭ 'bá rĭ pi ásámvú gé, ĩri sê kôpi adri ágátá rú. Kôpivé yĭkĭ tã 'ozú rĭ adri múké ku, kôpi kukí tã áda rĭ á 'ongará gĭ, kôpi ũsũkí adringará Múngú agá rĭ ĩ á' 'bú ísũ ânĭ.

6 Adringará Múngú agá rĭ, ândĕma ni âmbúgu ága rá, ngá mĭ ní ísũ rĭ, mĭ adri ânĭ âyĭkô sĭ. 7 Á'diâtásiyã sã ĩ ní 'bá tĭzú vũ drĭgé nōgó rĭ gé, tĭkí 'bã ngá âkó, 'bá kãdô drãã, 'bá jĭkí ngá âzi muzú ĩndĭ ku. 8 Kúru 'bã dō ânyângã be, âzini bōngó be, lë 'bã adrikí ânĭ âyĭkô sĭ. 9 'Bá ĕsĭ 'bã' 'bée céré lĕzú á' 'bú ísúzu rĭ pi, kôpi fi tã ûnjĭ agá, kôpi á'yĭ báákú tã ûnjĭ vé rĭ agá, kôpi tã azakaza vé ni 'o, tã ûnjĭ rĭ kôpi ísũ, kôpi ĩzãngã nya muzú

ũdũ akó. ¹⁰ Ā'diātāsīyā 'bá rī lē dō mūfēngā ambamba, mūfēngā ri ulá ũnjikānyá vé ni. 'Bá uruḵo'béé lēkí mūfēngā ambamba, sē kōpi kukí ívé ě'yīngará ĩ drīgé sī gí, āzini sē izāngā ṅo kōpi ē ěsī ambamba.

Lē mī tu pá tīti mívé ě'yīngará agá

¹¹ 'Bo Timôtéyô, mī 'bá Múngú vé ni, lē mī ugo mī tā ũnjí sī ugo. Mí ũbī 'yéṅá tā pīrī, āzini tā múké rī áyu. Mí ũbī tā pīrī Múngú ní áyikō sēepi rī, mī ě'yī Múngú ri, mī lē āngū lēlē, mī úmbé ěsī izāngā rī ā nyangará gá, āzini mī adri ěsī be mādā. ¹² Lē mī 'dī ě'dí ě'yīngará vé rī mužú múké. Lókí mī ní tā Yēsū vé rī ě'yīzú mī tī sī 'bá tré pi ɛndrɛtj gé rī gé, Múngú sē mī ní idri 'dáni'dáni rī gí, lē mī 'du tā idri rī vé rī 'bāá tā āmbúgu rú. ¹³ Á 'yo mī ní, Múngú idri sēepi ngá rī pi ní cére rī ɛndrɛtj gé, āzini Kúrísítô Yēsū 'í tī njeepi uletere Pónítīyô Pílátô ɛndrɛtj gé rī ɛndrɛtj gé, ¹⁴ lē mī 'du tā Yēsū ní 'yoó 'dīri ngaá létj múké sī, 'bá āzi ē ɛđj rí mī rú tā ũnjí sī ku, cīngbá cazú ú'dú 'bávé Úpí Yēsū Kúrísítô ní ímvízú rī gé. ¹⁵ Múngú ri úmvúlésí ímú Yēsū ri i'da sâ múké 'í ní lēé rī gé. Múngú ĩ ní íngúngū rī, ĩri Ūkpô 'Dípa, ĩri 'Bāgu 'bāgu rī pi drīgé cére, ĩri Úpí úpí rī pi drīgé cére. ¹⁶ ĩri Múngú, ĩri adri mužú 'dáni'dáni, drā ku, ĩri adri vūrā đjipi invésírílí rī gé, 'bá āzi ícô ĩri ndreé ku. Lē ē ĩnjíkí ĩri, āzini ē ĩnjíkí ũkpô ĩrivé rī mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

¹⁷ Timôtéyô, 'í 'yo 'bá ā'bú be nyōóku drīgé nōgo rī pi ní, kōpi ā adríkí āfú sī ku, āzini kōpi ā 'bākí ěsī ívé mūfēngā ímúpi deępi deęde 'dīri drīgé ku, ngá múké rī, lē kōpi ā 'bākí ěsī Múngú 'bá ní ngá sēepi 'bá ní áyikō ĩsúzú rī drīgé. ¹⁸ 'Í lū kōpi ní, lē kōpi ā áyúkí ívé mūfēngā tā múké 'ozú āní. Lē kōpi ā 'okí tā rī mužú ěsī be múké, kōpi ā ríkí ngá ālélé sēé ĩ āsámvú gé sī. ¹⁹ Kōpi 'okí dō 'dīni, kōpi ri ngá 'bā ku ĩ ní, sū ĩ ní 'dó jó ā ndú ā'bāá rī tīnī, ĩri kōpi tē ú'dú ímúpi drīdrī rī gé 'dālé, ĩri sē kōpi úmvúlésí idri 'dáni'dáni áda rī ĩsú āní rá.

²⁰ Timôtéyô, lē mī ũtē tā Múngú vé ĩ ní ezií mī ní 'dīri ěsī be cére. Lē mī ri átángá Múngú ní áyikō sēepi ku ní pi átá ku, āzini 'bá mī oḡu'bá 'yo'bá kíní ĩ nīkí tā ambamba rī pi, ā fíkí kōpivé tā agá ku. ²¹ 'Bá rī pi ā uruḵo kukí ívé ě'yīngará gí, ā'diātāsīyā kōpi ě'yīkí 'bá 'yo'bá kíní ĩ nīkí tā ambamba rī pi vé tā rá.

Múngú ā 'bā ěsī múké ĩmi ní.

Kòkòbì ìrì ní Páulù ní sǐ sǎe Tímôtéyô ní rǐ Tǎ búkù rǐ vé rǐ ǎ ùlǔngará

Páulù sǐ kòkòbì 'dìri ìsù àkùdē ìri jó àngù ù'yìzù rǐ agá, nǐ rá 'yozú kinì, èsì mǎdǎ, ì ímù 'i 'dì drǎ rá, kúru lē Timôtéyô ē ímù 'í vùgá nòo mbèlè. Drǐdrǐ ní, Timôtéyô ko Páulù ē ìzǎ ambamba, àní sē Páulù lē ìri sù 'í mva tǐnì.

Kòkòbì Páulù ní sǐ 'dìri lù èsì ìri ní 'bǎá Kùrísítǐyǎnì Ìzàngá nya 'bá rǐ pi drǐgè rǐ vé tǎ. Ímbá Timôtéyô rǐ, lē Timôtéyô ē è'yì ù'dùkò múké Kùrísitò vé 'dìri, lē ǎ ùlù ù'dùkò múké 'dìri sǎ Ìzàngá vé rǐ agá ùrǐ àkó, àzini lē ē ìrǐnǎ 'bá àngù ímbá 'bá ùnjò sǐ rǐ pi ìrǐnǎ ìrǐnǎ.

Páulù sē mǎdó Timôtéyô ní

¹ Ma Páulù 'í, Múngú ìpè ma adrií Kùrísitò Yèsù vé 'bá áyúáyù ní rú, sē má ní ìdri 'dání'dání ìri ní tǎ ní èzìí 'bá Yèsù rǐ è'yì 'bá gí rǐ pi ní rǐ gí.

² Timôtéyô, mǎ mva má ní lèlèlè rǐ, á sǐ kòkòbì 'dìri sǎe mí ní ní.

Èsì múké, èsì ìdríkidri, tǎkiri 'bá Ètépì Múngú vé rǐ, àzini Kùrísitò Yèsù Úpí 'bávè rǐ vé rǐ ǎ adri mí be.

Páulù kinì lē Timôtéyô ǎ ùlù ù'dùkò múké rǐ mǔzú ùrǐ àkó

³ Á sē Múngú ní òwò'dífò mí tǎ sǐ. Ma rǐ èzì nga Múngú ní sù 'bá è'bípìí ní ngaá rǐ tǐnì yǐkì be uletere. Ùtúnǎ sǐ, àzini ìnǐnǎ sǐ, má kǎdò ríí Múngú rǐ zǐí, ma rǐ Múngú rǐ zì mí ní ìndì. ⁴ Ma rǐ ngongará mí ní ngoo mǐndrè be sǎ 'bá ní 'bá acozú mí be rǐ gé 'dǎri ǎ tǎ ígá, àní ma úvá be lèzú mí ndrèzú. Úmvúlèsì 'bá kádò ímù 'bá ìsù mí be, àyìkò rǐ ma fù ambamba.

⁵ Á nǐ rá mí íkò è'yǐngará mí ìdrépì Lóyìsì vé rǐ, àzini mí èndrèpì Yúnìsì vé rǐ, 'í 'bá èsì cérè kuú Yèsù drǐgè. ⁶ Àní lē mí áyú fèfè Múngú ní sǎe mí ní sǎ má ní drǐ tǐzú mí drǐgè rǐ gé 'dǎri èzì ngazú, lē mí uvu ácí ní ǎ dǐdǐ.

⁷ Á'diātāsīyā Múngú sē 'bá ní ìndrì ùrǐ vé ní kuyé, sē 'bá ní ìndrì ùkpò sēepi ní, ìndrì lèngará vé ní, àzini èsì 'bá ní 'bá a'bizú tǎ sǐ ní.

⁸ Lē mí drǐ ǎ nja 'bávè Úpí vé tǎ ùlǔngará sǐ ku. Àzini lē mí drǐ ǎ nja ì ní ma 'yǐí jó àngù ù'yìzù rǐ agá rǐ sǐ ku. Ùkpò Múngú ní sǎe mí ní 'dìri sǐ, lē mí ùlù ù'dùkò múké rǐ mǔzú 'bá rǐ pi ní, àzini mí nya Ìzàngá sù má ní Ìzàngá nyaá ù'dùkò múké rǐ ǎ ùlǔngará ǎ tǎ sǐ rǐ tǐnì. ⁹ Múngú pa 'bá, àzini zì 'bá adrií 'bá ule ívé ní pi, adri 'yozú tǎ 'bá ní 'oó rǐ ǎ tǎ sǐ kuyé, pa 'bá èsì múké ívé rǐ ǎ tǎ sǐ. 'Bávè adringará Kùrísitò Yèsù agá nòri, Múngú ùtǐ ótú tǎ ní kú ìnógòsì ìsù údékí drǐ 'bù pi vù be kuyé. ¹⁰ Nóni Yèsù Kùrísitò ímù 'bá ní Múngú vé èsì múké rǐ i'daá gí. Kùrísitò Yèsù 'bá Paápi rǐ ndè drǎ vé ùkpò rá, ìjì 'bá ní ù'dùkò múké. Ù'dùkò múké rǐ dǐ àngù ìmgbèrè ùtúnǎ rú, ìri ìdri 'dání'dání deèpi ku rǐ i'da 'bá ní. ¹¹ Múngú ìpè ma ríí ù'dùkò múké rǐ áyú, àzini 'bá áyúáyù ní rú ríí ù'dùkò múké rǐ ùlùú, àzini ríí ù'dùkò múké rǐ ímbá. ¹² Tǎ 'dìri sē má ní rizú Ìzàngá nyazú jó àngù ù'yìzù rǐ agá àní. 'Bo má drǐ nja àní kuyé, ǎ'diātāsīyā á nǐ 'bá má ní èsì 'báá drǐ ní gé rǐ gí. Á nǐ ámá múké 'yozú kinì, Múngú rǐ ícò sē ù'dùkò

múké 'dīri vé ũlūngará ri 'i nga mužú drīdrī, cīngbá cazú ú'dú Yēsū ní imvízú rī gé.

¹³ Lē mí rụ tã pīrī má ní ímbá mí ní 'dīri múké, mí tu pá tītī mívé ẹ'yīngará agá, āzini lēngará Kúrísitō Yēsū vé rī agá. ¹⁴ Índri Uleterē riipi adriipi 'bá ẹsị agá rī, ā sē mí ní ũkpō, mí mba tã má ní ẹzị mí ní 'dī'bée ā tã múké.

¹⁵ 'Í nī rá 'yozú kīnī, 'bá céré Yēsū ri ẹ'yī' 'bá gí íngá' 'bá āngū Ẹzīyā vé rī gélésila rī pi adikí ma rá, Pūgélō pi Hērēmōgéné be adikí kpá ma rá.

¹⁶ Úpí Yēsū ā 'bá ẹsị múké 'bá Ōnēsifórō vé jó āsámví gé rī pi ní, ā'diātāsīyā ri ẹcị ma úndré, ri má ẹsị ímbá nī, drī ni nja ī ní ma 'yīí jó āngū ũ'yízú rī agá rī sī kuyé. ¹⁷ Kā ícá Rómā gá nōlé, 'de ríi ma ndāá, cīngbá īri ní ma ísúzá. ¹⁸ Úpí Yēsū kādō imví, ē 'da ívé ẹsị múké rī Ōnēsifórō ní. 'Í nī rá, ko má ízā Ẹfēsō gá 'dālē létì be āndiāndí.

2

Lē Timôtéyō ā nga ẹzị Múngú vé rī ẹsị ālu sī

¹ Timôtéyō má mvá rī, lē mí adri ũkpō ũkpō ẹsị múké Múngú ní sēé mí ní Kúrísitō Yēsū agá rī sī. ² Tã má ní ímbá 'bá kárakarā pi andregá sī, mí ní yīí rá 'dī'bée, lē mí ímbá 'bá urụkọ ícọ' 'bá tã rī ímbá' 'bá urụkọ ní rá rī pi ní.

³ Mí ní adrii āngaráwá múké Kúrísitō Yēsū vé ni rī sī, lē mí úmbé ẹsị ízāngā rī ā nyangará gá sū 'bá ní nyaá rī tīnī. ⁴ 'Bá adriipi āngaráwá rú rī ícọ fíi tã 'bá 'bētī rī pi ní rií 'oó rī 'oó índī ku, ā'diātāsīyā lē āyīkō sēé ívé ũgalaku 'í drīlē gá rī ní. ⁵ 'Bá ọngú njuúpi rī, lē ā ũbī tām̀b̀j̀ í ní ọngú njuzú rī, ũbī dō ku, ícọ āndēma ísụ ku. ⁶ 'Bá ọmvú 'āápi ũkpō sī rī, īri ānyāngā 'ídó nya drīdrī. ⁷ 'Í 'bá dō tã má ní rií 'yoó mí ní 'dī'bée mí ẹsị agá rá, Úpí Yēsū Kúrísitō rī tã 'dī'bée sē fi mí drīgé rá.

⁸ Lē mí 'bá ẹsị céré kuú Yēsū Kúrísitō drīgé! Yēsū íbì ũfūú úyú 'bāgú Dāwūdī* vé rī agá, Múngú inga īri drāngará gálésila, sū ú'dúkọ múké má ní ũlūú rī tīnī. ⁹ Má ní rií ú'dúkọ múké Yēsū vé rī ũlūú rī sī, 'yīkí ma jó āngū ũ'yízú rī agá, 'okí ma ũnjí, sū 'bá tã ũnjí 'oópi ní tīnī. 'Bo ú'dúkọ múké Múngú vé rī 'yīkí índī kuyé. ¹⁰ Á lē ẹsị úmbé ízāngā nyaá 'bá Múngú ní ũpēé gí rī pi ā tã sī, Kúrísitō Yēsū ā pa rí kọpi, kọpi ā dīkí rí pōwūpōwū mužú 'dání'dání.

¹¹ Tã 'dīri tã āda:

'Bá drākí dō Yēsū be trụ álu,
'bá kpá adri ídri rú īri be trụ,

¹² 'bá úmbékí dō ẹsị ízāngā nyaá Yēsū ā tã sī rá,
'bá kpá úmvúlésī mālūngā rụ īri be trụ.

'Bá gākí dō īri sī,
īri kpá 'bá gā sī,

¹³ 'Bá 'bākí dō ẹsị Kúrísitō drīgé kuyé drāāsiyā,
īri ẹsị 'bá 'bá drīgé rá,

* 2:8 2:8 Dāwūdī: Múngú ípē Dāwūdī ri adrii 'bāgú Ísērélē rī pi vé ni, ẹzị kīnī, 'bāgú ú'dí ri ímú ífú írivé úyú agá, īri mālūngā rī rụ mužú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēsū Kúrísitō 'i. 'Í lā Sāwúmá 132:11-12. Tīkí Dāwūdī rī ísụ ākūdē ílī rī ca ẹlífū álu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ísụ tīkí drī Yēsū Kúrísitō rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmūélē 16-30; 2 Sāmūélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2.

ã'diätäsïyã ícó 'i gãá ku.

'Bá Múngú ní ã'yíi ẹ̀zì nga'bée múké rī pi

14 Mí ímbá kòpi ní tà má ní ùlúú mí ní 'dì'bée. 'Í 'yo kòpi ní, kòpi ã ríkí ãgátá gãá tà ì ní ríí átá rī pi sī ku. Āgátá 'díní 'dì'bée ẹ̀zì ãkó, ìrì 'bá tà rī yì'bá rī pi iza rá. 15 Lě mí nga ẹ̀zì ùkpò sī mí i'dazú Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé, Múngú ã ã'yí rí mí 'yozú kìní mí 'bá múké. Lě mí adri 'bá ẹ̀zì ngaápi drìnjá ãkó ní, àzini ú'dúkò múké tà áda vé rī ùlúúpi pìrì ní. 16 Lě mí rì ãgátá ẹ̀zì ãkó ní pi gãá ku, ã'diätäsïyã 'bá rì'bá ãgátá ẹ̀zì ãkó rī gã'bée 'díní 'dì'bée, kòpi rì tà ãyìkò séepe Múngú ní ku rī pi 'o mužú drìgélé. 17 Āgátá 'díní 'dìrì, ìrì tų mužú drìgélé sù ãzò ní ríí atee rī tìnjì. 'Bá rì'bá ãgátá gã'bá rī pi àsámví gé 'dǎá, Āmīnáyì pi Fēlētásì be anigé. 18 Kòpi kúkì lẹ̀tì áda rī gí, kòpi nóni rì tà ùnjò vé ní ùlú, kòpi rì 'yo, íngángará drǎngará gálésìla rì nga 'i gí, kòpi sèkì 'bá urúkò kúkì ìvé ẹ̀yìngará gí.

19 'Bo tà áda Múngú vé rī tu pá ùkpò ùkpò sù ìrá ì ní jó ã ndú ã'bázú rī tìnjì, Múngú sī tà ìrá rī ã rù'bá gá kìní, "Múngú nì 'bá ìvé rī pi ãrèví céré rá," àzini, "'Bá 'yo'bá kìní ì 'bá Múngú vé ní rī pi, ã kúkì ùnjikányá rá."

20 Jó ẹ̀ tì ãmbúgú rī agá, ngá rī pi urúkò údékì dábù sī, àzini aya ógù'bá ógù'ogù ní pi sī, urúkò ní pi údékì párángi sī, dòku ùtrètrè sī. Ngá 'dì'bée urúkò ì áyú ùmù ãmbúgú ní gé, 'bo urúkò ní pi ì áyú 'bẹ̀tì àsámví gé 'dìgé ú'dú céré. 21 'Bá rī ku dō ùnjikányã 'ongará gí, Múngú rì ìrì áyú tà pìrì 'o sù 'í ní lée rī tìnjì, tà ìrì ní 'oó rī ãyìkò sē Múngú ní, Múngú rì ìrì áyú ẹ̀zì múké ní pi nga.

22 Lě mí fi tà ùnjí ì ní ríí 'oó kẹ̀rìjã sī rī 'oó ìndí ku. Lě mí 'o tà pìrì, mí ẹ̀'yì Múngú rì, mí adri lèngará be, àzini lě mí adri tà be kírì. Lě ìmì 'okì tà múké 'dì'bée 'bá Úpí Múngú rì zì'bá ẹ̀sì be ule rī pi be trù. 23 Á lě 'yoó mí ní dǐjì, ã fíkì ãgátá azakaza vé ní gãá ku, ã'diätäsïyã ãgátá 'dì'bée ùmbá ìjì. 24 Lě Úpí Múngú vé àtí'bá ã adri ùmbá rú ku, lě ã adri ẹ̀sì be mǎdã 'bá rī pi be céré, ã adri 'bá ãngù ìmbápi ìndí ní, ã 'bã tà 'í ẹ̀sì agá ku. 25 'Bá ìrì ọwù'bá rī pi, lě ẹ̀ ìmbá kòpi ú'dúkò be mǎdã, ã 'bã ẹ̀sì Múngú drìgé, Múngú ã sē rì kòpi ã újákì rì ẹ̀sì tà áda rī nǐzú ãní, 26 kòpivé yìkì rì ìmù ícá pìrì, ãní kòpi ìmù ápá fù bǎã ãdróko vé rī agásì rá, ã'diätäsïyã ãdróko ùmbé kòpi tìtì ríí ìvé tà 'í ní lée rī ngáá.

3

Ùnjikányã 'bá rī pi ní ìmù 'oó lókì ùdù vé rī gé rì

1 Tímôtéyô, lě mí nì 'yozú kìní lókì ùdù vé rì ìmù adri tà be ùkpò ùkpò. 2 'Bá ãlu ãlu rì 'yéná ì ngúlúpì lě áyú, kòpi ẹ̀sì 'bã ãmbúgú mǔfèngã drìgé, kòpi ì íngúngù, kòpi adri ãfú rú, kòpi ãngù u'da'da, yìkì 'bá ì tì'bá rī pi ẹ̀ tì ku, kòpi sèkì kpá ówò'difò tà múké 'bá rī pi ní 'oó ì ní rī sī ku, kòpi ìnjíkì Múngú rì ku. 3 Kòpi lèkì ãngù ku, kòpi trúkì 'bá ùnjikányã 'o'bá rī pi ku, kòpi rì átángá ùnjì rù izazú ní pi átá 'bá rī pi rù'bá gá. Kòpi a'bíkì ì tà sī ku, kòpi adri gbórókò rú, kòpi lèkì tà múké ku. 4 Kòpi ì ógùpìjì ã ùlì 'be, kòpi rókì tà ku, kòpi adri ãfú rú, kòpi lèkì ãyìkò nyòókù nòrì vé rī ambamba, ndé Múngú rì rá. 5 Kòpi tà 'o sù 'bá Múngú rì nì'bá rá ní pi tìnjì, ìsúzá kòpi gǎkì ùkpò Múngú vé ícòpi kòpi újápì ufuúpi 'bá Múngú vé ní rú rī sī. Lě mí fi 'bá 'díní 'dì'bée àsámví gé ku.

6 'Bá 'dī'bée uruḵo ri éçî 'bá rī pi vé jó tị gé sī, ḵōpi ri éçî ũkú yīkī be mūnyámúnya rī pi ndā, ī ũ'bākī rī ḵōpi ē mī. Ī ícō ũkú 'dīnī 'dī'bée ē mī ũ'bā tā sī mbēlēñá, ā'diātāsīyā ḵōpi ri ũnjīkānyā 'o, ḵōpi gākī ũnjīkānyā kugá sī. 7 Lókí céré sī, ũkú 'dīnī 'dī'bée lēkī tā ú'dí ũñjī, 'bo tā áda rī ícō fīí ḵōpi drīgē ku. 8 'Bá rī'bá mī ũ'bā'bée 'dī'bée, ḵōpi ri lētī ndā tā áda Múngú vé rī oḡwú, sū Yénā pi Yámbērē be,* ḵōpi ní Mósē† ri oḡwú rī tīñjī. 'Bá 'dī'bée vé ũmī ábá gí, ānī ḵōpívé ē'yīngará adri pīrī kuyé. 9 'Bo 'bá rī'bá mī ũ'bā'bá 'dī'bée ícókí tā 'dīri 'oó mužú drīdrī ku. Ū'dú āzi sī, 'bá rī pi céré ímú tā ḵōpi ní rīí ímbá 'dīri nī áamá 'yozú kīnī, ĩri tā azakaza vé nī, ĩri adri sū tā Yénā pi ní átá Yámbērē be rī tīñjī.

Páulū kīnī Tīmôtéyô ā nga ězī ũkpō sī

10 Tīmôtéyô, tā má ní ímbá rī pi 'dī, mávé adringará, ē'yīngará mávé rī, lēngará mávé rī, éşī má ní úmbé ĩzāngā nyazú rī, tā má ní má rú'bá adizú rī, 'í nī céré gí. 11 Īzāngā má ní nyaá, āzini oçūngará ĩ ní ma oçúzu ambamba má ní éşī úmbézu 'dīri, 'í nī rá. Oçūngará 'bá rī pi ní ma oçúzu Ānītīyókā gá, Īkónīyōmū gé, āzini Lēsītūrā gá rī pi, 'í nī rá. 'Bo Ūpí Múngú ko má ĩzā tā 'dī'bée agásí céré. 12 Ádarú 'bá lēpí tā Kúrísítō Yēsū vé rī 'duḡpí ngaápi rī, ĩ ímú ĩri oçú rá. 13 'Bá tā 'o'bá ũñjī rī pi, 'bá ũñjō rú rī pi be, ḵōpi nyo rī 'bá rī pi ē mī ũ'bá mužú drīgélé, 'bá rī pi ā uruḵo kpá ḵōpi ē mī ũ'bā ĩndī.

14 'Bo tā má ní ímbá mí ní ē'yīí gí 'dīri, lē mī rú títī. Tā 'dī'bée tā áda, ā'diātāsīyā 'í nī 'bá mí ní tá 'dīri íşú ũñjī ḵōpi vúgá rī gí. 15 Í'dókí mí ímbá tā Búkū Múngú vé uletere rī agá rī sī ānjīñā gá 'dāá, sē 'í nī tá mí ní Kúrísítō Yēsū ri ē'yīzú ĩ ní mí pazú rī ambamba. 16 Tā céré ĩ ní sīí Búkū Múngú vé rī agá rī íbī ĩfūú Múngú tị gélésī. ĩri múké āngū ímbázu ānī, āngū ĩrīñāzu ānī, āngū útúzu tā 'ozú ānī pīrī, āzini āngū ímbázu tā pīrī 'ozú ānī. 17 Tā ĩfūúpi Múngú tị gélésī 'dīri, ĩri 'bá Múngú vé rī pi útú tā múké rī pi ārēvú 'duzú ngazú céré.

4

1 Múngú ęndrētī gé, āzini Kúrísítō Yēsū úmvúlésī ímúpi 'bá ídri rú rī pi vé tā līppi, āzini 'bá ũdrā'bá gí rī pi vé tā līppi, úmvúlésī 'i i'daápi ívé mālūngā rúngará gá rī ęndrētī gé, á lē mí ní tājmbjī sēé 'dīnī, 2 lē mī útú mí tị Múngú vé rī ũlúú lókí múké rī agá, āzini lókí ũñjī rī agá. Lē mī útú 'bá rī pi tā 'oó pīrī, mí ĩrīñā ḵōpi, 'í 'bā éşī mādā ḵōpi ímbázu ānī. 3 Ā'diātāsīyā lókí āzi rī ímú 'dī'dī, 'bá rī pi yīkī tā ĩ ní ímbá pīrī rī ku. Ḵōpi tā ĩ éşī ní lēé rī pi 'du nga áyu, ḵōpi ĩ úmú 'bá āngū ímbá'bá rī pi ā gārā gá, ḵōpi bī 'bā rizú tá ḵōpi ní ímbá rī yīzú. 4 Ḵōpi gā tā áda rī yīgá sī, ḵōpi bī 'bā rizú tá ězī ákó rī pi yīzú áyu.

* 3:8 3:8 Yénā pi Yámbērē be: Ḵōpi újógú Ējēpétō gá ní pi, ḵōpi oḡwúkī tā Mósē vé rī rá, 'bo ḵōpi ndēkī Mósē vé ũkpō kuyé. 'Í lā Wūngará 7:11-12; 8:7-19. † 3:8 3:8 Mósē: Yōsépā kā drāá gí, 'bāgú Ējēpétō vé rī 'bá anjī Īsērélé vé rī pi ězī ngaá tųgērī rú cáá lílī mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ípēzú ímúzu anjī Īsērélé vé rī pi pazú adringará tųgērī rú rī agásī. Múngú sē tājmbjī rī Mósē ní, ā lū anjī Īsērélé vé rī pi ní, sēzú ĩ ní tājmbjī rī zīzú tājmbjī Mósē vé ní ānī. Tīkī Mósē ri íşú ákūdē lílī rī cá élífú álu mūdūrūlū sū (1,400), íşú ákūdē tīkī drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Wūngará 2-24.

⁵ 'Bo tâ céré agásĩ, lē mĩ úmĩ ã adri pĩrĩ, lē mĩ úmbé ẹsĩ Ìzāngā nyazú tá ùkpó ùkpó rĩ pi agásĩ, mí ùlũ tị Múngú vé rĩ mužú 'bá rĩ pi ní, 'í nga ẹzị Múngú vé Ì ní sēé mí drịgẹ rĩ mužú.

⁶ Sâ mávé drázú rĩ ícọ gí, sâ má ní mávé idri sēzú Múngú ní rĩ ícọ gí. ⁷ Á 'dị ẹ'dị Kúrísitō vé rĩ múké, á nju ọngú rĩ caá ỳdđĩ gé gí, má áwí kuu mávé ẹ'yingára agá ỳgōgō. ⁸ Múngú ri má ní kũlā 'bā ma tē 'bũ gé 'dāá, tá má ní 'oó pĩrĩ rĩ sĩ. Úpí Yēsũ tá lĩpi pĩrĩ rĩ, Ìri ímụ má ní kũlā sē ỳ'dú Ìri ní ímvízú Ìgōzú vũ drịgẹ nōgọ rĩ gé. Ìri kpá ímụ kũlā sē 'bá lē'bá Ìrivé Ìgōngára ỳtē'bá rĩ pi ní.

Átángá ỳdđĩ Páulũ ní ẹzị rĩ

⁹ Lē mĩ ndā lẹtị ímúzú má vúgá nōlẹ mbēlē. ¹⁰ Dema ní tá nyọọkú nōri vé rĩ lēé ambamba rĩ sĩ, ápá má rụ'bá gá sĩ mužú Tēsālōníkē gá gí. Kúrísēnĩsĩ mu Gālātīyā gá gí, Tītō mu ívé rĩ Dālāmātīyā gá. ¹¹ 'Bá má be nōgọ rĩ 'yéná Lúkā 'i. Mí kādō ímụ, mí Ìjị má ní Mārākō ri ímúzú Ìndĩ, ẹ ímụ rí má Ìzā koó. ¹² Á pē Tũkikō ri mužú Ẹfēsō gá. ¹³ Mí kādō ímụ, mí Ìjị mávé bōngó akoó rụkú má ní kuu Kāpásĩ vé āngá Tūrōwā gá 'dālẹ rĩ ímúzú Ìndĩ. Mí Ìjị mávé búkú traatra rĩ pi ímúzú Ìndĩ, agaápi rá rĩ, lē mĩ Ìjị búkú lā'bu rú rĩ pi.

¹⁴ Ālěkīzandā ùndógó úká dđipi rĩ 'o tá ùnjí má rụ'bá gá ambamba, 'bo Úpí Múngú ri ímụ Ìrivé tá lị tá Ìri ní 'oó má rụ'bá gá nōri sĩ ndō. ¹⁵ Lē mĩ adri mị be kowu Ìrivé tá sĩ, ā'diātāsīyā Ìri ri ỳ'dụkọ múké 'bá ní ùlũú rĩ owu ambamba.

¹⁶ Lókí Ì ní ma Ìjízú 'bá tá lị'bá drịdrị rĩ pi ẹndrẹtị gé rĩ gé, 'bá āzi ẹtị ma kuyé. 'Bá rĩ pi ārěvú céré ápákí má rụ'bá gá sĩ rá. Mávé ẹsị agá, á lē ā 'bākí tá 'dĩri kọpi rụ'bá gá tá ùnjí rú ku. ¹⁷ 'Bo Úpí Yēsũ ri má be trų, sē má ní ùkpō, má ùlũ rí ỳ'dụkọ múké rĩ 'bá adri'bá Yāhũdđi rú ku rĩ pi ní, kọpi ā yikí rí céré. Múngú ípá ma drā sígẹ sĩ rá. ¹⁸ Ádarú Úpí Múngú ri ma pa tá ùkpó ùkpó lē'bá ma ịsụ'bá rĩ pi agásĩ rá, tá āzi ícọpi ma ugaápi fíngára Ìrivé mālũngā 'bũ vé rĩ agá ní 'dāáyo. Ẹ íngúkí Múngú ri mužú 'dāni'dāni. Āmīnā.

Páulũ sē mōdó

¹⁹ 'Í sē Pírĩsilā pi ní Ákúwílā be mōdó, āzini 'í sē 'bá Ōnēsīfórō vé āngá rĩ pi ní céré mōdó. ²⁰ Ẹrēsītō áwí adrii kuu Kōrínítō gá 'dāá'dā. Tōrōfímũ ri drā rú, á ku Ìri kú Mílétō gá 'dāá'dā.

²¹ Mí íngá ímụ mbēlē, ịsụ ákūdē lókí kilóngóro vé rĩ* ícá drị kuyé. Yũbũlũsĩ pi Pũdēnĩ be, Lĩnọ be, Kālāwũdiyā be, āzini 'bá ọgũpịi urụko 'dĩ'bée be céré, sēkí mí ní mōdó.

²² Úpí Múngú ã adri mí be, ã 'bá ẹsị múké Ìmi ní.

* 4:21 4:21 Lókí kilóngóro vé rĩ: Āngũ Ìsērélẹ vé rĩ gé 'dāá, lókí kilóngóro vé rĩ gé, ẹcị tungára ùkpó ùkpó, ā'diātāsīyā yjigó rĩ 'dị ambamba, sē āngũ rĩ igbe igbe.

Kõkõbị Páulũ ní sǐi sěe

Títõ ní rĩ

Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ùlũngará

Títõ ri Gĩrĩkĩgũ, újã 'i ícã Kũrísítĩyãní rú. Páulũ ní ẹcĩngará gá, Títõ ko Páulũ ẹ ìzã rá, kọpi ríkí ẹcị Páulũ be trũ lókí Páulũ ní rizú ụ'dụkọ múké Yẹsũ Kúrísítõ vé rĩ ùlũzú rĩ gé. Vùdrị ni gé, Páulũ ní mụzú Kùrétè gá, mụ adrií drĩkoma rú àngũ Kùrétè vé rĩ agá 'dãá.

Kõkõbị 'dĩri agá, Páulũ lũ Títõ ní kĩnĩ, Títõ ã ùpě 'bá tã 'o'bá piri ni pi, kọpi ã kókí 'bá kãnisã vé rĩ pi ẹ drị. Lũ kpá ìri ní lẹti piri, ẹ ìmbá rí ngúlumũ àndiándi kãnisã vé rĩ pi, àgõ àkã rú rĩ pi, ùkú àkã rú rĩ pi, kẹriani rĩ pi, tũgẹrĩ rĩ pi be. Ụdụ ni gé, gõ ẹndij 'yoó Títõ ní kĩnĩ, lẹ Kũrísítĩyãní rĩ pi ã adrikí tã be kírí ì ãsámvú gé sǐ, kọpi ã lẹkí ì lẹlẹ, lẹ kọpi ã kukí tã kọpi ní rizú ì ndrezú ùnjí rĩ rá, kọpi ã ríkí àgátá gǎá ì ãsámvú gé sǐ ku, kọpi ã acókí ì ku.

Páulũ sě mōdō Títõ ní

¹ Ma Páulũ 'i, ma rĩ ẹzị nga Múngú ní, Yẹsũ Kúrísítõ vé 'bá áyúáyũ ni rú, 'bá Múngú ní ùpěe rĩ pi vé ẹ'yĩngará ã adri rí ùkpó ùkpó, kọpi ã nĩkí rí tã áda adrizú piri Múngú agá rĩ ãní. ² Ẹ'yĩngará, àzini tã áda rĩ sẹ 'bá rĩ ẹsị 'bã idri 'dãni'dãni, Múngú ùnjõ àkó rĩ ní tã ni ẹzị ọtụ ìnọgọsị ìsúzú gbi drị 'bũ pi vũ be kuyé 'dãri ã tã ùsúzú. ³ Múngú 'bá Paápi rĩ 'da ívé ụ'dụkọ múké 'dĩri sã múké ni gé, ã'yĩ ma ívé ụ'dụkọ múké rĩ ùlũú 'bá rĩ pi ní nĩ, sũ ìri ní ẹzị má ní rĩ tĩnị. ⁴ Títõ, 'bá ní Yẹsũ rĩ ẹ'yĩ mí be gí rĩ sǐ, mí sũ mã mvá tĩnị. Ẹsị múké, àzini tãkiri íngápi Múngú 'bá Ẹtẹpi vúgá, àzini Kúrísítõ Yẹsũ 'bá Paápi rĩ vúgá rĩ, ã adri mí be.

Ẹzị Títõ ní ngaa Kùrétè gá rĩ

⁵ Títõ, tã má ní mì kuzú kú Kùrétè gá 'dílè rĩ, mì de rĩ ẹzị rĩ ẹ ìmbítã, àzini mì ùpě rí drĩkoma ù'bãá 'bá Yẹsũ rĩ ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi drĩgẹ kũrú àlu àlu agásĩ, sũ má ní ẹzị mí ní rĩ tĩnị. ⁶ Lẹ 'bá ì ní ìpéé 'bãá drĩkoma rú rĩ, ã adri 'bá ì ní rú ni ẹdị tã ùnjí sǐ àlunãni ku ni, ã adri ùkú be àlu, ìrivé anjĩ ã adrikí 'bá Yẹsũ rĩ ẹ'yĩ'bá gí ni pi, ã zíkí kọpi ã rú tã ùnjí sǐ ku, kọpi ã adrikí drị be ùkpó ùkpó ku. ⁷ Drĩkoma ì ní 'bãá 'bá Yẹsũ rĩ ẹ'yĩ'bá gí rĩ pi drĩgẹ rĩ, ìri rĩ ẹzị nga Múngú ní, lẹ ã zíkí rú ni tã ùnjí sǐ ku, ã adri 'bá ẹzị ã tã lũupi ọjọgọ sǐ ni ku, 'a ni ã ve tã sǐ mbělẹnã ku, ã adri 'bá riipi íwá mvụpí ìmèrèzú ni ku, ã adri ùmbá rú ku, ã adri 'bá riipi mị ù'bãápi 'i ìsú rí mǔfèngã ãní ni ku. ⁸ Ngá múké rĩ, lẹ drĩkoma rĩ ã adri 'bá ùmú ẹ'yipi ívé àngá 'dálè múké ni, ã adri 'bá tã múké lẹépi ni, ã adri 'bá yĩkí be múké ni, ã adri 'bá tã 'oópi piri ni, ã adri 'bá tã be ule ni, ã adri 'bá 'i a'biipi tã ùnjí sǐ a'bia'bi ni. ⁹ Lẹ ã rụ ụ'dụkọ áda ì ní ìmbá 'i ní 'dĩri tĩtĩ, sũ ì ní ìmbá ìri ní rĩ tĩnị, ẹ ìmbá rí 'bá urụkọ ẹ ẹsị tã áda rĩ sǐ, ìmbángará 'dĩri ã ko rí kọpi ẹ ìzã, àzini ã útú rí 'bá ụ'dụkọ rĩ ọwụ'ba ọwụọwụ rĩ pi.

¹⁰ Ǻ'diãtãsiyã 'bá urụkọ kárakarã anigé, kọpi gũkí ì fũú kú tũngú, kọpi rĩ tã ififí àkó ni pi átá, àzini kọpi rĩ 'bá rĩ pi ẹ mị ù'bã, agaápi rá rĩ, 'bá

'dĩ'béé ri'ba 'yo'ba, lē 'bá rĩ ā lĩ 'ĩ ágélé ē tĩ,* ē ĩsú rĩ pangará ānĩ rĩ pi. ¹¹ Lē mí uga 'bá 'dĩ'béé, kòpĩ ā újĩkĩ kĩrĩ, ā'diātāsīyā kòpĩ rĩ 'bá jó āsámuvú gé rĩ pi iza ímbángará gōrōṅō rú kòpĩ ní rĩ ímbá 'dĩ'béé sī. 'Bá 'dĩ'béé rĩ 'bá rĩ pi ē mí ù'bā 'dĩnĩ, ĩ ĩsúkĩ rĩ mūfēngā ānĩ. ¹² Tā 'dĩrĩ kòpivé nēbĩ ālu 'yo ótũ kīnĩ, "'Bá 'bá Kūrētē vé rĩ pi, 'bá ũnjó rú, 'bá ẹsĩ ũká ũká, 'bá ũvú rú, 'bá rĩ ngá nya ambamba." ¹³ Tā ĩrĩ ní 'yoó 'dĩrĩ tā áda. Kúru lē mí átá kòpĩ ní tā rĩ ũkpó ũkpó, kòpĩ ā adrikĩ rĩ ũkpó ũkpó ívé ẹ'yīngará ágá, ¹⁴ āzini kòpĩ ā 'bākĩ rĩ ẹsĩ rizú Yāhūdĩ rĩ pi vé ú'dógú'dógú ũnjō vé 'dĩ'béé yizú ku, āzini kòpĩ ā 'bākĩ rĩ ẹsĩ rizú 'bá tā áda rĩ vé tā gā'ba sī rĩ pi vé tǎimbj yizú ku.

¹⁵ 'Bá ẹsĩ be ule rĩ pi, kòpivé tā ri adri ule. 'Bo 'bá tā 'o'bá pĩrĩ ku, āzini ẹ'yīngará ākó rĩ pi, kòpĩ adrikĩ ule ku, ā'diātāsīyā kòpivé yĩkĩ, āzini kòpivé tā ũsūngará ábá gĩ. ¹⁶ 'Bá 'dĩnĩ 'dĩ'béé kīnĩ ĩ nĩkĩ Múngú rĩ rá, 'bo tā kòpĩ ní rĩ 'oó rĩ lū uletere 'yozú kīnĩ, kòpĩ nĩkĩ Múngú rĩ kuyé. 'Bá 'dĩnĩ 'dĩ'béé kòpĩ ē drĩ ũkpó ũkpó, ícókĩ tā múké ní 'oó ālujání ku, ānĩ Múngú gā kòpĩ sī.

2

Páulũ ẹzĩ Títõ ní kīnĩ, 'bá rĩ pi ā adrikĩ pĩrĩ

¹ Títõ, lē mí ímbá tā pĩrĩ Múngú vé rĩ áyu. ² Mí ímbá āgō āká rú rĩ pi, lē kòpĩ ā a'bikĩ ĩ tā sī a'bia'bi, kòpĩ ā adrikĩ 'bá tā 'o'bá pĩrĩ ní pi, 'bá rĩ pi ní ĩnjĩ ĩnjĩ ní pi. Lē kòpĩ ā adrikĩ ũkpó ũkpó ívé ẹ'yīngará ágá, lē kòpĩ ā lēkĩ 'bá rĩ pi lēlē, āzini kòpĩ ā adrikĩ 'bá ẹsĩ ũmbé'ba ĩzāngā nyangará gá ní pi.

³ Lē mí 'yo kpá ũkú āká rĩ pi ní, kòpĩ ā 'okĩ tā Múngú ní āyĩkō sēepi ní. Lē kòpĩ ā adrikĩ 'bá āngū 'yo'ba 'yo'yo ní pi ku, kòpĩ ā adrikĩ 'bĩ'bjĩná íwá vé ní ku, lē kòpĩ ē ímbákĩ 'bá rĩ pi ní létj adrizú ānĩ múké ní. ⁴ ĩrĩ sē kòpĩ ícó ũkú āgō je'ba ú'dĩ rú rĩ pi ímbá, kòpĩ ívé āgō rĩ pi lēlē, āzini kòpĩ ívé anjĩná rĩ pi lēlē. ⁵ Lē kòpĩ ē ímbákĩ ũkú āgō je'ba ú'dĩ rú rĩ pi 'yozú kīnĩ, lē kòpĩ ā a'bikĩ ĩ tā sī a'bia'bi, kòpĩ ē ẹsĩ ā adri uletere, kòpĩ ā ngakĩ ẹzĩ ívé 'bētĩ āsámuvú gé, kòpĩ ā adrikĩ ẹsĩ be múké, kòpĩ ē ĩnjĩkĩ ívé āgō rĩ pi ĩnjĩnjĩ, 'bá āzi ā ọwụ rĩ ụ'dúkọ múké Múngú vé rĩ ku.

⁶ Lē kpá mí ímbá kērijanjĩ rĩ pi, kòpĩ ā a'bikĩ ĩ tā ārēvú sī céré a'bia'bi. ⁷ Lē mí adri 'bá rĩ pi ní ụ'bjĩtá rú, mí 'o tā múké ní pi áyu. Mí kādō rĩ kòpĩ ímbá, lē mí 'o tā áda, āzini lē mí ímbá tā rĩ múké, 'bá rĩ pi ē ĩnjĩkĩ mí ānĩ ĩnjĩnjĩ. ⁸ Mí dō rĩ āngū ímbá, lē mí ímbá tā áda rĩ áyu, 'bá āzi ā ọwụ rĩ tā mí ní ímbá rĩ ku, 'bá mí ọwụ'ba rĩ pi ē ĩsúkĩ rĩ drĩnjá, ā'diātāsīyā tā āzi kòpĩ ní ícó 'yoó 'bá rụ'ba ũnjĩ ní 'dāáyo.

⁹ Mí ímbá túgērĩ rĩ pi, lē kòpĩ ā 'dukĩ tā ívé ambugu rĩ pi ní lūú ĩ ní rĩ ngáanga, ā sē rĩ kòpĩ ní āyĩkō. Lē kòpĩ ā újákĩ átángá ívé ambugu rĩ pi ní drĩ ũkpó sī ku, ¹⁰ āzini lē kòpĩ ā ụgũkĩ ívé ambugu rĩ pi vé ngá ku, ā lū rĩ 'yozú kīnĩ kòpĩ rĩ tā 'o pĩrĩ, ĩrĩ sē Múngú 'bá paapĩ rĩ vé tā ĩ ní rĩ ímbá rĩ, 'bá rĩ pi céré nga ā'yĩ rá.

Múngú lē 'bá céré ē ĩsúkĩ pangará

* **1:10** 1:10 Ágélé ē tĩ ĩngará: Múngú lū Ābūrāmā ní kīnĩ, anjĩ āgō Ābūrāmā vé rĩ pi adrikĩ dō caá ụ'dụ ārō gĩ, lē ā ũlĩkĩ kòpĩ ā ágélé ē tĩ rá, lūzú kīnĩ, kòpĩ anjĩ Múngú vé ní. 'Bá rĩ ā'yĩ dō 'ĩ ágélé ē tĩ sēé lĩjĩ gĩ, ĩrĩ tǎimbj Mósé vé rĩ 'dụ nga. 'Í lā 'dóngará 17:9-14; Ẹzĩ 15:1-5.

11 Múngú i'da ívé éşj múké āngũ pazú ũnjĩkānyā agásĩ rĩ 'bá rĩ pi ní céré.
 12 Múngú ímbá 'bá, 'bá gāki rĩ tā ũnjĩ Múngú ní lée ku rĩ pi ānĩ, āzini 'bá gāki rĩ tā 'bá vũ drĩgé rĩ pi ní lée rĩ ānĩ. Múngú lē 'bá a'bikĩ 'bá a'bia'bi, āzini lē 'bá 'okĩ tā múké 'í ní āyĩkō sēepi ni vũ drĩgé nōgō. 13 Lē 'bá 'bāki éşj rizú ú'dú Yēsũ Kúrísitō adriipi 'bávē Múngú āmbúgú 'bá Paapi rĩ vé ĩgōngárá đĩngará be pōwũpōwũ 'dāri ütēzũ. 14 Yēsũ adi 'i sēé 'đĩ drāá 'bá đĩngá 'bá trüzũ 'bávē ũnjĩkānyā agásĩ, ũjĩ 'bá kũ uletere, 'bá adrikĩ rĩ 'bá ívé ni, 'bá 'bāki rĩ éşj céré tā múké 'ozú ānĩ. 15 Títõ, lē mĩ ímbá 'bá rĩ pi ní tā 'đĩ'bée, mĩ ímbá kōpi ē éşj, mĩ átá kōpi ní ũkpō sĩ, kōpi útúzũ ānĩ. Lē mĩ sē 'bá āzi ā oḡu mi ku.

3

Lē 'bá rĩ pi ā 'okĩ tā pĩri

1 Títõ, lē mĩ lũ 'bá Yēsũ ri ē'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ní, kōpi ā 'đukĩ tā 'bá ambugu āngũ rũ'bá rĩ pi ní 'yoó rĩ ngaānga, kōpi ā útúkĩ ĩ rĩi tā múké 'oó. 2 Lē kōpi ā rikĩ ũnjõ úll' 'bá āzi ā rũ izazú ku, kōpi ā adrikĩ 'bá tākĩri ĩjĩ' 'bá 'bá rĩ pi āsámvú gé ni, kōpi ā adrikĩ tā be mādā, kōpi ā 'okĩ 'bá rĩ pi múké. 3 Oḡú 'bá azakaza rú, 'bá đrĩ ũnjĩ. 'Bá ʊrukõ' 'bée ũ'bāki 'bá mĩ, sē 'bá ēbĩrĩ be āmbúgú tā rũ'bá nōri vé rĩ 'đuzú ngazú. 'Bá ri éşj 'bá 'bá rĩ pi 'ozú ũnjĩ, 'bá ā'yā rú, 'bá lēki 'bá ku 'bá āsámvú gé sĩ.

4 'Bo 'bávē Múngú 'bá Paapi rĩ kã ívé éşj múké, āzini ívé lēngará i'daá, 5 ĩri ní 'bá pazú 'đĩ, pa 'bá, tā pĩri 'bá ní 'oó rĩ sĩ kuyé, pa 'bá éşj ĩdrĩkĩdri ívé rĩ sĩ. Múngú ũjĩ 'bá ũkpõ ĩdrĩ Uletere rĩ vé rĩ sĩ, sē tĩki 'bá ícá ú'dĩ gĩ, āzini sē 'bá ícáki nóni gōó múké gĩ. 6 Múngú ĩpē ĩdrĩ Uletere rĩ 'bá drĩgé éşj be céré Yēsũ Kúrísitō 'bá Paapi rĩ vé tā sĩ. 7 Éşj múké Yēsũ vé rĩ sĩ, ā'yĩ 'bá adrii 'bá pĩri Múngú vé ni, sē 'bá ní éşj 'bázú ĩdri 'dání'dání rĩ vé tā ũsũzú ānĩ. 8 Tā má ní lũú mĩ ní 'đĩri, ĩri tā égbĩ. Á lē mĩ ímbá tā 'đĩri 'bá Múngú ri ē'yĩ' 'bá gĩ rĩ pi ní, kōpi ā 'bāki rĩ éşj tā múké ni pi 'ozú áyu. Tā 'đĩ'bée ĩri múké, ĩri 'bá céré ē ĩzā ko.

9 Títõ, lē mĩ ri fiĩ āgátá azakaza vé ĩ ní riĩ gāá é'bĩ ā tā sĩ rĩ gāá ĩndĩ ku, āzini mĩ ri fiĩ āgátá ĩ ní riĩ gāá tãĩmbĩ Yāhũđĩ rĩ pi vé rĩ ā tā sĩ rĩ gāá ĩndĩ ku, ā'diātāsīyā āgátá 'đĩ'bée ēzĩ ākó, ko 'bá ĩzā ku. 10 'Bá āzi ri dō tā acongárá vé ni ĩjĩ ĩmi āsámvú gé, mĩ ĩrĩñā ĩri caá vú ĩrĩ, gā dō sĩ, mĩ adi ĩri ĩmi drĩgé sĩ. 11 Lē mĩ nĩ 'yozú kĩnĩ, 'bá 'đĩni 'đĩri adi tā áda rĩ 'í drĩgé sĩ gĩ, ũnjĩkānyā ĩrivé rĩ lũ uletere 'yozú kĩnĩ, tā ĩri ní 'oó rĩ ũnjĩ.

Páulũ vé átángá ā ũđũ

12 Á pē dō Ārĩtēmā ri, dōku Tũkĩkō ri muų mĩ vú 'đilé, 'bá 'đĩ'bée ālu ni ca dō mĩ vúgá 'đilé gĩ, mĩ ũ'bĩ ũkpõ sĩ muų ma ĩşú kũrũ Nĩkõpõlĩsĩ gé 'dāgá, ā'diātāsīyā á lē lóki kilóngoro vé rĩ* á de ma ĩşú 'dāgá. 13 Mĩ ũ'bĩ ũkpõ sĩ Zēnāsĩ tãĩmbĩ nĩppi ambamba rĩ ē ĩzā koó, āzini Āpólõ ē ĩzā koó, mĩ sē ngá kōpi ní lée rĩ pi ārēvũ céré, kōpi ā 'đukĩ rĩ muzú ĩndĩ ēçĩ kōpi ní lée muų rĩ gé 'dāá. 14 Lē 'bávē 'bá rĩ pi ā 'bāki éşj rizú tā múké 'ozú, ú'dú ālu ālu, kōpi ā kokĩ 'bá ngá ākó rĩ pi ē ĩzā ngá sĩ, lē kōpi ē izakĩ sá rizú tā ēzĩ ākó ni pi 'ozú áyu ku.

* 3:12 3:12 Lóki kilóngoro vé rĩ: Āngũ ĩsērélē vé rĩ gé 'dāá, lóki kilóngoro vé rĩ gé, ēçĩ tungará ũkpõ ũkpõ, ā'diātāsīyā yĩgõ ri 'đĩ ambamba, sē āngũ rĩ igbe igbe.

¹⁵ 'Bá 'bá ní adrízú kọpi be trẹ rĩ pi sẹkí cére ìmi ní mǒdó. 'Í sẹ kpá 'bá Yésũ ri ẹ'yì'bá gí 'bâ lě'bá lělě rĩ pi ní cére mǒdó. Ẹsì múké Múngú vé rĩ ã adri ìmi be.

Kõkõbị Páulũ ní sǐi sěé Fīlīmónā ní rǐ Tā búkũ rǐ vé rǐ ā ũlũngará

Páulũ sǐ kőkõbị 'diri sěé Filimónā ní, Filimónā ri 'bá Kúrísító vé ni, ǐri ā'bu be ambamba. Filimónā vé tǔgẹrǐ āzi rụ ni Ònėsímũ 'i, nga ápá rá, vúdřǐ ni gé, gō 'i újá ícá 'bá Kúrísító vé ni, ko Páulũ ē ǐzā lókí ǐri ní adrizú jó āngũ ũ'yǐzú rǐ agá 'dāá nǐ. Páulũ pě Ònėsímũ ri muų vúlé Filimónā vú 'dāá, sǐ kőkõbị sěé Ònėsímũ drǐgé Fīlīmónā ní ǐndǐ. Kőkõbị rǐ agá, Páulũ sǐ 'dǐni, tǎimbị Rómā vé rǐ ā ā'yǐ dō 'yozú kǐnǐ 'bá rǐ dō tǔgẹrǐ, ápá dō gǐ ā 'dǐkí ǐri drāá rá drāāāsīyā, lē Filimónā ā trũ Ònėsímũ ri rá. Páulũ 'yo kpá Filimónā ní kǐnǐ, lē Filimónā ē ẹ'yǐ ivé tǔgẹrǐ Ònėsímũ ri adrii 'í ní ẹdrǐpǐ rú Kúrísító agá.

Páulũ sē Filimónā ní mōdō

¹ Ma Páulũ 'i, 'yǐkí ma ú'dúkó múké Kúrísító Yėsũ vé rǐ ā ũlũngará ā tā sǐ. 'Bá sǐkí kőkõbị nōri 'bá ẹdrǐpǐ Tǐmõtéyō be. 'Bá ógúpǐ Fīlīmónā 'bá ní lēlē rǐ, 'bá sǐkí kőkõbị 'diri sěé mí ní, ² āzini 'bá ómuvǐpǐ Ápiyā ní, Ářǐkǐpō 'bá ógúpǐ ẹ'dǐ 'dǐpǐ 'bá be trǔ Yėsũ ā rụ sǐ rǐ ní, āzini 'bá kǎnísā vé ǐ úmú 'bá mívé 'bětǐ āsámvú gé rǐ pi ní. ³ Ẹsǐ múké, āzini tǎkǐri Múngú 'bá Ẹtẹpǐ vé rǐ, āzini Úpí Yėsũ Kúrísító vé rǐ ā adri ǐmi be.

Páulũ zǐ Múngú ri āzini sē ǔwō'dǐfō

⁴ Filimónā, ú'dú céré má kǎdō rǐi Múngú ri zǐ, ma ri ǐri ní ǔwō'dǐfō sē mí tā sǐ, ma ri Múngú ri zǐ mí ní, ⁵ ā'diātāsīyā á yǐ kǐnǐ, mí 'bā mívé ẹsǐ céré kuú Úpí Yėsũ Kúrísító drǐgé, āzini mí lē 'bá Múngú vé rǐ pi céré lēlē. ⁶ Ma ri Múngú ri zǐ mí ní, mí ũlũ rǐ tā mí ní Yėsũ ri ẹ'yǐzú rǐ 'bá rǐ pi ní, āzini mí nǐ rǐ tā múké 'bá ní ǐsụ Kúrísító agá rǐ ānǐ. ⁷ Lēngará mívé rǐ sē má ní āyǐkō ambamba, ǐmbá má ẹsǐ gǐ, ā'diātāsīyā má ẹdrǐpǐ, 'í sē 'bá Múngú vé rǐ pi ē ẹsǐ ndrǐ gǐ.

Páulũ mā Filimónā ri Ònėsímũ vé tā sǐ

⁸ Kúrísító agá, má adri dō ũkpō be tǎimbị sězú Ònėsímũ vé tā sǐ drāāāsīyā, ⁹ á mā mi ẹsǐ lēngará vé rǐ sǐ. Ma Páulũ 'i, ma āká rú, 'yǐkí ma kú jó āngũ ũ'yǐzú rǐ agá ẹzǐ má ní ngaá Kúrísító Yėsũ vé rǐ ā tā sǐ. ¹⁰ Filimónā, á mā mi drǐ ǐrǐ sǐ mávé mvá Ònėsímũ ā tā sǐ. Ònėsímũ ufu sǐ má mvá tǐnǐ sá má ní adrizú jó āngũ ũ'yǐzú rǐ agá rǐ gé. ¹¹ Ándúrú Ònėsímũ ǐndré mí mǐ gé 'dālē ẹzǐ ākó, 'bo nóni újá 'i ícá 'bá ní mí be ẹzǐ be ambamba.

¹² Á lē ǐri agaá rá, á lē ǐri pěe gōo vúlé mí vúgá 'dǐlē ũzi. ¹³ Á lē kōdō ǐri 'bāá adrii má be nōgó, rǐi má ǐzā koó mí vūrā gá má ní rizú adrizú jó āngũ ũ'yǐzú rǐ agá nōgó ú'dúkó múké rǐ ā ũlũngará ā tā sǐ rǐ gé. ¹⁴ 'Bo á lē Ònėsímũ ri 'bāá adrii má be nōgó mí tǐ ākó ku, lē tā ní ē ǐngá mí ẹsǐ agá. ¹⁵ Sā āzi sǐ, Múngú sē Ònėsímũ ri ápá mí rụ 'bá gá sǐ sǎṅá be mǎdā, mí ẹ'yǐ rǐ ǐri gōo adrii mí be muųzú nyonyo. ¹⁶ 'Bo lē mí 'bā Ònėsímũ ri adrii 'yēṅá

kuú túgērī rú ku, ĩri 'bá ní édrīpi Kúrísitō agá, ndē adringará túgērī rú rī rá. Á lē ĩri ambamba, 'bo lē mī lē ĩri ma ní ĩri lēé rī agaá rá. ĩri 'bá áda, āzini ĩri 'bá Úpí Yēsū ri ẹ'yīpi gí ni.

¹⁷ Mí ā'yī dō rá 'yozú kīnī, ma mí ógúpí ẹzī ngaápi Kúrísitō agá ni, mí ẹ'yī ĩri sū mí ní té kōdō lēé ma ẹ'yī rī tīnī. ¹⁸ 'O dō mī ūnjí rá, dōku 'dụ dō ngá āzi mívé ni rá, 'í ku tā ni má drígé, ma ūfē mí ní rá. ¹⁹ Ma Páũlũ 'i, á sī tā 'dīri má drī sī nī. Ōnēsīmũ ũgũ dō ngá mívé ni rá, ma ūfē gō mí ní rá, Yēsū sē mí ní idri 'dáni'dáni rī gí, ā'diātāsīyā ụ'dúkọ múké má ní ũlũú mí ní rī sī. ²⁰ Má ẹdrīpi, mi riipi Úpí ā pámvú ũbīpi rī, lē mí 'bā ẹsị múké má izā kozú Ōnēsīmũ vé tā sī, āzini lē mí ímbá má ẹsị adrizú ānī ẹdrīpi rú Kúrísitō agá.

²¹ Á nī rá, tā má ní sīí sēé mí ní rī, mi tā ni 'dụ nga má ní zīí rī ndē rá. ²² Tā rī āzi 'dī, lē mī údé má ní jó má ní mužú lazú ni, ma mụ 'dī, ā'diātāsīyā má ũsụ Múngú ri ícọ ĩmivé zingará yī rá, ĩri sē 'bā gō mvi ca ĩmi vúgá 'dīlē mbēlējá nōgó rá.

Páũlũ vé átángá ā ụdũ

²³ Ẹpáfurā ĩ ní 'yīí kuú má be trụ Kúrísitō Yēsū vé tā sī rī sē mí ní mōdó. ²⁴ Āzini 'bá 'bá ní rií ẹzī ngaá kọpi be trụ, Mārākō pi Ārīsītārúkō be, Dema be, Lúkā sī, kọpi sēkí mí ní mōdó. ²⁵ Ẹsị múké Úpí Yēsū Kúrísitō vé rī ā adri ĩmi be.

Kōkōbī ĭ ní sīi sēé 'bá
Ēberē
vé rī pi ní rī
Tā bŭkū rī vé rī ā ũlŭngará

Búkū Ēberē* vé rī, 'bá sīipi rī nīkí kuyé, 'bo nīkí áamá uletere kīnī, 'bá bŭkū rī sīipi rī, ĭri drīkoma āzi Kūrīsītīyānī rī pi drīgé, ĭri ũkpō be 'bá kānīsā vé rī pi āsámvú gé, lókí Páulū ní kōkōbī rī pi sīzú sēzú 'bá kānīsā vé rī pi ní rī gé. Sīkí kōkōbī 'dīri sēé Yāhŭdī ũrŭkō éšj új'á 'bá Kūrīsītīyānī rú rī pi ní. 'Bá kōkōbī sīipi rī lē kōpi ā tukí pá títj ívé é'yīngará ágá, ā'diātāsīyā Yāhŭdī ũrŭkō ũ'bīkí kōdō kōpi, kōpi ā kukí ívé é'yīngará ĭ ní Yēsŭ rī é'yīzú rī rá.

Kōkōbī 'dīri lū āmbŭgū Yēsŭ vé rī Kūrīsītīyānī rī pi ní céré. Lū kīnī, ĭri Mvā Múngú vé ni, ĭrivé ũkpō ndē mālāyīkā Yāhŭdī rī pi ní é'yīj rī rá. ĭrivé āmbŭgū ndē nēbj Búkū Múngú vé Ũndī Ũkŭ rī ruzú rī ágá rī pi vé rī rá, ndē Mósē tāimbj sēepi Yāhŭdī rī pi ní rī vé rī rá. 'Bá tā sīipi rī lū kpá kīnī, Yēsŭ ndē atala Yāhŭdī rī pi vé rī pi āmbŭgū sī rá, ā'diātāsīyā 'o ũnjikānyā kuyé, adi ívé rŭ'á sēé drāā rōbōŋō rú, 'bá céré pi vé ũnjikānyā ā tā sī sá rī pi agāsī céré.

'Bá kōkōbī sīipi rī lū Yāhŭdī rī pi vé é'bī ā tā, kōpivé ú'dógú'dógú rī pi Búkū Múngú vé Ũndī Ũkŭ rī ruzú rī ágá. Kōpi ní éšj 'bāá Múngú drīgé rī sī, sē Múngú adri kōpi sī āyīkō sī. Lū Kūrīsītīyānī rī pi ní kīnī, lē kōpi ā rikí éšj 'bāá mŭzú Múngú drīgé, lē kōpi ā āvīkí tā Yēsŭ ní 'oó āzini ímbá 'dīri sī ku.

Yēsŭ ri āmbŭgú mālāyīkā rī pi drīgé céré

¹ Őtŭ ĭnógósj nēbj rī pi rikí tā Múngú ní 'daá ĭ ní urobí ágá, āzini ĭri ní 'daá ĭ ní ĭndrīlīkí ágá rī ũlŭú 'bá é'bīpīj ní. ² 'Bo ũdŭ ní gé, ũ'dŭ nō'bée ágá, Múngú ĭpē 'ĭ Mvōpī ri ímŭ ũ'dŭkō ívé rī ũlŭú 'bá ní nī. Múngú áyú 'ĭ Mvōpī ri 'bŭ pi gbizú vŭ be. ũ'dŭ ālu Múngú ri ímŭ ngá rī pi ārēvŭ sē céré drī ni gé. ³ Mvā Múngú vé 'dīri, ĭ ímŭ ĭri íngú, sŭ ĭ ní Ĕtēpī Múngú ri íngú rī tīnī. Mvā rī vé dīngará, ĭri dī sŭ Ĕtēpī vé rī tīnī. ĭri átá ũkpō be, ĭri ngá rī pi sē ri éžj nga mŭzú múké nī. Mvā rī ká 'bávé ũnjikānyā ũjī gí, nga mŭŭ úrí Múngú ē drī ĕndēpī gélésīla. ⁴ Múngú 'bā ívé Mvā adrii mālāyīkā rī pi drīgé 'bá āmbŭgú rú. Rŭ Múngú ní 'daá ĭri ní rī, ndē rŭ Múngú ní 'daá mālāyīkā rī pi ní rī rá.

⁵ Ā'diātāsīyā Múngú 'yo nyo mālāyīkā rī pi ní,

“Mī Mvā mávé ni,
 āndrŭ sī ma adri mí Ĕtēpī” 'dīni rá?

Dōku 'yo,

“Ma adri ĭrivé Ĕtēpī,
 ĭri adri mā Mvā” 'dīni rá?

* : Ēberē: Rŭ Ēberē 'dīri ĭri rŭ āzi Yāhŭdī rī pi vé rī, ā'diātāsīyā kōpi ri átá Ēberē tī sī. 1:5
 1:5 Sāwŭmā 2:7 1:5 1:5 2 Sāmŭélē 7:14; 1 Kōrónīkōl 17:13

- 6 Múngú kǎ ívé Mvǎ tā be agaápi rá 'dírì Ìpèé ímúzó vù drǐgé nǒó, Ìrì ní 'yozú kǐnǐ,
lè ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pi cére ē Ìnjǐkí Ìrì Ìnjǐnǐ.†
- 7 Múngú kǎdǒ ríí átá ívé mǎlǎyíkǎ rǐ pi ā tā sǐ, Ìrì 'yo 'dínì,
“Ma mǎlǎyíkǎ rǐ pi sè unga ùlì rú,
ma mǎvé àtí'bá rǐ pi újǎ ñí ácí rú.”
- 8 'Bo átá Mvǒpǐ vé tā 'dínì kǐnǐ,
“Mì Múngú 'ì, mì ímú mǎlǔngǎ rǐ rù tā be pǐrì.
Mì mǎlǔngǎ rǐ rù mụzú nyonyo.
- 9 Mí lè tā 'oó pǐrì, mí gǎ tā ùnjǐ sǐ,
kúru ma mívè Múngú, má Ìpè mì 'bǎá àmbúgú mívè ùndǐ rǐ pi drǐgé,
mǐ adri rí àyǐkǒ sǐ.”
- 10 Múngú gǒ kpá 'yoó Mvǒpǐ ní kǐnǐ,
“Úpí, í'dóngárá gǎ 'dǎá,
mí gbi 'bǔ pi vù be nǐ.
- 11 'Bǔ pi vù be, kǒpì ímú de rá, 'bo mì ímú adri mụzú 'dání'dání.
Kǒpì ímú dè sǔ bǒngó ní dèé rǐ tǐnì.
- 12 Mì ímú kǒpì tra sǔ Ì ní bǒngó akoóko rǔkǔ rǐ traá rǐ tǐnì,
mì ímú kǒpì újǎ sǔ Ì ní bǒngó újǎ rǐ tǐnì.
'Bo mì áwí adri ídri rú
àzini mì adri mụzú 'dání'dání.”
- 13 Múngú 'yo 'ì Mvǒpǐ ní kǐnǐ,
“Mí úrì má drǐ èndépǐ gé, vǔrǎ má ní mǎlǔngǎ ruzú rǐ gé
cǐngbá á 'bǎ dǒ mívè ari'ba rǐ pi
mǐ pǎlé gǎ gǐ kǎ.”
'Bo 'yo mǎlǎyíkǎ àzi ní 'dínì kuyé. 14 Mǎlǎyíkǎ rǐ pi Ìndrì, Ìpèkí kǒpì ímú
'bá Ì ní lèé paá rǐ pi ā tā mbaá, kǒpì ē Ìsúkí rí ídri 'dání'dání rǐ ànǐ bènǐ.

2

Lè 'bá gǎkí tā Múngú vé rǐ ku

- 1 Kúru lè 'bá 'bǎkí èsǐ cére rizú tā 'bá ní yǐ rǐ 'duzó ngazú, à'diātāsìyǎ
ù'dúkó tā áda vé 'bá ní yǐ 'dírì, ā àvǐ rí 'bá èsǐ agásǐ ku. 2 Ú'dúkó mǎlǎyíkǎ
rǐ pi ní Ìjǐ ùlúú 'bá é'bípǐjǐ drǐdrǐ 'dǎ'bée ní rǐ tā áda. 'Bá tā 'dírì gǎ'bá sǐ
rǐ pi, Múngú rí ímú kǒpì Ìrǐnǎ lètì pǐrì sǐ. 3 'Bá 'dukí dǒ tā pangará vé Ì
ní ùlúú 'bá ní 'dírì ngaá kuyé, Ì 'bá Ìrǐnǎ rá. Úpí Yèsǔ ùlú pangará 'dírì
vé tā drǐdrǐ nǐ. 'Bá ù'dúkó 'dírì yǐ'bá rǐ pi ùlúkí tā Ìrì ní átá rǐ 'bá ní rá.
4 Múngú i'da ívé ù'dúkó lúzú kǐnǐ ù'dúkó rǐ tā áda rǐ, tā àyázú àyáyǎ ni
pi sǐ, tā ù'dù be túngú túngú ni pi sǐ, tā bìlèmǐ rú ni pi sǐ, àzini awa fèfè
Ìndrì Uleterè rǐ vé rǐ 'bá 'í ní ùpèé rǐ pi ní, kǒpì ā ngakí rí èzǐ rǐ ànǐ.
5 Vù ú'dí Múngú ní ímú gbií, 'bá ní ríí tā ní átá, 'bá rǐ pi ní ímú adrií 'a
ni gé rǐ, ùmvúlèsǐ Múngú 'bá mǎlǎyíkǎ rǐ pi adrií 'bá rǐ pi drǐgé ambugu
rú ku. 6 'Bá àzi sǐ Búkú Múngú vé rǐ agá kǐnǐ,
“Múngú, ngá mí ní 'bá áda vé tā 'duzó 'bázú àmbúgú rǐ à'dì?
Dǒku mì rí 'bá mvá vé tā mba 'dínì àsǐ?

- 7 Ándúrú 'í 'dù Ìrìvé tā 'bǎá mǎdǎnǎǎ,

mālāyīkā rī pi ndēkí ìrì tǎ sī rá,
'bo nóni mí sē íngúkí ìrì gí.

⁸ Mí sē ìrì ní ùkpō adrizú àmbúgú ngá rī pi drīgé cére.”

Múngú 'bá ngá rī pi àrèvú cére ìrì ā pálé gá. 'Bo 'bá ndrekí drī ìrivé àmbúgú adrizú ngá rī pi drīgé cére rī kuyé. ⁹ 'Bo 'bá ndrekí Yèsù vé tǎ rá, 'bákí ìrì adrií lókíná be mǎdā mālāyīkā rī pi ā pálé gá, 'bo nóni mí sē íngúkí ìrì gí, ìrì ní ìzāngā nyaá ívé drāngará gá rī sī. Èsì múké Múngú vé rī sī, sē Yèsù rì drǎá 'bá cére pi vé tǎ sī. ¹⁰ Múngú gbì ngá rī pi àrèvú cére nī, ngá rī pi àrèvú cére gbíkí ùkpō Múngú vé rī sī, Múngú 'o tǎ múké ìrì ní Yèsù tǎ be múké rī sèzú ìzāngā nyazú, Yèsù ē ìjì rì anjì kárákará 'í vùdrī ùbī' 'bá rī pi pangará ìsù, àzini íngúngará Múngú vé rī àlèé. ¹¹ Yèsù pi 'bá ìrì ní újǎ ícá pìrì gí rī pi be, kòpi nóni anjì Múngú vé ni. Ìrì ní kòpi újǎ ícá pìrì rī sī, ìrì ní adrizú drīnjǎ àkó kòpi zìzú 'í èdrìpìjì àzini 'í ómvùpìjì àní. ¹² Yèsù ní 'yozú Múngú ní kīnī,

“‘Bá má pámvú ùbī' 'bá rī pi úmúkí dō ì mi ìnjìngará gá,
ma úngó ngo mí rù íngúzú àní kòpi àsámvú gé.”

¹³ Yèsù gō kpá 'yoó kīnī,

“Ma èsì 'bá Múngú drīgé.”

Gō kpá èndìjì 'yoó dījì kīnī,

“‘Bá nōgó anjì Múngú ní sèé má ní rī pi be.”

¹⁴ 'Bá ní adrií rù' 'bá be, àzini àrì be rī sī, sē ì ní Yèsù rì tìzú 'bá áda rú àní, Ìrivé drāngará ē ìza rì àdróko* adriípi ùkpō drǎ vé rī be rī vé ùkpō 'dīisí rá. ¹⁵ Ìrivé drāngará oyo nóni 'bá adri' 'bá túgèrì rú rī pi gí, 'dù ùrì drāngará vé rī kòpi ē èsì agásí gí. ¹⁶ Yèsù ímú mālāyīkā rī pi ē ìzā koó kuyé, ímú úyú Àbūrámǎ† vé rī pi ē ìzā koó. ¹⁷ Yèsù ní ímú 'bá rī pi ē ìzā koó rī sī, sèzú ì ní ìrì tìzú 'bá áda rú 'dì, ìrì adri èsì be ìdríkídri, àzini ìrì adri átálágú àmbúgú‡ rú rì èsì 'bá èzì ngazú Múngú ní, ìrì 'i adì sē drǎ rōbòhò rú, Múngú ā trù rì 'bá rī pi ívé ùnjìkányá agásí bēnī. ¹⁸ Àdróko ní Yèsù rì ù' 'bìjì rī sī, Yèsù nya ìzāngá rá, Yèsù rì ícò 'bá àdróko ní ù' 'bìjì rī pi ē ìzā ko rá.

3

Yèsù ndè Mósè rì àmbúgú sī rá

¹ Ìmi má ògùpìjì Yèsù rì è'yì' 'bá gí, Múngú ní ùpèé ímú adrií 'bá ívé ní rú 'dì' 'bée, lè ìmi 'bákí èsì Yèsù Múngú ní ìpèé 'bá ní tǎ ni áyú 'yoó kīnī, ìrì 'bá áyúàyú ni, àzini átálágú àmbúgú rī drīgé. ² Yèsù nga èzì Múngú ní

2:8 2:8 Sāwúmā 8:4-6 **2:12** 2:12 Sāwúmā 22:22 **2:13** 2:13 Ísáyā 8:17 **2:13** 2:13 Ísáyā

8:18 * **2:14** 2:14 Àdróko: Àdróko vé rù Sātánā 'i, ìrì àmbúgú ìndrì ùnjì rī pi drīgé, gá tǎ Múngú vé rì 'dugá ngagá sī 'bù gé 'dálé. Múngú ìdrò àdróko rì ìndrì ùnjì rī pi be 'bù gé 'dǎásí nī. 'Í lǎ ì'dangará 12:7-9. † **2:16** 2:16 Àbūrámǎ: Múngú zì Àbūrámǎ rì kīnī, ā ku ívé 'bá 'bètìjì àsámvú gé rī pi, ā ku ívé àngù, ā 'de mujì àngù àzì ú'dí ní gé. Àbūrámǎ rì è' 'bìjì Yáhùdì rī pi vé rì, tìkí ìrì ìlì èlífú àlu mùdùrùlù àrò (1,800) gé, ìsù tìkí drī Yèsù rì kuyé. 'Í lǎ ì'dóngará 12-25. ‡ **2:17** 2:17 Átálágú àmbúgú rì: Átálágú àmbúgú rì ndè atala rī pi cére, à'diātāsìyá ìrì 'yéná fì Jò Múngú vé rì agá Vūrǎ Uleteretere rì agá 'dǎá nī, ìrì fì vù àlu ìlì àlu agá. Ìrì àrì rōbòhò vé rì jì ùnjìkányá ùjìzú. 'Í lǎ Lèvìtìkǎ 16; Èbèrè 9.

sēē 'í drīgé rī ేశí ālu sī, sū Mósē* ní ేశí ngáá 'bá Múngú vé rī pi āsámvú gé ేశí ālu sī rī tīnī. ³ Múngú 'du Yēsū vé tā 'bāā āmbúgú, ĩnī ĩri Mósē ri agaá rá, sū ĩ ní 'bá jó sīpī rī ĩngú jó ĩri ní sī rī ndēē rī tīnī. ⁴ Jó rī pi ārēvú céré, 'bá ri sī nī, 'bo Múngú údé ngá rī pi ārēvú céré nī.

⁵ Mósē 'bā ేశí rizú ేశí ngazú Jó Múngú vé rī agá ātī' 'bá rú, ri tā ĩmūpi 'i ngaápi drīdrī 'dīlē rī ũlūú 'bá rī pi ní. ⁶ 'Bo Kúrísítō ri Mvā rú, 'bā ేశí ేశí ngazú jó Múngú vé rī agá 'bā āmbúgú rú. 'Bá jó Múngú vé ni, 'bá tukí dō pá tītī, āzini 'bā 'bāki dō ేశí tā drīdrī 'dīlē rī drīgé rá, 'bā adri 'bá Múngú vé nī.

Múngú átá átángá ũkpó ũkpó 'bá 'i gā' 'bá sī rī pi drīgé

⁷ Ĩndrī Uleterē rī ní 'yozú kīnī,

“Āndrū ĩmi yīkí dō ú'dúkó Múngú vé rī,

⁸ lē ĩmi 'bāki ేశí tete,

sū ĩmi ẹ' 'bīpījī ní ేశí tete 'bāā

ma gāzú āngū ā'wī cínýáfā rú rī agá 'dālē rī tīnī ku.

⁹ ĩmi ẹ' 'bīpījī rikí ma ideé, āzini rikí mā ేశí ũ' 'bījī,

kōpi ndrekí tā āyāzú āyāyā má ní 'oó kōpi ní ĩlī pūkú sū agá 'dīri rá.

¹⁰ Ānī sē mā 'a ve úyú lókí 'dāri vé rī pi ní rá.

Á 'yo kōpi ní, má kīnī, 'Kōpi gāki mávé tā yīgá sī,

āzini kōpi nīkí tā má ní 'oó rī kuyé.'

¹¹ Mā 'a ní veé gí rī sī, má ní ũyō sōzú, má kīnī,

'Kōpi ícókí fīí vūrā mávé uvuzú rī agá ku.' "

¹² Má ẹdrīpījī má ómvúpījī, ĩmi ndrekí múké! Ā adrikí ేశí be ũnjī ẹ'yīngárá ākó Múngú adriipi idri rú rī gāzú sī ku. ¹³ 'Bo ú'dú céré, lē ĩmi rikí ĩmi ేశí ĩmbá ĩmi āsámvú gé sī, sá céré sī, lē ĩmi ĩmbáki ĩmi ేశí, 'bá āzi ā fi rī ũnjīkānyā mī ũ'bāápi rī agá Múngú ri gāzú ku. ¹⁴ 'Bá ũtēkí dō tā rī mužú pīrī, āzini 'bá tukí dō pá tītī ేశí 'bāzú Múngú drīgé cīmgbá cazú ũdū gé, sū 'bá ní 'bāā drīdrī rī tīnī, 'bá ĩmū adri 'bá Kúrísítō vé ni.

¹⁵ Sū ĩ ní 'yoó drīdrī rī tīnī,

“Āndrū, ĩmi yīkí dō ú'dúkó Múngú vé rī,

lē ĩmi 'bāki ేశí tete,

sū ĩmi ẹ' 'bīpījī ní ేశí tete 'bāā ma gāzú rī tīnī ku.”

¹⁶ 'Bá tā rī yī' 'bá rá, gō' 'bá tā Múngú vé rī ọwū' 'bá rá rī ā'di pi? Adri 'bá Mósē ní ĩjī ĩfūú āngū Ējēpētō vé rī agāsī rī pi kuyé? ¹⁷ Múngú ē ేశí ve ĩlī pūkú sū ā'di pi ní? ేశí ni ve nyo 'bá ũnjīkānyā 'o' 'bá, ũdrā' 'bá āngū ā'wī cínýáfā rú rī agá rī pi ní kuyé? ¹⁸ Múngú sō ũyō ā'di pi ní 'yozú kīnī, kōpi ícókí fīí mužú uvuú ívé vūrā uvuzú rī gé ku? Adri 'bá ĩrivé tājīmbjī nō' 'bá gí rī pi kuyé? ¹⁹ 'Bá nīkí ámá rá 'yozú kīnī, kōpi ní tā Múngú vé rī ẹ'yījī kuyé rī sī, sēzú Múngú ní kōpi ā'yīzú fīzú vūrā ívé rizú uvuzú rī gé kuyé ānī.

* 3:2 3:2 Mósē: Yōsēpā kā drāá gí, 'bāgú Ējēpētō vé rī 'bā anjī Īsērélē vé rī pi ేశí ngáá tūgērī rú caá ĩlī mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ĩpēzú ĩmúzú anjī Īsērélē vé rī pi pazú adringárá tūgērī rú rī agásī. Múngú sē tājīmbjī rī Mósē ní, ā lū anjī Īsērélē vé rī pi ní, sēzú ĩ ní tājīmbjī rī zizú tājīmbjī Mósē vé ni ānī. Tīkí Mósē ri ĩsū ākūdē ĩlī ri ca ẹlīfū ālu mūdūrūlū sū (1,400), ĩsū ākūdē tīkí drī Yēsū ri kuyé. 'Í lā Wūngárá 2-24. 3:11 3:11 Sāwūmā 95:7-11 3:15 3:15 Sāwūmā 95:7-8

4

Múngú ri ívé 'bá rī pi ā'yī mụ uvungará gá rá

¹ Nóni Múngú ezi 'bá ní kīnī, 'bá ícọ́ fi mụ uvu vūrā ívé rizú uvuzú rī agá rá. Kúru lē 'bá ndrekí múké, 'bá āzi ími āsámví gé 'dīgé, ā api rí uvungará 'dīri sī ku. ² 'Bá yíkí ú'dúkọ́ múké í ní ùlúú 'bá ní rī rá, sụ ọtú 'bá Ísèrélē vé rī pi ní ú'dúkọ́ múké rī yī rā rī tịni. 'Bo ú'dúkọ́ kọpi ní yī 'dīri índré kọpi mīlé gá ẹzi ákọ, ā'diātāsīyā kọpi ní ẹ'yī kuyé rī sī, kọpi gākí tā Múngú vé rī sī. ³ Nóni 'bá Yésú ri ẹ'yī 'bá gí nō'bée, 'bá fi mụ uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rī agá rá. Múngú átá 'bá 'i gā'ba sī rī pi vé tā kīnī,

"Mā 'a ní veé gí rī sī, má ní ùyò sòzú, má kīnī,
'Kọpi ícọkí fí vūrā mávé uvuzú rī agá ku,' "

átá Múngú ā údé dō uvungará rī vé tā 'iri ní 'bū pi gbizú vū be rí gé 'dāá. ⁴ Búkú Múngú vé rī lū tā ú'dú ẹzírí vé rī 'dini kīnī, "Kúru ú'dú ẹzírí gé, Múngú ní uvuzú." ⁵ Múngú ẹnđi tā 'i ní átá drīdrī 'dāri ẹjī kīnī, "Kọpi ícọkí fí vūrā mávé uvuzú rī agá ku."

⁶ 'Bá urukọ'bée ícọ́ fi mụ uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rī agá rá, 'bo 'bá ú'dúkọ́ múké rī yī 'bá drīdrī rā rī pi, kọpi fíkí mụú uvu vūrā Múngú vé rizú uvuzú rī agá kuyé, ā'diātāsīyā kọpi gākí ú'dúkọ́ múké Múngú vé í ní ùlúú rī yigá sī. ⁷ Múngú gō ú'dú āzi ípée ẹjī 'bá rī pi ní fizú mụzú uvuzú ívé vūrā uvuzú rī gé, ú'dú 'dīri āndrū rī. Gō ílī 'duú āco, Múngú gō átá 'bāgú Dāwúđí* ní sụ 'i ní átá drīdrī rī tịni kīnī,
"Ándrū sī, ími yíkí dō ú'dúkọ́ Múngú vé rī,

lē ími 'bākí ẹsị tete ku."

⁸ Yósūwā† ā sē té dō kọpi ní uvungará rá, Múngú ícọ́ té gōó uvungará drīdrī 'dilé rī vé tā 'yoó ẹjī ku. ⁹ 'Bo ú'dú āzi drī anigé vúlé 'dī' dī 'bá Múngú vé rī pi ní ímúú uvuzú ni, sū Múngú ní uvuú ú'dú ẹzírí† gé rī tịni. ¹⁰ 'Bá fípi mụpi uvuúpi vūrā Múngú ní rizú uvuzú rī agá rī, 'iri kpá mụ uvu ẹzi 'i ní ngáá rī ā vúdrī gé, sū Múngú ní uvuú ívé ẹzi ngáá rī ā vúdrī gé rī tịni. ¹¹ Lē 'bá ũ'bíkí ũkpō sī fí mụú vūrā Múngú ní údé uvungará vé rí gé 'dāá. 'Bo 'bá gākí dō tā Múngú vé rī sī sụ 'bá Ísèrélē vé rī pi ní gāá rī tịni, 'bá ícọkí fí mụú vūrā uvungará vé rí gé 'dāá ku.

¹² Á'diātāsīyā tị Múngú vé rī, 'iri ídri rú, 'iri ũkpō be. Ci sū ílī ciípi cici rī tịni, 'iri fi 'bá ẹsị agá, āzini 'bávé índri agá, 'iri úfí 'bá fā agásí, āzini úsō 'bá fā agá rī agásí, 'iri tā 'bá ní ríi ũsúú 'bá ẹsị agá rī pi 'i da céré āmvé. ¹³ Tā āzi í ní ícọ́ ũzúú Múngú sī bā ni 'dāáyo. Ngá ārēvú céré 'i da 'i kú Múngú ẹnđretị gé āmvé. 'Bá ímú pá tu tā 'bá ní 'oó rī ùlú Múngú ẹnđretị gé 'bá tị sī.

Yésú ri atálagú āmbúgú

4:3 4:3 Sāwú mā 95:11 4:4 4:4 Í'dóngará 2:2 4:5 4:5 Sāwú mā 95:11 * 4:7 4:7 Dāwúđí: Múngú ípē Dāwúđí ri adrii 'bāgú Ísèrélē rī pi vé ni, ẹzi kīnī, 'bāgú ú'dí rí ímú ífú 'irivé úyú agá, 'iri mālūngá rī rụ mụzú 'dāni'dāni, 'bāgú rī Yésú Kúrisitō 'i. 'Í lā Sāwú mā 132:11-12. Tíkí Dāwúđí ri ísụ ákūdē ílī rí ca élifú álu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, ísụ tíkí drī Yésú Kúrisitō rí kuyé. 'Í lā 1 Sāmúélē 16-30; 2 Sāmúélē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. 4:7 4:7 Sāwú mā 95:7-8 † 4:8 4:8 Yósūwā: Mósē ká drāá gí, Múngú ípē Yósūwā rí 'bá rí pi ẹ drī kóo mụzú āngú Kānānā vé rí gé. 'Í lā Wŭngará 17-24; Yósūwā 1-24. ‡ 4:9 4:9 Múngú uvu ú'dú ẹzírí gé: Múngú gbi ngá rī pi ārēvú céré 'du caá ú'dú áziyá, ú'dú ẹzírí ní gé, 'iri ní kúru uvuzú. 'Í lā Í'dóngará 2:2.

14 Kúru Yēsū Múngú Mvópì ní adrii 'bávè átalágú àmbúgú, ìri ní fíi muṣú adrii Ẹtẹ̀pì Múngú vúgá 'bū gé 'dálè rī sī, lē 'bà tukí pá títì 'bávè ẹ̀'yīngará agá. 15 Yēsū 'bávè Átalágú àmbúgú 'dīri nī 'bávè ũkpō àkō rá, Ìrivé ẹ̀sì nṵ 'bávè ùnjìkányà à tā sī rá. Ẹ̀'bjìkí Ìri lẹ̀tì be àndiándí, sù Ì ní 'bà Ẹ̀'bìjì rī tìjì, 'bo 'o ùnjìkányà kuyé. 16 Lē 'bà 'okí Ẹ̀rì sī ku fizú muṣú Úpì Múngú ẹ̀sì be múké rī vé vūrā mālūngā ruṣú rī gé 'dāá, àní à 'bà rí ẹ̀sì Ìdrìkídri àzini ẹ̀sì múké, sà 'bà ní ìzàkoma lèzú rī gé.

5

1 Átalágú àmbúgú rī, Ì Ìri Ìpè Ìvé 'bà rī pi àsámuvú gé, Ìri ẹ̀zì nga 'bà rī pi àsámuvú gé, rì tā 'bà rī pi vé rī ùlū Múngú ní. Ẹ̀zì Ìrivé rī rizú rōbōṅṅò zāzú, àzini rizú ngá 'bà rī pi ní sée rī 'duṣú sèzú Múngú ní, ùnjìkányà kòpìvé rī ùjìzú. 2 'Bà adriipi átalágú àmbúgú rú rī, Ìri ẹ̀sì 'bà mādā rizú 'bà tā nī 'bà áamá 'bà ku, Ì ní kòpì é mī ù'bāá fíi ùnjìkányà 'oó rī pi é ìzā kozú, à'diātāsìyā Ìri ũkpō àkó, Ìri 'bà ùnjìkányà 'oópi Ìndí ní. 3 Tā 'dīri sē Ìri ní rizú rōbōṅṅò zāzú Ìvé ùnjìkányà ùjìzú, àzini 'bà rī pi vé ùnjìkányà ùjìzú àní 'dī.

4 'Bà àzi ícò 'ì Ìpée adrii átalágú àmbúgú ní rú ē Ìnjìkí rí 'ì àní 'dini ku, Múngú rì Ìri zì ẹ̀zì rī gé nī, sù Múngú ní Àrónā rì zìjì rī tìjì. 5 Kúrìsító ìngú 'ì 'yozú kìnì 'ì átalágú àmbúgú 'dini kuyé. Múngú 'yo Ìri ní kìnì,

"Mi Mvā má vé ni,
āndrū sī ma mí Ẹ̀tẹ̀pì."

6 Múngú gō 'yoó ñjì kìnì,

"Mi adri átalágú rú muṣú nyonyo,

sù Mēlēkizēdekē* ní adrii átalágú rú rī tìjì."

7 Yēsū ní adringará gá nyōṅkú drìgé nōgò rī gé, mā Múngú rì, ngo Múngú èndrẹ̀tì gé ìzāngā ìzāngā rú, Múngú à pa rí 'ì drā agásì bēnì. Múngú yì Ìrivé zìngará rá, Ìri ní 'ì 'bāá vūgá Múngú èndrẹ̀tì gé, Ìri Ìnjìjì rī sī. 8 Yēsū à adri dō Mvā Múngú vé ni drāáāsìyā, ìzāngā Ìri ní nyaá rī agá, 'du tā Múngú vé rī ngaá céré rá. 9 Ìzāngā Yēsū ní nyaá rī agá, Múngú mīlè gá 'dāá, Yēsū rì átalágú àmbúgú múké ní, Ìri 'bà céré Ìrivé tā 'du 'bà nga 'bà rī pi pa Ìvé ùnjìkányà agásì muṣú 'dání 'dání. 10 Múngú Ìpè Ìri ìmú adrii átalágú àmbúgú sù Mēlēkizēdekē tìjì.

À 'deki ùnjìkányà agá ku

11 Tā káràkará anigé 'bà ní kòdò lēé ùlūú Ìmi ní, 'bo tā rī vé ùlūngará mbamba, ícò fíi Ìmi drìgé ku. 12 Ìmivé ẹ̀'yīngará agá, Ìmi ulá fì drì kuyé, Ìmi té kòdò Ìmi ògùpìjì ìmbá tā Múngú vé rī sī nī. 'Bo Ìmi lēkí é ìmbákí Ìmi ní tā Múngú vé rī sù 'bà riipi Múngú vé tā 'dópi ùnjìpi ú'dí rú rī tìjì, Ìmi Ìndrèkí sù ùdégá Ì ní tìi ú'dí rú riipi bā ndrúupi áyu, Ìnyá ũkpó ũkpó ní nyaápi ku rī tìjì. 13 'Bà riipi bā ndrúupi ndrundu rī Ìndrè sù ùdégá tìjì, nī tā pìrì rī áamá be ku. 14 'Bà mba 'bà ícò 'bà gí rī pi rì Ìnyá ũkpó ũkpó rì nya nī, à'diātāsìyā kòpì nìkí tā múké pi àsámuvú acoó tā ùnjì be gí.

5:5 5:5 Sāwūmā 2:7 * 5:6 5:6 Mēlēkizēdekē: Mēlēkizēdekē rì 'bāgú Sālēmú vé ní, sē tākìrì Abūrāmā ní nī. 'Í lā 'Ídóngará 14:18-20; Ēberē 7:1-17. 5:6 5:6 Sāwūmā 110:4

6

¹ Lè 'bà áwíkí adrií sù 'bá riípi í'dópi tã Kúrísítò vé rī ũñjīpi ú'dí rú rī tñjī ku, lè 'bà adriki sù 'bá mbaápi ícópí gí rī tñjī. Lè 'bà rikí 'yéná rií Ìmí ìmbá èsì ùjángará ùnjìlkányà 'bá jījīpi fiípi drā agá rī vé tã sī, āzini tã Múngú rí è'yīzú rī vé tã sī ñjī ku. ² Lè 'bà rikí Ìmí ìmbá bātízimū vé tã sī, drī tñjngará vé tã sī, 'bá ũdrā 'bá gí rī pi vé íngángará gōzú ídri rú rī vé tã sī, āzini tã Múngú ní ímú lījī 'bá rī pi drīgè mužú 'dání'dání rī vé tã sī ñjī ku. ³ Múngú à'yī dō rá, 'bá Ìmí ní tã ʔrụkò 'bée ìmbá mužú rá.

⁴ 'Bá ĩ ní tã Múngú vé rī ũlūū kòpi ní gí, āzini Índrī Uleterè rī ní kòpi ású gí rī pi, í'déki dō Ìvé è'yīngará agásī gí, 'bá āzi gō kòpi ĩjī èsì újā ñjī ku. ⁵ ʔ'dùkò múké Múngú vé rī, kòpi ísúkí ũnyī ní rá, kòpi ñkí ũkpō Múngú vé úm vúlēsī ímúzá tã 'ozú drīdrī 'dílè rī ámá rá. ⁶ 'Bá 'díní 'dī 'bée kùkí dō gārā gá gí, 'bá āzi gō kòpi ĩjī èsì újā ñjī ku. Tã kòpi ní rií 'oó 'dīri, ĩri adri sù kòpi ní rií Múngú vé Mvā gbāā gōō peṭī alambaku sígè ñjī rī tñjī, kòpi rí drīnjā sē ĩri ní 'bá rī pi èndrètī gè.

⁷ Nyōókú yījgò ní rií 'dij drī ní gè ànyāngā ní kazú āní kaka rī, nyōókú 'dīri, ĩri nyōókú múké 'bá óm vú 'aápi rī ní. Nyōókú 'díní 'dīri, Múngú 'bá tākiri drī ní gè gí. ⁸ Nyōókú ũcèkúcé ní duj amuu 'a ní gè rī, ĩri èzī ākó, Múngú rí ĩri trī rá, ʔdū ñí, ĩri zé vé ácí sī 'dīisí rá.

⁹ 'Bá èdrípījī 'bá óm vúpījī 'bá ní lèélè rī pi, 'bá lèkí lūū Ìmí ní 'díní, 'bá ñkí ámá múké 'yozú kīnī, ĩmí rī tã 'bá rī pi ní 'oó pangará ísúzá āní rī 'o. ¹⁰ Múngú rí tã lī pīrī, tã Ìmí ní rizú 'bá Múngú vé rī pi ē ĩzā kozú, āzini rizú kòpi ē ĩzā kozú mužú ñjī ñjī 'dīri, ĩri lū kīnī, ĩmí rí ĩmivé lèngará í'da Múngú èndrètī gè, tã ñí àvī Múngú agásī ku. ¹¹ Tã āmbúgú 'bá ní lèé rī, lè ĩmivé èsì lèngará vé 'dīri ā mụ drīdrī cīmgbā cazú ʔdū gè, ĩmí ísúkí rí ngá múké Múngú ní ũyō ní sōō lèé sèé ĩmí ní èsì 'bāzú rī bēsīnī. ¹² 'Bá lèkí ĩmí ā adriki ũvú rú ku. 'Bá lèkí ĩmí 'okí tã rī sù 'bá è'yī 'bá gí adri 'bá èsì be mādā úm vúlēsī ímú 'bá tã Múngú ní èzījī rī ísú 'bá rī pi ní 'oó rī tñjī.

Tã Múngú ní èzījī rī

¹³ Múngú kã tã rī èzījī Ābūrámā ní, 'bá āzi āmbúgú Múngú ní ícò ũyō sōō ĩri ā rú sī ní ní adrií 'dāāyo rī sī, Múngú ní ũyō rī sōzú Ābūrámā ní 'í rú sī ũgōgōlè rú 'dī. ¹⁴ Kīnī, "Ma mí ní tākiri sē, mí ímú tī ízú ambamba." ¹⁵ Kúru Ābūrámā tē èsì mādā sī, ísú ngá Múngú ní ũyō ní sōō lèé sèé 'í ní rī rá.

¹⁶ 'Bá rī pi kádò rií ũyō sōō ũndī ruzú, kòpi rí 'bá āmbúgú ĩ ndèepi rá ní ā rú èdī ũyō rī sōzú. ũyō kòpi ní sōō rī, kòpi ñkí ku, 'bá āzi gō āgátá 'bāā āní ku. ¹⁷ Múngú lè tã 'í ní èzījī rī í'daá 'bá ímú 'bá tã rī ísú 'bá rī pi ní uleterè kīnī, 'í ícò tã 'í ní èzījī rī ñōó ku. Kúru sō ũyō tã 'í ní èzījī rī 'duzú ngazú. ¹⁸ Múngú sō ũyō, āzini èzī tã, ícókí tã ĩrī 'dī 'bée újā ku, ā'diātāsīyā Múngú ũlī ũnjō ku. Nóni 'bá ápá 'bée 'bá zū 'bée Múngú ā pálé gá gí nō 'bée, lè 'bá 'bākí èsì rizú tã Múngú ní èzījī lèé 'oó 'bá ní rī ũtèzú, tã Múngú ní èzījī rī pi, kòpi 'bá èsì ìmbá ambamba. ¹⁹ Èsì 'bāngará Múngú drīgè rī, ĩri sē 'bá pá tu títī, sù ĩ ní áló ipaá títī rī tñjī. Èsì 'bá ní 'bāā

rī, Īri 'bā jī fi mužú bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ɛlǐzú rī* agásī Vūrā Uleteretere Múngú ní rizú adrizú rī agá agalésī 'dāá. ²⁰ Yésū fi mužú adrii Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá 'bā tā sī drīdrī gí. Īri nóni átálágú āmbúgú mužú nyonyo, sū Mēlēkīzēdēkē tñi.

7

Átálágú Mēlēkīzēdēkē vé tā

¹ Mēlēkīzēdēkē 'dīri, Īri 'bāgú Sālēmū vé ni, āzini Īri átálágú Múngú āmbúgú 'bā drǐgé céré rī vé ni. Mēlēkīzēdēkē pi ɛsúkí ĩ Ābūrāmā be lētj gé, ɛšú ākūdē Ābūrāmā ĩbí ímú ɛ'dj Īri ní 'dij 'bāgú rī pi ndēzú rī gélésīla, Mēlēkīzēdēkē kā Ābūrāmā ri ɛšú, sē Īri ní tākíri. ² Kúru ngá Ābūrāmā ní ɛrǐ ɛ'dj gélésī rī pi, ngá muđrǐ agá, í'dú ālu ni sēē Mēlēkīzēdēkē ní. Rú Mēlēkīzēdēkē rī vé íffíí "Bāgú tā pǐrǐ vé ni," āzini 'bāgú Sālēmū vé ni, íffíí ni "Bāgú tākíri vé ni." ³ Īri ɛtēpǐ ákó ɛndrēpǐ ákó, Īri úyú ákó, ɛ'dú ĩ ní Īri tǐzú, āzini Īri ní drázú rī, 'bā āzi nǐ kuyé, adri sū Múngú Mvópǐ tñi. Īri áwí adri ku átálágú rú nyonyo.

⁴ Ī ndrekí drǐ Mēlēkīzēdēkē vé āmbūgū ká! 'Bá Īsērélé vé rī pi vé ɛ'bípi Ābūrāmā í'dú ngá 'í ní ɛrǐ ɛ'dj gé 'dāá rī pi, ngá muđrǐ agá, í'dú ālu ni sēē Īri ní. ⁵ Tāimbǐ Mósē vé rī lē atala* úyú Lévǐ vé rī agá rī pi ā sokí ngá ívé ɛdrǐpǐ Īsērélé vé rī pi drǐgé sī. Kōpi ā adrikí dō céré úyú Ābūrāmā vé ni drāāsiyā, kōpivé ngá muđrǐ agá, lē kōpi ē í'dúkí ālu ni sēē.† ⁶ 'Bo Mēlēkīzēdēkē ā adri dō úyú Lévǐ rī pi vé ni ku drāāsiyā, Ābūrāmā vé ngá muđrǐ agá, í'dú ālu ni sēē Mēlēkīzēdēkē ní. Mēlēkīzēdēkē sē tākíri Ābūrāmā Múngú ní tā ɛzǐj Īri ní rī ní. ⁷ 'Bá tākíri sēepi rī, Īri āmbúgú ũkpō be, ndē 'bá tākíri ɛsúpi rī rá, 'bá rī pi ārēvú céré nǐkí tā 'dīri rá. ⁸ Atala rǐ 'bá ngá muđrǐ agá, ālu ni u'du 'bá rī pi, kōpi 'bá ũdrā 'bá ũdrādrǐ ni pi, 'bo Mēlēkīzēdēkē ndē kōpi āmbūgū sī rá, ā'diātāsīyā lúkí 'bá ní kǐnǐ, Īri adri mužú nyonyo. ⁹ Úyú Lévǐ vé rī pi ri ngá ĩkūnā 'bá rī pi drǐgé sī, ngá kōpi ní ĩkūnā rǐ, ngá muđrǐ agá, 'bá rī pi ālu ni í'dú sē. Ābūrāmā kā ngá ālu muđrǐ agá í'dú sēē Mēlēkīzēdēkē ní, adri sū úyú Lévǐ vé ĩfū 'bá úyú Ābūrāmā vé rī agá rī pi ní ngá ālu muđrǐ agá í'dú sēē Mēlēkīzēdēkē ní rī tñi, ¹⁰ ā'diātāsīyā Mēlēkīzēdēkē pi ní í ɛsúžú Ābūrāmā be rī gé, ɛšú ākūdē tǐkí drǐ Lévǐ ri kuyé, ímúkí Īri tǐj vúlé vúlé rú ĩfū Ābūrāmā vé úyú agá.

Yésū adri sū Mēlēkīzēdēkē tñi

¹¹ Tāimbǐ Mósē vé rī 'yo kǐnǐ, 'bá atala rú rī pi ĩfū súrú Lévǐ* vé rī agá. 'Bo atala rī pi té dō sē 'bá rī pi vé ũnjikānyā ri ɛrǐ rá, ícókí té átálágú āzi sū Mēlēkīzēdēkē tñi ni lēē dǐj ku, átálágú Ārónā vé úyú agá rī ca té gí.

* **6:19** 6:19 Bōngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ã 'a ɛlǐzú rī: Bōngó 'dīri ɛlǐkí Vūrā Uleteretere rī pi āsámvú Vūrā Uleteretere rī be rī ānǐ. Átálágú āmbúgú rǐ 'yéná aga fi bōngó rǐ agásí Vūrā Uleteretere rǐ agá 'dāá nǐ, ā'diātāsīyā Múngú rǐ adri Vūrā Uleteretere dǐjpi pōwǐpōwǐ rǐ agá 'dāá. † **1** lā Lévǐtǐkǐ 16; Mátáyo 27:51; Mārákó 15:38; Lúkǎ 23:45; Ēberē 6:19-20; Ēberē 9:1-7. **7:1** 7:1 Í'dóngará 14:17-20

* **7:5** 7:5 Atala rǐ pi: 'Bá Īsērélé vé rī pi āsámvú gé, 'yéná átálágú rǐ rōbǐjō zǎ Jó Múngú vé rī agá 'dāá nǐ. Atala rǐ pi ri ĩfū úyú Lévǐ vé rī agá. † **7:5** 7:5 Ngá muđrǐ agá, ĩmi ri ālu ni í'dú sē: Tāimbǐ Mósē vé rī 'yo kǐnǐ, lē 'bá Īsērélé vé rī pi ē í'dúkí ngá muđrǐ agá, ālu ni sēē Múngú ní. † **1** lā Lévǐtǐkǐ 27:30-33; Káláfe 18:21-24; Dětōrónómē 12:5-19; 14:22-29. ‡ **7:11** 7:11 Lévǐ: Atala Īsērélé rǐ pi vé rī ārēvú céré ĩbíki ĩfū úyú Lévǐ vé rī agá.

12 Tā ī ní rizú átálágú ĩpēzú rī újákí dō gí, lē ā újákí kpá táĩmbị rī rá.
 13 'Bá 'bá ní ríí tã ni átá 'dĩri, ĩri 'bávé Úpí 'i. Súrú ĩ ní Úpí ri tizú rī agá,
 'bá āzi drī ĩfũúpi ězị ngaápi átálágú rú vūrā rōbōñọ zāzú rī^S gé ni 'dāáyo.
 14 'Bá ālu ālu nī amá rá 'yozú kīnī, Úpí íbị ĩfũú súrú Yúdá vé rī agá. Mósē
 'yo 'ī tị sī 'yozú kīnī, átálágú āzi ri íbị ĩfũú súrú 'dāri agá 'dĩni kuyé.

15 Átálágú āzi ĩfũú dō Mēlēkīzēdēkē tịnị, 'bá n̄kí rá 'yozú kīnī, tã Múngú
 ní rizú atala rī pi ũpēzú rī újá 'i gí. 16 Átálágú 'dĩri ĩpēkí ĩri súrú ĩrivé rī ā
 tã sī kuyé, 'bo ĩpēkí Átálágú 'dĩri, ā'diātāsīyā ĩri ímụ adri mụzú nyonyo.
 17 Búkū Múngú vé rī 'yo 'dĩni kīnī,
 "Mi adri átálágú rú mụzú nyonyo,

sū Mēlēkīzēdēkē ní adrii átálágú rú rī tịnị."

18 Táĩmbị ũku rī 'dúkí 'bāā jēlē gá gí, ā'diātāsīyā ícá nóni kú ũkpō ākó,
 āzini ězị ākó, 19 ā'diātāsīyā táĩmbị Mósē vé rī ícō sēē 'bá rī adrii ũnjikānyā
 ākó nī ku. 'Bo nóni 'Bá múké rī ícá gí, 'bā ri ěsị 'bā drī ni gé, ĩri sē 'bá 'bā
 útrú ānī ĩnyinā Múngú vúgá.

20 Múngú sō ũyō 'Bá múké 'dĩri ĩpēzú átálágú rú nī, 'bo atala urukọ ĩ ní
 ũpēē rī pi Múngú sō ũyō ni nī kuyé. 21 'Bo Múngú 'bā Yēsū ri adrii átálágú
 rú ũyō ĩri ní sōō rī sī, sō ũyō rī 'dĩni kīnī,

"Úpí Múngú sō ũyō rī gí,

ícō 'i ũmī újá ku,

'Mi adri átálágú rú mụzú nyonyo.' "

22 Tã Múngú ní ězị, ĩri ni ũyō ni sōō rī, sē nóni Yēsū ĩjị ũndī múké agaápi
 rá ni, sō ũyō ũkpō ũkpō kīnī, ā ũtēkí ũndī rī vé tã ũtētē.

23 Atala kárakarā ngakí ězị mụzú drīdrī kuyé, ā'diātāsīyā kōpi ũdrākí
 úyé. 24 'Bo Yēsū ri áwí adri mụzú nyonyo. Kúru ĩri áwí adri mụzú átálá
 rú nyonyo. 25 Kúru 'bá ímụ' 'bá Múngú vúgá Yēsū ā tã sī rī pi, Yēsū ri kōpi
 pa ĩvé ũnjikānyā agásī nyonyo, ā'diātāsīyā ĩri n̄jị ri Múngú ri mā kōpivé
 tã sī nī.

26 Yēsū ri átálágú āmbúgú riipi ngá 'bá ní lēē rī sēepi 'bá ní rī, ĩri uletere,
 ĩri ũnjikānyā ākó, gũkí ĩri kú túngú 'bá ũnjikānyā be rī pi āsámvú gé sī.
 Múngú jị ĩri mụy adrii vūrā ívé ĩn̄jị ĩn̄jị 'bụ gé 'dāá rī gé. 27 Yēsū vé rōbōñọ
 adri sū rōbōñọ atala ambugu rī pi ní ríí zāá ú'dú ālu ālu rī tịnị ku. Kōpi ri
 í'dó rōbōñọ rī zā ívé ũnjikānyā ũjizú drīdrī. Vúdrī ni gé, kōpi kúru rōbōñọ
 'bá rī pi vé ũnjikānyā ũjizú rī zā ndō. 'Bo Yēsū sē 'i drāá rōbōñọ rú vú ālu
 'bá rī pi ní cére. 28 Táĩmbị Mósē vé rī lū kīnī, 'bá rī ā 'o dō ũnjikānyā ĩndī
 drāāāsīyā, ĩ ícō ĩri ĩpē 'bā átálágú āmbúgú ni rú rá. 'Bo Múngú sē táĩmbị
 rī drīdrī, vúdrī ni gé, ĩri ní ũyō sōzú 'i Mvọpi ri ĩpēzú. Múngú ĩpē ívé Mvā
 adrii átálágú āmbúgú rú tã be pịri mụzú nyonyo.

8

Kúrísitō ri átálágú āmbúgú ũndī ú'dí rī vé rī

1 Tã ā pá āmbúgú rī, ĩri 'dī, 'bávé átálágú āmbúgú rī mụ úri vūrā ĩn̄jị
 ĩn̄jị rī gé 'bụ gé 'dāá Múngú vé drī ẹndepị gé. 2 'Bākí ĩri ězị ngaá átálágú

§ 7:13 7:13 Vūrā rōbōñọ zāzú rī: Vūrā rōbōñọ zāzú ni anigé Jó Múngú vé rī ā bóró gá 'dāá,
 átálágú rī ri rōbōñọ zā ānī Múngú ní 'bá rī pi trūzú ívé ũnjikānyā agásī. Vūrā ějịngūrú zāzú ni
 anigé Vūrā Uletere rī gé Jó Múngú vé rī agá 'dāá, átálágú rī ri ějịngūrú zā ānī Múngú ní 'būbịtịnā
 sī, āzini ũndrēnā sī sā Múngú ri zizú rī gé. 7:17 7:17 Sāwumā 110:4 7:21 7:21 Sāwumā
 110:4

āmbúgú rú Gākū Múngú vé rī agá. Gākū 'dīri, Īri Jó áda, Úpí Múngú sị nī, adri 'yozú kīnī, 'bá áda sị nī kuyé.

³ Atala ambugu rī pi ārēvú céré, kōpivé ẹ̀jị rizú fēfē 'duzú sēzú Múngú ní, āzini rizú rōbōṅṅò zāzú. Lē átalágú āmbúgú Yēsū ā sē kpá ngá āzi Múngú ní rōbōṅṅò rú ĩndī. ⁴ Yēsū ā adri té dō nyōókụ drīgē nōgó anigé, ícó té adrii átalágú rú ku, ā'diātāsīyā atala uruko ọ̀tụ ịnógósị anigé kọ̀pí ri rōbōṅṅò zā sū tǎimbị Mósē vé rī ní 'yoó rī tịnị. ⁵ 'Bo gākū Múngú vé* kọ̀pí ní rizú ẹ̀jị ngazú 'a ní gé vū drīgē nōgó rī, i'da ındríkındrī Jó Múngú vé 'bụ gé 'dāá rī. Mósē ká í'dó Gākū Múngú vé rī sị, Múngú átá ĩri ní tā ni ũkpó ũkpó kīnī, "Lē mí údé ngá rī pi ārēvú céré sū má ní i'daá mí ní írā Sínáyí vé rī drīgē 'dāá rī tịnị." ⁶ 'Bo Múngú ipē Yēsū ri nī, ẹ̀jị ĩri ní ngáá rī ndē ẹ̀jị atala ụ̀kụ 'dā'bée ní ngáá rī rá, ā'diātāsīyā ũndī ĩri ní ruṅ 'bá āsámvú ícízú Múngú be rī, ĩri múké, ndē ũndī ọ̀tụ ụ̀kụ 'dāri rá.

⁷ Ũndī Múngú ní ruṅ drīdrī 'dāri ā adri té dō múké, Múngú ícó té gōó ũndī āzi ruṅ dīi ku. ⁸ 'Bo Múngú ndre tā 'bá rī pi ní 'oó rī adri múké ku, ĩri ní 'yozú kīnī,

"Sā āzi ri ímụ 'dīí'dī,
ma ímụ ũndī ú'dí ru
'bá Īsērélē vé rī pi be,
āzini 'bá Yúdā vé rī pi be.

⁹ Ũndī má ní lēé ruṅ 'dīri adri sū ũndī
má ní ọ̀tụ ruṅ kọ̀pí ẹ̀'bipị,
má ní kọ̀pí ẹ̀ drī ruṅ
kọ̀pí íjị ífūú āngū Ējēpētō vé rī agásī rī tịnị ku,
ā'diātāsīyā kọ̀pí 'dukí ũndī má ní ruṅ rī vé tā ngáá kuyé,
má adi kọ̀pí má drīgē sī gí,
ma Úpí 'i, á 'yo tā 'dīri nī.

¹⁰ Ma Úpí 'i, á 'yo nī,
ũndī má ní lēé ruṅ 'bá Īsērélē vé rī pi be rī, ĩri 'dīni.
Lókí 'dāri ā vūdrī gé,
ma ímụ mávé tǎimbị sē fi kọ̀pí ā úmī gé,
āzini ma ímụ mávé tǎimbị sī kọ̀pí ẹ̀ ẹ̀sị agá.

Ma ímụ adri Múngú kọ̀pivé nī,
kọ̀pí ímụ adri 'bá mávé nī.

¹¹ 'Bá āzi gō 'bá 'í gārā gá rī ímbá ku,
dōku 'bá āzi gō 'í ẹ̀drịpí ri ímbá 'yozú kīnī, 'Mí nī Úpí Múngú rí' 'dīni
ku,
ā'diātāsīyā kọ̀pí céré ímụ ma nī rá,
í'dózú 'bá ĩ ní ndreé kuú ẹ̀jị ākó rī pi vúgá cīmgbá cazú 'bá ambugu
rī pi vú.

¹² Ma kọ̀pí trū ívé ũnjikānyā agásī rá,
á gō kọ̀pivé ũnjikānyā ā tā 'bāá áwí má ẹ̀sị agá ku."

* **8:5** 8:5 Gākū Múngú vé rī: Múngú ẹ̀jị Mósē ní kīnī, Mósē ā sị Gākū āngū ā'wí cínayā rú rī agá 'dāá, ā 'bākí ri tǎimbị Múngú vé rī 'a ní gé 'dāá, 'bá rī pi ā rikí u'dụṅ muzú vūrā rī pi gé sī. Sōlómónā sị Jó Múngú vé rī Yērúsalēmá gá 'dāá, ícókí u'dụṅ ku. Atala rī pi ri rōbōṅṅò zā Múngú ní vūrā ĩrī 'dī'bée agásī. 'Í lā Ẹ̀jị 7:44-45. **8:5** 8:5 Wūngárá 25:40 **8:12** 8:12 Yērēmīyā 31:31-34

13 Ùndĩ ú'dí Múngú ní ríí tã ní átá 'dĩri lū 'yozú kíní, ùndĩ ótú 'í ní ruṣú dr̄dr̄r̄ 'dãri nga nóni ẹ̀zì ku, ẹ̀sì mādā, ìri ímú adri 'dāayo.

9

Gākū Múngú vé ì ní rizú ìri ìnjízú vū dr̄gé nōgó rī

1 Ùndĩ dr̄dr̄r̄ Múngú ní ruṣú 'bá Ìsèrélè vé rī pi be rī gé, ọ̀tí tǎimbì kòpi ní rizú 'ì ìnjízú ni, àzini kòpi ā adrikí Gākū Múngú* rì ìnjízú ni be vū dr̄gé nōgó. 2 Síkí Gākū Múngú vé rī, ẹ̀lìkí 'a ní ìr̄i. Gākū rī ā 'a tì gélésì rī, ìri Vūrā Uleterere ni, 'bākí aya ì ní údé áci ù'yūzú s̄j ní gé s̄i ní kú 'a ní gé 'dāá, āzini 'bākí mísá, 'bākí pánga ì ní s̄eé Múngú ní rī kú mísá rī dr̄gé 'dāá. 3 Jó rī vé 'a āzi agalésìlā ì ní 'a ní ẹ̀lìj bōngó s̄i cí rī, ìri Vūrā Uleterere ni. 4 Vūrā Uleterere rī agá 'dāá, 'bākí ngá ì ní údé dábū s̄i rizú ẹ̀j̄nḡr̄ú zázú ni, àzini 'bākí kpá s̄ondúkú ùndĩ vé rī, njòkí ru'ba ní dábū s̄i. S̄ondúkú ùndĩ vé rī agá 'dāá, ù'bākí ngá ā ọ̀sūkā caá na, ngá ì ní ù'bāá rī pi, ùdr̄i ì ní gbíi dábū s̄i ì ní rizú mánā† 'bázú rī, Áronā vé túré ru'ba be rūúpi kú ìbìbì rú rī, àzini ìrā kpọ̀lo'bu ì ní tǎimbì muṣr̄i ùndĩ ruṣú rī s̄i ru'ba ní gé rī. 5 Údékí ìndr̄lìkí ìr̄i mālāyikā vé ni, kòpi ásúkí s̄ondúkú rī rāpā ì ọ̀p̄elé'bí ā ndúgé, kòpivé ọ̀p̄elé'bí ē ìndr̄ikindr̄i ọ̀z̄ú s̄ondúkú rizú ùndĩ ruṣú rī ē dr̄i, vūrā 'dĩri átálágú àmbúgú rī ní rizú àrì uyazú 'bá rī pi vé ùnjikānyā ùjízú rī, 'bo ícókí tã rī vé íffí ùlúú muṣú 'dé'dé lókí nōri gé ku.

6 Atala rī pi kádō ngá ì ní ùlāá 'dĩ'bée ù'bāá 'dĩri t̄injì gí, ọ̀'dú céré kòpi rì fi Gākū Múngú vé rī ā 'a tì gélésì rī agá, rì ẹ̀zì ì ní s̄eé ì dr̄gé rī nga. 7 'Bo 'yéná átálágú àmbúgú‡ rī fi Gākū Múngú vé ì ní ẹ̀lìj agalésìlā Vūrā Uleterere rī agá 'dāá n̄i, ìlì àlu agá, ìri 'yéná fi vú àlu. Ìri fi mu ànyápá àrì uya ívé ùnjikānyā ùjízú, àzini 'bá rī pi vé ùnjikānyā ùjízú. Ùnjikānyā 'bá rī pi ní ríi 'oó 'dĩri, kòpi n̄kí amá 'yozú kíní ì rì ùnjikānyā 'o 'dini kuyé. 8 Tã ì ní ùlāá 'dĩ'bée s̄i, Ìndr̄i Uleterere rī 'da 'bá ní k̄in̄i, Gākū rī ní dr̄i adrizú anigé r̄i gé, z̄ìkí k̄eṣ̄tì ì ní fizú ànì Vūrā Uleterere rī agá 'dāá rī kuyé. 9 Tã ì ní ù'b̄ij̄ 'dĩ'bée, ìri 'bá ní tã lókí àndr̄u nōri vé r̄i ùlū. Ìri lū k̄in̄i, ànyāngā, àzini ngá àrì be ì ní ríi s̄eé zāá Múngú ní r̄òb̄òṅ̄ò rú rī pi, ícò 'bá rì'ba Múngú rì ìnj̄i'ba rī pi ē ẹ̀sì új̄á ícá uleterere ku. 10 Tã ọ̀k̄u rī, ìri 'yéná rizú ìnyá pi ā tã 'duzú ngazú, ngá mvungará be, àzini rizú tǎimbì ru'ba ùjízú rī ā tã 'duzú ngazú. Tã ì ní ùlúú 'dĩ'bée céré rizú ru'ba nōri vé tã 'duzú ngazú rī. Tã 'dĩ'bée ímú ì új̄á ícá múké, c̄imgbá lókí Múngú ní ímúú ùndĩ ú'dí rī ruṣú rī gé.

Kúrísitō vé àrì dā r̄òb̄òṅ̄ò rú

11 Kúrísitō kã ícá ímú adrii átálágú àmbúgú, ìj̄i tã múké vū dr̄gé nōgó. Gō fíi muṣú adrii Gākū Uleterere 'bù gé rī agá 'dāá, Gākū 'dĩri 'bá áda s̄i n̄i kuyé, àzini adri Gākū vū dr̄gé nōgó ni kuyé. 12 Kúrísitō fi muṣú adrii

* 9:1 9:1 Jó Múngú vé rī: Jó Múngú vé rī 'yéná àlukúta Ȳer̄úsalēmā gá 'dāá. Atala rī pi 'yéná rì r̄òb̄òṅ̄ò zā Jó rī agá 'dāá n̄i, s̄ù tǎimbì Mósè vé rī ní 'yoó r̄i t̄injì. Múngú rì ði Vūrā Uleterere rī gé, Jó Múngú vé rī agá 'dāá. † 9:4 9:4 Mánā: Mánā rì ànyāngā Múngú ní ìs̄eé 'bá Ìsèrélè vé rī pi ní r̄i. Ìs̄e s̄á kòpi ní adrizú àngū à'wì c̄inyáfá rú rī agá 'dāá ìlì p̄ùk̄ú s̄u rī gé. ‡ 14 l̄i W̄ungárá 16:1-36. † 9:7 9:7 Átalágú àmbúgú rī: Átalágú àmbúgú rī fi Jó Múngú vé rī agá 'dāá vù be àlu, ìri mu àrì uya Vūrā Uleterere rī agá 'dāá, 'bá Ìsèrélè vé rī pi tr̄uzú ànì ìvé ùnjikānyā agásì, 'bá Ìsèrélè vé rī pi rì ànyāngā a'bi ọ̀'dú 'dĩri gé. † 14 L̄ev̄it̄ikā 16.

Vūrā Uleteretere 'bū gé 'dāri agá vú ālu 'bá céré ní. Sē ívé āri dāá 'bá pazú 'bávé ūnjikānyā agāsī nyonyo, adri ndrīī āri sī dōku tī mváná āri sī kuyé. ¹³ Tāimbī Mósē vé rī agá, 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi, ī ndrīī āri uya, dōku tī āri uya kōpi ā rú' 'bá gá sī, āzini ī tī kājóná rú ní zā ve úfúrágú rú, ī kōpi ā rú' 'bá fu āní, kōpi ā rú' 'bá ē ícá rí ule. ¹⁴ Īmi ndrekí drī ká, āri Kúrísitō vé rī, ĩri 'bávé ūnjikānyā ūjī ndē āri ānyāpá vé rī rá. 'Bo Yēsū rī ūnjikānyā ākó, Índrí Múngú vé adriipi 'dáni'dáni rī vé ūkpō sī, Yēsū sē 'i drāá rōbōñō rú Múngú ní, 'bá pazú drā agāsī, 'bá ngakí rí ězī Múngú ídri rú rī ní.

¹⁵ Kúrísitō rī 'bá rī pi āsámvú údé Múngú be nī ūndī ú'dí ī ní ruḡ rī sī, 'bá Múngú ní zīī rī pi, kōpi ímú tā ī ní ězīī adriipi muzú 'dáni'dáni rī ĩsú rá. 'Bá ūnjikānyā 'o'bá ūndī ī ní ruḡ drīdrī gé rī pi, Kúrísitō vé drāngará pa kōpi gí. ¹⁶ 'Bá āzi ězi dō ívé ā'bú lēé sēé mváná ívé rī ní, mváná rī ícá drī ā'bú rī 'duḡ 'í ní ku, ětépī rī drā ūgbále ká. ¹⁷ Mváná rī ā'bú ětépī ní ězīī rī ru ĩsúzú ětépī drā gí. 'Bá tā rī ězīipi rī dō drī ídri rú, tā ĩri ní ězīī 'dīri ícá drī ězī ngáa ku.

¹⁸ Sēzú ī ní ānyāpá āri dāzú rōbōñō rú ūndī drīdrī 'dāri ruḡú āní. ¹⁹ Mósē ká tāimbī rī ūlūú 'bá rī pi ní céré gí, ĩri ní peṭī 'í'dúzú, ĩri ní ĩbībī ūdrōzú bāákú ika ní sī peṭī rī sígé, ĩri ní suzú āri tī mváná vé ī ní usaá yīī sī rī agá, ĩri ní uyazú 'bá rī pi ā rú' 'bá gá sī, āzini búkū tāimbī vé rī ā rú' 'bá gá. ²⁰ Mósē ní 'yozú 'bá rī pi ní kīnī, "Ári 'dīri Múngú ní ūndī ruḡú ĩmi be, ĩri ní 'yoó ĩmi 'duki tā ní ngaánga rī." ²¹ Mósē ní āri uyazú Gākū Múngú vé rī ā rú' 'bá gá, āzini ngá ārēvú céré ī ní áyú Múngú rī ĩñjizú rī pi ā rú' 'bá gá sī. ²² Tāimbī Mósē vé rī 'yo kīnī, lē ngá rī pi ārēvú céré ā uyakí āri kōpi ā rú' 'bá gá sī, kōpi ē ícákí rí ule. Ári dā dō kuyé, trūkí 'bá rī pi ívé ūnjikānyā agāsī āluḡáni ku.

²³ Ngá Gākū Múngú vé rī agá 'dī'bée, kōpi índríkindrī ngá 'bū gé 'dāá rī pi vé rī, ī kōpi ūjī ícá ule āri ānyāpá vé ní sī. 'Bo ngá 'bū gé 'dāá rī pi, ī kōpi ūjī ícá uletere āri Yēsū vé rī sī, āri Yēsū vé rī ndē āri ānyāpá vé rī rá. ²⁴ Īmi nīkí rá 'yozú kīnī, Kúrísitō fi ězī ngáa Gākū Múngú vé 'bá áda ní sīj vū drīgé nōgó rī agá kuyé, Gākū Múngú vé vū drīgé nōgó 'dīri 'i'da índríkindrī Jó Múngú vé 'bū gé 'dāá rī vé rī. Kúrísitō fi Vūrā Uleteretere 'dīri agá 'dāá 'ó'dúkūlégúsí, fi muḡ adrii Múngú be trū 'bá tā sī. ²⁵ Yēsū endī 'i fií 'bū gé 'dāá 'i sēé drāá dīī dīī sū átálágú āmbúgú riipi 'i endīipi úfipi dīī dīī Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá lílī ālu ālu, riipi ānyāpá āri uyaāpi rī tñjī kuyé. ²⁶ Tā rī ā adri té dō 'dīri tñjī, Kúrísitō rī té 'i endī sē 'dī drā dīī dīī 'í'dózá lókí ī ní vū rī gbizú rī gé 'dāá. 'Bo ĩri ní adrii sū 'dīri tñjī kuyé rī sī, ímú 'yéná vú ālu lókí ūdú vé rī gé, ímú 'i sēé 'dīī drāá rōbōñō rú 'bávé ūnjikānyā ā de rī āní.

²⁷ Vū drīgé nōgó, 'bá rī drā 'yéná vú ālu, 'bá rī drā dō gí, ī kúru ĩrivé tā lī. ²⁸ Īri 'dīni, Kúrísitō drā kpá vú ālu, 'bá kárakará pi vé ūnjikānyā ā de rī

§ 9:20 9:20 Ári 'dīri Múngú ní ūndī ruḡú ĩmi be rī: Ári 'dīri 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjī, ĩri sē kōpivé ūndī Múngú be rī adri múké. 'Bá Īsērélē vé rī pi rikí tī, āzini ndrīī zāá Múngú ní rōbōñō rú, ā ūjī rí ívé ūnjikānyā, Ī adrikí rí ule. Rōbōñō ī ní zāá 'dīri 'i'da Yēsū vé drāngará peṭī alambaku sígé sū Kābilō Mvá Múngú vé rī tñjī rī. Ári Yēsū vé dāapi rōbōñō rú 'dīri, ĩri 'bá céré rī ě'yī' 'bá gí rī pi trū ívé ūnjikānyā agāsī. 'Í lā Wūngará 24:8; Lēvīṭiká 16:11-19; Mátáyo 26:28; Mārákō 14:24.

ānī. Īri gō ímú dīī, Īrivé ímúngará 'dīri adri 'yozú kīnī, Īri ímú ūnjikānyā sē de 'dīni ku, Īri ímú 'bá ri' 'bá Īri ütē' 'bá rī pi pa ívé ūnjikānyā agāsī.

10

Kúrisitō drā rōbōñō rú vú ālu 'bá rī pi ní cére

¹ Tāimbī Mósē vé rī, Īri índríkíndrī tā múké ímúpi drīdrī 'dīlē rī vé rī. Tāimbī 'dīri adri tā múké ímúpi rī kuyé, ā'diātāsiyā rōbōñō ī ní rīi zāā ílī āpī 'dīri, ícō 'bá ímú' 'bá Múngú ri ĩñjī' 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjīi deḡ kōpi ā rú' 'bá gá sī cére ku. ² Rōbōñō ī ní rīi zāā 'dīri ā ūjī té dō 'bá ri' 'bá Múngú ri ĩñjī' 'bá rī pi vé ūnjikānyā uletere rá, gōkī té rīi rōbōñō āzi zāā dīī dīī ūnjikānyā ūjīzú ānī ku, ī té 'bá Múngú ri ĩñjī' 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjī vú ālu, kōpi gōkī té rīi ūnjikānyā ā tā ūšū dīī ku. ³ Rōbōñō ī ní rīi zāā ílī āpī 'dīri lū kīnī, ūnjikānyā anigé, ⁴ ā'diātāsiyā tī ágó āri dōku ndrīī āri ícō ūnjikānyā ūjīi ku.

⁵ Kúrisitō kā ímú vū drīgé nōgō, 'yo Múngú ní kīnī,
"Ngá mí ní lēé má vúgá rī adri rōbōñō zāngará, āzini ānyāngā sēngará kuyé,
'bo mí lē má sē má rú' 'bá rōbōñō rú áyu.

⁶ Rōbōñō ī ní rīi zāā, āzini ngá urukō ī ní rīi sēé ūnjikānyā ūjīzú rī, sē mí ní āyīkō ku. ⁷ Má ní kúru 'yozú, 'Ma anigé, Múngú, ma ícō tā mí ní lēé rī 'o rá,
sū ī ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī tñjī.' "

⁸ Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Rōbōñō ī ní rīi zāā rī, āzini ānyāngā ā fīfī ī ní rīi sēé ūnjikānyā ūjīzú rī mí ā'yī ku, dōku mí adri ānī āyīkō sī ku," 'Bo tāimbī Mósē vé rī lē ā 'okī tā rī 'dīni. ⁹ Yēsū ní 'yozú Múngú ní kīnī, "Ma nō, má ímú tā mí ní lēé ā 'okī rī 'duḡ ngaá." Yēsū ku létī drīdrī ī ní rīzú rōbōñō zāzú 'dāri rá, í' dū 'ú' dī rī ēzī ngazú áyu. ¹⁰ Yēsū Kúrisitō ní tā Múngú ní lēé ā 'okī rī 'duḡ ngaá, Īri ní 'i sēé drāā vú ālu 'bá tā sī rī sī, sē 'bá ní adrizú ānī ule nō.

¹¹ Ū'dú ālu ālu, atala rī pi ri pá tu uru sī ri rōbōñō endī zā, rōbōñō kōpi ní rīi endījī zāā 'dīri ūnjikānyā de ānī ku. ¹² 'Bo Kúrisitō sē 'i drāā rōbōñō rú 'bá rī pi vé ūnjikānyā ūjīzú ānī vú ālu, nóni mu úri Múngú vé drī ēndépi* gélésīla. ¹³ Īri adri 'dālē cīmgba Múngú ní ímúzú sēzú Īri ní ívé ari' 'ba rī pi 'bāzú 'i ā palé gá rī gé. ¹⁴ Īrivé drāngará vú ālu rōbōñō rú rī sī, oyū 'bá ūnjikānyā agá rī pi, újā kōpi adri 'bá Múngú vé ni mužú nyonyo.

¹⁵ Drīdrī ní, Índrī Uletere rī lū 'bá ní tā 'dī' 'bée ní kīnī,

¹⁶ "Ma Úpī 'i, á 'yo nī,
ūndī má ní lēé ímú ruḡ kōpi be rī, Īri 'dīni,
sā ni kādō ícō,
ma mávé tāimbī sē fi kōpi ā úmī gé,
ma mávé tāimbī sī kōpi ē eḡí agá."

¹⁷ Índrī Uletere rī gō 'yoó kīnī,
"Kōpivé ūnjikānyā, āzini tā ūnjī kōpi ní 'oó rī
á gō tā ni 'bāā má eḡí agá ku."

10:7 10:7 Sāwumá 40:6-8 **10:8** 10:8 1 Sāmūelē 15:22-23 * **10:12** 10:12 Drī ēndépi rī: Drī ēndépi vé ífifī, Īri vūrā Múngú vé ī ní ĩñjī ĩñjī rī, āzini vūrā ūkpō sēzú rī. **10:16** 10:16 Yērēmīyā 31:33 **10:17** 10:17 Yērēmīyā 31:34

18 Múngú trū dō 'bá rī ūnjikānyā agāsī gí, ícò rḡbḡḡḡ sēē zāā ūnjikānyā ūjizú ku.

Lē 'bá útrúki 'bá mujī ĩnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá

19 Má ɛdrīpī má ɔmvúpī, ǎri Yésū vé dǎápi rī sī, 'bá nóni ícò fi ca Múngú ɛndrɛṭi gé Vūrā Uleteretere rī agá 'bū gé 'dǎá ūrī ǎkó. 20 Yésū vé drǎngará zī 'bá ní létí ú'dí ídri vé rī nī, sē 'bá ícò fi bḡngó ĩ ní Jó Múngú vé rī ǎ 'a ɛlízú rī agāsī, mužú Vūrā Uleteretere ĩ ní ĩnjī ĩnjī rī agá 'dǎá rá.

21 'Bá átalágú ǎmbúgú adriipi Jó Múngú vé rī drǐgé 'bá ǎmbúgú rú ni be, ĩri 'bá Múngú vé rī pi drǐgé 'bá ǎmbúgú rú nī. 22 Lē 'bá útrúki 'bá mujī ĩnyinǎ Múngú vúgá 'dǎá, 'bá 'bǎkí ɛsī céré drī ni gé, ūjiki ūnjikānyā 'bá ɛsī agá rī Yésū vé ǎri sī gí, 'bá ɛsī ícá nóni ule gí, ǎzini ūjiki 'bá rú 'bá yīi ule ni sī gí. 23 Lē 'bá 'bǎkí ɛsī tā 'bá ní 'yoó 'bá ɛ'yīki gí rī drǐgé, ǎ'diātāsīyā 'bá nīki rá 'yozú kinī, Múngú rī tā 'i ní ūyò ni sḡo gí rī 'dú nga rá. 24 Lē 'bá 'bǎkí úvá rizú 'bá ĩzā kozú 'bá ǎsámví gé sī, lē 'bá lēki 'bá lēlē, 'bá 'okí tā múké mužú áyu. 25 'Bá urukḡ'bée lēki ĩ úmú rií Múngú rī ĩnjī ku, 'bo lē 'bá 'okí sū kḡpi ní rií 'oó rī tīni ku. Lē 'bá rikí 'bá úmú 'bá ĩmbá 'bá ǎsámví gé sī, 'bávé ɛ'yīngará ǎ adri rī ǎní ūkpó ūkpó, ǎ'diātāsīyā ĩmi nīki rá ú'dú Yésū vé ímvízú rī ícá ĩnyinǎjá gí.

26 'Bá ǎwíki dō rií ūnjikānyā 'oó mužú ǎkǎ, ĩsúzu 'bá nīki tā áda Yésū vé rī gí, rḡbḡḡḡ ǎzi ícòpi 'bávé ūnjikānyā ūjīpi dīi ni 'dǎáyo. 27 Tǎ ímúpi 'i ngaápi rī, ĩri tā ūkpó ūkpó ūrī sēepi ni, Múngú rī ímú tā lī ívé ari'ba rī pi drǐgé, ĩri kḡpi 'dú ú'bé ve ǎcí ciípi kú nyǎlū rī agá. 28 'Bá rī gǎ dō tǎimbī Mósé vé rī 'dugá ngagá sī, 'bá ĩrī dḡku 'bá na tḡki dō ĩri, 'bá 'dī'bée dō ɛsī ídrikidri ǎkó, ĩ 'bá 'dīri 'dī drǎ rá. 29 'Bá Múngú Mvḡpi rī ɔwḡpi ɔwḡwḡ, ǎzini ūndī ĩ ní ūyò ni sḡo rī vé ǎri dǎápi 'bá ūjīpi ule rī ɔwḡpi rī, ĩ ĩri ĩrīnǎ ūnjī ūnjī 'bá Mósé vé tǎimbī gǎápi sī rī vé rī ndē. 'Bá 'dīni 'dīri ɔwḡ ĩndri Uleteretere Múngú vé ɛsī múké rī 'dǎápi 'bá ní rī. 30 'Bá nīki Múngú tā rī 'yoópi rī rá kinī, "Ma ímú tā 'dīri ūfē nī," gḡki kpá 'yoó dīi kinī, "Úpi rī ímú tā lī ívé 'bá rī pi drǐgé nī." 31 Kḡpivé báá kǎdḡ ímú 'deé Múngú ídri rú rī drǐgé, kḡpi ímú ĩzǎngǎ nya aga rá.

32 Lē ĩmi ǎwíki ĩzǎngǎ ĩmi ní ɔtú nyaá kǎrǎkarǎ lókí ĩmi ní Yésū rī ɛ'yīzú rī gé, ĩmi ní pá tuzú tīti ĩmivé ɛ'yīngará agá 'dǎri sī ku. 33 Sǎ 'dǎri gé, rikí ĩmi u'daá, ǎzini rikí ĩmi ɔcḡú 'bá bītríkǎ rī pi ɛndrɛṭi gé, ĩmi adiki kpá ĩmi sēe rií ĩzǎngǎ nyaá 'bá Yésū rī ɛ'yī 'bá gí, ĩzǎngǎ nya 'bá 'dǎ'bée be trú.

34 ĩmi rikí ĩzǎngǎ nyaá 'bá ĩ ní ū'yīi jó agá 'dǎ'bée be trú. Kǎ ĩmivé ngá upáá ĩmi drǐgé sī, ĩmi rikí adrii ǎyīkḡ sī, ǎ'diātāsīyā ĩmi nīki rá 'yozú kinī, ngá múké múké ĩmivé agaápi rá ni pi ǎnigé, adri 'bá mužú nyonyo ni pi.

35 ɛsī ĩmi ní 'báá Múngú drǐgé 'dīri, lē ĩmi kukí ku, ĩ ímú ĩmi ūfē aga rá.

36 ĩmi dō rī ɛzī Múngú ní lēé rī nga, lē ĩmi úmbékí ɛsī ɛzī rī ǎ ngangará gǎ, ĩmi ícò ngá ĩri ní ɛzīi rī ĩsú rá. 37 Kǎdḡ adrii lókí mǎdǎ ǎ vúdri gé, "Bá riipi ímúpi rī ícò ǎwí ku, ĩri ímú mbēlənǎ.

38 Mávé 'bá tā 'oópi pīri rī, ĩri tā 'o pīri, ĩri ní ma ɛ'yīi gí rī sī, 'bo 'bá rī újá dō 'i gḡo vúlé, má adri ĩri sī ǎyīkḡ sī ku."

39 'Bo 'bá adriki sū 'bá ĩ újǎ' 'bá gō' 'bá vúlé, āvī' 'bá létì sī gí rī pi tǐnì ku, 'bá 'bǎkí ẹ̀sì Múngú drǐgẹ́, 'bá nǐkí rá ĩri 'bá pa rá.

11

'Bá Múngú ri ẹ̀'yǐ' 'bá gí rī pi vé tǎ

1 Ádarú ẹ̀'yǐngára ri sẹ́ 'bá ẹ̀sì 'bǎ tǎ 'bá ní ndreé kuyé rī drǐgẹ́. 2 'Bá ẹ̀'bípìì drǐdrǐ 'dǎ' 'bée ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, sẹ́ Múngú adri kòpì sī āyìkō sī.

3 'Bá ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, sẹ́ 'bá nǐkí áamá rá 'yozú kǐnǐ, Múngú gbi 'bù pi vū be nǐ, ri átá tì sī. 'Bá nǐkí kpá áamá rá 'yozú kǐnǐ, Múngú ĩ ní rù' 'bá ní ndreé ku rī gbi ngá ārèvú céré 'bá ní rií ndreé 'dǐ' 'bée nǐ.

4 Ēbélè ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, sẹ́ Múngú ní ròbòṅṅò múké ndè Káyǐnǎ vé rī rá. Ẹ̀'yǐngára sī, Múngú ā'yǐ kǐnǐ, Ēbélè ri 'bá pǐrì, ā' 'diātāsīyā Múngú ā'yǐ Ēbélè vé ngá sée 'í ní rī rá. Ēbélè ā drǎ dō gí drǎāāsīyā, ĩrivé ẹ̀'yǐngára sẹ́ nóni 'bá ri ẹ̀sì 'bǎ Múngú drǐgẹ́.

5 Ēnóká ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, drǎ kuyé, Múngú 'dù ĩri muzú 'bù gé 'dǎá ĩdri rú, 'bá āzi gō ĩri ndreé kuyé, ā' 'diātāsīyā ĩrivé ẹ̀'yǐngára sẹ́ Múngú ní āyìkō. 6 'Bá rī ẹ̀'yǐ dō Múngú ri kuyé, Múngú adri ĩri sī āyìkō sī ku. 'Bá rī lè dō Múngú ri nǐ, lè ẹ̀ ẹ̀'yǐ 'yozú kǐnǐ, Múngú ri anigé. 'Bá Múngú ri ẹ̀'yǐpì ẹ̀sì be céré rī, Múngú ri ĩri ní āndèma sẹ́ rá.

7 Núwā* ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, yì tǎ Múngú ní átá 'í ní, ímùpì 'i ngaápi ũnjì, ĩri ní drǐ ndreé 'í mǐ sī kuyé rī rá. 'Dù tǎ Múngú ní lúú 'í ní rī ngaá rá, údé kúlúmgbá mǒṅṅú ívé 'bá 'bèṭì āsámuvú gé rī pi pazú ānǐ drǎ sígẹ́ sī. Núwā ẹ̀'yǐ Múngú ri rá, líkí tǎ 'bá vū drǐgẹ́ nǒgò rī pi drǐgẹ́. Múngú 'dù ĩri 'bǎá adrií 'bá pǐrì, ĩri ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī.

8 Ābūrámá ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, Múngú kǎ ĩri zǐjì, ā mu adrií āngū 'í ní lée ímù sée ĩri ní rǐ gé 'dǎá, ā'yǐ muṣú vūrā 'í ní nǐjì kuyé 'dǎri gé rá.

9 Ābūrámá ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, 'de muṣú adrií jǎkǎ rú āngū Múngú ní ẹ̀zǐjì ĩri ní 'dǎri rǐ agá rá. Sǐ gǎkū, ri adrií 'a ní gé, Ísáká† pi Yókóbū‡ be ríkí kpá adrií gǎkū agá. Múngú ẹ̀zǐ kpá Ísáká pi ní Yókóbū be kǐnǐ, 'i ímù āngū ālu ālu 'dǐri sẹ́ kòpívé 'bá rǐ pi ní. 10 Ābūrámá 'bá ẹ̀sì rizú kǐrù Múngú ní tǎ ní ǔtǐjì, ĩri ní sǐjì, adriípi muzú nyonyo 'dǎri ǔtèzú.

11 Ābūrámá pi ǔkú ní Sárǎ be ā dèkí dō ícá ārǎkǎ rú gí drǎāāsīyā, āzini Sárǎ vé ílǐ mvá tǐzú rǐ aga dō gí drǎāāsīyā, kòpì ní Múngú ri ẹ̀'yǐ gí rī sī, tǎ Múngú ní ẹ̀zǐjì rǐ sī, sẹ́ kòpì tǐkí mvá rá. Ābūrámá 'bǎ ẹ̀sì Múngú drǐgẹ́ kǐnǐ, Múngú ri ícò tǎ 'í ní ẹ̀zǐjì rǐ 'dù nga rá. 12 Ābūrámá ní dèé ícá ārǎkǎ rú gí rǐ sī, ĩrivé sǎ kòdò mvá tǐzú rǐ aga gí, 'bo 'bá ālu 'dǐri tǐ anjì ízú kǎrákará sū línyǎ 'bù gé rǐ tǐnì, ĩrivé anjì rǐ pi ízúkí sū cínýáfǎ yǐjì gǎrǎ gá rǐ tǐnì, ícókí lǎá bǎ ku.

13 'Bá ũdrǎ' 'bá gí 'dǎ' 'bée céré ẹ̀'yǐkí Múngú ri rá. Kòpì ẹ́ ǐsúkí dō ngá Múngú ní ẹ̀zǐjì rǐ kuyé drǎāāsīyā, kòpì nǐkí rá ngá 'í ní ẹ̀zǐjì rǐ pi ímù ĩ nga

* 11:7 11:7 Núwā: Núwā adri sǎ 'bá rǐ pi ní ũnjìkǎnyǎ 'ozú ũnjì 'dǎri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zǐzú á ùdè kúlúmgbá, yǐjì rǐ kǎdò ímù tǐjì, ā pa rǐ ĩrivé 'bá rǐ pi ĩrivé ānyǎpá rǐ pi ā Ẹ̀rùkò pi be. 'Í lǎ 'Í dǒngárǎ 5-9. † 11:9 11:9 Ísáká: Ísáká ri mvá Múngú ní ẹ̀zǐjì Ābūrámá ní rǐ. 'Í lǎ 'Í dǒngárǎ 17-35. ‡ 11:9 11:9 Yókóbū: Yókóbū ri Ābūrámá mvòpì Ísáká vé mvá, ĩri anjì be muṣú drǐ ní ĩrǐ, Múngú újǎ rú ní zǐjì Ísèrélè, úyú ĩrivé rǐ zíkí anjì Ísèrélè vé ní. Sǎ Yèsù vé rǐ gé, zíkí kòpì Yáhùdǐ. 'Í lǎ 'Í dǒngárǎ 25-50.

drīdrī 'dīlè rá, kòpì à'yīkí tã rī àyīkō sī. Kòpì à'yīkí rá 'yozú kīnī, ī jākā nyōókú drīgè nōgó. ¹⁴ 'Bá rì'bá átá'bá 'dīnī 'dī'bée, kòpì rī àngū ndā, àngū rī ā adri rī ìvé ní. ¹⁵ Kòpì ā ríkí té dō ẹ̀sì 'bāá àngū ìvé ī ní kuú gí 'dāri ā tã ũsū, kòpì té ī újá gō 'a ní gé 'dāá vúlé. ¹⁶ 'Bo kòpì ríkí ẹ̀sì 'bāá vūrā múké agaápi rá 'bū gé 'dāá rī ndāzú, Múngú ícò adrii drīnjá sī kòpì ní 'ì zīj Múngú ìvé ní rī sī ku, à'diātāsīyā Múngú sị kòpì ní kūrú rī gí.

¹⁷ Múngú kã Ābūrāmā rī ũ'bīī ā sē ìvé mvá Īsákā rī zāá 'í ní rōbōṅṅò rú, Ābūrāmā ní tã Múngú ní ẹ̀zīj rī ẹ̀'yīī rá rī sī, à'yī ìvé mvá àlukúta Īsákā rī sēé zāá rōbōṅṅò rú rá. ¹⁸ Múngú 'yo Ābūrāmā ní kīnī, "Úyú mívé rī úmvúlésī ìmú īfū Īsákā ā rù'bá gá." ¹⁹ Ābūrāmā ũsū 'í ẹ̀sì agá 'dálé kīnī, Īsákā drā dō gí, Múngú riipi 'bá ingaápi gōó ìdri rú drāngará gálésī rī, Īri ícò Īsákā rī inga gō ìdri rú drāngará gálésī rá. Sù ī ní 'yoó rī tīnī, Múngú inga Īsákā rī gōó ìdri rú drāngará gálésī rá.

²⁰ Īsákā ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, Īsákā sē tākiri Yōkóbū pi ní ẹ̀drīpì Īṣowū be, kòpì ā drīlè ā adri rī múké.

²¹ Yōkóbū ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, sã Īri ní 'í'dózá drāzú rī gé, ẹ̀fī 'ì ìvé túré rizú ẹ̀cízú rī sī, sē Yōsépā^S ẹ̀njīpīī ní tākiri, Īri ní Múngú rī ìnjīzú.

²² Yōsépā ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, sã Īri ní 'í'dózá drāzú rī gé, átá tã Múngú ní ìmúzú 'bá Īsērélè vé rī pi ē drī kozú fūzú Ējēpétò agásī rī vé tã. Īri ní 'yozú 'bá Īsērélè vé rī pi ní kīnī, 'í drā dō gí, kòpì ā 'dúkí ìvé fã jīi mұzú ìndī.

²³ Mósè ẹ̀tẹ̀pi pi ẹ̀ndrẹ̀pi be, kòpì ũzūkí ìvé mvá Mósè rī caá mbāá be na, à'diātāsīyā kòpì ndrekí ìvé mváná rī ũnyī be ambamba, kòpì rukí taimbī 'bāgú rī ní sēé rī kuyé.

²⁴ Mósè ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, Mósè kã mbaá ícá àmbúgú, lē ā zīkí 'ì 'bāgú Ējēpétò vé rī vé mvá ũkúná ā mvá ku. ²⁵ Mósè à'yī ìzāngā nyaá 'bá Múngú vé rī pi be trū, ndē àyīkō ī ní rīi 'bāá ũnjīkānyā* 'ozú lókí be mādāná 'dīri. ²⁶ Mósè 'bá ẹ̀sì rizú ìzāngā nyazú Kúrísítò ā rú sī, 'ì ìsú rī àndēma 'bū gé rī àní bēnī. Ẹ̀sì Īri ní rīi 'bāá ìzāngā nyazú 'dīri, ndē àyīkō Īri ní 'bāá à'bú Ējēpétò vé rī sī rī rá. ²⁷ Īri ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, nga fūū Ējēpétò agásī, ru ọ̀jōgò 'bāgú rī vé rī àlunāni kuyé, à'diātāsīyā 'bā 'ì mī rizú Múngú ī ní rù'bá ní ndreé ku 'dīri tēzú ndrezú. ²⁸ Īri ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, 'dù tã Ũ'dú Múngú ní Ẹ̀līzú Jó rī pi tị gé sī rī vé tã 'bāá tã àmbúgú rú. 'Bá Īsērélè vé rī pi ríkí àrī uyaa kẹ̀tīlè gá sī. Mālāyíkā lēepi anjī kāyú rī pi ú'dīpi rī ā ú'dī rī 'bá Īsērélè vé rī pi vé anjī ī ní tījī kāyú rī pi ku.

²⁹ 'Bá Īsērélè vé rī pi ní Múngú rī ẹ̀'yīī gí rī sī, kòpì zókí yīī tafu mī be ika rī agásī fūzú àngū à'wī rī agásī alé 'dāá, 'bo 'bá Ējēpétò vé rī pi kã lēé kōdò kòpì ā vūdrī bīi mұzú, yīī rī ìmūlū kòpì, 'dù kòpì mұzú úyé.

11:18 11:18 Í'dóngará 21:12 **S** **11:21** 11:21 Yōsépā: Yōsépā rī Yōkóbū vé mvá Īri ní lēélè rī, ẹ̀drīpīī sēkí Īri jeé tūgērī rú àngū Ējēpétò vé rī gé. Múngú sē Īri ícá àmbúgú, ko ìvé 'bá rī pi ē ìzā mұū adrii àngū Ējēpétò vé rī agá nī. Sã 'dāri gé, ẹ̀bīrī 'de caá ílī ẹ̀zīrī. 'Í lā í'dóngará 30-50.

* **11:25** 11:25 ũnjīkānyā: Mósè ā adri té dō 'bāgú Ējēpétò vé rī vé 'bētī ásámvú gé 'dāá, ícò té 'ì 'bāá adrii 'bá Múngú vé ní ku, ā adri té dō 'dāá, tã 'dīri ũnjīkānyā.

30 'Bá Īsērélè vé rī pi kà ríí èçí ĩ áná Yērīkō ā gārā gá sī kūrū ỳ' d'ú be èzīrī, Múngú ní kání ĩ ní sīj̄ ābi sī Yērīkō vé kūrū ā gārā gá sī rī ũjōzú u'dezú céré vūgá.

31 Ūkú ọwú rú Rábā ní Múngú ri è'yīj̄ gí rī sī, 'd'íkí ĩri drāá 'bá Múngú ri gā' bá sī rī pi be kuyé, ā'diātāsīyā ĩri ní 'bá āngū úmí' bá rī pi è'yīj̄ ímú ívé jó agá rī sī.

32 Mā gō rí tā ngóni ni átá? Ma sâ ākó Gīdónā vé è'yīngará ā tā ũlüzú, Bārākā vé rī ā tā ũlüzú, Sāmūsónā vé rī ā tā ũlüzú, Yēpētā vé rī ā tā ũlüzú, Dāwúđí vé rī ā tā ũlüzú, Sāmūlélè vé rī ā tā ũlüzú, āzini nẹb̄j̄ rī pi vé rī ā tā ũlüzú. 33 'Bá ĩ ní ũlāá 'd'ī' bée ní Múngú ri è'yīj̄ gí rī sī, kōpi èrīkí mālūngā ruyé rá, kōpi ruyí mālūngā rī tā be pīrī, kōpi ísúkí ngá Múngú ní èzīj̄ ĩ ní rī rá, kōpi ọzūkí kēmīrō rī pi ē tí rá. 34 Kōpi ní Múngú ri è'yīj̄ gí rī sī, áci đīp̄i sī be kaápi nyanya 'd'iri gō ícá kuú ĩdríkídri. Kōpi ápákí drā ari'ba rī pi ní lēzú ĩ ú'dj̄zú ĩl̄ áco sī rī sígè sī rá. Kōpi ā adríkí dō ũkpō ākó drāāsiyā, kōpi gōkí ícá ũkpō be è'dí 'd'izú, ndèkí ari'ba rī pi rá, sē ari'ba rī pi ngakí ápá kōpi drīgè rá.

35 Ūkú rī pi è'yīkí ívé 'bá kōdō ũdrā' bá gí, gō' bée ídri' bée ídri rú rī pi rá. 'Bá 'd'ī' bée urukō è'yīkí Múngú ri rá, ọçúkí kōpi ānī ũnjí ũnjí, kōpi lēkí ā ọyúkí ĩ ku, ĩ 'beki rí ívé è'yīngará vūgá ku. Kōpi nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá ũdrā' bá gí rī pi kádō ímú íngá gōó ídri rú, kōpi ímú ídri 'dání' dání rī sígè rá. 36 'Bá rī pi urukō ríkí kōpi ē drīj̄ ínjá, ríkí kōpi ũgbāá jó ĩ ní rizú āngū ũ'yízú rī agá 'dāá, úmbékí kōpi céré cí. 37 Ọçúkí kōpi, kōpi nyakí ĩzāngā ũnjí ũnjí. Úvīkí urukō' bée ũdrāá ĩrā sī, āsīkí urukō' bée ā 'a ĩrī, ú'dj̄kí urukō' bée ũdrāá ĩl̄ áco sī. Urukō' bée ngá ākó, kōpi ndrākí kābīlō lā' bú dōku ndrīj̄ lā' bú ĩ ruyé' bá gá áyu. 38 'Bá 'd'ī' bée 'bá múké, tā ni sī, 'bá vū drīgè rī pi gākí kōpi sī. 'Bá 'd'ī' bée ríkí èçí mužú āngū ā'wí cínýfā rú rī agāsī, ĩrā drīgè sī, ríkí úfí adriú ũj̄j̄ agāsī, āzini 'bú agāsī.

39 'Bá 'd'ī' bée ní Múngú ri è'yīj̄ gí rī sī, sē Múngú ā'yī kōpi rá. 'Bo 'bá 'd'ī' bée ísúkí ngá Múngú ní èzīj̄ rī kuyé. 40 Múngú ũs̄, ũt̄j̄ 'bá ní tā múké ní gí, 'bō kōpi ícókí drī tā múké 'd'iri ísú ku. 'Bá kádō ímú 'bá úmú kōpi be tr̄j̄, 'bā tā múké† 'd'iri ísú kōpi be rá.

12

Múngú ri ívé anji 'í ní lēlè rī pi ĩrīnā rá

1 Kúru 'bá bīrj̄ká Yēsū ri è'yīj̄' bá gí rī pi ní 'bá gārā traá kūrū rī sī, lē 'bá kuki tā riipi 'bá ní lētí ugaápi rī rá, agaápi rá rī ũnjíkānyā 'bá ní rií 'oó rī, lē 'bá kukí rá. Lē 'bá úmbékí ès̄j̄ óngú rī ā njungará gá. 2 Lē 'bá 'bākí m̄j̄ rizú āngū ndrēzú mužú Yēsū vūgá,* ā'diātāsīyā í' dō 'bá ní è'yīngará rī vé tā nī, āzini sē 'bávè è'yīngará ícá ũkpō nī, ĩrívè drāngará pēt̄j̄ alambaku† sígè rī ā adri dō drīnjá rú drāāsiyā, úmbé ès̄j̄ ĩzāngá rī ā nyangará gá rá, āyīkō ĩri ní úmvúlēs̄j̄ mužú ísú drīdr̄j̄ 'dāá rī ā tā sī. Nóni fi mužú úrī Múngú vé drī èndép̄j̄ gélésila lúpá Múngú ní mālūngā ruzú rī ā gārā gá. 3 Lē ĩmi ũs̄kí ĩzāngá Yēsū ní nyaá 'bá ũnjí ès̄j̄ be ũká ũká rī pi drīgè 'dāri ā tā, ĩmi

† 11:40 11:40 Tā múké: Tā múké kōpi ní ímú ísú 'd'iri, Yēsū vé drāngará kōpi ā tā sī rī. * 12:2 12:2 Lē 'bá 'bākí m̄j̄ rizú āngū ndrēzú mužú Yēsū vūgá: Tā 'd'iri vé íffí, lē 'bá è'yīkí Yēsū ri, 'bá 'd'ukí ĩrívè tā ngaá. † 12:2 12:2 Pēt̄j̄ alambaku: 'Bá Rómā vé rī pi ri 'bá tā 'o' bá ũnjí rī pi gbā mūsūmārī sī pēt̄j̄ alambaku sígè, ĩri sá 'd'ụ áco kōpi íbì drā ndō, kōpi ĩzāngā nya ambamba drāngará rī gé.

úvá ā fū rí ĩmivé ĕ'yīngárá ĩmi ní ĕšĭ 'bázú Múngú drĭgé rĭ kuzú ĩmi drĭgé sĭ ku.

⁴ ĩmi ní rizú ĕ'dĭ 'dizú ũnjĭkānyā be rĭ gé, ĩmi āsámuvú gé 'dĭgé, 'dĭkĭ drĭ 'bá āzi drāá kuyé. ⁵ 'Bo nóni ĩmi āvĭkĭ tā Múngú ní ĩmĭ ĕšĭ ĩmbázú 'ĭ anji rú rĭ sĭ gĭ, Úpĭ Múngú kĭnĭ,

“Má mvá rĭ, Úpĭ ri dō mi ĩrĭnā, lē mĭ 'dụ tā ni 'bāá ávĭ rú ku, āzini 'bā dō tā ũkpó ũkpó mí drĭgé, lē mĭ úvá ā fū ku.

⁶ Ā'diātāsĭyā Úpĭ ri 'bá 'ĭ ní lēléle rĭ pi ĩrĭnā rá, āzini ĩri anji 'ĭ ní ā'yĭ gĭ ri pi ĩrĭnā sŭ 'ĭ anji tĭnĭ.”

⁷ Múngú ri dō ĩmi ĩrĭnā, lē ĩmi úmbékĭ ĕšĭ, Múngú ri ĩmi ĩrĭnā sŭ anji ívé ni tĭnĭ. Mvā ĕtĕpĭ ívé mvájá ĩrĭnāápi ku rĭ ā'di 'ĭ? ⁸ Mvā ĕtĕpĭ ri ívé anjinā rĭ pi ĩrĭnā rá. ĩrĭnākĭ dō ĩmi kuyé, ĩmi anji ĭ ní tĭj ālĭmvá rú ni pi, ĩmi adrikĭ anji áda ĩrivé ni kuyé. ⁹ 'Bā ri 'bá ĕtĕpĭ vŭ drĭgé nōgó ri 'bá 'bā ĩrĭnā'béé rĭ pi ĩnĭ rá píri, 'bá ícókĭ nyo 'bá ĕtĕpĭ 'bŭ gé 'dāá ívé ĩdri sēepi 'bá ní adrizú mužú ānĭ nyonyo rĭ vé tā 'dujŭ ngaá ku?

¹⁰ 'Bá ĕtĕpĭjĭ 'bá tĭ'vá rĭ pi 'bá ĩrĭnā lókĭ be mādā kōpi ní ũsŭjŭ lēé 'bā ĩrĭnāá rĭ tĭnĭ, 'bo Múngú ri 'bā ĩrĭnā, 'bá adrikĭ rĭ ānĭ pĭrĭ, āzini 'bā ā adrikĭ rĭ ule sŭ 'ĭ tĭnĭ. ¹¹ Kádō 'bā ĩrĭnāá, āzō ni ri fi 'bā rŭjŭ'vá gá 'dāá fifi, sē 'bá ní āyĭkō ku. 'Bo ĩrĭnāngárá 'dĭri, ĩri 'bā ĩmbá, ĩri sē 'bā tā 'o pĭrĭ, āzini 'bā adri tā be kĭri.

¹² Kúru lē ĩmi ingakĭ ĩmĭ drĭ ũrō'vá gĭ 'dĭ'béé ũrŭ, lē ĩmi tukĭ pá ũkpó ũkpó, ĩmĭ kŭmŭcĭ ā adri kpōlŭkpólŭ ku. ¹³ “Lĕtĭ ĩmi ní ĕćizú rĭ, lē ĩmi údékĭ ā adri pĭrĭ,” 'bá pá be ābá'béé gĭ rĭ pi ā ũšĭkĭ rĭ ĩ pá ngá āzi ā rŭjŭ'vá gá ku, kōpi ĕ ĩšŭkĭ rĭ ídrĭngárá.

Lē ĩmi ā'yĭkĭ tā Úpĭ Múngú ní átá rĭ

¹⁴ Lē ĩmi adrikĭ tā be kĭri 'bá rĭ pi be. ĩmi adrikĭ uletere ũnjĭkānyā ākó, ĩmi adrikĭ dō uletere kuyé, 'bá āzi ĩmi āsámuvú gé 'dĭgé ĩsŭ Úpĭ Múngú ri ndreé ku. ¹⁵ ĩmi ndrekĭ múké, lē 'bá āzi ā api ĕšĭ múké Múngú vé rĭ sĭ ku. 'Bá apiipi Múngú vé ĕšĭ múké rĭ sĭ rĭ, adri sŭ peťĭ dujŭpi 'aapi ũ'a be ũkĕngĕlĭ rĭ tĭnĭ, ĩri 'bá Múngú vé rĭ pi ā ũrŭkō sē u'de ũnjĭkānyā agá rá. ¹⁶ ĩmi ndrekĭ múké, lē 'bá āzi ā adri ōwŭjŭ rú ku, āzini ā adri sŭ ĩšōwŭjŭ Múngú ri ĩnjĭjĭpi ku rĭ tĭnĭ ku. Sē ívé āmbŭgŭ ĩ ní 'ĭ tĭzú kāyú rĭ jeé ĕdrĭpĭ ní ĩnyá sákānĭ ālu sĭ. ¹⁷ ĩmi nĭkĭ rá, vŭlé vŭlé rú, ĩšōwŭjŭ lē kōdō ĕtĕpĭ ā sē 'ĭ ní tākĭri, 'bo ĕtĕpĭ gā sĕgá ĩri ní sĭ. ĩšōwŭjŭ ā mā dō ĕtĕpĭ ri mĭjndre be mĭ gé drāāāsĭyā, ndā lĕtĭ tĭ ĕtĕpĭ vé ũmĭ újázú 'ĭ ní tākĭri sĕzú.

¹⁸ ĩmi cakĭ ĩrā Sĭnáyĭ ĩ ní ícō uló drĭ sĭ rá, riipi dĭjĭpi ācĭ rú, āngŭ bĭipi nĭjĭpi cĭcĭ, ũlĭ ní vĭj ũkpō be rĭ gé 'dālĕ kuyé, ¹⁹ dōku ĩmi cakĭ ũ'dŭkŭ 'bŭjĭpi jĕlĕgŭ rú, 'bā ĩsĕrélĕ vé rĭ pi ní yĭj, kōpi ní māá drĭ ĩrĭ sĭ kĭnĭ, Múngú ā gō átá ĩ ní dĭjĭ ku rĭ gé 'dālĕ kuyé, ²⁰ ā'diātāsĭyā kōpi ní tāmĭjĭ rĭ vé tā 'dujŭ ngaá kuyé rĭ sĭ, Múngú kĭnĭ, “Bá dōku ānyāpā ĩrā rĭ ā rŭjŭ'vá ulópi rĭ, ā úvĭkĭ ĩri ĩrā sĭ drāá rá.” ²¹ Tā Mósĕ ní ndreé ĩrā Sĭnáyĭ drĭgé 'dāri sē Mósĕ ní ũrĭ ambamba, Mósĕ kĭnĭ, “Ūrĭ ĩmvŭ ma ambamba, ma ri yā ānĭ yāyā.”

²² 'Bo ĩmi ícákĭ nóni ĩrā Sĭónā* gá gĭ, ĩmi ícákĭ Múngú adriipi ĩdri rú rĭ vé kŭrŭ Yĕrŭsālĕmā adriipi 'bŭ gé rĭ gé gĭ. ĩmi ícákĭ mālāyĭkā ĩ tra'vá kú

bìtríkà rī pi àsámwú gé gí. ²³ Ɛ̀mi ífíkí nóni ícá 'bá Múngú ní ùpéé anjì ká̀yú rú rī pi àsámwú gé gí, síkí 'bá 'dī'bée ā rú kú 'bù gé 'dāá'dā, Ɛ̀mi ícákí Múngú 'bá rī pi vé tā lǐpi céré rī wúgá gí, Ɛ̀mi ífíkí nóni ícá ɪndrì 'bá rī pi vé tā 'o'bá pirì 'bù gé 'dāá rī pi wúgá gí. ²⁴ Ɛ̀mi ícákí nóni Yésù 'bá àsámwú ícìpi Múngú be ívé ùndí ú'dí rī sī rī wúgá gí, Ɛ̀mi ícákí Ɛ̀rìvé ǎrí dāápi 'bá trúzú ùnjìkányā agásí rī gé gí. Yésù vé ǎrí dāápi 'dìri múké múké, ndé Èbélè vé ǎrí rá. S

²⁵ Ɛ̀mi ndrekí múké, lè Ɛ̀mi gākí ú'dùkọ́ Múngú ní átá 'dìri ku. Mósè ká átá 'bá Ɛ̀sèrèlè vé rī pi ní Ɛ̀rā Sínáyì drìgè 'dālè, kọpi ká gāá Mósè ē tì yìgá sī, Ɛ̀rìrǎkí kọpi tā ùkpọ́ ùkpọ́ ní sī rá, kọpi ápákí kuyé. Ɛ̀mi kádò ùsùú, Ɛ̀mi ní gāá ú'dùkọ́ átápi 'bù gélèsí rī yìgá sī rī, Ɛ̀mi ícọ́ ápá tā ùkpọ́ ùkpọ́ ɪmùpi Ɛ̀mi ɪsùpi 'dìri agásí rá? ²⁶ Múngú ká átá Ɛ̀rā Sínáyì drìgè 'dāá, Ɛ̀rìvé ú'dùkọ́ sè ǎngù rī aya 'i dīngídīngí. Múngú gò ùyò ǎzi sòò dǐ kìnì, "Ma gò sè wū rī 'i aya dǐ, ǎzini 'bù rī kpá 'i aya ɪndì." ²⁷ Tā 'dìri lū kìnì, Múngú rì ngá nyòkọ́ drìgè rī pi aya, Ɛ̀rì kọpi unje ú'bé wúgá, ngá ɪ ní ayaá ku rī pi ǎ adríkí rì múzú nyonyo.

²⁸ Lè 'bá sèkí òwò'difò, ɪ ní 'bá ní mālūngā 'i ayaápi ku ní sèé rụ̀y rī sī. Mālūngā ɪ ní sèé rụ̀y 'bá ní 'dìri sī, lè 'bá ɪnjìkí Múngú rì, 'bá ɪngúkí Ɛ̀rì, ǎzini 'bá rukí Ɛ̀rì ruru. ²⁹ Ádarú Múngú 'bávè rī adri sù ǎcí ǎngù zāápi veepi mgbìlimgbìlì rī tǐnì.

13

Ɛ̀zì Múngú ní ǎyìkò sèepi rī

¹ Lè Ɛ̀mi lèkí Ɛ̀mi Ɛ̀mi ògùpìì Yésù rì ẹ̀'yì 'bá gí rī pi be lèlè. ² Lè Ɛ̀mi ẹ̀'yìkí Ɛ̀mùpì ɪmù 'bá Ɛ̀mìvé ǎngá wūrā ǎzi gélèsí rī pi drì Ɛ̀rì sī, ǎ'diātāsìyā 'bá uruko ká 'oó 'dìri tǐnì, kọpi ẹ̀'yìkí mālāyìkā rī pi Ɛ̀mùpì ívé ní rú, kọpi nǐkí ǎmá 'yozú kìnì, Ɛ̀mùpì ɪ ní ẹ̀'yì 'dī'bée mālāyìkā 'dìni kuyé. ³ Lè Ɛ̀mi ùsùkí 'bá Yésù Kúrìsitò rì ẹ̀'yì 'bá gí ɪ ní ù'yì kúú jó ǎngù ù'yìzú rī agá rī pi ǎ tā ɪndì, ǎzini lè Ɛ̀mi 'bákí ẹ̀sì 'bá ɪ ní rìí ọ̀cùú ɪzāngā nyaá rī pi drìgè, ɪzāngā ɪ ní rìí kọpi ọ̀cùzú rī, ǎ fi Ɛ̀mì ẹ̀sì agá, sù ɪ rì Ɛ̀mì ọ̀cù rī tǐnì.

⁴ Ágọ́ pi ùkú be jekí dō ɪ gí, lè kọpi ē ɪnjìkí ǎjè rī vé tā ɪnjìnjì, kọpi ǎ rìkí m̀jì ú'bé bādābādā ku, ǎ'diātāsìyā Múngú rì ɪmù tā lì 'bá rìipi m̀jì ú'bépi bādābādā rī drìgè, ǎzini Ɛ̀rì tā lì 'bá ọ̀wù rú rī pi drìgè. ⁵ Lè Ɛ̀mi 'bákí ẹ̀sì ǎmbúgú múfèngá drìgè ku. Ngá Ɛ̀mìvé ǎnigè rī pi, ca Ɛ̀mi ní gí, lè Ɛ̀mi adríkí ǎní ǎyìkò sī, ǎ'diātāsìyā Múngú kìnì,

"Á ku Ɛ̀mi ǎlunáni ku,
má adi Ɛ̀mi ǎlunáni ku."

⁶ Sèzú 'bá ícọ́ tā ǎda átá 'yozú kìnì,

"Úpì rì má ɪzā ko nì! Ngá má ní adrízú Ɛ̀rì sī rī ǎ'dì?

'Bá ǎda rì ícọ́ 'dìgè má ní ǎ'dì ǎ tā 'o?"

⁷ Lè Ɛ̀mi ùsùkí Ɛ̀mìvé drìkoma tì Múngú vé rī ùlù 'bá Ɛ̀mi ní 'dā'bée vé tā. Lè Ɛ̀mi ùsùkí kọpìvé adringará múké 'dāri vé tā. Lè Ɛ̀mi ẹ̀'yìkí Yésù rì sù kọpi ní ẹ̀'yì rī tǐnì.

S **12:24** 12:24 Yésù vé ǎrí dāápi 'dìri múké múké, ndé Èbélè vé ǎrí rá: Yésù vé ǎrí rì 'bá rī pi pa ívé ùnjìkányā agásí, Èbélè vé ǎrí rì ngo ǎ ùfèkí 'i ǎrìgọ́. Tā 'dìri lū 'yozú kìnì, Yésù vé ǎrí dāápi 'dìri múké múké, ndé Èbélè vé ǎrí rá. 'Í lā 'dóngará 4:1-16. **12:26** 12:26 Hágáyì 2:6 **12:29** 12:29 Dètòrònómè 4:24 **13:5** 13:5 Dètòrònómè 31:6 **13:6** 13:6 Sāwumá 118:6-7

⁸ Í'dózú ájée, ícázú āndrū, mužú 'dáni'dáni, Yēsū Kúrísitō áwí kuú vúgú rī vú sī, újá 'i ku. ⁹ 'Bá āzi íjī dō ĩmi ní tā āzi ú'dí ũ'dū be túngú ní ímbá, lē ĩmi ẹ'yīkí ku. Ngá múké rī, lē Múngú vé ẹsī múké rī ā adri 'bá ẹsī agá, ā sē rī 'bá ní ũkpō. Ānyāngā 'bá rī pi ní rīi nyaá, í ní rīi lā'bī ní sooso 'dī'bée ko kōpi ízā ku.

¹⁰ 'Bá vūrā rōbōṅṅó vé ni be* anigé 'bū gé 'dāá, atala ẹjī nga'bá Jó Múngú vé rī agá vū drīgé nōgó rī pi ícókí rōbōṅṅó ĩ ní zāá 'dāri nyaá ku. ¹¹ Átalágú āmbúgú rī, ĩri ānyāpá āri 'dụ mužú Vūrā Uleteretere rī agá 'dāá rōbōṅṅó rú ũnjikānyā ũjizú. 'Bo ānyāpá ĩ ní ũl rōbōṅṅó rú 'dī'bée, ĩ ngúlú ni pi zā vūrā 'bá rī pi ní adrizú rī gé āmvelésíla. ¹² Yēsū nya kpá ízāngā kūrú rī gé āmvelésíla, 'dīkí ĩri drāá kūrú rī agá 'dāá kuyé, 'dīkí ĩri drāá kūrú rī gé āmvelésíla, ĩrivé āri ā ũjī rī 'bá rī pi vé ũnjikānyā. ¹³ Kúru lē 'bá fūkí mužú kūrú rī agásí āmvé Yēsū vúgá 'dāá, 'bá mukai rī ízāngā ĩri ní nyaá rī ālēé ĩri be trū. ¹⁴ Vū drīgé nōgó, kūrú āzi 'bá ní áwí adrii 'a ní gé nyonyo ní 'dāáyo, 'bo 'bá rī ẹsī 'bá rizú kūrú āzi úmvúlésí 'bá ní mužú adrizú 'bū gé 'dāá nyonyo rī ütē.

¹⁵ Lē 'bá sēkí ngá múké 'bá ní rizú Múngú ri íngúzú mužú nyonyo ni Yēsū á rú sī. ¹⁶ Lē ĩmi rikí 'bá urukọ'bée ē ízā koó mužú koko, āzini lē ĩmi rikí ĩmivé ngá ālēé ĩmi āsámvú gé sī kōpi be trū. ĩmi 'okí dō sū 'dīri tīni, ĩri adri sū rōbōṅṅó ĩmi ní sēé Múngú ní, āyīkō sēepi ĩri ní rī tīni.

¹⁷ Lē ĩmi yīkí ĩmivé 'bá drīkoma rú rī pi ē tī yiyi, ĩmi 'dūkí tā kōpi ní lūú ĩmi ní rī ngāanga, ā'diātāsīyā kōpi ri ĩmivé idri ā tā mba nī, kōpi tā ĩ ní 'oó ĩmi ní rī ũlú Múngú ní nī. Lē ĩmi sēkí kōpi ní ízāngā ku, kōpi ā ngakí rí ẹjī ĩmi ütēzú rī āyīkō sī, kōpi ā adriki rí ízāngā sī ku. ĩmi sēkí dō kōpi ní ízāngā, ĩri sē kōpi kókí ĩmi ízā múké ku.

¹⁸ Lē ĩmi zīkí 'bá ní Múngú ri. 'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, 'bá 'okí tā ũnjí kuyé, ú'dụ céré 'bá ri tā 'o pīri. ¹⁹ Á lē ĩmi ẹ'yī, ĩmi zīkí má ní Múngú ri, má gō rí muṅú ĩmi vúgá 'dīi ú'díkírīnā nōgó.

²⁰ Múngú tākíri sēepi rī, inga 'bávé Úpí Yēsū Kúrísitō ri gōó idri rú drāngará gálésíla gí, ĩri Āmbúgú Kābīlō Úcépi ní, údé 'bá āsámvú Múngú be ívé āri dāápi ũndī ĩ ní ruṅú mužú 'dáni'dáni rī sī. ²¹ Ma Múngú ri zī ĩmi ní, ā sē ĩmi ní tā ĩmi ní lēé rī pi ārēvú céré, ĩmi 'dūkí rí tā ĩri ní lēé rī pi ngāá ānī. Lē Yēsū ā ko ĩmi ízā, ĩmi 'okí rí tā Múngú ní āyīkō sēepi ní, ē íngúkí Yēsū Kúrísitō ri mužú 'dáni'dáni. Āmīnā.

²² Má ẹdrípījī má ọmvúpījī, á sī kōkōbī ẹlīnā 'dīri sēé ĩmi ní ĩmi ímbázú. Má ẹ'yī ĩmi, lē ĩmi 'bākí úvá tā má ní átá ĩmi ní 'dīri yizú.

²³ Á lē lūú ĩmi ní 'dīni, ĩmi nīkí rí 'yozú kīnī, ĩtrūkí 'bá ọgúpī Tīmōtáyō rī jó āngū ũ'yīzú rī agá 'dāásí āmvé gí. Ícá dō má vúgá nōgó mbēlējā rá, má kādō muṅú ĩmi ndrengará gá 'dīlé, ma ĩri jī mužú ĩndī.

²⁴ ĩmi sēkí mōdō drīkoma ĩmivé rī pi ní, āzini 'bá Múngú vé rī pi ní. 'Bá Múngú ri ẹ'yī 'bá gí Ítālīyá vé rī pi sēkí ĩmi ní mōdō.

²⁵ Múngú vé ẹsī múké rī ā adri ĩmi be céré.

* **13:10** 13:10 'Bá vūrā rōbōṅṅó vé ni be: Vūrā rōbōṅṅó vé 'dīri, ĩri 'bū gé 'dāá'dā. ĩri vūrā 'bávé Yēsū átalágú āmbúgú rī ní ívé āri sēé dāá 'bá truzú 'bávé ũnjikānyā agásí rī.

Kòkòbì
Yökóbù
ní sù rì
Tā búkū rī vé rī á ùlūngará

Yökóbú sī kòkòbì 'dìri nī. Yökóbú ri Yēsù édrìpì, Yērúsàlēmā gá 'daā, ìri àndúru drìkoma rú 'bá kánisā vé rī pi drìgé. Sī kòkòbì rī sée Kúrìsītīyānī Yērúsàlēmā vé ì ní íré mužú kùrú rī pi agásì, āzini āngū rī pi agásì rī pi ní.

Tā ā pá āmbúgú Yökóbú ní kòkòbì rī sízú rī, lē lūú Kúrìsītīyānī rī pi ní 'yozú kīnī, tā kòpì ní 'oó múké, āzini kòpìvé adringará múké rī, ìri lū 'yozú kīnī, kòpì ẹ'yìkí Kúrìsītō ri gí. Kúru ímbá kòpì kīnī, tā áfú vé rī, tā ẹsì 'bázú āmbúgú ngá drìgé rī, ọwù 'bāngará, āzini āwāngará, lē kòpì ā kuki tā ùnjí 'dī'béé rá. Ázini ímbá kòpì tā 'bá rī pi ní rii ùsùú ùnjí riipi kòpì ẹ'bìpì fizú tā ùnjí 'ozú rī vé tā sī, ímbá kpá kòpì lē 'bá ngá be rī pi á kókí 'bá ngá ákó rī pi ē ìzā ngá sī.

Ímbá kpá kòpì adringará uletere rī vé tā sī, adringará tā be mādā rī vé tā sī, Múngú ri zingará vé tā sī, tā 'dunḡará ẹsì be mādā rī vé tā sī, āzini adringará ùmī be Kúrìsītō agá rī vé tā sī.

¹ Ma Yökóbú 'i, átí'ba Múngú vé ni, āzini Úpí Yēsù Kúrìsītō vé ni. Ìmi sùrú mužrì drī ní ìrī ì ní íré mužú āngū rī pi agásì rī pi, á sī kòkòbì 'dìri sée ìmi ní.

Mōdó ìmi ní céré.

Tā ùkpó ùkpó rì'ba 'bávé ẹ'yīngará ẹ'bì'ba rī pi

² Má édrìpì má ọm̀vùpìj, tā ùkpó ùkpó ẹ'bì dō ìmi, ìmi adrikí àní āyìkò sī, ³ à'diātāsīyā ìmi nīkí rá 'yozú kīnī, ẹ'bìkí dō ìmivé ẹ'yīngará, ìri sē ìmi pá tu ùkpó ùkpó ìmivé ẹ'yīngará agá. ⁴ Tā ùkpó ùkpó ìmi ịsùpì 'dìri, ìri sē ìmi adri ùkpó ùkpó ìmivé ẹ'yīngará agá, ìmi adri àní Múngú agá, tā āzi ìmi ní ícò lēé ni 'dāāyo. ⁵ Ìmi āsám̀vú gé 'dìgé, 'bá rī nī dō tā kuyé, lē ā zì tā nīngará Múngú riipi ngá sée'pì 'bá rī pi ní bādārú rī vúgá, ìri tā nīngará rī sē 'bá rī ní rá, ícò 'yoó 'bá rī zì tā rī ùnjí 'díní ku. ⁶ 'Bo 'bá rī dō ngá zì Múngú vúgá, lē ē ẹ'yì 'yozú kīnī Múngú ri ngá rī sē 'í ní rá, lē ùmī ní ā awa 'i ìrī ku, à'diātāsīyā ùmī ni awa dō 'i ìrī, ìri adri sù yìlì ùlì ní vjì úvápì ngúyá ngúyá rī tìjì. ⁷ 'Bá yìkì be 'díní 'dìri, á ẹsù 'yozú kīnī Úpí ri 'í ní ngá sē rá 'díní ku, ⁸ à'diātāsīyā ìrivé yìkì aco 'i ìrī, ìrivé tā 'oó rī pi agásì céré yìkì ni tu pá vūrā àlu gé ku.

⁹ 'Bá Múngú vé adriipi ngá ákó rī, lē ā adri āyìkò sī, à'diātāsīyā Múngú 'dù ìrivé tā 'bāā āmbúgú. ¹⁰ 'Bo lē 'bá ā'bú be rī ā adri āyìkò sī, Múngú ní ìrivé tā 'dùjì 'bāā mādāḡá rī sī, à'diātāsīyā 'bá ā'bú be rī ìmú drā sù peḡì ā fū ní 'wií lùjì vūgá rī tìjì. ¹¹ Útú koopì gbírìlì rī, ìri sē peḡì rī 'wi, ìrivé fū ùnyì be rī 'wi lù vūgá. 'Bá ā'bú be rī kpá ìmú drā sá ìri ní rizú ívé ẹzì ngazú rī gé.

¹² Tā ùkpó ùkpó ri dō 'bá rī ẹ'bì, lē ā tu pá títì, Múngú ri ìri ní tākíri sē rá, à'diātāsīyā aga dō ẹ'bìngará 'dìri agásì rá, Múngú ri ìdri 'dání'dání 'í ní tā ni ẹzìjì 'bá 'i lē'ba lēlē rī pi ní rī sē ìri ní rá.

¹³ Tā ũkpó ũkpó ũ'bī dō 'bá rī, lē 'bá rī ā 'yo, "Múngú ri ma ũ'bī nī" 'díní ku. Á'diātāsīyā tā ũnjí ícó Múngú ri ũ'bī ku, dōku Múngú ícó 'bá āzi ũ'bī tā ũnjí sī ku. ¹⁴ Tā ũnjí 'bá rī ní ríí ũsŭú rī, ĩri 'bá rī ũ'bī nī, ĩri 'bá rī se fi tā ũnjí agá. ¹⁵ Tā ũnjí 'bá rī ní ríí ũsŭú rī ga dō ẹ̀sì ní agá tré gí, ĩri sē 'bá rī fi tā ũnjí 'o, tā 'bá rī ní 'oó ũnjí rī ga dō ícá ambamba gí, ĩri drāngará ǐǐ.

¹⁶ Má ẹ̀drípíjí má óm vúpíjí má ní lēélē rī pi, lē 'bá āzi ā ũ'bā ĩmí mị ku. ¹⁷ Fēfē múké múké rī pi íbíkí íngá 'bū gélésí, íngákí 'bá Ẹ̀tẹ̀pí ngá dī'béé dīdī 'bū gé 'dāá rī pi gbípi rī vúgálésí, Múngú újá 'i sū índríkíndrī ní ríí 'i újá rī tǐnǐ ku. ¹⁸ Múngú ũpē 'bá adrií 'bá ívé ní, ǐpē ívé ú'dúkọ́ áda rī 'bá ní, á tǐkí rī 'bá ícá ú'dí, ngá céré ĩri ní gbíi rī pi ásámvú gé, 'bá adríkí rī anjǐ ĩrívé ní, sū ānyāngá kaapi drīdrī rī tǐnǐ.

Tā yìngará āzini tā 'ongará

¹⁹ Má ẹ̀drípíjí má óm vúpíjí má ní lēélē rī pi, lē ĩmí nǐkí tā 'dī'béé ámá múké, lē ĩmí 'bākí bí tā yǐzú mbēlējá, lē ĩmí rōkí átángá rī rōrō, ĩmí íbíkí átá ndō, lē ĩmí 'a ā ve tā sī mbēlējá ku. ²⁰ Á'diātāsīyā 'bá rī 'a ve dō gí, ícó tā pírí Múngú ní lēé ā 'o rī 'oó ku. ²¹ Lē ĩmí kukí tā āzāvū rú rī pi ā 'ongará rá, dōku ĩmí kukí tā ũnjí rī pi ā 'ongará rá, lē ĩmí 'bākí ĩmí vúgá, ĩmí ā'yíkí ú'dúkọ́ múké ĩ ní ũlúú ĩmí ní rī, ĩri ícó ĩmí pa rá.

²² Lē ĩmí yíkí ú'dúkọ́ múké rī kú bí sī ku, lē ĩmí 'dukí tā ni ngaánga. ĩmí 'dukí dō tā ni ngaá kuyé, ĩmí ri ĩmí mị ũ'bā. ²³ 'Bá ú'dúkọ́ múké rī yǐpi kú bí sī, tā ni 'dujúpi ngaápi kuyé rī, índré sū 'bá 'i ndrépi múndūrā agá, ²⁴ kādō 'i ndré múndūrā agá 'dāá, ĩri gō 'de mụ 'dīísí rá, ĩri áví ívé índrǐlǐkí 'i ní ndré múndūrā agá 'dāri sī rá rī tǐnǐ. ²⁵ 'Bo 'bá rī 'bā dō 'i mị rizú tǎjmbǐ múké drǐwālā sēepi rī lǎzú, 'o dō tā rī mụzú 'dīri 'díní, áví dō tā 'i ní yǐi rī sī kuyé, Múngú ri ĩri ní tǎkírí sē tā ĩri ní 'oó rī sī rá.

²⁶ 'Bá rī ũsŭ dō kǐnǐ 'i 'bá Múngú vé ní, rō dō 'i ádra ku, ĩri 'i mị ũ'bā, ǐnjǐngará ĩri ní rizú Múngú ri ǐnjǐzú 'dīri ẹ̀zǐ ákó. ²⁷ ǐnjǐngará Múngú 'bá Ẹ̀tẹ̀pí ní ā'yíi adriipi múké, ũnjíkānyā ákó rī, ĩri 'díní, lē 'bá rī ā ko ĩmváanjǐ rī pi ē ǐzā ngá sǐ, āzini ā ko ọwuzǐ rǐ'á ǐzāngá nya'á rǐ pi ē ǐzā ngá sǐ. Lē 'bá Múngú vé rǐ pi ā ríkí tā āzāvū rú nyòkú nǒri vé rǐ 'oó índí ku.

2

Á ríkí tā múké 'oó 'yéngá 'bá ọ̀rukọ́ ní ku

¹ Má ẹ̀drípíjí má óm vúpíjí 'bávé Úpí Yésū Kúrísitō ógúpí pọ̀wúpọ̀wú rǐ ẹ̀'yí'á gí rǐ pi, lē ĩmí ríkí tā múké 'oó 'yéngá 'bá ọ̀rukọ́'béé ní, 'bá ọ̀rukọ́'béé gázú sǐ 'díní ku. ² 'Bá āzi ífí dō ĩmí ásámvú gé vūrā ĩmí ní ĩmí úmúzá rǐ gé, úsú dō 'i bōngó ũnyí be ní sǐ, 'yí dō kátrǐ dábú rú ní 'i drǐ mvánǎ gá, 'bá ngá ákó ní ífí dō kpá ĩmí ásámvú gé, úsú dō 'i bōngó ǐrǐkọ́ rú ní sǐ, ³ 'i 'dú dō 'bá 'i úsúpi bōngó ũnyí be ní sǐ rǐ vé tā 'bāá āmbúgú, 'i 'yo dō ĩri ní, "Mí ímú úrí lúpá múké nǒri drǐgé," 'bo 'bá ngá ákó rǐ, 'i 'yo dō ĩri ní, "Í mụ pá tuú 'dāgá," dōku "Í mụ úrí nyòkú gé vūgá," ⁴ mí dō ri 'bá rǐ pi ũpē sū 'dīri tǐnǐ, mí adri nyo 'bá tā lǐpi yǐkí ũnjí sǐ ní kuyé?

⁵ Má ẹ̀drípíjí má óm vúpíjí má ní lēélē rī pi, ĩmí yíkí drǐ ma ká, Múngú ũpē 'bá ngá ákó 'bá vū drǐgé rǐ pi ní ndréé ẹ̀zǐ ákó rǐ pi adrií ẹ̀'yìngará be āmbúgú, kọpi ícó fi mǎlūngá ĩri ní tā ni ẹ̀zǐ 'bá 'i lē'á lēlē rǐ pi ní rǐ agá

rá. ⁶ 'Bo ìmi ri 'bá ngá ãkó rī pi idede. Ìmi nīkí 'yozú kīnī, 'bá ã'bu be rī pi 'bāki pá ìmi drīgē, kōpi ri ìzāngā sē ìmi ní 'dīni kuyé? Kōpi ìmi jì mụ pá tu 'bá tā lị' 'bá rī pi ɛndrɛtị gé nī kuyé? ⁷ 'Bá 'dī' 'bée adriki 'bá ri' 'bá Úpí ìmi ní ɛ'yījī rī ã rụ iza' 'bá rī pi kuyé?

⁸ Ìmi ñjīkí dō tǎmbị agaápi rá ì ní sīi Búkū Múngú vé rī agá 'yoópi kīnī, "Lē mī lē 'bá mī gārā gá rī sū mī ní mī rụ' 'bá lēé rī tịni" rī rá, ìri lū kīnī ìmi ri tā pịrị 'o. ⁹ 'Bo ìmi dō ri tā múké 'o 'yéná 'bá urukọ' 'bée ní, ìri lū kīnī, ìmi 'okí tā ùnjí gí, ìmi nōkí tǎmbị rī gí.

¹⁰ 'Bá rīipi tǎmbị rī vé tā 'duúpi ngaápi rī nō dō tǎmbị ǎlu ni gí, ìri lū 'yozú kīnī nō tǎmbị rī pi cére gí. ¹¹ Múngú 'yoópi, "Lē mī 'bā ɔwụ ku rī," 'yo kpá kīnī, "Lē mī 'dị 'bá ku." 'Í 'o dō ɔwụ kuyé, 'bo 'í 'dị dō 'bá drāá rá, ìri lū 'yozú kīnī, 'í nō tǎmbị rī gí.

¹² Tǎ ìmi ní átá, ǎzini tā ìmi ní 'oó rī, lē ìmi nīkí 'yozú kīnī, ì tǎmbị rī áyú ìmivé tā lizú, ìmi drīwālā ìsú ǎní. ¹³ Ú'dú Múngú ní ìmúzá tā lizú rī gé, 'bá ɛsí ìdriki dri 'bāápi ɔgúpí ní ku rī, Múngú 'bā kpá ɛsí ìdriki dri ìri ní ku. Múngú kǎdō tā lị 'bá rī pi drīgē, ìri ɛsí ìdriki dri 'bā 'bá ɛsí ìdriki dri 'bā' 'bée ìvé ɔgúpí ní rī pi ní rá.

E'yīngará ǎzini tā múké 'ongará

¹⁴ Má ɛdrīpịi má ɔmúpí, 'bá rī kīnī 'i dō ɛ'yīngará be, 'bo 'o dō tā ǎzi lūúpi kīnī ìri ɛ'yīngará be ni kuyé, tā múké ìri ní ìsú 'a ní gé 'dīgé rī ǎ'di? ɛ'yīngará 'dīri nyo ícọ ìri pa rá? ¹⁵ Mí ɛdrīpị, dọku mí ɔmúpí ri dō bōngó ǎkó, ǎzini ǎnyāngā ǎkó, ¹⁶ 'í 'yo dō ìri ní, "'Í mụ, lē mī mụ múké, ìgbē ǎ fụ mī ku, mī nya ǎnyāngā ɛpízú ǎní ɛpíɛpí," 'bo 'í sē dō ìri ní ngá ìri ní lēé rī pi kuyé, tā múké mí ní 'oó 'bá 'dīri ní rī ǎ'di? ¹⁷ 'Bá ɛ'yīpị gí rī 'o dō tā múké ɛ'yīngará rī 'i dazú kuyé, ìrivé ɛ'yīngará 'dīri ìri ngá drāápi gí ní.

¹⁸ 'Bo 'bá ǎzi ri ícọ 'yo, "'Bá urukọ' 'bée ɛ'yīngará be, 'bá urukọ' 'bée ri ɛzị nga múké."

'Bo má ní 'yozú má kīnī, "'Í 'o dō tā múké ku, ìri ícọ lū ìngóni 'yozú kīnī mí ɛ'yīngará be? Ma ícọ mávé ɛ'yīngará 'i da mí ní tā múké má ní 'oó rī sī." ¹⁹ Mí kīnī, mí ɛ'yī rǎ Múngú ri ǎlu. Ìri múké! Ìndrī ùnjí rī pi* ɛ'yīkí kpá sū 'dīri tịni, ùrị sī, kōpi ri yā ǎní yāyā.

²⁰ Mí azakaza rú! Mí nī 'yozú kīnī, ɛ'yīngará mí ní ɛzị ni ngaá kuyé rī ìri ɛzị ǎkó 'dīni kuyé? ²¹ Múngú ǎ'yī 'bá ɛ' 'bípí ǎbūrāmā† ri adrii 'bá pịrị ìri ní ìvé mvá Ísákā‡ ri sēé zǎá rōbōñjō rú vūrā rōbōñjō zázú rī gé rī ǎ tā sī. ²² 'Í ndre drī ká, ǎbūrāmā ɛ'yī Múngú ri rá, ǎzini 'du tā Múngú ní lūú ìri ní rī ngaá rá. Tǎ ìri ní 'oó rī lū 'yozú kīnī, ìrivé ɛ'yīngará ìri ǎda. ²³ Tǎ ì ní sīi Búkū Múngú vé rī agá rī nga 'i fūú tị ni gé gí, Búkū Múngú vé rī kīnī, "ǎbūrāmā ɛ'yī Múngú ri rá, Múngú ǎ'yī ìri adrii 'bá pịrị 'í ɛndrɛtị

2:8 2:8 Lēvītíkā 19:18 **2:11** 2:11 Wūngará 20:14; Dětōrōnómē 5:18 **2:11** 2:11 Wūngará 20:13; Dětōrōnómē 5:17 * **2:19** 2:19 Ìndrī ùnjí rī pi: Ìndrī ùnjí rī pi ǎndúru mǎlāyíkā Múngú vé ni 'bū gé 'dǎá, kōpi nōkí tǎmbị Múngú vé rī, Sātánā ri kōpívé ǎmbúgú. Múngú ìdró kōpi 'bū gé 'dǎási vūgá nōó, kōpi gókí ufuú ìndrī ùnjí, kōpi rī 'bá rī pi ní ìzāngā sē vū drīgē nōgó. 'Í lǎ 'dangará 12:7-9. † **2:21** 2:21 ǎbūrāmā: Múngú zị ǎbūrāmā ri kīnī, ǎ ku ìvé 'bá 'bētí ǎsámvú g' rī pi, ǎ ku ìvé ǎngū, ǎ 'de mụú ǎngū ǎzi ú'dí ni gé. ǎbūrāmā ri ɛ' 'bípí Yáhúđí rī pi vé rī, tịkí ìri ìlí ɛlífū ǎlu mūdūrūlū ǎrō (1,800) gé, ìsú tịkí drī Yēsū rī kuyé. 'Í lǎ 'í dóngará 12-25. ‡ **2:21** 2:21 Ísákā: Ísákā ri mvá Múngú ní ɛzị ǎbūrāmā ní rī. 'Í lǎ 'í dóngará 17-35.

gé." Gōki Ābūrāmā ri ziji ūndī Múngú vé ni. ²⁴ Īmi ndrekí drī ká, 'bā adri piri Múngú ɛndreṭi gé tā múké 'bá ní 'oó rī sī, adri 'yéná ɛ'yīngará 'bávé rī sī ku.

²⁵ Rábā ri ūku ɔwú rú ni, Īrivé tā 'oó ri Múngú ɛndreṭi gé piri, ā'diātāsīyā ĩri ní 'bá āngū úmí'bá rī pi ɛ'yí 'bāá ívé jó agá, ĩri ní kōpi pēé muṭú lēṭi túngú ni gé sī rī sī. ²⁶ Īndrī dō 'bá rī agá 'dāayo, 'bá 'dīri drā gí, ɛ'yīngará ri ngakí dō ɛzi ni ku, ɛ'yīngará 'dīri drā gí.

3

Lē ĩmi ūtēkí ĩmí ádra ūtētē

¹ Má ɛdrīpiji má ɔmvúpiji, ĩmi āsámvú gé 'dígé, lē ku 'bá kárakarā pi ní ɛṣí 'bāzú fizú āngū ímbázú, ā'diātāsīyā ĩmi nīkí rá 'yozú kīnī 'bá ri 'bá āngū ímbá'bá nō'bée, ĩ ímú 'bávé tā lí 'bá uruko'bée vé rī ndē. ² 'Bá céré, 'bá 'okí tā ūnjí ni pi kárakarā. 'Bá rī átá dō átángá ūnjí áluṅani kuyé, 'bá 'dīri 'bá piri ūnjikānyā ākó ni, ĩri ícó 'í rú'bá ūtē múké.

³ 'Bá ásúkí dō ngá aya rú ni pi hūsání rī pi tị gé, ĩri sē kōpi tā 'bá ní lēé rī 'dụ nga rá, kōpi 'bá jì muṭú múké vūrā 'bá ní lēzú muṭú rī gé. ⁴ Īmi ndrekí drī kúlúmgbá ri ká, ĩri āmbúgú āmbúgú, ūlí ā ri dō ĩri vij muṭú nī drāāsīyā, 'bá kúlúmgbá rī újiji rī kúlúmgbá āmbúgú āmbúgú 'dīri sō muṭú peṭi mādāṅá rizú kúlúmgbá sōzú rī sī. ⁵ Īmi ndrekí drī ká, ádra ri mādāṅá, 'bo ĩri tā ambugu ni pi átá.

Ádra adri sū áci kúlúlú mādāṅá rī tịni, ĩri āngú ásé be āmbúgú āmbúgú rī zā ve céré. ⁶ Ádra sū áci tịni. Ígélé 'bá rú'bá gá rī pi āsámvú gé, ĩri ri ūnjikānyā íji nī, ĩri 'bá rī vé adringará iza rá, ĩri sē 'bá rī fi ve áci agá, tā ūnjí ádra ní átá rī íbī ífūú áci vezú āní ūdū ākó rī* agásí. ⁷ Ānyāpá rī pi ārēvú céré, āriṅá rī pi, ngá ɛci'bá bēdrī sī rī pi, āzini ngá adri'bá yiji agá rī pi, ĩ ícó kōpi íwí adri mālímáli, ĩ ícó kōpi ūtē rá, 'bá ri kōpi íwí nī, ĩri kōpi ūtē nī. ⁸ 'Bo 'bá āzi ícó ádra ri ūtēé bā ku. Ádra āndē tā ūnjí 'ongará sī ku, tā ūnjí ádra ní ríí átá rī adri sū kícú ĩ ní rizú 'bá ú'dízú rī tịni.

⁹ Ádra ri, 'bá ri 'bávé Úpí 'bá ɛtēpi ri íngú āní, ádra ri, 'bá kpá ri 'bá Múngú ní gbii sū 'í tịni rī pi tri āní. ¹⁰ Tị ālu ālu 'dīri sī, 'bá ri Múngú ri íngú āní, 'bá kpá ri 'bá rī pi tri āní. Má ɛdrīpiji má ɔmvúpiji, lē 'bá 'okí tā 'dīri tịni ku. ¹¹ Yiji ule rī pi yiji ɛ'yí rú rī be, kōpi nyo ícó ĩ úmú ídú ífū vūrā ālu gé sī rá? ¹² Má ɛdrīpiji má ɔmvúpiji, peṭi ĩ ní ziji figi rī, ĩri nyo ícó 'i újá 'a olívē rú rá? Dōku peṭi vinyō vé rī, ĩri nyo ícó 'i újá 'a figi rú rá? Yiji ɛ'yí rú rī, ĩri nyo ícó 'i újá ícá yiji ule rú rá?

Úmī tā nīzú rī íbī íngá Múngú vúgá

¹³ 'Bá ĩmi āsámvú gé 'dígé úmī be, āzini tā nīngará be rī ā'di 'i? Lē 'bá 'dīri ā 'o tā piri, ā lū rí 'yozú kīnī, ĩri úmī be, āzini nī tā rá, lē ā 'o tā muṭú ɛṣí be mādā, úmī tā nīngará vé ni sī. ¹⁴ 'Bo mí ɛṣí dra dō dra dra, 'í lē dō 'bá ku, āzini mí dō ĩndrá rú, lē mí ri mí íngú āní ku, dōku mí ri ūnjō ūlí 'yozú kīnī, mí ri tā áda 'o 'dīni ku. ¹⁵ Úmī tā 'ozú 'dīni 'dīri, íbī íngá 'bū géléší kuyé, ĩri úmī nyōkú nōri vé ni, Īndrī Múngú vé rī sē úmī 'dīri nī kuyé, ĩri úmī ádróko vé ni. ¹⁶ 'Bá rī dō ri ɛṣí 'bā 'bá āzi vé ngá drígé, ĩri

2:23 2:23 Í'dóngará 15:6 * **3:6** 3:6 Áci vezú āní ūdū ākó rī: Múngú ri úmvúlésí 'bá 'i ɛ'yí'bá ku rī pi 'dụ ú'bé áci 'dīri agá. 'Í lē 'd'angará 20:7-15.

dō ri 'i íngú 'bá āmbúgú rú, ĩri tã ĩzāngã sēepi ni ĩjĭ, ĩri tã 'o mužú bādã rú, ěšĭ ũká ũká sĭ.

¹⁷ 'Bo tã nĭngará íngápi 'bŭ gélésĭla rĭ, ĩri sē 'bá rĭ adri uletere, 'bá rĭ tákiri lēlē, 'bá rĭ ěšĭ 'bã 'bá rĭ pi ě ĩzã kozú, 'bá rĭ 'bá ambugu rĭ pi ĩnĭjnĭ, 'bá rĭ adri ěšĭ be múké, 'bá rĭ tã múké 'o, 'bá rĭ 'bá rĭ pi ě ĩzã ko trōtrō, āzini ĩri sē 'bá rĭ tã áda 'o. ¹⁸ 'Bá rĭ 'bá tákiri ĩjĭ 'bá 'bá rĭ pi āsámvú gé rĭ pi, kōpi ri tã piřĭ ĩjĭ 'bá rĭ pi āsámvú gé.

4

Lē ĩmi ĩnĭkĭ Múngú ri ĩnĭjnĭ

¹ Ngá sēepi ĩmi ní rizú āgátã gázú, āzini ĩmi ní rizú ũmbã fužú ĩmi āsámvú gé sĭ rĭ ā'di? Tã ũnjĭ ĩmi ní riĭ ũšŭŭ ĩmĭ ěšĭ agá rĭ, ĩri ri ũmbã fu ĩmĭ ěšĭ agá nĭ. ² ĩmi lēkĭ kōdō ngá, 'bo ĩmi ĩsŭkĭ ngá rĭ kuyé. ĩmi ri 'bá ú'dĭ, ĩmi ĩsŭkĭ rĭ ngá ānĭ, 'bo ĩmi ĩsŭkĭ ngá ĩmi ní lēé rĭ kuyé. ĩmi ri āwã, āzini ĩmi ri ũmbã fu, 'bo ĩmi ĩsŭkĭ ngá ĩmi ní lēé rĭ kuyé, ā'diātāsĭyã ĩmi zĭkĭ ngá ĩmi lēé rĭ Múngú vúgá kuyé. ³ ĩmi kádō riĭ ngá zĭĭ Múngú vúgá, Múngú sē ĩmi ní ngá rĭ ku, ā'diātāsĭyã ĩmi zĭkĭ ngá rĭ lēřĭ be piřĭ kuyé, ĩmi lēkĭ ngá rĭ pi ĩsŭ rizú āyĭkō 'bázú.

⁴ ĩmi 'bá Múngú ri gã 'bá sĭ 'dĭ'bée, ĩmi nĭkĭ ámá kuyé 'yozú kĭnĭ, ĩmi lēkĭ dō tã nyōókŭ nōri vé rĭ áyu, ĩmi ari'ba Múngú vé ni? 'Bá tã nyōókŭ nōri vé rĭ lēepi rĭ, ĩri āri'ba Múngú vé ni. ⁵ Tã Búkŭ Múngú vé rĭ ní 'yoó, "Múngú ri ĩndrĭ 'i ní sēé fĭí 'bá ěšĭ agá rĭ ā tã mba ni 'dĭri" fi drĭ ĩmi drĭgē kuyé? ⁶ 'Bo Múngú ri ívé ěšĭ múké rĭ sē mužú ĩmi ní đĭĭ đĭĭ. Sēzú Búkŭ Múngú vé rĭ ní 'yozú kĭnĭ, "Múngú gã 'bá ĩ íngú 'bá íngúngŭ rĭ pi sĭ,

'bo ĩri ěšĭ múké 'bã 'bá tã bē mādã rĭ pi nĭ."

⁷ Lē ĩmi ĩnĭkĭ Múngú ri ĩnĭjnĭ. Lē ĩmi gākĭ tã ādróko vé rĭ sĭ, ĩri sē ādróko ri nga ápá ĩmĭ rŭ 'bá gá sĭ rá. ⁸ Lē ĩmi ítrúkĭ ĩmi ĩnyinjã Múngú vúgá, ĩri kpá 'i ítrú ĩnyinjã ĩmi vúgá. ĩmi 'bá ũnjĭkãnyã be 'dĭ'bée, lē ĩmi ũjĭkĭ ĩmivé ũnjĭkãnyã rá. ĩmi 'bá yĭkĭ be ĩřĭ 'dĭ'bée, lē ĩmi ũjĭkĭ ĩmĭ ěšĭ. ⁹ Lē ĩmi adrikĭ ĩzāngã sĭ, ĩmi ngokĭ ngongo, ĩzāngã ā ņō ĩmĭ ěšĭ. ĩmi kukĭ āgŭngará ānĭ, ĩmi 'dókĭ áá ngoó, lē ĩmivé āyĭkō ā újã 'i ĩzāngã rú. ¹⁰ Lē ĩmi 'bákĭ ĩmi adriĭ tã be mādã Úpĭ ěndreřĭ gé, ĩri ímŭ ĩmi íngú rá.

Ā 'yokĭ 'bá āzi vé tã ũnjĭ ku

¹¹ Má ědrĭpiĭ má ómvŭpiĭ, lē ĩmi rikĭ ĩmi ōgŭpiĭ ā rŭ izaá ku. 'Bá riĭpi átápi ógŭpiĭ ní ũnjĭ, dōku ógŭpiĭ vé tã 'yoópi ũnjĭ rĭ, ĩri ri tãĭmbĭ Múngú vé rĭ ide. ĩmi idekĭ dō tãĭmbĭ Múngú vé rĭ, ĩmi 'dŭkĭ tãĭmbĭ rĭ vé tã ngaá kuyé, ĩmi ri tã lĭ, ĩmi kĭnĭ, tãĭmbĭ rĭ ũnjĭ. ¹² Múngú ri 'yēná ri tãĭmbĭ sē nĭ, āzini ĩri kpá ri tã lĭ nĭ. ĩri ũkpō be 'bá rĭ pazú, āzini 'bá rĭ 'dĭzú drázú. 'Bo mi ā'di 'i mí ógŭpiĭ vé tã lĭjĭpi?

Lē mĭ íngú mi ú'dŭ drŭ rĭ vé tã sĭ ku

¹³ ĩmi yĭkĭ drĭ ká, ĩmi ri'ba 'yo'ba, "Āndrŭ, dōku drŭ 'bã mu adri ílĭ ālu kŭřŭ 'dãri agá, 'bã ngá ũzi, 'bã mŭfēngã ĩsŭ ānĭ ambamba 'dĭ'bée!" ¹⁴ ĩmi ícō tã 'i ngaápi ĩmĭ rŭ 'bá gá ú'dŭ drŭ rĭ gé rĭ ņĭ ámá íngóni? ĩmi adrikĭ

sū sāsālī 'deepi sâ be mādā, ĩri gō áfí 'dīísī rá rī tñj. ¹⁵ Lē ĩmi 'yokí 'díní, "Múngú lē dō rá, 'bâ ícô adri ídri rú rá, 'bâ ícô tā nōri 'o rá, dōku 'bâ ícô tā 'dāri 'o rá." ¹⁶ 'Bo ĩmi ri ĩmi íngú tā ĩmi ní lēé 'oó rī sī. Tā ĩmi ní rizú ĩmi íngúzú 'dīri ũnjí. ¹⁷ 'Bá rī nī dō tā múké 'í ní kōdō lēé 'oó rī rá, 'bo 'o dō tā rī kuyé, ĩri ũnjīkānyā.

5

Lē 'bá ā'bú be rī pi ā ndrekí múké

¹ ĩmi 'bá ā'bú be rī pi, lē ĩmi ngokí, āzini ĩmi gaki lūyúlú tā ũkpó ũkpó úmvúlésí ímú' 'bá ĩmi ísú' 'bá drīdrī 'dī rī pi sī. ² ĩmivé ā'bú pi ímú ábá ĩmi drīgé sī rá, āzini íjīrīkó ri ímú ĩmivé bōngó ũnyī be 'dī'bée mbe ícá ku írīkó rú. ³ ĩmivé dábū, āzini aya ógú' 'bá ógú' 'bá rī pi údrīkí ícá ũnjí gí. ĩmivé ā'bú 'dī'bée ímú ĩmi zā ve sū ácí ní ngá zāá veé rī tñj. Á'bú ĩmi ní traá kuú kárakará 'dī'bée, ĩmivé ā'bú 'dī'bée ímú tā lì ĩmi drīgé ú'dú ú'dú vé rī gé. ⁴ ĩmi ndrekí drī ká! 'Bá ĩmi ní 'bāá ēzī ngāá ĩmivé ómvú agá rī pi, ĩmi gākí kōpívé āndēma ēzī ngazú rī ũfégá sī, kōpívé āndēma ĩmi ní gāá ũfégá sī 'dī'bée ri ngo ĩmī rú' 'bá gá. Úpí Ūkpō 'Dípa yī 'bá ānyāngā íkūnā' 'bá rī pi vé ngongará gá. ⁵ ĩmi ní adringará gá vū drīgé nōgó, ĩmi rikí āyīkō 'bāá, āzini ĩmi rikí ĩmī 'a ā tā ũsūú áyu. Nóni ĩmī rú' 'bá usekí kuú mgbúmgbú sū tī ĩ ní lēé muú úlīfī rī pi tñj. ⁶ ĩmi líkí 'bá tā ákó rī pi vé tā ũnjí, āzini ĩmi ú'díkí kōpi údrāá rá, kōpi újákí ĩmi ní tā āzi ũnjí ní kuyé.

Ízāngā agá lē ĩmi adrikí éšj be mādā

⁷ Má édrípíjī má ómvúpíjī, lē ĩmi adrikí éšj be mādā cīmgbá Úpí ní ícángará gá. ĩmi ndrekí drī ká, 'bá ómvú 'āapi rī, ĩri éšj 'bā mādā rizú yīgō 'dījī éžéžú sī ānyāngá ní kazú rī ũtézú. ⁸ Lē kpá ĩmi adrikí éšj be mādā, ĩmi tukí pá ũkpó ũkpó, ā'diātāsīyā lókí Úpí ní Ígōzú rī ícá ĩnyíná gí. ⁹ Má édrípíjī má ómvúpíjī, lē ĩmi unukí ĩmi ógúpíjī rú' 'bá gá ku, ā líkí rī tā ĩmi drīgé ku. 'Bá tā líjī rī tu pá kuú kēétílé gá 'dī!

¹⁰ Má édrípíjī má ómvúpíjī, lē ĩmi ũbíkí nēbī átá' 'bá Úpí ā rú sī rī pi ā pámvú, kōpi ká rī ízāngā nyaá, kōpi nyakí ízāngā rī muzú éšj be mādā. ¹¹ Sū ĩmi ní nñj rá rī tñj, 'bá ízāngā nya' 'bá éšj be mādā rī pi, 'bá kōpi ā rú íngú kōpi ní ízāngā rī nyaá éšj be mādā rī sī. ĩmi yīkí ízāngā Ēyóbū ní nyaá rī rá. Údū ní gé, Úpí kō ĩri ē ízā rá. Úpí 'o tā 'dīri 'díní, ā'diātāsīyā ĩri Múngú rīpi 'bá rī pi ē ízā kóopi ízāngā agá ni, éšj ní múké.

¹² Má édrípíjī má ómvúpíjī, tā agaápi rá rī, lē ĩmi ē éđíkí 'bū ā rú, dōku vū ā rú, dōku ngá āzi ā rú ũyō sōzú āní ku. Tā rī dō ē, ĩmi 'yokí ē, tā rī dō kuyé, ĩmi 'yokí kuyé, ā líkí rī tā āní ĩmi drīgé ku.

Múngú vé zīngará ē'yīngará sī rī

¹³ Tā ũkpó ũkpó ísú dō mí nī, lē mí zī Múngú ri. Āyīkō fi dō mí éšj agá, lē mí ngo úngó Múngú ri íngúzú. ¹⁴ Drā rú dō mí nī, lē mí zī 'bá ambugu kánisā* vé rī pi ímú mí ní Múngú ri zīj. 'Í zī kōpi, kōpi ē ímúkí rī ũdu bēé mí rú' 'bá gá Úpí ā rú sī. ¹⁵ 'Bá ē'yīngará be rī pi zīkí dō Múngú ri 'bá drā be rī ní, drā rī ícô de rú' 'bá ní gé sī rá, Úpí ri ĩri inga uru rá. 'O dō tā ũnjí,

* 5:14 5:14 Kānisā: Kānisā ri 'bá Yēsū Kúrísítō ri ē'yī' 'bá gí rī pi.

Múngú ri ĩri trũ ĩrivé ũnjĩkãnyã agásĩ rá. ¹⁶ Lẽ ĩmi ũlũkĩ ĩmivé ũnjĩkãnyã, ógúpĩ ã ũlũ ívé rĩ ógúpĩ ní, ógúpĩ ã zĩ Múngú ri ógúpĩ ní, ĩmi ã adrikĩ rí ule. 'Bá tã be pĩrĩ rĩ zĩ dō Múngú ri, ĩrivé zĩngará ũkpō be, ĩri 'bá rĩ ĩ ĩzã ko rá.

¹⁷ Ēlĩyã† ri 'bá sũ 'bá tĩnĩ, zĩ Múngú ri ẹsĩ be céré kĩnĩ, yĩĩgō ã 'dĩ ku, ílĩ na ẹlĩ sĩ, yĩĩgō 'dĩ kuyé. ¹⁸ Ēlĩyã gō Múngú rĩ zĩ dĩ, yĩĩgō gō 'dĩ rá, ãnyãngã ka nyōókũ drĩgē nōgō rá. ¹⁹ Má ẹdrĩpĩĩ má ọmvũpĩĩ, 'bá rĩ ku dō tã áda rĩ ã 'ongará gĩ, lē 'bá ãzi ã lũ ĩri ní, ã gō tã áda rĩ 'oó áyu. ²⁰ 'Bá rĩ újá dō 'bá ũnjĩkãnyã 'oópi rĩ ĩfũú ívé ũnjĩkãnyã agásĩ ãmvé gĩ, pa 'bá 'dĩri drã agásĩ gĩ, trũkĩ ĩri ívé ũnjĩkãnyã kárakarã 'dĩ'béé agásĩ gĩ.

† 5:17 5:17 Ēlĩyã: Ēlĩyã ri nẹbĩ, Múngú 'dũ ĩri mužú 'bũ gé ídri rú, drã kuyé. Tĩkĩ ĩri ãkũdē ílĩ rĩ ca mũdũrũlũ úrōmĩ (900), ịsũ ãkũdē tĩkĩ drĩ Yẹsũ ri kuyé. 'Í lã 1 'Bãgú 17-21; 2 'Bãgú 1-3.

Kòkòbì àlu ni Pétêró ní sù rí Tā búkù rí vé rí à ùlūngará

Pétêró sī kòkòbì 'dìri sée Kùrísitìyání adri'ba àngù Tákì agá rí pi ní. Sī kòkòbì 'dìri sée kòpi ímbázú Ì ní ríi kòpi òcùjù kòpivé è'yìngará à tā sī rí sī. Lū kòpi ní kīnī, Yèsù Kùrísitò nya Ìzàngā, 'okí kpá Ìrì ùnjí, kúru lè Kùrísitìyání rí pi à 'bàkí èsì nìzú kīnī, kòpi ìmù Ìzàngā nya rá. Ímbá kòpi kīnī, Ìzàngā kòpi ní nyaá 'dìri agá, kòpi tukí dō pá títì Ìvé è'yìngará agá, Múngú rí kòpi à'yì adri anjì Ìvé ní, ùmvúlésì Ìrì kòpi ùfè rá. Pétêró kīnī, lè Kùrísitìyání rí pi à áwíkí adri'ba Múngú vé ní.

1 Ma Pétêró 'i, Yèsù Kùrísitò vé 'bá áyúáyù rí.

Á sī kòkòbì nòri sée 'bá Múngú vé Ì ní íré kpélékpélé adri'ba jākā rú àngù Pónitò vé rí agá, Gálátìyā agá, Kāpādòkiyā agá, Èzìyā agá, àzini Bítùnìyā agá rí pi ní. ² Múngú 'bá Ètèpì ùsù Ìmivé tā 'í èsì agá Ìnògòsì, ùpè Ìmi ní. Ìrìvé Ìndrì Uleterè rí újā Ìmi ícá uleterè. Ìmi ní Ìrìvé tā 'dùjù ngáá rá rí sī, ári Yèsù Kùrísitò vé rí ùjì Ìmi gí.

Èsì múké Múngú vé rí, àzini tákìrì Ìrìvé rí à adri Ìmi be mụzú nyonyo.

Òwò'difò sèngará

³ 'Bá ìngúkí 'bávè Úpí Yèsù Kùrísitò vé Ètèpì Múngú rí. Ìrìvé èsì ní adri' Ìdríkídri 'bá ní rí sī, lè 'bá 'bàkí èsì Ìdri ú'dí Ìrì ní sée 'bá ní rí drìgè, à'diātāsìyā Múngú ní Yèsù Kùrísitò rí ingáá gòò Ìdri rú drāngará gálésìla rí vé tā sī. ⁴ Múngú 'bá Ìmi ní ngá múké kuú 'bù gé 'dāá'dā, ngá rí ícò ábá ku, ícò ù'bjì ku. ⁵ Ngá múké 'dìri 'bàkí kuú Ìmi tée, à'diātāsìyā Ìmi ní Yèsù Kùrísitò rí è'yì gí rí sī. 'Bá Yèsù rí è'yì'ba gí rí pi, ùkpò Múngú vé rí kòpi ùtè ca cìmgbá Ì ní ìmùzú pangará rí vé tā 'dazú ù'dù ùdù vé rí gé rí gé. ⁶ Nóni tā káràkara ni pi à ríkí dō Ìmi ù'bìjì ríi Ìzàngā nyaá 'dínì drāáasiyā, Ìmi ìmù àyìkò Ìsù drìdrì 'dílè rá pangará rí à tā sī. ⁷ Ìzàngā Ìmi ní ríi nyaá 'dì'bée, Ì rí Ìmivé è'yìngará ù'bjì, nìzú ámázú Ìmi dō pá tu títì Ìmivé è'yìngará agá rá. Ì rí Ìmi ù'bjì sù Ì ní dábù ù'bìjì zāá ácí sī rí tìjì. Ìmivé è'yìngará ndè dábù ábápi Ìndì 'dìri rá. È'yìngará rí sè Ìmi adri ùkpò ùkpò Ìzàngā Ìmi ní ríi nyaá rí agá, Múngú rí sè Ì ìmù Ìmi ìngúngù, àzini Ìmi ìmù dī pòwùpòwù ù'dù Yèsù Kùrísitò ní ícázú rí gé. ⁸ Ìmi ndrekí dō Ìrì kuyé drāáasiyā, Ìmi lèkí Ìrì rá, àzini Ìmi è'yìkí Ìrì rá, Ìmi rí Ìrì ìngú àyìkò be àmbúgú, àyìkò 'dìri ícókí tā ni 'yoó bā ku. ⁹ Ìmi ní Ìrì è'yìjì gí rí sī, Ìmi pangará Ìsù rá.

¹⁰ Pangará 'dìri, nẹbì rí pi ùlùkí ótù tā ni kīnī, Múngú rí ìmù èsì múké 'bá Ìmi pazú, kòpi 'bàkí èsì rìzú pangará 'dìri vé tā nìzú ámázú. ¹¹ Ìndrì Kùrísitò vé rí ùlù nẹbì rí pi ní kīnī, Kùrísitò rí ùmvúlésì ìmù Ìzàngā nya, vùdrì ni gé, Ìrì dī ógù pòwùpòwù, sè kòpi ní rìzú sà, àzini lètì tā 'dìri ní ìmùzú 'i ngazú rí ndázú àní. ¹² 'Dakí tā 'dìri nẹbì rí pi ní kīnī, kòpi rí èzì rí nga Ì ní ùgògòlè rú kuyé, kòpi rí nga Ìmi ní. Tā kòpi ní ùlùú Ìmi ní rí,

kōpi ūlūki Índri Uleterē ī ní ĩpēē 'bū gélēsī rī vé ūkpō sī, mālāyíkā rī pi 'bāki kpá ẹsī rizú tā 'dīri nīzú ámázú.

Lē ĩmi adrikí uleterē

¹³ Lē ĩmi útúki ĩmivé yīkī tā 'ozú rī ā adri pīrī. Lē ĩmi 'bāki ẹsī rizú ẹsī múké Múngú ní ĩmú 'bāā ĩmi ní lóki ĩri ní ĩmúzú Yēsū Kúrísitō ri 'dazú rī gé 'dāri útēzú. ¹⁴ Lē ĩmi adrikí sū anji Múngú vé tī yī' bá yīyī rī pi tīnī, lē ĩmi újaki ĩmi gōō ūnjīkányā ótú ĩmi ní 'oó ẹnjīākō sī 'dā' bée agá dīī ku. ¹⁵ 'Bo Múngú ĩmi zīpī rī, ĩri uleterē, lē ĩmi adrikí kpá uleterē tā céré ĩmi ní rīí 'oó rī agá, ¹⁶ ā' diātāsīyā sīkī kīnī, "Lē ĩmi adrikí uleterē, ā' diātāsīyā ma uleterē."

¹⁷ ĩmi rī Múngú 'bá rī pi vé tā līpī pīrī rī zī ĩmi Ẹtēpī, lē ĩmi ĩnjīkī ĩri ĩnjīnī ĩmi ní drī adrizú jākā rú vū drīgé nōgō rī gé. ¹⁸ ĩmi nīkī rá 'yozú kīnī, Múngú je ĩmī drī ĩfúzú létī ūnjī ĩmi ẹ' bīpīī ní 'oó rī agāsī ngá ábá' bá ábábā sū dábū tīnī ni sī kuyé, dōku aya ógúpī ógúgū ni sī kuyé, ¹⁹ je ĩmī drī ári tā be agaápi rá Kúrísitō adripi kābilō mvá* uleterē ūnjīkányā ákō rī vé rī sī. ²⁰ Múngú ĩpē Kúrísitō rī kú ĩnógósī ĩsū ákūdē gbíkī drī vū rī kuyé, 'bo i'dakī ĩri ú'dú ú'dú vé nō' bée gé ĩmivé tā sī. ²¹ Kúrísitō ā tā sī, ĩmi ẹ'yīkī Múngú Kúrísitō rī ingaápi drāngará gálēsī, Kúrísitō rī íngúpi rī gí. Kúru ĩmi ẹ'yīkī Múngú rī rá, āzini ĩmi 'bāki ẹsī Múngú drīgé rá.

²² ĩmi ní ú'dúkó áda rī ẹ'yīī gí rī sī, ūjīkī ĩmi uleterē gí. Kúru lē ĩmi lēkī ĩmi lēlē ĩmi ásamvú gé sī ĩmi ẹdrīpīī be, ĩmi ómívúpīī be ẹsī be céré. ²³ Á' diātāsīyā tīkī nóni ĩmi ú'dí rú gí, ĩmivé tīngará 'dīri adri 'yozú kīnī rú' bá ĩmaápi ĩma ĩma nōri vé ni kuyé, ĩri rú' bá drāápi ku ni, ú'dúkó Múngú ní átá adripi múzú nyonyo 'dīri sē kōpi tīī ícá ú'dí rú nī. ²⁴ Sū nēbī rī ní 'yoó rī tīnī kīnī,

"Bá rī pi adrikí sū ásé tīnī, kōpi drā mbēlēnā,

kōpivé ūnyī ri ábá mbēlēnā sū pētī ásé agá rī pi vé fū ní ábá rī tīnī, ásé ē bī ri ūnyū rá, fū ni rī kpá lū 'dīísī rá.

²⁵ 'Bo ú'dúkó Úpí vé rī áwí adri múzú nyonyo."

Ú'dúkó 'dīri, ĩri ú'dúkó múké Múngú vé ī ní ūlūū ĩmi ní rī.

2

¹ Kúru lē ĩmi kukí tā 'dī' bée rá, ẹsī ūnjī 'bāngará 'bá āzi drīgé, ūnjō, mī ū'bāngará, ẹsī ūnjī 'bāngará 'bá āzi vé ngá sī, āzini átángá átá 'bá āzi ā rú izazú rī, lē ĩmi kukí rá. ² Lē ĩmi adrikí sū anji ūdēnā rī' bée bā ndrú' bá rī pi tīnī. Lē ĩmi mvúkī lé Índri Uleterē rī ní sēē ĩmi ní rī, ĩmi mbakí rī ānī ūkpō be, ĩmi ĩsúkī rī pangará ānī. ³ Nóni ĩmi nīkī áamá gí 'yozú kīnī, Úpí rī múké.

Írā adripi idri rú rī, āzini 'bá Múngú ní ūpēē rī pi

⁴ ĩmi ĩmúkī Írā adripi idri rú* 'bá rī pi ní gāā sī, Múngú ní ĩpēē, ĩri ní tā ni 'dúy 'bāā āmbúgú rī vúgá. ⁵ ĩmi adrikí kpá sū írā adri' bá idri rú

1:16 1:16 Lēyītīkā 11:44-45; 19:2; 20:7 * **1:19** 1:19 Kābilō mvá: Múngú sē tājmbī Mósē ní kīnī, 'bá rī pi ā zākī kābilō Múngú ní rōbōjō rú, ā trūkī rī kōpi ívé ūnjīkányā agāsī rá. Sē ī ní Yēsū rī zizú Kābilō Mvā Múngú vé ni ānī, ā' diātāsīyā Múngú ĩpē ĩri ĩmú drāá 'bávē ūnjīkányā ūjī. 'Í lā Wūngará 12:17-28; Mārákō 14:12; Lúkā 22:7; Yūwānī 1:29-35; 1 Kōrínitō 5:7. **1:25** 1:25 Ísáyá 40:6-8 * **2:4** 2:4 Írā adripi idri rú: Írā adripi idri rú rī Yēsū 'i.

Índrí Uletere rĩ ní rizú jó Múngú vé rĩ sızú ǎnĩ rĩ tĩnĩ, ĩmi atala uletere rĩ'ba rōbōñō Múngú ní ǎ'yĩ rá rĩ sē'ba Múngú ní Yésũ Kúrísitō ǎ rụ sĩ ni pi. ⁶ Tǎ ĩ ní sĩ búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ kĩnĩ,

“Ĩmi ndrekĩ drĩ ká, á 'bǎ írǎ kú Sionǎ† agá,
má ĩpē írǎ rĩ 'bǎá tǎ be ǎmbúgú.

'Bǎ ĩri ẽ'yĩpi rá rĩ, ícǒ drĩnjǎ ĩsú ku.”

⁷ ĩmi írǎ rĩ ẽ'yĩ'béé rá rĩ pi, ĩmi vúgá 'dǎlé írǎ rĩ vé tǎ ǎmbúgú. 'Bo 'bǎ írǎ rĩ gǎ'ba sĩ rĩ pi vúgá 'dǎá,

“Írǎ ǎndúrú 'bǎ jó sị'ba rĩ pi ní gǎá sĩ rĩ,
újǎ nóni 'i ícǎ írǎ sēépi jó rĩ ní pá tuzú ǎnĩ ũkpó ũkpó ni.”

⁸ “Á 'bǎ írǎ, 'bǎ rĩ pi rĩ ĩ ũsĩ rụ'ba ni gé,
írǎ rĩ sē kōpi rĩ u'de vúgá.”

Kōpi rĩ ĩ ũsĩ rụ'ba ni gé, ǎ'diǎtǎsīyǎ kōpi lēkĩ tǎ Múngú vé rĩ yĩ ku, tǎ ĩ ní ũtĩ rĩ nga 'i kōpi ǎ rụ'ba gá rá.

⁹ 'Bo ĩmi adrikĩ 'dĩni kuyé, Múngú ũpē ĩmi nĩ. ĩmi atala 'bǎgú rĩ pi vé ni, sūrụ uletere ni, 'bǎ Múngú vé ni pi. Múngú zĩ ĩmi ĩfúú ĩnĩnjǎ agá 'dǎásĩ ĩmú adrii ũtũnjǎ dīpi uletere rĩ agá, ĩmi ũlũkĩ rĩ tǎ múké Múngú ní 'oó ĩmi ní rĩ pi 'bǎ rĩ pi ní. ¹⁰ ǎndúrú ĩmi adrikĩ 'bǎ Múngú vé ni kuyé, 'bo nóni ĩmi 'bǎ Múngú vé ni. ǎndúrú Múngú 'bǎ ẽsĩ ĩdríkĩdri ĩmi drĩgé kuyé, 'bo nóni 'bǎ ẽsĩ ĩdríkĩdri ĩmi drĩgé gĩ.

¹¹ ĩmi mávé ũndĩ má ní lēléle rĩ pi, ĩmi jǎkǎ, ǎzini ĩmi rámbǎ rú nyōókú drĩgé nōgó, á má ĩmi drĩ ĩrĩ sĩ, tǎ ũnjĩ riipi ũmbǎ fuúpi ĩmi ẽsĩ agá 'dĩri, lē ĩmi kuki ǎnĩ. ¹² Lē ĩmivé tǎ ǎ adri múké 'bǎ pǎgǎnō rú rĩ pi ǎsǎmvú gé, kōpi kǎdō ũnjō ũlĩ ĩmi drĩgé 'yozú kĩnĩ ĩmi rĩ tǎ ũnjĩ 'o, kōpi ǎ ndrekĩ rĩ tǎ múké ĩmi ní 'oó rĩ, kōpi ẽ ĩngúkĩ rĩ Múngú rĩ ũ'dú ĩri ní ĩmúzú 'bǎ vúgá nōlé rĩ gé.

Lē ẽ ĩnjĩkĩ 'bǎ drĩkoma rú rĩ pi ĩnjĩnjĩ

¹³ Úpi lē ĩmi ĩnjĩkĩ 'bǎ ĩ ní ũ'bǎá ĩmi drĩlé gá rĩ pi ǎrēvú céré ĩnjĩnjĩ. Lē ĩmi ĩnjĩkĩ 'bǎgú rĩ pi ĩnjĩnjĩ, ǎ'diǎtǎsīyǎ kōpi 'bǎ ambugu 'bǎ rĩ pi drĩgé céré. ¹⁴ ǎzini lē ĩmi ĩnjĩkĩ gǎvǎnǎ rĩ pi ĩnjĩnjĩ, ǎ'diǎtǎsīyǎ ũpēkĩ kōpi riĩ 'bǎ tǎ 'o'bǎ ũnjĩ rĩ pi ĩrĩnjǎá, ǎzini riĩ 'bǎ tǎ 'o'bǎ múké rĩ pi ĩngú. ¹⁵ Múngú lē ĩmi 'okĩ tǎ pĩrĩ, 'bǎ adri'ba azakaza rú tǎ nĩ'ba ku rĩ pi ǎ 'yokĩ rĩ tǎ ǎzi ĩmi ní ku. ¹⁶ ĩmi ĩsúkĩ drĩwǎlá gĩ, 'bo drĩwǎlá ĩmi ní ĩsú 'dĩri, lē ĩmi 'okĩ tǎ ũnjĩ ǎnĩ ku. Lē ĩmi adrikĩ ǎtĩ'ba Múngú vé ni. ¹⁷ Lē ĩmi ĩnjĩkĩ 'bǎ rĩ pi céré ĩnjĩnjĩ, ĩmi lēkĩ ĩmi ǒgũpĩ Yésũ rĩ ẽ'yĩ'ba gĩ rĩ lēlé. ĩmi ruki Múngú rĩ, ǎzini ĩmi ĩnjĩkĩ 'bǎgú rĩ pi ĩnjĩnjĩ.

¹⁸ ĩmi 'bǎ adri'ba tũgērĩ rú 'dĩ'béé, lē ĩmi ĩnjĩkĩ ĩmivé 'bǎ ĩmi ní riĩ ẽzĩ ngaá kōpi ǎ pálé gá rĩ pi ĩnjĩnjĩ. Adri 'yozú kĩnĩ, ĩmi 'yénǎ 'bǎ tǎ be múké rĩ pi ĩnjĩ áyu 'dĩni ku, lē ĩmi ĩnjĩkĩ 'bǎ ẽsĩ be ũká ũká rĩ pi ĩndĩ. ¹⁹ 'Bǎ rĩ 'o dō mi ũnjĩ drǎǎsīyǎ, Múngú rĩ mí ní tǎkĩri sē rá, ǎ'diǎtǎsīyǎ mi 'bǎ Múngú vé ni. ²⁰ ũgbǎkĩ dō ĩmi tǎ ũnjĩ ĩmi ní 'oó rĩ sĩ, ĩmi takĩ dō tǎ ni mǎdǎ, ngá múké ĩmi ní ĩsú ǎnĩ gé 'dĩgé rĩ ǎ'di? 'Bo ĩmi nyakĩ dō ĩzǎngǎ tǎ múké ĩmi ní 'oó rĩ sĩ, ĩmi takĩ dō ta ni mǎdǎ, Múngú rĩ adri ĩmi sĩ ǎyĩkō sĩ. ²¹ Múngú

† 2:6 2:6 Sionǎ: Sionǎ rĩ ĩ kpá zĩ Yērũsǎlémǎ.

2:6 2:6 ĩsáyǎ 28:16

2:7 2:7 Sǎwǔmǎ 118:22

2:8 2:8 ĩsáyǎ 8:14

ní ĩmi zĩĩ ĩmú Kúrísítō ā pámvú ũbĩĩ rĩ sĩ, ĩmi ĩmú ĩzāngā nya sũ Kúrísítō ní nyaá ĩmi tā sĩ rĩ tĩnĩ, ĩri ĩmi ní ũ'bĩtā rú, ĩmi ũbĩkĩ rĩ ĩri ā pámvú ānĩ.

22 "O ũnjĩkanyā āluŋáni kuyé,
ũ'bā 'bá āzi ē mĩ kuyé."

23 'Bá rĩ pi ká ĩri u'daá, u'da kōpi kuyé. Kā riĩ ĩzāngā rĩ nyaá, éřĩ 'i ōjōgō sĩ āluŋáni kuyé. ĩzāngā ĩri ní nyaá rĩ agá, 'bā ívé éřĩ céré Múngú tā lĩpi pĩrĩ rĩ drĩgé. 24 Kúrísítō 'du 'bávé ũnjĩkanyā mužú 'ĩ rú' 'bá gá peřĩ alambaku sĩgé gĩ, 'bā kúkĩ rĩ ũnjĩkanyā, 'bā adrikĩ rĩ idri rú, 'bā 'okĩ rĩ tā pĩrĩ áyu. ĩzāngā ĩri ní nyaá rĩ sē idríkĩ ĩmi gĩ. 25 Ándúru ĩmi adrikĩ sũ kábĩlō āvĩ' 'bá gĩ, rĩ' 'bá anyá' 'bá muž' 'bá bādāru rĩ pi tĩnĩ, 'bo nóni ĩmi ĩmvíkĩ ĩgōō 'bá riipi ĩmi úcépi, āzini ĩmivé idri ā tā mbaápi rĩ vugá gĩ.

3

Ūkú rĩ pi vé adringará ívé āgō rĩ pi be rĩ

1 Ūkú rĩ pi, lē ĩmi ĩnjĩkĩ ĩmivé āgō rĩ pi ĩnjĩnjĩ, ĩmi 'duki tā kōpi ní lūu ĩmi ní rĩ ngaānga. Āgō rĩ pi é'yĩkĩ dō ũ'dúkō múké rĩ kuyé, ũkú rĩ pi vé tā 'oó múké rĩ sĩ, ũkú rĩ pi ā ũlúkĩ dō ũ'dúkō múké rĩ ívé āgō rĩ pi ní kuyé drāāsiyā, āgō rĩ pi ũ'dúkō múké rĩ é'yĩ rá. 2 Āgō rĩ pi ndrekĩ dō ũkú rĩ pi rĩ tā 'o múké, kōpi kuru 'de Kúrísítō ā pámvú ũbĩ. 3 Lē ku ĩmi ní rizú éřĩ 'bāzú céré ũnyĩ rú' 'bā nōri vé rĩ ā tā ũsũzú áyu, āzini rizú drĩ' 'bí tizú ũ'dū be túngú túngú, dōku gālágála dábū rú ni pi ũ'yĩzú ĩmi bĩ gé sĩ, āzini bōngó ājē be āmbúgu ni pi úsúzú. 4 Múké ni, lē ĩmivé ũnyĩ ā adri ĩmĩ éřĩ agalésila. Ũnyĩ 'dĩri ā adri rĩ mužú nyonyo, ĩmivé éřĩ ā adri rĩ kĩri, āzini tā be mādā. Ũnyĩ 'dĩri tā be āmbúgu Múngú ęndreřĩ gé 'dāá. 5 Ūkú ōřĩ Múngú rĩ ĩnjĩ' 'bá rĩ pi 'okĩ tā rĩ sũ 'dĩri tĩnĩ. Kōpi 'bākĩ éřĩ céré Múngú drĩgé, kōpi rĩ ĩ údé ũnyĩ be. Kōpi rĩ ívé āgō rĩ pi vé tā 'du nga rá. 6 Sárā ní ágó ni Ābūrāmā* rĩ ĩnjĩ ĩnjĩ rĩ sĩ, zĩ ágó ni rĩ ívé āmbúgu. ĩmi 'okĩ dō tā pĩrĩ ũřĩ ākō, ĩmi anji ũkú Sárā vé ni.

7 ĩmi āgō ũkú be rĩ pi, lē ĩmi ĩnjĩkĩ ĩmivé ũkú rĩ pi ĩnjĩnjĩ, ĩmi rúkĩ kōpi múké, ĩmi ũsũkĩ lęřĩ múké kōpi ē ĩzā kozú ānĩ, kōpi dō ũkpō ākō drāāsiyā, Múngú vé éřĩ múké rĩ sĩ, sē ĩmi ní fēfē idri ú'dĩ rĩ vé rĩ céré trōtrō, ānĩ ā uga rĩ ĩmi ní lęřĩ Múngú rĩ zĩzú rĩ ku.

Īzāngā nyangará tā múké 'ongará sĩ rĩ

8 'Íyó éřĩzú rĩ 'dĩ, lē ĩmivé yĩkĩ ā adri céré ālu. ĩmi kúkĩ ĩmi ōgũpĩ rĩ ĩzāngā nyaá ō'dúkũlę ku. Lē ĩmi lękĩ ĩmi lęlę adrizú édrĩpĩ rú āzini ōmvũpĩ rú. ĩmi adrikĩ éřĩ be múké, āzini ĩmi adrikĩ tā be mādā. 9 'Bá āzi 'o dō ĩmi ũnjĩ, lē ĩmi 'okĩ ĩri ũnjĩ ku, 'bá āzi 'da dō ĩmi, lē ĩmi 'dakĩ ĩri ku, múké ni, lē ĩmi zĩkĩ ĩri ní Múngú rĩ, ā sē ĩri ní tākĩri, ā'diātāsĩyā ĩmi 'okĩ dō 'dĩni, Múngú rĩ ĩmi ní tākĩri sē rá. 10 Ā'diātāsĩyā sĩkĩ búkũ Múngú vé rĩ agá kĩnĩ,

"'Bá rĩ lē dō adrii āyĩkō sĩ,

āzini lē dō adrii mužú múké,

lē ā ũtē ívé ádra, ā rĩ átāngá ũnjĩ átá ku,

2:22 2:22 Īsáyā 53:9 * 3:6 3:6 Ābūrāmā: Múngú zĩ Ābūrāmā rĩ kĩnĩ, ā ku ívé 'bá 'bęřĩ āsāmvú gé rĩ pi, ā ku ívé āngũ, ā 'de mužú āngũ āzi ú'dĩ ni gé. Ābūrāmā rĩ é' 'bĩpĩ Yāhũdĩ rĩ pi vé rĩ, tĩkĩ ĩri ĩlĩ éřĩfũ ālu mũdũřũlũ ārō (1,800) gé, ĩřũ tĩkĩ drĩ Yęřũ rĩ kuyé. 'Í lā 'dóngará 12-25.

āzini ā ri ūnjō ūlī ku.

11 Lē ē ifū ūnjikānyā agāsī rá, ā 'o tā múké,

lē ā ndā lēti tākiri ijǐzú, ā 'du tākiri rī vé tā ngaanga.

12 Ā'diātāsīyā Úpí Múngú ri mī 'bā 'bā tā 'o'bā piri rī pi ndrezú

āzini ĩri bī 'bā kōpivé zingará yizú,

'bo ĩri úgóró újā 'bā tā 'o'bā ūnjī rī pi ní."

13 Īmi dō ri úvá 'bā tā múké 'ozú, ā'di ri ícō ĩmi 'o ūnjī ní? 14 'Bo ĩmi dō ri ĩzāngā nya tā ĩmi ní 'oó piri rī sī drāāsiyā, Múngú ri ĩmi ní tākiri sē rá. "Lē ĩmi ruki ngá kōpi ní ruú rī ku, lē ĩmi ā adriki ūrī sī ku." 15 Lē ĩmi ĩnjiki Kúrisitō ri ĩmi ešī agá 'dālē 'yozú kīnī, ĩri ĩmivé Úpí. 'Bā āzi zī dō ĩmi tā ĩmi ní rizú ešī 'bāzú Kúrisitō drīgē rī ā tā sī, lē ĩmi útúkí ĩmi kú ĩnógósī, ĩmi újaki rī tā ĩri ní zī 'dīri ānī múké. 'Bo lē ĩmi újaki tā rī ū'dúkó adriipi mādā ní sī, ĩnjīngará be. 16 Lē tā ĩmi ní újā rī ā adri piri, ā'diātāsīyā 'bā rī'bā átangá ūnjī 'yo'bā ĩmi rú'bā ĩmi ní rii ēzi Kúrisitō vé rī ngāá múké rī ā tā sī rī pi ē ĩsúkī rī drīnjā bēsīnī. 17 'Bā rī dō ri ĩzāngā nya tā múké ĩri ní 'oó rī sī, Múngú lē dō tā rī ā 'o 'i 'dīni, ĩri múké. 'Bā rī dō ri ĩzāngā nya tā ūnjī ĩri ní 'oó rī sī, adri múké ku. 18 Kúrisitō drā vú ālu 'bávē ūnjikānyā ā tā sī, ĩri tā be piri ūnjikānyā ākó, drā 'bā ūnjikānyā be rī pi vé tā sī, ā újā rī ĩmi ícá anjī Múngú vé ni. 'Diki ĩri drāá rá, 'bo Īndrī Múngú vé rī sē idri gōó rá. 19 Kúrisitō mu tī sēē ĩndrī ĩ ní 'bāá kuú jó āngū ū'yizú rī agá rī pi ní. 20 Īndrī 'dī'bée gāki ótú Múngú vé tā sī, sá Núwā† ní rizú ívé kúlumgba mōngū rī sizú rī gé, 'bo Múngú ri tēē ešī be mādā. Yīi tīpi rī agá 'dāá, 'yénjā 'bā ārō idriki ní. 21 Yīi tīpi 'dīri ĩ'da ífifi bātízimū vé rī, nóni ĩmi paápi 'dī. 'Bo bātízimū vé ífifi adri 'yénjā ūndī rú'bā gá rī ā ūjīngará kuyé, ĩrivé ífifi, ĩmi ní ešī újázú ule Múngú ri ē'yizú, ā'diātāsīyā Yēsū Kúrisitō íngá gōó idri rú drāngará galésila gí. 22 Nóni Yēsū Kúrisitō mu 'bū gé 'dāá gí, úri kuú Múngú vé drī ēndēpi gé, Múngú 'bā mālāyikā rī pi 'bā āngū rú'bā rī pi be adrii ĩri ā pálé gá.

4

Adringará piri Múngú agá rī

1 Kúrisitō ní 'i rú'bā adii sēē ĩzāngā nyaá rī sī, lē kpá ĩmi adiki ĩmi rú'bā ĩzāngā nyaá sū ĩrivé rī tñi, ā'diātāsīyā 'bā rī adi dō 'i ĩzāngā nyaá Kúrisitō ā tā sī rá, ĩri lū 'yozú kīnī, 'bā rī ku ūnjikānyā 'ongará gí. 2 ĩri lū 'yozú kīnī, ĩmi ícókí lókí ĩmi ní adrizú nyōókú drīgē nōgō rī izaá rizú tā ūnjī rú'bā nōri vé rī ngazú ānī ku, ĩmi ešī 'bā rizú tā Múngú vé rī 'duzú ngazú. 3 Ótú ĩmi izakí sá ambamba, ĩmi rikí tā pāgánō rī pi ní rii 'oó rī pi 'dujú ngāá: ĩmi rikí tā drīnjā sēēpi ni 'oó, ĩmi rikí ówū 'bāá, ĩmi rikí ĩmērēē ūnjī ūnjī, ĩmi rikí ūmū 'bāá rizú íwá mvuzú ĩmērēzú tā drīnjā sēēpi ni pi 'ozú, āzini ĩmi rikí mungú ūnjī ĩ ní údé drī sī rī pi ĩnjī. 4 Nóni ĩmivé ūndī ándúru rī pi ē drī ábá céré céré, ĩmi ní ĩmi úmú adrii ĩ be trū ku rī sī, sē kōpi nóni ri ĩmi u'da'da. 5 'Bo kōpi ímú pá tu Múngú úmvúlésī 'bā idri rú, āzini ūdrā'bā gí rī pi vé tā līpi rī ēndreṭi gé. 6 Tā 'dīri sē ĩ ní rizú ū'dúkó múké rī ūluzú 'bā ūdrā'bā gí rī pi ní ĩndī ānī. Kúru ĩ tā lī kōpi drīgē tā

3:12 3:12 Sāwūmā 34:12-16 3:14 3:14 Īsáyá 8:12 † 3:20 3:20 Núwā: Núwā adri sá 'bā rī pi ní ūnjikānyā 'ozú ūnjī 'dāri gé rá, kúru Múngú ní ĩri zizú á údé kúlumgba, yīi rī kādō ímú tīi, ā pa rī ĩrivé 'bā rī pi ĩrivé ānyāpá rī pi á urukō pi be. † lā í'dóngará 5-9.

kôpi ní 'oó nyôókú drîgé nōgó rî sî, kôpivé Índrí ri kúru mu adri Múngú be trû.

⁷ Êşî mādā, ngá rî pi ārêvú céré ímú adri 'dāayo. Kúru lē ĩmi adríkí mî be kowu, ĩmi a'bíkí ĩmi tã sî a'bia'bi, ĩmi zíkí Múngú ri. ⁸ Agaápi rá rî, lē ĩmi lēkí ĩmi êşî álu sî, ā'diātāsīyā 'bá ázi 'o dō ĩmi ũnjí, lēngará ri sē ĩmi 'bákí ĩrivé tã ĩmí êşî agá ũnjí ku. ⁹ Lē ĩmi é'yíkí 'bá rî pi ĩmivé 'bêtî ásámvú gé lēngará sî, unungará ákó. ¹⁰ Múngú ri êşî be múké, sē ĩmi ní fēfē céré āndíāndí. ĩmi áyúkí fēfē āndíāndí ĩri ní sēē ĩmi ní 'dî'bée 'bá urukó ē ĩzā kozú āní. ¹¹ Mívé êşî dō rizú tî sēzú, lē mî ri tî Múngú vé rî sēē 'bá rî pi ní. Mívé êşî dō rizú 'bá rî pi ē ĩzā kozú ngá sî, lē mî ri kôpi ē ĩzā koó mužú ũkpō Múngú ní sēē mí ní rî sî, ē íngúkí rí Múngú đîpi pōwŭpōwŭ, āzini ũkpō be rî āní Yēsŭ Kúrísitō ā rŭ sî mužú nyonyo. Āmīnā.

Īzāngā nyangará adringará Kūrīsītīyānī rú rî vé tã sî rî

¹² ĩmi mávé ũndí má ní lēlē rî pi, tã ũkpō ũkpō riipi ĩmi ũ'bîpi ĩmi ní rizú ĩzāngā nyazú āní 'dî'bée, lē ĩmí êşî ā ũtī āní ku, tã ĩmi ũ'bîpi 'điri ē índré ĩmi ní tã ú'dí rú ni ku. ¹³ 'Bo lē ĩmi adríkí āyíkō sî ĩzāngā ĩmi ní rií nyaá 'dî'bée sî, ā'diātāsīyā ĩzāngā Kúrísitō ní nyaá rî ĩmi ní nóni rií nyaá 'đi. Kádō ímú ĩri i'daá đingará be pōwŭpōwŭ, ĩmi kúru ímú āyíkō íşú aga rá. ¹⁴ U'dakí dō ĩmi, ĩmi ní Kúrísitō rî é'yŭí gí rî sî, ĩmi tákiri íşú rá, ā'diātāsīyā Múngú vé Índrí Uletere đîpi pōwŭpōwŭ rî adri ĩmi be trû. ¹⁵ ĩmi dō ri ĩzāngā nya, lē ĩzāngā ĩmi ní rií nyaá rî ā adri 'bá 'dízú ni ku, dōku ngá ũgŭzú ni ku, dōku tã ũnjí 'ozú ni ku, dōku 'dezú tã agá yāyā ni ku. ¹⁶ Mî dō ri ĩzāngā nya mí ní adrii Kūrīsītīyānī* rú rî sî, lē mî drĭ ā nja ku, lē mî íngú Múngú ri mí ní rií Kúrísitō ā pámvú ũbŭ rî sî. ¹⁷ Ā'diātāsīyā lóki tã lizú rî ícá gí, ĩ 'í'dó anji Múngú vé rî pi vé tã lĭ. Dō ĩ 'í'dó 'bávē tã lĭ drĭdrĭ píri, kúru 'bá ú'dúkó múké Múngú vé rî yĭ'ba, gā'ba tã ni 'du'ba ngagá sî rî pi vé tã ā adri rí íngóni? ¹⁸ Búkú Múngú vé rî kīnī,

"Īri dō ũkpō ũkpō 'bá tã be píri rî pi ní ídringará íşúzú,
'bá ũnjikānyā 'o'ba, āzini Múngú ri ĩnji'ba ku rî pi ā 'okí rí kôpi íngóni?"

¹⁹ Kúru 'bá ri'ba ĩzāngā nya'bée êşî Múngú vé rî ā tã sî rî pi, lē kôpi ā tukí pá tĭtĭ, kôpi ē é'yĭkí Múngú ũyō sōopi, tã ni 'duđupi ngaápi rá, ĩ gbiipi rĭ, āzini kôpi ā rikí tã múké 'oó mužú.

5

'Bá Múngú vé rî pi vé ímbāngará

¹ ĩmi má ōgŭpĭ drĭkoma rú kānisā vé rî pi, á ndre ĩzāngā Kúrísitō ní nyaá rĭ rá, āzini á ndre ĩrivé đingará pōwŭpōwŭ ĩ ní ímú i'daá, 'bá ní úmvúlēsĭ ímú ālēé trû rĭ rá. Á lē átā ĩmi ní 'dĭni. ² ĩmi drĭkoma kānisā vé 'dĭ'bée, lē ĩmi úcékí kābĭlō Múngú vé adri'ba ĩmi ásámvú gé 'dĭ'bée. Lē ĩmi ā adríkí drĭkoma rú, ĩmi ũtēkí kôpi. 'Bo ā adri ũkpō sĭ ku, ā adri sŭ ĩmí êşî ní lēē rĭ tĭnj, Múngú lē ĩmi 'okí 'dĭni. 'Bo lē ĩmi 'bákí êşî āmbúgú mŭfēngā drĭgé ku, lē ĩmi 'bákí úvá êşî rĭ ngazú. ³ 'Bá ĩmi ní rií ũtēē rĭ pi, lē ĩmi 'bákí tã ģnjĕnjĕ kôpi drĭgé ku, lē ĩmi adríkí kôpi ásámvú gé ũ'bĭtā

* **4:16** 4:16 Kūrīsītīyānī: 'Bá 'dĭ'bée é'yĭkí rá 'yozú kīnī, Yēsŭ ri Kúrísitō, pa ĩ nĭ. Zíkí kôpi Kūrīsītīyānī, ā'diātāsīyā kôpi ri Yēsŭ Kúrísitō ā pámvú ũbĭ. **4:18** 4:18 Nāpĭ 11:31

rá. ⁴ Kúrísítō adriípi 'bá kábīlō úcé' 'bá rī pi drīgé rī kādō 'i i' daá, ĩmi ímú kúlá dīngará adriípi pōwŭpōwŭ deępi ku rī vé rī úsú ĩmi drīgé.

⁵ ĩmi kęřianji rī pi, lē ĩmi yíkí 'bá ambugu rī pi ē tị yiyi. ĩmi ārēvú céré, lē ĩmi adrikí ĩmi ášámvú gé sī ęşı be mādā, ā'diātāsīyā

"Múngú gā 'bá ĩ ingú' 'bá ingúngŭ rī pi sī,

'bo ĩri ęşı múké 'bā 'bá tā be mādā rī pi ní."

⁶ Lē ĩmi adrikí tā be mādā Múngú adriípi ũkpō be rī endreři gé, ĩri ímú sē ĩ ĩmi ĩnĭnĭ lókí ĩri ní ingá ĩpēé rī gé. ⁷ Tā ĩmi ní ríi ĩmi ũsŭzú drázú ānı 'dĭri, lē ĩmi kukí céré kuú Múngú drīgé, ā'diātāsīyā Múngú ri ĩmi tā mba rá.

⁸ ĩmi adrikí úmĭ be, āzini ĩmi adrikí mĭ be kowu, ā'diātāsīyā ĩmivé ārı' 'bá ádróko ri ęcĭ āngŭ mbā sŭ kēmĭrō riipi lípi lēépi 'bá ndāápi nyaápi rī tĭni.

⁹ ĩmi tukí pá tĭtĭ ĩmivé ę'yĭngará agá, ĩmi sėkí ádróko ā ũ'bā ĩmĭ mĭ ku. Ā'diātāsīyā ĩmi nĭkĭ rá ĩmi oęŭpĭi Yėsŭ ri ę'yĭ' 'bá gı vŭ drīgé nōgó rī pi nyo ri ĩzāngā nya sŭ ĩmi ní ríi nyaá 'dĭri tĭni.

¹⁰ 'Bo ĩmi kádō ĩzāngā rī nyaá lókíná be mādā, vŭdrĭ ni gé, Múngú ęşı be múké ĩmi zĭpi ímŭpi dīngará 'dáni'dáni rī ālėépi Kúrísítō agá rī, ĩri sē ĩmi gō adri múké rá, ĩri ĩmi ní ũkpō sē rá, ĩri sē ĩmi pá tu tĭtĭ ĩmivé ę'yĭngará agá. ¹¹ Ŭkpō Múngú vé rī ā adri mužŭ nyonyo. Āmĭnā.

Pétēró vé átángá ũdŭ

¹² Kōkōbĭ má ní sĭi ęlĭná nōri, Silā má ní ęşı 'bāá drĭ ni gé ędrĭpi rá Yėsŭ Kúrísítō agá rī ko má ĩzā sĭngará ni gé nĭ. Tā má ní kōkōbĭ rī sĭzú rī, á lē ĩmĭ ęşı ímbá, āzini á lē lŭú ĩmi ní 'yozú kĭnĭ, ádarú Múngú vé ęşı múké. Lē ĩmi tukí pá tĭtĭ ęşı múké Múngú vé rī agá. ¹³ Ngúlŭmŭ Yėsŭ ri ę'yĭ' 'bée gı Bābėlōnā gá Múngú ní ũpēé sŭ ĩri ní ĩmi ũpēé rī tĭni rī pi sėkĭ ĩmi ní mōdó, āzini mā mvōpi Mārākō sē kpá ĩmi ní mōdó. ¹⁴ ĩmi adri' 'bá Kúrísítō agá rī pi, ĩmi u'dekĭ ĩmi ęziĭ będrĭ sĭ, lēngará be céré, Múngú ā 'bā tākĭri ĩmi drīgé.

Kòkòbì ìrì ni
Pétêrô
ní sù rì
Tã búkù rĩ vé rĩ ã ùlũngára

Pétêrô sí kòkòbì 'dìri sèé Kúrísítìyání ọ̀rụ̀kọ̀ ní, lókí ìrì ní nìzú ámázú 'yozú kìnì, 'bá ọ̀rụ̀kọ̀ lèkí 'i 'dì' 'dì rĩ gé. Lè lùú Kúrísítìyání rĩ pi ní 'yozú kìnì, lè adringára kòpívè rĩ ã sè àyìkò Múngú ní. Kòkòbì 'dìri agá, sī kìnì, tã n̄ngára Múngú ní sèé kòpi ní, àzini Yèsù Kúrísítò ní sèé kòpi ní, àzini kòpi ní ísù 'bá ọ̀rụ̀kọ̀ 'bée vùgá rĩ, lè kòpi ã kúkí ku. 'Yo kòpi ní kìnì, lè kòpi ã adríkí mị be kọ̀wụ 'bá ímù 'bá àngù ímbá 'bá ùnjò sī 'bá kánísá vé rĩ pi àsámvù gé rĩ pi vé tã sī. 'Bá àngù ímbá 'bá ùnjò sī rĩ pi, kòpi rì 'bá rĩ pi ímbá tã ùnjí sī, àzini kòpi rì 'yo, Kúrísítò ígò ku. 'Bo Pétêrô 'yo kìnì, Kúrísítò rì ígò rá, Múngú rì ngá 'í ní gbíí lókí nòri vé rĩ pi ú'dí rà. Ìri gò ngá ú'dí gbí ọ̀kụ rĩ ã vùrà gá, kòpi adri ùnjìkányá àkó.

¹ Ma Sịmóná Pétêrô 'i, àtí' 'bágú, àzini Yèsù Kúrísítò vé 'bá áyúáyù ni.

Á sī kòkòbì 'dìri sèé 'bá Yèsù rì ẹ̀'yí' 'bá gí sù 'bá ní ẹ̀'yí' rĩ tị̀nì rĩ pi ní. Ẹ̀'yìngára 'dìri tã be àmbúgú, sèkí ìmi ní tã pìrì Yèsù Kúrísítò 'bávè Múngú 'bá Paápi rĩ vé tã sī.

² Ẹ̀sì múké, àzini tákiri Múngú vé rĩ ã ga ìmì ẹ̀sì agá tré tré. Lè ìmi 'bàkí ẹ̀sì rizú tã Múngú vé rĩ ùnìzú, àzini Úpí Yèsù vé rĩ ùnìzú mụzú dī dī.

Adringára Múngú agá rĩ

³ Múngú vé ùkpò sī, sè 'bá ní ngá àrèvù cérè 'bá ní tã 'ozú àní múké àyìkò sèepi ìri ní rĩ pi gí. Sè 'bá ní ngá 'dì' 'bée, 'bá ní ìri n̄jì gí rĩ sī. Múngú zì 'bá, 'bá ímùkí rí ívé dīngára pòwùpòwù rĩ àlèè, àzini ívé adringára múké 'dìri àlèè 'í be trù. ⁴ Múngú ẹ̀zì 'bá ní tã àmbúgú, 'bá íkókí rí ívé adringára múké rĩ àní, àzini 'bá kúkí rí ẹ̀sì 'bá ní ríí 'báá tã ùnjí 'ozú rĩ rá, àzini 'bá kúkí rí ẹ̀sì àmbúgú 'bá ní ríí 'báá ngá drìgé nyòòkù drìgé nògò rĩ àní.

⁵ Lè ìmi rùkí ìmivè ẹ̀'yìngára rĩ tìtì. Ẹ̀'yìngára rĩ ã vùdrì gé, lè ìmi 'okí tã múké, tã múké rĩ ã vùdrì gé, lè ìmi adríkí tã n̄ngára be, ⁶ tã n̄ngára rĩ ã vùdrì gé, lè ìmi ùtèkí ìmi ùtètè tã ùnjí sī, ùtèngára rĩ ã vùdrì gé, tã ẹ̀n̄j̄n̄j̄ agá, lè ìmi ùmbéki ẹ̀sì, ẹ̀sì ùmbéngára rĩ ã vùdrì gé, lè ìmi 'okí tã Múngú ní àyìkò sèepi ní, ⁷ tã 'ongára Múngú ní àyìkò sèepi rĩ ã vùdrì gé, ìmi ẹ̀drìpì rú, lè ìmi lèkí ìmi lèlè ìmi àsámvù gé sī, lèngára rĩ ã vùdrì gé, lè ìmi lèkí 'bá rĩ pi àrèvù cérè. ⁸ Ìmi 'dùkí dō tã 'dì' 'bée àrèvù ngaá cérè rá, ìri lù 'yozú kìnì, ẹ̀sì ìmi ní 'báá 'bávè Úpí Yèsù Kúrísítò rì n̄zú rĩ, ù'a ní rì ìndré ìmì rù' 'bá gá bá, pámvù ní rì ìndréndrè. ⁹ 'Bo 'bá tã 'dì' 'bée 'dùpì ngápi ku rì, ìndré sù 'bá mị be ẹ̀sìpì gí, àngù ndrepi ku rĩ tị̀nì. 'Bá tã 'oópi 'dini 'dìri, tã ì ní rì trúzú ìrívè ùnjìkányá agásì rì àvì ẹ̀sì ní agásì gí.

¹⁰ Kúru má ẹ̀drìpì má ómvùpì, lè ìmi 'okí tã lùpì 'yozú kìnì, ádarú Múngú ùpè ìmi ní, àzini zì ìmi ímù adrií 'bá ívé ní. Ìmi 'dùkí dō tã 'dì' 'bée ngaá sù 'dìri tị̀nì, ìmi ícókí í'dé ìmivè ẹ̀'yìngára agásì ku. ¹¹ 'Bávè Úpí Yèsù Kúrísítò 'bá Paápi rĩ ímù ìmi ẹ̀'yí drì ìrì sī fì málũngá adrizú àní 'dání' dání rĩ agá rá.

Tā Búkū Múngú vé rī ní átá rī

12 Īmi nīkí dō tā rī gí, āzini Īmi tukí dō pá tā áda rī agá títí drāáasiyā, á lē tā 'dī'bée ɛndijí ũlúú Īmi ní dījī dījī. 13 Má ní drī adrizú ídri rú rī gé, má ũsū Īri múké má ní tā 'dī'bée ũlúú Īmi ní, tā ni ā āvī rī Īmí ɛsī agásí ku. 14 Ā'diātāsīyā á nī rá 'bávé Úpí Yésū Kúrísitō lū má ní uletere kīnī, ma ílókō drādrā. 15 Kúru á lē ũ'bījī ũkpō sī tā 'dī'bée ímbá Īmi ní, lókí má ní adrizú 'dāayo rī gé, Īmi 'bākí rī tā 'dī'bée áwí kuú Īmí ɛsī agá.

16 Ú'dógú'dógú 'bá ní ũlúú Īmi ní 'bávé Úpí Yésū Kúrísitō vé Īgōngará ũkpō be rī ā tā sī 'dīri, adri 'yozú kīnī, 'bá āzi ígá tā ni 'í drīgé yā 'dīni kuyé, 'bá rī āmbūgū Yésū vé 'bá ní ndree 'bá mī sī rá rī ā tā ũlú. 17 Ẹtẹpí Múngú sē Īri ní āmbūgū, āzini íngú Īri rá. Múngú Ũkpō 'Dīpa kīnī, "Mvá 'dīri mávé má ní lēlélē rī, ma adri Īri sī āyīkō sī." 18 'Bá yīkí ũ'dúkó rī íbí íkú 'bū gélésīla, ísú 'bá Yésū pi be trú írá uletere rī drīgé 'dāa.

19 Tā nẹbī rī pi ní ũlúú 'bá ní 'dī'bée tā áda. Kúru lē Īmi 'bākí ɛsī rizú ũ'dúkó kōpi ní ũlúú 'dī'bée yizú múké múké, á adri rī sū Īmi ní lāmbā 'yūú dījī Īnī sī rī tīnī. Lē Īmi 'bākí tā ni adrii kuú Īmí ɛsī agá, cīngbá ũtū rī ní ífūngará gá, āzini mārābā ũ'bútīnā vé rī* ní dīzú Īmí ɛsī agá. 20 'Bo lē Īmi nīkí áamá múké 'yozú kīnī, tā nẹbī rī pi ní ũlúú, Ī ní sī Búkū Múngú vé rī agá 'dī'bée, adri 'yozú kīnī, 'bá āzi ígá 'í drīgé yā 'dīni kuyé. 21 Ā'diātāsīyā tā nẹbī rī pi ní ũlúú rī, 'bá āzi ígá tā ni 'í drīgé kuyé, 'bá Múngú ní ũpēe nẹbī rú rī pi ríkí Múngú vé ũ'dúkó ũlúú ũkpō Īndrī Uletere rī vé rī sī.

2

'Bá tā ímbá'bá ũnjō sī rī pi

1 Ọtú nẹbī ũnjó rú ni pi anigé Īsērélē rī pi āsámuvú gé. 'Bá rī'bá tā ímbá'bá ũnjō sī ni pi kpá ímú Ī ínjé ífí Īmi āsámuvú gé, tā kōpi ní ímú ímbá rī, Īri 'bá izaza, kōpi Úpí Ī paapi tā ũnjí agásí rī gā sī, kōpi drā íjī Ī drīgé ũgōgólé rú. 2 'Bá tré pi ímú kōpivé ímbāngará ũnjí, āzini tā kōpi ní rīi 'oó drīnjá sēepi rī 'dụ nga áyu, Īri sē 'bá rī pi tá áda Múngú vé rī idede. 3 Kōpivé ɛsī 'bāā āmbúgú ngá drīgé rī sī, Īri sē kōpi Īmi úbé ũ'dúkó múké sī lēzú Īmivé mūfēngā u'duzú Īmi drīgé sī rá. 'Bá 'dīni 'dī'bée, Múngú lī tā kōpi drīgé ínọgósí gí, kōpivé drāngará 'dụ sá ku.

4 Mālāyikā ũnjikānyā 'o'bá rī pi, Múngú ku kōpi kána kuyé, úmbé kōpi ú'bé ízāngā nyaá 'bú 'a be nīpi cīcī rī agá, cīngbá lókí Ī ní ímúzú tā lizú kōpi drīgé rī gé. 5 Lókí Núwā* vé rī gé, 'bá ũnjikānyā 'o'bá rī pi, Múngú ɛ ɛsī ícá kōpi ní ũká ũká, Múngú sē yījī tījī kōpi Īmūlūú, kōpi ũdrākí céré. Múngú pa Núwā tā pīrī rī ũlúupi rī ívé 'bá ɛzīrī rī pi be drā agásí rá. 6 'Bá ũnjikānyā 'o'bá kūrú Sōdómō vé rī agá, āzini Gōmórā vé rī agá rī pi, Múngú zā kōpi veé ácí sī, kōpi cíkí kuú úfúrágú rú. Múngú 'o tá 'dīri 'dīni, 'bá 'i nī'bá ku rī pi ā nīkí rí áamá 'yozú kīnī, 'i kpá ímú kōpi zā ve ácí sī sū 'dīri tīnī. 7 Múngú ípá Lótō rī ácí agásí Īri ní tá 'oó pīrī rī sī. ũnjikānyā 'bá Sōdómō gá rī pi ní 'oó drīnjá sēepi 'dīri, sē Lótō ní āyīkō

1:17 1:17 Mátayo 17:5; Mārakō 9:7; Lúká 9:35 * 1:19 1:19 Mārābā ũ'bútīnā vé rī: Mārābā ũ'bútīnā vé rī Yésū 'í. * 2:5 2:5 Núwā: Núwā adri sá 'bá rī pi ní ũnjikānyā 'ozú ũnjí 'dāri gé rá, kúru Múngú ní Īri zizú ā údé kúlúmgbá, yījī rī kādō ímú tījī, ā pa rī írivé 'bá rī pi írivé ānyápá rī pi ā urukọ pi be. 'Í lā í'dóngará 5-9.

āluṅáni kuyé. ⁸ Lótō ri 'bá tā 'oópi piri ni, ri adrii 'bá ri 'bá ūnjikānyā 'o'bá 'dī'bée āsámvú gé, ú'dú ālu ālu, ĩri ri ūnjikānyā kōpi ní rií 'oó rī ndre, āzini átángá ūnjí ūnjí kōpi ní rií átá rī pi yí 'í bí gé, tā 'dī'bée sé ĩri ní āyīkō āluṅáni kuyé. ⁹ Tā rī dō 'dīri tīni, Úpi Múngú ri 'bá tā 'o'bá piri rī pi pa tā kōpi ísú'bá rī pi agásí rá, 'bo ĩri tā ūkpó ūkpó ní 'bā 'bá ūnjikānyā 'o'bá rī pi drígé, cīmgbá cazú lókí ĩ ní ímúzá tā lizú kōpi drígé rí gé. ¹⁰ 'Bá ri 'bá ēbirí rú'bá nōri vé rī ā tā 'dú'bá nga'bá, ūnjikānyā 'o'bá, ūkpó Múngú vé rī gá'bá sī rī pi, Múngú ri ímú kōpi ĩrīnā rá.

'Bá 'dīni 'dī'bée ri tā rī 'o muzá drī ūkpó sī, kōpi āfú rú, āzini ilékēlēná rú, kōpi ri mālāyīká 'bū gé rī pi u'da ūrī ākó. ¹¹ Mālāyīká rī pi vé ūkpó ā ndé dō 'bá āngū ímbá'bá ūnjō sī 'dī'bée vé rī rá drāāāsīyā, kōpi tōkí 'bá ūnjō rú 'dī'bée kuyé, āzini u'dakí kōpi Úpi Múngú ẹndrētí gé kuyé. ¹² 'Bá āngū ímbá ūnjō sī 'dī'bée, kōpi ri tā kōpi ní nīi kuyé rī pi ide, kōpi ri tā ĩ ní lée rī 'dú nga ẹnīākó sī. Kōpivé úmī sū ānyāpá rī pi vé rī tīni, ĩ ímú kōpi ú'dí ūdrā sū ĩ ní ānyāpá rī pi ú'dí ūdrāá rī tīni.

¹³ 'Bá 'dīni 'dī'bée ri ūnjikānyā rú'bá nōri ní āyīkō séēpi ni 'o andrekelemge ūtúná sī, kōpi ri tā ūnjí ūnjí aga'bée rá ni pi 'o muzá, vūrā 'bá rī pi ní ĩ úmúzá ngá nyazú rī gé, kōpi ri ūnjikānyā drīnjá séēpi ni 'o 'bá rī pi ní āsámvú gé. Tā kōpi ní 'oó ūnjí 'dī'bée sī, Múngú ri ímú kōpi 'o āní ūnjí. ¹⁴ Tā kōpivé rií 'oó muzá rī, rizú ọwú 'bázú muzá bādárú, kōpi kukí ūnjikānyā 'ongará ku. Kōpi 'bá úmī ākó rī pi ē mī ū'bá 'de tā ūnjí agá mbēlēná, kōpi 'bákí ẹsí āmbúgú ngá drígé. 'Bá 'dīni 'dī'bée, trikí kōpi gí. ¹⁵ Kōpi kukí tā piri rī ā 'ongará āní, kōpi gōkí rií tā gōrōnō rú ní 'oó muzá, sū Bálámū Bēórā mvọpi ní lée mífēngā ndáá ísú létí ūnjí sī rī tīni. ¹⁶ 'Bo nẹbī Bálámú vé dōngí átá ūnjikānyā Bálámú ní 'oó rī ā tā drī ni gé. Dōngí rī átá sū 'bá áda ní átá rī tīni, sé Bálámú ku ívé tā rií 'oó ẹnīākó vé 'dīri rá.

¹⁷ 'Bá āngū ímbá'bá ūnjō sī 'dī'bée adrikí sū kídí njuúpi gí rī tīni, āzini kōpi adrikí sū ĩrībítí yīgó vé ūlī ní vīi 'dīisī rá rī tīni. Múngú údé kōpi ní vūrā ĩzāngá nyazú ambamba ni kú ĩnógòsí gí, ĩri ri kōpi tē. ¹⁸ Kōpi āfú rú, kōpi ri átángá 'bá ĩzā kōopi ku ni pi átá, kōpi ri tā rú'bá nōri vé rī pi 'o 'bá rī pi āsámvú gé andrekelemge, kōpi ri tā 'dī'bée 'o 'dīni, 'bá ẹsí újábée ú'dí rú ūnjikānyā agásí rī pi úbézú, kōpi ā fíki rí tā ūnjí 'oó bēsīni. ¹⁹ Kōpi ri 'yo 'bá rī pi ní, 'bá rī pi ẹ'yíkí dō tā ĩ ní ímbá rī rá, kōpi ímú drīwālā ísú rá. 'Bo ísúzá 'bá āngū ímbá'bá ūnjō sī 'dī'bée, kōpi túgērī ri 'bá ūnjikānyā 'o'bá ni pi, ā'diātāsīyā 'bá riipi ūnjikānyā 'oópi rī, ĩri túgērī ūnjikānyā rī drígé. ²⁰ 'Bá āngū ímbá'bá ūnjō sī 'dī'bée ẹ'yíkí kōdò 'bávé Úpi Yésú Kúrísítò 'bá Paápi rī gí, kōpi ífúkí ūnjikānyā nyòkú nōri vé rī agásí gí, 'bo ūnjikānyā rī gō kpá kōpi ímúlúú dīi, sé nóni kōpivé tā rií 'oó rī gō ícá ūnjí drīdrī 'dāri ndéé. ²¹ 'Bá 'dī'bée ā nīkí té dō létí Múngú vé tā 'ozú piri rī kuyé, ĩri té adri múké, ísúzá kōpi nīkí rá, 'bo kōpi gākí taimbí Múngú vé uleteré ĩ ní ímbá rī 'dugá ngagá sī. ²² Tā ĩ ní átá 'dī'bée tā áda, "Ūcógú ri úgbé, ĩri gō újábé ívé úgbé mbe. Ígá ri 'i ūjī múkényā rú, ĩri kpá gō fi 'i ūnjō ūtrētrē sī dīi."

3

Úpí Yēsũ vé ĩgōngará

1 Īmi mávé ũndĩ má ní lēlélē rĩ pi, á sī ĩmi ní kōkōbĩ rĩ sēé drĩdrĩ ni rá, āzini má ní sīi sēé ĩmi ní 'dĩ. Kōkōbĩ má ní sīi sēé ĩrĩ 'dĩ'bée, á sī sēé ĩmi ĩmbázú ānĩ, ĩmi kádō láá, tā ni ā āvĩ rĩ ĩmĩ ēsĩ agásĩ ku. 2 Á lē ĩmi 'bākĩ tā nēbĩ Múngú ri nĩ'bá rá rĩ pi ní ótũ átá 'dāri kú ĩmĩ ēsĩ agá, āzini lē ĩmi 'bākĩ tā Úpĩ 'bá Paápi rĩ ní eziĩ ívé 'bá áyúāyũ rĩ pi tĩ gé rĩ kú ĩmĩ ēsĩ agá.

3 Drĩdrĩ ni, tā má ní lēé ĩmi nĩkĩ ámá múké rĩ, ĩri 'dĩ, ú'dũ ú'dũ vé rĩ gé, 'bá urũkọ pi imũ tá áda ĩmi ní riĩ 'oó rĩ gũgũ, kọpi tá ũnjĩ í ní lēé rĩ pi 'du nga áyu. 4 Kọpi 'yo, "Yēsũ kīnĩ, 'i imví ĩgō rá píri, imví dí kuyé āsĩ? Í'dózú 'bá ē'bĩpĩi ní ũdrázú rĩ gé 'dāá, āzini Múngú ní 'bũ pi gbizú vũ be rĩ gé 'dāá, cĩngbá āndrũ sī, tā rĩ pi áwĩkĩ adriĩ kúú ũkũ rĩ tĩnĩ." 5 'Bá 'dĩ'bée nĩkĩ ámá rá 'yozú kīnĩ, Múngú gbi 'bũ pi vũ be nĩ, ri átá tĩ sī, gbi nyōókũ rĩ yĩ sī, aco yĩ rĩ muzú āndiāndĩ, nyōókũ rĩ ní ĩndrézú, 'bo kọpi āvĩkĩ tá 'dĩri sī ākā. 6 Múngú gō yĩ 'i ní nyōókũ rĩ gbizú ānĩ 'dāri sēé tĩ, yĩ rĩ ú'dĩ 'bá rĩ pi, ngá ídri be rĩ pi be ũdrāá céré 'dĩsĩ rá. 7 'Bo Múngú átá ĩnógósĩ kīnĩ, 'bũ 'bá ní ndree āndrũ nōri, āzini vũ 'bá ní adriĩ drĩ ni gé nōri, 'i imũ kọpi zā ve ācí sī, kọpi tē ku 'dĩni, cĩngbá lókĩ 'i ní imũzú tá lizú 'bá rĩ pi drĩgé rĩ gé, 'bá 'i nĩ'bá ku rĩ pi, 'i imũ kọpi zā ve ācí sī.

8 Īmi mávé ũndĩ má ní lēlélē rĩ pi, lē ĩmi 'bākĩ ĩmi drĩgé 'yozú kīnĩ, ú'dũ ālu ĩndré Úpĩ Múngú vúgá 'dāá ílĩ élifũ ālu tĩnĩ, ú'dũ élifũ ālu ĩndré ú'dũ ālu tĩnĩ. 9 Tá Úpĩ ní eziĩ 'yoó kīnĩ, 'i ĩgō rá rĩ, 'bá urũkọ'bée ũsũkĩ kīnĩ, ícọ ĩgōó mbēlējá ku. 'Bo adri 'dĩni kuyé, Úpĩ ri tá rĩ 'o muzú mādā ĩmi tá sī, ā'diātāsīyā Úpĩ lē 'bá ālu ālu ā ku ũnjĩkānyā 'ongará ānĩ, ā drā rĩ ku.

10 Ú'dũ Úpĩ ní imvízú rĩ, 'bá āzi ícọ nĩjĩ ku, ĩri ícá āngũ ĩsũ dũ, sũ ũgũ'bá ní imũ ngá ũgũjũ rĩ tĩnĩ. Āngũ rĩ imũ lí 'bũ gé 'dāá kúbĩ be mgbĩrĩ, 'bũ rĩ kúru áfĩ 'dĩsĩ rá, ĩ ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi zā ve ācí sī mgbĩlĩmgbĩlĩ, ĩ kpá vũ rĩ zā ve ngá 'a ní gé rĩ pi be mgbĩlĩmgbĩlĩ. 11 Ngá vũ drĩgé nōgó rĩ pi, ĩ dō imũ zā ve ācí sī 'dĩri tĩnĩ, ngá múké rĩ, lē ĩmi ngakĩ ēzĩ Múngú ní, āzini ĩmi ĩnjĩkĩ Múngú ri. 12 Lē ĩmi 'bākĩ mĩ rizú ú'dũ Múngú ní imũzú tá lizú 'bá rĩ pi drĩgé 'dāri ũtēzú. Lē ĩmi ũsũkĩ 'yozú kīnĩ, ú'dũ 'dāri vé ícángará vũvũ yā 'dĩni ku, ĩri ícá ú'dikĩrĩnjá nōgó. Ú'dũ 'dāri gé, 'bá 'bũ gé 'dāá rĩ pi, ngá 'bũ gé 'dāá rĩ pi be, āzini 'bá vũ drĩgé nōgó rĩ pi, ngá vũ drĩgé nōgó rĩ pi be, ĩ kọpi zā ve ācí sī mgbĩlĩmgbĩlĩ. 13 'Bo 'bá ri ēsĩ 'bá 'bũ ú'dĩ, āzini vũ ú'dĩ Múngú ní eziĩ 'bá ní 'dāri ũtēzú, vūrā rĩ údékĩ ángĩrĩ 'bá tá 'o'bá pĩrĩ rĩ pi ní.

14 Īmi mávé ũndĩ má ní lēlélē rĩ pi, ĩmi ní rizú ēsĩ 'bázú tá 'dĩri ũtēzú rĩ gé, lē Úpĩ Yēsũ ē ĩsũ ĩmi uletere, ũnjĩkānyā ākó, tá be kĩri Múngú ěndrētĩ gé. 15 Lē ĩmi 'bākĩ ĩmi drĩgé 'yozú kīnĩ, tá Úpĩ ní ēsĩ 'bázú mādā ícázú mbēlējá kuyé rĩ, ku 'bá rĩ pi ní sá, 'bá rĩ pi ā újákĩ rĩ ēsĩ ānĩ. Tá 'dĩri sũ nyo Múngú ní umĩ sēé 'bá ógũpĩ Páulũ 'bá ní lēlélē rĩ ní, ĩri ní tá rĩ sīi sēé ĩmi ní rĩ tĩnĩ. 16 Kōkōbĩ Páulũ vé ĩri ní sīi 'dĩ'bée agásĩ, átá tá 'dĩ'bée céré rá, 'bo tá ĩri ní sīi 'dĩ'bée urũkọ mbamba, íffĩ ní ícókĩ nĩjĩ bá ku. 'Bá urũkọ tá nĩ'bá ku rĩ pi újákĩ ĩrivé kōkōbĩ sīi 'dĩri ũlũú ũ'dũ be túngú, sũ kọpi ní tá Búkũ Múngú vé rĩ agá rĩ újá ũlũú ũ'dũ be túngú rĩ tĩnĩ.

¹⁷ Īmi mávé ũndĩ má ní lěélě rĩ pi, sũ ĩmi ní tã 'dĩ'bée nĩĩ rá rĩ tĩnĩ, lě ĩmi adrikí mĩ be kowu, 'bá ri'bá ũnjikānyā 'o'bá rĩ pi ā úbékí rí ĩmi fíĩ ũnjikānyā 'oó ku. ¹⁸ Ẹsĩ múké, āzini tã nĩngará íngápi 'bávé Úpí Yẹsũ Kúrísítò 'bá Paápi rĩ vúgá rĩ, ā sē ĩmi tuki pá ũkpó ũkpó. Lě ẹ íngúkí Yẹsũ ri mužú nyonyo! Āmĩnā.

Kõkõbĩ álu ni Yüwánĩ ní sũ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ã ülũngará

Yüwánĩ Yësũ vé 'bá áyúáyũ rĩ sĩ kõkõbĩ 'dĩri 'bá urukõ adri'bá Kúrísitĩyáni rú rĩ pi ní, lë kõi sũ anji ívé ni tĩnĩ. Kĩnĩ, lë kõpivé ásamvú Múngú be rĩ, ázini Kúrísitõ be rĩ ã adri múké. 'Yo kõi ní 'bá ángũ ímbá 'bá kãnisá agá ãnjõ sĩ rĩ pi vé tã. Yüwánĩ kĩnĩ, õtũ ĩ rikĩ adrii Yësũ be trũ, 'ĩ nĩ rá, Yësũ rĩ 'bá áda, ĩri Mvã Múngú vé ni. Kĩnĩ, kõi 'bãkĩ dõ ësĩ Yësũ drĩgẽ rá, kõi idri 'dãni'dãni rĩ ĩsũ rá. Kĩnĩ, kõi Kúrísitĩyáni rú, lë kõi ã lëkĩ Múngú ri lëlé, ázini kõi ã lëkĩ ĩ lëlé ĩ ásamvú gé sĩ.

'Bá idri sêepi rĩ

1 'Í'dóngará gá 'dãá, Û'dúkõ idri sêepi rĩ, ĩri anigé, 'bá yĩkĩ ĩrivé ù'dúkõ rá, 'bá ndrekĩ ĩri 'bã mĩ sĩ rá, 'bá ùlókĩ rũ'bã ní 'bã drĩ sĩ rá, 'bã ní rĩi tã ni ùlũũ ĩmi ní 'dĩ. 2 'Bá idri sêepi rĩ 'i da 'i 'bã ní rá! 'Bá ndrekĩ ĩri 'bã mĩ sĩ rá. 'Bã nóni rĩ idri 'dãni'dãni õtũ adriipi Ètëpĩ Múngú be trũ ĩ ní 'dãá 'bã ní rĩ vé tã ùlũũ ĩmi ní. 3 'Bã ri ĩmi ní tã 'bã ní ndreé 'bã mĩ sĩ, ázini 'bã ní yĩ 'bã bĩ sĩ rĩ ùlũ, 'bã úmúkĩ rĩ 'bã adrii ĩmi be trũ, ázini 'bã úmúkĩ rĩ 'bã adrii Ètëpĩ be trũ, ázini Mvõpĩ Yësũ Kúrísitõ be trũ. 4 'Bã siki tã 'dĩ'bée sêé ĩmi ní, 'bã úmúkĩ rĩ 'bã adrii ĩmi be trũ, 'bã adriki rĩ ĩmi be áyikõ sĩ.

Múngú ri dĩ sũ ãtũnjã tĩnĩ

5 Û'dúkõ 'dĩri 'bã yĩkĩ íngázũ Yësũ vugá, 'bã ní rĩi ùlũũ ĩmi ní 'dĩ kĩnĩ, Múngú ri dĩ ángũ ĩmgbèrè sũ ãtũnjã tĩnĩ, tã ázi índrëpi sũ ĩnjã tĩnĩ rũ'bã ni gé 'dãáyo. 6 'Bã 'yokĩ dõ kĩnĩ, 'bã íciki 'bã ásamvú Múngú be rĩ ícã ngá álu gĩ, 'bo 'bã áwikĩ dõ adrii ĩnjã agá rĩi ãnjĩkãnyã 'oó, 'dĩri lũ 'yozú kĩnĩ, 'bã ãnjõ rú, tã 'bã ní 'oó rĩ adri tã áda ku. 7 'Bo 'bã dõ ri adri ãtũnjã agá, sũ Múngú ní dĩjĩ ãtũnjã rú rĩ tĩnĩ, 'bã 'bã úmú adri 'bã Múngú vé rĩ pi be trũ. Múngú Mvõpĩ Yësũ vé ári, ĩri 'bãvé ãnjĩkãnyã ãjĩ 'bã rũ'bã gá sĩ céré.

8 'Bã 'yokĩ dõ kĩnĩ, 'bã ãnjĩkãnyã ákõ, 'bã ri 'bã mĩ ù'bã, tã áda 'bã ësĩ agá 'dãáyo. 9 'Bã ùlũkĩ dõ 'bãvé ãnjĩkãnyã Múngú ẽndrëtĩ gé rá, Múngú rĩ ësĩ 'bã tã pĩrĩ 'ozú, ĩri 'bã trũ 'bãvé ãnjĩkãnyã agásĩ rá, ázini ĩri 'bãvé ãnjĩkãnyã ãjĩ rá. 10 'Bã 'yokĩ dõ kĩnĩ, 'bã ãnjĩkãnyã ákõ, 'dĩri lũ 'yozú kĩnĩ, 'bã ri 'yo, Múngú ri ãnjõ rú, ĩrivé ù'dúkõ múké 'dĩri 'bã ësĩ agá 'dãáyo.

2

1 Má anji rĩ, á sĩ kõkõbĩ 'dĩri sêé ĩmi ní, ĩmi 'okĩ rĩ ãnjĩkãnyã ku. 'Bo 'bã rĩ 'o dõ ãnjĩkãnyã, 'bã ázi pá tuúpi 'bãvé tã tĩ gé átãpi Ètëpĩ be ni anigé, 'bã rĩ Yësũ Kúrísitõ adriipi pĩrĩ rĩ 'i. 2 Yësũ Kúrísitõ adi 'i sêé drãá 'bãvé ãnjĩkãnyã ãjĩzũ 'bã rũ'bã gá sĩ, ãjĩ 'yẽná 'bãvé ãnjĩkãnyã õ'dúkũlë ku, ĩri 'bã vũ drĩgẽ rĩ pi vé ãnjĩkãnyã ãjĩ céré.

3 'Bã 'dũkĩ dõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ ngáá rá, 'bã ícõ nĩ ámá 'yozú kĩnĩ, ádarú 'bã nĩkĩ Múngú ri rá. 4 'Bã rĩ 'yo dõ kĩnĩ, 'ĩ nĩ Múngú ri rá, 'bo 'dũ dõ tãĩmbĩ Múngú ní eziĩ rĩ ngáá kuyé, 'bã 'dĩri ãnjõ rú, nĩ tã áda Múngú

ní eḻií rī kuyé. ⁵ 'Bo 'bá 'ḍukí dō tā Múngú ní eḻií rī ngaá rá, tā 'ḍiri lū 'yozú kinī, ádarú 'bákí lēngará Múngú vé rī adrii 'bá ẹ̀ṣí agá gí. Kúru 'bá ícò nī ámá 'yozú kinī, 'bávé ásamvú Múngú be rī ícá múké gí. ⁶ 'Bá rī 'yo dō kinī, 'i 'bá Múngú vé ni, lē ā 'o tā rī, sù Yẹ̀ṣù ní 'oó rī t̄n̄i.

Tāimb̄i ú'dí rī

⁷ Īmi mávé ũndī má ní lēlé rī pi, tā má ní sī sēé ĩmi ní 'ḍiri adri tāimb̄i ú'dí ni kuyé, ĩri tāimb̄i ̀ḻku ĩ ní ̀ḻt̄ú sēé ĩmi ní, ĩmi ní Yẹ̀ṣù ri ẹ̀'yīz̄ú rī gé 'dāri. Tāimb̄i ĩ ní 'yoó kinī, lē ā lēkí 'bá lēlé 'ḍiri, ĩri tāimb̄i ĩmi ní ̀ḻt̄ú yī́ dr̄iḍr̄i 'dāri. ⁸ 'Bo tā má ní sī sēé ĩmi ní rī, ĩri ádarú tāimb̄i ú'dí ni, Yẹ̀ṣù vé tā 'oó rī lū 'yozú kinī, lē kpá ā ndreki tā áda tāimb̄i rī vé rī ĩmi r̄ú' 'bá gá, ā'diātāsīyā tā 'oó ̀n̄iḻn̄á agá rī ā vúgú de 'i gí, ̀ḻt̄ún̄á ri nóni ri ka nī.

⁹ 'Bá rī 'yo dō kinī, 'i ̀ḻt̄ún̄á agá, 'bo 'bā dō ẹ̀ṣí ̀n̄j̄i ̀ógúp̄i ní, áwí 'ḍiri adrii kuú ̀n̄iḻn̄á agá. ¹⁰ 'Bá 'í ẹ̀dr̄iḻi ri lēpi lēlé rī, ĩri 'bá adripi ̀ḻt̄ún̄á agá ni, ngá āzi ĩri ẹ̀ṣí agá sēepi ĩri ní tā ̀n̄j̄i 'ozú ni 'dāayo. ¹¹ 'Bo 'bá ẹ̀ṣí ̀n̄j̄i 'bāápi 'í ẹ̀dr̄iḻi ní rī, ĩri dr̄i kú ̀n̄iḻn̄á agá ̀ḻgōgō, ĩri ri ẹ̀c̄i t̄u ̀n̄iḻn̄á agá, n̄i kuyé 'i dō ri mu ngōlé, ā'diātāsīyā ̀n̄iḻn̄á ̀ḻz̄u m̄i ni gí.

¹² Īmi mávé anji má ní lēlé rī pi, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā Múngú trū ĩmi ̀n̄j̄ikānyā agásí gi Yẹ̀ṣù ā r̄u sī.

¹³ Īmi má ẹ̀t̄ep̄i, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ĩmi n̄ikí Kúrísitō adripi í'dóngará gá 'dālē anigé rī gí.

Īmi k̄er̄ianji rī pi, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ĩmi ndēkí ādróko ri gí.

Īmi mávé anji má ní lēlé rī pi, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ĩmi n̄ikí 'bá Ẹ̀t̄ep̄i Múngú ri gí.

¹⁴ Īmi anji Múngú vé rī pi, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ĩmi n̄ikí 'bá Ẹ̀t̄ep̄i Múngú ri gí.

Īmi má ẹ̀t̄ep̄i, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ĩmi n̄ikí Kúrísitō adripi í'dóngará gá 'dālē anigé rī gí.

Īmi k̄er̄ianji rī pi, á sī tā 'ḍiri sēé ĩmi ní,

ā'diātāsīyā ̀ḻ'ḍukó Múngú vé fiipi ĩm̄i ẹ̀ṣí agá rī

sē ĩmi tukí pá ̀ḻkpó ̀ḻkpó ĩmivé ẹ̀'yīngará agá,

sē ĩmi ndēkí ādróko ri gí.

Ā 'bākí ẹ̀ṣí tā nyṑókú nōri vé rī dr̄igé ku

¹⁵ Lē ĩmi 'bākí ẹ̀ṣí tā nyṑókú nōri vé rī dr̄igé ku, dōku lē ĩmi fikí ̀n̄j̄ikānyā nyṑókú nōri vé rī 'oó ku. 'Bá rī 'bā dō ẹ̀ṣí tā nyṑókú nōri vé rī dr̄igé, ícò ẹ̀ṣí 'bāá 'bá Ẹ̀t̄ep̄i ri lēzú ku. ¹⁶ Tā nyṑókú nōri vé rī, ĩri sē 'bá rī tā r̄u' 'bá nōri vé rī 'ḍu nga áyu, sē ĩri ẹ̀ṣí 'bā āmbúgú ngá dr̄igé, ĩri adri āfú rú. Tā 'dī'bée adriki tā 'bá Ẹ̀t̄ep̄i ní lēé ā 'okí rī kuyé, tā 'dī'bée tā nyṑókú nōri vé ni. ¹⁷ Tā nyṑókú nōri vé rī, ázini ẹ̀ṣí 'bá rī pi ní rii 'bāá ngá nyṑókú nōri vé rī pi dr̄igé rī, ĩri ím̄u de rá. 'Bo 'bá Múngú vé tā 'ḍuḻpi ngaápi rī, ĩri ídri 'dání'dání rī ̀ṣ̄u rá.

Ari'ba Yẹ̀ṣù Kúrísitō vé rī pi

¹⁸ Mā anji rī, ̀ḻ'dú ̀ḻḍú vé rī ícá gí. Īmi ȳiki ĩm̄i b̄i sī rá kinī, āri'bagú Kúrísitō vé rī ri ím̄u 'dī'dī, nóni ari'ba Kúrísitō vé rī pi ícákí kárakará gí. Sē 'bá n̄ikí ámá ānī 'yozú kinī, ̀ḻ'dú ̀ḻḍú vé rī ícá gí. ¹⁹ Ari'ba 'dī'bée, k̄opi f̄ukí 'bá ásamvú gé nōosí, k̄opi ẹ̀'yīkí Yẹ̀ṣù ri sù 'bá ní ẹ̀'yī rī t̄n̄i kuyé.

Kôpi ē ẽ'yĩkí té dō Yēsũ ri sũ 'bá ní ẽ'yĩĩ rĩ tĩnĩ rá, kôpi té áwí adri 'bá be trú. Kôpivé füngará 'bá ásámvú gé sĩ 'dĩri lũ 'yozú kinĩ, kôpi ẽ'yĩkí Yēsũ ri sũ 'bá ní ẽ'yĩĩ rĩ tĩnĩ kuyé.

²⁰ 'Bo Yēsũ ri Uletere, sē ivé Índrí Uletere rĩ ású ĩmi gĩ, sē nóni ĩmi nĩkĩ tã áda Múngú vé rĩ gĩ. ²¹ Á sĩ ĩmi ní kôkôbĩ 'dĩri sēé 'yozú kinĩ ĩmi nĩkĩ tã áda rĩ kuyé yã 'dĩni ku, ĩmi nĩkĩ tã áda rĩ rá, ã'diãtãsiyã tã áda Múngú ní i'daã rĩ agá, ùnjõ 'dãáyo. ²² 'Bá ùnjõ rú rĩ ã'di 'i? 'Bá ùnjõ rú rĩ, ĩri 'bá 'yoópi Yēsũ adri Kúrísitõ ku rĩ 'i. 'Bá 'dĩni 'dĩri, ĩri ãrĩ'bá Kúrísitõ vé ni, 'bá 'dĩri gã Ẹtẹpi Múngú rĩ sĩ, ázini gã Mvõpi Yēsũ rĩ sĩ. ²³ 'Bá Mvõpi Yēsũ ri gãápi sĩ rĩ, gã kpá Ẹtẹpi Múngú ri sĩ, 'bá Mvõpi Yēsũ ri ã'yĩpi rá rĩ, ã'yĩ kpá Ẹtẹpi Múngú ri rá.

²⁴ Kúru ẹ'dùkọ múké ĩ ní ĩmbá ĩmi ní í'dóngará gá 'dãá, ĩmi ní yĩ ĩmi bĩ sĩ 'dĩri, lē ĩmi 'bãkĩ kuú ĩmi ẹsĩ agá. ĩmi 'bãkĩ dō tã ni ĩmĩ ẹsĩ agá rá, ĩmi áwí adri ĩmi Ẹtẹpi Múngú agá, ázini Mvõpi Yēsũ agá. ²⁵ 'Bá áwíkí dō adri Múngú agá, 'bá ícõ idri 'dãni'dãni Kúrísitõ ní ẹziĩ rĩ ịsũ rá.

²⁶ Á sĩ tã 'dĩri sēé ĩmi ní, ĩmi ã adrikĩ rĩ mĩ be kowu 'bá lē'bá ĩmĩ mĩ ù'bã'bá 'dĩ'bee vé tã sĩ. ²⁷ 'Bo nóni Kúrísitõ sē Índrí Uletere rĩ ású ĩmi gĩ, ĩri nóni ri adri ĩmi agá, ĩmi gõkĩ nóni ĩmbángará lēé dđĩ ku, Índri Uletere rĩ ĩmi ĩmbá nĩ. Tã ĩri ní ĩmbá rĩ adri ùnjõ ku, ĩri tã áda. Nóni lē Índrí Uletere rĩ ã ású ĩmi, lē ĩmi áwíkí ĩmi ĩkpãá adrii Kúrísitõ ã rụ'bá gá, sũ Índri Uletere rĩ ní ĩmi ĩmbá rĩ tĩnĩ.

Anji Múngú vé rĩ pi

²⁸ Má anji rĩ, lē ĩmi áwíkí ĩmi ĩkpãá adrii Kúrísitõ ã rụ'bá gá, Kúrísitõ kãdõ ĩmvi ịgõõ, 'bá ícókĩ adrii ữrĩ sĩ ku, ázini 'bá ícókĩ adrii drĩnjã sĩ ku ĩri ẹndrẹtĩ gé.

²⁹ ĩmi nĩkĩ rá 'yozú kinĩ, Kúrísitõ ri tã be pĩrĩ, ĩmi nĩkĩ kpá rá 'yozú kinĩ, 'bá tã 'oópi pĩrĩ rĩ, ĩri adri Mvã Múngú vé ni.

3

¹ 'Bá Ẹtẹpi Múngú lē 'bã ambamba, ĩ ní 'bã zizú ãnĩ Múngú vé anji 'dĩ. Ádarú 'bã anji Múngú vé ni. Tã 'bã nyõókú nõri drĩgé rĩ pi ní 'bã nĩzú ámázú kuyé 'yozú kinĩ, 'bã anji Múngú vé ni rĩ, kôpi nĩkĩ Múngú ri kuyé. ² ĩmi mávé ùndĩ má ní lēlē rĩ pi, 'bã nóni anji Múngú vé ni, Múngú ri dō ùmvúlésĩ ĩmũ 'bã újã adri ịngóni yã, 'i'da drĩ 'bã ní tã ni kuyé. 'Bo 'bã nĩkĩ rá 'yozú kinĩ, Kúrísitõ kãdõ ĩmvi ịgõõ, 'bã ĩri ndre rá, 'bã ĩmũ adri sũ ĩri tĩnĩ. ³ 'Bá ẹsĩ 'bãápi Kúrísitõ drĩgé rĩ, ĩri adri ule, fi ùnjĩkãnyã 'oó ku, sũ Kúrísitõ ní adrii ule ùnjĩkãnyã ãkó rĩ tĩnĩ.

⁴ 'Bá ùnjĩkãnyã 'oópi rĩ, nõ tãĩmbĩ Múngú vé rĩ gĩ. Ùnjĩkãnyã ri, ĩri Múngú vé tãĩmbĩ nõngará. ⁵ ĩmi nĩkĩ rá 'yozú kinĩ, Yēsũ ĩmũ 'bávé ùnjĩkãnyã ùjĩ 'bã rụ'bá gá sĩ gĩ. Yēsũ 'o ùnjĩkãnyã ãlujãni kuyé. ⁶ 'Bá rĩ ĩkpã dõ 'i kú rụ'bá ni gé, ícõ ùnjĩkãnyã 'oó dđĩ dđĩ ku. 'Bá rĩ dõ ri ùnjĩkãnyã 'o mụzú, 'bã 'dĩri nĩ ĩri kuyé, ámá ĩri kuyé.

⁷ Mã anji rĩ, lē ĩmi sėkĩ 'bã ázi ã ù'bã ĩmĩ mĩ ku. 'Bá tã 'oópi pĩrĩ rĩ, Múngú ẹndrẹtĩ gé, ĩri 'bã pĩrĩ, sũ Kúrísitõ ní adrii pĩrĩ rĩ tĩnĩ. ⁸ 'Bá riipi ùnjĩkãnyã 'oópi rĩ, ĩri 'bã ãdroko vé ni, ã'diãtãsiyã ãdroko í'dó ùnjĩkãnyã 'oó ĩ ní drĩ 'bũ pi gbizú vũ be kuyé rĩ gé 'dãá, 'bo Mvã Múngú vé rĩ ĩmũ ẹzi

ãdróko vé rī izaá drī ni gé sī rá. ⁹ Anji Múngú vé rī pi ícókí rií ũnjikānyā 'oó ku, ā'diātāsīyā úri Múngú vé rī adri kōpi ẹ̀sì agá. Sē kōpi 'okí ũnjikānyā ku, ā'diātāsīyā Múngú 'du kōpi 'bāá anji ívé ni pí rú gí. ¹⁰ 'Bā anji Múngú vé rī pi nī á má rá, 'bā kpá anji ãdróko vé tā 'du'ba nga'ba rī pi nī á má rá, ā'diātāsīyā 'bā tā 'oópi piri ku, 'í ọ̀gúpì ri lēepi ku rī, adri mvá Múngú vé ni ku.

Lē 'bā lēkí 'bā lēlē

¹¹ Ọ̀dúkó múké Múngú vé ìmi ní yìí 'dóngará gá 'dāá rī lū kīnī, lē 'bā lēkí 'bā lēlē. ¹² Lē 'bā adriki sū Káyīnā ándúrú riipi ãdróko vé tā 'oópi ẹ̀drìpì ri 'diipi drāápi rī tìni ku. Káyīnā 'dì ẹ̀drìpì ri ási? Káyīnā 'dì ẹ̀drìpì ri, ẹ̀drìpì ní tā 'oó Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé piri rī sī, 'bo tā Káyīnā ní 'oó rī Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé ũnjí. ¹³ Má ẹ̀drìpì má ọ̀mvúpì, 'bā nyòókú drìgé nọ̀gọ̀ rī pi ndrekí dō ìmi ũnjí, ìmí ẹ̀sì ā tī ānī ku. ¹⁴ 'Bā lēkí dō 'bā lēlē, ìri lū 'yozú kīnī, 'bā ifúkí drā agásí gí, 'bā ịsúkí idri 'dání'dání rī gí. 'Bā ẹ̀drìpì ri lēepi ku, ázini ọ̀mvúpì ri lēepi ku rī, ìrivé ìndrí áwí drāá kuú áwú rí. ¹⁵ 'Bā ẹ̀sì ũnjí 'bāápi ọ̀gúpì Yésù ri ẹ̀'yìpì gí rī ní rī, ìri 'bā riipi àngú ú'dìpi ni. Ìmi nīkí rá 'bā àngú ú'dìpi rī, ịsú idri 'dání'dání rī ku.

¹⁶ Lēngará vé tā, ìri 'dini, Yésù Kúrísitò adi 'i sēé drāá 'bā tā sī. Lē 'bā adiki 'bā sēé drāá 'bā ọ̀gúpì Yésù ri ẹ̀'yì'ba gí rī pi vé tā sī, sū Yésù ní 'i adii sēé drāá rī tìni. ¹⁷ 'Bā rī dō ngá be, ndre dō ọ̀gúpì ri ngá àkó, ko dō ọ̀gúpì ẹ̀ ìzā ngá sī ku, lēngará Múngú ní 'bā rī pi lèzú rī ẹ̀sì ni agá 'dāáyo. ¹⁸ Má anji rī, ā lēkí àngú tì sī kána ku, ádarú lē ìmi lēkí ìmi ọ̀gúpì lēlē, ìmi kókí kōpi ẹ̀ ìzā ngá sī koko. ¹⁹ 'Bā lēkí dō 'bā ọ̀gúpì lēlē, 'bā ícọ̀ nī á má 'yozú kīnī, 'bā rī tā áda 'o, ìri sē 'bā ẹ̀sì ri adri àyíkò sē. ²³ Múngú ezi 'bā ní 'dini kīnī, 'bā ẹ̀'yìkí 'i Mvọ̀pì Yésù Kúrísitò ri, ázini 'bā lēkí 'bā lēlē 'bā ásámvú gé sī, sū Yésù ní ezi rī tìni. ²⁴ 'Bā tǎimbì Múngú vé rī 'du'ba nga'ba rá rī pi, kōpi úmúkí ì adrii Múngú be trú gí, Múngú ri adri kōpi be trú. Tā 'bā ní nīzú á mázú 'yozú kīnī, Múngú ri adri 'bā be trú rī, ìri ní Ìndrí Uleteré rī ipéé 'bā ású rī sī.

²¹ Ìmi mávé ũndí má ní lēlē rī pi, 'bā á mákí dō 'yozú kīnī, 'bā 'okí ũnjikānyā kuyé, 'bā adri Múngú ẹ̀ndrẹ̀tì gé ọ̀rì àkó. ²² 'Bā zíkí dō ngá Múngú tì gé, ìri sē 'bā ní rá, ā'diātāsīyā 'bā ri tā ìri ní ezi 'bā ní rī 'du nga rá, ázini tā 'bā ní 'oó rī, ìri Múngú ní àyíkò sē. ²³ Múngú ezi 'bā ní 'dini kīnī, 'bā ẹ̀'yìkí 'i Mvọ̀pì Yésù Kúrísitò ri, ázini 'bā lēkí 'bā lēlē 'bā ásámvú gé sī, sū Yésù ní ezi rī tìni. ²⁴ 'Bā tǎimbì Múngú vé rī 'du'ba nga'ba rá rī pi, kōpi úmúkí ì adrii Múngú be trú gí, Múngú ri adri kōpi be trú. Tā 'bā ní nīzú á mázú 'yozú kīnī, Múngú ri adri 'bā be trú rī, ìri ní Ìndrí Uleteré rī ipéé 'bā ású rī sī.

4

Lē ìmi á mákí ìndrí rī pi á má má

¹ Ìmi mávé ũndí má ní lēlē rī pi, lē ìmi ẹ̀'yìkí ìndrí rī pi vé tā mužú bādārú ku. Lē ìmi á mákí ìndrí rī pi á má má, ìndrí rī pi dō Múngú vé ni, dō kōpi ìndrí ázi túngú ni pi. Á'diātāsīyā nẹ̀bì ũnjó rú rī pi kárákará, kōpi ayikí mužú vū drìgé sī, kōpi ri tā ũnjó vé ni pi ùlú mužú 'bā rī pi ní. ² Tā ìmi ní ícózú Ìndrí Uleteré Múngú vé rī nīzú á mázú rī, ìri 'dini, nẹ̀bì 'yoópi kīnī, tìkí Yésù Kúrísitò ri ifúú 'bā áda rú rī, nẹ̀bì 'dìri ìndrí Múngú vé rī rú'ba ni gé anigé. ³ 'Bo nẹ̀bì 'yoópi kīnī, tìkí Yésù ri 'bā áda rú kuyé rī, nẹ̀bì 'dìri ìndrí Múngú vé rī rú'ba ni gé 'dāáyo, ìri àrí'ba Kúrísitò vé ni.

Īmi yīkí rá 'yozú kīnī, ārí'bagú Kúrísítō vé rī ri ímú 'dī'dī, nóni ícá gí, ĩri vū drīgé nōgónō.

⁴ Má anji rī, ĩmi anji Múngú vé ni, ĩmi ndēkí nēbī ūnjó rú 'dī'bée gí, ā'diātāsīyā Índrī ězi ngaápi ĩmī rú'ba gá rī, ūkpō ni aga índrī ězi ngaápi nyōókú drīgé nōgó rī vé rī rá. ⁵ 'Bá ūnjó rú 'dī'bée, kōpi 'bá Múngú ri nī'ba kuyé ni pi, kōpi ri tā nyōókú nōri vé rī átá, 'bá Múngú ri nī'ba ku rī pi ri kōpivé tā 'du ězi ngazú. ⁶ 'Bá 'bá Múngú vé ni. Tā 'bá ní ícózú Índrī tā áda átápi rī nīzú, āzini índrī ūnjó rú rī nīzú ámázú rī, ĩri 'dīni, 'bá Múngú ri nī'ba rá rī pi, kōpi 'bávé tā 'du ězi ngazú rá, 'bo 'bá Múngú ri nī'ba ku rī pi, ícókí 'bávé tā 'dujū ězi ngazú ku.

Lēngará Múngú vé rī

⁷ Īmi mávé ūndī má ní lēlē rī pi, lē 'bá lēkí 'bá lēlē, ā'diātāsīyā lēngará íbī íngá Múngú vúgá. 'Bá lēkí dō 'bá lēlē, ĩri lū 'yozú kīnī, 'bá anji Múngú vé ni, 'bá nīkí Múngú ri rá. ⁸ 'Bá āngū lēepi ku rī nī Múngú ri kuyé, ā'diātāsīyā Múngú ri 'bá āngū lēepi lēlē ni. ⁹ Múngú i'da ívé lēngará 'bá ní lētī be 'dīni, ĩpē ívé Mvá ālukútaṅá rī nyōókú drīgé nōgó, 'bá ĩsúkí rī ídri 'dáni'dáni rī ānī bēnī. ¹⁰ Lēngará agaápi rá rī, ĩri 'dīni, Múngú lē 'bá lēlē, ĩpē ívé Mvá ímú drāā rōbōṅṅó rú 'bá trúzú 'bávé ūnjikānyā agāsī, adri 'yozú kīnī, 'bá lēkí Múngú ri nī 'dīni kuyé. ¹¹ Īmi mávé ūndī má ní lēlē rī pi, sū Múngú ní 'bá lēlē rī tīni, lē 'bá lēkí 'bá lēlē. ¹² 'Bá āzi ndre Múngú ri āluṅáni kuyé. 'Bo 'bá lēkí dō 'bá lēlē, Múngú ri adri 'bá agá, ádarú lēngará Múngú ní 'bá lēzú rī, 'bá 'bá ku 'bá ẹsī agá.

¹³ Múngú sē 'bá ní ívé Índrī Uleterē rī gí, sēzú 'bá ní nīzú ámázú ānī, 'bá adri ĩri agá, ĩri adri 'bá agá. ¹⁴ Ẹtēpi ĩpē ívé Mvá ímú 'bá rī pi paá ívé ūnjikānyā agāsī. 'Bá ndrekí Mvá rī 'bá mī sī rá, 'bá ní nóni rīí ĩrivé tā ūlūú 'bá vū drīgé rī pi ní 'dī. ¹⁵ 'Bá rī ẹ'yī dō kīnī, Yēsū ri Mvá Múngú vé ni, Múngú ri adri ĩri agá, ĩri kpá adri Múngú agá. ¹⁶ Ádarú 'bá nīkí rá 'yozú kīnī, Múngú lē 'bá lēlē. 'Bá ri ẹsī 'bá Múngú drīgé, ĩri ní 'bá lēé agaá rá rī sī.

Múngú lē 'bá rī pi lēlē. 'Bá rī lē dō 'í ógúpī ri lēlē, ĩri adri Múngú agá, Múngú ri adri ĩri agá. ¹⁷ Ádarú 'bá lēkí dō 'bá lēlē, sū Kúrísítō ní āngū lēé vū drīgé nōgó rī tīni, 'bá ícókí adrii 'dū Múngú ní ímúzú tā līzú 'bá rī pi drīgé 'dāri sī ūrī sī ku. ¹⁸ 'Bá āngū lēepi lēlē rī, ícó adrii Múngú sī ūrī sī ku. 'Bá ní ūsūú 'yoó kīnī, Múngú ri 'bá ĩrīṅá rá rī sī, ĩri sē 'bá adri ānī ūrī sī. 'Dīri lū kīnī, 'bá ūrī ní fīi ẹsī ni agá rī, lēngará Múngú vé rī ẹsī ni agá 'dāáyo. ¹⁹ Múngú ní i'dó 'bá lēé drīdrī rī sī, sē 'bá ri 'bá lēlē 'bá āsámvú gé sī ānī. ²⁰ 'Bá rī 'yo dō 'í lē Múngú ri rá, 'bo ĩri dō ri ẹsī ūnjī 'bá ẹdrīpī ní, ĩri ūnjó rú. 'Bá 'í ẹdrīpī 'í ní ndreé rá rī lēepi ku rī, ícó Múngú i ní rú'ba ní ndreé ku 'dāri lēé ku. ²¹ Tāimbī Múngú ní ẹzījī 'bá ní rī ĩri 'dīni, lē 'bá lēkí 'i lēlē, āzini 'bá lēkí 'bá ọgūpījī lēlē.

5

Lē 'bá ẹ'yīkí Múngú Mvópi ri

¹ 'Bá Yēsū ri ẹ'yī'ba 'yo'ba kīnī, Yēsū ri Kúrísítō 'i rī pi, 'bá 'dī'bée anji Múngú vé ni, 'bá Múngú ri lē'ba lēlē rī pi, lēkí kpá anji Múngú vé rī pi lēlē. ² 'Bá lēkí dō Múngú ri lēlē, āzini 'bá 'duki dō tāimbī ĩrivé rī pi ngaá rá, 'bá nīkí rá, 'bá anji Múngú vé rī pi lēlē. ³ 'Bá 'duki dō tāimbī Múngú

vé rī ngáá rá, ĩri lū 'yozú kīnī, 'bá lēkī Múngú ri lēlē. Tā'imbj ĩrivé rī ā ngangará adri ũkpó ũkpó ku, ⁴ ā'diātāsīyā anji Múngú vé rī pi ũkpō be, kōpi tā ũnjí 'bá nyōōkú drīgē nōgó rī pi ní 'oó rī gā sī. 'Bá ní Yēsū ri ē'yījí gí rī sī, 'bá ícó tā ũnjí nyōōkú nōri vé rī gā sī. ⁵ 'Bá Yēsū ri ē'yījí 'bá gí, 'yo 'bá kīnī, Yēsū ri Mvā Múngú vé ni rī, kōpi 'bá tā ũnjí nyōōkú nōri vé rī pi gā 'bá sī rī.

⁶ Tā lūupi kīnī, Yēsū Kúrisítō ri Mvā Múngú vé ni rī, ĩri tā ĩ ní Yēsū ní bātízīmū sēzú yījí agá rī, āzini ārí raápi rú 'bá ni gé sī pētj alambaku sígē rī. Adri 'yēná yījí kuyé, ĩri yījí, āzini ārí raápi rú 'bá ni gé sī rī. Índrí Uleteré rī lū tā 'dīri nī, ā'diātāsīyā tā Índrí Uleteré rī ní lūu rī, ĩri tā áda. ⁷ Ngá tā rī ē mī lūupi rī pi ngá na. ⁸ Ngá rī pi 'dī, Índrí Uleteré, yījí, āzini ārí. Ngá na 'dī'bée, kōpivé tā ru 'i ngá ālu. ⁹ 'Bá rī pi kádō rīi 'bá ní tā átá, 'bá ri ē'yījí rá, 'bo tā Múngú ní átá rī ndē 'bá rī pi ní átá rī rá, ā'diātāsīyā Múngú átá tā rī nī, átá tā 'i Mvōpī vé rī. ¹⁰ 'Bá Mvā Múngú vé rī ē'yījípi rá rī, ē'yījí tā Múngú ní átá rī rá. 'Bo 'bá tā Múngú ní átá 'i Mvōpī ā tā sī rī ē'yījípi ku rī, 'bá 'dīri kīnī, Múngú ri ũnjó rú, ā'diātāsīyā ē'yījí tā Múngú ní átá 'i Mvōpī vé tā sī rī kuyé. ¹¹ Múngú 'yo 'dīni kīnī, 'í sē 'bá ní ídri 'dání'dání rī gí, ídri 'dīri íbī íngá 'i Mvōpī vúgá. ¹² 'Bá rī ē'yījí dō Múngú Mvōpī ri rá, ĩri ídri 'dání'dání rī ísú rá. 'Bo 'bá rī ē'yījí dō Mvōpī ri kuyé, ísú ídri 'dání'dání rī ku.

Ídri 'dání'dání rī vé ísúngará

¹³ ĩmi 'bá Múngú Mvōpī ri ē'yījí 'bá gí 'dī'bée, á sī kōkōbī 'dīri sēē ĩmi ní, ĩmi nīkí rí 'yozú kīnī, ĩmi ídri 'dání'dání rī ísú rá. ¹⁴ 'Bá nīkí áamá múké múké, 'bá zíkí dō ngá Múngú vúgá, tā ni 'de dō ēsī ni gé 'dāá múké, ĩri ícó ngá 'bá ní zīj rī sē 'bá ní rá. ¹⁵ 'Bá nīkí dō 'yozú kīnī, 'bá kádō ngá zīj Múngú vúgá, ĩri sē 'bá ní rá, ádarú ngá 'bá ní zīj rī, Múngú ri sē 'bá ní rá.

¹⁶ 'Bá rī ndre dō ógúpī Yēsū ri ē'yījípi gí ni 'o ũnjikānyā, ũnjikānyā ĩri ní 'oó rī ícó dō ĩri jījí fíí ízāngā dejepi ku 'dāri agá ku, mī ícó Múngú ri zī ĩri ní rá, 'bá mī ní Múngú ri zīj ĩri ní 'dīri, ĩri ícó ídri 'dání'dání rī ísú rá. Ũnjikānyā urukō 'bée āngū jī fī ízāngā dejepi ku 'dāri agá, á 'yo 'yozú kīnī, mī zī Múngú ri 'bá ũnjikānyā 'oópi 'dīri tīnī rī ní kuyé. ¹⁷ Tā 'bá ní rīí 'oó ũnjí ũnjí rī pi cére ũnjikānyā, 'bo ũnjikānyā urukō 'bée anigé, 'bá rī ícó fíí āní ízāngā dejepi ku 'dāri agá ku.

¹⁸ 'Bá nīkí áamá rá 'yozú kīnī, anji Múngú vé rī pi 'okí ũnjikānyā mužú dījí dījí ku, ā'diātāsīyā Mvā Múngú vé rī ri kōpi ũtē nī, ādróko ícó kōpi 'oó ũnjí ku. ¹⁹ 'Bá nīkí rá 'bá anji Múngú vé ni, 'bo 'bá Múngú ri ē'yījí 'bá ku rī pi ārēvú cére, ādróko órú kōpi ē drī gí. ²⁰ 'Bá nīkí rá 'yozú kīnī, Mvā Múngú vé rī ícá vū drīgē nōgó gí, sē 'bá nīkí Múngú áda rī áamá āní gí, sē nōni 'bá adríkí kuú Múngú áda rī agá, āzini ĩrivé Mvā Yēsū Kúrisítō agá. Múngú 'dīri Múngú áda rī, āzini ĩri Múngú ídri 'dání'dání rī sēepi rī. ²¹ Má anji rī, ĩmi ndrekí múké, ē ĩnjíkí ngá ĩ ní údé múngú rú rī pi ku.

Kòkòbì ìrì ní Yūwání ní sī rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúáyū rī sī kòkòbì 'dìrì sēé 'bá kánísá vé rī pi ní, kánísá 'dìrì Yūwání zì rù ní "ùkú Múngú ní ìpēé rī". Yūwání rì èzì ngáá kánísá 'dìrì agá nī. Ūlū 'bá rī pi ní tā Yēsū ní 'yoó, kòpì ā lēkí ī lēlē rī vé tā. 'Yo kòpì ní kīnī, lē tā áda Kúrísítò vé 'bá urukò'béé ní rīi ímbá, āzini tā 'bá urukò'béé ní rīi ímbá ũnjò rú rī, lē kòpì ā amákí asámvú ní múké múké.

¹ Ma Yūwání 'i, 'bá āmbúgú 'bá Yēsū rì è'yì 'bá gí rī pi drílé gá rī. Mi ùkú Múngú ní ìpēé 'dìrì, á sī kòkòbì 'dìrì sēé mí ní, mívé anjì Múngú rì nì 'bá rá rī pi be. Ádarú á lē ìmi ārēvú céré lēlē, 'bo adri 'yozú kīnī, á lē 'yéná ìmi ó'dúkùlégúsì nī kuyé, 'bá céré Múngú vé tā áda rī nì 'bá rá rī pi lēkí ìmi lēlē. ² 'Bá lēkí ìmi, ā'diātāsīyā tā áda rī nóni 'bá èsì agá anigé, ìrì adri 'bá èsì agá mužú nyonyo.

³ Èsì múké, èsì ìdríkídri, āzini tākíri Ètèpì Múngú vé rī, āzini Mvòpì Yēsū Kúrísítò vé rī, ā adri 'bá be, ā sē rī 'bá 'okí rī tā áda Múngú vé rī, āzini 'bá lēkí rī āngú lēlē.

⁴ Má ká yìjì kīnī, anjì mívé rī pi ā urukò'béé rì tā áda 'bá Ètèpì ní èzìjì rī 'dù nga rá, āyikò fù ma ānì ambamba. ⁵ Mi ùkú Múngú ní ìpēé má ní lēlē rī, tā má ní sī sēé ìmi ní mívé anjìjā rī pi be 'dìrì, adri tā āzi ú'dí ní kuyé, ìrì tā 'bá ní nījā rí 'dóngará gá 'dāá ní. Á lē lūú ìmi ní 'dínì, lē 'bá lēkí 'bá lēlē. ⁶ 'Bá rī 'dù dō tā'imbì Múngú vé rī ngáá rá, 'dìrì lū 'yozú kīnī, 'bá 'dìrì lēngará be. Sā ìmi ní í'dózú Yēsū Kúrísítò rì è'yìzú rī gé 'dāá, ìmi yìkí rá Múngú kīnī, lē ìmi lēkí ìmi lēlē ìmi ògùpìjì be.

⁷ 'Bá kárákará mī ũ'bā'béé ní pi ayikí mužú nyòòkú rī drìgé sī 'dìi'dì, kòpì rì 'bá rī pi ímbá mužú ũnjò sī, kòpì kīnī, tìkí Yēsū Kúrísítò rì nyòòkú drìgé nògò 'bá áda rú kuyé. 'Bá 'dínì 'dì'béé, kòpì ũnjò rú, kòpì ari'ba Kúrísítò vé ní. ⁸ Ìmi adrikí mī be kowu tā 'dìrì sī, èzì Múngú vé ìmi ní ngáá 'dìrì, ā drā rí kána ku, Múngú ā ũfē rī āndēma ìmi ní èzì rī ngazú rī pi ārēvú céré. ⁹ Lē 'bá āzi ā újā tā Kúrísítò ní ímbá rī ũlūú ũ'dū be túngú ku, ìrì sē Múngú rì 'bá rī adì ānì 'í drìgé sī rá. 'Bo 'bá rī áwí dō tā Mvòpì ní ímbá rī rujù tìtì, Ètèpì pi Mvòpì be, kòpì adri ìrì be trù. ¹⁰ 'Bá āzi ífí dō ìmi asámvú gé, ímbá dō tā áda Kúrísítò vé rī kuyé, lē ìmi é'yìkí ìrì ìmivé āngá ku, dōku ē èzìkí ìrì ku. ¹¹ 'Bá rī è'yì dō 'bá 'dínì 'dìrì ākā, ìrì fì ũnjìkányā 'bá 'dìrì ní 'oó rī 'o ìndì.

¹² Ma tā be tré, á lē lūú ìmi ní, 'bo á lē tā rī sī sēé kòkòbì agá ku. Má ũsū, á lē mužú ìmi vúgá 'dílé ú'díkírìjā nògò, 'bá úmúkí rī 'bá ìmi be, 'bá átákí rì trù, 'bá 'bákí rì āyikò ìmi be trù.

¹³ Mí ómuvùpì Múngú ní ìpēé rī vé anjì Múngú rì nì 'bá rá rī pi, sēkí mí ní mōdó.

Kòkòbì na ni Yūwání ní sī rī Tā búkū rī vé rī ā ũlūngará

Yūwání Yēsū vé 'bá áyúáyū rī sī kòkòbì 'dīri sēē Gáyō ní, Gáyō ri āmbúgú 'bá kánisā vé rī pi drīgē. Yūwání ingú Gáyō ri ĩri ni 'bá uruko 'í ní pēē rī pi é'yī múké rī sī. 'Yo Gáyō ní kīnī, lē ā adri ũ'bitā rú Kūrīsītīyání rī pi ní. Lū ĩri ní kīnī, lē ā fi ũnjīkányā 'bá uruko 'bēe ní 'oó rī pi agá ĩndī ku, āzini lē ā ũbī 'bá 'yo' 'bá kīnī, ĩ ndékí tā sī céré nī rī pi vé tā ku.

Mōdó sēngará

¹ Ma Yūwání 'i, 'bá āmbúgú 'bá kánisā vé rī pi drīgē rī. Gáyō mávē ũndī má ní lēélē rī, á sī mí ní kòkòbì 'dīri sēē nī. ² Mi mávē ũndī má ní lēélē rī, ma ri Múngú ri zī mí ní, mī rú' 'bá ā adri rī múké, mī nga rī ēzī rī mužú múké, āzini ēsī mívé rī ā adri rī múké. ³ 'Bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ká ĩmú ũlūú má ní kīnī, mi ri ēsī 'bā tā áda Múngú ní lēē ā 'okí rī 'dū nga rá, āzini mi ri tā áda Múngú ní i'daá mí ní rī 'dū nga rá, sē má ní āyīkō ambamba. ⁴ Á yī dō mávē anjī Yēsū Kūrīsītō ri ē'yī' 'bá gí rī pi ri tā áda rī 'dū nga, ma adri ānī āyīkō sī, tā āzi má ní āyīkō sēēpi 'dīri agaapi rá ní 'dāayo.

Ēzī ngangará trū rī

⁵ Mi mávē ũndī má ní lēélē rī, mi ri tā 'o pīrī 'bá édrípī Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ní, mī nī dō kōpi kuyé drāāsiyā, 'í ko kōpi ē ĩzā rá. ⁶ Kōpi ũlūkí mívé lēngará ā tā 'bá kánisā vé rī pi ní rá. Lē mī ko kōpi ē ĩzā, kōpi ā 'dekí rī mužú ēčī ĩvé rī gé, ā sē rī Múngú ní āyīkō. ⁷ Kōpi ri mužú 'dúkó múké Yēsū Kūrīsītō vé rī ũlū 'bá rī pi ní, 'bo kōpi zīkí ngá pāgānō rī pi vúgá kuyé. ⁸ Kuru 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi, lē 'bá sēkí 'bá 'dī' 'bēe ní ngá kōpi ē ĩzā kozú, ēzī kōpi ní rizú tā áda Múngú ní i'daá rī ũlūzú mužú 'bá rī pi ní rī, 'bá 'dúkí rī ngá kōpi be trū.

⁹ Á sī ándúru kòkòbì sēē 'bá kánisā vé rī pi ní, 'bo Dīyōtēréfē* lēēpi 'i 'bāapi tā sī céré drīdrī rī, gā 'bávē tā ā'yīgá sī. ¹⁰ Kuru má kādō mužú ĩmi vúgá 'dīlé, ma tā Dīyōtēréfē ní 'oó rizú 'bá rú 'yozú ũnjī 'dīri ũlū uleterē 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi ní. Tā ĩri ní 'oó rī, adri 'yēngá rizú 'bá rú 'yozú ũnjī 'dīri kuyé, gā 'bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi é'yīgá sī. 'Bá Yēsū ri ē'yī' 'bá gí rī pi kádō lēé kōdō 'bá rī' 'bá ũ' 'dúkó múké Yēsū vé rī ũlū' 'bá rī pi é'yī, ĩri kōpi údró fū kánisā rī agāsī āmvé.

¹¹ Mi mávē ũndī má ní lēélē rī, lē mī fi ũnjīkányā 'oó sū 'bá rī pi ní rií 'oó rī tīnī ku, mī 'o tā múké áyu. 'Bá riipi tā múké 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri rá. 'Bá riipi tā ũnjī 'oópi rī, 'bá 'dīri nī Múngú ri kuyé. ¹² 'Bá rī pi céré ri 'yo kīnī, Dēmētīriyō ri 'bá múké, ĩri ri tā áda Múngú ní i'daá rī ĩmbá. Ma kpá 'yo, ĩri 'bá múké, mí nī rá, tā má ní átá rī, ĩri tā áda.

Kòkòbì rī vé dengará

¹³ Ma tā be tré, á lē lūú mí ní, 'bo á lē tā rī sī sēē kòkòbì agá ku. ¹⁴ Má ũsū, á lē mužú mí vúgá 'dīlé ú'díkírīngá nōgō, 'bá úmúkí rī 'bá mí be, 'bá

* 1:9 1:9 Dīyōtēréfē: Dīyōtēréfē pi Gáyō be, kōpi ĩtrō rī Múngú ri zī kánisā ālu gé.

átákí rí trű. ¹⁵ Tākíri Múngú vé rĩ ã adri mí be. Mí ǫgǫpǫ Yésũ ri ẽ'yĩ'ba
gí adri'ba nōgó rĩ pi sěki mí ní mōdó. Mí ẹzi 'ba Yésũ ri ẽ'yĩ'ba gí, adri'ba
'dílé rĩ pi mužú ãlu ãlu céré.

Kòkòbì
Yúdã
ní sǐ rǐ
Tã búkũ rǐ vé rǐ ã ùlũngará

Kòkòbì 'dìri Yúdã sǐ nǐ, ìri Yèsù édrípì vé àzi. Sǐ kòkòbì 'dìri sèé Kùrísitǐyání ụrụkò'béé ní, à'diātāsīyā 'bá àngũ ímbá'bá ùnjò sǐ rǐ pi ríkí kòpì ē drǐ izaá. 'Bá àngũ ímbá'bá ùnjò sǐ 'dǐ'béé ríkí ẹsì múké Múngú vé rǐ újá ímbá lẹtì ùnjí sǐ, kòpì ríkí 'bá rǐ pi ē mì ù'bāá kǐnǐ, lẹ kòpì ã 'okí tã ùnjí, Múngú ícò kòpì ìrǐṅáá ànǐ ku.

Yúdã áyú tã búkũ Múngú vé Ùndí Ụkụ rǐ ruzú rǐ ágá rǐ pi ụ'bǐtã rú, 'yo Kùrísitǐyání rǐ pi ní kǐnǐ, Múngú ri ímụ 'bá tã ùnjí 'o'bá rǐ pi ìrǐṅá rá. Lẹ kòpì ã rụkí ụ'dụkò áda Múngú vé rǐ títì, àzini kòpì ã rụkí ụ'dụkò 'bá áyúáyú Yèsù vé rǐ pi ní ùlũ, kòpì ní yǐi rǐ títì.

Yúdã sè mǒdó

1 Ma Yúdã 'i, átí'bá Yèsù Kùrísitò vé ni, ma Yòkòbù édrípì.

Ìmi 'bá Múngú 'bá Ẹtẹpi ní zǐi adrií 'bá ívé ni pi rú, ìri ní lẹlẹ rǐ pi, ìmi 'bá Yèsù Kùrísitò ní rǐi ìmi tã mbaá rǐ pi, á sǐ kòkòbì 'dìri sèé ìmi ní nǐ.

2 Ẹsì ìdríkídri, tákiri, àzini lẹngará Múngú vé rǐ, ã adri ìmi be mụzú nyonyo.

'Bá tã ímbá'bá ùnjò sǐ rǐ pi

3 Ìmi mávé ùndí má ní lẹlẹ rǐ pi, ma kòdò úvá be àmbúgú lẹzú ùkpò Múngú ní 'bá pazú ìmi be ùnjikányà agásǐ rǐ vé tã sǐi sèé ìmi ní. 'Bo á lẹ nóni sǐi sèé ìmi ímbázú, ìmi rụkí rǐ tã áda ì ní ìsèé vú àlu 'bá Yèsù rǐ ẹ'yí' 'bá gí rǐ pi ní 'dìri títì. 4 À'diātāsīyā 'bá ụrụkò'béé Múngú ri nǐ' 'bá ku ni pi ụgǐkí ì fíi kuu ìmi àsámvú gé 'dǐ' 'dǐ. 'Bá 'dǐ'béé 'bá kǐ ì kú 'bá Múngú vé ni rú, Kòpì ri 'yo, ẹsì múké Múngú vé rǐ ã'yí 'bá rǐ ícò ọwǔ 'bá rá, ìrǐṅákí ìri ku, kòpì gá kǐ 'bávé Úpí Yèsù Kùrísitò ùkpò be àmbúgú 'dìri sǐ. 'Bo sǐkí Búkũ Múngú vé rǐ agá ìnógòsì kǐnǐ, 'bá ùnjikányà 'o'bá 'dǐnǐ 'dǐ'béé, lǐkí kòpívé tã kú ùnjí gí.

5 Lẹ ìmi àvíkí tã àndúrú Úpí Múngú ní 'oó Ẹjẹpétò gá 'dàri sǐ ku. Úpí Múngú pa àndúrú anji Ìsèrelẹ vé rǐ pi Ẹjẹpétò gá 'dálé rá, 'bo 'bá ụrụkò gā' 'bá Múngú ri ẹ'yí'gá sǐ rǐ pi, Múngú ú'dì kòpì ùdráá rá. 6 Lẹ ìmi nǐkí 'yozú kǐnǐ, ẹzì ì ní sèé mālāyíkā rǐ pi drǐgé rǐ, mālāyíkā ụrụkò'béé 'dụkí ẹzì rǐ ngáá kuyé. Kòpì kúkí ívé vǔrā ẹzì ngazú Múngú ã pálé gá rǐ rá. Múngú ùmbé kòpì ìmvé adriipi mụzú 'dání'dání rǐ sǐ, 'dụ kòpì ú'bé 'bù 'a be nǐpi cịcị rǐ agá, kòpì adri 'bù rǐ agá 'dāá, cǐmgbá ụ'dù ì ní ímúzú tã lǐzú rǐ gé. 7 Ìmi ụsǔkí drǐ tã àndúrú 'i 'oópi kǔrụ Sòdómò agá, Gòmórā agá, àzini 'i 'oópi kǔrụ rǐ jẹlé gá sǐ rǐ pi agá rǐ ká. 'Bá kǔrụ 'dǐ'béé agá rǐ pi ufukí céré ọwǔ rú, kòpì ríkí ọwǔ 'bāá mụzú bādārú, kǔrú Múngú ní 'bá kǔrụ agá rǐ pi zázú vezú ácǐ sǐ. 'Dìri lū 'bá ní 'yozú kǐnǐ, Múngú ri ímụ 'bá ùnjikányà 'o'bá rǐ pi zā vé ácǐ dǐipi muǔpi nyo ụdǔ ákò ni sǐ, sǔ ìri ní 'bá Sòdómò agá rǐ pi zāá veé Gòmórā agá rǐ pi be ácǐ sǐ rǐ tǐnǐ.

8 'Ba ri'ba āngū ímbá'ba ūnjō sī, ri'ba urobí ūbī'ba rī pi, kōpi kpá ri í rú'ba áyú rizú ōwū 'bázú, kōpi gākí āmbūgū Múngú vé rī sī, kōpi ri mālāyikā rī pi u'da'da. 9 Mikāyéle āmbūgū mālāyikā rī pi drīgé céré rī, kōpi ká rī ágátá gāá ādróko be āvū Mósē* vé rī ā šingará ā tā sī, † Mikāyéle 'yo átángá ūnjí ādróko rī ā rú izazú kuyé, kīnī, “Úpí Múngú ri ímú mi írīñā rá!” 10 'Bo 'bá āngū ímbá'ba ūnjō sī 'dī'bée, kōpi ri tā í ní nī kuyé rī pi u'da'da, Kōpi ri tā ʊrukō'bée 'o ɛñiākō sī, sū ānyāpá tā nī'ba ku rī pi vé rī tīnī. Tā kōpi ní 'oó ɛñiākō sī 'dī'bée, írī sē Múngú ri ímú kōpi írīñā ānī rá.

11 Ízāngā rī ímú adri kōpivé ni. Kōpi 'dukí tā Múngú vé rī ngāa kuyé, sū Káyīnā ní tā Múngú vé rī 'dujū ngāa kuyé rī tīnī. Kōpi ri ūnjō ímbá, í ísúkí rí mūfēngā ānī, sū Bálámú ní ɛsí 'bāá mūfēngā drīgé rī tīnī. Kōpi gākí ūkpō Múngú vé rī sī, sū Kórā ní ūkpō Múngú vé rī gāá sī rī tīnī. Tā 'dīri sē, í ímú kōpi írīñā ūnjí ūnjí.

12 Ími úmúkí dō ími ūmū í ní rizú Múngú ri ínjīzú rī ā nyangará gá, 'bá 'dīnī 'dī'bée ífíkí dō ími āsámvú gé, kōpi ūmū rī iza rá. Kōpi kádō úrī ngā nyaá ími be trú, kōpi drīnjá ākó, kōpi kpá átángá átá ūrī ākó, kōpi adríkí sū írībītí ūlí ní vīj 'dīsī rá, yījgō ní 'dijí ānī ku rī tīnī. Kōpi adríkí sū ɛtējí í ní ínjé 'beé vūgá, 'wīpí gí, 'aápi ku rī tīnī. 13 'Bá ri'ba āngū ímbá'ba ūnjō sī 'dī'bée, kōpivé tá kōpi ní 'oó ūnjí drīnjá sēepi 'dīri, sū kúrūnyá wōvá ní vīj kūyí yīj gārā gá rī tīnī. Kōpi sūkí línýā āvī'ba ívé létí í ní rizú ɛcízú rī sī gí rī pi tīnī. Múngú údé 'bá 'dī'bée ní vūrā ínjicijí rizú ízāngā nyazú muzú ūdū ākó ní gí.

14 Í'dózú Ādámā† vúgá, cazú Ēnókā vúgá, Ēnókā ri úyú ɛzírī ni. Ēnókā átá ándúrú 'bá 'dī'bée vé tá rá, kīnī, Úpí ri ímú mālāyikā uletere bītríká í ní ícō lāá bā ku rī pi be, 15 írī ímú tá lí 'bá ālu ālu drīgé, írī ímú 'bá Múngú ri nī'ba ku rī pi írīñā rá, ūnjikānyā kōpi ní 'oó rī sī, āzini írī 'bá Múngú ri nī'ba ku, ri'ba ūnjikānyā 'o'bá, āzini ri'ba átángá ūnjí átá'ba 'í tá sī rī pi írīñā rá. 16 'Bá ri'ba āngū ímbá'ba ūnjō sī 'dī'bée ri nījī unu muzú ununu, kōpi ri átá 'bá ʊrukō'bée ní ūnjí. Kōpi ri ɛsí 'bá céré rizú ūnjikānyā 'ozú. Kōpi ri í íngú, āzini kōpi ri 'bá rī pi ɛ drī ūcī, í ísúkí rī tá í ní lēé rī pi ānī.

Ímbángará adrizú ānī ūkpó ūkpó ɛ'yīngará agá rī

17 Ími mávé ūndī má ní lēélē rī pi, lē ími ūsúkí tá 'bávé Úpí Yésú Kúrísítō vé 'bá áyúāyū rī pi ní ótū ūlúú ími ní kīnī, írī ímú 'i nga rá 'dāri. 18 Kōpi 'yokí ími ní kīnī, “Ū'dú ūdū vé rī gé, 'bá āngū gū'ba gūgū rī pi ímú gū ími sī, kōpi ímú āyīkō rú'ba nōri vé rī ā tā 'du nga áyú.” 19 'Bá 'dī'bée nóni ími āsámvú gé anigé, kōpi nóni ri sē ími ri ími aco ími āsámvú gé sī. Kōpi

* 1:9 1:9 Mósē: Yōsépā kā drāá gí, 'bāgū Ējēpētō vé rī 'bā anjī Ísērélē vé rī pi ɛzī ngāa tūgērī rú caá íli mūdūrūlū sū (400). Kúru Múngú ní Mósē ri ípēzú ímúzú anjī Ísērélē vé rī pi pazú adringará tūgērī rú rī agásí. Múngú sē tājmbí rī Mósē ní, ā lū anjī Ísērélē vé rī pi ní, sēzú í ní tājmbí rī zizú tājmbí Mósē vé ní ānī. Tjīkí Mósē ri ísú ākūdē íli rī ca ɛlífū ālu mūdūrūlū sū (1,400), ísú ākūdē tjīkí drī Yésú ri kuyé. † Í lā Wūngará 2-24. † 1:9 1:9 Ávū Mósē vé rī ā šingará: Mikāyéle lē āvū Mósē vé rī jīj sīj vūrā Múngú ní lēé rī gé, 'bo ādróko lē āvū rī jīj sīj vūrā 'í ní lēé rī gé. 1:11 1:11 Í'dóngará 4:1-17 1:11 1:11 Kālāfe 22-24 1:11 1:11 Kālāfe 16:1-35 ‡ 1:14 1:14 Ādámā: Ādámā ri 'bá Múngú ní 'dó gbíi drīdrī rī. Íri ɛtēpí 'bá vū drīgé rī pi vé ní céré. Írivé ūkú Évā ri ɛndrēpí 'bá vū drīgé rī pi vé ní céré. † Í lā Í'dóngará 1-5. 1:14 1:14 Í'dóngará 5:19-24 1:18 1:18 2 Pētērō 3:3

ndéé ni ri tã rụ'ba nōri vé rĩ ã tã 'du nga áyu, Índrí Múngú vé rĩ kòpi ã rụ'ba gá 'dāáyo.

²⁰ Īmi mávé ūndĩ má ní lēélē rĩ pi, lē ĩmi 'bākí ẹsị tã áda uletere ĩmi ní ẹ'yī rĩ drīgé, ĩmivé ẹ'yīngará ã adri rí ūkpó ūkpó. Lē ĩmi zíkí Múngú rí ūkpó Índrí Uletere rĩ vé rĩ sī. ²¹ Īmi kádō ríí ẹsị ídríkídri 'bávé Úpí Yésù Kúrísítō ní ímúzú ĩmi jízú mụzú ídri 'dáni'dáni rĩ ịsúzú rĩ ūtēé, lē ĩmi áwíkí adrii lēngará Múngú vé rĩ agá.

²² Lē ĩmi ẹsị ã adri ídríkídri 'bá ẹ'yīngará be mādā rĩ pi ní. ²³ Lē ĩmi ípákí 'bá ụrụkọ'bée ãcí ĩ ní ịzāngā nyazú ãní ụdụ ãkó 'dāri agásī. Lē ĩmi 'bākí ẹsị ídríkídri 'bá ụrụkọ'bée ní. 'Bo ĩmi ndrekí múké, lē ĩmi fíkí ríí ūnjikānyā kòpi ní 'oó rĩ 'oó ìndī ku.

Zīngará Múngú rí íngúzú rĩ

²⁴ Múngú 'bá paápi tã ūnjí agásī rĩ, ĩri ícọ ĩmi ūtē rá, ĩmi fíkí rí ūnjikānyā 'oó ku, ĩri ĩmi íjì 'bā ívé ñngará pọwụpọwụ rĩ endrẹtị gé ūnjikānyā ãkó, āyīkō be āmbúgú. ²⁵ Lē ē íngúkí 'bávé Múngú 'bā Paápi 'bávé Úpí Yésù Kúrísítō ã tã sī ñngará be pọwụpọwụ rĩ, āmbúgú be rĩ, ūkpó be rĩ, āzini ūkpó āmbúgú ruzú rĩ be rĩ, í'dózú ĩri ní 'bụ pi gbizú vū be rĩ gé 'dāá, ícázú āndrū sī, mụzú 'dáni'dáni! Āmīnā.

Tã Yēsũ ní I'daá Yūwánĩ ní sǐ rĩ Tã búkũ rĩ vé rĩ ǎ ũlũngará

Búkũ 'dĩri Yūwánĩ Yēsũ vé 'bá áyúáyũ rĩ sĩ nĩ, sĩ sée kánísá ẹ̀zĩrĩ rĩ pi ní, Ɛ̀rĩ ri kánísá 'dĩ'bée ndre nĩ. Cápítã 2-3 agá, sĩ kòkòbì ǎndíǎndí sée kánísá ẹ̀zĩrĩ 'dĩ'bée ní céré, 'yo kòpi ní kǐnĩ, kòpi ǎ újákí ẹ̀sì ívé ũnjikányá agásì. Ímbá kòpi kǐnĩ, ǎ ríkí dō kòpi ọ̀cúyú 'dĩni draáásiyá, lē kòpi ǎ áwíkí adrií ǎtí'bá Múngú vé nĩ, kòpi ǎ adriki úkpó úkpó ívé ẹ̀'yĩngará agá. Cápítã 4-22 agá, Yūwánĩ ũlũ tã 'í ní ndree ǎndrĩlĩkĩ agá rĩ pi. ǎndrĩlĩkĩ rĩ pi i'dakí úkpó Múngú vé rĩ, ǎzini ǎndrĩngará Múngú vé rĩ. ǎndrĩlĩkĩ rĩ agá 'daá, Múngú i'da ívé jĩkó 'bá vũ drĩgé nógó rĩ pi ní ũnjikányá 'ozú rĩ vé tã. I'da létĩ Kúrísitò ní ímúzá úkpó ũnjikányá vé rĩ ndězú rĩ vé tã, ǎzini Ɛ̀rĩ ní ímúzá tã lízú 'bá tã áda rĩ gá'bá sĩ rĩ pi drĩgé rĩ vé tã. Kúru Múngú ri ímú vũ nōri iza rá, Ɛ̀rĩ gō vũ ú'dí nĩ gbi. 'Bá ẹ̀sì 'bá'bée Kúrísitò drĩgé rĩ pi, kòpi ímú adri Ɛ̀rĩ be trũ vũ ú'dí rĩ agá mužú nyonyo.

1 Tã ĩ ní sǐ búkũ nōri agá rĩ pi, Múngú sē kú Yēsũ Kúrísitò drĩgé, Yēsũ Kúrísitò ẹ̀ 'da rí tã ímúpi 'i ngaápi mbélēnjá 'dĩri ívé ǎtí'bá rĩ pi ní. Yēsũ Kúrísitò ní mǎláyiká ípězú ímúzá tã rĩ i'dazú ívé ǎtí'bá Yūwánĩ ní. 2 Yūwánĩ ũlũ tã ĩ ní i'daá 'í ní ndree 'dĩ'bée ǎrēvú céré. ũlũ ú'dúkó Múngú vé rĩ, ǎzini tã Yēsũ Kúrísitò ní átá rĩ. 3 'Bá riípi tã ĩ ní ũlũú ímú'bá 'i nga'bá drĩdrĩ 'dĩlē, ĩ ní sǐ 'dĩri lǎápi rá, yĩpi rá, ǎzini tã nĩ 'dùpĩ ngaápi rá rĩ, Ɛ̀rĩ tǎkĩri Ɛ̀sú rá. Lókí tã 'dĩri ní ímúzá 'i ngazú rĩ ícá Ɛ̀nyĩnjá gí.

Yūwánĩ sē mōdó kánísá ẹ̀zĩrĩ rĩ pi ní

4 Ma Yūwánĩ 'i, á sĩ kòkòbì 'dĩri sée 'bá Yēsũ ri ẹ̀'yì'bá gí kánísá ẹ̀zĩrĩ ǎngũ Ẹ̀zĩyá vé rĩ agá rĩ pi ní.

Ẹ̀sì múké ǎzini tǎkĩri íngápi Múngú adriípi ǎnógòsì anigé, ǎndrũ anigé, úmvúlésì ímúpi rĩ vúgá, ǎzini íngápi ǎndrĩ ẹ̀zĩrĩ adri'bá Ɛ̀rĩvé lúpá ǎndrēti gé rĩ pi* vúgá, 5 ǎzini íngápi Yēsũ Kúrísitò ú'dú céré riípi tã áda Múngú ní ẹ̀zĩ rĩ 'dùpĩ ngaápi, tã nĩ ũlũúpi 'bá rĩ pi ní, i'dópi íngápi gōó ǎndrĩ rú drĩdrĩ 'bá ũdrá'bá gí rĩ pi ǎsámuvú gé sĩ, úrípi 'bágú rú 'bágú vũ drĩgé nógó rĩ pi drĩgé rĩ vúgá rĩ, ǎ adri Ɛ̀mi be.

Yēsũ Kúrísitò lē 'bá rá, ọ̀yú 'bá 'bávé ũnjikányá agásì ívé ǎrĩ dǎápi rĩ sĩ. 6 Yēsũ ku nóni mǎlũngá rĩ 'bá drĩgé, 'bá ní nóni adrižú ǎnĩ atala rú, 'bá ní rízú ẹ̀zì Ẹ̀tēpi Múngú vé rĩ ngazú nō. Dǎngará pòwùpòwù Yēsũ Kúrísitò vé rĩ, ǎzini úkpó Ɛ̀rĩvé rĩ ǎ adri mužú nyonyo! ǎmĩnǎ.

7 Ɛ̀mi ndrekí drĩ ká! Ɛ̀rĩ ímú ǎgō Ɛ̀rĩbìtì agásì,

'bá rĩ pi ǎrēvú céré nga ímú Ɛ̀rĩ ndre ĩ mǐ sĩ.

'Bá ǎndúru Ɛ̀rĩ ũsò'bá ọ̀jù sĩ rĩ pi, kòpi kpá céré ímú Ɛ̀rĩ ndre rá.

'Bá vũ drĩgé rĩ pi céré ímú Ɛ̀rĩ ẹ̀ Ɛ̀zǎngá 'bá rá.

Ádarú tã rĩ ímú 'i nga sũ 'dĩri tĩnì! ǎmĩnǎ.

* 1:4 1:4 ǎndrĩ adri'bá ẹ̀zĩrĩ rĩ pi: 'Dĩri létĩ ǎzi ĩ ní ǎndrĩ Uleteré rĩ zìzù rĩ.

8 Úpí Múngú kīnī, “Ma Álífā 'i, āzini Ōmegā 'i.† Ma Múngú Ūkpō 'Dípa 'i, adriípi ìnógòsì anigé, āndrū anigé, úmvúlésì ìmùpi rī 'i.”

Yūwānī ndre Yēsū vé tā ìndrīlīkī agá

9 Ma Yūwānī 'i, ìmi ógùpì, 'bá ríkí ìzāngā nyaá, āzini ẹ̀sì úmbé ìzāngā rī ā nyangará gá ìmi be trú, 'bá ní mālūngā Yēsū vé rī ẹ̀'yī rī ā tā sī. Pékí ma mužú āngū 'i līpì kú ngu yī agá, ì ní zīj Pátīmōsī rī gé, má ní tì Múngú vé rī ùlúú, āzini má ní tā Yēsū vé rī ùlúú rī sī. 10 Ụ'dú ì ní rizú Úpí Múngú rī ìnjīzú 'dāri gé, Ìndrī Uleterē rī ású ma, má ní ụ'dúkó yizú má vùdřī gé 'dāá, átá ụ'dúkó be uru 'dāá sū jēlégú ní ọ'ụ rī tīnì. 11 Ụ'dúkó rī ní 'yozú má ní kīnī, “Í sī tā mí ní ndreé 'dī'bée ārēvú céré búkū traatra rī agá, 'í pē mužú 'bá Yēsū rī ẹ̀'yī' bá gí kānīsá kūrū Ēfēsō vé rī agá rī pi ní, kūrū Sēmērīnā vé rī agá rī pi ní, kūrū Pārāgámú vé rī agá rī pi ní, kūrū Tāyītīrā vé rī agá rī pi, kūrū Sārādīšj vé rī agá rī pi ní, kūrū Filādēlīfīyā vé rī agá rī pi ní, āzini kūrū Lāwōdīkīyā vé rī agá rī pi ní.”

12 Má kā ma újā 'bá átápi má be rī ndreé, á ndre aya ẹ̀zīrī ì ní údé dábū sī ni pi, ù'bākí tādú'bā ẹ̀zīrī kòpi sīgé. 13 Aya ẹ̀zīrī 'dī'bée āsámvú gé 'dāá, á ndre 'bá āzi ìndré sū 'Bá Mvā‡ tīnì, su bōngó akoóko rùkū cīngbá caá pá gá vūgá 'dāá, 'yī 'í ágátì bōngó bāá dábū rú ní sī. 14 Drī ni, āzini drī'bí ní mve kú invēsírílí, mī ní dī sū ācì ní dīj rī tīnì. 15 Pá ni pi dīkí sū aya ì ní vuú kaá úká sī rī tīnì, ụ'dúkó ní 'u sū kùlè ní 'uú rī tīnì. 16 'Bá rī ru línýā ẹ̀zīrī kú 'í drī ẹ̀ndépì gé, ìlī āco sī be cīpi ilébe ilébe ní ní ìfūzú tì ni gé sī. Ẹ̀ndrētì ní dī pōwùpōwù sū ụtù ní dīj rī tīnì.

17 Má kā ìri ndreé, má 'í'dé ìri ā pálé gá vūgá sū 'bá drāápi gí ni tīnì. 'Bo ìri ní 'í drī ẹ̀ndépì rī 'bāzú má rù' bā gá, ìri ní 'yozú má ní kīnī, “Mí 'o ụřī sī ku! 'Í dóngará gá 'dāá ma anigé, ụ'dú ụdú vé rī gé, ma kpá adri anigé.

18 Ma 'Bá adriípi ídri rú rī. Ándúrú á drā rá, 'bo nóni ma adri ídri rú mužú 'dání'dání! Á ru mǎfútá ídrízú drā agásī rī, āzini vūrā 'bá ūdrā' bā gí rī pi vé ìndrī ní mužú adriú rī kú má drīgé nō.

19 “Í sī tā mí ní ndreé 'dī'bée céré vūgá, 'í sī tā nóni rī' bā ì nga' bā rī pi, āzini tā ìmù' bā ì nga' bā drīdrī 'dīlè rī pi. 20 Línýā ẹ̀zīrī mí ní ndreé má drī ẹ̀ndépì gé, āzini aya dábū rú ẹ̀zīrī ì ní tādú'bā ù'yūú ù'bāá sī ní gé 'dī'bée vé ífífí, ìri 'dínì. Línýā ẹ̀zīrī 'dī'bée, kòpi mālāyīkā kānīsá ẹ̀zīrī rī pi vé rī, aya dábū rú ẹ̀zīrī ì ní tādú'bā ù'yūú ù'bāá sī ní gé 'dī'bée, kòpi kānīsá ẹ̀zīrī rī pi.”

2

Ụ'dúkó ì ní sī sēé kānīsá kūrū Ēfēsō vé rī agá rī ní rī

1 “Í sī kòkòbì sēé mālāyīkā* kānīsá kūrū Ēfēsō vé rī agá rī ní.

Ụ'dúkó 'dīri mávé ní. Ma 'bá línýā ẹ̀zīrī ruúpi má drī ẹ̀ndépì gé, riipi ẹ̀cìpi aya ẹ̀zīrī ì ní údé dábū sī ì ní tādú'bā ẹ̀zīrī ù'bāá kòpi sīgé rī pi āsámvú gé sī rī 'i. 2 Á nī tā ìmi ní rīi 'oó rī pi rá, ìmi rī ẹ̀zī nga ūkpō sī,

† 1:8 1:8 Ma Álífā 'i, āzini Ōmegā 'i: Gīrīkī tì sī, Álífā rī tǎfí vé 'í dóngará, Ōmegā rī tǎfí ụdú gé rī. Yēsū kīnī, 'í dóngará gá 'dāá 'i anigé, ụ'dú ụdú vé rī gé, 'í kpá adri anigé. ‡ 1:13 1:13 'Bá Mvā: Yēsū zj 'i 'Bá Mvā lūzú kīnī, 'i Kúrīsító 'i, 'i mālūngā rī ru mužú nyonyo. 'Í lā Dānyélē 7:13-14.

* 2:1 2:1 Mālāyīkā: Vẹ̀rẹ̀šj 1, 8, 12, 18 'dī'bée agá, kòkòbì ì ní 'yoó sīkí sēé mālāyīkā rī pi ní 'dīri, sīkí sēé drīkoma kānīsá vé rī pi ní.

Ìmi úmbéki ẹ̀sì Ìzāngā rī ǎ nyangará gá rá, Ìmi ǎ'yīkí 'bá ùnjí rī pi vé tǎ kuyé. 'Bá 'yo'bá kīnī, Ì Yẹ̀sũ vé 'bá áyúáyū ni pi 'dī'bée, Ìmi ù'bǐkí kòpivé tǎ nīí áamá, Ìmi ʒsúkí kòpi ùnjò rú, kòpi adrikí Yẹ̀sũ vé 'bá áyúáyū ni pi ku. ³ Ìmi nyakí Ìzāngā mǎ tǎ sī, Ìmi úmbéki ẹ̀sì Ìzāngā rī ǎ nyangará gá rá, Ìmi kukí ẹ̀jǐ rī ǎ ngangára kuyé.

⁴ 'Bo ma tǎ be Ìmi be anigé, Ìmi kukí Ìmivé lēngará ọ̀tú drīdrī rī gí. ⁵ Ìmi ndrekí drī ká, tǎ ándúru Ìmi ní 'oó múké rī, Ìmi kukí nóni Ìmi drigé sī gí. Ìmi újǎkí ẹ̀sì, lē Ìmi gòkí tǎ 'oó sù ándúru Ìmi ní ríí 'oó drīdrī rī tǐn. Ìmi gǎkí dō ẹ̀sì újǎgá sī, ma Ìmú Ìmivé aya Ì ní údé áci ù'yüzú sǐ ní gé sī rī 'dù Ìmi ǎsámú gé sī rá. [†] ⁶ 'Bo tǎ Ìmi ní 'oó múké rī, Ìri 'dī, Ìmi gǎkí tǎ 'bá Nīkòlǎwú vé rī pi ní ríí 'oó rī sī sù má ní gǎá sī rī tǐn.

⁷ 'Bá bǐ be rī, ǎ yì 'í ní tǎ Ìndrī Uleteré rī ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tǎ ùnjí ǎ ùkpò ndéepi rá rī, ma pẹ̀tì rípi Ìdri sēepi, adriipi Múngú vé ọ̀múvú múké múké rī agá rī vé ù'a sē nya Ìri ní rá."

U'dúkọ̀ Ì ní sī sē kǎnísǎ kūrú Sēmērínǎ vé rī agá rī ní rī

⁸ "Í sī kòkòbǐ sēé mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kūrú Sēmērínǎ vé rī agá rī ní.

Ì'dóngará gá 'dǎá ma anigé, ù'dú ùdú vé rī gé ma kpá adri anigé, ma drǎápi rá, gòopi íngápi Ìdri rú rī 'í.

⁹ Á nǐ rá 'yozú kīnī, Ìmi nyakí Ìzāngā rá, vū drigé nògò, Ìmi ngá ákó, 'bo 'bù gé 'dǎá, Ìmi ngá be! Á nǐ 'bá 'yo'bée kīnī, Ì Yǎhúdǐ, rí'bá tǎ ùnjí 'yo'bée Ìmí rú izazú 'dī'bée rá. 'Bo kòpi adrikí Yǎhúdǐ ku, kòpi 'bá Sātánǎ vé ní. ¹⁰ Ìmi Ìmú Ìzāngā nya rá, lē Ìmi 'okí ǔrǐ sī ku. Á lē lúú Ìmi ní 'yozú kīnī, ǎdróko rí Ìmú Ìmi ʒrukò 'dù ú'bé jó 'í ní rizú ǎngū ù'yüzú rī agá, Ìmi ù'bǐzú ámázú ǎní. Ìmi Ìmú Ìzāngā nya ùnjí ùnjí ka ù'dù be mudrī. Ìmi nyakí dō Ìzāngā rī drǎdrǎ ẹ̀ tǐ ʒsú drǎáásiyǎ, lē Ìmi tukí pá tǐtǐ Ìmivé ẹ̀'yǐngará agá, ma Ìmú kǐlǎ Ìdri 'dání'dání rī vé rī sē Ìmi ní rá.

¹¹ 'Bá bǐ be rī, ǎ yì 'í ní tǎ Ìndrī Uleteré rī ní 'yoó 'bá kǎnísǎ vé rī pi ní 'dīri. 'Bá tǎ ùnjí ǎ ùkpò ndéepi rá rī, ícò fíí drǎngará vú ʒrǐ rǐ[‡] agá ku."

U'dúkọ̀ Ì ní sī sē kǎnísǎ kūrú Pārāgámú vé rī agá rī ní rī

¹² "Í sī kòkòbǐ sēé mǎlǎyíkǎ kǎnísǎ kūrú Pārāgámú vé rī agá rī ní.

U'dúkọ̀ 'dīri, Ìri 'bá adriipi ʒlǐ ǎco sǐ be cípi ílèbe ílèbe rī be rī vé ní.

¹³ Á nǐ vūrǎ Ìmi ní rizú adrizú rī rá, Ìmi rí adri vūrǎ Sātánǎ vé mǎlūngǎ ruzú rī gé. Ádarú Ìmi áwíkí rú mávé rī ruyú kuú tǐtǐ. U'dú Ì ní ǎnǐtípǎ pá tuúpi tǐtǐ mávé tǎ ùlūngará gá rī 'dǐzú drǎzú kūrú agá vūrǎ Sātánǎ vé mǎlūngǎ ruzú 'dǎri gé rī gé, Ìmi tukí pá tǐtǐ Ìmivé ẹ̀'yǐngará agá.

¹⁴ 'Bo ma tǎ be mǎdǎṅǎ Ìmi be anigé, 'bá ʒrukò Ìmi ǎsámú gé 'dīlè anigé áwíkí ímbángará Bálámú vé rī ruyú kuú tǐtǐ. Bálámú ímbá Bálákǎ rí, Bálákǎ ʒcǐ 'bá Ísèrélé vé rī pi ẹ̀ drǐ fíí ùnjǐkǎnyǎ 'oó, kòpi ríkí ínáyá Ì ní 'bǎá kuú ngá Ì ní údé drǐ sǐ múngú rú rī pi ní rǐ nyaá, kòpi fíkí ríí ọ̀wǔ 'bǎá múzú. ¹⁵ 'Bá ʒrukò kpá Ìmi ǎsámú gé 'dígé anigé áwíkí ọ̀njú kuú ímbángará Nīkòlǎwú vé ùnjò vé 'dīri agá tǐtǐ. ¹⁶ Lē Ìmi újǎkí ẹ̀sì,

[†] 2:5 2:5 Aya Ì ní údé dábú sī Ì ní tǎdú'bǎ ù'bǎá sǐ ní gé sī rī 'dù Ìmi ǎsámú gé sī rá: Aya Ì ní tǎdú'bǎ ù'bǎá sǐ ní gé sī rī vé 'dungará kòpi ǎsámú gé sī rī vé ífíí, Yẹ̀sũ rí kòpi ku adri ó'dúkùlè, kòpivé kǎnísǎ rí gò 'í dé rá. [‡] 2:11 2:11 Drǎngará vú ʒrǐ rǐ: Drǎngará vú ʒrǐ rǐ, Ìri Ìzāngá nyangará áci agá múzú 'dání'dání rī. 'Í lǎ I'dangará 20:6-14; 21:8. 2:14 2:14 Kǎlǎfe 22-24

ĩmi gāki dō ẹ̀sì újágá sī, ma ca ĩmi vúgá 'dīlẹ́ ú'díkírĩṅá nǒgó, ma ẹ̀'dí 'dì 'bá ẹ̀sì újá' 'bá kuyé rī pi be ɪ́lì áco má tị gé nǒri sī.

17 'Bá b́i be rī, ā yì 'í ní tǎ Índrì Uleteré rī ní 'yoó 'bá kǎnísá vé rī pi ní 'dìri. 'Bá tǎ ùnjí ā ùkpō ndéépi rá rī, ma ímú máná^S í ní zūyú rī pi ā urukọ́ í'dù sē ɪri ní. Ma kpá ɪrǎ mvá imve í ní rú ú'dí sī rú' 'bá ní gé 'bá āzi ní nǐ kuyé 'dāri í'dù sē ɪri ní, 'bá ẹ̀'yipi rī 'yéṅá nǐ ọ́'dúkùlẹ́gúsi."

Ì' d̀d̀k̀ọ́ ɪ ní s̀i s̀eé kǎnísá k̀r̀ú Tǎỳt̀írǎ vé rī agá rī ní rī

18 "'Í sī kòkòb́i sēé mǎlǎyíkǎ kǎnísá k̀r̀ú Tǎỳt̀írǎ vé rī agá rī ní:

Ì' d̀d̀k̀ọ́ 'd̀iri, ɪri Mvǎ Múngú vé m̀i be d̀iipi s̀i áci t̀ini, āzini pá be d̀iipi s̀i aya í ní vuú kaá úká sī rī t̀ini rī vé ni.

19 Á nǐ tǎ ārèvú céré ĩmi ní ríi 'oó rī pi rá. ĩmivé lèngará, ĩmivé ẹ̀'yǐngará, ĩmivé ẹ̀zì ngangará, āzini ẹ̀sì ĩmi ní úmbé ɪzǎngá nyangará gá rī, á nǐ rá. Tǎ ĩmi ní 'oó āndrū rī ndé ándúrú ĩmi ní 'oó dr̄dr̄ rī rī rá.

20 'Bo ma tǎ be ĩmi be anigé. ĩmi ā'yíkí ùkú Yēzēbélí* 'yoópi 'i nēb́i, mávé átí' 'bá ẹ̀ dr̄i kóopi m̀uzú tǎ ùnjí agá rī vé tǎ, ɪc̄ic̄ik̄i 'bá rī pi ríi ngá í ní údè dr̄i s̀i múngú rú rī pi ɪnj̄i, sē k̀opi ríkí ɪnyá í ní ríi sēé ngá í ní údè múngú rú rī pi ní rī nyaá, íwí k̀opi ɪcá kuú ọ̀wù rú. 21 Á ku kòdò ɪri ní sǎ ẹ̀sì újázú, ā ku rí ọ̀wù 'í ní ríi 'bǎá rī rá, 'bo gǎ ẹ̀sì újágá sī.

22 Kúru ma ímú ɪri 'be ɪzǎngá nya gbóló dr̄igé 'bá ọ̀wù 'bǎ' bée ɪri sī rī pi be, k̀opi újákí dō ẹ̀sì ku, k̀opi ímú ɪzǎngá nya ùnjí ùnjí. 23 Ma ɪrivé anj̄iná rī pi ú'dí ùdrǎ rá. 'Bá kǎnísá vé rī pi céré ímú nǐ amá 'yozú k̄iní, á nǐ tǎ 'bá rī pi ẹ̀ ẹ̀sì agá 'dǎá rī rá, āzini á nǐ tǎ 'bá rī pi vé umí agá 'dǎá rī rá. Ma ímú 'bá ǎlu ǎlu úfē tǎ ɪri ní 'oó rī vú sī. 24 'Bo á lē 'yoó ĩmi urukọ́ adri' 'bá Tǎỳt̀írǎ gá 'dīlẹ́ ɪrivé ɪmbángará ùnjí 'd̀iri gǎ' 'bá sī, āzini Sátáná vé tǎ í ní ùz̄j̄ú kuú m̀ud̄m̀ud̄ rú rī nǐ' 'bá kuyé rī pi ní 'd̀ini, má ɪc̄o tǎ ẹ̀nj̄en̄j̄i āzi 'bǎá ĩmi dr̄igé d̀i ku. 25 Múké ni, lē ĩmi ùbíkí mǎ pámvú m̀uzú, c̄imgbá lókí má ní ɪgòzú rī gé.

26 'Bá tǎ ùnjí ā ùkpō ndéépi rá, má pámvú ùb́ipi c̄imgbá ùd̄j̄ gé rī, ma ùkpō sē ɪri ní, ɪri 'bá rī pi ẹ̀ dr̄i ọ̀rú āngú rī pi dr̄igé sī céré, 27 s̀i má ní ùkpō dr̄i ọ̀rú rú rī ɪsú má Ẹ̀tépí vúgá rī t̀ini,

" ɪri k̀opi ẹ̀ dr̄i ọ̀rú túré aya rú ní sī,

ɪri k̀opi ùndí kpélékpélé s̀i ùdr̄i ní ọ̀fú rī t̀ini."

28 Ma kpá ɪri ní mǎrǎbǎ ỳ' b̀t̀iṅá vé rī sē. †

29 'Bá b́i be rī, ā yì 'í ní tǎ Índrì Uleteré rī ní 'yoó 'bá kǎnísá vé rī pi ní 'd̀iri."

3

Ì' d̀d̀k̀ọ́ ɪ ní s̀i s̀eé kǎnísá k̀r̀ú Sǎrǎd̄is̄i vé rī agá rī ní rī

1 "'Í sī kòkòb́i sēé mǎlǎyíkǎ* kǎnísá k̀r̀ú Sǎrǎd̄is̄i vé rī agá rī ní.

^S 2:17 2:17 Máná: Máná rí ǎnyǎngá Múngú ní ɪs̄éé 'bá ɪs̄er̄élé vé rī pi ní rí. ɪs̄é sǎ k̀opi ní adrizú āngú á'wí c̄inyáfá rú rí agá 'dǎá ɪlì p̀uk̄ú s̀i rī gé. 'Í lǎ W̄ngará 16:1-36. * 2:20 2:20 Yēzēbélí: Úkú Yēzēbélí ko 'bá ɪs̄er̄élé vé rī pi ẹ̀ dr̄i múngú í ní údè dr̄i s̀i rī pi ɪnj̄i ní. 'Í lǎ 1 'Bǎgú 16:29-31; 18:4-19; 2 'Bǎgú 9:22. 2:27 2:27 Sǎw̄mǎ 2:9 † 2:28 2:28 Mǎrǎbǎ ỳ' b̀t̀iṅá vé rī: Yés̄ú k̄iní 'i mǎrǎbǎ ỳ' b̀t̀iṅá vé rī. 'Í lǎ I'dangará 22:16. * 3:1 3:1 Mǎlǎyíkǎ: V̄er̄ēs̄i 1, 7, 14 'd̀i' bée agá, k̀ok̀ob̄i í ní 'yoó s̄ik̄i sēé mǎlǎyíkǎ rī pi ní 'd̀iri, s̄ik̄i sēé dr̄ikoma kǎnísá vé rī pi ní.

Ū'dúkó 'diri mávé ni. Ma āmbúgú índrí ẹ̀zṛī Múngú vé rī pi drīgē nī, āzini á rụ línyā ẹ̀zṛī rī pi má drīgē.

Á nī tā ĩmi ní 'oó rī pi rá. 'Bá rī pi ūsũkí kínī, ĩmi ídri rú, 'bo ĩmi 'bá ūdrā'bá gí ni pi. ² ĩmi arukí! ĩmi útúkí ĩmi gōzú ūkpó ūkpó ĩmivé ẹ̀yīngará agá, ĩmivé ẹ̀yīngará lē drāádrā. Á'diātāsīyā á ndre tā ĩmi ní ríí 'oó rī ícó Múngú mī gé 'dāá kuyé. ³ Lē ĩmi ígákí tā ĩ ní ímbá ĩmi ní yīī 'dāri, lē ĩmi rúkí ĩri tītī, ĩmi újákí ẹ̀sī. 'Bo ĩmi arukí dō ku, ma ícá ĩmi vúgá dū sū ūgú'ba ní ícá rī tīnī, ĩmi ícókí sá má ní ícázú ĩmi vúgá rī nīī á má ku.

⁴ 'Bá uruḳo ĩmi āsámuvú gé Sārādīšī gé 'dīgē anigé, 'bo kōpi adrikí tré kuyé, kōpivé adringará pīrī, kōpi gākí tā ūnjī sī, kōpi adrikí sū 'bá ívé bōngó útēēpi uletere āzāvū ákó rī tīnī. 'Bá 'dī'bée, 'bá ímú ẹ̀cī kōpi be trú, kōpi bōngó invē ni úsú, ā'diātāsīyā kōpivé adringará pīrī. ⁵ 'Bá tā ūnjī ā ūkpō ndēēpi rá rī, ma úmvúlēsī ĩri úsú bōngó invē ni sī, sū kōpivé rī tīnī. Á lī ĩrivé rú búkū ídri 'dání'dání rī vé rī agásí ku, Ma lū má Ẹ̀tēpī ní, āzini ĩrivé mālāyikā rī pi ní, ĩri 'bá mávé ni.

⁶ 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā Índrí Uletere rī ní 'yoó 'bá kánísā vé rī pi ní 'diri."

Ū'dúkó ĩ ní sū sēē kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rī agá rī ní rī

⁷ "Í sī kōkōbī sēē mālāyikā kánísā kūrú Fīlādēlīfīyā vé rī agá rī ní.

Ū'dúkó 'diri mávé ni. Ma 'bá uletere, tā áda 'oópi ni, Dāwúđī† vé mǎfūtá ruṣpī rī 'i. Á zī dō kēṣṣī rī gí, 'bá āzi ícó ūpī ku, má ūpī dō gí, 'bá āzi ícó zīī bā ku.

⁸ Á nī tā ĩmi ní ríí 'oó rī rá. ĩmi ndrekí drī ká, á zī ĩmi ní kēṣṣī rī gí, 'bá āzi ícó ūpīī ku. Á nī rá ūkpō ĩmivé rī mādā, 'bo ĩmi 'dukí tā má ní ímbá rī ngáá rá, ĩmi gākí ma kuyé. ⁹ 'Bá Sātánā vé 'yo'ba kínī, ĩ Yāhúđī 'dī'bée, kōpi ūnjó rú, kōpi adrikí Yāhúđī ku. Ma sē kōpi ímú kūmūcī ūtī ĩmi ẹ̀ndrētī gé, lūzú kínī, á lē ĩmi rá. ¹⁰ ĩmi ní mávé tǎimbī ruṣ tītī, ĩmi ní ẹ̀sī úmbé Izāngá nyaá ẹ̀sī be mādā rī sī, lókí ní ní úmvúlēsī 'bá céré vū drīgē nōgó rī pi ū'bīzú rī gé, ma ícó ĩmi tā mba rá.

¹¹ Ma ímú mbēlēná. Lē ĩmi 'okí tā múké rī mužú drīdrī, 'bá āzi ā pa rí ĩmivé kūlā ĩmi drīgē sī ku. ¹² 'Bá tā ūnjī ā ūkpō ndēēpi rá rī, ma ĩri 'bā adri ālémbe rú Jó Múngú vé rī agá, ícó Jó Múngú vé rī kuú ku, má ímú Múngú vé rú sī ĩri ā rú'ba gá, † āzini má ímú Múngú vé kūrú ú'dí Yēřūsālēmā riipi ímúpi Múngú vúgá 'bū gé 'dāāsī vūgá nōó rī vé rú sī ĩri ā rú'ba gá, ma kpá mávé rú ú'dí rī sī ĩri ā rú'ba gá.

¹³ 'Bá bī be rī, ā yī 'í ní tá Índrí Uletere rī ní 'yoó 'bá kánísā vé rī pi ní 'diri."

Ū'dúkó ĩ ní sū sēē kánísā kūrú Lāwōdīkīyā vé rī agá rī ní rī

¹⁴ "Í sī kōkōbī sēē mālāyikā kánísā kūrú Lāwōdīkīyā vé rī agá rī ní.

† 3:7 3:7 Dāwúđī: Véréřē 'diri agá, Yēřū rụ Dāwúđī vé mǎfūtá 'bāgú rú ní. Múngú Ipē Dāwúđī rī adrii 'bāgú Isērélē rī pi vé ní, ẹ̀zī kínī, 'bāgú ú'dí rī ímú ifū ĩrivé úyú agá, ĩri mālūngá rī rụ mužú 'dání'dání, 'bāgú rī Yēřū Kúrísító 'í. 'Í lā Sāwúmā 132:11-12; Ẹ̀zī 2:30 Tīkí Dāwúđī rī řsú ākūdē ílī rī ca ẹ̀līfū ālu (1,000) gí, ílī 'dāri gé, řsú tīkí drī Yēřū Kúrísító rī kuyé. 'Í lā 1 Sāmūēlē 16-30; 2 Sāmūēlē 1-24; 1 'Bāgú 1-2. † 3:12 3:12 Rụ sīī ĩri ā rú'ba gá rī: Rụ sīī ĩri ā rú'ba gá rī lū 'yozú kínī, 'bá 'diri 'bá Múngú vé ní, ĩri adri Yēřūsālēmā ú'dí rī vé ní, āzini ĩri adri 'bá Yēřū vé ní.

U'dúkó 'dīri mávé ni, ma Āmīnāš 'i! Ma tā ī ní eziī rī 'du nga rá, āzini ma ri tā áda ūlū, ma āmbúgu ngá Múngu ní gbii rī pi drīgē nī. ¹⁵ Á nī tā īmi ní 'oó rī pi ārevú céré, īmivé tā adri īdríkídri kuyé dōku ācí ācí kuyé, īmi kú ágágá 'dīgé. Á lē īmi adriki ācí ācí dōku īdríkídri! ¹⁶ Īmi ní adrii ágágá 'dīgé, īdríkídri kuyé dōku ācí ācí kuyé rī sī, ma imú īmi we má tī gé sī vūgá. ¹⁷ Īmi ri 'yo, 'Ma ngá 'dīpa, ma ngá be ambamba, á lē ngá āzi ku.' 'Bo īmi nīkí amá kuyé 'yozú kīnī, īmi ri drī cī ngá ākō sī, 'bá rī pi ri īmi īzāngā 'bā, īmi ngá ākō, īmi mī ākō, īmi rụ' 'bá be ule. ¹⁸ Ma īmi ímbá 'dīni, lē īmi jekí īmi ní dábū ī ní ū' 'bī zāā ācí sī ícapi uletere ni má vūgá, īmi ufukí rí ícā ānī ngá 'dīpa. Lē īmi jekí kpá īmi ní bōngó imve ni úsú īmī rụ' 'bá ule drīnjá sēepi 'dīri ōzūzú ānī. Lē īmi jekí kpá īmi ní dāwā ī ní rii ūtī mī gé rī ūtī īmi mī gé, īmī mī ā ndre rí āngū ānī bēnī.

¹⁹ 'Bá má ní lēlē rī, ma īri īrīnā, ma 'yo tā īri ní 'oó rī ūnjí. Lē īmi 'bāki úvá tā piri 'ozú, īmi újaki ési ūnjīkānyā agāsī rá. ²⁰ Īmi ndrekí drī ká, á tu pá kuu kēṭīlē gá, ma ri kēṭī rī ga, 'bá rī yī dō mā ū'dúkó, zī dō kēṭī rī rá, ma fi īrivé jō gá 'dālē rá, 'bā ngá nya īri be trū ālu.

²¹ 'Bá tā ūnjí ā ūkpō ndēepi rá rī, ma īri 'bā úri má jēlē gá mávé lúpá mālūngā vé rī drīgē, sū má ní tā ūnjí ā ūkpō ndēē gí, má ní nóni úri má Ḃṭēpi be trū īrivé lúpá mālūngā vé rī drīgē rī tīni.

²² "Bá bī be rī, ā yī 'í ní tā Índri Uletere rī ní 'yoó 'bá kānisā vé rī pi ní 'dīri."

4

I'daki Yūwānī ní tā ī ní Múngu ri īnjīzú 'bū gé 'dāā rī

¹ Tā 'dīri ā vūdrī gé, í ní má ní īndrīlīkí āzi i'dazú. Īndrīlīkí rī agá 'dāā, á ndre kēṭī 'bū vé rī zīkí kú mgbo. Á yī ū'dúkó ó'ú sū jēlégú vé rī tīni, ū'dúkó rī 'yo má ní kīnī, "Mí imú má vūgá 'bū gé nōó, á lē mí ní tā āzi imúpi 'i ngaapi ni ūlū." ² Mbēlējā Índri Uletere rī ní ma ásúzu, má ní 'bá āzi ndrezú úri kuu lúpá drīgē mālūngā 'bū vé rī gé 'dāā. ³ 'Bá úripi lúpá rī drīgē rī, rụ' 'bá ni índré sū írā mālāmālā rú ūnyī be ī ní zī jāsīpā rī tīni, āzini írā ika ī ní zī kārīnēlīyā rī tīni. Gērī índrépi sū írā īrībīlī rú ī ní zī ēmēridā rī tīni rī tra lúpá rī ā gārā kūrū. ⁴ Ū'bāki lúpá pūkú īrī drī nī sū lúpá mālūngā vé rī ā gārā gá sī kūrū, 'bá ambugu pūkú īrī drī nī sū úrīkí kuu lúpá rī pi drīgē sī. Kōpi úsúki í bōngó imve imve ni pi sī, kūlā kōpi ní úsú í drīgē rī pi údéki ngá dábū rú ní sī. ⁵ Ūvi ní gazú ācí be lōkúlōkú lúpá mālūngā vé rī gé 'dāā. Ū'yūki tādú'bā ézīrī ū'bāā rii dīj lúpá mālūngā vé rī ɛndrēṭi gé, tādú'bā ézīrī 'dī'bée i'da índri ézīrī Múngu vé rī. ⁶ Lúpá Múngu vé rī ɛndrēṭi gé 'dāā, āngū rī ógú sū múnḂrā tīni.

Á ndre ngá sū ídri rú ni pi īnyinjá lúpá rī ā gārā gá sī kūrū, ū'bāki mī ngá sū ídri rú 'dī'bée ā rụ' 'bá gá sī, ɛndrēṭi gélésī, āzini úgóró gálésī. ⁷ Ngá ālu rī índré sū kēmīrō tīni, īrī rī índré sū tī ágó tīni, na rī vé ɛndrēṭi índré sū 'bá áda vé rī tīni, sū rī índré sū bībī riipi ngaapi nganga rī tīni. ⁸ Ngá sū ídri rú 'dī'bée ārevú céré ālu ālu ūpēlē'bī be áziyá áziyá. Ū'bāki mī kōpi

Š 3:14 3:14 Āmīnā: Tā Yēsū ní 'i zīzú Āmīnā 'i rī vé íffī 'dīni, Yēsū lū 'bá ní kīnī, Múngu ri tā 'í ní eziī rī pi 'du nga rá.

ã rú'ba gá sī kúrū cīngbá cazú kôpi ã ùpelé'bj ã ndúgé sī céré. Ụ'dụ céré ùtúná sī, āzini ịníná sī, kôpi újíkí ku, kôpi ri átá muzú 'díní,

“Úpí Múngú Ûkpō 'Dípa ri uletere, uletere, uletere,

iri ịnógósí anigé, āndrū anigé, iri úmvúlésí ímụ rá.”

⁹ Ngá sụ idri rú 'dī'bee ríkí 'Bá úrípi lúpá dríge adriipi idri rú muzú nyonyo rī íngú, ríkí iri ịnjǐ, āzini ríkí iri ní òwō'dífō sée. ¹⁰ Sā ālu ālu 'dīri gé, 'bá ambugu pūkú ịrǐ drǐ ni sụ rǐ pi céré ùfíkí kūmūcǐ 'Bá úrípi lúpá dríge adriipi idri rú muzú nyonyo rī endrẹtǐ gé, kôpi ríkí iri ịnjǐ. Kôpi unjekí ívé kǔlǎ í dríge sī ù'bāá lúpá rī endrẹtǐ gé 'dígé, kôpi ríkí 'yo kíní,

¹¹ “Múngú, mi múké agaápi rá rī, mi 'bávé Úpí, mi 'bávé Múngú.

'Bá mi íngú, 'bá mi ịnjǐ, ùkpō mívé rī ã mụ drǐdrǐ,

ã'diātāsīyā ngá rī pi ārēvú céré 'í gbi mi 'i,

ngá mí ní gbi rī pi nóni anigé,

ã'diātāsīyā mí lē kôpi ã adriki sụ 'dīri tǐnǐ.”

5

Kābīlō Mvǎ rī zǐ búkū traátra rī

¹ Kúru á ndre Múngú úrípi lúpá dríge rī rụ búkū í ní traátra tā sǐ 'a ní gé ilébe ilébe, tǐ ní ùmbíí ísé sǐ caá ézǐrǐ rī kú 'í drǐ ẹndẹpǐ gé. ² Má ní mālāyíkā ùkpō be ní ndrezú, mālāyíkā rī ní trezú ú'dúkó be urú 'dāá kīnǐ, “'Bá múké agaápi rá ícópí 'bá ní ísé í ní búkū traátra rī ē tǐ ùmbízú 'dīri ùnjǐpi búkū rī tǐ gé sǐ búkū rī zǐzú rī ā'di 'í? ³ 'Bá āzi 'bǐ gé 'dāá, dōku vū dríge nōgó, dōku nyōókú ã ndúgé 'dílé ícópí búkū í ní traátra tǐ ní ùmbíí ísé sǐ cí 'dīri ē tǐ ùnjǐpi tā búkū rī agá rī ndrezú ní 'dāáyo.”

⁴ Kúru má ní 'dezú āá gá, á ngo ịzāngā ịzāngā rú, ã'diātāsīyā 'bá āzi í ní ịsú múké agaápi rá ícópí búkū í ní traá tǐ ní ùmbíí ísé sǐ cí 'dīri ē tǐ ùnjǐpi tā búkū rī agá 'dālē rī ndrezú ní 'dāáyo. ⁵ Kúru 'bá ambugu rī pi vé ālu ní ní 'yozú má ní kīnǐ, “'Í ngo ku! 'Í ndre drǐ ká, Kēmǐrǐ ịbǐpi ịfúúpi súrú Yúdā vé rī agá, úyú Dāwúđǐ vé rī agá rī ndē ādróko ã ùkpō gí. Iri ícó ísé í ní ùmbíí ézǐrǐ búkū traátra rī tǐ gé 'dīri ùnjǐ búkū rī tǐ gé sǐ búkū rī zǐzú ní.”

⁶ Kúru má ní Kābīlō Mvǎ* ndrezú tu pá kuú lúpá rī gé ágágá 'dāá, ngá sụ idri rú rī pi 'bá ambugu rī pi be, kôpi trakí iri ã gārā kúrū. Kābīlō Mvǎ rī ındré sụ í ní líj drāá gí ní tǐnǐ, iri ú'yú be ézǐrǐ, mǐ be ézǐrǐ. Mǐ ézǐrǐ 'dī'bee í'da ındrǐ adri'ba ézǐrǐ Múngú vé iri ní ịpéé ímụ ayií vū dríge sǐ céré rǐ pi. ⁷ Kābīlō Mvǎ rī ní muzú búkū í ní traátra 'dīri é'yǐzú 'bá úrípi lúpá mālūngá vé rī dríge rǐ dríge sǐ. ⁸ Kā búkū rī é'yǐ drǐ ní gé sǐ, ngá sụ idri rú 'dī'bee, 'bá ambugu pūkú ịrǐ drǐ ni sụ 'dī'bee be, kôpi ní kūmūcǐ ùtǐzú Kābīlō Mvǎ rī endrẹtǐ gé, 'bá ālu ālu rụ kǔ'dǐ, āzini sákānǐ í ní údé dábū sǐ ní kú 'í dríge, ùdākí ẹjǐngǐrǐ kú sákānǐ rǐ pi 'a gá sǐ tré tré. Ẹjǐngǐrǐ 'dīri, iri zǐngárá 'bá Múngú vé rǐ pi ní rizú Múngú rī zǐzú rī. ⁹ Kôpi ní í'dózú rizú úngó ú'dí ngozú kíní,

“Mi múké agaápi rá rī, mi ícó búkū traátra rī é'yǐ ní, āzini mi ícó ísé rǐ pi ùnjǐ búkū í ní traátra 'dīri tǐ gé sǐ ní,

* 5:6 5:6 Kābīlō Mvǎ: Búkú I'dangará vé rī agá, Yésú rī zíkí Kābīlō Mvǎ. Múngú sē tǎjmbǐ Mósé ní kīnǐ, 'bá rǐ pi ã zākí kābīlō Múngú ní rǐbǐnǐ rú, ã trūkí rí kôpi ívé ùnjǐkányā agásí rá. Sē í ní Yésú rī zǐzú Kābīlō Mvǎ Múngú vé ní ānǐ, ã'diātāsīyā Múngú ịpé iri ímụ drāá 'bávé ùnjǐkányā ùjǐ. 'Í lǎ Wǐngárá 12:13-15; Yúwání 1:29-36.

ã'diātāsīyā lǐkí mi drāá gí,
mívé ārí dāápi rī, je 'bá rī pi sēé Múngú ní,
tì ālu ālu vú sī, sūrú rī pi gé sī,
āngū rī pi gé sī, vū drǐgē sī céré.

¹⁰ Mí sē kōpi rúkí mālūngā adrizú atala rú, ríí ězǐ ngaá Múngú ní,
kōpi ā rúkí rí mālūngā nyōókú drǐgē nōgō rī."

¹¹ Á 'bā nyo mâ mǐ rizú ndrezú, má ní ú'dúkó mālāyíkā kárákará pi vé
ni yǐzú, kōpívé kālāfe élífū mǔdrǐ vú be élífū mǔdrǐ. Kōpi trakí ĩ lúpá
mālūngā vé rī ā gārā gá sī, ngá sǔ ídri rú rī pi ā gārā gá sī, āzini 'bá
ambuǵu rī pi ā gārā gá sī kúrǔ. ¹² Kōpi rikí úngó ngoó ú'dúkó be uryú 'dāá
kíní,

"Mí Kābīlō Mvā ĩ ní lǐjǐ 'dīri, mi múké,
ádarú mi adri ũkpō be, mi ā'bú ísú rá,
mi tā nǐngará ísú rá, mi adri ěvǐvǐ be.

Ī mi ĩnjǐ rá, mi dǐ pōwǔpōwǔ, āzini ĩ mi íngú rá."

¹³ Á yǐ ngá ídri be ĩ ní gbií 'bǔ gé 'dālé rī pi vū drǐgē nōgō rī pi be, adri'bá
nyōókú agá rī pi be, yǐí ā ndúgē rī pi be, kōpi rikí úngó ngoó kíní,

"Íngúngará, ĩnjǐngará, dǐngará, āzini ũkpō

ā adri 'Bá úripi lúpá drǐgē rī ní, āzini Kābīlō Mvā rī ní
mǔzú nyonyo."

¹⁴ Ngá sǔ ídri rú 'dǐ'bée ní ā'yǐzú kíní, "Āmǐnā." 'Bá ambuǵu 'dǐ'bée ní
u'dezú kǔmúci ũtǐzú Múngú rī ĩnjǐzú, āzini Kābīlō Mvā rī ĩnjǐzú.

6

Kābīlō Mvā rī ũnjǐ ísé ĩ ní búkū traátra rī ě tǐ ũmbǐzú rī

¹ Á ndre Kābīlō Mvā rī njǐ ísé ĩ ní búkū traátra rī ě tǐ ũmbǐzú ézǐrǐ rī vé
ālu búkū rī tǐ gé sī. Kúru á yǐ ngá sǔ ídri rú rī pi vé ālu ri átá ú'dúkó be líí
sǔ ũvi ní líí rī tǐnjǐ, kíní, "Mí ímú!" ² Á ndre hūsánǐ imve tu pá kuú 'dāá,
'bá riipi njuúpi hūsánǐ rī sǐ rǐ ru yǐsǔ kú 'í drǐgē, sǐkǐ ĩri ní kǔlá, 'de mǔyú
ĕ'dǐ 'dǐjǐ, 'í ndē rí ívé ari'ba rī pi rá.

³ Kābīlō Mvā rī kǎ ísé ĩ ní ũmbǐí rī njǐjǐ vú ĩrǐ ni gé, ngá ídri rú 'dǐ'bée vé
āzi 'deépi drǐdrǐ 'dāri vú sǐ rǐ ní 'yozú kíní, "Mí ímú!" ⁴ Kúru hūsánǐ rī āzi
ní ĩfǔzú, rǔ'bá ní ika. 'Bá riipi njuúpi hūsánǐ rǐ sǐ rǐ, sǐkǐ ĩri ní ũkpō ĕ'dǐ
íjǐzú 'bá rǐ pi āsámví gé vū drǐgē nōgó, 'bá rǐ pi ā ú'dǐkǐ rí ĩ āní ĩ drǐkǎ sǐ
bēnǐ. Āzini sǐkǐ drǐ ni gé ĩlǐ āco āmbúgú ni.

⁵ Kābīlō Mvā rī kǎ ísé ĩ ní ũmbǐí rī njǐjǐ vú na ni gé, ngá ídri rú 'deépi ĩrǐ
'dāri vú sǐ rǐ ní 'yozú kíní, "Mí ímú!" Á 'bā nyo mâ mǐ tǐzú rizú ndrezú,
má ní hūsánǐ ĩnjǐ ni ndrezú má ęndrętǐ gé 'dāá, 'bá riipi njuúpi hūsánǐ rǐ sǐ
rǐ ru kúmá ānyāngā ũ'bǐzú ni kú 'í drǐgē. ⁶ Ngá sǔ ídri rú 'dǐ'bée āsámví
gé, ālu ni ní 'yozú kíní, ānyáfí kúmá ā 'a ālu rǐ, ājē ni ri adri āmbúgú,
ĩri adri mǔfēngā fífí ęnjǐjǐ ęnjǐjǐ ni ālu, ĕzǐ 'bá rǐ ní ngaá ú'dú ālu rǐ,
ĩ ĩri ũfē āní, āzini ũndúfí kúmá ā 'a na rǐ, ājē ni ri adri āmbúgú, ĩri adri
mǔfēngā fífí ęnjǐjǐ ęnjǐjǐ ni ālu, ĕzǐ 'bá rǐ ní ngaá ú'dú ālu rǐ, ĩ ĩri ũfē
āní.* Ē izakí ũdu rǐ pi vǐnyō rǐ be bādārú kú.

* 6:6 6:6 Ānyāngā ājē tuúpi 'dǐri lū 'yozú kíní, ębǐrǐ anigé.

⁷ Kābīlō Mvā rī kā ísē ī ní ūmbīī rī nǎī vú sụ ni gé, á yị ngá ídri rú 'deépi na rī vú sī rī ní 'yozú kīnī, "Mí ímụ!" ⁸ Á 'bā nyo mâ mị rizú ndrezú, má ní hūsánī rụ'ba be fōrō ni ndrezú, 'bā njuúpi hūsánī rī sī rī vé rụ Drā 'i, āzini 'Bụ Ávū rī pi vé rī rī ímụ ịri ā vùdrī gé sī. Sēkí kōpi ní ūkpō 'bā rī pi ú'dízú ūdrázú nyōókụ drīgé nōgó ịlị áco sī, ẹbírī sī, wōnyókí ándíandí sī, āzini nyālāgā nyōókụ drīgé nōgó rī pi ā ú'dí kōpi ūdrāá, kōpi ā ú'díkí ālu su agá ni pi ūdrāá.

⁹ Kābīlō Mvā rī kā ísē ī ní ūmbīī rī nǎī vú tōwụ ní gé, á ndre 'bā ī ní ú'dí ūdrāá ívé ẹ'yīngará ā tā sī, āzini Múngú vé ú'dúkọ ūlūngará ā tā sī rī pi vé ındrī vūrā rōbōññō zázú rī ā ndúgé 'dāá. ¹⁰ Kōpi ní trezú ú'dúkọ be uru 'dāá kīnī, "Úpí Ūkpō 'Dípa, mī uletere, mī rī tā áda 'o, 'í lē 'bā 'bā ú'dí'ba ūdrā'ba 'dī'bée kuú adrií caá lókí be gbā ngōpi ká mī íbí kōpivé tā ịlị ndō?" ¹¹ Awakí 'bā 'dī'bée drīgé sī bōngó akoóko rụkụ imve imve ni pi, lūkí kōpi ní kīnī, kōpi ā tēkí drī mādā, tā ịngará rī ímụ adri ú'díkí dō kōpivé ọgụpị ẹ'yí'ba gí rī pi ūdrāá céré gí ká.

¹² Kābīlō Mvā rī kā ísē ī ní ūmbīī rī nǎī vú ázízá ní gé, á ndre dīngídīngí aya āngū rī ūkpō sī. Ūtú rī ē mị újá 'i nị kuú cịcị sụ ịnịná tịnị, mbāá rī újá 'i kaá ikamgbiri sụ ári tịnị, ¹³ ịnyā rī pi ngakí céré lụú 'bụ gé 'dāásí vūgá, sụ peṭi fịgị ūlị vīpi ūkpō be rī ní ayaá, ū'a ní ní lụú sígé ní gé sī vūgá rī tịnị. ¹⁴ 'Bụ rī tra 'i sụ búkú traátra rī tịnị, āngū ánga rú, āzini āngū 'i ịpịpi kú ngu yị agá rī pi u'dúkí kōpi mụzú ívé vūrā gá sī rá.

¹⁵ Kúru 'bāgú nyōókụ drīgé nōgó rī pi 'bā āngū rụ'ba rī pi be, āngaráwá rī pi drīkoma rī pi be, 'bā ā'bu be rī pi, 'bā tųgērī rú rī pi, āzini 'bā drīwālā ịsụ'ba gí rī pi ūzūkí í kú ūjī rī pi agásí, āzini ịjigó rī pi ásámvú gé sī. ¹⁶ Kōpi rikí ịrā rī pi zị, āzini ịjigó rī pi zị kīnī, "Ímí ịngákí ímụ u'deé 'bā drīgé, ímí ọzūkí rí 'bā, 'Bā úrípí lúpá mālūngā vé rī drīgé rī ā ndre rí 'bā ku, āzini jíkó Kābīlō Mvā rī vé rī ē í'dé rí 'bā drīgé ku. ¹⁷ Jíkó Múngú vé rī, āzini Kābīlō Mvā rī vé rī í'dé 'bā drīgé gí, 'bā āzi ícọ adrií ídri rú ku, 'bā ūdrā céré."

7

Ū'bākí bīlēmị 'bā élifū mụdūrūlū ālu pụkú sụ drī sụ pi ẹnṛeṭị gé (144,000)

¹ Tā 'dīri ā vùdrī gé, á ndre mālāyíkā sụ tukí pá kuú wōókọ sụ vū nōri vé rī gé sī céré, kōpi ugakí ūlị rúpi vīpi nyōókụ drīgé sī kālāmbā rú kālāmbā rú rī cí, ā vị rī āngū rī drīgé sī ku, yị tafu rī drīgé sī ku, āzini peṭi rī pi drīgé sī ku. ² Má ní kúru gōzú mālāyíkā āzi ndrezú, ịri rī ịsị ímụzú ūtú ní ịfūngará gálésíla, rụ Múngú ídri rú rī vé ngá rizú bīlēmị ū'bāzú rī kú 'í drīgé. Ịri ní trezú mālāyíkā sụ Múngú ní ịpēé ímụ āngū rī izaá yị tafu rī be rī pi drīgé kīnī, ³ "Ímí izakí drī āngū rī ku, dōku yị tafu rī ku, dōku peṭi rī pi ku, cīmgbá 'bā ū'bākí dō bīlēmị átí'ba Múngú vé rī pi ẹnṛeṭị gé gí ká."

⁴ Á yị kīnī 'bā mālāyíkā rī pi ní Múngú vé bīlēmị ū'bāá kōpi ẹnṛeṭị gé sī rī pi vé kālāfe élifū mụdūrūlū ālu pụkú sụ drī ni sụ (144,000). 'Bā 'dī'bée sūrú Ịsērélé vé mụdrī drī ni ịrī 'dī'bée agásí céré:

⁵ Yúdá vé sūrú agá, 'bā élifū mụdrī drī ni ịrī (12,000),

Rūbénā vé sūrú agá, 'bā élifū mụdrī drī ni ịrī (12,000),

Gádĩ vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 6 Āsérā vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Nāfātālĩ vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Mānāsē vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 7 Sīmīyónā vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Lévĩ vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Ísākārā vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 8 Jēbūlúnā vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Yōsépā* vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000),
 Bēnyēmīnē vé sùrú agá, 'bá élifū mụdrị drị ni ìrị (12,000).

'Bá bītríká úsúkí ĩ céré bōngó imve sī

9 Tā 'dĩri ā vūdrị gé, á ndre 'bá bītríká ĩ ní ícò láá bā ku ni pi, 'bá 'dĩ'bée íngákí āngū rī pi agásí āndiāndí, sùrú rī pi agásí céré, ívé tị vú sī āndiāndí, kòpi úsúkí ĩ céré bōngó imve sī, kòpi rúkí mbírā bī kuú ĩ drìgè sī, kòpi tukí pá Múngú ẹndrẹtị gé Kābīlō Mvā rī be. 10 Kòpi ní rizú ọ'úzá ụ'dùkò be uru 'dāá kīnī,

“Bávè Múngú úrípí lúpá mālūngā vé rī drìgè rī,
 āzini Kābīlō Mvā rī,
 kòpi ùkpò be 'bá rī pi pazú.”

11 Mālāyíkā rī pi trakí ĩ Múngú vé lúpá mālūngā ruzú rī ā gārā gá sī, 'bá ambugu rī pi ā gārā gá sī, āzini ngá ídri rú sù 'dĩ'bée ā gārā gá sī kùrū. Kòpi ní kūmūcī ùtīzú lúpá rī ẹndrẹtị gé, rizú Múngú rī ìnjīzú. 12 Kòpi ríkí 'yoó kīnī,

“Āmīnā!
 Íngúngará, ìnjīngará, dīngará,
 tā nīngará, ùkpò, āzini ọwò'difò ā
 adri 'bávè Úpí Múngú ní mụzú nyonyo ùdū ākó.

Āmīnā.”

13 'Bá ambugu 'dĩ'bée vé ālu ní ma zizú kīnī, “Bá ĩ úsú'bá bōngó imve sī 'dĩ'bée ā'di pi? Kòpi íngákí ngòósīla?”

14 Má ní újázú ìri ní, “Āmbúgú mávè rī, 'í nī tā rī nī.”

Ìri ní 'yozú má ní kīnī, “Bá 'dĩ'bée ìfū'bá ọcūngará ùnjí ùnjí rī agásí rī pi. Kòpi ùjíkí ívé bōngó Kābīlō Mvā rī vé ārī sī ícá kuú imve.†

15 “Kúru, kòpi nóni lúpá Múngú vé rī ẹndrẹtị gé,
 kòpi rī ẹzị nga Múngú ní Jó ìrivè rī agá ùtúná pi ìníná be.
 'Bá úrípí lúpá mālūngā vé rī drìgè rī,
 ìri ápālā 'be kòpi drìgè rá.

16 Ẹbírí gō kòpi fufú dījī ku,
 yījī úvā gō kòpi ndéé dījī ku,
 ùtú vé sị koopi gbírílí rī gō kòpi zāá ku.

17 Kābīlō Mvā úrípí kú lúpá mālūngā vé rī gé ágágá 'dĩri,
 ìri kòpi úcè nī, ìri kòpi jì mụ yījī ídri sēepi rī mvu nī,
 Múngú rī kòpívè mījndrẹ údé kòpi mị gé sī nī.”

* 7:8 7:8 Yōsépā: Yōsépā rī Yōkóbū vé mvā ìri ní lēlè rī, ẹdrípíjī sēkí ìri jeé tūgèrī rú āngū Ẹjēpétó vé rī gé. Múngú sē ìri ícá āmbúgú, ko ívé 'bá rī pi ẹ Izā mụy adrii āngū Ẹjēpétó vé rī agá nī. Sà 'dāri gé, ẹbírí 'de caá ílì ẹzírí. 'Í lá 'd'óngará 30-50. † 7:14 7:14 Kòpi ùjíkí ívé bōngó Kābīlō Mvā rī vé ārī sī: Bōngó ùjīngará ārī sī rī vé íffí, trúkí kòpi ívé ùnjíkányá agásí gí.

8

Ísé búkū traátra rī ē tị mbìzú vú ẹ̀zịrị rī

1 Kābīlō Mvā rī kā ísē ī ní ūmbīī rī nǹjī vú ẹ̀zịrị nī gé, āngū rī újí kuú kírī 'bū gé 'dāá caá sà ālu vé ẹ̀lị agá.

2 Má ní mālāyikā ẹ̀zịrị ndrezú tukí pá kuú Múngú ẹ̀ndrẹtị gé, awakí jēlēgú ẹ̀zịrị kọpi drịgē sī.

3 Kúru má ní mālāyikā āzi ndrezú tu pá kuú vūrā rọ̀bọ̀nọ zāzú rī ā gārā gá 'dāá, ru ngá ọ̀gúpi dábū rú ī ní rizú ẹ̀jǹngūrú zāzú ní kú 'í drīgē. Ī ní ẹ̀jǹngūrú 'í'dúzú āmbúgú sēzú drī nī gé, ĩrī ní ācī 'í'dúzú ẹ̀jǹngūrú rī zāzú ngá ọ̀gúpi dábū rú rī drīgē 'dāá, ācīgā rī ā úmú rí 'i zingará 'bá Múngú vé adri' 'bá vūrā rọ̀bọ̀nọ zāzú ọ̀gúpi dábū rú rī gé rī pi ní rí zị rī be, ā nga rí muzú lúpá mālūngá vé rī gé 'dāá. 4 Ācīgā ẹ̀jǹngūrú rī vé rī, āzini zingará 'bá Múngú vé rī pi ní zị rī nga muzú Múngú ẹ̀ndrẹtị gé 'dāá mālāyikā rī ē drī ágélé gá sī.

5 Mālāyikā rī ní ngá ọ̀gúpi dábū rú ī ní rizú ẹ̀jǹngūrú zāzú 'a nī gé rī 'í'dúzú vūrā rọ̀bọ̀nọ zāzú rī gé 'dāásī, ĩrī ní ācī kúlúlú úmvúzú dāzú 'a nī gé, ĩrī ní 'í'bézú vū drīgē nōó, āngū ní līzú mgbīrī ūvi tịni, ọ̀gúzú lọ̀kúlọ̀kú, dīngídīngí ní āngū rī ayazú.

Mālāyikā ẹ̀zịrị vukí jēlēgú

6 Mālāyikā ẹ̀zịrī ī ní jēlēgú awaá kọpi drīgē sī rī pi ní ī útúzú lēzú ivé jēlēgú rī pi vuzú.

7 Mālāyikā drīdrī rī ní 'í'dózú ivé jēlēgú vuzú, fī ní 'dezú, āzini ācī usa 'i ārī be, ī ní 'ídāzú ímúzú vū drīgē nōó. Ācī rī zā nyọ̀ókú rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī veé rá, peṭi ālu na agá rī pi vekí rá, ásé ĩrībīlī rú rī pi vekí cére.

8 Mālāyikā ĩrī rī ní ivé jēlēgú vuzú, mālāyikā rī ní ngá sùpí irā āmbúgú kaápi kú ācī rú nyālū ní 'í'bézú yīī tafu rī agá nōó, yīī tafu rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī, újā 'i kú ārī rú. 9 Ngá ídri be yīī tafu rī agá rī pi, ālu na agá rī pi ūdrákí rá. Kúlúmgba yīī tafu rī agá rī pi, ālu na agá rī pi, ĩnjānyākí kọpi kpélékpélé.

10 Mālāyikā na rī ní ivé jēlēgú vuzú, línýā āmbúgú dīpi sū ācī tịni rī ní 'í'dézú 'bū gé 'dāásī yīī ambugu dī' 'bá dīdī rī pi vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī pi drīgē, āzini yīī kídí vé rī pi vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī pi drīgē. 11 Línýā rī vé rú "Ūkẹ̀ngẹ̀lì" 'i. Újā yīī rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī draá kuú ūkẹ̀ngẹ̀lì. 'Bá kárákará yīī rī mvu' 'bá rá rī pi ūdrákí rá, yīī rī ní draá ūkẹ̀ngẹ̀lì rī sī.

12 Mālāyikā sù rī ní ivé jēlēgú vuzú, ūtú rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī bī nī kuú cịcị, mbāā rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī bī nī kuú cịcị, āzini línýā rī pi vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī bī nī kuú cịcị. Ūtú āmgbáráká rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī bī nī kuú cịcị, ĩnịná rī vé wọ̀ókọ̀ ālu na agá rī bī nī kuú cịcị.

13 Má ká āngū ndreé muzú 'bū gé 'dāá, á ndre bībī āmbúgú rī ngoó muzú āngū urugégé mgbó rī agásí 'í'dúkọ̀ be uru 'dāá, ĩrī rī ngo muzú, "Īzāngā! Īzāngā! Tā ambugu ambugu ĩzāngā sē' 'bá nī pi ímú ī nga 'bá vū drīgē rī pi ní rá, tā 'dī' 'bée ímú ī nga sà mālāyikā ace' 'bée na rī pi ní ímúzú ivé jēlēgú vuzú rī gé!"

9

1 Mälâyikâ tǒwú rī ní ívé jëlégú vuzú, kúru má ní línýā ndrezú, í'dé 'bù gé 'dāāsī vū drīgé nōó. Sēkí mǎfütá 'bù kuúpi úđú ākó rī ē tị zízú rī drị ní gé. 2 Línýā rī ní 'bù kuúpi úđú ākó rī ē tị zízú. Ácigā ní íkpúzú 'bù rī agāsī, sụ áci í ní ú'bé kuú 'bù agá rī vé ácigā ní rii íkpú rī tịni. Ácigā rī ọzụ ụtú rī ē mị, āzini ọzụ āngū 'bù gé rī, āngū rī bī nị kuú ānị cịcị. 3 Úmbí bítříká ní ífúzu ácigā rī agāsī, kọpi íngákí ímú vū rī ē drị ímúlúú céré. Sēkí kọpi ní úkpō āngū zázú sụ địrị vé rī tịni.

4 'Yokí kọpi ní kíní, kọpi ā sēkí ízāngā ásé rī pi ní ku, ngá dụ'bá rī pi ní ku, peṭi rī pi ní ku, kọpi ā sēkí ízāngā rī 'yéńá 'bá adri'bá Múngú vé bīlémí ákó í ẹndreṭi gé rī pi ní. 5 Sēkí kọpi ní úkpō āngū ú'dízú ní kuyé, 'bo sēkí kọpi ní úkpō ízāngā sēzú 'bá rī pi ní ũńjị ũńjị cazú mbāá tǒwú. Ízāngā kọpi ní sēé 'bá rī pi ní 'dīri, āzó ni ri ásó sụ íwá địrị ní āngū zāá ásó rī tịni. 6 Ụ'dú 'dī'bée gé, 'bá ālu ālu ri 'yo, 'i drā 'i 'dīisí rá, 'bo drā ri kọpi gá sī. 'Bá ālu ālu ri drāngará ndā úkpō sī, 'bo kọpi drākí ku.

7 Úmbí 'dī'bée índrėkí sụ hūsání í ní údé lėzú ẹ'dí 'dízú rī pi tịni. Kọpi úsúkí kílá í ní údé dábú sī ni pi í drīgé, kọpivé ẹndreṭi adri sụ 'bá áda vé rī tịni. 8 Kọpivé drī'bí dụ sụ úkú rī pi vé rī tịni, kọpivé sị índré sụ kẹmřó vé rī tịni. 9 Kọpi úsúkí ngá í ní údé aya sī ni í bẹdrī gé cí. Kọpi nga muzu kọrō be sụ ārābíyá hūsání rī pi ní rii seé muú ẹ'dí gé kọrō be rī pi tịni. 10 Kọpivé só ịrị be sụ địrị vé rī tịni, ịri āngū zā ásó ca mbāá be tǒwú. 11 Kọpivé 'bāgú, ịri mälâyikā āmbúgú 'bù kuúpi úđú ākó rī ụtėépi rī 'i. Mälâyikā rī vé rụ Ēberé tị sī Ābādóní, Gírĭkĭ tị sī Āpōlóní, íffí ni 'bá rii pi āngū ú'dipi ní.

12 Tā āmbúgú ízāngā sėépi drīdrī rī nga 'i gí. Ẽsị nóni tā ambugu ambugu ízāngā sē'bá ndē'bá rá ni pi ịrị ímú vúlé 'dīí'dí.

13 Mälâyikā ázıyá rī ní ívé jëlégú vuzú, má ní ú'dúkọ yızú, ú'dúkọ rī íbı íkú ú'yú sụ adri'bá vūrā rǒbǒńọ zázú dábú rú rī drīgé Múngú ẹndreṭi gé rī pi agāsí. 14 Ụ'dúkọ rī ní 'yozú mälâyikā ázıyá jëlégú be rī pi ní kíní, "Mí ọyú mälâyikā sụ í ní úmbé kuú yĭí āmbúgú đĭpi đĭđi Yŭfėrétá vé rī gé 'dī'bée rá." 15 Kúru í ní mälâyikā sụ í ní údé kuú őré mu'bá 'bá rī pi ú'dí'ba rī pi ọyuzú sǎńá 'dāri agá, ú'dú 'dāri agá, ılı 'dāri agá. Pėkí kọpi muú 'bá rī pi ú'dí, kọpi ú'díkí 'bá rī pi údrāá rá, ālu na agá rī pi údrākí rá. 16 Á yĭ āngáráwá nju'bá hūsání sī ẹ'dí gé rī pi vé kālǎfe ca mĭllyōńĭ mūdūrŭlŭ ịrĭ (200,000,000).

17 I'dakí má ní kọpivé hūsání āzini āngáráwá ri'bá únjú'ba hūsání sī rī pi ịndrĭlĭkĭ agá 'dāá rá. Āngáráwá rī pi úsúkí ngá í ní údé aya sī ikaka ni pi, kŭńĭkŭńĭ rú ni pi, āzini mālámālá rú ni pi í bẹdrī gé sī. Hūsání rī pi vé drī índré sụ kẹmřó vé rī tịni. Áci ri đĭí úkpú kọpi tị gé sī ácigā be, ngá ciipi áci rú nyālŭ ni pi úkpúkí kọpi tị gé sī. 18 Ngá ífŭ'ba hūsání rī pi tị gé sī rī pi áci rú, ácigá rú, ngá mālámālá rú ẹjĭ be ngŭŭpi ũńjĭ ni. Ngá ífŭ'ba hūsání rī pi tị gé sī 'dī'bée ú'dí 'bá rī pi ā urukọ údrāá rá, ú'dí ālu na agá rī pi údrāá. 19 Hūsání 'dī'bée vé úkpō kọpi tị gé, āzini kọpivé só gá. Kọpivé só adri sụ ịnĭ tịni, drī be, kọpivé só ri 'bá ga ázó be.

20 'Bá údrā'ba wǒnyókĭ 'dī'bée sī kuyé rī pi, kọpi gākí ẹsĭ újágá sī ũńĭkányá í ní 'oó rī agāsí. Kọpi kukí ngá í ní údé drĭ sī múngú rú rī

pi vé ñjñgárá kuyé. Kòpi kuki índrí ùnjí rĩ pi* vé ñjñgárá kuyé. Ngá Ì ní údé múngú rú dábù sī, aya ógú'ba ógú'ogú ni pi sī, aya mālámálá ni pi sī, írā sī, āzini párángi sī rĩ pi, kòpi ícókí àngū ndree ku, ícókí tā yìi ku, ícókí éçj ku. ²¹ Kòpi újákí ìvé éşj rizú àngū ú'dízú rĩ àluṅáni kuyé. Kòpive tā ùjōgū vé rĩ, òwū 'bāngárá, āzini ùgū, kòpi kuki àluṅáni kuyé.

10

Mālāyikā bükū traátra mādāṅáṅá rĩ ruúpi 'i dríge rĩ vé tā

¹ Má ní gōzú mālāyikā āzi ùkpō be ní ndrezú, Ìri ri íşj ímúzá 'bū gé 'dāásí vūgá nōlé, írìbìtì òzū rú'ba ní kúrū, gérj āsō kú drj ni gé, èndrètj ni ógú pòwūpòwū sū ùtū tìnj, pá ni pi índrekí sū ācì sí ñjpi lèlè rĩ tìnj.

² Mālāyikā rĩ ru bükū traátra mādāṅáṅá Ì ní oyuú gí rĩ kú 'i dríge, 'bā 'i pá èndèpì rĩ yìi tafu rĩ dríge, pá ñj rĩ nyò'ókú dríge. ³ Ìri ní trezú ú'dúkó be uru 'dāá sū kēmīrò ní líi rĩ tìnj, ká treé 'dini, ùvi ní lízú mgbìrì, mgbìrì, vú be ézìrì.

⁴ Ùvi rĩ ká líi caá vú be ézìrì, á lè kōdō ùvi rĩ vé língárá ézìrì 'dìri ā tā sīi vūgá, koro má ní ú'dúkó yizú íngá 'bū gélésìla kīnī, "Mí sī tā mí ní yìi 'dìri ku, āzini mí lū kpá 'bá āzi ní ku."

⁵ Kúru mālāyikā má ní ndree pá 'bāápi yìi tafu rĩ dríge āzini nyò'ókú dríge rĩ ní 'i drj èndèpì rĩ ingazú suzú 'bū gé 'dāá. ⁶ Ìri ní ùyō sōzú Múngú adriipi lēmgbērē rú 'bū pi gbiipi vū be, yìi tafu rĩ be, ngá ārēvú céré ídri rú rĩ pi be rĩ ā rú sī kīnī, "Tā Múngú ní ùtj gí rĩ pi, ícò tēé ku, kòpi koro Ì ngangá. ⁷ Mālāyikā ézìrì rĩ kādō ívé jèlègú vuú, tā Múngú vé ùtj kúu ñogósì mùdümüdü rú rĩ, Ìri koro 'i nga sū Ìri ní ótj lūu ívé ātì'ba nēbì rĩ pi ní rĩ tìnj."

⁸ Kúru ú'dúkó té má ní yìi íngápi 'bū gélésìla rĩ ní gōzú átázú má be ñj kīnī, "Í mu bükū traátra mādāṅáṅá Ì ní oyuú gí mālāyikā pá tuúpi yìi tafu rĩ dríge, āzini nyò'ókú dríge rĩ ní ruú kuú 'i dríge rĩ í'dú."

⁹ Má ní muzú mālāyikā rĩ vūgá 'dāá, má ní Ìri zizú, ā sē má ní bükū traátra mādāṅáṅá Ì ní oyuú gí 'dìri, Ìri ní 'yozú má ní kīnī, "Í 'dú bükū rĩ, 'i nya. Mí kādō Ìri nyaá, Ìri íní mí tì gé 'dāá sū ònyú tìnj, 'bo mí agá 'dāá, Ìri dra ùkèngèlì." ¹⁰ Kúru má ní bükū traátra mādāṅáṅá Ì ní oyuú gí 'dìri é'yizú mālāyikā rĩ dríge sī, má ní nyazú. Tā ní 'a ní gé rĩ pi ínikí má tì gé 'dāá íninī, 'bo tā ní 'a ní gé rĩ pi gōkí Ì újā adrii ùkèngèlì má 'a gá 'dāá.

¹¹ Kúru ú'dúkó rĩ gō kpá átá má ní ñj kīnī, "Mí áyú tā ímúpi 'i ngaápi drjdrj 'dilé rĩ pi muzú 'bá rĩ pi ní, àngū rĩ pi agásì, tì rĩ pi vú sī, āzini 'bāgú rĩ pi ní."

11

Ádú'ba ñrj rĩ pi vé tā

¹ Mālāyikā rĩ ní má ní peṭj ngá 'bezú ni sēzú. Ìri ní 'yozú má ní kīnī, "Í mu Jó Múngú vé rĩ 'beé, āzini vūrā rōbōṅṅō zázú rĩ 'beé, āzini 'i lā 'bá ímú'ba Múngú ri zì'ba rĩ pi. ² 'Bo ā 'bekí Jó Múngú vé rĩ ā bóro índí ku,

* 9:20 9:20 Índrí ùnjí rĩ pi: Índrí ùnjí rĩ pi ándúrú mālāyikā Múngú vé ní 'bū gé 'dāá, kòpi nòkí tājmbj Múngú vé rĩ, Sātānā rĩ kòpive àmbúgú. Múngú ídrò kòpi 'bū gé 'dāásí vūgá nōó, kòpi gōkí ufuú índrí ùnjí, kòpi rĩ 'bá rĩ pi ní ìzāngá sē vū dríge nōgò. 'Í lā I'dangará 12:7-9.

16 'Bá ambugu pũkũ ñrĩ drĩ ni su úrí' 'bá ívé lúpá drĩgé Múngú ɛndrɛtĩ gé rĩ pi ní kúru kũmũci útiĩzú rizú Múngú ri ñnjĩzú. 17 Kõpi ní 'yozú kĩnĩ,

“Úpi Múngú Ûkpõ 'Dĩpa, 'bá sêkĩ mí ní òwò'difò,

mĩ adriĩpi ñnógósj anigé, ãndrũ anigé rĩ,
ã'diãtãsiyã mí í'dó mívé ùkpõ áyú
mãlũngã ruzú gĩ.

18 'Bá ãngũ drĩgé sĩ rĩ pi ã 'a vekĩ rá,
sẽ nóni sã mívé jĩkó ní í'dézú 'bá 'dĩ'bée drĩgé rĩ ícã gĩ.

Sã mí ní 'bá ùdrã' 'bá gĩ rĩ pi vé tã lizú rĩ ícã gĩ.

Sã mí ní ngã múké sêzú mívé ãtĩ' 'bá nɛbĩ rú rĩ pi ní,
ãzini mí ní ngã múké sêzú mívé 'bá mĩ rú ñngú' 'bá rĩ pi ní,
í'dózú ɛzi be mãdã rĩ pi vúgã, cĩmgbã cazú ɛzi be ambugu rĩ pi vúgã
rĩ ícã gĩ,

sã 'dĩri gé, mĩ 'bã ùnjĩkãnyã 'o' 'bã nyõõkũ drĩgé nõgõ rĩ pi ú'dĩ ùdrã rá.”

19 Kúru ñ ní Jó Múngú vé 'bũ gé 'dãã rĩ zĩzú, á ndre sõndũkũ Múngú vé ùndĩ ruzú rĩ Jó Múngú vé rĩ agã 'dãã. Á ndre ãngũ rĩ ga lõkũlõkũ, ùvi ní lĩzú, dĩngidĩngĩ ní ãngũ ayazú, fĩ ní í'dózú dãzú ùnjĩ ùnjĩ.

12

Ûkú rĩ pi vé tã ngã ãtra rĩ be rĩ

1 Tã ãyãzú ãyãyã ní ní 'i 'i'dazú 'bũ gé 'dãã. Á ndre ùkú ãzi su ùtũ kuu 'í rú' 'bá gã, su kũlã lĩnyã be mũdrĩ drĩ ni ñrĩ kuu 'í drĩgé, 'bã 'í pá kuu mbãã rĩ drĩgé. 2 Ûkú rĩ ã 'a mba kilĩkilĩ, lã tũtĩ, mvã rĩ kã í'dó ifũũ, tũngará rĩ vé ãzõ sũ, ùkú rĩ ní trezú ú'dũkõ be urũ 'dãã.

3 Tã ãyãzú ãyãyã ní ãzi ní kpã 'i 'i'dazú 'bũ gé 'dãã dũ. Á ndre ngã ãtra ãmbúgú ãmbúgú rú' 'bá be ika, drĩ ni pi ɛziĩrĩ, ú'yú ni pi mũdrĩ, úsú kũlã ɛziĩrĩ kú 'í drĩgé sĩ. 4 Ngã ãtra 'dĩri vé só gbã lĩnyã rĩ pi lũú 'bũ gé 'dããsĩ vũ drĩgé nõõ, gbã ãlu na agã rĩ pi lũú. Ngã ãtra rĩ tu pá kuu ùkú lãepi mvã tĩpi rĩ ɛndrɛtĩ gé, rĩ tãe, ùkú rĩ kãdõ mvã rĩ tĩ, koro 'í te rĩ ùkú rĩ vé mvã ùdɛnã rĩ rõlũ 'dĩisi rá. 5 Ûkú rĩ ní mvãnã rĩ tĩzú ágõnã, mvã 'dĩri ñmũ adri 'bãgũ rú 'bá rĩ pi drĩgé, ñri ñmũ 'bá ãngũ rĩ pi agãsi rĩ pi ɛ drĩ ɔrũ túré aya rú* ãmbũgũ ruzú rĩ sĩ. 'Dũkĩ mvãnã rĩ mũyũ Múngú vúgã 'bũ gé 'dãã ñdri rú, mũyũ 'bãã Múngú vé lúpã mãlũngã ruzú rĩ gé. 6 Ûkú rĩ ngã ápã mũyũ adriĩ ãngũ ã'wĩ cinyáfã rú, Múngú ní údɛ ñri ní rĩ gé 'dãã. Múngú rĩ ñri ã tã mbaã 'dãlɛ ú'dũ ɛlifũ ãlu mũdũrũlũ ñrĩ pũkũ áziyã (1,260).

Ɛ'dĩ 'deepi 'bũ gé 'dãã rĩ vé tã

7 Kúru ɛ'dĩ ní 'dezú 'bũ gé 'dãã, Mĩkãyɛlɛ pi ívé mãlãyĩkã rĩ pi be, kõpi ní fizú ɛ'dĩ 'dizú ngã ãtra rĩ be, ãzini ñrivé mãlãyĩkã ùnjĩ rĩ pi be. 8 'Bo ngã ãtra rĩ pi ívé mãlãyĩkã ùnjĩ rĩ pi be, kõpivé ùkpõ ícõ ku, sã kõpi gõkĩ vũrã ñsú adrizú 'bũ gé 'dãlɛ kuyé. 9 Ìdrókĩ ngã ãtra rĩ ívé mãlãyĩkã ùnjĩ rĩ pi be 'bũ gé 'dããsĩ rá. Ngã ãtra 'dĩri ɔtũ ñnjĩ ñ ní zĩjĩ ãdrõko dõku Sãtãnã rĩ 'i, ñri 'bã riĩpi 'bã rĩ pi ɛ mĩ ù'bããpi ní, ñri sã 'bã rĩ pi rĩ fĩ ùnjĩkãnyã 'o. Ngã ãtra rĩ pi ívé mãlãyĩkã ùnjĩ rĩ pi be, ñdrókĩ kõpi 'bũ gé 'dããsĩ ñmũ vũ drĩgé nõõ.

10 Kúru mã ní ú'dũkõ yizú íbĩ ñkũ 'bũ gé 'dããsĩ kpõrõ be kĩnĩ,

11:19 11:19 Ɛbɛrɛ 9:4-5 * 12:5 12:5 Túré aya rú rĩ: Túré aya rú 'dĩri, ñmũ 'bã ùnjĩkãnyã 'o' 'bã rĩ pi ñrĩnã ãnĩ. Ú'dũ ùdũ vé rĩ gé, Yɛsũ rĩ ñmũ 'bã ùnjĩkãnyã 'o' 'bã rĩ pi ñrĩnã rá.

"Nóni pangará íngápi 'bávé Múngú vúgá rī, ũkpō ĩrívé rī, mālūngā ĩrívé rī,

āzini ũkpō Kúrísítō Múngú ní ĩpēé rī vé rī ícá gí.

Ādróko ándúru ríipi 'bá rī pi tōópi Múngú ɛndrɛtɛ gɛ ũtúná pi ĩníná be rī, í'békí nóni ĩri ímúzá vū drīgɛ nōó gí.

11 'Bá Yésū ri ɛ'yī' 'bá gí rī pi ndékí ādróko ri

Kābīlō Mvā rī vé ārī dāápi rī sī,

āzini ú'dúkó Múngú vé kōpi ní ũlūú rī sī.

Sē kōpi rukí ānī drāngará ālunāni kuyé.

12 Īmi 'bá céré adri' 'bá 'bū gɛ rī pi, lē ĩmi adriki āyīkō sī.

Īzāngā rī adri 'bá adri' 'bá vū drīgɛ rī pi ní, āzini yīī tafu agá rī pi ní,

ā'diātāsīyā ādróko ca ĩmi vúgá vū drīgɛ 'dilé gí.

Īri jíkó be ambamba, nī rá sá 'í ní tā ũnjí 'ozú rī mādāná."

13 Ngá ātra rī kā ndreé í'békí 'i vū drīgɛ nōó gí, í'dó ríí ũkú mvá ágó tīipi 'dāri droó mužú. 14 'Bo sēkí bībī āmbúgú āmbúgú rī vé ũpɛlɛ' 'bī ĩrī

'dī' 'bée ũkú rī ní, ā nga rí ānī ĩnī rī ā gārā gá 'dūisī rá, ā mụ rí adrii āngū ā'wí cínýáfā rú, Múngú ní údé kuú ĩri ní, ĩri ā tā mbazú ānī lí na ɛlī sī

rī gɛ 'dāá, ĩnī[†] rī ā 'o rí ĩri ũnjí ku. 15 ĩnī rī ní yīī wezú 'í tɛ gɛ sī tīi kuú yīī āmbúgú dīipi dīdī rī tɛnī, yīī rī ā 'dụ rí ũkú rī mužú 'dūisī rá. 16 'Bo nyōókú rī ko ũkú rī ē Īzā, zī 'í tɛ kú mgbọ, yīī āmbúgú dīipi dīdī ngá ātra

rī ní weé ĩfūú 'í tɛ gɛ sī 'dīri dī fí mužú 'a ní gɛ 'dāá. 17 Ngá ātra rī ā 'a ve ũnjí ũnjí ũkú rī ní, 'de mụyú ɛ'dí 'dīī anjī ĩmbítá ũkú rī vé rī pi be, anjī

'dī' 'bée Múngú vé tāĩmbí rụ' 'bá títí, rí' 'bá tā Yésū ní ĩmbá rī ũlū' 'bá rī pi. 18 Ngá ātra rī áwí pá tuú kuú cínýáfā drīgɛ yīī tafu rī tɛ gɛ 'dāá.

13

Ībīgó ĩfūúpi yīī tafu rī agásī rī

1 Má ní gōzú ĩbīgó ndrezú, ĩri ri ĩfū yīī tafu rī agásī, ĩri drī be ɛzírī, ú'yú be mudrī, ũ'yīkí kúlá mudrī kuú ú'yú ní pi gɛ sī, sīkí rú Múngú ri idezú

ní drī 'dī' 'bée rụ' 'bá gá sī. 2 Ībīgó má ní ndreé rī ĩndré sū lígí tɛnī, ĩrívé pá vūgá 'dāá rī pi 'bí be, únyófí ní pi zōkí kuú ācoco, tɛ ní kɛmīrọ vé rī tɛnī.

Ngá ātra rī sē ívé lúpá ĩbīgó rī ní, sē ĩri ní ũkpō, āzini ũkpō āngū ruzú ní.

3 Á ndre ĩbīgó rī vé drī ālu ní āzó be lē kōdō ĩri 'dīī drāádrā, 'bo āzó rī gō jaá rá. 'Bá vū drīgɛ rī pi ārɛvú céré ngakí āyāá tā 'dīri sī, 'dekí mụyú vú

ní gɛ sī. 4 'Bá rī pi céré ngakí ríí ngá ātra 'dīri ĩnīī áyu, ā'diātāsīyā ĩri ní ívé ũkpō sēé ĩbīgó rī ní rī sī. Kōpi 'dekí ríí ĩbīgó rī ĩnīī kīnī, "'Bá ícópí 'i ũ'bīipi ĩbīgó be rī ā'di 'i? Ā'di ri ícó ɛ'dí 'dī ĩri be bā nī?"

5 Á'yīkí ĩbīgó rī ríí átángá āfú vé ní átá, ríí Múngú rī ideé, āzini ríí tā ĩri ní lēé drī ọrúzá rī 'oó cá mbāá be pūkú sụ drī ní ĩrī. 6 Átángá ri ĩfūú ĩbīgó

tɛ gɛ sī, ri Múngú rī ideé, ri rú ĩrívé rī u'daá, ri vūrā Múngú ní adrizú rī u'daá, āzini ri ĩrívé 'bá adri' 'bá ĩri be trú 'bū gɛ 'dāá rī pi u'daá. 7 Múngú

ku ĩbīgó rī ɛ'dí 'dīī ívé 'bá rī pi be, ā ndé rí kōpívé ũkpō. Sēkí ĩri ní ũkpō 'bá rī pi ē drī ọrúzá, āngū rī pi agásī, sūrú rī pi gɛ sī, tɛ āndiāndí rī pi vú

sī céré. 8 'Bá céré adri' 'bá vū drīgɛ nōó gí rī pi ímụ rī ĩbīgó rī ĩnīī áyu, 'bá 'dī' 'bée ĩ ní 'bū pi gbízú vū be rī gɛ 'dālɛ, sīkí kōpi ā rú Kābīlō Mvā ĩ ní 'dīī drāá rī vé búkú ídri vé rī agá kuyé.

† 12:14 12:14 ĩnī: ĩnī 'dīri ngá ātra ũkú rī droópi rī, ĩri ādróko. 'Í lā I'dangará 12:9.

⁹ 'Bá b́ be rī, ā yī 'í ní tã 'dīri.

¹⁰ Dō ngá rī 'yīngará,
ā 'yīkí mi,
dō 'dīngará,
ā 'dīkí mi.

Īmi 'bá Múngú vé rī pi, lē Īmi úmbéki éšī Īzāngā rī ā nyangará gá, lē Īmi adriki úkpó úkpó Īmivé ẹ'yīngará agá.

Ībīgó ĩfūupi nyōókú agalésī rī

¹¹ Má ní kpá gōzú ĩbīgó āzi ndrezú, ĩri ri ĩfū nyōókú agalésīla. Īri ú'yú be ĩrī sū kábīlō mvá vé rī tñjī, 'bo ú'dúkó ní sū ngá ātra vé rī tñjī. ¹² Ībīgó ú'yú be ĩrī 'dīri 'dú ĩbīgó drīdrī ú'yú be mụdrī 'dāri vé úkpó ẹzī ngazú. Ībīgó ú'yú be ĩrī 'dīri lē 'bá vū drīgé rī pi céré ē ĩnjīkí ĩbīgó drīdrī āzó be jaápi gí 'dāri sū ĩ ní Múngú ri ĩnjī rī tñjī. ¹³ Ībīgó ú'yú be ĩrī 'dīri 'o tā āyázú āyāyā ambugu ambugu ni pi rá, sē áci dī 'bú gé 'dāāsī ímú vū drīgé nōó, 'bá rī pi ndrekí rá.

¹⁴ Ībīgó ú'yú be ĩrī 'dīri 'o tā āyázú āyāyā ambugu ambugu ni pi ĩbīgó drīdrī rī ā vūrā gá, 'bá vū drīgé nōgó rī pi ē m̄ ú'bázú āni. Lē kōpi ā údéki ĩndrīlīkí ĩbīgó drīdrī āzó be adriipi idri rú 'dāri vé rī, kōpi ā rikí ĩnjī sū Múngú tñjī. ¹⁵ Sēki ĩri ní úkpó, ā vu rí ẹvīvī ĩndrīlīkí ĩbīgó drīdrī rī vé ĩ ní údé 'dāri agá, ā adri rí idri rú, ā átá rí átátá. 'Bá gā 'bá ĩndrīlīkí rī ĩnjīgá sī rī pi, ā ú'dīkí rí kōpi ūdrāá céré 'dīīsī rá. ¹⁶ Ībīgó ú'yú be ĩrī 'dāri mī 'bá rī pi úkpó sī, sē ū'bāki bīlēmī 'bá rī pi ē drī ẹndépi gé sī, dōku kōpi ē ẹndrētj gé sī. 'Bá ĩ ní bīlēmī ū'bázú rī pi, 'bá ẹzī be mādānjá rī pi, 'bá ẹzī be ambugu rī pi, 'bá ā'bú be rī pi, 'bá ngá ákó rī pi, 'bá adri 'bá tųgērī rú ku rī pi, āzini 'bá tųgērī rú rī pi. ¹⁷ Ū'bāki bīlēmī 'dīri kōpi ẹndrētj gé sī, ā'diātāsīyā 'bá rī dō bīlēmī ĩbīgó drīdrī 'dīri vé rī ákó, ụzi ngá ku, dōku je ngá ku. Bīlēmī 'dīri 'i da ĩbīgó rī vé rú, dōku ĩrivé kālāfe.

¹⁸ Tā 'dīri lē 'bá úmī be ni, ĩri ícó nī ámá rá. 'Bá úmī be rī ā 'bī drī kālāfe mūdūrūlū áziyá pūkú áziyá drī ni áziyá (666) 'dīri ndāá ísú ká, kālāfe 'dīri ĩri rú ĩbīgó drīdrī 'dāri vé rī.

14

Kábīlō Mvā rī pi ívé 'bá élifū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni sū rī pi be (144,000)

¹ Kúru má ní Kábīlō Mvā rī ndrezú tu pá kuú írā Siónā* drīgé 'dāá, 'bá élifū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni sū tukí pá kuú ĩri ā gārā gá, 'bá 'dī'bée ĩ ní ĩrivé rú, āzini Ẹtépí vé rú sīi kōpi ẹndrētj gé rī pi. ² Má ní ú'dúkó yizú íbī íkú 'bū gé 'dāāsī, ú'dúkó rī lī sū kúlé ní rīi lī rī tñjī, dōku ūvi ní rīi lī rī tñjī. Ú'dúkó má ní yījī rī lī sū ĩ ní rīi kŭ'dí coó lī rī tñjī. ³ Kōpi rikí úngó ú'dí ni ngoó lúpá mālūngā vé rī ẹndrētj gé 'dāá, āzini kōpi rikí ngoó ngá sū idri rú rī pi ẹndrētj gé, āzini 'bá ambugu rī pi ẹndrētj gé. 'Bá āzi ícó úngó 'dāri ūnjī ngoó ku, 'yéná 'bá élifū mūdūrūlū ālu pūkú sū drī ni sū (144,000) ĩ ní paá ūnjīkányā agásī vū drīgé nōósi rī pi ícó úngó rī ngo ní. ⁴ 'Bá 'dī'bée 'bá ĩ ní paá ūnjīkányā agásī gí, ọwŭ 'bā 'bá úkú sī ku, ĩ a'bi 'bá kú ule, ri 'bá Kábīlō Mvā rī ā vŭdrī ūbī 'bá mŭzú rī pi. 'Bá 'dī'bée ímú adri Múngú vé ni, āzini Kábīlō Mvā rī vé ni, kōpi adri sū ānyāngā ē drī ĩ ní 'dú

* 14:1 14:1 Siónā: Siónā ri ĩ kpá zī Yērūsálémā.

sêe Múngú ní rī t̄ñjī. ⁵ K̄õpi ũnjõ ãkó, 'bá ãzi ícò tã ũnjí 'yoó k̄õpi r̄ú' 'bá gá ku.

Mälâyikâ na rī pi vé tã

⁶ Má ní gōzú mälâyikâ ãzi ndrezú, İri ri nga mužú ur̄u 'bũ gé 'dãásī, İri ri ú' d̄uk̄ó muké adriipi ũd̄ũ ãkó rī ũlũ mužú 'bá vũ dr̄jé rī pi ní, 'bá ãngũ ãndiãndí rī pi agásī rī pi ní, s̄ur̄ú ãndiãndí rī pi ní, 'bá átá' bée t̄j̄ ãndiãndí s̄i rī pi ní. ⁷ İri ní átázú ú' d̄uk̄ó be ur̄u 'dãá k̄inī. "İmi ĩnj̄ikí Múngú ri, ãzini İmi ĩngúkí İrive ãmbügũ, ã'diãtãsiyã sã İri ní tã lizú rī ícò gí. İmi ĩnj̄ikí Múngú 'bũ pi gbiipi vũ be, ȳj̄i tafu rī be, ãzini kídí rī be rī."

⁸ Vudr̄j̄i ni gé, mälâyikâ ĩr̄j̄i ni ní ĩmúzú dr̄j̄dr̄j̄i 'dãri ã úgóró gá, İri ní áyúzá k̄inī, "K̄ur̄ú ãmbúgu Bãbêlônã† adriipi sũ ũkú õwũ rú rī t̄ñjī rī í'dé gí, Múngú ē ēs̄j̄i ve ãní rá, ã'diãtãsiyã sē 'bá ãngũ rī pi agásī rī pi cére mvukí v̄inyõ ũkú õwũ rú rī vé rī İmêrêzú ãní."‡

⁹ Vudr̄j̄i ni gé, mälâyikâ na ni ní ĩmúzú 'dãri ã úgóró gá, İri ní átázú ú' d̄uk̄ó be ur̄u 'dãá k̄inī, "'Bá rī ĩnj̄i dõ ĩb̄igó dr̄j̄dr̄j̄i 'dãri, ãzini ĩnj̄i dõ ĩndr̄j̄l̄ikí ĩ ní údé sũ ĩb̄igó dr̄j̄dr̄j̄i 'dãri t̄ñjī rī, ãzini ã'ȳi dõ İrive b̄ilēm̄i 'bãá 'í ẽndr̄et̄j̄i gé dõku 'í dr̄j̄é, ¹⁰ İri sē Múngú vé ĩk̄ó agaapi rá rī ĩmú í'dé dr̄j̄i ni gé. İ ĩmú İri zã ve ãcí ciipi kú nyãlũ rī s̄i mälâyikâ uletere rī ẽndr̄et̄j̄i gé, ãzini Kãbilõ Mvã rī ẽndr̄et̄j̄i gé. ¹¹ ãcí k̄õpi ní rizú vezú rī vé ãcigã ri nga mužú ũd̄ũ ãkó. 'Bá ĩb̄igó rī ĩnj̄i' 'bã, ãzini İrive ĩndr̄j̄l̄ikí ĩnj̄i' 'bã, dõku b̄ilēm̄i ĩb̄igó rī vé rú 'í daapi rī ã'ȳi' 'bã rá rī pi, k̄õpi İzãngã nya mužú ũt̄uj̄ná pi ĩnj̄ná be." ¹² Tã 'd̄iri s̄i, lē 'bã Múngú vé rī pi ã úmbékí ēs̄j̄i İzãngã rī ã nyangará gá, k̄õpi ã 'd̄ukí tãmb̄i Múngú vé rī ngaã, ãzini k̄õpi ã 'bãkí ēs̄j̄i Yēsũ dr̄j̄é.

¹³ Kuru má ní ú' d̄uk̄ó yizú ĩb̄i íkú 'bũ gé 'dãásī k̄inī, "'Í s̄i tã 'd̄iri vũgã. Tãkiri ri adri 'bã ũdrã' 'bã Úpi ri ē'ȳi' bée gí rī pi ní í'dózú ãndrũ mužú dr̄j̄dr̄j̄i."

İndri Uletere rī ní ã'ȳizú k̄inī, "K̄õpi ĩmú uvu İve ēz̄j̄i ĩ ní ngaã rī ã vudr̄j̄i gé rá, ĩ 'bã ãlu ãlu ũfē ēz̄j̄i İri ní ngaã rī vũ s̄i."

İ 'bã rī pi umú ĩ tã l̄i k̄õpi dr̄j̄é

¹⁴ Má ní ĩr̄j̄b̄it̄j̄i imvesir̄il̄il̄i ni ndrezú má ẽndr̄et̄j̄i gé 'dãá, 'bã ãzi úri kuú ĩr̄j̄b̄it̄j̄i rī dr̄j̄é sũ 'Bã Mvã§ t̄ñjī, su k̄ulã dábũ rú ni kú 'í dr̄j̄é, r̄u mêngêlēs̄i kú 'í dr̄j̄é. ¹⁵ Kuru mälâyikâ ãzi ní ĩf̄üzú Jó Múngú vé rī agã 'dãásī, İri ní 'bã úripi kú ĩr̄j̄b̄it̄j̄i dr̄j̄é rī zizú ú' d̄uk̄ó be ur̄u 'dãá k̄inī, "Mí í'dú mivé mêngêlēs̄i mí dr̄j̄é 'd̄iri ãnyãngã rī lizú ãní, ã'diãtãsiyã lókí ãnyãngã ĩk̄unãzú nyõõk̄ú dr̄j̄é nõgó rī ícã gí." ¹⁶ Kuru 'bã úripi kú ĩr̄j̄b̄it̄j̄i dr̄j̄é 'dãri ni İvé mêngêlēs̄i í'dúzú ãnyãngã rī lizú ãní nyõõk̄ú dr̄j̄é nõgó.

¹⁷ Mälâyikâ ãzi ní kpã ĩf̄üzú Jó Múngú vé rī agã 'bũ gé 'dãásī, İri kpã mêngêlēs̄i ciipi cici ni be. ¹⁸ Mälâyikâ ãzi ũkpõ be ãngũ zãapi ãcí s̄i

† **14:8** 14:8 Bãbêlônã: Lókí Nũwã vé rī ã vudr̄j̄i gé, 'bã rī pi s̄ikí lãgãrãkã Bãbêlã gã, vudr̄j̄i ni gé, 'bã rī pi gókí vũrã rī z̄ij̄ Bãbêlônã. İl̄i kãrãkã ã vudr̄j̄i gé, 'bãgũ Nêbãkãnãzã j̄j̄ 'bã İserélê vé rī pi ã ur̄ukõ muq̄ ãngũ Bãbêlônã vé rī gé, iza Yêr̄úsãlãmã ri İl̄i m̄ud̄r̄ũl̄ũ t̄õw̄ũ p̄ũk̄ũ ēz̄j̄r̄j̄ (570) gé, ĩs̄ũ ãkudê t̄j̄kí dr̄j̄ Yēsũ ri kuyê. 'Í lã í'dóngãrã 11; 2 'Bãgũ 24-25; Dãnyélê 1:1-7. ‡ **14:8** 14:8 Sē 'bã ãngũ rī pi agásī rī pi cére mvukí v̄inyõ ũkú õwũ rú rī vé rī İmêrêzú ãní: Tã 'd̄iri vé if̄ifi, 'bã Bãbêlônã vé rī pi rikí 'bã ãngũ rī pi agásī rī pi úbê ũnj̄kãnyã ũnj̄i ni pi 'oó s̄ũ ĩ ní 'oó rī t̄ñj̄i.

§ **14:14** 14:14 'Bã Mvã: Yēsũ z̄i 'í 'Bã Mvã lüzú k̄inī, 'i Kúr̄isitõ 'i, 'i mälüngã r̄i r̄u mužú nyonyo. 'Í lã Dãnyélê 7:13-14.

ni ní ímúzá vūrā rōbōṅṅō zāzú rī gé 'dāāsī, ĩri ní trezú gbírílí mālāyíkā méngēlēsī be drīgé 'dāri drīgé kīnī, “Mí í'dú mívé méngēlēsī, mí úlí vinyō rī vé ũ'a vū drīgé nōgó rī pi ānī,* ā'diātāsīyā vinyō rī pi vé ũ'a ka gí, ĩ tā lị kōpi drīgé.”¹⁹ Mālāyíkā rī í'dú ívé méngēlēsī, úlí ũ'a vinyō vé rī pi céré, 'du kōpi jī muú dáá 'bú Múngú vé jíkó be rī agá.²⁰ 'Bú rī kūrú rī gé āmvelésila. Kuru ĩ ní ũ'a vinyō vé rī pi utuzú ínáyú pá sī 'bú rī agá 'dāá, ārí ní eḅízú ĩfúzá ũ'a vinyō vé rī pi agásī. Ārí rī dī muzá sū yīī āmbúgú dīpi dīdī rī tīnī, kụ mītā ĩrī vūgá 'dāá, dī caá máyīlī† mūdūrūlū ālu pūkú ārō (180).

15

Mālāyíkā ézīrī ĩwōnyōkí āngū

¹ Tā 'dīri ā vūdrī gé, má kā āngū ndree 'bū gé 'dāá, á ndre ngá āyāzú āyāyā ni. Á ndre mālāyíkā ézīrī kōpi ri wōnyōkí ũdū ézīrī ũnjí ũnjí ni pi ĩjī ímúzá. Wōnyōkí 'dī'bée nga dō 'i deḅé gí, Múngú ē éší gō veé dījī ku.

² Á ndre ngá āzi ógú sū mūdūrā tīnī, ĩri dī ācírú, 'bá ɔrūkō tukí pá kuú gārā ni gé. 'Bá pá tu'ba 'dī'bée, kōpi 'bá ĩbīgō drīdrī rī gā'ba ĩnjīgá sī, ĩrívé ĩndrīlīkí ĩ ní údé rī gā'ba ĩnjīgá sī, āzini kālāfe ĩ ní sū bílēmí rú rī ā'yī'ba kuyé rī pi. Kōpi rúkí kūrú Múngú ní sée rī kú ĩ drīgé sī.³ Kōpi rikí Mósé* adriipi ātí'ba Múngú vé rī vé úngó ngoó, āzini Kābīlō Mvā rī vé úngó ngoó.

“Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa,

'í 'o tā ambugu ambugu ni pi, āzini tā āyāzú āyāyā ni pi.

'Bāgú adriipi āngū rī pi drīgé rī,

tā mí ní 'oó rī, ĩri pīrī, āzini ĩri tā áda!

⁴ Úpí, 'bá ri mi ĩnjī, āzini 'bá ri mī rú íngú.

Mi uletere ó'dúkūlégúsí.

'Bá āngū rī pi agá rī pi céré ímú mi ĩnjī,

ā'diātāsīyā tā pīrī mívé rī 'i'da 'i kú āmvé.”

⁵ Tā 'dīri ā vūdrī gé, á ndre gākū ĩ ní tājmbí Múngú vé rī 'bāzú 'a ni gé rī 'bū gé 'dāá, gākū 'dīri Jó Múngú vé rī, tī ni zī 'i kú mgbō. ⁶ Mālāyíkā ézīrī ĩfúkí Jó Múngú vé 'dīri agásī wōnyōkí be ézīrī. Kōpi úsúkí ĩ bōngó imve uletere ni pi sī, kōpi ũ'yíkí gō dábū rú ni pi ĩ cīcī gé. ⁷ Ngá sū ídri rú 'dī'bée āsámvú gé, ālu ni í'dú ĩgāṅā ézīrī dábū rú ni pi awaá mālāyíkā ézīrī 'dī'bée drīgé sī, Múngú adriipi 'dānī'dānī rī dā ívé jíkó ĩgāṅā ézīrī 'dī'bée agásī. ⁸ Jó Múngú vé rī ā 'a óḅzī céré kú ācīgā rú, Múngú vé dīngará, āzini ũkpō ĩrívé rī ní 'i 'i'dazú, 'bá āzi ícó fíí ānī Jó Múngú vé rī agá 'dāá ku,

* **14:18** 14:18 Peṭi vinyō vé rī: Yāhūdī rī pi 'dukí peṭi vinyō vé rī ā tā 'bāā tā āmbúgú rú, kōpi rī ũ'a ni zo vinyō sū rú. Múngú ĩpē 'bá ĩsērélē vé rī pi adrii 'bá ívé ni, kōpi ā adriki rī sū peṭi vinyō vé Múngú ní saá 'aapi ũ'a be rī tīnī. Nāpí peṭi vinyō vé 'dīri, sē 'bá tājmbí ímbá'ba rī pi atala atala rī pi drīgé rī pi be nīkí ámá rá 'yozú kīnī Yēsū rī ívé tā átá. † **14:20** 14:20 Máyīlī: 'Bá ri ícó écī tu ca máyīlī na sá ālu agá. * **15:3** 15:3 Úngó Mósé vé rī: Múngú kā yīī tafu ika rī sēé āngáráwá Ējépétō vé rī pi Imūlūú, Mósé ngo úngó Múngú ri íngúzá, ā'diātāsīyā Múngú ní ĩ paá āngáráwá rī pi drīgé sī rī sī. † **15:3** 15:3 Sāwūmā 111:2 **15:3** 15:3 Sāwūmā 145:17 **15:4** 15:4 Yērēmíyā 10:7 **15:4** 15:4 Sāwūmā 86:9-10 **15:4** 15:4 Dētōrōnómē 32:4

cĩngbá mālāyíkā ézĩrĩ 'dĩ'béé ũdākí dō Múngú vé jíkó ĩgāñá ézĩrĩ 'dĩ'béé agásĩ rĩ deę gí ká.

16

Múngú vé jíkó

¹ Á yĩ ú'dúkó íbĩ íkú Jó Múngú vé rĩ agá 'dāásĩ, ú'dúkó rĩ 'u uru 'dāá, ĩri rĩ átá mālāyíkā ézĩrĩ rĩ pi ní kīnĩ, "Ĩmi mụkí, ĩmi ũdākí Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá ézĩrĩ 'dĩ'béé agá 'dĩri vū drĩgé 'dāá."

² Kúru mālāyíkā drĩdrĩ rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri ídāzú vū drĩgé nōó, āzó ní í'dózú 'bá ĩbĩgó vé bĩlēmĩ be kú ĩ rụ 'bá gá, rĩ 'bá ĩri ĩnĩ 'bá rĩ pi ā rụ 'bá nyazú, ásongará nĩ aga rá.

³ Mālāyíkā ĩrĩ rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri ídāzú yĩ tafu rĩ agá nōó, yĩ rĩ ē mĩ újá 'i kaá kuú āri rú sũ 'bá drāapi gí rĩ vé āri ní raá rụ 'bá nĩ gé sĩ rĩ tĩnĩ. Ngá ārēvú céré ídri be éci 'bá yĩ agásĩ rĩ pi ũdrākĩ rá.

⁴ Mālāyíkā na rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri ídāzú yĩ ambugu dĩ 'bá dĩdĩ rĩ pi drĩgé, āzini kídĩ rĩ pi drĩgé nōó, yĩ rĩ pi ē mĩ újákĩ ĩ céré kuú āri rú. ⁵ Á yĩ mālāyíkā ĩ ní 'bāá āmbúgú yĩ rĩ pi drĩgé rĩ ní 'yozú kīnĩ,

"Tā mí ní lĩ 'dĩri ĩri pĩrĩ,

mĩ ótũ anigé, mĩ āndrũ anigé, mĩ 'Bá Uleteré nĩ,

ā'diātāsīyā 'i lĩ tā rĩ gí.

⁶ 'Bá ũnjĩ vū drĩgé rĩ pi ú'díkĩ 'bá Múngú vé uleteré rĩ pi nēbĩ rĩ pi be,

tā kōpi ní 'oó 'dĩri sĩ,

mĩ ní kōpi ní āri sēzú mvuzú ānĩ."

⁷ Kúru má ní ú'dúkó yizú íbĩ íkú vūrā rōbōñō zázú rĩ gé 'dāásĩ kīnĩ,

"Úpĩ Múngú Ūkpō 'Dĩpa,

tā mí ní lĩ rĩ, ĩri pĩrĩ, āzini ĩri tā áda."

⁸ Mālāyíkā sũ rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri dāzú ũtũ mĩ gé 'dāá, sē ũtũ rĩ ní ũkpō kozú gbĩrĩlĩ kōpi ā rụ 'bá zázú. ⁹ Ūtũ rĩ zā kōpi ā rụ 'bá mārĩmārĩ, kōpi trikĩ Múngú wōnyókĩ ĩpēepĩ rĩ vé rú ānĩ rá. Kōpi gākĩ ési újágá sĩ, āzini kōpi gākĩ Múngú rĩ íngúgá sĩ.

¹⁰ Mālāyíkā tōwũ rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri ídāzú lúpá ĩbĩgó drĩdrĩ rĩ vé rĩ drĩgé nōó, ĩnĩnā ózũ ĩrivé mālūngā céré, 'bá nyōkũ drĩgé rĩ pi ríkĩ ĩ ádra nyaá ānĩ izāngā izāngā rú, ¹¹ kōpi trikĩ Múngú adriipi 'bũ gé rĩ ānĩ rá, ā'diātāsīyā āzó ĩ rụ 'bá gá rĩ pi ní rĩí ásó ambamba rĩ sĩ, 'bo kōpi gākĩ ési újágá sĩ, kōpi kukĩ ũnjĩkānyā ĩ ní 'oó rĩ kuyé.

¹² Mālāyíkā áziyá rĩ ní ívé ĩgāñá í'dúzá, ĩri ní Múngú vé jíkó tĩpi kú ĩgāñá agá 'dĩri ídāzú yĩ āmbúgú dĩpi dĩdĩ Yũfērētá agá nōó, yĩ rĩ nju ānĩ céré, 'bāgú íngá'béé ũtũ ní ĩfūngará galésĩ rĩ pi ā zokĩ rĩ mvuzú ívé āngaráwá rĩ pi be wōkũ ũtũ ní 'dezu rĩ gé 'dālē. ¹³ Kúru má ní ĩndrĩ ũnjĩ ndrezú na, kōpi ĩndrēkĩ sũ ũdrũkũdrũ tĩnĩ. Kōpi ríkĩ ĩfũũ ngá ātra 'dĩri tĩ gé sĩ, ĩbĩgó drĩdrĩ rĩ tĩ gé sĩ, āzini nēbĩ ũnjó rú rĩ tĩ gé sĩ. ¹⁴ Kōpi ĩndrĩ ũnjĩ rĩ 'bá tā āyázú āyāyā nĩ 'o' 'bá nĩ pi, kōpi 'de mu 'bāgú vū drĩgé rĩ pi vúgá, kōpi 'bāgú rĩ pi tra ẹ'dĩ 'dĩ ú'dú āmbúgú Múngú Ūkpō 'Dĩpa vé rĩ gé.

¹⁵ Yēsũ kīnī, “Ími adriki ūrē, ma ímú ícá dũ sũ ũgũ'ba t̄n̄j. Āyĩkō ri adri 'bá adriipi m̄i be mgb̄o, bōngó suupi 'í r̄u'ba ɔz̄ũz̄u cí, 'í adri r̄i r̄u'ba be ule ku, āzini 'í dr̄j̄ ā n̄ja r̄i ku r̄i ní.”

¹⁶ Kúru índri ũnjí r̄i pi ní 'bāgũ r̄i pi trazú vūrā ālu gé, vūrā ī ní z̄ij̄ Ēberē t̄j̄ s̄i Ārāmāgédōnī r̄i gé.

¹⁷ Kúru mālāyikā éz̄j̄r̄j̄ r̄i ní ívé ĩgānā í'dúzú, ĩri ní Múngú vé j̄kó t̄j̄j̄pi kú ĩgānā agá 'd̄iri dāzú ūlī agá 'dāā. Ū'dúkó ní íkúzú Jó Múngú vé r̄i agá 'dāāsī kpōrō be kīnī, “Tā r̄i 'i ngaápi 'dī.” ¹⁸ Āngũ r̄i ní gazú má'dámá'dá, āngũ ní lizú mgb̄j̄r̄j̄, ūvi ní ūfizú tāārī, tāārī, āzini d̄ingíd̄ingí ní āngũ r̄i ayazú ũnjí ũnjí. Í'dózú ī ní 'bá gbizú r̄i gé 'dāā, d̄ingíd̄ingí aya dr̄j̄ āngũ sũ 'd̄iri t̄j̄n̄j̄ kuyé. ¹⁹ D̄ingíd̄ingí r̄i k̄ā āngũ r̄i ayaá ũkpō s̄i, k̄j̄r̄j̄ Bābēlónā vé ũnj̄kānyā ní gaá 'a ní gé tré tré 'd̄iri ũndī 'i caá na, Múngú ígá k̄j̄r̄j̄ Bābēlónā vé āmbúgú 'd̄iri ā tā, í'dú ívé kópó j̄kó be agá r̄i sēē mvuŷ ĩri ní. ²⁰ Āngũ ī ūl̄j̄'ba kú ngu ȳj̄ agá r̄i pi áfikí céré rá, āzini írā r̄i pi gōkí adrii 'dāáyo. ²¹ Fí ambugu ambugu ni pi ímúki 'bũ gé 'dāāsī u'deé 'bá r̄i pi dr̄j̄gé, ɛ̄nj̄ngará ní k̄l̄j̄ p̄kú t̄ow̄j̄. 'Bá r̄i pi triki Múngú r̄i ānī rá, ā'diātāsīyā fī r̄i 'de ũnjí ũnjí.

17

Ūnj̄kānyā k̄j̄r̄j̄ Bābēlónā vé r̄i agá r̄i

¹ Mālāyikā éz̄j̄r̄j̄ ĩgānā be dr̄j̄gé s̄i 'd̄i'bée vé ālu ni ní ímúzú 'yozú má ní kīnī, “Mí ímú, má i'da r̄i mí ní tā ī ní lēē l̄j̄ ũkú ɔw̄j̄* rú úr̄ipi kú ȳj̄ kárakará r̄i pi dr̄j̄gé r̄i. ² 'Bāgũ vũ dr̄j̄gé r̄i pi 'bākí ɔw̄j̄ ũkú ɔw̄j̄ rú 'd̄iri s̄i, 'bá la'bée ũkú 'd̄iri s̄i r̄i pi ĩmērēkí ũnj̄kānyā r̄i s̄i sũ ī ní ĩmērēē v̄nyoŷ s̄i r̄i t̄j̄n̄j̄.”

³ Mālāyikā r̄i 'd̄u ma ũkpō Índri Uleterē r̄i vé r̄i s̄i mužú āngũ ā'wí cínýáfā rú r̄i gé 'dāā, má ní ũkú r̄i ndrezú úri kuú ĩb̄j̄gó ika' ní dr̄j̄gé, ĩb̄j̄gó r̄i dr̄j̄ be éz̄j̄r̄j̄, ú'yú be m̄udr̄j̄, s̄ikí r̄u ī ní Múngú r̄i idezú r̄i kú r̄u'ba ní gé s̄i k̄j̄r̄j̄.

⁴ Ūkú r̄i su bōngó ndr̄l̄j̄ndr̄l̄j̄ rú ní, āzini bōngó ika ní. Ū'yī m̄ayākā dābũ rú ɔgũ'ba ĩl̄j̄ ni pi 'í b̄j̄ gé, ū'yī írā ɔgũ'ba ɔgũ'gũ ni pi 'í umbe gá, ū'yī ngá d̄j̄j̄pi ĩl̄j̄ ī ní z̄ij̄ pālī r̄i pi 'í dr̄j̄gé, r̄u kópó dābũ rú ũnj̄kānyā be agá tré ní kú 'í dr̄j̄gé. Ūnj̄kānyā 'd̄iri ĩrivé ɔw̄j̄ 'bāzú agaápi rá r̄i. ⁵ S̄ikí r̄u ī ní ífifí ní n̄j̄j̄ kuyé ní ɛ̄ndr̄ɛ̄t̄j̄ ní gé:

MA K̄J̄R̄J̄ ĀMBÚGÚ BĀBĒLÓNĀ VÉ R̄I,
MA ɛ̄NDR̄ɛ̄PI 'BÁ ɔW̄J̄ RÚ R̄I PI VÉ R̄I,
ĀZINI MA ɛ̄NDR̄ɛ̄PI ŪNJ̄KĀNYĀ BE
AGAÁPI VŪ DR̄J̄GÉ NŌGÓ CÉRÉ R̄I.

⁶ Á ndre ũkú r̄i mvu ārī 'bá Yēsũ vé tā ũl̄j̄'ba ī ní ú'dj̄ ūdrāá r̄i pi vé r̄i ĩmērēzú.

Má k̄ā ĩri ndreé, sē má ní āyāngará. ⁷ Mālāyikā r̄i ní 'yozú má ní kīnī, “Ngá mí ní āyāzú r̄i ā'di? Ma mí ní tā ũkú r̄i vé ī ní n̄j̄j̄ kuyé, āzini ĩb̄j̄gó dr̄j̄ be éz̄j̄r̄j̄ ú'yú be m̄udr̄j̄ r̄iipi ĩri 'd̄uj̄j̄pi 'd̄ari vé r̄i ũl̄j̄ rá. ⁸ ɔt̄j̄ ĩb̄j̄gó r̄i anigé, 'bo nóni ĩri 'dāáyo. ĩri ímú ĩfũ 'bũ k̄uj̄j̄pi ūd̄j̄ ākó r̄i agá 'dāāsī, ī ímú ĩri 'd̄j̄ drā rá. 'Bá vũ dr̄j̄gé nōgó ī ní k̄opi ā r̄u s̄i b̄úkú ídri vé r̄i agá

* **17:1** 17:1 Ūkú ɔw̄j̄ rú r̄i: K̄j̄r̄j̄ Bābēlónā vé r̄i, ī z̄j̄ ũkú ɔw̄j̄ rú r̄i. † **17:3** 17:3 ĩb̄j̄gó ika: ĩb̄j̄gó ika dr̄j̄ be éz̄j̄r̄j̄, ú'yú be m̄udr̄j̄ 'd̄iri íb̄i ífũ ȳj̄ tafu r̄i agásī. 'Í lā I'dangará 13:1.

kuyé í'dózu í ní vū rī gbingará gá 'dāá rī pi, kōpi kádō ɪbǐgō drāápi gí rī ndree ífū gí, kōpi ímú áyā āní ambamba.

⁹ "Bá adriipi tā nṅgará be rī, ɪri tā 'dīri vé ífífi nṅ ámá nī. ɪbǐgō vé drī ézǐrī 'dī'bée vé ífífi, ɪri ánga ézǐrī úkú rī ní úri drī ní gé rī, drī ézǐrī 'dī'bée í'da 'bāgú ézǐrī rī pi. ¹⁰ 'Bāgú tōwú rī pi údrákí gí, álu ní ru drī mālūngā rī nī, ázi rī ímú drī kuyé, 'bo kádō ímú, ɪri ímú mālūngā rī ru lókí be mādāṅá. ¹¹ ɪbǐgō ótú adriipi idri rú, drāápi gí, gōopi ífūupi idri rú 'dīri, ɪri 'bāgú ārō ní, ɪri ézǐrī 'dā'bée vé ógúpi, í ímú ɪri 'dī drā rá.

¹² "Ú'yú mụdrí 'dī'bée, ɪri 'bāgú mụdrí rī pi, kōpi í'dókí drī mālūngā ru yú kuyé, í ímú kōpi ní úkpō sē adrizú 'bāgú rú mālūngā ru ɪbǐgō be trú lókí be mādāṅá. ¹³ 'Bāgú mụdrí 'dī'bée vé tā ríi úsúú rī, ɪri céré álu rī, kōpi ímú úkpō mālūngā ru zú rī ezi ɪbǐgō ní. ¹⁴ 'Bāgú rī pi ímú ẹ'dí 'dī Kābílō Mvā rī be, 'bo Kābílō Mvā rī kōpi ndē rá, ā'diātāsīyā ɪri Úpí úpí rī pi drǐgé, ɪri kpá 'Bāgú 'bāgú rī pi drǐgé. ɪri adri 'bá 'í ní zǐi, 'í ní úpēé, ẹsǐ 'bā'bée 'í drǐgé rī pi be trú."

¹⁵ Kúru mālāyikā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Yíí mí ní ndree úkú ọwú rú ũnjikānyā be rī ní úri drī ní gé 'dīri, í'da 'bá bǐtríkā ángū drǐgé sī céré rī pi, súrú rī pi, āzini tǐ āndiāndí rī pi. ¹⁶ ɪbǐgō ázi mí ní ndree, āzini ú'yú mụdrí mí ní ndree 'dī'bée, kōpi ímú úkú ọwú rú ũnjikānyā be 'dīri ngú ũnjí. Kōpi ɪri útrū ku rú'bá be ule, kōpi ímú ɪri nya zāá rú, kōpi ɪmbítā ní zā ve ácí sī. ¹⁷ Múngú 'bā tā 'dīri kōpi ẹ ẹsǐ agá, tā 'í ní lēé rī ā nga rí 'í āní bēsīnī, kōpi ẹ ezi kǐ rí ívé úkpō mālūngā ru zú rī ɪbǐgō rī ní, tā Múngú ní átá rī ā 'dú rí 'í ngaá āní. ¹⁸ Úkú ọwú rú mí ní ndree ɪndrǐlǐkí agá 'dīri, ɪri kǐrú ámbúgú Bābēlónā vé 'bāgú vū drǐgé rī pi ru yúpi céré nī rí 'i."

18

Bābēlónā vé izangará

¹ Tā má ní ndree 'dīri ā vúdrǐ gé, á gō mālāyikā ázi ndree, ɪri rí ífū ímú zú 'bū gé 'dāásí. Mālāyikā 'dīri ɪpēkí ɪri ímú zú úkpō be, ɪrivé ɔṅgará ɪmgbērē vū rī ẹ drī ɪndré kuú uleteré. ² Mālāyikā rī ní trezú ọ'dúkọ be uru 'dāá kīnī,

"Kǐrú ámbúgú Bābēlónā vé rí iza 'í gí káyá!

Kǐrú rí újā nóni 'í ícá vūrā ɪndrǐ ũnjí rī pi ní rizú adrizú ní,

āríná í ní gāá sī rī pi ní adrizú ní, āzini ā'wá ũnjí rī pi ní adrizú ní.

³ 'Bá ángū rī pi agá rí pi ārēvú céré mvúkí

vinyō úkú ọwú rú* rī vé rí ɪmērēzú āní.

'Bāgú vū drǐgé rī pi céré lakí ɪri sī rá,

āzini 'bá ngá uzǐ'bá vū drǐgé rī pi ícákí

ā'bú be ambamba ɪrivé tā ũnjí rī sī."

⁴ Má ní kpá ọ'dúkọ ázi yǐzú ɪngázú 'bū gélésíla kīnī,

"ɪmi 'bá ma ẹ'yí'bá gí rī pi, ɪmi ífúkí Bābēlónā agásí ámvé,

lē ɪmi fíkí ɪrivé ũnjikānyā 'dī'bée agá ku,

ẹ ɪrǐṅákí rí ɪmi ɪrivé ũnjikānyā sī ku.

⁵ Úkú ọwú rú rí vé ũnjikānyā úmú 'í gaá ambamba.

Ūnjikānyā ɪri ní 'oó rí pi vé tā 'de Múngú ẹsǐ agá 'dālē ũnjí.

* **18:3** 18:3 Úkú ọwú rú rí: Cápítā 'dīri agá, kǐrú Bābēlónā vé rí í zǐ úkú ọwú rú ní, 'bá rí pi ní ũnjikānyā 'oó rí sī. 'Í lā I'dangará 14:8.

6 Mí ĩrĩṅṅā ĩri sũ ĩri ní tā ũnjí 'oó 'í ǫǫǫp̄p̄i rú' bá gá rĩ tĩnĩ,
mí ɛndĩ ĩri ĩrĩṅṅáá vú ĩrĩ ũnjĩkányā ĩri ní 'oó 'dĩri sĩ,
'í sē ĩri ní jĩkó Múngú vé ĩgāná agá 'dĩri mvuú vú ĩrĩ.

7 Ũkú 'dĩri ri 'i íngú
ā'bú ívé 'í ní ĩsú kárakarā 'dĩ'bée sĩ,
lē mí ǫcũ ĩri ĩzāngā nyaá ũnjĩ ũnjĩ.
Ĩri ri 'i íngú 'í ɛsĩ agá 'dāá,
'Má úri kuú 'bá āmbúgú rú,
má adri ǫwúzi kuyé,
á ngo áá āluṅáni ku.'

8 Kúru ǫ'dú ālu, ĩ ímú ĩri ĩwõnyõ,
ĩri ímú drā rá, ĩri ímú ri āá ngo,
ɛbĩrĩ ri ímú ĩri fũ ũnjĩ ũnjĩ,
āzini ĩri ímú ve áci sĩ mgbĩlĩmgbĩlĩ.

Úpi Múngú Ũkpõ 'Dĩpa ri ímú tā lĩ drĩ ní gé nĩ."

9 'Bāgú vũ drĩgé nõgó ri' bá la'bée ũkú ri sĩ, āzini āyĩkõ ĩsú' bá ā'bú ĩrivé
rĩ sĩ rĩ pi, k̄opi ímú k̄urú Bābēlōnā vé rĩ vé zāngará ndre ĩ mĩ sĩ, k̄opi ímú
ngo ĩri sĩ m̄ĩndre be. 10 ĩzāngā 'bá Bābēlōnā vé rĩ pi ní ímú ĩsú 'dĩri sĩ, ũrĩ
sĩ, 'bāgú rĩ pi ímú pá tu ku rará rú, k̄opi 'yo,
"Īzāngā! Īzāngā ri ímú adri k̄urú Bābēlōnā vé
adriipi āmbúgú ũkpõ be rĩ ní.

Sāṅá āluṅá agá,
lĩkĩ tā Bābēlōnā drĩgé gĩ."

11 'Bá ri' bá ngá Ƴzi' bá vũ drĩgé nõgó rĩ pi ímú áá ngo ĩzāngā ĩzāngā rú
k̄urú Bābēlōnā vé rĩ ā tā sĩ, ā'diātāsīyā 'bá āzi gōopi k̄opivé ngá jeepi
nĩ 'dāáyo. 12 K̄opivé dábũ, aya ǫǫ' bá ǫǫǫǫ rĩ pi, ĩrā ājē be Ƴrũ rĩ
pi, māyākā ǫǫ' bá ǫǫǫǫ ājē be Ƴrũ rĩ pi, bõngó ũnyĩ be rĩ pi, bõngó
ndrõlũndrõlũ rĩ pi, bõngó ǫǫ' bá nyilinyilĩ rĩ pi, bõngó ikaka rĩ pi, peṭi
ĩ ní ũsĩ sũ marigó pi tĩnĩ ikaka rĩ pi, ngá ārēvũ ĩ ní údé ĩwá sĩ sĩ rĩ pi,
párāngi ājē be rĩ pi, aya mālāmālā rú rĩ pi, aya rĩ pi, ĩrā imve imve ājē
be rĩ pi, 13 ngá ɛjĩ be ngũ' bá sũ tāngāwúzi tĩnĩ rĩ pi, āzini ɛjĩ be ngũ' bá sũ
ĩngĩrĩṅṅā tĩnĩ rĩ pi, ngá ĩ ní rĩ zāá ngũ' bá sũ ágómvá tĩnĩ rĩ pi, mĩrē rĩ pi,
ngá Ƴrũkõ ngũ' bá ndrĩndrĩ rĩ pi, vĩnyõ rĩ pi, ũdu rĩ pi, fũndru mĩnĩmĩni rĩ
pi, ānyá rĩ pi, tĩ rĩ pi, kābĩlõ rĩ pi, hũsání rĩ pi, ārābīyā ĩ ní rĩ useése rĩ pi,
tǫǫǫ rĩ pi, 'bá ĩ ní Ƴrũ Ƴjĩ ɛ' dĩ gélesĩla rĩ pi, k̄opivé ngá 'dĩ'bée, 'bá āzi
jeepi nĩ 'dāáyo.

14 'Bá ri' bá ngá Ƴzi' bá rĩ pi ní 'yozú 'bá Bābēlōnā vé rĩ pi ní kĩnĩ, "Ngá
ĩmi ní rĩ ɛsĩ 'bāá drĩ ní gé 'dĩ'bée āvĩ nóni ĩmi drĩgé sĩ gĩ, ā'bú ĩmivé rĩ pi,
āzini ngá ũnyĩ be rĩ pi āvĩ céré gĩ, ĩmi gōkĩ ĩsú āluṅáni ku." 15 'Bá ri' bá
ngá Ƴzi' bá k̄urú Bābēlōnā vé rĩ agá ā'bú ĩsú' bá ambamba rĩ pi, ũrĩ sĩ, k̄opi
fũ mũ pá tu ku rará rú, ā'diātāsīyā ĩ fikĩ rĩ ĩzāngā rĩ agá ĩndĩ ku. K̄opi ímú
áá ngo ĩzāngā ĩzāngā rú. 16 K̄opi ngo ǫ'dukõ be Ƴrũ 'dāá,
"Īzāngā! Īzāngā k̄urú āmbúgú Bābēlōnā vé rĩ ní!

'Bá k̄urú rĩ agá rĩ pi úsúkĩ ĩ bõngó ũnyĩ be ni pi sĩ, bõngó ndrõlũndrõlũ
rú ni pi sĩ, bõngó ikaka ni pi sĩ,

k̄opi ũ'yĩkĩ māyākā dábũ rú ǫǫ' bá ĩĩĩ ni pi ĩ bĩ gé, ũ'yĩkĩ ĩrā ǫǫ' bá
ǫǫǫǫ ni pi ĩ umbe gá, ũ'yĩkĩ ngá d̄ĩpi ĩĩĩ ĩ ní zĩĩ pālĩ rĩ pi ĩ drĩgé.

17 Mivé ā'bú kárakarā 'dĩ'bée ĩ ímú iza sã ālu agá."

Ūgalaku kúlúmgbá ě drĩ ko'ba rĩ pi ãrêvú céré, 'ba kúlúmgbá újĩ'ba rĩ pi be, ãzini 'ba ěcĩ'ba kúlúmgbá sĩ ngá ụzĩ'ba rĩ pi be céré, kòpi fũ kũrũ Bābēlōnā vé rĩ agásĩ ỳrĩ sĩ, kòpi mụ pá tu rárá rú. ¹⁸ Kòpi kádō ímụ ãcígā kũrũ Bābēlōnā vé rĩ ní vezú rĩ ndreé, kòpi útré ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá, kòpi 'yo, "Kũrũ ãzi nyo kũrũ ãmbúgú 'dĩri ndéepi ni anigé?" ¹⁹ Kòpi nyòókú úmvú í drĩgé, kòpi ngo Ìzāngā Ìzāngā rú ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá, kòpi 'yo, "Ìzāngā! Ìzāngā kũrũ ãmbúgú Bābēlōnā vé rĩ ní!

'Bá ěcĩ'bee kúlúmgbá sĩ yĩ tafu rĩ agásĩ rĩ pi
 ịsúkí ã'bú 'a ní gé ambamba.

Izakí kũrũ rĩ sàṅá ǎlu agá!"

²⁰ 'Bo ìmi mǎlǎyíkā adri'ba 'bũ gé 'dĩ'bee, lē ìmi adrikí ǎyĩkō sĩ. Ìmi 'ba Múngú vé adri'ba ule rĩ pi Yēsũ vé 'ba áyúǎyũ rĩ pi be, ãzini nẹbĩ rĩ pi be, lē ìmi adrikí ǎyĩkō sĩ, ǎ'diātāsīyā Múngú Ìrĩṅā 'ba kũrũ Bābēlōnā vé rĩ agá rĩ pi tā kòpi ní 'oó ìmi ní ùnjĩ rĩ sĩ.

²¹ Mǎlǎyíkā ǎzi ùkpō be ni í'dụ ìrā ǎmbúgú, ìri ní 'bezú yĩ tafu rĩ agá 'dāá. Ìri ní 'yozú kĩnĩ,

"Mí kũrũ ǎmbúgú Bābēlōnā vé rĩ,
 Múngú ri ímụ mí iza ùkpō sĩ rá,
 gōkí mí ịsụ ndreé dījĩ ku.

²² Ụ'dúkọ kũdĩ vé ni, ụ'dúkọ 'ba úngó ngo'ba ni pi vé ni, ụ'dúkọ jēlēgú vé ni, ãzini ụ'dúkọ gũké vé ni
 gōkí yĩ mí agá dījĩ ku.

'Bá úmĩ be ẹzĩ ngaápi mí agá ni
 gōkí ịsụ dījĩ ku.

Ìrā ngá 'yizú ni vé ụ'dúkọ
 gōkí yĩ mí agá dījĩ ku.

²³ Lámǎ vé ǎcĩ gō dījĩ mí agá dījĩ ku.

'Bá ì je'ba ú'dí rú rĩ pi
 gōkí mụú adrii mí agá dījĩ ku.

Mívé 'ba ǎndúrú ngá je'ba, ãzini ngá ụzĩ'ba rĩ pi
 ǎ rụ kụkụ vũ drĩgé nōgó.

Mívé ùjōgũ sĩ, 'í ri 'ba ǎngũ rĩ pi agásĩ rĩ pi
 ẹ mị ù'báá fí ùnjĩkányā agá.

²⁴ Múngú Ìrĩṅā Bābēlōnā ri, ǎ'diātāsīyā
 nẹbĩ rĩ pi, 'ba Múngú vé rĩ pi,
 ãzini 'ba Múngú vé ì ní ú'dị vũ drĩgé nōgó rĩ pi,
 kòpivé ǎrí dā kũrũ 'dāri agá."

19

'Bá 'bũ gé 'dālé rĩ pi ینگۇكى Múngú ri

¹ Tā 'dĩ'bee ǎ vudrĩ gé, á yĩ ụ'dúkọ íbĩ íkú 'bũ gélésíla sũ 'ba bĩrĩká pi vé ni tĩnĩ. Kòpi rikí átá ụ'dúkọ be ụrụ 'dāá kĩnĩ,
 "Hǎlélúyā!

Lē 'ba ینگۇكى Múngú ri, ùkpō 'ba rĩ pi pazú rĩ, ìri vúgá.

² Múngú vé tā lịjĩ rĩ, ìri tā áda ãzini pịrị.

Ìrĩṅā ùkú ọwụ rú rĩ,

ǎ'diātāsīyā ìri ní 'ba vũ drĩgé rĩ pi ẹ drĩ izaá ívé ọwụ sĩ rĩ sĩ.

Múngú ri tã lì drī ni gé,
 ɪri ní átí'ba Múngú vé rī pi ú'dí rī sī,"

³ Kòpi ní ọ'úzú kìnī,
 "Hālélúyā!

Ácígā ngaápi kūrú àmbúgú rī agásī rī,
 ɪri nga mužú uru 'dāá úđú ákó."

⁴ 'Bá ambugu pūkú ɪrī drī ni sù, àzini ngá ídri be sù rī pi ní kùmúci
 útǐzú vūgá Múngú úrípi ívé lúpá mālūngā vé rī drīgē rī ɪnǐzú, kòpi rikí
 ọ'ú kìnī,
 "Àmīnā, Hālélúyā!"

⁵ Kúru ú'dúkó ní íkúzu vūrā lúpá Múngú vé rī gé 'dāásī kìnī,
 "Ìmi ɪrivé átí'ba ẹ̀zì be mādā, àzini ẹ̀zì be àmbúgú ɪri ɪnǐ'ba rī pi,
 lē ɪmi íngúkí Úpí Múngú ri íngúngū!"

⁶ Kúru má ní gōzú ú'dúkó àzi yìzú ọ'ú sù 'bá bítǐrìkà pi vé ni tǐni, kùlé ní
 lí rī tǐni, dōku ũvi ní gaá lí rī tǐni, kòpi rikí ọ'ú kìnī,
 "È íngúkí Múngú ri,

ā'diātāsīyā 'bávé Úpí Múngú Ūkpō 'Dípa ri āngū ru ní.

⁷ Lē 'bā únǐkí, àzini 'bā adríkí āyíkō sī,
 àzini 'bā íngúkí Múngú ri,
 ā'diātāsīyā sà Kābīlō Mvā rī ní lēzú ũkú jezú rī ícá gí,
 ũkú ọmúrúgō* rī útú 'i kú ũrē gí.

⁸ Sèkí ũkú ọmúrúgō rī ní bōngó ule ũnyī be ni suú."

(Bōngó ule ũnyī be rī vé íffí, ɪri tã píri 'bá Yēsū ri ẹ̀'yì'ba gí rī pi ní 'oó rī.)

⁹ Kúru mālāyíkā rī ní 'yozú kìnī, "Í sí tã 'dri, āyíkō ri adri 'bá ɪ ní zǐj
 ímú Kābīlō Mvā rī vé ũmū ũkú jezú rī ā nyangará gá rī pi ní." Mālāyíkā
 rī ní kpá gōzú 'yozú kìnī, "Tā 'dī'bée tã áda, Múngú átá ní."

¹⁰ Má ní kúru kùmúci útǐzú vūgá mālāyíkā rī ɪnǐzú, 'bo ɪri ní 'yozú má
 ní kìnī, "È ɪnǐkí ma ku! Mí ɪnǐ 'yèjā Múngú ri áyu! Ma átí'ba sù mí tǐni,
 àzini 'bá céré Yēsū ri ẹ̀'yì'ba gí ɪrivé tã ũlū'ba rī pi tǐni. Ūkpō Índrí Uleteré
 rī vé rī ású dō 'bá rī gí ká, ɪri íbì Yēsū vé tã ũlū ndō."

'Bá njuúpi hūsánī imve sī rī

¹¹ Á ndre 'bù rī zǐ 'i tǐ kú mgbo, hūsánī imve tu pá kuú 'dālē. 'Bá njuúpi
 hūsánī rī sī rī' rú ni "'Bá ẹ̀sì 'bāápi tã drīgē áco ní," àzini "'Bá riípi tã áda
 'oópi ní." ɪri tã lì píri, àzini ɪri 'bá ẹ̀'dí 'dǐpi ní. ¹² Mì ni ri dǐ sù áci tǐni,
 úsú kùlā kú 'i drīgē kárakarā, sǐkí rú rú'ba ní gé, 'bo 'bá àzi nǐ rú rī vé
 íffí kuyé, 'yèjā nǐ íngá ní. ¹³ Su bōngó akoóko rǐkǐ ɪ ní suú ári agá ní,
 ɪrivé rú Ú'dúkó Múngú vé rī 'i. ¹⁴ Mālāyíkā 'bù gé rì'ba únjú'ba hūsánī sī
 mužú ẹ̀'dí gé 'dī'bée 'dekí ɪri ā vúdǐrǐ gé, kòpi úsúkí ɪ bōngó ule imve imve
 ni pi sī. ¹⁵ ɪlǐ áco cípi cici ni íkpú 'bá njuúpi hūsánī rī sī rǐ tǐ gé sī, úlǐ
 'bá āngū rī pi drīgē rī pi u'deé vūgá, "ɪri ímú kòpi ē drī ọrú túré aya rú
 ní sī." ɪri jǐkó Múngú Ūkpō 'Dípa vé rī 'da ũ'a vǐnyō vé rī pi utuzú ínyízú
 'bù agá 'dāá. ¹⁶ Sǐkí rú ɪrivé bōngó akoóko rǐkǐ rī ā rú'ba gá, àzini ụ'dú
 ní gé 'dini,
 "Bāgú adriípi 'bāgú rī pi drīgē rī,

* **19:7** 19:7 Ūkú ọmúrúgō: Ūkú ọmúrúgō 'dri vé íffí, ɪri 'bá Yēsū ri ẹ̀'yì'ba gí rī pi. † **19:11**
 19:11 'Bá njuúpi hūsánī imve sī rī: 'Bá njuúpi hūsánī imve sī rī Yēsū 'i. **19:15** 19:15 Sāwǐmā
 2:9

Úpí adriúpi úpí rī pi drīgē rī.”

¹⁷ Á ndre mālāyīkā tu pá kuú ūtú drīgē, ri áyú ú'dúkó be uru 'dāá āriṅá unga'ba urugégé ūlī agá rī pi ní kīnī, “Ími trakí imi ímú ūmū āmbúgú Múngú ní 'bāá rī ā nyangará gá. ¹⁸ Ími nyakí 'bāgú rī pi, ūgalaku rī pi, āngaráwá rī pi, hūsánī rī pi, 'bá únjú'ba hūsánī sī rī pi, 'bá adri'bée tūgērī rú ku, āzini tūgērī rú rī pi, 'bá adri'ba ēzī be mādāṅá, āzini ēzī be ambugu rī pi.”

¹⁹ Kúru má ní ĩbīgó drīdrī ĩfúupi yī tafu rī agásī rī ndrezú, 'bāgú vū drīgē rī pi be, ívé āngaráwá rī pi be, kōpi trakí ĩ, kōpi lēkí ē'dí 'dī 'bá njuúpi hūsánī imve sī rī be, āzini ĩrivé āngaráwá rī pi be. ²⁰ Rukí ĩbīgó rī ívé nēbī únjó rú rī[‡] be, ú'békí kōpi ĩrītró ídri rú áci cíupi kú nyālū rī agá. Nēbī 'dīri ándúru tā āyázú āyāyā ní 'oópi ĩbīgó ā vūrā gá rī, ū'bā 'bá rī pi ē mī sēzú ĩ ní bílēmī ĩbīgó vé rī ū'bázú kōpi ā rú'ba gá sī nī, āzini sē 'bá rī pi ríkí ĩbīgó vé ĩndrīlīkí ĩ ní údé rī ĩnjī. ²¹ Ú'díkí ĩbīgó rī vé āngaráwá rī pi ē ĩmbítā ūdráá céré ĩlī áco ĩfúupi 'bá úrípi hūsánī drīgē 'dāri tī gélésī rī sī. Áriṅá rī pi ārevú céré 'dekí rīi kōpivé āvū teé.

20

'Ykí ādróko ri ilí élifū ālu

¹ Á ndre mālāyīkā āzi ālu ní ri ísī ímúzá 'bū gé 'dāásī vūgá nōó, rú māfūtá 'bū kuúpi ūdū ákó rī ē tī zīzú rī kú 'í drīgē, āzini rú ímvē kú 'í drīgē. ² ĩri ní ngá ātra 'dīri ruzú úmbézú ímvē rī sī ílī élifū ālu. Ngá ātra 'dīri, ĩri ĩnī ótú ūku 'dāri, ĩri ādróko 'i, dōku Sātánā 'i. ³ Mālāyīkā rī ní ngá ātra 'dīri 'duzú 'bezú 'bū kuúpi ūdū ákó rī agá, ĩri ní 'bū rī ē tī mbízú ngá āzi sī mgbé, ādróko ā ū'bā rī 'bá vū drīgē nōgó rī pi ē mī ku cīmgbá cazú ílī élifū ālu rī vé ūdū gé. Tā 'dī'bée ā vúdřī gé, ĩ kúru ĩri oyú ĩfū āmvé lókíṅá be mādā.

⁴ Kúru má ní lúpá urukó ndrezú, 'bá úrí'ba lúpá rī pi drīgē rī pi, sēkí kōpi ní ūkpó tā līzú rī. Á ndre 'bá ĩ ní kōpi ē drī úlī Yēsū vé tā ūlūngará ā tā sī rī pi, āzini ú'dúkó Múngú vé rī ā ūlūngará ā tā sī rī pi, ĩbīgó rī ĩnjī'ba kuyé rī pi, āzini ĩrivé ĩndrīlīkí ĩnjī'ba kuyé rī pi, ĩrivé bílēmī ā'yī'ba ū'bā'ba ĩ endretī gé kuyé, dōku ĩ drī ágélé gá kuyé rī pi, kōpi íngákí gōó ídri rú mālūngā ruṅ Kúrísítō be ca ílī élifū ālu. ⁵ 'Dīri íngángará ídri rú drīdrī rī. 'Bá rī pi ē ĩmbítā íngákí gōó ídri rú kuyé cīmgbá ílī élifū ālu vé ūdū gé. ⁶ Tākíri rī adri 'bá uletere adri'ba íngángará drīdrī 'dāri agá ĩndī rī pi ní. Drāngará ímúpi vúlé 'dī rī, ĩri drāngará ĩrī ĩ ní vezú ānī áci sī rī, kōpi gōkí fī 'a ní gé ku. Kōpi ímú mālūngā rú adrizú atala rú Múngú be, āzini Kúrísítō be, ca ílī élifū ālu.

Īrīṅākí Sātánā ri

⁷ Ílī élifū ālu 'dīri kādō deḡ, ĩ kúru Sātánā ri oyú ĩfū 'bū kuúpi ūdū ákó rī agásī āmvé. ⁸ ĩri kúru mu 'bá rī pi ē mī ū'bā muzá āngū rī pi agásī vū drīgē sī céré, āngū ĩri ní muṅú 'bá rī pi ē mī ū'bázú 'dī'bée ĩ zī Gógī, āzini Māgógī. ĩri ímú kōpi tra mu ē'dí 'dīngará gá, kōpivé kālāfe ambamba ícókí láá bā ku. ⁹ Á ndre kōpi 'dekí muṅú āngū āmbúgú rī agásī, muṅkí 'bá

[‡] 19:20 19:20 Nēbī únjó rú rī: Nēbī únjó rú 'dīri, ĩ kpá ĩri zī ĩbīgó ĩfúupi nyóókú agalésila ní. 'Í lá I'dangará 13:11-15. 20:6 20:6 I'dangará 2:11; 20:14

Múngú vé rĩ pi ceé kũrũ Múngú vé lélélē rĩ agá 'dāá. 'Bo áci ní íngázú 'bũ gé 'dāásĩ, lũzú kòpi drĩgē, kòpi zázú vezú mgbílímgbílí. ¹⁰ Ádróko kòpi ē mĩ ù'báápi 'dĩri, 'duki İri 'beé áci ciipi kú nyālũ 'dĩri agá, áci 'dĩri ĩ ní ĩbĩgò pi ù'bézu nēbĩ ùnjó rĩ be 'a ni gé rĩ. Kòpi ĩzangā nya 'dálē ùtũjā pi ĩnjā be ùdũ ákó.

Lĩkĩ tā 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi drĩgē

¹¹ Kúru má ní lúpá āmbúgú imvesírĩlí ni ndrezú, 'bá āzi úrí kuú drĩ ni gé. 'Bũ pi vũ be ngakĩ ápá endrētĩ ni gé sĩ rá, kòpi gòkĩ índre kuyé. ¹² Á ndre 'bá ũdrā' 'bá gĩ ězĩ be āmbúgú, āzini ězĩ be mādānjā rĩ pi tuki pá kuú lúpá Múngú vé rĩ endrētĩ gé. ĩ ní búkũ rĩ pi ũzĩzú, ĩ ní kpá gōzú búkũ ídri vé rĩ zĩzú. Lĩkĩ tā 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi drĩgē tā kòpi ní 'oó rĩ vú sĩ sũ ĩ ní sũ búkũ rĩ pi agá 'dāá rĩ tĩnĩ. ¹³ Ávũ yĩ tafu agá rĩ pi ní ĩfũzú āmvé, āvũ rĩ pi ĩfũkĩ vũrā 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi vé índri ní adrizú rĩ agásĩ āmvé, ĩkĩ 'bá ālu ālu vé tā, tā ĩri ní 'oó rĩ vú sĩ. ¹⁴ Drā, āzini vũrā 'bá ũdrā' 'bá gĩ rĩ pi vé índri ní adrizú rĩ, ĩ ímũ kòpi 'du ú' 'bé cére áci ciipi kú nyālũ 'dĩri agá. Áci ciipi kú nyālũ 'dĩri, ĩri drāngará ĩrĩ rĩ. ¹⁵ 'Bá ĩ ní rũ ni sũ búkũ ídri vé rĩ agá kuyé rĩ, 'bekĩ ĩri áci ciipi kú nyālũ 'dĩri agá gĩ.

21

'Bũ ú'dí, āzini vũ ú'dí rĩ

¹ Kúru má ní 'bũ ú'dí ndrezú āzini vũ ú'dí ndrezú. 'Bũ drĩdrĩ rĩ pi vũ drĩdrĩ rĩ be, kòpi áfikĩ 'dĩsĩ rá. Yĩ tafu rĩ áfi kpá rá. ² Má ní kũrũ uletere Yērúsalemā ú'dí rĩ ndrezú, ĩri ri isĩ ímũzú 'bũ gé Múngú vúgá 'dāásĩ vúgá nōó, sũ òmũrũgò 'i usúpi kónjũkónjũ ícòpi ágó vé ni gĩ rĩ tĩnĩ. ³ Á yĩ ú'dũkò ĩbĩ íkũ lúpá mālũngā vé rĩ gé 'dāásĩ kpōrō be kĩnĩ, "'Í ndre drĩ ká, Múngú ísĩ nóni ívé 'bá rĩ pi āsámvú gé gĩ, ĩri ímũ adri kòpi be trũ ālu, kòpi ímũ adri 'bá ĩrivé ni, ĩri kpá adri Múngú kòpivé ni. ⁴ ĩri ímũ kòpivé mũĩndre údé kòpi mĩ gé sĩ rá, drāngará rĩ gō adri 'dāáyo. ĩzangā nyangará, āá ngongará, āzini rũ' 'bá ásongará rĩ gō adri 'dāáyo, tā ũkũ rĩ ā vúgú 'i dēpĩ 'dĩ."

⁵ 'Bá úrípi lúpá mālũngā vé rĩ drĩgē rĩ ní 'yozú kĩnĩ, "Ma ngá ārēvũ újā cére ícá ú'dí!" Kúru ĩri ní 'yozú má ní kĩnĩ, "'Í sĩ tā 'dĩri vúgá, ú'dũkò 'dĩri, ĩri tā áda ĩ ícò ěsĩ 'bá drĩ ni gé rá."

⁶ ĩri ní 'yozú má ní kĩnĩ, "Tā rĩ nga 'i gĩ. Ma Álifā 'i, āzini Ōmegā 'i, má í'dó tā rĩ pi ārēvũ cére nĩ, ma kpá dē nĩ. 'Bá yĩ úvá ní ndēē rĩ, ma ĩri ní yĩ ĩdri sēēpi rĩ sē mvũ pírĩni. ⁷ 'Bá ādróko ri ndēēpi rá rĩ, ĩri drĩlē múké ĩsũ rá, ma adri Múngú ĩrivé ni, ĩri adri mvá mávé ni. ⁸ 'Bo 'bá adri' 'bá ũrĩ rú rĩ pi, 'bá Yēsũ ri ě'yĩ' 'bá kuyé rĩ pi, 'bá yĩkĩ be ũnjĩ rĩ pi, 'bá āngũ ú'dí' 'bá rĩ pi, 'bá òwũ rú rĩ pi, 'bá újógú rú rĩ pi, 'bá ngá ĩ ní údé múngú rú rĩ ĩnjĩ' 'bá rĩ pi, 'bá ũnjó rú rĩ pi be cére, ĩ kòpi 'be áci ciipi kú nyālũ rĩ agá. 'Dĩri drāngará vú ĩrĩ rĩ."

⁹ Mālāyikā ězĩrĩ Múngú vé ĩgānjā wōnyókĩ be agá rĩ rũ'bée ĩ drĩgē rĩ pi vé ālu ní ímũzú má vúgá nōó, ĩri ní 'yozú kĩnĩ, "Mĩ ímũ, ma mí ní Kābilō Mvā rĩ vé òmũrũgò 'i da rá." ¹⁰ ĩri ní ma 'duzú jĩzú Índri Uletere rĩ vé ũkpō sĩ ĩrā zōopi urugégé 'dāá ni drĩgē, ĩri ní má ní kũrũ uletere Yērúsalemā ú'dí rĩ í'dazú, ĩri ri isĩ ímũzú 'bũ gé Múngú vúgá 'dāásĩ vúgá nōó. ¹¹ Dĩ

ógú sũ Múngú ní dǐí ógú pŵwŵpŵwũ rĩ tĩnĩ, İri vé dǐngará sũ İrã ũnyĩ be ógúpi nyilĩnyilĩ ĩ ní zĩĩ jásĩpã rĩ tĩnĩ, İri uletere ógú sũ mündürã tĩnĩ. ¹² Sĩkĩ gārã ni kání ābi rú ni sĩ kũrũ urugégé 'dāá, İri kĕtĩ be mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ũ'bākĩ mālāyĩkã ālu ālu kĕtĩ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée gé sĩ céré, siki rú sũrũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ İserelē vé 'dĩ'bée vé rĩ kũ kĕtĩ 'dĩ'bée rú' bã gã sĩ. ¹³ Kĕtĩ na ni pi ũtũ ní ĩfungárã galésĩla, na ni pi urúlésĩla, na ni pi ándrelésĩla, na ni pi ũtũ ní 'dengárã galésĩla. ¹⁴ Kání ābi rú ĩ ní sũĩ kũrũ rĩ ā gārã gã sĩ kũrũ rĩ, siki ĩrã mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ, ĩ ní rizũ jó ā ndũ ā' bázũ ũkpó ũkpó ni pi drĩgé. Siki Kābĩlō Mvã rĩ vé 'bã áyũyũ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ pi vé rú ālu ālu ĩrã 'dĩ'bée rú' bã gã sĩ.

¹⁵ Mālāyĩkã átapi má be rĩ, İri aya dábũ rú ngã ũ' bĩzũ ni be 'ĩ drĩgé kũrũ rĩ ũ' bĩzũ ānĩ, kĕtĩ rĩ pi be, āzini kání ābi rú rĩ be. ¹⁶ Kũrũ rĩ cúngã be sũ, zōngárã ni pi pĩngárã ni be céré trōtrō. Mālāyĩkã rĩ ní kũrũ rĩ ũ' bĩzũ aya dábũ rú 'ĩ drĩgé 'dĩri sĩ, ũ' bĩ ĩrĩ caá máyĩlĩ élifũ ālu mũdürũlũ sũ (1,400). Zōngárã ni pi pĩngárã ni be, tungárã ni urulĩ rú rĩ be kōpi zókĩ céré trōtrō. ¹⁷ Mālāyĩkã rĩ ní kpã aya dábũ rú ngã ũ' bĩzũ rĩ 'ĩ dũzũ kání ābi rú rĩ ũ' bĩzũ ānĩ, kání ābi rú 'dĩri vé tengárã pá ágélé mũdürũlũ ĩrĩ mũdrĩ drĩ ni áziyã (216).

¹⁸ Kání ābi rú 'dĩri ũ'bākĩ İri ĩrã ógúpi ógúōgũ ĩ ní zĩĩ jásĩpã rĩ sĩ. Sĩkĩ kũrũ rĩ dábũ áda ógúpi sũ mündürã tĩnĩ rĩ sĩ. ¹⁹ ũ'bākĩ ĩrã mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ ógú' bã ógúōgũ ni pi ĩrã ĩ ní kũrũ rĩ vé kání ābi rú rĩ ā ndũ ā' bázũ rĩ pi ā rú' bã gã sĩ. Ālu rĩ ĩ zĩ jásĩpã, ĩrĩ rĩ sãpĩrã, na rĩ kālēsédōnĩ, sũ rĩ ěmērālídō, ²⁰ tŵwũ rĩ ónikĩsĩ, áziyã rĩ kārĩnĕliyã, ězĩrĩ rĩ kĩrĩsŏlĩtē, ārō rĩ bĕrĩlō, úrŏmĩ rĩ tŏpázĩ, mũdrĩ rĩ kĩrĩsŏpũrásĩ, mũdrĩ drĩ ni ālu rĩ jāsĩnĩtĩ, mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ rĩ āmĕtāsĩtĩ. ²¹ Kĕtĩ mũdrĩ drĩ ni ĩrĩ 'dĩ'bée, údékĩ ngã imve ógú' bã ógúōgũ ĩ ní zĩĩ pālĩ ni pi sĩ. Pālĩ ālu rĩ údé kĕtĩ ālu. Lĕtĩ āmbúgũ kũrũ rĩ vé rĩ, údékĩ dábũ áda ógúpi mündürã rú ni sĩ.

²² Á ndre jó Múngú vé ni kũrũ rĩ agã 'dāá kuyé, ā' diātāsĩyã Úpĩ Múngú ũkpō 'Dĩpa rĩ Kābĩlō Mvã rĩ be, kōpi Jó Múngú vé rĩ.* ²³ Kũrũ rĩ agã 'dāá, lĕ ũtũ ku, lĕ mbāã ku, ā' diātāsĩyã Múngú rĩ dĭ āngũ ĩngbĕrē kũrũ rĩ agã 'dāá nĩ, āzini Kābĩlō Mvã rĩ dĭ āngũ ĩngbĕrē uletere kũrũ rĩ agã 'dāá nĩ. ²⁴ 'Bã vũ drĩgé rĩ pi ĩmũ ěcĩ kōpi ní dĭĩ āngũ ĩngbĕrēé ku uletere rĩ sĩ, 'bãgũ vũ drĩgé rĩ pi ĩmũ ĩvé ā' bú ĩjĩ Múngú rĩ ĩnjĩzũ, āzini Kābĩlō Mvã rĩ ĩnjĩzũ. ²⁵ Sã céré, kũrũ rĩ vé kání ābi rú rĩ vé kĕtĩ rĩ pi adri mgbŏ, ũpĩkĩ ku, ā' diātāsĩyã ĩnjĩnã gŏ adrii 'a ní gé 'dāá ku. ²⁶ 'Bã vũ drĩgé rĩ pi céré ĩmũ ĩvé ā' bú ĩjĩ Múngú rĩ ĩnjĩzũ Kābĩlō Mvã rĩ be kũrũ rĩ agã 'dāá. ²⁷ 'Bã rĩ' bã ũnjĩkãnyã 'o' bã, tã drĩnjã sĕepi ni 'o' bã, āzini 'bã ũnjŏ rũ rĩ pi, ĩcókĩ fĩ kũrũ rĩ agã 'dāá ālunãni ku, 'yĕnjã 'bã ĩ ní kōpi ā rũ sĩĩ Kābĩlō Mvã rĩ vé búkũ ĩdri vé ĩ ní 'bã tã 'o' bã pĩrĩ rĩ pi ā rũ sĩzũ rĩ pi ĩcŏ fĩ nĩ.

22

Yĩ āmbúgũ dĭipi dĭdĭ ĩdri sĕepi rĩ

¹ Mālāyĩkã rĩ ní má ní yĩĩ āmbúgũ dĭipi dĭdĭ ĩdri sĕepi, adriipi uletere ógúpi mündürã tĩnĩ rĩ 'ĩ dazũ, yĩĩ rĩ ĩbĩ ĩdĩ ĩmũzũ Múngú vé lúpã Kābĩlō Mvã rĩ be rĩ gé 'dāásĩ, ² dĭ mũzũ kũrũ rĩ vé lĕtĩ āmbúgũ rĩ ā ágánã gã sĩ.

* **21:22** 21:22 Kōpi Jó Múngú vé rĩ: Tã 'dĩri vé ĩfĩfĩ, Múngú pi Yĕsũ be, kōpi rĩ adri kũrũ rĩ agã 'dāá. 'Bã rĩ pi ĩcŏ kōpi ĩnjĩ vũrã céré gã sĩ.

Peṭi idri sēepi rī dū yīi āmbúgú dīpi dīdī rī ā gārā gá sī ílèbe ílèbe. Ílì álu agá, Íri 'a vú be muḍrī drī ní ìrī, mbáá álu agá, Íri 'a vú sī álu. 'Bá āngú rī pi agásí rī pi rī 'bá drā be rī pi ídrí bī ní sī.

³ Múngú gō 'bá kūrú rī agá rī pi trii ku. Múngú ri Kābīlō Mvā rī be, kōpi úrí ívé lúpá dríge kūrú rī agá 'dāá, kúru Múngú vé átí'ba rī pi 'de ri Múngú ri ññī. ⁴ Átí'ba rī pi Múngú ri ndre ī mī sī, ī Múngú vé rú sī kōpi endreṭi gé. ⁵ Ìñíná gō adrii ku, 'bá adri'bée kūrú rī agá 'dālè rī pi ícókí lám̄bā lèe ku, dōku útú lèe ku, ā'diātāsīyā Úpí Múngú ri dī āngú ìngbēre kōpi ní nī. Múngú ri mālūngā rụ mụzú kōpi be ỳdụ ákó. ⁶ Mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Ú'dụkọ 'dī'bée tã áda, tã ni 'i 'dụ nga rá. Úpí Múngú átá ótú nēbī rī pi ní, ìpē ívé mālāyíkā ímụ tã lēepi 'i ngaápi mbēlēnā rī 'daá ívé átí'ba rī pi ní."

Yēsū vé ìgōngará

⁷ Yēsū ní 'yozú má ní kīnī, "Í ndre drī ká, Ma ìgō mbēlēnā rá! Tã ímụpi 'i ngaápi drīdrī 'dílè ī ní tã ní ùlúú búkū nōri agá rī, 'bá tã ni 'duṭpi ngaápi rá rī, ìri tākiri ìsụ rá."

⁸ Ma Yūwánī 'i, á yī tã 'dī'bée ma 'i, āzini á ndre ma 'i. Má kã tã 'dī'bée yīi, āzini ndreé, má ní 'dezu kūmūci útízú mālāyíkā tã 'dī'bée i'daápi má ní rī ññizú. ⁹ 'Bo mālāyíkā rī ní 'yozú má ní kīnī, "Lè mī ññī ma ku. Ma átí'ba mí tñi, mí édrípí nēbī rī pi tñi, āzini 'bá céré Múngú vé ỳ'dụkọ ī ní sī búkū nōri agá rī ẹ'yī'ba rī pi tñi, mí ññī Múngú ri áyu."

¹⁰ Íri ní gōzú 'yozú má ní kīnī, "Lè mī úci tã ímụpi 'i ngaápi drīdrī 'dílè ī ní ùlúú, ī ní sī búkū nōri agá 'dīri 'bá āzi ní ku, ā'diātāsīyā sã tã 'dīri ní ímụzú 'i ngazú rī ñnyíná. ¹¹ 'Bá bī ákó riipi ùñjīkányā 'oópi rī, ā 'o íngá mụzú ìyī, 'bá drī be ùñjī rī, ā 'o íngá ívé drī ùñjī rī mụzú ìyī, 'bá riipi tã piri 'oópi rī, ā 'o tã piri rī mụzú drīdrī, 'bá uletere rī ā adri mụzú uletere."

¹² Yēsū kīnī, "Ími ndreki drī ká, ma ìgō mbēlēnā, ma ímụ 'bá álu álu úfē tã ìri ní 'oó rī vú sī. ¹³ Ma Álífā 'i, āzini Ōmégā 'i, i'dóngará gá 'dāá, ma anigé, ỳ'dụ ỳdụ vé rī gé, ma kpá adri anigé, má í'dó tã rī pi ārevú céré nī, ma kpá de nī.

¹⁴ "Bá ívé bōngó āco akooko rī ùjī'ba gí rī pi* tākiri ìsụ rá, kōpi ícọ fi mụzú kēṭilè rī gé sī kūrú rī agá 'dāá rá, kōpi ícọ peṭi idri sēepi rī vé ù'a nya rá. ¹⁵ 'Bá ùñjīkányā 'o'ba má ní ā'yīi fii kūrú rī agá 'dāá ku rī pi, 'bá ówú rú rī pi, 'bá āngú ỳ'dí'ba rī pi, 'bá újógú rú rī pi, 'bá rí'ba ngá ī ní úde múngú rú rī ññī'ba rī pi, 'bá ùñjō ā tã lē'ba ambamba rī pi.

¹⁶ "Ma Yēsū 'i, á pē mávè mālāyíkā rī mụj tã 'dī'bée ùlú ìmi ní, ìmi 'bá kánisā vé ma ẹ'yī'ba gí rī pi. Ma Mvā ífúupi 'bāgú Dāwúđi vé úyú agá nī, ma ri dī sū mārābā ỳ'bútñjā vé rī tñi."

¹⁷ Índri Uletere rī pi òmúrúgō rī be, kōpi ní 'yozú Yēsū ní kīnī, "Mí ímụ." 'Bá tã 'dīri yīpi rá rī ā 'yo, "Yēsū, mí ímụ." 'Bá yīi úvá ní ndéé gí rī, ē ímụ, 'bá lēepi yīi 'dīri mvụpi rá rī, ē ímụ yīi idri vé ī ní rií sēé kána 'dīri ẹ'yī mvụi.

¹⁸ Ma Yūwánī 'i, á lè 'yoó 'bá rī pi ní céré 'dini, 'bá tã ímụpi 'i ngaápi drīdrī 'dílè ī ní ùlúú ī ní sī búkū nōri agá rī yīpi rī, 'bā dō tã āzi túngú ní

22:3 22:3 Í'dóngará 3:17 * **22:14** 22:14 'Bá ívé bōngó ùjī'ba gí rī pi: 'Bá 'dī'bée ri ívé bōngó ùjī ári Yēsū vé rī sī, kōpívè bōngó ri adri ule ímvesírílílí, Yēsū ri kōpi trū ívé ùñjīkányā agásí rá. 'Í lā l'dangará 7:14.

'a ni gé, Múngú ri ĩri ĩrĩṅã wõnyókí ĩ ní sǐí búkũ nōri agá rĩ pi sǐ. ¹⁹ 'Bo 'bá rĩ 'dụ dõ tã ĩ ní sǐí búkũ nōri agá rĩ pi ãmvé, Múngú ri 'bá 'dĩri gũ ãmvé, ícó fí kũrụ adriipi uletere ĩ ní tã ni ùlũú búkũ nōri agá rĩ agá ku, ãzini ícó kpá pẹtị idri sēepi ĩ ní tã ni ùlũú búkũ nōri agá rĩ vé ù'a nyaá ku.

²⁰ Yēsũ tã 'dĩ'bée átápi rĩ kĩnĩ, “Ádarú, ma ímụ mbēlējá.”

Ămĩnã. Úpí Yēsũ, mí ímụ.

²¹ ĩmi 'bá Múngú vé rĩ pi, Úpí Yēsũ vé ẹsị múké rĩ ã adri ĩmi be. Ămĩnã.